

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00357156 9

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
University of Toronto

193^m
CORPUS
SCRIPTORUM HISTORIAE
BYZANTINAE.

EDITIO EMENDATIOR ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

INSTITUTA,

OPERA

EIUSDEM NIEBUHRII, IMM. BEKKERI, L. SCHOPENI,
G. ET L. DINDORFIORUM ALIORUMQUE PHILOLOGORUM
PARATA.

PARS XIX.

NICEPHORUS GREGORAS.

VOLUMEN II.

Vol 39.

BONNAE

IMPENSIS E. D. WEBERI
MDCCCXXX.

DF

503

C6

v. 39

NICEPHORI GREGORAE
BYZANTINA HISTORIA

GRAECE ET LATINE

CUM ANNOTATIONIBUS HIER. WOLFII, CAR. DUCANGII,
IO. BOIVINI ET CL. CAPPERONNERII.

CURAE

LUDOVICI SCHOPENI.

VOLUMEN II.

BONNAE
IMPENSIS ED. WEBERI
MDCCCXXX.

DF

503

C6

v. 39

NICEPHORI GREGORAE
BYZANTINA HISTORIA

GRAECE ET LATINE

CUM ANNOTATIONIBUS HIER. WOLFII, CAR. DUCANGII,
IO. BOIVINI ET CL. CAPPERONNERII.

CURAE

LUDOVICI SCHOPENI.

VOLUMEN II.

BONNAE
IMPENSIS ED. WEBERI
MDCCCXXX.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΒ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DUODECIMUS.

ARGUMENTUM.

Rerum gestarum narratio fusior promittitur. Earum cognitio quem lectoribus fructum allatura sit. Divinae iustitiae ratio et summa aequitas. Historia, saepius iam celebrata, rursum laudatur. Cum speculo confertur. Principibus maxime utilis. Naturae ipsi praecellens. Scriptoris mores informat. Animum varietate delectat. Huius partis initium unde repetendum (Cap. 1). Cantacuzenus iuniorum principum saluti consulit. Alexii Apocauci pernicioza consilia, dotes eximiae, genus, fortuna, malae artes. Cantacuzenum hortatur ad capessenda imperii insignia. Eundem calumniatur. Imperatrix Anna tertio luctus die in palatium se recipit. Apocauco suadente Ioannes patriarcha codicillos profert a defuncto imperatore scriptos. Tutelam et imperii administrationem variis rationibus conatur sibi arrogare (2). Cantacuzenus respondet: administratam a se rempublicam etiam vivo imperatore; cum quo semper coniunctissime vixerit. Sua erga illum merita commemorat. Illius erga se benevolentiam et gratum animum praedicat. Imperii consortium cur eo superstite repudiaverit. Codicillos a patriarcha prolatos ad aliud tempus pertinuisse. Tutelam et imperii administrationem ipso iure penes se residere. Reliquum esse, ut filiae suae et iunioris imperatoris nuptiae perficiantur (3). Apocaucus et patriarcha imperatrici persuadent, ut omnem Cantacuzeno auctoritatem abroget. Prudentium coniecturae de Apocauco. Cantacuzeni potentia et moderatio. Apocauci vires infirmae. Animus perversus. Immoderata ambitio. Arx Epibatarum et alia castella ab eo exstructa, in quos usus. (4). Milites Cantacuzeno pulam favent. In solenni sacramento mentionem eius faciunt. Unus stricto gladio in Apocaucum irruit. Imperatrix cum suis Cantacuzenum supplicat. Eo conspecto tumultus sedatus. Oratio, qua ille adversariorum improbitatem notat, clementiam et constantiam suam commendat. Demosthenis dictum, a Gregora correctum. Cantacuzeni et Apocauci diversa instituta, diversi exitus, et inceptis convenientes. Cantacuzenus eo uno damnandus, quod pacem ecclesiae turbari permiserit (5). Apocaucus incepto non desistit. Cantacuzenum, de se optime meritum,

perdere conatur. Persarum lex adversus ingratos. Cladium Romanarum causae. Cantacuzenus imperatricem et patriarcham privatim convenit. Oratio, quam apud eos habuit. Imperatrix et patriarcha iusiurandum dant et accipiunt. Cantacuzenus multa et praeclara meditatatur. Pacis bellique consilia ab eo inita. Propensa erga ipsum voluntas finitimorum populorum (6). Cantacuzenus in Mysos exercitum educit. Iis sibi reconciliatis, Thraciam lustrat et praesidiis munit. Futurus Amurii adventus nunciatur. Persicorum satraparum varia fortuna. Amurius, Lydiae et Ioniae princeps, reliquis potentior. Maris imperio potitur. Cantacuzeni amicus fidelissimus. Eius auctoritatem oppugnatam defensurus magnam classem apparat. Eodem iubente domi remanet. Vetus Romanorum potentia. Eius imago quaedam sub Cantacuzeno oblata. Spes bello civili extinctae (7). Imperatrix aegrotat. Apocaucus poenae metu in castellum Epibatarum se recipit. Patriarcha pro eo apud imperatricem agit. Cantacuzenus Byzantium redit. Patriarchae inconstantiam molli-bus verbis castigat. Iusiurandum duplex ab eo accipit horrendis execrationibus confirmatum. Rursum urbe egreditur. Magnam pecuniae vim et omnis generis vasa exportat. Earum rerum usus. Apocaucus, suo castello inclusus, Cantacuzeno insultat. Huius responsum (8). Apocauci molitiones detectae. Deprehensi diffidentia ac fuga. Consilium de invadendo imperio. Arx Epibatarum omnibus rebus ab eo instructa. Imperatoris defuncti iudicium de ea arce et de eius conditore. Cantacuzenus sero poenitet, quod illius de eo mandatis non paruerit. Patriarchae in Cantacuzenum perfidia. Eiusdem officia erga Apocaucum; quem oblata impunitate ex arce evocat. Apocaucus Cantacuzeno obviam prodit. Imperatorii honores huic delati in salutationibus. Multi ut Apocaucum in vincula coniciat hortantur, sed frustra (9). Reverso Apocauco, patriarcha vitae institutum mutat. In Cantacuzenum ipse quoque conspirat. Imperii procuratorem se instituit. Apocauco urbis praefecturam et alias dignitates confert. Pactio diris iuramentis firmata, ne Cantacuzenus unquam recipiatur. Apocaucus, Octavii Caesaris exemplo, nobilibus curiam et civilia negotia committit; bellum sibi sumit administrandum. Res adversus Cantacuzenum a patriarcha designatae (10). Factionis Cantacuzenianae nobiles a patriarcha et ab Apocauco petunt, ne secum durius agatur. Hi plebem in eos incitant. Nobilium fuga. Eorum domus ever-sae, bona direpta. Cantacuzeni moeror et anxietas. Tristes nuncii de matre in carcerem coniecta aliisque domesticis cladibus. Viri constantia. Litterae sigillo imperatorio munitae, per quas ipse in ordinem cogitur. Alia ex aliis gravia ei nunciata. Animus inter has angustias anceps et fluctuans. Mors intentata, nisi se imperatorem salutari patiatur. Eo recusante alius statim salutandus. Imperatrix per legatos officii admonita contumeliose respondet (11). Cantacuzenus imperii insignia coactus induit, iam olim sibi variis auguriis promissa. Actum id die festo S. Demetrii. Annae et Ioanni prius acclamari iubet quam sibi. Defuncti imperatoris mandata nihilominus observat. Tertio post die purpuram exiit. Tum inde usque ad captam urbem albis vestibus utitur. Causae eius rei tres ab eo allatae. Patriarcha et Apocaucus, nova Cantacuzeni dignitate audita, ut se gesserint. Duae apud Byzantinos factiones diversissimae. Cantacuzeniani anathemate perculti. Irritata plebis audacia. Cantacuzeni cunctatio. Eiusdem copiae militares. Legationes subinde ab eo Byzantium missae. Postulata aequitatis plena. Byzantii implacabiles; aperte et clam exitium ei moliuntur. Multi e suis illum ut desidem et ignavum deserunt. Commeatum inopia. Hiems asperrima. Litterae a Byzantiis interceptae (12). Ioannes Palaeologus die non festo praeter morem a patriarcha coronatur. Id statim post imperatoris mortem maiore apparatu fieri voluerat Cantacuzenus, patriarcha prohibuerat. Novus imperator in aetherea palatii aedicula per solennem προόχνην denuo inaugura-

tur. *Plausu et laetis clamoribus excipitur a populo. Iacta in Cantacuzenum probra. Cantacuzenae haec audientis, idque e carcere, dolor et gravis morbus. Eiusdem obitus duodecimo post die, inter similes plebis acclamationes. Nocturna praesagia, quae eius mulieris calamitatem antecesserunt (13). Cantacuzenum res adversae non frangunt. Eius nunciis contumeliose a Byzantiis illuditur. Monachorum interventu pacem petit, sed frustra. Ab Orestiadis primoribus vocatus eam urbem occupatum venit. Fluvii interiecti repentino auctu bis repulsus re infecta discedit. Eius prodigii ratio expenditur. Hostiles ultro citroque excursiones. Belli civilis mala. Eius cum bellis externis comparatio facta a Cantacuzeno. Huius fautores vana spe recreantur (14). Praecipuarum urbium praefecti Theodorus Synadenus et Guido Armenius. Huius ex Armenia migratio; uxor duae. Hostilis animus in Cantacuzenum affinem, cuius et bona diripit et amicos vexat. Sinistra auguria. Solis ac lunae defectus et colores. Arborea nive oppressae et ramis exutae (15). De educendis carcere ambobus imperatricis Irenes fratribus Byzantii et Cantacuzeniani certant. Irenes prudentia et aliae virtutes. Egregiam Cantacuzeno operam navat. Ut fratres ei conciliaverit. Cantacuzenus, Thessalonicae invadendae spe oblata per litteras Synadeni, Didymotichum uxori et Manuelli Asani custodiendum committit. Polystylum instaurat et munit. Chreles Triballus perduellis; Strummitzae principatu potitus; Crali ipsi metuentus. A Romanis adulatur. Cantacuzenosuppelias venit, per Christopolitanae fauces transituro. Ducum et militum enumeratio (16).*

α'. *Tὰ μὲν δὴ μέχρι τούτου πεπραγμένα πρὸ ἐτῶν ἑγγύς που* A. M. 68
ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ἐν λόγοις ἕνδεκα τῇ προτέρᾳ καθόσον Ind. 9
ἔφικτὸν ἐπιτεμόντες ἡμεῖς ἀποδεδώκαμεν βίβλῳ. τὰ δ' ἐξῆς A. C. 13
πλατύτερον ἤδη διέξιμεν, ἕτε ἐπιστατικώτερον τούτοις μάλιστα Imp. Io. I
5 παρηκολουθηκότες. τῶν μὲν γὰρ πλείστων αὐτοὶ παρόντες αὐτῆ- P. 353
κοοὶ τε καὶ αὐτόπται γεγόναμεν. ἂ δὲ μὴ αὐτοὶ παρόντες τεθεά- laeol. 1
μεθα, καὶ ταῦτα δ' ἐξ αὐτῶν ἀκριβῶς ἡμῖν παρεληφέναι συμ- V. 287
πέπτωκε τῶν πεπραχότων ὡς μικρὸν ἢ μηδὲν ἦττω τῆς προτέ-
ρας εἶναι τὴν δευτέραν ἀντίληψιν. καὶ οἶμαι γε μάλιστα πάν- P. 354
10 των, ὅποσα τοῖς ἐφεξῆς πέπρακται χρόνοις, ἐξεῖναι μανθάνειν
τοῖς βουλομένοις ἐκ τῶν εἰρησομένων, μακρῶ τινι βέλτιον ἢ κατὰ
πᾶσαν Στοᾶν καὶ Ἀκαδημίαν Πλατωνικὴν, ὅποσον ἀρετῆς πρὸς
κακίαν ἐστὶ τὸ διάφορον, καὶ ὅσον αὕτη μὲν τοῖς μετιούσι παρῆ-

1. *Quae hucusque annis retro centum fere et quinquaginta gesta sunt, ea undecim libris quam potuimus compendiosissime primo volumine tradidimus. Quae vero hinc sequuntur, illa ut longe diligentiori studio investigata fuissemus iam exponemus. Etenim pleraque ipsi per nos audivimus ac vidimus. Quorum autem ipsi spectatores non fuimus, ea ab iis qui gesserunt ita accurate accepimus, ut haec paulo aut nihilo minus quam illa explorata habeamus. Ego certe sic statuo; eiusmodi esse ea quae deinceps dicturus sum, ut ex iis magis quam ex aliis omnibus rebus, quae subsequutis temporibus gestae fuerunt, possit quilibet intelligere, atque id quidem multo melius quam ex totius Porticus Platonicaeque Academiae praeceptis, quantum intersit virtutem inter et vitium, quantumque iis, qui alterutri dediti*

M. 6849 χει τὸ χρήσιμον· ὅσον δ' ἐξ ἀντιπάλου τὸ σφαλερὸν ἐκείνη.
 Ind. 9 κατὰ γὰρ ἀνάλυσιν ἐκ τοῦ τέλους εἰς ἀρχὴν ἀνιόντας, ἐκεῖθεν
 Β ἔξιναί, καθάπερ ἐν ἀσφαλεῖ τινι πίνακι τῷ χρόνῳ, τὸν ἐκατέρας
 σκοπομένους καὶ ἀνιγενέοντας δρόμον, ἅς διὰ στοιχείων οἰονεῖ
 τινων, τῶν ἄλλοτ' ἄλλως Εὐρόπου δίκην ἀχθέντων, τῆς προ-5
 νοίας ἐντεῦθεν εὐφυῶς ἀναγνῶναι τοὺς λόγους. (B.) Ὡς γὰρ ἐν
 ἀπειρῷ τῷ ζῳῳ, ὅποτον ἂν ποτε καὶ νῦν ἀφεγγῆς τῷ οἰκείῳ βύ-
 ψασα μέλανι τὸν ἄερα δρόμῳ ἂν, ἀτέχνως τῶν ἀνθρωπίνων φέ-
 ρεσθαι δοκούτων πραγμάτων, οὐδεὶς οὐδὲν τῶν ἀπάντων,
 C οὐδ' εἰ καὶ κορυφῆς εἶη τριχὸς ἀμυδρότερον, τοὺς ὀφθαλμοὺς 10
 διαφεῦγον εὔροι τῆς δίκης. μακρὰν γὰρ τινα τὴν αὐτονομίαν
 καὶ τὸ ἀφετὸν ἐκ προοιμίῶν αὕτη χορηγοῦσα ταῖς τῶν δροῶν ἐθε-
 V. 288 λόντων ἄλλοτ' ἄλλαις αἰρέσεσιν τε καὶ γνώμας, καὶ ἅμα κατὰ
 τὸν τῆς ὑπερφυοῦς ἀγνοίας βυθὸν τὰ ἡμέτερα διακυβερνώσα,
 σταθμοῖς ἔπειτα καὶ πλάστιγγιν ἀκριβεῖσι τὰ τῶν δροισμένων δι- 15
 δωσι τέλη· ἵνα τοῖς ὀψιγόνοις οἶον αὐτοφυεῖς τομοθῆται τὰ τῶν
 D παρεληλυθόντων ἔπαθλα γίγνοιτο. οὔτε γὰρ οἷς μοχθηρὰ γνάμης
 καὶ τρόπων ἡλικιώταις διαγέγονεν εἶναι, τὸ χαίρειν ἄκλαστον
 ἀπολαύειν εἰς τέλος ἀφιέναι δοκεῖ· οὔτε οἷς κακοπραγεῖν ἐξεγένετο,
 ἀγέλαστον ἐῷ παραμένειν καθάπαξ τὸ δάκνον. ἀλλὰ τοιοῦτους 20
 δίδωσι γεωργῆσαι καρποὺς ἐν ἀμῆτον καὶ ἄλωνος ὥρα, οἷας ἐκα-
 τέρω συνέβη σπεῖραι τὰς αὐλάκας. βουλοίμην δ' ἂν ἐκ τῶν καθ'
 ἕκαστα θεωρεῖν ἀλ' ἄθειαν πρὸς ψεῦδος, καὶ δικαιοσύνην πρὸς ἀδι-

18. διαγέγονεν em. Boiv. pro ἰδίᾳ γέγονεν. 19. οὔτε οἷς cod. Vat.,
 οὔθ' οἷς apogr. Parisin. 20. καθάπαξ add. cod. Vat.

sunt, salutaris illa, hoc vero perniciosum sit. Nam si ab extremo fine orsi ad prima usque initia redeamus, licebit inde (utriusque cursu in annalibus, tanquam in tabella minime fallaci, inspecto et per quaedam quasi vestigia Euripi more alternantia explorato) divinae providentiae consilia pulchre intelligere. (II.) In tantis enim rerum humanarum tenebris, quibus nec obscurissima nox pares habet, nihil queas deprehendere, ne minimo quidem capillo levius, quod divinae iustitiae oculos fugiat. Nimirum haec infinitam quandam libertatem et licentiam alias aliis hominum animis ac voluntatibus, quidquid ii moliantur, indulget. Eadem per immanis ignorantiae profundum res eorum gubernat: trutiniae deinde ac lancibus severis rerum gestarum exitus tradit, ut eorum qui olim vixerint praemia, posteris proposita, legis cuiusdam nativae vim obtineant. Nec enim, quorum animus ac mores mali per omnem vitam fuerunt, iis sincero gaudio ad extremum frui permittere videtur divina iustitia: nec, quibus adversa contigerunt, eorum sinit luctum gaudii expertem permanere. Sed, ubi messis ac triturae tempus advenit, tales rependit utrisque fructus, qualem utrique sementem fecerint. Ego vero in unoquoque eventu veritatem cum mendacio, iustitiam cum iniustitia, humanitatem cum superbia ac fastu, pauper-

κίαν, καὶ πρῶτον πρὸς ὑπερηφανίαν καὶ τῆσον, καὶ πενίαν A. C. 13
 πρὸς πλοῦτον, καὶ σιωπὴν εὐσχήμονα πρὸς χεῖλη δόλια καὶ γλώτ- Imp. Io. I
 ταν μεγαλοδρόμιονά τε καὶ μακρὰν τινα ῥέουσαν τὴν ἀσχήμονα E laeol. I
 φλυαρίαν· καὶ δεῖξαι παρεξετούσας, οἷαν ἐπιφέρει τὴν στύθμην
 5 τῆς δίκης ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμός. ῥῆστα γὰρ ἂν ἐν τοιοῦτῳ τῆς
 ἀρετῆς γυμνασίῳ ἅμα τε τῆς ἀληθείας ἢ φύσεως ἐναργεστέρων
 λαμβάνοι τὴν πῆξιν, καὶ ἅμα περιφανῶς ἢ κακία φανλίζοιτο,
 διὰ τὸ μὴ δ' ἠντιναοῦν ἀρετὴν ὡς πορρωτάτω κακίας ἀνανταγώ- F
 νιστον τὸ παρῶπαν εἶναι διαβιῶναι. (Γ.) Ἐχειν γὰρ αἰεὶ καὶ γῆν
 10 ἀντιφιλοτιμεῖσθαι πρὸς τὰ αἰθέρια, καὶ δεικνύειν, μὴ μόνοις
 κληῖρον ἐξαίρετον εἶναι τοῖς οὐρανοῖς φωναῖς ἀφθόγγους Θεοῦ
 διηγῆσθαι δόξαν αἰεὶ, ἀλλ' ἐξ ἀντιρόπου καὶ γῆν ἡλίω καὶ
 ἀστράσιν αἰεὶ νέαν ἐξεῖναι διηγῆσθαι δόξαν Θεοῦ, καὶ τοῦ τοσοῦ-
 15 του χρήματος ὑπηρέτης ἢ ἱστορία καθίσταται χορηγὸς τοῖς ἀν-
 θρώποις. ἥς ὁπόσον ἐστὶν ἐν βίῳ τὸ χρήσιμον, ἀνδρῶν τε τῶν P. 355
 πάλαι τοῖς πλείστοις ἐστὶν εἰρημένον, καὶ ἡμῖν γε πολλόκις αὐ-
 τοῖς ἐξ αὐτοσχεδίου τῆς γλώττης ὑμνῆσαι καθόσον ἐξῆν, καὶ
 γράμμασι πολλαχῆ τοῖς ἡμετέροις ἐγκυαυσπεῖραι, κώλυμα ἦμισα
 πάντων ὄκνος οὐδεὶς ἐγεγόνει. αὕτη γὰρ ἀναγινώσκειν διδάσκει
 20 καθάπερ βιβλίον τῶν αἰωνίων ἔργων τοὺς κύκλους· καὶ διὰ ταύ-
 τῆς οἱ πάλαι θανόντες ὁμιλοῦσι τοῖς ζῶσι τε καὶ αἰεὶ γιγνομένοις, B
 ὡς αἰεὶ παρόντες, καὶ τὰς οικείας ἕκαστοι διηγοῦνται πράξεις, B
 καὶ εἴτι παρὰ τὸν βίον τῶν χρηστῶν καὶ μὴ πεπονθέναι γέγονέ
 σφισιν, ἀναβλῶσιν καινότεραν δαιμονίως πως τῆς ἱστορίας δη-
 25 μουργούσης. αὕτη κακίαν αἰεὶ φανλίζει δι' αἰῶνος ἐλέγχουσα,

tatem cum divitiis, linguam magnificam et futilibus verbis redundantem cum verecundo silentio velim conferre, idemque facta comparatione ostendere, quale adhibeat examen pervigil divinae iustitiae oculus. Facillime enim in eo quasi virtutis gymnasium et natura veritatis declarata stabilietur, et palam notata improbitas elevabitur: idque eo magis, quod nulla virtus a vitio aliquo aemulo longe posita sit. (III.) Nempe et terrae ipsi cum aetheriis rebus certare promptum est, et ostendere, non eam esse caelorum sortem propriam ac praecipuam, ut mutis vocibus Dei gloriam enarrent, sed et vicissim sibi datum esse, ut praedicet soli et astris novam semper Dei gloriam. Ac tantae quidem rei ministra Historia et largitrix hominibus constituta est. Cuius quanta esset in hac vita utilitas, cum ab antiquis plerisque declaratum est, tum a nobis ipsis saepenumero; quos nunquam id ipsum piguit sive ex tempore praedicare, sive scriptis nostris sparsim testatum relinquere. Historia enim est, quae veluti librum pervolutandas praebet vicissitudines et conversiones rerum omni aevo gestarum. Haec efficit, ut homines pridem mortui et vivis et novis quotidie hominibus intersint, quasi semper praesentes. Huius divina quaedam virtute unusquisque redivivus et sua narrat facinora, et quidquid sibi dum viveret boni vel mali accidit. Haec est, quae deprimit semper et aeternum arguit improbi-

- M. 6849 καὶ ἀρετὴν ἀθανατίζουσα σκωλήκων οὐ δίδωσι στόμασι διαφθεί-
 Ind. 9 ρειν ὁμοίως τοῖς σώμασιν. αὕτη μαινομένων δίκην ὑπὸ τύχης
 καὶ τύφου ματαίον γανρουμένους παρειληφνῖα τῶν ἀνθρώπων
 C ἐνίους μετριωτέρους ἐργάζεται. τῶν γὰρ φθασάντων τὰ πάθη
 οἷόν τινα πέλκυν ἐπισείουσα λανθάνει καθάπερ διδύσκαλος 5
 παραδνομένη πρὸς τὴν ψυχὴν, καὶ ἡρέμα τὰς τε φύσεις ἀμεί-
 βουσα διὰ τῆς τοιαύτης παιδείας καὶ τὰ ἥθη ἑυθμίζουσα, καὶ
 ἕξ ἀσυνέτων μὲν συνετοῦς, ἕξ ἀφρόνων δ' ἐργαζομένη φρονίμους·
 καὶ οὕτως πῶς ἐκ τοῦ θηριώδους πρὸς τὸ ἡμερώτερον ὅλας με-
 θαρμόζουσα πολιτείας. τοὺς μὲν γὰρ ἀγαθοὺς ἐξαίρουσα τοῖς 10
 D ἐπαίνοις, τοὺς δὲ φαύλους ἐν κακότητος μοίρῃ τιθεῖσα, ἐναρ-
 γέστατον τοῖς ὀψιγόνοις γίνεται κάτοπτρον. ὥς γὰρ δι' ἐκείνον
 σαφεστέρας λαμβάνοντες τὰς ἐμφάσεις τῶν τοῦ προσώπου χρω-
 μάτων τε καὶ σχημάτων οἱ πρὸς αὐτὸ βλέποντες ἐπανορθοῦσιν
 ὅσον ἐφικτὸν, οὕτω δὴπου καὶ διὰ τῆς ἱστορίας τοῖς μετιοῦσιν 15
 ἐντίθεται σύνεσις, καὶ ἡθος ἑυθμίζεται ψυχῆς, καὶ ἀκόλαστον
 V. 289 σχῆμα θυμοῦ καὶ φωνῆς καὶ διαίτης ἀμείβεται τε καὶ ἀναπλάττε-
 ται πρὸς τὸ βέλτιον, καὶ λανθάνοντα φύσεως ἐλαττώματα καὶ
 συμπτώματα θεραπύεται πάμπολλα. μᾶλλον δὲ καὶ κατόπτρου
 πολλῶ κραταιότερον τὸ τῆς ἱστορίας δεικνύται χρήσιμον. ἡ μὲν 20
 γὰρ μυρίας τε καὶ παντοδαπὰς τῶν ἄλλοτ' ἄλλως γινομένων καὶ
 ἀπογινομένων ἀνδρῶν ὑποδεικνύουσα πράξεις καὶ λόγους σαφεστέ-
 ραν τὴν τοῦ βελτίονος ἐκ πικραθείσεως ἔχει δεικνύειν ἐκλογὴν τε

14. αὐτὸ em. Boiv. pro αὐτήν.

tatem. Haec est, quae immortalitati virtutem mandat, nec ut corpora ita illam a vermibus sinit absumi. Haec denique est, quae nacta homines quosdam fortuna fastuque inani elatos et furentibus proximos efficit moderatiores. Eorum enim, qui ante fuerunt, calamitates velut securim quandam intentans, sensim in animos obrepit, quasi magistra quaedam latens, eaque docendi ratione naturas paulatim mutat, mores informat, homines ex imprudentibus prudentes facit, cordatos ex vecordibus; et sic ferme a fera agrestique vita ad humanum civilemque cultum totas deducit republicas. Quippe dum et bonos laudibus tollit, et improbis eum locum assignat, qui improbitati convenit, splendidissimum posteris speculum existit. Quemadmodum enim qui in speculum intuentur, ipsius ope certiore sequenti cognitionem oris colorum ac lineamentorum, vultum quantum in se est fingunt et emendant, sic prorsus iis qui ad historiam accedunt intelligentia infunditur, eorum mores componuntur, animi, vocis, vitae prava mutatur conformatio restituiturque in melius; occulta denique naturae vitia et affectiones quamplurimae sanantur. Immo historia efficacior longe utilitatis est, quam sit speculum. Illa enim infinitas et plane diversas actiones sermonesque hominum, qui alii alias nati sunt ac decesserunt, ob oculos sic ponit, ut certiore melioris consilii delectum et cognitionem ipsa collatione facile

καὶ μάθῃσιν. τὸ δὲ κάτοπτρον, μονομέρη μὲν τὴν ἔμφασιν, A. C. 134
 συμψηφῶ δὲ τὴν τοῦ ἐνορῶντος φίλαντον ἔχον ἔξιν, ῥαδίως τε ^{Imp. Io. Pa}
 ἔξαπατᾷ καὶ τῆς ἀληθοῦς ἐξίστησι διδασκαλίᾳ. βασιλεῦσιν οὖν ^{laeol. 1}
 καὶ ἄρχουσι πολλοῦ τινος ἄξιον ἂν ἡ ἱστορία γίνοιτο χρῆμα, πα-
 5 ραινοῦσα μὴ μέγα φρονεῖν, μήδ' ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τύχῃ θαυ-
 ῥοῦντας πρὸς τὸ βιαίτερόν τε καὶ τυραννικώτερον ἐξάγειν τὸν P. 356
 τρόπον, ἀλλ' αἰεὶ τὸν βασιλεῖ φυλάττειν μόνον προσήκοντα. ὁ
 μὲν γὰρ γνώμης αὐθαδεῖαις δημαγωγούμενος καὶ ὀχλοκρατούμε-
 νος ἄγεται μᾶλλον ἢ ἄγει, καὶ δοκῶν ἄρχειν ἔλαθε πρῶτος.
 10 αὐτὸς ὑπὸ τῶν τῆς κακίας εἰδῶν τυραννούμενος. ὁ δὲ τὰς τῆς
 ἡγεμονίας ἡρίας δικαίως τοῖς ἄρχουσι νόμοις ἐκουσίῳ γνώμῃ
 διδοῦς, καὶ ὡσπερ μεθόριον ὑπερκύων καὶ νόμων ἐστὼς, ἐπί-
 σης ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι κατὰ τὸν ἡμερον καὶ ἀνθρώπῳ πρέ- B
 ποντα βούλεται τρόπον, πρὸς ἀκριβῆ τινα ζῆλον καὶ μίμησιν ἑαυ-
 15 τὸν προβαλλόμενος τοῖς ὀρῶσιν, ἔμψυχον τῷ ὄντι νόμον καὶ
 ἄγαλμα ζῶν ἀρετῆς καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς σύμβολον ἐκ τοῦ μᾶλλον
 ἑαυτοῦ πρῶτον, ἢ τοῦ τῶν ἄλλων ἄρχειν, σαφῶς παρεχό-
 μενος. μηδὲν γὰρ τῶν ἐν βίῳ μόνιμον εἶναι καὶ βέβαιον, μηδὲ
 τὰς κρηπίδας ἐπ' ἀσφαλοῦς ἐστάναι τῆς τύχης παιδευόμενος ἐκ
 20 τῆς ἱστορίας, δέδιε καὶ βραχεῖαν καιροῦ ῥοπήν, ῥᾶστα δυνα-
 μένην ἀνατρέπειν ἅπαντα, καθάπερ οἱ τοὺς κύβους ἐν τῷ παι- C
 ζεῖν ἀναυθόριπτοντες. οὕτω καὶ φύσεως αὐτῆς ὑπέριστερον ἢ ἱστορία
 περιφανῶς ἐπεφύκει. ἡ μὲν γὰρ τοῦ εἶναι μόνον κυρία γίνεταί:

exhibeat. Speculum vero, unam simplicemque imaginem capiens et illum, qui se ipsos contemplantibus a natura insitus est, amorem sui participans, haud difficulter fallit, et recedit saepe a veri declaratione. Regibus itaque et principibus magno aestimanda est historia: quae ne elatioris animi sint admonet, neve prosperis in praesentia rebus freti mores suos ad vim tyrannicumque ingenium deflectant, sed eum vitae servent tenorem, qui solus principes decet. Qui enim animi impotentia quoquo-versum abripitur, cupiditatibus quasi turbulentae multitudini mancipatus, non tam regit quam regitur; et quanquam imperantis speciem gerit, tamen ipse magis quam caeteri tyrannico vitiorum imperio tacite opprimitur. Qui vero rerum habenas iustae legum potestati moderandas tradit sua sponte, ac veluti confinium quoddam leges inter et subditos stat medius, is aequae et imperare studet et parere, quatenus civile est et hominem decet: is intuentibus se ipsum diligenter aemulandum atque imitandum proponit, vivam revera legem et spirantem imaginem virtutis: is denique dignitatis insigne eo vere sibi vindicat, quod et magis et prius sibi imperet quam caeteris. Nihil quippe in vita stabile ac firmum esse, nec solido fundamento niti fortunam, ab historia edoctus vel minimam temporis inclinationem extimescit, quae omnia tam facile potest subvertere, quam talos ii qui ludendo jaciunt. Atque adeo naturae ipsi praestat evidenter historia. Nam penes illam est

- M. 6849 ἡ δὲ καὶ τὸ εὖ εἶναι προστίθῃσιν· ὁ τοσοῦτον ἐκείνου βέλτιον,
 Ind. 9 ὅσον τό γε βλέπειν τοῦ μὴ βλέπειν. (Δ.) Τὰ δὴ τοιαῦτα τῶν τῆς
 Δίστορίας χρησίμων καμὲ πρὸς τὸ γράφειν ὅσα ἐπὶ τῶν ἡμετέρων
 γέγονε χρόνων παρέπεισε, καὶ διηγήματα προστιθέναι τοῖς φιλο-
 κάλοις ἀνδράσι μεγάλα τε καὶ σπουδαίας ἀκοῆς ἄξια, καὶ μεγά- 5
 λην δυνάμενα σύνεσιν ἐντιθέναι τοῖς ὅσοι πραγμάτων ἀεὶ καινο-
 τέρων ἐμπειρίαν συνάγειν ποθοῦσι. φέρει γὰρ πως οὐχ ἤττον
 κάμοι τὸ πρᾶγμα χάριν τινὰ πρὸς ἡθους ὀρθμὸν καὶ ἡδονὴν οὐ
 μικρὰν, μετιόντι συγχρότερον ἀφ' ἐτέρων εἰς ἕτερα τῶν διηγημά-
 Ετων πολυειδῆ καὶ ποικίλα· καθάπερ τοῖς πλείουσι νῦν μὲν πελά- 10
 γεσιν ἔστιν ἐντυγχάνειν, νῦν δ' ἐκ πελαγῶν ἐς νήσους καὶ ἐπίνεια
 μετιέναι, καὶ πολυειδέσιν ἐμφιλοχωρεῖν ἐμπορίαις, καὶ παντα-
 χόθεν καρποῦσθαι μακρὰν τὴν ὠφέλειαν. (Ε.) Ἐπεὶ δ' ἰκανῶς
 ἡμῖν τὰ μέχρι καὶ ἐς τὴν τελευτὴν Ἀνδρονίκου τοῦ νέου λέλεκται
 βασιλέως, καίριον ἂν εἴη, τούτοις συνάπαντας διεξοδικώτερον 15
 Εὐαφηγεῖσθαι τὰ ἐφεξῆς. ἐπανακτέον τοίνυν τὸν λόγον εἰς ἀρμονίαν,
 μάλα γέ τοι τῷ τῆς ἱστορίας ὄλω προσήκουσαν σώματι.
- P. 357 β'. Τοῦ γάρ τοι βασιλέως τὰ λοιόθια πνέοντος ἔτι παρὰ τὴν
 V. 290 τῶν Ὀδηγῶν μονὴν τῆς πανάγνου Θεομήτορος, τὸν ἐκείνου πα-
 ρειληφῶς υἱὸν Ἰωάννην ὁ μέγας δομέστικος ὁ Καντακουζηνός, 20
 ἔννατον τῆς ἡλικίας ἔτος ἀμείβοντα, καὶ σὺν γε αὐτῷ τὸν μετ'
 αὐτὸν ἀδελφὸν Μιχαὴλ τὸν δεσπότην, ἔτους ὄντα τετάρτου,

efficere ut simus; haec bene ut simus praeterea tribuit. Quae res tanto illi alteri praestat, quanto videre melius est quam haud videre. (IV.) Haec et talia, in quibus historiae utilitas posita est, impulere me, ut et ipse litteris mandarem ea omnia, quae temporibus nostris acciderunt, et ad ea quae iam narrata sunt alia adderem in gratiam hominum curiosorum, magna scilicet et auditu dignissima, aptaque admodum erudiendis iis, qui novorum exemplorum cognitionem comparare usque sibi cupiunt. Afferit autem et mihi nihilo minus ea res fructum aliquem peculiarem, quatenus ad mores componendos prodest: item voluptatem haud parvam, dum crebro me ab aliis ad alia rerum genera multa et diversa commemoranda transfero. Quod et navigantibus usu venit, quibus modo occurrit pelagus, modo ex pelago insulae adeuntur et portus, et immorari variis locis placet multiplicis mercaturae gratia; ita ut regio nulla sit, ex qua illi magna emolumenta non colligant. (V.) At quoniam de iis rebus, quae ad iunioris usque Andronici mortem gestae essent, satis a nobis dictum est, nunc ab re haud fuerit ea quae deinceps acciderunt narrare fusius, ac superioribus conjungere. Revocanda itaque oratio nostra ad continuam et aptam rerum seriem, qua nihil integro historiae corpori convenientius est.

2. Nondum imperator ultimum spiritum emiserat apud monasterium Hodegorum, castissimae Dei genitrici sacrum, cum Ioannem, eius filium, qui tum nonum aetatis annum excedebat, nec non minorem huius fratrem Michaëlem despotam, annos natum quatuor, Cantacuzenum secum assum-

πρὸς τὰ βασιλεία τὴν ταχίστην εἰσήνεγκέ τε καὶ τὴν προσήκου- A. C. 1341
σαν περὶ αὐτὸν δορυφορίαν συνέστησε, πῦσαν τοῖς βασιλείοις Imp. Io. Pa-
ἀσφάλειαν πορισόμενος πυνταχόθεν, δείσας μὴ τι πάθῃ τῶν B
ἀδοκίτων ἐξ ἀφανοῦς, οἷα πολλάκις ἐν τοῖς τοιούτοις συμβαίνει.

5 (B.) Ἀλεξίῳ δὲ τῷ Ἀποκαύῳ, ὃ πολλάκις ἐπιχειρήσαντι πέρας
οὐκ ἦν τῆς μελέτης λαβεῖν, καὶ νῦν ἀμελεῖν οὐκ ἐνῆν αὐτοῦ.
πολλάκις γὰρ εἰς ἐπίνοιαν ἐληλύθει, φονεύσας τὸν βασιλέα καὶ
ἅμα αὐτῷ Καντακουζηνὸν, ἐτέρῳ παροσχέιν τὸ βασιλείον περιζώ-
σασθαι κράτος, ἢ τῷ θείῳ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνῳ τῷ δε- C

10 σπότη, ἢ Συργιάνῃ τῷ πολυτροπωτάτῳ καὶ παραπλησίῳ τὴν
σύνεσιν καὶ τὴν τῆς γνώμης ἐμβροθιάν τε καὶ ὀξύτητα. δεινὸς
γὰρ ὁμοίως ἐκείνῳ καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς κατεπέγουσιν ἦν ἐπινοῆσαι
τὰ τῇ χρείᾳ κατάλληλα καὶ πόρον ὀξὺς τοῖς ἀπόροις εὑρεῖν,
ὀλίγα μὲν καθεύδων, τὰ πλεῖστα δ' ἐρηγορῶς, καὶ σκεπτομένῳ

15 τὰ μέγιστα ἰοικῶς καὶ περὶ μεγίστων, καὶ πλείονα καιρὸν ταῖς
πράξεσιν ἢ τοῖς λόγοις αἰεὶ παρεχόμενος. εἰ δὲ καὶ πρὸς ἀλήθειαν D
ὁμοῦ καὶ δικαιοσύνην ἐχρηῖτο τοῖς προτερήμασι, μέγα ἂν κλέος
αὐτὸς τοῖς Ῥωμαίων ἐτύγγανε πράγμασιν ὦν. νῦν δὲ κατ' ἐκείνον
τὸν Ἐπιδαύριον Στρατοκλέα ἀλλητῆς μὲν ἦν ἀγαθός, ἄνθρωπος

20 δ' οὐκ ἀγαθός. γένους γὰρ τῶν ἀδόξων ὑπάρχων ἐκ νέου καὶ πενία
συντεθραμμένος νῦν μὲν τούτῳ, νῦν δ' ἐκείνῳ μισθοῦ διακο-
ρούμενος διετέλει τὸν χρόνον· καὶ τῶν ἐλαχίστων μείζοσιν ἤρέμα E
τοῖς δεσπότηαις ἀμοιβαδὸν χρώμενος, καὶ πᾶσιν ἀντιδοὺς τὰ χει-
ριστια, προδότης σαφῆς καθιστάμενος, ἔλαθεν οὐκ οἶδα πῶς

ptos quamprimum in palatium transtulit, idoneo satellitum praesidio muni-
vit; omni denique ex parte imperatoriae domus securitati consuluit, veri-
tus, ne quid inopinati subito accideret, ut illis temporibus fere fit. (II.) At
Alexius Apocaucus non poterat id negligere, quod aggressus quidem saepe
erat, ad exitum autem perducere nunquam potuerat. Is enim consilium ce-
perat haud semel de potestate imperatoria, ubi imperatorem cum Cantacu-
zeno occidisset, alteri deferenda, sive despotae Constantino, imperatoris
patruo, sive Syrgianni, viro versutissimo, qui et ipse Apocauco intelli-
gentia, gravi iudicio, acerrimoque ingenio proximus fuit. Erat enim
Apocaucus, quemadmodum ille, rebus angustissimis solers id quod usui es-
set excogitare, et inde expedire se unde difficillimum esset. Somno ute-
batur parce, homo scilicet vigilantissimus, praeclara meditantī ac de maxi-
mis rebus deliberantī similis. Plus denique temporis agendo dabat quam
dicendo. Quibus si eximiis sane dotibus ad veritatem iustitiamque usus
foret, magnum ipse Romanorum rebus extitisset ornamentum. Enimvero,
ut Epidaurius ille Stratocles, tibicen quidem erat bonus, vir autem bonus
minime erat. Nam a pueritia, cum ignobilis foret genere et in paupertate
educatus, locatis modo huic modo illi operis victitaverat; cumque ab mini-
mis ad maiores sensim gradatimque dominos pervenisset, quos omnes pes-
sime remuneravit, manifestus nempe eorum proditor, in ipsum quoque fur-

- A. M. 6849 καὶ ἐς τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκίαν παρεισφθαρεῖς, ἐπ' ὀλέθρῳ
 Ind. 9 τῆς τῶν Ῥωμαίων, ὡς ἔοικε, τύχης καὶ εὐδοξίας. (Γ.) Τούτῳ τοί-
 P. 358 νων ἤδη καιρὸν ἔχειν ἑαυτῷ περιθεῖναι τὸ βασιλεῖον κράτος νομί-
 σαντι παντοίῳ τοῖς ἐπιχειρήμασι κατὰ τὸν Πρωτῆα τὸν Φάριον
 ἐπῆει γίνεσθαι. καὶ νῦν μὲν περιϋῶν καὶ θωπεύων οὐ μάλα ἡμέλει 5
 Καντακουζηνὸν, συνωθῶν τὰ ξουθρὰ ὑποδήσασθαι ὑποδήματα·
 μηδὲ γὰρ εἶναι λέγων τὸ χρῆμα καιρὸν, ἀνάγκην πολλάκις ἐπενεγ-
 κόντος τοῦ βασιλέως, τὴν πορφύραν λαμπρῶς ὑποδύντα συμβασι-
 Βλεῦεν, αὐτῷ μὲν περιόντι τῷ βίῳ, ἐκείνου δ' εὐθὺς ἀπαλλάξαντος,
 Ἰωάννη τῷ νῆϋ καὶ νέῳ βασιλεῖ. εἶναι γὰρ διπλοῦν καὶ σφόδρα 10
 V. 291 ἀναγκαῖον τῷ τοῦ βασιλέως ἐκ πολλοῦ σκοπῷ τὸ καλόν· ἴν' ἅμα
 μὲν αὐτοῖς συνδιοικῶν τὰ τῆς βασιλείας εἴης πράγματα, ἅμα δ'
 ἐπίκουρος γίνοιτο κράτιστος τῆς τούτων ζωῆς. μηδὲ γὰρ ἔτι λεί-
 πεσθαι τὸν λάθρα τῇ βασιλείᾳ ἐφεδρεύοντα, τοῦ διαδεξομένου
 C σπαρομαρτοῦντος ἐς προὔπτον αὐτίκα. (Δ.) Καὶ ἦν νῦν μὲν ταῦτα 15
 λέγων, νῦν δ' ἐκεῖνα· νῦν δ' ἀναστρέφων καὶ ἀφ' ἑτέρου γινό-
 μενος ἕτερος· καὶ ἅμα τῇ βασιλίδι τοὺς γένει καὶ δόξῃ προὔχον-
 τας κατ' αὐτοῦ διεγείρων, καὶ ἰσχυριζόμενος εἶναι τῷ Καντακου-
 ζηνῷ διὰ μελέτης σφόδρα κατεσπουδασμένης, ἔργον ποιησαμένῳ
 ζήφους ἐς τὴν ὑστεραίαν πάντας ἡμᾶς, ἑαυτὸν αὐτοκράτορα κα- 20
 D ταστήσασθαι βασιλέα. ταῦτα λέγων καὶ κατασκευαζόμενος
 ἀνέσεισε καὶ αὐτοῖς δὴ τοὺς καθ' αἷμα τούτῳ προσήκοντας κατ'
 αὐτοῦ· ὡς καὶ αὐτὴν Ἄνναν πεισθεῖσαν τὴν βασιλίδα μηδὲ τὰς

tim palatium nescio qua arte irrepserat, in perniciem Romanae, ut videtur, et fortunae et gloriae. (III.) Ille itaque ratus asserendae sibi imperatoriae potestatis tempus iam adesse, omnes ire in formas machinationibus variis, sicut Pharius ille Proteus, constituit. Modo igitur Cantacuzenum sedulo circumibat et adulabatur, compellebatque ad induendum rubros calceos. Quippe rem haud novam fore, postquam imperator toties necessitatem imposuisset palam induendi purpuram, et una imperandi, secum quidem dum viveret; statim autem ubi e vivis excessisset, cum Iovanne filio suo eodemque iuniori imperatore: expediisse nimirum illud dupliciter, ac veteri imperatoris proposito pernecessarium fuisse; quo simul, o Cantacuzene, et illi te collegam in rerum administratione haberent, et vitae suae potentissimum defensorem. Nec enim exstiturum deinceps quenquam, qui imperio clanculum insidiaturus esset, si is statim ac palam socius ascisceretur, qui successor esset futurus. (IV.) Et modo quidem haec, modo illa dictitabat; et eodem rursus revolvebatur, et ex alio alius existebat. Tum ipse simul cum imperatrice in illum eos incitabat, qui genere et fortunae splendore eminebant, illud asserens: in eam curam Cantacuzenum enixe incumbere, ut, nobis omnibus crastina die contrucidatis, imperatorem se et rerum dominum constitueret. Haec cum diceret affirmaretque, eos etiam in illum commovit, quibuscum erat illi cognatio. Adeoque id imperatrici

ἐννέα πενθήμερους ἡμέρας παρὰ τὸν τοῦ συζύγου τάφον ἀνύσαι δα- A. C. 1341
κρούουσαν, ἀλλὰ μετὰ τρίτην εὐθὺς ἀνιέναι πρὸς τὰ βασιλεία. Imp. Io. Pa-
(E.) Ἐνθα ὁ πατριάρχης Ἰωάννης, Ἀποκαύκῳ πειθόμενος, laeol. 1
ἀνέγνω βιβλίον ἐκ τοῦ κόλλου λαβὼν, συνθήκας περιέχον, ὡς ὁ Ε
5 βασιλεὺς αὐτῷ τε πατριάρχῃ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐκ πολλοῦ
παρέθετο ἐπισκόποις, περὶ τε συζύγου καὶ παιδῶν αὐτοῦ, ὀπη-
νίκα μαχισόμενος ἀπῆει τῷ Συργιάνῃ πρὸς Θετταλίαν, ἀρπά-
ζειν ἤδη μετὰ τῆς τοῦ Κρούλη συμμαχίας ἐπιχειροῦντι τὴν Ῥω-
μαίων ἡγεμονίαν. ταῦτα τοίνυν διεξελθὼν εἰς τὴν τῶν κοινῶν
10 πραγμάτων ἐπιτροπικὴν διοίκησιν εἰσάγειν ἑαυτὸν ἐπειροῦτο. δι-
καιον γὰρ ἔφασκεν εἶναι καὶ σφόδρα τῶν ἀναγκαίων ἄλλως, κα- F
θάπερ σώματι ψυχῇ, οὕτω τῇ βασιλείᾳ τὴν ἐκκλησίαν συνῆ-
φθαι. μίαν γὰρ εἶναι σύστασιν καὶ ζωὴν ἀμφοτέρων τουτί. „ἐπεὶ
δὲ καὶ ταυτὶ τὰ τοῦ βασιλέως γράμματα τὴν σωτηρίαν ἐμοὶ τῆς
15 τε συζύγου καὶ τῶν υἱῶν σαφῶς ἀνατίθησι, ποῦ δίκαιον (φησὶν)
ἐκείνων ἡμᾶς καταρῆραθνήσαντας ἀμελεῖσαι τῶν συνθηκῶν, καὶ
οὕτως πῶς ἐκόντας συγχωρῆσαι, κλύδωνας ἀτεκμάρτους ἐπιχε- P. 359
θῆναι τοῖς τῶν Ῥωμαίων πράγμασιν, ὅποιοι κὰν τοῖς ἀνωτέρω
γεγένηται χρόνοις δι’ ἀφέλειαν καὶ ῥαθυμίαν τοῦ τηρικαῦτα
20 πατριαρχεύοντος Ἀρσενίου; ἐγὼ τοίνυν ἀντιλήψομαι τῶν κοινῶν
δομοῦ τῇ βασιλίδι πραγμάτων· ἐγὼ καὶ τῆς τοῦ νέου βασιλέως
προστήσομαι σωτηρίας.”

γ’. Ταῦτα παρὰ πᾶσαν ἀκηκῶς προσδοκίαν ὁ Καντακουζηνὸς B
ἔλεξε τοιάδε. „Ἐμοὶ δ’ οὐ τοιούτων ἐδόκει τὰ πράγματα δεῖσθαι
25 λόγων ἐν τῷ παρόντι, ζῶντος ἐμοῦ καὶ συμπαρόντος ὑμῖν, ὅς

Annae persuaserat, ut ad mariti tumultum plorans novendialem luctum non absolverit, sed post triduum statim in palatium se receperit. (V.) Ibi Ioannes patriarcha, suadente Apocauco, eductos sinu codicillos recitavit, quibus id continebatur, quod et patriarchae ipsi et consortibus episcopis imperator, coniugis et liberorum causa, iam pridem mandaverat; tum scilicet cum in Thessaliam profectus est, ut Syrgiannem bello persequeretur, qui acceptis a Crale auxiliis Romanum imperium invadere iam instituerat. His ille recitatis in tutoriam rerum administrationem conabatur se intrudere. Iustum enim aiebat esse alioqui ac perquam necessarium, perinde ecclesiam imperio atque animam corpori esse coniunctam: utrumque enim hoc uno stare et vigere. „Cum vero et codicilli exstent imperatoris manu scripti, qui et coniugis et liberorum salutem mihi haud dubie committunt, quid (ait) iniquius quam socordia nostra mandata illa negligi, ac volentibus quodammodo nobis fluctus Romanae rei superinduci inopinatos, quales aetate superiori excitati sunt, Arsenii, qui tum patriarcha erat, simplicitate et ignavia? Ego igitur reipublicae administrationem cum Augusta suscipiam: ego et salutem defendam iunioris imperatoris.”

3. His Cantacuzenus praeter omnem expectationem auditis, „Mihī vero”, inquit, „his sermonibus indigere res in praesenti haud videntur, su-

- A. M. 6849 καὶ τοῦ βασιλέως περιόντος τῶν κοινῶν πραγμάτων ἤμην διοι-
 Ind. 9 κητῆς σχεδὸν ἀπάντων καὶ ῥητῶν καὶ ἀποθρήτων κοινωνῶς
 V. 292 ἐκείνω. Ἰσασί δ' οὖν καὶ Γωμαιῶν οἱ πλείους, καὶ πρό γε πάντων
 ἢ βασιλῆς αὐτῆ, ὡς τᾶλλα μὲν πνέων ἤμην ἐκείνω ταῦτά, καὶ
 Cτῆς ἐκείνου γνώμης ἅπαντ' ἐξήρητο τὰ ἡμέτερα, καὶ πάντ' 5
 ἔδρων ἐγὼ προθύμως ὅποσα ἐκείνω δεδογμένα ἦν, καὶ μηδὲν
 αὐτῆς ὃ μὴ δεδογμένον ἦν ἐκείνω· τό γε μὴν τοῖς βασιλικοῖς ἐνδύ-
 μασι κοσμηθέντα με συμβασιλεύειν αὐτῷ κατὰ τὴν ἐκείνου σπου-
 δὴν καὶ βούλησιν, τοῦτο δ' οὐδαμῆ πρὸς βουλήσεως ἔμοιγε ἦν.
 τὴν δ' αἰτίαν ἐν τοῖς τῆς ἐμῆς καρδίας θαλάμοις καθεύδειν ἀπόδ- 10
 D ῥητον ἐν τῷ παρόντι δίκαιον εἶναι νομίζω. ὅτι δὲ καὶ τὴν μετὰ
 θάνατον αὐτοῦ διοίκησιν καὶ ἐπιτροπὴν τῶν βασιλικῶν καὶ δη-
 μοσιῶν πραγμάτων ἐμοὶ παρέθετο πολλάκις, καὶ τὸ τοῦ νιοῦ
 καὶ βασιλέως Ἰωάννου τῆ ἐμῆ θυγατρὶ προεμνηστεύσατο κῆδος,
 τὰ τε ἄλλα, καὶ διὰ τὸ μὴ κίνδυνόν τινα παρακύναι, καὶ τοῖς 15
 κοινοῖς καὶ καθόλου παρεισφραρῆναι πράγμασι, μάρτυς ἀπαρέγ-
 E γραπτος Ἄννα ἢ βασιλῆς αὐτῆ. (B.) Φαίην μὲν οὖν, ὡς ἰδιο-
 τροπίαν τινὰ τῆς ἑαυτοῦ καλῆς ποιούμενος ἐκείνος γνώμης, τοιοῦ-
 τος ἦν ἐμοί. φαίην δ' ἂν μᾶλλον, εἰ χρὴ τάληθῆ λέγειν, ὡς
 οὐδ' αὐτὸς οὐδαμῆ ποτε ἐνέλιπον πάντα δρῶν καὶ λέγων ὑπὲρ 20
 τῆς αὐτοῦ ζωῆς, καὶ προτιμῶν ἀεὶ τῆς ἐμῆς καὶ προτιθεὶς τὴν
 ἐκείνου. καὶ ἵνα τᾶλλα πάντα παρέντες ἐνός που καὶ δυοῖν
 P. 360 μνησθῶμεν· ἄρτι τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς Μιχαὴλ τελευτήσαν-

7. τό γε μὴν em. Boiv. pro τότε μὴν.

perstite ac praesente me, qui vivo imperatore publicas res administrabam fere omnes; quicum ille dicenda pariter tacendaque omnia communicabat. Norunt certe et plerique Romanorum, et prae caeteris Augusta haec ipsa, ut reliquis in rebus idem omnino cum illo sentirem, et nostra omnia ab illius voluntate penderent; ut, quidquid illi visum esset, alacriter exsequi solerem, ac rursus nihil quod non illi visum esset: et tamen, cum is magnopere cuperet velletque me insignibus imperatoris ornatum cum eo imperare, ab ea re omnino voluntatem meam abhorruisse. Cuius rei causam sub intimo pectore manere abditam rectius puto hoc tempore. Quod autem mihi res tam imperatorias quam publicas post mortem suam admiustrandas commendaverit saepenumero, Ioannique imperatori filio suo filiam meam destinaverit uxorem, tum ob alia, tum ne quid periculi suboriretur, atque in perniciem rei publicae totiusque imperii obreperet, testis est omni exceptione maior Anna haec imperatrix. (II.) Possim quidem illum dicere, cum in me talis foret, singularem quandam excellentis animi sui indolem re ipsa declarasse. Illud tamen affirmaverim potius, si verum oportet dicere, me vicissim haud desituisse unquam pro salute ipsius omnia facere ac dicere, vitaeque illius meam semper posthabuisse. Atque ut omissis caeteris unum aut alterum asseramus exemplum: recente adhuc imperatoris

τος, πρὸς ὁπέσῃν ἐμπέπτωκε θάλασσαν λογισμῶν, ἀκηκοὺς A. C. 1341
 τῶν περὶ βασιλείας προτιθεμένων Ῥωμαίοις ὄρκων πρὸς τοῦ βα- Imp. Io. Pa-
 σιλέως καὶ πάππου, καὶ ὅποσα τὴν ἐκείνου ψυχὴν κατέκλυσαν lacol. 1
 ῥόδια λύπης, καὶ ὅπως πλὴν ξμοῦ τῶν πάντων ἦν οὐδεὶς αὐτῷ
 5 παρήγορος τότε δεξιὸς καὶ ψυχῆς πιπτούσης βακτηρία καὶ
 κινδυνεύοντος φρονήματος ἀπόρρητον φάρμακον, καὶ οἶον ἀνα-
 ψύξεως ζέφυρος, οὐκ οἶμαι δεῖν παρ' εἰδόσιν εἰς μῆκος ἐκτείνειν B
 τὸν λόγον. ὅμως ἐπειδὴ, πρὶν Βυζάντιον ἀλῶναι, διαδρᾶς τὸν
 ἐπιρητημένον κίνδυνον, ὤχετο φυγὰς ἐς τὴν Θράκην καὶ τὰ ἐν
 10 ταύτῃ φρούρια, καὶ ἔδει μὴ φίλον μόνον ἐκείνῳ πιστοῦ, ἀλλὰ
 καὶ χορημάτων καὶ δαπάνης παντοδαπῆς (πάντων γὰρ καθάπαξ
 ἦν ἐστερημένος πρό γε τῆς φυγῆς ὁμοῦ καὶ κατὰ τὴν φύγην ἐκεῖ-
 νος), οὐ μόνον πρὸς τὴν ἐνεσιτῶσαν ἐκείνῳ κεκένωκα χρεῖαν ἀφ' ὁ-
 νως ἐγὼ, ὅποσα μοι περιῆν ἐκ πατέρων καὶ προγόνων πάμπολλα C
 15 χορήματα· ἀλλὰ καὶ πάσης ἔγωγε τῆς στρατιᾶς ὑπάρχων αὐτὸς
 ἡγεμῶν οἴκοθεν αἰεὶ χορηγῶν καὶ αὐτῇ διετέλουν τῶν μισθωμά-
 των ἀνενδεῶ τὴν δαπάνην. ὁ γὰρ αὐτὴν προοίεμενος τὴν ψυχὴν
 ὑπὲρ τῆς ἐκείνου ψυχῆς, ἧς ὁ πᾶς οὐκ ἔστιν ἀντάξιος κόσμος
 καὶ τὰ τοῦ κόσμου χορήματα, σχολῇ γ' ἂν αὐτῶν ἐφεισάμην
 20 χορημάτων καὶ κτημάτων καὶ κτηνῶν ἀπάντων. (Γ.) Καὶ ἵνα τὰ D
 τῶν ἐν μέσῳ κινδύνων συμπτώματα καὶ τοὺς τῶν μακρῶν ἐκεί-
 νων δρόμων καὶ περιδρόμων ἰδρῶτας κατὰ τὴν ἑπταετῆ περίοδον
 ἐκείνην παρέλθωμεν· ἐπειδὴ (δόξαν οὕτω θεῶ) τὴν βασιλίδα πό-
 λιν ἐλὼν μόνος ἦν αὐτοκράτωρ αὐτὸς, τῶν ἐμῶν οὐκ ἐπελάθετο

morte, quem ille in cogitationum aestum inciderit, ubi sacramenta cogno-
 visset, quae imperator avus Romanis detulerat, ad imperii successionem
 pertinentia; quot illius animum curarum fluctus inundarint; ut me excepto
 nemo omnium ipsi tunc affuerit dexter consolator, qui labentis animi velut
 adminiculum foret, ac vacillantem constantiam arcana ope sustentaret, et
 quasi zephyrus quidam recrearet, haud puto longiori oratione scientibus
 vobis commemorandum. At cum idem, vitato quod imminabat periculo,
 priusquam caperet Byzantium, in Thraciam sitaque illic castrum aufugis-
 set, opusque tunc esset non amico fideli solum, sed et pecunia et infinito
 sumptu (omnibus enim rebus ille ante et post fugam plane destitutus erat),
 non modo in usum illius praesentem ea omnia liberaliter effudi, quae mihi
 in bonis erant quamplurima, a patribus maioribusque ad me transmissa,
 sed et toti exercitui, cuius eram ipse dux, de meo plenissimos stipendio-
 rum sumptus perpetuo suppeditavi. Qui enim ipsam animam, qua nec to-
 tus orbis nec orbis totius opes bene permutentur, pro illius salute ultro
 effudissem, haudquaquam certe pecuniis aut possessionibus aut rei pecua-
 riae pepercissem. (III.) Atque ut varios subsequutorum periculorum cas-
 sus et in septenni illo curriculo sudatos tanta contentione cursus ac recur-
 sus omittamus; postquam Deo visum est, ut capta imperii sede solus rerum
 potiretur, non oblitus est ille meorum erga se amorum et ardentissimi stu-

- A. M. 6849 πρὸς ἐκεῖνον ἐρώτων καὶ πόθων· ἀλλὰ πάντα ἔστρεφε καθ' ἑαυ-
 Ind. 9 τὸν λογισμὸν, ἀνερευνῶν ὅτι ἂν ἀποδοῆ βραβεῖον ἄξιον ἐμοί.
 Ἐκαὶ ἐπεὶ μείζον ἄλλο τῆς βασιλείας οὐχ εὔρισκε, ταύτης, τὸν
 δεῦτερον φάσαι πλοῦν, κοινωνὸν ἑαυτῷ καὶ βασιλέα ποιῆσθαι
 διὰ μάλα μακρῶς ἐποιεῖτο σπουδῆς. ἤδειτο γὰρ, πρῶτον μὲν, 5
 Δαρειὸν ἐκεῖνον τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα, εἰ βάρβαρος μὲν
 V. 293 ἐκείνος ὢν, ὅμως διὰ τὴν τοῦ Ζωπύρου φιλίαν ὄλαις ὀρμαῖς
 τῆς ψυχῆς τὴν περιβόητον παραιτεῖσθαι διετείνετο Βαβυλῶνα
 Ἐκαὶ ἅμα αὐτῇ τὴν Χαλδαίων καὶ Μήδων ἀρχὴν, εἰ Ζώπυρον
 ἕμιᾶ πάντῃ θεάσαιτο· αὐτὸς δὲ παιδείας ἀνθρώπῳ πρεπούσης 10
 καὶ πατρίου βασιλείας τρέφμιος ὢν ἐκεῖνον πρὸς ἀμοιβὴν τῶν
 καλῶν ὀφθεῖη δεύτερος. ἔπειτα οὐ τοσοῦτον ἐμοῦ γε εἵνεκα
 τοιαῦτ' ἔφρασκεν ἐμοὶ δίδόναι βραβεῖα, ὅσον τῆς αὐτοῦ συστά-
 σεως, καὶ ἅμα παίδων καὶ συζύγου, ζῶντός τε καὶ τελευτήσαν-
 τος αὐτοῦ. (A.) Ἐγὼ δ' ἀκήρατον ἐθέλων φυλάττειν τὸ τῆς 15
 P. 361 ἐμῆς πρὸς ἐκεῖνον φιλίας τερπνόν, καὶ μὴ δοκεῖν δι' ἔρωτα δό-
 ξης ὅσα ἡμῖν ἐσπούδασται δρᾶν, οὐχ εἰλόμην οὐδὲν τῶν ἀπάν-
 των, οὔτε μέτριον οὐδὲν, οὐθ' ὅσα τὴν τοῦ μείζονος ἔχει δόξαν
 λαβεῖν· ἀλλ' ἐμείνα τούτων ἀπάντων ἀθῶος ἄχρι καὶ εἰς δεῦρο.
 (E.) Ἄ δὲ νῦν ὁ πατριάρχης ἐπιτροπίας προτείνει γράμματα, 20
 τῆς τότε χρείας ἕνεκα τούτῳ γεγένηται, καὶ οὐδαμῇ περαιτέρω.
 ἔδεδίει γὰρ ὁ βασιλεὺς, οἷα πολλὰ τὸ αὐτόματον παρὰ πᾶσαν
 B ἐπάγει τὴν προσδοκίαν, μὴ αὐτὸς τε κινδυνεύσῃ καὶ σὺν γε αὐτῷ
 καὶ αὐτὸς ἐγὼ συμπαρῶν, ᾧ τὴν διαδοχὴν αἰεὶ παρετίθει τῆς βα-

dii: sed totum se animo atque cogitatione convertit ad investigandum prae-
 mium, quo me posset digne remunerari. Cumque nil imperatorio apice
 sublimius inveniret, in id enixe incubuit, ut saltem collegam me imperato-
 remque faceret. Nam primo quidem eum pudebat, postquam Darius ille
 rex Persarum, homo barbarus, Zopyrum sic amavisset, ut inclyta illa
 Babylone ac toto praeterea Chaldaeorum Medorumque imperio carere, Zo-
 pyrum autem videre omnibus membris sanum ardentissime optasset; pude-
 bat, inquam, hominem humanioris disciplinae et paterni imperii alumnum,
 victum ab illo videri se in referenda gratia. Deinde addebat, haec mihi a
 se praemia persolvi non tam mei causa, quam ut stabilitatem suam tue-
 retur, atque ut vivo mortuoque se liberis suis simul et coniugi consultum
 esset. (IV.) At ego, quam voluptatem percipiebam ex amore erga illum
 meo, eam mihi sinceram servare cupiens, nec quaecunque studio fecissem,
 gloriae et honoris videri cupiditate fecisse, nullum sive mediocre sive ma-
 ius splendidisque praemium accipere volui; sed iis omnibus vacuus et pu-
 rus ad hodiernum usque diem permansi. (V.) Hi porro circa tutelam co-
 dicilli, quos patriarcha nunc profert, illius non ulterioris temporis causa
 scripti sunt. Verebatur scilicet imperator, qualia multa praeter omnem
 opinionem fortuitus casus invehit, ne et ipse periclitaretur, et ego quoque,
 illius comes et socius; cui ille et imperii et suarum omnium rerum succes-

σιλείας καὶ τῶν οἰκείων ὑπάντων. μηδὲ γὰρ εἶναι τῶν δυνατῶν, A. C. 1341
 ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀγῶνι τοῦ βασιλέως κινδυνεύοντος, ἐμὲ ζῶντα λεί- Imp. Io. Pa-
 πεσθαι. οὕτω γὰρ ἀλλήλαις ἡμῶν αἱ ψυχαὶ συνεκέκραντο, ὡς laeol. 1
 καὶ πάντας Ὀρέστας ὁμοῦ καὶ Πυλάδας περιφανῶς τῆς ἡμῶν
 5 ἤτῳσθαι συμπίνοίαις. εἰ γὰρ ἦν ἐφικτὸν, ἀπίοντος εἰς Θεσσαλίαν
 τοῦ βασιλέως, ἐν Βυζαντίῳ μένειν ἐμὲ, οὐκ ἂν ἐπισκόπων ἔδει
 καὶ πατριάρχου καὶ συνθηκῶν περὶ τε γυναικὸς καὶ παιδῶν καὶ
 βασιλικῶν πραγμάτων. ἀλλὰ τοῦ τηρικαῦτα καιροῦ πρὸς τὴν
 τοιαύτην τὰ πράγματα περίστασιν συνελάσαντος, οὕτως ἐφ' ὠρι-
 10 σμένῳ τὰ τῆς τοιαύτης ἐπιτροπῆς ἐκείνῳ συνεκλείετο τῷ χρόνῳ.
 ὁ δὲ τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον ὥσπερ ἔρμαιον εἰς φιλαρχίαν, ὡς
 ἔοικεν, εἰληφῶς εἰς μέσον ἄγει δημοσιεύων τὰ πάλαι τοῦ βασι- D
 λέως γράμματα, μηδαμῇ τῇ παρούσῃ προσήκοντα χρεῖα· ὡς
 μηδὲ πολλῶν ἐμοὶ πρὸς ταῦτα δεῖσθαι τῶν λόγων, πρὸς ἕτερα
 15 τῆς παρούσης χρεῖας τὰ πράγματα συνωθοῦσης. (ς.) Ἐμοὶ γὰρ,
 ἵνα τὸ προσήκον πέρας τοῖς ἐμοῖς ἐπενέγκω λόγοις, τὰ αὐτὰ τῷ
 θεῷ διεξιέναι λείπεται Παύλῳ· ὅτι τὸν δρόμον τετέλεκα, καὶ τὴν
 πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέ-
 γανος. ὃς ὑπὸ δυοῖν ὀριζόμενος τουτωνὶ, τῆς τε ἐπιτροπῆς καὶ E
 20 διοικήσεώς φημι τῶν βασιλικῶν πραγμάτων καὶ τῆς τοῦ νέου
 βασιλέως ἐπὶ τῇ ἐμῇ θυγατρὶ μνηστείας, ἣ μὲν ἐπιτροπὴ καὶ
 διοίκησις τῶν βασιλικῶν πραγμάτων, κατὰ συνέχειαν ἐκεῖθεν ἀεὶ
 διαβαίνουσα, πρόσεστιν ἔτι μοι. λοιπὸν δ' ἂν εἴη καὶ τὰ τῆς

sionem semper commendaverat; praesertim cum fieri haud posset, ut, si in
 discrimen adduceretur salus imperatoris, superstes ego ex eo bello evade-
 rem. Tanta siquidem inter nos animorum erat coniunctio, ut Orestarum
 simul Pyladarumque omnium amicitiam concordia nostra longe superaret.
 Etenim si, imperatore in Thessaliam profecto, Byzantii remanere me li-
 cuisset, non episcopis certe opus fuisset, non patriarcha, non mandatis,
 quae coniugi et liberis et rebus imperatoriis consulerent. Sed ut illorum
 temporum conditio eo res adduxerat, ita certo ac definito illius ipsius tem-
 poris spatio eiusmodi tutela fuit circumscripta. Nunc vero ille imperatoris
 mortem in lucro ponit, nimirum regnandi avidus, atque in medium publi-
 camque in lucem profert vetera quaedam imperatoris scripta, quae in praesenti
 nihil ad rem spectant. Eoque fit, ut mihi adversus ea non opus sit
 longa oratione, cum ad alia me praesens necessitas compellat. (VI.) Mihi
 enim, ut orationi meae finem imponam convenientem, illud D. Pauli superest
 usurpandum. Cursum consummavi, fidem servavi: in reliquo reposita est
 mihi corona iustitiae. Quae cum duabus rebus definiatur, tutela scilicet
 et administratione imperatoriorum negotiorum, item despondenda iuniori
 imperatori filia mea; tutela quidem et administratio imperii, perpetua inde
 usque et continua possessione ad me transierunt, et adhuc mihi incum-

A. M. 6849 τῶν παιδῶν μνηστείας ἤδη τελεῖσθαι." Καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ σύλλο-
 Ind. 9 γος ἔληγέ τε καὶ διελύετο.

P. 362 δ'. Ὁ δ' Ἀπόκανκος, ἅμα τῷ πατριάρχῃ προσιῶν ἰδίᾳ τῇ
 V. 294 βασιλίδι, μήτε μηδενὸς ἀκούειν ἀνέπειθε τῶν ἀπὸ τοῦ Καν-
 τακουζηνῶ λεγομένων, καὶ ἅμα τῆς τῶν πραγμάτων ἐπιτροπῆς
 ἀπέχεσθαι τελείως παρακελεύεσθαι. μηδὲ γὰρ εἶναι χρεῖαν ἔτι τού-
 του, τῆς βασιλίδος ὁμοῦ τῷ νιῷ δυναμένης πᾶσιν ἐπιστατεῖν
 πράγμασι, παραδυναστεύοντός τε καὶ παρυσπίζοντος τοῦ πα-
 τριάρχου, κατὰ τὴν πάλαι δοθεῖσαν πρὸς βασιλέως ἐπιτροπέειαν
 Βαυτῷ. ταῦτα λέγων καὶ πειθῶν ἐλάνθανεν οἴους καὶ ὄσους τοὺς 10
 ἀγρίους τρέφει Θῆρας τῶν λογισμῶν ὡς ἐν λόχη τῇ ψυχῇ. διε-
 ζωγράφει δ' οὖν καὶ ὑπεσῆμαιεν ἀμυδρῶς τοῖς συνειωτέροις
 τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ σχημάτων τὸ ἀλλοπρόσαλλον, οἷον ἐκρήξει
 χειμῶνα κατὰ Ῥωμαίων ὁ ἄνθρωπος, προσειληφῶς τὸ δύνασθαι.
 (B.) Ὅσον μὲν γὰρ προσῆν Καντακουζηνῷ πανταχόθεν τὸ δύνα- 15
 C σθαι, τοσοῦτον Ἀποκαύκῳ περιτῆν ἀσθενείας· ὅσον δ' Ἀπο-
 καύκῳ τὸ βούλεσθαι χεῖριστα δοῦν, τοσοῦτον τῷ Καντακουζηνῷ
 τὸ μὴ βίαιον πράττειν μηδὲν ὀπωσοῦν κατὰ τῶν ὅσοι ξιφήρη
 χεῖρα τῇ τούτου ζωῇ καθοπλίζουσι. Καντακουζηνὸς γὰρ, παρὸν
 ἐκ τοῦ ῥάστου κακοῦς φωραθέντας αὐτοὺς καθελῶν, ἀπονητὶ 20
 τὸ τῆς αὐτοκρατορίας περιζώσασθαι σκήπτρον, τοῦτο μὲν οὐ
 βεβούληται, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν ἐκπλαγεῖς ἀγνωμοσύνην οἴκοι κα-
 D τέμνειν σιωπῶν ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς πού τὰς ἡμέρας. ὁ δ' Ἀπόκαν-
 κος, πειρώμενος μὲν, οὐ δυνάμενος δὲ καθελεῖν Καντακουζηνόν,

bunt: reliquum est, ut liberorum nostrorum coniunctio factis sponsalibus sanciat. Post haec finito colloquio dimissi sunt ii qui convenerant.

4. At Apocaucus cum patriarcha ad Augustam privatim accedit persuadetque, ut nihil eorum quae a Cantacuzeno dicta sint audiat, simulque ut ei rerum administratione prorsus interdicat. Nec enim illo amplius opus esse; quandoquidem imperatrix ipsa cum filio posset rerum tractare gubernacula, collega ac defensore patriarcha, cui tutela iam pridem ab imperatore delata fuisset. Haec cum diceret ac persuaderet, non declarabat quae et quot immania in animo consilia aleret, quasi in silva feras. Iis tamen qui intelligentiores erant inconstantia illa in dictis atque in persona retinenda adumbrabat saltem et leviter designabat, quas ille Romano imperio tempestates illaturus foret, ubi nactus esset potestatem. (II.) Quantum enim ubique poterat Cantacuzenus, tantum Apocauco deerat virium: quantumque Apocaucus ad pessima quaeque erat proclivis, tantum aberat Cantacuzenus ab ulla vi inferenda iis, qui manum in ipsum violentam armassent. Cum enim isti facillimum esset manifesti sceleris convictos opprimere, et imperatoriae dignitatis insignia nullo labore usurpare, id quidem facere noluit: sed eorum ingratum animum vehementer admiratus domi se continuit, alteroque aut tertio demum die silentium rupit. Apocaucus vero, conatus quidem, sed frustra, Cantacuzenum de medio tollere,

ὃν μόνον ἀντίπαλον κράτιστον εὕρισκε τοῖς αὐτοῦ δολεροῖς λο- A. C. 1341
 γισμοῖς, ὅμως οὐκ ἔληγε τὰ ἑαυτοῦ διηνεκῶς ἐνεργῶν. ἐκστατι- Imp. Io. Pa-
 κὸν γὰρ τι χρῆμα διανοίας ὁμοίως πέφυκε πλοῦτος καὶ δόξα, laeol. 1
 παρ' ἄξίαν τινὲ προσγενόμενα, καθάπερ ἡ μέθη. εἰς γὰρ δόξαν
 5 καὶ περιφάνειαν ἐξ ἀσῆμου γένους ἐληλυθὼς, συνεργοῦντος καὶ Ε
 περιθάλποντος Καντακουζηνοῦ, καὶ πλοῦτον μάλα πολὺν καὶ
 ἔπερ τὴν τύχην τὴν ἑαυτοῦ συναθροίσας, τοῦ καθήκοντος εὐθὺς
 ἐξέστη φρονήματος, καὶ τυραννίδος ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς θαλάμοις
 ἐκρυπεν ἔρωτας, καὶ πάντ' ἐκεῖθεν ἔπραττε, καὶ πάντα συνεισ-
 0 ἦγεν ὅσα γεωργεῖ τῆς τοιαύτης κακίας τὴν βλάβστην. (Γ.) Βοῶν P. 363
 δὲ καὶ αὐτὰ μονονουχί φωνὴν ἐκπέμποντα λαμπρὰν τὰ τῶν αὐτοῦ
 γε οἰκιῶν οἰκοδομήματα, μέχρι νῦν τὴν ἐκείνου κακίαν ἐκτραγω-
 δοῦντα· λέγω δὴ τὸ τῶν Ἐπιβατῶν φρούριον· ἔπειθ' ὅσα περὶ
 τὸ τεῖχος τῆς βασιλευσῆς τῶν πόλεων ἤγειρεν, οἷον ἀμφίβιον
 5 καὶ γῆ καὶ θαλάσση μεριζομένην ἔχοντα δίαιταν. πύλας γὰρ ἐκα-
 τέρωθέν σφισιν ἐτίθετο πρὸς τε γῆν καὶ πρὸς θάλασσαν· ἵνα
 διωκόμενον ἐκ θαλάττης ἤπειρος ὑποδέχοιτο, καὶ τούναντίον Β
 αὐτῆς φεύγοντα τὴν ἠπειρον ἢ συνοῦσα καὶ, οἷον εἰπεῖν, ναυλο-
 χοῦσα τριήρης παρὰ τὴν οἰκίαν γίνοιτο παραπομπὸς ἐπ' ἀπί-
 0 στου στοιχείου θαλάττης ἄχρι τῆς νήσου Πριγκίπου, ἢ ὅποι
 τῆς τέχης ἄγοι τὸ πέρασ αὐτόν. ἔστησε γὰρ κακεῖ, καὶ ὀπηδή- V. 295
 ποτε καταφυγεῖν ἐβούλετο, φρούρια καὶ πύργους οὐρανομήκεις.
 οὕτω μοχθηρὸς ἦν ὁ ἀνὴρ ἐξ ἀρχῆς, καὶ μελέτας ἐκρυπτεν ἐν τῇ C

18. φεύγοντα pro φεύγοντι positum esse observat Boiv.

quem solum eundemque potentissimum adversarium consiliis suis fraudu-
 lentis obstare comperiebat, suo tamen more agere non desinebat. Inest
 enim illud opibus pariter et honoribus, ut cui indigno obvenerint, eius
 mentem non secus atque ebrietas ex sua sede dimoveant. Namque hic,
 cum ad honores et fortunae splendorem pervenisset, magnaue opum quaesi-
 ta vi suam excessisset sortem, decenti illico de statu animi declinavit,
 tyrannidisque arcanos amores altius pectori infixos fovit. Hinc ille nihil
 non fecit, nihil non conquisivit, quo eiusmodi malorum stirpem aleret.
 (III.) Id autem ipsae illae clamant emissa paene voce insanæ substructio-
 num moles, quæ ad hodiernam usque diem illius improbitatem splendidissime
 declarant: Epibatarum seu nautarum intelligo castellum, et quaecunque ille
 circa urbis principis muros exstruxit, ancipitem quasi naturam habentia, ter-
 ræque ac mari divisa. Portas enim utrinque illis addiderat a mari et a terra;
 ut mari pulsum terra exciperet; et vicissim terra eiectum triremis illa fa-
 miliaris, ac iuxta eius domum stans quasi in portu, per infidum elementum
 ad insulam Principis deduceret, aut quocunque illum fortunæ exitus voca-
 turnus foret. Nam et ibi, et quocunque se volebat recipere, castella cae-
 loque eductas arces fundaverat. Adeo vir ille improbus ipso statim initio
 fuit: adeo malitiæ ac doli plenas celabat animo cogitationes. Quanquam

A. M. 6849 ψυχῆ κακίας καὶ δόλου μεστὰς, εἰ καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀπόνασθαι
 Ind. 9 οἱ ἐξεγένετο, τοῦ θεοῦ ματαίαν πᾶσαν αὐτοῦ σπουδὴν καὶ μελέ-
 την δεικνύοντος, ὡς εἰρήσεται προοιούσιν ἡμῖν πλαυότερον.

D' ε'. Τῆς δὲ φήμης ὀνείσης εἰς ἅπαν τὸ στρατιωτικὸν, καὶ
 ὅσοι τῶν συνετωτέρων ἐκ πασῶν παρήσαν τῶν πόλεων, ὡς οἴκοι 5
 καθίσας ὁ Καντακουζηνὸς πάντων πραγμάτων ἀπέσχετο, πολὺς
 ἀνήπτετο θόροντος κατὰ τε πατριάρχου καὶ Ἀποκαύκου, καὶ εἴ-
 τινές που τῶν ἐν τέλει σφίσι εἶεν ὁμόφρονες. εἶναι γὰρ τῶν ἀμη-
 γάνων ἔφρασκον, ἀφέντας τὸν πλουτοδότην καὶ κοινὸν τροφέα Καν-
 τακουζηνὸν, καὶ συστρατιώτην μᾶλλον ἢ στρατηγὸν, καὶ συν- 10

Eταλαιπωρεῖν εἰδόμενα κατὰ τε τὰς ὑπαίθρους καὶ χειμερίας στρατο-
 πεδείας αὐτοῖς, ἔπεσθαι μεμνημένοι ἀνδράσι, καὶ ὑπὸ φθόνου
 καὶ βασκανίας διεφθορόσιν, ἢ μᾶλλον ἀμαθέσι παντὸς ἀγαθοῦ,
 ὅποσα πόλεις οἶδεν ὠφελεῖν, καὶ φοβεῖν ἐχθροὺς, καὶ βασιλικοῖς
 ἐπίδοσιν διδόναι πράγμασιν. ὥστε καὶ τοῦ θεοῦ προτεθέντος 15
 εὐαγγελίου κατὰ τὸ πάλαι κρατήσαν ἔθος, ὑπὲρ ἀσφαλείας καὶ
 πίστεως ὁμνύειν τῶν βασιλέων, αὐτοὶ καὶ τοῦ τῆς βασιλείας ἐπι-

P. 364 τρόπου Καντακουζηνοῦ προσετίθεσαν τοῦνομα. ὅτε δὴ καὶ ἀντι-
 λέγειν ἐπιχειροῦντι τῷ Ἀποκαύκῳ ἐπεπήδησέ τις ἔξαπλῆνης ξιφῆρης,
 ἐκεῖνο τὸ Ὀμηρικὸν ἐπειπὼν, αἰψά τοι αἶμα κελαινὸν ἔρωήσει 20
 περὶ τὸ ξίφος: ᾧ δὴ καὶ πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν συμφρονήσαν-
 τες θορύβου πολλοῦ καὶ βοῆς ἐνέπλησαν τὰ βασίλεια: ὡς περι-
 δεεῖς γενομένους ἐκείνους ὁμοῦ τῇ βασιλίδι οἰκτροὺς ἐκέτας γε-

nullum inde fructum colligere ei contigit, eludente scilicet Deo consilia illius ac molitiones, ut fusius infra declarabimus.

5. Manante autem fama per totum exercitum, et ad eos omnes, qui ex quacunq[ue] urbe intelligentissimi aderant, sedentem domi Cantacuzenum ab rerum administratione prorsus se abstinere, tumultus ingens adversus et patriarcham et Apocaucum, et si qui ex ducibus consiliis eorum faverent, accenditur. Negabant enim fieri posse, ut Cantacuzenum quidem obliviscerentur, virum beneficentissimum, communem altorem et parentem, nec tam ducem quam commilitonem suum, qui secum sub dio mediaque hieme bellicos labores tolerare didicisset, homines autem sequerentur furiosos, invidia et obscuro odio contabescentes; homines omnes boni ignaros, quod aut urbibus prodesse, aut hostes terrere, aut res imperatorias posset in maius provehere. Admoto itaque, sicut veteri more receptum est, divino Evangelio, per quod iurarent defensuros se imperatorum vitam et fidem servaturos, addidere hi et Cantacuzeni nomen, imperii procuratoris. Cumque ad contradicendum aggrediretur Apocaucus, in eum statim quidam irruit stricto gladio, et illud Homericum adiecit,

obscuro ferrum hoc iam sanguine tinges.

Cui quidem militum multi assensi magno tumultu et clamore aulam impleverunt: ita ut Augusta et illi qui cum ea erant, metu exanimati, Cantacu-

νέσθαι Καντακουζηνού. ὃς γε καὶ μηδὲν τῆς σφῶν ὑπολογισά- A. C. 1341
 μενος κακογνωμοσύνης εἰς μέσον ἤκεν εὐθύς, καὶ ὁμοῦ τῶ^{Imp. Io. Pa-}
 ὀφθῆναι πρὸς γαλήνην ἐχώρει τὰ τοῦ θορούβου καὶ κλύδωνος B
 ἐκείνου κύματα, καὶ εἰς εὐδίαν ὁ τοῦ χειμῶνος ἐκείνου γνόφος
 5 μετωχετεύετο· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ τοιάδε ἐπὶ τῆς βα-
 σιλίδος, καὶ ὅσοι παρῆσαν, ἐφθέγγετο. (B.) „Τὸ μὲν ἀνθρω-
 πίνους ἀπροσδοκῆτως ἀνθρώπους ὄντας συμφοραῖς ἐντυγχάνειν,
 καὶ πρὶν ἢ βουλευσασθαι καὶ πρῶξαι, πάσχειν τι τῶν δεινῶν,
 οὐ τοσοῦτω φαίην ἂν ἐγὼ τῶν πασχόντων ὄσω τῶν δρώντων C
 10 ὑπάρχειν τοῦ γκλήμα. τὸ δ' ἄλλοις ὀρούσσοντας βόθρον αὐτοὺς
 εἰς ἐκείνον προτέρους ἐμπίπτειν, ἀναμφισβήτητόν ἐστι τῶν πι-
 πτόντων ἀμάρτημα. ὡς γίνεσθαι τοῖς μὲν προτέροις τὸ πάθος οὐ
 μᾶλα συγγνώμης μακροῦς ὑπερόριον· τοῖς δέ γε δευτέροις συγ-
 γνώμης τε πάσης ὡς πορρωτάτω λίαν ἐξήλιφθαι συμβαίνειν,
 15 καὶ ἅμα τὴν ἐκ τῶν νόμων περιφανῶς ἐφίλκεσθαι ἐπιτίμησιν. V. 296
 ὅμως θεοῦ δικαίως ἐπιστατοῦντος τοῖς πράγμασι, καὶ κατάλληλα D
 τοῖς νοσήμασι τῶν πραγμάτων τὰ τῆς ἰατρείας ἐπάγοντος φάρ-
 μακα, χρεῶν καὶ ἡμῶς ἐκεῖσε τὴν μίμησιν παραπέμποντας οὐκ
 ἀθάνατον κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων τὸ τῆς γνώμης διατηρεῖν ὀρ-
 γιζόμενον· ἀλλ' ἀναλογιζόμενος τὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως
 θνητὸν θνητὴν ποιῆσθαι καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιτίμησιν.
 ἄλλως τε καὶ ὁ τὸν ὑποπίπτοντα κολάζειν ἐθέλων οὐκ ἐκείνον,
 ἀλλ' ἑαυτὸν ἀδικεῖ, τῆς ἀνθρωπίνης περιφανῶς ἀσθενείας κα- E
 τεπαιρόμενος. ὀξεῖαι δ' εἰσὶν καὶ αἱ τῆς τύχης μεταβολαὶ, καὶ

13. μακρὰν conī. Boiv.

zeno miserabiliter supplicarent. At is, malevolentiae illorum nulla habita
 ratione, in medium illico prodiit. Cuius vultus simul ut affulsit, ex tu-
 multu tempestatisque illius fluctibus tranquillitas rediit, et illius turbinis
 caligo in serenitatem versa est. Tum ille os aperuit, atque apud impe-
 ratricem, et eos qui tum aderant, hanc orationem habuit. (II.) „Quod
 praeter opinionem humanitas accidat aliquid iis qui homines sunt, et pa-
 tiantur ii iniuriam, qui nec meditati sunt primi, nec intulerunt, id quidem
 ego non tam iis qui afficiuntur, quam iis qui afficiunt, crimini dandum
 esse existimo. Cum autem in foveam primi labuntur, qui aliis foderunt,
 eorum manifesta est culpa qui labuntur: ita ut illis quidem suus casus non
 longe absit a venia; hi vero ab omni venia quam longissime cadant, et le-
 gitimis poenis se ipsos manifesto obligent. Sed cum omnia Deus iuste mo-
 deretur, et aegris rebus convenientia adhibeat remedia, oportet et nos
 quoque, illum imitatos, non fovere animo iram in eos qui deliquerint sem-
 piternam; sed in vitae humanae mortalem conditionem intuentes, poenas ab
 hominibus expetere haud immortales. Alioqui in submissum animadvertere
 qui velit, non illum afficiat iniuria, sed semet ipsum, humanae videlicet fra-
 gilitati palam insultans. Ac repentinae existunt rerum vicissitudines, quae

A. M. 6849
Ind. 9

ῥῆστα τὸ εὐδαιμον ἐξ ἄλλων εἰς ἄλλους ἀμείβουσι· καὶ χορῆ δε-
διέναι πάντας τὴν ἀτέμαρτον τοῦ χρόνου φορᾶν. ἔγωγ' οὖν οὐ-
τως ἔχων αἰεὶ διατελῶ, ὡστ' εἰκέναι δοκῶ μοι πτόρθω τινὶ πρὸς
τὸ ὄρθιον εὐφρῶς ἀπευθυνομένῳ· ὃς ἐκεῖνο κέκτηται πλέον
F ὄμοῦ, ὅπερ εἰ καὶ αὐτὸς ἐκεκτῆμην, ἡμάρτανον ἄν. τὸν μὲν γὰρ 5
εἴ τις βία χειρὸς ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν μετακλίνας, ἔπειτα τὴν αὐτο-
νομίαν τῆς φύσεως αὐθις ἐκεῖνῳ παράσχοι, οὐ πρὸς τὸ ὄρθιον
εὐθὺς ἐκεῖνος φερόμενος ἀτρεμεῖ· ἀλλ' ἀθρόον ἐπὶ τὰ ὀπισθεν
φέρεται καὶ δονεῖται, καὶ θορυβεῖ τὸν ἄερα μακρόν τινα χρόνον,
ἕως ὅπῃ καὶ μόλις ἐπὶ τὴν προτέραν ἠρέμια τῆς εὐθύτητος ἐκεί- 10
νης ἀνέλθοι στάσι. ἐγὼ δ' ὑπὸ πολλῶν πολλαχόθεν πολλακίς
ἄλλοτ' ἄλλως τὴν εἰρήνην μισοῦντων ὠθοῦμενος ἐφ' ἐνὸς ἐρεί-

P. 365 δομαι τόπου, τῆς πρὸς θεὸν ἐλπίδος, καὶ τῆς συνήθους οὐκ
ἐξίστασθαι θέλω πρωτότητος οὐδ' ἐπὶ βραχύ. ἀλλὰ πέτρα γίνομαι
παράλιος καὶ οἷόν τις προβλής ἀτίνακτος, τῶν μαινομένων αἰεὶ 15
κατ' ἐμοῦ τῆς οἴασοῦν θαλάττης ῥοθίων καταφρονῶν. κρίκους
δέ τινας οἷον ἐμπεφυκότας ἔχω γε κύκλῳ μάλα τοι πλείστους καὶ
παντοδαπούς, ἐρείσματα δῆπου τῶν βουλομένων ἐκ πελάγους
καὶ κλύδωνός ὀκκάδων ἐξάπτειν καὶ δεσμεῖν τοὺς κάλως ἑαυτῶν.

B ἂν δέ τινες ἐντεῦθεν ἀποσπασθεῖσαι, συμβᾶν οὕτωςί πως, εἴτε 20
τῶν καλωδίων ῥαγέντων, εἴτε τοῦ δεσμοῦ λυθέντος, ἐξωκεῖλωσι
πρὸς τοὺς πελαγίους καταρῥάκτας καὶ κλύδωνας, οὐ τῆς πέτρας
οὐδὲ τῆς ζυγῆς ἐστι γνώμης τοῦ γκλήμα, ἀλλὰ τῆς τῶν ἐπιβατῶν
προφανῶς ἀβουλίας." Τότε μὲν οὖν οὕτως εἰπόντος ἐκείνου, κατε-

14. γίνομαι em. Boiv. pro γινόμεναι.

felicitem ab aliis ad alios facillime transferunt, timendaque omnibus est caeca temporis volubilitas. Ego certe ita semper mihi ipsi consto, ut similem me ramo censeam, qui felici indole assurgit et procerus sursum erigitur. At is quidem illud habet peculiare, quod ego si haberem, culpa non vacarem. Eum enim si quis per vim in adversam partem inclinet, deinde naturalem libertatem restituat, non continuo idem stat erectus, sed confestim retrorsum fertur et agitur, et aliquamdiu auras diverberat, donec vix tandem ad priorem erectumque statum sensim redeat. Mihi vero, quem multi hinc et inde, pacem exosi, alii alias subinde impellunt, spes in Deo collocata est: hoc uno innorit; ac ne tantillum quidem volo recedere a solita illa clementia. Sed mari obiecta rupes, et quidam quasi agger immotus, furentes usque in me qualiscunque pelagi fluctus contemno. Annulos autem, qui mihi plurimi ac multiplices velut infixi haerent, circumfero, parata navibus praesidia, quae ex alto hibernisque fluctibus volunt funes suos religare et nodo constringere. Quod si quae inde casu avulsae, seu ruptis funibus, seu nodo dissoluto, in maris voragine ac fluctus delatae sint, non rupem, non sententiam meam, sed nautarum imprudentiam in culpa esse evidens est." Hac tum igitur ab illo oratione habita, res

στορέσθη τὰ πράγματα. (Γ.) Καὶ ἡ μὲν Δημοσθένους ἐκείνου A. C. 1341
σοφία, πρὸς τὸ τελευταῖον ἐχβὰν τῶν πρὶν ὑπαρξάντων ἕκαστον ^{Imp. Io. Pa-}
κρίνεσθαι, λέγει καὶ ἀποφαίνεται. ἐγὼ δὲ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀν- ^{laeol. 1}
δρῶν εὐδοκίμῃσιν, καὶ αὖ τὴν τῶν ἐναντίως ἐχόντων κακίαν, C
οὐκ ἐκ τοῦ τέλους οἶμαι δεῖν ἐξετάζειν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ
τῆς πρώτης ἐπιβολῆς τῶν πραγμάτων. ἐκεῖθεν γὰρ, ὡς ἐκ πη-
γῆς καὶ ῥιζῆς, ἀναλάμπειν ἄρχεται τῶν δρωμένων ἢ ἀρετῆ καὶ
ἢ κακία· κακεῖθεν ἔξῃσσι συνορῶν ἀκριβῶς τοῖς ἀσφαλῶς ἐθέ-
λουσι κρίνειν τὴν τῶν δρώντων προαιρέσιν, ὅτι καὶ μόνῃς τῆς
10 ἀρχῆς τῶν πραγμάτων εἶναι κυρίοις δέδοται τοῖς ἀνθρώποις· τὰ D
δὲ τέλη πρὸς ὕπερ οὐκ ἴσμεν ἀπόρρητοι φέρουσι λόγοι· νῦν μὲν
εἰς ὃ σκοπιμώτατον ἦν· νῦν δ' εἰς ὃ μή· καὶ νῦν μὲν ἀκριβεῖς
τὸ τῆς γνώμης βουλόμενον εἰς τέλος ἐκεχωρήκει· νῦν δ' οὐκ ἀμι-
γές· ἀλλὰ μέμικται τι καὶ τῶν ἀβουλήτων· ὥσπερ ἂν εἴ τις ἄρας
15 ἐκ Σικελίας οὐκ ἐς Σαρδοῦς καὶ Κύρνον τοὺς λιμένας, οὔπερ E
ἐβούλετ', ἀφίκετο· ἀλλὰ τις ἐκ τῶν ἐσπερίων βαράθρων ἀναβ-
φαγείς καὶ ὑπερεκχυθεὶς ὑβριστῆς καὶ ἀγέρωχος ἄνεμος, ὥσπερ E
ἔξ ἐνέδρας καὶ λόχου, βίαιον ἐς Κρήτην αὐτῷ πεποίηται τὸν
κατάπλουν. οὕτως ἐμοὶ δοκεῖν οὐκ ἐκ τοῦ τέλους τῶν πραττο-
20 μένων εἶναι βέλτιον ἐξετάζειν ἀνδρῶν ἀρετὴν καὶ κακίαν, ἀλλ' ^E
ἐκ τῆς βουλῆς καὶ προαιρέσεως. ἔξέσται δ' ὁμοῦ καὶ τῶν εἰρη-
σομένων ἐνυρηγεστέρων τὴν τῶν λεχθέντων καρποῦσθαι δύναμιν.
ἐντεῦθεν γὰρ ἂν τις θεῶτο μᾶλλον τὴν ἀκολούθησιν ἐκατέρωθεν

19. δοκεῖ conī. Boiv.

compositae sunt. (III.) Caeterum magni illius sapientia Demosthenis ait
pronunciatque, ex eventu ultimo anteacta quaeque aestimari. Ego vero et
praestantium virorum bonitatem, et eorum, qui contrariam vivendi ratio-
nem sequuti sunt, malitiam, principio ac susceptione prima, non perfectione
iudicandam esse existimo. Nam inde tanquam ex fonte ac radice apparere
incipit, bonae an malae sint actiones. Itaque agentis cuiusque consilium
i qui diligenter explorare voluerint, facile hinc perspiciant, non datam
esse hominibus nisi rerum inchoandarum potestatem; eventus autem arcana
ratione eo devolvi quo ignoramus; modo ad id quod maxime spectavimus,
modo ad aliud; et optata nunc quidem ex animi plane sententia succedere,
nunc ita ut non merum accidat id quod optatur; sed aliquid admixtum ha-
beat quod minime velimus: ac si aliquis, cum ab Sicilia solvisset, non ad
Sardiniam aut ad portus Corsicos, quo volebat, appulerit; sed in proter-
vum aliquem ac ferocem ventum inciderit, qui ab occiduis gurgitibus erum-
pens et superne tanquam ex insidiis et latebris effusus, appellere ad Cre-
tam coegerit. Idcirco videtur mihi aestimanda hominum seu virtus, seu
malitia, non tam ex rerum eventu, quam ex voluntate et proposito. Verum
ex iis, quae postea dicam, vim eorum quae dixi licebit planius percipere.
Inde enim melius viderit quivis consentientes utrinque consecutiones, pro-

- A. M. 6849 συνδεδραμηκυῖαν κατὰ τὸ ἀνάλογον καὶ ἀριόττον. ταῖς μὲν γὰρ
 Ind. 9 ἀρχαῖς τὰ τέλη, τοῖς δὲ τέλεσιν αἱ ἀρχαὶ τὴν συμφωνίαν ἀκή-
 V. 297 ρωτον πάμπαν εἰλήφεσαν. (Δ.) Ἐγνωσται γὰρ ἅπανσι, μὴ μό-
 νον Ῥωμαίοις καὶ Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ ὅσοις ἔθνεσι πολυειδέσι καὶ
 βαρβάροις εἶναι συμβέβηκε, μετὰ ποίας πραότητος καὶ δικαιο-
 5 σῆνης ταῖς ἀρχαῖς ἐχρήσατο τῶν πραγμάτων ὁ Καντακουζηνός·
 μετὰ ποίας δ' αὖ τῆς μοχθηρίας καὶ ἀδικίας ὁ Ἀπόκαυκος. Ἐγνω-
 P. 366 σται δ' αὖ ὁμοίως, καὶ ὅσους τοὺς διαύλους καὶ τὰ παλαίσματα
 μεταξὺ τῶν τῆς κακίας Τελχίνων ὀργησαμένων, εἰς οἷον τὰ πρά-
 γματα κατηντήκει τὸ πέρασ, τοῦ Θεοῦ δικάζοντος καὶ ἀθλο-
 10 Θετοῦντος ἐξ ἀφανοῦς, καὶ ἀφθόγοις καὶ σιωπώσαις φωναῖς
 ἀναδιδάσκοντος ἅπαντας, ἀγαθῆς προαιρέσεως ἀρχὰς καὶ πηγὰς
 προτιθέναι τῶν οἰκείων ἔργων, οἷς πρὸς βουλήσειώς ἐστι κατὰ
 νοῦν προχωρεῖν ἀγαθὸν τὸ γεώργιον. εἰ μὴ γὰρ ταῖς τῶν ἐμῶν
 Βδιωκτῶν καινοφώνιας ὁ Καντακουζηνός ὅπως ποτε παρενεχθεῖς 15
 χώραν ἐκείνοις τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ ζάλην προσενεγκεῖν κατὰ
 τὴν βασιλῖδα Ἄνναν καὶ αὐτὸς ἐδεδώκει, κρᾶτιστος ἂν βασιλέων
 ἐγένετο, καὶ ἅμα τὰ Ῥωμαίων πράγματα μεγίστην ἂν δι' αὐτοῦ
 τὴν ἐπίδοσιν ἀνελάμβανε. νῦν δὲ διὰ κακίαν ἄλλων αἴτιος ὁ
 20 πραότατος τῆς τῶν ὅλων ἔδοξεν εἶναι φθορᾶς.
- C ε'. Ἔργοις γε μὴν αὐτοῖς ὁρῶν ὁ Ἀπόκαυκος εἰς τοῦναντίον
 αὐτῷ τὰ τῆς κακίας ἔνεδρα προχωροῦντα, καὶ κακὸς ἐκ τοῦ προ-
 φανοῦς ἐλεγχόμενος εἶναι, οὐκ ἠροῦθρία τοῖς ὁμοίοις ἐπιβάλλων
 αἰεὶ· καὶ ταῦτα τῶν πάλαι σοφῶν θαυμάζοντος ἀκούων τινὸς,

portione et convenientia quadam. Namque et principiis extrema et extre-
 mis principia perfectissime respondent. (IV.) Notum videlicet omnibus,
 non solum Romanis et Graecis, sed et barbaris et aliis quibuscunque gen-
 tibus, quanta quidem lenitate et iustitia Cantacuzenus in rerum usus sit
 initiis, quanta autem improbitate et iniustitia Apocaucus. Notum pariter,
 post quot repetitos cursus, post quot palaestricos nequissimorum Telchi-
 num saltus, quem ad exitum res perductae sint; Deo arbitro et praemia
 statuente ex occulto, mutisque et tacitis vocibus omnes homines admonente,
 ut opera sua ordiantur non ab alio principio ac fonte, quam a bono consilio,
 si sibi ex sententia provenire laboris sui fructum velint. Itaque nisi Can-
 tacuzenus, novis persecutorum meorum doctrinis utcunque abreptus, locum
 eis dedisset, sicuti Anna imperatrix, invehendae in Dei ecclesiam turbi-
 dissimae tempestatis, praestantissimus certe imperatorum fuisset, simulque
 accepisset Romana res maximum ab eo incrementum. Nunc vero aliorum
 scelere effectum est, ut qui mitissimus erat perdidisse omnia videretur.

6. Quanquam eventu ipso videret Apocaucus, contra quam speraverat,
 cecidisse sibi fraudes et insidias, ac manifestae improbitatis argueretur,
 non tamen erubescerat eadem semper attentare; idque cum didicisset, mi-
 ratum esse quendam ex veteribus sapientibus, non quod navigasset aliquis,

οὐχ ὅτι πέπλευκέ τις, ἀλλ' ὅτι πέπλευκε δὲς. οὐκ ἐπαινετήν γάρ A. C. 1341
 τὴν τοιαύτην ἐνόμιζε τόλμαν ὁ σοφὸς, μετὰ γε δήπουθεν τὸ πολ- ^{Imp. lo. Pa-}
 λοὺς ἀπαντῆσαι θανάτους ἐν τοῖς θαλαττίοις ἀγῶσιν, ἐς τοὺς D ^{laeol. 1}
 ὁμοίους αὐθις ἐμβάλλειν κινδύνους. (B.) Δέον γάρ, εἰ μὴ τι
 5 πλέον, ἐκείνω τὰνδρὶ τῶν τοῦ Καντακουζηνοῦ μεμνημένω δω-
 ρεῶν, μὴ μόνον τῆς πρὸς τοῦτον ἀπεχθείας ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ
 χάριτας ὁμολογεῖν τὰς μεγίστας, καὶ γλώττη καὶ χειρὶ καὶ πᾶσι
 τρόποις προθυμίαις τὸν εὐεργέτην ἀμείβεσθαι, ὅτι πρὸς τοσοῦ-
 10 τον ἕξ εὐτελοῦς ἀνήγαγεν ἕψος αὐτὸν, ὃ δὲ πάντα δίκαια παρα-
 οὐδὲ τοὺς τῶν βαρβάρων Περσῶν αἰδοῦμενος νόμους, οἱ τοῖς
 ἀχαρίστοις νόμιμον ἐπάγουσι κόλασιν, μήτε τὰ πρὸς θεὸν εἶναι V. 298
 λέγοντες τὸν τοιοῦτον εὐχάριστον, μήτε πρὸς τοὺς γονεάς, μήτε
 μὴν πρὸς τοὺς φίλους. ἀλλ' ἐχοῖν, ὡς ἔοικεν, ἐκτριβῆναι Ῥω-
 15 μαίων ἄπασαν πόλιν καὶ χώραν, καὶ αὐτὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλη-
 σίας συγχεθῆναι τὰ πράγματα, δι' ἕκτισιν οἴμαι παλαιοτέρων ἅμα
 καὶ νεωτέρων τοῦ γένους ἁμαρτημάτων. καὶ διὰ τοῦτο συνεχωρήθη B
 τοιαῦτα παρεισθῆναι κακίας ὕργανα καὶ προφάσεις, πλὴν φι-
 λαρχίας καὶ δόξης ματαίας οὐδὲν ἐχούσας τὸ εὐλογον. ἀλλ' ἐς
 20 τὸ πρότερον ἵχνος τοῦ λόγου φέρε ἀνακείμεν. (Γ.) Συνορῶν
 γάρ, ὡς ἔφημεν, ὁ Καντακουζηνός, ὅτι συσκευάζων αὐθις
 Ἀπόκαυκος οὐ παύεται δόλους καὶ ἔνεδρα κατ' αὐτοῦ, καὶ οὐκ
 εἰς μακρὴν ἡρεμήσας ἐπιβουλήν ἐκραγεῖσαν ὄψεται φόνον μεστὴν C
 25 πατριάρχην τοιάδε φησί. (Δ.) „Τῶν ἔξω σοφῶν οἱ χαριέστεροί
 sed quod bis navigasset. Minime scilicet laudandam existimabat vir sa-
 piens eiusmodi audaciam, quae post tot nempe exhausta per mare infestum
 pericula in eadem rursus incurreret. (II.) Cum enim deberet Apocaucus,
 si non amplius aliquid praestare, at beneficiorum Cantacuzeni memor, non
 solum omni in eum odio parcere, sed et maximas agere illi gratias, lin-
 guaue et manu et quovis officii genere virum remunerari beneficium, a quo
 esset ex humili ad eum fortunae gradum evectus; omni tamen violato iure,
 innumeras ipsi mortes conflabat ac moliebatur, ne Persarum quidem, gentis
 barbarae, leges reveritus, qui hominibus ingratis legitimas poenas irrogant;
 negantque eum, qui talis sit, erga Deum ipsum aut parentes aut amicos
 grato animo fore. Sed nimirum oportuit omnes affligi Romanorum urbes
 et provincias; ne, ut opinor, vetera simul et recentia gentis delicta impu-
 nita essent. Eoque permissum est talia per scelus obrepere malorum in-
 strumenta et causas, nullo alio iure quam ambitione et vana gloria. Sed
 age illuc redeamus, unde nostra deflexit oratio. (III.) Cum, ut dixi, Can-
 tacuzenus intelligeret, non desinere Apocaucum dolos et insidias struere
 adversus se, et funestissimam coniurationem in caput suum postpaulo eru-
 pturam praevideret, imperatricem et patriarcham privatim convenit, et
 hanc apud eos orationem habuit. (IV.) „Profanorum philosophorum prae-

A. M. 6849 τὰναντία κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐν τῷ αὐτῷ γενέσθαι ὑποκει-
 Ind. 9 μένω τῶν ἀμηχάνων εἶναι φασί. τούτου δ' οὕτως ἔχοντος,
 οὐχ ὁρῶ τίς ἂν ἐμοὶ γένοιτο μηχανή, ἢ μεριζομένη πρὸς δύο
 τὰναντιώτατα παρέχοιτο δορῆν ἀσφαλῶς ἢ προκεχειρίσθαι. τὸ
 μὲν γὰρ τῶν κοινῶν προνοεῖσθαι πραγμάτων ἁπάντων ἓνα με 5
 Δόντα αὐτὸν, καὶ πάντων ἐπιμελεῖσθαι τῶν ὑπεικόντων τῇ βασι-
 λείᾳ ἀνθρώπων μὴ ῥαδίως ὑπὸ τῶν πολεμίων βλάπτεσθαι, πᾶ-
 σαν ἔλκει πρὸς ἑαυτὸ διάνοιαν, καὶ πᾶσαν λογισμῶν ὑποτάττει
 φροντίδα· τὸ δ' αὐτοῖς ἐκείνοις, ὧν προενεόημαι, ἐπιβούλοις
 κεχρησθαι κατὰ τῆς ἑμαυτοῦ ζωῆς, τοῦτο δὲ παγγάλεπον ὄν 10
 ἀναγκάζει πάντων ἀποστάντα με τῶν ἄλλων φροντίδων μόνης
 τῆς ἑμαυτοῦ ζωῆς προνοεῖσθαι, καὶ τὴν οἰκίαν ἀσφάλειαν ἐκ
 Ἐπαντὸς πραγματεύεσθαι τρόπον. τούτου δὲ τὴν διόρθωσιν ἀμ-
 φοῖν ὑμῖν ἀνηρησθαι ἐχρῆν, εἰ τὰ δίκαια πράττειν ἐβούλεσθε,
 οἷς χρέος ἦσαν ἀνηται πᾶσι τρόποις ἐπιέγεσθαι ἀποτρέπιν καὶ 15
 ἀποκόπτειν, εἴτι που κατὰ τε τῶν τῆς βασιλείας ὁμοῦ καὶ τῆς
 ἐκκλησίας ὑποφύοιτο κακίας βλάστημα, ὃ λυμανεῖται προβαῖνον
 εἰς αὐξήσιν καὶ ἅπαν ἄρδην ἀφανεῖ τὸ κράτος ἀμφοῖν. ὑμεῖς
 δὲ μοχθηροῖς ἀνδράσι λάθρα καὶ συχνὰ κοινολογοῦμενοι, καὶ
 20 Γτοῖς αὐτῶν παραλόγοις ἐπόμενοι λόγοις, τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὴν 20
 δεξιὰν ἀποκόπτειν ἐπιγεγομένους ἐκόντες εἰκόκατε. ἔπειτα εἰ μὲν
 ἐμοῦ τὴν ψυχὴν ἔξάγειν τοῦ σώματος τοῖς ἐπιβούλοις ἦν πρὸς
 βουλήσεως μόνου, καὶ μὴ κατὰ παντὸς ἐχώρει, τῶν τε φίλων
 καὶ τῶν ἐγγόνων, τὸ τῆς σφῶν ἀναιδείας ἕξιφος, ἴσως μὲν ἐσί-

23. πάντων conī. Boiv.

stantissimi contraria eodem tempore eidem rei negant inesse posse. Quod cum ita sit, non video quaenam a me possit machina adhiberi, qua duabus rebus iisque maxime contrariis divisa cautissime possim exsequi ea quae decrevi. Nam et toti publicae rei unum me prospicere, et de omnibus, qui huic imperio subiecti sunt, sollicitum esse, ne quid detrimenti temere ab hostibus accipiant, id quidem omnes trahit ad se animi nervos, omnes vindicat cogitationes et curas. At eos ipsos vitae meae insidiari, quibus consulo, id vero gravissimum cum sit, cogit me omni alia cura abiecta uni providere salutī meae, et quoquo modo parare mihi securitatem. Eius autem rei emendationem ambobus vobis incumbere oportebat, si quae aequum erat ea facere voluissetis; vobis inquam, ad quos ea omnis cura spectat, quorum omne studium in eo poni debet, ut avertatis ac praecidatis, quidquid in imperium simul et ecclesiam succreverit germinis mali, quo in dies augescente corrumpi possit atque omnino deleri utriusque potestatis robur. At vos, cum improbis hominibus clam et crebro colloquentes, eorumque insanis inducti suasionibus, iis ultro assimilamini, qui sinistra manu dextram amputare studeant. Iam vero, si animam mihi uni eripere vellent insidiatōres mei, nec eorum insolentissimus gladius per amicos omnes, per omnem stirpem esset pervasurus, quiessem ego, fortasse, fortasse etiam non qui-

γων ἄν, ἴσως δ' οὐ. οὐ γὰρ πάνυ μοι φαίνεται θεμιτὸν οὐδὲ A. C. 1341
 τοῦτο, προδιδόναι τὴν ἑαυτοῦ τις ἐκὼν γε εἶναι ψυχὴν, ἄλλου Imp. Io. Pa-
 κτήμα καὶ παρακαταθήκην οὔσαν, πρὶν πρὸς τοῦ δεσπότου γε- P. 368
 νέσθαι τὴν λύσιν. εἰ δ' οὖν, φρασάτω τις ἐμοὶ παρελθὼν, οὔτου
 5 χάριν ἀτάσους τῶν πάλαι δικαστῶν οἱ σοφώτεροι ῥιπτεῖσθαι κα-
 τεψηφίσαντο, ὧν αἱ χεῖρες καθ' ἑαυτῶν ἐστρατεύσαντο. ὅμοιον
 γὰρ εἶναι πως δοκεῖ τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ ἄν εἴ τις ἐξ ἀλλοδαπῆς
 ἰὼν ἄλλου δεσμώτην δραπέτην ἐργάσαιτο. εἰ δὲ πρὸς ἅπαντας
 ἄρδην ὁμοίως διαβῖνοι τὰ τε τῆς ἐπιβολῆς τῶν μοχθηρῶν καὶ B
 10 τοῦ γε κινδύνου τοῦμοῦ, μανίας οὐκ ἄν ἐλεύθερον ἐς τέλος εἶη
 τὸ σιγᾶν. εἰ δ' ἀκίβδηλος μὲν ὑμῶν ἢ πρόθεσις ἐμοὶ τετήρηται
 μέχρι νῦν, ὑπισχνεῖσθε δ' ἔτι καὶ τὴν ἐφεξῆς συντήρησιν αὐτῆς
 τὸ παράπαν διαφυλάξειν κακίας πάσης ἀμέθεκτον, καὶ ὅσα κατὰ
 τῆς ἐμῆς ὁμοίως μαίνεται ψυχῆς, ἔτοιμος αὖτις ἐγὼ τὴν τε ὑμε- V. 299
 15 τέραν ἄρτι περαινέιν δέησιν, καὶ ὁμοῦ τὰς τοῦ μακαρίτου βασι-
 λέως περὶ τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐπιτροπῆς τε καὶ διοική- C
 σεως ἐντολάς. τοῦτο δ' οὐκ ἄλλως ἀναμφισβήτητον ἄν γένοιτο
 πᾶσιν ἡμῖν, πρὶν ἔνορξον ἡμῖν τὴν ὑπόσχεσιν καταστῆσαι, καθὰ
 πολλαχῆ καὶ πολλάκις ἐν ταῖς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀμ-
 20 φισβητήσεσιν εἶωθε γίνεσθαι. τοῦτο γὰρ ἐμοὶ καταφύγιον ὑσφα-
 λές ἐν τῷ παρόντι δοκεῖ, καταστορέσαι δυνάμενον πᾶσαν ἐμῆς
 ψυχῆς ὑποψίαν καὶ λογισμῶν τρικυμίαν. εἶναι γὰρ καὶ βοτάνην D
 Ἀσκληπιάδαι φασὶ τοῖς λύκοις θανάσιμον, ἢ φ' ἦν ταῖς ἀλώπεξι
 προσιούσαις ἀφόβως καθεύδειν περίεστιν. εἰ οὖν καὶ τοῖς ἀλόγοις

essem. Mihi enim nec istuc videtur omnino permissum, ut animam nostram, cuius est dominus alter, depositarii vero nos sumus, prodamus ultro et deseramus, antequam liberaverit is, qui dominus est. Sin hoc licet, prodeat aliquis doceatque me, cur olim iudices sapientissimi voluerint eos proiici insepultos, qui suam in se ipsos dextram armavissent. Perinde enim illud videtur esse quodammodo, ac si quis peregrino solo egressus alienum mancipium vinculis eduxerit, et fugitivum abire iusserit. Quod si ad omnes pariter pertinent et insidiae sceleratorum hominum, et periculum meum, insaniae crimen haud effugerim, si perpetuo sileam. Si vero voluntatem erga me sinceram hucusque retinueritis, eamque pollicemini servatum iri a vobis in posterum expertem omnis malignitatis, alienamque ab omni molitione, quae sit saluti meae infesta, paratus denuo ego sum vestrae petitionis rationem iam nunc habere, simulque mandatorum, quae divus imperator de imperii huius tutela et administratione scripsit. Id autem nobis omnibus non aliter stabile et certum fuerit, nisi iureiurando pactio firmata sit, quemadmodum passim et saepe fieri solet in disceptationibus rerum quotidianarum. Perfugium enim illud tutum mihi videtur in praesenti, ideamque par omnibus animi mei suspicionibus, omnibus curarum fluctibus comprimentis. Nepe et herbam testantur medici exstare lupis mortiferam, sub qua vulpeculis tuto liceat obdormiscere. Si igitur et brutis animanti-

- A. M. 6849 *εὐμήχανόν πως ἢ ἀνάγκη πρὸς σωτηρίαν γίνεται, ἄμεινον δὴ που*
 Ind. 9 *τοῖς λόγῳ καὶ νῦ συμφυεῖ κεχρημένοις ἡμῖν ἐν τοῖς ἐπικινδύνοις*
 πράγμασιν ἐγγύας ἀπαιτεῖν, ὅποσαι πρὸς τὴν δι' ὄρκων κατα-
 Εφρεύγουσι πίστωσιν. ἀμειψαίμην δ' ἂν καὶ αὐτὸς ὑμᾶς τοῖς παρα-
 πλησίοις, εἰ μὴ ἱκανὰ πρὸς ἀσφάλειαν πίστεως τὰ προὔπηρομένα5
 δοκοῖη. ἐν γὰρ ἔξουσίᾳ γενόμενος τοῦ τῆς αὐτοκρατορίας περιβα-
 λέσθαι τὸ σχῆμα, πρὸς ἐσχάτας ἤδη τοῦ βασιλέως ὄντος πνύας;
 ὅτε καὶ σὺν τοῖς δυσὶν υἱέσιν ἐκείνου τῶν βασιλείων ἔνδον αὐτὸς
 γενόμενος φρουραῖς στρατιωτικαῖς ἡσφαλισάμην αὐτὰ, μηδε-
 νὸς ἀντιπράττοντος, ἀλλὰ πάντων ὑπεπτηχότων τῷ δέει, οὐδ' 10
 Ἔταυτὸν πέπονθα τοῖς παρ' ἀξίαν ἐντύχοῦσί τιμι θησαυρῷ, καὶ
 ἀμφοτέροις τὸ τῆς ψυχῆς ἀναπιπλάναι τοῦ ἔρωτος φίλτρον
 ἐπειγομένοις· ἀλλ' ἔμεινα τῶν τῆς ἐξαρχῆς προθέσεως ὄρων ἐντός.
 πολλῶ δὲ δὴ που σαφέστερον ἔξουσία καὶ πλοῦτος καὶ αὐτόνομος
 δύναμις γνώμην ἀνθρώπου δηλοῦσιν, ἢ πενία καὶ ὑπέξουσος 15
 δίατα. τῷ γὰρ ἀκουσίῳ βιαίως ἐνίων τὰ ἤδη τυραννούμενα
 P. 369 λανθάνει διὰ μακροῦ τὰς τῶν ἔξωθεν κρίσεις τῆς ἀληθείας κατα-
 ψευδόμενα. ἐν μὲν οὖν ἐκεῖνο μετὰ τὴν τοῦ βασιλέως τελευτήν
 τῆς ἐμῆς καθαρότητος παραστατικόν, καὶ ἅμα τῆς ὑμῶν δειλίας
 ἀναιρετικόν, ὅτι παρὸν ἐκ τοῦ ῥήστου τὸ βασιλεῖον περιζώσα-20
 σθαι κράτος, οὔτε πέπραχα τοιοῦτόν οὐδὲν, οὔτε βεβούλευμαι,
 ἀλλ' ἔμεινα πάμπαν τῶν ὄρων τῆς εἰθισμένης τάξεως ἔνδον, ἀκή-
 ρατον συντηρῶν τὸ φρονεῖν τῆς ψυχῆς. οὐ γὰρ τοσοῦτον ἀνθρώ-
 Βποις ἀρέσκειν ἔκρινα δεῖν, ὅσον τῷ τῶν ἀδῆλων ἐπόπτη θεῷ. οἱ

bus ipsa necessitas quasdam salutis tuendae artes suggerit, quanto nos magis, qui ratione insitaque intelligentia pollemus, postulare aequum est, rebus dubiis ac suspectis ut nobis caveatur iis omnibus cautionibus, quae fidem iureiurando sanciant. Referam autem vobis paria et ipse, si praeteritae res ad fidei confirmationem non satis esse videantur. Certe cum penes me esset imperatoriae potestatis induere insignia, extremum spiritum iam exhalante imperatore, tum scilicet cum palatium, in quo cum duobus defuncti filiis versabar, praesidio muniebam militari, nemine obsistente, omnibus metu prostratis, non idem mihi accidit atque illis, qui in thesaurum aliquem incidunt minime digni, et manu utraque gestiunt ardentem animi libidinem explere; sed me intra pristini instituti limites continui. At potentia et opes et quae sui iuris est libertas, qua quis mente sit declarant multo certius, quam inops et mancipata alteri vita. Quorundam enim mores necessitate tanquam vi tyrannica oppressi aliorum hominum opinionem sic fallunt, ut diu mendacium veritati praevaleat. Una igitur res haec post mortem imperatoris et meam integritatem satis commendat, et vos liberat metu, quod facili labore potestatem mihi imperatoriam arrogare cum possem, nec tale admisi quidquam nec cogitavi, sed omnino intra officii consueti limites incorrupta animi moderatione steti. Placendum enim putavi non tam hominibus quam Deo, qui occulta perspicit. Illi quippe testes

μὲν γὰρ τῶν δρωμένων ἐς τοῦμφανὲς καθίστανται μάρτυρες μό- A. C. 1341
 ρων, οὓς καὶ παραλογίσασθαι ἔξεστιν ἐνίοτε, εἴ τις τοὺς τῆς Imp. Io. Pa-
 κακίας καρποὺς τοῖς τῆς ἀρετῆς ὑποτίθησι σχήμασί τε καὶ χρώ- laeol. 1
 μασι. Θεὸς δ' ἐν αὐτοῖς πρὸ τῶν ἔργων τοῖς τῆς καρδίας κινή-
 5 μισιν ἐρεῖδει τὰ τῆς ἐξετάσεως ἵχνη, καὶ τὸ βῆμα τῆς δίκης ἐν
 αὐταῖς συγκροτεῖ τῶν λογισμῶν ταῖς ἀρχαῖς, ἐνθα χώρον οὐκ C
 ἔχει σχῆμα καὶ χρώμα καλύπτει, εἴ τι κακίας ἐκεῖ παραφαί-
 νεσθαι βούλοῖτο βλάστημα. δεύτερον δέ, τὸ παρὸν, ὃ καὶ πά-
 σης κέκτηται κακίας ὑπεροχὴν. δεῖν γὰρ τὴν ἐμὴν ἐκείνην αἰδου-
 10 μένους προαύτητα καὶ δικαιοσύνην ὅλη γνώμη καὶ χειρὶ καὶ γλώττη
 συναίρεσθαι πράξεισι ταῖς ἐμαῖς καθημένους ἀφρόντιδας, ὑμεῖς
 δὲ... ἀλλὰ σιωπᾶν ἄμεινον θεῶ τὸ πᾶν ἐπιτρέψαντας." (E.) Ὁ
 μὲν οὖν Καντακουζηνὸς ἐνταυθοῖ κατακλείσας τοῦ λόγου τὸν D
 δρόμον, καὶ ὄρκους δοὺς καὶ λαβῶν πρὸς τε τῆς βασιλίδος πρὸς
 15 τε τοῦ πατριάρχου, μηδὲν τὸ παρῦπαν ἐπίβουλον μήτε δρᾶσαι
 μήτε βουλευσασθαι, ἀναστὰς ἔξῃει τοῦ βήματος. (ξ.) Καὶ V. 300
 ἦν ὅλος εὐθὺς ἐν ἐτοιμασίᾳ τῆς ἐκστρατείας καὶ τοῦ πρὸς πέ-
 ρας ἄγειν τὰ πάλαι καλῶς βουλευθέντα. τὰ δ' ἦν, πρῶτον μὲν
 διανομαὶ κτημάτων πρὸς ἄπαν τὸ στρατιωτικόν· ἔτι τε δωρεαὶ
 20 καὶ χάριτες καὶ τῶν πρὶν ὀφλημάτων ἐκτίσεις ἐκ τῶν οὐκείων E
 χρημάτων αὐτοτελῆ τὴν διάρκειαν ἔχουσαι· χρημάτων γὰρ τηρι-
 καῦτα καὶ τοιαύτης δαπάνης ἐσπάνιζε τὰ βασιλικά προταναῖα·
 ἔπειτα ἐκστρατεῖαι κατὰ τῶν πέριξ ἐχθρῶν· ὧν οἱ μὲν ἐπετί-
 θεντο πάλαι καὶ τὰς Ῥωμαίων ἐδήνον ἀνέδην ὅποσαι πρὸ

existunt eorum duntaxat quae palam fiunt, et aliquando possunt decipi, si
 quis vitia sua imagine et colore virtutis obtexat. Deus vero ipsis illis, qui
 actiones antecedunt, motibus cordis examinis sui vestigia imprimit, et
 iustitiae tribunal in ipsis figit cogitationum radicibus, ubi umbra et spe-
 cie celari non potest, si quis inde laboret sese trudere improbitatis foetus.
 Altera res est id quod nunc accidit. Est autem illud summae improbitatis.
 Vos enim cum oporteret, meam reveritos clementiam et aequitatem, omni
 studio manumque et lingua navare mihi operam quietos, omnisque sollicitu-
 dinis expertes; vos inquam... sed silere satius est, ac rem omnem Deo
 permittere." (V.) Abrupto igitur ibi orationis cursu, datoque et accepto
 tam ab Augusta quam a patriarcha iureiurando, nihil omnino facturos aut
 meditatos eos insidiosae, surgit Cantacuzenus et foras exit. (VI.) Iamque
 erat in eo totus, ut exercitum educere et iis finem imponere pararet, quae
 pridem bene decreta essent. Erant autem illa; possessiones omnibus co-
 piis distribuendae; tum congiarium et largitiones, et pecuniae iam olim
 debitae integra de suo solutio (pecuniae enim penuria tum temporis fiscus
 laborabat, nec erat unde suppeditarentur hi sumptus); expeditiones deinde
 adversus hostes, qui circumstabant; quorum alii pridem adorti erant diri-
 piebantque impune Romanas urbes et provincias, quotquot ob oculos po-

- A. M. 6849 ὀφθαλμῶν ἐκείνοις ἔκειντο πόλεις ἅμα καὶ χῶραι· οἱ δ' ἐν παρ-
 Ind. 9 σκευῇ τοῦ ληστεύειν ἦσαν ἤδη διὰ τὴν τοῦ βασιλέως αἰφνίδιον τε-
 Φλευτήν. (Z.) Ἦκον δ' αὐτῶ καὶ γράμματα λάθρα πολλὰ πολ-
 λαχόθεν, ἔκ τε Ἀκαρνάνων καὶ Τριβαλλῶν ἔκ τε Θετταλῶν καὶ
 Πελοποννησίων Λατίνων, τὴν σφῶν ὑποταγὴν ὑπισχνούμενα. 5
 ἀρεσκόμενοι γὰρ ἀεὶ τῇ αὐτοῦ μεγαλοπρεπεῖ τε καὶ εὐγενεῖ δια-
 θέσει τῆς γνώμης, ἐχόντες αὐτῶ προηροῦντο σφᾶς τε αὐτοὺς προ-
 δίδοναι καὶ πόλεις τὰς ἑαυτῶν ἐκείνοι. καὶ ἦν ἐν μελέτῃ λοιπὸν
- P. 370 περιῶν, ἅπαντα Ῥωμαίοις ὑπήκοα πεπραχέναι· οἷς μὲν ἐντὴν
 ἐκοντὶ προσχωρεῖν, νόμοις δεξιούσθαι φιλίας· οἷς δὲ πρὸς βου- 10
 λήσεως ἀνθίστασθαι, τούτους δ' ὄπλων καὶ μάχης τῇ κρίσει
 παραχωρεῖν.
- A. M. 6850 ζ'. Μετὰ μέντοι τὰς τοῦ Ἀρκτοῦρου ἐπιτολὰς ἄρας ἐς
 Ind. 10 Β Θράκην ἐκ Βυζαντίου περὶ τὰ μεθόρια τῶν τε Μυσῶν καὶ Ῥω-
 μαίων περιφανῶς κατεστρατοπέδευσε, δυοῖν ἕνεκα· ἡ γὰρ, δεί- 15
 σαντος Ἀλεξάνδρου, τοῦ τῶν Μυσῶν βασιλέως, τὰς πρὶν ἀνα-
 νεώσασθαι καὶ κρυῶσαι σπονδὰς· ἡ πολέμῳ τὴν τῶν πραγμά-
 των ἐπιτρέψαι κρίσιν. οὐ γὰρ ἦν εἰκὸς εἰς Θετταλοὺς τε καὶ Τρι-
 βαλλοὺς ἀπιόντας κατόπιν ἀφείναι τὴν τούτου μάχην, ὥσπερ
 C τινὰ κεραυνὸν ἐγγύθεν κατὰ τῆς Θράκης ἐπαιωρούμενον. ὄθεν 20
 καὶ κατὰ τὸ τῆς γνώμης βουλόμενον τὰς διαλύσεις ὅῃστα κατα-
 πραξάμενος περιήει τὰς Θρακικὰς πόλεις καὶ χώρας περισκοπῶν,
 καὶ ἀναλόγους ποιούμενος αὐταῖς τὰς φρουρὰς ἐκείθεν ἄχρι Καλ-
 λιονπόλεως· ἔνθα δὴ καὶ ναυτικὴν ἠκηκόει δύναμιν παμπληθῆ
21. τὸ add. Boiv.

sitae essent; alii propter subitam imperatoris mortem ad praedam sese iam accinxerant. (VII.) Sed et litterae ei multae multis ex locis clam afferebantur Acarnanum, Triballorum, Thessalorum et Latinorum Peloponnesiorum: qui se omnes ei obsequentes fore pollicebantur. Magnifico enim et generoso illius animo delectati ultro se suasque urbes dedere illi decreverant. Atque ille meditabatur omnia deinceps circumeundo Romanae potestati subiicere, et eos quidem legitimo amicitiae foedere sibi conciliare, qui se in fidem eius ultro conferre mallent; quibus vero animus esset resistendi, cum iis bello et armis decernere.

7. Caeterum orto Arcturo profectus Byzantio in Thraciam circa Mysorum et Romanorum confinia palam castrametatus est, duabus de causis: aut enim perterrito Alexandro, Mysorum rege, antiqua renovatum et confirmatum iri foedera; aut rem totam permissum iri armorum iudicio. Neque enim par erat, in Thessalorum, aut Triballorum fines ingredi, relicto post se illius exercitu, qui fulminis cuiusdam instar impendens de propinquo minaturus esset Thraciae. Reconciliatione itaque ex animi sententia et nullo negotio facta, circumire inde coepit Thraciae urbes et provincias, omnia oculis perlustrando, et praesidiis, prout necesse erat, muniendo, illinc usque Calliupolin; quo et Persarum navalem exercitum numerosissi-

τῶν Περσῶν ἕξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην μέλλουσαν διαβαίνειν ἐπὶ Ἀ. C. 1341
 ποτιήρῳ τῆς Θράκης καὶ τῶν ἐν ταύτῃ Ῥωμαϊκῶν χωρῶν καὶ Imp. Io. Pa-
 πόλεων, ναυαρχοῦντος καὶ τὸν τοιοῦτον ἄγοντος στόλον ἐνός D
 τινος, ὄνομα Ἀμούρο. (B.) Εἰς γὰρ σατραπίας διαιρεθείσης V. 301

5 τῆς τῶν Περσῶν ἀρχῆς, ὡς ἀνωτέρω πον περὶ τούτων εἰρηκείμεν
 πλατύτερον, ἄλλοι ἄλλα τῶν παραλίων διέλαχον τῆς Ἀσίας·
 οὓς οἱ ἀπόγονοι τοῦ χρόνου ἕποντος διαδεξάμενοι, οἱ μὲν διὰ σύ-
 νεσιν καὶ ἐμπειρίαν πολεμικὴν εἰς μείζον προκεκοσμένοι τὴν τοῦ
 κλήρου διαδοχὴν ἐπεπράχσαν· οἱ δὲ τωθρότητι διανοίας τοῖς E

10 οὔσι μόλις ἐνέμειναν. εἰσὶ δ' οἱ καὶ τῶν ὄντων τελείως ἐξεπεπτώ-
 κισαν. τούτων τοίνυν ἁπάντων ἰσχυρότερος ὁ Ἀμούρο ἐγεγόνει,
 σπουδῇ καὶ τόλμῃ χρησάμενος ὑπὲρ τοὺς ἄλλους. Ἀνδίας γὰρ
 καὶ Ἰωνίας οὗτος ὢν ἡγεμῶν ναυτικοῦ τε στόλου τὴν θάλασ-
 σαν ἐμπέπληκε καὶ φοβερός ἐν βραχεῖ μὴ ὅτι ταῖς ἐν Αἰγαίῳ
 15 νήσοις ἐγένετο θαλαττοκρατῶν, ἀλλὰ καὶ Εὐβοεῦσι, καὶ Πελο-
 ποννησίοις, Κρησί τε καὶ Ῥοδίοις, καὶ πάσῃ τῇ ἐκ Θεσσαλίας P. 371

ἄχρι Βυζαντίου παραλίῳ. τούτους γὰρ ἅπαντας ὁπότε βούλοιο
 ναστολῶν τε ἐδήρον καὶ φόρους ἐτησίους συνῆγε μάλα τοι βρι-
 θοντας ἕξ αὐτῶν. (Γ.) Οὗτος οὖν ἐκ πολλοῦ, τῆς τοῦ Καν-
 20 τακουζηνοῦ φήμης μετὰ κρότων καὶ ἔμνων μακρῶν διὰ πάσης
 πορευομένης γῆς καὶ θαλάττης, ἐραστής ἐγεγόνει πάνν τοι
 σφόδρα διάπυρος, καὶ φιλίαν τηρήσειν ἀνθαίρετον ἐπηγγέλματο B
 διὰ βίου παντὸς αὐτῷ τε καὶ παισὶ διαδόχοις αὐτοῦ. καὶ μέν-
 τοι καὶ τοιαύτην αὐτὴν εἰς τέλος τετήρηκεν, οἶαν οἶμαι οὐδ' ὁ

mum traiectum iri ex Asia in Europam audierat, Thraciae infestum, provin-
 ciusque et urbibus, quas Romani illic haberent; praefectum autem et
 ducem esse illius classis quendam, nomine Amur. (II.) In satrapias enim
 diviso Persarum imperio, ut alicubi fusius de his disserentes supra dixi-
 mus, alii alias sortiti sunt maritimas Asiae regiones. Quas cum nepotes
 a maioribus procedente tempore accepissent, alii industria sua et rei belli-
 cae scientia effecerant, ut hereditas illa maiorem in modum ampliaretur;
 alii ob ingenii tarditatem vix sua retinuerant; alii denique etiam suarum
 rerum possessione omnino exciderant. Hos omnes Amurius potentia super-
 rabat. Namque hic cum Lydiae praesset et Ioniae, navalibus copiis mare
 implevit; et illius imperio potitus evasit brevi metuendus, non insulis
 modo Aegaei, sed et Euboeensibus, et Peloponnesiis, et Cretensibus, et
 Rhodiis, et toti maritimae regioni, quae a Thessalia Byzantium usque ex-
 tenditur. Hos enim omnes, quoties libitum esset, navibus advectus diripie-
 bat, cogeabatque ab iis gravissima quotannis tributa. (III.) Hic igitur iam-
 pridem Cantacuzeni, cuius fama multo plausu et maximis laudibus cele-
 brata totum terrarum ac maris orbem peragraverat, ardentissimo amore
 captus fuerat, et ingenuam ac voluntariam promiserat se, quoad victurus
 esset, servaturum esse amicitiam cum eo, et cum liberis, quos habiturus ille
 esset successores. Et certe talem eam ad extremum usque spiritum serva-

A. M. 6850
Ind. 10

πᾶς ἀλλαγῶν παρέδειξεν αἰῶν. καὶ τοῦτο προϋόντων ἡμῶν αἰ
κατὰ τὴν ἀριόττουςαν χώραν ἀφηγήσεις, τῆς ἀληθείας οὐκ ἐκ-
χωροῦσαι, σαφηνιοῦσι τοῖς πᾶσιν ἐς τὰκριβές. νῦν δὲ μόνον τὸ
C τῆ παρούσῃ χρεία περὶ αὐτοῦ προσῆκον εἰπόντες ἀπαλλάζομεθα.
(Δ.) Τοῦ γὰρ βασιλέως τελευτήσαντος ἤδη, καὶ φήμης διαδο- 5
θείσης, ὡς βασκανία τυράννηθέντες τῶν τῆς βασιλικῆς γερου-
σίας ἔτιοι τὴν τοῦ Καντακουζηνῶ καθελεῖν ἐπεχείρησαν δόξαν,
σατραπικοῦ τινος οὗτος ἐγεγόνει πλήρης θυμοῦ καὶ βιαιᾶς ὀργῆς·
καὶ ἅμα παμπόλλων ἐμπλήσας νεῶν τὸ τῶν Συμυραίων ἐπίνειον
D ἔμελλε τὴν ταχίστην, ὡς ἔφαμεν, διαβαίνειν ἐπὶ κακῶ τῶν ἄκρι 10
Βυζαντίου Θρακικῶν χωρῶν καὶ πόλεων. ταῦτα ἐπειδὴ περὶ Χερ-
ρόνησον ἀκηκοῖναι συνεπεπτώκει Καντακουζηνῶ, διὰ σπουδῆς
ἐγεγόνει μικρῶς πέμψαντι, τὸν τοιοῦτον τὴν ταχίστην ἀναχαιτί-
σαι στόλον. ὃ δὲ καὶ θᾶπτον ἢ λόγος εἰπεῖν ἐγεγόνει, ῥῆον ἢ
κατὰ δοῦλον δεσπότην κελεύοντος, τοῖς τοῦ Καντακουζηνῶ 15
γράμμασιν ὑπέξαντος καὶ ὑπενδόντος τοῦ βαρβαρικοῦ φρονήμα-
E τος ἐκείνου. τοῦτο μέγα μὲν, καὶ μακράν τινα ἤκει κομίζον τὴν
ἐκπληξιν ταῖς τῶν ἀκουόντων ψυχαῖς. εἴ τις δ' αὐτὸ τοῖς ἐφεξῆς
τοῦ ἀνδρὸς ὑπὲρ τοῦ Καντακουζηνῶ πεπραγμένοις πρὸς φιλίαν
δείγμασι παρεξετάζειν ἐθέλει, πολλοστημόριον ἂν τὸ βραχύτατον 20
εἶναι λογίσαιτο. (Ε.) Ἐγὼ δὲ καὶ πρὸς τὸ πύλαι τῆς Ῥώμης
κράτος ἐκείνο τὸν νοῦν ἀνήνεγκα, καὶ ἀνεμνήσθην, ὅπως πρόσ-
F ταγμα ἐν τότε Ῥωμαϊκὸν, πᾶσαν ἐπιπορευόμενον γῆν τε καὶ
θάλατταν, κατέπληττεν ἅπαντας, καὶ τῷ δέει μικροῦ καὶ ἀπο-

19. πρὸς φιλίας δῆγμα conī. Boiv.

vit, qualem nec tota retro antiquitas alibi (ut opinor) ostendit. Quod nos quidem infra suo loco accurate omnibus declarabimus, ita quaeque narraturi, ut nunquam a vero deflexuri simus. Nunc autem, ubi id quod ad praesens institutum pertinet de eo dixerimus, ad alia veniemus. (IV.) Mortuo iam imperatore, famaue dispersa, cruciatos invidia quosdam ex palatinis senatoribus Cantacuzeni auctoritatem conari evertere, furore ille quodam satrapico violentaque ira percitus fuerat; statimque impleverat maxima navium copia portum Smyrnaeorum, quamprimum (ut dixi) traiecturus, Thracumque urbes et agros Byzantium usque afflicturus. Id cum Cantacuzenus circa Chersonesum casu rescivisset, omni diligentia missis legatis providit, ut classis illius impetus quam celerrime inhiaberetur. Quod quidem dicto citius perfectum est. Facilius enim quam iubenti domino servus, Cantacuzeni precibus cessit ac paruit barbaricus ille spiritus. Id quidem magnum, et audientium animis plurimum movet admirationis. Verum id si quis velit cum aliis conferre amoris significationibus, quas Cantacuzeno idem postea dedit, minimum certe ac levissimum esse iudicabitur. (V.) Ego vero inter haec ad veterem rei Romanae potentiam animum retuli, ac tempora illa sum recordatus, quibus unum populi Romani edictum, terra et mari peragratis, mortales omnes percellerat, et paene exanimabat

ἤνθησκειν ἐποίει· καὶ οὐτ' Ἀσία κατ' Εὐρώπης μάχιμον ἐκίνει ξί- A. C. 1341
 φος, οὔτε τὸναντίον αὐθις· ἀλλ' ἅπαν τὸ ἀντιπράττον εἰς Imp. Io. Pa-
 ἔνσπονδον ἐκίρατο σύμπνοιαν· καὶ Κίλιξ μὲν διὰ Βιθυνίας laeol. 1
 ἄοπλος ἐπορεύετο, καὶ Θραξ διὰ τῆς Ἰταλίας ὁμοίως· καὶ ὡς
 5 διὰ φίλιας Σαυρομάται τῆς Ἑλλάδος ἴοντες τῶν τε Παναθη-
 ναίων ἦσαν θεαταὶ καὶ ταῖς ἐν Ὀλυμπίᾳ καθίσταντο τετραετη-P. 372
 ρικαῖς ἀρματηλασίαις ἀνθάμιλλοι· καὶ ἐλογισάμην κατ' ἐμαντὸν, V. 302
 ὡς καὶ νῦν ἐφ' ἡμῶν τοιοῦτόν τι συνέβαινε ἄν, εἰ πάμπαν ἐκ
 μέσου τὰ τῆς συγχύσεως ἀπῆλλακτο σπέρματα, ὅσα κατὰ τοῦ
 10 Καντακουζηνοῦ συνεσκεύασεν Ἀπόκανκος. εἶεν.

ἦ. Αὐτόθι δ' ἀκηκοῶς, ὅτι τε νόσημά τι ἐνέσκηψεν Ἄννη B
 τῇ βασιλίδι, καὶ ὅτι τὴν συνήθη κακοτροπίαν Ἀπόκανκος ἀνα-
 ξαίνων πεφώροταί τε καὶ φοβηθεῖς ἀπέδρου πρὸς τὸ τῶν Ἐπι-
 βατῶν φρούριον, καὶ τρίτον, ὡς ὁ πατριάρχης ὑπὲρ ἐκείνου τὰς
 15 τῆς βασιλίδος Ἄννης ἀκοῦς διαταρᾶτων οὐ παύεται καὶ δέόμε-
 νος, τὴν μὲν πρόσω πορείαν ἐπέσχε· αὐτὸς δ' ἐξ Βυζάντιον
 τάχιστα ἐπανῆει· καὶ τὴν μὲν βασιλίδα ῥᾶ τε καὶ ἤδη τοῦ
 ἐνσκήψαντος ἀπηλλαγμένην εὔρε νοσήματος· τὸν δὲ πατριάρχην C
 ἰδίᾳ λαβὼν μαλακοῖς τισι λόγοις τῆς αὐτοῦ σμικροπρεπείας κα-
 20 θήψατο, καὶ διεξῆει τοσαῦτα, ὅποσα δεξιῶς πως ἐπιθόραπίζοντα
 ἦν τὴν τε εὐκολίαν τῶν τρόπων καὶ τὸ τῆς γνώμης ἀβέβαιον·
 καὶ ὅπως πρὸς ἑαυτὸν στασιάζων, καὶ πολέμια τῇ γλώττῃ δια-
 πραττόμενος ἔργα, ἢ μᾶλλον ὃ τοῖς ἰδίοις μαχόμενος λόγοις

metu: nec Asia in Europam gladium distringebat, nec vicissim Europa in
 Asiam; sed quaecunque infensa fuerant, concordi foedere iungebantur; et
 Cilix quidem per Bithyniam inermis vadebat, et itidem Thrax per Italiam:
 Sauromatae vero, per Graeciam quasi foederatam euntes, et Panathe-
 naeorum spectatores aderant, et curulibus in ludis, qui quadriennio quoque
 exeunte Olympiae celebrabantur, de palma certabant. Tum cogitavi me-
 cum tacite, simile aliquid nostra aetate exstiturum fuisse, si de medio pe-
 nitus sublata fuissent semina omnium turbarum, quae adversus Cantacuze-
 num Apocaucus suscitavit. Esto.

8. Sed cum illic Cantacuzenus audivisset, imperatricem Annam mor-
 bo esse correptam, et Apocaucum ad suum illud perversissimum ingenium
 rediisse, deprehensumque ad castellum Epibatarum prae metu aufugisse;
 patriarcham autem imperatricis aures pro illo indesinenter obtundere, ac
 precibus fatigare; exercitum ultra tendentem inhibuit: ipse autem Byzan-
 tium quam citissime rediit. Ac Augustam quidem convalescentem, et morbo
 illo, quo fuerat correpta, levatam offendit. Patriarcham autem separatim
 convenit, illius pusillum animum mollibus dictis castigavit, eaque comme-
 moravit, quibus facilitatem morum in illo, et levitatem ingenii scite ac pru-
 denter perstringeret. Eum nempe, cui secum esset contentio, cuius facta
 linguae adversarentur, aut qui ipse potius cum suis palam dictis pugnaret,

- A. M. 6850 ἔς τούμφάνες, σχολῆ γ' ἂν ἄλλους στασιάζοντας καὶ μαχομέ-
 Ind. 10 D νους ἀλλήλοις πείσειεν εἰς ὁμοφροσύνην ἔλθειν ἀστασίαστον.
 (B.) Ἐπειτα καὶ δευτέρους ἐπὶ τοῖς προτέροις ἐκείνοις ἀπήτησεν
 ὄρκους. καὶ ὅς, ἐκ μέσου πάμπαν ποιῆσθαι βουλόμενος ὑποπτον
 ἄπαν, ἵνα μὴ τι πάθῃ δεινὸν ἅπαξ ἐπιπορκῶν φωραθεῖς, οὐ μό-5
 ρον ἱερεῦσι προσήκοντα ὁμώμοκεν ὄρκον, ἀλλὰ καὶ ὅς δημοσίοις
 Εἰ ἀνδράσιν εἴθισται· καὶ ἀρὰς ἐπὶ τούτοις προὔτεινε καθ' ἑαυτοῦ
 τὰς μεγίστας ὁμοῦ καὶ φρικώδεις, εἰ ψευδόμενος ὅλως ἐπὶ τοῖς
 λεγομένοις ἀλοίη. (Γ.) Τῶν δὲ τοιούτων ἐπὶ τοιαύτῃ καταστά-
 σει συννεχθέντων, τὴν ταχίστην αὐθις ἐξῆλει τοῦ ἄστεος ὁ Καν-10
 τακουζηνός, σὺν πολλῇ τῶν οἴκοθεν χρημάτων παρασκευῇ καὶ
 ὅσα πρὸς δωρεὰς φιλοτίμους τῶν προσιέναι μελλόντων αὐτῷ παν-
 P. 373 τοδαπῶν ἐθνῶν ὁμοῦ καὶ πρεσβευτῶν καὶ πόλεων παρεσκεύαστο·
 ἐπιπλάφην καὶ χλαίνας Ἰταλικὰς ἐξ ἐρίου, καὶ ὅσα ἕτερα μα-
 κρὸν τὸ φιλότιμον ἔχουσι τῶν χαρίτων. (Δ.) Ὁ γε μὴν Ἀπόκαν-15
 κος ἔς τὸ φρούριον αὐτοῦ συγκλεισθεῖς, ἀντὶ τοῦ μᾶλλον αἰσχύ-
 νεσθαι καὶ ἐρῶθαι ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ἀνάνδρῳ καὶ γυναικώδει διαίτῃ,
 ὁ δὲ τούναντιον ἐτετύφωτό τε καὶ ὄφρὸς ἀπάσης μεστὰ διεξῆλει
 ῥήματα, καὶ αὐτοῦ Καντακουζηνοῦ κατεμέμφετο ἀβουλίαν, ὅτι
 Βμὴ καὶ αὐτὸς τὴν ὁμοίαν ἡτοιμάσατο πρόνοιαν ἑαυτῷ, ἵν' ἐν 20
 καιροῖς ἀνάγκης καὶ φόβου τοιοῦτον ἔχοι πρὸς ἀσφάλειαν φρού-
 V. 303 ριον καταφεύγειν. (Ε.) Ὁ δ' ἀκούων, καὶ τῆς ἐκείνου καταγε-
 λῶν εὐηθείας, τοιαύτας ἀντεπῆγε τὰς ἀποκρίσεις. „Ὁὐ λίθοις“,
 φησὶ, „καὶ πλίνθοις ἐγὼ τὴν ἐμὴν τειχίσειν ἀσφάλειαν ἔγνωκα

aliis dissidentibus atque inter se pugnantibus haudquaquam persuasurum esse, ut in concordiam redirent, seditionibusque abstinerent. (II.) Novum deinde iusiurandum, praeter illud superius, exegit. At hic volens omnem suspicionem tollere, ne quid gravius pateretur periurii semel convictus, non sacerdotum modo iusiurandum, sed et illud, quod laicis solenne est, iuravit: seque execrationibus in id maximis atque horrendis devovit, si ullatenus mendax in iis quae dixisset argueretur. (III.) His ita constitutis, iterum Urbe quam celerrime egressus est Cantacuzenus, magna instructus domesticae pecuniae vi, earumque rerum, quae comparatae essent ad conciliandos muneribus obvios quosque, populos, urbes, legatos. Supellectilia intelligo et vestes Italicas ex lana, et quaecunque alia plurimum ad conciliandam gratiam valent. (IV.) Ast Apocaucus castello suo inclusus, tantum aberat ut pudore afficeretur erubesceretque suum illud minime virile ac prorsus foemineum vitae institutum: etiam animis inflabatur, et voces omnis arrogantiae plenas iactabat, et Cantacuzenum ipsum inscitiae arguebat, quod non et ipse sibi cautione simili providisset, ut in extremis angustiis periculosisque temporibus tale haberet perfugium ac praesidium salutis. (V.) At ille haec audiens hominis stoliditatem irridebat, et eiusmodi dabat ei responsa. „Non lapidibus aut laterculis meam salutem mu-

δεῖν, οὐδ' ἐφ' οὕτω μικροῖς καὶ ψευδέσιν ἔμοι τερατεύεσθαι καὶ A. C. 1341
 τοιαύτην ῥημάτων προσφέρειν κομπότητα εἰδιστο· ἀλλὰ τῷ ἡδρα- Imp. Io. Pa-
 σμένῳ τοῦ ἡθους ἐγκαρτεροῦντι διηνεκῶς φρούριον ἔχειν ἀθά- C
 νατον καὶ ἀγκυραν ἀσφαλῆ πρῶτον μὲν τὰς πρὸς θεὸν ἀναμ-
 5 φισθητήτους ἐλπίδας, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀκίρατον δύναμιν· ἐνθα
 μόνῳ γεωρογουμένης τῆς γνώμης τῷ τῶν ἀδῆλων ἐπόπτῃ θεῷ, τὸ
 τῆς ἀσφαλείας ἀμάραντον αἰεὶ διαμένει βλασάνον, μήθ' ἥλιον
 περιμένον τὴν τοῦ κρείττονος ἐρμηνεύσοντα κρίσιν, μήτε Πλά-
 10 τῶνος καὶ Δημοσθένους γλώτταν ἀβρᾶν καὶ μάλα λαμπρῶς At-D
 τικίζουσαν· ἀλλ' αὐτομάτως διὰ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας
 ἐπὶ μέσης τὸ θαῦμα μονονοχὶ κηρύττον τῆς οἰκουμένης. ἐν μὲν
 γὰρ ταῖς τῶν προσκαίρων φρουρῶν καὶ πυργωμάτων τρυφαῖς καὶ
 βλακείαις ταχὺ τὸ τεργνὸν ἀποθνήσκει τῆς ὥρας ἐφ' ἡμέρον ἔχον
 τὴν ῥίζαν. ἐγὼ δὲ τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς ἐμαντῷ κατε-
 15 σκεύασα φρούρια καὶ πύργους παμπληθεῖς τε καὶ ἀσφαλεῖς, εἰς E
 οὐδ' ἐμβέβληκα φέρων αὐτὸς τὴν ἐμαντοῦ ψυχὴν. καὶ ὁ μὲν Πλά-
 τῶν ἐν ἀλλοτριῷ σώματι ζῆν τὴν τοῦ ξοῶντος ἔφη ψυχὴν· τὴν
 δ' ἐμὴν ψυχὴν οὐκ ἐν ἀλλοτρίοις σώμασιν, ἀλλ' ἐν ἀλλοτρίαις
 20 συντηρέσθαι ζῆν ταῖς ψυχαῖς. μηδὲ γὰρ σωμάτων, ἀλλὰ ψυχῶν
 ἐπάροχον αὐτὸς ἐραστής, καὶ ψυχὰς τοὺς ἐραστὰς εὐτύχησα·
 καὶ τρόπον ἕτερον ἐμψύχους τὰς τῶν πλειστων πέπραχα ψυχὰς.
 τοιούτους ἐμαντῷ κατεσκεύακα πύργους ἐγὼ, καὶ οὕτω μετὰ πά- F
 σης γαλήνης καὶ ἡδονῆς, καὶ δίχα τινῶν ἐλεπόλεων, τὰς ἀπάν-
 των χειροῦμαι σὺν γε θεῷ διαθέσεις καὶ γνώμας· καὶ οὕτως

1. οὐδ' ἐφ' em. Boiv. pro σὺ δ' ἐφ'. 7. μήθ' corr. Boiv. pro μεθ'.

niendam mihi esse duxi, nec talibus verborum praestigiis eave orationis
 pompa uti soleo, in rebus adeo exiguis atque fallacibus. Sed in morum
 stabilitate perseverans habeo pro immortalī praesidio, firmissimaeque an-
 cora, primo spes in Deo certas; tum robur inde illibatum. His fretus,
 Deo soli, qui occulta perspicit, mentem excolo. Hinc illa perennis mihi
 securitas, quae nec solem exspectat meliora declaraturum, nec Platonis aut
 Demosthenis linguam delicatam et eximie Atticam: sed ipsa per se solo re-
 rum progressu admirationem orbi paene indicit. Qui enim praesidiorum et
 propugnaculorum insano fastu delectantur, iis flos deliciarum suarum cito
 moritur, radicem sortitus haud diuturnam. Ego vero animos mihi concii-
 liavi hominum, praesidia ac propugnacula numerosa, eademque firmissima.
 Illis meum ipse animum addixi. Ac Plato quidem alieno in corpore vivere
 amatoris animam dixit. Meae autem animae id obtigit, ut in alienis non
 corporibus sed animis viveret. Cum enim non corporum sed animorum
 amator essem, animos etiam amatores mei lucratus sum effecique, ut ani-
 marentur nova quadam ratione animi plurimorum. Eiusmodi arces compa-
 ravi mihi. Sic ego cum summa et tranquillitate et voluptate omnium mihi
 et affectus et voluntates concilio; atque ita tropaea didici incruenta sta-

A. M. 6850 ἀναίμακτα κατορθοῦν μεμελέτηκα τρόπαια. ὁ δ' ἐφεξῆς αἰῶν τῶν
 Ind. 10 λεγομένων ἅμα καὶ δρωμένων σοφῶς διαζωγραφῆσει τὴν μαρτυ-
 ρίαν." Ἄλλ' ὁ μὲν Καντακουζηνὸς τοιοῦτος τέως τοὺς τρόπους
 ἐτύγγανεν ὢν, καὶ τοιαῦτα λέγων καὶ πράττων διετέλει.

P. 374 Θ'. Ἐγὼ δ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι, λεπτομερέστερον ἀφηγησόμενος 5
 ἕκαστα. Ἀπόκτακος γὰρ ἐκεῖνος ὁ πάντα δεινὸς εἰς ἐπίνοιαν καὶ
 πολυτροπώτατος, ἐπειδὴ συγκυκίσας ἅπαντα, ἵνα τὸν ἄρχοντα
 παρακρουσάμενος αὐτὸς ἐπιβῆ τῆς ἀρχῆς, (ὅπερ δὴ καὶ τοιχώ-
 ρυχοὶ νύκτωρ καὶ λησταὶ ποιοῦσιν, οὐ πρότερον τὰ ἐν οἰκίᾳ διαρ-
 πάξιν ἔχοντες εὐχερῶς, πρὶν ἂν τὸ ἐν αὐτῇ κατασβέσωσι φῶς,) 10
 ἠλέγχθη, κατεγνώσθη μὲν, οὐδὲν δ' ἄξιον εἰς ἀμοιβὴν τῆς αὐ-
 Βτοῦ κακίας ἀπήλαυσε πρὸς ἐκείνου. ὁμῶς αὐτὸς ὑφ' αὐτοῦ τε
 αἰσχυνθεὶς καὶ δέισας, μὴ τὸ μακρόθυμον ὀψέ ποτε ἀποθρόνισας
 τῷ νόμῳ τῆς δίκης χρῆσθαι κατ' αὐτοῦ, ὄχρετο λάθρα φυγὰς,
 ὡς εἰρήκειμεν, εἰς τὸ φρούριον τῶν Ἐπιβατῶν οὕτωςί πως λεγόμε- 15
 νον· ὅπερ αὐτὸς ἐκ πολλοῦ πολλοῖς ἀνήγειρεν ἀναλώμασιν ἐν
 τοῖς παραλίαις τῶν προαστείων τοῦ Βυζαντίου, μικρὸν μὲν, ποι-
 C κίλον δὲ, καὶ δαιμονίως ὀχυρόν τε καὶ δύσμαχον. εἰς γὰρ
 ὕψος τύχης ἕξ ἀσήμον γενεὸς ἀρθεὶς φρόνημα ἔσχεν, ὅποιον
 ἂν καὶ οἱ μεθύοντες. ὠνειροπόλησε γὰρ ἀποθανόντος τοῦ βασι- 20

V. 304 λέως ἐπιχειρῆσαι κατὰ τῆς βασιλείας αὐτός· εἰ δὲ μὴ δυνα-
 θεῖν, καταφυγεῖν γοῦν εἰς τὸ φρούριον τοῦτο, καὶ εἶναι πολέ-
 μιος τῷ κρατήσαντι. (B.) Συνήγαγε δ' ἐν τούτοις μὴ μόνον
 χρημάτων πάντοδαπῶν καὶ παντοίων σωροὺς, ἀλλὰ καὶ σίτου

tuere. Sed processus ipse temporis sapienti testimonio cum dicta tum facta
 diiudicabit." Ac talis quidem hucusque moribus fuerat Cantacuzenus: ta-
 lia et dicere et facere non desinebat.

9. Ego vero illuc redeo, singula ac minutiora expositurus. Apocaucus
 igitur ille in excogitando solertissimus ac versutissimus, dum omnia pertur-
 bat, ut summoto rerum administro ipse rerum potiatur (quod et effractores
 noctu faciunt, et latrones, quibus non facile est ea rapere quae in domo
 sunt, nisi extincto prius lumine, si quod ibi sit), deprehensus quidem est
 et condemnatus; nihil autem ab illo vicissim passus est pro malitiae suae
 atrocitate. Cum tamen suimet ipsum puderet, ac vereretur, ne ille, abiecta
 tandem patientia, legitima animadversione in ipsum uteretur, aufugerat clam
 (ut diximus) in arcem, quam Epibatón vocant, maximo sumptu iampridem
 a se exstructam sub Urbe, in maritima ora: angustam quidem illam, at mul-
 tiplicem, et mirifice munitam, nec expugnatum facilem. Scilicet ex ignobili
 genere ad summum fortunae gradum evectus ebrii hominis spiritum gere-
 bat. Mortuo siquidem imperatore somniaverat se imperatoriam potestatem
 invasurum; decreveratque, si viribus deficeretur, confugere ad illam arcem
 ac bellum cum illo gerere qui imperaturus foret. (II.) Itaque illuc coëge-
 rat variae ac multiplicis pecuniae acervos: immo et frumenti et vini pluri-

καὶ οἶνον πλήθος, καὶ ὄψων παντοίων ταρίχη, καὶ πᾶσαν ἄλλην A. C. 1341
 ἀφθονίαν, ὧν ἐν χρεῖα καθίστανται ἄνθρωποι· ὕδατά τε εἰσῆ- Imp. Io. Pa-
 γαγεν ἔξωθεν δι' ὑπονόμων ἀένναα. περὶ οὗ δὴ καὶ πρὶν ἀποθα- laeol. 1
 νεῖν παριόντα φάσαι τὸν βασιλέα· „ἰδοὺ, φωνὴν ἀφιέν μονο-
 5 νουχὶ περιβομβεῖ μου τὰς ἀκοὰς τὸ φρούριον τουτὶ, προκηρῦτ-
 τον ἡμῖν τὴν ἐνδόμυχον ἀπιστίαν τε καὶ κακοτροπίαν τοῦ δειμα-
 μένου”· διακελεύεσθαι τε τῷ Καντακουζηνῷ, αὐτὸ μὲν καθε-
 λεῖν, καὶ πρὸς τὸ βασιλικὸν ἐπινασώσασθαι πρωτανεῖον τοὺς ἐν E
 αὐτῷ συνηθροισμένους ἀδίκως σωροὺς τῶν χρημάτων· αὐτὸν
 10 δὲ φρουραῖς καὶ δεσμοῖς καθυποβαλεῖν, μὴ πολὺν ἐκρήξει χει-
 μῶνα κατὰ τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων καιροῦ λαβόμενος ὀψέ. P. 375
 ἀλλὰ τῷ πρῶω τε καὶ ἡμέρω κἀνταῦθα χρησάμενος ὁ Καντακου-
 ζηνὸς ἔλαθεν ἑαυτῷ τε καὶ ταῖς πόλεσι μεγάλην ταμιευσάμενος
 βλάβην. ὥστε καὶ ἀνόνητα μεταμελόμενος ὕστερον ἐπὶ τῇ κακο-
 15 βουλίᾳ ἑαυτοῦ τὸν βασιλέα λαμπρῶς ἐπὶ δυσὶν ἐμακάριζε τού-
 τοις. ἀλλὰ γὰρ ἔλαθε τὸ ποικίλον τῶν ὑποθέσεων ἐς τοσοῦτον
 ἡμᾶς παρενεγκών. ἐπανιτέον τοίνυν. (Γ.) Φυγόντι γὰρ εἰς τὸ B
 φρούριον τῷ Ἀποκαύκῳ, οὐκ ἠμέλει κρύφα μηνύων καὶ γράφων
 ὁ πατριάρχης αὐτῷ, καὶ ἀνακαλούμενος, καὶ τὰς κατὰ τοῦ Καν-
 20 τακουζηνοῦ συμβουλεύων τε ἐπιβουλὰς καὶ συμβουλευόμενος
 ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἅμα τὰς τῆς βασιλίδος σιγὰς ὑπορύπτων ἀκοὰς,
 καὶ τὸν μὲν Καντακουζηνὸν διαβάλλον ἀεὶ, τὸν δ' Ἀπόκαυκον
 μακροῖς τοῖς ἐπαίνοις ἐξαίρων. ῥᾶστα τοίνυν γυναικείαν ἐξαπατή-

5. τουτὶ em. Boiv. pro τουτοῦ.

num, et cuiusquemodi pulmenta sale condita; denique omnium rerum, quae hominibus necessariae sunt, maximam copiam. Aquas etiam extrinsecus iuges per cuniculos introduxerat. De quo praetereuntem illac, antequam moreretur, imperatorem ferunt dixisse: „Ecce, emissa paene voce meas aures circumsonat castellum istud, ac praenunciat nobis delitescentem intus conditoris sui infidelitatem et perversum ingenium”: tum praecepisse Cantacuzeno, ut illam quidem arcem demoliretur, atque in fiscum referret pecunias illic reconditas et per scelus coacervatas; ipsum autem Apocaucum in custodiam daret et in vinculis haberet, ne arrepta tandem occasione procellam magnam excitaret, in imperium erupturam. Sed lenitate et clementia usus tum quoque Cantacuzenus non animadvertit, quantum sibi ipsi et urbibus malum asservaret. Postea igitur, cum illius suae imprudentiae nequicquam eum poeniteret, imperatorem ob haec duo ad astra tollebat. Sed nescio quomodo argumenti varietate effectum est, ut eousque digrederemur. Redeamus itaque. (III.) Cum in illam arcem aufugisset Apocaucus, tum ei patriarcha clam singula indicare et per litteras significare haud cunctanter: hortari ut redeat: insidias Cantacuzeno ut struat monere, et ab eo moneri: simul imperatricis aures perpetuo pulsare, et Cantacuzenum quidem calumniari semper, Apocaucum vero maximis laudibus extollere. Sic muliebri

A. M. 6850
Ind. 10

σας ἀπλότητα, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ μεθαρμόσας βούλησιν, πάντ' ἔδρα τὰ μελετώμενα. καὶ ἅμα τὸν μὲν Καντακουζηνὸν ἐν-
 τήμως προπέμπει τοῦ Βυζαντίου, φρικωδεστάτοις τοῖς ὄρκοις
 ἐμπεδώσας τὰς πρὸς αὐτὸν πίστεις, καὶ ἐπαρσάμενος ἑαυτῷ
 τὰς παλαμναιοτάτας ἀράς, εἰ μὴ στέργοι διαφερόντως ὀπόσα
 αὐτῷ πρὸς βουλήσεως εἴη λέγεσθαι καὶ πράττεσθαι τῶν βασι-
 λείων ἐνεκα πραγμάτων, καὶ εἰ μὴ μάχοιτο τοῖς αὐτῷ μαχομέ-
 νουσι· τὸν δ' Ἀπόκανκον εἰσκαλεῖται βασιλικῶς ἐνσεσημασμένας
 ἐπιστολαῖς, μᾶλα πολλὴν ὑπισχνουμένας αὐτῷ τὴν τιμὴν καὶ
 παντὸς ἀμνηστίαν ἐγκλήματος. (Δ.) Ἀπαίροντος τοίνυν ἐκ 10
 Βυζαντίου εἰς τὰς Θρακίως πόλεις τῷ Καντακουζηνῷ, ὑπήν-
 τησεν ἑξῶν ὁ Ἀπόκανκος τοῦ φρονίου, καὶ ἀποβὰς τοῦ ἵππου
 Ἐπροσεκύνησε, βασιλικὴν ἀπονείμας αὐτῷ τὴν τιμὴν. τοῦτο γὰρ
 καὶ πρό γε αὐτοῦ πεποιθήσασιν ἄκοντι τούτῳ πάντες, ὅσοι γένους
 ἐνεκα προσῆκον αὐτῷ, ὅσοι τε τῆς συγκλήτου λογάδες καὶ ὅσοι 15
 τῶν μετ' ἐκείνου, εἴτε ὡς ἐπιτρόπῳ τῆς βασιλείας, εἴτε ὡς ἐπὶ
 τῆς αὐτοῦ βουλήσεως ὄρωντες ἔξηρημένον τὸ βασίλειον σκῆ-
 πτρον, καὶ ὑποπεύοντες ἐς τὴν ὑστεραίαν βασιλικῶς ἐσταμέ-
 νον ὀφθῆσεσθαι παρασήμοις, εἰ βουλομένῳ γε εἴη αὐτῷ· πάντας
 Ἐγὰρ ὑπεπηγέναι τῷ δέει, καὶ ὑπέκειν ἴσα τούτῳ καὶ βασιλεῖ. 20
 (Ε.) Συνηκολούθησε μέντοι ὁ Ἀπόκανκος ἄχρι καὶ Σηλυβρίας
 αὐτῷ, μᾶλα περιδεῆς τε καὶ μονογού πρὸ ποδῶν ἰστάμενον
 βλέπων τὸν κίνδυνον ἑαυτοῦ. συχνοὶ γὰρ οἱ τὸν Καντακουζηνὸν
 ἐποτρύνοντες ἦσαν, συνειληφέναι τοῦτον, καὶ δέσιμον προπέμ-

simplicitate facillime decepta, et in sententiam suam adducta, cogitata omnia
 exsequabatur. Atque ille eodem tempore Cantacuzenum honorifice extra
 Byzantium prosequitur, postquam tremendis iuramentis praestitas ei cau-
 tiones firmavit, funestissima sibi imprecatus, si potissima sibi non futura
 essent, quaecunque ille ad imperii administrationem spectantia dici aut
 fieri vellet, nec iis esset repugnaturus, qui illum oppugnaturi forent: Apo-
 caucum vero arcessit munitis sigillo imperatorio litteris, quae honores ei
 maximos et omnis culpae impunitatem pollicebantur. (IV.) Cantacuzeno
 itaque, cum excedens Byzantio ad urbes Thraciae proficisceretur, egres-
 sus castello Apocaucus occurrit, desiliensque ex equo adorat, atque ita ho-
 nores ei imperatorius defert. Quos et ante hunc ei invito tribuebant alii
 omnes, qui cognatione eum contingebant, quique inter senatores lectissimi
 erant, ut et ii qui inferiorem gradum obtinebant: seu quod ille imperii
 procurator foret, seu quod ab eius arbitrio sceptrum pendere imperatorium
 viderent, ac suspicarentur, eum imperatoris indutum insignibus conspectum
 iri postridie, si collibitum esset; omnes enim metu prostratos esse, eique
 perinde atque imperatori parere. (V.) Caeterum Apocaucus Selybriam
 usque eum prosequutus est, metu exanimis, et periculum ante pedes quasi
 positum intuens. Erant enim plurimi qui Cantacuzenum hortarentur, ut
 comprehenderet hominem, et vinctum deduceret Didymotichum. Non enim

ψαι ἐς Διδυμότειχον. οὐ γὰρ ἐλάνθανεν, ὅσον ἐγερεῖ τὸν τῶν A. C. 1344
πραγματίων καπνὸν, ἐληλυθὼς ἐς Βυζάντιον. ταῦτ' ἄρα καὶ ὡς Imp. Io. Pa-
ἐκ συμφώνου πάντες ἠνάγκασαν, ἕως ἐν χεροῖν ἔχοι τὸ θήραμα, P. 376
τὴν οὖσαν γαλήνην τοῖς δημοσίοις διατηρῆσαι πράγμασιν. ὁ δὲ V. 305

5 τὸ φιλάνθρωπόν τε καὶ ἰλαρὸν ἤκιστα μεταθεῖναι βουλόμενος
παρεκρούετο τὴν ἐκείνων παραίνεσιν. πάντα γὰρ τῆς τοῦ θεοῦ
χειρὸς ἐξῆφθαι, καὶ πάντ' ἐκεῖθεν ἔλεγε διοικεῖσθαι, καὶ μὴ δύ-
νασθαι τελεσθῆναι μηδὲν, ὃ μὴ ἐκεῖθεν εἴη συνεγνωσμένον· μὴ δ'
αὖ εἶναι τῶν ἀδυνάτων μηδὲν, ὃ μὴ ἐκεῖθεν εἴη ἀπεγνωσμένον.

10 **Ι.** Οὕτω τοίνυν ἐκεῖθεν ἀπολυθεὶς ὁ Ἀπόκαυκος ὁμοῦ τε B
αὐτὸς ἦκεν ἐς τὸ Βυζάντιον, καὶ ὁ πατριάρχης ἰδὼν εὐθὺς με-
τεσκεύασεν ἑαυτοῦ καὶ δίαιταν, καὶ γλῶτταν, καὶ γνώμην, καὶ
ἦθος ἐξ ἱεροῦ πρὸς τὸ δημοτικώτερον· καὶ ἄρας ἐξ ἱεροῦ τὴν
σκηνὴν ἐν τοῖς βασιλείοις καθάπαξ ἐπέξιστο. ἐνθα παννύχιός τε
15 καὶ πανημέριος ζῶν γε τῇ Ἀποκαύκῳ καθήμενος ἐπὶ τῆς βασιλί-
δος τοῖς δούλοις οἷς ἔρράπτον ἐπὶ φθορᾷ συνηγόρει καὶ αὐτὸς
Καντακουζηνοῦ, καὶ ὅλων δημοσίων συγγύσεων ἀνώρτυτε λαμ- C
πρὸς καὶ αὐτὸς τὰς πηγὰς. καὶ ἦν τὸ μὲν σχῆμα τῆς βακτηρίας
καὶ τοῦ ἐνδύματος ἱερὸς ὁ ἀνὴρ· τῇ δὲ γνώμῃ καὶ τοῖς ἔργοις
20 οὐδὲν νόμιμον. (B.) Καὶ πρῶτα μὲν ἑαυτὸν ἀντὶ βασιλείως κε-
χειροτόνηκεν αὐτοκράτορα· τὸν δ' Ἀπόκαυκον διοικητὴν καὶ ἀγο-
ρανόμον καὶ ἐπίτροπον Βυζαντίου τε καὶ τῶν ὑπὸ τὸ Βυζάντιον
πόλεων ἅμα καὶ νήσων πασῶν, καὶ ῥητῶν καὶ ἀπορῥήτων δια- D
νομέα. καὶ ἐπὶ τούτοις δόγμα ἦν καὶ ψήφισμα κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν,

obscurum erat, quantum ille in republica excitaturus esset incendium, statim atque Byzantium advenisset. Idcirco quasi ex composito omnes istum compellebant, quamdiu praedam in manibus haberet, ut praesentem reipublicae tranquillitatem conservaret. At ille, ne minimum quidem volens recedere ab illa sua humanitate mitique ingenio, eorum reiciebat adhortationem. Omnia enim a manu Dei pendere, omnia ab illo dictitabat administrari, nec posse perfici quidquam, quod non illi esset comprobatum, et vicissim omnia posse perfici, quae ab illo non improbantur.

10. Sic igitur dimissus inde Apocaucus Byzantium venit. Quem ubi vidit patriarcha, statim et vitam et linguam et sententiam et mores transulit a sacris ad profana, temploque valere iusso, sedem in palatio semel stabilem fixit. Ibi totas noctes et dies cum Apocaucō Augustac assidens dolis suffragabatur, quos illi in Cantacuzeni exitium nectebant, et publicarum turbarum fodiebat ipse quoque fontes luculentos. Ac vir ille baculo quidem et vestimento tenuis sacerdotem sapiebat: animo autem et operibus eius nihil moderati inerat, nihil iusti. (II.) Primo itaque dominum se omnium rerum vice imperatoris instituit: Apocaucum vero administrum et aedilem et praefectum tam Byzantii, quam urbium insularumque omnium Byzantio subditarum; dicendorum denique ac tacendorum dispensatorem. Ad haec lege et communi decreto, horrendis iuramentis subnixo, inter ambos

- A. M. 6850 ὄρκοις ἐρηρυσμένον φρικώδεσι, μηδαμῆ ποτε Καντακουζηνὸν
 Ind. 10 εισδέξασθαι, κὰν πᾶσαν ἢ μετάνοιαν ἐνδεδειχῶς, κὰν ἀγγέλων
 μεισιτεύῃ τις ἐξ οὐρανοῦ. (Γ.) Ταῦτα ἀμφοτέρων ἐδόκει τὰπι-
 τηδεύματα. ἦσαν δ' ὡς ἀληθῶς τῆς τοῦ Ἀποκαύκου δεινότητος.
 ὠνειροπόλησε γὰρ εὐθὺς (ὡς εἴρηται) βυσιλείαν, ἧς ἐκ πολλοῦ 5
 Εσπευματικῶς ἐνεφύτευεν ἴχνη τινὰ λογισμῶν τῇ ψυχῇ· κἀπειδὴ
 ταῖς τῶν πάλαι βίβλων ἱστορίαις ἐνδιατρίβων ἦν τὰ μάλιστα, ἐς
 μνήμην ἤκεν Ὀκταβίου Καίσαρος τοῦ Αὐγούστου, καὶ πρὸς
 P. 377 ἐκείνον λεληθότως ἀνήγε τὴν μίμησιν. καὶ γὰρ κἀκείνος, μετὰ
 τὸ καθελεῖν τὸν τῆς ἡγεμονίας ἔφεδρον Ἀντώνιον ἅμα Κλεοπάτρα 10
 τῇ Αἰγυπτία, οὐκ ἄλλως ἐνόμισεν ἀννεύθυνος αὐτοκράτωρ τῆς
 ὅλης ἀρχῆς καταστῆναι, ἢ τὸ τῆς βουλῆς συγκλητικὸν ἀξίωμα
 συγκαθελὼν. ὅθεν συγχωρῶν ἐκείνοις τοῦλαττον ἐκαρποῦτο τὸ
 μείζον αἰ. τὸ δὲ ἦν, αὐτοὺς μὲν ἐν τῇ Ρώμῃ καθημένους τὰς
 Βδίκας ταῖς πόλεσι διανέμειν, καὶ τὰς γε τῶν ἐπιτρόπων ἀρχαιρε- 15
 σίας, ὡσπερ ἀπὸ δίφρου καὶ δυνάμειος αὐθεντικῆς· αὐτὸν δὲ
 τῶν τε ἡπειρωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμειων ἔχοντα τὴν ἡγεμο-
 νίαν τοῖς ἔξω πολέμοις ἐνασχολεῖσθαι, καὶ διὰ τῆς ἑαυτοῦ
 V. 306 τάλαιπωρίας τὸ ἀταλαίπωρον πανταχόθεν οἷον ὑπηρετικῶς περι-
 ποιεῖν τῇ συγκλήτῳ καὶ τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν· οὐκ εἶδέναι 20
 δυναμένων ἐκείνων, ὡς ὁ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμειων ἐγκρατῆς
 C ῥᾶστα τῶν ὅλων χειροῦται τὸ κράτος. (Δ.) Ταύτην οὖν ἐπι-
 βούλως καὶ συνετῶς καὶ ὁ Ἀπόκαυκος ἐληλυθὼς τὴν ὁδὸν, καὶ
 τοὺς μὲν εὐγενεῖς ἅπαντας κατασκευασάμενος τὸ τῆς βουλῆς δῆ-

convenit, ne unquam reciperetur Cantacuzenus, quantumvis poenitentem se significaturus esset; ac ne quidem si aliquis de caelo Angelus interveniret. (III.) Ea videbantur utriusque esse instituta: revera autem isthaec ab Apocauca solertia proficiscebantur. Somniaverat enim statim, uti diximus, imperatoriam dignitatem, cuius pridem imagines quasdam ac velut semina animo infixerat. Et cum iam olim in veterum historiis versatissimus foret, in memoriam illi venerat Octavium Caesar Augustus, eumque imitandum sibi tacite proposuerat. Etenim ille sublato cum Cleopatra Aegyptia Antonio, insidiatore et imperii aemulo, non aliter putavit supremum omnium rerum dominum exstiturum se esse, quam si senatoriam Curiae dignitatem evertisset. Quamobrem minima auctoritatis parte senatoribus concessa, maxima ipse semper fruebatur. Id autem erat, ut ii quidem Romae sedentes iura urbibus darent, et magistratus tanquam e solio publicae auctoritate legerent: ipse autem terrestribus ac navalibus copiis praefectus externis bellis occuparetur; et molestiis omnibus sibi uni susceptis, pararet undique, famuli instar, senatui ac reipublicae tranquillitatem: cum illi haud intelligerent, eum qui exercitibus praeesset, facillime posse usurpare dominatum omnium rerum. (IV.) Illam igitur viam Apocaucus insidiosae et caute ipse quoque ingressus effecit, ut omnes nobiles muneri senatorio administrando

5 θεν διοικεῖν ἀξίωμα, αὐτὸν δ' ἐν ὑψηρέτου σχήματι, μετὰ τῶν A. C. 1341
 στρατιωτικῶν δυνάμεων ταῖς ἕξω μαχαῖς προσταλαιπωρούμενον Imp. Io. Pa-
 κατά τε γῆν καὶ θάλασσαν, ἅπαν περιποιεῖν αὐτοῖς τὸ ἀθύρου- laeol. 1
 βον, ἔλαθεν ὑποχειρίους ἅπαντας οὕτως ποιησάμενος· αὐτοὺς
 5 μὲν τοὺς γένει καὶ δόξῃ προὔχοντας εἰρκταῖς τισι ζοφεραῖς ἐγκλεί- D
 σις, καθάπερ ταῖς μάνδραις οἱ βοσκόλοι τὰ θρέμματα· τοὺς
 δ' ὑπερορίους τῆς πατρίου ποιούμενος πόλιως. τοὺς γε μὴν περὶ
 τὴν βασιλίδαν πάντας καὶ πάσας χρήμασιν ἀδρότεροις περιελθὼν
 ἤγεν ἤδη καὶ ἔφερεν οὐ μόνον τὴν βασιλίδαν καθάπερ ἀνδράποδον,
 10 ἀλλὰ καὶ αὐτὸν πατριάρχην, οὐ τοσοῦτον ταῖς θωπέιαις ἐξαπα-
 τώμενον, ὅσον ὑποπτήσσοντα τὸ ἐκείνου δραστήριον. ὅθεν οὐδὲν E
 ἦν τῶν δρωμένων, ὃ μὴ τῆς αὐτοῦ βουλήσεως καὶ γλώττης
 ἤρητο. (E.) Εἰς τοῦτο τοίνυν τύχης τῶν βασιλικῶν ξυνηθόν-
 κότεων πραγμάτων, πάντ' ἐδρῶντο τὰ χαλεπώτατα. ὥσπερ γὰρ
 15 εἰ τὰς κλεῖς τῆς ἄνω βασιλείας ὁ πατριάρχης ἐκέκτητο ἐν χεροῖν,
 οὕτω βεβαίαις ὑπισχεῖτο τὰς αἰωνίους ἀντιδόσεις καὶ ἀδία τὰ
 τῶν πόνων ἔπαθλα, εἰ Καντακουζηνὸν ἀνέλοι τις φαρμάκοις δη-
 λητηρίοις, ἢ δολεροῖς τισιν ἐπιτοκίαις καὶ γοητείαις δαιμονικαῖς, F
 ἢ ὅτῳ ἄν δυνηθεῖν τρόπῳ. ὁ δὲ τῶν τε ἐν Βυζαντίῳ καὶ πάσῃ πό-
 20 λει τοῦ Καντακουζηνοῦ φίλων καὶ συγγενῶν τοὺς ἰσχύοντας ἐν
 Καρὸς ἐτίθετο μοῖρα, καὶ βασιλικῶς ἐνσεσημασμένας ἐπιστολάς
 διέπεμπε, τὸν μὲν Καντακουζηνὸν τῆς ἐπιτροπῆς τῶν βασιλικῶν
 καθαιρούσας πραγμάτων καὶ ἀργὸν ἐν Διδυμοτείχῳ καθῆσθαι

15. εἰ Boiv. pro εἰς.

vacarent, ipse autem exercitibus praeficeretur; quo scilicet velut famulus,
 externis bellis terra marique conflictatus, omni sollicitudine illos levaret.
 Ea ratione universos potestati suae nec opinantes subiecit; cum ipsos illos,
 qui genere et fortunae splendore eminebant, carceribus quibusdam obscuris
 includeret, quemadmodum stabulis pecora bubulci solent, alios autem patria
 urbe exulare cogeret. Iis certe omnibus, qui circa Augustam seu viri seu
 foeminae essent, multa pecunia circumventis, regebat iam possidebatque ut
 mancipium non Augustam solum, sed et ipsum patriarcham, non tam adu-
 lationibus deceptum, quam illius facinorosam strenuitatem veritum. Itaque
 nihil gerebatur, quod non ab illius et voluntate et voce penderet. (V.) Cum
 igitur in eum statum imperii administratio devenisset, summa cum acer-
 bitate omnia agebantur. Nam patriarcha, quasi caelestis regni claves in
 manibus haberet, perpetuam mercedem et praemia laborum sempiterna af-
 firmate pollicebatur ei, qui Cantacuzenum sustulisset, seu mortiferis venenis,
 seu arcanis devotionibus diabolicisque praestigis, seu quocumque alio modo
 posset. Idem amicos cognatosque Cantacuzeni, quotquot seu Byzantii seu
 in aliis urbibus auctoritate pollebant, contemptissimos habebat, et litteras
 sigillo imperatorio obsignatas emittebat, quae Cantacuzeno quidem imperii
 administratione interdicerent, et sedere Didymotichi otiosum tanquam in

A. M. 6850 καθάπερ δεσμώτην διακλεινομένης· τὸν δ' αὐτῷ προσανέχοντα
 Ind. 10 στρατὸν τὴν ταχίστην ἐπανακάμψαι πρὸς τὸ Βυζάντιον.
 P. 378

B ια'. Οἱ μὲν οὖν ἐν Βυζαντίῳ λογάδες τῶν τοῦ Καντακουζην-
 οῦ φίλων καὶ συγγενῶν, καὶ σὺν αὐτοῖς ἔνιοι τῶν ἄλλως προση-
 κόντων, δεισαντες μὴ κατ' ἄνδρα συλλαμβανόμενοι τῆς ἑαυτῶν

V. 307 ἀνδρίας ἀνάξια πάθωσι, συναθροίζονται τε πρὸς ἐνός τινος οἴ-
 κον καὶ κοινολογησάμενοι πρεσβεύονται πρὸς τε τὸν πατριάρχην
 καὶ τὸν Ἀπόκακον περὶ τοῦ μὴ παθεῖν τι τῶν φημιζομένων

C δεινῶν· μηδὲ γὰρ ἂν ἀνέξεσθαι παραλόγως οὕτωςί πως ἀγεννές
 τι πρὶν δρᾶσαι παθεῖν· τοὺς δ' ἀποκρίνασθαι μὲν οὐδὲν πρὸς 10
 αὐτούς· πέμψαντας δ' ἀπὸ πάντων τὸ Βυζάντιον ἀνασεῖσαι τὸν
 ὄχλον διὰ τῶν δημάρχων, καὶ ἀναφλέξει τὴν ἄλογον καὶ ἀτα-
 μίετον τοῦ δήμου φορὰν κατ' αὐτῶν τόξοις, καὶ ζίφεισι, καὶ
 χειροπληθέσι χερμαδίοις τοῖς προστυχοῦσι. (B.) Τοῦτο δὲ παρὰ

D πᾶσαν ἐλπίδα βλέποντες ἐκεῖνοι, τοῦ πλήθους ἤδη συρρέοντος 15

ἐπ' αὐτοὺς κατὰ ποταμοὺς καὶ σιγήν μελισσῶν καὶ χειμέρια
 πελάγους κύματα, δραμόντες ἀνεμόχλευσαν μίαν εὐθὺς τῶν
 ἐκ πολλοῦ κεκλεισμένων τοῦ τείχους πυλῶν· κακείθεν ἐξιόντες
 ὄχοντο ἅπαντες ἀβλαβεῖς, καὶ ὑπὲρ ἐξήκοντά που τὸν ἀριθμὸν
 ὑπάρχοντες. τὴν μὲν οὖν ἐσπέραν ἐκείνην, καὶ ἅμα τὴν ἐφεξῆς 20
 ἡμέραν ἄχρι δαίλης ὀψίας, ἐν ἐνί τινι χώρῳ τῶν τοῦ Βυζαντίου

E ἠνθίσαντο προαστείων, περιμένοντες ἴσως ἐκ Βυζαντίου πρῶδόν
 τινα καὶ πρὸς εἰρήνην βλέποντα λόγον. ἐπεὶ δὲ τὴν τε τῶν οἰκιῶν
 αἰφνίδιον καθάρσειν σφῶν ἠκηκόεσαν, καὶ ἀπαγωγὴν καὶ δῆ-

carcere iuberent; exercitum autem, quem ille sibi habebat addictum, quam
 celerrime Byzantium regredi imperarent.

11. Amici itaque cognatique, quos Cantacuzenus lectissimos Byzantii
 habebat, et cum his nonnulli eorum qui alia necessitudine eum attingebant,
 metuentes, ne singuli comprehensi fortibus viris indigna paterentur, con-
 veniunt in unius cuiusdam aedes. Ibi colloquuntur inter se, missaque ad
 patriarcham et Apocaucum legatione postulant, ne eorum malorum, quae
 fama iam nunciaverit, ullum sibi inferatur: nec enim eos esse se, qui citra
 ullam rationem indignum aliquid, antequam fecerint, passuri sint. At illi
 nil eis respondere: sed mandata per totum Byzantium mittere: plebem per
 tribunos incitare: caecum atque effraenem vulgi impetum incendere telis,
 gladiis, ac missilibus lapidibus. (II.) Quod cum isti praeter spem omnem
 intuerentur, multitudine torrentis instar, apumve examinis, aut hiberno-
 rum pelagi fluctuum, iam confluyente, cucurrere ad unam ex murorum por-
 tis iampridem clausis, eaque statim reserata egressi omnes incolumes inde
 evaserunt, viri opinor plus quam sexaginta. Noctem itaque illam, ac diem
 sequentem ad vesperam usque, in suburbano quodam praedio manserunt;
 fortasse exspectantes, quoad benignus aliquis et pacis auctor nuncius ex
 Urbe afferretur. Postquam autem et domorum suarum subitam eversionem
 resciverunt, direptionemque et publicationem rei familiaris, omnia denique

μευσιν τῶν οἰκείων, καὶ πάντα δήπου τὰ τῶν ἐλπίδων ἐναντιώ- A. C. 1341
 τατα, ἄραντες ἐκείθεν πλήρεσι ταῖς ἡρίαις ἀφικνοῦνται ἐς Δι- Imp. Io. Pa-
 δυμότειχον, πλεῖστα τὸ παράλογον τῆς σφῶν αὐτῶν θαναμάζον- laeol. 1
 τές τε καὶ ὀδυρόμενοι συμφορᾶς. ὡς δὲ ταῦτα ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι
 5 τὸν Καντακουζηνὸν, περιαληῆσαι τε τὴν ψυχὴν καὶ δακρύων
 γενέσθαι ἐγγὺς, καὶ τρικυμίαν ἐξ ὑπορίας μακρὰν ἀναλαβεῖν λο- P. 379
 γισμῶν, ἐκπληττόμενον τὴν ἀτοπίαν τοῦ πράγματος. (Γ.) Οὐπω
 τὸ πρῶτον ἠρέμησε κῆμα, καὶ δεύτερον ἀνεξόργη τοῦ προτέρου
 πολλῶ χαλεπώτερον. ἦκε γὰρ τις ἐς τὴν ὑστεραίαν ἀγγέλλων τὴν
 10 τε τῆς μητρὸς ἄτιμον κάθειρξιν καὶ τὴν τῶν οἰκῶν αὐτῆς κα-
 θάρσεις, καὶ τὴν τῆς περιουσίας ἀπύσης δήμευσιν· καὶ ὡς πολ- B
 λοὶ τῶν γνησίων, ἀνακρινόμενοι καθ' ἡμέραν καὶ ἀπαιτούμενοι
 τὰ ἐκείνης χρήματα, πᾶσαν ἰδέαν ὑπομένουσι πόνων. οὐδὲν οὖν
 θαναμαστὸν, εἰ πρὸς τὴν τοιαύτην συμφορὰν οὐκ ἀπέβόρηξε τὴν
 15 ψυχὴν, οὐδ' ἐξέστη τοὺς λογισμοὺς ἐκείνος, ἀλλὰ πάνυ θαναμα-
 σιώτερον, πῶς παιδεῖαν εἶναι κυρίου ταῦτα ξυννενοηκῶς ἐπα-
 πεδύσατο πρὸς τοὺς τῆς καρτερίας δούλους, καὶ διετέλεσε τοῖς
 ὄλοις δεινοῖς ὡς ἀδάμας ἐγκατερῶν. ὁ γὰρ καιρὸς ἄλλα ἐπ' ἄλ- C
 λοις ἡμέρα ἐφ' ἡμέρα ἐπὴντλει τὰ τῶν δεινῶν κῆματα. (Δ.) Οὐπω
 20 συχνὰ παρήλθον ἡμέραι, καὶ ἦκέ τις ἐκ Βυζαντίου φέρων αὐτῷ
 βασιλικῶς ἐνσεσημασμένα γράμματα, αὐτὸν μὲν οἶκοι καθήμε-
 νον ἠρεμεῖν ἐπιτάττοντα, καὶ μὴδ' ὄτιοῦν ἐνεργεῖν τοῦ λοιποῦ
 τῶν βασιλικῶν· τοὺς δὲ στρατιώτας ἐς Βυζάντιον τὴν ταχίστην
 ἐπανέναι. κάπειτα ἐφοίτων ἕτεραι ἀγγελίαι, φάσκουσαι τὴν D

desperatissima, laxis inde habenis avehuntur, et Didymotichum perveniunt, mirantes plurimum et casus illius sui insolentiam conquerentes. Quae simul Cantacuzenus vidit atque audivit, dolorem animo cepit acerbissimum, nec longe a lacrymis abfuit, et rei novitate percussus, maximos curarum aestus ex consilii inopia concepit. (III.) Nondum primus ille resederat fluctus, cum alter erupit multo violentior. Venit enim quidam postridie nunciatus, matrem in carcerem indigne coniectam esse: domum eiusdem excisam: universas facultates publicatas: a multis necessariorum per omne tormentorum genus quotidie exprimi et exigi quas ea habuisset pecunias. Non mirum igitur, quod tali calamitate accepta vitam is non abruperit, nec mente emota sui ipsius compos esse desierit. Sed multo admirabilius, quod castigationem illam divinitus immisam intelligens cum fortissimis quibusque in certamen patientiae descenderit, et rebus quantumlibet adversis steterit adamantis instar firmissimus. Tempore enim procedente alii ex aliis calamitatum fluctus in dies superveniebant. (IV.) Non multi ex eo dies effluerant, cum ecce quidam Byzantio veniens litteras affert sigillo imperatorio munitas, quibus ipse quidem domi sedere et ab imperii administratione in posterum penitus se abstinere, exercitus vero quam celerrime Byzantium redire iubebatur. Tum alii statim nuncii advolabant; adempta

- A. M. 6850 ἀφαιρέσιν καὶ διανομὴν τῶν αὐτοῦ χωρίων πρὸς βαναύσους ἀν-
 Ind. 10 θρώπους καὶ ἄγοραίους, καὶ ὅσοι τῶν συγγλυδῶν τὴν γλώσσαν
 θρασεῖαν ἐξώπλισαν μάλιστα κατ' ἐκείνον. ἄλλα γὰρ καὶ βρα-
 βεῖα προὔτιθεντο μὴ τὰ ἐκείνου χωρία μόνον τοῖς ὅσοι πλείους
 καὶ μείζους ἐξήντηλον κατ' ἐκείνον τὰς λοιδορίας, ἀλλὰ καὶ τι-5
- V. 308 μαὶ καὶ δόξαι καὶ προβιβασμοὶ γερωῶν, κἂν ἄλιεύς τις ἦν, κἂν
 Εἰργουὶ καὶ σκαπάνης ἀπόζων ὁ πρὸς τοιαύτας ἐξασκῶν λοιδορίας
 τὴν γλώτταν. (E.) Ταῦθ' ὄρων καὶ ἀκούων ἐκείνος νῦν μὲν
 ἐνεκαρτέρει τῇ συνήθει πραότητι, καὶ ταύτης τροφίμου καὶ ἡλι-
 κιώτιδος οὔσης προδότης ἐκ τοῦ ῥήστου γενέσθαι οὐκ εἶχε· νῦν 10
 δ' ἐσχίζετο τὴν διάνοιαν, καὶ τοὺς λογισμοὺς περὶ γε τὸ ποιητέον
 ἐταλαντεύετο. οὐ γὰρ ἑώρα τὴν ἡσυχίαν ἀκίνδυνον, οὔθ' ἑαυτῷ,
 οὔτε τῷ τοῦ βασιλέως νιῶ Ἰωάννη τῷ Παλαιολόγῳ, οὔτε τοῖς
 Φεῖς αὐτὸν συνδραμοῦσιν εὐγενέσιν ἀνδράσιν ἐκ Βυζαντίου. ἤδη
 γὰρ κἀκεῖνοι πολὺν μὲν ἐν τῇ καρδίᾳ τρέφοντες ἐξ ὧν ἐπεπόνθει-15
 σαν τὸν θυμὸν, δεδιότες δ' ἔτι μᾶλλον καὶ ἐς τὸ μέλλον περὶ τὸ
 ζῆν, προφανῆ τὴν σφαγὴν ἐπέσειον αὐτῷ, εἰ μὴ βασιλικῶς ὑπὸ
 σφῶν ἀναγορευθεῖη. αὐτοῦ γὰρ μὴ τοῦτο θελήσαντος, ἕτερον
 ἐξ αὐτῶν παρεσκευάσθαι πρὸς τοῦτο. μηδὲ γὰρ εἶναι τούτου χω-
- P. 380 ρίς εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων σωτηρίαν ἀνυσιμώτερον ἕτερον τῶν 20
 ἀπάντων πρᾶγμα καὶ διανόημα. (ς'.) Εἰς δὲ τοιοῦτους χειμῶ-
 νας θορόβων καὶ περιστάσεων ἐμπεπτωκότε τῷ Καντακουζηνῷ
 ὁμῶς οὐδ' οὕτως ἐνδοῦναι νενομίσται πρότερον δεῖν, πρὶν ἐς
 Βυζάντιον ἀπάσῃ πεπομφότε σπουδῇ πρὸς ἀνάμνησιν αὐθις

2. συνηλύδων conī. Boiv.

ei sua praedia, divisaque esse operariis et circumforaneis hominibus, ac si qui alii de colluvie plebeia audacem adversus eum linguam maxime exacuisent. Iis enim, qui plura et graviora in eum maledicta congressissent, mercedes proponebantur ac praemia; non solum praedia istius; sed et honores et dignitates, et aditus ad munera, etsi piscator esset, etsi merum rus ligonemque ipsum redoleret is, qui linguam in eiusmodi convitiis exercitissimam haberet. (V.) Haec ille cum et videret et audiret, modo in lenitate sua constans perseverabat, eamque utpote alumnam et aequalem suam non poterat facile proderi: modo trahebat animum in diversa secumque expendebat, quidnam factu optimum foret. Quiescere enim nec tutum sibi videbat esse, nec imperatoris filio Ioanni Palaeologo, nec nobilitati, quae Byzantio egressa ad se confluerat. Iam enim et nobiles illi, iram alentes animo gravissimam ob iniuriam qua affecti fuerant, ac magis adhuc de vita sua in futurum solliciti, mortem ei praesentem intentabant, nisi a se salutaretur imperator. Eo quippe detrectante, praesto ad eam rem futurum aliquem ex ipsis: neque vero aliud rei consilium esse ad salutem Romanorum efficacius, quam quod meditarentur. (VI.) In talibus turbarum ac prementium undique negotiorum tempestatibus versabatur Cantacuzenus. Sed ne sic quidem cedendum existimavit, nisi legatis quam celerrime By-

Ἄνναν κομίσει τὴν βασιλῖδα τῶν τε τοῦ βασιλέως συνθηκῶν ἐκεί- A. C. 1341
 νων, καὶ ὅσα θανόντος ἐκείνου πέπραχεν αὐτῇ ξύν γε τῶν ἀμφ' ^{Imp. Io. Pa-}
 αὐτὴν ἐγγενῶν ὀκνωμοτήρια, φόβου καὶ φρίκης μεστὰ, τῶν B
 ὁμοίων ἐχόμενα καταστάσεων. ἀλλὰ καὶ οὕτω τοῦ πράγματος
 5 γεγονότος ἤνυσται πλέον αὐτῷ γε οὐδέν, ἢ βλασφημίας καὶ
 ὄλας ἀμάξας ἔβρειων ἐκείνον ἀλλάξασθαι τῆς προύτητος.

ιβ'. Ταῦτ' ἄρα καὶ βιασθεῖς τὰ τῆς βασιλείας περιζώνονται C
 σύμβολα, οὐ τοῦτο βουλόμενος, ὡς ἔλεγεν, οὐδὲ προθεσμίαν
 τινὰ πάλαι μελετηθεῖσαν ψυχῆς τελῶν. ἀλλ' ὡσπερ οἱ τὸν ἐκ με-
 0 γάλου πελάγους ῥέοντα φεύγοντες κλύδωνα τοῖς λιμέσιν ὀρμίζειν
 τὰς ὀγκάδας ἐπείγονται, οὕτω καὶ αὐτὸς, διαφυγεῖν οὐ δυνά-
 μενος τὸν περιστάντα βίαιον κίνδυνον ἄλλως, ὡς εἰς λιμένα τινὰ
 τὴν βασιλικὴν κατέφυγε πορφύραν· οἶμαι τοῦ Θεοῦ περαίνοντος D
 ἔργον πάλαι προωρισμένον, καὶ βρέφους αὐτῷ συμβόλοις οὐ
 5 πάνυ τυφλοῖς καὶ ἄσφαέσι προαναφωνούμενον, καὶ αὐτὸς ἐδει-
 λία πρὸς τὴν ἐγχείρησιν, μυστήρια Θεοῦ γινώσκων οὐ μάλ' α- V. 309
 νόμενος. ἵνα δ' ἐκ πολλῶν ἐνίων μνησθῶμεν, πρῶτον μὲν ἦν***.
 (B.) Ἡμέρα δ' ἦν, καθ' ἣν τὰ τῆς βασιλείας περιεζώσατο σύμ- E
 βολα, ἐν ἣ τὰ τῆς μνήμης ἤγετο Δημητρίου τοῦ Θείου μάρτυ-
 ρος. προστάττει δ' ἀναγορεύεσθαι τελευταῖον τοῦτον ὁμοῦ τῆ P. 381
 συζύγῳ βασιλικῶς, μετὰ γε τὴν τῆς βασιλίδος Ἄννης εὐφημίαν
 καὶ τοῦ ταύτης υἱοῦ βασιλέως Ἰωάννου. ἐμνήμητο γὰρ αἰεὶ τῆς
 τοῦ θανόντος βασιλέως φιλίας, καὶ τῶν ἐκείνου περὶ τῆς βασι-

17. In mg. apographi Par. annotatum, *λείπει τοῦλάχιστον στοιχεῖα ἰγ.*

zantium missis imperatricem Annam prius commonefaceret mandatorum il-
 lorum imperatoris, omniumque pactionum, quas eo mortuo ad similem rei-
 publicae statum constituendum spectantes, terribilibus tremendisque exsecra-
 tionibus ipsa firmaverat. Sed neque sic agendo plus effecit, quam ut plena
 convitiolorum plastra lenitatis suae praemia haberet.

12. Quamobrem coactus ille insignia induit imperatoria. Id autem (ut
 ipse aiebat) nec volens fecit, nec eo ut rem animo fixam et longo ante
 meditatam exsequeretur. Sed velut ii, qui fluctum fugiunt ab alto decur-
 rentem, naves suas ad portum appellere omni festinatione properant, ita
 et ipse cum effugere aliter haud posset circumstantis periculi vim, ad pur-
 puram imperatoriam tanquam ad portum confugit: Deo, opinor, pridem
 destinatum opus, et isti adhuc infanti non caecis aut obscuris signis prae-
 nunciatum, perficiente; quamvis hic aggredi reformidaret, impar videlicet
 perspicendis divinae sapientiae arcanis. Atque ut quaedam ex multis com-
 memoremus, primum quidem erat*** (II.) Quae autem die ille imperii
 insignia induit, eadem Divi Demetrii Martyris memoria celebrabatur. Iubet
 autem non prius renunciari se imperatorem cum coniuge, quam imperatrici
 Annae Ioannique imperatori eius filio sit acclamatum. Recordabatur enim
 semper defuncti imperatoris amicitiam, et illius de imperio mandata haud

A. M. 6850 *λείας συνθηκῶν ἐκλαθέσθαι οὐ μάλα ἐβούλετο· ἀλλ' ὡς ἐκείνον*
 Ind. 10 *τοὺς ἐκείνου προὔτιθει. πύργον γὰρ ἔλεγεν ἑαυτὸν πρὸς ἐκείνου*
τοῦ βασιλέως ᾠκοδομηθῆσαι πρὸς ἀσφάλειαν τῆς τοῦ παιδὸς βασι-
B*λείας· παρὰ τοσοῦτον οὖν εἶναι τῷ παιδί τὰ τῆς ἀσφαλείας ἀκίν-*
δυνά τε καὶ βεβαιότερα, παρόσον αὐτὸν ἰσχυρότερον. (Γ.) Ὁθεν
καὶ μετὰ τρίτην αὔθις ἡμέραν ἤμειψε τὴν ἐσθῆτα, διὰ τὴν τοῦ
θανόντος βασιλέως ἐντάφιον λύπην, ἐκ τῆς πόρφυρας ἐς τὸ λευ-
κόν, ὡς εἴθιστο τοὺς βασιλέας περὶ τὰς λύπας αἰεὶ ποιεῖν· καὶ
διήρακεσεν ἐκείθεν λευκοῖς ἐνδύμασι χρώμενος, ἕως καὶ τὴν βασι-
λίδα πόλιν ἔλὼν αὐτοκράτωρ ἀναμφισβήτητος ἐγεγόνει τῆς ὄλης
C*Ῥωμαίων ἀρχῆς. κάμοι τὴν αἰτίαν διαποροῦντι τριῶν ἕνεκα*
ποιεῖν ἀπεκρίνατο τοῦτο· πρῶτον μὲν τῷ φίλῳ βασιλεῖ τελευτή-
σαντι δίκαιον ἐκτιννῆς ὄφλημα· δεύτερον διὰ τὴν κατόπιν ἐπι-
δραμοῦσαν τῆς μητρὸς τελευτήν· καὶ τρίτον, ἐπειδὴ τοὺς σὺν
αὐτῷ μακρὸν ὑπομένοντας ἑώρα τὸν κίνδυνον μετὰ τῆς τῶν ἀναγ-
καίων ἐνδείας, δεῖν ἔκρινε τὴν πολυτελῆ τῶν βασιλικῶν ἐνδυμά-
D*των δαπάνην ἐκείνοις μᾶλλον ἢ ἑαυτῷ ἀναλοῦν. ἀλλὰ γὰρ αὐτὸς*
μὲν ἑξαπίνης ἐντυχὼν βιαίῳ καὶ ἀνταγωνιστῇ τῷ καιρῷ καὶ τοῖς
πράγμασιν οὕτω τὰ κατ' αὐτὸν τε διωκίσασατο καὶ ταῖς τοῦ
θανόντος βασιλέως συνθήκαις καθόσον ἐφικτὸν διετήρησε τὴν
αἰδῶ. (Δ.) Ἡ δ' ὁμόψυχος ξυνωρὶς ἐκείνη, ἀκούσασα τὴν
E*τῶν βασιλικῶν παρασῆμων ἐκείνου περιβολὴν, ἀνεπήδησέ τε ὑφ'*
ἠδονῆς καὶ, μεμηγότων ὡσπερ μιμησαμένη διᾶθεσιν, πρὸς τετρα-

5. βεβαιότερα em. Boiv. pro ἀβεβαιότερα.

facile oblivisceretur. Immo ut illi, ita et ipsius necessariis primas tribuebat. Propugnaculum enim aiebat se ab imperatore aedificatum ad conservandum imperium eius filio; cui proinde tanto tutius ac stabilius futurum esset imperium, quanto ipse potentior esset existiturus. (III.) Itaque et vestem, quae purpurea erat, in albam, propter aegritudinem ex defuncti imperatoris morte, post tertiam statim diem mutavit (qui mos ab imperatoribus semper observatus in luctu) et vestibus ab eo tempore albis constantissime usus est, donec regina urbe capta totius Romanae ditionis princeps nemine adversante evasit. Cuius rei causam sciscitanti mihi respondit, se id triplici de causa factitasse: primum quidem, ut defuncto imperatori amico suo iusta persolveret: deinde propter matris suae mortem, quae postmodum incidit: tertio denique, quod eos, qui secum erant, videret rerum necessariorum penuria laborantes, in maximis periculis versari, adeoque satius duceret magnificum vestis imperatoriae sumptum impendere in illorum usus, quam sibi reservare. Sed enim ipse, cum offendisset statim violenta adversaque tempora ac negotia, ita et suis rebus consuluit, et defuncti imperatoris mandata, qua maxima potuit reverentia, prosequutus est. (IV.) At unanimis illi ac paene gemelli, ubi istum acceperere insignibus imperatoriis ornasse se, exsiliunt prae voluptate, et furentium quasi ritum

τῶδῃ βαρχείαν ἐκίνει τὰ ἤθη. ἀφορμὴν γὰρ εἰληφνῦτα τὸ πρῶγμα, A. C. 1341
 καὶ δικαίωμα μέγιστον εἰς τὸ φανερωῶς ἀμύνεσθαι, καὶ τὰ πάλαι ^{Imp. Io. Pa-}
 τῆς ψυχῆς ἀπόρρητα ἀδρόσθηματα παθήσασιαζομένη καὶ ἀκρατῶς ^{laeol. 1}
 ἐχούσῃ τῇ γλώττῃ ἐς τὰς τῶν ὄλων ἐπαντλεῖν ἀκοῆς, καὶ δι-
 5 καιοῦν μὲν ἑαυτοὺς ὀρθῶς σκοπομένους ἐκ πολλοῦ τὴν ἐκείνων
 δηλαδὴ κακίαν, ἐν σπαργάνοις ἔτι καὶ γάλαξι κροσορομένην F
 (μάστιχα γὰρ εἶναι καὶ κήρυκα διαπρύσιον τῶν προτέρων στοχα-
 σμῶν τὸ νῦν πεπραγμένον, πρὸς ἐντελῆ τινα προεινεχθὲν τὸν τό-
 0 κον ὀψέ) ἀνενδοιάστως ἤδη καὶ ἀπαρκακάλεπτος πρὸς ἄσπονδον
 καὶ ἀκήρυκτον ἐκίνησε τὰ πρῶγματα μάχην. (E.) Καὶ ἦν ἰδεῖν
 εἰς δύο μοίρας σχισθὲν τὸ τῶν Ῥωμαίων γένος ἕπαν κατὰ πᾶσαν
 πόλιν καὶ χώραν· εἰς τε τὸ σννετὸν καὶ ἄσννετον· εἰς τε τὸ P. 382
 πλοῦτῳ καὶ δόξῃ διαφέρον καὶ τὸ ἐνδεές· εἰς τε τὸ παιδείας
 εὐγενοῦς τρόφιμον καὶ τὸ πάσης παιδείας παντελῶς ὑπερόριον·
 5 εἰς τε τὸ ἔμφορον καὶ τεταγμένον καὶ τὸ ἄφορον καὶ στασιῶδες
 καὶ αἰμοχαρές· καὶ τὰ μὲν βέλτιῳ πάντα πρὸς ἐκείνον μετεδρόνη- V. 310
 κότα· τὰ δὲ χείρω πάντα πρὸς τοὺς ἐν Βυζαντίῳ. οἱ γὰρ γένει
 καὶ πλοῦτῳ καὶ δόξῃ τῶν πολλῶν ὑπερέχοντες, οἴκους ἀφέντες B
 καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, εἰς ἐκείνον ὄλη προθέσει ψυχῆς ἐξόρθη-
 0 σαν, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν φιλιτάτων τὴν ὑπερόριον προελόμενοι
 δίαιταν, καὶ βέλτιον ἡγησάμενοι σὺν ἐκείνῳ δυστυχεῖν, ἢ μετὰ
 τούτων τρυφῆν· οἶμαι τὸ τοῦ Ἀναχάρσιδος λέγοντες, ὡς κρεῖσ-
 σον ἓνα φίλον κεκτησθαι πολλῶν ἄξιον, ἢ πολλοὺς ἀξίους μη-

aemulantes ad bacchandum insolenter vertuntur. Eam enim occasionem
 nacti ac rationem palam obsistendi maximam, liberrimaque et incontinenti
 lingua omnium auribus obtrudendi morbum animi veterem atque arcanum,
 commendantique se, quod pridem istius improbitatem perspexissent, in
 cunis, in utero adhuc delitescentem et quasi lactentem (testem enim
 prioribus coniecturis ac praeconem vere vocalem accessisse id, quod no-
 vissime actum et in lucem perfecto partu tandem aliquando editum foret)
 iam nec dubie nec latenter implacabilis internecinique belli auctores existe-
 bant. (V.) Ac tunc scissum in duas partes videre erat per omnes et
 urbes et provincias omne Romanum genus, et hinc quidem sapientio-
 res, inde insipientes stare: hinc homines opibus et dignitate eminentes,
 inde egenos: hinc liberalis disciplinae alumnos, inde alienos ab omni
 disciplina; hinc denique eos qui sani ac moderati essent, illinc eos qui
 insanirent seditionibusque et sanguine gauderent: et optimos quidem
 quosque isti suffragantes; pessimos autem omnes Byzantinis. Qui enim
 genere, opibus, et dignitate reliquos anteibant, ii relictis focis, coniugibus,
 liberis, ad istum omni studio convolabant, vitam iucundissimis rebus cari-
 turam eligentes, et cum isto pati iniqua satius ducentes, quam cum illis
 vivere delicate: illud, puto, Anacharsidis usurpantes, melius esse unum
 habere amicum multi aestimandum, quam nullius pretii multos. (VI.) Oc-

A. M. 6850 δενός.

Ind. 10

(ς'). Ὑλην τοίνυν εὐρόντες, ἦν πάλαι ποθοῦντες ἐτύγχανον, φακέλλους γραμμιάτων διέπεμπον οἱ Βυζάντιοι πρόεδροι κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν καὶ πόλιν, ἀνάθεμα καὶ ἀφορισμοὺς περιέχοντα πάντων, ὅσοι φίλοι θέλουσιν εἶναι τοῦ Καντακουζηνοῦ· καὶ ἕμα πᾶν τότε δημοτικὸν ἐρεθίζοντα κατὰ τῶν πλουσίων καὶ τὸν βάνανσον ὄχλον κατὰ τῶν δόξῃ καὶ γένει προύχόντων· ἵνα τῶν οὕτως ἐχόντων ἐκ μέσου γενομένων, εὐχερῶς **D** αὐτοὶ τῆς ἀρχῆς ἐγκρατεῖς καταστῶσι, μηδὲν ὄφεινον ἀντίπαλον ὑφορώμενοι. καὶ μέντοι καὶ γέγονεν ἐντεῦθεν μεγίστη καὶ πολυειδῆς φθορὰ πανταχῇ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐν βραχεῖ πραγμάτων, οἷαν οὐδεὶς ἐν βραχεῖ παραστήσαι δύναται λόγος. (Z.) Ὁ μὲν οὖν Καντακουζηνὸς οὐδὲν ἐπιδείξασθαι θάρσος ἐβούλετο, οὐδ' ἐπεχείρει πρὸς οὐδὲν τῶν ἀπάντων σπουδῆς ἄξιον, οἷα φιλοῦσι ποιεῖν οἱ τοιοῦτοις ἐγχειροῦντες καὶ πρὸς τοιαῦτα πέλᾳγη συναλαθέντες· **E** ἀλλ' ἔμενεν ἡσυχος μετὰ τῆς ἐπομένης αὐτῷ στρατιᾶς. εἶχε γὰρ ὀπλίτας, τῶν μὲν λίαν ἀρίστων καὶ ῥώμῃ σώματος καὶ ψυχῆς ἀνδρεία καὶ πείρα διαφερόντων, ἄχρι καὶ ἐς δισχιλίους ἱππέας· οἳ καὶ τὸ σὺν αὐτῷ θανεῖν πολλῷ τιμιώτερον ἦσαν ἡγούμενοι, ἢ πλὴν αὐτοῦ ζῆν ἄχρι μιᾶς τινος τῆς ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν λογάδες **F** τοιοῦτοι καὶ τοσοῦτοι τὸν ἀριθμὸν ἦσαν αὐτῷ· οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς ταπτόμενοι δις τοσοῦτοι. (H.) Ἐκεῖνος μὲν οὖν διεπρεσβεύετο πρὸς τοὺς Βυζαντίους τὰ πρὸς εἰρήνην συχνά, καὶ τῶν βασιλικῶν τοῦ συζύγου τὴν βασιλίδα ἀνεμίμησε διαθηκῶν καὶ ἐντολῶν, ἃς ἐκεῖνος ἔτι ζῶν αὐτῇ διετίθετο, περὶ τε κήδους τοῦ νέου βασι-

casionem itaque nacti, quam expetebant pridem, praesules Byzantini per omnes et provincias et civitates fasciculos mittebant litterarum, anathema et interdicta continentium adversus eos, qui amici essent Cantacuzeno, simulque et plebem omnem in divites irritantium, et mercenariam multitudinem in eos qui dignitate et genere eminebant: ut sublatis de medio iis qui tales erant, facile ipsi rerum dominatum invaderent, nihil quacumque ex parte contrarium suspectumque habituri. Et certe maxima inde ac multiplex universae rei Romanae clades brevi exorta est, qualem paucis exprimere nulla possit oratio. (VII.) Cantacuzenus vero nulla re audacem se ostendere, nihil aggredi volebat, quod operae pretium esset, ut solent ii qui talia inceptant, et in eos rerum aestus compulsi sunt; sed quietus cum suo exercitu manebat. Habebat enim armorum, eorum inquam qui longe fortissimi essent et robore tam animi quam corporis experientiaque praestarent, ad duo equitum millia; quibus multo praestabilius videbatur mori cum eo, quam sine eo vel unam tantum diem vivere. Tot itaque ac tales erant lecti milites. Qui autem secundum ab illis locum obtinerent, bis totidem erant. (VIII.) Iste igitur frequentes de pace legationes ad Byzantinos mittebat, et Augustam commonefaciebat supremae voluntatis et mandatorum imperatoris coniugis sui, quae ab illo adhuc vivente acce-

λέως καὶ λιτροπῆς τοῦ Καντακουζηνοῦ ἄχρι τῆς προεπούσης A. C. 1341
 ἡλικίας τοῦ νέου. μηδὲ γὰρ χρῆναι πιστεύειν ἀλλοτριόις συμβού- Imp. Io. Pa-
 λοις, καὶ πάντα πρὸς τὴν οἰκίαν σπουδάξουσιν ἔφεσιν, καὶ ὅσοι P. 383
 τὴν ταχίστην ἀνατρέψαι δύνανται τὴν πάλαι κατάστασιν, καὶ
 5 ὅλα συλλήβδην εἰπεῖν τὰ τῆς βασιλείας πρῶγματα. (Θ.) Ἡ δὲ
 τοιαύτη τοῦ ἀνδρὸς ἡμερότης οὐκ ἐμάλαξε τοὺς Βυζαντίους· ἀλλὰ
 τοῦναντίον ἐξέμηγε πρὸς ἀνυπέβλητον θρόνος τε καὶ ἀπόνοϊαν.
 οὐδὲ γὰρ διὰ φειδῶ τῶν ὁμοφύλων αἱμάτων ταῦτ' ἔφασκον φά-
 σκειν ἐκείνον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀπογνώσει τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς συνωσθέντα.
 10 καὶ φανερώς μὲν ὄπλα πολέμια κατ' ἐκείνον διηνεκῶς συγκροτοῦ- B
 σιν, ἕκ τε θαλάττης ὁμοῦ καὶ ἡπείρου, ἥκιστα σφισιν ἐνῆν οὔτ'
 ἤρεμειν, οὔτ' οὐδεμιᾶς λαθραίας φείδεσθαι μηχανῆς, ὅσοι τε
 διὰ φαρμάκων καὶ γοητειῶν καὶ ὅσοι δι' αἵματος. (I.) Ἐκείνος
 δ' εἰς θεὸν ὀλοσχερῶς ἀναθεὶς τὰς ἐλπίδας ἔμενεν ἡσυχῇ κατέ-
 15 χων ἔτι τὰ ἑαυτοῦ κατὰ χώραν στρατόπεδα, καὶ ταῦτα πάνν δι-
 ψῶντα μάχης καὶ σκύλων πολεμικῶν, καὶ πλείους ἔχοντα τοὺς C
 καλοῦντας τῶν οἰκητόρων τοῦ Βυζαντίου· ὥστε τοὺς πλείους
 καταγνόντας αὐτοῦ ῥαθυμίαν καὶ γνώμης νωθρότητα, καὶ ἅμα
 ὡς τὸ εἰκὸς ὑποπτεύσαντας κίνδυνον σφῶν τε αὐτῶν καὶ αὐτοῦ,
 20 οἷχεσθαι ἀποδράντας ἐκείθεν ἐς Βυζαντίους. ἐπέλιπε γὰρ ἤδη καὶ
 τὰ σιτία σφᾶς κατὰ πληθός, ἐς μόνον τὸ Λιδυμοτείχου πολί-
 χμιον συγκλεισθέντας μετὰ πολλῶν τῶν ὑποζυγίων. ἤραντιοῦτο V. 311
 γὰρ αὐτοῖς τὰ τῆς τύχης ὁμοῦ καὶ τῆς ὥρας. ὁ, τε γὰρ χειμῶν, D

2. νέω cod. Reg.

pisset, de affinitate iunioris imperatoris ac de tutela Cantacuzeno defe-
 renda, quoad idoneam aetatem pupillus attigisset; nec enim credendum
 esse extraneis consiliariis, qui omnia pro sua libidine alacriter susciperent,
 eaque maxime, quae veterem statum rerum et universum prorsus imperium
 possent evertere. (IX.) Ea viri humanitas animos Byzantium haud mol-
 livit: sed e contrario ut audacia amentiaque ultra modum furerent effecit.
 Nec enim ea ab illo dici aiebant, quo parceret sanguini suorum civium,
 sed quia ad desperationem suae salutis esset compulsus. Et cum arma pal-
 lam hostilia in illum terra simul et mari assidue conflarent, minimum illis
 otii supererat, nec ulli parcebant occultiori machinae, quae seu veneno,
 seu praestigiis, seu cruenta morte grassaretur. (X.) At ille spem unice
 in Deo ponens manebat etiamnum quietus, continebatque adhuc intra ca-
 stra exercitum: qui tamen et pugnam et spolia hostilia vehementissimo
 sitiebat, et a plurimis invitabatur civibus Byzantinis. Quo factum est, ut
 plerique eum desidia et socordis ignaviae accusantes, simulque, ut veri-
 simile est, rati periculum sibi et illi impendere, inde ad Byzantios transfu-
 gerint. Iam enim et cibi ipsos pro hominum multitudine deficiebant, solo
 Didymotichi oppidulo cum frequentibus iumentis inclusos. Adversa quippe
 utebantur et fortuna et tempestate. Namque et hiems, si alias unquam,

A. M. 6850 εἶπερ ποτέ, ἐγγόνει βαρὺς καὶ πάνν τοι σφόδρα συνεχῆς ἐπι-
 Ind. 10 φέρων τὸ βάρος· καὶ πρὸς γε τῶν γραμμῶν ὅποσα πρὸς τε
 τὸν Κράλην Σερβίας καὶ Ἀλέξανδρον, τὸν τῶν Μυσῶν ἀρχηγόν,
 καὶ πρὸς οἰουσδήποτε συμμαχίας ἕνεκα ἔπεμπε, πάντα ἠλίσκοντο
 πρὸς τῶν Βυζαντιῶν, φρουροῖς καὶ ἡμεροσκόποις διαλαβόντων⁵
 τὰ κύκλω πρὸς τε γῆς καὶ θαλάττης.

E γ'. Ὁ γε μὴν πατριάρχης μελίζονα τὴν δικαίωσιν τῆς βασιλι-
 κῆς ἐπιτροπῆς μηχανώμενος ἐαυτῷ ἔσπευε διὰ πάσης σπουδῆς
 P. 384 Ἰωάννην τὸν παῖδα τοῦ βασιλέως, οὐ περιμείνας, διὰ τὸ λίχνον
 τῆς ἐφέσεως, οὗθ' ἠλικίαν αὐτοῦ, οὗτ' ἐπίσημον ἡμέραν τινὰ¹
 τοῦ ἑνιαυτοῦ. ἐνάτη γὰρ ἐπὶ δέκα ἔτυχεν οὕσα τοῦ νοεμβρίου,
 ἐν ἣ τὸ βασιλικὸν αὐτῷ περιτέθεικε στέφος, ἀξύμβολός τις φά-
 ναι καὶ μάλα ἀνέορτος, τό γε ἦγον εἰς αὐτήν. καίτοι τοῦτο ἐβού-
 λετο μὲν περιφανέστερον ὁ Καντακουζηνὸς καταστῆσαι μετὰ
 τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον εὐθύς· ἐκώλυε δ' αὐτὸς ἐπιβούλως¹
 B καὶ μάλα σὺν δόλῳ. (B.) Κατὰ μέντοι τὴν τοῦ δεκεμβρίου
 τετάρτην καὶ εἰκοστὴν, περὶ δειλὴν ὄψιαν, ὁπότε τὴν γενέθλιον
 πανήγυριν ἐορτάζομεν τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ, ἀνεβίβασε τοῦτον
 κἂν τῷ τοῦ παλατίου Αἰθερίῳ οἰκίσκῳ· ὅθεν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ
 βασιλεῖς εἰώθεισαν τὴν τοιαύτην ἡμέραν προκίπτειν, ἀθροίζο-²
 μένου τοῦ πλήθους τῶν Βυζαντιῶν, καὶ παντὸς τοῦ στρατοῦ,
 καὶ ἀννυμούντων αὐτοὺς εὐχαῖς τε καὶ εὐφημίαις παντοίαις κά-
 C τωθεν, κατ' εἰκόνα τοῦ πάλαι θροῦμβου Ῥωμαίων. ἦν δὲ νῦν
 ὁ τοῦ δήμου κάτωθεν ἐξηχούμενος κρότος καὶ θόρυβος οὐκ ἐν-

constantissime ingravescens, asperrima tum fuit: et praeterea quascumque ille litteras sive ad Cralem Serviae, sive ad Alexandrum Mysorum principem, sive ad alios quoslibet arcessendorum auxiliorum causa mittebat, omnes intercipiiebantur a Byzantiis, qui cuncta circum a terra et a mari custodibus atque exploratoribus tenebant.

13. At patriarcha, quo videretur meliori iure tutelam imperatoriam sibi arrogasse, omni diligentia Ioannem defuncti imperatoris filium coronavit, non expectata prae aviditate nec aetate illius, nec aliqua anni die insigniori. Nam is coronam imperatoriam illius capiti imposuit Novembris die xix. quae dies ex se minime insignis aut solennis est. At id ipsum voluerat Cantacuzenus splendidiore apparatu celebrare post obitum statim imperatoris; sed hic insidiose et maximam per fraudem impediterat. (II.) Verum die Decembris xxiv. circa vesperam, cum solenne natalium Christi Salvatoris celebramus, eundem in Aetherea quoque palatii aedicula inauguravit; unde et ii, qui illum antecesserant, imperatores soliti erant eadem die prospectare Byzantium congregatam multitudinem totumque exercitum, qui et votis et omni laetarum acclamationum genere ex inferiori loco eos prosequerantur, ad veteris triumphi Romani exemplum. Erat autem plausus ac strepitus, quem tum ciebat infra populus, non mera ac simplex

φημίαν ἔχων τοῦ βασιλέως ἀκήρατόν τε καὶ ἀμιγῆ· ἀλλὰ συνεκέ- A. C. 1341
 κρατο καὶ ταῖς κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ἅμα ταῖς τῆς μη- Imp. Io. Pa-
 τρός αὐτοῦ λοιδορίαις, λίαν οὐσαις αἰσχροαῖς καὶ οὐ πᾶν τοι laeol. 1
 σώφρονος ἀκοῆς ἀξίαις, ὑποκάοντος τοῦ Ἀποκαύκου καὶ ἀνα-
 5 φλέγοντος δωρεαῖς ἀδροτέραις καὶ ὑποσχέσει τὴν τοιαύτην τοῦ
 πλήθους ὀρμῆν. (Γ.) Καὶ ἦν αὐτήκοος τούτων ἀπάντων ἢ τοῦ D
 Καντακουζηνοῦ μήτηρ, δεσποτικήριον οἰκοῦσα μεταξὺ τῆς βασι-
 λείου ἀδελφῆς, ἔνθα τὸ ἄθροισμα τοῦ δήμου κατὰ ποταμοὺς
 συνέρθευε καὶ συνεκροτεῖτο. καὶ μέντοι καὶ τὴν καρδίαν σφόδρα V. 312
 10 ἐπλήττετο, καὶ στεναγμοὺς ἐκ βύθους ἀνέπεμπεν, ὥσπερ κα-
 πνοὺς θολεροὺς τε καὶ ὀμιχλώδεις, καὶ πολλὴν τὴν ἔνδον τῆς
 ψυχῆς πικρίαν τοῖς παρακαθημένοις ἀγγέλλοντας. μεριζομένη E
 γὰρ τὴν ψυχὴν πρὸς τε τὴν ἀφόρητον ἐκείνην τῶν λοιδοριῶν
 ἀκοήν καὶ ἀναλογιζομένη πρὸς τίνων ταῦτα δραματουργεῖται,
 15 χθρῆς καὶ πρότριτα δούλου μοῖραν ἐχόντων πρὸς αὐτὴν, καὶ ἅμα
 τὴν μνήμην ἀναφέρουσα ἐς τὰς ἐκ βρέφους τύχης καὶ τὸ τῆς ἡλι-
 κιώτιδος εὐδαιμονίας ἄνθος ἄχρι γήρως παραμεῖναν ἀκήρατον καὶ
 ἀκμάζον, καὶ παρατιθεῖσα ἐκεῖνα πάντως ταῖς νῦν ἀντιπάλαις καὶ F
 ἀδοκῆτοις τοῦ χρόνου φοραῖς, φέρειν οὐκ εἶχεν· ἀλλὰ πληγείσης
 20 σφοδρῶς τὴν καρδίαν, εἰς νόσον ἐτρέπη τὸ σῶμα βαρεῖαν καὶ
 ὑπισχνουμένην ἔσεσθαι οἱ τοῦ βίου τὸ πέρασ οὐκ εἰς μακράν.
 (Δ.) Ἐπιστάσης τοιγαροῦν καὶ τῆς τῶν φώτων πανηγύρεως μετὰ A. C. 1342
 δύο καὶ δέκα ἡμέρας, καὶ τοῦ μὲν βασιλέως ὁμοίως αὐτῆς προ- Imp. Io. Pa-
 κύπτοντος ἄνωθεν, τοῦ δὲ δήμου κάτωθεν τὰς ὁμοίας εὐφημίας laeol. 1

sui erga imperatorem studii significatio; sed et convitia, tam in Cantacuzenum quam in illius matrem, admixta erant; foedissima illa certe, nec sobriis auribus digna: ventilante Apocauco et incendente maioribus largitionibus ac promissis impetum plebis. (III.) Ea vero omnia audiebat ipsa per se Cantacuzeni mater, quae tum intra aulam palatii carcerem habitabat; quo torrentis instar confluebat et glomerabatur collecta populi turba. Ac sane illius cor vehementissimo dolore pungebatur, gemitusque edebat altissimos, qui fumi instar turbidi ac nebulosi amaritudinem, quae plurima animo illius inerat, assidentibus indicabant. Partim enim convitiis illis intolerandis, quae audiebat, animum advertens, et a quibus istae tragoediae agerentur secum reputans, ab iis nempe, qui heri ac nudius tertius mancipiorum instar ei fuissent, partim memoriam repetens suae inde usque a pueritia fortunae felicitatisque illius sibi coaevae, cuius flos illibatus ac vicens ad senectutem usque permanserat, componensque ista omnia cum illis adversis atque inopinatis vicissitudinibus temporis, minime id ferre poterat. Corde itaque graviter vulnerato, corpus in difficilem morbum incidit, qui finem vitae haud longe abesse pollicebatur. (IV.) Cum itaque et Luminum solenne post duodecim dies advenisset, atque imperator itidem deorsum prospectaret, populus autem ex inferiori loco similibus et accla-

A. M. 6850 καὶ λοιδορίας αὐθις ἐπικροτούντων, ἔκειτο ἡ Καντακουζηνή νε-
 Ind. 10
 P. 385 κρὰ πρὸς τὸ δεσποτικόν ἐξομιμένη καὶ ἐπιλεησμένη, καὶ πάν-
 νυ τοι σφοδρῶς ἀπρωκισμένη τῆς πάλαι εὐδαιμονίας καὶ δόξης
 ἐκείνης. ἔφθη γὰρ μικρὸν πρὸ τῆς τῶν σαλπύγγων ἡχοῦς τὸ ζῆν
 ἀπορρήξασα. δείσασα γὰρ οἶμαι ἡ ψυχὴ, μὴ πρὸς τὴν τῶν
 ὁμοίων αὐθις ἐμπέση λοιδοριῶν τρικυμίαν, συνεστάλη τε πρὸς
 ἑαυτὴν καὶ προαπερῶρα τοῦ σώματος. τὸ δ' ὅπως συγκεχώρηκε
 Β ταῦτα γενέσθαι θεός, προϊόντες ἐροῦμεν πλατύτερον, στοχαζό-
 μενοι καθόσον ἡμῖν ἐφικτόν. (E.) Ἄλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέ-
 δραμε. μετὰ γὰρ τὴν τοῦ βασιλέως τελευτήν, οὐ πολλῶν ἡμερῶν 10
 μεταξὺ γενομένων, οὐδὲ τῆς τῶν πραγμάτων οὐπω συγχύσεως
 εἰς φῶς ἐκραγείσης, ἀλλ' ἐν ὠδίαισι ἔτι καὶ μελέταις κνοφορου-
 μένης, συνέβη καθ' ἕπνουσ τῇ τοῦ Καντακουζηνοῦ μητρὶ, τὸ
 ἱερὸν δοκεῖν ἀνὰ χεῖρας εὐαγγέλιον εἰληφῦιν ἄλλο τῶν πάντων
 C οὐδὲν γεγραμμένον ὄραν, ἢ „αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ 15
 ὑψίστου”, καὶ τοῦτο χρυσοῖς τε καὶ πρὸς ἅπαν κάλλος ἡσκημένοις
 γράμμασιν ὁμοίως ἀεὶ πανταχῇ· διαπορεῖσθαί τε καθ' ἑαυτὴν,
 πῶς ἱερὸν εὐαγγέλιον ὃν μηδὲν μηδαμῇ τῶν εὐαγγελικῶν εἶχε
 ῥητῶν, ἀλλὰ μικρὰ τῶν τῷ θεῷ Δαβὶδ εἰρημένων. τοῦτο ἀφν-
 D πνισθεῖσα διηγείτο πρὸς ἐπίους τῶν φίλων· καίτοι θεῖον ἔφασκεν 20
 εἶναι χρησιμώδημα, καὶ πέρας προαναφρονεῖν τῶν καθ' αὐτὴν
 πραγμάτων ἐνκλείς τε καὶ πάννυ χρηστόν. τὸ δ' ἦν οὐ τοιοῦτον·
 ὅμως ἔσχεν οὕτω ταυτί. (ς'.) “Ἐν μὲν δὴ τοῦτο σημεῖον ἦν, ὃ
 προανεφώνησεν ἐξ ἕπνων καὶ νυκτῶν τὴν τῆς μεγάλης ταυτησι

mationibus et convitiis streperet, iacebat in carcere exanimis Cantacuzena, proiecta atque oblivioni tradita, et a pristina felicitate suoque illo splendore quam longissime ablegata. Etenim vitam paulo ante tubarum sonum abrupit. Verita quippe anima, ut opinor, ne in similem recideret conviti-
 orum aestum, contraxit se in semet, et priusquam id eveniret, e corpore erupit. Quomodo autem haec fieri Deus permiserit, fusius infra declara-
 bimus, quantum licebit nobis coniectare. (V.) Sed me illud paene prae-
 teriit. Paucis diebus post imperatoris obitum elapsis, cum rerum pertur-
 batio nondum in lucem erupisset, sed concepta tantummodo esset ac de-
 liberata, Cantacuzeni mater visa est sibi in somnis, sumpto in manus sa-
 crosancto Evangelio, nihil omnino videre in eo scriptum, praeter illa verba:
 „haec mutatio dextrae altissimi”: idque aureis summaque elegantia exara-
 tis litteris, a capite ad calcem ubique similiter: secumque agitare, quo-
 modo liber ille, cum sacrum esset Evangelium, ne verbum quidem usquam
 evangelicum exhiberet, sed paucula illa Davidis prophetae. Id cum ex-
 perrecta esset, amicis quibusdam exposuit: et quidem divinum aiebat esse
 oraculum, ac praedici sibi gloriosos optimosque exitus rerum suarum. Id
 autem non tale erat. Tamen haec ita se habuerunt. (VI.) Unum quidem
 illud omen fuit, quo magnae illius et illustrissimae domus eversio in somnis

καὶ περιφανοῦς οἰκίας καθαιρέσιν. δεύτερον δ' ἐκ νυκτῶν μὲν A. C. 1342
καὶ αὐτὸ, μὴ ἔξ ὕπνου γε μὲν, ἀλλ' ἔξ ἐργηγόροσεως φάντασμα Imp. lo. Pa-
θεαδὲν ἐναργῶς. εἰωθὺς γὰρ τοῖς εὐγενεῖα καὶ δόξῃ μεγάλη συ- laeol. 1
ζῶσι προσώποις, ἄχρι καὶ ἐς μέσας που νύκτας συνδιανυκτε- E
5 ρεῖν τοῖς ὅσοι χρείας οἰασθηποτοῦν προσίασιν ἕνεκα, τῇ Καν-
τακουζηνῇ τοῦτο μάλιστα πάντων προσῆν, ἅτε καὶ μάλιστα πάν-
των δόξῃ καὶ περιφανείᾳ προεχούσῃ, καὶ βουλῶν καὶ ἀποδόχῆτων
προεστηκίᾳ βασιλικῶν. τῆς δὴ τοιαύτης ἐχομένη καὶ νῦν συνη-
θείας, καὶ πόρρω νυκτῶν γενομένης τῆς ὀμίλιας, ἔδοξεν αὐτῇ, V. 313
10 στῆσαν πρὸ τῶν θυρῶν ἀφ' ὑψηλοῦ τοῦ πύργου τῆς οἰκίας F
θεύσασθαι τε τὴν σελήνην ἀνίσχουσαν ἄρτι τοῦ ὀριζοντος καὶ
τῆς ὥρας ἐκεῖθεν καταστοχάσασθαι. τὸ γὰρ περιγίειον ἐκ περι-
στροφῆς τοῦ οἰκείου ἐπανυλαμβάνουσα κύκλον, καὶ ἐς τετράγω-
νον αὐθις τῷ ἡλίῳ καθισταμένη τὸ δεύτερον ἤδη σχηματισμὸν,
15 ἀκρονύκτους οὐ μάλα ἐβούλετο παρέχειν τῇ γῆ τὰς ἀγῆας, πρὶν
ἐς μέσῃν ἀφικέσθαι τὴν νύκτα τηνικαῦτα τὸν χρόνον. (Ζ.) Οὕτω P. 386
δὲ στάσεώς τε καὶ σκέψεως ἔχουσα, καὶ ἅμα φροντίδων οὔσα
τῶν μελλόντων πλήρης, ἔνοπλον ἰππέα τεθέεται, κάτωθεν τε
ἐστῶτα τοῦ πύργου καὶ τῷ δόρατι σημειούμενον τὸ τοῦ πύργου
20 μέγεθος· ὡς ἐκπλαγῆναί τε αὐτὴν τῷ αἰφνιδίῳ καὶ ἀπροσδοκῆτῳ
τοῦ φάσματος καὶ συστραφεῖσαν ἐκπέμψαι τοὺς καθέξοντας τὸν
ἐν ἡωρίᾳ τοιαύτῃ τοιαῦτα μηχανώμενον, καὶ ἀκουσομένους, ὅτου
χάρις καὶ ὅθεν ἐκείνῳ ταῦτα δρᾶν προστεταγμένον εἶη. ἐπεὶ δὲ B
τὴν ταχίστην παλινδρομήσαντας φάναι μηδένα τῶν πάντων ἑωρα-

ac de nocte praenunciata est. Alterum vero et ipsum de nocte, non autem in somnis, sed vigilantem sese videndum obtulit, clarum manifestumque ostentum. Qui enim nobilibus et illustribus personis mos est, ut ad medias usque noctes cum iis pervigilent, a quibus quacumque de causa conveniuntur, is Cantacuzenae in primis erat, utpote quae dignitate supra omnes et splendore fortunae eminebat, consiliisque et arcanis imperatoris praeeerat. Qua consuetudine cum uteretur tunc quoque, et ad multam noctem colloquium esset productum, placuit ipsi pro foribus stare, et ab excelsa aedium turri lunam, quae tum supra horizontem recens exsurgebat, contemplari, ut inde quota esset hora coniceret. Nam cum circuli sui perigeum conversa repeteret, et iam rursus in secunda quadratura esset ad solem, acronycham lucem non prius terrae praebebat illo tempore, quam ad mediam noctem perventum esset. (VII.) Cum in hunc modum Cantacuzena illic staret et specularetur, ac simul de futuris magnopere esset sollicita, armatum equitem videt infra stantem, ac magnitudinem turris hasta metientem. Eius rei subito et improvise adspectu territa convertit se retro, mittitque homines eum comprehensuros, qui tam alieno tempore talia moliretur, ac sciscitaturos, quorsum ea facere et a quibus ei esset imperatum. Cum autem ii celerrime regressi affirmarent, neminem a se conspectum, nec viam

A. M. 6850 κέναι, μηδ' εἶναι πάροδοι οὐδεμίαν, ὅπόθεν εἰσιτητά γε εἴη ξέ-
 Ind. 10 νοις καὶ ἰππόταις ἀνδράσι, τῶν θυρῶν ἀπασῶν κεκλεισμένων,
 ἤδη καταπλαγῆναι τε αὐτὴν καὶ, πρὸς ἄλλας ἐννοίας ἀνενεγκού-
 σαν τὸ μάντευμα, λύπης πλησθῆναι καὶ δακρῶν γενέσθαι ἐγγύς.

C ιδ'. Ἐγὼ δ' ἐκείσε ἐπάνειμι. τῷ Καντακουζηνῷ γὰρ οὔτε 5
 πρὸς τοσαῦτα τὴν ψυχὴν κατενηνέχθαι ῥόδια τῶν δεινῶν συν-
 ηνέχθη, οὔτε πρὸς οὓς εὔρισκε συνεχῶς κατ' αὐτοῦ συσκευαζο-
 μένους λαθραίας καὶ ἄλλοτ' ἄλλας ἐπιβουλὰς ἀπηγορευκέναι, ἀλλ'
 ἐστάναι τῶν ἰδίων ὄρων ἐντὸς, ἀκλινεῖς τὰς πρὸς θεὸν ἐλπίδας
 ὁμοίως αἰεὶ φυλάττοντι· καὶ γράφοντι μὲν αἰεὶ καὶ δεομένῳ λή- 10
 γειν οὐκ ἦν οὐδαμῇ, κρωθῆναι ὅποσα περιῶν ὁ βασιλεὺς ἐνετέλ-

D λετο περὶ γε αὐτοῦ. ἀλλὰ τῶν Βυζαντίων οὐδ' ἄκροις τῶν λεγο-
 μένων ἀκούειν θελόντων ὡσιν, ὅτι μὴ καὶ τοὺς ἀγγέλους σὺν ἀτι-
 μία καὶ κουρᾷ πομπευόντων ἐπ' ἀγορᾶς καὶ δεσμοῖς καὶ εἰρ-
 κταῖς συγκλειόντων, τῷ δὲ οὐ διὰ γλώττης ἐγένετο λοιδορεῖν 15
 οὐδενὶ τῶν ἀπάντων. οὐ μὴν οὐδὲ τοὺς ἐν τῷ ὄρει τῷ Ἄθῳ δια-
 πρέποντας ἀρετῇ καὶ ἀσκήσει μεσίτας εἰρήνης ἀπηξίου γίνεσθαι.

Εἰ μὴ καὶ τούτων ἐλθόντων, ἄπρακτος ἔδοξεν ἡ σπουδὴ. τὰ μέν-
 τοι χρήματα, καὶ εἴ τι κειμήλιον ἦν ἀμφοτέροις ἐκ πολλοῦ τεθη-
 σαυρισμένον, πάντα ἀνάλωται πρὸς τε ἄλλα τῶν κοινῶν καὶ 20
 πρὸς τὰς τῶν στρατιωτῶν χρείας. (B.) Κρύφα γε μὴν συχνοὶ
 τῶν τῆς Ὁρεστιάδος προὔχόντων, ἐταιρείαν πεποιηκότες, συνέ-
 φεντο περιελθόντι Καντακουζηνῷ τὰς πύλας ἀνοῖξαι, πρὶν αἰ-

P. 387 σθέσθαι τοὺς τυραννήσαντας δημότας, καὶ γράμματα ἔπεμψαν

ullam esse, qua advenis et equitibus pateret accessus (clausas quippe omnes portas), tum vero illa percussa est, et illud praesagium aliter interpretata totam se tristitiae tradidit, nec longe a lacrymis abfuit.

14. At non Cantacuzeni animus (ego enim illuc redeo) tantis calamitatum fluctibus demersus est, nec insidiae illae perpetuae et alias aliae, quas in se clanculum strui comperiebat, effecere ut desponderet, sed intra suos limites stetit immotus, spesque in Deo defixas constantissime habuit, nec desiit unquam per litteras petere ac rogare, ut quaecumque imperator, dum viveret, de ipso mandavisset, confirmarentur. Cumque interim populus Byzantini ne auribus quidem primoribus dicta acciperet, quin imo et nuncios ignominia affectos ac detonsos per forum traduceret vinculisque et carceribus coerceret: tamen huius lingua nemini convitiabatur. Sed nec homines illos, virtute ac disciplina praestantes, qui montem Atho incoherent, sequestros pacis recusabat. Atque illi quidem venerunt; sed nihil diligens eorum studium effecit. Porro et pecuniae, et si qua utrisque longo ante recondita supellex erat, tum in alios usus impendebantur, tum in ea quae militibus necessaria erant. (II.) At clam plerique Orestiadis primores conspiratione facta, constituerunt oberranti Cantacuzeno portas recludere, antequam plebei, qui tyrannice dominabantur, eam rem perciperent:

ἤδη καλοῦντες αὐτὸν, τὴν ταχίστην ἐλθόντα λαβεῖν ἀπονητὶ Ἀ. C. 1342
τὴν πόλιν. καὶ ὃς εὐθὺς διαναστὰς τὸν τε στρατὸν ὤπλισε καὶ ^{Imp. Io. Palaeol. 1}
τὸν Ἀγγέλων Ἰωάννην, τὸ Παμφίλου πολίχην ὀχυρώσαντα ὡς V. 314

προσῆκει, τάχιστα ἤκειν ἐπ' Ὀρεσιτιάδα διεμηνύσατο σὺν ἱπ-
5 πεύσιν ἔγγιστα ὀγδοήκοντα. (Γ.) Καὶ δὴ συνεληλυθότων σφῶν
ἐπὶ τὰς ὄχθας τοῦ παραρρέοντος τῆ Ὀρεσιτιάδι ποταμοῦ, χεμιῶν B

τηνικαῦτα ὡσπερ ἐξ αὐτομάτου γέγονε τῆς νυκτὸς ἐκείνης μάλα
πολύς· καὶ ὁ ποταμὸς ἐκεῖνος, ὡσπερ αἰσθησὶν εἰληφῶς ἀπει-
λοῦντος Θεοῦ, ἀγριαίνων ἦν καὶ σφόδρα πλημμύροντα συνε-

10 λαύνων ὑπὲρ τὰς ὄχθας τὰ ρεύματα· ὥστε ἄπορον πρὸς διάβα-
σιν εἶναι τοῖς τοῦ Καντακουζηνοῦ στρατεύμασιν. ἡμέρας οὖν ἔγ-
γιστα διατετριφόσι περὶ αὐτὸν οὐκ ὀλίγας, οὐκ ἔληγεν ὁ χεμιῶν·
ἀλλ' ἦν ἑαυτῷ τὴν ὁμοίαν διηνεκῶς συντηρῶν ἀγριότητα. ἀπει-

15 ρηκότης δ' ὄψε καὶ ἀπαλλαγέντος ἐκεῖθεν, ὅ, τε χεμιῶν ἐς τὴν
ὑστεραίαν ἐλώφα καὶ ὁ ποταμὸς ἠρέμα ἐκείνης ὑφέϊτο τῆς
ὑβρεῶς τε καὶ ἀγριότητος. τῆς δὲ τοιαύτης πείρας δις ἤδη γε-
νομένης, καὶ τῶν ποταμίων ρευμάτων αὔθις ἐς τὴν ὁμοίαν ἐκεί-
νην ἀναδῶρηγνυμένων ὑπερηφανίαν, ἔγνωσαν ὄψε, μὴ ἔκ τινος

τύχης, ἀλλ' ἐκ θειοτέρας προνοίας εἶναι τὸ ἐναντίωμα, ῥᾶστα D
20 μὲν τὰ πάντα μετασκευαζούσης ὅπη βούλοιο, καὶ νῦν δ' ἀντι-
πραττούσης μάλα τοῖς τοῦ Καντακουζηνοῦ προφανῶς ἐγχειρήμα-
σιν· ὡς ἐπεσθαι καὶ τὴν τῶν στοιχείων εὐθὺς ἀγανάκτησιν πολλῶν
τῷ Θεμῶ ῥέουσας, ὡσπερ αἰσθανομένων ὀργιζομένου τοῦ δε-

σπότη, καὶ συνεπιλαμβανομένων, ὡς δούλοις εἰκὸς, καὶ δει-
25 κύντων ἔμπρακτον τὴν πρὸς τὸν δεσπότην τιμὴν διὰ τῆς βλα-

et iam litteras ad eum miserant, hortantes ut quam celerrime adesset, ur-
bem nullo labore capturus. Ille igitur motis confestim castris exercitum
instruxit, Ioanni Angelo mandavit, ut munito prout par erat Pamphili
oppidulo, quamprimum Orestiadem veniret cum equitibus proxime octo-
ginta. (III.) Cum autem illi ad ripas fluvii Orestiadem praeterfluentis
convenissent, tempestas violentissima per illam noctem quasi sponte coorta
est; fluvius vero, ac si sensum haberet aliquem irati numinis, saevire ac
multum supra ripas exundare coepit, ita ut Cantacuzeni copiae traicere
non possent. Itaque dies non pauci in proximo circa illum fluvium con-
sumpti sunt, tempestate haud quiescente, sed eandem sibi violentiam per-
petuo retinente. Tandem re desperata cum inde abiisset Cantacuzenus,
postera die tempestas saevire desiit, et paulatim fluvius proterviam illam
ac ferociam remisit. Facto bis periculo, cum flumen eodem iterum tumore
exundasset, sero denique cognitum est, non casu aliquo eas moras obiectas,
sed providentia divina: quae omnia facillime quocumque vellet traderet,
ac nunc obsisteret apertissime Cantacuzeni coeptis: atque inde fieri, ut et
ipsa statim elementa magno irarum aestu ferventia indignarentur, quasi
iratum dominum sentirent, eique quatenus famulos deceret obsecundarent,

- A. M. 6850 πτούσης ὀριμῆς καὶ μάλα τοι σφόδρα βιαιᾶς ἀνταποδόσεως.
 Ind. 10 E (A.) Ἐπεκθρόντες δ' οὖν ἑκατέρωθεν ἐνόητε, νῦν μὲν ἐκ Διδυ-
 μοτείχου τινὲς τῶν στρατιωτῶν, νῦν δ' ἐξ Ὀρεστιάδος καὶ τῶν
 πέριξ πολυχρίων, πολλὴν μὲν ἐκεῖθεν ἐνθάδε λείαν ἤλαννον, πολ-
 λὴν δ' ἐντεῦθεν ἐκέισε· νίκην δὲ καὶ τέλος ἐπιθεῖναι τῇ σπουδῇ, 5
 οὐκ ἦν οὐδετέρω κατ' οὐδετέρου· ἀλλ' ἐδίωκον ἀνήγνυτα. αἱ δὲ
 F πόλεις ἐφθείροντο διηνεκῶς ὑφ' ἑαυτῶν ἡρέμα καὶ κατὰ μικρόν·
 καὶ ἦν, ὡς ἔοικε, βούλημα θεῖον καὶ ψῆφος ἄνωθεν κωροθεῖσα,
 ἐκτριβῆναι καὶ γυμνωθῆναι τὰς πόλεις χρημάτων καὶ δόξης καὶ
 τάξεως ἐκ τῆς ἐμφυλίου ταυτησὶ στάσεως. (E.) Τῆς γε μὴν 10
 ἐμφυλίου μάχης καὶ ἄλλοφύλου τὸ ἐξαλλάττον καὶ ὑπερέχον ὁ
 Καντακουζηνὸς ἐξετάζων τὴν μὲν παροξυσμῶ καὶ πυρετῶ, τὴν
 P. 388 δὲ θέρμη τε θέρους καὶ ψύξει χειμῶνος ἔλεγεν ἔοικέναι· καὶ εἶναι
 τὸ ὑπερέχον θατέρου πρὸς θάτερον μάλα πολύ. τὴν μὲν γὰρ
 ἔξωθεν ψύξιν εἶναι καὶ προσθήκαις ἐνδυμάτων ἰᾶσθαι καὶ πω- 15
 ρὸς εὐπορίᾳ· καὶ αὖ τὴν ἔξωθεν ἐπεισὸδιον θέρμην ἐνδυμάτων
 τε ὑφαιρέσει καὶ ἀνέμων πνοαῖς· τοὺς δ' ἐνδοθεν τικτομένους
 πυρετοὺς ἐξ ἐγκάτων δύσμαχον εἶναι καὶ μάλα ἀνανταγώνιστον
 χορήμα. (ς.) Οἱ δὲ διὰ τὸν Καντακουζηνὸν ἐξόριστοι καὶ δεσμῶ-
 Βται, καὶ ὅσοι λεληθότως ἐν ταῖς πόλεσι τὰ ἐκείνου διετέλουν φρο- 20
 νοῦντες, μετέωροι ταῖς ἐλπίσιν ἦσαν ἕαρος ἐπισείοντος, εὐμενῆ
 καταστήσεσθαι σφισι τὴν τύχην. ἀλλ' ἄρα ἦσαν μάταια τὰ τῶν
 ἐλπίδων. ὡς γὰρ ἐπὶ μανδραβόλου τὰ ἐκείνου διηνεκῶς ἐχώρει.

suamque erga illum observantiam re significarent, illo scilicet noxio impetu violentissimaque remuneratione. (IV.) Utrinque igitur interdum excurrentes, nunc aliqui ex Didymoticho milites, nunc ex Orestiade vicinisque oppidulis, multam inde huc praedam, multamque hinc illuc abigebant. Neutri autem poterant vincere, atque ita finem contentioni imponere: sed frustra quidem instabant sibi utrinque. Urbes autem perpetuo conficiebantur a se invicem sensim atque paulatim. Et erat (ut videtur) placitum Deo ac caelesti decreto sancitum, ut urbes attererentur, pecuniisque et honore et dignitatis gradu per civiles illos motus spoliarentur. (V.) Et Cantacuzenus quidem civile bellum cum externo comparans, expendensque, quantum alterum ab altero distaret et excederetur: civile quidem bellum frigori calorigue febricitantium; bellum vero externum calori aestivo frigorigue hiberno simile esse dicitabat: alterum nempe ex his ab altero multum excedi. Frigori enim hiemis, quod externum est, facile esse vestimentorum accessione atque ignis copia mederi; rursus calorem aestatis, utpote externum atque adventitium, subtractis vestimentis ac per ventorum flatus temperari posse: febres autem, utpote intrinsecus ex ipsis visceribus natas, rem esse indomitam atque ineluctabilem. (VI.) Ii porro, qui propter Cantacuzenum aut exulabant, aut in vinculis erant, quique in urbibus tacite illi favebant, ii inquam omnes, vere appetente, spe erigebantur benignioris in posterum fortunae. Sed erant vanae illorum spes. Illius enim res, ut vulgo aiunt de Mandrabola, quotidie in peius procedebant.

1 ε'. Ἐπανακτίειν δὲ βραχὺ τὴν διήγησιν, ἵνα σαφέστερα γέ- A. C. 1342
 νοιτο τοῖς ἀκούουσι τὰ ἐξῆς. Θεσσαλονίκης μὲν γὰρ, καὶ τῶν Imp. Io. Pa-
 περίξ ἄχρι Στρυμόνος τοῦ ποταμοῦ πόλεων, ἦν ἐπίτροπος ὁ πρω- laeol. 1
 τοστράτωρ Θεόδωρος ὁ Συναδηνός· τῆς δὲ τῶν Σεβρῶν πόλεως, C
 5 καὶ τῶν ἄχρι Χριστουπόλεως πολιχνίων, ὁ τοῦ Θανόντος βασι-
 λέως ἐξάδελφος, Γῆμι ὁ Ἀρμένιος· ὃς πρὸ τεττάρων καὶ εἴκοσιν
 ἐτῶν μετάπεμπος γεγονὼς ἐξ Ἀρμενίας εἰς Βυζάντιον ὑπὸ τῆς D
 τοῦ πατρὸς ἀδελφῆς, τῆς βασιλίδος δηλαδὴ καὶ μητρὸς Ἀνδρον-
 νίκου τοῦ βασιλέως, συνεζύγη τῇ τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐξαδέλφῃ,
 10 καὶ πολὺν ἀντῇ συνοικήσας χρόνον ἅπαις διέμεινε· Θανούσης
 δ' ἐκείνης, συνεζύγη τῇ τοῦ Συργιάννου θυγατρὶ, ἐξ ἧς καὶ παί-
 δων ἐγεγόνει πατήρ. ἦν δ' ἀεὶ τῇ πατρίῳ τῶν Ἀρμενίων θρη-
 σκεία χρώμενος. (B.) Οὗτος οὖν Ἱρμαῖον τὴν τοῦ καιροῦ καὶ E
 πραγμάτων σύγχυσιν εὐρηκῶς καὶ λημμάτων πρόφασιν κατέσχε
 15 τὰ ἐκεῖ τοῦ Καντακουζηνοῦ χωρία τε καὶ τὰς προσόδους, καὶ
 ζεύγη μυρία βοῶν, καὶ παντοίων ἄλλων ἀγέλας κτηνῶν, καὶ
 πάντα ἐξαργυρώσας πλεῖστα χρημάτων ἐκαρποῦτο βαλάντια.
 πάντας δὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν αὐτοῦ πλουσίους αἰτίαις καθυ-
 ποβάλλων, ὡς εἶεν ὁμόφρονες δήπου τῷ Καντακουζηνῷ, αὐτοὺς
 20 μὲν ἐν φρουραῖς εἶχε· τὰς δὲ σφῶν οὐσίας ἤθροιζεν ὅλαις χερσὶν P. 389
 αὐτὸς ἐαντῷ. πάντα μὲν τοίνυν ὁπόσα ὁ χρόνος ἐκείνος ἔτεκε τὰ
 δεινὰ, ῥήδιον οὐκ ἂν εἶη διεξιέναι. ἔνια δ' ἐν τοῖς λέγεσθαι μέλ-
 λουσιν ἄλλα ἄλλοθι κατασπειρόντων ἡμῶν, ἐξέσται δήπου καὶ
 τῶν λειπομένων ἐντεῦθεν τοῖς βουλομένοις καταστοχάζεσθαι.

15. Sed repetenda paulo altius rerum expositio, ut clariora auditoribus
 fiant, quae sequuntur. Etenim Thessalonicae et caeteris circum urbibus,
 ad Strymonem usque fluvium, praepositus erat Theodorus Synadenus pro-
 tostrator: Serrhis vero, et omnibus Christopolin usque oppidis, defuncti
 imperatoris consobrinus Guido Armenius; qui quatuor et viginti ab hinc
 retro annis Byzantium arcessitus (arcessiverat autem eum patris sui soror,
 Augusta eadem et Andronici imperatoris mater) Cantacuzeni consobrinam
 uxorem duxit; et per tempus diuturnum, quo illam secum habuit, liberis
 caruit: mortua deinde illa Syrgiannis filiam secum matrimonio iunxit, ex
 qua et liberos suscepit: in patria autem Armeniorum religione perseveravit.
 (II.) Is igitur temporum ac rerum perturbationem, quasi donum fortunae
 insperatum nactus et lucri faciendi occasionem, quidquid habebat illic prae-
 diorum ac vectigalium Cantacuzenus, detinebat, nec non infinita boum iuga,
 et alia cuiusquomodi pecora, conflatoque ex iis omnibus argento, maxi-
 mam pecuniae vim comparaverat. Idem quotquot in provincia, cui prae-
 erat, opulentissimi erant, eos in crimen adducebat, ut nimirum Cantacu-
 zeno assentientes: atque ipsos quidem in custodiam dabat: eorum autem
 facultates plenis manibus sibi coacervabat. Sed calamitates, quas tempora
 illa pepererunt, facile haud sit omnes percensere. Quarumdam vero spar-
 sim et subinde mentionem faciemus, ut quilibet facile inde possit caetera

A. M. 6850 (Γ.) Προειληφέναι μέντοι καὶ προηγήσασθαι τῶν τοιούτων συν-
 Ind. 10 B **Ε**πεπτώκει σημεῖα κακῶν τὰ τε ἄλλα καὶ ἐπισκότησιν ἡλίου
 καὶ ἅμα σελήνης πρό γε αὐτῆς μάλα τοι σφόδρα μεγίστην, περὶ
 ζώδιον ἐν ἀμφοτέρως φημὶ τὸν τοξότην· καὶ πρὶν ὅλον ἐξαμη-
 νιαῖον ἐξήκειν χρόνον ἐς τὰκριβές, ἕτεραν αὖτις συνεπτώκει γε-5
 γέσθαι σελήνης ἐκλείψεν, περὶ τὸν ταῦρον γενομένου σαφῶς τοῦ
 ἡλίου, ἦττω μὲν ἐκείνης, δακτύλων δ' οὖν ἰδ' καὶ αὐτὴν. ἔκ
 τε οὖν τούτου, καὶ αὖ ἐκ τῶν περὶ τὰ τῶν φωστήρων πάθη φα-
 C **Ν**έντων χρωμάτων, μεγάλων προαναφώνησις τοῖς βαθύτερον βλέ-
 πουσιν ἐγγόνει δεινῶν. (Δ.) Δεύτερον δὲ, τὸ τῆς δεινροτομίας. 10
 περὶ γὰρ τὸν ὑδροχόον, εὐθὺς μετὰ τὸν αἰγοκέρων, τοῦ ἡλίου
 γενομένου, νύκτωρ ἀπάσης ἀνέμων σιωπησάσης πνοῆς, κατεθ-
 ῤάγη πλῆθος χιόνος οὐ φορητόν· ὕφ' οὗ καταβαρυνθέντα τὰ τῆς
 βασιλευούσης τῶν πόλεων ἅπαντα δένδρα, καὶ ὅσα τῶν προ-
 D **Σ**τειῶν αὐτῆς, τοσαύτην τὴν πτώσιν ὑπέστησαν, ὡσθ' ἡμέρας 15
 γενομένης, καὶ τὸ νυκτερινὸν ἐρημνευσάσης δεινὸν, ἰδεῖν ξένον
 θέαμα, κλάδων παντὸς ἀπωρραπισμένα τὰ μέσα τῶν δένδρων
 καὶ σκόλοπι τισιν ἰοικότα καὶ ξύλοις νεκροῖς.

V. 316 **Ε** **Ι**σ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης τῆς Καντακου-
 ζηνῆς, καὶ τῶν δυοῖν αὐτῆς ἀδελφῶν, πολὺς ἡμῖν ἔσται προοιοῦ-20
 σιν ὁ λόγος, τὰ μέγιστα ταῖς παρούσαις συμβαλλομένων τύχαις
 τοῦ χρόνου καὶ ὑποθέσεις, ἐς τὸ πρότερον ἵχνος τοῦ λόγου φέρε
 ἐπανακάμψωμεν. εἶχε γὰρ δεσμίους αὐτοὺς τὸ πλησίον ὄρους Ῥο-

8. ἐκ τῶν] τῶν corr. Boiv. pro τοῦ.

coniectare. (III.) Horum certe malorum signa antecessere ac praevia ex-
 stitere tum alia, tum eclipsis solis et lunae simul. Et haec quidem prior
 accidit longe maxima: utraque autem circa idem zodiaci signum, nempe
 Sagittarium. Necdum semestre totum penitus exierat, cum alia rursus ac-
 cidit lunae eclipsis, sole Taurum evidententer ingresso; minor quidem haec
 quam illa; sed et ipsa quatuordecim saltem digitorum. Et hoc igitur, et
 colores qui circa luminarium defectionem visi sunt, magnarum calamitatum
 praesagia altius insipientibus habita sunt. (IV.) Alterum item signum
 fuit arborum excidium. Statim enim post Capricornum, cum sol in Aqua-
 rio esset, silente omni ventorum flatu, effusa est noctu nivium copia non
 tolerabilis. Quo onere oppressae omnes principis urbis arbores, et quae-
 cunque erant sub urbe, tantam dedere stragem, ut die orto ac nocturnam
 cladem indicante, novum obiiceretur oculis spectaculum; mediae videlicet
 arbores omnibus ramis orbatae, et palis quibusdam ac mortuis lignis si-
 miles.

16. Sed quoniam et de imperatrice Irene Cantacuzena, et de duobus
 illius fratribus, frequens a nobis habebitur mentio, eo quod illorum opera
 in praesenti temporum conditione propositoque argumento plurimum emi-
 cuit, illuc iam revertamur, unde nostra deflexit oratio. Tenebat eos iam-

δόπης φρούριον τῆς τῶν Ἀνδῶν μονῆς ἐκ πολλοῦ, κελεύσει A. C. 1342
 τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ νέου, ἐπ' ἐγκλήματι καθοσιώσεως. Imp. Io. Pa-
 ἄρτι δὲ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἐν Διδυμοτείχῳ τὰ ἐρυθρὰ P. 390

ὑποδησαμένου πέδιλα, καὶ τῆς πολεμίας χειρὸς ἐκατέρωθεν παρα-
 5 σκευαζομένης, ἕρις ἐγένετο περὶ σφῶν, ὅποτέρῳ μέρει προτέρῳ
 γένοιτ' ἂν τῆς εἰροκτῆς ἐξελόντι συμμάχους ἔχειν κατὰ πατέρου
 κρατίστους. (B.) Πολλῶν τοιγαροῦν μεταξὺ γενομένων δρόμων
 καὶ λόγων, καὶ δεδιότων ἐκείνων, μὴ δεσμῶν ἀλλάξωνται δεσμὰ,
 10 κούφοτέρων ἴσως δεινότερα, καὶ μηδετέρῳ βεβαίως ἐχόντων μέ-
 ρει θαρσύνειν, ἣ βασιλῆς Εἰρήνη, πολλὴν πλουτοῦσα τὴν σύνεσιν
 καὶ ἀγχινοῖαν καὶ τοσοῦτ' ἰσχυρὰ τῇ τῶν φρενῶν ἐν ταῖς βου-
 λαῖς ὀξύτητι, ὅσον ἐν γυναιξὶ τῷ κράτει τῆς γνώσεως καὶ τῇ
 τῶν ἡθῶν ἁρμονίᾳ, πάντα καλῶς τὴν ταχίστην διέθετο. φρό-
 15 νημα γὰρ αὐτοφρὺς τε καὶ αὐτοχάλκευτον εἶπεῖν κεκτημένη ἐμ-
 πρακτον παρεῖχε τῷ συζύγῳ καὶ βασιλεῖ καὶ μεγίστην ἐν τοιαύταις
 γενομένῳ ταῖς περιστάσεσι τὴν ἐπικουρίαν· καὶ εἰ μὴ τὸ πᾶν C
 αὐτῷ τῆς βασιλείας αὐτῆς κεχάρισται κράτος, ἀλλ' οὖν καὶ μάλα
 δήπου σφόδρα γε τὸ πλείστον μέρος· νῦν μὲν λόγοις ἐπαγωγοῖς
 ἀναζωπυροῦσα πεπτωκότα φρονήματα τῶν ἀμφὶ τὸν βασιλεῖα συγ-
 20 γενῶν καὶ φίλων ἀληθῶν· νῦν δ' ἀφρόνῳ χειρὶ τὸν ἐν ἔξορίᾳ
 συνέκδημον αὐτοῖς γεγονότα προῖεμένη πλοῦτον, ἢ μᾶλλον τὰ
 τῶν μεγάλων ἐκείνων πλούτων περιλειφθέντα λείψανα, καθὰ D
 προοιοῦσιν ἡμῖν ἐναργέστερον πάντα λελέξεται· νῦν δ' οὖν ἄπίσῃ
 δραμοῦσα σπουδῇ, καὶ δι' ἐαυτῆς αὐτῆ βεβαίως παρασχομένη

1. Ἀβδήρων conl. Boiv.

pridem victos proximum Rhodope monti castellum Auderorum monasterii, imperatoris Andronici iunioris iussu, ob crimen maiestatis. Statim vero atque Didymotichi Cantacuzenus imperator pedes purpura inclusit, cum utrinque instrueretur manus hostilis, certamen exstitit de iis, utra pars prior carcere ipsos educeret, maximo futuros adversus alteram auxilio. (II.) Multae itaque concursationes, multa colloquia intercesserunt. At cum illi vererentur, ne vincula vinculis mutarent, leviora fortasse gravioribus, nec tuto possent alterutri parti confidere, Irene Augusta, multo iudicio et solertia pollens, ac tantum in consultationibus sagacitate, quantum intelligentiae vi et morum elegantia caeteris mulieribus praestans, brevi omnia praeclare ordinavit. Prudentiam nempe insitam ac naturalem sortita, maritum imperatorem, quem eiusmodi discrimina circumstabant, efficaci maximoque iuvabat auxilio. Itaque ei si non totam auctoritatem imperatoriam, at sane eius longe maximam partem largita est. Ipsa quippe nunc blandioribus dictis labantes excitans animos eorum, quos imperator habebat secum cognatos et vere amicos; nunc larga manu opes effundens exilii socias, aut potius magnarum illarum opum reliquias (quae omnia planius postea a nobis explicabuntur), nunc omni saltem festinatione advolans, et per semet

- A. M. 6850 τοῖς ἀδελφοῖς τὰς ἐγγύας, τάχιστα ἐπανῆκε, μεθ' ἑαυτῆς αὐτοῦς
 Ind. 10 τῷ συζύγῳ βασιλεῖ μάλα καθ' ὥραν προσαγαγοῦσα, γνησίους καὶ
 ἀσφαλεῖς ἐπικούρους. (Γ.) Ἐπεὶ δ' ἐκ Συναδηνῶν, ὅς τηρικαῦτα
 Θεσσαλονίκης ἐπιτρόπευε, γράμματα ἐφοῖτα συχνὰ, διεγείροντα
 Ετὴν τάχισθιν αὐτὸν διαβάντα ἐς Μακεδονίαν ἐγκρατῆ Θεσσα- 5
 λονίκης ἐκ τοῦ ῥάστου γενέσθαι· εἶναι γὰρ παρεσκευασμένον ἐξ
 ἐκείνου τουτὶ λαθραῖαις σπονδαῖς ἐκ πολλοῦ· διὰ δὲ ταῦτα καὶ
 ἄσμενος, τὴν Διδυμοτείχου ἐπιτροπὴν παραδοὺς Εἰρήνῃ τῇ συ-
 ζύγῳ καὶ βασιλίδι σὺν τὰδελφῶ Μαρουῆλ τῷ Ἀσάν, ἀφίκετ' εὐ-
 θὺς καὶ ὠχύρου τὸ φρούριον, ὃ Πολύστυλον ὀνομαζόμενον πά- 10
 Φλαι πρὸς Θάλαττιαν νῦν αὐτὸς ἐξ οἰκείας δαπάνης συνεστήσατο
 V. 317 παρὰ τὰς τοῦ Νέστον ἐκβολάς· ὅς ποταμῶν τῶν ἐν Θράκῃ μέ-
 γιστος ἐκ τῶν τοῦ Αἰμοῦ ὄρων ῥηγνύμενος ἀποπτύει τὸ ῥεῖθρον
 ἐς τὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους κρούσπεδα. (Δ.) Ἄρτι δ' εἰς πέρας
 ἤκοντες τῆς οἰκοδομίας, ἀφικνεῖσθαι πλησίον ἤμελλε καὶ Χρῆλης 15
 ὁ Τριβαλλός· ὅς πρὶν ὑφ' ἡγεμόνι τελῶν τῷ τῶν Τριβαλλῶν
 ῥηγλὶ, δι' αἰτίας οἰασδῆτινας τὰ δεσμὰ τῆς ὑποταγῆς ῥήξας, οἰ-
 P. 391 κείαν κατέστησεν ἀρχὴν ἑαυτῷ Στρουμιμίτζαν, ὑπερέφελον φρού-
 ριον, καὶ ὅποσα περὶ Στρουμόνα τὸν ποταμὸν ἄχρι καὶ ἐς Ἀμφί-
 πολὴν ἔστι χωρία. διὰ γὰρ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐμφύλιον στάσιν 20
 κολακευόμενος ὑπ' ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν, φοβερός τις καὶ πάνυ
 τοι δυσεπιχείρητος τῷ Κράλῃ Σερβίας ἐγένετο· καὶ ἦν οὔτωσί
 πως ἀπολαύων τοῦ χρόνου, κὰν τοῖς τῶν ἄλλων δυστυχήμασιν

15. ἤκοντος conii. Boiv.

ipsam firmas cautiones fratribus afferens, rediit quam celerrime, eos con-
 iugi imperatori tempore opportunissimo secum adducens, sinceros et minime
 suspectos defensores. (III.) Cum autem Synadeni, qui tum Thessalonicae
 praeerat, frequentes litterae afferrentur, Cantacuzenum hortantes, ut quam-
 primum in Macedoniam transiret, Thessalonicam sub potestatem suam fa-
 cili labore redacturus: esse enim illud iampridem a se occultis molitionibus
 praeparatum: ob eam causam, cum uxori suae Irenae imperatrici, et eius
 fratri Manueli Asani, Didymotichi praefecturam tradidisset, cupide statim
 proficiscitur, et castellum munit, quod Polystylum olim nuncupatum in ma-
 ritima ora novissime ipse propriis sumptibus restituerat, iuxta Nesti ostia,
 qui maximus Thraciae fluvius ex Haemo monte erumpens undam in maris
 Aegaei littus evomit. (IV.) Vix ea aedificatio ad finem perducebatur, cum
 et Chreles Triballus prope afflurus fuit. Hic cum antea imperio Tribal-
 lorum regis paruisset, nescio quas ob causas fidei vincula abruperat, et
 proprium sibi imperium fecerat; in Strummitzam nempe, castellum ad nu-
 bes usque eductum, et quaecumque circa Strymonem fluvium oppida Am-
 phipolin usque sita sunt. Etenim propter civile Romanorum bellum, cum
 utraeque illum partes adularentur, formidandus Crali Serviae et expugnato
 difficillimus evaserat. Sic illa temporum conditione fruebatur, fortunatus

αὐτὸς εὐτυχῶν, καὶ τῆς τῶν γειτόνων δυσπραγίας ἰδίαν εὐδαι- A. C. 1342
 μονίαν καρπούμενος. συννοῶν δ' ὅμως ἔτι καὶ οὐ μάλ' ἀνύπο- Imp. Io. Pa-
 πτον τὴν εἰς τοῦμπροσθεν βασιλικὴν εὐκλειαν ποιούμενος τοῦ B
 Καντακουζηνοῦ, φίλος εἶναι καὶ σύμμαχος αὐτῷ διετείετο. ὅθεν
 5 καὶ ἐπειδὴ μιμησάμενοι τοὺς ἐν Θερμοπύλαις τριακοσίους ἐκ τῆς
 Σπάρτης, τὴν τοῦ Ξέρξου πάλαι παραφυλάττοντας δίοδον, προ-
 κατεϊλήφεσαν οἱ τοῖς Βυζαντίοις προσκειμένοι τὰ περὶ τὴν Χρι-
 στούπολιν στενὰ, καὶ σὺν ἐπιμελείᾳ μὴ πάνυ τοι ἐβόραθυμημένη
 καθήμενοι παρεφύλαττον νύκτωρ ἅμα καὶ μεθ' ἡμέραν, ὡς ἄβα- C
 10 τον ἐντεῦθεν τῷ βασιλικῷ τοῦ Καντακουζηνοῦ στρατιῷ γίνεσθαι,
 διαμνησθεῖς καὶ ὁ Χρῆλης ἤκε Χριστοπόλεως ἔγγιστα, χεῖρα
 στρατιωτικὴν ἐπαγόμενος οὐ μικρὰν, συνεργήσων τε καὶ, τό γε
 εἰς δύναμιν ἤκον, ῥαδίαν ποιήσων ὁπώσποτε τῷ βασιλεῖ τὴν ἐς
 Θεσσαλονικὴν πόροδον. (E.) Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, οἱ
 5 μὲν ἐναπολειφθέντες ἦσαν ἐν Διδυμοτείχῳ μετὰ τῆς βασιλίδος D
 Εἰρήνης καὶ τὰδελφοῦ Μανουὴλ τοῦ Ἀσάν ἑνοπλοὶ στρατιῶ-
 ται καὶ ἱππεῖς πλέον ἢ πεντακόσιοι· στρατηγοὶ δὲ δύο μὲν,
 Μανουὴλ τε ὁ Ταρχανειώτης, τῶν συγγενῶν ὑπάρχων τις τῷ
 βασιλεῖ, καὶ Γεώργιος ὁ Φακρασῆς· καὶ μετ' αὐτοὺς ἕτεροι δύο.
 ὧν ὑπάντων τὴν καρτερίαν, καὶ τὴν περὶ τὰς ἑνοπλίους μάχας
 ἀνδρίαν καὶ ἐμπειρίαν, ἢ τῶν καθ' ἕκαστα πράξεων μαρτυρία
 προϊόντος τοῦ λόγου δεῖξει σαφέστατα. οὗς γε μὴν ὁ βασιλεὺς E
 ἐπομένους εἶχε, πρὸς ἣν ἀφηγεῖσθαι μέλλομεν ὑπερόριον ἐκστρα-
 τεῖαν, ἦσαν πλὴν τῶν ὅσοι τόξοις ἅμα καὶ σφενδόναις καὶ τοιού-

in aliorum infortuniis, et ex vicinorum calamitate propriam felicitatem velut fructum percipiens. Idem tamen cum imperandi gloriam, quae Cantacuzeno posthac futura esset, cogitaret etiamnum, et non omnino suspectam habere desiisset, amicitiam illius ac societatem studiose ambiebat. Cum itaque Byzantinarum partium fautores, imitati trecentos illos Lacedaemonios, qui Thermopylas, qua transiturus erat Xerxes, olim defenderant, vicinas Christopoli angustias occupassent, nec omnino indiligenter custodirent, noctu simul atque interdium affixi, ita ut imperatori Cantacuzeno aditus illac praeclusus foret, accessitus et Chreles proxime Christopolin venit, manum militum non parvam adducens; operam videlicet suam collaturus, et pro virili effecturus, ut facilis esset imperatori ad urbem Thessalonicam transitus. (V.) Et haec quidem ita se habebant. Qui vero Didymotichi cum imperatrice Irene et eius fratre Manuele Asane relictis fuerant, tam pedites quam equites, supra quingentos erant: duces autem duo; Manuel nempe Tarchaniotes, qui cognatione iunctus erat imperatori, et Georgius Phacrases; et post eos alii duo. Quorum omnium constantiam, atque in praелиis fortitudinem et experientiam, singula rerum gestarum testimonia, procedente hac historia, luculenter ostendent. Quos vero secum habebat imperator comites ulterioris expeditionis, ii erant, praeter

A. M. 6850 τοις ἐκηβόλοις ἐχρῶντο βέλεσι, τῶν μὲν λογάδων ἰπέων οὐχ ἦτ-
 Ind. 10 τους ἢ δισχίλιοι· τῶν δὲ συγγενῶν, καὶ τῶν ἄλλως εὐγενῶν ἀν-
 A. C. 1342 δρωῶν, καὶ ἅμα ὅποσοι τῆς σφῶν θεραπείας ἦσαν, ἐς τὸ ἐγγιστα
 Imp. Io. Pa-
 laeol. 1 τῶν πεντακοσίων ἀνῆγον τὸν ἀριθμὸν. ὧν ἔκκριτοι πάντων ὑπῆρ-
 Φρον μάλιστα οἱ τε δύο τοῦ βασιλέως υἱεῖς, Ματθαῖος καὶ Μα-
 νουήλ· καὶ μετ' αὐτοὺς ὅ,τε τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ἀδελφὸς
 Ἰωάννης ὁ Ἀσάν καὶ ὁ τοῦ βασιλέως πρωτεξάδελφος Ἰωάννης ὁ
 Ἄγγελος. ὧν ἀπάντων τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς μεγαλοψυχίαν, καὶ ὅποσα
 χειρὸς καὶ γνώμης ἐνεδείξαντο μεγαλοφυοῦς ἔργα καὶ τρόπαια, ἐν
 τοῖς καθήκουσι τόποις προβαίνων ὁ λόγος δηλώσει καθ' ἕκαστα. 1

7. Verba ὁ Ἀσάν καὶ ὁ τοῦ βασιλέως πρωτεξάδελφος Ἰωάννης add.
 cod. Vat. 8. ἐν add. Boiv.

illos qui arcibus et fundis ac talibus telis eminus ferientibus utebantur, le-
 ctorum quidem equitum non minus quam duo millia; cognati autem, aliique
 nobiles, et omne famulitium ipsorum, quingentorum proxime numerum ex-
 plebant. Inter quos maxime eminebant primum duo imperatoris filii,
 Matthaeus et Manuel: deinde Irenes Augustae frater Ioannes Asan et im-
 peratoris consobrinus Ioannes Angelus. Quorum omnium animum in pericu-
 lis magnum et fortem, et res manu vel consilio praeclare gestas, et tropaea
 ipsa bellica, suo sigillatim loco infra declarabimus.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΓ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS TERTIUS.

ARGUMENTUM.

Cantacuzenus Christopolitanas angustias ut evaserit. Circa Philippos castrametatur. Oblata ei auxilia a Chrele: quem suspectum amice excipit; mox dimittit. Rhentina in deditionem accepta, Thessalonicam ire cunctatur, suo more. Melenici castellum ei deditur. Parergon de occasione non negligenda. Item de Occasionis effigie. Synadenus et alii Cantacuzeno faventes, Thessalonica per seditionem pulsī, Gynaecocastrum se recipiunt. Guido Armeniacus Thessalonicenses armis adiuvat. Classis Byzantina, Apocauco duce, Thessalonicam appulsa. Cantacuzenus Gynaecocastrum usque progressus cum Synadeno colloquitur. Hic animum mutat et illi insidiatur (Cap. 1). Synadeni insidiae deprehensae. Tumultus in castris. Cantacuzenus dispersos milites cogit. Acie instructa Apocaucum exspectat, suos quoque instrumentem, at congredi non audentem. Pedetentim et composite recedit ad Triballos, exteris magis quam popularibus suis confisus. Ubinam pernoctarit. Legatos ab eo ad Cralem praemissos homo Triballus comprehendit et ad Apocaucum deducit. De Liberio Triballo; cur nuncius ad eum missus. Exercitum transeuntem rustici lacessunt. Liberius Cantacuzenum hospitio excipit. Hic hospiti vasa pretiosa dono dat. Generum eidem pollicetur Manuelem filium. Crali per litteras commendatus Scopiam venit, ad Axium flumen. Tolerabili hospitio contentus illic cum exercitu subsistit. Cralem postridie convenit. Mutuae salutationes. Dispar utriusque magnificentia (2). Quamdiu apud Triballos Cantacuzenus manserit. Quae et quam gravia milites perpassi sint. Quinam facilius mala toleraverint. Habitaee in iis locis orationes quare omittantur. Conditiones Crali oblatae a Byzantiis, ut Cantacuzenum proderet. Venena ab iisdem clam summissa. Parergon de Mithridate. Insidiae variae. Omnes irritae. Quam ob causam Deus tot pericula averterit. Cantacuzenus, iniuriarum immemor, Augustae et pupilli dignitati ubique consulit. Lex ab eo imposita Ioanni Angelo, Aetolis et Thessalis imperatum misso. Patientiae diuturnae merces. Gregoras alienus ab omni affectu veritatis studium profitetur. Qualia seu

laudare seu vituperare decreverit. Quid ostendere, quid persuadere lectoribus cupiat. *Expeditio capta adversus Serrhas. Morbus Triballorum. Re infecta domum reditur (3).* Amurius media hieme Hellespontum traicit, Cantacuzenum quaesiturus. Didymotichum usque progreditur. Irene imperatricem non adit, ne dolorem conspectu augeat. Acre et vehemens amici desiderium verbis declarat. Mira in homine barbaro humanitas. Utri prima laus tribuenda, Cantacuzeno an Amurio. Quid amicitiam conciliet. Eius cum musico concentu comparatio. Amurius, de amico sollicitus, oblata ab Irene cibaria ac vestimenta repudiat. Eandem in summas angustias adductam solatur. Hieme exercitum infestante, domum redit. Manuelis Tarchaniotae elogium. Ut Cantacuzeno quaesito et invento Didymotichum reversus anxiae imperatrici gratissimus advenerit (4). Altera ad Serrhas Cantacuzeni expeditio irrita. Didymotichum usque transire eum non sinit Triballorum timiditas. Ad Cralem invitus redit. Comitem secum ducit Ioannem Asanem, iussum Chreli tradere arcem Melenici. Legati Berrhocenses, Crale iniquas condiciones proponente, cum Cantacuzeno clam agunt. Hic Berrhocam ex pacto ingreditur. Cralis inconstantia. Melior ex eo Cantacuzeni fortuna. Triballus dolet se elusum. Pactionum memor bellum indicere non audet (5). Ioannes Angelus Berrhocam ad Cantacuzenum venit, Thessaliae rebus praeclare administratis. Eius provinciae ante Angeli adventum status perturbatissimus. Catalanorum illic dominantium vires luxu debilitatae. Angelus, maxima Thessalici principum parte recuperata, Aetolos, Locros et Acarnanas subegit. Annam rebellem cepit. Quibusdam ut occideret suadentibus, eam dare in custodiam maluit (6). Cantacuzenus Thessalonicam dolo aggressus: irrito conatu, discedit. Byzantium et Persarum classis numerosa ad Thessalonicensem portum appulsa. Dux classis Apocaucus: Cantacuzenum abeuntem persequitur. Fluviis traiectu difficilis. Triballorum duo millia in insidiis collocata. Imperator in magnas angustias adductus. Ut indicato tandem transitu salvus evaserit. Apocauci timiditas (7). Apocaucus viribus suis merito diffusus auxilium petit a Crale. Munit fluvii ostia, ne illac possit legatio ad Amurium mitti. Ex Cantacuzeno seiscitatur, quid de se ipse statuatur. Cantacuzenus eum verbis castigat. Fabellam narrat de avi et aucupe. Sumptus aestimat, quorum magnitudine obrutum tandem adversarium succumbere necesse sit. Gratulatur sibi Thessalica auxilia in opportunum tempus reservata. Funestos exitus praedicat Apocauco, sive abituro, sive Thessalonicam mansuro. Minatur se Persica auxilia eius exemplo accitutum. Mala enumerat, quorum causam fuisse ait illius ambitionem. Animum durum et immitem exprobrat. Admonet divinae iustitiae, quae se manifestis indicibus prodat. Fugam denique iubet maturare. Cymba in mare clam deportata, legatos ad Amurium mittit (8). Apocauci responsum; cuius duae partes: prima, de mendacii crimine; altera, de accessitibus barbaris. Eius viri mos perversus. Ut tentata per exercitum urbe Berrhoea, ipse Thessalonicae manserit: arrogans idem et timidus. Sagittarium summittit, qui Cantacuzenum noctu occidat. Sagittarius ter frustra rem aggressus veniam petit ac dimittitur. Apocaucus pericula impendentia celeri fuga praevertitur, insciis Thessalonicensibus. Persae apud eos relictis foede et impune grassantur (9). Classis Persica, duce Amurio, multis navibus tempestate amissis, ad Euboeam primum, deinde prope Thessalonicam appellitur. Persae praedatum in Triballorum fines exeunt. Cantacuzenus, Berrhoeae urbis cura commissa Manuelli filio, indolis eximiae adolescenti, confert se ad Amurium. Thessalonicensium res valde angustae. Divitum et pauperum studia contraria. Tertia factio, duabus illis peior. Divites in proditorum crimen vocantur. Pauperes ambitiosi, qui et zelotae, in illos insurgunt. Plebem infamam sibi adiungunt. Vi, rapinis et caedibus grassantur. Divitum miserrima conditio. Eorundem spes irritae. Amurius

urbem vi expugnandam censet. Cantacuzenus, Demetrium Martyrem reveritus, mavult deditonem expectare. Soluta obsidione, milites Amuriani alii domum redeunt, alii cum duce Cantacuzenum sequuntur. Quem Amurius partim ioco partim serio reprehendit. Uterque iunctis copiis urbes Thraciae sollicitatum eunt (10). Gregoras non simplicem historiam scribit. Res toto orbe gestae quatenus ad Byzantinas pertineant. Byzantii urbis celebritas. De Basilio Trapezuntis imperatore. Ut huius uxor vidua pellicem Byzantium relegaverit. Ut novum sibi coniugem a patre Andronico iuniori petierit. Legationis morae. Mortuo inter haec Andronico, Cantacuzenus mulieris postulata neglexit. Familiae Comnenae ius praecipuum apud Trapezuntios. Ad eos regendos Michaël Comnenus Byzantio mittitur. Senatores Trapezuntini summam rerum sibi vindicant vano praetextu. Aduentem Comnenum honorifice excipiunt. Mox procul exportatum in custodiam includunt. Populo non probante, rempublicam administrant. Scholarii, illorum manibus elapsi, redeunt cum adolescente Michaëlis filio. Trapezuntem invadunt. Adversarios puniunt. Princeps iunior in luxum effusus Scholarios contemnit. Hi Michaëlem carcere eductum in solio collocant. Adolescens in custodiam datur. Scholiariorum cum Michaële pactiones. Eorundem auctoritas maxima: principis nulla. Quam tamen integram postea recuperat (11). Rei frumentariae inopia Byzantium aliaeque urbes laborant. Eius mali causae duae. De Capha Genuensium colonia. Latini mercaturis dediti, praesertim Genuenses. Ut colonias in oris maritimis constituere soleant. Caphae urbis parva initia. Eiusdem incrementa et vires. Genuensium incolarum fastus. Scytham indigenam unus gladio interimit. Scytharum princeps irascitur. Latinos iubet sua urbe excedere. Contumaces obsidet. Contemnitur ab obsessis, et variis cladibus afficitur. Romanae urbes interim, solitis comeatibus interclusae, advecto ex Asia frumento sustentantur. Trapezuntii in Latinos accolae saeviunt (12). Bella et civiles motus per totum fere orbem. Divinae providentiae consilia. Spinula et Sertorius Genua exacti. Duces ex plebe creati. Aegypti imperium divisum, et fraternis discordiis debilitatum. Mauri in Hispaniam irrumpunt. Britanni in Galliam. Asiae principes, ex Scythis oriundi, inter se praeliantur. Latini foederati in piraticas Persarum naves classem armant. Ad Smyrnaeorum portum appellunt. Arcem capiunt. Minimum deinde promovent (13).

α'. Ἀήγοντος δ' ἤδη τοῦ ἔαρος, ἄρας ὁ βασιλεὺς Καντα- A. M. 6850
κουζηνὸς ἐκ τῶν τοῦ Νέστον ποταμοῦ ἐκβολῶν, καὶ εὐωνύμων Ind. 10
ἀφείς τοὺς τὰ στενὰ τῆς Χριστοπόλεως παραφυλάττοντας, διὰ A. C. 1342
τῆς ἄκρας τοῦ ὄρους τὰς οἰκείας διεβίβασε δυνάμεις· μακροτέρᾳ Imp. Io. Pa-
5 μὲν καὶ ἐπιπόνῳ χρησάμενος τῇ πορείᾳ διὰ τὰς δυσχωρίας τῶν laeol. 1
τε πετρῶν καὶ φαράγγων καὶ τῶν ἐκ τῆς λόχμης ἐκείνης δένδρων P. 392
καὶ ἀκανθῶν· διεβίβασε δ' ὄν, καὶ κατεστρατοπέδευσε περὶ B V. 318

1. Exeunte porro iam vere, Cantacuzenus imperator, ab Nesti fluvii ostiis profectus, relictisque ad laevam iis qui Christopolitanas fauces custodiebant, suas copias per ipsum verticem montis transmisit: longiori quidem ac difficili usus itinere propter iniquitatem locorum, quae et saxis aspera et confragosa erant et imminentis silvae arboribus dumisque obstruebantur; transmisit tamen, et castrametatus est circa Philipporum planitiem, ubi

A. M. 6850
Ind. 10

που τὰ ἱππῆλατα τῶν Φιλίππων, ἔνθα πάλοι Βροῦτος καὶ Κάσσιος ἐπολέμησαν Ὀκταβίῳ Καίσαρι. (B.) Διαναπαύοντι δ' αὐτόθι τὴν στρατιὰν προσῆλθεν αὐτῷ καὶ ὁ Χρέλης, ἐγγυώμενος πάντα οἱ τὰ κατὰ βούλησιν ἄσμενος ἐκτελεῖν. ὁ δὲ φίλον μὲν ἔχειν αὐτὸν ἔλεγε βούλεσθαι· τῆς μέντοι συμμαχίας αὐτῆς χρεῖαν 5

C ἤκιστα ἔχειν ἐν τῷ παρόντι. ξυνενόει γὰρ αὐτὸν γλώττη μὲν ὁμολογεῖν αὐτῷ φιλίαν διὰ τὸν ἐνεστώτα φόβον τῶν ὄπλων· τὴν δὲ γνώμην εἶναι μετέωρον καὶ καραδοκοῦντα σαφῆ καὶ αὐτοδίδακτα τῆς μάχης ὕψεσθαι τὰ τέλη. ὄθεν λόγοις καὶ αὐτὸς χρησάμενος πρὸς αὐτὸν φιλίαν μακρὰν ἐπαγγελλομένοις, ἐπὶ πολ- 10
λαῖς τε δεξιωσάμενος ταῖς ἡμέραις, εἶτα ἀπέλυσε χαίροντά τε καὶ γείτονα χρηστὸν τοῦ λοιποῦ καὶ αὐτὸν ἐπαγγελλόμενον εἶναι.

D (Γ.) Αὐτὸς δὲ μικρὸν ἐκεῖθεν προβάς εἶλε καθ' ὁμολογίαν φρούριον Ῥεντίαν καλούμενον. δέον δ' ὀλίγων ἐντὸς ἡμερῶν

P. 393 ἀπιόντα περιστρατοπεδεῦσαι τὰ τῆς Θεσσαλονίκης τείχη, καὶ 15

περικροτῆσαι τῷ πλήθει τῶν ὄπλων καὶ τῇ ῥώμῃ τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐπιρῶσαι μὲν τὸν ταύτης ἐπιτροπεύοντα τέως Συναδηνὸν, καὶ ὅσοι τούτῳ ταῦτὰ σπουδάζοντες ἦσαν ὑπὲρ αὐτοῦ, καταπλήξαι δ' ἐκ τοῦ αἰφνιδίου τοὺς τάναντία κατ' αὐτοῦ φρονοῦντας· ὁ δ' ἡμέραν ἕξ ἡμέρας παρακρουόμενος ἔτριβε τὸν χρόνον ἐνταῦθα 20
καθήμενος, οὐ στρατιωτικὸν, ἀλλ' ἴδιον τρόπον αὐτοῦ καὶ

Βουνηθήτη κἀνταῦθα τελῶν. μηδὲ γὰρ ἐθέλων ὄλως ὁμόφυλον αἷμα

V. 319 χεόμενον τοῖς οἰκειοῖς θεάσασθαι ὀφθαλμοῖς ἀναίμακτον ἐζῆτε
στῆσαι τρόπιον. διὸ καὶ περιμένων ἐκάθητο τὴν τῶν Θεσσαλονι-

Brutus olim et Cassius cum Octavio Caesare praelium conseruerunt. (II.) Illic exercitum suum reficienti Chreles occurrit spondetque se, quidquid iste iusserit, lubenter exsequitur. At hic amicum quidem habere eum velle se significat, non tamen eius auxilio sibi in praesentia opus esse ullatenus. Intelligebat enim, eum lingua quidem amicitiam profiteri ob instantis belli metum; animi autem dubium pendere; expectantem videlicet, quoad certum exploratumque pugnae exitum intueretur. Quocirca verbis apud eum usus et ipse magnam profitentibus amicitiam, cum eum multos per dies comiter et benigne tractavisset, dimisit postea gaudentem, ac boni in posterum vicini officio functurum sese pollicentem. (III.) Ipse autem non longe inde progressus castellum, cui Rhentina nomen est, in dedicationem accipit. Unde cum deberet discedere, atque intra paucissimos dies Thessalonicae moenia obsidere et tam armorum copia quam hominum robore circumvallare; ac Synadenum quidem illius urbis tunc praefectum, eosque qui cum illo sibi faverent, confirmare; eos vero, qui contra sentirent, ex improvise percellere: ipse nihilominus procrastinando quotidie tempus ibi terebat otiosus, non militarem, sed suum tum quoque usitatum morem retinens. Cum enim omnino nollet civium sanguinem effusum propriis videre oculis, tropaeum constituere incruentum meditabatur: sedebatque

κίων ἴσως διὰ φόβον ἐκούσιον καὶ ὑπόσπονδον προδοσίαν, μεταξὺ Ἀ. C. 1342
 δ' ὁμως εἶλε καθ' ὁμολογίαν καὶ τὸ Μελενίκου πᾶν τοι ἐχυρὸν καὶ ^{Imp. Io. Pa-}
 δύσμαχον φρούριον, Βυζαντίοις πάλαι προσκειμένον· καὶ τὸν ^{laeol. 1}
 τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ἀδελφὸν Ἰωάννην ἐπίτροπον αὐτοῦ κατα- C
 5 λειοπῶς διὰ μελέτης ἤδη πεποίηται τὰς δυνάμεις ἄγειν ἐπὶ
 Θεσσαλονίκην. (Δ.) Ἄλλ' ἢ τοῦ χρόνου ταχίστη φορὰ βραδυ-
 τῆτα πραγμάτων οὐκ οἶδε φιλεῖν. ἐμοὶ γὰρ τῶν ζωγράφων ἐκεί-
 νους πολλάκις ἐπῆει θαυμάζειν, καὶ τῶν ἀνδριαντοποιῶν ὅποσοι
 τῆς χρονικῆς περιόδου τὸ τάχος μιμῆσθαι διὰ τῆς τέχνης ἐθέλον-
 10 τες ἄνδρα ποιοῦσιν ὀπισθοφάλακρον μὲν ὡς ἐπίπαν, οὐ πᾶν
 δ' ἀναφαλαντίαν, ἀλλὰ μέτωπον προῖσχόμενον λάσιον καὶ κό- D
 μην ἐκεῖθεν μακρὰν καθειμένον. τᾶλλα γὰρ ὄντες σοφοὶ μόνης
 λείπονται φωνῆς ἐνταῦθα· καὶ ταύτην δὴ ταῖς τῶν χρωμάτων
 ἤκιστα μιμῆσθαι δύνανται βαφαῖς· ὅθεν σιγῶσαν οὕτωςί πως
 15 ἰστᾶσι νομοθεσίας εἰκόνα, καὶ ἀνεκλάλητον κήρυκα πῦσιν αἰεὶ
 διανέμουσιν, οἷς ἐξῆραθυμημένον τὸν βίον ἀνύειν οὐκ ἔστιν αἰδῶς,
 μονονουχὶ βοῶντες, ὡς κατόπιν ἰοῦσι τριχῶν οὐ παρέξει λαβὴν E
 ὁ Καιρὸς, ἀλλ' ὄλισθον καὶ ἀποτυχίαν τοῦ ποθομένου μακρὰν,
 τῆς ἐμπροσθίας ἤδη τοῦ χρόνου λαβῆς παρεδῶρηκυίας καὶ ὅλως
 20 ἀπηγορευκυίας ἄπαν τὸ ἀμιλλώμενον. (Ε.) Κἀνταῦθα τοίνυν
 οὕτωςί τῆς βραδυτῆτος ἐκείνης ἐκτεινομένης, ὑπωπτεύθη μὲν ὁ
 Συναδηγὸς τὰ βασιλέως φρονῶν· ὑπωπτεύθησαν δ' οἱ περὶ αὐ-
 τὸν ἄπαντες στρατιῶται, καὶ ὅσον τῆς Θεσσαλονίκης τὸ ἔκκρι- F

12. καθήμενον apogr. Par.

ideo exspectans, quoad Thessalonicenses dederent se sponte et ex pacto, metu fortasse compulsi. Interim tamen in deditionem accepit et Melenici validum prorsus atque expugnatum difficile castellum, Byzantinis pridem addictum: cui cum imperatricis Irenes fratrem Ioannem praepositum reliquisset, copias Thessalonicam versus ducere iam parabat. (IV.) Verum enimvero rapidissima temporis fuga cunctationi in rebus gerendis favere haud solet. Eoque admiratus sum saepenumero pictores ac statuarios illos, qui celerem convertentis sese temporis lapsum arte exprimere cum volunt, hominem effingunt, occipiti quidem ex omni parte glabro; nec omnino tamen calvo capite; sed frontem hirsutam et comas ex ea promissiores exhibentem. Nam et alibi cum excellant, hic ipsam vocem tantum non assequuntur, quam quia colorum fuco exprimere minime possunt, ideo mutam sic ferme legis imaginem proponunt, et praeconem tacitum perpetuo exhibent iis omnibus, quos vitam agere desidiosam non pudet; praedicantque clara paene voce, post terga euntibus non praebituram esse Occasionem capillos arripiendos, sed lubricum, et magnam a voto aberrationem, ubi anterior ansa semel elapsa fuerit, et id de quo certabatur omne iam prorsus denegaverit. (V.) Tum quoque igitur cum res longiori cunctatione dilata fuisset, incidit in suspicionem Synadenus fovendarum Cantacuzeni partium: inciderunt et omnes qui cum eo milites erant, et lectissimi quique Thessa-

A. M. 6850 τον, καὶ κινεῖται κατ' αὐτῶν ὁ δῆμος ῥαγδαίως, καὶ γίνεται
 Ind. 10 φόνος συγχρὸς ἕξ ὁμοφύλων ξιφῶν ἐν εὐανδρούσῃ καὶ πολυαν-
 θρώπῳ πόλει. καὶ τάχ' ἂν αὐτός τε ἐφθείρετο ὁ Συναδηνὸς καὶ
 σὺν γε αὐτῷ πάντες οἱ ταυτὰ φρονοῦντες αὐτῷ, εἰ μὴ τῶν τῆς
 πόλεως μίαν καθελόντες πυλῶν εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως καταπε-5
 φρέγασαν φρούριον, ὃ Γυναικόκαστρον μὲν πρὸς τῶν ἐγχωρίων
 P. 394 καλεῖται, ἀπέχει δὲ Θεσσαλονίκης σταδίους διακοσίους. (ς'.) Καὶ
 ἦν τὸ τῆς ὥρας τηρικαῦτα περὶ τὰς τοῦ θέρους ἀρχάς. ἦκε δ'
 εὐθύς ἐκ Σεβήδων καὶ ὁ Ἀρμένιος Γῆμ ἕς Θεσσαλονίκην, πολλὴν
 ἐπαγόμενος δύναμιν στρατιωτικὴν, καὶ ἀνεθρόωνεν ὅσον εἰκὸς 10
 τὸ τῆς πόλεως φρόνημα, κατενηνεγμένον ὑπὸ τῶν αὐτῆ περιστάν-
 των κινδύνων. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, κατέπλευσε καὶ ὁ ναυ-
 τικὸς ἐκ Βυζαντίου στόλος παρὰ τὸ τῶν Θεσσαλονικέων ἐπίνειον,
 Βναύαρχον ἔχων Ἀλέξιον τὸν Ἀπόκαυκον καὶ πλέον ἢ πενήτηντα
 τριηρῶν ὄπλα καὶ δύναμιν, ὥσπερ ἕξ αὐτομάτου συμπεπτωκότων 15
 οὕτωςι τῶν πραγμάτων ἐπ' εὐδαιμονίᾳ Θεσσαλονίκης. (Ζ.) Ἄρας
 δ' ἐκ τῆς στρατοπεδείας ἐκείνης ἦδη καὶ ὁ βασιλεὺς ἦκε παρὰ
 τὸ Γυναικόκαστρον, καὶ ἦνται τῷ τε Συναδηνῷ καὶ τοῖς ἀμφ'
 C αὐτὸν φυγάσι τῶν Θεσσαλονικέων στρατιωτῶν. κοινολογησαμέ-
 νων δὲ πρὸς ἀλλήλους ὅποσα εἰκὸς, ἐπειδὴ ἐμεμιθῆκει τὸ τε-20
 λευταῖον ὁ Συναδηνὸς, σκευὴ μὲν τινα χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ, λί-
 θοις καὶ μαργάραις ὁμοῦ περιηρθισμένα, ἐπιφερόμενον τὸν βα-
 σιλέα, χρημάτων δ' οὐδὲν, ὅποσα στρατιώταις εἰσὶν ἐφόδια πρό-
 χειρα πρὸς διανομὴν καὶ λῆψιν τῶν ἐπιτηδείων, πρόμνην τε

Ionicensium. In quos populo vehementissime concitato, magna fit civilibus gladiis caedes in florenti et frequentissima civitate. Atque ipse fortasse Synadenus occubisset, et cum eo omnes qui iisdem partibus studebant, nisi una ex portis effracta in arcem confugissent, quae, ante urbem sita, Gynaecocastrum ab incolis nuncupatur et abest a Thessalonica ducentis stadiis. (VI.) Erat porro tunc initium fere aestatis. Statim vero et ipse Serrhis Thessalonicam venit Guido Armeniacus, magnas secum adducens copias, roboravitque, ut par erat, civium animos, quos pericula undique impendentia fregerant. Haec cum ita se haberent, appulit et Byzantina classis ad portum Thessalonicensem, duce Alexio Apocauco, triremium plus quam quinquaginta, armis copiisque instructa, rebus quasi sponte eo deductis ad Thessalonicae felicitatem. (VII.) Demum et ipse imperator, castris inde motis, ad Gynaecocastrum accessit, et Synadenum, eosque ex Thessalonicensibus militibus, qui circa illum fugitivi erant, convenit. Ibi cum inter se quantum par erat colloquuti essent, intellexit tandem Synadenus, vasa quidem aurea argenteaque nonnulla, lapillis circum ac gemmis distincta, portari ab imperatore; nihil autem earum pecuniarum, quae militibus parata sunt congiaria, ad distributionem perceptionemque rerum necessariorum. Quamobrem inhibuit illico, et sententiam mutavit, cum

ἐχρούσατο καὶ τὴν γνώμην εὐθὺς μετέθετο, ἐς ἀλόγῳσιν τὸν οὐ- A. C. 1342
 κεῖον πίπτοντα βλέπων στρατὸν ὑπ' ἐνδείας τῶν ἀναγκαίων, καὶ Imp. Io. Pa-
 ἅμα γραφαῖς καὶ χρημάτων καὶ τιμῶν ὑποσχέσειν ἐνδιδόντας, V. 320
 ὁπόσαι λείθρα καὶ συγγὰ πρὸς τοῦ Ἀποκαύκου σφίσιν ἐπέμποντο. D
 5 καὶ ἦν καιροφυλακῶν ἐξ ἐκείνου καὶ ὥραν ζητῶν, ἐν ἧ ἂν ῥᾶστα
 συνειληφῶς αὐτὸν δέσμιον παραδοίη τῷ Ἀποκαύκῳ. οὕτως ἀμ-
 φιθρόεπής καὶ ἄστατος ἦν τὴν γνώμην αἰεί.

β'. Θέρονος μὲν οὖν ἐνειστήκει καιρὸς, καὶ ὁ Συναδηνὸς A. C. 1342
 Θεόδωρος ἐπιβουλεύων πεφώροται· καὶ ἅμα θόρονβος ἀνὰ πᾶν Imp. Io. Pa-
 10 τὸ τοῦ βασιλέως στρατόπεδον ἦν, καὶ ὑποψία καὶ ἀρπάγαι καὶ P. 395
 ἀλλήλων καὶ δι' ἀλλήλων, καὶ ἀτέκμαρτος ἀκοσμία. ἤδη γὰρ
 καὶ ἡ τῆς τοῦ Ἀποκαύκου στρατιᾶς παρεδείκνυτο ἔφοδος. καὶ
 τάχ' ἂν πρόχειρος τοῦτο ἦν ἄδης τῷ βασιλεῖ τηνικαῦτα καὶ τε-
 λευταῖος ἥλιος, εἰ μὴ τοῦ προφανοῦς αὐτὸν ὑπὲρ ἑλλίδα πᾶσαν
 15 ὁ θεὸς ἐξεῖλετο κινδύνου. τοῦτον γὰρ ἐκ μέσης ψυχῆς ἐπικαλεσά- B
 μινος, καὶ ἅμα θαρρῶεῖν ἑαυτῷ παρακαλεσάμενος, τὸ ἀνακλητι-
 κὸν τὰς σάλπιγγας ἐκέλευσεν ἀνακρούσασθαι· καὶ συνέρρει τὸ
 στρατιωτικὸν περὶ αὐτὸν εὐθὺς, ὅσοι μὴ δι' ἀσθένειαν λωποδύ-
 ταις ἄλλοι ἄλλοις ἐν τῷ αὐτῷ περιπεσόντες συγχύσει γυμνοὶ διε-
 20 σπάρησαν ἄλλοι ἄλλοσε. (B.) Ἐπεὶ γε μὴν ὁ βασιλεὺς ἐθεῖατο C
 περὶ αὐτὸν τῆς δυνάμεως τότε πλείστον καὶ βέλτιστον ἀθροί-
 ζόμενον, εἰς τάξεις διήρει καὶ φάλαγγας, καὶ διέταττεν εἰς τε
 τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον κέρας· τὰ μέσα τῆς φάλαγγος οὐ το-
 σοῦτον εἰς βάθος, ὅσον εἰς μῆκος ἐκτείνων λεπτότερον, διὰ τὴν

videret proprios milites ex rerum omnium penuria in desperationem labi,
 et litteris simul pecuniarumque et honorum promissionibus corrumpi, quae
 ad eos clam et crebro ab Apocauco ventitabant. Eratque ex eo totus in
 aucupanda opportunitate quaerendoque tempore, quo illum facillime com-
 prehensum Apocauco vincitum traderet. Adeo ille vacillabat semper ani-
 mique erat inconstantis.

2. Aderat itaque aestivum tempus, cum Theodori Synadeni insidiae
 deprehensae sunt: simulque existeret per totum imperatoris exercitum tur-
 bae, et suspiciones, et mutuae direptiones, et caeca rerum perturbatio.
 Iam enim et Apocauci copiarum significabatur adventus, et hic fortasse
 exitiabilis atque extremus imperatori dies fuisset, nisi eum ex evidenti pe-
 riculo praeter spem omnem Deus exemisset. Quem ille ex intimo corde
 cum invocasset, seque ipse confidere iussisset, receptui tubas canere im-
 peravit; et confluxere milites ad eum statim omnes, praeterquam ii qui in
 tanta trepidatione in latrones alii alios cum incidissent, ob imbecillitatem
 virium dispersi fuerant alii alio nudi. (II.) Itaque imperator maximam opti-
 mamque copiarum suarum partem circa se glomeratam videns, in ordines
 et cohortes dividit; in dextrum sinistrumque cornu distribuit; mediam pha-
 langem non tam in profundum quam in longum et angustum extendit, pro-

- A. M. 6350 ὀλιγανδρίαν· καὶ τούτοις ἐπιστήσας στρατηγὸς Ἰωάννην τὸν
 Ind. 10 ἄγγελον, καὶ ὅσοι αὐτῷ παραπλήσιοι τὴν τε πολέμιον πείραν καὶ
 τὴν τοῦ γένους ἦσαν ἐγγύτητα, τὴν τῶν ἐναντίων ἴστατο περι-
 D μένων ἔφοδον. ἀντιπαρετάττετο μὲν γὰρ ἐκ θατέρου καὶ ὁ Ἀπό-
 κανκος. εἰς χεῖρας δ' ὁμόσε ἵναι σφίσιν οὐ μάλᾳ ἐτόλμα, τοὺς 5
 περὶ τὸν βασιλέα βλέπων ὀπίστας πολλὴν τὸν ἐν τῇ μάχῃ θυμὸν
 πνέοντας καὶ ἅμα τὴν ψυχὴν ἐξ ἀπογνώσεως ἐτοιμῶς ἔχοντας
 ἀφιέναι. (Γ.) Ὄθεν ἡρέμα συστραφεῖς ἀπῆι συντεταγμένος τὴν
 ἐπὶ Τριβαλλοῦς ὁ βασιλεὺς, τοῦ προδήλου κακοῦ τὸ ἀμφισβητού-
 P. 396 μενον προελόμενος. τῶν γὰρ ἄλλοφύλων ἐνίοις ἴσμεν πολλάκις 10
 τὴν ἐκ περιστάσεως ἐκούσιον καταφυγὴν δυσωπητικωτέραν πῶς
 V. 321 γινομένην πρὸς οἶκτον, νέμεσιν ἴσως δεδιόσι δήπου θειοτέραν
 καὶ ἀνθρωπίνην αἰδῶ· ἢ φύσιν ἀπόρρητον ἔχει τινα, πείθειν
 τοὺς πλείστους ὁπώσποτε δυνάμεν, τοὺς προηυτυχηκότας οἰ-
 κτεῖρειν, ὅταν ὁ βίος αὐτοῖς ἐς τὰναντία χωρήσῃ, καὶ μὴ ἐν τῷ 15
 φθονουμένῳ τῆς τύχης ἀσαλεύτους ἔχη τὰς ἀβρὰς κρηπίδας. τὸ
 B δ' ὁμόφυλον, ἅπαξ τοῦ εἰκότος ἀπορῶαγὲν, ἀνήκεστον ὡς τὰ
 πολλὰ καθίσταται πρὸς ὀργὴν καὶ χύσιν αἵματος συγγενοῦς.
 (Δ.) Σπουδῇ τοίνυν τὴν πρόσω διαβὰς πορείαν ἐκεῖ που περὶ
 τοὺς ὄρους, οὓς ἡ κατοικηθῆσα Ῥωμαίων ἀφελομένη παρέσχετο 20
 Τριβαλλοῖς, τὴν νύκτα πῦσαν ἠϋλίστατο, ἐκεῖνο τὸ Λεωνίδου
 τοῦ Σπαρτιάτου, τοῦ ἐν Θερμοπύλαις, πρὸς τοὺς οἰκείους ἀντι-
 C στρόφως φθῆγξάμενος· „δεῦτε δειπνήσωμεν, ἵνα ἐν ἕιδου ἀριστή-

pter hominum paucitatem; duces iis praeficit Ioannem Angelum eosque omnes, qui proximi tum rei bellicae experientia, tum cognitione erant. Deinde hostium adventum immotus exspectat. Aciem enim ex adverso instruebat et Apocaucus: manum autem cum illis conserere non admodum audebat, cum videret eos, qui imperatorem armati circumstabant, bellico ardore plenos et eo redactos desperatione, ut ad effundendam animam parati essent. (III.) Paulatim itaque conversus imperator ad Triballos instructa acie sese recipiebat, malo evidenti praeferens malum incertum. Ad externas enim quasdam gentes qui in calamitate sponte sua confugerint, eorum conditionem plurimum scimus valuisse saepenumero ad misericordiam ex verecundia excitandam: cum illae nationes vererentur fortasse et divinam indignationem, et existimationem hominum, quae vim quandam arcanam habet persuadendi plerisque nescio quomodo, ut eorum, qui antea floruerint, misereantur; tum videlicet, cum relata est retro fortuna, nec gradum invidiae obnoxium immota tenuit, tenerrimis talis male fulta. Cives autem, ubi semel fas abruptum est, implacabiles ut plurimum existunt, in iram ac civium caedem effusi. (IV.) Celerrime itaque spatium interiectum cum transcurrisset, circa ferme illos fines, quos adversa fortuna ademptos Romanis ad Triballos transtulerat, per totam commoratus est noctem, illud Leonidae Spartani, qui ad Thermopylas pugnavit, apud familiares suos usurpans, converso verborum ordine. „Adeste hic coenemus, ut in Orco

σωμεν". τῇ γε μὴν ὑστεραία πέμπει τοὺς τὸν Κράλην Σερβίας
 τὴν ταχίστην διδάξοντας τῆς συμπεσοῦσης τύχης τὴν τραγωδίαν
 καὶ πρὸς οἶκτον κινήσοντας ὅσον εἰκὸς, ἀναμνησθέντα τοῦ τῶν
 ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀπίστου καὶ ἀβεβαίου· καὶ ὡς ἀδήλους
 5 καὶ ἥμισυ ὠρισμένας ἔχει ταυτὶ τὰς ἐφόδους καθ' ὧν πορεύεται
 καὶ ὡς χρῆ περὶ τῶν κακοπραγούντων ὁπόσποτε βούλεισθαι τοὺς
 εὐπραγοῦντας αἰεὶ τὰ προσηγῆ καὶ χρηστὰ, δεδιότας τοὺς ἀφα-
 D νεῖς τοξότας τῆς τύχης καὶ τὰς τῶν ἄλλοτ' ἄλλως ἐρχομένων
 συμφορῶν λαβυρίνθους, τῶν πραγμάτων αἰεὶ συμφυῆς τὸ ἀπροσ-
 10 δόκητον πέρας μᾶλλον ἐχόντων, ἢ τὸ προσδοκώμενον, καὶ τὸ
 ἀτυχὲς μᾶλλον ἢ τὸ ἐπιτυχές. ἀλλὰ τις τῶν ἄγχιστα Ῥωμαίοις
 τὴν δίαίταν ποιουμένων ἐκεῖ Τριβαλλῶν, προλοχίσας τινὰς τῶν
 οἰκείων παρὰ τὴν ὁδὸν, χειροῦται τοὺς πρόσβεις, καὶ σφᾶς τὴν E
 ταχίστην κομίζει τῷ Ἀποκαύκῳ δῶρον ποθοῦμενον· καὶ στοργῆν
 15 ὁμοῦ καὶ φιλοφροσύνην πολλὴν εὐρηκῶς διὰ τοῦτο μετατίθησιν
 εὐθὺς καὶ σχῆμα καὶ δίαίταν ἐκεῖνος ἐκ Τριβαλλῶν ἐς τὰ τῶν
 Ῥωμαίων ἦθη. (E.) Τούτου δ' οὕτως συννεχθέντος, ἦν τις
 τῶν ἐνδόξων Τριβαλλῶν, τῆς χάρις ἡγεμονεύων καὶ ἄκρας ἐκεί-
 νης, Διβέριος ὄνομα. τούτῳ φιλία τις ἦν ἐκ παλαιοῦ πρὸς βα-
 F 20 σιλέα· ἧς ὁ βασιλεὺς ἐπὶ καιροῦ νῦν εἰς ἀνάμνησιν ἰὼν ἐπεμψεν
 εὐθὺς αὐτῷ δεξιὰν καὶ λόγους, ὁποίους καὶ ὅσους ἢ χρεῖα καὶ ὁ
 καιρὸς ἀπήτει· καὶ ἅμα συνταξάμενος ὦδενε τὴν ἐπὶ τὸν Κρά-
 λην Σερβίας, ὀπλίτην τε ἐπαγόμενος τὸν οἰκείον στρατὸν, θεῶ

A. C. 1342
 Imp. Io. Pa-
 laeol. 2

prandeamus." Ac postera quidem die mittit quamprimum ad Cralem Ser-
 viae, qui casus illius tragici certiore eum faciant, ac misericordiam illi
 moveant, quatenus par est, rerum humanarum infidelitate et fragilissima
 conditione ei commemorata. Incertum quippe ac minime determinatum
 esse, ad quos vicissitudines illae sint perventurae; et oportere in miseros
 proclivem ac benignam esse eorum voluntatem, quorum res secundae sint:
 extimescendos nempe inopinatos fortunae ictus et alternantium casuum la-
 byrinthos; cum id rebus semper a natura insit, ut exitum potius impro-
 visum habeant, quam eum qui sit praevisus, et infelicem potius quam feli-
 cem. Sed unus ex iis Triballis, qui Romanis illic proximi degebant, cum
 in insidiis iuxta viam collocasset quosdam ex suis, legatos comprehendit,
 eosque ad Apocaucum quam celerrime deducit, desideratissimum munus.
 Quapropter magnam apud illum caritatem et humanitatem nactus, Tri-
 ballorum habitu ac vivendi genere abdicato, statim se ad Romanum morem
 transfert. (V.) Is exitus legationis fuit. Erat autem apud Triballos vir
 quidam illustris, regioni illi et orae praefectus, nomine Liberius; quocum
 vetus Cantacuzeno amicitia erat. Eius iste tum opportune meminit, sta-
 timque hominem misit, qui dextram daret, et orationem haberet, qualem et
 quantam tempora illa poscebant. Simulque eo valere iusso, ad Cralem
 Serviae ire perrexit, armatum quidem secum adducens proprium exercitum,

A. M. 6850 δὲ καὶ ἀδύλοισ ἐλπίσι τὰ κατ' αὐτὸν ἐπιτρέψας. πολὺς γὰρ αὐτῷ
 Ind. 10 πάνταχόθεν ἐπήρητο τοῦ συρφετώδους ὄχλου καὶ ἀγροικικοῦ,
 P. 397 λάθρα καὶ λαμπρῶς ἐπιτιθεμένων ἄλλοθεν ἄλλων, κατὰ διαστή-
 ματά τε καὶ συστήματα, καὶ τὴν οὐραγίαν ἀκρωτηριάζειν πειρω-
 μένων καὶ τῶν σκευοφόρων ἔνια διαρπάζειν. τὰ πλεῖστα γὰρ τολ-5
 μῶσι (φάναι) γίνεται δεινὰ,

Ἵταν δι' ἐχθρῶς ποὺς ἀμείβηται χθονός.

- B (ς'). Ἀλλὰ πρὶν ἡμέρας ὅλης ὁδὸν ἀνύσαι, σπεύσας ὁ Λι-
 βέριος ἐπήντησεν αὐτῷ παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ χειρὶ καὶ γνώμῃ καὶ
 πάσῃ προθέσει δέξιωσάμενος τῆς ψυχῆς, καὶ ἐφ' ἡμέραις συ-10
 χναῖς ξενίσας, ἀνέπασέ τε καὶ λόγοις ἀνέθρόωσε φιλανθρωπο-
 τέροις, ἀθυμίας μακρῶς ἐμβριθέσι ῥοθίοις περιαντλούμενον φρό-
 νημα. ὁ γε μὴν βασιλεὺς τὸν ἐνόητα καὶ αὐτὸς ἀντιφιλοτιμούμε-
 νος τρόπον ἡμείβετό τε καὶ δαψιλέστερον ἐξ ὧν ἐπεφέρετο λι-
 C θοκολλήτων σκευῶν αὐτῷ καὶ ἀργυρωμάτων ἀντεχαρίζετο, καὶ 15
 V. 322 ἅμα τὸν νίεα Μανουὴλ ἐπηγγέλλετο δώσειν ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸν,
 εἰ πάντα βοηθήσειε τρόπον αὐτῷ καὶ τὰ πρὸς τὸν Κράλην Σερ-
 βίας εὔοδα θελή, διαλλακτῆς αὐτὸς καταστάς. ὁ δὲ παρόντα
 θεώμενος ἤδη καὶ τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν, καὶ τῆς τε ἐπανθού-
 σης τῷ ἦθει χάριτός τε καὶ ἀστειότητος καὶ ἅμα τῆς ἀγχινοίας 20
 D θαυμάζων, ὅτι πολλῷ τινι μέτρῳ ταύτην ἐπλούτησε προεβντέ-
 ραν ἢ κατὰ τὴν τῆς ἡλικίας ἀκμὴν, σφόδρα τε ὑπερήσθη τῷ
 λόγῳ καὶ μάλα τοι ἄσμενος ὑπεδέχετό τε καὶ ἀντεπηγγέλλετο
 πάντα πάνυ προθύμως πρῶσσειν τὰ κατὰ γνώμην, καὶ εἰ δέοι

Deo autem et spei incertae suas res committens. Instabat enim illi omni ex parte frequens vilium et rusticanorum hominum colluvies, qui clam et aperte, hinc atque illinc, sparsim et confertim adoriebantur, et extremam aciem caedere ac sarcinas aliquas diripere conabantur. Etenim gravia multa (ut his verbis utar) audentibus occurrunt,

Hostile si quis in solum inferat pedem.

(VI.) Sed priusquam diei unius iter esset confectum, festinans Liberius obviam illi venit, manuque et voluntate et omni cordis affectu salutatum, ac diebus aliquot continuis hospitio exceptum, recreavit, et verbis humanioribus animum eius confirmavit, ingentis desperationis gravissimis fluctibus oppressum. At imperator magnificentia et ipse cum eo certans, ita ut poterat, par pari referebat, ac de gemmata illa argenteaque supellectili, quam secum gestabat, largius remunerabatur. Quin et filium suum Manuelem daturum se illi generum pollicitus est, si sibi omni modo succurreret, et aditum ad Cralem Serviae aperiret, ac reconciliatoris officio fungeretur. Hic vero praesentem iam intuens imperatoris filium, gratiamque et urbanitatem, quae in illius moribus elucebat, ac solertiam simul admiratus, qua ille seniliori quam pro illo aetatis flore cumulatissime instructus erat, id sibi promitti vehementer gavisus est, ac lubentissime consensit, vicissimque se, quaecumque ille desideraret, summa animi alacritate facturum pol-

κινδύνους μακρούς τε καὶ ὑπερβάλλον τὸ μέγεθος κεκτημένους A. C. 1342
 ὑφίστασθαι. (Z.) Καὶ μὲν δὴ βεβαίοις καὶ ἀσφαλέσι τοῖς πρὸς Imp. Io. Pa-
 τὸν Κράλην αὐτοῦ γράμμασιν ἐφοδιασθέντι, καὶ παρμπομπούς laeol. 2
 τοὺς ἀποχρῶντας παρειληφῶτι, πεντεκαϊδεκαταῖω συμπέπτωκεν E
 5 ἔς τὸ τῶν Σκοπίων ἀφικνεῖσθαι πολίχριον· οὗ τῶν κρασπέδων
 ἄπτεται παραρρέων ὁ ποταμὸς Ἀξιὸς, ἔξ ὕρῶν τῶν αὐτῶν τῷ
 Στρομόνι ῥιγνύμενος· ὃς οὐχ οὕτω μέγιστος ὢν ἐκ πηγῶν εὐθύς,
 ἀλλ' οὖν ἐς τὸ κάταντες ἰὼν, καὶ πλείστοις ἄλλοις ποταμιοῖς καὶ
 χειμάρροισι τὸ ῥεῖμα κοινούμενος, καὶ ἐς Βαρδάριον μετατιθέ-
 10 μενος τοῦνομα, ἐνίοτε καὶ ναυσίπορος ἐνιαχοῦ καθίσταται, F
 (H.) Ἐνταῦθα δὴ καταλύσασιν ἱκανός τις ἔδοξεν εἶναι ὁ χῶ-
 ρος, ἀθυμία βαθεῖα καὶ πόνω μακρῶν βεβαπτισμένον ξενίσαι
 στρατὸν, εἰ καὶ ἥμιστα πάνυ τελέως, ἀλλ' οὖν οὐδὲ πάνυ τοι
 ἤτιον ἢ τελέως. εἰ γὰρ καὶ ἡδὴν τῷ πεινῶντι πάντα τινὰ ἄρτον
 15 εἶναι φασιν, ἀλλ' οὖν καὶ σφισι τέως τό γε ἄλλοφύλοις ἄγεσθαι
 νεύμασι, προσηρέσι δ' ὀπωσθηποῦν, ἡδὴ τι καὶ φιλόανθρωπον P. 393
 ἐνομιζέτο. τὸ γὰρ ἐν ὄροις ὑπερορίοις ἀπηρητημένους τοσοῦτον,
 καὶ τῶν οἰκείων ὄντας ἐκδήμονς οὐ μᾶλα ἐθέλοντας, εὐσεβέσιν ἀν-
 δράσι περιτυχεῖν, καὶ καταγωγίοις οἰοισδῆτισι ξενισθῆναι, ὅμοιον
 20 ἦν, ὥσπερ ἂν εἰ ἐκ ναυαγίου μεγάλου καὶ κλύδωνος ἀπροσδο-
 κήτῳ πρόσεσχημέναι συνέβη λιμένι τινί. τὸ γὰρ βοσκηματώδες
 ἦθος ἐκεῖνο καὶ ὄρειον, καὶ τὸ τῆς γλώττης καὶ γνώμης ἀπαί- B
 δευτιὸν τε καὶ βάρβαρον, ἢ τῆς διαίτης εἰρηναία καὶ ἔνσπονδος

6. Ἀξὸς apogr. Par.

licitus est, etsi oporteret gravissima et longe maxima adire pericula.
 (VII.) Huius firma et certa commendatione, per litteras ad Cralem scri-
 ptas, quasi quodam viatico munitus imperator, et sufficienti comitum turba
 stipatus, decimo quinto post die ad Scopiorum oppidulum pervenit: cuius
 muros praeterlabitur Axius. Qui fluvius ab iisdem montibus erumpens, a
 quibus et Strymon, non ab ipsis quidem statim fontibus ita magnus est;
 sed per declive fluens, et suas cum aliis tam fluviis quam torrentibus mul-
 tis undas communicans, proprio nomine in Bardarium mutato, aliquando
 et alicubi navigabilis existit. (VIII.) Ibi cum substitissent, locus idoneus
 visus est, in quo exercitus, maximo angore ac labore multo confectus, ho-
 spitio recrearetur, si non omnino bene, at saltem haud omnino male. Si
 enim dulcis est, ut aiunt, esurienti panis quilibet, et his quoque dulce tum
 habebatur atque humanum, quod nutibus regerentur, tametsi peregrinis,
 attamen quadamtenus mansuetis. Quod enim externo in solo tam longe a
 suis ablegati, et non sponte a patria extorres, in homines pios incidissent,
 et hospitii exciperentur qualibuscunque, perinde erat ac si magno ex nau-
 fragio hibernoque fluctu ad portum appellere datum esset. Brutum scilicet
 illud ac montanum vivendi genus, et tam in lingua quam in ingenio
 rude quiddam ac barbarum, tegebatur foederati ac pacifici convictus bene-

A. M. 6850 ἔκρουπτεν εὐνοία, μάλα τοι ἐν ἀνάγκης παραφανείσα καιρῶ, τὸ
 Ind. 10 πάνν βραχὺ τῆς εὐθυμίας πάνν τοι πολλαπλάσιον δρωῶντι περι-
 φανῶς. (Θ.) Ἐνταῦθά γε μὴν κατὰ χώραν ἀθήμερον κατα-
 λευκότα τὸν βασιλέα ἐντυχεῖν ἐς τὰ ἐνδότερα τῶν Τριβαλλῶν
 μετὰ τὴν ὑστεραίαν τῷ Κράλῃ γεγένηται, καὶ ἀσπασμούς τοὺς
 Cπροσήκοντας ἀλλήλοις ἀντιδοῦναι βασιλικῶς ἑκάτερον ἑκατέρῳ,
 καὶ χάρισι χάριτας, καὶ ὅσα εἰκὸς ἐν φιλοτιμίαις καὶ φιλοφρο-
 σύναις τοιαύταις ἀλλάξασθαι, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως ἑκατέρωθεν με-
 γαλοπρεπέσιν. χαρίζεται μὲν γὰρ ὁ βασιλεὺς τῷ τε Κράλῃ καὶ τῇ
 συζύγῳ πολυτελεῖ τινι κειμήλια τῶν αὐτοῦ θησαυρῶν· ἀντιδί- 10
 δωσι δ' ὁ Κράλης τῷ τε βασιλεῖ τὰ εἰκότα, καὶ ἅμα νομάς, καὶ
 Dδιαίτας, καὶ καταγῶγια, καὶ ὅσα πρὸς τὸ ζῆν ἔστιν ἐπιτήδεια
 τῷ τοῦ βασιλέως στρατῷ, γλισχρῶς μὲν καὶ σμικροπρεπῶς, καὶ
 κατὰ τὸ σύντροφον ἔθος. ἔσχε δ' οὖν ὁμοίως οὕτω ταυτί.

E γ'. Καὶ ἦν ὁ καιρὸς τηρικαῦτα περὶ τὰς τοῦ Ὁρίωνος ἐπιτο- 15
 V. 323 λίας· καὶ δεκαμηνιαῖον ἐνταυθοῖ τοῦ λοιποῦ συνελόντι φάναι τὸν
 πάντα διέτριψε χρόνον· ἐν ᾧ πολλῆς ὁ τούτου στρατὸς πεπειρα-
 ται δυσχερείας, κατὰ τε τὴν διαίταν, καὶ ὅποσα δεῖ τοῖς ἐν ἀλ-
 λοτρία τὸν βίον ἀνύουσι γῆ. ἐνδεία γὰρ πιεζόμενοι χρημάτων οἱ
 P. 399 πλείστοι πάνθ' ὑφίσταντο τὰ χαλεπώτατα. ὅσοις μὲν οὖν ἄηθες 20
 τὸ πάσχειν ὑπῆρχε κακῶς, δυσκαρτέρητος ἦν ὁ τόπος· καὶ ὁ
 χειμὼν ἐκεῖνος τοῦ βίου συχνὸς ἀπήνεγκεν. οἷς δὲ σύντροφον ἦν
 ἐκ πολλοῦ τὸ λιτὸν τῆς διαίτης, καὶ τό γε κατὰ τοὺς πάλαι Σπαρ-
 τιάτας ἐκεῖνους ἀρκεῖσθαι μάλῃ καὶ ὕδατι, καὶ προσταλαιπωρεῖ-

volentia, quae premente necessitate affulserat: quo tempore vel minima laetitia ita animum recreat, ut longe maxima videatur. (IX.) Illic ea die substitit ac diversatus est imperator. Postridie in interiorem progressus Triballiam Cralem convenit. Salutatio inter utrumque regio more facta. Munera etiam invicem oblata, et quaecunque in illis reverentiae atque amoris significationibus ultro citroque dari solent; non tamen pari utrinque magnificentia. Largitur enim imperator et Crali et eius coniugi sumptuosam quandam de thesauris suis suppellectilem; reponit autem Crates et imperatori quod congrueret, et simul imperatoris exercitui pabula, et coenationes, et diversoria et quaecunque ad victum necessaria sunt: parce tamen et sordide, et suo more. Caeterum ita haec se habuerunt.

3. Erat autem illud anni tempus, quo Orion exoritur. Atque ut brevi complectar, decem ex eo omnino menses in iis locis consumpsit. Per id tempus maximis incommodis conflictatus est exercitus, tum in victu, tum in iis omnibus, quorum indigent ii, qui alieno in solo vitam degunt. Pecuniae enim penuria coacti plerique extrema quaeque perferebant. Quicunque igitur durioris vitae insolentes erant, iis locus vix tolerabilis videbatur; et hiems illa frequentes extulit. Qui vero tenui victu uti iampridem didicerant, et, ut Spartani illi veteres, pane et aqua contenti fue-

σθαι τοῖς ὅλοις νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, τούτους οὐ μάλα A. C. 1342
 ἐξέπληττεν ὅσα φέροι δεινὰ τὸ τῆς ἀλλοτριᾶς ἡθες γῆς· ἀλλ' Imp. Io. Pa-
 ὁ τοὺς ἄλλους ἐποίει τυλαιπωρεῖν, σφίσι βίος ἦν ἀτυλαιπώρος. B
 οὕτω ῥῆδιον ἢ συνήθεια καὶ κοῦφον καὶ οὐ σφόδρα ἐπίπονον·
 5 ὥστε καὶ εἴ τις, ἐκ προθέσεως ἀγαθῆς ὠρηγμένος, τὸν ἄριστον
 ἔλοιτο βίον, ἀτυλαιπώρον ἂν εἶναι οἱ εὐθὺς τοῦ λοιποῦ βίον τε
 ἀνύειν ἀνώδυνον καὶ ἡδονὴν ἀθάνατον ἐν θνητῶ κτᾶσθαι σώ-
 ματι. (B.) Ἐγὼ δ' ἐνταυθοῖ τῆς ἱστορίας γενόμενος ἐβουλό-
 0 μην λεπτομερεστέραν τινὰ ποιήσασθαι τὴν ἀφήγησιν, καὶ δημη- C
 γορίας ἐκθεῖναι τοῦ βασιλέως, ὡς τε πρὸς τὸν Κράλην πεποιήται
 καὶ ὡς πρὸς τὸν οἰκεῖον στρατὸν ἐν καιροῖς τοῖς ἀνήκουσι, καὶ
 ὡς πρὸς αὐτὸν ἐκείνοι. δεῖν γὰρ ὡς τὰ πολλὰ καὶ πράξει λόγους
 καὶ λόγοις πράξεις πανταχῆ παρεξῆχθαι· μὴ μόνον ὅτι ψυχῆς
 5 εἰκόνας ἀμφοτέρω καὶ τῆς ἐν αὐτῇ κατοικούσης γνώμης καὶ γνώ-
 σεως αὐτάγγελοι κήρυκες, κἀντεῦθεν χρῆναι σαφεστέραν τὴν τῶν
 ἱστορουμένων προσώπων καὶ πραγμάτων γίνεσθαι δῆλωσιν διὰ D
 τῶν τοιούτων· ἀλλὰ καὶ ὅτι σκιαγραφία τίς ἐστι τῶν πράξεων
 ὁ λόγος· καὶ τούτων μὲν οὗτος ἡγεῖται· τούτου δ' αὐται κατόπιν
 ἔρχονται. ἀλλ' ἐπειδήπερ ὁρῶμεν ἐνίοις τῶ πλείονι μέρει τῆς συγ-
 0 γραφῆς ἐν ταῖς δημηγορίαις καταχρωμένους, διὰ τὸ μάλιστα
 πάντων ἐν ταύταις ἔχειν τὴν τῆς ῥητορικῆς ἐνδείκνυσθαι δύναμιν
 καὶ τὸ τῆς σφῶν σοφίας φιλότιμον, ὡς συμβαίνει ἐντεῦθεν τὸ
 πάρεργον μείζον τοῦ ἔργου καθίστασθαι, τὴν μέσην ἡμεῖς βα- E
 δίζειν ἐκρίναμεν δεῖν. ἐπανιτέον τοιγαροῦν ὁπόθεν εἰς ταῦτα ἐξέ-

9. δημηγορίας em. Boiv. pro δημηγορίαν.

rant, laboresque noctu et interdiu bellicos toleraverant, eos non ita fran-
 gebant mala illa, quae soli externi insolentia affert. Sed quae vita mole-
 stiarum plena aliis erat, iis molestiae expers videbatur. Adeo consuetudo
 ipsa pronum quiddam et leve est, et minime laboriosum. Quapropter si
 quis prudenti cogitatione inductus optimum vitae genus eligat, facile ei
 statim fuerit vitam laboris atque incommodi expertem de caetero agere,
 et voluptatem mortali in corpore parare sibi immortalem. (II.) Hac ego
 in parte historiae singula velim exponere minutius, easque referre orationes,
 quas imperator cum apud Cralem habuit, tum apud suum exercitum,
 prout occasio tulit; et eas etiam, quas illi cum eo. Convenit enim maxime,
 et factis dicta et dictis facta passim annecti; non solum quia utrumque
 illud animi imago latentisque in eo voluntatis et cogitationis genuinus veluti
 nuncius est; atque hinc existere oportet certiore personarum et rerum,
 de quibus agitur, notitiam: verum etiam quia in dictis adumbratio
 quaedam factorum est: et illa quidem praeire, haec autem pone sequi solent.
 Sed quia videmus quosdam maxima operis parte abuti ad conciones,
 quod in eis maxime locus sit ostentandae dicendi facultati et eruditionis
 ambitioni; unde fit, ut ipsa re maius quandoque existat id, quod est extra
 rem; idcirco mediam nobis viam tenendam esse censuimus. Redeamus ita-

- A. M. 6850 βήμεν. (Γ.) Τοῦ γάρ τοι βασιλέως τῷ Κράλῃ συνόντος καὶ
 Ind. 10
 V. 324 συνδιαιωμένου, οὐκ ἦν ἀμελεῖν οὐδαμῇ Βυζαντίοις τῶν κατ'
 ἐκείνου ἐπιβουλῶν· ἀλλὰ δόλοισι δόλους συνέζωραπτον, καὶ μυ-
 ρίους αἰεὶ θανάτους ἐξήρτηον κατ' αὐτοῦ. πέμπουσι τοίνυν ἐς μὲν
Γτοῦμφανῆς πρέσβεις ἀπαγγελοῦντας περὶ τε κήδους ὅσα ἐξείη, καὶ 5
 δυοῖν αἰρέσεων προτεθείσων βασιλέως ἕνεκα, ὁποτέρᾳ προσθεῖ-
 ναι βούλοιο δηλοῦν, ἢ δέσμιον τοντονὶ μετὰ τῆς ζωῆς δηλαδὴ,
 ἢ τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀφελόντα τοῦ σώματος ἐν Βυζάντιον μη-
 δὲν μελλήσαντα πέμπειν ὡς τάχιστα· ἤξειεν τε γὰρ κατόπιν εὐθὺς
 αὐτῷ τὴν τε θυγατέρα τῆς βασιλίδος, νύμφην ἐπὶ τῷ ἐκείνου 10
P. 400 παιδί, καὶ ἅμα τὴν τῶν μέχρι Χριστουπόλεως ἐκεῖθεν χωρίων
 καὶ πόλεων ἔγγραφον κυριότητα· ὡς γίνεσθαι μίαν λοιπὸν ἀρχὴν
 αὐτῷ συνεχῆ τὴν ἐκ Δαλματίας καὶ Ἰλλυρίδος, καὶ ὅσα μεταξὺ
 τῶν πρὸς ἕω τοῦ Ἰονίου κόλπου ψαύει πλευρῶν, ἄχρι Φιλίππων
 καὶ Χριστουπόλεως. (Δ.) Καὶ τὰ μὲν τῆς πρεσβείας καὶ προ- 15
 φανῆ τοιαῦτ' ἦν. ἃ δὲ κρύφα συχνὰ καὶ πολύτροπα προσεπέμ-
 πετο φάρμακα, ὁπόσα τὸ θανάσιμον εἶχεν ἐμφωλεῦον, ὅξυ τε
B καὶ δυσκαρτέρητον, Μιθριδάτου τινὸς ἐδεῖτο σαφέστερον ἀρι-
 θμεῖν ὃς τὴν ἐκ Παφλαγονίας ἔχων ἀρχὴν, ὁπόση διὰ Κολχίδος
 καὶ Δαζικῆς καὶ τῶν Καυκασίων ὄρων ἐρχομένη, καὶ παραλ- 20
 λάττουσα Τανάιν καὶ Μαιῶτιν, διήκει μέχρι καὶ ἐς Σκύθας τοὺς
 ἐσπερίους; καὶ πολέμιον κτησάμενος τὴν πάλαι Ῥωμαίων ἀκμὴν,
 καὶ δεδιὼς μὴ ζῶν ἀλώσιμος τῇ Πομπηίου γένηται χειρὶ καὶ τύχῃ,

que illuc, unde digressi sumus. (III.) Interim dum imperator apud Cralem commoratur et eius convictu utitur, nusquam Byzantii cessant struere illi insidias. Sed alios ex aliis dolos consuunt, et innumeras mortes conflant ei quotidie. Mittunt igitur palam quidem legatos, qui de affinitate quae-
 cunque oportet significant petantque, ut, duabus de imperatore conditioni-
 bus oblatis, utram eligere malit declaret: seu vinctum illum vivumque tra-
 dere; seu illius caput corpore abscissum sine ulla cunctatione Byzantium
 quam celerrime mittere: venturam enim subinde imperatricis filiam istius
 filio despondendam uxorem, simulque omnium illinc usque Christopolin lo-
 corum urbiumque potestatem scriptis consignatam, ita ut unum deinceps
 et continuum ei futurum sit imperium a Dalmatia et Illyrico, et omni illo
 citeriore tractu, qui Ionici maris orientalem oram attingit, ad Philippos
 usque et Christopolin. (IV.) Ac talia quidem erant, quae per legationem
 et aperte agebantur. Quae vero clam venena mittebantur, crebra ac mul-
 tiplicia, eaque pestem acrem atque difficilem celantia, ut singula percen-
 serentur, opus esset Mithridate illo, qui cum a Paphlagonia usque posside-
 ret imperium, quod per Colchidem Lazicamque, et Caucaseos montes, ul-
 tra Tanaim et Maetidem porrigebatur, et ad Scythas usque occiduos per-
 tingebat, et infensas sibi fecisset vigentes tum Romanorum vires, timeret-
 que ne vivus caperetur virtute ac fortuna Pompeii, venena omnia explora-

πάντων ἐπειρᾶτο φαρμάκων, καὶ πάντων ἐξήτει τὸ χρητίστον A. C. 1342
καὶ ταχύτατον εἰς τὴν χρειώδη τοῦ βίου ἀπαλλαγὴν. ὃ τοίνυν ἐκεῖ- Imp. Io. Pa-
νος ἐτόλμα καθ' ἑαυτοῦ, τοῦτ' ἔδρων ἐπιεικῶς οἱ Βυζάντιοι C
κατὰ τοῦ βασιλέως, μήτε μηδενὸς τῶν δηλητηρίων φαρμάκων,
μήτε μηδεμιᾶς φειδόμενοι τῶν ἐπιβουλῶν, ὅποσαι τε τοῖς πάλαι
εὐρηγται δεινοῖς τὴν κακίαν καὶ ὅποσαι τοῖς νῦν διὰ τὴν τοιαύ-
την ἐπινειότηντα χρειάν. (E.) Θαυμάσαι δ' ἂν τις, ὅπως ἅπαντ'
αὐτόθεν ἤλγχετό τε καὶ ἄπρακτα ἦν, τοῦ θεοῦ τὸν ἄνδρα φν- D
λάττοντος ἀπαθῆ καὶ πάντων ἀνώτερον· οὐκ οἶδ' ὀπότερον, εἴτε
τὴν ἄδικον καταδίξην, ἣν οἱ Βυζάντιοι καθάπαξ ἐψηφίσαντο
κατ' αὐτοῦ, καὶ ὧν ἐζημιῶται πολυειδῶν καὶ ποικίλων χρημά-
των, ἃ προσῆν ὑπὲρ ἀριθμὸν τουτῶν, μακρόθυμον ὑπομονὴν
ἀποχρῶσαν ἡγουμένου πρὸς βίασανον γνώμης, περὶ ἣν τὸ κριτή-
ριον ἅπαν τῆς θείας ταλαντεύεται δίχης· εἶθ' ὅτι μάλιστα πάν- E
των αὐτὸς ὑβρίζομενος οὔτε μὴν ἀνθύβριζεν ἐς τὸ παρὸν, οὔτ'
εἰς τὸ μέλλον ἠπειλεῖ, κότον ἴσως ἔχων ὄφρα τελέσῃ· ἀλλ' ἐκῆ-
δετο μάλιστα τῆς τῶν ὑβριζόντων καὶ πολεμούντων σωτηρίας
ἅπαντα τρόπον, καθόσα φιλία δίδωσιν ἀκραιφνῆς. (ς'.) Καὶ ἴν'
ἐκ πολλῶν μέτρια παραθῶμεν ἐνταυθοῦ· τοσαύτην εἶχε τὴν τῶν F
κακῶν ἀμνηστίαν, ὥστ' ἐν τοσοῦτοις συνειλημμένος κινδύνοις,
καὶ οἷον εἰπεῖν ἐν ἔιδον βεβυθισμένος γαστρὶ, μεμνησθαι τῶ ἱε-
ρεῖ παρεκελεύετο πρῶτον μὲν Ἄννης τῆς βασιλίδος ἐν ταῖς ἱεραῖς
ὑμνωδίαις, δεύτερον δὲ τοῦ ταύτης νείως, καὶ τρίτον αὐτοῦ

18. φιλία δίδωσιν ἀκραιφνῆς em. Boiv. pro φιλία δίδωσιν ἀκραι-
φνῆς.

verat, et omnium efficacissimum praesentissimumque paraverat, quo posset vitam, ubi necesse esset, abrumpere. Quod ille igitur in se ipsum ausus fuerat, id Byzantini sedulo et strenue in imperatorem moliebantur, nullis nec venenis nec insidiis parcentes, quascunque sive antiqui scelerum artifices invenissent, sive nostrae aetatis homines in eiusmodi usum excogitassent. (V.) Id vero miretur aliquis, quo pacto omnia statim deprehenderentur et irrita fierent, Deo hominem illaesus et his omnibus altioem servante. Utrum statuam nescio: an iniustam sententiam, qua eum Byzantii condemnaverant, et multiplicis ac variae infinitaeque pecuniae multationem, summa cum patientia ab eo exceptam, censuerit Deus sufficere ad explorandam hominis mentem, circa quam totum divinae iustitiae versatur examen; an quod ille maximis contumeliis affectus nec ulcisceretur statim, nec in posterum minaretur ultionem (dolorem fortasse tacitum servans, donec expleret), sed eorum saluti in primis, qui ipsum iniuria afficiebant ac bello persequerentur, quantum provideret, quantum sincera amicitia praestare potuisset. (VI.) Et ut de multis pauca quaedam hic subiiciamus, adeo iniuriarum erat immemor, ut periculis tot circumsessus, et in ipsis, ut ita dicam, Orci visceribus demersus, sacerdotem iusserit meminisse sacris in cantibus primum quidem Annae imperatricis, deinde

- A. M. 6850 μετὰ τῆς ὁμοζύγου βασιλίδος Εἰρήνης· καὶ ταῦτα ἐν ἀλλοτρίᾳ
 Ind. 10 ὧν δυναστεία καὶ γῆ, καὶ μηδ' ἐλεύθερον ἄερα δυνάμενος ἀνα-
 P. 401 πνεῖν. οὐ μόνον δ', ἀλλὰ καὶ ὕπουπερ ἂν ἀλλαγῆ πανταχῆ δι'
 V. 325 εὐφῆμου τῆς μνήμης τὸ οἰκεῖον ἤλιπεν ὄνομα δύνασθαι φέρε-
 σθαι, κακῆ προηγείσθαι τῆς βασιλίδος Ἄννης τοῦνομα καὶ πρὸς
 γε τοῦ ταύτης νείως μεθ' ἀπάσης ἐκέλευε γνώμης καὶ προαιρέ-
 σεως· ὡσπερ ἄρα καὶ πρὸς Αἰτωλοὺς τε καὶ Θετταλοὺς τὸν Ἄγγε-
 λον ἀποστέλλοντι Ἰωάννη, ὡσθ' ἐκόντων ἄρχειν αὐτῶν, ὡς προϊόν-
 τες ἐροῦμεν πλατύτερον, προὔργου γέγονε διακελεύεσθαι τε καὶ
B παραγγέλλειν τούτου γε εἵνεκα μάλιστα πάντων, καὶ μὴ πρότερον
 μεθίναί, πρὶν αὐτὸν τελεσιουργὰ τὰ τοιαῦδε πρὸ παντὸς ἐπαγγελί-
 λασθαι δρᾶν παραγγέλματα. εἴσεται δὲ πάντως ἐς τὸ ἀκριβές,
 ὅς ἂν ἐντύχη ζητήσας τῷ πρὸς αὐτὸν θεοπίσματι, ταῦτά τε καὶ
 ὅσα τούτοις προστίθῃσιν ὅμοια, τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων πᾶσαν
 νέμειν αἰδῶ καὶ εὐλάβειαν διὰ βίου κελύων. (Z.) Τοῦθ' ἰα-
C ρνὸν ἔγωγε μόνον καὶ ἀποχρῶν ἤγημαι, τῶν ἄλλων ὁπόσα τὴν
 ὁμοίαν τοῦ ἥθους ἐγγένειαν ἔχει σιωπωμένον, ἅπαντας πείθειν,
 οἷς νοῦ καὶ φρονήσεως μέτεστιν ὁπωσοῦν, θειοτέρα προνοία διοικ-
 εῖσθαι τὰ πάντα, καὶ μηδαμῆ κατὰ τὸ αὐτόματον φέρεσθαι,
 μηδ' ἀπὸ τέχης τινὸς, μήτε μηδὲν τῶν ἀπάντων ἕτερον, μήτε
 τὴν τούτου πρὸς τὴν βασιλεύουσαν πόλιν ἀναίμακτον εἴσοδον
 καὶ τὴν τῶν βασιλικῶν ἀντίληψιν θρόνων, οὕτω μακροὺς καὶ
D πολυειδεῖς καὶ θανάτου φάναι γείτονας νενικηκότι κινδύνους· ἀλλ'
 αὐτῷ μὲν ἀμοιβὴν τῆς μακροῦς καρτερίας, πᾶσι δ' αὖ ἐλπίδων

fili illius; tertio denique sui coniugisque suae Augustae Irenes; idque in aliena ditione ac terra cum esset, nec libero quidem spiritu frui posset: neque ibi solum, sed et quacunquē praeterea suum nomen honorifici praeconii commendatione circumferri posse sperabat, illic Annae imperatricis et filii eius nomen praeire omni studio ac voluntate iubebat. Sic ad Aetolos Thessalosque Ioannem Angelum cum mitteret, illis volentibus praefuturum; quemadmodum infra dicemus fuscus; nil ei fuit potius, quam ut iuberet praeciperetque illud maxime: nec prius eum dimisit, quam ille eiusmodi mandata re ipsa exequuturum se ante omnia promisisset. Atque haec quivis exploratissime percipiet, rescriptum ipsum nactus: neque haec solum, sed et quaecunquē alia his similia addit, iubens eum, quamdiu victurus sit, Romanum imperium omni honore et reverentia colere. (VII.) Unum ego illud puto sufficere ac satis esse (caeteris omissis, quae generosam indolem pariter arguunt) ad persuadendum omnibus, qui mentis et prudentiae non sint omnino expertes, diviniore providentia omnia gubernari, non autem volvi temere; atque ut nihil aliud, ita nec illud casu factum fuisse, ut Cantacuzenus sine sanguine principem urbem intraret et solio imperatorio potiretur, periculis tantis et tam multiplicibus exantlatis, ipsoque, ut ita dicam, triumphato mortis limine: sed fuisse illud ipsi quidem Cantacuzeno diuturnae patientiae mercedem; aliis vero spei bonae confir-

ἔρεισμα χρηστῶν, οἷς ἡ γνώμη τὴν τῶν δεινῶν καρτερίαν πέρας A. C. 1342
 εὐγενὲς ἐκδέξασθαι ὑπισχνεῖται. (H.) Εἰ γὰρ πάντα καθ' ἕκαστα Imp. Io. Pa-
 βουληθεῖμεν ἀφηγεῖσθαι, ὅποσα πέπρακται μὲν ἐπίβουλα κατ' laeol. 2
 αὐτοῦ τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ὅποσοι φιλίας ὑποκριταί, πάντων δ'
 5 ὑπέρτερος πρὸς τῆς ἄνωθεν ἦν τηρούμενος δεξιᾶς, δέδια μὴ τις
 φιλίας με γράφηται πρὸς τὸν ἄνδρα μακρῶς τῶν ὅσοι γυμνά- E
 σιον ἕτεροι γλώττης ποιοῦνται τὴν τῶν ἐν γε τῷ παρόντι γινομέ-
 νων συγγραφικὴν ἀφήγησιν ἡμῖν γε παραπλησίως. εἰ γὰρ τις τῶν
 ἔξωθεν τοῦ τὰ τοιάδε συγγράφειν ἐστὼς γυμνασίου, καθάπερ τις
 10 Ἑλληνοδόκης καὶ ἀπαθῆς ἀθλοθέτης, ἐθελῶ σκοπεῖν, ὅψεται
 μὲν τοὺς ἄλλους ὀργῇ καὶ θυμῷ στρατηγουμένους καὶ γράφον-
 τας παρὰ τοσοῦτον πάθους ἐκείνους οὐ μᾶλα ἐκτός, παρόσον F
 ἀληθείας οὐδ' ὄλως ἔμεγε ἐκτός. (Θ.) Οὐ γὰρ λελείπεται μοι
 τῶν πάντων ὡσπερ οὐδὲν τῶν ἐπαινουμένων, οὕτως οὐδὲ τῶν
 15 ψεγομένων οὐδὲν, εἴ τι καὶ τούτῳ σαφῶς ἀνθρώπῳ γε ὄντι ἡμάρ-
 τηται, εἴτε κατὰ γνώμην καὶ βούλησιν, εἴτε κατ' ἄγνοιαν, εἴ-
 τε καὶ τῆς τοῦ χρόνου τε καὶ τῶν ἀναγκαίων βιαζομένης πραγμά-
 των φορῶς. πάντων γὰρ τούτων μόνα τὰ κατὰ γνώμην καὶ βού- P. 402
 λησιν ἔχει τὸ κράτος τῶν ψόγων καὶ τῶν ἐπαίνων. ὅσα δὲ ῥεού-
 20 σης τό γε δοκεῖν αὐτομάτως καὶ λόγων τῶν προσηκόντων τῆς τύ-
 χης ἐκτός, καὶ νῦν μὲν τὸ εὐδαιμον χορηγούσης τοῖς γινομένοις
 ὄλη δεξιᾷ καὶ δρόμοις ἀσχέτοις, νῦν δὲ τῆς εὐθείας ἀποπλανώ-
 σης, καὶ πρὸς κρημονὸς ὀδηγουμένης ὁμοῦ καὶ σκοπέλους ἀτοπη-
 μάτων, καὶ πράγματα θρήνων μεστὰ καὶ δακρῶν μακρῶν προ-

15. τούτῳ em. Boiv. pro τούτο.

mationem; iis videlicet, quibus mala fortiter tolerantibus animus suus glo-
 riosum exitum spondet. (VIII.) Quod si omnia sigillatim percenseamus,
 quae et inimici et amicitiae simulatores insidiosae adversus eum machinati
 sunt; quibus tamen omnibus altiore eum praestitit divina ipsa dextra;
 verear, ne me studii erga illum nimii accuset aliquis ex iis qui linguam, uti
 nos, exercent in conscribenda temporum nostrorum historia. Enimvero
 si quis extra illam historicorum palaestram constitutus, tanquam agontheta
 aliquis ac pugnae arbiter incorruptus, spectare velit, videbit certe alios
 irae animoque obsequi tanquam duci, atque ita scribere, ut quemadmo-
 dum ego non omnino absim a veritate, sic et ipsi ab omni prorsus af-
 fectu non sint alieni. (IX.) Mihi enim ut nihil eorum quae laudantur,
 ita nec eorum quae vituperantur quidquam omnittetur, si quid ab isto ut-
 pote homine peccatum constet, sive consilio ac voluntate, sive per igno-
 rantiam, sive temporum ac necessitatis vi cogente. Ex his quippe omni-
 bus ea sola maxime laudanda aut vituperanda sunt, quae non sine consilio
 ac voluntate fiunt. Quae vero accidunt fluente, quantum quidem videtur,
 temere et citra legem certam fortuna (nempe haec modo felicitatem larga
 manu et profuse impertitur; modo a recta via aberrantes in praeceps agit
 atque in scopulos temeritatis, facessitque iis negotia luctus ac lacrymarum

- A. M. 6850 ξενούσης, οἷς κακοπραγεῖν πρὸς τῆς ἀγούσης τὰ πάντα προνοίας
 Ind. 10 B γενεομοθέτηται, ταῦτα δ' οὐτ' ἂν αὐτὸς ἐπαινοίην ἐκὼν γε εἶναι,
 οὐθ' ὀλοσχερῶς ταῖς τῶν ψεγομένων ἔγωγε θείην μερίσιν. οὐ
 γὰρ πράξεις μᾶλλον αὐτὸς ὁμολογήσαιμ' ἂν ταῦτ' εἶναι τοῦ
 δρῶντος, ἢ φορὰν τινα ἄλογον (ὡς γε εἴρηται) τύχης, ἢ εὐγνω- 5
 μονούσης, ἢ χοίνικας συμφορῶν οὐ μᾶλα εὐμενῶς ἀπεριπολεῖν
- V. 326 αἰρουμένης καθ' ὧν ἐπείγεται δυσμενῶς. ὡς γοῦν ἀστεφάνωτον,
 ὃ μὴ κατὰ πρόθεσιν γνώμης εὐδοκιμεῖ, οὕτως ἀκατηγόρητον
 Coίλομαι δεῖν, ὃ μὴ κατὰ προαίρεσιν ἀτυχεῖ. (I.) Δειχθέντος τοι-
 γαροῦν, ὡς διὰ τὴν ἐκούσιόν τε καὶ ἀπὸ γνώμης ἐκείνην καρτε- 10
 ρίαν, καὶ τὸ μὴ ἐθέλειν ἀμύνεσθαι τοὺς τότε λυποῦντας, οὐδὲ
 μέχρι χειλέων ἄκρων, νημερίαν αὐτῷ τῶν κινδύνων κατέστησεν
 ὃ δίκαιος ἄνωθεν ἀθλοθέτης ἐν τοσοῦτῳ χειμῶνι καὶ κλύδωνι τῶν
 κακῶν, δειχθήσεται πάντως πλατύτερον κατὰ χώραν ἡμῖν γενο-
 D μένοις, τοῦ λόγου προβαίνοντος, καὶ ὅπως ἐν ὑστέροις συμπέ- 15
 πτωκε τούτῳ πάντα τὰναντιώτατα, τηρεῖν βουλομένοις τὸ τῆς
 ἱστορίας ἀληθὲς ταυτησί, καὶ πείσαι τοὺς ταύτη συνεσομένους
 τῷ χρόνῳ, καὶ κατ' ἐμπάθειαν ἠντιναοῦν μήτε τὰ ἐπαινῶν καὶ
 θαύματος τοῦ ἀνδρὸς, μήθ' ὅσα τῆς ἐναντίας ἐβλάστησε ὀλῆς,
 ἐξαιρεῖν τῷ λόγῳ νομιζεῖν ἡμᾶς τοῦ χρεῶν ὑψηλότερον· ἀλλ' 20
 αὐτὴν ὡς ἔτυχεν ἔχουσα τὴν ἀλήθειαν ἀφηγουμένοις πιστεύειν,
 E καὶ μίαν τιὰ τὴν ὠφέλειαν ἐνατέρωθεν πάντας καρποῦσθαι,
 συνορῶντας εἰκός τε καὶ μᾶλα τοῖς σπέρομασιν ἀρόμττον κατόπιν
 ἰὸν τὸ γεώροιον· οἷς μὲν ἐξ ἀγαθῆς προαίρεσεως ὀρμᾶσθαι ἐνῆν,

plena, quos esse infelices iussit omnipotentis providentiae decretum), quae inquam a fortuna sunt, ea ego nec laudaverim mea quidem sponte, neque omnino retulerim in eas res, quae vituperari debent. Ea enim non tam eius, qui agit, opera esse dixerim, quam temerarium quendam fortunae impetum, seu faventis, seu omni calamitatum genere saevientis adversus eos, quos hostili animo invadit. Quemadmodum igitur corona minime donandum illud puto, quod praeter sententiam praeclare acciderit, ita nec damnandum illud censeo, quod praeter voluntatem male successerit. (X.) Postquam itaque ostenderimus, patientia illa voluntaria ac deliberata, et eo quod ulcisci eos nollet qui tum molesti erant, factum esse, ut in tanta calamitatum tempestate tantisque fluctibus iustus ac caelestis praemiorum dispensator periculis depulsis tranquillum eum esse iuberet; ostendemus utique fusius suo loco, procedente hoc opere, quonam pacto adversissima ei omnia posthac acciderint, veritatem historicam retinere cupientes, ac persuadere iis, qui in hanc temporum partem inciderint, ne nos existiment quocumque affectu ductos supra modum dictis exaggerare ea, quae in illo homine vel laude et admiratione digna exstiterunt, vel ab radice contraria pullularunt: sed nobis veritatem, prout se habuit, exponentibus credant, et unam quandam utrinque omnes utilitatem percipiant, consentaneam videntes. et congruentem seminibus segetem sequi; et iis, qui a bono pro-

ἀγαθόν· οἷς δ' ἐξ ἧς ἀντιβαίνει μοίρας τὰ χεῖρω καὶ μοχθηρώς A. C. 1342
 τὸ ἀδικοῦν ἀνθολλίζεται πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας εὐθύτητα, τοῦ- Imp. Io. Pa-
 τοις δ' αὖ τοῦναντίον ἔπαν. ὅθεν δὴ καὶ ἐπανακτίον τὸν λόγον. laeol. 2
 (IA.) Ὁ γάρ τοι βασιλεὺς, τριάκοντά που μόνας ἡμέρας ὤμι- F
 5 ληκῶς τῷ Κρούλη μετὰ γε τὴν εἰς αὐτὸν κáθοδον, τελευτῶντος A. M. 6851
 ἤδη τοῦ θέρους ἐκείνου, καὶ ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου, καὶ Ind. 11
 τῶν ἀμπέλων ἀκμαίονσών καὶ μονονοχί τοὺς τρογυτήρας τρανῆ
 τῇ γλώττῃ προζαλουμένων, ἦκε μετὰ τε τῶν οἰκείων δυνάμεων,
 καὶ πρὸς γε μακροῦ πλειόνων τῶν ἐκ Σερβίας ὄπλων, ἐπὶ τὴν
 10 πόλιν Σερρόων, αἰρήσειν ἐλπίζων αὐτὴν ἀμαχητι, συλλαμβανόν- P. 403
 των ἴσως ἐνδοθεν συγχῶν προδοτῶν, ὅποσοι θερμοότερον τοῦτω
 προσέκειντο, καὶ μάλα ῥαδίαν τὴν εἴσοδον κρύφα γράφροντες
 ἐπηγγέλλοντο. ἀλλὰ τοῦ θεοῦ κáνταῦθα σαφῶς τοῖς τούτου βου-
 λήμασιν ἀντιπράττοντος, ἄπρουκτός τε ἦν ἡ σπουδὴ καὶ μά-
 15 ταιος ὄχλος ἢ πῦσα παρασκευή. πρὶν γάρ αὐτὸν περιστρατοπε-
 δεύσαντα τῇ πόλει πολεμίους χεῖρας ἐπενεγκεῖν, νόσημά τι θα-
 νάσιμον ἐνσκήπτει τῷ στρατοπέδῳ τῶν Τριβαλλῶν· εἴτε τῆς τῶν B
 σταφυλῶν ἀταμιεύτου καὶ ἀφειδοῦς βρώσεως, εἴτ' ἄλλης ἡγησα-
 μένης αἰτίας, οὐκ οἶδ' ὁπότερον. πάσης οὖν ἀμηχανούσης καὶ
 20 χειρὸς καὶ γνώμης λατρικῆς πρὸς τὸ πάθος, συγχῶ καθ' ἡμέραν
 ἐκάστην νεκροὶ κατωρύττοντο· καὶ ἐπειδὴ βραχυτάτων ἐντὸς
 ἡμερῶν ὑπέρ τοὺς χιλίους ὁ θάνατος ἐξήνεγκε τοῦ βίου, καὶ
 πλείους ἐπὶ τούτοις ἐξάγειν ἠπειγέτό τε καὶ ἐπηγγέλλετο, ἄραντες C

posito orsi fuerint, bona evenire; iis vero, qui unde peiora pugnant in-
 ceperint et ab ea parte, qua iniustitia armatur adversus rectum ac veri-
 tatem, iis inquam adversa omnia accidere. Sed et inde revocanda est ora-
 tio nostra. (XI.) Vix triginta dies cum Crale post adventum suum com-
 moratus imperator, abeunte iam illa aestate autumnoque ineunte, vigenti-
 bus vitibus ac vindemiatores clara paene voce advocantibus, venit cum
 copiis et suis propriis, et ex Servia longe pluribus, ad Serrhas urbem,
 nullo labore captum iri eam a se sperans, conspirantibus intus fortasse
 proditoribus non paucis, iis videlicet, qui isti vehementius studebant, fa-
 cillimumque ingressum missis clam litteris promittebant. Verum Deo illic
 quoque huius voluntati evidenter adversante, conatus ille irritus fuit, et
 inane impedimentum totus belli apparatus exstitit. Ante enim quam infesto
 exercitu propius admoto urbem circumsedisset, morbus quidam lethalis Tri-
 ballorum castris infligitur: sive intemperans et immoderatus uvarum esus,
 sive alia quaecunque causa praecessisset. Utrum certe statuam nescio.
 Cum itaque nihil adversus hoc malum nec manus nec ingenium medicorum
 valeret, frequentes quotidie mortui defodiebantur. Quia igitur mors intra
 paucissimos dies sustulerat ex vita homines plus quam mille, ac plures prae-
 terea efferre properabat minabaturque; motis quam celerrime castris re-

A. M. 6851 τὴν ταχίστην ἐπανῆκον ἐκείθεν ἅπαντες, ἀπαγγέλλοντες τῷ Κρούλῃ
Ind. 11 τὸ χωρὶς ἀνθρωπίνου πολέμου συμπεπτωκὸς δυστύχημα τῷ
στρατῷ.

V. 327 δ'. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ἐπειδὴ καὶ ὁ τοῦ φθινοπώ-
D ρου καιρὸς ἐξῆς ἐτελεύτα, καὶ ῥάδιον οὐπω μανθάνειν τοῖς φί-
λοις ἦν, ὅπως ἔχει τὰ βασιλέως, ἐν ἀλλοτρίᾳ γῆ συνδιαιωμένου
βαρβάρους καὶ ξένους ἤθεσι, δέδειχε μὲν δὴ πρῶτος Ἀμοῦρ ὁ
Πέρσης, ὁ Ἀνδῶν ἀρχηγός, ὅσον ἐν τοῖς καρδίας θαλάμοις

A. C. 1343 ἔθαλπε τὸν τοῦ βασιλέως ἔρωτα. χειμῶνος γὰρ ἤδη μεσοῦντος,
Imp. Io. Pa- καὶ θαλάσσης ὁμοῦ καὶ ἀέρος πολλὴν ἐχόντων τὴν ἀταξίαν καὶ 1
laeol. 2

Εσύγχρυσιν, σὺν πολλῷ τῷ στρατῷ διαβὰς τὸν Ἑλλησποντίαν πορ-
θμὸν ἐζήτει μάλᾳ τὸν φίλον φερμῶς. καὶ ἐπειδὴ ῥάδιον οὐκ
ἦν αὐτῷ μήτ' ὀφθαλμοῖς οἰκείοις ἐκείνον θεάσασθαι, μήτε μα-
θεῖν ἐν οἷαις τύχαις ἐκείνος τηνικαῦτ' ἦν· ἐκώλυε γὰρ τὸ πολὺ
τοῦ ψύχους, καὶ ἅμα χιῶν τηνικαῦτα κατενεχθεῖσα κατὰ δαψι- 1
λὲς ἀπόρευτον ἐποίει καὶ ἄβατον τὴν ἐς ἐκείνον ὁδόν· ἐλθὼν

P. 404 ἤσυχῃ παρεστρατοπέδενσε περὶ τὰ τοῦ Διδυμοτείχου προύστεια,
καὶ δουλικὴν τινα πεπομφῶς ἐκείθεν Εἰρήνην τῇ βασιλίδι προσκύ-
νησιν, αἰθροῖος διενυκτέρευέ τε καὶ διημέρευεν ἐγκατερωῶν τῇ τῆς
χειμερινῆς ὥρας ἐκείνης σκληρότητι, καὶ τὸν φίλον ἀπόντα ζη- 2
τῶν, κακ μέσης ἀποκλαιόμενος τῆς ψυχῆς· καὶ πολλὰ πρὸς
τῆς βασιλίδος καλούμενος εἰς ὄψιν ἐκείνη τὸ παρῶπαν ἐλθεῖν

Βούκ ἠνείχετο. (B.) „Ποίοις γὰρ” ἔφρασκεν „ὄμμασι βλέψω δακρῶν
δακρῶσαν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ, τοσοῦτον ἀποδημοῦντι χρόνον ἐν
ἀλλοφύλων χερσὶ, καὶ ἥκιστα σαφῶς ἐγνωσμένη γῆ. αὐτός τε 2

diere inde omnes, Crali eam nunciaturi cladem, quae exercitui citra ullum
ab hominibus bellum acciderat.

4. Haec cum ita se haberent, et ipsius autumnī tempore mox exeunte,
facile haud esset imperatoris amicis discere, quo loco illius res essent, con-
victum alieno in solo habentis cum hominibus, quorum barbari essent ac pe-
regrini mores; ostendit primus Amurius ille Persa, Lydorum dux, quantum
in intimo corde amorem imperatoris foveret. Media enim iam hieme, cum
esset plurimum tum in mari tum in aëre perturbationis atque confusionis,
magnis cum copiis trajecto Hellesponti freto, amicum suum anxie quaeri-
tabat. Et quia ipsi facile non erat vel eum oculis suis intueri, vel discere,
quae tum eius esset fortuna (nam vis frigoris obstabat, et praeterea ef-
fusae tum largius nives iter ad illum intercludebant atque inivium efficie-
bant), tacite progressus circa Didymotichi suburbia castrametatus est,
et servili quadam inde salutatione ad Irenen imperatricem missa, noctes
diesque totos manebat sub dio, hibernae asperitatis patiens, et absentem
amicum requirens, atque ex intimo pectore lacrymas ciens; saepiusque
ab Augusta vocatus in illius venire conspectum haud sustinebat. (II.) „Qui-
bus enim,” aiebat, „intuebor oculis flentem propter absentiam imperato-
ris, in potestate exterarum gentium et ignotissimo in solo degentis. Enim-

γὰρ διαβράγειν ἂν πρὸς τὰς παρούσας τύχας ἐκείνης ἰδῶν, καὶ τὰς περισχούσας τὴν βασιλικὴν οἰκίαν τραγηδίας τε καὶ ἀδοκί-
 5 τούς φεῦ συμφοράς· καὶ ἅμα αὐτὴν, ἀντὶ τοῦ παριμνησθε-
 σθαι, πρὸς μείζους ἀναφλέξω τοὺς θρήνους. οὐ θεωρίας οὖν ὁ
 10 τὸ πάθος, καὶ δριμυείας μὲν κομίζειν δοκεῖ μοι τὰς φλεγμονάς,
 δριμυτέρους δ' ἐπάγειν μου τῇ ψυχῇ τοὺς προσητῆρους· ἐπεὶ τὸν
 ἐντυπωθέντα μου τῇ καρδίᾳ κάλλιστον φίλον βλέπειν οὐκ ἔχω,
 τοῖς βασιλικοῖς στρατοπέδοις περικυκλούμενόν τε καὶ ἐγκαλλωπι-
 15 ζόμενον." (Γ.) Καὶ οὐκ ἔλεγε μὲν ταῦτα τῇ γλώττῃ, οὐκ ἔπασχε
 δὲ τὴν ψυχὴν. ἀλλὰ μίκροῦ τινι μείζον το πάθος ἔνδον αὐτοῦ
 τὴν ψυχὴν ἐντροπέλει καὶ ἔκαιεν, ὡς ἐμφανέστερον πολλαχῇ
 προοιοῦσαν δείξειν τὴν ἱστορίαν αὐτὸς ἰσχυρίζομαι. οὕτως οὐ
 20 βάρβαρον ὁ βάρβαρος εἶχε τὸν τρόπον, ἀλλ' ἡμερον καὶ παιδείας
 15 Ἑλληνικῆς τὸ παρόπιον ἐχόμενον. ἡ γὰρ ὁμοιότης τῶν τρόπων, V. 323
 εἰ μὴ τι πλεον, ἀλλ' οὖν Ὀρέσταις ὁμοῦ καὶ Πυλάδαίς σαφῶς
 εἰσποιεῖ· οἱ μὲν γὰρ ὁμόφυλοι, καὶ αἱμάτων συγγενικῶν, καὶ
 νόμων καὶ μαθημάτων μετεσχηκότες ὁμοῦ τῶν αὐτῶν· ὁ δὲ βάρ-
 20 βαρον ἔχων τὴν γένεσιν, καὶ βαρβάροις ἠθεσί τε καὶ νόμοις συν-
 τεθραμμένους, καὶ ἄλλοφύλῳ χρώμενος φωνῇ καὶ γλώττῃ καὶ
 διαίτῃ, καὶ πολλαῖς μὲν θαλάσσαις, πολλοῖς δ' ὄρεσί τε καὶ
 φάραγξι Καντακουζηνοῦ διίστάμενος, ἄμικτον εἶχε πάντη τὸν
 βίον αὐτοῦ καὶ ἀγνώτα καὶ ἄλλόφυλον· φαίην δ' ἂν καὶ ἐν

16. σαφὲς con. Boiv.

22. φάραγξι em. Boiv. pro φάλαγξι.

vero et ipse dirumpar, si praesentem illius fortunam intuear, tragoedias-
 que illas et inopinatas heu calamitates, quae imperatoriam domum undique
 circumstant. Et illam simul tantum aberit ut consoler, ut maiori luctu incen-
 dendam. Non igitur visitandi nunc tempus, sed uberrime flendi. Gravis
 enim hic dolor, qui et acres admovere mihi stimulos et violentas animo meo
 faces videtur subiicere; quoniam haud datur eum, cuius impressam gero
 in corde imaginem, amicum intueri pulcherrimum, imperatoriis circum-
 septum ornatumque exercitibus." (III.) Nec vero id lingua eius sic dice-
 bat, ut animus non afficeretur. Sed multo maiori intus dolore pectus fla-
 grabat atque incendebatur. Idque affirmare ausim pluribus exemplis decla-
 ratum iri evidentius, procedente hac historia. Adeo non barbaros habebat
 homo barbarus, sed humanos mores, et Graecam plane institutionem redo-
 lentes. Morum enim similitudo, si nil amplius, at Orestas certe Pyladas-
 que inter se conciliat: et erant quidem illi eadem gente oriundi et sanguine
 cognato iuncti, iisdemque et legibus et disciplinis imbuti. Iste autem bar-
 baris parentibus natus, moribus et legibus barbaris a pueritia institutus,
 peregrino et sermone et victu cum uteretur, longo mari, multis et monti-
 bus et vallibus profundis a Cantacuzeno divisus, vitam prorsus disiunctam
 et illi ignotam agebat, qualem quivis alienigena: quin et pro hostili habi-

- A. M. 6851 *ἐχθρῶν τεταγμένον μοίρα· ὡς μακροῖς τισι διὰ ταῦτα τοῖς μέ-*
Ind. 11 F *τροις τουτοῖ παρειαύνειν ἐκείνους εἰς λόγον φιλίας, καὶ πολὺ*
τὸ ὑπερβάλλον τῆς θέρμης τὴν τούτου μᾶλλον κεκτῆσθαι σχέσιν,
ἢ τὴν ἐκείνων. (A.) Εἰ δέ τις Καντακουζηνῷ χαριζόμενος τὸ
πᾶν τῆς βελτίονος αἰτίας τουτωῖ φέρων ἀνατιθεῖη, ἀδικήσειεν
ἂν ἐς τὸ προφανές τὴν ἀλήθειαν. ἄμφοτέροις γὰρ εἴ τις τουτὶ
παρέχοιτο τάγαθόν, οὐδένα ἂν σχοίη, ὅστις καὶ μέμφεσθαι βού-
λοιτο. εἴ τις δ' ἐκείνου καθάπαξ τοῦτ' ἀφαιροίη τάγαθόν, ὅτι
- P. 405 *βάρβαρον ἔσχε τὸ γένος καὶ ἤγιστα συγγενές, οὐδένα ἂν οἶμαι*
σχοίη τῶν πάντων, ὅστις οὐκ ἐπιεικῶς μέμψαιτο. τὴν γὰρ τῆς 1
ψυχῆς ὁμόνοιάν τε καὶ συγγένειαν οὐχὶ τὸ γένος, ἀλλ' ἢ τῆς
γνώμης δείκνυσι ταυτότης. ὡς γὰρ ἐν τοῖς μουσικοῖς ὄργανοις,
ὅσα ἐν αὐλοῖς καὶ λύραις καὶ κιθάραις καὶ τυμπάνοις, οὐχ ἢ
τῶν τόπων ἐγγύτης τὴν τῆς ἁρμονίας δημιουργεῖ συμφωνίαν,
ἀλλ' ἢ τῆς φωνῆς ἑμιελῆς ὁμοιότης, κἂν ἀλλήλων πόρῳ που 1
- B *τὴν τοπικὴν τύχωσιν ἔχοντα θέσιν τὰ τῆς φωνῆς τελεσιουργὰ,*
οὕτω δὴ τὸ παραπλήσιον δείκνυται κἂν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυ-
χαῖς, κἂν ἄλλοφύλους ἔχοντες τύχωσι τὰς τοῦ γένους κρηπίδας,
κἂν μυριοῖς ὄροις γῆς καὶ θαλάττης ἀλλήλων ἀπέχωνται. (E.) Βε-
βαιότερα δ' ἔσται τοῖς εἰρημένοις ἐχέγγυα, ὅποσα προΐοντι τῷ 2
λόγῳ λελέξεται περὶ τοῦ βαρβάρου τοῦδε τὸ γένος καὶ οὐ τὸν τρό-
πον ἀνδρός· οἷον δὴ κάκεινο. πλεῖστα γὰρ τῆς βασιλίδος Εἰρή-
- C *νης ἐκ Διδυμοτείχου πεμπούσης, ὅποσα εἰς τροφὴν ἐπιτήδεια, καὶ*
ὅσα ἐν ἐνδύμασι, καὶ ὅσα νυκτερινῆς σκέπης ἀποπληροῦντα
χρεῖαν τὴν τοῦ χειμέριου ψύχους ἀποσοβεῖν ἐδύναντο τηρικαῦτα 2

tam ausim dicere. Eloque fit, ut longo ista intervallo illos ratione amicitiae transierit, et eius magis quam illorum affectus ad summum fervoris gradum pervenerit. (IV.) Quod si quis Cantacuzeno blandiens in eum conferat quidquid melioris causae fuit, veritatem is manifesta iniuria afficiat. Ambobus sane si quis hanc tribuat laudem, carebit reprehensione. Si vero aliquis totam alteri eripiat, eo quod barbarus genere fuerit ac minime nobis affinis, neminem puto omnium fore, qui non illum merito reprehendat. Animorum quippe coniunctio et cognatio non ex genere aestimatur, sed ex eo quod utriusque eadem sit voluntas. Quemadmodum enim in instrumentis musicis, tibiis, lyris, citharis, ac tympanis, non locorum vicinitas musicum efficit concentum, sed sonorum modulata consensio, etsi locis disiuncta sint ea quae soni efficientia sunt, tantundem quoque deprehendere est et in hominum animis, etsi forte ex gentibus diversis generis sui originem ducant, etsi infinitis a se invicem distent terrae ac maris intervallis. (V.) Iis porro, quae dixi, fides deinde firmior constabit ex iis, quae procedente hoc opere dicentur de homine illo, genere quidem at non moribus barbaro; cuiusmodi est istud. Cum ex Didymoticho imperatrix Irene plurima ei mitteret, quae ad victum aut ad vestitum pertinerent, quaeve nocturnorum tegminum usum explerent, ac saevientem tum temporis

δριμύτητα, οὐδὲν οὐδαμῆ προσεδέξατο· ἀλλ' ἔφησεν εἶναι σα- A. C. 194
 φῶς τῶν ἀτοπωτάτων, ἐν ἀλλοτρίᾳ καὶ ὑπερορίῳ γῆ σκληρότητι Imp. Io. Pa
 πλείστη προστετηκότος τοῦ φίλου, διάγειν ἐν εὐπαθείαις αὐτόν. laeol. 2
 καὶ εἰ μὲν ἐντῆν αἵμασι ψυχῆς βύβαντα σκηνὴν ἐν ταύτῃ με D
 5 σκηνοβατεῖν, ἦν ἂν μοι τοῦτο παραμύθιον εὐγενές πρὸς ἔνδειξις
 τῆς ἐν καρδίᾳ φλογὸς καὶ τοῦ πρὸς τὸν φίλον ζῶντος πόθου.
 ἔπει δ' ἀσώματος ἢ ψυχῆ γενομένη κηλίσιν αἱμάτων οὐκ ἀναπέ-
 φυρται, οὐχ ὄρω τίς μηχανῆ βελτίων γένοιτ' ἂν ἔμοι τῶν περι-
 σχουσῶν με τῶν ὀδυνῶν ἀπαλλάττουσα. (ς'.) Ἐλύπει γὰρ καὶ
 10 κομιδῆ συνετάρατε μὴ μόνον τὸ τοῦ βασιλέως πάθος αὐτόν,
 ἀλλ' οὐχ ἤτιον καὶ τὰ τῆς βασιλίδος δάκρυα, κατὰ τὰς πολυ- E
 πενθεῖς τρυγόνας θρηνοῦσης τε καὶ ἀνωμένης μάλα πικρῶς περὶ
 τοῦ συζύγου καὶ βασιλέως, καὶ σφόδρα ἀδημονούσης, καὶ ἅμα
 πανταχόθεν ἐς βύθους ὠθουμένης μακροῦς, τοῦ καθάπαξ καὶ
 15 αὐτό γε τὸ ζῆν ἀπογῶναι. οἳ τε γὰρ ἐκ Βυζαντίου πολέμιοι, μέ-
 χρι προαυλίων Διδυμοτείχου συχνὰς τὰς ἐφόδους ποιοῦμενοι, μι-
 κροῦ καὶ τειγῆρεις ἐβιάζοντο τούτους καθῆσθαι· ὅ,τε λιμὸς
 μετὰ τῶν συνεχῶν καὶ πολυπλόκων ἐπιβουλῶν χαλεπώτερος F
 πολλῶ τῶν ἔξωθεν πολέμιος ἦν, ἅτε συνέστιος καὶ ὁμόστεγος V. 329
 20 ὑπάρχων αὐτός· οἳ τε φρουροὶ καὶ ἡμεροσκόποι τῶν Βυζαντίων,
 τὰ ἐνεδρά τε πάντα καὶ τὰς παρόδους διαλαχόντες, ἐμποδῶν ἐγί-
 γνοντο μάλα γε ἐθελούση δι' ὄτωνδῆποτε λάθρα μανθάνειν περὶ
 τοῦ βασιλέως. (Ζ.) Παρεμυθεῖτο τοίνυν τοιαύτης τύχης τρα- P. 406

hibernorum frigorum vim arcere possent, nihil unquam accepit; plane ab-
 surdum esse dicitans, dum amicus alieno in solo, patriis finibus procul,
 fortuna durissima conflictaretur, vivere se interea molliuscule. „At saltem
 (inquiēbat) si liceret animae sanguine tingere tentorium, atque in eo me
 spectandum proponere, illustre hoc mihi solatium esset, quo flammam, quae
 ardet in corde, vivumque amici desiderium palam ostenderem. Quoniam
 autem anima, incorporea cum sit, nulla sanguinis labe respersa est, non
 video quam praeterea meliori arte eos dolores, quibus nunc opprimor,
 possim levare.” (VI.) Angebant enim eum ac vehementer conturbabant,
 non imperatoris duntaxat calamitas, sed et lacrymae imperatricis non mi-
 nus. Nempe haec querularum turturum more lamentabatur et acerbissime
 moerebat ob absentiam coniugis imperatoris, de quo erat valde anxia. Tum
 eadem simul in maximis periculis versabatur, quae eam sic ex omni parte
 circumstabant, ut ipsius quoque vitae spem prorsus abiiceret. Nam et hos-
 tes ad ipsum usque Didymotichi limen Byzantio subinde excurrentes moe-
 nibus paene clausos sedere istos cogebant: et fames, cum insidiis continuis
 et multiplicibus coniuncta, externo hoste longe erat importunior, quippe
 domestica et contubernalis. Custodes praeterea ac speculatores Byzan-
 tini, omnes et latebras et viarum inter se partiti aditus, obstabant eidem,
 quo minus clam per quoscunque de imperatore sciscitaretur; id quod tamen
 valde cupiebat. (VII.) Solabatur itaque illam Amurius in talis fortunae

A.M. 6851 γωδίαις συνοῦσαν αὐτὴν, καὶ ὑπισχεῖτο πάση ψυχῆς προθυμία
 Ind. 11 τὰ κατὰ γνώμην ἄπανθ' ἐπηρετεῖσθαι, κὰν δέη καὶ θάνατον
 ὑπομένειν αὐτόν. ἐπεὶ δ' ἡ φορὰ τοῦ χειμῶνος ἐκείνου νύκτωρ καὶ
 μεθ' ἡμέραν αἰεὶ πρὸς τὸ ἀκμαιότερον προῦκοπτε, καὶ ἀνέλι-
 στον τέως ἐτίθει τὸ τοῦ ἀέρος μειδίωμα, καὶ ἅμα πολλὴ καὶ συν-5
 Βμῶνος ἔτικτεν ἀκμὴ καὶ πρὸς γε τῶν ἀναγκαίων ἢ ἀπορία, καὶ
 μήθ' ἑαυτῷ μήτε τοῖς φίλοις ἔν γε τῷ παρόντι βοηθεῖν αὐτῷ ῥά-
 διον ἦν, ἐμποδῶν ἱσταμένον τρόποις ἀποθρόητοις τοῦ θείου βουλή-
 ματος, οἴκαδε τὸν Ἑλλήσποντον διαβάς ἐπανήει. (H.) Τῆς δὴ 10
 τοιαύτης τοῦ Πέρσου σπουδῆς εἰς τοῦτο τέλους ἐληλυθυίας, δεύ-
 τερος ὁ τὰ πολέμια κράτιστος, καὶ τῶν ἐν Διδυμοτείχῳ κατα-
 Cλειφθέντων στρατηγῶν (ὡς εἰρήκειμεν) εἷς, Μανουὴλ ὁ Ταρχα-
 νειώτης, ὅς δὴ καθ' αἷμα προσήκων τῷ βασιλεῖ καὶ ἡρωϊκός
 τις ἦν ὁ ἀνὴρ, καὶ τὰ πάντα γενναῖος, καὶ χεῖρα καὶ γνώμην 15
 καὶ σώματος ἀναδρομήν; καὶ πολλαῖς μὲν ἐναθλήσας μάχαις πο-
 λεμικαῖς, πολλαῖς δ' ἐγκαρτερήσας πληγαῖς, κράτιστος γέγονε
 τὰ ἐς πείραν πολεμικὴν· δι' αὐτὴν δὴ καὶ στρατηγὸς τῶν ἐν Διδυ-
 Dμοτείχῳ δυνάμειον πρὸς τοῦ βασιλέως καταλειφθεὶς ψυχὴ τις
 ἦν τοῖς ἐκεῖ τηρικαῦτα καὶ χρηστῶν ἐλπίδων θησαυρός· οὗτος 20
 οὖν μόνος θαρσύνων τέως ἐπὶ ζήτησιν ἐξῆει τοῦ βασιλέως,
 πεμφθεὶς ἐκ Διδυμοτείχου πρὸς τῆς βασιλίδος Εἰρήνης· οὗ γὰρ
 ἦν ἡρεμεῖν ἀγνωοῦσιν ὅποι τὸ τῆς βασιλείου τύχης τε καὶ συμφο-
 ρῆς εἰπεῖν τραγωδικῆς ἐκεχωρήκει πρῶγμα· δι' ὃν πολλοὺς τε

tragoediis, promittebatque, exsequuturum se omni studio quidquid illi visum foret, etsi mors esset ipsa subeunda. Verum quia hiemis illius vis diu noctuque vehementius semper ingravescebat ac spem interim serenioris caeli intercludebat, simulque exercitum Persicum frequens et continua quaedam lues depascebatur, quam et saevissimum frigus pariebat, et ipsa quoque rerum ad victum necessariorum penuria; ac neque sibi neque amicis facile ille poterat in praesenti opitulari, obstante divina voluntate, arcanis nescio quibus rationibus, domum traiecto Hellesponto regressus est. (VIII.) Cum is fuisset exitus Persicae illius expeditionis; proximus Cantacuzeno rei bellicae gloria ex ducibus Didymotichi relictis unus (ut diximus) Manuel Tarchaniotes, imperatoris cognatus, vir heroibus similis ac per omnia strenuus; manu, consilio et corporis proceritate praestans; qui bellicis laboribus exercitatus, et multa vulnera constantissime perpessus, summam in re militari comparaverat experientiam, ideoque ab imperatore praefectus iis copiis, quae Didymotichi erant, animae cuiusdam instar ac velut bonae spei thesaurus iis esse videbatur: is, inquam, solus tum animo confisus quaesitum exivit imperatorem, Didymoticho emissus ab Irene imperatrice. Quiescere enim haud poterant, quamdiu ignoraturi essent, quo fortunae ac tragicae, ut ita dicam, calamitatis res imperatoris processissent: propter

ἀνηρτλήκασι μόχθους καὶ βίας καὶ ἔτ' ἀντλεῖν ἔμιλλον. διὰ δὲ A. C. 134
 δέος οὗτος τὴν εὐθείαν καταλιπὼν ἐπὶ τὰ εὐώνυμα ἀνοδίας τε Imp. Io. P.
 διετέλεσε χρώμενος καὶ πρὸς χωρία παραβαλλόμενος ὑψηλὰ καὶ E
 δυσπόρευτα, ἕως ὑπερβαλὼν τὸ ὕψος τὸν Αἴμιον ἔλαθεν εἰς τὴν
 5 Τριβαλλῶν ἐκπεπτωκῶς γῆν ἀθῶος κακῶν. ἔνθα τὸν βασιλέα
 ζητήσας τε καὶ εὐρών, καὶ ὅσα εἰκὸς ὠμιληκῶς, τάχιστα ἐπανῆ-
 κεν εἰς Διδυμότειχον, ἀγγελίας κομίζων τοῖς τε ἄλλοις καὶ μύ-
 λιστα πάντων Εἰρήνῃ τῇ βασιλίδι σφόδρα ἀληθεῖς καὶ ἀκαπη-
 F
 λεύτους, καὶ δόξας ὡσπερ ὑφ' ἡλίῳ μάλα καομένοις ζέφυρός τις
 10 ἀναψύξεως. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

έ. Ἦρος δ' ἀρχομένου τὰς δυνάμεις αὐθις ἀναλαβὼν ὁ P. 407
 βασιλεὺς ἦγεν ἐπὶ τὴν πόλιν Σεθῶν, καὶ ὅσα περίξ εἰσὶ φρού- V. 330
 ρια καὶ προχώματα μέχρι Φιλίππων. κἀπειδὴ πείραν προσάγων
 ἐν τοῖς ὁμοίοις ἦν ἀντρχήμασιν, ἐμποδὼν ὡς ἔοικεν ἰσταμένον
 15 τοῦ θείου βουλήματος, ἔδοξεν αὐτῷ διαβαίνειν εἰ δύναιτο μέχρι
 καὶ ἐς Διδυμότειχον, τοὺς μάλα ποθοῦντας ὀψόμενός τε καὶ
 ὀφθησόμενος. ἐπεὶ δὲ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐπικούροις τε καὶ συμμά-
 χοις Τριβαλλοῖς, ἀκηκόοσι πολλὴν εἶναι τὴν ἐφεδρεύουσαν τῶν B
 ἐναντίων δυνάμιν περὶ τὰ πρόσω στενὰ τῆς Χριστοῦπόλεως, ἀν-
 20 θίστασθαι συνέβαινε πρὸς τὸ δόγμα διὰ δειλίαν καὶ δέος, καὶ
 ἄλλῶς βλακισωτέροις οὔσι καὶ τὰς ὑπερορούς οὐ σφόδρα ἀγα-
 πῶσιν ἐκστρατείας, ὀπίσω ἀπήλλαττεν αὐθις ἐς τὰς τῶν Τρι-
 βαλλῶν νομὰς καὶ αὐτὸς, ἄκων τε καὶ μάλα πλείστους ἐπαγόμε-
 νος κατὰ καρδίας τοὺς τῆς λύπης ἄνθρακας, διὰ τὸ μὴ κατὰ C

quem multos labores, multa gravia et iniqua exhausserant, et adhuc exhausturi erant. Relicto igitur ob metum recto tramite, sinistram versus per avia contendere arduisque ac difficilibus locis applicare se perrexit, donec Haemo monte superato, in Triballorum terram illaesus furtim delapsus est: quaesitumque imperatorem invenit, et cum eo, quantum par erat, colloquutus celerrime inde Didymotichum rediit, habens quae nunciaret tum aliis, tum omnium maxime imperatrici Irenae, vera admodum et minime fucata; ac talis adveniens, qualis iis qui nimio solis ardore torrentur Zephyri aura refrigeratrix. Et haec quidem ita se habuerunt.

5. Vere autem ineunte coactas iterum copias imperator duxit ad Serphas urbem, et quaecunque circum occurrunt Philippos usque castella ac propugnacula. At ubi tentata res est pari infelicitate, obstante nimirum divino numine, visum est ipsi transire, si posset, Didymotichum usque, ut eos a quibus vehementissime desiderabatur videret, et ab iis videretur. Sed quia Triballi, quos secum habebat socios ac foederatos, audientes magnam esse hostium manum in insidiis collocatam apud Christopolitanas fauces, ultra ituris oppositas, eius voluntati obstiterunt timiditate ac metu; cum et alias ignaviores essent et longinquis expeditionibus non admodum gauderent; idcirco regressus est iterum in Triballorum fines, invitum quidem et plurimas doloris faces suo ipse cordi admovens, eo quod minime ei

- M. 6851
Ind. 11
- γνώμην δὴ πουθεν αὐτῷ τὰ πράγματα ἀπαντῶν. πεποιήται μὲν-
τοι τὴν ἀναχώρησιν μέχρι καὶ ἐς πόλιν τὴν Στρουμιμίτζαν, καὶ
ὅσα ἐπέκεινα χωρία ἦν ἀναπεπταμένα τε καὶ ἱππήλατα· ἔνθα δὴ
καὶ τὸν Κράλην Σερβίας τὰς ἐπαύλεις ποικίσθαι τέως συνέβαιεν.
(B.) Εἷς δ' ἦν ἤδη τῶν αὐτῷ ἐπομένων καὶ ὁ Ἀσὸν Ἰωάννης. 5
ὁ γὰρ πρὸ βραχέος ἐπιτροπεύων ἦν Μελενίκου φρούριον, ἐντο-
D λαῖς νῦν βασιλικαῖς τῷ Χρέλῃ παραδεδωκὼς πρὸς βασιλέα ἀφί-
κετο, καὶ διετέλει συνὼν αὐτῷ, συσκηνοῦντι τέως τῷ τῶν Τρι-
βαλλῶν ἡγεμόνι. (Γ.) Ἐτυχε δ' ἀφικμένη τηρικαῦτα καὶ πό-
λειως Βεῤῥοῖας πρεσβεία τῷ Κράλῃ, λόγους περὶ ὧν ἀπῆται κο- 10
μίζουσα καὶ ζητοῦσα μαθεῖν ἀκριβῶς, ἃ κατὰ γνώμην ἐστίν.
ἀπῆται δ' ἐπήκοον τὴν πόλιν τούτῳ γενέσθαι καὶ ὑποχείριον, τῇ
E ἄκροπόλει φρουρὰν Τριβαλλῶν ἐμβυλόντι, πρὶν ἂν ἀκουσίῳν
αὐτῶν πολέμου νόμοις ἔξανδραποδίσθαι τε καὶ διαρπάσῃ καὶ πό-
λιν καὶ οἰκίας ἅμα καὶ γυναῖξιν καὶ τέκνοις. τοῖς μὲντοι πρε- 15
σβεύουσι καταπλαγεῖσι πρὸς τὴν τῶν λεγομένων ἐμβροίθειαν καὶ
ἀποτομίαν ἔδοξε βέλτιον λάθρα κοινολογήσασθαι τῷ βασιλεῖ
P. 408 Καντακουζηνῷ, καὶ δοῦναι λαμπρὰς τὰς ἐγγύας, εἰ βούλοιο
τὴν ταχίστην λαθῶν παρεισελεθεῖν καὶ λαβεῖν ἀπονητὶ τὴν πόλιν
αὐτόν. εἶναι γὰρ μανιώδους ψυχῆς καὶ γνώμης, αἰρεῖσθαι πρὸ 20
τοῦ ἡμέρου τὸ βάρβαρον, καὶ προτιμᾶν τῆς ὁμοφύλου τὴν ἀλλό-
φυλὸν τε καὶ νόθον ἡγεμονίαν. τούτων οὕτω συσκευασθέντων
καὶ κρωθέντων πρὶν αἰσθέσθαι τοὺς Τριβαλλοὺς, λόγοις ἀπα-
B τηλοῖς τισι μετεωρίσαντες τὴν τοῦ Κράλη διάνουαν οἱ ἐκ Βεῤῥοῖας
πρέσβεις ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησαν, ἀπαγγέλλοντες τοῖς ἐν Βεῤ- 25

ex sententia res succedebant. Rediit tamen retro ad urbem usque Strum-
mitzam, et quaecunque illac aperta atque equitabilia loca sunt; ubi et
Crales Serviae tum forte diversabatur. (II.) Iam autem illum sequebatur
et Ioannes quoque Asanes. Hic enim paulo ante praecerat Melenici castello.
Mox cum illud imperatoris iussu Chreli tradidisset, contulerat se ad impe-
ratorem, et ei, Triballorum regis contubernali, comes adhaerebat. (III.)
Forte eo tempore advenerat ex urbe Berrhoea legatio, actura cum Crale
de iis rebus, quae ab eo petebantur, et quidnam decrevisset sciscitatura dili-
genter. Petebat autem ille, ut urbem in sua potestate et manu haberet,
ac Triballicum praesidium in arcem introduceret, antequam per vim et
belli iure urbem, domos, mulieres liberosque in servitutum redigeret at-
que diriperet. At legatis, dictorum duritia et acerbitate percussis, melius
visum est clam cum Cantacuzeno imperatore colloqui, ac fidem ei suam
omni cautione adstringere, si in urbem furtim et quam celerrime sese in-
tromittere eamque ipse nullo labore capere vellet. Esse enim animi ac
sententiae furentis, barbariem humanitati praeferre, gentilique externam
et illegitimum potestatem. His ita compositis, ac priusquam Triballi per-
ciperent constitutis, Cralis animo captiosis quibusdam verbis suspensio, le-
gati Berrhoeenses domum reversi suis civibus renunciant et dura Cralis

ροία τήν τε τῶν τοῦ Κράλη λόγων βαρύτητα καὶ ἄς ἀναγκα- A. C. 1345
σθέντες αὐτοὶ συνθήκας αὐτοκρατορικὰς πεποιήνται πρὸς βασι- Imp. lo. Pa-
λέα, τοῦ καιροῦ σχεδιάσαντος τὴν τοιαύτην παραχρῆμα ἐπίνοιαν. laeol. 2

(A.) Βραχεῖαι μετὰ τοῦτο παρορχήκεσαν ἡμέραι, καὶ τὰς οἰκείας V. 331

5 ὁ βασιλεὺς δυνάμεις ἀνυλαβῶν ἐπὶ κνηγέσια δῆθεν ἐξῆει, καὶ
περιπάτους ἀνέσεώς τινος καὶ ὀρεστώνης βασιλικῆς. καὶ μὲν δὴ C
οὐπω τρεῖς ἐκεῖθεν ἡμέραι παρῆλθον, καὶ τὴν πορείαν ἐπιταχύν-
νας σφόδρα ἀταλαιπώρον εὔρε τὴν εἰς Βεῤῥοίαν εἴσοδον, σὺν
πάνυ πολλῇ τῇ προθυμίᾳ καὶ ἡδονῇ καὶ ὑπτίαις τὸ δὴ λεγόμε-

10 νον ἔποδεξιμένον τῶν Βεῤῥοίεων χερσὶ. τοῦτο γὰρ ἔν πρῶγμα ὄν
ἀμφοτέροις ὠφελείας μακροῦς καὶ γαλήνης ἅμα γέγονεν αἴτιον,
ἀπαλλαγῆσι τῶν τοῦ Κράλη χειρῶν ἐν ταῦτῳ. Θεοῦ δ' ἦν πάν- D
τως τὸ χρῆμα, τοῦ τὰ δυσχερῆ ποιοῦντος ῥάδια, καὶ τοῦναντίον
αὐτὸ ὁπότε βούλοιο, καὶ οἷστισιν ἐθέλοι τρόποις. (E.) Ἐπεὶ γὰρ

15 τεθέαται τε καὶ ἔγνω σαφῶς τὸν βασιλέα περιφρονούμενόν τε καὶ
ὑβρίζόμενον ὑφ' ὧν ἐν ἐλπίσιν ἔκειτο δοχῆς καὶ στοργῆς ἀξιοῦ-
σθαι, μετέθετό τε τὴν γνώμην εὐθὺς καὶ αὐτὸς καὶ δρασμὸν ἐκ
τῆς μνήμης γίνεσθαι ἐκὼν γε εἶναι ἐδίδον τῶν τε μελετηθέντων καὶ
κρωθέντων ἐν τῷ ἀφανεί τῆς οἰκείας καρδίας βουλευτηρίῳ τοῦ E
20 ἐπιόντος χρόνου πρὸς ἀμοιβὴν δι' αὐτὸν ἀγαθῶν· καὶ πρὸς ἐπι-
βουλὰς τέως ἀπησχόλει τὸν νοῦν, καὶ ὄλος πρὸς Βυζαντίους ἦν
ὑποφρέων, καὶ πρὸς τὰς ἐκεῖθεν ἡρέμα καθελκόμενος ὑποσχέσεις.

(ζ'.) Ἄλλ' ὥσπερ πανταχοῦ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης μελέτης ἠτιώμενα
κεῖται τοῦ θείου βουλήματος, οὕτως ἐπικρατέστερα κἀνταῦθα νῦν

responsa, et pacta, quae cogente necessitate, cum id consilii ipsa res statim animo suggestisset, ipsi cum imperatore suapte auctoritate fecerant. (IV.) Pauci inde effluxerant dies, cum imperator suas copias secum ducens egreditur, venatum scilicet ambulatumque, regio quodam relaxationis otiique genere; necdum tribus ex eo diebus elapsis, accelerato itinere, facillimum ad Berrhoeam urbem aditum offendit, excipientibus eum maximo studio Berrhoeensibus ac supinis, ut aiunt, manibus. Eadem enim utrisque res magnam simul et utilitatem et tranquillitatem afferebat; quoniam eadem via utrique manibus Cralis elabebantur. Atque illud sane opus Dei erat, facilia exhibentis ea quae difficilia sunt, et contrarium quoties iuvat et quibus vult modis efficientis. (V.) Etenim Cralis, cum videret exploratumque haberet, despici et contumeliose haberi imperatorem ab iis, a quibus speraverat se humane ac benigne exceptum iri, mutavit et ipse statim sententiam, atque e memoria excidere ultro passus est, quae propter illum bona procedente tempore vicissim sibi in posterum promiserat, et in arcana cordis curia decreverat: coepitque applicare animum ad parandas insidias totusque ad Byzantios vergere, ac promissis, quae illinc veniebant, paulatim allici. (VI.) Sed ut in omni re consilia humana divinae voluntati subiiciuntur, ita tum quoque illic vicere ea quae ab iis, quorum erat pericu-

- A. M. 6851 ἐγγερόνει, ἃ μηδ' ὄλωσ οὐδαμῆ προσεδοκᾶτο τοῖς κινδυνεύουσι, μηδ'
 Ind. 11 F ἐπὶ καρδίαν ἀνέβη θνητήν. τῷ μὲν γὰρ βασιλεῖ ἥδιστόν τι καὶ
 ἐλευθέριον ἀναπεπνευκέναι ἐπῆλθεν ὄψε, καὶ τῶν κατ' αὐτὸν
 πραγμάτων ἀρχὴν νομίσει τοντὶ καὶ κατάστασιν πρώτην· τῷ δὲ
 τῶν Τριβαλλῶν ἀρχηγῷ δι' ὀργῆς ποιῆσθαι τὸ συμβάν, καὶ 5
 μεταμέλω μακροῦ τὴν ψυχὴν κατατήκειν, ὅτ' ἐν χεροῖν ἔχων με-
 θῆκεν ὑπ' ἀβουλίας τὸν μακροῦν θησαυρῶν γενησόμενον αἴτιον,
 P. 409 κατὰ τε πλοῦτον ἀρχῆς ὁμοῦ καὶ χρημάτων καὶ ἀφοβίας τῶν ἐφε-
 ξῆς δαψίλειαν. (Z.) Ἐβούλετο μὲν οὖν πόλεμον ἄρασθαι κατ'
 αὐτοῦ, καὶ μάχης ἄρξαι περιφανοῦς. δεδιὼς δ' αὖ, μὴ πρὸς 10
 ἀθέρησιν πρῶτος χωρήσας αὐτὸς τῶν ὁμωμοσμένων ἀντιπράτ-
 τοντι προφανῶς ἐντάχῃ τῷ θεῷ, κἀντεῦθεν ἥττης ἀγώνισμα
 γένηται μέγα καὶ ἁμαρτῆς ἕξ ἀνθρώπων χλεῦης κληροῦχος εὐθὺς,
 B ἐπέσχεν ἕς γε τὸ παρὸν, σιγῶσι λογισμοῖς δαπανῶν τὴν ψυχὴν.
 ἔφθῃ γὰρ ἐκατέρων μεταξὺ δι' ὄρκων βεβαιωθείσα συμφωνία, 15
 μηδέτερον μηδετέρῳ ποτὲ γίνεσθαι κώλυμα πρὸς εὐτυχίαν ἦντι-
 ναοῦν ἀπαλλαγῆσιν ἀλλήλων, ἀλλ' ἐμμένειν τοῖς ἀσύλοις ὄροις
 αἰεὶ τῆς φιλίας, καὶ συγχωρεῖν ταῖς τῶν Βυζαντίων ὑπηκόοις πό-
 λεσιν, ὅτω βούλοιντο προσχωρεῖν ὁπῶσποτε, νῦν μὲν καθ' ὁμο-
 λογίαν, νῦν δ' ἐκ πολιορκίας ἐκατέρων ἄλλη ἄλλῳ, ἐμποδῶν 20
 C οὐδενὸς οὐδενὶ καθεστῶτι. ταύτη τοι καὶ διὰ μυχῶν ἔκρουσε σιω-
 πῆς τὸ συμβάν οὐ μᾶλα ἐθέλων.
 V. 332 D ε'. Ἐν δὴ τούτοις ἤκεν ἐκ Θετταλίας καὶ ὁ τοῦ βασιλέως

15. Ita corr. Boiv. pro βεβαιωθείσα συμφωνίαι.

lum, nullatenus praevisa fuerant, nec humanam in mentem unquam venerant. Is quippe eventus fuit, ut imperator quidem suavissime ac libere tandem respiraret, illudque sibi rerum secundarum initium ac primum veluti fundamentum esse duceret: Triballorum autem rex illud factum irasceretur, ac poenitentia tabesceret, quod quem in manibus habuerat per imprudentiam dimisisset, magnorum emolumentorum occasionem futurum sibi, sive imperium et pecuniarios reditus augere, sive securitatem sibi in posterum plenam parare voluisset. (VII.) Bellum igitur volebat cum eo suscipere, atque aperto Marte eum invadere. Mox veritus, ne, si iuratum foedus prior ipse violaret, in numen infestum aperte incurreret, eoque cladis magnae exemplum fieret, risuque hominum statim exciperetur, continuit se in praesens, et tacitis cogitationibus animum consumpsit. Convenerat enim inter utrumque pactione iureiurando confirmata, ne unquam alter alteri obstaret, melioris cuiuscunque fortunae causa discedent ab altero, sed ut intra inviolatos amicitiae fines maneretur semper, iisque urbibus, quae Byzantinae ditionis essent, liceret ad utrum vellent se adiungere quomodo-
 cunque, sive voluntaria deditione, sive postquam ab alterutro obsessae fuissent, ita ut alia alii cederet, neutro alteri obstante. Idcirco ille id quod acciderat silentio pressit non libens.

6. Interea ex Thessalia advenit et imperatoris consobrinus Ioannes

πρωτεῖς ἀδελφος, ἰππέας ἐπαγόμενος Θεσσαλῶν τοὺς ἀρίστους, A. C. 1345
 Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος, συνησθησόμενός τε τῷ γεγονότι τοῦ εὐτυ- Imp. Io. Pa-
 χήματος καὶ εἴ τις εἴη χρείας ἕξεις ἐπικουρήσων τὰ κράτιστα. laeol. 2

- ἀξιόμαχον γὰρ ἤδη καὶ αὐτὸς ἐκτίησατο δύναμιν, ἀφ' οὗ τῷ τοῦ
 5 βασιλέως ἐπέμφθη δόγματι πρὸς τὴν τοιαύτην ἀρχὴν, ἔτι τῷ
 Κράλῃ συνόντος ἐν ὄροις τῶν Τριβαλλῶν, ὡς ἀνωτέρω πον διε-
 λάβομεν. (B.) Τάχιστα γὰρ ἀπιὼν ἐκείσε πρὸς αὔξην ἤγαγε E
 τὰ Θεσσαλῶν πράγματα, διεθρόγγότα καὶ κάμνοντα δι' ἀλλήλων
 ταῖς ἀναρχίαις οὐχ ἥτιον, ἢ τοῖς ἐκ πολλοῦ κατασχοῦσιν αὐτὰ
 10 Κατελάνοις. εἰς γὰρ τροχὴν καὶ πότον ἤδη τῶν ἀπογόνων ἐκκυ-
 λισθέντων, μάλα ἀσθενῶς ἔσχε τὰ κατ' αὐτοὺς, ὡς μηδ' ἀντι-
 πάλους ἔτ' εἶναι δύνασθαι, μὴ ὅτι μεγάλαις δυνάμεσιν, ἀλλ' F
 οὐδὲ τοῖς παρασπωμένοις ἠρέμα καὶ διεθρόγγυμένοις οἴκοθεν μέ-
 ρεσι. (Γ.) Τοιούτοις τοίνυν ὁ Ἄγγελος συμβεβηκῶς πράγμασιν, P. 410
 15 ἀνὴρ δεινὸς τὰ πολέμια, τὰ τε πλεῖστα τῆς Θεσσαλίας οἰκίαν
 ἔσχεν ἀρχὴν καὶ ἅμα παρεξιὼν Αἰτωλοὺς τε ὑπηγάγετο καὶ
 Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας. εἶλε δ' ὁμοῦ καὶ Ἀκαρνανίαν ἄπασαν τοῦ
 χρόνου χωροῦντος, ὑποχείριον πρότερον σχὼν καὶ τὴν ταύτης
 ἡγεμονίδα Ἄνναν, τὴν τοῦ πρὸ ἐτῶν ἤδη συγγῶν τεθνηκότος
 20 κόντου Κεφαλληνίας σύζυγον, ὡς ἀνωτέρω καὶ περὶ τούτου δια-
 λαβόντες εἰρήκειμεν. ἦν ἀνελεῖν εὐθὺς παρώξιννον ἔνοιο· μηδὲ γὰρ B
 ἡρεμήσειν αὐτῆς τὸ φίλαρχον, διὰ μακρῶν ἤδη τῶν χρόνων ἐν τῇ
 ψυχῇ στριγχθέν· ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωποι ἀγύροις τισὶν ἐμφωλεύον-

Angelus, secum adductis Thessalorum equitibus lectissimis, felicem illum eventum gratulaturus, et si quid auxilii a se exigeretur, acerrime operam navaturus. Iam enim haud contemnendas et ipse vires sibi comparaverat, ex quo in illam provinciam missus iverat iussu imperatoris, apud Cralem adhuc in Triballorum finibus commorantis; ut alicubi supra tradidimus. (II.) Profectus quippe illuc celerrime Thessalorum rebus incrementum attulit, fractis et laborantibus, non minus per ipsos indigenas principe legitimo carentes, quam per Catalanos, qui iam pridem illic dominabantur. In luxum enim ac potandi licentiam lapsis nepotibus, multum debilitatae erant illorum vires, ita ut contendere iam haud possent, non cum viribus magnis solum, sed ne cum iis quidem partibus, quae domi paulatim ab invicem divellebantur atque distrahebantur. (III.) In hunc rerum statum cum incidisset Ioannes Angelus, vir bellicosissimus, maxima Thessaliae parte positus fuerat: tum idem statim ultra progressus Aetolos Locrosque Ozolas subegerat. Quin et totam quoque Acarnaniam procedente tempore invaserat, comprehensa prius Acarnanum principe Anna, uxore illius Cephalenum comitis, qui multis iam ante annis interierat; ut supra diximus, de ea ipsa re disserentes. Quam quidem foeminam ut statim occideret, nonnulli instigabant: nec enim quieturam esse illam imperandi libidinem, quae tanto iam tempore infixam esset animo illius: sed quemadmodum ignis in pa-

- A. M. 6851 *τες ἀγνοοῦνται λάθρα τὴν ἕλην ἐσθίοντες, μέχρις ἂν εἰς ὕψος*
 Ind. 11 *ἀναθρόπισωσι τὸ μεμηνὸς τῆς φλογός· οὕτω δὲ καὶ αὐτὴν ἐφε-*
δρεύουσιν ἐς αἰὲ ταῖς τῆς ἔξουσίας ἐλλείψι, μέχρις ἂν συννεξετα-
 C *ζομένη τοῖς ζῶσιν ἕτερον ὄρῳ περιεζωσμένον τὸ σκῆπτρα τῆς ἀρ-*
χῆς. αὐτὸς δὲ τούτων ὑπάντων τὸ τῆς συγγενείας προτιμήσας 5
ἀνομοθέτητον δίκαιον τοῦ μὲν ἀναιροῦντος ἐφείσατο ξίφος·
ἐν ἀδέσμῳ δ' οὖν προσέταξε τηρεῖσθαι ταύτην φρουρᾷ· ἵνα
μὴ παραπλήσιον αὐθίς τι δράσῃ, καθάπερ ὅτε πρὸς Ἀνδρονί-
κον τοῦ βασιλέως ἐν Θεσσαλονίκῃ μετενεχθεῖσα χρόνῳ ὕστερον
ἤχρητο λάθρα φυγοῦσα εἰς τὴν τῶν Ἀκαρνανῶν αὐθίς ἀρχήν. 10
 D *ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς ἐξῆς διαρκέστερον ἀφηγησόμεθα. νῦν δ'*
ἐκείσε ἐπάνεμι.
- V. 333 *ζ'. Ἀναλαβῶν γὰρ ὁ βασιλεὺς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις, καὶ*
 E *ἅμα τοὺς ἐκ Βεηθόριας ἐστρατολογημένους, ἤει πρὸς τὰς τῶν*
Θεσσαλονικέων ἐπαγγελίας. κρύφα γὰρ ἐκείθεν ἔνιοι τούτῳ διε- 15
μηνύσαντο, εἰ θᾶπτον ἢ τῶν οὕτω βεβουλευμένων αἰσθῆσθαι
τὸν δῆμον ἴοι ἐπὶ τὰ τεῖχη, ῥᾶδιαν εὔρεϊν δι' αὐτῶν τὴν ἐς
τὴν πόλιν ἀπόροdon. ἰὼν γε μὴν ἔγνω τὴν ἐπιβουλήν ἠνεῖσαν ἐς
 F *τὰς τοῦ δήμου φατρίας καὶ πρὸς θυμοὺς ὀπλομάχους ἀναπλέ-*
ξασαν ἅπαντας κατὰ τε τῶν ἐπιβούλων καὶ αὐτοῦ. διὸ δὲ καὶ 20
ὑπρακτούσας ἀνεληφῶς τὰς ἐντεῦθεν ἐλπίδας ἐπὶ Βεηθόριαν εὔ-
 P. 411 *θὺς ἀναχωρεῖν ἐποιεῖτο διὰ σπουδῆς. (B.) Ἐπὶ τούτοις γὰρ*
καὶ ὁ Βυζάντιος κατέπλευσε στόλος ἐς τὸ τῶν Θεσσαλονικέων
ἐπίνειον, ναύαρχον ἔχων Ἀλέξιον τὸν Ἀπόκαυκον καὶ ναυτικὴν

leis abstrusus ignoratur et fomitem latenter exedit, donec furentem flammam sursum ventilet; ita et ipsam in spem dominandi semper intentam fore, quamdiu vivis annumerata alterum suo sceptro ornatum adspectura esset. At ille cognationis ius, quod non lege sed natura nititur, prius hisce omnibus habens, gladium ab eius caede abstinuit, ac ipsam in custodia vinculis liberam servari iussit; ne quid tale iterum committeret, quale iam antea, cum ab Andronico imperatore Thessalonicam translata clam aliquanto post in provinciam suam Acarnaniam rursus aufugit. Sed haec quidem fusius infra exponemus. Nunc vero illuc redeo.

7. Imperator, cum et suas copias et conscriptos Berrhoeae milites coëgisset, contulit se Thessalonicam, iis promissis inductus, quae sibi inde afferebantur. Clam enim illinc quidam isti significaverant, si antequam populus ea quae meditati essent persensisset, ad muros ipse progredieretur, facilem eorum opera futurum illi in urbem ingressum. At hic cum venisset, accepit manasse ad plebeias factiones huius coniurationis auram, et omnium animos pugnaci quodam furore inflammavisse, tum in coniuratos, tum in Cantacuzenum ipsum. Quamobrem, spe illinc quoque irrita, Berrhoeam diligentissime regressus est. (II.) Statim enim ab his appulit et Byzantina classis ad Thessalonicensem portum, praefectum habens Alexium Apo-

δύναμιν μάλα πολλήν. ἦσαν γὰρ Ῥωμαϊκαὶ μὲν νῆες πλείους ἢ A. C. 1343
 πεντήκοντα· Περσικαὶ δὲ, κατὰ συμμαχίαν ἐπόμεναι, δύο καὶ ^{Imp. Io. Pa-}
 εἴκοσι. τὰ γοῦν κατὰ Θεσσαλονικὴν πράγματα διαθέμενος αὐθι- ^{laeol. 2}
 μερον ὁ Ἀπόκαυκος ὡς ἐβούλετο, καὶ ἄμα καθοπλισας καὶ παρα-
 5 σκευασάμενος ἐς τὴν ὑστεραίαν ἦν τε εὗρεν ἐν Θεσσαλονικῇ δύ- B
 ναμιν στρατιωτικὴν καὶ ἦν ἐπαγόμενος ἦκεν αὐτὸς ὁμόφυλόν τε
 καὶ ἀλλόφυλον ναυτικὴν, τὴν διὰ γῆς ἐπὶ Βεῤῥόοιαν ἐπιταχύνειν
 ἐνεθυμήθη πορείαν, εἴ πως δυνηθεῖη καταλαβεῖν περὶ τὴν τοῦ
 μεταξὺ Βεῤῥόοιας καὶ Θεσσαλονικῆς ῥέοντος ποταμοῦ διάβασιν
 10 τὸν τοῦ βασιλέως στρατόν. ἐνταῦθα γὰρ ἀνύσειν ᾤετο μάλιστα
 τόλμης ἀγώνισμα καὶ τρόπαιον ἔνοπλον, κατακερματισθέντων ἴσως
 τῶν πολεμίων, καὶ τῶν μὲν διαβάντων ἤδη, τῶν δ' ἔτι διαβαι- C
 νόντων, τῶν δὲ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς διαβάσεως ἐστηκότων.
 (Γ.) Τῷ γε μὴν βασιλεῖ κατεσπονδασμένην ποιουμένῳ τὴν ἀνα-
 15 χώρησιν οὐδὲ τὴν πρόσω πορείαν ἄμοχθόν τε καὶ ἀταλαίπωρον
 εὔρειν ἐξεγένετο. τοῦ γὰρ τοι ποταμοῦ ἦκισθ' ὅποι βουλομένοις
 εἴη τοῖς ἀεὶ διαβαίνειν ἐθέλονσι προσηγές πανταχῇ καὶ βάσιμον
 παρεχομένον τὸ ρεῖθρον, ἀλλ' ἐν βραχέσι τόποις, καὶ τούτοις
 οὐκ ἐς προὔπτον κειμένοις ἕτω ἂν εἴη βουλομένῳ παντὶ διαβαί- D
 20 νειν, ἀλλ' ἀγνώστοις ὡς τὰ πολλὰ καὶ πολλὴν ἐπίκρουψιν ἔχου-
 σιν, οὐ μόνον ἐν χειμῶνός τε καὶ ἤρος ὥραις, ὀπηνίκα δαιφιλέ-
 στερον ἔχει τὸ κράτος ἢ τῶν ὑδάτων φύσις, βαπτίζουσά τε καὶ
 κατακλύζουσα τὰ εἰθισμένα μέρη τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ θέρει τε καὶ
 φθινοπώρῳ, ἐνέδραν ἐποιήσαντό παρὰ τὰς ἐπὶ θάτερα τοῦ πο-
 25 ταμοῦ δισχίλιοί που τὸν ἀριθμὸν ὀπλιῖται τῶν Τριβαλλῶν, ἐνθα E

caucum, et navales copias longe maximas. Erant quippe Romanae quidem
 naves plures quam quinquaginta; auxiliares autem ex Perside duae et vi-
 ginti. Rebus igitur Thessalonicensium eo ipso die prout libuit ordinatis,
 postera die Apocaucus, cum et eas quas Thessalonicae invenerat copias,
 et illas quas classe secum adduxerat tam domesticas quam externas, armas-
 set et instruxisset, Berrhoeam terrestri itinere quam celerrime proficisci
 secum constituit, si forte imperatoris exercitum assequi posset in transitu
 eius fluvii, qui Berrhoeam inter ac Thessalonicam fluit. Illic enim maxime
 putabat partum iri sibi audaciae praemium ac tropaeum militare, hostibus
 forte manipulatim dispersis; et his quidem iam traiectis; illis vero adhuc
 traicientibus; aliis denique propter ripas transeundi causa stantibus. (III.)
 Nec vero imperator cum sese inde proriperet, vacuum labore atque diffi-
 cultate iter invenire potuit. Nam cum flumen haud semper nec quacun-
 que transire volentibus facilem ac pervium se exhibeat, sed angustus in locis,
 iisque non cuilibet traicere cupienti obviis, sed ignotis plerisque et ab-
 ditissimis; non solum hieme ac vere, quo tempore maior exuberat aquarum
 vis, easdem solita proluere et inundare terrarum partes; sed et aestate
 autumnoque: in altera fluvii ripa duo circiter millia Triballorum insidias

- A. M. 6851 *μάλιστα διαβαίνειν επίδοξος ἦν ὁ βασιλεὺς κατὰ τὴν ἐπάνοδον*
 Ind. 11 *ἁμοῦ τῷ στρατῷ, ὡς ἂν ἐξαίφνης ἀγνοῦσι περὶ τὴν διάβασιν*
ἐπεισπεσόντες περιβόητον στήσῳσι τρόπαιον ἐν βραχεῖ. τούτους
γε μὴν οἱ πρόδρομοι τῶν στρατιωτῶν τοῦ βασιλέως πόρρω-
θεν θεασάμενοι αὐτοὶ τε ἀπεγνώκεσαν καὶ μακρὰν τὴν δειλίαν 5
- V. 334 *ταῖς βασιλικαῖς δυνάμεσιν ἐμβεβλήκεσαν. (A.) Καὶ τάχ' ἂν ἐν*
Ἐκείνῳ τῆς ὥρας ἐφθείροντο, μεταξὺ δυοῖν στρατῶν πολεμίων ὡς
ἐν δικτύῳ συνειλημμένοι, καὶ ἅμα τοῦ ποταμοῦ τὴν στρατοπε-
δείαν καὶ τὴν ὑφειλομένην παράταξιν κωλύοντος, εἰ μὴ θεὸς ἐκ
τοῦ σχεδὸν ἀπροσδόκητον ἔχαρίσατο τὴν ἐπικουρον χεῖρα· ὅς τὰ 10
μὲν προσδοκώμενα πολλάκις ἄπρακτα τίθησι, τοῖς δὲ μηδαμῇ
προσδοκηθεῖσι δεξιὰν χαρίζεται τὴν λῆξιν. Ἀπόκαυκος μὲν γὰρ
δειλία μακρῶ τὴν ὁρμὴν ἀνεχαίτισεν ἑαυτοῦ· ἀνὴρ δέ τις τῶν
- P. 412 *ἐγχωρίων, ἄρτι τὴν Τριβαλλῶν διαδρᾶς προνομὴν, ἤκεν αὐτό-*
μολος τηρικαῦτα τῷ βασιλεῖ, δείξειν ἐπαγγελλόμενος ἕτερον τῆς 15
ἐγνωσμένης διάβασιν, εἰ δαφιλεστέρους τοὺς μισθοὺς ἀπολάβοι.
ἐπὶ δὴ τοιούτοις τῷ βασιλεῖ τῆς διαβάσεως γενομένης, ἐκπλα-
γνέντες ἐκέϊθεν οἱ Τριβαλλοὶ τὸ τοῦ πράγματος παράδοξον ὄχοντο
τὴν ταχίστην ἀνὰ τὴν χώραν ἄλλος ἄλλοθι διασκεδασθέντες.
- B *ή'. Οὕτω δὲ κακῶν ἀπαθῆ πρὸς Βεῤῥόϊαν διασεῶσθαι τὸν 20*
βασιλέα Ἀπόκαυκος ἀκηκῶς ἁμοῦ τῷ στρατῷ οὐκ ἐνέβαλεν (ὡς
ἔφημεν) εὐθὺς εἰς τὴν πολεμίαν, ἀλλ' ὑφῆκε τῆς ὁρμῆς. ἐκ γὰρ
τοῦ φανεροῦ πολεμεῖν καὶ συστάδην ποιεῖσθαι τὰς μάχας πρὸς

17. ἐπὶ δὴ corr. Boiv. pro ἐπειδῆ.

ei fecere, qua maxime parte eum cum exercitu redeuntem traiecturum putabant; ut repente in ipsum nec opinantem circa transitum impetu facto, tropaeum illustre brevi constituerent. Hos vero imperatoriorum militum praecursores conspicati procul et ipsi animum desponderant, et pavoris multum exercitui iniecerant. (IV.) Ac fortassis illa ipsa hora profligati fuissent, inter hostiles duos exercitus quasi intra retia comprehensi, flumine ipso obstante, quo minus aut castrametarentur, aut aciem rite instruerent; nisi Deus repente et ex improvise manum illis commodasset adiutricem: Deus inquam, qui et saepe infecta reddit ea, quorum maxima erat exspectatio, et iis, quae minime praevisa fuerant, secundos exitus largitur. Nam Apocaucus quidem timiditate summa suum ipse impetum repressit. Vir autem quidam ex illius loci incolis Triballorum praedationibus nuper elapsus ultro tum ad imperatorem transfugit, promisitque, indicaturum se ei aliam ab ea quae nota erat per flumen viam, si sibi merces daretur paulo pinguior. His conditionibus transmissio imperatoris exercitu, perculti rei miraculo Triballi inde abeunt celerrime, alii alio per eam regionem dispersi.

8. Ubi Apocaucus illaesum imperatorem Berrhoeam usque evasisse cum exercitu accepit, non statim, ut diximus, irrupit in hosticum, sed impetum remisit. Aperto enim Marte pugnare et comminus cum bellicoso

μάχιμον στρατὸν οὐ μάλᾳ ἐθάδῃσει, πλήθος μὲν ἔχων μυρίον αὐ- A. C. 1343
 τὸς, ἀπὸ κόπης δ' ἐς γῆν ὄψῃ μετενηνεγμένον τὸ πλεῖστον. ὄθεν Imp. Io. Pa-
 ἀπεσταλκῶς πρὸς τὸν Κράλην πρεσβείαν, ἠρεθισμένον ἤδη καὶ laeol. 2
 αὐτὸν (ὡς δεδήλωται) κατὰ βασιλέως, ἐκάθητο μὲν περιμένων C
 5 συμμαχικὸν ἐκείθεν στρατὸν· ἀπέφραττε δὲ καὶ τὸ τοῦ ποταμοῦ
 στόμα, τριήρεις ἐφιστάς κατὰ θάλατταν, ὅποι κατιῶν ἀποπτύει
 τὸ ρεῖθρον ἐκεῖνος, μή ποῦ λαθὼν ὁ βασιλεὺς ἀκάτιον ἐκπεμψῆ
 πρὸς τὸν σατράπην Ἀμοῦρο, συμμαχίαν αὐτῶν. ἔπειτα πέμψας
 ἠρώτα τὸν βασιλέα, ὅτι βούλοιο δοῦν περὶ ἑαυτοῦ, συγκαλει-
 10 σμένος τε οὐτωσὶ πανταχόθεν καὶ μέλλων ἐς τὴν ὑστεραίαν πο- D
 λιορκεῖσθαι. (B.) Ὁ δ' ἀπεκρίνατο, σύνηθες οὐκ εἶναι πρὸς
 πολεμίους πολεμίους ἐξαγγέλλειν στρατηγικὰ μυστήρια. ὁμως ἐπει-
 δήπερ σοι ἐξ ἁλῶν εἰς τὸ στρατήγιον ἀναξίως πάνυ σωτοῦ παρε-
 λήλυθ' ὅτι στρατιωτικῆς ἐμπειρίας ὡς πορρωτάτω βαδίζειν ἐπε-
 15 ται, μῦθον ἐρῶ σοι οὐκ ἄμουσον ἔγωγε πρῶτον· ἔπειτα καὶ περὶ
 ὧν ἤρην με τάληθῆ σοι οὐκ ἀποκρύψομαι, ἵνα σαφέστερον εἰ-
 δείης αὐτὸς, ὅσῳ περιφρονητικῶς ἔσχον ἐγὼ περὶ τὸν ὄγκον τῆς V. 335
 σῆς ὑπερηφανίας, καὶ ὅπως σοὶ μὲν τὸ σὸν καταλείπειν ἴδιον P. 413
 ἐθέλω κἀνταῦθα, ξομοὶ δὲ τοῦμόν. ἴδιον δὲ σοὶ μὲν αἰεὶ τὸ χαί-
 20 ρειν τοῖς ψεύδεσιν· ἐμοὶ δὲ τῆ φύσει τῆς ἀληθείας. Ἀνήρ τις
 τῶν αἰθεριῶν ὀρνιθῶν ἐνός ποτε γενόμενος ἐγκρατῆς ἤρετο αὐτὸν,
 ἐνὶ οἷς ἐστι λογισμοῖς. ὁ δ' ἀπεκρίνατο· οὐ τὰ ἐμὰ σε χρεῶν, ὦ
 ἄνθρωπε, διερευνηῖν ὅπως ἔχει, ἀλλ' ὅπως ἔξει τὰ σά. εἴ τιγὰρ ἐγὼ

22. ἐνὶ οἷς corr. Boiv. pro ἐνίοις.

milite praelium conserere non admodum audebat: multitudinem quidem ille secum infinitam habens, sed quae ab remis maxima ex parte sero in terram translata fuerat. Missa itaque ad Cralem legatione, qui et ipse iam, ut dictum est, imperatori iratus erat, auxiliares illinc copias quietus exspectabat. Verum et fluvii ostia munierat triremibus a mari obiectis, qua parte decurrens amnis aquas in mare evomit; ne forte imperator, cymba ad satrapam Amurium fortim missa, auxilium ab eo peteret. Deinde ad imperatorem misit qui interrogarent, quidnam ipse de se statueret, ita ex omni parte circumventus et postridie obsidionem passurus. (II.) At ille, „non solent”, ait, „hostes hostibus belli vulgare mysteria. Quia tamen a salibus ad summum belli munus homo indignissimus evectus es, eoque fit ut ab experientia militari quam longissime absis, fabulam tibi non illepidam narrabo primum: deinde et ad interrogata tua non dissimulata veritate respondebo, quo clarius ipse intelligas, quam despectus mihi fuerit superbiae tuae fastus, et quomodo velim in eo quoque tuum quidem tibi morem relinquere, meum autem mihi. Est autem mos tuus, ut mendacio gaudeas: meus, ut veritate. Homo quidam, cum aliquando avem cepisset, sciscitabatur ex ea, quaenam essent eius cogitationes. At illa, non, inquit, necesse est tibi, o homo, explorare meae res quomodo se habeant, sed quomodo se habiturae sint tuae. Nam si divinandi facultate polleo, dicam tibi de me

A. M. 6851
Ind. 11

μαντικὸς, ἐρῶ σοι περὶ ἔμαντοῦ μὲν ἥκιστα, περὶ σοῦ δὲ μά-
 B λιστα. τοῖς μὲν γὰρ τῶν ἀνθρώπων οἰωνοσκοποῖς τέχνην ἀθρο-
 ζειν ἐξ ὀρνίθων ἐπὶ τὸ ἐσόμενον συμβαίνει πολλάκις διὰ τε κα-
 θέδρας αὐτῶν καὶ πτήσεως καὶ κλαγγῆς, οὐκ ἐπίπαν εἰπεῖν
 ἐς τὰσφαλές πανταχοῦ τῆς τούτων διανοίας ἀπὸ στοχασμοῦ δια- 5
 σῶζειν ἐξικνουμένης τὴν κρίνουσαν ψῆφον. ἐγὼ δ' ὄρνις ὢν οὐκ
 ἀπὸ καθέδρας καὶ πτήσεως καὶ κλαγγῆς ἀνάρθρου τὸ μέλλον
 ἀναγινώσκειν σοι δώσω, πρὸς ἀνάγκας ἀδήλους τε καὶ μὴ πάνυ
 C Σαφεῖς συνωθῶν σε, ἀλλὰ φωνήεντα χεῖλη καὶ λόγων ἔναρθρον
 δύναμιν. ἄκουε γοῶν. εἰ μὲν ἀπολύσαι με προθυμηθείης, ὁ παῖς 10
 σοι τεθνήσκει· εἰ δὲ κρατεῖν ἐθέλεις, οὐκ ἂν φθάνοις τεθνη-
 κῦϊαν θρηνηῶν τὴν γυναῖκα. ἐπλήγη τὴν ἀκοὴν ὁ ἀνὴρ· καὶ διη-
 πόρει καθ' ἑαυτὸν, μεγίστην ἐκατέρωθεν ὄρων τὴν ἐμβροίθειαν
 τοῦ παρ' ἐλπίδα δεινοῦ. ὅμως ἐν ἐκλογῇ δυοῖν γενόμενος ἀφύκτων
 κακῶν τὸ κουφότερον ὁ ταλαιπώρος εἴλετο, καὶ λύσιν τῷ ἔρ- 15
 D νιδι παρασχῶν εὐθὺς ἐθρήνηι τὸν παῖδα κείμενον. τοῦ μῦθου
 τοίνυν οὕτως ἔχοντος, ἄκουε καὶ δι' ὃν ὁ μῦθος εἴρηται λόγον.
 Ἐπεὶ τῶν στρατιωτικῶν ἐν πείρᾳ γεγένημαι πάλαι πραγμάτων,
 ὡς γε καὶ αὐτὸς οἶσθα, οἶδα καὶ ὄσην τὴν ἡμερήσιον αὐτὸς ἀεὶ
 δαπάνην ποιῆ τῶν χρημάτων περὶ τε τὴν ἐπομένην σοι ναυτικὴν 20
 δύναμιν περὶ τε τὰς πεζικὰς φάλαγγας, καὶ ἐπὶ τούτοις ὅσα τε
 E ἀναλώσεις καὶ ὅσα ἐς ἀεὶ ἀναλώσεις, συχνὰ περὶ συμμαχίας
 πρεσβευόμενος πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Τριβαλλῶν· καὶ μὴ πρὸς
 γε μόνον ἐκεῖνον ἔχων τοῦ χρέους τὸ βίαιον δαψιλεστέραν πέμπειν
 τὴν δεξιάν, μὴ δὲ πρὸς γε δήπου μετ' ἐκεῖνον τὴν ἡγεμονίδα 25

ipsa quidem minime; de te autem verissime. At ex hominibus ii, qui au-
 gures sunt, futurorum scientiam ex avibus saepe colligunt; ex illarum sci-
 licet sede, volatu, atque clangore, ita tamen, ut veritatem coniectura omni-
 no et ubique certa assequi mens eorum haud possit. Ego vero, avis quae
 sum, non tibi ex sede, aut confuso clangore, ea quae futura sunt dabo
 cognoscenda, obscurae et incertae necessitatis legibus te implicans, sed
 vocale os et distinctam articulis orationem adhibebo. Audi igitur. Si me
 dimiseris, tuus morietur filius; sin retinueris, mortuam uxorem statim lu-
 gebis. His homo auditis percussus est; et secum anceps deliberabat, gra-
 vissimam videns utrinque calamitatem praeter spem sibi impendere. Tamen
 cum ex duobus inevitabilibus malis alterum ipsi esset eligendum, illud ni-
 ser elegit, quod erat levius, ac dimissa avi, iacentem subito filium luxit.
 Ac fabula quidem ita se habet. Accipe iam, quorsum fabulae sententia per-
 tineat. Quia rei militaris usum habeo iampridem, ut ipse scis; non ignoro,
 quantos ipse diurnos sumptus facias, tum in copias navales, quae te se-
 quantur, tum in pedestres legiones: ac praeterea, quantum impendas ac
 semper impensurus sis pecuniae in illis legationibus, quas petendi auxilii
 causa ad Triballorum principem frequentes mittis; coactus non solum mu-
 nera illi pinguiora mittere, atque ipsi deinde reginae eius uxori: sed prae-

οὕζυγον, ἀλλ' ἐπὶ τούτοις θωπεύειν ζητεῖν καὶ χρήμασι περιέρ- A. C. 134
 χεσθαι τοῖς ἐκάστῳ προσήκουσι τῶν τοῖς ἡγεμόσι παραδυνα- Imp. Io. Pa
 στερόντων Τριβαλλῶν· ἃ πάντα σε τὴν ταχίστην ἀπειρηκέναι F laeol. 2
 βιάσονται καὶ μάλα τοι προθυμούμενον. Τὰ δ' ἐμὰ στρατόπεδα,
 5 ἢ τε περὶ ἐμὲ διηνεκῆς δύναμις καὶ Θετταλία μικροῦ πῦσα.
 ἀκούειν δ' οἷμαι σε τὴν Θετταλικὴν ἵππον ἡλικῆ, καὶ ὅσῃν ἔχει
 τὴν ἐμπειρίαν ὁ στρατὸς ἐκεῖνος πρὸς τὰ πολέμια, καὶ ὅπως μα-
 κρῶν καὶ ποικίλων πολέμων εἰσὶν ἀθληταί. ταῦτα δ' οἴκοι κα-
 θῆσθαι προσετιτάχην ἐγὼ μέχρι καὶ ἐς τὸν τῆς χρείας καιρὸν, P. 414
 10 ἵνα δυοῖν οὐδέτερον τῶν οὐ συμφερόντων ὄρθοτο γινόμενον· μήτε
 γὰρ ἐν ἀλλοτρίᾳ τὴν δίκαιαν ἄπρακτον τρίβοντας ἐνεῖναι δαπανῶν
 ἑαυτοὺς ἐν οὐ καιρῷ, μήτε τοὺς ἡμετέρους δηροῦν ἀγροὺς καὶ
 τὰς ἀμπέλους ἐν ἀκμῇ τοῦ καρποῦ καθεστηκῆναις ἀρπάζοντας δια-
 φθεῖρειν· οἷα φιλεῖ τοῖς στρατοπέδοις συμβαίνειν ὡς τὰ πολλὰ
 15 διὰ τὴν δημοτικὴν ἀναρχίαν. ἢ γὰρ τῶν τοιοῦτων φθορὰ τοῖς
 μὲν ἔχουσι ζημίαν παρέχει καὶ βλάπτει τὰ μέγιστα· τοῖς δ' ἀρ- B
 πάζουσι μικρὰ πολλάκις ἢ οὐδὲν ὠνήσεν, ἀλλ' ὡς ἔπος εἰπεῖν,

Χεῖλεα μὲν τ' ἐδίην', ὑπερώην δ' οὐκ ἐδίγηε.

ταῦτ' οὖν ἐμοὶ μὲν, στρατιωτικαῖς ἐμπειρίαις συντεθραμμένῳ,
 20 προειδέναι ἔπεισι· σοὶ δ' οὔ. Διὸ σοὶ μὲν ἐν τοῖς παρέργοις τὴν V. 336
 ὄλην ἰσχὺν περιγίνεται δαπανῶντι τελευτῶν εἰς ἀμηχανίαν, καὶ

2. τοὺς ἐκάστῳ προσήκοντας τῶν τοῖς ἡγεμόσι παρ. conī. Boiv.
 aut aliquid excidisse putat. Ego ad Τριβαλλῶν subintelligo τινάς.
 3. ἃ πάντα σε cod. Vat., ἅπαντά σε apogr. Par. 16. τοῖς δ'
 ἀρπάζουσι pro τοὺς δ' ἀρπάζοντας, ut annot. Boiv.

terea ambitiose adulari, ac pecuniis circumvenire singulos quosque neces-
 sarios et clientes eorum optimatum, qui plurimum possunt apud principes
 Triballorum. Quae omnia te, quamvis promptissimum, cedere ac desistere
 incepto protinus cogent. Exercitus autem mei sunt, primum eae vires, quae
 me perpetuo comitantur, tum etiam tota fere Thessalia. Atqui audiisse te
 opinor, quantus Thessalorum equitatus, quantumque ille in re militari ha-
 beat experientiae, et quomodo sit longis ac multiplicibus bellis exercitatus.
 Eas ego copias domi sedere, quoad necessitas urgeret, imperaveram; ne
 ex duobus, quorum neutrum expediebat, alterum existeret: neque enim par
 esse externo in solo versantes propriis sumptibus victitare, alieno tempore;
 neque ab illis agros nostros vastari, ac deleri vites maturo iam fructu di-
 reptas; ut fieri ab exercitibus solet, populari plerumque licentia. Earum
 quippe rerum direptio dominis quidem damno est ac plurimum nocet: diri-
 pientibus autem parum aut nihil affert utilitatis; immo, ut ita dicam,

Labra rigat: medio sed non rigat ore palatum.

Haec sunt, quae mihi militaris disciplinae alumno praevidere est: tibi au-
 tem minime. Cum igitur totas vires in ea impendas, quae ex re minime
 sunt, reliquum est, ut in summas tandem angustias adducare, et pecuniarum

A. M. 6851 τὴν τῶν χρημάτων ἀπειρίαν κενοῦν εἰς πράξεις κακοπραγούσας,
 Ind. 11 C δι' ἀπειρίαν τοῦ στρατηγεῖν· ἔμοι δ' ἐμπειρίαις συντεθραμμένῳ
 στρατηγικαῖς τὴν τῶν χρημάτων ἔνδειαν πράξεων εὐπορίαν ποιεί-
 σθαι χρηστῶν καὶ πλοῦτον κατορθωμάτων τὸ τέλος ἐνδείκνυσθαι.
 τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ἔψεται δὴ σοι λοιπὸν τὸ τοῦ μύθου. 5
 εἰ μὲν γὰρ ἀπιδὼν πρὸς τὸ τῆς δαπάνης πολύχουν μὲν, ἀνόνητον
 δέ, καὶ ἅμα πρὸς τοὺς ἐπιόντας ἐκ τῶν πολέμων κινδύνους, πα-
 D λινδρομεῖν τὴν ταχίστην ἐθελήσειας ἐς Βυζάντιον οἴκαδε, συμ-
 ψήφω δι' ἀπόγνωσιν τῆ ἀνάγκῃ χρησάμενος, μακρὸν μὲν ὄφλή-
 σεις τὸν γέλωτα· αἰσχρὸν γὰρ φασὶν Ὀμηρίδαι, 10

δηρὸν τε μένειν κενεὸν τε νέεσθαι.

καὶ πρὸς γε ζημιώσῃ τὰς πόλεις, ἧς ἐπιὼν αὐτὸς ἀπονητὶ κα-
 θέξῃν ἐλπίζω. εἰ δὲ τὸ μὴ τοιούτοις περιπεπωκῆσαι κινδύνους
 ὁμοῦ καὶ θνείδεσι φυλαττόμενος παραμένειν ἔτι φιλονεικοῖς, οὐκ
 E ἂν φθάνοις μετὰ τοῦ γέλωτα ὄφλειν μακρὸν καὶ τὴν κεφαλὴν 15
 ἀφαιρούμενος, καὶ βιαίως οὕτως ἀποθόγγῃς τὴν ψυχὴν, ἐπει-
 δὴν κυκλωθεῖσα ἡ πόλις, τὸ σὸν νῦν ὀρημητήριον, ἐκ τε γῆς καὶ
 θαλάττης μετὰ πολλῶν ἐπιόντος ἔμοι τῶν δυνάμεων, ἐπὶ τὸν
 αἴτιον τρέψηταί σε τὴν ὀργήν. Μεταπέμψομαι γὰρ οὐ Θεσσαλι-
 κὴν μόνον ἵππον, καὶ ὅσα ἐκείθεν στρατόπεδα, ἀλλὰ σοῦ γε 20
 F εἵνεκα καὶ Περσικὰς ἐξ Ἀσίας δυνάμεις. σὺ γὰρ ἤδη τοῦτ' ἐπε-
 πράχῃς πρῶτος, καθ' ὁμοφύλων δι' ἐμὲ Περσικὴν ἐλάσας δύ-
 ναμιν. τὸ δ' ἐκ τῶν ὁμοίων τὸν ἀδικήσαντ' ἀμύνεσθαι, εἰ μὲν

infinitem exhaurias in res male cessuras, propter tuam in re militari im-
 peritiam. Mihi vero, in quo imperandi usus cum aetate adolevit, pecu-
 niarum penuria in rerum bene gerendarum opportunitatem cessura est, ac
 prosperis me successibus tandem ditabit. Quae cum ita sint, consequetur
 profecto illud, quod in fabula est. Si enim ad sumptus profusos, at minime
 utiles, simulque ad impendentia ex bellis pericula respexeris, eoque By-
 zantium reverti quam celerrime volueris, auctorem prae desperatione se-
 quitus necessitatem, maximus erit de te risus: turpe enim esse Homeridae
 dicitant,

mansisse diu vacuumque reverti.

Ac praeterea urbes amissurus es, quas ego obeundo nullo ut spero labore
 capturus sum. Si vero, dum caves ne in illa pericula simul ac probra in-
 cidas, pertinaciter adhuc manseris; non poteris facere, quin praeter risum
 de te multum capite etiam plectaris animamque ita violento fato effun-
 das; tum videlicet cum urbs, tuum nunc perfugium, undique circumsessas,
 urgente me magnis cum copiis terra ac mari, in te, qui malorum auctor
 fueris, iram omnem vertet. Arcessam nempe non Thessalicum modo equi-
 tatum, et quidquid illinc copiarum est; sed tui quidem causa et Persicas
 ex Asia vires. Iam enim tu commisisti id primus, qui Persicam manum
 mei causa in cives immisisti. Iniuriam autem simili facto ulcisci, culpa

ἀνερέγκλητον εἶναι κρίνοις αὐτὸς, ἀθῶος ἐγὼ, καὶ πρὸς αὐτῶν A. C. 1343
τὴν μαρτυρίαν τοῦ συγκεχωρηκότος λαμβάνω τῶν βασκαινόντων. Imp. Io. Pa-

εἰ δ' εἰς ἐγκλήματος λόγον ἀνάγεις τοῦτον πρῶγμα, ὦρα σοι λο- laeol. 2

γίζεσθαι, πηλίκων καὶ ὄσων τῶν ἐγκλημάτων ὑπεύθυνον σὺ σαυ- P. 415

τὸν ἐπεπράχεις ἐθειλοντῆς, κατὰ τε μηδὲν ἀδικοῦντος ὄπλα το-
σαῦτα κινῶν ἀσεβῶν ἀναμιξ καὶ ὁμοφύλων, καὶ πάντων ἀφειδῶν
χρημάτων, καὶ πᾶσαν Ῥωμαίων γῆν διαφθείρων, καὶ νεῶς κα-
θαιρῶν, καὶ μiasμάτων ἐμπιπλὺς ἱερά, καὶ πολυτρόπως τοῖς

θεοῖς ἐμπυροινῶν, καὶ πάσης πολιῶν εὐγενείας ἐκ μέσον ποιῶν,

καὶ πάντα φέρδην ἄνω καὶ κάτω κυκῶν καὶ διαστρέφων· ἵνα τί B
γένηται; ἵνα σὺ μόνουχος καταστῆς, μείζουσιν ἢ κατὰ σέ καὶ τὴν
τύχην τὴν σὴν ἐπιβάλλον πράγμασι. τῆς ἀπονοίας· ὥσπερ ἂν εἰ

μηδεὶς τῶν γινομένων ἐπόπτης δίκαιος ἦν, καὶ πάντα διοικῶν

πρὸς τὸ βέλτιον, ἀλλ' ἀκυβέρνητον εἶχε τὸ πᾶν καὶ πλημμελῆ

τὴν φορὰν. Καὶ ταῦτ' οὐδὲ πρὸς τὰς ἐμὰς φηγάς καὶ τύχας C
ἀπιδῶν συνέσεως ὅτιοῦν εἰς δυσώπησιν ἐδυνήθη λαβεῖν, ὅπως
τοὺς μὲν φίλους, καὶ πολλὰς ὀφείλοντας ἔμοιγε χάριτας, ὡς

πολεμίους ἐξώπλισε κατ' ἐμοῦ τὸ μανιῶδες τῆς γνώμης· τοὺς
δ' ἐχθροὺς καὶ δυσμενεῖς, ὑφ' ὧν μοι προσῆκε πάσχειν μᾶλλον

κακῶς, φίλους αἱ τῆς δίκης πλάστιγγες ἔδειξαν ἀκριβεῖς· καὶ ὅν C
ὁ ὑμέτερος κλύδων εἰς πυθμένας κατήνεγκε συμφορῶν, ὑπέροτερον
πιραδόςως ὑμῶν ἐπεπράχει θεός. καὶ νῦν, ὡς ὄρῃς, ἐμοὶ μὲν

ἐξουρίας ἅπαντά γε χωρεῖ, καὶ χωρήσει ζύν γε θεῷ. σὺ δ' ὅλους

vacare ipse si iudicas, innocens certe ego, et concessae veniae testimonium accipio ab ipsis obtrectatoribus. Quod si factum illud meum in crimen adducas, iam tibi cogitandum est, quot et quantis criminibus te obnoxium ultro feceris, cum tot in me innocentem infidelium promiscue ac civium arma movisti, cum nulli sumptui pepercisti, cum totam Romanorum ditio- nem vastavisti, templa evertisti, sacra omni scelere violasti, cum in di- vina multifariam et petulantissime bacchatus.es, cum omnis nobilitatis ve- nerandam canitiem de medio sustulisti, cum omnia nullo discrimine sursum deorsum miscuisti atque invertisti; quo consilio? nimirum ut tu solus rerum potirere, maiora te ac tua conditione affectans. Proh dementia! quasi nullus foret arbiter iustus, a quo adspiceretur quodcunque fit, a quo omnia quam optime administrarentur; sed universa nullo rectore, nulla lege irent. Ac ne quidem ad mea exilia measque calamitates cum respice- res, erudiri ad verecundiam potuisti, cogitando quomodo eos quidem, qui mihi amici erant ac plurimum mihi debebant, animi sui furor in me tan- quam hostes armaverit: inimicos autem, et eos, a quibus laedi me aequius erat, amicos mihi divinae iustitiae lances veros ac certos probaverint; et quem vester ille aestus in profundos calamitatum fluctus merserat, eum Deus praeter omnem opinionem vobis altiozem effecerit. Et nunc, ut vides, mihi quidem omnia flatu prospero eunt, et porro ibunt Deo iuvante. Tu

A. M. 6851 ἀνηλωκῶς χρημάτων σωρούς, τῶν τ' ἐμῶν δηλαδὴ μεθ' ὅσα
 Ind. 11 τοῖς βασιλικοῖς ἐνῆν προτανείοις καὶ ὅσα πᾶσιν ἐγγενέσι τα-
 V. 337 μινόμενα πέπραχας ἄρπαγμα ληστρικόν, οὐδὲν πλέον κατορ-
 θοῖς, ἢ τὸν Πηνελόπης ὑφαίνεις ἰστόν· ὃν πανημέριον ὑφαϊνό-
 μενον τὸ σκότος ἀνέλυε τῆς κατόπιν νυκτός. δῆλον οὖν ἂν ἐν-5
 τεῦθεν εἶη καὶ τοῖς μικρὰ φρονοῦσιν, ὡς ἑμῖν μὲν ἀδικοῦσιν
 ἤμιστα συλλαμβάνειν ἐθέλει τὸ θεῖον· ἀδικουμένῳ δ' ἐμοιγε
 καὶ μᾶλα μάλιστα. καὶ δέον ὑμᾶς, ἀφοσιουμένους τῆν ἐκ θεοῦ
 νέμεισιν, τὸ τῆς ὁργῆς ἐπίσχειν ἀταμίετον, ὑμῖν δ' ἠρεμεῖν οὐκ
 Εἰς μνήμην οὐδ' ὄψε τῶν χρόνων ἔρχεται. Ὅμως εἰ μὴ ἐν τῷ αὐ-10
 τῆκα φεύγων αὐτὸς οὐχίση, κακοδαιμονία δέ τις συνέστιος κατὰ
 χώραν ἄχρι καὶ ἐς ἐβδόμην ἡμέραν διακαρτερεῖν ἀναγκάσει, ἔργα
 λόγων ὄψει πολλῶν κραταιότερα. (Γ.) Ταῦτ' εἰπὼν τοὺς μὲν
 πρέσβεις ἀφῆκε πορεύεσθαι· αὐτὸς δ' ἀκάτιον κατεσκευακῶς
 λάθρα δι' ὁμάξης κατήνεγκεν ἀλλαχόθεν εἰς θάλατταν, στα-15
 F δίους Βεῤῥοῖας διέχουσαν ἐξήκοντα καὶ ἑκατὸν, δι' οὗ τὴν καλέ-
 σουσαν ἀπεστάλκει πρεσβείαν τὸν τῆς Λυδίας σατραπῆν Ἀμούρ.
 A. C. 1343 καὶ ἦν ὁ καιρὸς τηρικαῦτα παρὰ τὰς τοῦ κυνὸς ἐπιτολάς.

Imp. lo. Pa-
 laeol. 3
 P. 416

Θ'. Ἐπαυόντων δὲ τῶν πρέσβειων ἐκ Βεῤῥοῖας, Ἀπόκαυκος
 διακηκῶς, „Εγὼ δ' οὐκ ἂν ποθ' ὁμολογήσοιμι νόθον εἶναι καὶ 20
 μὴ πάνυ προσῆκον τοῖς στρατηγεῖν αἰρουμένοις (ἔφη) τὸ ψεύδε-
 σθαι, ὅτι μὴ καὶ μάλιστα σφισιν ὑπάντων εἶναι τῶν ἀναγκαιο-
 τάτων. δυοῖν γὰρ ὄντοιν πραγματίων, ἀληθείας καὶ ψεύδους,

vero consumptis pecuniarum acervis, mearum nempe, praeter id omne quod principum aerariis inerat et quidquid apud nobiles omnes repositum latro- nibus rapiendum dedisti, nihil aliud nisi Penelopes telam texuisti, quam tota die elaboratam sequentis noctis umbra retexebat. Patet itaque inde cuivis etiam mediocris ingenii homini, minime Deum velle adesse vobis iniuriam facientibus; mihi autem, qui iniuria affectus sum, affuturum esse maxime. Et tamen cum oporteat vos, divinam indignationem reveritis, furorem animi impotentem reprimere, nihilo magis vobis venit in mentem, tandem ut aliquando quiescatis. At nisi statim ipse fugitivus abeas, si te sinister aliquis genius, tecum habitans, ad septimam usque diem durare et manere hic cogat, videbis sane graviora multo dictis facta." (III.) Haec loquutus legatos dimisit. Ipse parari naviculam et rhedae impositam clanculum alia de parte in mare deportari curavit, quod Berrhoea distat cen- tum et sexaginta stadiis: atque ita misit legatos, Lydiae satrapam Amu- rium arcessituros. Erat autem ferme illud tempus, quo Canis oritur.

9. Reversis Berrhoea legatis, Apocaucus, ubi renunciata audit, „Ego vero," inquit, „nunquam hoc dederim degeneris animi esse, ac non omnino dignum eo, qui exercitibus praesit, mentiri aliquando. Quin illud per- necessarium esse dixerim, et omnium quidem maxime imperatori. Cum enim duae res sint, veritas et mendacium, unum ex utraque re emolumen-

ἔν ἐξ ἀμφοτέρων πορίζεται κέρδος ὁ στρατηγὸς, καθ' ὁπότερον A. C. 134
 ἴδη συνωθοῦσαν τὸ συμφέρον τὴν τῆς χειρίας ἀνάγκην. φιλοσό- Imp. Io. Pa
 φοις γὰρ καὶ ὄσοις τὸ μὴ πάντῃ τοῦ βίου κοινωνικὸν πραγματεύε- laeol. 3
 ται ἴδιον ἂν εἴη τὸ ψεύδους παντὸς ἄμικτόν τε καὶ ἀβαφῆ τὴν
 5 γλῶτταν τηρεῖν, οἷς οὐδεμία πρόσεστι βίου φροντίς, παρενηνέ-
 χθαι τῆς ἀληθείας πείθουσα. οἷς δ' ἀληθεύσασι μὲν ἐνίοτε δια-
 κινδυνεύεται πόλεις αὐτάνδρους καὶ στρατόπεδα πάντ' ἀπολέσθαι,
 ψευσαμένοις δ' ὄλην ἀκραιφνῆ χάρισσασθαι σωτηρίαν· ποῦ οὐκ
 ἂν ἀτοπίαις ἐλαύνοι, πρὸ τοῦ συμφέροντος ψεύδους αἰρεῖσθαι τὸ
 10 τὰ ἔσχατα βλάπτειν τῆς ἀληθείας; ἐγὼ γὰρ μυριάκις ἂν ἐλοίμην, C
 ἔξῃν μετὰ τοῦ ψεῦδεσθαι, σώζειν καὶ πόλεις ὁμοῦ καὶ στρατό-
 πεδα, τοῦ γε ξὺν τῇ ἀληθείᾳ πρὸς βάραθρον ἀπωλείας ἐλαύνειν
 ἄπανθ' ἐκόν. ἀνυποστάτου γὰρ ὄντος καὶ ἀνουσίου τοῦ ψεύδους,
 ἀνάγκη τὸν τούτῳ χρώμενον, ὅποτε χρωῖτο, μηδὲν ἄλλο γε δρᾶν,
 15 ἢ σιωπὴν τινα καὶ φειδῶ τῆς ἀληθοῦς οὐσίας πραγματεῦεσθαι·
 καθάπερ δήπου καὶ ὅσα τῶν κειμηλίων πολυτελέστερά τε καὶ τι- D
 μιώτερα τοῖς ἔχουσι νῦν μὲν καλύπτεται τοῦ συμφέροντος εἶ- V. 338
 νεκα, νῦν δ' ὥσπερ ἀνακαλυπτῆρια θύειν τοῖς τῶν ἀνθρώπων
 ὀφθαλμοῖς τὸν ἴσον ἔξεστι τρόπον. ὥστ' οὐ δικαίως ὁ Καντα-
 20 κουζηνὸς τὴν γραφὴν ἐμοὶ τοῦ ψεῦδεσθαι, ὡς γε οἶμαι, προστρί-
 βεται, τοῦ λυσιτελοῦς ὡς μάλιστα ποιουμένῳ τὴν πρόνοιαν. ἐγὼ
 γὰρ ἐλάττωμα ἂν ἠγησάμην, εἰ μὴ τοιοῦτος εἴην· κακείνῳ δ'
 αὖ, εἰ στρατηγοῦ ποιεῖν βούλετο πρᾶγμα, τότε ἂν με λιοδορεῖν
 ἐχορῆν, ὅτε μὴ οὕτω τοῖς ἀνὰ χεῖρας ἑώρα με πράγμασι προσιόντα. E

tum percipit imperator, prout videt in hanc vel illam partem necessitate
 impellente inclinare utilitatem. Ac philosophorum quidem, et eorum qui
 vitae societati non omnino student, proprium fuerit linguam ab omni men-
 dacio alienam et sinceram servare, cum nulla sit iis vitae cura, quae ut
 recedant a veritate persuadeat. At ii, quibus, si vera dicant, metus est, ne
 universas civitates ac totos exercitus perdant, mentientibus autem spes est
 integram omnium salutem vindicandi, quo non illi amentiae perveniant, si
 perniciosam veritatem utili mendacio priorem habeant? Enimvero ego cen-
 ties maluerim, si possim, mentiendo servare et urbes et exercitus, quam
 servata veritate omnia sponte pessumdare. Cum enim re et substantia ca-
 reat mendacium, hoc qui utatur, eum necesse est, quando utitur, nihil aliud
 nisi id agere, ut substantia veritatis silentio quodam ac parciori usu pre-
 matur; quemadmodum in supellectili, quae sumptuosissima sunt ac pretio-
 sissima, ea a dominis nunc absconduntur, quia ita expedit; nunc hominum
 oculis, velut novae nuptae posito flammeolo, possunt eandem ob causam
 spectanda offerri. Non iuste itaque Cantacuzenus crimen mihi mendacii
 (ut quidem puto) inurit: mihi inquam, qui utilitatis potissimam rationem
 habeo. Immo ego me minoris aestimandum putarem, si eiusmodi non essem.
 Iste autem, si id quod imperatoris erat facere voluisset, tunc mihi debuit
 convitiari, cum videbat me non aggredi ea, quae exsequi tam facile et

A. M. 6851 Ἐμὲ δ' ἐκεῖνο μάλιστα πάντων ἐπαίρει θανατῶσαι ἐκείνον, πῶς
 Ind. 11 ταῦτ' ἐπιέγεται δοῦν, οἷς ὀνειδίζων ἐκτόπως ἐμοὶ λαιδοροεῖται,
 P. 417 τὴν βαρβαρικὴν φημι καὶ ἀλλόφυλον συμμαχίαν. εἰ γὰρ ἐν ἀλλο-
 τρείοις πταισμοῖσιν ἰδίαν ἀσφάλειαν ἐγκωμίων αὐτὸς ἐπορίσατο
 καὶ τῷ ὄντι τὰ μοι πεπραγμένα μεμίσηκε, ποθεῖν οὐκ ἐχρῆν,⁵
 οὐδὲ μιμεῖσθαι. τὸ γὰρ μιμεῖσθαι φιλοῦντός ἐστιν, οὐ μισοῦν-
 τος, καὶ θανατῶζοντος μᾶλλον ἢ ψέγοντος. οὐδεὶς γὰρ ἂ μισεῖ
 B δοῦν ἐκ ψυχῆς ἐπιέγεται, τοῦ βιαζομένου παντὸς ἐκ ποδῶν ἰστα-
 μένου. εἰ δὲ γλώττη μὲν λαιδοροεῖται τούτοις οἷς ἐμὲ πράττοντα
 βλέπει, ἔργοις δ' οὐχ ὅπως οὐκ ἀποσπένδει τὴν μίμησιν, ἀλλὰ¹⁰
 καὶ προσεπιδραφεύεται, δῆλον ὡς οὐχ ὅτι μισῶν λαιδοροεῖται,
 ἀλλ' ὅτι μὴ πρῶτος αὐτὸς ἐπεπράχει δυσχεραίνει· ὥστε δυοῖν
 ὁπότερον καθ' ἑτέρου ψηφισθεῖη, καὶ θατέρῳ τοῦτο δικαίως
 ἀκολουθήσῃ, καὶ ὁμοίως ἀμφοτέροις ἢ τὰ τῆς ἐπιτιμῆσεως ἢ τὰ
 C τῆς συγγνώμης ἐφ' ὁμοίοις τοῖς πράγμασιν ἔψεται." (B.) Ἐκεῖ-¹⁵
 νος μὲν οὖν ταῦτ' ἔλεξε, σφόδρα τῆς ἑαυτοῦ καταψευδόμενος
 φύσεως, καὶ πιθανότητι γλώττης τὴν τῶν πραγμάτων ὑποκλέ-
 πτων ἀλήθειαν. ἔθος γὰρ αὐτῷ διηκεκός τουτὶ, καὶ πολλάκις
 τούτῳ περιφανῶς ἐνεκαλλωπίσατο, ἕτερα μὲν τῇ γλώττη προφέ-
 ρειν, ἕτερα δ' ἐν τῇ διανοίᾳ καλύπτειν, καὶ μαχομένην δει-²⁰
 D κνύειν τῇ γλώττη τῶν λογισμῶν τὴν μελέτην. πολλὰ μὲν οὖν κἀν-
 ταῦθα τῇ γλώττη θρασυνοόμενος τοῖς ἔργοις ἠλέγητο. αὐτὸς
 μὲν γὰρ διὰ δέος ἐν Θεσσαλονίκῃ παρέμεινε· τὴν δὲ στρατιᾶν

13. τοῦτο et ἀκολουθήσῃ em. Boiv. pro τούτῳ et ἀκολουθηθήσῃ.

promptum esset. Iam vero eum ut mirer hoc maxime inducor, quod ea facere molitur, quae mihi ut probra insolenter obicit: armorum dico cum barbaris et alienigenis societatem. Nam si in alienis ruinis laudum suarum stabilitatem collocavit, et revera odio illi sunt ea quae gessi, affectare atque imitari haud oportebat. Imitari quippe amantis est, non aversantis, et eius magis qui admiretur, quam eius qui vituperet. Nemo enim quas res odit, eas vere et ex animo, cum omnis vis abest, facere studet. Quod si ea, quae per me fieri videt, lingua quidem ille criminatur, re autem ipsa non solum non abhorret ab imitando, sed et insuper cumulum addit: evidens est eum, non quia oderit, criminari; sed quia primus haud fecerit, ideo moleste ferre. Utracunque igitur in unum e nobis lex lata fuerit, ea in alterum etiam merito cadat necesse est, et ex similibus factis similem utrinque consequi reprehensionem aut veniam." (II.) Haec sunt, quae ille dixit, de sua indole admodum mentiens, ac sermonis probabilitate rerum veritatem obscurans. Mos enim hic illi perpetuus fuit: eoque se palam saepe tanquam ornamento aliquo venditavit, quod aliud ore pronunciareret, aliud in animo occultum haberet, et pugnare cum lingua consilia eius et cogitationes appareret. Multam igitur tum quoque audaciam verbis professus factis redarguebatur. Nam ipse quidem Thessalonicae mansit prae metu:

τῶν ἐπισήμων ἐνὶ παραδούς ἐπὶ Βέρροϊαν ἔπεμψε, παράγγελας
 ἄχρι τριῶν ἐκεῖ παραδείξαντας ἑαυτοὺς ἡμερῶν τὴν ταχίστην A. C. 134
Imp. Io. P.
laeol. 3
 ἐπανέναι. οὐ γὰρ δρᾶσοντάς τι γενναῖον σφᾶς ἐπεπόμφει· τῶν
 γὰρ ἀμηχάνων ἐν ἐδόκει τοῦτ' αὐτῶ· ἀλλ' ὅσον μὴ φωραθῆναι
 5 τὴν τούτου δειλίαν τοῖς πλείστοις. τοῦ γὰρ τοι θράσους ἀνδρίαε
 καὶ τόλμῃ πολεμικῇ συνοικεῖν οὐδαμῇ δυναμένον, πῶς ἂν αὐ-
 τός, μακρὸν μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ θράσος ἔχων, μακροτέραν
 δ' ἐν τῇ ψυχῇ τὴν δειλίαν, γεφυρνωμένοις ξίφεσιν ἢ αὐτός ποθ'
 ὀμιλήσειεν, ἢ πείσειεν ἄλλους; θᾶττον μεντὰν τοῦ σώματος
 10 ἀποδόγγνυμένην θεάσαιτο τὴν ψυχὴν, ἢ συδόγγνυμένου πολέμιον
 πάταγον ὕλων ἀκούσειεν. (Γ.) Ἐπεὶ τοίνυν πεπαυθήσιασμένηη
 μάχῃ τὸν πολέμιον οὐκ ἐνῆν κατεργάσασθαι, πρὸς τὰς ἐν κρυφῇ
 συνήθεις αὐθις ἔβλεψε μηχανὰς καὶ τοὺς λαθραίους δόλους.
 κἀπειδὴ γε ἠκηκόει τὴν βασιλέως οἰκίαν εἶναι παρὰ τὸ τεῖχος τῆς
 15 πόλεως ἔνδον· ἀφ' ἧς ἐξιόντα τὸν βασιλέα περὶ μέσας πον νύκτας
 μεμονωμένον τε καὶ ἀφύλακτον ὡς τὰ πολλὰ περισκοπεῖν ἐκ
 τῶν ἐπάλλεξων, εἰ ἐπίοιεν ἔξωθεν αἱ τῶν ἀντιπάλων δυνάμεις καὶ P. 418
 ὅπως ἂν ἐργηγόρσεως ἔχοιεν οἱ τὴν πόλιν ἔνδοθεν φρουροῦντες,
 ὅσοι τε τὰς κατὰ μέσην τὴν πόλιν ἐνοπλοὶ περιήεσαν ἀγνίως καὶ V. 339
 20 ὅσοι πάντα πύργον καὶ πᾶν ἡμιπύργιον διαλαγγάνοντες φωναῖς
 ἀλλεπαλλήλοις τὰ νυκτερινὰ παρεμετροῦντο διαστήματα· πολλοῦ
 τινος ἐπρίατο μισθοῦ τῶν εὐφυνῶς ἐχόντων τῆς τοξικῆς ἀσκήσεως
 ἕνα τινὰ, καὶ τοῦτον εἰς Βέρροϊαν πέμψας κατὰ τὸ λεληθὸς

4. μὴ Boiv. pro moi.

exercitum autem uni ex primoribus commissum Berthoeam misit; praecepit-
 que, postquam se illic per tres dies ostentassent, ut redirent quam celer-
 rime. Non enim ut aliquid praeclari facerent, eos miserat; qui nullo
 modo fieri id posse existimabat; sed ut ne a plerisque timiditas eius de-
 prehenderetur. Enimvero si nulla esse potest arrogantiae cum fortitudine
 et bellica magnanimitate societas; quomodo ille, cui tantum in lingua arro-
 gantiae erat, in animo autem timiditatis multo plus, nudatis ensibus aut
 ipse interfuisset, aut aliis ut interessent persuasisset? Citius profecto erum-
 pentem corpore animam vidisset, quam in belli conflictu sonitum audiisset
 armorum. (III.) Quia igitur aperto Marte hostem profligare haud poterat,
 ad suas illas denuo occultas artes et obscuros dolos respexit. Et cum au-
 divisset imperatoris domum iuxta muros sitam in urbe esse, eaque solitum
 illum egredi circa medias noctes solum, ac plerumque incustoditum, ut cir-
 cumspiceret e propugnaculis, exploraretque, num extrinsecus hostium co-
 piae ingruerent; et qua vigilantia urbem intus custodirent sive ii, qui per
 urbem mediam armati obambulabant et vias circumibant, sive ii, qui tur-
 rim quamlibet aut turriculam sortiti, crebris clamoribus sese mutuo com-
 pellantes, nocturna intervalla metiebantur; magna mercede quendam con-
 duxit ex iis, qui singularem habent ad tractandum arcum dexteritatem, et

A. M. 6851 παρήγγειλε νύκτωρ ἔξιόντα τῆς οἰκίας τὸν βασιλέα καιρίαν βαλεῖν
 Ind. 11 **B** ἐκ τοῦ τείχους, καὶ παραχορῆμα σχοίνῳ διὰ τῶν ἐπάλξεων διεκπε-
 σόντα πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀπαθῆ τὴν σωτηρίαν πορίσασθαι.
 τῆς τοίνυν ὥρας ἐληλυθυίας, ἐν ἧ τὸν βασιλέα τῷ εἰωθότι χρῆ-
 σθαι γέγονε περιπάτῳ παρὰ τὸ τείχος τῆς πόλεως, τρις μὲν εὐ-5
 θὺς ὁ τοξότης ἐκεῖνος ἐτείνετο τὸ τόξον· τρις δ' ἀτυχῶν περὶ
 τὴν ἀποστολὴν τοῦ βέλους ἤσθάνετο, νάρκης οἶονεῖ τινος ἐμπε-
C δούσης παραχορῆμα τὴν χεῖρα καὶ κατὰ γῆς νεκρὸν τὸ βέλος
 ῥιπτούσης. τῆς μέντοι τοῦ τόξου νευρᾶς ἐν τῇ τρίτῃ ῥαγείσης
 πείρῳ, ἐκπλήξει καὶ δέει ληφθέντα τὸν ἄνθρωπον ἅμα ἕω προσ-10
 ἰέναι τε τῷ βασιλεῖ καὶ τὸν τε δόλον ἐξαγγεῖλαι περιπαθῶς
 καὶ ὁ περὶ τὴν τάσιν τοῦ τόξου συμπέπτωκε τέρας. αὐτὸς μὲν
 οὖν συγγνώμης τυχὼν ἐπορεύετο. (Δ.) Ὁ δ' Ἀπόκαυκος, ὄρων
D οὐ ταχεῖαν ἰοῦσαν τὴν ἐκ τῶν Τριβαλλῶν αὐτῷ σύμμαχον δύν-
 αμιν, ἠρέμα πρὸς ἀπογνώσεις ἐχώρει τῇ γνώμῃ. ἔδεδίει γάρ, μὴ 15
 αἰφνίδιον ὁ βασιλεὺς τὰ Θετταλικὰ μεταπεμψάμενος ὄπλα πρὸς
 τοὺς ἐσχάτους ὡση κινδύνους αὐτοῦ τὰ στρατεύματα. οὐ μετὰ
 πολλὰς οὖν ἐκεῖθεν τὰς ἡμέρας ἀναζενγνύειν ἐκέλευε τὰ τε ἄλλα
 καὶ μάλιστα ὅτι καὶ φήμη πάντας ἄρτι ἐπεπορεύετο, τὴν τοῦ
E Περσικοῦ στόλου βαρεῖαν διαγγέλλουσα ἔφοδον, ἣν καὶ παντὸς 20
 ἐνόμιζε θανάτου φοβερωτέραν. διὸ καὶ κομιδῇ βραχείας τῇ Θεσ-
 σαλονίκη ἐνδιατετριφῶς καὶ αὐτὸς ἡμέρας ὄχετο σὺν ὀλίγαις
 ναυσὶν ἀποπλεύσας, καὶ ταύταις ταχυναντούσαις ὡς μάλιστα,
 ὑπωπτευκῶς γὰρ ἦν, καὶ μάλᾳ κατὰ σκοπὸν, ὡς αἰσθήσεως

eum Berrhoeam clanculum misit, praecepitque, ut cum domo egressurus esset noctu imperator, ei mortiferum vulnus infligeret; ac statim propugnaculis lapsus per funem ad castra illaesus ac salvus sese reciperet. Cum itaque advenisset hora, atque imperator solitam iuxta moenia ambulationem repeteret, ter statim sagittarius arcum tetendit; ter sensit in iaculando telo aberrasse se, cum illico manus quasi quodam torpore obriguisset telumque in terram velut mortuum proiecisset. Ferunt autem cum tertio experiretur, ruptum arcus nervum; stupore deinde ac metu correptum hominem ad imperatorem primo mane accessisse, dolumque ei cum magna animi commotione patefecisse, et quod acciderat in tendendo arcu prodigium. Ipse itaque impetrata venia abiit. (IV.) Apocaucus vero, cum videret non continuo adesse sibi auxiliares a Triballis copias, paulatim ad desperationem animo vergebat. Verebatur enim, ne statim imperator accitis Thessalorum armis in extremum discrimen adduceret ipsius exercitum. Non multis itaque post diebus castra moveri iussit, tum ob alia, tum maxime quia recens ad omnes fama pervenerat, infestissimum nuncians Persicae classis adventum, quem ille peius letho extimescebat. Perpaucis igitur et ipse diebus Thessalonicae consumptis, pauculis cum navibus, et illis quidem expeditissimis, in altum delatus abiit. Etenim suspicatus erat, optima certe coniectura,

γενομένης ἀνὰ τὴν πόλιν τοῦ φόβου τε καὶ τῆς γε τοῦ δραμοῦ A. C. 1343
 μελέτης, δυοῖν ἔψεται θάτερον· ἢ γὰρ καθέξειν αὐτὸν τοὺς Imp. Io. Palaeol. 3
 Θεσσαλονικίας ἐπίκουρόν τε καὶ κοινωνὸν τῆς προσδοκωμένης F
 πολιορκίας, ἢ βιάσασθαι συναποπλεῖν αὐτῷ τὰς τε τριήρεις πύ-
 5 σσας καὶ ἅμα τὴν σὺν γε αὐτῷ ναυστολήσασαν Περσικὴν δύνα-
 μιν μεθ' ὁμοίως τῆς γνώμης· ὁ μείζων τῶν ἄλλων ἐνόμιζεν εἶναι
 κακῶν ἑαυτῷ, καὶ κινδύνων μειζόνων μεστόν. τό, τε γὰρ πλη-
 10 θος ἐν ταῖς φηγαῖς ἐμπόδιον οὐ μικρόν· καὶ πρὸς γε τὸ δύ-
 ναμιν ἀλλόφυλον ἐπομένην ἔχειν, φεύγοντα δύναμιν ἄλλην,
 15 ἐχθρὰν μὲν αὐτῷ, φίλην δὲ καὶ ὁμόφυλον ταῖς ἐπομέναις αὐτῷ P. 419
 Περσικαῖς ταύταις ναυσίν, ὁμοίον ἐλογίζετο, ὥσπερ ἂν εἴ τις
 τὸν ἔξωθεν ἀνασοβεῖν τῆς οἰκίας ἐπειγόμενος ἐμπρησμόν ἐνδοθεν
 ἐκὼν αὐτὴν ὑφῆπτεν αὐτὸς, σπουδαιοτέραν τινὰ τὴν ἐπικουρίαν
 οὕτω πως τάλλοτριῶ πρὶ μηχανώμενος. ταῦτ' οὖν ἅπαντ' ἐν
 20 νῶ συλλαβῶν ὄχετο λάθρα φηγῶν, ὡς ἡμῖν γε δεδήλωται.
 (E.) Ὅσοι μὲν οὖν ἀρπαγαί τε καὶ ἀνδραποδισμοὶ τοῖς ἐναπο- B
 λειφθεῖσιν ἐγίνοντο Πέρσαις ἐκεῖ κατὰ τῶν εὐσεβῶν, καὶ ὅσοι
 κατὰ τῶν ἱερῶν ἀτοπίαι κατὰ τὸ ἀφειδὲς ἐτολμῶντο, ῥᾶδιον
 οὐκ ἂν εἴη διεξιέναι, βουλόμένοις ἐφ' ἕτερα τρέπειν τοῦ λόγου
 25 τὸν δρόμον ἡμῖν. Ἰσασὶ δ' οὖν οἱ παθόντες, καὶ ὅσοι τῶν τοιού-
 των οὐ μάλ' ἀπεφύκασιν ἀδαεῖς ἀποσυλῆν εἰκασμοὺς κἄξ ὧν γε
 τεθέανται ξυμβάλλειν καὶ ἂ μὴ τεθέανται.

V. 340

ἰ. Βραχεῖαι παρῆλθον ἡμέραι καὶ ἡ ναυτικὴ τῶν Περσῶν C

4. βιάσασθαι positum est pro βιάσεσθαι, ut observat Boiv.

si semel timere eum ac fugam meditari sensissent ii, qui in urbe erant, duo-
 rum alterum eventurum esse: aut enim ipsum a Thessalonicensibus reten-
 tum iri, propulsatorem ac participem futurum imminentis obsidionis, aut
 cum eo coactum iri migrare tum omnes triremes, tum illam Persarum clas-
 sem, quae ipsum sequuta erat eodem consilio: quod quidem malorum omni-
 um gravissimum ducebat sibi, et maximis periculis plenum. Nam et mul-
 titudo in fuga impedimentum est haud mediocre, et praeterea classem exter-
 nam secum habere cum aliam classem fugeret, sibi quidem inimicam, ami-
 cam autem ei quam secum habebat Persarum classi, atque eiusdem gentis;
 id quidem illi perinde habebatur, ut si quis festinans arcere aedibus exter-
 num incendium eas ipse introrsum sciens ac prudens incenderet, isto vi-
 delicet tanquam praesentiori remedio adversus externum ignem excogitato.
 Haec igitur ille omnia animo complexus clam, ut diximus, aufugit. (V.) At
 Persae ibi relictis quantum grassati sint in Christianos, tum diripiendo,
 tum homines in servitutum redigendo, qua audacia et quam intemperanter
 sacris illuserint, facile haud fuerit nobis commemorare, orationis nostrae
 cursum vertere alio volentibus. Norunt certe ii, qui passi sunt, et quicun-
 que non ita sunt earum rerum rudes, ut coniecturam de iis capere, atque
 ex iis quae viderint ea quae non viderint colligere haud possint.

10. Paucis diebus interiectis navales Persarum copiae advectae sunt,

- A. M. 6851 κατέπλευσε δύναμις, ἐς ἔγγιστα διακοσίων νεῶν ἀναφερομένη τὸ
 Ind. 11 πλήρωμα καὶ ναύαρχον ἔχουσα τὸν τῆς Ἀσίας σατραπὴν
 Ἀμούρ· ὃς οὐκ εἰς τὸ τῶν Θεσσαλονικέων ἐπίγειον κατᾶραι τὸν
 στόλον ἀφῆκεν, ἀλλ' ἴδιον αὐτὸς ἐποίησατο ναύσταθμον, στα-
 δίους Θεσσαλονίκης ἀπέχον οὐχ ἤττον ἐξήκοντα. οὐ μὴν τοσαύ-
 τας ἔχων τῆς Ἀσίας ἐξέπλευσεν· ἀλλὰ τριακοσίαις μὲν ταῖς πά-
 Dσασιν ἀνήχθη· ναυαγία δὲ χρησάμενος κατὰ τὸν ἀνάπλου, ἀγριω-
 τέρων τῶν ἀπαρκτίων τηρικαῦτα ῥευσάντων πνευμάτων, αὐτὸς
 μὲν σὺν ταῖς εἰρημέναις ἐκτοπισθεῖς ἕκων εἰς Εὐβοίαν ἐξώκειλε,
 καὶ ταύταις ἀπ' ἀλλήλων ὡς τὰ πολλὰ διεσκεδασμέναις· αἱ δ' 10
 ἄλλαι κατ' ἄλλα μέρη διεσώθησαν τῆς Εὐρώπης, ὅσαι μῆτ' ἐν
 P. 420 ταῖς ἀκταῖς συνετριβήσαν, μῆτε κύμασι διαναυμαγήσασαι· κα-
 τηρέχθησαν αὐτανδροί. βουλευομένου δ' ἐκεῖθεν ἐπὶ συχναῖς ἡμέ-
 ραις ἐξ Εὐβοίας πεζῇ διὰ Θετταλίας ἵεναι εἰς Βερέθιοιαν, αὐτόθι
 τὰς ναῦς κατασλέξαντα πρότερον, ἐρῶάισε μὲν ἢ τῶν κυμάτων 15
 ὑβρις ὄψε· μαλακώτερον δ' ἐξ ἀπογείων προσβαλεῖν ἤρξατο τοῖς
 ἰστίοις τὸ πνεῦμα. ὄθεν καὶ ἄραντες ἐκεῖθεν ἠθροίσθησαν εἰς
 ὄν δεδηλώκαμεν ναύσταθμον, τῆς Θεσσαλονικέων πόλεως ἄγ-
 Βχιστα. (B.) Οἱ μὲν οὖν πλείους, τὴν ἰκανὴν ἀπολιπόντες φρου-
 ρὰν ταῖς ναυσίν, ἐπὶ λείαν εὐθὺς ὤρμησαν, καὶ τὰ πλείω τῶν 20
 Τριβαλλοῖς ὑπεικόντων χωρίων ἐκάκωσαν μάλιστα, ἀνθρώπους
 καὶ βοσκήματα συναρπάζοντες ἐξ ἄγρῶν, καὶ οἰκίας προπολοῦν-
 τες, καὶ πολλοῖς τὸν πολέμιον σίδηρον καταφέροντες ἀνανταγώ-
 νιστον. τῷ γε μὴν ναύαρχῳ τοῦ στόλου κατὰ χώραν μείναντι
 5. ἀπέχον em. Boiv. pro ἀπέχων.

quam proxime ducentarum navium numerum expletes, duce Amurio, Lydiae satrapa: qui classem suam non ad Thessalonicensem portum appulit, sed propriam sibi ipse stationem paravit, non minus sexaginta stadiis a Thessalonica distantem. Atqui ille cum Asia decederet, non cum eo navium numero, sed cum totis trecentis solverat. Facto autem inter navigandum naufragio, cum asperiores ab Arcto aurae ingruissent, ipse quidem in Euboeam vi abreptus erat cum illis, quas dixi, navibus, iisque maxima ex parte ab invicem dispersis. Aliae vero ad alias Europae oras salvae evaserant, exceptis iis, quae aut in littora illiserant, aut iniquis fluctibus conflictatae ipsis cum hominibus demersae fuerant. Cumque ille multos dies deliberasset, an ex Euboea per Thessaliam pedestri itinere, navibus ante incensis, Berrhoeam sibi eundem foret, deferbuerat tandem fluctuum insolentia, coeperatque aura clementior velis adspirare a terra. Inde itaque cum solvisset, ad eam, quam diximus, stationem convenerant proxime Thessalonicam. (II.) Relicto igitur praesidio, quantum ad custodiendas naves satis erat, ad praedam statim bona pars egressi sunt, et pleraque Triballorum dittonis loca maxime afflixerunt, homines ac pecora ex agris abigentes, atque etiam multis gladium hostilem impune intentantes. Cum autem ibi Persicae clas-

ἦκε μετὰ βραχὺ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκ Βεῤῥόιας, τῶν ἐκεῖ πραγμάτων A. C. 1343
 ἐπίτροπον τὸν υἱὸν καταλειποῦς Μανουήλ· ὃς ἄρτι καθ' ἡλι- Imp. Io. Pa-
 κίαν τὸν ἐφηβον παραλάττων, καὶ μήπω μηδὲ τὸν πρῶτον ἀν- laeol. 3
 θήσας ἴουλον ἐν ταῖς παρειαῖς, πρεσβυτικὴν ἐν τῇ ψυχῇ τὴν σύ-
 5 νεσιν ἔβροσκε καὶ ἅμα τῷ πατρὶ πρὸς ταῖς ὑπερορτοῖς καὶ ὑπαί-
 θροις στρατοπέδειαις μακρὰ συγκακοπαθήσας πρὸς λαμπρὰν V. 341
 τῆς στρατηγικῆς ἐμπειρίας γεγύμνασαι ἄσκησιν· καὶ δι' αὐτό γέ-
 τοι τοῦτ' ἐν τῇ τοιαύτης πόλεως ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ ἐπεπι-
 στεύκει ἐπιτροπὴν, ἣ κρητὶς καὶ ῥῖζα τέως αὐτῷ τῆς ἐκ τῶν χει- D
 10 ρόνων ἐς τὰς βελτίους τύχας κατέστη μεταβολῆς. οὕτω τοίνυν
 ἐλθὼν ἐκ Βεῤῥόιας ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀμφὶ τοὺς τῆς Θεσσαλονίκης
 ἀγροὺς τῷ τῆς Περσικῆς δυνάμειος ἐντετυχηκῶς ἡγεμόνι, καὶ
 ἀσπασόμενος τὰ εἰκότα, περὶ τῶν πρακτέων ἀμφω κατὰ σφῶς
 ἐβουλεύοντο. (Γ.) Τοῖς γε μὴν Θεσσαλονικεῦσι, τειχῶν ἐντὸς
 15 συγκλεισθεῖσι μετὰ τῶν ποιμνίων καὶ βουκολίων, αὐτοῖς τε ἐστε-
 νοχωρεῖτο τὰ ἐπιτήδεια καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις χιλὸς οὐκ ἦν· ἅ E
 δὴ καὶ καθ' ἡμέραν ἄλλα ἐπ' ἄλλοις ἐπιπτον, καὶ τὸ ἐντεῦθεν
 δυσῶδες νοσεῖν παρεσκεύαζε τὸν ἀέρα· ὅφ' ὧν ἀχθομένοις συνέ-
 βαινε στασιάζειν λαμπρῶς τοῖς πολίταις. οἷς μὲν γὰρ κτήσεις
 20 ἦσαν ἀγρῶν, ἀχθεσθαι ἐνῆν, τῶν ἀγρῶν δηουμένων· οἷς δ'
 ἀγέλαι ποιμνίων, καὶ ζεύγη βοῶν, καὶ ὀπόσα τῶν ἀχθοφόρων
 ζώων, ἀνιᾶσθαι συνέβαινε καὶ αὐτοῖς, αὐτὰ τε θεωμένοις εἰκῆ F
 φθειρόμενα καὶ ἀθρόας τὰς ἐπ' αὐτοῖς ἐλπίδας θνησκούσας
 αὐτῶν. οἷς δ' ἡλικιωτὶς ἦν ἢ πενία καὶ τὸ κοῦφον τοῦ βίου τὸ

10. μεταβολῆς Boiv. pro μεταβολή.

sis dux substitisset, venit ad eum paulo post et imperator Berrhoea egres-
 sus, madata Manueli filio rerum administratione. Qui cum aetate vix ephē-
 bum excederet, nec dum malae prima lanugine florerent, senilem in animo
 alebat prudentiam, et simul cum patre longinquae ac subdialis militiae mala
 diu perpassus praeclaro usu ad imperandi disciplinam exercitatus erat; at-
 que ob id ipsum ei imperator ac pater illius urbis regimen crediderat, quae
 ipsi hactenus fundamentum ac radix fuerat fortunae in melius mutandae.
 Cum itaque inde excessisset imperator, et circa Thessalonicae campos Per-
 sici exercitus ducem offendisset, eumque ut par erat salutasset, ambo quid
 facto opus foret inter se deliberarunt. (III.) Thessalonicenses autem, cum
 gregibus atque armentis intra muros conclusi, et ipsi rerum necessariorum
 penuria laborabant, et bestiis deerat, quo alerentur. Quae cum frequentes
 quotidie caderent, et teter inde odor aërem corrupisset, hinc factum est, ut
 cum id cives aegre ferrent, aperta seditio oriretur. Quibus enim ruri pos-
 sessiones erant, iis agros vastari grave erat. Sed et qui pecudum greges,
 et boum iuga, et iumenta alia quaelibet habebant, ii quoque molestia affi-
 ciebantur, cum et illarum rerum iacere confusam stragem, et suas de illis
 spes simul omnes intermori viderent. Quibus autem coaeva paupertas ino-

- A. M. 6851 *μη βουλόμενον ισχυρῶς ἐμάστιξε τῆς ψυχῆς, τούτοις δ' ἔφεσις*
 Ind. 11 *νεωτέρων συνήκμαζε ταραχῶν καὶ θορύβων, καὶ κατὰ τῶν πλου-*
σιῶν ἢ βασκανία τῶν ὀφθαλμῶν ἐτείνετο, καὶ τὸ μακρικὸν ἤσκειτο
σφόδρα τῆς γνώμης. (Δ.) Τούτων δ' οὕτως διηρημένων δι-
πλῆ, καὶ τρίτη μοῖρά τις αὐτοῖς ἐπεφύετο συρφετώδης, δικαιο-
 P. 421 *σύνης πέρι καὶ ἀδικίας οὐδὲν ἐπαίτουσα, ἀλλ' ἀγομένη ῥαδίως*
καθ' ἕνα ὅπλον τοῖς ἄγειν ἐθέλουσιν, ὅποι τὸ αὐθαδὲς ὑψηλεῖται
τῆς γνώμης, ἐπὶ πονήρῳ τῶν φθονομένων. οὔτε γὰρ αὐτονομίᾳ
δουλεύειν οἶδεν ὁ δῆμος οὗτος, οὔτε νόμοις ἀνδρῶν παλαιῶν, τὸ
ἕξῃ ἐν ταῖς βίβλοις ἐχόντων, κἀκεῖθεν τὰ πολιτικὰ ῥυθμιζόντων
πράγματα, καὶ τοῖς τῶν ἀτόπων κινήμασιν ἕξω πρὸς τὸ εὐ-
 Β *δαίμον νομοθετούντων ἀεὶ· ἀλλ', ὥσπερ θαλάττης κύματα πᾶ-*
σιν ἀγριαίνουσι πνεύμασιν εὐχερῶς ὑπέκοντα τὰς δυστυχεῖς κα-
ταδύουσι τῶν ὀκλάδων ἀνάνδρους, οὕτως οὗτοι τὰς τῶν εὐδαι-
μόνων οἰκίας ἐκ βάρθρων ἀνατρέποντες τὸ πολέμιον ἀκρατῶς
κατὰ τῆς τῶν ἀθλίων κεφαλῆς ἐπιφέρουσι ξίφος ἀφειδῶς καὶ ζῦν
γε λόγῳ οὐδενί. (Ε.) Πεπλασμένης οὖν ἀρτίως εἰς τὸν δῆμον
ῥνείσης φήμης, ὡς τοῖς πλούτῳ καὶ ἀγροῖς καὶ βοσκήμασι βρί-
 C *θουσιν ἀναπετάσαι τὰς τῆς πόλεως πύλας κρύφα μελετηθεῖη*
τῷ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ τὴν ζημίαν οὐ φέρουσιν, εἰς ἀντίπα-
λον ἕστησαν μοῖραν οἱ πλούτου καὶ δόξης ἐφιέμενοι πένητες, καὶ
τὴν ἀνάρῃσιν τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Παλαιο-
λόγου μετὰ τῆς μητρὸς ἐπὶ μέσης τε διαρῃσθῆναι ἔμνονον τῆς πό-
λεως καὶ ἅμα Ζηλωτὰς σφᾶς αὐτοὺς ἐπωνόμαζον, ὀνόμασι

leverat, angusta re animum acerbis stimulis urgente, ii turbarum et tumultuum novorum cupiditate fervebant, et oculorum malignitatem in divites intendebant, et furorem animi sui gestiebant exercere. (IV.) His ita bifariam divis, etiam tertia quaedam factio accessit, plebis colluvies, quae de iure aut iniuria nihil quidquam audit; sed facile tanquam instrumentum a quolibet volente trahitur, quocumque animi praeit pervicacia, in perniciem eorum quibus invidetur. Neque enim eiusmodi homines suam libidinem dominam ferre possunt, neque constitutas ab antiquis leges; qui vitam in libris perpetuam habent, atque inde respublicas ordinando et pravorum affectuum motus corrigendo hominum felicitati semper consulunt; sed, veluti maris fluctus cuilibet vento saevienti facile obsequentes infelicia navigia ipsis cum hominibus mergunt, sic isti divitum domos funditus evertentem hostilem gladium in miserorum caput foede et impotenter sine ulla ratione incutiunt. (V.) Cum itaque fama recens conficta ad populum manasset, eos qui opibus et agris et re pecuaria abundarent, damnorum impatientes, decrevisse clam urbis portas imperatori Cantacuzeno aperire, ii pauperes, qui opum et gloriae appetentes erant, ex adverso insurrexerunt, et tam Ioannis Palaeologi imperatoris quam illius matris nomen in media urbe clare et aperte celebrarunt, iidemque se Zelotas nuncuparunt, specio-

χρηστοῖς τὴν τῆς κακίας ὑπόθεσιν περιπέττοντες, καὶ τὸν δῆμον A. C. 1343
 εἰς συμμαχίαν ἐκάλουν, κερδῶν ἐτοιμῶν ἐλπῖσι τοὺς σφῶν θυ- Imp. Io. Pa-
 μοὺς παραθήγοντες. (ζ'.) Οὕτω δὲ οὖν ὡσπερ βιαίου κατα- D
 σκήψαντος πνεύματος εἰς τὴν πόλιν, θόρυβος ἀνὰ πάντας δη-
 μοτάς ἐπεχωρίαζεν ἄτακτος, καὶ πάντες ἀθρόοι τῶν οἰκιῶν εὐθὺς
 ἔξεχέοντο, καὶ τῶν ἔξωθεν πολεμίων αὐτοὶ πικρότεροι τοῖς πλου-
 σίοις ἐγίνοντο, τὸν τε ἐν ταῖς οἰκίαις πλοῦτον ἄσπραγμα ληστρι- E
 κὸν καθιστάμενοι καὶ αὐτῶν ὅσοις ἐνετύγχανον ἀφειδῶς ἀπο- E
 σφάττοντες, καὶ πολιτικῶν αἱμάτων κρατῆρας κενοῦντες ἐν ταῖς
 πλατείαις τῆς πόλεως. τὸ γε μὴν ἔκκριτον, καὶ ὅσον τῆς πόλεως V. 342
 ὕψις ὑπῆρχεν, εἰς τοῦτο κακοδαιμονίας ἠλάθη διὰ γε δὴ τὸ τῆς
 οὐσίας εὐδαιμον. τούτων δ' οἱ μὲν θανάτου δίκην ἔδοσαν ἀ-
 θημερὸν ταῖς τῆς δημοτικῆς παρανοίας ὁρμαῖς· ὧν δ' ἐν ὑπο-
 ψίαις ἔτι τὸ τῆς τύχης ἔκειτο μέλλον (πλείους δ' εἶναι τῶν ἐα-
 λωκότων συνέλυπτεν σφῶς), τούτοις δ' ἔσχυθροπακόσιν ἐνήν οἱ- F
 κουρεῖν, φυλαττομένοις ὡς τὰ πολλὰ τὸ γ' ἐν ἀγοραῖς καὶ θεά-
 τροις παρῴησιάζεσθαι. (Ζ.) Καὶ τάχ' ἂν ἐτεθνήκεσαν ὑπὸ δέους,
 εἰ μὴ τινες ἐκ βασιλέως ἔξωθεν ἐλπίδες εἰσπορευόμεναί πως ἀνεθ-
 ρώννυνόν τε πρὸς τὸ εὐψυχον καὶ τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς
 πρὸς τὸ νῆφον ἀνεκαλοῦντο. μόναι γὰρ αὐταὶ μοχθούντων ἐω-
 ρῶντο τέρπουσα τηρικαῦτα κρηπίς λογισμῶν, καὶ πρὸς γε, φρον- P. 422
 τίδων εἰς ἀπόγνωσιν ὀλισθαίνειν κινδυνευουσῶν, πρῶος φάναι
 καὶ τινος ἀπόζων εὐθυμίας ζέφυρος. εἰ γὰρ καὶ τὸ ψεῦδος ὁμό-
 στεγον ἐνίοτε φαίνονται κεκτημένοι, ἀλλ' οὖν τοιαῦτά πως εἰδω-

sis nempe nominibus malum propositum velantes, et plebem in auxilium ad-
 vocarunt, parati emolumenti spe animum illius acuentes. (VI.) Cum igitur
 ita in urbem quasi vehemens quidam ventus impetum fecisset, tumultus per
 omnem civitatem vagabatur inordinatus, et cuncti frequentes domibus sta-
 tim eiiciebantur, saeviebantque isti in divites crudelius quam ipse foris
 imminens hostis. Nam et opes, quae in domibus essent, latronum more di-
 ripiebant, et quoscunque divitum offendissent, eos foedissime iugulabant,
 et in urbis plateis civilem sanguinem large effuseque hauriebant. Lectissimi
 certe civium et quotquot erant in urbe conspectiores, in ea mala incide-
 runt, eo quod bonis abundarent. Ex his porro alii statim popularis insa-
 niae impetu poenas dederunt. Quorum autem adhuc incertum erat quae-
 nam futura esset fortuna (et ii quidem deprehensis plures erant), iis tristitia
 vultu praeferentibus domi manendum erat, cavendumque, ne quid in
 foro aut theatris paulo audacius proloquerentur. (VII.) Atque illi prae
 metu fortassis exanimati essent, nisi eos spes quaedam foris ab imperatore
 advenientes ad confidendum erexissent, eorumque iudicium ad sanitatem
 revocassent. Eae enim solae iucundum videbantur eo tempore laborantis
 rationis adminiculum: atque hic lenis quasi Zephyrus eorum curas despe-
 rationi proximas levabat, et quendam veluti odorem securitatis spirabat.
 Etsi enim spes illae videntur aliquando socium habere mendacium, at ea

- A. M. 6851 *λοποιεῖν ἐπεφύκεσαν ἀεὶ καὶ προτυποῦσθαι, καθάπερ ἐκ γειτό-*
νων παριοῦσαι παρήγοροι πιπτούσαις ἕξ ἀθυμίας ψυχαῖς, τὰς
 Ind. 11 *τῆς ὀρέξεως φαντασίας συλλήπτορας ἔχουσαι. ἀλλὰ τὸ μὲν πά-*
σχαιν ἐκ διαδοχῆς συνεχῶς τοῖς ταλαιπώροις ἐλέλειπτο καὶ παρῆν·
τὸ δὲ τῶν ἐλπίδων προμηθεὺς σκιά τις ἦν ἡδονῆς καὶ δικτύοις
συναγομένη πνοή· οἷς τὸ μὲν διαρῥεῖν ἀθρόον ἔνεστι πάντως,
τὸ δὲ μένειν ὅλως οὐκ ἔνεστι. (H.) Τῷ μὲν γὰρ τῶν Περσῶν
ἡγεμόνι περιστρατοπεδεύειν ἐδόκει τὴν πόλιν ἐκ τε γῆς καὶ θα-
λάττης, καὶ ὅλον τὸ τῆς πολιορκίας ἐπάγειν ἐκ τοῦ παραχοῆμα
 C *βρίαιον, καὶ μὴ τρίβειν ἡσυχῇ καθημένους τὸν χρόνον, ἔργοις*
ἐνὸν τὰ τῆς μάχης ἐν βράχει κρῖνεσθαι τὰ τε ἄλλα καὶ μά-
λισθ' ὅτι καὶ σύμμαχον συνέβαινε τῇ ἕξῳθεν ἤδη γίνεσθαι πο-
λιορκίᾳ καὶ τὴν ἔνδοθεν ἀναφλεγομένην τῶν οἰκητόρων στάσιν.
τῷ δὲ βασιλεῖ τοῦτ' οὐδαμῇ συνδέοκει, τὸν μάρτυρα τιμῶντι
Δημήτριον· καὶ ἄλλως δ' οὐκ ᾔετο χρῆναι τῆς ἰσχύος αὐτοῦ 1
 D *τὴν περιουσίαν ἐκ τῆς τῶν πολιορκουμένων φαίνεσθαι συμφορᾶς·*
ἀλλ' ἀπειρηκότας ὄψε τοὺς στασιαστὰς τῷ τε λιμῷ καὶ τῇ τῆς
πολιορκίας ἀνάγκῃ καθ' ὁμολογίαν παραδώσειν σφῶς τε αὐτοὺς
καὶ τὴν πόλιν. (Θ.) Ἐπεὶ δὲ τριακονθήμερον παρωχηκόςτος ἐν-
ταῦθα χρόνου τὰ κατὰ γνώμην οὐκ εὔοδα ἐωρᾶτο, τὴν μὲν ἄλ-
 2 *λῃν δύναμιν ἀφίησι διαπόντιον ὁ βάρβαρος οἴκαδε ἀπιέναι, τὸν*
ἀνάπλον διὰ τῆς Θρακίως κελύσεως παραλίου ποιεῖσθαι· δε-
 E *διῶς ἴσως μὴ πού τις ἔτι χρείας προϋοῦσιν ἀνάγκῃ τούτῳ προσγέ-*
νηται σφῶν· ἕξακισχιλλοὺς δ' ἀπολεξάμενος μόνους κατέσχε παρ'

semper illarum vis est, ut istiusmodi imagines offerant et proponant, ac tanquam consolatrices labanti ex desperatione animo adsint de propinquo, speciebus nempe iis quae appetitui insunt adiuvantibus. At interim miseris illis id relinquebatur, id supererat, ut eorum mala quasi per successionem continuarentur. Spes autem illae providentes nihil aliud erant, nisi voluntatis umbra quaedam et ventus coactus in retia; quorum ea est natura, ut statim perfluant omni ex parte, manere autem plena nequeant. (VIII.) Etenim Persarum quidem duci placebat, obsideri urbem tam a terra quam a mari, ac totis statim viribus oppugnationi incumbi, nec teri tempus nil agendo; quia, si ageretur, brevi poterat armis decerni; idque eo magis, quod adiutrix iam esset externae obsidionis ea quae intus accensa erat civium seditio. Imperatori autem minime id placebat, Martyrem colenti Demetrium. Alioqui vero haud putabat oportere, quantum robore preestaret, in obsessorum calamitate ostendere, sed seditiosos illos fame tandem et premente obsidione fractos ex pacto se atque urbem esse dedituros. (IX.) Postquam autem triginta diebus illic elapsis res ex sententia succedere haud videbantur, reliquas quidem vires mari impositas dux barbarus domum remittit iubetque, ut per maritimam Thraciae oram renavigent: veritus, ne procedente tempore aliqua necessitas incumberet, adeoque his opus foret. Delectu autem habito, sex duntaxat hominum millia penes se retinuit. Ea

εαυτῷ. οὗς ἐπαγόμενος ἐπ' ἀτελέστοις ἀπαίροντι συναπῆει ταῖς A. C. 1343
 ἑλλήσι τῷ βασιλεῖ, πολλὰ μὲν κατειρωνευόμενος τῆς αὐτοῦ περι Imp. Io. Pa-
 τὰ θεῖα δεισιδαιμονίας, πολλὰ δὲ μεμφόμενος, ὅτι μηδεὶς ποτ' laeol. 3
 οἴκτος αὐτὸν εἰσῆει τῶν τὰ δεινότατα πασχόντων δι' αὐτὸν ἐν τῇ
 5 πόλει· ἄλλ' οἴκτος οἴκτον ἀντέκρουσε μικροῦ τινος ἄξιος τὸν F
 ξύν γε τῷ ὠφελίμῳ πολλήν τινα τὴν ἀνάγκην ἐπιφερόμενον· ἄς
 εἰναί γησι τελευτῶν εἰς τὸ προφανές ἀφειδές τὴν τοῦ οἴκτου τοῦδε
 ἐπωνυμίαν, καὶ βραχέϊαν μὲν τινα τὴν τοῦ λυσιτελοῦς παρεχο-
 μένην δόκησιν, μεῖζονα δὲ τὴν ζημίαν εἰς τοῦμφανές προξενούσαν.
 10 (I.) Ἐβδομαῖοι μὲν οὖν ἴοντες ἐκείθεν τὰ περὶ Χριστοῦπόλιν
 ἀπονητὶ διέβησαν στενά· κἀκεῖθεν αὐθις ὡς διὰ φίλις πορευό- P. 423
 μνοι τῶν ἐνταῦθα διίσταμένων ἀπεπειρῶντο πόλεων. καὶ τὸ V. 343
 μὲν φθινόπωρον ἐν τούτοις ἐτελεύτα. ὁ δὲ χειμῶν τοῦ συμφυοῦς A. M. 6852
 λοιπὸν τὰς ἀκμὰς ἀνεχάλκευε ψύχους. Ind. 12

5 α'. Ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ μὴ μονοειδῆ τὴν ἱστορίαν ἐκθεῖναι B
 προὔθεμεθα, μηδὲ μόνοις πᾶσαν ἀσχολίαν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς παρέ-
 χεσθαι πράγμασιν, ἄλλ' ἐνιαχοῦ καὶ παρεξιέναι, τῆς χρείας
 ὁπῶσποτε συνελαννούσης εἰς τὴν ἀνάγκην, εἰκὸς εἶναι κἀνταῦθα
 λοιπὸν ἡγοῦμεθα, τὸν τῆς προκειμένης εἰρημὸν ὑποθέσεως ἐς τὴν
 0 ἕστεραίαν ὑπερθεμένους, καθὰ καὶ πολλαχῆ πεποιήκαμεν πρό-
 τερον, ἐφ' ἕτερον καὶ τῆμερον τρέψαι τὸν λόγον, κἀκείνων με- C
 τρίως μνησθῆναι, ὅποσα κατὰ τὸν αὐτὸν ἐν ἄλλοις ἔθνεσι πέ-
 πρακται χρόνον· ἃ δοκεῖ μὲν πῶς ἀλλότρια διὰ τὸ τῶν τόπων
 ὑπερόριον· ἔστι δ' ὁμως καθ' ἕτερον τρόπον οἰκεία καὶ πάνυ

secum ducens imperatorem spe irrita migrantem comitatus est, multa in
 illius superstitosum animum iocatus, multa etiam incusans, quod nulla
 eum subiisset miseratio illorum, qui in urbe propter eum extrema paterentur;
 sed misericordia quaedam parvi momenti repulisset eam, quae con-
 iunctam cum utilitate gravem quandam necessitatem afferret. „Ita fit”, aie-
 bat ille, „ut in apertam demum crudelitatem evadat ea quae nominatur mi-
 sericordia, ac postquam utilitatis opinionem brevem attulit, damnum evi-
 dens maius importet.” (X.) Inde igitur profecti septimo die Christopoli-
 tianas fauces nullo labore pertransierunt: atque illinc rursus quasi per foe-
 deratum solum euntes urbes ea in regione dissidentes sollicitabant. Atque
 autumnus quidem interea abiit. Hiems autem ex eo coepit ingenti frigi-
 ris stimulos recudere.

11. Sed nos quoniam simplicem edere historiam haudquaquam institui-
 mus, neque totam unis Romanorum rebus operam dare, verum et nonnun-
 quam ultra excurrere, utcumque ipsa res in eam nos necessitatem adduxe-
 rit, opportunum hoc loco deinceps arbitramur, praesentis argumenti con-
 tinua serie in crastinum dilata, ut alibi saepe etiam antea fecimus, nostram
 hodie orationem alio convertere, et ea omnia breviter commemorare, quae
 per idem tempus gesta sunt apud alias gentes: quae etsi, propter inter-
 valla regionum, aliena videntur quodammodo, sunt tamen alia ratione affi-

- A. M. 6852 ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ἀφῆγγίσεισι κοινώνουντα. ἡ γὰρ τοι βασιλεύουσα
 Ind. 12 πόλις αὕτη κοινὴ τῆς ὅλης εἰπεῖν οἰκουμένης ἐστὶν ἐστία καὶ
 κοινὸν πρυτανεῖον· καὶ χορηγεῖ μὲν δαφυλῶς πᾶσαν τοῖς ὑπασι
 D χρεῖαν· γεωργοῦσι δ' αὐτῇ καθάπερ δεσποίνῃ πᾶσα γῆ τε καὶ
 θάλασσα καὶ πάντες ἄνεμοι· καὶ ὀρῶμεν πανταχόθεν τὴν σιτο- 5
 πομπίαν ἰοῦσαν ἀφθόμως ἐνταῦθα χειμῶνος καὶ θέρους, ἡρός
 τε καὶ φθινοπώρου· καὶ ναυστολοῦσιν εἰς ταύτην ὀλκιάδες τε καὶ
 τριήρεις ἄει, καρπῶν μὲν ἀπάντων ἄγουσαι γονάς, τεχνῶν δὲ
 παντοδαπῶν ποικιλίματα. πάντα γὰρ ὅσα πᾶσιν ἐκασταχοῦ γίνε-
 ται ἀτερπῆ τοῖς κεκτημένοις εἶναι δοκεῖ πως, καὶ φρονεῖν οὐδὲν 10
 P. 424 οὐδαμῆ γενναῖον δύνανται, πρὶν ἂν ἐς τὸ μέγα τοῦτο καὶ οἰκου-
 μενικὸν τῆς πόλεως θέατρον περιβλεπτόν τινα ποιήσωνται τὴν
 ἐπίδειξιν. δι' ἃ δὴ καὶ ἡμεῖς τὰς τοιαύτας ἀναγκαζόμεθα ποιῆ-
 σθαι παρεκδρομὰς, ἵνα μὴ τὰ τῶν ἐνίοτε καὶ ἐνιαχόθεν συμβαι-
 νόντων συμπτωμάτων αἴτια τῇ τε βασιλευούσῃ τῶν πόλεων καὶ 15
 τοῖς ἐνταῦθα πράγμασι, μὴ προγινωσκόμενα τοῖς ἐντυγχάνειν
 V. 344 τῇ ἰστορίᾳ μέλλουσι, δύσβατά πως καὶ φαραγγώδη φάναι τὰ
 Βμεταξὺ χωρία τοῦ λόγου δοκῆ καὶ μακροῦς τινος εὐκρινείας
 δεόμενα. (B.) Καὶ μὲν δὴ λεκτέον ἡμῖν πρότερον, ὅποσα Τρα-
 πεζοντιοῖς κατὰ τοῦτον συνεπεπτώκει τὸν χρόνον. μετὰ γὰρ τὸν 20
 Κομνηνὸν Ἀλέξιον, τὸν ἀδελφιδοῦν Ἀνδρονίκου τοῦ γηραιοῦ βα-
 σιλέως Ῥωμαίων τοῦ Παλαιολόγου, Βασίλειος ὁ υἱὸς τὴν τῶν
 Τραπεζοντιῶν ἡγεμονίαν διαδεξάμενος ἔγημε νόθον τοῦ νέου
 C βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου θυγατέρα Εἰρήνην· ἥ

nia et Romanae historiae plane coniuncta. Ipsa quippe haec dominatrix civitas commune est totius paene dixerim orbis domicilium ac prytaneum. Nam et omnibus omnia, prout cuique usus est, abunde suppeditat; et illi tanquam dominae terra unversa, mare, et omnes venti famulantur; videmusque illuc affluentem undique vim frumenti magnam, hieme, aestate, vere, et autumnis; et ad eam urbem perpetuo navigare onerarias naves ac triremes, omnia fructuum genera et quarumlibet artium inventa apportantes. Quaecunque enim singulis in locis unusquisque habet, ea ingrata possessoribus esse quodammodo videntur, ac nihil generosi sapiunt, antequam in magno et universis gentibus exposito huiusce urbis theatro clarum aliquid sui spectaculum exhibuerint. Hinc fit, ut nos eiusmodi excursions facere cogamur, ne si ea, quae causam praebuerunt cur aliquando et certis in locis quidpiam reginae urbi et huic imperio accideret, praecognita haud sint iis, qui in hanc historiam incident, ardua et ut ita dicam confragosa, et accurato iudicii examine indigere videantur interiecta narrationis intervalla. (II.) Ac primum quidem de iis rebus dicturi sumus, quae Trapezuntis per illud tempus acciderunt. Alexio Comneno, Andronici senioris Palaeologi Romanorum imperatoris nepoti ex sorore, Basilius filius heres successit in Trapezuntis imperium. Is uxorem duxit Irenen, filiam iunioris Andronici Palaeologi spuriam, nec diu cum ea vixit, et sine liberis decessit. At haec

καὶ βραχὺν τινα συμβεβιωκῶς χρόνον ἐτελεύτησεν ἄπαις. σχοῦσα Ἀ. C. 1343
 δὲ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῇ ὑπερόριον μὲν ἐς Βυζάντιον ἀπεστάλκει Imp. Io. Pa-
 τὴν ἄνθρωπον, ἧ̄ πρὸς λαθραίαν ἐμίγνυτο κοίτην Βασίλειος, laeol. 3
 ὁμοῦ τοῖς δυοῖ νηπίοις υἱέσιν· ἅμα τε ἐπρεσβεύετο καὶ δεύτε-
 5 ρον ἄνδρα οἱ πεμφθῆναι τῶν παρὰ Βυζαντίοις γένει καὶ δόξῃ
 προὔχοντων, ὃς ἂν πρὸς βουλήσεώς τε ἧ̄ τῷ βουσιλεῖ καὶ πατρὶ
 καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ διατελέσῃ βούλησιν τὴν ἀρχὴν διοικῶν τῶν D
 Τραπεζουντιῶν. οὕτω τοίνυν ἕξ Ἀκαρνανῶν ἐπανεληλυθότα τὸν
 βασιλεῖα εὐροῦσι τοῖς πρέσβεσιν ἔδοξε μείναντας κατὰ χώραν
 10 πέμψαι τοὺς ἐροῦντας ἐκείνῳ τὴν τε ἀφίξιν σφῶν καὶ τὸν τῆς
 ἀφίξεως τρόπον. (Γ.) Ἐπεὶ δὲ τοῦ χρόνου χωροῦντος τῷ Βυ-
 ζαντίῳ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπιδημητικῶς οὐκ εἰς μακρὰν μὲν αὐτὸς
 ἐτεθνήκει, τὴν δὲ τῶν δημοσίων φροντίδα πραγμάτων γνώμη E
 τῆς βασιλίδος Ἄννης Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς ἐτέγγανε διοι-
 15 κῶν, μέγας ὢν ἔτι δομέστικος, πρὸς μὲν τῆς τῶν Τραπεζουν-
 τιῶν ἡγεμονίδος Εἰρήνης τὴν ζήτησιν ἐπινεύειν οὐκ εἶχεν εὐθὺς,
 ἀλλ' ἐφ' ἑτέρας ἐτρέπετο σκέψεις. ὁρῶν γὰρ τὸ διεθρόωγός ἐπὶ
 πολλὰ τῆς τῶν Τραπεζουντιῶν γνώμης συνῆκε, μὴ πρὸς ὑπάντων
 εἶναι τὴν γνώμην αὐτῆς στεργομένην. νόμος γὰρ ἐκείνοις οἶον
 20 ἄφρυκτα δυνάμενος, μηδ' ὑπ' οὐδενὸς ἐκουσίοις τῶν ὑπάντων F
 γενῶν ἄρχεσθαι βούλεσθαι, πλὴν τῶν ὅσοι τὸ γένος ἐκ Κομνηνῶν
 κατίασιν ἔχοντες. διὰ δὲ ταῦτα καὶ τὴν ταύτης παρ' οὐδὲν θέ-
 μενος αἴτησιν ἐπὶ τὴν ἐκείνων ἡγεμονίαν τὸν τοῦ προτετελευτη-
 κότος Ἀλεξίου πέπομφεν ἀδελφὸν Μιχαὴλ τὸν Κομνηνὸν, περι
 25 που τὰ ἕξ καὶ πενήκοντα ἔτη γενομένην ἔχοντα ἤδη τὴν ἡλικίαν.

rerum potita mulierem quidem illam, cum qua habuerat Basilius clandesti-
 nam consuetudinem, Byzantium exulatum miserat una cum duobus eius
 fillis infantibus; per legatos autem postulaverat, ut sibi alter maritus mit-
 teretur, qui inter Byzantios genere et splendore fortunae emineret, et im-
 peratori ac patri acceptus foret, Trapezuntisque imperium ex eius senten-
 tia pergeret administrare. Cum igitur legati nondum ex Acarnania rever-
 sum esse imperatorem comperissent, visum est iis subsistere, atque ad eum
 mittere qui suum adventum et adventus rationem nunciarent. (III.) Pro-
 cedente tempore ipse imperator Byzantium advenit, nec multo post vita
 functus est: publicarum autem rerum curam, Annae imperatricis nutu, Ioan-
 nes Cantacuzenus, magnus tum quoque domesticus, sustinere ex eo coepit.
 Atque hic statim imperatricis Irenes petitioni annuere haud potuit; verum
 ad alias curas animum appulit. Cum enim Trapezuntiorum animos vacil-
 lare maxima ex parte animadverteret, non omnibus placere eius mulieris
 consilium intellexit. Lex quippe est apud eos paene inviolabilis, ne ab
 ullo cuiuscunque stirpis homine gubernari se ultro patiantur, nisi qui ab
 Comnenis oriundus sit. Quapropter illius postulatis pro nihilo habitis, re-
 ctorem illuc misit Alexii praemortui fratrem, Michaëlem Comnenum, qui
 sextum circiter et quinquagesimum aetatis annum iam attingebat. (IV.) In-

- A. M. 6852 (A.) Τῶν γε μὴν ἐκεῖ συγκλητικῶν οἱ μάλιστα πάντων ἰσχύον-
 Ind. 12
 P. 425 τες διὰ τε δόξης ὕψους καὶ πλούτου δύναμιν ἐφ' ἕτερον ἐτρέ-
 ποντο βούλευμα. ἵνα γὰρ αὐτοῖς ἐπ' ἀδείας εἴη τῆς ἀρχῆς κατορ-
 χεῖσθαι καὶ ἄγειν καὶ φέρειν τὰκεῖ πράγματα ὅπη τὸ βουλούμενον
 ὑποτίθῃσιν, ἐν ἑκ τῶν νόθων Βασιλείου βρεφῶν προσεποιούντο 5
 ζητεῖν εἰς τὸ τῆς ἡγεμονίας πρόσχημα. ὕθεν εἰς τὸ τῆς Τραπε-
 Βζοῦντος ἐπίνειον καταπεπλευκότα τὸν Κοινητὸν Θεασαμένους τὰ
 μὲν βεβουλευμένα δρῶν ἐς προὔπτον εὐθὺς οὐ μᾶλα ἐδόκει, ἵνα
 μὴ φωραθεῖσιν ἐμποδῶν ὃ δῆμος γένηται, σύμμαχον ἔχων καὶ
 τὴν ἄρτι συγκαταπεπλευκτίαν τῷ Κοινητῷ δυοῖν Λατινικῶν 10
 νεῶν δύναμιν· ἀλλ' ἐν τῷ αὐτίκα ξύν γε ταῖς ἀνηκούσαις τιμαῖς
 δεξάμενοι πρὸς τὸ ἐκεῖ ἀρχεῖον ἀνήγαγον. γενομένης δ' ἐσπέ-
 ρας, αὐτὸν μὲν ὡς ἐν εἰρκτῇ τῷ παλατίῳ κατέκλεισαν· τῶν δ'
 C αὐτῷ προσκειμένων ὄχλων, ὅσοι μὴ δρασμῶ διεσώθησαν ἐς τὰς
 τριῆρεις, οἷς μὲν κατακεκόφθαι, οἷς δ' ἐς δεσμοτήριον παρα- 15
 πελέμφθαι γεγένηται. αὐτὸν δ' αὖ ἐς τὴν ὑστεραίαν διαπόντιον
 V. 345 τῷ ἔκτομίᾳ φρουρεῖν ἐπεπόμφευσαν, τῆς τῶν συγκλητικῶν μὲν
 ἐκείνων φατρίας ὑπάρχοντα καὶ αὐτὸν, ἔχοντα δὲ τὴν τῶν οὐτωσί
 πως ὠνομασμένων Λιμνίων τηρικᾶντα ἐπιτροπὴν· ὧν διακοσίους
 D ἐγγὺς διέχει σταδίους ἢ Τραπεζουντίων μητρόπολις. τούτων δ' 20
 οὕτω διαπεπραγμένων, ὑπὸ δυοῖν ἢ τριῶν διωκεῖτο συγκλητικῶν
 τὰ ἐκεῖ πράγματα, πλημμελῶς μὲν καὶ λάθρα, τοῦ δήμου σφίσι
 λαιδορομένον καὶ στάσιν ἐγείρειν διὰ μελέτης ἔχοντος· διω-
 κεῖτο δ' οὖν. (E.) Ἐπεὶ δὲ τοῖς τὸν κίνδυνον διαδραῖσιν ἐκείνων

terim ii ex senatoribus, qui omnium maxime illic et dignitate et opibus pollebant, aliud consilii ceperunt. Ut enim impune summam potestatem ludibrio habere possent, ac res omnes ferre et agere pro libidine, infantem ex spuriiis Basilii liberis unum expetere se simularunt, cui titulum imperii deferrent. Itaque cum ad portum Trapezuntis appulsam Comneni navim conspicati essent, ea quae decreta fuerant palam quidem et statim exsequi non placuit; ne, si deprehenderentur, populum impedimento esset, auxiliarem habiturus etiam illam manum, quae duabus Latinis navibus una cum Michaële Comneno advecta fuerat. Sed illum e vestigio (ut par erat) honorifice exceptum in palatium deducunt. Vespere autem eundem in aulam tanquam in carcerem includunt. Ex turba vero, qua erat stipatus, quicunque ad triremes sese haud recepere, ii partim caesi, partim in custodias dati. Ipsum Michaëlem postera die mari impositum Eunucho custodiendum mittunt, qui et ipse cum illis senatoribus societatem coiverat, et iis quos Limnios vocant tum temporis praeerat; qui locus Trapezunte distat ducentis fere stadiis. His ita perpetratis, a duobus ibi aut tribus senatoribus respublica administrabatur, perperam quidem et clanculum, populo ipsis convitiantem et seditionem meditantem; administrabatur tamen. (V.) Postquam vero ii qui ex hoc periculo salvi evaserant (erant autem ex fa-

(γένους δ' ἦσαν τῶν Σχολαρίων) ἐς Βυζάντιον ἐπανιέναι συνέβη, A. C. 1343
καθάπερ ἐκ πελάγους καὶ κλύδωνος ἐς λιμένα τινὰ καὶ γαλήνην, Imp. Io. Pa-
ἔργον ἦν ὄτω ἂν δυνηθεῖεν τοῖς διώκταις ἐκείνοις ἀμύνασθαι laeol. 3
τρόπῳ. διὸ τὴν βασιλίδα Ἄνναν λόγους καὶ ὑποσχέσεσιν ὑπέλθόν-
5 τες παντοίοις ἐπεισαν δοῦναί σφισιν εἰς τὴν τῶν Τραπεζουν-
τίων ἡγεμονίαν τὸν τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ υἱὸν, εἰκοστὸν τηρι-
καῦτα τῆς ἡλικίας ἄγοντα χρόνον. μισθοῦ τοίνυν τρεῖς Λατινι-
κὰς εἰληφότας τριήρεις, καὶ τοῦτον ἐμβεβληκότας, δεκαταίους
ἐς τὸν τῶν Τραπεζουντίων κατὰραι λιμένα συμπέπτωκεν. ἐπεὶ δέ F
10 πρὸς ὄπλα ἐκεχωρήκεσαν ἔνδοθεν οἱ νεωτερίζοντες πρότερον,
στάσις ἐγεγόνει τοῦ δήμου κατ' αὐτῶν· καὶ ἅμα καὶ ἡ Λατίνων
ἕξωθεν ὀπλισαμένη δύναμις τὰς τε πύλας τῆς πόλεως ἀνεμόχλευ-
σάν τε καὶ ξὺν οὐδενὶ πόνῳ τῶν τε ἀντιπάλων τάχιστα ἐγκρα-
τεῖς ἐγεγόνεισαν καὶ τῶν σφῶν οὐσιῶν ἔστιν ἕς διηρηπίκεισαν.
15 (ζ'.) Τῆς οὖν ἡγεμονίας οὕτως ἐς τὸν τοῦ Κομνηνοῦ παῖδα
περιελθουθίας, καὶ τῶν ἐς τοῦτο ἐσπουδακότεων Σχολαρίων τὰ
μέγιστα ἤδη δυναμένων, τίσις τῶν τολμηθέντων πρὶν κατὰ σφῶν P. 426
ἐγένετο αὕτη. τῶν μὲν γὰρ αἰτίων οἱ πρῶτοι καὶ δόξη καὶ ἀξιά-
ματι δύο κεφαλικὴν τε ἔδοσαν τιμωρίαν καὶ τὰς οὐσίας ἀφῆ-
20 ρηνται. ὅσοι δ' ἐκείνων δευτέραν καὶ τρίτην εἶχον τὴν τάξιν, τού-
τοις δ' ὑπερόριον σχεῖν κατεπήφιστο δίκαιον διὰ βίου. (Ζ.) Ἀλλὰ
πρὶν ὅλους τρεῖς ἐξήκειν ἑναυτοῦς; τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ νέος ἐκβέ-
βληται ἡγεμών. ἐν γὰρ οὐδενὶ ποιησάμενος τὴν τῶν πρεσβυτέρων B
ἐκείνων Σχολαρίων παραίνεσιν ἤλιξ ἡλικία ἔτερπε, καὶ νεωτερί-

3. τοὺς διώκτας ἐκείνους coni. Bo.v.

milia Scholariorum) Byzantium reversi sunt, tanquam ex pelago et maris aestu in portum aliquem ac tranquillam stationem, in id unum incubuerunt, ut exactores illos quacun- que possent ratione ulciscerentur. Annam itaque imperatricem dictis promissisque omnibus induxere, ut sibi Michaëlis Comneni filium, qui tum aetatis annum vigesimum agebat, Trapezuntis impe- rio praeficiendum daret. Tribus igitur Latinis triremibus mercede con- ductis, iuvenem imponunt ac decimo post die ad portum urbis Trapezuntis appellunt. Tum ad arma euntibus rerum novarum auctoribus, seditio ad- versus eos facta a populo. Simul foris adveniens Latinorum manus armata urbis portas perumpunt, statimque et nullo labore potiuntur adversario- rum; nonnulla etiam ex eorum bonis diripiunt. (VI.) Sic igitur devoluta ad Comneni filium potestate, cum Scholarij, qui id naverant, plurimum iam auctoritate pollerent, ea quae superiori tempore in eos commissa fue- rant, in hunc modum vindicata sunt. Inter coniuratos qui duo splendore fortunae et dignitate eminebant, capitis poenas expenderunt ac bonis spo- liati sunt. Qui vero secundum ac tertium ab illis gradum obtinebant, ii omnes perpetuo exulare iussi. (VII.) Sed et ipse annis nondum totis tribus elapsis exturbatur solio novus princeps. Nihili enim factis seniorum Scholariorum consiliis, aequalis aequalibus gaudebat; atque ita iuveniliter

- A. M. 6852 ζων οὕτωςι νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τρυφαῖς καὶ πότοις ἀδέ-
 Ind. 12 στερον ἐσχόλαζε, καὶ ἀθλητροῖσι καὶ ὄρχηστροῖσι διετέλει συνα-
 σελαίνων καὶ τοὺς ἡγεμονικοὺς Θησαυροὺς τῶν Τραπεζουντίων
 ἀναλίσκων ἐν τοῖς τοιοῦτοις· ὡς ἀγανακτήσαντας τοὺς Σχολα-
 ρίους μεταπέμψασθαι τε τὸν πατέρα τοῦ νέου ἡγεμόνος ἐκ τῶν
- C** Λιμνίων Μιχαὴλ τὸν Κομνηνὸν (ἔτυχε γὰρ καὶ ὁ κατέχων αὐτὸν
 ἐκτομίας ἐκεῖ προτετελευτηκῶς) καὶ αὐτὸν μὲν τοῖς ἡγεμονικοῖς
 ἐγκαθιδρούσασθαι θρόνοις, τὸν δὲ νεωτεριστὴν δέσμιον ἐς τὴν
 τῶν Βυζαντίων ἐκπέμψαι φρουράν. (H.) Τὴν γε μὴν ἡγεμο-
 νίαν οὕτω διαζωσάμενος ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ, ἦν πάλαι μὲν ὁ
 πατὴρ ἐκ διαδοχῆς εἶχε προγονικῆς, ἐκείνου δ' ἀπαλλάξαντος,
 Ἀλέξιος ὁ τούτου διεδέξατο ἀδελφὸς, καὶ μετ' ἐκείνον, ὡς γε
- D** εἰρήκειμεν, διὰ τῶν μεταξὺ δυοῖν μεираκίων εἰς τοῦτον κατελη-
 λυθέναι ξυνέδραμεν, ἐπέραινεν ἐφ' οἷς ὁμιωμόκει. τὰ δὲ ἦν αἰ
 συμφωνίαι καὶ τὰ ὀρκωμοτήρια, ὅσα γε τοῖς Σχολαρίοις, αἰτίοις
 ὑπάρξασι τῆς ἡγεμονίας αὐτῶ καὶ δύναμιν τῶν ἄλλων συγκλη-
 τικῶν κεκτημένοις μείζω καὶ ἡγεμονικῆν, συνέθετο· σχῆμα μὲν
 αὐτὸς διασώζειν ἡγεμονίας· τῶν δ' ὅσα πρῶσσεσθαι μέλλοι πάν-
- E**των εἶναι προβουλευτὰς καὶ διανομέας σφῆς, καὶ ῥητῶν καὶ
 V. 346 ἀπορρήτων ἐπιγνώμονας καὶ βεβαιωτάς. (Θ.) Τοῦ δὲ χρόνου
 ῥέοντος, ἐπειδὴ τὴν σφῶν ἀνθάδειαν ὅ,τε δῆμος ἐμίσει καὶ
 τό σφισιν ἀντικείμενον τῶν ἀπολωλότων μέρος εἰς τὸ δύνασθαι
 ἤδη προὐχώρει, τὴν τοῦ δήμου πρὸς ἐκείνους ἀπέχθειαν ἔχον
 ἐπίκουρον, ἕριδές τε καὶ στάσεις ἀναφύμεναι μεταξὺ πρὸς

lasciviens noctes diesque luxui et comotationibus licentius indulgebat; cum tibicinis et saltatricibus libidinabatur, ac Trapezuntiorum principum aerarium in eos usus exhauriebat. Hinc factum est, ut indignati Scholarii iunioris principis patrem Michaëlem Comnenum ab Limniis arcesserent (quippe et Eunuchus, a quo ille detinebatur, praemortuus erat) eumque in solio imperatorio collocarent; petulantem vero iuvenem in Byzantinam custodiam vinctum ablegarent. (VIII.) At Michaël Comnenus, accepta in hunc modum potestate (quae pridem ad ipsius patrem transmissa a maioribus fuerat, eo autem mortuo pervenerat ad Alexium fratrem; ac tandem ad istum, ut diximus, iuvenulis duobus interiectis, devoluta fuerat), ea quae iuraverat implevit; pactiones dico et sancita iureiurando cum Scholariis foedera, qui ut imperaret effecerant, et maiorem quam caeteri senatores summamque auctoritatem obtinebant. Convenerat porro, ut insignia quidem potestatis ipse retineret; eorum vero omnium, quae in posterum gerenda essent, ipsi praesides ac dispensatores forent, et rerum sive palam sive secreto agitarum arbitri atque auctores. (IX.) Procedente autem tempore, quia et populus illorum oderat arrogantiam, et eorum qui perierant factio ipsis contraria potens iam evaserat, adiuvante populi in Scholarios odio, ortae inter utrosque rixae ac dissensiones in eam necessitatem eos adduxerunt, ut Mi-

ἀνάγκας ἦγον ἑκατέρους δαΐσθαι τῆς τοῦ Κομνηνοῦ Μιχαὴλ αὐτο- A. C. 1343
 κρατορικῆς ἔξουσίας· κἀντεῦθεν ξυνέβαινε αὐτὸν ἐν βεβαίῳ κα- Imp. Io. Pa-
 τέχειν τὰ τῆς ἡγεμονίας σκῆπτρα, μηδενὸς ἐμποδῶν τῇ ἔξουσίᾳ F laeol. 3
 τῶν κατὰ γνώμην καθισταμένου. καὶ ταῦτα μὲν τῆδέ πη ἔσχεν.
 5 β'. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ σπάνις ἐπέβη σίτου Βυζαντίου P. 427
 τε καὶ πλείστας τῶν ἐν τῇ Θράκῃ Ῥωμαϊκῶν πόλεων. τῶν γάρ
 τοι Ῥωμαίων τοῖς ἐμφυλίοις περισπωμένων πολέμοις, συχνὰς
 ποιούμενοι τὰς ἐφόδους οἱ ἐξ Ἀσίας ἀδεῶς μονήρεσι καὶ τριήρεσιν
 ἐς τὴν Θράκην περαιοῦμενοι Τοῦρκοι, καὶ μάλιστα ἐν ἀκμῇ τοῦ
 10 σίτου, τὰς τε χώρας ἐνεπίμπρασαν καὶ τὰ κτήνη ἤλανον, ἄν-
 δρας τε καὶ γυναῖκας ἠνδραποδίζοντο, καὶ πάντ' ἐποίουν τὰ χα-
 λεπώτατα· ὡς ἀοίκητόν τε καὶ ἀγεώργητον ἐντεῦθεν καταλειφθῆ- B
 ναι τὴν γῆν. μία μὲν οὖν αὕτη πρόφασις Ῥωμαίοις γίνεται τοῦ
 λιμοῦ. δευτέρα δὲ καὶ μείζων, ὅτι καὶ ἡ ἐκ τοῦ Εὐξείνου πόν-
 15 του κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐναύσιος κατιοῦσα σιτοπομπία ἐξ αἰτίας
 ἐπαύσατο τῆσδε καὶ αὕτη. (B.) Ἔστι Λατίνων τῶν ἐκ Γεν-
 νοῦας ἄποικος πόλις, ἣ πρὸς τῶν ἐγγυρῶν καλεῖται Καφῶς,
 καὶ τοῦ πρὸς τῇ Μαιώτιδι Βοσπόρου τριακοσίους καὶ χιλίους C
 σταδίους διέχουσα, παρὰ τὰ εὐώνυμα τοῦ Εὐξείνου πόντου κει-
 20 μένη πλευρὰ, εἴ τις πρὸς ἄρκτους ποιῆσθαι τὸν ἀνάπλου ἐθέλοι,
 καὶ τὸν τε βόρειον πόλον καὶ τὴν Ἐλίην ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν.
 εἰωθὸς γὰρ τοῖς Λατίνοις, καὶ μάλιστα τοῖς ἐκ Γεννοῦας, ἐμ-
 πορικῶν τὰ πλεῖστα καὶ θαλαττίῳ βίῳ προσταλαιπωρεῖσθαι, καὶ
 τὰς τῶν χρημάτων προσόδους τῶν τε κοινῶν καὶ ἰδίων ἐντεῦθεν

chaëlis Comneni potestatem summam esse iis expediret. Eo factum est, ut iste imperatoriam auctoritatem firmam et stabilem haberet, neque ei deinceps quisquam obstaret, quo minus quidvis ex sententia facere posset. Atque haec ita ferme se habuerunt.

12. Eadem tempestate Byzantium et pleraeque in Thracia Romanorum urbes rei frumentariae inopia laborabant. Turci enim, dum civilibus bellis Romani distringebantur, frequentes ex Asia incursiones faciebant, et tam moneribus sive unius remorum ordinis navibus, quam triremibus impune in Thraciam advecti, vigentibus praesertim segetibus, agros incendebant, iumenta abigebant, viros mulieresque in servitutem redigebant, omnia denique acerbissima perpetrabant; sic ut agri deserti et inculti remanerent. Prima haec igitur ratio exstitit, cur fame Romani urgerentur. Altera autem et gravior, quod frumenta illa, quae solebant ab Euxino ponto quotannis commeari, haud venerant. Cuius quidem rei causa haec fuit. (II.) Fundata est a Latinis Genuensibus colonia, quam accolae Caphas nuncupant, distatque a Maeotico Bosporo mccc stadiis, sita propter sinistrum Euxini ponti latus, si quis septentrionem versus navigare ac borealem polum et Helicen habere ob oculos velit. Cum enim omnes Latini, ac praesertim Genuenses, vitam ut plurimum agant mercaturae et navigationum laboribus vexatam, atque inde pecuniam cogant tam publicam quam privatam, com-

- A. M. 6852 πορίζεσθαι, δόγμα τουτὶ κοινὸν ἐκ πολλοῦ κατέστη καὶ ψήφισμα
 Ind. 12 D τῆ σφῶν πολιτεία τὰ μέγιστα ὠφελοῦν, σπονδὰς καὶ φιλίας συν-
 τίθεσθαι πρὸς τοὺς τῶν παραθαλασσιῶν πόλεων ἡγεμόνας, ὅπό-
 σας λιμένες ἀγαθοὶ περικλύζουσί τε καὶ προσκλύζουσι, καὶ ἀνέ-
 μων οὐ δεδίασι κλύδωνας. ἀναγκαζόμενοι γὰρ ἐς τοὺς αὐτόθι 5
 τόπους καταίρειν, καὶ τὰς ἐμπορικὰς χρείας δίδοναι τε καὶ λαμβάνειν, οὐ πρότερον ἔδοξε ῥᾶδιόν σφισιν εἶναι, πρὶν φίλους γίνεσθαι, οἷς τῶν ὀρητηριῶν ἡγεμόσιν εἶναι συμπέπτωκε. θόρους τοίνυν παρέχεσθαι ὑπισχνούμενοι, καθ' ὁπόσῃν καὶ οἷαν τὸ σύν-
 V. 347 θημα γένοιτο ἐκατέρωθεν τάξιν, καὶ χρειωδῶν ἀπανταχόθεν 1
 P. 428 ἀπάντων εἰσχομίζοντας προτιθέναι κατ' ἔξουσίαν ὠνεῖσθαι τοὺς βουλομένους, καὶ οὕτως ἐπὶ ῥητοῖς τὸ συγκεχωρηκὸς δεχόμενοι καταγῶγια καὶ νομὰς ἐπαύλειον πρὸς τε ἑαυτῶν ἀνεγείρουσι καθέδρας τε καὶ οἰκίσεις, καὶ ὅσα πρὸς ὑποδοχὴν ἀποχρῶντ' ἂν εἴη τῶν ἀγωγίμων. (Γ.) Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν τρόπον οὐ πολ-
 1-10 λοῖς τισὶν ἔτεσι πρότερον καὶ ἡ ῥηθεῖσα πόλις ὤκισθη τοῖς ἐκ
 B Γεννοῦας Λατίνοις, προσεληλυθόσι πρότερον τῷ τῶν Σκυθῶν ἡγεμόνι καὶ τὸ ἐνδόσιμον εἰληφόσιν ἐκεῖθεν. ἥμιστά γε μὴν ὡς ἔχει τήμερον τείχους ὁμοῦ καὶ μεγέθους εὐθὺς ἔκτισται ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ τάφρω καὶ σκόλοπι βραχύν τινα χῶρον ὀρίσαντες ἀτείχι-
 20 στον ὄκουν αὐτόν· ἡρέμα δ' ἔπειτα καὶ κατὰ βραχὺ προϊόντος τοῦ χρόνου λίθους ἐκ τε γῆς καὶ θαλάττης κομίζοντες οἰκίας ἐς τε πλάτος καὶ μῆκος ὄκοδόμουν, πρὸς πολὺν τὸν ἄερα τὸν
 C ὄροφον ἀναφέροντες· ὡς ἐν βραχεὶ τῷ χρόνῳ πλείονος ἢ κατὰ

11. τοῖς βουλομένοις conī. Boiv.

muni pridem scito ac decreto eorum reipublicae saluberrimo cautum est, ut foedera et amicitias iungant cum rectoribus earum urbium maritimarum, quascunque commodi et ab accessu ventorum securi portus circumfusis vel allabentibus maris fluctibus alluunt. Nam cum ad ea loca appellere mercesque illic dando accipiendoque mutare eos necesse sit, non prius id facile esse putaverunt, quam si amicos sibi facerent eos principes, quibus opportuna illae stationes propriae obtigissent. Ubi itaque promiserunt, vectigalia se soluturos, quanta et qualia utrinque convenerit, et ea quae usui sint, undecunque advecta, libere emendi copiam cuilibet facturos, atque ita certis legibus datam licentiam acceperunt, diversoria et tabernas aedificant, ubi sedere ipsi possint et habitare, et apothecas capiendis mercibus pares habere. (III.) In hunc modum et illa, quam diximus, urbs ante annos non multos fundata est a Latinis Genuensibus, postquam nempe Scytharum duces convenissent, et facultatem ab eo acceperunt. Non tamen et muris et magnitudine, ut nunc se habet, ita statim ab initio fundata est. Sed breve quoddam agri spatium fossa et vallo cum definiissent, habitavere illic absque muris. Pedetentim deinde et paulatim, procedente tempore, lapidibus terra ac mari convectis, in latum et longum aedificarunt, tecta ipsa in altum attollentes; sic ut furtim plus spatii quam sibi datum fuerat brevi tem-

τὸν δοθέντα κατὰ τὸ λεληθὸς δράξασθαι τόπον. προσήσει δ' οἰκίων πλείονων ἔτι καὶ μειζόνων, τῆς χρείας δῆθεν τῶν εἰσκομιζομένων ἀναγκαζούσης καὶ τῶν πρὸς τὴν προῦσιν καὶ ἀγορὰν προτιθεμένων ὠνίων, εὐρυχωροτέρους ἐτίθεντο τοὺς τῶν σχολό-
 5 πων τε καὶ τάφρων ἕλικας, καὶ τειχῶν ὑπετίθουν κρηπίδας, μειζόντων ἐπιπέδων ἐπαγγελίαν ἐχούσας· καὶ οὕτω σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ τιθέντες πόλιν ἐχυρῶς τοῦ τειχίσματος ἔχουσαν κατε-
 στήσαντο· ὡς ἐν βεβαίῳ τὴν τῶν ἐνοικούντων ἀσφάλειαν ἤδη κείσθαι, καὶ μὴ εὐχερῶς ὑφ' ὄτωνδῆποτε ἔχειν πολιορκεῖσθαι.
 10 (Δ.) Τῷ δὲ τοιοῦτῳ προτερήματι τοὺς Λατίνους ἐπαρθέντας πρὸς τὸ ὑπεροπτικώτερον αὐξίνει συνέβαινε τὴν σφῶν αὐτῶν συγγενῆ τῆς ἀσθαδείας κηλίδα· ὡς ἐκ τοῦ μείζονος ἤδη καὶ τοῖς κατὰ συνήθειαν προσιοῦσι Σκύθαις τὰς ἀποκρίσεις διδόναι. ἄρτι τοίνυν θρασύτερον λόγον ἀποδοὺς ἐνὶ τινι τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ Σκυθῶν Ε
 15 τις τῶν τὰ ὄνια κεκτημένων Λατίνων μύωπι πέπληκται πρὸς τοῦ Σκύθου. ὁ δ' εὐθὺς ἀνείλε ξίφει τὸν παίσαντα· καὶ θόρυβος ἐνεῦθεν ἀνὰ τὴν ἀγορὰν διεσκέδασται πάνυ τοι πλείστος. (Ε.) Τοῦτο πρὸς ὧτα γενόμενον τῷ τῶν Σκυθῶν ἀρχηγῷ ὀργῆς ἐπεπράχει πλήρη καὶ θυμοῦ βαρβαρικοῦ μεστόν· περιφρόνησιν
 20 γὰρ ἑαυτοῦ τὴν μεγίστην εἶναι τὸ πρῶγμα ᾗδήθη, πρὸς μέσην αὐτοῦ τὴν ἡγεμονίαν καὶ ἐπικράτειαν γεγονός· καὶ πέμψας ἀπαλλάττεισθαι τοῦ οἰκείου τόπου τὴν ταχίστην ἐκέλευε τοὺς Λατίνους. οἱ δὲ πρὸς ὄπλα χωρήσαντες, καὶ τὴν πόλιν ἀσφαλισάμενοι, τραχέσι λόγοις καὶ ὑπερηφάνοις τοὺς πρέσβεις ἀπέπεμψαν.
 25 τοῦτο πρὸς ἰσχάτην ἐξέμηγε τὸν Σκύθην ὀργὴν ἔτι· καὶ μοῖραν
 1. τόπον Boiv. pro τρόπου. 12. τοῖς Boiv. pro τῆς.

pore occupaverint. Plura vero et maiora aedificia exstruendi causa (quasi importatae sarcinae et res ad vendendum emendumque propositae exigerent atque cogèrent) fossarum et vallorum ambitum latius porrexerunt, et ea iecerunt murorum fundamenta, quae maius aliquid pollicerentur: atque ita parvis parva incrementa addendo urbem munitionibus firmaverunt; ita ut iam in tuto esset habitantium salus, nec facile ab ullo obsideri possent. (IV.) Eo successu animi Latinorum sic elati sunt, ut arrogantia, quam illi labem ingenitam alioqui habent, maiorem in modum aucta, iam quasi superiore de loco Scythis de more adeuntibus responsa redderent. Itaque cum insolentius uni eorum Scytharum, qui in foro erant, respondisset unus ex Latinis mercatoribus, eum Scytha stimulo percutit. Ille eum, a quo percussus fuerat, gladio interimit. Tumultus inde plurimus forum pervagatur. (V.) Ea re audita Scytharum princeps ira percitus et spiritu barbarico plenus (nam maximo sui contemptu factum esse duxit, ut in medio suo imperio mediaque ditione facinus illud perpetraretur) ad Latinos mittit, qui iubeant facessere eos quamprimum ab illo loco, utpote suo. At illi ad arma eunt, munitaque urbe legatos aspere ac superbe alloquuti dimittunt. Id vero Scytham vehementissima ira denuo efferat. Scytharum itaque par-

- A. M. 6852 ἀπολεξάμενος Σκυθικήν, καὶ μᾶλα ἄλλην, οὐκ ἀνίει πέμπτων
 Ind. 12 ἄλλην ἐπ' ἄλλη συχνὰ πρὸς πολιορκίαν αὐτῶν. (ς'). Ἄλλ' ἐκεῖνοι
 P. 429 τὰς ἐπάλξεις ἔνδοθεν καταφράξαντες ἀνδράσι καὶ ὄπλοις καὶ
 πᾶσι μηχανήμασιν ἐκηβόλοις πολλὰ τῶν Σκυθικῶν κατεγέλων
 βελῶν. ἄλλως τε καὶ θαλαττοκρατοῦντες αὐτοὶ, καὶ τὴν τῶν
 ἐπιτηδείων ἀφθονίαν ἐκ θαλάσσης ἐσκομιζόμενοι, περὶ ἐλαχί-
 στου τὰς τῶν Σκυθῶν ἐφόδους τε καὶ περιστρατοπεδεύσεις ἐτί-
 θεντο· καὶ τό γε μείζον, ὅτι τριήρεσι πλείσταις περιπλέοντες τε
 Β καὶ παραπλέοντες πᾶσαν τὴν τῶν Σκυθῶν παραλίαν δύο τὰ
 χαλεπώτατά σφισι προὔξενον· ἐν μὲν, ὅτι μηδαμῆ καταίρειν τῶν 10
 φορητῶν ὀγκάδων οὐδ' ἤντινοῦν συνεχώρουν ἀγορᾶς καὶ πρά-
 σεως ἕνεκα· ὃ σφόδρα ἐκείνους ἐλύπει, τό, τε περιτεῦθον ἀνό-
 V. 348 νητον ἔχοντας καὶ τὸ ἐνδέον ἀνεπινόητον· δεύτερον δ', ὅτι καὶ
 τῶν νεῶν ἐκπηδῶντες ἐνίστε καὶ ἐνιαχοῦ πολλὴν ἐκ τῆς Σκυθι-
 κῆς κατῆγον τὴν λείαν ἐς τὰς τριήρεις· ὡς ἀντεστρόφθαι τὰ τῆς 15
 C πολιορκίας καὶ πολιορκεῖσθαι μᾶλλον τοὺς Σκύθας δοκεῖν, ἢ
 πολιορκεῖν. (Ζ.) Ἐν δὴ τοῖς τοιοῦτοις μακροῦ μεταξὺ τριβο-
 μένου τοῦ χρόνου, σίτου τε σπάνει τὰς Ῥωμαίων πιέζεσθαι πό-
 λεις καὶ ὅσα τῶν ταριχευτῶν ἐδωδῖμων ἐκ τῆς Μαιώτιδος καὶ
 τῶν ἔγγιστα ποταμῶν συνηρέχθη. ἔξεστι μέντοι θαυμάζειν, ὁπό- 20
 σοις μὴ διασέσεισται πῶς τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς, ὅπως ἀπο-
 κλεισθείσης οὕτως τῆς ἄνωθεν σιτοπομπίας, ἐμέλησεν εὐθὺς
 D τῇ προνοίᾳ σιτοπομπίας ἐτέρας ἀνεωγέται θύραν. Ἴωνία γὰρ
 καὶ Φρυγία καὶ πρὸς γε Βιθυνία, καὶ ὅσον ἐπέκεινα χῶρον

tem legit; tum aliam statim adiungit, nec cessat alios super alios mittere urbem obsessuros. (VI.) At hi munito introrsum vallo viris armisque, ac tormentis cuiusquemodi missilibus, Scythica tela prorsus irridebant. Ad haec, quia maris imperio potiebantur, et rerum necessariorum copiam omnem sibi inde comparabant, idcirco Scytharum impetum et circumstantes exercitus minimi faciebant: et quod maius est, triremibus quamplurimis totam Scytharum maritimam oram circum ac praeter vecti, duplicem illis molestiam eamque maximam exhibebant: primo quia nusquam appellere emendi ac vendendi causa patiebantur navem ullam onerariam; quod istos quidem valde angebat, quibus minime utile esset id, quo abundarent, ac minime parabile id, quo egerent: deinde quia navibus exsiliences aliquando et certis in locis multum praedae ex Scythia agebant in triremes; ita ut obsidionis ordo inverteretur et magis obsideri Scythae viderentur, quam obsidere. (VII.) In his cum esset multum tempus consumptum, coepere interim Romanae urbes laborare inopia frumenti et eorum cibariorum, quae sale condita ex Maeotide vicinisque fluviiis afferuntur. Caeterum ii, quorum incolume iudicium est, mirari possint, quomodo interclusis iis, qui antea fuissent, comitatibus curaverit statim Providentia, ut via alia pateret frumento advehendo. Ionia enim et Phrygia, ac praeterea Bithynia, et agrorum

χειρες Περσικαὶ γεωργοῦσι, πολὺν ἐχορήγον τηρικαῦτα τὸν σῆτον A. C. 1343
ταῖς πόλεσι, καὶ ψυχροῦραγούσας ἢ θεία πάλιν οὕτως ἀνέβρωσε Imp. Io. Pa-
χειρ. (H.) Τὴν γε μὴν Λατινικὴν κατὰ Σκυθῶν ἐκείνην αὐθά- laeol. 3

5 καὶ κατ' αὐτῶν τι νεωτερίσωσιν ὅμοιον καὶ οἱ παρὰ σφῶς προσ-
οικοῦντες ὁμοίως Λατῖνοι, περιστάντες αἰφνίδιον τοὺς μὲν
πλείους ἔργον ἀπέφηναν ἕξιους· οἷς δὲ περιλειφθῆναι συμπέ-
πτωκε, τούτοις δὲ ταπεινότερον κεχρήσθαι Τραπεζουντίους δια-
γέγονε τοῦ λοιποῦ. καὶ ταῦτα μὲν τῆδέ πη ἔσχεν.

10 γ'. Ὡσπερ δὲ ψηφίσματος κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ P. 430
κοινοῦ τινος δόγματος ἐκ θεοῦ κατὰ πάσης ὁμοῦ κρωθέντος
τῆς οἰκουμένης, ἀρχάς τε καὶ ἐξουσίας, καὶ ὅσαι δημοκρατίαι
καὶ ἀριστοκρατίαι, συγκεχύσθαι στασιασθείσας ἐφ' ἑαυτὰς καὶ
πρὸς ἐμφυλίους ἀναῤῥηπισθείσας μάχας, οὐδὲν οὐδαμῆ σχεδὸν
15 ἔλλείπεται μέρος, ὃ μὴ τοῦ τοιούτου παρμπολελεύκει δεινοῦ,
εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸν ἴσον δίηπονθεν τρόπον, ἔς γε τὸ μείζον καὶ
ἤττον. κρίματα γὰρ εἶναι ταῦτα θεοῦ πάντας θνητοὺς λογισμοὺς B
ὑπερβαίνοντα, εἰ μὴ πού τις ἔξ εἰκασίας τινὸς στοχαζόμενος φά-
σκει παλαιωθεῖσαν κακίαν τὴν γῆν, καὶ δευσοποιοῖς τισι κληλε-
20 θεῖσαν κηλῖσι, καθαρὸν τε καὶ πάσης χαμερποῦς ἐμβριθείας
ὑπέροτρον χαρίσασθαι βουληθέντος ταύτῃ πτερόν, ἵν' ἔλευθέ-
ριον καὶ μετέωρον καὶ εἰρήνης ὀψέ ποτε ἀναπνεύσῃ τερπνότητα,
ἐδνομίας καὶ δικαιοσύνης ἀγομένη κανόσι καὶ στάθμαις. (B.) Καὶ C

8. ταπεινοτέροις conī. Boiv.

quidquid ultra eas provincias Persarum manibus colitur, multum frumenti urbibus tum suppeditarunt, quas semianimes in hunc modum rursus caelestis dextra erexit ac roboravit. (VIII.) Eam Latinorum contumaciam adversus Scythas cum Trapezuntii animo reputassent, vererenturque, ne in se simile aliquid inceptarent ii Latini, qui et ipsis pariter vicini habitabant, circumstant subito, ac plerosque gladiis concidunt. Qui vero superstites inde evasere, eos humiliores postea experti sunt Trapezuntii. Et haec quidem ita se habuerunt.

13. Quasi autem constitutum esset divinitus eo tempore, et generali numinis decreto sancitum adversus omnes pariter gentes, ut et imperia et potestates et omnes tam democratiae quam aristocratiae turbarentur, intestinis seditionibus agitatae ac bellorum civilium quasi flabellis ventilatae; nulla pars uspiam ferme relicta est, quae illam calamitatem, si non utique ex aequo, at plus minusve participaverit. Ea enim Dei decreta sunt, quae omnem humanam rationem supergrediuntur; nisi quis forte coniectura aliqua ductus Deum dicat voluisse vitis inveteratis laboranti et maculis quibusdam penitus insidentibus corrupto orbi largiri puriorem et omni terrena mole altiore pennam, ut liber excelsusque, et pacis recreatus amoenitate, aequitatisque et iustitiae praeceptis ac regulis obtemperans, tandem aliquando respiraret. (II.) Ac primo quidem Latini Genuenses Tuzum illum,

- A. M. 6852 *πρῶτον μὲν οἱ ἐν Γεννούα τῇ πόλει Λαῖνοι Τοῦζον ἐκείνον, ὃν*
 Ind. 12 *εἰς δουκὸς ἀνήγαγον ἐκ μακέλλης ἀξίαν πρό γε δυοῖν τοῖν ἐνιαυ-*
τοῖν, συστάντες ἀρτίως ἐξήλασαν, ἐκπολεμωθέντων λάθρα κατ'
αὐτοῦ πρὸς τῶν περὶ Σπίνουλαν καὶ Σερωόριον εὐγενῶν· οἱ τῆς
ἐξουσίας ἐπειλημμένοι Τοῦζον, τῆς πόλεως ἐξώσθησαν ἀγεννῶς, 5
 D *τῶν δημοτῶν ἅτε ἐπὶ μέγα δυνάμειος ἐλληλυθῦϊαν ἰδόντων τὴν*
 V. 349 *τούτων ἀρχὴν καὶ τυραννικώτερον ἤδη τῶν δημοσίων ἀπομε-*
νην πραγμάτων. συγχωρηθέντες γὰρ αὐθις ἐντὸς γενέσθαι Γεν-
νούας μετριώτερον ἄγοντας βίον, τοῖς δὲ βραχὺ μετριάσασσι
τάχιστα παλινδρομεῖν ἐδόκει ἐς τὴν πρὶν ὑπερηφανίαν καὶ τὸν 10
τυράννικὸν ἐκείνον τύφον. ὅθεν συστάτων ἐπ' αὐτοὺς αὐθις τοῦ
δήμου, τῆς πόλεως ἀγεννέστερον νῦν ἐξωθοῦνται· καὶ γίνεται
 E *δοῦξ ἕτερος, τῷ πρὶν παραπλήσιος, ἐξ εὐτελῶν καὶ αὐτὸς τὰς*
τύχας ἔλκων τοῦ γένους· ὡς ἂν ἐνθύμιον σύντροφόν ἔχων ἀεὶ
τὴν τοῦ γένους κηλῖδα καὶ τὰς ἐκ γενέσεως τύχας ἐν τῷ μετρίῳ 15
καὶ προσηγεῖ τοῦ φρονήματος ζερίδη τῶν λογισμῶν τὰς κρηπῖδας.
 P. 431 (Γ.) *Ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν Αἰγυπτίων μεταλλάξαντος ἡγεμόνος εἰς*
πολλὰ τὴν ἀρχὴν τοῖς παισὶ διελοῦσι στασιάζειν πολὺν πρὸς ἀλ-
λήλους ἤδη χρόνον γεγένηται· ὡς καὶ τὰ τῶν Αἰγυπτίων ὑποθ-
ρεῖν καὶ ἐς τὸ ἀσθενέστερον ἐντεῦθεν αἰεὶ ξυνελαύνεσθαι πράγματα. 20
 (Δ.) *Ναὶ μὴν καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀτλαντα τὸν ἐσπέριον Αἰβνές τε*
καὶ Μαυρουσίων οἱ πλείους, Ἀννίβαν ἐκείνον τὸν πάλαι τὸν Καρ-
 B *χηδόριον μιμησάμενοι τέως, πλήθει μεγάλων δυνάμειων τὸν Γα-*
δειραῖον διαπεραιούμενοι τράχηλον τοῖς μὲν Εὐρώπην οἰκοῦσι
 20. καὶ add. Boiv.

quem ab ipso ligone ad Ducis dignitatem duobus ante annis evexerant, con-
 spiratione facta mox eiiciunt, nobilibus videlicet in eum clam instigatis a
 Spinula et Sertorio; qui, Tuzo rerum potito, eiecti ex urbe per summam
 ignominiam fuerant, ob eam nempe causam, quia populus eorum domina-
 tum pervenisse ad magnam potentiam et publicas res nimis iam tyrannice
 ab iis administrari videret. Porro illi ipsi in urbem rursus intromissi, ea
 lege ut modestius se gererent, mediocritate haud diu servata, ad pristinam
 statim superbiam suumque illum tyrannicum fastum recurrere maluerunt.
 Quapropter conspirante in eos rursus populo, maiore cum ignominia nunc
 quoque e civitate exiguntur, creaturque Dux alter, superiori similis, hu-
 mili et ipse loco natus; ut is domesticam generis labem et natalium suorum
 conditionem animo reputans nihil cogitet, quod non moderatione et animi
 mansuetudine tanquam fundamento nitatur. (III.) Item ex quo Aegyptio-
 rum princeps decessit, eius liberi imperium in multa partiti iampridem
 inter se discordant; eoque fit, ut Aegyptiorum res dilabantur atque inde
 ruant in peius. (IV.) Quin et ii Libyae populi, qui circa occiduum Atlan-
 tem habitant, et plerique Maurorum, veterem illum Hannibalem Carthagi-
 niensem hac in re imitati, magnis cum copiis Gaditanum fretum traiecere;

γένεσι τῶν Ἰσπανῶν διὰ μάχης γίνονται, καὶ πολέμοις πολέμοις A. C. 1343
 συνάπτοντες ἐπὶ μείζους βαδίζουσι μάχας αἰ. (E.) Καὶ Βρετ- Imp. Io. Pa-
 τανοὶ δ' ὁμοίως, ναυτικαῖς δυνάμεσι διαβαίνοντες ἐς τὴν Κελτῶν laeol. 3
 ἤπειρον, μεγάλους συγκροτοῦσι πολέμους. (ς'.) Ἐτι μὴν τὸ
 5 Σκυθικὸν ἐκεῖνο γένος, οἳ τὴν Ἀσσυρίων καὶ Μήδων καὶ Περ- C
 σῶν, καὶ ὅσα ἐπέκεινα τῶν ἐθνῶν, πάσαι πολὺν ἤδη χρόνον κα-
 τέσχον γῆν καὶ τὸ τῆς αὐθεντίας ἅπαν ἐκείνων κράτος, νῦν εἰς
 διαφόρους διαλυθέντες ἀρχὰς συχνὰ κατ' ἀλλήλων ὀπλιζονται,
 καὶ μὲν καπνοῦ καὶ φλογὸς ἐγερεῖν ἢ τούτων ἕρις ὑπισχεῖται
 10 τὸν ἐκ τῆς μάχης φόνον. (Z.) Ἄρτι δὲ καὶ συνδρομῆν τὰ τῶν
 διαφόρων Λατίνων ποιησάμενοι γένη κατὰ τῶν Περσικῶν ἐξή- D
 εσαν νεῶν, ὅσαι πειρατικὸν τινα βίον καὶ ληστρικὸν ἀναμετροῦν-
 τες ληΐζονται τὰς ἐκείνων ὀλκάδας τε καὶ τριήρεις, ὅσαι κατ'
 ἐμπορίαν ἀνιοῦσαι τε καὶ κατιοῦσαι τὴν θάλατταν ἅπασαν τὰς
 15 ἐμπορικὰς κομίζονται χρεῖαι. τῶν γε μὴν εἰρημένων νεῶν εἰς
 ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἦν ὁ ἀριθμὸς ἀνιῶν. Κύπριοι δ' ἦσαν αὐταὶ
 καὶ Ρόδιοι, Σαλαμίνιοι τε καὶ Οὐγενετῶν, καὶ ὅσαι πρὸς τε Πάππα
 καὶ Γεννούας συνήεσαν. πᾶσι δ' ὁμοῦ παρὰ τὸν τῆς Σμίρνης E
 ἐξαίρτης καταπεπλευκνῆαι λιμένα εἶλον ἐξ ἐφόδου καὶ ὁ παρὰ
 20 τὸν λιμένα φρούριον ἦν Περσικόν. καὶ σφίσι μὲν ἦν κατὰ γνώ-
 μην, ὡς ἐξ ἀσφαλοῦς ὀρητηρίου συχνὰ ἐπεκθέουσιν ἐκεῖθεν
 ἐς τὴν μεσόγειον ἀνωθεὶν ἐκ τῶν παραλίων ἡρέμα τὸ βάρβαρον
 πᾶν. τὰ γε μὴν πράγματα ἤκιστα κατὰ γνώμην ἦν προχωροῦντα.

et nunc cum Hispanis Europam incolentibus praeliantur, atque alia ex aliis
 bella nectentes in maiora quotidie certamina descendunt. (V.) Britanni
 quoque similiter navalibus copiis in Galliam traicientes bella conflant, ea-
 que ingentia. (VI.) Ad haec Scytharum illud genus, quod Assyriorum,
 Medorum, Persarum et ulteriorum gentium ditionem iampridem occupavit
 et omne auctoritatis robur apud eosdem obtinet, nunc in multa imperia dis-
 tracti, arma in se invicem quotidie movent; minaturque eorum discordia
 magnas caedes, magnum belli incendium, fumum videlicet et flammam late
 sparsurum. (VII.) Nuper denique concursu facto diversa Latinorum ge-
 nera adversus Persarum naves processerunt; eorum inquam Persarum, qui
 piraticam et latronum vitam sequuti diripiunt onerarias illorum naves ac tri-
 remes; quotquot nempe mercandi causa per totum mare eundo ac redeundo
 venalia quaeque advehunt. Illorum porro, quos dixi, Latinorum classis
 navibus septem et viginti constabat: erantque illae Rhodiae, Cypriae, Sa-
 laminiiae et Venetae; praeter eas, quae a Papa et a Genuensibus instructae
 convenerant. Eae cum ad portum Smyrnaeorum derepente omnes simul
 appulsae essent, primo impetu castellum Persicum ceperunt, quod est iuxta
 portum. Et ipsis quidem in animo erat inde, tanquam ab statione tutissima,
 crebras facere excursionses, ac paulatim ab ora maritima retro in mediter-
 raneum compellere quidquid illic esset barbarorum. Res vero ipsae minime
 ex sententia succedebant.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΔ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS QUARTUS.

ARGUMENTUM.

Cantacuzenus, cum Amurio Christopolitanas fauces transgressus, oppida sollicitare constituit. Perithorio frustra oppugnato, Didymotichum abit. Ibi se et suos reficit. Irenae uxori gratias agit ob res praeclare gestas. Eius mulieris strenuitas et solertia. Byzantii Amurio pecuniam offerunt, ut domum redeat. Hic, re cum Cantacuzeno communicata, pecuniam accipit. In Asiam traicit, brevi rediturus (Cap. 1). Terrae et maris agitatio violenta. Clades ex grandine: item ex terrae motu. De exundatione. De terrae motu iterum. Aerei Angeli caput inclinatum. Urbis simulacrum excussum e manu statuae imperatoriae. Quid ea res portendere visa sit. Templum S. Sophiae orientem versus dehiscit (2). Apocaucus, rebus suis diffusus, patriarcham et Ioannem Gabalam sibi mancipare statuit. Patriarchae familiam numerosam ornat et ditat. Ipsum, ut infulam, calceos et subscribendi morem mutet, hortatur. De Novae Romae privilegiis disserit: item de auctoritate patriarchali, quam ait maximam nunc esse. Patriarcha rubros calceos recusat. Caetera admittit; ambitiosus et imprudens. Sacerdotii et imperii diversae functiones. Utriusque potestatis habitus dispar. Altera alteram quatenus iuvet. Ioannes patriarcha se et imperium perdidit. Christum imitari pontifex debet. Laudatu ab Alexandro Magno Diogenis modestia. Fructus ambitionis. Apocaucus Ioanni Gabalae filiam suam desponsurum se promittit; quid vicissim ab eo pactus. Rerum administrationem eidem committit. Ipse cum patriarcha et iuniore imperatore Perinthum abit. Scelus maximum meditatatur. Annae imperatricis mens caeca. Spes inanes (3). Cantacuzenus Comotenam et Gratianopolin in deditionem accipit. Momitilas genus et varia fortuna. Ut per latrocinia metuendus evaserit. Societas ab eo inita cum Cantacuzeno. Viribus maiorem in modum auctis despoticae dignitatis insignia a Byzantiis oblata accipit. Cantacuzeno insidiatur. Hic vere novo Comotenorum urbe egressus apud Mosinopolin castrametatur. Obdormiscit amoenissimo in loco: ubi res visu et auditu mirabiles ei oblatae. Momitilas imparatum opprimere festinat. Cantacuzenus cum suis in ma-

gnas angustias adductus. Tumultuariam et iniquam pugnam committit. Armigeri beneficio salvus evadit. Hostibus tandem coactis recedere, Didymotichum abit (4). Apocaucus, opportunam occasionem nactus opprimendi Cantacuzeni, bellum apparat. Didymotichum exercitu infesto petit. Pythium castellum obsidet. Cantacuzenum multi e suis deserunt. Reliquorum intempestiva postulata. Ipsius responsa. Andronicus Palaeologus, Apocauci gener, fluvium transnando submergitur. Apocaucus a Ioanne Gabala apud imperatricem Annam accusatur. Byzantium redit. Imperatricem placat. Urbis muros reficit (5). Clades ex grandine. De natura grandinis. Grando furoris divini instrumentum (6). Ecclesiae mala omnium gravissima. De Massalianis et Bogomilis in monte Atho comprehensis. Eius montis amoenitates. Athos ferociam Xerxae domuit. Uni virtuti favet. Deprehensorum illic haereticorum nomina. Eorumdem dogmata impura Tomo Synodico comprehensa. Piorum monachorum diligentia et zelus. Haeretici variis poenis coerciti. Quidam fuga elapsi recipiunt se in magnas urbes. Picos Martios imitantur (7). Quando et cur Gregoras ab aula secesserit. Zenonis philosophi apophthegma. Imperii et ecclesiae perturbatio maxima. Veteres philosophi non rixabantur inter se, nisi pacis tempore. Byzantini theologi nec in ipso belli aestu altercari desinunt. Hariolis et eius generis hominibus fides habita. Gallus astrologus imperatrici placentia praedicat. Gregoras arcessitur, ut cum eo disputet. Astrologorum praedictiones vanas esse arguit ex Ptolemaeo et S. Basilio: item ex Chaldaeorum versibus. Fatum tollit. Providentiam agnoscit. Hariolo refutato, Augustae odium in se movet. Ad rem redit (8). Gabalas, metu Apocauci, monasticum habitum induit. S. Sophiae templum, asylum olim inviolatum; a Gabala et a patriarcha temeratum. Amurius, in Thraciam reversus, Byzantium usque cum Cantacuzeno progreditur. Urbis ad aspectu obstupescit. Pauci murorum custodes. Apocauci diffidentia. Cantacuzenus et Amurius Momitilam debellatum cunct, Romanas urbes invadentem. Iuxta Perithorium castrametantur. Momitilae audacia. Eiusdem circumventi consternatio. Aeris pugna. Cadit Momitilas. Eius milites omnes fere caesi (9). Apocauci caedes quando, ubi, et a quibus perpetrata sit. Illius anxietas; stipatores; immoderata ambitio. Carcer ab eo aedificatus; quem ad finem. Reorum desperatio. Consilium audax. Apocaucus imprudens, stipatoribus in atrio relictis, arcem ingressus. A Raüle et ab aliis nobilibus interimitur. Documenta ex eo eventu capienda. Interempti caput abscissum; summo muri fastigio imponitur. Caedis auctores, aliique vinculis soluti, partiuntur inter se custodiam arcis. Rebus ad tolerandam obsidionem necessariis destituuntur. Cibaria accipiunt a Galataeis, qui et promissis eos confirmant. Imperatrix Galataeos aditu arcis prohibet. Obsessi, in maximas angustias adducti, de pace agunt. Apocauci uxor vidua Gasmulos armat Augustae permissu. Hi arcem expugnant. Obvios quosque iugulant. Spectaculum miserabile. Arae ipsae sanguine respersae. Contigui monasterii direptio. Caesorum capita per urbem circumlata. Sicariorum et ipsius Augustae inhumanitas. Cadavera sepelire vix tandem permissum. Mortui Apocauci filius Thessalonica tradere Cantacuzeno statuit. Arcem occupat. Impetu plebis opprimitur (10). Batatzes ignobilis genere; ut ad opulentiam pervenerit. Thessalonicae praeficitur: deinde, Apocauco filium suum ei subrogante, eiicitur. Ad Cantacuzenum deficit. Solymani generi armis adiuvatur. Mortuo Apocauco cum Anna imperatrice reconciliatus maiores copias ex Asia arcessit. In Cantacuzenianos saevit. Persae, praeda et viatico defraudati, eum occidunt. Ad Cantacuzenum transeunt (11).

A. M. 6852
Ind. 12
A. C. 1344
Imp. Io. Pa-
lachl. 3
P. 432
V. 350

α'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐν τοῖς προσήκουσι τόποις
λελέξεται διαρκέστερον. νῦν δ' ἐπανέναι ἡμῖν ἀναγκαῖον ἂν εἴη,
ὁπόθεν εἰς ταῦτα προήχθημεν καὶ ὅπη τὸν πρὶν ἡμεῖς κατελύ-
σαμεν λόγον. ἦν δ' ἡ περὶ τὰ τῆς Χριστουπόλεως στενὰ τοῦ Καν-
τακουζηνοῦ διάβασις ὁμοῦ τῷ Ἀμοῦρ, τῷ τῶν Περσῶν ἐκείνῳ 5
σατροῦν. διαβάντι γὰρ ἔδοξε πείραν προσάγειν ταῖς πόλεσι, καὶ
οἷς μὲν καθ' ὁμολογίαν παραδιδόναι οἱ σφᾶς αὐτοὺς ἐθελοντὰς
B πρὸς βουλήσεως εἴη τῇ ἐκείνου χειρὶ, τῶν προσηκόντων γερῶν
ἄξιον· οἷς δὲ τοῦναντίον, τούτοις δὲ τοῦναντίον. (B.) Μεθ' ἡμέρας
ὄν ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις ἦγεν ἐπὶ τὴν πόλιν, ἧ Περι-10
θόριον ὄνομα. ἦν δὲ καὶ περιστρατοπεδεύσαντες, ἐπεὶ κάκεινοι
πολεμεῖν ἔγνωσαν, ἐπολιόρχουν. ἐπεὶ δ' ἐπὶ πολλαῖς κάμνοντες
C ταῖς ἡμέραις ἐπέβαινον οὐδὲν, ἕπρακτος λοιπὸν ἀναζεύξας ἐκεί-
θεν οὐδὲ μῦθ' ἄλλων ἔτι προσάγειν βεβούληται· ἀλλ' ὄλαις
ἡγίαις ἤλαυνεν ἐπὶ Διδυμότειχον, οὐκ ἀγαθὸν κὰν ταῖς ἄλλαις εἰ-15
ναι κρίνας οἰωνὸν τὴν ἀποτυχίαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐκείνης τῆς
πόλεως. (Γ.) Αὐτόθεν τοίνυν λαμπρῶς ἀλλυζόμενοι, καὶ τῆς
μακρᾶς ἐκείνης καὶ ἐπιπόνου διαίτης τὴν ἀνάλογον ἀλλαττόμενοι
D Θυμηδίαν τε καὶ ῥαστώνην, φρουρούς τε ἐκείνους Διδυμοτείχου
τῆς πόλεως καὶ ἅμα στρατιώτας καὶ στρατηγούς ταῖς προσηκού-20
σαις ἡμείβετο δεξιῶσσι καὶ φιλοφροσύναις· καὶ πρό γε πάντων
Εἰρήνη τῇ βασιλίδι πολλοὺς ἀπὸ γλώττης τοὺς ἐκ ψυχῆς ἀπεδίδου
χαριστηρίους, ὧν τε ἐκατέρησε μακρῶν ὁμοῦ καὶ ποικίλων ἀνια-

14. ἔτι cod. Vat., ὅτι apogr. Par.

1. Sed haec quidem infra suis quaeque locis fusius exponentur. Nobis vero nunc necesse est illuc regredi, unde ad haec digressi sumus, et ubi superioris narrationis cursum interrupimus. Erat autem nobis sermo de Cantacuzeni et Persici illius satrapae Amurii transitu per Christopolitanas angustias. Transgresso igitur imperatori visum est oppida sollicitare; et ea quidem, quae voluntaria deditione in illius manum concedere ultro malent, meritis praemiis afficere: quae autem secus factura essent, cum iis secus agere. (II.) Quamobrem post aliquot dies coactas copias ad urbem ducit, cui Perithorio nomen est. Eam primo circumsidet: mox illis ad bellum sese accingentibus, oppugnat. Sed quia multis ibi diebus exactis labore assiduo nil profecerat, motis inde castris deinceps nihil egit, nec caeterarum urbium ullam aggredi voluit, sed Didymotichum laxis habenis contendit, etiam in aliis ratus augurii esse non boni, quod ab illa urbe primo statim conatu repulsus foret. (III.) Confestim itaque splendide hospitio excipiuntur: diurnam illam et molestam vitae austeritatem pari hilaritate et iucunda animi relaxatione mutant: Didymotichi urbis custodibus, item militibus et ducibus, qua par est comitate et humanitate, Cantacuzenus gratum se exhibet: in primis Irenae imperatrici maximas gratias lingua et ex animo persolvit, quod diurnas et multiplices aerumnas in illis qui inter-

ῥῶν ἐν τῷ τῶν μεταξὺ μεγάλων ἐκείνων πραγμάτων κλύδωσι καὶ A. C. 13
 ὧν ἐνεδείξατο γενναίων ἀγῶνων, ἐν τε βουλαῖς καὶ δώροις παν- Imp. Io. P
 τοίοις καὶ μελιχίοις λόγοις, δι' ὧν ὁμοῦ στρατηγούς τε καὶ P. 433
 στρατιώτας ἀνεβρόννέ τε καὶ πρὸς τὸ εὐψυχότερον διανίστασθαι
 5 παρεσκεύαζε· πῆ μὲν θωπεύουσα, πῆ δ' ἐλέγχουσα· καὶ πῆ μὲν
 ταῖς ὀξυρόποισ τῶν πραγμάτων ἐκείνων ποικίλαις μεταβολαῖς
 τὴν τῆς οἰκείας ἀντιτιθεῖσα διανοίας ὀξύτητα, πῆ δ' οἰκονομ-
 κῶς ἀντιπράττουσα ταῖς ἐκ Βυζαντίου λάθρα καὶ συχνὰ προσιού- B
 σαις ἄλλοτ' ἄλλοις τῶν ἐς Διδυμότειχον στρατιωτῶν ὁμοῦ καὶ V. 351
 10 στρατηγῶν ὑποσχέσεσί τε καὶ δολεροῖς μηχανήμασι, καὶ λαμ-
 πρῶς ἀνιστῶσα κινδυνεύοντα πίπτειν φρονήματα. μάλιστα δὲ
 τοῦ δραστηρίου καὶ τῆς ἀγχινοίας αὐτὴν ὁ σατράπης Ἀμοῦρ ἐξε-
 πλάγη τεθαρμακῶς, ἐπειδὴ γε ἐμεμαθήκει ταύτην οὔσαν αἰτιω-
 τάτην, ἀνθρωπίνως εἰπεῖν, τῆς διαμονῆς καὶ συστάσεως τοῦ τε
 15 στρατοῦ καὶ Διδυμοτείχου τῆς πόλεως καὶ δι' αὐτῶν τῆς τῶν C
 ὄλων τῷ βασιλεῖ πραγμάτων ἐν ἀσφαλεῖ καταστάσεως. καὶ ταῦτα
 μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον· καὶ ὁ χειμῶν ἐν τούτοις ἐτελεύτα.
 (Δ.) Ἦρος δ' ἀρχομένου οἱ μὲν Βυζάντιοι τῶν ληστρικῶν
 κατὰ Διδυμοτείχου πολέμων καὶ λόχων ἀποστάντες, δέει τῆς ἐκεῖ
 20 Περσικῆς δυνάμεως, πρὸς ἕτερα πάλιν ἐχώρουσιν βουλευόμενα.
 καὶ δὴ βέλτιον ἔδοξεν εἶναι σφισι, χρημάτων ἀφθονίᾳ κρούφα D
 περιεληλυθόσιν Ἀμοῦρ, τὸν σατράπην καὶ ἡγεμόνα τῆς Περσικῆς
 δυνάμεως, πῆσαι καταλιπόντα Θράκην καὶ φίλων ἔρωτας οἰ-
 καδε πρὸς Ἀσίαν τάχιστα ἐπανήκειν. (Ε.) Τὰς δὲ τοιαύτας ὑπο-

cessissent magnorum negotiorum fluctibus constantissime pertulisset; quod
 fortem animum praestitisset rebus difficilibus; deliberando scilicet; omnis
 generis dona largiendo; mollibus dictis confirmando atque in meliorem spem
 erigendo duces pariter et milites; ac nunc quidem blandiendo, nunc incre-
 pando; nunc celeribus et variis temporum illorum vicissitudinibus ingenii
 sui vividam vim opponendo; nunc sapienter occurrente machinationibus
 dolosis et pollicitationibus, quae ad tentandos Didymotichi milites et duces
 alias alios Byzantio clam et crebro venissent: denique animos vacillantes
 egregie relevando. Maxime autem eius strenuitatem et solertiam stupuit
 atque admiratus est Amurius, postquam accepit unam hanc, quantum hu-
 manis viribus praestari posset, effecisse, ut et milites et ipsa urbs Didymo-
 tichum constantes in fide manerent, eademque opera ut imperatori negotia
 omnia in tuto essent collocata. Et haec quidem ita se habuerunt: atque
 interea hiems abiit. (IV.) Vere ineunte Byzantii ab oppugnando per la-
 trocinia et insidias Didymoticho abstinentes, metu Persicarum virium, quae
 illic erant, ad alia se consilia converterunt. Et hoc quidem optimum illis
 visum est, magna pecuniae vi clam circumvenire Amurium, satrapam et du-
 cem Persici exercitus, eique persuadere, ut relicta Thracia, amicisque et
 amoribus dimissis, in Asiam abiret quamprimum ac domum reverteretur.

- A. M. 6352 σχέσεις ἐκείνου δείξαντος Καντακουζηνῷ, ἔδοξε τὰς τοιαύτας ἐπι-
 Ind. 12 νοίας ἐτέραις κατασοφίσασθαι βαθυτέραις. „χρήματα γὰρ εἰς δέ-
 Εκα,” φησὶ, „χιλιάδων ἐπέκεινα ἀριθμὸν ἀνιόντα τοῖς Βυζαντιοῖς
 ἐκδεδωκόσιν, σφίσι μὲν ζημία μεγίστη γίνεται καὶ ἀσθένεια πρὸς
 τὰ πολεμικά· ἡμῖν δὲ λαβοῦσιν ἰσχύς προστίθεται μᾶλα κρατίστη 5
 πρὸς τὸ τῆς κοινῆς ταυτησὶ μάχης κλυδώνιον.” τούτων τοίνυν εἰς
 τοῦτο μελέτης ἴοντων καὶ πρὸς γε μειζόνων ἐπὶ τούτοις ἐτέρων,
 καὶ ἅμα προστιθεμένης καὶ τῆς τοῦ Περσικοῦ ταλαιπωρίας στρα-
 F τάρχη τοσοῦτου στρατοῦ κεκτημένη διαιταν, ὄχετο διαβάς εἰς 10
 Ἀσίαν ὁ σατράπης Ἀμουρ μετὰ τῆς δυνάμεως, ἐπαγγελάμενος
 ὀλίγω ἕστερον ἐπίκουρος ἰσχυρότερος Καντακουζηνῷ ἐπανήξειν.
 P. 434 β'. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἑξαίσιοι τινες ἀνεθρόωγισαν
 κατὰ Βυζαντίου καὶ τῶν αὐτοῦ προαστείων σεισμοὶ καὶ βρασμοὶ
 θαλάττιοι, καὶ ὡς ἐκ πετροβόλου θυμοῦ πλήρους ἐθρόιφθησαν κατὰ 15
 τῶν τῆς γῆς καρπῶν χάλασαι· ὡς ἐκεῖνα τῆς γραφῆς συμπεσεῖν·
 ψεύσασθαι ἔργον ἐλαίας, καὶ τὰ πεδία μὴ ποιῆσαι βρωσίν· συ-
 κῆν τε μὴ καρποφορῆσαι καὶ γεννήματα ἐν ταῖς ἀμπέλοις οὐκ
 εἶναι· ἐκλιπεῖν τε ἀπὸ βρώσεως πρόβατα καὶ μὴ ὑπάρξαι βόας
 B ἐπὶ φάτνας. ἄρξασθαι μέντοι συνέβη τοὺς τοιοῦτους σεισμοὺς 20
 καὶ κλόνοὺς τῆς γῆς ἐν μέσῳ που τῷ φθινοπώρῳ, ἄρτι τοῦ ἡλίου
 τὰ τοῦ σκορπίου προσοίμια παραλλάττοντος. καὶ τὴν μὲν πρώτην
 ἡμέραν δις ἐτίναξε τὴν γῆν ὁ θεός· οὕτω γε μὴν ἐμβριθῶς, ὡς
 ἀπογνῶναι τοὺς πλείστους τὸ ζῆν ὑπὸ δέους· οἰκίας τε καταπε-

(V.) Quas ille pollicitationes quum Cantacuzeno indicasset, placuit machinationem illam occultiori machinatione eludere. „Etenim,” inquit, „si Byzantii supra decem millium summam numeraverint, damnum erit illud ipsis maximum, et minus multo virium ad bellum gerendum supererit. Nobis autem, si acceperimus, vires longe maximae accedent ad sustinendum communis huius belli aestum.” In hanc illi cogitationem cum venissent, ac maiora insuper alia reputassent, accedentibus simul Persici exercitus aerumnis, quales et quantas ii patiuntur, qui externo in solo degunt; praesertim ubi nihil inest, quo ali possit tanta multitudo: abiit satrapa Amurius et in Asiam cum copiis traiecit, pollicitus Cantacuzeno rediturum se brevi validioribus cum auxiliis.

2. Per illud tempus sinistri quidam proruperunt in Byzantium et in Byzantii suburbia terrae motus ac maris effervescentis aestus, ruitque, tanquam ex balista violentissima, grandinis imber in fructus terrae; ita ut illud Scripturae apte caderet: mentitum esse opus olivae, et arva non fecisse escam, ficum non attulisse fructum, et non fuisse germina in vineis: defecisse ab esca oves, et non fuisse boves in praesepibus. Accidere autem primum illi terrae motus et illae agitationes autumnno fere medio, cum sol initia Scorpii praetergrederetur. Ac primo quidem die bis Deus terram agitavit; idque tanta violentia, ut plerique prae metu salutem desperarent.

σείν ἐγγεγόνει καὶ τὰ πλεῖστα τῶν τοῦ Βυζαντίου τειχῶν. ἀμπέ- A. C. 134
 λων δὲ φρωγμῶν καὶ κήπων περιβόλους οὐδὲ μεμνησθαι χρή. Imp. Io. Pa
 πάντες γὰρ μικροῦ κατεβάρησαν ἄχρι κρηπίδων· ὡς δυσπρόσο- C
 δον γίνεσθαι πᾶσαν ἀγυιὴν τοῖς παριοῦσι, σωρηδὸν ἐβρόμιμένων V. 352
 5 τῶν ἐντεῦθεν ἐρειπίων. (B.) Ἐκκέχυται δ' ὁμοῦ καὶ τὸ τῆς θα-
 λάττης ῥόθιον ὡς ποδῶτάτω τῆς χέρσου· καὶ μάλισθ' ὄπη πε-
 διὰς καὶ ἱππῆλατος ἦν ἡ γῆ, μέχρι καὶ ἐς δέκα σταδίους. συνῆξ-
 ἤλασε δ' ἔνια καὶ ἐνιαχοῦ τῶν ἀκατίων, ὅσα πρὸς τοῖς λιμέσι
 καὶ τοῖς ἄλλοις παραλίοις, καὶ συνέτριψεν ἐν τῇ μεσογείῳ· καὶ D
 10 πλείστας δὲ κατέκλυσε χώρας, αὐτοῖς ἀνδράσι καὶ ποιμνίοις καὶ
 ζεύγεσι. παλινδρομοῦντός γε μὴν τοῦ ῥοθίου μεθ' ἱκανὸν πρὸς
 τὰς ἀνήθεις καὶ τεταγμένας ἐνάς, ἦν ἰδεῖν ἰλύος τὰ πάντα με-
 σταὶ καὶ ἰχθύων νεκρῶν. (Γ.) Αἰσθησὶν μέντοι τοῦ τοιοῦτου
 γενέσθαι φασὶ τιναμοῦ καὶ σειμοῦ μέχρι Λυσιμαχίας, καὶ βραχὺ
 15 τι Χερσόνησον ἐπέκεινα· ἤμιστα δ' οὖν τὸν ἴσον γε τρόπον·
 ἀλλ' ὥσπερ ἐξ ὀρητηρίου καὶ ῥίξης τινὸς ἀρξάμενον τοῦ Βυζαν- E
 τίου ἠρέμια καὶ κατὰ βραχὺν προῖόντα τε ἐνδιδόναι καὶ ὑφειμέ-
 νως βαδίζουσιν κατὰ τὸ ἀνάλογον αἰετὰς ἐφεξῆς παραπέμπειν
 χώραις καὶ πόλεσι τὴν τοῦ κλόνου συνάφειαν· παραμείναι δ'
 20 ἄχρι καὶ αὐτοῦ γε τοῦ θέρους ἐφ' ἡμέρα καὶ νυκτὶ, μελῶ τε καὶ
 ἐλάττω τὴν αἰσθησιν παρεχόμενον. (Δ.) Κατὰ μέντοι περίοδον P. 435
 χρονικὴν τοῦ κατόπιν βαδίζοντος φθινοπώρου ἐκ τῆς αὐτῆς
 ὡσαύτως ἡμέρας ὅμοιοι πάλιν ἀρξάμενοι τὴν γῆν συνετάραττον
 τε καὶ ἐθορύβουν σεισμοί· ὡς ἐκ τῆς τῶν τοιοῦτων σεισμῶν συν-

Sed et domus ceciderunt, et maxima pars murorum Byzantinorum. Vinearum autem macerias et hortorum septa ne quidem commemorari oportet. Ea enim ferme omnia a fundamentis proruta sunt; ita ut praetereuntibus viae omnes aditu difficiles existerent, ruderibus inde evulsis acervatim iacentibus. (II.) Tum etiam simul maris fluctus in terram procul effusus est, illac maxime, qua planum et equitabile solum erat, ad decem usque stadia; et secum alicunde propulit parva navigia, quae scilicet in portibus erant aliisque oris maritimis, confregitque in mediterraneo; ac plurimos cum ipsis tam hominibus quam gregibus et iumentis agros submersit. Recurrente autem fluctu aliquanto post ad solitum definitumque alveum, omnia videre erat limo plena et piscibus mortuis. (III.) Et eius quidem tremoris ac terrae motus sensum ad Lysimachiam usque dicunt pervenisse, et paulo ultra Chersonesum: at nequaquam eundem in modum. Sed a Byzantio tanquam ab sua sede et radice cum incepisset, sensim ac paulatim progrediendo remisisse, et lenius usque proportionem euntem agitationis suae tenorem ad regiones urbesque ulteriores transmisisse; ita autem durasse ad ipsam usque aestatem diu noctuque, ut modo maiorem modo minorem sui sensum praeberet. (IV.) Enimvero revoluto insequentis autumnus tempore, eadem pariter die iterum exorti similes tremores terram concusserunt ac turbaverunt; adeo ut continua illa agitatione ea, quae columnae lateritiae imposita

- A. M. 6852 *εχείας τόν τ' ἐπὶ τοῦ πλινθωτοῦ κίονος ἐν ἀγγελικῷ τῷ σχήματι*
 Ind. 12 *χαλκοῦν ἀνδριάντα καὶ ἅμα τὸν τοῦ προβεβασίλευκός Πα-*
λαιολόγον τῆ βία καταγωνισθέντας τῷ μὲν ἐπὶ θατέρου τῶν
 B *ῶμων κεκλίσθαι τὴν κεφαλὴν, τῷ δὲ πρὸ ποδῶν ἐξορίσθαι τὸν ἐν*
χεροῖν τῆς πόλεως σχηματισμόν· ὡς εἰκασμοῖς τισιν ἐντεῦθεν ἐν-
νοίας τινὰς ἀναλέξαμένοις ἐνίοις ἀποπεράνθαι, μὴ εἰς μακρὰν
τῆς τῶν Παλαιολόγων αὐτοκρατορίας ἔσεσθαι τὴν καταστροφήν.
 (E.) *Κἀπὶ τούτοις τὸ προπεπονθὸς τῆς ἐφῶς ἀψίδος τοῦ τῆς τοῦ*
 Θεοῦ *Σοφίας νεῶ καταπονούμενον ἡσυχῇ πᾶρεξορήγητο μᾶλλον*
 C *αἰεὶ, καὶ πολλὰς ἐκεῖθεν ψηφίδων καὶ πλινθῶν κατέβροπτε, μέχρι 10*
τῆς παντελοῦς πτώσεως· περὶ ἧς ἡμῖν κατὰ χώραν ἰοῦσιν ἀπο-
χρώντως λελέξεται. νῦν δ' ἐπανακτίον τὸν λόγον καὶ διηγητέον,
ὅσα ἐν τῷδε τοῦ χρόνου ἰδίᾳ συνεπεπτώκει γενέσθαι τοῖς Βυ-
ζαντίοις.
- V. 353 *γ'. Ἐπεὶ γὰρ Ἀποκαύκη τὰ κατὰ γνώμην οὐκ εὔδοα κατὰ τοῦ 15*
 D *βασιλέως ἐβάδιζεν· ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν ἐκ τοῦ τῆς ἀπογνώσεως βυ-*
θοῦ δεξιῶς ἀνέβαινεν ἡρέμα τὰ πρῶγματα καὶ ἀνεβρόωννυτο πρὸς
τὸ εὐθαρσέστερον· τούτῳ δ' οὔτε τὰ κατὰ θάλατταν ἐλπίδας
παρεῖχε θαρρόουσας, οὔτε τοῖς κατ' ἡπειρον δεξιόν τι καθίστατο
σύμβολον· ἐφ' ἐτέρας ἐτρέπετο μηχανάς. ἔγνω γὰρ προβιβασμοῖς 20
- E *γεγῶν καὶ προσόδων πόροις ὑπελθεῖν τόν τε πατριόρχην καὶ ἅμα*
τὸν Γαβαλᾶν Ἰωάννην· ὃς γλωττοδαίδαλόν τινα πρὸς τῆς φύ-
 P. 436 *σεως κτησάμενος εὐστομίαν μάλα τοι πιθανὸς ἐδόκει τοῖς ἀκού-*
ουσι, τοῖς τε ἄλλοις καὶ ὅσοι τὴν βασιλείον συνεκρότουν σύγ-

est, statua aerea angelico habitu, nec non simulacrum illius Palaeologi, qui novissime imperaverat, violentiae cesserint, et illi quidem caput in alterum humerum inclinatum sit; huic autem ad pedes provoluta sit ea, quam habebat in manibus, figura urbis. Nonnulli itaque coniectantes et quaedam inde praesagia capientes non longo post eversum iri dixerunt Palaeologorum imperatoriam auctoritatem. (V.) Ad haec ea, quae ad orientem vergit, templi sanctae Sophiae testudo, laborans ea parte qua iam affecta erat, paulatim iam magis ac magis fatiscebat; atque inde calculi et laterculi frequentes decidebant, quoad tota tandem procubuit: qua de re infra abunde suo loco dicturi sumus. Nunc autem revocanda inde oratio, et quidquid per illud tempus Byzantiis seorsim acciderit, narrandum.

3. Quia Apocauco in iis, quae adversus imperatorem moliebatur, ex sententia non succedebat, sed Cantacuzeni quidem res ex profundissima desperatione commode emergebant paulatim et auctis viribus animum ei addebant; illi autem neque a mari spes ulla satis fida affulgebat, neque res a terra ita se habebant, ut ex iis bonum omen capere posset: ad alias machinationes mentem appulit. Decrevit enim honorum amplificatione et oblatiis redditibus circumvenire patriarcham simul et Ioannem Gabalam; qui cum a natura accepisset artificiosam quandam dicendi facultatem, eloquentissimus videbatur audientibus, tum aliis, tum maxime iis, quibus principis

κλητον καὶ βουλὴν. (B.) Πολλοῖς τοίνυν τὸν πατριάρχην κυ- A. C. 1344
 κλούμενον νίεσι καὶ κηδεσταῖς καὶ ἀπογόνοις, καὶ πλήθει συ- Imp. Io Pa-
 γενείας παντοδαπῆς, τιμαῖς ἄλλαις ἄλλους μετεωρίσας, καὶ χω- laeol. 3
 ρίων ἐπιδόσεις ἐμπορον καταστήσας τὸν βίον αὐτοῖς, ξένας
 5 ἔπειτα ἐπενόει τιμῶν παρενθήκας τῇ πατριαρχεικῇ δι' αὐτὸν πε-
 ριωπῆ. αἱ δὲ ἦσαν, μήτ' ἐν ὑπογραφαῖς, μήτ' ἐν καλύπτρῳ κε- B
 φιλῆς ἔπεσθαι τοῖς παλαιοῖς ἐθισμοῖς, μήθ' ὑποδήμιοις τοῖς
 ὁμοίοις ἔτι κεχρῆσθαι, ἀλλ' ἐρυθροῖς μὲν αὐτοῖς. Σηρικοῖς δὲ
 καὶ χροσοῖς τὴν καλύπτραν ὑγάσματος κεκοσμηθῆναι. χρώματι δ'
 10 αὐτὸν ὑακινθίνῳ τὰς τῶν ἐπιστολῶν καὶ ψηφισμάτων ἐγχαράττειν
 ἐπισημασίας. (B.) Καὶ τὸ εὐλογον τῆς αἰτίας προσεπιφέρων τῇ
 καινοτομίᾳ καὶ προθεραπεύων ἔφασκεν ὡς „πάλαι ἐχοῦν κεκυρω- C
 σθαι τοῦτ' ἐπὶ τὸ δικαίωμα τῇ τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων ἐκκλη-
 σία, ἅτε πασῶν ὁπόσοι ὑφ' ἡλίον πόλεις εἰσὶν ὑπερεχούσης κατὰ
 15 τε μέγεθος καὶ πολιτείας ἐγγένειαν. καὶ πρὸς γε ἔτι Κωνσταντίνῳ
 τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ τειχίσουντι ταύτην, καὶ τὸ τῆς Ῥώμης ἀξίωμα
 μετὰ τῆς βασιλείας ἐνταυθοῖ μετενηνοχότι, καὶ ἂ τῇ ἐκκλησίᾳ
 παρέσχεν ἐκεῖ προνόμια, συνηκολούθησε καὶ ταῦτα καὶ μετηνέ- D
 χθη πρὸς ταύτην ὡς τὸ εἰκός. εἰ δὲ τοῖς ἐκεῖθεν ἡμέληται ἐπι-
 20 σκόποις καὶ διαδόχοις ἐνθάδε τῶν θρόνων, τί πρὸς ἔπος ἡμῖν
 τήμερον; οὐ γὰρ νόμον τοῖς ὀψιγόνοις εἶναι χρεῶν, ἂ τοῖς γο-
 νεῦσιν ἐκ περιπετείας τινὸς πεπλημμέληται, ἀλλὰ διόρθωσιν V. 354
 μᾶλλον τοῖς ἄνω γίνεσθαι κάτωθεν, ὥσπερ ῥεύματος ἀνατρέ-
 χοντος ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ βίου· ἐξεῖναι γε μὴν καὶ οἷς πρὸς βουλή-

consistorium et curia constabat. (II.) Quum itaque multis liberis, affini-
 bus, nepotibus, et numerosa omnis generis cognatione premeretur undique
 patriarcha, ad honores alii alios provecti et praediis ditati ad opulentiam
 pervenerunt. Mox et novas propter eum honoris accessiones excogitavit,
 quibus patriarchalis apex decoraretur. Eae autem erant: ne, quantum ad
 subscriptiones et ad capitis tegmen, maiorum institutum retineret, neve iis-
 dem quibus antea calceis uteretur, sed ut rubri illi quidem essent; infulam
 autem Serico aureoque textu haberet ornatam; epistolas vero et decreta
 coloris hyacinthini litteris consignaret. (III.) Cui novae rei speciosam ra-
 tionem praetendens, ac velut praeparationem adhibens, dictitabat, pridem
 id iuris attribui debuisse principis urbis ecclesiae, utpote quae omnibus,
 quotquot sub sole essent, urbibus magnitudine et imperii nobilitate ante-
 celleret. „Imo vero,” aiebat, „fundata ab imperatore Constantino Magno ea
 urbe, translatisque ad eam cum imperio ipsius Romae honoribus, etiam ea,
 quae Romanae ecclesiae concesserat, privilegia simul transierunt et ad istam,
 ut par est, translata fuerunt. Ea si ab sequentibus episcopis et huiusce
 pontificiae sedis successoribus neglecta sunt, quid istud ad nos hodierna
 die? Nec enim oportet legis instar obtinere apud posteros, si quid a ma-
 ioribus temere peccatum fuerit: sed potius superiora emendari per poste-
 riora, quasi per quosdam rivos, publicae utilitatis causa ad fontem recur-

A. M. 6852
Ind. 12

σεως ἂν συνοροῦν γένηται, καὶ τὸν χρόνον, ὡσπερ ἐκ ταῦτομάτου
Εσαφῶς εἰς τοῦτο συνελάσαντα τύχης τὰ πράγματα, μονοουχί
 συλλαμβάνοντά πως ἡμῖν καὶ μάλᾳ εὐδοα προκαθιστιῶντα τῆς
 μελέτης ἡμῶν ταυτησὶ τὰ προοίμια. ἢ φρασάτω τις ἐμοὶ παρελ-
 θῶν, ποῖος χρόνος εἶδεν εἰς ταῦτὸ ἀμφοτέρα συνενεχθέντα, βα-
 σιλείαν ἅμα καὶ ἐκκλησίαν· καὶ πατριάρχην ἅμα καὶ τοῦ τῶν
Φδημοσίων κηδομένου πραγμάτων βασιλέως χηρεύουσαν βασιλίδα
 πρὸς ἓν καὶ ταῦτὸ ξυνιέναι καλῶς ἐνδιαίτημα, καὶ οἶκον δυοῖ
 τὸν αὐτὸν ἐν ταυτῷ καθίστασθαι, τὸ βασιλικὸν παλάτιον· καὶ
 τὸν μὲν ἀποσώζειν εἰκόνα ψυχῆς, τὴν δὲ σώματος· καὶ τὸν μὲν 10
 ἀντὶ μὲν βασιλέως τοῖς πράγμασι γίνεσθαι τοῖς πολιτικοῖς, ἀντὶ
 δὲ πατρὸς τῷ ταύτης ὄρφανῷ παιδὶ τῷ νέῳ βασιλεῖ· τὴν δ'
 ὑπέκειν ὅσα καὶ ἡγεμόνι χρηστῷ καὶ μόνῳ δυναμένῳ σώζειν τὴν
Ρ. 437 ἀρχὴν ὑσφαλῶς, ὅσα καὶ κυβερνήτης, καθάπερ ὄλκᾳδα πλημμε-
 λῶς ἐφ' ὑγραῖς ταλαντευομένην θαλάττης ἀγκάλαις. εἰ δὲ ταῦτα 15
 τῆδε ἔχει καὶ οὐδὲν ὑποτρέχει ψεῦδος τὰ εἰρημένα, τί κωλύει
 καὶ παρασήμοις καὶ τισι τεκμηρίοις βασιλικοῖς σκιωδῶς πως κε-
 χρῆσθαι πρὸς τὴν τῶν οὕτως ἀληθῶν βεβαίωσιν;” (Δ.) Οὕτω
Βμὲν οὖν εἰρωνικοῖς μᾶλλον ἢ γοητεύουσιν ἄλλως ὑπερχόμενος λό-
 γοις καὶ τὸ παιθητικὸν τῆς τοῦ πατριάρχου θωπεύων ψυχῆς ὁ 20
 Ἀπόκαυκος τᾶλλα μὲν ἀσμένως προσήκασθαι ἐπεπείκει· τὸ δὲ
 τῶν ἐρυσθῶν πεδίλων νῦν μὲν ἥμισυ διὰ τὸ τῆς καινότητος
 θρόσος· χωροῦντος δ' ὀψὲ τοῦ χρόνου, διὰ τὸν τῶν δυοῖν ἐθι-

1. ἐκ Boiv. pro ἐξ. 5. εἰς ταῦτὸ Boiv. pro εἰς τοῦτ'. 19. ὑπερ-
 χόμενος corr. Boiv. pro ὑπερσχόμενος.

rentes. Volenti certe cuilibet videre est, ipsa haec tempora, rebus quasi sponte in eum statum deductis, nobiscum paene quodammodo conspirare, ac viam ad ea quae meditatur facillimam velut sternere. Sin minus, prodeat aliquis doceatque nos, ecquodnam tempus haec duo in unum coalescere viderit, imperium et ecclesiam: patriarcham autem et imperatricem orbatam coniuge, a quo reipublicae cura sustineretur, bene in unum atque idem hospitium convenire, eandemque utrique domum eodem tempore esse, palatium imperatorium: atque illum quidem animae instar habere; hanc vero corporis: illum et imperatoris vice in republica fungi, et parentis loco esse orbo illius filio, iuniori imperatori; hanc vero obtemperare, tanquam optimo rectori, ac tanquam ei, qui solus possit imperium haud dubie servare, ut navim gubernator in humido maris gremio temere fluctuantem. Quod si haec ita se habent, nec mendacium ullum in orationem meam irrepsit, quidni et insignia et aliquam imperatoriae dignitatis notam usurpas quoquomodo adumbratam, ad veritatis tantae confirmationem?” (IV.) Sic Apocaucus hominem dictis aggressus ironice magis quam alioqui fallacibus, et patriarchae animum, qua moveri poterat, blande afficiens, ut illa quidem alia facile admitteret persuasit; non autem, ut rubros quoque calceos; quos ille negavit se accepturum in praesenti propter novae rei insolentiam: at pro-

σμὸν, ἐπαγγείλασθαι εὐπαράδεκτόν πως ἔσσεσθαι καὶ τὸ τρίτον. A. C. 1344
 τὰ γὰρ ἐκκλησιαστικὰ τῆς ὑπερηφανίας οὐ τὸ τῆς ὤρας ἀφρητίδιον Imp. Io. Pa-
 κατασβέσαι δύναται, ῥᾶστα μεντὰν ἐκπυρσεῦσαι μᾶλλον καὶ φθό- laeol. 3
 ρον ἐγείραι σκληρόν τινα καὶ δυσκαρτέρητον· τοῦ δὲ χρόνον
 5 ῥέοντος, ὁμιλῶς πως ἤδη καὶ τὸ τῆς ἐκπλήξεως ἐκείνης δαπα-
 νᾶσθαι καὶ μαρτυρεῖσθαι θρόσος, ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἐμμελε-
 τηθείσης ταῖς τῶν ἐντυγχανόντων ὕψει διὰ τὸ συνεχές τοῦ συν-
 διαιτᾶσθαι. τούτου μὲν οὖν ἕνεκα τοῖν δυοῖν ἀρκεσθῆναι και-
 νοτομήμασι μόνοις ἐν τῷ παρόντι, τοῦ τρίτου μετεωρισθέντος ἐς
 10 τοῦπιόν· μὴ ἐπιστῆσαι πρότερον ἐθελήσαντα, καὶ γνόντι τὴν D
 τῶν προτέρων ἐνταῦθα διάνοιαν, ἐν τῷ μετρίῳ τοῦ ἡθους ἴστα-
 σθαι, καὶ μὴ κινεῖν πατέρων ὄρια· ἀλλ' ἤττω γενόμενον δόξης,
 πολλὴν ἐπιφερομένης τὴν ἡωρίαν, ἀγώγιμον εἶναι τοῦ λοιποῦ
 τοῖς ἐμπαλῆειν ἐθέλουσι, μέχρι τοῦ, συμφέροντος ἕξ αὐτῶν ἐναρ-
 15 γῶς τῶν πραγμάτων σαφῆ τὸν χρόνον σύμβουλον ἐσχηκότα, συν-
 ἰέναι μὲν ὡς φείδεσθαι χρόνον καὶ τύχης ἐχρῆν, μὴ δυνηθῆναι E
 δ' οὖν οὐδὲ μικρὰν τινα τὴν ἐν δεινοῖς ἀσφάλειαν ἐαυτῷ πορῖσα-
 σθαι, ἀλλ' ἐς ἀτεκμήρους καὶ μάλα παντοδαποὺς κακῶν συνω-
 σθῆναι βυθούς. (E.) Τὸ γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς ἀξίωμα καὶ τὸ
 20 ψυχῶν ἄρχειν, τοῦ κρατίστου μέρους τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συλλή-
 βδην ἀπάντων εἰπεῖν, σφόδρα τοι μέγιστον καὶ περιφανές εἰδόσι
 τοῖς τὰς ἀρίστας πάλαι συντάττουσι τῶν πολιτειῶν νομοθέταις F
 καλῶς ἔχειν ἔδοξε, τὸ τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης φυλαττομένοις

cedente tandem tempore, ubi duabus illis rebus assuetum esset, etiam ter-
 tiam facile admissurum se promisit. Quam enim fastus moveret indigna-
 tionem, eam tantum abesse, ut praematura festinatio posset placare, ut etiam
 incenderet multo magis, et facillime invidiam acerbam et vix tolerabilem
 conflaret; tempore autem labente, etiam novitatis illius insolentiam leniter
 iam quodammodo evanescere ac deleri, sensim scilicet et paulatim hominum
 oculis ex praemeditatione et assidua vitae consuetudine insinuatam. Ea-
 propter duobus illis novis privilegiis contentum esse se in praesenti dixit,
 tertii acceptione in posterum dilata. Nec antequam id faceret animum ad-
 vertere voluit, cognitoque maiorum super ea re instituto, perstare in animi
 moderatione, constitutosque a patribus terminos non movere; sed intempe-
 stiva prorsus gloria velut captivus duci unaluit, atque obnoxius esse in po-
 sterum volenti cuilibet illudere; donec, tempore certioris consilii auctore,
 quid utile esset ex ipsa rerum evidentia edoctus, occasione et fortuna mo-
 derate uti debuisset se intelligeret; securitatem autem sibi in periculis ne
 minimam quidem parare posset; sed in caecos et multiplices calamitatum
 fluctus delaberetur. (V.) Episcopalem enim dignitatem et imperium in ani-
 mas, quae pars est (ut omnia complectar) totius mundi optima, maximum
 quiddam atque illustre esse cum scirent ii legislatores, qui praestantissimas
 quondam respublicas constituerunt; bonum iis esse visum est, humani animi

- A. M. 6852 *εὐόλισθον καὶ ἐπισφαλές, ὥσπερ δεσμῶ τινι τῷ ταπειντέρῳ τοῦ*
 Ind. 12 *σχήματος κολάζειν τῆς τύχης τὸ μέγεθος, ἵνα μὴ τὸ τοῦ θρά-*
 V. 355 *σους ἀκόλαστον ὥσπερ μέθη τις ἐγγένηται τῷ, καὶ πρὸς τυ-*
ραννίδος ὑπόθεσιν ἐξοκεῖλαν μεγάλων ἄρξῃ τοῖς πολιτικοῖς πρά-
 P. 438 *γμασι τῶν κακῶν. τὸν δὲ τῆς βασιλείας ὄγκον σωμάτων μὲν καὶ 5*
δημοσίων ἄρχειν πραγμάτων, ἥττονος μέρους ἢ κατ' ἐκεῖνο·
ὄπλων δὲ καὶ στρατιωτικῶν θορούβων περιβεβλήσθαι δύναμιν, καὶ
τούτοις τὸ τοῦ μεγέθους ἐκεῖνου κατὰ τὸ εἶδος λειπόμενον ἀν-
ταμισοῦν. αἱ γὰρ ἄπλαϊ καὶ μονοειδεῖς πολιτεῖαι ῥῆστα πρὸς ἀτο-
πίαν ἐκτρέχουσι, ἐρημίᾳ τοῦ βοηθίσοντος· μινύμεναί δέ πως 1
 B. *καὶ ἀνακεραννύμεναι μετριώτερον τὸ ἐπικίνδυνον ἔχουσι, θατέ-*
ρον θάτερον ἐπιθρόωνόντος καὶ ἀνεγείροντος, ὅταν εἰς κακίας
ἐκτοπίζηται βάραθρον, καὶ τυραννίδος ἐνοχλοῦντες διασαλεύωσι
τινες τὸ λογιζόμενον θόρυβοι. ὅθεν ἐκεῖνο μὲν λύσιν καὶ ἀταξίαν
εἰσάγει τὸ μέρος καὶ ἀνατρέπειν δίδωσι χώραν ἡρέμα τοὺς θε- 1
μέλιους τῆς εὐταξίας εἰς ἔδαφος, ἣν μὴ τις ἐπίσχη· τὸ δ' αὐτο-
φρᾶ καὶ αὐτογεώργητον ἔχει τὴν χάριν τοῦ κρείττονος καὶ κό-
 C. *σμος τις ἀτεχνῶς ἐναρμόνιος ὄλω τῷ βίῳ καθίσταται. (ζ').* *Ἄέον*
τοιγαροῦν καὶ πατριόρχην ταυτοῖ τῶν εἰθισμένοις νομίμοις ἐμ-
μένειν, καὶ μὴ σαλεύειν ὄρους σὺν λόγῳ πάλαι κειμένους· ὁ δὲ 2
κακοβουλία χρώμενος κέληθεν ἅμα ἑαυτῷ καὶ τὰ Ῥωμαίων ἀπο-
λωλεκῶς πράγματα, σφίσιν ἐν βραχεῖ παντοδαπῶν ἐπινεύσας
κλύδινας συμφορῶν. καίτοι εἰ φοβερὸς καὶ περίβλεπτός τις βα-

22. ἐπιχεύσας conī. Boiv.

naturae lubricae atque infirmae consulere, et humiliore habitu quasi vinculo quodam coercere eius conditionis amplitudinem, ne audacia effraenis alicui tanquam ebrietas accederet, et ad tyrannidem provecta magnorum malorum causa publicis rebus existeret. Regiae autem potestatis imperium esse in corpora ac civium fortunas voluerunt; quae pars est ignobilior quam illa; at armorum et strepitus militaris robore vallatur, ac per haec supplet id, quod sibi ad magnitudinem illam deest. Nimirum ea imperia, quae simplicia et uniusmodi sunt, facillime ruunt in peius, quia alieno auxilio destituta sunt: commixta autem et invicem contemperata minus periclitantur, altero alterum corroborante atque erigente, quoties hoc vel illud praecipue in vitium fertur et ratione tyrannicis quibusdam tumultibus emota perturbatur. Itaque illud quidem ad dissolutionem legum et licentiam vergit, et ordinis boni fundamenta amat sensim evertere, nisi aliquis inhibeat: hoc vero nativum et suapte excultum quandam habet gratiae excellentioris florem, ac toti mundo ornamentum existit omnino aptum et congruens. (VI.) Cum itaque et hunc patriarcham oporteret intra veteris instituti fines manere, ac non terminos pridem bene constitutos revellere; tamen quia malo consilio usus est, insciens et se et Romanum imperium simul perdidit, multiplicium calamitatum fluctibus brevi tempore superinductis. Atqui si me-

σιλεῦσιν εἶναι καὶ ἄρχουσιν αὐτῶ πρὸς βουλήσεως ἦν, ἐς τὸν A. C. 1344
 σωτήρα βλέπειν ἔδει τούτῳ Χριστὸν, καὶ τὴν ἔνδοξον ἀδοξίαν Imp. Io. Pa-
 ἐκείνου μιμεῖσθαι, οὗ μάλιστα καὶ τὴν εἰκόνα φέρειν τὸ τῆς ἱερα- D
 τείας νερόμισται σχῆμα. εἰ γὰρ Ἀλέξανδρος ἐκείνος ὁ μέγας, ὁ
 5 καθ' ὅλης μικροῦ τῆς Ἀσίας ἐλάσας, τὸ Διογένους αἰδούμενος
 ἑμακάριζεν εὐτελὲς καὶ ἀπέριττον, μᾶλλον ἢ τὸν τῆς ἑαυτοῦ βα-
 σιλείας ὄγκον καὶ πλοῦτον· πολλῶ ἂν δήπου ῥῆον τουτοῖσι βασι-
 λεῖς τε καὶ ἄρχοντες ἑμακάριζον, εἰ οὗ τὴν εἰκόνα τέτακται φέ- E
 ρειν, τούτου τὸ ἄτυφον καὶ λιτὸν τῆς διαίτης αἰεὶ διετέλει μι-
 10 μούμενος. ἀλλὰ μὴν πρὸς ἑναντίους ὁπῶσποτε περιτρέψας κανό-
 νας τὴν εὐσχήμονα καὶ βελτίστην κατάστασιν τῆς αὐτονομίας
 ἐκείνης, οὗ μὲν τυχεῖν ἐπεθύμει, περιφανῶς ἐκπέπτωκεν· οὗ δ'
 εἶχε, περιφανέστερον ὁμοῦ καὶ αὐτοῦ συνεκπέπτωκεν, ἀντὶ μὲν
 δεσπότητος καὶ πατρὸς ἑαυτὸν προφανῶς καταστήσας ἀνδράπο-
 15 δον· ἀντὶ δὲ περιβλέπτου δόξης, ἀδοξίας κληροῦχον λαμπρῶς. F
 οὔτῳ μακρὰν ἐπισύρειται πανταχοῦ τὴν ἄωριαν τὸ ἄγαν φιλοτι-
 μεῖσθαι, καὶ πρὸς ὑπαιθρον παρεξάγει μανίαν ἢ τῆς ἔξουσίας
 ἀνθάδεια. (Z.) Τούτου μὲν δὴ οὖν οὔτῳ ῥῆστα τὴν γνώμην
 ἐξανδραποδισάμενος ὁ Ἀπόκταυκος ἐπὶ τὸν Γαβαλῶν Ἰωάννην
 20 λοιπὸν προσῆγε τὰς μηχανὰς καὶ τὰς ἐλεπόλους τῶν δόλων· καὶ P. 439
 εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα κατεγγυᾶσθαι μετεωρίσας ὄρκους ἠνάγ-
 κασε τὰ βεβουλεμμένα κροῦν καὶ πιστοῦσθαι τοῦτον, εἰ τοῖς
 αὐτοῦ καθάπαξ βουλήμασιν ἔπεσθαι βούλοιο. τὰ δὲ ἦν, ὅπως
 τῶν εὐγενῶν καὶ περιβλέπτων τὴν δόξαν τὸ τῆς συγκλήτου πλη-

tui et suspici se ab imperatoribus et principibus volebat, debebat ad Ser-
 vatorem Christum respicere, et illius gloriosam obscuritatem imitari; præ-
 sertim cum eius imaginem credatur dignitas pontificia exhibere. Si enim
 Alexander ille Magnus, qui per totam fere Asiam perrupit, venerabatur ac
 magis fortunatum prædicabat tenue illud et nulla re superfluens vivendi ge-
 nus, quo utebatur Diogenes, quam imperii sui fastum atque opulentiam:
 multo potiori iure felicem istum imperatores et principes prædicavissent, si
 cuius imago erat constitutus, illius in vitæ institutione modestiam et fru-
 galitatem constanter et perpetuo esset imitatus. Verum enimvero, cum
 illam honestam et optime constitutam auctoritatem ad contrarias regulas
 nescio quomodo detorsisset, eo aperte excidit, quod assequi concupiscebat.
 Immo etiam eo quod habebat excidit apertius: qui cum dominus et pater
 foret, mancipium ipse se palam fecit, et pro conspicua gloria insignem lu-
 cratus est ignominiam. Tantum ubique post se infelicitatis trahit nimia
 gloriæ cupiditas: ita in apertum furorem insolens potentia evadit. (VII.)
 Eius igitur voluntate facillime sibi mancipata, Apocaucus ad Ioannem Ga-
 balam deinde dolos omnes, omnes fraudum machinas convertit; atque ei
 filiam suam desponsurum se promittit. Tum ea exspectatione suspensum
 iureiurando cogit deliberata confirmare et sancire, si voluntati suæ omnino
 obsequi velit. Id autem erat, ut eos, qui nobilitate et fortunæ splendore

A. M. 6852 ροῦσι βῆμα, πάντας ἕνα παρ' ἕνα δεσμοῖς καὶ φρουραῖς ἐγκλείειν,
 Ind. 12 ἄλλους ἄλλαις αἰτίαις καθυποβάλλοντα ἕξ αὐτοσχεδίου τὸν πιθα-
 Βνώτερον τρόπον. (H.) Τούτων δ' οὕτω ῥέντων, καὶ τὴν τῶν
 V. 356 δημοσίων αὐτῶ μὲν διοίκησιν εὐθὺς ἐγχειρίζει πραγμάτων· αὐτὸς
 δ' ἄρας ἐκ Βυζαντίου σὺν γε πατριάρχῃ καὶ τῷ βασιλεῖ Παλαιο-
 λόγῳ τάχιστα ἐχώρει πρὸς Πείρινθον, πρόφασιν μὲν ὡς ἐπὶ
 Καντακουζηνὸν ἐκστρατεύων τὸν βασιλέα· τῇ δ' ἀληθείᾳ δυοῖν
 πραγματευόμενος θάτερον, ἢ τῷ τῶν Ἐπιβατῶν, εἰ δυνήθει,
 C συγκλείσας φρουρίῳ βίᾳ τῷ βασιλεῖ τὴν θυγατέρα δοῦναι γάμου
 ξυναλλαγῆς, ἢ τὸν γε δεύτερον ἐλαύνοντι πλοῦν τῷ βασιλεῖ 10
 Καντακουζηνῷ δι' αὐτῶν ποτε σπεισασθαι, Λέσβον καὶ Χίον
 ἀλλαξαμένων σφῶν ἐς διηνεκῆ τινα κλῆρον. (Θ.) Ταῦθ' ὁρῶσι
 μακρὰν τοῖς συνετωτέροις ἐκπληξιν ἐνεποιεῖ, καὶ ἀσυλλόγιστον
 ἐδόκει τὸ πρῶγμα, πῶς τῷ μανιώδει τῆς γνώμης ἢ Ἄννα προδε-
 D δωκνῖα τὴν τῶν πραγμάτων ἡγεμονίαν πάντων ἀπέπατο, τυ-
 5 φλωθεῖσα καθάπαξ ὑπὸ ζηλοτυπίας καὶ μηδενὸς τῶν πραττο-
 μένων αἰσθάνεσθαι θέλουσα· ἀλλὰ καθάπερ ἕξω σιτηλῶν Ἡρα-
 κλείων τῆς τοσαύτης ἀπωλείας καθισταμένης, οὕτω διακειμένη.
 ἦν γὰρ ἐν ἐλπίσι τοῦ ἔρωτος πείθοντος *** σα βίον τοῦντεῦθεν
 ἄλυπον ἕξειν, καὶ φροντίδος ἀπάσης τὸ παρῦπαν ἀπηλλαγμένον. 20
 ψυχὴ γὰρ ἀπαιδαγώγητον ἄγουσα βίον, καὶ ὄψιν οὐ μάλα κολά-
 E ξειν προμελετήσασα, ἔλαθε πολλῶν αἰχμάλωτος ἀπαχθεῖσα, κα-

12. ἀλλαξάμενος coni. Boiv. 14. In cod. Vat. spatium quinque
 litterarum est inter γνώμης et προδεδωκνῖα. Nomen add. Boiv.
 19. Nonnulla in cod. Vat. hic desunt.

conspicui curiae subsellia implerent, singulatim omnes coniiiceret in vincula, et in custodias daret, alios aliis criminibus accusatos ex tempore confictis, prout futurum esset probabilius. (VIII.) Quae cum ita processissent, publicarum etiam rerum administrationem ei statim tradit. Ipse autem profectus Byzantio cum patriarcha et imperatore Palaeologo Perinthum quam celerrime contendit; specie quidem ut exercitum in expeditionem adversus Cantacuzenum educeret; re autem vera duorum alterum conaturus, aut in Epibatarum, si posset, castello includere imperatorem, eique per vim filiam suam nuptum dare, aut saltem cum imperatore Cantacuzeno per hos tandem aliquando sic transigere, ut facta permutatione Chium et Lesbum perpetui dominii iure possidendas acciperet. (IX.) Haec cum viderent ii, qui intelligentiores erant, vehementer obstupescabant, nec ratione ulla colligere poterant, quidnam esset, quod Anna imperatrix rerum gubernacula furioso animo prodidisset, penitusque a se removisset, zelotypiae semel affectu obcaecata, et quid ageretur percipere omnino nolens; sed perinde affecta, ac si ultra Herculis columnas pernicies illa versaretur. Venerat enim in spem, cupidine persuadente, fore ut vitam deinceps ageret molestiae atque omnis prorsus curae expertem. Animus quippe nulla disciplina excultus, nulla praemeditatione ad castigandos oculos eruditus, ita saepe imprudens fuit,

θάπερ λάφυρον ἀπροόπτως ἑαυτὴν εἰς ὕχαλκον ἐμβαλοῦσα πόλε- A. C. 1344
 μων λογισμῶν ἀφανεία κεκαλυμμένων, καὶ πρὶν καλῶς τῆς πολε- Imp. Io. Pa-
 μίας ἐφόδου τὸ βίαιον αἰσθῆσθαι, ὥχεται θεηλοῦσης λαβοῦσα laeol. 3
 πυρκαϊὰς ὑπομνήματα.

5 δ'. Ἐγὼ δ' ἐνταυθοῖ κάκεινον μεμνήσομαι, χρόνον μὲν τὸν P. 440
 αὐτὸν συνενεχθέντος, σαφηνείας δ' εἵνεκα μείζονος ἄνωθ' ἐν πο-
 θεν ἤρχθαι ὀφείλοντος. ἕαρος γὰρ ἐπιστάντος ἤδη, τὰς οἰκείας
 ὁ βασιλεὺς δυνάμεις συναγαγὼν ἀπήει πρὸς τοὺς ἐπέκεινα Ῥο-
 δόπης τοῦ ὄρους αὐλῶνας καὶ τὰ ἐκείσε πρὸς ἀποχωρῶσαν νομὴν
 10 ἀναπεπταμένα πεδία. προσάγων δὲ καὶ πειρὰν τινα ταῖς ἐκεῖ πό-
 λεσιν εἶλε καθ' ὁμολογίαν πόλεις δύο, τὴν τε Κομοτηνὴν καὶ
 τὴν Γρατιανοῦ καλουμένην. (B.) Ἐνθα δὴ καὶ τὸ πρὸς Μομι- B
 τίλου γέγονεν ἐκεῖνο σύμπτωμα· ὃς διφυῆς τις γενόμενος ἐξ ἀφα-
 νῶν γονέων ἐν μεθορίοις Πατριβαλῶν καὶ Μυσῶν ληστρικὸν
 15 ἐκ μειρακίου καθ' ἑταιρείαν ἡλικιώτιδα βίον ἄγειν προσήρηται,
 ἔνεδρά τε δὴ καὶ λόχους κατασκευαζόμενος αἰφνίδιον ἐπέφερε
 τοῖς παριοῦσι τὸν ὕλεθρον. τριακοντούτης δ' ἄρτι γενόμενος ἐς V. 357
 τὸ ἀνθρωπικώτερον ἐκ τοῦ θηριώδους ἐκείνου τὸν βίον ἀλλάξα- C
 σθαι ἔγνωκε. καὶ δὴ προσεληλυθὼς ἐνί τινι τῶν ἐνδόξων Ῥω-
 20 μαίων μισθοῦ διακονεῖσθαι τέταχεν ἑαυτόν. ἔπειτ' ὀλίγου ῥέον-
 τος χρόνου, τὴν δουλείαν τε ἀπέπατο ταύτην καὶ ἐς τὰ πρό-
 τερα τῆς ληστείας ἐπαλινδρόμησεν ἤθη, καὶ πολλὴν ἡρέμα καὶ
 κατὰ μικρὸν προσεταιρισάμενος χεῖρα ἔμπρακτον ἐδείκνυ τὸ τῆς

ut cum ipse se in quandam sensuum arcanorum quasi inermem pugnam te-
 mere coniecisset, captivus furtim abduceretur, ac velut praedae esset, ne-
 que hostilis impressionis violentiam sentiret, nisi acceptis blandientis flam-
 mae monumentis.

4. Hic ego etiam illud commemorabo, quod eodem quidem tempore ac-
 cidit: sed maioris perspicuitatis causa altius alicunde repeti debet. Vere
 enim iam ineunte coactis copiis, imperator in eos tractus, qui sunt ultra
 montem Rhodopen, profectus est, et ad eos campos, qui ad pastum abunde
 illic patent; ac nonnihil sollicitatis illius etiam regionis urbibus, duas in
 dedicationem accepit, alteram Comotenam, alteram Gratianopolin nuncupa-
 tam. (H.) Ibi res illa per Momitilam gesta accidit. Hic duplex quodam-
 modo et obscuris parentibus natus in Patribalorum ac Mysorum confinio
 latrocinari iam inde ab adolescentia instituerat, societate cum aequalibus
 inita, dolosque et insidias struens repentinum transeuntibus exitium attu-
 lerat. Deinde cum trigesimum aetatis annum vix attigisset, a ferino illo
 more ad humanioris vitae genus transferre se decreverat, et ad nobilem
 quandam Romanam cum accessisset, operam ei suam ad servilia ministeria
 locaverat. Idem brevi tempore elapso et illam servitutem abdicarat, et
 ad pristinam latrocinandi consuetudinem recurrerat; multamque sensim ac
 paulatim manum cum sibi sociavisset, animi sui audaciam re declaraverat,

- A. M. 6852 ψυχῆς δραστήριον, νῦν μὲν ταῖς ἄκραις τῶν Μυσῶν ἐπιπίπτων
 Ind. 12 D ὥσπερ κεραννὸς ἐκ τοῦ αἰφνιδίου, νῦν δὲ ταῖς τοῦ Καντακουζην-
 οῦ προσβάλλων κρούφα δυνάμεισι, νῦν δὲ τὰς τῶν Βυζαντιῶν λη-
 ζόμενος ἐξ ἐφόδου χώρας. (Γ.) Δείσας δ' ὅμως, μὴ συνελθόν-
 τες οἱ πρὸς αὐτοῦ κακούμενοι κακῶς κακὸν γειτόνημα διαφθει-
 ρωσι, προσελάσας, σύμμαχος ὑπόσπονδος καὶ δοῦλος ἐθελοντῆς
 εἴλετο λέγεσθαι τε καὶ εἶναι Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως· πλήν
 οὐχ ὥστε καὶ συνεῖναι, καὶ ὅπη πορεύεσθαι βούλοιο ἐπεσθαι·
 P. 441 ἀλλ' αὐτονομίᾳ χρώμενον κρούφα κατὰ τὴν συμφυᾶ συνήθειαν
 τοῖς ἐκείνου προσβάλλειν ἐχθροῖς, ἐπὶ κέρδεσιν ἑαυτοῦ τε καὶ 10
 ὅσοι ξύν γε αὐτῷ μισθοῦ ληστρικοῦ στρατεύεσθαι εἴλοντο. (Δ.)
 Ἐπεὶ γε μὴν τοῦ χρόνου χωροῦντος ὅσοι τῶν πενήτων αἰμοχα-
 ρεῖς καὶ ἀθάδεις ὄντες ἐτύγχανον, ὀλίγοι κατὰ πολλοὺς καὶ πολ-
 λοὶ κατ' ὀλίγους ἀθροιζόμενοι, κατὰ συμφωνίαν αὐτῷ προσεβ-
 B ῆθησαν ἐκ τε Τριβυλλῶν καὶ Μυσῶν, καὶ ὅσοι μισοβάρβαρον 15
 ἐπὶ τούτοις ἦγον διάιταν, ὡς ἐπέκεινά ποῦ τῶν δισχιλίων ἐπι-
 λέκτων ἱπέων εἶναι, οἱ θυμοῦ πνέοντες πάντες ἀρεϊκοῦ τὴν
 σφῶν αὐτῶν μᾶλλον ψυχὴν ἢ τοῦτον καταπροέσθαι διύσχυριζοντο·
 ὡς ἀποχρῆναι λοιπὸν καὶ πρὸς ἀντίπαλον ἤδη καθίστασθαι μοῖ-
 ραν, ᾧ ἂν βούλοιο μέρει τῆς ἐμφυλίου Ῥωμαίων μάχης· σύμ-
 20 βολα τῆς δεσποτικῆς ἀξίας οἱ Βυζάντιοι πέμπουσιν αὐτῷ, καὶ
 C λάθρα κατὰ τοῦ βασιλέως ὀπλιζοῦσι Καντακουζηνοῦ. ἐκεῖθεν οὖν
 καιροφυλακῶν ὁ Μομιτίλας αἰεὶ διετέλει, καὶ τὴν ἐπίθεσιν ἐν
 μυχοῖς τῆς καρδίας ἐκνοφῶρει, καὶ ἀνεκύνκει τοῖς λογισμοῖς.

modo Mysorum finibus instar fulminis derepente incidendo, modo ad Cantacuzeni copias furtim appellendo, modo in Byzantinorum agros praedandi causa impetum faciendo. (III.) Veritus tamen, ne convenirent ii, quos afflictabat, ac vicinum hoc malum male perderent, admotis castris maluit imperatoris Cantacuzeni socius foederatus ac minister voluntarius dici et esse; non ita tamen, ut comes ei assiduus foret et quacunquē ire volentem sequeretur, sed ut liber et sui iuris furtim atque insito more illius hostes invaderet; lucri scilicet causa, tum sui ipsius proprii, tum eorum, qui praedonum stipendia accepturi secum sponte militarent. (IV.) Procedente tempore, quotquot ex pauperibus sanguinariis ac feroces erant, pauci ad multos multique ad paucos aggregati, ad illum ex compacto confluxere, tam Triballi, quam Mysi, et quicumque alii praeterea barbaris commisti vivebant; habebatque equites lectos supra bis mille; atque ii omnes spiritu Martio pleni suam ipsorum vitam potius quam illum prodituros se asseverabant; ita ut deinceps satis virium esset ad certandum aequo iam Marte, in illo civili Romanorum bello, cum utracunquē parte vellet. Quamobrem ei insignia despoticae dignitatis Byzantii miserunt, eumque in imperatorem Cantacuzenum clanculum armarunt. Ex eo autem Momitilas opportunum tempus perpetuo captabat, et insidias sub pectore intimo parturiebat, atque

(E.) Ἄρτι δ' ἐν ἀκμῇ τῆς ἡρινῆς καθισταμένης ὥρας, ὅτε τὸ A. C. 1344
 ποικίλον τῆς γλῶσς τὰς πεδιάδας κοσμεῖ, καὶ τῶν τέως ἀνα- Imp. Io. Pa-
 βιούτων δένδρων οἱ πλόκαμοι μετὰ τῶν ἀνθέων τὰς τῶν ἀνθρώ- laeol. 3
 πων ὕψεις ἐφέλκονται, νέαν χαριζόμενοι τέρψιν καὶ ἡδονὴν τῇ
 5 ψυχῇ, καὶ ἅμα χιλὸν ἢ γῆ προσσηῆ καὶ νομὴν αὐτοφρῶ τοῖς ἀλό- D
 γοῖς ζώοις, ἔδοξε καὶ τῷ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ περὶ Μοσινού-
 πολιν, ἐξιόντι Κομοτηνῶν τῆς πολίχνης, πῆξασθαι τὸ στρατό-
 πεδον, κἀνταῦθα περὶ τῶν πρακτέων βουλευσασθαι, τὰ τε ἄλλα
 καὶ ὅπως ἀπαντῆσαι χρεῶν τοῖς Ἀποκαυκὸν καινοτέροις βουλευ-
 10 μασι καὶ ταῖς ἐκστρατείας. (ς'.) Δένδρῳ γε μὴν ἐντυχεῖν ἐν- E
 ταυθοῖ που συνέβη, κλάδους ἔχοντι μάλα εὐμήκεις, καὶ δίκην
 φάναι ὀρόφου βαθεῖαν μὲν τῇ γῆ τὴν σκιὰν ἐμπαρεχομένους, ἐμ-
 ποδῶν δέ πως καὶ ταῖς ὑπερβολαῖς τοῦ ἡλίου καθισταμένους,
 καὶ ἀφαιρουμένους τὸ κάειν αὐτόν. ὑπὸ δὲ τῷ δένδρῳ πηγὴ τις
 15 ἀνέβλυξε, χορὸν τινα ποιουμένη τῷ ὕδατι, οὕτω μέντοι διαν-
 γῆς, ὡς καὶ τὸ τοῦ δένδρου κάλλος πῶς ἀποματτομένην αὐτὴν F
 καθ' αὐτὴν τὴν ὑπογραφὴν, καὶ δύο μιᾶς τινος ῥίζης δοκεῖν
 εἶναι φέεσθαι δένδρα· τὸ μὲν ἄνω, τὸ πρὸς ἡμᾶς ἀνίσχον· τὸ
 δ' ὑπὸ γῆν αἰωρούμενον. ὑπὸ δὲ τούτῳ βραχὺ κατάκλινας ὁ βα- V. 358
 20 σιλεὺς ἑαυτὸν εἰς ὕπνον ἐτρόπη, καὶ ἅμα ἐδόκει φωνῆς ὁρά-
 τως ἀκοῦειν, „ἔγειραι,“ λεγούσης, „ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ
 τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ Χριστός“· εὐθύς τε διαγορηγο-
 ρήσαντα, ζάλην ἔχοντα λογισμῶν ἀναστῆναι· καὶ τις ἐκεῖ παρὼν P. 442

1. ἡρινῆς corr. Boiv. pro εἰρηῆς. 18. εἶναι Boiv. ponendum pu-
 tat post καθ' αὐτὴν. δένδρα em. Boiv. pro δένδρου.

in animo volutabat. (V.) Adulto iam vere, quum herbarum varietate campi
 vestiuntur, quum et flores et reviscentium arborum comae oculos homi-
 num alliciunt ac novam animo delectationem voluptatemque pariunt, nec
 non et tellus benignum alimentum et suapte provenientem brutis animanti-
 bus pastum largitur; visum est Cantacuzeno imperatori, Comotenorum op-
 pido egredi, et circa Mosinopolin castrametari, atque ibi quae agenda es-
 sent statuere, tum alia, tum quomodo oporteret novis Apocauci inceptis
 et expeditionibus occurrere. (VI.) Illic forte ad arborem appulit, longis
 admodum ramis diffusam; qui tecti alicuius instar profundam umbram ter-
 rae offundebant, nimio autem solis ardori opponebant se quodammodo, ac
 ne ureret efficiebant. Sub arbore fons scaturiebat, salientis aquae conce-
 ptaculum: adeo quidem ille pellucidus, ut arboris pulchritudinem vel ipsa
 sola imago exprimeret, duaeque ab eadem radice pullulare arbores vide-
 rentur; illa quidem sursum ad nos versus erecta, illa vero sub terra pen-
 silis. Sub eo tegmine imperator, corpore paululum reclinato, dormire coe-
 pit, et simul vocem incertum unde sibi visus est audire clamantem: „Ex-
 pergiscere qui dormis, et exsurge a mortuis, et Christus tibi praelucebit“:
 tum subito expregfactum surrexisse, tacitis cogitationibus aestuantem; at-

- A. M. 6852 ἀσμάτων δημιουργὸς λύραν τε ἤρμόσατο ἔξεπίτηδες καὶ, ὡς
 In d. 12 πείθειν ἅπαντας ἀνέχειν ἐπ' αὐτοῦ, ἕσμα ἀνεκρούσατο. καὶ ἦν
 τὸ τοῦ ἕσματος „ἄνδρες (φῆσιν) οἱ τῶδε τῷ δένδρῳ καὶ τῆδε τῇ
 σκιᾷ προσεοικότες ἀτεχνῶς, παρόσον νῦν μὲν ὥρας μετέχοντες
 φαίσεσθε, ὅσον δ' οὐπω ἡωρίας ἐπιδραμούσης οἰχθήσεσθε πρὸς 5
 Βμαρασμόν τε καὶ φθορὰν, δεῦρο δὴ χαίρωμεν, καὶ ἐντροφῶμεν
 τῇ νεότητι, πρὶν τὸν θάνατον αὐτῆς κατορχήσασθαι.” (Ζ.) Τὴν
 δὴ τοιαύτην μαθὼν ὁ Μομιτίλας ἐκ τῶν ἡμεροσκοπῶν διατριβῆν,
 ἔγγιστά που ποιούμενος ἔξεπίτηδες τὰς διατριβὰς καὶ φιλίαν
 ὑποκρινόμενος, ἔγνω πρὶν ἀθροισθῆναι τὸ στράτευμα, καὶ πρὶν 10
 τὸ δρᾶμα τὸν βασιλέα μαθεῖν, ἐπιθέσθαι οἱ τελείως ἀφροντι-
 στοῦντι. ἐν τούτοις ὄντων τοιγαροῦν τῶν πραγμάτων ἐκείνοις,
 C καὶ τοῦ ἡλίου τῆς ἡμέρας ἤδη τοὺς μεταξὺ παραλλάττοντος δρό-
 μους, ἀγγέλλεται Μομιτίλας ὀπλίτην στρατὸν ἐπαγόμενος καὶ
 ὄλαις ἡνίασις ἐλαύνων ἐς τὸ τοῦ βασιλέως στρατόπεδον. τοῦτο 15
 πάντας ἐκ τοῦ παραχρῆμα λογισμοὺς ἔθραυσέ τε καὶ συνεκίκησε
 τοῦ τε βασιλέως καὶ ὅσοις ἕξιν γε αὐτῷ παρεῖναι τετύχηκεν,
 ἀπαρασκευοῖς καὶ τούτοις, καὶ πάνυ βραχέσιν, καὶ τῆς τύχης
 D οὕτω λαμπρῶς ἐλαυνούσης καὶ συνωθούσης ἐν στενῷ κομιδῇ τῆς
 ὥρας τὸ πρᾶγμα, καὶ μηδεμίαν οὐδ' ὄθεν οὖν ἐχούσης διαφυγῆν 20
 καὶ ἀπόδρασιν. τοῖς τε γὰρ ἵπποις ἀνὰ τὴν πόαν διεσκευασμένοις
 νέμεσθαι τέως συνέβαινε· καὶ ἅμα τῆς στρατιᾶς τὸ μὲν ἔτι περὶ
 τὴν Κομοτηνῶν πόλιν ἀπεριμερίμνως τὰς ἀγορὰς περιήει, τὰ
 πρὸς χρεῖαν ἠνούμενοι· τὸ δ' ἔξιόν οὐκ ἐν σπουδῇ πρὸς βασι-

que ibi praesens quidam citharoedus et lyram aptavit accurate, et pulsus fidibus ita cecinit, ut attentos omnes sibi faceret. Erant autem quae canebat huiusmodi. „O vos,” inquit, „mortales, huic arbori et huic prorsus umbrae similes; quatenus nempe in aetatis flore esse videmini nunc, mox autem, ubi importunum tempus ingruerit, marcescetis atque ad interitum redigemini: huc agite, genio indulgeamus, ac iuventutem, antequam ei mors insultet, in deliciis traducamus.” (VII.) Cum ibi imperatorem comorari e speculatoribus didicisset Momitilas, qui proxime et ipse consulto versabatur amicitiamque simulabat; decrevit, priusquam exercitus esset congregatus, imperatorem nondum gnarum eius fabulae, quae agebatur, ac nil tale metuentem adoriri. Cum illis itaque eo in statu suae res essent, solis cursu iam meridiem praetergresso, nunciatur, Momitilam cum exercitu venire armis instructo, et laxis ad imperatoris castra habenis contendere. Id omnes derepente animos perculit et conturbavit, tum ipsius imperatoris, tum omnium illorum, qui cum eo forte aderant, imparati et ipsi et perpauci; fortuna tam aperte res adigente et compellente in eam temporis angustiam, neque ullum quacunque ex parte effugium aut receptum praebente. Nam et equi per herbam dispersi tum forte pascebant; et simul ex militum numero alii quidem adhuc in urbe Comotenorum securi fora circumibant, ea quae usui essent emptitantes: qui autem egressi erant, ab iis minime pro-

λέα πρόνοιαν ἐποιεῖτο ποιεῖσθαι τὴν ἄριζιν, ἕτε μὴ προμαθόντες A. C. 1344
 τὸ συμβάν· ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ σχολὴν ἐπορεύοντο. (H.) Ὅμως Imp. Io. Pa-
 εἰς θεὸν ὁ βασιλεὺς ἀνατείνας τὰς χεῖρας ἕμα τοῖς ἀμφ' αὐτῷ E
 καὶ τῶν ἐνότων ὡς ἐνῆν ὀπλισάμενοι ἐμάχοντο, τοῦ προστυ-
 5 χόντος ἕκαστος ἐπιβαίνοντες ἵππου, δίχα σαλπίγγων καὶ παρα-
 τάξεως, καὶ τὸν ἄδην κατ' ὀφθαλμοὺς ἰστάμενον ἄντικρυς βλέ-
 ποντες. καὶ ἦν ἰδεῖν μάλα ἀγχιστρόφους καὶ οὐκ ἐν προνοίᾳ τινὶ F
 τὰς διεξόδους καὶ διεξελάσεις τῆς μάχης καθισταμένης· ἀλλὰ
 φέροντες ἄλλους ἄλλοις ξυρῶννυμένους. ὅθεν καὶ ὀλίγοι μάλα,
 10 πρὸς μάλα πολλῶν ἐνθεν κακέειθεν κυκλοῦμενοι, κατηκοντίζοντό
 τε καὶ ξυνέπιπτον. (Θ.) Ὁ δὲ βασιλεὺς, τοῦ ἵππου πεσόντος ἐκ
 τῶν πληγῶν, ἐκ γῆς ὀπόσον ἐνῆν τοῖς ἐπιούσιν ἐμάχετο, ἕως τῶν
 ἕπασπιστῶν εἰς παρελάσας ἀπέβη τοῦ ἵππου, καὶ τῷ μὲν βα- P. 443
 σιλεῖ φρυγῇ πορίζεσθαι τὴν σωτηρίαν ἐδίδου· αὐτὸς δὲ πολλὰς
 15 πολλαγῆ δεξάμενος τὰς πληγὰς κατηνέχθη, βραχὺ τι καὶ ἀδρα-
 νὲς ἐμπνέων· ὡς περιφρονηθέντα τοῖς πολεμίοις ἑσαυθὶς οἶον
 ἀναβιῶναι. ἡ δὲ φήμη τὴν ταχίστην ἀνὰ πᾶσαν ἐληλυθυῖα τὴν
 περίχωρον ἠνάγκασεν ἄλλους ἐπ' ἄλλοις βοῆ τε καὶ δρόμῳ σπο-
 ράδας καὶ ἀσυντάκτους ἐς ἐπικουρίαν τε ἵναί τε τὸν τοῦ βασιλέως
 20 στρατὸν καὶ ἕμα τοὺς πολεμίους ὀπίσω ἀπαλλάττεσθαι. τοῦ δὲ B
 τοιοῦτου διασεσωσμένος ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ ἕπασαν προσδοκίαν κιν- V. 359
 δένου τε καὶ συμπτώματος ἄρας μετ' οὐ πολὺ πρὸς Διδυμό-
 τειχον ἄπεισι. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον· καὶ τὸ
 ἕαρ ἐν τούτοις ἐτελεύτα.

videbatur, ut iter ad imperatorem accelerarent, ut qui illud eventum prae-
 cognitum non haberent: sed hi pedetentim ac lente incedebant. (VIII.) At-
 tamen imperator, sublatis ad caelum manibus, et ii quos secum habebat,
 arreptis prout licuit armis, quae tum suppetebant, consensu quisque temere
 equo absque tuba nulloque ordine pugnarunt, mortem ob oculos positam
 intuentes. Et sane videre erat valde instabilem ac non providentia aliqua
 constitutum ordinem pugnae, in eruptionibus excursionibusve faciendis, sed
 promiscue alios cum aliis confligentes; eoque fiebat, ut paucissimi ab nu-
 merosissimis hinc atque inde circumclusi telis obruerentur et caderent.
 (IX.) Atque ipse imperator, lapsus ex vulneribus equo, pedes cum ingruen-
 tibus quibusque pro virili dimicabat, quoad provectus armigerorum unus
 equo descendit, ac imperatori quidem ut fuga salutem consuleret dedit; ipse
 autem, multis toto corpore vulneribus exceptis, corruit semianimis ac paene
 expirans; sic ut ab hostibus contemptus postea quasi revixerit. Interim
 fama, totam brevi regionem pervagata, coëgit et imperatoris milites alios
 super alios cum clamore ac trepidatione dispersos inordinatosque auxilio
 subire, et hostes simul retrocedere. Ab eo periculo et casu imperator prae-
 ter spem omnem servatus, motis non longo post castris, Didymotichum pro-
 ficiscitur. Et ea quidem ita se habuerunt; atque in his ver effluxit.

- A. M. 6852
Ind. 12
A. C. 1344
Imp. Io. Palaeol. 4
- ε'. Θέρους δ' ἀρχομένου πολλή και βαρεῖά τις ἀπησχόλει παρασκευή τὸν Ἀπόκανκον, ἐπὶ Διδυμότειχον ἀπιέναι μετὰ πολλῶν τῶν δυνάμεων. ἐπεὶ γὰρ ἐς μόνον τὸ Διδυμότειχον ὁ Καντακουζηνὸς μετὰ τῆς δυνάμεως κατηντήκει, πᾶσα δ' ἀπὴν συμμαχίας ἐλπίς πανταχόθεν (ὅ,τε γὰρ Μυσῶν ἀρχηγὸς Ἀλέξανδρος 5 Βυζαντίοις ἐκ πολλοῦ συνεμάχει· τὸν τε σατραπὴν Ἀμοῦρ ἀν-
D Θειλκεν ὁ τῶν Λατίνων κατὰ Σμύρνης ἐπίπλους· και ἅμα Τριβαλλοὶ τοῦ ἐκείνου διψῶντες ὑπῆρχον αἵματος), ταῦτα δὴ πάντα συνιδῶν ὁ Ἀπόκανκος, ἄρας ἐκ Πειρίνθου πάσαις δυνάμεσι Βυζαντίοις και Θρακικαῖς, παρεστρατοπέδενσεν ἐπὶ Διδυμότειχον. 10 (B.) Και πρῶτα μὲν ἐπεχείρει δόλοισ και μηχαναῖς ἐλεῖν τὸ τοῦ Πυθίου φρούριον, οὕτωςί πως ὀνομαζόμενον και παρὰ τὰς ὄχθας ἰδρυμένον Ἐβρου τοῦ ποταμοῦ. τοῦτο σταδίους ἐγγὺς Ἐὐδοήκοντα διέχον Διδυμοτείχου, και γεγονὸς ξείπιον, ἐκ πολλοῦ Καντακουζηνὸς ἀνιληφῶς ὁ βασιλεὺς πολλαῖς χρημάτων 15 δαπάναις ὠχῆρωσέ τε καπὶ πλεῖστον ἀνιέναι πέπραχε τοῦ ἀέρος, και ὡσπερ ἑαυτοῦ ταμιεῖον εἶχεν ἐκεῖθεν αὐτὸ, και λαμπραῖς ἡσφαλιζετο ταῖς φρουραῖς. τοῦτο τοίνυν περιστρατοπεδεύσας Ἀπόκανκος ὄλαις ἐπολιόρκει χερσί. (Γ.) Τοῦ δ' ἐν Διδυμοτείχῳ στρατοῦ τὸ πλεῖστον, τήν τε τῶν πολεμίων βαρεῖαν ὀρῶν-
P. 444 τες ἔφοδον και ἅμα τὸν ἔνδον λιμὸν πολέμιον ἠγοῦμενοι χεῖρονα, και πρὸς γε τοὺς ἑαντῶν ἵπποκόμους ἀκηχόότες ὀμοῦ τοῖς ἵπποις ἀθρόον ἐς Ἀπόκανκον ἤτομοληκότας, δρασμῶ τε ἐχρήσαντο και αὐτοὶ και τῷ τῶν πολεμίων προσεξῆρύησαν στρατοπέδῳ,

13. Ἐβρου em. Βοῖν. pro Ἐῦρου.

5. Ineunte aestate ingens quidam et gravis apparatus occupatum tenebat Apocaucum, magnis cum copiis Didymotichum aggredi meditantem. Etenim quia in eam solam urbem Cantacuzenus sese et copias suas contulerat, omnis autem praeclusa erat omni ex parte spes auxiliorum; (nam et Mysorum princeps Alexander Byzantinis pridem socium se adiunxerat, et satrapam Amurium retrahebat Latinae classis ad Smyrnam urbem appulsus; Triballi vero et ipsi quoque illius sanguinem sitiiebant;) haec omnia Apocaucus cum videret, profectus Perintho cum omnibus copiis Byzantinis et Thraciis Didymotichum infesto exercitu petit. (II.) Ac primum quidem coratur dolis et machinis capere castellum Pythium (ita ferme nominatur), situm ad Hebri fluminis ripas, octoginta fere stadiis ab urbe Didymoticho distans: quod ruina collapsum iam pridem Cantacuzenus imperator magnis sumptibus instauraverat, atque ex eo tanquam suum acrarium egregio praesidio firmaverat. Illud igitur circumsessum Apocaucus totis viribus oppugnabat. (III.) At interim Didymotichensis exercitus maxima pars, cum et hostium vires validissimas viderent adventare, et simul famem, quae intus erat, quolibet peiorem hoste ducerent, audirentque etiam agasones suos cum equis ad Apocaucum repente transfugisse, fugam et ipsi capessentes

τοῦ θέρους ἐν ἀκμαίῃς ὄντος ἤδη τοῦ σίτου. καὶ ἦν ἐν οὐ μάλᾳ A. C. 1344
 φορηταῖς τὰ βασιλέως περιστάσεισι πράγματα, καὶ πᾶσαν εἰπεῖν Imp. Io. Pa-
 ἀνθρωπίνως ἀποσειόμενα σώζουσιν προσδοκίαν. (Δ.) Ἐν τοιού- B
 τοις δ' ὄντι τῷ βασιλεῖ τοῖς δεινοῖς προσετίθετο καὶ ἡ τῶν ἄμα
 5 αὐτῷ στρατιωτῶν ὁμοῦ καὶ στρατηγῶν καὶ συγγενῶν ἐπίθεσις.
 ἰδίᾳ γὰρ προσιόντες ἕκαστοι διὰ τὸν καιρὸν καὶ τοὺς ἐφεσιῶτας
 κινδύνους ἀπήτουν οἱ μὲν Λέσβον, οἱ δὲ Ἀἴμνον, οἱ δὲ Χίον·
 ἄλλοι δ' ἄλλα τε χωρία καὶ προσόδων εὐπορίας, τέως μὲν ἐν ἐγ-
 γύαις ἐγγράφοις· ὅτε δ' ἐγκρατῆς καθάπαξ τῆς ὅλης γένοιτο βα- C
 10 σιλείας, ἐπιτελῆ καὶ τὰ ἐν ἐγγύαις ἐπηγγελμένα καθίστασθαι.
 μηδὲ γὰρ ἐπ' ἀδήλοισι ἐλπίσιν οὕτω διακνυβείειν τὸ ζῆν, ἐν ὁφθαλ- V. 360
 μοῖς ἤδη τῶν κινδύνων ἐστῶτων, οἴεσθαι τὴν τοῦ βελτίστου
 σφίσι μοῖραν ἰδρῦσθαι, ἀλλ' ἐνέχυρον εἶναι τι βέβαιον, οὗ πριά-
 15 σθάντων ψῆφον ἔχει καρποῦσθαι. (Ε.) Τοιαῦτά γε μὴν ἀπαι-
 τοῦσιν ἐκείνοις πρὸς οὐδὲν οὐδαμῆ γε ἐνδιδόναι ἐπήγει τῷ βασι- D
 λεῖ, φάσκοντι, μὴ δύνασθαι τὰλλότρια μῆτε νῦν ὑπισχνεῖσθαι,
 μῆτε μὴν μετὰ γε τὴν τῆς αὐτοκρατορίας ἀντίληψιν, εἰ γένοιτο,
 προῖεσθαι τοῖς οὐκ ἐν λόγῳ ζητοῦσιν. νῦν μὲν γὰρ τὸ παράπαν
 20 ὑπάρχειν ἀλλότρια, πολιορκουμένων τε καὶ ζῆν ἀσφαλῶς μη-
 δαμῆ πῶ συγχωρουμένων· καὶ τότε δ' αὖ ἕτερον ἀλλότρια τρό-
 πον· πάντων γὰρ πάντ' εἶναι τῶν ὑπεικόντων τῇ βασιλείᾳ τὰ E
 τῆς βασιλείας πράγματα· τῶν βασιλευόντων δ' οὐ. οἷς οὖν πρὸς
 βουλήσειος εἴη ἂν τοὺς παρόντας συνδιενεγκεῖν ἡμῖν τῶν κινδύνων

ad castra hostium confluent, aestate et adultis iam frugibus. Erantque res imperatoris in eas adductae angustias, quae vix essent tolerabiles, atque omnem humanitas salutis spem excluderent. (IV.) Ad illa pericula, in quibus versabatur imperator, accessit etiam eorum qui cum ipso erant, tam militum quam ducum, ac necessariorum importuna sollicitatio. Privatim enim unusquisque adeuntes, propter ipsum rerum statum et imminetia pericula, petebant sibi hi Lesbos, Lemnum illi; alii Chium, alii denique loca alia; et unde rem sibi facerent; atque ut interim quidem scripto sibi caveretur; simul autem atque rerum potiturus esset, ut promissa, quae cautione firmata essent, implerentur. Neque enim, dum sequuntur spes incertas, aleam vitae subire, periculis iam ob oculos positis, optimum videri sibi: sed pignus aliquod firmum esse debere, pro quo mortem aliquis pactus eorum saltem, qui superstitis futuri essent, suffragium mereretur minime invidiosum. (V.) Haec cum illi exigerent, imperator nihil prorsus iis concedere decrevit. Aiebat enim, haud posse se, quae aliena essent, sive in praesenti polliceri, sive suprema potestate sibi (si quando posset) vindicata, iis indulgere, qui iniique peterent. Quippe ea nunc quidem aliena prorsus esse, cum ipsi obsiderentur, necdum sibi securis vivere liceret; ac tum rursus fore aliena alio modo. Etenim res imperii omnes non imperantium esse, sed eorum omnium, qui imperio subiecti sint. Qui itaque no-

- A. M. 6852 *διαύλους, οὐκ ἂν ἀμελήσαιμεν οὐδ' αὐτοὶ, εἰ περιγενέσθαι γέ-
νοίτο, μὴ οὐκ ἀμείψασθαι τοῖς ἀνήκουσι τρόποις, ὅποσα τῶν
ἔφ' ἡμῖν· οἷς δ' οὐ, τούτοις δ' οὐκ ἂν ποτ' ἐνοχλήσαιμεν,
ἁπότερον ἔλθιντ' ἂν δροῦν, εἴτε πρὸς τὰς τῶν πολεμίων ἐπαγγε-
Φλίας αὐτομολεῖν, εἴτε καθημένους οἴκοι πόρρω γίνεσθαι βελῶν.* 5
καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. (5'.) Χρόνου δὲ περὶ
τὴν πολιορκίαν συγχοῦ τριβομένου, καὶ περὶ ἀνέσεις ἀσχολουμέ-
νων τῶν νέων ἐν τῷ τῶν πολεμίων στρατοπέδῳ, ἔδοξε τῷ ἐπὶ
θυγατρὶ τοῦ Ἀποκαύκου γαμβρῷ Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ,
ἀναψύξείῳ τε εἵνεκα καὶ φιλοτιμίας ἅμα νεωτεριζούσης, ἀποδυ- 10
σαμένῳ διανήξασθαι πᾶν τὸ τοῦ ποταμοῦ πλάτος ἐκείνου. ἀλλὰ
P. 445 πρὶν μέσον διαβῆναι τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥόδιον, νάρκη τινὶ πεδη-
θεὶς ὑπὸ ψύχους, ὡς ἕοικεν, ὥσπερ τις ἄψυχος φόρτος, ἐς
τοὺς τῶν ὑδάτων πνυθμένας νεκρὸς κατενήκεται. πρώτη μὲν οὖν
αὕτη γέγονε θραῦσις Ἀποκαύκῳ τῆς δόξης καὶ ἅμα προανα- 15
φώνησις τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρω μεταβολῆς καὶ καταστροφῆς. (Z.) Δεύ-
τερον δ' ἐπὶ τούτῳ συνεπεπτώκει τῷ Ἀποκαύκῳ δυστύχημα τόδε.
B δὲ Γαβαλᾶς Ἰωάννης, ἐκ πολλῶν ἤδη σημείων αἰσθόμενος Ἀπό-
καυκὸν παραλογιζόμενον, κἂν τῷ παρακρούεσθαι πως δεικνύντα
τὸ ἤκιστα βούλεσθαι τὴν πρὸς αὐτὸν τοῦ κήδους ἐγγύην, λάθρα 20
προσιὼν Ἄννη μνητεῖ τῇ βασιλίδι, ὡς Ἀπόκαυκος μελετῶν, με-
τενεγκῶν εἰς τὸ ἑαυτοῦ φρούριον βασιλέα τὸν σὸν υἱὸν, διὰ τοῦ
πατριάρχου συζεύξαι τῇ ἑαυτοῦ θυγατρὶ. χρεῶν οὖν ἐκ Πειρίν-

biscum voluerint in praesenti curriculo periclitari, nec ipsi quidem, si unquam evaserimus superiores, eos quantum in nobis erit digne remunerari negligemus. Qui autem noluerint, iis equidem haud unquam succensuerim, utrumlibet elegerint, sive hostium promissis inducti transfugere; sive domi sedentes telis procul absistere. Et haec quidem ita se habuerunt. (VI.) Cum in obsidione multum temporis tereretur, atque in hostium castris iuvenes relaxando animo operam darent; visum est Andronico Palaeologo, qui Apocauci gener erat, tum aestus refrigerandi causa, tum iuvenilis cuiusdam gloriolae studio, exutis vestibus, totum illud flumen, quam latissime patet, transnare. Sed antequam superasset medios fluvii vortices, membris torpore quodam ex frigore (ut videtur) alligatis, quasi inanimatum aliquod pondus, mortuus in ima aquarum delatus est. Primum hoc fuit Apocaucum fortunae vulnus, primumque illud praesagium exstitit, quo mutatum iri in peius et funditus eversum iri illius fortunam apparuerit. (VII.) Sed et alterum illud praeterea infortunium ei accidit. Ioannes Gabalas, multis iam argumentis cum persensisset cavillari Apocaucum, qui ludificando ostenderet satis, minime velle se filiam suam isti desponsam; clanculum ad imperatricem Annam accedit eique indicat, habere in animo Apocaucum, transferre in propriam arcem huius filium imperatorem, atque ei filiam suam patriarchae interventu uxorem dare. „Necesse est itaque (inquit), ut il-

θου σε τάχιστα μεταπέμψασθαι τοῦτον, πρῶτὴ τὸ θήραμα γε- A. C. 1344
 νέσθαι δικτύων ἐντός. (H.) Οὐ̄ τελεσθέντος εὐθὺς, φωραθεῖ- Imp. Io. Pa-
 σαν αἰσθόμενος τὴν ἐπιβουλὴν ὁ Ἀπόκαυκος ἔγνω παραχρῆμα C
 καταλελυκῶς τὴν πολιορκίαν ἐκείνην φθῆναι τὸν ἐφεστῶτα κίν-
 5 δυνον, διαβὰς εἰς Βυζάντιον τὴν ταχίστην. ἔδοξεν οὖν ἐπανόντι,
 πρὶν αἰσχυνομένοις ὄμμασι τὴν βασιλίδα θεάσασθαι, χρήμασι
 παμπληθέσι περιελθεῖν τὴν γυναικωνῆτιν, ἐν ἧ τὸ μάλιστα δυ-
 νάμενον ἦν τηρικαῦτα, καὶ ἅμα τὴν θεραπείαν ἔπασαν, ὅση D
 τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκίαν ἐπλήρου. ὁ δὲ τάχιστα πεπραχῶς, καὶ
 10 δι' αὐτῶν καὶ βασιλίδι τὰ κάλλιστά τε καὶ τιμιώτατα τῶν κειμη-
 λίων προσοίσειν ἐπαγγελάμενος, τῆς προτέρας αἰθῆς ἔνχεν εὔ-
 δοξίας. καὶ σπένσας ὠχύρωσεν αἰθῆς καὶ ἀνεπλήρωσεν, εἰ τί που
 τοῦ μεγάλου τείχους τῆς πόλεως τεθραυσμένον ὑπὸ τῶν σεισμῶν V. 361
 ἐλλέλειπται, καὶ εἰ τί που τῶν ἔξωθεν ἐκρηγμένων δύο προτει-
 15 χισμάτων, τοῦ τε πάλαι τῷ τῆς πόλεως οἰκιστῆ συγκρατικοδομη- E
 θέντος ὁμοῦ τοῖς μεγάλοις τείχεσι καὶ οὐ̄περ ἀρτίως, διὰ τὸν
 τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ τῆς ἐκεῖθεν πολιορκίας φόβον, πρὸς ἀν-
 δρόμηκες ἔψος αὐτὸς ἀνίγειρεν ἔξωτέρω, περὶ τὴν χεῖλη τῶν με-
 γίστων καὶ θαυμασίων τάφρων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν πρὸ τοῦ πα-
 20 λατίου πυλῶν, καὶ περιελάσας ἄχρι τῶν χρυσέων ἔγγιστα διὰ τῆς
 χέρσου πρὸς ἔω.

ζ'. Γεγονέναι δ' ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις συμπέπτωκε καὶ χα- P. 446
 λάζης φορὰν συνεχῆ καὶ ῥαγδαίαν, τῆς ἐπιπολαζούσης ἤδη περὶ
 τὰ Ῥωμαίων πράγματα θεομηρίας σύμβολον οὖσαν καὶ ταύτην,

lum Perintho quamprimum arcessas, antequam retibus praeda inclusa sit." (VIII.) Id cum statim esset perfectum, sensit Apocaucus patefactas esse insidias, atque illico statuit, soluta illa obsidione, Byzantium quam celerime redire, ac ita periculum imminens antevertere. Reverso itaque visum est, antequam oculis pudore suffusis imperatricem adspiceret, magna pecuniae vi circumvenire aulicas mulieres, quarum maxima tunc erat auctoritas, et omne simul famulitium, quod imperatoriam domum impleret. Quod cum ille summa diligentia fecisset, ac per illas etiam imperatrici promississet, allaturum se pulcherrima et pretiosissima de suis thesauris munera, pristinam dignationem recepit. Tum festinans muniit de novo et resarcivit, quidquid terrae motibus in magno urbis muro laesum esset et neglectum mansisset: item quidquid in duobus muris extrinsecus circumductis; quorum alter iampridem a fundatore simul cum magno muro conditus fuerat; alterum novissime, Cantacuzeni futuraeque ab eo obsidionis metu, ad viri altitudinem exterius ipse exstruxerat, circa maximarum admirabiliumque fossarum crepidinem, ductoque initio ab iis portis, quae sunt ante palatium, ad Aureas proxime portas per terram auroram versus circumduxerat.

6. Ea porro tempestate etiam grandinis continuus et violentissimus imber exstitit, qui et ipse furoris divini, Romanorum rebus iam incumben-

A. M. 6852 καὶ οἶόν τι πῦρ ἐπὶ πυρὶ προσεπενηνεγμένην. πολύχων γὰρ κατὰ
 Ind. 12 τε τῶν ἀσταχέων καὶ τῶν γε ἄλλων ἐγγενέσθαι τὸ βλάβος καρπῶν
 τῶν γε μὴν ἀμπέλων, τούτων δὲ καὶ πάντων μάλιστα, ὡς μηδὲ
 Β. τοὺς ἔπειτα χρόνους ἀναβιῶναι δύνασθαι. (B.) Εἰδέναι γὰρ
 οἶμαι πάντας, ὡς οὐχ ὅτε καὶ καθ' ὧν ἐνσκήπτει τὸ τῆς χαλάζης σῶμα
 καρπῶν, τότε μόνον καὶ τούτους μόνους ἐκτυφλοῖ καὶ μα-
 ραίνει, ἀλλὰ καὶ τὰ πέριξ ἅμα, καὶ ἐς πολὺν τὸν χρόνον ὁ μα-
 ρασμὸς ἐπιβόσκειται πάντα, ὡσπερ αἰσθήσει τινὶ διοικουμένων
 καὶ τῶν φυτῶν, καὶ τὸν τοῦ κοινοῦ δεσπότου θυμὸν καθάπαξ
 ἐκκληττομένων, καὶ ὑπὸ δέους συστελλομένων, καὶ αὐτῆς ἀποθ- 1
 C ὀρήννυμένων τῆς ζωογόνου ψυχῆς. λίθω μὲν γὰρ ὑπ' ἀνθρωπί-
 νης πληγέντος χειρὸς ἀπίου καὶ μήλου καὶ βότρυος καὶ τῶν τοιού-
 των, τὸ μὲν πληγὴν τραῦμα μὲν ἔχει, νεκροῦται δ' ἥμισυ·
 τὸ γειτονοῦν δ' ὁμως οὔτε πληγῆς τινος ἤσθετο, οὔτ' ἐπεπόνθει
 φθορὰν, καὶ ταῦτα τοῦ μὲν πλήττοντος λίθου τραχέος τε ὄντος 1
 καὶ ὀξύτητας περὶ αὐτὸν διαφόρους τε καὶ πλείστας ἴσως ἔχοντας,
 D τῆς δὲ χαλάζης ἥμισυ τούτων οὐδέν· γίνεσθαι γὰρ τὴν γύλαζαν,
 ὅταν τῆς ἀναγούσης καπνώδους κάτωθεν ἀναθυμιάσεως ἐπὶ τὰ
 μετεωρότερα διακρίνηται διὰ θερμῆς ἔνδειαν ἢ ἀτμώδης αὐτῆς
 ἀνάχυσιν. ἐκείνης γὰρ διὰ κορυφότητα φερομένης μετεωρότερον, 2
 ὑπολείπεται διὰ βάρους αὕτη περὶ τὸν μεταξὺ τόπον, ἔνθα πολυ-
 τελέστερον τὸ ψύχος οἱ τοῦ ἀέρος ταμιεύουσι κόλποι. τῶν μὲν
 γὰρ ἐκατέρωθεν τόπων ὁ μὲν ἄνω τῇ κύκλω φορᾷ καὶ περι-

9. τὸν corr. Boiv. pro τῶν.

tis, indicium fuit, et tanquam ignis ignem supervenit. Etenim illud late diffusum est malum, tum in spicas et in alios fructus, tum omnium maxime in vites, ita ut ne postea quidem reviviscere potuerint. (II.) Norunt quippe (ut opinor) omnes, eiusmodi esse grandinis corpus, ut quoties et quae invadit, non modo tunc neque ea sola per eam extinguantur et marcescant, sed etiam ea, quae circa sunt; et ad multum usque tempus ab illa tabe omnia depasci: quasi ipsae etiam plantae sensu aliquo regerentur, et communis domini iram penitus exhorrescerent, ac prae metu contraherent se animamque ipsam vitalem abrumperent. Atqui si hominis manu pyrum, aut pomum, aut uva, aut eiusmodi aliquis fructus lapide percussus fuerit, id quod percussum est, vulneratur quidem, moritur vero minime; id autem quod vicinum est neque ictum ullatenus sentit, neque ideo corrumpitur: tametsi asper sit et acumina circa se fortassis habeat varia ac plurima lapis ille, qui percutit; grando autem his omnibus prorsus careat. Fit enim toties grando, quoties ab exhalatione, instar fumi ab imis ad altiora ascendente, secer-nitur ob caloris penuriam humidus vapor. Nam cum illa, eo quod levior est, altius feratur; hic, quia est gravior, media in regione subsidit; ubi frigus abundantius reconditum servant sinuosi aëris tractus. Regionum enim utrinque adiacentium altera, quae superior est, caelestis globi turbine et

στροφηῖ τοῦ οὐρανόου συμπεριδινοῦμενος σώματος νεφῶν ἥκιστα A. C. 1344
 ποιῆσθαι δύναται σύστασιν· ὁ δ' αὖ περιγεϊότερος, καὶ αὐτὸς Imp. lo. Pa-
 διὰ τὸ τῶν ἡλιακῶν ἀνακλύσεων ἔντονον διαρρέων, ἥκιστὰ πως E
 οὐδ' αὐτὸς ἂν δυνηθεῖη νέφους σύστασιν ποιῆσθαι ὡς τῆς ἑκα-
 5 τέρωθεν μάχης ἐς τὸ ἀπρακτοῦν οὕτωσι τελευτώσης, ἰσχύος λαμ-
 προῦς τινος ἀντίληψιν λείπεσθαι ἔχειν ἐνταυθοῖ τὸ ψυχρὸν, καὶ
 νεφῶν τῆ τῶν ἕργῶν ἀνάλογον πηλικότητι σύστασιν ἤδη ποιῆ-
 σθαι. ὧν μεταβαλλομένων, ὄμβρον γίνεσθαι πρότερον, οἰονεὶ
 συνθλιβομένου τοῦ ἄερος, καὶ μηκέτι μηδαμῆ δυναμένου φέρειν P. 447
 10 τὴν ἐμβροθίαν τοῦ ἕργοῦ. ἀλλ' ἐπειδὴν εἰς ὄμβρον οὕτω δια- V. 362
 λυθῆ τὸ ἐκ τοῦ νέφους ἕργον, βιωσιότεραν ἔχοντος ἤδη τὴν θέρ-
 μιν τοῦ περιέχοντος, καὶ πανταχόθεν ἀντιπεριῖσταμένου, καὶ βίη
 περὶ τὰ μέσα ξυνελαύνοντος, χύλαζα γίνεται, πλίνθου τινὸς συμ-
 πλῆσιν μιμουμένης, ὡς εἰπεῖν, καὶ δημιουργούσης τῆς φύσεως,
 15 ἐξ ἀγεωργήτων καὶ μετεώρων πηγῶν καὶ ρευμάτων. τὰ δὲ τοιαῦτα
 συμπτώματα σπάνια μεντῶν ἐν θέρει ποῦ γίνεσθαι διὰ τὴν B
 βραχυτήτητα τοῦ τῷ ἄερι ἐγκαρτεροῦντος ἕργοῦ· δαψιλέστερα δ'
 ἐν ἕαρός ὥρα τε καὶ φθινοπώρου, ἅτε παραπλησίως πως τὴν
 μέσην θέρους καὶ χειμῶνος χώραν εἰληφόντων, καὶ θέρμης εὐπο-
 20 ρίαν ὁμοῦ καὶ ὑγρότητος ἐντεῦθεν ἐχόντων, ἢ τὴν χάλαζαν, ὡς
 εἰρήκειμεν, ἰσχύει κατασκευάζειν. (Γ.) Ἐκ γοῦν ὕδατος οὕτω τῆς
 χαλάζης τὴν γένεσιν ἐχούσης, χαίνου στοιχείου καὶ διαρρέοντος, C
 κᾶπειτα πετρῶν καὶ ξύλων καὶ φλογῶν ἀπασῶν τὴν βλάβην πολλῶ

conversione ipsa quoque circumacta, nubium glomerationem facere minime
 potest: altera autem ad terram vergens, eademque refractorum solis radio-
 rum intensione liquescens, nubem et ipsa conflare minime utique valet.
 Restat ergo, ut, cum ita ad nihilum recidat ea quae utrinque fit pugna, ha-
 beat illic frigus unde vim insignem assumat, ac nubem pro humoris quanti-
 tate conficere iam possit. Mutato in nubem humore, existit primum imber:
 quasi compresso aëre, et humoris gravitatem ferre omnino iam recusante.
 Postquam autem in imbrem ita resolutus est ille nubium humor; tum vero,
 quia ambiens aër vehementiorem iam calorem habet, et circum undique pre-
 mit, vique in medium compellit, fit grando, laterculi cuiusdam coagmen-
 tationem natura (ut ita dicam) imitante, et velut fabricante, illis fontibus
 et canalibus, qui in media aëris regione nativi suspenduntur. Atque id
 quidem aestate raro accidit, humoris in aëre permanentis penuria; vere au-
 tem et autumnno plurimum; quia nempe illae tempestates aestatem inter et
 hiemem medium locum pariter obtinent, affluentemque inde caloris simul
 et humoris habnet copiam; quae duae res, ut iam diximus, ad conflandam
 grandinem valent. (III.) Itaque cum in hunc modum grando originem duc-
 cat ab aqua, quod elementum est molle atque fluidum, deinde multo gra-

A. M. 6852 τῷ μέτρῳ κραταιοτέραν ποιούσης, πῶς οὐ Θεομηνίας ἂν εἴη σα-
Ind. 12 φροῦς τὰ ἐκ τῶν τοιοούτων;

D ζ'. Ἀλλὰ γὰρ ὅσα γε ἐκ πολλῶν τῶν πρὸς ἡμᾶς τῆς τοῦ
Θεοῦ φιλανθρωποῦ καὶ δικαίας ὀργῆς σημεῖων ἐρανισάμενοι τῆδε
τῇ ἱστορίᾳ συννεφάναμέν τε καὶ συννεφανοῦμεν, εἰ ζῆν ἡμῖν ἐξείη, 5
μεγάλα μὲν πως δόξειεν ἂν τοῖς τε νῦν ὄρωσιν ἄπανθ' ὁμοῦ καὶ
τοῖς ἐπιτ' ἐντενδομένοις, καὶ οἷα μήπω πρίν. ὅμως ἦν ἂν πως
φορητὰ, εἰ μὴ πῦσιν, ἀλλ' οὖν οἷς ἢ τῶν πραγμάτων ἐντέθεικε

E πείρα σύνεσιν, καὶ οὖς ἢ τῆς ψυχῆς ἐδλάβεια πέπεικε, ταῖς γρα-
φαῖς ἐπομένους, κυρίου παιδείαν εἶναι νομίζειν καὶ τῶν συντρό- 1
φων καὶ ὁμηλικῶν κηλίδων ἰατρειάν τινὰ, εἰ μὴ καὶ τὰ τῆς ἐκ-
κλησίας νανάγια προσετίθετο, καὶ τῶν πύλαι κοιμηθέντων σκαν-
δάλων ἀρτιγενεῖς ὁμοίως ἐπεφύοντο κῆρες, μακροὺς ὑλέθρους
ψυχῆς ἐπιφέρουσαι καὶ ῥῆσθια πρὸς ἀπωλείας πνθμένας κατα-

P. 448 βαπτίζουσαι. (B.) Ἀλλὰ τούτων ἕνα καὶ ἡμῖν κατ' ἐπιτομὴν 1
ἐνταῦθα λελέξεται. πάντα γὰρ ὁμοῦ διεξιέναι, πρὸς ἄλλην ἀσχο-
λουμένοις πραγματείαν, ῥῆθιον οὐκ ἂν εἴη, μέγιστόν τε ὄν ἔρ-
γον καὶ μεγίστης δεόμενον πραγματείας. καὶ πρῶτον μὲν ἐν-
ταῦθα κείσθω διήγημα τῶν περὶ τὸν Ἄθω τὸ ὕρος ἐν τούτοις
ἐαλωκότων τοῖς χρόνοις Μασσαλιανῶν καὶ Βογομιλων. (Γ.) Τὰ 2

B τε γὰρ ἄλλα τὸ ὕρος ὁ Ἄθως θαυμάζεσθαι ἄξιον εἶναι δοκεῖ μοι,
ὅτι τε πρὸς ἀέρα κέκραται πάνν τοι εὐφρῶς καὶ ὅτι πολλῇ τινι

V. 363 καὶ παντοδαπῇ τῇ γλῶσσει κοσμεῖται, καὶ σφόδρα φιλοτίμως εἰπεῖν

vius quam vel lapides vel fustes vel flammæ omnes damnum afferat, quidni
furori Dei manifesto attribuantur ea, quæ inde accidunt?

7. Sedenim quæcunque ex multis piæ ac iustæ adversus nos Dei ira-
cundiæ signa undique collecta huic historiæ intexuimus, ac porro intexe-
mus, si vita nobis detur, ea omnia simul, tam iis qui nunc legunt, quam
iis quibus postea occurrent, magna videri quidem possint, et qualia hac-
tenus nulla. Tolerabilia tamen quodammodo isthæc fuissent, si non omni-
bus, at iis saltem, quibus prudentiam ipse rerum usus indidisset, ac mens
cauta pariter et religiosa persuasisset (id quod sacris scripturis consequens
est), eam esse divinam castigationem, et quandam veluti coalitarum et coæ-
varum nobis macularum medicinam; tolerabilia, inquam, illa fuissent, nisi et
ecclesiæ naufragia ad ea mala accessissent, et sopitarum pridem offensio-
num redivivæ denuo excitatæ fuissent pestes, funestissimam animabus per-
niciem allaturæ, ac facillime eas in barathrum exitii demersuræ. (II.) Ho-
rum quædam a nobis quoque compendiose hoc loco dicentur. Omnia enim
simul percensere, cum in aliarum rerum tractatione versemur, facile haud
fuerit. Maxima quippe ea et permagni operis res est. Ac primum quidem
dicturi sumus de Massalianis et Bogomilis, qui illis temporibus circa mon-
tem Atho deprehensi sunt. (III.) Alioqui vero mons Athos admiratione
dignus esse mihi videtur; tum quia aëris temperie fruitor plane felici; tum
quia herbarum vi ac varietate multa ornatus eorum, qui ibi versantur, sen-

ἐκ τοῦ ῥάστου τῶν ἐντυγγανόντων τὴν αἴσθησιν δεξιοῦται, καὶ πολλὴν εὐθὺς προβάλλεται τὴν τῆς τέρψεως ἡδονὴν· καὶ ῥεῖ πανταχόθεν ὥσπερ ἐκ θησαυρῶν τό,τε εὐπνοῦν τῆς ὄσμης καὶ τὸ τοῦ ἀνθους εὐχρουν· καὶ καθαραῖς τὸ πλεῖστον ὀμιλεῖ ταῖς ἡλίου
 5 ἀκτίσι· δένδροσι τε πολυειδέσι κομῇ καὶ ἄλση καὶ λειμῶνας C ποικίλους, ἔργα χειρῶν ἀνθρωπίνων, πλουτεῖ· καὶ γένει παντοίων ὀρνίθων περιηγεῖται· καὶ σμήνη μελιττῶν ἐκεῖ περιτρέχει τὰ ἄνθη, καὶ ἡρέμα τὸν ἀέρα περιβομβεῖ. καὶ τέρψεώς τις πέπλος ἐντεῦθεν ὑφαίνεται ξένος ἐκεῖ συμμιγῆς, οὐκ ἦρος ὥρα
 10 μόνη, ἀλλ' ἐν ἅπαντι καιρῷ καὶ χρόνῳ, ὁμοζυγοῦντος ἀεὶ τοῦ τῶν τεσσάρων ὥρῶν κύκλου πρὸς ὁμοίαν τὴν χάριν καὶ ἡδονὴν D τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθητηρίων· καὶ μάλιστα' ὅτ' ἐκ μέσου τοῦ ἄλσους καὶ τῶν φυτῶν ἐκείνων ὄρθριος ἢ τῆς ἀηδόνης ἡχήσασα μουσικὴ συνάδοι τοῖς ἐκεῖ μονάζουσιν εἰπεῖν καὶ συννυνοῖ τὸν
 15 κύριον. ἔχει γὰρ κάκεινη καὶ κιθάραν ἐπὶ στήθους ἐνθεόν τινα, καὶ ψαλτήριον ἔμφυτον, καὶ μουσικὴν ἑναρμόνιον, ἕξ αὐτοσχεδίου περισαλπίζουσαν τοὺς ἀκούοντας πάντῃ τοι ἑμμελῶς. καὶ ἅμα E πηγαῖς αὐτοφυῶν ὑδάτων ὁ χώρος ἄρδεταί τε καὶ περιαντλεῖται πολλαῖς. ῥύακες ἀποβλύζοντες ἄλλοθεν ἄλλοι μυρίων γίνονται
 20 παῖδες πηγῶν, καὶ ἀλλήλοις ἡρέμα καὶ λάθρα, κλέπτοντες ὥσπερ τὸν δρόμον, κοινοῦνται τὸ ῥεῦμα, οἷον ἐπίτηδες καὶ αὐτοὶ σιωπῶντες, καὶ τινος παιδείας αἰσθανομένοις ὁμοίως ἀντιποιοῦμενοι, καὶ διδόντες ἕξουσίαν μακρὰν τοῖς ἐκεῖ μονασταῖς, ἀθόρυ-

14. συννυνοῖ Βοῖν. pro συννυνεῖ.

sibus ambitiosissime (ut ita dicam) ex facili blanditur, et magnam statim offert suavissimamque voluptatem. Illuc tanquam ex thesauris undecunque affluit et odorum halitus dulcis, et florum amoenissimus color. Atque is locus purioribus solis radiis ut plurimum interest: et multiplicium arborum coma tegitur; et saltibus abundat et pratis, hominum manu excultis; et omni avium genere personat. Illic apum examina circum flores volitant, et leni susurro per aërem passim murmurant. Quibus ex rebus inter se commixtis efficitur mirus quidam voluptatis contextus; non vere duntaxat, sed et quovis tempore, conspirantibus perpetua vicissitudine quatuor anni tempestatibus, ad eandem amoenitatem eandemque semper exhibendam hominum sensibus voluptatem; ac tum maxime, cum medio ex saltu et ab illis arboribus resonans matutinus lusciniæ cantus velut admodulatur iis, qui illic solitarii vivunt, Deumque una cum iis collaudat. Gestat enim et illa in sinu citharam quandam entheam, ingenitumque psalterium, et musicam harmoniæ plenam, quæ eos, a quibus auditur, apte admodum et numerose, idque ex tempore, circumsonat. Idem porro locus nativarum aquarum fontibus multis rigatur et circumfluit: rivique alii aliunde scaturientes ex innumeris fontibus nascuntur, paulatimque et clam, suum quasi cursum furando, invicem aquas communicant; silentes ipsi quoque tanquam consulto, et disciplinam quandam, ac si iis inesset sensus, ipsi etiam professi; nempe ut eius loci monachis, vitam nullo tumultu perturbatam exigentibus, potesta-

- A. M. 6852 βον βίον ἀνύοντας, τὰ πτέρὰ τῆς εὐχῆς ἡσύχῃ πρὸς Θεὸν ἀνα-
 Ind. 12 **F**πέμπειν, ὅτι καὶ πολλὴν πρὸς ἡσύχίαν παρέχει τὴν εὐφροσύνην τοῖς
 τὴν οὐράνιον ἐν γῆ μετιέναι ἐθέλουσι πολιτεῖαν, καὶ πρὸς γε τὴν
 χορηγίαν τῶν εἰς τροφήν παντοίαν ἐπιτηδεύων ἐχόντων ἄφθονον
 οἰκοθεν οἴκαδε τὸν ἅπαντα χρόνον πορίζεται· καὶ ἅμα θαλάσσης 5
- P. 449** μακροῖ στεφανοῦται, πολλὴν ὡς ἐκ κύκλου κομιζούσῃ τὴν χάριν
 αὐτῷ, παρὰ τοσοῦτον μὴ νῆσον εἶναι καθάπαξ αὐτὸ συγχωροῦσῃ,
 παρόσον ἰσθμῷ τινι μὴ σὺν πόνῳ καρποῦσθαι καὶ τὴν ἔξω χρο-
 μῆν ἐν εἰς μῆκος ἅμα καὶ πλάτος ἡπειρον δίδωσι. καὶ ἁπλῶς παν-
 ταχόθεν ἐκεῖ τὰ τῆς ἀρετῆς συγκροτεῖται γνωρίσματα πρὸς τε 10
 τῆς φύσεως πρὸς τε τῆς τῶν οἰκούντων ἀσκήσεως. οὐ γυναιῶν
Bὄλως ἐκεῖ ξυναυλία, καὶ ἀκόλαστον ὄμμα, καὶ χλιδῶσα κομμω-
 τικὴ, καὶ ὅσα τὴν ἀρχαίαν τοῦ ὄψεως ὁμιλίαν ἐκείνην εἰς ἐγκαι-
 ρίων τινὰ συνάγει πανήγυριν καὶ μακροῦ κυκεῶνος καὶ κλύδωνος
 τὸν βίον ἐμπίπλησιν· οὐδ' ἐμπορίαὶ δημόσιοι, καὶ ἀγοραὶ, καὶ 15
 ἀγορανόμοι, καὶ δικαστικὰ βήματα, καὶ γλώττης ἐπίδειξις, καὶ
 τῦφος ἀπὸ δίφρου θεσπίζων τὰ τῆς ὀρέξεως νόμιμα. οὐδὲ δου-
Cκλεία καὶ ἀφεντία μερίζει τὸν βίον ἐκεῖ· ἀλλ' ἰσχυροῖα, καὶ με-
 τριότης φρονήματος, καὶ ἡθους σεμνότης, καὶ δικαιοσύνης εὐ-
 γένεια σκηνοβατεῖ καὶ περιγορεύει τὸν χῶρον ἐκεῖνον, καὶ ὅσα 20
 τὴν ἔνθεον ἐν γῆ δημιουργεῖ πολιτεῖαν, καὶ τὴν ὄντως ἐν ψυχῇ
 φιλοσοφίαν ἐργάζεται. οὐ πλοῦτος ἐκεῖ καὶ δαπάνη χρημάτων καὶ
 βλακεύουσα θρόνις ἐμπολιτεῖται· ἀλλ' ἅπαν ἐστὶν ἀληθῶς σε-

2. ἔτι καὶ conī. Boiv.

tem integram faciant, supplices votorum pennas ad Deum tranquille attol-
 lendi. Quippe ad solitudinem et quietem maxime habiles reddit mons ille
 eos, qui caelestem in terra vitae rationem ingredi velint, ac iis omnis gene-
 ris alimenta perpetuo et affatim suppeditat domi nata. Sed et mari magno
 coronatur, quod ei multum undique affert venustatis, ac eo tantum insulam
 omnino fieri non sinit, ut possit per isthmum interiectum facili labore fru-
 ctum percipere etiam ex terra; quae in longum simul ac latum porro ex-
 currit ac diffunditur. Illuc, uno verbo, omni ex parte confluent ea, quae
 virtutem excellentem arguunt, sive loci naturam spectes, sive habitantium
 institutum. Nusquam ibi muliercularum contubernia; nusquam oculus in-
 temperans et effoeminatus fuci nitor; et quaecunq; veterem illam vitae
 consuetudinem, quae cum Serpente olim fuit, quodam veluti encaeniorum
 festo renovant, ac magna confusione, magnis turbarum fluctibus vitam im-
 plement. Nusquam ibi venales in publico merces; nusquam fora, aut aediles,
 aut iudicum tribunalia, aut linguae venditatio, aut de curuli sella fastus,
 iura pro libidine interpretans. Non illic vitae conditio in servitutem atque
 imperium herile divisa est. Sed et loquendi aequa libertas, et animi mo-
 deratio, et morum honestas, et iustitiae ingenuitas locum illum pro theatro
 habent, et choro veluti lustrant, eaeque omnes virtutes, quae caelestem in
 terra rerum ordinem pariunt, ac veram in animos philosophiam invehunt.
 Non ibi opes ac pecuniarii sumptus; non ibi socors luxuria regnat: sed to-

μόνον τε καὶ ἔλευθέριον ἦθος, καὶ ἐς τὰ τῆς ἀρετῆς ἀνάκτορα A. C. 1344
 σπεῦδον, καὶ τὸν Δώριον τρόπον ὡς ἀληθῶς ἠρμοσμένον πρὸς Imp. Io. Pa-
 τὰ καλὰ. (Δ.) Πᾶσαν μὲν γὰρ αὐτομάτως εἰπεῖν καὶ ὁ χῶρος D
 ἐκείνος ἀποσπεύδει καὶ ὑποθεῖται καζιάν, πᾶσαν δ' εἰσποιεῖ καὶ V. 364

5 εἰσοκίζεται ἀρετὴν· παρὰ τοσοῦτόν τε φιλόκαλος, παρόσον ἐστὶ
 μισοπόνηρος. καὶ τοῦτο πάλαι προανεφώνησέ τε καὶ προεθέσπι-
 σεν, οὐ χεῖλεσι καὶ φωνητικοῖς ὄργανοις τισὶν, ἀλλ' ἔργοις οἶον E
 ἐμψύχοις καὶ διὰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης τὸ κήρυγμα τοῦ κα-
 λοῦ παραπέμπειν καὶ ἐξηγεῖν δυναμένοις. Ξέρξου γὰρ ἐκείνου τοῦ
 10 πάλαι τὸ βάρβαρον καὶ ἀγέρωγον φρόνημα, ἀσελγαῖνον ἄμυ καὶ
 τρυφῶν κατὰ τῆς τῶν ὄλων φύσεως, καὶ τὰ στοιχεῖα πάντα και-
 νοτομεῖν ἐπαιρόμενον, ἐπεὶ καὶ τοῦ ὄρους τουτουῖ τὸν ἰσθμικὸν
 ἀνῆνα διορύξας μετεστοιχείου καὶ μετεσκεύαζε τὸν χῶρον πρὸς F
 νῆσον, καὶ τὰς ἠπειρώτικὰς ἐφ' ἑργαῖς διεβίβαζε τέως θαλάττης
 15 ἀγκάλαις, καὶ νῆπτην τὸν ἠπειρώτην ἐδείκνυ στρατὸν, ἐπὶ τοῦ
 πανδήμου θεάτρον τῆς οἰκουμένης περιφανῶς ἐξήλεγξε, καὶ
 πρὸς τὸ ἀνθρωπικώτερον τοῦ τύφου τὸ πλεῖστον ἀπήλλαξε,
 καὶ δι' ἐκείνον πάντας ἐδίδαξε βασιλέας, καὶ στρατηγούς, καὶ
 σατράπας, τὸ τῆς ὀφρύος ἄκαιρον ἀπορῥίπτοντας μετριώτερα
 20 δῆπον φρονεῖν. οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἢ φύσεως ἐργαστήριον αὐτὸ P. 450
 κατεσκεύακεν ἀρετῆς, καὶ πάντας ἔλκει πρὸς ἔρωτας ἀνωθεν
 ἑαυτοῦ, μὴ μόνον ὅσοις τοῦ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἡσυχίας
 ἐκείνης ὁπῶσποτε γέυσασθαι μέλιτος ἐξεγένετο, ἀλλὰ καὶ ὅσοις

14. ἠπειρωτικῆς] δυνάμεις supplet Boiv.

tum vitae institutum, honestum re ipsa et liberale, studiose ad sacraria Vir-
 tutis pergit, et Dorica plane harmonia cum bono et pulchro congruit. (IV.)
 Omnem enim locus ille suapte quodammodo amandat atque expellit
 improbitatem; virtutem autem omnem adsciscit et ad se intronittit, tamque
 est amans recti, quam pravi inimicus. Idque idem ille mons pridem antea
 declaravit ac praenunciavit, non labris aut ullo alio vocis organo, sed ope-
 ribus quasi animatis, quae per omnem possent terrae et maris orbem pul-
 chri rectique praeconium diffundere ac praedicare. Xerxae enim illius ve-
 teris barbarum et ferocem animum, qui in ipsam rerum naturam libidinem
 et lasciviam suam exercebat, atque in tantum elatus erat, ut elementa omnia
 novando mutaret, quum eius ipsius montis isthmo perfosso terram in mare
 convertisset, locumque in insulae formam redegisset; cum terrestres copias
 per mare transmisisset, effecissetque, ut navalis videretur is exercitus, qui
 erat terrestris, illius, inquam, Xerxae superbiam in totius orbis frequentis-
 simo theatro splendidissime arguit, et eius fastum maxima ex parte ad mo-
 rem humaniorem reduxit, ac per eum omnes et reges et duces et satrapas
 supercilium intempestivum abiicere et moderatiorem animum induere docuit.
 Adeo montem illum ab initio natura ipsa officinam virtutis esse voluit, et
 omnes iam pridem ad amorem eius allicit; non eos solum, quibus contigit
 virtutis et tranquillitatis illius mel utcunque gustare, verum et eos, qui fama

- A. M. 6852 δι' ἀκοῆς τὰ ἐκεῖ μαθεῖν συνέβη χρηστῷ· ὥστε καὶ τῶν αἰεὶ καὶ
 Ind. 12 μέχρι νῦν διηρηκῶς οἰκησάντων αὐτὸ περιβοήτους μὲν καθίστη-
 B σιν, ὅσοι καθαρὸν τε καὶ ἀκατήλετον, καὶ ζιζανίου παντός
 ἀμυγῆς καὶ ἐλεύθερον, εἰς τέλος τὸ τῆς ἀρετῆς διετέλεσαν συντη-
 ροῦντες γεώργιον· ἐξοστρακίζει δ' αὖ ἐκεῖθεν καὶ ὄλαις χερσὶν 5
 ἐξελαύνει καὶ ἀπωθεῖται τὴν τῶν ὑποκριτῶν καὶ βεβήλων συνοί-
 κησιν. (E.) Καὶ τὰ μὲν ἀρχαιότερα διηγουμένων ἐστὶν ἐτέρων
 ἀκούειν ἀταρκῶς. ἐγὼ δὲ τὰ νεωστὶ διηγῆσομαι, τὰ περὶ τὸν
 C Κρητῆ φημι Ἰωσήφ καὶ τὸν Λαρισσαεὶ Γεώργιον, καὶ ὅσοι περὶ
 τὴν σφῶν μιαν ἐβάκχενσαν τράπεζαν, ὅσα δὴ καὶ φοιτηταὶ 10
 πρὸς διδασκάλων τὰ μυστὰ μυσταγωγούμενοι δόγματα· ἔτι τε
 τὰ περὶ Μωσαίου τὸν ζωγράφον καὶ Ἰσαὰκ καὶ Δαβὶδ καὶ Ἰωβ,
 καὶ ὅσοι βεβήλους ἔχοντες πάμπαν καὶ γλώττας καὶ γνώμας καὶ
 χεῖρας ὀνόμασι βελτίστων ἀνδρῶν, καὶ περιβοήτων τὴν ἀρετὴν,
 D περιστῆλιν ἐπονηρεύσαντο τὴν ἐνδόμυχον ἀπόνοιαν καὶ ἀσέβειαν 15
 τῆς ψυχῆς, παραπλησίως τοῖς τάφοις, οἳ τὰ ἔνδον μακρῶς ἀπό-
 ζοντες δυσωδίας τιτάνω καὶ χρυσῷ τὰ ἔξω κοσμοῦνται. ὑπο-
 δύνονται γὰρ καὶ αὐτοὶ καὶ σχῆμα καὶ ὄνομα βελτίστων ἀνδρῶν,
 καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπισήμων, καθάπερ οἱ ἐν τοῖς δράμασιν Ὀρέσται
 καὶ Πυλάδαι καὶ Θησεῖς καὶ Πέλοπες, ἵνα τὸν ἴδον κατὰ τῶν ἀκε- 20
 ραιοτέρων τῆς σφῶν αὐτῶν ἐξεμοῦντες κακίας λανθάνωσιν. (ς'.)
 E Εἶναι γε μὴν τὰ ἐκείνων μυστὰ καὶ ἀκάθαρτα δόγματα, φησὶν ὁ
 εἰς τὸ τῶν Βυζαντιῶν ἱερὸν κομισθεὶς συνέδριον ἔγγραφος τῆς

et auditione acceperunt. eius loci excellentiam: cuius ea est natura, ut ex
 his, qui ad hodiernum diem ibi habitarunt, celebratissimos illos reddat, qui
 sinceram et incorruptam, lollique prorsus puram et immunem, servare ad
 extremum segetem virtutis perstiterunt: rursus vero exulare inde iubeat,
 totisque exigat viribus arceatque hospitii consortio hypocritas atque im-
 pios. (V.) Et ea quidem, quae antiquiora sunt, abunde ab aliis narrata
 audire est. Ego vero ea tantum commemorabo, quae recentiora sunt; illa
 nempe de Iosepho Cretensi, Larissaeoque Georgio, caeterisque omnibus,
 qui eorum foedissimae mensae accumbendo bacchati fuerant, utpote dis-
 cipuli abominandis institutis mysteriisque initiati a praeceptoribus: tum illa
 praeterea de pictore Mose, de Isaaco, Davide, Iobo, et quicunque alii lin-
 gua, sententia, et manu profani cum essent, optimorum et virtutis fama
 illustrium virorum nominibus latentem in animo dementiae atque impieta-
 tem male et fraudulenter velabant; sepulcrorum instar, quae teterrimum
 intus odorem spirantia gypso auroque extrinsecus ornantur. Induunt enim
 ipsi quoque speciem et nomen sanctissimorum hominum, et virtutis laude in-
 signium, ut illi scenis agitati Orestae et Pyladae, et Thesei, et Pelopes,
 quo malignitatis suae virus occulte evomendo purioribus quibusque adspers-
 gant. (VI.) Illorum sane abominanda ac impura testatur esse dogmata To-
 mus ille de eorum impietate scriptus, et ad sacram synodum Byzantinam

αὐτῶν ἀσεβείας τόμος πρὸς τῶν θεοφόρων τοῦ ὄρους ἀνδρῶν, τὰ A. C. 1344
 τε ἄλλα, ὅσα μὲν ἀκοῇ σωφρονεῖν αἰρουμένων φέρειν εἶναι ἴσ- Imp. Io. Pa-
 δια, καὶ ὅτι τὰς θείας λάθρα συντρίβοντες κατακαίουσιν εἰκόνας· laeol. 4
 καὶ ὅτι τὸ τοῦ διδασκάλου σεμνότητος οὔρον τοῖς ἐδέσμασιν
 5 αὐτῶν ἐπιθροῖνοισι· καὶ ὅτι τὴν ἔνσαρκον καὶ θεῖαν οἰκονομίαν F
 οὐδαμῶς προσίενται· καὶ ὅσ' ἄρῶσι ἁμείνω. τί γὰρ πλείω κατα- V. 365
 λέγειν δεῖ καὶ καταμαίειν τὰς τῶν εὐσεβῶν ἀκοάς, ἔξον ἐκ τοῦ
 τόμου τοῖς βουλομένοις μανθάνειν σαφέστερον· ὅς πάντα διεξ-
 10 κοῖς ἐγγεγραμμένος κώδιξι. (Z.) Τοὺς γὰρ καθαρὸς καὶ ἀψευ-
 δεῖς οὐκ εἰς τέλος λαθεῖν ἐδενήθησαν ὁφθαλμοὺς τῶν ἐκεῖ φιλο-
 θεῶν ἀνδρῶν, καὶ μόνῳ ζώντων θεῶ· ὥσπερ οὐδὲ τοὺς καθαρὰν P. 451
 τὴν γευστικὴν κεκτημένους λαθεῖν ἂν δυνήθειη ποτὲ συνανα-
 κραθὲν ἀψίνθιον μέλιτι, οὐδὲ τὴν ὄσφρησιν πολλῷ μᾶλλον ῥό-
 15 δοῖς μιγνόμενόν τι δύσοδμον. ὅθεν, οἷα βιαίῳ πυρὶ, τῷ θεῷ
 ζήλῳ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἐκπυρσεύσαντες ἐπὶ ζήτησιν ἀκριβεστέ-
 ραν ἐτρόποντο τοῦ κακοῦ, ἠρέμα καὶ κατὰ βραχὺ κνηγέτου
 δίκην ἀνιχνεύοντες ἐκ τῶν τῆς κακίας παραστράδων τὴν ῥέξαν ἐν- B
 ρεῖν· καὶ εὐρόντες ἔστιν οὗς μὲν αἷς προσῆκε προήκοντο τιμω-
 20 ρίαις, ἔστι δ' οὗς ὡς ποθῶτάτω παλάμαις ὑπάσαις ἐκεῖθεν
 ἀπήλασαν. ἦσαν δ' οἱ καὶ λαθόντες ἐκεῖθεν ἀπέδρασαν, πρὶν ἢ
 τελέως ἐκπυστον τὴν κακίαν γενέσθαι· οἱ δὲ καὶ πρὸς πόλεις με-
 τεθρόνηκεσαν Θεσσαλονικήην καὶ Βερόσοιαν, καὶ ἡ κατὰ πιασῶν ἔπαν

15. δύσοδμον em. Boiv. pro δύσοδον.

allatus a sanctissimis viris, montem illum incolentibus; tum ob alia, quae ne auribus quidem facile ferant ii, qui sobrii sint; tum quia clanculum conterunt et incendunt imagines sacrosanctas; magistrique urinam ita venerantur, ut suis etiam dapibus irrorent, divinamque incarnationem minime admittunt. Reliqua taceri melius est. Quorsum enim plura enumerare necesse est, et pias aures pollui; cum ea possit quilibet ex ipso Tomo exploratius percipere, qui singula percensendo eorum aperte notat improbitatem, patriarchicis codicibus insertus? (VII.) Nimirum illi puros et sinceros oculos hominum Dei amantissimorum, et uni Deo illic viventium, fallere ad extremum non potuerunt; quemadmodum nec illos, qui integrum habent gustandi sensum, fallere unquam possit temperatum melle absinthium; odoratum autem multo minus, immixtum rosis aliquid, quod male oleat. Divino itaque zelo, tanquam igne violentissimo, inflammatis eorum animis, de illa peste diligentius anquirere coeperunt, sensim ac pedetentim venatorum instar vestigantes, sicubi possent ex agnatis fruticibus radicem ipsam deprehendere. Ea porro deprehensa, sunt quos ad legitimum supplicium tradiderunt: nonnullos, quam longissime inde ablegatos, omnibus (ut dicitur) ungulis exegerunt. Fuere etiam qui clam inde aufugerint, antequam eorum omnino comperta esset nequitia; iique ad urbes confluxere Thessalonicam et Berrhoeam, et ad eam, quae supremum in caeteras omnes impe-

A. M. 6852 ἔσχε τὸ κράτος. ἔνθα δὴ γενομένοις σφίσιν οἴμαι γενόμεναι,
 Ind. 12 C κοινῆς ἐστίας τῶν πανταχόθεν τῆς οἰκουμένης μάλιστα πυσῶν
 ὑπαρχούσης αὐτῆς, καὶ ἕμα πολυγλώσσου καὶ πολυμιγοῦς φωνῆς
 καὶ γνώμης ἐπιπολαζούσης, συσκιᾶσαι μὲν τὴν ἑαυτῶν κακίαν,
 μιμήσασθαι δὲ τῶν ὀρνίθων τοὺς δροκολάπτας, οἳ τοῖς δένδροις 5
 περιπετόμενοι, καὶ ὄλον τοῖς ῥάμφεσι τὸν φλοιὸν περικρούοντες,
 καὶ τὸ ὑγιαῖνον παρατρέχοντες ἅπαν, μόνῳ τῷ σαθρῷ καὶ σεση-
 πότι χρονίζουσι περικαθήμενοι μέρει, κακείνο σιτοῦνται πρὸς βύ-
 θος κοιλαίνοντες.

D ἡ. Ἐπεὶ γε μὴν μετὰ τὸν βασιλέως θάνατον πρὸς ἐμφύλιον 10
 στάσιν τὰ Ῥωμαίων ἡγέσθη πράγματα, καὶ ὡσπερ ἐν χειμῶνι καὶ
 νυκτὶ τὰ πάντα ζόφος ἦν, ὡς μηδ' ἄστροις, τὸ θρυλλούμενον,
 ὅποι φέροίτο τις δύνασθαι τεκμαίρεσθαι, καὶ πάντ' ἄνω τε καὶ
 κάτω μεταπίπτοντα, παρὰ τοσοῦτον ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐτίθει τε
 καὶ μάλα τῶν ἐλπίζομένων ἐκάστοις ἐποίηι τὸ ἐπικίνδυνον, παρὸ- 15
 σον πόρρω καὶ δυσέλπιστον τάσφαλές· (ἐν γὰρ διχοστασίῃ φασὶ
 τὸν μὲν πάγκακον τυγχάνειν τιμῆς, τὸν δὲ καὶ ὀπωσοῦν μετέχοντα
 P. 452 τοῦ βελτίονος θρήνων πύσχειν ἄξια καὶ τραγικῶν ὑπολαύειν
 τῶν συμφορῶν) τῶν κρατίστων εἶναι κάμοι τὸν ἡσύχιον ἔδοξε βίον
 ἐλέσθαι, τῶν βασιλικῶν ἀφεμένῳ θεάτρων. τοῦ γὰρ ξερεθίζοντος 20
 καὶ μάχην ἀντίπαλον ἀνιστῶντος οὐκ ὄντος, παύσασθαι τὸ νε-
 μόμενον τῆς κακίας ᾗήθη. ὅθεν ἐπειδὴ τοῖς ἄλλοις παραινοῦντί
 V. 366 μοι τοὺς πειθομένους ἤκιστ' ἔχειν ἐνήν, τὸ κατ' ἐμαυτὸν ἐποιοῦν
 αὐτός. θόρυβον μὲν γὰρ ἔξ εἰρήνης ῥάδιον καὶ τοῖς φανλοτά-

rium obtinet: rati, opinor, quamdiu ibi futuri essent, posse se in ea urbe, quae omnium maxime totius undecunque orbis domicilium esset, et in qua dissoni versarentur et varii tam sermone quam moribus homines, suam nequitiam obumbrare, et ex avibus imitari picos Martios, qui circum arbores volitando, omnemque ex omni parte corticem rostris tundendo, quidquid sanum est praetereunt, et ei solum parti incumbunt diutius, quae vitiosa est ac putrida, eaque altius excavata vescuuntur.

8. Mortuo imperatore, cum res Romanorum in bellum civile incidissent, et omnia tanquam nimbo ac nocte ita caligarent, ut quo quisque veheretur ne ex astris quidem, ut aiunt, conici posset; rebusque omnibus sursum deorsum euntibus, tam vicinum esset tamque exspectaretur exitium, quam aberat ac desperabatur salus; (etenim ferunt in discordiis pessimo cuique honorem obvenire; eum autem, qui quoquomodo ad meliora inclinat, luctuosissima pati ac tragicas percipere calamitates;) ea propter et mihi optimum esse visum est tranquillam vitam eligere, ab aulicis theatris absistendo. Sublato enim mali irritamento, remotisque iis, quae contentiosam pugnam accendunt, etiam ipsius mali progressionem cessare existimavi. Cum itaque hortando alios neminem qui crederet invenire potuissem, id feci, quod in me erat. Tumultum nempe ex pace efficere etiam vilissimis et infimae

τοῖς καὶ βάνανσον ἄγουσι βίον ποιεῖν· ἐκ δὲ θορύβων εἰρήνην, A. C. 1344
οὐδὲ τοῖς σφόδρα συνετοῖς μάλα τοι εὐοδον. τὸ μὲν γὰρ αὐτονο- Imp. Io. Pa-
μία φύσεως ἄγεται· ἡ δὲ φύσις ἄτακτον καὶ ἀνώμαλον ὠμολό- laeol. 4
B
γῆται εἶναι· τὸ δὲ παιδεία καὶ συνέσει βεβουλευμένη καὶ σώφροσι
5 λογισμοῖς οὐκ ἔχεται. ὅθεν τὸ μὲν καὶ τὰς οὐκ οὖσας ἀναπλάττει
προφάσεις, ἐφόδια πορίζον ταῖς μάχαις· τὸ δὲ καὶ τὰς οὖσας
ἐκτέμνειν πειροῦται, καθάπερ ἰατρὸς πρὸ τῆς βλάβης ἐν τῇ ῥίζῃ C
τὴν θεραπείαν τεχνώμενος. (B.) Ἐμοὶ μὲν οὖν διὰ τε ταῦτα
βέλτιον τὸν ἡσύχιον ἔδοξε βίον ἐλέσθαι, καὶ ἅμα μεμνημένῳ κα-
10 κείνῳ τὸ Ζήνωνος τοῦ σοφοῦ, ὅπως ἐν συμποσίῳ μακροῦ, τῶν
ἄλλων σοφῶν ἐπιδεικτικῶς τοῖς ἐκ Βαβυλωνῶνος ὁμιλούντων πρέ-
σβεσιν, μόνος αὐτὸς ἐσιώπα, καὶ τὴν αἰτίαν τῶν πρέσβεων ἐρο-
μένων τῆς σιωπῆς, ἴν' ἔχοιεν ἀπαγγέλλειν τῷ βασιλεῖ σαφές τι D
περὶ αὐτοῦ· „πορευθέντες ἀπαγγείλατε,” φησὶν, „ἰδεῖν ἐν Ἀθή-
15 ναις ἄνθρωπον, σιωπᾶν ἐν συμποσίῳ δυνάμενον.” (Γ.) Οὕτω δὲ
πεπραχὼς καὶ αὐτὸς ἐώρων ὥσπερ ἐκ σκοπιᾶς σφόδρα ἀντιφιλο-
νεικοῦντας τοὺς ἐκατέρωθεν ἀναβράσαντας κλύδωνας ἐκ τε τῶν
δημοσίων ἐκ τε τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας πραγμάτων, ὅστις
λάβῃ τὸ μείζον, καὶ δίκην ὀλκάδων δυοῖν ἐν μέσῳ πλημμυλῶς καὶ E
20 ἀτάκτως ἀγομένων, καὶ φερομένων φορᾶν τινα καὶ κίνησιν ἀκ-
βέρνητόν τε καὶ ἄλογον καὶ ἀνώμαλον, καὶ οἷαν ποιεῖ τὸ αὐτόμα-
τον· ὡς μετὰ τοῦ μὴ δύνασθαι μηδὲ βούλεσθαι βοηθεῖν περι-
στιτουμένοις ἀλλήλοις· ἄλλ' ὁμοίως ἑαυτοῖς τε καὶ ἀλλήλοις ἐς

9. κακείνῳ Boiv. pro κακείνῳ. 11. ἐκ Boiv. pro ἐν. 16. ἐκ ante
σκοπιᾶς add. Boiv.

plebis hominibus facile est; ex tumultu vero pacem, ne prudentissimis qui-
dem valde promptum. Alterum quippe liberrimo naturae impetu fertur:
naturam porro inordinatum quiddam esse constat et inaequale: alterum au-
tem certo animi iudicio et sapientibus consiliis regitur. Itaque illud quidem,
ut occasionem discordiis praebeat, causas comminiscitur etiam eas, quae
nullae sunt: istud vero etiam eas, quae subsunt, recidere conatur; velut
medicus, qui morbo, antequam crescat, in ipsa radice medicam adhibet man-
num. (II.) Mihi igitur tranquillam vitam eligere satius visum est, et illa
cogitanti, et hoc simul Zenonis illius sapientis reminiscenti; qui celebri in
convivio, cum ambitiose caeteri philosophi apud legatos Babylonios dispu-
tarent, silebat ipse solus, et silentii causam sciscitantibus legatis, ut habe-
rent aliquid de eo certi, quod regi renunciarent: „Abite,” inquit, „ac re-
nunciate, vidisse vos Athenis eum hominem, qui silere in convivio posset.”
(III.) Idem ego cum fecissem, prospiciebam tanquam e specula eos, qui
utrinque effervescebant, tam civilium quam ecclesiasticorum negotiorum
fluctus, acerrime inter se certantes, equis superior evaderet; atque in me-
dio duas veluti naves, nulla lege, nullo ordine euntes, sed impetu quodam
motuque temerario, caeco et inaequali abreptas, qualem efficit casus; ut
nec possent, nec vellent optulari sibi invicem circumventis; sed pariter et

- A. M. 6852 τοῦμρανὲς ἐκίον γε εἶναι τὸν ἔσχατον ὕλεθρον ἀμφοῖν πραγμα-
 Ind. 12 τεύεσθαι· ὡς τὴν τῶν ἐντεῦθεν ἄντικρος κυμάτων μίμησιν κο-
 Φρυφουμένην εἶναι ὄρῃν πανταχόθεν εἰς Ὀλύμπους καὶ Κανκάσους,
 καὶ εἴ τι τῶν ὄρῶν ὑπερνέφελόν τέ ἐστι καὶ μέγρι καὶ ἐς αἰθέ-
 ρος φοιτῆ γειτονήματα. (Δ.) Καίτοι καὶ Ἀθηναίων τοῖς πάλαι 5
 σοφοῖς οὐκ ἄλλοτέ ποτε στασιάζειν, καὶ γλωττοδαίδαλον μάχην
 ἐγείρειν, καὶ πῦξ ἀπὸ στόματος ἀκοῦς ἐνοχλεῖν ἀπαντώσας ἐπήει,
 ἢ ὅτε τῶν ἔξω θορύβων τε καὶ πολέμων ἐκδήμων πάμπαν ἦσαν
 P. 453 ἀπηλλαγμένοι. τότε γὰρ καὶ πρὸς διαφόρους αἰρέσεων φάλαγγας
 ὦραν εἶχε τὰ Ἑλλήνων σχίζεσθαι δόγματα, νῦν μὲν Ἐπικουρείων, 10
 νῦν δὲ Πυθαγορείων, καὶ ὅσοι τῷ χρόνῳ τὴν μνήμην παρεδόσαν
 ἀφθονον τῶν τῆς ἔριδος χορηγίαν παρεχομένων. ἐνταῦθα δὲ
 μυρίων ἐνδοθέν τε καὶ ἔξωθεν δημοσίων ἐπιθρόόντων θορύβων
 καὶ τραγικῶν συμφορῶν, μείζονα τὸν ἄλλως ἀναδρόπιζόμενον τῶν
 δογμάτων ἐβλεπον πόλεμον, καὶ τὸ τῆς θεολογίας σεμνὸν ἐν ταῖς 15
 Β ἀγναιῖς καλινδοῦμενον καὶ ἐνοχλοῦμενον ὑπὸ τῆς τῶν παλαμναίων
 καὶ Φαρισαίων φάλαγγος. καὶ εἴ τινες ἀντίπαλοι Μακκαβαῖοι,
 καὶ ὅσοι διὰ τὸν χρόνον ἦσαν ξεφεκτικοὶ, τότε δὴ κληρόσοι τε καὶ
 φήμαις, καὶ εἴ πού τις ὑπῆρχεν ἐγγαστριμυθος καὶ Βάκχη καὶ
 Φοιβόληπτος, ὦρα πῶσι λαμπρά τις ἀναίδην ὑπῆρχε ληρεῖν, ὡς 20
 C τὰ καὶ τὰ προβήσεται, καὶ τὰ καὶ τὰ γενήσεται. (Ε.) Τούτοις
 δὴ θαδρόήσας ἦκε κακ τῶν Κελτικῶν τε καὶ Γαλατικῶν βάρά-
 θρων τις σοφὸς καὶ οὐ σοφὸς ἀνὴρ Γαλάτης, πολλὰ τῶν μήπω

12. τῶν add. Boiv.

sibi ipsis singulae, et altera alteri palam atque ultro extremum exitium molirentur, surgentiumque inde coram fluctuum molem videre esset curvatam undique in Olymporum et Caucasorum speciem, et si quis mons alius nubibus altior exsurgit, et ad aetheris usque confinia pertingit. (IV.) Atqui priscis sapientibus, qui Athenis vixere, nunquam alias altercari et verborum certamina instituere, atque obvias quasque aures linguae verberibus fatigare libuit, nisi quum tumultu externo bellisque adventitiis prorsus defuncti erant. Tum quippe in diversa sectarum agmina scissos Graecos dissidere tempus ferebat, modo Epicureorum, modo Pythagoreorum, et quicumque alii posteris memoriam amplam prodidere earum rerum, quae contentionis materiam praeberent. At hic cum infiniti, tam domi quam foris, tumultus publici affluerent tragicaeque calamitates, maius ventilari alio modo videbam opinionum bellum, ac theologiae maiestatem in viis proteri atque vexari ab sceleratorum [Palamitarum] Pharisaeorumque coetu. Quod si qui illis adversabantur Maccabaei, aut quicumque ipso tempore suadente Ephectici erant, apud eos prognosticis quibuscunque vocibus et verbis locus erat; et sicubi esset sive engastrimythus aliquis, sive Maenas, sive Pythonissa, omnibus splendida erat occasio impudenter hariolandi, haec atque haec feliciter cessura esse; haec atque haec esse eventura. (V.) His fretus e Celticis Gallicisque barathris prodiit et Gallus quidam, sapiens

γενομένων διατεινόμενος προειδέναι πρὸς τῶν μετεώρων, καὶ ὅσα A. C. 1344
 ὁ τῆς καθ' Ἑλλήνας πεπωμένης μίτος ὑφαίνει, τὰ τε ἄλλα καὶ ^{Imp. Io. Pa-}
 περὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων, ὅποι σαφῶς προβήσεται· καὶ ^{laeol. 4}
 ὡς τεθνήξεται μὲν ἐς τὴν ἑσπεράϊαν ὁ Καντάκουζηνός· οὐχίσηται V. 367
 5 δ' ἄπαν ἀντίπαλον καὶ πολέμιον γένος, πρὶν ὅλον ἐξήκειν ἐνιαυ- D
 τόν. τοῦτον ὡς ἐξ οὐρανίων ἀντύγων προσαγόμενον ὑπὸ τῶν ὁμο-
 φύλων Λατίνων ἢ βασιλῆς Θεασαμένη τε καὶ ἀκούουσα, ἔπειτ'
 ἀνερευνῶν ἐθέλουσα τὰς τῶν λεγομένων αἰτίας μετὰπεμπτον
 10 ποιεῖται καμὲ, καὶ οὐ μῦλα ἐθέλοντα, ἵνα συνειὶς τῶν λεγομέ-
 νων ἀδέκαστος εἶην κριτής. ὁπόσα μὲν οὖν ἐκεῖνος διήει, βέ-
 βηια τὰ παρὰ τῶν ἀστέρων ἐνδεικνύμενος πεπωμένα, ἄκαιρον εἶ-
 ναι καθ' ἕκαστα διηγεῖσθαι νομίζω. λέξω δ' ἐξ ὧν πρὸς ἀναίρεσιν E
 αὐτὸς ἐκεῖνου περιφανῶς ἀντεισήμεγα μέτρια. (ζ'). „Καὶ πρῶτον
 ὁ Πτολεμαῖος ὁ πᾶν φησὶν, ὡς οὐχ ἅπαντα τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ
 15 τινος ἄνωθεν ἀνάγκης συμβαίνειν οἴεσθαι χρῆ, καὶ ἄτρεπτα γί-
 νεσθαι καθ' εἰμαρμένην τινὰ τὰ γιγνόμενα· ἀλλ' αὐτὴν μὲν τὴν
 τῶν οὐρανίων κίνησιν ἐξ αἰῶνος ἄτρεπτον κατὰ γένεσιν θεῖαν καὶ F
 τάξιν ἀποτελεῖσθαι· τὴν γε μὴν τῶν ἐπιγείων ὑπὸ φύσεως μὲν
 διοικεῖσθαι, συμφυρῆς τὸ τρεπόμενόν τε καὶ ῥέον ἐχούσης αἰέ·
 20 ἔπεσθαι γε μὴν ὁπώποτε καὶ τὴν ἄνωθεν αἰτίαν, κατὰ συμβε-
 βηκός, οὐ μὴν ὡς ἐπίπαν ἀνθρώποις καταληπτὴν· πολὺχουν μὲν
 γὰρ ἔχειν τὴν δύναμιν διὰ τοῦ ἀέρος ἥλιον καὶ σελήνην πρὸς τὰ
 ἐπίγεια κατὰ τινὰς λόγους καθολικωτέρους, πῦσιν οἷς νοῦ καὶ

idem ac minime sapiens, qui multa, quae nondum evenissent, augurari se ex meteoris asserebat, et quidquid filo suo textit illa, quam Graeci *πεπωμένην* vocant; tum alia, tum de Romanis rebus, quidnam certo futurum esset: ac moriturum quidem postridie Cantacuzenum; abituram autem omnem adversariorum hostiumque multitudinem, antequam totus annus elapsus esset. Eum, tanquam ab axe caelesti missum, et a Latinis gentilibus ad se adductum, cum vidisset imperatrix, audivissetque; ac deinde vellet eorum, quae ab illo dicta erant, rationem investigare, me ipsum quoque accessit, non adeo volentem; ut cum istius dicta intellexissem, iudex forem incorruptus. Quaecunq; igitur ille disputavit, ut firma esse ostenderet ea, quae ab astris determinata essent, singula commemorare ab re esse existimo. Ex iis autem, quae ego ut illum refutarem aperte proloquutus sum, referam non multa. (VI.) „Ac primo quidem magnus ille Ptolemaeus affirmat, non omnia, quae hominibus accidunt, ad caelestem aliquam necessitatem referri oportere, nec fatali quadam lege immutabilia esse ea, quae fiunt; sed ipsa quidem caelestia corpora ita a Deo creata esse et ordinata, ut eorum motus ab aeterno immutabilis sit constitutus: quae autem terrestria sunt, horum motum a natura gubernari, mutabilitatem insitam habente et perpetuam instabilitatem: accedere tamen utcunq; etiam causae superioris concursum, eamque aliquando, non tamen in universum, ab hominibus posse intelligi. Etenim late quidem per aërem diffusam esse solis et lunae vim in terrestria, generalibus quibusdam rationibus, apud eos omnes constat, qui ingenii et pruden-

A. M. 6852 φρονήσεως μέτεστι σύμφωνον ἂν εἴη. τὰς γε μὴν γενεθλιαλογικὰς
 Ind. 12 ἐπισκέψεις καὶ ὅσα παρ' ἐνίων γνωμολογεῖται περὶ τῆς ἐκάστου
 P. 454 ἰδιοτρόπου συγκράσεως, τοῦτο δ' ὄχλον εἶναι μᾶλα τοι σφόδρα
 μάταιον καὶ μόχθον ἀνήνυτον καὶ ἀκατάληπτον κεκτημένον τὸ
 πέρασ οὐ Πτολεμαίῳ μόνον τῷ πάνυ δοκοῦν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τῷ 5
 τὰ θεῖα πολλῶ Βασιλεῖ. τούτοις δὴ καὶ τὰ Χαλδαίων ἄντικρυς
 Β συνάδει,

Μὴ τὰ πελώρια μέτρα γαίης (φασκόντων) ὑπὸ σὴν φρένα
 βάλλου·

οὐ γὰρ ἀληθείης ἐν χθονὶ ἐστι φυτὸν.

μηδὲ μέτρει μέτρον ἡελίου, κανόνας συναθροίσας·

αἰδίῳ βουλῇ φέρεται πατρὸς οὐχ ἕνεκέν σου.

μήνης ῥοῖζον ἕασον· αἰὲ τρέχει ἕργῳ ἀνάγκης.

C ἀστέριον προπόρευμα σέθεν χάριν οὐκ ἔλοχεύθη·

αἰθριος ὀρνίθων ταρσὸς πλατὺς οὐποτ' ἀληθής·

οὐ θυσιῶν σπλάγγων τ' ὄθομαι· τὰδ' ἀθύρματα πάντα, 15

ἐμπορικῆς ἀπάτης στηρίγματα· φεῦγε σὺ ταῦτα,

μέλλων εὐσεβίης ἱερὸν παρᾶδειςον ἀνοίγειν,

D ἔνθ' ἀρετῇ σοφίῃ τε καὶ εὐνομίῃ συνάγονται.

εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλως ῥήδιον, εἴ τις ἀναιρεῖν ἐθέλοι τὴν πεπρωμέ-

νην. εἰ γὰρ ἔξ ἀνάγκης οἱ λησταὶ ληστεύουσιν, ἔξ ἀνάγκης δ' αὖ 20

V. 368 καὶ ὁ νομοθέτης τὸν ληστὴν τιμωρεῖται, μάχεται λοιπὸν ἡ πε-

8. σὺ μέτρα γῆς coni. Boiv. 9. ἀληθ. φυτὸν ἐν χθονὶ cod. Vat.

11. συμφέρεται cod. Vat. idemque add. ἰδίον ante πατρὸς. 12. ἕργῳ

Psellus, ἕργον cod. Vat. 15. τ' ὄτομαι Synesius, unde Boiv. τ' ὄθο-

μαι, τε τομαι cod. Vat.

tiae expertes non sunt. At natalium siderum observationem, et quaecunque a nonnullis pronunciantur de peculiari singulorum corporum constitutione, id vero negotium esse futilissimum, laboris infiniti, et exitus incomprehensi, non soli videtur Ptolemaeo, sed et in divinis versatissimo Basilio. His autem et illa Chaldaeorum prorsus suffragantur:

Ne vasti mensuram orbis sub pectore verses:

Terra etenim veri caret arbore.

Multiplici frustra solem ratione laboras

Metiri: haud illum propter te aeterna voluntas

Patris agit. Lunam rapidus sine torqueat axis:

Stat nunquam quidquid fatali lege movetur.

Sidera ne tibi nata tuis vel praevia rebus

Ire putes. Passis avium fuge credere pennis.

Extā et haruspicium, ludus: mala fraudis avarae

Praesidia. Haec fuge, qui sacros Pietatis in hortos

Tendis, ubi virtus, fas et sapientia florent.

Facile autem et alioqui fuerit volenti cuique fatum tollere. Nam si latrones ex necessitate latrocinantur, rursusque ex necessitate legislator poena affi-

πρωμένη τῇ πεπρωμένη, καὶ ἡ ἀνάγκη τῇ ἀνάγκῃ· μάχης δὲ A. C. 1344
καρπὸς φθορὰ καὶ λύσις γενέσεως. ἔφθαρται ἄρα τὸ τῆς πε- Imp. Io. Pa-
πρωμένης ἄτρεπτον, καὶ διοικεῖται πάντα κατὰ θεῖαν πρόνοιαν, E laeol. 4
ὅπως ἂν ἐκάστοις ἐστὶν ἐνδεχόμενον.” (Z.) Ταῦτα δὴ καὶ ὅσα

5 παραπλήσια πρὸς ἡμῶν εἰρημένα ἐπεστόμισέ τε τὸν Γαλάτην
καὶ ἄφθογγον ἔχων τὴν γλωττίαν ἐκεῖνος ἀπῆι τοῦ συνεδρίου.

Ἄλλ' οὐκ Ἀτρεΐδῃ Ἀγαμέμνονι ἦνδανε θυμῷ.

ὡς γὰρ σπινθῆρες καλάμην διέδρομον τὴν τῆς βασιλίδος ψυχὴν,
καὶ κότον ἔσχεν, ὅφρα τελέσῃ καιροῦ προϊόντος, εἰ καὶ τέως

10 ἔχενυθοῦσα χαροπὸν διὰ τοὺς παρόντας ἐδείκνυ τὸ πρόσωπον. F

ὅ, τε γὰρ ἀνὴρ ἐκεῖνος πατριώτης ἦν αὐτῇ καὶ ὁμόγλωττος· τὰ τ'
ἐκείνῳ πεφρασμένα κατὰ νοῦν ἐπῆρχεν ἐκείνη καὶ σφόδρα καθ'
ἡδονὴν, καὶ ἀκοῆς ἀντιφθεγγομένης ἤκιστι πάντων ἐδεῖτο πρὸς

15 σις, τὸ τῆς ἐμῆς ἐκείνης ἡσυχίας συνεχῆς διακόψασα καὶ μῆνι-

δος ἐγκατορῦξασα σπέρματα ταῖς τῆς καρδίας αἰλάξι τῆς βασιλί- P. 455
δος κατ' ἐμοῦ· δευτέρα δὲ καὶ τελευταία, ἣν προϊόντες ἐν τοῖς
καθήκουσι τόποις ἔροῦμεν, τὰ μεταξὺ διηγησάμενοι πρότερον.

(II.) Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τόδε λεχθέντα ἀρκεῖν οἴομαι δυοῖν
20 ἔνεκα· ἐνὸς μὲν, ὅτι πρὸς ἀναγκαιοτέρας τῆμερον ἡμᾶς ὑποθέ-
σεις ὁ λόγος ἀνθέλκει, πρὸς ἧς καὶ ὁ τοῦ λόγου μάλιστα καὶ τῆς
ἐξ ἀρχῆς προθέσεως τείνει σκοπὸς· δευτέρου δ', ὅτι πολλὰ πολλῶν
εἰρηκότων καὶ ἀγωνισαμένων ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως, ὡς ἐνῆν, οὐ B

cit latronem, restat, ut fato fatum pugnet, et necessitas necessitati: pugnae
autem illius fructus existit perniciēs atque interitus naturae. Ruit itaque
fati immutabilitas, et omnia a divina providentia administrantur, prout cui-
que solet contingere.” (VII.) Haec et talia a nobis disputata homini Gallo
os obstruxere, atque ille obmutescens excessit e concilio.

At non aequo animo tulit Atrides Agamemnon.

Quaedam enim veluti scintillae animum imperatricis tanquam stipulam per-
vasere; arcanamque iram servavit, donec scilicet tempore procedente ex-
pleret, quamvis linguae tunc temperaverit, vultumque hilarem, eorum qui
aderant gratia, induerit. Nam vir ille et popularis erat ipsius, et eodem
quo illa sermone utebatur; et ea, quae ille dixerat, isti optatissima erant
et valde placentia; ac minime haec eas aures desideraverat, quae his re-
fragarentur. Atqui haec ita se habuerunt, ac prima haec fuit occasio, quae
meae illius tranquillitatis cursum interruperit, atque irarum in me semina
animo imperatricis altius infixerit. Alteram ac postremam suo loco infra
subiiciemus, ubi ea, quae intermedio tempore acciderunt, narraverimus.
(VIII.) Haec vero, quae hactenus dicta sunt, sufficere puto duplici de cau-
sa: primum quia nos oratio nostra hodie retrahit ad argumentum magis nec-
essarium, ad quod maxime et narratio ipsa et intentio prima operis diri-
gitur tanquam ad scopum: deinde quia, quum multi multa dixerint, et cer-
tatim de iisdem illis rebus quantum in se erat egerint, non puto eas ipsas

A. M. 6852 μακρῶν οἶμαι ἂν ἔτι τῶν ἡμετέρων δεήσεσθαι λόγων· ἀλλ' ὡς ἐν
 Ind. 12 προσθήκης μέρει, καὶ κριτικῆς τινος ψήφου, καὶ τουτωνὶ ξυν-
 εῤῥηκτότων, εἰ καὶ βραχέα δοκεῖ πως, ἀλλ' οὖν τὸν γε ἴσον
 δυνήσεσθαι τρόπον εἰς τὴν ἀληθείας ἐνάργειαν. διόπερ ἐκεῖσε
 ἐπανιτέον.

C. 9'. Ἐπεὶ γὰρ ὁ Ἀπόκωνκος ἐς βυθοῦς πρὸς τοῦ Γαβαλῦ κα-
 τενεχθῆναι δυστοχημάτων παρεκινδύνευσε μὲν, ἀνένηξε δ' οὖν
 καὶ ἐς τὴν πρὶν ἀφίκετο εὐδοξίαν, ὡς γε εἴρηται, δι' ὧν λοιπὸν
 αὐτὸν ἀμυνεῖται πάσας κινήθηκε μηχανάς· ἕως, μὴ τὰ μείζω
 τῶν δεινῶν ὑποστῆ, δέισας αὐτὸς ἐς τὸν μέγιστον τῆς τοῦ Θεοῦ 10
 Σοφίας κατεπεφεύγει νεῶν. ἔνθα μετὰ συχνόν τινα χρόνον, πολ-
 λὰς καὶ ποικίλας ἀκούων τὰς καθ' ἑαυτοῦ ἀπειλὰς, καὶ δέισας
 Δαῦθις, μὴ κάκειθεν ἀνάρπαστος ἕξαπίνης γενόμενος ἐς ταρτά-
 ρους καὶ ζόφους δεσμοωτηρίων ῥιφῆ, κάκεινο πιεῖν ἐγγένηται του-
 τῶι τὸ ποτήριον, ὅπερ ἄλλοις αὐτὸς κέκερακε πλείοσι, τὸ μο- 15

V. 369 ραδικὸν ἐξ ἀνάγκης ὑπέδν σχῆμα. φθάσας γὰρ αὐτὸς καταλέλυκε
 τὴν τοιαύτην ἄσυλον ἐκ πολλοῦ, τῶν προσφύγων ἀρχαίαν ἀσφά-
 λειαν, ἐνδιδόντος καὶ αὐτοῦ τοῦ τὸν πατριαρχικὸν διέποντος θρό-

Ἐνοχ. ῥιφῆς κακοδαίμονας, ὡς ἐπὶ τῆς ἐνεπεπτώκεισαν ἀτιμίας καὶ
 φανῶς οὕτως περιφρονηταῖς εἰκὸς ἐν τῆς τοιαύτας ἐπιέναι 20
 τίσεις, εἰς παιδαγωγίαν τοῦ βίου, δραστικῶς τὸν πῶς καταστέλ-
 λειν τὸ θηριῶδες τῆς τέχης ἰσχύουσαν. (B.) ἄλλὰ γὰρ ἕαρος
 A. C. 1345 ἐπιστάντος ἐν τούτοις, τὸν Ἑλλήσποντον μετὰ πολλῆς ἢ ὁ σαυρά-
 Imp. Io. Pa-
 lacol. 4

P. 456 7. ἀνένηξε Boiv. pro ἀνένηψε.

longiorem iam a nobis orationem desiderare: sed ista accessionis aut iur-
 cialis cuiusdam suffragii instar contributa, etsi exigua videantur, eandem
 tamen habitura vim ad veritatem declarandam.

9. Cum Apocaucus exitio prope demersus fuisset a Gabala, mox tamen
 emersisset, et in priorem gratiae et honoris locum restitutus esset, ut iam
 diximus, omnem deinceps, quo eum ulcisceretur, lapidem movit eo usque,
 donec veritus ille, ne extrema pateretur, in maximum S. Sophiae templum
 confugit. Ibi aliquamdiu commoratus multas ac varias minas cum audiret
 in se iactatas, ac rursus vereretur, ne inde subito abreptus in tartara et
 custodiarum tenebras coniceretur, atque idem sibi poculum hauriendum es-
 set, quod aliis ipse pluribus miscuerat, monasticum cogente necessitate ha-
 bitum induit. Prior enim ipse sustulerat asylum illud longo ante, profugo-
 rum vetus praesidium, ipso quoque obsecundante patriarcha. Quam ob
 causam et ipsi in summas ignominias ac vicissitudines calamitosas incide-
 runt, ut postea dicitur. Qui enim divina tam aperte contemnunt, eos ae-
 quum est eiusmodi poenas tandem aliquando subire, ut humanum genus his
 exemplis erudiat, quae efficaciorum quandam vim habent ad comprimend-
 dam fortunae ferociam. (II.) Sedenim cum interea ver advenisset, Amu-

πης Ἀμοῦρ τῆς Ἀσιανῆς δυνάμειος περὶ αἰωσόμενος ἦκεν ἐς Αἰδου- A. C. 1345
 μότειον· καὶ κείθεν αὐθις ἦκε μετὰ βουσιλέως ἄχρι καὶ ἐς Βυζάν- Imp. Io. Pa-
 τιον, θέας τε ἔνεκα καὶ πείρας εἰ δέοι. ἐπεὶ γε μὴν ἐληλύθει laeol. 4
 καὶ συμμέτρον τοῦ διαστήματος νῦν μὲν ἰστάμενος, νῦν δὲ
 5 περιῶν ἐσκόπει καὶ συνεώρα, πολλή τις αὐτὸν συνέσχε κατά-
 πληξις τοῦ τε μεγέθους τῆς πόλεως καὶ τοῦ τῶν τειχῶν ἕψους B
 καὶ κάλλους, ἔτι τε καὶ τῆς τῶν πέριξ τάφρων θαυμασίας οἰκο-
 δομῆς, καὶ τῆς τῶν προτειχισμάτων στάσεώς τε καὶ τάξεως ἐθαύ-
 μαζε δ' ἕτερον τρόπον, καὶ ὅπως οὐκ ἦν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, ὡς
 10 εἴωθε ταῖς μεγάλαις τε καὶ πολυανθρώποις πόλεσι, πληθος ἀν-
 δρῶν· ἀλλὰ πλὴν ὀλίγων ἔρημον ἐδόκει τὸ τεῖχος πολεμικῆς
 ἀπάσης παρασκευῆς καὶ δυνάμειος. ὁ γὰρ Ἀπόκαυκος, μᾶλλον
 τὴν ἔνδοθεν ὁρμὴν δεδιὼς τοῦ δημοτικοῦ πλήθους, ἢ τὴν τῶν C
 ἔξωθεν πολεμίων ἔφοδον, ἄδειαν οὐκ ἐδίδου τοῖς βουλομένοις ἐπὶ
 15 τὸ τεῖχος ἄπασιν ἀνίεναι, ἀλλ' οἷς μάλιστα ἐθάῤῥοι τῶν ὀπλιτῶν
 καὶ ἱππέων. τούτων γὰρ τοὺς μὲν ἔνδον ἀψήνους ἔστησε φύλακας
 τῶν πυλῶν· τοὺς δὲ περιέειναι διανυκτερεύοντας τὰ τε τεῖχη καὶ
 πᾶσαν ἔνδον προσετείταχε τὴν πόλιν. (Γ.) Οὕτω τέταρες ἤμει- D
 ραι παρεληλύθεισαν, καὶ ἄρας ὁ βασιλεὺς ἀπῆει μετὰ τοῦ Ἀμοῦρ,
 20 καταπολεμήσων τῷ Μομιτίλῃ, πρὸς μέγα δυνάμειος κατὰ βραχὺ
 προΐοντι καὶ χειρουμένῳ πόλεις καὶ χώρας Ῥωμαϊκὰς αἰέ. καὶ τὸ
 ἔαρ ἐν τούτοις ἐτελεύτα. διαβάσης δὲ τὴν Ῥοδόπην τὸ ὄρος τῆς
 τε Ῥωμαϊκῆς ὁμοῦ καὶ Περσικῆς δυνάμειος, ἐν παρασκευαῖς ὁ
 Μομιτίλας ἦν τοῦ πολέμου. εἶχε γὰρ τέως πόλεις ἕφ' ἑαυτῷ Ἕάν-

rius satrapa, traiecto magnis cum coipis Asiaticis Hellesponto Didymoti-
 chum venit, atque inde rursus cum imperatore Byzantium usque progressus
 est, et visendi studio, et urbis, si oporteret, sollicitandae causa. Cum ita-
 que venisset, et iusto spatio interiecto, modo stans modo circumeundo,
 specularetur et oculis lustraret, maiorem in modum obstupescerat, tum ur-
 bis magnitudinem intuens, tum altitudinem murorum et pulchritudinem, tum
 admirabiles circumductarum fossarum substructiones, tum denique situm
 ipsum et ordinem propugnaculorum. Idem rursus admirabatur, quod in sum-
 mis moenibus non appareret ea hominum frequentia, quae solet esse in ur-
 bibus magnis et magno civium numero refertis; sed paucis demptis, omni
 bellico apparatu omnique praesidio destitutus murus videretur. Nimirum
 Apocaucus, intestinos plebis motus magis veritus, quam externorum hostium
 impressionem, licentiam non dabat volenti cuique murum ascendere; sed
 iis duntaxat peditum equitumque, quibus maxime confidebat. Eorum enim
 alios intus portarum custodes constituerat, ut insomnes excubarent: aliis
 ut moenia noctu circumirent, nec non totam intus urbem perlustrarent, prae-
 ceperat. (III.) Nondum dies quatuor effluxerant, quum imperator castris
 motis profectus est cum Amurio, debellaturus Momitilam, qui ad magnam
 paulatim potentiam pervenerat, urbesque et terras Romanas quotidie inva-
 debat. Atque inter haec ver abiit. Transgressis Rhodopen montem Ro-
 manis simul et Persicis viribus, coepit bellum apparare Momitilas. Habebat

- A. M. 6853 *Θείαν τε καὶ Περιθόριον, καὶ ὅσα ἐφ' ἐκάτερα καὶ μεταξὺ πολί-*
 Ind. 13 *Εχθρά τε καὶ χωρία, καὶ στρατεύματα ἵππικὰ τεττάρων ἐπέκεινα*
χιλιάδων. (A.) Θέρους δ' ἤδη μεσοῦντος, καὶ τῆς γῆς ἐν ἀκμαῖς
ἐπαρχούσης τοῦ σίτου, τὰς δυνάμεις ἀνειληφῶς ἀπάσας ὁ βασι-
λεὺς ἐγγύς που τοῦ Περιθορίου παρεστρατοπέδευσε, καὶ εἰς τά-
ξιν πολεμικὴν διεκόσμηε τε καὶ συνέταττε σφᾶς. ἤδη δὲ καὶ ὁ Μο-
F *μιτίλας, ὀρητήριον ὄχρῶν ἑαυτοῦ τὸ Περιθόριον καταστησά-*
F *μενος, ἐξῆιε πολλαῖς τε πεφραγμένοις ταῖς δυνάμεσι καὶ πλείονι*
ἐκτετυφωμένῳ τῷ θράσει. οὐδὲ γὰρ οὐδὲν οὔτε μικρὸν οὔτ' ἄγεν-
νὲς ὑπολογίζεσθαι ἦν αὐτῷ περὶ ἑαυτοῦ· ἀλλ' ὥσπερ ἐν χερσὶ 10
τὴν νίκην ἤδη καὶ πρὸ τῆς πείρας ἔχων τῶν πολεμίῳν, οὔτω μα-
κροῦ τῷ θράσει ῥέων ἐς μέσους ἤλαυνε τοὺς πολεμίους. (E.) Ὁ δὲ
P. 457 *βασιλεὺς κατὰ μέτωπον τῶν πολεμίῳν ἑαυτὸν κατὰ τῶν Ῥωμαϊ-*
κῶν δυνάμεων συνταξάμενος τὴν ἔφοδον καὶ τὸν δρόμον ἐκαρ-
τέρει τοῦ Μομιτίλου. τὰς δὲ Περσικὰς δυνάμεις, πολλὰς τινὰς 15
οὔσας, εἰς ἀκριβῆ περιήλασε κύκλον, ὡς ἐν μέσῳ, καθάπερ ἐν
V. 370 *εἰρκτῆ καὶ δικτύῳ, συγκλεισθῆναι Μομιτίλαν μετὰ πάσης αὐτοῦ*
τῆς δυνάμεως. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς τῶν σαλπύγγων τε καὶ τῶν τυμ-
πάνων κρότοις συνανεκίρνατο καὶ ἡ τοῖς βαρβάροις ἤθεσι τῶν
B *Περσῶν περὶ τοὺς πολέμους ἠλικιωτὶς κλαγγή, πολὺς τε ἀνὰ 20*
πάντα τὸν χῶρον ἐκεῖνον ὁ θόρυβος ἦν καὶ πολλὴν ἐξ ἀπροσδο-
κῆτου τῷ Μομιτίλῳ τὴν κατάπληξιν ἐνεποίει καὶ πρὸ τῆς πείρας,
καὶ τὸ γαῦρον ἐκεῖνο σφόδρα καὶ μετέωρον ἔθρανε φρόνημα.
(ζ'.) Καὶ ἵνα τὰς ἐν μέσῳ τύχας καὶ ἀγχιστροφούς ἔλικας τοῦ
πολέμου παρέλθωμεν, τῶν ἵππων εὐθὺς ἀποβάντες οἱ πλείους 25

enim tunc in ditione sua urbes Xanthiam ac Perithorium, et quaecunque sive utrinque adiacent, sive interiecta sunt, municipia ac loca; et equitum ultra quatuor millia. (IV.) Media iam aestate, cum fruges maturae essent, imperator copiis omnibus secum assumptis castrametatus est iuxta Perithorium, suosque acie directa instruxit et ordinavit. Iam autem Momitilas, cum in urbe Perithorio praesidium sibi firmum constituisset, magna stipatus hominum manu et maioribus animis inflatus, prodierat. Nihil enim parvum, nihil humile de se sperare ei succurrebat; sed quasi victoriam iam, ante factum pugnae periculum, haberet prae manibus, medios in hostes ruit plenus audaciae. (V.) At imperator, adversus hostium frontem se et Romanas legiones cum collocasset, impetum atque incursionem Momitilae sustinebat. Persicas autem vires, quae numerosae erant, in orbem accurate undique explicuit, ut in medio, tanquam carcere aut retibus, Momitilas cum omni suo exercitu includeretur. Statim vero atque tubarum et tympanorum sono mista est illa barbaris Persarum moribus familiaris in bello vociferatio, plurimus per omnem illum locum tumultus exstitit, et Momitilam, antequam tentatum esset praelium, de improvviso vehementer perculit, animumque illum elatum et insolentem fregit. (VI.) Atque ut eos casus, qui medii intercessere, et celeres alternantis pugnae conversiones

τῆς Περσικῆς δυνάμεως ἐν τόξοις ἄπαντες ἦσαν κατὰ κύκλον A. C. 1345
 περιστάντες. οἱ δ' ἐν μέσῳ στρεφόμενοι, καθάπερ μονιοὶ τινεσὶ ^{Imp. Io. Pa-}
 ἄγριοι, διακόψαι καὶ διαφυγεῖν τὴν τῶν Περσῶν οὐκ ἐδύνατο C
 φάλαγγα. ἐπέκειντο γὰρ εὐθὺς οἱ τοῦ βασιλέως ἰππεῖς, νῦν μὲν
 5 κατὰ μέτωπον ἀπαντῶντες, νῦν δὲ κατὰ γώτου συχνοῖς τοῖς δό-
 ρασι παίοντες. καὶ ἐπειδὴ τὴν τοῦ Μομιτίλου πᾶσαν ἵππον ἐν
 βραχεῖ παμπληθέσιν οἱ Πέρσαι περιπείραντες βέλεσι νεκρὰν ἐποιή-
 σαντο, πεζοὶ λοιπὸν πρὸς πεζοὺς ἐμάχοντο καὶ ἐν χερσὶν ὁ πό- D
 λεμος ἦν. καὶ συνελόντι φάναι, μηδένα τῆς Μομιτίλου φασὶ δυ-
 10 νάμεως ἐν τοῖς ὅπλοις λελείφθαι, μηδὲ φυγάδα λαθόντα γενέ-
 σθαι τινά· ἀλλ' αὐτόν τε ξίφος ἔργον Μομιτίλαν καὶ ἅμα
 πᾶσαν ἄρδην αὐτοῦ γενέσθαι τὴν στρατιάν, πλὴν ὀλίγων, ὅσοι
 ζῶντες ἐάλωσαν.

ί. Τέτταρες μετὰ παρῆλθον ἡμέραι καὶ ὁ Ἀπόκικκος ἐν P. 458
 15 Βυζαντίῳ πρὸς τῶν δεσμίων, ἐντὸς τοῦ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον
 παλαιοῦ παλατίου, μετὰ μεσημβρίαν ἤδη τῆς ἡλιακῆς γενομένης
 ἀκτίνος, ἔσφακται τε καὶ αὐτὸς καὶ σκότους καὶ λήθης ὁ πολὺς
 ἐκεῖνος ὑπῆλθε μυχοὺς ἐν βραχεῖ, μηδενὸς τῶν μακρῶν ὀχρω-
 μάτων ἐκείνων συναραμένον, περὶ ἃ μακρὰς τε ἀνηλώκει δαπύ- B
 20 νας καὶ περὶ ἃ τὸ πλεῖστον ἀπησχόλει τοῦ βίου. τὸ δ' ὅπως,
 ἔρων ἔρχομαι τρανώτερον. (B.) Ἐπεὶ γὰρ εἰς μεγάλων πραγμά-
 των θορόβους καὶ διοικήσεις ἐπέβαλεν ἑαυτὸν, καὶ πολλοὺς ἐκτί- V. 371
 σαιτο, ὅσοι τε τὸ τῆς τύχης ἐβύσκεινον ὕψος καὶ ὅσοι παθόν-
 τες κακῶς ὑπ' αὐτοῦ καιρὸν ἐζήτουν ἀμύνασθαι, δέους περιγίει

omittamus, plerique Persarum, cum ab equis desiluissent, circumstetere in orbem universi cum arcubus. Hi vero in medio aestuantes, tanquam apri aliqui feroces, perrumpere et effugere Persarum phalangem haud poterant. Instabant enim continuo imperatoris equites, modo a fronte occurrentes, modo densis a tergo hastis impellentes. Ubi omnem Momitilae equitatum brevi tempore innumeris confixum telis Persae deleverunt, confligere exinde pedites cum peditibus, fuitque in ipsis iam manibus tota belli fortuna. Ut paucis absolvam, neminem ferunt ex Momitilae militibus superstitem in armis mansisse, neque eorum quemquam fuga clam evasisse, sed et ipsum trucidatum esse Momitilam, et omnem simul illius exercitum inter necione esse deletum, paucissimis, qui vivi capti fuerint, exceptis.

10. Elapsa ex eo diebus quatuor caesus et ipse Byzantii Apocaucus ab iis qui in vinculis erant, intra vetus palatium, quod ad orientem vergit, transgresso iam meridiem sole; noctisque et oblivionis penitissimos recessus subito intravit magnus ille et praepotens vir, neque ullum ei auxilio fuit magnorum illorum praesidorum, in quae et immensos fecerat sumptus, et maximam vitae partem intentam habuerat. Id quomodo acciderit, protinus exponam apertius. (II.) Cum ille se in magnorum negotiorum tumultus atque administrationes intrusisset, et plurimos fecisset sibi infensos; quotquot nempe sive fortunae illius altiori invidabant, sive ab eo iniuria affecti

- A. M. 6853 *ῥύκτιωρ καὶ μεθ' ἡμέραν μέστος· ὡς πολλὴν μὲν διὰ ταῦτα περὶ*
 Ind. 13 *αὐτὸν δορυφορίαν ἔχειν ὀπλιτῶν καὶ ἰππέων, ὁπότε τὰς τῆς πό-*
 C *λεως περιοδεύοι πλατείας, πολλὰς δὲ καὶ τὴν οἰκίαν κατάφρου-*
κτον ἔχειν δυνάμεσιν, ὁπότε οἴκοι καθῆσθαι χρεῖα τις εἶη τὰν-
δρί· καὶ τυραννίδος μελέτας ἐν καρδίᾳ τρέφειν μὲν ἐκ πολλοῦ, 5
ῶν δὲ καὶ μάλα μάλιστα, ὅτε πάντας τοὺς δόξῃ καὶ γένει προῦ-
 D *χοντας εἶχε δεσμώτας, καὶ ἦν οὐδεὶς, ὅς ἀντάραι βλέφαρον ἦν*
αὐτῷ, ἀλλὰ πάντες ἐδεδίεσαν, ὥσπερ πάλαι Συρακοῦσιοι Διο-
νύσιον τὸν Σικελίας τύραννον. (Γ.) Ὅθεν ὄχρῳόν τινα πύργον
τῶν ἔνδον τοῦ παλαιοῦ παλατίου ἀπολεξάμενος κατασκευάζειν 10
- P. 459 *ἐγνώκει πρὸς μάλα πολὺ τοῦ ἄερος τὸ ὕψος ἀνάγοντα, καὶ οἰκί-*
 σκους ἐν αὐτῷ πολλοὺς μὲν, χώρημα δ' ἕκαστον ἔχοντα μήκους
 ἅμα καὶ πλάτους οὐδὲν οὐργιᾶς μᾶλλον· τὸν γε μὴν ἐπὶ τῶν
 ἐπάλξεϊόν περιδρομον οὐκ ἔσωθεν ἀλλ' ἔξωθεν εἶναι ἐληλαμέ-
 νον· αἴτιον δ' ἵνα πάντας ὁπόσους ἐκεῖνος εἶχε δεσμώτας, καὶ 15
 ὅσους ἔξωθεν διὰ μελέτης εἶχε, συναγαγὼν καὶ συγκλείσας ἐντὸς
 μηδεμίαν ἀνεωγμένην αὐτοῖς ἐύση πύλην, δι' ἧς ἂν τις εἰσέλθοι
 B *τε καὶ ἐξέλθοι· ἀλλὰ λίθοις καὶ τιτάνῳ περιφράξας ἀπάσας*
ὥσπερ ἐν τάφῳ ζῶντας κατέχη. (Δ.) Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχε τὰ τῆς
ξένης ἐκείνης οἰκοδομίας καὶ ἔδει τριῶν ἡμερῶν μεταξὺ τοὺς δε- 20
σμώτας ὁμοῦ συγκλεισθῆναι πάντας ἐντὸς, καθάπερ εἰς λήθης
φρούριον ἢ κοινὸν πολυάνδριον, εἰς ἀπόγνωσιν ἦκον οἱ δέσμιοι
προφανῆ τῆς παρούσης ζωῆς καὶ τοῦ κοινοῦ τοῖς πᾶσιν ἡλίον·

occasionem ulciscendi quaeritabant: diu noctuque timoris plenus oberrabat, atque eam ob causam multos circa se habebat stipatores, tam pedites, quam equites, quoties urbis plateas circumiret; magnis idem praesidiis munitae erant aedes illius, cum domi sedere eum aliqua necessitas cogebat. Ac tyrannidis quidem invadendae consilia alebat in corde iampridem; tum autem longe plurimum, cum eos omnes vinctos teneret, qui dignitate et genere praestabant, neque ullus esset, qui oculos contra attollere auderet, sed omnes extimescerent, ut olim Syracusani Dionysium, Siciliae tyrannum. (III.) Quapropter in veteri palatio munitam quandam turrim, prae caeteris delectam, decrevit ita exaedificare, ut in multam altitudinem eveheretur, cellulaeque inessent plurimae, paterent autem singulae, tam in longum quam in latum, non plus orgyia: crepido vero seu ambulatio illa, quae murorum fastigia ambit, non intus sed extrinsecus esset circumducta; eo scilicet, ut iis omnibus, quos ille aut vinctos tenebat, aut in vincula conicere meditabatur, coactis intus atque conclusis, nullam patentem portam relinqueret, per quam aliquis introire aut egredi posset; sed lapidibus cunctas et gypso obstrueret, atque ita quasi vivos illos sepeliret. (IV.) Postquam itaque absolutum est aedificium illud novi generis, cum oporteret triduum intra eos, qui in vinculis erant, includi omnes simul, tanquam in arcem Oblivii, aut sepulchrum aliquod commune, incidere illi in apertam vitae praesentis communisque omnibus lucis desperationem, subiitque, abiecta sui ipsorum

καὶ σφῶν αὐτῶν ἀφειδήσασιν ἐπὶ τὸ παραβολώτερον τοὺς τῆς A. C. 1345
 τέχης κύβους ἀναδρίπτειν ἐπήει, καὶ πρὶν ζῶντας εἰς τὸν προκει- Imp. Io. Pa-
 μενον ἐμβληθῆναι τάφον, δυοῖν ἐργάσασθαι θάτερον· ἢ ἕξει C laeol. 4
 τὸν τύραννον διαχρησαμένους τὴν τοῦ βίου σφίσι αὐτοῖς ἔλευ-
 5 θερῖαν πορίσασθαι· ἢ τὸν ἀνδράσι πρέποντα θάνατον ἅπαξ ἐκτί-
 σασι μακρῶν τοῦ λοιποῦ δεινῶν ἀπηλλάχθαι. εἰς τέτταρας μὲν
 δὴ τῶν εὐγενεστέρων τὸ τοιοῦτον διαβεβηκὸς βούλευμα περαι-
 τέρω προβαίνειν οὐκ ἐκρίθη δεῖν, ὡς μὴ ἔκπυστον φωραθεῖη γε- D
 νόμενον. τὸ γάρ τοι προφανὲς τῶν ἐλπίδων ἀναμφισβητήτους
 10 τινὰς ὑπετίθει τὰς ὑποσχέσεις, ἐπιχειρήσασιν ἤξειν ἅμα πάντα
 συλλήπτους τοὺς δεσμώτας, καὶ μὴ προμελητήσαντας, ἐς τὸ
 κοινὸν τῆς ἔλευθερίας στάδιον. (E.) Εἰωθὸς οὖν Ἀποκαυκῶ συ-
 χρότερον ἐνδημεῖν ἐκεῖ, καὶ μάλιστα νῦν ἐπιταχύνοντι πρὸς τοῦτο-
 γον τοὺς τέκτονας· ἐπειδὴ καὶ ἡ τελευταία παρῆν ἡμέρα, καθ' E
 15 ἣν εἰς πέρας ἔδει προενεχθῆναι τὸ βούλευμα, ἦκε μεθ' ὕπνον καὶ
 τράπεζαν ὀψόμενος, τὴν τῆς ξένης εἰρκτῆς τελευταίαν οἰκοδο-
 μίαν καὶ τὸν ἀνευδεῖα τῆς ὅλης ἀπαρτισμὸν ὑποθέσεως. καὶ
 ἐπειδὴ κατὰ τοὺς τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὕπνους (ἐνδεκάτη δ' ἦν Ἰου-
 νίου) θόρουβοί τινες ἐξ ὀνείρων ἀγρίων αὐτὸν ἐξεφόβησαν, οἷα
 20 φιλεῖ πολλάκις ἐν τοῖς τοιοῦτοις προαναφωνεῖν τὸ δαιμόνιον, ὃ
 μὲν αὐτῷ σωτηρίας εἶχεν ἐλπίδας, οὐ μεμελέτηκεν· ὃ δ' εἶχεν εἰς F
 τοὺς ἐπηρετημένους αὐτῷ κινδύνους ὀξύτερα τὰ ἐφόδια, τοῦτο δὲ
 καὶ βέλτιον εἰς σωτηρίαν εἶναι κέκοικέ τε καὶ εἴλετο. τὸ δ' ἦν,
 ἔξω παρὰ τὰς τοῦ παλατίου ἐκείνου πύλας ἀφέντα τοὺς δορυφό- V. 372

10. ἦξειν em. Boiv. pro ἔξειν.

cura, aleam omnem audacius iacere, et antequam vivi paratum in tumultum detruderentur, duorum alterum navare, atque aut tyranno trucidato parare sibi ipsis libertatem, aut virili semel morte oppetita, gravissimis in posterum aerumnis liberari. Id consilium cum inter se communicassent quatuor ex nobilioribus, ultra progredi non placuit, ne divulgaretur. Etenim ipsa futuri evidentia manifestam fidem faciebat, ubi rem aggressi essent, futuros iis adiutores in eo libertatis certamine eos omnes, qui vincti tenerentur, quanquam haud praemeditatos. (V.) Cum igitur soleret Apocaucus illuc saepius ire, ac tunc maxime fabros ad opus urgeret; ubi supremus dies affuit, quo oportebat ad exitum perduci ea quae deliberata erant, venit post somnum et mensam adspecturus, nempe singularis illius carceris ultimam exaedificationem et absolutam totius operis consummationem. Et quia per somnum illa die (erat autem undecima Iunii) pavores eum quidam ab atrocibus somniis excitati perturbaverant, qualia solet saepe numen iis casibus portenta praemittere, id quidem, quod spem aliquam salutis afferebat, non providit, quod autem ipsi ad impendentia pericula breviorē viam muniebat, illud sibi ad salutem melius esse duxit adeoque praetulit. Erat porro illud, satellites eius et armigeros omnes simul exclusos illius palatii atria

- A. M. 6853 ρους αὐτοῦ καὶ ὑπασπιστὰς ὁμοῦ πάντα μεθ' ἐνός τινός εἰς
 Ind. 13 τὸ τοῦ φιλοτεχνήματος θεάτρον εἰσεῖναι. οὕτω γὰρ ἐνόμισε, μήτ'
 P. 460 ἔξ αὐτῶν ἐντὸς ἐγγενέσθαι οἱ ἐπιβουλὴν τινα, μήτ' ἔξωθεν ἔξ
 ἄλλοτριῶν ἴσως καὶ δημοτῶν ζυμμελετηθεῖσαν· εἶναι γὰρ μεγί-
 στην ταῖς πύλαις ἀσφάλειαν τοὺς οἰκείους ἐκείνους ὑπασπιστάς. 5
 οὕτως ὁ δρασώμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν τὴν
 τούτου διάνοιαν ἔσφηλεν, ἵνα ῥῆον μᾶλλον τῶν ἄλλοτριῶν αὐτὸς
 ἑαυτῷ καταστήσῃ τὸν κίνδυνον. (ς'.) Εἰσιόντος οὖν καὶ ἀρ-
 ξαμένου τοῖς οἰκοδόμοις διαλέγεσθαι περὶ τῶν πρακτέων, τὸ προσ-
 B τυχὸν ὁ Ραοὺλ πρῶτος ἀρπάσας ῥόπαλον (μηδὲ γὰρ παρεῖναι 10
 ξίφος οὐδὲν ἐκεῖ τοῖς δεσμίοις) καὶ πρὸς τὸ μανικιώτερόν τε καὶ
 ἐνθουσιῶδες τοῦ ἡθούς ἐλθὼν ὑπὸ δέους καὶ ἀπογνώσεως ἔξέ-
 δραμε κατ' αὐτοῦ, τοιαύδε φθεγγόμενος. „ἕως πότε σου τὴν ἀπή-
 ρειαν ἢ τὰ πύγεια βόσκουσα τοῦ ἡλίου λαμπὰς διακαρτερήσει βλέ-
 πουσα; ἕως πότε θεῖοι κεραινοὶ καὶ πρηστῆρες ἐν αἰθέρι τὴν σὴν 15
 καθευδήσουσι ταμιεύοντες κόλασιν; ἀλλ' ὦρα σοι νῦν, ἀλιτήριε,
 C δοῦν θάτερον· ἢ σὺν ἐμοὶ τῷ ἡλίῳ τῷδε συγκαταδύναμι πρὸς
 ἄδην τήμερον· ἢ σοῦγε θανόντος ἐλευθέρους βλέπειν, εἰ βου-
 λομένῳ γε εἶη θεῶ, βλεφάροις λευκὰς τοῦντεῦθεν ἡμέρας ἐμὲ
 ξυνορᾶν.” ταῦτ' ἔλεγε καὶ ἅμα ἐμβριθεστέρῳ βραχίονι κατενεγ- 20
 κῶν τὸ ῥόπαλον τὴν ἐκείνου γενναίως ἐπάταξε κεφαλὴν. καιρία
 μὲν οὖν οὐκ ἐγένετό τις ἐκείνῳ τότε πληγὴ· ριφείσης δ' οὖν τῆς
 D καλύπτρας, γυμνῇ λοιπὸν περὶ ὤων ἐπεβοῦτο τῇ κεφαλῇ τοὺς ἐξαι-
 ρησομένους τῆς ἀφροῦς ἐκείνης καὶ αἰφνιδίου περιστάσεως. ἀλλ'.

20. ξυνορᾶν abundat, ut Boiv. observat.

servare; ipsum vero cum uno aliquo ingredi ad operis grati spectaculum. Ita quippe nec intus ab iis imminere sibi insidias credidit; nec foris, ab alienis forte seu a populo meditata: maximum enim stare pro foribus praesidium, suos illos stipatores. Sic ille, qui comprehendit sapientes in astutia eorum, mentem istius subvertit; quo facilius ipse sibi, et magis quam quivis extraneus, periculum conflaret. (VI.) Cum itaque esset ingressus, ac de iis quae agenda essent coepisset colloqui cum architectis, primus Raül, arrepto quem fors obtulit fuste (nec enim ullus suppetebat illic vinc-tis gladius) furiosum quendam et fanaticum induens morem prae metu ac desperatione in eum irruit haec vociferans. „Quousque tandem immanitatem tuam fax alma solis adspicere perstabit? Quousque divinum fulmen et ignei turbines, in aethere consopiti, supplicium tuum reservabunt? Sed tibi, o scelus, duorum alterum iam necessum est, ut aut mecum hac hodierna luce mortem oppetas; aut mortuo te, liberis exinde oculis intuear, si Deus velit, candidos dies.” Haec ait, et simul valentiori brachio clavam molitus illius caput strenue percussit. Non tamen lethale statim vulnus inflic-tum est. Cum autem capitis tegmen esset excussum, ille nudato iam ca-pite oberrans eos inclamabat, qui se ab subita illa repentinaque clade libe-

ἦν τὸ παράπαν οὐδεὶς, πλὴν ἑνὸς, ὃς εὐθὺς συμπλακεῖς τῷ A. C. 134
 'Ραοὺλ ἔπαιε τε καὶ ἐπαίετο· καὶ ἦν ὠθισμὸς ἐν ἀμφοτέροις μα- Imp. Io. Pa
 κρὸς, ὁπότερος ἂν ἀνέλοι τὸν ἕτερον πρότερος. ἀλλ' οὐδέτερος laeol. 4
 οὐδέτερον κίνδυνον ἐνεργεῖν ἐδυνήθη. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων,
 5 ἕτερος τῆς τῶν Παλαιολόγων σειρᾶς ἀθροὺν τῷ Ἀποκαύκῳ ἐπι-
 πηδᾷ, τὰ παραπλήσια λέγων καὶ δρωῖν τῷ προτέρῳ, καὶ ἅμα
 ἄλλος, καὶ ἐπὶ τούτοις ἕτερος· καὶ οὕτω, συνελόντι γάναι, E
 βιαίως ἐκεῖνος ἀπέρρηξε τὴν ψυχὴν, ἀπάσης ἔρημος βοήθειας,
 ὃ πάντα χρήματα παρὰ πάντα δαπανῶν τὸν βίον ὑπὲρ τοῦ μὴ
 10 βιαίᾳ χρήσασθαι τελευτῆ. (Z.) Ἐλαθε γὰρ ὡς ἔοικεν ἑαυτὸν,
 Θεοῦ μὲν ἀφαιρῶν τὴν πρόνοιαν, ἀνθρωπίναις δὲ προσαρτῶν
 ἐπινοίαις τε καὶ σπουδάσμασι τῆς πάρουσης τοῦ βίου διαγωγῆς
 τὰ ἐνέχυρα, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἄλλους διαβάλλων καὶ καθαιρεγνὺς F
 καὶ τοὺς ἐκείνων ἀφαιρούμενός βίους ἐπὶ σαθροῖς θεμελίοις ἐπε-
 15 τίθει τὰ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας ὀγκρώματα· παραπλήσιον ποιῶν,
 ὥσπερ ἂν εἰ προσητῆρας ἐκ γειτόνων ἀρπάζων μηδὲν αὐτῷ προσ-
 ἦκοντας ἀτοχειρία τὴν ἑαυτοῦ προφανῶς ὑφῆπτεν οἰκίαν. διὸ
 καὶ παραμίθιον μὲν ἢ ἐκείνου γέγονε τελευτῆ τοῖς τε διὰ πενίαν
 οὐκ ἔχουσιν ὅτω χρήσονται φαρμάκῳ πρὸς τὰς ἐπιούσας ὁμοίως
 20 τοῦ χρόνου τύχας καὶ κῆρας καὶ οἷς ἔφεσις τῶν κακῶς ὑπ' αὐ- P. 461
 τοῦ πραττομένων ἐκδίκησιν θεάσασθαι ἦν, πρὶν ἀπογνώσει σφᾶς
 δεδωκότας ἐν τι πεπονθῆναι τῶν ἀθεμίτων· καὶ ἅμα παιδευτή-
 ριον, ἐς τὸ σῶφρον τοὺς θρασυτέρους ἀνθέλκων, καὶ οἷς τὰ
 ἀτόλμητα ζῆν οὐδενὶ δέει τολμᾶται. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔοχε

rarent. Sed erat omnino nullus, uno excepto, qui, consortis statim cum Raule manibus, feriebat simul et feriebatur. Et hi quidem magno uterque nisu certabant, uter alterum interficeret prior. Sed neuter alteri periculum inferre poterat. Haec cum ita se haberent, de Palaeologorum catena alter statim in Apocaucum irrui, eadem ferme ac primus dicendo faciendoque, et confestim alius, atque etiam alius. Ita, ut paucis absolvam, violenta ille morte vitam abruptit, omni auxilio destitutus, qui omni sumptu per omnem vitam curaverat, ne violentum exitum sortiretur. (VII.) Non animadverterat scilicet, divinam a se tolli providentiam; in hominum autem consilii ac diligentia poni vitae huius tuendae certissimam rationem. Quamobrem cum alios crimineretur, et vinculis coërceret, et fortunis spoliaret, salutis suae praesidia vitiosis fundamentis imponebat; perinde ille agens, ac si igne non suo, sed ex vicinis raptο, suam ipse domum propria manu succenderet. Itaque illius mors solatium quidem iis fuit, quibus ob inopiam nihil supererat, quo tanquam remedio uterentur adversus temporum fortunam et calamitates, aequae ut antea subeuntes; item iis, qui vindicata illius malefacta videre cupiebant, antequam desperatione auctore nefas ipsi aliquod susciperent: documentum vero exstitit, quo audaciores, et ii qui nullo metu deterriti ea tentant, quae intentata esse oportet, ad sanio rem mentem revo-

- A. M. 6853 τὸν τρόπον. (H.) Πρὶν γε μὴν αἰσθῆσιν τοῦ δράματος ἐγγενέ-
 Ind. 13 B σθαι τοῖς ἔξω, δεσμὰ πάντα καὶ κλοιοὺς οἱ δεσμῶται ῥήξαντες
 V. 373 εἰς τὴν τοῦ πτώματος θείαν μετὰ πάσης ἐπεξέθειον ἡδονῆς, οὐ
 μείον διακοσίων ὑπάρχοντες· ὧν εἷς τις σκεπάρον τεκτονικῶ (ξί-
 φος γὰρ ἦμιστα παρῆν) τοῦ λοιποῦ τὴν κεφαλὴν ἀφελόμενος σώ-5
 ματος ἐπὶ τῆς ἐπάλλξεως ἔστησεν, ὥστε καταφανὲς γενέσθαι τὸ
 δρᾶμα καὶ πᾶσι τοῖς ἔξωθεν ἤδη παρὰ τὰ τεῖχη ποταμηδὸν εἰσ-
 ρέουσι δήμοις· ὡσθ' ὅσοι μὲν αὐτῶ κατὰ γένος ἢ καθ' ἑταιρείαν
 C εἶεν προσήκοντες μηκέτι πονεῖν ἀνήντα, πάσης τελείως σβε-
 σθείσης τοῦ ζῆν ἐκείνον ἐλπίδος· ὅσοι δ' ἀπεχθῶς εἶχον αὖ πρὸς 10
 ἐκείνον, τούτους δ' ἐρῶσθαι τὰς διανοίας, καὶ συμμαχεῖν ἔξω-
 θεν ἀδειῶς τοῖς ἔνδοθεν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας ἡγωνισμένοις.
 ἔπειτα διελόντες ἑαυτοὺς εἰς τάξεις καὶ μοίρας τὴν τῶν πυλῶν
 D ὁμοῦ καὶ ἐπάλλξεων διέλαχον φυλακὴν. (Θ.) Μέγιστον δ' ὁμως
 ὑπῆρχέ σφισιν ἐμπόδιον εἰς τὴν τῆς παραδόξου ταυτησὶ σωτη-15
 ρίας συντηρητικὴν ἑαυτῶν δύναμιν ἢ τε τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγ-
 καίων σπάνις καὶ ἢ τῶν ὄπλων τε καὶ τῶν ἀμυντηρίων βελῶν
 ἔνδεια. οὐ γὰρ εἶχον ὄθεν ἐκ τοῦ παραχοῆμα ῥῆστα κομίσονται
 τὰ τῆς χρείας, ἀπροσδόκητον σχεδιασάσης τῆς περιστάσεως τὸ
 πραχθέν. ὁμως τῆς νυκτὸς ἐπιούσης ἐκείνης, καὶ πάντων ἐκείνων 20
 E ἐν ζάλλῃ καὶ τρικυμίᾳ λογισμῶν ὑπαρχόντων μεγίστη, ἦκε τριήρης
 ἐκ τῶν Γαλάτου περὶ μέσας πον νύκτας, ἐκ τοῦ παραλλίου τεί-
 χους κομίζουσα τούτοις ἄρτον καὶ οἶνον, καὶ ὅσα τὸ τῆς ὥρας

carentur. Et haec quidem in hunc modum gesta sunt. (VIII.) Caeterum antequam foris quisquam tragoediam illam persensisset, ruptis omnibus et vinculis et catenis, maxima cum voluptate ad cadaveris spectaculum accurrere ii qui in carcere erant, haud minus ducentis. Ex quibus unus fabrili ascia (etenim ensis nullus praesto erat) caput, ab reliquis membris abscis- sum, super fastigiis murorum statuit; quo manifestum fieret illud facinus universae multitudini, quae extrinsecus iam propter muros torrentis instar confluebat; et ut ii quidem omnes, qui illum genere contingebant, aut aliqua societate cum eo coniuncti fuerant, labore irrito supersederent, extincta prorsus saluum illum habendi spe: quoscunque vero ille infensos habue- rat, ii animo confirmarentur, adessentque extrinsecus sine ullo metu iis, qui pro communi libertate certavissent. Deinde se in ordines et manipulos dis- tribuerunt, portarumque et propugnaculorum custodiam sortiti sunt. (IX.) At magno ipsis impedimento erat, quo minus illius insperatae salutis conser- vandae facultatem haberent, eorum quae ad victum necessaria sunt inopia, armorumque et telorum quibus se defenderent penuria. Non enim habebant, unde facile et e vestigio ea quae usui essent deveherent; cum ipsa occasio id quod perpetratum erat, minime praemeditatum, ex tempore suggessisset. Ea tamen quae sequuta est nocte, cum illi omnes in maxima perturbatione curarumque aestu versarentur, venit de triremibus Galataeis una, circa mediam ferme noctem, ab maritimo muro panem et vinum apportans, et

συνεχώρει στενὸν ἐδώδιμα, καὶ ἅμα ἐπαγγελίας καὶ φιλανθρω- A. C. 1345
 πους λόγους, καθ' ὁπότερον βούλονται δοῦν· εἴτε μένειν αἰρου- Imp. Io. Pa-
 μένοις κομίζειν ἐς τὴν ὑστεραίαν ὄπλα καὶ βέλη πολέμια· εἴτ' laeol. 4
 ἐκεῖθεν ἀπαλλάττεσθαι διὰ δέος, δέξασθαι προθύμως ἐς τὸ ἐν
 5 τοῖς Γαλάτου σφῶν αὐτῶν φρούριον, καὶ πᾶσαν περιποιήσασθαι
 σφισιν ἀσφάλειαν. ταῦτ' εἰπόντες ἐπανήσαν οἴκαδε, χρηστὰς
 ἐλπίδας μὲν τοῖς ἐντὸς τείχους καταλιπόντες, οὐκ εἰς χρηστὸν δ'
 οὐδ' ἐπείρας ἐληλυθυίας. πέμψασα γὰρ ἡ βασιλις Ἄννα (οὐ γὰρ
 ἐλελήθει τὸ γεγονός) ἀπέφραξέ τε καὶ ἀνεχαίτισε τὴν ἔφοδόν τε
 10 καὶ τὸν εἰσπλὸν τῆς κούφα μελλούσης ἐπιναί Λατινικῆς ἐς τὴν
 ὑστεραίαν δυνάμειος. (I.) Τοῦτο πρὸς ἀπόγνωσιν ἤγαγε τοὺς P. 462
 τειχίρεις ἐκείνους. οὔτε γὰρ ὄπλον ἦν σφισιν οὐδὲν φυλακτήριον,
 οὔτ' ἀσπίς, οὔτε τόξον, οὔτε βέλος οὐδὲν ἀμυντήριον· καὶ
 πρὸς γε τὸ τεῖχος ἔμεληθὲν ἐκ πολλοῦ διεξῶντος ἦν τὰ πλεῖστα
 15 μέρη τοῦ τε περιπάτου καὶ τῶν ἐπάλλξεων. τὴν μὲν οὖν νύκτα πᾶ-
 σαν ἐκείνην οὕτως ἐπ' ἐλπίσιν ἀμφισβητησίμοις ἐντὸς τείχους ἡ-
 λίσαντο, τὰς τε πύλας φυλάττοντες καὶ τὰ τεῖχη περιῶντες.
 ἔωθεν δ' ὡς εἶδον σύρφακα καὶ χυδαῖον ὄχλον, παρὰ τὸν γείτονα B
 συνιόντας ἐπὶ ὁδὸν θείας εἵνεκα, καὶ ἤμιστα συμμαχίας ἴστι-
 20 νοσοῦν, ἐξ ὧν γε ἠλπίκασιν· (ᾤοντο γὰρ, ἐπεὶ μισητὸς ὑπῆρχε τοῖς
 ὄλοις σχεδὸν Βυζαντίοις Ἀπόκανκος, ἅπαντας ἤξειν εὐθὺς, στα-
 σιάσαντας κατὰ τῶν ἀρχόντων καὶ βασιλέων, ἀπαλλάξαντος ὃν
 ὡς τύραννον ἐδεδίδεσαν·) ὡς οὖν ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων ἐώρων καὶ

quidquid ciborum illius tempestatis iniquitas concedebat: item promissiones
 et benigna verba, utrumlibet illi facere mallerent. Si enim manere ibi sa-
 tius ducerent, allatum iri postridie arma ipsis et tela hostilia: sin inde ob
 metum migrare destinarent, eos se alacriter in praesidium suum Galataeum
 recepturos, et omnem ipsis securitatem praestituros. Haec cum dixissent,
 domum redierunt, bona spe iis relicta qui intra murum versabantur, sed
 quae ad bonum exitum non pervenit. Siquidem imperatrix Anna, missis
 hominibus (nec enim eam id quod acciderat latuit) praecclusoque aditu, ad-
 ventum inhibuit appulsumque illius Latinorum manus, quae clanculum af-
 futura erat postridie. (X.) Ea res obsessos illos ad desperationem compu-
 lit. Quippe nec arma iis erant, quibus protegerentur, nec clypeus, nec
 arcus, nec ullum ad vim propulsandam telum. Ac praeterea neglectus pri-
 dem murus hiabat plerisque in partibus circumductae ambulationis et sum-
 morum propugnaculorum. Totam itaque illam noctem dubia spe intra mu-
 rum mansere, portas custodientes et moenia circumeuntes. Mane autem,
 ubi plebeiam faecem atque colluviem conspicati sunt, ad vicinum Hippo-
 dromum visendi studio, ac non (ut speraverant) ferendi ullius auxilii causa
 confluentem; (etenim arbitrabantur, eo quod omnibus fere Byzantinis odio
 fuisset Apocaucus, venturos statim omnes, seditione adversus magnates et
 imperatores mota eo, quem ut tyrannum metuerant, sublatò,) ubi itaque aliud

A. M. 6853 οὐ κατὰ γνώμην ἐχώρει τὰ δρώμενα, περὶ διαλλαγῶν ὠμίλων
 Ind. 13 **Κ**τοῖς ἔξωθεν πρὸς τῆς βασιλίδος ἰοῦσιν Ἀννης. καὶ τάχ' ἂν ἐγι-
 γνητό τι χρηστὸν ἐκείνοις, εἰ μὴ τινος δαιμονίου κεκώλυκε βασκα-
 νία. ἀλλ' ἐχρῆν, ὡς ἔοικεν, ἐν θεομηνιας καιροῖς μηδὲν ἀτόλ-
 V. 374 **μητον παρόφθῆναι τῶν ἀθεμίτων.** ἔσχε δὲ οὕτως. (I.A.) Ἡ τοῦ 5
 Ἀποκαύκου γυνή, τὸ ἐνδόσιμον πρὸς τῆς βασιλίδος Ἀννης λα-
 D **βοῦσα, προσκαλεῖται πᾶν τὸ Γασμουλικὸν, καὶ χρημάτων χορη-**
γία δαφιλεστέρα πείθει, τὰς τριήρεις αὐθημερὸν ἀφεμένους ἄπαν-
τας, ὄπλα δ' ἐκείθεν ἀνεληφότας καὶ βέλη πάντα, περιεληλυ-
θέναι πολιορκοῦντας τὸ τοῦ παλατίου ἐκείνου φρούριον, ἕως εἰς- 10
πηδήσαντας ἤβηδὸν τοὺς ἐντὸς ἀνελεῖν, τοὺς μὲν ὡς ἀνδρο-
φόνους, τοὺς δ' ὡς ἀνδροφόνους δήπουθεν ὁμόφρονας καὶ ὁμο-
στέγους. πρὸς δὴ τοιοῦτους φόνους ἀγοραίων καὶ ἀσυνέτων ἀν-
 E **δρῶν ὀπλίσασα δεξιὰς ἐκείνη χρημάτων ἀβραῖς (ὡς εἰρήκει-**
μεν) δεξιώσεισι καὶ οἴνου κρατήρων πολλῶν ξιμοφοεῖσθαι δίδωσιν 15
ἀφθόνως, ἴν' οὕτωςι τοῦ καθήκοντος ἐκστάντες λογισμοῦ μαι-
νομένων δίκην χωρῶσι πρὸς τὰς τῶν ἀνθρώπων σφαγὰς. ἐπεὶ δ'
οὕτω ταῦτ' εἶχε καὶ ὁ τοῦ ἡλίου δρόμος ἤδη τὰ μεσημβρινὰ
παρήλλαττε ὑψώματα, δραμόντες ἐκείνοι κύκλῳ τὸ φρούριον
περιέστησαν ἄπαν, ἀσπίσι καὶ ὄπλοις ἄπασι πεφραγμένοι, καὶ 20
 F **ἄπαν βέλος ἐκτεβόλον ἐν χεροῖν περιφέροντες, καὶ ὅσα θύρας ἀνα-**
μοχλεύουσιν ὄργανα καὶ κατασείουσι τείχη καὶ ἀποσπῶσι λί-
θους ἐκ θεμελίων· ὧν οἱ μὲν τὰ βέλη πέμποντες ἔξωθεν κατὰ

pro alio viderunt accidisse, neque ex sententia succedere res, de reconci-
 lianda gratia egere cum iis, qui ab imperatrice Anna advenerant: et nisi
 obstitisset genii alicuius mali invidia, fortasse aliquid boni ipsis exstitisset.
 Sed nimirum oportuit, in illis furoris divini temporibus, nihil sceleris in-
 tentatum omitti. Res autem ita se habuit. (XI.) Apocauci uxor, ab im-
 peratrice Anna licentiam cum impetrasset, Gasmulicam omnem turbam ad-
 vocat, et pinguioribus pecuniae largitionibus persuadet, ut cuncti triremi-
 bus ea die relictis, sumptisque inde armis et telis quaecunque inessent, pa-
 latii illius arcem obsidione cingant, quoad facta irruptione eos trucidant,
 qui intus versentur, nulli aetati parcendo; hos, ut homicidas; illos, ut ho-
 micidarum fautores atque contubernales. Ad eiusmodi caedem cum illa ho-
 minum circumforaneorum et stolidorum dextras armavissent liberali, ut dixi-
 mus, pecuniae erogatione; multis etiam vini poculis profuse eos ingurgitat,
 ut in hunc modum recta ratione excussi furentium instar ad homines iugu-
 landos ruerent. Cum in eo res essent, solis cursu meridianum iam verti-
 cem praetereunte, ruere illi et totam undique arcem circumsistere, clypeis
 armisque omnibus instructi, et omne missilium telorum genus manibus cir-
 cumferentes, eaque omnia instrumenta, quae aut ad portarum repagula con-
 vellenda, aut ad muros quatiendos, aut ad lapides e fundamentis emovendos
 valent. Ex his alii quidem foris magnam telorum vim ac densam veluti nu-

πλήθος καὶ δίκην βαθέων νεύων πάντας τοὺς ἔνδον τῶν ἐπάλ- A. C. 1345
 ξεων ἀπήλασαν ἐκ τοῦ παραχοῆμα, μηδὲν ὄφεινον ἔχοντας ὄπλον, Imp. Io. Pa-
 ἢ φυλακτήριον, ἢ δι' ὧν ἀμυνεῖται τις τὸν ἐπιόντα πολέμιον. laeol. 4
 οἱ δὲ τὰ ἐκμοχλευτήρια φέροντες ὄργανα, προσιόντες ἔξωθεν τὰ P. 463
 5 τε τείχη πολλαχόθεν διώρυττον καὶ τὰς πύλας ἀνεμόχλεον· ὡς
 ἐν πάνυ βραχεῖα καιροῦ ῥοπῇ, πολλῶν πολλαχόθεν τῶν εἰσόδων
 ἀνοιχθειῶν, πάντας ἕρδην εἰσρῆναι τοὺς πολέμιους. (IB.) Ἦν
 τότε ἰδεῖν τοὺς μὲν ἀθλίους ἐκείνους ἀφειδῶς ἀναιρουμένους καὶ
 πρὸς ἕρδην ἐκ τῶν χθῆς πεμπομένους δεσμῶν· τοὺς δὲ φόνου
 10 πνέοντας ἄνδρας ἐκείνους εἰς πολυειδεῖς καὶ ποικίλας σφραγὰς
 χρωμένους τοῖς ξίφεσι ξὺν πολλῇ καὶ μαυιῶδει τινὶ τῇ ὠμότητι B
 καὶ βαρβαρικῇ τῇ θρασυτήτι. γυμνοὶ μὲν οὖν ἀσπίδων οἱ τάλα-
 νες ὄντες ἐκείνοι καὶ ἄοπλοι, καὶ ἥμισυ διαφυγεῖν τὸν παρόντα
 δυνάμενοι κίνδυνον, οἱ μὲν ἤδη ἐκόπτοντο, οἱ δ' ἔξεχέοντο φεύ-
 15 γοντες σύνδυο καὶ σύντρεις καὶ κατὰ πλήθος, καὶ διὰ τῶν με-
 σοτοίχων καταρῥόοντες ἐς τὴν ἐχομένην τῆς Νέας μονὴν διμερι-
 ζοντό τε τὰς θείας εἰκόνας ἀντ' ἄλλου φυλακτηρίου παντὸς ἱε- C
 ροῦ· οἱ δ' ἐνεχειρίζοντο τὰ ἐπὶ τῆς θείας τραπέζης τῶν μυστη-
 ρίων ἱερὰ σκεύη, δυσωπήσειν οἰόμενοι τοὺς ἀναιδεῖς ἐκείνους καὶ
 20 μαυιῶδεις ληστὰς διὰ τῶν τοιούτων· οἱ δ' ἠγκαλιζοντο τὴν τε
 θείαν τράπεζαν καὶ τὸν ὑπὸ ταύτῃ στύλσκον· οἱ δὲ γυμνούμε-
 νοὶ τέλειον ἐθελονταὶ τὰ ἱμάτια πρὸ ποδῶν ἐρῥίπτουν, οἰόμενοι
 διὰ τῆς γυμνώσεως πρὸς οἰκτόν τε μαλάξιν τὸν φονικὸν ἐκείνων D

21. γυμνούμενοι Boiv. pro γυμνώμενοι.

bem iacientes repulere illos omnes derepente, qui summis in propugnaculis stabant, armis undecunque destitutos, tam iis quibus corpus protegitur, quam illis quibus ingruens hostis propulsatur. Alii vero tormenta muralia admovebant, propiusque accedentes passim et muros perfodiebant, et portas vectibus labefactabant; ita ut momento temporis, patefacto sibi multis in locis aditu, universi prorsus hostes irruperint. (XII.) Iam videre erat, infortunatos quidem illos effuse interimi, et ab hesternis vinculis ad tumulum transferri: istos autem sanguinarios viros ad multas variasque hominum caedes gladiis uti, cum immani et furiali quadam crudelitate barbaricaque licentia. Destituti itaque clypeis miserrimi illi, cum et inermes essent, et praesens periculum effugere minime possent, partim iam caedebantur, partim in fugam effundebantur bini ternique, et catervatim, ac per interiectos parietes in contiguam domum, quod est Neae monasterium, delabebantur; divinasque imagines inter se pro alio omni sacro phylacterio partiebantur. Nonnulli divinae mensae imposita apprehendebant sacra mysteriorum vasa; rati per ea iniectum iri pudorem protervis illis et furibundis latronibus. Alii amplectebantur et mensam ipsam sacrosanctam et subiectam basim. Quidam denique nudati prorsus vestimenta ante pedes ultro iaciebant, arbitrati, si nudarentur, mollitum iri misericordia crudelem illorum morem, qui

- A. M. 6853 τρόπον, αἰδεσθέντων ἕως τὴν κοινὴν τῆς φύσεως γύμνωσιν· καὶ
 Ind. 13 ἅμα μηδεμίαν τοῦ λοιποῦ πρόφασιν ὑποψίας λιπεῖν, τοῦ κρύ-
 πτεσθαι εἵνεκα Καίσαρος ἐν σφίσι νόμισμα, μηδ' ἄλλο τῶν πάν-
 των εἶδος κέρδους ἄξιον ἔχειν οὐδέν. δεινὰ γὰρ αἱ μὴ προμελε-
 τηθεῖσαι περιστάσεις ἐπινοίας πρὸς τὸ ἀκίνδυνον ἄλλοις ἄλλας
 αὐτοσχεδιάζειν, αὐτοφῶν διδάσκαλον τὴν περιῖσταμένην ἀνάγκην
 Ελαμβάνουσιν, ὅταν αἰφνίδιος θάνατος εἰς ἀπόγνωσιν σφᾶς ἀπε-
 V. 375 λαύνη βίου. (II.) Ἀλλὰ τὴν ἀναιδῆ καὶ θηριώδη τῶν ἀνδρο-
 φόνων ἐκείνων ὁρμὴν μαλάττειν ὅλως ὦραν οὐκ εἶχεν οὔτε δά-
 κρυα τῶν πασχόντων, οὔτ' ἦθος ἔλεινον, οὔθ' ὁ ἱερὸς ἐκείνος τό-
 πος, ἐν ᾧ σωτηρίας εἵνεκα κατεπεφεύγεσαν οἱ ταλαίπωροι·
 ἀλλὰ δίκην ἱερῶν ἐπὶ βωμοῦ τηρικαῦτα καὶ οὔτοι ξὺν οὐδενὶ κό-
 Fσμῶ πάντες ἐθύοντο, καὶ ῥύακες αἱμάτων ἐντεῦθεν τὸ θεῖον
 ἔβαπτον ἔδαφος· εἰκόναί τε θεῖαι καὶ ἐπιπλα, καὶ ὅσα τῆς
 θείας μυσταγωγίας σκευὴ παρῆν, ἀσμένως ἅπαντα καὶ ἀδεῶς ἐρ- 15
 ῥιπτοῦντό τε καὶ διηρπάζοντο· τὰ θ' ἱμάτια τῶν ἀνηρημένων οἱ
 πάντολμοί τε καὶ ἀναιδεῖς ἐκείνοι, πλουσίων αἱμάτων πλήρη, τῇ
 θείᾳ λαμβάνοντες ἐπετίθουν τραπέζῃ. πῶς ἂν δυναίμην ἀδακρυτὶ
 P. 464 καταλέγειν τὰ θρήνων μακρῶν καὶ δακρῦων ἄξια, ὅσα ἐπὶ τοῦ
 θείου τεμένους τότε τὴν ἔλεινὴν τραγωδίαν ἐκείνην βαρβαρικῶς 20
 καὶ ἀσμένως χορηγεῖν ἐξεγένετο; εἶθε ἦν ἀντὶ μέλανος εἰς δά-
 κρυα τὸν κάλαμον βάπτοντι γράφειν καὶ διηγείσθαι τῆς τόθ' ἡ-
 ἡμέρας τὴν συμφορὰν ἐναργέστερον, ὡς ἕκαστα πέπρακται. οὕτω

14. εἰκόναί barbāre pro εἰκόνας positum ait Boiv.

fortasse reverituri essent communem naturam oculis subiectam; tum etiam ut nulla amplius relinqueretur ratio suspicandi de se, quasi Caesareum aliquod numisma, aut aliud quidquam pretio aliquo dignum occultantibus. Plurimum enim valet inopinata calamitas ad suggerenda ex tempore alia aliis consilia, quibus se ipsos defendant a periculis, magistram habentes ipsam necessitatem urgentem, cum eos repentina mors ad vitae desperationem compellit. (XIII.) At insolentem et immanem homicidarum illorum violentiam mollire nec lacrymae afflictorum poterant, nec habitus miserabilis, nec sacer ille locus, ad quem infelices isti salutis tuendae causa confugerant. Sed victimarum instar super altari et hi quoque tunc foede mactabantur, et sanguinis rivi manantes inde pavimenta sacra tingebant; et sanctae imagines, et suppellex, et quaecunque aderant vasa, sacris mysteriis assignata, omnia facile et impune disiciiebantur ac diripiebantur. Quin et caesorum vestimenta audaces illi et inverecundi, cruore largo plena sumentes, divino altari imponebant. Sed quomodo ego siccis oculis narrare possim luctuosissima et uberibus lacrymis digna, quae illi tunc sacro in solo, tragoediam illam miserabilem adornantes, alacriter et barbāre designarunt! Utinam lacrymis pro atramento uti liceret, ut calamo intincto describerem illius diei calamitatem, dilucidiusque exponerem singula ut gesta sunt! Ita enim

γὰρ ἂν οἶμαι δακρῦσαι ἅπαντας ἐκ τοῦ ῥήστος Θερμῶς, οἴκτου A. C. 1345
 καὶ σπλάγγων φρυσιῶν ἐμπλησθέντας. ὁμοῦς εἶχεν οὕτω ταυτί. Imp. Io. Pa-
 καὶ τὸ μὲν ἄλλο πλῆθος, ὅσον ἐκ τοῦ σύρφακος ὕγλου κατὰ πο- B
 ταμοὺς συνέδροι, τὰς καλύβας τῶν ἐκεῖ μοναζόντων ἡνδραποδί-
 5 ζοντό τε καὶ διήρπαζον ἀδεῶς· καὶ αὐτὰς δ' οὖν μετὰ τῶν πα-
 σταδίων τὰς θύρας ἀναμοχλεύοντές τε καὶ διαμεριζόμενοι τοῖς
 χαμαιτυπείοις προσῆγον, ἀσελγείας μίσθωμα. οἱ δ' ἀναιδεῖς ἐκεῖ-
 νοὶ καὶ φόβου πνέοντες ἄνδρες, τῶν ἀνηρημένων τὰς κεφαλὰς
 ἔστι δ' ὧν καὶ τὰς χεῖρας ἐκτέμνοντες, περιήεσαν ἐπιδεικνύμενοι
 0 τε τὸ τῆς κακίας ἄγος, εἰς ἔκπληξιν τῶν ὁρώντων καὶ δέος, καὶ C
 πᾶσαν ἀγρίαν ἐμπιπλῶντες ἀνθρωπίνων αἱμάτων τε καὶ σαρκῶν.
 (I.A.) Καὶ ἦν μὲν θρηῶν καὶ δακρῦων ἄξια τὰ δρώμενα καὶ
 θέατρον ἀνόσιον τῇ βασιλευσύνῃ ταύτῃ τῶν πόλεων· οὐδεὶς δ'
 ἐτόλμα τοῖς ὁρωμένοις ἢ τοῖς νεκροῖς ἐκείνοις ἐπιδακρῦσαι καὶ
 5 στεναγμὸν ἀποδοῦναι, οὔτε τις τῶν φίλων, οὔτε τις τῶν συγγε-
 νῶν, οὔτε μὲν οὐδεὶς τῶν ἄλλως φίλοικτον ἐχόντων καρδίαν. ἔφε- D
 ροὶ γὰρ ὀφθαλμοὶ πυραπορενόμενοι συνήρπαζόν τε καὶ τὰ
 ἱμάτια περιδύοντες ἔπαιον ὡς ἐπιβούλους καὶ ἀντιθέτους Ἄννη
 τῇ βασιλίδι. πάντα γὰρ ἦν εὐφροσύνη λαμπρὰ τις καὶ τέρψις ἄθ-
 ῥητος ἐκείνη τὰ δρώμενα, καὶ πάνν τοι σφόδρα κατὰ γνώμης ἐν-
 τρούφημα· ὡς ἐντεῦθεν καὶ δέει μακροῦ συσχεθέντας τοὺς περι-
 στέλλειν κατὰ τὸν ἀνθρώπινον καὶ φύσει πρέποντα νόμον ἐθέ- E
 λοντας, ὁπόσοι κατὰ γένος καὶ φιλίαν τοῖς κειμένοις προσῆγον,

20. γνώμην conī. Boiv.

opinor expressum iri facillime a quocunq̄ue lacrymarum uberrimam vim,
 omnibus misericordia et naturali humanitatis sensu imbutis. Atqui haec ita
 se habuerunt. Et reliqua quidem omnis multitudo infimorum hominum, qui
 torrentis instar confluebant, degentium ibi monachorum cellulas expilabant
 ac nullo metu diripiebant, et ipsas cum postibus revulsas fores partiti libi-
 dinis pretium ad lupanaria portabant. Enimvero immanes viri, et sangui-
 nem spirantes, interemptorum hominum capita, quorundam et manus ab-
 scissas circumferendo, abominandum scelus ostentabant, stuporem et metum
 intuentibus quibusque incutientes, et omnes vias cruoribus carnibusque hu-
 manis implentes. (XIV.) Erant sane ea quae perpetrabantur lamentis et
 lacrymis dignissima; dirumque illud fuit huic urbium principi spectaculum.
 Nemo tamen ea intuendo flere, nemo illos qui mortui erant lugere audebat,
 aut gemitum edere, sive amicus, sive cognatione iunctus, seu quilibet alius
 animo ad misericordiam aliunde propenso. Oculi enim exploratores obam-
 bulabant; hi vero abripiiebantur, et vestimentis detractis feriebantur, ut
 insidiatores et Annae imperatrici adversantes. Quae enim tum fiebant, ea
 omnia ipsi summum gaudium, voluptatem inenarrabilem, et quales maxime
 volebat delicias afferebant. Itaque magno posthac metu cohibiti quicumque
 mortuos, quibuscum cognatione aut amicitia iuncti fuissent, sepelire pro
 gentium et naturae iure cupiebant, abstinere ab iis continuo, ne non so-

- A. M. 6853 ἀπέχεσθαι τούτων ἀπάσῃ σπουδῇ, μὴ μετὰ τοῦ ἀποτυχεῖν τῆς
 Ind. 13 βουλήσεως καὶ τοῖς ὁμοίοις δεινοῖς περιπέσωσι. τοιαῦτα γὰρ
 ἔφασκον εἶναι τὰ τῇ βασιλίδι ἐντεταλμένα, καὶ ἅμα ἀτάφους κατὰ
 θαλάττης ῥιφέντις τροφὴν ὀρνέοις καὶ ἰχθύσι γενέσθαι. ἀλλὰ
 τοῦτο μὲν οὐκ ἐτελέσθη, ἐνίων τὴν τοῦ λαοῦ κρανυγὴν καὶ τὴν
 Ἔντεῦθεν λοιδορίαν εἰς τὰς ἐκείνης ἀνευεγκόντων ἀκοάς, καὶ τὸν
 ἀναφρόμενον οὐκ ἀκίνδυνον θόρουβον. διὸ καὶ φιλοθέων ἐνιοί, δει-
 λίαν ἀποκρουσάμενοι πᾶσαν, ἄλλος ἄλλον ἄλλοθι τῆς μονῆς ἀνε-
 λόμενοι κατώρυσαν. τὰ δ' ἐπὶ τούτοις ἔστιν ἀκούειν διαρκέστε-
 ρον ἄλλων διεξιόντων. (IE.) Ἐπεὶ δ' ὁ ἐκ τῆς προτέρας συζύ-1
 P. 465 γου πρώτος Ἀποκαύκου υἱὸς ἐπίτροπος ἦν τηνικαῦτα Θεσσαλονί-
 V. 376 κης καὶ τὸν τοῦ πατρὸς φόνον ἀκήκοε, τὴν γνώμην εὐθύς εἰς
 Καντακουζηνὸν μεταθεῖναι κέκρικε δεῖν, καὶ ἅμα συμφέρειν εἰς
 ἔργον αὐτῷ τὰ τῆς γνώμης προενεγκεῖν. ὄθεν καὶ τρόπον λοιπὸν
 ἐξήτει, δι' οὗ Θεσσαλονικίην ἀν' αὐτῷ παραδοίῃ. προσεταιρισά-1
 μενος οὖν ὅποσον ἔκκριτον ἦν τῆς Θεσσαλονικῆς τὸν Ἀθηναῖον
 μιμῆται Πεισίστρατον καὶ τὴν Θεσσαλονικέων χειροῦται ἀκρό-
 Bπολιν, ἵν' ἐκεῖθεν ὡς ἐξ ὄρητηρίου τῆς κεφαλῆς κατατρέχον
 καὶ τὸ πᾶν τῆς πόλεως ἐκ τοῦ ῥήστου σῶμα κατάσχη. ἀλλ' οὐδὲν
 τῆς τοιαύτης ἀπώνατο ἐπινοίας. αἱ γὰρ τραγικαὶ κῆρες τοῦ πα-2
 τρός, μᾶλλον ἢ αὐτοῦ, τὰς παρούσας περιφανῶς ἀντέκρουον
 τύχας. διὸ καὶ δυοῖν ἡμερῶν μεταξὺ κηρύγματος γενομένου δη-
 μοτικῷ, πάντες ἐπεξέθεον κατὰ ποταμοὺς ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν,
 καὶ οὐ πρότερον ἐκεῖθεν ἀπέστησαν, πρὶν τὴν ἀκρόπολιν ἐκπο-

lum a voto aberrarent, sed in similem calamitatem ipsi quoque inciderent. Ea enim imperatricis mandata esse dictitabatur, quae et in mare insepultos illos proiici iussisset, praedae avibus ac piscibus futuros. Veruntamen id perfectum non est, cum populi clamorem et convitia hinc profecta, et surgentem non sine periculo tumultum, quidam ad illius aures retulissent. Quamobrem et homines aliqui religiosi, omni metu excusso, alius alium hac illac per totum monasterium sublatos humavere. Quae vero inde consequuta sunt, ab aliis tradita plenius accipi possunt. (XV.) Interim primus Apocauci ex prima uxore filius, cum Thessalonicae praeesset et violentam patris mortem rescivisset, animum ad Cantacuzenum statim transferendum sibi esse iudicavit; simulque expedire credidit, id quod in animo haberet, re ipsa praestare. Ex eo itaque coepit meditari, qua ratione Thessaloniam illi traditurus foret. Lectissimos igitur quosque Thessalonicensium socios sibi adiungit, et, Atheniensem illum imitatus Pisistratum, arcem urbis invadit, ut capiti incumbens, et inde tanquam ab statione excurrens, ipsum quoque civitatis corpus totum ex facili contineat. Sed nullum consilii huius fructum percepit. Tragica enim patris, potius quam ipsius, fata praesentem fortunam manifeste repellebant. Itaque biduum intra promulgato populari decreto, ad arcem omnes undarum instar accurrunt; nec prius inde

λιορκῆσαι, καὶ τοὺς ἔνδον πολέμου νόμοις ἀνδραποδίσασθαι, καὶ A. C. 1345
 τὸν τοῦ Ἀποκαύκου νεία σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ξίφει διαχορησαμέ- Imp. Io. Pa-
 νους ἀνὰ πάσας τὰς τῆς πόλεως πλατείας περιενεγκεῖν ἀπηνῶς C
 τὰς δυστηχεῖς αὐτῶν κεφαλὰς, εἰς ἔκπληξιν τῶν ὁμοιῶ βου-
 5 λανομένων.

ια'. Ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμε, τὸ τοῦ Βατάτζη δη- D
 λαδῆ Ἰωάννου· ὃς καὶ αὐτὸς ἀσήμεον γένους ὑπάρχων πλούσιος
 ἔξ ἀπογραφικῶν ἐγεγόνει ἐμποριῶν, ἄλλας ἔξ ἄλλων ταχὺ μειτῶν,
 καὶ παραλλάττων ἀεὶ τῶν εὐτελεστέρων τὰς μείζους. ὕφτι δὲ καὶ
 0 τὴν τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιτροπείαν χορήμασι μικροῖς ὠνησάμενος
 πρὸς τῆς βασιλίδος ἐκείσε πέμπεται Ἄννης. οὐ μάλᾳ δὲ συγχοῦ
 ῥνέντος χρόνου, πρὶν τὴν κερδαίνουσαν πῆραν ἐμβριθεστέραν E
 ὡς ἐβούλετο διαπράξασθαι, ἐκεῖθεν ἐκβάλλεται, τοῦ Ἀποκαύκου
 διάδοχον τὸν υἱὸν ἀποστεῖλαντος· ὃν τὴν τοῦ δήμου φορὰν πα-
 5 ρανάλωμα ξίφους ἐργουσαμένην μικρῶν δεδηλώκαμεν πρότερον.
 (B.) Οὗτος οὖν ὁ Βατάτζης, εἰς αἰσχύνης λόγον τὸ πρῶγμα θέ-
 μενος, καὶ λύπης μεστὸς γεγονῶς, προσεβόη τῷ Καντακου-
 ξηνῶ· καὶ ὀρηγήριον τὸ τῆς Θρακικῆς περιστάσεως ἔχων φρού- P. 466
 ριον συνεχεῖς ἐκεῖθεν ἐποιεῖτο τὰς ἐκδρομὰς· καὶ ἦν ἐς τὰ μά-
 λιστα φοβερός τε καὶ ὄλεθρος προφανῆς οἷς ἐπήγει καὶ καθ' ὧν
 ὠπλιζέτο, ἅτε δύναμιν ἔχων συγνήν ἐξ Ἀσίας, ἣν ἐκ Τροίας ἐξη-
 τηκότι πέπομην ὁ σατράπης Σουλμανῶν, γαμβρὸς ἐπὶ Θνηγατρὶ
 πρὸ βραχέος αὐτῷ καταστάς. (Γ.) Ἔως μὲν οὖν Ἀπόκαυκος ἔζη,
 Θεμῶς ἦν καὶ μάλᾳ τοι σφόδρα Βυζαντίοις λυπηρὸς ὁ Βατάτζης, B

18. Τεριστάσεως conī. Ducang. 24. Θεμῶς conī. Boiv.

absistunt, quam et arcem expugnent, et eorum, qui intus sint, belli iure
 potiantur. Demum Apocauci filio, cum iis quos secum habebat, trucidato,
 per omnes urbis plateas crudeliter circumferunt infelicia caesorum capita
 ad eos territandos, qui similia moliantur.

11. Sed me illud paene fugit, quod de Ioanne Batatze narrandum erat:
 qui et ipse cum ignobilis genere esset, dives ex apographicis negotiationi-
 bus evaserat, alias ex aliis subinde suscipiendo, et ab humilioribus ad maio-
 res semper transeundo. Novissime ipsius Thessalonicae praefecturam ma-
 gna pecuniae vi redemerat, atque illuc ab imperatrice Anna missus fuerat.
 Nec longo post tempore elapso, cum quaestuosam peram nondum ut vole-
 bat gravidam effecisset, inde erat eiectus, subrogante Apocaucō filium suum;
 quem et ipsum impetus plebis, ut paulo ante diximus, ferro absumpsit. (II.)
 Id Batatzes probrosum sibi duxerat, et dolore percitus ad Cantacuzenum
 desciverat; tum pro perfugio habens ditionis Thracicae castellum, continuis
 inde excursionibus factis, maxime metuendus evaserat. Nam quos armis
 aggrediebatur, iis certam perniciem afferebat, magnis ex Asia viribus ad-
 iutus; quas petenti ipsi ab urbe Troia mittebat Solymanus satrapa, cum
 quo ille paulo ante, data in matrimonium filia, affinitatem iunxerat. (III.)
 Quamdiu itaque vixit Apocaucus, acerrimus hostis ac permolestus Byzan-

- A. M. 6853 διὰ τὸν τοῦ Ἀποκαύκου παῖδα δηλαδὴ καὶ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς
 Ind. 13 ἐπιτροπῆς ἀπεχθῶς διακείμενος πρὸς αὐτόν. ἐπεὶ δ' Ἀπόκαυκος
 μὲν ἐξ ἀνθρώπων ἦν, ἀγώνισμα ξίφους γενόμενος, καὶ ἔδει Βυ-
 ζαντίοις ἀνδρὸς θερμοτέρου καὶ δραστήριον ἐπιεικῶς ἔχοντος
 φρόνημα, γράμματα ἐφοῖτα συχνὰ πρὸς τῆς βασιλίδος Ἀννης
 V. 377 αὐτῷ, μακρῶν δωρεῶν καὶ ἀξιομάτων ἐπαγγελίας κομίζοντα, εἰ
 C βούλοιο διάδοχος ἐλθὼν καταστῆναι καὶ βουλῆς καὶ τρόπων καὶ
 δόλων Καντακουζηνῶ. ταῦτα τὴν ἐκείνου διάνοιαν ἔθραυσε, καὶ
 τὴν γνώμην μετήνεγκεν· καὶ τοῦ καιροῦ καθάπερ ὀστράκου μετα-
 πεσόντος, πλείω τὴν συμμαχίδα δύναμιν ἐκ Περσῶν μετεπέμ- 1
 πετο· καὶ συχνὰ κατατρέχων ἐδήμον καὶ ἔκαε τὰς τῷ Καντακου-
 ζηνῶ προσηδόντηκας χώρας καὶ πόλεις, καὶ τὰ τῶν Βυζαντιῶν
 ἔπειθε ῥᾶστα φρονεῖν, τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην διαδιδράσκειν
 D ἐθέλοντας. (A.) Ἄλλ' οὐδ' αὐτὸς τῆς τοιαύτης ὤνατο σπουδῆς.
 ἐπεὶ γὰρ ὁ Καντακουζηνὸς τὴν διαστροφὴν καὶ μετάθεσιν τῆς τοῦ 1
 Βατάτζη διακήκοε γνώμης, τάχιστα συνέστειλεν εἰς τὰ φρούρια
 πάντας καρποὺς ὁμοῦ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς βοσκήμασιν,
 ἐπειπὼν, ὡς εὐρήσει τὰς τῆς ἐπιτορκίας ἐκτίσεις πρὸς τοῦ ἐπιτορ-
 κουμένου θεοῦ· ὡς ἐντεῦθεν ἐλθόντα μετὰ τῆς Περσικῆς δυνά-
 μειος Βατάτζην ἐρήμοις τε ἐντυγχάνειν οἰκητόρων ταῖς χώραις 2
 E καὶ ταῖς πόσιν ἀνευ βοσκημάτων, καὶ λιμῶν διὰ ταῦτα πιεζομέ-
 νους ἐπάγεσθαι Πέρσας. ταῦτα παρὰ τὰς ἐπαγγελίας καὶ τὰς
 ἐμβριθεῖς ἐκείνας ἐλπίδας θεασαμένοις τοῖς βαρβάροις ἄχθε-

8. Post δόλων Boiv. excidisse putat τοῦ Ἀποκαύκου κατὰ τοῦ.

tinis Batatzes fuit, ob subrogatum videlicet Apocauci filium et ademptam sibi praefecturam ipsimet Apocauco infensus. Ubi autem Apocaucus, ferro interemptus, e vivis excessit, cum indigerent Byzantini viro acri et eo, cuius animus esset ad quidlibet audendum promptissimus, frequentes ad illum Annae imperatricis litterae perlatae sunt, per quas magna ei munera magnaetque dignitates promittebantur, si vellet et consiliorum et morum et fraudum successor Apocauco existere. Ea illius animum fregere. Itaque mutata sententia, converso tesserae instar rerum statu, maiora arcessit Persarum auxilia; crebris incursionibus vastat et incendit regiones et urbes, quae ad Cantacuzenum desciverant; et facillime eas impellit, si urgentem necessitatem effugere velint, ut Byzantium partes sequantur. (IV.) Sed nec ipse fructum ullum ex hac molitione percepit. Ubi enim perversam et mutatam Batatzae sententiam Cantacuzenum audivit, statim fructus omnes cum hominibus ac bestiis coëgit intra castella; tum illum dixit luiturum periuriorum poenas numini periuriis offenso. Batatzes itaque, Persicis cum copiis mox adveniens, vacuas cultoribus regiones et sine bestiis pascua invenit; atque hinc factum, ut Persae, quos ducebat, fame laborarent. Quod cum barbari contra promissa, contra uberrimas illas spes, pati se viderent,

σθῆναί τε ἐξεγένετο καὶ ἀποκτείνουσι τοῦτον ἐς Καντακουζην- A. C. 1345
 νὸν τὴν ταχίστην μεταθεῖναι τὴν γνώμην ὁμοῦ τῇ χειρὶ. τοῦτο ^{Imp. Io Pa-}
 δὴ βουληθεῖσι καὶ πέπραχται παραχρῆμα· καὶ τοῦ δεινοῦ καὶ ^{laeol. 4}
 προσάντους ἐς τὸ δεξιὸν τε καὶ εὐμενέστερον τὰ τῆς τύχης ἔρῃει
 5 τῷ Καντακουζηνῷ, τοσούτων ἐχθρῶν ἀπονητὶ οἷον ἐξ αὐτομάτου
 φάναι καταστροφόμενων.

aegre tulerunt; istoque occiso, animum statim et vires ad Cantacuzenum transtulerunt. Quod ubi semel decretum, continuo et perfectum est; coeperuntque ab adversa infestaque fortuna melius iam et felicius ire Cantacuzeni res, tot hostibus nullo labore et suapte quasi confectis.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΕ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS QUINTUS.

ARGUMENTUM.

Crales, Romanis dissidentibus, inualescit. Urbes multas invadit. Serphas ipsas ad deditionem subigit. Romanum se imperatorem pronunciat. Imperium cum filio partitur. Quantam eo tempore Cantacuzenus Thraciae partem tenuerit. Thracia Persarum incursionibus crebris vastata. Cantacuzeni inopia: item Byzantinorum. Anna imperatrix pessime res administrat. Sacris imaginibus non parcit. Divites vexat. Ex ipso S. Sophiae templo abreptos in vincula coniicit. Galataei profugos excipiunt. Asyli ius vetustissimum: apud omnes gentes sanctum et inviolatum: a Christianis neglectum. Eversa ecclesiae dogmata. Ob eas causas templum subita ruina deformatum (Cap. 1). Templum sanctae Sophiae, qua parte orientem spectat, collapsio hemisphaerio dehiscit. Eius cladis magnitudo verbis amplificata. Civium concursus et comploratio. Ipsorum nobilium, ac inprimis foeminarum in exportandis ruderibus pia sedulitas. Substructa ab imperatore Andronico fundamenta ruinam sistunt. Rei Byzantinae status miserrimus. Lacedaemonii post Leutricam, Romani post Cannensem pugnam, mulieribus aurum interdixere. Byzantini cur vestibus pullis passim uti coeperint. Deus hominum morbis lente medetur. Facilius aedificat, quam destruit (2). Imperantium culpa excusantur, rerum causis ad arcanam Dei providentiam relatis. Cantacuzenus nimium supplex et abiectus in epistolis. Multum sibi et reipublicae obsuit cunctando. Quosnam viros maxime imitari debuerit. Gregoras epistolam eius selectam prolaturus, qua fide eam exhibiturus sit, docet. Epistola ad patriarcham. Scripta fuit rubris litteris, ipsius Cantacuzeni manu. Recisa sunt, quae ad rem minus pertinebant. Caetera ornatus enuntiata (3). Patriarcha minore tandem fastu respondet. Sese et Cantacuzenum partim excusat, partim damnat. Rebus lapsis succurrendum censet. Pacem suadendo Annam offendit. Huius in Cantacuzenum et Irenen odium, ex zelotypia natum; fons malorum omnium. Patriarchae tamen et totius curiae Byzantinae gravior quam Annae culpa (4). Cantacuzenus Selybriam in deditionem accipit. Orestia de Hierosolymitano patriarcha coronatur. By-

zantium clandestinis molitionibus conatur invadere. Hyrcanum, Bithyniae satrapam, generum adsumit. Anna quoque Persica auxilia arcessit. Barbari acciti praedas agunt. Captivorum ingens numerus. Animus Augustae durus et immitis. Persae Romanos viae socios ac duces dari sibi frustra postulant. Pace cum Cantacuzeno facta domum redeunt. De cometa, qui superiore anno apparuerat (5). Nobiles Genua exacti, classe instructa, Chium improvise adoriuntur. Chii se et moenia sua strenue defendunt. Commeatu interclusi dedunt se hostibus. Idem et Phocaeenses faciunt. Phaceolatus imperatorias triremes armat. Duas Latinorum naves capit. Galataei, ea re offensi, ab advehendo frumento statim abstinent. Receptis rebus suis, redeunt in gratiam cum Byzantiis. Phaceolatium minis terrent, qui idcirco stipatores circa se habere cogitur (6). Augusta implacabilis; patriarcham dignitate spoliare statuit, idque per Palamitas, ob rescissum Tomum illi infensos. Palamam iam pridem carcere incluserat. Quasnam ob causas. Eodem adversus patriarcham adiutore utitur. Magnae inde rixae et dogmaticae altercationes. Gregoras patriarcham inter et Palamam arbiter constitutus. Novas opiniones damnat. Augustam offendit. Sententiam scripto tradere iubetur. Ea occasione data, novos doctores refellit. Gregorii Nazianzeni verba opponit: item Basilii Magni. Non ideo reprehendendus, quod victoriam de adversariis non reportaverit. Immo constantiae et religionis ergo laudandus. Exulaturus fortasse, nisi Cantacuzenus Byzantium interea cepisset (7). Cum Phaceolato clam agitur de introducendo in urbem Cantacuzeno. Phaceolatus, aucto stipatorum suorum numero, rem aggreditur. Cantacuzenum urget. Diem condidit. Urbis portas noctu reserat. Cantacuzeni incruentus ingressus. Palatio exclusus in proximo diversatur. Annus et dies captae ab eo urbis. Augusta, infirmis viribus, ferox et contumax: Galataeos auxilio vocat. Aequissimas pacis condiciones proterve respuit. Galataeorum triremes duae suppeticas ei veniunt. Repelluntur. Cantacuzenus alteram et tertiam legationem mavult mittere, quam vim facere. Eisdem legat, qui biennio ante ad eum missi venerant. Iubet meminisse, quae tum praedixerit. Legati re infecta redeunt. Cantacuzeni mira clementia. Milites, eo inscio, palatium oppugnant. Maritimam partem capiunt. Revocantur. Annae anxietas. Legatio superba. Extremum discrimen. Pacem oblatam vis tandem accipit (8). Quicumque in palatio victi tenebantur, liberi omnes dimissi, solo patriarcha excepto, cuius res altius repetuntur. Eius apud Annam auctoritas summa. Palamas, ob novas opiniones, non quia Cantacuzeno faveret, in vincula coniectus. Ut patriarcha Augustam a se alienaverit. Ut haec adversus eum cum Palamitis conspirarit. Episcopis dies indicitur ad abrogandam patriarchae dignitatem. Interim Anna aegrotat. Convalescit. Diem episcopis rursus indicit. Tabellas, per quas officii admonetur, a confessore oblatas, rumpit. Ipsum, minacibus verbis correptum, domo exigit. Patriarcha absens et inauditus damnatur. Synodum mensa sumptuosa et immodesti risus excipiunt. Ea ipsa nocte Byzantium captum. Cantacuzenus, ne aut Annae eautius filio incommodet, palatio cedit. Domicilium sibi constituit circa Alexii triclinium. Qualem se erga patriarcham gesserit. Cum monasterio primum includit; deinde Didymotichum ablegat. Ea omnia Gregoras aliis relinquit accuratius narranda. Ipse ad propositum redit (9). Quibus artibus Palamitae Annam simul et Cantacuzenum sibi mancipaverint. Palamas, cum se ipsum non posset, patriarcham fecit Isidorum, Monembasiae episcopum electum. Huius erga Palamam merita. Episcopi plerique patriarcham novum iubent anathema esse, haud impune. Ut undecunque in eundem ab orthodoxis scripti et Byzantium missi anathematismi fuerint (10). Cantacuzenus et Isidorus mutam sibi operam ad summos honores adipiscendos praestant. Cur ille iterum inauguratus. Cur ea res non in S. Sophiae templo, sed in Blachernensi, celebrata sit. Duorum imperatorum et trium Augusta-

rum sedilia. Pompa equestris. Solennis e palatio prospectus. Epulae. Stannea et fictilia vasa. Corium inauratum et gemmae vitreae in diadematis ac vestimentis. Tantae inopiae causa duplex. Pecunias ab iis qui aerarium exhausserant Cantacuzenus non repetit; incertum, utrum lenitate, an timiditate. Suorum postulata et querelas ut eluserit. Eius filia Helena Ioanni Palaeologo nubit (11). Isidorus patriarcha pronunciatum a decessore suo in Cantacuzenianos anathematismum abrogat. Risum et indignationem movet, qui reus sit, et alios absolvat. Episcopus eligit rudes et indoctos. Palamas Thessalonicae episcopus ab eo ordinatus eiusce urbis ingressu prohibetur. Gregoras ecclesiasticarum rerum fusiorem expositionem aliis relinquit (12).

A. M. 6853

Ind. 13

A. C. 1345

Imp. Io. Palaeol. 5

P. 467

α'. Κράλη δὲ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμόνι κόρος οὐκ ἦν, ἐντρο-

φῶντι ταῖς Ῥωμαίκαῖς κατ' ἀλλήλων καὶ δι' ἀλλήλων στάσεις,

καὶ καιρὸν εἶναι λογιζομένῳ προσήκοντά μάλιστα τοῦτον αὐτοῦ

τῆ πλεονεξία καὶ δώρων τῆς τύχης τὸ κράτιστον. διὸ καὶ καθά-

περ φλόξ ἐπήει καὶ ἐπενέμετο διηλεκῶς τὰς πρόσω πόλεις καὶ χώ-

ρας Ῥωμαίων δουλούμενος, μηδενὸς ὄντος, ὅτῳ ἂν ἀνθίστασθαι

βῆ ταῖς τοιαύταις αὐτοῦ γε ὁρμαῖς. Βυζαντίοις μὲν γὰρ πολλῶν δι'

V. 378 ἐφέσεως μᾶλλον ἦν, καὶ σιωπῶσι καὶ ἐκλαλοῦσι, προδεδόσθαι

οἱ μέχρι Χριστουπόλεως ἅπαντα, ἢ Καντακουζηνῶ προσγενέσθαι

κτίσασθαι. Καντακουζηνῶ δὲ τοῦτο μὲν ἀβούλητόν ὄλωσ ἦν · 10

περισπωμένῳ δ' ὁμως ἐς τὰς ἐκ τῶν ὁμοφύλων μάχας καιρὸς

ὑπερμαχεῖν οὐκ ἐνῆν. διὰ δὲ ταῦτα καὶ πλὴν Θεσσαλονίκης

ἅπαντα μέχρι στενῶν Χριστουπόλεως ἐκείνῳ δεδούλονται · μεθ'

C ὧν καὶ Σεδῶν ὑπάρχει τὸ μέγα τε καὶ θαναμάσιον ἄστν, λιμῶ

καὶ πολιορκία μακροῦ προδοθέν καθ' ὁμολογίαν, δυοῖν ἀμυχανοῖς 15

ἐχθροῖς. (B.) Ἐντεῦθεν ὁ Κράλης μελλῶν ἐαυτοῦ καταστάς

καὶ δαψιλεστέραν ἐαυτῷ πορίζόμενος τὴν ὄφρὸν (ᾗετο γὰρ οὐδὲ

τῶν μέχρι Βυζαντίου λειπομένων Ῥωμαίοις ἀνθέξειν οὐδὲν πρὸς

1. Crali autem Triballorum principi, seditionibus iis, quibus Romani inter se et adversus se invicem saeviebant, ad delicias abutenti, satis nondum erat. Nempe is opportunum illud cupiditati suae tempus et donum fortunae esse ducebat longe maximum. Pervadebat igitur flammae instar, et continenter populabatur subigebatque obvias quasque Romanorum urbes et regiones; quod nemo esset, cui illos impetus reprimere vacaret. Byzantinis enim, et tacitis et confitentibus, optatius multo erat omnia illi Christopolin usque prodi, quam Cantacuzeno acquiri. Cantacuzeno autem omnino quidem nolente id fiebat; civilibus tamen bellis distracto propugnare non licebat. Ea propter omnia ab illo, Thessalonica excepta, Christopolin usque subacta sunt. Atque in iis ipsae etiam Serrhae, magna illa et praeclara civitas, fame et longa obsidione, duobus sane molestissimis hostibus, ad deditioem compulsae. (II.) Ex eo Crales supra se ipsum evectus sumptoque inde grandiori supercilio (nihil quippe eorum, quae Byzantium usque Romanis supererant, viribus suis et supremae potestati restitutum arbitra-

τὴν ἐκείνου ῥώμην τε καὶ ἡγεμονικὴν ἀρχὴν) βασιλεία Ῥωμαίων^{A. M. 6853}
 ἑαυτὸν ἀνηγόρευσε, τὴν τε βάρβαρον δίαιταν ἐς τὰ Ῥωμαίων^{Ind. 13}
 ἡμειψεν ἤδη καὶ καλύπτρα καὶ πάσαις στολαῖς διασήμοις, ὁπό-^{A. C. 1345}
 σαι τῇ μεγάλῃ ταύτῃ γε προσήκουσιν ἀρχῇ, περιφανῶς ἐχρήσατό ^{Imp. Io. Pa-}
 5 τε καὶ χρῆται γε μέχρι καὶ ἐς ἐμέ. ἤδη δὲ καὶ πρὸς τὸν υἱὸν τὴν ^{laeol. 5}
 ὄλην ἡγεμονίαν ἐνειμάτο· καὶ τῷ μὲν ἄρχειν παρέσχε, κατὰ τὰ
 εἰθισμένα τοῖς Τριβαλλοῖς, τῆς ἐκ τε κόλπου τοῦ Ἰονίου καὶ
 αὐτῷ Ἰστροῦ τοῦ ποταμοῦ μέχρι τῆς τῶν Σκοπίων πόλεως, ἧς καὶ
 ποταμὸς Ἀξιὸς ἕνωθέν ποθεν μέγιστος κάτεισι παραψαύων ἡγε-
 10 μονίας· ἑαυτῷ δ' αὐτῶν ἐκεῖθεν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν καὶ πόλεων,
 κατὰ τὴν εἰθισμένην Ῥωμαίοις δίαιταν, ἄχρι καὶ ἐς τὰ περὶ Χρι-
 στούπολιν τῶν παρόδων στενά. τὰ γε μὴν ἐκ τῶν τοιούτων στε-
 νῶν ἄχρι Σηλυβρίας καὶ Δέρκου πάντ' εἶχεν ἤδη Καντακουζην-
 νὸς ὑποχείρια, πλὴν Χερρόνησου. (Γ.) Περσικαὶ δὲ δυνάμεις,
 15 ἐξ Ἀσίας δι' Ἑλλησπόντου πᾶσαν ὥραν διαπεραιούμεναι, καθά-
 περ ἐξ οἰκείων ἐς οἰκείας νομᾶς καὶ ἐπαύλεις, συγνάς ἐποιοῦντο
 νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τὰς θηριώδεις ἐφόδους κατὰ τῶν Θρα-
 κικῶν πόλεων, νῦν μὲν αὐτονομία χρώμενοι ληστρικῇ, νῦν δὲ
 συμμαχεῖν προσποιοῦμενοι Καντακουζηνῷ. ὅπως δ' ἄρα ἦν, ἐνό-
 20 σουν αἱ πόλεις καὶ μάλᾳ πονήρως εἶχον Ῥωμαίοις πᾶσι τὰ πρά-
 γματα. οὔτε γὰρ ὑποζυγίων, οὔτε ποιμνίων οὐδὲν τοῖς ταλαιπώ-
 ροις Θραξίν ἐλλείπτο, οὔτε βοῶν ἀροτήρων οὐδέις, δι' ὧν οἱ
 γεωργοὶ τὰς τῆς γῆς ἀναμοχλεύοντες αὐλάκας τὸν ἡμερήσιον
 καὶ ἀναγκαῖον ἐκπορῶνται δασμὸν τῇ γαστρὶ. κἀντεῦθεν ἀσπό-

20. πᾶσι Βοῖν. pro παῖσι.

batur) Romanum imperatorem ipse se pronunciauit, et vivendi genus a barbarico ad Romanum morem transtulit, tiaraque et omnibus, quae magni huius imperii propria sunt, insignibus palam usus est, et ad hoc usque tempus utitur. Iam vero et cum filio totum imperium partitus illi quidem, ut secundum Triballorum instituta imperaret, ea regione cessit, quae ab Ionio sinu et Istro flumine ad Scopiorum usque urbem pertinet; quam provinciam maximus fluvius sursum alicunde praeterlabitur Axius: sibi vero Romanas regiones et urbes, Romanis institutis regendas, illinc usque ad Christopolitanae fauces reservavit. Quae autem ab illis angustiis ad urbes usque Selybriam et Dercum occurrunt, ea iam omnia Cantacuzenus subegerat, Chersoneso excepta. (III.) At Persae ex Asia per Hellespontum quacun- que tempestate, tanquam ab suis ad suas possessiones et sedes advecti, noctu atque interdium, ferarum instar civitates Thraciae adoriebantur: nunc latronum licentia utendo; nunc se Cantacuzeni copias auxiliarias simulando. Sane ut ut erat, laborabant urbes, et cum omnibus Romanis pessime agebatur. Nihil enim iumentorum, nihil pecorum miserrimis Thracibus reliqui erat; nihil ex bubus aratoribus; quorum opera agricolae, perrupto terrae gremio, quotidianum et necessarium parant faucibus vectigal. Cum itaque

- A. M. 6853 *ρον τε καταλελειμμένης τῆς γῆς καὶ ἀνθρώπων ἐρήμιον παντά-*
 Ind. 13 *πασι, καὶ τὸ ὄλον εἰπεῖν θηριώδους, ἀπορία χρημάτων ἐμάστιζε*
 D *μὲν ἱκανῶς τὸν βασιλέα Καντακουζηνόν, περιϊόντα Θράκην·*
ἐμάστιζε δ' οὐχ ἤττον καὶ Βυζαντίους, τῆς βασιλίδος Ἄννης και-
ριον οὐδὲν περὶ τῶν πραγμάτων μελετᾶν οὐτ' εἰδυίας οὐτ' 5
ἐθελούσης διοίκησιν· ἀλλ' ἀφαιρουμένης μὲν τὸν τῶν ἱερῶν εἰ-
κόνων κόσμον ἀνέδην, καὶ ὃν μὲν ἐκποιουμένης, ὃν δὲ χωνεῖα
 E *παρὰ πεμπούσης· προφάσει μὲν διὰ τὴν ἐς τὰ κοινὰ χρεῖαν, τὸ*
δὲ πλεῖστον εἰς ἑαυτῆς ἴδιον κέρδος. (Δ.) Ταῦτα δ' ἐργαζο-
μένη οὐδὲ τοῦ κακουργεῖν ἀπέσχετο τοὺς ἐνδόξους, καὶ ὅσοι 10
χρημάτων οἰκείων περιουσίᾳ προὔχον ἐδόκουν. δι' ἃ δὴ καὶ ἐς τὸ
μέγα καὶ περιβόητον ἱερὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ἀσύλον πάλαι
καταφυγῆς κεκτημένον προνόμια, καταφεύγοντας ἀπέσπων φεῦ
 F *Ἰάπηνως, καὶ πάσαις ἀπεώθουν χερσὶν εἰς εἰρκτὴν καὶ λήθης*
ἅπαν φάναι φρούριον· ὡς ἀναγκασθέντας ἤδη λοιπὸν τοὺς τα-
 V. 379 *λαιπώρους (ἐφευρετικὸν γὰρ εἶναι φασὶ τὴν ἀνάγκην) ἐς τὸ τοῦ*
Γαλάτου καταφεύγειν φρούριον, τῆς περιστάσεως τοῦτο μηχαν-
νησαμένης ἐξ αὐτομάτου φρούριον ὀχυρὸν καὶ ἱερὸν τινα ἄγκυ-
ραν καὶ ἄσυλον ὄντως καταφυγὴν. καίτοι καὶ βαρβάροις καὶ
Ἑλλησι, καὶ πάσῃ γῇ καὶ θαλάσῃ, καὶ πάσαις ἡγεμονικαῖς 20
 P. 469 *ἐξουσίαις, εἰθισμένον αἰεὶ δι' αἰῶνος οἴκτου καὶ σπλάγγνων τοι-*
αῦτα κεκτῆσθαι δέλματα. Χριστιανοῖς δ' οὖσιν ἡμῖν, καὶ νῦν
μάλιστα χρῆζούσι τῆς ὁμοίας πρὸς Θεοῦ τυγχάνειν συμμαχίας,

5. μελετᾶν em. Boiv. pro μελετῶν. 11. περιουσία Boiv. pro πα-
 ρουσία.

ex eo terra inculta remansisset, et colonis omnino vacua, ac prorsus (ut ita dicam) fera, Cantacuzenum imperatorem, regiones illas circumeuntem, non mediocris flagellabat pecuniae inopia; nec minor Byzantios, cum imperatrix Anna nihil circa rerum administrationem opportune statuere aut posset aut vellet; sed sacrarum imaginum ornamenta licentius detraheret, et alia venderet, alia ad aurificem mitteret; specie quidem, ut in usus publicos impenderet; at maxima ex parte, ut in rem suam converteret. (IV.) Haec porro cum faceret, ne tum quidem ab vexandis iis abstinebat, qui illustriores erant, aut rei familiaris copia abundare videbantur. Quocirca et eos, qui ad magnum celeberrimumque S. Sophiae templum, inviolati iamdiu perfugii privilegiis ornatum, confugissent, avellebant heu crudeliter ac totis viribus in carcerem et in quamlibet (ut ita dicam) Oblivii arcem detrudebant. Coacti itaque miseri (etenim ingeniosum quiddam esse necessitatem ferunt) ad Galataeum castellum confugiebant, ipsa videlicet calamitate suapte illud sibi providente, praesidium firmum et sacram quandam ancoram et inviolatum vere perfugium. Atqui et barbaris et Graecis, et omni terrae ac mari, et omnibus imperiis ab omni aevo moris fuit, ut misericordiae et affectus talia apud se haberent exempla. A nobis vero, qui et Christiani sumus, et nunc maxime simili numinis auxilio indigemus, illud inter-

ἀπείρηται τε καὶ παραλέλυται. (E.) Οὐ μόνον δὲ, ἀλλ' ὡσπερ A. C. 1345
 κάλω ραγέντος καὶ δόγματα τῆς ἐκκλησίας ἀνατέτραπται, καὶ Imp. Io. Pa-
 θεῖοι πατέρων κανόνες συγκέχρυνται καὶ πεπάτηνται. δι' ἃ δὴ καὶ laeol. 5
 αὐτὶ τοῦ ναοῦ τὸ κάλλος ἠκρωτηρίασται, καὶ ἐς τὸ ἔδαφος ἔθ-
 5 ῥίπται· δεικνύντος οὕτως προφανῶς τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῶν φαι-
 νομένων τὴν τῶν οὕτω παρανομομένων ὑπερβολὴν, καὶ οἶον
 τὴν μέλλουσαν προαναφωνοῦντος καὶ ἀπειλοῦντος ἐκδίκησιν. καὶ
 μοι δοκεῖ διὰ τοῦτ' ἄνευ σεισμοῦ καὶ περικλονήσεως γῆς γεγενῆ-
 σθαι τὸ πάθος τοῦτ'.

10 β'. Ἐσπέρα μὲν γὰρ ἦν ἡδὴ καὶ οὐρανὸς αἴθριος, περὶ που C
 τὰ μέσα τῆς νυκτὸς, ὅτε πᾶσι μὲν ἀνθρώπων ὀφθαλμοῖς βαθεῖς
 ληνοβατοῦσα κίρνησι τοὺς ὕπνους ἢ τῆς νυκτὸς σιωπῇ, πρὸς δ'
 ἠϊδᾶς νυκτερινὰς ἀλεκτρυόνας τὰς τε πτέρυγας κινεῖν καὶ τὰς ἐμ-
 φύτους σάλπιγγας ἀνοίγειν ἐμμελῶς μελετῶσι, καὶ τηνικαῦτα πέ-
 15 πτωκεν ἢ μία τῶν αἰθερίων φάναϊ τεττάρων ἀψίδων, ἢ πρὸς ἥλιον
 ἀνίσχοντα βλέπουσα, συνεφελέκυσά τε καὶ συγκαθελοῦσα ἑαυτῇ
 καὶ ὅσον ὑπῆρειδεν ὃ ἐπεκάθητο ἡμισφαίριον· καὶ συντέτριπται D
 μὲν τὰ κρυπτόμενα κάλλη τοῦ βήματος· συντέτριπται δ' ὃ τῶν
 θεῶν ἐκείνων κόσμος εἰκόνων· ἢ δὲ διὰ πάντων ἤκουσα χάρις
 20 ἔσβεσται ταχὺ, καθάπερ ἄνθος ἐν ἀγρῷ καὶ ῥόδον ἐν λεμιῶνι,
 ὁπότε ἄκρις καὶ κάμπη τις ἀδόκητος ἀθρόον ἐπιδράμοι. ἢ δὲ τοὺς
 ἱεροὺς ἐκείνους κίονας περιελίττουσά τε καὶ ποικίλλουσα καὶ νι-
 κῶσα τὸ ἀμιλλώμενον ἅπαν Φειδίου λαξευτικῇ παντάπασιν ἔθ-
 ῥύη τε καὶ ἔσβεσται, λεπτότητα μιμησαμένη ψηφίδων. πανη-

dicitur atque abrogatur. (V.) Quinimo, tanquam ruptis retinaculis, et ipsa quoque ecclesiae dogmata evertuntur, et sacra Patrum praescripta confunduntur ac pedibus subiiciuntur. Eam ob causam ipsa templi pulchritudo mutilata est et ad terram afflicta; Deo palam ita significante, et evidentibus ostentis declarante, quam enormis foret eiusmodi impietas, futuramque ultionem quasi praeiunctante ac minitante: unde et factum puto, ut citra terrae tremorem et agitationem clades illa accideret.

2. Nocte enim iam fere media, caelo sereno, cum silentium ipsum omnibus hominum oculis invergit ac veluti imprimi soporem altissimum; cum et galli ad nocturnos cantus alas movere et ingenitas buccinas modulate inflare meditantur, e quatuor illis arcubus, caelo paene dixerim aemulis, unus, orienti nempe obversus, procubuit, secum trahens et eadem ruina involvens, quaecunque hemisphaerium superimpositum fulciebant: atque ita deleta sunt, quae in bemate pulchra inerant et recondita; deletus est sacrarum imaginum nitor; et gratia illa ubique diffusa brevi evanuit, veluti flos in agro, aut rosa in horto, quando vel locusta vel improvisa eruca statim incurrerit. Illa vero, quae columnas sacras vestiebat ac distinguebat, omne aemulum opus supergressa Phidiae sculptura, effusa omnino et deleta est, minutissimis calculis exaequata. Conciones autem, et conventus, et quae

- A. M. 6853 γύρεις δὲ καὶ ξυναυλῖαι καὶ ἄμιλλαι συνήθεις ἐκεῖ, λογικαὶ τε καὶ
 Ind. 13 ἰεραὶ, παννύχιοι τε καὶ πανημέριοι, πρὸς ἀφωνίαν μετήνεγκαν
 P. 470 τὴν σπονδὴν ὑπ' ἐκπλήξεως. καὶ νῦν τὸ παγκόσμιον θέατρον, τὸ
 πάσης γλώττης τερπνὸν ἀφήγημα, ὃ πάσης ἀκοῆς γλυκὺς θόρυ-
 βος, ἀόρατον ἔστηκε θέαμα, καὶ στήλη τις οἶον ἔμψυχος δι' αἰ-5
 θέρους ποιουμένη τὴν τραγωδίαν, καὶ πάσης γῆς προκαλουμένη
 δάκρυα, καὶ ὡσπερ στόμα διὰ τῆς ὀροφῆς ἄνω διάρασα περι-
 φανῶς ἠλίω καὶ ἀστράσι τὴν ἀδικίαν προσαγγέλλει, καὶ τοὺς οὐ-
 V. 380 ρανοὺς μονονουχὶ προκαλουμένη μάρτυρας ἐκεῖνα δὴ τὰ τῶν
 B προσητῶν περιμάδει πρὸς κύριον· „υἱὸι μητρός μου ἐμαχέσαντό 10
 με· ἐπάταξάν με, ἐτραυμάτισάν με· καὶ ἡ ὑπερηφανία τῶν μι-
 σούντων με ἀνέβη διὰ παντός.” (B.) Τούτων δ' οὐτω συμβε-
 βηκότων, τῆς φήμης ἔωθεν ὀνείσης καὶ ἀνὰ πᾶσαν διαδοθεί-
 σης τὴν πόλιν, βοῆ καὶ θρήνος ἠγέρετο μείζων, ἢ κατ' ἐκείνον
 τὸν πάλαι, ὅποτε Ναβουχοδονόσορ ὁ Ἀσσύριος, ἄρδην ἔξανδρα- 15
 C σποδισάμενος Ἱερουσαλήμ, ὁμοῦ καὶ τὸ τοῦ Σολομωντείου νεῶ
 καθεῖλέ τε καὶ ἀφήρηται κλέος. ἐκενοῦντο τοίνυν οἰκίαι πᾶσαι
 καὶ ἀγοραὶ καὶ θέατρα, καὶ πάντες ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ πάθους
 ἀθρόον ἐξέθειον· καὶ οὐδεὶς ἦν, ὅτι προὔργιατερον ἕτερον ἦν τῶν
 ἀπάντων, ὃ τῆς σπονδῆς ἀπασχολῆσαι ταύτης ἂν δυνηθείη. περι- 20
 στάντες οὖν καὶ ἀπολοφνυράμενοι πάντες, ὁπόσον εἰκὸς, ἔπειτα
 κῦψαντες ἐξεφόρου τὴν ὕλην τῶν λρειπίων· καὶ ἦν οὐδεὶς τῶν
 D ἀπάντων τέως ἀξυντελής· οὐδ' ἦν ἐκεῖ διακρίνειν πλούσιον ἐκ
 πενήτων, οὐδ' ἐξ ἀδόξων ἔνδοξον, οὐδ' ἐκ δεσπύτου δοῦλον, οὐ

22. κῦψαντες Boiv. pro κῦψαντες.

solebant haberi illic diebus et noctibus perpetuis dialecticae theologicaeque disputationes, studium suum in silentium prae stupore verterunt. Et nunc theatrum illud universo orbi commune, iucundus omnis linguae sermo, dulcissimum auribus quibuslibet murmur, inadspectum adstat spectaculum, et quaedam velut columna animata tragoediam medio aëre exhibet, totiusque orbis lacrymas ciet; et ore quasi per culmen superne diducto, soli et astris indignum facinus palam annunciat; caelum denique tantum non testem advocat, et prophetica illa Deo occinit: „Filiis matris meae pugnaverunt contra me: percusserunt me, vulneraverunt me; et superbia eorum, qui oderunt me, adscendit semper.” (II.) Id cum ita accidisset, manante statim fama, et per totam urbem mane disseminata, maior et clamor et luctus excitatus est, quam olim exstitit, cum Assyrius Nabuchodonosor, Solyma funditus eversa, Salomonici quoque templi magnificentiam diruit atque sustulit. Omnia itaque et tecta et fora et theatra deserebantur, omnibus ad illius cladis spectaculum confestim accurrentibus: et nemo erat, cui aliud quidquam curae impensioris esset, quod ab officio illo posset avocare. Circumfusi igitur et lamentati omnes, quantum par erat, mox inclinato corpore materiem et rudera exportabant; nec tum quisquam ex omnibus erat immunis; nec ibi divitem a paupere discerneres, nec illustrem ab obscuro, nec

μεντᾶν οὐδ' ἐκ βαναύσων εὐγενῆ. ἀλλὰ πρὸς μίαν ἐπίσης ἀνε- A. C. 1345
κίονατο πάντων ἢ πρόθεσις ζήλον φορᾶν. πολὺ γε μὴν τῶν ἀν- Imp. Io. Pa-
δρῶν ἢ τῶν γυναικῶν ὑπερεῖχεν εἰς τοῦτον σπουδῆ. ἅτε γὰρ εὐ- laeol. 5
παθέστερον πρὸς δακρῶν τὸ γένος φορᾶν, πλουσίοις λοιπὸν
5 τοῖς δάκρυσι ρυίνουσαι τὰς τε πλίνθους καὶ πέτρας ἐκείνας ἔπειτα E
ἐπετίθουσι τοῖς ὤμοις, οὐδαμῆ περιλάμπρων ἐνδυμάτων ἐνταῦθα
φροντίζουσαι, ῥηγνυμένων καὶ κόπυος πληρουμένων ὑπὸ τε τῆς
πολυμυγοῦς ἐκείνης ὕλης ὑπὸ τε τῆς ἐξ ἀλλήλων καὶ δι' ἀλλήλων
συνεχοῦς τε καὶ ἀγχιστρόφου περιφορᾶς. εἶπεν ἄν τις πηγᾶς
10 ἀφιέναι δακρῶν τὴν ὕλην ἐκφορομένην ἐκείνην· οὕτω κατὰ πο-
ταμοὺς ἐχώρει τότε δάκρυα πασῶν ἐκεῖ γυναικῶν, ἐνδόξων ὁμοῦ
καὶ ἀδόξων, καὶ οὕτω μακροῖς ἀνεμῆνυτο θρήνοις ὁ ζῆλος ἐκεῖ- F
των καὶ ἡ σπουδῆ, ῥαστώνης οὐδεμιᾶς δυνηθείσης διακόψαι τὸν
δρόμον καὶ τὴν συνέχειαν, ἐφ' ὅλοις ἐγγύς που νυχθημέροις τριά-
15 κοντα. (Γ.) Ἐλέγεται μέντοι πρὸς τῶν πολλῶν, ὡς εἰ μὴ προῦ-
πάρχειν συνέβαινε τὰς πρὸς ἑω κρηπίδας καὶ τὰ ἐρείσματα, ὅποσα
πρὸς Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως πάλαι ἀνωκοδόμηγται πάνυ τοι
φιλοτίμως, κἄν πολλαπλάσιον ἐγεγόνει τὸ πτώμα καὶ τῶν γε P. 471
ἀνιάτων ἐν ἧν. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον· καὶ τὸ
20 θέρους ἐν τούτοις ἐτελεύτα. (Δ.) Κακῶν δ' ἀνακωχῆ τις οὐτ'
ἦν, οὐτ' ἠλπίζετο· ἀλλ' ἐφ' ἑτέροις ἕτερα διηνεκῶς ἐπέβρε, καὶ ἐπὶ τὸ
χεῖρον ἠΐξε καὶ προῦβαινε. ἢ τε γὰρ γῆ παντάπασιν
εἰπεῖν ὑσπορός τε καὶ ἀγεώργητος ἐλείπετο· τῶν τ' ἐπιτηδείων

6. περὶ λαμπρῶν conī. Boiv.

servum a domino, nec nobilem ab operis mercenariis. Sed in eundem ar-
doris impetum omnium pariter voluntas coalescebat. Mulierum tamen se-
dulitas multo maior quam hominum in navanda opera fuit. Etenim illae,
utpote sexu ad uberem lacrymarum vim propensiore, largo demum fletu
lateres ac lapides illos respergebant; humeris deinde imponebant, neuti-
quam tunc sollicitae de sumptuosis vestimentis, quae et lacerabat et pul-
vere opplebat tum confusa illa materia, tum continua et crebro iterata ab
aliis ad alios per manus translatio. Dixisses materiam illam, quae exporta-
batur, lacrymarum fontibus scaturire: adeo tunc torrentium instar ibant
omnium quae erant illic mulierum, illustrium simul et ignobilium, lacrymae:
adeo ingenti luctu mixtus erat illarum zelus et officiosa diligentia: siquidem
illos cursus et continuos labores nulla potuit mollities interrumpere, per-
petuis ferme trīginta diebus et noctibus. (III.) Caeterum a plerisque dicti-
tabatur, nisi orientem versus occurrissent fundamenta et moles, quas iam-
pridem imperator Andronicus magnifice admodum substruxerat, futuram
multo maiorem ruinam, atque illud vulnus insanabile exstiturum fuisse. Porro
haec ita se habuerunt; ac in iis aestas consumpta est. (IV.) Malorum au-
tem remissio nulla neque erat, neque sperabatur; sed perpetuo alia ex aliis
affluebant, ingravescebantque et provehebantur in peius. Nam et terra se-
minibus omnino paene fraudabatur, et inculta remanebat; et rerum ad vi-

- A. M. 6853 μακρά τις ἐπεπόλαξε σπάνις διὰ τὰς τῶν ἄλλοτ' ἄλλων πολε-
 Ind. 13 B μίων ἐφόδους· καὶ ἅμα χρημάτων πόρος ἦν οὐδείς οὐδαμῶθεν,
 οὔτε τοῖς πένησιν ἐννοῆσαι δι' ἐργασίας ἡστίνοσοῦν, οὔτε τοῖς
 ἄρχουσιν, ὅθεν ἔρανόν τινα δασμολογοῦντες ἀργυρολογήσουσι.
 καὶ ἦν ἰδεῖν κενουμένας τὰς πόλεις, καὶ τοὺς μὲν ἐς ἄλλοδαπήνδ
 μετοικοῦντας, τοὺς δ' ἐν ἀπογνώσει μένοντας. (E.) Καὶ Λακε-
 δαιμόνιοι μὲν πάλαι χρυσοφοεῖν τὰς γυναικας ἔπαυσαν, καὶ ἅμα
 Cοὶ τὸ τῆς πάλαι Ῥώμης διοικοῦντες ἀξίωμα, ψηφίσμασί τε καὶ
 δόγμασι δημοσίοις καὶ ἀσαλεύτοις ἐκάτεροι· οἱ μὲν διὰ τὸ ἐν
 V.381 Λείκτροις ὑπὸ Θηβαίων σφίσι γενόμενον πάθος, ὅποτε δὴ μι- 10
 κροῦ τὴν πᾶσαν ἔκτειρεν ὀπλιτικὴν ἀκμὴν τῆς Σπάρτης Ἐπαμει-
 νώνδας ἐκείνος, Βοιωταρχῶν τηρικαῦτα· οἱ δὲ δι' Ἀντίβαν τὸν
 Καρχηδόνιον, ὅποτε περὶ τε Κανύσιον πεδῖον καὶ Ἀφείδιον πο-
 ταμὸν τοῖς κατὰ Ῥωμαίων μακροῖς ἐκείνοις τροπαιοῖς τελευταῖον
 Dτουτ' ἐπιθεῖς καὶ συγκλείσας τὴν μυριάριθμον ἐκείνην Ῥωμαίων 15
 κατηγωνίσαστο στρατιάν· ὡς τοῖς πλουσίοις ἐκείνοις αἵμασι βαφῆ-
 ναί τε ποταμοῦ τὸ ῥόδιον καὶ, ἄνευ ὕδατος, αἱμάτων ἔχειν ἄνω-
 θεν εἶναι δοκεῖν τὰς πηγάς. (ς.) Νῦν δ' ὡσπερ ἐξ ἑνός τινος αὐ-
 τομάτου κηρύγματος, διαδραμόντος ἀπάσας πόλεις Ῥωμαίων,
 μήτε μηδένα ἀνδρῶν μήτε γυναικῶν μηδεμίαν λαμπρόφορεῖν, 20
 ἀλλ' ὁμόσε πάντας ἐλέσθαι μελαίναις ἐσθῆσι ξυνεπεπτώκει κε-
 Eχρηῆσθαι, οὓς μὲν λύπης ἕνεκα προῦπαρξάσης ἕπαξ, οὓς δὲ διὰ
 τὰς κοινὰς καὶ δημοσίους κῆράς τε καὶ συμφορὰς τῶν ὁμοφύλων·
 ὡς μὴ πόλει καὶ πολιτεῖα τὰ Ῥωμαίων εἰοικέναι πράγματα, ἀλλ'

13. Κανύσιον dici pro Καννήσιον vult Boiv.

ctum necessariorum magnam quandam inopiam induxerant hostium alias aliorum incursiones; nec parandae alicunde pecuniae ratio ulla a pauperibus excogitari poterat, quamcunque illi artem exercerent: nec erat magnatibus, unde corrogata aliqua stipe pecuniam cogerent; et urbes videre erat desolatas, aliis peregre abeuntibus, aliis domi desperata salute remanentibus. (V.) Olim quidem Lacedaemonii mulieribus edixerunt, ut gestare aurum desinerent; nec non ii, qui veteris Romae imperium administrabant; consultis utrique et decretis publicis, iisque inconcussis: illi propter Leuctris acceptam a Thebanis cladem, cum robur Spartaee militare totum fere excisum est virtute illius Epaninondae, qui tum Boeotis imperabat: hi vero, eo quod Hannibal Carthaginienensis in Cannensi agro, apud Aufidum flumen, magnis illis, quas de Romanis reportaverat, victoriis novissima adiecta, coactas in unum locum innumerabiles Romanorum copias ita profligavit, ut largo cruore tinctis fluctibus, non ex aquae sed e sanguinis fontibus derivari amnis videretur. (VI.) Nunc vero, quasi edicto aliquo totas Romanorum urbes suapte pervagato, sic usu venit, ut nullus vir, nulla mulier veste candente, sed omnes pulla uterentur; alii dolore aliquo semel praecepto, alii communem ac publicam vicem et suorum civium infortunia dolentes; ita ut non civitati reive publicae simile esset Romanum imperium, sed obscura quaedam

- ἀμαρῶ τινὰ καμνόντων εἶδωλα εἶναι, καὶ πόρρωθεν μονοῦδ' A. C. 1345
 προαναφωνοῦντα ἀλλήλοις τὴν ἔνδον τῆς ψυχῆς φλεγμονὴν, ὅσην Imp. Io. Pa-
 ἐκάστῳ δαψιλῶς χορηγεῖν οὐ λήγει τὸ κακόδαιμον νῦν τῆς Ῥω- laeol. 5
 μαίων τύχης· παραπλησίως τῶν ἰατρῶν ἐκεῖνοις, ἐπάγοντος τοῦ F
 5 θεοῦ τοῖς κοινοῖς τε καὶ ἰδιάζουσι Ῥωμαίων πράγμασι τὴν ἰα-
 τρεύουσαν δίκην, οἳ μὴ τῇ ὀξύτῃ καὶ ἀνυσμιωτάτῃ κέχρηται
 καυτηρίῳ, ὅτι μὴ τῇ μαλακωτέρῳ τε καὶ διὰ μακροῦ ποιουμένη
 τοῦ χρόνου τὴν ἴασιν· ὁ πολλῶ δὲ τοῦ προτέρου δοκεῖ πῶς ἀνια-
 ρότερον, οὐ συνιεῖσι τοῖς πλείστοις τοὺς θεῖους καὶ οἰκονομικοὺς
 10 τῆς προνοίας τρόπους, ὁπότε καιρὸν ἐθέλοι διδόναι μετανοίας
 τοῖς τὰ μέγιστα ἁμαρτάνουσιν. ἀνθρώποι μὲν γὰρ πολλῶ ῥῆον P. 472
 τὰς οἰκείας ἐστὶν οἰκοδομίας καθαιρεῖν, ἢ κτίζειν· θεῶ δὲ, φι-
 λανθρώπῳ γε ὄντι, ταχίστην μὲν τὴν οἰκοδομὴν καὶ σύστασιν,
 καὶ θᾶττον ἢ λόγος, τῶν γινομένων ποιῆσθαι· τὴν δὲ γε καθαι-
 15 ρεσιν διὰ μακροῦ τε τοῦ χρόνου καὶ βραδυτέραν ὡς τὰ πολλὰ,
 καὶ μάλα μόλις· μονοουχὶ δεικνύντι περιφανῶς, ἐκύτερον εἶναι,
 τὸ μὲν αὐτῶ κατὰ βούλησιν, τὸ δὲ κατ' ἀμφοτέρα· τότ' ἀβού-
 λητον*** καὶ ὁ πρὸς διόρθωσιν ἔχει κράτιστον σύμβουλον ἅμα
 καὶ σύμμαχον τὸν τοῦ χρόνου διάυλον.
- 20 γ'. Ταῦτ' ἐννοῶν καὶ αὐτὸς οὔτε νωθρότητα περὶ τὰ πολέ- A. M. 6854
 μια καὶ ἀφέλειαν περὶ τὴν ἐνεσιῶσαν περίστασιν ἔχω καταγι- Ind. 14
 νόσκειν τοῦ βασιλέως Καντακουζηνοῦ, οὔτε ζηλοτυπίαν καὶ κότον A. C. 1346
 ἀπέραντον Ἄννης αἰτιᾶσθαι, καὶ ἀκατάλλακτον ἔχθραν· ἀλλὰ Imp. Io. Pa-
 μυστικωτέροισιν τινὰς τῆς προνοίας τρόπους· ἢ τὰ πάντῃ καλῶς B
 V. 382

18. Nonnulla desunt. Vide Notas.

simulacra luce carentium esse viderentur, quae e longinquo sibi invicem quasi praedicarent intimum animi dolorem; eum nempe, quem unicuique non desinit cumulate exhibere praesens Romanorum infelicitas. Nimirum publicis et privatis Romanorum rebus divina iustitia sic ferme medetur, ut illi medici, qui non praesentissimo efficacissimoque cauterio utuntur, sed leniore, et curationem in longum ducturo. Istud autem multo quam illud molestius videtur; non intelligentibus plerisque divina et benigna Providentiae consilia, quando illa poenitendi spatium iis largitur, qui gravissime deliquerint. Etenim hominibus quidem multo facilius est propria aedificia destruere, quam construere: Deo autem, utpote clementiori, rerum aedificatio et coagmentatio celerrime ac dicto citius, eversio non nisi longo tempore, et ut plurimum lentius, aegreque admodum perficitur. Nimirum ille tantum non aperte ostendit, alterum quidem se volente, alterum vero partim volente, partim nolente fieri *** quod ad emendationem optimum habet consiliarium et adiutorem, moram ipsam longi temporis.

3. Haec et ipse mecum reputans nec socordiae in bello gerendo, nec simplicitatis in illo rerum statu nimiae Cantacuzenum imperatorem ausim damnare, nec zelotypiam Annae et odium implacabile causari; sed occultiora quaedam Providentiae consilia, quae omnia recte administrans crimi-

- A. M. 6854 διοικοῦσα τὰς ἐν ἄλλοις ἡμαρτημένας αἰτίας καιροῖς ἐν ἑτέροις.
 ind. 14 λαμπρῶς ἀποδίδωσι, γεωργίας μιμουμένη λόγους· ἢ καὶ αὐτὴ
 C τὴν τῶν σπερμάτων καταβολὴν ἐν ἄλλοις τῇ γῆ ποιουμένη και-
 ροῖς ἐν ἑτέροις τρυγᾷ τοὺς καρπούς. (B.) Διὰ δὲ ταῦτα καὶ
 μνησθῆναι μιᾶς τινος ἀνεπιφθόνως τῶν ἐπιστολῶν Καντακουζην-5
 νοῦ, γενομένοις ἡμῖν ἐνταυθοῖ τῆς διηγῆσεως; πρὸς βουλήσεως
 γίνεται· αἱ διὰ τοῦτο σεσίγηται μοι μέχρι νῦν, καὶ ταῦτα πολ-
 λαί τινες οὔσαι καὶ συνεχεῖς αἱ πεμπόμεναι πρὸς αὐτοῦ Βυζαν-
 τίοις, ὅτι πολλὴν τινα τὴν ὑπόπτωσιν εἶχον καὶ σμικροπρεπῆ
 D τινὰ τὴν παράκλησιν· ἔξόν διαγορηγορήσαντι στρατηγικώτερον 10
 τρόπον κραταιότεραν ποιήσασθαι καὶ σπύδαιότεραν τὴν τοῦ
 ἀγῶνος κρίσιν, καὶ μὴ μάτην οὕτω τρίβειν τὸν χρόνον, καὶ φθεί-
 ρειν μὲν ἑαυτὸν, φθεῖρειν δὲ τὰ Ῥωμαίων οὐ δέον πράγματα, ὡς
 καὶ ἐς γόνυ πεσόντα ἤδη μηκέτ' ἐλπίζειν ῥαδίως ἐπὶ τῶν εἰδισμένων
 P. 473 κρηπίδων ἐστήξειν· ἔχειν γὰρ αὐτὸν, εἴπερ ἐβούλετο, πρὸς ἀρ-15
 χαιότερα τὴν μίμησιν ἀναφέρειν τῶν ἔργων, Ἀλεξίου τοῦ Κομνη-
 νοῦ δηλαδὴ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ (ὧν ἡ ὀξύτης εὐχερῶς Βυζαν-
 τίοις ἀφείλετο, προσηκόντως φυλάττεσθαι τὴν τῶν πολεμίων ἐπί-
 νοιαν καὶ τὸ τῆς ἐφόδου τάχος) καὶ μερῖα ἐν ἄλλοις ἄλλα τῶν
 τε ὁμοφύλων καὶ ἄλλοφύλων, παραπλησίαις καὶ μελῶσιν ἐντετυ-20
 χηκότων ἄλλοτ' ἄλλως ἄλλων περιστάσεσι βιαίων καὶ δυσανταγω-
 B νιστικωτέρων μάλα πραγμάτων. (Γ.) Ὅμως ἐπεὶ τοῖς τῆς προ-
 νοίας ἀποδρόῃτοις πελάγεσι τὸ τῶν τοιοῦτων λόγων ἐπαφήκαμεν
 σκάφος, φέρε τὴν ὑπόσχεσιν ἀποδῶμεν, μιᾶς τινος τῶν Καντα-

nibus alio tempore admissis alio mercedem amplam rependit; agriculturae morem imitata, quae et ipsa, alio tempore mandatis terrae seminibus, alio colligit fructus. (II.) Quapropter hac in parte historiae libet selectam unam ex Cantacuzeni epistolis citra invidiam proferre: quas ideo hactenus omisimus (quamvis ille multas et continuas ad Byzantios miserit), quia nimiam quandam humilitatem et indignas obsecrationes continebant; cum ille posset, si (ut imperatorem decuit) vigilans fuisset, maiori strenuitate ac diligentia totam controversiam dirimere, non autem ita tempus frustra terere, simulque et se ipsum et Romanum imperium, cum minime oporteret, adeo afflictare, ut iam in genua prolapsus non speret institutum se unquam facile prioribus vestigiis. Potuit enim ille, si voluisset, antiquiora quaedam sibi ad imitandum facta proponere, Alexii nempe Comneni, et eorum, qui ipsum antecessere (quorum acris virtus Byzantiis facile praeripuit, ne hostium consilia celeritatemque impressionis opportune praecaverent) et infinita diversaque tam popularium suorum quam externorum hominum exempla, qui in similibus atque etiam in maioribus negotiorum turbulentorum difficiliorumque molestiis alias aliter versati sunt. (III.) Verum quia arcano Providentiae profundo earum rerum causas et rationes, veluti cymbam aliquam, permissimus; age, promissum absolvamus, ac unam ex longioribus

κουζήνοῦ μακρῶν ἐς Βυζαντίους ἐπιστολῶν ποιησάμενοι μνήμην, A. C. 1346
 τοῦ τε μήκους ὑφαιρούμενοι τὰ πλεῖστα, τοῦ ἐπαχθοῦς εἴνεκα, ^{Imp. Io. Pa-}
 καὶ ἕμα τὸ ἀκαλλῆς τῶν λέξεων πῆ μὲν μικρὸν ὑπερείδοντες τε καὶ ^{laeol. 5}
 ἀνεγείροντες, τοῦ εὐπρεποῦς εἴνεκα τῶν ἀκούσειν μελλόντων, πῆ
 5 δ' ἔωντες, διὰ τὴν τῆς ἀληθείας ἐναργεστέραν τῶν λεγομένων C
 δήλωσιν. (Δ.) „Οἶσθα”, φησὶν, „ἀγιώτατε δέσποτα πατριάρχα,
 τὴν φιλίαν, ὅπόσῃν ἐνεδειξάμην πρὸς σὲ καὶ τὴν σὴν τιμὴν, καὶ
 ὅπόσοι σοι κατὰ γένος προσῆκον· ὅσῃν τε σπουδῆν εἰσήνεγκα,
 πρὸς τὴν πατριαρχικὴν ἀναχθῆναί σε περιωπῆν, μήτε μηδεμιᾶς
 10 γενομένης μνήμης οὐδενὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων ἐν ταῖς
 πατριαρχικαῖς ψηφηφορίαις περὶ σοῦ, μήτ' αὖ ἡμῶν εἰσαγα- D
 γόντων τὴν μνήμην ὕψὲ τὴν σὴν, ἀναμφίλεκτον εὐρηκότων τὴν
 εἰσαγωγῆν, ἀφανεία τετιμημένην τέως μακροῦ καὶ βαθεία. ὅμως
 οἶσθα, ὅπόσους τηρικαῦτα διητηλήκαμεν ὑπὲρ τῆς σῆς τοὺς πόρους
 15 τιμῆς, πάντων ἀνθισταμένων μικροῦ, καὶ τυραννικὴν καλοῦν-
 των ἐκείνην ἡμῶν τὴν σπουδῆν. οἶσθα δ' αὖ καὶ μετὰ τὸ γενέ-
 σθαι, πόσαις ἐνέτιγες περιστάσεσι πρὸς τοῦ Ἀποκαύκου, τὰς βα-
 σιλικὰς ὑπορύττοντος ἀκοῆς, καὶ συχνὰ τῶν θρόνων σε πείθον- E
 τος καθελείν. ὧν ἀπάντων καθαιρέτης ὑπῆρχον αὐτὸς, μηχανή-
 20 μασις ἀνθιστὰς μηχανήματα καὶ ἐλεπόλεσιν ἐλεπόλεις, καὶ πύρ-
 ρος σοι γινόμενος κράτιστος καὶ θεμέλιος ἄσειστος. Δέον οὖν
 καὶ σὲ τοῖς ὁμοίοις ἡμῶς ἀμείβεσθαι, σὺ δὲ καὶ προσεπιδασυ-
 λείσω τὰ χεῖριστα καθ' ἡμῶν. δεηθῆναί σε χρεῶν τοίνυν τοῦ
 Θεοῦ, μὴ πυραπλησίου τυχεῖν ἐκείνου κριτοῦ. καὶ εἰ μὲν εἰς πέ-

Cantacuzeni ad Byzantios epistolis sic afferamus, ut et pleraque taedii vi-
 tandi gratia recidamus, et invenustas dictiones, modo auditorum et decori
 ipsius causa fulciamus leviter et erigamus, modo ad rerum veritatem evi-
 dentius declarandam intactas relinquamus. (IV.) „Scis (inquit) sanctissime
 domine patriarcha, quam studiosum me et tui et dignitatis tuae et eorum
 omnium, qui te cognatione attingerent, semper gesserim; et quantum dili-
 gentiae contulerim, ut tu ad patriarchalem honorem eveherere, cum nullus
 de te sive episcopus, sive presbyter, mentionem in ferendis suffragiis eli-
 gendoque patriarcha iniecisset, nec ipsa tui nominatio, quam magna et pro-
 funda caligine ad illam usque diem dignati fuerant, controversia caruisset.
 Scis tamen, quantos honoris tui causa labores tum sustinuerimus, omnibus
 ferme refragantibus, ac nostrum illud studium tyrannicum vocitantibus. Scis
 rursus et quantis, postquam patriarcha renunciatus es, negotiis implicatus
 fueris, obtundente imperatoris aures Apocauco, atque ut te de gradu deiici-
 ceret subinde suadente. Ea ego omnia compressi, machinationes machina-
 tionibus, vires viribus opponendo, ac me ipsum tibi propugnaculum muni-
 tissimum fundamentumque inconcussum praebendo. Cum itaque paribus pa-
 ria referri oporteret, tu nos iniuriis cumulatos pessime remuneratus es. Su-
 perest igitur, ut Deum roges, ne eum iudicem experire tui similem. Quod

- A. M. 6854 ραν ἰὼν πρότερον συνεβούλευες μὲν ἔμοι τὰ δοκοῦντα χρησιὰ,
 Ind. 14 F εὐρισκας δ' οὖν δυσανασχετοῦντα καὶ μὴ πειθόμενον, ἄν τινα
 V. 383 πρόφασιν ἢ σὴ καθ' ἡμῶν τῆς κακίας ταύτης συσκευή. νῦν δ'
 οὐδένα σοι λόγον εὐπροφάσιστον οἶμαι λελεῖσθαι, πρὸς ἀπολο-
 γίαν τῶν οὕτω δρωμένων ἴοντι. ἅπαξ γὰρ ἀπειρηκῶτι παντάπασιν 5
 τὴν πρὸς ἐμὲ τοῦ λοιποῦ συμφωνίαν, ἐξ οὐδεμιᾶς προφάσεως,
 P. 474 οὐδένα περὶ τῶν ἀποβαινόντων ἐντεῦθεν τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι
 δυσχερῶν ποιῆσθαι λόγον πεφρόντικας. Εἰ οὖν ὀπὲ γοῦν, μετὰ
 τὴν πείραν τῆς ἀποβάσεως καὶ τῶν ἐν ὕψει διηνεκεῖ κακῶν, εἰς
 τὸ τῆς εἰρήνης ἀποβλέψαις καλὸν, σῶζεις μὲν τὸ κατ'ἀλεῖμμα τῶν 10
 Ῥωμαίων, σῶζεις δὲ σαυτὸν, καὶ βασιλεία τὸν νέον, μετὰ τῆς μη-
 τρὸς καὶ βασιλίδος Ἄννης. εἰ δὲ τοῖς ὁμοίοις ἔτι θέλεις ἐμμένειν,
 ἡμεῖς μὲν οὐκ ἐθέλονται βουληθεῖν μιν ἄν ποτε γενέσθαι τῆς οἰ-
 B κείας τύχης καὶ ζωῆς προδῶται· σοὶ δ' ἔσται μετόμελος ἀνόνη-
 τος, αἰσχυνομένη καὶ κινδυνεύοντι περὶ τὰ μέγιστα, σὺν γε δὴ 15
 τοῖς ταυτὰ σοι συμβουλευομένοις. Ὄμνυμι δὲ σοι τὴν ἁγίαν καὶ
 ζωαρχικὴν τριάδα, τὸν ἕνα θεὸν, ὡς οὔτε ζῶντος τοῦ μακαρίτου
 βασιλέως, οὔτε θανόντος, μεμελέτηκα οὔτε βεβούλευμαι δοῦν
 τῶν ἀπάντων οὐδὲν, ὃ μὴ κατὰ γνώμην ἦν ἐκείνῳ, τῶν βασι-
 λείων ἕνεκα πραγμάτων δηλαδὴ, οὔτε μὴν κατὰ τῆς ἐκείνου συ- 20
 C ζύγου, οὔτ' αὖ κατὰ τοῦ νέου βασιλέως κάκεινον νείως· οὔθ'
 ἦν ἀπεδίδουν μετὰ τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον βασιλικὴν ἔμοιγε
 τιμὴν, ἐν ταῖς ὑπαντήσεσι τῶν οἰκείων ἀποβάντες ἵππων, τῆς

2. εἶχεν add. cod. Vat. 5. ἀπειρηκῶτι pro ἀπειρηκῶς, ut Boiv. annotat.

si, facto prius mei periculo, ea quidem suasisses mihi, quae tu optima censis-
 sisses, me vero impatientem et minime audientem dicto offendisses, fuisset
 certe aliquis tuae in nos iniquae molitionis praetextus. Nunc vero nulla,
 opinor, tibi plausibilis ratio relicta est, si ad ea quae fecisti defendenda ag-
 grediare. Abiecta enim semel, nullo praetextu, omni mecum in posterum
 coniunctione, nullam deinde curam, nullam rationem habuisti eorum malo-
 rum, quae in Romanum imperium inde redundarent. At si sero saltem, ipso
 eventu et continuo malorum conspectu edoctus, ad pacis bona respicias, ser-
 vabis etiamnum et Romanorum quod superest, et te ipsum, et iuniorum im-
 peratorem cum matre Anna imperatrice. Sin velis in eodem semper institu-
 to perstare, nobis sane, ut fortunam ac vitam nostram ultro prodamus,
 nunquam volentibus accidet: te autem nequicquam poenitebit, pudore af-
 fectum, et in maximis periclitantem, cum iis qui eadem tecum senserint.
 Ego vero sacrosanctam almamque Trinitatem, Deum unicum, iuro, me nec vivo
 Divae memoriae imperatore, nec eodem mortuo, meditatam esse aut con-
 stituisse quidquam facere, quod non illi probatum fuisset, quantum scilicet
 ad imperatoria negotia attinuerit: non quidem adversus illius coniugem;
 neque etiam adversus iuniorum imperatorem, eorum filium: neque honorem
 illum, quem mihi post imperatoris mortem propriis equis desilientes obvii
 quique tribuebant, de sententia mea mihi unquam, sed proprio quodam il-

ἐμῆς ἐτύγχανε γνώμης, ἀλλὰ τις ἰδιότροπος ἐκείνων ὁρμή. ἐγὼ δὲ A. C. 1346
 πάντ' ἔδρων αἰεὶ μετὰ τῆς οἴκοθεν δαπάνης, ὅσα συντήρησιν εἴχε Imp. Io. Pa-
 τῆς τούτων ζωῆς, καὶ ἀσφαλείας σφίσι ἐπῆρχεν ἀκρόπολις. Οὐ laeol. 5
 τοίνυν σιωπήσειν εἰς τέλος τὴν θείαν οἴομαι δίκην, τοσαύτης μὲν D
 5 ῥαγείσης κατ' ἐμοῦ καὶ τῶν σὺν ἐμοὶ τῆς ἀδικίας ἐξ ὑμῶν, το-
 σοῦτων δὲ χεθόντων αἰμάτων, τοσοῦτων δὲ γενομένων καὶ γινομέ-
 νων διὰ τὴν ὑμετέραν κακίαν ἐφόδιον βαρβαρικῶν, τοσοῦτων δ'
 αἰχμαλώτων νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀπαγομένων· ἀλλὰ ταχεῖαν
 καὶ ἀποχρῶσαν καὶ καθ' ὑμῶν ἐποίησιν τὴν ἐκδίκησιν, ὥσπερ
 10 δῆτα καὶ κατὰ τῶν ἄλλων, οὓς ἔργον ζήφους, ἐμοῦ σιωπῶντος,
 ἐπεπράχει τὸ θεῖον πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν, ἵν' ὑμεῖς τοῖς τῶν ἄλ- E
 λων κακοῖς παιδευθεῖτε. εἰ μὲντοι τοσαύτην ἐθρέψατε δι' ἐμὲ
 τὴν θηριωδίαν ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ πάντων ἀπλῶς Χριστιανῶν, καὶ
 σιδήρου μὲν παντὸς σκληροτέραν ἐκτίσασθε τὴν καρδίαν, φειδῶ
 15 δὲ πᾶσα καὶ οἶκτος ἕπας καθάπαξ ἐρῶν τῶν σπλάγγων, μάρ-
 τυς ἔστω πρῶτον μὲν ὁ τὰ πάντα βλέπων ἀκοίμητος ὀφθαλμὸς
 τοῦ θεοῦ· δεύτερον δ', ἣ τὰ πάντα βόσκουσα τὰν γῆν λαμπὰς F
 ἡλίου, ὡς τὸ γ' ἐμὸν παντάπασιν μέρος ἀπολελόγημαι, καὶ πλειό-
 νων οὐ δέομαι λόγων. Ἄπτομαι δ' οὖν καὶ τῶν σῶν γονάτων
 20 ἀπάσῃ προθέσει ψυχῆς, καὶ πρὸς τὸν ἀπάντων ὀρκίζω σε ποιη-
 τὴν, μὴ κατοκνήσαντι γένοιτό σοι τὴν ἡμετέραν ταύτην γραφὴν
 λήθης ἐκδοῦναι ῥοθίοις καὶ ἀφανείας πυθμῆσι καλύψαι. ἀλλὰ
 κοινῶσαι φίλοις καὶ συγγενέσι, κοινῶσαι συνετοῖς ἀνδράσιν· ἵνα
 δυοῖν θάτερον, ἣ τὰ συνοίσοντα συμβουλεύσουσι πείθεσθαι ἔχης, P. 475

9. ὑμῶν em. Boiv. pro ἡμῶν.

20. τοῦ ποιητοῦ conl. Boiv.

lorum motu, delatum fuisse. Enimvero nihil non feci quovis tempore, meis
 etiam impensis, quo conservari eorum vita et salutis praesidium iis muniri
 posset. Non semper itaque, opinor, divina tacebit iustitia, cum vestra in
 me et meos iniquitas eo proruperit; cum sanguinis tantum effusum sit; cum
 tot factae sint, atque etiamnum fiant culpa vestra, barbaricae incursiones;
 cum denique tot captivi noctu pariter et interdiu abducantur. Sed celeres
 a vobis et pares meritis poenas persequetur, uti nimirum a caeteris, quos
 tacente me, sub oculis vestris, ut vos alienis cladibus erudiremini, divinum
 numen ferro absumpsit. Quod si mei causa tantam animo adversus omnes
 Christianos alitis immanitatem, et quovis ferro rigidiora corda geritis, omnis
 autem et moderatio et misericordia semel omnino e visceribus effluxit, testis
 esto primum quidem ille, a quo omnia perspiciuntur, pervigil Dei oculus:
 deinde fax ipsa solis, terrestrium omnium alitrix; me, quod ad me attinebat,
 defensionem meam abunde probavisse, nec rationibus mihi pluribus opus
 esse. Omni igitur animi voluntate genua tua amplector, et per omnium re-
 rum conditorem obsecro te, ne negligentia tua accidat, ut haec nostra epi-
 stola oblivione aut alto silentio mersa obruatur; sed ut cum intimis ac ne-
 cessariis tuis, cum viris intelligentibus eam communices. Ita quippe duorum
 alterum futurum est, ut aut melioris consilii auctores, quos sequare, habeas;

A. M. 6854 ἢ μάρτυρες γούν τῶν γινομένων τε καὶ ἀποβαινόντων εἶεν αὐτοί.”

Ind. 14

(E.) Ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐρυθροῖς τε καὶ οἰκειοχείροις εἰς μῆκος ἐκτείνας γραμμασι τὴν ἐπιστολὴν, καὶ πολλῇ τῇ περὶ τὴν δέξιον σμικροπρεπείᾳ τοῦ ἡθους χρησάμενος, ἵνα τῷ ἄκρῳ τοῦ μέσου τύχη, τὸν λόγον ἐνταῦθα πού κατέπαυσεν. ἡμεῖς δὲ, τὰναγ-5

V. 384 καιότερα τῆς προθέσεως ἐκεῖθεν ἐρανισάμενοι, τὴν προσήκουσαν ἐξεθέμεθα δῆλωσιν ἐνταυθαῖ.

B δ'. Τῷ γε μὴν πατριάρχῃ ταῦτα ἀκηκοῦτι, οὐχ οἶαν κατὰ τῶν πρὶν πεμπομένων, τοιαύτην κἀνταῦθα τὴν ὄφρὸν ἐπεδείξατο ἄλλ' εἰς τὸ σωφρονέστερον τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς ὑπὸ τῶν τοῦ 10 χρόνου κυμάτων πεπεισμένος τρέπειν τοιάδε τινα ἀπεφθέγγατο.

(B.) „Ἀμφοτέροις (φησὶν) εἰκότως ἂν τις ἐπιτιμήσειε, Καντακουζηνῷ τε κἀμοί, ἀνθρωπίνως διατεθεῖσι πρὸς τὴν παροῦσαν σπου-

C δὴν, καὶ μηδὲν ὑψηλότερον ἐννοεῖν βουληθεῖσιν, ὡς εἰ μὴ κἀν τὰ τῆς ἄνωθεν συνεπιλαμβάνοι προνοίας, μάταιος πῦσα καθάπαξ 15 εἰπεῖν τῶν ἀνθρώπων σπουδῆ. ὕθεν ὄψε, μετὰ μακρὰν καὶ δριμυτέραν τὴν πείραν, τὸ δέον μανθάνειν ἀρχόμεθα, ὅτε δυσχερῆς ἢ τῶν σφαλμάτων ἐστὶ δίορθωσις. ὁ μὲν γὰρ εἰς τὸν βασιλέα Μι-

χαῆλ τὸν Παλαιολόγον τὴν μνήμην ἀνενεγκῶν ἐμέμψατο τὴν εἰς τὸν τοῦ τελευταίου βασιλέως υἱὸν ἀδικίαν καὶ τὴν τοῦ βα- 20

D σιλείου κράτους τυραννικὴν ἀντιληψιν· καὶ βέλτιον ἢ κατ' ἐκεῖνον εἰς τὴν τοιαύτην καὶ αὐτὸς ἐληλυθέναι βεβουλημένος ἐγγείρησιν, αὐτὸς μὲν ὑπούλως καὶ μετὰ τινων ἀπατηλῶν καὶ σεσοφισμένων προφάσεων, τὸ βασίλειον περιζώσασθαι κράτος βεβού-

8. Pro ὃ γε μὴν πατρ. τ. ἀκηκῶς, ut observat Boiv.

aut saltem eorum, quae geruntur quaeque accidunt, ipsi testes existant.”

(V.) Rubris ille litteris et propria manu cum epistolam longius produxisset, et multam in supplicando pusilli animi significationem dedisset, ut medio extremum responderet, orationem ibi ferme conclusit. Nos vero quae ad praesens institutum maxime pertinebant, inde excerpimus, et eorum expositionem hoc loco, ita ut conveniens erat, edidimus.

4. His patriarcha auditis, non eodem fastu has litteras excepit, quo superiores; sed suadente illius temporis perturbatione, animi sui sententiam ad meliorem frugem revocavit, et sic ferme loquutus est. (H.) „Ambobus,” inquit, „merito quispiam succenseat et Cantacuzeno et mihi, qui nos, ut humanum erat, in praesenti negotio gessimus, ac non altiora quaedam cogitare voluimus; inanem videlicet esse omnem omnino hominum diligentiam, nisi et caelestis adsit Providentia. Unde fit, ut sero, post longam et acerbam experientiam, quid expediat tum intelligere incipiamus, cum difficile est nostris mederi erratis. Etenim hic, cum ad imperatorem Michaëlem Palaeologum animum retulisset, eum, quod imperatoris defuncti filium affecisset iniuria, ac tyrannice in summam potestatem invasisset, improbitavit; et honestius quam ille eadem aggredi volens, sibi quidem subdole, captiosius quibusdam et commentitiis rationibus allegatis, imperatoriam auctori-

λενται· τὸν δὲ τοῦ τετελευτηκότος υἱὸν βασιλέως εἰληφέναι γυμ- A. C. 1346
 βρὸν ἐπὶ θυγατρὶ πρὸς διαδοχὴν τῆς βασιλείας· πρῶγμα δι- Imp. Io. Pa-
 καιότερον ἴσως καὶ ἡμερον, καὶ πάσης μέμψεως ὑπερόριον ἔχον laeol. 5
 τὸν πόδα. οὗ κατὰ βούλησιν θείων οὐκ ὄντος, ὡς ἔοικε, συνε- E
 5 πεπτώκει καὶ πρὸς ἐπισφαλεῖς διανοίας τὸν νοῦν ἀγαγεῖν, καὶ
 πολέμιον ἰσχυρὸν τοῖς ἐκείνου τοιοῦτοις βουλευμάσι καταστήναι,
 ἀναμνησθέντα τῆς τοῦ τηρικαῦτα πατριαρχεύοντος Ἀρσενίου νο-
 θρότητας· δι' ἣν, ὡς ἡμῖν γε νερόμισται, ἐπιροχίαί ποικίλαι τε
 καὶ φρικώδεις προὔβησαν, καὶ τὰ τῆς τότε' ἀδικίας ἐπὶ τὸ μέγ- P. 476
 10 στον προκεχωρήκει· ὡς ἐκεῖθεν τῆς τοῦ Θεοῦ σφοδρῶς ἐκκαυθεί-
 σης ὀργῆς, τὰ μέγιστα κατὰ Ῥωμαίων βλαστῆσαι κακὰ, καὶ μα-
 κροὺς κακοδαιμονίας ἐγεροθῆναι κατὰ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ
 βιαίους κλύδωνας ἄχρι καὶ ἔς τὴν τήμερον. ἤμην γὰρ, ὡς εἰ
 ζῶσαν ἔχων ἐκεῖνος τότε ψυχὴν ἀνθίστατο τοῖς ἐκείνου περὶ τῆς
 15 βασιλείας βουλευμάσι τε καὶ πράγμασιν, ἥμιστ' ἂν δῆπου το- B
 σαῦτα κατὰ Ῥωμαίων ἐκέχυτο τὰ δεινά. ὄθεν τὴν τότε προσήκου-
 σαν μὲν θεραπείαν, ἥμιστα δὲ γενομένην, ἐν τοῖς νῦν καιροῖς
 καὶ πράγμασιν ἐπιδείκνυσθαι θέλων αὐτὸς, καὶ πολὺν τινα τὸν
 τύφον καὶ τὴν ὄφρὸν ἐπισυρομένους θρόψας λογισμοὺς, ἀπάση
 20 προθέσει ψυχῆς εἰς τὸν κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ διανέστην πό-
 λεμον, λαμπρῶς τινος δῆθεν προφάσεως ἔχων ἐφόδια πρὸς διέγερ-
 σιν, τὰ τε ἄλλα καὶ ὅπως ἐκ τοῦ παραχορήμα πρὸς ὑπεροφίαν C
 ἤθους ἑαυτὸν μετεσκεύασε, καὶ ἅμα κὰν ταῖς τῶν οἰκειῶν ἐπιστο- V. 385
 λῶν ἐπισημασίαις τὸ σύνηθες δοῦλον ἀπέπατο, ἀφαιρούμενος

tatem arrogare, mortui autem imperatoris filium generum et imperii suc-
 cessorem adsumere decrevit: id quod iustius fortasse benigniusque, et ex-
 tra omnem reprehensionem positum erat. Sed quia alia, ut videtur, Dei
 voluntas fuit, eo factum est, ut et ipse ad incautas cogitationes animum ap-
 pellerem, et hisce illius consiliis hostem me acerrimum opponerem, cum Ar-
 senii, qui patriarcha illis temporibus fuit, socordiam animo reputassem, per
 quam effectum, meo quidem iudicio, ut in varia horrendaque periuria ire-
 tur, et ea quae tum exstitit iniuria progredere longissime; ita ut, minime
 gravi ira accenso, maxima inde in Romanos pullularint mala, magna-
 que in rempublicam calamitates et violenti ad hodiernam usque diem fluctus pro-
 ruerint. Putabam enim, si is, animo acri et vivido praeditus, illius tunc
 de imperio invadendo consiliis molitionibusque obstitisset, minime utique tot
 mala redundatura in Romanos fuisse. Medicinam igitur, quae tum oppor-
 tuna quidem erat, sed neutquam facta est, cum ipse hoc tempore atque hoc
 rerum statu vellem adhibere, et cogitationes animo alerem plenas fastus et
 arrogantiae, omni studio ad persequendum bello Cantacuzenum erexi me;
 speciosas videlicet quasdam causas, quibus tanquam irritamentis uterer, tum
 alias habens, tum maxime, quod ingenium suum ille ad superbiam repente
 traduxisset, ac in propriis epistolis obsignandis usitatum subditum morem

A. M. 6854 ἄντικρος Ἄννης τῆς βασιλίδος καὶ τοῦ ταύτης υἱοῦ τὴν ἡγεμο-
 Ind. 14 νικὴν ἔξουσιαν. διὸ καὶ πεπρόχαμεν ἄμφω πλέον οὐδέν, ἢ πᾶσαν
 ἐκτρίψαι Ῥωμαίων ἄρδην ἰσχὺν, καὶ μέχρι θεμελίων αὐτῶν κα-
 D θελεῖν, εἴ τί που χρηστῶν ἐλπίδων τοῖς πράγμασι λείπεται ζώ-
 πυρον. τοῖς γὰρ ἀνθρωπίναις ἀναρτῶσι τὸ πᾶν ἐπινοίαις ἐξ ἄβου-5
 λίας ἐς τοιαύτας κατετηγῆθαι κῆρας οὐδὲν ἀπεικὸς ὅτι μὴ
 καὶ τῷ θεῷ μάλα προσῆκον σκοπῶ, χαλινον μὲν ἐπιτιθέντι σαφῆ
 τῆ τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν αὐθαδεῖα, διδασκαλίαν δ' ἐναργῆ
 διὰ τῆς τῶν πραγμάτων πείρας περιφανῶς τοῖς ἐφεξῆς αἰῶσι πα-
 E ραπέμποντι· ὡς ἡμῖν τὰ τῆς παροιμίας ἄντικρος συμβαίνειν ἐκεί- 10
 νης, ἢ κάμηλος (λεγούσης) ἐπιθυμιάσασα κεράτων καὶ τὰ ὄτα
 προσαπώλεσεν. ἐπιθυμιάσαντες γὰρ καὶ αὐτοὶ δόξης καὶ τύχης
 μελλόνος, καὶ καιρὸν ἔχειν ἐκάτεροι δόξαντες ἐκτεῖναι τοὺς τῶν
 Ῥωμαίων ὄρους, καὶ τῶν ὄντων ἐξέστημεν· καὶ πλουσίον πένη-
 τες, καὶ ἐνδόξων ἄδοξοι γεγενήμεθα. ἂ τοίνυν ἐχοῖν ἡμῖν καὶ 15
 F διανοεῖσθαι καὶ δρῆν ὑπὲρ τοῦ κοινῆ συμφέροντος, πρὶν ἢ πα-
 θεῖν, ὄψε γοῦν, μετὰ τὸ παθεῖν, ἄξιον καὶ διανοεῖσθαι καὶ δρῆν·
 ἵνα μὴ καὶ τῶν ἀλίεων ἐκείνων ὦμεν χεῖρους, οἷς μετὰ τὸ πλη-
 γῆναι τὴν τῶν καθηκόντων προσγίνεσθαι ἔπεισιν αἰσθησιν.”
 (Γ.) Ταῦτα διανοηθεῖς καὶ φθειγῆς ὁ πατριάρχης λόγοις 20
 πειθανωτέρους ὑπέειπε καὶ ἐπεχείρει πείθειν συνθέσθαι καὶ τὴν βα-
 P.477 σιλίδα Ἄνναν. εἶναι γὰρ ἔφρασκε βέλτιον, ἐκόντας Καντακουζηνῶ
 σπεισαμένους, τὴν κρείττω μοῖραν καρποῦσθαι, πρὶν ἀφαιρε-

abdicasset, atque adeo ab imperatrice Anna et ab eius filio supremam po-
 testatem palam auferret. Quamobrem uterque nihil aliud fecimus, nisi to-
 tas penitus Romanorum vires attrivimus, et si qua forte bonae spei scintil-
 lula in rebus reliqua esset, eam funditus sustulimus. Nos enim, qui omnia
 ad humanam industriam imprudentes referunt, eo calamitatis devolvi nihil
 mirum; immo maxime congruit cum divina providentiā; cuius est hic scop-
 us, ut humani animi arrogantiae fraenum certum iniiciat, et per ipsam re-
 rum experientiam evidens ad posteros documentum aperte transmittat. No-
 bis itaque id plane usu venit, quod vulgari proverbio dici solet: Camelum
 cornua appetentem etiam auribus orbatam esse. Nam et ipsi cum amplio-
 rem dignitatem fortunamque appetemus, et occasionem utrique Romanos
 limites promovendi oblatam nobis putaremus, etiam iis, qui tum erant, de-
 iecti sumus; iidemque ex opulentis inopes, ex illustribus viles et inglorii
 evasimus. Quae igitur oportebat nos et providere et facere publicae utili-
 tatis causa, antequam lapsi essemus, ea sero saltem, ac postquam lapsi su-
 mus, facere aequum est ac providere: ne et piscatoribus illis stultiores esse
 videamur, quibus quae facienda fuerint sentire tunc subit, cum inflicta est
 plaga.” (III.) Haec patriarcha cum et animo agitasset et ore pronunciasset,
 dictis ad persuadendum accommodatioribus Annam subibat, eique ut sen-
 tentiae suae accederet persuadeere conabatur. Satius nempe esse dictitabat,
 pace cum Cantacuzeno sponte facta, partis potiri melioris, quam ubi ab

θέντας ἅπαντα οὐχ ἐκόντας μηδὲ τῆς ἐλαχίστης ἄδακρυτῆ κλη- A. C. 1346
 ρούχους εἶναι δύνασθαι. πρὸς ταῦτα δυσχεράνασα λίαν ἡ βασι- Imp. Io. Pa-
 λης ἐπίβουλον ἐκάλει τὸν σύμβουλον, καὶ ὄλαις παλάμαις πόρρω laeol. 5
 που τῶν ὀφθαλμῶν ἐώθει τὸν ἄνθρωπον. αὕτη σκανδάλων ἀρχὴ
 5 καὶ κατάστασις πρώτη κατὰ τοῦ πατριάρχου τῆ βασιλίδι καθί- B
 σταται. (A.) Ἀφ' οὗ γὰρ τὸ τῆς ζηλοτυπίας αὐτὴν κατέσχε πά-
 θος, ὃ κατὰ τοῦ βασιλέως Καντακουζηνοῦ καὶ τῆς βασιλίδος
 Εἰρήνης εἰς τὸ δαψιλέστερον ἔθρεψεν, οὐδ' ἄκροισ ὠσὶν οὐδαμῆ
 ποτ' ἠνείχετο λόγον ἀκούειν ὑπὲρ ἐκείνων συμβατικόν. ἀλλ' ἦν
 10 αὐτῇ διάπυρος ἔρωσ καὶ ξένον ἐντρούφημα, λοιδορίας ἀπάσας καὶ
 βλασφημίας ἀσέμνους κατ' ἐκείνων καὶ λέγειν αἰεὶ, καὶ λεγόντων
 ἄλλων ἀκούειν. τοῦτο περιφανῆ καὶ κατὰδηλον πέπραχε πῦσιν ἐν C
 βραχεῖ τῆς ὄλης κακίας τὴν ῥίζαν, ὅθεν καὶ ἡ τῆς ἐμφυλίου μά-
 χης ἐβλύστησε πρόφασις, καὶ ὅπως εἰς τέλος παρέμεινε δαπανῶσα
 15 καὶ φθείρουσα τὰ Ῥωμαίων πράγματα. ἦν δ' ἡ τῆς βασιλίδος
 Ἄννης ζηλότυπος καὶ χαιρέκακος γνώμη, καθάπερ ἡμῖν ἐν τοῖς
 ἀνωτέρω πολλάκις εἴρηται λόγοις· ἥς τὴν Ῥωμαίων ἠλλάξατο
 προδίλως εὐδαιμονίαν αὕτη, καὶ δι' ἦν τῶν ὄλων προδοτίς D
 πραγμάτων ἐγένετο. (E.) Οὐ τοσοῦτον δ' οἶμαι νειμεσῶν ἂν τις
 20 αὐτῇ, μὴ δυνηθείη διαβλέψαι καὶ διακρῖναι τὸ κρεῖττον ἀπὸ
 τοῦ χειρόνος, γυναικί τε οὔσῃ καὶ ἀλλοφύλου τροφῆς καὶ διαί-
 τῆς ἡλικιωτίδι, καὶ ἅμα μὴ δυναμένη παντάπασιν ἀνανῆσαι τοῦ
 τῆς ζηλοτυπίας πάθους, ὅσον αὐτῷ τε πατριάρχῃ καὶ συγκλήτῳ V. 336
 πάσῃ καὶ γερονσίᾳ τοσαύτῃ, τῇ παραλόγῳ ταύτῃ καθάπερ ἄν-

invitis omnia ablata essent, ne minimam quidem posse partem sine lacrymis propriam habere. At Anna imperatrix moleste admodum haec ferens eum, qui suasor esset, insidiatorem vocitare, et totis viribus hominem conspectu suo procul amovere. Et haec fuit origo ac primum fundamentum offensio- nis, quae Annam inter et patriarcham intercessit. (IV.) Ex quo enim zelotypia tenebatur, quam illa affectionem malam in Cantacuzenum impe- ratorem et imperatricem Irenen impendio alebat, ne primis quidem auri- bus audire unquam sustinuerat verbum ullum de reconcilianda cum iis gra- tia. Sed ipsi libido quaedam flagrans et mirum erat oblectamentum, omnia et maledicta et foeda in eos probra subinde iacere, aut alios audire maledi- centes. Id evidentem et manifestam omnibus brevi effecit totius mali pri- mam radicem, quae et civili bello originem dedisset, et ad extremum usque perstitisset rem Romanam atterere atque labefactare. Nimirum ea erat An- nae imperatricis zelotypia et malignitas, uti nos supra saepe diximus, quam illa Romanae felicitati palam praetulit, et cuius explendae causa totum im- perium prodidit. (V.) Minus tamen, opinor, aliquis ei succenseat, utpote quae meliora distinguere et discernere a peioribus non potuerit; cum et mul- lier esset, et educatione ac vivendi genere peregrino per omnem aetatem instituta esset, simulque haud posset omnino a zelotypiae labe ad sanitatem emergere; quam et ipsi patriarchae, et curiae omni, et tot senatoribus, qui

A. M. 6854 δράποδα πειθομένοις ἔξουσία, κύβον τ' ἀναρῶσαι τοσοῦτον
 Ind. 14 **Ε** καὶ πρὸς ἕνα λαθόντας ἐθειλοντὰς ῥιφῆναι κίνδυνον, καὶ κοινὸν
 ἀλλήλοις γενέσθαι δυστύχημα καὶ ναυάγιον. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν
 τούτοις ἦν· καὶ ἡ τῶν τῆς βασιλίδος Ἄννης κατὰ τοῦ πατριάρ-
 χου σκανδάλων πρόφασις ἐκ τοιούτων σπινθήρων ἀναρῶπιζέσθαι 15
 πρὸς αἰθερίας φλόγας ἔσχε τὴν ἀρχήν.

P. 478 **Ε**. Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς, ἀπογνοὺς τὴν ἐντεῦθεν εἰρήνην,
 ἑτέρας ἐπεχείρησε τέμνειν ἀλλοκας ἐννοιῶν τε καὶ πράξεων. καὶ
 πρῶτον μὲν σπεύσας εἴλε Σηλυβρίαν καθ' ὁμολογίαν, ἐν ᾗ καὶ
 πύργον εἰς ἀκροπόλεως ἀσφάλειαν ὠκοδομήσατο πάνυ τοι ὀχυρόν. 10
 ἔπειτ' ἀπιὼν εἰς Ὁρεστιάδα καὶ συνηθροικῶς τοὺς τε κατὰ Θρά-
 κην ἐπισκόπους, καὶ ὅσοι φυγάδες ἐκ Βυζαντίου γενόμενοι συμ-
 παρήσαν αὐτῷ, βασιλικὴν περιτίθησι τῇ κεφαλῇ ταινίαν, κατὰ

Β τὸ πάλαι κεκρατηκὸς τοῖς βασιλεῦσιν ἔθος, τῇ τοιαύτῃ πανη-
 γύρει διακονησαμένον τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχου. ἔτυχε 15
 γὰρ καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἐκ Βυζαντίου φηγάδων ἐκεῖ τηρικαῦτα
 παριῶν. ἔπειτα κραταιότερον ἐπέθετο Βυζάντιον ἐλεῖν ταῖς κρύφα
 συσκευαῖς καὶ ἐπιβουλαῖς. (B.) Διὸ καὶ τὸν τῆς Βιθυνίας σα-
 τράπην Ὑρκανὸν, μεγίσταις δωρεαῖς τε καὶ ὑποσχέσεσι τῆς βασι-
 λίδος Ἄννης ὀρῶν ὑποκλίνειν σκεπτόμενον, καὶ ἅμα συννοῶν, 20

Κ ὡς τὰ μέγιστα σφῆλαι δύναται πᾶσαν ἦν ἂν οὗτος ἐπιβάληται
 δρᾶν κατὰ Βυζαντίων ἐγχείρησιν, γείτων τε ὧν ἐγγύτατος καὶ
 τῇ δυνάμει τοὺς κατ' αὐτὸν ἤδη Περσικοὺς ὑπερῆρων σατράπας
 τῶν ἀναγκαίων ἐνόμισεν, ἀγαγέσθαι γαμβρὸν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ

veluti mancipia potestati illi insanienti adeo obsequuti sunt, ut aleam eius-
 modi iacerent, et ultro in unum omnes discrimen imprudentes inciderent,
 sibi que invicem commune infortunium atque naufragium existerent. Sed
 haec quidem eo erant redacta; semenque illud fuit offensivum, quae An-
 nam inter ac patriarcham exortae sunt; et ab hisce scintillis ducto initio,
 ad aethera usque ventilatum est incendium.

5. Cantacuzenus vero, abiecta pacis inde habendae spe, alia coepit et
 consilia et facta animo designare. Ac primo quidem cum accelerasset, Se-
 lybriam in deditionem accepit; in qua et turrin, tutandae arcis causa, mu-
 nitissimam exstruxit. Deinde Orestiadem profectus, convocatisque Thra-
 ciae episcopis, et iis omnibus, qui Byzantio egressi apud ipsam exules ad-
 erant, imperatorium capiti diadema imponit, recepto iam inde antiquitus
 principum more, ministro illius celebrationis Hierosolymorum patriarcha.
 Forte enim et ipse tunc cum iis, qui Byzantio exulabant, illic aderat. Ex
 eo enixius incubuit ad capiendum clandestinis molitionibus et insidiis By-
 zantium. (II.) Quamobrem et Bithyniae satrapam Hyrcanum cum ad im-
 peratricis Annae dona et promissa maxima animo inclinantem videret, si-
 mulque intelligeret, posse eum, quaecunque ipse adversus Byzantios esset
 conaturus, maxime labefactare, quod is et proximus esset vicinus, et po-
 tentia Persicos iam illius temporis satrapas anteiret, necesse esse sibi duxit

Μαρία, πάλαι τοῦτο ζητοῦντα σὺν σφοδρῶ καὶ φλέγοντι τῷ A. C. 1346
 πόθῳ, καὶ πρὸς τοὺς ἰσχύτους ἐλάσαι κινδύνους, εἰ μὴ τῆς ἐρω- Imp. Io. Pa-
 μένης ἐπιτυχῆς γένοιτο, σφοδρῶς ἀπειλοῦντα. οὐ γὰρ ἦν που τῶν laeol. 5
 εἰκότων, ὡς πορῶτάτῳ που διαιωόμενον, πάνυ τοι νέας οὔσης D
 5 καὶ εὐπροσώπου τῆς κόρης καὶ γένους εὐδαίμονος, ἐραστὴν ἐκ
 μόνης γενέσθαι τῆς ἀκοῆς, ἄνδρα παρηβηκότα καὶ βάρβαρον.
 κάπειδὴ τοὺς περὶ ψυχῆς ἑώρα τὸν Καντακουζηνὸν ἀγῶνας τέως
 σταδιοδρομοῦντα, καιρὸν ἔχειν ὥήθη, κραταιότερον ἐπιθέσθαι
 τῇ ζητήσῃ. διὸ καὶ νῦν μὲν ταῖς τῆς συμμαχίας ὑποσαίνων ἐλ-
 10 πῖσι, νῦν δὲ ταῖς ἀπειλαῖς περιδεῖα καθιστῶν (ἦν γὰρ εἰς πλοῦτον
 ἑλλητικῶς βαθὺν καὶ σφόδρα πολυτελῆ, καὶ μεγάλην ἔχων ἀρχὴν E
 ἐν Ἀσίᾳ, καὶ πολλὴν περιβεβλημένος δύναμιν ὕπλων καὶ στρα-
 τῶν Περσικῶν) οὐκ εἰς μακρὰν γε ἐτετυχήκει τοῦ ποθομένου,
 καὶ τὰς τῆς βασιλίδος Ἄννης σπονδὰς εὐθὺς ἀπέλυτο. καὶ ἦν P. 479
 15 ἐντεῦθεν φοβερός τις καὶ ἄμαχος Καντακουζηνός. (Γ.) Ἀχθ- V. 387
 σθεῖσά γε μὴν ἡ βασιλὶς Ἄννα τῷ γεγονότι καὶ ἀπογνοῦσα τῶν
 ἐκεῖθεν ἐλπίδων ἐφ' ἑτέρας ἐτρέπετο· καὶ δῶρα τὴν ταχίστην δα-
 ψιλέστερα πέμψασα τοῖς περὶ Φιλαδελφίαν σατραπίαις Κᾶρας καὶ
 Λυδοὺς συνήθροισε, καὶ Ἰωνας, καὶ ὅσοι τῶν ἰππέων ἦσαν ἐκεῖ-
 20 θεν ἐπίλεκτοι Περσῶν. καὶ τὸ ἔαρ ἐν τούτοις ἐτελεύτα. (Δ.) Ἄριτ B
 δὲ τοῦ ἡλίου τὰς θερινὰς ποιουμένου τροπᾶς, τὸν Ἑλλήσπον- A. C. 1346
 τον ἡ Περσικὴ διαπεραιωσαμένη δύναμις αὕτη, εἰς ἕξ χιλιάδας Imp. Io. Pa-
 ἕγγιστά που τὸν ἀριθμὸν ἀναφέρουσα, λείαν Μυσῶν τὰ ἐκεῖ- laeol. 6
 θεν ἄχρι καὶ ἐς Βυζάντιον ἐπιπορευομένη πάντα πεποιήται, μη-

eum generum adsumere, Maria filia in matrimonium ei data, id iampridem
 vehementer cupienti et ardentissime optanti, et nisi virgine amata potire-
 tur, extrema pericula illaturum se atrociter minitanti. Nec enim par erat,
 eum, qui tam procul degeret, tenerae admodum venustaeque et natalibus
 clarae virginis amatorem esse ex sola auditione, virum barbarum et aetate
 provectum. Cum itaque Cantacuzenum videret in certamen vitae tum de-
 scendentem, adesse sibi tempus existimavit incumbendi vehementius peti-
 tion. Nunc igitur auxiliorum spe demulcens, nunc terrificans minis (etenim
 ad summas opes emerserat, et imperium longe florentissimum maximumque
 in Asia habebat, magna armorum exercituumque Persicorum copia circum-
 septus) voti compos brevi factus est, statimque Annae imperatrici societa-
 tem renunciavit. Metuendus inde ac praevalens esse coepit Cantacuzenus.
 (III.) At imperatrix Anna, cum id quod actum erat aegre ferret, et quid-
 quid spei inde affulserat abiecisset, alio se convertit, et muneribus quam-
 primum ad eos satrapas, qui apud Philadelphiam versabantur, pinguioribus
 missis, Caras, Lydos et Ionas convocavit, et quidquid lectorum ibi equi-
 tum Persarum esset. Atque interea ver effluxit. (IV.) Sole autem recens
 ab aestivo solstitio sese convertente, Persicae illae vires, quae sex ferme
 hominum millibus constabant, traiecto Hellesponto, Mysorum praedam omnia
 inde Byzantium usque pervadendo effecere, nullo discrimine, utriuscunque

A. M. 6854 δὲν διακρίνουσα, ὁποτέρως εἴη τὰ ἐν ποσὶν αὐθεντίας· ἀλλ' ὁμοῦ
 Ind. 14 πάντα κέρδους ἕνεκα λογιζομένη χρήματα. ἐπεὶ δὲ ξύν γε τῷ πάντ'
 Cαριθμὸν ὑπερβαίνουντι πλήθει τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν λαφύρων
 ἐκείνων πρὸ τῶν τοῦ Βυζαντίου τειχῶν ἰόντες ἠύλισαντο, πολ-
 λῆς τῆς δεξιώσεως καὶ φιλοφροσύνης ἤξιῶνται πρὸς τῆς βασιλίδος 5
 Ἄννης, μηδαμῆ τῶν πρᾶσσομένων αἰσθάνεσθαι βουλομένης,
 μηδ' οἶκτον γοῦν τινα βραχὺν λαμβανούσης ὁπωσοῦν τοῦ μεγάλου
 πάθους ἐκείνου καὶ τῆς κοινῆς τῶν αἰχμαλώτων κραυγῆς,
 Dῆ μέχρι τῶν αἰθερίων ἀψίδων ἀναφερομένη μικροῦ πᾶσαν ἐξέ-
 πληττει ἀκοήν Βυζαντιῶν καὶ πάντας ἠνάγκαζεν ὀφθαλμοὺς 10
 ἀφιέναι δακρύων πηγᾶς· καὶ μάλιστα ὅτε δίκην ὄρμαθῶν ἀλύσει
 δεδεμένους ἐκ τῶν τραχήλων κομίζοντες τοὺς ἀθλίους οἱ βάρβα-
 ροὶ παρὰ τὰς τῆς πόλεως πύλας συχναῖς ταῖς μάστιξιν ἔπιον,
 ἐπληττον, ζείρωσκον, πολυταλάντου πράσεως ἕνεκα. ἐφ' οἷς
 ἀμείλικτος ἔμενε τὸ παράπαν αὐτῆ, καὶ ὡσερ ἐπεντροφῶσα τοῖς 15
 Eγινόμενοι. ἄτε γὰρ οἶμαι ἀλλόφυλος οὔσα, καὶ ἅμα τὴν τῆς
 γνώμης ἕξιν σκληροτέραν ἐκ φύσεως ἐσχηκῦῖα, πᾶσιν ὁμοίως
 ἤχθετο Ῥωμαίοις καὶ κατὰ πάσης ἄρδην ἐχώρει τύχης. (E.) Ἐπεὶ
 δ' ἐκείνων ζητούντων τοὺς ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἄξοντας, καὶ ἡγε-
 μόνας ἔσομένους τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς μάχης, στρατιώτας Ῥωμαίων 20
 πολλή τις ἦν ἀπορία καὶ σπάνις, καὶ οὐδ' εἰς τὴν τοῦ Βυζαντίου
 Fφρουρὰν ἀρκέσειν ᾤοντο τοὺς ἐν ὄπλοις τηρικαῦτα παρόντας,
 ἀναστρέψαντες πάντα τε ἐδήλωσαν τὰ τοῦ Βυζαντίου προάστεια

8. καὶ add. Boiv. 21. οὐδ' εἰς em. Boiv. pro οὐδεῖς.

ditionis essent ea, quae occurrebant, et eandem omnium lucri faciendi causa rationem habentes. Postquam autem omni numero maiorem captivorum et manubiarum vim secum trahentes pro muris Byzantinis consedere, ab imperatrice Anna humanissime et perbenigne excepti sunt, nolente scilicet eorum quae gerebantur sensum ullum accipere, ac ne minimam quidem misericordiam capiente magnae illius cladis et communis captivorum vociferationis, quae ad caeli usque convexa ferebatur et omnium ferme Byzantium aures feriebat, omnesque oculos cogebat lacrymarum fontibus scaturire; tum maxime quum catenis tanquam monilibus obtorto collo, miseris barbari ad urbis portas deducerent, et verberibus crebris ferirent, caederent, vulnerarent, ut grandi deinde pecunia eos venundarent. Haec inter omnino illa immisericors manebat, et iis, quae fierent, tanquam deliciis frui videbatur. Nimirum peregrina cum esset, simulque animum a natura accipisset indolis durioris, omnibus pariter infensa erat Romanis, et in quoslibet, cuiuscunque conditionis essent, grassabatur. (V.) Sed cum illi Romanos milites dari sibi peterent, qui adversus hostes praecituri viaeque et pugnae duces exstituri forent, et horum magna quaedam esset penuria atque paucitas, ac ne ad Byzantium quidem tutandum satis futuri esse viderentur ii, qui tum in armis erant, conversi retro omnia Selybriam usque By-

μέχρι Σηλυβρίας, κακέῳ σπεισάμενοι τῷ Καντακουζηνῷ καὶ δῶρα A. C. 1346
 πρὸς ἐκεῖνον λαβόντες, ὅποσα εἰκὸς, διεπεραιώθησαν οἴκαδε, Imp. Io. Pa-
 μήτε μηδὲν ὦν χάριν ἐκλήθησαν καὶ πᾶν τοῦναντίον δρᾶσαντες. laeol. 6

καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. (ς.) Πρὸ γε μὴν τοῦ
 5 ἐνιαυτοῦ τούτου, κατ' αὐτὰς τοῦ Ὁρίωνος τὰς ἐπιτολάς, ἤρξατο P. 480
 φαίνεσθαι Ξιφίας ἐν οὐρανῷ, περὶ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἑλίκης τὰ
 πρῶτα· ἐκείθεν ἐπὶ τὸν ζῳδιακὸν ὀσημέραι ποιοῦμενος τὴν πο-
 ρεῖαν ἦκε περὶ τὰ τέλη τοῦ λέοντος, ὅπη καὶ τὰς ἡλίου πορείας
 ἔτυχε τηρῆσθαι γίνεσθαι, κακέῳ διελύθη. καὶ εἶναι Ῥωμαίων
 10 καὶ τοῦτο τοῖς πράγμασιν ἔδοξεν ἥμιστα πάνν χρηστὸς οἰωνός.

ς. Τοῖς δ' ἐκ Γεννούας ὑπὸ Τούζου τοῦ νέου δονκὸς ἔξω- V. 388
 σθεῖσιν ἐκεῖνοις Λατίνοις διὰ τὸ τοῦ τρόπου τυραννικώτερον, B
 ὡς εἰρήκειμεν, ἐπειδὴ πλούτῳ καὶ δόξῃ τῶν πολλῶν διαφέρειν
 ἐνῆν, ἄδοξόν τι καὶ ἀγεννὲς ἐδόκει, πλανήτην ἐπὶ μακρὸν οὕτως
 15 βίον τρίβειν ἀπόλιδός τε καὶ ἀνεστίους. ὅθεν τριήρεις κατα-
 σκευάσαντες ἐγγύς που τριάκοντα ἐς Χίον τὴν νῆσον ἑξαίφνης
 κατέπλευσαν, μηδαμῆ τῶν Χίων τὸν τοιοῦτον προεγνωκότων ἐπί-
 πλουν. ἧ γὰρ ἂν ἐς τὸ δαυιλέστερον ἔσχομισάμενοι τὰπιτήδεια C
 δυσάλωτοί πως ἢ μᾶλλον ἀνάλωτοι τὸ παράπαν ὄντες ἐτύγχα-
 20 νον. δῆλον δέ· καὶ γὰρ ἕως τὰ προστυχόντα σφίσι ἐνῆν εἰς ἀπο-
 τροπὴν τοῦ λιμοῦ, θαρρόαλειώτερον τοῖς πολεμίοις ἀνθίσταντο,
 καὶ συχνὰ τῶν πυλῶν ἐπεκθέοντες συχνούς τῶν Λατίνων ἐτί-
 τρωσκόν τε καὶ ἔκτεινον. (B.) Τῆς δὲ πολιορκίας ἐκτεινομένης

zantii suburbia vastavere: atque ibi pace cum Cantacuzeno facta, muneri-
 busque ab eo, quae et quot par erat, acceptis, domum traiecere, nihil eor-
 um, quorum causa arcessiti erant, sed alia plane exsequuti. Et haec quid-
 em in hunc modum gesta sunt. (VI.) Anno superiore, in ipso Orionis
 ortu, coeperat cometes ensis specie in caelo apparere, circa Helices caput
 primo, atque inde ad Zodiacum quotidie iter flectere, donec ad Leonis po-
 stremam partem accederet, ubi et sol ipse tum versabatur, ibique evanes-
 ceret. Et esse illud quoque visum est minime faustum rei Romanae augu-
 rium.

6. Interim ii Latini, qui Tuzi illius novi Ducis edicto Genua exacti fue-
 rant, eo quod tyrannico essent (ut diximus) ingenio, cum et opibus et di-
 gnitate multum a vulgo distarent, indecorum et ignavi animi esse duxere,
 vitam errabundam tandem trahere, urbe et domo carentes. Instructis itaque
 triginta ferme triremibus, ad insulam Chium repente appulerunt. Neque
 huius classis accessum Chii ullo modo praesensere. Alioqui rerum neces-
 sariarum uberiori copia in urbem invecta, expugnatu difficiles, aut potius
 omnino hostibus inexpugnabiles exstitissent. Nec dubium. Etenim quamdiu
 ad pellendam famem ea habuere, quae fors obtulisset, hosti confidentius re-
 sistebant, crebrisque extra portas eruptionibus factis, multos Latinorum et
 vulnerabant et occidebant. (II.) At cum obsidio terra pariter et mari in

- A. M. 6854 *διὰ γῆς καὶ θαλάττης, καὶ πάσης ἐντεῦθεν ἀποκλεισθείσης ἕξω-*
 Ind. 14 **D** *θεν σιτοπομπίας καὶ πάσης ὄπλων ἐπικουρίας, τὰ τε χρειώδη*
πάντα ἐπέλιπε καὶ ὁ λιμὸς ὑφέρων ἐντὸς ἠνδραποδίξετό τε
καὶ ψυχὰς ὁμοῦ τοῖς σώμασιν ἐδαπάνη, μαστίζων τε καὶ περι-
λαύνων ἐς τὸ ἀμήχανον. ὅθεν ἀπογόντες οἱ Χῖοι παρέδωσαν
ἑαυτοὺς ὑποσπόνδους τοῖς πολεμοῖσι. τοῦ δὲ τοιοῦτου δυστυχῆ-
Ε *ματος ἔργον καὶ Φωκαεῖς, οἱ πρὸς τῇ παραλίᾳ τῆς Ἰωνίας οἰ-*
κοῦντες, γεγέννηται, καταπλευσάντων σφίσι τῶν πολεμίων εἰθὺς
μετὰ τὴν τῶν Χίων ἄλωσιν. καὶ τὸ θέρους ἐν τούτοις ἐτελεύτα.
- A. M. 6855 (Γ.) *Φθινοπόρου δ' ἐπιγενομένου βασιλικὰς τριήρεις κατα-*
 Ind. 15 *σκενασάμενος ὁ Φακεωλάτος εἰς ἐκδίκησιν δῆθεν τῶν Χίων ἕξ-*
P. 481 *πλευσε, τῶν πάντων μὲν πλουσίων ὑπάρχων, τύχης δ' οὖν οὐκ ἐν-*
δόξου, ἀλλ' ὅποιας καὶ πρὶν ὁ Ἀπόκανκος· δραστήριος δ' ὅμως,
καὶ δεινὸς ὁμιλῆσαι ποικίλοις πράγμασιν. ἐπεὶ τοίνυν παραπλέων
τὸν τοῦ Αἰγαίου ἀγχένα τριήρους μιᾶς ἀναγομένης πολεμίας
ἐπιτυχῶν, καὶ ἅμα μεγίστης ὀγκάδος ὁμοεθνοῦς, πρὸ τοῦ Τε-
B *νεδίου λιμένος ἐπ' ἀγκυρῶν σαλευούσης, ὀπλισάμενος διενανμά-*
χησέ τε καὶ εἶλεν ἄμφω, πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἐν τῇ ναυ-
μαχίᾳ κτείνας, ἔστι δ' οὗς καὶ αὐτὸς τῶν οἰκείων ἀποβαλὼν·
τοῦτ' αἰσχύνῃν τε καὶ ζημίαν σφῶν αὐτῶν οἱ ἐν τοῖς Γαλάτου νο-
μίσαντες ἐπέσχον τὴν ἐκεῖθεν ἐς Βυζάντιον σιτοπομπίαν εὐ-
θὺς, οὐκ ἄλλοθεν ποθεν οὔσαν τὴν τοιάνδε τοῖς Βυζαντίοις ἐμ-
πορίαν εἰδότες, ἢ παρὰ σφίσι κείσθαι, εὖ τε ἔχειν τοῦ ζῆν καὶ
λιμῶ διακινδυνεύειν τεθνάναι. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπὶ τούτοις καὶ ἕτερα

longius traheretur, omnisque inde spes interclusa esset externorum com-
 meatum et cuiuscunque armorum auxilii; eos necessaria quaeque deficie-
 bant; obrepensque intus fames grassabatur, animasque et corpora simul fla-
 gellando atque ad extremam inopiam redigendo absurnebat. Omni itaque
 spe abiecta, dedunt se hostibus Chii ex pactione. Sed et Phocaeenses,
 maritimam Ioniae oram accolentes, in eandem calamitatem inciderunt, ho-
 stium classe post Chium captam ad eos statim appulsa. Haec dum gererentur,
 aestas effluxit. (III.) Insequuto autumno, imperatoriis triremibus in-
 structis, Phaeolatus Chios ulturus in altum defertur: vir admodum dives,
 non tamen illustris; eiusdem videlicet conditionis, cuius antea Apocaucus:
 at idem strenuus, et quibuscunque negotiis tractandis natus. Hic Aegaei
 maris fauces praetervectus solventem e portu offendit unam ex hostilibus
 triremibus; item maximam ex eadem gente navim onerariam, ante Tene-
 dium portum iactis ancoris fluctuantem. Arma arripit: navale praelium
 conserit; et multis hostium occisis, nonnullis etiam suorum anissis, utram-
 que comprehendit. Id sibi probro simul et damno esse arbitrati Galataei
 statim ab frumento Byzantium advehendo abstinere, haud ignari non aliunde
 Byzantiis istiusmodi mercem advenire; sed penes se esse, ut aut illi faci-
 lem victum pararent, aut fame mori periclitarentur. Quin et alia insuper

προσενεγκεῖν ἠπέλουν δεινά. ὧν οὐ φέρειν τὸ βίαιον οἱ Βυζάν- A. C. 1346
 τιοι δυνάμενοι τὰς τε ναῦς ἐπηγγείλαντο ἀποδοῦναι καὶ πῦσαν Imp. Io. Pa-
 συνεκτίσαι ζημίαν, ὅποσα τῶν πραγμάτων ἐν τε τῇ ναυμαχίᾳ καὶ C
 μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐστέρηται. καὶ ἐπὶ τούτοις αἱ τοιαῦται προῦ- V. 389
 5 βησαν σπονδαί. (Δ.) Ἦν δ' ὁμοως περιδεῖς ὁ Φακεωλάτος, καὶ
 φόβοις μάλᾳ συνησχημένος μακροῖς, ἀπειλὰς κατ' αὐτοῦ διακη-
 ρυτιόντων συχνὰ τῶν Λατίνων τὰς παλαμναιοτάτας· ὡς ἀναγ-
 κασθέντα φρουρὰν περὶ αὐτὸν ἔχειν ὀπλιτικὴν, ὅποτε τῆς οἰκίας D
 ἐξιέναι βούλοιο, καὶ ὁπόσους καὶ ὅποι τοὺς περιπάτους ποιοῖτο.
 10 καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον· καὶ τὸ φθινόπωρον ἐν
 τούτοις ἐτελεύτα.

Ζ. Ἦρομεῖν δ' οὐκ ἐνῆν οὐδαμῇ τῆς ὀργῆς ἐκείνης τὴν βασι- E
 λίδα, οὐδ' ὀψὲ τοῦ χρόνου μαλάττειν ὀπωστιοῦν καὶ σβεννύειν
 τὴν φλόγα, ἣν ἡ τοῦ πατριάρχου βουλὴ πρὸς τὴν ἐκείνης ἀνῆψε
 15 ψυχῆν, παραινοῦντος καὶ πείθειν (ὡς εἴρηται πρὸ βραχέος) ἐπι-
 χειροῦντος, σπείσασθαι Καντακουζηνῷ, καὶ βεβυῖαν εἰρήνην
 συνθέσθαι, πρὶν ἐς ἑσχατιὰς ὀλέθρου τὰ Ῥωμαίων ἐληλυθέναι P. 482
 πράγματα, ἐκείνου μὲν ἐπιεικῶς ἀδῶμενον, ἡμῶν δ' ὑποδρέόν-
 των ἡσυχῇ καὶ μαραινομένων ἀεὶ, καὶ ἐς τὸ μὴ εἶναι κινδυνευόν-
 20 των ἄρδην χωρεῖν. ταύτῃ τοι καὶ μελέτας ἠθροίζεν ἐν τῇ ψυχῇ
 συχνὰς ἐπὶ συχνὰς, καὶ ἄλλας δῆπουθεν ἐπ' ἄλλας, περὶ τοῦ
 πῶς καὶ τίνι τρόπῳ ῥῆστα καθελεῖ τοῦ θρόνου τὸν πατριάρχην·
 καὶ ἦν οὐδεμίαν τῶν ἄλλων εὖρεῖν ἀνυσιμωτέραν, ἢ τοὺς περὶ

20. τοι Boiv. pro tí.

gravia minabantur. Quae cum atrociora essent, quam ut ferre possent By-
 zantii, idcirco naves se iis reddituros promiserē, damnumque omne disso-
 luturos, quodcumque illi sive in praelio sive post praelium passi fuissent.
 His conditionibus in concordiam reditum est. (IV.) Erat tamen Phaceo-
 latus multum anxius, et gravissimo metu tenebatur, dirissima quaeque ei
 Latinis identidem denunciabantibus; ita ut ille praesidii causa milites circa
 se habere cogeretur, quandocumque domo vellet exire, quotiesque et qua-
 cumque ambularet. Et haec quidem ita se habuerunt: atque in his exiit
 autumnus.

7. At imperatricis ira nunquam quiescebat, nec leniebatur ullo modo
 aut tandem aliquando exstinguebatur flamma illa, quam eius animo subdi-
 derat consilium a patriarcha datum; qui, ut modo diximus, monuerat et
 persuadere illi conatus erat, ut cum Cantacuzeno rediret in gratiam, ac pa-
 cem firmam faceret, antequam rei Romanae salus in extremum adduceretur,
 illo quidem multum invalescente, nobis autem sensim dilabentibus, et quo-
 tidie fatiscentibus magis, et ad nihilum prorsus redigi periclitantibus. Ea
 propter novas illa subinde artes animo versare, alia atque alia agitare con-
 silia, anceps quo pacto et qua ratione patriarcham pontificali sede deicere
 facillime posset. Nihil porro ex omnibus efficacius ei occurrebat, quam si

- A. M. 6855 τὸν Παλαμῶν οἰκειώσασθαι τε καὶ σφᾶς κατ' ἐκείνου λαμπρῶς
 Ind. 15 B ἔς τὸ κραταιότερον ἀνθοπλίσαι, πολλὴν ἔκ πολλοῦ κατ' ἐκείνου
 τρέφοντας ἐν τῇ ψυχῇ τὴν βλάβπτουσαν ὁρμὴν διὰ τὴν τοῦ τό-
 μου κατάλλουσιν. (B.) Ἐπεὶ δ' ἔτυχεν ἐν μιᾷ τῶν ἐντὸς βασιλείων
 εἰρηκτῇ δέσμῳ ἐκ πολλοῦ κατέχουσα Παλαμῶν, ὡς μὲν ἔμοιγε 5
 οἴεσθαι ἦν, διὰ τὴν ἐς Καντακουζηνὸν ἐκείνου φιλίαν· ὡς δὲ τὰ
 πρὸς ἐκείνης ἄμα καὶ τοῦ νείως ἐδήλου πεμφθέντα βασιλικῶς
 C ἐνσεσημασμένα γράμματα πρὸς τοὺς ἐν τῷ Ἄθῳ τῷ ὄρει μονά-
 ζοντας ἄνδρας, διὰ τὴν τῶν δογμάτων καινοτομίαν, ἦν ἐς τὴν
 τοῦ Θεοῦ παρεισενεγκῶν αὐτὸς ἐκκλησίαν κυκεῶνος καὶ ζάλης 10
 ἐπλήρωσε ταύτην μακροῦ· πρὸς ἅπαν ἤδη τὴν γνώμην περιφα-
 νῶς μετένεγκε τὸ ἀντίπαλον, καὶ συνεργῶ κατὰ τοῦ πατριάρχου
 κέχρηται τούτῳ, καὶ πᾶσαν εὐμένειαν τούτῳ χαρίζεται, τὴν τε
 περὶ τὰ δόγματα γνώμην ἐκείνου κυροῦσα καὶ ταῖς ἐκείνου λαμ-
 D πρῶς ἀγομένη βουλαῖς, καθάπερ ὀγκάδος ἰστιόν, ὅποτε βιαίως 15
 τις καὶ ῥαγδαῖος ἀνέμου καταρρέουσε δρόμος, ἄνωθέν ποθεν ἔξ
 V. 390 ἄρκτικῶν ἀκροτήτων καταρρέαίσι. (Γ.) Διόπερ, ὡσπερ πύλης
 πόλεως ἀνεωγνίας ἤδη τοῖς πολεμίοις περιφανῶς, δογμάτων καὶ
 νόμων ἀνέδην εἰσεχέοντο κλύδωνες, καὶ παρῆρσιαν αὐθις εἶχον
 εἰσαγωγὰι καινοφωνιῶν, καὶ θόρυβος ἀνὰ πᾶσαν ἐφοῖτα τὴν πό- 20
 λιν, ἀντιφθεγγομένων ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ ὅσοι βα-
 E θείας διὰ φρενὸς ἐκαρποῦντο τὰς τῆς σοφίας αὐλακας. καὶ μύ-
 χαι διὰ ταῦτα καὶ ἔριδες ἀνεφύοντο συνεχεῖς κατ' ἀλλήλων καὶ
 δι' ἀλλήλων· καὶ ἡ ὑπερηφανία τῆς κακίας ἐπὶ μέγιστον ὕψους

sibi Palamae sectatores adiungeret, eosque adversus patriarcham maiori ro-
 bore palam armaret, multam iampridem in eum alentes animo malevolentiam propter Tomi sui damnationem. (II.) Cum igitur Palamam vinc-
 tum in quodam palatii carcere teneret iamdudum, eo quod, ut mihi quidem vi-
 debatur, studiosus esset ille Cantacuzeni; ut autem eae litterae declarant,
 quae, sigillo imperatorio munitae, ab ea et eius filio ad montis Atho mo-
 nachos missae sunt propter nova dogmata, quae ille in Dei ecclesiam in-
 vexerat, turbarum exinde plenam tempestatumque maximarum; animum
 aperte statim transtulit ad contrariam omnino sententiam, eoque adversus
 patriarcham adiutore usa est, et omnem ipsi favorem indulsit; ita ut et
 eius de theologia opiniones confirmaret, et ipsius consiliis palam regeretur;
 tanquam velum in navi, cum ab extrema Arcto ventus alicunde erumpens
 violentus rapidusque incurrit. (III.) Itaque, quasi urbis porta nunc demum
 hostibus publice patefacta, insani dogmatum et institutorum fluctus effuse
 irrumpebant, et impunitatem rursus habebant nova opinionum commenta;
 ac totam urbem tumultus pervagabatur, reclamantibus episcopis et sacer-
 dotibus, et quicumque sapientiam animo altius infixam fruebantur; pugnae-
 que inde et continuae altercationes ultro citroque exoriebantur: improbita-

ἀνῆγε τὴν κεφαλὴν. (A.) Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, πολλὰ A. C. 1347
περὶ τῆς ἐμῆς σιωπῆς ἢ βασιλῆς ὑπῆρχεν ἀμφισβητοῦσα, καὶ τῆς Imp. Io. Pa-
ἐμῆς διὰ μελέτης ἐποιεῖτο πειροῦσθαι γνώμης. καὶ με καὶ μὴ βου- laeol. 6
λόμενον αὐθις κριτὴν προσκαλεῖται, καὶ οἷόν τινα γνώμονα τῶν F
5 αὐτῆς τε καὶ τοῦ πατριάρχου περὶ τοῦ Παλαμᾶ φιλονεικιῶν· δυοῖν
ἐν νῶ ἔχουσα θάτερον πεπραχέναι· εἰ μὲν γὰρ ὁμόφρων ἐκείνη
κατὰ τοῦ πατριάρχου γενοίμην, ἡλεώ τε ταύτης τυχεῖν καὶ βα-
σιλικῶν ἀπολελευκέναι χαρίτων, μακρὸν τὸ φιλότιμον κεκτημέ-
νων· εἰ δ' οὖν, ἀνανεώσασθαι νῦν καὶ τὴν τῶ χρόνῳ παρεδῶρη-
10 κῆσαν ἤδη διὰ τὸν Γαλάτην ἐκείνον μῆτιν· ἦν πάλαι καθάπερ P. 483
βωμὸν ἐγκαθιδρύσασα τοῖς τῆς ψυχῆς συνειτέρει θαλάμοις, καὶ
πάνθ' ὁμοῦ τὰ χαλεπώτατα καθ' ἡμῶν δεδρακέναι. (B.) Προσε-
ληλυθότας οὖν καὶ καθίσαντας προσειποῦσα καὶ ὑπυλιωτέροις τὰ
πρῶτα πρὸς ἡμᾶς χρησαμένη τοῖς λόγοις τὰς τοῦ Παλαμᾶ προε-
15 κόμιζε καινοφωνίας. καὶ ἐπειδὴ πειθομένους οὐχ εὖρισκεν, ἀλλ'
ἰσχυρῶς τῶν πατρίων ἀντεχομένους ὄρων καὶ νόμων, καὶ ὅσα B
τῶν συνοδικῶν εἰσι παραδόσεων ἔγγραφα παραγγέλματα, καὶ ἅμα
κάκεινα τοῦ Θείου προσφέροντας Παύλου· εἴ τις εὐαγγελίζοιτο (λέ-
γοντος) ὑπερόρια τῆς ἐκείνου διδασκαλίας, εἶναι ἀνάθεμα, κἂν
20 ἢ τῶν οὐρανίων τις ἀγγέλων· μηδὲ γὰρ εἶναι πρὸς ἡμῶν, ἄλλο
τι Θεοῦ προτιμῆν· (παραπλήσιον γὰρ ἂν εἴη τουτὶ, ὡσπερ ἂν εἴ
τις τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὴν δεξιᾶν ἀποκόπτειν ἐβούλετο·) ἀλλὰ πάντα
κύτω ῥιπτοῦντας πρὸς αὐτὸν μόνον βλέπειν· ἀγριαίνουσα ἤδη C

tis autem insolentia caput altius erectum attollebat. (IV.) Haec cum ita
se haberent, multam silentium meum imperatrici dubitationem afferebat,
eratque illi propositum, ut quid sentirem exploraret. Quamobrem me, ta-
metsi nollem, denuo arcessit, ut in iis litibus, quas de Palama cum patriar-
cha habebat, iudex essem et quasi norma quaedam: duorum illa alterum
facere in animo habens; si quidem adversus patriarcham cum illa conspira-
rem, tum ut ego propitiam ipsam experirer, et imperatoriis beneficiis cu-
mularer perquam honorificis; sin minus, ut propter Gallum illum in me olim
concepta ira, et temporis lapsu iam obsoleta, hodie suscitaretur; quam illa
iampridem, velut aram animi penetralibus infixam, religiose servabat; omni
denique in me acerbitalis genere saeviretur. (V.) Praesentem itaque se-
dentemque alloquuta me, et mollioribus verbis initio mecum usa, novas illas
Palamae opiniones protulit. Mox ubi repugnantes nos offendit, et maiorum
praescriptis institutisque pertinaciter inhaerentes, iisque omnibus praecep-
tis, quae synodis tradita essent et scripta exstarent, simulque illa Divi
Pauli verba proferentes, iubentis eum anathema esse, qui praeterquam ipse
docuisset, evangelizaturus foret, etiamsi caelestium Angelorum unus is es-
set; nec enim officii nostri esse, aliud quidquam Deo anteferre; perinde
quippe illud sit, ac si quis sinistra manu dextram amputare cupiat; sed
omnibus infra habitis, in eum solum intueri oportere: tum vero illa in me

- A. M. 6855 καθ' ἡμῶν ἔωρᾶτο, καὶ πολλὴν ὠδίνουσα τὸν θυμὸν, καὶ μάλιστα¹⁵ ὅτι καὶ τοὺς παρακαθημένους ὑπηχοῦντας εἶχε καὶ σφόδρα ἐπικροτοῦντας κολακικώτερον τρόπον. διὸ καὶ κακῶς μὲν ἀφίει, κρατερόν δ' ἐπὶ μῦθον ἔτελλεν, ἔγγραφον τὴν ἐμὴν ἀπαιτοῦσα γνώμην ἐν τῷ αὐτίκα, ὡς ἂν βεβαιότερον ἀντιλέγειν ἔχοιεν 5
- Doί** ταύτης ὁμόφρονες. (5'.) Καὶ τοῦτ' ἔστιν, ὃ καὶ τὴν ἐμὴν πρὸς ἀνάγκας ἴσως ἀντιρρήσεων ἤνεγκε γλῶτταν, ἐνότιε καὶ ἐνιαχοῦ μᾶλα τοι σφόδρα γενναίως ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῆς δεδομένης εὐσεβείας ἴστασθαι παραινούντος τοὺς προσιόντας, καὶ μηδ' ἄχρι στιγμῆς ταῖς τηρικαῦτ' ἐπιπολαζούσαις καινοφωνίαις ἐγκλίνειν, 10 μεμνημένους τῶν εὐαγγελικῶν τε καὶ ἀποστολικῶν παραινέσεων.
- Ε**καὶ ὅσα ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, ἐς τὰς ὁμοίας ἐμπεπτωκῶς περιστάσεις τῆς ἐκκλησίας, διέξεισιν. „ἡμεῖς (λέγων) οἱ καὶ μέχρι τῆς τυχούσης κεραίας καὶ γραμμῆς τοῦ πνεύματος τὴν ἀκρίβειαν ἔλκοντες οὐποτε δεξόμεθα (οὐ γὰρ ὅσιον) οὐδὲ τὰς ἐλα- 15 χίστας πράξεις ἐκτὴ σπουδασθῆναι τοῖς ἀναγρόρασιν, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος μνήμη διασωθῆναι· ἀλλ' ἐν' ἡμεῖς ἔχωμεν ὑπομνή-
- V. 391** ματα καὶ παιδεύματα τῆς τῶν ὁμοίων, εἴ ποτε συμπέσοι καιρὸς, **Φ**διασκέψεως· ὥστε τὰ μὲν φεύγειν, τὰ δ' αἰρεῖσθαι, ὅλον κανόσι τισὶ καὶ τύποις, τοῖς προλαβοῦσιν ἐπόμενοι παραδείγμασι.” 20 καὶ ὅσα ὁμοίως ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ περὶ πίστεως ἔφασκε λόγῳ, φείδασθαι παραινῶν καὶ τῶν ὀνομάτων ἢ ῥημάτων ἐκείνων, ἃ λέξεσι μὲν οὐκ ἐμφέρεται τῇ θεῖᾳ γραφῇ, διάνοιάν γε μὴν ἀν-

efferari visa est, et multam iram parturire; idque eo maxime, quod qui assidebant ei accinerent, et immodica adulatione applauderent. Idcirco

Dimittitque superbe, additque haud mollia iussa, meam ut sententiam confestim scripto traderem efflagitans, quo possent firmius contradicere iis, qui cum ea sentirent. (VI.) Atque illud videlicet necessitatis fuit, quod et me ipsum ad contradicendum impulit, cum obvios quosque, ut religionis sibi traditae fundamentis insisterent magno animo nonnunquam et alicubi hortarer, atque ut ne puncto quidem tenus ad eas, quae tum gliscebant, opinionum novitates declinarent, sed ut evangelicas et apostolicas admonitiones reminiscerentur, et quae magnus theologiae doctor Gregorius disseruit, cum in similia religionis tempora incidisset. „Nos (inquit) cum accuratam Spiritus diligentiam ad quemlibet apicem, ad quamlibet virgulam trahamus, nunquam dederimus (neque enim fas est) vel in minimis actis recensendis, eorumque memoria ad praesens usque tempus conservanda, temere elaborasse eos, qui scripserunt; sed eo ut nos haberemus monumenta et documenta, quibus in similibus rerum tractatione, si unquam incideret occasio, uteremur: ita ut praeterita exempla tanquam regulas et archetypos nobis proponendo, haec quidem fugeremus, illa vero eligeremus”: et quae pariter magnus Basilius disputavit in ea, quam de Fide scripsit, oratione: parcendum monens iis quoque nominibus et verbis, quae in sacra Scriptura diserte quidem et expresse non exstant, vim autem eam

τὴν ἐκείνην τὴν ἐγκειμένην τῇ γραφῇ διασώζει. (Ζ.) Ὡπερ δ' A. C. 1347
οὐ πάνυ τοι ῥάδιον εἶναι δοκεῖ δύνασθαι συνορᾶν ἀσφαλῶς τὸ δί- Imp. Io. Pa-
καιον, εἴ τις ἐν λιμένι καὶ γαλήνῃ καθήμενος ἡσυχῇ τῶν ἐν πε- laeol. 6
λάγει κύμασι καὶ πνεύμασι προσταλαιπωρούντων ἀγροίσι τοὺς πό- P. 484
δονους ἐξετάζειν ἐθέλοι, οὐδ' αὖ τὸ βίαιον τοῦ χειμερίου ψύχους,
εἴ τις ὥρα θέρους βούλοιο κρίνειν ὅποιον καὶ ὅσον· οὕτω καὶ εἴ
τις ἀγῶνων τοιούτων ἄπειρος ὢν, ἔπειτ' ἐξ ἡσυχίας ὀρμώμενος
κρίνει τοὺς ἀγῶσι μακροῖς ἐναθλοῦντας ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. πρό-**B**
χειρον γὰρ ἔχει πρὸς λοιδορίας τὴν γλῶτταν, ὅτι μὴ πέπεικέ τις
δρῶν καὶ λέγων, μηδὲ τὸ πᾶν τῆς νίκης ἐξείργασται· πρὸς τὴν
παροῦσαν ἡσυχίαν καὶ οὐ πρὸς τὴν τότε βίαν παραμετρῶν τῶν
πραγμάτων καὶ λόγων τὰ τέλη, ὡς ἔοικεν· οὐκ εἰδέναι δυνάμε-
νος, ὡς οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν καὶ δύναμιν ἀγῶνος καὶ ἡσυχίας
καιρὸς, καὶ χειμῶνος καὶ θέρους, καὶ πρὸς γε ἔτι λιμένος καὶ **C**
διαποντίου κλύδωνος. εὐδηλον γὰρ δήπου τοῖς ὅλοις, ὡς ἀμει-
βομένης τῆς τῶν ἀγῶνων ὥρας συναναιρεῖται καὶ ἡ τῆς ἀπο-
βύσεως ἀκριβῆς μαρτυρία καὶ τὸ προσῆκον τοῖς πράγμασι δί-
καιον. ὁ δ' αὐτὸς μοι δοκεῖ καὶ τὸ στεφανοῦσθαι τοὺς πάλαι τῆς
ἀληθείας μάρτυρας ἀναιρεῖν, ὅτι πάντα τὸν τῆς ἀθλήσεως ἀνύ-
σαντες διάυλον οὔτε πεπέικασι τοὺς τυράννους, οὔτε μὴ πεί-
σαντες οὐκ ἀνεῖλον τὰς σφῶν κεφαλὰς, οὐδὲ τοῦ παρόντος βιαίως **D**
ἐξήνεγκαν βίον. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, οὐκουν οὐδ' ἐμὲ λοι-
δορίας ὑπεύθυνον ἡγεῖσθαι δίκαιον, ὅτι καλῶς εἰπὼν ἤμισα

4. κύμασι Boiv. pro κυμάτων.

ipsam retinent, quae Scripturae inest. (VII.) Quemadmodum autem non omnino videtur ille sanum facere posse iudicium, qui, cum in portu ac tranquillitate ipse placide sedeat, eorum labores velit expendere, qui pelagi fluctibus et saevissimis ventis conflictentur, nec de hiberni frigoris vi, is qui velit, quae et quanta sit, aestivo tempore iudicare; ita nec ille, qui eiusmodi certaminum expers antehac ex ipso mox tranquillitatis sinu prodeat, iudicaturus de iis, qui labores pro veritate maximos pertulerint. Est enim illius lingua ad criminandum prona, eo quod agendo dicendoque non persuaseris, nec plenam victoriam reportaveris. Nimirum ille praesenti tranquillitate, non illorum temporum iniquitate, factorum dictorumque exitus metitur; nec potest intelligere, non eandem esse rationem et opportunitatem certaminis et placidae quietis, hiemis et aestatis, portus denique et saevientium pelagi fluctuum. Enimvero prorsus manifestum est, mutato contentionum tempore, incorruptum quoque de eventu testimonium et conveniens rebus iudicium tolli. Idem certe (ut mihi videtur) illis martyribus, qui veritatis testimonium olim perhibuerunt, coronam eo detraxerit, quod cum ii totum patientiae curriculum confecissent, nec tyrannos ad credendum compulerint, nec iis incredulis caput praeciderint, nec vitam violento fato ademerint. Haec cum ita se habeant, nec me aequum est reprehensione dignum videri, quod quae recte dixerim, ea illi, quae contrarium

- A. M. 6855 πέπεικα τὸ τῆς γνώμης ἐκείνης ἀντίθετον· ἀλλ' ἐκείνη μέμφεσθαι
 Ind. 15 δίκαιον μᾶλλον, ὅτι μοι καλῶς εἰπόντι ἤκιστα πέπεισται. τῶν
 μὲν γὰρ λόγων ἐγὼ κύριος· τῶν δὲ πράξεων ἡ δυναστεύουσα
 Εχειρ. πάσης δ' ὑπέροτερον λοιδορίας τίθησι τὸ μὴ κατὰ γνώμην
 ἅμα καὶ πρὸς τὸ βέλτιστον φερομένην ὁρμὴν ἀπαντῶν. οὐ γὰρ
 πῦξ ἐνάλλεσθαι κατὰ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν ὁ τῆς εἰρήνης
 παραινεῖ λόγος· ἀλλ' ἡμέρῳ τε ἤθει καὶ πραεῖαις γλώττης ἀγ-
 κάλαις αὐτοῖς προσιέναι. (H.) Οὐ μέμφεσθαι τοίνυν, ὅτι μὴ
 θαναμάξιν ἄξιον μᾶλλον, ὅτι παρὸν ἡμῶν ἐκ τοῦ ῥύστου σιγώσης
 γλώττης βασιλικὴν εὐμένειαν πρίασθαι, μακρὸν τὸ φιλότιμον τῶν
 F χαρίτων ὑπισχνουμένην, οὔτε κλονουμένην διάνοιαν ἐκτησάμεθα,
 καὶ ἅμα τῶν ὄρων τῆς εἰθισμένης ἐς τὰ χροῖσιμα τάξεως ἔνδον
 ἐμείναμεν, ἀκήρατον συντηροῦντες τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς. οὐ
 γὰρ τοσοῦτον ἀνθρώποις ἀρέσκειν ἐκρίναμεν δεῖν, ὅσον τῷ τῶν
 ἀδύλων ἐπόπτη Θεῷ. οἱ μὲν γὰρ τῶν δρωμένων ἐς τοῦμαρῆς κα-
 θίστανται μάρτυρες μόνων, οὓς καὶ παραλογίσασθαι ἔξεστιν
 ἐνίοτε, εἴ τις τοὺς τῆς κακίας καρποὺς τοῖς τῆς ἀρετῆς ὑποτί-
 P. 485 θησι σχήμασί τε καὶ χροῖμασι. Θεὸς δ' ἐν αὐτοῖς πρὸ τῶν ἔργων
 τοῖς τῆς καρδίας κινήμασιν ἐρείδει τὰ τῆς ἐξετάσεως ἵγνη, καὶ τὸ
 βῆμα τῆς δίκης ἐν αὐταῖς συγκροτεῖ τῶν λογισμῶν ταῖς ἀρχαῖς·
 ἔνθα χώραν οὐκ ἔχει σχῆμα καὶ χροῖμα καλύπτειν, εἴ τι κακίας
 ἐκεῖ παραφύεσθαι βούλοιο βλάστημα. (Θ.) Τούτων δ' οὕτω
 συμβεβηκότων, οἴκοι λοιπὸν καθημένοις τὴν καταψηφισθεῖσαν
 V. 392 ἡμῶν ἔξοριαν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπήει καταδοκεῖν. καὶ τάχ'·
 B ἂν εἰς ἔργον τὰ καθ' ἡμῶν μελετώμενα προὔβαιεν, εἰ μὴ Καν-

sentiebat, non persuaserim vera esse: sed illi potius succensendum est, quod mihi recte dicenti haudquaquam crediderit. Nam dicendi quidem potestas penes me est; facta ipsa pendent ex manu praepotenti. Ego vero ab omni longe reprehensione absum, quatenus non successit mihi ex sententia, ne prout animo ad optima propenso cupiebam. Non enim, ut veritatis hostes pugnis impetamus, pacis ratio suadet; sed ut blandis moribus et mitibus alloquiis eos ambiamus. (VIII.) Non est igitur criminandi, sed admirandi potius locus, quod cum ex facili possemus solo silentio imperatoriam benevolentiam redimere, praemia magna proponentem, tamen et mentem immotam retinimus, et simul intra consueti officii limites perstitimus incorrupta animi moderatione. Placendum enim existimavimus non tam hominibus, quam Deo, qui occulta perspicit. Illi quippe testes existunt eorum duntaxat, quae palam fiunt, et aliquando possunt decipi, si qui fructum improbitatis obvolvunt specie et colore virtutis. Deus vero illis ipsis, qui actiones antecedunt, motibus cordis examinis sui vestigia imprimit, et iustitiae tribunal in ipsis figit cogitationum radicibus, ubi specie et fuculo celari non potest, si quis illic adnasci velit improbitatis foetus. (IX.) Haec cum ita accidissent, domi deinceps sedendo, quoad exilli damnaremur, noctu pariter et interdium exspectabamus. Et ad exitum fortassis perducta essent

τακουζηνοῦ μεταξὺ Βυζάντιον ἐλεῖν ἐγίνετο· ὃ δὴ καὶ λέξων εἰμι A. C. 1347
 σαφέστερον. Imp. Io. Pa-
laeol. 6

η'. Ἐπεὶ γὰρ, ὡς ἔφθημεν εἰρηκότες, ἔνοπλον ἔχειν φρου- C
 ρὰν συγκεχώρηται τῷ Φακεωλάτῳ, τὴν τῶν Λατίνων διὰ τὴν
 5 προγεγονυῖαν σκανδάλου πρόφασιν δεδιότι αὐθάδειαν, προσε-
 ληλυθέναι συνέβη τινὰς τουτωὶ, οἷς λάθρα ἔσεφοῖτα γράμματα
 ἐκ Καντακουζηνοῦ, μηχανήσασθαι τινα τρόπον, ὃς ἂν ῥυθίαν
 ποιήσεται οἱ τὴν ἐς Βυζάντιον εἴσοδον· οἷς ἐπαγγελίαι μακρὰι
 συνεπλέκοντο χρημάτων ἅμα καὶ τιμῶν· τούτοις οὖν προσεληλυ-
 0 θόσι καὶ προσεταιρισμένοις αὐτὸν, καὶ ἀνακαλύψασι τὴν τῶν D
 μελετωμένων δυνάμιν, συνάρασθαι σφισι καὶ αὐτὸς ἐπηγγέλλετο
 πάσῃ χειρὶ καὶ σπουδῇ. (B.) Καὶ δὴ λοιπὸν ἕτεραν πλείω τῇ
 προτέρῃ δυνάμει προσειληφώς (ἐν ἔξουσίᾳ γὰρ ἦν αὐτῷ, πρὸς
 τῆς βασιλίδος πρότερον τὸ συγκεχωρηκὸς εἰληφότι, διὰ τὴν προει-
 5 λημμένην τῶν Λατίνων πρόφασιν, ὁπόσῃν ἂν εὐποροίη φρουρὰν
 ἑαυτῷ πορίζεσθαι) ὅλος τῶν ἔργων ἐγίνετο. παρὰ γὰρ ἐκόντων E
 τῶν συνειδότην ταξίαρχου καὶ στρατηγοῦ φροντίδα λαβὼν ἠξίου
 μὴ περὶ ὅσα διατριβὴν ἔχει χρόνιον τρίβειν τὴν σπουδῆν, ἀλλ'
 εἰς τὸ τοῦ ἔργου κεφάλαιον ἐμβαλεῖν, καὶ ἐν βραχεῖ μετὰ τῆς
 ἐνούσης ἰσχύος τὸν ὅλον ἀναδρῶσαι κίνδυνον· καὶ μάλιστα νῦν,
 10 ξρημίας ἀντιπάλων ὄπλων μακρᾶς ἐπιπολαζούσης ἤδη τῇ πόλει. P. 486
 μὴνυε τοίνυν τῷ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ τὴν ὅλην τῆς ἐγχειρή-
 σεως πρόθεσιν, οὐ πᾶν τοι πόρρω τοῦ Βυζαντίου τὰς διατριβὰς
 ποιουμένῳ· καὶ ἅμα κελύει, σπουδῇ παρελάσαντα σὺν ἐπιλέκτοις

ea, quae in nos deliberata fuerant, nisi interim accidisset, ut Byzantii Cantacuzenus potiretur; quod et ipsum planius statim exposituri sumus.

8. Phaceolato, ut supra diximus, Latinorum proterviam, ob novissimam illam offensionem, pertimescenti, armatos circa se satellites habere permisum fuerat. Quod cum ita esset, aliqui eum adeunt, quibus clam a Cantacuzeno litterae venerant, ac in iis magnae pecuniarum simul et honorum promissiones, si qua ratio excogitaretur, qua facilis ei in urbem ingressus pateret. Hi, inquam, ad istum accedunt: eum sibi socium adiungunt: consilii sui rationem aperiunt: atque eos ipse omni opera et studio adiuturum se pollicetur. (II.) Exinde priori satellitum turbae alia ampliore adiecta (poterat enim ille, data semel ab imperatrice licentia ob illam quam diximus rationem, tot adiungere sibi custodes, quot ei commodum futurum esset) totus in executione negotii erat. Volentibus ergo coniuratis ducis et praefecti munere suscepto auctor fuit, ne in eas res, quae longioris morae essent, opera insumeretur; sed ut in id, quod caput erat, statim incumberetur, et tota quamprimum alea cum ea quae aderat hominum manu iaceretur; praesertim cum magna iam esset armatorum in urbe paucitas. Quamobrem Cantacuzeno imperatori, non longissime ab urbe commoranti, totam indicat suscepti negotii rationem; et simul iubet paucis cum equitibus, iis-

- A. M. 6855 ὀλίγοις ἱππεῦσιν, ὡς μὴ κατάφωρον τοῖς ἀντιθέτοις τὸ δρᾶμα
 Ind. 15 γένοιτο, περὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως ἐς ῥητὴν τινα ἐσπέραν ἡσύχοις
 Β ποσὶν ἐφεδρεύειν, καρδοκοῦντα τὴν ἔνδοθεν ἀναμόχλευσιν τῶν
 πυλῶν. (Γ.) Ἄρτι δὲ περὶ πρῶτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς γενομέ-
 νης, ἐν ᾗ τῆς ὥρας μάλιστα τῶν τε ἀνθρώπων οἱ πλείστοι, τὰς
 ἐσπερίους σβεννύοντες δᾶδας, τῇ τῶν ὑπνῶν ἡγεμονίᾳ τὸ τῶν
 V. 393 βλεφάρων ἐκδιδώσι στάδιον, καὶ πᾶσαι τῆς πόλεως αἱ ὁδοὶ παν-
 τὸς ἐρημίαν ἔχουσιν ὄχλου, μεταπέμπεται τοὺς τε συνειδότας τῶν
 Βυζαντιῶν ἱπέων καὶ ἅμα τῶν συγγενῶν τοὺς οἰκιοτάτους,
 C καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν πεζικὴν ἐκείνην φάλαγγα, ἣν εἰς φυλάκων
 καὶ φρουρῶν εἰρήκειμεν εἶναι τάξιν αὐτῶν· ζὺν οἷς ἅπασιν, πλείους
 τῶν ἑκατὸν γενομένοις, ἐς πύλην ἀπιῶν, ἣ χρυσεῖα καλεῖται,
 ταύτην τε ἀνεμόχλευσε καὶ ἅμα ἐκεῖθεν ἀρξάμενος πάσας ὁμοίως
 ἀνεπέτασε, διῶν ἄχρι τῶν βασιλείων ἐγγύς. (Δ.) Τοῦ μέντοι
 τείχους ἐντὸς γενόμενος καὶ ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν οἰκείων ὑπλων,
 D αἵματος ἐμφυλίου παντάπασιν καθαρὰν τε καὶ ἀμιγῆ τῆς προνοίας
 τὴν εἴσοδον διατηρησάσης, ἡρέμα τε καὶ ζὺν γε ἀνηκούσῃ τάξει
 παρήει μέχρι καὶ ἐς τὰς βασιλείους πύλας, ἀγαζούσης ἤδη τῆς
 ξω. κἀπειδὴ κέκλεισμένας τε εὔρεν αὐτάς καὶ ἅμα ἐπὶ τῶν ἐπάλ-
 ξεων φρουρὰν ἐθεᾶτο καὶ ὅπλα πολέμια, ἐπὶ πόδα τε ἀνεχώρει καὶ
 ἀνεξέβηκε, καὶ ἀντὶ χάρακος ἄλλου καὶ στρατοπέδου ἐς τοὺς
 ἄντικρον τῶν βασιλείων ὑπορόφους οἴκους σκηναῖα τε ἐξ αὐτο-
 E σχεδίου κέκρικε δεῖν τηρικαῦτα καὶ ὅ,τι χρὴ ποιεῖν διασκέψασθαι.

11. πλείους posuit pro πλείοσιν, observante Boiv. 22. βασιλείων
 Boiv. pro βασιλέων.

que selectis, ne id quod agebatur adversarii deprehenderent, diligenter pro-
 gredi, et conducto vespere circum urbis muros tacito gradu insidiari, atque
 exspectare, quoad portae, revulsis introrsum claustris, patefierent. (III.)
 Nocte itaque, circiter primam vigiliam, quo maxime tempore homines ple-
 rique, nocturnis facibus extinctis, oculos suos somno regendos commit-
 tunt, cum omnino civibus vacuae sunt urbis viae omnes, accessit ille tum
 equites Byzantinos, quotquot conscii erant, tum eos cognatorum, quibus-
 cum erat illi arctissima coniunctio; tum illam praeterea peditum manum,
 quos ad custodiam et praesidium datos habuisse eum circa se diximus. Cum
 his omnibus, qui quidem plus quam centum erant, ad illam portam abit,
 quae Aurea vocatur, eamque reserat; et inde ducto initio omnes pariter re-
 cludit, ad ipsum prope palatium. (IV.) Imperator in urbem cum suis co-
 piis intromissus (hunc autem eius ingressum divina providentia sanguinis
 omnino purum et expertem servavit) pedetentim et composite ad palatii us-
 que portas progreditur, illucescente iam aurora. Eas offendit clausas: si-
 mul summis in moenibus stantes propugnatores armaque infesta conspicit.
 Quamobrem cessim redit, et signa convertit. Tum pro aliis quibuscunque
 aggeribus et castris illas, quae e regione palatii sitae sunt, altas aedes
 ex tempore eligit, ac in iis interim diversari, et quod factum opus sit con-

ἦγε δ' ὁ φεβρουάριος τρηκαῦτα τρίτην ἡμέραν τοῦ ζῶνε ἔτους. A. C. 1347
καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς Καντακουζηνὸς ἐν τούτοις ἦν. (E.) Ἡ δὲ Imp. Io. Pa-
βασιλὶς Ἄννα, τῆς ἀκροπόλεως ταύτης ἐντὸς συγκλεισθεῖσαι, καὶ
πρὸ ὀφθαλμῶν ὀρῶσα τὴν ἑαυτῆς σπουδὴν τελευτῶσαν εἰς ἀπρα-
5 ξίαν, οὐδ' οὕτω μεταμανθάνειν ἔγνω τὸ δέον ὄψε γοῦν, καὶ
ταῦτα μὴθ' ὄπλων εὐπορίαν ἐντὸς κεκτημένη, μήτε στρατιωτῶν F
πλῆθος εἰς φρουρὰν ἀποχρῶν· ἀλλὰ πέμπουσα κρούφα τὸν τε δῆ-
μον ἠρέθιζε τῶν Βυζαντίων κατὰ τοῦ βασιλείως, μεγάλων ἐλπί-
δων τὰς σφῶν ἐμπιπλῶν ἀκοάς· καὶ ἅμα Λατινικὰς στρατιωτῶν
10 ἐκ Γαλάτου μετεπέμπετο φάλαγγας, καὶ ὅσα ἐς βελῶν καὶ μη-
χανημάτων ἀντιπάλων ἀρκέσουσι χρεῖαν. ζητοῦντί γε μὴν τῷ
βασιλεῖ Καντακουζηνῷ, δίδόναι τὴν ἀκρόπολιν μετ' εἰρήνης
ἐκοῦσαν, εἰ βούλοιο κοινωνεῖν τε τῆς βασιλείας αὐτῷ καὶ μετὰ P. 487
τὴν ἤτιαν, καὶ ἡγεῖσθαι μετὰ τοῦ υἱέως ἐν ἅπασιν, ὅποσα τι-
15 μὴν σὺν αἰδοῖ τε καὶ κόσμῳ φέροι σφίσι βασιλικῶς, ἔν τε εὐφη-
μαῖς καὶ ἀναστάσεσι καὶ καθέδραις καὶ ὅσα μετὰ τοῦ πρέποντος
ἔποιτο λόγου (τοιαύτην καὶ γὰρ εἶναι τούτῳ τὴν τῆς γνώμης ἔξ
ἀρχῆς πρόθεσιν) καὶ μὴ μάτην οὕτω τρίβειν τὸν χρόνον, καὶ τὸν
ἐκ τῆς ἀλώσεως περιμένειν πρόδηλον κίνδυνον· ἡ δὲ τὴν ἀπὸ B
20 Σκυθῶν εἰπεῖν ἀντεδίδου ῥῆσιν, ὕβρεσί τε πλύνειν τοὺς ἀγγελια-
φόρους ἐκέλευεν ἐκ τοῦ τείχους καὶ μηδ' ἄκροις ὡς προσέειπαι
τὰ λεγόμενα. (ς.) Ἄρτι δὲ τῆς ἐσπέρας ἐληλυθυίας, καὶ περὶ
λύχων ἀφὰς τῶν ἀνθρώπων ἀσχολουμένων, κατέπλευσαν ἐς αἰ-

16. ἀναστάσεσι em. Boiv. pro ἅμα στάσεσι.

siderare statuit. Erat dies ille Februarii tertius anni sexies millesimi octin-
gentesimi quinquagesimi quinti. Et imperator quidem Cantacuzenus in
eo erat. (V.) Imperatrix vero Anna, intra illam arcem conclusa, cum suos
labores palam videret ad nihilum recidisse, ne sic quidem volebat sero sal-
tem intelligere quid expediret: tametsi nec armorum intus copiam haberet,
nec militum satis ad praesidium: sed missis clam hominibus et populum
Byzantinum in imperatorem instigabat, magnifica videlicet promissa auribus
ingerens; et Latinorum militum cohortes Galata arcessebat, telorumque et
machinarum quantum ad bellicum usum satis futurum esset. Quin etiam im-
perator Cantacuzeno postulanti, ut arcem sponte et cum bona gratia trade-
ret, si partiri cum eo imperium, etiam victa, et praeire cum filio vellet in
iis omnibus rebus, quae honorem cum reverentia et cultu coniunctum eis
pro imperatoria dignitate afferrent; nempe in acclamationibus, et quoties
una consistendum aut sedendum esset; aut ubicunque rationi consentaneum
foret (etenim id ipsum sibi ab initio fuisse propositum): id inquam postulanti
Cantacuzeno, simulque ne ita tempus frustra tereret, neve periculum ab ob-
sisione evidenter imminens exspectaret roganti, illa Scythicum, ut aiunt,
responsum dabat, et probis legatos perfundi ex muro iubebat, ac ne pri-
moribus quidem auribus dicta admitti sinebat. (VI.) Primo vespere, cum
homines lucernis accendendis vacant, Galataeae triremes duae expeditae,

- A. M. 6855 **γιαλὸν δύο ταχυναντοῦσαι τριήρεις ἐκ τῶν Γαλάτου, πλήρεις**
 Ind. 15 **C** στρατιωτῶν τε καὶ ὀπλῶν Λατινικῶν, δυοῖν θύτερον ἐν νῶ δια-
 πράξασθαι ἔχουσαι, ἢ τῇ βασιλίδι συμμάχους ἕσεσθαι, τοῦ
 πληρώματος ὅλου παρεισελθόντος ἐντὸς, ἢ παισί τε καὶ χρήμα-
 σιν ὁμοῦ συναρπάσαντας ἀπάγειν αὐτήν. ἀλλὰ τὸν ἐπίπλου ἀ-5
 σθόμενοι σφῶν οἱ περὶ τὸν Καντακουζηνὸν σφᾶς τε ἀπήλασαν
 τὴν ταχίστην, τόξα πολλὰ περιστήσαντες, καὶ τὴν ἀκρόπολιν
 ἕξωθεν τέως ἐν φυλακῇ ἐποιοῦντο, τὴν ἱκανὴν ἐπενεγκόντες στρα-
D τιάν. (Z.) Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες, πολιορκεῖν ἐς τὴν ὑστεραίαν
 αἰρούμενοι, καὶ τὴν τῆς νίκης κρίσιν τοῖς ὀπλοῖς ἐπιτρέπειν, οὐ
 μᾶλα γέ τοι ἀρεστά τῷ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ προθυμείσθαι
 V. 394 **ἔδοκουν.** ἀλλὰ τὸν αὐτῷ συνήθη τρόπον κἀνταῦθα τηροῦντι, καὶ
 χωρὶς αἵματος ἐμφυλίου τὰ κατὰ γνώμην τελεῖν οἰομένῳ βέλτιον
 εἶναι, καὶ δευτέραν καὶ τρίτην ἐπήει πέμπειν πρεσβείαν, καὶ ἀνα-
Ε μμινήσκειν τὰ πρότερα, ὅθεν τε ἤρξατο καὶ ὅποι πεπόρευται, 1
 καὶ ὅπως ἐς τοιοῦτον ταυτὶ κατηνέχθη τὸ πέρας, ἐς ὁποῖον αὐτὸς
 αἰεὶ προὔλεγέ τε καὶ διεμαρτύρετο, κούφα τε καὶ ἐς προὔπτον, καὶ
 γράφων καὶ πρεσβευόμενος. προσκαλεσόμενος οὖν τὸν τῶν Φι-
 λίππων ἀρχιθύτην, καὶ ὅσοι ξύν γε αὐτῷ πρὸ δυοῖν που τοῖν
 ἐναντιοῖν πρέσβεις πρὸς τῆς βασιλίδος Ἄννης ἐπέμφθησαν ἐς Δι-2
Φ δυμότειχον ὄντι αὐτᾶ, διεξῆει τοιάδε. (H.) „Πάλαι μὲν ὁ κύ-
 ριος, ἀγανακτῶν ἐπὶ τῷ ἡγαπημένῳ τῶν Ἰουδαίων λαῶ, οὓς πρό-
 τερον διὰ Μωσέως τὸν νόμον διδοῦς διεμαρτύρετο, λέγων· πρόσ-
 εχε οὐρανὸν καὶ λαλήσω· καὶ ἀκούετω γῆ ῥήματα ἐκ στόματός

Latinis militibus armisque plenae, ad littus appelluntur; duorum alterum facturae, sive, omnibus copiis in arcem introductis, imperatricem adiuturæ, sive eandem, cum liberis simul et pecunia abreptam, illinc abducturæ. Sed illorum adventum odorati ii, qui circa Cantacuzenum erant, multis arcibus circumsepto aditu, eos statim abigunt; atque inde extra arcem, idonea militum manu admota, excubias agere incipiunt. (VII.) Ac alii quidem omnes postridie in obsidionem incumbi, et victoriam armorum iudicio permitti volebant. Imperatori autem Cantacuzeno non admodum placere videbatur id, quod illi cupiebant. Enimvero huic, suum morem tum quoque retinenti, et absque civium sanguine perficere ea quae decrevisset satius ducenti, visum est alteram et tertiam mittere legationem, et antea in memoriam revocare, unde scilicet coepissent, et quorsum recidissent; atque ut eo tandem deducta essent, quo ipse praedixerat, clamque et palam tam itteris quam legationibus testatus fuerat. Arcessito itaque Philipporum pontifice, et iis omnibus, qui cum illo circiter biennium ante legati ab imperatrice Anna venerant, tum cum ipse Didymotichi versaretur, in hunc modum disserit. (VIII.) „Olim Iudaeis, populo dilecto, Deus iratus; quos per Moysen iam antea, cum legem traderet, testes advocaverat his verbis: Attende caelum, et loquar; et audiat terra verba ex ore meo: eosdem

μον· τοὺς αὐτοὺς καὶ πρὸς τὰς ἐλέγχους τῶν ὑστερον πυριβάσεων A. C. 1347
 διεμαρτύρατο, διὰ Ἡσαΐου λέγων· ἄκουε οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζον Imp. Io. Pa-
 ἡ γῆ· υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὑψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν· καὶ laeol. 6

τὰ ἐξῆς. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ αὐτὸς ἐγὼ τήμερον, ὑμῶς προσ- P. 488

5 καλεσάμενος μάρτυρας τῶν πάλαι μοι πρὸς ὑμῶς λεχθέντων
 καὶ δι' ὑμῶν πρὸς Ἄνναν τὴν βασιλίδα, ἀναμνησάμενος τῶν εἰρημέ-
 νων ἀρτίως ἔκρινα δεῖν, καὶ πρέσβεις ὑμῶς ἐμοὶ πρὸς ἐκείνης τότε
 πεμφθέντας πρέσβεις τοὺς αὐτοὺς ἐκείνη πρὸς ἐμοῦ νῦν ἤδη πεμ-
 φθῆναι. ἵστε πάντως, ὅτε πρεσβεύσοντες ἦκατε, ὅσα ὑμῖν εἶπον

10 ἀπαγγεῖλαι τῇ βασιλίδι· ὡς ὁ θεὸς, δίκαιος ὢν, καὶ δίκαια κρί-
 νειν οἶδε, καὶ σὺν δίκῃ τὰς τῶν πρηγμάτων ἀποβάσεις ποιῆσθαι B

ὁ τοίνυν σύνηθες τῷ θεῷ ποιεῖν τοῖς τε ἀδικοῦσιν ὁμοῦ καὶ ἀδι-
 κουμένοις, τοῦτο καὶ νῦν ἐλπίζω καὶ πρὸς τὸν νῦν ὄψεσθαι πρά-
 γμασι. καὶ τί δεῖ πρὸς εἰδότας πάντα διεξιέναι καθ' ἕκαστα; ἵστε

15 γὰρ ὡς, οὐ μύητις ὢν, προὔλεγον τὴν τῶν ἐμῶν ἐπιβούλων φθο-
 ρὰν καὶ τὴν ἐμὴν ἐς Βυζάντιον ταύτην εἴσοδον· ἀλλὰ πρὸς τὸν
 τῆς δίκης ἔφορον καὶ ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν ἀφορῶν, καὶ κείνῳ

προσαναρτῶν τὰς ἐμοὶ πρὸς ὑμῶν ἐπενηνεγμένους ἀδίκως ἐπεικῶς C
 συμφορὰς, ἠλπιζόν τε καὶ προὔλεγον τὰς ἐκβάσεις ἐν ὑμῖν ἀκροα-

20 ταῖς. διὰ δὴ ταῦτά μοι καὶ ἀξιοχρεώτερον ἔδοξεν, ὑμῶς καὶ οὐχ
 ἑτέροισι διαμαρτύρασθαι καὶ πρέσβεις εἰσπέμψαι τῇ βασιλίδι,
 ἵνα συνείραντες τὰ πρότερα τοῖς παροῦσι καὶ τὰ γε προειρημένα
 μετὰ τῶν ἐκβάσεων παραινέσητε τοὺς τῆς δίκης αἰδεῖσθαι θρό-

postea, quum sequentis aevi delicta argueret, per Isaiam testatus est: Audi caelum, et auribus percipe terra: filios genui et exaltavi; ipsi autem spreverunt me, etc. Eodem modo et ipse vos hodie testes adhibeo, ac eorum, quae olim vobis dixi, quaeve imperatrici Annae per vos significavi, commonefaciendos esse nunc demum puto; et legatos ab ea ad me tunc missos ad eam iam nunc mittere decrevi. Meministis certe ea, quae, cum legati ad me venistis, vobis mandavi ut imperatrici renunciaretis: Deum scilicet iustum esse; proinde et iusta esse illius iudicia; et rerum eventus ab eo iuste ordinari: quod soleret igitur Deus rependere tam iis, qui iniuriam inferrent, quam iis, qui paterentur, id et in praesentibus negotiis exhibitum iri sperare me. Quid porro necesse est a me singula commemorari vobis, haud nescientibus? Scitis quippe, me, non quia vaticinandi peritus forem, vobis praedixisse et meorum insidiatorum tristes exitus, et hunc meum in urbem ingressum: sed quia ad exploratorem et insomnem divinae Iustitiae oculum respicerem, et calamitates, quas mihi per summam iniuriam inferebatis, illi relinquerem ulciscendas, ideo et spem aluisse, et vobis audientibus futuros rerum exitus praenunciasset. Ea propter melius facturum esse me existimavi, si non alios, sed vosmet ipsos testarer, legatosque ad imperatricem mitterem, ut priora cum praesentibus et praedicta cum eventis componendo eam hortemini, ut Iustitiae tribunal vereatur, ac ne ultra Deo pugnet, neu

- A. M. 6855 νους, καὶ μὴ περὶ τὴν θροναρχίαν, καὶ Θεοῦ κρίσιν δικαίαν πε-
 Ind. 15 **D** ρᾶσθαι συγγεῖν, καὶ τοῖς ἀδυνατοῖς οὕτως προδήλως ἐπιχειρεῖν,
 ἐπ' ὀλέθρου τῶν τε παίδων καὶ ἑαυτῆς. ἐγὼ γὰρ τῆς αὐτῆς ἔχο-
 μαι γνώμης αἰεὶ· καὶ δυνάμενος ὄπλοις καὶ δυνάμεισι ὁμοῦ τῇ
 ἀκροπόλει χειρώσασθαι τοὺς ἔνδον ἅπαντας ἐν βραχεῖ τὴν θεί-
 λησιν οὐκ ἔχω συνάδουσαν." (Θ.) Ταῦτ' εἰπὼν προὔπεμπεν αὐ-
E τοὺς. οἱ δὲ ἀπελθόντες καὶ πάντα συνείραντές τε καὶ ἀπαγγελ-
 λαντες ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς Ἄννη τῇ βασιλίδι ἤνευσαν οὐδὲν
 πλέον, ἢ ὅτι πρὸς πλείονα κακίαν ἀναφλεχθεῖσαν ἰδόντες κατε-
 πλάγησάν τε καὶ ἀνεχώρησαν. ἐπεὶ δὲ ταῦθ' ὁ βασιλεὺς ἤκηκόει, 10
 καὶ ὡς τῆς αὐτῆς αἰεὶ σκληρότητος ἡ βασιλὶς ἔχεται ἔγνω, καὶ τὴν
 αὐτὴν οἱ ταύτης λόγοι μετὰ τῆς γνώμης τηροῦσι βαρῦτητα, καὶ
 V. 395 οὐδὲν τῶν προτέρων ἀτυχημάτων παρέσχεν αὐτῇ τὸ λυσιτελοῦν
F ἄπλανῶς ἰδεῖν, ὥρμησε μὲν τὰ πρῶτα πολέμου νόμῳ καὶ πολιορκ-
 κία δοῦναι τὴν τοῦ πράγματος ἔκβασιν· ἔπειτα ἐπέσχεν αὐθις, 11
 καὶ πρὸς τὴν ἀμείνονα τῆς πραότητος τύχην τὸ τῶν πρακτικῶν
 ἀνελθῆτο βούλευμα. (I.) Ἄλλ' οὐκ ἤρεσκε τοῦτο τοῖς ἀμφ' αὐ-
 τὸν στρατιώταις καὶ στρατηγοῖς. ὅθεν τῆς ὑστεραίας ἐπιούσης
 ἐν παραβύστω κατὰ σφᾶς αὐτοὺς αὐτοὶ ποιοῦνται συνθήκας,
 P. 489 αἰφνίδιον ἐπιθέσθαι τῇ ἀκροπόλει, πρὶν αἰσθῆσθαι τὸν βασιλέα. 20
 καὶ δὴ μικρὸν ὑστερον ἢ κατὰ μεσημβρίας εἶναι τὸν ἥλιον, τῶν
 σημείων ἀρθέντων, κύκλῳ περιστάντες οἱ μὲν τοῖς ἐκηβόλοις
 ἐχρῶντο βέλεσιν· οἱ δ' ἐν χεροῖν ἀνειλημμένοι πῦρ καὶ φρυγάνων
 φακέλλους ὑφῆψαν τὴν πρὸς τῷ τεμένει τῶν Βλαχερονῶν τῆς

8. Ἄννη em. Boiv. pro ἄμα.

instum Dei iudicium confundere conetur, neu denique ea, quae maiora sunt quam ut perfici possint, in liberorum et sui ipsius perniciem sic palam aggre-
 diatur. Ego enim in eadem usque persto sententia; et cum possim armis ac viribus brevi tam arcis, quam eorum omnium, qui in arce sunt, potiri, ta-
 men voluntate ab eo consilio abhorreo." (IX.) Haec fatus eos dimittit. Illi
 abeunt: omnia in unum conferunt, et a capite usque repetita imperatrici
 renunciant: nihil autem proficiunt; sed ubi eam maiori furore inflammata
 vident, percussi recedunt. Quod postquam imperator accepit, et Augustam
 in duritie sibi constare, eandemque tam in dictis quam in animo acerbita-
 tem retinere didicit, neque ulla priorum cladum effectum esse, ut quid ex-
 pediret certo perspiceret; statim quidem rei eventum belli legibus et ob-
 sidioni permittere voluit; mox se iterum continuit, et felicioribus clementiae
 consiliis quid agere oporteret statuendum reliquit. (X.) Id iis, quos secum
 habebat, militibus et ducibus non placuit. Postera igitur die clanculum ipsi
 inter se arcem drepente adoriri, antequam imperator sentiat, constituunt:
 ac paulo post meridiem sublatis signis circumfusi alii telis missilibus rem
 agunt; alii ignem manibus praetendentes et virgultorum fasciculos eam ar-
 cis portam succendunt, quae ad Blachernarum templum spectat; statimque

ἀκροπόλεως πύλην· καὶ ἅμα εἰσέβηε τὸ πλῆθος τῶν ὀπλιτῶν. A. C. 1347
 καπειδῆ τὸ παράλιον οὕτω τῆς ἀκροπόλεως μέρος ἔάλω, καὶ οἱ ^{Imp. Io. Pa-}
 στρατιῶται τὰς τῶν οἰκητόρων οὐσίας διήρπασαν, οὐ λήγειν ἔτι B ^{laeol. 6}
 τῆς βλαπτούσης ἐκείνης ὀρμῆς ἐνενοοῦν· ἀλλ' ἔμελλον ἤδη πει-
 5 ρῶσθαι καὶ τῶν ἀνωτέρω τῆς ἀκροπόλεως μερῶν καὶ ὄλον ἐκεῖσε
 λαμπρῶς τὸ πολέμιον πῦρ ἐνεγκεῖν. καὶ τάχ' ἂν ἀλώσεως ἔργον
 ἑμοῦ καὶ πρὸς κάκεινα ἐγίνετο παραχρῆμα, εἰ μὴ κεκώλυκε
 πέμψας ὁ βασιλεὺς τὸ τῆς ὀρμῆς ὑπερβάλλον. καὶ ταῦτα μὲν τῆδέ
 πη ἔσχεν. (IA.) Ἡ δὲ βασιλις Ἄννα ἐν τοῖς μεγίστοις τῶν φό- C
 10 βων τὴν νύκτα πῦσαν ἐκείνην διήνεγκεν. ἅμα δ' ἔω προσκαλεσα-
 μένη τοὺς ἀμφ' αὐτὴν περὶ τῶν πρακτέων συνδιεσκέπτετο· καὶ
 κοινῶ συνεδόκει ψηφίσματι, πέμψασθαι δεξιᾶν, οὐκ ἐπὶ τοῖς
 ἡμαρτημένοις συγγνώμην ζητεῖν (σμιχροπρεπὲς γὰρ ἐκείνη νεόμι-
 σται τοῦτο καὶ ἥκιστα εὐδαίμων, σκληρότητι καὶ ὀφρῦ' συντετη-
 15 κίας γνώμης) ἀλλ' ἐπαγγελίαις ἐνόρκους περὶ μεγάλων καὶ ξένων D
 πραγμάτων, ὑπερηφανία κεκομψευμένας μακροῦ, ὀπόσαι ξύν
 γε τοῖς ἁωρίαν μακρὸν ἐπισυρομένοις ζητήμασιν ἄλλοις καὶ τὸ
 μὲν μοναρχεῖν ἀπήτουν, τὸ δὲ συνάρχειν ἀπελέγοντο. καὶ ἵνα μὴ
 ἐν μικροῖς μακρὸν ἀναλίσκωμεν λόγον, ἀστοχῆσασα τῶν ἀκαίρων
 20 ἐκείνων ἐλπίδων, καὶ δεῖσασα μὴ, ἐπὶ ξυροῦ τῶν πραγμάτων αἰω-
 ρουμένων αὐτῇ, καὶ ἄκοντος τοῦ Καντακουζηνοῦ παραπόληται E
 πρὸς τῶν ἄλλων, ὅσοι πρὸς αὐτῆς ἐπεπόνθεισαν τὰ ἀνήκεστα,
 πρὸς τὰς φιλανθρώπους νένευκε τοῦ βασιλέως συμβάσεις, συνάρ-
 χειν ἅμα καὶ προεδρεύειν.

irrumpit armata multitudo. Capta in hunc modum maritima arcis parte, di-
 reptisque habitatorum facultatibus, nondum milites impetum illum noxium
 sistere statuebant; sed erant iamiam oppugnaturi superiorem quoque arcis
 partem, totamque illuc aperte translaturi flammam hostilem. Ac fortasse
 obsidionis simul et ignis vim etiam illa pars statim experta esset, nisi im-
 petum illum immoderatum imperator, missis qui reprimerent, cohibuisset.
 Et haec quidem ita ferme se habuerunt. (XI.) At imperatrix Anna totam
 illam noctem maxima trepidatione traduxit. Primo autem mane, convocatis
 iis quos habebat secum, coepit quid agendum esset consultare; tum de com-
 muni omnium sententia visum est, eos mittere qui dextram iungerent, ac
 non modo delictorum veniam non petere (id enim, quia illius animo durities
 et fastus penitus inoleverant, indignum esse duxit et minime decorum) sed
 etiam magna quaedam et inaudita iurato promittenda stipulari multo cum
 fastu; ac praeter alia postulata insolentiae plena totam auctoritatem re-
 petere, partiri vero nolle. Ac ne in parvis longius immoremur, cum intem-
 pestivae illae spes irritae fuissent, verereturque illa, ne in praecipiti con-
 stitutis iam rebus suis, etiam invito Cantacuzeno aliorum manu periret, quot-
 quot ab ea gravius aliquid passi fuerant, ad benignas imperatoris conditio-
 nes descendit, ut collegam quidem eum pateretur, ipsa tamen praecederet.

A. M. 6855

Ind. 15

P. 490

V. 396

9'. Καὶ ἀνοιχθέντων ἤδη τῶν βασιλείων, ἐξεχέοντο κατὰ πλῆθος οἱ δέσμοι, ὅσοι τε τῶν εἰς γεγονότων καὶ ὅσοι τῶν ἄλλως ἐχόντων. μόνω δ' Ἰωάννη τῷ πατριάρχῃ, τῆς ἀξίας τέως ἐξωσθέντι, ἐξιέναι οὐκ ἐνῆν· περὶ οὗ καὶ διαλαβεῖν ὀφείλοντας ἔνια, πρὶν ἐνταυθοῖ κατακληλυθῆναι τοῦ λόγου, καὶ ἄκοντας ἡμῶς.

Βὸ τῶν ἄλλων σφόδρα παρέσυρεν εἰρμός. (B.) Ἐξότου γὰρ Ἄννα ἡ βασιλὶς τὴν ἑαυτῆς πρὸς Καντακουζηνὸν ἐξεπολέμωσε γνώμην, συνεργῶ τε ἅμια καὶ πιστοτάτῳ ἐκέχρητο τῷ πατριάρχῃ τούτῳ συμβούλῳ πρὸς ἅ πάντα κρούφα τε καὶ ἐς τοῦμφανῆς δρώμενα ἦν· καὶ νῦν μὲν αὐτῆ τῆς ἐκείνου γνώμης ὀλοσχερῶς ἐξήρητο, 10 νῦν δὲ τῆς ἑαυτῆς ἐξαορώμενον εἶχεν ἐκείνου· καὶ συνελόντι φάσθαι, φρόνημα ἐν ἀμφοτέροις ἦν ἐν ἕκαστῳ, τοῖς τε ἄλλοις δηλαδὴ καὶ οἷς ὁ Παλαμᾶς ἐδογματίζε καινοτέροις καὶ ἀθήσει.

Κπάνυ τῆ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ. καὶ δεῖγμα τοῦ λόγου σαφές, ἃ τοῖς τὸν ἱερόχιον ἐν Ἄθῳ τῷ ὄρει βίον ἀσκοῦσιν ἐπεμπεν αὐτῆ γράμματα ζῆν γε τῷ πατριάρχῃ κατὰ τοῦ Παλαμᾶ· τὰ τε οἰκεία ταύτης φημὶ καὶ ὅσα ὁ ταύτης υἱὸς Ἰωάννης ὁ βασιλεὺς ὑπ' αὐτῆς προσταττόμενος ἔγραψεν· οἷς τὰ τε ἄλλα ἐνεγέγραπτο καὶ δὴ καὶ ὡς ἥκιστα χοῖναι νομίζε, εἰρκταῖς καὶ φροουαῖς ἐνέχε-

10 σθαι Παλαμᾶν διὰ γε δὴ τὸ Καντακουζηνῶ τὴν γνώμην τίθεσθαι, ὅτι μὴ διὰ τὸ ζῆν οὐδενὶ κόσμῳ περιούνητα Θεοτήτων ἀκτίστων διδάσκειν ἀπειράκις ἀπειρών ἐσμὸν, κατ' ἀλλήλων διύσταμένων (εἶναι γὰρ φησι τὰς μὲν ὑπερκειμένας καὶ νοητάς· τὰς δ' ὑφειμένας καὶ ὄρατάς) καὶ τοιοῦτα ἅττα βλασφημοῦνται συγ-

9. Iam itaque apertis palatii portis, magno agmine effusi ruere ii, qui vincti antea tenebantur, quotquot sive nobiles sive alterius cuiuscunque conditionis erant. Uni patriarchae Ioanni, sua tum dignitate deiecto, exire non licuit: de quo, antequam nostra oratio huc processisset, quaedam dicere debuimus; caeterarum autem rerum series ab eo argumento nos invitos longissime abduxit. (II.) Imperatrix Anna, ex quo animum hostilem in Cantacuzenum induerat, hoc ipso patriarcha, ad ea omnia, quae sive clam sive palam agerentur, adiutore simul et fidissimo consiliario usa fuerat: et modo quidem haec ex istius, modo iste ex huius sententia totus pendebat: atque, ut paucis absolvam, unus utrique animus erat, tum in omnibus aliis rebus, tum adversus ea dogmata, quae Palamas nova et inusitata in sanctam Dei ecclesiam invehebat. Id certo indicio constat: nempe ex litteris, quas contra Palamam sive Anna ipsa cum patriarcha, sive matris iussu Ioannes imperator, ad montis Atho monachos scripsit: quibus litteris tum alia inerant, tum ne quis vinculis custodisque ideo Palamam coërceri existimaret, quod illi est animum ad Cantacuzenum adiecisset; sed quod idem, immodeste huc illuc vagando, Divinitatum aeternarum, earumque inter se dissidentium (alias enim supereminentes et intelligibiles, alias humiliores visibilesque esse dicitur) infinite infinitum examen doceret existere, et talia

χεῖν καὶ ταράττειν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν. (Γ.) Διειλίγει γε μὴν A. C. 1347
 ἢ τοιαύτη παρ' ἀμφοτέροις ἀκμάζουσα σύμπνοια καὶ ὁμοφροσύνη, Imp. Io. Palaeol. 6
 τῷ τε πατριάρχῃ δηλαδὴ καὶ τῇ βασιλίδι, πρὶν δι' ἀκριβοῦς γε P. 491
 τῆς πείρας ἀπογνόντα τὸν πατριάρχῃν τῆς τῶν κοινῶν σωτηρίας
 5πραγμάτων ἄρξασθαι παραινεῖν αὐτῇ τὰ συνοίσοντα, καὶ βου-
 λευτὴν καθίστασθαι περὶ ξυναλλαγῶν καὶ σπονδῶν πρὸς τὸν
 Καντακουζηνόν. ἀφ' οὗ δὲ τοιαύτην ἔγνω συμφέρον βαδίζειν V. 397
 ὁδὸν, παραχρῆμα καθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν βασιλίδι ἐξέμηχε. καὶ B
 τοῦτ' ἦν ἀρχὴ καὶ κατάλυσις πρώτῃ συμπνοίας τε καὶ ὁμοφροσύ-
 10νης ἐκείνης, καὶ νόσημα, μήτε μάλαγμα μηδὲν μήτε καταδέ-
 σμους οὐδένας παραδεχόμενον. πῦσαν μὲν οὖν ἐκείθεν ἡ βασιλις
 ἐπίνοιαν στρέφουσα κατὰ τῆς τοῦ πατριάρχου καθαιρέσεως, καὶ
 πάντας ἐφ' ἑαυτῆς κυλίουςά τε καὶ ἀνακκλοῦσα λογισμοὺς, οὐ-
 δὲν ἀννσιμώτερον εὔρισκεν ἐς τὴν τοιαύτην πρόθεσιν, πλὴν τοῦ
 15δογματῶν ἐκείνων, ὧν ἐξ ὅλης ἀπεωθεῖτο πρότερον τῆς ψυχῆς, C
 καὶ ἀθέσμων φωνῶν τοῖς περὶ τὸν Παλαμῶν κοινωνήσασα γί-
 λους ἑαυτῇ καταστήσασθαι, καὶ συμμάχοις σφίσι χρῆσασθαι
 θερμοτέροις κατ' αὐτοῦ. (Δ.) Πρῶτον μὲν οὖν ἀπρόϊτον ὡς ἐν
 εἰρηκτῇ τῷ οἴκῳ συγκεκλειῖσθαι τοῦτον ἐπέταττεν· ἔπειτα συνό-
 20δους ἐπισκόπων νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἤθροισέ τε καὶ ὠπλιζε
 κατ' αὐτοῦ. τὴν γοῦν ὑστεραίαν ὀρισμένη ποτὲ πρὸς τὴν ἐκέ- D
 ρου καθαιρέσιν ἀθροισθῆναι τοὺς ἐπισκόπους ἐπέσχεν ἡ νύξ
 ἐκείνη, φλεγμονὴν τῷ λαίμῳ δεινὴν ἐπενεγκοῦσα, θάνατον ἀπει-
 λοῦσαν πάνυ τοι σφόδρα αἰφνίδιον. καὶ ἦσαν ἐντεῦθεν ἄχρι τριῶν

quaedam execranda proferendo Dei ecclesiam confunderet ac perturbaret.
 (III.) Et ea quidem voluntatum consensio et concordia non prius ambos
 inter, patriarcham dico et imperatricem, vigere desiit, quam ille, post ac-
 curatam experientiam desperata reipublicae salute, coeperit huic ea suadere,
 quae profutura essent, auctorque exstiterit gratiae reconciliandae et pacis
 cum Cantacuzeno faciendae. Ex quo autem utilius esse statuit eam sequi
 viam, ex eo repente in se ipsum quoque imperatricem exacerbavit. Et haec
 fuit mali origo ac prima labes, quae coniunctionem illam concordiamque dis-
 solveret: hoc fuit vulnus, quod nec fomenta nec ligamina ulla admitteret.
 Augusta igitur omnes ex eo artes animo versare, ut patriarchae pontifica-
 tum abrogaret, omnia secum volvere ac revolvere consilia; denique ad id,
 quod sibi propositum erat, nihil invenire efficacius, quam si opinionum il-
 larum et impiarum vocum, quas impensissime antea repudiarat, cum Pala-
 mae sectatoribus demum particeps facta, amicos eos sibi redderet, et ipsis
 adiutoribus uteretur adversus istum acerrimis. (IV.) Primum igitur domo,
 tanquam carcere, ita eum includi iubet, ut a nemine adiri possit: tum pon-
 tificum coetus diu noctuque in eundem cogit et instigat: tandem episcopis
 edicit, ut postridie conveniant ad eum gradu deiciendum. Ei vero rei mor-
 ram nox attulit, inducta in fauces gravi inflammatione, quae interitum re-
 pentinum minabatur. Atque inde usque per triduum mortis terrores illam

- A. M. 6855 ἡμερῶν οἱ τοῦ θανάτου φόβοι κυκλοῦντες καὶ τὸ τῆς ψυχῆς τα-
 Ind. 15 ράττοντες λογιζόμενον. τὸ γὰρ τοῦ θεοῦ μακρόθυμὸν ἐπέχεν ἔτι
 τὰ τῆς τελευταίας ὁργῆς βέλη καὶ τὸν τῆς γυναικὸς ἀνεβάλλετο
Eὐλεθρον, πλὴν ὅσον τὴν ἀπειλὴν ἐν τοιοῦτοις ἀθρόωστήμασι τε
 καὶ πράγμασιν ἀμυδρῶς ἐξωγράφει, μεταμελείας καιρὸν μαινο-5
 μένη ψυχῇ παρεχόμενον. ἐπεὶ δὲ ἡ τετάρτη ῥαίονά τε ἐπεπράχει
 καὶ ὑπερσεχεῖν παρεσκεύασε, τοὺς προτέρους αὐθις ἀνεκαλεῖτο
 κατὰ τοῦ πατριάρχου τρόπους, καὶ ἐς τὰ πρότερα ἐπαλινδρομεῖ
 βουλευμάτα. Ἐξ μεταξὺ παρεθρόνησαν ἡμέραι, καὶ τὴν ὑστεραίαν
Fαῦθις ὀρισωμένη τοὺς ἐπισκόπους ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις ἐπέταττεν 10
 αὐθις ἀθροῖζεσθαι. (E.) Ἄρτι δὲ τοῦ ἡλίου τῆς γῆς ὑπερκό-
 ψαντος, σπουδῇ ταχύνας ἤκεν αὐτῇ μοναδικὸν καὶ ἡσύχιον ἄγων
 βίον ἀνὴρ, ᾧ σύνηθες φοιτῶντι συχνότερον ἀκούειν τὰς μυστι-
 κὰς τῶν λογισμῶν ἐξαγορεύσεις αὐτῆς. καὶ δέλτον ἐγχειρίζων
 ἔλεγεν αὐτῇ, πρὸ τῶν θυρῶν εὔρειν αὐτομάτως ἐξιόντα αὐτὸν 15
 ὀρθρῆαίτερον, ἀγνοῶν ὅστις ὁ ῥήσας εἶη, καὶ ὅτου χάριν. τὰ γε
P. 492 μὴν ἐγγεγραμμένα εἶχε πρῶτον μὲν ὄρκους φρικώδεις κατὰ τοῦ
 πνευματικοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς καὶ κολάσεων δεινῶν ἀπειλὰς, ὅσαι
 ψυχῇ καὶ σώματι μακρὰν ἐπιφέρουσι καὶ ἀφόρητον τὴν δριμύτη-
 τα, εἰ βουληθεῖη διὰ δειλίαν, ἢ δι' οἰονδήτινα τρόπον, συστει-20
 λαι καὶ ἡκιστα ἐθελῆσαι δοῦναι τῇ βασιλίδι τὴν δέλτον. ἔπειτα
 ἔστρεφε τὸ τοῦ λόγου πρόσωπον ἐς τὴν βασιλίδα· καὶ ἦν ἡ τῶν
 λεγομένων δύναμις τοιαύτη. „εἰ μὴ παύση μαχομένη καὶ πόλεμον
Bεγείρουσα κατὰ τῶν ἱερῶν τῆς ἐκκλησίας δογματίων, οὐκ ἂν φθά-
 νοις φθείρουσα τὴν σὴν ἀθθεντίαν καὶ τὸν τῆς οἰκείας δόξης 25

circumsteterunt, et eius iudicium perturbarunt. Etenim perseverantissima Dei clementia cohibebat adhuc supremæ iræ tela, et mulieris differebat exitium; atque ad poenitendum animo furenti spatium largita his tantum incommodis et difficultatibus leviter adumbrabat poenam reservatam. Cum autem quartus dies aegram confirmasset et erexisset, suum illum priorem animum in patriarcham denuo recepit, et ad priora rursus consilia rediit. Sex intercesserant dies, cum episcopis iterum edicit, ut iisdem de rebus acturi postridie conveniant. (V.) Sole recens orto, ad eam propere accurrit vir monasticæ et tranquillioris vitæ addictus; cui illa subinde ad se ventitanti arcana conscientiae aperire consueverat. Hic tabellam porrigit, aitque se, summo mane egressum, eam ante fores casu offensis: nescire autem, a quo et quorsum iacta esset. In ea quæ legebantur, hæc erant. Primo horrendæ execrationes in virum illum religiosum, et poenarum gravissimarum denunciationes (earum scilicet, quæ et animæ et corpori diuturni ac intolerandi doloris acrem sensum afferunt) si metu ille aut quacun- que alia ratione deterritus supprimeret ac tradere imperatrici eam tabel- lam recusaret. Deinde ad ipsam imperatricem oratio convertebatur; et hæc ferme erat vis verborum. „Nisi desieris pugnare et bellum inferre sacrosanctis ecclesie dogmatis, non poteris facere, quin et tuam auctori-
 25

ἄλεθρον αὐτῇ ἐαντῇ δημιουργοῦσα καὶ ἐξυφαίνουσα.” τοῦτων αὐ- A. C. 1347
 τήκοος ἢ βασιλῆς γενοῦσα ἐχαλέπηνέ τε καὶ ὀξύτερον ἀνεβόησε, Imp. Io. Pala-
 λαιολ. 6

λοιδουμένη σφόδρα τᾶνδρῖ, καὶ ἀπειλοῦσα τὰ μέγιστα τῶν δει-
 νῶν, εἰ τῶν βασιλείων ἔνδον ὀφθείη τοῦ λοιποῦ. κᾶπειτα δια-
 5 ῥήξασα τὴν δέλτον ἐξὲν πολλῶ τῷ θυμῷ τὸν προκειμένον ἦει
 κατὰ τοῦ πατριάρχου σκοπόν· καὶ συνεκάλει τοὺς ἐπισκόπους,
 καὶ ὅσοι τῆς τοῦ Παλαμᾶ φατρίας ὑπῆρχον, λῆρον ἠγῆσαμένη τὰ C
 ἠκουσμένα. (ζ΄.) Ὅθεν ἀπεκλείοντο μὲν αἱ πύλαι τῶν βασιλείων
 ἅπασιν, ὅσοι τῷ πατριάρχῃ συνηγοροῦντες εἶεν· ἀπεκλείετο δ' ὁ
 10 πατριάρχης αὐτὸς παρθένιας ἀπάσης καὶ τῆς ἐς τὴν σύνοδον V. 393
 ἐκείνην τῶν ἐπισκόπων ἀπαντήσεως. καὶ οὕτως ἐρήμη χρησάμενοι
 δίκη καθαιρέσειν ἐγγραφον ἐποιήσαντο κατ' αὐτοῦ, δι' οὐδὲν
 ἕτερον αἴτιον, ἢ ὅτι τὸν Παλαμᾶν ὁμοῦ ταῖς αὐτοῦ καινοφωνίαις D
 ἀναθέματι καθυπέβαλλε, καὶ τὸν ἐπὲρ ἐκείνου κατέλυε τόμον
 15 ὕστερογενέσιν ἑτέροις τόμοις. ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐν τού-
 τοις ἢ βασιλῆς ἀνγλωκῦτα περὶ δύσιν ἡλίον τροφῶσαν παρετίθει
 τράπεζαν καὶ γλιδῶντα συμπόσια τοῖς ἐς τὴν τοῦ πατριάρχου κα-
 θαιρέσειν ἀγωνισαμένοις· καὶ γέλωτές τινες οὐ μάλᾳ εὐσχήμονες
 καὶ χαρμόσυνα διηγήματα πανταχόθεν τὴν εὐωχίαν ἐκείνην συνε-
 20 κρότουν τε καὶ ἐθώπεον. ἄρτι δὲ περὶ τὰς τῶν ὀρνίθων ὠδᾶς E
 τῆς νυκτὸς γενομένης ἐκείνης, πάντα ἐς τοῦναντίον τὰ τῆς χα-
 ρᾶς ἐκείνης ἀντέστραπται. ἐσπέρας γὰρ ἠέλυστο ἀγαλλισις, καὶ
 εἰς τὸ πρῶτ' κλαυθμός. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.
 (Ζ.) Τῷ δὲ βασιλεῖ Καντακουζηνῷ, τῶν βασιλείων ἐντὸς γενο-

5. ἦει Boiv. corr. pro εἴη.

tem labefactes, et tuae ipsa gloriae exitium conflēs atque moliare.” His im-
 peratrix auditis, stomachari et acutioribus exclamationibus in hominem
 acerbe invehi, eique gravissimas poenas minari, si unquam in palatio post-
 hac cernatur. Tabella deinde rupta magno cum spiritu, ea quam institue-
 rat via patriarcham aggredi pergit: ac ea quae audierat floccifaciens epi-
 scopos convocat, et quotquot Palamiae factionis erant. (VI.) Praeclude-
 bantur itaque palatii fores illis omnibus, qui patriarchae defensionem sus-
 ciperent: eratque ipsi patriarchae praecisa omnis dicendi licentia, et ad
 illius synodi episcopos interdictus accessus. Ita sententiam in eum absen-
 tem et inauditum scripsere, nullam aliam ob causam, nisi quod Palamiam
 simul et ipsius nova dogmata anathemate perculisset, et scriptum pro eo
 Tomum posterioribus Tomis rescidisset. In his consumpto illo die, impera-
 trix circa solis occasum sumptuosam mensam apponit, et epulum dat lautis-
 simum iis, qui, ut patriarcha dignitate spoliaretur, operam navaverant: ac
 risus quidam non adeo modesti et fabellae festivae undecunque convivium
 illud adornarunt et permulserunt. At illa ipsa nocte, circa gallicinium,
 omnis ea laetitia in moerorem versa est. Vespere enim demorata est exul-
 tatio, et ad matutinum fletus. Et haec quidem ita se habuerunt. (VII.) Im-
 peratori autem Cantacuzeno, palatium ingresso, locus minime idoneus erat,

- A. M. 6855 μένω, προσήκων τόπος ἤκιστα ἦν εἰς καταμονήν· καὶ ταῦτα μήπω
 Ind. 15 μηδὲ τῆς συζύγου παρουσίας, ἀλλ' ἐν Διδυμοτείχῳ διατριβούσης
 F ἔτι. οἷς μὲν γὰρ ἀρμόττουσαν ἔχειν ἐνῆν οἰκήμασι δίαιταν βασι-
 λεῖ, ταῦτα προκατέχουσιν οὐκ ἐξέστησεν Ἄνναν τὴν βασιλίδα
 ζύν γε τῷ παιδί καὶ βασιλεῖ Ἰωάννῃ, οὐδ' ἐμποδῶν ἐγγόνει τὴν
 προτέραν σφᾶς ἐν τούτοις ἔχειν ἀνάπανσιν· ἀλλ' ὥσπερ σφίσι
 τῶν βασιλικῶν πρωτείων ἐξεκχωρήκει λαμπρῶς ἐν τε καθέδραις
 καὶ εὐφημίαις, οὕτω καὶ ταῖς οἰκήσεσιν ἐπεπράχει. αὐτὸς δ' ἐν
 P. 493 τοῖς περὶ τὸν Ἀλεξίου τοῦ πάλαι μέγιστον τρίκλινον ἐρειπίοις μᾶλ-
 λον ἢ οἰκήμασιν εἰπεῖν δέδωκε φέρων οἰκεῖν ἑαυτόν. (H.) Ἰωάν-
 νην γε μὴν τὸν πατριάρχην, δέσμιον τηρικαῦτα παρόντα τοῖς
 βασιλείοις εὐρῶν, οὐδὲ μιᾶς ἠξίωσε προσαγορεύσεως. διώκτην
 γὰρ αὐτοῦ καταστάντα, καὶ θερμὸν ἐξ ἀρχῆς πολέμιον, οὐτ'
 εὖ τι δοῦν εἶχε, τῆς καρδίας ἤκιστα προθυμονυμένης ὁμαλὸν προ-
 τανεύειν οὐδέν· οὐτ' αὖ τοῖς αὐτοῦ κακοῖς κακὰ προστιθέναί κέ-
 15 Βήρικεν ἕτερα δειν· πλὴν ὅτι ταῖς τοῦ Παλαμᾶ πειθόμενος εἰση-
 γήσει τῇ τε τῆς ἐπισκοπῆς καθαιρέσει προσεπῆγε καθαιρέσειν
 καὶ ἅμα ἐν τῇ τοῦ θείου Βασιλείου μονῇ προσεταχῶς ἀπενεχθῆ-
 ναι τέως ἐς Διδυμοτείχον ἐκείθεν ἐξόριστον μετ' ὀλίγον αὐτὸν
 ἐπεπόμφει. (Θ.) Καὶ ταυτὶ μὲν, ἰδίας καὶ πολυτελεστέρως δεό-
 20 μενα πραγματείας, κεφαλαιώδως πως ἡμεῖς καὶ σφόδρα τοι πε-
 C ρφεισμένως οὕτως διέξεληλύθειμεν, πλείσταις ἄλλαις διεξιέναι
 λόγοις ἀφθονωτέροις τὰς ὑποθέσεις γλώτταις παραχωροῦντες,
 καὶ ἄλλοτ' ἄλλαις αἰ πανταχόθεν εἰς ἓνα τινὰ συγκεκροτημένον

17. Post καθαιρέσει Boivino excidisse videtur τὴν τῆς ἱερωσύνης.

in quo habitaret; idque, etsi nondum adesset uxor, sed adhuc Didymotichi commoraretur. In qua enim aedium parte versari imperatorem conveniens erat, ab ea imperatricem Annam haud movit, quae cum filio Ioanne imperatore ibi habitare occupaverat; neque impediit, quo minus ii sedem illic ut antea haberent. Sed ut imperatoriis praerogativis aperte iis cesserat, tam in sessionibus quam in acclamationibus, ita et in ipsis habitationibus cessit. Ipse vero ad illas, quae circa maximum Alexii veteris triclinium occurrunt, ruinas potius quam aedes se contulit et habitatum ivit. (VIII.) Ioannem autem patriarcham, qui tum in palatio vinculus adstabat, obvium cum habuisset, nulla allocutione dignatus est. Ei enim, qui se persequi instituisset, et ab initio hostis acerrimus exstitisset, nec poterat benefacere, voluntate minime propensa ad benigne consulendum; nec illius malis alia addere mala visum est: nisi quod suadenti Palamae obsequutus episcopalem dignitatem iterato illi ademittit, et cum in Divi Basilii monasterium interim transferri eum iussisset, Didymotichum inde paulo post exulatum misit. (IX.) Et haec quidem, tametsi peculiari fusiorique expositione egebant, summatim quodammodo nos ieiuniusque percurrimus; aliis videlicet bene multis, ad eundem finem quotidie et undecunque tendentibus, eadem argumenta copio-

- A. M. 6855 *κουζηνὸν εἰς ἅπαν τὸ σφίσι βουλόμενον, ἀφ' οὗ τὸ βασίλειον εἰς τὸ ἐντελὲς περιεζῶσθαι ξυνεβρόνῃ κράτος. (B.) Δύξαν οὖν εἰς τοὺς ἰδίους τῷ Παλαμᾷ τρόπους ἀνυσιμώτατον δυοῖν πεπραχέ- και θάτερον· ἢ ἑαυτὸν, εἰ δυνηθείη, τοῖς πατριαρχικοῖς ἐγκα- θιδρῶσαι θρόνοις, ἢ γοῦν τῆς φατρίας τό γε δεύτερον ἕνα ὄντι-5 νοῦν· ἐπειδήπερ αὐτῷ μὲν ἤκιστα κατὰ σκοπὸν ἐχώρει τὸ πρῶγμα,*
- C *ἀντισηνεγκεῖν Ἰσιδώρον ἐξεγένετο, ὃς Μονεμβασίας μὲν ἐψηφιστο πρότερον· ἔπειτα διὰ τὸ ταῖς τοῦ Παλαμᾷ καὶ αὐτὸν ἀλίσκεσθαι καινοφωνίας καθήρηται τε καὶ τῆς ἱερῆς ἀφώρισται κοινωνίας· δι' ὃν δὴ καὶ πατριαρχεύσαντα νῦν τὸ τῆς ἐκκλησίας εὐθύς ἐβ-10 ῥάγη σύστημα. (Γ.) Καὶ πρῶτον μὲν τῶν ἐπισκόπων οἱ πλείους εἰς τὸ τῶν θείων ἀποστόλων ἀθροισθέντες τέμενος, δεύτερον δ'*
- D *εἰς τὴν Στεφάνου τοῦ θείου πρωτομάρτυρος μονὴν, αὐτὸν τε Ἰσι- δωρον καὶ ὅσοι ὁμόφρονες εἶεν ἀναθέματι κανονικῶ καθυπέ- βαλλον, καὶ ἅμα τὴν ψῆφον ὑπογραφαῖς ἰδίαις κυρώσαντες παρ-15 ῥησίᾳ σφίσι ἐπεπόμφισαν. ἐφ' οἷς ἀχθεσθέντες σφόδρα τὸν βασιλέως θυμὸν ὀξύνουσι κατ' αὐτῶν. κἀντεῦθεν τοῖς μὲν παρα- θεωρεῖσθαι ξυνέβαινε, κἀξ ἐνδόξων ἀδόξοις καθίστασθαι, κἀξ εὐπόρων αὖ ἀφηνίδιον ἀπόροις· τοῖς δ' ὑπερορίοις γίνεσθαι τῆς*
- E *μεγάλης πόλεως, οἷς μὲν ἐκοῦσιν, οἷς δ' οὐ. (Δ.) Καὶ τὰ ἐπὶ 20 τούτοις ἔστι διηγουμένων ἐτέρων ἀκούειν πλατύτερον· ὅπως μὲν ἄλλος ἄλλοθι διεσπάρησαν ἅπαντες, καὶ ἀπεβρόλίφησαν μετὰ τῆς παρῥησίας καὶ τῶν ἐλέγχων· ὅπως δ' αὖ τῶν πανταχῇ θαλάσσης*
- V. 400 *τε καὶ γῆς ὀρθοδόξων εἰς Βυζάντιον συχνὰ ἐσεφοίτα γράμματα,*

is plenissimam auctoritatem imperatoriam induit, vix ab iis magnum putabatur. (II.) Ac Palamas quidem sic statuebat, conducere admodum rationibus suis, duorum alterum effici; ut aut se ipsum, si posset, sedi patriarchali imponeret; aut quemvis saltem e suis sectatoribus. Quia igitur ipsi pro se agenti minime ex sententia succedebat, idcirco Isidorum promovendum duxit. Hic Monembasiae electus antehac episcopus mox novorum Palamae errorum cum et ipse convictus fuisset, deiectus dignitate fuerat, et a sacra communione segregatus. Eodem nunc patriarchatum obtinente, scisum est statim ecclesiae corpus. (III.) Atque episcopi plerique, cum in sanctorum Apostolorum aedem primum, deinde in Divi Stephani Protomartyris monasterium convenissent, canonico anathemate Isidorum, et quotquot illi assentirentur, perculerunt. Deinde decretum, propriis subscriptionibus confirmatum, confidenter illis miserunt. Quod illi aegre admodum ferentes imperatoris animum in hos stimulant: eoque factum, ut horum alii despicerentur, et ex illustribus obscuri, ex opulentis inopes statim existerent; alii magna urbe exularent, volentes quidam, nonnulli invitati. (IV.) Quae deinde gesta sunt, ea ab aliis narrata fusius accipere est: ut nempe omnes alius alio dispersi sint et eiecti, sua cum dicendi libertate suisque illis criminationibus; ut rursus ab orthodoxis, ubique maris et terrarum degentibus, frequentes litterae Byzantium ventitarint, zeli divini plenae, quae Palamam

ζήλον θείου μεστὰ, περιφανεῖ παραπεμπόντων ἀναθέματι Παλα- A. C. 1347
 μῦν ὁμοῦ καὶ Ἰσιδώρον, καὶ ὅσοι ὁμόφρονες ἔκ τε Ἄντιοχείων Imp. Io. Pa-
 φημὶ καὶ Ἀλεξανδρίων καὶ ἕμα Τραπεζουντίων ἐπισκόπων καὶ F
 πρεσβυτέρων· ἔκ τε Κυπρίων ὁμοῦ καὶ Ῥοδίων καὶ ὀρθοδόξων
 5 προσοίκων· ἔκ τε Μυσῶν καὶ Τριβαλλῶν, καὶ ὅσοι τοῖς τῶν
 θείων πατέρων ὄροις ἐμμένειν μακροῦ παρελήφεσαν ἐθισμῶ, καὶ
 μηδέν τι νεώτερον δέχεσθαι παρ' οὐδενὸς τῶν ἀπάντων, κἄν ἀγ-
 γέλων τις ἔξ οὐρανοῦ κομιῆξ.

ια'. Ἡμεῖς δ' ἐς τοσοῦτον ἤχομεν τοῦ παρενεχθῆναι λαθεῖν P. 495
 0 τῷ πολυειδεῖ καὶ ποικίλῳ τῶν ὑποθέσεων, ὡσθ' ἂ παρεῖται δο-
 κεῖν εἶναι τὰ καιριώτερα. τὰ δέ ἐστιν, ὅπως τε ἐκάτερος ἐκατέρῳ
 χορηγῶ καὶ ταμίᾳ τοῦ ἀξιώματος ἐχρήσατο· Καντακουζηνῶ μὲν
 Ἰσιδώρος τῆς πατριαρχίας, Καντακουζηνὸς δ' Ἰσιδώρῳ τῆς βα-
 σιλείας τὸ δεύτερον. ἡ γὰρ ἐν Διδυμοτείχῳ πρὶν ἀναγόρευσις τὸ
 5 τέλειον ἔχειν ἤκιστα ἐδόκει τοῖς Παλαμίταις. (B.) Γεγονέναι δὲ B
 τὰ τοιαῦτα συμπέπτωκε κατὰ τὸν ἐν Βλαχέρναις θεῖον νεών. τὸ
 γὰρ θυῦμα τῆς οἰκουμένης ἐκεῖνο, τὸ μέγα λέγω καὶ περιβόητον
 τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας τέμενος, ἀφ' οὗ τὸ μέρος ἐκεῖνο καθήρη-
 0 ται, πρὸς τὸ ἀχρεῖον φεῦ ἀπενεχθὲν, μακρὰν τινα τὴν ἀωρίαν
 εἶχε τοιαύταις ἐορταῖς διακονεῖσθαι καὶ πανηγύρεσιν. μὴ οὖν
 πρὸς τοσοῦτον οὗτος ἀποχρῶν πλῆθος πνηγρὸν τι χωρίον ἐδό-
 κει καὶ ἀτερπές. τοῦ γὰρ δημοσίου βήματος ἐκείνου μῆκος ἀνά- C
 λογον ἔχειν ἀπαιτουμένου τῷ τε ὕψει καὶ πλάτει, ἐφ' οὗ τοῖς

4. καὶ ante ὀρθοδόξ. add. Boiv.

simul et Isidorum, et omnes eorum fautores, apertis execrationibus prosequerantur, ab Antiochensibus dico, et Alexandrinis, Trapezuntisique tam episcopis quam presbyteris; item ab Cypriis, Rhodiisque, et orthodoxis adiacentibus; nec non Mysis et Triballis, et quicumque sanctorum Patrum inherere praescriptis, ac nihil quidquam novi ab quocunque allatum admittere, vel si id ab Angelo afferretur, tradito iam inde antiquitus more instituerant.

11. Sed nos argumentorum copia et varietate eo usque sensim abrepti sumus, ut ea omissa sint, quae potiora videntur existisse; nempe ut alter alterum auctorem habuerit et architectum dignitatis, Cantacuzenum quidem Isidorus patriarchicae, Isidorum vero Cantacuzenus imperatoriae, secundo delatae. Quae enim celebratio Didymotichi peracta fuerat, ea Palamitis completa minime videbatur. (II.) Isthac vero in templo Blachernensi perfecta est. Etenim illud orbis miraculum, magnum inquam illud et omnium sermone celebratissimum S. Sophiae templum, ex quo pars eius eversa erat, eo redactum (proh dolor!), ut nulli esset usui, minime erat opportunum eiusmodi festis ac celebritatibus apparandis. Hoc vero tantam multitudinem capere haud poterat; adeoque arctior locus et insuavior videbatur. Nam cum publicus ille suggestus, cui imperatorios thronos imponi oportebat, eam exigeret longitudinem, quae et altitudini et latitudini responde-

- A. M. 6855 βασιλικὸς ἔδει τεθῆναι θρόνους, ἔχρῃν ἑκατέρωθεν τὴν προσήκουσαν ἔχειν εὐρυχωρίαν καὶ τοὺς τοῦ θεραπευτικοῦ τάγματος, ὁπότε δεήσειεν· ὡς εἶναι βραχὺ λοιπὸν τὸ λειπόμενον τοῦ νεῦ πρὸς ὑποδοχὴν διαφόρων ὄχλων. ὁμῶς ἐφαμίλλου τῷ μεγίστῳ θεῶ ἐκείνῳ τεμένει τῶν πάντων ὄντος οὐδενός, ὁ δεύτερος ἔξ 5
- D ἀνάγκης ἔδοξε πλοῦς εἰς τὴν χρεῖαν αὐτός. (Γ.) Καὶ ἦσαν οἱ τοὺς βασιλικούς τηρικαῦτα θρόνους πληροῦντες ἐκείνους δυοῖν τε βασιλέων ὁμωνύμων ὁμοφροσύνη καὶ ἅμα βασιλίδες τρεῖς, Ἄννα τε καὶ Εἰρήνη ἢ Καντακουζηνή μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἑλένης. τούτων δ' οὕτω τετελεσμένων, περὶ δεκάτην ὥραν που τῆς 1
- V. 401 πρώτης καὶ εἰκοστῆς τοῦ μαΐου ἵππων εὐθὺς ἐπιβάντες, ὡς εἶχον, μετὰ τῶν βασιλικῶν ἐνδυμάτων ἐκείνων ἦγον ἐς τὸ παλάτιον. κακεῖ τὴν συνήθη πεποιηκότες ἐμφάνειαν ἀφ' ὑψηλοῦ τοῦ βήματος εἶτα κατήεσαν, καὶ τράπεζαν παρετίθεσαν, ἐπὶ πέντε
- P. 496 θρόνων αὐθις καθίσαντες. (Δ.) Τοσαύτῃ δὲ πενία κατείχετο τὰ 1 βασιλεία τηρικαῦτα, ὥστ' οὐδὲν ἦν τῶν τυρβῶν καὶ ἐκπωμάτων ἐκεῖ χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν· ἀλλ' ἔνια μὲν καττιτέρινα, τὰ δ' ἄλλα πάντα κεραμεῖα καὶ ὀστράκινά. ἔξ ὧν ἔξεστι συνίεναι τοῖς ὅσοι μὴ ἀδαιεῖ τῶν τοιούτων καὶ περὶ τῶν ἄλλως ὀφειλομένων, ὁπόσα μὴ κατὰ τὸ εἶκος τελεῖσθαι ξυνέβαινε, τῷ τῆς ἐνδείας βιαίῳ τῶν 2
- B γὰρ λέγειν, ὅτι καὶ τὰ βασιλικά τῆς ἐορτῆς ἐκείνης διαδήματά τε καὶ περιβλήματα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χρυσοῦ μὲν εἶχον τὴν φαντασίαν καὶ λίθων δῆθεν πολυτιμῶν· τὰ δ' ἦν ἐκεῖνα μὲν

ret, necesse etiam erat utrinque spatium satis amplum diaconis patere ad sedendum, ubi opus futurum esset; ita ut templi reliqua pars angustior iam foret, quam ut posset capere variam hominum multitudinem. Tamen cum ex omnibus templis nullum esset, quod maximo illi posset equiparari, altero hoc velut subsidiario uti necesse visum est. (III.) Erant autem ii, qui sedilia illa imperatoria tunc tenebant, cognomines et socii duo imperatores; item tres imperatrices, Anna et Irene Cantacuzena cum filia Helena. Quae cum ita essent, primo et vigesimo Maii die, circa decimam horam, conscensis statim equis, ita ut erant, cum imperatoriis illis insignibus, venerunt ad palatium. Cumque ibi de more spectandos se ex alto suggestu exhibuissent, mox descenderunt, ac mensa apposita, rursus in quinque sedilibus consedere. (IV.) Tanta porro tunc laborabat inopia palatium, ut in lancibus et poculis nihil ibi esset aurei aut argentei; sed stannea quidem nonnulla, caetera vero omnia fictilia et testacea essent. Ex his quilibet, earum rerum non rudis, caetera quoque aliunde requisita, nec ita ut par erat perfecta (tyrannica quippe inopiae vi in factis, in consiliis, tum temporis dominante) facile intellecturus est. Nam illa quidem dicere omitto, ut et ipsa in ea solennitate diademata et vestimenta, maxima ex parte, auri quidem speciem haberent et gemmarum pretiosissimarum; con-

ἀπὸ σκνύτους, ὅποσα χρυσὸς ἐπιχωρῶζει πρὸς τὴν τῶν σκνυτίων A. C. 1347
 ἐνίστε χροίαν· ταῦτα δ' ἔξ ὑέλων, παντοδαπὴν ἐχόντων χροιάν Imp. Io. Pa-
 πρὸς τὸ διαγλῆς. ἦσαν δ' οὗ καὶ σποράδην εἰπεῖν εὐκοσμίαν ἔχον- laeol. 6
 τες ἀληθεύουσαν λίθοι πολυτελεῖς καὶ μαργάρων στιλπνότης,
 5 οὐκ ἀπατώσα τὰς ὄψεις· οὕτως ἔρρει καὶ σφόδρα ἔσβη καὶ κα-
 τηρέχθη τὰ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης εὐδαιμονίας τε καὶ λαμπρότητος
 τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων· ὡς νῦν γε μηδ' ἄνευ αἰσχύνης ἔχειν
 ἡμᾶς ἐκτιθέσθαι τὴν τῶν τοιούτων ἀφήγησιν. (E.) Αἰτίαι δ' ἦσαν
 τῆς τοιαύτης καταφορᾶς τε καὶ κακοδαιμονίας· πρώτη μὲν, ἡ
 10 τῶν ξιφουλίων στάσεων φορὰ τε καὶ σύγχυσις· ἡ ῥάσθη μὲν ἡ τῶν
 ὄντων ἦν χρηματικῶν εἰσόδων ἀνατροπὴ· ῥάσθη δ' ἡ τῆς οὐκ
 οὔσης δαπάνης εὐρεσις καὶ ἐπίνοια· δευτέρου δὲ καὶ τελευταία, D
 τὸ φιλόργυρόν τε καὶ χρυσομανὲς τῆς γνώμης τῆς τε βασιλίδος
 Ἄννης καὶ Ἀλεξίου τοῦ Ἀποκαυκόν· οἷς ἡ τοῦ στρατεύεσθαι
 15 χρεία κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ, πρόφουσιν παρασχοῦσα πλουτεῖν
 κακοτρόπως, ὅλαις ἔξαντλεῖν ἐπινενόηται χερσὶ τὰ ἐκ πολλοῦ τοῖς
 βασιλικοῖς ταμιείοις ἐντεθῆσανρισμένα πολυτελεῖ κειμήλια. προσ-
 ποιούμενοι γὰρ ἑτέροις πιπρᾶσκον τὰ μὲν αὐτῶν αὐτοὶ κατ' E
 ἐκλογὴν ἐσφετερίζοντο λάθρα· τὰ δ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἐπίπρασκον,
 20 πάνν τοι εὐώνον, καὶ ὅποια βουλομένοις σφίσι ἦν, τὴν πρᾶσιν
 ποιούμενοι. ἦν δ' ὁμως καὶ ἐξεπίτηδες τὸ γινόμενον, ὡς αὐτοῖς
 ἐνίστε ἐκλαλούμενον ἦν· ἔν' εἰ τύχοι παρεληφῶς τὴν βασιλειον
 ἀρχὴν ἐς Βυζάντιον εἰσεληλυθὼς ὁ Καντακουζηνός, μὴ εἶναι οἱ
 χρημάτων εὐπορίαν, δι' ὧν τοῖς ἡγεμόσιν ἰσχύς κατ' ἐχθρῶν

starent autem illa corio, qualia nonnunquam inaurantur ad coriariorum
 usum; haec vitro, omnigenis coloribus perlucete. Erat tamen alicubi, sed
 sparsim, sincerus pretiosorum lapidum nitor, et is, qui oculos non deciperet,
 margaritarum fulgor. Adeo dilapsa erat penitusque exstincta et pes-
 sumdata vetus illa rei Romanae fortuna et magnificentia, ut ne nunc qui-
 dem sine pudore earum rerum narrationem edere possimus. (V.) Cur au-
 tem adeo res perditae et afflictae essent, hae causae erant. Prima, civi-
 lium dissidiorum tumultus et caeca perturbatio; cui facillimum fuit et id quod
 rei pecuniariae erat effundere, et eos sumptus comminisci atque excogitare,
 qui nulli erant. Altera, eademque ultima, avaritia et auri amore furens
 animus Annae imperatricis Alexiique Apocauci; quibus belli Cantacuzeno
 inferendi necessitas occasionem praebens perperam ditescendi ideo excogitata
 est, ut plenis manibus pretiosas illas gazas haurirent, quae in impe-
 ratoriis thesauris iam pridem erant repositae. Aliis enim vendere simulan-
 tes nonnulla, delectu habito, in rem suam convertebant: quaedam ipsi sibi
 vili admodum pretio, et ut libitum erat, vendebant. Id tamen et consulto
 fiebat, ut ab ipsis temere aliquando vulgatum: ne videlicet Cantacuzeno,
 si forte is Byzantium ingressus rerum potiretur, parata esset copia pecu-
 niarum, unde et principibus vires ad debellandos hostes suppetunt, et or-

- A. M. 6855 περιγίνεται καὶ κόσμος τῇ ἀρχῇ δημιουργεῖται· ἀναλογίαν γὰρ
 Ind. 15 F ἔχειν βίῳ παντὶ τὰ χροῖματα, καὶ μάλιστα πάντων ταῖς ἡγεμονι-
 καῖς ἀρχαῖς, ὅποιαν δῆπου τοῖς πῦσι ζώοις ἢ τῶν νευρῶν σύμ-
 πηξίς τε καὶ ἀρμονία. (ς.) Ὅθεν ἐλθόντι τῷ Καντακουζηνῷ
 πάντ' ἦν παντάπασιν κεκενωμένα τὰ βασιλέων ταμιεῖα· καὶ πλὴν
 ἀέρος καὶ κόνεως καὶ τῶν Ἐπικουρείων εἰπεῖν ἀτόμων, εὔρηται
 πλέον οὐδὲν ἐν αὐτοῖς. δέον οὖν ζητῆσαι καὶ λαβεῖν ἢ μὲν ἐκ τῆς
 P. 497 βασιλίδος Ἄννης εἰς τὰς τῶν βασιλικῶν ἐνεργειῶν ἀναγκαίας δα-
 πάνας· ἢ δ' ἐκ τῶν τὰ δημόσια κατεδηδοκότων, κακῆθεν πορι-
 σαμένων τὴν τοῦ πλουτεῖν εὐπορίαν, κακῶν πενήτων πάννυ τοι γε-
 γονότων ἐξαιρήνης πλουσιῶν· ὁ δὲ σιωπῇ παρέδραμεν ἅπαντα·
 εἶθ', ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῇ συμφυεῖ καὶ συντροφῶν προύτητι κἄν-
 ταῦθα χρώμενος· εἶθ', ὡς ὁ τῶν πλείστων ἐκράτει λόγος, δει-
 λίας τε συνηχημένος τρόποις ἐξ ὁμοφροῦς τινος ἀφελείας καὶ
 Β ἄμα δεδιὼς ἀδόκητόν τινα στάσιν, ἔτι τεταραγμένων αὐτῷ τῶν 1
 V. 402 πραγμάτων καὶ ἀνωμάλων ὄντων. (Z.) Τοσοῦτον γὰρ ἀπέ-
 σχετο τοῦ μηδενὶ δι' ὄχλον γενέσθαι τῶν ὄσοις, τῷ καιρῷ πρὸς
 ἀρπαγὴν χρησαμένοις συμμάχῳ, διανεμίσθαι ξυνεπεπτώκει τὰ
 τε αὐτοῦ καὶ τὰ τῶν ἀκολουθησάντων αὐτῷ πράγματα, οἰκίας
 τε καὶ ἀγροὺς δηλαδὴ, καὶ ὅσα χρυσὸς καὶ μάργαρος καὶ λίθοι 2
 C πολυτελεῖς συνοικοδομοῦσι καὶ συννυφαίνουσιν· ὥστε καὶ ὀφείλων
 ἀποδοῦναι πρὸς τῶν ἠρπακῶτων ἀνεληφότα μὲν τὸ οἰκεῖον ἅπαν
 πρότερον τοῖς μυρίοις ὑπομεμενηκόσι δι' αὐτὸν κινδύνους, προσ-
 αποδοῦναι δ' αὖ καὶ τὰ τοῖς πόνοις ἀνάλογα ἔπαθλά σφισιν, ὅ

7. & add. Boiv.

namenta imperii conflantur: pertinere enim pecuniae rationem ad quemlibet statum; maxime vero ad principatus conservandos, ad quos ita se habet, ut ad animantem compactio et coagmentatio nervorum. (VI.) Offendit itaque Cantacuzenus thesauros imperatorum omnes omnino exhaustos, nihilque in iis praeter inane et pulverem et Epicureas (ut ita dicam) atomos. Cum igitur quaerere et accipere oporteret partim ab imperatrice Anna, ad necessarias functionum imperatoriarum impensas, partim ab iis, qui rempublicam depeculati fuissent, et magna sibi inde opum vi parata ex inopibus ditissimi statim evasissent; ille silentio omnia praeteribat: sive, ut mihi videtur, suam illam ingenitam coalitamque lenitatem in eo quoque retineret; sive, ut plerique dictitabant, timidus moribus praepediretur, naturali quadam animi humilitate; et quia, turbidis adhuc rebus et nondum ordinatis, improvisam aliquam seditionem extimesceret. (VII.) Tantum nempe aberat, ut molestus esset ulli eorum, qui tempore usi ad rapiendum opportuno partiti inter se fuissent cum ipsius proprias facultates, tum eorum, qui eum sequuti erant; domos nempe et praedia, et quaecunque auro ac margaritis pretiosive lapidibus seu compinguntur, seu contextuntur; ut inmo, cum deberet, primo quidem rem omnem familiarem, ab iis qui diripuissent repetitam, restituere iis, qui pericula pro se infinita obiissent, deinde et praemia

δὲ οὐδ', ὅποι καταλύσειεν ἐκείνων ἕκαστος ἐσπέρας, ἣν πεφρον- A. C. 1347
 τικῶς· ἀλλὰ καὶ ἀπαιτοῦσιν ἐπετίμα, καὶ καταβοῶσιν ἤχθει, Imp. Io. Pa-
 καὶ διανυκτερεύοντας ἐν τοῖς ὑπαίθροις καὶ πλανωμένους ἐς ἀλ- laeol. 6
 λοτριᾶς θύρας ὑπερεώρα, ὑπόδειγμα τιθεῖς, ὡς ἔφασκε, σφίσιν D
 5 αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τῆς τῶν παθημάτων ταυτότητος, ὡσερ τις
 βραβευτῆς καὶ ζυγοστύτης μέσος ἰστάμενος καὶ νέμων ἐπίσης
 ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν τοῦ βίου ῥοπήν καὶ τὴν τῶν ὕβρειων
 πρόφασιν· ῥίξοθεν οὕτως ἐκτέμνων καὶ ἀποφράττων κακῶς τὰς
 τὸ δίκαιον σοφίζομένας τῆς κρίσεως γλώττας. ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ
 10 εὖ τε καὶ ὡς ἐτέρως τὰ τοιαῦτα τῷ Καντακουζηνῷ ἐψηφίσθαι τε E
 καὶ πεπράχθαι κρίνειν παρήμι τοῖς τῆδε τῇ ἱστορίᾳ κατὰ τὸ
 εἰκὸς ἐντυγχάνουσι, καὶ συνάπτειν εὐφρῶς δυναμένοις ταῖς ἀρ-
 χαῖς τῶν πραγμάτων τὰ τέλη, καὶ παρεξετάζειν, ὡσερ ἐφ' ἐνός
 τινος σώματος, τὴν ἀλληλουχίαν καὶ συστοιχίαν τῶν κατὰ μέρος
 15 καὶ καθ' ἕκαστα πεπραγμένων τε καὶ λελεγμένων. ἐγὼ δ' ἐκῆσε
 ἐπάνειμι. (H.) Ἐβδόμη γὰρ μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν καὶ στεφηφο- F
 ρίαν ἐκείνην ἡμέρᾳ παρῆν· καὶ ὁ αὐτὸς ἐν Βλαχέρναις εἶχε θεῖος
 ναὸς μετὰ τοῦ βήματος καὶ τῶν δίσκων ἐκείνων τοὺς τε βα-
 σιλέας ὁμοῦ καὶ τὰς βασιλίδας· καὶ τὰ νόμιμα τῆς τῶν νέων βασι-
 20 λείων προετελεῖτο συζυγίας, Ἰωάννου φημὶ καὶ Ἐλένης, τοῦ μὲν
 ἐξκαιδεκαέτους ὄντος, τῆς δὲ δυοῖν ὑποβεβηκυίας ἐτῶν ἐκείνου.

ιβ'. Ἐπεὶ δὲ στρατὸς καὶ δῆμος ἅπας ἡσχυλλέ τε καὶ τὰ P. 498
 μέλλοντα μᾶλλον ἢ τὰ παρόντα ἐδεδείκε δικαιοτήρια, διὰ τὸ ἐκ-

1. πεφροντικῶς Boiv. corr. pro πεφρονικῶς. 8. τὰς κακῶς τὸ
 conl. Boiv.

pro laboribus digna persolvere; ne curaret quidem, ubi illorum unusquisque
 vesperi diversaturus esset: sed et reposcentes increparet, et clamitantibus
 indignaretur, et pernoctantes sub dio ac circum alienas fores errabundos
 negligeret. Nimirum iis sese ille tanquam exemplar proponebat, qui eadem
 et ipse pateretur; velut aliquis dispensator aut libripens, qui stans medius
 ex aequo sibi et aliis fortunam seu prosperam seu iniquam distribuat, prae-
 cisus ita radicitus et oclusis iis linguis, quae examinis iusti aequitatem per-
 peram interpretentur. Sed utrum illa recte necne Cantacuzenus statuerit
 atque fecerit, illis relinquo iudicandum, qui hanc historiam eo modo legunt,
 quo oportet; quique initia rerum cum extremis commode componere, et,
 tanquam in uno corpore, rerum particulatim ac sigillatim gestarum dicta-
 rumve cohaerentiam et seriem facta comparatione observare possunt. Ego
 vero illuc redeo. (VIII.) Septimo post celebrationem illam et solennem dia-
 dematis impositionem die, templum idem Blachernense, eodem suggestu et
 iis quae diximus sedilibus, imperatores simul et imperatrices excepit; atque
 ibi iuniorum principum coniunctio rite perfecta est, Ioannis inquam et He-
 lenae: illius quidem sedecim annos nati; huius autem biennio iunioris.

12. Sed quia omnis et exercitus et populus molestia afficiebantur, ac
 futura magis quam praesentia verebantur iudicia, eo quod a Ioanne, ante-

A. M. 6855 κεκόφθαι καὶ ἀφωρισθαι τῆς τῶν Χριστιανῶν κοινωνίας πρὸς τοῦ
 Ind. 15 πατριαρχεύσαντος Ἰωάννου, τῆς ἐμφυλλου στάσεως ἄρτι καθι-
 σταμένης, εἴ τις τε Καντακουζηνὸν ὡς βασιλέα καὶ εἴ τις Πα-
 λαμῶν μετὰ τῆς φατρίας εἰς κοινωνίαν προσέειπαι βούλοιο, ἔγ-
 γραφον ὁ πατριαρχεῶν τέως Ἰσίδωρος, ἐπ' ἄμβωνος ἀναβεβη-
 Βκῶς, διεξῆλθε συγχώρησιν, ἣ καὶ ἦν τῶν ἀπάντων οὐδεὶς ᾧ
 ἤρεσκε τε καὶ προσεδέδεκτο· ἀλλ' ὑπηνέμια παντάπασιν ἐδόκει,
 καὶ ἀμνδροτέρα πάσης σκιᾶς, καὶ χλεύης καὶ μυκτῆρος ἄξια μα-
 V. 403 κροῦ, καὶ μικροῦ δέω λέγειν, ἦν οὐδεὶς ᾧ μὴ γέλωσ τὰ λεγόμενα
 ἦν, καὶ ὅμοια ὡσπερ ἂν εἴ τις ἄμφω τὰς ὕψεις τελέως ἀφηρη-
 μένος τοὺς τῶν ὀφθαλμῶν τὸν ἕτερον πεπηρωμένους ἰατρεύειν
 Cὕπισχεῖτο. τοῖς γε μὴν σεμνοτέροις ταῦτα δὴ τὰ τοῦ εὐαγγελίου
 διὰ γλώττης ἦν, „ἔξελε (φύσκουσι) πρῶτον, ὑποκριτὰ, τὴν δοκὸν
 ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ
 ἀδελφοῦ σου”· καὶ αὖ ἐπὶ τούτοις ὅποσα γε τούτοις ὁμόστοιχα. 1
 „δέον γὰρ αὐτὸν (ἔφασκον) συγγνώμην ἑαυτῷ τὴν μελῶ ζητεῖν
 ἐπὶ διπλοῖς καὶ πολλαπλοῖς τοῖς ἐγκλήμασιν, ὁ δὲ τοὺς οὐδὲν αὐ-
 τοῦ δεομένους ἀναιδῶς οὕτως θεραπεύειν ἤξιον, τοὺς μὴ πάνν
 Dλεπροὺς, εἰπεῖν, ὁ πάνν λεπρὸς, καὶ τοὺς μικρῶς δεομένους κα-
 θάρσεως ὁ ῥύπου καὶ πηλοῦ μεστός, κατὰ τοὺς χοίρους, οἱ τῶ
 βορβόρω ἐγκαλινδοῦνται.” τοιούτοις μὲν δὴ καὶ μελῶσι τούτων αἰ
 πολλὰ καὶ διάφορα γλῶσσαι τῶν τηρικαῦτα παρόντων ἐκεῖ πρὸς
 αὐτὸν ἐπετόξενον σκώμμασι· καὶ σύνδυο καὶ σύντριες ἐκ διαστή-
 ματος ἀθροίζόμενοι διηπόρουν ἀλλήλοις τὰ γε τοιαῦτα κοινού-
 μενοι καὶ τὴν ἀναίδειαν λοιδοροῦντες ἐκείνου λάθρα καὶ ὑπ' ἄ

hac patriarcha, paulo post accensum civile bellum, abscissus esset et exclu-
 sus Christiana communione, quisquis sive Cantacuzenum ut imperatorem es-
 set agnitus, sive Palamam et ipsius sectatores in communionem esset ad-
 missurus; ideo Isidorus, qui tum patriarcha erat, ambone conscenso, scri-
 ptam recitavit absolutionem; quam nemo omnium fuit qui probaret et ad-
 mitteret: sed inania prorsus ea, et umbra quavis futiliora, risuque et sanna
 dignissima videbantur. Quin illud paene dixerim, neminem fuisse, cui ea
 quae dicebantur risum non moverint, perindeque habita sint, ac si quis,
 utroque oculo penitus orbatus, eos qui altero capti essent sanaturum se pro-
 mitteret. Gravioribus certe viris illa evangelii in ore erant: „Eiice primum,
 hypocrita, trabem de oculo tuo: et tunc festucam, quae est in oculo fratris
 tui”: aliaque addebantur his affinia. „Qui enim (aciebant illi) duplicis et
 multiplicis criminis reus eget ipse ampliori absoluteione, is ita impudens est,
 ut eos, qui nihil ipso indigent, curandos suscipiat, non omnino leproso, ut
 ita dicam, omnino ipse leproso, et eos, qui parvo labore possint purgari,
 sordibus ipse et luto coopertus, porcorum instar, qui in coeno volutantur.”
 Talibus eum, immo et acerbioribus, diceriis multae et variae eorum qui
 tum aderant linguae incessebant; binique et terni ex intervallo coeuntes de
 his inter se ambigebant et colloquebantur, istius impudentiam clanculum et

δδόντα. (B.) Ἦσαν δ' οἱ καὶ ἐκκεκαλυμμένως ἐς προὔπτον ἔλοι- A. C. 1347
δοροῦντο τάνδρῳ, μηδὲν ὑγιᾶς μήτε δρῶντι, μήτε λαλοῦντι, μήτ^{Imp. Io. Pa-}
ἐν τῷ τότε παρόντι τῆς ὥρας, μήτ' ἐς τοῦπιδὸν τοῦ χρόνου. μετὰ E
λαεol. 6
γὰρ βραχύν τινα χρόνον, διὰ τὸ τῆς αὐτοῦ ῥαγῆναι κοινωνίας
5 τοὺς πλείους τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, πλῆθος ἀγοραῖον
ἐαυτῷ θιασώτας ἀθροίσας τοιούτων τῆν ἐκκλησίαν ἀντὶ τῶν P. 499
ῥαγέντων ἐνέπλησεν, ἐπισκόπους σχεδιάσας καὶ πρεσβυτέρους ἐτέ-
ρους, ὥσπερ οἱ μῦθοι πάλαι τοὺς σπαρτοὺς καὶ αὐθήμερινοὺς
γίγαντας, καὶ οὕτω κατὰ τῆς εὐσεβείας ἀμαθῶν λογίων ὀπλίσας
10 πλείστα συνέδρια. (Γ.) Ἐπειτα θεραπεύειν ἡξίου λυπούμενον τῆς
τῶν πατριαρχικῶν ἀποτυχίας θρόνων τὸν Παλαμᾶν, διδάσκαλόν
τε ὄντα τοῦ θιάσου καὶ τῆς φατρίας καὶ οἱ τῶν ἀξιωματῶν αἴ-
τιον· καὶ τοῦτον ἐπίσκοπον χειροτονεῖ Θεσσαλονικέων· οἱ καὶ B
ἀπιόντα μήτε τινὸς τετυχημένοι ξενίας πρὸς τῶν ἐκεῖ ξυμπέ-
15 πτωκε πολιτῶν, καὶ ἅμα τὴν ἀπὸ Σκυθῶν πόρρωθεν εἰληφότα
ῥῆσιν, εἰπεῖν, καθάπερ τι Κυλώνειον ἄγος ἐξ αὐτῶν εὐθὺς ἐπα-
νίειν ἐληλαμένον τῶν τῆς πόλεως ἀγρῶν καὶ προαστείων, πρὶν ἐν-
τὸς γενέσθαι πυλῶν καὶ πρὶν ἐγγὺς ἐληλυθέναι τείχους. (Δ.) Ἀλλὰ
ταυτὶ μὲν ἑτέροις καταλελοιπότης ἡμᾶς, οἱ πραγματείαν εἰς μῆ-
20 κος ἰδίαν πεποίηνται πάνθ' ὅποσα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς συμβέ- C
βηκε τότε δόγμασιν, χρῶν, ἃ τῇ ἱστορίᾳ κεφαλαιώδως πως εἰ-
ρῆσθαι προσῆκον, ἥδη διεξίεναι κατὰ τὸν ἄνω πον παραλελειμ-
μένον εἰρημόν.

13. οἱ em. Boiv. pro εἰ.

missitando convitiis insectantes. (II.) Erant etiam qui aperte et propalam homini convitia facerent, nihil aut facienti aut dicenti, quod sani hominis esset, sive tunc sive postea. Nempe is paulo post, quia plerique episcoporum ab eo divulsi defecerant, plebeiam colluviem thiaso suo adscribendam coëgit; et istiusmodi homines in eorum, qui defecerant, locum suffecit. Ita ecclesiam factis ex tempore episcopis et sacerdotibus novis implevit; quales fabulantur fuisse satos illos et unius diei Gigantas; et Doctorum indoctorum coetus quamplurimos in religionem armavit. (III.) Solari deinde Palamam statuit, moestum et patriarchali sede exclusum se dolentem; solari, inquam, voluit gregis et sodalitiū magistrum suaeque dignitatis auctorem. Eum itaque Thessalonicensem episcopum eligit. At hic profectus illuc nec hospitio quidem ab eius urbis civibus excipitur: sed e longinquo Scythicum, ut aiunt, responsum accipit, et tanquam Cyloneum aliquod piaculum ab ipsis statim eiusdem urbis agris suburbiisque, nondum portas ingressus, et antequam ad ipsos muros propius accessisset, eiectus redit. (IV.) Verum haec nos aliis relinquere oportet; iis videlicet, qui ea omnia, quae tum ad doctrinam ecclesiasticam pertinentia acciderunt, delegere sibi fuisius tractanda. Quae autem summam dici historiae conveniens est, ea iam percurrenda sunt, et series, quam nos supra interrupimus, continuanda.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΣ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS SEXTUS.

ARGUMENTUM.

Cantacuzenus totam Thraciam, Medea excepta, Triballus omnem fere Macedoniam iam tum possidebat: ipsam Berrhoeam paulo post cepit. Thessalonica neutri parebat. Huius urbis status perturbatissimus. Zelarum licentia. Medeae urbis situs. Ut a Cantacuzeno obsessa et ad deditionem compulsa sit. Ioannes et Manuel Asanes creantur sebastocratores. Prior uxorem ducit Alexii Apocauci filiam, Andronico Palaeologo primum nuptam. Socrui suspectus domum cum uxore dimittitur. Gravis pestilentia. Andronicus, Cantacuzeni liberorum natu minimus, moritur (Cap. 1). Matthaeus, Cantacuzeni filius natu maximus, Thraciae urbibus a patre praefectus, ab Asane avunculo privatim convenitur. Asanes sua et fratris merita erga Cantacuzenum iactat: quem suorum saluti non consulere queritur. Matthaeum ad defectionem hortatur. Matthaeus respondet, id ipsum cupere se. Imminentium periculorum metu, et patris exemplo, futuram defectionem excusat. Avunculo adiutore rem aggreditur. Orestiadis arcem occupat. Animos sibi conciliat (2). Cantacuzenus anxius et consilii inops. Uxorem Irenen ad filium legat. Hic obviam matri procedit. Irene eum frustrata Orestiadem clam ingreditur. Matthaeus eo reversus matrem salutatur. Obsequium pollicetur. Rogat, ut se metu liberet. Matris oratio. Quantam apud filium vim habuerit. Irene Byzantium redit. Filii Andronici mortem luget (3). Cantacuzenus Didymotichum proficiscitur, ut motus componat ab uxore iam sopitos. Ioannes patriarcha, ne rebus novis faveat, Byzantium inde transfertur. Moritur non longo post. Eius elogium. Provincia Matthaeo Cantacuzeno assignata a patre. Cantacuzeni imperatoris oratio ad filium. Reditus in urbem (4). Gregoras, de se ipso dicturus, docet quamobrem id nunc faciat. Ea dicere, quae principibus haud placeant, periculosum est. Quorundam aures veritate offenduntur. Idcirco ait se multa omissurum. De Cantacuzeno, antequam is rerum potiretur, praeclaras spes conceperat. Eundem, sua spe deceptus, errore liberare statuit. Dicendi libertas quantum et quibus in rebus silentio praestet. Ea multum valet, si et opportunitas

adsit, et amicitia antecesserit. Cantacuzeni et Gregorae crebra colloquia. Patrum dogmata quo studio quibus verbis ab hoc defensa. Contraria factio Cantacuzenum in Gregoram instigat. Hic imperatorem confidentius arguit, non ideo irascentem, sed lenitate Hadriano similem. Irenen adit, filii morte afflictam. Eam mortem poenam corruptorum dogmatum esse affirmat et persuadet. Ita partes suas Augustae patrociniis roborat. Isidorus et alii Palamitae Irenen a Gregora conantur alienare. Ab ea male accepti Cantacuzenum arcessunt. Cantacuzenus, tumultum veritus, Byzantium statim venit. Gregoram hortatur, ut sileat. Idem etiam suadet Isidorus. Quem Gregoras variorum errorum accusat. Isidori canones musici seu hymnodiae igni damnantur. Loquendi libertas reddita iis, quibus adempta fuerat. Concordia sumptuoso convivio sancita. Palamas, Didymoticho accitus, lites renovat, Cantacuzeno adiuvante. Negat Gregoras nova disputatione opus esse. Palamam redarguit. Item Cantacuzenum. Assentatorem quendam obiurgat. Scripta testimonia proferri a Palama non sinit. Concilium dimittitur (5). Cantacuzenus Cralem officii admonet. Non auditur. Bellum parat. Amurius, cum copiis mare transmisurus, Smyrnaeam Latinorum arcem ite expugnatam. Missili telo occisus cadit. Cantacuzenum a suscepto bello tres causae deterrent: nempe mors Amurii; renum morbus; et Galataeorum rebellio (6). Persae praedones in Thraciam ex Asia traiciunt. Equites circumiecta Bizynae urbi loca incursant. Pedites ulterius pergunt. Matthaeus Cantacuzenus cum parva manu his occurrit. Barbari Romanos conspicati quid egerint. Acris pugna. Matthaei strenuitas. Eiusdem in hostes temere invecti periculum. Barbari internecone deleti. Praeclarae spes ex illustri victoria. Equestre praedonum agmen ab ipso imperatore partim caesum, partim praeda crepta fusum et dispersum (7).

α'. Τῶν μὲν οὖν Θρακικῶν πόλεων οὐδεμία, πλὴν τῆς πα- A. M. 6855
 ραλλοῦ Μηδείας, ἐλλείπειτο, τοῦ μὴ ἐς ὑποταγὴν καταστῆναι τῷ Ind. 15
 Καντακουζηνῷ μετὰ τὴν ἐς Βυζάντιον εἰσοδόν τε καὶ τὸ τῆς A. C. 1347
 αυτοκρατορικῆς ἀναγορεύσεως ἐντελής. ἐν δὲ Μακεδονίᾳ, τῶν Imp. Io. Can-
 5 ἄλλων ὑπηρεσῶν τῷ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμόνι, Βεζύροια μὲν καὶ D
 αὐτῇ μετ' ὀλίγον τῶν ὑπηρεσῶν αὐτοῦ ἐγεγόνει, συμμαχίας ἄνευ V. 404
 ἐπὶ μακρὸν ἀντέχειν οὐ δυναμένη πρὸς βαρβαρικὴν καὶ ἐπίμονον P. 500
 μάχην, φυγάδος ἐκεῖθεν μετὰ τὸ γενομένον τοῦ τηνικαῦτα ἐπιτρο-
 πεύοντος Μανουῆλ, τοῦ τοῦ βασιλέως υἱοῦ. Θεσσαλονίκη δ' οὐκ
 10 ἤρρεσκεν οὐδενὶ προσρῆναι, μήτε τῷ Καντακουζηνῷ, μήτε μὴν
 τῷ τῶν Τριβαλλῶν ἡγεμόνι. (B.) Στάσις γὰρ ἐκ πολλοῦ κατεῖ-

1. Urbium Thraciae, excepta Medea, quae maritima est, nulla iam erat, quae Cantacuzeno non pareret, ex quo Byzantium ingressus et ritu solenniore imperator declaratus fuerat. In Macedonia autem cum caeterae iam subactae a Triballorum principe erant, tum ipsa quoque Berrhoea paulo post in eius ditionem concessit. Auxiliis enim destituta non poterat diu barbaricae et pertinacis oppugnationi resistere. Atque interea fugitivus incessit is, qui tum temporis praefecti munere fungebatur, Manuel, imperatoris filius. Thessalonicae vero neutrum placebat, neque Cantacuzeno submittere se, neque Triballorum principi. (II.) Nempe eam urbem seditio iam pridem

A. M. 6855 γεν αὐτήν· καὶ Ζηλωτῶν οὐτωςὶ πως ὠνόμασμένων ἄθροισμα
 Ind. 15 τῶν ἄλλων ἐπρώτεε· καὶ ἦν πρὸς οὐδεμίαν τῶν πολιτειῶν τὴν
 Βμίμησιν ἀναφέρουσα. οὔτε γὰρ ἀριστοκρατικὴ τις ἦν, ὅποιαν
 τοῖς πάλαι Λυκοῦργος Λακεδαιμονίοις ἀνύειν προσετετάχει· οὔτε
 τις δημοκρατικὴ, καθάπερ τῶν Ἀθηναίων ἢ πρώτη τε καὶ ἦν⁵
 ἐκ τετραφύλων εἰς δεκαφύλους ἐπεπράχει Κλεισθένης· οὔθ' ἦν
 τε Ζάλευκος τοῖς Ἐπιζεφυρίοις Λοκροῖς ἐβράβευσε καὶ ἦν τοῖς
 ἐν Σικελίᾳ Χαρώνδας ὁ Καταναῖος· οὔτε τις ὑπὸ δνοῖν ἢ πλειό-
 Cνων εἰς ἓν τι κραθεῖσα καινότερον εἶδος, ὅποιαι τινες ἦσαν ἢ τε
 Κυπρίων καὶ ἦν ἐν τῇ πάλαι Ῥώμῃ τὸν δῆμον, κατὰ τῶν ὑπατι-
 10 κῶν ἀνδρῶν στασιάζσαντας, καταστήσασθαι λέγεται· ἀλλ' ὄχλο-
 κρατία ξένη τις καὶ οἷαν φέροι ἔν καὶ ἄγοι τὸ αὐτόματον. θρα-
 σύτεροι γὰρ τινες, εἰς αὐτοχειροτόνητον αὐθεντίας ἄθροισμα συλ-
 λεγόντες, πᾶσαν ἐκεῖ κατατρέχουσιν ἡλικίαν, τῆς τε πόλεως ἐκ-
 Dδδημαγωγοῦντες τὸν ὄχλον πρὸς τὸ βουλούμενον καὶ τῶν πλουτούν-
 15 τῶν ἀφαιρούμενοι τὰς οὐσίας, τρυφῶντές τε αὐτοὶ καὶ μηδενὶ
 τῶν ἔξωθεν ὑπέξαι κελεύοντες ἡγεμόνων, ἀλλὰ τοῦτ' εἶναι κα-
 νόνα καὶ νόμον τοῖς ἄλλοις, ὅπερ ἔν ἐκείνοις δόξειεν. (Γ.) Ἡ γε
 μὴν Θρακικὴ Μήδεια, ἢ δυτικωτέραν τε ἔχει Βυζαντίου τὴν θέ-
 σιν καὶ πρὸς τῷ ἄκρῳ τοῦ Εὐξείνου κειμένη πόντου σταδίου²⁰
 Εέντεῦθεν ἀπέχει μικρὸν τι τετρακοσίων ἐπέκεινα, πρὸς ὀλίγον ἀπο-
 V.405στατήσασα, καὶ καθ' ἑαυτὴν γενομένη, πολλὰ μὲν ἔδρασε κατὰ
 Βυζαντίων δεινά, πλεῖστα δ' ἐπεπόνθει· τέλος δὲ πολιορκηθεῖσα

occupaverat, et eorum, qui Zelotae nominabantur, factio caeteris praeerat: isque erat status, qui ad nullam referri posset reipublicae formam. Nec enim aristocraticus is erat, qualem Lycurgus olim apud Lacedaemonios constituit; neque democraticus, qualis Athenis primum fuerat, et deinde existit, postquam Clisthenes ex quatuor tribubus decem effecit; nec similis ei, cuius auctor Zaleucus apud Locros Epizephyrios; neque ei, cuius in Sicilia Charondas Catanaeus; neque una aliqua reipublicae forma recentior, conflata ex duabus aut pluribus inter se commixtis, qualis fuit et apud Cyprios, et ea quam in veteri Roma dicitur plebs constituisse, seditione adversus consulares viros mota; sed inusitatus quidam penes multitudinem dominatus et is, quem casus temere ferret ageretque. Quidam enim audaciores, cum societatem potestatis privata auctoritate coivissent, in omnem ibi aetatem grassabantur, plebem quidem, quaecumque erat in civitate, mancipatam libidini suae habentes; eos autem, qui opulentiores essent, fortunis spoliantes; simulque et ipsi licentia exsultabant, et aliis auctores erant, ut externorum principum nulli se submitterent, sed ea omnes lege ac regula uterentur, quae ipsis placisset. (III.) At Medea, urbs Thraciae, quae magis quam Byzantium ad occidentem vergit, et Ponti Euxini extremitati adiacet, stadiisque hinc distat paulo plus quadringentis, cum haud diu rebellasset, et seorsum sola stetit, multa gravia adversus Byzantios patravit; plurima item perpessa est. Obsessa demum Cantacuzeno se ex

προῦδωκεν ἑαυτὴν Καντακουζηνῶ καθ' ὁμολογίαν. καὶ ταῦτα A. C. 1347
 μὲν τῆδέ πη ἔσχε. (Δ.) Σεβαστοκράτορες δ' ἐπὶ τούτοις ὑπὸ τοῦ Imp. Io. Can-
 βασιλέως οἱ δύο τῆς βασιλίδος Εἰρήνης χειροτόνηται ἀδελφοί, tacuz. 1
 Ἰωάννης καὶ Μανουὴλ, καὶ τοῖς τῷ τοιοῦτῳ προσήκουσιν ἀξιῶ-F
 5 ματι παρασήμοις, ἐν τε καλύπτραις καὶ ὑποδήμασιν ἅμα, κε-
 κόσμηνται. ὧν ἄτερος, ὁ Ἰωάννης, ὀλίγω ἕστερον ἐς τὸ τῶν
 Ἐπιβατῶν ἀπιὼν φρούριον τῆ Ἀλεξίου τοῦ Ἀποκαύκου θυγατρὶ
 συνέζυγη ἢ συνωκῆκει πρότερον ὁ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος, ὃν
 πνιγῆναι κατὰ τὸν περὶ Διδυμότειχον καὶ Ἀδριανούπολιν ποταμὸν
 10 ἄνωτέρω που δεδηλώκαμεν. βραχὺν δ' ἐκεῖ διατετριφῶτα χρόνον
 ἔπειθ' ἐκόντα προῦπεμπε τὸν Ἰωάννην σὺν γε τῇ νέᾳ συζύγῳ P. 501
 λαμπρῶς ἢ πενθερᾷ ἐς τὸ τῆς Τραϊανουπόλεως ἔγγιστα φρούριον,
 τὴν τῶν Ἀδῆλων λέγω μονήν. ἐνθα τὰς τῶν οἰκήσεων ἐπαύλεις
 καὶ τοὺς ἀγροὺς ἐκ πολλοῦ πρὸς Καντακουζηνῶ κεκλήρωται τοῦ
 15 βασιλέως. ἐδεδίει γὰρ ἐκείνη, μὴ χειρωσάμενος ἐκεῖνος τὸ τῶν
 Ἐπιβατῶν φρούριον μετὰ τῶν χρημάτων ἐκεῖθεν ἐξόριστον ταύ-
 την ποιήσεται. (Ε.) Κατὰ τοῦτον μέντοι τὸν χρόνον νόσημα B
 τοῖς ἀνθρώποις ἐνέσκηψε βαρὺ καὶ λοιμῶδες, ἀρξάμενον ἀπὸ
 Σκυθῶν καὶ Μαυώτιδος καὶ τῶν τοῦ Τανάϊδος ἐκβολῶν ἤρος
 20 ἄρτι καθισταμένου, καὶ διήρκεσεν ἅπαντα τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον,
 μεταβαῖνον καὶ διαφθεῖρον ὡσαύτως μόνην ἐς τὰ κριβέδες τὴν παρά-
 λιον οἰκουμένην, πόλεις ὁμοῦ καὶ χώρας, τὰς τε ἡμετέρας καὶ
 ὅσαι κατὰ τὸ συνεχές διήκουσιν ἄχρι Γαδείρων τε καὶ στηλῶν
 Ἡρακλείων. δευτέρου δ' ἐπιόντος ἔτους μετέβη καὶ ἐς τὰς τοῦ C
 25 Αἰγαίου νήσους. ἔπειτα καὶ Ῥοδίων ἤψατο, καὶ Κυπρίων ὁμοίως,

pactione dedit. Et haec quidem ita ferme se habuerunt. (IV.) Crean-
 tur deinde ab imperatore sebastocratores duo Irenes imperatricis fratres,
 Ioannes et Manuel, et illius dignitatis insignibus, capitis tegmine simul et
 calceis, decorantur. Horum alter, Ioannes videlicet, paulo post ad castel-
 lum Epibatarum profectus Alexii Apocauci filiam uxorem ducit, Andronico
 Palaeologo antehac nuptam, quem in eo fluvio, qui Didymotichum et Ha-
 drianopolin praeterfluit, suffocatum esse supra diximus. Ibi Ioannes ali-
 quantisper commoratus est. Mox eum socrus volentem inde, cum nova nu-
 pta, ad proximum Traianopoli castellum magnifice prosequuta est; ad mona-
 sterium nempe Adolorum, ubi et domos et agros ei iampridem Cantacuze-
 nus imperator assignaverat. Verebatur quippe illa, ne Epibatarum castello
 simul et pecuniis potitus gener eam inde exulare cogeret. (V.) Ea tempe-
 state morbus quidam gravis et pestilens homines invasit; ducto ab Scythiis
 et Maotide Tanaidisque ostiis initio, recente adhuc vere, annumque illum
 perpetuum duravit, pervadens et corrumpens solam praecise maritimam
 terrae oram, urbes simul et agros, tum nostros, tum eos omnes, qui conti-
 nenti tractu ad Gades usque et Herculis columnas pertinent. Anno autem
 sequente etiam ad Aegaei maris insulas transiit. Deinde et Rhodios atti-

- A. M. 6855 καὶ ὅσοι τὰς ἄλλας νέμονται νήσους. ἐπενέμετό δὲ τὸ πάθος ἐπί-
 Ind. 15 σης ἀνδρας καὶ γυναῖκας, πλουσίους καὶ πένητας, γηραιούς καὶ
 νέους, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, οὐδεμιᾶς οὐθ' ἡλικίας οὔτε τύχης ἐφεί-
 δετο. ἐκενοῦντο δ' οἰκίαι πλεῖσται καθάπαξ τῶν οἰκητόρων ἀπάν-
 των μιᾶς ἡμέρας, ἢ καὶ δυοῖν ἐνίστε, μηδενὸς μηδενὶ βοηθεῖν 5
 D δυναμένον, μήτε δὴ τῶν γειτονοῦντων, μήτε μὴν τῶν κατὰ γέ-
 νος καὶ καθ' αἷμα προσηκόντων οὐδενός. οὐ μόνους γε μὴν ἀν-
 θρώπους τὸ πάθος οὕτως διετέλει μαστιζόν· ἀλλὰ καὶ εἴ τι κατ'
 οἶκον ὡς τὰ πολλὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις συνέλξη τε καὶ συνώ-
 κει τῶν ἄλλων ζώων· κύνας φημί καὶ ἵππους καὶ ὄρνιθων 10
 παντοῖα γένη, καὶ εἴ τινες ἐν τοῖς τῶν οἰκῶν τοίχοις οἰκοῦντες
 ἔτυχον μύες. σημεῖα δὲ τοῦ τοιοῦδε νοσήματος ἦν ἔξανθοῦντα,
 E καὶ τοῦ ἀθρόου πρὸδρομα θανάτου ἐκείνου, ὀγκώδης τε ἔκφυσις
 τις περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν μηρῶν καὶ τῶν βραχιόνων καὶ ἅμα αἵ-
 ματώδης φθόγη· ἃ τοὺς συσχεθέντας ἀσθημερὸν ἐνίστε, κα- 15
 θημένους ἢ βαδίζοντας, τοῦ παρόντος ἀπῆγε τάχιστα βίον. ὅτε δὴ
 καὶ Ἀνδρόνικος, ὁ τῶν νιέων τοῦ βασιλέως νεώτερος, ἐτεθνήκει.
- P. 502 β'. Τῶν μέντοι πραγμάτων ἐν τούτοις ὄντων, ἔδοξε τῷ
 V. 406 Ἀσάν Ἰωάννη, τοῖς περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν χωρίοις ἄρτι τὰς
 διατριβὰς ποιουμένῳ, τὸν ἀδελφιδοῦν ἰδίᾳ παρειληφότει Ματ- 20
 θαῖον (ὅς καθ' ἡλικίαν προὔχων τῶν βασιλέως παίδων τῶν τε
 ἐν Θράκῃ πόλεων τὴν ἐπιτροπὴν πρὸς τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως
 ἐκκληρώσατο τηνικαῦτα, καὶ οἱ συμβέβηκεν ἐν ταυτῷ ζυνοῖναι τῷ
 θεῷ, καὶ κυνηγεσίῳ χρήσασθαι τοῖς αὐτοῖς) ὧν αἱ καρδίας αὐ-

git, et Cyprios, et quicumque caeteras insulas colunt. Absumebat autem tabes illa viros aequae et mulieres, opulentos et inopes, seniores et iuniores; uno verbo, nulli nec aetati nec conditioni parcebat. Domus pleraeque habitatoribus omnino exhauriebantur uno die, interdum biduo; cum nemo cuiquam afferre auxilium posset, sive vicinus, sive genere et sanguine coniunctus. Nec vero homines solos morbus ille usque flagellabat; sed et si qua alia animalia cum hominibus plerumque degerent et habitarent; canes, inquam, et equos, et cuiusquemodi avium genera; ipsos etiam mures, si qui forte in domorum parietibus latitabant. Signa autem mali eminentia, et subitae mortis praenuncia, haec erant: tumor circa crurum brachiorumque extrema enascens, et sanguinolenta simul tabes; quae eos, qui correpti erant, ea ipsa nonnunquam die, sedentes aut ambulantes e vivis statim eferrebant. Eo tempore et Andronicus, imperatoris liberorum natu minimus, mortuus est.

2. Is erat rerum status, cum Ioanni Asani, qui tum in agris Hadriano- poli circumiectis versabatur, Matthaem nepotem suum libuit privatim convenire. Hic imperatoris liberorum natu maximus urbibus Thraciae praefectus a patre tum fuerat. Casu autem accidit, ut in eundem cum avunculo locum deveniret, et iisdem uterque venationibus uterentur. Libuit in-

λακες θαλαμειοῦσι λογισμῶν ἐκείνῳ κοινώσασθαι· καὶ ἀρξάμενος A. C. 1347
ἔλεξε τοιάδε. (B.) „Εἰ μὲν τύχην”, γησίν, „τινὰ καὶ τυραννοῦσαν Imp. Io. Can-
πεπρωμένην τοῖς ἀνθρώποις τὰ πράγματα πρῶτανεύειν οἶσθαι B
ἐπεισὶ σοι, ἢ τῷ αὐτομάτῳ δεδωκυῖαν τὴν τῶν πραγμάτων ὀδό-

5 νην ἀτέκμαρτόν τινα καὶ ἀκβέροντην φέρεσθαι πλοῦν, σιωπᾶν
τε ἄμεινον καὶ τὸν τῆς πεπρωμένης ἄδηλον περιμένειν μίτον. εἰ
δὲ προαιρέσει καὶ βουλῇ τὰ ἐφ’ ἡμῖν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διοικεῖ-
σθαι δέδοται, τοῦ χάριν, παρὸν ἡμῶς ἐκ τοῦ ῥήστον καρποῦ-
σθαι τὸ ζῆν ἀκινδύνως, ἐθέλοντάς ἡμῖν αὐτοῖς πάντοδαπῶν C

10 περιπλέκειν δίκτυα φόβων; οἶσθα γὰρ, ὡς μνησὺς ἐν τῇ ὑπερο-
ρία διητηλῆκαμεν μόχθους μετὰ μακρῶν καὶ παντοδαπῶν τῶν
κινδύνων, ὑπόσοι θανάτου γείτονες ἐπεφύκεσαν, τῷ σῶ πατρὶ
περιποιούμενοι τὸ ἀκίνδυνον· ὡς δεύτερα εἶναι τὰ Διοσκοῦριον
ἐγκώμια, καὶ εἴ τινες Ὀρέσται καὶ Πυλάδαι τὸν μακρὸν ἐμπελη-
15 κότες αἰῶνα φιλαδελφίας ὑποδειγμάτων, εἴ τις τὰ ἡμέτερα τοῖς D
ἐκείνων ἀντεξετάζειν ἐθέλει. καὶ ἦν ἡ τοῖς τοιοῦτους αἰὲ κατὰ
τοῦ σοῦ μηχανωμένη πατρὸς διωγμοὺς καὶ θανάτους Ἄννα ἡ βα-
σιλις, πρόσωπον ἀληθείας ἔχουσαν οὐδ’ ἠντινοῦν προβάλλεσθαι
δυναμένη πρόφασιν κατ’ αὐτοῦ. παρ’ ἧς ἐγὼ τε καὶ οὐμὸς ἀδελ-

20 φὸς Μανουῆλ πολλὰς ἐδεξάμεθα λάθρα μεθ’ ὄρκων παντοίων
γραφὰς, ἡμῖν τε κτημάτων ὁμοῦ καὶ χρημάτων προσόδους ἐπαγ-
γελλομένης καὶ ἡμα τοῖς καθειρημένοις γονεῦσιν ἐλεύθερον ἦλιον. E
ἀλλ’ ἡμεῖς γε, τοὺς τῆς δίκης σέβειν ἐθέλοντες θρόνους, ἐν ἄσα-
λεύτοις ἔχειν ὄροις ἐρηρισμένους τοὺς πόδας ἐκρίναμεν δεῖν, καὶ

25 μὴ διὰ φανλότερον ἀγαθὸν διηρεκίς τινὰς τῷ συνειδύτι μάστι-
quam Asani, arcana animi cogitata cum hoc communicare. Prior itaque
exorsus hanc orationem habuit. (II.) „Si fortunam aliquam ac tyranni-
cam fati legem esse statuis, quae vel prudenter hominum res gubernet, vel
permissis fortuito casui habenis, incerto quodam et temerario cursu fera-
tur, silere certe satius est, et ignotum fatalis necessitatis decretum exspe-
ctare. Sin res nostrae voluntate et consilio plerumque administrantur, quor-
sum nos, quibus facillimum est vitam agere omnis periculi expertem, ultro
ipsi nobis multiplices metus, veluti retia quaedam, nectimus? Scis quippe
nos infinitos labores, cum magnis multisque et proximis morti periculis con-
iunctos, exhausisse, ut patri tuo securitatem redimeremus. Itaque et ge-
mellorum Jovis liberorum, et quotquot unquam Orestae et Pyladae cari-
tatis fraternae exemplis longas saeculorum aetates impleverunt, minor pro-
fecto laus fuerit, si quis velit cum illorum rebus nostras conferre. Haec
patri tuo pericula, has mortes Anna imperatrix, nullo colore, nullo proba-
bili praetextu ei infensa, perpetuo usque conflabat. Ego vero et frater
meus Manuel multas ab ea litteras clam accepimus; per quas illa, quovis
iureiurando interposito, possessiones nobis pecuniariosque redditus, parenti-
bus vero vinctis libertatem pollicebatur. Sed nos Iustitiae tribunal reve-
reri et intra limites immotos fixa tenere vestigia maluimus, quam vilioris

- A. M. 6855 γας προξενεῖν. τὸ γὰρ διὰ τὴν ἑμαντοῦ σωτηρίαν σε μετὰ τοῦ
 Ind. 15 σοῦ προδιδόναι πατρὸς (ἔω γὰρ τὴν ἄλλην ἐνταῦθα λέγειν συγγε-
 P. 503 νειαν, ἢ τῶν κινδύνων ἑυμιετέχειν τε καὶ παραπολαύειν ξυνέβαι-
 νεν) ὅμοιον ἦν, ὥσπερ ἂν εἰ ἑμαντὸν ἂντ' ἑμαντοῦ προεδίδουν,
 καὶ τοῦμὸν ἐκὼν παρεῖχον αἷμα κατὰ γῆς κενοῦσθαι διὰ τοῦμὸν 5
 εἰπεῖν αἷμα. οὕτως εἰς ἀνίγματος λόγον τὴν ἐντεῦθεν ἀνέφερον
 ἔννοιαν, καὶ λύσιν οὐχ εὔρισκον οὐδεμίαν, ὥστε καθ' ἕν γέ τι
 B παραλογίσασθαι τὰς τῶν τότε λογισμῶν κρηπίδας. ἂ γοῦν οὕτωςί
 πως ἐφυλαξάμην αὐτὸς ἐν τῷ τότε παρόντι μὴ δρῶν, νῦν τὸν πα-
 τέρα τὸν σὸν κατὰ σοῦ καὶ τῆς σῆς ὁμοῦ συγγενείας ἀπάσης ὄρω 10
 V. 407 δεδρακότα· ναὶ μὴν καὶ κατὰ πάντων, ἅπλῶς εἰπεῖν, ὀπόσοις
 τοὺς μακροὺς ἐκείνους τετύχηκεν ἄθλους δραμεῖν, στρατιώταις
 καὶ στρατηγοῖς, οἷς μὲν τοὺς ὑπερορίους ἐκείνους, οἷς δὲ τοὺς
 κατ' οἶκον, καὶ οἷς τὰς ἐν δεσμοτηρίοις κακώσεις. οὐ γὰρ ἄ-
 πλοῦν ὑπῆρχεν ὃ τοῖς ταλαιπώροις τότε ξυνηνέχθη πάθος, οὐ δ' 15
 C ἐπὶ βραχὺν τινα τὸν χρόνον, ὅτι μὴ παντοδαπὸν καὶ ποικίλον,
 κἀπὶ μακροῖς ἐντεταμένον τοῦ χρόνου τοῖς ὄροις. οὕτω χαλεπὰ
 μὲν, οἷς ἐθελοντὰς ἡμεῖς ἑαυτοὺς καθήκαμεν πάθεισι τότε· χαλε-
 πώτερα δ' οἷς ἄκοντες νῦν πρὸς τοῦ σοῦ πατρὸς ὑπεβλήθημεν.
 ἀναξίως ἡμῶν. ὑπὲρ γὰρ ἑλευθερίας εὐδαίμονος τρέχοντες δου- 20
 λείαν ἐλάθομεν ἀλλαξάμενοι κακοδαίμονα τῶν μακρῶν ἐκεινῶν
 πόνων καὶ δρόμων. οὐς γὰρ ὡς ἐπιβούλους σφοδροὺς τῆς ἡμετέ-
 D ρας ἐφενύγομεν ζωῆς, τούτους δεσπότας μάλα τοι ἄσμενος ἡμῖν
 ὁ σὸς ἐκεχειροτονήκει πατῆρ· ὥσπερ ἂν εἰ ἐπίτηδες οὕτω τοὺς
 πολλοὺς ἡμεῖς ὑπεμένομεν πόνους, ἵνα τὰ τῶν διωκόντων ξίφη 25

emolumentum gratia perpetuos conscientiae stimulos admovere. Enimvero salutis meae causa teque et patrem tuum prodero (ut hoc loco sileam et aliam cognationem, quae periculorum socia et particeps erat) perinde illud fuit, ac si mei causa me ipsum prodidisset, et sanguinis mei conservandi studio meum sanguinem ultro effudisset. Adeo eiusmodi cogitationem aenigmati similem esse statuebam; adeo nulla a me solutio reperiebatur, quae consiliorum meorum firmas rationes vel minimum labefactaret. At ea, quae per illud tempus cavi ego ne admitterem, ea ipsa nunc in te et in totam cognationem tuam video a patre tuo admissa esse: immo et in omnes prorsus milites ac duces, qui magnos illos labores sive foris sive domi decurrerunt; atque in eos ipsos, qui carceris aerumnas pertulere. Non enim simplex fuit ea, quae tum incidit miseris calamitas, neque in breve tempus duravit; sed multiplex et varia, et in longum temporis spatium diffusa. Quamobrem etsi gravia fuere ea mala, quibus ipsi nos ultro tum inieciimus, graviora tamen illa sunt, quibus nunc invitum a parente tuo et indigni subiicimur. Nam qui beata pro libertate certabamus, miseram servitutem diutinis illis laboribus cursibusque imprudentes permutavimus. Quos nempe ut salutis nostrae insidiatores acerrimos vitabamus, eos nobis parens tuus dominos volens et libens destinaverat. Quasi vero nos tot labores consulto pertulisset, ut eorum, qui nos persequebantur, gladios iugulis nostris citius quam illi vel-

θάπτον ἢ κατὰ τὴν ἐκείνων βούλησιν τοῖς ἡμετέροις λαμοῖς A. C. 1347
 προσαράξωμεν, καὶ ἵνα παρὰ τοσοῦτον πικρότερα τῶν διωγμῶν Imp. Io. Can-
 τὰ τῶν ἀμοιβῶν καρπωσώμεθα τέλη, παρόσον τότε μὲν ἐλπίδες tacuz. 1
 εὐδαίμονες ἡμῶν τὸ ἡδόμενον ἔβροσκον· νῦν δὲ καὶ τὰς τῶν ἐλπί-
 5 δων γλυκείας αὔρας ὁ σὸς ἡμῶν ἐκ τοῦ προφανοῦς ἀφῆρηται πα- E
 τήρ. εἶναι γὰρ τῶν ἀπάντων οἶμαι μηδένα, ὃς ἂν ἐνέχυρα παρέ-
 χεσθαι δύνηται, μὴ θάνατον εἶναι ταχέπονν εὐθὺς τὰ πάντων
 ἡμῶν ἐπιτίμια πρὸς τῆς βουσιλίδος Ἄννης, οἷς δήπουθεν ἐξέσται
 ζῆν μετὰ γε τὴν τοῦ σοῦ πατρὸς ἀπαλλαγὴν. φέρε τοίνυν, ἕως
 10 ἡμῶν αὐτῶν ἡμεῖς ἐσμεν κύριοι, γενναῖόν τι δρᾶσαι προθυμῆ-
 θητι, ταῖς ἐμοῖς ὑπὲρ σοῦ καὶ ἡμῶν πειθόμενος συμβουλαῖς, ἵν'
 οὕτωςί πως τὸν αἰσχρὸν καὶ ἀγλεῦ κίνδυνον ἀποκρούσασθαι δυ- F
 νηθῶμεν. μέρος γὰρ τῆς ὅλης ἀρχῆς ὑφελόμενος οἰκειᾶν σαυτῶ
 περιποιήσασθαι προθυμῆθητι βασιλείαν, ζῶντι μὲν ὑπήκουσαν
 15 τῶ σοῦ πατρὶ, τελευτῶντι δὲ, ἰδιότροπον ἐσομένην σοι τοῦ ζῆν
 καταφύγιον ἀσφαλές. δυοῖν γὰρ ἐντεῦθεν ἡμῖν ἔσται θάτερον, ἢ
 τὴν σώζουσαν ἐκ τῶν ἀσφαλοῦς κατακτεῖσθαι τύχην, ἢ τῶν τοῦ
 παρόντος ἀπῆλλάχθαι τὴν ταχίστην βίου δυσχερῶν· οἷς συνεζῆ- P. 504
 κέναι, μόνους εἶναι φορητὸν ἐκείνοις οἶμαι, οἷς οὐκ ἄχαρι φαίνε-
 20 ται οὐδὲ σφόδρα κακόδαιμον, μάρτυρας τῆς αἰσχύνης διὰ βίου
 τὰς τοῦ ἡλίου κεκτῆσθαι ἀγίας." ἀλλ' ὁ μὲν Ἀσάν Ἰωάννης τοιάν-
 δε τινὰ διεξῆρει τὴν συμβουλὴν πρὸς τὸν ἀδελφιδοῦν Ματθαῖον,
 ἕαντῶ τε κάκιστον καὶ συγγενέσι καὶ φίλοις προμνόμενος τὸ ἀκίνδυ-
 νον. (Γ.) Πρὸς ὃν ὁ ἀδελφιδοῦς Ματθαῖος ἡμείβετο τάδε. „κάγω

2. προσαράξωμεν Βοῖν. pro προσαράξω.

lent admoveremus, atque ut eam perciperemus demum mercedem, quae ipsis
 fugae aerumnis eo esset acerbior, quod illis quidem temporibus praeclarae
 spes cupiditatem nostram aiebant; nunc vero ipsam quoque spei suavissimam
 auram tuus nobis pater aperte eripuit. Neminem enim puto esse, qui
 pignoribus firmis cavere nobis possit, non curaturam esse Annam impera-
 tricem, ut omnes cita morte statim puniamur, qui parenti tuo superstites
 futuri sumus. Age igitur, quamdiu sumus nostri iuris, praeclarum facinus
 concipe, meisque tui et mei causa consiliis obsequere, quo nos turpe et igno-
 bile periculum sic propulsemus. Totius imperii parte ablata, proprium tibi
 parare imperium enitare, quod parenti quidem tuo, dum is victurus est,
 subiiciatur; eo autem mortuo, peculiare sit et firmum tibi salutis praesi-
 dium. Duorum enim alterum nobis inde futurum est, ut aut securi saluta-
 rem fortunam consequamur, aut praesentis vitae calamitatibus quam celer-
 rime liberemur; quibus interesse tolerabile iis duntaxat esse existimo, qui
 non ingratus illud et miserimum putant, solem habere ignominiae suae tes-
 tem perpetuum." Haec Ioannes Asanes Matthaeo sororis suae filio in hunc
 fere modum suasit, sui et illius, item cognatorum et amicorum securitati
 prospiciens. (III.) Matthaeus vero ex sorore nepos his illum excepit: „li-

- A. M. 6855 τοῖς αὐτοῖς αἰὲν περιστοιχίζομαι φόβοις νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν,
 Ind. 15 B ὃ βέλτιστε· καὶ ὡσπερ τῶν Περσῶν ἐκείνων αἱ ναυτικαὶ δυνάμεις
 Ἐρέτριαν πάλαι καὶ Ἀρτεμισιον περιεληλυθῦναι συνεῖχον, οὕτω
 τὴν ἐμὴν καρδίαν παντοδαποὶ κυκλοῦσιν αἰὲν χοροὶ λογισμῶν,
 ὡσπερ νῆσον φορτίδες τινὲς καὶ τριήρεις, φόβων γέμουσαι καὶ 5
 φροντίδων μακρῶν, αἱ τῆς μελλούσης ἡμῖν, ὡσπερ ἐξ ἐφόδου
 ληστρικῆς, κατάγουσαι φέρονσι μνήμας προφανοῦς κακοδαίμο-
 Cνίας. ἐξ ὧν ὠδίνας μὲν ἔχειν ἔνεστι, καὶ τὰς ἐντεῦθεν ὑπομένειν
 ἀληθόνας· τίθειν δ' ἥμιστα ἔνεστι, καὶ ἀποσκενάζεσθαι πῶς
 τὸ λυποῦν, ὑφορωμένῳ τοὺς πατέρας τῆς γενέσεως νόμους, οἷ 10
 μηδ' ἐς τὰ προφανῆ συγχωροῦσι δίκαια πατράσιν νείας ἀντινομο-
 θετεῖν. καὶ σοι πολλάκις ἐγὼ τὸ ἀπόβροχτον βουλευθεὶς ἐξείπειν
 τὴν μαινεσομένην ὁμῶς οὐκ εἶχον γλώττιαν. ἀρχομένη γὰρ πρὸς
 V. 408 φῶς ἐξάγειν τὸ τῆς καρδίας ἔμβρονον τοὺς τόνους εὐθὺς παρε-
 Dλύετο τῆς ὀσμῆς, καθάπερ ὑπὸ νάρκης τινὸς ἐνδυναστευούσης 15
 σφοδρῶς πεδουμένη, τῆς τοῦ πατρὸς αἰδοῦς δηλαδὴ· καὶ μοι
 τὰ τῆς γνώμης ἐς τὸ μηδὲν αὐθις ἐχώρει, καὶ κατεστρέφετο ῥῆ-
 στα. εἰ οὖν περὶ ἄλλων ὀτωνδῆποτε πραγμάτων ὁ λόγος ἦν, καὶ
 ἥμιστα περὶ τὸ ζῆν ὁ πᾶς ἡμῖν ἐκινδυνεύετο φόβος, παρὰ τοσοῦτον
 ἡμέλησα ἂν, παρόσον μὴ ὅτι τῶν πολλῶν οὐδὲν αὐτὸς διαφέρειν 20
 οἴομαι, ἀλλ' εἰ καὶ σύνεσιν εἶχον ἐκ φύσεως οὕτωσὶ κεχορηγημέ-
 Eνην, ὡς διὰ μέγεθος αἰθερίων ψαίνειν δοκεῖν ἀντόγων, καὶ οὐ-
 ρανίας τισὶ ξενοδοχεῖσθαι σκηναῖς, ῥῆστα ἂν ἔγωγε φέρων ὑπέ-
 ζευξα ταύτην τοῖς τῶν τοῦ πατρὸς βουλευμάτων ποσί. νῦν δ' οὖν,

dem et me semper circumstant metus noctu pariter et interdium, o bone; et quemadmodum illae Persarum navales copiae Eretriam olim Artemisiumque circumsidebant, ita animum meum multa diversaque cogitationum agmina undique obsident, quasi insulam onerariae aliquae naves ac triremes terrorum plenae et curarum gravissimarum, quae piratico veluti impetu appulsae advehant nobis praesagia evidentis infelicitatis. Parturio itaque, et eos qui inde oriuntur dolores perfero; parere autem, et id quod angit excutere haud possum, patrias reveritus naturae leges, quae nec in iis quidem, quae sunt manifesto iusta, filios parentibus adversari sinunt. Ac tibi quidem saepenumero arcanum illud aperire volui: obscundantem vero linguam minime habui. Etenim illa, statim atque cordis foetum educere in lucem inceperat, nervis quasi resolutis impetum remittebat, cum eam patris reverentia, veluti torpor aliquis praevalens, graviter constrictam haberet. Atque ita mihi, quae animo agitaveram, ad nihilum rursus recidebant, et facillime subvertebantur. Quod si de aliis quibuscunque rebus ageretur, ac non totum illud periculum, in quo sumus, ad vitam pertineret, eo illud magis neglexissem, quod non solum a caeteris plerisque nihil distare me existimem; sed etsi intelligentiam a natura ita comparatam haberem, ut magnitudine sua aethereos axes attingere et caelestibus tabernaculis hospes excipi videretur, facillime eam ego paternae auctoritatis pedibus subiecissem.

ἵνα καὶ αὐτὸς πλατυτέροι χορήσωμαι λόγῳ, σοῦ καθ' ἕπερ τινὰ θύ- A. C. 1347
 ραν ἡμῖν ἀνοίξαντος, ὃς καὶ δευτέραν μοι σώξεις τάξιν πατρὸς, Imp. Io. Can-
 ἐπειδὴ πᾶσι φίλον ἀνθρώποις τὸ ζῆν, καὶ πολλοὶ πολλάκις, ὑπὸ tacuz. 1
 τῶν ἀθρόων περιστάτων κινδύνων, τὴν βασιλειον, ὡσπερ τινὰ F
 5 φρουρὰν, περιεζώσαντο δύναμιν, ἄκοντες μὲν, ἀναγκαίως δέ,
 οὐκ οὖν αἰτιώμενος ἕμοιγέ τις ζῆν δίκῃ πάντως αἰτιῶτο ἂν, εἰ καὶ
 αὐτὸς, ὑπὸ τῶν ὁμοίων ἐλαννόμενος φόβῳ, ἐς τὴν τῶν ἐρυσθρῶν
 ἐποδημάτων ἀντίληψιν καταφεύγομι. ὅμοιον γὰρ ἂν ποιοίη τις
 ἐνταυθοῖ, τὰ τοιαῦτ' εὐλαβοῦμενος, ὡσπερ ἂν εἰ χειμῶνι μεγί- P. 505
 10 στῶ περιπεσῶν ἐν πέλῳ μέσῳ καὶ κύμασιν, ἐν οἷς τῆς ὀλκάδος
 συμβὰν οὕτωσί πως ῥαγείσης ἐξὸν αὐτῷ σανίδος ἐπιλημμένον
 τινὸς διαποντίους μὲν ἔχειν κινδύνους, ἔχειν δ' ὅμως ὁμοῦ καὶ
 τὰς ἐλπίδας τοῦ ζῆν ἀλωρομένηας, ὡσπερ ἀπὸ λεπτοῦ τινος καὶ
 ἀραχνῶδους ὑφάσματος, ὃ δ' ἀφειδῶν παντάπασιν ἑαυτοῦ π-
 15 θμείσιν ἐποβροχίοις ὑδάτων ἐθειλοντῆς ἑαυτὸν παραπέμψῃ. τοῦτο
 δὲ παραπληξίως ἔγγιστ' ἂν εἶναι δόξειε τοῖς ὅσοι καλῶς τὰ τοιαῦτα B
 βούλονται κρίνειν. τὰ γὰρ ἐξ ἀφανοῦς τινος ἀνάγκης ἐπιόντα
 δεινὰ συγγνώμην σαφῆ τοῖς πάσχουσι νέμει. οἷς δ' ἀπὸ γνώμης
 ἰδίας εἰς τὰς τῶν δεινῶν ἐμπίπτειν ἔπεται λαβροίνθους, μεγάλη
 20 τις χορηγεῖται νέμεσις, παρ' οἷς σχολὴ τὰ τοιαῦτα φιλοτιμότερον
 σκέπτεσθαι. ἐγὼ δ' ἵνα τι καὶ βαθυτέρον φθέγγωμαι, οὐδὲ τῆς
 πατρικῆς ὑπερόριον γνώμης ὄν ἐνρίσκω τουτί. αὐτὸς γὰρ μοι τοὺς
 τοιούτους προεζωγράφησε τρόπους ἐν ἑαυτῷ, ὁπότε συνελαιθεῖς C
 καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν περιστάτων κινδύνων εἰς τοῦτο προήχθη

At nunc, ut et ipse planiori utar oratione, quadam veluti porta a te, qui
 secundum a patre locum apud me obtines, patefacta, quoniam vita omnibus
 hominibus cara est, et multi saepe, subitis periculis circumstantibus, su-
 premam induerunt potestatem, quasi salutis praesidium; nolentes quidem
 illi, sed cogente necessitate: non iure omnino succenseat mihi aliquis, si et
 ipse, similibus actus terroribus, ad purpureos calceos capessendos confu-
 gero. Nam qui hoc rerum statu nolit id committere, perinde is faciat, ac
 si medio in mari tempestate maxima fluctibusque circumventus, fracta etiam
 haec inter casu aliquo navi, cum praesto ei sit tabula, qua arrepta maris
 quidem pericula patiatur, at spem salutis, velut tenui aliquo araneae filo
 pendentem, retineat, suae tamen omnino salutis oblitus in profundos aqua-
 rum gurgites ultro se immittat; quod quidem aequis rerum aestimatoribus
 insaniae proximum esse videatur. Quae enim calamitates occulta quadam
 necessitatis vi invehuntur, eae illis, qui patiuntur, excusationem certam tri-
 buunt. Qui vero in mala, tanquam in labyrinthos, sciens prudensque inci-
 derit, eum gravis manet reprehensio apud illos, quibus ista studiosius va-
 cat expendere. Mihi vero, ut et aliquid dicam solidius, non multum id a
 paterno instituto videtur abhorrere. Ipse enim mihi hunc morem in se prae-
 scripsit, tum cum is quoque, circumstantibus periculis compulsus, ad illa

A. M. 6855 τὸ σχῆμα τῆς βασιλείας, ὥσπερ εἰς ἀσφαλείας ἀκρόπολιν· ὡς
 Ind. 15 νῦν γε δυοῖν θάτερον ἐλπίζειν ἔσσεσθαι μοι πρὸς τοῦ πατρὸς ἔψε-
 ται· ἢ γὰρ, ὡς μιμησάμενον τὴν ἐν ἀπόροις εὐπορίαν αὐτοῦ, τὸν
 υἱὸν ἐπαινέσειεν ἂν πῶς ἐμέ· ἢ εἰ λοιδορεῖσθαι μοι ἐπιχειροῖη,
 Δλάθοι ἂν αὐτὸς ἑαυτῷ περιφανῶς λοιδορούμενος ἢ ἐμοί· ὡς μηδ' ἔ-
 χεῖν παρ' οὐδέσιν Ἑλληνοδίκαις τὸ συγκεχωρηκὸς ἐμοὶ τῆς ἐγ-
 χειρήσεως ἐπεξίεναι." (Δ.) Ταῦτ' εἰπὼν καὶ αὐτὸς τὸν μὲν
 θεῖον ξυνδιαφέρειν παρηγγεῖλε τὴν ἐγχείρησιν, καὶ τοῖς ἐκυσταχοῦ
 στρατιώταις ὁμιλεῖν τὰ εἰκότα· αὐτὸς δὲ τὴν τῆς Ὀρεστιάδος
 κατεληφῶς ἀκρόπολιν ὅλην ἐκεῖθεν ὠχύρου τὴν πόλιν, καὶ πρὸς 10
 ἔργα παρεσκευάζετο, ἐκδημαγωγῶν τε καὶ μαλακοῖς τισι λόγοις
 ἐξιδιούμενος τὰ στρατόπεδα.

P. 506 γ'. Ταῦτ' οὐκ ἦν ἀκούοντι ἡρεμεῖν τῷ πατρὶ, ἀλλ' ἀθυ-
 V. 409 μίαις ἐνασχολεῖν, καὶ συντήκειν συχνὰ τὸ θυμούμενον τῆς ψυ-
 χῆς, πάλαι διανεμισμένῳ τοῖς μὲν υἱέσι τὰς ἀνελευθέρους τοῦ 15
 βίου τύχας, τῷ δὲ γαμβρῷ Παλαιολόγῳ τὰς τοῦ βασιλείου κρά-
 τούς διαδοχάς. διὸ καὶ αὐθημερὸν ἐξίεναι πάντῳ τοι προθυμού-
 μενος, ὅμως ἐπέῃχεν ἔτι, καὶ ἐνεκαρτέρει τῷ τῆς γνώμης βουλευ-
 τηρίῳ. καὶ μέντοι καὶ ἥμισυ μάλᾳ τοι ἀρεστὸν ἐδόκει, δυοῖν
 Β' ἐν γέ τοι δρᾶν ἐκ τοῦ παραχρῆμα. οὔτε γὰρ ἄνευ ὅπλων ἐκ Βυ- 20
 ζαντίου πρὸς γνώμην ἵεναι ἐθάρξαι, ταῖς τῆς φιλοτιμίας ἄρτι δια-
 νηχομένην ἀκαμαῖς· οὔτε μεθ' ὅπλων αὐτὸ ἐκεῖ διαβαίνειν καὶ στρα-
 τοπέδων. ἐκμηῆναι γὰρ ἂν οὕτωσὶ μᾶλλον πρὸς αἰθερίους φλόγας
 ὡς ἐν σποδιᾷ καθευδούσας ἔτι τὰς ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ νεανίσκου κι-

5. λοιδορ. ἢ ἐμοί] μᾶλλον deest, ut observat Boiv.

imperii insignia, tanquam ad fortunae perfrugium processit. Quamobrem duorum alterum licet mihi sperare a patre. Aut enim, ut suae in expediendis rebus difficillimis solertiae imitatore filium fortasse ille me laudaverit; aut si ad convitiandum aggrediatur, sibi ipse palam imprudens magis convitiabitur quam mihi: nec quia id ausus fuerim, licebit ei apud ullum iustum iudicem poenas a me expetere." (IV.) Haec loquutus avunculo praecipit, ut secum huic molitioni struendae incumbat, et cum militibus, quacunque occurrerint, ac prout par fuerit, colloquatur. Ipse Orestiadis arce occupata, totam inde urbem munit; tum captando benevolentiam, et blandis verbis exercitus sibi devinciendo, ad opus se accingit.

3. His pater auditis nequaquam quiescere, sed totum se moerori dare; idemque iram suam subinde comprimere et concoquere ea ratione, quod liberis suis servilem fortunae conditionem, genero autem Palaeologo imperii successionem iam pridem assignasset. Itaque ea ipsa die egredi valde cupiens tamen se continuit, et secum tacite deliberare perstitit. Neutrum certe ei placebat statim facere. Neque enim sine armis Byzantio exire, et in ipso ambitionis aestu fluctuantem animum adoriri; nec rursus cum armis exercitibusque illuc conferre se audebat. Ita enim sopitos adhuc, et velut sub cinere latentes, in animo adolescentis motus furiatum iri magis, quasi

νήσεις, ὑπὸ δυοῖν ὀχληθείσας παθῶν, φιλοτιμίας ὁμοῦ καὶ δει- A. C. 1347
 λίας. (B.) Καὶ μὲν δὴ λοιπὸν ἐκπέμπειν ἐδόκει βέλτιον Εἰρήνην Imp. Io. Can-
 τὴν βασιλίδα, βαθείαις τε χρωμένην ταῖς τῆς συνέσεως ἀλλαξί C
 καὶ ἅμα οἰκονομικὴν ἐς τὰ μάλιστα οὔσαν ἐκ τε πείρας καὶ φύ-
 5 σεως, καὶ μαλακωτέρους τινὰς ξὺν τῷ πιθανῷ, καὶ ὄλως εἰπεῖν
 μητρικοὺς τῷ παιδὶ κομιζέειν εἰδυῖαν λόγους. ἐξιοῦσης τοίνυν αὐ-
 τῆς, ἐπειδὴ περὶ Πάμφιλον ἐγεγόνει τὴν πόλιν, πρὸς ἀπάντη-
 σιν αὐτὸς ἐπορεύετο μᾶλα τεθαρσύνων τῆς μητρὸς, καὶ ἅμα ἐπει-
 γόμενος κατὰ τὴν πορείαν, πρὶν ἐς Ὀρεστιάδα ἀφικέσθαι τὴν μη- D
 0 τέρα, ἔξω πον προκατειληφέναι, καὶ τὸν τῆς ἀφίξεως πόρρωθεν
 πυθέσθαι σκοπόν. ἡ δὲ τοὺς ἐκείνου σοφῶς παρακρουσμένη
 δρόμους ἔλαθεν ἐντὸς Ὀρεστιάδος περιεσπεσοῦσα, πρὶν αἰσθέ-
 σθαι τὸν υἱόν. (Γ.) Ἐπεὶ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν ὁ Ματθαῖος ἠγκόμει P.507
 τὸ δροῦμα, καὶ βαθυτέροις ἔγνω σαφῶς τῆς μητρὸς κατασοφι-
 5 σθῆεις ἐπινοίαις, ἐς τὴν ὑστεραίαν καὶ αὐτὸς τῇ Ὀρεστιάδι ἐπιδε-
 δήμηκε, καὶ τῇ τε μητρὶ τὴν προσήκουσαν ἀπεδίδου προσκύνη-
 σιν καὶ ἅμα πρὸς ἅπαν τὸ κελευόμενον ὑπισχνεῖτο παρέχειν ὑπέ-
 κοντα ἑαυτὸν, εἰ δέος ἅπαν ἐξέλοιτο τῆς ἐκείνου ψυχῆς, μήτηρ
 τε οὔσα καὶ ψυχὴν καλῶς εἰδυῖα θεραπεύειν ἀμφιδρόεπῶς ταλαν-
 τενομένην ὑπὸ δειλίας, καὶ φόβῳ τινασσομένην τοῦ μέλλοντος B
 γνώμην υἱοῦ φιλομήτορος συνιστᾶν. ἡ δὲ μᾶλα βασιλικῶς προσ- V.410
 εἰποῦσα καὶ μετὰ τινος ἐπικεικῶς μεγαλοπρεπείας δεξιωσαμένη
 τὸν υἱὸν τάδε διεξέειπεν. (Δ.) „Ἐγὼ (φησὶν) ὦ παῖ, τὴν παροι-
 μίαν, τὴν ἕει τι Λιβύῃ, φύσκουσαν, φέρει καινὸν, ἐπαινῶ μὲν,

8. αὐτὸς Boiv. pro αὐτῆς.

flamma ad caelum usque ventilata, affectibus duobus ambitione et metu per-
 turbatos. (II.) Demum ei satius visum est Irenen mittere imperatricem,
 quae mulier altae mentis, eademque ad res tractandas cum natura sua tum
 ipso usu mire habilis, mollibus quibusdam et ad persuadendum accommoda-
 tis, maternis denique dictis filium aggredi una omnium maxime sciebat. Ita-
 que haec egreditur. Ille matri, cum esset apud urbem Pamphilum, obviam
 procedit magna fiducia, festinatque eam, antequam Orestiadem pervenerit,
 in ipso itinere alicubi foris deprehensam convenire, et viae causam longe
 ab urbe sciscitari. At illa, huius festinationem callide frustrata, furtim in
 urbem Orestiadem, antequam filius sensisset, irrepserat. (III.) Matthaeus,
 postquam in via id quod acciderat audivit, ac se occultioribus matris con-
 siliis circumventum certo cognovit, postridie et ipse Orestiadem venit; ma-
 trem, ut par est, salutatur: simul se, quidquid illa iusserit, dicto audientem
 fore pollicetur, modo omnem sibi metum ex animo revellat; matrem quippe
 eam esse, quae animum timore suspensum, et futuri terrore concussam filii
 amantissimi mentem, firmare optime sciret. Haec vero filium, benigna qua-
 dam maiestate exceptum, prorsus regie alloquitur, et hanc habet orationem.
 (IV.) „Ego,” inquit, „mi fili, proverbium illud: semper Africa aliquid fert

A. M. 6855
Ind. 15

οὐδὲ τελείως δέ· διότι μὴ τέλειον ἔχει τὸ τῆς ἀποφάνσεως δόγμα
καὶ ψήφισμα. περὶ γὰρ ὅλης γῆς καὶ θαλάττης ἀποπεφάνθαι
C προσήκον, ἣ δὲ περὶ μόνης Λιβύης τὸ δόγμα ἐξήνεγκε, μικροῦ
τινος μέρους οὔσης αὐτῆς, καὶ βιαίαν ἐχούσης τὴν μίμησιν πρὸς
τὴν τῆς ὅλης γῆς ἀριστοκρατίαν. Λιβύης μὲν γὰρ ἡ καινότης 5
ζώων τε μόναις τερατομόρφοις ἰδέαις ὀρίζεται καὶ πρὸς γε ἔτι
τῶν ἐκεῖθεν διὰ μῆκος ὁδοῦ σπανίως παρικομιζομένων ἐς τὰ ἡμέ-
τερα ἤδη πραγμάτων ἄλλων, ἰδιοτροπίαν τινὰ κεκτημένων, ὅποσα
D ξενίζοντα φέεται παρὰ τῇ σκληροῖ καὶ ἀνημέρῳ ἐκείνῃ γῆ. τῆς δὲ
πάσης γῆς ἡ καινότης μαρτυροῦν καὶ χλόη καὶ χαρῆ καὶ λύπη 10
μερίζει τὸν βίον διηνεκῶς, καὶ δόξη καὶ ἀδοξία, καὶ νόσῳ καὶ
ὑγιείᾳ, καὶ θανάτῳ καὶ ζωῇ, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀρετῇ καὶ κακίᾳ,
καὶ τροπαῖς καὶ ἀλλοιώσεσι παντοίοις τε καὶ μέτρον ἅπαν ἐλα-
νούσαις. καὶ θαῦμα μὲν, πῶς ταῖς καινοποιίαις ταύταις ἄμφω
κεκτῆσθαι δοκεῖ, καὶ παύει τὰς τῶν ἀνθρώπων γνώμας, καὶ τοῖς 15
E μὲν ἀνθεῖν ἀεὶ δοκεῖ, καὶ τοὺς τῆς τύχης πόδας ἕκαστον ἐπ’
ἀσφαλοῦς ἐρείδειν· τοῖς δὲ μηδὲν κεκτῆσθαι βέβαιον μηδ’ ἀσφα-
λές. βραχέα γὰρ τις ὥρα πολλάκις καὶ μία ῥοπή διαστήματος
χρονικοῦ μεταβάλλει πρὸς τοῦναντίον ἅπαν, καὶ ὀπίκει πολλὰ τῶν
ἐστάναι δοκούντων εἰς ἕδαφος· καὶ αὖ πρὸς ὑπερήφανον ἐνίοτε 20
τύχην ἀνάγει τὰ ἀφανῆ. Θαῦμα δὲ, πῶς ἀμιγῆς οὐδὲν οὐδ’ ἀ-
τοτελές τῶν ἀπάντων ἐρόσκειται παντάπασιν οὐδαμῇ, οὐθ’ ἂ
F τῶν ἀγαθῶν, οὐθ’ ἂ τῶν φαύλων εἶναι νομίζουσιν ἀνθρώποι·
ἀλλὰ τὰ ἀλλήλων διηνεκῶς πολέμια καὶ μαχόμενα σύντροφόν

novi, laudo quidem, sed non absolute, quia nec absoluta est eius pronun-
ciati sententia. Etenim de universo terrae et maris orbe cum id dici oport-
teret, de sola Libya pronunciatum est; quae pars cum exigua sit, totius orb-
bis rempublicam vix repraesentat. Illa nempe rerum novarum affluentia,
quae Libyae tribuitur, ad solas pertinet animalium monstrosorum formas,
et rerum aliarum species, ad nostras provincias propter longinquitatem ra-
rius commeantium, peculiare autem aliquid in se habentium, qualia nobis
incognita in illa dura et immani regione nascuntur. Totius vero orbis no-
vitates situ, viriditate, gaudio, tristitia, gloria, infamia, morbo, sanitate,
vita, morte, atque, ut paucis absolvam, virtute, vitio, mutationibus deni-
que ac omnigenis et infinitis variationibus, res humanas usque distinguunt.
Et mirum sane, quod cum tot nova idem hic orbis pariat, utrumque tamen
ei inesse credatur, atque ita hominum mentes deludat, ut aliis semper flo-
rere, et fortunae vestigia stabili fundamento quisque figere videatur; aliis
nihil firmi habere, nihil certi. Fugax enim hora saepe et momentum tem-
poris multa, quae stare videbantur, omnino in contrarium vertunt et ad
terram affligunt: atque ad summum fortunae splendorem obscura quandoque
evehunt. Mirum vero, quomodo nihil usquam sincerum, nihil ab omni parte
perfectum inveniat eorum omnium, quae seu bona seu mala esse homines
arbitrantur: sed res, sibi invicem aeternum inimicae et pugnae, velut

πως ἔχει τὴν βλάβστην, καὶ μίαν δῆπον τινὰ τὴν εἰς φῶς προ- A. C. 1347
 ενεγκοῦσαν μητέρα προϊσχεταὶ καὶ τὰ τὴν ἄσπονδον ἔχθραν πρὸς Imp. Io. Can-
 ἄλληλα κεκτημένα ξένας τινὰς ἐν ἀνθρώπων θύει ψυχῇ τὰς tacuz. 1
 σπονδάς· καὶ οὔτε βίον ἄλυπον ὄντα παρ' οὐδενὶ τῶν ἀπάντων
 5 ὄρωμεν, οὔτε λύπην παντάπασιν ἀτερπῆ· ἀλλ' εἶναι συμβαίνει P. 508
 καὶ λύπην αἰτίων χαρᾶς, καὶ αὖ μητέρου λύπης χαρᾶν. ταῦτα μὲν
 εἶναι συμφυᾶ πως, καὶ ἐγκατωκοδομημένα τοῖς πράγμασι, ἢ
 πείρα ξυγγωρεῖ συνιέναι ταῖς συνετωτέροις ψυχαῖς· τὸ δὲ μεγέθη
 καὶ σμικρότητας τοῦτοις διδόναι, τοῦτο δ' οἶμαι δῆπουθεν ὡς
 10 τὰ πολλὰ τῶν ἐφ' ἡμῖν ὑπάρχειν ἐν. Ὅς γὰρ μεγάλοις ἐφέται
 πραγμάτων ὕδασι ἐγκοβιστιῶν, ἀνάγκη τούτῳ καὶ μεγάλους ἐπί-
 στασθαι τῶν κινδύνων τοὺς κλύδωνας· ὧ δὲ βραχυτέροις ἐνδιδι- B
 τᾶσθαι νομίζεται ὑποχωρῶν, τούτῳ δὲ καὶ μετρωτέροις κεχρη-
 σθαι ταῖς λύπαις τοῦ βίου χρεῶν. βασιλεία τοίνυν ἐν τοῖς τοῦ
 15 βίου πράγμασι μέγιστον εἶναι χοῦμα νομίζεται τύχης καὶ, ἢ
 εἶπω, τὸ κράτιστον τῆς εὐδαιμονίας ὕψος. τὸ δὲ μικροῖς τισιν
 ὀβολοῖς ὀρίζεσθαι τῷ τοῦ βίου τὴν εὐπορίαν, καὶ τριβωνοφορεῖν,
 καὶ ἰκανὸν εἶναι ὃ τῇ φύσει τὸ ἀναγκαῖον μόνον χαρίζεται, τοῦτο
 δὲ κακόδαιμον φαίνεται, καὶ τούτων ἐνός, οἷς ὁ πλεῖστος ὄχλος C
 20 καταρῶται. ὧ δ' ἑκατέροις τοῖς βίοις ἐν πείρᾳ γενέσθαι τετύχη-
 κεν, ἄρχεσθαι μᾶλλον οὗτος ἢ βασιλεύειν ἔλοιτ' ἂν οἶμαι μᾶλα
 προθύμως, καὶ πένητα μᾶλλον τρίβειν βίον, ἢ ὅς μυρίαῖς περι-
 στοιχιζέται δόξαις καὶ χρήμασι· εἰ δ' οὖν, λεγέτω τις παρελθὼν,
 πᾶς Ἀλέξανδρος ἐκεῖνος ὁ μέγας, ὁ μέχρις Ἰνδῶν τὰ τῆς Εὐρώ- V. 411

19. ἐν, ὅσοις ὄπλ. conl. Boiv.

coalescant, et unius quasi matris sinu editas se in lucem profiteantur: et ea,
 quae odium implacabile inter se exercent, inusitata quaedam foedera in
 hominum animis feriant; ac neque vitam tristitiae immunem cuiquam con-
 tingere videamus, nec tristitiam iucunditatis prorsus expertem; sed esse
 soleat et laetitiae origo tristitia, et rursus tristitiae mater laetitiae. Et haec
 quidem esse rebus insita quodammodo atque infixata intelligentiores quique
 sciunt, experientia nempe edocti. At ut illa ipsa vel augeantur vel mi-
 nuantur, id ego existimo penes nos esse ut plurimum. Qui enim se in
 magnas negotiorum undas gestiat immergere, eum necesse est magnos sub-
 ire periculorum fluctus: cui vero minoribus interesse satis fuerit, eum oportet
 moderatioribus affici vitae molestiis. Regia certe dignitas in hac vita
 maximum esse fortunae donum existimatur, et summus, si fas dicere, felici-
 tatis cumulus. Contra paucis obolis metiri copiam omnem rei familiaris,
 et veste uti trita, et satis habere id quod naturae solas res necessarias sup-
 peditat, id et miserum videtur, et eorum unum, quae vulgi maxima pars
 detestantur. Qui vero utramque vitae conditionem expertus est, is multo
 libentius pareat quam imperet, et vitam trahere inopem malit, quam quae
 infinitis honoribus opibusque stipata sit. Sin minus, prodeat aliquis doceatque
 nos, quomodo Alexander ille Magnus, cuius auspiciis arma Europae

- A. M. 6855 πης διαβιβάσας ὄπλα, τὸν εὐτελεῖ τοῦ Διογένους πύθον καὶ τὴν
 Ind. 15 **D** διεθρόωντιαν ἀμπέχεσθαι μᾶλλον ἐσθῆτα ποθεῖν ὡμολόγει, ἢ τὴν
 τῆς ὅλης Ἀσίας τε καὶ Εὐρώπης ἔχειν ἀρχὴν, καὶ τὸν Βαβυλώ-
 νιον ἐκεῖνον περιβεβλησθαι πλοῦτον· ὅθεν καὶ τὸ πολὺ τῆς ῥα-
 στώνης χεθὲν Δαρείῳ καὶ Πέρσαις ὄνειρον ἔδειξεν εἶναι σαφῶς·
 τὰς δοκούσας εὐδαίμονας τύχας τοῦ βίου· οὐδὲν γὰρ οὕτω μεστὸν
 ὑποψίας καὶ ἀπιστίας, ὡς βασιλεία καὶ δυναστεύουσα χεῖρ. ὧ
 μὲν γὰρ βασιλεύεσθαι πως τετύχηκεν, ἓνα μόνον οὗτος δέδιε, τὸν
E βασιλέα· φαίην δ' ἄν, οὐδ' αὐτὸν, εἰ τὰ δίκαια φυλάττειν,
 ὅστις ποτ' ἄν ἦ, ἐθέλει, καὶ τὴν λαοῦσαν μοῖραν στέργειν τοῦ
 βίου. ὧ δὲ βασιλεύειν ἔξεστιν, οὗτος μετὰ τῶν ἐμφανῶν ἐχθρῶν
 πλείους ἔχει καὶ τοὺς κρούφα τὰς πλείους συσκευάζοντας τῶν ἐπι-
 βουλῶν. οὐκ ὀκνήσω δ' εἰπεῖν, ὡς καὶ αὐτοὺς αἰεὶ δέδιεν, ὁπό-
 σοι φυλάκων ἔχουσι τύξιν αὐτῶ, καὶ περίεστι τρέμειν αἰεὶ, καὶ
 Ταντάλειον, τὸ δὴ λεγόμενον, βόσκειν βίον. Ταῦτ' ἐννοῶν, φιλ- 1
Fτατε, πείθου μητρὸς εὐνοούσης βουλαῖς, καὶ μὴ γνώμαις ἐτέρων
 συμφέρεσθαι δίδου, οὐ πρὸς ἓν δὴ μόνον τὸ οἰκεῖον σοποῦντες
 συνοῖσον προσωπεῖω τινὶ κέχρηται σοι, μέχρις ἄν τὸ βουλόμενόν
 σφισι κατωρθώκοτες αὐτοῖς, ἔπειτα καὶ σοὶ τὴν τοῦ βίου σχεδιά-
 σωσιν ἐπιβοθῶως ἀπαλλαγὴν· μηδὲ παραπλήσια τίθει τοῖς διώκταις 2
P.509 ἡμῶν τὰ ἡμέτερα. παρόσον γὰρ ἐκείνων καὶ ἡμῶν τὸ συνάγον εἰς
 ὁμόνοιαν ἦν τῶν ἀπάντων μετὰ τὴν ζάλην οὐδὲν μεταξὺ, παρὰ
 τοσοῦτον ἡμῶν τε καὶ σοῦ τὸ τὴν τοῦ αἵματος ἔνωσιν διίστων
 τῶν ἀπάντων ἔστιν οὐδὲν μεταξὺ. τί γὰρ ἄν εἴη τὸ πείσαι δυνά-

ad Indiam usque penetrarunt, vile Diogenis dolium habitare, et eiusdem lacera veste indui, optatius sibi esse confessus sit, quam Asiae et Europae totius imperium possidere, et Babylonis divitiis cumulari; quarum effusa abundantia Dario et Persis ostendit, merum esse somnium ea, quae conditionem vitae beatiorem facere existimantur. Enimvero nihil est ita suspicionis et diffidentiae plenum, ut principatus et potestas summa. Nam quem alteri subditum esse fortuna voluit, is unum duntaxat pertimescit, imperatorem videlicet; sed ne hunc quidem (ausim dicere), si iura, quicumque tandem ille sit, velit servare, et ea quae contigit sibi fortuna contentus vivat. At cui imperare datum est, is praeter apertos hostes, complures alios habet, qui multas ei clanculum insidias struant. Nec verebor illud affirmare, timeri ab eo semper etiam ipsos stipatores; ita ut ei perpetuo contremiscendum et Tantalea, ut aiunt, vita agenda sit. Haec cogitans, mi filii, benevolae matris consiliis pareto, et aliorum sententiae cave ne accedas, qui, ad propriam utilitatem omnia referentes, te ipso tanquam larva quadam utuntur, quoad, ubi ex sententia sibi successerit, ipsi deinde tibi per fraudem exitium afferant repentinum: nec sic fere consulas rebus nostris, ut ii qui nos persequuti sunt. Nam coorta semel tempestate, nihil omnino inter nos illosque erat, quod in concordiam reduceret. Sanguinis autem vinculum, quo nos tecum iungimur, nihil est quod dissolvat. Qua enim quaeso

μειὸν σπλάγγνα φύσεως ὑπ' ἀλλήλων τε καὶ δι' ἀλλήλων ῥήγνυ- A. C. 1347
 σθαι· ὦν τὴν ἀπόρρητον σύμπηξιν μόνος οἶδεν ὁ ξυνδήςσας ἀλύ- Imp. Io. Can-
 τοις τισὶ καὶ ἀδαμαντίνους δεσμοῖς; ἢ τί τῶν ὑφ' ἡλίω καὶ ἀέρι tacuz. 1
 πάντων ἡδὺ γένοιτ' ἂν τοῖς γονεῦσιν ἡμῖν, σοῦ μὴ παρόντος; ὡς B
 5 νῦν γε τοῦτ' ἔστιν ὃ με μάλιστα ζῶσαν μετὰ τοῦ σοῦ κατάγει πα-
 τρὸς εἰς πυθμένας ἄδου, ὅτι σύ γε ἡμῶν ἔνεκα τοιούτους ἔθρε-
 ψας ἐν σεαυτῷ λογισμούςς. τί δ' ἄλλο τῶν πάντων εἶη θανάτου
 πιαντὸς γονεῦσι πικρότερον, ἢ τέκνων καταστροφῇ, καὶ τέκνων
 ἀγαθῶν· ὦν ἡ μνήμη καὶ μόνη τοῦτοις δημιουργεῖ πνοὴν καὶ
 10 τὸ θάλλειν ἐκ περιουσίας χαρίζεται τῇ ψυχῇ; ἀνάμεινον δ' εἰ
 βούλει μικρὸν, μέχρις ἂν καὶ αὐτὸς τέκνων γένη πατῆρ· καὶ τότε C
 διὰ τῆς πείρας εἶση καλῶς, ὀπόσῃν οἱ τεκόντες τοῦ φίλτρου τὴν
 φλόγα βόσκουσιν ἐν μέσοις τοῖς σπλάγγνοις ὑπὲρ τῶν τέκνων. νῦν
 γὰρ οὐκ ἔχω, τίσι χρησαμένη λόγοις πείθειν ἂν σε δυναίμην τε-
 15 λέως, πρὶν εἰς τὴν τῶν λεγομένων σε πείραν ἀφῆχθαι. Μὴ δὴ
 παρίδῃς δάκρυα μητρὸς, μηδὲ μόχθον ἐν λήθῃ ποιήσης τοσαύ-
 τῆς ὀδοιπορίας, ὀπόσῃν ἐγὼ διανύσαι καὶ συντεμεῖν τάχιον ἢ
 κατὰ πάντα εὐζῶνον ἄνδρα προτεθύμημαι διὰ σέ, ἵνα δήπου μὴ D
 σεαυτὸν ἀτεκμάροτος περιβάλλῃς κινδύνοις, καὶ καπνὸν φεύγων
 20 εἰς πῦρ ἐμπέσῃς, καὶ σκιὰν φυλαττόμενος ὑποψίας, ἐν ἀδήλω
 μέλλοντος φόβου καλινδουμένην, εἰς κρημνοὺς ἀποτόμους περι-
 φανῶς συνωθήσῃς σαυτὸν ἔκοντι (ὃ τοῦ ἀκουσίου πάθους ἐστὶ
 μακροῦ χαλεπώτερον, ὅποῖον καὶ ἡμῖν τὸν ἐξαέτη χρόνον ἐξεγέ-
 νετο πάσχειν ἐκείνον ἐλαυνομένοις, ὡς γε οἶσθα) καὶ ὃν διέφυγον

ratione persuaderi possit cognatis visceribus, ut se invicem dilacerent;
 quorum arcanam compactionem solus novit, qui ea inter se irruptis quibus-
 dam et adamantinis vinculis colligavit? Aut quid nobis parentibus tuis sub
 sole et caelo suave esse possit absente te? Atque haec maxime res est,
 quae me nunc tuo cum patre vivam ad tumulum adigit, quod istarum, quas
 animo aluisti, cogitationum nos ipsi causa fuimus. Ecquid porro aliud
 parentibus morte omni acerbius esse possit, praeter ruinam liberorum, et
 eorum quidem bonorum; quorum vel sola recordatio efficit, ut ii vivant,
 et eorum animae viridissimum florem largitur? Tu vero paulisper, si vis,
 exspecta, quoad pater ipse sis. Tum expertus probe scies, quantam sub
 imis visceribus flammam alat parentum in liberis amor. Mihi certe verba
 nunc desunt, quibus id possim tibi penitus persuadere, antequam ipse eo-
 rum quae dico experientiam nactus sis. At tu matris lacrymas ne despice;
 nec te huius longi itineris capiat oblivio, quod ego tui causa citius quovis
 homine expedito conficere et accelerare studui; ne scilicet te ipsum caecis
 periculis irretires, et fumum fugiens in ignem incideres, periculique um-
 bram cavam, quae in incerto futuri metu verteretur, in abrupta te prae-
 cipitia palam atque ultro mitteres; cuiusmodi malum longe gravius est quam
 quae nolentibus accidunt, qualia nos, ut scis, per illud sexennium vexati
 pertulimus; ne denique eius, quam tum effugi, mortis tecum particeps pro-

- A. M. 6855 τότε θάνατον, τούτου σὺν σοὶ διὰ σέ πως παραπολαῦσαι μοι
 Ind. 15 **E** γένηται. οἷς μὲν γὰρ ἀκουσίοις ἔπεισι τὰ δεινὰ, συγγνώμη τις
 εἴωθεν οἴκτω συγκεκραμένη συνεξακολουθεῖν. οἷς δ' ἔξ ἰδίας
 V. 412 ἀβουλλίας συμβαίνει πηγὰς ἀνορύττειν κακῶν ἐαυτοῖς, τοσοῦτον
 νημεσῶσθαι σφισιν εἰκὸς, ὅσον οὐδὲ τοὺς ἐλεήσοντας καταλιμπά-
 νουσιν ἐαυτοῖς ζῆν γε λόγῳ τῷ πρόποντι. **E**ὶ δέ μοι πολλὰ τῶν
 πάλαι πρὸς μέσον ἄγεις ὑποδειγμάτων, ὅποσα πρὸς τοὺς ὁμοίους
 F σε φόβους ἐνάγουσι, καὶ ζῆν γε τοῖς ἄλλοις, ὅτι καὶ Μάρκιον
 ἐκείνον, τὸν τῇ πάλαι στρατηγήσαντα Ῥώμῃ ποτὲ, ἔς τοσόνδε
 τὰ μητρὸς ἔσφηλε δάκρυα, ὡς μυρίαὶς ὑφ' ὧν στεφανοῦσθαι
 ἔχοῃν καλυφθέντα λίθων βολαῖς θανεῖν δυστυχῶς, ἀλλὰ τάληθῆ
 περὶ γε τάνδρὸς ἐκείνου μαθὼν τὴν ἀμείνω κρίσιν ἔλοιο ἄν.
 πάσης γὰρ ἐκείνος ἀποκλείσας ἐαυτὸν ἀπολογίας, καὶ θύραν οὐ-
 δεμίαν συγγνώμης ταῖς ἐπιούσαις καταλελοιπῶς ἐλίσιν, αὐτὸν
 P. 510 ἐαυτῷ κατήγορον ἐκ τοῦ σὺνεγγυς εἶχε, καὶ πολλὰ ταῖς τοῦ συν-
 1 ειδότος σκηναῖς ἀδλιζόμενά οἱ παραπέπηγε κέντρα. τὰς γὰρ πλεί-
 στας Ῥωμαίων χώρας καὶ πόλεις θᾶπτον ἢ λόγος ἀφελόμενος
 τὰς μὲν τοῖς ἐναντίοις ἐχαρίσατο, τὰς δ' ἐξηνδραποδίσατο καὶ
 κατέσκαψε χεῖρον ἢ τὰς Θήβας Ἀλέξανδρος. καὶ διὰ τοῦτο Μάρ-
 κιος εὐελπίς ἦμιστα ἦν, οὐδὲ πάροδον ὄλωσ εἰς πίστιν εἶχον ταῖς 2
 Ῥωμαίων ψυχαῖς αἱ Μαρτίου συνθέσεις· οἳ τε Ῥωμαίων αὐ πο-
 B βλέμιοι φοικώδεσιν ὄρκοις αὐτὸν προκατειληφότες, ἔπειτα μέγαν ἔξ
 ἀσθενοῦς ταῖς οἰκείαις ζυμμεμαχηκότες δυνάμεσιν ἐπεπράχσαν·
 ὡς βραχὺ τι παρακρούσασθαι διὰ τὰ μητρὸς δόξας δάκρυα ἔλα-

19. Μάρκιος Boiv., μακάριος apogr. Par.

pter te quodammodo fierem. Sane quibus nolentibus calamitas supervenit, eos manet venia quaedam, miserationi coniuncta. Quibus autem temeritate sua accidit, ut malorum fontes sibi ipsis foderent, iis indignari eo magis aequum est, quod ne eos quidem sibi relinquunt, qui iure et merito miser-
 turi sint. Quod si mihi multa in medium proferas veterum exempla, quae te ad similes casus metuendos compellant, atque inter caetera id, quod de Martio illo, qui Romae olim bellum intulit, narratur; ei nempe matris lacrymas in tantum fraudi fuisse, ut a quibus coronari eum oportebat, ab iis densissima lapidum grandine obrutus infelicissime obierit: postquam de illo vera audiveris, meliorem certe sententiam amplecteris. Praeciderat sibi ille omnem defensionem: nullam sibi in posterum spem veniae reliquerat. Aderat igitur suimet ipse accusator, et in eius conscientia stimuli plures infixi penitus insidebant. Plerosque agros et urbes Romanis cum ademisset, idque summa celeritate, partim hostibus concesserat, partim diripuerat, et peius, quam Thebas Alexander, vastaverat. Idcirco minimum erat Martio bonae spei; neque illius pactiones apud Romanorum animos aditum ullum habebant ad fidem acquirendam. Romanorum vero hostes eundem horrendis iuramentis primum obstrinxerant; deinde suis viribus adiutum ex humili magnum effecerant. Itaque ille propter matris lacrymas cum eos ali-

5 *θεν εἰς τοὺς ἰσχύτους ὀλέθρους ὠλισθηκώς. σὺ δ' οὔτε βλάβην* A. C. 1347
τοῖς Ῥωμαίων οὐδεμίαν παρέσχες πράγμασιν, οὐδ' ὄρκοις οὐδέσι Imp. lo. Can-
 10 *δέσμιον σεαυτὸν προκατέστησας. ταῦτα γὰρ ἅπαντα προκατεिल्-* tacuz. 1
φρῦα λαμπρῶς ἢ τῆς ἐμῆς ἀφίξεως ἀνεχαίτισεν αὐτῆ σπουδῆ· ὡς
 15 *εἶναι σοι μηδὲν ἐμποδῶν τῶν ἀπάντων ταῖς μητρικαῖς παραινέ-* C
σεισι πείθεισθαι. Ἐπειθ' ὄρκῳ καὶ εἰς ὅσον μὲν βραχύτης ἢ
Ῥωμαίων ἀρχῆ συνεστάλη, εἰς ὅσον δὲ πενίας τὰ Ῥωμαίων ἐθ-
 20 *ρῆνῃ πράγματα· ὡς μηδὲ λέγειν θαρσύνειν φειδοῖ τῆς τῶν ἀκουσομέ-*
των αἰδοῦς. ὅμως ἐξ ἐνός γέ του δηλώσω σοι τρόπον. ἴσασι μὲν
 25 *γὰρ τῶν Ῥωμαίων καὶ βαρβάρων οἱ πλεῖστοι τὸν πλοῦτον πρὸ* D
τῆς συγχύσεως καὶ τῶν διωγμῶν ἐκείνων, ὀπόσος τοῖς σοῖς γο-
νεῦσιν ὑπῆρχεν ἡμῖν, ἔν τε χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ λίθων καὶ
μαργάρων πολυτελείᾳ, ἔν τε ποιμνίαις καὶ βοσκολίαις καὶ μυριάσι
 30 *παντοίων θρεμμιάτων καὶ βοσκημάτων. ἴσασι δὲ καὶ τῶν παρε-*
 35 *στώτων οἱ πλείους τὸ τῶν ἡμετέρων πληθὸς ἀποθηκῶν, αἱ τοῖς*
ἐκ γῆς παντοδαποῖς γεννήμασιν ὑπεριξέχοντο, καὶ τὰ ταμειῖα
ἐκεῖνα, ὀπόσα βρίθοντα κομιδῇ τοῖς ἐτησίαις καρποῖς τε καὶ θη-
 40 *σαυροῖς ἐστενοχωροῦντο. τῆς δὲ καθ' ἡμέραν ἐκάστην τραπέζης E*
τὴν ἀφθονίαν καὶ πολυτέλειαν, ἀλλὰ καὶ ταύτην, ὅσοι μετεῖχον
 45 *ἐκείνης καὶ παραπέλαυον, ἴσασι ἅπαντες, τὰ τε ἄλλα καὶ ὡς*
οὐδ' ἄχρι καὶ ἐς τὸ τοῦ δεκάτου μέρος ἐκείνης ἀνήκειν τὰ τῆς βα-
σιλικῆς ἡμῖν τραπέζης δύναται τῆμερον. οὕτως ἀσθενῶς ἔσχε,
 50 *καὶ ἐς τοσοῦτον ἔρῃει καὶ κατενήρεται δυστυχίας τὰ Ῥωμαίων*
 55 *πράγματα προφανῶς· ὡς ἐξεῖναι σκοπεῖν σε, γλυκύτατε, τί κα-*
 60 *ταλειοιπῶς τῷ πατρὶ καὶ τοῖς γε ἄμφ' αὐτὸν ὁμοῦ καὶ σὺν αὐτῷ, F*

quantulum visus esset elusisse, in ultima mala imprudens delapsus est. Tu vero nec detrimenti quidquam rei Romanae attulisti, nec te ullis iuramentis praepedivisti. Ista enim omnia plane antevertit et inhibuit adventus mei celeritas; ita ut nihil quidquam tibi obstet, quominus matris exhortationibus pareas. Vides praeterea, quam in angustum contracta huius imperii magnitudo, quo inopiae redacta sit Romana res. Vereor equidem dicere, ut audientium pudori parcam. Tamen id tibi una re declarabo. Norunt Romanorum et barbarorum plerique, quantae nobis parentibus tuis opes, ante confusionem temporum et calamitosam illam fugam, in auro fuerint, in argento, in gemmis et margaritis pretiosissimis, in gregibus et armentis, denique in infinita quorumlibet altilium pecorumque vi. Norunt etiam pluri ex iis, qui hic adsunt, quot apothecas omni genere earum rerum, quas terra gignit, redundantes; quae horrea, annuis fructibus et acervis gravida et coarctata, habuerimus. Iam de lautitia et magnificentia mensae quotidianae, qui eius participes nobiscum fuerunt, ii sciunt cum alia, tum nec ad decimam partem pristinae illius magnificentiae posse progredi eos sumptus, qui in mensam imperatoriam hodie a nobis fiunt; usque eo debilitatae, eo calamitatis lapsae sunt ac demersae palam res Romanae. Potes nunc, dulcissime, expendere, quid et patri, et iis, quos secum ac circa se habet,

- A. M. 6855 τί ποτ' ἂν λάβοις αὐτὸς ἰδίᾳ πρὸς εὐπορίαν σοί τε καὶ τοῖς γε
 Ind. 15 ἀμφὶ σέ στρατιώταις. Οὔτε γὰρ ἄνευ ὀπλων καὶ στρατιωτικῶν
 δυνάμεων δυνατὸν βασιλείαν συνίστασθαι, καὶ μάλιστα τὴν ἐκ
 νεωτερισμοῦ· οὔτε χρημάτων ἄνευ, τό γε μείζον εἰπεῖν, ὄπλα
 καὶ στρατιωτικὰς εἰκὸς ἀθροίζεσθαι δυνάμεις. στρατιωτῶν γὰρ
 ἄνευ ἐνίοτε μεγάλα καὶ καθ' αὐτὸν ἰσχύοντα πάντες ἴσασι τὸν
 P. 511 χρυσόν, καὶ πάσης ἐλεπόλεως μείζω. πρὶν γὰρ αἰσθῆσθαι τοὺς
 V. 413 πλείους, εὗρίσκεται πολλάκις ῥαδίως προδεδομένη τοῖς πολεμίοις
 ἢ πόλις διὰ χρυσόν. οἶσθα δ' αὖ καὶ ὅσος ἐκ τῶν στρατοπέδων
 τοῖς ἄγονσιν ὄχλος μετὰ κινδύνων ἔπεται, μήτε πολέμων παρόν-
 των, μήτε μισθῶν διδομένων αὐτοῖς. οἷς γὰρ ὀφείζεσθαι τὸν βίον
 ἐν τῷ μισθοῦ στρατεύεσθαι ἔπεισι, τούτοις ἀνάγκη καὶ τὸν μὲν
 πόλεμον πολλῷ τῆς εἰρήνης ἠγεῖσθαι βελτίω, τὴν δ' εἰρήνην πολ-
 B λῷ χαλεπώτερον τοῦ πολέμου χρῆμα. ὁ μὲν γὰρ πόλεμος σὺν
 τῷ μισθῷ καὶ βιαίᾳ ἄρπυγῆς καθίσταται σφισιν αἷτιος, ἄφ' 15
 ὧν ἀφθονία τραπέζης ἀμόχθου προτίθεται· εἰρήνη δὲ τοῦναντίον
 ἀφθονος καὶ τῶν ὄντων δαπάνη καθίσταται. σὺ δ' ἀμφοτέρων
 ἔστερημένος ἐν τῷ αὐτίκα οὐκ ἂν φθάνοις φθείρων σεαυτὸν, ἢ
 βασιλεῖον σεαυτῷ περιποιούμενος κράτος. Ἦν γοῦν ἐμοὶ πείθε-
 σθαι θέλης, τῇ μᾶλλον ἢ σὺ σεαυτὸν ποθοῦση μητρὶ, ἐμοὶ τὰ 20
 C σὰ προσανάθου, βραχὺ περιμείνας, ἕως ἂν τὴν ταχίστην ἐς τὸν
 σὸν ἐπανοῦσα πατέρα; ξὺν τῷ ἄφοβον εἶναί σε, καὶ τὰ τῆς
 εὐπορίας ἐκείθεν ἐν μεγάλῃ σοι ποιήσωμαι προμηθεῖα." (E.) Ταῦτ'

18. φθάν. φθ. σεαυτ., ἢ] μᾶλλον supplendum est, observante Boivino.
 relinquens, quidnam seorsum ipse tandem habiturus sis, quod et tibi et
 tuis militibus sit satis. Nec enim sine armis militaribusque copiis con-
 stituere imperium sibi quisquam potest, praesertim si id per novas res quae-
 rat: nec, quod maius est, arma militaresque copiae videntur parari posse
 sine pecunia. Nemo scilicet hoc nescit, ipsum per se aurum multa sine mi-
 litibus posse, immo maiorem quam tormentum ullum murale vim habere: et
 compertum saepe est, urbem propter aurum, antequam plerique sensissent,
 nullo labore hostibus proditam fuisse. Scis denique, quantum molestiae et
 periculorum ab exercitibus redundet in duces, cum nec bellum geritur, nec
 stipendia persolvuntur. Nam qui rem fortunamque omnem sibi in stipendiis
 positam esse intelligunt, eos necesse est et bellum multo malle quam pacem,
 et pacem multo quam bellum peiorem arbitrari. Iis siquidem bellum
 non solum accipiendi stipendii, sed et praedae per vim agenda occasio fit,
 unde et parabilium epularum copia affluit. Contra pax eorum etiam, quae
 quis parta habet, effusio quaedam est. Tu vero utraque re, militibus et pecunia
 scilicet, statim destitutus facere non poteris, quin te ipsum perdas
 potius, quam imperatoriam tibi auctoritatem asseras. Mihi igitur credere
 si velis, quae et mater sum, et te diligo magis, quam tute ipse te, tuas
 mihi res committito, paulisperque exspecta quoad celerrime ad parentem
 tuum reversa, et ut securus sis efficiam, et ut opulentus evadas summa
 deinde cura provideam." (V.) Haec loquuta imperatrix Irene animum filii

εἰποῦσα καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ μαλάξασα γνώμην ἢ βασιλῆς Εἰρήνης, A. C. 1347
καὶ σφόδρα τοῖς οἰκείοις πειθόμενον δέξασα λόγοις, καὶ ἄλλα Imp. Io. Can-
πάνθ', ὅποσα ἐπὶ τούτοις χρεῶν, οὐ μᾶλα συγκαῖς ταῖς ἡμέραις tacuz. 1
καλῶς διαπραξαμένη, τάχιστα ἐς Βυζάντιον ἐπανήει· κἀνταῦθα
5 τὴν τοῦ υἱέως μεμαθηκυῖα τελευτὴν Ἀνδρονίκου λίαν ἐφ' ἰκα-
ναῖς ἐπέπνευσε ἡμέραις. καὶ ταῦτα μὲν τῆδ' ἐφέρετο.

δ'. Μετὰ δὲ τὰς τοῦ Ἀρκτοῦρου ἐπιτολὰς ἄρας ἐκ Βυζαν- A. M. 6856
τίου ὁ βασιλεὺς ἦκεν ἐς Διδυμότειχον, συμβιβάσων καὶ ἀποκα- Ind. 1
ταστήσων οὓς ἡ βασιλῆς, ὡς εἴρηται, Εἰρήνη Θορόβου ἐφ' ἣ
10 κατευνάσασα. καὶ πρῶτον μὲν ἐκεῖθεν τὸν πατριάρχην ἐκβεβλη- P. 512
κῶς Ἰωάννην ἐν τοῖς Βυζαντίου ἀρχείοις δέσμιον ἐπεπόμφει
φρουρεῖσθαι, ἵνα μὴ τοῖς ἐκεῖ νεωτερισμοῖς συναράμενος καὶ αὐ-
τὸς μεγίστης καὶ δυσσεφίκτου τοῖς δημοσίοις γένηται πρᾶγμασι
βλάβης αἴτιος. ὃς καὶ μικρὸν ἐπιβιοὺς ἐνταῦθα ἐτελεύτησε,
15 πέντε καὶ ἐξήκοντα γεγονῶς ἔτη· πατριαρχεύσας μὲν περὶ
ποῦ τὰ τεσσαρεσκαίδεκα· ζήσας δὲ μετὰ τὴν καθάρσειν μῆνας V. 414
δέκα. ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τὴν μὲν ἡλικίαν οὐ πάννυ ἐμύχης· τὴν δὲ τοῦ B
προσώπου ἰδέαν πάννυ εὐσχήμων· τὴν τε γλῶττιαν ἀκώλυτον
ἔχων ἐν τῇ λέγειν· καὶ κανόνων ἐκκλησιαστικῶν καὶ νόμων, ὅσοι
20 κατὰ τὰς δίκας ἰγνηλατοῦσι τὰς ἀναφρομένους ἐν τοῖς πολιτικοῖς
πράγμασιν ἕποθέσεων, πάννυ τοι ἡσκημένος ἐκ νέου. τῆς γε μὲν
Ἑλληνικῆς παιδείας οὐ πάννυ τοι σφόδρα μετέσχε, πλην ἢ ὅσον
ἄκρω δακτύλῳ γένουσθαι. ἀνεπλήρου δ' ὅμως τὸ ἐκεῖθεν ἑλλίπες C
ἢ τῆς φύσεως ὑξύτης. οὕτω γὰρ εὐφρῆς τε καὶ μνήμων ἦν, ὡς

mollivit, et dicto audientem prorsus effecit. Itaque, cum et caetera omnia, quae praeterea instabant, intra non multos dies praeclare ordinasset, Byzantium quam diligentissime rediit: ubi Andronici filii sui comperto interitu, diebus luxit compluribus. Et haec quidem ita ferme procedebant.

4. Post Arcturi ortum imperator, Byzantio egressus, Didymotichum venit; ut eos tumultus, quos ab imperatrice Irene iam sopitos fuisse diximus, componeret, et res in meliorem statum verteret. Hinc autem ille ante omnia Ioannem patriarcham eiecit, et Byzantium, ut in palatio vincitus custodiretur, misit; ne et ipse favens novis rebus, quae illic ciebantur, maximum et intolerandum reipublicae detrimentum afferret. At hic, non longum ex eo in vita commoratus, ibi decessit, quinque ferme et sexaginta annos natus, quatuordecim circiter patriarchica dignitate potitus, et decimo post exaugurationem mense mortuus. Erat porro vir ille statura non adeo procera; vultus conformatione plane honesta ac liberali; item lingua in dicendo expedita. In sacris canonibus et in legibus, quae ad forenses causas pertinent et quotidianos civilium negotiorum casus explorant, versatissimus iam inde ab adolescentia fuit. At idem Graecis litteris non admodum erat instructus; sed extremo tantum digito eas attigerat. Hunc autem defectum vis naturae excellens supplebat. Indole enim memoriaque adeo praestabat,

A. M. 6856
Ind. 1

δύνασθαι λέγειν ἀπὸ στόματος, ὅσα ποτὲ προανεγνώκει, μέχρι
καὶ ἐς διάστημα δυοῖν καὶ τριῶν ἀσφαλῶς ὥρων. διὰ δὲ τοῦτο
καὶ τῶν θείων γραφῶν ἐραυζόμενος τὰ ταῖς ἐκάσταις τῶν ἑορτῶν
ἐς διδασκαλίαν τοῖς ἡθροισμένοις ὄχλοις κατάλληλα δημοσίᾳ
Διδίημι πάντ' ἀπὸ στόματος ἀποτάδην, ὡσπερ ἀπὸ βιβλίου, μη-5
δαμῆ ποτε μήτε γλώττης ἐνιαχοῦ διὰ λήθην ἀκροσφαλοῦς γινο-
μένης, μήτε τῆς διανοίας ὑστεριζούσης κατὰ τὴν τῶν λεγομένων
πρόοδον· ἀλλ', ὡσπερ ἐν ἁρμονίᾳ καὶ λύρᾳ, συνηχούντων ἐς
τὸ πάνυ τοι εὐφρὲς καὶ ἀπέξεσμένον ἀμφοῖν. (B.) Τούτων δ'
οὕτως ἐχόντων, ἰδίᾳ παρειληφῶς ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ τὸν υἱόν, λόγων 10
τε πειθοῖ καὶ πατρικῶν ἀβύσσοις παραινέσεων, λογισμῶν τε ἐκέ-
Ενων ὑπέρτερον, ὅποσοι πλήρεις τῶν μελλόντων ἦσαν φόβων,
ἔπραττε καὶ ἅμα τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀποτεμόμενος μέρος
ἠγεῖσθαι διὰ βίου παρεῖχεν, οἰονεῖ τινα σατραπικὴν καὶ αὐτόνο-
μον ἡγεμονίαν, πρὸς τε τὸ ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως καὶ ἅμα τῶν 15
ὑποπιενομένων φόβων ὡς ποθῶτάτω ζῶντα διατελεῖν. τὸ δὲ ἦν,
μῆκος μὲν, ὅσον τὸ ἐκ Διδυμοτείχου πρὸς ἄνεμον ζέφυρον ἀπο-
κλιῖνον, ἄχρι που τῶν τῆς Χριστοπόλεως ἔγγιστα προαστείων·
Εἕρος δ', ὅσον τὸ ἐκ Θαλάττης εἰς Ξάνθειαν ἀνὸν τὸ πολίχμιον,
καὶ ὅσα μικρὸν ἐπέκεινα κεῖται χωρία. παρασήμοις γε μὴν τοῦ 20
μεγέθους συμβόλοις κεχρησθαι ἐπέτρεπεν, ὅσα βασιλείας μὲν εἰ-
σιν ἤττω, ἀξιωματῶν δ' ἀπάντων ἄλλων ἐπέκεινα· παρήγγελλέ
τε, καθάπερ εἰκόνα καὶ ἀφορμὴν τινα μείζονος εἶναι νομίζειν
τοῦτ' ἐξουσίας." (Γ.), „Σοὶ μὲν γὰρ εὐφρῶς," φησὶν, „ἄρχοντι, καὶ

ut quaecunque legisset, ea memoriter, per integrum duarum aut trium ho-
rarum spatium, fideliterque recitaret. Quamobrem multa singulis diebus
festis convenientia, ad populi congregati multitudinem erudiendam, cum ex
sacris Scripturis exciperet, omnia continentī oratione publice sic pronun-
ciabat, quasi de scripto; ut nec lingua vitio memoriae uspiam titubaret,
nec in progressu orationis mens tardius assequeretur ea, quae dicebantur;
sed, quasi in symphonia aut in lyra, apte prorsus et aequabiliter ambae
concinerent. (II.) Haec cum ita se haberent, filium illic imperator priva-
tim convenit: rationum vi et paternis admonitionibus altiore[m] facit iis
suspicionibus, quae futuri metu plenae eum angebant: simul Romani impe-
rii partem recisam, regendam ei quamdiu victurus sit assignat, quasi satra-
picum quandam et nemini subditum principatum; nempe ut tutior iam et
firmior ab iis, quae formidabat, periculis quam longissime deinceps viveret.
Patebat porro ea provincia, in longum quidem, a Didymoticho zephyrum
versus ad Christopolitana proxime suburbia; in latum autem, a mari ad
oppidulum Xanthiam, et paulo ulterius. Sed et iis insignibus maiestatis uti
permisit, quae supremo quidem imperio essent inferiora, caeteris vero qui-
buscunque altiora dignitatibus; praecepitque, ut illud imaginem quasi et oc-
casionem esse duceret maioris potestatis. (III.) „Tibi enim," inquit, „si

ξύν γε τῇ προσηκούσῃ προνοίᾳ ταυτὶ τὰ μέτρια τῶν ὑπηρεσίων A. C. 1947
 διοικοῦντι πράγματα, ἐξέσται δῆπον καὶ μείζονός ποθ' ἡγεμονίας Imp. Io. Can-
 ἐπειλημμένῳ πρὸς τὸ ἄμεινον ἄγειν· καὶ ἅμα οἷς ἀφορᾶν περι- tacuz. 1
 γίνεται πρὸς σέ, καὶ τοῖς γε σοῖς ὁπώσποτε φιλοῦσιν ἐγκαλλωπί- P. 513
 5 ζεσθαι προτερήμασι, καὶ τούτοις δ' αὖ βεβαίως λελείπεται κτᾶ-
 σθαι προσδοκίας ἐπὶ σοί, ὅσαι τῆς ἀγαθῆς φλεβὸς ἀπορρέουσαι
 βίον προμνῶνται σφισιν εὐδαίμονα. οὐδεμία γὰρ ἐξῆραθυμημένη B
 καὶ ἀνανταγώνιστος ἀρετῇ λαμπρῶν ἀξιοῦται γερωῶν, ὅποσα περι-
 φανεῖς βραβεύει στεφάνους. ἐπεὶ καὶ σύνεσιν ἀνδρὸς καὶ γνώμην
 0 ἡγεμονικὴν οὐτ' ὄψις, οὔτε μαντικοί τινες τρίποδες, εἴ τινες
 εἶεν χρηστηριαζόμενοι, τοῖς πολλοῖς οὕτωσι προσημαίνειν δύναν-
 ται, ὡς ἢ ἐπὶ τῆς χρείας καὶ τῶν καιρῶν ἀναλάμπουσα πείρα τῶν
 τε λόγων καὶ πράξεων. πολλοῖς γὰρ ἐξ ἀπειρίας ὁ φανταστικὸς
 νοῦς μεγάλας ὑποτίθησι πλάττων εὐτυχίας τε καὶ μακαριότητος, C
 5 καθάπερ αἱ ζωγράφων χεῖρες τοὺς τύπους τοῖς χρώμασι, παι-
 ζουσαι κατὰ τὸ βουλόμενον τῆς ψυχῆς. ἢ δ' ἐκ τῶν πραγμάτων
 πείρα, οἷον ἔμπυχος διδάσκαλος καθισταμένη, μέγαν ἐντίθησι
 νοῦν, καὶ σωφρονέστερον εἰς ἁρμονίαν προδείκνυσι βίου τὸν ἄν-
 θρωπον. Ἐγὼ δέ σε καὶ φραγμὸν οἰονεῖ τινα τίθημι τῆς ἡμετέρας
 0 ἀρχῆς καὶ ἐπικρατείας, ὡς ἐξεῖναί σοι, δίκην προβλήτος ἀναδε-
 δειγμένῳ, τὰς οἷον ἐξ ἀχανοῦς πελάγους τῶν Τριβαλλῶν τρικυ- D
 μίας σεαυτῷ μὲν ἀφορμὰς λαμπρῶν διδόναι τροπαίων, τοῖς δ' V. 415
 ἡμετέροις ἀσφάλειαν πράγμασιν. ἐξ ὧν περιέσται σοι μάλιστα καὶ
 ὁ πολὺς τῶν ἐπαίνων ἔσμός ἐκ τοῦ κοινοῦ τῶν Ῥωμαίων γένους,

sapienter imperes, et ea, qua decet, prudentia modicam hanc provinciam ad-
 ministres, licebit fortasse, maioris aliquando imperii potito, tuas res pro-
 vehere in melius, simulque iis, qui intuentur in te, et honores tuos solent
 utcumque sibi gratulari, spes in te certas, bono scilicet fonte derivatas, et
 beatam vitam spondentes, integrum erit collocare. Quae enim virtus otiosa
 est et nihil habet cum quo luctetur, ea praemiis magnificis et illustribus
 palmis non donatur. Nimirum hominis intelligentiam, et animum illum im-
 perio dignum, nec visio ulla, nec vaticini tripodes, si consulantur, ita po-
 pulis declarant, ut ea, quae in usu et occasionibus elucet, dictorum facto-
 rumque experientia. Ac multis quidem, quia sunt rerum rudes, animus
 imaginum plenus magnas obicit, sed fictas, felicitates et beatitudines, ut
 pictorum manus ad libitum ludentes quidlibet coloribus exprimunt. Usus
 autem rerum, veluti magister vivus, multum intelligentiae infundit, et ho-
 mines in vita sapienter instituenda cautiores praestat. Ego vero nostri im-
 perii nostraeque ditionis murum quasi quendam statuo te, ut possis, rupis
 instar constitutus adversus fluctus ex Triballis tanquam ex immani pro-
 fundo effervescentes, tibi quidem tropaeorum illustrium occasionem pa-
 ratam habere, nobis autem securitatem praestare. Hinc fiet inprimis, ut
 magna tibi ab omni Romanorum genere laudum seges tribuatur, commune

A. M. 6856 κοινὸν τοῖς ἔλοις χαρίζομένῳ τουτὶ τῷγαθόν. τῷ ὄντι γὰρ ἡ
 Ind. 1 τῶν ἡγεμονικῶν εὐγένεια πράξεων ἐν τῇ ὑπηκόων γνώμῃ τὸ τί-
 Εμιοι ἔχει. εὖ γὰρ πάσχοντες ἰσοθέους διδάσιν σφισι τιμᾶς· κα-
 κοπραγοῦντες δὲ δρᾶν οὐκ ὀκνοῦσι πᾶν τοῦναντίον, ταῖς παντο-
 दापाῖς τοῦ βίου τύχαις ῥᾶστα συναλλοιούμενοι. Οὐκ ἄγνοῶ δ' 5
 ἔγωγε, ὡς ἐγκαλεῖν τὸ τῆς χάριτος ἔχεις ἡμῖν ἄχαρι, καὶ ὡς στα-
 λαγμόν σοι παρέχοντες εὐφροσύνης ὄλα σοι πελάγη συμφορῶν
 ἐπαντλοῦμεν. ἐκεῖνα γὰρ σοι παρέχομεν ἔχειν χωρία, ὁπόσα διη-
 νεκῶς τὸ πολέμιον ἐπιβόσκειται πῶρ, καὶ ὅσα οὐχ ἤττον τῶν μεθ' 5
 Εἴμέραν καὶ νύκτωρ δηρούντων ἐστὶν ἐθνῶν, ἢ ἡ ἡμετέρα. ἂ γὰρ 10
 αἰ κατατρέχοντες ἀτριβῆ τινα πρῶττουσιν ἐρημίαν ἐκ μὲν θα-
 λάττης αἰ ληστρικαὶ τῶν ἐξ Ἀσίας δυνάμεις Περσῶν, ἐκ δ'
 ἡπείρου τῶν Τριβαλλῶν αἰ φανεραὶ καὶ λανθάνουσαι κατὰ τὸ
 συνεχὲς ἐκδρομαὶ καὶ στρατοπεδεῖαι, ταῦτά σοι κληρον παρεσχη-
 κέναι γέγονεν ἡγεμονίας ἡμῶς, ἄπαστον μάχην μᾶλλον εἰπεῖν καὶ 15
 κίνδυνον ὑπὲρ κεφαλῆς αἰωρούμενον, οἶονεῖ τινα λίθον Ταντά-
 P. 514λειον, ἢ διανομὴν προμηθεῖ. καὶ δίκαια μὲν πάντως ἔσται σοι
 τὰ λεγόμενα, ἢν ταῦτα προσφέρειν ἐθέλῃς ἡμῖν, οὐ μᾶλα γε μὴν
 ἰάσιμα. οὐδὲ γὰρ, καίπερ ἐθέλουσι καὶ πολλὰ σκεπτομένοις, ἡμῖν
 παρέσται μέρος σοι πλὴν τοῦ δοθέντος ἕτερον ἀντιδιδόναι. Ὅρᾶς 20
 γὰρ ὡς εἰς στενὸν κομιδῇ τὰ Ῥωμαίων ἐλήλαται πράγματα, καὶ
 ἄβατός τις μικροῦ καὶ θηριώδης ἡμῖν ἀντὶ πάντων ἢ τῆς Θρακίας
 Βῆπλωται μόνῃ γῆ· πόλεις δ' ὀλίγαι περὶ αὐτὴν γένους διασώ-

illud in omnes beneficium conferenti. Etenim rerum a principibus gestarum gloria ab animis subditorum suum omne pretium revera sortitur. Nempe hi, quamdiu ipsis bene est, divinos principibus honores impertiri solent. Ubi autem male rem gerunt, contraria prorsus facere haud verentur, quavis fortunae mutatione eos facillime mutante. Illud vero non ignoro, queri posse te de nobis, qui id gratificemur, quod minime gratum esse debeat, et voluptatis guttulam dantes aerumnarum maria in te tota effundamus. Siquidem ea per nos loca habiturus es, quae flamma hostilis quotidie depopulatur; quae diu et noctu grassantibus barbaris non minus patent, quam nostrae regiones. Quas enim terras pervadendo invias ac desertas facere haud desinunt, a mari quidem, piraticae ex Asia Persarum copiae, a terra autem apertae clandestinaeque Triballorum incursiones et infesti exercitus, eas nos tibi possidendas assignamus; quas aeternum certamen et periculum capiti, quasi Tantaleum aliquod saxum, impendens verius dixeris, quam providentis animi beneficium. Et erunt quidem omnino iustae expostulationes tuae, si ista nobis obicere volueris; mederi autem non admodum facile erit. Nec enim nobis, quamvis cupientibus et multum sollicitis, aliud paratum erit, quod in locum eorum, quae data fuerint, substituanus. Vides quippe in summas angustias adductum esse Romanum imperium, et inviam paene ac feram nobis pro omnibus patere solam Thraciae regionem; urbes au-

ζουσι λείψανα μόλις Ῥωμαϊκοῦ, δίχα προαστείων καὶ αὐται καὶ A: C: 1347
 τῶν ὀφειλομένων προθύρων εἰς εὐκοσμίαν πολιτικὴν, καὶ πρὸς Imp. Io. Can-
 γε μακροῖς τισιν ὄροις καὶ διαστήμασιν ἄοικητοῖς ἀλλήλων διε- tacuz. 1
 στηκυῖαι· καθάπερ ἐν μακρῷ πεδίῳ καὶ παμπληθεῖ καλάμῃ μετὰ
 5 θέρους καὶ δρέπανον σποράδες ἅμα καὶ εὐαρίθμητοι στάχυες.
 ἔῳ γὰρ τὴν τῶν ἔνδον ἀριθμεῖν τραγωδίαν, ἣν ἡ κατ' ἀλλήλων
 πολύχους ἐπήνεγκε στάσις· ὡς εἰδώλοισι γέ τισιν ζοικέναι μᾶλλον
 οἰκητόρων, ἢ οἰκήτορσιν. οὕτω δυστυχῶς ἔχει τὰ καθ' ἡμῶς C
 πράγματα νῦν, καὶ οὕτως ἢ τῶν ἐμῶν διωκτῶν ἐμφύλιος καὶ δυσ-
 10 παραιμύθητος στάσις οὐ μόνον μεγίστας τοῖς φανλοτέροις παρέ-
 σχεν ἀρχὰς εἰς ἐθισμόν ἀταξίας ὁμοῦ καὶ τραχύτητος, ἀλλὰ
 πάνυ τοι σφόδρα καὶ τὴν τῶν ἀλλοφύλων ἐχθρῶν καθ' ἡμῶν ἐπέθ-
 ῶσε δύναμιν. Ἡ πόθεν ἄλλοθεν μέγας καθ' ἡμῶν ὁ Τριβαλλὸς
 ἐγεγόνει· ὃς καθάπερ ποταμὸς πλημμυρῆσας, καὶ μακροῖς δια- D
 15 στήμασι τοὺς οἰκείους ὑπερβάς ὄρους, τὰ μὲν τῆς Ῥωμαίων ἡγε-
 μονίας παμπληθεῖσιν ἤδη ῥοθίοις κατέκλυσε, τὰ δ' ἀπειλεῖ κατα-
 κλύσειν; δυσαραριθμητοῖς γὰρ διαστήμασι γῆς ἡμῶν ἀφιστάμενος
 τοσαύτην εἴληφε τόλμαν καὶ δύναμιν, ὡς καὶ τὴν ἡμετέραν ἤδη
 συνεχῶς κατατρέχειν τὰ τούτου στρατόπεδα, καὶ μηδενὸς κω-
 20 λύνοντος ἐξ ἐφόδου λήϊζεσθαι, καὶ τὸν τῶν ἐπιδορατίδων φόφον E
 ἐς τὰς ἡμετέρας ἔχειν τέως ἀκοὺς παραπέμπειν· καὶ ταῦτα μηδὲν
 μηδαμῆ τι πλέον γενναϊότητος γνώρισμα πρὸς γε τὸ νικῆν παρε-
 χόμενος, ἢ τὰς Ῥωμαίων τύχας οἰκείαν τιθέμενος εὐβουλίαν καὶ V. 416
 δύναμιν. Ἐπειτα τίνα με οἶε ψυχὴν ἔχειν, ᾧ φίλτατε, ἢ ποίοις

tem, quae generis Romani reliquias conservent, paucissimas circumstare, suburbii et ipsas, vestibulisque ad urbium ornatum requisitis, destitutas; longinquis praeterea finibus, et vastis solitudinibus interiectis, a se invicem distantes; quales patentissimo in campo numerosissimaque stipula, post messem et falcem, sparsae et numerabiles spicae. Omitto intestinam tragediam, quam civium sibi invicem infestorum discordia exhibuit; qua factum est, ut habitatorum potius simulacra nunc quam habitatores esse videantur. Adeo res nostrae in praesenti afflictatae sunt; adeo civiles illi et implacabiles tumultus, ab inimicis meis excitati, non solum maximam iis, qui nequiores erant, opportunitatem dederunt, ut licentiae et contumaciae assuescerent, sed et externorum in nos hostium potentiam plane confirmarunt. Undenam scilicet, nisi inde, Triballus in nos tantus crevisset; qui fluvii instar exundans, et limites suos longe praetergressus, effusis fluctibus partem imperii Romani iam inundavit, partem inundaturum se minitatur? Nimirum ille, longo terrae intervallo a nobis divisus, eo audaciae processit, eas vires collegit, ut nostros agros illius exercitus perpetuo incurserit et subitis irruptionibus vastent impune; telorum autem stridorem ad nostras aures facile perferat, nulla alia re fortem se in vincendo exhibens, nisi quod ex Romanorum calamitatibus consilium capit et vires. Quem mihi interea sensum esse existimas, mi fili, quibus doloris ignibus paternum pectus aduri

A. M. 6856 ὀδυνῶν ἀνθραξι πυροπολεῖσθαι τὴν τῶν πατρικῶν σπλάγγων
 Ind. 1 σύμπηξιν, ὁπότε σε θορυβούμενον οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῶν
 F μελλόντων θραυόμενον φόβων ὄρων κατὰ βούλησιν ἀναψύχειν
 ἤκιστα δύναμαι· ἀλλ' ὥσπερ πολλοῖς τισι κεκνκλωμένος ἀντιπά-
 λοις ξίφεσιν, ἀνθέλκουσί τε καὶ ἀντιπερισπῶσιν ἐκάστοις πρὸς 5
 ἑαυτὰ, πρὸς οὐδὲν τῶν ὑπάντων ἀποκλίνειν ἔχω μετὰ τίνος εὐ-
 φροῦς λογισμοῦ, οἷος ἂν ἐφόδιά εἴη κεκτῆσθαι ἱκανὸς ἐς χωρίον
 κατάγειν εὐλίμενον, καὶ τοιούτων θορύβους κυμάτων δυνάμενον
 ἀποκρούεσθαι; πρὸς μὲν γὰρ τὰς τοῦ μακαρίτου βασιλέως ἐκεί-
 P. 515 νου καὶ φίλου κατὰ τὸ εἶκος ἐντολὰς ἀποβλέπων τῷ ἐκείνου 10
 παιδὶ τὸν βασιλείον ἀναγκάζομαι περιποιεῖσθαι κλῆρον· πρὸς δ'
 αὖ τὰς ἐνόρκους ἐπαγγελίας, ὡς τοῖς ξύν γε ἐμοὶ διωκομένοις καὶ
 κινδυνεύουσιν ἔπραττον ὑπ' ἀνάγκης ἐγὼ, τὸν περὶ ψυχῆς ἀγω-
 νιζόμενος πολύμοχθον ἐκείνον διάυλον, καὶ καταφεύγων ὡς εἰς
 φρούραν ἀναγκαίαν τὴν τῶν βασιλικῶν συμβόλων ἀντίληψιν, αὖ- 15
 θις ἀναγκάζομαι σφισι διανέμειν τὰ λειπόμενα τῶν βασιλικῶν χω-
 B ρίων, οὐ μάλᾳ σὺν ἡδονῇ. Ταῦτ' οὖν ἐννοοῦντί σοι, φίλτατε,
 φέρειν γενναίως εἶκος, εἴ τι μὴ κατὰ βούλησιν εἴη παρακομιζόμε-
 νον ὑπὸ τῶν ἀεὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἐφεδρευόντων πράγμασιν ἐπα-
 χθῶν. μὴ γὰρ νῦν πρῶτον ἄρχεσθαι οἷον διὰ σέ τὴν τοῦ βίου 20
 δυσέφικτον ταύτην δυσχέρειαν. ἀλλ' ἀεὶ περιχορεῖε τὰνθρώπινα
 πάνθ' ὁμοίως, καὶ πάσης ἐπίσης κατορχεῖται τύχης καὶ ἡλικίας.
 C τὸ μὲν οὖν λύπης ἕθικτον διανύσαι τὸν βίον, τοῦτο δ' ἀδύνατον
 εἶναι νόμιζε, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ὡς πορρωτάτω φρίσεως· τὸ δὲ
 τᾶπιόντα διηνεκῶς ἐξ ἀδήλου δεινὰ πειρᾶσθαι φέρειν γενναίως, 25

censes, cum te futuri metu adeo turbatum et animo fractum video, minime autem possum ex sententia recreare; sed multis ipse quasi circumseptus infestis gladiis, qui me ancipitem distrahunt et singuli ad se revocant, quo me vertam nescio, nec quidquam mihi succurrit boni consilii, quod viam mihi instruat ad aliquem portum, eiusmodi fluctuum tumultibus repellendis parem? Cum enim, ut par est, ad illius Divi et amici imperatoris mandata respicio, imperatoriam hereditatem cogor eius filio propriam asserere. Cum autem animum ad illa refero, quae, impellente necessitate, iurato promisi iis, qui mecum exules periclitabantur, quo tempore certamen illud capitis laboriosissimum obivi, et ad imperii insignia capessenda tanquam ad praesidium necessarium confugi; tum rursus iis cogor, id quod imperantibus adhuc restat territorii, haud multum laetus distribuere. Haec si cogites, fili amantissime, fortiter feras oportet, quidquid tibi eae molestiae, quae perpetuo humanis rebus insident, praeter voluntatem tuam importaverint. Cave enim putes tui causa nunc primum nasci iniquas illas et difficiles vitae aerumnas. Semper ea omnia humana circumstant; in omnem aequae et conditionem et aetatem insultant. Hoc tu tibi persuadeas fieri non posse, ut vita ab omni molestia immunis transigatur, sed ab humana conditione longissime id abesse: at ingruentia ex improviso mala magno animo ferre, et

τὴν τῶν ναυτιλλομένων μιμούμενον κυβερνητικὴν, τοῦτο δ' ἀν- A. C. 1347
 δράσι προσῆκον νοῦν ἔχουσι, καὶ μάλιστα τοῖς ἀρχαῖς πολιτικαῖς Imp. Io. Can-
 ἀσχολοῦσι τὸν ἅπαντα βίον. ἀγαπητὸν γὰρ ἂν εἴη τὰ τῆς λύπης tacuz. 1
 ἐπίσης ἀνακερᾶσθαι τοῖς εὐφραίνουσι, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν τὰ
 5 χεῖρω. ὄρω μὲν γὰρ, ὡς πολύχρον μὲν αἰεὶ τὸ δυστυχὲς ἐπιδρᾶει D
 τοῖς ἡμετέροις καθάπερ ἐκ λόχου δεινῶς ἐπιτιθέμενον πρᾶγμασι·
 τὸ δ' εὐδαιμον σφόδρα τοι σπάνιον· καὶ τοῦτο δ' οὐ μόνιμον,
 ἀλλὰ δίκην ἀνδρῶν τάχιστα μαραινόμενον· οἴμαι, τοῦ Θεοῦ παί-
 δευμα τοῦθ' ἡμῖν δραστικώτατον μύλα ἐπάγοντος, ἵνα μὴ μέγα
 0 φρονῶμεν, ὑπέριερα τῆς τοῦ θνητοῦ φύσεως ἀναλογιζόμενοι. E
 διὰ δὲ τοῦτο καὶ Αἰσώπῳ πάλαι τῷ Φρυγί τὸν Θεὸν οὐχ ὕδατι
 νομίζειν ἐπῆει τὴν γῆν, ἀλλὰ δάκρυσι, φρυάσσαντα πλύσαι τὸν ἄν-
 θρωπον." (A.) Ταῦτ' εἰπὼν ὁ βασιλεὺς τὸν μὲν νιδὸν ἀφῆκεν
 ἐπὶ τὸν δοθέντα γίνεσθαι κληρὸν· αὐτὸς δὲ ταχὺ τὰ ἐκεῖθεν, ὡς
 5 ἔδύνατο, καθιστάμενος πρᾶγματα τὴν ἐς Βυζάντιον ἐπορεύετο.

ε'. Ἐμοὶ δ' ἐνταυθοῖ γενομένῳ τῆς ἱστορίας ἀνακεφαλαιω- P. 516
 σασθαι ἔπεισιν, ὅσα μοι διὰ τὸ τῶν πολλῶν παρεῖται ἐπίφθονον, V. 417
 οἷς προὔργου τοὺς γείτονας γίνεται μέμφεσθαι, περὶ σφῶν αὐτῶν
 ἀφηγουμένους τὰ βέλτιστα· βασκανίαν εἰδότι πᾶσιν ἀγαθοῖς ἐπι-
 0 φρομένην, ἣ τὴν φύσιν ἀντιστρατευομένην ἔχει ταῖς ἀληθείαις
 διηνεκῶς. ἄλλως τε καὶ τῆς κακίας ἐν σπαργάνοις ἔτι καὶ γάλαξι
 κρυπτομένης, καὶ τὴν ἀγαθὴν τῶν πραγμάτων προσδοκίαν τέως
 5 προβαλλομένην, ἄφικτον ἤκιστα εἶχεν ἐπομένην ἐνταῦθα τῶν B
 λόγων τὴν χρειάν ὁ χρόνος. νῦν δ' ἐπειδὴ τὰ τε τῶν ὠδίνων ἐρ-

5. ὄρωμεν δὲ conī. Boiv.

nauticam in eo artem imitari, id vero hominum esse intelligentium; eorum-
 que inprimis, quorum tota vita in civitatibus regendis occupata sit. Quod
 si tristitia laetis temperarentur aequabiliter, nec peiora praevalerent, gau-
 dendum esset ista sorte. Verum nos calamitosa multa tanquam ex insidiis
 erumpere et nostris rebus ingruere, prospera autem rara admodum videmus
 evenire, eaque non permanere, sed floris instar brevi marcescere: Deo opi-
 nor efficacissimam illam nobis disciplinam adhibente, ne efferamus ipsi nos,
 mortali conditione altiora affectantes. Ea propter et Aesopo Phrygio olim
 videbatur, non aqua sed lacrymis dilutam fuisse eam terram, qua hominem
 Deus formasset." (IV.) Haec loquutus imperator filium ad assignatas pos-
 sessiones capessendas dimisit. Ipse rebus illic, ut potuit, diligenter ordi-
 natis, Byzantium discessit.

5. Ego vero in hac parte historiae ea summam repetam, quae a me
 omīssa sunt invidiae metu; qua fit, ut plerique proni sint ad obtrectandum
 proximo, praeclara de se ipso narranti. Sciebam videlicet invidiam, cuius
 natura veritati semper adversatur, bonis omnibus inhaerescere. Alioqui
 vero, cum lateret adhuc in cunis et quasi in utero malum, isque esset re-
 rum status, qui bonam etiam spem offerret, minime illis temporibus
 annexa erat inevitabilis dicendi necessitas. Nunc autem, cum et id quod

- A. M. 6856 ῥάγη καὶ λαμπρὸν ἐγείρουσι τὸν πυρσὸν οἱ τῶν ἐναντίων σπιν-
 Ind. 1 θήρες πραγμάτων κατὰ τῆς ἀληθείας, καὶ δέος μὴ τοῦ μέλλον-
 τος ἀνθρώποις ἄπυσιν ἐν ἀδήλω κειμένου, τῆς κάτω ζωῆς ἡμῶν
 τελευτῇ μεταξὺ χρησαμένων, πρὶν καλῶς ξυννενοηκέναι τοὺς λό-
 γους τῆς συμφορᾶς, ἀγνοῆται τοῖς ἐσομένοις τὰ μὰ, ὅπως τε 5
 Cπροσηνέχθημεν τοῖς τῆς ἐκκλησίας οὕτω ταραττομένης πράγμασι
 καὶ ὅπως τῷ βασιλεῖ προσιόντες ὅσον τὸν ζῆλον ἐνεδειξάμεθα,
 ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐψηφίσται, βραχέα τῶν πολλῶν συνελόντας εἰ-
 πεῖν. (B.) Ἄρχουσι μὲν γὰρ τὰ ἥδιστα λέγειν ὑπηκόους εἶναι
 ἀκινδύνον, πρὸς δὲ τὸ τραχὺ καὶ ἀντίξουν, καὶ ἥμισυ κατὰ 1
 P. 517 γνώμην, θήγειν τὴν γλῶτταν, δυσπρόσοδον μὲν εὐρίσκειν ἀκο-
 λουθεῖν τὴν ἀκρόασιν, πρόχειρον δ' εἰς λοιδορίας τὴν δεσπόζου-
 V. 418 σάν γλῶτταν καθ' ἑαυτοῦ, καὶ πρὸς γε προχειροτέραν εἰς τιμω-
 ρίας τὴν χεῖρα, δοκεῖ μοι παρ' οὐδενὸς ἀγνοεῖσθαι. διὸ μοι διεξ-
 εῖναι βουλομένῳ τὴν παρθήσιαν καὶ τὸ θέατρον ἐκείνου τοῦ ζή- 1
 λου δεδιέναι περίεστι, μὴ πολλοστημόριον τῆς ὅλης λέγων ἀλη-
 B θείας μηδὲ πολλοστημόριον ψεύδους δόξῳ καταλιμπάνειν. ὑφο-
 ρώμενος οὖν καὶ τοὺς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστε τραχεῖαν δύσηχον ἡγου-
 μένους, ὅποτε τι γενναῖον ἔχοι πρὸς ὄγκον ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπίδειξις,
 καὶ μάλιστα ὅποτε περὶ ἑαυτοῦ τις ἀφηγεῖσθαι τὰ λῶνα βού- 2
 λοιτο, καὶ εἰ μυρίων ἔχοι θεασαμένων μάρτυρας ὀφθαλμοὺς, ἐκὼν
 ἀφωνία τὰ πλεῖστα παρήμι. (Γ.) Ἐμοὶ γὰρ λαμπρὰν ἐσχηκότε
 C φιλίαν ἐκ πολλοῦ πρὸς βασιλεία, καὶ πρὶν ἐς τὰς βασιλείους ἀνα-

parturiebatur in lucem eruperit, et magnum ex scintillis incendium in ve-
 ritatem ab adversa parte excitetur, periculumque sit, ne nobis interim (ut
 est omnibus mortalibus incertum quid cuique futurum sit) terrestris huius
 vitae exitum nactis, antequam istius mali causas bene animadverterimus,
 ignorent posterī res nostras; quem videlicet me in illis perturbatae eccle-
 siae negotiis gesserim; ut convenerim imperatorem, et quantum prae me
 zelum tulerim; ideo necessarium nobis visum est pauca de multis compen-
 diose narrare. (II.) Nemo est, opinor, qui ignoret, minime periculosum esse,
 ea dici a subditis, quae imperantibus iucundissima sint. At iidem, cum ad
 exasperandos offendendosque animos, et ea quae minime placeant dicenda,
 linguam acuunt, tum vero consequens est, ut perquam aegre audientiam
 sibi faciant; pronam autem ad convitia herilem linguam pronioremque ad
 poenas manum nanciscantur. Volenti itaque mihi ea, quae liberius a me
 dicta sunt, et zeli illius mei spectatum ardorem exponere, metuendum est,
 ne cum totius veritatis vix minimam partem declaravero, videar falsi ne
 minimam quidem partem omisisse. Quamobrem et illos reveritus, qui veri-
 tatem nonnunquam gravem et auditu asperam esse statuunt, cum aliquid in
 se generosum et eminens habet virtutis ostentatio, ac tum praesertim, cum
 de se ipso aliquis praeclara narrat, etsi ille testes habeat spectatorum in-
 numerabilium oculos; pleraque silentio volens praeterire. (III.) Mihi certe,
 cui magna iam olim cum imperatore fuisset amicitia, antequam is ad im-

βεβηκέναι τύχας, διὰ τε τοὺς τῆς πραότητος τρόπους καὶ ὅσα A. C. 1347
 τάνδρι προσῆν ἐκ φύσεως ἕτερα τὰ χρησιτὰ, ἐλπίδων ἔχειν ἐν τῇ Imp. Io. Can-
 ψυχῇ λειμῶνας εἰπεῖν ἀγαθοὺς ξυνέβαινε μάλιστα πάντων, λύσειν tacuz. 1
 αὐτὸν αὐτίκα τῆς βασιλικῆς ἔξουσίας ἐπιλημμένον τὴν τῆς εὐσε-
 5 βείας οἰομένῳ πολιορκίαν, ἣν οἱ τῆς ἀντικειμένης φρατρίας Τελ-
 χῖνες πονήρως ἀνέφλεγον· καὶ τοῦτό μοι τῶν μοχθούντων λογι- D
 σμῶν ἐγίνετο κατάλυμα τερπνόν, καὶ φροντίδων ὀλισθαίνειν
 εἰς ἀπόγνωσιν κινδυνευουσῶν πρῶός τις καὶ γέμων εὐφροσύνης
 ζέφυρος· οἰομένῳ, καθάπερ τὸ ἔαρ ἐλευθερίαν τῶν χειμερίων
 0 νεφῶν ταῖς ἡλιακαῖς ἀκτίσι παρέχεται, οὕτως ἐλευθερίαν τῆς
 κατεχοῦσης ὑπὲρ τῶν θεῶν δογμάτων λύπης εἰρήσειν κάμει.
 (A.) Ἐπεὶ δ' ὡς πορρώτάτω τῆς ἐμῆς ἤδη ἀπόδημον γνώμης E
 ἑώριον αὐτὸν, καὶ τὸ τῶν εὐγενῶν ἐκείνων ἐλπίδων ἀνθοῦν ἐν-
 διαιτήμα μαραινόμενόν τε καὶ τῇ τῆς ἐναντίας μοίρας κακίᾳ
 5 παραχωροῦν τε καὶ καθάπαξ ἠττώμενον, βέλτιστον ἔδοξεν εἶναι
 μοι, τὰς τῶν ζητήσεων ἄλλας ἄλλοις παρακεχωρηκότη περιφανῶς,
 ὁπόσαι τὴν τῶν ἀναγκαίων πορίζειν ἔχουσιν ἐνδειαν, ἐπὶ τὸ προ-
 μηθὲς ὁμόσε τῆς τοῦ φίλου κεχωρηκέναι ψυχῆς. στρατόπεδα γὰρ, F
 ὡς εἰπεῖν, λογισμῶν παντοδαπῶν καὶ ποικίλων, ὑφ' ἡγεμόνι τῷ
 0 ζήλῳ τοῦ κρείττονος ἐν ἐμοὶ διηνεκῶς συγκροτούμενα, θανάτου
 γέμουσαν εἶναι τὴν ἐνταυθοῖ σιωπὴν ὑπετίθεντο, σώματος μὲν
 ἴσως ἤμιστα, ψυχῆς γε μὴν καὶ μάλα μάλιστα. μηδὲ γὰρ ἀφε-
 στάναι δειλίας, αἰσχίστου νοσήματος, τὸ τὸν τοῦ ζήλου θησαυρὸν
 ἀφωνίᾳ μακροῦ θαλαμεύειν, μηδ' αὖ ἀγνοεῖν ἡμῶς, τὸν ἐν τῷ P. 518

peratoriam dignitatem esset evectus, mihi inquam ad ingenium illud mite
 respicienti, et ad alia omnia, quae eximia sane illi viro a natura inerant,
 quidam veluti bonae spei flores animum maxime recreabant; cum hoc mihi
 facile persuaderem, eum, statim atque rerum potiturus esset, religionem
 oppressam liberaturum esse ea belli flamma, quam contrariae factionis Tel-
 chines improbissime ventilabant. Eratque illud mihi laborantis animi gra-
 tum quasi diversorium, curarumque ad desperationem vergentium solamen,
 zephyro leni et iucundo haud absimile. Putabam scilicet, quemadmodum
 ver hibernis nubibus liberat solis radios, ita et me liberatum iri eo moe-
 rore, quem pro sacris dogmatis suscepissem. (IV.) Postquam autem ani-
 madverti Cantacuzenum longissime ab sententia mea recedere, et praeclaras
 illas spes, quae mihi florum instar sese obtulerant, marcescere, ac partis
 adversae malignitati semel omnino victas cedere; optimum esse duxi alias
 petitiones aliis plane relinquere, eas nempe quae ad comparandam rerum
 necessariorum copiam pertinerent, in eam autem curam incumbere me, quae
 amici animae consuleret. Cogitationes quippe multiplices et variae in ani-
 mo meo, velut legiones quaedam, laudabilioris zeli auspiciis glomerabantur
 perpetuo, atque hoc loco silentium, si minus forte corpori, animae certe
 mortiferum prorsus esse submonebant: nec enim distare ab ignavia, qui mor-
 bus turpissimus est, alto silentio sepultum zeli thesaurum; neque etiam

- A. M. 6856 τῆς δειλίας σκότῳ κρυπτόμενον πόθον τῶν ἀγαθῶν ἤκιστα δύ-
 Ind. 1 νασθαι συνιδεῖν τὴν τῆς Θεοῦ παρῴησις ἀλήθειαν. ὃ γὰρ προ-
 φάσεις δῆθεν εὐλόγους ὑπὲρ δειλίας πλάττειν εἶη ἐθέλοντι, τὸν
 ἀκοίμητον οἰομένῳ λανθάνειν ὄφθαλμὸν τοῦ Θεοῦ, κέληθε προ-
 φανῶς αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπολλὺς καὶ καθ' ἑαυτοῦ στρατευόμενος
 ἄντικρυς. τοσοῦτον γὰρ διαφέρειν ἐς τὴν τοῦ κρείττονος μοῖραν
 Βοῖομαι τὴν παρῴησιαν ἐνταῦθα τῆς σιωπῆς, ὅσω τῶν ἐκ γῆς
 φρομένων ὀπόσα πρὸς τὸ αἰθέριον μετεωρίζει φῶς τοὺς καρποὺς
 τῶν ἐν τοῖς κόλποις τῆς μητρὸς γῆς ταμιευομένων. ἐκεῖνοι μὲν
 γὰρ καὶ πρὸ γεύσεως ὄσφρησίν τε καὶ ὄφθαλμὸν ἐστιῶσι λαμ-
 1 πρῶς, καὶ χαρίζονται γε ἀφῆ, καὶ τέρψεως σχεδὸν ἀπάσης ἀπά-
 σιαις αἰσθήσεσι γίνονται ἄγαλμα· τούτων δὲ οὐκ εὐπρόσοδον οἱ
 πλεῖστοι ταῖς αἰσθήσεσιν, οὐδ' ἰλαράν τε καὶ ἄλυσον παραχρῆμα
 C. Σπροσάγουσι τοῖς χρῆζουσι τὴν ἑαυτῶν φροῶν, ἀλλ' ὅλην ὄλης ὡς
 V. 419 τὰ πολλὰ δριμύτητός τε καὶ δυσωδίας σφόδρα ἀπόζουσαν. ἄλλως
 τε καὶ οἷς μὴ εἶναι παρῴησιαν ὁμοῦ τοῖς καιροῖς ἔπεται, τού-
 τοις δῆπου καὶ εὐπροφάσιστόν τινα χώραν ἀπολογίας εἰς ἀπόδρα-
 σιν λείπεσθαι, βραχεῖς τινὰς πάντως ἢ μηδένας εἶναι τοὺς ἀντε-
 ροῦντας οἰμῶι. μήτε γὰρ παρῴησιαν, ἧς θεμέλιος ἄσειστος προει-
 D. ληφνῆα γίνεται φιλία, τῶν προσηκόντων πόθῳ καιρῶν, μήτε
 καιροὺς παρῴησις τοιαύτης ἄνευ ἐντελέε τι δύνασθαι δοῦν.
 εἶναι γὰρ καὶ παρῴησιαν φιλίας χωρὶς ἀμανρόν· καὶ αὐτὸ καιρὸν,
 ἀμφοῖν ἐκείνοιν λειπόμενον, περαινέειν μὴ δύνασθαι τῶν δεόντων

nescire nos, non posse amorem boni, si timiditatis in tenebris delitesceret, sinceræ fidei veritatem cōgnoscere. Nimirum qui pervigilem Dei-oculum sperans falli posse speciosum velit timiditati suæ prætextum obtendere, is sibi ipsi imprudens manifestum exitium molitur, et in se ipsum palam arma convertat. Quippe in eiusmodi casibus tanto excellentiorem esse existimo vocem silentio, quanto ex iis rebus, quæ a terra gignuntur, illæ, quæ fructus suos ad caeli lumen attollunt, præstantiores sunt iis, quæ terræ matris in sinu reconduntur. Illæ scilicet odoratum adspectumque splendide pascunt etiam ante gustatum, et tactui blandiuntur, et omni ferme voluptate omnes sensus oblectant. Harum vero pleraeque nec facilem aditu, nec iucundum, nec amaritudinis expertem, fructum suum statim cupientibus exhibent; sed totum ut plurimum acrem et graveolentem. Ac iis quidem, quos illa dicendi libertate uti temporis ipsi minus consentaneum est, probabilem excusationem relinquere, ad quam confugiant, paucissimi erunt opinor, aut potius nulli, qui infitientur. Nec enim dicendi libertas, cuius est fundamentum inconcussum ea quæ antecessit amicitia, absque opportuno tempore, nec tempus opportunum absque illa dicendi libertate potest quidquam perfecti efficere; si quidem ipsa dicendi libertas, si absit amicitia, leve quiddam et futile est; temporis autem opportunitas, duplici illo auxilio destituta, nihil quidquam eorum, quæ opus sunt, potest per-

μηδέν. ἡμῖν δ', οἷς τὸ θαρσύνειν ἐν πολυετοῦς ἐκείνῳ συντέθρα- A. C. 1347
 πται φιλίας καὶ ὀμιλίας, ἄτοπον εἶναι ἐδόκει, σιωπῇ καθυφεῖ- Imp. Io. Can-
 σθαι τοὺς τῶν ἀναγκαίων ἐς τὴν χρείαν καιρούς. (E.) Ὅθεν E
 ὀμιλίας ἕνεκα καὶ νῦν συχνὰ καλοῦντι τῷ βασιλεῖ συχνὰ καὶ
 5 αὐτῷ μοι φοιτᾶν ἐς αὐτὸν περιῆν, δι' οὐδέν τι τῶν πάντων ἔτε-
 ρον ἐμὲ τῆς προθυμίας εἰς τὴν σπουδὴν ἐχειροῦσης, εἰ χορὴ τὸ
 τῆς καρδίας ἀνακαλύπτειν ἀπόρρητον ἐνταυθοῖ καὶ μὴ παρα-
 κρούεσθαι τὴν ἀλήθειαν, ἢ τοῦ μὴ καθυφεῖναι, οἷς ἂν δι' ἐφέ-
 σεως εἶη, πατέρων ὄρια κινούσιν, ἐκτόπους ἀντεισάγειν καινο- F
 10 γωνίας, ἀλλ' ἐμμένειν τοῖς δεδομένοις δόγμασι παραινεῖν ἀσφα-
 λῶς. καὶ ἦν οὐδέν, ὃ μὴ ποιῶν καὶ λέγων ὑπῆρχον ἐγὼ, παντο-
 διαπὸς γιγνόμενος, καὶ πάντα κάλων κινῶν, νῦν μὲν τὸν κολακι-
 κώτερον τρόπον καὶ λόγοις καὶ γραμμασι πρὸς αὐτὸν ἐνδεικνύμε-
 νος, ἴν' οὕτωςί πως τὸ ἦθος πρότερον τιθασσεύσας αὐτοῦ πρὸς
 15 τὸ βουλόμενον σχοίην παιθόμενον· νῦν δ' ἐλέγχων καὶ ψυχῆς
 αὐτῷ νωθρότητα ὀνειδίζων, καὶ ὅσα Ῥωμαίους δεινὰ καταλήψε- P. 519
 ται προλέγων διὰ τὰ τοιαῦτα τῆς ἐκκλησίας νανάγια. „οἷς μὲν
 γὰρ τῶν εὔκειμένων πατέρων (ἔφασκον) νομίμων οὐδεμία τολμᾶ-
 ται παράβασις, εὐδρομον μὲν τὴν τοῦ βίου φορὰν πρὸς εὐδαι-
 20 μονίαν, εὐέλπιδα δὲ τὴν τῶν ἐπηγγελμένων τοῖς δικαίοις ἐς τὸ
 μέλλον ἀποκατάστασιν εἶναι· οἷς δὲ τοῖς εὔκειμένοις οὐχ ἔπεται
 δόγμασιν ἔπασθαι τῶν πατέρων, τούτοις δ' ἀνήκεστα μὲν τὰ τοῦ B
 βίου περιχωρεῖν παλαίσματα, καὶ μάλα ταῖς προαιρέσεσιν ἐναν-

16. Ῥωμαίους em. Boiv. pro Ῥωμαίοις.

ficere. Nobis vero, qui cum illo fidenter agere consuessemus, pro veteris amicitiae familiaritatisque iure, absurdum videbatur, silentio nostro negligi opportunitatem ea faciendi, quae essent necessaria. (V.) Quamobrem colloquendi gratia cum subinde me etiamnum arcesseret imperator, subinde et ipse me ad eum conferebam; nullam aliam ob causam mea me voluntate ad eam operam navandam impellente, si cordis arcana aperire nec fraudem veritati facere hic oportet, nisi quia nolebam cedere iis, qui terminos a patribus constitutos movere, et absurda novarum opinionum commenta introducere studerent: atque ut eum hortarer, in institutis sibi traditis firmiter ut perseveraret. Nihil itaque non feci, nihil non dixi, et me in omnes formas verti, et lapidem omnem movi; nunc blandioribus cum eo verbis literisque agendo, ut ipsius morem primo mansuefacerem, deinde illum habere voluntati meae obsequentem; nunc redarguendo et animi socordiam ipsi exprobrando, et quidquid malorum in Romanos invasurum ob illa ecclesiae naufragia esset, praedicendo. „Etenim,” aiebam, „qui leges a maioribus bene constitutas ne minimum quidem audent egredi, iis et huius vitae cursus feliciter procedit, et spes futuri melior promissam iustis mercedem spondet. Qui vero sapientibus parentum decretis nolunt inhaerere, ii gravissimis vitae aerumnis conflictantur, et inceptorum tales exitus ipsis contingunt, qua-

- A. M. 6856 *τῶν πραττομένων τὰ τέλη· ἀνηκίστους δὲ καὶ δυσέλπιδας*
 Ind. 1 *μᾶλλον τὰς μετὰ τὸν βίον καταγωγὰς ἀπαντᾶν.” (ς’.) Ἄρτι δὲ*
καὶ τὴν ἀντικειμένην φατρίαν ξυνεύουσαν ἐγκειμένην ἐτέρωθεν, λά-
θρα τε καὶ προφανῶς αὐτὸν διεγείροντας, ἔξορίας με δρᾶν τὴν
ταχίστην ὑπέθυνον. ἐδεδίεσαν γὰρ, οἶμαι, μὴ τῷ τοῦ ἡμετέρου 5
ζήλου πυρὶ, καθάπερ σίδηρος, ὁπὲ ποτε μαλαχθεὶς εὐπαθέστε-
C*ρος γένηται πρὸς πειθῶ, καὶ ὄλην μεταβαλὼν τὴν τῶν δικτύων*
ἐπίβουλον θήραν ἀνασοβήσῃ. διὸ καὶ ἐς τὸ παραβολώτερον μᾶλ-
λον ἐκείθεν τὸν ἐμὸν καὶ αὐτὸς ἀνεχάλκεον τρόπον, καὶ ἀφειδέ-
στερον ἤδη τοῖς πρὸς αὐτὸν ἐλέγχοις ἐχρώμην, δυοῖν ἕνεκα· ἢ 10
γὰρ αἰδεσθέντα παύσειν τὸ τοῦ κατὰ τῆς ἐκκλησίας πολέμου
βλαῖον, ἢ καὶ μετὰ τοῦ Βυζαντίου τάχιστα ποιεῖν ἡραγκάσθαι ἔξορι-
D*στον. μηδὲ γὰρ ἀνεκτὸν εἶναι μοι, τὴν τῶν δογμάτων καινοτο-*
μίαν ὀφθαλμοῖς ὄρῃν εὐσεβεῖν αἰρουμένοις. ἀλλ’ ἦν ἄρα τὰ λεγό-
μενα μάταιος ὄχλος, καὶ ἐπόνουσαν ἀνήνυτα. οὔτε γὰρ οὐδὲ βραχὺν 15
τῆς προθέσεως ἐκείνης ἐκείνος ἐνδοῦναι προήρηται· αἰσχύνῃ γὰρ
ἐνόμιζεν εἶναι οἱ τὴν τοῦ τρόπου μετάθεσιν, καὶ τὴν τῆς δόξης
V. 420 *μεταβολὴν, ἢ τὴν ἰσχὺν αὐτὸς ἐξ ἀρχῆς χαρισάμενος τῆς ὅλης*
μάλιστα πάντων ἔδοξεν ὑποθέσεως αἴτιος· οὐτ’ ἐμοί τι δεινὸν
E*ξπάγειν, πάνυ τοι λοιδοροῦντί τε καὶ χλευάζοντι, οὐτ’ αἰκούσεν 20*
αὐτὸς βεβούλευται, οὔτε ξυνωθούντων ἄλλων παρενήκεται. ἀλλ’
ἦν ἀπὸ τοῦ ἴσου μοι διαλεγόμενος, μετὰ τῆς συνήθους προύτητος
αἰ, ὥσπερ οἱ μὴ δυνάμενοι τοὺς ἐναντίους ἀμύνεσθαι· τὴν μί-
μησιν, οἶμαι, πρὸς Ἀδριανὸν εὐστόχως ἀνάγων τὸν αὐτοκράτορα,

les minime velint; ac iidem post vitam ad intolerabiliora et desperatiora mala appellant.” (VI.) Novissime et contrariam factionem ex altera parte instare intellexi, clanculumque et palam eum instigare, ut me exilio statim mulcicaret. Verebantur quippe, ut opinor, ne zeli illius nostri igne, velut ferrum, tandem aliquando mollitus, propensior ad credendum mihi existeret, et totam laqueorum illorum fraudem mutatus eluderet. Idcirco et ipse exinde meam agendi rationem in proiectiorem audaciam verti, et liberius iam ipsum coepi arguere, duabus de causis. Quippe aut illum pudore affectum belli ecclesiae illati violentiam repressurum; aut certe coactum iri Byzantio quamprimum etiam me expellere: nec enim tolerabile mihi esse opinionum novitates intueri oculis religiosis. Sed erant ea, quae dicebam, inanis molestia, et frustra laborabam. Nam neque ille vel minimum remittere de suo illo proposito statuit; turpe siquidem esse ducebat, mutare institutum, et ea opinione desistere, qua ipse ab initio confirmata, totius controversiae unus omnium maxime auctor exstitisse videretur; neque etiam in me, multa exprobrantem iridentemque, aut privatim ipse gravius animadvertere decrevit, aut aliis impellentibus cessit; sed aequo et pari mecum iure usque disputare perrexit, solita lenitate, ut ii, qui adversarios ulcisci non possunt; Hadrianum imperatorem feliciter, ut mihi videtur, imitatus, qui

ὅς αὐτῷ φιλονείκως ποτὲ διαφερομένου Φαβωρίνου τοῦ φιλοσό- A. C. 1347
 φου, ἔξὸν ἀποκτείνειν, ὃ δὲ οὐδαμῇ παρωξύνετο, ἀλλ' ἐνεκαρ- Imp. Io. Can-
 τέρει τῷ μελιχίῳ τοῦ ἤθους, ἀπὸ τοῦ ἴσου διαφερόμενος. διὸ F tacuz. 1
 κἀνταῦθα μᾶλλον ὁ βασιλεὺς ἐθαρμάζετο πρὸς τῶν παρόντων
 5 διὰ τὸ τοῦ ἤθους ἤμερον, ἥπερ ἐγὼ διὰ τὸ τοῦ ζήλου θυμοειδής.
 (Z.) Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, καὶ οὕτω χωρούσης τῆς τῶν
 πραγμάτων τύχης, οὐδ' οὕτως ἦν ἡσυχῇ καθήμενον φέρειν ἐμέ·
 ἀλλ' ἐδυσφόρον καὶ ἡσχαλλον, καὶ μέσης ἤπτετό μου τῆς
 καρδίας τὸ πάθος· καὶ καιρὸν τῆς ἐμῆς ἐζήτουν προθέσεως P. 520
 0 ἄξιόν τι, πρὶν ὑπὸ λίπης παθεῖν, δεδρακέναι. τοῦ δὲ χρόνου χω-
 ροῦντος ἐς τὸ τοῦ φθινοπώρου πέρας, ἐπειδὴ τῷ βασιλεῖ διὰ
 Ματθαῖον τὸν νιόν, ὡς εἴρηται, διὰ σπουδῆς ἀφικνεῖσθαι ἐς Δι-
 δυμότειχον ἦν, ἵνα δὴ λυπούμενον ἐκείνον παραμυθούμενος τὰς
 τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ἐπαγγελίας εἰς ἔργον ἀγάγῃ, τοῦτον ἐγὼ
 5 τὸν καιρὸν ἀγαθὸν ἠγησάμενος ἔρμαιον, καὶ τοῖς σκοπούμενοις B
 ἐπεικῶς μοι προσήκοντα, πρόσεμι κατ' ἰδίαν Εἰρήνην τῇ βασιλίδι,
 καὶ ἅμα τοῦ τε ζήλου δῆλον τίθημι τὸ φλέγον καὶ τοὺς γε ὑπὲρ
 εὐσεβείας ἀνθρακας ἀνακαλύπτω τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ πὶ νέω
 καὶ ἀκμάζοντι τῷ τοῦ παιδὸς τὴν καρδίαν τέως ἡσχολημένην πέν-
 5 θει τῆς ἐκείνου τελευτῆς αἰτιώτατον ἔφρασκον εἶναι τὴν τῶν
 δογματῶν κατὰ λυσιν· ἧς ὁ ἐκείνου πατὴρ ἐνδιαίτημα βέβαιον πε-
 πραχὼς τὴν καρδίαν μεγίστην τοῖς κακοῖς ἐδεδώκει ῥοπήν εἰς C
 τὴν τῆς κακίας ἐπίδοσιν. ταῦτ' εἰπὼν καὶ πλείω τοῖς εἰρημένοις
 ἀκόλουθα παρενείρας ἐκ τῆς γραφῆς ῥῆον ἢ κατὰ τὰς ἐλλπίδας

19. ἡσχολημένη conī. Boiv.

Phavorinum philosophum secum altercantem occidere cum posset, nequidem irascebatur, sed in morum mansuetudine perseverabat, et cum eo tanquam cum aequali rixabatur. Ea propter hic quoque imperatorem ii qui aderant admirabantur magis, quod esset miti ingenio, quam me, quod zelum animumsum praeferrem. (VII.) Haec cum ita essent, et in hunc modum res succederent, nec tum quidem potui quietus sedere et patienter ferre; sed aegre tuli et indignatus sum, et intimum pectus dolor attigit; atque opportunum ex eo tempus captavi, ut antequam moerori succumberem, aliquid proposito meo dignum navarem. Tempore itaque procedente, sub autumnī finem, cum (ut diximus) imperator Matthaei filii causa Didymotichum ire festinaret, tristem videlicet eum consolaturus, et imperatricis Irenes promissa perfecturus; illud ego tempus in lucro deputans, et mihi ad ea, quae meditabar, valde opportunum ratus, imperatricem Irenem privatim convenio; zeli fervorem declaro, et animum religionis amore inflammatum aperio. Quoniam autem recenti et crudo filii mortui desiderio teneri animum eius videbam, causam eius mortis verissimam esse affirmo dogmatum corruptionem, cui pater defuncti firmam sedem suo in corde fixisset, ac proinde maximum improbis pondus ad sceleris incrementum addidisset. Haec loquutus, cum et plura his affinia ex sacra Scriptura interseruissem, facilius

- A. M. 6856 αὐτὴν ἐπεπείκειν. ἀγγέλους γὰρ οὕσα γυνή, καὶ δεισαμένη μὴ
 Ind. 1 πένθος ἐπὶ πένθει προσλάβη παροξυνομένον Θεοῦ, ξυνῆκεν εὐ-
 θύς καὶ κράτιστος ἦν τοῦ λοιποῦ τοῖς ἔμοις συνήγορος λόγοις,
 ἥκιστα τε ἐκεῖθεν ἔληγε λαιδοροῦσα καὶ σκληροτέροις τοὺς τῆς
 ἐκκλησίας λόκους βάλλουσα σκώμμασιν. ἐντεῦθεν τοῦμόν ἐν πά-
 D σαις ἔκειτο γλώσσαις ὄνομα, πρᾶγμα τετελεκότος μικροῦ τοῖς
 ὅλοις ἀπογνωσθὲν καὶ ἥκιστα, πρὶν εἰς ἔργον ἔλθεῖν, ἐλπίζο-
 μενον. τοῦτο ταῖς ὀδυνωμέναις ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας ψυχαῖς ἠδείας
 ἀναπνοῆς τινος ἔδοξεν ἔαρ καὶ γλυκὺς θησαυρὸς εὐφροσύνης,
 καὶ οὐδὲ πόρρω χρηστῶν τιῶν ἦν ἐλπίδων, οὐδ' ἔτι μέγα πεί-
 1 σαι καὶ βασιλέα λοιπὸν, συμμαχούσης ἤδη τῇ ἀληθείᾳ καὶ βα-
 E σιλίδος. (H.) Ταῦτ' οὐκ ἦν ἀνεκτὰ διαβόλω καὶ τοῖς ἀγγέλοις
 αὐτοῦ· ἀλλὰ θόρουσος σφᾶς ἠγκαλλίζετο· καὶ μυρίων θανάτων
 ἦν φορτικώτερον. διὸ καὶ πρὸς ἐν ἀφροζόμενοι σύστημα πάντες,
 ὁπόσοι τῆς πονηρᾶς φατρίας τὰς τῶν ἐν Βυζαντίῳ φροντιστη-
 1 ρίων διέλαχον προεδρίας, καὶ πρό γε τούτων ὁ τὸν πατριωρι-
 κὸν ἔχων Ἰσίδωρος θρόνον, προσήεσαν Εἰρήνῃ τῇ βασιλίδι, πολ-
 λὴν ἔμοῦ δρωῶντες τῇ γλώττῃ καταδρομὴν, καὶ πολλὰς καταχέον-
 1 τες λαιδορίας, καὶ τὴν ἐμὴν ἀποσελεσθαι πείθειν ἐπιχειροῦντες
 V. 421 ὀλοσχερῶς ὁμιλίαν. ἐπεὶ δὲ πολλὰ μογήσαντες ἤνυσαν μὲν οὐ-
 δὲν, ἠλαύνοντο δ' οὐκ ἄνευ μέμψεων ἐκεῖθεν μακρῶν, γράμματα
 εἰς βασιλέα τὴν τῶν ἀποβάντων ἔχοντα δήλωσιν πέμπουσιν,
 ἀξιοῦντες ἀφέμενον ὅσα οἱ ἀνὰ χεῖρας ἔτυχεν ὄντα δημοσίων

1. μὴ add. Boiv. 13. ἠγκαλλίζετο em. Boiv. pro ἠγκαλλίζετο.

quam speraveram illam permovi. Prudens quippe mulier, verita ne Deo exacerbato alium ex alio luctum acciperet, intellexit statim, et meis verbis acerrime deinde patrocinata est: nec desiit ex eo insectari et acerbioribus dictis lupos ecclesiae incessere. Coepit deinde meum nomen in omnium ore versari, perfecta re, quae ab omnibus ferme desperata erat, et priusquam perfecta esset, minime fieri posse videbatur. Id animis vicem ecclesiae dolentibus instar veris fuit, suavissimam auram adspirantis; is voluptatis thesaurus dulcis habitus est; nec longe a bona aliqua spe aberam, nec deinceps arduum erat, imperatorem quoque flectere, cum iam ipsa imperatrix nobiscum pro veritate pugnaret. (VIII.) Ea diabolo et angelis eius tolerabilia haud fuerunt; sed eos trepidatio invasit, et quavis morte gravius id iis visum est. Coitione itaque facta, quicumque pravo de grege partiti inter se fuerant Byzantinorum monasteriorum praefecturae, et ante hos is, qui patriarchalem sedem tenebat, Isidorus, ad imperatricem Irenen accedunt, et lingua in me acriter inveci multis me probris cooperiunt, eique, ut ab omni prorsus mecum consuetudine absteineat, persuadere contendunt. Sed cum illi magno labore non modo nihil consequuti essent, sed et inde non sine multis reprehensionibus exacti essent, litteras ad imperatorem mittunt, ea quae acciderant significantes; postulanteque, ut omissis ne-

φροντίδων γέμοντα πράγματα ἐς Βυζάντιον τάχιστα ἀφικνεῖσθαι, σφῶν βοθηήσοντα δόξη, κινδυνευούση τὰ καιρία, καὶ ὅσα ἐπὶ τούτοις ἀκόλουθα ἦν τῷ σκοπῷ· τὰ τε ἄλλα δηλαδὴ καὶ ὅσοις τὰς παλαμναιοτάτας ἐμοὶ προσάπτειν αἰτίας ἀπειῖναι οὐκ ἦν.

A. C. 1347
Imp. Io. Can-
tacz. 1
P. 521

5 (Θ.) Ὡς δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀκοὴν εὐθὺς διαταραχθέντι μικρὰ τε τῶν ὅσα οἱ ἀνὰ χεῖρας ἦν τηρικαῦτα πεφροντικότει τάχιστα ἐς Βυζάντιον ἐδόκει τῶν ἀναγκαίων πορεύεσθαι, οὐ τοσοῦτον συστάσεως ἕνεκα τῶν καινοφωνιῶν, ὅσον τοῦ μὴ θορούβους ἐντεῦθεν ἐπιχωριάζειν τῇ μεγίστῃ πόλει τῶν Βυζαντιῶν. ἀφιγμένῳ δ'

A. C. 1348
Imp. Io. Can-
tacz. 2

10 ἔργον ἦν οὐδὲν οὐδενὸς προϊστάμενον, ἢ ζῦν γε τῷ πατριάρχῃ διάλεξιν πρὸς με πεποημένοις πείθειν πειραῖσθαι, μακροῦ τινι θύοντα σιωπῇ, μηδαμῇ ταῖς τῆς ἀτόπου φάλαγγος καινοφονίας συχνὰ διαλοιδωρούμενον μακρὰν παρέχειν ῥοπήν, οἷς αὐτοὺς διασύρειν καὶ ὅλαις ταράττειν γλώτταις καὶ χεῖλεσιν ἐλευθέρους

C

15 ἔρωσ μακρός. (I.) Ὡς δὲ πολλῶν ἐκεῖ ῥυέντων ἀντιπάλων λόγων μάταια λέγων καὶ βλασφημιῶν ὁ πατριάρχης ὑφ' ἡμῶν ἠλέγχετο προφανῶς, οὐ μόνον ὅτι πλῆθος θεοτήτων ἀπειράκις ἀπείρωσ ὑφειμένων τῆς θείας οὐσίας, ἀκτίστων μὲν, ὄρατῶν δὲ καὶ ἀνουσιῶν, δοξάζειν ἐδόκει ζῦν γε τῷ Παλαμῷ, ἀλλὰ καὶ ὧν

20 ἰδίᾳ τοὺς μὲν εἰωθότας ἐπ' ἐκκλησίας ἄνωθεν τριαδικοὺς τῶν ἀγίων ἄδεσθαι ὕμνους ἐς τὰφανὲς ἐρῶνται κατεδίκαζεν, ἔξουσίαν βουλομένοις πρὸς καὶ θαλάττῃ χαρίζεσθαι παρεχόμενος· αὐτοὺς δ' οἰκείους ἄρτι πεποηκῶς, ἀτόπου φάναι γαστροὺς ἔκγονα βλάβος, τούτους ἀντ' ἐκείνων προσέταξεν ἄδεσθαι· ἐν οἷς

gotiis, quae plurima et civilibus curis plena prae manibus tunc erant, Byzantium advolet, eorum gloriam in extremum discrimen adductam defensurus. His alia addunt proposito suo consentanea, atque ea praesertim, quae diris criminibus in me confictis non carebant. (IX.) Ille, statim ut haec audivit, perturbatus, iis, quae tum instabant, parvi factis, necesse esse duxit Byzantium venire quam celerrime, non tam ad confirmandas opiniones novas, quam ne inde turbae in maxima imperii urbe existerent. Ubi advenit, nihil ei ex omnibus prius fuit, quam ut mecum ipse et patriarcha colloquuti conarentur mihi persuadere altum ut silentium tenerem, ac ne insanae cohortis opiniones identidem vellicans magno adiumento essem iis, quibus istos carpere, linguisque acerrimis et ore libero insectari, magna voluptas esset. (X.) Postquam autem, multis illic disputationibus habitis, vana et impia dicere patriarcham luculenter ostendimus, non solum quia ille multitudinem divinitatum infinite infinities substantia divina inferiorum, increatarum quidem, at visibilium, et substantia carentium, statuere cum Palama videbatur, sed etiam quod sanctorum hymnos de Trinitate, iam inde antiquitus cantari in ecclesia solitos, privata ipse auctoritate tenebris damnaverat, data volenti cuique licentia eos in ignem aut in mare proiciendi; suos vero proprios, quos nuper condidisset, stolidi, ut ita dicam, ventris foetus impios, illorum loco cantari iusserat; in quibus hoc inter caetera

- A. M. 6856 **τά τε ἄλλα γράφων ἦν καὶ ὡς οὐ τὴν οὐσίαν χρεῶν, ἀλλ' ἀνού-**
 Ind. 1 **σιόν τινα καθ' αὐτὴν λέγειν ἐνέργειαν εἶναι κυρίως θεόν· θέσει**
δὲ καὶ τὴν οὐσίαν, συγχωροῦντος ἴσως τοῦ ἀνθρωπίνου πόθου
κατὰ τὸ ἀνάλογον, ὥσπερ καὶ ἄνθρωποι κατὰ χάριν υἱοὶ κα-
λοῦνται θεοῦ καὶ θεοί· καὶ τὸ τοῦ συμπερούσματος σκοπιμώτα-
τον, μὴ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν τῆς οὐσίας ἐκείνην ἀπερὸ ὁμοιω-
ἐνέργειαν ἐκ τῆς παρθένου καὶ θεοτόκου σεσαρκῶσθαι Μαρίας·
ἀμέθεκτον γὰρ εἶναι καὶ ἀνεπίστροφον τελῶς τῶν κατὰ γῆν τὴν
Φοῦσίαν ἐκείνην, ἐν τοῖς ἄνω πον τόποις ὀριζομένην· πολλῶν οὖν
ἐκεῖ ὁνόντων, ὡς εἴρηται, καὶ ποικίλων ἐξ ἀντιπάλου λόγων, καὶ 10
μικροῦ τῆς ὅλης ἐκείνης ἐνταυθοῦ καινοτομηθείσης νυκτός, ἐπεὶ
μὴ τὰ τῆς ὑποθέσεως ἄλλως ἠρεμήσειν ὁ βασιλεὺς ξυνηνόμεναι, Ἰσι-
δώρου μὲν ἐκείνου τοὺς νέους κανόνας ἀφανείας δοθῆναι προσε-
τετάχει πύρι· παρῆρσιάζεσθαι δ' αὖθις τοὺς εἰωθότας ἐκ πα-
 P. 522 **λαιοῦ. τούτων δ' οὕτω συντεταγαμένων καὶ συμπεφωνημένων, 15**
τράπεζα πολυτελῆς ἡμῖν παρεκομίζετο, σημεῖον ὁμοφροσύνης.
καὶ συνεστιασθέντες οὕτω τοῖς βασιλεῦσιν ἀνέστημεν, ἐλπίσαντες
ἐς τὴν ὑστεραίαν καὶ βασιλικοῖς κυριωθήσεσθαι γράμμασι τὰ
συμφωνηθέντα, ὡς μὴ ἀμφίβολα τὰ γιγνόμενα εἴη ταῖς ἀπαν-
ταχῇ θαλάττης καὶ γῆς ὑπὲρ τῶν πατρίων τῆς εὐσεβείας δογμα-
 V. 422 **των ἀντεχομέναις θεοῦ ἐκκλησίαις. (I A.) Ἄλλ' οὐκ εἰς μακρὸν**
τὰ τῆς συμφωνίας ἐκείνης οὐδὲ πᾶσιν ἤρρεσκε τοῖς ἐκ τῆς ἀντι-
κειμένης φατρίας βέβαια παραμένειν· ἀλλ' ἀνάγκην προσῆγον
τῷ βασιλεῖ, μετὰπεμπτον καὶ Παλαμῶν ἐς τὴν τῶν δεδογμένων

scriptum ab eo erat, non substantiam, sed quandam substantiae expertem per se energiam Deum proprie dici debere: positione tamen, etiam ipsam substantiam; humano fortasse desiderio permittente; nempe analogice, quemadmodum et homines filii Dei et Dii per gratiam vocantur: et, quae conclusionis summa erat, non substantiam, sed illam a substantia abscissam energiam, carnem a Virgine Dei genitrice Maria accepisse; eiusmodi quippe esse substantiam ipsam, ut participari non posset, et ab rerum terrestrium cura prorsus aliena esset, alicubi scilicet in superioribus locis constitutam: multis itaque illic, ut diximus, variisque disputationibus habitis, et tota ferme illa nocte ibi consumpta, imperator, ubi controversiam illam non aliter finitum iri intellexit, Isidori illius novos Canones igne deleri, ac loquendi libertatem recipere eos, qui antea habuissent, iussit. His ita ordinatis et omnium assensu comprobatis, sumptuosa nobis mensa, signum concordiae, apposita est. Ac sic una cum imperatoribus epulati surreximus, sperantes principis edicto confirmatum iri postridie ea, de quibus convenerat; ne ab ecclesiis Dei, ubique maris et terrarum patria religionis dogmata defendentibus, vocarentur in dubium ea, quae tum fiebant. (XI.) At pactum illud nec diu, nec iis omnibus, qui contrariae factionis erant, ratum esse placuit. Enimvero necessitatem imperatori adhibuere, ipsum quoque Palamam arcessendi, ad consultandum de iis rebus, quae decretae essent;

ποιῆσθαι βουλὴν, μὴ θόρονβον, ὡς περιφρονοῦμενος, ἐπιὼν ἀνα- A. C. 1348
 φλέξῃ, τὴν τοῦ μύθου τοῦ Ἀττικοῦ μιμούμενος Ἔριν ἐκείνην, Imp. Io. Can-
 ἣν τῷ τερατώδει τοῦ μήλου μεγίστην πάλαι φασὶν ὑφάσαι στά- tacuz. 2
 σεως γλόφα καὶ μάχην τῷ τῶν θεῶν συνεδρίῳ, ὅτι μὴ ἐς τὴν C
 5 κοινήν ἐκείνην τῶν τῆς Θέτιδος γάμων τράπεζαν ἐσεκλήθη καὶ
 αὐτῇ. διὰ δὲ ταῦτα μετὰπεμπτος ἐκ Διδυμοτείχου καὶ Παλαμῶς
 ἐς Βυζάντιον τάχιστα γίνεται. καὶ ἵνα τὰν μέσῳ τοῦ φορτικοῦ
 χάριν παρέλθῳ, πρὸς τοὺς κατ' ἐμοῦ καὶ αὐτὸς ὁμοίως, μᾶλλον
 δ' εἰπεῖν οἰκειότερον κατὰ τῶν τῆς ἐκκλησίας δογματῶν, πολέ-
 10 μους ὀπλιζέται. καὶ ἐπειδὴ τὸν ἀγῶνα θυμοῦ καὶ κενοδοξίας D
 πνέων εἰσῆει μακροῦς, ἐμοῦ μηδένα πάροδρον ἔχοντος σύμμαχον,
 πλὴν μόνου θεοῦ, καθάπερ καὶ ἐς τοὺς πρότερον διαλόγους, αὐ-
 τὸς πρὸς γε τοῖς ἄλλοις καὶ αὐτὸν βασιλεῦ, τὸ τῆς ἰσχύος κεφάλαιον,
 κράτιστον εἶχε σύμμαχον. ἃ μὲν οὖν ἐμοὶ τε κακείνοις ἐν
 15 προουμίῳσι λελάθηται, μηδεμιᾶς ἐς τὴν παροῦσαν ἀγίγησιν ἔχοντα
 χρείας ἀνάγκην, σιωπῇ παρατρέχειν κεκρίκαμεν δεῖν. τὰ δ' ἐφε- E
 ξῆς εἶχεν οὕτω. (IB.) Μὴ χρεῖαν ἕρασκον ἔγωγε εἶναι δευτέρων
 ἔτι διαλόγων καὶ κρότων ἀπὸ γλώττης μαχίμων ἐμοὶ, εἰ βέβαιοι
 μένουσιν αἱ τῆς προτέρας ἐκείνης διαλέξεως καταστάσεις. εἰ δ'
 20 ἐκείνα παντάπῃσι λέλνται καὶ ἐς τοὺς λήθης ἔρριπται ῥύακας,
 οὐδ' οὕτω μοι πάλιν δευτέρων δεῖ συζητήσεών τε καὶ ἀποδείξεων.
 εἰ γὰρ ἃ πρὸ βραχέος βασιλεῖ τε καὶ πατριάρχῃ δέδοκται, νῦν F
 ἀραχνίων λέλνται τρόπον, πῶς ἂν οἷα καὶ Παλαμῶ περι τῶν

ne is tumultum, velut despectus, interventu suo excitaret, illam fabula At-
 tica decantatam Discordiam imitaturus, quae pomi prodigio maximam sedi-
 tionis flammam et pugnam in concilio Deorum ideo olim accendisse dicitur,
 quia ad commune illud et nuptiale Thetidis convivium vocata haud fuisset.
 Quamobrem Didymoticho arcessitus Byzantium accurrit et Palamas. At-
 que ut fastidii vitandi causa ea omittam, quae interiecto tempore accide-
 runt, accingit etiam ille se ad bellum mihi, immo (ut congruentius loquar)
 sacris ecclesiae dogmatis inferendum. Cumque in certamen descendisset,
 ingentem spiritum et magnam arrogantiam prae se ferens, ego quidem ne-
 minem habebam, qui mihi adesset ac succurreret, Deo excepto, sicut nec
 in illa disputatione, quae habita triduo ante fuerat; iste autem, praeter
 caeteros, ipsum quoque imperatorem, in quo summa roboris erat, acerrim-
 um habebat propugnatorem. Quae igitur ego et illi praefati sumus, ea,
 quia ad praesentem narrationem non necessario pertinent, silentio praeter-
 mittenda iudico. Quae vero sequuta sunt, ea fuerunt eiusmodi. (XII.) Ne-
 gabam mihi opus esse altera disputatione et pugnacis linguae strepitu, si
 stabilia manerent ea, quae priori disputatione constituta fuissent. Sin illa
 omnino abolita et oblivionis fluctibus mersa essent, ne sic quidem mihi no-
 vis quaestionibus argumentationibusve opus esse. Si enim quae paulo ante
 imperatori et patriarchae placuerant, ea nunc velut telae araneorum soluta
 sunt, quomodo ea, quae Palamas iisdem de rebus statuet, sincera nec ami-

- A. M. 6856 αὐτῶν πεπράζεται, πιστά τε καὶ ἀναμφισβητήτως ἡμῖν ἔχοντα
Ind. 1 φανείη, εἰ ἄρα καὶ αὐτός μοι ξυμφωνεῖν ἐπαγγέλλοιτο, πρὸς ἃ δὴ
καὶ πειθομένους ὑμῖν ἐχρώμην, τῷ μεγέθει τῆς ἀξίας πλείστον
ὑμῶν λειπόμενος, καὶ ἅμα τῇ τῶν τρόπων αἰδοῦ καὶ σεμνότητι
πολὺ τὸ ἐνδεές τε καὶ ὑφειμένον ἐκ πολλῶν πολλάκις ἐνδεδειχώς; 5
- P. 523 (II.) Πρὸς ἕπερ ὁ Παλαμῆς, „οὐδ' ἔμοι", φησί, „διαλέξω δὲ
καὶ κριτηρίων ἄλλων, ἅπαξ ἐλληθότι τὰ πρὸς δικαιοσύνην καὶ ἀσφά-
λειαν ἔγγραφα τῶν ἔμοι λαληθέντων ὁπῶσποτε πρὸς Ἰωάννου
τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν τότε συνδρευόντων ἐπισκόπων ἐκείνῳ
ψηφίσματα." πρὸς ἕπερ ἔμοι τοιάνδε ποιῆσθαι τὴν ὑποφορὰν 10
ξυνέπιπτεν. „εἰ μὲν δὴ καὶ μέχρι καὶ ἐς τέλος ὑπὸ τοῦ δεδρακότος
B ἐκείνου τὸ κῦρος εἶχεν ἐκεῖνα, καὶ μὴ οὐκ εἰς μακρὰν ἑτέροις δια-
σέσεισται τε καὶ βάρθρων ἀναμεμόχλευται στερεώτεροις γράμμασι
καὶ ψηφίσμασι, σοὶ μὲν ἴσως, εἰ καὶ μὴ τῇ ἀληθείᾳ, τὸ παρὰ-
παν εἶχε τὸ εὐλογον. εἰ δ' αὐτῷ γε δήπον τῷ δεδρακότι, μετὰ 15
πλειόνων ἢ πρότερον αὐθις τῶν ἐπισκόπων συσκευασμένῳ, καὶ τὸ
ἐν τοῖς ψηφίσμασι ἐκείνοις πολύχρον τῆς ἀτοπίας σαφῶς ξυνεω-
ρακότι, πάσαις ῥοπαῖς τῆς ψυχῆς γράμματι γράμμα, καὶ ψηφί-
C σματι ψήφισμα, περισκεμμένοις τε καὶ νομίμοις τὰ λίαν ἀπερί-
σκεπτά τε καὶ μηδαμῇ ποτε νόμιμα, τελῶς ἀνέτρεπέ τε καὶ ἅμα 20
συγγνώμην τῆς ἀγνοίας ἐξ ἡμῶν τε καὶ ὅσοι τῆς ὀρθῆς οὐκ ἐξέστη-
σαν δόξης ὁμοίως οὐκ ἡμέλει ζητῶν, ποῦ δίκαιον τὸ τῆς ἀληθείας
παραδραμόντας φῶς τῷ τῆς κακίας ἐκόντας πλανᾶσθαι σκότῳ;"
- V. 423 (IA.) „Ἄλλ' ἔμοιγε τὰ πρὶν βεβαιότερα τῶν ὑστέρων δοκεῖ γραμ-
15. αὐτῷ em. Boiv. pro αὐτό.

biguae fidei esse videbuntur, si forte concessurum se mihi illa promiserit, de quibus vos antea mihi assensistis; cum ipse dignitatis amplitudine vobis multum inferior sit; honestate autem et morum gravitate longe abesse, longe superari sese a vobis, saepe et multis argumentis ostenderit? (XIII.) Ad haec Palamas, „nec mihi", inquit, „aliis disputationibus opus est, aliisve iudiciis, cum ad eorum, quae quoquomodo dixi, probationem confirmationemque scripta impetraverim decreta a Ioanne patriarcha et ab iis, qui cum illo tunc sedebant, episcopis." Ego vero haec subieci. „Si ea decreta is, qui fecerat, ad extremum rata habuisset, si non eadem paulo post firmioribus aliis scriptis ac decretis labefactata et funditus convulsa fuissent, tibi quidem fortasse, etsi non veritati, probabilis ratio suffragaretur. Quod si ipse qui fecerat, re coram episcopis pluribus, quam quot antea convenerant, denuo examinata, et multiplici decretorum illorum vitio perspecto, omni studio in id incubuit, ut et scriptum scripto, et decretum decreto, circumspectisque et legitimis constitutionibus inconsideratas et minime legitimas prorsus rescinderet; si ignorantiae suae veniam cum a nobis, tum ab iis omnibus, qui a vera opinione haud recessissent, petere non dubitavit; quid iam causae est, cur, veritatis lumine omissio, in tenebris erroris palari libeat?" (XIV.) „At mihi priora decreta videntur esse postero-

μάτων εἶναι," φησὶν ὁ βασιλεὺς, τὸν λόγον διαδεξάμενος καὶ σύμ- A. C. 1348
μαχος τῷ Παλαμῷ θερμὸς ἀποροῦντι γινόμενος. „εἰ γὰρ ἂ κατέ- Imp. Io. Can-
λυσσα, φησὶν ὁ ἀπόστολος, πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαν- tacuz. 2
τὸν συνίστημι." πρὸς ὃν ἐμοὶ τοιάδε, πρὶν εἰς ἑτέρας ἐμβεβλη-
5 κένοι τῶν ἀντιθρόνων, ἀνθιστῶν τετύχηκε τοῖς λεχθεῖσιν ἐπι-
χειρήματα. „εἰ παραβάτην αὐτὸν ἐθέλοι τις κρίνειν, ὃ βασιλεῦ,
ἄτε θραυόμενον αὐτὸν ὑφ' αὐτοῦ, πολλὴν ἐμοὶ καὶ οὕτω φημι
τὸ εἶκος παρέχει τὴν συμμαχίαν. συγκαταλλόνται γὰρ αὐτῷ μετὰ
τῶν ὕστερον ἐνὶ γέ τῳ τρόπῳ καὶ τὰ πρὶν ἐκεῖνα ψηφίσματα, εἰ E
10 μὴ τυραννοῖη τὴν ἀλήθειαν ἀντιπνέον ἀμνηστέη τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ
πηγὴ δικαιοσύνης ἐπιχωριάζουσα λαμπρῶς τὸ δέον χορηγοῖ
ταῖς τὰ τοιαῦτα κρίνειν καὶ ῥυθμίζειν προθυμονόμεναις γλώτταις·
καὶ μακρῶν διὰ ταῦτ' ἐν βραχεῖ πραγμάτων ἀπηλλαγμένοις νέα
τῆμερον συγκροτεῖσθω δικαστήρια περὶ τῶν τοῦ Παλαμῷ παμ-
15 πόλλων τε καὶ ποικίλων ἐξ ὑπαρχῆς καινοφωνιῶν. εἰ δὲ πολύτρο-
πον τὸ τῆς λήθης καὶ τῆς ἀγνοίας νόσημα, ταῖς τῶν ἀνθρώπων F
ἐνδυναστεῶν διανοαίαις, παρέλκοι τὸν ἡγεμόνα λογισμὸν ὡς τὰ
πολλὰ πρὸς ἀπάτης κρημνοὺς ἐκ προοιμιῶν· τοῦ δὲ χρόνου μετὰ
τῆς πείρας τὰ πεπραγμένα γυμνάζοντος, τὸ ἀληθείας ἀνακα-
20 θαίρεται κράτος καὶ τὰ νέφη τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης ἐκ
μέσου λαμπρῶς ἐλαύνεται, οὐκ ἂν εἴη τῶν ἀπεικότων τουτὶ καὶ
ἅμα τῶν εἰθισμένων ὡς πορρωτάτω βυδίζον τρόπων, εἰ καὶ πα-
τριάρχην τάληθές ἡγνοηκότα πρότερον, διὰ τὴν τῆς σαφηνείας P. 524
τῶν γεγραμμένων ἐπίκρυψιν, ἐπιούσα μετὰ τῆς ἄρμοττοῦσης πει-
25 ρας ἢ τὰ δρώμενα ξὺν χρόνῳ γυμνάζουσα γνώσις ἐπηνώρθου τε
ribus firmiora," excipit imperator, Palamae haesitantis defensor acer et fer-
vidus, „Si enim quae destruxi (inquit Apostolus) iterum haec aedifico, prae-
varicatore me constituo." Quem ego, antequam ad alias responsiones trans-
iret, sic contra argumentatus sum. „Si quis eo se praevaricatore velit iu-
dicare, o imperator, quod ipse a semet ipso violatus fuerit, multum mihi vel
sic quoque (ausim dicere) probabilis ratio patrocinator. Solvuntur quippe
ab eo una utique ratione, simul cum posterioribus, etiam priora illa de-
creta, si veritatem contrario flatu haud opprimat mendacium: si fons iusti-
tiae adsit, unde ii, qui haec aestimare et apte definire cupiunt, aequam
sententiam facile hauriant. Ita, brevi tempore magnis negotiis liberati,
nova hodie iudicia de multis et variis Palamae commentis de integro con-
stituamus. Sin oblivio et ignorantia, quod morbi genus multiplex est, ho-
minum animis penitus insidentes, moderatricem rationem initio plerumque
in erroris praecipitia trahunt, tempore autem et experientia id quod actum
sit corrigentibus, veritatis vis illustratur, mendacique et erroris nubila
plane a medio pelluntur, mirum haud fuerit, nec ab usitato more longis-
sime abeat, si patriarcham, qui initio, quod ea quae scripta erant obscu-
riora essent, veritatem non viderat, subsequens experientia et rerum co-
gnitio (quae ope temporis corrigit ea, quae acta sunt) lapsum erexerit, et

A. M. 6856 καὶ οἷς ἐμμένειν χρεῶν ἐδίδασκε δόγμασί τε καὶ γράμμασιν. ἔπειτα
 Ind. 1 εἰ τοῖς προτέροις καθάπαξ τῶν ὅσα πρῦττεται πᾶσι τὴν τοῦ δι-
 καίου δίδως ῥοπήν, ὅρα μὴ καθ' ἑαυτοῦ τὴν ψῆφον ἐγείρης τῶν
 Β νόμων τῶν σῶν, καὶ ταῖς ἰδίαις δίκαις γένη περιπετῆς ἐν βρα-
 χεῖ. οἱ γὰρ ἐκεῖνα τὰ πρῶτα τοῦ Παλαμᾶ βεβαιώσαντες ἐπίσκο- 5
 ποι γράμματα, οὗτοι καὶ κατὰ πάντων Ῥωμαίων ἐγγράφους ἐξή-
 νεγκαν τόμους καὶ πολύτροπά τινα τὰ ψηφίσματα· δι' ὧν τῶ
 αἰωνίῳ πνερὶ παρέπεμψαν, εἴ τινες εἶεν, οἷς πρὸς βουλήσεως εἴη
 τὸν Καντακουζηνόν σε βασιλέα τε δέχεσθαι καὶ Χριστιανὸν ἀπο-
 καλεῖν· ἐν ὑστέροις δ' ἀκόντων αὐτῶν ἐγκρατῆ γεγονότα τῶν 10
 C βασιλείων σκήπτρων καὶ θρόνων ὅλαις ἀνηγόρευον βασιλέα φω-
 ναῖς, μικρὰ τῶν οἰκείων ἐκείνων ἄρῶν φροντίσαντες. εἰ οὖν τὰ
 πρότερα, κατὰ τὰς σὰς δίκας, τῶν ἐπισκόπων ψηφίσματα κἀν-
 ταῦθα κρατοίη καὶ βεβαιότερα τῶν ὑστέρων εἴη, ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν
 εἴποιμι· σὺ δ' αὐτὸς ἀδρόπῳ δίδαξον, ὅπη χωρεῖ τὰ τῆς κατα- 15
 δίκης περιφανῶς. δυοῖν γὰρ ἔποιτ' ἂν θῦτερον, εἰ πηγὴ δικαιο-
 σύνης προτανεύει τοὺς τῆς δίκης ῥύακας. ἢ γὰρ κἀνταῦθα προ-
 D τιμότερ' ἂν θείημεν τὰ πρῶτα, κατὰ τὴν σὴν ἐπ' ἐκείνοις κρίσιν·
 καὶ βεβαιούται λοιπὸν ὁ κατὰ Ῥωμαίων ἐκφωνούμενος ἐκεῖθεν
 ἀναθεματισμὸς διὰ σέ, καὶ ἅμα λύεται σοι τὸ τῆς βασιλείας ἰσχυ- 20
 ρὸν ἐν βραχεῖ σὺν τῇ εὐσεβείᾳ· ἢ τῶν προτέρων ἀθετουμένων,
 διὰ τὸ τῆς συναρπαγῆς καὶ τῆς ἀπάτης ἔγκλημα, σοὶ μὲν κυροῦ-
 ται τὸ τῆς βασιλείας κράτος ἐς τὸ ἀθῶον μετὰ τῆς εὐσεβείας·
 λύνονται δ' αἱ τοῦ Παλαμᾶ καινοφωνίαι, καθάπερ ὁ τῆς Χαλά-

3. δίδως Boiv. pro δίδωσι.

quibus inhaerendum esset dogmatis praescriptisque docuerit. Iam vero, si
 iis prorsus omnibus iustitiae robur tribuis, quae prius acta fuerint, cave
 ne legum tuarum suffragia in te ipsum vertas, et propria sententia statim
 ipse tenearis. Qui enim episcopi priora illa Palamae scripta confirmarunt,
 ii etiam scriptos Tomos et varia in omnes Romanos edidere decreta, per
 quae sempiterno igni devovebantur, si qui essent, quibus Cantacuzenum (te
 ipsum scilicet) et imperatorem agnosci, et Christianum appellari placeret:
 iidemque te postmodum, cum invitis iis sceptro et solio potitus esses, im-
 peratorem una voce, suis illis execrationibus parvi factis, renunciarunt. Si
 igitur, ut tu statuisti, priora episcoporum decreta etiam hic valeant, et po-
 sterioribus firmiora sint, ego quidem nolim dicere; tu vero ipse haud du-
 bium doceto nos, quorsum illa interdicta aperte evadant. Duorum enim al-
 terum sequatur necesse est, si iudicium feramus ex ipso iustitiae fonte de-
 rivatum. Quippe aut hic quoque potiora habebimus ea, quae priora sunt,
 sequuti tuum de aliis illis iudicium; atque ita confirmabitur demum anathe-
 matismus in Romanos tui odio inde pronunciatum, et simul auctoritatis tuae
 robur cum verae pietatis laude evanescet; aut iis, quae priora sunt, nihili
 factis, propter obreptionis et fraudis crimen, tibi quidem imperatoria au-
 thoritas et pietatis laus illibata asseritur; Palamae autem commenta, ve-

νης πύργος· συνάπτεται δὲ τὰ διεστῶτα τῆς ἐκκλησίας μέρη πρὸς Ἀ. C. 1348
 ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην. εἰ δ' αὐθεντικῶς οὕτως ἐκεῖ μὲν τὴν Imp. Io. Can-
 νίκην τοῖς προτέροις δίδως, ἐνταυθοῖ δὲ τοῖς ὑστέροις, τυραννίς E
 τὸ πρῶγμα καὶ κανόνας πάντας ὑπερβαῖνον θεῖους καὶ ἀνθρωπί- V. 424
 5 νους. καὶ εἰ φοβερόν σοι τὸ ἐμπειεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος νο-
 μίζεται, ὦρα σοι λοιπὸν ἐκλογίζεσθαι τοὺς ἐντεῦθεν φόβους,
 ὅποιοι καὶ ὅσοι, παῖδάς τε ἔχοντι καὶ πλείστην συγγένειαν, καὶ F
 πρὸ γε πάντων ψυχὴν καὶ σῶμα· ὧν τῇ μὲν τὰ ἐκεῖ δεδίδτεται
 κολαστήρια, τῷ δὲ μυριοῖς ὑποκεισθαι καὶ ποικίλοις συμπύπτει
 10 νοσήμασι." (IE.) Τῶν δὲ παρακαθημένων κολάκων ἐνός τινος
 τὴν ἐμὴν τῷ ἀγκῶνι πλευρὰν συμπιλήσαντός τε καὶ ἀντειπόν-
 τος, ὡς τὰ ἥδιστα λέγειν χρεῶν βασιλεῦσι, μακρῶ κινήθεις καὶ
 ὑπερζέσας τῷ ζήλῳ κολακείαν τε ἐνεκάλουν ἐκείνῳ καὶ σμικρο-
 λογίαν ψυχῆς; καὶ ὅσα τούτοις ἔποιτ' ἄν. σιγῆς τοίνυν γενομέ- P. 525
 15 νης ἐν τούτοις, καὶ μηδὲν ἔχων ὁ Παλαμῦς ἀντιφθέγγεσθαι,
 μαρτυρίας ἡξίου συγχωρηθῆναι παράγει γραφικὰς εἰς ἐκδίκησιν
 τῶν αὐτοῦ καινοφωνῶν. ἐμοῦ δ' ἀποτρεπομένου καὶ τὴν τῆς
 τοιαύτης ὁμοιότητα πρὸς Ἄρειον καὶ Σαβέλλιον καὶ Νεστόριον,
 καὶ ὅσοι τὰς οἰκείας αἰρέσεις ἐκ τῶν θείων γραφῶν κακοτρόπως
 20 συνιστᾶν ἐπεχείρουν, ἀνάγοντος; ὁ σύλλογος ἡμῶν διελύετο. ἐπεὶ
 δ' ἐκεῖθεν μακρὸν ἐπιπολάζοντα βλέπειν ἐπήγει μοι τὸν τῆς κακο- B
 δοξίας θόρον, ὦραν δ' ἀνύειν τὸ *** μὴ τὴν ἐμπρακτὸν σφισι

18. τοιαύτης] ἐπιχειρήσεως vel ἀξιώσεως add. Boiv. 22. In mg.
 apogr. Par. legitur: ἐξεκόπη ἐν τῷ παλαιῷ διάστημα στίχων ἰ ἢ ἱβ̄.

luti Chalanes turris, evertuntur; ecclesiae vero partes disiunctae concordia
 et pace sociantur. Sin adeo imperiosus victoriam tribuis, illic quidem prio-
 ribus decretis, hic autem posterioribus, tyrannicum profecto illud est et
 legibus omnibus tam divinis quam humanis contrarium. Si igitur terribile
 esse existimas in manus Dei viventis incidere, iam oportet reputes, quae
 et qualia inde pericula impendeant, liberos habenti numerosamque cogna-
 tionem, et quod praecipuum est, animam et corpus; ex quibus haec me-
 tuit supplicia sempiterna, illud infinitis variisque morbis|obnoxium est." (XV.)
 Cum autem assidentium adulatorum unus cubito meum latus pres-
 sisset, et placencia principibus dici oportere monuisset, magno tum zelo
 percitus et effervescens adulationem illi et pusillum animum obieci, et quae-
 cunque his consequentia sunt. Silentio ibi facto, Palamas, qui nihil pote-
 rat reponere, postulare coepit, ut permitteretur sibi, ad suarum opinio-
 num confirmationem ex Scripturis testimonia producere. Repudiante me,
 atque exempla afferente Arii, Sabellii, Nestorii, eorumque omnium, qui
 suas opiniones ex sacris Scripturis perperam confirmare instituissent, coe-
 tus dimissus est. Caeterum ego, quia errorem grassari et tumultum inde
 magnum existere videbam, tempus autem perficiendi *** opem ipsis effica-

A. M. 6856 παρέχειν ἐδύνατο συμμαχίαν. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρό-
Ind. 1 πον· καὶ ὁ χειμῶν ἐν τούτοις ἐτελεύτα.

C 5'. Ἄρτι δὲ τοῦ ἡλίου περὶ τροπᾶς γενομένου τὰς ἰσημερι-
νάς, καὶ τοῦ κριοῦ τοῖς μακροῖς κέρασι τὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ θύρας
ἐς τὸ τῆς ἡμέρας εὖρος λαμπρῶς διανοίγοντος, πρέσβεις πρὸς⁵
τὸν Τριβαλλὸν ὁ βασιλεὺς ἀπεστάλκει, τοὺς ὄρκους καὶ τὰς συν-
θήκας ἀναμνήσκοντας καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐλέγξοντας παρέκβασιν.
ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος φρόνημα μέγιστον ἐκ τῶν συνεχῶν τροπαίων ἀνει-
ληφῶς ἄπρακτον ἀπιέναι εὐθὺς ἐκέλευε τὴν πρεσβείαν, ἄρας ὁ
βασιλεὺς ἐξῆι τοῦ Βυζαντίου, μεσοῦντος ἤδη τοῦ ἤρος, στρατο-¹⁰

D λογῆσων τε ἐκ τῆς Θράκης τὴν ἐνυπάρχουσαν δύναμιν κατ' ἐκεί-
νου καὶ τὸν φίλον Ἀμοῦρ ἐξ Ἀσίας μεταπεμψόμενος μετὰ δυ-
νάμειω Περσικῶν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐβδομαῖος ἐς Λιδυμότει-
χον ἀφικνεῖται. (B.) Τῷ δ' Ἀμοῦρ ἠθροικότι πλεῖστον ὄμιλον
πέζικῶν τε καὶ ἵππικῶν δυνάμειω ἔδοξε, πρὶν ἐς Θράκην καὶ¹⁵

V. 425 Μακεδονίαν διαβαίνειν, ἄκοντι διαπράξασθαι καὶ πρόβρίζον ἐξε-
λεῖν, εἰ δύναίτο, τὸ ἐν Σμύρῃ φρούριον τῶν Λατίνων, ὡς μὴ
ὄρφανὴν ἀπιόντος αὐτοῦ καταλελειμμένην τὴν πάτριον γῆν συχνὰ
κατατρέχοντες οὗτοι ληΐζωνται τε καὶ τὰ ἔσχατα δρῶντες φαί-

P. 526 νωνται τῶν δεινῶν. τὴν γὰρ Λατινικὴν ὄφρυν οὐδέποτε ἠρεμή-²⁰
σειν ἤλπισεν ἐν ὄροις μεῖναι, καιρὸν ἐξιέναι καὶ κατατρέχειν ἔχου-
σαν. ὅθεν προσελάσας προὔκαλεῖτο πρὸς πόλεμον. οἱ δὲ παρα-
χρῆμα τὰς πανοπλίαι ἀναλαβόντες εἰς μάχην ἐξήρουν, οὐχ ἦττον

2. ἐτελεύτα.] Ad hunc locum in mg. eiusdem apogr. haec annotata
sunt: μετέπειτα τοῦ πρωτογράφου τὸ ἡμισυ, καὶ ἐξ ἑτέρου μέρους
ἅπαν τὸ φύλλον εὐρέθη ἀγράμματον.

cem asferre non potuit. Et haec quidem ita se habuerunt; ac hiems in
his exivit.

6. Cum sol aequinoctialem flexum attigisset, et anni portas, ad expli-
candum latius diem, longis cornibus Aries aperiret, legatos imperator ad
Triballum misit, qui foederum ac pactionum commonefacerent et fidei vio-
latae arguerent. Verum is, quia continuaevictoriae maximos illi spiritus
attulerant, irritam legationem facessere statim iussit. Itaque imperator By-
zantio egressus, medio iam vere, tum ut copias, quae in Thracia erant,
adversus istum cogeret, tum ut amicam Amurium et vires cum eo Persicas
ex Asia arcesseret, septimo post die Didymotichum pervenit. (II.) Amu-
rius, maxima peditum equitumque coacta multitudine, constituit, antequam
in Thraciam ac Macedoniam transiret, vi expugnare et funditus excindere,
si posset, castellum illud, quod Latini Smyrnae habebant; ne ii patriam, quae
isto abeunte orba relinquebatur, crebris iucursionibus vastantes, gravissima
quaeque perpetrarent. Latinam enim arrogantiam praevidebat non tem-
peraturam sibi esse, sic ut oblata semel exeundi excurrendique opportuni-
tate, suis se finibus contineret. Admotis itaque copiis, ad pugnam eos pro-
vocat. Hi statim arreptis armis pugnatum exeunt, viribus non minus quam

τῇ δυνάμει θαρρόυντες, ἢ τῇ τῶν ὄπλων λαμπρότητι. ἐπεὶ δὲ A. C. 1348
πολύς τε καὶ πανταχόθεν ὁ τῶν Περσικῶν δυνάμεων ἔρρει πόλε- Imp. Io. Can-
μος, καὶ ἀντιβλέπειν οὐ μάλα ἐδύνατο, ἐπὶ πόδα τε ἀνεχώρουσιν tacuz. 2

αἰσχροῦς καὶ τὰς πύλας ἀσφαλισόμενοι τοῦ φρουρίου τοῖς ἐκ- B

5 βόλοις ἐκ τῶν τειχῶν ἐμάχοντο βέλεσι· δι' ὧν καιρίαν πληγέν-
τος Ἀμοῦρ, ἐκ τοῦ παραχοῆμα νεκρῶ γενέσθαι ἔυμπέπτωκεν.
ὃν οἱ προσήκοντες ἀνειληφότες τῆς τε μάχης ἀπέχεσθαι τοῖς
στρατιώταις παρεκελεύοντο καὶ αὐτὸν ἐς τὰ οἴκοι φοράδην ἀπή-
γον. (Γ.) Τούτου δ' οὕτω κεχωρηκότος, ἐν λύπαις εἶναι τῶ

10 βασιλεῖ ἔυνέβαινε, τῆς τε προσδοκωμένης ἐκείθεν Περσικῆς λε-
λειμμένῳ συμμαχίας καὶ ἅμα φίλον μεγίστην αὐτῷ διὰ βίου C
τηρήσαντος εὐνοίαν ἐστερημένῳ. ἐν μὲν δὴ τοῦτο τῆς κατὰ Τρι-
βαλλῶν ἐκστρατείας ἐμποδῶν ἐγεγόνει τῷ βασιλεῖ. δεύτερον δέ,
τὸ κατὰ τῶν νεφρῶν ἐνσκήψαν αὐτῷ περὶ τὰς θειρινὰς τοῦ ἡλίου

15 τροπᾶς νόσημα, τὰς τε ἀλγηδόνους δριμείας ἐπάγον αὐτῷ καὶ
τὴν τοῦ βυδίζειν ὑποκλέπτον ἐλευθερίαν τε καὶ ῥαστώνην, καὶ
ἅμα τὰς τῶν ἰατρῶν ἐπαγγελίας οὐ μάλα τοι πρὸς τὸ εὖελπι κα-
θαρώς ἀθροίζεσθαι συγχωροῦν ἐκ τοῦ σύνεργου. καὶ τρίτον ἐπὶ D
τούτοις, ἢ τῶν ἐν τοῖς Γαλάτου Λατίνων κατὰ Βυζαντίων ἐξ
20 οὐδενίᾳ προφάσειως ἐπανάστασις, ἢ μετὰ τὰς Ὁρίωνος ἐπιτο-
λὰς εὐθὺς πεποίηται τὰς ἀρχάς· περὶ ἧς μικρὸν ἕστερον προϊόν-
τες ἐροῦμεν πλατυτέρα τῇ γλώττῃ. νῦν δ' ἐκείνο ἐπαναλήψομαι.

Ζ. Ἄρτι τοῦ ἡλίου τὰς θειρινὰς τροπᾶς παραλλάττοντος, E
Περσική τις δύναμις, ἐξ αὐτονόμου καὶ ληστρικῆς ἄλλη ἄλλο-
25 θεν ἠθροισμένη τροφῆς καὶ διαίτης, ἐς Θοράκην ἐξ Ἀσίας πε-

splendore armorum freti. Sed Persicorum militum magna undecumque vi
ingruente, oculos contra attollere non audent, pedem turpiter referunt, et
obstructis castelli portis, missilibus ex muro telis pugnare incipiunt: unde
lethali vulnere accepto, Amurius mortuus repente collabitur. Quem neces-
sarii sui exceptum, revocatis a pugna militibus, domum reportant. (III.) Is
cum fuisset huius belli exitus, incidit imperator in luctum, ut qui simul et
Persicis, quae illinc speraverat, auxiliis destitueretur, et eo, qui singula-
rem erga se benevolentiam tota vita conservaverat, amico orbaretur. Prima
ea res fuit, quae imperatoris in Triballos expeditioni obstiterit. Altera mor-
bus, qui eidem circa solstitium aestivum in renes invasit, dolores acres af-
ferens, et liberam incedendi facultatem suppressens, ita ut ex medicorum
promissis spes non admodum laeta aut certa continuo colligeretur. Tertium
impedimentum accessit, rebellio ab Latinis Galataeis adversus Byzantios
nullo praetextu coepta; quae ab Orionis ortu statim initium habuit. De ea,
paulum progressi, agemus infra fusius. Nunc vero illud resumam.

7. Statim post aestivum solstitium Persarum manus, qui alii aliunde
ex licentia et latrocinio in unum convenerant, traiciunt ex Asia in Thra-

- A. M. 6856 *ποίηται τὴν διάβασιν. καὶ ἐπειδήπερ ὅποσα θαλάττης ἐγγὺς*
 Ind. 1 *ὑπῆρχε χωρία πᾶσι καθάπαξ ἀοίκητον εἶναι συνέβαιεν ἐρημίαν*
διὰ γε τὰς συνεχεῖς τῶν ἐχθρῶν ἐφόδους, εἰς δύο σχίζεται μοί-
 P. 527 *ρας· καὶ τῶν μὲν ἰππέων ἢ φάλαγξ, εἰς διακοσίους καὶ χίλους*
τὸν ἀριθμὸν ἀναφέρουσα, ἐπὶ τὰ ὅσα περὶ Βιζύνην εἰσὶ χωρία 5
τοὺς δρόμους ὄλαις ἤλαυνε ταῖς ἡνίαις· ἢ δὲ πεζικὴ δύναμις, ἐκ
δὺς ἑπτακοσίων εὐζώνων ἀνδρῶν συγκειμένη καὶ αὕτη, δυτικωτέ-
ραν πεποίηται τὴν ὁρμὴν. συνέβαινε γὰρ αὐτῇ τὴν τε Ῥοδόπην
τὸ ὄρος, καὶ ὅσα περὶ Διδυμότειχον οὖσαι τυγχάνουσι πόλεις,
ἐξ ὑπερδεξίων ἀφεμένη τὴν ἑφοδὸν ἐφ' ὅσα ἐπέκεινα κεῖται χω-
 V. 426 *ρία ποιεῖσθαι· ὣν Ματθαίῳ τῷ τοῦ βασιλέως νιῷ τὴν ἐπιτρο-*
 B *πήν, ὡς ἀνωτέρω διεληπται, κεκτημένῳ οὐ μάλᾳ τοι ἀνεκτὸν*
ἐνομίσθη κατ' ἐξουσίαν ἀπονητὶ ποιήσασθαι τὴν τῆς λείας ἐκεί-
θεν ἔᾶσαι τοὺς Πέρσας ἀπαγωγὴν. ῥάδιον δ' ἦκιστα ὄν ἐκ μόνης
τῆς Γρατιανουπόλεως, ἐν ἧ τούτων τῆρικαῦτα παρεῖναι ξυνέ-
 15 *βαινε, στρατὸν τοῖς βαρβάροις ἀντίπαλον παραχορῆμα συναγα-*
γεῖν, ἐκ τῶν ἐνότων τριακοσίους ἰππέας ἀνεληφώς, καὶ πεζικὴν
τινα φάλαγγα, μεγάλην ἐβράβευσε δι' ἀβάτων χωρίων τῷ δρόμῳ
 C *τὴν ταχύτητα, μὴ λάθῃ φυγοῦσα μετὰ τῆς λείας ἢ ληστρικὴ δύ-*
 20 *ναμις. τόπου τοιγαροῦν ἐντυχὼν ἐπιτηδεότῃ, δι' οὗ τὴν ἀνα-*
στροφὴν οἱ βάρβαροι δρῶν ἐνομίζοντο, τὴν τε ἐφεδρείαν ἐνταῦθα
πεποίηται καὶ τῶν εὐζώνων ἐπίουσι προῦπεμπεν εἰς κατασκοπὴν·
ἀφ' ὧν περὶ τὴν λείαν ἀσχολεῖσθαι πόρρω πον τῆς στρατοπεδείας
ἔτι τοὺς βαρβάρους ἀκούων ἀριστοποιεῖσθαι μετρίως ἐπέτρεπε
 25 *τοὺς στρατιώτας. ἐπεὶ δὲ σφισιν οὐκ ἦν εὐμαρὲς ὕδατος εὐπορεῖν,*

ciam. Idem, quia loca omnia mari vicina ob continuas hostium irruptiones vasta et habitatoribus vacua occurrebant, bipartito se distribuunt: et equestris quidem cohors, quae mille et ducentorum equitum erat, in agros Bizynae urbi circumiectos laxis habenis invehitur; pedestris autem, quae ex bis septingentis hominibus expeditis constabat, magis occasum versus impressionem facit. Nempe hi, Rhodope monte et oppidis, quae circa Didymotichum sita sunt, ad dextram relictis, in ulteriorem regionem, id est Chalcidicen, irrumpunt, cui, ut supra dictum est, Matthaeus imperatoris filius praeerat. Hic Persas omni licentia et nullo labore praedam inde impune avertere non tolerandum ratus, cum facile haud esset ex sola Gratianopoli, ubi ipse tum forte versabatur, cogere exercitum debellandis barbaris parem, ex iis qui aderant trecentos equites et pedestrem cohortem sumit; ac ne latronum agmen sese cum praeda subito proripiat, magno itineris compendio cursum per inuia accelerat. Locum vero opportunum nactus, qua redituri hostes putabantur, suos ibi in insidiis ponit: tum quosdam expeditos speculatum praemittit. Ex quibus cum audivisset, in praeda agenda adhuc occupatos esse barbaros et a castris longe abesse; milites suos modice iubet prandere. At illi, quia non habebant, unde aquam haurirent ad

ὄθεν ὑδρευσαμένους τὴν ἀνάγκην ἔσται παραμυθεῖσθαι τῆς γί- A. C. 1348
 σεως, ὅσην ἢ τε τοῦ δρόμου ταλαιπωρία καὶ τὸ φλέγον τῆς ὥρας ^{Imp. Io. Can-}
 ἤνεγκεν, αὐτοὶ μὲν περὶ τὴν τῶν ὄπλων ἐγίνοντο χρεῖαν, τὸ πολὺ ^{tacuz. 2} D
 τῆς ἡμέρας ἄσιτοι διακαρτερήσαντες· Ματθαῖος δὲ στρατηγῶν
 5 εἰς τάξεις διήρει τὴν δύναμιν· καὶ τοὺς μὲν ἰππέας ἔς τε τὸ δε-
 ξιὸν καὶ λαῖον διαμερισάμενος κέρως ὑφ' ἡγεμόσι τοῖς ἀρίστοις
 ἔς τὰ τῶν ἄκρων τὸ πεζὸν παρενέβαλε μέσσω, ταξιάρχους καὶ αὐτὸ
 παραδόντας οἷς τὰ πολέμια κρατίστοις εἶναι τετύχηκεν· αὐτὸς δὲ E
 τῶν ἰππέων ἐνίους ἔχων περιήει, πρὸς εὐψυχίαν καὶ ῥώμης ἐπί-
 10 δειξιν διεγείρων τὰς φάλαγγας. (B.) Τῆς δ' ἡμέρας ἔς τὸ πλεόν
 ἢ κατὰ μεσημβρίαν εἶναι τὸν ἥλιον γενομένης, οἱ βάρβαροι πολ-
 λὴν ἐπαγόμενοι πόρρωθεν παρεδείκνυντο λείαν. ἐγγύτερον δ' ἤδη
 γενομένοι κατεπλάγησαν μὲν τὴν τῶν Ῥωμαίων θεασάμενοι
 στρατιάν, τῇ τῶν ὄπλων λαμπρότητι διαλάμπουσαν· κατεσρό- F
 15 νησαν δ' αὖ, οὐδὲ πᾶν πολλὴν ξυννενοηκότες οὖσαν αὐτήν. ἔδοξεν
 οὖν ἄμεινον, τὴν λείαν ὀπίσω διαλιπόντας μικρὸν, ἀθρόους ὑφ'
 ἐνὸς ἰσταμένους αὐτοὺς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐθρόστως ἐφοδὸν
 διακαρτερεῖν. διὸ τοὺς ἐλαφροτάτους τοξότας πρότερον σφῶν αὐ-
 τῶν ἔς τὴν οὐραγίαν θέντες παραγγέλλουσι νῦν μὲν ἐπικεῖσθαι,
 20 νῦν δ' ἀποχωρεῖν ἐκ μεταβολῆς καὶ φυγομαχεῖν, κατὰ τὸ σφισιν
 ὡς τὰ πολλὰ εἰωθὸς, καὶ συχνὰ τοῦτο δρῶντας ἔξαπατᾶν καὶ P. 528
 ἐπιταράττειν τὴν τῶν Ῥωμαίων τάξιν. (Γ.) Τῶν μέντοι Ῥω-
 μαίων σοβαρῶς ἐπιόντων, καὶ τῶν σαλπικτικῶν ἀνάκρουομένων
 τὸ ἐννάλιον, ἐπηλάλαξάν τε εὐθὺς οἱ Πέρσαι καὶ μετὰ μακροῦ

25 τινος θρόσους αὐτοῖς συνεδρόγγυντο, συνασπισμὸς τις τὰ πρῶτα
 restinguendam sitim, quam et cursus defatigatio, et illius tempestatis ardor
 attulerat, armis expediendis operam dare coeperunt, et maximam diei par-
 tem ieiuni perstiterunt. Matthaëus autem, imperatoris officio fungens, co-
 hortem in ordines distribuit; equitibus dextrum et sinistrum cornu assignat,
 praefectis iis, qui virtute praestabant: pedites inter utrumque extremum
 medios locat, et iis ducibus regendos tradit, qui bellicosissimi sunt. Ipse,
 cum aliquot equitibus circumvectus, milites iubet confidere, et ut fortes se
 ostendant hortatur. (II.) Sole iam ultra meridiem progresso, apparent bar-
 bari procul, multum praedae secum agentes. Mox ubi propius accessere,
 Romanos milites armorum splendore collucentes conspicati obstupescunt
 primo; deinde quia animadvertunt non multos esse, despectui habent. Porro
 optimum iis esse visum est, praedam a tergo non longe relinquere, una
 autem omnes stare confertos, atque ita Romanorum impressionem fortiter
 sustinere. Itaque expeditissimis sagittariorum, in extremo agmine primum
 collocatis, praecipiunt, ut nunc instent, nunc conversi pedem referant ac
 fugiendo pugnent suo more; tum ut id crebro faciant, atque ita Romanam
 aciem ludificando perturbent. (III.) Romanis igitur magno animo invaden-
 tibus, ac belli signum dantibus tubis, statim et ipsi Persae clamorem tol-
 lunt, et cum nostris ferocissime confligunt: initio quidem illi densum, ut

- A. M. 6856 δόξαντες βαρὺς καὶ παρῦταξις μάλα δυσπρόσοδος· ὡς εὐθὺς
 Ind. 1 ἕξ ἀρχῆς τὸ μὲν συνεχὲς τῆς πεζικῆς τῶν Ῥωμαίων διακόπτεσθαι
 Βφάλαγγος· καὶ ἅμα τὸ εὐώνυμον τῶν ἵππέων, πιεζόμενον ἕξωθεν
 ὑπὸ τῶν ἐλαφρῶν ἐκείνων τουρτῶν, τὰς ψυχὰς θορυβεῖσθαι.
 Ματθαῖος δ' ὁ στρατηγὸς περιῦδων λόγοις τε ἀνεξήρῳννε πρὸς 5
 τὸ εὐθαρσέστερον τοὺς οἰκείους καὶ τοῖς θλιβομένοις αἰὲ προσίων
 παρεβολήθει μέρεσιν. ἔπειτα μείζονος δεομένην τῆς βοηθείας τὴν
 στρατιὰν ξυννεοηκῶς ἐς τὸ τῆς τόλμης παραβολώτερον ἑαυτὸν
 μετεσκεύασε, καὶ πρὸς μέσους ἐμβάλλει τοὺς πολεμίους ξύν γε
 C τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, νεανικώτερον τρόπον μᾶλλον ἢ προμηθέστε- 10
 ρον· καὶ ὅλην εὐθὺς ἐκλόνησέ τε καὶ διέσεισε τὴν ἐκείνων φά-
 λαγγα, τοὺς μὲν κατὰ μέτωπον ἀπαντῶντας γενναίως καταβάλ-
 λων τε καὶ συμπατῶν· τοὺς δ' ἄλλους πρὸς ἄνανδρον κατακλείων
 ἀμηχανίαν· ὡς ἐντεῦθεν ἀναξήρωσθέντας Ῥωμαίους εὐτολμώτερον
 ἐς τοὺς κινδύνους τέως παραβάλλεσθαι, καὶ τοὺς κατὰ πρόσωπον 15
 V. 427 ἀπαντας διωθεῖσθαι τε καὶ φονεῦειν εὐρώστως. ἀλλὰ πολλοὺς τι-
 D νας καὶ συνεχεῖς διεξελαύνων ἐν τῇ μάχῃ τοὺς δρόμους ὁ στρα-
 τηγὸς Ματθαῖος, καὶ πλείστα τῶν πιπτόντων πολεμίων σώματα
 συμπατῶν, ἔλαθε τοῦ ἵππου πεσόντος ἐς γῆν ἐκριφείς καὶ ἀπὸ
 γῆς μαχόμενος τοῖς ἐπιουῖσιν. ἐνθα δὴ πολλὸς ὁ ἀγὼν ἐκατέρωθεν 20
 συνέστη, τῶν μὲν πολεμίων ἀποκτείνειν ἐπειγομένων, τῶν δὲ Ῥω-
 μαίων ἀντεχομένων μάλα γενναίως καὶ τὰς ἑαυτῶν ὑπὲρ τοῦ
 στρατηγοῦ προδιδόντων ψυχὰς· ἕως ἵππου παρενεχθέντος ἐπι-
 E βὰς κατὰ κράτος ἤηλανε κόπτων τοὺς πολεμίους· ὡς μηδὲ λε-
 λείφθαι, ὅς γοῦν ἀπαγγελεῖ τῇ Ἀσίᾳ τὸ πάθος. (Δ.) Τοῦτο 25

4. τοξοτῶν coni. Boiv. Vide Notas.

videbatur, confertis clypeis agmen aciesque accessu difficillima, ita ut primo impetu pedestrem Romanorum phalangem ferruperint; cum et sinistrae alae equites, illis, quos dixi, expeditis sagittariis e minus prementibus, animo perturbarentur. Matthaëus vero dux circumeundo suorum animos dictis augebat et confirmabat, ac iis partibus, quae maxime laborabant, aderat usque subsidio. Maiori deinde auxilio exercitum indigere animadvertens projectionem audaciam induit, et suo cum globo in medios hostes irrumpit, iuvenilius certe ille quam cautius. Ita statim proturbat et disiciit totam aciem, iis qui fronte adversa incurrerent viriliter prostratis obrutisque; aliis autem imbelli stupore oppressis. Ea re Romani confirmati acriore iam animo periculis sese offerunt, et obvios quosque strenue disturbant et occidunt. Inter haec Matthaëus, dum multiplici contentoque cursu per pugnam fertur ac plurima ruentium hostium corpora proculcat, equo in terram lapsa repente excussus, pedes cum occurrentibus quibusque congregi cogitur. Ibi acriter utrimque certari coeptum, hostibus quidem illum interficere gestientibus, Romanis autem acerrime propugnantibus, et suas pro salute imperatoris animas ultro proiicientibus, donec equus est admotus: quo ille consensu, hostes effuse persequutus ita cecidit, ut nec relinqueretur, qui cladem illam Asiae nunciaret. (IV.) Bonum illud Romanis augu-

Ῥωμαίοις ἔδοξεν ἀγαθὸς οἰωνὸς καὶ μακρῶν ἐλπίδων προοίμιον. Α. C. 1348
 τὸ μὲν γὰρ ἐπιούσαν δέξασθαι, πρὶν ἢ προσδοκῆσαι, καὶ ἀπο- Imp. Io. Can-
 κρούσασθαι τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον, μακροῦ τινι κραταιότερον, tacuz. 2

ἢ πολεμίων χώραν αὐτὸν τινα καταδραμόντα στήσασθαι τρό-
 5 παιον. οἷς γὰρ ἐς ὑπερορίους ἐκστρατείας παρασκευάζεσθαι με-
 μελέτηται, τούτοις δὴ καὶ περιττῶς τε μύλα καὶ σοβαρῶς ὄπλι- F
 ζεσθαι ἀναγκαῖον, καὶ πάντα πρὸς τὸ ἀνευδεῆς καὶ φιλοτιμότερον
 ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου τελεῖν, ἅτ' ἐν ἀλλοτρίᾳ γῆ ποιῆσθαι μέλ-
 λουσι τὰς ὑπαίθρους στρατοπεδείας· οἷς καὶ εἰ νικῶεν, μέτριος

10 μὲν τις ἔπεται ἔπαινος, θαῦμα δ' οὐ, τῶν παραδόξων οὐδενὸς
 πεπραγμένον, ἀλλ' ἐνὸς τῶν ὅσα τῶν προσδοκωμένων ἦν. οἷς
 δ' οἴκοι καθημένοις ἀπροσδοκῆτοις τὸ πολέμιον ἔπεισι πῦρ, θαυ-
 μιαστὸν, εἰ μὴ ζημιωθεῖεν τὸ ζῆν. εἰ δὲ γενναίως καὶ εὐθαρσῶς P. 529

ἀνταγωνισαμένοις μετὰ πᾶν μικρῶς καὶ τῆς προστυχοῦσης δυ-
 15 νάμειως γένοιτο ἀποκρούσασθαι, τοῦτο δ' ἤδη καὶ θαυμάζεσθαι
 ἄξιον. εἰ δὲ καὶ οὕτω κατατροπώσασθαι γένοιτο, ὡς μηδὲ πυρ-
 φόρον λελεῖσθαι, τὸ δὴ λεγόμενον, τοῦτο δ' ἐκείνων μακροῦ τινι
 βέλτιον. (E.) Καὶ ἡ μὲν πεζικὴ τῶν Περσῶν ἐκεῖνη δύναμις ἐς
 τοῦτο τύχης ἐλήλαται καὶ ἠφάνισται. τῆς δ' ἰππικῆς κατόπιν ὁ

20 βασιλεὺς ἐξ Ὀρεστιάδος τὴν δίωξιν κατεσπουδασμένην μετὰ χι- B
 λίων ἰππέων πεποιηκῶς, ἐπειδήπερ ἀσυντάκτοις ἐκ τῆς λείας
 ἀναξενυγνύουσιν ἐντετύχηκε, τοὺς μὲν τριακοσίους ἀπηντηκότας
 εὐτόλμως ἔργον ἀπέφηνε ξίφους· οἷς δὲ πόρρωθεν αἰσθένεσθαι
 ξυνηνέχθη τῆς μάχης, τούτοις δὲ φρυγῇ τὴν σωτηρίαν δίχα τῆς
 25 λείας πορῖζεσθαι ἐξεγένετο σποράσι καὶ ἀσυντάκτοις.

rium esse visum est, et magnae spei praeludium. Scilicet ingruentem exci-
 pere, priusquam praevideris, et repellere hostium impetum, virtus est multo
 maior, quam si quis facta in hostilem agrum excursione tropaeum statuat.
 A quibus enim praemeditatis bellum adversus exterarum gentes apparatur,
 eos cumulate et splendide instructos esse necesse est, et omnia ad plenum
 longo ante diligenter sibi comparasse; ut quibus externo in solo sub dio
 castrametandum sit: et ii quidem, si vincant, mediocrem laudem conse-
 quuntur; nec mirum; cum nihil praeter opinionem, verum id quod praevis-
 sum erat, gestum ab iis fuerit. Quibus vero domi sedentibus, nec opinati-
 tis, hostilis flamma supervenit, mirum nisi ii vita mulctentur. Quod si ii-
 dem strenue audacterque pugnando, parva admodum et fortuita hominum
 manus, hostem replerint, id quidem iam admiratione dignum. At si ita
 debellaverint, ut nec ignifer, quod aiunt, relictus sit, id vero longe prae-
 clarissimum est. (V.) Ac pedestris quidem illa Persarum manus eum exitum
 sortita et in hunc modum deleta est. Equitatum autem ipse imperator
 ab urbe Orestia cum equitibus mille celeriter persequutus, et ut se a
 praeda recipiebant inordinatos nactus, trecentos qui audacter occurrerant
 ferro delevit. Caeteri, cum e longinquo pugnam illam sississent, praeda
 amissa, palantes dispersique fuga salutem consuluerunt.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΖ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

ARGUMENTUM.

De bello a Latinis Galataeis illato. Quibusnam artibus ii opulenti potentesque evaserint. Classem a Cantacuzeno construi cur aegre ferant. Caedes ab iis perpetratae. Byzantii pacis cupidi, iidemque infirmi; iniurias patenter ferunt. Salutis publicae praesidia a principibus neglecta. Latini viribus praevalentes. Inita cum imperatoribus foedera aperte violant. Piscatoriam navim per latrocinium capiunt. Homines occidunt. Bellum clam apparant. Navale muniunt. Portae Byzantii clauduntur. Orto inter Latinos dissidio, legati de pace ad imperatricem Irenen veniunt. Eorum postulata iniqua et superba. Irenes responsum. Byzantii omnes bellum deposcunt (Cap. 1). Galataei praemeditati Byzantios imparatos adoruntur. Oram maritimam incendiis vastant. Aliquot naves, ad fluvii ostia noctu deductae a Byzantinis navarchis, in tutum evadunt. Reliquae igni absumptae. Alteram oram iidem Latini incendunt. Castellum suum amplificanc et muniunt. Byzantium et naves elapsas oppugnant. Repelluntur. Frumentarias et onerarias intercipiunt: unde rerum necessariorum inopia apud Byzantios. Irene imperatrix Manuelli filio bellum foris administrandum committit. Hic suburbana hostium aedificia incendit. Milites et nuncios a Cantacuzeno missi Byzantium animos confirmant (2). Galataeorum spes deceptae. Nova consilia. Byzantii urbis ingens circuitus. Militum paucitas. Civium ardor. Galataei copiis domesticis et aliunde accitis instructissimi. Byzantios facile repellunt. Machinam ingentem navi imponunt. Ea urbis muro admota, acerrimam pugnam committunt. Multis suorum amissis consternati recedunt. Antequam domum redeant, mortuos clam sepeliunt. Pace per legatos petita, nec impetrata, sese ad bellum diuturnius parant (3). Cantacuzenus (Orestia) reversus bellum terra et mari apparat. Advocata concione, Byzantios negligentiae arguit: pecuniam in classem contribui iubet. Pecunia promittitur. Ingens omnium ardor. Exactiones. Latini suas naves subducunt. Auxilia et pacis arbitros arcessunt. Rhodiorum legati de pace: legatione irrita domum redeunt. Galataeorum pretiosam suppellectilem, quorundam etiam uxores

ac liberos, rogati secum exportant. Byzantii coactis undique navibus classem instruunt. Obsident et obsidentur (4). Byzantii e portu in altum provchuntur; rudes plerique et inexercitati. Hostium navem onerariam incendunt. Latinorum anxia deliberatio. Omnes cedendum esse statuunt. Solus navarchus refragatur. Instructa suorum classe Byzantinam expectat, consilium ex re capturus (5). Terra et mari ad pugnam itur. Quid Byzantinae classi obfuerit. Quo ordine naves processerint. Notatur trierarchorum culpa. Byzantii omnes subito metu percusi; in mare desiliunt. Clades maxima. Iustum Dei iudicium. Latinorum navarchus rei miraculo obstupescit. Vacuis navibus potitur. Byzantinae classis altera pars in eandem calamitatem incidit. Terrestrium copiarum trepidatio non minor. Latinorum aequitas et clementia (6). Latini castelli obsidio soluta. Obsidentium fuga et pavor. Latini victoria moderate usi; pacem petunt. Legati ab urbe Genua missi veniunt. Eorum interventu Galataei, quam victores, iniquas pacis leges subeunt. Imperatoris, in summas angustias adducti, animus fortis et invictus (7).

α'. Τοῦ μέντοι βασιλέως ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀσχολουμένου, A. M. 6856
μάχην κατὰ Βυζαντίου τοῖς ἐν Γαλάτου Λατίνοις πεποιηκένας Ind. 1
συμπέπτωκεν, αἰτίαν μὲν ἐμφανῆ τινα καὶ εὐπρόσωπον ἤκιστα A. C. 1348
ἔχουσιν ἐγκαλεῖν οὐδεμίαν· δεδιόσι δ' αὖξῃσιν ἴσως τοῦ τῶν Imp. Io. Can-
5 Βυζαντίων ναυτικοῦ κἀντεῦθεν καὶ τῶν κατὰ σφᾶς ἀθροισμέ- C
νων ἐξ ἐμπορίας φόρων ὕφεισιν. (B.) Αὐτοὶ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὀλίγα
τινὰ καὶ φαῦλα περὶ τὸν τόπον οἰκήματα συγχωρηθέντες συστή-
σασθαι, ἔπειτα ἔλαθον τοῦ χρόνου χωροῦντος ἐπὶ μέγα δόξης τε D
καὶ δυνάμειος ἀναβάντες. τῶν γὰρ βασιλέων, συμβὰν οὕτως
10 πως, στασιαζόντων κατ' ἀλλήλων ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς, καὶ τῶν Ρω-Ρ. 530
μαϊκῶν ἐντεῦθεν πραγμάτων ταραττομένων καὶ σφόδρα πονή-
ρως διατιθεμένων, οὗτοι λάθρα καὶ δολίως ὑπερχόμενοι νῦν μὲν
τούσδε, νῦν δὲ τούσδε, καὶ ὑπισχνούμενοι συμμαχίαν παρέχειν
καὶ ὀπλων καὶ ὀπλιτῶν εὐπορίαν ἐκ τε γῆς καὶ θαλάττης, ἔλα-
15 θον μὴ μόνον τὴν τῶν Βυζαντίων εὐπορίαν καὶ μικροῦ πᾶσαν
τὴν ἐκ θαλάττης πρόσοδον παρελόμενοι, ἀλλὰ καὶ ὅσα τῶν δη-

1. Imperatore in his occupato, Latini Galataei Byzantiis bellum inferunt; non quod certam aut speciosam ullam conquerendi causam haberent; sed fortasse veriti, ne Byzantium res nautica incrementum acciperet, atque inde etiam imminuerentur vectigalia, quae ipsi privatim ex mercaturis cogebant. (II.) Nimirum iis parvas quasdam et viles tabernas construere permissum initio fuerat. Tempore autem procedente ad magnum splendorem magnamque potentiam sensim pervenerant. Nam forte ita incidit, ut principes inter se de imperio certarent; turbataque ob id Romana re et gravissime laborante, isti clam ac dolosis artibus modo hos modo illos subeundo, et auxilium daturis armorumque et militum magnam vim terra et mari submissuros se promittendo, non modo Byzantium opes et omnem ferme ex mari proventum, sed et multa publicorum negotiorum genera,

- A. M. 6856 *μοσίων πολυειδῶς ἔχοντα πραγμάτων ποικίλον πορίζει τοῖς ἀρ-*
 Ind. 1 *Β* *χικοῖς πρυτανεῖοις τὸν πλοῦτον· ὡς ἐντεῦθεν τὴν μὲν ἐκείνων ἐκ*
τῶν φόρων ἐπέτειον γίνεσθαι πρόσοδον διακοσίων ἑγγιστα χιλιά-
δων, τὴν δὲ Βυζαντίων βίη καὶ μόλις τριάκοντα. διὰ δὴ ταῦτα
μεγαλαυχούμενοί τε καὶ τῆς τῶν Βυζαντίων ἀσθενείας ἡμέραν 5
ἕξ ἡμέρας κατορχούμενοι οἰκίας τε διωρόφους καὶ τριωρόφους
ἀνίστασαν, καὶ πλείονος αὐτῶν ἐπιλημμένοι πρὸς τὸ ἀναντες τό-
που πύργους τε ὠκοδόμουσαν δυσανταγώνιστον κεκτημένους τὸ
 C *ἔνθος καὶ ἅμα τείχη καὶ περιβόλους μακρὰν τὴν εὐρυχωρίαν ἔχον-*
τας ἄλλους ἐπ' ἄλλοις συγχροὺς περιήλαντον· καὶ πρὸς γε ἔτι 10
τάφρους καὶ ὄχρωμάτα ἐπ' αὐτοῖς καὶ ὅσα πολεμίοις δυσεπι-
χείρητον ἀπειλοῦσι τὴν πόροδον ὠρτυον. (Γ.) Ἄρτι δὲ καὶ ναυ-
τικὸν συνίστασθαι βουλευθέντος τοῦ βασιλέως Καντακουζηνοῦ
διὰ τὰς συγχρᾶς τῶν Περσικῶν δυνάμεων ἐφόδους καὶ τῆς Ἀσίας
 D *Ἰὲς Θράκην νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν διαβάσεις, καὶ ἅμα τοὺς ἐκ 15*
θαλάττης οἰκονομικώτερον τρόπον κομφίσαντος φόρους βουλομέ-
 V. 429 *νοις καταίρειν εἰς τὸν τῶν Βυζαντίων λιμένα, ὃ μάλιστα τοῖς*
Λατίνοις ἦν αἰεὶ βοηθοῦν καὶ κραταιώτερον αὐτοῖς τὸ δύνασθαι
διηνεκῶς ἐργαζόμενον, ὑπόνοιαν ἔσχον μάλα θρασείαν, καὶ ἔδει-
σαν μὴ θαλαττοκρατησάντων Ῥωμαίων ὑποβόρνεῖσα ἢ αὐτῶν 20
δύναμις μετὰ τῆς τοῦ κέρδους εὐπορίας ἀυξήσῃ τάχιστα Ῥω-
μαίους. ὃ δὲ μάλιστα ἐκ τοῦ παραχορήμα καὶ σῦνεγγυς ἔθρανε
 E *τὴν ἐκείνων ψυχὴν, ἢ τῆς Χίου πρόσφασις ἦν. ἐδεδίεσαν γὰρ, μὴ*
πρὸ βραχέος ἔτι τῶν δημοφύλων ἐπιβούλως ἀφελόμενων κατα-
 1. *ποικίλον em. Boiv. pro ποικίλων. 15. διαβάσεις em. Boiv. pro*
 διαστάσεις.

principium aerariis magnam pecuniae copiam afferentia, sensim ad se translulerint; sic ut quotannis ipsi ex vectigalibus ducentorum ferme millium summam colligerent; Byzantii vix atque aegre triginta millia conficerent. Ea propter animis elati, et Byzantium imbecillis viribus quotidie magis insultantes, aedes duorum et trium tabulatorum exstruunt: tum maiori spatio per adversum clivum occupato, turres aedificant arduas et expugnatas difficiles; murosque et vallorum septa alia atque alia late circumducunt; fossas praeterea et munitiones moliantur, et quaecunque aditum hostibus difficilem minari solent. (III.) Demum cum imperator Cantacuzenus classem instruere decrevisset, ob crebros Persicarum copiarum incursum earumque ex Asia in Thraciam nocturnas diurnasque transvectiones; idemque his, qui ad Byzantium portum appellere vellent, tributorum nauticorum onus prudenti ratione minuisset, cuiusmodi consilio plurimum semper Latini profecerant et potentiam suam in dies auxerant, suspicionem habuere illi gravissimam, timueruntque, ne Byzantium maris imperio potitis, suis vero ipsorum viribus cum lucri occasione dilabentibus, res Romana augetur. Quae autem praecipua ratio statim et propiore metu eorum animos percussit, ea fuit Chios insula. Verebantur scilicet, ne istam, quam paulo ante populares sui

πλεύσας ὁ τῶν Ῥωμαίων στόλος αὐθις αὐτὴν ἀφέληται, πρὶν
 εἰληφέναι τὸν εἰς συντήρησιν κραταιοτέραν ἀρκέσαντα χρόνον
 αὐτῆ. ὄθεν αἰτίας καθ' ἡμέραν μάχης ῥάπτοντες ἦσαν ἄλλας ἐπ'
 ἄλλαις, οὐδὲν κεκτημένας ἰσχυρὸν καὶ εὐπρόσωπον, φόνους τε
 5 Βυζαντίων ἐργαζόμενοι, κρύφα μὲν τὸ πρῶτον, ἐκκεκαλυμμένως
 δ' ἔπειτα καὶ πλὴν σκηνῆς καὶ προσωπίου. (Δ.) Τούτων δ'
 οὕτω δρωμένων, ἐθέλωκαφεῖν ἐδόκουν Βυζάντιοι· τοῦτο μὲν καὶ
 εἰρηνεύειν ἐθέλοντες· τοῦτο δὲ καὶ τὴν σφῶν αὐτῶν ξυνοοῦντες
 ἀσθένειαν, πολυειδῆ τινα καὶ ποικίλην τοῦ χρόνου τούτοις ἐπε-
 10 νεγκόντος, ἐκ τοῦ περιφρονητικῶς διατίθεσθαι τοὺς κατὰ διαδο-
 χὴν τῶν ἀρχικῶν ἐπιληημένους ἐκ παλαιοῦ ἐς ὅσα πολιτικὴν τε
 καὶ οἰκονομικὴν ἔχει πρόνοιαν τῶν ὑπηκόων ὁμοῦ καὶ τῶν δημο-
 σίων πραγμάτων· οὐκ οἶδ' ὄντινα τρόπον ἐκείνοις ἥκιστα βουλο-
 μένοις εἰδέναι, ὡς τοὺς βεβαίως καὶ ἀσφαλῶς βιοῦν ἐθέλοντας,
 15 καὶ φοβεροὺς μὲν εἶναι τοῖς ἐχθροῖς, ποθεινοὺς δὲ τοῖς φίλοις
 αἰεὶ, οὐχ ὅταν ἐν ὀφθαλμοῖς ἔρχηται τὰ δεινὰ παρασκευάζεσθαι
 χρεῶν, ὅτ' ὄνησιν οὐδεμίαν ἔχει τὸ σπούδασμα, ἀλλὰ πόρρω-
 θεν αἰεὶ μελετᾶν, τίνα τε χρὴ προορᾶσθαι καὶ τίνα φυλάττεσθαι,
 καὶ αὖ τίνα προσεῖσθαι καὶ οἰκειοῦσθαι πρὸς παρυσκευὴν, ὧν
 20 μήπω μὲν πάρεστιν ἢ χρεία, μέλλει δὲ τοῦ χρόνου ῥέοντος καὶ Β
 παντοδαπὰς καὶ παντοίας πλέκοντος τοῖς ἀνθρώποις τὰς τύχας·
 οὐδὲ συνίεναι παντάπασι, τίνα καὶ ὅσω δικαιοσύνη πρὸς ἀδικίαν
 συγκρινομένη διαφέρει, χρηματικῶν τε αὖ προσόδων προμήθεια
 καὶ ὄπλων κτῆσις πρὸς ἀμέλειαν τούτων· ἔτι τε πολιτειῶν εὐ-

per insidias abstulissent, Romana classis appulsa reciperet, nec satis ipsi
 temporis haberent ad eam firmioribus praesidiis custodiendam. Belli itaque
 gerendi causas alias ex aliis quotidie nectebant, nec validas nec speciosas;
 et Byzantium caedes, clam primo, deinde aperte citra scenam et larvam
 perpetrabant. (IV.) Haec cum ita fierent, Byzantii sponte absurdisse
 videbantur, partim quia pacem volebant, partim quia suam infirmitatem
 perspiciebant; quam eis multiplicem et variam ipse temporis lapsus attule-
 rat, eo quod ii, qui principatum ex successione iamdiu tenebant, eas curas
 neglexissent, quae privatorum rebus et publicae utilitati politica providentia
 oeconomicisque rationibus consulunt. Nempe hi nescio quomodo noluerant
 intelligere, eos qui tranquilli ac securi vivere velint, atque ab hostibus qui-
 dem metui, ab amicis autem perpetuo diligere, necesse esse, non quando ob-
 versatur oculis periculum instruere se, cum nullam habet utilitatem dili-
 gentia; sed longo ante usque secum meditari, nequaenam praevideri, ec-
 quaenam praecaveri oporteat; tum etiam quid apparatus causa adsciscendum
 adquirendumve sit eorum, quae usui nondum quidem sunt, sed procedente
 tempore, multiplicisque et varios hominibus casus texente, profutura sunt:
 noluerant, inquam, haec ii intelligere, nec quid et quantum iustitia iniusti-
 tiae comparata praestet; quid pecuniae provisae armorumque copia earum
 rerum neglectui; quid denique respublicae bene moratae et constans iu-

A. M. 6856 νομίαι καὶ κανόνες ἀρξοπέις δικαστηρίων ὁμοῦ καὶ βουλευτη-
 Ind. 1 ρίων πρὸς ἀστάθμητον καὶ συγκεχυμένον βίον. ὁμοιον γὰρ ἂν
 C εἶη, ὡσπερ ἂν εἴ τις παραβάλλειν βούλοιο καὶ θεωρεῖν, ὅσον ἐν
 πελάγει διαφέρει καλῶς οἰακίζομένη ναῦς τῆς ἀνεύ οἰάκων καὶ
 πόρρω παντὸς προμηθοῦς τοῖς πολλοῖς ἐκείνοις καὶ ἀνημέροις⁵
 κῦμασιν ἐπιπηδώσης· οἷς πολλῶ δήπου βέλτιον ἂν ἦν οἴκοι καθη-
 μένους ἀδοξεῖν καὶ μισεῖν παρρησίαν ὁμοῦ καὶ πολιτικὴν εὐγέν-
 νειαν, ἢ τοσοῦτοις κινδύνοις παραβάλλεσθαι καὶ τοσαύτη δια-
 κυβεῦν ἀφροσύνη τὸ ζῆν. (E.) Ὁ μὲν οὖν Ῥωμαίους ἔχειν, ἄρ-
 D ζοντας ὑφείλοντας εἶναι, ἐχοῖν, τοῦτο Λατίνοις προσέγεγονε πα-
 10 ρειλομένοις καὶ μεταθεῖσιν ἐντεῦθεν ἐκεῖσε διὰ πρόνοϊαν οἰκονο-
 μικὴν καὶ σεσοφισμένην σπουδὴν. ἅπαντα γὰρ παρεσκευάσται
 σφισι λαμπρῶς, σίτος καὶ ὄπλα καὶ χρήματα καὶ ναυτικὴ δύ-
 ραμις τῆς τῶν Βυζαντίων διηνεκῶς ὑπερέχουσα. (ς'). Ὅθεν
 ἐπεὶ καὶ νῦν οὐδὲν αὐτοῖς ἐμποδῶν ἐνομιζέτο θαλαττοκρατεῖν¹⁵
 E βουληθεῖσι, καὶ δεκατεντήριον ἴδιον ἑαυτοῖς καταστήσασθαι τὸν
 ἀρχένα τοῦ Πόντου, πρὸς φανερωτέραν ἤδη παρασπόνδησιν καὶ
 ἀθιότησιν τῶν πάλαι γενομένων σφισιν ἐς τοὺς Ῥωμαίων βασι-
 λεῖς ὄρκων καὶ νόμων ἐξεθρόάγησαν· καὶ τι μονῆρες ἀκάτιον λη-
 20 στικῶν ὀπλιτῶν ἐμπλήσαντές τε νυκτὸς καὶ πρὸς Ἱερὸν καὶ
 ἀρχένα τὸν διαπόντιον ἀναπλεύσαντες μίαν τινὰ Ῥωμαϊκὴν
 V. 430 ἀλιάδα κατέσχον, πολλῶν ἐκεῖ τηρικᾶντα δικτύοις χρωμένων ἐς
 F Ἰχθύων ἄγραν, καὶ ξίφους ἔργον τοὺς πλείστους ἐπεποιήκεσαν.
 (Z.) Ἄρτι δ' ἡλίου ἐς ἀνατολὰς ἐληλυθότος, καὶ τὸ τῆς νυκτὸς

9. Ῥωμαίους em. Boiv. pro Ῥωμαίοις.

diciorum ac deliberationum ordo vitae incertae et confusionis plenae. Per-
 inde enim fuerit, ac si quis comparatione instituta aestimare velit, quantum
 in mari navis optimo gubernaculo instructa potior sit ea, quae sine clavo,
 sine ulla rerum provisione, aestuantibus asperisque fluctibus insiliat. Pro-
 fecto hominibus illis melius multo fuisset domi sedere ingloriis, fiduciamque
 et publicae lucis claritatem odisse, quam tantis periculis obicere se, tanta-
 que temeritate vitam quasi aleam ludere. (V.) Quod igitur habere oportebat
 Romanos, ad quos principatus pertinebat, id Latini illis ademptum et
 ad se translatum adepti sunt sedula et cauta provisione solertique dili-
 gentia. Omnia enim his splendide parata erant, frumentum, arma, pecunia,
 et navales copiae, eaeque semper validiores quam Byzantinae. (VI.) Hi
 itaque, cum et hoc tempore nihil sibi obstare crederent, maris imperio po-
 tiri et Ponti fauces velut suas insidere ac in iis decimas percipere volenti-
 bus, ad apertioiorem iam erumpunt violationem contemptioemque iuramen-
 torum ac legum, quibus ipsi se Romanis imperatoribus olim obstrinxerant;
 et unius remorum ordinis cymbam praedonibus armatis implent noctu; tum
 ad Fanum et ad Ponti fauces provecti Romanam quandam naviculam com-
 prehendunt, in qua multi piscationis causa retibus utebantur; ac plerosque
 ferro interimunt. (VII.) Sole recens orto et illius noctis indignum facinus

ἐκείνης ἀνόσιον ἀδίκημα τοῖς Βυζαντιοῖς ἐξημερεύσαντος, λύπης A. C. 1348
 μὲν ἄξιον ἐνομίσθη, μάχης δὲ καὶ πολέμων ἤκιστα. αἰσθόμενοι Imp. Io. Can-
 δ' ὁμως, ὡς οἱ Λατῖνοι τειχῆρεις γενόμενοι, καὶ τὴν ἐς Βυζάν- tacuz. 2
 τιον ἐκείνην συνήθη τε καὶ διηνεκῆ διάβασιν κομίσαντες, ἐφ'³
 5 ὕλας ἡμέρας τρεῖς πον καὶ τέτταρας πρὸς ὄπλα λεληθότως πα-
 ρεσκευάζοντο καὶ τριήρεσι καὶ μεγίσταις ναυσὶ τὸ οἰκεῖον τέως P. 532
 περιέφραττον ἐπίνειον, τὰς τοῦ Βυζαντίου πύλας καὶ οὗτοι συγ-
 κλείσαντες ἐκάθηρτο μετέωροι, πρὸς τὴν ἀδελίαν τοῦ μέλλον-
 τος ἀποβλέποντες. (H.) Ἀμφιβολίας δὲ μεταξὺ καὶ διχοστασίας
 10 ἐν τῇ τῶν Λατίνων βουλῇ γενομένης, ἕτε οὐκ ἐθελόντων, οἷς
 ἐξ ἐμπορίας καὶ ναυτικοῦ βίου τὸ πλουτεῖν περιῆν, ἀφεμένους ἐν
 τῇ τῆς εἰρήνης ἀνέσει πωλεῖν τε καὶ ἀγοράζειν, καὶ τῆς οὕτω
 τρυφώσης ἀσχολίας ἐς τὴν κερδαίνουσαν πήραν ὀλοσχερῶς ἐκκε- B
 νοῦν τὸ φιλότιμον, ὄπλοις καὶ μάχαις ἐνδιατρίβειν, ἐξ ὧν τὰ-
 15 ναυτιώτατα τοῖς προειρημένοις ἅπαντα περιέσεσθαι δέος, πενίαν
 δηλαδὴ καὶ ἀδοξίαν καὶ τὸν περὶ τὸ ζῆν κίνδυνον καὶ, εἰ χρῆ τὰ-
 ληθέστερον φάναι, τοῦ Θεοῦ μηνίσαντος ἴσως διὰ τὴν οὕτω προ-
 φανῆ πυρασπόνδησιν καὶ πρὸς τοὺς εὐεργέτας ἀχαριστίαν, τὸν
 τοῦ γένους ὀλεθρον παντελεῖ, ἦκον μετὰ συνεχῆς τινος ἡμέρας
 20 ἐς Εἰρήνην τὴν βασιλίδα πρέσβεις ἐκεῖθεν, πῆ μὲν ἑαυτοὺς μεμ- C
 φόμενοι, πῆ δὲ πλανωμένας καὶ ἀνιδρότους αἰτίας προβαλλόμε-
 νοι καὶ ζητοῦντες ὅπως ποθ' ἑαυτοὺς ἀθωοῦν. τοῦ γὰρ βασι-
 λέως ἀποδημοῦντος, ὡς ἔφημεν, καὶ περὶ Διδυμότειχον διατρί-
 βοντος, ἐς Εἰρήνην τὴν βασιλίδα τὴν τῶν ἐν Βυζαντίῳ δημο-
 25 σίων πραγμάτων διοίκησιν καὶ φροντίδα προενηγέχθαι ξυμπέ-

Byzantiis declarante, luctu sane dignum illud visum est; pugna tamen et bello minime. Verum ubi Latinos moenibus clausos continere se animadverterunt, et intermissa illa Byzantium veniendi assidua perpetuaque consuetudine, tres totos circiter quatuorque dies bellum clam apparare, suumque triremibus et maximis navibus obstruere navale, clausis et ipsi urbis portis, in incertum futuri exitum intenti ac suspensi sedebant. (VIII.) Interim apud Latinos deliberantes controversia et dissensio exstitit. Nimirum quibus ex mercatura nauticisque negotiis opulentia veniebat, ii vendendi emendique cum ea quam pax tribuit licentia, et totum in quaeuosam peram tam amoenae occupationis studium effundendi finem facere, armisque et bello operam dare nolebant; unde metus esset, ne mala consequerentur supra dictis bonis maxime contraria, egestas nempe et dedecus, et salutis discrimen, et ipse, si verius loquendum esset, totius generis interitus; Deo scilicet, ob apertam illam foederis violationem et animum in homines bene meritos ingratum, fortasse irato. Idcirco venere inde post aliquot dies legati ad Irenen imperatricem, qui partim suos culpabant, partim vaga quaedam et minime solida praetexebant, sese utcunque purgare laborantes. Imperatore enim, ut diximus, absente et circa Didymotichum versante, ad Irenen imperatricem publicarum in urbe rerum administratio et cura de-

- A. M. 6856 πτωκεν. (Θ.) Ἐπεὶ οὖν ἐς αὐτὴν ἦκον οἱ πρέσβεις, τάχ' ἂν λάβόντες ἀπήεσαν τὴν συγχώρησιν καὶ ἀνάληψιν καὶ ἀνανέωσιν τοῦ πρὶν φιλικοῦ καθήκοντος, εἰ μὴ καὶ τὰ τῶν νεωτεριζόντων ὄχλων ἐκεῖ προσετίθεισαν ζητήματα. τὰ δὲ ἦσαν, λῦσαι τὴν τοῦ ναυτικοῦ παρασκευὴν Βυζαντίους, καὶ ὅσα τῆς ὁμοίας ἐξήρηται ἀπονοίας. ὣν αὐτήκοος ἢ βασιλεὺς Εἰρήνη γενοῦντι περιμεῖναι ἐκέλευσε, μέχρις ἂν διὰ γραμμάτων δηλώσασα τῷ βασιλεῖ τὰ τῆς ὑποθέσεως, ἐκεῖθεν τὸ κῆρος δέξηται τῶν πραχθησομένων.
- E(I.) Ὅθεν δὴ καὶ ἐκκλησίαν συνέλεξεν ἐς τὴν ὑστεραίαν. καὶ ἐπειδὴ παρήσαν ἅπαντες, ὅσοι τε τῶν συγκλητικῶν καὶ ὅσοι τοῦ Βυζαντίων δήμου συνετώτεροι εἶναι ἐδόκουν, ἐβουλεύετο καὶ τὴν ἐκάστου γνώμην ἐζήτηε μαθεῖν, ὁπότερον βούλοιντο, μάχῃ τὴν τῶν πραγμάτων ἐπιτρέπειν κρίσιν, ἢ θεμένους τὰ ὄπλα τὴν προτέραν ἄγειν εἰρήνην. καὶ ἦν οὐδεὶς, ὃς μὴ σφοδρότερον κατεσπουδασμένην ἔφαινε γνώμης ὁρμὴν ἐς τὸ μάχεσθαι. ἐκ πολλοῦ γὰρ πολλῶν ἕνεκα τοῖς Λατίνοις ἀχθόμενοι, καὶ ζητοῦντες καιρὸν ἀμύνασθαι, καὶ ἕμα οἰόμενοι ῥαδίως ἀφανιεῖν αὐτοὺς καὶ συντρίψαι ὀστράκου δίκην, ἐβῶν ἅπαντες ἀπολεγόμενοι τὰς σπονδὰς, καὶ δύσηχός τις καὶ πολύμορφος ἀκοσμία ῥημάτων ἦν.
- P. 533 β'. Ταῦτα μαθόντες οἱ Λατίνοι, ἐπεὶ διὰ μελέτης εἶχον ἐκ 20
V. 431 πλείστου τὸ πρῶγμα καὶ πρὸς δημόσιον εἶδον ἤδη ἔννευσαν τὴν κακίαν φῶς, παραχορῆμα συνεσκευασμένους ἔδειξαν καὶ προητοιμασμένους σφᾶς αὐτοὺς εἰς ἔργα πολέμου. τριήρεις γὰρ ἐς μάχην εὐθὺς ὀκτώ καὶ μονήρεις παμπόλλους προῦφαινον, ὄπλα τε

lapsa erat. (IX.) Legati, cum ad hanc venissent, impetrata fortasse venia reconciliataque et renovata amicitia, domum rediissent, nisi et multitudinis novarum rerum studiosae postulata adiecissent. Postulabant autem, ut navalem apparatus Byzantii solverent, et alia similis dementiae. Quae cum ipsa per se Irene imperatrix audivisset, legatos iussit exspectare, quoad, ubi per litteras id, de quo agebatur, imperatori significasset, acciperet ab eo responsum, quo ea quae factura esset confirmarentur. (X.) Itaque et concionem postera die convocat; et cum omnes, tum viri senatorii, tum quicumque inter dies Byzantinos intelligentissimi esse videbantur, in unum convenissent, consultat et uniuscuiusque sententiam sciscitatur, utrum illi velint; armorumne iudicio rem permittere, an positis armis pacem ut antea servare. Nullus autem fuit, qui non ad arma promptiorem animi impetum significaret. Latinis quippe multas ob causas iampridem infensi, et ulciscendi occasionem aucupantes; tum simul futurum arbitrati, ut facile eos delerent, ac fictilium instar contererent, clamabant omnes, pacemque repudiabant, sic ut dissona quaedam ac multiplex confusio vocum audiretur.

2. His Latini intellectis, quia rem longo ante praemeditati fuerant, videbantque publicam in lucem manavisse iam mala consilia, repente se instructos praeparatosque ad gerendum bellum ostendunt. Triremes enim octo et moneres quam plurimas in expeditionem educunt, armaque et omnis

καὶ βέλη πάντοια· καὶ μέντοι καὶ τεσσάρων ἐντὸς ἡμερῶν κατα- A. C. 1344
 πλεύσαντες ὄλη δυνάμει κατὰ Βυζαντίων, ὄντων ἀπαρασκευῶν Imp. Io. Can-
 ἔτι, πῦσαν ἐμπιρῶσι τὴν πυρῦλιαν, πάνν τοι σφόδρα μεστὴν B tacuz. 2
 οὔσαν ξύλων παντοίων καὶ οἰκιῶν, ὅσαι τὰς ἐμπορικὰς ὑποδέ-
 5 χονται χρείας. ἐμπιρῶσι δὲ καὶ τῶν Βυζαντίων νεῶν ὅσαι κα-
 τιοῦσαι νεωστὶ μετὰ τὰς ἐμπορίας ἔτυχον ἔτι ἐπ' ἀγκυρῶν σα-
 λεύουσαι καὶ ὅσαι ἐς γῆν εἰλκυσμέναι ἦσαν· καὶ πρό γε τούτων
 ὅσαι τῶν τριήρων κελεύσει τοῦ βασιλέως ἄρτι ἐναυπηγοῦντο.
 κατεσκευάζοντο μὲν γάρ· οὐπω δ' εἰς θάλασσαν ἐφθησαν κα- C
 10 θελκυσθεῖσαι. (B.) Πέντε δὲ τῶν μεγίστων οὔσῶν, ὅσαι καιναὶ
 συγκατασκευάζονται, αἱ μὲν τρεῖς σὺν ἑτέραις μονήρεσιν οὐκ
 ὀλίγαις, ἐπεὶ ἀπηρτισμέναι ἐς τὸ ἀνευδεές ἔτυχον οὔσαι, νύκτωρ
 καθελκυσθεῖσαι πρὸς τῶν ναυάρχων διὰ τὴν τοῦ πολεμίου πυρὸς
 ἔννοιαν ἀνήχθησαν περὶ τὰς τοῦ ποταμοῦ ἐκβολὰς, ἔνθα καὶ
 15 τοῦ πορθμοῦ τὸ πέρας ἐστίν. ἐκεῖ γὰρ ἐξ ἀντιπεριστάσεως τῶν
 δύο περάτων τοῦ τε ποταμοῦ καὶ τοῦ θαλαττίου κόλπου πολλῆ D
 συσσωρευομένη ψάμμος τε καὶ ἴλὺς ἐκατέρωθεν καὶ ἀποθινοῦσα
 τὸ στόμα, καὶ μόλις στενὴν τινα καὶ δυσέμβολον ἀφιεῖσα διέ-
 χριαν βάρους, ὅσην δὴ καταδρόμων ὁ ποταμὸς ἐξ ἀνάγκης ῥήγνυ-
 20 σιν, ἐκατέρωθεν τὸ πᾶν εὖρος ἄβατον οὐ μόνον μεγάλας κατα-
 λείπει τριήρεσιν, ἀλλὰ καὶ ὅσα δίκροτ' ἂν εἴη καὶ κενὰ τῶν
 πλοίων, διὰ τὴν τοῦ ἐπιπολάζοντος ὕδατος βραχύτητα, καὶ
 ταῦτα δυσπόρευτον οἶμαι ἂν τὴν δίοδον ἔχοι ὡς τὰ πολλά. αἱ δ' E
 ἕτεραι δύο μετὰ καὶ τῶν ἐγκαινιζομένων ἐκ παλαιότητος ἐπὶ τὸ

9. οὐπω Boiv. pro οὔτω.

generis tela expediunt. Et quidem intra dies quatuor totis viribus Byzantios etiamnum imparatos classe adorti totam incendunt maritimam oram, omni lignorum genere et aedificiis refertissimam, iis scilicet, quae capiendis mercatorum rebus idonea sunt. Incendunt item ex Byzantinis navibus eas omnes, quae recens advectae erant, et cum onere adhuc in ancoris stabant fluctuantes; tum illas etiam, quae in terram tractae fuerant, et ante has, quotquot triremes iussu imperatoris tum aedificabantur. Nam tum quidem construebantur, nondum autem tractae erant in mare. (II.) At ex quinque maximis, quot novae erant aedificatae, tres cum aliis moneribus non paucis, quod ita instructae essent, ut nihil deesset, noctu a navarchis propter hostilis ignis suspicionem tractae in mare, ad os fluvii deductae sunt, ubi et fretum desinit. Illic enim geminorum ostiorum concursu, fluvii et marini sinus, magna arenae et limi utrinque accumulata vis ostia obstruit, ac vix angustum quendam et penetratu difficilem aditum relinquit; quantum nempe currens fluvius sibi ipse necessario rumpit. Tota vero utrinque latitudo non modo magnis triremibus impervia remanet, sed et biremes quaecunque, et vacua etiam navigia, propter aquae supernatantis paucitatem illac (ut opinor) difficulter plerumque transierint. Reliquas vero duas, et eas, quae vetustate laborantes novabantur in melius, hostilis flamma

- A. M. 6856 βέλτιον πολεμίον πυρός ἔργον ὁμοῦ τοῖς φλεγομένοις ἅπασιν
 Ind. 1 ἐκείνη γεγένηται τῇ ἡμέρᾳ. (Γ.) Μηδὲν δ' οὖν οἱ πολέμοιοι μελ-
 P. 534 λήσαντες, ἐπεὶ γε ἀδείας ἀπάσης, ὁπόσης ἐβούλοντο, σφόδρα
 ἀπέλαυον, ἀπονητὶ διαβάντες ἐμπιπρῶσι καὶ τὴν πέραν ἅπασαν
 ὁμοίως παράλιον. πνεῦμα δὲ κατὰ τύχην ἀπ' ἄρκτου ρεῦσαν
 σφοδρότερον πολλοῦ μὲν καὶ ταχέος ἐνέπλησε τὴν τῶν Βυζαν-
 τίων πόλιν καπνοῦ, πλείονος δὲ τὴν καρδίαν τῆς λύπης, ὅσην
 αἰσχύνης θ' ὁμοῦ καὶ ζημίας προόσχουσιν αὐλακες. καὶ ἦν ἰδεῖν
 αὐθημερὸν τὸν ἔξω πάντα κόσμον τῆς πόλεως ἐν βραχεῖ μαραινό-
 B μινόν τε καὶ δάκρυα προκαλούμενον συνετῶν ὀφθαλμῶν. (Δ.) Οὐδὲ
 μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χαρακώματα πλείστα καὶ σανίδας παντοίας
 V. 432 προετοιμασάμενοι πόρρωθεν, ἐν τούτῳ τοῦ χρόνου τὰ τεῖχη τῶν
 προτέρων παρεκβαλόντες ὄρων, πολλοῦ τινος ἰδράξαντο τόπον
 πρὸς τῶν μετεωροτέρων· ὃν δὴ στύλοις πυκνοῖς καὶ πολυπλόκοις
 διασταυρώσαντές τε καὶ παρεκτείναντες ἐς τρίγωνον σχῆμα, καὶ 15
 ἐπ' αὐτοῖς σανίδας ἐλάσαντές τε καὶ προσηλώσαντες δίκην ἐπάλ-
 C ξεων καὶ αἰθερίων περιπάτων, εἶτα σπουδῇ καὶ πολυχειρίᾳ πᾶ-
 σαν τὴν κύκλῳ περιταφρεύουσι χώραν, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖ-
 κες, ὅλας νύκτας ἀύπνους διατελοῦντες καὶ μηδὲν τῶν ἡμερῶν
 διαφερούσας δεικνύντες ἐς τὴν κατεσπουδασμένην ἐργασίαν ἐκει- 20
 νην. (Ε.) Ἐν τούτῳ συχναὶ προσβολαὶ κατὰ τῶν πυλῶν τῆς πό-
 λεως ἐγίνοντο, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν εἰρημένων νεῶν, ὅς, ὡς
 εἰρήκειμεν, οἱ ναύαρχοι καθελκύσαντες εἰς ἀσφάλειαν ἡγαγόν τε
 D καὶ φρουρὰν περὶ αὐτὰς ἔστησαν. ἀμυνομένων δ' εὐρώστως τῶν
 2. μελλήσαντες Boiv. pro μελήσαντ. 22. ὅς, ὡς εἰρήκ. Boiv. pro
 ὅς εἰρήκ.

absumpsit illa die cum caeteris omnibus, quae cremata sunt. (III.) Nihil itaque hostes cunctati, quando omni fruebantur et quantacunque volebant licentia, nullo labore transvehuntur, et totam quoque oppositam oram incendunt. Ac tunc forte violentior ab Arcto ingruens ventus cum urbem multo et rapido fumo, tum maiori dolore civium corda implevit; quantus videlicet is est, quem dedecus simul et damnum pariunt. Et videre erat una die exteriorem omnem urbis ornatum statim deletum, ita ut hominum saniorum oculis lacrymae cierentur. (IV.) Nec vero illi hoc solum; sed et palis quamplurimis et omnis generis asserribus longo ante provisus nunc demum ultra pristinos limites moenia promovent, et multum spatii per editiora occupant; eumque locum crebris et multiplicibus palis obvallant, ac triangularem in formam extendunt; tum superne tabulas impingunt, ac propugnaculorum et aëriarum ambulationum instar affigunt. Summa deinde diligentia et multa manu totum circumquaque territorium fossa cingunt, viri simul et foeminae, totis noctibus vigilantes; atque, ut opus accelerent, nullum noctis ac diei discrimen statuunt. (V.) Crebris interim oppugnationibus sollicitatae Byzantii portae, et praesertim illae naves, quas a navarchis subductas atque in tutum receptas et praesidio munitas diximus. Sed Byzan-

Βυζαντίων, ἔξεκρούοντο πανταχόθεν καὶ ἀπήεσαν τραύματα A. C. 1348
 πλείστα λαβόντες· πλὴν ὅτι θαλαττοκρατήσαντες, ὡς ἐβούλοντο Imp. Io. Can-
 τε καὶ πάσαι ἐμχανῶντο, οὐ μόνον πάσας ἐχειροῦντο τὰς ἐξ tacuz. 2

Ἑλλησπόντου καταίρειν ἐς Βυζάντιον ἐπειγομένης φορηγούς νῆας,
 5 ἀλλὰ καὶ ὅσαι τὴν σιτοπομπίαν ἐκόμιζον ἐκ τοῦ Εὐξείνου, πάσας
 ἐπίσης εἶργον τοῦ εἰσπλου καὶ ἐξηνδραποδίζοντο· ὡς ἐντεῦθεν
 σπάνιν ἐγγενέσθαι τῇ πόλει σίτου καὶ τῶν ἄλλως ἐχόντων ἐπι- E
 τηδείων. (ς.) Ἡ δὲ βασιλις Εἰρήνη, τοῦ πράγματος αἰφνιδίου
 συμπεπτωκός αὐτῇ καὶ τῶν προσόδων ἀποκεκλεισμένων παν-
 10 ταχόθεν, στρατιώτας μὲν ὀλίγους ἐκ τῶν παρατυχόντων δοῦσα
 τῷ εἰσῷ Μανουῆλ, ἐπιτρόπῳ τηρικαυτῷ γε ὄντι τῶν Βυζαντίων,
 περιεῖναι τὴν πόλιν ἐκέλευε καὶ παραθαυρόνειν ὡς ἔξεστι τὸν
 ὄχλον εἰς ἄμυναν· πειρᾶσθαι δὲ διαπεραιούμενον καὶ κατὰ τῆς F
 τῶν πολεμίων πόλεως, ἀπροσδοκῆτους καὶ αἰφνιδίους ποιούμε-
 15 νον τὰς ἐφόδους. ὃ δὴ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ποιῶν ἐκεῖνος
 ἔκαεν ὅσα τείχους ἐκτὸς ἦσαν αὐτοῖς προαύλια καὶ οἰκήματα πρὸς
 καταγωγὴν τῶν ἐξ ἐμπορίας. αὕτη δὲ συχνὰ τῶν Βυζαντίων τοὺς
 προέχοντας μεταπεμπομένη λόγους ὁμοῦ καὶ χρησταῖς ἐλπίσιν
 εὐθυμοτέρους καθίστα, καὶ ἐβεβαίον τὸ πρόθυμον σφῶν, καὶ
 20 ῥάους τὴν ψυχὴν ἐργάζετο πρὸς τὸν πόλεμον. (Ζ.) Ἦδη δὲ P. 535
 καὶ βασιλέως ἔξωθεν ᾤεσαν στρατιῶται σποράδες ἄλλοι ἄλλοθεν
 ἐς Βυζάντιον καὶ λόγοι παραμυθούμενοι Βυζαντίους καὶ παρα-
 κλυόμενοι, μὴ πεπτωκὸς ὅλως κτήσασθαι φρόνημα πρὸς τὴν
 ἀπροσδοκῆτως ἐπενεχθεῖσαν ταυτηνὴ συμφορὰν· μηδὲ γὰρ ἀνέξε-

tiis fortiter propugnantibus, undique illi repellebantur, multisque vulneribus acceptis recedebant. Verum iidem maris imperio potiti, ita ut volebant et ut pridem machinati fuerant, non modo universas comprehendebant onerarias naves, quae ab Hellesponto Byzantium advenire festinarent; sed et quaecunque ex Ponto Euxino frumentum adveherent, eas pariter omnes portus accessu arcebant diripiebantque; factumque inde, ut frumenti et aliarum rerum necessariorum inopia in urbe existeret. (VI.) Imperatrix autem Irene, cui istud negotium repentinum acciderat, cum ex omni parte commeatus essent interclusi, paucis militibus, qui forte aderant, Manuelli filio urbi tum praefecto traditis, iubet Byzantium circumire, et ad hostem propulsandum animos quantum fieri poterit multitudini addere: tum etiam freto traiecto periculum facere et hostium urbem improvise ac repente adoriri; quod ille diu noctuque agitans omnia incendit, quae illi extra murum suburbia et aedificia habebant, receptandis mercibus destinata. Ipsa vero Byzantium primores arcessit, verbis et bona spe recreat animos eorum, et alacriores ad bellum suscipiendum reddit. (VII.) Iam autem et foris alii aliunde sparsim milites Byzantium ab imperatore missi veniebant; necnon ii nuntii, qui Byzantios solarentur, hortarenturque, ne propter improvisam illam cladem sibi illatam animis prorsus conciderent: nec enim fieri

- A. M. 6856 σθαι τὸν τῆς δίκης ἔφορον ὀφθαλμὸν ἐς τέλος καθενδῆσαι, καὶ
 Ind. 1 τοσαύτην σιγῇ παρελθεῖν ἀδικίαν. καὶ ταῦτα μὲν τῆδέ πη ἔσχε·
 καὶ τὸ θέρους ἐν τούτοις ἐτελεύτα.
- B
 A. M. 6857 γ'. Φθινοπώρου δ' ἀρχομένου, ἐπεὶ μὴ κατὰ τὰς ἐλπίδας
 Ind. 2 ἐχώρει Λατίνοις τὸ πρᾶγμα· ἐνόμιζον γὰρ, μηδ' εἰς ὕλην πεντε-5
 V. 433 καίδεκα ἡμερῶν ἀρκέσειν τοὺς Βυζαντίους περίοδον, γενομένους
 τειχῆρεις καὶ τῶν ἕξωθεν εἰωθότων ἐπιτηδείων παρακομίζεσθαι
 ἀποκεκλεισμένους, ἀλλὰ ἀπογνώσειν αὐτῖκα μάλα, καὶ πρώτους
 δεήσεσθαι σπονδῶν, καὶ ἀνακαλέσασθαι σφᾶς ἐς τὴν πρὶν φι-
 C λλαν· ἐπεὶ οὖν αὐτούς τε ἐώρων οὐκ ἐπιστρεφομένους καὶ αὖ 10
 τὴν βασιλίδα Εἰρήνην τοῖς Βυζαντίοις ὁμόφρονα γινομένην κατ'
 ἐκείνων τελέως, καὶ ὀπλίτας συνιστῶσαν, καὶ ἀμυντήρια περὶ
 τοὺς πύργους ἰστυῶσαν, ἕς τε τὰς πετροβόλους μηχανὰς ὅλη
 σπουδῇ διανισταμένην, ὅσαι βύρση πέμπουσι λίθων ἑγγύς τε καὶ
 πόρρω, δι' ὧν οἱ τε σφῶν πολέμιοι συνετρίβοντο οἴκοι καὶ ὅσαι 15
 τῶν μεγίστων ὀγκάδων προτειχίσματος δίκην σφίσι προὑβέβληντο,
 D ἐς τὴναντία τῶν λογισμῶν τὰς αὐλακὰς ἔτεμνον ἤδη, χρόνιον
 ἔσεσθαι τὸν πόλεμον οἴηθέντες. διὸ καὶ πρεσβείας πέμπουσι παν-
 ταχῆ, συμμαχίαν αἰτοῦντες, ὅθεν φιλία σφίσι προσεδοκᾶτο καὶ
 ὁμοφροσύνη πρὸς τοῦργον. (B.) Ὁ γε μὴν τῶν Βυζαντίων κύ-20
 κλος καὶ ὁ τοῦ τείχους περίβολος, μέγιστος ὢν καὶ μεγίστης δεύ-
 E μενος φυλακῆς, ἀνάλογον οὐκ εἶχε στρατόν. ὁμως πολλῆς γενομέ-
 νης ἕξ ἀπάντων προθυμίας, ὅπλα πάντα πρὸς ἀγορὰν ἐξεφέροντο
 καὶ ἵπποι πάντες. τέκτονές τε αὖ καὶ σκυτοτόμοι καὶ χαλκεῖς καὶ

posse, ut vindex Iustitiae oculus perpetuo dormire ac tantam silentio prae-
 terire iniuriam sustineret. Et haec quidem ita ferme se habuerunt; et aes-
 tas in his consumpta est.

3. Ineunte autumnno Latini quia ipsis ex sententia non succedebat (spe-
 raverant quippe, ne ad quindecimum quidem diem duraturos esse Byzan-
 tios, moenibus clausos et foris importari solitis com meatibus interclusos;
 sed desperaturos statim, primosque ut pax fieret et ut in concordiam re-
 diretur rogatuos), postquam istos viderunt incepto haud desistere, et ad-
 versus se Irenen imperatricem cum Byzantiis omnino conspirare, et milites
 cogere, et tela ad propulsandum hostem circa turres disponere, et omni stu-
 dio apparandis machinis incumbere, quae sive cominus sive eminus saxo-
 rum gravia pondera torquerent, quibus et domi hostes et maximae naves,
 quas illi propugnaculorum instar sibi obtendissent, contererentur; diver-
 sam plane consiliorum viam inire coeperunt, diuturnum fore bellum illud
 arbitrati. Itaque et legatos illuc mittunt, undecunque amicitia et societas
 ad navandum opus speraretur. (II.) At Byzantiis, cum urbis circuitus mu-
 riq̄ue ambitus maximus foret, et maximo praesidio indigeret, non erat ea
 militum frequentia, quae loci capacitatem aequaret. Tamen adeo ingens
 erat omnium ardor, arma universa, equi omnes traducebantur in forum.

χαλκοτύποι πάντες ἐν ὄπλοις ἦσαν. ἔω λέγειν χυτράς καὶ σκαπα- A. C. 1348
 νέας, ὅσοι μισθοῦ στρατεύεσθαι τέως ἀρξάμενοι κόπης ἤπτοντο Imp. Io. Can-
 ἤδη καὶ θαλάττης ἐπειρῶντο. ἀλλὰ καὶ δοῦλοι πρὸς τῶν δεσπο- tacuz. 2
 τῶν ὠπλιζοντό τε καὶ τὴν δεξιὰν εἰς τόξων καὶ βελῶν ἐρῶνθμί- P. 536
 5 ζοντο χρεῖαν, τῆς ἀπροσδοκῆτου περιστάσεως πάντας εἰς μίαν
 συνελαννούσης προθυμίαν. (Γ.) Οἱ δὲ Λατῖνοι μετεπέμψαντο
 μὲν ἐκ Χίου τριήρη μίαν καὶ ὀπλίτας συγγούς. ἤγον δ' αὐτοῖς καὶ
 ὅσαι κατ' ἐμπορίαν ἐκδημοὶ τούτοις τῶν μεγίστων ἦσαν ὀγκάδες.
 καὶ ἦν εὐοπλότατος ὄχλος σφίσι πολὺς ἤδη καὶ ἄφθονα τὰ ἐπι-
 10 τήδεια, καὶ πολέμον φάναι λαμπρὸν ἐργαστήριον ἢ τούτων ἐδό-
 κει πόλις· ὥστε θαρσύναντες ἤδη μὴ μόνον τοὺς ἔξωθεν ἐκ με- B
 τεώρου βάλλειν ἐπιχειροῦντας σφῶς ἀποκρούεσθαι εὐχερῶς, ἀλλὰ
 καὶ κατὰ θάλατταν, δύο μὲν τῶν μεγίστων ὀγκάδων ἀπολεξάμε-
 νοι, πετροβόλα καὶ αὐτοὶ σφισιν ἐπέστησαν μηχανήματα, δι'
 15 ὧν ἔβαλλον τὰς ἡμετέρας πετροβόλους μηχανάς· ἐς δὲ τὴν τού-
 των μείζω καὶ τρίτην, κεραίαις καὶ δοκοῦς μεγάλους, τοὺς μὲν
 ὀρθίους, τοὺς δ' ἐγκαρσίους καὶ ἀγχωμάλους, ἀπὸ μέσης τῆς
 νεῶς ἐς τὴν πρῶραν καταθέμενοι, πρὸς τὸ ὑψηλότερον προϊούσας C
 ὀμαλῶς αἰεὶ καὶ τὸ πλεόν ἐχούσας μετέωρον μέχρι πολλοῦ τοῦ
 20 ἀέρος, ὥστε καὶ ὑπὲρ τὰ τεῖχη τῶν Βυζαντίων ἐπαίρεσθαι, σα-
 νίσι τε πικναῖς περισφίγγαντες καὶ κύκλω πολὺν τὸν τῶν μεγί-
 στων ἀσπίδων φραγμὸν περιθέμενοι, καὶ πολλοὺς ὀπόσοι τῶν
 μάλιστα ἐπιλεκτῶν ὀπλιτῶν ἦσαν ἐμβαλόντες, ταύτην ὁμοῦ ταῖς V. 434
 παρασπιζούσαις ἐννέα τριήρεσιν τῷ τείχει προσήγαγον, πῦρ καὶ D

Omnes item fabri, sutores, aeris flatores malleatoresque in armis erant; ut figulos taceam et fossores, qui tunc merere cum coepissent, iam et remos tractabant, et maris periculum faciebant. Sed et servi a dominis armabantur, et eorum manus arcuum sagittarumque usum docebantur. Quippe improvisa temporum conditio omnes pariter ad conspirandum compellebat. (III.) Latini ex altera parte triremem unam Chio arcessiverant, ac numerosam militum manum. Advenerant etiam maximae eorum naves onerariae, quaecunque ad mercaturam profectae fuerant, erantque ipsis magnae iam et instructissimae copiae; denique affluebant rebus necessariis; ut eorum urbs splendida quaedam belli officina esse videretur. Animis itaque aucti non modo eos facile repellebant, qui foris ac superiori de loco ipsos telis incesserant; sed et mari, selectis duabus maximis onerariis, missilia ipsi quoque tormenta cum imposuissent, ballistas nostras lapidibus appetebant: in tertia autem, quae duabus illis maior erat, antennae et magnae traves, aliae erectae, aliae transversae et aequales, a media navi ad proram dispositae, sensim attollebantur, et maxima sui parte sublimes medio in aëre pendebant; ita ut supra Byzantinos muros eveherentur. Has tabulis crebris undique circumplectuntur, et densam clypeorum sepem in orbem praetendunt: tum plurimis lectissimisque militibus intronmissis, navim cum novem subsidiariis triremibus muro admovent, ignem et cuiuscunque generis

A. M. 6857 *ἕξις* πάντα, ὅσα τε ἀγέμαχα καὶ ὅσα τῶν ἐκηβόλων, καὶ
 Ind, 2 πάντα φάναι σκευή θανάτου μεθ' ἑαυτῶν ἄγοντες. (Δ.) Τῆς
 οὖν προσβολῆς γενομένης μάλα βαρείας καὶ δόξαν ἐχούσης ἀναν-
 ταγώνιστον, εὐρώστως ὁμως ἡμόνοντο οἱ Βυζάντιοι ἐκ τε τῶν
 ἔνδον τειχῶν καὶ τῶν ὑψηλοτέρων οἰκιῶν· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, 5
 ἔσωθεν τε καὶ ἔξωθεν, καὶ ἐκ τῶν ἐπάλλξεων αὐτῶν, ἐφ' ὧν οἱ
 Ετε ἴστοι καὶ αἱ κλίμακες τῶν Λατίνων ἀπηώρητο· ὡς γίνεσθαι
 τὴν μάχην ἠρωϊκὴν τινα, κατὰ στόμα καὶ ἐκ χειρῶν ἀπάσης ἀφει-
 δοῦσαν ζωῆς. καὶ ἦν ἰδεῖν νιφάδεσσι μὲν χειμερῖησιν ζοικὸς τῶν
 τε χερμαδιῶν λίθων τὸ πλήθος καὶ τῶν βελῶν φερομένων κατὰ 10
 τῆς Λατινικῆς ἐκείνης φάλαγγος, συχνοὺς δ' ἐπὶ συχνοῖς πίπτον-
 τας, καὶ ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἀμοιβαδὸν ἀγομένους καὶ φερομένους
 συχνὰ, ἀντὶ μὲν ζώντων νεκροὺς, ἀντὶ δὲ νεκρῶν ζώντας· τὰς
 F δ' ἀσπίδας ἐκείνας καὶ τοὺς θυρεοὺς ἀρασομένους τε καὶ συν-
 τριβομένους ὑπὸ Βυζαντίων συχνὰ, καθάπερ σκευή κεραμείως. 15
 καὶ ὁ μὲν τῶν ἱσταμένων ἔτι Λατίνων, ὅθεν δῆποθεν τὸν πε-
 σόντα δραξάμενος καὶ μικρὸν ἀφελκύσας, εὐθὺς καὶ αὐτὸς πε-
 σὼν ἐδεῖτο τοῦ ἀφελκύνοντος· ὁ δ' ἤδη μέλλων ἐλκύνει ἐπὶ τοῦ
 καταστρώματος κατεβόηοντο, καὶ προηῆς ἐφ' ὃν εἶλκεν ἐπι-
 πτεν· ὁ δ' ἀνθιστάμενος βραχύν τινα χρόνον ἐπετύγχανε μὲν 20
 οὐδενὸς ὧν ἐφίετο καὶ ἐφ' ἅπερ ἔσπευδεν· ἐλείπετο δ' οὐδενὸς
 P. 537 τῶν, ὅσα ῥῆστον ἐπάγουσιν ἄδην. καὶ ἦν ὁ ἀγὼν πολυειδῆς καὶ
 πολύμορφος, καὶ πολλή τις ἐκατέρωθεν ἡ φιλοτιμία καὶ τὸ εὐ-
 τολμον, οὐχ ὅστις περιωθεῖη, ἀλλ' ὅστις ὑπὲρ τοῦ καλοῦ θα-

2. ἄγοντες em. Boiv. pro ἄγοντας.

tela, alia cominus alia eminus ferientia, et omnia fere mortis instrumenta
 secum portantes. (IV.) Quamvis porro primus impetus acerrimus fuerit,
 ut nec sustineri posse videretur, strenue tamen propulsavere Byzantii, tum
 ex interiori muro, tum ex altioribus aedificiis; uno verbo intrinsecus, ex-
 trinsecus, ex ipsis murorum pinnis, quibus mali scilicet Latinae superne
 impendebant; adeo ut heroica quaedam pugna existeret, cum utrinque in
 os, consertis manibus, et neglecta prorsus salutis cura pugnaretur. Ac vi-
 dere erat nivibus hibernis parem lapidum telorumque vim ruere in illud La-
 tinorum agmen effusam, et crebros in se invicem cadere, et ex aliis alios
 vicissim ferri agique identidem pro vivis mortuos, ac pro mortuis vivos:
 clypeos autem et longiora scuta subinde confringi conterique a Byzantiis,
 tanquam figuli vasa. Quicumque a Latinis adhuc stabant, eorum alius, post-
 quam lapsum alicunde socium arripuerat, et paululum de medio traxerat,
 statim et ipse delapsus eo egebat, a quo traheretur; alius iamiam tracturus
 tabulato affligebatur, pronusque in eum, quem trahere pararet, corruebat:
 alius denique, cum restitisset paulisper, nihil quod cuperet, quodve obtinere
 festinaret, assequebatur; nihil quod praesentem mortem offerret, effugiebat:
 eratque illius pugnae varia ac multiplex forma: magna utrinque contentione,
 magno animo certabatur; non utri salvi evaderent, sed utri pro laude oc-

νεῖται, πλείστους καταβαλὼν πολεμίους. (E.) Ἐπεὶ δὲ τῆς ἡμέ- A. C. 1348
 ρας κλινοῦσης ἤδη, καὶ τῶν πολεμίων ἀπεγνωκότων, διὰ τὸ ἐπι- Imp. Io. Can-
 λελοιπέναι τοὺς τε κατ' ἐκλογὴν ἐκείνους ὀπλίτας σχεδὸν ἅπαντας tacuz. 2
 αὐτοῖς βέλεσι καὶ αὐταῖς ἀσπίσι καὶ ὅσα προτειχίσματα ἦσαν
 5 αὐτοῖς καὶ φραγμοὶ, καὶ δεισάντων, μὴ καὶ εἰσπηδήσαντες οἱ B
 Βυζάντιοι καὶ αὐτὴν μὲν αὐτανδρον ἔλωσι τὴν ὀλκάδα, τῶν δ'
 ἐν ταῖς τριήρεσι τραυματίας τοὺς πλείστους ἐργάσονται, τὰ τε
 πρυμνήσια εἴλκυσαν καὶ τὰς τριήρεις εἰς συμμαχίαν τῆς ἀπα-
 γωγῆς συγκαλέσαντες, σφόδρα ἠττημένοι καὶ δεδακρυμένοι ἀπήε-
 10 σαν μὲν, ἡκιστὰ γε μὴν τῷ οἰκίῳ προσέσχον ἐκ τοῦ εὐθέος λι-
 μένι· ἀλλὰ μέχρις ἡλίου δύντος πελάγιοι, τὰς οἰκείας ἀνακω- C
 χεύσαντες νυῆς, τοὺς οἰκίους συνέστελλον νεκροὺς καὶ τραυ-
 ματίας ἀνελάμβανόν τε καὶ ἐθεράπευον. ἔσπερας δ', ὅτ' οὐκέτι
 ῥάδιον ἦν τοῖς ἐντὸς φρουρίου παραχορῆμα τὴν τῶν οἰκείων αἰ-
 15 σθέσθαι φθορὰν, καὶ θόρυβόν σφισι γενέσθαι τινα, καὶ κραυ-
 γὴν μανιώδη παρεισπεσοῦσαν εἰς τὸ φρούριον ταρᾶσαι καὶ δει-
 λίαν ταῖς ψυχαῖς τῶν λειπομένων ἀνδρῶν ἐμποῖησαι, ἔξω τῶν οἰ-
 κείων ὄρων κατήχθησαν· καὶ θάψαντες ἐκεῖ τοὺς νεκροὺς ἡσυχῆ D
 τῷ οἰκίῳ προσέσχον ἤδη λιμένι, δειλία τε πολλῇ τὰς ψυχὰς τοῦ
 20 λοιποῦ γινόμενοι δέσμοι καὶ πάνυ τοι σφόδρα δι' ἐφέσεως μάλα
 μακρᾶς τὴν τῆς μάχης ἀπαλλαγὴν τιθέμενοί τε ἅμα καὶ προσδο-
 κῶντες. (ς'.) Ἀλλ' ὀψὲ τὰς ἐλπίδας ἀπάτην οὖσας μεμαθηκό-
 τες ἔπεμπον μὲν πρεσβείαν ὑπὲρ εἰρήνης ἐς βασιλεία, συνῆγον
 δ' οὖν καὶ συμμαχοὺς ὀπλίτας ἐκ τε τῶν οἰκείων καὶ τῶν ὄθεν
 25 δῆποτε φίλων καὶ συγγενῶν· καὶ ἀποτυγχάνοντες τῆς εἰρήνης

18. κατήχθησαν em. Boiv. pro κατήχθησαν.

cumberent, pluribus ante hostibus prostratis. (V.) Die iam inclinato hos-
 tes spe deiecti, quod lectissimos illos milites una cum telis, clypeis, pro-
 pugnaculis, et omnibus munitioibus, quibus protecti fuerant, amisissent;
 cum et metus esset, ne Byzantii, facta irruptione, navim onerariam ipsis
 cum hominibus comprehenderent, ac eorum, qui in triremibus erant, pleros-
 que vulnerarent; funes convellunt, et convocatis triremibus, quae sibi ad
 navim abducendam subsidio sint, fracti admodum et lacrymabundi abeunt.
 Non tamen ad suum statim portum appellunt: sed usque donec sol occidat
 in alto commorati, iactis ancoris, mortuos colligunt, et receptos vulnera-
 tos curant. Vespere, cum eos, qui in castello essent, suorum cladem statim
 persentire, tumultumque inde oriri, furiosumve ullum clamorem in castel-
 lum penetrare, ac relictorum ibi hominum animis perturbationem metumque
 afferre, vix iam facile erat, extra fines suos deferuntur, ac mortuos sepe-
 liunt. Demum animis timore gravi oppressis, ad portum suum applicant,
 ab armis discedi vehementissime cupientes, discessumque iri sperantes.
 (VI.) Tandem ubi spes suas deceptas vident, legatos ad imperatorem mit-
 tunt, qui de pace agant; iidemque nihilominus auxiliares copias cogunt,
 tum ab suis, tum undecunque ab amicis et cognatis. Pace non impetrata,

- A. M. 6857
Ind. 2 εἰς χρονιώτερον ἤδη παρεσκευάζοντο πόλεμον, χρήματά τε ἀπαριθμούμενοι καὶ συνεισφέροντες· οὐδὲ λόγους ὅμως συνήθους ὀφρῶς ἀφιέναι ἡμέλων μεστούς.
- P. 538
V. 435 δ'. Ἄρτι δὲ τοῦ φθινοπώρου μεσοῦντος ἀφικνεῖται καὶ βασιλεὺς ἐς Βυζάντιον, στρατὸν τε ἐπαγόμενος ἠπειρώτην καὶ 5
ἀμὰ ναυπηγήσιμα ξύλα παρ᾿αγγέλλων, τὰ μὲν ἕξ ὄρους ἤδη τμηθέντα, τὰ δ' ἔτι τεμνόμενα, φέρειν· καὶ ἠθροίζετο ναυπηγῶν καὶ τεκτόνων πλῆθος ἅπαν ἐς τὸ περὶ τὸν τοῦ Βυζαντίου ἱππόδρομον νεώριον. ὅπῃ γὰρ ἔγνωσαν κακῶς βουλευσάμενοι Βυζάντιοι περὶ τὴν ἕξω τειχῶν σύσκευὴν τῶν νεῶν· καὶ ἡ τοῦ φθάνου 10
σαντος πάθους ἀπειλὴ συνετωτέρους ἐπεποιήκει πρὸς τὴν τῶν δρωμένων ἐξῆς ἐπανόρθωσιν. (B.) Τῇ δ' ὕστεραία τοὺς Βυζαντίους ἐς ἐκκλησίαν καλέσας ἀνεμίμησεν, ὅτι „τῶν ἐνεστῶτων δεινῶν τούτων ὑμεῖς πάντως ὑμῖν αὐτοῖς αἴτιοι, καὶ οὐκ ἄλλος τῶν πάντων οὐδεὶς. μέμνησθε γὰρ, ὅπως τὸν πέρουσι χρόνον 15
ἐνταυθοῖ συνεληλυθότες ἐπηγγείλασθε πάντες, χρήματά τε καὶ ὄπλα συνεισενεγκεῖν οἴκοθεν, διὰ τὴν τῶν βασιλικῶν προταναίων σπάνιν, πρὸς κατασκευὴν καὶ σύστασιν ναυτικῆς δυνάμεως· ἵνα τε τοῖς μὲν φίλοις ὤμεν ποθεινοί, τοῖς δ' ἐχθροῖς φοβεροί· ἔπειτ' οἴκαδε πᾶσιν ἀναχωρήσασιν οὐκ ἐμέλησεν οὐδενὶ περὶ οὐδενὸς 20
ᾧ ἐπηγγείλασθε δρᾶν ἐπὶ τῷ σφῶν αὐτῶν ὠφελίμῳ· ἀλλ' αὐραὶ τινες τοὺς ὑμετέρους λόγους ἀέρος κόλποις ἀδήλοισ ἐξαπίνης διεμερίσαντο. νῦν οὖν πρὸ ὀφθαλμῶν κείμενα βλέποντες ἂν 25
D προὔξενῃσεν ἡμῖν ἢ τότε ἄμελεια σκέψασθε, τί δεῖ δρᾶν, ἐπὶ

bellum diuturnius apparant; pecunias dinumerant et contribuunt: neque interim vocibus parcunt solitae arrogantiae plenis.

4. Medio statim autumno Byzantium adveniens imperator terrestres copias secum adducit: simul navalia ligna conveyi iubet, quae in monte partim iam erant caesa, partim adhuc caedebantur: convenitque omnis fabrorum et operariorum turba in illud navale, quod est apud Byzantinum Hippodromum. Sero enim tandem intellexerant Byzantii, fecisse se imprudenter, cum extra muros naves fabricandas censuissent; et acceptae cladis terrore ad errata corrigenda cautiores in futurum evaserant. (II.) Postera die, convocatis ad concionem Byzantiis, „Praesentium,“ inquit, „malorum ipsimet prorsus vobis auctores exstitistis, non alius quisquam ex omnibus. Meministis enim, quid anno superiore, hoc eodem loco congregati, promiseritis; nempe ad apparandam constituendamque classem pecuniam vos et arma, propter principalis aerarii penuriam, de domo quemque contributuros, ut et amicis cari et hostibus metuendi essemus. Deinde domum omnes cum abiissetis, nemini vestrum curae fuit, quidquam facere earum rerum, quas propriae utilitatis causa facturos vos promississetis: sed verba vestra in ignotos aëris tractus aurae statim distulerunt. At nunc, cum ob oculos posita intuemini ea, quae illorum temporum negligentia nobis invexit, in

ξυροῦ λοιπὸν τῶν κακῶν ἱσταμένων καὶ ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν αἰω- A. C. 1348
 ρομένων ἐς τὸ βίαιόν τε καὶ ἄφυκτον. ὁρᾶτε γὰρ, ὡς ἐν ταῖς Imp. Io. Can-
 ἐπιθαλαττίοις πόλεσι, καὶ μάλιστα πασῶν τῇ βασιλίδι ταύτῃ tacuz. 2
 τῶν πόλεων, ἂν τὸ θαλαττοκρατεῖν ἀφέληται τις τῶν πολεμίων,
 5 τὸν περὶ τοῦ ζῆν εὐθύς ἐπεκρέμασε κίνδυνον, ἣν μὴ τις ἐθέλη E
 προφανῶς ἐλευθέρου βίου βαρυδαίμονα καὶ Ταντάλειον οἶον ἀλ-
 λάξασθαι, καὶ ζημιωθῆναι μὲν χρημάτων καὶ οἰκιῶν, ζημιω-
 θῆναι δὲ γυναικῶν καὶ παιδῶν αὐτῶν. δυοῖν γὰρ ἔψεται θά-
 τερον, ἢ τῆς κεφαλῆς ἢ τῶν τοιούτων στέρεσθαι ζῶντι καὶ
 10 πολλαπλοῦν τὸν τῆς πικρίας κρατῆρα κινῶν νύκτωρ ἅμα καὶ
 μεθ' ἡμέραν αὐτὸς ἑαυτῷ. φέρε οὖν τὸν ὑμέτερον ἐμοὶ δηλοῦν P. 539
 μὴ κατοκνήσητε τρόπον, ἵνα γνῶ καὶ αὐτὸς, εἰ τῆς προτέρας
 κατέγνωτε ἀμελείας. ἀνάλογον γὰρ ἔστιν, ὡς καθάπερ ποιμένι
 παντὶ, εἰ μὴ τὰ πρόβατα ἐπεσθαι βούλοιο, ἀλλ' ἀντιβαῖνοι καὶ
 15 τὴν ἐναντίαν ὀδεύειν ἐθέλοι, οὐκ ἄδηλον ἂν εἴη, ὡς ὅσον οὐκ
 ἤδη τεθνήξεται, κρημνοῖς καὶ φάραγξι καὶ λύκοις περιπεσόντα,
 οὕτω καὶ βασιλεῦσι καὶ ἡγεμόσιν ἀνδρῶν, ἣν μὴ σύνδρομα ἢ τὰ
 τῶν ὑπηκόων, ἀλλ' ἀντιβαῖνη καὶ ἀντιπράττη, οὐ πόρρω γ' ἂν B
 εἶεν ὀλέθρον καὶ δεινῶν τῶν ἐσχάτων." (Γ.) Τούτων αὐτήκοοι V. 436
 20 γεγονότες Βυζάντιοι οὐκέτι πλείω συνείρην εἶων τὸν βασιλέα·
 ἀλλ' ἀναστάντες μιᾷ φωνῇ πάντες ἀπέπαινον μὲν τὴν τῶν Λα-
 τίνων εἰρήνην, κατέγνωσαν δ' ἑαυτοὺς τῆς πρὶν ἀμελείας, ἐπαγ-
 γελίας τε ἔδοσαν, ἐθειλοντὰς συνεισφέρειν εἰς ξέρονος φορὴν τὰ
 προσόντα, καὶ παῖδας αὐτοὺς εἰ δέοι χρημάτων ἀλλάττεσθαι

ipso saltem articulo, periculis iam instantibus, et capiti cum violenta qua-
 dam et inevitabili necessitate impendentibus, quid vos facere oporteat con-
 siderate. Videtis quippe in maritimis civitatibus, atque in hac maxime ur-
 bium principe, si quis ex hostibus imperium maris invadat, statim cuique
 imminere praesens vitae periculum; nisi quis plane velit liberam vitam ae-
 rumnosa et Tantalea quadam permutare, pecuniisque et praediis, immo
 uxoris et liberis ipsis multari. Duorum enim alterum consequatur ne-
 cesse est; ut aut vita, aut iis rebus vivus spoliatur, et copiosum sibi diu
 noctuque poculum fellis ipse misceat. Agedum, vestrum mihi animum in-
 dicare ne pigeat, ut et ipse intelligam, num vos prioris negligentiae poe-
 niteat. Nam quemadmodum oves, si pastorem sequi detrectent, si ei ad-
 versentur et contrariam viam ire velint, non dubium est quin statim peri-
 turae sint, in praecipitia et voragines aut in medios lupos delapsae; pari
 ratione si imperatoribus ducibusve subditi haud obsequantur, si repugnent,
 si oblucentur, ab exitio et ultimis calamitatibus non longe certe abfuerint."
 (III.) His Byzantii auditis plura addere imperatorem haud passi consur-
 gunt; pacem cum Latinis una omnes voce repudiant; suam illam priorem
 negligentiam damnant, pollicenturque se, quidquid habeant, id omne ultro
 pro virili contributuros, vel si liberos publicae utilitatis causa mutare pe-

A. M. 6857 κοινῆς ὠφελείας ἕνεκα. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον,
 Ind. 2 **Κ**καὶ ἀπηλλάττοντο εἰς τὰ ἴδια ἕκαστοι. πολλῇ δὲ τις ἐντεῦθεν
 ἐφαίνετο περὶ τὴν ὄπλισιν ἢ φιλοτιμία, καὶ ὄξειά τις ἦν ἡ σπουδὴ
 περὶ τε κατισκευὴν νεῶν καὶ πετροβόλων μηχανημάτων μεγά-
 λων τε καὶ μικρῶν καὶ μισθοφορικοῦ στρατοῦ, ὅσοι τε εἰς τὰς
 ναυτικὰς δυνάμεις καὶ ὅσοι εἰς τὰς πεζικὰς ἀρκέσουσι φύλαγγας.
Δ ὅθεν χρημάτων οὐκ ὄντων εἰς τὴν δαπάνην, ἐπράττετο πρὸς Βυ-
Ζζαντίων, ἔνια μὲν παρ' ἐκόντων, τὰ δὲ πλείστα παρὰ σφόδρα
 ἀκόντων. ἔξεπέμποντο δὲ καὶ οἱ τὰς Θρακικὰς ἀργυρολογήσοντες
 πόλεις καὶ χώρας τῆς κοινῆς καὶ ἀναγκαίας ταυτησὶ χρείας εἰ-
 νεκα. (Δ.) Ἐνίας γε μὴν οἱ Λατίνοι τῶν ὅσοι προτειχίσματος
 δίκην ὀλκάδες τὸν οἰκεῖον ἐπλήρουν λιμένα καταγνυμένας τε
 καὶ δυομένας ὀρῶντες ὑπὸ τῶν Βυζαντίων πετροβόλων μηχανη-
 μάτων τάχιστα πάσας ἐκεῖθεν ὡς ποδῶτάτω μετήνεγκαν· καὶ
Ε ἦν λοιπὸν τὰ ἐν τῷ λιμένι τεῖχη σφῶν βοήθειας καὶ σκέλης παν-
 15 τάπασιν ἔρημα. ὅθεν ἔπεμπον μὲν ἐν Γεννοῦα, ἔπεμπον δ' ἐν
 Ῥόδῳ τοὺς ἢ βοήθειαν ἐκεῖθεν ἄξοντας ἢ τοὺς τὴν εἰρήνην
 πρεσβεύοντας. Γέννοια μὲν οὖν ἰδίους ἔχουσα θορούβους καὶ
 γείτονας μάχας ἀπέπατο πέμπειν βοήθειαν. Ῥόδιοι δ' ἐκπέ-
 20 πουσιν εὐθὺς μίαν τριήρη μετὰ τῶν τὴν εἰρήνην πρεσβυσόν-
 των· οἱ πολλὰ μὲν εἰπόντες, ἐπεὶ ἐληλύθασι, πολλὰ δ' ἀκη-
Φκούτες, τῶν σπουδαζομένων ἦνυσαι οὐδὲν, ἅτε οὐκ ἐπαγγελιά-
 25 μενοι μήτε τοῦ ληφθέντος ἐν τῇ μάχῃ τόπου τῶν προτέρων
 ὀρίων ἐπέκεινα μήτε τῆς γενομένης ἄλλης ὑπὸ σφῶν ζημίας
 ἀπόδοσιν. ὅθεν καὶ ἀπήεσαν αὐθις εἰς Ῥόδον ἀπρακτοὶ· πλὴν 25

cunia oporteat. Et haec quidem ita se habuerunt, et ad sua quisque dis-
 cesserunt. Magna deinde et ambitiosa contentione bellum apparari coe-
 ptum: atque in construendis navibus, in missilibus tormentis maioribus mi-
 noribusque fabricandis, in legionibus denique seu navalibus seu terrestribus
 mercenario milite complendis, acre studium exstitit. Pecunia itaque ad
 hos sumptus deficiente, exigebantur a Byzantiis quaedam volentibus, plu-
 rima valde invitit. Mittebantur item per urbes et agros Thraciae, qui pecu-
 niam in communes illos necessariosque usus corrogarent. (IV.) Latini vero
 aliquot onerarias, quae valli instar portum eorum implebant, postquam By-
 zantiorum ballistis submergi et confringi viderunt, omnes quamprimum inde
 transtulere. Ex illo autem eorum moenia, qua portum respiciunt, indefensa
 prorsus et nuda erant. Miserunt itaque Genuam, et ad insulam Rhodum,
 qui vel auxilia vel legatos pacis auctores exstituros inde accirent. Ac Ge-
 nuam quidem, eo quod propriis motibus vicinisque bellis laboraret, mittere
 auxilia recusavit. Rhodii vero unam statim triremem mittunt cum legatis
 de pace acturis. Hi cum venissent, multa dixere, multa item audire: eorum
 autem, quae facere studebant, nihil perfecerunt; quando neque id
 loci, quod ultra pristinos limites in bello occupaverant, restitutos esse se
 pollicebantur, neque damni quidquam a se illati resarturos. Rhodum ita-

ὅτι πολλὰ τῶν πολυτελῶν κειμηλίων καὶ χρημάτων οἱ ἐν τοῖς Γα- A. C. 1348
λάτου ἐνθήμενοι τῇ Ῥοδίᾳ τριήρει ἐς Ῥόδον δι' αὐτῶν ἔπεμπον, Imp. Io. Can-
δεδιότες περὶ τοῦ μέλλοντος. ἦσαν δ' οἱ καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας tacuz. 2
ἐξέθεντο διὰ τὸ τοῦ μέλλοντος ἄδηλον. (E.) Ἐπεὶ γε μὴν αἴP. 540
5 τε ἐν Βυζαντίῳ καὶ ἀλλαγῇ ναυπηγούμενοι τριήρεις συνεσκευά-
σθησαν ἤδη τῷ βασιλεῖ, μεγάλαι μὲν ἐννέα, μονήρεις δὲ καὶ
διήρεις πλείους, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ πλουσίων φιλο-
τιμότερον εἰς τοῦτον διατεθέντες λέμβους στρατιώτιδας καὶ
ἀκάτια συνεσκευάσαντό τε καὶ ἐξώπλισαν ἐξ οἰκείας δαπάνης,
10 μετὰπεμπτοὶ γίνονται καὶ ὅσαι κατ' ἄλλας τῶν ὑπηκόων ἦσαν
πόλεων· ὧν αἱ μὲν καιροῦ λαμβανόμεναι νύκτωρ ἀπήεσαν ἐς
τὸν τῶν Βυζαντίων λιμένα, μόλις λανθάνουσαι τὰς Λατινικὰς B
τριήρεις, αἱ διηνεκῶς ἐπιτηροῦσαι καὶ παραφυλάττουσαι πόρρω-
θεν ἐκώλυον τὸν εἰσπλουν ἐκείνων, αἰθριοὶ διανυκτερεύουσαι
15 τὸν χειμέριον χρόνον ἐκείνον. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ναυτικὸν ἐκεῖνο πε- A. C. 1349
λάγιον αἰεὶ δειπνοποιεῖσθαι τε καὶ ἀριστοποιεῖσθαι καὶ καθεύδειν Imp. Io. Can-
οἱ τριηράρχαι ἠνάγκαζον· ὡς συμβαίνει ἐντεῦθεν, πολιορκεῖ- tacuz. 3
σθαι μὲν Βυζαντίους ἐκ θαλάττης ὑπὸ Λατίνων, πολιορκεῖσθαι
δ' αὖ ἐξ ἡπείρου Λατίνους ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ εἶναι δεσμίους ἐξ
20 ἐκατέρων ἐκατέρους καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀλλήλους.

ἐ. Ἄρτι δὲ τοῦ ἔαρος ἐπιλάμποντος, καὶ τῶν τε ἀγρίων V. 437
πνευμάτων τὴν χειμερίαν ἐκείνην ἀϋλητικὴν τρεψαμένων ἐς τὸ C
καθεύδειν, καὶ μακροῦς ὁμοῦ τῆς γαλήνης ἐπιχωριαζούσης τοῖς
κύμασιν, ἐπεὶ πάντα ἦν ἐκ τε γῆς καὶ θαλάττης ἀπηρτισμένα
25 καὶ οὐδὲν τῶν ἐς μάχην ἀνηκόντων ἐπιτηδείων τοῖς Βυζαντίοις

que redeunt infecta re, nisi quod multa ex pretiosa supellectili et ex the-
sauris, Rhodiae triremi futuri metu imposita, Galataei Rhodum per eos mi-
serunt. Fuere etiam qui uxores liberosque imposuerint, quid futurum esset
incerti. (V.) Cum vero eas triremes, quae Byzantii et alibi constructae
erant, paratas iam haberet imperator, magnas quidem novem, moneres au-
tem ac biremes plures, et Byzantinorum divitum multi, navata ambitiosius
opera, militares lembos et naviculas comparassent ac propriis sumptibus
armavissent, accessitae etiam eae omnes, quae in aliis imperii urbibus erant.
Harum aliae, oblata occasione, noctu Byzantinum in portum evasere, post-
quam Latinas triremes aegre fefellissent, quae perpetuo speculantes insi-
diantesque e longinquo, et hiberno illo tempore sub dio pernoctantes, ab
ingressu eas arcebant. Ibi enim nauticas illas copias in alto semper flu-
ctuantes et coenare, et prandere, et dormire triremium praefecti cogebant.
Hinc fiebat, ut mari quidem Byzantii a Latinis, terra autem Latini
a Byzantiis obsiderentur; ac sic utrique ab utrisque et a se invicem hi
atque illi vincti tenerentur.

5. Vere statim affulgente, ubi asperiores venti sua illa hiberna sibila
sopiverunt et magna in mari tranquillitas exstitit, Byzantii, perfecto omni
terrestri navalique apparatu, nulla re ad bellum necessaria deficiente, na-

A. M. 6857 ἐλείπετο, παρεσκευάζοντο πρὸς ἀναγωγὴν ἐκατέρωθεν αἱ τριή-
 Ind. 2 ρεις, ἐκ τῶν ἐντὸς Βυζαντίου φημι νεωρίων καὶ ἔτι οὐπερ
 Δέφθημεν εἰρηκότες ναυστάθμου, πρὸς ὃν ἐξ αὐτοσχεδίου βια-
 σθεῖσι τοῖς ναύαρχοις ἐν ἀρχαῖς τῆς μάχης καταπεφενγένοι ξυμ-
 πέπτωκε, παρὰ τὰς τοῦ ποταμοῦ δηλαδὴ ἐκβολὰς, ἔνθα καὶ τὸ
 τοῦ θαλαττίου κέρας ἀναπαύεται ἄκρον. αἱ μὲν οὖν ἐκ Βυζαν-
 τίου περὶ δελφίνον ὄψιαν ἐκπλεύσασαι, δεῖον καιρὸν τινα δοῦναι
 γυμνασίᾳ μικρῆ γοῦν, καὶ ἀνθαμιλλήσασθαι πρότερον πρὸς ἀλ-
 λήλας, καὶ πείραν τῆς εἰρεσίας ποιήσασθαι καθ' ἑαυτάς· μηδὲ
 γὰρ εἶναι πάντας ἐν συνηθείᾳ θαλάττης καὶ κόπης, ἀλλ' ἀπό- 10
 ζοντας τοὺς πλείους δενδροτομίας τε καὶ σκαπάνης· αἱ δὲ μικρὸν
 προβάσαι σχάζουσι τὰς κόπας, οὐ μᾶλα σὺν τάξει καὶ κόσμῳ
 στρατηγικῷ, ἀλλ' ἐν ἀκοσμίᾳ τὸ πλεῖστον, καὶ ἑτεροζυγοῦσαν
 τὴν εἰρεσίαν ποιούμεναι, καὶ τοῦ εὐθέως παραγομένην. (B.) Ἐπει
 P. 541 δὲ καὶ νῦν παρῆν ἤδη καὶ αὐταὶ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἦσαν ὁρ- 15
 μοῦσαι πρὸ τῶν ἐψῶν τοῦ Βυζαντίου τειχῶν, ἐπήγει ἐξ ἀπογείων
 πνευμάτων θόρυβος ταῖς ναυσὶ καὶ διαταράττειν ἐδόκει μικρὸν.
 περὶ δὲ δευτέραν φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἤκεν ὄλη σπουδῇ πρὸς
 αὐτάς ἢ πρὸς κατασκοπὴν ἐκπεμφθεῖσα πρὸ βραχέος ταχυνναυ-
 τοῦσα τριήρης, Λατινικὴν ὀγκάδα μεγίστην ἀγγέλλουσα πλήρη 20
 σιν ἰστίοις ἐξ Ἑλλησπόντου ἀναγομένην· καὶ ἅμα οἱ ναύαρχοι
 Βπολλῶ τῷ θαρρόουντι τοῖς τε ναύταις καὶ ἐπιβάταις, τοῖς μὲν
 ἐπὶ τὴν εἰρεσίαν, τοῖς δ' ἐπὶ τὰ ὄπλα χωρεῖν ἐσήμαινον τῇ σάλ-

12. σὺν τάξει em. Boiv. pro συντάξει.

ves provehere in altum parant ab utroque loco; nempe et ab iis navalibus, quae intra urbem sunt, et ab illa quam supra memoravimus statione, ad quam coacti ex improvise navarchi sub initium belli confugerant; ab ostiis dico fluminis, et ab ultimo sinus Ceratini recessu. Et eae quidem naves, quae Byzantio profectae sub vesperam in altum delatae sunt, debebant saltem aliquantulum temporis modicae sui exercitationi dare, ac primum inter se decertare, et remigationis periculum separatim facere. Nec enim mari omnes remisque assueverant, sed lignationem plerique ligonemque redolebant. At illae paululum progressae remos inhibent, non admodum compositae aut militari ordine, sed temere maximam partem inaequaliterque remigantes, et a recto cursu aberrantes. (II.) Cum vero nox iam adesset et haec iuxta littus ante orientales Byzantii muros constitissent, venti tum coorti a terra tumultum apud naves fecerunt ac paululum eas perturbare visi sunt. At secundam circiter noctis vigiliam triremis expedita, quae paulo ante speculatum missa fuerat, summa festinatione accedit, nunciatque maximam Latinorum onerariam plenis velis ab Hellesponto profectam advenire. Statim itaque navarchi magna cum fiducia nautis ac vectoribus, illis ut remigent, his ut capessant arma, inflatis classicis dant signum. Di-

πιγχι. σπουδαιότερον μὲν οὖν τὸν ἔκπλουν ποιησάμενοι τάχιστα A. C. 1349
 τὴν ὀλκάδα περιεκύκλουν, καὶ τὴν ὀθόνην καθέλκειν ἐκέλευον. Imp. Io. Can-
 τacz. 3
 ἥ δ' οὐχ ὑπήκουε τὰ πρῶτα, ἀλλὰ μάχης ἤπτετο καὶ πολέμου.
 ἐπεὶ δὲ τὰ γε βέλη κατὰ πλῆθος πανταχόθεν ἐπήεσαν σφισι, καὶ
 5 περιῆν τοῖς ὀπλίταις εἰσπηδῶσι φρονεῦειν σφᾶς, ἐνέδοσάν τε ἄκον-
 τες καὶ χεῖρας ὄρεγον εἰς οἶκτον παρακαλοῦντες. ἀλλ' ὄναντο
 τῆς παρακλήσεως οὐδέν· ἐπεὶ φθάσαντες ἔνιοι τῶν ναυτῶν ἐκ C
 τῆς τριήρους τὴν τε ὀλκάδα ὑφάπτουσι καὶ τοὺς ἔνδον ἄπαν-
 τας ἐμπιπρῶσι, καὶ ἡ φλόξ ἤρετο πελάγιος ἐπὶ πολλῇ τῇ νυκτί.
 10 (Γ.) Τούτων δ' ἀσχολουμένων περὶ ταῦτα, κατὰ σφᾶς αὐτοὺς
 ἐβουλεύοντο οἱ Λατῖνοι, πολλὴν τρικυμίαν ἔχοντες λογισμῶν
 καὶ τοὺς ἐσχάτους κινδύνους σφῶν αὐτῶν μονοноῦ πρὸ ὀφθαλ-
 μῶν ἰσταμένους ὄρωντες. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἀσφαλέστερον D
 εἶναι ἐψηφίζοντο, καταλιπόντας τὴν θάλατταν φυλάττειν τὸ
 15 φρούριον· μηδὲ γὰρ δύνασθαι δι' ὀλιγανδρίαν πρὸς δύο μερίζε-
 σθαι μάχας, ὁμοῦ κατὰ σφῶν ἐπιούσας ἕκ τε γῆς καὶ θαλάτ-
 της· θᾶπτον μεντὰν ἐκατέρων ἀποτυχεῖν, ἢ μιᾶς τινος εὐμε-
 νοῦς πειραθῆναι. μόνος δ' ὁ ναύαρχος μετὰ σταθεροῦ καὶ γεν-
 ναίου τοῦ τῆς ψυχῆς παραστήματος ταῖς πάντων ἀντέλεγε ψή-
 20 φοις. κατασκέψασθαι γὰρ ἔφασκε καὶ καταγνῶναι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ V. 438
 στόλον πολλὴν ἀπειρίαν, ἀναγομένου τε καὶ καταίροντος τῇ προ- E
 τερούμῃ μὴ κατὰ νόμους στρατηγικοῦς, καὶ οὐ πόρρω διὰ ταῦτα
 χρηστῶν εἶναι ἐλπίδων. τῆς γοῦν πλείονος μοίρας, μᾶλλον δὲ
 τοῦ παντὸς κράτους ἐν τῇ θαλάττῃ κειμένου, εἶναι ἔφασκε δεῖν
 25 ἐνταῦθα, εἰ μὴ τὴν πᾶσαν, τὴν γοῦν πλείονα θεῖναι σπουδῆν.

ligentiore itaque navigatione proVecti onerariam quam celerrime circum-
 veniunt, et contrahi vela imperant. At illi parere initio nolunt, sed pu-
 gnam ac bellum ineunt. Mox iidem densis undique telis obruti, cum lice-
 ret militibus facta irruptione eos trucidare, cedunt inviti, et manus ten-
 dendo misericordiam exposcunt. Sed eos nihil illa iuvat supplicatio: siqui-
 dem nautae aliquot de triremi onerariam incendere occupant, et quidquid
 hominum intus erat comburunt, ita ut flamma ad multam noctem per mare
 sursum sublata reluxerit. (III.) Dum isti in his occupantur, Latini inter
 se deliberant, magno curarum aestu fluctuantes, et extremum salutis suae
 discrimen tantum non ob oculos positum intuentes. Alii itaque omnes tu-
 tius esse statuebant mari excedere et castellum tutari: nec enim posse se
 prae hominum paucitate in duo bella distrahi, terra simul marique infesta:
 pugnam quippe adversam utramque potius, quam alteram secundam fore.
 Solus navarchus constanti ac generosa animi praesentia omnium adver-
 satus est sententiis: animadversam enim a se et improbatam fuisse impe-
 ritiam Romanae classis, quae superiori die nequaquam secundum militarem
 legem et solvisset et ad portum appulsa esset: ea propter non longe a me-
 liori spe abesse se. Cum igitur virium maxima pars aut omnes potius vi-
 res in mari sitae essent, in eo aiebat oportere, si non omne, at potissimum

A. M. 6857 (A.) Ὅθεν μεγάλας μὲν ἑννέα τριήρεις, μονήρεις δὲ πλείστας, ἐπιλέκτων ἐμπλήσας ὀπλομάχων ναυτῶν, καὶ τριηράρχους ἐπι-
 Ind. 2 Φοτήσας τοὺς μάλᾳ ἀρίστους, καὶ μικρὸν τοῦ λιμένος προβάς, ἴσχυοιο περιμένων ἐν τάξει τὸν τῶν Βυζαντιῶν ἐπίπλοον, δυοῖν ἔχων ἐν νῶ διαπράξασθαι θύτερον· εἰ μὲν κατὰ νόμους ὁρήσῃ 5 στρατηγικούς ἐπιόντας ἐπ' αὐτὸν, πρῦμναν τε κρούσασθαι καὶ τῶν νεῶν ἐκπηδήσαντας ἐντὸς γενέσθαι τοῦ φρουρίου πλησίον ἐστῶτος· εἰ δ' οὖν, ὁμόσε χωρεῖν ἐς τοὺς πολεμίους.

P. 542 ζ'. Ἐπεὶ δ' ἡμέρας γενομένης ὀμιχλῶδες τι καταβρόχον ἐκ πε-
 λάγουσ πνεῦμα τὸ θαρσύνει ἀφήρει τοὺς Βυζαντιούς, ἐνθαροσέστε- 1
 ροσ ὁ τῶν Λατίνων ἐγγίνετο ναύαρχοσ. συνήεσαν δ' ὅμωσ ἔξωθεν μὲν αἱ πεζικαὶ τῶν Ῥωμαίων φάλαγγεσ μετὰ πολλῶν καὶ μεγά-
 λων θυρεῶν καὶ παντοδαπῶν φρυγάνων, ὅσα τροφή τῷ πυρὶ καθίσταται πρόχειροσ· προῦφαίνετο δὲ καὶ ὁ στόλοσ ἤδη κάμ-
 Βπτων τὴν τοῦ Βυζαντιῶν βορειᾶν ἄκρον, ἐνθα πύργοι τε δύο 1 ἀνυποκόμηνται λευκῶν καὶ ἀπεξεσμμένων ἐς τὸ τῆσ ἀρμο- νίασ εὐφρῆσ, καὶ ἅμα Δημητρίου τοῦ μάρτυροσ ἴδονται ἱερόν. ἔδοξε δ' αὐτοῖσ ἐπιμοχθοσ ἢ καμπὴ διὰ τὰσ ἐκεῖ γινομένησ ἀεὶ θαλαττίοσ ἐλικάσ τε καὶ οἷόν τινασ λαβυρίνθοσ, κατὰ τὴν παρ' Ἑλλησιν ἀδομένην Σκύλλαν καὶ Χάρυβδι, ἣν ἐκεῖνοι κατὰ 2 τὸν πορθμὸν εἶναι φασιν, ὃσ μεταξὺ τοῦ τε Ἰταλικοῦ Ῥηγίου καὶ Cτῆσ Σικελικῆσ κεῖται Μεσσηνίσ. ἔσφηλε δ' αὐτοὺσ ἐς τὰ μάλιστα τότε καὶ τὸ μὴ ἀνάλογον ἔχειν ἐν τοῖσ τῶν νεῶν κοιλώμασι κάτω

8. ἐστῶτοσ em. Boiv. pro ἐστῶτασ.

studium ponere. (IV.) Itaque ille triremes magnas novem, et moneres quamplurimas, nautarum armatorum delectu complet; trierarchos praeficit praestantissimos; tum paulo ultra portum progressus, Byzantium instructa acie illic stat exspectans, duorum ille alterum facturus: si eos quidem secundum bellicae artis praecepta procedere adversus se videat, puppim retroacturus, relictisque navibus in castellum proximum introiturus; sin minus, ad pugnam proditurus.

6. Die exorto nebulosus quidam ventus a mari ingruit. Ea res ut Byzantiis fiduciam ademit, ita Latinorum navarcho animos addidit. Convenerant tamen extrinsecus pedestres Romanorum cohortes cum clypeis multis et magnis, item cum omni fomitum genere, quotquot scilicet prompta ignis nutrimenta sunt. Apparebat autem et classis, quae boreale iam circumvehebatur Byzantii promontorium; ubi turres duae aedificatae sunt lapide albo, ad concinnam solidae structurae speciem expolito: quo etiam loco templum divo Demetrio positum occurrit. Visus vero ipsis iniquus hic flexus ob eos, qui illic semper existunt, maris vortices et quosdam quasi labyrinthos, quales illae a Graecis decantatae Scylla et Charybdis, quas in illo freto, quod est inter Italicum Rhesium et Siculam Messanam, sitas esse dicunt. Obfuit autem illis tunc plurimum, quod in carinis idoneam sabur-

τὴν ψάμιμον· ὅπερ εἶωθε τοῖς ἐπὶ θάλατταν αἰὲν ναυστολοῦσιν A. C. 1349
 ἔρεισμα γίνεσθαι τε καὶ εἶναι τοῦ πλοῦ καὶ θεμέλιος κράτιστος. Imp. Io. Can-
 tacuz. 3

(B.) Δίον οὖν κατὰ μέτωπον στήσαντας τοὺς τριηράρχους τὰς
 ναῦς ἀντιπρώρους ταῖς τῶν πολεμίων νασὶ καὶ ἀπὸ μόνης τῆς

5 πρώτης ἐκπλήξαι θέας αὐτοὺς, οἱ δὲ τῆς προσηκούσης ἐκπεπω-
 κότες γνώσεως, μίαν παρὰ μίαν κάμπτοντες τὴν ἄκραν ἐκείνην

ὑπέφαινον. πρώτη μὲν οὖν ἡ ναυαρχὸς ἐδείκνυτο, σχολῇ κα- D
 τιοῦσα καὶ βιαζομένη μάλα πλησίον τὸν πλοῦν ποιεῖσθαι τῆς

γῆς· καὶ μετ' ἐκείνην ἀπ' οὐρᾶς ἑτέραν δίκην ὄρμαθῶ καὶ σει-
 10 ρᾶς ἔχομένης ἀλλήλων ἐς μῆκος· πρόμναν τε πρόρας ἄλλης ἔχο-
 μένην καὶ οὕτως ἀμοιβαδὸν ἀπάσας καὶ παραλλάξ ἑτέραν ἑτέ-
 ρας ἐξηρητημένας καὶ στοιχηδὸν πως πλεούσας, ἕως προσέσχον

τῷ αἰγιαλῷ τῷ ἐκ διαμέτρου καὶ κατ' εὐθείαν τοῦ Λατινικοῦ V. 439
 κειμένου φρουρίου, ἀπέχουσαι τῆς γῆς ἡμιπλέθρου μείον. εἰ μὲν E

15 οὖν κἀνταῦθα γινόμεναι τὰς πρόρας ἐπὶ μετώπου τοῖς Λατίνοις
 ἴστασαν, περιμένουσαι τὴν ὥραν τῆς προσβολῆς, εὖ ἂν οἶμαι
 εἶχεν· ἢ τὸ γὰρ βέλτιον, εἰ μὴ διακόψασαι τὸν παρῴλιον ἐκείνον P. 543

πλοῦν προὐχώρουν ὁμοίως ἄχρι τῆς ἐσχατιᾶς τοῦ πορθμοῦ, ὅπη
 δηλαδὴ καὶ τὰς ἄλλας εἰρήκειμεν ἴστασθαι, ἀκείθεν ὁμοῦ ταῖς

20 ἄλλαις ἐπαναστρέψασαι τὸν ἐπίπλοον ἐν τάξει κατὰ τῶν πολε-
 μίων ἐποιούντο, καὶ οὕτως εὖ ἂν οἶμαι εἶχεν. νῦν δὲ ἄλλ' ἑτέραν

ὁ δαίμων ἐδωκεν ἔννοιαν καὶ δειλίαν· καὶ μετήνεγκεν ἀθρόον
 καὶ περιέστησεν ἐς τοῦναντίον τὰς τῶν κανχημάτων καὶ ἀπειλῶν

9. ἑτέραν] Boiv. videtur hic aliquid deesse. 14. ΣΧΟΔ. σημείωσαι
 ὅτι τὸ πλέθρον ἐστὶ πηχέων ρλγ.

rae vim non haberent; quae res iis, qui navibus mare quotidie percurrunt, fulcimentum esse solet et firmissimum navigationis fundamentum. (II.) Debebant certe trierarchi ita naves collocare, ut obversis in frontem proris vel primo adspectu hostem perterrerent. At ii, mente alienati, singulas inter flectendum promontorium ostendebant. Præma conspiciebatur navis praetoria, lente se ipsam movens et proxime oram littoris navigare magna vi contendens. Tum altera et altera a tergo subibant; serie quadam et voluti catena cohaerentes illae inter se longum in tractum, singulae singulorum puppim prora contingentes: et sic omnes, invicem alternisque aliae ex aliis nexae, continenti quodam ordine navigantes procedebant; donec ad littus illud, quod est e regione Latini castelli eique rectis lineis opponitur, appulsae sunt, minus semiingeri spatio a terra distantes. Quod si illic saltem proras Latinis in frontem obiecissent, atque ita configendi tempus expectassent, bene opinor habuisset. Imo si littorali illa navigatione non interrupta processissent simili modo usque ad extremum freti, ubi videlicet et alias naves stetisse diximus, atque illinc cum caeteris reversae contra hostem servato ordine provectae essent, bene sic quoque (opinor) habuisset. Sed aliam Deus mentem pavore iniecto attulit, et repente vices mutavit vanisque eorum dictis ac minis fortuna exitus contrarios dedit. (III.) Nam

A. M. 6857 ἀποβάσεις ἢ τύχη. (Γ.) Δέον γὰρ ἡρωϊκῶς κατὰ τὰς ἐπαγγελίας
 Ind. 2 Β ἀγωνίσασθαι, οἱ δ' ὑπότρομοι γενόμενοι, μηδενὸς ἀντιπράτ-
 τοντος, μήτε ξίφους γυμνωθέντος, μήτε βέλους ἐπ' αὐτοὺς
 ἀκροβολισθέντος, ἔφευγον ἅπαντες, τῶν καταστρωμάτων ἐξαί-
 φνης σύνδύο τε καὶ σύντρεις ἐκπηδῶντες ξὺν οὐδενὶ κόσμῳ κατὰ
 τῆς ὑποκειμένης θαλάττης· ὧν οἱ μὲν διανήχεσθαι εἰδότες, ῥί-
 πτοντες τὰ ὄπλα, μύλις ἐς γῆν ἐξέπιπτον· οἱ δὲ πλείους τῷ βάρει
 C τῶν ὄπλων κατεδύοντο. καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα ἔλεινόν, ἀσπαίροντας
 ἐν τῷ βυθῷ τοὺς φοβεροὺς καὶ μετεώρους ἐκείνους ὀπλίτας, δί-
 κην ἰχθύων καὶ καρκίνων, καὶ ἀλλήλων ἐχομένους ἀπρὶξ καὶ 10
 ἀναδύναι μὴ δυναμένους, ἀλλὰ ταμιευομένους ἐς τὴν ὑστεραίαν
 ὑπὸ τῆς τύχης ἐστιάτορας αὐτοὺς τοῖς ἑαυτῶν δαιτυμόσιν ἔσε-
 σθαι ἰχθύσιν. οὕτως ἀνάνδρους τὸ ἀδικεῖν ποιεῖ τοὺς ἀνδρείους,
 καὶ παίγιον δυστυχὲς τὰ ἡρωϊκὰ δεικνύει φρονήματα τὸ θεοῦ
 D κατεπαίρεσθαι. (Δ.) Ἐπεὶ γὰρ πρὸ τῆς μάχης, νύκτωρ καὶ 15
 μεθ' ἡμέραν αἱ στρατευόμενοι πολλῶν τῷ τῆς γλώττης ὑβρίζοντι
 κατὰ τῶν Βυζαντίων γηρῶν καὶ ὄρφανῶν, πάντων πολεμίων
 ἔδρων οὗτοι τὰ χεῖριστα, καὶ προσάσει διὰ τὰς ναῦς σανίδων
 καὶ στυπτιῶν ὄλας ἀνέτρεπον οἰκίας, καὶ ὄλας οὐσίας ἠδραπο-
 δίζοντο, κὰν τοῖς τοιούτοις προανηλώκεσαν τῆς ἀρεϊκῆς ἀνδρείας 20
 τὸν ὄγκον ἐκείνον, ἔλαθον κύμασι καὶ βυθοῖς θαλαττίοις νῦν ἐν-
 E ταυθοῖ τὰς γενναίας θάψαντες ἐλπίδας ἀθρόον καὶ τοῦ ἡπει-
 ρωτικοῦ τὸν ὑγρὸν καὶ ὑποβρύχιον ἀλλαξάμενοι βίον. τῷ γὰρ
 ἡμαρτηκότι τοῦ συνειδότες βροίθοντας ἔχοντες λογισμοὺς, καὶ

quos oportebat heroice, sicut promiserant, pugnare; ii contra trepidi, ne-
 mine obsistente, nullo nec stricto gladio nec vibrato in eos telo, versi in
 fugam omnes ex tabulatis bini statim ternique foede et confuse subiectum
 in mare desiliebant. Ac ii quidem, qui nare didicerant, abiectis armis aegre
 in terram evadebant. Plerique autem armorum pondere deprimebantur. Et
 videre erat (miserum sane spectaculum) in gurgite palpitantes, terribiles
 illos et arrogantia elatos bellatores, piscium cancorumque instar sibi in-
 vicem tenaciter inhaerentes, ut emergere haud possent, sed in posteram
 diem a fortuna reservarentur, piscibus convivatoribus suis epulum ipsi da-
 turi. Adeo facta iniuria auctores iniuriae ex fortibus imbelles reddit: adeo
 heroici spiritus hoc ipso, quod se adversus Deum contumacius erigunt, in-
 felicia existunt fortunae ludibria. (IV.) Nimirum ii, quia ante pugnam
 diu noctuque, lingua contumeliosissima viduis pupillisque Byzantinis bel-
 lum inferentes, quovis hoste peiora perpetraverant, tabularumque et palo-
 rum ad classis usum comparandorum nomine totas et domos everterant et
 opes diripuerant, ac in eiusmodi facinoribus spiritus illos Martios iam tum
 consumpserant; ideo praeter opinionem fluctibus marinisque gurgitibus ab-
 sorpti praeclaras illic spes subito sepeliverunt, atque ex orbe hoc terrestri
 in humidum et in profundas aquas translati sunt. Delictorum quippe con-
 scientia oppressam mentem habebant, et pupillares illas (ut par est) pre-

ἀναμιμνησκόμενοι δεήσεων ἐκείνων ὄρφανικῶν, ὡς ἔοικε, καὶ δα- A. C. 1349
κρύων ἐλεινῶν, ὥσπερ μεθνούσας εἶχον τὰς χεῖρας πρὸς ὄπλα Imp. Io. Can-
καὶ ἀκροσφαλεῖς πρὸς κινήσεις τοὺς πόδας, καὶ ἅμα τεθραυσμέ- tacuz. 3

την τὴν διάνοιαν ἐς τὰς πρὸς τὸ κρεῖττον ἐλπίδας, ἔργοις τοῖς F

5 τρηκαῦτα μανθάνοντες, ὅτε μηδὲν σφισιν ὄφελος ἦν, μὴ εἶναι
χρεῶν ἐν τοῖς ὄπλοις τὰς χρηστὰς ἀνέχειν ἐλπίδας, ἣν μὴ παρῆ
τὸ δίκαιον μετὰ τῆς τοῦ εὐσεβεῖν εὐθύτητος. μόνοις γὰρ τοῖς σὺν
δίκῃ δρωμένοις τὸ δυνάμενον τῆς ψυχῆς ἀσφαλῶς ἐρείδεται τε
καὶ τὸ θάρρος ἐν περιστάσεσιν ἀκλόνητον ἔχει. καὶ γὰρ εἰ κατὶ
10 τῶν ἀλλοτριῶν τὰ τοιαῦτα γινόμενα τῶν ἀδικημάτων εὐθύνεται
πρὸς τοῦ κοινοῦ δεσπότην Θεοῦ, πολλῶ μᾶλλον εἰ ὁμόφυλον εἶη P. 544
τὸ ἀδικούμενον. (E.) Τὸ δὲ ξένον ἐκεῖνο θέαμα βλέπων ὁ τῶν

Λατίνων ναύαρχος πόρρωθεν τὸ μὲν πρῶτον διηπορεῖτο καθ’
ἑαυτὸν, καὶ τινα ἐνόμιζεν εἶναι ὑπόκρισιν καὶ δραματοουργίαν·

15 ἔπειτα ἔγνω Θεομηρίαν εἶναι τὸ πρῶγμα σαφῆ· καὶ ἡσυχῆ παρα-
κελευσόμενος ἐρέττειν τὸ τῆς ἡγεμονίδος πλήρωμα προῆει πα-
ραγγείλας ἐπεσθαι καὶ τὰς ἄλλας τριήρεις κατόπιν. ἐπεὶ δ’ ἐλ- V. 440
θῶν κενὰς τὰς Ῥωμαϊκὰς τὸ παράπαν εὗρε τριήρεις, ἀναδησά- B

μενος εἰλέε τε πάσας ἡρέμα καὶ ὑπέστρεφεν ἄγων ἐς τὸ τῶν Λατί-

20 νων ἐπίνειον· πλὴν ὅσαι διήρεις τε καὶ μονήρεις καὶ λέμβοι πλή-
θους ἕνεκα διαδρῶσαι τὴν ἄλωσιν ὑπερόροιοι τῶν κινδύνων ἐγέ-
νοντο. (ς’.) Τοῦτων δ’ ἐς τοῦτο τύχης κατενεχθεισῶν, ἐφαί-
νοντο ἐπιπλέουσαι ἤδη καὶ ὅσαι παρὰ τὰς ἐκβολὰς, ὡς εἰρήκει-
μεν, ἴσταντο πάλοι τοῦ ποταμοῦ τριήρεις μέγισται μὲν τρεῖς, C

ces miserabilesque lacrymas reminiscebantur. Quamobrem et manibus ad
arma tractanda quasi ebriis, et pedibus ad movendum corpus vacillantibus
torpebant. Animo autem fracto ac vulnerato bene sperare haud poterant:
ipso tum exitu edocti, cum iis nihil proderat, non oportere in armis bonam
spem collocari, nisi aequitas adsit cum recta pietatis ratione coniuncta.
Quae enim iuste facta sunt, ea sola animi robur firmum sustinent, et fidu-
ciam circumstantibus periculis inconcussam faciunt. Nam si eiusmodi ini-
urias, etiam alienigenis factas, communis omnium dominus Deus ulciscitur,
multo magis, si sit eiusdem gentis id, quod iniuriam passum est. (V.) At
rei insolentiam e longinquo animadvertens Latinorum navarchus ambigere
primo secum, et quandam esse id simulationem fabulaeque actionem putare:
deinde agnoscere furorem esse illum evidentem irati numinis. Tum eos,
qui praetoriam navim complebant, placide ut remigarent hortatus, progre-
ditur, sequi iussis et aliis a tergo triremibus. Postquam advenit, et peni-
tus vacuas naves Romanas offendit, religatas omnes sensim trahens et ad
Latinorum navale adducens revertitur, exceptis iis triremibus, moneribus
et lembis, qui prae multitudine antequam caperentur fuga elapsi extra pe-
riculum iam erant. (VI.) Cum haec in eam calamitatem incidissent, cerne-
bantur subeuntis iam et eae triremes, quae pridem, ut diximus, ad ostia
fluvii stabant, maximae quidem tres, minores autem longe plurimae. Eae

A. M. 6857
Ind. 2

μείους δὲ παμπληθεῖς. ἐπεὶ δὲ κατὰ μέσσην γενόμεναι τὴν πορείαν
ἐρήμους ἀνδρῶν ἐλκομένας εἶδον ὑπὸ τῶν πολεμίων τὰς ὁμοφύ-
λους νῆας, ἔστησαν ὡσπερ τινὶ νάρκῃ πεδηθεῖσαι καὶ μὴ δυνά-
μειναι μῆτε πρόσω μῆτ' ὀπίσω ποιεῖσθαι τὸν πλοῦν, ἕως τοῖς
ὁμοίοις ταῖς ἄλλαις περιέπιπτον καὶ αὐταὶ κακοῖς. ἦν γὰρ ἰδεῖν 5
εὐθὺς καὶ τούτων ἅπαν τὸ πλήρωμα, τριηράρχους ὁμοῦ καὶ
ναύτας, κατὰ κεφαλῆς ἐς θάλατταν πίπτοντας τὸν ὁμοιον τοῖς
D προπεπονθόσι τρόπον, πρὶν ἢ γεγυμνωμένον θεάσασθαι ξίφος
καὶ πρὶν πολεμίας αἰσθέσθαι τινὸς ἀπειλούσης βοῆς. (Z.) Διε-
νεύματο δ' ὁμοίως τὸ τῆς δειλίας ἐκείνης δεινὸν καὶ ὅσοι παρὰ 10
τὸν αἰγιαλὸν καὶ τοὺς πύργους ἦσαν ἐστῶτες. μεστὰ γὰρ ἦν
ἅπαντα ὄχλων παντοδαπῶν, οὐ μόνον τὰ τ' ἔνδον πυλῶν καὶ
ὅσα τῶν ἐκτὸς, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ τὰς ἐπάλλξεις πλήθος ἀνδρῶν
E ἀριθμὸν πάντα νικῶν ἦν· ὧν οὔτε σαλπικτῆς ἦν τις, οὔτε τι
κύμβαλον, οὐτ' οὐδὲν ὀπόσα εἶωθεν ἐν πολέμοις εὐθαρσοῦς πα- 15
ραστήματος γίνεσθαι παρακλητικὰ, λήθης μακροῦς τινος τῶν ἐν
τούτοις χρησίμων, οὐκ οἶδ' ὀπόθεν καὶ ὅπως, ἐπιπλανηθείσης
τέως καὶ διανεμηθείσης τὰς Ῥωμαίων ψυχάς. ἀλλὰ πλὴν τοῦ
ἀναπνεῖν ἄντικρος εἶναι πάντες ἐδόκουν νεκροί· συνωθούμενοί
γε μὴν ὑπ' ἀλλήλων ἐν τῇ πρὸς τὰ ἔνδον φυγῇ συνέπιπτον τε 20
F καὶ συνεπάτον ἀλλήλους, καὶ ταῦτα καὶ αὐτῶν τῶν πολεμίων
ἐστηκότων, καὶ θεωμένων ἀτενῶς, καὶ σφόδρα πρὸς τὸ τοῦ δρά-
ματος ἐκπεπληγμένων παράδοξον· ὥστε καὶ δέον σκιοτῶν ἐκεί-
νους ὑπὸ τῆς μεγάλης εὐτυχίας ἐκείνης, τῶν δὲ καὶ ἠλέουν ἔνιοι
τοὺς πάσχοντας, καὶ στήναι παρεκελεύοντο, καὶ σφῶς αὐτοὺς 25

medio in cursu, vacuas hominibus trahi ab hostibus suorum naves ubi viderunt, steterae quasi torpedine aliqua constrictae, ut nec progredi ultra possent, nec vela retrorsum dare, donec ipsae in similia mala inciderunt. Nam et quidquid in illis hominum fuit, eos omnes videre erat confestim, trierarchos pariter et nautas, volvi in caput, ruentes in mare, eodem modo atque eos, qui idem ante passi fuerant, antequam nudatum enses adspicerent, aut clamorem ullum hostium minacem audirent. (VII.) Pervadebat autem pariter ille terror et eos omnes, qui iuxta litus ac turres stabant. Erant enim omnia omni hominum genere plena: nec modo intra portas et extra, sed et summis in moenibus multitudo erat quovis numero maior; in qua nec tubicen quisquam, nec cymbalum ullum erat, neque quidquam eorum, quae solent in bello praesentis animi robur excitare. Scilicet earum rerum, quae tum utiles fuissent, magna quaedam oblivio Romanorum animos, nescio unde et quomodo, invaserat et corruerat; ac respiratione excepta mortui plane omnes esse videbantur, trudentes alius alium, dum in interiora fugiunt, procidebantque et se invicem proterebant; idque cum hostes ipsi starent intentique spectarent, et ad rei miraculum valde obstupescerent; ita ut quos ob magnum illum successum exsultare oportuit, ex iis nonnulli calamitosos illos miserarentur, et stare iuberent, obstarenturque, ut in

οἰκτεῖρειν τῆς δαιμονιώδους ἐβρόων ταυτησὶ συμφορᾶς, καὶ μὴ A. C. 1349
 μίτην οὕτω προδιδόναι θανάτῳ, διώκοντος μηδενός. οὕτως ἀν- Imp. Io. Can-
 πέρβλητον τὸ τῆς συμφορᾶς ἐκείνης πάθος, καὶ μηδὲν καταλε- P. 545
 λοιπὸς τῶν ἐφ' ὁμοίοις πάλαι παραδειγμάτων, ἀμιλλᾶσθαι ῥα-

5 δὴς τούτῳ παρατιθέμενον.

ζ. Ἀλλὰ γὰρ εἰς τοῦτο τύχης τὸν στόλον συνελαθέντα βλέ- V. 441

ποντες οἱ πόρρωθεν πολιορκεῖν ἀφ' ὑψηλοῦ τὸ τῶν Λατίνων B
 φρούριον ἐκπεμφθέντες στρατιῶται Βυζαντίων τε καὶ ὅσοι κατὰ
 συμμαχίαν ἐκλήθησαν Θρακικῆς ἅμα καὶ Πέρσαι, χιλιάδες οὐ
 10 μείους τῶν τριῶν, τοῖς ὁμοίοις καὶ οὗτοι δεινοῖς περιέπιπτον,
 καὶ θυρεοὺς ἐκείνους καὶ ὅπλα καὶ μηχανήματα καταλιμπάνοντες
 ἔφευγον σποράδες τε καὶ ἀσύντακτοι, μηδενὸς ὄντος τοῦ πολέ- C
 μίον τι καὶ ἄγριον γρύζοντος· καὶ οὐ πρότερον ἔστησαν, πρὶν
 σπουδῇ τὸν ποταμὸν διαβάντες ἔλευθέριόν τι ἀνεπεπνεύκεσαν

15 ἤδη. (B.) Τῆς μέντοι θεομηρίας ταυτησὶ τὰς αἰτίας ἄλλοι ἄλ-
 λας ἐτίθεντό τε καὶ ἐψηφίζοντο. ἐγὼ δ' ἑτέροις ταύτας ἀπαρι-
 θμεῖν ἀφείς τὸν λόγον ἐφ' ἕτερα τρέφομαι· τοῦτο μόνον προσ-
 θεῖς, ὡς εἰ θρασύτερον ἴσως οἱ Λατίνοι τότε διετίθεντο, καὶ
 τῷ παρὰ προσδοκίαν πῦσαν μεγίστῳ ἐπαρθέντες εὐτυχίῃματι του- D

20 τῶν Βυζαντίους φεύγοντας καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀκλεῶς καταπα-
 τουμένους ἄχρι πύλων ἐδίωκον, ὀλίγου ἂν ἐδέχεσε πληθους ἐκεῖ
 διαφθαρεῖναι παντοίων καὶ παντοδαπῶν ἀνθρώπων. ἀλλ' ἐπέσχε
 κύριος τὸν θυμὸν αὐτοῦ, καὶ μέτρια σφᾶς ἐθῆς ἐπεπέικει φρο-
 νεῖν, καὶ μὴ τὰς ἀλλοτριᾶς τύχας ἴδια νομίζειν ἐαυτῶν εὐτυχί-

illa clade a sinistro aliquo genio immissa ipsos sui misereret, neve ita temere vitam proderent, nemine persequente. Adeo malum illud modum omnem excesserat; adeo eorum, quae unquam in pari causa acciderunt, nihil erat, quod cum isto collatum facile posset contendere.

7. Cum classem eo compulsam viderent ii, qui ad Latinorum castellum e longinquo ac superiori de loco oppugnandum missi fuerant, Byzantini milites, et quicumque auxilio vocati fuerant Thraces ac Persae, ad tria hominum millia, eodem et ipsi terrore percussi, relictis et clypeis et armis et machinis, palantes inordinatque fugerunt, cum nemo esset, qui hostile aut atrox quidquam mutiret: nec prius subistere, quam fluvio celerrime traiecto libere respirare coeperint. (II.) Ac illius quidem furoris divini causas alii alias proponebant atque statuebant. Ego vero eas aliis enumerandas relinquam, orationemque ad alia convertam. Unum tamen hoc addo, si forte audaciores Latini tunc exstitissent, et maximo illo improvisoque successu elati fugientes Byzantios, et a se invicem foedissime proculcatos, ad portas usque persequuti essent, parum abfuturum fuisse, quin illic penitus profligaretur variorum et omnis generis hominum multitudo. Sed iram suam Deus continuit Latinosque induxit, ut victoria moderate uterentur, ac non aliorum adversos casus rei a se bene gestae fructum putarent, qui ad tro-

- A. M. 6857 ^{Ind. 2} ματα, μηδὲν ἐς τὸ παράλογον τοῦτο τρόπαιον ὄλως ἔνοπλον εἰσε-
 E νεγκόντων ἔργον ἢ συννετὸν μηχανήμα, ἀλλ' ἄθυρμα σαθρὸν
 θεοῦ τὴν ἀνθρωπίνην δεικνύντος σπουδὴν καὶ γέλωτα σαφῆ τὴν
 τῶν μεγαλοφρονεῖν ἐφ' ἑαυτοῖς οὐκ ὀκνοῦντων ὄφρον. διὸ καὶ
 πέμψαντες εὐθὺς ἐς βασιλέα τὴν προτέραν αὐθις ὁμοίως ἐξή-5
 τον εἰρήνην, εἰ καὶ μὴ ἐφ' ὁμοίαις ταῖς συμφωνίαις. (Γ.) Ἄλλ'
 οὐπω τέτταρες ὄλαι παρῆλθον ἐκεῖθεν ἡμέραι, καὶ κατέπλευσεν
 F ἐς τὸ τοῦ Γαλάτου φρούριον ἐκ Γεννούας ταχυναυτοῦσα μία
 τριήρης, πρέσβεις ἄγουσα τοὺς πάντα τελέσοντας ἀσμένως, ἃ
 πρὸς βουλήσεως εἶη Βυζαντίοις. καταλῦσαι μὲν, ὅσον δηλαδὴ 10
 τοὺς οἰκείους παρεκβαλόντες ὄρους οἱ Λατῖνοι παρακατέσχον τοῦ
 τῶν Ῥωμαίων τόπον· ἀποδοῦναι δὲ καὶ ἦν ἐπήγαγον Βυζαντίοις
 P. 546 ζημίαν ἐς τὸ ἀνευδέες· καὶ ἡμῖα προσθέντας χρήματα τυχεῖν
 τῆς προτέρας εἰρήνης ὑπὲρ τὰς 9 χιλιάδας· καὶ ὄρκους ἔπειτα
 δοῦναι φρικωδεστάτους ὑπὲρ τοῦ μηκέτι πρὸς τοὺς ὁμοίους ἀπε- 15
 νεχθῆναι νεωτερισμούς· ἀλλὰ μεμνημένους τῶν παρ' ἐλπίδα
 συμπεπτωκότων σφίσι μετρωτέρους εἶναι τοῦ λοιποῦ. ἐπεὶ δ'
 ἐλθοῦσι κακείνοις τὸ μέγα τοῦτο καὶ παρὰ πᾶσαν ἔγνωσται προσ-
 B δοκίαν τῶν ὁμοφύλων εὐτύχημα, μέσοις τε γεγονέναι δυοῖν ξυνε-
 πεπτώκει καὶ τὴν αἰσχρὰν ἐκείνην εἰρήνην παρασκευάσαι ποιή- 20
 σασθαι, ὅποιαν καὶ Πελοποννησίους ἐπὶ Ἀνταλκίδου πάλαι πρὸς
 Πέρσας συνθένθαι ἀκούομεν, δεῖε τῆς ναυτικῆς τῶν Ἀθηναίων
 δυνάμεως ἐν τοῖς τότε χρόνοις περιφανῶς θαλαττοκρατούντων.
 V. 442 (A.) Τούτων δ' οὕτω ξυνηνεγμένων, οὐκ ἔκρινε δεῖν ὁ βασιλεὺς,

paeum illud insperatum nihil prorsus nec militaris operae, nec solertis machinamenti contulissent: sed opus Dei esse statuerent, humanam diligentiam futilem declarantis, et eorum, qui se ipsos magnifice efferre non dubitant, arrogantiam merum esse mimum ostendentis. Miserunt itaque statim ad imperatorem, qui pacem itidem ut antea, sed non iisdem conditionibus, denno exposcerent. (III.) Nondum toti quatuor ex eo dies effluerant, cum triremis una expedita, ad Galataeum castellum appulsa, legatos ab urbe Genua advexit, qui Byzantium voluntati per omnia ultro satisfacerent; ac restituerent quidem quicquid Latini, propriis limitibus propagatis, ex agro Romano occupassent; deinde rependerent ad plenum, quicquid damni Byzantiis intulissent, persolutisque insuper plus quam centum millibus, pacem pristinam impetrarent: iurarent denique horribilissimum iusiurandum, se nunquam ad eiusmodi novas res moliendas abductum iri; sed eorum memores, quae sibi praeter spem evenissent, moderatiores fore in posterum. Cum autem ii legati advenissent, magnosque illos et inopinatos accepissent suorum successus, tum quoque interposuere se, et ut pax illa turpis fieret curavere; qualem et Peloponnesios, Antalcida regnante, pridem cum Persis pepigisse accepimus, classem veritas Atheniensium, qui maris tum aperte potiebantur. (IV.) Haec cum ita accidissent, imperator nec fortunae ini-

ἀναπεπτωκῶς διὰ τύχης ἀγνωμοσύνην, ἀπογνώσει δοῦναι τῶν A. C. 1349
 λογισμῶν τὰς ἡγίας καὶ τὸ τῆς γνώμης κράτος, ἅτ' εἰς ἀπο- Imp. Io. Can-
 ριῶν ἐσχατιὰς τῶν πραγμάτων ἐληλαμένων. ὃ, τε γὰρ ναυτικὸς C
 στόλος, χρήματα πάντα μικροῦ συνελών, ὑπ' ἐχθροῖς ἐγεγόνει·
 5 ἢ τ' ἐλπίς τῶν ἐτησίων προσόδων, εἰ μὴ τὸ πᾶν, ἀλλ' οὖν τὸ
 πλεῖστον ἐκκέκοπται μέρος.

quiritati succumbendum, nec ideo desperationi mentis regimen animique ro-
 bur prodendum esse censuit, quod in summas angustias adductae res es-
 sent. Nam et classis, quae pecuniam omnem ferme exhauserat, in hostium
 potestate erat; et spes annuorum redituum, si non omnino, at maxima ex
 parte praecisa erat.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΗ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

ARGUMENTUM.

Cantacuzenum res adversae non frangunt. Classem reparat. Vectigalia imposita auget; nova imponit. Isidori patriarchae falsa praedictio, tristitia, morbus, obitus. De eligendo eius successore deliberatur. Qualem patriarcham Palamitae voluerint. Callistus ex Atho monte arcessitur. Gregoras blanditiis, largitionibus, promissis frustra tentatus. Etiam patriarchalem dignitatem oblatam repudiat. Imperatorem et Augustam officii admonet. Callistus cur promotus. Eius viri inhumanitas, in ipsos mortuos sacvientis. Cantacuzeni politica prudentia. Consilium de cogenda synodo. Palamae tergiversationes. Episcopi novum patriarcham Mussalianismi accusant. Variorum criminum ab eo vicissim accusantur. Veniam dant et accipiunt (Cap.1). Cantacuzenus Thessalonicam abit, Palaeologum generum ei urbi praefecturus. Classis Veneta Genuitis infesta Byzantium advenit. Genuitarum arrogantia. Pontus Euxinus Byzantiis et Venetis per illos clausus. Quacnam causae Venetos coegerint Galatae obsidionem cito deserere. Cantacuzenum admodum laetus Byzantium redit. Concilium convocare cogitat. Palamae fiducia. Iunioris Andronici et Isidori patriarchae commemoratio in sacris per errorem omissa. Hominum sermones de ea re. Error postmodum correctus. Triremes Venetae quatuordecim Ponti Euxini fauces obsident. Bellum Latinorum internecinum. Catalani socios se Venetis adiungunt (2). Historiae Dogmaticae exordium. Generalis concilii convocatio diu promissa. Palamae auctoritas. Eiusdem malae artes, publicum iudicium metuentis. Quale tandem concilium haberi placuerit. Quot et cuius notae episcopi adesse iussi (3). Gregorae apud Cantacuzenum oratio. Orationis capita: Expostulatio et acris reprehensio. Synodus dici non debet, quae fit praeter ecclesiasticas regulas. Palamae doctrina quas clades importaverit iis, qui primi eam defenderunt, nempe Cantacuzeno et eius matri. Quas Annae Augustae. Quas Cantacuzeno rursus; cui mors filii praenunciata erat a Gregora. Vanae huius adhortationes. Haeretici difficillime corriguntur. Iustum Dei iudicium. Paterna bonitas. Anxius oratoris affectus.

Amica obtestatio. Cantacuzenus ambigue respondet, Gregorae verbis exacerbat. Coacta synodo ulcisci eum statuit. Gregoras pro religione pugnaturus habitum monasticum induit. Vitae aulicae renunciat (4). Mane diei, habendo concilio indicti, frequentes orthodoxi ad Gregoram conveniunt. Illustriorum elogium; ac primum metropolitaram Ephesi et Gani. Cur praeter hos unus tantum episcopus affuerit, nempe Tyrius. Quae huius partes fuerint. Laus Dexii. Laus Athanasii. Laus discipulorum Gregorae. Caeterorum sociorum commendatio. Gregoras circumstantes alloquitur. Suorum vires verbis extenuat. Principis iniquitatem amplificat. Leonidae Spartani apophthegma ad praesens institutum accommodat. Orthodoxis in aulam cum Gregora euntibus passim acclamatur. Multi se ad illos adiungunt (5). Palamitis in interiore aula epulantibus, Gregoras et socii excluduntur. Per atrium dispersi diu expectant. Palamitae post epulas in Alexii triclinium transeunt. Illic inter se primum consultant; deinde et orthodoxi introducuntur. Concilii auspicandi ratio ab his praescripta. Cantacuzenus perplexis et ambiguis verbis iurat. Eius adversus orthodoxos iniquitas manifesta (6). Gregoras, antequam actorum synodicorum fusiorem narrationem ordiatur, negat se omnia posse sigillatim persequi; aetate debilem; capitis morbo et aliis malis afflictum; antiquo sensuum vigore destitutum. Victum olim a se Barlaamum gloriat. Varias lucubraciones suas enumerat. Nunc sibi obstare queritur senectutis incommoda; adversariorum violentiam; hominum iudicia, vel ambigua, vel metu corrupta. Cantacuzenus antea laudatus cur in hac historiae parte vituperetur. Ubi de Deo agitur, nefas mentiri aut dissimulare. Cum imperatore, velut cum aequali, disputare quando liceat (7). Convocata synodo Cantacuzenus orationem habet, cuius haec summa est: Idololatriam et haereses a Diabolo inventas. Eo impellente produisse Barlaamum, et Acindynum, et caeteros idem cum Barlaamo sentientes. Futurum se deinceps severiorem quam antea fuerit. Imperatoris munus et partes. Qua sententia Barlaamus damnatus sit, eadem istos quoque damnari. Denique aequum se utrisque fore iureiurando interposito promittit (8).

α'. Ἄλλον μὲν ἴσως ἂν τινος ἦν, τοσοῦτω πελάγει συμφορᾶς
 ἀδοκίτου συνειλημμένου, τὴν ταχίστην ἀπειρηκέναι· βασιλεύοντι
 δ' ἀπαγορεύειν ἐν τοῖς τοιοῦτοις οὐ μάλα ἐνῆν. ἀλλ' ὥσπερ ἐν
 ταῖς παρατάξεσι τῶν πολέμων ὁ στρατηγὸς τὰ πεπονηκότα καὶ
 5 τρεπόμενα μέρη τῆς φάλαγγος τοῖς ἀνακλητικοῖς τῶν σαλπύγγων
 οὐκ ἔα διαζῶνθαι τε καὶ τελῶς ἐκόντας τοῖς πολεμίοις παρα-
 σχομένους τὰ κράτη τῆς νίκης ἀπαγορεύειν, οὕτω καὶ οὗτος οὐκ
 εἰς ἀπογνώσεις ἔβλεψε καὶ ῥαστώνην αἰσχύνης μεστήν· ἀλλὰ νῦν
 μὲν ἕτερα ἐφ' ἑτέροις ἐπινοῶν διετέλει τῶν ἐπιχειρημάτων· νῦν

A. M. 6858

Ind. 3

A. C. 1350

Imp. Io. Can-
tacz. 4

D

P. 547

1. Alius fortasse, tanta calamitate praeter opinionem oppressus, animum statim despondisset. At imperator nequaquam inter haec desperabat; sed quemadmodum dux, in praeliis conserendis, laborantes et inclinatas partes exercitus, dato receptui signo, non sinit perrumpi, nec patitur integram hostibus victoriam ultro deferentes animo prorsus concidere; ita hic quoque non desperatione aut turpi ignavia relanguescibat; sed modo consilia alia ex aliis excogitabat; modo eas naves, quae iam pridem in navalibus re-

- A. M. 6858 δὲ τὰς τε νενεουλκημένας ἐκ παλαιοῦ τῶν νεῶν καθελκύσας ἐπέ-
 Ind. 3 B σκευάζε τε καὶ μετεσκευάζε πρὸς τὴν ἐνεστώσαν χρεῖαν· ἄλλας
 τε καινὰς κατεσκευάζε πλείους καὶ μελλοῦς τῶν πρὶν, ξύλων ναυ-
 πηγησίμων συχνῶς ἔξ ὄρους κομιζομένων ὄλη σπουδῇ. ἐπεὶ δὲ
 καὶ χρημάτων ἐν τούτοις ἔδει, οἱ τε συνήθεις φόροι πρὸς αὐξήν⁵
 ἀνήγοντο καὶ ἅμια καινοὶ τινες ἐφ' ἐτέροις ἕτεροι ἐπενοοῦντο,
 τῆς ἀνάγκης τὴν εὐπορίαν τῶν εἰς ταῦτα ἐνθυμημάτων ὄψια
 ἐφευρισκοῦσης. (B.) Ἐν τούτοις δ' ὄντων τῶν πραγμάτων νόσω
 C βαρεῖα καὶ ὁ πατριάρχης Ἰσίδωρος ἀλίσκεται. ἡ δὲ ἦν γαστρὸς
 κένωσις διηνεκῆς ἅμια καὶ πολυήμερος, πάσης χειρὸς καὶ τέχνης 10
 ἰατρικῆς ἀπρακτοῦσης ἐνταῦθα. καίτοι τὴν γε ἀρχὴν οὐ μάλισ-
 θραυστέραν αὐτῇ τὴν ἔφοδον ἔδειξεν· ἀλλ' ἡρέμα καὶ κατὰ μι-
 κρὸν καὶ βάδην εἰπεῖν ἐπιχωριάζειν ἐδόκει, ὥσπερ παλίζουσα τὰς
 τῶν πολλῶν ἐλπίδας. ἦν γὰρ ἀπὸ λύπης ἐσχρηκῶς τὰς ἀφορμὰς
 V. 443 (ὁ πολὺς τέως ἐκράτει λόγος), ἣτις ἐκ σιωπωμένης αἰσχύνῃς εἶχε 15
 D τὴν πρόφασιν. ἦν γὰρ τοῖς οἰκείοις ὀνείροις προσέχων ὁ ἄνθρω-
 πος· καὶ τοῦτ' ἔργον ἔχων ἀπάντων προοιστάμενον καὶ λόγων καὶ
 πραγμάτων ἐνθουσιασμὸν ὠνόμαζε· καὶ τούτοις διηνεκῶς ἐγ-
 καλλωπιζόμενος ἐψεύδετο μὲν προφανῶς, οὐκ ἠσχύνετο δέ·
 ἀλλ' ἦν ὡσαύτως τῶν τε βασιλεῖ καὶ τοῖς ἄλλοις οἰονεὶ προφητείας 20
 τινὰς καὶ θεοπτείας ἄνωθεν ἀπαγγέλλον· μεθ' ὧν ἦν καὶ ἡ τοῦ
 πέραν Γαλατικοῦ φρουρίου καταστροφῆ, ἣν προεδεδίχθαι διε-
 E τείνετο τουτωὶ πρὸς θεοῦ βεβαίως καὶ ἀσφαλῶς· ὡς θαρσύνουσαν
 καὶ τὸν βασιλεῖ ἐπὶ τὴν μάχην ταχῆναι, πρὶν τελέως τὴν τοῦ

positae erant, in mare trahebat, reficiebatque, et ad urgentem necessita-
 tem accommodabat; item alias novas construebat, easque plures ac maiores
 quam antea, navalibus lignis crebro et omni diligentia ex monte convectoris.
 Quoniam vero pecunia in his opus erat, solitorum vectigalium modus auctus;
 tum nova quaedam subinde instituta, cum ad eas res facile excogitandas ne-
 cessitas ipsa plurimum valeret. (II.) Is fuit rerum status, cum Isidorus
 patriarcha gravi morbo corripitur. Erat autem illud ventris profluvium
 iuge ac diuturnum, adversus quod nec manus nec ars medicorum quidquam
 poterat: tametsi primo accessu non admodum violentus invaserat hic mor-
 bus; sed sensim et paulatim atque (ut ita dicam) pedetentim procedere visus
 fuerat, et hominum expectationem quasi ludificarat. Enimvero, ut plerique
 aiebant, natus erat ex tristitia, quam tacitus pudor pepererat. Scilicet vir
 ille propriis somniis intentus omnia dicta et facta inde auspicabatur, divi-
 num eum afflatum vocans: his perpetuo gloriabatur; et palam mentiri nihil
 eum pudebat. Quin et imperatori pariter, et aliis quibuslibet, quaedam
 quasi vaticinia et oblatas divinitus visiones referebat; in quibus fuit et Ga-
 latici Latinorum castelli, in adverso littore positi, excidium; quod illi af-
 firmabat certo et constanter praenunciatum a Deo fuisse. Itaque his con-
 fisis imperator, antequam classem prorsus instructam haberet, pugnam ac-

στόλου παρασκευὴν ἐξαρτύσαι. ἐπεὶ οὖν αἴτιος τῷ γε μείζονι μέ- A. C. 1350
 ρει τῆς μεγίστης ἀπωλείας ἐκείνης ἔδοξεν οὗτος γενέσθαι τέως Imp. Io. Can-
 Ῥωμαίοις καὶ ὠνειδίζετο πρὸς ἀπάντων, οὐκ εἶχεν ἐσιῶσιν tacuz. 4
 ὀφθαλμοῖς ὄρῃν οὔτε μὴν αὐτὸν βασιλέα, οὔτε τῶν ἄλλων ὅσοι
 5 ξυνέσειως ἦσαν μέτοχοι· ἀλλὰ κατεδύετο πρὸς πνθμένας ἰδίας F
 αἰσχύνης. καὶ οὕτω λοιπὸν νοσήσας ἐπὶ μακρὸν, καὶ οὕτω δα-
 πανηθείσης τῆς ἔνδον οὐσίας αὐτοῦ, τῆς παρουσίας μετέστη ζωῆς.
 (Γ.) Ἐπειτα ψῆφον προτιθεμένων ἄλλων, ὅς ἂν μετ' ἐκείνων
 τοῦ θρόνου διάδοχος γένηται, πολλή τις ἦν σπουδὴ καὶ διάπυ-
 10 ρος τοῖς τοῦ Παλαμᾶ διασωταῖς, μηδένα ποτὲ προβληθῆναι,
 ὅς μὴ πλήκτης καὶ πάροινος εἴη καὶ πάσης καὶ παντοίας παι- P. 548
 δείας ἐς τοσοῦτον ἄμοιρος, ὅσαν οἱ ἀπὸ σκαπάνης ὁμοῦ καὶ δι-
 κέλλης ὀψὲ τῆς ὥρας ἀπαλλάττοντες ζάκοτόν τι καὶ θηριῶδες
 ἦθος οἴκαδε φέρουσιν· ἴν' ἐνταῦθα ῥᾶστον εἴη σφίσι διωκτῶν
 15 ἀπάντων αὐτὸν καταστῆσαι βαρύντατον κατὰ τῶν εὐσεβεῖν αἰρου-
 μένων καὶ τῆς τοῦ Παλαμᾶ κοινωνίας ἀπέχεσθαι πᾶσαν σπου-
 δὴν ποιουμένων. ἄλλων οὖν ἄλλους προβαλλομένων, μεταπέμ-
 ψασθαι πείθουσιν οὗτοι τῶν τοῦ Παλαμᾶ φίλων ἐξ Ἀθῶνος
 ἓνα, τοῦνομα Κάλλιστον· ᾧ πρὸς ἀπήνειαν ἐξ ἀνοίας ἄμα καὶ
 20 ἀπονοίας ἤρμόσθαι τὴν φύσιν πάντων μάλιστα ξυμβεβήκει, καὶ B
 εἶναι μηδὲν μηδαμῶς τῷ σκοπῷ καὶ τῇ σπουδῇ τῶν προσκεκλη-
 κότων ἀπάδοντα. (Δ.) Πρὶν γε μὴν τοῦτον ἵναί, ἰδίᾳ ἐμὲ καὶ
 συχνὰ παραλαμβάνουσιν ἐπήει βασιλεῦ τε καὶ βασιλίδι θωπείαις
 παντοίαις περιϋέναι· καὶ χρημάτων ἐπαγγελίαις καὶ χορηγίαις

celeravit. Cum igitur ille funestissimae cladis auctor praecipuus Romanis fuisse videretur, omnibus exprobrantibus, non audebat fixis oculis aut imperatorem, aut intelligentia praeditum quenquam adspectare; sed in profundos verecundiae suae recessus semet ipsum abdebat. Quamobrem diuturna inde aegritudine confectus, postquam intima ipsius substantia morbo consumpta est, ex hac vita excessit. (III.) Mox deliberatione ab aliis instituta, quisnam eius sedem ac dignitatem excepturus esset, magno et inflammato studio a Palamitis certatum, ne quis promoveretur, nisi qui percussor et temulentus foret, omnisque eruditionis perinde expertus, ut illi, qui a ligone et bidente sub vesperam redeuntes iracundum et ferinum quandam morem domum referunt. Id vero agebant, ut iis facillimum esset quovis persecutore saeviore illum opponere iis, qui pie et recte de Deo sentirent, et a communione Palamae penitus abhorrerent. Aliis itaque alium proponentibus, horum suasu ex monte Atho arcessitur unus ex Palamae amicis, nomine Callistus. Huic ob vecordiam ac dementiam ingenium erat omnium immitissimum. Quamobrem eorum, a quibus vocabatur, proposito ac studio omnino conveniebat. (IV.) Tamen antequam is advenisset, visum est imperatori et Augustae privatim ac saepius me accire, et omni adulationis genere, atque etiam pecuniarum pollicitatione ambire. Ac ii quidem conati

- A. M. 6858 ἀφ' ὅνοις τῶν γε ἄλλων καὶ ἃ τῶν ἐν βίῳ καλῶν καὶ τιμίον ψυ-
 Ind. 3 **C**χαῖς ἂν εἴη φιλοδόξοις κατ' ἔφεσιν περιῶσθαι με πείθειν καὶ
 ἄγειν ἐς τό σφισι βουλόμενον· ὦν τὰ μὲν ἤδη ἐχορήγειτο, τὰ δ'
 ἐμιλλεν. ὦντο γὰρ δι' ἐνός ἐμοῦ γε εὐθὺς, εἴ τινές ποτ' ἄρ'
 εἶεν, καὶ ὅπη διαιτῶντο, πάντας ἑτέρους, ὅποσοι ἀνθίστανται 5
 πρὸς ὅποσα τῷ Παλαμᾷ βλασφημεῖται καινὰ καὶ ἐκφυλα δό-
 γματα, προσάξουσιν. ἀλλ' ἦσαν ἄρα πάντως ἀνθρακες οἱ τῶν
 ἐλπίδων ἐκείνοις θησαυροί. τὸ γὰρ ἀνευδεῖς ἐμὲ τῶν ἀναγκαίων
Dκαὶ ἡ τάληθοῦς ἐκλογή λήρους ἔπειθ' ἠγεῖσθαι τὰ λεγόμενα.
 (E.) Ὁ δ' ἀπάντων μάλιστα τὴν ἐπιζῶσαν γνώμην ἐστήρικτο 10
 καὶ ἀνακεκοῦσθαι σφισι δι' αὐτό τινα ἡδονὴν ταῖς ἐλπίσιν ἐποιεῖ,
 τὸ τῆς πατριαρχείας ἀξίωμα ἦν· ὃ δώσειν αὐτίκα μάλα μοι ἐπηγ-
 γέλλοντο, τῆς χρείας διωθουμένης σφοδρότερον καὶ τοῦ και-
 ροῦ προκαλουμένου τὸν προστησόμενον ἀπαραίτητα. ἤκουόν γε
Eμὴν ἐξ ἐμοῦ τὰναντιώτατα πάντα. πρῶτον μὲν γὰρ καθηπτόμην 15
 ὁμαλῶς πῶς αὐτῶν περὶ ὧν ἡμῖν ὑπισχνούντο, πῶς οὐκ ὀκνοῦσι
 V. 444 τοῖς αὐτοῖς ἐγχειροῦντες, ἃ πολλάκις εἰποῦσι καὶ ἀποτυχοῦσιν
 ἀκριβῶς ἐγνωκέναι ζυμπέπτωκεν, ὡς πηλοῦ καὶ κόνεως οὐδὲν
 ἐμοὶ διαφέρειν δοκεῖ τὰ τοιαῦτα, καὶ ταῦτα νῦν, ὅτε πίστει
 ἄρρησις ἀπαιτεῖται. ὡς γὰρ ἐν κακοῖς εὐτυχεῖν δυστύχημα μέ- 20
 γιστον, οὕτως ἐν κακοῖς ἀδοξεῖν τῶν εὐτυχημάτων τὸ κράτι-
Fστον. ἔπειτα ἔλεγον, ὡς βασιλεῦσιν οὔσι χρεῶν μὴ τὰ καθή-
 κοντα νόμιμα ἐκοντὶ παραδίγειν ὁμοῦ καὶ τῶν ἱερῶν τῆς τοῦ
- sunt flectere me, et ad ea quae vellent adducere, liberali largitione cum
 aliarum rerum, tum earum praesertim, quae, quia pulchrae sunt ac pretio-
 sae, animis gloriae cupidis plurimum blandiri possunt. Quarum rerum aliae
 iam dabantur, aliae postea datae fuissent. Putabant videlicet mea unius
 opera statim adiunctum iri ipsis reliquos omnes, quicumque ii forent, et
 ubicumque degerent, qui novam et insolentem blasphemi Palamae doctrinam
 impugnarent. Quas autem illi spes conceperant, eae non aurum sed paleae
 erant. Nam quod rebus necessariis non carerem, et veritatem ultro pro-
 ferer, idcirco mihi facile persuadebam vana esse et frivola quae illi loque-
 rentur. (V.) Sed eorum animum expectatione suspensus una res maxime
 confirmabat, ac ipsorum spei quadam voluptate admista blandiebatur. Ea
 erat patriarchalis dignitas, quam mihi statim collaturos se iidem promitte-
 bant, cum et necessitas gravior incumberet, et ut aliquis sine ulla cuncta-
 tione ei muneri praeficeretur, res ipsa flagitaret. Tamen ii ex me con-
 traria plane omnia audiverunt. Ac primum quidem super iis rebus, quas
 mihi promittebant, eos leniter obiurgabam, quod ipsos non pigeret eadem
 rursus tentare, quae cum frustra saepe dixissent, evidentissimum foret,
 eiusmodi res apud me nihilum luto ac pulvere differre; praesertim hoc tem-
 pore, cum exigeretur fidei abiuratio. Enimvero sicut inter improbos feli-
 cem esse maxima esset infelicitas, ita apud eosdem honoribus carere maxi-
 mam esse felicitatem. Aiebam praeterea non debere principes, quae sapien-
 ter constituta essent, ea ultro transgredi, et sacrosanctis ecclesiae Dei

θεοῦ ἐκκλησίας κυκλίδων ἐλαύνειν ἤθει τοιοῦτω, ἥκιστα τινος A. C. 1350
Imp. Io. Can-
tacz. 4

φειδοῦς ἢ κολάσεως μεσιτενούσης καὶ ὑφαιρούσης τὴν τοῦ κρά-
τους ἀσέλγειαν· ἀλλ' ἱατροῖς μᾶλλον γίνεσθαι πᾶν προθύμως P. 549

καὶ ἅμα κολασταῖς τῶν ἀθέσιμων σύλων καὶ ἐκτροπῶν, εἴ γε P. 549
5 βουλομένοις εὐσεβεῖν εἴη. τὸ μὲν γὰρ ἄξιον θρήνων μακρῶν καὶ
ἐς τὸ μέλλον μνήμης ἐκ τῶν ὑψιγόνων πρὸς ἀπέχθειάν τε καὶ

ὑβριν ἀνατρεχούσης ὀλοσχερῶς (ἐῷ γὰρ ὡς ἐγνωσμένης ἤδη με-
μῆσθαι τῆς αἰδίου φλογὸς ἐκείνης, ἣ τοῖς οὕτω βιοῦσιν ἠπει-
ληται)· τὸ δ' ὑμνούσας γλώσσας ἀπαιτεῖ τῶν τε νῦν ὄντων τῶν

10 τε γενησομένων ἀνθρώπων εὐσεβῶν καὶ ἅμα ψυχῆς ἀκήρατον
εὐφροσύνην, ἣν μὴ τελευτῶσιν αἰῶσιν ἀκούομεν ἀπονεμεῖσθαι. B
(5'.) Οὕτω τοίνυν ἡμῶν ἀπογνοῦς, ἐπεὶ τὸν ἤδη ῥηθέντα ἐξ Ἀθω-

νος ὄρους ἤγοντα ἤδη τεθίαται, εὐθὺς καὶ μὴ πᾶν τοι σφόδρα
προθυμονμένων τῶν ἐπισκόπων τῆς τέως σωζομένης ἐπαρχίας,

15 εἰς πατριάρχην προβάλλεται, δι' οὐδὲν ἕτερον ἐπισπεύσας τὴν
αὐτοῦ προβολήν, ἣ ὅτι πρὸς διωγμὸν ἄριστα ὁ ἀνὴρ ἐπεφύκει
καὶ ὄργανον ἦν πρὸς τιμωρίας ἀπανθρώπους καὶ θηριώδεις δη- C
μοσίων ἀπάντων ἀπανθρωπότερον. πάσης γὰρ ὦν παιδείας ἀξύνε-

20 καὶ πρὸς γε ἔτι χειρὶ καὶ βακτηρίᾳ πλήττειν, ἀσχέτω θυμῷ, καὶ
λόγοις ἀσχροῖς καὶ σφόδρα ἀπάδουσι ᾧ περιέκειτο σχήματι,
καὶ οὕτινος ἤδετο εἶναι τρόφιμος ὄρους, καὶ ἥστινος πνευματι-
κῆς πολιτείας. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ οὖς ἐκόλαζε καὶ οὖς ἐδίω-

cancellis isto more excludere, ut nec moderatio ulla, nec examinis inter-
positi severitas potestatem insolentem coerceret. Quinimo oportere eos,
si religiosi essent, medicos et castigatores promptissimos exsistere errorum
ac depravationum sacris legibus contrariam. Nam illud quidem deplo-
randum, memoriaque apud posteros odiosissima ac probrosissima dignum
est (ut sileam flammam sempiternam, quas iis, qui sic vivunt destinatas,
cogitare licet ut iam decretas); hoc vero laudem et commendationem exigit
ab hominibus piis, qui nunc vivunt, quive unquam victuri sunt; et sin-
ceram meretur animi voluptatem, qualem aevo immortali repositam esse
credimus. (VI.) Sic ille successu desperato a nobis discessit. Deinde ho-
minem supra memoratum, qui iam ex Atho monte advenerat, conspicatus,
confestim nec admodum cupientibus episcopis eius provinciae, quae tunc
salva restabat, patriarcham eligendum proponit. Eum vero non aliam ob
causam promoveri festinavit, nisi quia ad exercendam persecutionem opti-
me a natura comparatus vir ille poenarum atrocium et immanium instru-
mentum erat quolibet carnifice inhumanus. Quippe omnis eruditionis ex-
pers, propensissimus erat ad supplicia decernenda et ad iniuriam absque
verecundia inferendam; item ad feriendum manu et baculo, iracundia ef-
fraeni, sermonibus foedis et minime convenientibus sive habitui, quem
induerat, sive monti et instituto religioso, cuius se alumnum gloriabatur.
Quinimo homines piis, quos mulctabat et persequabatur. quorum misereri

- A. M. 6858 *κεν εὐσεβεῖς, δέον ἐλεεῖν λιμῶ καὶ δόλῃ θνήσκοντας καὶ πύση*
 Ind. 3 *ταλαιπωρία, ὃ δὲ καὶ ἀτάφους ἐβρόιβθαι ἐκέλευε. καὶ ἦν ἐγκλημα*
ἕτερον αὐθις τουτὶ πρὸς τιμωρίας ἔτι λοιπὸν τὰς ὁμοίας, οἷς τῇ
γῇ κρύπτειν ἔργον ἦν τοὺς τοιούτους, καμπτομένοις τῇ τῆς φέ-
σεως ὁμοιότητι. ἐς τοσοῦτον κατὰ τῆς εὐσεβείας ηὔξήθη τότε τὰ
χείρω. ἠλαύνοντο γὰρ ἀφειδῶς, οἱ τοῖς ὄροις ἐμμένειν φιλονει-
Ε*κοῦντες τῆς πατρίου νομοθεσίας, οἰκιῶν, πόλεων, ἱερῶν, ἀγώ-*
γμοι δεσμοτηρίοις ἤγοντο εὐχερῶς· ἀπειλαὶ τοῖς ἄλλοις ἐκηρύτ-
τοντο μείζους τῶν ἔργων, ὅσοι δέει τοῦ μὴ τὰ ἀνήκεστα πύσχειν
ἤθους χρώμασι πολυειδέσι δῆθεν κοινωνικοῦ τὴν εὐσέβειαν ἐκρυ-
πτον. (Ζ.) Καὶ ἦν ταῦτα ἐφόδια τῆς τοῦ βασιλέως γνώμης,
κρύπτεσθαι βουλομένης, ἀρεστά. δυοῖν γὰρ ὄντοιν, δι' ὧν οὖς
Ε*ἂν βούλοιντο προσάγεσθαι ἐγχειροῦσι τῶν ἡγεμόνων οἱ πλείους,*
ὃ μὲν ἐπιεικείας εἶχε σημεῖον, ἑαυτῷ ἔνεμε· λέγω δὴ τὸ πείθειν·
ὃ δ' ἀπηγείας, τῷ πατριάρχῃ καὶ τοῖς περὶ τὸν Παλαμῶν ἐνεδί-
δον, καθάπερ ἀνέμοις ὀλκάδος ὀθόνην. λαυθάνειν γὰρ τοὺς πλεί-
στους πειρώμενος, οὗτ' αὐτὸς ὀλοσχερῶς ἔδρα ταυτὶ, οὔτε δη-
μοσίοις γραφαῖς παρεῖχε τοῦνδύσιμον. ὅτι δὲ δρωσιν αὐτοῖς οὐκ
P. 550 *ἀνθίστατο, ἀντικρὺς ἀνομοθέτητόν τινα νόμον ἐς τὸ δρωῖν ἀδειῶς*
ἐχαρίζετό σφισιν· ὥσπερ καὶ οἱ λαχάνων ἐν χρεῖα γινόμενοι ῥύα-
V. 445 *κα ἀνωθέν ποθεν ἐπαντλοῦσι ὕδατος ἐξ ἀφανοῦς. ἔλεγε γὰρ, ὡς*
ὅτε τὰ ἴσα φθέγγωνται ἢ τε τοῦ ἄρχοντος βούλησις καὶ ἢ τῶν
ἐκ τύχης δρωμένων χρεῖα, μετὰ τοῦ εἰς ξυγκειμένου πρὸς τὴν τοῦ

11. καὶ ἦν em. Boiv. pro ἐν ἦν.

eum oportebat fame et siti et omnibus aerumnis enectorum, insepultos proici iubebat. Quod si qui naturae similitudine commoti operam dedissent, ut illorum corpora humo tegerentur, novum illud crimen simili poena rursum luebatur. Usque adeo tunc peior causa adversus religionem invaluerat. Nam qui manere intra terminos traditae a maioribus disciplinae obstinassent, ii sine misericordia tectis, urbibus, templis exigebantur, et facile a quolibet comprehensi in vincula rapiebantur. Aliis veritus ne extrema paterentur, atque idcirco civilitatis colore versatili sanam doctrinam occultantibus, minae intendebantur ipsis suppliciiis graviore. (VII.) Atque haec grata subsidia erant imperatori, animum suum dissimulanti. Nam cum duae res sint, quarum ope plerique principes conantur sibi mancipare quos volunt, earum alteram, quae benignitatis speciem praefert et in persuadendo posita est, sibi tribuebat; alteram, cui inest nota crudelitatis, patriarchae et Palamitis, ut ventis vela, permittebat. Plerosque scilicet fallere cupiens, nec ipse prorsus illa factitabat, nec licentiâ publicis decretis concessâ fieri permittebat. At idem, quia facientibus non obsistebat, tacita quasi lege lata, quidlibet impune perpetrandi veniam iis prorsus dabat: ut ii, qui oleribus indigent, aquae rivum alicunde ex occulto ac superiori de loco deducunt. Sic enim statuebat, quoties voluntas principis et rerum quotidianarum ratio idem suaderent, adesset-

ἄρχοντας βούλησιν, τότε συμφέρεσθαι καὶ τὸν ἄρχοντα χρῆ τοῖς A. C. 1350
 οὐτως φερομένοις· ὅταν δ' ἕτερον μὲν τὰ πράγματα δρόμον βα- Imp. Io. Can-
 δίῳ, ἕτερον δ' ἢ τοῦ ἡγεμόνος βούλησις, τότε χρῆ τὰν μέσῳ B
 καὶ κείνον παρατρέχοντα τῇ τῆς αὐθεντικῆς βουλήσεως χρεία μάλ-

5 λον ἢ τῷ τῶν κειμένων κανόνων ἔδει συμφέρεσθαι. τὸ μὲν γὰρ
 ἡγεμονίας, τὸ δὲ δουλείας εἶναι σημεῖον· ἄτοπον οὖν δουλεύειν
 ἐκόντα, ὧ τὰ τῆς ἡγεμονίας ἀνεῖται σκῆπτρα. διὰ δὲ ταῦτα,
 μικρὰ τῶν ἄλλων φροντίσας, ἐπέραινε ὅσα αὐτῷ τε καὶ Παλαμῷ
 πρὸς βουλήσεως ἦν. μία γὰρ ἦν αὐτῷ καὶ τοῖς ἀμφὶ τὸν Παλα-

10 μῶν ἢ βούλησις. (H.) Δεδιῶς δ' ὅμως καὶ τὰς τῶν πλείστων
 λαιδορίας, αἱ κὰν ταῖς ἀγοραῖς ἀνέδην ἐκαλινδοῦντο, τὸ τυραν-
 νικὸν καὶ βλαιοὺς ἐγκαλοῦσαι τῆς πίστεως, βέλτιον ἐνόμισεν εἶναί
 οἱ, καὶ σύνοδον συγκροτῆσαι διὰ τῶν ἐπὶ Θρόνης ἐπισκόπων
 προϊόντος τοῦ χρόνου, καὶ δεῖξαι ἐς προὔπτον τὰ καινοφανῆ τοῦ

15 Παλαμῶ μὴ αἰσχροῦς ἔχειν δόγματα· ὡς ἂν εἰς πολλοὺς χεομένης
 καὶ διασκιδναμένης τῆς τῶν τοιούτων ἐγκλημάτων λαιδορίας, ἢ D
 ἀπιστιῆται παντάπασιν ἢ καινοτομία τῆς πίστεως, ἢ τό γε δεύτε-
 ρον ἦττον λυπῆ, μὴ πρὸς ἓνα αὐτὸν αἰεὶ κινουμένων τῶν ὅλων
 γλωσσῶν, ἀλλ' ἐς πλείστους ἤδη μεριζομένων. ἀλλὰ τοῦτο γε
 20 ἦν ἰατὸν Παλαμῶν, ἥκιστα παρῶρησιάζεσθαι τοὺς τῆς αὐτοῦ κα-
 κίας ἐλέγχους βουλόμενον, ἀλλ' ἐπιβουλαῖς αἰεὶ καὶ διαβολαῖς
 ἀφθόγοις τὰ τῶν διωγμῶν ἐκείνων εἶδη δι' ἄλλων, καὶ μάλιστα
 τῶν ἐν ἔξουσίαις, κρύφα ἐπιτελεῖν. διὸ καὶ προφασισύμενος ἄλλα E

que opportunitas accommoda principis voluntati, toties principem debere
 eiusmodi rerum cursum concursu suo adiuvare: cum autem alio res verge-
 rent, alio principis voluntas, tunc oportere eundem, caeteris rebus neglectis,
 propriae voluntatis rationem potius quam constitutarum regularum usum se-
 qui. Quippe illud imperii esse, hoc vero servitutis. Absurdum porro esse,
 penes quem sceptrum imperatorium foret, eum ultro servire. His de cau-
 sis, parum de aliis sollicitus, quaecunque ipse et Palamas fieri cuperet, ea
 exsequabatur. Una quippe erat eius et Palamae voluntas. (VIII.) Attamen
 veritus vulgi convitia, quae et circum fora liberrime iactabantur, et Fidei
 tyrannicam violentamque oppressionem criminabantur, satius sibi fore cre-
 didit, procedente tempore concilium cogi, episcopis qui in Thracia essent
 convocatis; atque illic palam declarari, novam illam doctrinam, quam Pa-
 lamas invexisset, non esse pravam ac foedam; ut obiectorum criminum ca-
 lumniosa refutatione latius diffusa ac divulgata, vel prorsus haud credere-
 tur innovatam fuisse Fidei doctrinam, vel saltem minus isti dolendum esset,
 cum omnium linguae non unum eum perpetuo petiturae, sed deinceps se
 adversus plurimos exserturae essent. Verum id quidem Palamam angebat,
 utpote qui malitiam suam palam redargui minime vellet, sed insidiis et
 surdis obtreccionibus cum per alios, tum per principes, varia supplicio-
 rum genera clanculum decernere cuperet. Quamobrem alia ex aliis prae-

- A. M. 6858 ἐπ' ἄλλοις ὄχετο φεύγων, νῦν μὲν εἰς Ἀἴμινον, νῦν δ' ἐκεῖθεν
 Ind. 3 εἰς Θεσσαλονίκην· περὶ ὧν πλατύτερον εἰρήσεται προῖοῦσιν. τέως
 δ' ἐκεῖνο ἐπαναλήψομαι. (Θ.) Πρὶν γὰρ ὅλους μετὰ τὴν χειρο-
 τονίαν τρεῖς παριέναι μῆνας, τῶν ἐπισκόπων συνέβη ῥαγῆναι
F τοὺς πλείστους τῆς πατριαρχικῆς κοινωνίας, ὅσοι διοινοῦμενοι
 εἰσήγγελλον εἶναι σαφῆ Μασσαλιανὸν αὐτὸν καὶ τῶν ἐν Ἀθῶνι
 ὄρει πρὸ ἐτῶν οὐ μάλα συχνῶν φανερώς ἀλότων ἕνα· περὶ ὧν
 ἀνωτέρω που τῆς ἱστορίας καὶ ἡμεῖς εἰρηκότες ἐσμέν. ἐπεὶ δὲ καὶ
 αὐτὸς ἀνθιστάμενος εἰσήγεν, ἐξ ἀντιπάλου ῥέων, διωμοσίαν καὶ
 ἀντεγκλήματα κατὰ τούτων ἐκάστον, τὸν μὲν τυμβωρυχίας διώ-
 κων, τὸν δὲ πορνείας, τὸν δὲ Βογομίλων αἰρέσεως, τὸν δὲ τοῦ
P. 551 τὴν ἱερωσύνην ὄνιον δίδόναι καὶ ἀπεμπολεῖν εἰς ἄνδρας μάλα τοι
 σφόδρα αἰσχίστους, καὶ ἄλλους ἄλλων, καὶ γέγονε σχίσμα μέχρι
 καὶ ἐς πολὺν τινα χρόνον, μέσος ὁ βασιλεὺς καταστάς ἐπεισεν
 ἀλλήλοις ἀφεῖναι τὰγκλήματα, λάθρα καθυφέντας ἅς κατ' ἀλλή-
 λων γραφὰς καὶ λοιδορίας ἐξήνεγκαν φανερώς, ἵνα μὴ προσθήκη
 καὶ τοῦτο γένηται τοῖς κατ' αὐτῶν ἐπενηγεμένοις περὶ πίστεως
B παρ' ἡμῶν ἐγκλήμασιν. οὕτω τοίνυν ἐν κακοῖς κακῶς καὶ αἰ-
 σχρῶς ἀλλήλοις σπεισάμενοι ξυνήεσαν ἀλλήλοις λοιπὸν, ἡμέραν
 ἐξ ἡμέρας ἐπιβουλάς καθ' ἡμῶν ἄλλας ἐπ' ἄλλας συρρόπτοντες
 τε καὶ ξυντιθέμενοι.
- A. M. 6859 β'. Ἄρτι δὲ τῶν φθινοπωρίνων τοῦ ἡλίου τροπῶν ἐν προ-
 Ind. 4 ὄροις ἀυλιζομένων τοῦ ἔτους, τριήρεσι καὶ μονήρεσιν ἄρας ἐκ
 V. 446 **C** Βυζαντίου ὁ βασιλεὺς Καντακουζηνὸς ὁμοῦ τῷ ἐπὶ Θυγατρὶ

texendo aufugiebat, modo in insulam Lemnum, modo illinc Thessalonicam. Sed de his rebus fusius infra dicturi sumus. Nunc autem illud resumam. (IX.) Nondum tres toti post patriarchae electionem menses effluxerant, cum plerique episcoporum ab eius communione avulsi secesserunt, quotquot scilicet iurato denunciaverant Massalianum eum re ipsa esse, ac unum existisse ex illis, qui ante annos non ita multos in monte Atho manifeste deprehensi fuissent; de quibus et nos supra in hac historia disseruimus. At ille repugnabat, et iuramenta iuramentis opponebat, atque illis singulis crimina vicissim obiectabat, hunc de effossis sepulchris, illum stupri, alium de Bogomiliana haeresi, alium quod sacerdotium vendidisset et hominibus turpissimis nundinasset, alium denique alio crimine accusans. Cum autem schisma ob eam causam excitatum longo tempore durasset, imperator medium se interposuit, eisque persuasit, ut sibi invicem crimina obiecta condonarent, desertis clanculum litibus et accusationibus, quas aperte suscepissent, ne ad crimina, quae illis de Fide a nobis obiciebantur, isthaec quoque accederent. Sic itaque concordia, ut inter malos, male et turpiter deinceps inita, reconciliati sunt, novasque ex eo quotidie insidias adversus nos struere et componere coeperunt.

2. Iam converso ad autumnale aequinoctium cursu, in ipso anni ingressu sol versabatur, cum imperator Cantacuzenus, triremibus ac mone-

γαμβρῶ Παλαιολόγῳ τῷ βασιλεῖ ἀπήει ἐς Θεσσαλονίκην, ἄρχειν A. C. 1350
ἐκεῖ καταστήσων αὐτόν. καὶ τηρικαῦτα κατέπλευσαν ἐς Βυζάν- Imp. Io. Can-
τιὸν Βενετικάι τριήρεις τρεῖς καὶ τριάκοντα κατὰ τοῦ Γαλατικοῦ tacuz. 4

φρουρίου τῶν Γεννοῦτῶν, μάχης τε ἀρξάντων αὐτῶν ἐκ πολλοῦ D

5 καὶ ἀπειλούντων σφίσι ἀπώλειαν. τοῖς γάρ τοι Γεννοῦταις του-
τοισὶν, ἐπαρθεῖσι τῷ κατὰ Βυζαντίων ἐκείνῳ σαθρῷ προτερή-
ματι τῆς ἀδόξου ναυμαχίας ἐκείνης, οὐκέτι καθεκτοῖς εἶναι τὴν
γνώμην ἐνῆν· ἀλλ' ὄνειροπολεῖν ἐπήει τὴν τῆς ὕλης θαλάσσης
ἡγεμονίαν. καὶ διασφετεριζόμενοι πρῶτον τὸν Εὐξείνον πόinton,

10 διὰ τὰ ἐκεῖθεν κέρδη, οὐ μόνον Βυζαντίοις ἐπέταττον ἡγεμον- E
κῶς ἤδη καὶ πολλῶ τῷ θράσει ῥέοντες, ἀπέχεσθαι τῆς Μαιώτι-
δος καὶ Τανάϊδος, ἔτι τε Χερσῶνος καὶ ὅσα τῶν Σκυθῶν ὑπὲρ
τὸν Ἴστρον παραλίας ἐστὶ χωρία περιπλέοντας ἐμπορεύεσθαι,
πλὴν ἢ ὅπη ἂν ἐξ αὐτῶν τὸ ἐνδόσιμον εἴη· ἀλλὰ καὶ Βενετικὸς

15 αὐτοὺς τῆς ἐκεῖθεν ἀπήλαυνον ἐμπορίας, μελέτην ἔχοντες ὅσον P. 552
οὐδέπω καὶ τριήρεσι συγκαῖς τὸν ἀγχένα τοῦ Πόντου συγκλειθέν-

τες κατὰ τὸ τοῦ Σαράπιδος ἱερὸν καταστήσαι δεκαδεντήριον
τυραννικὸν καὶ βίαιον, εἴ τινες εἶεν βουλόμενοι τὸν Εὐξείνον
πόντον εἰσπλεῖν τε καὶ ἐκπλεῖν. (B.) Τοῦτο καὶ πάντα μὲν ἤρε-

20 θισε πρὸς ταραχὴν λογισμῶν, οἷς θαλάττιος ἄπυς ἐστὶν ὁ βίος·
πάντων δὲ μάλιστα Βενετικὸς, χρήμασί τε καὶ ναυσὶ μακροῖς
τισι μέτροις πλεονεκτοῦντας. ἐλπίσαντες οὖν καὶ βασιλέα σύμ-
μαχον ἔξειν καὶ κοινωνὸν εἰς τοῦργον, ἅτε διὰ τὴν ἤτταν ἐκείνην B

12. τῶν] τῆς conl. Boiv.

17. κατὰ τὸ em. Boiv. pro καὶ τὸ, idem-
que vult συγκλείσαντες.

ribus consensis, solvit Byzantio, Palaeologum imperatorem eundemque
generum secum Thessalonicam ducens, atque eius urbis principem eum
constitutus. Eo tempore Byzantium advenerunt triremes Venetae tres
et triginta, ut Genuitarum, qui primi bellum indixerant et Venetis exi-
tium minabantur, Galaticum castellum oppugnarent. Quippe isti Genuitae,
elati frivolo illo successu navalis pugnae, quam cum Byzantiis parum me-
morabilem gesserant, iam animo suo minime moderabantur, sed totius
maris imperium somniabant. Ac primo Pontum Euxinum, ut quaestuosum,
sibi vindicantes, non solum Byzantiis imperioso fastu maximeque audacia
interdicebant, ne circum Maeotidem et Tanain Chersonemve navigantes,
aut reliquam Scytharum maritimam oram, quae esset ultra Istrum, cir-
cumvecti negotiarentur, nisi ubi licentiam a se accepissent; sed et Venet-
os ipsos eorundem locorum commercio arcebant; et iam fere meditantur,
plurimis triremibus Ponti fauces obsidere, atque in Sarapidis fano tyran-
nicum violentumque portorium imponere iis, qui intra vel extra Euxinum
commeaturi essent. (H.) Ea res irritavit ac perturbavit animos cum aliorum
omnium, quorum vita omnis maritima esset, tum maxime Venetorum, qui pecu-
niis et navibus longe superiores erant. Igitur hi, cum et imperatorem habi-
turos se socium adiutoremque incepti sui sperarent, utpote ob acceptam

- A. M. 6859 καὶ τὴν ἐκ τῆς ἥττης ἀσχύνην ἡρεθισμένον καὶ αὐτὸν πρὸς ὀρ-
 Ind. 4 γὴν κατ' αὐτῶν, ἤκον (ὡς ἔφημεν) ὄπλα καὶ τριήρεις ἄγοντες
 κατὰ σφῶν. ἐπεὶ δ' οὐθ' ὁ βασιλεὺς παρῆν, οὔτε τῷ καιρῷ
 συμμάχῳ χρῆσθαι ἐνῆν (εἶναι γὰρ περὶ τὰς τοῦ Ἄρκτουρου συν-
 ἔβαινε τοῦτον ἐπιτολὰς, ὅθ' ἕτεοί τε καταρξήγουνται μάλιστα 5
 πλείστοι καὶ ψύχος ἀταμίετον ἤδη προτρέγον λυπεῖ τοὺς ἐν τοῖς
 ὑπαίθροις διανυκτερεύοντας ἐν θαλάττῃ καὶ ὄπλοις), ἡμέραις βρα-
 C 47 χέσι διέγνωσται σφισιν ἐγκατερέησαι, πῆραν ἀκροβολισμῶν πο-
 λεμικῶν δόντας καὶ λαβόντας, οἴκαδε ἀποπλεῖν· καὶ μάλιστα
 ὅτι καὶ τριήρεις ἑτέρας ἐπύθοντο ἀναγκείσας ἤδη ἐκ Γεννούας 10
 κατὰ τε Εὐβοίας καὶ Κρήτης καὶ ὅσαι Βενετικοῖς ὑπήκουον τότε.
 τεσσαρισκαίδεκα γὰρ οὐσῶν τῶν Γεννουϊτικῶν, ἃς ἀνοῦσαι τῶν
 V. 447 Βενετικῶν αἱ τριήρεις συνέκλεισαν ἐν Ἀὐλίδι καὶ Ὠρεῶ τοῖς κόλ-
 ποις τοῖς ἐγγὺς Εὐβοίας, αἱ μὲν δέκα ἐάλωσαν αὐτάνδρῳ· αἱ δὲ
 D τέτταρες λαθοῦσαι τὸν κίνδυνον ἔφυγον. αὔται τοίνυν αἱ τέττα- 15
 ρες, ἀδείας λαβόμεναι διὰ τὴν τῶν Βενετικῶν ἐκστρατείαν, πολ-
 λὴν ἐνεπόουν ταῖς Βενετικαῖς νήσοις τὴν βλάβην. διὸ δὴ σπουδῆ
 πολλῇ καὶ προθυμίᾳ ἀπέπλευσαν πρὸς ἐκδίκησίν τε καὶ ἄμυναν.
 A. C. 1351 καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. (Γ.) Ἄρτι δὲ τοῦ ἡλίου
 Imp. Io. Can- μετὰ τροπὰς ὄντος χειμερινῶς καὶ τῶν ἀνταρκτικῶν ἀπηλλαγμέ- 20
 tacuz. 5 **Ε**νον γειτονημάτων, ἐπανῆκεν ὁ βασιλεὺς ἐκ Θεσσαλονίκης, ἐν-
 θους ὅλος ὑφ' ἡδονῆς. ἀπηλλάχθαι γὰρ ἤδη νερόμισται οἱ φό-
 βων ἀπορξήτων, καὶ ἀπηρητῆσθαι καθάπαξ ἤδη πάσης ὑποψίας,

14. τοῖς em. Boiv. pro τῶν.

cladem et ignominiam cladi coniunctam iisdem iratum, armis (ut dixi) et
 triremibus instructi, oppugnatum illos venerunt. Quoniam autem nec im-
 perator aderat, nec tempus opportunum erat, sic ut ipsis adiumento esse
 posset (nam haec sub Arcturi ortum gesta sunt, cum et plurimi imbres
 nubibus effunduntur, et frigus immodicum iam ingruens affligit eos, qui in
 armis sub dio, idque in mari, pernoctant), visum est ipsis pauculos dies
 permanere, ac postquam levibus pugnis vires ultro citroque tentatae fu-
 isent, domum retro navigare: eoque maxime, quod audierant novas trire-
 mes ab Genua proficisci iam in Euboeam et in Cretam atque in caeteras
 insulas, quae Venetis tunc parebant. Etenim ex navibus quatuordecim Ge-
 nuiticis, quas Venetae triremes, cum huc venirent, duobus sinibus Aulide
 et Oreo iuxta Euboeam concluderant, decem cum ipsis hominibus captae
 fuerant; reliquae quatuor furtim elapsae periculum effugerant. Atque hae
 quatuor, per absentiam Venetarum alio bello occupatarum, insulas Vene-
 torum impune infestabant. Itaque hi magna diligentia et alacritate ad ul-
 ciscendum propulsandumque hostem redierunt. Et haec quidem ita se
 habuere. (III.) Cum autem sol, ab hiberno tropico conversus, antarctici
 poli viciniam deseruisset, Thessalonica rediit imperator, gaudio quasi
 lymphatus. Putabat videlicet iam se arcanis terroribus liberatum solu-

ἐκ ποδῶν γενομένου τοῦ τὴν διαδοχὴν τῆς βασιλείας τοῖς υἱέσιν A. C. 1351
 ἀδελῶς αὐτὸν παραπέμπει κωλύοντος. καὶ τοῖς πράγμασιν εἶναι Imp. Io. Can-
 νομίσας εἰρήνην τε καὶ ἀσφάλειαν, τοῦ λοιποῦ πρὸς ἣν ἐπὶ νοῦν tacuz. 5
 εἶχε τῶν ἐπισκόπων συστήσασθαι σύνοδον, ὑπὲρ τῶν τοῦ Πα-
 5 λαμᾶ δογμάτων, ὅλος ἡσχόλητο. ἦκε γὰρ ἤδη καὶ ὁ Παλαμᾶς ἐκ F
 Θεσσαλονίκης ἐς Βυζάντιον, παντοίαις ἀνεπτρωμένος ἐλπίσι,
 ῥῆστα καὶ ξὺν οὐδενὶ πόνῳ τὰ κατὰ βούλησιν αὐτῷ ἐπαγγελιαμέ-
 νου ἐπιτελεῖν, καὶ εἰ μυρία τῶν δημοσίων εἴη πραγμάτων ἀνθέλ-
 κοντα κύματα. (A.) Ἦδη δὲ τῆς ἡμέρας ἐνεστηκίας, ἐν ᾗ ἴδει
 10 τῶν τῆ μεγάλης τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ὑπηρετουμένων ἕνα, ἐπ' ἄμ-
 βωνος ἀναβάντα, τῶν μὲν εὐσεβῶν βασιλέων καὶ πατριαρχῶν P. 553
 ἀνακηρύττειν τὰς μνήμας, τῶν δ' ἀσεβῶν ἀναθέματι παραπέμ-
 πειν καὶ ἀραιῖς αἰωνίοις, γέγονε τι τεράστιον ἀπροσδόκητον. σε-
 σίγηται γὰρ κατὰ λήθην παρασυρὲν οὕτως ὡς τοῦ τε νέου βα-
 15 σιλέως Ἀνδρονίκου τοῦνομα καὶ ἅμα τὸ τοῦ πατριάρχου Ἰσιδώ-
 ρου. ὃ καὶ σαφῶς οἰωνὸς ἔδοξεν εἶναι τοῖς ξυνητῶς στοχαζομένοις
 τῶν γενομένων καὶ φερομένων ἄλλοτ' ἄλλως πραγμάτων. μηδὲ
 γὰρ εἶναι Θεῷ (φασί) δεδομένον, ὡς ἔοικεν, ἐπ' ἐκκλησίας ὑμνεῖ- B
 σθαι μήτε τὸν βασιλέα, πρῶτον τὴν τοῦ Παλαμᾶ πολυθεον
 20 πλάνην μετεωρίσαντα πρὸς ὑπερθέσεις καὶ ἀνεξέταστον λελοι-
 πότα καὶ ἀδιόρθωτον, μήτε τὸν Ἰσιδωρον, πρῶτον εἰσενεγκόντα
 τοῖς πατριαρχικοῖς θώκοις αὐτὴν καὶ δημοσίᾳ ἀνακηρύξαντα
 λόγοις ἅμα καὶ πράγμασιν· ὡς γε καὶ ἡμῖν ἀνωτέρω πού τῆς

tumque omni suspicione, postquam a conspectu removisset eum virum, qui ne imperii successionem liberis suis tuto transmitteret obstabat. Itaque pacata ac secure omnia arbitratus, in eo deinceps totus fuit, ut quod animo meditabatur, coacto episcoporum concilio, doctrinam Palamae tueretur. Quippe et ipse Palamas Thessalonica Byzantium iam venerat, summa spe inflatus. Nam quae is vellet, ea se Cantacuzenus facillime et nullo labore, quantumvis infinitis publicorum negotiorum fluctibus distractum, executurum esse promiserat. (IV.) Ac iam dies aderat, in qua oportebat unum ex magnae ecclesiae ministris, consensu ambone, piorum imperatorum et patriarcharum memoriam publico praeconio commendare, impios autem execrari ac diris devovere, cum improvisum quiddam et prodigii simile accidit. Nam silentio et oblivione nescio quomodo praeteritum est imperatoris Andronici iunioris nomen; item Isidori patriarchae; quod manifestum omen esse visum est iis, qui fortuita et alias aliter contingentia acute interpretantur. Etenim apparet, inqueiebant, non placuisse Deo celebrari in ecclesia nec eum imperatorem, qui Palamae, Deos multos statuentis, errorem primus dilationibus sustentasset, ac neque examinandum neque corrigendum curavisset; nec illum Isidorum, qui primus eum ipsum errorem, in patriarchalem sedem illatum, dictis pariter et factis publice promulgasset: quemadmodum suo loco a nobis in hac historia

A. M. 6859 ιστορίας ἐν τοῖς καθήκουσι διελλήπται τόποις. ἐπεὶ δ' ἐς τὴν
 Ind. 4 C ὑστεραίαν ἀκουσθὲν Ἄννη τῇ βασιλίδι καὶ συζύγῳ ἐκείνου, πρὸς
 λύπην ἀφόρητόν τε ἔδοξε καὶ οὐ μάλᾳ ἀνύποπτον, δίκαιον εἶναι
 τῷ βασιλεῖ νενόμισται Καντακουζηνῶ, τὴν ἐφεξῆς κυριακὴν ἡμέ-
 ραν ἀθροισθῆναι τε τὸν λαὸν αὐθις καὶ μόνην τὴν τοῦ ὀνόμα- 5
 τος ἐκείνου γενέσθαι ἀνάδησιν. καὶ ταῦτα μὲν τῆδέ πη ἔσχε·
 καὶ ὁ χειμῶν ἐν τούτοις ἐτελεύτα. (E.) Ἄρτι δὲ τοῦ ἡλίου τοῦς
 D ἠρινοὺς ἀμείβοντος κύκλους, καὶ τῇ γῆ ἐκ τῆς νέας χλόης εὐανθῆ
 καὶ ποικίλον τοῖς χρώμασι ἴστουργοῦντος χιτῶνα, καὶ δένδρα
 πάντα πρὸς ἀναβίωσίν τε καὶ παντοίων γένεσιν καρπῶν ἀφθόγ- 10
 γοις σάλπιγγι προσκαλουμένον, κατέπλευσαν ἐς τοὺς τοῦ Βυζαν-
 τίου λιμένας Βενετικαὶ τριήρεις τέσσαρες καὶ δέκα. αἱ δὲ τὸν τοῦ
 Εὐξείνου πόντου διαζώσαντες αὐχένα τὰς ἐκ Μαιώτιδος τε καὶ
 Χερσῶνος καὶ τῶν ἐκεῖθεν κατιούσας χωρίων ἐξ ἐμπορίας Γαλα-
 Eτικὰς τριήρεις τῶν Γεννοῦιτῶν ξυνελάμβανον. ἄσπονδον γὰρ ἐπ' 15
 ἀλλήλους τέως τὴν μάχην θεμένους οὐκ ἦν ἡρεμεῖν, οὐ νύκτωρ,
 οὐ μεθ' ἡμέραν, οὐδ' ἐπὶ βραχὺ τῆς ὥρας· ἀλλὰ πάντας τό-
 V. 448 πους καὶ λιμένας διερευνᾶν, καὶ πᾶσι τρόποις ἐπιχειρεῖν, ὅθεν
 ἂν εἴη τὴν ἀλλήλων δρωῦντας φθορὰν ὑπερτέρους τοῦ λοιποῦ κα-
 θίστασθαι. εἰληφόσι δὲ καὶ συμμαχίας ἐκ Κατελάνων καὶ Βυ- 20
 ζαντιῶν, ἐγκοτούντων σφίσι καὶ αὐτῶν διὰ τὰ φθάσαντα πται-
 Fσματα, εὐπετέστερον τῆς μάχης ἤπτοντο καὶ τοῦ πολέμου, κατὰ
 πάντων ἅμα χωρίων καὶ λιμένων καὶ πόλεων, καὶ ὅποιπερ
 ἂν εἴεν Γεννοῦιτῶν γένος, ἀσχέτως ὀρμώμενοι.

supra expositum est. Cum autem postridie imperatrix Anna, principis defuncti uxor, dolorem intolerabilem audita ea re concepisset, et suspitioni locus esse videretur, censuit Cantacuzenus imperator, die Dominica proxime sequutura congregandum rursus populum, et unius Andronici nomen proclamandum. Atque haec ita ferme se habuerunt. Et in his hiems desiit. (V.) Vere ineunte, cum sol aequinoctium praetervectus novo gramine, velut florida et versicolori veste, terram obtexeret, omnesque arbores suscitaret, et ad omnigenos fructus producendos mutis vocibus provocaret, in Byzantinos portus Venetae triremes quatuordecim delatae sunt. Atque hae, Ponti Euxinae faucibus circumclusis, Galaticas Genuitarum triremes, ab mercatu redeuntes ex Maeotide et Chersone, aliisque illius tractus locis, comprehendebant. Nimirum internecino bello sibi invicem indicto, nec noctu nec interdiu, ne horae quidem momento, quiescere poterant: sed omnem locum, omnes portus perscrutabantur, tentabantque omnia, ut conflato sibi invicem exitio superiores in posterum evaderent. Cum autem et Catelanos socios sibi Veneti adiunxissent, et Byzantios, ipsos quoque Genuitis ob superiores clades infensos, facilius ex eo illis fuit pugnam et bellum inire, in omnem et locum et portum et civitatem, et quacunq[ue] Genuitica natio resideret, effuse irruentibus.

γ'. Ἐπεὶ δ' ἡ παρασκευὴ τῶν ὀπλῶν μέγαν τε ἔσσεσθαι τὸν A. C. 1351
πόλεμον ἐπαγγέλλεται, καὶ ἐς πλείονα διαρκέσοντα χρόνον, τοὺς Imp. Io. Can-
δ' ἐπαίνους, ἢ τοῦναντίον, οὐκ ἀρχόμενα καρποῦται τὰ πρά- tacuz. 5
γματα· τελευτῶσι δ' ἐς τὰ μάλιστα τὸ κράτος ἔπεται τῆς κρι- P. 554
σεως, φέρε μικρὸν ἐπισχόντες ἐνταῦθα τοῦ λόγου τὸν δρόμον
ἐφ' ἕτερα τρέψωμεν, οἷς τὰ μάλιστα παρηκολουθηκότες ἐς τέλος,
ξύν γε ταῖς προσηκούσαις ἐπιστασίαις, ἀκριβῆ τὴν πείραν εἰλή-
φαιμεν, ὥστ' ἔχειν ὀψιγόνους ἀσφαλῆ καὶ βέβαια τὰ τῆς διηγῆ- B
σεως παραπέμπειν. εἴπερ γάρ τι τῶν ἀπάντων ἕτερον, καὶ τοῦτο
10 δ' ἐς τὰ μάλιστα πάντων εἰδέναι τετύχηκέ μοι, τῆς χρονικῆς αἰ-
διδασκούσης με τῶν ἐν βίῳ περιόδου πραγμάτων, πεπεισμένον
ἅμα καὶ δεδογμένον εἶναι τοῖς ἅπασιν, ἀληθείας ἔχουσαι δεῖν
πρὸ πάντων τὴν ἱστορίαν, ἡγεμονικόν τι κράτος εἰληφνῆσαν
ἀρχῆθεν, ἄπονον διδασκαλίαν ἀνοίγειν τοῖς αἰ ἐπιούσιν ἀνδρά- C
15 σιν, ὥσπερ ἐξ ἀρχετύπων τῶν φθασάντων, τὰ τ' ὠφέλιμα καρ-
ποῦσθαι περιφανῶς καὶ ὅσα φανλιζόμενας ἐκληρώσατο κῆρας
καὶ τύχας ἀπάντων ὀλοσχερῶς ἀπέχεσθαι, οἷς ἂν πρὸς βουλή-
σεως ἢ βίων αἰρεῖσθαι τοὺς κρείττους· εἶναι δὲ τοὺς τῆς ἐκκλη-
σίας χειμῶνας καὶ κλύδωνας, οὓς ἡ τῶν ἀρχόντων ἀπλότης καὶ
20 ἢ τοῦ ἄρχειν ἀπειρία τοῖς ἀθλοῖς προὔξενησε Ῥωμαίοις, ξυ-
ναπαχθέντων ταῖς τοῦ Παλαμᾶ καινοφωνίαις καὶ ἀσεβέσι δόγμασι·
καθάπερ τὰ κοῦφα τῶν σκευῶν, ἐπειδὴν ποταμίους ξυναπαχθέν- D
τα ῥοθίοις πρὸς ἀδήλους καὶ ἀτεκμάρτους ἐσχατιὰς καταφέρε-
ται, ῥαχίαις καὶ πέτραις ἄλλοτ' ἄλλαις ῥηγνύμενα. περὶ ὧν πολ-

3. Nunc quoniam ipse armorum apparatus bellum hoc magnum ac diuturnum fore pollicetur, laudem vero aut reprehensionem non inceptae res merentur; sed censurae auctoritas tum demum firma est, cum res ad exitum perductae sunt; age, orationis cursum, hoc loco paulisper abruptum, ad alias res convertamus; quas quia nos ipsi in primis ea, quae par erat, diligentia usque assequuti sumus et accurata cognitione percipimus, idcirco earum veram ac certam narrationem facile ad posteros transmittemus. Etenim si aliud quidquam, illud omnium maxime scio, atque ipso quotidianarum rerum usu edoctus sum, ita omnes sibi persuadere ac statuere, veritatis potissimum rationem esse debere in Historia; quae iam inde antiquitus robur et auctoritatem nacta futuris subinde hominibus facilem disciplinam proponit, ut ab iis, qui antecesserunt, veluti quibusdam archetypis, utilia mutuentur; quae autem sinistra et infausta, iis se omnino abstineant, si velint bene ac beate vivere. Sunt autem eae res (de quibus dicturum me profiteor) ecclesiasticae tempestates ac procellae, quas miseris Romanis intulere principes incauti et imperandi rudes, novis Palamae opinionibus et impia doctrina abrepti; perinde ac vasa levicula, quae flumineis vorticibus correpta, et ad quaslibet oras temere et fortuito devoluta, vadis et rupibus modo his modo illis allisa franguntur. Qua qui-

- A. M. 6859 **λοι μοι πολλάκις προσεληλυθότες τῶν ἀρετῆ καὶ συνέσει καὶ**
 Ind. 4 **καθαρότητι βίου καὶ πίστεως ὀρθοδόξου διαλαμπόντων δεύτερα**
τίθεσθαι τᾶλλα με ξυνώθησαν ἅπαντα κινδυνευούσης τῆς εὐ-
Ε **σεβείας· ἔχεμυθειν γὰρ ἴσως ἐνίοτε πρὸς τᾶλλα, διὰ φιλίαν**
χαριζομένους ἐνίους τοὺς γράφοντας ἄφθογγον γλώττης πάροδον, ὅ
ἀνεπίφθονον εἶναι δοθήσεσθαι ἂν ἴσως πρὸς ἐνίων, ὅσοι φιλίαις
τοιαύταις ἡττῶνται καὶ ἄλλως ἀστόργως ἔχειν πεφύκασι πρὸς
λοιδορίαν· οὗ δὲ θεὸς τὸ κινδυνευόμενον, τᾶλλα παρατρέχον-
τας πρὸς αὐτὸν μόνον βλέπειν, πάτριον εἶναι δόγμα τε καὶ πα-
 P. 555 **ράγγεμα. (B.) Τοῦ γὰρ τοι βασιλέως τεττάρων ἤδη ἐτῶν ἐπαγ-**
γελίαις μετεωρίζοντος, οἷς ἐνετύγχανε ὁμιλῶν, ὡς βούλοιο κα-
θολικὴν σύνοδον συγκροτῆσαι, ἐν ᾗ, κατὰ τὸ κρατῆσαν πάτριον
ἔθος, παρεῖναι δοκεῖ καὶ τοὺς ἐκάστοθεν τῆς οἰκουμένης πα-
 V. 449 **τριάρχας καὶ ἐπισκόπους, μετέωρον ἦν τὸ πλῆθος ἐλπίσι χρη-**
σταῖς αἰωρούμενον. ἄρτι δ' ἐπιδημήσας ἐκ Θεσσαλονίκης ὁ Πα-
λαμῆς, ὡς εἴρηται, ἕτερα ἂνθ' ἐτέρων ξυνετίθει τε καὶ ξυνεῶ-
ράπτε σκέμματα. ὡς γὰρ ἔριον, καὶ εἴ τι τῶν κουφοτέρων, ἄστα-
 B **τεῖ καὶ ῥαδίως ἀνέμῳ παντὶ συμφέρεται, οὕτω καὶ οὗτος καθά-**
παῖς ἀλόντα τῇ δυσσεβείᾳ ἤγέ τε καὶ ἔφερε μᾶλα ῥαδίως τὸν βα-
σιλέα πρὸς τὸ βουλόμενον. εἰδὼς οὖν, ὡς καθάπερ νυκτερίσι καὶ
γλαυξὶ βλαβεράν τὴν τοῦ ἡλίου λαμπάδα συμβαίνει γίγνεσθαι,
καὶ τῆς τῶν ὀφθαλμῶν ἀσθενείας αὐτῶν ἀταλαίπωρον ἔλεγγον,
οὕτω καὶ τὴν τῶν δογμάτων αὐτοῦ σαθρότητα μᾶλλον ἂν βλά-

13. δέοι conī. Boiv.

dem de re viri multi, virtute, sapientia, vitae integritate et orthodoxae fidei sinceritate illustres, saepius me convenerunt, et ut religioni periclitanti caetera omnia posthaberem, enixe hortati sunt. Quippe in aliis rebus, si quando scriptores aliquid dissimulent, ac nonnulla, ut amicis gratificentur, silentio praetereant, id quidem fortasse invidia caritum condonatumque iri ab iis, qui istiusmodi amicitii obnoxii et ad convitiandum minime natura sua proclives futuri sint: ubi autem periculum ad Deum pertineat, tum nos debere, caeteris rebus neglectis, hunc unum respicere; atque illud esse dogma et praeceptum a parentibus traditum. (II.) Cum imperator quartum iam annum eos, quorum consuetudine utebatur, promissis suspenderet, velle se dictitans generale concilium convocare, cui totius orbis patriarchae et episcopi singuli more maiorum interessent, pendebat vulgus exspectatione, et in spem bonam erigebatur. Palamas vero, qui (ut diximus) Thessalonica novissime advenerat, alia ex aliis excogitabat et machinabatur. Nam quemadmodum lana, vel si qua res levior, instabilis est et quolibet vento facile abripitur, ita hic quoque imperatorem, semel errore implicatum, agebat ferebatque ad arbitrium suum. Atque ut vespertilionibus et noctuis solis lumen noxium est, et quam debiles sint earum avium oculi facile arguit, ita hic, quoniam sciebat dogmatum suorum pravitati adversaturum magis, quam adiumento futurum esse publi-

ψειεν ἢ ὠφελήσειε κρίσις δημοτελῆς καὶ θεατρικὴ πανήγυρις, A. C. 1351
 συνεβούλευε βέλτιον εἶναι διωγμοῖς καὶ κολάσεσιν ἄλλαις ἕξανα- Imp. Io. Can-
 λῶσαι τοὺς ἀντιπαραταττομένους, προφάσειί τισι χρησόμενον, C
 οἷαις πάλαι καὶ Ἰουλιανὸς καὶ ὅσοι κατ' ἐκείνον. πῶς γὰρ ὁ τὰ
 5 φαῦλα πρῶσων μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα
 μὴ φανερωθῇ τὰ τῆς κακίας ἔργα αὐτοῦ. (Γ.) Τῷ δέ, τὸ μὲν
 ἄντικρυς οὕτως καὶ ἀπαρκαλύπτως τῶν μακρῶν ἐκείνων ἐπαγ-
 γελιῶν καταμπεύασθαι, οὐκ ἀνεύθυνον εἶναι ταῖς τῶν πλείστων
 ἐδόκει γνώμαις, οὐδὲ λοιδορεῖν εἰωθυίαις γλώσσαις ἀνάλωτον· D
 10 τὸ δὲ σκιάν τινα σχεδιάσαντας συνόδου πρότερον, προφάσειν
 ἔπειτα παντοδαπαῖς, ὅποῖαι τοῖς δυναστεύουσι ῥᾶστα καὶ κατὰ
 βούλησιν φέρονται, κολάζειν, τοῦτο δὲ τὴν ὕβρεως ἀκόλαστον
 κίνησιν θραύειν, οἶμαι, καὶ ἀμβλυτέραν ποιεῖν. ἐκ δὴ τοιούτων
 ἀρχῶν καὶ σπερμάτων πονηρῶν ἀρξάμενοις πονηρὰ ξυνηέχθη
 15 γίνεσθαι κατὰ τὸ εἰκὸς τὰ γεώργια, καὶ ὠδίνουσιν ὄρος, κατὰ E
 τὴν παροιμίαν, τεκεῖν ἕξεγένετο μῦν. κἀπειδὴ Θράκης ἐπέκεινα
 πλείων οὐκ ἦν ἐπαρχία Ῥωμαίοις, μόνους τοὺς Θρακικοὺς εὐθὺς
 μεταπέμπεται ἐπισκόπους, καὶ τούτων οὐχ ἅπαντας, ἀλλ' ὅσους
 καὶ οἶους συλλήπτορας τῆς βουλήσεως ἤλπισεν ἕξειν, οὐ πλείους
 20 ἀριθμῷ τῶν δύο καὶ εἴκοσιν ὄντας· καὶ τούτων δὲ τοὺς πλείους
 ἀντὶ τῶν ἕξωσθέντων ἀδίκως ὀσίων ἐκείνων ἀνδρῶν ξυνέβαινε
 εἶναι, καὶ τὰ χειρόγραφα τῆς ἀσεβείας δόντας τῷ Παλαμῷ· ὧν F
 οἱ μὲν τῶν ἕξ ἀρότρου καὶ σκαπάνης ὑπῆρχον ἀπαλλατιόντων ὄψε

4. οἷαις em. Boiv. pro οἷας.

cum iudicium et magnam spectatorum frequentiam, idcirco exiliis aliisque animadversionibus opprimi eos, qui contra obsisterent, melius esse dicebat, quibusdam usus rationibus, quales olim Iuliano et caeteris Iuliani similibus suppetebant. Etenim omnis qui male agit odit lucem, et non venit ad lucem, ut ne manifestentur mala opera eius. (III.) Caeterum si ita palam et aperte magna illa promissa fallerentur, plurimorum hominum iudiciis obnoxium id et obtrectationi expositum videbatur. Quod si imaginem aliquam concilii fortuitam primum adumbrarent, deinde quibuslibet rationibus allatis, quales principibus in promptu sunt et ad libitum occurrunt, poenas adversariis irrogarent, id videlicet effraenem insolentiae impetum posse frangere ac retundere. Ab his principiis exorsi, atque his malis seminibus iactis, malos quoque, ut par erat, laboris sui fructus percipere, et ut fertur proverbio, montem parturientes murem pepererunt. Quoniam itaque, praeter Thraciam, nulla amplius Romanis provincia supererat, solos Thraciae episcopos statim arcessit Cantacuzenus; nec eos quidem omnes, sed quot et quales consilii sui adiutores habiturum sese sperabat. Erant autem non plures quam duo et viginti; atque eorum pleorosque constabat intrusos esse in locum hominum sanctissimorum, per iniuriam expulsorum; eosdemque Palamae erroribus propria manu subscripsisse; quorum alii plane agrestes erant, ut qui ab aratro et ligone sub

- A. M. 6359 τῆς ἡμέρας καὶ μόλις συλλαβίζειν εἰδόντων τὰ τῶν γραμμάτων
 Ind. 4 στοιχεῖα· οἱ δὲ τῶν χθῆς καὶ πρώην ἱεροσύλων, κὰν χαμαιτυ-
 πείοις καλινδουμένων ὡς τὰ πολλὰ, καὶ μηδὲν πλέον προεισενεγ-
 P. 556 κόντων εἰς τὸν βαθμὸν, πλὴν τοῦ αἰρεσιώτας εἶναι συντίθεσθαι
 τῷ δυσσεβεῖ Παλαμῷ.
- V. 450 δ'. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, προσεληλυθὼς ἰδίᾳ τῷ βα-
 B σιλεῖ τὴν τε οὖσαν ἡμῖν ἐκ παλαιοῦ φιλίαν ἐκ προομιῶν διήειν
 ἐγὼ, καὶ ὅσῃν τὴν πρόνοιαν ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ ποιοῦμαι τιμῆς καὶ
 ψυχῆς, καὶ εἴ τι πρὸς διαμονὴν καὶ σύστασιν εἴη βίον καὶ παί-
 δων αὐτοῦ. ἔπειτα πρὸς ἐλέγχους ἐχώρησα τοὺς συνήθεις, ὑπὲρ 10
 τε τῆς κοινῆς τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνης καὶ εὐσεβείας ἀγωνιζόμενος,
 C ἐν ὅροις μένειν τοῖς πατρίοις αὐτὸν, καὶ μὴ πηδᾶν ὑπὲρ τὰ
 ἔσκαμμένα, μηδ' οὕτως ἀμαθέσι καὶ ἀσέμνοις ἀνδράσι τὰ τῆς
 Θεολογίας προδιδόναι μυστήρια, τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, καὶ τοὺς
 μαργαρίτας τοῖς χοίροις. (B.) Τὰ τε οἷν ἐκ τῆς θείας γραφῆς 15
 καὶ τὰ ἡμέτερα συνείρων, „τί δοῦς“, ἔφασκον, „πῆ φρενῶν εἶ;
 τί σφηκίας ἐγείρεις κατὰ τῆς πίστεως; τί τοὺς μηδὲ τὰ ἐν ποσὶν
 D εἰδότας Θεολογεῖν παρασκευάζεις; τί τὸν Χαλάνης οἰκοδομεῖν
 ἐπέιγῃ, τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν οὐκ ἔχων; τί πρὸς οὐρανὸν ἀνί-
 πτασθαι, πεζὸς ὢν; τί χειροτονεῖς κατὰ τῶν ἀπλουστέρων ψυ- 20
 χῶν Θεολόγους ἀθήμερον, καὶ ποιεῖς λογίων ἀμαθῶν τυραννι-
 κὰ συνέδρια; τί τοῖς ἀραχνίοις ἐνδεσμεῖν προθυμεῖς τοὺς ἀσθε-

1. γραμμάτων em. Boiv. pro πραγμάτων. 2. κὰν em. idem pro καί.

vesperam redire soliti essent, ac vix prima litterarum elementa articulate enunciare didicissent; alii non ita pridem sacrilegia admiserant, et se in lupanaribus identidem volutaverant; nec, ut ad eum dignitatis gradum eveherentur, aliud quidquam contulerant, nisi professionem eius haereseos, quam impius Palamas instituisset.

4. Haec cum ita se haberent, ego imperatorem privatim conveni; amicitiam nostram veterem in ipso orationis exordio commemoravi; quanta sollicitudine dignitati et animae eius, et diuturnae cum ipsius tum liberorum conservationi providerem, commonefeci: deinde ad coarguendum solito more descendì, pro communi ecclesiarum pace et pro orthodoxa fide propugnans; eumque hortatus sum, ut maneret intra terminos a patribus constitutos, atque ut ne praefixam metam transiliret, neu hominibus adeo imperitis et inverecundis theologiae mysteria proderet, sancta canibus, et porcis margaritas. (II.) Itaque sacras scripturas cum mea ipsius oratione connectens „Quid agis?“ (inquirebam) „Ubi mens tua? Quid crabrones istos adversus religionem suscitās? Cur de Deo disputare eos permittis, qui ne vulgatissima quidem et passim obvia intelligunt? Quid Chalanae turrim moliris, destitutus rebus ad eam absolvendam necessariis? Quid volare in caelum cupis pedes viator? Cur intra unius diei spatium theologos instituis, qui animas simplices pervertant, et indoctis doctoribus accitis concilia cogis tyrannica? Quid imbecillos illaqueare aranearum re-

νεστέρους, ὡς δὴ τι μέγα καὶ βασιλικὸν ἔργον δρῶν; τί σχεδιά- A. C. 1351
 ζεις διαλεκτικῶν πιθήκων ἀνάδοσιν, καθάπερ οἱ μῦθοι πάλαι Imp. Io. Can-
 τοὺς γίγαντας; τί τῆς σῆς κολάσεως ἐκπυρσεύεις τὴν φλόγα; τί Ε tacuz. 5
 τοῖς παισὶ γεωργεῖς στεναγμῶν καὶ πένθους ἀστάχους; τί κληρον
 5 ἐκῶν αὐτοῖς καταλείπεις τὴν τοῦ προπάτορος ἀράν; τί τριβύλους
 καὶ κακίας ἄκανθαν βιάζῃ τὴν γῆν αὐτοῖς ἀνατέλλειν, καὶ δα-
 κρούων ἄλμην τηλικαύτην; τί δυστυχίας καὶ λύπας, ἔξόν ἐθν-
 μίαν καὶ δόξαν; μνήσθητι ὅτι θνητὸς εἶ καὶ θνητὴν ἔλαχες φύ-
 σιν. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. Εἶπε πῶς ἄλ- P. 557
 10 λαι μὲν αἱ τεττάρων ἤδη ἐτῶν ἐπαγγελίαι, ἕτερα δ' αὖ τὰ τέλη;
 καθολικὴν μὲν γὰρ πεποικέναι σύνοδον τὰ τῆς σῆς ἐπαγγελίας
 ἦν, πατριαρχῶν ἀπάντων καὶ ἐπισκόπων κληθέντων· νῦν δ' οὐδὲ
 μερικῶ τινός ἴχνη διωσώζουσαν σχεδιάζεις βουλευτηρίον. καὶ
 πρὶν μὲν ἐλπίδων ἴχνη διορθώσεως τῶν τοῦ Παλαμᾶ καινοφω-
 15 νῶν ἔβασκον τὰς ἐκείνων ψυχάς· νῦν δὲ τυραννικὸν ὄρω σε βῆ- B
 μα παρασκευάζοντα σὸν ἐν γωνία, καθάπερ ἐν σπηλαίῳ ληστῶν. V. 451
 πῶς γὰρ εἶη ἂν σύνοδος, τῶν θείων τῆς ἐκκλησίας κανόνων καὶ
 θεσμῶν ὑπερόριος οὔσα; κανόνας γὰρ ἐκ μεταφορᾶς καλεῖσθαι
 20 συμπέπτωκε τοῦ τεκτονικοῦ καὶ κοινοῦ κανόνος. ὥσπερ οὖν τῷ
 τεκτονικῷ κανόνι πλατυτέραν ἔχειν τὴν χρεῖαν ἀνάγκη, κατὰ
 πᾶσαν γῆν τε καὶ θάλασσαν; καὶ ὅπηπερ ἂν εἶεν ἐνοικοῦντες ἄν-
 θρωποι· ταῖς δὲ τῶν ἀνθρώπων ἡγεμονίαις μερικὰς τινὰς καὶ C

tibus studes, ac si istud magnum et imperatore dignum facinus sit? Cur
 simiarum dialecticarum uberem proventum repente effundis, ut fabulae olim
 Gigantas? Cur ipse supplicii tui flammam accendis? Cur suspiriorum et
 lamentorum messem liberis tuis coacervas? Cur eos volens heredes
 maledictionis prolatae adversus primum hominem? Cur cogis terram
 eis tribulos et aerumnarum spinas germinare, et tantam lacrymarum ama-
 ritiem parturire? Cur infortunia et dolores, cum laetitiam et splendorem
 facile sit? Memento mortalem te esse et obnoxiam morti naturam sorti-
 tum. Terribile est in manus Dei viventis incidere. Iam illud velim dicas,
 quid sit quod per annos totos quatuor alia promiseris, alia ipso exitu prae-
 stes? Etenim tuum illud promissum fuit, coactum iri generalem synodum,
 in quam convocarentur omnes patriarchae et episcopi. Quam vero nunc
 extemporariam cogis, ea ne minoris quidem alicuius curiae imaginem re-
 praesentat. Antehac spes saltem adumbratae, de futura novarum Palamae
 opinionum correctione, illorum animos alebant. At nunc, ut video, ty-
 rannicum tribunal tute ipse in angulo, et veluti in spelunca latronum, tibi
 constituis. Nam quae a sacris ecclesiae regulis ac legibus longissime ab-
 est, an ea synodus esse ullo modo possit? Certe ecclesiasticas regulas
 metaphorice dictas constat a fabrilis vulgarique regula. Quemadmodum
 igitur necesse est, ut regula fabrilis usum latiore habeat, omni terrae
 et mari, omnibus habitatis regionibus accommodatum; item usus singula-
 res, atque ut ita dicam minutos et multiplices, pro variis hominum ditio-

A. M. 6859
Ind. 4

οἶον σπερματικὰς καὶ διαφόρους εἰπεῖν· οὕτω καὶ τοῖς τῆς ἐκκλη-
σίας κανόσι καὶ τοῖς πολιτικοῖς νόμοις καθολικωτέραν ἔχειν
ἀνάγκη τὴν χρεῖαν, καὶ ἄρχειν τῶν ἀρχόντων, καὶ ἠγεῖσθαι τῶν
ἠγεμόνων. σὲ δὲ τοῦναντίον δρᾶν ἐθέλοντα βλέπων δέδια μὴ
ἐναντιούμενά σοι τὰ δρώμενα γένηται, καὶ τοῦ σκοποῦ παντάπα-
5
D σιν ἀντίπαλα. ἐπεὶ καὶ οἰκοδόμος καὶ τέκτων, ἂν μὴ καθέτω καὶ
στάθμη καὶ τοῖς τοιούτοις χρῶντες κανόσιν, οὐκ εἰς μακρὰν τὴν
καθαίρεσιν ἴδοι ἂν τῶν δρωμένων, τοῦ τῆς ἁρμονίας κράτους
οὐδαμῆ τὴν ἐπίστασιν τῶν ἔργων ἰθύναντος. ἐπεὶ τοίνυν καὶ σὺ
τοῖς τῆς ἐκκλησίας κανόσιν οὐχ ἔπη, ἴσθι καταλυθησόμενος ὑπὸ
τῆς ἐκκλησίας, ἢ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ τῆς ἐκκλησίας ἡγουμένου Θεοῦ,
καὶ εἰ μὴ αὐτίκα μάλα, ἀλλ' οὖν οὐδ' εἰς μάλα μακρὰν. Οἶσθα
E γὰρ ὡς σὺ πρῶτος ἄνωθεν προστάτης γενόμενος τῆς τοῦ Παλαμᾶ
δυσσεβείας ὁμοῦ τῇ μητρὶ τοῦ τοσοῦτου Θορύβου τῇ ἐκκλησίᾳ
κατέστης αἴτιος. διὸ καὶ μηνίσαντος τοῦ Θεοῦ, τῆς εὐδαιμονίας
καὶ δόξης ἐκεῖνης γυμνὸς κατελείφθης αἰφνίδιον, καὶ γέγονας εὐ-
θὺς ὑπερόριος πατριδος ἅμα καὶ γένους. καὶ ἡ μὲν σὴ μήτηρ αἰ-
σχίστην ἔτισε τοῦ βίου τελευτήν, λιμῶ καὶ ψύχει δαπανηθεῖσα
καὶ σου τοῦ φιλτάτου τὴν στέρησιν πικρὸν ἐντάφιον ἐνεγκαμένη·
F σὺ δὲ πολλοὺς καὶ ποικίλους ἀναμετρήσας βίου πλάνους κατὰ τε
Θράκην καὶ Μακεδονίαν καὶ Τριβαλλοὺς, Περσικοῖς ἔπειτα καὶ
σατραπικοῖς ὑπ' ἀνάγκης ἔθεσί τε καὶ δόγμασι κεκοινωνήκας, ὡς
καὶ τοσοῦτον περὶ τὸ γένος ἀγνώμονα καταστῆναι καὶ οἴκτου

7. χρῆστο conī. Boiv., aut χρῶνται et infra ἴδοιεν.

nibus; ita etiam necesse est ecclesiasticarum regularum et legum civilium
usum ad universos pertinere, ut et imperatoribus imperent, et praepositis
praesint. Tu vero, quia contrarium videris velle facere, vereor ne ea,
quae futura sunt, contraria tibi accidant et scopo tuo plane opposita.
Quippe architectus et faber, nisi perpendiculo et amussi aliisque similibus
regulis utantur, ruere ea, quae fecerint, videbunt non longo post, propterea
quod operum structura ad solidae coagulationis leges non exacta sit.
Quoniam igitur ipse quoque ecclesiasticas regulas non sequeris, scias te
ab ecclesia, vel potius a Deo, qui ecclesiae praeest, subversum iri, si
non statim, at nec post longissimas moras. Etenim (ut scis) primus tu,
tua cum matre, Palamae impietati patrocinator, huius tantae, qua ecclesia
agitatur, perturbationis causa exististi. Itaque Deo irato, fortunis et hon-
oribus illis tuis amissis, nudus repente relictus es; statimque patria et
cognitione procul exulasti. Ac mater quidem, fame et frigore absumpta,
et tuam carissimi filii absentiam passa, quae morienti peracerba esse de-
buit, foedissimo vitae exitu poenas dedit. Tu vero multos et varios via-
rum errores per Thraciam, per Macedoniam, per Triballos emensus, Per-
sarum deinde satraparumque instituta et dogmata coactus participare, sic
demum generis tui oblitus es, sic te, cum esses a Deo derelictus, ab omni

παντὸς ἀλλότριον, ἐγκαταλειφθέντα σε πρὸς Θεοῦ, ὥστε καὶ A. C. 1351
 τοὺς τῶν αἰχμαλώτων Ῥωμαίων νεκροὺς καὶ τῶν ἔτι κλανθμυ- Imp. Io. Can-
 ριζόντων βρεφῶν τὰ σώματα συμπατεῖν, καὶ ἀναλήθως ἐπιβα- tacuz. 5
 τέειν, καὶ μηδὲ τὴν τὰ πάντα βόσκουσαν ἡλίου φλόγα αἰδεῖ- P. 558
 5 σθαι, μηδὲ τοὺς αἰθερίους τοῦ Θεοῦ κεραυνοβόλους προσητήρας,
 ὡς τὸ εἶκος, δειλιῶν. ἐπιλείπει με διηγούμενον τὸ τῆς χρονικῆς
 περιόδου τάχος πάντα καθ' ἓνα, ὅσα δι' ἀνάγκην σε πεπραχέ-
 ναι καὶ ὅσα πεπονθέναι ξυνεῖρήκει, δεινὰ καὶ κατάρας ὁμότι-
 μα, διὰ τοὺς μυρίους χιμῶνας καὶ κλύδωνας, ὧν πρόξενος αὐ-
 10 τὸς ξύν γε τῇ μητρὶ κατέστης τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ. Ἄννη δὲ τῇ
 βυσιλίδι τί τῶν πάντων ἕτερον ἢ τὰ τοιαῦτα τῆς βασιλείας B
 καθέστηκεν αἷτια ἐκπεσεῖν; ἴσασι γὰρ ἅπαντες, ὡς ὁμοῦ τε τὴν
 τοῦ Παλαμῆ δυσσέβειαν ἐστήριξε καὶ αὐθήμερόν τὴν αὐθεντίαν
 ἀπολώλεκε, τῆς δίκης μὴ ἀνασχομένης ἐνταῦθα μακροθυμεῖν καὶ
 15 ὑπερίθεσθαι παντάπασιν. Ἐπειτα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ
 πρὸς σέ μετενεχθείσης ὀψέ, ἐπειδὴ τῆς τοῦ Θεοῦ παιδείας ἐκλα-
 θόμενος καὶ αὐτὸς, καὶ τῶν Παλαμικῶν ἐκείνων αὐδῆς ἀντεχό-
 μενος δογματῶν, πᾶσαν ἄδειαν ἐδίδους αὐτῷ τοὺς μὲν ἕξωθεν C
 τῶν ἐπισκοπικῶν καὶ πάσης ἐξουσίας θρόνων ἀδίκως καὶ ξύν γε
 20 οὐδενὶ λόγῳ, τοὺς δ' ἀντεισάγειν, τὰ χειρόγραφα τῆς ἀσεβείας
 ἀπαιτουμένους ὁμοῦ καὶ διδόντας πρότερον· οἶσθα ὡς φίλος ὧν
 ἔγωγε προέλεγόν σοι καὶ διεμαρτυρόμην αἰεὶ, ὡς οὐκ ἀτιμώρη- V. 452
 τος ἀπαλλάξεις Θεοῦ ἀχθομένου, ἀλλὰ λυπηθήσῃ περὶ τὰ φίλ-
 τατα, ζημιωθεῖς τῶν παίδων ἓνα τῶν σῶν; οὐδὲ γὰρ ἀπεικὸς

12. αἴτιον conī. Boiv. 19. καὶ πάσης ἐξ.] μετὰ conī. Boiv. pro καί.

misericordia alienum exhibuisti, ut et Romanorum captivorum cadavera et infantium adhuc vagientium corpora calcares, et sine ullo doloris sensu pedibus subiecta protereres, nec solis reveritus lucem omnium rerum altricem, nec fulminis metu, ut par erat, deterritus. Deficient me breves temporis angustiae, omnia et singula narrantem, quae te subegit necessitas facere et pati gravia et execrationi proxima; eo quod tua et matris tuae opera tot procellis ac fluctibus ecclesia Dei obiecta esset. Iam vero ecqua praeter hanc causa alia exstitit, cur Anna Augusta principatu excideret? Qua die errores Palamae confirmavit, eadem illam omnes sciunt auctoritate sua spoliata. Nempe eo casu divina iustitia patientiam ac dilationem nullam admisit. Deinde imperatoria potestate etiam ad te sero translata, divinae castigationis ipse quoque oblitus, et illa Palamae dogmata rursus amplexus, licentiam ei integram dedisti, alios iniuste et nulla ratione episcopalibus sedibus et quocunque dignitatis gradu exturbandi, alios in illorum locum introducendi, qui doctrinam impiam propria manu semel rogati consignassent. Scis me, amici officio functum, praedixisse tibi ac semper denunciavisse, non abiturum te impune Deo offenso, sed afflictum iri in iis rebus, quae carissimae essent; unum videlicet ex

- A. M. 6859 *ἐκ τῶν φθασάντων ἀκριβῆ με τῶν ἔμπροσθεν γίνεσθαι εἰκαστήν,*
 Ind. 4 **D** *ἄτε καὶ ἀκριβῶς, ὅσον τῆς ἀσεβείας τὸ μέγεθός ἐστιν, εἰδότα. βραχὺς παρελήλυθε χρόνος καὶ πείραν τὰ προειρημένα εἰλήφει· καὶ ὁ νεώτερός σοι τῶν παίδων μικρὰ νοσήσας ἀπῆλθε. Καὶ ἵνα τὰν μέσῳ παρέλθῳ, τῆς ὁμοίας ἐχόμενα ἀληθείας, οἶσθα πά- 5 λιν, ὡς ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ σοι παραινῶν οὐκ ἠρέμησα, τῆς τοιαύτης ἀπέχεσθαι δυσσεβείας, ἵνα μὴ χείρων ὁ βίος αἰεὶ σοι γίνη- **E**ται. οὕτω πρὸς σὲ φιλικῶς διεκέμην, καὶ οὕτω κηδόμενος διετέλουν. σὺ δὲ οὐκ ἡμέλεις τῶναντιώτατα δρῶν καὶ μελέτας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις συντιθεῖς κατὰ τῆς εὐσεβείας, ὡς ἔξω Γαδείρων 1 καὶ Ἀτλαντικοῦ πελάγους βεβυθισμένων τῶν ἐκ θεοῦ σοι κατὰ πόδας γινομένων μαστίγων τε καὶ ἀνταποδόσεων. Τρόπος γὰρ καὶ τοῦτο προνοίας ἐστὶ θεοῦ, κωλύειν τοὺς ἁμαρτάνοντας μυρρίαις ἐνταῦθα πληγαῖς, πρὶν κρωθῆναι τὸν τῆς μελλούσης αἰ- **F**δίου κολάσεως κληρον ἐκεῖνον. ἱεροσυλία γὰρ καὶ πορνεία καὶ 1 ἀνδροφόνων ἔργα διαβόητον πρὸς ὑπάντων τὴν ὕβριν εἰλήφει, τῶν τε δρώντων ἅμα καὶ πασχόντων, καὶ πᾶσιν ἄλλοις, οἷς ἀκουστὸν ἐξεῖή ἂν γίνεσθαι· καὶ οὐκ ἀκόλαστον ἔχειν τοῖς δρωσιν ἔπεται παντάπασιν τὸ συνειδός. πλήττει γὰρ ὡς τὰ πολλὰ ξίφους δίκην αὐτὸ τὰ τῶν ἔργων αἰσχυρὰ, αἰδοῖ τῶν ἀνθρωπί- **P**. 559 *νων ὕψεων καὶ τῶν ἀκοιμήτων τοῦ θεοῦ ὀφθαλμῶν· καὶ ἴσμεν πολλοὺς ἐκ μεταμελείας βελτίους τῶν αἰεὶ σωφρονοῦντων φανέν- 2 τας· τὰ δὲ τῶν δυσσεβῶν αἰρέσεων ἐγκλήματα, μέγιστα πάντων**

liberis amissurum. Neque vero mirum esse, si futuras res ex iis, quae antecessissent, acute conicerem, cum et impietatis magnitudo penitus mihi perspecta esset. Tempus ex eo breve effluerat, et exitum praedicta habuerunt. Etenim liberorum tuorum natu minimus, cum aliquantulum aegrotasset, decessit. Atque ut ea, quae intercesserunt, ad eandem veritatem pertinentia, omittam; scis rursus nunquam me destitisse privatim ac publice hortari te, ut ab eiusmodi impietate abstineres, ne peiorem quotidie vitae conditionem experireris. Adeo bene eram erga te affectus, adeo tu mihi curae eras. Te vero haud pigebat contraria omnia facere, et alia ex aliis moliri adversus religionem; ac si flagella et poenae, quas Deus tibi praesentes infligebat, ultra Gades et ultra Atlanticum mare demersae evanissent. Scilicet hoc quoque genus divinae providentiae est: peccatores infinitis plagis coercere, antequam sempiterno supplicio addicti destinata sibi hereditatem accipiant. Quae enim sacrilegiis, stupris, et homicidiis inest atrocitas, ea ab iis, qui vel agunt vel patiuntur, et ab aliis omnibus, qui rem audiunt, diffamari solet: nec iis, qui perpetrarint, conscientiam stimulis vacuam habere datum est. Ipsa quippe eam flagitia ut plurimum instar gladii fodiunt, subeunte verecundia, quae hominum adspectum et pervigiles Dei oculos ferre non potest. Et multos quidem scimus ex poenitentia meliores evasisse iis ipsis, qui semper frugi ac modesti fuissent. At haeretici erroris crimen, cum omnium gravissimum sit,

ἁμαρτημάτων ὄντα, κεκαλυμμένον ἔσχε πως τὸ τῆς κακίας χρῶ- A. C. 1351
 μα, καὶ ἄδηλον ὡς τὰ πολλὰ τοῖς πολλοῖς καὶ δυστέκμαρτον, Imp. Io. Can-
 καὶ δυσθεράπευτον, ἅτε γραφικῶν προφερομένων ῥήσεων κακεί- tacuz. 5
 θεν, ἐκ τῆς ἐναντίας δηλαδὴ μερίδος, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως οἷς τὸ
 5 εὐσεβεῖν ἔδραμον μεμένηκεν ἐπὶ ταῖς τῶν πατριῶν θεμελίων κρη- B
 πῖσι. Διὸ τῶν ἀλισκομένων ἐνίους ἀφήσιν ὁ θεὸς τῇ κακίᾳ συμ-
 φθεῖρειν, εἴτε διὰ παιδείαν ἄλλων, εἴτε καὶ διὰ τὸ ἀσύνητον
 ἔχειν καρδίαν καὶ ἥκιστα διορθοῦσθαι δύνασθαι, εἴτε καὶ δι'
 ἀμφοτέρω. οὐ γὰρ ἴσμεν τὰ τοῦ θεοῦ κρίνειν ἀνεξερευνήτα κρί-
 10 ματα. οἷς δ' εὐμενῶς ἔχει διὰ παλαιότερων χρηστότητα πράξεων,
 ἢ δι' ἑτεράττα ὁπόσα τῇ ἐκείνου σοφῇ προνοίᾳ ἀνήρηται, τού-
 τους δ' ἐμποδίοις παντοδαποῖς καὶ ποικίλοις ἀφιστῶν ἐπείγεται, C
 ὡς εἰρήκειμεν, τῆς σφαλλομένης ἐκείνης ὁρμῆς, μῆζον ἢ κατὰ
 πατέρα φιλότεκνον πρᾶγμα ποιῶν. Ὁ δὲ καπὶ σοῦ ξυνηννόηκα
 15 δρῶντα μὲν ἐκείνον, σὲ δὲ παιδείας ἐκείνης τὸ παράπαν οὐκ αἰ-
 σθανόμενον. ὃ δὲ καὶ μέσην μοι τέμνει τὴν καρδίαν, ἀφόρητον
 τὴν ὀδύνην ἐπάγον, δεδιότι μὴ κρατῆρες ὀργῆς ἐκεῖθεν ἀκαθέ-
 κτου, κατὰ σοῦ καὶ παίδων τῶν σῶν κενωθέντες, ὄλεθρον ἔξα- D
 πίνης δρώσωσι παντελεῖ. Μὴ δὲ τοὺς τῶν κολάκων λόγους, ὅτι
 20 τῷ τῆς γλώττης μέλιτι καταγοητεύουσι τὰ τῆς ἀκοῆς πρόθυρα,
 τῶν ἐμῶν προτιμῶν βούλου. οἱ μὲν γὰρ ὠδίνουσι πόνον καὶ λύ-
 πας μικράς· οἱ δ' ἐμοὶ κύουσιν ἀληθευούσης εὐφροσύνης καρ-
 πούς. λόγοι μὲν γὰρ σοφῶν ὡς βούκεντρα, φησὶ τις τῶν πά-

sceleris colore occultum involvit quodammodo, ut oculos vulgi plerumque
 fugiat, et tam cognitum quam curatu difficile sit; propterea quod scripturae
 sacrae testimonia ab illis quoque proferuntur, qui sanam doctrinam oppu-
 gnant; tametsi non eodem modo ab iis accipiuntur, atque ab orthodoxis,
 quorum religio firma et inconcussa patriae fidei fundamentis innititur. Id-
 circo Deus nonnullos errore implicatos mori in errore permittit; seu ut
 alii erudiantur, seu quia illi cor habent intellectu destitutum, adeoque
 corrigi non possunt; seu ob utrumque. Etenim Dei iudicia inscrutabilia
 non nostrum est diiudicare. Quibus autem Deus propitius est ob vetera
 ipsorum recte facta, aut ob alias causas, prout eius sapienti providentiae
 visum fuerit, eos (ut diximus) multis variisque incommodis oblati, ab illo
 errore, quem sequuntur, studet avertere plusquam paterna bonitate. At-
 que illum quidem tecum sic agere, te ipsum vero eius disciplinae nullum sen-
 sum accipere animadverti. Quae res mihi medium cor veluti scindit, do-
 loremque affert intolerabilem, metuenti, ne inde in tuum et in liberorum
 tuorum caput effusis exhaustisque implacabilis irae calicibus, funditus sta-
 tim omnes pereatis. At tu ne adulatorum verba ideo meis praeferas, quod
 ii linguae suae melle aurium tuarum limen fascinant. Illa enim laborem et
 dolores longos parturiunt: mea autem verae delectationis fructibus exuberant.
 Scilicet sapientum sermones (ut aliquis veterum sapientum dixit)

- A. M. 6859 λαι σοφῶν· ἀλλ' οὗτοι σαφῶς εἰσὶν, οἳ τὰς εὐδαίμονας γεωρ-
 Ind. 4 γοῦσι τύχας." (I.) Ἐμοὶ μὲν οὖν ταῦτα εἰπόντι ὑγιᾶς οὐδὲν
 V. 453 ἔξ ἐκείνου πυθέσθαι γεγένηται τι ξύνδρομον τοῖς ῥηθείσιν, ἀλλὰ
 σχολιά τινα ῥήματα, διανοίας καθάπερ ἀρησαμένης θεομοῦς
 καὶ νόμον δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας. ἐπεὶ οὖν εἰς πῦρ τε ἔδοξα
 ξαίνειν καὶ δικτύῳ θηρεύειν ἀνέμους, τάχιστα ἐκείθεν ἀπήλ-
 F λαι, μηδὲν πλέον ἀνύσας, ἢ τοὺς ἐκείνου θυμοὺς παροξύνους
 κατὰ τοῦ τὰ ὑγιαίνοντα τούτῳ φάρμακα προσάγοντος ἑμοῦ. ἰδοὺ
 γὰρ ὠδίνησεν ἀδικίαν, συνέλαβε πόνον, καὶ ἔτεκε διδύμους καὶ
 τριπλᾶς τὰς κατ' ἑμοῦ μελέτας· εἶτα δεδιῶς, μὴ οὐκ ἔχων ὅπως
 καὶ ὄθεν ἀρξάμενος ἀμύνεσθαι με τὸν αὐτοῦ Προμηθεῖα δόξη
 τὸν ἑαυτοῦ θεραπεύειν θυμὸν (οὔτε γὰρ χωροῖς καὶ ἀμπελῶσι
 P. 560 καὶ ὕλαις πολυειδέσι προσηλῶσθαι βεβούλημαι πώποτε, οὔθ'
 ὄσας τε καὶ οἷας βασιλεῖς χορηγοῦσι τιμᾶς τε καὶ δόξας τῆς ἐμῆς
 ἑλευθερίας ἀλλάξασθαι ἠνεσχόμην, οὐ μὴν οὐδὲ πλούτου δὴ τι-
 νος τὴν ἀρετὴν ἀμείψασθαι τῶν λόγων· ταῦτα γὰρ εἰσι δι' ὧν
 ἀμύνονται βασιλεῖς τῶν ὑπηκόων οἷς ἔχθονται, ζημιοῦντες ἐκ
 τοῦ ῥύστου), ἐς τὴν αὐτῷ μελετωμένην λοιπὸν ἀνήρτησε τὰ ἡμέ-
 B τερα σύνοδον ληστρικὴν. (A.) Καὶ ἐπειδήπερ εἰς τελείαν ὁ
 ἀνὴρ ἐξεβόραγε τέως κακίαν, καὶ μάταια τὰ τῶν ἀγαθῶν ἡμῶν
 ἐλπίδων ἤδη ἐδόκει, ἀπράκτω μοι λοιπὸν ἐς τὰ οἴκοι περιειστή-
 κει γήνεσθαι, τῶν λόγων ἀπεγνωκότι. γενομένοις δ' ἐπ' ἑμαν-
 τοῦ συχοῦς καὶ ἀλλεπαλλήλοις περιαντλεισθαι με κύμασι λογι-

similes stimulis, quibus boves urgentur. (Nam et illi pungunt quidem:) at re ipsa beatae vitae fundum excolunt." (III.) Haec cum dixissem, nullum ex eo responsum accepi viro sapiente dignum, aut iis quae dixissem consentaneum: sed ambiguas quasdam voces, eius mentis indices, quae veritate repudiata ius fasque omne quodammodo abdicasset. Quoniam igitur mihi visus sum inanem operam sumere, celerrime inde abii, nihil aliud consequutus, nisi quod eius animum exacerbavi in me ipsum, qui remedia ei salutaria obtulissem. Ecce enim parturiit iniustitiam, concepit laborem, et consilia in meam perniciem alia atque alia peperit. Deinde veritus, ne irae suae ideo temperare videretur, quia non haberet, unde et quibus modis suum me Prometheum, id est tutelarem Genium, ulcisci inciperet (quippe ego nunquam adduci potui, ut aut agris, aut vineis, aut variis rerum generibus, animum haberem affixum; neque unquam dignitatibus aut splendidis fortunis, quascunque principes largiuntur, libertatem meam vendere, ullove pretio ingenuum dicendi morem permutare sustinui: atqui hae res sunt, quibus ademptis princeps quisque facillime ulciscitur eos, quos odit homines privatos), deinceps ad arbitrium illius Synodi, quam similem latrocinio meditabatur, nostra omnia referre statuit. (IV.) Cum itaque ad summum scelus illius viri improbitas erumperet, et quod bonae spei nobis fuerat, id iam omne inane esse videretur, restabat ut domi deinceps, abiecto disputandi studio, otiosus manerem. Tum autem me crebri et alterni cogitationum fluctus obruere coeperunt, quales animis zelo inflamma-

σμῶν ξυνεβρόνῃκεν, οἷα κατὰ τῶν θερμότερων ψυχῶν τὰ τῆς ἐκ- A. C. 1351
 κλησίας τίκτει ναύαγια, ἅτε φάρμακον ἐξ ἀνθρώπων, ταχεῖαν Imp. Io. Can-
 τὴν λύσιν ἐπαγγελλόμενον, ἥκιστα δυναμένῳ λαβεῖν ἐπὶ τοῦν. C tacuz. 5
 ὄθεν ὁμόσε χωρεῖν ἐς τὸν δι' ἀθλήσεως ἔγνωκα θάνατον, τῆς
 5 τοῦ καιροῦ περιστάσεως εἰς τοῦτ' ἀνάγκης ἡμᾶς περιελαυνούσης·
 ἵνα καὶ πλείους ὑπάρχοντες ἕτεροι, οἷς μακρὸν καὶ διάπυρον
 ζῆλον ἐν σπλάγγων κυοφορούμενον ἔτι μυχῶ περιθάλπουσιν, οὐ-
 πω καιρὸν πρὸς ἐπίδειξιν ἐξεγένετο schoysi παρῶνσιάσυσθαι τὴν
 ἀλήθειαν, νῦν γοῦν ὡσπερ ἐμφανεῖ καὶ δημοσίῳ ἐμοὶ χρησάμε- D
 10 νοι παραδείγματι, πρὸς ἴσον καὶ αὐτοὶ τῆς εὐσεβείας σφᾶς αὐ-
 τοὺς ἐπιβρόσσαντες σταδιοδρομήσωσι δίαυλον. καὶ δὴ προοιμίων
 λοιπὸν, τῶν ἱερῶν καὶ μοναδικῶν ἀνδρῶν καὶ συνήθων μετα-
 πεμψάμενος, τὸ σκέμμα τούτῳ κοινοῦμαι· καὶ ἅμα τὴν τε στο-
 λὴν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸ μοναδικὸν καὶ αὐτὸς, ὡς εἴωθε γίνεσθαι,
 15 τέως ἡμεῖς σχῆμα· καὶ τοῦ λοιποῦ γε ἐπηγγελάμην, ἣν μὴ ὁ E
 παρὼν ἡμᾶς ἀπαγάγη τοῦ βίου καιρὸς, καὶ τὴν δίαιταν ὡς εἰκὸς
 μεταθεῖναι, τὴν τῶν βασιλείων ματαίαν διατριβὴν τε ἅμα καὶ
 παρῶνσιαν ὀλοσχερῶς ἀποτιναξάμενον. καὶ ταῦτα μὲν ἐς τότε ἐκε-
 χωρήκει.

20 ε'. Ἄρτι δὲ καὶ τῆς ἡμέρας ἐνεστηκυίας, ἐν ᾗ πρὸς τοὺς P. 561
 ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας ἐχορῆν ἡμᾶς καθαρῶς ἀποδύεσθαι, πρωίας V. 454
 ἔτι οὐσης, πρὶν τὰς τῶν ἡλιακῶν εἰς γῆν ἐκχυθῆναι λαμπάδων
 αὐγὰς, μικρὸν τοῦ δωματίου προκύντας ὄρω κατὰ πληθὸς ἰόν-
 τας ἡμῖν ἀνδρας λογάδας, καὶ τούτων τοὺς πλείους ἀσκήσει μο-
 25 ναδικῆ διαλάμποντας· οἱ τῶν οἰκείων ἐκ πολλοῦ διωχθέντες, B

tis naufragia ecclesiae solent inducere. Nullum quippe ab hominibus re-
 medium animo meo occurrebat, quod salutis expediendae viam mihi cele-
 rem sponderet. Decreui itaque memet morti pro religione defendenda of-
 ferre, ipsa temporum conditione in eas me angustias compellente: ut cum
 alii praeterea complures essent, quibus magnum et ardentem zelum inti-
 mo corde conceptum foventibus nondum se occasio obtulisset prodeundi in
 lucem et profitendae palam veritatis, ii nunc saltem veluti conspicuum
 publicumque exemplum me intuentes se ipsos confirmarent, et in idem ve-
 rae Fidei curriculum ipsi quoque descenderent. Ac initio statim virum
 quendam, sacerdotem et religiosum, eundemque amicum, arcesso; meum
 cum eo consilium communico: simulque vestem muto, et habitum monasticum,
 ut moris est, ab eo accipio: profiteorque me in posterum, nisi haec ipsa
 occasio ex hac vita me eximeret, etiam mutato vivendi genere inanem au-
 lae frequentationem et licentiam omnino abdicaturum. Et haec quidem
 hactenus.

5. Aderat dies, qua nos oportebat inire apertum certamen pro fide
 orthodoxa. Mane eius diei, antequam terra solis luce circumfunderetur,
 capite extra cellulam paululum exserto, video ad me frequentes adventare
 viros lectissimos, plerosque monasticae vitae disciplina illustres; qui suis

A. M. 6859

Ind. 4

καὶ ἄλλος ἄλλοθι διασπαρέντες, στενὸν καὶ ἀπαράκλητον ἔβο-
σκον βίον, καὶ τοῦτον ἤκιστα φόβιον ἀπηλλαγμένον· ἀλλ' οἱ μὲν
τὰ ἴχνη ὧν τε ἐπεπόνθεισαν δεινῶν καὶ ὧν ἐν ἐπαγγελίαις ἡ πεῖ-
ρα τέως ἐτίθειτο περιφέροντες ἦσαν ἐν τῇ ψυχῇ· οἱ δὲ καὶ τὴν
ἀκοὴν ἐναυλον ἔχοντες τῶν καθ' ἡμέραν λοιδοριῶν τε καὶ ἀπει-
λῶν. ἦσαν δ' οἱ καὶ μᾶλλον ἢ τριακοντούτη διηνηκότες ἄσκησιν,
ἐν οἰκίσκοις βραχέσιν ἐγκεκλεισμένοι παντάπασι, τεθνήκασι μὲν
C τῷ πλείονι μέρει τοῦ βίου, ἦκον δ' ὅμως ἤδη καὶ τὸ λείπον
τεθνηξόμενοι καὶ τέλει μαρτυρικῶ τὸν ὅλον κοσμήσοντες βίον.
ὧν ἐνίους φορᾶδην ἐσκομιζομένους ὑφ' ἐτέρων ἰδῶν διὰ γῆρας
βαθὺ ἐδάκρυσά τε καὶ τοῦ ζήλου τεθαύμακα τὸ σφοδρόν.
(B.) Ἐπὶ τούτοις καὶ ὁ τῶν Ἐφεσίων διέπρεπεν ἀρχιερέτης· ἀνήρ
προσβύτης μὲν, ὀγδοηκοστὸν γὰρ ἤδη παρήλλαττεν ἔτος τῆς ἡλι-
D κίας, ἐθρόωμένος δὲ τὰς φρένας καὶ τὰ αἰσθητήρια πάντα, καὶ
μάλα μᾶλλον ἢ κατὰ νεανίσκον. ἐπήνθει δ' αὐτῷ καὶ κόσμιον
εἶδος καὶ γλώττης εὐστροφος ἡχὼ καὶ φιλοσοφία συναυξηθεῖ-
σα αὐτῷ, ὅση τε καθ' Ἑλληνας καὶ ὅση τῆς θείας αὐλῆς.
(Γ.) Καὶ ἅμα παρῆν, ᾧ τὰ περὶ τὸ ὕψος τὸ Γάνος χωρία ἐπιτέ-
E τραπται διέπειν πνευματικῶς καὶ τὸν ἐκεῖ ποιμαίνειν ἀρχιερατι-
κῶς κλήρον καὶ λαὸν τοῦ Θεοῦ, πολὺν μὲν ἐπαγόμενος τρίχα, πο-
2 λὺν δὲ φρόνημα· καὶ ὅσον τὸν ἔξω φαινόμενον ἄνθρωπον εἶχε
ξυντετηκότα, τοσοῦτον ἀνθροῦντα τὸν μὴ φαινόμενον. ὑπερό-
ριος γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς, διὰ τὸ μισεῖν πονηρῶν ἐκκλησίας καὶ

sedibus iampridem pulsi, et alius alio dispersi, inopem et omnis solatii expertem vitam trahebant, nec eam quidem metu liberam. Immo vero quidam ex iis animo circumferebant imaginem eorum malorum, quae vel iam pertulerant, vel promissa tantum et denunciata nondum re ipsa experti fuerant. Quorundam aures circumsonabant convitiis et minis quotidie iactatis. Erant etiam, qui in austera exercitatione annis plus triginta exactis, angustis cellularum parietibus penitus inclusi, postquam maiori vitae suae parte mortui fuissent, reliqua iam parte morituri, et glorioso fine, nempe martyrio, totam retro vitam ornaturi aderant; quorum nonnullos, longo senio debiles, aliorum manibus subnixos ac gestatos conspicatus, illacrymavi equidem, et vehementem eorum zelum admiratus sum. (II.) Eminebat praeterea Ephesiorum antistes: grandaevus quidem ille; nam octogesimum aetatis annum iam excedebat: animi autem et omnium sensuum vigore plusquam iuvenili praeditus. Fulgebant quoque in eo honesta vultus species, lingua tum volubilis, tum plane vocalis; ad haec philosophia profana pariter et sacra, cum qua is adoleverat. (III.) Aderat simul is, cui spiritualis administratio locorum Gano monti circumiectorum, clerique et populi Christiani cura pastoralis cum pontificali auctoritate commissa fuit; vir, ut senili canitie, ita et senili prudentia; in quo quantum homo exterior et oculis subiectus se ipsum maceraverat, tantum interior et latens vigescebat. Quippe episcopatu iampridem eiectus ob eam

λοιμῶν ξυναυλίας, ἐκ πολλοῦ γεγονῶς, πάσῃ τῶν ἀναγκαίων ἀ- A. C. 1351
 θαιρέτῳ στενοχωρίᾳ δαπανῶν διετέλει τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν. (Δ.) Τῶν Imp. Io. Can-
 γε μὴν ἐτέρων ἐπισκόπων ὅσοι τὸν ἴσον ἤεσαν ζῆλον καὶ τρόπον P. 562
 οὐδενί γε ἐς τόδε ξυμπέπτωκεν ἠλλελεῖσθαι. ταῖς γὰρ σφῶν ἐκκλη-
 5 σίαις παρεισφθαρέντων, ὁπόσοι ἀγύρται καὶ βανανσώδεις καὶ ἄν-
 δρες ἄντικρος αἱμάτων, ἔξω στῆναι πέπρακται σφῶς προμηθείας
 ἀπάσης ὡς πορῶτάτω. ὧν δὴ που τὰ σώματα, μὴ ἐγκαρτερηῆσαι B
 τῇ σπάνει τῶν ἀναγκαίων δεδυνημένα, καὶ ὅσαι ταύτῃ δυσπραγίαι V. 455
 καθάπερ ὁμοφυεῖς τινες τύχαι καὶ κῆρες ἐπονται, πάσης σκληρότη-
 10 τος ἐφόδια λαμπρῶς ἐφελκόμεναι, καὶ ἄλλ' ἐπ' ἄλλοις ἀντλοῦσαι
 κακίας πολυειδῆ καὶ πολύτροπα ῥόθια, πρὸς τὰς αἰωνίους ἐκεί-
 νας καὶ μακαρίας σκηνὰς μετωκίσθησαν. παρῆν δ' οὖν ἀντὶ πολ-
 λῶν κακ τῆς Ἀντιοχείας ἐπαρχίας ὁ Τύρου ἐπίσκοπος· ἀνήρ C
 συνετὸς καὶ πολὺν ἐκ φύσεως τρέφων τὸν ἐς τὰ δίκαια ζῆλον,
 15 καὶ πὶ τῶν τῆς εὐσεβείας κρηπίδων μάλα ἀκλινῆς αὐτὸς τε ἰστάμε-
 νος καὶ ἄλλους ἐπιρῶωννύειν ὧν ἱκανός. οὗτος ἐν χεροῖν ἔχων
 τὰ πάλαι τῷ τὴν Ἀντιόχειαν πατριαρχικῶς διέποντι γεγονότα
 ψηφίσματα καὶ γράμματα κατὰ τῆς τοῦ Παλαμῆ δυσσεβείας,
 καὶ ἅμα ἀπὸ στόματος ἤδη τὴν ἐκείνου κηρύττων γνώμην καὶ
 20 θέλῃσιν, ἀθθαιρέτῳ καὶ αὐτὸς ἠκολούθει προθέσει ψυχῆς τοῖς D
 θείοις ἀνδράσιν, οὓς ἐξ ἐωθινῆς πρὸς τὴν ἡμετέραν οἰκίαν
 ἔφθημεν εἰρηκότες ἀθροῖσθαι. (Ε.) Συνήεσαν δὲ καὶ τῶν ἐλ-
 λογίμων ἀνδρῶν καὶ σοφῶν οὐκ ὀλίγοι, πεφραγμένοι καλῶς τοῖς
 ἐκ τῶν θείων ὕπλοις γραφῶν καὶ τῶν φαινομένων ἡθῶν εὐθῶς

causam, quia malorum concilia et pestilentium cathedras odisset, omni
 rerum necessarium penuria afflicta vitam suam sensim consumebat.
 (IV.) Quod ad caeteros episcopos attinet, qui eundem zelum et morem se-
 qui instituerant, eorum nullus superstes ad hoc usque tempus mansit. Nam
 cum in eorum ecclesias circumforaneum et illiberale hominum genus ac re
 ipsa viri sanguinum irrepsissent, hinc factum est, ut illi longissime ab omni
 humanae providentiae ope ablegarentur. Quorum corpora, cum tolerare
 non possent rerum necessarium inopiam ac caeteras miseras, quae
 eam velut cognata quaedam fata et infortunia comitantes, omne austerita-
 tis instrumentum secum trahunt, et alios ex aliis malorum omnigenum flu-
 ctus superingerunt, ad sempiternas illas et beatas sedes migravere. Aderat
 tamen unus pro multis ex Antiochena provincia, episcopus Tyri; vir intel-
 ligens, qui insitum a natura amorem iusti ardentissimum animo aleret, ac
 in verae Fidei fundamentis cum ipse immotus perstaret, tum alios posset
 confirmare. Hic prae manibus habens vetera patriarchae Antiocheni de-
 creta, et litteras ab eo adversus Palamae impietatem scriptas, nec non
 eiusdem sententiam ac voluntatem viva voce annuncians, ipse quoque ultro
 sequebatur viros illos sanctissimos, quos mane ad nostram domum conflu-
 xisse diximus. (V.) Convenere etiam homines doctrina et eruditione insi-
 gnes non pauci, sacris scripturis velut armatura quadam egregia instructi,

- A. M. 6859 οὐδαμῆ τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας καπηλεύσειν τοιχοῦτες ἀγῶνας· Δε-
 Ind. 4 ξίός τε, ὃς λόγῳ καὶ ἀρετῇ τὸν βίον αἰὲ κοσμιῶν ἔδειξε καὶ νῦν
 Ἐξεν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσιν οὐδαμῆ ψευδομένην ἔχων τὴν κλη-
 σιν, καὶ ἅμα Ἀθανάσιος, ἀθανασίας πλήρεις ἔχων τοὺς λογι-
 σμούς. (ς'.) Ἐπὶ τούτοις καὶ ὁ τῶν ἐμῶν εἰσῆι χορὸς μαθη-5
 τῶν, καὶ οἵτινες ἔτι σφίσι ἐφοίτησαν, τὸν αὐτὸν ἀγωνισόμε-
 νοι τῷ διδασκάλῳ δρόμον. ὣν τὸ πρὸς τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας κιν-
 δύνους πρόθυμόν τε καὶ εὐγενὲς καὶ τὴν ἔμπρακτον εὐδοκίμη-
 Φσιν ἱκανῶς δεδειχέναι δοκῶ μοι τοὺς ἐν ἐκείνῳ τῷ μαρτυρικῷ
 σταδίῳ περιφανεῖς ἀγῶνας καὶ τὰ ἐπιπεπαδῶρησιασμένα τῆς γλώτ-10
 τῆς σεμνὰ παλαιόματα. (Ζ.) Καὶ ἵνα τοὺς ἄλλους ξάσω, οὓς
 οὐπω καὶ τήμερον ἐς ὄψιν ἵεναι περιεστήκει μοι, παμπόλλους
 τε ὄντας καὶ πάντας ἀλλήλοις ἀμιλλωμένους τὴν ἀρετὴν καὶ
 τὸν βίον, καὶ τῆς ἔνδον κατὰ θεὸν ἀγαλματοφορομένης προ-
 Ρ. 563 θέσεως αὐτάγγελον κήρυκα τὴν τοῦ ἡθους εὐσχημοσύνην αὐτο-15
 μάτως φάναι προβαλλομένους τοῖς ὅσοι ξύν γε συνέσει καὶ περινοῖα
 σοφῇ θεωροῦσιν· ἐπεὶ τὰ τῆς ὥρας ἤδη ἐνειστήκει, ἐν ἧ καὶ
 τὴν ἐς τὰ βασίλεια ἐνδημίαν ἡμῶν γίνεσθαι ἔδει, οἱ μὲν προὔ-
 χοντες ἀρετῇ καὶ συνέσει τοῖς ἄλλοις τὰ πυρακκλητικὰ τοῦ ἀγῶ-
 νος περιεσάλλιζον, ὥσπερ ἐν στρατοπέδῳ. (Η.) Ἐγὼ δὲ περι-20
 βλεψάμενος ἅπαντας „ἡ μὲν προθυμία τῶν συνεληλυθότων”,
 Β ἔφην, „οὐκ ἀγεννής· ἡ δὲ παρὰτάξις ἀσθενής, τὴν τοῦ βασι-
 λέως καὶ χεῖρα καὶ γνώμην μάλα ἀντίπαλον ἔχουσα. βαρύτερον

qui ipso statim habitu minime videbantur in fidei orthodoxae defensione ul-
 lam fraudem admissuri; nempe Dexius, qui litterarum et virtutis laude an-
 tea quidem semper illustris fuit; at in hisce religionis certaminibus verum
 esse suum nomen ostendit. Item Athanasius, totus re ipsa in meditatione
 immortalitatis. (VI.) Subibat deinde chorus discipulorum meorum, et
 quotquot praeterea istorum discipuli erant, idem cum magistro stadium
 decursuri. Quorum animum in subeundis pro religione periculis promp-
 tum ac generosum, et efficacem vere virtutem, satis (ut mihi videtur)
 declararunt praeclarae illae luctationes, quibus se in Martyrii palaestra
 exercuerunt, et honesta linguae certamina ab iis ingenue et audacter sus-
 cepta. (VII.) Omitto alios quam plurimos, quos usque ad hunc diem ne
 videre quidem mihi contigit: omnes eiusdem virtutis eiusdemque instituti
 aemulos: omnes impressam animo piam sententiam morum honestate experi-
 mentes, sui que ipsius quodammodo indicem prae se ferentes, ut facile a
 viris prudentibus perspicerentur. Tandem cum instaret hora, qua nos in
 palatium ire oportebat, ii qui virtute et intelligentia praestabant, dato
 veluti militibus signo, alios ciere ad pugnam coeperunt. (VIII.) Ego vero
 universos circumspiciens „eorum (inquam) qui huc convenierunt ardor sane
 haud ignavus; sed vires ad ineundam pugnam infirmae. Etenim principis
 potentiam simul et voluntatem adversissimam habiturae sunt. Nihil autem,

δ' οἶμαι τῶν πάντων ἕτερον εἶναι οὐδὲν τοῖς ὑπηκόοις, ἢ πολέ- A. C. 1351
 μιον κεκτῆσθαι σφίσιν αὐτοῖς τὸν τὴν αὐτοκράτορα περιζωννύ- Imp. Io. Can-
 μενον δύναμιν βασιλέα. ἵστε γὰρ ὡς μὴ μόνον αὐτὸς ἑαυτὸν, tacuz. 5
 ὅτι μὴ καὶ οἷς τὰς παλαμναιοτάτας ἐγκαλεῖν ὀφειλομεν ἡμεῖς
 5 δυσσεβείας, ἡμῖν χειροτονεῖ δικαστῆς· καὶ ἅμα ταῖς ἔξωθεν
 ἀπειλαῖς ἡμῶν κατασεῖειν πειρᾶται τὸ φρόνημα καὶ τὸ εὐγενές
 προαναστέλλειν παρῴσισμα τῆς ψυχῆς. καὶ στρατηγοῖς γὰρ ἀγα- C
 θοῖς καὶ κυβερνήταις εὖ τὰ θαλάττια ἡσχημένοις, ἣν μῆτε ξύμ-
 μαχος ὁ καιρὸς καὶ τὰ πνεύματα ἦ καὶ ἅμα τοῖς σφῶν ἐναργῶς
 10 ἀντιπράττη σοφίσμασι, μάταιος ἀμφοῖν ἡ σπουδῆ. καὶ μοι ἐπὶ
 γλώττης εἶη τὸ Λεωνίδη πάλαι τῷ Σπαρτιάτῃ ῥηθὲν πρὸς τοὺς
 ξύν γε αὐτῷ στρατευσαμένους κατὰ Περσῶν· ὁπότε δηλαδὴ ἐς V. 456
 τὰ περὶ Θετταλίαν Τέμπη γενόμενος, καὶ τὰς ἐκεῖ δυσχωρίας
 καὶ τὰ ἔνεδρα προειληφῶς, ἐκάθητο ἐνεδρεῦον τε ἅμα καὶ περι- D
 15 μένων κωλύειν τὰ Περσῶν ὄπλα καὶ τὴν Ξέρξου πρὸς Ἑλλάδα
 διάβασιν. ἐπειδὴ γὰρ κατὰ ποταμοὺς τὰ τῶν πολεμίων ἐκεῖνος
 ἔώρα στρατόπεδα ἐπιθρόοντα, ἐς προὔπτον προὔτρεπέτό τε καὶ
 ἀνεθρόωννε θάνατον τοὺς οἰκίους· καὶ „δεῦτε ἀριστήσωμεν ἄν-
 δρες”, ἔλεγεν, „ἵνα ἐν ἕδου δειπνήσωμεν”. ὅτε δὴ καὶ τριακόσιοι
 20 ὄντες αὐτοὶ, μυρίους ἀνελόντες, αὐθήμερον εὐκλεῶς καὶ αὐτοὶ
 κατεκόπησαν. τοῦτ' οὖν ἐκεῖνο καὶ αὐτὸς ὑπαλλάξας μικρὸν, E
 δεῦτε, πρὸς τοὺς παρόντας ἔφασκον, ἀδελφοί, τὸν ἔσχατον
 ἀσπασμὸν ἀποδῶμεν ἀλλήλοις, ἵνα ἐν ἕδου δειπνήσωμεν· ἢ
 μᾶλλον ἐν παραδείσου ξύν γε θεῷ τὸν ἀθλητικὸν ჳερίσωμεν πό-

meo quidem iudicio, gravius accidere subditis potest, quam si hostem ha-
 beant principem suum, summa potestate armatum. Porro hic, ut videtis,
 non modo se ipsum, sed et illos, quos gravissimorum errorum debemus
 accusare, iudices nobis constituit: idemque, terroribus aliunde iniectis,
 conatur labefactare constantiam nostram, et generosum animi impetum ma-
 ture reprimere. At si strenuis ducibus, si rei nauticae usu peritis guber-
 natoribus, nec temporis opportunitas, nec venti obsecundent, sed eorum
 artibus aperte adversentur, inanis erit utrorumque diligentia. Mihi qui-
 dem libet usurpare illud Leonidae Spartani dictum, quo illos qui cum eo
 adversus Persas militabant alloquutus est; quando Thessalica Tempe in-
 gressus, occupatis eorum locorum angustiis et latebris, hosti insidiabatur,
 manebatque illic obstiturus Persarum armis, et Xerxem aditu Graeciae
 prohibiturus. Nimirum ubi hostiles copias vidit torrentium fluminum more
 ingruere, statim socios suos, ut ad certam mortem ruerent, hortari coepit
 et confirmare, dixitque, „o socii, hic prandeamus, ut eamus coenatum apud
 inferos.” Eaque ipsa die, innumeris hostibus caesis, viri illi numero tre-
 centi gloriosam mortem oppetiverunt. Id ipsum quoque ego paululum mu-
 tata oratione, o fratres, inquam adstantibus, extremum nobis vale invicem
 dicamus, ut eamus coenatum apud inferos; immo ut Deo iuvante defun-

- A. M. 6859 δα, ὅπη τὸ μέλι τῆς ἡδονῆς ἀκήρατον εἶναι καὶ ἀδιάδοχον δεδι-
 Ind. 4 F δύμεθα. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἀπαθὲς ἡμῖν ἀπαλλάξιν οἶμαι τὸ ζῆν
 ἄχρι καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν.” (Θ.) Ἀπιόντας γε μὴν συχνοὶ τῶν
 οἰκιῶν ἐκπηδῶντες, ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες, εὐφῆμοις προῦ-
 πεμπον ἡμῶς ταῖς φωναῖς. ἦσαν δ’ οἱ καὶ πάντας φόβους ἀπο- 5
 σεισάμενοι, θαρρόυντες εἶποντο, θαμὰ περιτρέχοντες ἔνθεν καὶ
 ἔνθεν, σύνδυο καὶ σύντρεις· ἔστι δ’ οὗ καὶ κατὰ πλήθος, καὶ
 πλείους ἀεὶ ποιοῦντες ἡμῶν· παραπλήσιον ὡσπερ ἂν εἴ τις ποτα-
 P. 564 μῶν τῶν μεγίστων, ἐξ ὕρου ὑψίστου ῥηγνύμενος, οὗ τοιοῦτος
 μὲν ὑπάρχων ἐκ πηγῶν εὐθύς, ἐς δὲ τὸ κάταντες ἰὼν, καὶ ἄλλοις 10
 ἔτι χειμάρροισι καὶ ῥύαξι τὸ ῥεῦμα κοινούμενος, ἐπὶ τοσοῦτον
 αὖξει μεγέθους, ὡς καὶ ναυσίπορον ὡς τὰ πολλὰ καθίστασθαι.
 οὕτω κατάδηλος ἄπασιν ἀναμιῖξ καὶ νέοις καὶ γέρονσι, καὶ ἀν-
 δράσι καὶ γυναίξιν, ἣ τοῦ παλαμναίου δόγματος ὑπῆρξε κακία.
 B 5’. Ἄρτι δὲ περὶ ὥραν τῆς ἡμέρας καθισταμένην δευτέραν 15
 ἐντὸς καὶ ἡμεῖς τῶν βασιλείων γιγνόμεθα· καὶ τινες τῶν πέλεκυ-
 φόρων ὁμοῦ καὶ ῥαβδούχων, τῆς ἐνδοτέρας τοῦ βασιλέως ἐθάδες
 ὄντες, ἡμῶς θεασάμενοι πόρρωθεν, σπουδῆ πρὸς ἡμῶς ἀφίκον-
 το, τὴν τε πρόοδον ἀναστέλλοντες καὶ αὐτοῦ περὶ τὴν αὐλειον
 περιμένοντας ἡσυχάζειν κελεύοντες· ἀσχολεῖσθαι γὰρ ἤδη τὸν βα- 20
 Cσιλέα περὶ θεραπείαν τινὰ κατεσπουδασμένην τῶν Ναζιραίων
 ἐκείνων καὶ νέων δογματιστῶν, ὅσοι τε περὶ σφῶς ἐπίσκοποι καὶ
 ὅσοι πρεσβύτεροι, καὶ πᾶσαν ἀπλῶς εἰπεῖν ἐκείνην ἡλικίαν· εἶναι

8. ἡμᾶς conī. Boiv.

ctum labore athletico pedem in Paradiso figamus, ubi mel voluptatis incorruptum et perenne esse didicimus. Neque enim nos puto usque ad crastinam diem fore superstites.” (IX.) Cum autem abiremus, passim viri et mulieres domibus suis prosiliebant, et nos faustis acclamationibus prosequebantur. Erant etiam, qui omni metu excusso audacter comitarentur, hinc atque hinc crebro circumcursantes, bini et terni; immo alicubi denso agmine confluentes, ut nostrorum numerus subinde augetur; itidem fere ut maximus fluvius, qui ex altissimo monte erumpens non ab ipsis quidem fontibus tantus repente exsistit, sed per pronum lapsus cum aliis torrentibus et rivis undas communicat, ac tandem in eum modum excrescit, ut et plerisque in locis navigabilis fiat. Adeo dogmatis nefandi impietas omnibus promiscue, iuvenibus, senibus, viris, foeminis, evidens erat.

6. Circiter horam diei secundam palatium ingredimur. Ibi lictorum et apparitorum nonnulli, eorum nempe qui in interiore imperatoris domo versantur, procul nos conspicati, cum festinatione occurrunt, ulterius progredi vetant, atque illic circa vestibulum quietos stare et exspectare iubent; quippe iam imperatorem sedulo operam dare, ut corpus curarent illi Naziraei: illi scilicet novi dogmatistae, eorumque socii episcopi, presbyteri, et omnis prorsus eiuscemodi turba: constare autem eam corporum curationem

δὲ τὰ τῆς Θεραπείας ἐκείνης οὐκ ἀμβροσίαν καὶ νέκταρ οὐρά- A. C. 1351
 νιον· ἢ γὰρ ἂν τινες ἦσαν ἀναίμονες καὶ αὐτοὶ, καὶ ἀθάνατοι Imp. Io. Can-
 ἐκαλοῦντο· ἀλλ' εὐωχίαι, καὶ τράπεζαι πολυτελεῖς, καὶ ἀνθο- tacuz. 5
 σμίαι, καὶ ἀκρατοποσίας φάναι ἀγῶνες· πρὶν ὑπὲρ τὸν ὀρίζοντα
 5 γενέσθαι τὰς τοῦ ἡλίου ἀγῶας, παρασκευασθεῖσαι τε καὶ καρ- V. 457
 κευθεῖσαι λίαν ἐπιμελῶς καὶ ἀνευδεῶς, καὶ ὡς τοῖς οὕτω γαστρι- D
 ζομένοις ἀγίοις ἐκ βασιλείως ἤρμητε πρὸς ἡδονήν· ἵνα τὴν σφί-
 σιν εἰωθυῖαν ἐντεῦθεν, ὡς ἕοικεν, εἴη ἀνειληφῶσι τοῦ ἡγεμο-
 νικοῦ κάθαρσιν, εὐπλαστότερον οὕτω περ ἐπὶ Θεοπτείας ἀνατυ-
 10 πουμένου, θαυρῶταλέωτέρον τε καὶ ἀδέεστερον, ὡς ἀπὸ σκῆπτρου,
 Θεμιστεύειν καὶ ἀποδισκεύειν τοὺς λόγους τοῖς ἐφημέροις ἡμῶν, E
 ἤμιστα δυναμένοις ἀπὸ κοιλίας φωνεῖν, ἀλλὰ μόναις ἐγκεκυφῶσι
 καὶ οἰονεῖ προσπεπαυταλευμένοις ταῖς πατρίοις βίβλοις, καὶ ταῖς
 ἐκεῖθεν ἐξηρητημένοις εἶναι, καθάπερ ἀδαμαντίναις ἀεὶ σειραῖς,
 15 νομοθεσίαις δογματικαῖς. (B.) Καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν
 τρόπον· καὶ ἡμεῖς ἄλλος ἄλλοθι τῆς βασιλείου ἐκείνης αὐτῆς,
 κατὰ συζυγίας τινὰς καὶ δεκάδας, ἐκ διαστήματος ἡρέμα καὶ
 βύδην σκιδνάμενοι περιπάτω ἐχρώμεθα, καθάπερ οἱ ἐν Ἀκα- P. 565
 δημίᾳ πάλαι Σωκρατικοί· πλὴν ἢ ὅτι τὰ θεῖα τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν
 20 ἐπὶ στόματος ἦσαν δόγματα. ἦσαν δ' οἱ καὶ ὡς ἔτυχεν ἐπ' αὐ-
 τοσχεδίου ἐκάθηρτο, οὐκ ἐπὶ ποταμοὺς Βαβυλῶνος, πρὸς Ἀσ-
 συρίαν πόρῳ πατρίδος αἰχμάλωτοι ἀπαγόμενοι· ἀλλ' ἐπὶ γῆς
 ἄλλοτρίας, εἰπεῖν, ἄλλοτρίοις δόγμασι χρῆσθαι καὶ προσκνεῖν

9. πῶς conī. Boiv.

non ambrosia aut caelesti nectare; alioqui enim futuros istos similes iis, qui exsanguis vivunt immortalesque vocantur; sed lautis et sumptuosis dapibus, et vino fragrante, et meracis potionibus, et bibendi certaminibus: quae quidem omnia ante solis ortum apparatus et multo artificio elaborata fuissent, ut nihil deesset ad voluptatem, quam sanctis illis abdominibus ab imperatore adhiberi par esset: nimirum ut ii, mentis acie solito hoc more repurgata, et ad accipiendas divinitus visiones in meliorem habitum reformata, confidentius deinceps et securius, quasi sceptro potiti, leges ferre, et nobis vilibus homunculis suas voces eminus possent intorque- re; nobis, inquam, qui solis Patrum libris proni incubantes, et velut affixi, voces e ventre elicere minime didicissemus, sed illorum dogmaticis legibus, veluti nodis quibusdam adamantinis, obstricti penderemus. (II.) Et haec quidem ita se habuerunt. Nos vero alii alio per imperatoriae domus atrium dispersi, et quasi in classes et decurias per intervalla distributi, tranquille et lento gradu ambulabamus, quemadmodum olim in Academia Socratici auditores; nisi quod nobis divina ecclesiae dogmata in ore erant. Quidam etiam in sedibus fortuito et temere oblati considerabant, non illi quidem super flumina Babylonis, in Assyriam longe a patria captivi abducti; at iidem tamen in terra quodammodo peregrina eam vim subituri,

- A. M. 6859 ἀναγκασθησόμενοι. διὸ καὶ αὐτοῦ περιμένοντες τὸ πολὺ διετε-
 Ind. 4
 B τελέκειμεν τῆς ἡμέρας ὑπαιθροί, ἅμα τῷ ἡλίῳ καὶ ταῖς θεριναῖς
 ἐκείναις ἀκμαῖς τῆς αἰθερίας καμίνου φλεγόμενοι, ἔνδον τῶν
 θεωρητικῶν ἐκείνων ἐδωχομένων ἀνδρῶν μυστικώτερον. (Γ.) Ἄρ-
 τι δὲ τοῦ ἡλίου περὶ σταθερὰν ἀκριβῶς γενομένον τὴν μεσημ-
 βρίαν, ἐπὶ τὸν Ἀλεξίῳ πάλαι τῷ βασιλεῖ δομηθέντα μετήεσαν
 τρίκλινον· ἔνθα δὴ προκειμένων τῶν βῆθρων, οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
 C οἱ πρεσβύτεροι συνήεσαν ἅμα τῷ βασιλεῖ, συνδιασκεπόμενοι,
 πρὶν ἡμᾶς εἰσιέναι, τὰ πάλαι πολλάκις μελετηθέντα τε καὶ συ-
 σκευασθέντα βουλευμάτων καθ' ἡμῶν, πῶς ἂν ἐπὶ καιροῦ νῦν 10
 εἰς πέρας ἄγειν εἴη αὐτοῖς εὐπειτῶς τε καὶ ὡς ἂν τοῖς παροῦσιν
 ἀκροαταῖς ἀγνοηθῆιη, λαθόντα ὅτι ζῆν δόλω πέπρακτα τε καὶ
 δεδραματούργηται πολυετῆ. εἰσήειμεν δ' οὖν ὄψε καὶ ἡμεῖς,
 D τῶν θυρωρῶν καλεσάντων. καὶ ὁ βασιλεὺς εὐθὺς τῷ εὐαγγελίῳ
 παρακειμένῳ προσκύνησιν ἀπονεύμας βραχεῖαν, ἡμῶν γε εἵνεκα, 15
 πολλὰ πολλάκις τὰς τῆς θείας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου
 προτεθῆναι πράξεις ἀπαιτούντων, κατὰ τὴν ἐκεῖ τοῦ τότε βασι-
 λέως κατάστασιν, καὶ τοὺς ὅρκους γενέσθαι καὶ νῦν ἐφ' ἡμῶν·
 ἔπειτα αὐτὸς τε ἐκάθισε καὶ ἅμα ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις καθεσθῆναι
 E προὔτρέψατο καὶ ἡμᾶς. (Δ.) Λέγειν δ' ἀρξάμενος παρεμίγνυ 20
 τοῖς λεγομένοις καὶ ὅρκους διεσπασμένους τινὰς καὶ αἰνιγματώ-
 δεις, ἐπαρώμενός πως ἑαυτῷ καὶ τέκνοις ὄλεθρον, εἰ τῷ ἐνὶ μέ-
 ρει πρόσθοιτο τὴν γνώμην ὁποσοῦν. καὶ ἦν, ὡς ἔδειξεν ἐπὶ

2. ἅμα em. Boiv. pro ἀνά.

quae illos cogeret peregrina dogmata amplecti et adorare. Itaque illic magnam diei partem exspectando consumpsimus, idque sub dio, sole et aestatis ardoribus torrefacti; cum interea praeclari illi contemplatores mystico convivio sese intus sanctissime oblectarent. (III.) Demum hora ipsa meridiana, cum solis fervor maximus est, in triclinium ab Alexio imperatore quondam exstructum transeunt, atque illuc, praeparatis iam subselliis, pontifices et presbyteri una cum imperatore conveniunt, deliberaturi inter se, antequam nos introducemur, quomodo ea, quae iampridem animo meditantur et adversum nos struerent, oblata tandem occasione, facile ad exitum perducturi essent; ita ut mox affuturi auditores non intelligerent, dolum eum esse multis annis fabricatum et artificiose compositum. Tandem et nos quoque, a ianitoribus vocati, introivimus. Tum statim imperator appositum evangelium brevi adoratione prosequutus est, nobis videlicet ea opera satisfactorius. Nam ut sacrosancti sexti concilii generalis acta exhiberentur, prout cautum esset constitutione principis illo tempore imperantis, et ut nunc quoque praesentibus nobis iuraretur, etiam atque etiam petieramus. Deinde et ipse sedit, et nos etiam simul cum aliis sedere iussit. (IV.) Atque ille loqui exorsus orationi suae interserebat iuramenta quaedam vaga et perplexa, sibi ipsi et liberis suis exitium quasi imprecando, si quovis modo alteri parti faveret: erantque eius

τῶν ἔργων, διλήμματα τὰ φθεγγόμενα· καὶ πῶς μὲν οὐ· τῷ A. C. 1351
 Παλαμῷ τὰ ἴσα ἠνέων ἐξ ἀρχῆς, καὶ τύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν Imp. Io. Can-
 προύργιαιτέραν τῶν ἀνὰ χεῖρας ποιούμενος δημοσίων τὴν αὐτοῦ tacuz. 5
 ὀμιλίαν, καὶ ταῦτα συδράπτων καθ' ἡμῶν καὶ συσκευάζων δι- F
 5 κτω, κἀμοὶ λογικῶς μαχόμενος ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ βιαίότερον ἢ
 κατ' αὐτὸν εἰπεῖν Παλαμῶν; εἰ οὖν τὸ ἡμέτερον ἔβλεψε μέρος
 ἐκεῖνος, ᾧ τὴν γνώμην ἤκισθ' ἔπισχνοῖτο προστίθεσθαι, εἰδῶρ-
 κησε μὲν· ἀπολωλέναι δ' ὁμῶς πέπραχε τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, εἰς
 Ἡρώδη τὸν πάλαι τὴν μίμησιν ἀντικρυς ἀνενεγκῶν, ὃς προφη- V. 458
 10 τοκτόνου πρόβλημα κακίας τὸν ὄρκον πεποίηται. εἰ δὲ πρὸς οὐδέ-
 τερον βλέπειν ἐνῆν τοῖν μεροῖν τὴν τοῦ ὄρκου διάνοιαν, ἀλλ'
 ἰσόζῳπα ἐπ' ἀμφοῖν τὰ τῆς γνώμης ἐκρέματο τάλαντα, τοῖς δ' P. 566
 ὀμωμοσμένοις ἤκισθ' ἔσπερον ἐπέμεινεν, ὡς ἔργοις ἔδειξεν αὐ-
 τοῖς, καπηλεύσας ἐπὶ θεάτρου τοσοῦτου τὴν δίκην, τὰς τῆς
 15 ἐπιπορκίας οὐκ ἂν ποτε λοιδορίας ἐκφύγοι, ἑαυτὸν ἐπίορκον αὐ-
 θαίρετον πεπραχῶς. (E.) Ἐαυτοῦ γὰρ τὴν τοῦ Παλαμῷ λογι-
 ζόμενος ἦτταν, ἔπειτ' ἰδὼν, ὡς οὐκ ᾔετο, κατὰ κράτος τοῖς
 ἡμετέροις ἠττώμενον λόγοις, πρύμναν τε ἐν μέσῃ πορείᾳ ἐκρου- B
 σατο καὶ ῥίψας τὴν ἀλωπεκῆν εὐθὺς τὴν ἀρκτικὴν μετενέδν,
 20 καὶ ἄλλος ὄλος ἐξ ἄλλου καθίστατο, μηκέτι καθεκτὸς εἶναι δυ-
 νάμενος, ἀλλὰ βοῶν καὶ ἀπειλῶν, εἰ μὴ σιγῶμεν· μηδὲ γὰρ
 ἀνέχεσθαι τῶν οἴκων ἐντὸς τῶν αὐτοῦ, λέγειν μὲν βουλομένων
 ἡμῶν, αὐτοῦ δ' ἀκούειν ἡκιστα δεχομένου· καθάπερ αὐτὸς ἐκ-

dicta, ut re ipsa patuit, dilemmata. Ecquid porro mirum, ubi ille iam
 inde ab initio cum Palama plane conspirabat, et eius consuetudinem tanti
 faciebat, ut eam diu noctuque publicis negotiis urgentibus antehaberet, et
 cum eo dolos consueret, ac retia nobis tenderet; idemque tam privatis
 quam publicis sermonibus mecum sic solitus esset pugnare, ut ipso etiam
 Palama violentior esse videretur? Itaque ille, cum promittebat se erga
 alteram partem propenso animo haud fore, si nos solos respexit, non
 peieravit quidem, at animam suam perdidit, antiquum illum Herodem
 prorsus imitatus; qui, prophetam cum occideret, sceleri suo iusiurandum
 praetexebat. Quod si neutram partem respicere mens iurisiurandi potuit,
 sed aequa lance suspensus affectus parem se utrisque praebere decreverat,
 atque ille deinde iuratis non stetit (id quod re ipsa declaravit, cum in thea-
 tro illo frequentissimo corruptit iuris aequitatem), nunquam certe periurii
 crimen effugiet, qui sua sponte commisit ut esset periurus. (V.) Nempe
 ille, eandem Palamae et sui ipsius ruinam esse statuens, cum hunc videret,
 aliter quam putaverat, nostris disputationibus funditus profligari, puppem
 in medio cursu contorsit; et vulpina abiecta statim ursinam pellem induit,
 totusque ex alio alius evasit; nec se amplius potuit cohibere, quin et voci-
 feraretur, et nos, nisi taceremus, minis terreret: quippe haud ferendos
 esse nos, qui in eius domo tum loqui vellemus, cum ipse nollet audire;

- A. M. 6859 *λαθόμενος ἑαυτοῦ καὶ τῶν ὄρκων ἐκείνων, καὶ μήτε τοῦ ξυνόν-*
 Ind. 4 *τος πλήθους τὸ συνειδὸς μήτε τὰς τῆς γνώμης κρίσεις ὅλως*
 C *αἰδεσθεὶς ἐκείνων, ἐφ' οἷς ἠλίσκετο μύλα ἐπ' αὐτοφώρῳ ψευ-*
δόμενός τε καὶ ἀδικῶν. ὃ μὲν γὰρ ἦν, οὐκ ἦν· ὃ δ' οὐκ ἦν,
ἦν· ἀντὶ μὲν βασιλέως, τύραννος ἀκραιφνής· ἀντὶ δὲ δικαστοῦ,
 5 *κατήγορος καὶ διώκτης ἡμῶν ἀπροφάσιτος. οὕτως ἐγκαταλει-*
φθεὶς ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς ὁ ταλαίπωρος ἐξέστη τε ἑαυτοῦ
 D *καὶ τοῖς ὄρωσιν ἄθυρμα λαμπρὸν ἐγίνετο πρὸς τε τοῦ τρόπου*
πρὸς τε τῶν λόγων καὶ ἅμα τοῦ μειρακιώδους ἤθους ἐκείνου.
- E *ζ'. Ἄλλ' ἐπειδήπερ οἱ πλείους, φιλιστοροῦσαν καὶ φιλήκοον*
κεκτημένοι ψυχὴν, πρόσω ἵεναι ἡμᾶς οὐκ ἔωσι, πρὶν ἐς εὐρύτε-
ρον τὴν τῶν ἐκεῖ παραθεῖναι λαληθέντων τε καὶ πραχθέντων
ἀφήγησιν, ὑπόδειγμα τῷ βίῳ χρηστὸν ἀθλητικῆς ἐνστάσεως,
καὶ οἷς ὑπὲρ τῶν θείων ἐνεστι δογμάτων ζώπυρον καιροῦ καλέ-
 15 *σαντος ἀγωνίσασθαι· φέρε, τὰς τῆς κεφαλῆς ἀλγηδόνας ἐν δευ-*
τέρῳ τῆς τῶν φιλαρέτων ἀνδρῶν ἐφέσεως θήμενοι λέγωμεν,
 P. 567 *ὅπόσον οὕτως ἔχουσιν ἐφικτὸν ἂν εἶη. εἰ γὰρ ὑγιᾶς ἔχουσιν οὐκ*
ἂν ποτε γένοιτο λέγειν ἀθρόον ἅπαντα συνελόντας, σχολῆ γ' ἂν
εἶη δήπου, καὶ χρόνῳ καὶ κεφαλῆς ἀλγηδόσι τοσαύταις, καὶ
ἅμα ταῖς νῦν παρεισπεσούσαις διὰ τὴν τῶν δογμάτων καινοτο-
 20 *μίαν λύπαις δαπυνωμένοις, λέγειν ἅπαντα κατ' ἴχνος ἰόντας·*
 V. 459 *ὅτε γὰρ μοι πρὸς εὐρωστίαν εὖ πεφυκέναι ἐνῆν τὴν τῶν αἰσθητη-*

22. Pro ὄρσι legebatur ὁ, Boiv. con. ὁ.

quasi nempe sui ipsius et praestitorum iuramentorum foret oblitus, nec hominum, qui illuc multi convenerant, conscientiam, nec tacita iudicia revereretur illorum, coram quibus in manifesto scelere deprehensus mendacii et iniquitatis argueretur. Nam ille id quod erat, minime erat; et quod non erat, id ipsum re vera erat, pro imperatore merus tyrannus, pro iudice accusator noster et inexcusabilis persecutor. Adeo infelix ille, divina ope destitutus, de suo statu declinavit, et spectatoribus, cum ob ingenium tum ob sermones et juvenilem illum morem, publicum ludibrium exstitit.

7. Sed quoniam plerique, animum habentes discendi et audiendi cupidum, nos ultra progredi haud sinunt, antequam ea, quae tunc dicta aut facta fuerint, fusius exposuerimus; utile scilicet futurum hominibus exemplum athleticæ et martyribus dignæ constantiæ; iis praesertim, qui, si tempus ferat, pro sacris dogmatis decertare ardent; age, capitis doloribus optimorum virorum desiderio posthabitis, pro ea facultate, quae nobis ita affectis reliqua est, disseramus. Enimvero si omnia simul dicendo complecti ne ii quidem possunt, quibus belle est; nos certe, qui et senio et capitis doloribus tantis confecti sumus, et gravibus praeterea molestiis consumimur, quas novarum opinionum insolentia hoc tempore attulit, accurate et sigillatim omnia persequi oratione multo minus ipsi poterimus. Nimirum quando in me sensuum vis acerrima vigeat, non ea fuit occasio, quae nunc

ρίων ἀκμήν, οὐχ ὁ νῦν καιρός· ὅτε δ' ὁ νῦν καιρός, οὐκ ἐκέ- A. C. 1351
 νως ἔχειν συμβαίνει. (B.) Καὶ εἰ μὴ τετυφῶσθαι δοκοῖν Imp. Io. Can-
 ἐνίοις, ἔξιστι τὸ πεφυκὸς τάληθοῦς ξυνορῆν κακ τῶν ἀγῶνων, B
 οὐδὲ διητηλῆκαμεν, ἐκ Καλαβρίας ἤδη πρῶτον ἐπιδεδημηκότος κά-
 5μοὶ πρὸς ἔριν συμπλακέντος Βαρλαάμ ἐκείνου· ὃς πολλὴν ἐπα-
 γόμενος κατὰ τῆς κοινῆς τῶν Ῥωμαίων σοφίας ὄφρ' οὖν τότε πρῶ-
 τον ἦσθετο μάρτην ἀκούων σοφός, τὰς τῆς σοφίας κέδρους ἐκέ- C
 νης ἐξαίφνης ἀφαιρεθεὶς· καθάπερ πένυη καὶ κυπάριτος, ὁπότε
 σφᾶς ἀπογυμνοὶ τῆς κόμης ὑλοτόμου βρῖθουσα παλάμη. ἢ πάντα
 10 καὶ γραφῇ δεδωκότες στήλην τῆς ἐκείνου κακίας τῷ χρόνῳ
 παρέσχομεν. ἔω λέγειν οὐδὲν ἐν ταῖς ἱστορίαις τῶν γιγνομένων, ἄς
 καὶ αὐτὰς γραφῇ παρεπέμψαμεν ἐς τὸ μονιμώτερον, κατεβαλό-
 μεθα πόνοις, καὶ οὐδὲν ἐν τοῖς ἀντιβῆρητικοῖς τε καὶ στηλιτευτι-
 κοῖς, ἄλλοτ' ἄλλοθεν ἀναφυομένων παντοδαπῶς ἀντιπάλων τῆς D
 15 ἀληθείας· καὶ πρὸς γε ὅσους ἐν ἐξηγήσει τῶν ἐς τὸ γριφωδέστε-
 ρον τοῖς παλαιοῖς εἰρημένων ἐνεδειξάμεθα. (Γ.) Διὰ δὲ τῶν
 τοιούτων πόνων οἱ τοῦ τὰ πάντα μαραινόντος ὀδόντες χρόνον
 παρατρῶγουσι προσιόντες ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν, καὶ τὸ ὑγιαῖ-
 νον τοῦ σώματος ὑπορύπτουσι, ἔχοντες ὁμοῦ καὶ τὴν τῆς ἀρ-
 20 μονίας δανειστρίαν φύσιν συνέκδημον φορολόγον, ἀναφυομένην E
 ὀψὲ καὶ αὐτὴν δραστικώτερον καὶ βιαίως δάνειον ἀπαιτοῦσαν·
 καὶ νῦν μὲν τὰς τῶν ὀμμάτων ἀγῶν ἀμβλύνουσαν, νῦν δὲ τὴν

1. ἐκείνωσ em. Boiv. pro ἐκείνοις.

3. κακ em. Boiv. pro καί.

14. παντοδαπῶν conl. Boiv.

16. εἰρημένων em. Boiv. pro ἐξῆμι-
 μένων.

adest; nunc cum adest occasio, non idem vigor sensuum suppetit. (II.) Rem porro ipsam ut se habet, nisi vano fastu inflari videor, intelligere est ex illis certaminibus, quibus iam tum defuncti sumus, cum primum Barlaamus ille e Calabria advenit et mecum disputandi causa congressus est. Qui quidem supercilio elato communem Romanorum eruditionem omnia despiceret, tunc demum sensit frustra se laudari ut eruditum, postquam videlicet altissimas illas veluti cedros eruditionis ablatas amisit; non aliter quam picea aut cupressus, quas valida lignatoris manus comis spoliatas denudat. Quae omnia litteris ideo consignavimus, ut eius quae in illo fuit improbitatis monumentum apud posteros exstaret. Nihil dico de iis laboribus, quos in rerum gestarum narratione (nam eas quoque scriptis mandavimus, ut earum esset memoria diuturnior), nihil de iis, quos in scribendis libris seu antirrheticis seu steliteiticis, cum hostes veritatis alias aliunde emergerent et omnibus modis eam oppugnarent, nihil denique de illis, quos posuimus in obscurioribus veterum sententiis interpretatione nostra explanandis. (III.) Per eiusmodi labores tempus ipsum, cuius dentibus omnia vitiatur, sensim accedens, corporis mei sanioerem partem exedit, et quasi suffodit; atque ei sociam se adiungit corporeae compagis foeneratrix natura; quae nunc tandem, velut aliquis tributorum exactor, acrius mihi incumbit, et creditum vi repetit; ac modo aciem oculorum hebetat, modo articulorum

- A. M. 6859 συνδετικὴν τῶν τε χειρῶν καὶ γονάτων ἀναλυτικὴν ἁρμονίαν κα-
Ind. 4 θίζουσαν ἔφεδρον· καὶ ταῦτα μὲν ὅτε μᾶλλον, εἶπερ ποτ',
ἐχρῆν τὴν τ' οἰκειὰν εἰς τὸ ἀκμαιότατον ἔχειν δύναμιν καὶ ἅμα,
εἴ τις ἦν μηχανή, καὶ τῶν ἕξωθεν ὀπόθεν δῆποτε προσκτιᾶσθαι
ζητεῖν. οὐ γὰρ 5
- F Κουρητῆς τ' ἐπίκουροι καὶ Αἰτωλοὶ μενεχάρμαι
γέροντί μοι πολεμοῦσιν ἤδη πρόσφατον πόλεμον, καὶ μέχρῃς αἰ-
ματος ὀρωμένον σαλεύοντα τὸ τοῦ δρόμου φιλότιμον· ἀλλ' ἐπέ-
θεντό μοι δράκοντες ἕξ ἀφανοῦς, καὶ κραταιοὶ ἐζήτησαν τὴν
P. 568 ψυχὴν μου, τὰς φονευτρίας χεῖρας ἐν σκοτομήνῃ βάλλοντες καὶ 10
ἀναίμακτα παρέχοντες ἐπειγόμενοι τραύματα· ὃ καὶ μᾶλλον χυλε-
πώτερος ἐμοὶ προξενεῖ τὰς ὀδύνας. ἀναίμακτα γὰρ κάμου κατ'
ἐκείνων τελούντος τὰ τρόπαια, δυσδιάγνωστον τοῖς τῶν ἕξωθεν
ὀρώντων πολλοῖς συμβαίνει τὴν κρίσιν καθίστασθαι, καὶ μᾶλα
τοι εὐδιάβολον τοῖς ἡμῶν διώκταις. τοῖς μὲν γὰρ οὐκ εἰδόσιν οἰ- 15
κονομεῖν ἐν κρίσει τοὺς λόγους, λῆρος ἅπαν νερόμισται πίστεως
B καὶ δογματῶν μυστήριον· οἷς δ' εἰδέναι πρόσεστι, καὶ ἀλλάττε-
σθαι δι' ἀνάγκην συμβαίνει. πειράσομαι δ' οὖν ὁμως ὅσον ἐφι-
κτὸν, ὡς εἴρηται, τὴν τῶν φιλοθέων ἐκείνων ἀνδρῶν ἐκπεραλ-
νεῖν αἵτησιν, ἡγεμόνας τῆς ἐμῆς προστησάμενος γλώττης τὰς 20
περὶ θεὸν ἐλπίδας· ὑπὲρ οὗ καὶ τὴν ἀθλητικὴν ταυτηνὴ διαπλέο-
μεν θάλασσαν. (A.) Ἀξιώ δ' ἔγωγε, μηδένα τῶν ἐντυγχανόν-
των πρόχειρον εἰς τὰς καθ' ἡμῶν λοιδορίας ἔχειν τὴν γλῶτταν, εἰ

2. vñ coní. Boiv. pro mén.

commissuras, quarum ope vel manus tenduntur, vel genua flectuntur, debiles et infidas reddit; idque eo tempore, quo me, si unquam, maxime oportuit et propriis viribus integris vigere, et novas etiam extrinsecus, si qua arte possem, conari mihi undecunque comparare. Nec enim

Curetum socia arma, Aetolorumque iuventus

Bellatrix,

seni mihi bellum repentinum indicunt, eo usque ambitioso impetu prorupturi, donec sanguis effusus appareat: sed invaserunt me dracones ex occulto, et robusti quaesiverunt animam meam; iique nocte obscura manus mihi iniiciunt, et incruenta vulnera conantur infligere; id quod dolores mihi vehementiores affert. Nam cum et ipse incruentas de iis victorias reportem, ita fit, ut qui foris spectant, eorum multi vix possint verum discernere, atque eiusmodi sententiam ferre, quae non sit valde obnoxia calumniis persecutorum nostrorum. Nimirum verba iudicio moderari qui nesciunt, ii mysterium omne Fidei et sacrorum dogmatum pro nugis habent: qui autem sciunt, ii necessitate coacti alienantur. Tamen quantum in me erit, id quod viri illi religiosi postulant, conabor (ut iam dixi) perficere. Meis vero sermonibus auspicabuntur spes in Deo collocatae, cuius causa hoc ipsum certaminum aequor navigamus. (IV.) Nolo autem quisquam eorum, qui in haec inciderint, linguam habeat promptam ad iacienda in nos pro-

παρ' ὄλην μικροῦ τὴν ἱστορίαν, ὅσα μὲν φύσει τε καὶ προαιρέσει A. C. 1351
 προσῆν ἐγκλήματα τῷ βουσιεῖ, σιγῇ κρύψαντες, ἐπαίνοις τὸ ^{Imp. Io. Can-}
 πλεῖον διὰ φιλίαν ἐχαρισάμεθα, καὶ ἅμα διὰ τὸ σύνεργον καὶ συλ- ^{tacuz. 5}
 λήπτομα τῶν τῆς εὐσεβείας ἔχειν ἀγόνων αὐτὸν, βασιλέα τε ^{V. 460}
 5 ὄντα καὶ τὸ πᾶν ἐν τῇ χειρὶ τῆς νίκης καρπούμενον διὰ τὴν ἀρ-
 χὴν· νῦν δ' ἀνακαλυπτήρια παρὰ πᾶσαν προαίρεσιν θύειν, ὡς D
 εἰπεῖν, ἥκιστα πάντων ὀκνοῦμεν. πρῶτον μὲν γὰρ αἰδοῖ τῶν
 συνόντων τῇ ἀκροάσει καὶ ἡμῖν ἀγωνίζομένοις, ὑπὲρ τοὺς τετρα-
 κοσίους που πάντως ὄντων, ἀνδρῶν εὐγενῶν ἀναμιξ καὶ τῶν
 10 ἄλλως ἐχόντων, καὶ ἅμα βασιλίδων, καὶ ὅσαι συνήεσαν ἄλλαι τῆς
 φήμης δημαγωγούσης, γένους καὶ αὐταὶ καθ' ἕτερον λόγον τὰ
 πρῶτα φέρουσαι, λαλεῖν τὴν ἀλήθειαν εἶναι χρεῶν, μὴ προφα-
 νῶς αὐτοὶ ἑαυτοῖς καταγνώσεως οὐ μᾶλα τοι ἐλαχίστης αἰτίου
 καθιστώμεν καὶ τὰ τῆς ἐκείνων γλεύης ἐκόντες ἐφ' ἑαυτοὺς ἐλ- E
 15 κύσωμεν δίκτυα. δεύτερον δὲ καπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἀπάντων, εἰ
 φιλία τις χαρίζεσθαι θέλων, ἔπειτ' ἐνίοτε καὶ ἐνιαχοῦ ψευδόμε-
 νος φαίνοιτο, συγχωροῖη ἂν οἴμαι τις ἴσως, ὅστις ὁμοίαις ἐμ-
 πέπτωκε τύχαις καὶ πείραις· οὗ δὲ θεὸς τὸ κινδυνεύομενον, εἰ
 ἐγκαλύπτεσθαι τις ὁπῶσποτε βούλοιο, πάντων οἴμαι ταῖς γλώτ-
 20 ταις ἠκονημέναις ἐξ αὐτομάτου πρὸς τὰς αὐτοῦ λοιδορίας ἐν- F
 τυγχάνειν· καὶ ὁ πάντα τᾶλλα ἐπιεικέστατος, εἰ μὴ λάλος ἐν-
 ταῦθα βούλοιο γίγνεσθαι καὶ γλώτταις ὄλαις τάνδρῳ νειμεσῶν,

19. τις em. Boiv. pro τε.

bra, eo quod in tota fere historia, quaecunque seu naturae seu voluntatis
 vitio crimina illi imperatori inerant, silentio presserimus, ac in eo laudan-
 do plurimam operam posuerimus, cum ob amicitiam, tum ut ipsum socium
 et adiutorem in subeundis pro religione certaminibus haberemus (princi-
 pem quippe, in cuius manu propter summam potestatem momentum omne
 positum esset ad victoriam reportandam); atque iidem nunc aperta reclu-
 dere, et, quod praeter sententiam plane accidit, quaedam velut anacaly-
 pteria celebrare minime refugiamus. Etenim primum ob eos, qui auditum
 convenerant et certantibus nobis aderant, (affuere autem plures quadrin-
 gentis, nobiles promiscue et diversae conditionis homines; item imperatri-
 ces, et aliae foeminae, quotquot fama allectae confluerant, genere ipsae
 quoque, quanquam haud iisdem titulis, principem locum tenentes) earum,
 inquam, personarum reverentia oportuit nos vera dicere, ne ipsi palam au-
 ctiores essemus ferendae in nos sententiae non lenissimae, ac ne, tanquam
 in retia, in illorum risum nostra sponte incurreremus. Deinde et in aliis
 omnibus rebus, si quis amanti indulgens aliquando et certis casibus mentiri
 videatur, tamen ei (opinor) facile ignoverit, quisquis in similes casus in-
 ciderit atque eiusdemmodi experimentum fecerit. At ubi res, quae in
 periculo versatur, Deus ipse est, illic si quis integumentis quibuscunque
 uti velit, eum puto omnium linguas ad convitiandum paratas et suapte qua-
 si exsertas offensurum; atque etsi in caeteris omnibus rebus aliquis mode-
 ratissimus sit, tamen nisi adversus istum garrulus fiat, nisi totis linguae

- A. M. 6859 ἀλλὰ φείδοιτο λαιδορίας ἡστινισσοῦν, θαυμάζοιμι ἂν αὐτὸς, εἰ
 Ind. 4 μὴ ἐς ἀβύσσους αἰσχύνῃς καὶ πνθμένας γίνοιτο ὑποβρύχιος, ὅστις
- P. 569 ποτὲ ἂν ἦ, χαλεπὸν αἰεὶ γειτόνημα τὸν τοῦ συνειδότος κησάμε-
 νος πέλεκυν. τοσοῦτου τοίνυν Ὀλύμπου δεινῶν ἐπισειομένων
 ἡμῖν, εἰ ψεύδεσθαι βουληθείημεν, ἐνταῦθα μάλα μᾶλλον ἀνάγκη, 5
 τᾶλλα παρατρέχοντας, καὶ πρὸς θεὸν μόνον ὀρῶντας, λαλεῖν
 τὴν ἀλήθειαν. ἔπειτ' οὐδὲ παραδόξον ἄλλως, ἐν τοῖς ἄλλοις
 ἄλλως ῥέουσι καὶ φερομένοις πράγμασι, καὶ ἀόριστον ἀνύουσι
 Βπλοῦν, τὸν αὐτὸν νῦν μὲν τὸ ἐπιτυχὲς καρποῦσθαι, νῦν δ' ἐν
 τῷ κλήρω τῶν ναυαγούντων ἀπροσδοκῆτως ῥιπτεῖσθαι. τούτου 10
 δ' οὕτως ἔχοντος, οὐκ ἂν δικαίως αἰτίαν φεροίμεθα, εἰ τῆς
 ἀληθείας καὶ ἡμεῖς ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ τὴν βελτίστην εἰσάγοντες
 πρόνοιαν τοὺς αὐτοὺς νῦν μὲν τοῖς ἐπαίνοις ἐξαίρομεν, ὅπη μὴ
 τοὺς ἀκούοντας βλάπτεισθαι περιγίνοιτο· νῦν δὲ τὸναντιώτατα
 Cδρῶντες φαινοίμεθα. (E.) Ἔτι καὶ τοῦτο τοῖς εἰρημέτοις προσ- 15
 κείσθαι χρεῶν ἐνταυθοῖ. οἶμαι γὰρ τῶν ἀπάντων οὐδένα δικαίως
 ἐμοὶ νεμεσῶν, εἰ περὶ θεοῦ καὶ τῶν πατρίων τῆς ἀληθείας δογμα-
 των κινδυνευόντων ἀπὸ τοῦ ἴσου διαλεγόμην τῷ βασιλεῖ, πάν-
 τας καθάπαξ ἀποκρουσάμενος κολακείας λόγους, καὶ μηδεμιᾶ
 Dτὸν τῆς διανοίας κάλαμον βάπτειν δειλίῃ καὶ συστολῇ βουληθεῖς, 20
 μῆδ' ὑφείναι μηδαμῇ τοῦ τόνου μέχρι τελευτῆς αὐτῆς. κακοδαί-
 μονα γὰρ ἐγὼ τὸν τοιοῦτον καλεῖν οὐκ ἂν ποτ' ὀκνήσαιμι, ὅς ἐν
 δευτέρῳ τῶν ἐνυπνίων τοῦ βίου τὰ θεῖα τιθέμενος οὔτε τοὺς

viribus hominem iratus insectetur, si ulli obiurgationi parcat, mirer equidem ipse, nisi is, quisquis fuerit, sese in imas latebras et penitissimos recessus prae pudore abditurus sit, vicinum semper importunum habiturus, stimulum ipsum conscientiae. Cum igitur nobis, si mentiamur, tanta supplicii moles impendat, eo magis hac in parte necesse est caetera negligere, atque in Deum solum intuentes vera dicere. Ad haec nihil alioqui mirum, cum res humanae alias aliter fluant et temere volvantur, nec determinatus sit earum cursus, eundem hominem nunc felici exitu laborum fructum percipere, nunc insperata naufragorum fortuna conflictari. Quod cum ita sit, nec ipsi quidem iure reprehendemur, si in hoc opere, praecipua veritatis retinendae cura suscepta, eosdem nunc laudibus extollimus, ubi id auditoribus fraudi esse non potest, nunc contrariam plane rationem sequi videmur. (V.) Oportet etiam illud hoc loco ad ea, quae dicta sunt, accedere. Neminem omnium puto iusta indignatione mihi ob id posse succensere, quia de Deo et de patriis verae fidei dogmatis in periculum adductis sic cum imperatore disputaverim, tanquam aequalis; idemque omni prorsus adulatione longe a sermonibus meis relegata, nunquam adduci poterim, ut obsequentem ingenio calamum ullo metu, ulla formidine imbuerem, aut ab acri illa contentione vel minimum remitterem, etsi mors esset ipsa subeunda. Enimvero ego infelicem eum vocare nullus dubitem, qui huius vitae insomniis ita res divinas posthabeat, ut nec vindicis Iustitiae

τῆς δίκης αἰδεῖται θρόνους, οὔτε μὴν τοὺς αἰθερίους δέδιδε Θεοῦ A. C. 1351
 προσητῆρας. ἐν γὰρ τοῖς περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων δογμάτων ἀγῶ- Imp. Io. Can-
 σιν αὐτὸν μόνον ἠγεῖσθαι δεῖν βασιλέα, τοὺς δ' ἄλλους ἐπίσης V. 461
 ὁμοδούλους ἅπαντας, πλουσίους ἀναμιξ καὶ πένητας, βασιλεῖς E

5 τε καὶ ἰδιώτας, καὶ ὅσοις τοῦ θιάσου καὶ τῆς χορείας ἐκείνης με-
 τέχειν ὁπῶσποτε συμπίπτει.

ἦ. Ἐβδόμην μὲν οὖν ἤγε καὶ εἰκοστὴν ὁ μᾶϊος μὴν, ἐν ᾗ P. 570
 συγκαλεῖν ἡμᾶς δεδογμένον γέγονε βασιλέα πρὸς ἣν ἠνώμαζε σύνο-
 δον. ἀρξάμενος δ' ἄνωθεν διεξήγει, πῶς διαβόλῳ προῦργαίτατον

10 αἰεὶ πολεμεῖν ἀνθρώποις, ὥσπερ τινὰ κλῆρον εἰληφότι λαμπρὸν,
 ἀφ' οὗ τῷ προπάτορι συμπλακεῖς ἐστήσατο τρόπαιον· καὶ δι'
 αὐτό γέ τοι Θεὸν ἐθελῆσαι τὴν ἀνθρωπεῖαν ἀναδεξάμενον φύσιν B
 δι' αὐτῆς ὁδοὺς ἡμῖν ἀγαθὰς ὑποδείξαι, δι' ὧν ῥῆστον ἂν εἶη
 τοῖς γε ἐθέλουσι τὸν ἀντίπαλον κατασεῖν· εἶθ' ὅπως καὶ ὁ διά-

15 βολος, ἑτέρον αὐθις τραπόμενος, εἰδωλολατρεῖαν εἰσήνεγκεν ὁμοῦ
 ταῖς ἄλλοτ' ἄλλαις αἰρέσεσι, κατὰ τε τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας
 καὶ τῶν δογμάτων αὐτῆς· ὅπως τε θεῖαι καὶ ἱεραὶ κατόπιν συγ-
 κροτούμεναι σύνοδοι τὰ τοιαῦτα τῆς ἐκκλησίας νοσήματα ἐθερά-

20 νόφρονα, τὸν ἐκ Καλαβρίας ὀρμώμενον, ἤνεγκεν ἐπὶ πονήρω
 τῆς ἡμετέρας εἰρήνης, ἄνδρα σοφὸν μὲν, ἔριστικὸν δέ τινα καὶ
 κενοδοξίας ἠλικιώτην· ὃς ἐπεὶ τὰ μὲν πρῶτα συμβεβληκῶς ἐτέ-
 ραν καὶ περὶ σοφίας ἠγωνισμένος ἐπίδειξιν ἤττηται τε καὶ τῆς

tribunal revereatur, nec Deum ipsum aetherii ignis turbinibus armatum ex-
 timescat. Quippe in iis certaminibus, quae de Deo et de divinis dogma-
 tis instituuntur, Deum ipsum solum imperatorem, caeteros omnes pari iure
 conservos haberi oportet, divites promiscue et pauperes, reges et priva-
 tos, alios denique eiusdem illius thiasii et chori quacunquē ratione parti-
 cipes.

8. Aderat itaque dies Maii vigesimus septimus, quo nos imperator ad
 eam quam ipse synodum appellabat ex decreto convocaret. Atque ille rem
 usque a capite arcessens diabolum aiebat id ante omnia semper agere,
 ut bellum hominibus inferret, eam veluti praecipuam hereditatem sortitum,
 ex quo, cum primo parente congressus, tropaeum victor posuisset: Deum
 autem hominis naturam ideo accepisse, quia per eam voluisset salutare
 nobis vias indicare, quas quivis ingressus facile posset adversarium dei-
 cere: deinde diabolum alio rursus conversum, quo ecclesiam Dei et eccle-
 siae dogmata everteret, idololatriam cum haeresibus alias aliis invexisse:
 tum sub haec sacrosanctas synodos coactas esse, et his ecclesiae morbis
 medicinam attulisse: postea in detrimentum constitutae apud nos pacis,
 diabolo impellente, prodiisse hac nostra aetate Barlaamum, illum scilicet
 Latinismo imbutum et e Calabria profectum; virum saepe eruditum, sed
 cupidum altercandi, et qui inani gloriae a pueritia usque studuisset: eum
 diversi generis pugna primum commissa, et ostentandae eruditionis causa

- A. M. 6859 νικώσης οὐ μάλα ἀσμένως ἐκείνοις παρακεχώρηκε, καθ' ὃν ἐν-
 Ind. 4 δοκιμῆν ἐδόκει μάλιστα, δεύτερον πλοῦν τῶν δογμάτων τοῦ Πα-
 D λαμᾶ συνεπλάκη, διθείας τε ἐγκλημα προστριβόμενος καὶ ὀπίσω
 τῷ τοιούτῳ ἐποικοδομεῖσθαι ἐπειτα θεμελίω. καὶ ἵνα μὴ διατρι-
 βωμεν ἐπὶ τοῖς οὕτω προδήλοις, ἐξίσταται τοῖς βουλομένοις ἐκ τῶν 5
 τότ' ἐπὶ τούτοις τομογραφηθέντων τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ
 τῷ τηρικαῦτα πατριαρχεύοντι ψηφισμάτων μανθάνειν τὸ καθε-
 στώως. ἐκείνου γε μὴν ὀπίσποτ' ἀπιόντος, ἕτερός τις διαδεξά-
 E μενος τὰς ἐκείνου κατὰ τοῦ Παλαμᾶ λοιδορίας, Ἀκίνδυνος ὄνομα,
 τὴν ὁμοίαν ἐκείνῳ καὶ αὐτὸς καταδίκην ἕφ' ἑμῶν εἰλήφει τε καὶ 10
 ἠλάθη. νῦν δ' ἀναστάντες, οὓς οὐκ οἶδα πῶς ὀνομάσας ὀρ-
 θῶς ἂν φάναι δόξω, τὰ αὐτὰ καὶ οὗτοι τῷ Βαριλαμῶν κατὰ τοῦ
 P. 571 Θείου φθέγγονται Παλαμᾶ. ὢν αἴτιον τὴν ἐμὴν ἐπεισιν οἶεσθαι
 πραότητα, ἣ χρώμενος ἄχρι καὶ ἐς τὴν τήμερον διετέλεσα. ἀλλ'
 οὐ χαιρήσουσιν ἔτι διαγορηγορήσαντος ἐμοῦ καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ δεδο- 15
 V. 462 μένην μοι χεῖρα καὶ κρίσιν ἐς γε τὸ τῆς εἰρήνης χρήσιμον ἀνειλη-
 φότος ἀφεντικῶς. δῆλον γὰρ εἶναι τοῖς ἅπασιν οἶμαι, μηδένα
 τῶν πάντων εἶναι, ᾧ πρό γε ἐμοῦ, βασιλέως ὄντος, τὴν τοιαύ-
 B τας εὐθύνειν προσήκει δίκας· ἢ ποῦ τῇ βασιλείᾳ τὸ εὐδαιμον φυ-
 λάττοιο, τὸ κρίνειν οὐκ ἐχούσῃ τοὺς ὑπηκόους; ἢ τῷ ποτε 20
 διοίσει δεσποτεία δουλείας, τῆς κρίσεως τῶν πραγμάτων οὐκ ἐφ'

2. περὶ τῶν δογμ. et τῷ Παλαμᾶ coni. Boiv. 4. τῷ τοιούτῳ em.
 Boiv. pro τὰ τοιαῦτα.

suscepto certamine superatum, aegre illis palma cessisse, de quibus maxi-
 mam laudem speravisset: itaque altero et velut subsidiario conatu cum Pa-
 lama congressum de dogmatis disputasse, ac illi de duobus Diis crimen
 obiecissee, et quidquid eiusmodi fundamento superaedificari consequens es-
 set. Atque ut ne longius in his moremur, quae notissima sunt, cuilibet
 licebit ex iis decretis, quae super his rebus ab ecclesia Dei et ab illius
 temporis patriarcha scriptis Tomis promulgata tunc fuerunt, quid consti-
 tutum sit intelligere. Caeterum postquam ille hinc abiit, quocumque tan-
 dem modo abierit, alius quidam, nomine Acyndinus, illius in Palamam
 criminationes tuendas excepit, et a vobis pariter damnatus expulsusque
 est. Demum hi, quos nescio equidem quo nomine appellatos recte videbor
 nominasse, eadem ipsi quoque ac Barlaamus in divinum Palamam pronun-
 ciant. Cuius rei credibile est causam esse eam clementiam, qua ego ad
 hanc diem usque usus sum. Sed faxo iam, ne amplius ii gaudeant. Quippe
 expergiscar; et illam, quae in pacis commodum data mihi a Deo est, pote-
 statem ac iurisdictionem pro imperatoria auctoritate recipiam. Nam con-
 stare apud omnes arbitror, neminem omnium esse, cuius in his contro-
 versiis dirimendis priores sint partes quam meae ipsius, utpote impera-
 toris. Quod si subditis ius dicere imperator non potest, ecqua porro fu-
 tura est imperii felicitas? aut qua in re dominatus a servitute distabit, si
 de rebus cognoscendi ius uni non competat, ei nempē, qui imperium ha-

ἐνὸς ἰσταμένης, τοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος καὶ δυναμένου μετ' A. C. 1351
 ἔξουσίας αὐτοκρατορικῆς τοὺς μὲν τῆς πλεονεξίας κωλύειν, τοῖς Imp. Io. Can-
 δὲ τὸ ἐνδέον ἐπανισοῦν. πολλοῦ μεντῶν ἦν ἀξία δικαστικὴ βα- tacuz. 5
 σιλείας κεχωρισμένη, εἰ δικάζοντος ἄλλον τὸ κελευόμενον ποιεῖν
 5 ἔχρην βασιλεία. τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, ξέσθαι βούλομαι C
 πρότερον ἐν βραχεῖ τούτουσι, δυοῖν θύτερον ἐλομένους ἀπλῶς
 ἀποκρίνασθαι. εἰ μὲν γὰρ τοῖς ὑπαξ δεδογμένοις κατὰ τοῦ Βαρ-
 λαάμ τῆ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία στέροιοιεν, μηδὲν πλέον ἐρῶντες,
 ὁμοφρονοῦντες ἔστῶσαν ἡμῖν τοῦ λοιποῦ, καὶ κοινῇ τὸν Βαρλαάμ
 0 ἀναθέματι παραπέμπωμεν. εἰ δ' οὖν τούναντίον πρόδηλον, καὶ
 ὡς ὁμόφρονος ἐκείνω λοιπὸν τῆς αὐτῆς ἐκείνω καταδίκης ἀξιοῦν D
 καὶ αὐτοὺς ἡμῖν ἔψεται. καὶ εἰ μὴ σὺν δίκῃ ταῦτα λέγω, τὴν
 μέσσην ἰὼν ἀπαρεγκλίτως ὁδὸν καὶ μηδαμῇ τῷ ἐνὶ προστιθέμενος
 μέρει, ὄλεθρον εἴη κύριος ἐπάγων ἐμοί τε καὶ παντὶ τῷ γένει
 5 τοῦμῶ προφανῇ· εἰ δ' οὖν, ἐλεγχέτω τις παρελθὼν, εἴ τι τοῖς
 ἐμοῖς λεγομένοις ἐύρισκοι διεφθορὸς καὶ ἡμισυ τὴν τῆς ἐκκλη-
 σιαστικῆς ὁμονοίας ἐπισπεῦδον κατάστασιν.

16. ἐμοὶ conī. Boiv.

beat, et pro sua summa potestate possit eos quidem, qui nimis multa sibi
 arrogent, coercere; aliis autem id, quod deest, ex aequo supplere? Esset
 profecto magni aestimandum officium iudicis ab imperio separatum, si alio
 ius dicente parere imperatorem oporteret. Quae cum ita sint, volo istos
 primum paucis interrogare, ut duarum rerum altera electa simplex mihi
 responsum reddant. Nimirum illi, si ea quae ab ecclesia Dei in Barlaa-
 mum semel decreta sunt rata habeant, ne amplius rixentur, sed nobiscum
 de caetero consentiant; atque una voce Barlaamum anathema esse iubeam-
 us. Si contrarium placet, evidens est illud consequi, ut eadem qua il-
 lum sententia condemnandos eos putemus, tanquam idem cum illo sentien-
 tes. Ego vero si non iure haec dico, si mediam viam non sic teneo, ut
 neutro declinem, nec uni magis quam alteri parti faveam; Deus, precor,
 mihi et omni meae stirpi certum exitium afferat; vel certe prodeat aliquis
 coarguatque me, si in iis quae dixi deprehenderit aliquid, quod nec sin-
 cerum esset, nec ad concordiam ecclesiae quamprimum constituendam spe-
 ctaret.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΙΘ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER DECIMUS NONUS.

ARGUMENTUM.

Imperator et Palamas totam rem uno die transigere cupiunt. Oratio apud synodum habita a Gregora. Cantacuzeni impatientia, lenitas. Palamas, ironice dicto offensus, obstreperit. Cantacuzenus Gregoram interpellat, et ut brevior sit admonet (Cap. 1). Imperator Palamae uni favet. Gregoram ab instituto orationis cursu abstrahit. Liberius loqui solitum regiae maiestatis reverentia comprimit. De constituendo disputationis argumento utrinque certatur. Cantacuzenus Gregorae tria obiicit. Palamae scripta quanti a Palamitis facta. Gregoras suam dicendi libertatem defendit exemplis et rationibus: ita ad tertium accusationis caput respondet. Refellit id, quod primo loco obiectum fuerat. De Thaborio lumine dicturum se promittit. Dicere exorsus subinde interpellatur (2). Prooemium disputationis de lumine Thaborio. Palamas eam quaestionem frustra proponit. Iconomachiae nomine notatur. Iconomachorum error de Domini transfigurati carne. Theodori Grapti verba. Sacrae imagines a Palamitis in ignem coniectae. Palamae cum Eusebio Iconomacho consensus. Palamas plura increata statuit. Eusebio peius sentit in iis, quae de Lumine, Operatione, Substantia divina, et Sacramento Eucharistiae loquitur. Palamae impietas cum Theodori Grapti argumentationibus conferenda. Illius de lumine opinio quam absurda sit (3). De corpore Domini, an increatum fuerit; et de hominibus, quos Palamas dixerat fieri increatos. Verba Theodori Grapti. Palamas una cum Eusebio Iconomacho refutatur. Energiae nomen ab Eunomio introductum, ab Iconomachis receptum, a Palama revocatum in lucem. Theodori Grapti cum sanctis Basilio et Gregorio consensus. Conclusio; Palamam Iconomachorum vestigiis insistere. Substantiae et Operationi eadem definitio convenit. Si corpus Christi incorporeum et increatum fieri non potest, multo minus hominis corpus. Qui virtute proficiunt, ii de novo creari dicuntur (4).

α'. ³ *Ε*κείνω μὲν οὖν ἄλλα μεταξὺ παρενείραντι πλεῖστα, τὸν Δ. Μ. 6859
 αὐτὸν ἐλαύνοντα δρόμον καὶ τρόπον, ἐνταυθοῖ που τὸν λόγον ^{Ind. 4}
 καταλελυκέναι συμπέπτωκεν, ἀνθημερὸν βουλομένῳ τὴν ὄλην ^{A. C. 1351}
 ὑπόθεσιν καταστήσασθαι. τοῦτο γὰρ εἶναι τῷ Παλαμῷ καὶ αὐτῷ ^{Imp. Io. Can-}
 5 βασιλεῖ τὸ σκοπιμώτατον, ἐν βραχεῖ μακρῶν ἑαυτοὺς ἀπαλλάττειν ^{tacuz. 5}
 ἐνθυμουμένοις πραγμάτων. σιωπῆς τοιγαροῦν γενομένης, καὶ τῶν ^{P. 572}
 ἐταίρων ὑπάντων ἀφορῶντων εἰς ἐμὲ καὶ λέγειν προτρεπομένων, ^{V. 463}
 ἐπεὶ τὸ συγκεχωρηκὸς ἐξ ἑκατέρων ἐγὼ τῶν μερῶν εἰλήφειν, ἔλεξα
 τοιάδε. (B.) „Ἐπειδήπερ, ὦ βασιλεῦ, καὶ πράξεως ἀπάσης καὶ
 10 λόγου παντὸς ἡγεῖται σκοπὸς (τούτου γὰρ ἐκτὸς καὶ λόγος ἅπας ^{V. 464}
 μάταιος καὶ πρῶξις πᾶσα), πυθέσθαι πρότερον ἐχορῆν ἡμῶν τὸν
 τοῦ παρόντος συλλόγου σκοπὸν· εἶτα τοὺς λόγους πρὸς ἐκεῖνον
 εἰσάγειν ἐκτεινομένους. καὶ τοξότας γὰρ ὀρῶμεν οὐ τοῦτο καὶ
 κυβερνήτας οὐ πρὸς γε τὸ τοξεύειν ἢ πλεῖν τὸν σκοπὸν ἔχοντας ^B
 15 μόνον, οὐδὲ τοῦτο βουλομένους ἀπλῶς· ἀλλ' οὗ ἕνεκα τό, τε
 τοξεύειν ὃ τοξότης καὶ τὸ πλεῖν ὃ κυβερνήτης ἐνεστήσαντο· ὡς
 ἐὰν μὴ τοῦτό γε ἦ, μάταιος ἀμφοῖν ἡ σπουδῆ. τίς γὰρ ὄνησις
 μοχθεῖν εἰκῆ καὶ ναυαγίοις καὶ κύμασι χειμερίοις ὡς τὰ πολλὰ
 20 προθέσει προβεβλημένου; ὁμῶς ἐπειδήπερ ἔκ τινων ἰχνῶν τῆς
 σῆς ξυνήκαμεν δημηγορίας, ἐκ ποδῶν τὰ τῆς ἐκκλησίας γενέσθαι ^C
 ναύαγια τὸν σκοπὸν τῆς παρουσίας εἶναι σπουδῆς, πρὸς τοῦτ'
 ἀνάγκη καὶ τοῦ ἡμετέρου λόγου τὸν σκοπὸν καὶ τὰς ἡνίας ἰθύ-

7. ἐταίρων em. Boiv. pro ἐτέρων.

His ille cum et alia plurima interseruisse, similia et eodem tendentia, ibi ferme orationi suae finem imposuit. Quippe ea ipsa die totam rem conficere cupiebat. Nimirum et Palamas et ipse imperator id maxime spectabant, ut magis negotiis brevi defungerentur. Facto itaque silentio, cum socii in me omnes intuerentur, neque ad dicendum impellerent, ego ab utraque parte venia accepta sic disputavi. (II.) „Quandoquidem, o imperator, omnis actio omnisque oratio finem habet propositum (alioqui inutile utrumque fuerit), oportebat primum sciscitari ex nobis, quisnam esset huic concilio finis propositus: deinde ea afferre, quae ad illum finem dirigerentur. Nempe et sagittarios et navium gubernatores videmus non id tantum spectare, ut vel iaculentur vel navigent, neque id unum velle; sed finem habere id, cuius causa et sagittarius iaculari et gubernator navigare instituit; quod absque eo inanis sit utriusque diligentia. Temere enim laborare quid prodest? quid naufragiis et hibernis fluctibus indentidem iactari, nisi aliquam utilitatem, aliquod lucrum, nobis, tanquam scopum et finem, proponamus? Caeterum quoniam ex vestigiis quibusdam orationis tuae deprehendimus, praesentis negotii finem eum esse, ut ecclesiae naufragia submoveantur, idcirco nos oportet orationis nostrae scopum hunc

A. M. 6859 *νειν. επειδὴ γὰρ οὐχ ἤκομεν ἐθέλονται, ἀλλ' ἤχθημεν οὐ μάλα*
Ind. 4 *ἐθέλονται, καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη τὸν τοῦ λόγου δρόμον ἰθύνειν, οὐ*
πρὸς ἅ τὸ βουλόμενον ἡμῖν ὑφηγεῖται, ἀλλὰ πρὸς ἕπερ ἢ τὸ
Δικράτος ἔχουσα χεῖρ καὶ γλῶττα βιάζεται, καὶ δεικνύει μέχρι τοῦ
βασιλεῦσιν ὑπέκειν χρεῶν καὶ μέχρι τοῦ μὴ χρεῶν. Ὁ γὰρ τοῖς
σοφὸς Σολομῶν, τρία φήσας ὑπάρχειν, οἷς εὐόδως ἔνεστι πο-
ρεύεσθαι, καὶ τὸ τέταρτον, ὃ καλῶς διαβαίνει, τοῦτ' εἶναι βασι-
λέα πρὸς ὑπηκόους δημηγοροῦντα ἀπεφῆναιτο. ὅσα γὰρ ἂν ἐθέ-
λοι λέγειν καὶ οἶα καὶ ὅτε καὶ ὅπου καὶ πρὸς οἷους καὶ ὅσους,
χρείας ἐφρονητικίας ἡστινοσοῦν, εὐόδως ἅπαντ' ἐξέσται βασιλεῖ
10
Ἐμελετῆν, ἐφ' ὅσον τε καὶ ὅπως ἂν ἐθέλοι, πρὶν ἐφρονητέναι τὴν
χρείαν· τοσαῦτα δ' αὖ τῆς χρείας ἐνστάσης καὶ τοιαῦτα λέξειεν,
ὅσα δὴ μεμελέτηκε, κωλύει μὲν ἡκιστα δυναμένου τῶν ἀκροα-
τῶν οὐδενός, ἐπικροτούντων δὲ ἀπάντων τοῖς ὕμνοις ἁμοῦ καὶ
οἷον ἀμιλλωμένων σπουδῇ πρὸς ἀλλήλους, ὅς ἂν παρελάσειε ταῖς
15
κολακείαις τοὺς ἄλλους. τηρικᾶτα γὰρ καὶ εὐρωτέρος τις αὐ-
τὸς ἑαυτοῦ γίνεται καὶ τοὺς ἀντιλέγειν ἐθέλοντας, εἴ τινές ποτ'
16
Ἐὰρ' εἶεν, ὡς ἀμαθεῖς παρατρέχει· κἂν Σωκράτης ἦ, κἂν Πλά-
των, κἂν Πυθαγόρας, μηδὲν εἶναι τῶν πάντων οὐδὲν, ὅπερ
ἂν ἐν Καρὸς εἶναι κωλύση μοῖρα τετάχθαι τὸν δυστυχῆ· ὥστ' 20
εἰ μελετῶν τις τῶν τοιούτων πρὸ τῆς πείρας, μάταιά τε καὶ
ἄπρακτ' ἂν εἴη μεμελετηκός, τοῦ βασιλέως πρὸς ἕτερα τοῦ λό-
γου τὸν δρόμον ἀνθέλκοντος· καὶ μικρὰ ἢ οὐδὲν ἀπεικέναι δόξει

10. ἐφρονητικίας em. Boiv.

19. μηδὲ γὰρ conl. Boiv.

habere et habenas eo flectere. Quippe cum huc non sponte nostra veniamus, sed acciti et minime volentes, necesse est nos, non quo voluntas nostra praecipit, sed quo fortiorum manu et lingua compellimur, nostrae orationis cursum dirigere: item ostendere, quatenus imperatoribus parere vel oporteat vel non oporteat. Enimvero sapiens ille Salomon, postquam dixit, tria esse, quae prospere vadant, et quartum, quod bene incedat; hoc ultimum de rege apud subditos concionante interpretatur. Nam quot et qualia, quo tempore et loco, apud quot et quales, in quocumque negotio dicere voluerit, ea omnia rex, quamdiu et prout libuerit, commode praemeditabitur ante ipsum negotium; idemque, ubi negotium praesens urgebit, illa ipsa dicturus est, quae et qualiacumque fuerit praemeditatus: neque ex auditoribus quisquam erit, qui possit inhibere: omnes autem quodam quasi laudum concentu applaudent, et studio inter se certabunt, quis quemque adulatione praetergressurus sit. Quippe ille tunc se ipso torrentior quodammodo existet; et si qui tandem velint contradicere, eos ut imperitos praetervehetur: ac tametsi Socrates sit is, qui consurget, vel Plato, vel Pythagoras, tamen nihil quidquam obstat, quominus miser vilissimi mancipii loco habeatur. Quod si quis non prius rem aggrediatur, quam praemeditatus sit, frustra certe erit praemeditatus; propterea quod orationis cursum imperator alio retrahet: atque ille parum aut nihil vide-

τῶκαθ' ὑδάτων γράφειν πειρωμένῳ, ἢ δικτύῳ θηρεύειν ἀνέμων A. C. 1351
 πνοάς. οὔτε γὰρ ὁ τοῦ λέγειν καιρὸς, ὧν μεμελέτηκεν, αὐτῷ Imp. Io. Can-
 παρέξει τὸ καιρῖον, οὐθ' ἂ μεμελέτηκε λέγειν ἐθέλων μακρὰν tacuz. 5
 ἐστήξει τοῦ ναυαγίου· ἀλλὰ πύσας ἐν ἀκαρεῖ τὰς κακοδαίμονας P. 574
 5 ἄναμετροῦσαι τύχας. Διὰ δὲ ταῦτα, καὶ πρὸς γε διὰ τὸ μὴ τοὺς
 πανταχόθεν τῆς οἰκουμένης ἐπισκόπους τῶν ὀρθοδόξων παρεῖναι,
 τῆς ζητήσεως οὔσης περὶ δογμάτων οὐδαμῇ τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλη-
 σία συνήθων, ἥμιστα πρὸς βουλήσεως εἶναι συνέβαινε, παριέναι **B**
 ἡμῶς ἐνταυθοῖ· ἀλλ' οἴκοι καθημένους ἡσυχῇ τὸν ἅπαντα δια-
 10 βιβάζειν βίον· χρεῶν γὰρ εἶναι, πρό γε τῶν ἄλλων ἁπάντων,
 ἐν τούτοις τὰ πάτρια ἔθῃ καὶ προνόμια σῶα καὶ ἀκλιτῇ καθάπαξ
 τηρεῖσθαι, ὅπερ γέγραπται καὶ ὅπως πέπρακται· καθὰ καὶ ὁ
 πολὺς τὴν θεολογίαν φάσκει Γρηγόριος· „ἡμεῖς καὶ μέχρι τῆς
 τυχούσης κεραιᾶς καὶ γραμμῆς τοῦ πνεύματος τὴν ἀκριβειαν ἔλ- **C**
 15 κοντες οὐποτε δεξόμεθα (οὐδὲ γὰρ ὄσιον) οὐδὲ τὰς ἐλαχίστας **V. 465**
 πράξεις εἰκῆ σπουδασθῆναι τοῖς ἀναγράψασι, καὶ μέχρι τοῦ πα-
 ρόντος μνήμη διασωθῆναι· ἀλλ' ἴν' ἡμεῖς ἔχωμεν ὑπομνήματα
 καὶ παιδεύματα τῆς τῶν ὁμοίων, εἴ ποτε συμπέσοι καιρὸς, δια-
 σκέψεως.” Ἀλλὰ καὶ ἡ βίβλος τῶν πράξεων τῆς θείας καὶ οὐ-
 20 κομμενικῆς ἕκτης συνόδου, περὶ τῆς βραδυτῆτος τῶν δυτικῶν
 ἐπισκόπων ἀπολογουμένη, τὴν τῶν ἐκ Βρεττανίας καὶ τῶν Ὠκεία- **D**
 νείων ἐκείνων μερῶν, καὶ ὅσοι καθ' ἕτερα τῆς Εὐρώπης ἐκείνων

13. Γρηγόριος] ΣΧΟΛ. ἐκ τοῦ ἀπολογητικοῦ.

22. ἔμειναν con.

Boiv. pro posteriori ἐκείνων.

bitur distare ab eo, qui in aqua scribat, vel qui ventorum flabra retibus
 captet. Nam neque tempus dicendi eiusmodi erit, ut quae ille ante pro-
 viderit opportuna futura sint; nec si provisa eloqui velit, longe aberit a
 naufragio; sed momento temporis omnia adversissima experturus est. His
 de causis, et propterea etiam, quod orthodoxorum episcopi ex omnibus or-
 bis partibus non adessent, ubi quaestio esset de dogmatis in ecclesia Dei
 plane inusitatis, nequaquam nos huc prodire, sed totam vitam tranquille
 domi sedendo traducere volebamus. Oportebat quippe in his ante omnia
 morem maiorum atque privilegia salva prorsus et immota servari, prout
 antea scriptum factumve esset; quemadmodum magnus theologiae doctor
 Gregorius auctor est. „Nos (inquit) cum accuratam spiritus diligentiam ad
 quemlibet apicem, ad quamlibet virgulam trahamus, nunquam dederimus
 (neque enim fas est) vel in minimis factis recensendis, eorumque memoria
 ad praesens usque tempus conservanda, temere elaborasse eos, qui scri-
 pserunt; sed eo, ut nos haberemus monumenta et documenta, quibus in si-
 milium rerum tractatione, si unquam incideret occasio, uteremur.” Sed et
 liber actorum sacrosanctae et oecumenicae sextae synodi traditatem orien-
 tialium episcoporum sic excusat, ut eius causam fuisse dicat, quod Britan-
 niae et illorum Oceani tractuum, nec non aliarum Europae regionum epi-

- A. M. 6859 κλίματα, συνδρομὴν ἐπισκόπων αἰτίαν τίθησιν· „ἀναγκαιὸν τοῖς
 Ind. 4 ἅπασιν ὄντος, ἕξ ὅλης (φησὶ) τῆς κοινότητος, καὶ ἥμιστα μονο-
 μέρεως, τὰ τοιαῦτα τελεῖσθαι· ἵνα τὰ τῆ θεία καὶ ἀποστολικῆ
 πίστει πραττόμενα πάντες γινώσκοντες ὁμοφωνῶσιν ἀλλήλοις”.
- Καὶ ὁ θειότατος δ’ ὁμοίως Μάξιμος ἐν τῇ πρὸς Πύρρον δια-5
 Ελέξει μὴ δύνασθαι καλεῖσθαι σύνοδόν φησι τὰ σημεῖα μὴ κε-
 κτημένην· οὔτε γὰρ κατὰ νόμους καὶ κανόνας γενέσθαι συνοδι-
 κούς καὶ θεισμούς ἐκκλησιαστικούς, οὔτε ἐπιστολὰς ἢ τοποτηρη-
 τὰς πρὸς τῶν ἄλλων πεμφθῆναι πατριαρχῶν· καὶ διὰ τοῦτο
 σκανδάλων διχονοίας τὴν οἰκουμένην πληρῶσαι. Ὅμως ἐπειδὴ 10
 καὶ ἄκουσιν ἐλληλοῦσι δέδωκας, ἦντινα δῆπον καὶ ἐδεδώκεις,
 χώραν τοῦ λέγειν, χρεῶν, καθάπερ ἐν ταῖς ἰπποδρομίαις τοὺς
 F δρόμους τε καὶ περιδρόμους καθαίρουσι τῶν ἀμιλλητηρίων ἴπ-
 πων, ξύλων καὶ λίθων καὶ τῶν τοιούτων ἅπαν δεικνύντες ἐλεύ-
 θερον τοῦδαφος, οὕτω καὶ νῦν ἐφ’ ἡμῶν ἀρξάμενων λέγειν, 15
 ἐπηρείας ἀπάσης ἐλεύθερον εἶναι δεῖν αὐτῷ τῶν λόγων τὸν δια-
 λον. ἀγάματι γὰρ ζοικέναι τινὶ καὶ τὸν λόγον συμβαίνει· καὶ
 ὥσπερ ἐκ κεφαλῆς ἐκεῖ τῆς πλάσεως ἀκωλύτου μέχρι ποδῶν ἐλη-
 P. 575 λυθυίας, ὁρᾶται πρὸς τὰκριβὲς τὰ τῆς ἁρμονίας· καὶ θαυμά-
 ζεται μὲν, εἰ καλῶς τῷ τεχνίτῃ πέπρακται· εἰ δ’ οὖν, ἀσχύνης 20
 ἀθλητῆς περιφανῶς ὁ πλάστης καθίσταται· οὕτω κἀνταῦθα τοῦ
 λόγου μηδενὸς ἐφεδρεύοντος, μηδὲ τὸ συνεχὲς ἀνασοβοῦντος

11. ἦν τινα conī. Boiv. 21. τῷ λόγῳ conī. idem.

scopi simul convenerint; „quoniam,” inquit, „necesse est ab omnibus ex tota ecclesiae universitate convocatis, non autem ab una parte, talia peragi; ut omnes ea, quae circa divinam et apostolicam fidem acta fuerint, cognoscentes, secum invicem consonent.” Idem D. Maximus, in sua cum Pyrrho disputatione, non posse ait synodum vocari eam, quae ipsa synodi insignia non habeat: neque enim factam eam secundum leges et canones synodales, statutave ecclesiastica; nec epistolas aut legatos ab aliis patriarchis missos fuisse: atque eam idcirco totum orbem implevisse scandalis dissensionis. Caeterum quia nobis, postquam invitati huc venimus, dicendi locum dedisti, quicumque tandem is datus est, oportet nos, ut fit in Hippodromis (nam in iis, quacunque vel dirigendus vel circumflectendus certantium equorum cursus, operam dant, ut et lignis et lapidibus, et aliis eiusmodi obicibus, solum omne sit liberum ac vacuum), ita, inquam, nunc quoque, cum incipimus dicere, disputationis nostrae curriculum ab omni violentia liberum esse oportere censeo, et ut sit peto. Oratio nempe simulacri cuiusdam instar est: atque ut in simulacro, si a capite ad pedes usque citra ullum impedimentum opus processerit, concinnitas partium ipsa penitus perspicitur, et admirationem quidem movet, si artifex scite fecerit; sin minus, ludibrio exponit eum, qui finxit: sic etiam in hoc disputationis exordio, si nemo dolum meditetur, neque hiuc usque ad finem quis-

ὥσπερ ἐκ λόγον μέρει τελευτῆς αὐτῆς, ἐξέσται τοῖς παροῦσι κρι- A. C. 1351
 νειν ὀρθῶς, εἴτε κατὰ λόγους ἡμῖν ὁ λόγος ἔδραμεν, εἴθ' ὑπερ- Imp. Io. Can-
 ὀριος γέγονε τοῦ τῆς ἀληθείας σκοποῦ. Ἔπειτα, εἰ καὶ τοῦθ' tacuz. 5
 ἡμῖν ἐξείη μὴ σιωπῇ παρεληλυθέναι, τὰ τοῖς δικαίοις προσή- B
 5 κοντα βήμασι καὶ δόξωμεν ἀγνοεῖν, ἐπειδὴ σὺ σαντῶ τὴν τοῦ
 κρίνειν ἐπιτετραφῶς ἐξουσίαν, ἃ τοῖς ἅπανταχῆ τῆς οἰκουμένης
 συνοῦσιν ἐχρῆν τῶν ἐπισκόπων ὀρθοδόξοις, ὁμωμόκεις μὴ κατη-
 λεύειν τὰς δίκας, ἐχρῆν μὴ προειλημμένον γοῦν εἶναι σε τοῖς
 τοῦ κατηγορουμένου δικτύοις, μηδ' αὐτοῦ σε πρόμαχον ἐκ πρώ-
 10 τῆς, ὃ φασι, γραμμῆς ἀπαρακαλύπτως καθιστάμενον, λέγειν
 ὅποια τοῦτόν γ' ἐχρῆν· ἀλλὰ τοὺς τὰς κατηγορίας προβαλλομέ- C
 νους πνθόμενον πρότερον, καὶ ὡς ὁ τὰγκλήματα ἔχων αὐτὸς ἀπο-
 λογίαις καὶ λύσεις ἐκάστοις λέγων ἀντιτίθῃσιν, ἔπειτα τὴν σὴν
 ἐπάγειν σε κρίσιν, κατὰ τοὺς ἐν τούτοις κρατήσαντας πάλαι τῆς
 15 ἐκκλησίας κανόνας καὶ νόμους. ἄψινθίω γὰρ ζοικέναι τὴν πρό-
 ληψιν ἔγωγε λέγω. ὡς γὰρ ἐκεῖνο, τῆς γλώττης ὑπόσποθ' ἀψά-
 μενον, τοσοῦτον ἐσχῆ τῆ γευστικῆ τὸ τῆς πικρίας δραστήριον,
 ὡς πολλοῦ τε ἅμα καιροῦ καὶ πολλῶν δεηθῆναι γλυκέων εἰς τὴν D
 πρὶν τοῦ φυσικοῦ καθήκοντος ἀντίληψιν, οὕτω καὶ τοῖς δικα-
 20 σταῖς τὴν πρόληψιν ἴσμεν ὡς τὰ πολλὰ δυναμένην. τῶν γὰρ δι-
 καζομένων ἑνός τινος προειληφότος τοῦ δικαστοῦ τὴν διάνοιαν V. 466
 πιθαναῖς ταῖς προδιηγῆσεσιν, οὕτω δευσοποιόν τε καὶ δυσαπό-

2. λόγον conī. Boiv. pro λόγους. 5. μὴ δόξωμεν idem. 11. τοῦ-
 τόν γ' ἐχρῆν em. Boiv. pro τούτῳ το γ' ἐχρῆν.

quam tanquam ex insidiis prosiliat, qui continuam verborum seriem inter-
 rumpat, poterunt ii qui adstant recte iudicare, utrum orationis nostrae
 cursus rationi consentaneus fuerit, an longe a vero fine aberrarit. Deinde
 (si et illud fas est silentio haud praeterire, ne iudicis iusti officium igno-
 rare videamur) quoniam tu potestatem tibi ipsi arrogasti iudicandi de iis
 rebus, ad quas diiudicandas orthodoxos totius orbis episcopos convenire
 oportebat, idemque te incorrupte iudicaturum esse iuravisti, cavendum
 saltem tibi erat, ne illius retibus praeoccupareris, qui accusaretur, neu
 te eius propugnatorem ab ipsis statim, ut aiunt, carceribus palam profes-
 sus, ea diceres, quae e re eius essent, sed eos primum audire debueras,
 qui crimina obiicerent; deinde et quidquid reus ipse, defendenti sui et
 diluendorum criminum causa, contradiceret et singulis responderet: tum
 denique sententiam tuam interponere, secundum canones et leges in his
 rebus iam pridem ab ecclesia receptos. Ego certe animum affectu praeoc-
 cupatum absinthio similem statuo. Quemadmodum enim illud, tacta quo-
 cunque modo lingua, tam acrem, tam efficacem amaritudinis vim gustui
 adspergit, ut et longo tempore et multo dulcium saporum usu egeat ad
 priorem naturalis boni perceptionem: idem etiam in iudiciis animi prae-
 occupati affectum scimus posse plerumque. Nam cum litigantium unus ani-
 mum iudicis praevis narrationibus, iisque probabilibus, mature occupa-

- A. M. 6859 *νιπτον γίνεσθαι τὸ πάθος ἐκείνω συμβαίνειν, ὡς δυοῖν θύτερον*
 Ind. 4 **Ε** *γίνεσθαι κινδυνεύειν· ἢ τὸ τῆς ζημίας παραλόγον ὑφίστασθαι*
τὸν ἐπιόντα καὶ κακούργων φεύγειν γραφὴν ἐνίοτε παραλόγως
ἠναγκασμένον, ἢ πολλὰς ἀνατλάντα τρικυμίας ἀντιθέσεων καὶ
πολλὰς καὶ διαφόρους εἰσενεγκόντα μαρτυρίας ἀξιοπίστων ἀν-
δρῶν, εἰ τύχοι, ὃψὲ καὶ μάλᾳ μόλις τῆς ἀληθείας ἐπιτυγχάνειν.
Εἰ δ' ἄπαξ προειληφότος ἐκεῖ τις, τοιόνδε συμβαίνει τὸ νό-
Φ *σημα γίνεσθαι, τί ἂν τις φαίη περὶ τοῦ Παλαμᾶ τουτουῖ καὶ*
τῆς τοῦ θιάσου φρατρίας, ὅλους ἐνιαυσίους χρόνους καὶ ὅλας
ἡμέρας μηνῶν καὶ ὅλας ὥρας ἡμερῶν ἰδίᾳ σοι προσομιλούντων 10
καὶ τὰ τοιαῦτα συνιστουρογούντων καὶ ὑφαινόντων ἐς τὸ τοῦ σφό-
δρα ἐπέλγεσθαι ἐντελές, καὶ μηδὲ νῦν ἐν τοσοῦτῳ θεάτρῳ τὸ ἔθος
P. 576 *ποιεῖν αἰδομένων, ἀλλ' ἐγειρομένων συχνὰ καὶ λάθρα σοι πρὸς*
οὓς κοινολογουμένων περὶ τῶν πρὶν κρωθέντων (οἶμαι) πολ-
λάκις, μὴ λάθῃ τι διαδρόνεν τῆς μνήμης ἐπὶ καιροῦ νῦν, ὅτε 15
μάλιστα ῥώμην ἐκείνοις πλείω χαρίζεσθαι δεῖ; τί τοίνυν ἂν τις
ἡμῶν εἴποι πρῶτον; τί δ' ἂν τις ὕστατον, ἐς τὸ πάνυ βραχύτα-
Β *ὑφαιρουμένης συνδιασκέψεως, ἐνταῦθα μᾶλλον, εἴπερ που, τὴν*
χρείαν ἐχούσης; προσκείσθω δ' οὖν καὶ τουτὶ τοῖς ἄνω λεχθεῖσι, 20
δι' ἃ δηλαδὴ τὸν ἄκαιρον ἀγῶνα τοῦτον ἥκιστα πάντων ἡμῶν
πρὸς βουλῆσεως ἦν εἰσιέναι. Ἐπὶ τούτοις ἔστω καὶ τὸ τῶν κα-

1. *συμβαίνει coni. Boiv.*

22. *ἔστω Boiv. pro ἔστι.*

vit, ita alte imprimitur, ita deletu difficilis est eius mali labes, ut periculum sit, ne duorum alterum accidat; ut vel mulctam iniquam sufferat is, qui posterior subit; qui et nonnunquam praeter opinionem cogitur se ipsum defendere sceleris accusatum; vel plurimis contentionum fluctibus exhaustis, multis et variis gravium virorum, si quos reperiat, testimoniis productis, sero tandem et aegre admodum veritatem assequatur. Quod si in iudice, quem quis semel praeoccupaverit, eiusmodi morbus exsistit, quid de hoc Palama, quid de eiusdem thiasi consortibus dici debet, qui totos annos, totos mensium dies, totas dierum horas tecum privatim colloquuntur, atque eiusmodi telas simul contexunt, simul nectunt, eo videlicet fine, ut valde acceleretur? quos ne nunc quidem in tanta spectantium frequentia pudet suo more agere. Nam crebro surgunt, et furtim in aurem loquuntur, de iis credo rebus, quae saepius iam antea decretae sunt, ne quid per imprudentiam effluat tibi e memoria hoc tempore, quo illis oportet robor firmissimum accommodari. Quid primum itaque, quid ultimum dixerit quisquam ex nobis, augustissimo temporis spatio circumclusus, in hac publici curriculi luce, omni inter nos consultandi facultate adempta, qua nos tamen hoc rerum statu maxime egebamus? Itaque et haec ad eas, quae supra dictae sunt, causa accedat, quamobrem intempestivum hoc certamen minime ingredi nobis placuerit. His proxima esto regularum et lo-

νόμων καὶ νόμων δίκαιον, οἷς ὑπέκειν δέον δουλείας θ' ἅμα καὶ A. C. 1351
 δεσποτείας ἀπάσας, ἐν ἡπειρῷ πάσῃ καὶ θαλάσῃ, τὸ ἀντί- Imp. Io. Can-
 στροφον ἐνταῦθα καὶ δρωῖντα καὶ δημηγοροῦντα σαφῶς ἠκηχόει- tacuz. 5
 μέν σε· καὶ ἔγνωμεν τοῦτ' ἐκεῖνο, τὴν Λεσβίαν οἰκοδομὴν, ἣ C
 5 τοῖς λίθοις τὴν τοῦ κανόνος προσάγουσα στάθμην, καὶ οὐκ
 ἐκείνῳ τοὺς λίθους, πάνυ σαθρὰς τοῖς χρωμένοις καὶ ἀβεβαίους
 παρῆχε τὰς τοῦ μένειν ἐλπίδας ἄχρι καὶ ἐς τὴν ἐπιούσαν ἀκλόνη-
 τον. καὶ μαρτυροῦσι τῷ λόγῳ πῦσαι πόλεις καὶ πολιτεῖαι, ὅσαι
 τε τοῖς παλαιότεροις κανόσι καὶ νόμοις ἁρμοττόμεναι διηνεκές
 10 καρποῦνται τὸ εὐδαιμον καὶ ὅσαι τῆς ἀνομίας ἐξορχομένης αὐ-
 τῶν διηνεκέςι καὶ ταχέαις φθείρονται μεταβολαῖς. Ἐπειτα καὶ D
 μὴ μεταίρειν ὅρια πατέρων δόγματι καὶ τοῦθ' ἴδρην τῆς τοῦ
 Θεοῦ ἐκκλησίας. μηδὲ γὰρ εἶναι σφᾶς τοὺς εἰρηκότας μᾶλλον ἢ
 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. δῆλον δὲ ἐκ τῶν καθ' ἕκαστον ἂν εἶη τοῦτό
 15 γε μάλιστα. Τῶν γάρ τοι προφητῶν λεγόντων ἔστιν εὐθὺς
 ἀκούειν, οὐχ ὅτι „τὰ καὶ τὰ φαρὲν ἡμεῖς”· ἀλλὰ „τάδε λέγει κύ-
 ριος· καὶ τὰ καὶ τὰ προστάττει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.” εἶτ' ἐλθὼν E
 ὁ γεννηθεὶς ἐκ παρθένου Θεὸς λόγος „ἐγὼ (φῆσὶ) ἀπ' ἐμαυτοῦ
 λαλῶ οὐδὲν, ἀλλ' ὅσα πρὸς τοῦ πατρὸς ἠκηχόειν”· διδάσκων
 20 ἡμᾶς οὕτως, μὴ τοῖς ἑαυτῶν, ἀλλὰ τοῖς τῶν πατέρων κανόνων
 ἐπεσθαι δόγμασί τε καὶ ὅροις. καὶ ἀρξάμενος οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ,
 ἀλλ' ἀπὸ Μωσέως καὶ πάντων τῶν προφητῶν, διηρημήνευεν αὐ-

4. σε em. Boiv. pro τε.
 ἐκκλ. conl. Boiv.

12. δόγμα καὶ τοῦθ' ἱερὸν τῆς τοῦ Θεοῦ

gum ratio, quibus servitutum simul et dominatum omnem subesse toto ter-
 rae et maris orbe cum oporteat, nos te ordine inverso contra facere et
 concionari palam hic audivimus; et illam plane agnovimus Lesbiam stru-
 cturam, quae amussim ad lapides, non lapides ad amussim applicabat,
 adeoque illis, apud quos in usu erat, fluxas prorsus et infirmas spes affe-
 rebat, ut vix ad diem proxime sequentem immotam eam permansuram esse
 confiderent. Atque haec, quae dico, testantur vera esse omnes civitates,
 omnes republicae, cum eae, quae antiquis regulis et legibus obsequentes
 iugi quadam felicitate perfruuntur; tum illae, quae bacchante apud ipsas
 licentia continuis repentinisque mutationibus corrumpuntur. Deinde et il-
 lud sacro ecclesiae decreto cautum est, ne positi a patribus termini mo-
 veantur: neque enim magis eos, quam spiritum sanctum, ea dixisse quae
 dixerint. Idque ex singulis testimoniis plane constabit. Ac primum pro-
 phetas audire est dicentes, non quidem, „haec et ista nos dicimus”, sed:
 „haec dicit Dominus; haec et ista iubet spiritus sanctus.” Deinde genitus
 ex Virgine Deus verbum cum advenisset, „ego,” inquit, „a me ipso lo-
 quor nihil, sed quaecumque a patre audiui;” atque ita docet, non nostris sed
 Patrum regulis, earumque praescriptis et definitionibus, obsequi nos de-
 bere. Item incipiens non a se ipso, sed a Moyse et omnibus prophe-

- A. M. 6859 τοῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. καὶ τῷ διαβόλῳ πάλιν, τοὺς λίθους ἄρτους
 Ind. 4 ποιεῖν ἀναγκάζοντι καὶ τὰς τῆς γῆς ὑπισχνουμένῳ χαρίζεσθαι βα-
 V. 467 σιλείας, οὐκ εἶπεν ὁ Θεός, „ὑπάγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ”· ἀλλὰ
 τὰς τῶν πατέρων προβάλλεται ῥήσεις, „γέγραπται,” λέγων, „οὐκ
 ἐπ’ ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος”· καὶ δις καὶ τρις τὸ „γέγρα- 5
 πται” τίθησι πρὸς ἀκριβῆ νουθεσίαν ἡμῶν, τοῖς τῶν πατρίων
 ὄρων κανόνισιν ἐπεσθαι διὰ πάντων ἀντικρυς παραγγέλλων. καὶ περὶ
 τοῦ Θεοῦ δὲ ἐπαγγελάμενος πνεύματος „ἐλθὼν (φησὶ) ὁ παρὰ-
 P. 577 κλητος ἀφ’ ἑαυτοῦ λαλήσει οὐδέν, ἀλλ’ ὅσα ἂν ἀκούσῃ.” εἶτ’
 ἐλθὼν ὁ Θεὸς ἀπόστολος Παῦλος „ἐγὼ παρέδωκα (φησὶ) τῶν 10
 ἐμῶν οὐδέν ὑμῖν, ἀδελφοί, ἀλλ’ ὁ καὶ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Ἰη-
 σοῦ.” καὶ πάλιν Τιμοθέῳ γράφων „σὺ δὲ μένε (φησὶν) ἐν οἷς
 ἔμαθες καὶ ἐπιστώθης· τὰς δὲ βεβήλους καινοφωνίας παραιτοῦ.”
 καὶ πάλιν „εἴ τις ὑμῖν εὐαγγελίζεται (φησὶ Κολοσσαεῦσι) παρ’
 ὁ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω, καὶ ἂν ἄγγελος ἕξ οὐρανοῦ τις 15
 B ἦ, κὰν ἐγὼ Παῦλος.” ὅρα ὁπόσῃ ἔχει τὴν ἰσχὺν τὰ τῶν πατρίων
 κανόνων ὄριά καὶ ὅσοις τισὶ τοῖς κλείθεροις καὶ μοχλοῖς τοὺς αἰ
 διαδόχους ἀσφαλίζεσθαι διαγέγονεν. εἶτ’ ἐλθόντες τῆς εὐσεβείας
 ἀθλήται καλῶς ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν
 τοὺς ἑαυτῶν ὠκοδόμησαν ἀγῶνας καὶ τὰ μαρτυρικὰ παλαίσματα. 20
 Σὺ δ’ εἰ μὴ καὶ τὴν τῶν κανόνων δουλώσῃς ἐλευθερίαν, νόμος
 C αὐτοῖς ἐκείνοις γινόμενος, ἀνίσχυρον λείπεσθαί σοι φάσκεῖς τὴν
 βασιλείαν, καὶ μηδὲν ἐνεῖναι ταύτῃ σεμνόν. εἰ γὰρ ἔπερ ἄλληλα

23. εἰ δὲ conl. Boiv.

tis interpretabatur illis quae de ipso erant. Rursus diabolo, panes ex lapidibus facere iubenti, et orbis terrae regna daturum se pollicenti, non dicit Deus, „vade retro, Satana”; sed Patrum dicta opponit, et „scriptum est”, ait, „quia non in solo pane vivet homo”; atque ipsum illud „scriptum est” bis terque usurpat, ut nos perfecte erudiamur, quos ille Patrum definitionibus et regulis per omnia obsequi aperte iubet. Sed et de spiritu sancto promittens „cum,” inquit, „Paracletus venerit, non loquetur a semet ipso, sed quaecunque audierit loquetur.” Deinde D. Paulus Apostolus veniens „ego,” inquit, „meum nihil vobis tradidi, fratres, sed quod et accepi a Iesu.” Rursus ad Timotheum scribens, „tu vero,” inquit, „permane in iis, quae didicisti et credita sunt tibi: profanas autem vocum novitates devita.” Rursus, „si quis vobis evangelizaverit,” inquit Colossensibus, „praeter id quod accepistis, anathema esto, etsi angelus quispiam de caelo sit, etsi ego Paulus.” Vide quantam vim habeant termini a Patribus constituti, quot repagulis et vectibus coercantur ii, qui perpetua successione eos excepturi sunt. Tum subsequenti religionis pugiles super Apostolorum et prophetarum fundamento sua certamina suaque martyria pulchre aedificaverunt. Tu vero, nisi regularum libertatem in servitutem redigas, nisi legem illis te ipsum constituas, imperium tibi relinqui affirmas nullo robore subnixum, nulla maiestate venerabile. At enim

πέφυκε συνιστῆν, ταῦτ' ἀλλήλων φαίμεν εἶναι φθαρτικά, οὐδὲν ἔτι τούτων λελείπεται τῆς οἰκείας οὐκ ἐξιστάμενον φύσεως· καὶ τοῖς τοῦτο συγχωροῦσιν ἄνω ποταμῶν συμβήσεται χωρεῖν τὰς πηγάς. οὐ γὰρ ὧ τῶν πατρίων κανόνων καὶ γνωμῶν ἄρχειν βού-
 5 λεταιί τις, τὸ σεμνὸν τῇ βασιλείᾳ περιποιεῖ· ἀλλ' ὧ τοῖς πα- D
 τριοῖς κανόσι καὶ νόμοις ὑπέκειν ἐθέλει· οὐχ ἕως ἄν σωφρονεῖν
 τις ἐθέλοι, ἄλλως ἔχειν συγχωρεῖν οὐδαμῇ ποθ' ἔλοιτ' ἄν οὐ-
 δενί. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνοι τὴν ἰσχὴν καὶ τὸ κόσμιον ἀφαιροῦσι τὴν
 βασιλείαν, ἀλλ' ἐκεῖνοι τοῦτ' αὐτῇ βεβαιοῦσιν. εἰ γὰρ οὔτοι
 10 πολιτειῶν καὶ ἀρχῶν εὐνομεῖν βουλομένων κατάλυσις, σχολῇ γ'
 ἄν ἄλλο τι τῶν πάντων γένοιτο σύστασις. Ἐπειτα καὶ τῶν ἄλ-
 λων ἀπάντων ἐξαιρουμένων, ἃ τ' ἐφθήμεν εἰρηκότες καὶ ἃ προῖ-
 οῦσιν εἰρήσεται, τίς ἄν τοιοῦτῳ δικαστηρίῳ πιστεύσειεν, ἔνθα κα- E
 τὰ ταῦτὸν ὄρκοι τε ἅμα καὶ ὄρκων κατάλυσις γίνεται τῶν αὐτῶν,
 15 παραπλήσιον ὡσερ ἄν εἴ τις, τῇ ἀριστερεῇ τὴν δεξιὴν ἀποκό-
 πτων χεῖρα, σώζειν μᾶλλον ἔλεγεν αὐτὴν οὕτωςί. Καὶ μὴν εἰδέ-
 ναι σε οἶμαι καὶ τοῦτο, καὶ διὰ μνήμης ἔχειν ἔτι χλοαζούσης,
 πολλὰ πολλάκις πρὸς σέ μου φαμένον, μὴ σέ τὸν ἰατρούσοντ'
 εἶναι τὰ τῆς ἐκκλησίας τοιαῦτα νοσήματα. πῶς γὰρ, τὸν τού-
 20 των αἴτιον αἰεὶ γιγνόμενον; ἀλλὰ μήπω τοῦτο· ἀλλ' ἀναλαβὼν F
 τὴν ἀρχὴν ἐφεξῆς ἀκριβέστερον τῶν παρόντων ἕνεκα διηγήσο-
 μαι· ἵν' εὐπαρακολούθητος ἅπασιν ἢ διήγησις γένοιτο, σημει-
 ουμένοις ἕκαστα πρὸς γε τοὺς καθήκοντας τόπους." (Γ.) Ὁ δὲ
 βασιλεὺς ἐγαλέπαινε καὶ διώθει θυμούμενος ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ συ-

quae a natura eiusmodi sunt, ut se invicem sustentent, ea si dixerimus a se invicem facile corrumpi, nihil iam horum supererit, quod intra naturae suae fines consistat. Hoc autem qui dederint, iis etiam fluminum fontes sursum versus referentur. Nam qui Patrum regulas et sententias potestati suae subesse vult, is non hoc pacto efficit, ut imperio maiestas salva constet; sed ita demum, si patriis institutis et legibus ultro ipse pareat; nec quisquam est qui, dum erit sanae mentis, rem aliter se habere ulli unquam homini concessurus sit. Non enim illa robur et dignitatem imperio adiungunt, immo stabiliunt. Nempe ea si rebus publicis et imperiis bonae disciplinae appetentibus ruinam important, nihil quidquam aliud stabilitatem dabit. Praeterea, aliis omnibus demptis, quae vel iam dicta sunt, vel postea dicturi sumus, quis tribunali illi confidat, in quo de iisdem rebus iuratur simul et peieratur, itidem fere ac si quis laeva dextram sibi manum abscindens eo magis se eam conservare dicat. Atqui te illud scire et recente adhuc memoria tenere arbitror, quod ego apud te saepius dictitavi, non facturum esse te medicinam iis morbis ecclesiae. Ecquo autem modo faceres, qui eorum auctor semper existis? Sed hoc quidem nondum. Nunc a capite usque repetens accuratius deinceps rem narrabo, in gratiam eorum, qui hic adsunt; ut ii omnes, singula suo loco posita observantes, narrationem facile assequantur." (III.) At imperator aegre ferebat,

- A. M. 6859 *γνὰ στρεφόμενος ἐπὶ τοῦ βασιλικῷ θρόνον, καὶ τοὺς πόδας*
 Ind. 4
 P. 578 *ἀμοιβὰδὸν νῦν μὲν ἐφαπλῶν, νῦν δὲ συναρῶν καὶ συνάπτων.*
ἔστι δ' οὗ καὶ σιγῆν ἐκέλευέ με, ἐνιαχοῦ τὴν ἡμέραν ἡμᾶς ἐπι-
λιμπάνουσαν προβαλλόμενος, μετὰ γε μὴν τῆς συνήθως ἐπιπο-
λαζούσης τῷ ἡθεὶ πραότητος. ἔφθη γὰρ δημοσίᾳ προκαταλη-
 5 *φθεῖς ταῖς τῶν ἐμῶν προκαταστάσει λόγων, μήτ' αὐτὸν, μήτ'*
ἄλλον τῶν πάντων οὐδένα, τοῖς ἐμοῖς ἐμποδῶν καταστῆναι λό-
 Β *γοῖς εἶσαι. συνεζρότει δ' αὐτῷ τὴν πραότητα καὶ χορὸς οἰκείων*
τὰ μάλιστα, περὶ αὐτὸν τε ἰστίμενος καὶ λαθραίοις μὲν θυ-
 V. 468 *μοῖς ῥηματίσκιά τινα πέμποντες καθ' ἡμῶν ἐνιαχοῦ καὶ σοποράδην, 10*
αὐτοῦ δ' ἀνυμνοῦντες προφανῶς τὸ μακρόθυμον. (Δ.) „Ἐπεὶ
γὰρ ὁ Παλαμῆς ἕει τὸν Καλαβρὸν αἴτιον τῆς αὐτοῦ βλασφημίας
εἶναι προβάλλεται Βαρλαάμ καὶ σὲ τοῦτο πέπεικε λέγειν ἤδη,
 C *ἄκουε δῆ. φημί γὰρ, ὡς καθάπερ Γρηγορίῳ τῷ θεολόγῳ τοὺς*
Ἀρειανοὺς κατατρέχοντι, τὸν υἱὸν ὅμοιον ἀπλῶς τῷ πατρὶ λέ-
 15 *γοντας εἶναι, καὶ ἅμα προστιθέντας πανούργως καὶ τὸ κατὰ τὰς*
γραφὰς λέγειν, τουτὶ τὸ κατὰ τὰς γραφὰς ὅμοιον φησὶ δέλεαρ
τοῖς ἀπλουτέροις εἶναι, τῷ χαλκῷ τῆς ἀσεβείας περικείμενον·
οὕτω καὶ Παλαμῆ τοιτωὶ δέλεαρ κατὰ τῶν ἀπλουστέρων εὔρηται
 20 *τοῦνομα Βαρλαάμ, μισουμένου διὰ τὴν τῶν Λατίνων θρησκείαν*
 D *τῷ Ῥωμαίων δήμῳ παντὶ, ὅσοι πείρουν ἔσχον αὐτοῦ. Εἶχε γὰρ*
τῆνδε τὴν νόσον αὐτὸς καὶ πρὶν Βυζαντίοις ἐπιδημηκέναι τὸν
Βαρλαάμ, καὶ ὄρῃν ἐπ' ἐμοῦ τε καὶ πλείστων ἄλλων διετείετο

et ira tacite inflabatur, et in solio imperatorio versabat se crebra agita-
 tione, et pedes alternis nunc distendebat, nunc connexos implicabat. Quin
 et silere interdum iubebat, ea ratione quod iam nos dies deficeret; suo ta-
 men more, et conspicua illa animi lenitate. Quippe illum primis orationis
 meae exordiis mature praeverteram, ne vel ipse, vel eius permissu alius
 quisquam ex omnibus, sermones meos interpellaret. Atque hanc eius leni-
 tatem maxime adiuwabat applaudens familiarium chorus, qui eum circum-
 stabant, et minutula quaedam in nos dicta subinde et sparsim iaciendo
 furtivas iras exercebant; palam autem eum laudabant, quod lente irasce-
 retur. (IV.) „Quoniam Palamas Barlaamum Calabrum semper opponit, eum-
 que blasphemiarum suarum causam fuisse ait, et iam tibi ipsi ut id diceris
 persuasit, auscultata. Quemadmodum Gregorius theologus, insectando Aria-
 nos, qui filium patri similem absolute esse dicebant, addebantque captio-
 se, id se secundum Scripturas dicere; quemadmodum, inquam, Gregorius
 theologus haec verba „similem secundum Scripturas” simplicioribus homi-
 nibus escam oblatam esse ait, impietatis hamo circumiectam; ita et huic
 Palamae reperta est illecebra ad simpliciores quosque inescandos; nomen
 dico Barlaami, viri scilicet, propter Latinam religionem, omnibus Roma-
 nis, quotquot eum usu cognorunt, odiosi. Nam hic, antequam Barlaa-
 mus apud Byzantios commoraretur, hunc morbum iam habebat, affirma-
 batque coram me et aliis compluribus, divinam se substantiam corporeis

τὴν γε τοῦ Θεοῦ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς οὐσίαν· οὐ μόνον δ' αὐ- A. C. 1351
 τὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ τούτου διδάσκαλος καὶ ὁμώνυμος Γρηγόριος ὁ Imp. Io. Can-
 Δριμύς. καὶ πολλὰς ἐπήγαγον αὐτοῖς ἐγὼ τὰς λοιδορίας, ἐκ τῶν tacuz. 5
 Θεῶν γραφῶν κατασχύνας τὴν ἄκαιρον καὶ ἀπαίδετον γλῶτ-
 5 ταν αὐτῶν, ὅσον ὁ τότε παρεῖχε καιρός. καὶ τοῦτο δῆλον πέ-
 πραχα σοφοῖς ἀνδράσιν ἐγὼ, τῷ τε μεγάλῳ φημὶ λογοθέτῃ καὶ E
 ὅσοι μετὰ τῆς σοφίας καὶ ἄρχιερωσύνης τὴν ἑαυτῶν ἐκόσμησαν
 ἀρετήν. οἷς καὶ φρικῶδες εὐθὺς ἀκούσασι γέγονε, καὶ Μασσα-
 λιανῶν ἐκάλεσαν αἵρεσιν ταυτηνὴν, καὶ τῶν τοιοῦτων ἀπέχεσθαι
 10 παρήνεσαν ὁμιλιῶν προθέσεις ὅλαις ψυχῆς· εἶναι γὰρ παλαιὰν
 τινα φήμην, ὡς μέλλον κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας ἔσεσθαι
 τινα μάλᾳ μεγίστην αἵρεσιν, καὶ πασῶν συμμιγῆ καὶ ποικίλην, F
 ἣν διορθωθήσεσθαι παγκοσμίου μικροῦ συναχθείσης συνόδου,
 πάντων σχεδὸν συνιόντων ἐπισκόπων ἅμα καὶ πατριαρχῶν· καὶ
 15 ταύτην ὁγδόην τε εἶναι καὶ τελευταίαν ὁμοῦ. Τοῦ δὲ χρόνου
 ῥέοντος, ἐπιμῖξαι καὶ Βαρλαάμ ἐγεγόνει Ῥωμαίους, Καλαβρίας
 τῆς αὐτοῦ γενόμενον μετανάστην πατρίδος, καὶ γνωστὸν ἐνταῖ-
 θα γενέσθαι τοῖς ἄρχουσι, καὶ φιλίας οὐ πάνν μικρῶς πρὸς αὐ- P. 579
 τῶν ἡξιώσθαι διὰ τὸ περιὸν τῆς σοφίας· καὶ σοὶ μάλιστα πάν-
 20 των καὶ πρὸ πάντων γενέσθαι δεκτὸν, ἅτε φιλολογεῖν ἐξ ἀρχῆς
 αἰρουμένῳ, καὶ βίβλους πολλὰς καὶ παντοίας κτᾶσθαι φιλοτι-
 μουμένῳ, καὶ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον ἐν σπουδῇ τιθε-
 μένῳ μεγίστη. Μετὰ δὲ τινα χρόνον φήμη μακρὰ καὶ συνεχῆς,

oculis intueri. Neque ipse solum; sed et eius magister idemque cognomi-
 nis Gregorius Drimys. Ego vero illos, ex sacris scripturis arguens, mul-
 tis convitiis insectabar, ineptumque et imperitum os eorum, prout tempo-
 ra illa ferebant, dictis sugillabam. Atque id viris doctrina praestantibus
 notum feci; nempe magno logothetae, et aliis, quorum virtus non erudi-
 tione solum, sed et pontificia dignitate ornabatur. Qui, ut audire, sta-
 tim cohorrerunt, eamque Massalianorum haeresin esse dixerunt; ac mihi,
 ut ab eiusmodi hominum consuetudine toto animo abhorrerem, auctores
 fuerunt. Quippe vetere quadam fama vulgatum esse, exorituram adver-
 sus ecclesiam Dei aliquam haeresin longe maximam, eamque ex aliis omni-
 bus mixtam ac multiplicem, quam coactum ex omni paene orbe concilium
 correcturum esset, omnibus fere episcopis et patriarchis in unum coituris;
 porro hanc synodum octavam simul et extremam fore. Procedente tempo-
 re ipse quoque Barlaamus Calabria, patria sua, ad Romanos commigra-
 vit, iisque se immiscuit. Ibi et principibus innotuit; et, quod doctrina
 praestaret, dignus iis visus est, cum quo amicitiam iungerent, nec eam
 quidem mediocrem. Omnium autem maxime, et prae caeteris quibuslibet,
 tibi acceptus fuit, utpote qui iam inde ab ineunte aere humanioribus lit-
 teris operam ultro dare instituisses, multosque et omnis generis libros am-
 bitiose conquirereres, atque in dies novum aliquid cum dicere tum audire im-
 pensissime studeres. Aliquanto post magnus et continuus rumor, aures

- A. M. 6859 *διαθέουσα τὰς τῶν πολλῶν ἀκοάς, ὅπερ καὶ ὡς ἡμῶς ἀφίκετο,*
 Ind. 4 **B** *δηλοῦσα τὸν Βαρλαάμ, ἐν Θεσσαλονικῇ λόγοις τισὶν ἐντυχόντα*
τοῦ Παλαμᾶ, ἐπιλαβέσθαι διαβροχὴν γράφοντός αὐτοῦ καὶ λέ-
γοντος, σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὄρῃν τοῦ Θεοῦ τὴν οὐσίαν. Ἰσα-
σιν ἅπαντες πάντως μαρτυροῦντα τοῦτ' αὐτὸ καὶ ὃν ὁ Παλα-
μᾶς εἰς δικαίωσιν ἑαυτοῦ προβάλλεται τόμον. Τοσοῦτων τοί-
νων ἐλέγχων οὕτως πρὸ ποδῶν ἱσταμένων ἐκ τοῦ προφανοῦς,
C *καὶ πρὶν φανῆναι Βαρλαάμ ἐν ὄροις Ἑλληνικοῖς δεικνύντων ἔχειν*
τὴν νόσον ἐνταῦθα τὸν Παλαμᾶν, τίς ὄνησις ἀληθῆς ταῖς τοῦ
Παλαμᾶ περιέσται κατηγορίαις, ἐπὶ σαθρῶ θεμελίῳ συχνὰ κα-
V. 469 *ταφεύγειν, τοῦνομα λέγω τοῦ Βαρλαάμ; πάντως διὰ τὸ τῆς*
θρησκείας μισηθῆναι καὶ διωχθῆναι τὸν ἄνθρωπον, ἐλπίσας ἔσε-
σθαι τι καὶ τοῦτο βοήθημα καθ' ἡμῶν, συνδιαβληθησομένων
ἐκείνῳ. εὐπροσώπον γὰρ ἢ κακία προσάσεως εὐπορήσασα ἔμ-
D *δίως ἐπὶ τὸ ψεύδεσθαι τε καὶ διαβάλλειν καὶ πραγμάτων χειμῶ-*
νας ἐγείρειν χωρεῖ. Οἴμαι γὰρ ὡς εἰ πάνν πολὺν ἐσκόπει χρόνον,
πῶς ἂν ἐπαινέσειε μὲν τὸν οἰκτεῖον ἐχθρὸν Βαρλαάμ ὁ σεμνὸς οὐ-
τωσί Παλαμᾶς; ἑαυτοῦ δ' οὕτως φανερῶς τοὺς ἐλέγχους δείξει
τῆς δυσσεβείας ἀφικτον ἔχειν καὶ ἄμαχον τὴν ἰσχὴν, οὐκ ἂν βελ-
τίῳ τε καὶ καθαρωτέραν ταύτης εἰληφέναι ποτὲ πρόφασιν. τὸ
E *γὰρ πλεῖστα καμόντα ἀρχὴν εὐπρεπῆ ταῖς ἀπολογίαις τῶν κατ'*
αὐτοῦ λεγομένων προθεῖναι, ἔπειτα μὴ δυνηθέντα, σαθρῶ ἔξ
ἀνάγκης ἐρείδεσθαι ψεῦδει, ποῦ οὐκ ἂν ἀτόπου γλώττης ἤλασεν,

vulgi pervagatus, demum ad nos quoque pervenit: Barlaamum, quasdam Palamae orationes Thessalonicae nactum, reprehendisse eum, diserte scribentem dicentemque se oculis corporeis substantiam Dei videre. Id ipsum vero, ut omnes sciunt, testatur is Tomus, quem ad sui defensionem Palamas profert. Cum itaque tot indicia sic quasi ante pedes praesentia et manifesta obversentur, quae vel antequam Barlaamus in Graeciae finibus comparuisset, eo morbo laborasse Palamam ostendant, ecquid re ipsa deinde Palamae in his accusationibus proderit ad infirmum illud praesidium confugere, ad nomen dico Barlaami? Nimirum quia ille ob religionem odio fuit et exactus est, speravit hic eam rem sibi adiumento fore adversus nos, quos cum illo eadem coniunctura esset calumnia. Nempe malitia, probabilem praetextum nacta, ad mentiendum et calumniandum et ad excitandas tempestates negotiorum proclivis est. Equidem sic statuo; hunc Palamam, virum scilicet gravem, si diutissime secum deliberasset, qua ratione adversarium suum Barlaamum laudaturus, suae autem impietatis indicia ineluctabili et invicto robore aperte confirmaturus foret, nec meliore unquam nec clariore argumento uti potuisset. Nam qui multum laboraverit, ut obiectorum sibi criminum refutationis a specioso aliquo principio ordiretur; deinde, quia haud posset, coactus sit futili mendacio inniti; is contra insectantes quo non insolentiae processisset,

ἢ τίνος ἂν ἐφείσατο λοιδορίας κατὰ τῶν διωκόντων, εἰ σκιᾷ γοῦν A. C. 1351
 τινι περιετύχανεν ἀληθείας. οὐ γὰρ ὁ Βαριλαᾶμ ἦν, ὡς ἐκ τῶν Imp. Io. Can-
 τοῦ Παλαμᾶ φαίνεται λόγων καὶ βιβλίων, ὅς εἰσενεγκεῖν τῇ τοῦ tacz. 5
 Θεοῦ ἐκκλησίᾳ δοκεῖ τὴν τε τῶν Μασσαλιανῶν δυσσεβῆ ταύτην
 5 αἴρεσιν καὶ ἅμα τὸ τῆς διθέας καὶ πολυθέας ἔγκλημα· ἀλλ' ὁ F
 Βαριλαᾶμ ἦν μᾶλλον ὁ τοῦτον εἰσάγοντα δείξας. Ἀκούσας γὰρ
 (φησὶν) ὁ Βαριλαᾶμ τῶν περὶ τὸν Παλαμῶν λιγόντων τὰ καὶ τὰ,
 διθέας ἔγκλημα τουτοισὶ προσετρίψατο. ὁρῶνς ἐναργῆ τὴν μαρ-
 τυρίαν αὐτὸν καθ' αὐτοῦ κομίζοντα, βέλτιον ἢ κατὰ πάντ'
 10 ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. πρῶτον μὲν γὰρ αὐτοῦ κατηγορηκέναι τὸν
 Βαριλαᾶμ, σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ Θεοῦ τὴν οὐσίαν ὁρῶν
 ἔγκανχωμένον, φησὶ, τοῦτο δὴ τὸ τῶν Μασσαλιανῶν· εἶτα τὸ P. 580
 ἄφικτον τῆς κατηγορίας ἐκφεύγειν πειρωμένῳ, καὶ διαιρέσει τῆς
 μιᾶς τρισυποστάτου χρωμένῳ θεότητος εἰς οὐσίαν καὶ χάριν, ἐτε-
 15 ροφυᾶ μὲν, ἄκτιστον δὲ καὶ αὐτὴν, διθέας ἔγκλημα προστρί-
 ψασθαι. Καὶ τό γε μεῖζον, ὅτι τὰς τοιαύτας αὐθις αὐτὸς ἐκ δια-
 δοχῆς κατηγορίας ἀναλύειν πειρώμενος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυ-
 ροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐς τὸ πολλαπλάσιον ἐμφανίζει γράφων
 τὴν αὐτοῦ κακίαν, καὶ τοῖς οἰκείοις ἀεὶ πτεροῖς ἀλισκόμενος, B
 20 ὡσπερ σειρῶς τινος μιᾶς ἀρξάμενης ἐκεῖθεν καὶ ἀλλήλαις ἐξηρ-
 τημένας τὰς βλασφημίας ἐχούσης, μεῖζους καὶ χείρους ἀλλήλων
 ἀεὶ. Τὸ γὰρ ὄνομά τινος ἐνεργείας καθ' αὐτὸ προστησόμενον,
 οἰονεὶ τι γένος εἰς ἀπειράκις ἀπείρους διαιρεῖν ἀκτίστους θεότη-

11. ὁρῶν add. Boiv. 18. γράφων em. Boiv. pro γραφῶν.

quibus pepercisset convitiis, si vel aliquam veritatis umbram nactus fuisset? Enimvero non Barlaamus, ut Palamas dictis et scriptis significat, impiam hanc Massalianorum haeresin, erroremque de duobus et pluribus Diis, in ecclesiam Dei invexit; immo Barlaamus ostendit, hunc ipsum esse qui inveheret. Cum, inquit, audivisset Barlaamus Palamam haec atque haec dicentem, ei crimen intulit, quasi duos Deos statuenti. Vides ipsum contra se, melius inimico et hoste quolibet, testimonium ferre luculentum. Primo enim ait se, quod Dei substantiam corporeis oculis videre gloriaretur, accusatum a Barlaamo; Massalianismi videlicet: deinde conanti sibi eius accusationis vim inevitabilem effugere, et divinitatem, quae una est in tribus personis, dividenti in Substantiam et Gratiam, natura quidem diversam, sed ipsam quoque increatam, sibi inquam crimen ait illatum ab eodem fuisse, quasi duplicem divinitatem agnoscenti. Iam, quod maius est, ea crimina alternis recurrentia dum ipse rursus diluere conatur, maiorem multo malitiam suam ex malo cordis sui thesauro expressam exhibet, et propriis quotidie plumis captus tenetur, quadam velut impiarum vocum catena inde usque ducta, ex se invicem nexarum, et aliarum aliis semper graviorum et deteriorum. Nam operationis cuiusdam nomen separatim primo posuisse; deinde illud, tanquam genus, in infinitas infinitas divinitates

- A. M. 6859 *τας, πῶς μὲν ἰδίᾳ καὶ καθ' αὐτὰς ἀπάσας ὑφισταμένους, πῶς*
 Ind. 4 *δ' ἀνυποστάτους, ποίας ἀτοπίας ἐκπέφυγεν ὑπερβολήν; οὕτω*
 C *σαθρὸν ἢ τοῦ ψεύδους κακία, καὶ στήναι μὴ δυναμένη διηνεκῶς*
ἑαυτῇ περιπίπτει. Τὰ δὲ τοιαῦτα τῆς ἐκκλησίας ναυάγια φερόν-
τας ἡμῶς, γαλήνῃ συνεζηκότας βίου μακροῦ, μάλα ἄκοντας ἐπὶ 5
θύετρα καὶ δικαστήριον καθέλκεις, καὶ ὡς δὴ τινὰς τῶν κακούρ-
γων ἐπιτιμῶς· οὐ μικρὰ· πλείω δ' ἀπειλεῖς, καὶ συνελάνεις
 D *ὡς ἐπὶ πᾶν εἰπεῖν τὴν πειθῶ τῇ τοῦ Παλαμῦ πολυθείᾳ θύοντας*
ἐναγίζειν. ποία ταῦτα δέξαιτ' ἂν ἀκούειν ψυχῇ, θεὸν ἕνα προσ-
 10 *κνεῖν εἰδυῖα, καὶ ταύτῃ συντραφεῖσα τῇ δόξῃ περιφανῶς; εἰς*
τοσαύτην γὰρ ἡμῶς συνελάνει δυσχωρίαν καὶ οὕτω δυσδιεξό-
δευτον τὸ τῆς σῆς δημηγορίας ἀκροτελεύτιον, ὡς ἀφύκτοις ἄμ-
μασιν ἐνδεσμεῖσθαι νομίζειν μᾶλλον ἡμῶς σιωπῆν, ἢ τὸν ἐπὶ μέ-
 E *σης ἴστασθαι λίμνης μυθουόμενον ἐκείνον Τάνταλον· ὃν αἰδῶ 15*
 V. 470 *μὲν τῇ δίψῃ φλέγεσθαι λόγος, φοβεῖσθαι δ' αἰετὸν ἀφόρητον*
φόρητον ἐκείνον τοῦ λίθου, καὶ πίνειν κύψαντα μὴ δυνάμενον.
τοῦτο δ' οὐ δικαστοῦ παρίστησιν ἦθος, ἀλλ' ὅψιν ἔχει πικρῶς
ἐφεδρεύοντος καὶ τὰ ξίφη τῆς ἐπιβουλῆς θήγοντος καθ' ἡμῶν.
Ὅμως οὐχ ἡμῖν γε τοσοῦτον μέλει τοῦ Βαρλαάμ, ὅσον σοὶ γε 20
 F *οὔτω λαμπρὰν τὴν δαψίλειαν αὐτῷ κατὰ πάντ' ἐχαρίσω, ὡς*

5. μακροῦ em. Boiv. pro μακροῦ.

incretas dividere, quae omnes seorsum et secundum se aliquatenus subsistant, aliquatenus non subsistant, quanta est insania! Adeo infirma res est mendacii perversitas, quae et stare nescit perpetuo, et in se ipsam recidit. Ea nos ecclesiae naufragia fugientes, et in longa vitae tranquillitate consenescentes, tu prorsus invitos in theatra et ad tribunal trahis, ac velut sceleratos non leniter castigas: plura autem minaris, et undecunque in eam nos necessitatem compellis, ut nihil frugi sapere possimus, sed obsequium multis illis Palamae divinitatibus sine ulla cunctatione vovere et isto quasi sacrificio litare cogamur. Haec audire quis sustineat, ita institutus, ut Deum unum sciat adorare, et ea opinione a puero plane imbutus? In eas videlicet angustias conclusio orationis tuae nos adducit, unde se expedire difficile est. Itaque, velut inextricabilibus nodis, silendi necessitate adstrictos nos putamus; idque arctius quam illum ipsum Tantulum, quem in media palude stare et sempiterna siti ardere narrant fabulae, timere autem semper saxi illius pondus iniquissimum, nec cum se inclinatum posse bibere. At tu sic agendo non iudicis morem servas, sed speciem prae te fers eius viri, qui atrociter insidiatur, et hostilis in nos animi gladiatoriam crudelitatem acuat. Atqui non tanta est nobis de Barlaamo cura, quanta esse tibi ipsi debet; qui illi, cum esset advena, sic benignum te hospitem praebuisti, ita splendide et prolixè in omnibus gratifica-

ἑτέρον μὴ δεῖσθαι σε μάρτυρος ἢ σουτοῦ. ὥστ' οὐκ ἔμοί σε
 χρεῶν ἔγκαλεῖν δι' ἐκεῖνον καὶ τὴν ἐκεῖνου συνεχῶς προφέρειν
 αἰτίαν μᾶλλον ἢ σουτῶ. οὐ γὰρ ἔγωγ' ἂν αὐτὸς ὁ ταῖς ὑπερο-
 χαῖς εἰμι τῶν τιμῶν εἰς ἀγέρωχον ἐκεῖνον ἐγείρας ὄφρῶν καὶ με-
 5 τέωρον φρόνημα· οὐδ' ἔγωγ' αὐτὸς ὁ μεγαλοῤῥήμονά σοι διδά-
 σκαλον, καὶ διὰ σοῦ τοῖς ἄλλοις αὐτὸν τοῦ Θεοῦ Διονυσίου
 χειροτονήσας, καὶ ἅμα διαπρύσιον ἐριμηνέα τῶν μυστικῶν τῆς
 ἐκκλησίας δογματῶν, καὶ ὅσα τῆς καθ' ἡμᾶς Θεολογίας εἰσι
 μυστήρια καὶ δι' αὐτά γε ταῦτα καὶ τὰ τριαῦτα, τὴν πάτριον
 10 γῆν ἐν δευτέρῳ Θεῖναι τῆς ἄλλοθαπῆς ταυτησὶ αὐτὸν ἀναγκάσας·
 οὐδ' ἔγωγ' αὐτὸς ὁ καὶ κατὰ πάσης ἄλλης Ῥωμαίων σοφίας ἐν-
 τεῦθεν αὐτὸν μαῖνῆναι πεπεικῶς· ἀλλ' ἔγωγ' αὐτὸς ὁ τὰς κέδρους
 εἰμὶ τῆς ὄφρῶς ἐκεῖνου συντρίψας περιφανῶς, καθάπερ ὅτε δρῶν Β
 καὶ κέδρον καὶ κυπάριττον ἀπογυμνοῖ τῆς κόμης ὑλοτόμον βρέ-
 15 θουσα παλάμη· ἔγωγ' αὐτὸς ἐκεῖνός εἰμι ὁ τότε συστειλάς καὶ
 ἀναχαιτίσας ἐκεῖνον, ἐν τε γαλήνῃ καρδίας καὶ ἅμα τῆ τῆς
 ἀσφαλοῦς ἐπιστήμης ἐπιεικείᾳ, καθάπερ παράλιος ψάμμιος ἀγρι-
 ουμένην θάλασσαν· ἥτις ὁπόταν ὑβριστῆς καὶ ἀγέρωχος ἄνεμος,
 ἄνωθέν ποθεν ἐξ ἄρκτικῶν καταῤῥέυσας πηγῶν, αὐτῆς ἀναμο- C
 20 χλεύει τὰ κύματα, διεγείρεται τε πρὸς ἀνήκεστον θρόσος καὶ
 ἀπειλεῖ κατὰ τῆς ἠπείρου πόλεμον περιφανῆ· ἀλλ' ἐπειδὴν
 ἀκούσῃ τῆς φωνῆς τῆς παραλίου ψάμμιον, χεῖλισιν ἀφθόγγοις
 ἀναγιωσκούσης τοὺς κανόνας τοῦ κτίσαντος, εὐθύς ἀναχωρεῖ,
 25 θρασυνόμενον ῥόθιον. πῶς οὖν ἂν τις τῶ τοιούτῳ στέρξειεν,

tus es, ut eius rei non alio teste egeas nisi te ipso. Quamobrem non mihi
 te eius causa litem movere aequum est, nec de eo crimen perpetuo obiici
 mihi magis quam tibi. Non enim is ego sum, cuius opera ille ad honores
 immodicos evectus supercilium attollere et efferre se insolentius coeperit;
 neque is sum, qui eum tibi et aliis per te sancti Dionysii doctrinae magi-
 strum grandiloquum, arcanorumque ecclesiae dogmatum et sacrae theolo-
 giae mysteriorum interpretem altisonum, meo suffragio constituerim, ac
 per haec ipsa, aliaque his similia, solum natale peregrino huic posthabere
 coegerim; denique is non sum, cuius ille suasu et instinctu in reliquam
 omnem Romanorum eruditionem bacchatus sit. Immo ille ipse sum, qui
 eius superbiae cedros palam confregi; velut lignator, qui valida manu
 quercum, aut cedrum, aut cupressum coma exuat: ille ipse sum, qui eum
 tunc animi tranquillitate et solidae scientiae modestia continui repressique,
 velut arena littoralis mare iratum sistit, quod protervo et feroci vento ali-
 cunde e septentrionalibus tractibus effuso, et imos fluctus subvertente, in
 effraenem audaciam erumpit, et continenti solo bellum apertum indicit: at
 postquam arenae vocem audierit, Creatoris praescripta mutis labiis prae-
 legentem, manifestas Dei leges expavescens, retrocedit statim, et aestus
 sui insolentiam comprimit. Equis itaque eiusmodi hominem probaverit,

A. C. 1351
Imp. Io. Can-
tacuz. 5

P. 531

B

C

- A. M. 6859 ὅστις τὸν αὐτὸν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νῦν μὲν ἐπαινεῖ, νῦν δὲ ψέγει;
- Incl. 4 D ὃν γὰρ εἰς αἰθέρα φάσαι ἀνήγες τέως, ὡς ἐν θεολογίαις κράτιστον, μηδὲν εἰδὸτα δεικνύεις ἄρτίως. πῶς δ' ἂν τις ἐμοὶ νειμῶσῃ, ἐκείνον καὶ τότε καὶ νῦν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπίσης λοιδοροῦντι, ἐφ' οἷς ἡμῖν δηλαδὴ πεπολέμηκε; λέγω δὴ τῷ περὶ Ἑλληνα λό-5 γον καὶ τὴν θύραθεν παιδείαν χῶλεῦν τὸν ἄνδρα τὰ κράτιστα. καὶ σοὶ μὲν γέγονε ὁ φίλος ζῶν, ἐχθρὸς τεθνηκῶς, καὶ ὁ τε-
Eλέως τότε χρηστὸς πᾶν τοῦναντίον ἄρτι ὢν· ἐμοὶ δ' ὡσπερ τότε ἐχθρὸς, οὕτως οὐκ ἄρτι ὢν φίλος. ὥστε σὺ μὲν ἄρτίως ἐκείνον λοιδορῶν φίλον λοιδορεῖς· ἐγὼ δὲ τῆς ἐμῆς καὶ νῦν φι-10 λίας τιθέμενος ὑπερόριον πρὸς τὸν οὐδαμῇ ποτε φίλον τοῦτο φαίνομαι δρῶν. ὅς οὖν ἐν πᾶσι τοὺς τῆς θεωρίας καὶ τῆς τῶν πραγμάτων πείρας θεμελίους ἠσαλεύτους ὁμοίως τηρεῖ, τοῦτον ἄρα πᾶς τις οἶμαι κρίνειεν ἂν λέγειν ὀρθῶς, κἂν τοῖς γε ἄλλοις ἄπασι, καὶ οἷς συντέθραπται δόγμασι τῆς πίστεως, βεβηκέναι 15
F καλῶς. Ἐπειτα πῶς τῆς ἐκείνου κρίσεως αὐταρκές πέρας τότ' εὐληφείας, νῦν ἀνακρίνειν βιάζῃ, πλείοσιν ἄλλαις ἡμῖν βλασφημίαις ἀλσκομένου τοῦ Παλαμᾶ, ἃς ὀσημέραι γράφων ἐκεῖθεν προστίθησί τε καὶ ἐπιδείκνυται. οὐ γὰρ ἴσμεν ὄντος ἐκείνου νεκροῦ πνιθάνεσθαι ἢ τε ἔφρασκε τότε καὶ ἢ νῦν. εἰ δ' ἀναγκαῖον 20
V. 471 ἡμῖν ἔστι τοῦτο, ἔστι παρ' Ἑλλησὶ τις σοφιστῆς νεκρικοὺς διαλόγους ποιούμενος. ἐκείνος, εἰ βούλεσθε, κομιεῖ τὰ ἐκείνου λεχθέντα τε καὶ λεγόμενα πάνυ καλῶς. ἡμῖν γὰρ ἀδύνατον σφό-

4. ἐπίσης em. Boiv. pro ἐπὶ σε. 8. ἀρτίως utrobique conii. Boiv.

qui eundem in iisdem rebus nunc laudet, nunc vituperet? Nam tu, quem eo tempore ad caelum fere tollebas, ut praestantissimum theologum, eundem nunc nihil scire arguis. Ecquis autem mihi succenseat, qui illum, quemadmodum tunc, ita nunc quoque dictis incessam ob eandem res, in quibus nos ipse oppugnabat? Graecas dico litteras, et profanam eruditionem, valde in illo claudicantem. Et ille quidem vivus, amicus tuus fuit; mortuus, evasit inimicus: ille tum perfecte bonus, nunc omnium pessimus: mihi, ut olim fuit inimicus, ita nec hodie amicus est. Sic tu eum nunc insectando amicum insectaris: ego vero, ab amicitia mea alienum eundem habens, illum qui nunquam amicus fuit alienum duco. Qui igitur sententiam et institutam agendi rationem in omni re fixam et imnotam servat, eum credo quilibet iudicaverit recte sentire, atque, ut caeteris omnibus, ita iis, quibus innutritus sit, fidei dogmatis bene insistere. Iam quid est, quod illius causam, re omni iudicata, contendis recognoscere, cum nos Palamam aliarum blasphemiarum convincamus, earumque plurimarum, quas quotidie ex eo pergit scribendo aggerare et ambitiose iactare? Nos certe illum qui mortuus est haud possumus, quae tunc dixerit, quaeve nunc dicat, interrogare. Quod si id vos necessarium ducitis, est vetus sophista Graecus, qui mortuorum fingit colloquia. Is quidem, si vultis, quae ab illo dicuntur dictae sunt, referet vobis pulcherrime: nos id facere omni-

δρα τουτί." (E.) Τοῦ μέντοι Παλαμῆ παραφθεγγόμενον τι πρὸς ἄλλοις ὀργὴν διὰ τὰς εἰρωνείας, εἰχόμεν ἔγω τῶν ἐξῆς, οὐδὲ μικρὰ γοῦν παραβομβοῦντος ἐκείνου πεφροντικῶς. „Φαίη δ' ἂν τις ἴσως τάληθοῦς φροντιστῆς παρελθὼν, μηδαμῆ τὸν Παλαμῆ ἀπα- 5 λλάττειν εἰκότως τῶν ἐγκλημάτων, εἰ Λατῖνος ὢν ἐκεῖνος οὐκ ὤκνησε παρῆρησίᾳ τῆς ἀσεβείας ἐλέγχους αὐτῷ παριστῆναι. Οὐ γὰρ ὅτι Λατῖνοι, τοῦ γένους ἀπιστάμεθα· ἀλλ' ἐνίων χάριν ἐγκλη- Β μμάτων ὢν ἐν μέρει κειμένων, τᾶλλα πάνθ' ἤκιστ' ἂν εἶεν ἡμῖν ἀκοινώνητοι. ἢ γὰρ ἂν καὶ τὴν ἐνσαρκον αὐτῶν δογματιζόντων 10 οἰκονομίαν καὶ θάνατον καὶ ταφήν καὶ ἀνάστασιν πρὸς γε τοῖς ἄλλοις τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ἡμῖν γε δήπου διὰ τὸ Λατί- νους εἶναι ὁμολογεῖν οὐκ ἐξείη. ἄπαγε. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Σισίνιον τὸν Νανατιανὸν ἢ πρώτην παρεκρούσατο σύνοδος διὰ τὴν θρη- C σκεῖαν, ἀλλὰ καὶ κράτιστον ἔσχεν ἐπίκουρον κατὰ τῆς Ἀρείου 15 μανίας. καὶ Ὁριγένην δ' ἀποσειόμενοι τῶν γε βίβλων τὰς πλεί- στους ἤκιστ' ἀποσειόμεθ' αὐτοῦ. μάρτυρες τῶν λεγομένων μάλα τοὶ ἀψευδεῖς αἱ κατὰ Κέλσον τοῦ καταράτου μάχαι καὶ ἀντιῳθή- σεις καὶ τᾶλλ' ὁπόσα τοῖς θεοῖσι πατράσι φιλοπονήσασι προσεί- ληπται βιβλία ἐκείνου τῶν τῆς θείας γραφῆς ἐξηγητικῶν. καὶ ἵνα 20 σιωπήσω τὰ πλείεστα, τὴν ἁγίαν τετάρτην καὶ οἰκουμένην πα- D ραινοῦσαν εὐρίσκομεν σύνοδον, καὶ ὁμοίως τὴν ἕκτην, μὴ πάνθ' ὅσα φάσκειν ἐγγίνεται τοῖς αἰρετικοῖς φεύγειν ἡμᾶς εἶναι χρεῶν. εἰ γὰρ ἕνα θεὸν ὁμολογούντων ἐκείνων ποιητὴν ἀπάντων ἡμεῖς

9. δογματιζόντων Boiv. pro δομάτων.

no nefas est." (V.) Hoc loco Palamas, ironia offensus, nescio quid per iram interloquutus est. Ast ego hominis obstrepentis ne minimam quidem rationem habui; et continuo pergens ad reliqua, „enimvero", inquam, „si quis huc prodeat veritatis studiosus, dicturum eum opinor, non eo Pala- mam obiectis criminibus absolvi, quod qui ipsum impietatis palam arguere non timuit, fuerit Latinus. Quippe ab ea gente, non quia Latini sunt, alieni sumus, sed ob quasdam criminationes, quae si seponantur, minime iidem in caeteris omnibus repellendi erunt a nostra communione. Alio- qui incarnationem, mortem, sepulturam, resurrectionem Dei et servatoris nostri aliaque illis docentibus assentiri nos, quoniam Latini sunt, non liceret. Apage. Nec enim Sisinnium Novatianum ob superstitionem pri- ma synodus reiecit. Quinimmo adversus Arii dementia adiutorem eum habuit validissimum. Ac nos, tametsi Origenem aversamur, tamen ple- rosque eius libros minime repudiamus. Cuius rei testes sunt non mendaces illae cum execrando Celso luctae et antirrheticae disputationes, et caeteri eius omnes in sacram scripturam commentarii, quos sancti Patres ad suas lucubrationes adiunxerunt. Atque, ut pleraque silentio praeteream, sa- crosanctas synodos oecumenicas, quartam et sextam, scimus monere, haud fugienda esse quaecumque ab haereticis dicantur. Nam si ab iis discede-

- A. M. 6859 ἀποσχοίμεθα, τάχιστ' ἂν τὴν τοῦ πυρὸς ἐφ' ἑαυτοὺς ἐκόντες
 Ind. 4 ἐκκόσαιμεν γέενναν. οὗ τί τῶν ἀπάντων χεῖριστον; καὶ τῶν ἀργύ-
 ρου δὲ καὶ τοῦ χρυσοῦ μεταλλευτῶν οὐχ ὀμιλητῶν ἡγεμόσι κα-
 θισταμένων, διὰ τὸ πᾶν τοι ἀγροικίεσθαι, τοῦθ' ὅσον περὶ πλεί-
 Εστον τούτοις καθίσταται. καὶ ἄλουργίδες δ' ἔτι καὶ πορφύραις
 χρήσιμοι τοῖς βασιλεῦσιν εἰσιν· ἀλλ' οὐδὲ μικρᾶς γοῦν τιнос οἱ
 δρωῶντες θείας ἐκείνων ἴσως τυγχάνουσιν οὔτοι, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ
 μισοῦνται διὰ τὸ τῆς ἐκείθεν ἀηδίας ἀπόζειν. οὐκ οὖν οὗτ' ἐκεί-
 νον ἄρα τῆς ἀληθοῦς ἀπάγει κατηγορίας τὰ τῆς θρησκείας, οὔτε
 τῷ Παλαμᾷ βοθηεῖ, οὐχ ἕως ἂν ἀλίσκοιτο τούτοις προφανῶς 10
 τοῖς ἐγκλήμασιν. Ἐκεῖνό γε μὴν ἐροίμην ἂν ἠδέως σε, πῶς τῶν
 F' Ἰωάννη τῷ πατριάρχῃ γραφέντων, περὶ τε τῶν τοῦ Παλαμᾷ καὶ
 Βαρλαάμ καὶ τῆς ἐκκλησίας θορύβων, τὰ μὲν ἀρεστά σοι γίνε-
 ται, τὰ δ' οὗ, πρὸς γε τὸ τῷ Παλαμᾷ βουλόμενον ἀνθέλκοντί
 τε καὶ μεθέλκοντι μετὰ πολλῆς τῆς ἀρχικῆς ἐξουσίας τὰς ψήφους. 15
 ἢ γὰρ ἅπασι στέργειν χροῶν τοῖς ἐκείνω πατριαρχεύοντι πεπρα-
 γμένους κατὰ γε τοὺς τῆς ἐκκλησίας θεσμοὺς, ἢ μηδὲν τῶν ἀπάν-
 των. ἀλλὰ τοῦ πρώτου κρατοῦντος, χῶραν οὐκ ἔχει τὸ δεύτερον.
 P. 583 Εἰ δὲ δεῖ μερίσαντας ἡμᾶς εἰς δύο τὰκείνω πραχθέντα περὶ γε
 τοῖν δυοῖν τούτοιν ἀνδροῖν ἐκατέρω ἐκάτερα δοῦναι, τῷ μὲν τὰ 20
 πρῶτα, τῷ δὲ τὰ δεύτερα, σκεπτέον ποτέροις τῆς κρίσεως αἱ
 βελτίους ἔφονται ψῆφοι. Ἄει γὰρ ἦν πατριάρχης ἐκεῖνος, ἄκρι-
 τῆς ἡμέρας αἱ μέσαι φυλακαὶ τῆς νυκτὸς ἐγκρατῆ Βυζαντίου κα-
 τέστησάν σε, ἱερέας τε χειροτονῶν καὶ ἐπισκόπους καὶ τὰς τῶν

remus, rerum omnium auctorem Deum unum confitentibus, statim in nos gehennam ignis ultro ipsi traheremus: quo quid peius unquam fuerit? Sic quanquam auri et argenti fossores, eo quod omnino agrestes sunt, principibus familiares non fiant, tamen ab his illorum opificium plurimi aestimatur. Sic etiam conchyliatae vestes et purpurae utiles regibus sunt: earum vero artifices ipsi illorum adspectu ne minimo quidem frui solent, immo illis nonnunquam odio sunt, eo quod ingratum odorem inde referant. Itaque Barlaami secta nec a vero dicendo ipsum excludit; nec Palamam, quamdiu horum criminum manifeste convincetur, excusat. Caeterum illud ex te lubens quaesierim, quomodo ea, quae ab Iohanne patriarcha de Palama et Barlaamo deque ecclesiasticis tumultibus scripta sunt, partim probes, partim improbes, suffragia scilicet ad Palamae arbitrium summa prorsus auctoritate huc illuc torquens. Quaecunque enim ab illo, dum patriarcha esset, acta sunt secundum instituta ecclesiae, vel omnia ea, vel eorum nihil approbandum. Atqui (apud te) prima sic valent, ut postrema locum non habeant. Quod si nos ea, quae idem patriarcha in duorum istorum hominum causa constituit, bifariam dividere oportet, et utraque utrumque attribuere, huic priora, illi posteriora, videndum iam utra utris praeferrī debeant. Quippe ad eum diem, quo Byzantium in tuam potestatem mediae noctis vigiliae redegerunt, patriarcha usque ille esse perstitit, qui

δικαστηρίων ψήφους ἐπισφραγιζών. ἐμοὶ δοκεῖ τοῖς δευτέροις. εἰ A. C. 1351
 γὰρ καὶ πάλαι κείμενοι νόμοι πολιτειῶν λυόντων πολλὰκις, δυοῖν ^{Imp. Io. Can-}
 θάτερον, ἢ κακοῦ τινος ἀπαντήσαντος δι' αὐτοὺς, ἢ βελτιόνων ^{tacuz. 5} B
 δευτέρων φανέντων ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων δεδοκιμασμένης πέ- V. 472
 5 ρας καὶ τριβῆς, σχολῆ γ' ἂν κωλύσειέ τις ἐφ' ἐνὸς ἀνδρὸς λελῦ-
 σθαι τοῖς δευτέροις αὐτοῦ τὰ πρῶτα, κακοῦ τινος ἀπαντήσαντος
 ἐκ τῶν πρώτων, καὶ συναρπαγῆς συμβὰν οὕτωσι πως ἴσως ἀπυ-
 τηθέντος. εἰ δὲ καὶ λύσις δοκεῖ μὲν εἶναι τῶν πρώτων τὰ δεύτερα
 τῶνδε ἐκείνου, οὐκ ἔστι δὲ, ἀλλ' ἔχει τὴν προσήκουσαν ἀκο- C
 10 λούθησιν ἄμφω, εἴ τις μετὰ γνώμης βούλοιο κρίνειν ἀπαθοῦς,
 ἢ που συμφῆς ἀδικία, ξὺν αὐθαδεῖα λύειν καὶ κερσοῦν, τοὺς μὲν
 ἐκείνου ταδί, τοὺς δὲ ἐκείνου ταδί. Ὡν συγχωρομένων τοῖς ἄρ-
 χουσιν, οὐκ οἶδ' ὅπη στήσεται καὶ ποῖ περιχωρήσει τὰ τῆς ἐκ-
 κλησίας δόγματα καὶ πρὸς γε τὰ τῆς πολιτείας πράγματα, πρὸ
 15 ποδῶν ἐναργῶς τῆς τῶν ὄλων φθορᾶς ἵσταμένης. οὐ γὰρ εἰς ἓνα D
 τινὰ καὶ δύο τὰ τῆς ἐκκλησίας ἵστασθαι πέφυκεν, ἀλλὰ πάνθ'
 ἐξῆς τὰ πρόσω λαμπρῶς ἐπιβόσκειται· καὶ νόμος οὗτος διὰ πύσης
 γράφεται γῆς, κακῶν ἀρχηγὸς τῶν μεγίστων. οὐ γὰρ ἔτ' ἔθῃ
 καὶ νόμιμα προσήκοντ' ἄρχουσί τε καὶ ἀρχομένοις ἔσται τηρού-
 20 μενα οὐδ' ὁ μὲν ἐπιτάξει, ὁ δ' ὑπακούσεται· ἀλλ' ἔσθ' ὁμοῦ
 πάντα χρήματα, καὶ αὐτοῖς πρώτοις κομιεῖ τὴν βλάβην τοῖς ἀρ-
 χαμένοις τε καὶ προδεξασιν. Εἰ μὴ διὰ γοῦν ἄλλο τι, διὰ γοῦν E

2. λύονται conī. Boiv.

sacerdotes et episcopus ordinaret, et iudicum decreta consignaret. Equidem posteriora puto praeferenda. Nam si rerum publicarum positae antiquitus leges propter duorum alterum saepe abrogantur, quia scilicet vel priores mali alicuius occasionem praeberint, vel posteriores experientia exploratae et rerum usu probatae meliores visae sint; ecquis uni homini interdicit, ne priora eius decreta per posteriora rescindantur, si quod ex prioribus malum emerit, et ille per obreptionem, ut fit, deceptus fortasse fuerit? Sin eius viri posteriora decreta priorum abrogationem videntur quidem continere, re ipsa autem non continent; sed utraque, si quis sine affectu iudicet, apta consecutione congruunt, certe haec vel illa per hos vel per illos rescindi temere et confirmari evidens est iniquitas. Hoc si principibus liceat, quis doctrinae ecclesiasticae et reipublicae ipsius status, communi omnium ruina velut pedibus obversante, quisve exitus tandem futurus sit non video. Etenim ecclesiae mala eiusmodi non sunt, ut in uno aut altero subsistant; sed quidquid reliquum est, id omne progrediendo late absumunt. In omnem terrarum orbem lex ista sancitur, maximorum malorum caput futura. Iam nec mos maiorum, nec legum praescripta, principibus et privatis convenientia, servabuntur; nec altero iubente alter parebit: sed omnia permiscebuntur, et illis primis detrimentum afferent, qui auctores aliis fuerint et exemplum dederint. Cum igitur, si mi-

- A. M. 6859 τὰ ποβαίνοντα ἐκείθεν ἄτοπα, τηρεῖν ὑπάρχοντος ἀναγκαίου τὰ
 Ind. 4 μήκει χρόνου βεβαιωθέντα καὶ γραμμασι κρωθέντα νόμιμά τε
 καὶ δόγματα, στέργειν λοιπὸν καὶ ἡμῖν καὶ δέχεσθαι τοὺς κατὰ
 καιροὺς ἐπισκόπους καὶ βουσιλέας, οἷς ὑπὲρ οἴων δὴ τινων ψηφί-
 ζονται, καὶ οἷς οἴων δὴ τινων καταψηφίζονται· ὡς ὁμοίαν συνά- 5
- Φγεσθαι τὴν ἀνάγκην κἀνταῦθα, στέργεσθαι καὶ τοὺς κατὰ τοῦ
 Παλαμᾶ ψηφισθέντας τε καὶ γραφέντας διὰ τὰς ἄλλας αὐτοῦ
 βλασφημίας ἀναθεματισμοὺς Ἰωάννη τῷ πατριάρχῃ, ταῖς ἄλλαις
 ἐπίσης ἐκείνου χειροτονίαις καὶ πράξεσιν, αἱ μέχρι καὶ ἐς τὴν
 τήμερον κατὰ τὸ ἀκλινὲς διασώζονται. τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, 10
 εὖ ποιεῖν καὶ ἡμᾶς ἐξ ἀνάγκης ἐπεταί, τὴν τοῦ Παλαμᾶ κοινω-
 νίαν ἀποσειομένους καθάπαξ καὶ ἀποτρέποντας." (ε'.) Τοῦ δὲ
- P. 584 βασιλέως τὴν μακρηγορίαν ἡμῖν ὀνειδίζοντός τε καὶ ἀνακόπτοντος,
 „ἔτι μικρὸν εἰπὼν ἀπαλλάξομαι", ἔφην ἐγώ. καὶ ἀνενεγκὼν ἐκείσε
 τὸν λόγον, „ἦν ἐθέλης," ἔφην, „ὦ βασιλεῦ, μάλα τοι ῥάστη γέ- 15
 νοιτ' ἂν ἢ τῆς εὐσεβοῦς εἰρήνης τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ πρὸς τὸ
 πρότερον τῆς ἀπλότητος ἵχνος ἀνάλυσις. τῆς γὰρ δυνάμεως τῇ
 βουλήσει καλῶς συντρεχούσης, μηδὲν ἂν ἔτ' εἶναι μηδαμῆ μήτε
 Βπρὸς τὸ κάλλιστον, μήτε μὴν πρὸς τὸ χεῖριστον, ὃ γένοιτ' ἂν
 ἐμποδῶν. καὶ Κωνσταντίνῳ ἐκείνῳ τῷ βασιλεῖ τριακοσίων ἐγγύς 20
 ἐνιαυτῶν εἰδωλολατρίας ἐν βραχεῖ διορθώσασθαι ἐξεγένετο· καὶ
 τούναντίον αὐθις, Ἰουλιανοῦ πρὸς εἰδωλολατρίας νενεγκότος,
 μικροῦ πάντες ἦσαν αὐθις ὁμοίως ὑπήκοοι τὴν ταχίστην παλιν-

21. εἰδωλολατρίαν hic et deinceps conī. Boiv.

nus ob alias causas, saltem ob ipsa incommoda, quae inde oriuntur, necesse sit instituta ac dogmata ea servari, quae longo tempore confirmata et litteris consignata sint; superest iam, ut episcopus et principes aliis temporibus alios approbemus et recipiamus, quidquid ii pro quolibet vel contra quemlibet decernant. Unde necessario consequitur, anathematismos, qui adversus Palamam ob caeteras eius blasphemias ab Ioanne patriarcha decreti et scripti fuerunt, approbandos esse in praesenti, aequae ac ordinationes ab eo factas, et alia eiusdem acta, quae ad hodiernam usque diem firma et stabilia permanent. Quod cum ita sit, et nos necesse est recte facere, qui Palamae communionem omnino respuamus et aversemur." (VI.) Ibi imperator longiorem sermonem exprobrare et nos reprimere coepit. „Ego vero", inquam, „ubi pauca addidero, finem faciam." Tum orationem inde repetens, „facillimum (dixi) si velis, o imperator, in Dei ecclesia fuerit pia tranquillitatem restituere, et ad prima simplicitatis vestigia revocare. Nemp̄ ubi potestas cum voluntate probe conspirat, nihil est praeterea, quod sive ad optima sive ad pessima festinantibus moram obiciat. Itaque trecentorum ferme annorum idololatriam Constantinus ille imperator brevi tempore correxit. Contra Iuliano, ad idolorum cultum reverso, omnes paene populi obsequentes ad eandem superstitionem celerrime

δρομήσαντες· καὶ οὕτω γε προΐών τις αἰὲ ραδίως τοῖς ἄρχουσιν A. C. 1351
ἐπόμενον ὄψεται τὸ ὑπήκοον, καθάπερ πνοαῖς ἀνέμων πίπτοντα Imp. Io. Can-
φύλλα δρυὸς, καὶ εἴ τι τῶν οὕτω ραδίων καὶ κούφων. φέρε τοί- C
κων, ἀπόδος, ὦ βασιλεῦ, τὴν πρὶν εὐκοσμίαν ἐκείνην τῇ τοῦ
5 Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, ἣν αἱ τοῦ Παλαμᾶ διεσπάραξαν τε καὶ διμερί-
σαντο καινοφωνίαι, μυρίων ὄλην μικροῦ θορούβων τὴν οἰκου-
μένην ἐμπεληκνῶσι. Ῥῆστον δ' ἔσται σοι πάντως τουτὶ, φλογὶ
πυρὸς τὴν ὕλην αὐτοῦ βίβλον βουληθέντι χαρίσασθαι, πιασῶν ἀνα-
μιῆς τῶν αἰρέσεων οὐσαν συμφόρημα. εἰ δὲ τῶν ἀμαθῶς ἐχόντων D
10 ἐπίους διαδιδυράσκοι τὰ βλάσφημα, διὰ τε τὴν τῶν λέξεων σύγχυσιν V. 473
καὶ τὸ τῆς φράσεως σκοτεινόν τε καὶ ὀμιχλῶδες, ἡμεῖς ἀναπτύ-
ξαντες δεῖξομεν καθ' ἕκαστά τε καὶ κατὰ πληθος. Τοιαῦτα γὰρ
τὰ τῶν αἰρέσεων ἐπιτηδεύματα, ποικίλα τινὰ καὶ δυσδιάκριτα,
καὶ πολλὴν τὴν ὁμοιότητα διασώζοντα πρὸς τὰς ἐν ὄρεισι λόχμιας
15 καὶ φάραγγας· ἴν', ὡς ἐκεῖθεν οἱ ληστὰι τοῖς ἐν ἀπλότῃ παρι- E
οῦσι καρδίας ἀπροόπτως ἐπιπηδῶσιν, οὕτως ὡς ἐκ σκότους οὗτοι
τοῦ ἔκμυγοῦς καὶ γριφώδους τῶν ὁμωνύμων ἅμα καὶ πολυωνύ-
μων λέξεων τὸ τῆς εὐσεβείας βάλλωσι ἀπλοῦν. ἐχρῆν ἂν ἴσως
20 ἐξ ἀντιθέτου, τῆς εὐσεβείας ἀπλότῃ κοσμοῦσης, πολυμιγῆ F
τινα καὶ ποικίλην τὴν ἀντίπαλον εἶναι κακίαν. Καὶ τοῦτο δῆλον
τίθησιν εὐθὺς ὁ πολὺς ἐν θεολόγοις Γρηγόριος· „ἦν ὅτε ἤκμαζε F
τὰ ἡμέτερα (φάσκων) καὶ καλῶς εἶχεν· ἦνίκα τὸ μὲν περιττὸν
τοῦτο καὶ κατεγλωττισμένον τῆς θεολογίας καὶ ἔντεχνον οὐδέ

19. κοσμουμένης conī. Boiv.

revoluti sunt. Ita quilibet deinceps usque progrediendo populos princi-
pibus facile obsequi videbit, ut ventorum flabellis decidua quercuum folia,
aut si quid aliud mobile et leve est. Age igitur, imperator, pristinum il-
lum splendorem restituito ecclesiae Dei, quam nova Palamae dogmata la-
cerarunt ac discerpserunt, toto fere orbe infinitis turbis repleto. Id au-
tem facillimum tibi fuerit, si velis integrum eius librum, hoc est omnium
promiscue haereseon farraginem, igni donare. Quod si ea quae insunt
blasphema et impia imperitos quosdam ideo fugiunt, quia verbis confusis
et obscuro tenebrosoque sermone involvuntur, nos singula et universa ex-
plicando indicabimus. Eiusmodi sunt haereticorum commentationes, per-
plexae videlicet et indiscretae, montium silvis condensis abruptisque vo-
raginibus persimiles; ut quemadmodum latrones inde improvisi insiliunt in
eos, qui illac animo simplici et incauto pertranseunt, ita hi ex confusione
et obscuritate dictionum, plura eodem vocabulo aut eadem pluribus signi-
ficantium, quasi ex tenebris, in veritatis simplicitatem tela intorqueant.
Ac fortasse oportebat, eo quod pietati ornamento esset simplicitas, ita
contraria ratione impietatem multiplicem esse et variam. Id autem statim
magnus theologiae doctor Gregorius ita esse declarat, cum ait: „fuit quon-
dam tempus, cum res nostrae florerent ac praeclare se haberent; cum ni-
mirum superflua haec et verborum lepore atque arte fucata tractandae theo-

- A. M. 6859 *πάροδον εἶχεν εἰς τὰς θείας αὐλὰς· ἀλλὰ ταυτὸν ἦν ψήφοις τε*
 Ind. 4 *παίξειν, τὴν ὄψιν κλεπτούσαις τῷ τάχει τῆς μεταθέσεως, ἣ*
κατορχεῖσθαι τῶν θειατῶν παντοίοις καὶ ἀνδρογύνοις λυγίσμασι,
καὶ περὶ θεοῦ λέγειν τι καὶ ἀκούειν περιέργον· τὸ δ' ἄπλοῦν τε
καὶ εὐγενές εὐσέβεια ἐνομιζέτο. ἀφ' οὗ δὲ Σέξτοι καὶ Πύρρων-5
- P. 585 *νες καὶ ἡ ἀντίθετος γλῶσσα, ὡσπερ τι νόσημα δεινὸν καὶ κα-*
κόηθες, ταῖς ἐκκλησίαις ἡμῶν εἰσεφθάρη, καὶ ἡ φλυαρία παί-
δευσις ἔδοξε, καὶ ὁ φησι περὶ Ἀθηναίων ἡ βίβλος τῶν πράξεων,
εἰς οὐδὲν ἄλλο εὐκαιροῦμεν, ἣ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον,
ὡς τίς Ἰερεμίας ὀδύρεται τὴν ἡμετέραν σύγχρυσιν καὶ σκοτόμαιναν, 10
ὁ μόνος εἰδὼς ἐξισοῦν θρήνους πάθεισιν;” ὅρα ὅπως τὴν πρὶν ὁ
 B *μέγας τῶν θείων μακαρίζων δογμάτων ἀπλότητα θρήνων ἄξιον*
μακρῶν τὸ περιττὸν καὶ ποικίλον ἤγηται τῆς θεολογίας, ἅτε χει-
μῶνων καὶ ναυαγίων αἴτιον τῇ τοῦ θεοῦ γινόμενον ἐκκλησίᾳ. Οἷς
γὰρ ἀναγκαίοις εἶναι γέγονε, πρὸς τοῦ δημιουργοῦ τῆς φύσεως 15
ἀπλᾶ καὶ τοῖς πᾶσιν εὐπόριστα δεδύσθαι ταῦτα συμπέπτωκεν·
ἵνα μὴ δυσχεροῦς τῆς ἀναγκαίας τῇ φύσει χρείας καθισταμένης,
ἄλεθρος τοῖς οὖσι κατόπιν ἀκολουθῆ. καὶ πρῶτον ἐπὶ τῶν σω-
 C *ματικωτέρων τὸν λόγον γυμνάσαντες ἐκ τῶν τῇ αἰδοθήσει γνω-*
 4 *ρημιωτέρων, ὡς διὰ βαθμίδος τινὸς, ἀναγάγωμεν εὐπαρακολου-*
 20 *θητότερόν τινα τρόπον ἐπὶ τὰ θεῖα τῆς ἐκκλησίας δόγματα. οἶ-*
μαι γὰρ, ὡς τὸ μέγα τοῦτο στοιχεῖον, τὸν ἀέρα, τὸν ἄφθονον

4. καινότερον καὶ περιέργον Anastasii ed. Billiana. 5. τοῦ λόγου
 post εὐγενές add. Bill. 8. πράξεων, ut habent libri editi, pro
 πατέρων em. Boiv.

logiae ratio ad divinas causas ne aditum quidem habebat: verum idem erat calculis ludere, inversionis celeritate obtutum oculorum fallentibus, aut omnigenis et lascivis corporum flexibus spectatores ludificari, quod novi quidpiam ac curiosi de Deo vel dicere vel audire: simplex contra ingenuaque oratio atque doctrina, pietas existimabatur. At posteaquam Sexti et Pyrrhones, et contradicendi libidine incitata lingua, velut gravis quidam ac malignus morbus, in ecclesias nostras magno nostro malo irrepserunt ac nugacitas doctrinae atque eruditionis opinionem tulit, quodque Actorum liber de Atheniensibus narrat, ad nihil aliud vacamus, quam ut novi aliquid dicamus vel audiamus, o quis Hieremias confusionem nostram caliginemque deplorabit, qui solus lamentationes calamitatum exaequare novit!" Viden ut magnus vir veterem dogmatum simplicitatem beatam ducat, idemque theologiae superfluas et multiplices quaestiones maximis lamentis dignas iudicet, quod in Dei ecclesiam procellae et naufragia per eas invehantur? Quae scilicet necessaria erant, ea naturae auctor simplicia et omnibus parabilia proposuit; ne si ea, quibus natura necessario indiget, paratu difficilia essent, consequeretur inde rerum interitus. Ac primum quidem in rebus corporeis proludentes, ex iis quae sensui notiora sunt, velut gradatim, ad sacra ecclesiae dogmata sic adscendamus, ut quivis facile assequi possit. Equidem vastum hoc elementum, aërem dico, naturae universae

πάσης φύσεως πλοῦτον, διὰ τοῦτο πᾶσι προῦθηκεν ὁ θεὸς ὄρεσι A. C. 1351
καὶ σπηλαίοις καὶ νήσοις καὶ ἡπείροις, ἄχρῃς αἰθέρος καὶ οὐρα- Imp. Io. Can-
ρίων ἀντίγων, ἀπλοῦν καὶ ἀποίκιον, ἵνα μηδὲν μηδαμῆ τῶν tacuz. 5
εἰς χρείαν ἰόντων τὴν τοῦ ζῆν αἰτίαν καθ' οἰονδήτινα ζημοῖτο D
5 τρόπον· καὶ οὐδὲν ἀπλῶς τῶν ἐν κόσμῳ τούτου γέγονεν ἄμοιρον,
πλὴν ἢ ὁ παντάπασιν ἐστέρηται τῆς γενέσεως. Ἐπειτα τὸ τῆς
αἰθερίας ἐκείνης λαμπάδος φῶς ἀρίθμει μοι δεύτερον ἀναγκαῖον·
τὴν οὐρανίου λέγω πέπλον πορφύραν, τὴν τὰπίγειά πάντα βό-
σκουσαν ἡλίῳ φλόγα. πᾶσι γὰρ καὶ οὗτος ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ τοῖς
10 βουλομένοις ἀεὶ δῶρον ἄσυλον πρόκειται, πλοουσίῳ ἐπίσης καὶ E
πένησιν, ἄρχουσι καὶ ἀρχομένοις· καὶ οὐδὲν ἐπὶ γῆς ἀμέτοχον
τῶν ἐκείνου γέγονεν ἀγαθῶν, πλὴν ἢ ὁ μὴ μετέσχε τοῦ εἶναι.
Ἐπὶ τούτοις καὶ τρίτον ὄρα μοι ἀναγκαῖον τῇ φύσει, τὴν ὑγρὰν
τῶν ὑδάτων οὐσίαν, ἡπείρου καὶ αὐτὴν κεχυμένην ἀέρι καὶ γῆ καὶ V. 474
15 πᾶσι τόποις ἐμφανέσι καὶ ἀφανέσι. μαρτυροῦσί μοι τῷ λόγῳ πο-
ταμοὶ καὶ λίμναι καὶ πηγαὶ καὶ ὕψη τοῖς ἐγκάτοις ἔνεστι τῆς γῆς F
ὑδάτων φύσις. ἀλλὰ γὰρ; ἵνα μὴ λάθωμεν εἰς μῆκος λόγου
παρενεχθέντες, τοῖς τῶν μεγίστων τοῦ κόσμου στοιχείων ἡδίστοις
καθ' ἕκαστα λόγοις ἐνδιατρίβοντες, εἰς τὸ πρότερον ἵχνος τὸν
20 λόγον φέρε ἐπανακάμψωμεν. Τὸν γὰρ αὐτόν μοι τρόπον ὄρα κἀν-
ταῦθα περὶ τῆς πίστεως. ὡς γὰρ τῶν εἰρημένων οὐδὲν οὐδαμῆ
ποικίλον καὶ πολυσχιδὲς ἀποπέφανται, ὡς τὸ μὲν τῶν μερῶν ἐφ'
ἐκάστου τούτων μετέχσθαι, τὸ δ' οὐ· καὶ τὸ μὲν ὑπὸ τοῦδε

divitem censum, idcirco (ut opinor) omnibus montibus, speluncis, insulis, continentibus, hinc usque ad aethera et ad caelestes orbes, unum et simplicem Deus praetendit, ut ne eo vivendi principio quicquam eorum quae indigerent ullo modo fraudaretur; nihil ut prorsus in toto orbe expers eius sit, nisi quod rerum genitarum conditione omnino caret. Deinde in rebus necessariis secundo loco numeres mihi oportet aetheriae illius lampadis lucem, illam caelestis pepeli purpuram, illam dico terrestrium omnium altricem solis flammam. Quippe et iste volentibus quibusque publice et privatim prostat perpetuo, sacrum et inviolabile donum, divitibus aequae et pauperibus, principibus et privatis; ac nihil est in terra eius beneficiorum expers, nisi quod omnino nullum est. Ad haec tertium esto bonum, naturae necessarium, humida aquarum substantia, quae et ipsa aëre, terra, omnibus locis, tam apparentibus quam latentibus, in immensum funditur. Testes mihi sunt fluvii, lacus, fontes, et quaecunque inest terrae visceribus nativa aquarum vis. Sed ne maximis elementis sigillatim enarrandis, gratissimo dicendi argumento, sic immoremur, ut sensim oratio nostra longius excurrat, ad institutum reversi prioribus vestigiis insistamus. Eodem modo ipsam quoque fidem in praesenti spectes volo. Nempe, ut eorum quae dixi nihil quicquam varium, nihil multiplex esse apparuit, ita ut eorum singulorum partes aliae communicarentur, aliae non item, et illae

A. M. 6859 μὲν, ὑπ' ἐκείνου δ' οὐ· ἀλλὰ πάντα πάσης ἐπίσης τῆς τούτων
 Ind. 4 μετέχειν δέδεικται φύσεως, κατὰ τὴν ἰδίαν ἕκαστα δύνανται τε
 P. 586 καὶ βούλησιν· οὕτω καὶ ὁ τῆς πίστεως λόγος, ἀπλοῦς καὶ ἀπο-
 κίλος, πᾶσιν ἐπίσης πλουσίοις καὶ πένησι δέδοται, ἄρχουσί τε
 καὶ ἀρχομένοις. Οὐ γὰρ ἄλλο μὲν τὸ βασιλέων καὶ ἡγεμόνων εἶ-5
 ναι βάπτισμα νόμος, ἄλλο δὲ τὸ σκαπανέων καὶ ἀλιέων· οὐδ'
 ἐκείνου μὲν τόδε, ἐκεῖνο δὲ τοῦδε· ἀλλ' ἐν καὶ ταῦτόν καὶ πᾶσι
 B καὶ αἰεὶ. „ἐν ἐνὶ γὰρ (φησὶν ὁ ἀπόστολος) πνεύματι ἡμεῖς πάντες
 εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν αὐτοῦ, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες,
 εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι· καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐβαπτί- 10
 σθημεν”· ὡς ἂν μηδαμῆ μηδενὶ τῶν πιστῶν τὸ ζωτικὸν ὡς ἀλη-
 θῶς τῆς ψυχῆς ζημιοῦσθαι ἐξῆ, μήτε καθ' οἰονδήποτε χρόνον,
 C μήτε καθ' οἰονδήποτε τρόπον. Καὶ ὡσπερ ἐκεῖ, κατὰ μὲν τὸ τῆς
 ἀναγκαίας χρείας ἀνάλογον, καὶ ἡ τῶν ἀναγκαίων στοιχείων ζυ-
 γοστατεῖται χορηγία, πολύχους ὁμοῦ καὶ ἀνευδής· τὰ δ' ἄλλ' 15
 ὅπου ἔνδεχομένην ἔσχε τὴν χρεῖαν, καὶ ἥκιστα πᾶσιν ἐπίσης ἐπά-
 γουσαν τὴν ἀνάγκην, σπανιώτερά πως καὶ ἄλλα ἄλλοις προσώποις
 καὶ ἄλλα ἄλλοις μερίζεται τόποις, τῆς πρὸς ἀλλήλους ἕνεκα φυ-
 σικῆς ἐνώσεώς τε καὶ σχέσεως, οὕτω κἀνταῦθά μοι σκόπει τὰς
 ποικίλας τῶν ἀρετῶν ἰδέας ἄλλας ἄλλως ἄλλοις, ἐπὶ τῶν συστοί- 20
 χων ἴσως καὶ ἀντιθέτων ἐλαττωμάτων, μεριζομένου τοῦ κτίσαν-
 Dτος. ὡσπερ γὰρ εἰ ὁ πάντων ἐκεῖ προμηθεὺς τὰ τοῦ βίου τερονὰ
 διανέμειν ἐπίσης ἅπασιν ἅπαντ' ἐδίδου τῇ φύσει, ἀνέραστος ἦν
 δήπου γε καὶ ἀταλαίπωρος ἢ τούτων ζήτησις, μηδενὸς μηδενὶ

9. αὐτοῦ abest ab editis. 10. ἐποτίσθημεν libri editi.

quidem ab hoc non ab illo participarentur, sed solidam eorum naturam omnibus, pro uniuscuiusque propria facultate ac voluntate, ex aequo communicari constat; ita et Fidei doctrina, simplex et expers varietatis, omnibus ex aequo divitibus, pauperibus, principibus, privatis traditur. Non enim aliud imperatorum et ducum, aliud fossorum et piscatorum baptismum esse iuris est: nec illi quidem hoc, huic vero illud; sed unum et idem omnibus et semper proponitur. „Etenim in uno spiritu,” inquit Apostolus, „omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudaei, sive Graeci, sive servi, sive liberi, et omnes in uno spiritu baptizati sumus”; ne ullus prorsus fidelium possit ea re, quae vitam animae re ipsa tribuit, ullo tempore aut ullo modo fraudari. Atque ut illic legitima necessariorum elementorum portio copiose et ad plenum suppeditatur; caetera, quorum usus varius et mutabilis est, nec omnibus aequae necessarius, fere rariora sunt, aliaque aliis personis et locis dividuntur, quo ii naturalem inter se conjunctionem et affectionem retineant; ita et hic varias virtutum species observare est, quas Creator alias aliis divisit, prout fortasse vitia iis affinia contrariaque exsistebant. Nam ut illic, si divina providentia naturae permisisset omnes vitae voluptates omnibus ex aequo distribuere, inamabilis et incuriosa utique esset earum conquisitio; et quia nemo alterius cuius-

κατὰ μηδένα γέ τινα χρῆσθαι δεομένον τὸν τρόπον, καὶ ῥῆστα δὴ τούντεῦθεν τῆς φιλαλληλίας ὑποτέμνεσθαι συνέβαινε τοὺς λόγους· ἐπειδὴ δ' ἔδει κοινωνὸν τὸν ἄνθρωπον εἶναι διὰ τὸ τῆς ἀγάπης χρήσιμον καὶ ἀνακέκρται λοιπὸν τοῖς λυπηροῖς τὰ ἡδέα, λυπεῖ 5 μὲν τῷ ἐνδεῖ, τέρπει δ' αὖ ἐν προθύροις οἰκίζων τὴν ἐλπίδα τῆς εὐπορίας, διδοῦσαν παλάμην ἀντίπαλον τῇ πλεονεξίᾳ τοῦ ἐνδεοῦς· καὶ ζητεῖ μὲν οὗτος, δίδωσι δ' ἐκεῖνος· καὶ τούναντίον αὐθις καὶ διὰ πάντα ἐκάτερον· καὶ νόμος τοῦτο γίνεται φιλίας καὶ δεσμὸς ἀλλήλοις ἄφρυκα ἰσχύων· καὶ τοῦτ' ἔστιν ὃ γῆ μὲν 10 πλωτὴν ἐργάζεται θάλασσαν καὶ ταύτην αὐθις ἐκείνη βάσιμον· καὶ Τάναϊς μὲν δι' αὐτὸ γέ τοι τοῦτο δρόμον ποιούμενος ὑπερόριον ἐπιθῆε τῇ Ἑλλάδι, καὶ Ἰστρος ἐπ' Αἴγυπτον ἔρχεται, καὶ Μαιώτιδι Νεῖλος κοινοῦται τὸ ῥεῦμα· οὕτω κἀνταῦθα δίδοσθαι φησι ὁ Θεὸς ἀπόστολος παρὰ τοῦ πνεύματος ἄλλω μὲν λόγον 15 σοφίας, ἄλλω δ' ἐρμηνείαν γλωσσῶν, ἄλλω δὲ προφητείαν, καὶ ἄλλω μὲν ἰαμάτων χαρίσματα, ἄλλω δ' ἐνεργήματα δυνάμεων· καὶ ἄλλοις μὲν ἄλλα, καὶ ἑτέροις ἕτερα· ἐν οἷς ἐνίοτε καὶ ἐπιστήμαι καὶ τέχναι τὸ κράτος ἔχουσι· ὡς μήτ' εἰς ὄφρον ἐκφέροιο διὰ τὸ ἀνευθεῖς τὸ τῆς εἰκόνας ἀρχέτυπον ἐνθυμούμενός τις, μήτ' 20 εἰς ἀπογνώσεως ὀλισθαίνοι βυθούς, ἀχορήγητον ἔχων τὴν φύσιν παντὸς ἀγαθοῦ καὶ μηδαμῆ παρ' οὐδενὸς εἰς οἰανδήτινα χρεῖαν κατὰ μηδένα καλούμενος χρόνον· ὡς γίνεσθαι δῆλον ἐκ τούτων ἁπάντων, τὴν τε τῶν ἀναγκαίων φύσιν εἶναι μίαν καὶ ἅμα πᾶσιν ὁμοίαν τὴν κτῆσιν· τὴν δέ γε τῶν ἐνδεχομένων οὔτε μίαν, οὔτε

8. παντὸς conī. Boiv.

quam opera ad ullam rem indigeret, facillime idcirco mutui amoris causae praeciderentur: ac quoniam oportuit caritatis causa hominem homini sociari, et molesta demum iucundis temperari, idcirco eadem providentia per indigentiam contristat, et rursus proxima copiae spe oblata, et parato contra indigentiam auxilio abundantiae, animos recreat; unde fit, ut alius petat, alius largiatur, et utrinque rursus contrarium omnino accidat; quae amicitiae lex est, et coniunctionis vinculum firmum ac irruptum: atque ea res mare terris navigabile, et terras mari pervias praebet; ac per illud Tanais, limites suos longe praetergressus, in Graeciam influit, et Ister in Aegyptum pervenit, et Nilus cum Maeotide aquas communicat: sic etiam in his Apostolus dicit, dari per spiritum alii quidem sermonem sapientiae, alii interpretationem sermonum, alii prophetiam, alii gratiam sanitarum, alii operationem virtutum, et aliis alia, et diversis diversa; in quibus nonnunquam scientiae et artes primas tenent; ut nec per arrogantiam sese quisquam efferat, archetypum se, cum imago sit, ob id reputans, quia nulla re careat; nec ad imam desperationem dilabatur, eo quod naturam boni omnis exsortem habeat, et a nemine unquam ad ullam utilem operam advocetur. Itaque ex his omnibus patet, necessariorum bonorum naturam unam, ac possessionem apud omnes eandem esse; contingentium autem

- A. M. 6859 πῦσιν ἐπίσης ὁμοίαν αἰὶ, ἀλλ' ἄλλοτ' ἄλλως καὶ ἄλλοις ἄλλως
 Ind. 4 ἔχουσιν· τὴν μὲν οὖν τῶν εὐσεβῶν πίστιν πάτριον τοῖς ἀναγ-
 B καίοις ἀποδιδόναι, τὴν δὲ τῶν δογματῶν σοφίαν τῷ τῆς πίστεως
 ἐποικοδομεῖν θεμελίῳ, καθόσον καὶ ὅπου καὶ ὅτε καὶ οἷς ἂν ἐν-
 δέχοιτο. ἄνευ μὲν γὰρ τῆς ἀπλότητος τῆς ἐκ τοῦ θείου βαπτίσμα-5
 τος πίστεως, Χριστιανὸν ἀδύνατον εἶναι· σοφίας δ' ἄνευ δο-
 γματῶν, οὐδὲν κωλύει. „Ἡ γὰρ οὐδὲν ἂν ἦν τῆς πίστεως ἡμῶν
 ἀδικώτερον, εἰ πρὸς τοὺς σοφοὺς ἔπιπτε μόνον”, φησὶν ὁ θεὸς
 Γρηγόριος. τοὺς γὰρ τοιοῦτους λαβυρίθους, κατ' ἐκεῖνον τὸν
 C ὄφιν, καὶ ὁ τῶν αἵρετικῶν ὑποδνόμενος θίσιος, καὶ εἰς διδασκάλους 10
 ἔνεκα κενοδοξίας μετασχηματιζόμενοι, συναρπάξουσι κακοργίας
 ῥημάτων διανοίας ἀπειροκόλους, ἐκ τῶν ἐντεῦθεν ὑποδειγμάτων
 λυμαινόμενοι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ τῆς θεολογίας καταρῶνπαίνον-
 τες, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος. καὶ τοῦτον εἶναι φημι καὶ ὃν ὁ
 θεὸς πεφόβηται φόβον ἀπόστολος, „μήπως (φάσκων) φθαρῆ τὰ 15
 D νοήματα ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἀπλότητος τῆς ἐν Χριστῷ”. „εἰ γὰρ αὐτὸς
 ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται”, φησὶν, „οὐ μέγα εἰ καὶ οἱ διάκο-
 νοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης.” Ἄ μὲν
 οὖν εἰκὸς ἦν εἰπόντας περὶ τῆς πίστεως, δεῖξαι ὅσον τὸ ἀναγ-
 καῖον, δίχα προσθήκης καὶ ἀφαιρέσεως στέργειν αὐτῇ, καὶ ὅσον 20
 αὐθις τῶν δογματῶν τὸ ἐνδεχόμενον, καὶ ὡς ἅπασιν μὲν ἀνάγκη
 E Χριστιανοῖς τὴν δέουσαν εἰδέναι τῆς πίστεως προσκύνησιν, οὐ
 πᾶσι δ' ὁμοῦ καὶ τὴν τῶν δογματῶν ὁμοίαν σοφίαν καὶ τὸ θεο-

nec esse uniusmodi, nec omnibus ex aequo aut eandem semper, sed alias aliter et aliis aliam obvenire: ac orthodoxorum quidem Fidem patriam in res necessarias referri debere: dogmatum autem scientiam eximiam super-aedificandam Fidei fundamento, in quantum, et ubi, et quando, et quibus usus fuerit. Nam sine Fidei ex sacro baptisinate pendentis simplicitate fieri non potest, ut quisquam sit Christianus; sine eximia dogmatum scientia, nihil obstat. „Alioqui, inquit divus Gregorius,” „nihil esset Fide nostra iniustius, si ea in solos sapientes caderet.” Quippe veteris illius Serpentis ritu in eiusmodi labyrinthos furtim sese insinuans profana haereticorum turba, et inanis gloriae causa habitu magistrorum induto, fallacibus verbis imperitas mentes seducunt, humilibus comparationibus violata veritate, pollutaque theologia, ut inquit Magnus Basilius. Et hunc timorem aio divi Apostoli fuisse, cum timere se diceret, ne corrumpentur sensus nostri, et exciderent a simplicitate, quae est in Christo. „Etenim,” inquit, „si ipse Satanas transfiguratur se, non est magnum si et ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiae.” Quae igitur de Fide a nobis dici par erat, ut ostenderemus quam necesse esset eam nos nihil addendo, nihil detrahendo, volentes acceptare; tum quam inconstans foret dogmaticarum quaestionum usus, atque ut necesse esset legitimum Fidei cultum omnes scire, at non item omnes parem habere dogmatum scientiam, nec

λογεῖν, οὐ μὴν οὐδ' αἰεὶ, οὐδ' ἄνευ κοινῆς συνόδου τῶν πανταχῆ A. C. 1351
 τῆς οἰκουμένης ἐπισκόπων· καὶ ὡς πρὶν ἢ φανῆναι τὸν Καλά- Imp. Io. Can-
 βρὸν Βαρλαάμ, Θεσαυρὸς τῶν τοιοῦτων ἦν καινοφρονιῶν ἢ τοῦ tacuz. 5
 Παλαμᾶ καὶ γλῶττα καὶ χεῖρ, εἴρηται· μετρίως μὲν νῦν, διὰ
 5 τὴν τῶν ἀντιθέτων ὀχλοκρατίαν· εἰρήσεται δ' ἐξῆς πλατύτερόν
 τε καὶ καθαρώτερον, εἰ πᾶσα δυναστεύουσα χεῖρ ἀπέιη. Δνοῖν F
 οὖν ὁπότερον ἂν βούλοιο Παλαμᾶς ἀφελῆθαι· ἢ τῶν ἀκαίρων
 καὶ μηδὲν αὐτῷ προσηκουσῶν προφάσεων ἀφιστάμενος δεχέσθω
 παραπλησίως ἡμῖν τὴν τῆς εὐσεβοῦς ἀπλότητα πίστεως, πύσας
 10 πρότερον τὰς αὐτοῦ πυρὶ παραδεδωκὸς βλασφημίας· ἢ τῆς αὐ-
 τοῦ κοινωρίας ἀφισταμένους ἡμᾶς ἐνοχλεῖτω μηδέν. οὐ γὰρ νό-
 μος ἐκκλησίας, οὐτ' αὐτῷ, μηδαμῶς εὐσεβεῖν αἰρουμένῳ, βλαιοῖν
 ἐπιφέρειν οὐδέν, οὐθ' ἡμῖν εὐσεβοῦσιν· ἦν μὴ τις βούλοιο τυ-
 ραννεῖν. τί γὰρ κενοδοξίας ἐνταῦθα δεῖ, τῇ ψυχῇ μαχομένης P. 588
 15 καὶ τῷ αἰωνίῳ παραπεμπούσης πυρὶ; ἢ τίς φρονήσει καὶ νῶ διοι-
 κῶν ἑαυτὸν, ἔπειτα τὸ σκεῦος τοῦ πνεύματος ὁρῶν τὸν ἀπόστο-
 λον λέγοντα, ὡς οὐδέν εἰμι καὶ ὡς οὐπω κατείληφέναι λογιζομαι
 ἑμαυτὸν, οὐχ ὑποπτήσσει καὶ ὑποπίπτει, ἵνα καὶ σύνεσιν ἔχειν
 δόξῃ, καὶ ἅμα τῆς ὁρθῆς οὐκ ἀπόσχηται πίστεως; καὶ τῶν ἀστα-
 20 χῶν γὰρ τοὺς πίπτοντας μᾶλλον ἀγαπωμένους ἴσμεν τοῖς γεωρ-
 γοῖς, ἢ τοὺς ἀκλινῶς ἵσταμένους. ἐφόδιον γὰρ ταῖς τῶν σχημά- B
 των ἐναλλαγαῖς, ἐκεῖ μὲν τὸ βροίθεσθαι τοῖς καρποῖς, ἐνταῦθα
 δὲ τῆς κουφότητος τὸ κακόδαιμον. εἶεν."

de rebus divinis disputare; neque id quidem semper; nec citra episcopo-
 rum, qui ubique terrarum degant, generali concilio: denique Palamae lin-
 guam et manum, etiam antequam Barlaamus Calaber prodisset, istiusmodi
 opinionum novarum thesaurum fuisse, ea nos omnia diximus; sed paucis
 in praesenti, ob adversariorum turbam praevaletentem: postea autem fusius
 et planius dicturi sumus, si omnis absit maioris auctoritatis violentia. Duo-
 rum itaque utrum voluerit Palamas eligito; ac vel absurdis minimeque legi-
 titimis excusationibus abiectis, rectae Fidei simplicitatem nobiscum amplectatur,
 suis omnibus blasphemis primum igni traditis; aut nobis ab
 eius communione alienis molestus ne sit. Non enim ea ecclesiae lex est,
 vim ei ullam inferri, nolenti pie et recte sentire; nec nobis, qui recte senti-
 mus; nisi quis velit tyrannice dominari. Nam quid hac in re inanis glo-
 ria profuerit, quae cum conscientia pugnet, et animam aeterno igni trans-
 mittat? Quisve prudens et intelligens, cum ipsius sancti Spiritus vas Apo-
 stolum dicentem audiat, „nihil sum,” et, „ego me non arbitror compre-
 hendisse,” non pavet, non se inclinatum submittit, ut et sapere videatur,
 et a recta Fide haud recedat? Nimirum et aristas constat magis placere
 agricolis inclinatas, quam erectas et in nullam partem devexas; propterea
 quod diversis hisce conformationibus diversae adiunctae sunt causae; illi
 fructuum pondus, huic infelix et sterilis levitas. Esto."

A. M. 6859

Ind. 4

V. 476

β'. Ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ μὲν (ὡς ἐν κεφαλαιῷ φάναι) τοιάδε, πρὸς βασιλέα καὶ τοὺς ἐκείνου λόγους τὰς ἀποκρίσεις εὐθύνοντι, διε-
 C λέχθαι συμπέπτωκεν. ὁ δὲ τὸ μέσος εἶναι κατὰ τὰ ὁμωμοσμένα πόρρω που θέμενος ὅλος τῆς τοῦ Παλαμῆ γνώμης ἕμα καὶ γλώτ-
 τῆς αὐθις ἀντιποιοῦμενος ἦν. τοῖς γὰρ ἐκείνου τοσοῦτο παρείχετο 5
 λόγοις τὰ γώνισμα, ὅσον οὐδ' ἂν εἰπεῖν ἔγω θαρσύνοντως τοῖς
 D ἰδίοις, εἴπερ αὐτὸς ἀντικρὺς ὁ τοῖς ἐγγλήμασί τε ἐνεχόμενος καὶ
 τὰς εὐθύναις ὑπῆρχε διδούς. διὸ καὶ τοῖς ἐμοῖς ἀχθομένῳ λόγοις
 ἐώκει κομιδῆ, τὴν ἑτέραν καὶ οὐδαμῆ τὴν ἐκείνου βαδίζειν αἰρου-
 μένω, ὥσπερ ἂν εἰ μόνοις τοῖς ἐκείνου βουλευμάσι πέπρωται κῶ- 10
 κλω περιδῶρην τὰς τῆς δικαιοσύνης πηγὰς. ἐμοὶ γὰρ μᾶλα τοι
 δεδομένον ἐπήει γίνεσθαι σκοποῦ προτεθέντος ἐκ προοιμίον,
 ἐκείνα λέγειν, ὅθεν ἂν τὰ τῶν σκανδάλων αἴτια τῆς ἐκκλησίας
 E ἔξαιρεθῆναι τε ῥᾶστα καὶ ξὺν οὐδενὶ ποτε γένοιτο πόνω. ὁ δὲ
 ὥσπερ ὠδίνων, καὶ περιστρέφων ἅπαντα τὸν σκοπὸν ἐξ ἀρχῆς εἰς 15
 ἄπερ ἦν τῷ Παλαμῆ πρὸς βουλήσεως, ἐκεῖ καμὲ τὰς τῶν λόγων
 προσηνάγκαζεν ἀνθέλκειν ἡνίας. (B.) Ὅθεν ἐξὸν ἐμὲ παρῶη-
 σιαστικώτερον τοῖς ἐλέγχουσι κεχρησθαι, εἰ Παλαμῆς αὐτὸς μοι
 τὰς ἀντιρῶήσεις εἰσήγεν, ἔγωγε ὑφιέμην, οὐ μᾶλα ἐκὼν ἀνάγκη
 P. 589 δουλεύων. καὶ πῶς γὰρ οὐ· ᾧ καὶ δι' εὐλάβειαν βασιλικὴν ὑφει- 20
 μένω πως προενηνεγμένῳ τοὺς λόγους, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἀπηχῆς
 εἰπεῖν σκοπουμένῳ, πολλαὶ μοὶ τινες καὶ βαρεῖται γεγόνασιν ἐκεῖ-
 θεν ἀπέχθεται καὶ πρὸς τὸν τοῦ λόγου δρόμον ἐφόδια φθαρτικά,

21. τοῖς λόγοις conī. Boiv.

2. Haec in summa fuerunt, quae ego ad imperatorem conversus, et ad ea quae dixerat respondens, tunc disputavi. Ille, tantum abfuit ut, quemadmodum iuraverat, aequus arbiter sederet, sententiae et verbis Palamae defendendis totus rursus incumberebat. Tanto scilicet studio pro illius dictis certabat, quanto nec pro suis, ausim dicere, si ipse in crimen adductus et ad reddendas rationes coactus fuisset. Quamobrem et meis sermonibus valde offendi videbatur, qui non eandem quam ille sed diversam viam ingredi instituissem; ac si sola eius consilia ex circumfluentibus iustitiae fontibus derivari fixum definitumque esset. Ego enim, quod argumentum ab initio propositum fuerat, in eo maxime versari decreveram, ea nempe dicturus, unde scandalorum causae ex ecclesia tolli facillime et nullo labore potuissent. Ast ille velut parturiens, et in ea intentus, quae Palamas vellet, atque ad eum scopum omnia de integro referens, me ipsum quoque cogebat orationis cursum eo transferre. (II.) Itaque ego, qui, si ipse Palamas contradixisset, liberius potuissem eum redarguere, remittebam non sponte, necessitati serviens. Et quid aliud facerem, cum mihi ob imperatoris reverentiam verbis parum acribus invecto, ac ne quid ingratum dicerem caventi, magnae tamen et graves inde inimicitiae conflatae sint, et orationis cursum oblata offencula abruperint: mihi inquam,

τὸ τοῦ ἡθους ἐλεύθερον φυλάττειν ἀδούλωτον εἰθισμένῳ, καὶ A. C. 1351
 μάλιστα νῦν ὀφείλοντι, περὶ γε Θεοῦ καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας Imp. Io. Can-
 ἐκείνου δογμάτων τοῦ ἀγῶνος ὄντος ἡμῖν; (Γ.) Ὡς ἂν ἡ συμ- tacuz. 5

5 παραπελομένοις πράγμασιν ἐπίσης ἀκήρατος μένη, ἦν ὠθισμός
 τις καὶ βία παρ' ἐκατέρους ἡμῖν, ὅποια κὰν τοῖς ὀπλομάχοις
 ἀγῶσι ὡς τὰ πολλὰ καθίσταται, βιαζομένων ἐκατέρων τῶν στρα-
 10 τοπέδων, πρὶν συρῆσθαι τὰς τάξεις, περὶ τοῦ ποτέροις ἂν
 προκατελιῆσθαι γένοιτο τὸν ὑπερέχοντα τόπον, ὡς ἐνταῦθα τοῦ
 παντὸς ἀγῶνος τὰς τῆς νίκης στρέφοντος ἐλπίδας, κὰν τούτῳ
 τὰς ἀδήλους τοῦ πολέμου προκατατιθεμένου τύχας ὡς τὰ πολλά. C
 (Δ.) Ὁ μὲν γὰρ πρῶτον τοὺς τῆς σηπίας με τρόπους ἔλεγε μι-
 μιῖσθαι· καθάπερ γὰρ ἐκείνην, μηχανωμένην δρυσμόν, τὸ μέ-
 15 λαν ἐμῖν κατὰ τῆς τῶν ἁλιέων σαγήνης, οὕτως ἔφρασκε κἀμὲ,
 πρὸς ἕτερα μεθαρμόζειν κατὰ τὸ λεληθὸς τὸν ὄλον σκοπὸν τοῦ
 ἀγῶνος αἰεὶ πειρώμενον, κατ' ἐκείνου μηχανῶσθαι ξηνηλασίαν V. 477
 φάναι τινὰ, καὶ τοῦ Θαβωρίου φωτὸς ἀπελαύνειν πανούργως, D
 αὐτάρκη πρόφουσιν ἐς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν ἔχειν οἰόμενου
 τουτί. δεύτερον ἐνεκάλει μοι, κακῶς εἰσάγειν τὸ περὶ τοῦ μῆ
 20 δεῖν θεολογεῖν κεφάλαιον, τῶν ἁγίων ἄνω καὶ κάτω διαδρόσθη
 θεολογούντων· οἷς καὶ τὸν Παλαμῶν ὑποδείγμασι χρώμενον τὰς
 νέας ἔλεγε γράφειν θεολογίας, ὑπὲρ ὧν τὸ οἰκεῖον αἷμα διδόναι
 καὶ μάλια προθύμως ὁ ἀρῥεπῆς κριτῆς διετείετο· ὡς καὶ καυ-

3. ὡς δὲ conī. Boiv. 18. οἰόμενος conī. idem.

qui libertatem servitutis inimicam retinere consuevissem, tum autem maxi-
 me retinere deberem, quoniam nobis de Deo et de ecclesiae Dei dogmatis
 certamen institutum esset? (III.) Enimvero ut argumenti propositi tracta-
 tio perpetua serie et consonantia procederet, nec intertextis alias aliis
 quaestionibus corrumpetur, magna contentione et aperta vi utrinque la-
 borari coeptum: ut in bellicis praeliis plerumque fit, cum uterque exerci-
 tus, antequam ordines configant, enixe certat, uter prior occupaturus sit
 locum superiorem; eo quod ii, qui pugnant, omnem victoriae spem in eo verti
 existiment, et hoc incertae belli fortunae fundamentum ut plurimum po-
 nant. (IV.) Ac primum ille aiebat me imitari morem saepiae, quae fugam
 molliens atrum virus in piscatorum sagenam evomeret: conari scilicet sem-
 per omnem disputationis scopum ad alia sensim transferre et longe rele-
 gare, eique velut quoddam exsilium machinari, atque a Thaborio lumine
 per fraudem avertere, quod argumentum ipse in praesenti instituto suffi-
 cere arbitraretur. Deinde quod negarem de rebus divinis disputari oportere,
 illud mihi ut male statuenti obiiciebat, cum Sancti ipsi passim de
 Deo disputarent: quorum exemplo Palamam quoque dicebat nova de Deo
 scripta edere, pro quibus vel proprium sanguinem libentissime se effusu-
 rum aequus scilicet iudex affirmabat; quae cum ego comburi potius iube-

- A. M. 6859 *Θῆναι λέγοντος μᾶλλον ἑμοῦ, καθήπτοντο μάλα σφοδρῶς και*
 Ind. 4 **E** *παρθρησία Παλαμᾶς και Ἡρακλείους, σύν γε τῷ πατριάρχῃ, τότε*
λέγοντες καθήσεσθαι σφῶς, ὅτε και τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον,
εἰς ταυτότητος λόγον φεῦ τὴν ἀμφοτέρων τιθέντες ἁρμονίαν. και
ἔτι και τρίτον ἔγκλημα τουτὶ προσῆγεν ἑμοὶ, λέγω δὴ τὸ τῆς 5
ἑμῆς ὀμιλίας πρὸς βασιλέα σκληρὸν και οὐκ ἐνδιδόμενον οὐδαμῆ·
F *μηδὲ γὰρ εἶναι σοφῶν βασιλεῦσιν ὀμιλεῖν οὕτωςί. (E.) Περὶ*
οὗ και βραχεία εἰπῶν ἀπήλλαγμα, οὐ μόνον τοὺς τῶν ἁγίων
πάλαι πρὸς βασιλέας εἰς μέσον ἀγαγὼν διαλόγους, ἀλλὰ και τῶν
ἔξω σοφῶν ἐπίους, Σόλωνος πρὸς Κροῖσόν φημι τῶν Ἀνδῶν 10
βασιλέα, και Πλάτωνος πρὸς Διονύσιον, τὸν τῆς Σικελίας, και
πλείους ἄλλους, ὧν οὐ χρεία μεμνησθαι τανῶν. πῶς γὰρ ἂν μι-
γείη τὰ ἄμικτα, σοφία λέγω και κολακεία; εἰ γὰρ σοφός, οὐ
κόλαξ· εἰ δὲ κόλαξ, οὐ σοφός. ὅταν δὲ και περὶ τοῦ Θεοῦ τὰ
P. 590 *τῆς διαλέξεως ἧ, τότ' οὐδ' εὐσεβῆς ὁ κόλαξ. ἄλλως τε και τῆς 15*
σοφίας, εἰ πρὸς ἀνθρωπίνῃ ἅπασαν συγκρίνοιτο ἐγγένειον, τοσοῦ-
το διαφερούσης ὅσον ὀβολοῦ λυχνίτης, τοσοῦτο διαφέρειν χρεῶν
και τὴν τῶν σοφῶν ὀμιλίαν, συγκρινομένην πρὸς ἀνδραποδώδη
και ἀγενῆ κολακείαν. ἧ πολλὴ μεντᾶν ἀλογία γε εἶη, και πα-
ραπλήσιον, ὡσπερ ἂν εἰ ἐνεκάλει τις Ἀχιλλεῖ μὴ βουλομένῳ Θεορ- 20
B *σίτην εἶναι, ἧ τῷ λέοντι-μὴ τὴν ἀλωπεκῆν ἀλλαττομένῳ τῆς*
λεοντῆς. (ς.) Περὶ δὲ τοῦ τῆς σηπίας μέλανος και πάνν τεθαύ-

2. ὁ Ἡρακλείας conl. Boiv. 10. τὸν pro τῶν mavult Boiv.

19. μὲν τ' ἂν ἀλογία Boiv. pro μὲν τ' ἀναλογία.

rem, illico Palamas et Heracleae episcopus cum patriarcha acrius me et liberius reprehendere coeperunt, tum ea combustum iri dicentes, cum et ipsum Christi Evangelium, utriusque operis eandem (proh scelus!) rationem habentes. Ad haec tertium in me culpabat, asperam illam et nesciam flecti pertinaciam, qua cum imperatore colloquutus fuisset. Neque enim sapientium esse, ita apud imperatores loqui. (V.) Qua quidem de re pauca dixi, et me ipsum statim expedivi, prolatis in medium non iis solum sermonibus, quos olim viri sancti cum imperatoribus habuissent, sed et quibusdam profanorum sapientium dictis, Solonis nempe ad Croesum, Lydorum regem, Platonis ad Dionysium, Siciliae tyrannum, aliisque plurimis, quorum meminisse in praesenti nihil necesse est. Ecquomodo enim res insociabiles, sapientia et adulatio, sociari unquam possint? Si quis sapiens, non idem est adulator: si quis adulator, non idem est sapiens. Quod si de Deo ipso disputetur, ne pius quidem is est, qui sit adulator. Praeterea, quoniam sapientia, si cum omni humana nobilitate comparetur, tanto eam antecellit, quanto obolum lychnites, tanto etiam oportet sapientium dicta, si cum servili et humili assentatione conferantur, ab hac ipsa distare. Absurdissimum certe hoc et idem fere sit, ac si quis Achillem ideo vituperet, quod esse Thersites nolit; aut leonem, quod pellem leoninam vulpina non mutet. (VI.) Quod ad saepiae atramentum attinebat,

μακα, πῶς οἷς ἐγκυλιῖσθαι ἐκεῖνον ἐχρῆν, τὰ μὲν προφανῆ πα- A. C. 135
 ρατρέχοντα, τὰ δ' ἀφανῆ καὶ πόρῳ μνήμης ἐς μέσον ἄγοντα, Imp Io. Can
 ταῦθ' ἡμῖν αὐτὸς ἐγκαλεῖν οὐκ ὀκνεῖ, καὶ ταῦτα καὶ περὶ αὐτῶν tacuz. 5
 ἐν ἑτέρῳ που τὰ εἰκότα προδιαλαβοῦσι. „ὁμως ἐπέπερ οὐ διαλεί- C
 5 πεις”, ἔφην, „περὶ τὸ Θαβώριον ἀναστρεφόμενος καὶ πῦσαν εἰς
 τοῦτο φέρων ὑπόθεσιν, οὐκ ἔχων (ὡς ἔοικεν) ὀρητήριον ἕτερον,
 ἢ μὴ ἔχων ἀσφαλέστερον, ἐγὼ σου καὶ ταύτην λῦσαι πειράσομαι
 τὴν ἀνάγκην, οὐ πάνυ προσήκον ἡμῖν. τί γὰρ ἔδει νεκρικῶν ἡμῖν
 διαλόγων τήμερον, μυριάς ἄλλας καινοφωνίας προκομίζουσι,
 10 ὁποίας ἐκεῖθεν αἰεὶ καὶ γράφων καὶ λέγων ὁ Παλαμῆς ἀλίσκεται;”
 (Z.) Λέγειν τοίνυν ἀρξάμενος τὸ συνεχὲς ὑπ' ἐκεῖνου διεκοπτό- D
 μην τῶν λόγων, δειλιῶντος οἶμαι τὸ τῶν ἐλέγχων ἄμαχόν τε καὶ
 δυσσεβίαστον, ὅτι λύσιν τῶν ἤδη προτεινομένων αὐτὸς οὐκ εἶχεν
 ἀνανταγώνιστον.

15 γ'. Ὅμως ὑμῖν οὐκ ὀκνήσω διεξιέναι τὰ καιριώτερα κατὰ τὸ V. 478
 συνεχὲς ἐν τῷ ἄρτι, τότε διάπυρον τῆς ὑμῶν ἀκροῦσεως παρα- E
 κρούεσθαι δυσωπούμενος καὶ ἅμα ἐπιβρόαπλζειν αὐτοῦ βουλόμενος
 τὸ νομίζειν ἐκεῖθεν ἔχειν, εἰς ἅπερ ἐνεχόμενος ἐγκαλεῖται, βοή-
 θημα γοῦν τι μικρόν. (B.) Ἐφασκον γὰρ μήτε τοῖς τότε' ἐκεῖ- P. 591
 20 νου χρεῖαν ζητήσεως, μήτε τοῖς νῦν. ἂ γὰρ ταῖς αἰεὶ παροιμίαις
 ὄνειδον ἔχει περιφανῆ κομιδῆ, ταῦθ' ὁ Παλαμῆς οὐκ αἰσχύνεται
 δρῶν. τὸ γὰρ „ἡμᾶς ἀπαιτούμενον ἀρνεῖσθαι σκάφης” πάλαι
 μὲν ταῖς παροιμίαις ἐπαλλετο· νῦν δὲ τούτῳ καὶ σφόδρα σπουδά-

23. τούτῳ pro τοῦτο Boiv.

vehementer miratus fui, quod quae obiici illi deberent, ob oculos posita transcurrenti, obscura autem et obsoleta in medium proferenti, ea ipse nobis non vereretur exprobrare, cum et alio loco de iis rebus iam satis egissemus. „Quia tamen”, inquam, „ad Thaborium semper revolveris, et totam eo quaestionem confers, propterea quod, ut videtur, nullum aliud aut nullum tutius perfugium habeas; ego istum quoque nodum conabor tibi expedire: tametsi id quidem minime ad nos pertinebat. Nam mortuorum colloquiis quid nobis hodie opus est, infinita alia nove dicta proferentibus, quae ex eo quotidie tum scribere tum fari Palamas manifeste apprehenditur?” (VII.) Dicere itaque exorsus ab eo interpellabar, sic ut continens orationis cursus abrumperetur. Nimirum ille invictam et ineluctabilem argumentorum vim pertimescebat; eo maxime, quod ad ea, quae iam proposita essent, refellenda nullam ipse invictam rationem afferre posset.

3. Attamen quoniam vestrum in me audiendo ardorem ludificare ve-reor, idemque illam volo opinionem sugillare, qua is adversus ea, quorum accusatur, subsidium illud habere se saltem exiguum putat, idcirco nunc praecipua quaeque continenti oratione lubens vobis exponam. (II.) Aie-bam scilicet ea quaestione neque tunc opus fuisse, neque etiam nunc opus esse. Nam quae vulgaribus proverbiiis apertissime notantur et irridentur, ea Palamas facere haud erubescit. Ac illud „falces petenti scaphas de-negare” olim in proverbiiis iocus fuit, ab isto autem serio nunc agitur.

M. 6859 ζεται. ἔγκαλουμένῳ γὰρ, ἄκτιστον λέγοντι βλέπειν φῶς καὶ θεὸν
 Ind. 4 σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς, ἔπειτ' ἀποδείξιν ἑναργῆ κεκτημένῳ μηδα-
 Β μῆ μηδενὸς τῶν ἁγίων, ἐπικουρίαν ἔδοξεν ἔσεσθαι οἷ τινα, εἰ
 ὡσπερ εἰς καταφυγὴν ὕψυρὰν ἀνεχώρησε πρὸς Θαβῶρ τὸ ὄρος
 καὶ τὸ φῶς ἐκείνο. καὶ εἰ μὲν τινα προεκόμιζεν ἐνταῦθα γούν τῶν 5
 ἁγίων, ταῦτ' ἐκείνῳ φάσκοντ' εἶναι τουτὶ τῷ ἐν Θαβωρίῳ, συγ-
 γνώμη τις ἂν ἴσως ἦν, εἰ καὶ μηδὲν ὀνήσειν ἐμελλεν αὐτῷ ψευ-
 δομένῳ τὴν πρώτην ὑπόθεσιν. νῦν δ' οὐδεὶς εὐρίσκειται τῶν ἁγίων
 C λέγων ἢ αὐτὸς τερατεύεται. θεοῖσι δ' ἑαυτοῦ ποιοῦμενος ταύτην
 αὐτὸς ψευδῆ καὶ ἀσύστατον οὕτως ἄνεισιν εἰς τὸ ὄρος, πρὶν 10
 καθαρθῆναι καὶ γλῶτταν καὶ διάνοιαν. (Γ.) Ἐκ πολλοῦ γὰρ
 εἰκονομάχίαν νοσῶν ὁ ἀνὴρ, ὡς ὑπὸ πολλῶν πολλαῖς καὶ τοῦτο
 μεμαρτύρηται μὲν, σεσήγηται δὲ μὴ προσειμένον τοῦ βασιλέως,
 αἰνιγματωδῶς πως τοῖς αὐτοῦ ποιήμασιν ἐπισπείρει τὸ νόσημα.
 οἱ γὰρ εἰκονομάχοι μεταβεβλήσθαι τὴν τοῦ κυρίου σάρκα κατὰ 15
 D τὴν μεταμόρφωσιν ἔλεγον ἐπὶ φῶς ἄφθαρτόν τε καὶ ἄκτιστον
 θεότητα. δῆλον δὲ ἐκ τῶν τότε ἀγωνισαμένων κατὰ τῆς αἰρέσεως
 θεοφόρων καὶ θεολόγων ἀνδρῶν. ὧν ἓνα Θεόδωρον τὸν Γραπτὸν
 προχειρισάμενοι διὰ τὸ σύντομον, ὃς Εὐσεβίῳ τῶν τότε λογίων
 τῷ πρώτῳ συμπλακεῖς εἰς διάλεξιν τάδε φησὶ, δεῖξομεν ἐν βραχεῖ. 20
 E (Δ.) Πρῶτον μὲν οὖν εἰσάγει λέγοντα ἐκείνον, ὡς τὸ σῶμα τοῦ
 Χριστοῦ μεταμεμόρφωται καὶ ἀπηθανάτισται καὶ ἄφθαρτόν
 ἔστι, καὶ ἡ τοῦ δούλου μορφή ἐν τοιοῦτοις γενομένη ἐξ ὄλων

Nempe hic ob id reprehensus, quod diceret se oculis corporeis lumen increatum Deumque ipsum intueri, nec ullum habens ullius Patris testimonium, quo id clare demonstraret, defensionem sibi aliquam fore speravit, si se in montem Thabor, velut in arcem munitam, reciperet et ad lumen illud confugeret. Atqui si illic saltem aliquem sanctorum Patrum produceret, idem esse istud lumen dicentem, ac illud quod in monte Thabor apparuit, esset fortasse aliqua venia dignus, licet ea res nihil ipsi profutura esset, quoniam in prima hypothesisi erraret. Nunc quae ille monstrosa confingit, ea qui dicat Sanctorum nullus reperitur. Eam vero falsam et infirmam hypothesisi sibi constituens sic in montem ascendit, lingua et mente nondum purgatis. (III.) Quippe iampridem iconomachia hic vir laborans (quod et ipsum a multis saepe testificatum, imperatore auribus non admittente, dissimulatum est) eum morbum velut aenigmaticae suis libris inspergit. Nimirum in transfiguratione carnem Domini mutatam esse in lumen incorruptibile, et in divinitatem increatam, iconomachi dictitabant. Id ex viris Deo plenis et in theologia versatis, qui adversus illam haeresin tum temporis pugnarunt, liquido discimus: quod nos, unum Theodorum Graptum compendii causa deligentes, breviter ostendemus. Hic cum Eusebio, qui inter eius temporis eruditos primas obtinebat, per colloquium congressus sic loquitur. (IV.) Primo inducit illum dicentem, corpus Christi transformatum et immortale factum et incorruptibile esse, ac servi formam inter haec totam ex toto in lumen ineffabile et inenarrabile, et

ὅλη μεταβέβληται ἐπὶ φῶς ἄρρήτον καὶ ἀνεκδιήγητον, αὐτῷ τῷ A. C. 13:
 θεῷ λόγῳ πρόπον. εἶτα ἐλέγχει αὐτὸν λέγων· „ἀλλὰ κατακομ- Imp. Io. Ca
 ψεύεται Εὐσέβιος, ἐπὶ φῶς ἄρρήτον καὶ ἀνεκδιήγητον καὶ τῷ tacuz. 5
 θεῷ λόγῳ πρόπον τὴν τοῦ κυρίου σάρκα μεταβεβλήσθαι. καὶ τί V. 479
 5 ἂν εἴη τοῦτο τὸ φῶς, ζητεῖν ἐπάναγκες. οὐ γὰρ πω σαφῶς ὁ, F
 τι ἐστὶν ὁ γεννάδας ὑπέδειξε νῦν, ὅτι μὴ τῷ θεῷ λόγῳ πρόπον
 προσθεῖς· εἰς ὕστερον δὲ ἔρει ἐκδηλότερον. ὁμως πρὸς τὰ δεδο-
 γμένα αὐτῷ ἐν τῷ παρόντι τὸν λόγον ἡμεῖς ἐξετάσωμεν. τί οὖν
 ἐστὶν; ἄρα οὐσία τις καὶ ἐννύστατον καθ' αὐτὸ ὑφεστῶς καὶ
 10 μὴ δεόμενον ἐτέρου πρὸς ὑπαρξιν; ἢ ποιότης ἀσώματος καὶ P. 592
 ἀνούσιος, ἐν ἄλλῳ τὸ εἶναι οὐκ ἐν ἑαυτῇ θεωρούμενον ἔχουσα;
 ἀλλ' εἰ μὲν οὐσία ἐστὶ, πότερον ἀγγελικῆ; ἐπεὶ καὶ ἄγγελος φῶς
 καὶ τοῦ πρώτου καὶ ἀνωτάτω φωτὸς μαρμαρυγῆ καὶ ἀπόλαμψις.
 ἀλλ' οὐκ ἂν τοῦτο εἴποι.” καὶ μετ' ὀλίγον· „εἰ θεία οὐσία, πῶς
 15 εἰς τοῦτο μετώχεται; εἰ μὲν ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει καθ' ἑαυτὴν θεω-
 ρουμένη μετελθοῦσα, καὶ οἷον ἄλλο καὶ εἰδικὸν ἀποτεμομένη B
 πρόσωπον, εἰς τὴν τοῦ λόγου διαπρόπον ἐμφέρειαν, μηδεμιᾶ
 τῶν ἐν τῇ τριάδι νοουμένων συμπαρανοστώσα καὶ σύμφυεῖσα,
 τετραὸς σαφῶς αὐτῷ ἢ τριάδος ἀποτετέλειται. καὶ ὁρᾶτε, ὡς φι-
 20 λότημος περὶ τὴν θεῖαν οὐσίαν Εὐσέβιος, ἀφθονίᾳ ὑποστάσεως
 πληθύνων καὶ αὔξων τὰ ἀπλήθυνα καὶ ἀμειώτα καὶ πάσης τῆς
 ὀπωσοῦν ὑφέσεως καὶ πλεονασμοῦ παντάπυσιν ἀνεπίδεκτα. εἰ δ'

4. ταύτην cod. Reg. 1989. fol. 200. v. 6. μόνον post ὅτι μὴ add.
 idem cod. 11. ἑαυτῇ idem cod., ἑαυτῷ apogr. Par. 14. ἐστὶν
 add. id. cod. post οὐσία.

ipsi Deo Verbo conveniens, mutatam fuisse. Deinde eum refellit his ver-
 bis. „Sed Eusebius carnem Domini in lumen ineffabile et inenarrabile, et
 Deo Verbo conveniens, mutatam esse magnifice praedicat. Id lumen quid
 sit necesse est inquirere. Nondum enim vir egregius quodnam illud esset
 clare indicavit, hoc tantum adiecit: Deo Verbo conveniens. At infra
 apertius declarabit. Nos tamen, ad ea quae ipse in praesentia statuit at-
 tendentes, dictum illud expendamus. Quid est igitur? An substantia ali-
 qua et res per se subsistens, quae ut existat alio non egeat? An qualitas
 incorporea et substantiae experta, quae esse in alio non in se ipsa conside-
 ratum habeat? At si substantia quidem est, utrumne angelica? Nam an-
 gelus quoque est lumen, et primi supremique luminis coruscatio emissus-
 que ex eo fulgor. Sed hoc ille non dixerit.” Tum paulo post: „si substan-
 tia divina est, quomodo ea in illud lumen transiit? si in propria subsi-
 stentia et per se ipsam considerata transiit, et ita divisa, ut aliam et spe-
 cialem et Verbi imagine insignem distinctamque personam constituat, cum
 nulla hypostasi, earum quae in Trinitate intelliguntur, simul subsistens et
 coalescens, palam est eum ex Trinitate Quadrinitatem fecisse. Porro vi-
 dete, erga divinam substantiam quam ambitiose liberalis sit Eusebius, qui
 hypostasibus multiplicatis ea multiplicet et augeat, quae nec multiplicari
 nec minui possunt, nec ullum prorsus seu defectum seu excessum ullo mo-

- A. M. 6859 εἰς τὴν τοῦ λόγου συγχεθεῖσα καὶ ὡσπερ συνουσιωθεῖσα παρῆλθεν
 Ind. 4 C ὑπόστασιν, μετὰ πλείονος τῆς ἐγνωμοσύνης προσθήκην καὶ αὐ-
 ξησιν τῇ τοῦ λόγου αὐτῇ δίδωσιν ὑποστάσει· ἥτις οὐκ ἄλλη πα-
 ρὰ τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν τῇ φύσει ἐστὶ, τῷ χαρακτηριστικῷ
 δὲ τῆς ιδιότητος μόνον κατὰ τὴν γέννησιν διαφέρουσα. οὕτως
 D ἑαυτοῦ σαφῶς ἐκπομπεύει μανίαν, ὥστε σύνθεσιν ἐπὶ τῆς ὑπερη-
 πλωμένης καὶ πάσης ἀπλότητος ὑπερέκεινα οὐσίας ἐπινοεῖν, ἐξ
 ἧς καὶ πάθος ἐξ ἀνάγκης ἔψεται ἐπὶ τῆς μακαρίας καὶ ἀπαθοῦς
 Θεότητος.” καὶ μετ’ ὀλίγον· „ὑπόλοιπον δ’ οὐδ’ ἐστὶ ζητεῖν, εἰ 10
 ποιότητα τοῦτο ἀσώματον ἢ ἀνούσιον εἶπε, τί συμβαίνει· οἷον
 ἀπόρροϊάν τινά τινος οὐσίας καὶ ἀπαύγασμα, εἰς ἣν ἢ μορφὴ
 ἐκείνη μεταβέβληται; ἀλλ’ οὐδὲν ἦττον ἢ πασῶν ἐσχάτη ὕβρις
 E καὶ ἀτοπία τῷ θεῷ προστρίψεται σώματι. λωβήσασθαι γὰρ ἂν
 τὸν τοῦ εἶναι λόγον, καὶ ταύτῃ τὸ ἀνύπαρκτον εἰσαχθήσεται. ἄλ- 15
 λως τε οὐδ’ ἔνεστι ποιότητα ὑποκειμένου δίχα καθ’ ἑαυτὴν ὅτι
 ποτέ ἐστι διαδειχθῆναι, κἂν τῶν οὐσιωδῶν αὐτὴν εἴποι τις· ἢ καὶ
 εἰς οὐσίας μέρος ἀνάγεται. ὡς δ’ ἐπὶ παραδείγματος εἰπεῖν, οὐκ
 F ἂν τὸ λογικόν που συσταίῃ ὑποκειμένου ἄνευ, ὃ ἐστὶ τὸ ζῶον, εἰ μὴ
 πρότερόν τις ἐπόθοιτο οὐσίαν ἑμψυχον αἰσθητικὴν. ὡσαύτως καὶ 20
 εἰ τὸ θνητόν, ἢ ἀθάνατον, ἢ τι τῶν τοιούτων. ἐν τίνι γὰρ ἂν σχοίῃ
 τὴν ὑπαρξιν;” καὶ ἀλλαχοῦ· „ὅτι μὲν γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐν-

7. καὶ add. idem cod. post ὥστε.

12. τινά om. id. cod. fol. 201.

14. προστρίψεται idem cod., προσετρίψεται apogr. Par.

do admittunt. Sin velut confusa et quasi consubstantialis facta in Verbi hypostasin transiit, maior est Eusebii benignitas, qui accessionem et augmentum ipsi Verbi hypostasi largitur, quae natura sua non alia est ab substantia Patris, sola autem proprietate characteristicam per generationem differt. Sic superplenam et ab omni indigentia alienam naturam amplificando suam insaniam palam declarat; adeo ut in substantia, quae super simplex seu omni simplicitate simplicior est, compositionem excogitet; ex qua illud etiam consequetur, passionem locum habere in beata et impassibili divinitate.” Ac paulo post: „superest itaque ut quaeramus, si qualitatem illud lumen incorpoream vel substantiam carentem esse dixit, quid accidat: aliquid scilicet esse velut emanans et effulgens ex substantia, in quod forma illa mutata sit. At nihilo minus ultimum omnium et absurdissimum dedecus divino corpori imprimetur. Ratione quippe esse sui multabitur, et ita futurum est quid non existens. Nec vero qualitas sine subiecto per se ipsam quid sit declarari potest, etiamsi quis eam substantialem dicat; cuiusmodi qualitas pars substantiae esse censetur. Atque, ut exemplo utamur, rationalitas absque subiecto, quod est animal, nusquam consistat, (hoc est) nisi quis prius supponat substantiam animatam sensitivam. Idem est si vel mortalitas, vel immortalitas, vel aliquid eiusmodi proponatur. In quo enim habebit existentiam?” Et alio loco: „Nam quod

δύσασθαι δὲ ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν ἀθανασίαν, ὃ μέγας A. C. 1351
 μυσταγωγεῖ ἀπόστολος. τὸ δὲ σῶμα ἀσωματότητα ἐνδύσασθαι, Imp. Io. Can-
 ἢ τὸ κτιστὸν γενέσθαι ἄκτιστον, ἢ τὸ περιγραφτὸν εἰς ἀπεριγρα- tacuz. 5
 ψίαν μετατεθῆναι, οὐπω μέχρι καὶ τήμερον ἤκουσται." καὶ ἀλ- P. 593
 5 λαγοῦ· „τὸ φύσει ἀπλοῦν οὔτε ὁρᾶσθαι, οὔτε εἰδοποιεῖσθαι, οὔτε
 πάσχειν τι καθ' ὄντιναοῦν τρόπον πέφυκεν. ἀπαθὲς γὰρ καὶ
 ἀφθαρτον καὶ πάντη ἀκατάληπτον καὶ ἀπερίγραφτον· τοῦτο δὲ τί V. 480
 ἂν εἴη ἄλλο ἢ θεός;" καὶ μετ' ὀλίγον· „εἰ γὰρ ταῦτόν εἶεν, οὐ δύο
 ἂν εἶεν, ἀλλὰ μία φύσις. ἢ γὰρ σύνθεσις τὸ διάφορον τῶν συντρε- B
 10 χόντων ἄδει καὶ ἑτεροούσια εἶναι δηλοῖ." (E.) Ἐντεῦθεν ἐξεῖναι τοῖς
 βουλομένοις οἶμαι συνορᾶν, ὁμοῦ τῷ καταράτῳ Εὐσεβίῳ ἐκείνῳ
 καὶ Παλαμῶν ἐλεγχόμενον, ἅτ' ἐκείνῳ ταῦτὰ γράφοντα καὶ φρο-
 νοῦντα. ὅτι μὲν γὰρ καὶ θεοὶ τῶν ἁγίων εἰκόνας καὶ τοῖς περὶ
 τὸν Παλαμῶν ἐξόριπτοῦντο πρὸς πῦρ, δῆλον μὲν τοῖς θεασυμένοις C
 15 τε καὶ τὸ ἀπόρρητον ἐξεποῦσι καὶ ὄρακ' βεβαιωσαμένοις τουτὶ
 πρὸς πολλούς· ὅτι δὲ φωραθέντες, καὶ δείσαντες τὴν τοῦ πλή-
 θους ὁρμῆν, καὶ μάλιστα διὰ τὸ ἐπεισπεδὸν ἕτερον νέφος τῶν
 ἐγκλημάτων αὐτοῖς, προσκυνεῖν ὑποκρίνονται καὶ αὐτοὶ, καὶ πρὸς
 τοὺς θεοὺς συνεισιέναι ναοὺς, σιωπῇ καλύπτεσθαι ἐπεπράχσαν.
 20 σιωπητέον καὶ ἡμῖν ἐν τῷ ἄρτι. (ς'.) Δεικτέον δ' οὖν τὴν συμ-
 φωνίαν ἀμφοῖν ἔκ τε τῶν σφίσιν ἅει λεγομένων καὶ ἅμα τῶν D
 τοῦ μεγάλου τοῦδε πατρὸς ἐλέγχων. ὃ μὲν γὰρ εἰκονομάχος Εὐ-
 σέβιος ὄλον ἐν τῇ μεταμορφώσει μεταβεβλήσθαι φησι τὸ τοῦ

corruptibile hoc induere oporteat incorruptibilitatem, et mortale immorta-
 litatem, mysterium est a magno Apostolo traditum. At corpus incorpo-
 reitatem induisse, aut creatum evasisse increatum, aut circumscriptum in
 incircumscriptum transiisse, id quidem nondum ad hanc diem usque audi-
 tum est." Et alio loco: „quod natura sua simplex est, id eiusmodi est, ut
 nec effingi nec pati quicquam ullo modo possit. Impassibile enim et in-
 corruptibile, atque omnino incomprehensibile et incircumscriptum est. Hoc
 vero quid aliud fuerit nisi Deus?" Et paulo post: „nam si idem forent, non
 duo essent, sed unica natura. Eorum quippe, quae simul coeunt, diffe-
 rentiam ipsa compositio arguit, eaque diversae substantiae esse indicat."
 (V.) Hinc, ut puto, volenti cuique facile est perspicere, Palamam una
 cum impio illo Eusebio ipsum quoque refutari, si potest, eadem atque
 ille scribat et sentiat. Nempe et sacras Sanctorum imagines ab sectatori-
 bus Palamae fuisse aliquando in ignem coniectas, norunt ii qui viderunt,
 et arcanum illud vulgarunt, et apud plurimos iureiurando id ita esse con-
 firmarunt. Verum illi deprehensi, et plebis impetum veriti, eo maxime,
 quod alia accusationum nubes in eos eruperit, fingunt se eas adorare, et
 cum caeteris divinas aedes introeunt: adeoque effecerunt, ut illud silentio
 tegeretur. Quapropter et nos in praesenti sileamus. (VI.) Caeterum am-
 borum consensum ex iis, quae passim ipsi dicunt, et ex refutationibus,
 quas magnus ille doctor edidit, oportet ostendere. Imaginum hostis Eu-
 sebius totum in transfiguratione corpus Domini mutatum ait in lumen diver-

- A. M. 6859 *κυρίου σῶμα πρὸς φῶς ἕτερον, ἄφθαρτόν τε καὶ ἄκτιστον. ὁ δὲ*
 Ind. 4 *Παλαμᾶς τοῖς μίαν ἄκτιστον θεότητα κηρύττουσι μεμφόμενος,*
καὶ θεμέλιον ἐκ τοῦ Θαβωρίου τούτου κατασκευάζων φωτὶ, ἄλλο
τίθησιν εἶναι παρὰ τὴν οὐσίαν ἐκεῖνο τὸ φῶς, ἄκτιστόν τε καὶ
E *ἄφθαρτον θεότητα μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀγγέλων. φησὶ γὰρ οὕτως*
κατὰ λέξιν, παραφθείρων τῶν ἁγίων τοὺς λόγους· „ὁ τοίνυν λέ-
γων τὴν λαμπρότητα τῆς θείας φύσεως, ἧς καὶ οἱ θεῶν λειτουρ-
γοῦντες ἄγγελοι μετέχουσι, καθ’ ἣν καὶ οἱ δίκαιοι λάμπουσι ὡς
ἥλιος, μήτ’ οὐσίαν εἶναι θείαν, μήτ’ ἀγγελικὴν, οὐ τίθησι με-
ταξὺ θεοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων φῶς, ὁ μήτε θεὸς ἔστι μήτ’ ἄγγε-
F *λος· ἐπεὶ καὶ Διονύσιος ὁ θεῖος τοὺς ἐν θεῶ τῶν ὄντων λόγους,*
ἧν ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι μετέχουσιν, οὐκ εἶναι φησιν οὐσίαν
οὔτε θείαν οὔτε ἀγγελικὴν.” ὁρᾷς πῶς ἐπειγόμενος ἄκτιστόν τε καὶ
ἄφθαρτον καὶ ἄλλην θεότητα δεῖξαι τότε τὸ φῶς καὶ Διονύσιον
διαβάλλει τὸν μέγαν, τὰ κείνου παρεξηγούμενος· ὡς ἡμῖν γε πλα-
τύτερον ἐν τοῖς κατ’ αὐτοῦ στηλιτευτικοῖς καὶ ἀντιρρητικοῖς δέ-
δεικται λόγοις τρανότερον; σαφέστερον δὲ ἐν τῷ περὶ φωτὸς ἀν-
P. 594 *τοῦ τίθησι λόγον. „οὐσία μὲν γὰρ θεοῦ (φησὶν) οὐκ ἔστι· καὶ γὰρ*
ἀνέπαφος ἐκείνη. ἄγγελος οὐκ ἔστι· δεσποτικούς γὰρ φέρει χα-
ρακτῆρας.” (Z.) Καὶ οὐ μόνον δὲ τὸ τοῦ κυρίου σῶμα καὶ οὗτος
γεγενῆσθαι φησιν ἄκτιστον, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ξναρέτων ἀνθρώ-
πων· καὶ ὀνομαστὶ μὲν τὸν Μελχισεδέκ τίθησιν ἄναρχόν τε γε-
νέσθαι καὶ ἄκτιστον, ἀορίστως δὲ τοὺς κατὰ τὸν Παλαμᾶν ἄπαν-

3. τῷ ἑαυτοῦ conī. Boiv. pro τούτου. 18. λόγῳ conī. Boiv.

sum, incorruptibile, et increatum. Palamas vero iis succensens, qui divinitatem unam increatam praedicant, et lumini suo ex Thaborio lumine fundamentum struens, aliud ab substantia esse illud statuit, increatam nempe et incorruptibilem divinitatem, Deum inter et angelos mediam. Et enim corruptis Sanctorum verbis, diserte ait: „Qui igitur divinae naturae splendorem, quem angeli Deo ministrantes participant, et quo iusti fulgebunt sicut sol, nec substantiam divinam esse dicit, nec angelicam, is Deum inter et angelos non ponit eiusmodi lumen, quod nec Deus sit nec angelus: quoniam et divus Dionysius rerum causas, quae in Deo sunt, quas angeli et homines participant, nec divinam nec angelicam substantiam esse dicit.” Viden ut hic, dum increatum et incorruptibile et aliam divinitatem esse lumen illud ostendere nititur, magnum quoque Dionysium calumniatur, eius verba perperam interpretans, ut nos fusius in iis, quos contra illum scripsimus, steluteicis et planius in antirrheticis libris declaravimus. Clarioribus verbis utitur in eo opere, ubi de lumine ipso agit. Nam ibi sic loquitur: „Substantia Dei non est, quoniam ea tangi non potest. Angelus non est, quoniam dominicos gerit characteres.” (VII.) Nec solum Domini corpus increatum exstitisse hic ait, sed et corpora virorum virtute praestantium. Ac nominatim quidem Melchisedecum principii expertem et increatum fuisse statuit; generatim autem omnes Palamae simi-

τας. παραθήσομαι δὲ καὶ αὐτὰς κατὰ τὸ ἀπαράλλακτον τὰς A. C. 1351
 αὐτοῦ ῥήσεις· „πῶς οὐκ ἄκτιστος ἢ χάρις, δι' ἣν καὶ οἱ μετέ- Imp. lo. Can-
 χοντες αὐτῆς ἄναρχοι καὶ ἄκτιστοι καὶ ἀτελεύτητοι καὶ ἀίδιοι καὶ B
 οὐράνιοι κατ' αὐτὴν παρὰ τῶν πατέρων προσηγορεύθησαν;”

5 (H.) Ἄ μὲν οὖν δοκεῖ τῷ καταράτῳ καὶ Παλαμῷ συμφωνεῖν
 Εὐσεβίῳ, ταῦτά ἐστιν. ἃ δ' ἐπαύξων οὗτος τὰς ἐκείνου παρή-
 λυσε βλασφημίας, κακίαν ἐπὶ κακίᾳ προσεπιδαψιλευσάμενος, C
 εἶμι ἐρῶν. ὄνομα γὰρ θεὸς ἐνέργειαν τῷ φωτὶ γενικὸν, ἔπειτα V. 481
 διαιρεῖ πρὸς ἀπειράκις ἀπείρους θεότητας, ἄκτιστους τε ἅμα
 10 καὶ διαφόρους ἀλλήλων, δύναμιν δηλαδὴ καὶ σοφίαν καὶ ζωὴν
 καὶ βουλὴν καὶ ἀλήθειαν καὶ ὕπνον καὶ μέθην καὶ ὅσα τῇ τῶν
 ἀνθρώπων ἐφεύρηται ἀπορία κατὰ διαφόρους καιροὺς ὀνόματα·
 ὡς εἶναι θεότητας ταύτας κατ' εἶδος, ἀτελεῖς μὲν καθ' ἑαυτὰς D
 καὶ δεομένας ἀλλήλων· συντιθεμένων δ', ἐπιγίγνεσθαι σφισι
 15 τὴν τελειότητα. (Θ.) Ἐντεῦθεν καὶ εἰς τοσαύτην ἤλασε τὸ
 προῦγμα κακίαν, ὡς καὶ παρῳήσιασθῆναι τὰς τοιαύτας βλασφη-
 μίας ἐπὶ μέσης τῆς τῶν ἐπισκόπων ἐκείνων ἀτόπου φάλαγγος,
 παρόντων καὶ ἡμῶν, ὡς μὴ ὄφειλε, καὶ ψήφῳ κοινῇ βασιλέως
 20 ὁμοῦ καὶ σὺν γε πατριάρχου τῶν ἐπισκόπων ἐκείνων, ἄλλην μὲν
 τὴν οὐσίαν εἶναι θεότητα, ἄλλην δὲ, καὶ σφόδρα διάφορον, τὴν E
 ἐνέργειαν· καὶ ἅμα μὴ τὴν οὐσίαν εἶναι τὴν ἀγιάζουσαν οὔτε τὸν
 ἡμῖν μεταλαμβάνομενον θεῖον ἔρτον. ἄπερ ἀκηκοῦτων ἡμῶν,
 ὃ δίκη καὶ ἀνοχὴ θεοῦ, κατὰ πόταμους ἐχώρει τὰ δάκρυα· κα-

19. τῶν τ' ἐπισκ. con. Boiv.

les. Ipsamet verba eius sic apponam, ut nihil mutem. „Quidni increata sit ea gratia, cuius qui participes fuerunt, ii per eam principii expertes et increati, et sine carituri, et sempiterni, et caelestes, a Patribus vocati sunt?” (VIII.) Haec sunt, in quibus Palamas cum abominando Eusebio videtur consentire. In quibus autem ipse superaddendo, et errorem errore cumulando, illius blasphemias supergressus est, ea statim dicturus sum. Lumen generali nomine energiam seu operationem vocat; tum in divinitates dividit infinitas infinitas, increatas simul et a se invicem diversas; potentiam scilicet, sapientiam, vitam, consilium, veritatem, somnum, ebrietatem; et quaecunque hominibus, prout usus fuit, variis temporibus nomina adinventata sunt; ita ut haec sint divinitates speciales, quae per se imperfectae sint et sui invicem indigeant, coniunctae autem perfectionem acquirant. (IX.) Inde eo usque malum illud prorupit, ut in medio episcoporum illorum coetu, aut insana potius phalange (nobis utinam haud praesentibus!) ex communi imperatoris, patriarchae et illorum episcoporum suffragio, haec blasphemiae palam pronunciarentur, aliam esse divinitatem, ipsam substantiam; aliam item, et valde diversam ab ea, operationem: tum nec substantiam esse, quae sanctificaret panem divinum a nobis in sacra communione participatum. Quae cum nos (proh iustitia et patientia Dei!) audivissemus, lacrymae nostrae torrentium instar flue-

- A. M. 6859 *πειτα ἐφεξῆς δημοσίᾳ ῥυγεῖσαν ἔτι κακίαν ἄλλην ἰδόντες ἐπέ-*
 Ind. 4 *σχομεν τοῦ δακρύειν, οἶμαι τῶν τοῦ ἐγκεφάλου ξηραυθέντων*
Ε *ὑγρῶν ὑπ' ἐκπλήξεως· ἤδη γὰρ καὶ χεῖρας ἐπιβάλλειν ἤρξαντο*
μετ' ὀργῆς ἀναστάντες ἅμα τῷ πατριάρχῃ καὶ οἱ ἐπίσκοποι καθ'
ἡμῶν, μηδ' ἀκούειν τά γε τοιαῦτα ἀνεχομένων. ἀλλὰ ταῦτα μὲν 5
ὑστερον· νῦν δ' ἐπαναληπτέον ἐκεῖθεν τὸν λόγον, ὅθεν εἰς
ταῦτα ἐξέβημεν ἄκοντες, τῇ μνήμῃ συγχυθέντες τοῦ πάθους.
 (I.) *Παρέσται δ' ἐντεῦθεν τοῖς ἀπλῶς ἐθέλουσι κρίνειν, ἀναλε-*
γομένους ἕκαστα, ταῖς τε βλασφημίαις τοὺς ἐλέγχους τοῦ Θείου
P. 595 *καὶ μεγάλου πατρὸς ἐκείνου συμβάλλειν, καὶ αὐ τοῖς ἐλέγχοις τὰς 10*
βλασφημίας, καὶ παρ' ἄλληλα συνορῶντες ἐπιψηφίεσθαι, πῶς
καὶ τὴν τῶν εἰκονομάχων ἐξαρχῆς κτησάμενος αἵρεσιν προσεπε-
δαιμιλεύσατο καὶ αὐτὸς τῇ αὐτοῦ κακίᾳ προσθήκας ἀτοπωτέρας.
εἰ γὰρ δεῖξαιμεν αὐτῷ μαχόμενον ἄντικρυς τὸν μέγαν ἐκεῖνον δι-
δάσκαλον, καθ' ἥσυχίαν ἡμῖν ἢ βουλόμεθα ὃ τῆς ἀποδείξεως 15
Β *χωρήσει σκοπός. (I A.) Καὶ περὶ μὲν τοῦ φωτὸς βραχείας ἡμῖν*
δεήσει τῆς γλώττης. τοῦ γὰρ Θείου ἐκείνου πατρὸς πνυθανομέ-
νου σοφώτατά τε καὶ ὑψηλότατα, ὁπότερον αὐτὸς ἐθέλει ἀπο-
κρινέσθω· εἴτ' οὐσίαν εἶναι τουτὶ τὸ φῶς καὶ ἐνυπόστατον ἀπο-
φαίνοιτο, καθ' αὐτὸ ὑφεστηκὸς καὶ μὴ δεόμενον, ἕτερον πρὸς 20
ὑπαρξιν· ἢ ποιότητά τινα ἀνούσιον καὶ ἀσώματον, ἐν ἄλλῳ τὸ
Γ *εἶναι ἔχουσαν καὶ οὐκ ἐν ἑαυτῷ θεωρούμενον. συναχθήσεται γὰρ*
τριῶν ἐν γέ τι τὸ ἄτοπον. εἰ γὰρ οὐσίαν φαίη, ἢ ἄγγελος ἔσται,

bant: tum deinceps, ubi aliud malum vidimus publice erupisse, lacrymas continuimus; eo quod, ut opinor, cerebri humores prae stupore et metu exaruisent. Iam quippe et episcopi cum patriarcha in nos, qui talia ne audire quidem sustinebamus, insurgentes, manus nobis iniicere coeperunt. Sed haec quidem posterius gesta sunt. Nunc inde oratio resumenda, unde ad haec nolentes, ac illius calamitatis recordatione turbati, divertimus. (X.) Hinc porro iis, qui candide velint iudicare, singula colligentibus, licebit refutationes, a magno illo doctore editas, cum blasphemis refutatis conferre, et vicissim blasphemias cum refutationibus, et iis iuxta se invicem positas atque consideratis, demum aestimare, quomodo hic iconomachorum haeresin, iam inde ab initio susceptam, sua ipse pravitate amplificaverit et absurdioribus accessionibus cumulaverit. Nam si magnum illum doctorem cum eo palam pugnare ostendamus, sensim argumentatio nostra scopum attinget, et eo perveniet, quo nos volumus. (XI.) Ac de ipso quidem lumine pauca sufficient. Etenim sancti illius doctoris sapientissimae et altissimae quaestioni, utrum ipse voluerit respondeat; sive substantiam dicat esse hoc lumen, et rem per se subsistentem, nec alterius indigentem ad existendum; sive qualitatem quandam substantia carentem et incorpoream, quae esse in alio non in ipsa consideratum habeat. Ex tribus absurdis unum certe colligetur. Nam si illud substantiam esse di-

καὶ διαλύεται τὸ ἄκτιστον αὐτοῦ μετὰ τῆς Θεότητος· ἢ τετάρτη A. C. 1951
 ὑπόστασις, καὶ τὸ ἄτοπον ὅσον ὁ Θεὸς δείκνυσι πατὴρ καὶ διδά- Imp. Io. Cau-
 σκαλος. εἰ δὲ ποιότητά τινα ἀνούσιον καὶ ἀπόρροϊαν ἄλλης οὐ- tacuz. 5
 σίας, εἰσαχθήσεται τὸ ἀνύπαρκτον τῆς Θεότητος. μᾶλλον δὲ
 5 ἀδύνατον εἶναι φησι, ὑποκειμένου δίχα καθ' ἑαυτὴν συστήναι D
 ποιότητα· ὥσπερ οὐκ ἂν τὸ λογικὸν εἴη τις, οὐσαν διαφορὰν
 οὐσιώδη τὰνθρώπου, μὴ τοῦ ζώου πρότερον ὑποκειμένου, ὃ
 ἔστιν οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική· εἶναι γὰρ τὰ οὐσιώδη καὶ φυ-
 σικὰ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως μέρη τὴν ἐπιστήμην ὀρίζεσθαι. εἰ δ' V. 482
 0 ἐπὶ τῶν συνθέτων, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἀμερῶν καὶ ἀπλῶν
 ἔσται, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπὶ θείας φύσεως, τὰ οὕτως λεγόμενα.

δ'. Οὕτω τοίνυν διὰ τούτων τοῖς εἰκονομάχοις συγκαταλυο- P. 596
 μένου τοῦ Παλαμᾶ πρὸς τοῦδε τοῦ σοφωτάτου καὶ θείου διδα-
 σκάλου, φέρε λύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἐπιδιαφιλευθεῖσαν τῷ ἀνο-
 5 σίῳ προσθήκην, αὐτῷ πάλιν συμμάχῳ χρώμενοι τῷ ἀγίῳ καὶ
 οἷς ἄλλοις πολλοῖς τε καὶ εὐμηχάνοις κατὰ τῶν εἰκονομάχων
 ἔπλοισι ἐχρήσατο· ἵνα πολλαχόθεν οὗτος μακροῖς τισι τῆς κακίας
 μέτροις καὶ τοῖς εἰκονομάχοις φαίνεται νικῶν, καὶ ἅμα συνανα- B
 φαίνεται μὴ παρέργως καὶ τοῦ παρήκοντος εἰς τὸ Θαβώριον ἀεὶ
 0 καταφεύγων ὄρος, ἀλλὰ καὶ μετὰ μύλα πικρῶς ἐφεδρευούσης
 περινοίας. (B.) Ἐξεταστέον οὖν ἔστιν ἡμῖν, πῶς ἄκτιστον γε-
 γονέναι λέγει τὸ τοῦ κυρίου σῶμα· καὶ ταῦτ', ἐκκηρύκτων τῇ
 ἐκκλησίᾳ περιφανῶς γενομένων, ὅποσοι πάλαι τουτὶ παρελήθη-

cat, vel angelus erit; quo posito nec increatum nec divinitas est: vel erit
 quarta hypostasis; quod quam absurdum sit, sanctus Pater et doctor
 ostendit: sin qualitatem quandam substantia carentem, et fluentem ex alia
 substantia emanationem, tum divinitas eiusmodi introducetur, quae careat
 existentia. Immo, inquit, fieri non potest, ut qualitas ulla per se ipsam
 sine subiecto consistat: quemadmodum nec rationalitatem, quae est homi-
 nis differentia substantialis, quisquam dixerit posse constare nisi prius ei
 subiectum sit animal, quod est substantia animata sensu praedita: etenim
 substantiae et naturae partes substantiales et naturales per scientiam posse
 definiri. Quae quidem sic dicta si locum habent in compositis, multo magis
 in indivisis et simplicibus habitura sunt, praesertim autem in natura divina.

4. Quoniam itaque ab sapientissimo et sanctissimo doctore Palamas,
 simul cum iconomachis, per haec refellitur; age, eodem rursus sancto do-
 ctore nobis socio adiuncto, et aliis armis usi, quibus ille plurimis et ac-
 commodis iconomachos aggressus est, cumulum ab impio homine ex abun-
 danti superadditum deruamus, ut multis argumentis constet iconomachos
 longe ab hoc superari improbitate; tum simul appareat, hunc non obiter,
 nec ut aliud agentem, sed cum solertia, eaque crudelissime insidiosa, sem-
 per ad montem Thabor confugere. (II.) Illud igitur nobis inquirendum,
 quomodo corpus Domini evasisse increatum dicat, cum aperte ab ecclesia
 repulsi sint ii, qui id olim effutiverunt: item quomodo homines, eiusdem

- A. M. 6859 Ind. 4 σάν· και ἅμα, πῶς οἱ κατὰ τὸν Παλαμᾶν ἄκτιστοί τε και ἄναρ-
 χοι γίνονται ἄνθρωποι. τῆς γὰρ ὁμοίας ἔχονται κακοδοξίας ἀπρὶς
 και ταυτὶ, λέγω δὴ τῆς τῶν εἰκονομάχων, ἣν ὡς ἀρχὴν και θε-
 μέλιον κράτιστον τῆς ὅλης προὔθετο σαθρᾶς οἰκοδομῆς αὐτοῦ.
 (Γ.) Ἴνα γὰρ τὰς τῶν ἄλλων ἐν τῷ παρόντι παρὲς ἀντιῳθήσειε
 ἀγίων μόνῳ τῷ σοφῷ κἀνταῦθα και θεῷ ἐκείνῳ χρῆσωμαι δι-
 δασκάλῳ, τῷ και τηρικαῦτα μὲν ἀντιστάντι πρὸς τὸν τῆς εἰκο-
 D νομαχίας ἐκείνον πόλεμον, και πολλὰ μὲν πεπονθότι, πολλὰ δὲ
 ἀντειπόντι, και ὡς πρόγον Χαλάνης διὰ τέλους ἄχρι και τῶν ἀτό-
 μων τὴν πλάνην καθηρηκότι, και νῦν ὁμοίως τοὺς τὰ ὅμοια νο-
 σοῦντας ἐκείνοις καθαιροῦντι· „ὅτι μὲν”, φησὶ, „τὸ φθαρτὸν τοῦ-
 το ἐνδύσασθαι δεῖ ἀφθαρσίαν και τὸ θνητὸν ἀθανασίαν, ὃ μέγας
 μυσταγωγεῖ ἀπόστολος· τὸ δὲ σῶμα ἀσωματότητα ἐνδύσασθαι,
 E ἢ τὸ κτιστὸν γενέσθαι ἄκτιστον, ἢ τὸ περιγραπτον εἰς ἀπερι-
 γραψίαν μετατεθεῖσθαι, οὐπω και τήμερον ἤκουσται.” ἐντεῦθεν
 μανθάνειν ἡμῖν σαφῶς περιγίνεται, ὅτι τε τοῖς εἰκονομάχοις
 ταῦτα παραλελήρηται και τῆς ἐκείνων ἐστὶ κακοδοξίας· και νῦν
 P. 597 ὁρᾶται περὶ τὴν αὐτὴν αὐτοῖς και Παλαμᾶς βακχεύσας τράπεζαν
 και ὄλον εἰς κόρον ἐκροφήσας τὸν τῆς κακοδοξίας ἐκείνης κρατῆρα.
 (Δ.) Ἀλλὰ μικρὸν ἐπισχόντες πωθέσθαι θελήσωμεν και πῶς
 V. 483 προῶν ὃ μέγας οὗτος διδάσκαλος σοφωτάτην ποιεῖ τὴν τῶν ῥη-
 θέντων εὐκρίνειαν. „πᾶν γὰρ,” φησὶ, „τὸ μεταβαλλόμενον ἢ καθ’
 αὐτὸ ἢ κατ’ οὐσίαν μεταβάλλεται· ὃ δὴ περὶ γένεσιν και φθο-

23. ἦτοι cod. Reg. 1889. fol. 199. v.

instituti cuius Palamas, increati et principii expertes fiant. Quippe haec ad similem errorem omnino pertinent, nempe ad iconomachorum haeresin, quam ille toti suae, velut principium et firmissimum fundamentum, vanae aedificationi praeposuit. (III.) Nam ut ea, quae ab aliis viris sanctis contra allata sunt, in praesenti omittam, et illo solo hic quoque utar sapiente divinoque doctore; qui iconomachorum bello tum, cum saeviret, se opposuit, ac multa passus, multa in eos loquutus, errorem tandem, velut Chalanes turrin, ita profligavit, ut ad nihilum redegerit; idemque eos, qui similibus morbis laborant, pariter hodie profligat: „quod quidem,” inquit, „corruptibile hoc induere oporteat incorruptibilitatem, et mortale immortalitatem, mysterium est a magno Apostolo traditum. At corpus incorporeitatem induisse, aut, quod creatum esset, factum esse increatum, aut circumscriptum transiisse in incircumscriptum, id certe nondum ad hanc diem usque auditum est.” Hinc nos liquido discimus, haec iconomachorum deliramenta, has fuisse opiniones pravas. Ac nunc evidens est Palamam, circum eandem mensam bacchatum, erroris poculum totum ad satietatem exsorbuisset. (IV.) Sed paulum hic subsistentes magnum illum doctorem audiamus, summa deinde doctrina ea quae dicta sunt enucleantem. „Quidquid mutatur,” inquit, „id vel per se seu ratione substantiae mutatur; id quod in generatione et corruptione observatur; vel ratione ali-

ρὰν θεωρεῖται· ἢ κατὰ τι τῶν ἐν αὐτῷ, καὶ τοῦτο διχῶς· ἢ κατὰ A. C. 1351
 τὸ ποσὸν, καθ' ὃ ἡ ἀΐξεις καὶ ἡ μείωσις δείκνυται· ἢ κατὰ τὸ ^{Imp. Io. Can-}
 ποιὸν, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ἡ ἀλλοίωσις· ἢ ἐστὶ μετασχηματισμὸς B
 χαρακτῆρός τινος, ἢ κατὰ τι τῶν τοῦ ὑποκειμένου πράγματος
 5 ἐξάλλαγή, χωριστῶς ἢ ἀχωρίστως ἐπισυμβαίνουσα· ὅπερ ἀλλοῖον
 μὲν καὶ διάφορον τοῦ προτέρου δείκνυσιν, οὐ μὴν ἄλλο τι τὸ
 ἀλλοιούμενον ἀπεργάζεται. οὐ γὰρ οὐσιωδῶς μετέβαλεν· ἀλλ'
 ἐκ τοιοῦδε τὸν αὐτὸν τοιόνδε κατὰ τὸ ποιὸν γενέσθαι πεποίηκε. C
 τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν ἐξ ὅλων ὅλον μεταβεβληθῆσθαι. τὸ γὰρ ὑπο-
 10 κείμενον πάντως ὑπομένει σωζόμενον. εἰ δὲ κατὰ τὸ ποσὸν μετέ-
 βαλεν, ἀΐξισί τινα ἢ μείωσιν ἐδέξατο καὶ παραλλαγὴν, κατὰ
 τὸν σωματικὸν ὄγκον μεγέθει διενέγκασα, ἢ ἐστὶ τοῦ γε ἤδη προ-
 ὑπάρχοντος καὶ εἰδοπεποιημένου ἐπίδοσις ἢ ὕφεις. ἀλλ' οὐδὲ
 ταῦτα ἄλλο τι παρὰ τὸ ἐξαρχῆς ὑπάρξαν ποιεῖ, ἀλλ' ἐκ τοσοῦδε
 15 τὸν αὐτὸν τοσόνδε κατὰ τὸ πηλίκον γενέσθαι πεποίηκεν. οὐκοῦν
 οὐδὲ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐξ ὅλων ὅλη μεταβεβληται ἢ μορ- D
 φή. τί οὖν ἐστι; λείπεται λέγειν καθ' αὐτὴν μεταβεβληθῆσθαι.
 τοῦτο δὲ περὶ τὴν οὐσίαν αὐτὴν ἤδη τὴν μεταβολὴν ἐνδείκνυται,
 περὶ ἣν ἡ γένεσις καὶ ἡ φθορὰ θεωρεῖται. ἐπεὶ οὖν ὠμολόγηται
 20 ἡμῖν τὸ τοῦ Χριστοῦ σωματικὸν ὑπάρξαν εἶδος (καὶ τοῦτο οὐδ'
 ἂν αὐτὸς οἶμαι ἀρηθεῖη· δοκεῖ γὰρ ἐγνωμονεῖν ποσῶς περὶ τὴν
 ἐξαρχῆς ὑπαρξίν· ἐπεὶ πόθεν αὐτῷ ἡ μεταβολὴ πορισθήσεται;)

1. ἢ κατὰ τὸ π.] ἢ γὰρ idem cod. 2. μεταβάλλεται addit post πο-
 σὸν id. cod. 5. ἄπερ id. cod. 7. καθ' αὐτὸ ἡγουν οὐσιωδ. id. cod.
 12. ἄπερ ἐστὶν id. cod.

cuius eorum, quae in eo sunt; idque bifariam; nempe aut ratione quantita-
 tis, in qua augmentum et deminutio spectatur; aut ratione qualitatis, in
 qua alteratio existit, quae est alicuius characteris transformatio, seu sec-
 undum quid eorum, quae in subiecto sunt, separabiliter vel inseparabiliter
 adveniens mutatio, quae id quod alteratur alterum quidem, et ab eo quod prius
 fuit diversum, non tamen aliud efficit. Nec enim substantialiter mutavit,
 sed illud ipsum tale ex tali secundum qualitatem effecit. Hoc autem non
 est totum ex toto mutatum fuisse. Siquidem subiectum ipsum salvum omni-
 no manet. Quod si in quantitate mutatio facta esset, tum augmentum vel
 deminutionem caro Christi passa fuisset; et variam progressionem habuis-
 set, et secundum molem corporis maior minorve exstisset: quae est rei
 praeexistentis et iam specificatae accretio vel deminutio. At nec ista aliud,
 quam quod initio fuit, faciunt; sed ut idem ex tanto tantum secundum
 quantitatem fieret effecerunt. Itaque nec eo modo tota ex toto forma mu-
 tata est. Quid ergo? Illud dicendum restat, secundum se ipsam mutatam
 fuisse. Id vero factam in ipsa substantia mutationem arguit, circa quam
 generatio et corruptio considerantur. Quoniam igitur de eo inter nos con-
 venit, formam Christi corpoream exstisse (neque id, cedo, ipse negave-
 rit: nam de ea, quae ab initio fuit, existentia videtur quadamtenus recte
 sentire: alioquin unde erit ei mutatio?) eaque forma, ut ait, tota ex to-

- A. M. 6859 μεταβέβληται δὲ κατ' αὐτὸν ἐξ ὄλων ὄλη ἢ τοιαύτη μορφή, πᾶσα
 Ind. 4 ἀνάγκη ἐκ γενέσεως εἰς φθορὰν, καὶ τοῦ ὄντος εἰς τὸ μηδαμῆ
 εἶναι κειρωρῆκται. εἰ τοίνυν κατ' αὐτὸν ἐξ ὄλων ὄλη μεταβέβλη-
 ται, οὐδὲν ἄρα αὐτῆς ὑπολείπεται· ἐκποδῶν οὖν τὸ σῶμα καὶ
 ἔφθαρται· καὶ οὔτε σῶμα, οὔτε μορφή, οὔτ' ἄλλο τι λοιπόν 5
 ἔστιν. εἰς τοιοῦτον αὐτοὺς τῆς ἀτοπίας βόθρον καὶ ἀθείας ἢ σε-
 F σοφισμένη καὶ ἀστειοτάτη τοῦ λόγου κατεκρήμνισε περιπέτεια.”
 (E.) Καὶ ταῦτα μὲν τῆδέ πη γέγραπται τῷ ἁγίῳ, σοφώτατά τε
 καὶ ὑψηλότατα, τὸν τῆς εἰκονομαχίας προστάτην ἐξελέγχοντί τε
 καὶ καταλύοντι· ᾧ καὶ αὐτὸς εὐθὺς συνεξέλεγχεται τε καὶ συγ- 10
 καταλύεται ὁ σεμνὸς Παλαμᾶς, ἐκείνῳ ταῦτά καὶ γράφων καὶ
 P. 598 φρονῶν, πῆ μὲν ἐκείνου τῆς γλώττης ἐξηρητημένος, οἷα δρυὸς
 ἐπειλημμένος κιντὸς· πῆ δὲ τὸ τοῖς διδαχθεῖσιν ἐμμένειν κατει-
 ρωνεούμενος, ὅποι προσθήκης δέοιτο, καὶ φιλοτιμίας ἀγώνισμα
 ποιούμενος κράτιστον, τὸν διδάσκαλον ὑπερσχεῖν. καὶ γὰρ ὑπ' 15
 Εὐνομίου τοῦ καταράτου καὶ τὸ τῆς ἐνεργείας ὄνομα τῆ θείᾳ
 τριάδι πάσαι παρεισαχθὲν ἐπὶ πονήρῳ τῆς ἐκκλησίας περὶ πλεί-
 στου καὶ τοῖς εἰκονομάχοις ὕστερον ἐγεγόνει τοῖς οἰκείοις προσ-
 B θεῖναι καὶ τοῦτο κακοῖς, καὶ ἅμα τῷ κατόπιν ἐκείνοις ἀκολου-
 θοῦντι νῦν Παλαμᾶ· καθάπερ καὶ τὸν γύπα φασὶ τὸ ὕρνεον τὰ 20
 μὲν ὑγιαίνοντα τῶν σωματίων παριέναι· ἃ δὲ νοσεῖ, ταῦτα δ'
 ἀσμένως προσίσθαι. (ζ'). Διὸ προσεχῶς μὲν τὰ τοῦ θείου πά-
 λιν διδασκάλου προενεγκοῦσιν εἰς μέσον ῥήματα, οἷς κατ' Εὐσε-
 βίου τοῦ δυσσεβοῦς τηρικαῦτα παρῶν ἐκείνος ἐχρήσατο, ἔπειτα

to mutata est, iam prorsus necesse est eam ex generatione ad corruptio-
 nem et ex esse ad non esse transiisse. Si, ut ait, tota ex toto mutata
 est, nihil ergo eius residuum mansit. Ergo corpus de medio sublatum et
 corruptum est; ac neque corpus, neque forma, neque aliud quicquam su-
 perest. Eo insaniae et impietatis illos praecipites egit artificiosa et plane
 ridicula verborum temeritas.” (V.) Haec vir sanctus, docta admodum et
 sublimia; haec ferme scribebat, cum iconomachiae propugnatorem refuta-
 ret et everteret; cum quo et venerabilis Palamas statim refutatur et ever-
 titur, qui eadem scribit et sentit; modo ex illius lingua pendens, velut
 hedera quercui adhaerescit; modo contemnens ea, quae didicit, et iis stare
 negligens, ubi aliquid addendum sit, et magistrum superare, tanquam
 maximum gloriae certamen, sibi proponens. Etenim cum energiae seu
 operationis nomen, in detrimentum ecclesiae ab impio Eunomio introdu-
 ctum, olim in divinam Trinitatem invasisset, iconomachi postea impendio
 curaverunt, ut ad proprios errores hic quoque accederet. Horum vestigiis
 Palamas insistit, vulturio similis, quam avem ferunt sana corpora prae-
 terire, cupide autem ad morbosa accedere. (VI.) Postquam itaque ea
 verba, quibus tunc sanctus doctor contra impium Eusebium praesens usus
 est, in medium protulerimus, atque ipsa continuo argumenta, quibus olim

καὶ δι' ὧν τοῖς θεοῖς ἐμέλησε πάλαι πατράσι, Βασιλεῖοις καὶ Α. C. 1351
 Γρηγορίοις φημι, τὸν ἀλιτήριον ἐκείνον τοῖς ἀντιῴρητικοῖς κα- Imp. Io. Can-
 ταχῶσαι Εὐνόμιον, καὶ ἡμῖν ἀποχρήσειν οἶμαι μιᾷ πληγῇ καὶ C tacuz. 5
 κατὰ τῶν τούτου σπλάγγων ἐλάσαι τὸ τῶν ἐλέγχων ἐκείνων ζέ- V. 484

5 φος. (Ζ.) Εὐρίσκομεν οὖν ἐκείνον, παρεῖναι λέγοντα τοῖς ἅπασι
 τὸν θεὸν αὐτόν. οὐ γὰρ ἐνεργεῖα ψιλῇ φησι κατὰ τινος τῶν πά-
 λαι, τὰ τοιαῦτα ληρωδησάντων, κενῶσαι μὲν τοὺς οὐρανοὺς D
 λεγόντων τῆς ἐαυτοῦ ὑποστάσεως κατὰ τοὺς καιροὺς τῆς θείας
 συρκώσεως, εἶναι τε οὐσιωδῶς σὺν ἡμῖν, ἐνεργεῖα δὲ καὶ ἀξία

10 μόνη πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα. ἐπεὶ ἕτερον οὐσίαν καὶ ἄλλο
 ἐνέργειαν, ὥσπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶς θεωρουμένων, οὕτω δὲ
 καπὶ τοῦ θεοῦ λόγον ἐτίθεντο, ὅπερ τοῖς εὐσεβέσιν ἀπειροῦται.
 ἐπὶ γὰρ τῶν ἀπλῶν καὶ ἀσωμάτων ἐν οὐδενὶ διαφέρειν ἴσασιν. οὐ
 γὰρ διοριστέον ταῦτα ἀλλήλων, ἵνα μὴ σύνθετον τὸ ὑπὲρ πῦσαν E

15 ἀπλότητα νοοῖτο. οὔτε γὰρ ἡ θεία οὐσία ἀνεέργητος εἴη ἢ ποτε,
 οὔτ' ἀνούσιος ἢ ἐνέργεια. καὶ μετ' ὀλίγα. „οὕτω γὰρ ἢ εὐσεβῶς
 νοηθεῖη ἡ μὲν θεία ἐνέργεια αἰδῖος, μᾶλλον δ' αὐτενέργεια, τῷ
 μὴ διωρίσθαι τῆς οὐσίας τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον
 ἐπιδέχεσθαι διὰ τὴν τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως ιδιότητα.”

20 (Η.) Ὁρᾶς ὅπως τε κατ' ἴχνος τῷ θεῷ καὶ οὗτος ἔπεται Βασι- F
 λείῳ καὶ οἷον ἐφερμηνεύει τὰ κείνου, καὶ ὅπως τοῖς κατ' ἴχνος,
 οἷς ἐκεῖνος ἐμάχετο, ἐπομένοις καὶ οὗτος ἐπίσης καθάπαξ μαχό-

8. λεγόντων cod. idem fol. 105., λέγεται apogr. Par.
 γὰρ etc. Idem cod. fol. 111.

16. οὕτω

sancti Patres, Basilii et Gregorii, sceleratum Eunomium in suis antirrheticis obruere studuerunt; ea nobis quoque satis fore arbitror, ut et hunc velut uno gladii ictu in viscera adacto, illis ipsis argumentis confodiamus. (VII.) Ille igitur, ut nos comperimus, Deum ipsum ait omnibus praesentem adesse. „Non enim,” inquit, „simplici operatione, ut veteres quidam existimabant, qui ita delirarunt, ut dicerent eum tempore, divinae incarnationis sua hypostasi caelos vacuos fecisse, ac nobiscum substantialiter fuisse, operatione autem et dignitate sola apud Deum et Patrem. Nempe illi, ut in obiectis corporeis, ita et in Verbo divino aliud substantiam, aliud operationem esse statuebant, quod piis non licet; quoniam hi sciunt in simplicibus et incorporeis nihil ea differre. Quippe haec a se invicem distinguī haud debent, ne quod omuem simplicitatem excedit, compositum esse intelligatur. Nam nec divina substantia operatione vacare, nec operatio unquam substantiae expers esse potest.” Tum paulo infra: „ita enim pie divina operatio, seu potius αὐτενέργεια, aeterna esse intelligetur, quia operatio ab substantia non distinguitur, sed eadem definitione continetur, propter simplicis et incorporeae naturae proprietatem.” (VIII.) Vides, ut hic D. Basilii vestigiis insistit, ac eius fere verba interpretatur? Vides, ut assectatoribus eorum, contra quos ille pugnavit, hic pariter totis viri-

- A. M. 6859 **μενος φαίνεται; ὥστε ὁ τὸν ἕτερον λοιδορῶν καὶ θάτερον πάντως**
 Ind. 4 **ὁμοίως λοιδορεῖ. λοιδορῶν οὖν ὁ Παλαμῆς Θεόδωρον ἐκείνον τὸν**
μέγαν τῆς ἐκκλησίας προστάτην, ἅτε τοῖς εἰκονομάχοις οὕτω μα-
χόμενον, ὁμοῦ καὶ τὸν μέγαν εὐθὺς λοιδορεῖ Βασίλειον· ὁ δὲ
τοῖς θείοις τούτοις πατράσι μαχόμενος τοὺς ἑτεροδόξους ἐξ ἀνάγ-5
 P. 599 **κης, οἷς οὗτοι μάχονται, φαίνεται φιλῶν. ἔστι μὲν οὖν κἀν-**
τεῦθεν δῆλον τό γε τοῖς τῆς εἰκονομαχίας προστάταις τὸν Πα-
λαμῆν ἐν ἅπασιν ἁεὶ καὶ συνεχῶς ἀκολουθεῖν, ὡς ἐξ ὀρηκτηρίου
ἀρξάμενον τοῦ Θαβωρίου φωτὸς ὁμοίως ἐκείνοις· καὶ τοῦτ' ἔστι
τὸ αἴτιον, ἁεὶ διὰ στόματος ἄγειν αὐτὸν τὸ Θαβώριον. (Θ.) Ἄλλ' 10
ἐκεῖνο μικροῦ με παρέδραμεν. εἰ γὰρ ὁ τῆς οὐσίας λόγος οὐδὲν
 B **ἕτερον ἢ προῦμά ἐστιν αὐθύπαρκτον, μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς**
ὑπαρξιν, ὡς ὅ,τε τῆς ἐπιστήμης διδάσκει λόγος καὶ ὁ θεὸς
οὗτος διδάσκαλος ἔφθη προειρηκῶς, εἴη ἂν καὶ ὁ τῆς ἐνεργείας
λόγος ὁ αὐτός, κἀν τοῖς ὀνόμασι διαφέρειν δοκῶσι, προῦμα δη- 15
λαδῆ αὐθύπαρκτον, μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς ὑπαρξιν. οὕτω
γὰρ ἂν καὶ ὁ τῆς ταυτότητος σώζοιτο λόγος· καθὰ πάλιν ὁ αὐ-
 C **τὸς οὗτος ἔφησεν ἀλλαχοῦ· „εἰ ταῦτὸν εἶεν, οὐ δύο ἂν εἶεν, ἀλλὰ**
μία φύσις. ἢ γὰρ σύνθεσις τὸ διάφορον τῶν συντρεχόντων ἕδει
καὶ ἑτεροοῦσία εἶναι δηλοῖ.” (I.) “Οτι μὲν οὖν ἐνέργειαν καὶ δύ- 20
ναμιν καὶ σοφίαν καὶ ζῶην, καὶ ὅσα τοῖς ἀνθρώποις ἔπεισιν ὀνο-
μάζειν τὸ θεῖον, τὰ τῶν διδασκάλων τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας
δόγματα μὴ διαιρεῖν τῆς οὐσίας ἐπὶ θεοῦ συγχωρεῖ, οὔτε φῶς

bus pugnat? Qui itaque alteri maledicit, eum constat et alteri simul maledicere. Quamobrem Palamas magno illi ecclesiae defensori Theodoro, contra iconomachos sic pugnanti, dum convitiatur, eodem tempore etiam Magno Basilio convitium facit. His autem sanctis Patribus qui pugnat, eum necesse est heterodoxorum, quibus illi pugnant, videri amatorem. Et hinc igitur patet, Palamam in omnibus perpetuo et continenter eorum, qui iconomachiae propugnatores fuerunt, vestigia persequi, ab lumine Thaborio, tanquam ab aliquo perfugio, itidem ut illos profectum. Atque haec causa est, cur Thabor ei semper in ore sit. (IX.) Sed me illud paene effugit. Nimirum si substantia nihil aliud est, nisi res per se subsistens, nec alio egens ad existendum, ut et scientia docet, et sanctus iste doctor supra dixerat, erit etiam operationis definitio eadem, etsi ipsis nominibus differre videantur: erit, inquam, operatio res per se subsistens, nec alio egens ad existendum. Ita quippe servabitur ratio identitatis, ut ille ipse rursus alibi dixit. „Si idem sunt, ergo non sunt duo, sed unica natura. Compositio enim differentiam indicat eorum, quae simul coeunt, eaque diversae substantiae esse declarat.” (X.) Quod igitur in Deo operationem, et potentiam, et sapientiam, et vitam, et quaecunque nomina divinitati ab hominibus tribui solent, ab substantia distingui non permittat doctrina ab ecclesiae doctoribus tradita, nec lumen dici increatum aliud, praeter

ἄκτιστον ἄλλο παρὰ τὴν θείαν λέγειν οὐσίαν, οὔτε θεότητος τῆς A. C. 1351
 μιᾶς ἐπέκεινα τρισυποστάτου φύσεως, οὔτ' ἀσώματόν τε καὶ ^{Imp. Io. Can-}
 ἄκτιστον δύνασθαι γίνεσθαι τὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα, εἴρηται. εἰD ^{tacuz. 5}
 δ' ἐπὶ Χριστοῦ τοῦτ' ἀδύνατον, τίς οὕτως εὐήθης ἂν εἴη, ὥστ'
 5 ἄνθρωπον γίνεσθαι λέγειν ἄκτιστόν τινα τῶν πάντων, ἀσώματόν
 τε καὶ ἀναρχον κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον, καὶ ὅσα τοῖς ἀσεβέ-
 σιν αὐτονομουμένη γλώττιη προῖκα ληρεῖν συγκεχώρηται. οἷς γὰρ V. 485
 ἐς ἀρετῆς προκόπτειν ἐγγίνεται λόγον, τούτοις οὐκ ἄκτιστοῖς E
 γίνεσθαι πρόσεστι. πολλοῦ γε καὶ δεῖ. τούναντίον μεντᾶν μᾶλ-
 10 λον δεήσκει γενέσθαι κτιστοῖς ἐς τὸ πολλαπλάσιον, ὡς ἄλλοις τε
 πλείστοις ἐστὶ δεδογμένον καὶ δὴ καὶ Παύλῳ τῷ θείῳ· εἴ τις ἐν
 Χριστῷ καινὴ κτίσις, ἀνακαινίζεσθαι τὴν πρὸς τὰ κρείττω ῥο-
 πὴν καὶ ἀντίληψιν τῶν καλῶν· ἣν δὴ κτίσιν καὶ ὁ θεὸς ἐπιζητεῖ
 Δαβὶδ, καρδίαν καθαρὰν ἐν αὐτῷ κτιζέσθαι, καὶ πνεῦμα τοῖς
 15 ἐγκάτοις εὐθὲς ἐγκαινίζεσθαι.

substantiam divinam, nec alias divinitates, praeter unam in tribus perso-
 nis naturam, nec incorporeum et increatum corpus Christi posse fieri, hac-
 tenus dictum est. Quod si id in Christo fieri non potest, quisquamne
 adeo stolidus, ut aliquem ex omnibus hominibus naturali ratione increatum
 fieri dicat, incorporeumque, et principio carentem, et quidquid impiis
 lingua effraeni temere et gratis effutire licuit? Nam qui virtutis ratione
 proficiunt, non ideo ii increati fiunt. Ac multum quidem abest ut fiant.
 Immo creatos eos fieri tanto magis oporteat; quemadmodum, tum aliis plu-
 rimis, tum divo Paulo visum est, dicenti: si qua in Christo nova crea-
 tura sit, propensionem ad meliora et virtutis professionem renovari: cu-
 iusmodi creaturam divus quoque David requirit, ubi cor mundum creari
 in se, et spiritum rectum innovari in visceribus postulat.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ Κ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER VIGESIMUS.

ARGUMENTUM.

Soluta quaestione de lumine Thaborio, Gregoras ad alteram criminationem refellendam transit. De Deo disputare periculosum est. Quid sancti Patres super ea re praeceperint, et quatenus ipsi de Deo disputarint. Gregorius Nazianzenus. Basilius Magnus. Chrysostomus. Athanasius. Isaac Monachus. Ioannes Climacus: D. Paulus. Acta Conciliorum generalium (Cap. 1). Cantacuzenus, pauca loquutus, respondendi munus Palamae concedit. Huius imparati, et nihil tale praemeditati, anxietas. Iudicium de Palamae doctrina, stilo, ingenio. Eius auctoritas apud Cantacuzenum nimia. In maximas angustias adductus orationem a lumine Thaborio orditur. Operationem et substantiam in Deo differre ait. Qui operationes participant, eos affirmat increatos fieri. Plura increata statuit. Substantiam divinam negat posse participari. Adversarios contemnit. Acta Concilii generalis sexti perperam interpretatur; item verba S. Basilii (2). Quo consilio Palamas D. Basilii et Concilii oecumenici sexti verba protulerit. Sanctos Patres laudat, nec nominat. Operationem et substantiam idem esse in Deo constat ex illis ipsis testimoniis ab eo allatis. Item ex verbis Sanctorum Athanasii et Cyrilli. In divinis notiones nominibus minime respondent. Quae ex duabus rebus (substantia et operatione) constant, ea non sunt simplicia, sed duplicia. D. Maximus de binario numero. Conclusio (3). Gregoras aeger et ieiunus disputandi munus sociis tradit, qui et ipsi commentarios scripsere de suis cum Palama certaminibus. Vetera in Barlaamum decreta rursus leguntur. Palamitae ad lumen Thaborium perpetuo recurrunt. De gloria divina impium dogma apud synodum explicant. Orthodoxorum unus indignabundus exclamat. Minis terretur et obmutescit. Concilium dimittitur. Populus in Palamitas saevit. Orthodoxis favet et gratulatur. Hi, quamquam superiores, tamen suam sententiam adversariis approbare non potuerunt. Animus principi aversus et durus. Quinam vere iniuriam patiantur (4). Pala-

mas Cantacuzenum adit. In Gregoram et in caeteros orthodoxos acri oratione invehitur. Ut Palamae iussa imperator exsecutus sit. Orthodoxorum diversi affectus, fiducia, trepidatio, moeror (5). Gregoras sese in Concilio iterum sistere recusat. Socios hortatur ad veritatem fortiter defendendam. Illi ut secum veniat, aegre tandem persuadent. Ab imperatore seorsum seductus promissis et aliis artibus tentatur. Proponitur ei quaestio de substantia et operationibus divinis. Testimonium D. Basilii. Respondet Gregoras. Cantacuzenus de nova disputandi ratione in eunda deliberat cum Palama. Episcopum Tyri excludere statuunt. Item contumelias et calumniis orthodoxos terrere. Palamas socios advocatum abijt (6). Gregoras aliique orthodoxi introcantur. Cantacuzenus minatur gravissima. Eius cum Xerxe, Persarum rege, comparatio. Episcoporum Palamitarum imperitia. Orthodoxi frustra conantur contradicere. Cantacuzeni vultus et verba. Gregoram discipuli timidiore descunt; alii silent. Gregorae et orthodoxorum episcoporum secessio; quos imperator primum exire vetat; deinde, suadente Palama, abire patitur. Palamitae, egressis orthodoxis, imperatorem adulantur. Quidquid libuit decernunt (7).

α'. Πολλῶν δ' ἐπιρροέοντων, εἰ μαρτυρίας ἁγίων εἰσάγειν ἐθέ- A. M. 6359
λοίμεν, οὗθ' αἱ τῆς κεφαλῆς ἀληθδόνες ἐῶσι τανῶν διεξιέναι Ind. 4
καθ' ἕκαστα πάντα, οὗτ' ἀνάγκη πῦσα νῦν λέγειν ἀθρόον, A. C. 1351
ὁπόσα καὶ ταῖς ἄλλαις ἐκείναις ληστρικαῖς συνόδοις ἀκούειν καὶ Imp. Io. Can-
5 λέγειν συμπέπτωκεν. εἰρήσεται δὲ κατὰ χώραν γενομένοις ἐκά- tacuz. 5
στων ἅπαντα, προϊόντος ἡμῶν σὺν γε θεῷ τοῦ λόγου. νῦν δὲ P. 600
ἐκεῖσε ἐπάνειμι. (B.) Ἐπεὶ γὰρ δεύτερον ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ μοι B
προσῆγεν ἔγκλημα, τὴν τοῦ θεολογεῖν ἀπαγόρευσιν, τοὺς ἁγίους
ἄνω καὶ κάτω διαβροῆδην θεολογεῖν προβαλλόμενος, οἷς καὶ Πα-
10 λαμῶν ὑποδείγματι χρώμενον τὰς νέας ταύτας ἔλεγε γράφειν θεο-
λογίας, ὑπὲρ ὧν καὶ τὸ οἰκεῖον αἷμα διδόμην μάλα προθύμως ὁ
ἀδρόεπῆς κριτὴς ἰσχυρίζετο, φέρε καὶ πρὸς τοῦτ' ἀπαντήσωμεν,
ἔφην ἐγώ. (Γ.) „Ὅτι μὲν δεδιέναι ἡμῶς δεῖν, καὶ μὴ ἐξεῖναι τοῖς C
βουλομένοις θεολογεῖν, θεῶν πατέρων φασὶ θεσμοὶ καὶ κανόνες,

Si Sanctorum testimonia velim afferre, succurrunt mihi multa. Sed me nec dolores capitis ea nunc sigillatim omnia recensere patiuntur; nec plane necesse est, quaecunque in aliis illis iconomachorum scilicet conciliis, seu potius latrociniis, audita vel dicta sunt, universa simul proferre. Omnia autem Deo iuvante, et singula quidem suo loco, infra dicturi sumus. Nunc ego illuc redeo. (II.) Quoniam ibidem imperator alterum mihi crimen obliciebat, quod de Deo disputari vetarem, idemque Sanctos opponebat, qui de Deo passim et diserte disputarent, aiebatque Palama eorum exemplo novas illas theologias scriptitare, pro quibus se vel sanguinem suum libentissime effusurum aequus scilicet iudex affirmabat; age, inquam, ad istam quoque criminationem respondeamus. (III.) „Rem esse periculosam, de Deo disputare, nec volenti cuique id licere, sanctorum Patrum scita et

- A. M. 6859 ἴσασι οἷς ἔθος αὐτοὺς μετιέναι. ὅτι δὲ καὶ μὴ περιεργάζεσθαι
 Ind. 4 νόμους πατρῶν, καὶ ἄπερ ἐκείνοις θέσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ συμπέ-
 πτωκεν ὅρια μὴ κινεῖν, καὶ τοῦτο δόγμα καὶ νόμον ἐκείνων εἶναι,
 οἷμαι τὸν ἀντιροῦντα εἶναι μηδένα, πλὴν ἢ ὅστις τε βούλοιο
 D χλεύης ὑπεύθυνον προῖκα δρᾶν ἐαυτὸν ἀνθρωπίνης καὶ ὅς ἔνοχος 5
 εἶναι ταῖς ἐκείνων οὐ φρίττει ἄραϊς. ἢ πολλὴ μεντῶν ἄωρία,
 Πυθαγορείους μὲν πενταετηρικῇ μὲν γλώττης σιγῇ, μακροτέρᾳ
 δ' αὖ πολλῶ συγκαταθέσει ψυχῆς, τὰ τοῦ διδάσκοντος δέχεσθαι
 δόγματα· ἡμᾶς δ', οἷς εὐαγγελικῇ συντετραφῆναι γέγονεν εὐσε-
 βείᾳ, μὴ μάλα ἐθέλειν περιεργίας ὑπάσης ὡς πορῶτάτω τοῖς 10
 πατρίοις ἐμμένειν κανόσι καὶ δόγμασι. ἠδέως δ' ἂν σ' ἐροίμην,
 P. 601 εἰ πρὶν ἐκείνους θεολογῆσαι, ἔοικεν ἀνθρωπίνην αὐτοὺς συννε-
 V. 486 νοηθέναι δύναμιν ὑπερβαίνειν καὶ θανάτου μελιῶ κίνδυνον ἀπει-
 λεῖν ἀθανάτου ψυχῆς τοῖς οὕτως αὐτομολοῦσι πρὸς τὴν ἐγχείρη-
 σιν· καὶ νῦν δεῖ μᾶλλον πείθεσθαι μετὰ τὴν πείραν αὐτοῖς προσ- 15
 ταχθέν· εἰ δὲ πρὶν πειραθῆναι, δεῖ μᾶλλον ἡμᾶς, ἁμαρτίαι
 τινὰς ὄντας καὶ μάλα ἀξυνέτους, τῶν ὑπὲρ νοῦν φοβεῖσθαι τὴν
 πείραν, ὁμοίως ἐκείνοις, μακρῶ σοφωτέροις ἡμῶν καὶ πρὸ τῆς
 B πείρας οὔσι, καὶ μὴ ἐπιπηδᾶν ἀδειῶς οὕτως τῇ θεολογίᾳ, καθά-
 περ τῇ γε χλόῃ τὰ βοσκήματα. ἢ γὰρ ἂν ὁμοίον εἶη, ὥσπερ ἂν 20
 εἰ δέκα τινὲς τῶν ἀπὸ γενέσεως τυφλῶν, ἐκκλησίαν ἀθροίσαντες,

12. Hunc locum Boiv. sic restituit: εἰ πρὶν ἐκείνους [οἷε προστετα-
 χέναι, πρὶν πειραθῆναι· ἢ μετὰ τὸ θεολογῆσαι. εἰ μὲν δὴ μετὰ
 τὸ] θεολογῆσαι, ἔοικεν ἀνθρωπ.

canones definiunt. Hoc illis notum, qui in iis versati sunt. Quinetiam ne in leges patrias curiosius inquireretur, neve termini, quos illi ecclesiae posuissent, moverentur, ab iisdem Patribus cautum sancitumque est: neque id opinor quisquam inficiabitur, nisi qui gratis velit incurrere in publicos risus, quive eorundem Patrum execrationibus obligari non perhorrescat. Absurdissimum sane fuerit Pythagoreos quinquennali linguae silentio, animi autem obsequio longe diuturniori, magistri sui dogmata approbasse; nos vero, sancta Evangelii disciplina a puero institutos, nolle citra ullam curiositatem Patrum decretis ac praescriptis stare. Illud quidem ex te lubens quaesierim, utrum istos putes [ea sanxisset, rem ipsam nondum expertos, an postquam experti fuissent. Si eos censeres] prius de Deo disputasse, [deinde disputari vetuisse;] ii rem humanis viribus altiorum, et eorum qui sic sponte aggredierentur animae immortalis periculum morte ipsa gravius allaturam, videntur iudicasse: ac iisdem, post experientiam iubentibus, tanto magis nunc obediendum. Sin antequam experti fuissent, eo magis nos, qui rudes sumus et minime intelligentes, oportet earum rerum, quae intellectum superant, experientiam formidare, exemplo illorum, qui vel ante factum periculum longe nobis sapientiores fuerunt, cavendumque est, ne in theologiam sic temere insiliamus, ut pecudes in pascua. Perinde quippe fuerit, ac si homines decem, qui caeci nati sint, advocata concione, de eius telae, quam prae manibus habeant, coloribus

περὶ χρωμάτων ἤριζον τῆς ἀνὰ χεῖρας κρόκης, ἕκαστος ἀλη- A. C. 1351
 θεύειν οἰόμενος ἢ κατὰ πάντας. οἶμαι ἂν πάντα τινὰ τῶν ὁρῶν- Imp. Io. Can-
 των θρήνου καὶ γέλωτος εἰληφέναι σπονδὰς ἐν ψυχῇ, καὶ Δημο- tacuz. 5
 κρίτους ἅμα καὶ Ἡρακλείτους δοκεῖν ἐνταῦθα συνημμένους. τίς
 5 γὰρ οὐκ ἂν ἐκείνους ἐθρήνησε, τῆς τῶν ὀμμάτων οὕτως ἀπηρητη- C
 μένους ἀγῆς τὸν ἅπαντα βίον; τίς δ' οὐκ ἂν τὸ Σαρδόνιον ἐπε-
 γέλασε, περὶ ὧν οὐκ ἴσασι διαπληκτιζομένους ἄρτι ὁρῶν; ὁμως εἰ
 δοκεῖ, τῆς ἐπιπλήξεως μικρὸν καθυφέντες θεωρήσωμεν, ἃ τε
 πρὸς ἀπαγόρευσιν ἡμῖν τοῦ θεολογεῖν ἐπιτάττουσι καὶ ἃ θεολογεῖν
 10 καὶ πῆ καὶ ὅπως δὴ συμπέπτωκεν· ὡς ἂν κἀνταῦθα ἑνθμός τις
 ἦ καὶ θεμέλιος εὐταξίας ὁ τὰ τῆς γλώττης περιζωννύμενος σκῆ- D
 πτρα, καὶ μὴ τοῦναντίον κανὼν μὲν εὐβουλίας ἀκανόνιστος ἦ
 φιλοτιμία, θεσμός δ' εὐκαιρίας, ἄθεσμος ἀκαιρία. ὅπη γὰρ
 φιλοτιμία τροφίμος ἀβουλίας, διὰ μυχῶν ἀκαιρίας δραμοῦσα,
 15 τῶν ὁρῶν καταχορεύει τῆς εὐταξίας, ἐκεῖ καὶ πέρας ἀκολουθεῖν
 ταῖς τῶν πράξεων ἐπιβουλαῖς ἀντιστρατενόμενον, καὶ μᾶλα γέ τοι
 τῶν εἰκότων. πρῶτος μὲν οὖν ὁ πολὺς ἐν θεολογίαις Γρηγόριος
 τοσοῦτον ἀποδειλιᾷ πρὸς θεολογίαν τὴν γλώτταν κινεῖν, ὅσον E
 τὴν χεῖρα πρὸς φλόγα πυρός· ὡς καὶ πολλοὺς εἰς παραίτησιν
 20 λόγους προβάλλεισθαι, ἐν οἷς οὐθ' ἑαυτὸν ἐγχειρεῖν τοῖς περὶ
 θεοῦ προχείρως δίδωσι λόγοις, οὐθ' ὧ̄ θρασέως ἐγχειρεῖν ἂν γέ-
 νοιτο ἀποδέχεσθαι. „οὔτε γὰρ ἐπαινετός”, φησὶ, „ὁ πόθος· ἀλλὰ
 καὶ φοβερόν τὸ ἐγχείρημα.” εἰσάγει δὲ καὶ Ὁζῶν ἐκείνον, ὅς τῆς

16. ἐπιβολαῖς conī. Boiv.

rixentur, vera quisque, magis quam caeteros omnes, dicere se arbitrati:
 quod quisquis viderit, is, ut opinor, risum et luctum, velut foedere
 sociatos, animo concipiat, ut ibi Democriti et Heracliti in unum
 coaluisse videantur. Ecquis enim istos non defleat, oculorum lumine per
 omnem vitam sic destitutos? Ecquis rursus Sardonium risum teneat, qui
 eosdem nunc cernat de iis rebus, quas ignorant, inter se digladiari? Nos
 tamen, si videtur, paulo minus obstupescentes, consideremus, tum quae
 sancti Patres de cavendis theologicis disputationibus nobis praecipiant;
 tum quae, et ubi, et quomodo iidem de Deo disputaverint; ut hic quoque
 formula aliqua sit et fundamentum bonae disciplinae, quo moderandae lin-
 guae ratio innitatur: ac non contra eveniat, ut et boni consilii regula sit
 ambitio nullis regulis adstricta, et opportunitatis norma abnormis importu-
 nitas. Quippe ubi ambitio imprudentiae alumna, per summum opportuni-
 tatis neglectum, boni ordinis finem proterve transilit, ibi et exitus conse-
 qui primae aggressioni contrarios valde consentaneum est. Primus Gre-
 gorius, ille scilicet inter theologos eximius, linguam ad theologicas dispu-
 tationes appellere sic reformidat, ut manum ad flammam. Proinde multis
 verbis se excusatur, proditque se non facile accedere ad disputandum de Deo,
 et eos, qui id temere audeant, minime probat. „Neque enim,” inquit, „lau-
 dabile est desiderium; sed et conatus ipsae metuendus.” Et Ozae exemplum

- A. M. 6859 *κιβωτοῦ πάλαι μόνον ψαῦσαι τολμήσας ἀπόλετο, φυλάσσοντος*
 Ind. 4 **F** *θεοῦ, φησὶ, τῇ κιβωτῷ τὸ σεβάζμιον· καὶ ἅμα μηδὲ τῶν τοί-*
χων τοῦ ἱεροῦ ψαῦσαι τοῖς πολλοῖς ὃν ἀσφαλές, ἑτέρων φησὶν
ἐδέησε τοίχων, τῶν ἔξωθεν. καὶ πάλιν· „ἀκούεις γέννησιν· τὸ
πῶς μὴ περιεργάζου. ἀκούεις ὅτι πνεῦμα τὸ προῖον ἐκ τοῦ πα-
 5
P. 602 *τρός· τὸ πῶς μὴ πολυπραγμῶναι. εἰ δὲ πολυπραγμονεῖς νιόῦ γέν-*
νησιν καὶ πνεύματος πρόοδον, κἀγὼ σοῦ πολυπραγμονῶ τὸ κρᾶμα
ψυχῆς καὶ σώματος. πῶς εἴ χοῦς καὶ εἰκὼν θεοῦ; τί τὸ κινουῖν
σε, ἢ τί τὸ κινούμενον; πῶς τὸ αὐτὸ καὶ κινεῖ καὶ κινεῖται; πῶς
αἰσθησις ἐνταῦθα μένει καὶ τὸ ἐκτὸς ἐπισπᾶται; πῶς ὁ νοῦς ἐν
 10
σοὶ μένει καὶ γενεᾷ λόγον ἐν ἄλλῳ νοῦ; πῶς λόγῳ νόημα διαδί-
δοται; εἰ σαυτὸν οὐκ ἔγνως, ὅστις εἰ ὁ περὶ τούτων διαλεγόμε-
B *νος, εἰ ταῦτα οὐ κατέλαβες, ὧν καὶ ἡ αἰσθησις μάρτυς, πῶς*
θεὸν ἀκριβῶς, ὅπερ τε καὶ ὅσον ἐστὶν, εἰδέναι ὑπολαμβάνεις;
V. 487 *πολλῆς τοῦτο τῆς ἀλογίας.” καὶ πάλιν· „τὸ τάχος ἔστω σοι μέχρι*
 15
τῆς ὁμολογίας, εἴ ποτε ταύτην ἀπαιτηθείης· τὸ δ’ ὑπὲρ ταύ-
την, εἶναι δειλότερον. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἡ βραδυτής, ἐνταῦθα δὲ ἡ
ταχυτής ἔχει τὸν κίνδυνον.” εἰ δέ τις ἐνίστασθαι βούλοιο, λεγέτω
C *μοι παρελθὼν, τί βουλόμενος οὐκ ὀλιγάκις ὁ μέγας οὗτος διδά-*
 20
σκαλος οὕτωςί πως τοὺς ἑαυτοῦ σχηματίζει λόγους τοῖς τάναν-

10. ἐν τῷ αὐτῷ pro ἐνταῦθα Billiana editio.

21. κατασυλλογιζο-

μένοις conii. Boiv.

proponit, qui Arcam olim solummodo atrectare ausus periit, asserente, inquit, Deo reverentiam Arcae debitam. Et quia ne ipsius quidem templi parietes contingere tutum cuilibet erat, idcirco aliis, inquit, parietibus opus fuit, nempe exterioribus. Tum idem rursus: „generationem audis: modum ne curiosius inquiras. Audis Spiritum ex Patre procedere: id quomodo fiat, ne anxio studio perscruteris. Quod si in Filii generatione et Spiritus processione pervestiganda curiosum te praebes, ego quoque pari curiositate tuam animae corporisque coniunctionem et temperamentum inquiram. Quomodo pulvis es et Dei imago? Quid est quod te moveat, aut quid quod moveatur? Quomodo idem movet et movetur? Quomodo sensus in eodem manet, et externa attrahit? Quomodo mens in te manet, et in alia mente sermonem gignit? Quomodo cogitatio per sermonem impertitur? Si te ipsum non nosti, quisquis es qui de his rebus disputas, si haec nondum intellectu comprehendisti, quorum sensus ipse testis est, quo tandem modo, quid et quantus sit Deus, te certo tenere ac scire arbitraris? Magnae profecto id stultitiae est.” Tum rursus: „Promptus esto, usque ad Fidei confessionem, siquando a te exigatur. Quod superat, timidior sis oportet. Etenim illic cunctatio, hic celeritas periculosa est.” Si quis velit instare, prodeat ac dicat mihi, quid sit cur magnus iste doctor simili ferme verborum figura haud raro utatur adversus eos, qui contraria obliiciunt, ac nunc eum, qui existeret, genitum fuisse, nunc Filium crea-

νῦν μὲν κτίσμα τὸν υἱὸν, νῦν δὲ θελήσεως υἱὸν. πρὸς γὰρ τὰς A. C. 1351
 ἀτόπους ἐπεικῶς καὶ πέρα τῆς φύσεως ἐρωτήσεις ἐκτόπους ἐπι- Imp. lo. Can-
 εικῶς κἀκείνος τὰς ἀποκρίσεις εἰσάγει, καὶ φησι· „πάλιν οἱ σωμα- tacuz. 5
 τικοὶ τὰ σωματικά. περὶ γὰρ ἐμὲ καὶ σὲ ταῦτα.” καὶ πάλιν, „θέ-
 5 λων σε,” φησὶν, „ὁ σὸς πατὴρ γεγέννηκεν, ἢ μὴ θέλων;” καὶ αὖ- D
 θις· „ὁ χρόνος ἐν χρόνῳ, ἢ οὐκ ἐν χρόνῳ;” καὶ τὰ ἐξῆς παρήμι
 λέγειν, οἷς ὀπλίξει τὰς γλώσσας ἡμῶν, ὅποτε καὶ ἡμῖν βουλομένοις
 εἶη τὰς ἐκτόπους τῶν ἀντιθέτων ἀναλύειν ἕριδας. ταῦτα δ' οὐ
 βουλομένου θεολογεῖν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα τι φεύγοντος, καὶ
 10 νουθετοῦντος ἡμῶς, οὐ λόγοις μόνον, οὐδ' ἔργοις μόνον, ἀλλὰ
 καὶ πράξεσιν ἐδλόγοις καὶ λόγοις ἐμπράκτοις.” (Δ.) Ἐγὼ δὲ E
 πολλὰ λέγειν ἔχων ἐκ τῶν τοῦ μεγάλου τοῦδε πατρὸς καὶ διδα-
 σκάλου τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν τῶν ἔμοιγε εἰρημένων ἀπόδειξιν,
 ὅποσα γοῦν μοι κἀκεῖ λελάληται, λέγω δὴ περὶ τοῦ μήτε θεολο-
 15 γεῖν, μήτε περιεργάζεσθαι μήτε τοὺς ταῦτ' ἐπιτάττοντας, μήθ'
 ὧν ἕνεκα ἐπιτάττουσιν, ἱκανὰ καὶ ταῦθ' ἡγῆμαι πρὸς τε τὴν
 τῆς ἐμῆς ἀληθείας ἔνδειξιν πρὸς τε τὴν τῶν ἀντιθέτων ἀναίρε-
 σιν. οὐ γὰρ ἀσυνέτοις νῦν ὀμιλοῦμεν, ἵνα πλειόνων δεοίμεθα F
 λόγων. ἄλλως τε καὶ ὧ τὸ ἱκανὸν οὐκ ἱκανόν, οὐδὲν ἱκανόν· ὧ
 20 δὲ καὶ τὸ μικρὸν ἱκανόν, πάντ' οἶμαι γένοιτ' ἂν ἱκανά. ἴτερον
 οὖν ἐστι κἀπὶ τοὺς ἄλλους ἡμῖν, ἵν' ἐξ ἐκάστων βραχέα ἐρασιθά- P. 603
 μιστοι, οἷς ἂν μήθ' ὑφιέναι τοῦ μάχεσθαι μήτ' αὖ συνιέναι ῥα-
 δίως ἐξῆ, τούτων τὰ στόματα ῥαδίως ἡμεῖς ἀποθρόνωμεν. φησὶ

9. τοι conī. Boiv.

turam esse, nunc voluntatis esse filium, perperam argumentantur. Nemo insolentissimis et naturae captum excedentibus interrogatis responsiones et ipse plane insolentes opponit, et ait: „Rursus corporei corporea. Haec enim ad me et ad te pertinent.” Item, „volensne,” inquit, „pater tuus te genuit, an nolens?” Item haec: „Tempus estne in tempore, an non?” Reliqua omitto, quae ille velut arma nobis suppeditat, quoties et nos voluerimus insolentes rixantium adversariorum quaestiones resolvere. Porro haec non eius sunt, qui de Deo velit disputare, sed eius, qui valde id fugiat, ac nos non meris verbis, aut meris operibus, sed et operibus disertis et efficacibus verbis admoneat.” (IV.) Ego vero, tametsi multa magni istius Patris et ecclesiae doctoris testimonia possim afferre, ad meorum dictorum confirmationem, tamen quae illic attuli, ut ostenderem non oportere disputari de Deo, nec aut in eos qui vetarent, aut quam ob causam vetarent, inquirendum esse curiosius, ea ipsa certe sufficere arbitror cum ad declarandam sententiae meae veritatem, tum ad refellendum errorem adversariorum. Non enim loquimur nunc iis, qui minime intelligant, sic ut pluribus verbis opus sit. Deinde cui non satis fuerit id quod satis est, ei nihil satis erit. Parum autem cui satis sit, ei opinor quaelibet satis futura sunt. Pergamus itaque ad alios, ut ex singulis pauca excerpando os facile illis obstruamus, quibus nec desistere a pugna nec intelligere facile

- A. M. 6859 *τοίνυν καὶ ὁ πολὺς τὰ θεῖα Βασίλειος* „ἀρκέσθητι λέγειν ὡς ἐδι-
 Ind. 4 *δάχθης*· καὶ μὴ μοι τὰ σοφὰ ταῦτα λέγε, ὅτι ἀγέννητόν ἐστιν,
 ἢ γεννητόν· καὶ εἰ μὲν ἀγέννητον, πατήρ· εἰ δὲ γεννητόν, υἱός·
 εἰ δὲ μηδέτερον τούτων, κτίσμα. ἐγὼ γὰρ μετὰ τοῦ πατρὸς οἶδα,
 Βοὺ μὴν δὲ πατέρα, τὸ πνεῦμα· καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ παρέλαβον, 5
οὐχ υἱὸν δ' ὠνομασμένον.” καὶ πάλιν· „ἀκολουθότερον ἦν, διὰ
 τὸ γεγενῆσθαι τὸν υἱὸν, γέννημα προσαγορευθῆναι καὶ οὐχ
 υἱόν· ἀλλ' οὐκ εἴρηται. διὸ χρὴ τὸν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντα τὸ
 τοῦ Χριστοῦ δικαστήριον καὶ εἰδότα ὅσος ὁ κίνδυνος ἀφελεῖν τι
 ἢ προσθεῖναι τοῖς παραδεδομένοις ὑπὸ τοῦ πνεύματος, μὴ παρ' 10
 ἑαυτοῦ φιλοτιμεῖσθαι καινοτομεῖν· ἀλλὰ τοῖς προκατηγγελημένοις
 παρὰ τῶν ἁγίων ἐφυσυχάζειν.” καὶ πάλιν· „πίστιν δὲ ἡμεῖς οὔτε
 C παρ' ἄλλων γραφομένην ἡμῖν νεωτέρων παραδεχόμεθα, οὔτ'
 αὐτοὶ τὰ τῆς ἡμετέρας διανοίας γεννήματα παραδίδόναι τολμῶ-
 μεν, ἵνα μὴ ἀνθρώπινα ποιήσωμεν τὰ τῆς εὐσεβείας ῥήματα· 15
 ἀλλ' ἢ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων δεδιδάγμεθα, ταῦτα τοῖς ἐρω-
 τῶσι διαγγέλλομεν.” καὶ πάλιν· „ὅτι τὸ τῆς θεολογίας μυστήριον
 τὴν ἐκ τῆς ἀβασανίστου πίστεως ζητεῖ συγκατάθεσιν, πιστεῦσαι
 V. 488 δεῖ (φησὶν) ὅτι ἔστι θεός, καὶ μὴ ζητῆσαι μηδὲ ζυγομαχῆσαι τί
 D ἔστιν.” ὁρῶς καὶ τὸν μέγαν τοῦτον διδάσκαλον, ὅσῃν τοῖς τοιού- 20
 τοις ἀποδίδωσι τὴν αἰδῶ, καὶ αὐτός τε ὁμολογεῖ μὴ τολμᾶν μήτε
 τὰ θεῖα περιεργάζεσθαι, μῆθ' ἕτερόν τι νεώτερον δέχεσθαι,

22. μῆθ' ἕτερον τι νεώτερον δέχεσθαι, μῆτ' αὐτός παρεισάγειν
 Boiv. legendum videtur.

est. Basilus, in divinis multum versatus, „contentus esto,” inquit, „ita lo-
 qui, ut edoctus es: nec tu mihi subtilia haec dicas; vel ingenitus est,
 vel genitus: si ingenitus, Pater; si genitus, Filius; si horum neutrum,
 creatura est. Nam ego Spiritum scio cum Patre esse, at non et Patrem
 esse. Item eum cum Filio esse, non autem Filium nominatum fuisse di-
 dici.” Rursus: „consequens erat Filium, eo quod genitus esset, genituram
 appellari potius quam Filium. Non tamen ita dictus fuit. Qui igitur
 Christi iudicium prae oculis habeat, et aliquid sive demere sive addere
 iis, quae a Spiritu tradita sunt quam periculosum sit intelligat, eum oportet
 nihil de suo novum ambitiose comminisci, sed iis acquiescere, quae
 olim Sancti pronunciarunt.” Rursus: „nos vero nec Fidem, quam recen-
 tiores alii nobis praescripserint, admittimus, nec quae mens nostra pe-
 pererit, ea ipsi tradere audemus, ne humana per nos fiant verae religio-
 nis verba: sed quae ex sanctis Patribus didicimus, ea interroganti cuique
 denunciamus.” Rursus: „quoniam divinitatis mysterium Fidem citra exa-
 men assentientem requirit, credere oportet (inquit) Deum esse, ac non
 quid sit quaerere et contentiose disputare.” Vides quantam et hic doctor
 eximius reverentiam his rebus praestet, atque ut fateatur, nec se in di-
 vina inquirere curiosius, nec recens quicquam aut ab aliis accipere, aut

μήτ' αὐτοὺς παρεισάγειν· ἀλλ' ἐμμένειν ἀπλῶς τοῖς δοθεῖσι A. C. 1351
 περὶ πίστεώς τε καὶ θεολογίας δόγμασι τῶν πρὸ αὐτοῦ διδασκά- Imp. Io. Can-
 λων τῆς ἐκκλησίας αὐτός τε ἐπαγγέλλεται καὶ ἡμῖν ἐγκυλεύεται; tacuz. 5
 τίς οὖν οὕτως ἀνόητος ἔσται, ὡς τοιοῦτον κανόνα καὶ στάθμην E

5 τῆς ἐκκλησίας ταπεινώσει τοσαύτη χρώμενον βλέπων, ἔπειτα
 παρὰ φαῦλον θέμενος, εἰς ἀνδρουποδώδη θελήσειεν ἀποτρέχειν
 ἤθη, καὶ πλὴν τῆς ὀυποποιητικῆς τε καὶ κραιπαλώσεως ὀφρούς, καὶ
 τοῦ πρὸς ἀργύριον ὄλον ἀπασχολεῖν τὸ τοῦ νοῦ φανταζόμενον,
 πλέον εἰδότας ἀνθρώπους οὐδὲν, καὶ τῆς εὐνομίας τὴν ἀνομίαν

10 ποιῆσθαι κανόνα; Ἄλλ' ἵνα καὶ τὰ πλεῖστα τούτου παραδραμῶν F

ἔφ' ἑτέραν ἔλθω μεγάλην τῆς ἐκκλησίας σάλπιγγα, φησὶ καὶ ὁ
 θεῖος ἐν ταπεινώσει καρδίας Χρυσόστομος· „τὰ γεγραμμένα δέ-
 χομαι· τὰ μὴ γεγραμμένα οὐκ ἐπιζητῶ. τὰ παραδεδομένα ἀσπύ-
 ζομαι· τὰ μὴ παραδεδομένα οὐ πολυπραγμονῶ.” καὶ πάλιν· „σο-

15 φός τις”, φησὶ, „παραινῆ λόγος, χαλεπώτερά σου μὴ ἐπιζήτει,
 καὶ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξέταξε. ἂ προσετύγη σοι, ταῦτα διανοοῦ.”
 καὶ πάλιν· „ἀρκεῖ πρὸς εὐσέβειαν εἰδέναι ὅτι ἔστι θεός, καὶ μη-
 δὲν πλέον ζητεῖν.” καὶ πάλιν· „ἐὰν προσέλθῃ σοι”, φησὶ, „Μανι-
 χαῖτος, λέγων τὴν ὕλην προὑπάρχειν, κἂν Μαρκίων, κἂν Ἑλλή- P. 604

20 νων παῖδες, λέγε πρὸς αὐτούς· ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς οὐρανὸν
 καὶ τὴν γῆν. ἀλλ' οὐ πιστεύοι τῇ γραφῇ; ἀποστράφητι λοιπὸν
 αὐτὸν, ὡς μαινόμενον καὶ ἐξεστηκότα.” καὶ πάλιν· „οὐ παύσῃ,
 ὦ ἄνθρωπε, τὰ περιττὰ ζητῶν; περιττὸν γὰρ τοιαῦτα εἰκῆ πολυ-
 πραγμονεῖν. οὐδὲν τῆς ἀμαθίας ταύτης σοφώτερόν ἐστιν· ἐν

de suo obtrudere: sed quae a priscis ecclesiae doctoribus de Fide et theo-
 logia dogmata tradita sint, in iis se profiteatur omnino perseverare, et
 nos ut perseveremus hortetur? Quisnam itaque adeo excors futurus est,
 ut cum eiusmodi regulam normamque ecclesiae videat tanta uti modestia,
 tamen eam parvi faciat, et ad servilia ingenia malit transcurrere; nempe
 ad eos homines, qui nihil aliud sciunt, nisi cupediis et crapulis gloriari
 et totam mentem in pecuniae cogitatione defixam habere, nec aliam sibi
 aequitatis regulam constituere, nisi iniquitatem? Verum plerisque etiam
 huius testimoniis omissis, ad aliam ecclesiae tubam illustrem venio. Ait
 et divinus egregia cordis humilitate Chrysostomus: „Quae scripta sunt, ac-
 cipio: quae haud scripta, non requiro. Tradita amplector: haud tradita
 non investigo curiose.” Rursus, „quaedam (inquit) sententia sapienter
 admonet: Altiora te ne quaesieris, et fortiora te ne scrutatus fueris. Quae
 mandata sunt tibi, haec cogita.” Rursus: „ad veram pietatem satis est
 sciri, Deum esse, ac nihil amplius exquiri.” Rursus: „si Manichaeus ad
 te (inquit) accedat, dicatque materiam praeeexistere, si Marcion, si quis
 ex Graecis, dic illis: in principio creavit Deus caelum et terram. At
 Scripturae non credit? Eum tu, tanquam furiosum et mente alienatum,
 aversare.” Rursus: „non desines, o homo, supervacanea quaerere? Nam
 haec temere scrutari supervacaneum est. Eiusmodi ignorantia nihil do-

A. M. 6859 οἷς οἱ μὲν ἐπαγγελλόμενοι μηδὲν εἰδέναι σοφώτατοι πάντων εἰ-
 Ind. 4 B σιν." ἀλλὰ γὰρ ἐπιλείπει χρόνος ὅλος, κομίζεω θελήσαντα καὶ
 τοῦ μεγάλου τούτου φωστῆρος τῆς ἐκκλησίας, ὅποσα θεολογεῖν
 τε ἀποτρέπει καὶ μόνην ἀσπάζεσθαι τῶν δογματῶν ἑμοῦ καὶ τῆς
 πίστεως ἀπλότητα. ἀλλ' ὄρα δὴ μοι καὶ τὸν μέγαν τῆς ἐκκλησίας 5
 ἀθλητὴν καὶ διδάσκαλον Ἀθανάσιον, μὴ ἀνέχεσθαι φάσκοντα
 τῶν κατὰ τῆς πίστεως ἐπιχειρούντων καινοτομεῖν, κὰν τὰς ἀπὸ
 C τῶν γραφῶν λέξεις φθέγγωνται. „οὐ γὰρ ὀρθῆ διανοία, ἀλλ' ὡς
 ἔνδυμα προβάτων τὰ ῥήματα περιβαλλόμενοι, ἔνδον τὰ Ἀρείου
 φρονοῦσιν, ὡς τῶν αἰρέσεων ἡγεμῶν διάβολος. καὶ γὰρ κἀκεῖνος 10
 ἐλάλει μὲν τὰ ἐκ τῶν γραφῶν, ἐφιμώθη δὲ παρὰ τοῦ σωτῆρος." ἀκούεις
 καὶ τούτου ταῦτα τοῖς προειλημμένοις διδάσκοντος. ἀλλὰ
 μηδὲ τὸν ἀσκητικώτατον παραδράμωμεν Ἰσαὰκ, παῦσαι λέγοντα
 θεολογεῖν, οὐ μόνον μετ' ἄλλοτρίων τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ
 D τῶν οἰκειῶν αὐτῆς· μηδὲ τὸν πολὺν Ἰωάννην, τὸν τῆς ἀσκητι- 15
 κῆς ὑποστάτην κλίμακος· ὅς τὸ αἴτιον ἐφεξῆς οἰονεὶ τῆς ἐκείνου
 ῥήσεως ἀποδίδωσι οὕτως· „οὐ γὰρ ἐγκληθησόμεθα", φησὶν, „ἐν
 ἐξόδῳ ψυχῆς, ὅτι οὐ τεθεολογήκαμεν, ἀλλ' ὅτι ἀδιαλείπτως οὐ
 πεπενήθαμεν." καὶ τί δεῖ βίβλων ἀμάξας ὄλας ἀγίων κομίζεω
 ἡμῖν, οἷς ἐξ ὀνύχων ἐστὶ γινώσκειν τὸν λέοντα; βαδιοῦμαι δ' ἐφ' 20
 ἔτερα. οὐ γὰρ εἶπον μὲν οἱ διδάσκαλοι ταυτὶ, οὐκ ἡσφαλίσαντο
 E δὲ τοῖς προσήκουσι μοχλοῖς καὶ κλείθροις· οὐδ' ἡσφαλίσαντο

4. ἀσπάζεται coni. Boiv. 10. ὡς ὁ τῶν coni. idem.

ctius. In his rebus qui se nihil scire profitentur, ii sunt omnium sapientissimi." Enimvero tempus me prorsus deficiat, si et huius quoque magni ecclesiae luminis testimonia velim asferre, quaecunque a theologis disputationibus deterrent, dogmatumque et Fidei simplicitatem solam amplectuntur. Sed ecce magnus quoque ecclesiae pugil et doctor Athanasius negat se eos ferre posse, qui novum aliquid contra Fidem inceptant, etsi ii sumptas ex Scripturis dictiones pronunciant. „Illi enim ea verba non recto sensu, sed velut ovium vestimentum induunt; intus autem cum Ario sentiunt: quemadmodum haereseon princeps Diabolus. Quippe et hic Scripturarum verba loquebatur; at eum Servator coëgit obmutescere." Huncce audis eadem docentem, ac illa quae iam dicta sunt? Sed nec Isaacum, praestantissimum Ascetam, omittamus: „desine," inquit, „de Deo disputare, non solum cum iis, qui alieni sunt a Fide, sed et cum Fidei cultoribus;" nec illum, qui Scalam asceticam fundavit, celeberrimum Ioannem. Hic velut continenti oratione eorum quae ab illo dicta sunt causam reddit: „nec enim," inquit, „in exitu animae eo arguemur, quod de Deo haud disputaverimus, sed quod iugiter non luxerimus." Et quid necesse est libris Sanctorum plena vobis plaustra asferre, quibus leonem ex ungue cognoscere est? Ad alia progredior. Haec sancti doctores non modo dixerunt, sed et idoneis vectibus repagulisque firmanunt; nec firmanunt modo, verum etiam inevitabilibus diris et anathema-

μὲν, οὐ περιήλασαν δ' ἐπ' ἐκείνοις ἔτι πρόρους φάναι καὶ ἡμι- A. C. 1351
 πρόρια, καὶ ἀφύκτοις συνέσφιγξαν ἀραιῖς καὶ ἀναθέμασι. μετὰ Imp. Io. Can-
 γὰρ τό γε τοὺς εὐαγγελίζομένους ἕτερα μακροῦ καθυποβαλεῖν ὁ tacuz. 5
 θεῖος ἀπόστολος ἀναθέματι καὶ τάδε φησὶν, εἰς μαρτύριον βε- V. 489
 5 βραϊότερον συμβιβάζων τὰ πάλαι τοῖς νῦν. „γέγραπται γὰρ,” φησὶ,
 „ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ
 βιβλίῳ τοῦ νόμου τοῦ ποιῆσαι αὐτά.” ἔω γὰρ τὰς τῶν θείων F
 καταλέγειν τούτοις συνόδων οἰκουμενικὰς πράξεις, ὅσοις καθ'
 ἕκαστον ἀναθέμασι τοὺς ἐκείνως ἔχοντας βάλλουσιν. ἀλλ' ἵν' ὡς
 10 ἐν κεφαλαίῳ συνελὼν εἶπω· „πάντα,” φησὶ, „τὰ παρὰ τὴν ἐκκλη-
 σιαστικὴν παράδοσιν τε καὶ ὑποτύπωσιν τῶν ἁγίων πατέρων και-
 νοτομηθέντα τε καὶ πραχθέντα ἢ πραχθησόμενα, ἀνάθεμα ἔστω.”

β'. Ἐπὶ τούτοις ἀνέκοπέ μοι τοῦ λόγου τὸν δρόμον ὁ βασι- P. 605
 λεύς· καὶ λέγειν αὐτὸς ἐθέλων διχῆ καὶ τριχῆ τὴν γνώμην ἐσχί-
 15 ζετο. ἐβούλετο μὲν γὰρ τὰ τῷ Παλαμῷ περαινέειν ἐπηγγελμένα,
 καθ' ἡσυχίαν δηλαδὴ καθημένῳ τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ, καὶ προσω-
 πεῖον αὐτοῦ παρ' ὄλον αὐτὸς καθίστασθαι τὸν ἁγῶνα λόγοις
 ἅμα καὶ πράγμασιν· ἐβούλετο δ' αὖ καὶ φιλοτιμίας ἐπίδειξιν
 20 τινὰ τῷ συλλόγῳ παρέχειν ποικίλον, μνημόσυνον ἑαυτῷ μιχα- B
 νόμενος δῆθεν αἰώνιον καὶ γέμον κανχήματος ἐμβριθοῦς. ἔπειτα
 τὴν τοῦ ἁγῶνος διάθεσιν βλέπων οὐ κατὰ γνώμην ἐκβεβηκυῖαν
 αὐτῷ (οὐ γὰρ εἶχεν ἐκ πείρας ἰσχὺν ἀπαντᾶν εἰς τὰς προτεθείσας
 τῶν θείων πατέρων χρήσεις· οὐτ' αὖ λογισμῶν ἀντοχθόνων καρ-

8. ὅσοις em. Boiv. pro ὅσοι.

tis, quasi quibusdam turribus et propugnaculis cincta, constrinxerunt. Nam D. Apostolus, postquam eos, qui alia evangelizaverint, gravi anathe-
 mati subiecit, ut firmius sit testimonium, vetera cum novis componens,
 „scriptum est,” inquit, „maledictus omnis, qui non permanserit in omni-
 bus quae scripta sunt in libro legis ut faciat ea.” Sacrosanctarum syno-
 dorum oecumenica acta his addere supersedeo; quae sigillatim eos, qui
 eius modi sint, anathemate percellunt. Tamen, ut paucis et summatim
 veluti complectar; „quaelibet,” inquit, „praeter ecclesiasticam tradi-
 tionem et praescriptam a Sanctis formulam de novo introducta, vel acta
 vel agenda, anathema sunt.”

2. Haec cum dixissem, orationis meae cursum imperator abruptit, ac
 loqui ipse gestiens duplici triplicique sententia in partes varias trahebatur.
 Volebat nempe ea, quae Palamae promisisset, sic perficere, ut is
 quidem cum aliis quietus sederet; ipse autem et verbis et re ipsa perso-
 nam eius per totum illud certamen ageret. Volebat rursus ambitiosa et
 multiplici ostentatione se ipsum in Concilio venditare, atque ita memo-
 riam sempiternam et magnificae iactantiae plenam aucupari. Deinde ubi
 vidit certamen eo deductum esse, ut sibi ex sententia non succederet (nam
 neque ille usu sic valebat, ut ad opposita sanctorum Patrum testimonia
 posset respondere; nec ea prudentia propria et domestica fruebatur, ut

- A. M. 6859 *πὸς τις ὑπῆρχεν αὐτῷ, ἢ ὅλην ἐκ περιουσίας ἑαυτῷ τὴν τοῦ*
 Ind. 4 *συνειδότος πιστεύων ἡγεμονίαν μὴ ῥᾶστα ταῖς τῶν ἔξωθεν αἰ-*
 C *φριδίως ἐπειροδόντων ἀπροσδοκῆτων παρέχῃ παθῶν ἐμβολαῖς τὸ*
τῶν λογισμῶν περιτρέπεσθαι βουλευτήριον) ἐπὶ πόδα τε ἀνεχώ-
ρει καὶ συνεστέλλετο παραχοῆμα. πολλῶν οὖν ἀνελίξας ἐν βραχεῖ
λογισμῶν λαβυρίνθους, καὶ πολλῶν ἡθῶν ἐπιπλανηθῆναι χρώ-
 D *ματὰ δὸς τῷ προσώπῳ κατὰ τὸ συμβεβηκός, καὶ μικρόττα*
φθρεγξάμενος, ὅσα τοῖς τοῦ λόγου προομιόις ἀρκέσειν εἰς κεφα-
λὴν ἐδόκει, τῷ Παλαμᾷ λοιπὸν τὴν τῶν ἐμοὶ προτεθέντων ἀπάν-
τησιν παρεχώρει. (B.) Τῷ δὲ καὶ αὐτῷ παρὰ προσδοκίαν τοῖς
 10 *τοιούτοις ἐμπεπωκότει (οὐ γὰρ ἦν ἐν μελέταις δεήσεσθαι λόγων*
οὐδὲ μικρῶν εἰς ἀπάντησιν· κατορθώσειν γὰρ ὤετο πάντ' ἐν
 E *βραχεῖ βασιλικῆς δυνάμει χειρὸς καὶ χεῖλεσιν ἀφθόγοις, ὡς μη-*
δὲν εἰς τὴν ὑστεραίαν ὑπολειφθῆναι φροντίδος λείψανον ἡμετέ-
 15 *ρας) διηπορεῖτο καθ' ἑαυτὸν, αἰσχυνόμενος γλώσση κωφῇ παρα-*
 V. 490 *θέσθαι τὸ πρᾶγμα, καὶ φωραθῆναι γυμνὸς τῶν τῷ καιρῷ προσ-*
φυῶν νοημάτων. (Γ.) Ὀλιγομαθῆς γὰρ οὗτος ὢν, ὅταν ἰδίᾳ
 P. 606 *τοῖς προστυχοῦσιν ὁμιλῇ, ἢ δι' ἀμαθίαν οὐκ ἔχουσιν ἀντιφθέγ-*
γεσθαι, ἢ διὰ φιλίαν ἐλέγχειν συστελλομένοις, ἢ τό γε μεῖζον
 20 *δεδιόσι μὴ τῆς αὐτοῦ πρὸς βασιλεία διαβολῆς ἀγώνισμα γένοιτο*
(ταῦτόν γάρ ἐστι Παλαμᾷ τε ἀντειπεῖν καὶ τοῦ προφανοῦς δια-
λοιδορεῖσθαι καὶ βασιλεῖ), ἐπαινέσθαι ἔδοξεν ἐνίοις ἐνιαχοῦ. ἐς δ'
 25 *ὑπαίθρους ἀντιλογίας καὶ ἀντιθέσεις, κατ' ἔνστασιν ἀντιπαράστα-*

omni animi imperio plene per se ipsum potitus, repentinis atque impro-
 visis supervenientium extrinsecus affectuum impressionibus iudicium suum
 subverti haud facile pateretur) coepit statim pedem referre et contrahere
 se. Multis itaque brevi temporis spatio velut labyrinthis cogitationum
 evolutis, multorum affectuum coloribus incertis et temere obortis vultu
 suffuso, pauca demum loquutus, quantum satis esse videbatur ad prolu-
 dendum, et ad quoddam veluti caput orationi imponendum, ad ea, quae
 proposueram, respondendi munus Palamae concessit. (II.) Hic vero in
 eam necessitatem praeter opinionem ipse quoque adductus, qui sibi ad
 respondendum ne minima quidem oratione opus fore praevidisset (omnia
 quippe se, imperatoris manu et potestate, silentio ipso feliciter statim
 confecturum putarat, sic ut nullam postridie reliquam nostri curam habi-
 turum se speraret) secum anxie deliberabat. Pudebat nempe eum taci-
 turnitati rem omnem permittere, ac rationum pro tempore excogitanda-
 rum inopem sese deprehendi. (III.) Etenim parum ille eruditus, ubi ii,
 cum quibus privatim forte colloquutus est, vel prae ignorantia nihil con-
 tradixere, vel ob amicitiam refellere veriti sunt, vel, quod gravius est,
 timuerunt ne eius calumniis apud imperatorem oppugnarentur (scilicet Pa-
 lamae contradicere, et imperatori palam convitiari, una et eadem res est),
 alicubi et a quibusdam visus est laudari. At in apertis dicendi certami-

σιν ἔχούσας, εἰσαγόμενον πρόσωπον, ἀθαρσέστατός ἐστιν ἐπιεικῶς A. C. 1351
 ὁ ἀνὴρ καὶ κομιδῇ ψοφοδεής· καὶ τὸ συνεχές αἰεὶ τῶν αὐτῶ λεγο- Imp. Io. Can-
 μένων καὶ γραφομένων συγγένων καὶ φθείρων ἐξ ἀμαθίας ἤμιτελῆ B
 τινὰ καὶ ἡμίεργα φαίνεται κῶλα καὶ κόμματα συνυφαίνειν ταῖς τῶν
 5 λόγων ἐννοίαις· ὡς ἀνιγματοδίδεις εἶναι δοκεῖν αὐτοὺς καὶ ἀμφιβίους
 καὶ ἀμφιῤῥεπέεις, καὶ οἷα τὰ βουγενῆ ἀνδρόπρωρα τοῖς θύραθεν
 λέλεκται φιλοσόφοις. οὐ μόνον δ' ἐκ τοῦ γε τὴν τῶν λόγων ἀλ-
 ληλουχίαν αὐτὸν διασπᾶν ἀσαφῆ καὶ ἀδιανόητον τοῖς ἀκούουσι
 τίθησι τὴν διάνοιαν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ τοῦθ' ἄλισκε- C
 10 ται δρῶν ἐξεπίτηδες, ταῖς τῶν λέξεων ὁμωνύμοις καὶ διλήμματον
 νοῦν καλυπτούσαις χρώμενος· ἵνα κλέπτῃς ὦν ἀνασοβῆ τὴν
 σαγήνην τῆς ἀληθείας, ἐντεῦθεν ἐκείσε μετὰ γων τὸν νοῦν, κάκει-
 θεν ἐνταῦθα. καὶ ὡσπερ τοὺς τοῦ Πλάτωνος διαλόγους (ὡς ἔφη
 τις) ἄνω καὶ κάτω παιδικοὶ καθυβρίζουσιν ἕρωτες, οὕτω καὶ
 15 τούτου τοὺς λόγους ὁμωνυμίας ἐκτόπου καθυβρίζουσι σμήνη, νῦν
 μὲν ἄκοντος, ἀμαθίας ἀνακιρναμένης τῇ κακονοίᾳ· νῦν δ' ἐκόν- D
 τος, πλάνης εἶνεκα τῶν ἀκουόντων, κρυπτούσης μὲν τὴν τῶν
 λόγων κακίαν, βλαπτούσης δ' ἔτι μᾶλλον, διὰ τὸ ἀμφιῤῥεπέεις
 τῶν λέξεων καὶ διπρόσωπον, οἷς ἂν μὴ σὺν ἐπιστήμῃ διεξιέναι
 20 ἐξῆ. τῷ γὰρ τῆς λέξεως οὗτοι παραπλησίω συναρπαζόμενοι ῥῆ-
 στα τῷ τῆς πλάνης ἀγκίστρον περιπέρονται, ἀντὶ τοῦ προσήκον-
 τος τῷ μὴ προσήκοντι τοῦ σημαιομένου προστιμέχοντες ἐξ E

7. οὐ μόνον em. Boiv. pro ὁ μόνον.

nibus, ubi acri contentione et coram disputatur, in publicum et quasi in
 scenam productus, minime hic homo audax est, sed strepitu vel minimo
 facile terretur. Eorum autem, quae sive dicit sive scribit, ordinem sic
 semper ex inscitia confundit et pervertit, ut semifactis et dimidiatis fere
 periodorum membris et commatis orationis suae sententias contexere vi-
 deatur. Idcirco eius dicta aenigmatum similia sunt et ambigua, et sensu
 incerto suspensa, qualia illa, quae profanis philosophis *βουγενῆ* et *ἀν-
 δρόπρωρα* appellata sunt. Atque ille non modo continuam orationis se-
 rriem interrumpendo obscurum et iis qui audiunt intellectu difficilem red-
 dit verborum sensum; sed plerumque id de industria facere deprehendi-
 tur, homonymas et ancipitem sensum celantes dictiones usurpando, ut
 sententia hinc et inde in hanc vel illam partem translata, veritatis laqueos
 fur callidus evadat. Itaque, ut de Platonis dialogis aliquis dixit, eos
 puerorum amoribus passim dedecorari, ita et huius orationes vocum ab-
 surde ambiguarum multitudine foedantur, nunc ipso invito, per inscitiam
 malae menti admixtam, nunc eius voluntate, ut auditores in errorem in-
 ducantur ea fraude, quae verborum malignitatem occultat, atque eo mag-
 is propter ambiguitatem et duplicem quodammodo dictionum frontem
 illis nocet, qui eas cum scientia legere haud possunt. Nempe hi vocum
 affinitate decepti hanc sibi erroris facillime infigunt, pro significatione
 propria improprium amplexi per ignorantiam; velut passeruli et pisces,

- A. M. 6859 ἀγνοίας, καθάπερ καὶ στρουθοὶ καὶ ἰχθύες ῥᾶστα ταῖς τῶν θη-
 Ind. 4 ρευτῶν ἀλίσκονται παγίοισι, ὄρωντες μὲν τὸν δόλον, οὐ συνο-
 ρῶντες δὲ τὴν ἔνδον μηχανήν, καὶ τῷ μὲν δόλῳ προσφύονται,
 τῇ ὑποκειμένη δὲ συνέχονται μηχανῇ. διὰ δὴ ταῦτα καὶ γέλωτα
 ὀφλισκάνων μειδιῶν μὲν τῷ προσώπῳ δοκεῖ καὶ αὐτὸς, δεινὸν
 δ' ἐν καρδίᾳ καὶ παντὸς ἡγεῖται θανάτου μείζον· καὶ τὴν ἦτταν
 Fξ ἀληθείας καρπούμενος διαπρίεται ὑπ' ὀργῆς· καὶ ἀμύνεσθαι
 βουλόμενος μὲν, οὐ δυνάμενος δὲ, καθάπερ εἰς ἀσπίδα καὶ τεῖ-
 χος καταφεύγει τὸν βασιλέα, μᾶλα θρασεῖαν καὶ διαβάλλουσαν
 ἐπαγόμενος γλώτταν· καὶ οὕτωςί πως, οἶονεῖ τινι πανοπλίᾳ, 10
 τῇ βασιλικῇ καταχρῶμενος αὐθεντία, τοῖς νικῶσιν ἀντιπεριούσιον
 P. 607 τὴν ἦτταν δοκεῖ· καθάπερ τὰ βρέφη, ἕπερ ὅποτε ταῖς τῶν γο-
 νέων χερσὶν ἀνεχόμενα τοῖς οἰοισθήτισιν ἀστεῖον χάριν ἀνδρά-
 σιν ἐπιθρόπτεῖται, χαίρει τε καὶ οἶον ἐπαγάζεται τῇ νίκῃ, καὶ
 τὰς χεῖρας ἐπικροτεῖ. τὸν γὰρ αὐτὸν καὶ οὗτος τρόπον ποιῶν 15
 ὡς ἐφ' ὁμολογουμέναις ταῖς νίκαις σκιρτᾷ, καὶ οὐκ αἰδεῖται νη-
 πιώδη μνηστευόμενος ἑαυτῷ καυχήματα, καὶ οἷα κἂν παῖς δρα-
 χμῆς ἐκ τῆς ὀρχήστρας ἢ ὕβολου προῖσθαι ἀσχυρθεῖη. γράμ-
 Βμασι γὰρ σχεδὸν παντύπασιν ἀνομίλητον εὐρίσκων αὐτὸν ἄλλως
 V. 491 τε τίθησι συσκευάζων διαβολὰς καὶ ῥᾶστα δεδίδτεται, βασιλείας 20
 προφασιζόμενος κίνδυνον, εἰ ἐπικρατέστερά πως τὰ τῶν ἀντιθέ-
 των λογικὰ προβλήματα γένοιτο· καὶ οὕτω κατεπέδων καὶ παρεξ-
 ἄγων τὰ ὧτα διηνεκῶς ῥᾶστα πρὸς τὸ βουλούμενον ἔχει συν-
 εφελκόμενον· κἄπειτα μετὰ γούρου καὶ μετεώρου περιούων τοῦ
 Cῆθους καὶ τοῦ φρονήματος ὄλην ἐπὶ τῆς ὀφρύος οἶεται φέρειν 25

qui insidiantium laqueis facile irretiuntur; et cum escam videant, latentem intus hamum non vident, adeoque, esca apprehensa, hamo subiecto attinentur. Quamobrem iste, cum irridetur, vultu quidem ipse quoque subridet: at secum tacite indignatur, et quavis morte peius id ducit, et veritate ipsa victus prae ira disrumpitur; tum ulcisci cupit, nec potest; ideoque insolentem et maledicam linguam secum afferens ad principem, tanquam ad clypeum aut ad propugnaculum, confugit. Sic imperatoria auctoritate velut quadam armatura abutendo putat se conversa vice victorem ex victo exsistere: itidem ut infantes, qui parentum manibus sublevati, et in obvios quosque per iocum iactitati, gaudent et velut victoria exsultant et manus complodunt. Nam et iste eodem modo, velut omnium confessione victor declaratus, exsultat, nec erubescit puerilis gloriolae ornamenta ambitiose affectare, qualia vel adolescentulum pudeat drachma aut obolo ex orchestra mercari. Literarum quippe omnino fere rudem nactus tum alias calumnias confingit, tum illum facillime territat ea ratione, quod periclitari imperium dicat, si adversariorum argumenta ullo modo praevaleant. Ita dum eius aures sine fine incantat et decipit, eum quocumque vult facillime obsequentem trahit. Ferox deinde et superbus incedens, animisque elatus, totam se arbitratur ferre supercilio

τὴν Πιερίαν. (Δ.) Νῦν οὖν ἐπὶ τοσοῦτου θεάτρον πρὸς βασι- A. C. 1351
λέως μικρὸν εἰς τὴν καθ' ἑαυτὸν ἀπάντησιν ἀφεθείς παρὰ το- Imp. Io. Can-
σοῦτον ἦκε στενοχωρίας, ὥστε καὶ ἂ πολλὰκις κὰν ταῖς ἀγνυαῖς tacuz. 5
κὰν ταῖς πλατείαις ἦν μεγαληγορῶν, λέληθε τέως αὐτὸν, καὶ
5 ἀκροσφαλῆ τινα καὶ παραπεποδισμένην προὔτεινε γλῶτταν. οὐκ
ἔχων γὰρ ἐκ τοῦ ῥήστου προχειροτέραν τοῖς λόγοις ἀρχὴν παρα- D
σχεῖν τὸν εἰωθότα καὶ νῦν ἐδόκει βυθίζεω δρόμον, κάκεινον
αὐθις τῆς ἀπορίας ποιῆσθαι προκαλύμμα, καθάπερ οἱ κοχλῖαι
τὰ ὄστρακα καὶ τοὺς εἰωθότας καὶ ἀεὶ φερομένους οἰκίσκους. ὁ
10 δὲ ἦν τὸ Θαβώριον ὄρος, ᾧ καὶ πύσας πανταχοῦ τῶν οἰκείων
λόγων παρεκβάσεις ἐξεπίτηδες καὶ τὴν πλείστην ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
στον τούτῳ δίδωσι τῷ μέρει τὴν διατριβήν. (Ε.) „Εγὼ γὰρ E
(φησί) τῶν πατέρων ἀκούων, τὸ ἐν ὄρει τῷ Θαβωρίῳ φῶς τοῦ
σωτῆρος λεγόντων ἄκτιστόν τε καὶ, παρὰ τὴν τοῦ θεοῦ οὐσίαν,
15 ἄλλην θεότητα καὶ ἐνέργειαν, οὐκ ἂν ποτε φαίην ταῦτὸν ἐνέρ-
γειαν καὶ οὐσίαν θεοῦ, οὐδὲ τὸν υἱὸν καὶ λόγον τοῦ θεοῦ, σο-
φίαν καὶ δύναμιν καὶ ἁγιασμόν καὶ ζωὴν καὶ ἀλήθειαν καὶ
βουλὴν. ταῦτὸν γὰρ ἂν εἶη λέγειν θεὸν ἀνενέργητον καὶ ἄσοφον
καὶ ἀδύναμον καὶ ἀβούλητον καὶ ἄζων καὶ ἀπλῶς πάντων ἔστε-
20 ρημένον. εἰ γὰρ μὴ τὴν ἐνέργειαν φαίμεν διαφέρειν τῆς οὐσίας F
ἐκεῖ τοῦ θεοῦ, καὶ ἄλλην τιὰ καθ' ἑαυτὴν εἶναι θεότητα ταύ-
την, ἣτις ἐστὶ σοφία καὶ φῶς καὶ ζωὴ καὶ δύναμις καὶ ἁγια-
σμός καὶ ὅσα ἢ θεία γραφὴ τὸν θεὸν ὀνομάζει, λείπεται θεὸν

Pieriam. (IV.) Hic igitur tam frequenti spectantium coetu ab imperatore paulisper nunc emissus, et pro se ipse iussus respondere, in eas angustias adductus est, ut illa statim oblitus sit, quae in vicis et plateis magnifice saepe iactaverat: ac linguam titubantem et impeditam coepit exserere. Quoniam autem orationi suae exordium magis promptum et paratum accommodare haud poterat facillime, idcirco ei visum est solitam viam ingredi, et illud rursus inopiae suae velamen obtendere, ut cochleae testas et quas perpetuo gestant domos exiguas. Erat porro illud mons Thabor, ad quem iste de industria passim et semper in orationibus suis digreditur, et in qua parte diutissime plerumque immoratur. (V.) „Ego,” inquit, „cum Patres audiam, lumen illud, quod in monte Thabor exstitit, increatum, et aliam a Dei substantia divinitatem operationemque esse dicitantes, nunquam certe unum et idem esse dixerim operationem et substantiam Dei, nec Filium et Verbum Dei, sapientiam, et potentiam, et sanctificationem, et vitam, et veritatem, et consilium (vocaverim). Item quippe esset, ac si dicerem Deum expertem operationis, insipientem, impotentem, voluntate, vita, omnibus denique (attributis) carentem. Nisi enim dicamus operationem illic a substantia Dei distingui, et aliam quandam per se divinitatem esse eam, quae est sapientia, et lumen, et vita, et potentia, et sanctificatio, et quaecunque Deo nomina tribuit sacra Scriptura, superest ut Deum operationis expertem, et talem prorsus, qua-

- A. M. 6859 ἀνεέργητον οἶεσθαι σέβειν ἡμᾶς, καὶ ὅσα γε εἰρηκότες ἔφθημεν.
 Ind. 4 ἢ πῶς ἂν εἴη κοινὴ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, μὴ καθ' αὐτὴν ἀν-
 πόστατος οὐσα, θεότης ἕτερα φύσεως καὶ ὑποστάσεων ἐκείνων;
- P. 608 ἢ πῶς ἄλλως ἂν εἴη κοινὴ θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐνέργεια, ἄκτι-
 στός τε καὶ οὐσιώδης καὶ φυσικὴ; οὐ γὰρ θέμις τὴν οὐσίαν
 οἶεσθαι τοῦ θεοῦ πρὸς τὰ γήινα κατεῖναι καὶ σοφίζειν καὶ ἀγιά-
 ζειν καὶ ζωοποιεῖν (ἄπαγε· βλάσφημον γὰρ καὶ δαιμόνων εὔρεμα
 σκοτεινόν), ἀλλ' ἀφ' ἐκάστης ἕκαστα γίνεσθαι τῶν ἀκτίστων τού-
 των ἐνεργειῶν· ὧν οἱ μετέχοντες ἄκτιστοὶ τε γίνονται καὶ ἄ-
 Βκτιστα πρᾶγματα, ὅσα τε νῦν καὶ ὅσα τοῖς προφήταις ἐφάνη
 θαυμάσια· ὧν καὶ βάτος, ἡ καινομένη μὲν, οὐ δαπανωμένη
 δέ· καὶ τὸ πύρινον ἄρμα τοῦ Ἥλλου, καὶ ὁ τὸν Ἰσραὴλ ὀδηγῶν
 πύρινος στῦλος ἐκεῖνος· καὶ ὁ τὰς ρπ χιλιάδας τῶν Ἀσσυρίων ἐν
 ῥιπῇ θανατώσας ἄγγελος· προσθήσω δ' ἔτι καὶ τὴν ἀνθρώπινον
 ἀφῆσαν φθῆγμα τοῦ Βαλαάμ ὄνον, καὶ ὅσα τοιαῦτα κατὰ και-
 ρὸς ἐγεγόνει θαύματα. οὐ γὰρ μετέχει τῆς οὐσίας οὐδαμῆ τῶν
 C ἐν κόσμῳ κτισμάτων οὐδὲν τοῦ θεοῦ. τάχιστα γὰρ ἂν φθαρεῖη
 τὰ πάντα, πρὶν ἢ φθῆναι μετασχεῖν. φθαρτικὴ γὰρ ἐκείνη καὶ
 ἀναλωτικὴ τοῖς ἐγγίζειν ἐπιγεγομένους ἐστί. σύμφωνα τοιγαροῦν
- V. 492 τοῖς πατέρεσι λέγοντί μοι καὶ γράφοντι μικρὰ φροντίζειν ἔπεισι
 τῶν ἐγκαλούντων, ἅπαξ θεομοθετηθὲν καὶ ἐπιψηφισθὲν, τῇ τοῦ
 Βαρλαάμ καταλέγεσθαι μοῖρα, καὶ ἀποψηφίζεσθαι σφῶς κατ'

14. ἔτι Boiv. pro ὅτι.

lem supra diximus, colere nos arbitremur. Alioqui quomodo trium hypo-
 staseon communis esse possit divinitas, a natura et ab illis ipsis hypo-
 stasibus diversa, nisi per se ipsam careat subsistentia? Aut quam alia
 ratione communis Deo et hominibus fuerit increata et substantialis et natu-
 ralis operatio? Neque enim fas est credere substantiam Dei ad terre-
 stria descendisse, eandemque et sapientes facere, et sanctificare, et vi-
 vificare (apage: quippe haec blasphemia est, et daemonum inventio te-
 nebrosa) sed singula ex singulis hisce increatis operationibus oriri: quas
 qui participant, ii increati existunt. Item increata sunt tum ea, quae hoc
 tempore, tum quaecumque olim prophetis mira apparuerunt: in quibus ru-
 bus ardens et inconsumptus; igneus Eliae currus, columna illa ignea, quae
 Israëlitis praeivit, et is qui rapido impetu centum octoginta millia Assy-
 riorum interfecit angelus. Quinetiam addo asinam Balaami, quae huma-
 nam vocem emisit, et quotquot his similia miracula variis temporibus exsti-
 terunt. Etenim ex iis, quae in mundo sunt, rebus creatis nulla prorsus est,
 quae Dei substantiam participet. Quippe omnia statim pereant prius
 quam huius participes fiant; quoniam ea est vis ipsius, ut eos perdat et
 consumat, qui ad eam propius accedere cupiant. Mihi itaque cum sancto-
 rum Patrum dictis congrua dicenti scribentique eos, a quibus accusor, par-
 vi facere animus est: cum illud semel sancitum decretumque sit, eos omnes
 cum Barlaamo ponendos, et ut illum explodendos, qui haud dubitent me

ἐκεῖνον, ὅποσοι μὲν κατηγορεῖν οὐκ ὀκνοῦσιν αἰεὶ, καὶ πολυθείαν A. C. 1851
καταψηφίζεσθαι, καὶ τᾶλλα ὅσα σφίσιν ἠρίθμηται τε καὶ συλ- Imp. Io. Can-
λελόγισται κατ' ἔμοῦ. ἢ οὐκ ἴσασι, ὡς ὅτε ἐμοῦ πολυθείαν οὗτοι tacz. 5
καταψηφίζονται, μονοθείαν ἐγὼ καταψηφίζομαι σφῶν καὶ γίνε-
5 ται σφίσιν ἢ κατηγορία τοῦ ἐγκλήματος μελλῶν. οὐ γὰρ Ἰουδαίων
καὶ Περσῶν εἰμι παῖς, ἵνα καὶ μονοθεΐτης ἀκούω, καθάπερ οἱ
τάλαντες οὗτοι. εἰ δέ που ταῖς λέξεσι οὗτοι μόναίς προσχόν-
τες ἤμιστα ταῖς διανοαῖς συμβιβάζειν ἴσασι αὐτάς, τί τοῦτο E
τῇ ἀληθείᾳ λυμαίνεται, τῆς τῶν λόγων ἐννοίας ὑγιαίνουσας;
10 (ζ'). Ταῦτ' ἔλεγε· καὶ ἄμα, οἷς αἰεὶ μὴ στέργειν προὔθετο καὶ
οἷς τὴν ἔργω παρέχεται μάχην καὶ ἀντίσταται κομιδῇ τῶν λόγων
αὐτοῦ πανταχῇ, τούτων μέρος ἀπειληφῶς προεκόμιζε. ταῖς γὰρ
τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἔκτης συνόδου πρᾶξις προὔργου ποι-
οῦμενος μάχεσθαι τε καὶ ἀντιπράττειν, ὡς προοῖοσι δειχθήσε- F
15 ται, διαφθείρας τὸν νοῦν, ἐκ τοῦ μηδαμῇ συνιέναι δύνασθαι,
διὰ τὰς ἐμφύτους κῆρας τῆς τε κακοηθείας καὶ ἀμαθίας, ὅμοιον
ποιῶν τοῖς Ἐπικουρείοις· ἄς γὰρ ἐκεῖνοι, τῇ σφετέρᾳ δυνάμει τὸ
τοῦ ἡλίου παραμετροῦντες φαινόμενον, ποδιαῖον τὸν ἡλίον ἀπε-
φαίνοντο εἶναι, οὕτω καὶ οὗτος τὴν ἀμβλύτητα τῆς ἑαυτοῦ δια-
20 νοίας ταῖς τῶν ἁγίων προσνέμει γραφαῖς· καὶ ὡσπερ ἀσυμφῶ- P. 609
νους τῇ διανοίᾳ τὰς λέξεις τοῖς οἰκείοις συντίθησι λόγοις αὐτὸς,
οὕτω καὶ τῶν ἁγίων οἶεται τὰς γραφὰς, καὶ οὕτω ταύτας παρεξ-
ηγείται. ἦν δ', ὃ τῆς ἁγίας ἔκτης συνόδου μόνον ἀπειληφῶς

accusare et reum agere erroris Deos multos statuentis, aliorumque crimi-
num, quae iidem enumerarunt, et argumentando in me collegerunt. An
ignorant, cum ii me ut multas divinitates statuentem damnant, tum me
eosdem ut unam divinitatem statuentes damnare? Hoc illis crimen gravius
obiicitur, quam quo ipse accusor. Ego enim nec Iudaeorum nec Persarum
sum filius, ut quemadmodum miseri isti unius divinitatis cultor audiam.
Quod si iidem, ad solas voces attendendo, minime eas cum sententiis pos-
sunt conciliare, hoc quidem veritati quid nocet, cum sanus sit verborum
sensus?" (VI.) Haec ille dixit; tum quae constituit nunquam approbare,
quibus re ipsa et bellum indicit et passim in orationibus suis vehementer
adversatur, eorum partem excerptam profert. Nam sacrosancti et gene-
ralis Concilii sexti acta imprimis studet oppugnare et infringere, ut infra
ostendetur. Horum sententiam, quam ob insitas laves, malignitatem dico
et ignorantiam, nullo modo potest intelligere, depravat. Quod quidem
more Epicureorum facit. Nam ut illi solem, quatenus apparet, pro suo
captu metientes, pedalis moduli esse dicebant, sic iste mentis suae stupo-
rem scriptis Sanctorum affingit: et quemadmodum ipse orationes suas ver-
bis componit minime cum sententia congruentibus, eiusmodi quoque esse
Sanctorum scripta existimat, eaque sic male interpretatur. Quod autem
unum ex sancta sexta synodo excerptum proferebat, illud fuit: per in-

- A. M. 6859 *προϋτεινε, τὸ, τὴν ἄκτιστον ἐνέργειαν ἄκτιστον οὐσίαν χαρακτη-*
ρίζειν· καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ Βασιλείου τὸ, ἐκ τῶν ἐνεργειῶν
γνωρίζομεν τὸν Θεόν· ἢ γὰρ οὐσία αὐτοῦ μένει ἀμέθεκτος.
- B γ'. Ταῦτα δ' οὐχ ὅτι τὸν νοῦν εἰδέναι δυνάμενος ἔλεγεν,
 ὡς δειχθήσεται προιοῦσιν ἡμῖν (μηδὲ γὰρ ἀνελέγκτους ἡμῖν οἴεσθε5
 παραδραμεῖσθαι κακείνας ὁπόσας ἠκηκόετε βλασφημίαις αὐτοῦ.
 αἱ μὲν γὰρ καὶ προκαταλέλονται μικρὸν ἀνωτέρω, λόγοις θ'
 ἡμετέροις καὶ γραφικαῖς μαρτυρίαις· αἱ δὲ προιοῦσιν ἡμῖν ἰσθὺς
 C ἀράχνης σὺν γε Θεῷ φανήσονται) οὐχ ὅτι τοίνυν οἶδεν ἐκεῖνα
 προϋτεινεν. ἀλλ' ὄρων ὠπλισμένους ἡμᾶς καὶ σφόδρα τοι πε-10
 V. 493 φραγμένους ἀφθόνοις ταῖς θείαις γραφαῖς, δεδιὼς μὴ ἀπὸ πρώ-
 της, ὃ φασι, γραμμῆς κληροῦχος τῆς ἥτης γένηται, πρὶν εἰς
 ἔξέτασιν μείζω καὶ τελειοτέραν ἐληλυθέναι, συμφέρειν ἔδοξεν αὐ-
 τῷ, μετεωρίσαντι τὰς τῶν πολλῶν ἀκοὰς, δεῖξαι καὶ ἑαυτὸν
 τὰς θείας συνόδους ὁμοῦ τοῖς ἁγίοις πατράσι συναιρομένας ταῖς 15
 D βλασφημίαις αὐτοῦ κεκτημένον, δέλεαρ τοῦτο τοῖς ἀπλουστέ-
 ροις προτεινῶν, τῷ χαλκῷ τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ περιεικόμενον.
 (B.) Ἐπεὶ καὶ ὅταν συχνὰ ἐπιφέρῃ, κατὰ τοὺς Θεοὺς λέγειν
 πατέρας, τυφλὸν καὶ ἀσαφὲς τοῦτ' ἐπιφέρων, μήθ' οἵτινές
 εἰσιν οἱ λέγοντες, μήθ' ἃ λέγουσιν ἀποσαφῶν, οὐκ ἄλλους ἐν 20
 νῷ ἔχειν οἶμαι πατέρας αὐτὸν, ἢ ἑαυτὸν καὶ ὅσοι κατ' αὐτὸν κα-
 Ε κόδοξοι πάλαι γεγένηται. πλὴν γὰρ αὐτοῦ οὐθ' εὔρηται ποθ'

4. ὡσεὶ coni. Boiv. pro ὅτι.

creatam operationem increatam substantiam certo caractere signari: item illud ex D. Basillii scriptis: Deum ex operationibus cognoscimus; quoniam eius substantia imparticipabilis manet.

3. Porro haec ille non ideo dicebat, quod verborum mentem assequi posset, ut postea ostendemus. Etenim quascunque eius blasphemias audivisti, illas ne arbitremini sic praetermissuros esse nos, ut non redarguamus. Ac earum quidem aliae paulo supra nostris disputationibus et Scripturae testimoniis refutatae iam fuerunt; alias, Deo iuvante, ut aranearum telas, ulterius progressi resolvemus. Illa itaque, non quia intelligeret, proferebat; sed ubi nos vidit sacris Scripturis armatos et cumulatissime instructos, veritus ne ab ipsis (ut aiunt) carceribus infelicem exitum sortiretur, expedire sibi credidit, antequam ventum esset ad maius perfectiusque examen, vulgi auribus arrectis ac suspensis, ostendere se ipsum quoque sacras synodos et sanctos Patres habere suis blasphemiiis patrociantes, et hanc veluti escam, errori suo tanquam hamo circumiectam, simpliciori cuique porrigere. (II.) Enimvero cum hanc formulam, „ut sancti Patres loquuntur“, subinde repetit, obscuram scilicet et incertam, non declarans quinam ii sint, nec quae dicant, eum puto non alios Patres in animo habere, nisi semet ipsum, et quotquot iampridem in eosdem quibus ipse errores prolapsi sunt. Quippe, eo excepto, nunquam alius quisquam

οὕτω γραφόμενά τε καὶ νοούμενά τω τῶν ἀπάντων ἑτέρω μέχρι
καὶ ἐς τὴν τήμερον οὐδενὶ οὔτε πρὸς αὐτοῦ, οὔτε πρὸς ἡμῶν, A. C. 1351
Imp. Io. Can-
tacuz. 5
οὔτε πρὸς ἑτέρου τῶν ἀπάντων οὐδενός. ἢ γὰρ ἂν ἐτίθει τε καὶ
τὰς ἀπάντων ἀκοὰς περιηῦλει, λαλίστερος ἑαυτοῦ γιγνόμενος, καὶ P. 610
5 περιεκρότει πλέον ἢ θαλάττης ὑβριζούσης φλοῖσβοι παραλίους
πέτραις. (Γ.) Ὅτι γὰρ ἀνωτέρω μικρὸν πρὸς τοῦ σοφωτάτου
δέδεικται πατρὸς ἐκείνου τοῦ Γραπτοῦ Θεοδώρου, ὅτε τὰς τοῦ
μεγάλου ἰωσφίτου τῆς ἐκκλησίας Βασιλείου ῥήσεις διερμηνεύων
προκεκόμισται μοι, ἐπὶ τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου λέγων φύσεως
10 τὸν αὐτὸν ἐπιδέχεσθαι λόγον τὴν ἐνέργειαν τῆ οὐσίας· (πρῶγμα B
γὰρ ἀδύναρκτον, μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς σύστασιν, ὁπότε-
ρον ἂν ἐθέλοι τις, ἀπεφῆνατο) δῆλον παντὶ που. ὅτι δὲ καὶ
τοῦτ' ἐκείνῳ κατὰ ταῦτὸν κομιδῇ λαμπρῶς συναποδείκνυται, δῆ-
λον ἂν εἴη καὶ τοῦτο τοῖς βουλομένοις. τὸ γὰρ ἄκτιστον ἐνέρ-
15 γειαν ἄκτιστον οὐσίαν χαρακτηρίζειν, εἰπόντα, μήτε μὴν διαφο-
ρὰν ἀκτίστου πρὸς ἄκτιστον (πῶς γὰρ, ὃ τοῖς πᾶσι ὁμοῦ πατρά-
σιν ἀπείρηται, μηδὲν τῆς θείας καὶ τρισυποστάτου φύσεως ἕτερον C
ἄκτιστον εἶναι διαβρόχῃ ὁμολογοῦσι) μήθ' ὅτι ἕτερον θατέρον
θατέρον, τὴν πρὸς ἐκεῖνα δεικνύντος ἐστὶ συμφυῖαν τε καὶ ταῦ-
20 τότητα. μηδὲ γὰρ ἂν ποτε φύσιν ἔχειν, ἐν τοῖς οὕτως ἀναγκαίοις
διαφωνεῖν τοὺς ἁγίους. ὡς γὰρ ἐκεῖ λόγων ταυτότητος, οὕτως ἐν-
ταῦθα τὸ χαρακτηρίζειν εἰς ἔνωσιν ἄγει τὰ τῆ λέξει δύο δοκοῦν-

11. ὑπόστασιν coni. Boiv.

15. μὴνύειν coni. idem. pro μῆν.

ex omnibus ad hanc diem usque ab eo aut a nobis repertus est, qui sic vel scripserit vel senserit. Alioquin hic protulisset, et se ipso loquacior, omnium aures circumsonando et perstrependo, fremitum maris vicisset, circum saxa maritima debacchantis. (III.) Idem quippe esse substantiam et operationes divinas paulo supra demonstratum esse, cuilibet patet: illic scilicet, ubi sapientissimum Patrem Theodorum Graptum, magni ecclesiae luminis D. Basilius verba interpretantem, atque in simplici et incorporea natura definitionem eandem operationi ac substantiae convenire dicentem, produximus. Quippe utramlibet definiendam esse dixit, rem per se subsistentem, nec ad consistendum alia re indigentem. Sed et luculentissime hoc ipsum illo Concilii generalis sexti testimonio pariter demonstrari, evidens cuius futurum est. Nam qui per increatam operationem substantiam increatam certo caractere signari dicit, ac neque aliquam increati ab increato differentiam indicat (quomodo autem indicaret, contra omnium simul Patrum auctoritatem, qui nullum aliud, praeter divinam in tribus hypostasibus naturam, increatum esse diserte confitentur?) neque alterum ab altero diversum esse ait, is certe illarum rerum naturalem coniunctionem et identitatem declarat. Nec enim in iis, quae adeo necessaria sunt, Sanctos dissentire ratio patitur. Nempe ut illic definitiones eadem, ita hic ipsum χαρακτηρίζειν, quod est certo caractere signare, unum ef-

- A. M. 6859 τα. τὸ γὰρ χαρακτηρίζειν τῷ δηλοῦν ταῦτόν ἐστιν· ὡς ἂν εἰ ἐλε-
 Ind. 4 D γεν· ἡ ἄκτιστος ἐνέργεια, ἐπεὶ τῆς ἀπλῆς καὶ ἁσωμάτου λέγεται
 φύσεως, αὐτὴν τὴν ἄκτιστον οὐσίαν χαρακτηρίζει, καὶ δηλοῖ, καὶ
 παρίστησι. καὶ ἅμα βεβαιοῖ μοι τὸν λόγον ὁ χαρακτηρ καὶ ἡ
 ἀπαράλλακτος τοῦ πατρὸς εἰκὼν, ὁ υἱός. (Δ.) Εἰ δὲ βούλε- 5
 σθε, καὶ μαρτυρίας ἐγὼ προενεγκεῖν οὐκ ὀκνήσω μυρίας διαφόρων
 E πατέρων, ἅς κατὰ τῶν ὁμοίων τῇ δόξῃ τὰνδρὶ τουτωῖ καλῶς
 ποιοῦντες ἐκείνοι πάσαι γεγράφασιν. αὐτίκα τοίνυν ὁ μέγας
 φησὶν Ἀθανάσιος· „οὐκ ἀμφίβολον, ὅτι αὐτός ἐστιν ἡ τοῦ πα-
 τρὸς ζῶσα βουλή καὶ ἐνούσιος ἐνέργεια, καὶ λόγος ἀληθινός.” καὶ 10
 πάλιν· „ἐνὸς ὄντος υἱοῦ, τοῦ ζῶντος λόγου, μίαν εἶναι δεῖ τε-
 λείαν καὶ πλήρη τὴν ἁγιαστικὴν καὶ φωτιστικὴν ζωὴν, οὕσαν
 F ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ δωρεάν, ἣτις ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεται.” καὶ
 πάλιν· „ἀλλ’ οἱ ἄσεβεῖς οὐ θέλουσι λόγον καὶ βουλήν ζῶσαν εἶναι
 τὸν υἱόν, περὶ δὲ τὸν Θεὸν βούλησιν καὶ φρόνησιν καὶ σοφίαν, 15
 V. 494 ὡς ἔξιν συμβαίνουσαν καὶ ἀποσυμβαίνουσαν.” (E.) Καὶ ὁμοίως
 ὁ Θεὸς φησι Κύριλλος· „εἰ ὁ υἱός ἐστιν ἡ ζῶσα καὶ οὐσιώδης
 ἐνέργεια καὶ δύναμις καὶ σοφία τοῦ πατρὸς, ἐνέργεια πάντως καὶ
 P. 611 τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.” καὶ πάλιν· „οὐκ ἀλλότριόν ἐστι
 τῆς Θείας οὐσίας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ’ ἐνέργεια φυσικὴ τε 20
 καὶ οὐσιώδης καὶ ἐννύστατος.” (ς’.) Ὁρᾷς μαρτυρίας κο-
 μιδῆ σαφειστάτας, καὶ πᾶσι γνωρίμους αὐτόθεν, καὶ μηδὲν μῆτ’
 αἰνιγματῶδες μῆτε γριῖφον ἐχούσας, ἀλλ’ ἐμφανῶς καὶ διαβρῆ-

ficit ea, quae, si nomen spectes, videntur duo esse. Nam χαρακτηρίζειν idem est ac denotare. Perinde est igitur ac si dixisset, increata operatio, quoniam simplicis et incorporeae naturae esse dicitur, substantiam ipsam increatam denotat, designat, et repraesentat. Atque id, quod dico, eo confirmatur, quod filius sit Patris character et indiscreta imago. (IV.) Ego autem libenter testimonia infinita, quae Patres varii adversus homines huic similes et idem sentientes olim scripserunt (et ii quidem recte) vobis, si vultis, producam. Statim igitur magnus Athanasius, „non dubium est”, ait, „quin ipse sit vivum Patris consilium, et operatio substantialis, et Verbum verum.” Ac rursus: „cum unus sit Filius, Verbum vivum, unam esse oportet perfectam et plenam, sanctificam et illuminatricem vitam, eius operationem et donum, quae ex Patre procedit.” Rursus: „at impii nolunt Filium esse Verbum et consilium vivum, sed voluntatem, et prudentiam, et sapientiam, quae sit apud Deum, tanquam habitus accedens et recedens.” (V.) Pariter D. Cyrillus, „si,” inquit, „Filius est viva et substantialis operatio, et potentia, et sapientia Patris, plane etiam Spiritus sanctus operatio est Filii.” Rursus: „Spiritus Sanctus non est a substantia divina alienus, sed est operatio naturalis, substantialis, et per se subsistens.” (VI.) Vides testimonia prorsus clara et perspicua, quae quivis statim intelligit, quae nihil aenigmati simile, nihil obscurum habent, sed aperte et diserte

δην ἀπαγγελλούσας ἡμῖν, ἐπὶ τῆς ἀπλῆς καὶ θείας φύσεως τῆ
 οὐσίας ταύτην τὴν ἐνέργειαν εἶναι, καὶ οἷον αὐτοενέργειαν τὴν A. C. 1351
Imp. Io. Can-
tacuz. 5
 οὐσίαν, ὡς ἀνωτέρω που δέδεικται διαρκέστερον. ὁρᾷς δ' ὡς B
 καὶ ἀσεβεῖς προφανῶς τοὺς μὴ ταῦτα βουλομένους ἀποκαλοῦσι
 5 οἱ θεῖοι πατέρες, καὶ ὅσα ἐπὶ τούτοις ἔτι φασίν. ἄλλως τε καὶ
 τὸ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ἐνέργειαν φάσκειν τοὺς
 ἁγίους, τί δηλούντων ἔστιν ἕτερον, ἢ τὸ τῆς οὐσίας καὶ ἐνε-
 γείας ταύτων; (Z.) Εἰ γὰρ τῆ τῶν λέξεων δοίημεν προφορᾷ
 καθάπαξ ἐπισθαι τὰς ἐννοίας, καθάπερ ἐπὶ τῶν συνθέτων, οὕτω C
 10 κατὰ Θεοῦ, οὐ διπλοῦν ἔσται μόνον τὸ ἀπλοῦν, ἔξ οὐσίας δη-
 λαδὴ καὶ ἐνεργείας συγκείμενον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γέ τοι πολλα-
 πλοῦν. τί γὰρ ἂν φαίη τις, τῶν ἁγίων ἀκούων λεγόντων, ἕνα
 Θεόν, μίαν ἀρχὴν αἰώνιον, ἄκτιστον, ἀγένητον, μίαν οὐσίαν,
 μίαν θεότητα, μίαν δύναμιν, μίαν θέλησιν, μίαν ἐνέργειαν,
 15 μίαν ἐξουσίαν, μίαν κυριότητα, μίαν βασιλείαν, ἐν τρισὶ τε-
 λείαις ἕποστάσει γνωριζομένην μιᾷ προσκυνήσει; μὴ πολλα- D
 πλοῦν καὶ ποικίλον καὶ πολυσύνθετον λέγουσι τὸν Θεόν; ἄπαγε·
 πῶς γὰρ, οἷς καὶ πῦσαν ὥραν καὶ καιρὸν ἐμέλησε, σφίσι τε αὐ-
 τοῖς καὶ ἅμα ἀλλήλοις ὁμόφωνα λέγειν αἶι, καὶ μὴ μᾶλλον μηδ'
 20 ἤτιτον ἀντίφωνον περὶ τῶν τοιούτων μηδὲν μηδαμῆ μηδεπώποτε
 φθέγγασθαι; ἀπλοῦν γὰρ φασίν εἶναι τὸ Θεῖον καὶ ἀσύνθετον·
 τὸ δ' ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων συγκείμενον, σύνθετον. εἰ γὰρ
 τὸ ἄκτιστον, φασὶ, καὶ ἄναρχον καὶ ἀσώματον καὶ ἀθάνατον E

nobis declarant, in simplici et divina natura eandem esse operationem et
 substantiam, et hanc quasi αὐτοενέργειαν esse, ut fusius supra demonst-
 ratum est. Vides ut eos, qui haec non sentiunt, palam impios vocent sancti
 Patres, et quae praeterea addant. Iam vero iidem Sancti, cum et Filium
 et Spiritum operationem Patris esse dicunt, quid aliud innuunt, nisi idem
 esse substantiam et operationem? (VII.) Quod si demus, ut in composi-
 tis, ita et in Deo notiones dictionibus, prout haec sonant, respondere;
 non duplex modo, ex substantia scilicet et operatione conflatum, sed
 et valde multiplex erit id, quod simplex est. Quid enim putet is, qui
 Sanctos audiat dicentes, unum Deum, unum principium aeternum, in-
 creatum, non factum; unam substantiam, unam divinitatem, unam vir-
 tutem, unam voluntatem, unam operationem, unam potentiam, unam do-
 minationem, unum imperium, in tribus hypostasibus perfectis una ado-
 ratione noscendum? Numquid illi Deum multiplicem et varium, et ex mul-
 tis rebus compositum dicunt? apage. Nam id quomodo dicant, qui horis
 omnibus, omni tempore curaverunt, ut secum ipsi semper et inter se invi-
 cem consonarent, ac ut nihil prorsus de his unquam pronunciarent, quod
 plus minusve dissonum foret? Deum quippe aiunt simplicem esse et compo-
 sitionis expertem: quod autem ex pluribus et variis rebus constet, id esse
 compositum. Etenim, inquirunt, si increatum, et carens principio, et in-

- A. M. 6859 καὶ αἰώνιον καὶ ἀγαθὸν καὶ δημιουργικὸν καὶ τὰ τοιαῦτα οὐ-
 Ind. 4 σιώδεις διαφορὰς εἴπομεν ἐπὶ Θεοῦ, τὸ ἐκ τοσοῦτων συγκεῖμενον
 οὐχ ἀπλοῦν ἔσται, ἀλλὰ σύνθετον· ὅπερ ἐσχάτης ἀσεβείας ἐστίν.
 ὁρᾶς; (H.) Εἰ δ' οὕτως ἐπὶ τούτων, πῶς δ' οὐκ ἂν κατὰ
 F δυνάδος ὁμοίως νοηθεῖη διπλὴ τις καὶ διαφορὰ τῆς ὑποκειμένης 5
 οὐσίας πρὸς τὴν ἐνέργειαν, ἐκεῖ διάφορον κατὰ τὸν Παλαμῶν
 οὔσαν; ἢ γὰρ δυνὰς οὐχ ἓν, οὐδ' ἀπλοῦν, οὐδ' ἀναρχον, οὐδ'
 ἄπειρον, ἀλλὰ σύνθετον ἐκπεπερασμένον. (Θ.) Πρὸς γὰρ τοῖς
 ἄλλοις καὶ ὁ Θεὸς τάδε περὶ τῶν τοιούτων διέξεισι Μάξιμος. „ἢ
 δυνὰς οὐτ' ἄπειρος, οὐτ' ἀναρχος, οὐτ' ἀκίνητος, οὔτε μὴν ἀρ- 10
 P. 612 χὴ καθόλου τινὸς εἶναι δυνήσεται.” καὶ πάλιν· „οὐδεὶς δὲ, μεμοι-
 ραμένος ὅπως οὖν τοῦ λογιζέσθαι, εἴποι ἂν ἄπειρον εἶναι, ᾧ ἔξ
 αἰδίου συνθεωρεῖται τι ἢ συνεπιθεωρεῖται κατ' οὐσίαν διάφορον.”
 καὶ μετ' ὀλίγον· „καθ' ὃν γὰρ εἴπομεν λόγον ἢ τρόπον δύνα-
 σθαι τι ἕτερον αὐτῷ κατ' οὐσίαν διάφορον παραβάλλεσθαι, τὸν 15
 ὅλον τῆς ὅλης ἀπειρίας αὐτῷ συναφαιροῦμεθα λόγον. εἰ δ' ἄπει-
 B ρον εἶναι οὐ δύναται, ᾧ ἔξ αἰδίου συνπαύρηι ἕτερόν τι κατ'
 V. 495 οὐσίαν διάφορον, ἄπειρον εἶναι οὐδαμῶς ἐνδέχεται δύαδα.” καὶ
 ἀλλαγῷ· „οὐδὲν τῶν ὄντων ἀναρχόν, ᾧ ἕτερον συνεπινοεῖται,
 οὐδ' ἀπερίγραπτον, οὗ τι ἕτερον προεπινοεῖσθαι δύναται.” εἰ δέ 20
 τις μὴ ῥαθυμοτέραν πως ἔσχε τάξιν περὶ γε τὰ τοιαῦτα, ἀνα-
 γνώτω καὶ τῆς περὶ θεολογίας ἑκατοντάδος τουτουῖ τοῦ ἀνδρὸς

11. καθόλου Boiv. pro καθ' ὅλου.

corporeum, et immortale, et aeternum, et bonum, et creandi vim habens, et alia eiusmodi, in Deo substantiales differentias esse dixerimus, quod ex tot rebus constabit, id non simplex erit, sed compositum; quod est extremae impietatis. Vides? (VIII.) At si in his ita se res habet, quidni et in iis, quae duo sunt, pariter duplicitas aliqua et differentia intelligatur, substantiae videlicet subiectae, et operationis, quae illic secundum Palamam diversa res est? Nam quae est duplex, ea nec una, nec simplex, nec principio carens, nec infinita res est, sed composita et finita. (IX.) Ac praeter alios divus Maximus hac de re sic loquitur. „quod est duplex, id nec infinitum est, nec principio carens, nec immobile, neque etiam principium ullius rei esse poterit.” Rursus: „nemo autem, rationis utcumque particeps, infinitum esse illud dixerit, cui aliquid substantia diversum coëxistens vel inexistens intelligitur.” Et paulo post: „etenim si qua ratione, aut si ullo modo aliud quid substantia diversum posse ei comparari diceremus, hoc ipso totius infinitatis totam rationem simul ab eo tolleremus. Quod si infinitum esse illud non potest, cui ab aeterno coëxistit aliquid substantia diversum, nullo unquam modo continget, ut quod duplex est, id sit infinitum.” Et alibi: „nullum ens est principii expers, cui aliud inexistens cointelligitur; nec incircumscriptionum, quo quid prius intelligi potest.” Quod si quis ad ea inquirenda segnior haud fuerit, legat ex centum capitibus, quae hic vir de theologia scripsit, tertium, quartum, quintum

κεφάλαια γ, δ, ε, ζ, πολλὴν τοῖς ῥηθεῖσι διασώζοντα τὴν συμ- A. C. 1351
φωνίαν. (I.) Εἰ οὖν μήτε προεπινοεῖσθαι μήτε συνεπινοεῖσθαι Imp. Io. Can-
τῆ θεία δύναται τι ἕτερον οὐσίᾳ, πῶς ἕτερον καὶ διάφορον οὐσα C tacuz. 5

κατὰ τὸν Παλαμᾶν ἢ ἐνέργεια θεότης ἄκτιστος ἂν εἴη, παντὸς
5 τοῦ μετὰ τὴν οὐσίαν ἐκείνην συναριθμουμένου τοῖς κτίσμασιν;

δ'. Ὅτι δὲ μὲ, καὶ πλείω προθυμούμενον λέγειν, ἦκιστα D
συνεχώρουν αἱ συνήθεις τῆς κεφαλῆς ἀλγηδόνες (ἢ γὰρ τῶν
σπλάγγων δριμύτης, αὐξήν εἰληφύϊα μακρὰν ἐκ τῶν λογισμῶν
ἀγώνων ἐκείνων, καὶ ἅμα τοῦ τῆς ὥρας καύματος, καὶ πρὸς γε
10 τῆς πανημερίου νηστείας, καὶ ἄκοντα μάλα συνώθει σιγᾶν· οὐ
γὰρ ἐξ ἐωθινοῦ ταῖς Συβαριτικαῖς ἐκείναις τραπέζαις καὶ ἡμεῖς
κατὰ τοὺς παλαμναίους ἐνησχολήμεθα, οὐδ' ὅσα Διονύσου πε- E
ριχορέουσι θίασοι διατριβὴν παρέχειν ἐγγνώκεμεν, ἀλλὰ παννύχιό
τε καὶ πανημέριοι φροντίδες καὶ θείων κινδυνευόντων μελέται
15 δογμαίων τὴν ἡμῶν ἀπασχόλουν τότε ψυχὴν) διὸ καὶ τὸν λόγον
οἱ σὺν ἐμοὶ λογάδες ἄνδρες ἐκεῖνοι διαδεξάμενοι, ὧν τὸν βίον
ἔφθημεν εἰρηκότες ἀρετὴν ὁμοῦ καὶ σοφίαν κοσμεῖν, ἄριστά τε P. 613
καὶ τελεώτατα διεiléχθησαν, καὶ μάλα γενναίαν τὴν ὑπὲρ τῆς
ἀληθείας ἐνδείξιν ἐνεδείξαντο. ῥᾶδιον δ' ἔσται κάκεινα μανθά-
20 νειν τοῖς βουλομένοις ἐξ ὧν κάκεινοις γαγένηται ὑπομνήματα.
οὐδὲ γὰρ σιγῇ κρύψαντες οὐδ' αὐτοὶ λήθης ἀφῆκαν κληροῦσθαι
βυθούς· ἀλλ' ὅσον ὁ τοῦ διωγμοῦ καιρὸς καὶ αὐτοῖς ὁμοίως
ἡμῖν συγκεχώρηκε, γραφῇ τὰ τοιαῦτα παρέπεμψαν, καὶ, ὅσον

12. ἐς ὅσα conī. Boiv.

et sextum, quae cum supradictis valde consonant. (X.) Si igitur divinae substantiae nihil diversum nec praeintelligi potest nec cointelligi, eequomodo operatio, quam Palamas aliud diversumque esse dicit, divinitas increata fuerit; cum quicquid posterius est illa substantia, in creaturarum numero sit?

4. Plura me dicere cupientem solitus capitis dolor non sivit. Quippe et viscerum acrimonia, quam illorum certaminum curae, et illius tempestatis calor nimius, simulque inedia toto die tolerata, valde auxerant, quantumvis nolentem me ad silendum compulit. Non enim, ut impii Palamitae, Sybariticis illis mensis mane operati ipsi quoque fueramus; nec in iis, quae Bacchi chorus frequentat, tempus conterendum esse censueramus: sed animum nostrum per illud tempus occupaverant perpetuae diu noctuque sollicitudines, et sacrorum dognatum in discrimen adductorum commentationes. Itaque illi, quos virtute simul et doctrina ornatos supra diximus, lectissimi viri, qui mecum aderant, dicendi munere suscepto, optime et copiosissime disputarunt, ac veritatis fortiter defendendae nobile exemplum ediderunt. Facile autem erit volenti cuique illa discere ex commentariis, quos ii etiam fecerunt. Nam nec ipsi ea silentio pressere, nec obruenda oblivioni tradidere: sed quatenus persecutionis tempus iis quoque permisit, litteris mandaverunt, et ecclesiae mala singuli, quantum li-

- A. M. 6859 ἐφικτὸν, τὰ τῆς ἐκκλησίας ἕξτραγωγῶδησαν ἕκαστος πάθη, μῆ-
 Ind. 4 **B** που καὶ τοῖς ὀψιγόνοις αἱ τῶν ἀντιθέτων πλεονεκτήσασαι πῶς
 διαβολαὶ τὰς ἀπειροκόλους λυμῆνῶνται διανοίας, οὐ σιδήρῳ καὶ
 πυρὶ καὶ ὄπλοις βαρβαρικοῖς, ἀλλὰ τῇ τῆς πολυμιγοῦς αἰρέσεως
 ἐκείνης κακίᾳ, θάνατον ἀθάνατον τῇ ἀθανάτῳ ψυχῇ προξενή- 5
C σασαι. (B.) Ἄρτι δὲ καὶ νῦν ἐπιούσα ἡρέμα καὶ κατὰ βραχὺ
 τὰς ἡλιακὰς ἀγῶας ἐπεβόσκετο, καὶ τὰ τῆς ἡμέρας συνῆστελλε
 V. 496 κρᾶσπεδα, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ὀφθαλμῶν τὸ καθαρώς ἐν οἴ-
 κοις βλέπειν ἀφηρεῖτο, καὶ λαμπάδες πυρὸς εἰσεφέροντο, φῶτα
 κτιστὰ κομίζουσαι· καὶ ἅμα ἀνεγινώσκοντο πάλιν, ἃ κατὰ τοῦ 10
 Βαρλαάμ ἐκείνου τοῦ Καλαβροῦ περὶ τοῦ Θεοῦ φωτὸς ἐψήφισται
 πάλαι πολὺν τινα χρόνον, κατὰ τὴν σφειτέραν αἰὲ συνήθειαν.
D μηδὲ γὰρ ἄλλην ἔχοντες ἀποστροφὴν οὐδαμῇ, μηδὲ προκάλυμμα
 τῆς σφειτέρας ἤτις οὐδὲν, περὶ τὸ ἕρος ἐκεῖνο διηνεκῶς ἕξ ἀνάγ-
 κης εἰλοῦνται, καὶ συχνὴν παρ' ἐκεῖνο κακούργως ποιοῦνται τὴν 15
 ἀναχώρησιν, μὴ λάθῃ ῥοθίοις ἕως παρενεχθέντα σιγῆς τὰ σφίσι
 αἰὲ τιτηνούμενά τε καὶ γαλακτοφορούμενα τῆς εἰκονομαχίας ὕργια.
 (Γ.) Σιγῆς οὖν ἡμῶν καταρηφισθείσης, καὶ τῶν ἐκεῖ ῥηθέντων
 τὰ πλείω κατὰ τὸ σφίσι βουλούμενον ἐξηγουμένων αὐτῶν, καὶ ἦν
 Eὐὸ ἐκ Δαμάσκου φησὶ Ἰωάννης ὑπερτελῆ καὶ προτέλειον δόξαν, 20
 ἐκείνων ὑφειμένην ἀποδεικνύντων εἶναι θεότητα, τῆς Θεῆας ἐτέ-
 ραν οὐσίας, καὶ ἄκτιστον μὲν καθ' ἑαυτὴν, διαφέρονσαν δ' ἀπει-
 ράκις ἀπείρως, καὶ ἡλλοτριωμένην ἐκείνης παντάπασιν, καὶ ἀνού-

2. καὶ τοῖς conī. Boiv.

13. προκάλυμμα em. Boiv. pro προσκάλυμμα.

18. ῥηθέντων em. Boiv. pro ῥηθῶν.

cuit, tragice lamentati sunt, ne forte apud posteros calumniae adversario-
 rum, postquam superiores quodammodo evasissent, rudis vulgi mentes in-
 ficerent, animaeque immortalī non ferro, aut igne, aut barbaricis telis,
 sed illius miscellaneae haereseos labe, mortem immortalem afferrent.
 (II.) Iam autem et nox adveniēns sensim et paulatim solis lumen absumebat,
 et extremas diei oras sic condebat, ut in domibus non clare hominum
 oculi cernerent; iam igniferae lampades allatae creata lumina apportabant,
 cum rursus lecta sunt ea, quae multo ante tempore adversus Barlaamum
 illum Calabrum de divino lumine decreta fuerant. Hic scilicet illis perpetuus
 mos est. Nullum usquam aliud diverticulum, nullum nisi hoc cladi
 suae obtendendum velum habent; adeoque circa illum montem coguntur
 semper versari, et subinde illuc per fraudem sese recipere, ne forte ea
 quae iidem usque in sinu foveant et nutriunt iconomachiae Orgia, velut in
 maris fluctus delata, silentio alto sensim mergantur. (III.) Cum itaque
 nos damnati silentio essemus, et eorum quae illic dicta fuerant pleraque hi
 pro sua voluntate interpretarentur; et quam Ioannes Damascenus ὑπερτε-
 λῆ et προτέλειον gloriam vocat, isti divinitatem inferiorem, aliam ab sub-
 stantia divina, ac per se quidem increatam, infinitas autem infinite ab il-
 la diversam et omnino alienam, denique substantiae expertem esse dictita-

σιον, ἐτόλμησέ τις τῶν ἡμετέρων, „ὦ ἦλιε,” περιπαθῶς ἀναβοῆ- A. C. 1351
 σαι καὶ „τί ἂν τις (φάναί) φαίη περὶ τοῦ σαρκωθέντος λόγου Imp. Io. Can-
 θεοῦ, ἐπεὶ γὰρ ὑπὲρ ταύτην οὐ δύναται τι ὑπάρχειν (πῶς γὰρ, tacuz. 5
 ὑπερτελῆ καὶ προτέλειον οὔσαν; τῆς γὰρ ὑπερτελοῦς οὐδὲν τε- F
 5 λιώτερον) ἔοικεν αὐτὸν ὑποβεβηκότα καὶ τῆς ὑφειμένης ταύτης
 εἶναι καὶ τῶν κτισμάτων πολλῶν. καὶ λύεται μὲν εὐθὺς τὸ μέγα
 τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας μυστήριον, καὶ ἅμα πάντα συλλήβδην
 εἰπεῖν ἐκκλησίας δόγματα· καὶ οὐδὲ ποιητὴν τοῦ παντὸς ἔχει τις
 ἂν ἔτι δοξάζειν ἕτερον, πλὴν τῆς νεωστὶ ψηφισθείσης καὶ δο-
 10 γματισθείσης ταύτης ἀνουσίου καὶ ὑφειμένης θεότητος. καὶ μα-
 ταία λοιπὸν ἢ μέχρι νῦν ὀρθοδόξων εὐσέβεια, καὶ δῆμος ἁγίων P. 614
 ἔφθαρται πως, μὴ συνέντων ἃ κηρύττει Παλαμᾶς. τῆς ἀνοχῆς
 σου Χριστέ!” ταῦτ' εἶπε· καὶ πάνυ σφοδρῶς ἐπιτιμηθεὶς ἐπτηξέ
 τε καὶ σεσιώπηκεν. ἤκουσε γὰρ, μὴ θεμιτὸν ἐν βασιλείοις εἶναι,
 15 βασιλικοῖς βουλήμασί τε καὶ δόγμασιν ἀντιλέγειν, ὃς τὸν ἐς τὴν
 ὑστεραίαν ἦλιον ἀπαθῆς θεύσασθαι βούλοιο. καὶ πολλῶν δ' ἄλ-
 λων ἐπὶ τούτοις ἐκεῖ λαληθέντων ἐκείνοις κατ' ἔφεσιν ἡγεμονικῆν, B
 ὁ σύλλογος διελύετο, τριταίους αὖθις προσταχθὲν ἐς τὴν ὁμοίαν
 ἐκκλησίαν δεῖν ἀθροισθῆναι ἡμᾶς. ἀλλ' ἐκεῖνο μικροῦ με παρέ-
 20 δραμε. (Δ.) Πρὶν γὰρ δεδυνκέναι τὸν ἥλιον, ἡρέμα καὶ κατ' ὀλί-
 γους ὁ δῆμός τε ὑπέξησαν καὶ ἅμα ἐπὶ τούτοις καὶ σὺν τούτοις,
 ὅσον τῆς πόλεως ὄψις ὑπῆρχε, σύνδυο καὶ σύντρεις λεληθότως

8. ἔχοι conī. Boiv.

rent; quidam ex nostris, animo vehementius commoto, exclamare ausus est: „O caelum! ecquid igitur de incarnato Verbo Deo dicendum erit? Quando enim haec nihil potest supra se habere (quomodo autem possit, quae super omnia et prae omnibus perfecta est? nam quae est summe perfecta, ea nihil est perfectius) apparet eum maiori subesse, inferiorisque esse divinitatis, et creaturam unam de multis existere. Atque ita statim tollitur magnum incarnationis mysterium; tolluntur omnia, simul quasi collecta, ecclesiae dogmata; nec iam huiusce rerum universitatis conditorem alium agnoscere est, praeter istam, novis decretis nova doctrina constitutam, substantiae expertem, et alteri subiectam divinitatem. Proinde inanis est ea, quae hactenus vigit, orthodoxorum religio: deletur ipse quodammodo exercitus Sanctorum, qui ea quae Palamas praedicat non intellexerunt. Proh tuam, Christe, patientiam!” His dictis, gravissime correptus est, exterritusque obmutuit. Nimirum haec illi vox reddita: non licere ei, qui solem postera die incolumis vellet adspicere, principum voluntati decretisque in mediis palatiis refragari. Cum autem et alia multa ibidem ab illis, prout principi libebat, dicta essent, Concilium dimissum est ea lege, ut triduo post ad similem concionem rursus convocati adessemus. Sed illud paene me praeteriit. (IV.) Ante solis occasum sensim et paulatim plebei, tum post eos et simul cum ipsis viri totius civitatis spectatissimi, bini ternique clam elapsi, domum se receperunt. Hi transeundo ac circum-

- A. M. 6859 *ὑπεξιόντες, ἀνεχώρον οἴκαδε· οἱ δὲ καὶ τρανῆ τῇ φωνῇ, διών-
Ind. 4* **C** *τες τε καὶ περιύοντες, ἐκήρυττον ἅ τ' εἶδον ἅ τ' ἤκουσαν· ὡς
ἀκουστὴν ἐν βραχεὶ καὶ θεατρικὴν γενέσθαι πάση τῇ πόλει τὴν
μετ' αἰσχύνῃς ἤτταν τοῦ Παλαμῆ, καὶ οἵτινες εἰεν ἑμύδοξοι
τουτωῖ, καὶ ἅμα τὰς αἰτίας, δι' ἧς ἠττήθη τε καὶ ἡσχύνθη. 5
ὄθεν τῶν οἰκιῶν ἐκθέοντες, ὡς ἔτυχον ἕκαστοι, φύρδην εἰπεῖν,
ἄνδρες, γυναῖκες, ὁμοῦ καὶ παισὶ, τὰς τε παρόδους καὶ τὰς
D* **Τριόδους** *συχνοὶ καὶ σποράδην καὶ ἀναμιῖξ διελάγχανον, ἄλλοι
κατ' ἄλλα μέρη τῶν ὁδῶν συνιστάμενοι, καὶ ἐποπτεύοντες καὶ
ἀνερευνῶντες ὅστις εἴη ὁ Παλαμῆς, ἐφίεμενοι τοὺς ὁδόντας ἐμ- 10
πῆξαι τῷ τάλαιπῶρῳ, ὅτι τὰ πάτρια τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας*
- V. 497 *καταλύειν τολμῶν δόγματα· καὶ ἅμα συχνοῖς ἀναθέμασι καθυ-
πέβαλλον, ὥσπερ ἀπὸ συνθήματος ἅπαντες· ὡς ἐκεῖνον, δει-
σαντα μὴ διασπαραχθῆ περιφανῶς οὕτωςι, συσταλῆναί τε τὴν
E* **Ἐταχίστην** *καὶ ἀποκρύψασθαι. τῶν δ' ἄλλων, ὅστις ἔγνωται 15
σαφῶς τῆς ἐκεῖνου φατρίας ὦν, χωρὶς πληγῶν οὐδεὶς ἀπηλλάτ-
τετο, πλὴν ὅστις ὑπόκρισιν ἐτέρου προσώπου λαμβάνων ὁμοίως
τοῖς ἄλλοις ἀναθέματι καὶ ἀραῖς Παλαμῆν καὶ αὐτὸς καθυπέ-
βαλλε. καὶ μὲν δὴ κατόπιν ἡμῶς ἐπιόντας τοῖς ὕμνοις ἐγέραιρόν
τε καὶ ἑστεφάνονν, ὡς τῆς πατρίου δόξης καὶ εὐσεβείας ἀθλη- 20*
- F** *τὰς καὶ προβόλους καὶ ῥᾶστα δὴ τὸ ζῆν ἐτοίμους προῖεσθαι
λαμπρῶς ὑπὲρ τῶν κειμένων ἄνωθεν τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας
δογματίων. (E.) Καὶ ὁ μὲν τῆς πρώτης ἡμῖν ἡμέρας ἐκείνης
πλοῦς οὕτω καλῶς καὶ σὺν ἀσφαλείᾳ διήνυσται, τῆς τοῦ Θεοῦ
δεξιᾶς οὐακιζούσης τὴν τῶν ἡμετέρων ἀγώνων ὀλκάδα καὶ κῆμα 25*

eundo, quae viderant et quae audierant, clara voce nunciabant. Sic brevi tempore aures totius urbis pervasit, et spectaculum publicum fuit, victi Palamae et sectatorum eius ignominia: tum quas ob causas victus ac pudore confusus fuisset, divulgatum est. Itaque domibus exsistentes, ut fors tulit, singuli confuso ordine, viri, mulieres, pueri, vicos et compita frequentes, rari, promiscui, inter se partiebantur, et alii aliis vicorum partibus insessis, quisnam esset ille Palamas explorabant et curiose investigabant, atque illi infelici, quod sanctae Dei ecclesiae patria dogmata rescindere auderet, dentem infestum infigere cupiebant: eundemque omnes, velut de compacto, exsecrabantur, multoque et crebro anathemate percelebant. Unde ille, veritus ne sic palam discerneretur, celerrime se subduxit et occuluit. Caeterorum, quos de eius sodalitia esse constitit, plagarum expers nullus effugit, nisi qui, persona alia per simulationem induta, Palamam ipse quoque aliorum exemplo devovisset et anathema esse iussisset. At nos, qui pone sequebamur, tanquam patrii dogmatis Fideique athletas ac propugnatores, atque ut vitam pro antiqua ecclesiae Dei doctrina effundere paratissimos, laudibus remunerabantur et coronabant. (V.) Ita primi illius diei cursum prosperum et inoffensum peregimus, nostram in iis certaminibus navim Dei manu gubernante, et fluctus quoscun-

πᾶν ἀντιβαῖνον ἰσχυρῶς ἀποτρεπομένης. πολλαῖς γὰρ χειμώνων A. C. 1351
 ἀντιπνοαῖς περιτυχόντες, ἀρχοντικῶν τε καὶ ἡγεμονικῶν, πολ- Imp. Io. Can-
 λαῖς δ' ἐμπεπωκότες πειρατῶν εἰπεῖν ἐφεδρεῖαις, πρεσβυτέρων, P. 615
 ἐπισκόπων τε καὶ τῶν τοιούτων (ἐῷ γὰρ τῶν γε παραβομβούν-
 5των κολάκων τὸ πλήθος) ὑπερέσχομεν ξύν γε θεῷ, κινδύνου
 παντὸς καταπεπλευκότες ὑπέρτεροι. εἰ δὲ μὴ καὶ τοὺς ἀνδιστα-
 μένους αἰσθῆσθαι πεπεικάμεν, καὶ ἀνανῆσαι, καθάπερ ἐκ μέθης
 μεγάλης, τῆς πλάνης, καινὸν οὐδέν. κύριοι γὰρ ἡμεῖς οὐ τῆς
 τῶν ἀλλοτρίων γνώμης, ἀλλὰ τῆς πρὸς τὸ τοῦ ζήλου καλὸν ὄρ- B
 0μῆς καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας λόγων· τῶν δ' ἐντεῦθεν ἀπο-
 βαιόντων, μόνη καθάπαξ ἢ δυναστεύουσα κρίσις ἕμα καὶ χεῖρ.
 ταύτην δ' εἰς ἀντίπαλον τῆς ἀληθείας μοῖραν ἀποθῆραγεῖσαν ὄλο-
 σχερῶς, καὶ τῷ χρόνῳ βεβαιωθεῖσαν, σιδηρᾶν τινα καταστῆναι
 ξυμπέπτωκε καὶ ἀνεπίστροφον ὅλως εἰς τὴν τοῦ κρείττονος φύ-
 5σιν. οὐ γὰρ δικαιοσύνης ἄσκησις, οὐδ' ἐπιστήμης κανόνες, ἀνε- C
 χάλκευσάν τε καὶ οὕτως ἐσφραγίστησαν, ἀλλ' ἐριννύες κακοδαί-
 μονες καὶ πονηρῶν Τελγίνων θίασος. τὰ μὲν γὰρ ἀπὸ δικαίας
 ἀρχόμενα ῥίξης καὶ εὐπαγοῦς μονιμώτερον καὶ τὸ ἄνθος φυλάτ-
 τει, καὶ οὐ ῥᾶστα θορυβούμενον ὑφ' ἡλιακοῦ τινος καύσωνος·
 20 τὰ δ' ἀσθενῆ καὶ ἀδόκιμον ἔχοντα τοῦ καλοῦ τὴν ἀρχὴν ἐν μέσῃ
 τῇ ἀναδρομῇ μαραιομένην ὡς τὰ πολλὰ τὴν τῆς ἀρετῆς ἀκμὴν D
 καταλείπει. διότι ἐκεῖ μὲν αὐτοφρεῖς τινες καὶ αὐτόχθορες τοῦ
 καλοῦ συνοικοῦντες τρόποι πρόδρομον κήρυκα τὴν τοῦ ἄνθους

que oppositos fortiter depellente. Tametsi enim multae nobis procellae a principibus et ab imperatore, ventis quasi reflantibus, obiectae sunt, atque in multas, ut ita dicam, praedonum insidias incurrimus, presbyterorum dico, et episcoporum, aliorumque eiusmodi (omitto adstreptentium adulatorum turbam); tamen, Deo iuvante, ex omnibus periculis emersimus, et appulsa ad portum navi superiores evasimus. Quod si adversariis non persuasimus, sic ut sensum acciperent, et ex errore, tanquam ex magna ebrietate, ad bonam frugem se reciperent, nihil mirum. Quippe penes nos est non voluntas hominum dissidentium, sed eius quae zelo inest laudis studium et veritatem defensura oratio: eventus autem ex iudicio et manu principis praepotente omnino pendent. Porro a veritatis partibus avulsus ille, et adversae factioni addictus, sic tempore obfirmatus est, ut ferreus quodammodo evaserit, et ad melius institutum convertere se haudquaquam curet. Neque enim eum aequitatis ratio explorata, aut aliqua scientiae regula, sed Furiae infelices, et malorum geniorum thiasus, talem reconflarunt, et velut malleatum indurarunt. Quae videlicet ex radice oriuntur bona et solida, eorum flos diuturnior, aestivi solis ardore haud facile affligitur. Quae autem infirmam et minus generosam habent pulchri bonique originem, ea plerumque in medio progressu marcescentem virtutis florem deserunt. Itaque illa quidem ingenuas et indigetes quasi virtutes socias habent, quae evidentibus praesagiis latentem generositatem declaran-

- A. M. 6859 *αὐτάρκη παρέχονται βλάβστην, ἐκ τῆς πρόφανοῦς οἰονεὶ μάντικῆς*
 Ind. 4 *τὰφανοῦς τὴν εὐγένειαν ἐμφανίζοντες. ἐνταῦθα δ' ἀχορήγητον*
ἔχουσαι ῥίζαν ἀγαθῶν πηγῶν ἀφθονίας, αἱ τοῦ ψεύδους αὐλα-
κες, βραχὺ φανεῖσαι, λοιπὸν ἀπεκρῦψαντο. τὸ γὰρ ἀπ' εὐνοίας
 E *καὶ δικαίον πηγαζόμενον ζήλου, εἰ μὴ προσηκόντων ἐπιτυχές κα-*
τασταίη, ἀδικεῖται μὲν οὐκ αὐτό· ἀλλ' ὅς τὰς τῆς δίκης μὲν
λαχῶν διενθύνειν πλάστιγγας, ἔπειτα τῆς τοῦ προσήκοντος ἀποθ-
ραγεῖς φαντασίας, οὐκ ἐνέμεινεν οἷς ἔστειρξεν.
- P. 616 *ε'. Ὁ μέντοι Παλαμῆς περίφοβον ὄλην ἐκείνην τὴν νύκτα*
 V. 498 *διενεγκῶν, καὶ μάλιστα πεφροντισμένην, ἅμα ἔω ἀπῆει ἐς τὰ*
βασιλεία, ὕβριοπαθῶν καὶ μανίας μεστός· καὶ τῷ βουσιλεῖ πα-
ρασιὰς γλώττης ἀσελγεία τὸ μαινόμενον ἐδημοσίευσεν τῆς ψυχῆς,
τά τε χθὲς αὐτῷ συμπεσόντα περιπαθῶς ἀφηγούμενος καὶ πρὸς
 B *πάντας θυμοῦς ἐκριπίζων αὐτοῦ καθ' ἡμῶν τὴν ψυχὴν· καθά-*
περ θαλάττης πρόσωπον, ὅποτε βαρὺς καὶ μαινόμενος ἀπαρκτίας
ἐνσκήψειεν ἐπ' αὐτὴν, αἰτίους ἡμᾶς ὁμόσε προφασιζόμενος γε-
γενῆσθαι τῆς τῶν Βυζαντιῶν ἐκείνης φορᾶς κατ' αὐτοῦ. (B.) Καὶ
„εἰ μὴ διαναστῆναι βούλοιο πρὸς ἐκδίκησιν,” φησὶ, „κατὰ τῆς
βασιλείας αὐτῆς αὐτίκα μάλα τὸν κίνδυνον ἤξειεν προσδόκα. οἶσθα
 C *γὰρ, οἶσθα σαφῶς, ὡς ἔπερ ἔμοι νενόμισται περὶ πίστεως καὶ*
δογμάτων, ταῦτα πάντως καὶ σοί. ἔω γὰρ λέγειν λοιδοριῶν καὶ
χλευασμῶν, εἰρωνείας μεστῶν, ὅποσοι πολλοὶ καὶ ποικίλοι παρὰ
τὰς ἀγνυῖας καὶ πλατείας ἀκρατῶς καλινδοῦνται, μακρὰν ἡμῶν
τὴν ἀσέβειαν ἐγκαλοῦντες, καὶ τῆς ὅλης πίστεως ἐμφανῆ παρα-

tes, florem exuberantem, velut praecurrentem nuncium, praemittunt: haec vero, quia fundus mendax bonorum fontium uberem copiam radici non sufficit, aliquantisper visa assurgere omnino demum evanescent. Enimvero quod ex animo bene affecto et ex zeli iustitia tanquam fonte profluit, id si successu legitimo careat, ipsum quidem iniuria minime afficitur: sed qui lances Iustitiae moderandas sortitus, vera ratione excussus est, nec in iis quae probaverat perseveravit, is vere iniuriam patitur.

5. Caeterum Palamas, totam illam noctem maximo metu et gravissimis curis anxiam cum traduxisset, orto statim die in palatium abit, indignabundus et furoris plenus, ad imperatorem accedit, animum furem impudentibus verbis prodit, quae heri sibi acciderint dolentissime narrat; atque ut Aquilo violentus et insanus irruens agitat faciem aequoris, ita hic omnes iras afflando animum illius ventilat, ob eam scilicet causam, quod Byzantii nostro instinctu illam in se irruptionem fecerint. (II.) Ac, „nisi te,” inquit, „erigas et ad ultionem accingas, in ipsam statim imperatoriam maiestatem periculum invasurum esse exspecta. Scis quippe, scia profecto, quae de Fide et dogmatis opinio mea est, eandem prorsus tuam quoque esse. Nam convitia et plenas ludibrii cavillationes silentio praetero, quibus multis et variis per ipsas vias et plateas intemperanter adversarii indulgent, magnam nobis impietatem et Fidei totius apertam viola-

σπόνδησιν. οὐ γάρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν, ἐμοὶ μαχομένους σοὶ γ' εὐ- A. C. 1351
 νοεῖν· οὐδ' αὖ τοῖς ἐμοῖς ἀντιλέγοντας δόγμασιν ἅμα συναί- Imp. Io. Can-
 ρεσθαι σοί. σὺ δ' εἰ μὴ πρὶν, ἀλλὰ νῦν ὀψέ γοῦν ὀρθῶς τῶν tacuz. 5
 ἐμῶν βουλευμάτων ἐκείνων μεμνήσῃ. ἢ οὐδὲ λόγων ἐγὼ σοι προῦ- D
 5 λεγον οὐδὲ μικρῶν γοῦν μεταδιδόναι χρή σφισι καὶ παρῴησίας;
 ἢ πόθεν ἄλλοθεν παμπληθὲς κεκίνηται καθ' ἡμῶν, καὶ τίς εἰς
 τοσαύτην καὶ τοιαύτην κακίαν ἐξέμηγε τὴν ταχίστην, μὴ μόνον
 ὀπόσον τοῦ δήμου, ἀλλ' ἤδη καὶ ὅσον ὄψιν ἔχει τιμῆς τε καὶ
 γένους εὐκλεεστέρου; οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, ἢ τῆς τοῦ Γρηγορίου
 0 μακαρρηγορίας ἐκείνης, οὐδὲν γαληνὸν οὐδὲ λεῖον ἐχούσης, ἀλλὰ E
 πολὺ μὲν καὶ ποικίλον, καὶ οἶον εἰπεῖν ἀκανθῶδες ὄλον, τῆς
 περινοίας τὸ ὑφέρπον ἀπεμφαινούσης· δημοτεροῦς δ' ἄλλως,
 καὶ πρὸς γε τὸ δημαγωγικώτερον εὖ συγκεκμημένης, καὶ συνανα-
 χρωννυμένης ἡρέμα πρὸς τὴν πλὴν ἡμῶν τῶν ἄλλων θέλῃσιν. ἢ
 5 πῶς οὐκ ἂν εἰς θάρσος ἐπῆροτο περιφανῶς, οὐδὲν ἀντιβαῖνον καὶ
 βίαιον φάσκοντά σε θειώμενος, οὐδὲ δρωῖντα μηδὲν κατὰ τῆς P. 617
 παρῴησίας καὶ τῶν ἐλέγχων ἐκείνων, καὶ ὅσα μεταξὺν χαριεν-
 τίσματα προῦφερε, κοινῇ κατειρωνευόμενος ἅπαντας καὶ σκώ-
 πτων εἰς ἁμαθίαν, καὶ μηδὲν ἐκ τοῦ ἥττονος φάσκων, ἀλλ' ὄλον
 0 τὸν λόγον κατατεινῶν δόλιχον ἀδεῶς καπὶ γλώττης συχνὰ πα-
 ρεισκυκλῶν ἐκ τοῦ μείζονος τὸ πάτριον σέβας τῆς πίστεως, καὶ τὸ
 μὴ χρῆναι κινεῖν πατέρων ὄρια, μηδ' εὐαγγελίζεσθαι τῶν κυρω- B

2. αὖ τοῖς em. Boiv. pro αὐτοῖς.

tionem exprobrantes. Neque vero fieri potest, ut qui mecum pugnant, ii tibi bene velint, nec qui meis dogmatis contradicunt, socios ii se tibi adiungant. At tu, si non antehac, saltem nunc demum mea illa consilia recte recordaberis. Nonne ego illud te praemonueram, ne pauca quidem dicendi liberiusve proloquendi copiam iis fieri oportere? Undenam vero, nisi inde, quamplurimi in nos consurrexerunt, aut quo instigante tot talesque furias celerrime conceperunt non solum plebei, sed et quotquot dignitate ac generis gloria conspectiores sunt? nulla certe alia re impuls, nisi illa Gregorae oratione perlonga, quae nihil lene aut aequabile habuit; sed quae multiplex et varium et velut salebrosum exhibuit, quidquid subtilius cogitatum sub ipsis verbis latebat et quasi subrepebat; alioqui tamen ad vulgus deliniendum et ad captandum populi favorem accommodata, atque ad omnium voluntatem, praeterquam ad nostram, sensim conformata. Quidni autem ille aperta audacia elatus fuisset, qui te nihil contrarii, nihil duri seu dicere seu facere videbat adversus illam dicendi libertatem, illasque refutationes, et quaecunq; false dicta intermiscuit, cum omnes simul cavillando iocandoque ut indoctos irrideret, ac nihil sic loqueretur ut inferior, sed absque ullo metu totam orationem longius produceret, et patriam Fidei reverentiam, tanquam superior, in ore haberet et subinde iteraret, auctorque esset, ne termini a patribus constituti moverentur, aut praeter illa, quae sancita et recepta essent, alia evangelizarentur; sed ut

- A. M. 6859 *Θέντων καὶ παραληφθέντων ἕτερα, ἀλλ' ἐκείνοις μόνοις ἐμμένειν*
 Ind. 4 *καὶ στέργειν τὸν ἅπαντα χρόνον, οἷς τε ἕμαθέ τις καὶ ἐπιστώθη*
- V. 499 *πρὸς τῶν ἀποστολικῶν κανόνων καὶ θεσμῶν. καὶ τί δεῖ πάντ'*
ἐκεῖνα λέγειν καθ' ἕκαστα; ἴσασι γὰρ ἅπαντες, ὅποσοι τοῦ θεά-
τρον γεγόνασιν ἐκείνου μεστοί, πῶς ἐκείνην σχεδὸν ἀνάλωσε τὴν 5
C *ἡμέραν, ἐν ἀπλότῃτι λόγων ὑποκαθημένην τε καὶ ὑφέρπουσαν*
οἰονεὶ προλογίζων καὶ παραμιγνὺς περινοίαν, καὶ τὰ μὲν οἰκεῖα
ἐξαίρων, τῶν κειμένων ὄρων δῆθεν ἐξιόντα οὐδαμῆ, πασῶν δέ
καὶ παντοίων γεμούσας ἐκτόπων ἐπιεικῶς ἀποφαίνων βλασφημιῶν
τὰς ἐμὰς συγγραφάς· ὡς πάνθ' ὁμοῦ λαμπρῶς ἐκδημιωγηθῆ- 1
ναι τὰ πλήθη· παροξυνθῆναι δ' ἅπαντας καθ' ἡμῶν, ὅσοι τε
τῶν εὐπατριδῶν καὶ ὅσοι τῶν ἄλλως ἐχόντων. ἀλλ' ἄγε δὴ, με-
- D** *ταπεμψάμενος πάντας ἀγορανόμους ὁμοῦ καὶ δημάρχους, κέλευε*
μαστιγίας ἐκείνους ἅπαντας ἀποδείξει ταχέως, καὶ τῶν ἱματίων
γυμνοῦς, καὶ ἅμα πύσαις καὶ παντοδαπαῖς ἐγκεκλεισμένους εἰρ- 1
κταῖς, ὅσοι τοῦ σύρφακος ὄχλου τυχόντες οὐκ αἰδοῦνται τοῖς
ὑπὲρ δύναμιν ἐχειροῦντες, ἵνα μονότροπός τις ἅπασι γένηται
φόβος· ὥστε τῆς ἀγοραίου καὶ θεατρικῆς παρῆρησίας τὴν ταχί-
στην ἀποσχομένους πρὸς τὴν ὠρισμένην ἕκαστον ἐπέγεισθαι τοῦ
- E** *βίου τελευτῆν οὕτωςί. κἀπειτά σοι δεδομένον ἔστω, καὶ προῦρ-* 2
γαίτατον ἁπάντων μάλιστα, συνέδριον ἅμα τῷ πατριάρχῃ τῆ-
μερον πάντων ἐνταῦθα γενέσθαι τῶν ἐπισκόπων. ἅπασι γὰρ ἐπὶ
ξυροῦ τὰ τῆς καταδίκης ἐπίσης ἴσταται, συλλειτουργοῖς καὶ ὁμό-
φροσιν ἅπασιν οὖσιν ἡμῖν· καὶ χρὴ πᾶσιν ἐπίσης φροντίζειν ὑπὲρ
σφῶν αὐτῶν. εἰ δέ τινες, εὐλαβείας προφάσει, τῆς ἡμῶν ὁμο- 2

ea sola perpetuo observarentur et approbarentur, quae quisque didicisset, et quorum fidem ex canonibus et constitutionibus Apostolorum firmam accepisset. Quid vero necesse est omnia et singula recensere? Quicumque illo spectaculo se expleverunt, ii sciunt quomodo ille diem fere consumpserit; occultam et clam subrepentem solertiam in simplicitate sermonis quasi insidiatricem collocans et interserens; ac sua quidem verbis extollens, utpote extra constitutos fines nequaquam evagata; mea autem scripta quibuslibet et cuiusquemodi absurdis blasphemiiis plena utique affirmans. Sic totam multitudinem facile sibi mancipavit; et quoscunque patricios ac diversae conditionis homines in nos irritavit. Agedum Aediles et Tribunos plebis omnes arcesse, tum quotquot de infima plebe non verentur captu suo altiora affectare, quamprimum vestibis exutos, et quolibet passim carcere inclusos, verberibus caedi iube. Ita omnes unus et simplex metus continebit. Ita publica et aperta audacia statim abiecta, praescripta quisque vitae munia studebit implere. Deinde sic statuit, et ante omnia operam dato, ut omnes hodie episcopi cum patriarcha huc conveniant. Periculum quippe evidens et praesens omnibus pariter impendet, ne condemnentur, quoniam ii omnes nobiscum faciunt et sentiunt: adeoque omnes oportet sibi ipsis aequali sollicitudine consulere. Quod si qui per speciem

νοίας ἀπορρήγνυσθαι πάνν τολμῶεν, τάχιστ' ἂν σοῦ βουλομέ- A. C. 1351
 νου τῆς σφετέρας αἰσθοῖντο κακοβουλίας. οὔτε γὰρ ἐκείνους Imp. Io. Can-
 ἔξουσιν οὓς εἶλοντο φίλους, καὶ ἅμα οὓς ἔχουσιν, ἀπολωλεκέναι F tacuz. 5
 σφίσι δεήσει· μᾶλλον δ' ὧν ἔχουσιν ἐπισκοπῶν στερήσονται, καὶ
 5 ἅμα τῶν προσδοκωμένων ἀπὸ σοῦ λημμάτων ἤμισα ἐπιτεύξον-
 ται· καὶ πρὸς γε ὧν ἀποτυγχάνουσι οὔτοι βλέποντες ἀντιλαμβα-
 νομένους ἐτέρους, ἀποπνιγῆσονται ῥᾶστα τοῖς ἐκτόποις νέφεισι
 τῶν λογισμῶν· καὶ ἡ μεταμεληθέντες ἐμπειρίας τοῖς ἄλλοις
 ὑπόδειγμα πρὸς τὸ βέλτιον ἔσονται· ἡ τῇ κακοβουλίᾳ στοιχή-
 10 σαντες, ἦνπερ εἶλοντο, ταύτῃ καὶ συμφθαρῆσονται, γεγονότες P. 618
 εἰς ἀβάτους ἐρημίας ἐξόριστοι. ταύτην ἔγωγε μόνῃν ὁρῶ τὴν
 ὁδὸν, ἐπιρῶσσαι μὲν ἱκανὴν τὰ ἡμέτερα, τὰ δὲ τῶν ἀντιθέτων
 ραδίως κατενεγκεῖν. εἰ γὰρ ἀνίσχυροι τήμερον ὑφ' ἡμῶν οὔτωσὶ
 καθιστάμενοι παρανόμων γράφονται ἡμᾶς, εἰ χώραν ἔξουσι τοῖς
 15 προβαλλομένοις ἐγκλήμασι καὶ θρόνων καὶ τιμῶν ἀπελαύνειν
 ἡμᾶς, ποῦ οὐκ ἂν ἀισχύνης ἐλάσειε τὰ ἡμέτερα, ποῦ δ' οὐκ ἂν B
 ὄφρῦος καὶ τύφου τὰ σφέτερα αὐτῶν; ἢ πολλὴ μεντᾶν εἴη ῥα-
 θυμία, καὶ θανάτου φάναι γείτων κομιδῇ, περιορῶν καθημένους
 ἡμᾶς οὔτωσὶ ἄργους, καὶ τὰ μέγιστα περὶ ἐλαχίστου τιθέντας,
 20 μὴ πρὶν ἢ πᾶν τι παθεῖν, ἀντιπεριόγειν ἐκείνοις ὄλη δυνάμει
 τὰγκλήματα καὶ τοὺς ἐντεῦθεν κινδύνους, ἡμᾶς δὲ καθῆσθαι
 κριτὰς ἐκείνων καὶ ἄρχοντας, καὶ ὅπερ ἂν ἡμῖν δόξειε, τοῦτ' C
 εἶναι σφίσι νόμον καὶ δόγμα, καὶ πᾶν ὅτιπερ ἂν ἡμῖν αὐτοῖς ἐπι-

5. ἀπὸ Boiv. pro ὑπό.

metus, rupto concordiae vinculo, plane a nobis conentur discedere, ii, si velis, imprudentiam suam cito agnoscent, qui nec illos, quos amicos delegerint, habituri sunt, et iis, quos nunc habent, amissis necessario carebunt. Immo et episcopatibus, [quos possident, spoliabuntur, et sperata ex te emolumenta minime consequentur: et cum alios videbunt ea percipere, quorum ipsi possessione exciderint, dolore oppressi dirumpentur; atque aut poenitentiam agentes, exemplo aliis praeibunt, ut quid sit melius cognoscant; aut si in eo, quod amplexi fuerint, malo consilio perseveraverint, in invias solitudines relegati, cum suo illo malo consilio male peribunt. Hanc ego viam solam reperio corroborandis rebus nostris, adversariorum autem partibus deprimendis parem. Nimirum hi, si hodie, viribus per nos ita imminutis, reos nos agunt; quid si obiectis criminibus facultatem habituri sint nos sedibus et dignitatibus expellendi? quanta quaeso ignominia nostra futura est, quantum illis supercilii et arrogantiae accedet! Gravis certe torpor et proximus mortis fuerit, si sic ignavi desidendo, et quae maxima sunt minimi faciendo, res nostras despiciamus, ac non, priusquam quidvis ipsi patiamur, crimina et imminetia inde pericula in eos totis viribus adnixa retorqueamus: ut eorum iudices et praesides sedeamus, eaque illis lex sit, illud placitum, quod a nobis decretum fuerit: denique ut

- A. M. 6859 κλώσειε πεπρωμένη καὶ τύχη, τοῦτ' εἶναι στεφθῶν τῶν σφίσι
 Ind. 4 πραγμάτων κρηπίδα καὶ ἀμετάκλωστον βίου παντὸς ἐφ' ὅδιον." (Γ.) Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως εἴρηται τῷ θαυμαστῷ Παλαμᾷ· καὶ οὐκ εἴρηται μὲν, οὐ πέπρακται δ' εὐθύς· οὐδὲ πέπρακται μὲν Δεὐθύς, οὐχ ὡς συντέτακται δέ· ἀλλὰ καὶ πέπρακται μὲν αὐθιγ-5
 V. 500 μερὸν, τελειότερον δ' ἢ καθ' ἅπαν τὸ σύνθημα. οὕτως ὀξυρόροπον δαίμνουσιν εἰς ἔργα τὸν βασιλέα τῆς τοῦ Παλαμᾷ τιμῆς ὁ πόθος, καὶ πάντων ἔργων ἔμπροσθεν τὰ τῆς ἐκείνου γνώμης τίθεται δόγματα. τὰ μὲν γὰρ ἔπραττε παραχρῆμα, τὰ δ' ἐπηγγέλατο παραχρῆμα. (Δ.) Ἦν τότε ἰδεῖν παντοδαπῶν ἀνθρώπων 10
 Εμεριζομένους τὰς γνώμας, καὶ τῶν μὲν θαρσαλεωτέρων μάλιστα νῦν γινομένων, καὶ πλείονα πῆξιν τῇ πρὸς θεὸν ἐλπίδι καὶ πίστει παρεχομένων, καὶ πρὸς ἀθλητικούς ὀπλιζομένων τὴν γνώμην ἀγῶνας καὶ μαρτυρικά παλαίσματα· τοὺς δ' ὑπ' ὀδόντα τῇ θηριωδία λαιδορουμένους τῶν διωκτῶν· τοὺς δ' ὑπεπτηχότας ὑπὸ θρίκης 15 καὶ δέους τῶν τε παρόντων καὶ φαινομένων δεινῶν, τῶν θ' ὑποπτενομένων μὲν, μείζω δ' ἢ κατὰ τὰ φαινόμενα τὸν θόρον τῇ ψυχῇ προαναφρονούντων· καὶ νῦν μὲν καταδνομένους καὶ κρυπτομένους· νῦν δ' ἀναδνομένους, ὡς ἐξ ἕδου πύλων, καὶ φαινομένους οἷς ἐθάρῃσθαι, καὶ στεναγμοῖς ἀφ' ὀφθαλμοῦ ὁμοῦ καὶ 20 δάκρυσι κλεπτομένοις ὑποδηλοῦντας τὴν ἀδηλον κάμινον τῆς ψυχῆς. εἶεν.

P. 619 ζ'. Οὕτω γε μὴν τουτωνὶ γιγνομένων, καὶ οὕτω πανηγυρί-

quidquid nobis fatum ac fortuna praeferierint, id ii rerum suarum fundamentum firmum et totius vitae praesidium immotum ducant." (III.) Atque haec quidem in hunc modum dicta sunt ab inclyto illo Palama: neque vero sic dicta sunt, ut non statim perfecta sint; neque perfecta quidem statim, sed aliter quam convenerat: enimvero et ea ipsa die, et cumulatus quam quidquid convenerat, peracta fuerunt. Adeo imperatorem, quoties Palamam cupit ornare, ea ipsa cupiditas ad res agendas promptum efficit; adeo quidquid Palamas animo decreverit, id ille rebus omnibus agendis antevertendum putat. Quaedam enim statim exsecutus est, quaedam executurum se statim promisit. (IV.) Ac tum videre erat, homines omnis generis scindi in diversos affectus; aliis tum maxime confidentibus, et firmiorem in Deo spem cum firmiori fide coniunctam collocantibus, animumque ad certamina athletica et ad martyrii luctas armantibus; aliis persecutorum immanitatem mussando accusantibus; aliis consternatis metu et formidine malorum, cum praesentium et oculis obversantium, tum eorum, quorum exspectatio, etsi incerta, maiorem tamen anxietatem animo denunciabat, quam quae ob oculos posita essent; ac modo quidem abdentibus se et latitantibus; modo emergentibus, tanquam ex inferorum portis, et in eorum, quibus fiderent, conspectum prodeuntibus, occultumque animi dolorem per suspiria muta et per lacrymas furtivas significantibus. Esto.

6. Haec cum ita fierent, et ovantis persecutionis theatrum tota civi-

ζοντος διωγμοῦ τῆς πόλεως θέατρον γενομένης ἀπάσης, ἦκεν ἡ A. C. 1351
 τρίτη τῆς προθεσμίας ἡμέρα, καθ' ἣν ἐρχῆν τὴν δευτέραν συν- Imp. Io. Can-
 ἰόντας αὐθις ἡμᾶς ἐκτελεῖν ἐκκλησίαν· καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐμὴν tacuz. 5
 οἰκίαν τὸ καθ' ἡμᾶς ἠθροίζετο μέρος, κατὰ τὴν ἤδη ῥηθεῖσαν
 5 εἰκόνα τῆς πρώτης ἐκείνης ἡμέρας. ἐμοὶ μὲν οὖν ἅπαν ἀπηγορευ- B
 κότι τὸ εὐελπι, δι' ἃ μοι δεδήλωται, καὶ μηκέτι μηδὲν τὸ ἀμιλ-
 λώμενον λείπεσθαι πρὸς τοσαύτην ἐξ ἀντιπάλου ῥαγεῖσαν κακίαν
 σαφῶς ἐγνωκότι, καὶ ἅμα ῥοπήν εἰληφύας ἐκ τῶν παρόντων ἀγώ-
 νων καὶ λογισμῶν ἐπιπονώτερον ἤδη πολλῶ τῆς ἐμῆς συνορῶντι
 10 κατορχουμένης κεφαλῆς τὰς συνήθεις ὀδύνας αὐτῆς, βέλτιον ἔδο-
 ξεν, ἐθρόωσθαι φρούσαντα συνόδους καὶ παρῳήσιας τοιαύτας οἰ- C
 κοὶ καθῆσθαι, κἄν τι δέη παθεῖν, οἴκοι τοῦτο παθεῖν· ἴν' εἰ
 μή τι τὸν ἅπαντα βίον οὐ μὴ τεθέεται οἶκος πρὸς ἄρετὴν διακεί-
 μενον εὔ, ἀλλ' οὖν τοῖς ἐμοῖς τελευταίοις βαπτόμενος αἵμασιν
 15 ὄψῃ γοῦν μίαν ταύτην γνοίη με κεκτημένον ἄρετὴν πολλοῦ τινος
 ἀξίαν, τὸ μὴ πολλοῦ τινος ἄξιον νομίζειν τὸ ζῆν. (B.) Διὸ τοῖς ἄλ-
 λοις ἀνάγκην προσῆγον μὴ βραδύνειν, ἀλλὰ τοῖς ἐμοῖς βοηθοῦντας D
 νοσήμασιν ἀπιέναι προθύμως, οὐκ εἰς ἐλέγχους καὶ διαλέξεις ἀλη-
 θείας ζητουμένης· ἀπειρηκέναι γὰρ καὶ αὐτὴν ἤδη καὶ πρὸς αἰθε-
 20 ρίους ἀποπτῆναι θαλάμους, ἀφανεία κεκαλυμμένην μακροῦ· ἀλλ' V. 501
 εἰς σφαγὴν καὶ μαρτυρικὰ παλαίσματα καὶ θανάτον μακροῦ δει-
 νότερα δεσμοωτήρια. τοιαύτην γὰρ καθ' ἡμῶν ἐξενηνέχθαι χθές καὶ
 πρότετα, δεσμοῖς ἀδαμαντίνοις τισὶ καὶ ἀρρήκτοις κεκυρωμένην, E
 ψῆφον πρὸς τῶν ἀντιπάλων καὶ τῆς ἔξουσίας ἀρχόντων. τῶν γὰρ

tas exstitisset, advenit praefiniti temporis dies tertius, quo nos oportebat
 rursus convenire, et alteram concionem celebrare. Atque in meam domum
 rursus, ut prima illa die, eodem quo dixi modo, confluxere ii, qui nostrarum
 partium erant. At ego, qui ob eas, quas declaravi, causas spem omnem
 bonam abieceram, ac mihi nihil iam reliquum esse certo sciebam, quod ei
 quae tanta ex adverso erupisset improbitati sustinendae par foret, simul-
 que eos dolores, qui in caput meum grassari solent, maiorem in modum
 certaminibus et curis praesentibus aggravari videbam, satius duxi, conci-
 liis et liberrimis illis sermonibus valere iussis, domi sedere, et si quid per-
 ferendum esset, id domi perferre; ut me domus mea, si minus per totam
 vitam ad virtutem recte institutum vidisset, saltem cruore meo ad extre-
 mum tincta, quantumvis sero agnosceret instructum ea virtute, quae, cum
 vitam haud magni faceret, magni ipsa fieri deberet. (II.) Quamobrem ab
 aliis vehementer coepi contendere, ne cunctarentur, sed ut mihi aegro
 succurrentes abirent alacriter, non ad veritatem per argumenta et dispu-
 tationes investigandam; iam quippe et ipsam cessisse, et densa caligine in-
 volutam in caelum avolasse; sed ad caedem, ad martyrii luctamina, ad
 vincula denique omni morte graviora. Nempe eam in nos ab adversariis,
 et ab iis, penes quos potestas esset, heri et nudiustertius latam esse sen-
 tentiam, adamantinis quibusdam et irruptis nodis munitam. Nam mitiores

- A. M. 6359 *μετριωτέρων, ἃ τοῖς ἔξωτεροῖς καὶ τὸ πλεῖστον δημοτικοῖς κατε-*
Ind. 4 ψήφισται, τὰ μὲν ἤδη πέπρακται, τὰ δ' ἔτι πρῶττεται, τὰ δὲ καὶ
πραχθήσεται. καὶ τούτων οὐδὲν οὐδένα πάντων ἑμῶν ἀγνοεῖν
- P. 620 *οἴομαι, Θορύβου τοσοῦτον τὴν πόλιν περιηγήσαντος ἅπασαν.*
χρεῶν οὖν, μὴ φιλοψυχούντας, ἀλλ' ἐρῶμένους, ὁμόσε πρὸς
τοὺς τοιοῦτους χωρεῖν ἀγῶνας. θνητῆς γὰρ λαχοῦσι φύσεως ἦν
μὴ νῦν θανεῖν ἐξῆ, διὰ γοῦν τὸ τῆς φύσεως ὄφλημα τεθνήξε-
σθαι πάντως ἔψεται προῖοῦσι· καὶ δεῖ μὴ τὸν ἀκλεῖα πρὸ τοῦ
μετ' εὐκλείας περιμεῖναι θάνατον. (Γ.) Μιᾶ δ' ἀπειρηκότων
φωνῆ, μὴ ἐθέλειν χωρεῖν ἐς βασιλείους προκλήσεις καὶ οὕτω βαρ-
B *βαρικὰ συνέδρια πλὴν ἐμοῦ, δείσας ἐγὼ μὴ πρόφασιν τοῦτ' εἰ-*
ληφόσιν ἐκείνοις, οἷς πάντα λίθον κινεῖν καθ' ἡμῶν περίεστιν,
ἐρήμην καθ' ἡμῶν εὐχερῶς καταδικαιτῶν ἐπιγένηται, μάλα μό-
λις τῆς καθέδρας ἐξαναστὰς ἅμα πᾶσιν ἐκείνοις ἀπῆειν ἐκεῖσε
ἀποθανοῦμενος, καὶ τῇ ἐκεῖ τελευτῇ συμπαραπέμψων τὰ πολυε-
τῇ μου τῆς κεφαλῆς νοσήματα. (Δ.) Ἄρτι δὲ περὶ που τὰ μέ-
C *σα γενομένοις τῆς βασιλείου αὐτῆς ἀπῆντησέ τις ἡμῖν τῶν πά-*
νυ τῷ βασιλεῖ προσφκειωμένων, καὶ μόνον ἀπάντων ἔμεγε ἀπει-
ληφῶς προσῆγε τῷ βασιλεῖ. κοινολογήσασθαι γὰρ ἔλεγε βούλε-
σθαι μοι τῶν αὐτῶ γε ἀποθῶτων ἔστιν ἅ. προσεληλυθότι μοι
2 *γοῦν τυχεῖν προσγεγένηται μὲν, παρὰ δόξαν μὲν ἐμοί, σφίσι*
δ' ἐξεπίτηδες σφόδρα, τινὸς τῶν πάνυ μοι φίλων ἐκ παλαιοῦ,
D *διὰ βυσιλικῆς κἀκείνου προκλήσεως ἐκεῖσε τῆνικαῦτα παρόντος*

roenae, quae in laicos, eosque maximam partem plebeios, decretae fuerunt, eae partim vel iam sumptae sunt, vel nunc quoque sumuntur, vel postea exigentur. Neminem autem ex vobis puto quicquam horum ignorare, tantus tumultus totam urbem personuit. Oportet itaque vos, non conservandae vitae cupidos, sed animo forti instructos, istis certaminibus vosmet obiiicere. Mortalem naturam sortiti estis. Proinde etsi licet nunc vobis mortem effugere, tamen naturae debitum eiusmodi est, ut aetate longius provecitis omnino mori necesse futurum sit. Nec vos decet, gloriosa morte posthabita, eam exspectare, quae laude caritura est. (III.) Illi vero una voce renunciant, nolle se imperatoris vocatu tam barbara concilia sine me adire. Quamobrem veritus, ne illi qui omnem in nos lapidem movent, hac occasione arrepta, sententiam in nos, velut deserti vadimonii reos, facile pronunciant, aegre tandem e sede excitatus, cum iis omnibus moriturus, et inveteratos capitis morbos simul cum vita dimissurus, illuc me contuli. (IV.) Iam nos fere in media palatii aula versabamur, cum ex intimis imperatoris quidam accurrit. Is unum me ex omnibus assumptum ad imperatorem deducit. Eum scilicet nonnulla mecum velle communicare aiebat, quae arcana sibi essent. Ubi propius accessi, quendam veteri amicitia mihi coniunctissimum offendo, qui et ipse imperatoris vocatu illic tum aderat mei gratia. Id ut mihi nec opinanti, ita illis omni-

ἐμοῦ γε εἶνεκα. ὧν μεταξὺ καθεσθῆντι μοι λέγειν ἤρξαντο κατὰ A. C. 1351
 συνεκδοχὴν καὶ ἀμοιβαδὸν, παρὰ θατέρου ἄτερος τὰς τῶν λό- Imp. Io. Can-
 γων ἀφορμὰς πορίζοντές τε καὶ ποριζόμενοι, καὶ πείθειν ἐπιχει- tacuz. 5
 ροῦντες, πρῶτον μὲν χρημάτων ἐπαγγελίαις ἀφθόνοις, καὶ ὃ μοι
 5 πρὸς βουλήσεως εἶη ἂν ἕτερον ἅπαν. ἐπεὶ δ' ἐντεῦθεν τῶν σκο-
 πουμένων ἠλαύνοντο, μηδὲ τὴν πρώτην ἀκοὴν ἐμοῦ γε προσιε- E
 μένον μηδὲ μικρὸν γοῦν, τὸν δεύτερον πλοῦν διαλέγεσθαι ἐπε-
 χείρησαν. (E.) Καὶ ἦν ἡ τῆς διαλέξεως εἰσαγωγή· ὅτι τε τῆς
 θεότητος ὄνομα δεύτερόν ἐστι τῆς θείας οὐσίας καὶ ταῖς ἀκτί-
 10 στοις ἐνεργείαις κυρίως μᾶλλον ἀρμόττει· καὶ ὅτι τῶν τοιούτων
 ἀκτίστων ἐνεργειῶν πολλὴ καὶ ἄπειρος ἐκ τῆς θείας οὐσίας ἐστὶν
 ἡ διαφορὰ, καὶ τῶν ἐνεργειῶν γινώσκομεν τὸν θεόν· καὶ ὡς ὁ
 μέγας φησὶ Βασίλειος, „ἐκ μὲν τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζειν λέγομεν F
 τὸν θεὸν ἡμῶν, τῇ δ' οὐσίᾳ αὐτοῦ προσεγγίζειν οὐχ ὑπισχνού-
 15 μεθα. αἱ μὲν γὰρ ἐνεργεῖαι αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσιν· ἡ
 δ' οὐσία αὐτοῦ μένει ἀπρόσιτος.” ταῦτα καὶ τὰ παραπλήσια λέ-
 γοντες ἐπῆγον οἰκείας παρεξηγήσεις καὶ συλλογισμοὺς ἐκτόπους
 καὶ ἀνοσίους καὶ μαινομένους· ὡς ἐπειδὴ πρὸς ἡμᾶς αἱ ἐνεργεῖαι
 καταβαίνουσι, καὶ τούτων γνωρίζομεν τὸν θεόν, ἄκτιστοι ἄρα
 20 εἰσὶ θεότητες· καὶ ὅσοι μὴ συμφωνοῦσιν ἡμῖν, βλασφήμους ἔαν- P. 621
 τοὺς καθιστῶσι περιφανῶς. (ς'.) Ἐμοὶ δὲ καὶ ἀσθενῶς ἔχοντι,
 καὶ μόνῳ τῶν ἄλλων ἀπειλημένῳ συμμάχων ἀπροσδοκῆτως ἐνε- V. 502

12. καὶ em. Boiv. pro κάν.

14. ἡμᾶς conl. Boiv.

no praemeditatis accidit. Ego vero inter illos consedi. Tum autem ii
 coeperunt vicissim et alternis me alloqui, alter alteri mutua suppeditantes
 dicendi argumenta. Ac magna primum pecuniae vi et omni alia re, quam-
 cunque optavissem, promissa, inflectere conati sunt. Deinde, quia hac
 non succedebat, propterea quod nec prima quidem dicta auribus vel mini-
 mum admitterem, altero demum et velut subsidiario conatu, ad disputan-
 dum mecum aggressi sunt. (V.) Disputationem hinc ordiri visum est,
 quod nomen θεότητος inferius esset substantia divina, et magis proprie
 operationibus increatis conveniret: item quod operationes hae increatae
 magno et infinito discrimine a divina substantia distarent; quodque ex ope-
 rationibus Deum cognosceremus, dicente magno Basilio: „Deum ex ope-
 rationibus quidem cognoscere nos dicimus; at appropinquaturos esse ad eius
 substantiam non promittimus: quoniam eius operationes ad nos descen-
 dunt; substantia vero eiusdem inaccessibleis manet.” Haec et similia cum
 dictarent, perversas de suo interpretationes, argumentationesque ab-
 surdas, impias, et insanas subiungebant: quoniam nempe operationes ad
 nos descenderent, atque ex iis nos Deum cognosceremus, oportere eas in-
 creatas esse divinitates; et quorum dicta cum suis non consentirent, eos
 palam blasphemiae reos sese constituere. (VI.) Ego vero, qui et aegro-
 tabam, et caeteris sociis exclusis unus praeter spem insidiosis retibus in-

A. M. 6859 *δρευνόντων δικτύων ἐντός, τί ἔδει ποιεῖν ἕτερον, ἢ βραχυλογία*
 Ind. 4 *χρησαμένῳ, εἰ δυναμῆν, ἀπαλλάττεσθαι τὴν ταχίστην; οὐ γὰρ*
φυγομαχεῖν εὐθὺς ἐχρῆν, καὶ ταῦτα πρόφασιν ἱκανὴν κεκτημέ-
B *νους ἀποφυγῆς τὴν τε νόσον καὶ ἅμα τὴν μόνωσιν. ἢ γὰρ ἂν*
κατὰ νότου κείσεσθαι ἔμελλον, δειλίας γραφόμενοι καὶ λειπο-
ταξίου δίκην ἐπάγοντες. πρὸς μὲν οὖν τὸ τῆς θεότητος ὄνομα,
μὴ τῇ οὐσίᾳ μᾶλλον ἢ ταῖς ἐνεργείαις ἀρμόττειν κυρίως καὶ πρώ-
τως, πρώτην ποιουμένῳ καὶ τὴν ἀπάντησιν, ἤραξε παραχρῆμα
πρὸς λύσιν τὸ τοῦ Θεοῦ πατρὸς ἐκεῖνο γεγονός ἀνὰ στόμα· „θεοῦ
δὲ ὅταν εἴπω, λέγω πατρὸς, υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος, οὔτε
C *ὕπὲρ ταῦτα τῆς θεότητος χρομένης, ἵνα μὴ δῆμιον θεῶν εἰσαγά-*
γωμεν, οὔτε ἐντός τούτων ὀριζομένης, ἵνα μὴ πενίαν θεότητος
κατακριθῶμεν.” καὶ πάλιν· „θεοῦ δὲ ὅταν εἴπω, ἐνὶ φωτὶ περι-
στράφθητε καὶ τρισὶν· ἐνὶ μὲν κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, εἴτ’
οὖν θεότητος· τρισὶ κατὰ τὰς ιδιότητας, εἴτ’ οὖν ὑποστάσεις, 15
εἴ τιτι φίλον καλεῖν, ἢ πρόσωπα. οὐδὲν γὰρ περὶ τῶν ὀνομάτων
ζυγομαχῆσομεν, ἕως ἂν πρὸς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν αἱ συλλαβαὶ φέ-
D *ρωσι. διαίρεται γὰρ ἀδιαίρετως, ἵνα οὕτως εἴπω, καὶ συνάπτε-*
ται διηρημένως. Ἐν γὰρ ἐν τρισὶν ἢ θεότης, καὶ τὰ τρία ἐν, τὰ
ἐν οἷς ἢ θεότης, ἢ τό γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἢ ἢ θεότης· τὰς 20
δὲ ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις ἐλλείψωμεν.” καὶ ὁ Νυσσαῖων δ’
ὁμοίως φάσκει Γρηγόριος· „εἰ τὸ ΘΕΟΣ ὄνομα οὐσίας σημαν-

3. *κεκτημένους Boiv. pro κεκτημένοις. 9. ΣΧΟΛ. τοῦ θεολόγου,*
εἰς τὸ ἅγιον πάσχα. 13. ΣΧΟΛ. τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὰ φῶτα.
 22. *ΣΧΟΛ. ἐκ τοῦ πρὸς Ἑλληνας.*

terceptus haerebam, quid aliud facere debui, nisi ut me, si possem, brevi oratione quamprimum inde expedirem? Pugnam certe detrectare statim haud oportuit, tametsi declinandi idonea ratio erat morbus ipse cum solitudine coniunctus. Illi enim a tergo instantes crimen mihi timiditatis obiecturi, et quod locum deseruissem, reum acturi fuissent. Ad argumentum igitur ex eo ductum, quod nomen θεότητος proprie et primario non magis substantiae quam operationibus conveniret, primum respondi; eique refellendo suffecit statim illud divi doctoris, quod tum mihi praesto in ore exstitit: „Cum Dei dico, Patris dico et Filii et Spiritus sancti. Divinitas nec ultra haec diffunditur, ne Deorum turbam inducamus; nec citra hos fines consistit, ne de inopia divinitatis damnemur.” Et rursus: „Dei autem cum dico, uno lumine et tribus circumfusi irradiemini: uno quidem, secundum rationem substantiae seu divinitatis; tribus autem, secundum proprietates seu hypostases (si quis malit ita vocare) seu personas. Nam de nominibus nulla nobis rixa futura est, quamdiu syllabae ad eandem notionem ferent. Quippe et indivisim dividitur, ut ita dicam, et divisim connectitur: quoniam divinitas unum est in tribus; et tria illa, in quibus est divinitas, seu quae, ut accuratius loquar, divinitas est, unum sunt. Excessus autem ac defectus omittamus.” Pariter et Gregorius Nyssenus ait: „si hoc nomen, **D**rus, substantiam significat, unam divinae Trinitatis sub-

τικόν ἐστι, μίαν οὐσίαν ὁμολογοῦντες τῆς ἁγίας τριάδος ἕνα A. C. 1351
 θεὸν εἰκότως δογματίζομεν, ἐπειδὴ μιᾶς οὐσίας ἐν ὄνομα τὸ ^{Imp. Io. Can-}
 ΘΕΟΣ ἐστι." καὶ πάλιν · „ἐστι τοίνυν ἰδίωμα τῆς αἰδίου οὐσίας, E ^{tacuz. 5}
 ἧς ἐστι πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα, τὸ πάντα ἐποπτεύειν
 5 καὶ θεωρεῖν καὶ γινώσκειν, οὐ μόνον τὰ ἔργω γινόμενα, ἀλλὰ
 καὶ τὰ τῶ νῶ λαμβανόμενα· ὅπερ μόνης ἐστὶν ἐκείνης τῆς οὐ-
 σίας. ἐντεῦθεν εἰλημμένον τὸ ΘΕΟΣ ὄνομα, κυρίως λεγόμενον,
 σημαίνει τὴν οὐσίαν ἐκείνην, ἣ δεσπόζει πάντων ὡς ἀληθῶς." καὶ
 πάλιν · „μιᾶς τοιγαροῦν ὑπαρχούσης τῆς οὐσίας, ἧς ἐστι πατὴρ F
 10 καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα, καὶ ἐνὸς τοῦ παραδηλοῦντος αὐτὴν
 ὀνόματος, φημι δὴ τοῦ ΘΕΟΣ, εἷς θεὸς ἐστὶ κυρίως καὶ ἀκο-
 λουθότερον τῶ λόγῳ τῆς οὐσίας." (Z.) Ταῦτα μὲν δὴ οὖν, καὶ
 ὅσα ἄλλα τῶν θείων πατέρων ἐκ τοῦ προχείρου τέως ἐπήει τῇ
 μνήμῃ, τὴν ὁμοίαν ἀκολουθίαν αἰεὶ διασώζοντα, καθόσον ἐφι- P. 622
 15 κτὸν, προενεγκόντες ἐκείνη τῇ διαλέξει περὶ τοῦ τῆς θεότητος ὀνό-
 ματος ἕξ αὐτοσχεδίου δεδώκαμεν. καὶ ἅμα ὠνείδιζον ἔγωγε σφί-
 σιν, ὅτι τῶν θείων πατέρων τῇ θείᾳ οὐσίᾳ τὸ τῆς θεότητος ὄνομα
 διαβρόθήδην διδόντων, αὐτοὶ παρεξηγούμενοι προδήλως ἐκείνους
 συκοφαντοῦσιν. ὄνομα γὰρ κύριον ἢ μὴ ὑπάρχειν ὅλως τῇ θείᾳ
 20 φασὶν οὐσίᾳ, ἢ ἡμῖν γε μὴ ὑπάρχειν· ὃ δ' οὖν σφίσι δογματι- B
 σθὲν ἐκ τῶν τιμωτέρων ἡμῖν ἐκδέδοται, στέργειν καὶ ἡμᾶς εἶναι
 ἀνάγκην, καὶ μηδαμῇ περαιτέρω προβαίνειν, μηδὲ πολυπραγμο-
 νεῖν. εἰ δέ που καὶ δι' οἰκονομίαν τινὰ ἐπίοις ἐνίοτε καὶ ἐνιαχοῦ

stantiam confitendo, unum Deum statuere nos apparet; quoniam unius sub-
 stantiae unum nomen est, DEUS." Et rursus: „est igitur proprietates aeter-
 nae substantiae, cuius substantiae est Pater et Filius et Spiritus sanctus,
 quod omnia inspectet, contempletur, et cognoscat, non solum quae re ipsa
 existunt, sed et quae intellectu tantum percipiuntur; quod est solius eiusce
 substantiae. Hinc sumptum est nomen θεός, quod proprie dictum sub-
 stantiam illam significat, quae omnium vere domina est." Et rursus: „cum
 itaque una sit substantia, cuius est Pater et Filius et Spiritus sanctus, et
 unum nomen eam denotet, nemo Deus; erit proprie unus Deus: idque
 ipsius substantiae rationi magis consentaneum est." (VII.) Haec nos, et
 quaecunque alia sanctorum Patrum dicta in promptu tum fuerunt atque in
 mentem venerunt, similem usque consecutionem quoad fieri potuit conser-
 vantia, produximus, et ad illam de divinitatis nomine disputationem ex
 tempore adhibuimus. Tum hoc illis simul exprobravi, quod cum sancti
 Patres nomen θεότητος diserte tribuerent divinae substantiae, hi perpe-
 ram interpretando aperte illos calumniarentur. Etenim aiunt ii, divinae
 substantiae nomen proprium vel non exsistere, vel nobis haud exsistere.
 Quod itaque iidem, ab excellentioribus attributis ductum, in rebus dogma-
 ticis usurparunt, et nobis tradiderunt, eo nos contentos esse necessario
 oportere, non autem ultra progredi et curiosius inquirere. Quod si qui
 singulari aliqua ratione aliquando et alicubi dissonum quid pronunciassent,

- A M. 6859 παρέφθειγκαί τι, δόξαν ἴσως ἐναντιολογίας παρέχον, μὴ νόμον
 Ind. 4 εἶναι τὸ σπάνιον τε καὶ δυσδιάγνωστον. (H.) Περὶ δ' ὧν αὐ-
 V. 503 θις τὸν μέγαν εἰσῆγον ἐκείνοι Βασίλειον, λέγοντα γινώσκειν ἐκ
 C τῶν ἐνεργειῶν ἡμᾶς τὸν Θεόν· ἀλλὰ μὴν ἀκρίστους ἐκεῖνος ἤκιστα
 φάσκει Θεότητας εἶναι τὰς τοιαύτας ἐνεργείας, ἔγωγε ἔφασκον. 5
 ἢ γοῦν μὴ δι' ἑαυτῶν ἀναγινώσκειν ὅλως ἀπεφαινόμην αὐτούς,
 ἢ ἀναγινώσκοντας μὴ γινώσκειν ὅλως ἢ ἀναγινώσκουσιν. εἰπὼν
 γὰρ ὁ Θεῖος πατήρ, ἐκ τῶν ἐνεργειῶν γινώσκειν ἡμᾶς τὸν Θεόν,
 ἐν τῇ αὐτῇ παρακατιῶν ἐπιστολῇ ἑαυτὸν αὐτὸς ἐξηγεῖται, φάσκων·
 D „οἱ μαθηταὶ πότε αὐτὸν προσεκύνησαν; οὐχ ὅτε τὴν κτίσιν αὐτῶ 10
 εἶδον ὑποτεταγμένην; ἀπὸ γὰρ θαλάσσης καὶ ἀνέμων ὑπακου-
 σάντων αὐτῶ ἐγνώρισαν αὐτοῦ τὴν Θεότητα. οὐκοῦν ἀπὸ μὲν
 τῶν ἐνεργειῶν ἢ γνώσις· ἀπὸ δὲ τῆς γνώσεως ἢ προσκύνησις”. „καὶ
 ἅμα ὁρᾶτε,” ἔφασκον, „ἐνεργείας τὰ θαύματα λέγοντα τὸν Θεῖον
 διδάσκαλον. πῶς οὖν θάλασσαν καὶ ἀνέμους καὶ τὰ τοιαῦτα Θεό- 15
 E τητας ἀκρίστους φατέ, καὶ τοὺς Θεῖους πρηστῆρας οὐ φρίττετε;
 ἔπειτα οὐδέ τοι τὸν τῶν ὄντων γινώσκομεν αἴτιον· καὶ τῆς δια-
 φοραῆς τῶν ὄντων τὴν τοῦ ὄντος διδασκόμεθα σοφίαν, τὸν νῖόν·
 καὶ ἐκ τῆς τῶν ὄντων φυσικῆς κινήσεως τὴν ἐννύστατον τοῦ
 ὄντος μανθάνομεν ζῶην, τὴν τῶν ὄντων ζωοποιὸν δύναμιν, τὸ 20
 πνεῦμα τὸ ἅγιον.” (Θ.) Ὁ βασιλεὺς δ' εὐθύς ἀνίσταται, γέμων
 F ὄργης καὶ θυμοῦ· καὶ βραχὺ προβάς τοῦ θαλάμου τὸ ποιητέον
 ἐκοινολογεῖτο κρύφα τῷ τε Παλαμῇ καὶ τοῖς ἐπισκόποις· εἶναι

17. καὶ ἐκ conii. Boiv.

quod contrarie dictum videri posset, id quidem, utpote rarum et obscurum, legem non esse. (VIII.) Quatenus autem Basilium Magnum inducebant, dicentem cognosci a nobis Deum ex operationibus; „at eas operationes”, inquam, „minime ille increatas divinitates esse ait.” Omnino ergo, aut ipsos per se non legere, aut legendo non intelligere ea quae legerent, affirmabam. Nam sanctus hic Pater, postquam dixit, Deum ex operationibus cognosci a nobis, suam ipse mentem infra in eadem epistola interpretatur his verbis: „Discipuli quando eum adorarunt? Non cum creaturam ei submissam viderunt? Nempe ii divinitatem eius ex eo cognoverunt, quod et mare et venti obedirent ei. Itaque ex operationibus nata cognitio, ex cognitione adoratio.” „Ac videte”, inquam, „simul sanctum hunc doctorem operationes vocantem ea, quae sunt miracula. Quomodo itaque vos mare et ventos et similia increatas vocatis divinitates; tum iidem igneos Dei turbines haud exhorrescitis? Iam vero nec ipsum entium auctorem cognoscimus, sed ex varietate entium sapientiam eius qui est, nempe Filium, cognoscimus; et ex motu entium naturali vitam eius, qui est, per se subsistentem intelligimus, nempe entium vivificam virtutem, Spiritum sanctum.” (IX.) Ibi imperator irae et indignationis plenus surrexit, et paulo extra cubiculum progressus coepit clam cum Palama et episcopis quid agendum esset consultare: verba quippe in praesenti negotio vim persua-

γὰρ ἀνίσχυρον ἐνταυθοῖ τὴν ἐκ λόγων πειθῶ. καὶ ῥήματα πάν- A. C. 1351
των ἄλλων εὗρισκε τρόπον οὐδένα, τὴν ταχίστην ἀποσκευάσα- Imp. Io. Can-
σθαι πάντας ἡμᾶς, ἢ καθ' ὡς ὁ Παλαμῆς τε αὐτῷ προεξωγρά- tacuz. 5
φησεν ὑποθήκας καὶ αὐτὸς ἤδη πείρα μεμάθηκεν ἀκριβῶς. αἱ
5 δὲ ἦσαν ἀποψηφίσεσθαι κομιδῇ τὴν διὰ γραφικῶν ἀποδείξεων
ἤδη διάλεξιν· ἥμισυ γὰρ εἶναι σφισιν ἐντεῦθεν τὰς ἀποβάσεις P. 623
λυσιτελούσας· θῦττον γὰρ ἂν παθεῖν ὑφ' ἡμῶν αὐτοὺς, ἢ δρῶν
καθ' ἡμῶν ἐμελέτησαν, ἢ δρῶν ἢ παθεῖν ἡμᾶς ἐμελέτησαν. συνέ-
θεντο δ' ἐξῶσαι τοῦ συνεδρίου καὶ τὸν Τύρου ἐπίσκοπον, τοῦ τῶν
10 Ἀντιοχείων πατριάρχου τὰ δίκαια φέροντα· εἰ δ' ἐπιμένων ἐνίστα-
το, προβαλλόμενος τὴν ἐκείνου κατὰ τοῦ Παλαμῆ καθαιρέσιν τε
καὶ ἀποκήρυξιν, κἀκεῖνον αὐτῷ συγκαθελεῖν εὐθὺς καὶ τῆς ἡμῶν B
ἐκτεμεῖν ἐκκλησίας. (I.) Ὅθεν ἔδοξεν, ὕβρεσι καὶ διαβολαῖς ἀπο-
σκευασαμένοις πρότερον ἡμᾶς ἐκκλητικώτερον τρόπον, καθ' ἧσιν
15 χίαν ψηφίσεσθαι τε καὶ δογματίζειν τὰ τοιαῦθ' ἅπαντα κατὰ βού-
λησιν, μηκέτ' ὄντος ὅς ἀντιστήσεται μηδενός· εἶναι γὰρ ὡς τὰ πολ-
λὰ πολλάκις ἔφρασκον τὰ τῶν δρωμένων θρασύτερα πολλῶ τῶν πρῶ-
τοτέρων ἀνυσιμώτερα. ταῦτα πολὺν ἐνέσταξεν ἡμερον ταῖς τῶν ἐπι- C
σκόπων ψυχαῖς, ἐξ ἀμάξης ἀναίδην παρῶρησιάζεσθαι καθ' ἡμῶν.
20 καὶ τί γὰρ μοχθηροτέrais ψυχαῖς, ἀμαθία συντεθραμμέναις
παντὸς ἀγαθοῦ, ῥῆον ἄλλο τῶν ἄλλων ἕτερον, ἢ πρὸς ἀτόπους
ὁρμᾶς προτροπή; δείσαντες γὰρ, μὴ πρὸς τῶν θείων γραφῶν
ἀσεβεῖς ἐξελεγχθῶσιν, ἀσέβειαν δρῶσι πάνυ πανηγυρικὴν ὁμοῦ

dendi minimam habere. Atque ut nos quamprimum amoliretur, nullam plane aliam rationem reperit faciliorem ea, quam et Palamas praeceptis suis designatam ei proposuisset, et ipse iam usu probatam penitus cognovisset. Id autem erat, omnino iam abrogandam esse eiusmodi disputationem, quae ex Scripturis argumenta repeteret: inde scilicet consequi eos exitus, qui haudquaquam sibi expedirent: quae enim illi in nos exsequi meditententur, ea ipsos a nobis passuros citius, quam exsecuturos ea, quae nos pati voluissent. Iidem Concilio expellere constituunt episcopum Tyri, qui patriarchae Antiocheni iura tuebatur: quod si is persisteret et instaret, illius patriarchae sententiam allegando, qua Palamas depositus damnatusque esset, tum ipsum quoque statim cum patriarcha exauctorare, et ab ecclesiae nostrae communionem abscindere. (X.) Prius itaque nos, contumeliis et calumniis atrocioribus percussos, amovere statuunt; quo deinde illa omnia ad libitum tranquille decernant, et pro dogmatis haberi iubeant, ubi iam nemo futurus sit qui adversetur. Plerumque enim et saepius efficaciora esse aiebant ea, quae audacius, quam quae segnius agerentur. Id episcoporum animis magnam instillavit libidinem incessendi nos convitiis palam ac petulanter, velut de plastro. Ecquid porro deterioribus ingeniis, in quibus coalita inest boni omnis ignorantia, magis proclive, quam ad insanos affectus labi et impelli? Nempe ii veriti, ne ex sacris Scripturis impii arguerentur, magna pompa, magno apparatu velut in theatro ex-

- A. M. 6859 καὶ Θεατρικὴν ὁμοιον, ὡσπερ ἂν εἴ τις ἐν πελάγει νηχόμενος,
 Ind. 4 **D** εἶτα ψεκάδας ἰδὼν καὶ βροχῆς ἀμυδρὰ προοίμια, ὕφαλος κατε-
 δύετο πρὸς τὸ πέλαγος, μὴ διάβροχος ὑπὸ τῶν ἕριων ψεκάδων
 V. 504 ἐκείνων γένηται. (I.A.) Ὁ μὲν γὰρ Παλαμῆς, παρεγκλίνας μι-
 κρὸν, ἕξενολόγει καὶ συνήθροϊζε τῶν περιβομβεῖν καὶ παραβομ-
 βεῖν καὶ παραφθέγγεσθαι δυναμένων οἷς ἐνετύγχανεν· οἱ δ' ἠ-
 γκόνον τὰς ἀτόπους καθ' ἡμῶν γλώττας.
- P. 624 **ζ'**. Εἰσκεκληκότες γὰρ καὶ ἡμᾶς ὀψέ μετ' ὀργῆς, βίαιοι κα-
 θάπαξ καὶ τάνοσια πάντα γίνονται τολμηροὶ καθ' ἡμῶν· καὶ
 τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας προστάται καὶ οἱ ποιμαίνειν λαχόντες 10
 τὸν τοῦ Θεοῦ διαφθείρουσιν ἀμπελῶνα· καὶ ὅσα κατὰ τῶν τοι-
 ούτων ἢ θεία ἐτραγώδησε πάλαι γραφή. (B.) Καὶ πρῶτον μὲν
 B ὁ βασιλεὺς, ὑπὸ δειλίας ἐλαννόμενος ἐκείνης, ἦν ὁ Παλαμῆς
 πρότριτα ταῖς τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐνέσπειρεν αὐλαξί, τὰς παλα-
 μναιοτάτας ὕβρεις καὶ ἀπειλὰς καθ' ἡμῶν ἐξετόξενεν, οὐκ Ἀτλαν- 15
 τικοῦ κληρουχίας πελάγους, καὶ γῆς ποιήσειν ἕξω τῆς οἰκουμένης
 (Ἐξέρξου γὰρ ταῦτα καὶ τῆς ἐκείνου βαρβαρικῆς ἀπονοίας καὶ
 τρυφῆς ἦν) ἄλλα δ' ἐκείνων μελίζω καὶ σφόδρα ἀπάδοντα, ὡς
 εἰρησεται προϊόντος τοῦ λόγου. τῶν γὰρ ἀνίσων καὶ ἀνομοίων ἄρ-
 C χῶν τε καὶ προαιρέσεων, ἄνισά τε καὶ ἀνόμοια πάντως εἶναι εἰκὸς 20
 καὶ τὰ τῶν πραττομένων ἐκατέρωθεν λήγοντα. οὐδὲ γὰρ πάτριον
 ἐκεῖνος ἐξώμνυτο σέβας, οὐδὲ θρησκείαν θρησκείας ἠλλάττετο,
 οὐδ' ἐθῶν καὶ δογμάτων ἔθη καὶ δόγματα, παλαιῶν καινότερα

positam impietatem suam re declarant: perinde illi facientes, ac si quis in mari natans, stillis demum et levibus pluviae praeludiis conspectis, profundo mari sese immergat, ne aëriis illis roribus perfundatur. (XI.) Etenim Palamas, paulatim inde abscedens, auxiliares copias accitum ivit, et quoscunque circumstrepenti, obstrepenti, et importune obloquendi facultate pollentes reperit, eos omnes congregavit. Hi autem insolentes linguas in nos acuebant.

7. Tandem et nobis iracunde introvocatis, violenti prorsus et ad omne scelus prompti in nos consurgunt; ac ecclesiae Dei antistites, ii scilicet, quibus pastorum munus obtigit, vineam Dei vastant. Omitto caetera, quae adversus eiusmodi homin s sacra Scriptura tragice olim declamavit. (II.) Ac primum quidem imperator, illo metu agitatus, quem triduo ante Palamas animo eius altius impresserat, contumeliis et minis dirissimis, velut telis quibusdam, nos incessit; non ille incolendum Atlanticum mare, nec extra terram habitabilem quaerenda exsilia comminatus (quippe haec Xerxem et barbaricam eius dementiam ac lasciviam decebant) sed alia his graviora et multum abhorrentia, ut infra dicitur. Scilicet ubi principia et instituta inaequalia et dissimilia sunt, ibi etiam inaequales et dissimiles utrinque esse actionum exitus plane consentaneum est. Porro ille nec religionem patriam abiuraverat, nec morem doctrinamque veterem novo recensque constituto more doctrinaque mutaverat, nec fidem, ei quem colebat Deo

καὶ νεότακτα· οὐδ' ὄρκους ἐπάτει θρησκευομένου Θεοῦ. (Γ.) *Ei* A. C. 1351
 δέ τις ἐνίσταται, Ξέρξην θανμάζων ἐκείνον, ὅτι γῆς καὶ θαλάσ- ^{Imp. Io. Can-}
 σης ἦρχε πάνυ τοι πλείστης, καὶ στρατὸν ἐπήγετο μυριάριθμον, D ^{tacuz. 5}
 ὧν ἡμεῖς παντάπασιν ἰσπερήμεθα· ἀλλὰ θεοτήτων καὶ θεῶν
 5 ὑπείρων τε καὶ ἀκτίστων ἥκιστα εἶχε στρατόπεδα· ἀλλὰ πάντ'
 ἦσαν αὐτῷ κτιστὰ καὶ θνητὰ κατ' αὐτόν. ὃ δὴ καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ
 μεμαρτύρηκε, νῦν μὲν γελῶν, νῦν δὲ δακρύων· τὸ μὲν ὅτι πλεί- E
 στης ἡπείρου καὶ θαλάττης καὶ στρατοπέδων ἄρχει παμπόλλων·
 τὸ δὲ ὅτι, θνητῶν καὶ προσκαίρων ὑπαρχόντων, οὐδεὶς ὑπὲρ τὰ
 10 ἑκατὸν ἔσται φαινόμενος ἔτη, οὗτ' αὐτὸς, οὗτ' οὐδεὶς οὐδαμῆ
 τῶν αὐτῷ ἐπομένων. οὐ γὰρ ἦν πω τότε Παλαμᾶς, οὐδὲ τῷ
 πολλῷ συνῆν ἐκεῖνῳ βασιλεῖ παραπλήσιος ἐν τοσοῦτοις στρατεύ- P. 625
 μασι οὐδεὶς Παλαμᾶ τουτωῖ, τεχνητὴν κτίζων ἀθανασίαν καὶ
 ἀκτισίαν, καθάπερ τοὺς κεραυνοὺς καὶ πρησιτῆρας ἐκ γῆς οἱ
 15 Κύκλωπες πάλαι κατὰ τοὺς μύθους τῷ Διὶ· ἐνταῦθα δὲ τοὺς
 τοιοῦτους φόβους ὑπερορίους εἶναι, καὶ λήθης καλύπτεσθαι μάλα V. 505
 πνθμέσιν ὑποβρυχίοις, ἢ τ' ἀκτίστων ἅμα καὶ ἀθανάτων τῶν
 τ' ἐχόντων ἅμα καὶ τῶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων. εἶεν. (Δ.) Ἀρξά- B
 μένων δ' ἔξις καὶ τῶν ἐπισκόπων λαλεῖν, ἣν ἀκούειν νῦν μὲν
 20 δικτύων καὶ θαλάσσης ἀπόζοντας λόγους· νῦν δὲ σκαπάνης τιγὸς
 καὶ δικέλλης ἀξίους· νῦν δ' οὐδὲν καμινιαίας αἰθάλης ἀπεικί-
 τας, τῷ ἀμυρῷ τε καὶ δυσήχῳ καὶ ἀνάρθρῳ τῆς λαλιᾶς. καὶ

2. ὅτι Boiv. pro ὅτε.

18. ἐκτὸς conī. Boiv. pro ἐκ.

iuratum, pedibus subiecerat. (III.) Quod si quis Xerxem illum miratus instet ac dicat, eum terrae et maris tractibus quam longissimis imperasse, et innumerabiles secum exercitus ductasse, quibus nos rebus omnino deficiamus: at is (respondebitur) divinitates Deosque infinitos et increatos in castris minime habebat; sed erant illi omnia creata et mortalia, eique similia. Cuius rei et ipse sibi testis fuit, nunc ridendo, nunc flendo. Ridebat autem, quod imperium terra et mari latissime patens et exercitus numerosissimos haberet; idem flebat, quod cum hi mortales et caduci ad certum tempus duraturi essent, nemo post centesimum annum usquam compariturus foret, non ipse, non ullus alius ex iis, qui se sequerentur. Nimirum eo tempore Palamas nondum erat, nec in tanto exercitu cum rege potentissimo versabatur quisquam huic Palamae similis, qui immortalitatem et increatam naturam per artem crearet, quemadmodum de terra olim fulmina et tela ignea Iovi fabulosi illi Cyclopes. Hinc vero longe absunt ii metus, altissima oblivione velut demersi, propterea quod increati et immortales sint tum principes, tum ii qui principibus parent. (IV.) Deinceps cum et episcopi loqui coepissent, audire erat eos sermones, qui nunc retia et mare redolerent, nunc sarculum et ligonem saperent, nunc fornacis fuligine tincti viderentur. Adeo obscura, et sono ipso dura, nec bene articulis distincta, illorum oratio erat. Ut paucis dicam, nihil tum frugi,

- A. M. 6859 συνελόντι φάναι, πλὴν τῶν ἐπισκοπικῶν ἐνδυμάτων οὐδὲν
 Ind. 4 C ὄγιες ὄραῖν καὶ ἀκούειν τέως ἦν ἐκεῖ. (E.) Βουλευθέντων δὲ καὶ
 ἡμῶν ἀντιφθέγγασθαι τι μικρὸν, κραυγαῖς ἀσήμοις τε καὶ ἀνάρ-
 θροις καὶ συνεχεῖ πατάγῳ χειρῶν ἔξεπίτηδες ἡμᾶς τε ὑπερεφώνουν
 ἐκεῖνοι καὶ σιωπῆν κατηνάγκαζον, καθάπερ ἀγριουμένης θα-5
 λάττης μεμηνότα κύματα τοὺς ἀνὰ τὸν αἰγιαλὸν ὁμιλοῦντας ἠρέ-
 μα. ἔω γὰρ λέγειν, ὅτι παρ' οὐδὲν ἐληλύθεσαν ἡμᾶς διαρῶξαι,
 καθάπερ αἱ Βάχαι πάλαι Πενθέα, φασὶν ἀττικίζοντες μῦθοι.
 D ἄλλ' ἡμῶν γε ἐπιμενόντων ἔτι, καὶ μικρὰν τινα λόγου ζητούν-
 των χώραν ἡμῖν ἐγγενέσθαι, οὐτ' ἤκουεν οὔτε προσεῖχεν οὐδεὶς. 10
 (ς.) Ὅψε δ' ἐνιδῶν βλοσυρόν τι καὶ ἀπηγοιωμένον ὁ βασιλεὺς
 πρὸς ἡμᾶς, „χαρίεν,” ἔφη, „τουτὶ, κατεσπονδασμένους ἐθέλειν
 ποιῆσθαι λόγους τῆς ἐμῆς οἰκίας ἐντὸς, οὐχ ἐκόντος ἐμοῦ, τοὺς
 E τῆς ἐμῆς θελήσεως ἐχθίστους, καὶ οὐς οὐκ ἔχω πῶς ὀνομάσας.”
 ταῦτ' ἔλεγεν ὁ ἀδρῆπῆς ἐκεῖνος κριτῆς, ὁ τὴν μέσην καὶ ἀπαρέγ- 15
 κλιτον καὶ οὐδαμῇ ποθ' ἑτεροῶρεπῇ βαδίζειν ὁμωμοκῶς. (Z.) Ἐγὼ
 τοίνυν, καὶ πάλαι μὲν περιαλγῆς ὢν ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἤδη δὲ καὶ
 λύπη λύπην προσειλήφειν, ἐκ τοῦ μηδὲ τριτημόριον πρὸς τῶν
 ἀντιθέτων ἐμοὶ καταλελειφθαι τοῦ χοροῦ τῶν ἐμῶν φοιτητῶν.
 F ἰδόντες γὰρ ἐκεῖνοι τῇ προτεραία πλείστους μὲν ἐμὲ περιῶσταμέ- 20
 νους ἐκείνων, πλείστους δ' ἔγγιστα καθημένους ἐμοῦ, ζηλοτυπία
 βαρεῖα τὸν οἰκεῖον καθ' ἡμῶν ἀνεχάλκευσάν τε καὶ ἀνεπύρσευσαν

14. πῶς ὀνομάσω conī. Boiv.

praeter episcopalem habitum, illic vel videres vel audires. (V.) Volentibus autem nobis paululum contra hiscere, illi de industria indistinctis confusisque clamoribus editis, et complois usque manibus, nostras voces vincebant; et nos, velut saevientis pelagi furentes undae eos, qui in littore placide colloquuntur, conticescere cogebant. Nam quod nihil abfuerit, quin nos illi, ut olim Pentheum Bacchae fabulis Atticis celebratae, membratim discerperent, id quidem ego sileo. Ac quanquam adhuc exspectantes maneremus, et ut nobis exiguus saltem dicendi locus esset postularem, nemo nec audivit nec animum advertit. (VI.) Demum imperator, torvo quodam et esferato obtutu in nos fixo, „lepidum sane istud,” inquit, „homines voluntati meae infensissimos, quos equidem quo nomine appellem nescio, velle mea in domo me invito orationes habere accurate elaboratas.” Haec iudex aequus, qui se medium et indeclinabilem fore et neutram in partem propensurum unquam iuraverat. (VII.) Mihi igitur, qui capitis dolore vehementissimo iampridem laborabam, novus dolor accessit, eo quod ab adversariis nec tertia quidem mihi pars relicta esset mei discipulorum chori: quorum plurimos circumstare me, plurimos item proxime assidere, cum vidissent superiori die; gravi zelotypia affecti multo vehementiorem invidiam in nos suam reconflarunt, ac velut incendium ventilan-

φθόνον ἐς τὸ πάντῃ ἀκραιότερον, καὶ τῶν τε οἰκείων ἐκείνοις A. C. 1351
ἠπέιλησαν δήμευσιν καὶ ἀγώγιμον εἰς εἰρκτὴν τοῦπιτίμιον εἶναι, Imp. Io. Can-
εἴ τις ἀλοίῃ τὸ δεύτερον ἔτι συνέδριον ἕμοι συμπαραῶν. διὸ καὶ tacuz. 5

ὅσοι τὰς ψυχὰς ἀσθενέστεροι πρὸς τοιούτους ἦσαν ἀγῶνας καὶ P. 626

ἑπείρας, ἡρέμα τῆς ἐμῆς ἐγγύτητος ἀπηλλάττοντο· οἱ δ' ἔτι παρέ-
μενον τῇ προτέρᾳ σιγῇ, ὡς ἐκάστῳ προαιρέσειώς τε καὶ γνώμης
ἐνῆν. (H.) Ταῦτα τοίνυν ὁρῶν ἐγὼ, καὶ ἅμα τὸν βασιλέα πολυ-
τρόπως ἐπ' αὐτοφώρῳ μαχόμενον ἡμῖν συνορῶν, καὶ πρὸς γέ ἔτι

φθόνον πνέοντας τοὺς ἐπισκόπους καθ' ἡμῶν, ἀναστὰς ἐξῆρξεν τοῦ
10 βήματος καὶ ἅμα ἐώρων συνεξιώντας ἅπαν τὸ μέρος ἕμοι. καὶ B
θροῦς ἐγεγόνει πολὺς, τοῦ μὲν βασιλέως κατέχειν ἐγκελευομένου
τοῖς πελευφόροις, καὶ μὴ εἶν ἀπιέναι ἡμᾶς· ἡμῶν δὲ αἰρουμέ-
νων θάνατον μᾶλλον, ἢ τὸ ληστρικὸν ἐκεῖνο συνέδριον ἐστῶσιν
ὁρᾶν ὀφθαλμοῖς. ὁπὲ δ' ὁ σεμνὸς Παλαμᾶς, αὐτῷ λογισάμενος

15 εἶναι καθ' ἡδονὴν τὴν ἡμῶν ἀπουσίαν, ἀπιέναι παρήγει τῷ βα-
σιλεῖ. ῥᾶον γὰρ εἶναι σφισιν ἔλεγεν ἐντεῦθεν ἡμᾶς τε φυγοδικίας C
γράφεσθαι καὶ σφῶς ταχίστην ἐπιτιθέναι ταῖς καθ' ἡμῶν οὕτω
ψήφοις τὴν τελευτήν, ἢ παρόντων καὶ ἀντιλεγόντων ἡμῶν.

(Θ.) Διὸ καὶ, ἀπιόντων ἡμῶν, ὕμνοις οἱ περὶ Παλαμᾶν πάντῃ V. 506

20 παμπόλλοις ἐγέραιρον τὸν βασιλέα, ἐξ οὐρίας ἐκείνοις τὰ κατὰ
βούλησιν παρεχόμενον πλεῖν· καὶ τοιαύταις κολακείαις τὸ τῆς
ψυχῆς ἐκείνου κατέψων ἡδόμενον. ὡς γὰρ ἐς τὰς ἵπποδρομίας D
ῥαδίαν ταῖς τῶν ἵππων δίδωσιν ἀμίλλαις τὰ τῶν πεδίων ἵππῃ-

do excitarunt, bonorum publicationem minati, eaque indicta poena, ut qui mecum in altero consessu affuturus esset, is deprehensus in carcerem duceretur. Hinc factum est, ut quotquot ad eiusmodi certamina et pericula subeunda animo erant minus forti, ii paulatim a latere meo discesserint; alii vero in priore silentio perstiterint, pro sua quisque voluntate et sententia. (VIII.) Ego itaque, cum et haec viderem, et simul imperatorem multis modis palam nobis adversari intelligerem; tum praeterea episcopus cernerem in nos saevire et caedem spirare, surrexi et e curia excessi; ac eos, qui partium nostrarum erant, mecum omnes exeuntes conspicatus sum. Ibi magnus rumor exortus, cum et imperator lictoribus ediceret, ne abire sinerent sed tenerent; et nos mortem praeoptaremus, quam ut Concilium illud latrocinii simile intueremur fixis oculis. Tandem venerabilis ille Palamas, qui absentiam nostram sibi iucundam esse sentiebat, auctor imperatori exstitit, ut nos missos faceret. Facilius quippe futurum sibi aiebat, detrectati iudicii nos accusare, atque ita ferendis in nos decretis finem imponere, quam si et adessemus et contradiceremus. (IX.) Quare Palamitae, abeuntibus nobis, imperatorem, quod secundam et optatam puppi suae auram adspirasset, profusis laudibus remunerabantur, et eiusmodi adulationibus titillatum eius animum permulcebant. Nempe ut patentes campi equis certantibus facilem cursum offerunt, sic ille

A. M. 6859 *λατα*, οὕτως ἀνειμένας εἶωθε παρέχειν καὶ αὐτὸς κομιδῇ τοῖς
 Ind. 4
 A. C. 1351 *κόλαξι τὰς ἀκοῦς αἰ.* εἶτα καθ' αὐτοὺς αὐτοὶ καὶ λέγοντες καὶ
 Imp. Io. Can- *δρῶντες ἐπέβαινον ὅσα τὸ βουλόμενόν σφισιν ἐπήγγελλε τῆς*
 tacuz. 5 *ψυχῆς.*

assentatoribus vacuas aures commodare omni tempore prorsus consuevit.
 Itaque illi iam soli secum, quidquid animi libido dictavisset, verbis pari-
 ter et factis exsequebantur.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΚΑ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER VIGESIMUS PRIMUS.

ARGUMENTUM.

Cantacuzenus Gregoram arcessit. Animum eius tentat solitis artibus; nullo autem successu. Quae hactenus in Concilio dixerit, ea pacis et concordiae studio dixisse se affirmat. Maiorem in posterum acquitatem suam fore promittit. Palamitarum doli, consilium, fiducia (Cap. 1). Sessionem tertiam orthodoxi a Fidei professione auspicantur. Excerpta ex libris Palamae leguntur et expenduntur. Illius in se defendendo labor irritus. Gregoras unum ex discipulis producit, qui disputandi munus excipiat. Palamas, victus ab adolescente, omnibus deridiculo est. Ex viginti capitibus tria tantum excussa. Exitus tertiae sessionis (2). Acta post sessionem tertiam. Sessio quarta, eademque ultima. Orthodoxi partim volentes, partim etiam nolentes adsunt. Imperatoris iracundiae, protinus erupturae, Gregoras caute occurrit. Recitantur aliquot capita, ex libris Palamae excerpta. Episcopi nonnulli, ex illius amicis, dogmatum novorum insolentia offensi, turbas cient. Palamae violentia. Cantacuzeni iniquitas. Testimonia a Palamitis allata examinantur. Gregoras fusiozem narrationem et accuratas refutationes editurum se promittit, si mortis pericula imminetia effugiat. Redit ad propositum. Tumultus et confusio. Quid tandem decretum sit. Orthodoxi vapulant. Episcopis duobus adempta insignia dignitatis; barba vellicata. Gregorae discipulis quid acciderit. Episcopus Tyri cur sessioni ultimae haud interfuerit. Gregoras et alii ut dimissi sint (3). Gregoras domo includitur. Silentium ei perpetuum indicitur. Consolatur se melioris fortunae spe, quam ei spondet ipsa rerum humanarum mutabilitas. Idem cum illustrium Sanctorum casibus suam calamitatem comparat. S. Basilii verba ad praesens tempus accommodat. Alia sanctorum Patrum dicta subiuncturum se promittit, quae tamen haud profert (4). Palamitae victores impudenter exsultant. Praemia eis data. Poenae orthodoxis irrogatae. Palamitarum dogma impium. Saevitia. Tomus synodicus. Gregoram multi ex amicis deserunt; atque

etiam Cabasilas. Huius ingenium et studia. Ut Gregorius Nazianzenus eiusmodi homines alloquutus sit. Gregoras suam sortem deplorat. Salomonis verba. Darii morientis apophthegma (5). Tomus synodicus inuinitatis caeremoniis consecratus. Auctoribus probro est. Palamitae magna et praeclara imperatori promittunt. Byzantina suburbia a Genuitis Galatacis incenduntur. Palamitarum promissa exitu ipso refutata. Rerum hodiernarum cum antiquis comparatio. Qui hodie persecutionem patiuntur, eorum conditio peior est quam antiquitus fuit. Orthodoxi non habent quo fugiant. Imperium angustissimis finibus comprehensum. Somnia prophetica explosa; idque verbis D. Basilii, quae in Palamitas apte admodum cadunt (6).

- A. M. 6859 **Α'**. **Κ**αὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον, καὶ οὕτω τὰ τῆς
 Ind. 4 δευτέρας καθέδρας ἠνύετο. ὁ μὲντοι βασιλεὺς καθ' ἑαυτὸν τῆ
 P. 627 ὑστεραία γενόμενος, καὶ συνιδὼν, ὡς οὐκ εὐδοία σφισι τὰ τῆς
 καθ' ἡμῶν ἔσται ἐπιβουλῆς, εἰ μὴ παροῦσιν ἡμῖν ἐπιθεῖεν τὰ
 ψηφιζόμενα, δύο παρῆλθον ἡμέραι, καὶ μετ' ἄπειρον ἔσχεν ἐμὲ, 5
 καὶ ταῖς εἰωθυλαῖς αὐθιγῶν θωπείαις τε καὶ τῶν βασιλικῶν ἐκείνων
 Β δωρεῶν ἐπειροῦτο παραφέρειν ἐπαγγελταῖς· οὐκ οἶδα, εἴθ' ἐκὼν
 ἐπιλανθανόμενος, εἴτ' ἄκων ἀπατώμενός τε καὶ συναρπάξιν ἐπι-
 χειρῶν. ἃ γὰρ οὐ δις καὶ τρίς μόνον, ἀλλ' ἐπτάκις εἰπεῖν ἐπτά
 διελὼν καὶ εἰπὼν, καὶ ἀποτυχῶν, ταῦτα παρεσκευκλῶν ἀεὶ καὶ 1
 ἔς ταῦτ' ἀπαλινδρομῶν, ἕτερά τε καὶ διάφορα πρὸς διαφόρους,
 καὶ οὐ πρὸς ἓνα ἐμὲ τὰ αὐτὰ, λέγειν ᾤετο. (B.) Ὅμως ταῦτα
 C λέγων προσενεκάλει τὰ πρότερα γεγονόθ' ἡμῖν, ἡμῶν κατα-
 πτόμενος, μὴ συνιέντων δῆθεν τῆς σπουδῆς ἐκείνης καὶ τοῦ σκο-
 ποῦ, πρὸς εἰρήνην ἀστασίαστον οἰκονομικῶς σχηματίζοντος καὶ 1
 ποικίλλοντος τοὺς τε λόγους καὶ διὰ κύκλου τινός, ἀδήλου τοῖς
 10. ἀπέτυχεν conī. Boiv. 11. ταῦτ' ἀ Boiv. pro ταῦτα.

Et haec quidem ita se habuerunt, et hic finis fuit secundae sessionis. At imperator, qui postera die secum privatim animadverterat, non cessura esse feliciter ea, quae in nos machinati essent, nisi ipsi praesentibus nobis eam quam tulissent legem imponerent; duobus ex eo diebus elapsis, me arcessitum solitis blanditiis et illarum rursus largitionum principalium pollicitationibus conatur pervertere; nescio utrum sponte oblitus, an praeter voluntatem deceptus, et obrepenti studio delusus. Nimirum is, quae dicendo et exponendo, non solum bis terque, sed et septies quasi septimo, nil profecerat, ea cum repeteret semper, et eodem subinde recurret, alia et diversa apud diversos homines, non autem eadem apud me unum, dictitare se arbitrabatur. (II.) Tamen ille haec sic dicebat, ut etiam ea, quae triduo ante a nobis facta essent, criminaretur, et nos verbis corripere; qui illud videlicet studium consiliumque eius non intellexissemus, sermones suos ad pacis concordiam caute et providenter componentis, eosque variantis, ac per circuitus quosdam vulgo ignotos circumdu-

πλείστοις, περιϊόντος καὶ περιύγοντος, καὶ τὰς διαφόρους τῶν A. C. 1351
 πλείστων μετεωρίζοντος γνώμας. καὶ κείνῳ μὲν, ταῦτα καὶ τὰ ^{Imp. lo. Can-}
 τοιαῦτα λέγοντι, τὰς εἰωθυίας καὶ μείζους τῶν ἀντιθρόησεων ἀ- ^{tacuz. 5}
 τεπῆγον αὐτός. καὶ πολλὴν ἰδίᾳ διατετριφότες ἐν τούτοις ἡμέραν D
 5 ἐπ' ἀτελέστοις αὐθις διελύθημεν ταῖς ἑλίσι. ὁμως ἤξιον πάλιν
 καὶ ἐπηγγέλλετο, συνελθυσθῶσιν αὐθις ἡμῖν διδόναι τὴν τοῦ
 λέγειν ἄπασαν ἄδειαν, ὡς εἰκὸς, καὶ μὴ συνηγορεῖν ὁμοίως ἔτι
 τῷ Παλαμῷ, μηδὲ τοῖς ἐκείνου πᾶσαν διδόναι ῥοπήν. (Γ.) Ἐξ P. 628
 παρῆλθον ἐκεῖθεν ἡμέραι, μέχρις ἂν ἐς ἀντάρκην παρασκευῆν τὰ
 10 ἐκείνων ἀπαρτισθῆ καθ' ἡμῶν δίκτυα. ὧν γὰρ ἐν τοῖς δυσὶν
 ἐκείνοις ἀπετύγχανον συνεδρίοις, ταῦτ' ἐπανορθοῦντες (ὡς V. 507
 ᾄδοντο) νῦν πρὸς τὸ σφίσι βέλτιον, θαρσύαλεώτερον ἤδη τὸ τοῦ
 ἀγῶνος ἀνεκαλοῦντο στάδιον. καὶ πάλιν εἶχεν ἡμῶς τὸ συνέδριον
 ἐκεῖνο καὶ τὸ βασιλεῖον βῆμα.

15 β'. Βέλτιον δ' ἔδοξεν ἡμῖν, ἐκ πρώτης εἰπεῖν ἀφειρησίας B
 ἀποκρονομένοις τὰς τῶν ἐφεδρευόντων ἐκείνων ἐπιβουλάς, παρ-
 ῥησία τὸ τῆς καθολικῆς ἀναγνώσιν πίστεως ἱερὸν σύμβολον, ἐς
 κοινὴν καὶ συνήθη τοῖς ὀρθοδόξοις ὁμολογίαν. (B.) Οὗ δὲ γε-
 νομένου, τῶν τοῦ Παλαμῷ βλασφημῶν δογματῶν τὰ γνωριστώ-
 20 τερα τοῖς πολλοῖς, ἕφ' ἡμῶν ἐκλεγέντα, πρὸς τοῦ ἡμετέρου μέ- C
 ρους ἀνεγνώσκειτο παρῥησία, παρακειμένων ἅμα καὶ τῶν αὐτοῦ
 συγγραμμάτων, καὶ τὸ ἀπαράλλακτον ἅπαν περιφανῶς μαρτυ-
 ρούντων. ὅθεν οὐκ ἦν αὐτῷ πρὸς οὐδὲν ἀναδύεσθαι τῶν ἐγκε-
 κλημένων, καίτοι πολλάκις μὲν ἐπιχειρήσαντι, πολλάκις δ' ἐπι-

centis, atque ita diversas plurimorum hominum mentes suspendentis. Haec
 et talia dicenti solitas ego et validiores solito responsiones opponebam.
 In his magnam diei partem cum privatim colloquendo consumpsissemus, spe
 irrita rursus discessimus. Caeterum velle se denuo aiebat spondebatque,
 ubi nos rursum convenissemus, omnem dicendi licentiam dare, ita ut par
 esset; ac non aequae ut antea patrocinarer Palamae, et eius partibus favo-
 rem omnem accommodare. (III.) Dies inde sex effluunt, dum retia, quae
 nobis tendebantur, perfecte parata et instructa essent. Quae enim in illis
 duabus prioribus sessionibus nullo successu gesserant, ea nunc, prout me-
 lius sibi futurum esset, reformare se existimantes, maiore iam audacia
 stadium et certamen repetebant. Ac nos rursus idem Concilium et illa prin-
 cipalis curia praesentes habuit.

2. Porro melius visum nobis est, insidiantium fraudes in ipso, ut aiunt,
 limine eludere, sacro catholicae Fidei symbolo palam et alta voce, secun-
 dum communem et usitatam orthodoxorum professionem, perlecto. (II.) Id
 ubi factum est, coeperunt deinde impia Palamae dogmata, ea scilicet
 quae vulgo notiora excerpteramus, palam et ipsa a nostris perlegi, appo-
 sitis eiusdem scriptis, quae differentiam omnem prorsus abesse luculenter
 attestabantur. Itaque illi nullum crimen obiiciebatur, unde posset fugien-
 do et elabendo se expedire: quod cum saepe tentasset, toties haesit suis

- A. M. 6859 σχεθέντι, ἐμποδῶν τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων ἐκ τοῦ προφανοῦς
 Ind. 4 **D**ίσταμένων καὶ ἐπιστομιζόντων λαμπρῶς. καὶ τὰ μὲν πλεῖστα
 διὰ μῆκος καὶ κόρον παρῆται. τῆς γὰρ αὐτῆς κακείνα ποιό-
 τητος ἦν. ὡσπερ γὰρ ἐπὶ θαλάττης πικρῶς οὐ τότε μὲν τῶν
 μερῶν ἀπωθεῖται τὴν γεῦσιν, ἐκεῖνο δ' οὐ· ἀλλὰ πάνθ' ὁμοῦ⁵
 τὴν αὐτὴν παρῆει τοῖς γενομένοις ποιότητα· οὕτω καὶ πάντ'
 ἐκεῖνα τάνδρὸς τουτουῖ συγγράμματα τῶν αὐτῶν ἐκπέφανται
 βλασφημιῶν ἐχόμενα. διαφορὰν μὲν γὰρ ἴσως εἶδεν ἂν τις κατὰ
Eτὸ μᾶλλον καὶ ἥτιον τοῦ βλασφημεῖν· κακίας δ' οὐδὲν οὐδαμῆ
 τῶν μερῶν ἐξιστάμενον. (Γ.) Ἦν γε μὴν τοιαυτὰ τὰ προκομι-
 P. 629 σθέντα, καὶ οὕτως ἔχοντα.*** (Δ.) Τούτων ἕνια μὲν καὶ τῷ
 πρώτῳ τῆς ἡμέρας βήματι, προκομισθέντα πρὸς ἐμοῦ, περι-
 φανῆ τὴν ἀντιρροήσιν ἔσχηκεν, ὡς ἀνωτέρω μοι γέγραπται· τῶν
 δ' ἄλλων ἕνια καὶ αὐτὸς ὠμολόγει κατὰ τὴν λέξιν ἡμαρτήσθαι
 αὐτῷ, καὶ διορθοῦσθαι ὑπισχεῖτο· κατὰ μέντοι τὸν νοῦν πάντ'¹⁵
 ἔχειν ὑγιῶς διετείνετο. ἀποδεικνύειν δ' ἀρξάμενος οὐκ εἶχεν ἀγίων
Bοῦδένα σύμμαχον, ὅτι μὴ συγγένων καὶ παραφθεύρων καὶ ἅμα πα-
 ρεξηγούμενος, καὶ οἷον αὐτὸς ἐαυτῷ μαχόμενος. ὁ γὰρ τῷ οἰκείῳ νῶ
 τὰς οἰκείας λέξεις μὴ τιθέναι συμφώνους δυνάμενος ἄκων αὐτὸς
 ἐαυτῷ μάχεται· ὁ δ' ἐαυτῷ μαχόμενος σχολῆ μεντιᾶν ἑτέρῳ συμ-
 φωνοίῃ τῶν πάντων, σχολῆ δ' ἂν ἀπόσχοιτό πάσαις ἀγίων γραφαῖς

11. Desunt hoc loco dogmata excerpta ex libris Palamae. Erant autem capita viginti, ut infra dicitur. Hic defectus suppleri potest ex errorum Palamae Synopsi, edita ab Arcudio. Sed et non pauca, ex iisdem Palamae libris excerpta, infra reperies in disputatione Gregorae cum Cabasila. BOIV.

ipsius scriptis manifeste impeditus, et plane obmutescere coactus. Ac pleaque, quod longiora essent, fastidii vitandi causa omissa sunt. Erant quippe illa eiusdem omnia naturae. Quemadmodum enim mare ita amarum est, ut non aliqua parte gustum repellat, aliqua admittat, sed eundem ubique gustantibus saporem obicit; ita et huius viri scripta omnia ad easdem blasphemias pertinere evidens est. In quibus etsi fortasse aliquis maioris minorisque impietatis discrimina reperiat, tamen pars nulla usquam extra mali labem posita deprehendi potest. (III.) Quae autem prolata sunt, ea eiusmodi fuerunt et ita habuere.*** (IV.) Horum quaedam primae sessionis die prolata a me palamque et aperte refutata sunt, ut supra scripsi. In caeteris quaedam et ipse fatebatur perperam a se esse enunciata, eaque se correcturum promittebat; at in omnibus sententiam ipsam sanam esse contendebat. Idem exorsus probando rem demonstrare, Sanctorum nulum habebat sibi suffragantem, nisi cum dicta confundebat et corrumpebat et male interpretabatur, et secum ipse quasi pugnabat. Quisquis videlicet verba sua cum sua ipsius mente conciliare et componere non potest, is secum invitatus pugnat: qui vero secum pugnat, is haudquaquam cum alio ullo consenserit, nec facere unquam possit, quin ab omnibus Sanctorum scriptis,

διαφέρεσθαι, πῶς μὲν δι' ἀμαθίαν, πῶς δὲ δι' ἀγνωμοσύ- A. C. 1351
 νην καὶ μοχθηρίαν ψυχῆς. λόγος μὲν γὰρ ἀνθρώποις ἀπα- Imp. Io. Can-
 σι δίδεται· τρόπος δ' ἀγαθὸς οὐ πᾶσιν, οὐ μὴν οὐδὲ τὸν V. 508
 λόγον εὖ διοικοῦσα σύνεισι. ὅθεν ἀποκρουόμενος πανταχόθεν C
 5 καὶ ἐπιστομιζόμενος καὶ μὴ ἔχων μηδαμῆ βεβαίαν ἀποστρο-
 φὴν ἐπὶ τὸ Θαβώριον αὐθις ἐποιεῖτο τὴν ἀναχώρησιν, Βαρ-
 λαάμ καὶ βίον αὐτοῦ προφασιζόμενος, καὶ ὅσα τισὶν ἀραχνίους
 ὑφαίνεσθαι προσεώκει. ὅθεν καὶ λίαν ἐνχεροῦς καὶ προδή-
 λου τυγχάνοντα τῆς ἀναλύσεως μόνον εἶχε τὸν βασιλέα λαμ- D
 10 πρῶς ὑπερίδοντα, κατὰ τὸ μηδαμῆ προσῆκον, μηδὲ καλύπτειν
 τὴν ἀδικίαν ἰσχύον, τοσούτου παρόντος πλήθους ἀνδρῶν.
 (E.) Ἐγὼ μὲν οὖν βραχὺ τι ὑπειπὼν, ἔπειτα πῶς μὲν διὰ τὴν
 εἰρημένην ἀδικίαν, πῶς δὲ διὰ τὰς τῆς κεφαλῆς ἀλγηδόνας,
 τοῖς σοφοῖς ἐκείνοις συμμάχοις ἀφῆκα διαγωνίζεσθαι. ἐπιθρόπ-
 15 ζειν δ' ὅμως καὶ οὕτωςί πως τοῦ Παλαμᾶ τὴν ὄφρὸν σκεψα- E
 μένω ἓνα τῶν ἐμῶν εἰσάγειν ἐπήει μοι φοιτητῶν ἀντ' ἐμοῦ πρὸς
 τὴν ἐκείνου πάλην, ἵνα μᾶλλον αἰσχύνοιτο. τὸ γὰρ ἀντικρυς
 πρὸς ἐκεῖνον ἐμὲ διαλέγεσθαι καὶ τὴν ἀκαιρίαν ἐκείνου φιλονει-
 κεῖν ἐκείνω μὲν εἶχε τιμὴν, ἐμοὶ δὲ καὶ μάλα πάντων ἥκιστα.
 20 τοσαύτην τοίνυν ἔδοξε πᾶσι τοῖς τότε παροῦσιν αἰσχύνῃν ὁ Πα-
 λαμᾶς ὠφληκένας καὶ κωμικὴν τινα χλεύην, ὑπ' ἐκείνου τοῦ νεα-
 νίου κατὰ κράτος ἠττώμενος, ὅσην λεγόντων ἐστὶν ἀκούειν ἁπάν-
 των. κοινὸν γὰρ τοῖς ὅλοις ἀφήγημα γέγονε Παλαμᾶς ἐκεῖθεν F
 καὶ γελοῖον τοῖς ὅλοις ἐντρόφημα. (ζ.) Ἀλλὰ νῦν ἐπὶ τούτοις

partim ignorantia, partim malitia et perverso ingenio, discrepet. Ratio
 quippe omnibus hominibus data; morum probitas non data omnibus, nec
 quae rationem recte moderetur sollers intelligentia. Quamobrem undecun-
 que repulsus, quia os ei obstruebatur, nec ullum usquam perfrugium erat,
 in quo posset consistere, rursus se ad Thaborium recipiebat, Barlaamum
 et illius mores praetextens, et alia araneorum telis similia. Quae facili et
 evidenti ratione cum resolverentur, solus imperator aperte tuebatur, idque
 indecore et eo modo, qui tot hominibus praesentibus iniquitatem velare
 haud posset. (V.) Ego igitur pauca subieci. Tum doctos illos adiutores,
 partim ob eam quam dixi iniquitatem, partim ob capitis dolores, sivi de-
 certare. Tamen Palamae arrogantiam sic quoque sugillare cum instituis-
 sem, libuit unum ex discipulis meis producere, qui, ut maior esset illius
 ignominia, meam cum eo luctam vicarius exciperet. Nam quod per me
 ipse contra disputarem, et cum homine importuno rixarer, id quidem illi
 honorificum erat, mihi autem minime. Quanto itaque Palamas pudore af-
 fectus, quantum omnibus, quotquot tum aderant cum ab illo adolescente
 profligatus est, comico risu dignus visus sit, ex omnium sermone accipi
 potest. Quippe ex eo publica omnium fabula ac omnibus deridiculo et
 ludibrio Palamas fuit. (VI.) Sed nox superveniens coegit quemque, et

- A. M. 6859 *λοῦσα τῶν οἴκοι μεμνήσθαι καὶ μάλιστα πάντων τοὺς ἡμετέρους*
 Ind. 4 *ἠνάγκαζε, νήστεις τ' ὄντας καὶ πόρρω που βαδίζειν ἄλλον ἄ-*
λοθι τῆς πόλεως ὀφειλοντας, προμηθείας ἀπάσης ἐρήμους, κα-
θάπερ ἀπόλιδός τε καὶ ἀνεστίλους τινὰς γεγονότας ἐπὶ τοῦ διω-
γμοῦ τουτουί. μετὰ γὰρ τὰς ἀποψηφίσεις καὶ παντελεῖς καταδίκας 15
- P. 630 *καὶ τιμωρίας, τὰ τε δικαστήρια καὶ τὰ τῶν ἐξετάσεων βήματα*
συνιστῶν ἐπήει τοῖς ἀξιώεσι τούτοις κριταῖς, τοῖς καὶ ἀκαπή-
λευτον ὁμωμοκόσοι φυλάττειν τὸ συνειδός. τριῶν οὖν μόνων, ἠγαγ-
κασμένως καὶ τούτων καὶ μάλα μόλις, ἐκ τῶν τῆς διπλῆς δεκά-
δος κεφαλαίων τὴν ἐξέτασιν εἰληχότων, κὰν τοῖς τρισὶ δημοσίαν 10
τὴν ἦιταν εἰληφότος τοῦ Παλαμᾶ, ἐς τὴν ἐπιούσαν τὰ ἐφεξῆς
παρεπέμπετο ψῆφον. καὶ ταῦτα μὲν, ἐς τοῦτο τύχης ἐλάσαντα,
τοὺς ἐλέγχους ἐκείνου τάνδρως καὶ τὸν σύλλογον ἔλυσεν.
- V. 509 *γ'. Οὐκ ἦν δὲ ἡρεμεῖν οὐδαμῆ Παλαμῶν ἐπὶ τούτοις, οὐδὲ*
 B *τὸν τύφον μετριάζειν ἐκεῖνον, ὡς πορρωτάτω τὴν λῆξιν ἢ κατὰ 15*
τὰ προσδοκώμενα τῶν μελετηθέντων οὕτωςὶ σχεδιασάντων. κενο-
δοξία γὰρ, ἀποτνυγάνουσα τῆς ἐφέσεως, μεμηννίας τινὸς ἀναι-
δείας γίνεται μήτηρ, καὶ πῦσαν ψυχῆς ἐλευθερίαν ἀνδραποδί-
ζεται, καὶ ὄλους ἀναμοχλεύει θεμελλοὺς ἀγάπης. ναὶ μὴν οὐδ'
 C *αὐτῷ τὰ τοιαῦτ' ἔδοξεν ἀρεστά βασιλεῖ, ἔρεισμα κράτιστον ἐπαγ- 20*
γελαμένῳ καὶ τεῖχος εἶναι μὴ ὄψιστα μηδέσι ῥηγνύμενον παρ'
ὄλον αὐτῷ καθίστασθαι ἀγῶνα. ὅθεν Εὐρύπου δίκην ἅπαντ' εὐ-
θὺς ἐκεῖνα ἀνετρέπετο, καὶ κρατῆρες ὄρκων ἐκείνων ἀνεκίρναντό

2. πόρρω που et τῆς πόλεως em. Boiv. pro πόρρω τοῦ et τῆς πρό-
 τερον.

omnium maxime nostros, domi suae meminisse; ieiunos scilicet, et alium alio per urbem ituros, neglectos prorsus et incuratos, utpote qui per eam persecutionem erroribus urbe et domo carentibus pares evasisent. Etenim aequissimis illis iudiciis, qui se iuraverant conscientiam integram servaturos, tum demum placuit iudicia et tribunalia cognoscendi causa constituere, cum istos abdicationibus, ultima damnatione et suppliciis coërcuisent. Idcirco, cum ex his decem capitibus tria tantum, eaque vix et perquam aegre, excussa essent, et in illis ipsis tribus Palamas victus publice esset, sequentia subsequuturæ sessionis suffragiis reservata sunt. His ad eum exitum deductis, illum hominem refutandi finis factus, coetusque dimissus est.

3. At Palamas, cuius cogitata longe alium quam speravisset exitum sic derepente nacta fuerant, his acquiescere nullo pacto nec modum ponere arrogantiae suae poterat. Etenim vanae gloriae cupiditas, ubi ea re excidit quam appetebat, furiosae cuiusdam impudentiae mater efficitur, omnem animi libertatem captivam rapit, omnia caritatis fundamenta convellit. Sed nec imperatori ipsi illa placuerunt, qui firmissimum praesidium, et murum haud facile perrumpendum, per omne certamen fore se illi promiserat. Quamobrem illa omnia, Euripi instar, statim retro conversa sunt; sanc-

τε καὶ συνεχέοντο, καὶ εἰρηναίων ἐπαγγελιῶν ἐκείνων ἐπατοῦντο. A. C. 1351
 Θεσμοὶ καὶ συμβόλαια. καὶ πάλιν βουλαὶ καὶ μελέται παλίνστρο- Imp. Io. Cantacuz. 5
 φοὶ διενυκτέρευόν τε καὶ κύβων δίκην ἀνερῶντο. οὕτω μὲν
 οὖν ἡγεμόνες ἐκεῖνοι, τῶν ἐφεξῆς συνεδρίων τὰς καθ' ἡμῶν εἰ- D
 5 ληφότες μελέτας καὶ συσκευὰς, ὁποίας καὶ ὅσας ἱκανὰς ᾔφοντ'
 εἶναι, τὴν τ' οἰκίαν ἀποτρέψασθαι δειλίαν καὶ ἅμα ἡμῶν τὴν
 ταχίστην ἀποσκευάσασθαι, πρὸς βάρβαρον ἀφανείας ὠσάμενοι,
 ἐκκλησίαν ἐκέρυττον, δίκης ὄνομα χρηστὸν ἀναθέμενοι γνώμῃς
 ἀδίκους καὶ ἀνοσοῖς (B.) Καὶ παρημῆμεν ἡμεῖς, πῶς μὲν οὐ P. 631
 10 σφόδρα ἐκόντες, πῶς δὲ καὶ σφόδρα τουτί· ἄκοντες μὲν, ἐπεὶ
 μὴ λέληθεν ἡμῶν τὰ καθ' ἡμῶν, ἃ τε τὴν μελέτην ἔμπρακτον
 ἔσχεν καὶ ἃ τὴν προῤῃξιν ἐν προθύροις ἔτι σφίσι ἀλλιζομένην
 ἐταμιεύετο, καὶ μάταιον εἰς τοῦμφανὲς τὴν ἡμῶν παρεῖχεν εἰσα-
 γωγῆν· ἐκόντες, ὅτι πρὸς θεὸν βλέποντες, καὶ τὸν τοιοῦτον τῆς
 15 ἀθλήσεως ὑπ' ἀθλοθέτῃ τρέχοντες ἐκείνῳ δίαυλον, τὰς ἀγαθὰς B
 οὐκ ἐφεύγομεν τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας, εἰ καὶ τὸ τῆς εὐσεβείας
 κράτος, ἔτεσι πλείστοις καὶ βίβλοις ἀγίων μακροαῖς κυρωθὲν,
 ὃ παρῶν οὐκ ἡγκαλιζέτο χρόνος· ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ λέγειν
 ἡπασαν ἄδειαν ἡμῶν τε ἀφαιρούμενος καὶ τοῖς δροῦν εὐχερῶς
 20 τὰ κατὰ βούλησιν ἔχουσιν ἔκτοπα χαριζόμενος τὰ τῆς ἀληθείας
 ἀνάκτορα πῦσιν ὄπλοις καθαιρεῖν τε καὶ λύειν ἠπέλεγτο, μήτ'
 ἀκοῆς μήτε γνώμης οὐδεμιᾶς μήτε νέμεσιν θεῖαν μήτ' ἀνθρώπων C
 προσδεχομένης αἰδῶ. (Γ.) Τοῦ μέντοι βήματος οὕτω συγκρο- V. 510

23. προσδεχομένης Boiv. pro προσδεχομένην.

tum iureiurando foedus turbatum et confusum; pacificarum promissionum leges et pacta conventa pedibus conculcata. Tum rursus deliberationes et consilia per totam noctem versata in omnem partem ac tesserarum instar iactata sunt. Sic illi principes, cum de sessionibus deinceps futuris consultassent, machinasque et fabricas in nos apparassent, quales et quantas timori suo abstergendo, nobis vero funditus delendis ac pessumdandis pares fore arbitrabantur, concionem vocant, sententiis iniustis et impiis speciosum iustitiae nomen imponentes. (II.) Nos vero affuimus, partim nolentes, partim etiam volentes: nolentes quidem, quoniam structas nobis fraudes haud nesciebamus, sive eas quarum molitio ad exitum perducta esset, sive illas quae executionem, velut in limine morantem, adhuc integram sibi reservabant, efficiebantque ut introduci nos inutile palam foret: volentes autem, propterea quod in Deum intuentes, et eo praemia statuente istud martyrii stadium currentes, bonas de futuro spes non refugiebamus; tametsi religionis auctoritatem, annis plurimis et Sanctorum libris multis firmatam, praesens tempus non admittebat, sed libertate ipsa dicendi nobis prorsus ablata, ac illis qui absurda quaelibet facile perpetrarent concessa, sacra veritatis praesidia demoliri et evertere omni armorum genere festinabat, nullis auribus, nullis animis, seu indignationis divinae metum, seu hominum reverentiam accipientibus. (III.) Conflato in

A. M. 6859

Ind. 4

τηθέντος, εἰδώς τε ἅμα καὶ ἰδὼν μεγάλῳ στρατηγουμένους θυμῷ
τὸν βασιλέα καθ' ἡμῶν προοιμιάζεσθαι θέλοντα λόγους τὴν
πρώτην, ὅσον ἐφικτὸν, ἀνέστελλον ἔφοδον ἔγωγ' αὐτὸς, ἐπὶ τὸ
προκείμενον καὶ τὸ πρότερον ἵχνος τοῦ λόγου (φάσκων) ἐπανέλ-
D θωμεν, ὡς ἂν ὁ λόγος καθ' εἰρμὸν ὁδεύων λήξουσιν ἐντύχοι χρη-5
σταῖς. οὐ γὰρ ἂν φθάνοιμεν ἄλλως κρημινοῖς καὶ φάραξι καὶ
σκοπέλοις ἀτόποις εἰπεῖν περιπίπτοντες, καὶ πλάνους ἀντιλοῦντες
τῶν Ὀδυσσεῶς χαλεπωτέρους· καὶ οὐ τέλος θορύβων ἡμῖν ὁ
παρὼν ἔσται καιρὸς ἐγγνώμενος, ἀλλ' ἀρχὰς θορύβων ἐφ' ἐτέ-
ροις ἐτέρων, καπὶ διωγμοῖς διωγμῶν. ταῦτα παρὰ τὴν πρόθεσιν 10
τῆς ψυχῆς ἀκηκούτι τῷ βασιλεῖ, οὐ προθύμως μὲν οὐδ' ἀνεπα-
E γθῆσιν ἤθεσιν, ἐνδιδόναι δ' οὖν ἐξεγένετο βραχὺ τι, καὶ ὅσον
ἀφοσιώσασθαι τὴν τῶν παρόντων ὑπόνοιάν τε καὶ νέμεσιν.
(Δ.) Ὅθεν εἰσιὼν ὁ ἀναγινώσκων ἀρχὴν ἐποιεῖτο κεφαλαίων τὸ
τέταρτον. τὰ γὰρ τρία τῇ προτεροῦ ἀνέγνωσται τε καὶ κατέ- 15
γνωσται, μὴ δυνηθέντος τοῦ γεγραφότος καὶ βεβλασφημηκότος
ἱατρῆειν οὐδὲν οὐδαμῇ, οὐ μᾶλλον γε ἢ λίθοις ὀπτικῆν προσαρ-
F μόττειν δύναμιν. μόλις οὖν καὶ μετὰ μάλα μακροῦ τοῦ τῆς ψυ-
χῆς ἀκουσίου λαληθῆναι συγχωρηθέντων ἑνὸς καὶ δυοῖν κεφα-
λαίων, ὁ Παλαμῆς αἰσχυνόμενος αὐθις ἐπὶ μετροῖς οὐκ ἦνεγ- 20
κεν, ἅτε μᾶλλον ἤδη συνορῶν καὶ τῶν φίλων ἐπισκόπων ἐνίους
ταραττομένους πρὸς γε τὸ ὑπερβάλλον τῶν ἐκτόπων ἐκείνων βλασ-
φημιῶν, καὶ θορυβεῖν ἐπιχειρούντων ἐκεῖνο τὸ βῆμα, καὶ ὑπο-

hunc modum tribunali, cum et scirem et viderem imperatorem adversus nos praefari sic velle, ut in eius verbis magna dominaretur iracundia, primam ipse impressionem, quantum in me fuit, repressi: ac nos (dixi) ad propositum argumentum et ad institutam disceptationem prioribus vestigiis insistendo redeamus, ut haec disputatio ordine procedat, adeoque bonum exitum sortiatur. Alioqui facere haud possumus, quin praecipites ruamus, ac tanquam in voragines delati, aut ad scopulos allisi, in absurda incidamus, et erroribus gravioribus iactemur quam quibus ipse Ulysses: nec finem nobis, sed aliarum ex aliis turbarum persecutionumque initium, hodiernus dies spondebit. His imperator praeter sententiam auditis, de vehementia remisit; non quidem libenter, nec more eius qui haud gravaretur, remisit tamen paululum, quantum scilicet necesse erat ad suspicionem et indignationem eorum qui aderant amovendam. (IV.) Ingressus itaque lector a capite quarto exorsus est. Nam superiori die tria perlecta et damnata fuerant: ac nulli mederi is a quo scripta et impie pronunciata erant ullo modo potuerat, non magis quam lapidibus facultatem videndi accommodare. Cum igitur unum et alterum caput recitari aegre et voluntate admodum repugnante permissum esset, Palamas rursus pudore affectus non tulit amplius moderate, praesertim ubi dilectorum etiam episcoporum nonnullos vidit blasphemiarum illarum nimia insolentia vehementius iam commoveri, et illi tribunali turbas ciere, palamque

σκώπτειν πεπαθῆσθαισμένη καὶ ἀπαρακαλύπτῃ τῇ γλώσσει, μηδὲ A. C. 1351
δύνασθαι λεγόντων φέρειν τὰς τῶν ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων λοι- Imp. Io. Can-
δορίας, διὰ τὸ συσκιάζειν τοσοῦτους πειρᾶσθαι βλασφημιῶν θη- tacuz. 5
σαυροῦς, καὶ τῶν ἀλλοτριῶν κακῶν ἴδιον ὄλεθρον καρποῦσθαι P. 632

5 ψυχῆς· ὥστε καὶ πάνυ τοι ἐλαχίστου ἐδέησεν ἐκπολεμωθῆναι
κατ' ἀλλήλων ἐκείνους, ἔριδος ἕξ ἀλλήλων μεριζομένων ἀλλήλοις
ἐγγινομένης καὶ ἀναθρόπιζομένης αἰεὶ πρὸς τὸ μείζον, καὶ οὔσης
λοιπὸν αὐτάρκους, ἡμῶν σιωπώντων, ἀπονητὶ πρὸς εὐδίαν τοῦς B
τῆς ἐκκλησίας κατεννασθῆναι χειμῶνας. (E.) Οὐ γὰρ ἔχων οὐ-

10 δὲν ὑγιᾶς ἀντιλέγειν ὁ Παλαμῆς ἤχθετο, νῦν μὲν πρὸς ἐκείνους
θυμομαχῶν καὶ βιαζόμενος ἀνήνυτα· νῦν δ' ὀνειδίζων τῷ βα-
σιλεῖ, καὶ φανερῶς προδοσίαν ἐγκαλῶν, παρὰ τὰς συνθήκας
ὄλωσ ἐνδεδωκότι τοῖς ἐγκαλοῦσιν· ὥστε καὶ τοὺς παρόντας ἐρε-
θίζειν οἷς διεξίασι κατ' αὐτοῦ. ὅθεν καὶ συχνὰ στρεφόμενος ἐπὶ C

15 τῆς καθέδρας οἷς μὲν διελιοδορεῖτο θρασύτερον μᾶλλον ἢ πικρό-
τερον, καὶ πικρότερον μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν οἰκειάν λῆξιν ἕκαστον·
οἷς δ' ἠπειλεὶ κολάσεις πικροτέρας μᾶλλον ἢ ἐδύνατο· νῦν δὲ
ἐμήνυε κρύφα τῷ βασιλεῖ πρὸς οὓς διὰ τῶν θαλαμηπόλων τὴν
ἀπόρρητον φλεγμονὴν τῆς ψυχῆς. (ς'). Ὁ δὲ (καὶ γὰρ οὐδὲ

20 πρότερον τελέως ἀπέιχετο συμμαχῶν αὐτῷ σπορούδην καὶ συ- D
γῶν τῶν διαστημάτων ἀκροβολίζων καὶ ξιφῶν ὀξύτερος λόγους
καθ' ἡμῶν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ) ἀλλὰ νῦν ἀπάσας πύλας ἀναπετά-
σας ἐκείνης τῆς σκηπῆς καὶ τοῦ δράματος πρὸς ἐμφανοῦς κακίας
καθ' ἡμῶν ἐξεθρόάγη πυρσὸν, οὐ θυραῖόν τινα τουτοῖν οὐδ' ἔπη-

et aperte mordacibus dictis illudere, ac negare se principum privatorum-
que convitia posse ferre, ideo in se iacta, quod tot tantosque acervos
blasphemiarum obumbrare conarentur, et ex alienis morbis suae ipsorum
animae exitium colligerent: ut perparum abfuerit, quin sibi invicem bellum
indicerent, orta inter dissidentes mutua contentione, quae magis ac magis
instar ventilati incendii exardescens poterat iam sola, tacentibus nobis,
tempestates ecclesiae sedare, et in serenitatem vertere. (V.) Etenim Pa-
lamas, qui nihil validi habebat quod reponeret, angebatur; ac nunc qui-
dem cum illis stomachabatur et incassum saeviebat; nunc imperatori con-
vitiabatur, eumque proditionis palam arguebat, quod accusatoribus, prae-
terquam convenerat, omnino cessisset, sic ut illi insectando se eos etiam
qui aderant irritarent. Itaque e cathedra, corpore subinde huc illic con-
verso, alios contumeliose obiurgabat, audacius quidem ille quam acerbius,
et acerbius quam pro sua conditione singulos; aliis poenas minabatur gra-
viores quam posset decernere: nunc denique imperatori per cubicularios,
in aurem insusurrare iussos, arcanum animi dolorem furtim indicabat.
(VI.) At hic, qui nec antea auxilium ei suum omnino denegarit, sed spar-
sim et crebris intervallis verba in nos gladiis acutiora pro eo eminus intor-
serat, tum demum, velut portis omnibus illius scenae et tragicæ spectaculi
patefactis, aperti furoris flammam in nos effudit; non illam quidem foris

- A. M. 6859 λον ἢ νέηλυν καὶ ἐπεισόδιον τέως ἀνειληφῶς, ἀλλ' ἐγγώριόν τε καὶ
 Ind. 4 **Ε** ἔγκείμενον, καὶ ὄλον πάθεισιν ἐμφύτοις συμπεφυρμένον, καὶ μέ-
 V. 511 σης ἐκπυρσευόμενον νῦν τῆς καρδίας, καθάπερ τοὺς τοῦ Σικελι-
 κοῦ πυρὸς ἀναφυσωμένους κρατῆρας ἐκ τῶν ὑποχθονίων τυφώ-
 νων ἀκούομεν, καὶ τῷ φίλῳ Παλαμᾷ, καθάπερ θεῷ τινι, προ-5
 θυμούμενον σπένδειν, οὐ μόνον ὅσα γῆ καὶ θάλασσα βalaντίαις
 καὶ τραπέζαις ἀναθήματα γεωργεῖ· οὐδ' ὅσα παραπλήσιον ἔχει
Φ πρὸς ἡδονὴν, ἀλλ' ἐναγίζειν ἤδη καὶ τὰς ἡμετέρας ὕβρεις τε καὶ
 τὰς καταδικὰς καὶ τοὺς πολυτρόπους θανάτους αὐτῷ. ὡσάμενος
 οὖν τοὺς ἡμετέρους λόγους, ὡς φόρτιον ἀβούλητον καὶ σφόδρα 10
 μισούμενον, καὶ τὸ πρόσωπον ἀποστρέψας πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὸν
 Παλαμᾶν ὃ ἀρρεπῆς διαμένειν ὁμωμοκῶς δικαστῆς, ὄλην τε
 ἐδίδου σφίσι τὴν ἀκοὴν μετὰ τῆς καρδίας καὶ ὅλα τὰ κατὰ
 βούλησιν ἐπέτρπε λέγειν τε καὶ ἀναγινώσκειν πλατεῖα τε καὶ
 ἀπηγκωνισμένη τῇ γλώττῃ, μηδεμίαν ὑφορωμένους ἐν οὐδενὶ 15
 πρὸς οὐδένων ἀντιφατικὴν καὶ ἀντίπυλον ἔφοδον λόγων. ἤδη γὰρ
 P. 633 καὶ τοῖς τῶν ἐπισκόπων ταραττομένοις τὰ ἔσχατα τῶν κακῶν
 ἀπειλήσας φριττεῖν ἐπεπράχει καὶ τρέμειν σιγῇ. (Ζ.) Ἀναγι-
 νωσκομένων τοίνυν παρεκβολῶν γραφικῶν, αἱ μὲν ἐπ' ἄλλον
 ἠλέγχοντο τοῖς συνετιωτέροις φερόμεναι νοῦν, καὶ οὐδαμῇ κατὰ 20
 τὴν σφῶν παραφερομένην ἐξήγησιν· αἱ δ' εἰσήγοντο παρακεκομ-
 μέναι τε καὶ ἀνεστραμμέναι παντοδαπῶς. ἡ γὰρ τοῖς ὑγιαίνουσι
 δόγμασιν ἀναγκαῖα, ταῦτα τῷ ἐκείνων ἀχρεῖα ἐδόκει σκοπῶ· ἡ

6. γῆ καὶ θάλασσα Boiv. pro γῆ καὶ θαλάσση.

petitam, non adventitiam ac novam, non extrinsecus ascitam; sed domesti-
 cam et insitam, et ingenitis affectibus penitus commixtam, et nunc de in-
 timo corde accensam, quemadmodum illa Siculi ignis spiracula subterra-
 neorum Typhonum flatu accendi audivimus. Nempe is dilecto Palamae,
 velut Deo alicui, non solum quidquid marsupiiis et mensis consecrari soli-
 tum terra et mare producant, aut quidquid similem affert voluptatem, cu-
 piebat offerre; sed nostra quoque ignominia et damnatione, et multiplici
 morte, litare gestiebat. Nostris igitur sermonibus, velut ingrato et im-
 portunissimo onere excussis, vultuque a nobis ad Palamitas detorto, hic,
 qui se aequum iudicem fore iuraverat, aures iis totas, totum animum ap-
 plicabat, omnia ipsis, prout vellent, planiora et explicatiora dicere ac le-
 gere permittebat; ut haud metuerent, ne quis sibi ulla in re contrariam
 et adversam rationum vim opponeret. Iam quippe et episcopus illos, qui
 turbaverant, extrema quaeque minatus, eo redegerat, ut metu horrerent,
 ac trementes obmutescerent. (VII.) Cum itaque excerpta ex Scripturis
 testimonia legerentur, eorum quaedam ii qui intelligentiores erant alio spe-
 ctare, nec ita ut isti perverse interpretarentur accipienda esse demonstra-
 bant: quaedam adulterata et omnibus modis inversa afferebantur. Nam
 quae saniori doctrinae necessaria erant, ea illorum proposito nequaquam

δ' ἐκείνοις ἀναγκαῖα, ταῦτα κῆρες ἐπισφαλεῖς καὶ νοσήματα τοῖς A. C. 1351
 ὑγιαίνουσι μέγιστα δόγμασιν ἦν. δι' ὃ καὶ ὦν τὴν κτῆσιν συνε- Imp. Io. Can-
 φιλοτιμοῦντο καὶ ἐπεδείκνυντο, τούτων τὴν ὑγιαίνουσαν χρῆσιν B
 ἐς τὸ νοσῶδες ἤλαννον ἀδεῶς. (H.) Ὅσα μὲν οὖν τηρικαῦτα
 5 παρηνομήθη, καὶ ὅσα μυσαρῶν ἐκείνων δογματῶν κεκύρωται,
 ἔροῦμεν ἕκαστα προϊόντες πλουσιωτέραν τῇ γλώττῃ. κατὰ σχολὴν C
 γὰρ ἡμῖν γενομένοις, καὶ ἀδείας ἐπειλημμένοις ἔξιν γε θεῶ τῆς
 ὀφειλομένης, ἐξέσται ῥαδίως ἐκτιθέναι μὲν ἐκεῖνα καθ' ἓν, ἐπά-
 γειν δ' ἕξῃς καὶ ὅσαι προσήκουσιν ἀντιδόσεις κατὰ συζύγιαν καὶ
 10 συστοιχίαν ἀμοιβαδὸν, ὑπὸ μάρτυσι καὶ στάθμαις ἀπαραγρά-
 πτοις ταῖς τῶν ἁγίων φωναῖς· ὡς ἂν εἴη τοῖς ὀψιγόνους ὄπλα μὲν
 κατὰ τῆς σφῶν ἀσεβείας ταυτὶ, προτειχίσματα δὲ καὶ θυρεοὶ
 τινες πολεμουμένης εὐσεβείας. ἐμοὶ γὰρ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν D
 ἐπισείουσι μὲν τὴν τῆς τελευτῆς ἀπειλὴν αἱ συνεχεῖς τῆς κεφαλῆς
 15 ἀλγηδόνες, λύπας δ' ἐπάγουσιν οἱ τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας πο-
 λεμουμένης αἰετὸς πρὸς τὸ κραταιότερον κλύδωνες, θανάτων πολλῶ
 πικροτέρας. ἔω λέγειν τὰς τῶν Παλαμιτῶν ἐπιβουλάς τε καὶ πο-
 λυτρόπους ἐφεδρείας, αἱ μοι καὶ αὐταὶ τὰς ἀνδροφόνους ἐπι-
 σείουσι χεῖρας, τοῦ ἡμετέρου νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν διψώσας
 20 αἵματος· καὶ δέος μὴ, πρὶν ἡμᾶς (οἷς ἀκριβῶς εἰδέναι τὰ τοιαῦτ' E
 ἐγεγόνει, αὐτόπταις καὶ αὐτηκόοις καὶ αὐτοπαθέσιν αὐτοῖς ἡμῖν
 γεγονόσι) παραδοῦναι ταυτὶ, τὸν βίον γένηται μεταθεῖναι, κἀν-

1. κῆρες em. Boiv. pro κῆρας.

conducere videbantur: quae autem ipsis necessaria fuissent, ea saniori do-
 ctrinae noxia erant et perniciosae. Itaque illi, quae tanquam sua affecta-
 bant et ambitiose ostentabant, eorum sanum usum audacter corrumpebant.
 (VIII.) Nos vero quae tunc praeter ius fasque acta sint, quotque ex abo-
 minandis illis dogmatis confirmata fuerint, sigillatim postea fusiori oratione
 declarabimus. Nam ea quidem nobis, ubi otium nacti, et eam qua ege-
 mus libertatem divino munere consequuti fuerimus, facile erit singula expo-
 nere; tum deinceps ea ipsa convenientibus refutationibus refellere, quae
 propositionibus aliae aliis copulatae et alternis subiunctae continenti or-
 dine procedant, testimoniis et regulis omni exceptione maioribus subnixae,
 ipsis Sanctorum vocibus; ut haec posteris contra illorum impietatem arma
 parata sint, atque ut his propugnaculis, et quibusdam velut clypeis, reli-
 gio oppugnata protegatur. Mihi enim noctu pariter et interdiu capitis qui-
 dem dolores continui metum mortis incutiunt: at eae tempestates, quae
 Dei ecclesiam maiori quotidie violentia infestae adoriuntur, moerorem af-
 ferunt morte omni longe acerbiorum. Nihil dico de Palamitarum machina-
 tionibus et insidiis, quae mihi et ipsae multis modis mortiferas manus in-
 tentant, nostrum videlicet sanguinem diu noctuque sitientes; ut pericu-
 lum sit, ne nos, qui haec coram ipsi vidimus et audivimus et perpessi su-
 mus, adeoque explore cognovimus, ad alteram vitam ante transeamus,

- A. M. 6859 τεῦθεν τὸ κράτος τῆς ἀληθείας ἀμυνρωθὲν ἀπορίας παράσχη
 Ind. 4 μακρὰς, οἷς ἀναζητεῖν ποτ' ἐξείη τὰ ἕγη τῆς εὐθείας τῶν θείων
 δογμάτων ὁδοῦ, τριβόλων καὶ ἀκανθῶν καὶ ζιζανίων ἐκτόπων
 Ἐκαὶ πολυτρόπων ἐπιφνέντων, καὶ δυσεῖκαστα πᾶν τοι σφόδρα
 πεποικηκότων ἴσως τῆς πάλαι εὐδαιμονίας τὰ ὑπομνήματα. οὐδ' 5
- V. 512 γὰρ μόνοις ἡμῖν τὰς ἀνδροφόνους ὀπλίζουσι χεῖρας αὐτῶν· ἀλλὰ
 καὶ τῶν ἱερῶν βίβλων μεγάλας ἀφαιροῦσιν ἀποτομίας, ὅλας
 δυνάδας καὶ τετράδας φύλλων χαρτῶων ὀξείαις μαχαίραις ἐκτέ-
 μνοντες, ἀκαεῖνα τῶν θείων ἀποθῆγγνύντες γραφῶν, ἃ μὴ πα-
 ραφέρειν ταῖς παρανομομέναις ἐξηγήσει πρὸς τὸ βουλόμενον 10
- P. 634 δύνανται τῆς ψυχῆς, ἰσχυρὰν καὶ δυσεκβίαστον τὴν ἀντίπαλον
 ἰσχὺν κεκτημένα. τοῖς μὲν γὰρ κεφαλὰς ἀνθρώπων ἀφαιρεῖν οὐ
 φρίττουσιν οὐδὲ μόγις μέγα ἂν ποτε φανεῖη γραφῶν κεφαλὰς
 ἀφαιρεῖν εὐσεβῶν. (Θ.) Ἄλλ' ἐκέῖσε ἐπάνεμι, τῶν αὐθιμερῶν
 ἐκεῖ παρανομηθέντων ἐνός που καὶ δυοῖν εἰς ἐνδειξιν μνησθησό- 15
 μενος, ἐξ ὀνύχων φάσαι τὸν λέοντα, καὶ τοῦ κρασπέδου τὸ
 Β ὕφασμα. ἐπειδὴ γὰρ ἡμῖν μὲν τὸ λέγειν οὐκ ἔτι ἐνῆν, τὸ δὲ σιω-
 πᾶν ἐνῆν, καταψηφισθὲν οὕτωσί· ἐκείνοις τὸ μὲν σιγᾶν οὐκ
 ἐνῆν, τὸ δὲ λαλεῖν ἀνέδην καὶ μάλα ἐνῆν ἐκ διαμέτρου τὰ κατὰ
 βούλησιν ἅπαντα· πολὺς κατέσχε τὸ βῆμα σάλος ἐκεῖνο καὶ θό- 20
 ρυβος, καὶ οἷος ἂν γένοιτο νηῖ, πνευμάτων ἀγρίων τὸ πέλαγος
 συγκυκάντων, καὶ βροντῶν αἰθερίων τὸν πέριξ ἄερα κρατούν-
 των, καὶ πᾶσαν ἐπικλυζόντων ἀκοὴν καὶ σύνεσιν λαλιᾶς. οὐ γὰρ

quam haec posteris tradiderimus; atque hinc, veritatis vi obscurata, magna iis difficultates oboriantur, qui rectam divinorum dogmatum viam aliquando investigaturi sunt, tribulorum, spinarum zizaniorumque adnatorum importuna ac multiplici segete ita obductam, ut pristini splendoris monumenta coniectando agnoscere difficillimum fortasse futurum sit. Neque enim in nos solos manus ii armant sanguinarias; sed ex ipsis sacris libris recisa multa auferunt, folia chartacea bina et quaterna acutis cultris desecantes, et ex sacris libris ea avellentes, quae validum et expugnatum difficile robur opponentia, ad suum sensum et libitum iniquis interpretationibus detorqueere non possunt. Nimirum qui hominibus capita auferre non exhorrescunt, iis vix magnum videri unquam potest capita ex libris orthodoxis auferre. (IX.) Verum ego illuc redeo. Ex iis, quae illa ipsa die praeter ius perpetrata sunt, unum alterumque facinus exempli causa commemorabo. Ita leonem ex ungue, et ex fimbria textum omne licebit cognoscere. Cum ea in nos sententia lata esset, ut nobis quidem nihil loqui amplius, sed tacere; contra illis non tacere, sed licenter et immodeste quidquid libuisset loqui permetteretur; magna agitatio et turbulentissimi motus in illo tribunali extiterunt, quales navis experiri possit, aequore saevientibus ventis turbato, caelo autem aetheriis fragoribus, omnem audiendi sensum et cuiuscunque vocis intellectum absorbentibus, undique cir-

μόνον ἐκ τῆς πολυγλώσσου κρυναγῆς ἐκείνης καὶ τρικυμίας καὶ τῆς A. C. 1351
 τῶν λεγομένων ἀκοσμίας· ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν χειρῶν πάταγος Imp. Io. Can-
 πλείονα τὸν θόρυβον ἐνεποίει τῷ συνεδρίῳ, οὐ παροδικῶς πως C
 συνενεχθεὶς, κατὰ τὰς ἀπροσδοκίτους ἐπιούσας ὁπῶσποτε τύ-
 5 χασ, ἀλλὰ καὶ μύλα γέ τοι ἐξεπίτηδες· ἵνα μηδὲν τῶν παρανό-
 μως ἐκεῖ δογματιζομένων, κατὰ τὸ πρόσφατόν τε καὶ ἄηθες τῆ
 τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία, ἡμῖν ἠκουσμένον γένοιτο, μηδὲ μικρά τις
 ἀντιλογίας ἐκεῖ πρὸς ἡμῶν τολμηθεῖη ῥοπή. ὅμως εἰ καὶ μὴ D
 πάντων ἐν ἀκηράτῳ γεγόναμεν ἀκοῆ, ἀλλ' οὖν ἀπέχρησε, τῶν
 10 γε πλειόνων ἀκηκούσιν, ὡς ἔχειν εἰκάζειν ἐντεῦθεν καὶ τῶν μὴ
 σαφῶς ἠκουσμένων τὴν φύσιν. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκείνων τελείως
 ἀνηκόους ἡμῶς γενέσθαι ξυμπέπτωκεν. τὰ γὰρ ὑστερόφωνα τῆς
 συνεχοῦς ἐκάστων ἐκείνων ἠχοῦς, τῶν πέριξ τῆς βασιλικῆς ἐκει-
 νῆς οἰκίας ἐκπηδῶντα σφαιρῶν καὶ ἡμισφαιρίων, καὶ τινῶν
 15 ἰχνῶν ἐκεῖθεν ἀποσυλῶντα μιμήσεις, φιλανθρωπῶς ἐπιεῖν ἡμῶς
 ἐδεξιοῦτό τε καὶ ἐξένιζε, τὸ λυπούμενον τῆς ψυχῆς ἡμῶν οὕτως E
 κολακεύοντα. (I.) Εἰς τοσαύτην γε μὴν τὸ πρᾶγμα κακίαν
 ἤλασε τότε, καὶ τοσαύτην εὖρον τὴν εὐκαιρίαν βλασφημίαι με-
 ταξὺ τῆς ἀτόπου καὶ ἀμαθοῦς τῶν ἐπισκόπων ἐκείνης φύλαγος,
 20 ὡς καὶ ψήφῳ κοινῇ βασιλέως ἅμα καὶ πατριάρχου, ξύν γε πᾶσιν
 αὐτοῖς, δεδιόσι τὴν ἀρχοντικὴν ἐξουσίαν τοῖς πλείστοις, κυρω- F
 θῆναι μὲν, θεότητα λέγεσθαι πως καὶ τὴν οὐσίαν· κυρίως δὲ
 θεότητα ἄκτιστον καὶ σφόδρα διάφορον τῆς θείας οὐσίας, τὴν

cumtonante. Quippe non solum ille multorum dissonus clamor, procellosumque murmur, et inconditae loquentium voces, sed et crepitus manuum complosarum, maior ut tumultus in ea concione existeret efficiebant; non ille obiter et temere excitatus, ut in iis casibus, qui fortuiti et improvisi quocumque modo accidunt, sed consulto et data plane opera: ne scilicet eorum dogmatum, quae illic contra fas statuebantur ac in ecclesiam Dei nova et inaudita invehebantur, ullum ad aures nostras perveniret, atque ut ne ibidem vel minimum contradicendi locum audacius captaremus. Caeterum etsi non omnia distincte et clare, at pleraque a nobis eatenus audita sunt, ut quae non liquido audissemus, eorum etiam sensum facile inde coniectaremus. Nam in illa continua singulorum vociferatione voces ultimae superstites, ex circumpositis imperatorii illius domicilii sphaeris et hemisphaeriis resultantes, et quorundam quasi vestigiorum imaginem illinc referentes, amice ut ita dicam nos ad se admittebant et velut introducebant, eaque ratione aegritudinem animi nostri blande solabantur. (X.) Res porro ipsa in tantum scelus erupit, ita apud illam insanam et rudem pontificum catervam opportunus blasphemiis locus obtigit, ut et imperator et patriarcha, et illi omnes episcopi, supremam auctoritatis metu plerique, communi decreto pronunciaverint, ipsam quoque substantiam divinitatem dici aliquatenus: at proprie divinitatem increatam, et a substantia divina longe diversam, [vocari] operationem; quae quidem per se

- A. M. 6859 *ἐνέργειαν, ἀνούσιόν τινα καθ' αὐτὴν οὖσαν· μεριζομένην δ'*
 Ind. 4 *ὅμως εἰς διαφόρους καὶ μερικωτέρας ἀκτίστους ἐνεργείας, δύν-*
ναμιν δηλαδὴ καὶ σοφίαν καὶ ζωὴν καὶ ἀλήθειαν καὶ φῶς
 P. 635 *καὶ κρίσιν καὶ μέθην καὶ ὕπνον καὶ ὅσα ταῖς τῶν ἀνθρώπων*
ἐφεύρηται πῶς ἀπορίαις ὀνόματα. καὶ ἅμα κατοπιν κεκύρωται, 5
μὴ τὴν οὐσίαν εἶναι, τὴν τὸν ἡμῖν μεταλαμβανόμενον ἀγιάζου-
σαν ἄρτον, οὐ μὴν οὐδ' ὃ βαπτίζομεθα θεῖον βάπτισμα, ἀλλ'
 V. 513 *ἀκτιστόν τινα χάριν καὶ ἐνέργειαν, τῆς θείας οὐσίας ἑτέραν καὶ*
πάντη διάφορον. οὕτω τοῦ συνεδρίου καὶ τοῦ βήματος ὃ δαίμων
 B *ὑσέλγῳς ἐκείνου κατωρχήσατο. (IA.) Ταῦτα ὀρώντων τοίνυν 10*
καὶ ἀκουόντων ἡμῶν, ὡ δίκη καὶ ἀνοχὴ θεοῦ, κατὰ ποταμοὺς
ἐχώρει τὰ δάκρυα, σιωπῇ κυπτόντων εἰς γῆν. περὶ τὸς γὰρ ὑπὲρ
τοῦ τὰ δέοντα ποιεῖν λόγος ἅπας, ὅτε ἢ τῶν ἀκουόντων πρὸς τὸ
χεῖρον ὁμόνοια. ἤδη δὲ καὶ πόρρω νυκτῶν ἦν τὸ τῆς ὥρας, καὶ
 C *πρὸ μικροῦ τινος δῶδες εἰσῆσαν ἡμῖναι, ὅτε καὶ χεῖρας ἐπι- 15*
βάλλειν ἤρξαντο μετ' ὀργῆς βαθείας ἀναπηδήσαντες σὺν γε τῷ
πατριάρχῃ οἱ ἐπίσκοποι καθ' ἡμῶν, μηδ' ἀκούειν τὰ γε τοιαῦτα
ἀνασχομένων, ἀλλὰ μόνοις στεναγμοῖς ἀφθόγγοις τοὺς ἀκάπνους
καπνοὺς ἀναπεμπόντων τῆς ψυχῆς, τοῦ καιροῦ μὴ διδόντος ἄλ-
λως ἡμῖν θεραπεύειν τοῦ ζήλου τὴν φλόγα καὶ τὴν τῶν σπλάγ-
χνων ὀδύνην ἀπογυμνοῦν, ἐν τοιαύταις τύχαις οὔσι, καὶ τοιού-
 D *τοις ἐξαίφνης θηροῖ περιπεπτωκόσι, καὶ μηδενὸς ἡμῖν ἡμέρον καὶ*
φιλιανθρώπου παρ' οὐδένων οὔτε νῦν ἀπαντῶντος, οὔτ' ἔπειτ'

substantiae expers foret, et tamen in diversas specialesque operationes increatas divideretur, potentiam nempe, sapientiam, vitam, veritatem, lumen, iudicium, ebrietatem, somnum, et quaecunque nomina, prout fere usus indiguit, ab hominibus excogitata sunt. Tum et illud statim decreto confirmatum est, substantiam non esse, quae sanctificaret eum panem, quem in Communionem sumeremus, sacrumve illud lavacrum, quo baptizaremur, sed increatam quandam gratiam et operationem, aliam et omnino diversam ab substantia divina. Adeo proterve illi Concilio ac tribunali Diabolus illusit. (XI.) Nobis igitur haec et videntibus et audientibus (proh iustitia et patientia divina!) lacrimae ibant fluminum more undantes: prono autem in terram vultu silebamus. Nam cum ii qui audiunt ad peiora approbanda conspirant, supervacanea est omnis oratio, qua quid facere debeant admoneantur. Nocte iam multa, paulo postquam faces accensae et intromissae essent, gravi iracundia commoti patriarcha et episcopi prosiliunt, et manus in nos iniiciunt, qui ea nec audire quidem sustinebamus, sed mutis tantum suspiriis dolorem animi velut fumum quandam exhalabamus. Quippe nec zeli ardorem levare, nec infixum visceribus vulnus aliter nudare per illud tempus nobis licebat, eo scilicet statu rerum nostrarum, cum in istas feras repente incidissemus, ac nullus esset, a quo mansuetum et humanum quicquam nobis seu iam tum existe-

ἐπιζομένον. καὶ τί γὰρ ἂν ὕγιες ἔδει δρῶν ἀμαθῆσιν ἀνδράσιν, A. C. 1351
 ἐς κρίσιν θεῶν ἠηλυθόσι δογμαίων, ἀπὸ κώπης καὶ χύτρας Imp. Io. Can-
 τοῖς πλείοσιν ἀναχθεῖσιν ἐς τὸ ἐπισκοπεῖον σχεδὸν εἰπεῖν αὐθη- tacuz. 5
 μερὸν, καὶ παντοδαπῆς καὶ μακρῆς ἀναπλάσεως καὶ τυπώσεως
 5 σφόδρα δεομένοις, πρὸς φαντασίαν σκιᾶς γούν τινος παιδευτι-
 κῆς; πολλοῦ γὰρ εἰπεῖν δεῖ, πρὸς ἀναθεώρησιν μούσης τινὸς
 ἠλογίμου· εἶναι γὰρ τῶν χαλεπωτάτων, ἔμφυτον μοχθηρίαν ἐπὶ E
 πλείστον λανθάνειν, περιστελλομένην τοῖς παρὰ φύσιν σχημα-
 τισμοῖς τοῦ βελτιότος. τὸ γὰρ παρὰ φύσιν, βίαιον ὄν, διηγε-
 10 κῶς ἐνοχλεῖται τῇ φύσει, μὴ δυναμένη πολὺν τινα χρόνον τῆς
 ἠλευθερίας τὸ συμφυρὲς ζημιουῖσθαι, ἀλλὰ δυσανασχετοῦση καὶ
 ἀναζωπυρούση τὸ ἦθος, μέχρις ἂν εἰς τὸν ἔμφυτον ἐθισμόν τῆς
 κακίας ἐκείνης παλινδρομήση. (IB.) Καὶ πρῶτον μὲν τοῖς δυ- F
 σὶν ἐκείνοις ἀρχιερεῦσιν ἡμῶν, καθάπερ θῆρες, ἐπεισπεσόντες,
 15 ἦθεισιν ἀγρίοις καὶ λόγοις ἀσέμνοις τε καὶ μεμηνόσι, κατεβρόχ-
 γνον τὰς ἐσθῆτας καὶ κατέσπων τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης σημεῖα,
 οἷς συνανεσπῶντο καὶ τρίχες τῆς ὑπῆνης τῶν ταλαιπῶρων ἐκεί-
 νων· οὐκ ἔξεπίτηδες μὲν, ἐγένετο δ' οὖν τῇ ὀύμῃ τῆς ἀκαθέ-
 κτου βίας ἐκείνης, τῇ σκέψει καιρὸν οὐ παρεχομένης, ἐν σκότει P. 636
 20 προσέχειν ἃ τέ σφισιν ἐδρῶτο καὶ ἃ τοῖς δρωμένοις ἐπηκολού-
 θεῖ. τοὺς γὰρ δαδούχους μετὰ τῶν ἐσπερίων φώτων ἐκείνων
 ὀπίσω κατὰ νώτου λιπόντες διὰ σπουδὴν, καὶ ταῖς ἑαυτῶν σκι-

6. δέω coni. Boiv.

ret, seu in posterum speraretur. Ecquid vero sanum et frugī facere oportuit homines imperitos, qui ad iudicandum de divinis dogmatis processissent, plerique ab remo aut ab olla ad episcopalem sedem eodem paene dixerim die evecti: quos proinde multiplici et longa disciplina reformari et fingi valde necesse fuisset; ut inanem saltem doctrinae umbram prae se ferre, nedum ut aliquam politioris litteraturae elegantiam perfecte cognoscere viderentur? Scilicet vitiosam indolem, virtutis habitu praeter naturam induto, diutissime latere difficillimum est. Nam quod fit praeter naturam, id cum sit violentum, a natura usque sollicitatur, quae congenita libertate diu fraudari non potest, sed eam abesse aegre patitur, et morem suum tamdiu refovet atque excitat, donec ad insitum illum habitum, hoc est ad suam pravitatem, recurrerit. (XII.) Ac primum quidem in illos duos antistites nostros facta irruptione, velut immanes belluae, ferino more, vocibus immodestis et furialibus, vestes lacerant, et pontificiae dignitatis insignia avulsa detrahunt; cum quibus et pili avulsi de mento calamitosorum illorum; non data quidem opera; avulsi tamen, cum hi, effraenatae violentiae impetu abrepti, non habuissent spatium consultandi, attendendive per tenebras quid perpetrarent, quidve ex perpetratis consequuturum esset. Nam et iis, qui faces praeferebant, et nocturnis illis simul luminibus prae festinatione relictis post terga, eos, in

- A. M. 6859 αἷς τοὺς κολαζομένους συγκρούπτοντες, ἔλαθον τὰ νόσια ληστρικώτερον ἢ ἐβούλοντο δράσαντες τρόπον. τυφλὸν γὰρ θυμὸς ἅπας. ἂν δὲ καὶ τῶν ἀγροίκων καὶ ἀμαθῶν ὁ θυμούμενος ἦ, B βαβαὶ καθ' ὧν ὀρμιᾶται, φλογὸς ἀπάσης ὀξύτερον κεχυμένος, ἢ τὰ πρόσω πάντα σφοδρότερον ἐλπίδος ἀπάσης ἐπινεμομένη καὶ κατεσθίουσα δαπανᾷ καὶ κακῶς διατίθησιν. (II.) Ἐπειτα τῶν ξιμῶν χειρῶν τοὺς ξιμοὺς βιαίως ἀφήρηαζον μαθητὰς, οἳ μέχρι τέλους ξιμοὶ παραμεινάντες συνεμάχουν ἐν τῷ σταδίῳ ἐκείνῳ, καὶ C τοῖς ἄθλοισι τῶν διαλέξεων ἐκείνων συνηγωνίζοντο, καθάπερ σκύλακες εὐγενεῖς, ὧν τὸ ὑλακτικὸν ἐγκαίρως γινόμενον καὶ ὁ μέγας ἕμνων Χρυσόστομος, διὰ τὸ τῶν ζώων εὐνοϊκόν, καὶ θεὸν ἀποδέχεσθαι φάσκει τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ὑλακτοῦντας ἀνθρώ- V. 514 πους καθ' ὁμοιότητα τῶν κυνῶν. τούτων δὲ τοὺς μὲν δεσμοτηρίοις τοῖς πικροτέροις παρέπεμψαν· τοῖς δ' ἠπέλησαν τὰ δεινότατα, εἰ μὴ τὴν ξιμὴν ὀμιλίαν ἐκόντες ἐξομόσαιτο τέλειον. οἳ D γὰρ πλείους, ὡς εἶρηται, δέισαντες ἐκείνας αἰ τῇ προτεραία σφίσι κολάσεις ἠπέληνται, τὴν ξιμὴν τε ἀπέλιπαντο φθάσαντες συνδιαίτησιν παραχοῆμα καὶ ὄχοντο διασπαρέντες ἄλλος ἄλλοθι τῶν τῆς ἀφανείας μυχῶν· ὅτε δηλαδὴ καὶ ὁ τῆς Τύρου διαληφθεὶς ἐπίσκοπος, εἷς τῶν τῆς Ἀντιοχείων ἐπαρχίας ἐπισκόπων ὑπάρχων, ἰταμώτερον τότε διωχθεὶς ἐκεῖθεν τὰς τε συνό- E δους ἐκείνας ἀπέλιπατο τοῦ λοιποῦ καὶ τῇ οἰκίᾳ συσπειραθεὶς τὸν ἡσύχιον καὶ ἄκων ἦνε βίον ἐκεῖθεν. εἶεν. (IA.) Ἐμοιγε

quos animadvertebatur, sua ipsorum umbra occultant, atque ita per imprudentiam, in illis sceleribus committendis, morem latrocinantium imitantur magis quam velint. Scilicet caeca est quaelibet iracundia. Quod si is qui irascitur agrestis sit praeterea et indoctus, heu infelices eos, in quos effusus ruit, quovis flammae impetu torrentis, omni spe citius obvia quaeque depascendo devorandoque absumentis ac depopulantis! (XIII.) Deinde iidem discipulos meos per vim e manibus meis abstrahunt, qui mihi in illo stadio ad extremum socii defensoresque assidui fuerant ac mecum in illis disputandi certaminibus propugnauerant, velut catuli generosi; quorum animalium, ut benevolentium, latratus opportunos Chrysostomus magnus ita celebrat, ut et homines canum more pro religione latrantes ipsi Deo acceptos esse dicat. Horum alios in saevissimas custodias tradunt; aliis, nisi ultro omnem mecum consuetudinem eurarint, extrema minitantur. Ac iam plerique, ut dictum est, veriti eas poenas, quae novissime ipsis denunciatae erant, statim mihi societatem renunciare maturaverant, et alii alio dispersi in ignotas latebras abditum se iverant; tum cum scilicet et ipse quem diximus Tyri episcopus, unus provinciae Antiochenae suffragantium, insolentius inde expulsus, et illis conciliis in posterum valedixit, et domi clausum se involvens vitam illic tranquillam et solitariam vel invitatus deinceps agere instituit. Sed de his quidem sa-

μέντοι τέως εἰπόντες μὲν οὐδὲν ἀγεννές οὐδ' ἄκοσμον ἀφῆκαν A. C. 1351
 οἴκαδε ἀπιέναι ζύν γε τοῖς δυσὶν ἐκείνοις ἀρχιερεῦσι, καὶ οὓς Imp. Io. Can-
 τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν λογάδας ἐφημεν συναθλεῖν ἐς τέλος ἡμῖν. tacuz. 5

δ'. Μετὰ δ' ἡμέρας ἔστιν ἄς πέμψαντες οἴκοι καθεῖρξαν καὶ P. 637
 5 ἡμᾶς, οὐ πενταετηρικὴν τινα σιωπὴν ἡμῖν ἐπιτάξαντες, κατὰ τὴν
 τῶν Πυθαγορείων ἐκείνων, ἀλλ' αἰδιόον τινα καὶ εὖ μάλα ἀτερ-
 πῆ, οὐ διὰ τὸ βίαιον καὶ ἀκούσιον μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐτι
 προσθήκην τοῦ μήτε γράφειν, μήτε βλέπειν, μήτ' ἀκούειν μη-
 δενὸς τῶν ἀπάντων. μηδὲ γὰρ μόνων τῶν γνωρίμων καὶ φίλων,
 10 οὐδ' αὖ τῶν γνησίων καὶ γειτόνων ἡμᾶς ἐγύνωσαν, ἀλλὰ καὶ B
 παντὸς θεράποντός τε καὶ ὑπηρέτου, οὓς ὡς τὰ πολλὰ βακτη-
 ρίαν τῷ γήρῳ γίνεσθαι εἴωθεν. οὕτως ἀπηνῶς καὶ αὐτοχειρίᾳ
 ταῖς ἡμετέροις ψυχαῖς ἐκείνοι ἐπεπήδησαν, καὶ οὕτω θηρωδῶς
 ταῖς ἡμετέροις ἐχρήσαντο συμφοραῖς, μᾶλλον δ' αὐτοὶ γε αὐτό-
 15 χροῖα συμφορῶν γινόμενοι πλοῦτος ἡμῖν, οἱ ποιμένες τότε τῆς
 ἐκκλησίας εἶναι καυχώμενοι. οἱ δὲ παιδευταὶ τῶν κακῶν κεραννοὶ C
 ῥαθυμεῖν καὶ καθεύδειν ἐώκεσαν. ἦ γὰρ ἂν αἰθερίας πληγῆς πει-
 ραθέντες, καὶ τῆς τῶν οἰκείων λόγων καὶ πράξεων παρανοίας
 καὶ ἀσελγείας αἰσθόμενοι, βελτίους ὄψε γοῦν ἑαυτῶν ἐγίγνοντο.
 20 καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. (B.) Ἐμοὶ δ' ἄχθε-
 σθαι καὶ δακρύειν ἂν περιῆν, τὴν ὀξείαν ὀρῶντι φορὰν τῆς κα-
 κίας εὐδρομοῦσαν ἀεὶ, καὶ κόρον οὐδένα τῆς ἐς τὰ καιρία τὴν D

13. ἐκείνοι em. Boiv. pro ἐκείναις.

20. Ἐμὲ legebatur.

tis. (XIV.) Caeterum me, nullo inter haec illiberali foedove dicto vio-
 latum, cum illis duobus pontificibus domum abire permiserunt: item eos,
 quos perpetuo nobis certaminis socios affuisse diximus, viros eruditione
 praestantes.

4. Aliquot ex eo diebus elapsis, etiam nos illi missis mandatis domi
 includunt, ac silentium nobis indicunt, non quinquennale, ut illud Pytha-
 goreorum, sed perpetuum et plane iniucundum; non solum quia violentum
 et minime voluntarium; verum etiam ob additam praeterea legem, qua no-
 bis nihil quicquam seu scribere, seu videre, seu audire permissum erat.
 Neque enim illi nos hominibus notis et amicis, nec cognatis duntaxat vicin-
 nisque orbaverunt, sed et famulis et quolibet ministro; quibus senectus ut
 plurimum tanquam baculis inniti solet. Adeo crudeliter et facinorose ii
 animabus nostris insultarunt; tanta cum feritate abusi sunt calamitatibus
 nostris; immo ipsi nobis revera quidam veluti calamitatum thesaurus fue-
 runt; illi scilicet, qui se ecclesiae pastores esse tum iactabant. At interim
 fulmina, per quae improbi castigantur, desidia et somno torpere videban-
 tur. Alioqui sane caelestem virgam experti, suorumque cum dictorum tum
 factorum dementia impudentiaque intellecta, sero saltem ad meliorem fru-
 gem evasissent. Et haec quidem ita se habuerunt. (II.) Ego vero, qui
 mali violentiam prospero usque cursu progredi video, nec istius noxii im-
 petus, qui ecclesiam Dei penitus affligit, capere ullam satietatem; ego in-

- A. M. 6259 τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν βλαπτούσης ὁρμῆς μεμνημένην λαμβάνειν, ἢ μὴ λόγοι τῶν πάλαι σοφῶν ἀνέψυχον ἡμῶν τὸ τῆς ψυχῆς ἐμπαθεῖς, τὴν τῶν πραγμάτων ἀστάθμητον χύσιν ἡμῖν προβαλλόμενοι. ὅσα γὰρ τῶν πραγμάτων μὴ κανόνες καὶ νόμων στάθμαι χειροτονοῦσιν, ἀλλὰ τύχαι καὶ δυναστεύουσαι χεῖρες, ταῦτα καὶ 5
- Ετὸν δρόμον ἀνώμαλον ἔχει διηγεκῶς, καὶ οἷον ἀμπώτιδες εἰκονίζουσι καὶ πλήμμυραι θαλάττης, καὶ ὅσαι μεταβολαὶ τῶν ἐντεῦθεν Εὐρώπων· οἷς οὔτε τὸ χαίρειν ἀκλαυστον συγχωρεῖται μένειν ἐς μῆκος αἰεὶ, οὔτε τῷ λυπεῖσθαι καθάπαξ ἄμικτον ἔχειν αἰεὶ τὸ χαῖρον· ἀλλὰ μέμικται πάντα. καὶ τοῦ τοιοῦτου πλάνου 10 καὶ κύβου, τοῖς διαφόροις ἐντρέχοντος βίοις, ἔστιν ἐριστῶντας τὴν διάνοιαν τοὺς συνετιωτέρους μανθάνειν, ὥσπερ ἐκ στοιχείων
- P. 638 καὶ συλλαβῶν, ἔστιν ἂ τῶν ἐγκεκερμυμένων τοῖς πράγμασι μυστηρίων, καὶ μὴ θορυβεῖσθαι καὶ ξενοπαθεῖν πρὸς τὴν τῶν φαινομένων ἀήθειαν, ἀλλὰ κὰν μέσαις ταῖς συμφοραῖς, καὶ μάλιστα ταῖς κατὰ Θεὸν, τῷ τῆς γνώμης ἐσιῶτι βεβαίως ἐγκαρτερεῖν. αἰνήματι γὰρ ἰοικότες οἱ τῶν ἀνθρώπων βίοι δι' ἑτέρων ἕτερα συντελοῦσίν τε καὶ διακονοῦνται τῇ πάντα σοφῶς οἰκονομῶσιν προνοίᾳ, τὴν ἡμῶν λανθάνοντα σύνεσιν. καὶ νῦν μὲν ἀλλήλοις ἐχθρὰ καὶ πολέμια φαίνεται· νῦν δὲ πρὸς ἑνωσίν τινα καὶ 20 συγγενικὴν ἁρμόνιαν δοκεῖ συμπλέκεσθαι, κὰν ἤ πολλὰ τὰ μεταξὺ χρονικὰ διαστήματα. (Γ.) Ἀλλὰ ταῦτα καθολικὸν εἴρηται τρόπον. συντελεῖ δ' ὅμως κατὰ τὰ νῦν καὶ ἡμῖν ὁμοίως συμ-

4. νόμων em. Boiv. pro νόμοι. 10. καὶ em. Boiv. pro καί.

quam moleste ferrem ac lugerem, nisi veterum sapientium dicta, quae res humanas instabiles ac fluxas esse declarant, aegritudinem animi mei solarentur. Nam quaecunque res non ex regulis et legum praescriptis, sed ex fortunae maiorisque potestatis suffragiis pendent, earum cursus semper inaequalis est; similis nempe fluctibus in se recurrentibus, et undantis pelagi incrementis, aliisque fretorum reciprocantium vicissitudinibus. Itaque illis nec eiusmodi gaudium datur, quod lacrimarum perpetuo expers maneat, nec eiusmodi tristitia, quae nullo unquam gaudio temperetur, sed mixta omnia. Ex hac autem, quae in varias vitae conditiones incurrit, temeritate et fortunae alea potest intelligentior quisque, si animum attendat, latentium in ipsis rebus mysteriorum aliquam partem velut ex elementis et syllabis cognoscere, adeoque eventorum insolentia nec perturbari nec obstupescere; sed in mediis calamitatibus, praesertim iis quae ad Deum ipsum referuntur, immoto animi statu durare. Nimirum aenigmati similes humanae res providentiae omnia sapienter disponenti sic serviunt, ut ei alia per alias causas [eventa], intellectum nostrum fugientia, velut contribuant atque subministrent. Eaque nunc secum invicem inimica et infesta pugnare, nunc in unum coalescere et quodam veluti cognationis foedere videntur colligari, tametsi magnis temporum intervallis disiungantur. (III.) Sed haec quidem generatim dicta sunt; apposite ta-

βαίνοντα. οὐ γὰρ ἔκφυλα πάντα τῆς τῶν ἀνθρώπων πάσχομεν A. C. 1351
 φύσεως· ἀλλ' ἔχει τὴν ἀναφορὰν καὶ ταυτὶ πρὸς παλαιότερων Imp. Io. Can-
 πραγμάτων ὁμοιότητα καὶ συγγένειαν. καὶ ἵνα τοὺς τῶν μαρτύ- C
 ρων ἐκείνων πλουσίους ἄθλους καὶ τῶν καιρῶν ἐκείνων τὴν ζάλην
 5 λέασω· Βασίλειοι καὶ Γρηγόριοι καὶ πλείονες ἕτεροι τῶν τῆς
 ἐκκλησίας φωστήρων, ὅσοι τοιαύταις ἐνέτυχον περιστάσεσιν, οὐ
 διαλείπουσι πανταχῆ τῶν σφετέρων βιβλίων τὴν τῶν τότε και-
 ρῶν ἀφηγούμενοι τραγωδίαν, καὶ τοὺς φλεγμαίνοντας διωγμοὺς D
 ἐκείνους, οὓς οἱ πονηροὶ τετράρχαι καὶ δυνάσται τῶν καιρῶν
 10 καὶ πραγμάτων ἐκείνων ἐπῆγον σφίσιν ὁμοῦ τῇ εὐσεβείᾳ· ὡς
 ἀδελφὰ τοῖς νῦν ἐκεῖνα δοκεῖν, εἴ τις ἐκατέροις ἐκάτερα παρα-
 βάλλειν οὐ μάλα ὀκνεῖ· ὦν ἕνα κἀνταῦθά μοι παραθεῖναι δέδο-
 κται πρὸς παράκλησιν καὶ ζῆλον εὐψυχίας καὶ μίμησιν τοῦ βελ-
 τίονος. (A.) Φησὶ τοίνυν ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς πρὸς Ἀμ- E
 5 φιλόχιον τά τε ἄλλα καὶ δὴ καὶ ὅσα νῦν ἡμεῖς ἐράνου δίκην
 εἰληφότες ἐκεῖθεν ἐντανθοῖ παρεθήκαμεν. „Ὁ σάλος γὰρ (φησὶ)
 τῶν ἐκκλησιῶν οὗτος τίνας οὐκ ἔστι θαλασσίου κλίδωνος ἀγριώ-
 τερος; ἐν ᾧ πᾶν μὲν ὄριον πατέρων κεκίνηται, πᾶς δὲ θεμέλιος,
 καὶ εἴ τι ὀχύρωμα δογμάτων, διασαλεύεται· κλονεῖται δὲ πάντα
 0 καὶ κατασειέται. Αἱ δ' ἐκ τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου τούτου ἐπα- F
 γόμεναι ταραχαὶ ποίας οὐχὶ θυέλλης καὶ καταιγίδος βαρύτερον
 τοὺς λαοὺς ἀνατρέπουσι; κατηφῆς δὲ τις ὄντως καὶ στυνγὴ σκο-

19. διασεσάλευτα edd.
 va edd.

21. σφοδρότερον edd.

22. σκοτόμαι-

men ad eos casus, qui et nobis hodie similes accidunt. Neque enim nos ea perpetimur, quae ab humana conditione omnino aliena sint, sed quae ad similia cognataque exempla rerum antiquitus gestarum referantur. Atque ut martyrum luculenta certamina et illam quae tum, id est temporibus martyrum, exstitit procellam onittamus, Basilii, Gregorii, et alii plures, quotquot lumina ecclesiae in eiusmodi calamitates inciderunt, tragicam illorum temporum historiam in libris suis perpetuo et passim narrant, aestusque illos persecutionum, quas sibi et religioni simul illatas ab improbis tetrarchis et illius saeculi illarumque rerum dominis passi fuerunt. Sic autem ab ipsis narrantur, ut iis quae nunc fiunt, si quem haec cum illis conferre haud pigeat, simillima et paene gemella esse videantur. Eorum unum mihi hoc loco ad consolationem, ad fortis animi aemulationem, denique ad melioris instituti imitationem producere visum est. (IV.) Magnus Basilius in iis, quae ad Amphiloichium scripsit, cum alia tradidit, tum ea, quae nos inde excerpta et velut corrogata hic nunc apponimus. „Haec tempestas,” inquit, „ecclesiarum, qua tandem marina procella non est atrocior? In qua ut omnes patrum termini loco moti sunt, ita omne fundamentum, et si quod dogmatum munimentum, convulsum est. Volvuntur insuper et quasantur omnia. Turbationes ab huius mundi principibus proficiscentes an non quavis procella, quovis turbine horribilius subvertunt populos? Quae-

- A. M. 6859 *τομήνη τὰς ἐκκλησίας ἐπέχει. Διὸ πάντες ὁμοίως, καθ' ὃν ἂν*
 Ind. 4 *ἕκαστος δύνηται τρόπον, τὰς φονικὰς χεῖρας ἀλλήλοις ἀντεπι-*
φέρουσι. τραχεῖα δὲ τις κραυγὴ τῶν ἐξ ἀντιλογίας παρατριβομέ-
 P. 639 *γήτων θορύβων πᾶσαν ἤδη σχεδὸν ἐκκλησίαν πεπλήρωκεν, ἐπὶ 5*
ὑπερβολὰς καὶ ἄλλειψεις τὸ εὐθὲς δόγμα τῆς εὐσεβείας παρατρε-
πόντων. Εἰς δὲ ὕρος φιλίας τὸ καθ' ἡδονὴν εἰπεῖν, καὶ ἔχθρας
ἀρκοῦσα πρόφασις τὸ μὴ συμβῆναι ταῖς δόξαις. Πύσης δὲ συνω-
 V. 516 *μοσίας πιστότερον πρὸς κοινωνίαν στάσεως ἢ τοῦ σφάλματος*
ὁμοιότης. Θεολόγος δὲ πᾶς, καὶ ὁ μυρίαῖς κηλίσι τὴν ψυχὴν 10
 B *στιγματίας. Τοιγαροῦν αὐτοχειροτόνητοι τὰς προστασίας τῶν*
ἐκκλησιῶν διαλαγχάνουσι, τὴν οἰκονομίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος
παρωσάμενοι· καὶ παντελῶς ἤδη τῶν εὐαγγελικῶν θεσμῶν ἐξ
ἀκοσμίας συγκεχυμένων, ἀμύθητος ὠθισμὸς ἐπὶ τὰς προεδρίας
ἔστιν. Ἐμὲ δὲ καὶ τὸ προφητικὸν ἐκείνο κατέχει λόγιον, ὅτι ὁ συν- 15
ιῶν σιωπήσεται· διότι ὁ καιρὸς πονηρὸς ἔστιν, ἐν τῷ οἱ μὲν
ὑποσκελίζονται νῦν, οἱ δὲ ἐνάλλονται τῷ πεσόντι, ἄλλοι δὲ ἐπι-
 C *κροτοῦσιν· ὁ δὲ τῷ ὀκλάσαντι χεῖρα ὀρέγων ἐκ συμπαθείας οὐκ*
ἔστι. Τῆς γὰρ ἀγάπης ψυγείσης, ἀνήρηται μὲν ἀδελφῶν σύμ-
πνοια· ὁμονοίας δὲ ἀγνοεῖται καὶ τοῦνομα· ἀνήρηται ἀγαπητικαὶ 20
νουθεσίαι· οὐδαμοῦ σπλάγγνον χρηστόν· οὐδαμοῦ δάκρυον
συμπαθές. Ἐντεῦθεν ἀσύγγνωστοι μὲν καὶ πικροὶ κάθηρται τῶν

10. ὁ καὶ μυρ. et στιγματίας edd. 11. καὶ σπουδαρχίδαῖ add.
 edd. post αὐτοχειροτ. 16. ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ add. edd. post συνιῶν.
 17. ὑποσκελίζουσι edd. 21. χρηστόν edd., Χριστιανοῦ apogr. Par.

dam lugubris vere et tristis caligo ecclesias occupat. Eoque omnes pariter quocunque possunt modo parricidiales manus sibi invicem afferunt. Acerbus autem quidam clamor eorum, qui per contentionem inter se disceptant, confusaque vociferatio, et indistinctus sonitus e nunquam silentibus tumultibus, totam prope iam ecclesiam implevit, per excessus ac defectus rectum pietatis dogma evertentibus. Unicus amicitiae finis est, ad gratiam loqui: ac sufficiens est inimicitiae causa, opinionibus dissentire. Porro erroris similitudo res est quavis coniuratione fidelior ad seditionis societatem. Theologus vero quilibet est, etiamsi maculis innumerabilibus conscientiam habeat notatam. Itaque qui se ipsos suis elegere suffragiis, quique affectant principatum, ii ecclesiarum praefecturas sortiuntur, repulsa sancti Spiritus administratione: iamque prorsus evangelicis ritibus ob sublatum rerum ordinem confusis, ineffabilis est ad praefecturas irruptio eorum. Me vero etiam illud propheticum dictum reprimat: intelligens in tempore illo tacebit; eo quod tempus malum est, in quo alii quidem supplantant, alii vero insultant lapso, alii vero applaudunt: caeterum qui lapso manum ex misericordia porrigat, nullus est. Refrigerata enim omnium caritate, sublata est fratrum conspiratio, concordiae vero etiam nomen ignoratur: sublatae sunt autem etiam amicae admonitiones: nusquam viscera humana, nusquam lacrima ex condolentia. Hinc implacabiles et amari sedent erra-

ἀποτυγχανόντων ἔξετασται, ἀγνώμονες δὲ καὶ δυσμενεῖς τῶν κα- A. C. 1351
 θορθουμένων κριταί.” καὶ ἀλλαγῶ· „Γνώριμα τὰ θλίβοντα ἡμῶς, Imp. Io. Can-
 κῆν ἡμεῖς μὴ λέγωμεν. εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν οἰκουμένην ἐκκέχυται. D
 καταπεφρόνηται τὰ τῶν πατέρων δόγματα· ἀποστολικάι παρα-
 5 δόσεις ἔξουθενήνται· νεωτέρων ἀνθρώπων ἐφευρήματα ταῖς ἐκ-
 κλησίαις ἐμπολιτεύεται. τεχνολογοῦσι λοιπὸν, οὐ θεολογοῦσιν,
 οἱ ἄνθρωποι. Ποιμένες ἀπελαύνονται· ἀντεισάγονται δὲ λύκοι
 βαρεῖς, διασπῶντες τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ. οἴκοι ἐνκτήριοι
 ἔρημοι τῶν ἐκκλησιαζόντων· αἱ ἐρημίαι πλήρεις τῶν ὀδυρομέ- E
 10 νων.” καὶ ἀλλαγῶ· „Οἱ ἀνταποδιδόντες μοι πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν
 καὶ μῖσος ἀντὶ τῆς ἀγαπήσεώς μου τῆς εἰς αὐτοὺς διαβάλλουσί
 με νῦν ἐπ’ ἐκείνοις, εἰς ἃ αὐτοὶ εὐρίσκονται ἐγγράφους ὁμολο-
 γίας ἐκτιθέμενοι.” καὶ πάλιν· „Ἦνοιξαν στόματά τινες κατὰ τῶν
 ὁμοδοῦλων ἀφειδῶς· λαλεῖται τὸ ψεῦδος ἀφόβως· ἡ ἀλήθεια
 15 συγκεκάλυπται· καὶ οἱ μὲν κατηγορούμενοι καταδικάζονται ἀκρι- F
 τως· οἱ δὲ κατηγοροῦντες πιστεύονται ἀνεξετάστως. ὄθεν ἀκού-
 σασ, ὅτι πολλαὶ κατ’ ἐμοῦ περιφέρονται ἐπιστολαί, στίξου-
 σαι ἡμῶς καὶ στηλιτεύουσαι καὶ κατηγοροῦσαι ἐπὶ πράγμασι, ὧν
 τὴν ἀπολογία ἐτοιμὴν ἔχομεν ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου τῆς ἀλη-
 20 θείας, ὥρμησα μὲν σιωπῆσαι, ὃ καὶ ἐποίησα. τρίτον γὰρ ἤδη
 τοῦτο ἔτος ἐστίν, ἐν ᾧ τυπτόμενός ὑπὸ τῶν διαβολῶν φέρω

1. ἀποτυγχανομένων edd. 2. ἡμῶς edd., ἡμῶν apogr. Par.
 3. λοιπὸν ἐξήχεται edd. 5. ἔξουθενήνται et νεωτεροποιῶν edd.
 13. ἐκτιθέμενοι edd. 16. κἀγὼ ἀκούσ. edd. 18. γράμμασιν edd.
 19. ἐτοιμὴν add. edd., om. apogr. Par. 21. ἐν om. apogr. Par.,
 add. edd.

torum examinatores, iniqui vero et malevoli recte factorum iudices.” Et
 alibi: „Tribulationes nostrae, vel nobis tacentibus, vobis sunt cognitae,
 ut quae in totum orbem sunt invulgatae. Patrum dogmata contemnantur,
 Apostolicae traditiones nullo numero habentur, recentiorum inventa in ec-
 clesiis dominantur. Homines in posterum artificiose disputant, non theolo-
 gos agunt. Pastores abiguntur, lupi graves introducuntur, qui Christi
 gregem discerpunt. Domus oratoriae deseruntur ab ecclesiastico coetu:
 solitudines refertae sunt plorantibus.” Et alibi: „Qui mala mihi reddide-
 runt pro bonis et odium pro dilectione mea, qua eos prosequutus sum,
 iam me calumniantur eorum gratia, quae ipsi deprehenduntur scripto edi-
 tis confessionibus approbasse. Temere nonnulli ora sua adversus conser-
 vos reserarunt. Mendacium sine timore effutitur, veritas obscuratur. Et
 ii quidem, qui accusantur, mox sine iudicio condemnantur; qui vero accu-
 sant, illis absque ulla examinatione fides adhibetur. Unde et ego, ubi
 complures percepi contra me epistolas circumferri, quibus perstringamur
 ac notemur, propterque scripta quaedam accusemur, quorum tutelarem
 defensionem habemus coram veritatis tribunali paratam: cogitavi quidem
 silendum esse, quod et feci. Nam tertius iam annus hic est, ex quo a
 calumniatoribus notatus accusationis flagella sustinere coepi, hoc uno con-

- A. M. 6859 τὰς τῆς κατηγορίας μάστιγας, ἀρνούμενος ὅτι ἔχω κύριον, τὸν
 Ind. 4 τῶν κρηπτῶν γνώστην καὶ μάρτυρα τῆς συκοφαντίας· ἐπεὶ δὲ
 P. 640 ὄρω, ὅτι πολλοὶ τὴν σιωπὴν ἡμῶν εἰς βεβαίωσιν τῶν διαβολῶν
 παρεδέξαντο, καὶ οὐ διὰ μακροθυμίαν ἐνόμισαν ἡμᾶς σιωπᾶν,
 ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἔχειν στόμα διαῖραι πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τούτου
 ἕνεκα ἐπειράθη ἐπιστεῖλαι ὑμῖν, παρακαλῶν τὴν ἐν Χριστῷ
 ἀγάπην ὑμῶν, ὥστε τὰς ἐξ ἐνὸς μέρους γινομένας διαβολὰς μὴ
 Β πάντῃ παραδέχεσθαι ὡς ἀληθεῖς· διότι, καθὼς γέγραπται, οὐ-
 δένα κρίνει ὁ νόμος, ἐὰν μὴ πρῶτον ἀκούσῃ καὶ γνῶ τί ποιεῖ.”
 καὶ ἀλλαχοῦ· „Εἰ γὰρ καὶ τὰ ἄλλα ἡμῶν στεναγμῶν ἄξια, ἀλλ’
 ἐγὼγε τοῦτο τολμῶ κανχᾶσθαι ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδέποτε πεπλανη-
 μένας ἔσχον τὰς περὶ τοῦ Θεοῦ ὑπολήψεις, ἢ ἑτέρως φρονῶν με-
 τέμαθον ὕστερον· ἀλλ’ ἦν ἐκ παιδὸς ἔλαβον ἐννοίαν περὶ Θεοῦ
 παρὰ τῆς μακαρίας μητρός μου καὶ τῆς μάμμης μου Μακρί-
 C νης, ταύτην ἀξήθεισαν ἔσχον ἐν ἑμαυτῷ.” καὶ πάλιν· „Ἐγὼ
 V. 517 πρὸς τὴν ἐπάλληλον τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ποικίλην καθ’ ἡμῶν
 ἐπιχείρησιν ἀποβλέπων σιωπᾶν δ’ ὄμην δεῖν, καὶ δέχεσθαι
 καθ’ ἡσυχίαν τὰ ἐπαγόμενα, μηδ’ ἀνταίρειν τοῖς καθ’ ὁπλισμέ-
 νοις τῷ ψεύδει, τῷ πονηρῷ τούτῳ ὄπλι. ἔδοξαν γὰρ μοι πα-
 ραπλησίον τι ποιεῖν τῷ Αἰσωπεῖ μύθῳ οἱ τὸ ἀπροφάσιτον
 D καθ’ ἡμῶν ἀναλαβόντες μῦθος. ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἐγκλήματά τινα
 τῷ ἀρνίῳ τὸν λύκον προσφέρειν ἐποίησεν, αἰσχυρόμενον δῆθεν
 2. καὶ om. edd. 3. ἤδη τὴν edd. 9. Verba ἀκούσῃ — τί ποιεῖ
 add. edd. 12. ἑτέρως φρονῶν edd., ἑτέραν φρονεῖν apogr. Par.
 18. ἀνταρεῖν edd. 19. οὐν edd. pro γὰρ.

tentus, quod dominum habeo secretorum cognitorem ac calumniae istius te-
 stem. Quoniam vero multos iam silentium nostrum eo rapuisse video, ut
 ex illo intentatas calumnias confirmarint: nosque non lenitatis ac patientiae
 gratia, sed quod ad expromendam veritatem os aperire nequiquam audeam-
 us, ideo silere arbitrentur; ob eam causam scribere vobis conatus sum,
 obsecrans vestram in Christo dilectionem, ut calumnias, quas una pars ob-
 iicit, non mox ut prorsus veras admittatis: propterea quod, ut scriptum
 est, neminem iudicat lex, nisi prius audiat et cognoscat quid faciat.” Et
 alibi: „Licet enim reliqua vita nostra digna sit, cuius gratia ingemiscamus:
 de hoc tamen uno in domino gloriari ausim, quod nunquam falsas opinio-
 nes habuerim de Deo: neque aliter sentiendo animi postea iudicium muta-
 verim: sed quam a puero sententiam de Deo a beata matre, deinde et
 avia mea Macrina recepi, illam iustis incrementis auctam et adultam in me
 ipso conservaverim.” Et rursus: „Ego sane ad crebros et varios hostium
 nostrorum adversum nos conatus respiciens, silendum esse, et quae infe-
 rentur animo quieto toleranda putavi, nec resistendum illis qui mendacio
 muniti sunt, pessima scilicet armatura. Videntur enim mihi qui odium
 hoc inexcusabile contra nos induerunt, haud dissimile ab eo facere quod
 habet Aesopica fabula. Quemadmodum enim illa lupum culpas quasdam
 adversus agnum producere facit, quasi is turpe sibi ac dedecorosum fore

τὸ δοκεῖν ἄνευ δικαίας προφάσεως ἀναιρεῖν τὸν μηδὲν προλυπή- A. C. 1351
 σαντα· τοῦ δ' ἄρονος πᾶσαν τὴν ἐκ συκοφαντίας ἐπαγομένην αἰ- Imp. Io. Can-
 τίαν εὐχερῶς διαλύοντος, μηδὲν μᾶλλον ὑφίστασθαι τῆς ὀρυκτῆς τὸν tacuz. 5
 λύκον· ἀλλὰ τοῖς μὲν δίκαιοις ἠττᾶσθαι, τοῖς δ' ὁδοῦσι νικᾶν·
 5 οὕτως οἷς τὸ καθ' ἡμῶν μῖσος ὡς τι τῶν ἀγαθῶν ἐσπονδάσθη,
 ἐρυσθριῶντες τάχα τῷ δοκεῖν ἄνευ αἰτίας μισεῖν, αἰτίας πλάσ- E
 σουσι καθ' ἡμῶν καὶ ἐγκλήματα, καὶ οὐδενὶ τῶν λεγομένων μέ-
 χρι παντὸς ἐπιμένουσιν. ἀλλὰ νῦν μὲν τοῦτο, μετ' ὀλίγον δ'
 ἄλλο, καὶ αὐθις ἕτερον τῆς καθ' ἡμῶν δυσμενείας τὸ αἴτιον λέ-
 10 γουσι." καὶ πάλιν· „Οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐγκαλοῦσι, τὸ τὰ
 ἐπιλεγόμενα τῇ θεῖα φύσει ὀνόματα μοναδικῶς ἐξαγγέλλειν. ἀλλ'
 ἔτοιμος ἡμῖν πρὸς τοῦτο καὶ σαφῆς ὁ λόγος. ὁ γὰρ καταγινώ- F
 σκων τῶν μίαν λεγόντων θεότητα ἐξ ἀνάγκης τῷ πολλὰς λέ-
 γοντι, ἢ τῷ μηδεμίαν, συνθήσεται. οὐ γὰρ ἐστὶ δυνατόν, ἔτε-
 15 ρόν τι παρὰ τὸ εἰρημένον ἐπινοῆσαι. Εἰ οὖν τὸ εἰς πλῆθος ἐκ-
 τείνειν τὸν ἀριθμὸν τῶν θεοτήτων, μόνων τῶν τὴν πολύθεον
 πλάνην νενοσηκότων ἐστὶ, τὸ δὲ καθόλως ἀρνεῖσθαι τὴν θεότητα, P. 641
 τῶν ἀθέων ἂν εἴη, τίς λόγος ἐστὶν ὁ διαβάλλων ἡμᾶς ἐπὶ τὸ
 μίαν ὁμολογεῖν τὴν θεότητα;" καὶ μετ' ὀλίγον· „πάντα τὰ θεο-
 20 πρεπῆ νοήματά τε καὶ ὀνόματα ὁμοτίμως ἔχουσι πρὸς ἄλληλα,
 τῷ μηδὲν παρὰ τὴν τοῦ ὑποκειμένου διαφωνεῖν σημασίαν. οὐ
 γὰρ ἐπ' ἄλλο τι ὑποκείμενον χειραγωγεῖ τὴν διάνοιαν τοῦ ἀγα-

2. τοῦ δὲ ἀρνίου edd. 10. οὐκοῦν τοῦτο μόνον ἐστὶν ἐν ἐγκλή-
 ματι edd. 11. ἐν τῇ et καταγγέλλειν edd. 17. καθόλου edd.

putet, si praeter iustam rationem interimat agnum, a quo nihil sit laesus, et tamen, licet omnem quae ex adornata calumnia intenditur accusationem agnus placide diluat, nihilo magis lupum ab impetu sibi temperare, sed etiamsi iustis rationibus vincatur, dentibus tamen victorem pervincere: ita et qui odio nostri non secus atque rei honestae student, turpe forsan putantes, si absque ratione nos odio persequi videantur, causas odii contra nos et crimina fingunt. Nihil autem eorum quae contra nos feruntur, constanter tuentur; sed nunc hanc, paulo post aliam, et rursus quoque aliam inimicitiae causam assignant." Et rursus: „Itaque et hoc illi nobis crimini dant, quod competentia divinae naturae nomina singulariter pronunciamus. Verum paratam habemus ad hoc et manifestam rationem. Quisquis enim unam docentes divinitatem condemnat, necessario multas vel prorsus nullam tradenti adstipulabitur. Impossibile namque est, ut praeterea aliud quid excogitetur. Cum ergo numerum divinitatum ad multitudinem extendere eorum tantum sit, qui errore multorum deorum tanquam morbo laborant: prorsus vero in universum negare divinitatem eorum sit, qui nullum censent esse Deum, ut impii: quamobrem nos traducimur ob id, quod unam confitemur divinitatem?" Et paulo post: „Omnia Deo competentia, tam cogitata quam nomina, eiusdem inter se sunt conditionis, eo quod circa subiecti significationem nihil habent discriminis. Non enim mentis cogita-

- A. M. 6859 *Θοῦ ἢ προσηγορία, ἔφ' ἕτερον δὲ ἢ τοῦ σοφοῦ καὶ ἢ τοῦ δυνα-*
 Ind. 4 *τοῦ καὶ ἢ τοῦ δικαίου· ἀλλ' ὅσαπερ ἂν εἴπῃς ὀνόματα, ἐν διὰ*
 B *πάντων ἐστὶ τὸ σημαίνόμενον· κὰν θεὸν εἴπῃς, τὸν αὐτὸν ἐνε-*
δέξω, ὃν διὰ τῶν λοιπῶν ὀνομάτων ἐνόησας. Καταμιανθανό-
μενα γὰρ καὶ συγκρινόμενα πρὸς ἄλληλα τὰ ὀνόματά διὰ τῆς ἐν 5
ἐκάστοις ἐνθωρουμένης ἐμφάσεως εὔρεθῆσεται μηδὲν τῆς τοῦ
θεοῦ προσηγορίας ἔλαττον ἔχοντα. τεκμήριον δὲ, ὅτι τούτῳ μὲν
τῷ ὀνόματι πολλὰ καὶ τῶν καταδειστέρων ἐπονομάζεται, καὶ ἐπὶ
τῶν ἀπεμφαινόντων ὁμοίως λεγομένῳ. Τὸ δὲ τοῦ ἁγίου ὄνομα
 C *καὶ τοῦ ἀφθάρτου καὶ τοῦ εὐθέος καὶ τοῦ ἀγαθοῦ οὐδαμοῦ 10*
κοινοποιούμενον πρὸς τὰ μὴ δέοντα παρὰ τῆς γραφῆς ἐδιδάχθη-
μεν." (E.) Ἔμοι δὲ καὶ πλείους εἰς τὴν τῶν λεγομένων ἀπόδειξιν
ὠρμημένῳ παράγειν ἁγίους ῥῆον ἔδοξεν εἶναι, πρότερον δι' ἐνὸς
τουτουὶ τὴν τῶν πάλαι πρὸς τὰ παρόντα συγγένειαν διενκρινή-
σαντας, ἔπειτα ἐπενεγκεῖν καὶ τὰς τῶν ἄλλων μαρτυρίας διὰ 15
 D *τούς ἀμφιβόλους καὶ σμικρογνώμονας. ἐπεὶ κὰκ τούτου νῦν μέ-*
τριά τινά μοι δίκην ἐράνου συνῆκται, καὶ ὅσον ἀφοσιώσασθαι
 V. 518 *πρὸς τὴν ζήτησιν καὶ χρεῖαν τῆς νῦν ὑποθέσεως. ἔξεσται γὰρ,*
ὅτῳ ἂν ἦ βουλομένῳ, τοῖς εἰρημένοις παρατιθέντας ἐν ἐνὶ καὶ
πλείοσι πλείω τῶν καθ' ἡμᾶς ἀκήρατον εὐρίσκειν τὴν συμφωνίαν 20
τοῦ νῦν διωγμοῦ πρὸς τὸν τότε· καὶ μανθάνειν σαφέστερον, ὡς
 E *ἂ διίστησι χρόνος, ταῦτα χρόνος ἐπαναλαμβάνων αὐθις συνί-*

1. ἢ δυνατοῦ apogr. Par., καὶ τοῦ edd. καὶ ἢ τοῦ em. Boiv.
 4. ἐνόησας edd., ἐνόησαν apogr. Par.

tionem ad aliud subiectum ducit appellatio boni, et ad aliud, sapientis, potentis, et iusti: sed quaecunque eiusmodi nomina protuleris, unum est perpetuo quod significatur. Et si Deum dixeris, eundem significasti, quem et in reliquis nominibus cogitasti. Nam si expendantur huiusmodi nomina, et inter se considerata cuiusque significatione conferantur, nihil appellatione Dei minus habere differreque deprehenduntur. Argumentum huius est, quod ab appellatione Dei multa ex inferioribus quoque cognominantur, quae etiam absimilibus et dissentaneis rebus attribuitur. Sancti vero et incorrupti, et recti bonique nomina nusquam illis, quibus haud oportet, communicari per Scripturam edocti sumus." (V.) Ad ea quae dixi confirmanda testes citare Sanctos plures animus fuit. At commodius esse visum est, praeteritarum et praesentium rerum affinitatem per unum hunc primo declarare; deinde, ut vacillantes et pusillos animos confirmarem, aliorum quoque testimonia subiungere. Atque ex hoc ipso modica quaedam a me collecta et corrogata sunt, sic videlicet, ut quae ad quaestionem et ad praesens institutum attinebant, ea sola leviter quasi delibarem. Etenim cuius facile erit, nostra cum iis quae dicta sunt, unum cum uno, plura cum pluribus conferenti, perfectissimam utriusque persecutionis, hodiernae et eius quae tum saeviit, similitudinem intelligere; item explore illud discere, quae tempus disiungit, ea per tempus redintegrata iterum coniungi: quae re-

στησι· καὶ ἃ ῥοῦς χειμερίων φάναι πραγμάτων συγγεῖ, πραγμά- A. C. 1351
των αὐθις συνάπτει παλιόροια· καὶ ἃ βίων πολυπλόκων λαβύ- Imp. Io. Can-
ρινθοι διασπείρουσι πρὸς λήθης μυχοῦς καὶ κρυπτήρας, ἀντί- tacuz. 5.
στροφοὶ πάλιν λαβύρινθοι βίων πρὸς τὰ συγγενῆ καὶ ὁμόφυλα
5 τῶν πάλαι τῷ χρόνῳ γεγενημένων ἀναφέρουσιν ὕστερον ἔχνη,
οἷον ἀνακαλυπτήρια ταῖς ἀλλήλων διὰ μακροῦ τοῦ μέσου συμ-
φύταις καὶ ὁμοιότησι θύοντες.

ἐ'. Μετὰ γὰρ τὸν ἡμέτερον διωγμὸν ἐκείνον εὐθὺς καὶ φό- P. 642
βους ἅπαντας οἱ διώκται ψυχῆς ἀποσκευασάμενοι, καθάπερ ἐκ
10 ναυαγίου καὶ κλύδωνος πυρ' ἐλπίδας ἀνασωθέντες ἀπάσας, ἀνε-
πεπνεύκασαν τέως ἡδύ τι καὶ ἐλευθέριον· καὶ συχνότερον νύκτωρ
καὶ μεθ' ἡμέραν ἤδη λοιπὸν συνέδρια δρωῖντες ὑπὸ βασιλεῖ καὶ
ἰδία καὶ ἄνευ ἡμῶν πᾶν ποιεῖν καὶ λέγειν καθ' ἡμῶν οὐκ ἡμέ- B
λουν. ἐν δὲ τοῖς τοιοῦτοις διημιλλήσαντο πρὸς ἀλλήλους τὰ πρῶ-
15 τα, ὅστις τε καθ' ἡμῶν πλείους ἀφῆκε λειδορίας ἀφηγούμενοι
σὺν κρότῳ καὶ γέλῳτι· καὶ ὅστις ἤττους μὲν, δριμυτέρας δέ·
καὶ αὐτὸς ὕστερον μὲν, καιριώτερον δέ· καὶ μάλα γέ τοι σὺν
ἀσελγαινούσῃ γνώμῃ καὶ βωμολοχοῦσῃ γλώττῃ, ἐφ' οἷς ἐγκα-
λύπτεσθαι ἔδει, τούτοις ἐγκαλλωπίζεσθαι οἱ θεομισεῖς οὐκ αἰδού-
20 μνοι, οὐδ' ἐρυθριῶντες· ἀλλ' ὅμοιον ποιοῦντές γ' ἐκείνῳ τῷ C
Διοσκόρῳ, τῷ δυσσεβεῖ προέδρῳ τῆς Ἀλεξανδρείας· ὃς μετὰ τὸ
πλείους τε ἄλλους καὶ Φλαβιανὸν πεφονευκέναι τὸν πατριάρχην
ἐν τῇ κατ' Ἐφεσον ἀθροισθείσῃ πάλαι συνόδῳ τῶν ἐπισκόπων

17. τοι Boiv. pro τι.

rum, ut ita dicam, aestu procelloso turbantur, ea reciproco rerum aestu
rursus componi; quae denique per varias hominum aetates, velut per mul-
tiplices labyrinthos, profunda et obscura oblivione merguntur ac dissipata
evanescent, ea deinde, revolutis aetatum labyrinthis, ad cognata et affi-
nia rerum olim gestarum vestigia retroagi, coniunctionemque et similitudi-
nem suam post longa temporum spatia quasi revelare.

5. Cum eam nos persecutionem passi fuisset, statim persecutores, po-
sito omni metu, quasi ex naufragio et tempestate praeter spem omnem in-
columes servati, iucunde respirare, et quadam veluti libertatis aura re-
creari. Tum ex eo iam frequentius diu noctuque, praeside imperatore,
privatim et sine nobis concilia habentes, nihil negligere, quo nos factis dic-
tisque violatos oppugnent. Ac primum illi in iis conciliis inter se certant,
cum plausu et risu narrantes, quis plura in nos convitia fuderit; item quis
pauciora quidem, sed acriora; tum quis sero et post alios, sed opportu-
nius; idque summa animi impudentia et scurrili linguae procacitate: nec
sacrilegi illi verentur erubescuntve de iis rebus gloriari, quarum pudore
ipsos oportebat capite obvoluto latere. Porro hoc ii Dioscori more faciunt,
impii illius Alexandriae praesulis, qui in Concilio episcoporum, Ephesi olim
congregatorum, occiso praeter alios complures patriarcha ipso Flaviano, de

- A. M. 6859 *ἔνεκαλλωπίσατο κάκεινος ἐκείνω τῷ φόνῳ, καθάπερ ἐπὶ μεγάλῳ*
 Ind. 4 *τινὶ προτερήματι, τὸν πάλαι Νέρωνα μιμησάμενος, τοῖς οἰκείοις*
ἀλλήμοσι τε καὶ ὀρχήμασιν ἐγκανχόμενον, ἃ ταῖς νύξιν ἐπετέλει
 D *τῷ βασιλικῷ βήματι, ἐκεῖ καθημένων τῶν τῆς πάλαι Ῥώμης εὐ-*
πατριδῶν καὶ συγκλητικῶν οὐ μάλα ἐκόντων. (B.) Οὕτω τοί-
νων καὶ ἡ σεμνὴ τῶν ἐπισκόπων αὐτῆ φατρία, τοὺς ἡμῶν διω-
γμοὺς ὀρχησαμένη, τῷ Παλαμῆ καὶ ἀλλήλοις συνεχώρουν ἐξῆς
τὰ τῆς ἀσεβείας ἐγκλήματα, προτερήματα μᾶλλον αὐτὰ προσει-
 E *πόντες καὶ δόγματα εὐσεβείας, τῆς ἀντιμισθίας εὐθὺς ἐπομένης*
αὐτοῖς ἀναλόγως καὶ τῶν ἐπάθλων, διὰ τῶν ἐκ βασιλικῷ τρί-
ποδος θεσπισμάτων. διανομαὶ ταῦτα χρημάτων καὶ κτημάτων
 V. 519 *πρόσοδοι καὶ ἱερῶν φροντιστηρίων πολυανθρώπων ἐκδόσεις*
πρὸς ἀνθρώπους ἀμαθεστάτους ὡς τὰ πολλὰ, καὶ πλὴν τοῦ χρη-
ματιζέσθαι πλεον εἰδότας οὐδέν· παραπλησίως ὥσπερ τὰς φο-
 P. 643 *νικὰς προγραφὰς τῶν πάλαι τῆς Ῥώμης εὐπατριδῶν καὶ συγκλη-*
τικῶν Σύλλας μὲν Κορνήλιος πρότερον, Ἀντώνιος δ' ὕστερον,
τυραννικώτερον τῇ ἔξουσίᾳ ἐπιπηδήσαντες· πλὴν ὅτι ἐκείνοις μὲν
σωμάτων γίνεσθαι φονευταῖς ἐγεγόνει διὰ τὴν τῶν κτήσεων ἀρ-
παγὴν καὶ διανομήν· τούτοις δὲ ψυχῶν ὁμοῦ καὶ σωμάτων ὄλε-
θρος ἕπας ἐπραγματεύετο· ψυχῶν μὲν τῶν ἰδίων, ὑπὲρ ὧν 20
ἠπείγοντο· σωμάτων δὲ τῶν ἀλλοτρίων, καθ' ὧν ἠπείγοντο.
 B (Γ.) *Ἐπειτα ψηφίζονται καθ' ἡμῶν ἐφ' ἑτέραις ἑτέρας διανομὰς*
κολάσεων αἰδίους· ὥσπερ ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις τοῖς πάλαι Ῥω-
μαίοις ἐδραῦτο· πλὴν ὅτι ἐκείνοις μὲν ἀρχαιρεσιάζουσι, τιμαὶ

ea caede ambitiose et ipse tanquam de egregia aliqua victoria gloriabatur, antiquum Neronem imitatus, tibiarum cantibus et tripudiis gloriantem; quibus ille in ipso suggestu solii imperatorii, assidentibus veteris Romae patriciis et senatoriis viris, nec iis quidem admodum volentibus, de nocte operabatur. (II.) Pari modo venerabile illud episcoporum collegium, nostris calamitatibus velut saltatis, Palamae et sibi invicem deinceps laesae pietatis crimina condonabant; immo ea ab illis facta eximia et verae religionis dogmata appellabantur. Atque ipsis statim salaria et praemia, pro cuiusque dignitate, datis ex imperatorio tripode responsis, constituuntur; pecuniarum scilicet largitiones, et redditus ex praediis percipiendi: ac res monasteriorum frequentissimorum locantur hominibus, imperitissimis plerisque, et nihil nisi pecuniam facere doctis: itidem fere ut olim nobilium et senatorii ordinis civium Romanorum sanguinariae proscriptiones factae sunt, primum a Cornelio Sylla, deinde ab Antonio, qui summam potestatem tyrannice invaserant; nisi quod illi ut bona diriperent ac distribuerent, corporum interfectores exstiterent; hi vero animabus simul et corporibus exitium moliantur; animabus quidem suis, quibus prodesse; corporibus autem alienis, quibus nocere contendunt. (III.) Distributiones deinde poenarum alias ex aliis perpetuo in nos decernunt; quemadmodum apud veteres Romanos in comitiis fiebat; nisi quod illis comitia habentibus honores et

καὶ βραβεῖα τοῖς ἀριστεύουσιν ἐψηφίζοντο· τούτοις δ' ἀφορμαὶ A. C. 1351
καὶ σκέμματα κακίας, μὴ ὅτι κατὰ τῶν ζώντων, ἀλλ' ἤδη καὶ Imp. Io. Can-
αὐτῶν τῶν τεθνεώτων. καθαιροῦσι γὰρ κἀκείνους καὶ ἀναθεμα- tacuz. 5
τίζουσιν, ὅφ' ὧν αὐτοὶ καθηρέθησαν διὰ τὴν ἀσεβειαν τῶν και-
5 νοτομηθέντων δογμάτων, οὕτωςι τοὺς τῆς ἀσεβείας ἐλέγχους C
διαδρῶναι νομίσαντες, μὴ πρὸς ἐπισκόπων δῆθεν, ἀλλ' ὑπὸ
καθηρημένων καθαιρεθέντες· καὶ ταῦτα τῶν γε πλειόνων ὑπαρ-
χόντων αὐτῶν, οἳ σὺν τῷ πατριάρχῃ τότε καὶ τοῖς ἐπισκόποις
ἐκείνοις ἦσαν οἱ Παλαμῶν τε αὐτὸν καθηροκότες καὶ ἀναθεματί-
10 σαντες καὶ ἅμα τοὺς ἅμφ' αὐτόν· δι' ἃ σήμερον ἐαντοὺς ἀνα-
θεματίζουσιν, ὑπερμαχοῦντες τοῦ Παλαμῆ. ἐζήτην γὰρ μῦλ- D
λον ἁμαρτάνειν ἀνέγκλητα, ἢ τοῖς ἐπιτιμίαις ὑπέκοντας εὐσε-
βεῖν, καὶ δι' ἀπώλειαν μᾶλλον ψυχῆς σωματικῶς εὐπραγεῖν.
(Δ.) Ὅμως οὐδ' ἀπώλειαν ᾤοντ' εἶναι ψυχῆς τὰ δρῶμενα. πῶς
5 γὰρ, οἳ τυραννικώτερον τρόπον τὸ αὐτεξουσίον τε καὶ βουλόμε-
νον τοῦ Θεοῦ σφετερισάμενοι, τό γ' εἰς αὐτοὺς ἤκον, αὐτὸν μὲν
ἐν κόλποις δῆπου τῶν οὐρανίων θαλάμων περιγράφαντες συνε- E
κάλυψαν, ἀνυπόστατον δέ τινα καὶ ἀνούσιον ἐθεοποίησαν ἐνέρ-
γειαν, ταῦτόν εἰπεῖν ἀθίαν· ἴν' ἁμαρτάνωσιν ἀνέγκλητα, καὶ
0 ἄφρασι ἀλλήλοις ἁμαρτημάτων διδόναι τε καὶ ἀντιλαμβάνειν αὐ-
τεξουσίως ἔχωσι, καθάπερ οἱ τὰ ἐν ἀγοραῖς ὄψα πιπράσκοντές
τε καὶ ἰσχύοντες. εἰς τοῦτο γὰρ οἶμαι τείνειν καὶ ὁ πρὸς τοῖς
ἄλλοις ὑπὸ τοῦ Παλαμῆ καὶ τοῦτο δογματιζόμενον βλασφημεῖ-

praemia praestantissimo cuique decernebantur; his vero, non solum in vi-
vos, sed et in ipsos iam denique mortuos, grassandi causae et rationes
statuuntur. Nam eos etiam de gradu deiiciunt et anathemate feriunt, per
quos ipsi, ut novorum impiorumque dogmatum auctores, deiecti fuerant;
eoque se impietatis notam effugituros arbitrantur, quod a quibus deiecti
sint, ii videlicet non episcopi, sed deiecti ipsi de gradu fuerint. Et haec
qui faciunt, eorum plerique iidem sunt, qui cum patriarcha et episcopis
illis tum coniuncti Palamam et eius assecclas anathemati subiecerunt. Ita-
que iidem hodie, pro Palama pugnantes, se ipsos anathemati subiiciunt.
Nempe illi impune peccare maluerunt, quam poenas dando colere pieta-
tem; et ut corpori bene esset, animam ultro perdiderunt. (IV.) Atqui illi
nec ea quae fierent perniciose animae esse credidere. Ecquomodo autem
credidissent, qui auctoritate et voluntate divina tyrannice sibi ipsis sub-
iecta, quantum quidem in se fuit, ipsum Deum in recessibus caelestium
thalamorum circumscriptum occultarunt; quandam autem insubsistentem
substantiaequae expertem operationem, seu, quod idem est, atheismum
ipsum deificarunt; nimirum ut peccent impune et peccatorum veniam, per-
inde ut obsonia in foro vendentes ementesque, invicem dare et accipere
privata auctoritate possint. Eo enim spectare illud puto, quod Palamas
praeter caetera impie docet et pronunciat: homines effici principii exper-

- A. M. 6859 *ται· ἀνάρχους δηλαδὴ τοὺς ἀνθρώπους καθίστασθαι καὶ ἀκτί-*
 Ind. 4 *στους· ταῦτόν δ' εἰπεῖν ἐνυποστάτους καὶ ἐνουσίους θεοὺς,*
 F *ἀπειράκις ἀπίερους, τῶν ἀπειράκις ἀπίερων (χρὴ γὰρ κατ' ἐκεῖ-*
νον ἐνταῦθα καλεῖν) ἐνεργειῶν καὶ θεοτήτων, ἀκτίστων καὶ
ἀνουσίων θεῶν, ταῦτόν δ' εἰπεῖν μηδένων. τῷ γὰρ ἀκτίστῳ καὶ
ἀνυποστάτῳ τὸ μηδὲν μὴτ' εἶναι μῆτε πιστεύεσθαι πᾶσιν ἀν-
θρώποις δοκεῖ καὶ πιστεύεται, καὶ αὐτοῖς γε τοῖς βρέφεσιν, εἶναι
 P. 644 *ταῦτόν. οὐδεμία γὰρ (φησὶ) φύσις, ὅτι μὴ τόδε ἐστίν, ἀλλ'*
ὅτι τόδε. ἢ τοῦ ὄντος θέσις οὐχ ἢ τοῦ μὴ ὄντος ἀναίρεισις.
 (E.) *Οὕτω μειρακιωδῶς ἐνεανιεύσαντο κατὰ τῆς εὐσεβείας, καὶ*
οὕτως ἀσύνετα καθ' ἡμῶν εἰργάσαντό τε καὶ ἐβουλεύσαντο, ταῖς
ἡμετέραις συμφοραῖς τὴν ἑαυτῶν ἐστιῶντες θηριωδίαν, καὶ πᾶν
πονηρὸν ᾄημα καθ' ἡμῶν ψευδόμενοι συνέθεντο, καθ' ὅσα καὶ
 Βοῖά *σφισιν ὑπηγόρευε τὸ θυμούμενον τῆς ψυχῆς· καὶ ἀγορὰς*
 V. 520 *καὶ θέατρα πάντ' ἐμπεπλήκασι δι' ἐμμίσθων κηρύκων, λαμπρὸν*
εἰς ἀνανταγώνιστον πίστωσιν τῶν ἀκούοντων ἐπιτηδεύσαντες τὸν
ἡμέτερον συγκλεισμόν· ἵνα καθ' ἡμῶν τε πλάττοντες ἐπισηφί-
ζωσιν ὅποια καὶ ὅσα βούλοιντο καὶ ἅμα πλείους τῶν ἀσυνέτως
ἐχόντων μαθήσεως πρὸς τὴν σφετέραν αὐτῶν ἀσέβειαν προσε-
ταιριζῶνται, τοῦ παρὰ πόδας ἐλέγχον κατὰ διάμετρον ἵσταμέ-
 C *νου, μῆτε θεὸν φοβούμενοι, μὴτ' ἀνθρώπους αἰδούμενοι, μὴτ'*
εἰς τὸ μέλλον εἶναι πιστεύοντές τινα τῶν ἐνταῦθα δρωμένων κρί-
σιν, μῆτε κατάστασιν ἀμοιβῆς ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὡς τὰ ἱερά

tes et increatos; seu, quod idem est, Deos per se subsistentes, et substantia praeditos infinities infinitos, infinities infinitarum (oportet enim hoc loco sic vocare ut ab eo vocantur) energiarum et divinitatum, quae sint increati et substantia carentes Dii; seu, quod idem est, nulli. Nam quod est increatum simul et substantiae expers, id omnibus hominibus, et ipsis quoque infantibus, videtur crediturque idem esse atque illud, quod nihil est nihilque esse creditur. Nulla enim, inquit, natura in eo consistit, quod non sit hoc, sed in eo, quod hoc sit. Non ponitur id quod est, hoc ipso quod tollitur id quod non est. (V.) Ita saniori doctrinae iuveniliter illi insultarunt, ita nos factis consiliisque dementibus oppugnarunt, calamitatibus nostris immanitatem suam cibantes; iidemque omne malum verbum adversum nos mentientes ex composito loquuti sunt, quidquid ira suggereret, qualiacunque animus dictaret: iis fora theatraque omnia per conductitios praecones impleverunt. Atque ut ea, quae dicebant, audienti cuilibet invicto argumento confirmarent, magno apparatu nos incluserunt; quo scilicet in nos, quot et qualia libuisset, confingerent ac decernerent; simulque ut ex iis, qui tardo essent ad discendum ingenio, socios sibi plures adiungerent, remotis quam longissime illis, quibus praesentibus facile poterant redargui; non Dei metu, non hominum reverentia deterriti; non de huius vitae facinoribus iudicium olim futurum esse credentes, nec mercedem bonis et malis, quemadmodum docent sacra oracula, constitutam

διδάσκουσι λόγια. (ς'.) Ἀλλὰ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα μακρᾶς A. C. 1351
 τισι βιβλοῖς καὶ κύρβεσιν ἀναγράψαντες καὶ τομογραφήσαντες Imp. Io. Can-
 οἰκιοχειροῖς ὑπογραφαῖς ἐβεβαίωσαν ἅμα βασιλεῖ τε καὶ πα- tacuz. 5
 τριάρχη πάντες ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι· οἱ μὲν καὶ χειρὶ καὶ D
 5 γνῶμῃ θελούσῃ· οἱ δὲ χειρὶ μὲν, γνῶμῃ δ' οὐ· καὶ τούναντίον
 αὐθις ἕτεροι. ἦσαν γὰρ οἱ γνῶμῃ μὲν καὶ γλώττῃ δημοσίᾳ τὴν
 ὁμολογίαν παρέσχον, χειρὶ δ' οὐ, τὴν μέλλουσαν φεύγοντες λοι-
 δορίαν. προὔκειντο γὰρ, οἷς μὲν ἂν μὴ συμφωνεῖν ἐξῆ, βασανι-
 καὶ ἀδοξία· οἷς δ' ἐνῆν τὸ πείθεσθαι ῥάδιον, τούτοις δ' ἄμοι-
 10 βαὶ χρημάτων καὶ τιμῶν παντοδαπῶν. τούτοις πολλοὶ καὶ τῶν E
 ἐμῶν ἐάλωσαν φίλων, καὶ ἐναντίου μοι ἔστησαν, καὶ ἐξεβιά-
 ζοντο μᾶλλον αὐτοὶ προδιδόντες καὶ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου,
 καὶ δολιότητος ὄλην τὴν ἡμέραν μελετῶντες, καὶ γλώτταν κινουῦν-
 τες ἄει κατ' ἐμοῦ. (Ζ.) Τούτων εἰς μοι καὶ ὁ καλὸς γεγόνει
 15 Καβασιλας, τῶν φίλων ὁ βέλτιστος, πρῶγμα, πρὶν γενέσθαι,
 μηδ' εἰς ἐνθύμησιν ἦγον· ὃ καὶ σφόδρα τοι κομιδῇ τεθαύμακα, F
 καὶ θαυμάζων οὐ παύομαι, πρὸς τε τὸ βαθὺ γῆρας ἀποβλέπων
 τάνδρὸς καὶ τὴν διὰ βίον βαθεῖαν ἐγκράτειαν καὶ ἀκτημοσύνην.
 ἀλλὰ γὰρ ἦ σοφὸς ἦν ἐκεῖνος, ὃς πρῶτος ἐν γνῶμῃ τόδ' ἐβά-
 20 στασε καὶ γλώττῃ διεμυθολόγησε, τὸν μακρὸν ἅπαντα φέειν τ'
 ἄδηλα χρόνον καὶ τὰ φανέντα καλύπτειν. τᾶλλα γὰρ ὧν καὶ φαι-
 νόμενος καὶ ὁ ἀνὴρ οὐτοσί καλὸς κάγαθὸς ἔλαθε δόξης ἐρῶν
 ἄνθρωπίνης καὶ κομιδῇ κολακείας ἠττώμενος. καὶ συγγνώμῃ

esse arbitantes. (VI.) Haec et talia, in longis voluminibus et tabulis
 perscripta, et in Tomum redacta, cum imperatore et patriarcha episcopi
 et presbyteri omnes propriis subscriptionibus muniverunt; quidam manu
 pariter et sententia sponte approbantes; alii non sententia, sed manu;
 contra autem alii. Nam fuerunt qui sententia et lingua publice professio-
 nem ediderint; manu vero non item; eo quod futura convitia pertimesce-
 rent. Nempe iis qui assentiri nefas putarent, proposita erat poenarum in-
 famia: qui facilem assensum praeberent, ii pecuniis et omni honorum ge-
 nere donabantur. His illecebris etiam amicorum meorum multi capti sunt,
 et contra me steterunt. Ii vero saeviebant vehementius, prodentes quae-
 rentesque animam meam, et dolos tota die meditantes, et linguam in
 me perpetuo exerentes. (VII.) Horum mihi unus fuit ipse Cabasilas, ami-
 corum optimus: id quod, antequam contigisset, ne in mentem quidem ven-
 nerat. Eoque valde admiratus sum, et admirari haud desino, cum et ad
 summam viri senectutem, et ad eam, quam tota vita professus est, sum-
 mam continentiam paupertatemque respicio. Nimirum vere is sapiens fuit,
 hoc qui primus mente concepit, et lingua divulgavit, omnia longum tem-
 pus et obscura promere, et in lucem prolata obscurare. Caetera quippe
 vir honestus et bonus cum et esset et esse videretur, non videbatur is esse,
 ut erat re ipsa, qui et humanae gloriae appetens foret, et adulatione
 perfacillime vinceretur. Tamen illi dandi est venia, qui difficilem affectus

- A. M. 6859 τὰνδρῶν, δύσμαχον τυραννίδα ψυχῆς ἐνεγκεῖν οὐδαμῆ δυνηθέντι.
 Ind. 4
 P. 645 καίτοι ἐχρῆν τοῦ σοφοῦ Διογένους πεισθῆναι τοῖς λόγοις; ὃς
 πυθομένον τινός, ὅπως ἂν τις ἔνδοξος τάχιστα γένοιτο καὶ ῥα-
 δίδως, ἀπεκρίνατο· εἰ δόξης καταφρονεῖν δυνηθείη. εἰ δὲ τῷ
 δοκοίη, τὸ πάθος ἐθέλοντι θεραπεύειν καὶ τι τῆς μέμψεως ὑφαι-
 5 ρεῖν, μὴ διὰ δόξης ἔρωτα κατανηφίξασθαι, πρὸς τοιοῦτον πτω-
 Βμα κατενηνέχθαι τὸν φίλον, ἀλλὰ τῷ μῆτε θεμελλοῦς στερεοῦς
 ὑποστῆσαι τῇ γλώττῃ σοφίας τῆς θύραθεν, μῆτε πείραν ἱερῶν
 εἰληφέναι δογμάτων, οὐκ ἔγωγε διοίσομαι. πολλῶ γὰρ μᾶλλον
 ἂν τοῦθ' ἐλοιμην ἢ ἐκεῖνο· ὅτι τοῦτο μὲν, ἀκούσιον ὄν, ἔξαι-
 10 ρεῖται τοῦ τῆς κακίας ὑπερβάλλοντος τὸν φίλον, καὶ συγγνώμης
 ἰνδάλματα δίδωσιν ἀμωσγέπως αὐτῷ· ἐκεῖνο δ' ἀπάσας αὐτό-
 χρονα συγγνώμης ἐλπίδας ἀνασοβεῖ, τοῦ ἔκουσιου τῆς γνώμης
 C δίκην ἀχλὺς αὐτὰς συνθολούσης. τῇ γὰρ τοι φύσει καὶ τῷ πλου-
 σίῳ τῆς γλώττης τεθαρόρηκός ὁ ἀνὴρ ἐξ ἀρχῆς ταύτη τοὺς ἐν-
 15 τυγχάνοντας διὰ βίου κατέκλυζε, καὶ τροφῆς αὐτῆς ἐπιλανθανό-
 μενος. διὸ καὶ πάντας σοφίας ἐς τοῦτο συγκλείσας τοὺς ἔρωτας,
 καὶ τοῦτο μόνον ἱκανὸν ἠγησάμενος, τὸ χρυσοῦν ἀπονητὶ συγκο-
 V. 521 μίξιν θέρος αὐτῷ τῶν ἐπαίνων πάντων, ἥκιστα διὰ φροντίδος
 πεποίηται σοφία καὶ δόγμασιν ἱεροῖς τὸν τῆς γλώττης κοσμηῆσαι 20
 D δρόμον. ἥ γὰρ ἂν τῶν δυοῖν οὐδενὸς ἐξέπιπτε χρόνων· ἀλλ'
 αἰεὶ μὲν τὸ τῆς πολυλογίας, ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἀμαρτάνον, διέφευ-
 γεν ἂν· νῦν δ' εἰς τὸ τῆς ἀσεβείας οὐκ ἂν ἐνέπιπτε βάραθρον.

14. συνθολούστος conī. Boiv.

tyrannici pugnam sustinere non potuerit. Quanquam eum sapientis Diogenis parere dictis oportebat, qui ab aliquo interrogatus, qua quis ratione celerrime et facile gloriam adipisceretur: nimirum (respondit) si gloriam possit contemnere. Quod si quis, ut huic malo medeatur, et ut reprehensionem aliquantum minuat, non putet amicum condemnandum, quasi in amore gloriae prolapsus sic corruerit, sed eo quod nec linguam doctrina profana, tanquam firmo fundamento, subnixam haberet, nec sacrorum dogmatum usum sibi comparasset, equidem nihil moror. Multo enim hoc quam illud malim; quoniam hoc, cum sit praeter voluntatem, maioris improbitatis crimine amicum absolvit, et aliquam excusationis umbram utcunque ei tribuit; illud autem veniae spes omnes, offusa quadam ex voluntario animi motu caligine turbidas, repellit. Ingenio quippe et dicendi copia vir ille iam inde ab initio confusus, eo tanquam diluvio obvius quosque perpetuo inundabat, etiam capiendi cibi immemor. Omnibus itaque doctrinae amoribus hoc sine circumscriptis, cum unum hoc satis esse arbitraretur ad colligendam sibi laudum omnium messem auream, minimum curavit illam linguae volubilitatem scientiarum et sacrorum dogmatum usu ornare. Alioqui nullo tempore male ei cessisset: sed et verborum abundantiam, quae plerumque peccat, semper eflugisset, nec in barathrum impie-

(H.) Τοιούτοις οἶμαι καὶ ὁ μέγας ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριος ἀνδράσι A. C. 1351
 περιτυχῶν, ἐν τῇ τῶν πνευματομάχων περιπεσοῦσιν αἰρέσει, „το- Imp. Io. Can-
 σοῦτον ὑμῶν,” φησὶ, „περιέχομαι καὶ τοσοῦτον ὑμῶν αἰδοῦμαι tacuz. 5
 τὴν εὐκοσμον ταύτην στολὴν καὶ τὸ χρῶμα τῆς ἐγκρατείας καὶ τὰ E
 ἕτερα ἅτα συστήματα καὶ τὴν σεμνὴν παρθενίαν καὶ κάθαρσιν
 καὶ τὴν πάννυχον ψαλμωδίαν καὶ τὸ φιλόπτωχον καὶ φιλάδελ-
 φον καὶ φιλόξενον, ὥστε καὶ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ καὶ
 παθεῖν τι ὡς κατάκριτος δέχομαι· μόνον εἰ σταίητε μεθ’ ἡμῶν,
 καὶ κοινῇ τὴν τριάδα δοξάσαιμεν. περὶ γὰρ τῶν ἄλλων τί χρῆ
 καὶ λέγειν, σαφῶς τεθηκότων; οὓς Χριστοῦ μόνον ἐγείρει, F
 τοῦ ζωοποιῦντος τοὺς νεκροὺς κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· οἱ κα-
 κῶς τῷ τόπῳ χωρίζονται, τῷ λόγῳ συνδεδεμένοι, καὶ τοσοῦτον
 πρὸς ἀλλήλους ζυγομαχοῦσιν, ὅσον ὀφθαλμοὶ διάστροφοι τὸ ἐν
 βλέποντες, καὶ οὐ τῇ ὄψει, τῇ θέσει δὲ στασιάζοντες· εἴ γε καὶ
 διαστροφὴν αὐτοῖς ἐγκλητέον, ἀλλὰ μὴ τύφλωσιν.” (Θ.) Ἐγὼ P. 646
 δὲ καὶ ταῦτα καλῶς τε καὶ εὐφρῶς πρὸς τὴν παροῦσαν εὐρίσκων
 ὑπόθεσιν ἀρμοζόμενα καὶ πλέον ἔχω τι λέγειν αὐτός. ἀνήρηται
 γὰρ ἀγάπη πᾶσα καὶ παραμυθία καὶ λόγος φίλων παρηγόρος.
 οὐδαμοῦ σπλάγχχον ἀδελφικόν, οὐδαμοῦ δάκρυον συμπαθέξ.
 ὕδεν καὶ ἀνεμνήσθη ἐκείνων τοῦ Σολομῶντος· ἀπέβλεψα γὰρ,
 ἐκεῖνός φησι, καὶ εἶδον ὑπὸ τὸν ἥλιον, ὅτι οὐ τοῖς κούφοις ὁ
 δρόμος, οὐδὲ τοῖς δυνατοῖς ὁ πόλεμος· καὶ γε οὐ τοῖς σοφοῖς B

10. μόνον edd.
 σοφῶ edd.

20. ἐπέστρεψα edd.

22. καὶ οὐ edd.

τῷ

tatis praeceps nunc corruiisset. (VIII.) Tales credo magnus ille theolo-
 gus Gregorius homines nactus, in Pneumatomachorum haeresin prolapsos,
 „Adeo (inquit) vos amplector atque exosculor, adeo concinnam hanc ve-
 stram et compositam vestem revereor, et contractum ex continentia colorem,
 et sacros hos coetus, et venerandam virginitatem ac purgationem,
 et noctes, quas in psalorum cantione insomnes transigitis, et propensum
 in pauperes et fratres et hospites studium atque amorem, ut anathema
 etiam a Christo esse, ac nonnihil, ut damnatus, perpeti non recusem:
 modo nobiscum adiungamini, communibusque animis Trinitatem celebre-
 mus. Nam quid de aliis dicam, perspicue mortuis, (quos ad vitam revo-
 care Christi solius est, qui sua potentia mortuos vivificat) qui loco male
 atque improbe distrahuntur, cum doctrinae vinculo constricti sint, tantum-
 que inter se contendunt, quantum distorti oculi, unam eandemque rem
 cernentes, ac non obtutu, sed situ duntaxat inter se dissidentes: si tamen
 illis distortio et perversitas, non autem caecitas obiiicienda est.” (IX.) Ego
 vero, etsi haec ad praesens institutum pulchre et apte accommodata re-
 perio, tamen ipse plus dico. Sublata scilicet omnis caritas et consolatio,
 et amicorum blanda allocutio. Nusquam fraterna viscera: nusquam lacri-
 mae condolentes. Unde et illa Salomonis recordatus sum: Respexi enim
 (inquit ille) et vidi sub sole, quoniam non est velocibus cursus, nec po-
 tentibus praelium, nec quidem sapientibus prudentia, nec quidem amicis

A. M. 6859 ἡ φρόνησις· καὶ γε οὐ τοῖς φίλοις τὸ εὐέλπι· ἀλλὰ καιρὸς καὶ
 Ind. 4 ἀπάντημα συμβήσεται πᾶσιν αὐτοῖς ἀπροσδόκητον ἐκ Θεοῦ, πᾶ-

σαν ὑπερβαῖνον σοφίαν καὶ δύναμιν ἀνθρωπίνην, καὶ πάντα
 φανλλίζον ἀνθρώπων ὄγκον καὶ τῦφον. διὸ καὶ σιγᾶν ἔκρινε
 δεῖν, καὶ τῶν τοῦ βίου παιγνίων θαυμάζειν τὰς ἀγχιστροφούς
 μεταβολὰς, καὶ μηδένα πρὸ τελευτῆς μακαρίζειν. καὶ ὁ μὲν
 C Δαρεῖος ἐκείνος ὑπὸ πληγῶν καὶ τραυμάτων ἐπιβούλων εἰς θά-
 νατον ἐλαυνόμενος, ἐπειδὴ διψήσας ἤτησεν ὕδωρ, καὶ παρῆν
 οὐδεὶς ἐν ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ διωκομένῳ γῆ, πλὴν ἐνός τινος ἀν-
 δρὸς εὐτελοῦς, ὃς ὕδωρ τε ἐκόμισε βραχὺ καὶ ἀνέψυξε πρὸ τῆς
 τελευτῆς, βύθιον ἀνακλαυσάμενος καὶ δακρύσας, „τοῦτό μοι τε-
 λευταῖον,” ἔφησε, „τῶν δυστυχημάτων, εἴ παθόντι μὴ δύνα-
 σθαι τὸ προσῆκον ἀμείψασθαι.” ἐγὼ δ' ἀπάντων ἀπόντων γνω-
 D ρίμων, φίλων, οἰκείων, γειτόνων, ἐν ἀπαραμυθῆτῳ καθείρξει
 μόνος καθήμενος μεῖζον εὐρίσκω καὶ τελευταῖον τῶν ἐμῶν δυσ-
 τυχημάτων τουτὶ, μὴ δύνασθαι παντάπασι, μὴ ὅτι τῷ ψυχροῦ
 ποτήριον παρασχόντι τό γε προσῆκον ἀμείβεσθαι, ἀλλὰ μὴδ' ἔχειν
 ὃς ἂν μοι τοῦτο διακονήσῃται. φέρω τοίνυν ἀρκούμενος, ὅτι ἔχω
 κύριον, τὸν τῶν κρυπτῶν γνώστην, μάρτυρα τῆς ἀδικίας. ἀλλ'
 ἐκέῖσε ἐπάνεμι.

P. 647
 V. 522

ζ'. Οὐ γὰρ ἠρέμει τὸ βάρβαρον ἐκεῖνο καὶ φονικὸν τῆς γνώ-
 μης τῶν παλαμναίων ἐκείνων ἀνδρῶν· ἀλλ' ἐξ οὐρίας ὠθοῦν τὴν

2. συναντήσεται σύμπασιν edd.

spes bona; sed tempus et eventus occurret omnibus illis inopinatus a Deo, omnem supergrediens sapientiam et virtutem humanam, omnem deprimens humanum tumorem et fastum. Quamobrem et silere, et eorum qui vitam hanc exercent ludorum crebras vicissitudines mirari, et neminem ante obitum dici felicem oportere iudicavi. Ac Darius quidem ille, plagis et vulneribus per insidias acceptis, adeoque morte instante, cum aquam sitiens petiisset, et ei per deserta et invia loca fugienti nemo adesset, uno excepto, eoque infimae sortis homine, qui et paulum aquae attulit, et illum ante mortem refrigerato aestu recreavit, gemitum ab imo ducens, obortisque lacrimis, „hoc mihi (inquit) post omnia ultimum accidit infortunium; quod beneficio affectus gratiam referre non possim.” Ego autem, cum omnes familiares, amici, necessarii, vicini absint, solusque hic sedeam inclusus, ubi nullum solatium datur, maximum hoc infortuniorum meorum et ultimum esse duco, non solum haud posse me gratiam referre ei, qui frigidae poculum dederit, sed nec eum quidem praesto mihi esse, qui eiusmodi poculum ministret. Fero itaque patienter, hac re contentus, quod dominum, qui occulta cognoscit, eiusce iniuriae testem habeam. Sed il- luc redeo.

6. Non desinebat sceleratorum illorum animus barbarus et sanguinari- us saevire: sed ii secundam ab imperatore auram adspirantem et volun-

ὀθόνην τῆς γνώμης τὸ τοῦ βασιλέως ἔχοντες πνεῦμα Σκύλλαν A. C. 1351
 πελάγους καὶ Χάρυβδιν ἄπασαν κούφως διέπλεον, ἐμποδῶν οὐ- Imp. Io. Cantacuz. 5
 δεινὸς τῶν ἁπάντων καθισταμένον. ὅθεν τὰ βλάσφημα δόγματα
 καὶ τὰς ἀνοσίους βίβλους ἐκείνας ἐς δημόσιον ἀνεγνωκότες ἄκου- **B**
 σμα, ταῖς ἡμῶν καὶ τῆς εὐσεβείας ὕβρεσιν ἀνακεκραμένα, πεί-
 θουσιν αὐτίκα μάλ᾽ αὐτῶν βασιλέα τοῖς ἐκ τῶν σφετέρων ὀνείρων
 προφοιβασιμοῖς, τὰ τῆς βασιλείας ἀναδησάμενον σύμβολα, τῷ
 τε πατριάρχῃ καὶ τοῖς Παλαμικοῖς ἐπισκόποις συλλειτουργησαί
 τε καὶ τῇ θείᾳ τραπέζῃ ταῦτ' ἐπιθεῖναι χερσὶν ἰδίαις, νέον
 ἀνάθημα νέας θρησκείας νέοις θεοῖς καὶ θεότησιν ἀπειράκις
 ἀπείροις. ἦν δὲ τὸ μάλιστα συνωθῆσαν τὴν τῆς γνώμης εὐκολλίαν
 αὐτοῦ πρὸς τήνδε τὴν πρῶξιν οἱ δι' ὀνείρων μαντικοὶ τρίποδες, **C**
 πλείστην ὑπισχνούμενοι γῆς καὶ θαλάττης ἄρχην, τούτοις τοῖς
 τρόποις τὰ σφέτερα βεβαιώσαντι δόγματα. (B.) Καὶ τοῦτο,
 κατὰ μὲν τὸ σφίσι δόξαν, λουδορίαν εἶχεν ἡμῶν καὶ τῆς εὐσε-
 βείας· τῇ δ' ἄληθείᾳ γνώμης ἐκείνων εἶχεν εἰκόνα καὶ στήλην
 ἀσεβείας τὰ γράμματα. Ἐπεὶ γὰρ οἱ λόγοι νῦν μὲν εἰκόνες εἰσὶ **D**
 τῶν πραγμάτων, ὅτε πρὸ τῶν πράξεων ἐν τοῖς τῆς διανοίας ἔτι
 θαλάμοις γυμνάζονται, καὶ τὰ τέλη ζωγραφοῦσιν ἐκεῖ πως αὐ-
 τῶν· νῦν δ' ἕτερον τρόπον καὶ εἰκόνες καθίστανται τῆς ψυχῆς,
 ὅτε μετὰ τὴν ἔνδον διάσκεψιν ἔργα γίνονται καὶ αὐτοὶ, ψυχῆς
 ἀπόζοντα ὡς εἰπεῖν, καὶ ὅπως ἕξεως ἔχει καὶ γνώμης αὐτῇ τοῖς
 ἔξω διατυποῦντα· τὰς τῆς ἔνδον κακοδοξίας τε καὶ θρησιωδίας **E**

tatis suae vela impellentem nacti, quamlibet pelagi Scyllam, quamlibet
 Charybdim, nemine obstante, facili et expedito cursu pernavigabant. Ita-
 que blasphema dogmata et impios libros, iactis in nos et in religionem
 contumeliis adpersos, cum publice perlegissent, statim imperatori per va-
 tationes ex suis somniis depromptas persuadent, ut insignibus imperii
 redimitus et accinctus cum patriarcha et episcopis Palamitis rem divinam
 faciat, et propriis manibus libros illos imponat mensae sacrosanctae, no-
 vum donarium novae religionis, novis Diis et divinitatibus infinite infinitis
 oblatum. Porro eius voluntatem, facile alioqui cedentem, ad id exsequen-
 dum maxime impulerant vaticini illi tripodes, ex quibus maximum terrae
 et maris imperium per somnia huic spondebatur, si his ritibus istorum
 dogmata firmaret. (II.) Id, ut ipsi putabant, probro erat nobis piaequae
 doctrinae: re ipsa autem inerat scriptis illis imago eorum animi, et quae-
 dam veluti statua impietatis. Etenim ut verba nunc rerum imagines sunt,
 tum scilicet cum ante executionem in intimis animi penetrabilibus adhuc pro-
 ludunt, et illic suos exitus adumbratos quodammodo informant: nunc ead-
 dem, sed aliter, sunt simulacra animi, cum et ipsa post arcanam illam
 consultationem res et facta esse incipiunt, animum (ut ita dicam) redolen-
 tia, ac eius habitum et affectum apud eos qui foris sint experientia: ita
 etiam haec scripta sensus pravi et moris belluini intus latentis imagines

- A. M. 6859 εικόνας τοῖς ἕξω λοιπὸν καὶ τάδε πομπεῦει τὰ γράμματα, μεσημ-
 Ind. 4 βρινῆς ἀκτίνος περιφανέστερον τὸ βδέλυγμα τῆς ἐσχάτης ὑπάρ-
 χειν ἐρημώσεως αὐτόχρομα. ἀλλὰ τοῦ γε θεομισοῦς ἀναθήμα-
 P. 648 τος ἐκείνου τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ ἐπιτεθέντος ἡ θεία μὲν οὐχ ἤψατο
 ψῆφος, εὐθὺς τὴν ἀνάλογον ἐπιφέρουσα τῇ τόλμῃ κόλασιν.
 (Γ.) Ἄλλ' οἱ κύκλω περιϋστάμενοι τέως ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτε-
 ροι πάντες ἐβόησαν, οὐχ ἦνπερ ἐχορῆν ἐπιτίμησιν· ὅτι πῶς, ἄν-
 θρωπε, τῷ μόνῳ πάντων ποιητῇ θεῷ θεοτήτων ἐπενεγκεῖν δια-
 φόρων τετόλμηκας πληθός, καὶ ἤμισα δέδιας κατὰ σαντοῦ τε
 Β καὶ ἡμῶν καὶ Ῥωμαίων ἀπάντων προκαλούμενος τὴν ἁμαχὸν ἐκεί-
 νην ῥομφαίαν καὶ τοὺς τῶν κακῶν παιδευτὰς αἰθερίους κεραν-
 νοὺς; τούτων μὲν οὖν οὐδὲν τῶν ἀπάντων οὐτ' εἶπον, οὐθ'
 V. 523 ἦκεν αὐτοῖς οὐδὲν ἐπὶ νοῦν, ἃ καὶ τῆς ἀληθείας ἐγγύτερα ἦν·
 ἀλλὰ κόλακας ἕκαστοι λόγους προμελετήσαντες ὑπισχνούντο καὶ
 προὔφερον, ἃ φύσις δίκης περαίνειν οὐκ οἶδεν· ὅτι τοῖς μὲν πά-
 C λαι βασιλεῦσι κοινόν τι καὶ πάτριον σπούδασμα ἦν, κομίζειν ἐν-
 ταῦθα χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ λίθοις πολυτίμοις κεκοσμημένα
 σκεύη καὶ ἐπιπλα, καὶ τοιαῦτα ἅττα κειμήλια. σὺ δὲ προσή-
 νεγκας δῶρον ἐπῆλυ, καὶ οὐδαμῇ ποτ' ἐγχώριον τῇ τοῦ θεοῦ
 ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' οἷον τῶν ἕξ αἰῶνος κεκόμικεν οὐδεὶς οὐδέπω βα-
 D Ἐυρώπην καὶ Ἀσίαν, οἷον οὐπῶ τῶν πάλαι βασιλέων εὐρεν οὐ-
 δεὶς, οὐδὲ μείζονος ἀντιδόσεως τετύχηκε πρὸς θεοῦ, τοῦ τὸ
 ἀνάλογον τῆς προσαγωγῆς ἀντιδιδόντος κατόπιν, καὶ διὰ τὸ τῆς

spectandas publice exhibent iis qui foris sunt, ut meridiano sole clarius pateat, eam esse revera abominationem ultimae desolationis. Enim vero Deus invisum sibi donum, sancto altari impositum, suffragio suo haud dignatus est; sed parem statim audaciae poenam rependit. (III.) At episcopi et presbyteri tum circumstantes universi acclamabant; non illi quidem his verbis, sicut decebat, eum obiurgantes: heus tu homo, quomodo ausus es unico omnium auctori Deo offerre diversarum divinitatum multitudinem, nec veritus es in te ipsum, in nos, in omnes Romanos, ciere gladium illum intolerabilem, et caelestia fulmina, per quae improbi castigantur? Horum nihil ab iis dictum, immo ne cogitatum quidem: quae tamen veris propiora erant. Sed verba unusquisque adulantia praemeditati, pollicebantur et proponebant ea, quae, ut est natura iustitiae, perfici non debebant. „Veterum imperatorum commune illud et patrium institutum fuit (aiebant), ut vasa et suppellectilia, auro, argento, et pretiosis lapidibus ornata, et alias eiusmodi gazas afferre huc studerent. Tu vero obtulisti donum adventitium, et rem minime indigenam ecclesiae Dei; sed qualem ab omni aevo nullus unquam princeps intulerat. Nos autem tibi finium imperii et ditionis per Europam et per Asiam propagationem pollicemur; sic ut veterum principum nemini unquam talis obtigerit, nec maior cuiquam merces data a Deo fuerit: qui quidem, pro oblati muneris ratione,

ἀντιδόσεως πρόδηλον ἐμφανίζοντος πᾶσι τὴν μὴ φαινομένην ποιό- A. C. 1351
 τητά τε καὶ δύναμιν αὐτῆς, πρὸς τε τὸ βέλτιστον καὶ τὸ χεῖρι- Imp. Io. Can-
 στον. (Δ.) Ἄ δὴ καὶ ἀκουσθέντα μὲν Βυζαντίοις, ὑπὲρ ὧν tacuz. 5
 τὴν πρόρρησιν προεθέσπιζον, ἀκουσθέντα δὲ θεῶ, πρὸς ὃν ἡ
 5 προσαγωγή καὶ ἡ τῶν μελλόντων κρίσις ἀντίθετο, ταχεῖαν εἰ- E
 λήφει τὴν ἔκβασιν· οὐχ οἷαν αὐτοὶ κατὰ τὴν σφετέραν προε-
 θέσπιζον βούλησιν· ἀλλ' οἷαν αἰ τῆς θείας δίκης ἀφρέπεις ἐπε-
 ψήφισον πλάστιγγες, ὑπὸ μάρτυσι τοῖς εἰδόσι. βραχεῖαι γὰρ
 0 ἐκείθεν ἡμέραι, καὶ πυρὶ κατανηλωκότες πάσας οἰκίας, συλ-
 λήβδην εἰπεῖν, ὅσαι Ῥωμαίοις πάλαι πολυτελῶς ὠκοδόμηντο ἐφ'
 ἐκότερα τοῦ πορθμοῦ περὶ τε τὸ τεῖχος δηλαδὴ τῶν Βυζαντίων
 καὶ τὴν ἀντιπέρας ἤπειρον, πρὸς τοσαύτην τὰ Ῥωμαίων συνή- F
 λασαν στενοχωρίαν πράγματα οἱ τὸ βραχύτατον τουτὶ κατοικ-
 οῦντες φρούριον Γεννοῦται, ὥστε πᾶσαν παρᾶλιον ἠσφαλισθαι
 5 πύλην τοῖς Βυζαντίοις· δεδιέναι δ' ἤδη καὶ περὶ τῆς πόλεως αὐ-
 τῆς, μὴ δραμόντες ἐξαίφνης πυρὸς τὰς πύλας ἔργον ποιήσω-
 νταί τε καὶ εἰσελάσωσιν ἀσχέτω ὄρμη, ἢ κλίμαξιν ὀλίγαις χρη-
 σάμενοι διὰ τῶν τειχῶν εἰσπηδήσωσι. διὸ τάφροις βαθείαις διει-
 ληφότες ἔξωθεν ἅπαν τὸ πρὸς ἄρκτον τετραμμένον τῶν Βυζαν-
 0 τίων πρὸς θάλατταν τεῖχος θαλάττης αὐτὰς ἐν βραχεῖ δεδεί- P. 649
 χασι πλήρεις, ὡς ἄβατον ἐντεῦθεν τοῖς πολεμίοις Λατίνοις ἐκ
 τοῦ σχεδὸν τὸ μέρος ἐκεῖνο γενέσθαι. (Ε.) Οὕτω τῆς τοῦ τό-
 μου προσαγωγῆς ταχεῖαν μὲν, ἀντίθετον δὲ τῇ τοῦ βασιλέως
 παντάπασιν ὄρμη καὶ προθέσει, τὴν ἀντίδοσιν ὁ θεὸς παρέσχεν,

solet dignam deinde mercedem persolvere, et per evidens praemium laten-
 tem doni accepti conditionem et naturam, quatenus ea vel optima vel pes-
 sima sit, prodere et declarare." (IV.) Haec audita a Byzantiis, quorum
 gratia oraculum illud canebatur; audita item a Deo, cui et offerebatur do-
 num, et futurorum iudicium mittebatur, celerem exitum habuerunt;
 non qualem illi pro sua voluntate vaticinati erant; sed eum ipsum, quem
 iustitia divina aequissimis lancibus ponderatum irrogavit. Testes fuere ii
 qui sciunt. Etenim paucis ex eo diebus elapsis, illas domos, quas quon-
 dam Romani in utroque freti littore, apud murum Byzantii et in ea con-
 tinenti quae e regione est, magno sumptu aedificaverant, universas simul
 igne consumunt et rem Romanam in eas angustias adducunt Genuitae (isti
 scilicet qui parvulum castellum habitant), ut cives Byzantii, portis omnibus
 maritimis munitis, Urbi ipsi iam timeant, ne hostes subito accurrentes,
 portis crematis, introrumpant eo impetu qui sustineri non possit, aut pau-
 cis scalis admotis per ipsos muros insiliant. Quamobrem murum Byzantii
 maritimum, septentrionem obversum, fossis profundis extrinsecus ductis cir-
 cumplexi, eas quamprimum immisso mari inundant, ut continuo illa para
 hostibus Latinis fiat comminus inaccessa. (V.) Sic Deus pro Tomo obla-
 to celerem quidem, sed imperatoris desiderio et proposito plane contra-

- A. M. 6859 ὑπὸ μάρτυσι, μὴ ὅτι τοῖς θωπεύουσιν ἐπισκόποις ἐκείνοις καὶ
 Ind. 4 **B** προθεσπίζουσιν ἢ τέρψιν αὐθήμερόν ταῖς ἄκοαῖς ἐβλάβησε μό-
 νην, καρπὸν δ' οὐδένα τὸ παράπαν οὐδαμόθεν, ὅτι μὴ τὰ τῶν
 ἐπισκοπικῶν ἐπαγγελιῶν ἐκείνων καὶ προφοιβισμῶν παντάπασιν
 ἐναντιώτατα· ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς πέριξ ἔθνεσιν· ὡς μυκτηρι-5
 σμὸν καὶ χλευασμὸν ἅπασι προκεῖσθαι τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ παρά-
 στασιν ἅπαντας εἶναι νομίζειν ἀναμφισβήτητον τὸ τῆς ἐκβάσεως
C πέρους, ὅτι παρανομίας καὶ ἀσεβείας ὁ τόμος μεστός. πρὸς γὰρ
 τὸ τελευταῖον ἐκβὰν ἕκαστον τῶν πρὶν ὑπαρξάντων κρίνεται. τοῖς
 μὲν γὰρ ἐπισκόποις, οἰομένοις εἶναι τὸ τῆς προσαγωγῆς καὶ τοῦ 10
 δυσσεβοῦς ἐκείνου ἀναθήματος, τοῦ τόμου δηλαδὴ, τῆς βελ-
 τίονος μοίρας, προθεσπίζειν καὶ προαναφωνεῖν ἐπήει καὶ κηρύτ-
 τειν τὰς βελτίους ἐκβάσεις περὶ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἀρχῆς,
V. 524 ὅτι μέχρις Εὐφράτου καὶ Τίγρητος ἐκτενεῖ τοὺς ὄρους. ἐπεὶ δ'
D ἀνεκτὰ τῷ Θεῷ τὸ παράπαν οὐκ ἦν τὰ τῆς προσενέξεως, ἀντέ-15
 στραπται τὰ τῶν ἐλπίδων· καὶ ἀντ' Εὐφράτου καὶ Τίγρητος,
 τῶν μεγίστων ἐκείνων ποταμῶν, τάφρους ὑδάτων μεστοὺς θα-
 λαττίων ὁ βασιλεὺς Καντακουζηνὸς τὰ τῶν Βυζαντίων τείχη
 προσκλύζει ἀνώρουξέ τε καὶ ἐτεχνούργησε, τοῖς πολεμοῖς ἕξ ἀπο-
 ρίας μικρὸν ἐπιτελιχισμα· ὡς εἶναι τοῖς συλλογιζέσθαι βουλομέ-20
E νοις ῥᾶδιον καὶ σαφές τὸ συμπέρασμα· ὅτι κακὸν ἔρα καὶ δυσ-
 σεβές τὸ τῆς τομογραφίας ἐκείνων ἀνάθημα ὃν κακοδαίμονου-
 σης ἔτυχε καὶ τῆς ἐκβάσεως, καὶ πάνν τοι σφόδρα ἐναντιωτάτης,
 καὶ διαμέτρου ταῖς σφῶν προδρόήσεσι τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐνεγκამέ-

riam, mercedem retribuit. Atque eius rei testes fuerunt non episcopi so-
 lum illi assentatores, qui ea praenunciaverant, quae unius tantum diecu-
 lae voluptatem auribus pepererunt, fructum autem omnino et undecunque
 nullum, immo res illis promissis et vaticinationibus maxime et per omnia
 oppositas; sed et populi quilibet circum habitantes; ita ut omnium risui et
 sannae res nostrae expositae paterent, ac ipse ille rerum exitus argumento
 certissimo fidem omnibus faceret, Tomum esse iniquissimum et impietatis
 plenum: siquidem ex ultimo eventu anteacta quaeque aestimantur.
 Nempe munus illud profanumque donarium melioris notae esse arbitran-
 tibus episcopis, visum erat meliores eventus canere, ac praedicendo denun-
 ciare imperatori; eum scilicet ad Euphratem et Tigrim usque imperii sui
 fines prolaturum. Verum quia oblata illa eiusmodi erant, ut ea Deus omni-
 no aversaretur, ideo contra quam speratum erat accidit; ac pro maximis
 illis fluviis, Euphrate et Tigride, imperator Cantacuzenus fossas percus-
 sit, quae marina aqua plenae Byzantii muros alluerent; isque exiguum hoc
 adversus hostes praesidium, cogente necessitate, per artem munivit; ut
 argumentanti cuilibet facilis et evidens occurrat haec conclusio: quoniam
 Tomus, ab illis scriptus, malum fuisset et impium munus oblatum, ideo
 infelicem exitum consequutum esse; eum videlicet, qui maxime contrarius,
 et eorum praedictionibus quam longissima distantia interiecta oppositus,

νης ἀπώλειαν. (ς'). Ἐξεστι μὲν οὖν ἐντεῦθεν, παρεξέταζοντας A. C. 1351
καὶ παρατιθέντας, τὴν τῶν παρόντων ὁρῆν πρὸς τὰ πάλαι συ- Imp. Io. Can-
γένειαν. σάλος γὰρ καὶ νῦν κατέσχε τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἀκρόπο- F
λιν, θαλασσίον κλύδωνος παντὸς ἀγριώτερος. τὰ πατέρων ὁριά
5 τε καὶ δόγματα κατασέσεισται. τῶν ἀρχόντων ὁ τύφος μετὰ τῆς
ἀμαθίας ταράττει δίκην θυέλλης ἅπαντα, πρὸς ὑπερβολὰς καὶ
ἐλλείψεις τὰ τῆς εὐσεβείας παρυσυρόντων δόγματα. τοῖς μὲν τῶν
ἀνθισταμένων χεῖρες ἐπάγονται φονικαί· τοὺς δ' ἔξορία καὶ
διωγμοὶ παντοῖοι μερίζονται· τοὺς δ' εἰρκταὶ συγκρούπουσι κα-
10 ταχθόνιοι, αὐτοσχέδιοι τοῖς ἔτι ζῶσι δρώμενοι τάφοι. Θεολο- P. 650
γοῦσιν ἀδεῶς οἱ βάνουσοι, ἀγορὰς καὶ θέατρα πάντα τοιοῦτων
φρονῶν ἐμπιπλῶντες. ποιμένες ἐλαύνονται· βαρεῖς δ' ἀντεισά-
γονται λύκοι κατὰ τῶν ποιμνίων. Θεοτήτων ἀκτίστων ὁ ἀριθμὸς
εἰς ἄπειρον ἐκτείνεται πληθός. λαλεῖται τὸ ψεῦδος ἀφόβως· ἡ
5 ἄλήθεια συγκαλύπτεται. διαβάλλουσιν ἡμᾶς ἐφ' οἷς αὐτοὶ γε ἐνέ-
χονται ἐγκλήμασι. Θεσμοὶ πατέρων πεπάτηνται. (Ζ.) Καὶ τί Β
δεῖ καθ' ἕκαστα πάντα διεξιέναι ζητεῖν, ἔξον τοὺς ἀναγινώσκον-
τας παραβάλλειν τοῖς πράγμασι, καὶ συνάγειν ἐκ παραθέσεως
τὴν τῶν πάλαι πρὸς τὰ νῦν ὁμοιότητα· φαίην δ' ἂν καὶ μείζω
10 τὴν νῦν εὐρίσκειν κακίαν, ἢ κατὰ τὰς θρυλλουμένας τῶν πάλαι·
παρόσον τῆς τότε Ῥωμαίων ἀρχῆς εὐρυτέρας οὔσης ἐν ἠπειρῷ καὶ
θαλάσῃ, καὶ σοφῶν ἀνδρῶν πανταχῆ τῆς οἰκουμένης ἀκμαζόν-
των, καὶ πάντων μὲν πατριαρχῶν σχεδὸν, καὶ ἐπισκόπων τῶν C

exitium Romanis attulisset. (VI.) Caeterum et hinc quoque, si tempora conferantur et inter se componantur, rerum hodiernarum cum iis quae olim gestae sunt cognationem perspicere est. Quippe et hisce temporibus quolibet maris aestu violentior agitatio arcem invasit ecclesiarum. Termini constituti et tradita a Patribus dogmata labefactantur. Omnia procellae instar conturbat iunctus cum ignorantia fastus principum, qui et superflua addendo, et detrahendo necessaria, doctrinam Fidei pervertunt. Si qui resistunt, eorum alii manus inferuntur sanguinariae; alios exsilia et omnis generis persecutiones dispertiunt: alios denique carcer subterraneus operit, velut tumulus quidam subitarius, hominibus adhuc vivis paratus. Fabri vilissimi de rebus divinis disputant impune, fora theatraque omnia eiusmodi sermonibus implentes. Pastores expelluntur. Lupi crudeles in eorum locum adversus greges introducuntur. Divinitatum increatarum numerus in infinitum extenditur. Mentiendi nullus metus. Veritas involucris tegitur. Quorum criminum rei ipsi sunt, ea in nos per calumniam transferunt. Patrum praescripta pedibus proteruntur. (VII.) Et quid necesse est velle omnia persequi sigillatim, quae qui legunt facile ipsi possunt cum rebus conferre, ut priscarum cum hodiernis similitudo ex comparatione colligatur: immo, ausim dicere, ut maius hodie malum grassari comperiatur, quam fuerint vetera et pervulgata illa: propterea quod iis temporibus, cum Romanum imperium terra et mari latius porrigeretur, et ubique gentium viri docti florerent, patriarchae autem fere omnes, et episcopi plerique,

A. M. 6859

Ind. 4

πλείστων, ἐχόντων μετὰ σοφίας ἀνάλογον καὶ τὴν ἐν δόγμασι
 πεῖραν, ὡς ἔχειν τοὺς διωκομένους πλατεῖαν τὴν χώραν, ἐκ τῆσδε
 τῆς πόλεως φεύγειν εἰς τὴν ἑτέραν, κἀκεῖθεν εἰς ἄλλην, καὶ αὐ-
 θις ἐκεῖθεν ἐντεῦθεν· καὶ δύνασθαι τοῦ μὲν ἐνὸς κινδυνεύοντος
 μέρους, τῶν δ' ἄλλων ὑγαινόντων ἔτι καὶ ἀνθισταμένων, ἐγεί- 5
 ρεσθαι τὸ πεπτωκός. νῦν δ' ἐν μόνῳ τῷ Βυζαντίῳ σχεδὸν τῆς

D ἑξουσίας καθισταμένης ἀπάσης, πατριωρικῶν δ' ἐκκλησιῶν καὶ
 ἐπισκοπικῶν, ὀλίγου δέω λέγειν ἀπασῶν, γενομένων ὑφ' ἡγεμόσι
 βαρβάροις, καὶ διὰ ταῦτα τῶν διωκόντων ὁμοῦ καὶ διωκομένων,
 ταυτὸν δ' εἰπεῖν λόκων ὁμοῦ καὶ ἀρνίων, ἐν μάνδρα μᾶ, τῷ 10
 Βυζαντίῳ φημὶ, συγκλεισθέντων, μετὰ πολλῆς ἀδείας τὸ τοῦ
 Χριστοῦ δαπανᾶται ποίμνιον, μηδενὸς μηδαμῆ μηδεμίαν κατα-
 Εφυγῆν ἀσφαλῆ κεκτημένον, μηδ' ἐν ψυχῇ λαβεῖν ὅπως οὖν δυ-

V. 525 ναμένου τὸ εὖελπι. καὶ γίνεται τὸ πρῶγμα πολλῷ βιαιότερον νῦν,
 ἢ κατὰ τὸν Αἰσώπειον μῦθον ἐκεῖνον, ᾧ ἐπὶ καιροῦ Βασίλειος ὁ 15

μέγας ἐχρήσατο παραδείγματι πρὸς παρούσασιν τῆς Θηριωδίας
 τῶν τότε διωκτῶν. (H.) Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς δι' ὀνειρώων ἡραγκά-
 σμεθά πως μαντικῆς ὑπ' αὐτῶν διὰ μνήμης ἔλθειν, δι' ὧν εἰς
 F τὰ μάλιστα τῆς τοῦ βασιλέως γνώμης τὴν εὐκολίαν ἐξέπληξάν τε
 ῥαδίως καὶ ὑπηγάγοντο, φέρε καὶ περὶ τούτων μέτρια λέξωμεν, 20
 καὶ ὅσα παρὰ τοῦ προτεθέντος ἀρτίως ἡμῖν εἰς ἀρχέτυπον ἀφη-
 γήσεως Βασιλείου τοῦ θείου ξηραίσασθαι δυνηθεῖμεν ἄν. τοὺς
 γὰρ ἄλλους διὰ συντομίαν παρήκαμεν, ὅσοι τε τὴν τῶν τότε δει-
 νῶν τραγωδίαν καὶ ὅσοι τὰς ἄλλοτ' ἄλλως ἄλλας ἐξῆς ἀναφρεί-

eruditione iuxta ac dogmatum usu praestarent, patebant fugientibus magna locorum spatia, ut pulsī hac urbe in aliam fugerent, et inde in aliam, et rursus inde alioversum: adeoque, si pars una laboraret, aliae vero adhuc valerent ac resisterent, posset erigi id quod cecidisset. Hoc autem tempore, cum omnis fere principatus in solo Byzantio consistit, cum patriarchales ecclesiae, et episcopales paene dixerim universae, principibus barbaris subiiciuntur; atque idcirco persecutores simul et ii qui persecutionem patiuntur, seu, quod idem est, lupi promiscue et agni in eodem ovili, Byzantio urbe, includuntur; hoc inquam tempore oves Christi magna cum licentia disperduntur, quia nulla tutum usquam perfugium habet, nec spem bonam concipere ullo modo potest. Ita fit, ut violentia multo nunc maior saeviat, quam ut narratur in illa Aesopi fabula, qua magnus Basilius in tempore usus est, ut immanem persecutorum saevitiam eo exemplo declararet. (VIII.) Quoniam vero eius ipsius quam habent per somnia divinandī facultatis mentionem facere coacti ab illis sumus, qua potissimum re credulam imperatoris mentem facile perculerunt, ac velut domitam subegerunt, age de his etiam pauca a nobis dicantur; ea scilicet, quae ex sancto Basilio, quem nobis in his rebus enarrandis imitandum modo proposuimus, corrogare licuerit. Nam caeteros, qui calamitates tragicas recensuerunt, quae vel tum exstiterent, vel aliis temporibus aliae deinceps et

σας ἐμπαθέστερον διεξίλασι. φησὶ τοίνυν οὕτως ἰως ἐκείνος · A. C. 1351
 „ἐγὼ διὰ τὴν ἐκ παιδός μοι πρὸς τὸ χωρίον τουτὶ συνήθειαν, βρα- Imp. Io. Can-
 χείας σχολῆς ἐκ τῶν κατεχουσῶν ἡμῶς ἀσχολιῶν ἐπιτυχῶν, ἄ- tacuz. 5
 σμενος ἤλθον ἐπὶ τὴν ἐσχατιὰν ταύτην. Τί οὖν χρὴ πρὸς ὄνειρους P. 651
 5 καταφεύγειν, καὶ ὄνειροσκόπους μισθοῦσθαι, κὰν ταῖς πανδή-
 μοις ἐστιάσεις ἡμᾶς ποιῆσθαι παροίνιον διήγημα; Τὸ γὰρ τοῦ
 Σαβελλίον κακὸν, πάλαι μὲν κινήθην, κατασβεσθὲν δὲ παρὰ B
 τῶν πατέρων, ἐπιχειροῦσι νῦν ἀνανεοῦσθαι οὗτοι, οἱ φόβῳ τῶν
 ἐλέγχων τοὺς καθ' ἡμῶν ὄνειρους πλάττοντες. ἀλλ' ἡμεῖς τὰς
 10 οἰνοβαρεῖς κεφαλὰς, ἃς ὁ ἐκ τῆς κραιπάλης ἀναφερόμενος ἀτμός
 εἶτα ἐγκυμαίνων κατα φωτίζει, χαίρειν ἀφέντες παρὰ τῶν ἐρη-
 γορότων ἡμῶν, καὶ διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον μὴ δυναμένων ἡσυ-
 χάζειν, τὴν βλάβην ἡμῶν ἀκούσατε.” (Θ.) Ὅρῃς καὶ διὰ τῆς C
 τῶν ὄνειρων πλάνης ἐντεῦθεν εἰς ἐκείνην σαφῆ γινομένην τὴν ἐξο-
 15 μοίωσιν · ἄτε τὴν ἡγεμονίαν τοῦ τὰ τοιαῦτα διδάσκοντος ὄντος
 ἐνός ἀελ, τοῦ διαβόλου φημί. τρυφῶντες γὰρ καὶ οὗτοι, καὶ λαμ-
 πρὸν ἀκρατοποσίας ἀγώνισμα τὸ τῆς ἀβραῆς τραπέζης ἔδαφος
 ἔχοντες, παροίνιον ἀφήγημα τὰς αὐτῶν ἀναπλάττουσι θεοπτείας,
 καὶ τὴν τῶν μελλόντων ἐξερεῦγονται πρόγνωσιν εὐπετῶς, καθά- D
 20 περ ἐγγάστριον πνεῦμα, ὑπὸ τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλον συναγομέ-
 νης οἰνηρᾶς ἀναδόσεως ναυαγούσης τῆς γλώττης καὶ πλημμελού-
 σης ἀναίδην. καὶ ἅμα θεολογίας ἄρχονται, τὸ θαρσύνειν ἔχοντες

3. ἀναπνοῆς edd. pro σχολῆς. 7. τῇ παραδόσει τοῦ μεγάλου Γρη-
 γορίου add. edd. ante παρὰ. 11. καταφαντάζει edd. 12. ἡμῶν
 om. edd.

variae subortae sunt, compendii causa omisimus. Hic autem sic ferme loquitur. „Ego propter huius loci consuetudinem, qua illi a puero assuevi, brevem aliquam a negotiis, quibus distinebamur, respirationem adeptus, cum gaudio ad solitudinem hanc accessi. Quid igitur opus est ad inania somnia confugere, et somniorum coniectores istos conducere, nosque publicis conviviis temulentorum inter pocula fabulam facere? Sabellii namque pestem, olim quidem motam, a Patribus autem consopitam, renovare conantur; qui, ne deprehendantur et convincantur, ista contra nos somnia confinxerunt. Vos itaque valedicto temulentis hisce capitibus, quibus suffumigatio illa crapulae sursum inaequans phantasmata gignit, vestrum damnum a nobis discite, qui et vigilamus, et propter timorem Dei tacere nequimus.” (IX.) Vides, ut in eo etiam quem pariunt somnia errore, hoc illi manifeste simile sit exemplum? Nimirum quia unus semper his moderandis praeest, qui et haec docet, Diabolus. Quippe et hi quoque genio indulgentes, et illustre bibendi certamen in plano mensae opiparae campo instituentes, oblatas sibi numinis species fingunt, convenientem hominibus ebriis narrationem. Iidem rerum futurarum praesagia facile eructant, velut inclusum ventre spiritum; lingua scilicet, ob vaporem vini in cerebro collectum, tanquam naufragio aliquo elisa, et turpiter titubante. Tum ii ipsi de rebus divinis disputare incipiunt, praesumpta iam audacia ex

A. M. 6859 ἤδη προειλημμένον ἐκ τῆς τῶν ἰδίων ὀνείρων μαντικῆς, καὶ ἀντι-
 Ind. 4
 A. C. 1351 θέσεις καὶ λύσεις ἐρωτημάτων ἐπάγουσιν, ὅποιας ἂν αὐτοῖς εἴη
 Imp.Io.Can- βουλομένοις. „προβάλλουσι γὰρ (φησὶ) λόγους, οὐχ ἵνα τι χρή-
 tacuz. 5
 Εἰσιμον λάβωσι παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ὅπως, ἐὰν μὴ συμβαινούσας
 τῇ αὐτῶν ἐπιθυμίᾳ τὰς ἀποκρίσεις εὕρωσι, ταύτην ἀφορμὴν δι-5
 καίαν ἔχειν δόξωσι τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατὰ τῶν εὐσεβούντων
 διαβολῆς.” εἶεν.

suorum somniorum divinatione, et argumentis quibuslibet obiectis solutis-
 que, subinde ad interrogata respondent. „Proponunt enim (inquit ille)
 quaestiones, non ut fructum aliquem ex iis capiant, sed eo ut, si minus
 cum eorum votis responsiones congruant, iustam hanc videantur occasio-
 nem habere oppugnandi et calumniandi homines bene et pie sentientes.”
 Sed de his satis.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΚΒ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER VIGESIMUS SECUNDUS.

ARGUMENTUM.

Internuncii, ab imperatore et patriarcha missi, ad Gregoram veniunt, Mandata exponunt. Nova decreta et Palamae libellum iubentur exhibere. Negant libellis opus esse: decreta allaturos se promittunt. Gregoras, ut utrumque exhibeatur, multis rationibus contendit. Internuncii, re infecta, discedunt (Cap. 1). Palamas negat se libellos daturum. Nova decreta omnibus ostenduntur, praeterquam Gregorae. Monachorum custodum saevitia: Gregorae in eos merita. Davidis prophetae verba in similibus rerum angustiis. Experientiae vis (2). Patriarcha ipse Gregoram invisit. Eum amice alloquitur. Ut omne contentionis studium abiciat, stolide admonet. Gregoras perstat in proposito. D. Basilii verba sibi accommodat. Tentatores, et in his discipulus, magistri proditor. Frustra isti quoque discedunt. Custodia ex eo durior. Alii rursus tentatores a patriarcha submissi (3). Cum Cubasila et anonymo de Palamae erroribus disputatio (4).

α'. Τούτων δ' ὁμως οὕτως ἐχόντων, καὶ οὕτως ἡμῶν ἐπὶ μα- A. M. 6859
κρὸν, ὡς εἴρηται, φρουρουμένων πάνυ τοι ἄσφαλῶς, πάταγος Ind. 4
ἐν μὲ τῶν ἡμερῶν μεταξὺ παρὰ τὰς ἡμετέρας ἠκούετο θύρας A. C. 1351
οἷ τὸ ἀπροσδόκητον ἐκπληξίν τινα καὶ θόρυβον ἐπέσταξε τῇ ψυ- Imp. Io. Can-
tacuz. 5.
P. 652
V. 526

1. Tamen cum haec ita se haberent, et nos, sicuti dictum est, summa cautione iamdiu custodiremur, interea pulsatis die quadam foribus nostris, strepitus auditur: quae res, quod improvisa esset, terroris aliquid et tre-

- A. M. 6859 *χῆ*, τῆς συνεχείας ἐκείνης τῶν αἰὲ προσιόντων παμπόλλων ἡμῶν
 Ind. 4 B λήθης ἤδη πυθμέσι κρυβείσης. διασαφησάντων δ' ὁμῶς ἐκείνων
 οἵτινες εἶεν, αἶ τε θύραι πρὸς ἡμῶν ἀνεώγνυντο κακῆνοι εἰσῆ-
 σαν. ἀγγελιαφόροι δ' ἦσαν οὗτοι· πρὸς μὲν βασιλέως, ἄνδρες
 τῆς συγκλήτου καὶ εὐγενῶν· πρὸς αὐτὸν τοῦ πατριάρχου, ἐπίσκοποις
 τε καὶ τῶν ἄλλως ἔλλογίμων ἔνιοι. προσειπόντες οὖν τὰ εἰ-
 θότα καὶ καθεσθέντες ἠγγελλον τὰ ἐπιταχθέντα, λέγοντες
 ὡς „ἐκ μέσου γενομένων τῶν καινοτέρων ἐκείνων φωνῶν, δι' ἧς
 C τὴν ἐκκλησίαν ταρᾶσαι συμπέπτωκε, τομογραφίαι καὶ νέα κα-
 τέστη ψηφίσματα πρὸς ἀπάντων ἡμῶν, τῶν τε ἐπισκόπων δη-
 10 λαδῆ καὶ συγκλητικῶν, ἅμα βασιλεῖ τε καὶ πατριάρχῃ, ἔχουσαι
 πρὸς ἀκρίβειαν ἄριστα ἡρμοσμένως· ὡς εἶναι σοι τὸ κωλύον οὐ-
 δὲν ἔτι, κοινωνοὺς ἔχειν ἡμᾶς τοῦ λοιποῦ καὶ ταῦτά σοι φρο-
 D νοῦντας.” (B.) Πολλῶν οὖν μεταξὺ τῆνικαῦτα ῥαγέντων λόγων
 καὶ ἀντιθέσεων, τέλος ἀπητήθησαν ἐμφανίζειν τὰ τε νέα ἐκεῖνα 15
 ψηφίσματα καὶ ἅμα τὸν ὀφειλόμενον τούτοις τοῦ Παλαμῆ λί-
 βελλον, κατὰ τὴν τῶν θείων κανόνων ἔκδοσιν καὶ νομοθεσίαν.
 φησὶ γὰρ εὐθὺς ἢ πρὸς τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμένης ἕκτης συνόδου
 προενεχθεῖσα ψῆφος πρὸς τοὺς ὁμοίως ἔχοντας τούτοις, ὡς
 „οὐκ ἄλλοις ἡμᾶς πληροφορεῖτε ὑμεῖς, οἱ ἐπιστρέφειν πρὸς τὴν 20
 ἀλήθειαν λέγοντες, εἰ μὴ ἐγγράφους λιβέλλους τῆς πίστεως ὑμῶν
 P. 653 ἀγάγητε καθ' ἑτέραν σύνοδον, ἡμῶν ἔμπροσθεν ὀφείλοντες ἐπὶ
 τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων τοῦ Θεοῦ λογίων τούτους ἐπιδοῦναι.” εἰ

20. ἄλλως coni. Boiv.

pidationis animo iniecit. Nam continuam illam et perpetuam hominum quamplurimorum ad nos ventitantium affluentiam penitus iam oblitus eram. Caeterum illi, ubi quinam essent indicarunt, foribus per nos reseratis admissi ingrediuntur. Erant porro internuncii, ab imperatore quidem missi, senatores et patricii; a patriarcha autem, episcopi et hominum praeterea eruditorum nonnulli: qui de more alloquuti me considerunt, ac mandata exponentes, „sublatis de medio (inquiiebant) iis vocibus, per quas turbae in ecclesia excitatae fuerant, omnes quotquot sumus cum imperatore et patriarcha episcopi ac viri senatorii, novos Tomos, nova decreta composuimus, ad accuratam rationem perfectissime exacta; ut nihil iam obstet, quominus nos in posterum communiione tecum iunctos et idem sentientes admittas.” (II.) Multis tum dictis responsisque et interpellationibus interiectis, demum nova illa decreta exhibere iussi sunt; item Palamae libellum, cum his coniungendum, prout sacris canonibus traditum et constitutum esset. Etenim decretum, per sanctam oecumenicam Synodum sextam promulgatum, sic eos, quorum similis causa erat, alloquitur: „Qui dicitis vos converti ad veritatem, non alias nobis satisfacitis, nisi scriptos fidei vestrae libellos producatitis apud aliam Synodum, debentes coram nobis super sanctis et intemeratis Dei oraculis eos depo-

οὖν ἐπόμεινοι καὶ ὑμεῖς ἐκείνη τῇ θείᾳ καὶ οἰκουμενικῇ τῶν πατέ- A. C. 1351
 ρων συνόδῳ τὰ ὅμοια καὶ πρὸς τῷ Παλαμᾷ πεπράχατε, καὶ πρὸς τοῖς Imp. Io. Can-
 ὁμοίοις αὐτὸν ἐδέξασθε, ἔργοις ἡμῖν τὰ τῆς γνώμης ἐνδείξασθε, tacuz. 5
 παρόρησι τὰ γράμματα φέροντες· καὶ ὁμόφρων ὑμῖν ἔσομαι. εἰ
 5 δὲ διανομαὶ γερωῶν καὶ βασιλικῆς τραπέζης τρυφή καὶ χρημά-
 των ἄφθονος χορηγία συνεχέστερον ἀντλουμένη τοῖς βαλαντίοις B
 ὑμῶν καὶ τὸ χαῖρον τῆς ψυχῆς ἐντεῦθεν ἐφελκομένη, προσ- V. 527
 κείσθω δ' ἅμα καὶ τῶν προσηκόντων ἀπειρία μετὰ τῆς ἀμαθίας,
 ῥαδίως ἐξόμνησθαι τὰ πάτρια πέπεικε δόγματα καὶ τὴν τῶν
 0 καθεστῶτων νομίμων φανλίζειν εὐγένειαν, εἰδέναι χρεῶν, ὡς
 οὐδεὶς ἡμῖν οὐδαμῇ ποτε κοινωνίας ἐγγίνεται τρόπος. οὐχ ἥττον
 γὰρ ἂν ἢ φωτὶ πρὸς σκότος, καὶ γαλήνῃ πρὸς διαποντίους κλύ- C
 δωνας. (Γ.) Ἐκεῖνοι μὲν οὖν μὴ χρεῖαν εἶναι λιβέλλων ἔφισαν
 ἐνταυθοῖ, μηδὲ τοιούτων σφίσι ἀπαίτησιν νῦν. νόμον γὰρ εἶναι
 5 λιβέλλων ἀπάντων στεφρότερον τὸ σφίσι δεδεδεμένον τε καὶ δε-
 δογμένον. περὶ δ' ὧν αὐτοῖς γέγραπται νέα ψηφίσματα, καὶ το-
 μογραφικῶν συνθημάτων, αὐτοῖς ἑαυτοῖς μὴ κεκομικόσιν ἐμμέ-
 φοντό τε καὶ ἐς τὴν τῆς λήθης αὐτόνομον τυραννίδα τὴν τοῦ
 συμβάντος διαμαρτίαν ἀνέφερον· ὃ διορθοῦν τὴν ὑστεραίαν D
 0 σφόδρα ἐπηγγέλλοντο. (Δ.) Μηδὲ γὰρ εἶναι τῶν εἰκότων, πλην
 ἐκείνων, λόγους ὁμοῦ τῷ πληγέντι διαλυομένους ἀέρι κομίζειν,
 ἔφασκον ἔγωγε. μᾶλλον γὰρ ἂν ἐκεῖνά γε χρῆναι ποιεῖν ἐμφανῆ,
 πρὶν ἢ ἐκείνους αὐτούς. ἐπεὶ καὶ τὰ θεῖα τοῖς ἀποστόλοις εὐαγ-

16. νέων ψηφισμάτων conl. Boiv.

nere." Si igitur (aiebam) sacrosancto et generali Patrum Concilio ipsi quo-
 que obsequuti cum Palama sic egistis, eumque iisdem conditionibus rece-
 pistis; iam vos, scripta illa palam proferentes, animum re declarate, et
 me vobis consentientem habetote. Quod si et praemia distributa, et men-
 sae imperatoriae luxus, et larga pecuniae copia in vestros sacculos iugiter
 defluens et animum, ea parte qua gaudium sentit, blande alliciens, si
 denique (ut et hoc addamus) officii ignoratio et inscitia vobis persuaserunt,
 facile ut Patrum dogmata eiuraretis et constitutarum legum nobilitatem
 parvi faceretis; hoc scitote, nullo pacto fieri posse, ut ulla unquam inter
 nos communio sit; non magis scilicet, quam aut luci cum tenebris, aut
 serenitati cum saevientis pelagi fluctibus. (III.) At illi nec libellis opus
 esse in praesenti, nec talia nunc exigenda ab se aiebant. Nam quod ipsis
 approbatum decretumque esset, id legem esse omnibus libellis firmiorem.
 Quod ad nova decreta, quae scripsissent, et ad synodici Tomi constitu-
 tiones attineret; ea quia non attulissent, se ipsos incusabant, et eius rei
 culpam conferebant in oblivionem, cuius potestas summa et tyrannica es-
 set; atque id peccatum postera die correcturos se affirmate promittebant.
 (IV.) Enimvero negabam ego rationi consentaneum esse, aut aliis con-
 venire praeterquam istis, eiusmodi verba afferre, quae aëre percusso sta-
 tim evanescerent; immo illa decreta, prius quam ipsi comparerent, opor-

A. M. 6359

Ind. 4

γέλια καὶ τῶν σοφῶν τῆς ἐκκλησίας μυσταγωγῶν αἱ διδασκα-
 λία καὶ τὰ ἱερὰ δόγματα γέγραπται μὲν, οὐκ ἐκδέδοται δέ· οὐδ'
 ἐκδέδοται μὲν, σεσιώπηται δέ· ἀλλὰ καὶ διὰ πάσης τῆς οἰκου-
 μένης αἰ κηρύττεται, καὶ τῶν γεγραφότων θανόντων ἀθάνατα
 μένει τὰ γράμματα, στήλης ὑπάσης καὶ ἀνδριάντων ἀπάντων
 μακροῦ μονιμώτερα, μὴ μόνον ζῶσαν καὶ ἔμπνουν τινὰ τοῖς χρω-
 μένοις παρεχόμενα τὴν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν γεγραφότων
 Προαίρεσίν τε καὶ οἰκονομικὴν σύνεσιν διηγεκῶς εἰκονίζοντα, καὶ
 τὸ ἀθάνατον ἔμπρακτόν σφισι διδόντων. πέφυκε γὰρ αἰ χειροῦ-
 σθαι μετὰ ῥαστώνης τὰ αἰσθητὰ τὴν τῶν αἰσθητηρίων ἀντί-
 ληψιν, διὰ τὸ συγγενὲς καὶ οἰκεῖον, καὶ πείραν ἅμα καὶ γνωστι-
 κὴν ἐμπειρίαν συνάγεσθαι τὸ καίριον ἔχουσαν ἐκ τῆς ὀμιλίας
 ἀμφοῖν. νοῦς μὲν γὰρ δικαστὴς τῶν ἐν κόσμῳ πραγμάτων ὑπάρ-
 χων νῦν μὲν εἰς αἰθέρα νῦν δ' εἰς γῆν ἐνεργεῖ, καὶ διὰ τῶν
 αἰσθητηρίων τὰς τῶν πραγμάτων ἀναγινώσκει ποιότητας· καὶ
 νῦν μὲν διὰ τῆς ἀφῆς ἐρωτᾷ καὶ μανθάνει σωματίων τραχύτητος
 καὶ λειότητος, καὶ ὅσα τῷ τοιοῦτῳ πέφυκεν ὑποκεῖσθαι αἰσθη-
 τηρίῳ· καὶ αὖ διὰ τῆς ὀσφρήσεως ὅσα εὐώδη καὶ μί· καὶ νῦν
 μὲν διὰ τῆς ἀκοῆς τῶν ἐναρμονίων φωνῶν τὴν ἀντίληψιν ἴσχει·
 νῦν δὲ ταῖς διαφόροις διὰ τῶν ὄψεων βαφαῖς ὀμιλεῖ τῶν χρωμά-
 των· καὶ πρὸς γε ἔτι νῦν μὲν διὰ γλώττης, νῦν δὲ διὰ γραμ-
 μάτων, ἐφάπτεται τῶν ἀνθρωπίνων ἡθῶν καὶ τὰς τούτων ἀνα-
 γινώσκει ποιότητας. τούτων τοίνυν δυοῖν ὄντων ἡγεμονικωτέρων,

2. οὐ γέγραπται coni. Boiv.

tuisse coram exhiberi. Quippe (aiebam) nec divina Evangelia ab Aposto-
 lis, nec sapientum ecclesiae antistitum praeceptiones, nec sacra dogmata
 sic scripta sunt, ut in lucem edita haud fuerint; nec sic quidem edita sunt,
 ut tacita latuerint; sed et toto orbe, quaecunque habitabilis est, praedi-
 cantur sine fine, et, mortuis iis qui scripserunt, permanent scripta immor-
 talia, quovis cippo, quibuslibet simulacris perenniora: eaque non solum
 iis, qui utuntur, vivum et veluti spirantem fructum afferunt; sed et illo-
 rum, a quibus scripta sunt, voluntatem officiosamque providentiam perpe-
 tuo repraesentant, et veram ipsis immortalitatem tribuunt. Nempe ea est
 natura rerum sensilium, ut quia sensibus cognatae et quasi familiares sunt,
 idcirco ad sui perceptionem facile eos semper quasi mancipatos adducant,
 atque adeo ex utrisque coniunctis usus et opportune agendi sagax experi-
 entia colligatur. Eorum enim, quae in mundo sunt, iudex constituta
 mens vim suam nunc in caelum nunc in terram exercet, et rerum quali-
 tates ope sensuum cognoscit; ac modo per tactum asperitates laevitatesque
 corporum, et quaecunque ei sensui a natura subiiciuntur, explorat et in-
 telligit; modo per odoratum, quae suaveolentia sicut et contra; modo per
 auditum voces modulatas percipit; modo per oculos variis colorum fucis
 interest; atque eadem praeterea hominum mores nunc linguae nunc scri-
 pturae ope assequitur, et quales ii sint discit. In iis sensibus duo prin-

ὅσα γε πρὸς τὸ διακονεῖσθαι τῷ τῆς ψυχῆς βελτίονι μέρει, νῦν A. C. 1351
 μὲν θιατέρῳ μᾶλλον ἐνίους τῶν πάλαι παρέχειν σοφῶν τὴν βελ- Imp. Io. Can-
 τίονα μοῖραν ἀκούομεν, νῦν δ' ἐνίους θιατέρῳ. ἡ μὲν γὰρ τῶν tacuz. 5
 ἐνεστῶτων ἀντιληπτικὴ καὶ παρόντων μόνον ἢ ὄψις ὑπάρχουσα C
 5 δραστικωτέραν ὅμως ὡς τὰ πολλὰ τὴν τῶν ὑποκειμένων παρέ-
 χεται γνώσιν· ἡ δ' ἀκοὴ ἀμβλυτέραν μὲν πῶς, πλατυτέραν δ'
 ὅμως. τῶν τε γὰρ πυρόντων εὐχερῶς ἀντιλαμβάνεται καὶ τῶν
 ἀπόντων ὡς παρόντων αἰσθάνεται, δαιμονίως τὰς τοπικὰς
 συνάπτουσα διαστάσεις. εἰ δέ τῳ μὴ φορτικὸς ὁ λόγος, αὕτη V. 528
 0 καὶ τῶν μελλόντων ἐρμηγεὺς ὁρᾶται τοῖς νῦν, εἴ τις Μωσῆς καὶ
 Δαβὶδ διὰ πνεύματος Θεοῦ τὴν τούτων ἀποθεσπίζει πρόγνωσιν. D
 εἰ οὖν ἐν τοῖς ἄλλωσι ἔχουσι πράγμασιν οὕτω ταῦτ' ἔχει, καὶ
 χρημάτων καὶ χωρίων κρίσεις αἱ πλείους αὐτοπροσώπους ἐπιζη-
 τοῦσιν ἐπιστάσις, καὶ χρόνου δέονται μακροτέρον πολλακίς, καὶ
 5 ὕψεως ἅμα καὶ ἀκοῆς ἐν ταύτῳ τὰ κριτήρια διὰ τὴν ἀκρίβειαν
 τὰσφαλοῦς ἀπαιτοῦσι, πῶς οὐκ ἂν τις ἐνταῦθα τὸ τοῦ ὑπερβάλ-
 λοντος ὄφλημα τοῖς δόγμασιν ἐνεῖναι τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας
 σταθμῆτο μετὰ πολλοῦ τοῦ κρείττονος; δοτέον οὖν καὶ ἡμῖν, E
 καὶ μετὰ πολλῆς καὶ σφόδρα κατεσπουδασμένης ζερούνης ἔξετα-
 0 στέον κατὰ μακροῖς νυχθημέροις τὰ νέα ταυτὶ γράμματα. τοὺς
 γὰρ τῶν λόγων καινοὺς καὶ κρίσεις καινὰς ἐπιφέρειν, φασὶν οἱ
 σοφοί, ἦν μὴ Θεοῦ μεστός τις ὁ καινοτομῶν ἦ, καὶ οἷος ὁ Θεό-
 πτης ἐκεῖνος ὑπῆρχε Μωσῆς, ὁ τὰ μυρία τῶν Ἑβραίων στρατό-

13. αὐτοπροσώπους em. Boiv. pro αὐτοπροσώπως.

20. ἔξετα-
 στέους legebatur, ἔξεταστέα conl. Boiv.

cipatum tenent, in quantum scilicet excellentiori animi parti inserviunt. Ex veteribus philosophis alii huic, alii illi primas tribuunt. Ac visus quidem, tametsi ea tantum percipere potest, quae adsunt et praesentia obversantur, tamen efficaciorum plerumque rerum obiectarum cognitionem parit: auditus vero hebetiorem quodammodo, at latius diffusam; utpote qui et praesentia facile arripit, et locorum intervallis disiuncta sic coniungit mirabiliter, ut absentium tanquam praesentium sensu afficiatur: eundemque, si fas dicere, etiam futurorum iis qui nunc vivunt interpretem existere videmus, si quis vel Moses, vel David, divino spiritu afflatus, praecognita ea vaticinetur. Si itaque in iis rebus, quarum diversa est ratio, ita haec se habent; si pleraque de pecuniis et praediis iudicia oculatam et attentam inspectionem requirunt, ac longo saepe tempore egent, et, ut certiora sint, utrumque simul, oculorum dico et aurium examen coniunctum exigunt; quidni hoc loco, ubi de ecclesiae Dei dogmatis agitur, id cumulatius debere praestari longe potiori iure quisque existimet? Et nobis igitur nova illa decreta dari oportet, quae multo et diligentissimo examine longis diebus et noctibus perpendamus. Quae enim nove dicta proferuntur, ea novis iudiciis subeundis obnoxia esse sapientes pronunciant; nisi is, qui nova profert, numine sit plenus; qualis fuit ille Deum praesentem intuitus Moses; qui in-

- A. M. 6859 *πεδα διὰ τῶν ὑγρῶν τῆς θαλάσσης ἀβύσσων ὡς δι' ἀνδρῶν δια-*
 Ind. 4 *βιβιάσας, καὶ τοῦναντίον αὐτὰ διὰ τῆς ἀνδρῶν πέτρας εἶναι ὑδάτων*
 F *θαλάσσης παρυσκευάσας. Θεοῦ γὰρ κελεύοντός τε καὶ συναιρο-*
μένον, καὶ νόμοι λύνονται φύσεως. ἦν δέ τις τῶν ἀπὸ τροφῆς
καὶ τῆς ὀψέ κραιπάλης ἔωθεν ἀνατελλόντων ἢ, ἀνάγκη νοσήματα
φύεσθαι μοχθηρὰ καὶ παντοδαπὰ, καὶ διαφόρων εισαγωγὰς αἰ-
ρέσεων πρὸς τὴν καθεστῶσαν ἐκ παλαιοῦ πολιτείαν, καὶ ἀναλύ-
σεις δογματικῆς ἁρμονίας, καὶ στάθμης ἀπάσης εὐνομομένης:
διόπερ οὐκ ἀταλαίπωρόν τινα καὶ μάλιστα τοι εὖνον ἡγεῖσθαι
- P. 655 *χρεῶν τὴν τῆς ἀληθείας εὔρεσιν. οὐ γὰρ αὐτοσχέδια καὶ αὐτόμα-*
τα φύεσθαι, καθάπερ τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις βιάτους, ἴσμεν τὰ χρή-
σιμα· ἀλλὰ πόνοις παρέμιξε πλείστοις, καὶ κομιδῇ μακροῖς πε-
ριετείχισε τοῖς ἰδρωσιν, ὅτιπερ κεφάλαιον τῶν τῆς ψυχῆς ἀγα-
θῶν. τί δ' ἄλλο ψυχῇ τιμιώτερον ἀγαθόν, ἢ πίστεως ἀκριβῆς
ἀσφάλεια πρὸς Θεόν; σώματος μὲν γὰρ νοσήματα παῖδας ἰατρῶν
 B *εἰσκαλοῦσι θεραπευτάς· κὰν μὴ εὐστοχεῖν τὸ σπούδασμα δόξῃ,*
τὸ βλάβος οὐ πᾶν τοι χαλεπὸν, οὐδὲ τοῦ παρόντος βίου μακρό-
τερον· τὰ δὲ τῶν θείων δογμάτων ἀρρώσθημα οὐχ αἱμάτων
ῥήγνυσι ῥύακας, ἀλλ' αὐτῇ γε αὐτόχροσμα τῇ πίστει παρέχει τὴν
βλάβην, ἀναίμακτον μὲν, ἀλλὰ μάλα τοι σφόδρα καιρίαν καὶ
ψυχῆς κλιόνιον καὶ ἀθάνατον πρᾶττουσαν θάνατον, ἧς κόσμος
ἅπας οὐκ ἔστιν ἀντάξιός. διὸ παρῆρησιαστέον ἐστὶ τὰ τοιαῦτα,

14. πίστεως em. Boiv. pro πίστις.

numerabiles Hebraeorum exercitus per liquidos maris gurgites, velut per aridum solum, transmisit, et vicissim effecit, ut per aridam petram aquarum vis maxima flueret. Scilicet Deo iubente et adiuvante ipsae solvuntur leges naturae. At si is sit unus ex iis, qui ex luxu et nocturna crapula excitati mane expergiscuntur, profecto necesse est, perniciosos omnis generis morbos existere, et varias haereses in constitutam antiquitatis disciplinam invehī, et harmoniam dogmaticam regulasque omnes legitimas aboleri atque dissolvi. Non debet itaque veritatis investigatio facili labore parabilis et minimo pretio venalis existimari. Nam quae utilia sunt, ea non videmus subito et sua sponte nasci, ut rubos in silvis. Quod autem summum est animi bonorum, id plurimos labores intermixtos habet, et maximis sudoribus obiectis praecluditur. Quid porro pretiosius animae est, quam religiosa et constans verae erga Deum Fidei observatio? Ad sanandos corporis morbos medici arcessuntur; qua quidem opera si minus successerit, damnum certe non adeo grave, neque hac mortali vita diuturnius futurum, accipitur. At ii morbi, qui ad dogmata theologica pertinent, quaque sanguinis rivos ruptis venis non effundunt, Fidei ipsi plagam revera infligunt, incurantem quidem illam, sed maxime lethalem, sempiternum quippe et immortale exitium allaturam animae, cui nec totus mundus aequiparandus est. Quamobrem palam ista proferri, atque in primis illos,

καὶ πρό γε τούτων τοὺς ἐκείνους λιβέλλους, τὰς τῶν ἐπταισμένων A. C. 1351
 μετανοίας κομιζοντας, ἵνα μὴ χεῖρον τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ σχίσμα γέ- Imp. Io. Can-
 νηται. εἰ δέ γε μὴ βούλοισθε, τίς ἔτι χρεία μαρτύρων; αὐτοὶ C
 γὰρ αὐτοὺς ἀντὶ μυρίων ἑαυτοῖς ἐπ' αὐτοφώρῳ κατηγορῶν ἐστή-
 σατε, παῖδῶσιαν μισοῦντες καὶ φῶς ἀληθείας ἀποστρεφόμενοι.
 „πῶς γὰρ ὁ τὰ φαῦλα πρῶσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται,”
 φησὶ, „πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ φανερωθῇ τὰ πονηρὰ ἔργα αὐτοῦ.”
 (E.) Ἄλλ' ἐγὼ μὲν ταῦτ' εἶπον· οἱ δὲ τὰ μὲν νεγνὰ καὶ ἀρτι-D
 γενῆ ψηφίσματα καὶ τὰς τομογραφίας ἐκείνας κομιζέειν ὑπι-
 σχνοῦντο· τούς γε μὴν ταῖς θείαις ἐκείναις καὶ οἰκονομικαῖς τῶν
 πατέρων συνόδοις ἀπαιτουμένους λιβέλλους, καὶ τὸν ἐπὶ τοῖς
 ἐπταισμένοις μετέμελον, τοῦτο δὲ καὶ μάλα ἤκιστα ἤρεσκεν.
 ἀλλ' ὅλαις ἀπηγόρευτο γνώμαις, μήτε γραφῇ τοιαῦθ' ὅλως πρὸς
 τοῦ Παλαμᾶ δοθῆναι, μήθ' ἡμῖν οὐδέσι μεταμελείας ἐφ' οἷς
 ἡμαρτήκει τρόπους ἀγράφως γοῦν ἐπιδείξασθαι. καὶ πῶς γὰρ
 ἀρέσκειν ἔμελλέ σφισιν, ὁμόφροσιν οὔσι καὶ ἅμα τὴν ὁμοίαν E
 ὑφροσμένοις ἀπαίτησιν καὶ αὐτοῖς; ὅθεν ἐκείνοι μὲν ἀναστάντες V. 529
 ἐπὶ τούτοις ἀπήεσαν, τῷ τε βουσιεῖ καὶ πατριάρχῃ καὶ τοῖς λοι-
 ποῖς ἐπισκόποις τὰ εἰρημένα ἀπαγγελοῦντες· ἡμεῖς δὲ τὴν χθῆς·
 καὶ πρώην καταδικασθεῖσαν ἡμῖν ἐρημίαν ἄγειν οἴκοι λελεήμεθα.
 β'. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἐκείνοις ἀκούσασιν ἤρεσέ τε καὶ P. 656
 δέδοκται δοθῆναι τὰ γράμματα ἡμῖν ἐκείνα. Παλαμᾶ δὲ φορ-
 τικός τις καὶ παντὸς Ὀλύμπου βαρύτερος ὁ λόγος ἔδοξε καὶ μά-

1. ἐκείνου mavult Boiv.

qui poenitentiam erratorum praeferunt, libellos exhiberi oportet, ne peius schisma ecclesiae accidat. Quod si vos nolitis, quid iam opus est testibus? In manifesto scelere deprehensi, instar mille accusatorum ipsi contra vos statis, quatenus scilicet ingenuam fiduciam odistis, et veritatis lucem aversamini. „Omnis enim qui male agit, odit lucem, et non venit (inquit Christus) ad lucem, ut non manifestentur mala opera eius.” (V.) Haec ego. Illi autem modo nata et recens in lucem edita decreta ac eum, qui scriptus erat, Tomum allaturos se promittebant. Verum libellos dare, et erratorum poenitentiam fateri, ita ut sacrosancta et generalia Patrum Concilia iuberent, minime iis placebat. Immo uno consensu omnes negabant, Palamam talia litteris consignata daturum ullo modo, aut cuiquam omnium nostrum vel sine scripto ostensurum esse se poenitentem eorum, quae peccasset. Ecquomodo autem hoc iis placuisset, cum illo consentientibus, et a se ipsis quoque similia nos repetituros esse suspicantibus? Itaque his transactis surgunt abeuntque, imperatori et patriarchae caeterisque episcopis, quae dicta sint, renunciaturi. Nos vero in ea solitudine, quae nobis aliquanto ante indicta fuerat, domi remansimus.

2. Ac caeteri quidem illi, audito responso, assentiebantur, et ea ipsa scripta danda nobis esse iudicabant. Palamae autem, id quod proponebatur, iniquum et quovis Olympo onus gravius ac proposito suo alienum

- A. M. 6859 *λα ἀπάδων τῆς γνώμης. διὸ καὶ θυμοῦ τὸ ἦθος καὶ τὴν καρδίαν*
 Ind. 4 *ὑποπλησθεὶς προσῆει τῷ βασιλεῖ, πάντα μᾶλλον ὑπισχνόμενος*
πάσχειν ἢ τουτοῖ συγχωρεῖν, καὶ τεθνάναι μᾶλλον αἰρεῖσθαι ἢ
B *Γρηγορῆ διδόναι τὰ γράμματα· μηδὲ γὰρ ἀνέξισθαι (φησὶ) μὴ*
οὐ τὴν ταχίστην εἰς ἐγγράφους τε καὶ ἀγράφους τῶν τοιούτων
εἶναι ἀνατροπᾶς· καὶ φροῦδα τὰ τῶν πόνων ἡμῖν ἔσται λοιπόν·
καὶ καπνὸν φεύγοντες εἰς πῦρ ἐμπεσοῦμεθα, τοῦτο δὴ τὸ τῆς
παροιμίας· καὶ βραχὺ τι δόξαντες ἀναπεπνευκέναι, τοῦτον ὁπώ-
ποτε ἀποσκευασάμενοι, μελίζους καθ' ἑαυτῶν ἐκόντες ἀδιδί-
ῆμεῖς ἐγεροῦμεν θαλάσσας καὶ κλύδωνας ἕριδος. (B.) Ταῦτα
C *δὴ καὶ τὰ τοιαῦτα βοῶν καὶ ἀποδυρόμενος ἐπειθεν ἅπαντας τὰ*
τε ἄλλα καὶ ἅμα τοῖς μὲν ἄλλοις σποράδην καὶ δι' ἀδήλων
πόρων δῆλα ποιεῖσθαι τὰ νέα ταυτὶ θεσπίσματά τε καὶ δόγματα,
ὅσοι τῶν ἐγγύς τε καὶ πόρῳ που γῆς καὶ θαλάσσης οἰκούντων
εἰσὶν· ὁποῖους καὶ διὰ τὴν σύννοικον ἀλογίαν ἀλώσιμον ἐκ τοῦ
ῥήστου θήραμα ταῖς τῆς θρησκείας παγίσις ἤλπισεν ἔσεσθαι·
D *ἔμοι δ' ἀπηγόρευται μόνῳ παντάπασιν εἶναι μὴ ὅτι γε ἄφαντον*
ὄψωσιν, ἀλλ' οὐδ' ἄχρι ψιλῆς ἐλθεῖν ἀκοῆς οὐδ' ὄψωσῶν οὐδ'
ἴχνος οὐδαμῆ ποτ' οὐδὲν τῶν ἀπάντων ἐκεῖθεν. (Γ.) Ὡν ἕνεκα
καὶ τὰς ἐμὰς ἐς πλεόν προσεπαττάλεον ἔτι θύρας, μὴ λάθῃ τις
αἶψα δι' αἰθέρος τινὸς ἡμῖν εἰσκομισάσα φήμην ἐκεῖθεν τινα·
καὶ φύλακας ἔθεσαν ἐμπροσθέν τε καὶ ὀπισθεν, καὶ δεξιῶν καὶ
E *εὐωνύμων, τοὺς ἐμοὺς ἅπαντας γείτονας· οἱ μοναδικὸν ἐπαγγει-*
λάμενοι βίον ἄσκεῖν, καὶ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν ἕκαστος,

prorsus esse visum est. Quapropter totus iracundiam et oris habitu et corde spirans ad imperatorem accedit; se, potiusquam id concedat, omnia perpressurum profitetur; et mori quidem malle affirmat, quam scripta illa dare Gregorae. „Nec enim (inquit) temperabit sibi ille, quominus statim ad ea refutationibus, tam scriptis quam non scriptis, evertenda aggrediatur. Tum vero labores nostri ad nihilum recasuri sunt, et (ut in proverbio est) fumum fugientes in ignem incurremus; ac paulisper visi, eo utcunque submoto, respirasse, maiores denuo contentionum fluctus, maiores procellas, ipsi in nos volentes excitabimus.” (II.) Haec et talia vociferando lamentandoque, cum alia omnibus persuasit, tum ut nova haec edicta decretaque, sparsim et per occultas vias emissa, aliis nota facerent; iis nempe, qui ubicunque terrae et maris prope aut longe habitarent, et suopte stupore ita stolidi essent, ut superstitionis laqueis facillime eos captum iri spes foret. Uni autem mihi prorsus non solum oculis usurpanda, sed et simplici aurium sensu attingenda unquam vel levissime, etiam minima eorum vestigia interdiciuntur. (III.) Eam ob causam fores meas pluribus quam antea paxillis muniunt; ne qua furtim aura, per aliquem aëris meatum illapsa, famam ullam ad nos intromittat. Custodes vero a fronte, a tergo, dextrorsum, sinistrorsum apponunt, vicinos meos omnes; qui vitae monasticae austeram disciplinam professi, et proximum dilecturos, sicut

καὶ τοῖς ἐν φυλακαῖς προσιέναι, καὶ λυπομένους παραμυθεῖσθαι, A. C. 1351
καὶ ψυχροῦ διψῶντι διδόναι ποτήριον (ἐῷ τ' ἄλλ' ὅσα καὶ βαρ- Imp. Io. Can-
βάροις ἔθνεσιν εἰθίσται δρῶν συμπαθῆ κοινῇ πρὸς ἅπαντας ὁμο- tacz. 5
φύλους καὶ ξένους, φυσικῆς ἀγούσης ὀκλῆς ἐς τὸ καμπτόμενον P. 657
τῆς ψυχῆς) οἱ δ' οὕτω μοι καὶ θηρίων ἑαυτοὺς κατέστησαν πι-
κροτέρους καὶ τῶν ἐπιταττόντων μακροῦ σκληροτέρους, ὥστε
μυριάκις ἂν εἰλόμην θηρίοις ἐν ὄρεσιν ἀγρίοις συνεῖναι, ἢ τοιού-
τοις ἀνδράσιν. οὕτω μοι καὶ τῶν ἄλλοφύλων ὠμότεροι κατέστη-
σαν οἱ πλησίον· οἵτινες καὶ ἐς τοσοῦτο θηριοδίας ἐξέκλιναν, ὡς
καὶ συκοφανταῖαις ἐνίοις τῶν τὴν αὐλίον τῆς οἰκίας ἡμῶν πα- V. 530
ριόντων περιβαλεῖν, ἐκ μόνης ὑποψίας ἀτεκμάρτου, πλασάμε-
νοι πρόσρησιν δῆθεν ἐκείνων ἡμῖν ἐγγενέσθαι ποτὲ, τὴν μηδαμῇ B
ποτε τολμηθεῖσαν. καὶ ταῦτα τίνες; οἱ φιλίας ἀπολεκανκότες
μακροῦ καὶ ποικίλης ἐξ ἡμῶν, ἐν διαφόροις καιρῶν περιστάσει,
καὶ μηδὲν τῶν δεινῶν μηδεπώποτε πειραθέντες ὑφ' ἡμῶν· πλὴν
τοῦ κώλυμά σφισι πολλάκις καθίστασθαι τῆς τε καθ' ὅλων τῶν
ἱερῶν πραγμάτων δαπάνης καὶ τῆς ἐκάστων ἀσχροκερδίας.
(Δ.) Ἐκ γὰρ πάνυ τοι νέας καὶ παιδικῆς ἡλικίας, ἐμμαντὸν ἐγκυ- C
θιδρούσας τῆδε τῇ μονῇ, παρέμεινα μέχρι καὶ ἐς τὴν τήμερον,
ἔτος ἀμείβων ἤδη τῆς ἡλικίας ἐξηκοστὸν. καὶ πολλῶν μὲν ἐν μέ-
σω πρόξενος ἐγενόμην τῷ τόπῳ καλῶν, συναιρομένου θεοῦ·
πολλοὺς δὲ καὶ τῷ τὴν μονὴν εὐθὺς ἀναδεξαμένῳ καὶ ἐγκαινίζοντι

20. ἑβδομον καὶ πεντηκοστὸν conī. Boiv.

22. πολλὰ conī. idem.

se ipsum quisque, et eum qui in custodiis foret visitaturos, et tristem con-
solaturos, et sitiēti poculum frigidae porrecturos se promiserant: omitto
caetera humanitatis officia, quae et barbarae nationes praestare omnibus
solent, popularibus pariter et peregrinis, naturali quodam affectionis pon-
dere animos scilicet curvante. Hi autem adeo feris bestiis crudeliores et
iis ipsis qui iubentur longe duriores in me ultro fuerunt, ut ego centies
malim in montibus cum immanibus belluis, quam cum eiusmodi hominibus,
versari. Adeo erga me alienigenis saeviores exstiterē ii, qui proximi erant.
Enimvero ab humano ad ferinum morem sic deflexerunt, ut et quosdam,
qui propter domus nostrae vestibulum transiissent, calumniis involverint,
simplici nempe coniectura et temeraria suspicione fingendo, eos alloquutos
esse me, qui minime certe ausi fuerant. Quinam vero haec? Illi ipsi, qui
variis et iniquis temporibus magnum et multiplicem amoris nostri fructum
perceperunt, nulla autem re graves nos unquam experti sunt; nisi quate-
nus iis saepe obstitimus, ne totas res sacras impensis consumerent, et
privatim quisque lucro turpi ditescerent. (IV.) Quippe ego a tenerissima
et puerili aetate, cum in eo monasterio sedem mihi ipse fixissem, per-
mansi ibidem usque ad hodiernum diem, quo iam sexagesimum aetatis an-
num excedo. Per illud tempus effeci, Deo iuvante, multa ut huic loco orna-
menta accederent; ac illum, qui huius monasterii curam iam tum susce-

- A. M. 6859 φιλοτίμῳ γνώμῃ καὶ χειρὶ σοφωτάτῳ ἐκείνῳ ἀνδρὶ συνηράμην,
 Ind. 4 D ἔς ὅσα τε χρείας ἐκείνῳ καὶ ἡμῖν ἔδει καὶ ὅσα τὸ τοῦ φίλτρου
 δυνάμενον ἡμῖν ὑπηγόρευε. δι' ἃ μοι καὶ τὴν ἐπιτροπὴν καὶ τὴν
 τῶν τῆς μονῆς τιμωτέρων καὶ ἀναγκαιοτέρων ἐπίσκεψιν πραγμά-
 των ἐπίστευσε, καὶ τρόπον τινὰ διάδοχον ἑαυτοῦ κατέστησε τε-
 λευτῶν ἐκείνος ἐνταῦθα. καὶ νῦν οὓς μὲν εὖρον ἀσκουμένους ἐλ-
 θῶν ἐξ ἀρχῆς ἔγωγε ἐνταυθοῖ, πάντες ἐκ πολλοῦ τὸν βίον ἀπο-
 λιπόντες εἰσίν· οἱ δ' εἰσὶ νῦν, πάντες εἰσὶν ἐμοῦ βουλομένου
 E τὴν μονὴν ἄλλοτ' ἄλλως οἰκήσαντες τήνδε. (E.) Διὰ δὲ ταῦτα
 καὶ κεῖνα φιλίας ἡμῖν οἱ σεμινοὶ πατέρες καὶ ἀδελφοὶ καὶ πνευ-
 ματικῆς ἀγάπης ὀφείλοντες ἐκτίνειν σημεῖα, οἱ δ' ὡς ταῦροι
 περιέσχον με, καιρὸν εἰληφότες, ὅποιον ὡς ἔοικεν ἐπεζήτουν· καὶ
 ὡς ἐν ἀποκρύφους οἰκοῦντες θῆρες ἔβρουξαν ἐπ' ἐμὲ τοὺς ὀδόντας
 αὐτῶν, ἀντὶ ἀγαθῶν ἀνταποδόντες κακά. ἤνοιξαν ἐπ' ἐμὲ τὸ
 F στόμα αὐτῶν, ὡς λέων ἀρπάζων καὶ ὠρνούμενος. ἐκραταίωσαν
 ἑαυτοῖς λόγον πονηρόν. ἠκόνησαν, ὡς ῥομφαίαν, τὰς γλώσσας
 αὐτῶν. εἶπον, τίς ὄψεται; δεῦτε καὶ ἐξολοθρεύσωμεν αὐτὸν,
 καὶ οὐδεὶς οὐ μὴ μνησθῆ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔτι. νῦν γὰρ μοι κατὰ
 καιρὸν καὶ τὰ τοῦ προφήτου λέγειν ἐπήγει. τὸν γὰρ ἅπαντα βίον
 αὐτὰ διῶντι μοι πρότερον οὐχ οὕτω μαθεῖν ἀκριβῶς συνηρέθη
 P. 658 ταυτὶ πρὸς ἀκριβείαν, ὡς ἀρτίως ἐκ πείρας αὐτῆς, ὁποίας ἐκεῖ-
 νος καὶ ὅσας ἔβουσκε τε καὶ συνέθαλπε πικρῶς τὰς ἀθέλκτους λυ-
 πας ἐν ψυχῇ. μηδὲ γὰρ ἂν ἄλλως γινώσκειν δύνασθαι μηδένα

22. ἀθέλκτους em. Boiv. pro ἀθελήτους.

pit et id ipsum magnifice et larga manu instauravit, illum inquam sapien-
 tissimum virum adiuvī ad ea omnia, quae ambobus nobis usui futura essent,
 et quae amoris vis efficax mihi dictasset: quo factum, ut procurationem
 rerumque eiusce monasterii pretiosissimarum et maxime necessariarum in-
 spectionem fidei meae commiserit, ac me heredem quodammodo suum hic
 moriens instituerit. Nunc quotquot huc primum adveniens religiosos re-
 peri, ii omnes iampridem e vita excesserunt: qui hodie sunt, ii me vo-
 lente omnes hoc monasterium alias aliter ingressi habitarunt. (V.) Ob
 has simul et illas causas, cum deberent reverendi Patres et Fratres ami-
 citiae et caritatis Christianae signa rependere, iidem contra, sicut tau-
 ri, obsederunt me, occasionem nacti, qualem videlicet requirebant; et
 sicut in absconditis habitantes ferae bestiae frenderunt super me den-
 tibus suis, pro bonis retribuentes mala. Aperuerunt super me os suum,
 sicut leo rapiens et rugiens. Firmaverunt sibi sermonem malignum. Exa-
 cuerunt sicut gladium linguas suas. Dixerunt, quis videbit? Venite et
 disperdamus eum, et nemo meminerit nominis eius amplius. Nam mihi
 nunc illa prophetae verba in tempore usurpanda occurrunt: quae cum ego
 per totam vitam antehac recitaverim, nunquam ita penitus intellexi, ut
 nunc usu ipso doctus intelligo, qualem ille et quantam in animo aleret fo-
 veretque maeroris inconsolabilis acerbiter. Neque enim videtur quis-

τῶν ὄντων καὶ γινομένων τὰς φύσεις ἐς τὰκριβές, μὴ διὰ πάντων A. C. 1351
 ἔλθόντα πραγμάτων ὡς δεῖ, πείραν τὴν ἐκάστῳ προσήκουσαν Imp. Io. Can-
 ἐαυτῷ ποριζόμενον. ἐντεῦθεν γὰρ οἶμαι καὶ τὰς ἀρχὰς εἰληφότας tacuz. 5
 τῶν πάλαι, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον γίνεσθαι φάναι γνώριμον. εἰ B
 μὴ γὰρ ἀπέβαλέ τις θανάτῳ γονέας, οὐκ ἂν ἀντίληψίς τις τοῦ
 πάθους προσήκουσα γένοιτο τούτῳ, οὐδὲ γνώσις ἀκίβδηλος,
 ὁρῶντι τὰ ὅμοια πεπονθότα τὸν γείτονα· ἀλλὰ μενεῖ πρὸς τὸ
 πάθος παρὰ τοσοῦτον ἀνάληγτος, παρόσον καὶ τοὺς ἐκ γενέ-
 σεως ὁρῶμεν τυφλοὺς ἀναισθήτως διακειμένους, εἴ τις αὐτοὺς
 ἐς χρωμάτων κρίσεις καλοίη. καὶ εἰ μὴ ἀλγηδόνας ὀδόντων ὑπέ-
 μινέ τις, οὐκ ἂν ἄλλου πάσχοντος συναλγήσειε. καὶ εἰ μὴ ἐξῆρί- C
 γωσέ τις περιτυχῶν ἀκμῇ χειμῶνος γυμνός, οὐκ ἂν ποτε ὀργούν-
 των ἑτέρων αἰσθοίτο. χρῆναι γὰρ ἀνάμνησίν τινα γίνεσθαι καὶ
 ἀναφορὰν ἀφ' ἐκάστων ὡς παρ' ἀρχέτηνον τὸ προπεπονθός. εἰς V. 531
 δὴ τοιαῦτα πραγμάτων νανάγια καὶ αὐτὸς ἐμπεσὼν τὰς ἐκείνου
 φωνὰς ἀφίημι, καιριωτέρας οὐκ ἔχων εὐρεῖν· καὶ ὁμοίως ἐπι-
 βοῶμαι θεὸν, ἐξελεσθαι με πονηρῶν καὶ γλώσσης δολίας καὶ D
 συκοφαντίας ἀνθρώπων καὶ οὐ θηρίων. θηρία μὲν γὰρ αἷμα καὶ
 σάρκα ἐσθίει, οὗτοι δὲ μυελοὺς δαπανῶσι ψυχῶν.

γ'. Ἀλλὰ γὰρ τούτων οὕτως ἐχόντων, συχνὰ παρῆλθον E
 ἐκεῖθεν ἡμέραι, καὶ ὁ πατριάρχης ἤκεν ἡμῖν· οὐκ οἶδ', εἴτ' οἶ-
 κοθεν, εἴτε βυσιλέως προστεταχότος· ἤκε δ' οὖν· γράμμα μὲν.

4. τοὺς πάλαι conī. Boiv.

quam earum rerum, quae sunt quaeve fiunt, naturam aliter posse explo-
 rate cognoscere, nisi in omnibus quatenus par est versatus, convenientem
 singulis notionem usu sibi comparaverit. Atque ex his (ut opinor) princi-
 piis ducto argumento, dixere veteres, simile simili innotescere. Si quis
 parentes morte sublato non amiserit, is vicinum eiusmodi casu afflictum
 intuens, eum qui huic calamitati convenit sensum non habebit, nec veram
 cognitionem assequetur; sed eo in luctu doloris expers mansurus est; ut
 eos qui coeci sunt a natura, si ad diiudicandos colores advocentur, nullo
 eorum sensu affici videmus. Pari modo, nisi quis dentium dolores pertu-
 lerit, altero dolente non indolebit; nisi acutissimo hiemis frigori nudus ex-
 positus obriguerit, alienum frigus non sentiet. Oportet quippe singulos id
 quod ante passi sunt reminisci, et animum eo referre, tanquam ad primum
 aliquod exemplar. Itaque et ego, qui in similia rerum naufragia incidi,
 quoniam nullas invenio voces huic tempori convenientiores, eas ipsas pro-
 fero, quibus ille usus est; et Deum pariter inclamans rogo, ut eruat me a
 malignis, et a lingua dolosa, et a calumniis hominum: hominum dico, non
 ferarum. Ferae enim sanguine et carnibus vescuntur; hi vero ipsas me-
 dullas animarum consumunt.

3. Haec cum ita se haberent, multis ex eo diebus elapsis, patriarcha
 ad nos venit: utrum sua sponte, an imperatoris iussu, nescio: caeterum

- A. M. 6859 οὐδὲν κομιζῶν ἡμῖν, ὧν ἀπηγοῦμεν· προσηγή δέ τινα καὶ ἀστεῖα
 Ind. 4 ἐπαγόμενος ἦθη, πειθοῦς ὡς ᾤετο δημοουργὰ, καὶ πλείστην ἔχον-
 τα τὴν αἰδῶ πρὸς ἡμᾶς, παρὰ τὴν αὐτοῦ λίαν ὑπάρχοντα φύ-
 σιν. οἷς συνύφαινε πως καὶ προῦβάλλετο, διὰ τὸ ἀννσιμώτερον
 τῆς βουλήσεως, καὶ τὸ μακρὸν καὶ δυσχερὲς τῆς οἴκοθεν ὁδοῦ,
 τὸ σῶμα καχεξίας τινὸς ἐνοχλοῦσης τηρικαῦτα. κᾶπειτα πολλά
- P. 659 μοι τὰγαθὰ ἐπηγγέλλετο, δέχεσθαι θελήσαντι τὴν τοῦ Παλαμᾶ
 κοινωनीαν ἀντιλογίας ἀπάσης ἐκτός. „τὰς γὰρ τοιαύτας ἀντιλο-
 γίας,” ἔλεγεν, „Ὁμήρου καὶ Πλάτωνος εἶναι ἀκούω, τῶν σῶν δι-
 δασκάλων· οἱ σοφοὶ μὲν ἦσαν, ἀλλὰ μὴ δεξάμενοι τὸν Χριστὸν
 ἀπεκηρύχθησαν ὡς αἰρετικοί. ὥσπερ οὖν ὕστερον ἐλθοῦσαι αἱ
 σύνοδοι τῶν ἁγίων πατέρων καὶ ἀποστόλων καὶ προφητῶν κατέ-
 B λυσαν ἐκείνους, ἀγράμματοι ὄντες, οὕτω δὴ καὶ γὰρ ἀγράμματος
 ὦν τὴν σὴν καταλέσω σοφίαν· καὶ πληροῦται τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ
 προφήτου· ποῦ σοφός, ποῦ γραμματεὺς;” (B.) Λόγων δὲ κᾶν-
 1 ταῦθα τοῖς ἄλλοις ὁμοίων δαπανηθέντων, διελύθημεν ἐν κενοῖς,
 μηδενὸς ὧν ἐκεῖνος ἐβούλετο γενομένου, καὶ ὧν ἕνεκα κεκοπίαιεν.
 οὐδὲ γὰρ πολλῶν ἡμῖν ἐδέησε λόγων πρὸς ἄνδρα βαναυσώδη καὶ
 C ζῆλοτον, καὶ τοῦ λέγειν ἀπλῶς προχειρότερον τὸ πλήττειν ἔχον-
 2 τος καὶ γλώττη καὶ χειρὶ. διὸ τὰ τοῦ Θεοῦ πατρὸς Βασιλείου
 δανεισάμενος προῦτεινα καὶ αὐτὸς ἐν βραχεῖ, ὡς „ἐν γε τοῦτο
 τολμῶ καυχᾶσθαι ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδέποτε πεπλανημένας ἔσχον
 τὰς περὶ Θεοῦ ὑπολήψεις· ἀλλ’ ἦν ἐκ παιδὸς ἔλαβον ἐννοίαν περὶ
 venit; scriptum quidem, cuiusmodi petieramus, nullum exhibiturus; blan-
 dos autem et urbanos mores afferens, ad persuadendum (ut putabat) ac-
 commodatos, et cum reverentia erga nos maxima coniunctos, atque adeo
 ab ipsius ingenio longe abeuntes. His ille, ut voluntas esset efficacior,
 alia attexebat, et laborem viae a domo sua usque longae ac difficilis obie-
 ctabat; eo scilicet tempore superatum, cum aliquo valetudinis vitio corpus
 laboraret. Deinde si vellem, posita omni verborum contentione, Palamae
 communionem admittere, multa mihi bona pollicebatur. „Etenim (inqui-
 bat) istas contentiones Homeri et Platonis esse audio, tuorum magistro-
 rum: qui sapientes quidem erant; at quia Christum non receperunt, id-
 circo ut haeretici proscripti sunt. Quemadmodum igitur subsequuta sanc-
 ctorum Patrum et Apostolorum Prophetarumque concilia, qui homines erant
 illitterati, eos profligarunt; ita et ego, qui illitteratus sum, tuam sapien-
 tiam hodie profligabo: et adimpletur illud, quod dictum est per prophe-
 tam: ubi sapiens? ubi scriba?” (II.) Post sermones, prioribus haud
 dissimiles, illic quoque consumptos, frustra tandem discessum est; nec
 quae is fieri voluerat, et de quibus laboraverat, eorum quicquam est per-
 fectum. Neque enim multa nobis oratione opus fuit apud hominem illibe-
 ralis ingenii, eundemque iracundum, linguaque et manu promptiorem ad
 ferendum quam ad dicendum. Quamobrem illa a sancto Patre Basilio ver-
 ba mutuatus, breviter ipse quoque reposui: unum hoc saltem posse me in
 domino gloriari, opiniones de Deo falsas nunquam habuisse me; sed quam

Θεοῦ παρὰ τῶν μακάρων γονέων μου καὶ τῶν θρησκαμένων ἐμῆ, A. C. 1351
 ταύτην ἀύξηθεῖσαν ἔσχον ἐν ἑμαυτῷ· πίστιν δὲ οὔτε παρ' ἄλλων Imp. Io. Can-
 γραφομένην νεωτέρων παραδεχόμεθα, οὔτ' αὐτοὶ τὰ τῆς ἡμετέ- tacuz. 5
 ρας διανοίας γεννήματα παραδιδόναι τολμᾶμεν, ἵνα μὴ ἀνθρώ- D
 5 πινα ποιήσωμεν τὰ τῆς εὐσεβείας ῥήματα· ἀλλ' ἂ παρὰ τῶν
 ἁγίων πατέρων δεδιδάγμεθα, ταῦτα τοῖς ἐρωτῶσι διαγγέλλομεν." V. 532
 καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. (Γ.) Ἐς δὲ τὴν ἐπιου-
 σαν παρῆσαν αὐθις ἐκεῖθεν ἀπεσταλμένοι συχνοὶ τῶν τῆς ἐκκλη-
 σίας ἀρχόντων, καὶ μετ' αὐτῶν εἰς τις τῶν ζυῶν μαθητῶν, ἄν- E
 10 τικροὺς ἄλλος τοῦδε· ὃς ἀφ' οὗ τὸ μοναδικὸν ἐνδέδνται σχῆμα,
 ταῦτόν ἐπεπόνθει καὶ οὗτος, ὅπερ ἐκεῖνος χερσὶν εἰληφῶς ἐκ τοῦ
 δείπνου τὸν σωτήριον ἄρτον. ὡς γὰρ εἰς ἐκεῖνον εὐθὺς τὸν διά-
 βολον εἰσελθεῖν ἐγεγόνει, παραπλησίως δὴ καὶ τάνδρι τουτωῖ
 σαφῶς ὁ αὐτὸς ἐπεπήδησε διάβολος, εὐθὺς ἀμείψαντι τὸ σχῆμα.
 15 εἰς γὰρ κακότεχνον ψυχὴν χώραν οὐκ ἔχιν φασὶ καὶ χάριν Θεοῦ.
 τοσοῦτον γὰρ ταῖς ἄλλαις καθ' ἡμῶν ἐπιβουλαῖς καθάπαξ οὗτος F
 ἐκεῖνον ὑπερβαλέσθαι πεφιλοτίμηται, ὡς μηδ' ἐνταῦθα γενόμε-
 νον μόνον εὔσαι τὴν πρόδοσιν Ἰούδαν ἐκεῖνον ἐγκαλεῖσθαι. ἀλλὰ
 γὰρ πλείστους καὶ οὗτοι κενώσαντες λόγους, τὸν ὁμοιον τρόπον
 20 τοῖς ἄλλοις, καὶ πλείστας τοῖς λεχθεῖσι τὰς ἀπειλὰς ἐπωκοδομη-
 κότες ἀπήεσαν ἄπρακτοι καὶ αὐτοί. (Δ.) Καὶ ἅμα συνήεσαν
 αὐθις συχνότεροι τῶν προτέρων παραγγελίαι παμπληθῆς, παρι-
 οῦσαι τὰς πρὶν, ἐς τοὺς γείτονας φύλακας ἡμῶν· οὗς ἐπόπτας P. 660
 ἡμῶν πικροτάτους ἐπέστησαν, πανόπτας δ' εἰπεῖν οἰκειότερον,
 5. λογίζονται edd.

olim puer a beatis parentibus et ab educatoribus notionem Dei accepissem,
 eam apud me auctam retinuisse: Fidem autem neque ab aliis recentioribus
 descriptam admittere, nec quae mens nostra parturiret, ea tradere aliis
 audere, ne humana per nos fierent verae religionis verba: sed quae a san-
 ctis Patribus didicissemus, ea nos interroganti cuique annunciare. Et haec
 quidem ita se habuerunt. (III.) Postridie eius diei affuerunt rursus inde
 huc missi plurimi ecclesiae praesules: item cum iis discipulorum meorum
 unus, alius plane a discipulo. Scilicet huic, ex quo monasticum habitum
 induerat, idem contingerat atque illi, qui de Coena salutarem panem mani-
 bus apprehendit. Quippe ut Diabolus in illum statim introiit; ita et in
 hunc, post mutatam vestem, idem profecto Diabolus confestim insiluit.
 Nimirum in anima, artibus malis instructa, gratiam Dei negant locum ha-
 bere. Adeo autem hic illum, aliis praeterea in nos structis insidiis, omni-
 no superare certavit, ut nec in hac parte Iudam proditionis reum argui
 unum voluerit. Enimvero cum et hi multa, itidem ut caeteri, verba effu-
 dissent, et adiunctas dictis minas quamplurimas exaggerassent, ipsi quo-
 que re infecta discesserunt. (IV.) Tum vero crebriora quam antehac et
 prioribus impensiora, velut facto agmine, mandata ad illos vicinos custo-
 des nostros venerunt; ad illos dico appositos nobis acerbissimos explorato-

A. M. 6859 κατά τὸν ἀττικίζοντα μῦθον ἐκείνον· εἰ μὴ καὶ πολλῶ δεινοτέ-
 Ind 4. ρους τούτους εἶπη τις ἄν· ὅτι ἐκεῖ μὲν ἐνί τινι ὄντι πολλοὺς πα-
 ρέχουσιν ὀφθαλμούς· ἐνταῦθα δὲ πολλοὶ τινες ὄντες, καὶ διαφό-
 ρους καὶ πολυμόρφους τρέφοντες γνώμας, ἄμυλλαν ἔχουσιν ἐς
 B τὸ πλείους ἄλλος ἄλλου φανῆναι τὰς ἐποπτικὰς κεκτημένους δυν-5
 νάμεις. (E.) Μετὰ πολλὰς δ' αὔθις ἡμέρας κατὰ δὴ τινὰ
 χροίαν ἐδέησε πατριάρχης ἵέναι ἐς τὴν καθ' ἡμᾶς αὔθις ἱερὰν
 μάνδραν· καὶ αὐτοπροσώπως μὲν τέως ἡμῖν αὐτὸς οὐχ ὠμίλησε,
 δι' ἀποστόλων δ', ὅσα καὶ πρότερον εἶχε πεφροντισμένος, μηδὲ
 νῦν τὰ ζητούμενα γράμματά μοι κεκομικώς. καὶ πάλιν ἤμεν ἐν 10
 C τοῖς αὐτοῖς. καὶ ἐκεῖνος ἀπῆε λοιπὸν, τὰς τοιαύτας ἐλπίδας εἶναι
 γρηγορούντων μανθάνων ἐνύπνια.

P. 661 δ'. Ἐκεῖθεν αὔθις ἡμέραι παρίππεον πέντε καὶ δέκα, καὶ
 V. 533 ὁ τῶν φίλων ἡμῖν βέλτιστος ἐκεῖνος ἦκε Καβασίλας, λαθραίων
 καὶ ποικίλων βουλευμάτων πατριαρχικῶν ὁμοῦ καὶ βασιλικῶν 11
 ἐπαγόμενος φόρτον, καὶ μηχαναῖς οἰοεὶ τισιν ἐλεπόλεσι πεφρο-
 γμῆνος ἐκεῖθεν παντοδαπαῖς, ἅτε συνετὸς καὶ πολυπρύγμων ἀνὴρ
 B καὶ ποικίλων ἴδρις πραγμάτων καὶ λόγων πολιτικῶν· σὺν δ' αὐ-
 τῷ καὶ τῶν πατριαρχικῶν ἀρχόντων εἷς, τοῖς πανόπταις ἐκείνοις
 καὶ δεινοῖς ἡμῶν φύλαξιν ἀκώλυτον ἐπιτάττων τουτοῦ τὴν εἴσο-2
 δον παρασχεῖν. καὶ μοι κατὰ τὸ εἰωθὸς προσειπὼν, εἶτα ἐκάθισε
 κύψας τὸ πρόσωπον εἰς γῆν. ἐμοὶ μὲν οὖν ἐμπαθέστερον ἔδοξε

7. ἡμᾶς em. Boiv. pro ἡμῶν. 9. πεφροντισμένος idem pro πε-
 φροντισμένους.

res, vel (ut congruentius loquar) omnia videntes speculatores, quales fabula Attica memorat: nisi quis istos multo terribiliores idcirco dicat, quia uni homini multos oculos fabulae tribuebant, hic vero homines multi, iique diverso et multiplici ingenio praediti, inter se certant, quis quemque facultate videndi et plurium quasi oculorum perspicacia superaturus sit. (V.) Rursum multis post diebus patriarcha ad sacrum hoc nostrum hospitium se contulit, quae eum aliud quiddam negotii vocabat. Ac tum quidem haud per se ipse nobiscum coram colloquutus est; sed per internuncios ea significavit, quorum et prius iam sategerat. Scripta autem, qualia petieram, nec tum quoque ulla attulit. Nostrae itaque res eodem rursus statu fuerunt. Et ille, cum eiusmodi spes suas mera vigilantium somnia esse intellexeret, hinc denique abiit.

4. Elapsis exinde quindecim rursus diebus, nostrorum amicorum optimus ille Cabasilas venit, occultis et variis tum patriarchae, tum imperatoris onustus consiliis, atque inde omnigenis machinis, velut muralibus quibusdam tormentis, instructus; quippe qui vir esset intelligens, avidus multa agendi, variarum rerum peritus, nec in civilibus negotiis rudis orator. Ipsum comitabatur unus e patriarchalium ecclesiarum praefectis, qui nostris custodibus (isti porro erant oculi toti atque adeo terribiles) praecepit, ut huic Cabasilae liberum ingressum praeberent. Hic autem, ubi me pro more suo salutavit, postea demisso in terram vultu consedit: et

τοῦτον διατεθῆναι, τὴν τῆς ἐμῆς οἰκίας εὐθὺς θεασάμενον συμ- A. C. 1351
 φορὰν καὶ τὴν καινὴν τραγωδίαν, καὶ διὰ τοῦτο καθ' ἑαυτὸν Imp. Io. Can-
 γενόμενον ἐπὶ τούτου καθίσαι τοῦ σχήματος, ἡσυχῇ πάθος (ἐν- tacuz. 5
 C
 τὸς τὰς αἰσθήσεις εἰς τὰ τῆς ψυχῆς ἀπόρρητα στρέψαντα) καὶ
 5 τὰς τῆς τύχης ἐν νῶ συνορῶντα μεταβολάς· πῶς ὁ τὰ πλείστα
 φθειζόμενος οἶκος ἀφθογγος ἐξαίφνης κατέστη; καὶ πῶς αἰ-
 τῶν αἰ προσιόντων ἄλλοι? ἄλλων σοφῶν συναυλῆαι καὶ λογι-
 καὶ πανηγύρεις καὶ τὰ σεμνὰ τῶν ἀγώνων ἐκείνων παλαίσματα
 φροῦδα γέγονεν ἐν βραχεῖ; καὶ πῶς οἱ τῶν μαθηματικῶν πηγῶν D
 10 ἀταμίετοι ῥύακες νῦν ἀταμίεστα σιγῶσαν τὴν ἐρημίαν ἠλλάξαντο;
 καὶ πῶς οἱ τῶν πολλαχόθεν ἀποριῶν καὶ λύσεων τῆς ἀστροθεά-
 μονος σοφίας διάυλοι νῦν ἐν τοῖς τῆς λήθης ἐκρύβησαν τάφοις;
 ἐμοὶ μὲν οὖν τοιαῦτ' ἐδίδου τὸ σχῆμα τοῦ φίλου λογιζέσθαι,
 καὶ ὅσα πλείω τούτοις ἔπεται. (B.) Διὸ καὶ λέγειν ἀρξάμενος
 15 ἔγωγε περὶ μὲν τῶν ἡμετέρων ἦκιστά σε, φίλων ἄριστε, χαλε-
 παίνειν ἔφρασκον εἶναι χρεῶν, ἐπεὶ μηδὲν τῶν ἐν βίῳ χρηστῶν ἀμι- E
 γές οὐδ' ἄκρατον ἔχει τὸ χαῖρον· ἀλλὰ μέμικται πάντα πρὸς τοῦ
 Θεοῦ, καθάπερ χαλινῷ τινὶ τὴν διαμονὴν τοῦ φρονεῖν ἐν μέτροις
 κατέχοντος· εἶναι γὰρ παγχάλεπον, εὐροοῦντα ταῖς ἀμωσγέπως
 20 μακαριζομέναις τύχαις τοῦ βίου μένειν ἐν τῷ καθεστῶτι τοῦ
 ἦθους. περὶ δὲ σοῦ μοι θαυμάζειν ἔπεισι, πῶς τοσοῦτον χειμῶ-
 νος τὰ τῆς ἐκκλησίας ταράξαντος δόγματα, ἦκιστα γινώσκειν P. 662
 τοῖς φίλοις ἡμῖν, οἷς τὰ μάλιστα θαρρῆεῖν ἐδόκεις, οὐπω δέδω-

quia domus meae calamitatem novamque tragoediam conspiceret, visus est
 mihi plus solito commoveri, atque ideo ad se reversus hocce corporis ha-
 bitu sedisse, sensus externos ad animi secreta convertisse, et cum nostros
 casus ac fortunae vicissitudines tranquilla mente considerasset, in haec fe-
 re verba erupisse: Quomodo quae tot vocibus personuit domus, repente
 obmutuit? quomodo coetus illi, ad quos alii alias semper accedebant sa-
 pientes, quomodo rationales illi conventus et veneranda illa certamina
 subito evanuerunt? quomodo disciplinarum fontes, qui tot scientiarum ri-
 vulos omnibus fundebant, nunc in profundam et tacitam solitudinem com-
 mutati sunt? quomodo denique illae subinde recurrentes quaestionum ac
 solutionum astronomicarum exercitationes iam oblivione deletae sunt? haec,
 et alia plura his consimilia, mihi cogitanda obiiciebat amici nostri habitus.
 (II.) Itaque loqui exorsus, „calamitates (inquam) nostras aegre ferre non
 debes, amicorum optime, quandoquidem nullum est hac in vita commo-
 dum, quod puram et plane sinceram laetitiam afferat: quinimo Deus
 omnia commiscuit, atque ita nos fraeno quodam coërcet; ne quid nimis,
 sed ad mediocritatem semper sapiamus. Si quis enim utcumque prosperis
 fortunae flatibus utatur, is animi morumque constantiam difficillime con-
 servat. Illud autem mihi permirum accidit, quod cum tanta tempestas ec-
 clesiae dogmata perturbarit, nos amicos tuos, quibus confidere maxime

- A. M. 6859 κας ἡμῖν οὐδὲν ἀκριβές· ἀλλ' ἀφῆκας παντοδαπαῖς πλανᾶσθαι
 Ind. 4 φήμαις, καὶ ἀμφισβητεῖν, πότερον τοῖς ὄροις ἐκείνοις ἐμμένεις
 καὶ σὺ, καθάπερ ἡμεῖς· ἢ καθάπερ Θυέλλης τῆς τοῖς δόγμασιν
 ἐνσκηψάσης νῦν καταγίδος, καὶ ἄλλων ἄλλοθι φερομένων, κα-
 θάπερ τῶν πλοίων τὰ ἀκυβέρνητα, φέρων καὶ σὺ σαντὸν τοῖς 5
 Β ἐναντίοις ἐπέρριψας, καὶ γλώττης ἀφειδῶς καθ' ἡμῶν ὁμοίως
 ἔχεις ἐκείνοις. καίτοι γ' ἀνάγκη ἦκιστ' ἴσμεν οὐδεμίαν βία πε-
 ριοῦσαν, πείθειν τῇ θρησκείᾳ καὶ τὴν φιλίαν ὁμοῦ συνεξίστα-
 V. 534 σθαι· ἐπεὶ καὶ Διβάνιον, Ἑλληνα τὴν θρησκείαν ὄντα, Βασι-
 λεῖω φίλον εἶναι ἐνῆν τῷ μεγάλῳ· καὶ τοιούτων ὁ βίος γέμει 10
 παραβολῶν. Ἐπειτ', οὐδὲ θέλων, τῷ Παλαμῷ προστίθεσθαι
 C δυνηθείης ἄν. οἶσθα γὰρ ὡς Ἰωάννη τῷ πατριάρχῳ ζῶντι συ-
 χνὰ καὶ μετὰ γε πολλῆς τῆς αἰδοῦς προσίων, αὐτὸν μὲν τοῖς
 ἀγίοις συνέταπτες ὅλαις προθέσει τῆς ψυχῆς· Παλαμῶν δ' ὁμοῦ
 βασιλεῖ Καντακουζηνῷ πάσαις ἐπλυνες ὕβρεσι νύκτωρ καὶ μεθ' 15
 ἡμέραν, καὶ ἀσεβῶν ἀσεβεστέρους ἀπάντων ἐκάλει· καὶ σφισι
 ταχὺν τὸν ἀφανισμόν ἔσεσθαι προὔλεγε· ὡς ἦκιστα μάλα σοι
 περιίστασθαι νῦν, τὴν πρὸς τὰναντία μεταβολὴν ἀρμόττουσαν
 D εἶναι, συνέσεως οὕτω καὶ γήρωσ ἔχοντι, καὶ συνορῆν δυναμένῳ
 τῆς ἀσχύνης τὸ μέγεθος. ποῖον γὰρ ἔτι χρόνον τῶν καθηκόντων 20
 ἀναμενεῖ τις σύμβουλον, ἐν τοιαύτῃ γεγονῶς ἡλικίᾳ; καὶ πάσαις
 μὲν γὰρ ἡλικίαις καὶ τύχαις ἀνάγκη φόβον εἶναι θανάτου, ἀγνω-
 σία μυστικῇ τοὺς κανόνας ἡμῖν τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ συγκαλύπτον-
 2. ἐμμένεις corr. Capp. pro ἐκμείνεις.

videbaris, necdum feceris certiores, sed variis huc illuc abduci rumoribus et dubitare permiseris, utrum, quemadmodum nos, tu quoque in illis definitionibus permanes; an vero, cum veluti procella quaedam vehemens ecclesiae dogmatibus incubuerit, et alii alio ferantur de more navigiorum, quae gubernaculo carent, in adversariorum partes te ipsum conieceris, nec parce linguam adversus nos acuas, sicut illi hactenus acuerunt. Atqui tamen nullam novimus esse necessitatem, quae adigat ut simul cum religione amicitia ipsa deponatur; quandoquidem Libanio, ethnicae religionis cultori, amicitia cum magno Basilio esse potuit; et humana vita huiusmodi exemplis referta est. Adde quod Palamae, nec si velis quidem, assentiri queas. Nam, ut nosti, ad Ioannem patriarcham multa cum reverentia saepe accessisti, eumque tota intentione animi Sanctis annumerabas; in Palamam autem et imperatorem Cantacuzenum omnia maledicta diu noctuque conferebas. Vocabantur isti a te omnium impiorum maxime impii: quos etiam de medio confestim sublatum iri praedicebas: ita ut non amplius iam te deceat in alteram partem converti, cum tantam prudentiam et senectutem adeptus fueris, et facile perspicere valeas, quantum in re dedecus exinde sit redundaturum. Qui enim eo aetatis proventus est, quale tempus exspectabit, quod eum sui officii admoneat? Nam cum omnis aetatis et fortunae hominibus timenda sit mors, eo quod vitae nostrae metas mystica quadam ignoratione Deus obvelarit, tum maxime iis timenda est, qui

τος, μάλιστα δὲ τοῖς τὸν ἔσχατον οὕτως ἕρον τῆς ἡλικίας σκηνο- A. C. 1351
βατοῦσιν· ὅτε μάλιστα καὶ τῆς ἀκμῆς ἐκείνης ἢ πανήγυρις ἤδη Imp. Io. Can-
σβέννυται, καὶ τὸ τῶν μακρῶν ἐλπίδων ὡς τὰ πολλὰ παρατρέ- E
χει θέατρον. ὃ δὴ κάπλι νοῦν ἀεὶ μοι στρέφοντι τῶν ἀνδριαντο-

5 ποιῶν τε καὶ τῶν ζωγράφων ἐκείνους ἐπῆει θαναμάζειν, ὅσοι τῆς
χρορικῆς περιόδου τὸ τάχος μιμεῖσθαι διὰ τῆς τέχνης ἐθέλοντες
ἄνδρα ποιῶσιν ὀπισθοφάλακρον μὲν ὡς ἐπίπαν, οὐ δ' ἀναφα-
λαντίαν· ἀλλὰ μέτωπον προϊσχύμενον λάσιον, καὶ κόμην ἐκεῖθεν
μακρὰν καθειμένον. τἄλλα γὰρ ὄντες σοφοὶ μόνης λείπονται F

10 φωνῆς ἐνταυθοῖ, καὶ ταύτην ἥκιστα βαφαῖς ταῖς ἐκ χρωμάτων
δύνανται μιμεῖσθαι. ὅθεν σιγῶσαν οὕτωςί πως ἰστυῖσι νομοθε-
σίας εἰκόνα, καὶ ἀνεκλάλητον κήρυκα πᾶσιν ἀεὶ διανέμουσιν, οἷς
ἐξῆραθυμημένον τὸν βίον ἀνύειν οὐκ ἔστιν αἰδῶς, μονονουχί
βοῶντες, ὡς κατόπιν ἰοῦσι τριχῶν οὐ παρέξει λαβὴν ὁ Καιρὸς,

15 ἀλλ' ὄλισθον καὶ ἀποτυχίαν τοῦ ποθομένου μακρὰν, τῆς ἐμ- P. 663

προσθίας ἤδη τοῦ χρόνου λαβῆς παρεξήνηκυίας, καὶ ὅλως ἀπη-
γορευκυίας ἄπαν τὸ ἀμιλλώμενον. (Γ.) Ἐγὼ μὲν δὴ ταυτ' εἰ-
πὼν ἐπεπαύμην. τῷ δ' εὐθύς ἀρχομένῳ λέγειν, ὦν ἡμῖν εἰκάζειν
ἐκείνου ἐπῆει διὰ φιλίαν ἀρχαίαν, γνώρισμα τῶν ἀπάντων τοῖς

20 λεγομένοις ὑπῆρχεν οὐδὲν, ὅ,τι μὴ πᾶν τούναντίον. καὶ γὰρ τὰ
λεγόμενα πικρίαν ὑπέφαιναν οἰκουροῦσαν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ μάλα B
τοι σφόδρα βαθεῖαν· οὐχ οἷαν ἐπισπείρουσι βίων τινῶν περι-

14. Verba loῦσι—τὸ ἀμιλλώμενον Capp. supplēvit ex libri xiii. c. 1.

19. ἐκείνων legebatur, quod Capp. post ἀπάντων poni vult.

terminum vitae et ultimum actum sic velut in scena produnt: quando prae-
sertim festivus ille vigor aetatis exstinguitur, et quae nos diu spes prae-
clarae luserant, earum fere theatrum praeterlabitur. Quod animo dum
semper mecum voluto, statuarios illos et pictores admirari subit, qui ve-
locem convertentis sese temporis cursum exprimere arte sua cum volunt,
hominem effingunt, occipiti quidem omni ex parte glabro, nec plane tamen
calvo capite, sed fronte hirsuta, e qua promissiores comae pendent. Nam
licet alibi quoque magnum peritiae suae specimen exhibeant, hic ipsam
duntaxat vocem non assequuntur; quam quia colorum pigmentis exprime-
re nequeunt, ideo tacitam legis imaginem sic fere proponunt, et mutum
praeconem perpetuo praebent omnibus iis, quos desidiosam vitam vivere
non pudet: quibus etiam tantumnon clamant, Occasionem post terga eun-
tibus praebituram non esse capillos arripiendos, sed lubricum, et longam
a voto aberrationem, ubi anterior temporis ansa iam fuerit elapsa, et id
omne, de quo certabatur, penitus interdixerit." (III.) His dictis, ego qui-
dem loquendi finem feci, cum vero loqui Cabasilas inciperet, coniciebam
ab eo illa dictum iri, quae vetus amicitia nostra postulabat: sed horum
nullum vestigium in eius verbis apparuit; imo prorsus contraria protulit.
Nam quaecunquē dixit, profundissime desidentem in eius anima subindica-
bant acerbiter; non qualem adspargunt seu rerum humanarum vices quae-

- A. M. 6859 *στάσεις, ἔξωθεν ἐπεισεύουσαι, καὶ πόλεων πραγματικαὶ συμφο-*
 Ind. 4 *ραὶ, τὸ πεδίον νεμόμεναι τῆς ψυχῆς· ἀλλ' ὅταν ἀδοξοῦντες βλα-*
στάνουσι λογισμοὶ, τὰ πρῆσβύτερά τε καὶ πολυχρονιώτερα τῶν
νοσημάτων ἐμφωλεύοντα πάλαι προκατέχοντες, ὧν πατήρ καὶ
δημιουργὸς τὸ τῆς φιλοτιμίας ἀστάθμητον. εἶναι γὰρ τὴν φιλο-
 C *τιμίαν μέγα τι ψυχῆς ἐμπύρευμα πρὸς τὰ καλὰ μὲν, ὅταν ἀκα-*
πήλετον κομιδῇ τῆς κρίσεως ἐξάγῃ τὸν τόκον· ὅταν δὲ κενοδο-
ξίαν κατασπῶσιν ἐφεδρεύουσαι κῆρες, ψυχῆς λεληθότα νοσή-
ματα, τότε δὴ μακρὸς τις γίνεται τοῦ παρόντος λόγου λόγος, εἴ
τις ἔξωθεν ἀπαθῶς συνοροῖ· καὶ ὁ πρὶν θαναταζόμενος ἐπὶ τῷ 10
 D *μὴ θανατᾶζειν πλοῦτον καὶ τρυφήν καὶ τύχης εὐγένειαν φανλι-*
ζεται μᾶλλον ἐπὶ τῷ μὴ φανλιζειν κενοδοξίαν, μηδὲ τὸ κακὸν
ἠγούμενος ἄδοξον, ἀλλὰ τὸ ἄδοξον κακὸν, κατὰ τὰ ἀντίστροφά τε
 V. 535 *καὶ τὴν θέσιν ἐκ διαμέτρου λαχόντα. ἔλαθε γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν*
οἰκείῳ καὶ ἐγκαρδίῳ πυρὶ καταστρατηγούμενος, καθεύδοντι μὲν 15
ἐπὶ μακρὸν ἐνίοτε χρόνον δι' ἔνδειαν ὑπεκκαύματος, ἀναλάμ-
ποντι δ' ὄψε, καιροῦ καὶ τύχης οὐρίου τινὸς δραξαμένου πνεύ-
 E *ματος. ἐπεὶ καὶ εἴωθεν ὡς τὰ πολλὰ πολλάκις ἢ τῶν ἐπαίνων*
ἔκπτωσις πρὸς μανιώδες ἦθος ἐρεθίζειν τὸν ἔραστὴν καὶ ζηλό-
τυπον, καὶ διὰ τῶν χρονικῶν ἐλέγχων ἐναργέστερον παριστᾶν, 20
εἰδῶλον ἀρετῆς καὶ οὐδαμῶς ἀρετὴν εἶναι τὸ μέχρι νῦν αὐτῷ διω-
κόμενον, καθάπερ τὰ μυθεύόμενα πάλαι περὶ νεφέλης ὁμοῦ καὶ
Ἰζίουτος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν σιγῆς ἐρῶρίφθω βυθοῖς. ἐπανιτέον δ'

9. μικρὸς conī. Carr.

17. δραξαμένῳ conī. Carr.

dam extrinsecus ingruentes; seu civilium negotiorum exitus tristes, unde dolor per totam animam serpit: sed qualem producunt animae degeneres, quae antiquos et diuturniores morbos iam pridem apud se delitescentes retinent: quorum pater atque opifex est levis et inconsideratus gloriae amor. Illa enim gloriae cupiditate, quasi quodam ignis sopiti suscitabulo, ad res honestas anima vehementer accenditur, quando purum ac valde sincerum iudicii fructum profert: sed cum vanam gloriam eliciunt exitiales morbi, qui in anima latenter insident, tunc alia plane res est, si quis foris, velut spectator, absque ulla perturbatione animi consideret: et qui prius magnam sui admirationem concitabat, eo quod divitias, delicias, et fortunae nobilitatem non miraretur, is contemnitur magis, eo quod vanam gloriam non contemnat, neque vitium in ignominiae loco ponat, sed contra potius ignominiam vitii loco habeat: neque vero animadvertit, se domestico et intestino igne opprimi; qui nonnunquam fomitis et suscitabuli defectu diutius sopitur, sed ubi sero tandem casus tulit et sese dedit occasio, secundum quempiam ventum nactus, relucet. Nam laudum iactura saepe solet ad furiosam indolem suscitare gloriae amatorem et aemulatorem; qui sic progressu temporis manifestius convincitur, non ipsam virtutem, sed eius inane simulacrum, hactenus fuisse persequutus: qualia fere sunt quae de nube et Ixione veteres fabulantur. Sed haec quidem silentio obruantur;

ἐκεῖσε. (Δ.) Πρὸς γὰρ λόγων κατάστασιν ὁ φίλος ἐντείνων, A. C. 1351
καὶ τὰ πρὶν ἐπικαλύμματα παρωσάμενος ἅπαντα, πᾶς τῶν ἐγκω- Imp. Io. Can-
μίων ἐγένετο καὶ θειασμῶν τῶν τοῦ Παλαμᾶ καὶ ὅσα ἐγγέγραπται F tacuz. 5
οἱ ταῖς βίβλοις. „πάντα γὰρ αὐτῷ μοι,” φησὶ, „τεθείεται πρὸς
5 ἀκριβείαν, καὶ ἐξήτασται τελεώτατα· καὶ ὅπως οὐδὲν οὐδαμῆ
συννενόηται, οὗ καθάπτεσθαι ἔξει τις τῶν ἀπάντων ὁπῶσποτε
καὶ ὀψωσοῦν, κἄν πάντα λίθον θάλη κινεῖν.” καὶ ἅμα ταῖς τοι-
αύταις ἤρχετο συναποθνήσκειν ὁμολογίαις, καὶ ὑπὲρ τούτων P. 664
ἔτοιμος εἶναι μυρίας κακώσεις ὑφίστασθαι. (Ε.) Ἐγὼ δ' ὑπο-
10 λαβὼν „ἠξίουν ἕνα πρὸς τὸ σαφέστερον ἀναπτύσσειν, μηκύνοντά
πως τὴν ἔνδειξιν, ἵνα καὶ αὐτὸς τελεώτερον ἔχω γινώσκειν, εἰ
ἀληθῶς ἀνέγνως ἐκείνου τὰς βίβλους, καὶ εἰ ἔγνως ἀναγνοὺς, καὶ
ὁποῖόν τί σοι τὸ τῶν ἐπαινουμένων κεφάλαιον πέφυκε. καὶ στρα-
τιώτης γὰρ οὐχ ἵππον ὅτι ἐξ ἵππου ζητεῖ, ἀλλ' εἰ τῶν ἐπαινου-
15 μένων τις εἴη, καὶ ἅμα πρὸς τὴν χρείαν ἔργοις ἀρμόττων αὐτοῖς.” B
ἅμα δ' αὐτῷ παρεισῆγον καὶ τινὰς ῥήσεις τῶν ἐκείνου βλασφημῶν
βιβλίων ἐγὼ. „Ἰκανὰ μὲν οὖν,” φησὶ, „καὶ ταῦτα πείσαι, μήτε
κτιστὴν ὑπάρχειν τὴν διδομένην καὶ λαμβανομένην τοῖς κεχαρι-
τωμένοις τοῦ πνεύματος χάριν τε καὶ ἐνέργειαν (αὕτη γὰρ ἐστι
20 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον) μήτε τὴν οὐσίαν εἶναι τοῦ πνεύματος.” καὶ
μετ' ὀλίγον· „αὕτη γὰρ καθ' ἑαυτὴν ἢ θεία μετεχομένη τε καὶ C
λαμβανομένη φύσις ἢ φουρμὸν πέλλεται, ἢ τὴν παθητὴν ἔξανα-
λώσει φύσιν, πρὶν ἂν ληφθῆ.” ὁρῶς πῶς τὴν ἔνσαρκον οἰκονο-

14. εἰ conī. Capp. pro ὅτι.

iam vero redeamus ad illud unde divertimus. (IV.) Cum enim sermonem
instituere contendisset Cabasilas, sublatis quibus antea sese occultabat in-
volucris omnibus, totus fuit in laudando Palama, totus in celebrandis li-
bris, quoscumque Palamas composuisset. „Hos enim omnes,” inquit, „dili-
gentissime perpendi, neque uspiam in eis deprehendi quidquam, quod ex
omnibus hominibus possit quis quomodocunque carpere, licet omnem mo-
vere lapidem voluerit.” Hac etiam in confessione immoři optabat, pro qua
infinitas perpeti calamitates paratum se iactitabat. (V.) Cui ego respon-
di: „Vellem sane, ut ad maiorem horum demonstrationem quaedam clarius
explicares; ut et ego plenius cognoscere valeam, an re ipsa Palamae li-
bros legeris, an lectos intellexeris, et quaeenam sit eorum summa, quae in
iis laudas. Nam nec miles quaerit, an suus equus ex equo natus sit, sed
an generosus et laudabilis, an utilis et aptus ad opera necessaria.” Tum
illi simul adduxi quaedam loca e blasphemis Palamae libris deprompta, quae
sic habent. „Haec,” inquit, „sufficiunt ut persuadeatur, neque creatam
esse Spiritus sancti gratiam et operationem, quae accipitur et datur iis,
quos ea donare Deus voluerit (haec enim est Spiritus sanctus) neque etiam
esse Spiritus sancti substantiam.” Et paulo post: „si ipsa per se ipsam di-
vina natura participetur et recipiatur, aut mixtionem patietur, aut pati-
bilem naturam absumet, antequam recepta fuerit.” Vides quomodo incar-

- A. M. 6859 *μίαν σαφῶς ἀναιρεῖ, καθὰ καὶ ἀνωτέρω πον δεδείχαμεν; καὶ*
 Ind. 4 *πάλιν· „τί ἔτι σύνθεσιν δέδοικας ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν ἐνεργειῶν ἀκτίστων οὐσῶν τε καὶ λεγομένων; πολλῶ μᾶλλον δέδιθι, μὴ κτίσμα ποιήσης τὸν Θεόν, τὰς αὐτοῦ φυσικὰς ἐνεργείας ἡγούμενος κτιστὰς, ὡς διαφόρους τῆς οὐσίας.” καὶ πάλιν· „ἡμῖν δ’ 5*
 Dοῦδεμία ποτ’ ἔσται λέξις ἀποχρῶσα πείθειν, τὰς ἐνεργείας τοῦ
 Θείου πνεύματος, ἃς ὁ Προφήτης κεφαλαιωδῶς ἐπτά προσεῖπε, μετὰ τῶν κτισμάτων τάττειν. τῶν δὲ Θεῶν καὶ φυσικῶν τοῦ
 Θεοῦ ἐνεργειῶν μία καὶ ἡ κρίσις. ἄρ’ οὖν καὶ αὕτη τῶν κτισμάτων ἓν, καθὰ Ἀβραὰμ ἔφη· ὁ κρινὼν πᾶσαν τὴν γῆν οὐ ποιή- 10
 σεις κρίσιν;” καὶ πάλιν· „πῶς οὐκ ἄκτιστος ἡ χάρις, δι’ ἣν καὶ οἱ μετεσχηκότες αὐτῆς ἀναρχοὶ καὶ ἄκτιστοι καὶ ἀτελεῖότητες καὶ
 E ἀίδιοι;” (ζ.) Ἐμοῦ δὲ καὶ πλείους πολλῶν τῶν τοιούτων ἐκείνου βλασφημιῶν παρενέριεν ἐθέλοντος, ἀνέκοψε τὸν λόγον ὁ φίλος, καὶ μακροῦς τοῦ Παλαμᾶ διεξῆλθεν ἐπαίνους. ἔπειτα πρῶ- 15
 V. 536 *τον μὲν κἀκεῖνος ἀκτίστων ἐνεργειῶν εἶναι πλῆθος σαφῶς ὡμολογεῖ τε καὶ ἐπῆνει, τῆς οὐσίας πάντη διωρισμένης. δεῦτερον δ’,*
 F *ὅτι πνεῦμα ἅγιόν τε καὶ ἄκτιστον οὐχ ἓν ἔλεγεν εἶναι, οὐδ’ ἐπτά μόνον (ὅποῖα καὶ τῷ Χριστῷ προεῖρηκεν Ἡσαΐας ἐπαναπαύσεσθαι) ἀλλ’ ἐβδομηκοντάκις ἐπτά, καὶ ὅσα πρὸς τούτοις δύναται 20*
ἂν τις τῇ διανοίᾳ περιλαμβάνειν, καὶ ἀπειράκις ἀπειρα· μεθ’ ὧν καὶ τὰς ἐπὶ τῶν ἀποστόλων πυρίνας φανείσας δώδεκα γλώσ-

13. πολλῶ conī. Capp.

nationis mysterium evidenter evertat, ut supra quoque ostendimus? Et iterum: „quid adhuc times ne compositio in Deo admittatur, si divinae operationes increatae sint et dicantur? Multo magis time, ne Deum in creaturarum numero reponas, dum naturales eius operationes tanquam a substantia distinctas, creatas esse arbitraris.” Et iterum: „nulla unquam nobis persuadebit oratio, ut divini Spiritus operationes, quas Propheta septem summam appellavit, inter creatas res collocemus: sed divinarum et naturalium Dei operationum una est ipsum iudicium. Num igitur Dei iudicium est e numero rerum creatarum, quemadmodum dixit Abraham: Qui iudicas omnem terram, non facies iudicium?” Et iterum: „quomodo increata non esset illa gratia, per quam qui eius participes facti sunt, expertes principii, increati, immortales et aeterni evadunt?” (VI.) Cum autem plures adhuc e multis illius blasphemias interserere vellem, dicentem me interpellavit amicus Cabasilas, qui magnas Palamae laudes recensuit. Deinde, primum quidem increatarum multitudinem operationum aperte confessus est, et eas a substantia omnino distinctas esse assentiebatur: secundo assererat, sanctum et increatum Spiritum non esse unum, neque septem esse duntaxat huiusmodi Spiritus (quales super Christum requieturos esse praedixit Esaias) sed septuagies septem, et quotquot praeter hos possit quis mente comprehendere, et infinities infinitos: quibus et annumerandas esse dicebat igneas duodecim linguas, quae super Apostolos apparuerunt, itemque

σας τακτέον ἔλεγεν εἶναι καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ βαπτίζομένου A. C. 1351
 φανεῖσαν περιστεράν. ταῦτα γὰρ ποτὲ μὲν πνεύματα καλεῖν οἶδεν Imp. Io. Can-
 ἢ γραφῇ, ποτὲ δ' ἐνεργείας ἀκτίστους καὶ χάριτας καὶ δυνά- tacuz. 5.
 μεις. καὶ ταύτας μὲν εἶναι τὰς τοῖς κτίσμασι μεθεκτὰς, καὶ P. 665
 5 πρὸς τούτοις ἀκτίστους γίνεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀγιάζε-
 σθαι τὰ ἀγιαζόμενα πάντα, τὰ τε ἄλλα καὶ τὸ θεῖον ἡμῶν βά-
 πτισμα, καὶ πρὸς γε ὁ θυόμενος καὶ μεταλαμβάνομενος ἡμῖν ἄρ-
 τος ἐν ταῖς θείαις μυσταγωγίαις· τὴν δὲ θείαν οὐσίαν παντάπα- **B**
 σιν εἶναι ἀμέθεκτον ἅπασιν. (Ζ.) Καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ συμμαχικὸς
 10 εἰσήγετο πόλεμος μετὰ τῶν ὑποδειγμάτων· λέγω δὴ τὸν σὺν γε
 αὐτῷ πρὸς τῆς πατριαρχικῆς γερονσίας ἐλληλυθότα ἡμῖν, τῶν
 ἐλλογίμων εἶναι λεγόμενον καὶ αὐτόν. ὃς δὴ καὶ λέγειν παρεσκευα-
 κῶς ἑαυτὸν τὰ ἐνδέοντα δριμύτερον ἡμῖν ἀντέστησε καὶ ἦθος
 καὶ ὀφθαλμόν. πᾶσι γὰρ ἔξῃν ἤδη τὰς ἐμὰς πατεῖν καὶ περιφρο- **C**
 15 νεῖν τύχας, μεμονωμένον τε ἡμεῖς καὶ παντοδαποῖς πανταχόθεν
 περιελημμένον τοῖς δεσμοφύλαξι· καθάπερ καὶ δρυὸς πεσοῦσης
 πᾶσιν ἐξείη, ὡς φασιν, ἀνδράσι ξυλεύεσθαι· αἰδῶς δὲ πᾶσα
 καθ' ἡρώων (ὡς ἔοικεν) ἐρῶν, καὶ ἄμπωτις ἀφελομένη κατε-
 βύπτισε. δριμύτερον οὖν ἐκείνῳ τὴν τοιαύτην διαδεξαμένῳ πά- **D**
 20 λην τὸν περὶ ἀμεθέκτον καὶ μεθεκτοῦ δι' ὑποδείγματος ἐπήει
 λόγον. „Καὶ δὴ καὶ καθάπερ,” φησὶν, „ἐπὶ τοῦ ἡλλου, τῆς μὲν
 οὐσίας, ἀκινήτου μενούσης ἐν οὐρανῷ, μετέχειν οὐκ ἔχομεν·
 τῆς δὲ φωτιστικῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, πρὸς ἡμᾶς κατιούσης, μετέ-

7. τὸν θυόμενον coni. Capp.

columbam illam, quae super Christum, dum hic baptizaretur, conspecta est.
 Nam haec omnia modo spiritus vocare solet sacra Scriptura, modo increa-
 tas operationes, et gratias, et virtutes. Addidit Cabasilas; harum qui-
 dem participes fieri posse creaturas, et iisdem insuper increatos homines
 evadere, sanctificari omnia quae sanctificantur, et praeter caetera panem
 illum, qui in divinorum mysteriorum celebratione sacrificatur et a nobis
 participatur: verum divinam substantiam nullatenus posse participari.
 (VII.) Sub haec sociale bellum nobis inferebatur a Cabasilae adiutore, qui
 exemplis in nos pugnabat; illum intelligo, qui a patriarchico senatu mis-
 sus ad nos venerat, et e litteratorum numero esse dicebatur. Hic cum ad
 dicenda quae deerant sese accinxisset, tum animo tum oculis truculentior
 mihi obstitit. Iam enim fortunas meas conculcare et despiciere omnibus
 licebat, tum quia solitarius degebam, tum quia omnigeni me custodes un-
 dequaque circumcludebant: et hoc est quod trito fertur adagio: cum lapsa
 est quercus, ligna quivis colligit: omnis vero pudor, ut videtur, in mare
 praecipitatus erat, eumque maritimus aestus sublatus demerserat. Itaque
 cum hoc certamen Cabasilae adiutor truculentius suscepisset, de partici-
 pabili et imparticipabili disserere allatis exemplis conatus est. „Et certe,”
 inquit, „sicut de sole iudicare solemus; cuius substantiam, in caelo manen-
 tem immotam, participare non possumus, sed eius illuminativae virtutis,

- A. M. 6859 *χομεν· οὕτω καὶ πὶ Θεοῦ χρῆ νοεῖν. τῆς γὰρ οὐσίας αὐτοῦ καθη-*
 Ind. 4 *μένης ἐν οὐρανῷ (ὃν θρόνον εἶρηκεν ἢ γραφὴ Θεοῦ) μετέχειν*
E *οὐκ ἐφικνούμεθα· μετέχομεν δ' οὖν τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ καὶ*
τῆς βουλήσεως καὶ ζωῆς καὶ δυνάμεως καὶ ἰσχύος, ἄνευ οὐσίας
πρὸς ἡμᾶς κατιούσης ἐκάστης καὶ ποιούσης ἀκτίστους· ἄλλης 5
μὲν οὔσης, καὶ μακρὸν τὸ διάφορον ἐκ τῆς οὐσίας ἐχούσης· θεό-
τητος δ' οὔσης καὶ αὐτῆς, ἀκτίστου μὲν, ὑφειμένης δ' οὖν.”
ταῦτα δ' αὐτοῦ διεξιόντος, κῦμα καὶ σάλον εἶχε τὸ ἦθος αὐτοῦ·
καὶ ἐνέκειτο μάλα σφοδρῶς, ἐκ τοῦ μελλόντος ἀπαιτῶν, ὁπότερον
F *ἂν ἐλοίμην αὐτὸς δυοῖν ὄντων πραγμάτων, ἀντιθέσεως καὶ συγ- 10*
καταθέσεως. (H.) Ὑπολαβὼν γοῦν ἐγὼ πρὸς δύο τὴν παροι-
μίαν μηδὲ τὸν Ἡρακλέα διδοῦσαν ἀκούειν τὸ δύνασθαι πρὸς ἀν-
τίπαλον ἔφρασκον μάχην. „ἐγὼ δὲ καὶ μόνος ὢν ἐνταυθοῦ, καὶ
δέσμιος, καὶ μηδὲ βραχὺ τὸ θαρσύνειν ἔχων ἐκ τοῦ καιροῦ, πρὸς
δύο τὸν ἀγῶνα ποιεῖσθαι ἀναγκαζόμενος, τεθαρσύνεσκας ὅπλισαν- 15
τας ἐν ταυτῷ καὶ γλώττας καὶ γνώμας, ἐν ἁμαρτύρῳ σταδίῳ τὰ
P. 666 *κατὰ βούλησιν ἅπαντα λέγειν ἀφόβως ἐχούσας καὶ ἀποφαίνεσθαι,*
καὶ διαβάλλειν πρὸς ἀπόντας ἀπίοντας, μήτ' ἐμοῦ παρόντος,
V. 537 *μήτ' οὐδενὸς ἐτέρου τοῦ τὴν ἀλήθειαν ἀντ' ἐμοῦ μαρτυρήσον-*
τος, ἐν στενῷ κομιδῇ τὴν τῆς ἀμνηχανίας ὄρω μοι περίστασιν 20
ἔστηκυϊαν. ὄντος γὰρ ἐκατέρου κομιδῇ φορτικοῦ, τοῦ τε σιγῇ
τὰς τῆς νῦν ἀκοῆς ἐνεργεῖν τρικυμίας καὶ τοῦ παραχορῆμα τοῦς
B *τῆς ἀτοπίας ἐλέγχους κομιζέειν ὑμῖν, οὓς τὰμὰ διαβάλλειν οὐδὲν*

quae ad nos descendit, sumus participes, ita et de Deo nobis cogitandum est. Nam eius substantiam residentem in caelo (quem Dei thronum sacra Scriptura vocavit) participare non valemus, sed eius operationem, voluntatem, vitam, potentiam et virtutem participamus, quarum unaquaeque absque substantia descendit ad nos, quos et increatos efficit. Et quidem illarum quaelibet alia est a divina substantia, a qua longe distat; attamen ipsa quoque Deitas est increata, quamvis inferior.” Cum ista dicendo percurreret, maris adinstar aestuabat et commovebatur eius animus: tum multo magis instabat, a me quaerens, utrum e duobus eligerem; num scilicet contradicerem, an vero assentirem. (VIII.) Ego itaque hunc in modum respondi. „Ne Hercules quidem adversus duos aequis viribus pugnare posset, ut ex veteri proverbio didici. Porro sum hic solus, et victus, cui ne tantillum quidem audere per hoc tempus licet. Cogor tamen certare adversus duos, qui audaces linguas et mentes pariter armarunt, et in stadio hoc testibus vacuo quaecumque voluerint loqui et pronunciare possunt: ubi autem recesserint, ipsis facile erit apud absentes calumniari, dum nec ego adero, nec alius, qui mea vice veritati testimonium perhibeat: unde in magnas rerum angustias et difficultates reductum me video. Nam cum utrumque valde molestum ac grave sit, seu verborum, quae audivimus, quasi decumanos fluctus cum silentio tolerare, seu extemporalem ha-

τῶν ἀπάντων ἐπὶ τῆς ἐρημίας ταύτης καλύσει, δύσεργός μοι καὶ A. C. 1351
μάλα δυσέμβολος ἢ ἐπιχείρησις πρὸς ἐκάτερον ἀναφαίνεται. ἀναι- Imp. Io. Can-
μάκτου γὰρ οὔσης τῆς μάχης, καὶ τῶν λογικῶν ξιφῶν καὶ τραυ- tacuz. 5
μάτων τὰς ἀντερείσεις τῆς ἀσομιάτου ψυχῆς δεχομένης, εὐδιά-
5 βολα μὲν διὰ τὸ ἀφανὲς φανεῖται τὰ τροπαῖα, ἀγγίστροφος δ'
ἢ τῆς γλώττης διάθεσις, πρὸς τὴν τῆς γνώμης αἵρεσιν καπηλεύ- C
ουσα τὴν γνώμην τῆς κρίσεως. ἔπειτα οὐδ' ἔχω πῶς ὀνομάσω
τὴν παράταξιν ἐγὼ τοῦ τοιοῦτου πολέμου. οὔτε γὰρ μονομαχία
τίς ἐστι, δύο καθ' ἐνὸς ὀπλιζομένων γλωσσῶν· οὔτε μὴν στρα-
0 τευομένων καὶ βλεπόντων ἔξωθεν ἔστηκε πλήθος, ἢ ἔμφανὲς ἢ
τῶν ἀγωνιζομένων τὸ στάδιον, ὥσπερ οἶον πολεμικαὶ περιτρέ-
χουσι καὶ περηχοῦσι σάλπιγγες, τὰ παρακλητικὰ συγκροτοῦσαι
τῶν ἐν ὑπαίθροις πολέμων· ὡς ἀναγκάζεσθαι με λοιπὸν ἀμφί- D
στομον τὸ τῆς ἡμετέρας τιθέναι φάλαγγος πρόσωπον τήμερον·
5 ἢ οὕτως πρὸς ἐκατέρας τὰς γλώττας ἐφικνῆται πως καὶ τὰ
ἡμέτερα, νῦν μὲν ἀθλοθέτην καὶ δικαστὴν ἀδέκαστον ἔχοντα τὸν
ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ οὗ τοὺς ἀθλοῦς ἀνώ του-
τους· ὕστερον δὲ, καὶ τῶν ὅσοι μὴ πάρεσι νῦν οὐκ ὀλίγους·
παραπομποῖς χρησόμενον τοῖς ἡμετέροις γράμμασιν, εἰ χρόνον
ἡμῖν παράσχοι θεὸς βραχείας μὲν τινος ζωῆς, ἐλευθέρας δ' οὖν." E
(Θ.) „Τὸ μὲν οὖν τὰ ζητούμενα ὡς ὁμολογούμενα τίθεσθαι, πολ-
λὴν," ἔφην, „ἀμαθίαν τοῦ δρῶντος κατηγορεῖ, καὶ ἅμα πολὺν τε

19. *χορηγούμενος coní. Capp.*

rum ineptiarum refutationem vobis afferre, quos nihil quidquam in hac so-
litudine prohibere poterit, quominus meas res obtrectetis; hinc difficile
mihi videtur ac valde arduum, utrumlibet horum aggredi. Quia enim in-
cruenta est haec pugna, et adversos dialecticorum gladiatorum ictus ac vul-
nera animus incorporeus accipit, tropaea propter suam obscuritatem ca-
lumniis facile obnoxia esse videbuntur. Aliunde vero linguae dispositio ad
mentis arbitrium versatilis est, et iudicis sententiam corrumpit. Deinde
nescio quo demum nomine appellem belli aciem hoc modo instructam. Ne-
que enim est singulare certamen, quandoquidem duae contra unum linguae
armantur; neque militantium et spectantium ingens extra consistit multi-
tudo, ut palam fiat certantium stadium; quale est illud, quod circumcur-
runt et circumsonant bellicae tubae, dum classicum canunt et ad aperta
bella incitant. Caeterum hodie acies nostra necessario mihi anceps et bi-
frons quasi instruenda est; ut sic utriusque adversarii sermonem aggre-
di quomodocunque possim. Et nunc quidem habeo certaminis huius nostri
moderatore[m] et incorruptum iudicem, Dei, propter quem hac in pugna
tantum laboris consumo, pervigilem oculum: sed in posterum non pauci
ex iis, qui nunc adsunt, eiusdem controversiae iudices erunt, ad quorum
me tribunal deducunt libri; quos, si mihi brevis quidem at liberae tempus
vitae Deus praebuerit, conscribam." (IV.) Haec praefatus, responsionem
meam his verbis institui. „Quicumque controversam rem tanquam conces-

- A. M. 6859 ὀφλισκαίνει τὸν τῆς αἰσχύνης ἔλεγχον καὶ μεσημβρινῆς ἀκτῖνος
 Ind. 4 περιφανέστερον. ἡλίου γὰρ τὴν μὲν οὐσίαν αὐτῷ οὐρανῷ ἐγκα-
 θιδρούων ἐδάφει τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ κατιέναι συγχωρεῖς πρὸς
 F ἡμᾶς, ἀνούσιον καθ' ἑαυτὴν, οὐσίαν μὲν τὸν ἡλίου δίσκον ἀπο-
 φαινόμενος· ἐνέργειαν δὲ ἀνούσιον, ἐκείνου τὸ φῶς. ἔχρῃν οὖν
 σοι δεικνύειν πρότερον μὲν, εἰ καὶ τοῖς σοφοῖς διδασκάλοις τῆς
 ἐκκλησίας, οἳ σὺν ἐπιστήμῃ λέγουσιν ἢ λέγουσι, νομίζεται τε
 καὶ συνδοκεῖ τὰ τοιαῦτα· εἶναι δηλαδὴ τὸν μὲν δίσκον οὐσίαν
 P. 667 ἡλίου· τὸ δὲ φῶς, ἀνούσιον ἐνέργειαν καὶ δύναμιν καὶ συμ-
 βεβηκὸς εἰς ἡμᾶς ἐνεργοῦν ἰδίᾳ, καὶ χωρὶς ὑποκειμένης οὐσίας
 συγκατιούσης ἄχρῃς ἡμῶν· ἔπειτα δεικνύειν καὶ εἰ δυνατόν, ἐκ
 τῶν αἰσθητῶν καὶ ὕλικῶν οὐσιῶν ἀκριβεῖς καταλήψεις δύνασθαι
 γίνεσθαι τῶν ἀσωμάτων καὶ νοητῶν, καὶ ἅμα τῆς τούτων ἀπάν-
 των ἐπέκεινα θείας οὐσίας, ἣν ὑπὲρ πᾶν ὄνομά τε καὶ νόημα
 τῶν ἁγίων ἀκούομεν εἶναι· τὰ δ' ἐν τῷ παντὶ θεωρούμενα θαύ-
 Βματα τῶν θεολογικῶν ὀνομάτων τὴν ὕλην διδόναι, δι' ὧν σο-
 φὸν, δυνατόν, ἀγαθόν, ἅγιον, μακάριόν τε καὶ αἰδῖον, κριτὴν
 καὶ σωτῆρα, καὶ τὰ τοιαῦτα, κατονομάζομεν· ὑπὲρ πάντα, ποιό-
 τητά τινα βραχεῖαν τοῦ θείου μύρου ἐνδεικνύντα, ἣ πᾶσα κτίσις,
 διὰ τῶν ἐνθεωρουμένων θανμάτων, σκεύους τινὸς μυρεψικοῦ
 δίκην, ἐν ἑαυτῇ ἀπεμάξατο. καὶ ὁ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα ὧν ἡμῖν
 V. 538 πολυώνυμος γίνεται, κατὰ τὰς τῶν ἐνεργεσιῶν ποικιλίας ὀνομα-

sam ponit, is magnum imperitiae suae argumentum praebet: et multo de-
 decore dignus est ignominiaque turpissima, quae meridianae lucis radio
 clarius pateat. Iam vero tu, cum substantiam solis in caelesti solo col-
 loces, eius virtutem seu operationem, quae per se minime subsistat, ad
 nos usque descendere concedis. Solarem nempe orbem substantiam esse
 pronuncias; eius autem lumen, virtutem seu operationem esse minime per
 se subsistentem definis. Declarare itaque primo debebas, num sapientes
 ecclesiae doctores, qui nihil dicunt, quod non sit cum scientia coniunctum,
 ita quoque sentiant; videlicet substantiam solis esse ipsius orbem; lumen
 autem solare esse operationem minime per se subsistentem, potentiam, et
 accidens quod suam in nos vim seorsum exserit, ita ut subiecta substantia
 cum eo ad nos usque non descendat. Secundo declarandum tibi incumbe-
 bat, num ex materialibus et sensibilibus substantiis accuratam haurire pos-
 simus incorporearum et insensibilium substantiarum cognitionem, et simul
 divinae illius substantiae, quae omnes illas superat, quamque super omne
 nomen et omnem intellectum esse audivimus: ita ut quaecunque in hac re-
 rum universitate conspiciuntur miracula, theologorum materiam suppedi-
 tent nominum, a quibus sapientem, potentem, bonum, sanctum, beatum,
 aeternum, iudicem, servatorem, etc. Deum denominamus. Et quidem
 haec omnia (quibus exigua divini unguenti qualitas demonstratur) crea-
 tura quaelibet per adspectabilia mundi miracula, unguentarii vasis adin-
 star, in se ipsa expressit. Et ei, qui super omne nomen est, multa pro
 beneficiorum eius varietate indimus nomina. Cum ignorantiae nostrae te-

ζόμενος· φῶς μὲν, ὅταν ἔξαφανίῃ τῆς ἀγνοίας τὸν ζόφον· ζωὴ δ', ὅταν ἀθανασίαν χαρίζεται. σὺ δ' οὐθ' ἦν παράγεις ἡμῖν ἐκ τῶν φαινομένων ἀπόδειξιν συνοροῦν ἔχεις, οὐθ' ἂ βούλει γνωρίζειν ἡμῖν ὑπὲρ αἰσθησιν οἰδας. ἀλλὰ καὶ ταῦτα βλέπων ἀγνοεῖς· κακῶν, μὴ βλέπων, οὐκ ἂν ποτε γνοίης· πῶς γὰρ, δι' ἀγνοίας ἀγνοίαν καὶ δι' ἀπάτης ἀπάτην κατασκευάζειν πειρώμενος; ἡδέως δ' ἂν σε ξεροίμην, πῶς τῶν ἀγίων διαβρόχην ταῦτα λεγόντων καὶ διδασκόντων διὰ παντὸς οὐ συνῆκας αὐτός; δυοῖν γὰρ ἔποιτ' ἂν θάτερον· ἢ γὰρ οὐκ ἀναγνούς ὅλως ἀπὸ κοιτίας φωνεῖς τῆμερον, καὶ ὡς παύζοντος σοῦ καταφρονοῦμεν· ἢ λοιπὸν ἀναγνόντι σοι δυοῖν αὐθις ἔπεται θάτερον· ἢ γὰρ οὐκ ἔγνως, ὃ τῶν ἀσυνέτων ἐστὶ τεκμήριον· ἢ γνοὺς ἐκὼν βλασφημεῖς, τῷ σῶ διδασκάλῳ πειθόμενος ἀπραγμόνως, ὡς ἔοικε, Παλαμῆ. διὸ καὶ πᾶσαν αὐτῷ βλασφημίας ἔννοιαν ἐπιθρόπτων τὸν Ἐνδυμίωνος ὕπνον καθεύδεις αὐτός, κουφοτέρην σοι διὰ τοῦτο τὴν δίκην, ἐνταῦθα μὲν τῆς τῶν ἀνθρώπων αἰσχύνῃς ποιεῖσθαι νομιζῶν, ἐς δὲ τὸ μέλλον τῆς ἀθανάτου κολάσεως· ὥσπερ ἂν εἰ τῆς ἐκείνου θελήσεως ἐξηρητῆσθαι τὰ πρῶγματα πέπωται, καὶ τὸ μένειν ἀθάνατον δύνασθαι δρᾶν τὸ κακόν· μὴ συνίεις, ὡς ἤϊον ἀναλαβεῖν τὴν εὐσέβειαν ἅπερ ἡδίκηται, ἢ τὴν ἀσέβειαν ἔχειν ἅπερ ἡδίκησε. σὺ μὲν οὖν οὐκ οἶδ' ὃ κρίνεις βέλτιον σαυτῷ καὶ κουφότερον εἰς κακίαν, εἴτε τὴν ἀκούσιον ἀγνοίαν τῶν κακῶν, εἴτε

5. ἀγνοίας add. Capp.

nebras depellit, lux quidem appellatur; vita autem, cum immortalitatem largitur. Tu vero neque intelligere potes, quam ex adspectabilibus creaturis demonstrationem adducis; neque nosti ea esse supra omnem sensum posita, quorum nobis vis praebere notitiam. Quinimo, cum haec sensilia videns ignores, insensibilia illa, quae non vides, multo minus poteris cognoscere. Qui enim fieri istud posset, quandoquidem per ignorantiam simul et fraudem decipere nos conaris? Iam vero lubens ex te quaererem, cur ista non intellexeris, quae sancti Patres diserte affirmant et ubique docent? Et vero ex duobus alterum necessario consequitur. Vel enim loqueris hodie verba e ventre deprompta, ac ea quae non legisti; et ita velut pueriliter ludentem te despiciemus: vel denique, si legeris, ex duobus rursum alterutrum sequetur. Vel enim a te lecta non intellexisti, quod perspicaciae defectum arguit: vel intellexisti quidem, at sponte blasphemias. Tuo nempe doctori Palamae assentiri et obsecundare videris, nec ulla te res habet sollicitum: ideo repellis a te omnem impietatis suspicionem, eamque in Palamam refundis, et ita Endymionis somnum dormis, ratus eam ob causam minori te apud homines infamia, quamdiu vives, notatum iri, et in futurum mitiores aeterni supplicii poenas esse daturum: quasi vero ab illius arbitrio cunctae res fatali quadam necessitate penderent, et improbitas immortalitatem hominibus comparare posset. Sane (quod non animadvertis) pietas facilius ea quibus inique privata est recuperabit, quam suae iniquitatis fructibus impietas potiatur. Ego vero nescio quid tibi ma-

A. C. 1351
Imp. Io. Cantacuz. 5

- A. M. 6859 τὸν τοῦ ἀκουσίου σχηματισμόν. Ἐγὼ δ' οὐκ οἶδ' αὐθις, ἢ τὴν
 Ind. 4 χεῖρῳ δίκην ἐπιθρόψω, τῆς τοῦ κακοῦ διανομῆς παραπλησίως ἐφ'
 P. 668 ἐκάτερον σχιζομένης. εἰ μὲν γὰρ ἀγνοῶν ἀμώσγέπως ἀπέχου θεο-
 λογίας, ἦττω σοι πάντως τῆς καταδίκης τὴν ψῆφον ὃ τῆς ἀλη-
 θείας παρείχετο λόγος. οὐ γὰρ θέλων ἐνόσεις ἄν, ἀλλὰ νοσῶν
 ἤθελες ἄν. νῦν δ' εἰς τὴν θατέρου χώραν καὶ τοῦτο παραδύ-
 μενον μελῶ δια τὴν ἀναίδειαν τὴν τῆς κακίας κομίζεται ψῆφον.
- B Καὶ ἵνα τὰ πλείω τῶν ἐνταῦθα λέγεσθαι ὀφειλόντων ἐύσω διὰ
 τὸ μῆκος, ἐνὸς καὶ δυοῖν μνησθήσομαι. ὃ θεῖος τοίνυν ἐκ Δα-
 μασκοῦ τάδε φησὶν Ἰωάννης· „ὡσπερ ὃ ἥλιος εἷς μὲν ἐστίν, ἔχει
 δὲ οὐσίας δύο, τοῦ τε φωτὸς, ὃ γεγένηται πρότερον, καὶ τοῦ
 τῆ κτίσει ἐφρυστεριζόντος σώματος· δι' ὅλου τε τοῦ σώματος τὸ
 φῶς ἀδιαιρέτως ἦνωται, καὶ τοῦ σώματος ἐφ' ἑαυτοῦ μένοντος,
- C Πάσης τῆς γῆς ἐφαπλοῦται τοῖς πέρασιν· οὕτω καὶ ὃ Χριστὸς,
 φῶς ἐκ φωτὸς ἀναρχον ὄν καὶ ἀπρόσιτον, ἐν τῷ χρονικῷ καὶ
 κτιστῷ γενόμενος σώματι, εἷς ἐστὶ δικαιοσύνης ἥλιος.” ὁρᾷς πῶς
 ἐνὸς ὀνόματος δύο φησὶ τὰς ὑποκειμένας οὐσίας ὑπάρχειν, τὴν
 μὲν σῶμα, τὴν δ' ἀσώματον, ὡσπερ δὴ καὶ τὸν δικαιοσύνης
 ἥλιον Χριστόν· εἰκονίζων μὲν ἐκεῖθεν, ὅσον ἐφικτόν· ὀνομάζων
- D δ' ἀνὰ μέρος ἐκάτερά τ' ἐκεῖνα καὶ τοῦτον, ἥλιον, κατὰ τοὺς τῆς·
- V. 539 ὁμωνυμίας τρόπους· καὶ δεικνὺς διπλᾶς καὶ τὰς οὐσίας εἶναι

gis expedire putes, quo levior culpa tua videatur; an involuntariam malo-
 rum ignorance, an vero involuntarii peccati praetextum. Rursus nes-
 scio utri graviores poenas infligam, cum haec diffusa improbitas fere simi-
 liter in utrumque dividatur. Si enim theologiarum rerum ignarus quo-
 dammodo ab eis abstinuisses, mitiorem damnationis sententiam in te ferret
 vera et catholica doctrina. Nec enim hunc tuum ignorantiae morbum
 voluntas tua, sed voluntatem morbus ipse praevenisset. Iam vero cum
 in alterius locum id quoque vitii obrepserit, maioris ob hanc impuden-
 tiam improbitatis reus habendus es. Et certe, ut plura ex iis, quae hic
 dicenda forent, utpote prolixiora, silentio praetermittam, unius et duo-
 rum duntaxat SS. Patrum testimonia referam. Primo itaque S. Ioannes
 Damascenus sic loquitur. „Quemadmodum sol unus quidem est, verum
 duas habet substantias, unam luminis, quod prius factum est, alteram
 corporis solaris, quod nonnisi post creationem factum est: lumen autem
 indivisim unitum est per totum solare corpus, quod dum in se manet, in
 universae terrae terminos lux expanditur: sic et Christus lumen de lumi-
 ne, initii expers et inaccessum, in temporali et creato corpore factus,
 unus est sol iustitiae.” Vides quomodo duas uni nomini subiectas esse
 asserat substantias, unam corporalem, alteram incorpoream, utpote qui
 etiam iustitiae solem Christum hac imagine, quantum fieri potest, expri-
 mat, et sigillatim tum duas priores substantias, tum hunc, nempe Chri-
 stum, pro aequivocorum more solem appellet; declarans insuper duas esse
 tum in Christo, tum in sole, substantias. Non dicit unam quidem esse

κάνταῦθα καὶ καὶ, καὶ οὐ τὸ μὲν οὐσίαν, τὸ δ' οὐ· οὐδὲ τὸ μὲν A. C. 1351
 ἀνυπόστατον ἐνέργειαν, τὸ δ' ὑφιστάμενον μὲν, ἀνενέργητον δέ Imp. Io. Can-
 καθ' ἑαυτὸ, διίσταμένης ἰδίᾳ τῆς ἐνεργείας ἀπειροῖς τοῖς τοπι- tacz. 5
 κοῖς διαστήμασιν. Ὅρα δὴ καὶ τὸν μέγαν ἐν θεολογίᾳ Γρηγό-
 5 ριον, φάσκοντα, ὡς „τοῖς μὲν αἰδίοις αὐτός ἐστι φῶς ὁ θεός, E
 καὶ οὐκ ἄλλος. Τί γὰρ ἔδει φωτὸς δευτέρου τοῖς τὸ μέγιστον
 ἔχουσι· τοῖς κάτω δὲ καὶ περὶ ἡμᾶς πρώτην ἐκλάμπει τὴν τοῦ
 φωτὸς τούτου δύναμιν. καὶ γὰρ ἔπρεπε τῷ μεγάλῳ φωτὶ τῆς
 δημιουργίας ἐκ φωτὸς ἄρξασθαι, ὥ λύει τὸ σκότος καὶ τὴν ἐπέ-
 10 χουσαν τέως ἀκοσμίαν καὶ ἀταξίαν· καὶ τοῦτο οὐκ ὀργανικὸν
 ἀπ' ἀρχῆς ἀναδείξας, οὐδ' ἠλιακὸν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, ἀλλ' F
 ἀσώματον καὶ ἀνήλιον· ἔπειτα δὲ καὶ ἠλίῳ δοθέν, καταφωτίζειν
 πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς ἄλλοις τὴν ὕλην προϋπο-
 στήσας εἰδοποίησεν ὕστερον, ἐκάστω τάξιν καὶ σχῆμα καὶ μέγε-
 15 θος περιθεῖς, ἵνα θαυματουργήσῃ τι μείζον, ἐνταῦθα τῆς ὕλης
 τὸ εἶδος προϋστήσατο. εἶδος γὰρ ἠλίου τὸ φῶς. μετὰ δὲ τοῦτο P. 669
 τὴν ὕλην ἐπάγει, τὸν ὀφθαλμὸν τῆς ἡμέρας δημιουργήσας τοῦ-
 τον τὸν ἠλίον.” ἰδοὺ καὶ οὗτος ἕτερον φάσκει τὸ φῶς τοῦ ἠλίου,
 καὶ πρὸ τοῦ ἠλιακοῦ μὲν σκεύους καθ' ἑαυτὸ ὑφιστάμενον, ἔπειτα
 20 δὲ καὶ ἠλίῳ δοθέν· ἠλίον μὲν ὀνομάζων τὸ σκεῦος, τὸ δὲ φῶς
 εἶδος ἀνυπόστατον τοῦ ἠλίου, εἴτ' οὖν οὐσίαν ἀσώματον καὶ

6. ἄλλο edd.

14. καὶ ante σχῆμα om. edd.

veram substantiam, alteram vero minime: non dicit unam quidem esse operationem subsistentia vacuum, alteram vero esse per se subsistentem et ratione sui minime operativam, quasi operatio seorsum posita infinitis locorum spatiis a substantia distaret. Velim etiam consideres illius verba Gregorii, qui sibi magnum in theologia nomen fecit. „Aeternis quidem rebus”, inquit, „non aliud lumen est praeter ipsum Deum. Quid enim secundo lumine iis opus erat, qui maximum habebant? Inferioribus autem et humanis primam huius luminis vim protulit. Magno quippe lumini conveniebat, opificium suum a lumine auspicari, quo tum tenebras tum rudem indigestamque molem ac confusionem depulit. Nec vero, mea quidem sententia, instrumentale illud nec solare ab initio protulit lumen, sed incorporatum quoddam, et a sole minime productum, quod deinceps ad illustrandum terrarum orbem soli datum est. Nam cum aliis in rebus hanc agendi rationem tenuisset, ut materiam prius conderet, ac eam deinde forma convestiret, ordine videlicet, figura, et magnitudine unicuique rei creatae impositis; hic ut maioris cuiusdam miraculi specimen ederet, formam materia priorem produxit (forma enim solis lumen est) ac postea materiam induxit, solem hunc nimirum diei oculum fabricatus.” Ecce sanctus iste doctor aliud a sole lumen asserit, quod ante solare instrumentum per se substiterit, ac soli deinceps traditum fuerit. Et soli quidem instrumenti nomen tribuit, lumen autem vocat substantialem seu per se subsistentem solis formam, id est substantiam incorporalem, quae sit illius corporis ani-

- A. M. 6859 ψυχὴν ἐκείνου τοῦ σώματος. οὐ γὰρ ἂν ἐνήργει καθ' ἑαυτὸ, μὴ
 Ind. 4 B ὄν ἀϑυπόστατον· οὐδ' ἂν ἀϑυπόστατον ἦν, μὴ ὄν οὐσία.
 ὡς γὰρ πᾶσαν οὐσίαν ἀϑυπόστατον εἶναι ὀρίζονται πρῶγμα,
 οὕτω δὴ καὶ ἅπαν ἀϑυπόστατον πρῶγμα, οὐσίαν· ἐπεὶ οὖν τὸ
 εἶδος ἐνταυθοῦ τοῦ ἡλίου, εἴτ' οὖν τὸ φῶς, ὃ ἅγιος καὶ πρὸς
 τῆς ὕλης (δηλαδὴ τοῦ σκεύους) δείκνυσιν ἔχει ἕνεργον τὴν φωτι-
 στικὴν ὑπόστασιν καὶ ὑπαρξιν οἴκοθεν, μηδαμῆ τῆς ὕλης ταύτης
 C δεηθὲν, τὴν δ' ὕλην μᾶλλον τοῦ φωτιστικοῦ δεηθεῖσαν εἶδους,
 ἔν', ὡς εἰπεῖν, οὐσιωθῆ ψυχωθεῖσα· μᾶλλον ἂν εἴη τουτὶ τὸ φω-
 τιστικὸν εἶδος ἢ οὐσία, ἢ τὸ ἡλιακὸν σκεῦος ἐκείνο, ὃ ὕλην εἶ-
 ναι φησιν, οἷον ἄνειδεόν τε καὶ ἀνυπόστατον. εἶναι τοίνυν διὰ
 ταῦτα δεῖ καὶ τὸ θεῖον οὐσίαν ἀϑυπόστατον καὶ ἀνευδεῖ παν-
 τάπασι. τὸ γὰρ ἄλλου δεόμενον ὑστερον εἶναι πέφυκεν οὐ δεῖ-
 ται, κάκεινω δουλεύειν ἐξ ἀνάγκης, οὗ ἔστιν ἐνδεές. καὶ δεήσε-
 ται λοιπὸν θατέρον θατέρον. τῇ δὲ κυρίως ἀρχῇ γνήσιον τὸ
 D ἀνευδεές, καὶ κυρίως εἶναι ἀνάγκη, καὶ πρότερον τοῦ ἐνδεοῦς. δεῖ
 γὰρ τὴν ἀρχὴν αὐτὸ τοῦτο εἶναι μόνον, ἀρχὴν, καὶ μὴ δεῖσθαι
 μηδενός. Φησὶ γὰρ καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος· „μόνη ἀπλή καὶ μονοει-
 δής καὶ ἀνευδεής καὶ ἄτρεπτος ἢ δημιουργικὴ τῶν ὄλων οὐσία
 τῆς ἁγίας Τριάδος. πᾶσα δὲ κτίσις σύνθετός ἐστιν ἐξ οὐσίας καὶ
 συμβεβηκότης καὶ ἐπιδεής αἰ τῆς θεῖας προνοίας, ὡς οὐκ ἐλευ-

ma. Nec enim per se operaretur istud lumen, nisi per se subsisteret; nec per se subsisteret, nisi esset substantia. Nam quemadmodum omnem substantiam definiunt rem per se subsistentem, ita profecto rem omnem per se subsistentem definiunt substantiam. Cum igitur hoc loco S. Gregorius solis formam, seu lumen, ante materiam (hoc est ante solare instrumentum) declaret habere per se et ex propria natura existentiam et substantiam operativam ac illuminativam, neque illa solari materia indiguisset, sed hanc potius materiam illuminativa eguisse forma, qua (ut ita loquar) animata substantiaretur: cum, inquam, ita se res habeat, haec illuminativa forma longe potiori ratione substantia erit, quam solare illud instrumentum; quod, veluti per se minime subsistens atque informe, S. Gregorius materiam esse affirmat. Quapropter necesse est Deum esse substantiam, quae propria polleat subsistentia, nec ullius plane rei sit indiga. Nam quod altero indiget, naturaliter eo posterius est, quo indiget; et ei necessario inservit, cuius indigum est. Hinc superest, ut alterum altero indigeat. Porro veri ac proprie dicti principii vera est ac genuina proprietas, nulla re indigere, et huiusmodi principium debet proprie esse, et omni eo prius, quod indigum est. Oportet enim ut principium sit hoc ipsum duntaxat, nempe principium, nec ulla re alia indigeat. „Et vero,” ut ait D. Maximus, „sanctae Trinitatis substantia universarum rerum opifex est, sola simplex, nihil habens admixtum dispar sui atque dissimile, rei nullius indiga et immutabilis: omnis autem creatura ex substantia et accidente composita est ac divina semper eget providentia, quippe quae non sit a

θέρα τροπιῆς. χρῆ οὖν μήτε συμβεβηκὸς ἐπὶ θεοῦ λέγειν, μήτε ποιότητα. τῶν γὰρ συνθέτων ταῦτα. πάντα δ' ὅσα ἔχει θεός, ἢ φῶσει ἔχει καὶ οὐκ ἐπίκτητα." εἴτ' οὖν οὐσίαν εἰποίμεν τὴν ἐνέργειαν ταύτην ἐπὶ θεοῦ, τῆς οὐσίας ἐκείνης διάφορον, εἴτε ποιότητα συμπεβηκυῖαν οὐσιωδῶς κατὰ σέ, τὸ σφαλερὸν ἀνίαιτον. οὔτε γὰρ δύο οὐσίας δύναται τις τῶν εὐσεβῶν θεϊκῶς ὀνομάσαι, καὶ δύο ποιητικῶς ἀρχὰς (ὡς ἄνω που δεδειχότες ἔφθημεν ἐν πολλαῖς διδασκάλων ἀγίαις γραφαῖς) οὔτε τῆς θείας οὐσίας ἐκείνης ποιότης ποτὲ νοηθῆναι δύναται διάφορος, ἢ καὶ οὐσιωδῆς.

10 τὸ γὰρ οὐσιωδές, μέρος οὐσίας φασὶν οἷ τε τῆς ἐκκλησίας σοφοὶ διδάσκαλοι, ὡς ἀνωτέρω δέδεικται, καὶ οἱ θύραθεν τῆς ἐπιστήμης τῶν λόγων εὑρεταὶ καὶ κανόνες καὶ στάθμαι. οὗ γὰρ ἀφαιρεθέντος κολοβοῦται τὸ ὅλον, μέρος ἀνάγκη τοῦτ' εἶναι τοῦ ὅλου. εἰ οὖν ἡ ἐνέργεια αὐτῆ μέρος ἐστὶ τῆς οὐσίας κατὰ σέ, ὡς οὐσιωδῆς, εἰπέ πῶς ἄλλο παρὰ τὴν οὐσίαν, ἢ πῶς μέρος τοῦ ἀμεροῦς; εἰ δὲ ποιότης διάφορος, πῶς χωρὶς ὑποκειμένου δύναται νοηθῆναι ἢ φανῆναι; οὐδὲ γὰρ ἄνευ ὑποκειμένου σχοίη ποτ' ἂν ὑπαρξῖν· τὸ δὲ μὴ ὑπάρχον πῶς θεός; ὁρῶς πῶς διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης εἰς ἀθείαν ὁ Παλαμῶς ἐλαύνει τοὺς νῦν ἀμαθεῖς τῆς ἐκκλησίας προστάτας; Ἐπειτα πῶς διάφορον; „οὐδὲν γὰρ," φησὶ, „τῶν εἶναι λεγομένων τὸ σύνολον ἔχει τὸ κυρίως εἶναι. οὐκοῦν οὐδὲν τῷ θεῷ τὸ παρῶπαν ἔξ ἀΐδλου συνθεωρεῖται

A. C. 1351
Imp. Io. Cantacuz. 5
V. 540

P. 670

B

mutatione immunis. Hinc in Deo neque accidens esse dicendum est, neque qualitatem: haec enim compositis entibus conveniunt: sed quaecumque Deus habet, sunt illi naturalia, non autem adventitia." Igitur sive dicamus hanc Dei operationem in eo esse distinctam a substantia, sive (ut existimas) qualitatem esse substantialiter accidentem, in errorem insanabilem impingemus. Nam piorum nemo duas potest Dei substantias nominare, et duo effectiva principia; ut iam antea multis sanctorum doctorum testimoniis demonstravimus. Neque unquam in Deo excogitari qualitas poterit, quae a divina substantia distinguatur, aut quae sit substantialis. Quod enim substantiale est, pars est substantiae, ut docent tum sapientes ecclesiae doctores, tum scriptores profani, qui verborum scientiam adinvenerunt; ad quorum proinde canones et regulas ea perpendenda est. Et certe id, quo sublato mutilatur totum, totius partem esse necesse est. Si ergo ipsa operatio, utpote substantialis, ex tua sententia pars est substantiae, dic nobis qua tandem ratione aliud sit a substantia, aut sit pars illius, quod nullas habet partes? Si vero ista operatio qualitas est a substantia distincta, quomodo sine subiecto intelligi aut conspici potest? Nam sine subiecto existentiam habere nunquam poterit. Quod autem non existit, quomodo Deus erit? Vides qua ratione, per hanc de divinis operationibus opinionem, imperitos ecclesiae antistites in atheismum Palamas impellat? Deinde vero qui fieri posset, ut ista divina operatio esset a Dei substantia distincta? Ut enim ait S. Maximus, „eorum quae esse dicuntur nihil habet omnino proprie esse. Igitur nihil prorsus una cum Deo

A. M. 6859 κατ' οὐσίαν διάφορον, οὐκ αἰὼν, οὐ χρόνος, οὐδέ τι τῶν τού-
 Ind. 4 τοις ἐνδιαιωμένων. οὐ γὰρ συμβαίνουσιν ἀλλήλοις ποτὲ τὸ κυ-
 C ρίως εἶναι καὶ οὐ κυρίως." καὶ πάλιν· „ἐπὶ Θεοῦ τὸ ὦν καὶ τὸ
 ἀγαθὸς καὶ τὸ θεὸς καὶ τὸ δημιουργὸς καὶ τὸ ὑπερούσιος καὶ
 τὸ ἄπειρος καὶ τὸ ἀθάνατος καὶ τὰ τοιαῦτα οὐ λέγομεν οὐσιώ-5
 δεις διαφορὰς, ἵνα μὴ σύνθετον αὐτὸν ἐκ τούτων δογματίσωμεν,
 D ἀλλὰ προσηγορίας τινῶν μὲν ἐμφατικὰς τῶν θεωρουμένων περὶ
 αὐτὸν, οὐδενὸς δὲ τῶν κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ φύσιν δηλω-
 τικὰς. τινὰ μὲν γὰρ πρέποντα τῇ θείᾳ φύσει σημαίνουσιν, οὐκ
 αὐτὴν δὲ τὴν φύσιν μνηύουσιν, ὕπερ ἴδιον τῶν οὐσιωδῶν καὶ 1
 συστατικῶν διαφορῶν." καὶ πάλιν· „πᾶσα οὐσία, τὸν ἴδιον ὄρον
 ἑαυτῇ συνεισάγουσα, τουτέστιν ὀριζομένη, ἀρχὴ πέφυκεν εἶναι
 τῆς ἐπιθεωρουμένης αὐτῇ κατὰ δύναμιν κινήσεως, πᾶσα δὲ οὐ-
 Eσιωδῆς πρὸς ἐνέργειαν κίνησις μεσότης ἐστὶ μετεπινοουμένη μὲν
 τῆς οὐσίας, προεπινοουμένη δὲ τῆς ἐνεργείας. καὶ πᾶσα ἐνέργεια, 1
 τῷ καθ' ἑαυτὴν λόγῳ φυσικῶς περιγραφομένη, τέλος ἐστὶ τῆς
 πρὸ αὐτῆς κατ' ἐπίνοιαν θεωρουμένης οὐσιωδούς κινήσεως. ὁ δὲ
 θεὸς οὔτε ἀρχὴ ἐστίν, οὔτε μεσότης, οὔτε τέλος. ταῦτα γὰρ τῶν
 χρόνῳ διαιρετῶν εἰσι γνωρίσματα· εἴποι δ' ἂν τις, ὅτι καὶ τῶν
 F αἰῶνι συνορωμένων. ὁ γὰρ χρόνος, μετρουμένην ἔχων τὴν κίνη-2

2. Pro ποτὲ ed. S. Maximi πώποτε. 10. οὐσιῶν apogr., οὐσιω-
 δῶν Capp. 13. φυσικῆ edd. pro οὐσιωδῆς. 17. θεωρουμένης
 om. edd.

intelligi ab aeterno potest, quod ab ipso substantialiter differat, non ae-
 vum, non tempus, neque quidquam eorum, quae in aevo aut in tempore
 existunt. Nam ista duo, proprie esse et non proprie esse, nunquam si-
 bi invicem convenient." Et iterum: „cum de Deo dicimus, ipsum esse ens,
 bonum, Deum, opificem, supersubstantialem, infinitum, immortalem, et
 alia huiusmodi, non substantiales differentias significamus (ne ipsum ex
 iis compositum esse praedicemus) sed quasdam denominationes, quae li-
 cet denotent quidpiam eorum, quae circa ipsum Deum considerantur, nihil
 tamen de eius substantia et natura declarant. Quaedam enim significant,
 quae divinae naturae congruunt, ipsam vero naturam non designant: quod
 constitutivis et substantialibus differentiis proprium est." Et rursus: „Sub-
 stantia omnis, cum propriam secum importet definitionem, ex natura sua
 principium est illius motus, qui ei substantiae saltem de potentia inesse
 intelligitur. Omnis autem substantialis motus ad operationem, medium
 locum tenet inter substantiam, qua posterior concipitur, et operationem,
 qua prior intelligitur; et omnis operatio propria sua et formali ratione
 circumscripta finis est motus substantialis, qui saltem per mentem prius
 ipsa operatione consideratur. Atqui Deus neque principium est, neque
 medium, neque finis. Hae si quidem notae sunt eorum quae tempore di-
 visibilia sunt, imo (si quis dicere voluerit) etiam eorum quae in aevo
 existere considerantur. Nam tempus, cuius motus mensuratur, certo nu-

σιν, ἀριθμῷ περιγράφεται· ὁ δὲ αἰὼν, συνεπινοουμένην ἔχων
 τῇ ὑπάρξει τὴν τότε κατηγορίαν, πάσχει διάστασιν, ὡς ἀρ-
 χὴν τοῦ εἶναι λαβῶν. εἰ δὲ χρόνος καὶ αἰὼν οὐκ ἀναρχα, πολλῶ
 μᾶλλον τὰ ἐν τούτοις περιεχόμενα. ὁ θεὸς τοίνυν, οὔτε οὐσία

A. C. 1351
 Imp. Io. Can-
 tacuz. 5
 P. 671
 V. 541

5 ὧν, ἵνα μὴ ἀρχὴ νομισθεῖ· οὔτε δύναμις, ἵνα μὴ μεσότης·
 οὔτε ἐνέργεια, ἵνα μὴ τέλος· ἔστιν οὐσιοποιὸς καὶ ὑπερούσιος ἄν-
 τότης, καὶ δυναμοποιὸς καὶ ὑπερδύναμος πανσθένεια, καὶ πάσης
 ἐνεργείας δραστικὴ καὶ ἀτελεύτητος ἕξις καὶ, συντόμως εἰπεῖν, πά-
 σης οὐσίας καὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἀρχῆς τε καὶ μεσότητος

10 καὶ τέλους ποιητικῇ." ὁρῶς ὅπως οὔτε κατ' οὐσίαν διάφορον, B
 οὔτε καθ' οἶον δὴ τινα τρόπον, ποιότητα συγχωροῦσιν οἱ θεῖοι
 πατέρες ἐπὶ τῆς θείας δογματίζειν ἐκείνης οὐσίας; „ὥσπερ γὰρ ἡ
 μονὰς οὐκ ἂν," φησὶ, „τιμηθεῖη εἰς μονάδας δύο (ἡ γὰρ εἰς ταῦτα
 διαιρουμένη οὐκ ἂν εἴη μονὰς, ἀλλὰ δυάς), οὕτω ἡ ἑνὰς, κατὰ

15 τὴν ἄκραν ἔνωσιν, οὐκ ἂν εἰς δύο διαιρεθεῖη φύσεις. οὐ γὰρ
 ἀπλοῦς ἔσται, φησὶν, ὁ τῶν ὄλων θεὸς ἔτι τὴν φύσιν, εἴπερ
 ἔστιν ἑτέρα παρ' αὐτὸν ἢ ἐν αὐτῷ ζωή. εἴη δ' ἂν καὶ μελζων αὐ- C
 τοῦ, καὶ ἐν ἀμείνοσιν ἀσυγκρίτως, ὁ ὡς οὐκ ἔχοντι δοῦς τὴν
 ζωὴν, εἴπερ ὅλως ἀλόγη λαβῶν." Ἄλλ' ὁ ὑμέτερος διδάσκαλος

20 Παλαμῆς (δεῖ γὰρ ἐκεῖνῳ περιγράψαι τὰς τῶν τοιούτων αἰτίας
 κακῶν, οὐ μόνοις ὑμῖν ἐκεῖνῳ μαθητευθεῖσιν ἐγκαλεῖν) οὐ μεθ'.

7. Ἰδρυσίς edd.

mero circumscribitur: aevum autem, cum in sua existentia includere intelligatur specialem illam categoriam, quae dicitur Quando, intervallum et spatium durationis admittit, utpote quod existentiae initium habuerit. Quod si tempus et aevum non sunt sine initio, longe potiori ratione sine initio non erunt ea, quae in illis comprehenduntur. Itaque Deus, cum non sit substantia, ne principium esse existimetur; neque potentia, ne medium esse putetur; neque operatio, ne finis esse intelligatur; Deus, inquam, entitas est substantiarum creatrix, et supra omnem substantiam posita; omnipotentia est potentiarum effectrix, et supra omnem potentiam posita; habitus est cuiuscunque operationis effectivus et fine carens, atque (ut uno verbo complectar omnia) omnis substantiae, potentiae, operationis, principii, medii, et finis, causa efficiens." Vides ut neque secundum substantiam, neque secundum alium quemcunque modum, distinctam qualitatem in divina illa substantia praedicare permittant sancti Patres? „Nam sicut unitas," inquit, „in duas unitates dividi non posset (quae enim unitas ita divideretur, non iam esset unitas, sed dualitas) pariter quod summa unitate unum est, duas in naturas dividi nunquam poterit. Etenim, inquit, universorum Deus non erit amplius natura sua simplex, si vita, quae in ipso est, aliud ab ipso sit. Praeterea Deo maior et conditionis incomparabiliter praestantioris esset is, qui Deo ipsi vitam, ut non habenti, dedisset, si omnino accepisse ille deprehenderetur." Sed magister vester Palamas (horum quippe malorum causa est illi adscribenda, non in vos duntaxat eius discipulos culpa conferenda) non cum formidine aliqua aut ob-

- A. M. 6859 ὑποστολῆς τινός, οὐδ' ἀνιγματοδῶς πῶς, ἀλλ' ἀναιδῶς καὶ
 Ind. 4 διαβρόχην, κυρίως θεότητος δογματίζει τὴν ἐνέργειαν, καὶ ἅμα
 D ζωὴν καὶ σοφίαν καὶ βούλησιν καὶ φρόνησιν καὶ ἰσχύον, καὶ τὰ
 τοιαῦτα, καὶ ἀσυγκρίτως ἀμείνω τῆς οὐσίας ἕκαστα, διάφορά
 τε ὄντα τῆς οὐσίας καὶ ἀλλήλων. περὶ ὧν καὶ ὁ θεὸς ἔφηθη προ-
 5 ειρηκῶς Ἀθανάσιος· „ὡς οἱ ἀσεβεῖς οὐ θέλουσι λόγον καὶ σοφίαν
 καὶ βουλήν ζῶσαν εἶναι τὸν υἱόν, περὶ δὲ τὸν θεὸν φρόνησιν
 καὶ βούλησιν καὶ σοφίαν, ὡς ἔξιν συμβαίνουσαν καὶ ἀποσυμβα-
 Ενονσαν.” καὶ αὐθις ὁ μέγας ἔφησε Μάξιμος· „μὴ ἔξεις καὶ ἐπι-
 τηδεϊότητος ζητήσης ἐπὶ τῆς ἀπλῆς καὶ ἀπέρον οὐσίας τῆς ἁγίας 10
 τριάδος, ἵνα μὴ σύνθετον αὐτὴν δογματίσης, ὡσπερ τὰ κτίσμα-
 τα. πάντα γὰρ ὅσα ἔχει ὁ θεὸς, φύσει ἔχει καὶ οὐκ ἐκίχτητα.” καὶ
 πάλιν· „ὁ θεὸς οὐ ποιότητων, ἀλλ' οὐσιῶν πεποιωμένων, ἔστι
 δημιουργός.” ὁρᾷς ὡς ἔξεις καὶ διαθέσεις καὶ ποιότητος πάσας
 F ἄλλοτριοῦσι παντάπασιν τῆς θείας οὐσίας, διὰ τὸ μὴ εἶναι καθ' 15
 ἑαυτὴν οὐδεμίαν συνθέσεως ἄνευ. ἀλλ' ὁ σὸς Παλαμᾶς οὐ βού-
 λεται τοῦτο, οὐδὲ δύναται γινώσκειν, ὡς τὰ ἐκτὸς πάντα καὶ
 P. 672 αἱ ἔξεις αὐταὶ ληπτὰι τοῖς ἔχονσι ποιήμασιν εἰσι, δεκτικοῖς οὔσι
 τῶν ἔξωθεν ἐπιγινωμένων. καὶ εἰ μὴ λάβοι τις, οὐδ' ἔξει. „τί γὰρ
 ἔχεις,” φησὶν, „ὁ οὐκ ἔλαβες;” ὡσθ' ὁ ἔχει τις, ἀλλότριόν τέ ἐστι 20
 καὶ ἐπέσακτον· ὡσπερ καὶ τὰ ἔξωθεν οὐτωςί πῶς ἐπεισιόντα ταῦ-

11. ποιήσης edd.

scuritate, sed impudenter et conceptis verbis, pravum hoc dogma introducit; quod scilicet, proprie et stricte loquendo, divinitates totidem sint, operatio, vita, sapientia, voluntas, prudentia, fortitudo, et alia generis eiusdem: ita ut horum singula et a se invicem, et ab ipsa Dei substantia distinguantur, qua etiam incomparabiliter sint meliora. De quibus iam praedixerat divus Athanasius ita scribens. „Nolunt,” inquit, „impii Filium esse verbum, sapientiam, vivumque consilium; sed contendunt ipsum esse apud Deum prudentiam, voluntatem, et sapientiam; quae velut habitus quidam Deo adveniant, aut ab eo recedant.” Et magnus iterum Maximus ita loquitur. „In simplici atque infinita sanctae Trinitatis substantia noli habitus et habilitates quaerere; ne creaturarum more compositam esse ipsam praedices. Nam quaecunque Deus habet, ex natura sua et non recens adventitia possidet.” Et rursus: „Deus non qualitatum, sed substantiarum qualitatibus affectarum, est creator.” Cernis iam quo pacto habitus, dispositiones, et quascunque qualitates, a divina substantia ut alienas removeant SS. Patres, eo quod earum nulla sit compositionis expertus. Hoc autem tuo non placet Palamae, qui intelligere non valet, hoc esse de natura omnium habituum et rerum quae haberi possunt, ut a creaturis habentibus, et ad res extrinsecus advenientes recipiendas idoneis, accipiantur. Nec habebit quis, nisi acceperit. „Quid enim habes,” inquit, „quod non acceperis?” Ergo quod habet quis, alienum est et adscititium: sicut et quae extrinsecus hac fere ratione adveniunt huiusmodi cogitationes, no-

τα νοήματα τύποι γίνονται καὶ αὐτὰ καὶ παθήματα ταῖς ὑπο- A. C. 1351
κειμέναις ψυχαῖς, παθηταῖς οὐσαις φύσει. ἐπὶ θεοῦ δὲ τὸ ἔχειν Imp. Io. Can-
τὰ πρὸς ἡμᾶς ὀνομαζόμενα τίμιά τε καὶ ἀγαθὰ, καταχρηστικῶς B
λέγεται, οὐ κυρίως. ἀπαθῆς γάρ. ἢ λεγέτω μοί τις παρελθών·

5 πόθεν καὶ παρὰ τίνος ἔχει λαβῶν πρεσβυτέρου καὶ μελλόντος, ἢ
τελειότερου; ἦν μὲν γὰρ αὐτὸς ἀεὶ φύσει πάντα τὰγαθὰ· πα-
ρωνόμασται δ' αὐτὰ πρὸς τῶν ἀνθρώπων ὕστερον, ἀφ' οὗ πρὸς
ἐννοιαν τῶν ἐνταῦθα καλῶν καὶ τιμίων ἐληλύθεισαν, καὶ διαιρεῖν
ἐκ τῆς χειρόνος ἔγνωσαν μοίρας. καὶ οὐρανός γάρ, σφαιρικός τε V. 542

10 καὶ ἀεικίνητος καὶ πρὶν ἀνθρώπους εἶναι ὑπάρχων, ὅμως ἔγνω- C
σται καὶ προσωνόμασται πρὸς ἀνθρώπων ὕστερον, ἢ πρότερον αὐ-
τὸς ἦν. „οἰκτιρῶν γάρ,” φησὶ, „καὶ ἐλεήμων ὁ κύριος, μακρό-
θυμος καὶ πολυέλεος.” τί τοίνυν; ταῦτα λέγουσιν ἐνεργείας ἔχειν
τὴν σημασίαν, ἢ φύσεως; οὐκ ἂν τις ἄλλο τι παρὰ τὴν ἐνέργειαν
15 εἴποι. πότε τοίνυν ἐνεργήσας τοὺς οἰκτιρισμοὺς ὁ θεὸς καὶ τὸν
ἔλεον ἔσχεν ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦνομα; ἄρα πρὸ τῆς ἀνθρωπί- D
νης ζωῆς; καὶ τίς ὁ τοῦ ἔλεους δεόμενος; ἀλλὰ μετὰ τὴν ἁμαρ-
τίαν πάντως· ἢ δ' ἁμαρτία μετὰ τὸν ἀνθρώπον. οὐκοῦν μετὰ
τὸν ἀνθρώπον καὶ ἢ τοῦ ἐλεεῖν ἐνέργεια καὶ τοῦ ἔλεον τὸ ὄνομα.

20 Καὶ ὁμοίως ὁ μέγας φησὶν Ἀθανάσιος· „οὐχ αἱ λέξεις τὴν φύσιν
παριροῦνται· ἀλλὰ μᾶλλον ἢ φύσις τὰς λέξεις εἰς ἑαυτὴν ἔλ-

3. ἡμῶν conī. Capp. 9. οὐρανός Capp., οὐράνιος apogr.

tae sunt impressae et passiones, quae in animabus, tanquam in subiectis
ex natura sua patibilibus, recipiuntur. Deus autem, cum neutiquam sit
patibilis, non proprie, sed per abusionem, ea dicitur habere, quae res-
pectu nostri bona et honorabilia nuncupantur. Alioquin huc prodeat quis-
piam mihi dicturus, a quo antiquiori, maiori, et perfectiori, acceptum
quid habeat Deus. Ipse enim ex natura sua semper fuit omne bonum. Sed
bona temporis progressu ab hominibus denominata sunt, ex quo in cogita-
tionem eorum venerunt, quae praeclara et honorabilia in hac rerum uni-
versitate conspiciuntur, et a deterioribus ea discernere decreverunt. Nam
caelum rotundum et iugi motu agitatum erat, etiam antequam homines exsi-
sterent: tamen nonnisi deinceps ab hominibus cognitum est et tale deno-
minatum, quale prius erat. „Miserator enim,” inquit, „et misericors do-
minus, longanimis et multum misericors.” Quid igitur? dicentne his no-
minibus naturam, an operationem significari? Nemo sane aliud praeter
operationem his vocibus designari affirmavit. Quandonam itaque miseri-
cordiam operatus est Deus, et sic ex illa operatione nomen misericordiae
habuit? Num antequam homines viverent? Sed quis tunc misericordiae
indigebat? Certe nonnisi post peccatum. Atqui peccatum post hominem
fuit. Ergo etiam post hominem miserationis operatio fuit, ut et miseri-
cordiae nomen. Magnus pariter Athanasius ita loquitur: „non verba natu-
ram tollunt, sed natura potius ad se ipsam verba trahit et commutat.

- A. M. 6859 *κουσα μεταβάλλει. και γάρ ου πρότεροι τῶν ουσιῶν αἱ λέξεις.*
 Ind. 4 *ἀλλ' αἱ οὐσίαι πρῶτον, και δεύτεραι τούτων αἱ λέξεις. ὁ γάρ*
 E *θεός, ἀπλοῦς ὢν και ἀσύνθετος φύσει, ἀπλῶς και μονοειδῶς*
τὰ φύσει πάντα πέφυκεν εἶναι καλὰ ὑπὲρ νοῦν και λόγον ἀνθρω-
πινον. τὰ δ' ἐν κόσμῳ καλὰ θέσει και οὐ κυρίως εἰσι, και εἰ-
κόνες ἀμυδραὶ τῶν ἐκείνου καλῶν. ἡμεῖς δ' ὑστερογενεῖς ὄντες
ὑστερογενῆ και τὰ ἀγαθὰ διδασκόμεθα ὄντα διὰ τῆς πείρας.
 F *κάντεῦθεν και πρὸς θεὸν τὰ τοιαῦτα ἀνάγοντες ἐκ πάντων αὐ-*
τὸν παρονομάζομεν, ἃ ἔστιν αὐτὸς φύσει και οὐχ ὡς ἐξ αὐτῶν
ὁμοίως ἡμῖν συγκεκλιμενος. ὀνόματα γάρ εἰσι ταῦτα και νοήματα
 10 *τῶν ἡμετέρων ψυχικῶν ὠδίνων, ὅσαι πολυπραγμονεῖν τολμῶσι*
θεὸν, ἐν προθύροις ἀδλιζομένων τοῦ ἀδύτου, και οὐδὲν μὲν τῶν
 P. 673 *ἐκείνου ἐξαγγέλλειν ἐχουσῶν, τὰ δ' οἰκεία πάθη περὶ αὐτὸν και*
τὰς ἀπορίας τε και διαπτώσεις μηνυουσῶν ἑαυτῶν, οὐδὲ σαφῶς,
ἀλλὰ δι' ἐνδείξεων και ταῦτα, και τοῖς ἐπάειν και τούτων δυνα-
 15 *μένοις. ἀλλ' ὁ ἡμέτερος διδάσκαλος Παλαμᾶς πάντα τὰ θεο-*
πρεπῆ ὀνόματά τε και νοήματα θεότητος ἀκρίστους νομίζει, διη-
ρημένας ἀλλήλων και ἀτελεῖς καθ' ἑαυτὰς, αἷς συνάπτει και τὴν
 B *κρίσιν τοῦ θεοῦ και τὴν αἰδουσιμότητα αὐτοῦ, και μυρίας και*
ὄσας δεῖξομεν, εἰς μέσον προαγαγόντες αὐτὰς τὰς ῥήσεις αὐτοῦ
 20 *(καθὰ και ἀνωτέρω που πεποιήκαμεν ὀλιγάκις τε και μετρίως)*

14. ἀσαφῶς conī. Capp.

Nam verba non sunt substantiis priora, sed substantiae primitus existunt, quibus posteriora sunt verba. Deus quippe cum sit ex natura sua simplex et compositionis expers, simpliciter etiam et uniformiter est ex natura sua omne bonum, et omne pulchrum essenziale, supra quam quisquam hominum intelligere possit aut enarrare. Quae vero in hac rerum universitate pulchra habentur, non ex propria natura, verum dependenter a constituto aliquo, pulchra sunt, et divinae pulchritudinis non nisi obscuram imaginem exhibent. Nos autem, posteriores facti, bona quaedam existere posterius etiam facta, experientia teste discimus; atque exinde ad Deum huiusmodi bona referentes, ex iis omnibus Deum talem denominamus, qualis est ex natura sua: non quod ex illis compositus sit, quemadmodum nobis accidit. Haec enim sunt nomina et nostrarum cogitationes animarum; quae cum in adyti vestibulo degant, Dei tamen naturam curiosius audent perscrutari, verum de divinis attributis nihil enunciare possunt, suas duntaxat passiones et erga Deum affectiones declarant, tum difficultates quas patiuntur et errata in quae impingunt, non quidem evidenter; sed indiciis quibusdam demonstrant iis, qui ea valent intelligere." Vester autem magister Palamas, quaecunque de Deo apte praedicantur, et intelliguntur, totidem divinitates esse increatas, a se invicem distinctas, independentes existimat: quibus Dei iudicium et maiestatem annumerat, et alia infinita; quae, adductis in medium ipsius Palamae verbis, ostendemus; ut supra, moderate licet et raro, a nobis factum est. Nimirum non intelligit haec

μη συνιείς τῶν ἁγίων λεγόντων· „πιστεύομεν εἰς ἓνα θεόν, μίαν A. C. 1351
 ἀρχὴν ἀναρχον, ἄκτιστον, καὶ τὰ ἐξῆς, μίαν ἐξουσίαν, μίαν Imp. Io. Can-
 κυριότητα, μίαν βασιλείαν, ἐν τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσι γνωρι- tacuz. 5
 ζομένην τε καὶ προσκυνουμένην μιᾷ προσκυνήσει.” ἰδοὺ γὰρ τὰς
 5 πολλὰς ὑφ’ ἡμῶν ἀναγομένας τῷ θεῷ προσωνομίας ὁ πολὺς
 Ἰωάννης ἐνὶ συνέκλεισε καὶ μοναδικῷ συμπεράσματι. εἰ γὰρ ταύ-
 τὸν κατὰ τι φύσει καὶ ἄκτιστον ἔχει τὸ πλῆθος τῶν Παλαμικῶν
 ἀκτίστων θεοτήτων, οὐ πλῆθος ἂν εἶη τὸ πλῆθος, ἀλλὰ μόνος·
 καὶ λέληθεν ἄρα ταυτόν τῆ οὐσίας φάσκων αὐτὰς, καὶ μὴ νοῶν D
 10 ὑγιῶς ἢ φησιν ὑγιῶς. τὸ γὰρ ταυτόν, οὐχ ἕτερον, οὐδὲ πλῆθος
 τῆ φύσει τε καὶ οὐσίᾳ. εἰ δὲ χάριτι, καθάπερ καὶ τοὺς ἀνθρώ-
 πους νομοθετεῖ, λέληθεν ἄρα ταυτόν τοῖς ἀνθρώποις φάσκων
 τὸ πλῆθος τῶν ἀκτίστων τούτων θεοτήτων· καὶ γίνεται. οἱ τὸ V. 543
 ἄκτιστον οὐκ ἄκτιστον, ἀλλὰ κτιστόν. ἐνίζονται γὰρ τὰ πολλὰ
 15 τῷ ταυτῷ τῆς ὑπάρξεως, φύσιν ἐχόντων ἀλλήλοις τῶν μὴ ἐτέρων
 αἰεὶ συνεῖναι κατὰ τὸ συμφνές καὶ ὁμότιμον, μὴ παρούσης τῆς E
 ἐτερότητος. πῶς γὰρ ἂν μυγείη τὰ ἐκ διαμέτρου κληρωσάμενα
 τὴν ἀντίθεσιν, καὶ αἰεὶ μαχόμενα κατ’ αὐτό γε τουτὶ τὸ τῆς ἐτε-
 ρότητος μέρος; οὐ γὰρ ἂν φθάνει θάτερον θατέρῳ, θῆττον λό-
 20 γον παντός, λαμπρόν τὸν τοῦ θανάτου κινῶν κρατῆρα. ὁ
 γοῦν παρὰ τὴν θείαν οὐσίαν ἄλλας νομοθετιῶν ἀκτίστους θεότη-

7. κατὰ τὸ et ἡγεῖ αποgr., em. Capp. 15. τῶν em. Capp. pro τό.
 19. φθάνοι conī. Capp. 20. τὸν τοῦ em. Capp. pro τουτου.

SS. Patrum verba: „credimus in unum Deum, unum principium principii
 expers, increatum etc., unam potestatem, unam dominationem, unum re-
 gnum; quod in tribus perfectis personis agnoscitur, et adoratione unica
 adoratur.” Quas enim Deo tribuimus appellationes plurimas, unica et so-
 litaria conclusione magnus Ioannes conclusit. Et vero si multitudo in-
 creatarum divinitatum, quas Palamas invexit, habet ex natura sua iden-
 titatem, et increatae rei conditionem, iam illa multitudo non erit multi-
 tudo, sed unitas. Hoc igitur non animadvertit Palamas; quod scilicet
 deitates illas asserat esse quid unum cum substantia: unde non recte in-
 telligit, quae recte enunciat. Quod enim idem est, non est aliud, neque
 multitudo, seu naturam, seu substantiam spectes. Si vero gratia dun-
 taxat, quemadmodum homines, illas divinitates esse quid unum et increa-
 tum statuatur Palamas, non advertit a se affirmari deitatum huiusmodi in-
 creatarum multitudinem esse quid idem cum hominibus: et sic iuxta Pa-
 lamae sententiam, quod increatum est, non erit increatum, sed creatum.
 Nam quae multa sunt, existentiae identitate uniuntur: quandoquidem a
 natura ita comparatum est, ut quae diversa non sunt, secum invicem con-
 veniant secundum naturae et gradus similitudinem, ubi nulla est diversi-
 tas. Alias quomodo commiscerentur ea quae directe ac veluti e diametro
 sibi invicem opponuntur, et saltem ratione suae diversitatis nunquam non
 secum pugnant. Neque enim fieri posset, ut alterum alteri luculentum sci-
 licet interitum iamiam omni dicto citius non pararet. Igitur qui praeter

- A. M. 6859 *τας και ενεργείας τὸ ἐνιαῖον διέφθαρχε τῆς τοῦ πάντων δημιουργ-*
 Ind. 4 *φοῦ θεότητος· μηδὲ γὰρ εἶναι τῶν δυναμένων, εἰς ταυτότητα*
 φυσικὴν τὴν ἑτερότητα συνέναι τῶν θεοτήτων. οὐκ ἄρα θεότης
 ἀκτίστος, ἕτερα παρὰ τὴν θεῖαν καὶ μόνην τρισυπόστατον οὐ-
 σίαν, οὔτ' ἔσται, κἂν πάντες διαβήσονται φάσκοντες Παλαμί-5
 ται· οὐδὲ θεῶν πλῆθος Ἑλληνικόν. ὁ γὰρ τὰ θεῖα πολὺς Ἰωάν-
 P. 674 *νης, „εἰ πολλοὺς,” φησὶν, „ἔροῦμεν θεοὺς, ἀνάγκη διαφορὰ ἐν*
αὐτοῖς. ὁ μὲν κατὰ πάντα τέλειος, οὗτος ἂν εἴη κατὰ πάντα μόν-
νος θεός· πᾶς δὲ ὁ τοῦ τελείου λειπόμενος, ἢ κατὰ ἀγαθότητα,
ἢ κατὰ σοφίαν, ἢ κατὰ δύναμιν, ἢ ὅπως κατὰ τι, οὐκ ἂν εἴη 10
θεός. πῶς δὲ καὶ πολλοῖς οὔσι τὸ ἀπερίγραπτον φυλαχθήσεται;
ἐνθα γὰρ ἂν εἴη ὁ εἷς, οὐκ ἂν εἴη ὁ ἕτερος. δεῖ δὲ τὸν θεὸν ἀπε-
 B *ρίγραπτον εἶναι καὶ πάντα πληροῦντα.” σκεπτέον οὖν κἀντεῦ-*
θεν, ὅπως ἐνὸς θεοῦ παντάπασιν ἀναίσθητος καὶ πάσης ἀσύνε-
τος θείας γραφῆς ὁ Παλαμῆς ἔμμενῆκει διηνεκῶς, διάφορον 15
οὐσίαν καὶ ἐνέργειαν ἐς τοῦμφανὲς δογματίζων, καὶ μὴ μόνον
μίαν δεικνὺς ἑτερότητα, ἀλλὰ καὶ ἀπείρους· καὶ μὴ μόνον ἀπεί-
 C *ρους, ἀλλὰ καὶ ἀκτίστους· καὶ μὴ μόνον ἀκτίστους, ἀλλὰ καὶ*
ὀμείζοντας καὶ ἐλάττους. ὁ δὲ μεῖζοντας καὶ ἐλάττους δογματίζων ἀ-
κτίστους θεότητος πάντως διάστημά τι νοεῖ μεταξὺ. τοῦτο δ' 20
ἄπειρον ὁ τῆς μεσότητος εἶναι οὐ δίδωσι λόγος· μηδὲ γὰρ πε-

17. *θεότητα coni. Capp. pro ἑτερότητα.*

divinam substantiam, increatas divinitates alias et operationes statuit, is omnium creatricis divinitatis unitatem evertit. Namque prorsus impossibile est, ut deitatum diversitas in identitatem naturalem coëat. Itaque nulla fuit nec erit unquam increata divinitas alia, praeter divinam et solam substantiam in tribus personis subsistentem; etiamsi Palamitae istud effluentibus disrum-
 pantur. Neque vero admittenda est paganorum Deorum multitudo. Ita enim praeclare habet celeberrimus theologus S. Ioannes Damascenus. „Si plures,” inquit, „esse Deos dixerimus, necesse est ut ipsi inter se differant. Et quidem solus ille omnino et totaliter Deus erit, qui totaliter et omnino perfectus erit: quicumque autem a summe perfecto illo superabitur secundum bonitatem, aut sapientiam, aut potentiam, aut secundum aliud quidpiam, Deus non erit. Deinde vero, si multi sint Dii, quomodo incircumscripti manebunt? Ubi enim fuerit unus, ibi alter non erit. Atqui tamen necesse est ut incircumscriptus sit Deus, et omnia repleat.” Igitur hinc etiam considerandum est, quomodo stolidus Palamas, neque sacram Scripturam ullatenus intelligens, manifeste semper censuerit et docuerit, unius Dei substantiam et operationem a se invicem differre, neque unam duntaxat divinitatem admitti a se declaraverit, sed infinitas; nec infinitas solum, sed et increatas; nec tantummodo increatas, sed maiores et minores. Porro qui maiores et minores increatas deitates introducit, is profecto intervallum quoddam inter eas excogitat. Hoc autem intervallum infinitum esse

φυκίναί τὴν ἀπειρίαν βαθμοῖς καὶ μέτροις τισὶ διακόπτεσθαι. A. C. 1351
 πῶς γὰρ ἂν (φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος) μετρηθεῖν τὸ ἄπειρον, Imp. Io. Can-
 ἴν' ὁ τῶν περατουμένων ἐστὶ, τοῦτο πάθη θεότης, βαθμοῖς με- tacuz. 5
 τρουμένη καὶ ὑποβάσει;” (I.) Ἐμὲ δὲ καὶ πλείους μαρτυρίας D
 5 ἐτέρας ἔχοντα φέρειν ἁγίων, περὶ γε τοῦ μήτε ἐνέργειαν, μήτε
 τινὰ ποιότητα, μήτε τι τῶν πάντων ἔξ ἀϊδίου συνεῖναι διάφορον
 δύνασθαι τῇ θεῖα οὐσίᾳ, καὶ ἅμα τοῖς τῷ Καβασίλα προτεθεῖσι
 κενοφωνήμασιν ἐπιφέρειν τὰς τῶν ἁγίων ἀντιλογίας βουλόμενον,
 ἐπίσχεν ἐπαγγελιάμενος τὴν ἐκείνων ἀντίρρησην μᾶλα ἁσμένως
 10 ἀκούσεσθαι μετ' ὀλίγον. αὐτὸς δ' ἐν σπουδῇ μεγίστῃ πεποιήται,
 πρότερον παρεισενεγκεῖν τὴν συνήθη καὶ κοινὴν καταφυγὴν αὐτῶν E
 ἐν οὐ καιρῷ, τὸ ἐν Θαβωρίῳ λέγω φῶς, ἐνέργειαν ἄκτιστον καὶ
 θεότητα πρὸς τῶν ἁγίων ὀνομαζόμενον. „φῶς γὰρ,” ἔλεγεν, „ἢ
 παραδειχθεῖσα θεότης, φησὶν ὁ θεῖος Γρηγόριος, ἐπὶ τοῦ ὄρους.
 15 καὶ ὁ Μελωδὸς αὐτὶς τὰς τοιαύτας ἐνεργείας βολίδας γράφει
 θεότητος. ἄκτιστον γοῦν οὔσης τῆς θείας οὐσίας, ἄκτιστοι καὶ F
 αἱ βολίδες ἐκεῖναι, παρὰ τὴν οὐσίαν ἄλλο τι οὔσαι. τὸ γὰρ ἄλλο V. 544
 παρὰ τὴν οὐσίαν οὐκ ἐκείνη, ἀλλ' ἐκείνης. εἰ γὰρ ταῦτόν ἦν,
 μεθεκτὴ ἂν ἦν καὶ οὐσία ὁμοῦ ταῖς ἐνεργείαις, καὶ διαφορὰ τις
 20 οὐκ ἂν ποτ' ἦν οὐδεμία· τοῦτο δ' ἀδύνατον. ἀμέθεκτος γὰρ
 τοῖς κτίσμασιν ἅπασι πέφυκεν ἡ οὐσία· καὶ δαιμόνων εὖρημα

8. κανοφωνήμασι apogr., κενοφωνήμασι Capp. in textu, καινοφω-
 νήμασι conl. idem in mg. 16. θεότητος em. Capp. pro θεότητας.

non patitur ipsius medii, seu intervalli, ratio formalis. Nec enim infini-
 tatis natura eiusmodi est, ut gradibus tum superioribus tum inferioribus
 mensuretur.” (X.) Equidem poteram alia plura SS. Patrum proferre tes-
 timonia, quibus constaret, neque operationem, neque ullam qualitatem,
 neque aliud omnino quidpiam, divinae substantiae coaeternum et ab ipsa
 distinctum esse posse. Erat etiam in animo, vanis et futilibus Cabasilae
 verbis depromptas e SS. Patribus refutationem subiicere. Sed me interpel-
 lavit, pollicitus paulo post lubenter se illorum refutationem esse auditu-
 rum. Ipse autem omne studium, omnem operam adhibuit, ut prius con-
 suetum et commune Palamitarum effugium nobis importune obtruderet, Tha-
 boricum lumen intelligo, quod SS. Patres increatam operationem et deita-
 tem appellant. „Nam,” inquit, „deitatem in Monte ostensam lumen fuisse
 dicit divus Gregorius. Et iterum Cosmas Melodus huiusmodi operatio-
 nes fuisse divinitatis eiaculationes scribit. Cum ergo divina substantia sit
 increata, istae pariter eiaculationes increatae sunt, et a substantia di-
 stinctae. Nam quod aliud est a substantia, non est ipsa substantia, sed
 ad substantiam pertinet. Si enim esset quid idem cum substantia, haec
 simul cum operationibus esset participabilis, nec ulla inter eas foret ad-
 mittenda distinctio. Atqui hoc impossibile est. Nam substantia Dei ex
 natura sua participari a creaturis non potest: et quicumque aliud vel di-
 cunt vel dicentibus credunt, ii doctrinam a tenebrionibus diabolis inven-

- A. M. 6859 σκοτεινῶν, ἄλλως λέγειν τε καὶ πιστεύειν τοῖς λέγονσι. διὰ γὰρ
 Ind. 4
 P. 675 τοῦτο καὶ τὴν οὐσίαν τῆς ἐνεργείας διάφορον εἶναι φαινομεν, ἐκ-
 ποδῶν γινομένης ἀπάσης ταῖότητος." Καὶ ἅμα παρεῖσηγεν ἕνια
 τῶν Παλαμικῶν δογμάτων ἀπὸ γλώττης καὶ μνήμης, σποράδην
 μὲν· παρήγε δ' οὖν, ὁλόκληρον τὴν διάνοιαν σώζοντα καὶ ὡς
 ἔχουσιν ἐπὶ λέξεως ἀκριβῶς. „κοινὸν γὰρ," φησὶ, „δόγμα τῶν
 Βἔξωθεν καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων, ἐπὶ ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου
 φύσεως τὸν αὐτὸν ἐπιδέχεσθαι λόγον τὴν ἐνέργειαν τῆ οὐσία. τὰ
 δὲ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπιδεχόμενα δύο ἐστὶ, καὶ οὐχ ἓν. καὶ εἰ δύο,
 πῶς χωρὶς ἡστινοσοῦν πρὸς ἄλληλα διαφορᾶς; ἄρ' οὖν οὐ διενή-
 νοχε τὸ θεῖσθαι τοῦ θεοποιοῦν; ἢ καὶ θεοποιεῖ πάνθ' ὅσα θεᾶ-
 ται θεός; ἐπεὶ δὲ διενήνοχε, μή τι τούτων ἐστὶ κτιστόν;" εἶτα
 ἐπανελάμβανε καθ' ἕκαστα τὸ προγνωστικόν, τὸ δημιουργόν, τὴν
 C πρὸς τὸ ἐνεργεῖν ἐτοιμότητα, καὶ τᾶλλα. „ὡς γὰρ ὁ νοῦς," φησὶ,
 „τὰς ἐπιστήμας προσλαμβάνων σύνθετος οὐ γίνεται, τὸν αὐτὸν
 1 τρόπον, καὶ πολλῶ μᾶλλον, τὸ προγνωστικόν καὶ πάσας ἀπλῶς
 τὰς τοιαύτας δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας φυσικῶς ἢ θεία φύσις
 ἔχουσα σύνθετος οὐκ ἔστι." καὶ λέγειν φανερώς τοὺς ἁγίους ἔφα-
 σκε μὲν, οὐ παρήγαγε δ' οὐτ' εἰς ὄψιν οὐτ' εἰς ἀκοήν γραφικὰς οὐ-
 D δένος μαρτυρίας. καὶ πάλιν „ὡς γὰρ ἐκ θεοῦ πατρὸς θεὸς ὢν καὶ
 2 ὁ υἱός, οὐκ ἄλλος μὲν καθὸ θεὸς ἄκτιστός ἐστιν, ἄλλος δὲ καθὸ
 υἱός· καὶ καθὸ μὲν ἄκτιστος θεός, ἴσος κατὰ πάντα τῷ πατρί·

19. γραφικὰς Capp. pro γραφικόν.

tam sectantur. Idcirco quippe substantiam Dei ab eius operatione distinctam esse asserimus, identitate qualibet e medio sublata." Pariter nonnulla e Palamae dogmatibus adducebat, quae hinc inde nullo fere ordine collecta memoriter ipse recitabat: servata nihilo minus integra scriptoris mente, et eiusdem sententiis de verbo ad verbum accuratissime relatis. „Haec enim communis est," inquit Palamas, „tum gentilium tum Christianorum doctrina philosophorum: nempe in simplici et incorporea natura operationem et substantiam eiusdem prorsus esse rationis. Porro quae sunt eiusdem rationis, duo sunt, non autem unum quid. Quod si duo sint, quomodo nullam inter se haberent differentiam? Num igitur inter se non differunt videre et deificare? An quaecunque Deus videt, etiam deificat? Iam vero quoniam haec duo differunt, num quid horum creatum est?" Deinde vim Dei praecognitivam, creativam, et ad operandum promptitudinem, et alia sigillatim repetebat. „Sicut enim," inquit, „mens, dum scientias acquirit, non fit composita, ita etiam et longe potiori ratione divina natura, cum vim praecognitivam, praeintellectivam, et omnes simpliciter huiusmodi facultates et operationes, naturaliter habeat, composita non est." Et iactitabat quidem istud a SS. Patribus evidentem affirmari: sed nullius e scriptis testimonia proferebat, quae videre aut audire possemus. Et iterum: „nam quemadmodum Filius, ex Deo Patre procedens Deus, non alius est a Patre, quatenus Deus est increatus; sed alius est quatenus Filius: et in quantum Deus est increatus, Patri per omnia aequa-

καθὸ δὲ υἱὸς, μίζονα ὡς αἷτιον ἔχων τὸν πατέρα, δεύτερος A. C. 1351
 ὑπάρχει τοῦ πατρὸς, οὐ δεύτερος Θεὸς, ἄπαγε, ἀλλὰ δεύτερος Imp. Io. Can-
 τῆ τάξει· καθάπερ ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος· οὕτω καὶ ἐκ Θεότη- tacuz. 5
 τος ἀκτίστου τῆς οὐσίας Θεότης ἀκτιστος ἢ ἐνέργεια· οὐκ ἄλλη
 5 μὲν, καθὸ Θεότης ἀκτιστος· ἄλλη δὲ κατ' ἐνέργειαν· τῷ μὲν E
 ἀκτίστῳ, τῆς οὐσίας μηδὲν διαφέρουσα, μηδὲ διαιρουμένη ὅλως·
 ὡς δ' αἰτίαν ἑαυτῆς ὑπερκειμένην ἔχουσα. εἶεν." (I A.) Πρὸς
 δὲ ταῦτα παρελθὼν ἔγωγε, „ὡς ἡδὺς εἶ, ὧ λῶστε," ἔφασκον, „καὶ
 νῦν μᾶλλον εἶπερ ποτὲ, καὶ σὺ μᾶλλον εἶπερ τις ἀπάντων, ἔμοιγε
 0 τήμερον καὶ πολλῶ μᾶλλον ἡδίων, ἢ εἴ μοι τὰ Λυδῶν καὶ Μή-
 δων παρεῖχες χρήματα. πάρεργον γὰρ ὄν τὸ συμπεπτωκὸς, ὁμως, F
 εἰ μὴ τῷ δὴ τῶν πάντων ἄλλῳ, καὶ τοῦτο δὲ τῶν πάντων τοι καλ-
 λίστων ἔμοιγε δοκεῖ. χρόνιον γάρ μοι λέλυκας ζήτημα, βέλτιστε,
 λίαν ἀπονητί· καὶ τὸ τοῦ πράγματος χαρίεν, ὅτι καὶ μάλα ἄκων
 5 μάλα ἐκόντι· καὶ συμβέβηκεν ἀμφοῖν, σὲ μὲν εὐεργέτην ἄκοντα P. 676
 γίνεσθαι, καθ' οὗ τὰ ὄπλα ἔξῃγες· ἐμὲ δ' εὖ πάσχειν ὑπ' ἀν-
 δρῶν πολεμίων, ὧν οὐκ ἄν ποτε προσεδόκησα· ἐμοὶ γὰρ ἔργον V. 545
 ἦν ἔν γε τῷ παρόντι, τά τ' ἄλλα δεῖξαι βεβλασφημηκότας ἔτι καὶ
 ἅμα παντάπασιν ἀρνούμενους τὴν ἔνσαρκον τοῦ Θεοῦ λόγον οἰκο-
 0 νομίαν, ὃ τῶν αἰρέσεων καὶ βλασφημιῶν κορωνὶς ἐπεφύκει. πάν-
 τας γὰρ ἐν ταυτῷ συλλαβὸν προφήτας, ἀποστόλους, μάρτυρας, B
 διδασκάλους, ὁμοῦ ταῖς ἀγίαις συνόδοις ἀπάσαις, περιφανῶς

10. ἢ add. Capp.

lis est; sed in quantum Filius, secundus est a Patre; quem maiorem se, ut sui causam, agnoscit; non tamen secundus Deus, absit, sed secundus ordine, ut ait magnus Basilius: sic etiam ex increata divinitate, nempe substantia Dei, procedit divinitas increata, nempe operatio: et haec quidem non est alia a divinitate, quatenus deitas est increata; sed alia est secundum formale operationis rationem; et penes increati rationem, a substantia Dei nullatenus differt nec distinguitur; eam tamen ut sui causam se ipsa superiorem agnoscit. Esto." (XI.) Quibus ego ita respondi. „Quam iucundus es, vir optime. Si quando ipse fuisti aut alius quis fuit iucundus mihi, certe hodie multo iucundior mihi accedis, et longe suavior, quam si Lydorum aut Medorum divitias praeberes. Quod enim accessio- nis loco ac veluti obiter contigit, si non alteri cuiquam, at mihi saltem videtur hoc esse praeclarissime factum. Nam quae me iampridem torquebat, quaestionem nullo negotio solvisti, vir optime. Hoc autem ea in re festi- vum ac iucundum est, quod invitum volentem me mea e difficultate expedi- deris; idque nobis acciderit, ut tu quidem invito beneficus in eum esses, adversus quem arma educebas; ego vero a viris hostibus acciperem benefi- cium, a quibus nihil tale accepturum me unquam esse speravissem. In id enim operis impraesentiarum incumbebam, ut ostenderem tum alias a vobis prolatas fuisse blasphemias, tum penitus negatam Dei Verbi incar- nationem: quod sane blasphemias et haeresibus velut coronidem imponit; cum omnes simul Prophetas, Apostolos, Martyres, doctores, cum sanctis

A. M. 6859

Ind. 4

ἐξηπατημένους δείκνυσι τουτί. σὺ δ' οὐκ οἶδ' εἶτ' ἐπίτηδες, ἐτέ-
 ρον χάριν ὅτου δὴ, εἶτ' ἐκ τοῦ παρήκοντος, οἷα δὴ τὸ αὐτό-
 ματον πύμπολλα φέρει μετὰ μυστηρίων τε καὶ λόγων ὑπὲρ λό-
 γον, ὅμως εὐπρεπεστέραν πολλῶ μοι τὴν ἀνθολικὴν ἐπεπράχεις
 C αὐτὸς, ἢ κατὰ πᾶσαν ἀγωγὴν καὶ κατεσπουδασμένην πρόνοιαν
 ἐμήν. ἃ γὰρ προὔργου παντὸς ἐποιούμην πάλαι πολὺν τινα χρό-
 νον ἐπ' αὐτοφώρῳ κατασχεῖν ἐκεῖνον ὁμολογοῦντα δημοσίαις γλώτ-
 ταις, ἃ λαθραῖαις φήμαις ἄλλοτ' ἄλλως καταγγέλλον ἀλίσκεται
 πανταχῆ, λέγω δὴ τὸ λέγειν αὐτὸν, ὡς πάντες εἰς τὴν αὐτοῦ
 συμμαχίαν ποταμηδὸν ἀπαντῶσι σοφοί, ὅσοι τε τῶν ἡμετέρων
 D καὶ ὅσοι τῶν ἕξωθεν, ταῦτα φέρων προὔθηκας ἡμῖν παθρόσημα
 τήμερον, προσδοκίας ἀπάσης ὑπερβαλόμενος· τοῦτο δὲ τὸ τῆς
 παροιμίας· κατὰ σαντοῦ Βελλεροφόντης." Τρία γὰρ ἦν, οἷς μά-
 λιστα κεχρημένος ἀπάντων αὐτὸς παρακρούεται τοὺς πολλοὺς
 ἀεί. Ἐν μὲν, ὅτι καταφυγὴν ἀεί τὸ Θαβώριον ὄρος ποιεῖται, τὴν
 E ἐκεῖθεν θαυματουργηθεῖσαν ἔλλαμψίν τε καὶ θείαν χάριν καπη-
 λεύων καὶ διαβάλλων ἀεί, καὶ τοῖς ἀνδροφόνοις ποιῶν παρα-
 πλῆσια, οἱ γὰρ λόχμας ὑποδυόμενοι τοῖς τῶν παριόντων ἀπερι-
 σκέπτως τρυφῶσιν αἵμασιν· ἢ μᾶλλον ὅποσα κατὰ τὰς μάχας
 ἠττώμενοι δρῶσιν οἱ βάρβαροι, τοῖς ἡμετέροις ἱεροῖς καὶ τεμέ-
 νουσι καταφεύγοντες, καὶ ἀντὶ θυριῶν καὶ τάφρων καταχρώμενοι
 ταῖς ἀγίαις εἰκόσι. τοῦτο δ', εἴ τις μὴ πάρεργον τοῖς ἀνωτέρω

18. οὗ γε Capp. pro οὗ τε.

omnibus Synodis, errore deceptos fuisse manifeste arguat. Tu autem nescio an de industria, alterius cuiuscunque rei gratia, an obiter nec data opera; cuiusmodi multa casu feruntur, arcanis quibusdam rationibus, supra omnem rationem positus; utut sit, multo decentiore mihi ut vobis obsisterem ansam praeuisti, quam ego mea cura, omni studio ac providentia propria, comparare potuerim. Iampridem enim nihil mihi potius aut antiquius erat, quam illum Palamam velut in flagranti delicto deprehendere, publicis vocibus confitentem ea, quae occultis rumoribus alias aliter praedicare convincitur: id videlicet intelligo, quod ubique iactat, omnes sive Christianos sive paganos sapientes numero agmine suis a partibus stare. Hoc autem ultro nobis et libere supra omnem expectationem nostram hodie ob oculos posuisti: atque hoc est quod trito fertur adagio: Adversus te ipsum Bellerophonas." Nam tria erant, quibus omnium maxime ad vulgus semper decipiendum usus est. Primo quidem Thaboricum ad montem semper confugiens, claritatem et divinam gratiam, quae grandi miraculo ibi ostensa est, prava sua explicatione semper corrumpit et calumniatur; idem faciens quod homicidae, qui apta insidiis loca subeunt, et inconsiderate praetereuntium sanguine luxuriantur: seu potius quod faciunt barbari praeliis victi, dum ad templa et fana nostra confugiunt, et sacris imaginibus quasi scutis et vallis abutuntur. Porro si quis non obiter aut perfunctorie quae supra sunt a nobis dicta legerit, is com-

λεχθεῖσιν ἡμῖν ἐντετυχηκῶς εἶη, ζῆρον εἰκονομάχων εὐρήσει τὸ A. C. 1351
 σπουδαιότατον· λέγω δὴ τὸ τῆ γε τοῦ σωτῆρος μεταμορφώσει Imp. Io. Can-
 καταφυγῆ κεκοῖσθαι προχείρῳ τῆς ἀτόπου κακίας αὐτοῦ. καὶ F tacuz. 5
 πάντα λοιπὸν διεξήλθομεν ἤδη καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀποτάδην, ὡς
 5 ἀνωτέρω που γέγραπται καθ' ἕκαστα ἡμῖν· καὶ οἷς ἔστι βουλο-
 μένοις, ἔξεστιν ἐπιέναι. Δεύτερον δ' αὐτῷ κακουργίας μηγά-
 νημα κατὰ τῶν ἀπειροκάλων, ἢ μᾶλλον κατὰ τῆς ἰδίας ψυχῆς,
 ἐξέρχεται· κουρέων δίκην, παμπόλλους ἀνὰ πᾶν ἔτος συνάγει P. 677
 εἰς τὸ κουρεῖον αὐτοῦ, ὅποσοι πρὸς τὸ ξέειν καὶ τέμνειν πεφύ-
 0 κασιν ἔχοντες εὐφυῶς, καὶ γραμμμάτων γράμματα, καὶ φύλλα
 φύλλων ἀλλάττεσθαι, ἵνα, τῶν ἀντιρρήσεων αὐτοῖς προβαλλο-
 μένων, ὡς διαβάλλοντας παρὰ φαῦλον ἐκ τοῦ ὀύστου ποιῆται
 τοὺς ἀντιλέγοντας· ὡς ἀπαγορεύειν τοὺς διώκοντας, ὁμοίως τοῖς
 τοξέουσιν ἐς ἀνθρώπους ὑπὸ δειλίας φυγομαχοῦντας, καὶ μηδὲ
 5 βραχὺ τι μῦριον ὥρας στήναι γοῦν ἐφ' ἐνὸς δυναμένους. περὶ δὲ B
 τῶν τοιούτων καὶ ὁμοίως δρώντων αἰρετικῶς καὶ ὁ μέγας διέξ-
 ειςιν Ἀθανάσιος τοῖς ἐπισκόποις Αἰγύπτου καὶ Λιβύης ἐπι-
 στέλλων. „κατ' ἐνιαυτὸν γὰρ,” φησὶν, „ὡς οἱ τὰς διαθήκας
 γράφοντες, συνερχόμενοι καὶ αὐτοί, προσποιῶνται περὶ πίστεως
 0 γράφειν. ἵνα κἂν τούτῳ γέλῳτι μᾶλλον ὀφλήσωσι καὶ αἰσχύνων- V. 546
 ται, ὅτι μὴ παρ' ἐτέρων, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν ἐκβάλλεται. εἰ γὰρ C
 ἐθάλόρου οἷς ἔγραφοῖν προτέροις, οὐκ ἂν δεύτερα γράφειν ἐξή-

12. διαβάλλοντας Capp. pro διαβάλλοντες. 16. αἰρετικῶν conl.
 Capp.

periet hoc opus esse, in quod iconomachi diligentissime incubuerint;
 prompte videlicet confugere ad salvatoris transfigurationem, eaque ad ab-
 surdas et pravas opiniones suas facile abuti. Caeterum haec omnia dicen-
 do iam percurrimus, et supra de iisdem prolixè ac sigillatim scripsimus,
 quae qui voluerint legere ac perpendere poterunt. Altera, quam contra
 rudes et imperitos, seu potius contra propriam animam commolitur Pala-
 mas, improbitatis machina haec est; quod nempe tonsorum in morem quot-
 annis in tonstrinam suam permultos congreget, quicunque ad radendum et
 secandum idonei sint, et litteras litteris, librorum folia foliis, apprime possint
 commutare: ut cum prolata fuerint contraria opinioni suae testimonia, sta-
 tim adversarios suos velut calumniantes nihili faciat, sicque ipsius oppu-
 gnatores incoepto desistere cogantur: quemadmodum qui homines ignavos,
 pugnam fuga detrectantes, neque vel brevissimo saltem horae spatio ibi-
 dem consistentes, sagittis impetunt. De huiusmodi et hac se ratione ge-
 rentibus haereticis magnus Athanasius in epistola, quam ad Aegypti et Li-
 byae episcopos misit, ita loquitur. „Nam singulis annis,” inquit, „velut
 qui pacta scribunt, ipsi quoque conveniunt, et de Fide scripto statuere
 simulant, ut etiam inde potius deridendos se et ignominia notandos prae-
 beant: quippe quorum decreta non ab aliis sed ab ipsis rescindantur. Si
 enim his, quae prius definierunt, confiderent, certe secundam Fidei non quae-

A. M. 6859
Ind. 4

του, οὐδ' αὖ πάλιν ἔγραφοι νῦν, ἀφέντες ἄπερ ἔγραψαν· πάντως τοῦτο μελετήσαντες, ὅτι πάλιν ἀλλάξουσιν ἐὰν ὀλίγος παρελθῆ χρόνος, καὶ πρόφασιν λάβωσι τοῦ συνήθως τισὶν ἐπιβουλεύειν. τότε γὰρ, ὅταν ἐπιβουλεύωσι, μάλιστα προσποιῶνται περὶ πίστεως γράφειν, ἕν' ὡς Πιλάτος ἐνήφατο τὰς χεῖρας, οὕτως καὶ οὗτοι γράφοντες ἀποκτείνωσι τοὺς εἰς Χριστὸν εὐσεβοῦντας. καὶ ἕν', ὡς περὶ πίστεως ὀρίζοντες, δόξωσιν (ὡς πολλάκις εἶπον) φεύγειν τὸ τῆς ἑτεροδοξίας ἔγκλημα. ἀλλ' οὔτε λαθεῖν οὔτε φυγεῖν δυνήσονται. ἕως γὰρ ἑαυτοῖς ἀπολογοῦνται, ἑαυτῶν αἰεὶ κατήγοροι γίνονται· καὶ δικαίως γε. οὐ γὰρ τοῖς ἐλέγχουσιν αὐτοὺς ἀποκρίνονται· ἀλλ' ἑαυτοὺς, ὡς βούλονται, πείθουσι. πότε οὖν, τοῦ ὑπευθύνου κρίνοντος ἑαυτὸν, λύσις γίνεται τοῦ ἔγκληματος; διὰ τοῦτο γοῦν αἰεὶ γράφουσι, καὶ αἰεὶ τὰ ἴδια μεταποιῶντες ἀδηλον ἔχουσι τὴν πίστιν, μᾶλλον δὲ φανερὰν ἔχουσι τὴν ἀπιστίαν καὶ τὴν κακοφροσύνην." ὁρᾶτε πῶς ὁ μέγας τῆς ἀληθείας ἀγωνιστῆς Ἀθανάσιος σαφέστατα πάννυ παρέστησεν ἡμῖν, ὡς τὰ νῦν πρὸς τοῦ Παλαμᾶ γιγνόμενα τῶν πάλαι γενομένων τῆς κακίας εἰκόνων καὶ ἀρχετύπων μακρὰν ἀποσώζουσι ἡμῖν. εἰ γὰρ νῦν λέγειν, οὐς ἐπὶ κακοῖς κακοὺς προσέθηκεν Ὀλύμπους οὗτος. διὰ δὲ ταῦτα καὶ χαίρω νῦν, εἶπερ ποτὲ, μᾶλλον ἐγὼ, καὶ ἡδίους μοι νῦν μᾶλλον ὑμεῖς εἶπερ ποτὲ φαίνεσθε, ἀφικτόν μοι τὸ πάλαι ζητούμενον θῆραμα νῦν παραθέντες, ὡς

1. οὐδὲ πάλιν ἀφέντες ἐκεῖνα, ταῦτα νῦν ἔγραφοι ἄπερ πάντως αλ.
2. μελετήσαντες om. al. 3. ἐπιβουλεύωσι al. 12. κρίναντος αλ.
14. μᾶλλον δὲ καὶ ἀπιστίαν αλ.

rerent conscriptionem; neque rursus nunc scriberent, dimissis iis quae olim scripserunt; cum utique meditentur, se post aliquod tempus ea esse immutatos, ubi scilicet novam insidias alicui, ut assolent, struendi ansam nacti fuissent. Si quidem tunc imprimis cum insidias alicui parant, fingunt se de Fide scribere; ut, quemadmodum Pilatus manus lavit, sic et illi scribendo pios Christi cultores interimant; et ut, quod quidem saepius dixi, tanquam qui definienda Fide sint distenti, haeresis accusationem possint declinare. Verum nec latere nec fugere poterunt. Quamdiu enim se ipsi sibi duntaxat purgabunt, sui semper accusatores erunt: et merito quidem; cum illis non respondeant, a quibus coarguantur, sed sibi tantum quidquid voluerint persuadeant. Quis igitur unquam reus absoluitur, qui sui ipsius sit iudex? Hinc ergo nunquam cessant scribere; atque ita sua perpetuo decreta mutantem incertam Fidem, vel potius certam manifestamque infidelitatem et mentis pravitatem habent." Magnus, ut videtis, propugnator veritatis Athanasius manifeste prorsus nobis ostendit, Palamam iis quae nunc agit, antiquas improbitatis imagines et primigenia exemplaria imitando maxime assequi. Iam enim silentio praetermittam quos hic malis malos cumulos ac veluti Olympos imposuerit. Quapropter maiori quam alias unquam laetitia nunc afficior, et si quando gratam mihi rem fecistis, nunc certe multo facitis gratiorem, cum id quod olim adin-

μηκέτι μὴ δεῖσθαι μηδ' ὄλως μήτ' ἐμὲ μαρτύρων· μήτ' ἐκείνον A. C. 1351
 ἔχειν ἔτι ἀρνεῖσθαι, μήθ' ἡμῶς τὰ κείνου διὰ μνήμης ἄγοντας, Imp. Io. Can-
 καὶ γινομένους μάρτυρας ἀπαραγράφτους τῶν ἐκείνου βλασφη- tacuz. 5
 μιῶν· ὡς ἐξεῖναι καμὲ τῶν ἐλέγχων ἤδη μὴ πρὸς ἀνέδραστα καὶ
 5 ἀστατοῦντα σημεῖα τὴν τοξικὴν μετὰ τῶν βελῶν ἀναλοῦν, μηδὲ
 τυφλὰ παρέχειν τὰ τραύματα τῷ ἐχθρῷ, ἀλλὰ σαφεῖ καὶ ἀναμ-
 φισβήτητον ἔχοντα τὴν ἀλήθειαν. Καὶ τρίτον, ὅτι συγχρῶ ταῖς
 τῶν αὐτοῦ λόγων ἀλλάξιν ἐντίθησι καὶ διασπείρει, κηρύττων εἶ-
 ναι πολλοὺς τοὺς αὐτῷ συμφωνοῦντας, ἐπὶ σοφίᾳ καὶ θαυμαζο- B
 0 μένους, ὡς εἴρηται, ὅσοι τε τῶν ἡμετέρων καὶ ὅσοι τῶν θύ-
 ραθεν. Ὡν ἐκάστων τοῦνομα ἢ σιγῇ παντελεῖ παραπέμπει, μήθ'
 ὁποῖοι τινες, μήθ' ἄφρασι, διασαφῶν οὐδέν· ἢ λέγει μὲν ἐνίων
 ὀνόματα σωρηδόν· ἃ δ' εἰσὶν ἃ λέγουσιν ἐκείνοι, καὶ οἷα, τὸ
 παράπαν οὐδέν οὔτε προτίθησιν, οὔτ' ἐπιτίθησιν, ὅσα γ' εἰδέ-
 5 ναι ἐμὲ, ἵνα διὰ μὲν τῶν ὀνομάτων τὰς τῶν ἀκροωμένων ἀναρ- C
 τῶν καὶ ἀνασοβῶν ἀκοὰς ῥῆστα καὶ ἀπονητὶ πρὸς τὸ βουλό-
 μενον πειθομένους ἔχη (τοῦ γε καινοφωνεῖν δοκεῖν τοῖς πολλοῖς
 ἀπεωσμένον δῆθεν παντάπασι) διὰ δὲ τῆς τῶν ῥητῶν ἐκείνων
 σιγῆς διαδιδράσκη τὸν ἔλεγχον, ἅτ' ἐκείνοις ἤκιστ' ἀπάδοντα
 0 λέγων αὐτός. καὶ ποιεῖ διπλοῦν ἀνθ' ἀπλοῦ κακὸν, αὐτός τε
 βλασφημιῶν ἀνέγκλητα καὶ ἅμα κακείνους διαβύλλων, καὶ φέ-
 ρων εἰς μέσον ὁμοίως αὐτῷ βλασφημοῦντας.

2. ὑμᾶς conī. Capp.

star praedae conquirebam, ita mihi offeratis, ut effugere amplius non possit, nec ego iam testibus ullo pacto indigeam, nec ipse negare quae illi adscribuntur valeat; quemadmodum nec vos, qui opinioniones eius memoria tenetis, et ipsius blasphemiarum testes estis omni exceptione maiores. Unde mihi licebit non iam in signa inconstantia et instabilia refutationes nostras quasi totidem tela per artem sagittariam contorquere, nec caeca hosti vulnera infligere, sed manifesta, et quae indubitata veritatem prae se ferant. Tertio suis libris passim inserit et praedicat, sibi assentiri multos, ut dictum est, sapientia mirabiles, tum Christianos, tum paganos; quorum omnium nomen aut alto silentio praetermittit, neque quales sint nec quae dicant explicat; aut quorundam quidem acervatim nomina recenset, sed quae aut qualia dicant nullatenus, quod saltem sciam, praemittit aut subiungit: ut illorum nominibus aures auditorum suorum suspensas teneat et conturbet, sicque facillime quidquid voluerit eis persuadeat (qui enim novas introducere voces videtur, a vulgo plane repudiatur), sed eorum dicta reticendo reprehensionem effugiat, quasi minime illis dissona proferret. Hic autem pro unico ac simplici duplex malum perpetrat. Nam et ipse impune blasphematur, et illos simul philosophos calumniatur, et tanquam eiusdem secum blasphemiae reos in medium adducit.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΚΓ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER VIGESIMUS TERTIUS.

ARGUMENTUM.

Pergit Gregoras disputare cum Cabasila.

A. M. 6859 ^{Ind. 4} α'. 'Αλλ' ἡμεῖς γε οὐκ αὐτὸν μιμησόμεθα, οὐδὲ τὰς τῆς κα-
A. C. 1351 κίας ζηλώσομεν μηχανὰς, οὐκ οὐκ οὐχ ἕως γ' ἂν ἐν τῷ τοῦ φρο-
Imp. Io. Can- νεῖν ἡμᾶς καθεστῶτι φυλάττουσαν ἔχωμεν τὴν τοῦ μόνου Θεοῦ
tacuz. 5. δεξιάν. τῶν γὰρ ἐναντίων ἀρχῶν ἐναντίας καὶ τὰς ἀποβάσεις εἴ-
D
V. 547 ναι τῶν εἰκότων παντὶ που δῆλον. πάσης γὰρ ὧν αὐτὸς ἀσύνητος
Μούσης Ἑλληνικῆς καὶ πάσης ἐπιστημονικῆς μαθήσεως (ἧς οἱ
Ἐμὲν θύραθεν ἔφθησαν παραδόντες σοφοί, τῶν τε θείων προστά-
ται δογμάτων τῆς ἐκκλησίας ἐκείθεν παρειληφότες τὴν τε γλῶτ-
ταν ὤπλισαν ἀσφαλῶς καὶ ἅμα κατ' ἐκλογὴν τὸ μὲν ἐξεταστι-

1. Verum nos ipsum non imitabimur, nec improbitatis machinas et fraudes aemulabimur, quamdiu saltem solius Dei dextra nobis mentem sanam conservabit. Nam ut contrariorum principiorum contrarii sint effectus, consentaneum esse omnibus patet. Et vero Palamas Graecanicae omnium litteraturae imperitus est, et longe remotus ab omni, quae scientiam parit, disciplina. Eam profani quidem sapientes prius tradiderunt: sed divinarum ecclesiae dogmatum patroni acceptam inde suos in usus converterunt: ea scilicet suam tuto linguam armarunt; et delectu habito, quidquid ad contemplationem et indagationem veritatis conferre poterat, susceperunt:

κόν τε καὶ θεωρητικὸν ἐδέξαντο, ὅσον δ' εἰς δαίμονας φέρει καὶ ἀπωλείας βυθὸν διέπτυσαν, ἐκ τοῦ χείρονος τὸ κρεῖττον καταμα-
 θόντες, καὶ τὴν ἐκείνων ἀσθένειαν ἰσχὺν τοῦ εὐσεβοῦς ποιησάμε-
 νοι λόγου) ἀνέδραστον οὗτος ἔσχε λοιπὸν τὴν βάσιν τῆς γλώττης,
 5 καὶ ἀπαγεῖς τὰς τοῦ λόγου κρηπίδας, ἐν ὧμῳ τῷ τόκῳ φάναι τὰς
 τῆς γαστρὸς ἀναλύσας ὠδῖνας, καὶ τὸ κῆγμα τῶν πρώτων ἔξαμ-
 βλώσας τοῦ λόγου στοιχείων. διὸ καὶ νοῶν οὐ νοεῖ, καὶ βλέπων
 οὐ βλέπει, καὶ τὴν ἐγκειμένην ταῖς λέξεσι βουλόμενος μὲν, οὐ δυ-
 νάμενος δὲ, συναρμύττειν διάνοιαν ἐκείνο σαφῶς ἐπεπόνθει τὸ
 10 τοῦ Ἰκάρου. τά τε γὰρ ἄλλα διαπορθμεύουσι ταῖς ἡμῶν ἀκοαῖς
 τὸν μακρὸν δολιχέοντες χρόνον οἱ μῦθοι, καὶ δὴ καὶ Ἰκάρου τι-
 νὸς ὑπομνήματα ἔχομεν ἐξ αὐτῶν· ὡς ἐπιθυμήσειεν ὁ μάταιος
 πτεροῶν, ἐπεὶ μὴ ἐβούλετο μήτε γῆν ἐκείνος ἔτι πατεῖν· ὁ δὲ καὶ
 φύσεως ὑπερόρια διὰ θράσους πλεονεξίαν ἤδη ἐπόθει, καὶ ἦν
 15 ταῦτα ἐφόδια τάνδρῳ σφαλερὰ καὶ πρόσω ἢ ὥστε σωφρονοῦντος
 εἶναι δοκεῖν. τῆς ὁμοίας εἶναι κακοβουλίας δοκῶ μοι, καὶ ὅπερ ὁ
 βαρυδαίμων ἄνθρωπος οὗτος ἐπεπόνθει τὰ νῦν. ληληθε γὰρ τοῖς
 ὑπὲρ δύναμιν καὶ αὐτὸς ἐαυτὸν ἐξαρτήσας (λέγω δὴ ταῖς τῶν
 20 γραφῶν διανοαῖς, τῶν τε ἡμετέρων σοφῶν καὶ τῶν θύραθεν)
 κᾶπειτα, διὰ ξενίζοντα κρότον ἀμαθῶν ἀκοῶν, ἐνίας τῶν Ἑλ-
 ληνίδων ἐρανοσάμενος λέξεων, αἷς περὶ τὰ σφέτερα αὐτῶν ἐκεῖ-
 νοι κέχρηται δόγματα, καὶ τοῖς θείοις ἀναιδῶς παραμυγνὸς καὶ

A. M. 6859
 Ind. 4
 A. C. 1351
 Imp. Io. Can-
 tacuz. 5

P. 679

B

C

quod autem ad daemonum cultum et perditionis gurgitem ducebat, respue-
 runt. Hinc ex peiori meliora pernoscentes, ipsa profanorum imbecillitate
 piam et catholicam doctrinam corroborarunt. Cum ergo profanarum, ut
 iam dicebam, scientiarum rudis sit Palamas, instabile de caetero linguae
 fulcimentum habuit, et ruinoso maleque compacta sermonis fundamenta.
 Tum quasi partu immaturo ventris onus parturiendo exsolvisset, abortivus
 primorum sermonis elementorum foetus ab ipso editus est. Quapropter
 intelligendo non intelligit, videndo non videt: cumque sensum dictionibus
 congruum accommodare vellet, sed non posset, idem illi quod olim Icaro,
 ut patet, accidit. Nam inter alias, quibus iampridem aures nostrae diu
 personuerunt, fabulas, hanc quoque de Icaro litterarum monumentis manda-
 tam esse novimus. Is nimirum vanus homo, cum terram calcare amplius
 nollet, alas expetivit, et ob nimiam temeritatem praescriptos a natura
 limites transilire cupiebat. Sed valde perniciosum homini fuit huiusmodi
 adminiculum; quippe quod Icarum ultra ferret quam prudentiae ratio po-
 stulare videbatur. Aequae imprudenti ac malo consilio hic usus esse mihi
 videtur infelix ille Palamas. Nec enim se animadvertit iis se implicasse,
 quae ipsius vires longe superant. Loquor autem de sensu, qui philoso-
 phorum tum Christianorum tum gentilium scriptis inest. Deinde propter
 imperitarum aurium insolentem plausum quasdam Graecanicas dictiones,
 quibus illi ad suorum dogmatum expositionem usi sunt, emendicavit; et
 eas divinis nostris dogmatibus impudenter immiscet et occulte inserit.

- A. M. 6859 ὑποσπείρων αὐτὸς δόγμασιν, ἔλαθε κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλη-
 Ind. 4 **D**σίας σφοδρὸν ἀναδρόμίσας κνεῶνα καὶ θόρυβον καὶ μετέμελον
 ὄψέ ποτε λαμβάνειν ὀφείλων, ἐφ' οἷς ἁμαρτάνων οὐκ ἤσθετο. ὁ
 δ' ἐξεμάνη κατὰ τῶν διορθοῦν πειρωμένων ἡμῶν, καὶ δροῖ λοι-
 πὸν ἀκρατῶς μείζω μὲν ἢ κατὰ θηρίου μανίαν παντὸς, ἦττω δ' 5
 ἢ κατὰ βούλησιν τὴν αὐτοῦ· καὶ τοῖς μὲν ἄρχουσιν ὑπέρχεται,
 ποριζόμενος ἰσχὺν ἑαυτῷ, τὴν δ' εὐσέβειαν ἀδικεῖ· κἀκείνων
Eμὲν τὴν εὐμένειαν πραγματεύεται, τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ διωθεῖται·
 καὶ οὗ μὲν ἠττᾶται, δεινῶς φεύγει· καθ' ὃ δὲ ὑπερέχειν νομίζει,
 V. 548 πρὸς τοῦτο συχνὰ καταφεύγει. ἀληθείας γὰρ σὺν παρθήσιᾳ δι- 10
 κάζειν ζητούσης, ἠττώμενος φεύγει· μοχθηρίᾳ δὲ γνώμης εὐδο-
 κιωῶν πρὸς διαβολὰς, ταύτης ἀντέχεται. δικαιοσύνης γὰρ καὶ
 ἀληθείας κρινούσης, ἦν μὲν ἔφευγε, πολλάκις δίκην ἤλω· ἦν
Fδ' ἐδίωκεν, οὐχ εἶλεν. (B.) Ἐγὼ μὲν οὖν (εἰρήσεται γὰρ τάλη- 15
 θές) τὴν ἀρχὴν ἐδεδείκνυμι, μὴ πάντα διαστρέφων ὁ σὸς Παλαμᾶς
 διαβύλλῃ καμῆ, βουληθέντα κατὰ καιρὸν ἐνταυθοῖ τοῖς οἰκείοις
 καὶ συντρόφοις χρῆσασθαι ὄπλοις, λέγω δὴ ταῖς τῶν θύραθεν
 P. 680 πρὸς τὰς διαλέξεις ἐπιστήμαις, ὡς καὶ τέχναις καὶ μαρτυρίαις,
 ἐκείθεν ἡμῖν τὴν ἰσχὺν περιγίνεσθαι φάσκων τῶν ἀποδειγμάτων.
 ἐπεὶ δ' ὄπλος οἰκοθεν ὑπάρχων αὐτὸς ἐκ τούτων ἑαυτὸν ὀπλι- 20
 ζειν πειρᾶται κατὰ τῆς ἀληθείας, πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς ἐς τὸ κρά-
 τιστον ταῦθ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγωνιζομένους ὀπλιζουσι, τοὺς

Nec advertit quantam perturbationem, quamque vehementem tumultum in ecclesia Dei concitaverit. Cum autem peccatorum, quae a se admissa esse non sensit, tandem aliquando poenitere ipsum deberet, adversus nos, qui errores ipsius emendare conamur, furere coepit: et ita de caetero animi est impos, ut ferae omnis furorem superet, licet suam furendi voluntatem necdum expleverit. Et principes quidem obsequiose atque assentatorie colit, ut vires sibi comparet; sed iniuria pietatem afficit. Et principum benevolentiam captando sibi conciliat; at Dei gratiam expellit. Et id quidem mirum in modum effugit, quo se aliis inferiorem esse animadvertit; ad hoc autem confugit, quo praestare se aliis existimat. Cum enim a veritate, quae liberum vult ferre iudicium, vincatur, eam fugit: sed cum insigni ad calumniandum mentis pravitate polleat, hanc lubens amplectitur. Nam iustitiae veritatisque iudicio, ubi rei personam sustinuit, saepius damnatus est: ubi vero actoris partes egit, litem minime obtinuit. (II.) Ego itaque (dicam enim quod res est) initio timebam, ne tuus Palamas omnia pervertens me calumniaretur, cum hic opportune propriis mihi que consuetis uti armis vellem, gentilium intelligo scientias, quarum usus est in disputationibus. Censeo enim eorum artibus et testimoniis multam demonstrationum nobis vim suppetere. Quoniam vero adversus veritatem profanorum armis, utpote propriis destitutus, instruere se conatur, longe potiori ratione nos inde pro veritate firmissime pugnantibus armabimur, qui sumus iis assuefacti et per omnem aetatem huic pu-

μάλα συνήθεις τε καὶ ἡλικιώτας. ἐπιγνωσόμεθα γὰρ ἡμεῖς τὴν A. C. 1351
 τῆς ἡμῶν γλώττης μᾶλλον συγγένειαν καὶ τὸ ἦθος, ἢ αὐτὸς νό- Imp. Io. Can-
 θος νόθοις χρώμενος τοῦτοις. διὰ γοῦν ἔν γε τοιοῦτο, καὶ πρὸς B
 γε διὰ τὴν τῶν ἡμετέρων θεολόγων καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλη-
 5σίας παραίνεσιν, οὐκ ὀκνήσομεν οὐδ' ἡμεῖς οὕτως ὅπως ὀπίσσω-
 σθαι κατὰ τῶν τοιχωρυχούντων καὶ βωμολοχούντων ταυτὶ καὶ
 εἰς ἀλλοκότους διανοίας καὶ πλάνας ἐξ ἀμαθίας παραγόντων. εἰ
 οὖν καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ, βραχέα σκεψάμενοι περὶ τῶν τοιούτων C
 πρῶτον, καὶ ὅσα τῇ προκειμένῃ προσήκοντ' ἂν εἴη ἐφόδια, ἔπειτ'
 10 ἐς τὸν προκειμένον ἀγῶνα χωρήσωμεν. ῥᾴοσι γὰρ ἂν εἴη χωρεῖν
 ἐς τὰ πρόσω, τὰς τῶν ὑποθέσεων ἀρχὰς καὶ προκαταστάσεις
 ἀνευδεεῖς πηγνυμένοις, ἢ ῥᾴθυμούσας. (Γ.) Διονυσίου τοίνυν
 ἐκείνου τοῦ πάνυ μεμνήσομαι πρῶτον, διττὴν εἶναι τὴν τῶν θεο-
 λόγων παράδοσιν λέγοντος, τὴν μὲν ἀπόρρητον καὶ μυστικὴν,
 15 τὴν δὲ φιλόσοφον καὶ ἀποδεικτικὴν· καὶ „συμπλέκεται τῷ ῥητῷ D
 τὸ ἄρρητον· καὶ τὸ μὲν πείθει καὶ καταδείτται τῶν λεγομένων
 τὴν ἀλήθειαν· τὸ δὲ δρᾶ καὶ ἐνιδρύνει τῷ θεῷ ταῖς ἀδιδάκτοις
 μυσταγωγίαις.” Περὶ δὲ τοῦ ἀγενήτου λέγων ὁ μέγας κατ' Ἀρειαν-
 ῶν ὁ Ἀθανάσιος, „ἔρωτησάτωσαν,” φάσκει, „τοὺς Ἕλληνας, ἵνα
 20 ἀκούσαντες πόσα σημαινόμενα ἢ λέξεις ἔχει μάθωσιν ὅτι οὐδὲ
 περὶ ὧν λέγουσιν ἐπίστανται καλῶς ἔρωτᾶν.” καὶ πολὺν ἐξῆς ὁ

7. παραγόντων Capp. pro παράγοντας. 15. συμπέλεκται edd.
 18. ἀγενήτου al. Ἀρειανῶν Capp. pro Ἀρειανῶ.

gnae operam navavimus. Nam linguae nostrae affinitatem et ingenium
 potius cognoscemus, quam ipse Palamas nothus, qui profanorum testimo-
 niis adulteratis utitur. Itaque tum ob hanc unicam rationem, tum pro-
 pter nostrorum theologorum et ecclesiae doctorum adhortationem, non pi-
 gebit nos his armis instrui adversus istos veluti murorum effracto-
 res et sacrilegos scurras, qui monstrosas et insolentes in sententias et errores
 prae inscitia caeteros abducunt. Unde, si vobis etiam ita visum fuerit,
 ubi prius de his pauca et quaecunque ad institutum nostrum pertinent,
 consideraverimus, statim propositum nobis certamen ineamus. Nam si rei
 controversae principia firma et idonea praestiterimus, ulterius progredi
 longe nobis facilius erit, quam si infirma et debilia tantum praestruxis-
 semus. (III.) Primum igitur magni et clarissimi Dionysii mentionem fa-
 ciam, qui duplicem esse theologorum traditionem asserit; unam quidem
 arcanam et mysticam; alteram vero philosophicam ac demonstrativam: et,
 „est,” inquit, „arcanum cum aperto et declarato connexum. Hoc quidem
 persuadet et eorum quae dicuntur veritatem adstringit: illud autem efficax
 est, et in Deo nos fundat atque collocat occultis, quas a nemine doce-
 mur, institutionibus.” Magnus vero Athanasius, de huius vocis „non fa-
 ctus” significatione adversus Arianos disputans, „interrogent (inquit) gen-
 tiles, ut cum audierint ab ipsis, quot significatus habeat haec vox, non fa-
 ctus, intelligant se nec de his quidem, de quibus disserunt, recte nosse in-

- A. M. 6859 *Θεὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ ποιεῖται λόγον, ᾧ τοῖς ἐθέλουσιν ἐντυχεῖν ἕξε-*
 Ind. 4 *ἔσται μαθεῖν τελεώτερον. ἡμῖν γὰρ ἥκιστ' ἐν τῷ παρόντι σχολὴν*
ἄγουσι, διὰ τὴν ἐς τὰ πρόσω σπουδὴν, βραχέα τῶν θεῶν ἐκε-
νων ἀνδρῶν ἐνταυθοῖ προτιθέναί δέδοκται, καὶ ὅσα πρὸς τὸν
σκοπὸν ἀφοσιῶσθαι χρειῶν· τὰ δ' ἕξῃς τοῖς βουλομένοις παρή-
5 καμεν, ἕξουσίας ἀφθόνου διηνεκῶς ἠνεωγημένης ἅπασι. συναρδὰ
F *τοιγαροῦν καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος Βασίλειος φάσκει, ὡς „ἡ τῆς δια-*
λεκτικῆς δύναμις τεῖχος ἐστὶ τοῖς δόγμασιν, οὐκ ἐῴσα αὐτὰ εὐ-
διάρπαστα εἶναι καὶ εὐάλωτα τοῖς βουλομένοις.” τὰ παραπλήσια
δὲ καὶ ὁ θεὸς διέξεισι τούτοις Χρυσόστομος, „πρὸς μὲν βίου,” 10
λέγων, „κατάστασιν ἀρίστην βίος ἕτερος εἰς τὸν ἴσον ἂν ἐναγάγοι
ζῆλον. ὅταν δὲ περὶ δόγματα νοσῇ ἡ ψυχὴ τὰ νόθα, πολλὴ τοῦ
P. 681 *λόγου ἐνταῦθα ἡ χρειά, οὐ πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἀσφάλειαν μί-*
V. 549 *νον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἕξωθεν πολέμους. εἰ μὲν γὰρ τις ἔχει*
τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος καὶ θυρεὸν πίστεως τοιοῦτον, ὡς 15
δύνασθαι θαυματουργεῖν καὶ τῶν τεραστίων τὸ τῶν ἀναισχύν-
των ἐμφράττειν στόμα, οὐδὲν ἂν δέοιτο τῆς ἀπὸ τοῦ λόγου βοη-
θείας· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε ἄχρηστος ἢ τούτου φύσις.” ἀλλὰ καὶ
B *ὁ θαυμάσιος τάδε διέξεισι Μάξιμος. „δίχα λογικῆς,” φησὶ, „δυ-*
νάμειος ἐπιστημονικὴ γνῶσις οὐκ ἔστι· καὶ γνώσεως χωρὶς οὐδ' 20
συνίσταται πίστις, ἀφ' ἧς τὸ καλὸν γέννημα πρόβεισιν ἢ ἐλπίς.”
καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ θεὸς ἐκ Δαμιῦσκου φησὶ Ἰωάννης· „ὡς εἰ καὶ
παρὰ τῶν ἕξωθεν χρήσιμόν τι καρπώσουσθαι δυναθῆμεν, οὐ

terrogare.” Multum deinde vir iste divinus habet sermonem, quem accuratius discere poterunt quicumque legere illum voluerint. Nam cum impraesentiarum nobis ad ulteriora festinantibus nihil otii sit, pauca saltem divinatorum hominum illorum verba hic proponere visum est, quantum scilicet instituti operis ratio a nobis postulat: caetera vero legere volentibus reliquimus, cum semper ampla cunctis ut id faciant data sit potestas. Consonat etiam illis magnus Basilius, ubi ait, dialecticae disciplinae facultatem esse instar muri, nec permitttere, ut dogmata diripiantur, aut a volentibus facile expugnentur. His fere similia profert divus Chrysostomus, ubi sic loquitur: „quod spectat ad optimam vitae institutionem, alterius vita posset nos ad vitae similis aemulationem inducere. Sed cum anima spuriorum atque adulterinorum morbo dogmatum laborarit, tunc multa est sermonis et doctrinae necessitas; non solum ut nostra sint in tuto, sed etiam ut adversus externa bella muniamur. Nam si quis gladium spiritus et scutum Fidei tale habeat, ut miracula edere atque iis editis impudentium ora obstruere possit, sermonis vel doctrinae auxilio neutiquam opus haberet: imo vero neque tunc inutiles ex natura sua forent.” Sed et mirabilis Maximus alicubi sic disserit: „sine rationali facultate nulla est scientifica cognitio; et absque cognitione non consistit Fides, ex qua progenies praeclara, spes videlicet, enascitur.” Agmen claudet divus Ioannes Damascenus, qui sic ait: „si quid profanis e scriptoribus utilitatis percipere possimus,

τῶν ἀπηγορευμένων ἐστὶ. γενόμεθα δόκιμοι τραπέζῃται, τὸ μὲν A. C. 1351
 γνήσιον καὶ καθαρὸν χρυσὸν σωρεύοντες, τὸ δὲ κίβδηλον παραί- Imp. Io. Can-
 τούμενοι. λάβωμεν λόγους καλλίστους· Θεοῦ δὲ γελοιοῦς καὶ C tacuz. 5
 μύθους ἄλλοτρίους τοῖς κυσὶν ἀποθρήψωμεν. πλείστην γὰρ ἐξ
 5 αὐτῶν κατ' αὐτῶν ἰσχὺν κτήσασθαι δυνήθειμεν." Καὶ τί δεῖ
 μέτροις ἀριθμητικοῖς πειρᾶσθαι συγκλέειν τὰ καὶ αὐτοὺς σχε-
 δὸν ἀριθμητικὸς παραιτούμενα νόμους; ὅσα τε δηλαδὴ διεξι-
 ασι, οὓς διελάβομεν καὶ ὧν ἐμνήσθημεν, ἕτερα· καὶ ὅσα περ
 οὐδαμῇ διελάβομεν. οἷς γὰρ οὐκ ἀπέχρησε τὰ κεκομισμένα, τού- D
 10 τοις οὐδ' ὅλας βίβλων ἀμάξας κομίζων τις σύνεσις κομῆσθαι
 παρασκευάσει· ἢ μᾶλλον, ᾧ μὴ σύνεσις ἀπέχρησε τοῖς λογι-
 σμοῖς ἐνθεῖναι, ἄφικτον ἀνάγκην εἶναι τοὺς Ἑλλάδι χρωμένους
 φωνῇ, καὶ τοῖς τῶν συλλαβῶν καὶ στοιχείων ταύτης εὑρεταῖς
 ἀναφέρειν τὴν μίμησιν, καὶ τὰς γε τῶν ἀμφισβητουμένων ἀνα-
 15 τιθεῖναι κρίσεις καὶ λύσεις, καθάπερ στάθμαις καὶ κανόσι τέκτο-
 νες καὶ λιθοργοὶ, τῷ ποτ' ἂν τῶν πάντων οὗτος ἐτέρῳ πεισθῆι; E
 οἶμαι τῶν πάντων ἤμιστ' ἂν ποτ' οὐδενί. τὸν γὰρ τοῖς θεοῖς
 ἐκκλησίας φωστῆρσι τοῦτο δρωσιν οὐχ ἐπόμενον λόγοις οὐδεὶς
 ποτε πείσειεν ἂν, οὐ βαρβάρων, οὐχ Ἑλλήνων, οὐκ ἀγγέλων,
 20 οὐκ ἀνθρώπων, οὐκ ἀσώφων, οὐ σοφῶν τῶν ὄντων οὐδενός.
 πάρεστι τοίνυν σκοποῦσιν ὀρθῶς, οἷς ἐμπάθειά τις ἀχλύος δίκην

16. οὗτος em. Capp. pro οὐθ'. 21. σκοποῦσιν Capp. pro σκοποῦντι.

eam consecrari nullatenus est prohibitum. Probi simus nummularii; genuinum ac sincerum coacervemus aurum; adulterinum vero et scoria plenum respuamus. Sermones praeclarissimos assumamus; ridiculos autem Deos alienasque fabulas canibus proiciamus. Multum enim roboris contra se nobis ipsi suppeditare poterunt." Sed quid opus est ut certo numero ea concludere conemur, quae ipsas ferme arithmeticas leges ferre recusant? Ea intelligo quae disserunt laudati a nobis SS. Patres, et alia quae vel commemoravimus, vel alto silentio praetermisimus. Quibus enim non sufficiunt a nobis allata testimonia, iis etiam si solida plastra libris onusta quispiam adveheret, intelligendi vim afferre non poterit. Potius dicam: quicumque ex allatis testimoniis non potuit mente comprehendere, inevitabilis hoc esse necessitatis, ut qui Graeca utuntur lingua, eos sibi proponant imitandos, qui linguae huius elementa et syllabas adinvenierunt, et ad eorumdem iudicium controversias illi suas ac lites componendas referant (quemadmodum fabri, et qui scalpendo lapides elaborant, amussi ac regulae omnia subiiciunt) quisquis, inquam, ineluctabilem hanc necessitatem mente concipere non potuit, cuinam alteri ex omnibus fidem habebit? Nemini unquam omnium, ut opinor. Si quis enim hoc etiam a divinis ecclesiae luminibus factitatum non imitetur, huic nemo unquam persuadere poterit, cuiuscunque tandem sive barbarorum, sive Graecorum, sive angelorum, sive hominum, sive imperitorum, sive sapientium sermonibus ad hoc utatur. Igitur quicumque recte et attente rem considerariint, nec ullo affectu, quasi quadam caligine, perturbatum animum, nec ingenii tar-

- A. M. 6859 ἥκιστα ἐνοχλεῖ τῇ ψυχῇ, μηδὲ νοῦ βραδυτῆς τὸ θαυρόυν ἀμβλύ-
 Ind. 4 **F**νει τῆς γνώμης, ἀδεκάστους φέρειν τὰς ψήφους. (Δ.) Καὶ
 πρῶτον μὲν δὴ κείθω ζήτημα τουτὶ ταῖς παρούσαις χρεαίαις· εἰ
 ἐπὶ τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως (λέγω δὴ τοῦ Θεοῦ) δια-
 P. 682 φορὰν ἠντινοῦν δογματίζειν οὐσίας καὶ ἐνεργείας ἐξείη· ὡς τὴν 5
 μὲν οὐσίαν ἀμέθεκτον εἶναι κτίσμασιν ἅπασιν κομιδῇ („αὐτὴ γὰρ
 καθ' αὐτήν,” φησὶν, „ἡ θεία μετεχομένη τε καὶ λαμβανομένη
 φύσις ἢ φουρμὸν πείσεται, ἢ τὴν παθητὴν ἐξαναλώσει φύσιν,
 πρὶν ἂν ληφθῇ· οὐδεὶς γὰρ, φησὶν, ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου,
 καὶ ζήσεται”) τὴν δ' ἐνέργειαν μόνῃν ἅπασιν κτίσμασιν γίνεσθαι 10
 Βμεθεκτὴν, μόνῃ μὲν τῷ ἀκτίστῳ μηδὲν ἐκείνης διαφέρουσαν· ὡς
 δ' αἰτίαν ὑπερκειμένην ἔχουσαν ἐκείνην, τούτῳ δὲ διαφέρουσαν·
 εἶναι δὲ τὴν ἐνέργειαν εἰς εἶδη διαιρουμένην, σοφίαν, δύναμιν,
 ζωὴν, ἀλήθειαν, βούλησιν, ἁγιασμὸν, καὶ ὅσα μυρία τοῖς ἐντυγ-
 V. 550 χάνουσι ταῖς αὐτοῦ διαιρέσεσιν ἐξεστι διαγινώσκειν σαφέστερον, 15
 Cὄψεσιν ἄγουσιν οἰκείαις εἰς πίστιν ἑαυτοὺς ἀκριβῆ. (Ε.) Ἐπειδὴ
 τοίνυν ἐκ τῶν ἁγίων ἡμῶν διδασκάλων οὗθ' ὁ ὑμέτερος ἔγνω πει-
 σθῆναι διδάσκαλος Παλαμῆς, οὗθ' ὑμεῖς ἐκείνῳ πειθόμενοι,
 διαμαρτίας (ὡς ἔοικε) λέξεων καταγρόντες, φέρε τοὺς τε ἄλλους
 μιμησόμεθα καὶ ἡμεῖς θείους πατέρας, ὡς εἴρηται, καὶ δὴ καὶ 20
 Ἰουστίνον τὸν θεῖον καὶ σοφώτατον ἄνδρα, καὶ μέγαν τῆς εὐσε-
 D βείας μάρτυρα καὶ ἀθλητὴν. εἶναι γὰρ τῶν ἐκείνου βιβλίων καὶ

7. φησὶν, quod post μετεχομένη τε in apogr. est, delevit Capp. ut
 supervacaneum.

ditate alacritatem mentis hebetatam habuerint, his rectum licebit atque in-
 corruptum ferre iudicium. (IV.) Et quidem, in huiusce commoditatis ar-
 ticulo, prima haec proponatur quaestio: utrum in simplici et incorporea
 natura (de divina loquor) aliquid substantiae et operationis discrimen sta-
 tuere liceat; adeo ut substantia quidem a nulla creatura possit ullatenus
 participari („divina enim natura,” inquit, „si ipsa per se ipsam participetur
 et recipiatur, aut mixtionem patietur, aut patibilem naturam absument, ante-
 quam recepta fuerit. Nemo quippe videbit faciem meam, et vivet”), ope-
 ratio vero sola possit ab omnibus creaturis participari: et tamen, quatenus
 increata est praecise et formaliter, nihil a substantia differat; sed
 quatenus eam ut sui causam et se ipsa superiorem agnoscit, eatenus dun-
 taxat ab ea distet, et in multas dividatur species; nimirum in sapientiam,
 potentiam, vitam, veritatem, voluntatem, sanctificationem, et sexcenta
 huiusmodi; quae manifestius poterunt deprehendere, qui divisiones eius
 legerint, et propriis oculis plenam sibi ipsi fidem fecerint. (V.) Cum igitur
 a sanctis doctoribus nostris persuaderi sibi magister vester Palamas nol-
 lit, sicut nec vos eidem obsequentes; qui etiam, ut videtur, sanctos Pa-
 tres accusatis, quod suis in verbis aberrarint: age, cum alios sanctos Pa-
 tres, ut dictum est, imitemur, tum maxime Iustinum, divinum sapientis-
 simumque virum, et magnum pietatis martyrem ac propugnatores. Nam

λόγων καὶ τὸν περὶ μοναρχίας λόγον, ἐν ᾧ πλείστας παράγει τὰς A. C. 1351
μαρτυρίας ἐξ Ἑλλήνων φιλοσόφων, ποιητῶν τε καὶ ῥητόρων, οἷς Imp. Io. Can-
ὁμολογεῖν εἶναι συνηνέχθη μὴ δύο, μηδὲ πολλοὺς, ἀλλ' ἕνα tacuz. 5
θεόν. εἰκὸς γὰρ ᾤήθη τοῖς πλείστοις ἀξιοπιστοτέρους εἶναι τὰς

5 τῶν ἐχθρῶν μαρτυρίας. καὶ τὸν τοιοῦτον καὶ ἡμεῖς τήμερον τρό-
πον ἐκ τῆς τῶν θύραθεν ἐπιστήμης τὰς μαρτυρίας ἀγάγωμεν κατὰ
τὴν ὑπόθεσιν, τὴν σφῶν παρωσάμενοι θρησκείαν. μηδὲ γὰρ E
εἶναι τῆς θρησκείας τὴν ἐπιστήμην, μηδὲ βλάβην ἐκείθεν ὑφο-
ρᾶσθαι μηδ' ἠντινοῦν, οὐ μᾶλλον γε ἢ τῶν τροφίμων τὰ πλείω

10 κομιζομένους ἐκ βαρβάρων καὶ ἀλλοφύλων γενῶν· αἷς ἐπενεγκεῖν
ἀξιώσομεν αὐθις τὰς τῶν ἁγίων, ὁπόσας καὶ οἷας ἐπίτηδες ἐτα-
μειυσάμεθα τράπεζαν· καὶ δεῖξαι σύμφωνον μὲν ἐκείνους ἄδοντας
μέλος καὶ ἐναρμόνιον, κὰν ταῖς τῶν λέξεων σημασίαις· τὸν δ' F
ὑμέτερον Παλαμῶν μήτε τούτοις μήτ' ἐκείνοις συνάδοντα, ἀλλ'

15 ὅμοιον πάσχοντα, καθάπερ ἂν εἴ τις νοσώδης τὴν φύσιν καὶ
χαῦνος ὑπάρχων ἀνὴρ χρείας ἤστινισοῦν, εἰληφῶς ὅτουδῆποτε
μάχαιραν τῆς οἰκείας δυνάμεως ὑπερτέραν, ἔπειτα μὴ δυνάμενος
ἄλλοθεν, ἐκ τῶν οἰκείων σαρκῶν ὠμοβόρον ἑαυτῷ παρετίθει
τράπεζαν, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐστιῶν μοχθηρῶς, κὰκ τοιούτων φιλο-

20 φρονούμενος πόνων, ἐστιάτωρ καὶ δαιτυμῶν ἐν ταυτῷ γινόμενος P. 683
αὐτὸς ἑαυτῷ, ὡς γε εἶρηται τε καὶ εἰρήσεται. ὑπὲρ γὰρ ὧν ἠπέ-
γετο, τούτων ἐκπέπτωκε· καθ' ὧν δ' ἐπόνει, τούτοις δ' ἔλαθεν
ἄθρυμα γεγωνῶς προφανές· ἀμφοῖν, οἰήσεως ἅμα καὶ ἀμαθίας,

inter alios eius libros ac tractatus unum de monarchia habemus, in quo plurima e gentilibus philosophis, poetis, et oratoribus, adducit testimonia, quibus isti neque duo, neque plures, sed unum esse Deum aperte confessi sunt. Hoc enim esse verisimile putavit; inimicorum scilicet testimonia maiorem apud plurimos fidem mereri. Eadem nos hodie ratione e scientiis profanorum petita testimonia, sicut polliciti sumus, proferemus, repudiata tamen eorum religione. Neque enim ad religionem scientia pertinet; neque hanc potius nobis fore noxiam suspicari debemus, quam testimonia, quae e barbaris et alienigenis asportamus. Profanorum autem testimonii esse subiungenda censemus SS. Patrum dicta quaecunque condidimus et veluti ad mensam opipare instruendam consulto asservavimus. Ostendemus etiam, scriptores profanos, quasi aequaliter effecto concentu, SS. Patribus plane consona proferre, etiam quantum ad verborum significatio- nes: vestrum autem Palamam neque his neque illis concinere: sed ita se gerere, ac si quis ex natura sua valetudinarius, et ad quamlibet operam prae languore ineptus, cuiuscunque demum ensem, qui suas vires superet, arripiat; ac deinde, cum aliunde non possit, saltem propriis e carnibus crudivoram sibi mensam apponat, ipse se ipsum male pascens, et ex hisce laboribus suis benevolus et comis ipse sibi convivator simul et conviva fiat, ut iam dictum est, et etiamnum dicetur. Nam de quibus tanto studio tantoque contendebat opere, iis excidit; contra quos autem tantum laboris impendebat ac studii, se iisdem manifeste ludos factum non animadvertit:

- A. M. 6859 Ind. 4 ἑκατέρωιν ἐκείνωιν αὐτῶ γενομένοιιν αἰτίωιν. (ς.) Πλωτίνου τοί-
 νων ἀκουσώμεθα πρώτως, περὶ οὐσίας καὶ ἐνεργείας Θεοῦ τάδε
 διεξιόντος. „εἰ ὑποθοῖτό τις (φησὶν) ἐλέσθαι τὸν Θεὸν ἀλλάξα-
 B σθαι τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, μήτ' ἂν ἄλλο τι γενέσθαι βουληθῆναι,
 μήτ' ἂν ἑαυτῶ μέμψασθαι, ὡς ὑπ' ἀνάγκης τοῦτο ἦν. ἔστι γὰρ 5
 ὄντως ἡ ἀγαθοῦ φύσις θέλησις αὐτοῦ· ὅτι μηδὲν ἦν ἄλλο, ἵνα
 πρὸς ἐκεῖνο λεχθῆ. εἰ μὲν οὖν εἴη τις ἐνέργεια ἐν αὐτῶ, καὶ τῇ
 ἐνεργείᾳ θείημεν αὐτὸν, οὐδ' ἂν διὰ τοῦτο εἴη ἕτερος αὐτοῦ; καὶ
 οὐκ αὐτὸς αὐτοῦ κύριος, ἀφ' οὗ ἡ ἐνέργεια· ὅτι μὴ ἕτερον ἐνέρ-
 C γεια καὶ αὐτός. ἐπεὶ γὰρ οὐσία καὶ ἐνέργεια ἐκεῖ ἐλέγετο, δύο 10
 πως ὄντα, ἐκ τῆς ἐνεργείας ἐδίδου τὴν ἔννοιαν τοῦ κυρίου· τοῦ-
 το δ' ἦν τῇ οὐσίᾳ ταυτόν. διὰ τοῦτο καὶ οὐ χωρὶς ἐγένετο τὸ
 κύριον εἶναι, ἀλλ' αὐτὸ ἑαυτοῦ κύριον ἐλέγετο. οὐ γὰρ δύο ὡς
 ἔν, ἀλλ' ἔν. ἡ γὰρ ἐνέργεια μόνον, ἡ οὐδ' ὅλως ἐνέργεια. εἰ δ'
 οὐσίαν ἄνευ ἐνεργείας τις λέγοι, ἐλλιπὴς ἡ ἀρχὴ καὶ ἀτελής ἡ 15
 τελειοτάτη πασῶν ἔσται. καὶ εἰ προσθεῖη ἐνέργειαν, οὐχ ἔν τηρεῖ,
 D ἀλλ' ἠλάττωσε τῇ προσθήκῃ. εἰ οὖν τελειότερον ἡ ἐνέργεια τῆς
 V. 551 οὐσίας, τελειότερον δὲ τὸ πρῶτον, πρῶτον ἂν ἐνέργεια εἴη.
 ἐνέργεια δὲ, οὐ δουλεύουσα οὐσίᾳ, καθαρῶς ἔστιν ἕλευθέρα.
 καὶ οὕτως αὐτὸς παρ' αὐτοῦ ὁ Θεὸς, εἴτ' οὐσίαν εἴποις, εἴτ' 20
 ἐνέργειαν. οὐ γὰρ δύο, ἀλλ' ἔν. πῶς γὰρ ἂν εἴη βούλησις ἐξ οὐ-

7. λεχθῆ Capp. pro ἐλεχθῆ. 12. ἐγίνετο coni. Capp.

quae damna duo arrogans existimatio sui et incitiam ipsi intulerunt. (VI.) Plotinum itaque primo audiamus, de Dei substantia et operatione ita disserentem. „Si quis,” inquit, „supponeret velle Deum suam commutare naturam, neque tunc aliud fieri Deus vellet, neque id sibi vitio daret, quod necessario talis esset. Nam boni natura est revera Dei voluntas: quia nihil esset aliud, cuius habita ratione Deus velle diceretur. Si quis igitur esset in eo actus, et eum esse in actu poneremus, non ideo esset alius a se ipso, nec ideo non esset sui dominus, a quo actus procederet: quoniam aliud non est actus, et aliud ipse Deus. Cum enim ibi substantia et actus esse quadamtenus duo dicerentur, ex actu ipso ideam alicuius domini darent. Hoc autem, quod domini rationem haberet, esset idem cum substantia. Ideo, esse dominum, non esset quid separatum ac divisum; sed idem sui ipsius dominus diceretur. Non enim duo ut unum, sed re ipsa unum forent. Aut enim actus duntaxat, aut nullo modo actus esset. Quod si quis absque actu, seu operatione, substantiam esse dixerit, tunc substantia, quae principium est, in aliquo deficiet; et quae omnium est perfectissima, erit imperfecta. Iam vero si quis ei substantiae actum seu operationem addat, non servat unitatem; sed hocce additamento substantiam imminuit. Si ergo actus perfectior sit substantia, et aliunde quod primum est, illud quoque sit perfectius, sequitur actum esse quid primum. Actus autem substantiae non inserviens est pure liber. Et sic ipse a se ipso Deus est, sive substantiam dicas, sive actum. Nec enim duo sunt, sed unum quid. Et vero quomodo volitio procederet a substan-

σίας ἀνενεργήτου; οὐχ ἕτερον ἄρα τῆς οὐσίας οὐδέν. φύσις οὖν A. C. 1351
 ἀπλῆ, καὶ ἐνεργεια μία, καὶ οὐδὲ τὸ δυνάμει ἔχουσα ἄλλο, ἄλλο Imp. Io. Can-
 δὲ τὸ ἐνεργεῖν, πῶς οὐκ ἐλευθέρα; οὐδὲ γὰρ πεφυκέναι λέγοιτ' E
 ἂν ἐνεργεῖν, ἄλλης οὐσης τῆς οὐσίας, καὶ τῆς ἐνεργείας ἄλλης." 5
 5 (Z.) Φησὶ δὲ καὶ Ἀριστοτέλης, ὅτι „τὸ ἐξ ἀνάγκης ὄν κατ' ἐνεργειάν ἐστι καὶ αἰδίδιον καὶ χωρὶς δυνάμεως, εἴτουν αὐτοενέργεια καὶ πρώτη οὐσία." καὶ ἀλλαγῶ „ἐκαστον τῶν ὄντων, ὧν ἔργον τί ἐστιν, ἦτοι ἐνεργεια, ἕνεκα τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἐστι. Θεοῦ δ' F
 ἐνεργεῖα ἐστὶν ἀθανασία, ὅπερ ἐστὶ ταῦτόν εἰπεῖν ζῶν αἰδίδιος· 0
 ὥστε ἀνάγκη τὸν Θεὸν κίνησιν αἰδίδιον ὑπάρχειν, εἴτουν ἐνεργειαν." P. 684
 Ὅρας τὰς μαρτυρίας, σὺν ἐπιστήμης εὐροία προενεχθείσας, καὶ ὄσην αὐτόχημα τοῖς περὶ Θεοῦ λεγομένοις πρὸς τῶν σοφῶν δι-
 δασκάλων ἡμῶν καὶ φωστήρων τῆς ἐκκλησίας τὴν συμφωνίαν ἔχουσιν· ὡς ταῦτόν ἐπὶ Θεοῦ σαφῶς οὐσία τε καὶ ἐνεργεια, μηδὲν
 5 οὐδαμῶς διαφέροντα· καθάπερ καὶ ἡμῖν ἀνωτέρω λαβοῦσιν εἰς μῆκος ἐκτέθειται· Ἀθανασίου φημὶ, Βασιλείου, Κυρίλλου, καὶ Θεοδώρου, τοῦ τὴν Εἰκονομαχίαν ἐλάσαντος σοφωτάτοις ἐκ μέσου λόγοις, ὡς Ἀθηναῖοι πάλαι τὸ Κυλώνιον ἄγος ἐξ Ἀθηνῶν. B
 τότε μὲν γὰρ ἐγὼ τῶν ἁγίων ἐκείνων βίβλους σχιὸν ἀνὰ χεῖρας ὕπ' ὄψιν ἦγον λαμπρὰν τὰ λεγόμενα· ἐνταυθοῖ δ' οὐ παρέθηκα, περιττὸν ἡγησάμενος πανταχοῦ τὴν ὁμοίαν ἐκθεσιν δοῦν. εἶναι γὰρ τοῖς βουληθεῖσι ῥάδιον, ἀναδραμοῦσι μικρὸν τῆς ἡμῶν ταυ-

3. πεφυκέναι Capp. pro πέφυκε.

tia, quae actu et efficacia careret? Ergo nihil aliud est actus praeter substantiam. Itaque natura simplex, et actus unicus, in quo aliud non est esse in potentia, et aliud esse in actu, quomodo non erit liber? Nec enim diceretur Deus ex natura sua esse in actu, si aliud esset ipsius substantia et aliud actus, seu operatio." (VII.) Aristoteles etiam ita loquitur. „Quod necessario est, actu est et aeternum et absque potentialitate, seu potius est ex natura sua et per se actus sive operatio, et prima substantia." Et alibi. „Unumquodque entium, quorum est aliquod opus proprium, seu operatio, est propter suum opus. Porro Dei operatio est immortalitas; quod idem est ac si dicas, est vita aeterna: ita ut Deus necessario sit aeterna motio, seu operatio." Vides testimonia, cum facili expeditaque scientia huc usque prolata. Cernis quantum re ipsa consona sint iis, quae sapientes nostri doctores et ecclesiae lumina de Deo disserunt; nempe in Deo substantiam et actum, seu operationem, esse manifeste unum quid, nec ullatenus a se invicem differre: quemadmodum et supra fusius exposuimus. Porro cum sapientes nostros doctores dico, loquor de sanctis Athanasio, Basilio, Cyrillo et Theodoro, qui iconomachorum haeresin sapientissimis suis libris e medio sustulit, sicut Athenienses olim Cyloniae caedis labem Athenis exegerunt. Et vero cum Sanctorum illorum libros prae manibus haberem, tunc eorum verba palam ob oculos ponebam. Hic autem ea non apposui, supervacaneum quid facturum me ratus, si eadem ubique similiter exhiberem. Qui enim ea repetere voluerint, quae paulo ante hocce

- A. M. 6859 *τησι διάστημα συγγραφῆς, έντυχεῖν· εἰς πλάτος ἡμῖν εἰρημένου*
 Ind. 4 *αὐτοῖς, ένθα λαληθέντα τε καὶ πραχθέντα παρὰ τὴν ληστρικὴν*
 C *ἡμῖν ἐκείνην ἐκτέθειται σύνοδον. ἀλλ' ἐπιλείπει με (εἶπον) τὰ*
παραπλήσια κομίζειν ὁ χρόνος ἐθέλοντα. (H.) Ὅμως καὶ ἐπεὶ
τὴν εἰκόνα Θεοῦ φασιν οἱ Θεῖοι πατέρες τὸν νοῦν, πολλαχῆ δὲ 5
καὶ νοῦν καλοῦσιν αὐτὸν, καὶ πρό γε τῶν Θεοπρεπῶν ὀνομάτων
 D *ἐμάθομεν εἶναι τὸ έν καὶ τὸ ὄν καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν βούλησιν,*
φέρει σκεψώμεθα, τί καὶ περὶ τούτων τεχνολογοῦσιν οἱ τῆς ἡμε-
τέρας γλώττης ἐπιστήμονες ἀρμοσταὶ καὶ παιδευταί. ἐς γὰρ τὴν
αὐτὴν ἀγάγοι ἂν καὶ ταῦθ' ἡμῶς ἐπιστημονικὴν τεχνολογίαν καὶ 1
γνώσιν, οἷς ἔφθημεν περὶ γε οὐσίας ἐκείνης, μοναδικοῦ τε καὶ
ἐνιαίου. φησὶ τοίνυν εὐθύς ὁ Πλωτῖνος αὐθίς· „τὴν τοῦ παντὸς
διάθεσιν εἴ τις ὀνομάζει πρόνοϊαν, οὕτω νοεῖτω· ὅτι ἐστὶ πρὸ
τοῦδε νοῦς τοῦ παντὸς ἐστὼς, ἀφ' οὗ καὶ καθ' ὃν πᾶν τόδε. εἰ
 E *μὲν οὖν νοῦς πρὸ πάντων καὶ ἀρχὴ ὁ τοιοῦτος νοῦς, οὐκ ἂν εἴη 1*
ὡς ἔτυχε.” καὶ αὐθίς φησιν, ὡς „ἀπλῆ ἐστὶν ἡ τοῦ νοῦ οὐσία, καὶ
 V. 552 *οὐκ ἄλλο νόσις, καὶ ἄλλο νοῦς. οἱ γὰρ λέγοντες ἄλλως προστι-*
θέασιν αὐτῇ, ὡσπερ ὀφθαλμοῖς τὸ ὄραν. ἐατέον οὖν ἐπὶ τῆς
ἀπλῆς φύσεως, τᾶλλα μηδεμιᾶς ἐπικουρίας δεομένης. ὁ γὰρ ἂν
προσθῆς, ἠλάττωσε τῇ προσθήκῃ τὴν οὐδενὸς δεομένην.” καὶ 2
 F *πολλὰ πολλαχῆ περὶ τούτου διεξελθῶν ἐπιφέρει καὶ Πλάτωνα,*

1. *εἰρημένοις coni. Capp.*

6. *πρός γε coni. Capp.*

in opere nostro scripsimus, iis facile fuerit legere quae fuse supra exposuimus, ubi de dictis et factis in praedatoria illa synodo Palamitica egimus. Verum, inquam, deficiet me tempus si totidem et similia hic proferre voluero. (VIII.) Quoniam tamen sancti Patres humanam mentem esse Dei imaginem asserunt, multisque in locis ipsum Deum vocant mentem; et praeterea, unum, ens, mentem, voluntatem, inter divina nomina locum habere didicimus, agedum perpendamus, quid de his quoque ex artis suae praeceptis disserant linguae nostrae periti moderatores ac magistri. Haec enim in eandem scientificam artis methodum et cognitionem nos ducunt, ac illa quae prius de substantia et operatione, itemque de simplicis illius substantiae singularitate et unitate diximus. Statim igitur Plotinus iterum sic loquitur. „Si quis huius universi dispositionem appellet providentiam, id ita intelligat, ut ante hancce rerum universitatem exstiterit mens, a qua et per quam hoc universum factum est. Itaque si ante omnia exstitit mens, quae est omnium principium, sane omnia non erunt fortuita.” Et rursus haec dicit. „Simplex est mentis seu intellectus substantia, nec aliud est intellectio, et aliud intellectus. Qui enim aliter loquuntur, ipsi substantiae addunt quidpiam, sicut oculis visionem. Haec igitur omittenda est additio in simplici natura, quae aliunde nulla ope indiget. Quidquid enim addideris, hoc sui additamento naturam nullius indigam imminet.” Cumque hac re super multis in locis multa dissenuisset Plotinus, subiungit Platonis testimonium, qui hanc sententiam suo calculo confirmet,

βεβαιοῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ. „νοῦς γὰρ,” φησὶ, „μὴ νοῶν ἀνόη- A. C. 1351
 τος ἂν εἴη.” καὶ Ἀριστοτέλης δ' ὁμοίως· „τέλειος,” φησὶ, „νοῦς Imp. Io. Can-
 αὐτοφνῆς ἐστὶν ἐνέργεια, καὶ ταῦτόν ἐστιν ἐπ' αὐτοῦ, ταῦτόν tacuz. 5
 καὶ ἐνέργεια· ἢ οὐ μεταβάλλει, ἄλλο τι ὢν τὴν οὐσίαν καὶ ἄλλο P. 685
 5 τὴν ἐνέργειαν.” ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι. (Θ.) Ἴδωμεν δὲ καὶ
 τῶν σοφῶν καὶ ἁγίων διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας τὴν συμφωνίαν.
 „ὁ Θεὸς οὔτε νοῶν λέγεται κυρίως, οὔτε νοούμενος, ἵνα μὴ σύν-
 θετος λογισθῆ. τό, τε γὰρ νοῶν συνεπιθεωρουμένην ἔχει τὴν τοῦ
 νοεῖν δύναμιν, τό, τε νοούμενον τὴν τοῦ νοεῖσθαι. ἀλλ' οὐδὲ
 0 νόησις· ἢ γὰρ νόησις ἔχει φυσικῶς ὑποκειμένην δεκτικὴν αὐτῆς B
 οὐσίαν. λοιπὸν οὖν, ὑπὲρ ταῦτα πάντα· εἰ μὴ ποῦ νόησιν αὐ-
 τὸν εἰποῦμεν αὐτὸ κατ' οὐσίαν. καὶ ὅλον νόησιν, καὶ μόνον νόη-
 σιν, καὶ νόησιν ὑπὲρ νόησιν.” καὶ ἄλλαχοῦ· „ἢ αὐτοῦπεραγαθό-
 5 γεία δ', οὐ δυνάμει, πρότερον οὔσα ἀφροσύνη, εἴτα νοῦς ἐνεργεία
 γινομένη. ὅθεν καὶ ἐστὶ νοῦς μόνον καθαρός, οὐκ ἐπεισα- C
 κτον ἔχων τὸ φρονεῖν, ἀλλὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα νοεῖ. εἰ γὰρ ἢ
 μὲν οὐσία αὐτοῦ ἄλλο ἐστίν, ἢ δὲ νοεῖ ἕτερα αὐτοῦ, αὐτὸς
 ἀνόητος ἐσται, ἢ γουν ἢ οὐσία αὐτοῦ.” (I.) Καὶ ταῦτα μὲν ἐξ
 0 αὐτοσχεδίου τέως ἡμῖν εἴρηται. σχολῆς δὲ μοι προσγενομένης,

3. Post ἐπ' αὐτοῦ Capp. addendum censet οὐσία. 12. αὐτὸ om. al.
 14. ἐνεργεία ἐστὶ al. 17. πάντως al. 18. ἄλλη al.

et dicat, intellectionem esse intellectum seu mentem. „Mens enim”, inquit, „sine intellectione amens esset.” Pariter Aristoteles, „perfecta mens,” inquit, „est etiam per se et ex natura sua actus, seu operatio, et in ea idem sunt substantia et actus. Vel nullam patitur mutationem, cum aliud non sit eius substantia, aliud eius operatio.” Et haec quidem illi scriptores profani dixerunt. (IX.) Videamus porro quantum sapientes et sancti ecclesiae doctores ipsis concinant. „Deus (inquit S. Maximus) neque intelligens proprie dicitur, neque res intellecta; ne compositus esse existimetur. Nam substantia intelligens habet intelligendi potentiam, quae in ipsa esse cointelligitur. Pariter intellecta res habet potentiam seu capacitatem ut intelligatur. Sed neque intellectio est Deus. Nam intellectio ex natura sua habet subiectam substantiam, ipsius intellectionis capacem. Restat igitur, ut super omnia sit Deus: nisi forte dicamus ipsum esse intellectionem per essentiam, ipsum totum esse intellectionem, esse solum intellectionem, et intellectionem supra intellectionem.” Et alibi: „Bonitas essentialis omni bonitate superior, cum sit mens et tota operatio, ad se ipsam conversa, est actu non vero potentia; quasi prius fuisset amentia, deinde mens actu fieret. Unde mens est solummodo pura, nec adventitiam sapientiam habet; sed a se ipsa omnia intelligit. Si enim substantia eius aliud esset, et ab ipsa alia essent ea quae intelligit, mens ipsa, sive ipsius substantia, non esset intelligibilis.” (X.) Et haec quidem hactenus ex tempore nec ita praemeditate a nobis dicta sunt. Cum autem otii

- A. M. 6859 *εἰρήσεται καὶ τῶν ἄλλων σοφῶν καὶ θείων τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν*
 Ind. 4 **D** διδασκάλων κατὰ πληθὸς τὰ παραπλήσια. ἔξεστι δ' οὖν ὁμοῦς
 καὶ τούτων ἐπιγνῶναι τῆς συμφωνίας τὸ κράτιστον, ὡς ἐπὶ τῆς
 ἀπλῆς καὶ θείας οὐσίας ταυτὸν εἶναι πρὸς πάντων ὁμοῦ μαρτυ-
 ρεῖται, τῶν τε θύραθεν καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς σοφωτάτων ἀνδρῶν,
 οὐσία τε καὶ ἐνεργεία. ἕπει τοίνυν ἐς τὸ ἀναμφίλεκτόν τε καὶ
E ἀναντιρρόητον ἐπιεικῶς ἡμῖν δέδεικται τὸ ἀδιαίρετόν τε καὶ ἀδιά-
 φορον τῆς οὐσίας καὶ ἐνεργείας ἐπὶ τῆς θείας καὶ ἀπλῆς φύσεως
 πανταχόθεν, φέρε καὶ τῆς μονάδος καὶ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἀγαθοῦ
 τὴν τῆς οὐσίας καὶ ἐνεργείας ταυτότητα δεῖξωμεν αὐθις ὁμοίως. 1
 „πάντα τὰ ὄντα τῷ ἐνὶ ἑστίν ὄντα,” φησὶν, „ὅσα τε πρώτως ἐστὶν
 ὄντα καὶ ὅσα ὀψωσοῦν λέγεται ἐν τοῖς οὖσιν εἶναι. τί γὰρ ἂν
 καὶ εἶη, εἰ μὴ ἐν εἶη; ἐπέπερ ἀφαιρεθέντος τοῦ ἑνὸς, οὐκ ἐστὶν
F ἕκείνα· οὔτε γὰρ στρατός, οὔτε χορός, εἰ μὴ ἐστι τὸ ἑν. καὶ δὴ
 καὶ τὰ τῶν φυτῶν καὶ ζώων σώματα, εἰ φεύγει τὸ ἑν εἰς πληθὸς 1
 θρυπτόμενα, τὴν οὐσίαν αὐτῶν ἣν εἶχεν ἀπόλεσεν, οὐκ ἔτι ὄντα
 ἂ ἦν. ὅστις δ' οἶεται τὰ ὄντα τύχη καὶ τῷ αὐτομάτῳ διοικεῖ-
 σθαι, καὶ σωματικαῖς συνέχεσθαι αἰτίαῖς, οὗτος πόρρω ἀπελή-
 λαται Θεοῦ καὶ ἐννοίας ἑνός. εἶπερ δεῖ τι αὐταρκέσιον εἶναι,
 P. 686 τὸ ἑν εἶναι δεῖ. τόπος δὲ οὐδεὶς αὐτοῦ. οὐ γὰρ δεῖται ἰδρύσεως, 2
 V. 553 ὡς αὐτὸ φέρειν μὴ δυνάμενον· τό, τε ἰδρυθησόμενον ἄψυχον,
 καὶ ὄγκος πίπτων, ἔαν μήπω ἰδρυθῆ. ἐνδεῆς γὰρ, καὶ τόπον

quidpiam nactus fuero, iuxta sapientium et divinatorum ecclesiae doctorum sententiam, totidem et similia fusius exponam. Tamen ex supra dictis animadvertere licet, in quo praecipue sapientissimi, tum inter ecclesiae doctores, tum inter gentiles philosophos, viri consentiant. Nimirum unanimi consensu illi omnes testantur, in simplici ac divina substantia idem esse substantiam ac operationem. Quoniam itaque indivisam et indistinctam esse ab operatione substantiam in divina et undequaque simplici natura sufficienter demonstravimus, ita ut hac de re nemo dubitare aut contradicere possit, agetum ex singularitate, unitate, ac bonitate, identitatem substantiae et operationis eadem rursus ratione demonstramus. „Omnia entia,” inquit, „per unitatem sunt entia, tum quaecunque primario existunt, tum quaecunque aliqua ratione entibus inesse dicuntur. Quid enim existeret, nisi unum esset? quandoquidem sublata unitate, illa non amplius existerent. Nam neque exercitus neque chorus esset, nisi esset unitas. Quin immo plantarum et animalium corpora, si unitatem effugerent in multitudinem comminuta, substantiam suam, quam habebant, amitterent; nec essent quae prius erant. Quisquis autem fortuito ac temere hanc rerum universitatem gubernari et corporalibus contineri causis existimat, is a Deo et ab unitatis idea longissime remotus est. Siquidem oportet quidpiam esse per se sibi sufficientissimum, hoc sit unum necesse est. Huius vero locus nullus est. Nec enim sede indiget, quasi se ipsum sustinere non posset; quemadmodum ens inanimatum, quod certa in sede collocari debet; et moles quae caderet, nisi firma in sede collocaretur. Indiget

ζητοῦν. ἀρχὴ δὲ οὐκ ἐνδεὲς τῶν μετ' αὐτό. ἢ δὲ πάντων ἀρχὴ A. C. 1351
 ἀνευδεὲς ὑπάντων. ὅ,τι γὰρ ἐνδεὲς, ἐπιμέμενον ἀρχῆς, ἔστιν ἐν- Imp. Io. Cantacuz. 5
 δεὲς. εἰ οὖν τὸ ἐν ἐνδεὲς, τῷ ζητεῖν δηλονότι μὴ εἶναι ἐν· ὥστε
 ἐνδεὲς ἔσται τοῦ φθεροῦντος. ὥστε τῷ ἐνὶ οὐδὲν ἀγαθόν ἔστιν· B
 οὐδὲ βούλησις τοίνυν οὐδενός· ἀλλ' ἔστιν ὑπὲρ ἀγαθόν, καὶ αὐτὸ
 οὐχ ἑαυτῷ τοῖς δ' ἄλλοις ἀγαθόν, εἴ τι αὐτοῦ δύναται μεταλαμ-
 βάνειν· οὐδὲ νόησις, ἵνα μὴ ἕτερότης, οὐδὲ κίνησις. πρὸ γὰρ
 κινήσεως καὶ πρὸ νοήσεως. ἢ νοήσεως δεήσεται, ἵνα γινῶ ἑαυτὸν
 ὃ αὐτάρκης ἑαυτῷ. νόησις γὰρ οὐ νοεῖ, ἀλλ' αἰτία τοῦ νοεῖν
 ἄλλω. τὸ δ' αἴτιον οὐ ταῦτὸν τῷ αἰτιατῷ. τὸ δὲ πάντων αἴτιον
 οὐδὲν ἔστιν ἐκείνων. οὐ τοίνυν οὐδ' ἀγαθόν λεκτέον τοῦτο ὃ πα- C
 ρέχει, ἀλλ' ἄλλως τὰγαθὸν ὑπὲρ τὰ ἄλλα ἀγαθά." (I A.) Τὰ
 δ' αὐτὰ ὃ Πλατωνικὸς διέξεισι Πρόκλος περὶ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ
 ἀγαθοῦ· καὶ ὃ τοῖς θεολογικοῖς ἐντυγχάνων ἐκείνου εἴσεται σα-
 φῶς τὴν συμφωνίαν. ἐμοὶ γὰρ οὐ σχολάζειν αἰ τῆς κεφαλῆς ἔω-
 σιν ἀλγηδόνες ἐν τούτοις. εἴσεται δ' ἐν ταῦτῳ καὶ τὴν Πλάτωνος
 περὶ τὰ τοιαῦτα δόξαν ἐξ αὐτοῦ, εἴπερ αὐτὸς τῷ γε πλείονι μέ- D
 ρει τὰκείνον φθίγγεται πάντι. Δεικτέον δ' ὁμῶς ἐκ μέρους τὰ
 πλείω. φησὶν οὖν· „πᾶν τὸ γινόμενον ἐν μεθέξει τοῦ ἐνὸς γίνε-
 ται ἐν. αὐτὸ μὲν γὰρ οὐχ ἐν ἔστι. καθὸ δὲ πέπονθε τὴν μετοχὴν
 τοῦ ἐνὸς, ἔν ἔστιν. εἰ γὰρ γίνοιτο ἐν, ἂ μὴ ἔστιν ἐν καθ' ἑαυτὰ,

enim loco, quem quaerit. Sed principium iis, quae sunt post ipsum, non indiget. Et omnium principium nulla omnino re indiget? Quicquid enim indigum est, indiget quatenus principii cupidum est. Si ergo unitas est indiga, est huiusmodi, quatenus quaerit non amplius esse unum quid: et sic erit illius indiga, quod sit ipsam corrupturum. Itaque unitati nihil est bonum. Proinde nec ullius rei voluntas ei est: sed est supra omnem bonitatem posita, nec ipsa sibi bona est, verum aliis, si quid tandem illius particeps esse possit. Non est etiam intellectio, ne diversitas in eo occurrat; nec motio, cum sit ante motionem et intellectionem, alias intellectione indigebit, ut se ipsum cognoscat, qui sibi ipse sufficit. Intellectio quippe non intelligit, sed in causa est cur alius intelligat. Causa vero non est quid idem cum effectu, et universalis omnium causa, nihil est eorum quorum causa est. Igitur neque id bonum dicendum est, quod bonum aliis praebet: sed alio nomine appellandum, videlicet bonum super alia bona." (XI.) Eadem de uno et bono Platonicus disserit Proclus, cuius theologicas institutiones qui legerit, summam cum praedictis consonantiam manifeste deprehendet. Nam ut his diutius immorer, capitis dolores non permittunt. Quid vero hac de re Plato quoque senserit, ex eodem Proclo cognoscet qui huius scripta evolverit. Nam plurimam partem omnia Platonis verba usurpat. Pleraque tamen eorum, quae scripsit Proclus, ex parte saltem demonstranda sunt. Sic porro habet. „Quicquid unum fit, unius participatione fit unum. Ipsum enim per se unum non est: sed quatenus unius fit particeps, unum est. Nam si unum fiant, quae per se ipsa non sunt unum; fiunt unum, quatenus secum invicem coeunt et mutuam in communionem

- A. M. 6859 *συνιόντα δῆπον καὶ κοινωνοῦντα ἀλλήλοις, γίνεται ἕν καὶ ὑπο-*
 Ind. 4 **E** *μένει τὴν τοῦ ἑνὸς παρουσίαν, οὐκ ὄντα ὅπερ ἕν. μετέχει ἄρα*
τοῦ ἑνὸς ταύτῃ, ἣ πάσχει τὸ ἕν γενέσθαι. εἰ μὲν γὰρ ἤδη ἔστιν
ἕν; οὐ γίνεται ἕν. τὸ γὰρ ὄν οὐ γίνεται ὃ ἤδη ἔστιν. εἰ δὲ γί-
νεται, τῷ μὴ ἕν εἶναι πρότερον, ἕξει τὸ ἕν, ἐγγενομένου τινὸς ἕν 5
αὐτοῖς ἑνός.
- F** *β'. Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα εἰπὼν ὦμην λόγου ἀπηλλάχθαι·*
μηδὲ γὰρ δεῖσθαι πλειόνων ἕτι καὶ σαφεστέρων μαρτυριῶν, εἰς
παράστασιν τῆς ἐνιαίας ἐκείνης καὶ μοναδικῆς καὶ θείας ἀπλότη-
τος, καὶ ὅσα δεικνῶσιν ἕτερα περὶ Θεοῦ τῶν πάλαι σοφῶν οἱ λό-
 1
- P. 687** *γοι, ὑπεράγαθον αὐτὸν καλοῦντες, καὶ τόπον ὑπὲρ τόπον, καὶ*
νόησιν ὑπὲρ νόησιν, καὶ κίνησιν ὑπὲρ κίνησιν, τοῖς ἁγίοις ὁμοίως,
ἅτε ὑφ' ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ τούτοις κανόνι τυπούμενοι τῆς τεχνικῆς
παιδείας καὶ ἐπιστήμης, κοινῇ τοῖς πᾶσι πρὸς τοῦ Θεοῦ βραβευ-
θείσης, ὅποσοι διαλέκτῳ κέχρηται τῇ αὐτῇ. (B.) Οἱ δ' οὐκ 1
ἀφίσταντό μου, τὴν συμφωνίαν καὶ τῶν ἱερῶν ἀπαιτοῦντες ὄψε-
B *σιν αὐταῖς ἀναλαμβάνειν βιβλίων. οὐ γὰρ ἐνέτυχον οὐδαμῇ πω*
οὔθ' ἱεραῖς, οὔτε τισὶ τῶν θύραθεν περὶ ὧν δῆποτε βίβλων
φιλοπονώτερον, ἢν' εἴῃ καὶ ἡμῖν, πρὸς εἰδότας γε ποιουμένοις
 2
- V. 554** *τὸν λόγον, τὰ τῶν πόνων κουφότερα· ἀλλ' ἢ πρὸς τοῦ διδασκά-*
λου Παλαμᾶ συνέβαινέ σφισιν ἄκροισ ἀκούειν ὡσὶ, ταῦτ' ἐδέ-

4. εἰ δὲ γίνεται, ἐκ τοῦ μηδενὸς γίνεται, τοῦτό ἐστιν, ἐκ τῆς στερή-
 σεως πρότερον τὸ ἕν, ἐγγενομένου al. 20. ἀλλ' ἢ Capp. pro ἀλλά.

veniunt, nec non unitatis praesentiam suscipiunt; licet non sint istud ipsum, quod unum est. Igitur eatenus unitatem participant, quatenus per accidentalem et adventitiam sibi qualitatem unum fiunt. Nam si iam antea unum essent, unum non fierent. Quod enim est, non fit istud ipsum quod iam est. Sin unum fiant, eo quod unum prius non essent, unitatem habebunt, quatenus unum quid ipsis recens inerit.

2. Haec ego cum dixissem, loquendi officio abunde perfunctum me esse putabam. Neque enim existimabam pluribus et evidentioribus opus esse testimoniis, ut unica illa singularis et divina simplicitas ostenderetur, ut et alia quaecunque de Deo demonstrantur ex veterum placitis philosophorum, qui ipsum super omnem bonitatem bonum, locum super omnem locum, intellectum super omnem intellectum, motionem super omnem motionem appellat. Qua in re SS. Patribus consentiunt, utpote cum sermones illi suos conformarint ad unam eandemque regulam, artificialis doctrinae et scientiae, quam Deus communiter omnibus, quicumque lingua eadem utuntur tribuit. (II.) Illi autem a me non recedebant; sed postulabant, ut ipsis ob oculos ponerem testimonia e SS. Patrum libris deprompta, quae philosophorum placitis consona esse viderentur. Etenim neque SS. Patrum neque gentilium philosophorum libros (quacunque tandem de re conscripti forent) hucusque diligentius unquam legerant, ut nobis, cum rerum controversarum peritis, sermonem habentibus, levior labor esset: sed quae a magistro suo Palama extremis auribus audierant,

χογτο καὶ ἐπίστευον λίαν ἀπονητὶ, ἀταλαίπωρον ἀπιστίαν πίστεως A. C. 1351
 ἀλλαττόμεγοι, δι' ἀκαιρίαν νοῦ, μᾶλλον δὲ διὰ γνώμης καιρίων Imp. Io. Can-
 μοχθηρίαν, ἀσέβειαν παρὰ γε τοῦ μὴ εἰδότες οἱ μὴ εἰδότες λαμβά- C
 νοντες. ταύτη τοι καὶ παραχρῆμα παρὰγειν ἐπήει μοι Διονυσίου τοῦ
 Ἀρειοπαγίτου ταυτί. „Ἐν μὲν ἐστὶ τὸ ὄντως ὄν καὶ καλὸν καὶ ἀγα-
 θὸν καὶ σοφὸν, οὗ πάντες οἱ ἐνοειδεῖς ἐφίενται· μετέχουσι δ' αὐτοῦ
 οὐχ ἐνιαύως, καίτοι ἐνὸς καὶ ταυτοῦ ὄντος· ἀλλ' ὡς ἐκάστῳ τὰ D
 θεῖα διανέμει ζυγὰ, κατὰ τὴν ἐκάστου ἐπιτηδειότητα.” καὶ πάλιν·
 „ὥσπερ ἐν μὲν ἡ μονὰς, πρὸ πάντων δὲ ἐστὶ τῶν ἀριθμῶν, καὶ
 αἰτία ἐστὶ παντὸς ἀριθμοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς, ἀλλ' ἀρχὴ
 ἀριθμῶν, καὶ τὰ ἐξῆς· οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἐν λέγεται, οὐ μόνον
 ὡς μόνος καὶ ἐξηρημένος πάντων τῶν ὄντων κατὰ πάντα, καὶ
 ὡς ἄπλοῦς καὶ ἀμερῆς καὶ ἀδιαίρετος καὶ ἀπαθής, ἀλλὰ καὶ ὡς
 πρὸ πάντων τῶν ὄντων, καὶ ὡς πάντων αἴτιος· ἐν γὰρ τὸ πᾶν- E
 των τῶν ὄντων αἴτιον, καὶ ἐνικῶς ἐν, ἤτοι ἰδικῶς, ἐξαιρέτως,
 καὶ πρὸ πάντων· τὰ πάντα δ' ἐξ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτό· καὶ ὡς
 ὑπὸ πάντων τῶν ὄντων μετεχόμενος κατὰ τὴν ἐκάστου ἐπιτη-
 δειότητα. τὸ γὰρ πάντῃ ἀμέτοχον αὐτοῦ πάντῃ μὴ ὄν ἐστὶ.
 καὶ τῷ εἶναι τὸ ἐν, πάντα ἐστὶ τὰ ὄντα. καὶ οὐκ ἔστι τὸ πάντων
 αἴτιον ἐν, ἐν τῶν πάντων, ἀλλ' ὑπὲρ πᾶν ἐν, καὶ παντὸς ἐνὸς
 καὶ πλήθους ὥσπερ ποιητικόν, οὕτω καὶ ὀριστικόν. καὶ ὡς ἡ F
 μονὰς πρὸ παντὸς ἀριθμοῦ πεπληθυσμένου, καὶ πάντα ἐν ἑαυτῷ

haec nullo negotio approbabant, iisque fidem habebant, inertem ac desidi-
 diosam infidelitatem Fide commutantes, importunum ob ingenium suum,
 seu potius propter eximiam mentis suae malitiam, ignari ab ignaro impietatem
 suscipientes. Ideo statim mihi fuit in animo, haec Dionysii Areo-
 pagitae verba in medium afferre. „Verum ens est unum, pulchrum, et bonum,
 et sapiens, cuius desiderio tenentur omnes, qui divinam unitatem parti-
 cipant. Porro ens istud, tametsi unum et idem, non unico modo partici-
 pant: sed ut unicuique, pro uniuscuiusque habilitate, divina statera dis-
 tribuit.” Et iterum: „sicut unitas est unum quid ante omnes numeros, et
 omnis numeri causa; nec tamen ipsa numerus est: sed numerorum princi-
 pium, etc., ita etiam Deus unum quid esse dicitur, non solum quatenus
 solus est et a cunctis entibus omnino secretus, et quatenus simplex est,
 partium expers, indivisus et impatibilis: sed etiam quatenus ante omnia
 entia existit et quatenus omnium est causa (una est enim omnium entium
 causa, et unice seu specialiter et eximie una: ante omnia existit, omnia
 vero ex ipsa et post ipsam existunt) item quatenus a cunctis entibus, iux-
 ta uniuscuiusque habilitatem, participatur. Nam quicquid ipsum Deum nul-
 latenus participat, nullatenus existit. Et omnia entia existunt, quatenus
 unum existit. Item unica omnium causa non est unum quid ex omnibus:
 sed est super omne unum, et est omnis unitatis et multitudinis, ut effecti-
 vum principium, ita et finis. Et sicut unitas est ante omnem numerum
 multiplicatum, ita unum ens, divinum scilicet, omnia etiam contraria in

- A. M. 6859 τὸ ἐν καὶ τὰ ἐναντία ἐνοειδῶς καὶ ἀσυχνῶς προεἰληφε.” καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς φησιν· „ἐπὶ Θεοῦ ταῦτόν ἐστι τὸ καλὸν τῷ ἀγαθῷ· τοῦ καλοῦ γὰρ καὶ ἀγαθοῦ πάντα ἐφίεται. καλὸν δὲ καὶ κάλλος οὐ διαιρετέον ἐπὶ τῆς ἐν ἐνὶ τὰ ὅλα συνειληφείας αἰτίας. ταῦτα γὰρ ἐπὶ μὲν τῶν ὄντων ἀπάντων, εἰς μετέχοντα καὶ μετοχὰς 5 διαιροῦντες, καλὸν λέγομεν τὸ κάλλους μετέχον· κάλλος δὲ τὴν μετοχὴν τῆς καλλοποιοῦ τῶν ὄντων αἰτίας. ὁ δὲ Θεὸς ταῦτα λέγεται, ὡς αἴτιος τούτων. ἐκ Θεοῦ γὰρ καὶ ἐν Θεῷ καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι, καὶ αἱ τῶν ὄντων πάντων ἀρχαί, καὶ τὰ ὄντα πάντα, καὶ τὰ ἀλλήλοις ἐναντία· καὶ τοῦτο ἀσχέτως καὶ ἔξαιρέτως καὶ συν- 10
- Bειλημιμένως καὶ ἐνιαίως. καὶ γὰρ ἐν μονάδι πᾶς ἀριθμὸς ἐνοειδῶς προϋφέστηκε, καὶ ἔχει πάντα ἀριθμὸν ἢ μονὰς ἐν ἑαυτῇ μοναχῶς, ὡς αἰτία παντὸς ἀριθμοῦ· καὶ πᾶς ἀριθμὸς ἤνωται μὲν ἐν τῇ μονάδι· καθ’ ὅσον δὲ τῆς μονάδος πρόεισι, κατὰ τοσοῦτον διακρίνεται καὶ πληθύνεται· ὡς καὶ ἐν κέντρῳ πᾶσαι αἱ τοῦ 15 κύκλου γραμμαὶ κατὰ μίαν ἐνώσειν συνυφεστήκασιν, καὶ πύσας
- C ἔχει τὸ κέντρον τὰς εὐθείας ἐνοειδῶς. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ὄλῃ τῶν ὄλων φύσει πάντες οἱ λόγοι τῆς καθ’ ἕκαστον φύσεως συνειλημιμένοι εἰσὶ κατὰ μίαν ἀσυχνῶν ἐνώσειν, καὶ ἐν τῇ ψυχῇ μονοειδῶς αἱ τῶν κατὰ μέρος πάντων προνοητικῶν τοῦ ὅλου σώματος δυνάμεις. οὐδὲν οὖν ἄτοπον, ἔξ ἀμυδρῶν εἰκόνων ἐπὶ τὸ πάντων αἴτιον ἀναβάντας ὑπερκοσμίους ὀφθαλμοῖς θεωρῆσαι

3. Verba πάντα ἐφίεται Capp. add. ex Dionys. de div. nom. c. 4. s. 7.
7. τῶν ὄλων καλῶν ed. 13. ὡς αἰτία παντὸς ἀριθμοῦ om. ed.
15. ὡς om. ed. 17. Pro κέντρῳ ed. σημείον eodem sensu.

se ipso uniformiter atque inconfuse anticipavit.” Iterum idem Dionysius sic habet. „In Deo idem est pulchrum et bonum. Pulchrum enim et bonum omnia appetunt. Pulchrum autem et pulchritudo separanda non sunt in ea causa, quae universa in uno comprehendit. Haec enim in omnibus rebus creatis dividimus in participationes, et in entia participantia; sicque pulchrum dicimus, quod pulchritudinis est particeps; pulchritudinem vero vocamus participationem causae omnia pulchra efficientis. Deus autem haec esse dicitur, quatenus horum causa est. Ex Deo enim et in Deo sunt ipsum esse, entium omnium principia, entia omnia, et quae sibi invicem sunt contraria; idque sine ulla proportione, eximie, comprehense, et singulariter. Etenim in unitate numerus omnis uniformiter praëxistit; et unitas, tanquam omnis numeri causa, singulariter in se ipsa omnem numerum habet. Et omnis numerus in unitate unitus est: in quantum vero ab unitate progreditur, in tantum dividitur et multiplicatur; quemadmodum et omnes circuli lineae in centro unitae, et simplici unitione coëxistunt, et centrum omnes rectas lineas uniformiter habet. Imo et in tota huius universi natura omnes uniuscuiusque naturae rationes, unica et inconfusa unitione sunt comprehensae; et omnes facultates, quae singulis totius corporis partibus provident, uniformiter in anima copulatae sunt. Non est igitur absurdum, ex obscuris imaginibus ad universalem omnium causam adscendentes, omnia

πάντα ἐν τῷ πάντων αἰτίῳ μονοειδῶς καὶ ἡνωμένως. εἰ δὲ καὶ A. C. 1351
 ὁ καθ' ἡμᾶς ἥλιος τὰς τῶν αἰσθητῶν οὐσίας καὶ ποιότητος, κατ- Imp. Io. Cap-
 τοι πολλὰς καὶ διαφόρους οὐσας, εἰς αὐτὸς ὢν, καὶ μονοειδῆς D
 ἐπιλάμπων φῶς, ζωῶ καὶ τρέφει, πολλῶ μᾶλλον ἐν τῷ καὶ αὐ- V. 555
 5 τοῦ τοῦ ἡλίου καὶ πάντων τῶν ὄντων αἰτίῳ προῦφρεσιάναι τὰ
 πάντων τῶν ὄντων παραδείγματα κατὰ μίαν ὑπερούσιον ἔνωσιν,
 συγχωρητέον· καθάπερ ἡ φωνὴ μία καὶ ἡ αὐτὴ πρὸς πολλῶν
 ἀκοῶν ὡς μία μετέχεται." (Γ.) Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τόπου διαλα- E
 βεῖν ἡμᾶς ἐν ἐκείνοις συμπέπτωκεν, ἅτε καὶ αὐτοῦ συνεκτικῶς τε
 10 καὶ ἐνοειδῶς τὰ ἐν αὐτῷ περιέχοντος ἅπαντα, καὶ τὰ διάφορα εἶ-
 ναι δοκοῦντα, ἀναγκαῖον καὶ τούτου τὴν τῶν θεῶν τῆς ἐκκλη-
 σίας διδασκάλων, καθάπερ τι τῶν ἀναγκαῖων χρεῶν, συμφωνίαν
 ἀπομιμνῆσθαι. „ὁ θεὸς ἄυλος ὢν, καὶ ἀπερίγραπτος, ἐν τόπῳ οὐκ F
 ἔστιν. αὐτὸς γὰρ ἑαυτοῦ τόπος ἐστίν, ὁ τὰ πάντα πληρῶν καὶ
 15 ὑπὲρ τὰ πάντα ὢν, κἂν αὐτὸς συνέχων τὰ πάντα. Ἰστίον δὲ ὅτι
 τὸ θεῖον ἀμερές ἐστίν, ὅλον ὀλικῶς πανταχοῦ ὄν, καὶ οὐ μέρος
 ἐν μέρει σωματικῶς διαιρούμενον, ἀλλ' ὅλον ἐν πᾶσι καὶ ὅλον
 ὑπὲρ τὸ πᾶν. ὁ δ' ἄγγελος σωματικῶς μὲν ἐν τόπῳ οὐ περιέχε-
 ται, ὥστε τυποῦσθαι καὶ σχηματίζεσθαι· ὁμως λέγεται εἶναι ἐν
 20 τόπῳ, διὰ τὸ παρεῖναι νοητικῶς πού καὶ ἐνεργῶν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ P. 689
 φύσιν, καὶ μὴ εἶναι ἀλλαχοῦ." (Δ.) Ἐγὼ δ' ἐκ πολλῶν πολλὰ

1. εἰ γὰρ ὁ ed. 4. πολλῶ γε ed. ἐπὶ τῆς καὶ αὐτοῦ καὶ
 πάντων αἰτίας ed. 6. πάντα ed. 7. οὐσα post μία add. ed.
 11. περὶ ante τούτου addendum censet Capp. 15. κἂν αὐτῷ con.
 Capp.

uniformiter et unite in omnium causa supermundanis oculis conspicerem. Si vero sol noster multas ac diversas rerum sensilium substantias et qualitates, unus ipse, et uniforme lumen diffundens, vivificat et nutrit; longe potiori ratione concedendum est, in solis ipsius et omnium entium causa, per unicum supersubstantialem unitionem, omnium rerum exemplaria praexistisse: quemadmodum et vox, cum una sit et eadem, a multis quoque auribus, ut una, participatur." (III.) Sed quoniam hic sese dedit occasio, ut de loco dissererem, quippe qui continenter et uniformiter complectatur quaecunque sunt in ipso, etiam quae contraria sibi invicem esse videntur; necesse est, ut divinorum ecclesiae doctorum hac quoque in re concentum expleam, et quasi necessarium quoddam debitum exsolvam. „Deus, cum sit immaterialis et incircumscribitus, in loco non est. Suus enim sibi locus est ipse, qui omnia replet: supra omnia est, licet omnia ipse contineat. Sciendum est porro, divinitatem esse partium expertem; totam totaliter esse ubique; non eius partem in parte, quasi corporaliter divisam; sed totam in omnibus, et totam supra omnia. Angelus autem non quidem corporaliter in loco continetur, ita ut corporalibus figuris conformetur; attamen in loco esse dicitur; quia spirituali et intelligibili quodam modo praesens in loco sistitur, ibique secundum propriam suam naturam operatur, nec est alibi." (IV.) Ego vero cum e multis SS. Patribus multa hic conne-

A. M. 6859

Ind. 4

συνείρειν δυνάμενος ὁμοία μόνοις ἀρκεῖσθαι κέκοικα τοῖς Διονυσίου τοῦ Ἀρειοπαγίτου, πλήρη πεπαιδευμένοις ὄντα ἀνδράσι. περὶ γάρ τοι τῶν ἀπαιδευτῶν λόγος ἡμῖν οὐδένων οὐδεῖς. λῆρος γάρ σφισι λόγος ἄπας καὶ μοῦσα παιδευτικὴ καὶ ἡθους ἠθμός καὶ (οὐδ' ἐλαχίστου δέω λέγειν) εὐσέβεια πᾶσα καὶ κανό-
B νες ἐκκλησίας εὐνομουμένης. ὅμως τε περὶ βουλήσεως καὶ δυνάμεως καὶ ζωῆς καὶ σοφίας καὶ τῶν τοιούτων ἐπ' ἐκείνοις μὲν παμπληθὲς διεξῆλθον· ὑμῖν δ' ἐνταυθοῖ προτιθέναι, φορτικὸν ἔμοι γε φαίνεται καὶ οὐδ' ἄλλως ἀναγκαῖον. τὴν γὰρ ἐν τούτοις ἀνάγκην καὶ καιρῶν δεῖσθαι πολεμίων ἀνάγκη, ὅτε δὴ μα-
C χίμου (φάναϊ) κόνεως ἀναδρόπιζομένης ἐν μέσῳ μάλα σφοδρῶς ἀναφλεγόμενον τὸ θερμὸν τῆς ψυχῆς ἀκάθεκτον ἔχει τὴν οἴκοθεν ὁρμὴν, ἐπὶ ξυροῦ τῶν κινδύνων αἰωρουμένων· τῆς δ' ἀκμῆς ἐκείνης παρελθούσης, καὶ τοῦ μαχίμου θώρακος καὶ τῶν ὅπλων ἐκείνων ῥιφέντων, ἐς τοῦναντιον χωρεῖ καὶ τὰ τῆς σπονδῆς, μα-
D ραινομένου τοῦ ὑπεκκαύματος καὶ τῆς ἀφορμῆς τοῦ πολέμου κατὰ μικρὸν ἀπιούσης ἐς λήθην, μετὰ γε τῆς τῶν ὅπλων ἀπυλαγῆς. διὸ καὶ ἡμῖν ἐξόραθυμημένως πως ἤδη τῇ πρὸς ὑμᾶς διηγήσει μετὰ τὴν ζάλην ἐκείνην χρωμένοις ἐνεῖναι συγγνώμην οὐδὲν ἀπεικός· ἔξεῖναι γὰρ, καὶ τῶν εἰρημένων, συνεῖναι ὑμᾶς τὴν τῶν σοφῶν ἐκατέρων συμφωνίαν, τῶν τε ἡμετέρων δηλαδὴ καὶ τῶν θύραθεν, ὅπως ταῦτά καὶ φρονοῦσι καὶ φθέγγονται περὶ τῆς θείας ἀπλότητος, εἶναι παγχάλεπον καὶ σφόδρα τῶν ἀδυνά-

ctere possem testimonia, unius Dionysii Areopagitae verba mihi sufficere censui, eo quod eruditus viris abunde facerent satis. Nam imperitorum hominum nullam prorsus rationem habeo. Isti enim deliriorum loco habent omnem rationem, omnem qua instituihur doctrinam et ingenii concinnitatem, neque tantillum abest quin addam, omnem pietatem atque ecclesiae bene ordinatae canones. Tamen de voluntate, potentia, vita, sapientia, et aliis huiusmodi, propter illos plenissime disserui. Quae vobis hic proponere, ut grave ac molestum videtur mihi, ita nec aliunde necessarium. Nam quae in his occurrit necessitas, hostiles et bellicas occasiones necessario postulat; cum scilicet bellicus pulvis (ut ita dicam) in medio palam excitatur, et ferventissimus aestus animae indomitum intrinsecus habet impetum; eo quod res sit in summum atque imminens discrimen adducta. Ubi vero acrior ille contentionis aestus deferbuit, et militaris lorica simul cum armis illis proiecta est, tunc etiam vehemens pugnae studium in contrarium vergit; eo quod ipsius extinctum sit suscitabulum, et bellicus impetus statim atque arma proiecta sunt, paulatim in oblivionem abierit. Itaque non immerito dabitis hanc veniam, si forte post illam tempestatem utcumque remissiori animo in haec vobis enarranda incumbam. Namque unanimem sapientium tum Christianorum tum gentilium sententiam vel etiam ex dictis poteritis intelligere; qua nempe ratione de divina simplicitate eadem sapiant et pronuncient, esse perquam difficile, immo maxime impossibile, ut quis compositionem aut differentiam, praeterquam nominum duntaxat, in-

των, σύνθεσιν ἐννοεῖν ἢ διαφορὰν, πλὴν ὀνομάτων μόνον, οὐ- A. C. 1351
 σίας τε καὶ βουλήσεως καὶ δυνάμεως καὶ ζωῆς καὶ σοφίας, καὶ ^{Imp. Io. Can-}
 ἀπλῶς ἐνεργείας ἀπίσης. ὡσπερ γὰρ ἐπίσης δίδωσιν ὁ Θεὸς εὐ- ^{tacuz. 5}
 σεβέσει καὶ ἀσεβέσιν, Ἕλλησὶ τε καὶ βαρβάροις, καὶ συλλήβδην
 5 πᾶσιν ἔδνεσιν εἰπεῖν, οὐρανὸν καὶ γῆν, ἀέρα τε καὶ ὑετὸν, ἡλίον V. 556
 τε καὶ σελήνην, καὶ τὰναγκαῖα πάντα· οὕτω καὶ τοὺς τῶν ἀναγ-
 καίων τεχνῶν κανόνας ἐπίσης παρέχεται πᾶσιν, ὁμοφύλοις καὶ
 ἀλλοφύλοις. οὐ γὰρ ἄλλη μὲν ἢ τεκτονικὴ παρ' Ἕλλησι στάθμη, F
 παρὰ Σκύθαις δ' ἄλλη· καὶ Μήδοις καὶ Πέρσαις ὁμοίως. οὐ
 10 μὴν οὐδὲ τοῦ γεωρογεῖν καὶ κνηγετεῖν, καὶ τῶν τοιούτων, δια-
 φορὰ. ἀλλὰ τῆς θρησκείας διαφερούσης, τὰ τῆς τέχνης ἔχει
 συνάφειαν. οὕτω δὲ καὶ τῆς λεξικῆς ἐπιστήμης ἐστὶν ὄρα. ὅσοι
 μὲν γὰρ τῇ αὐτῇ κέχρηται διαλέκτῳ, τῇ τῶν πρώτων εὐ-
 δοκιμησάντων ὁμογενῶν ἐπιστήμη καὶ τέχνῃ τούτους κεχοῖσθαι P. 690
 15 χρεῶν, Φοίνικας λέγω καὶ Πέρσας καὶ Ἀσσυρίους. καὶ ἵνα τοὺς
 ἄλλους παρέλθωμεν, καὶ ὁπόσοι τῇ Ἑλλάδι κέχρηται γλώσσει,
 ἀνάγκη καὶ τούτοις τῇ τῶν ἀρχηγῶν τῆς εὐρέσειως χρῆσθαι με-
 θόδῳ καὶ τέχνῃ, καθάπερ στάθμη τινὶ, εἰ μὴ βούλοίτο τις πλείω
 σολοικίζειν ἢ φθέργεσθαι. ὃ δὲ καὶ Ἰουλιανῷ τῷ δυσσεβεῖ λη-
 20 φθὲν ἐπὶ νοῦν ἐμποδῶν τοῖς εὐσεβοῦσι σιῆναι πέπεικεν, Ἕλλη-
 νικοῖς ῥυθμιζέσθαι λόγοις τὴν γλῶτταν. μόνον τῆς ἐκλογῆς ὑγιῶς B
 ἀνθεκτέον ἐκεῖθεν, καὶ κατὰ τὴν ἐμμελῆ τε καὶ ἐναρμόνιον τῶν
 ἁγίων ἡμῶν συμφωνίαν. ἢ γὰρ οὐκ ἂν φθάνοι ταράττων τὰ πά-

ter substantiam, et voluntatem, potentiam, vitam, sapientiam, et ut sum-
 matim dicam, omnem operationem, excogitet. Quemadmodum enim piis
 aequae ac impiis, Graecis et barbaris, et (ut uno verbo complectar omnia)
 gentibus omnibus, caelum, terram, aëra, imbrem, solem, lunam, et omnia
 necessaria, Deus tribuit; sic et necessariarum regulas artium indigenis et
 alienigenis aequaliter omnibus exhibet. Nam neque fabrilis norma et li-
 bella alia est apud Graecos, et alia apud Scythas; neque apud Medos
 alia, et alia item apud Persas; neque agriculturae aut venationis, et alio-
 rum huiusmodi, ulla est apud hos omnes differentia: sed cum diversa sen-
 tiant de religione, in artibus conveniunt. Idem videas in ea scientia, quae
 circa vocabula et dictiones versatur. Et vero quicumque dialecto eadem
 utuntur, ii primorum e sua gente, et praestantium vernaculi sermonis au-
 ctorum scientia et arte utantur oportet, Phoenices intelligo, Persas, As-
 syrios. Et, ut caeteros omittam, certe apud quoscunque Graecae linguae
 usus est, ii methodum et artem eorum, qui reperti Graecismi duces et au-
 ctiores fuerunt, necessario sequi debent, velut amussim quandam; nisi plu-
 res in loquendo soloecismos quam voces proferre voluerint. Quod cum
 Iuliano impio apostatae in mentem venisset, ipsi suasit ut piis Christianis
 Graecarum litterarum studia, quibus linguam illi suam exornarent, inter-
 diceret. Id unum hic notari velim, ut nempe profanarum litterarum delectus
 recte habeatur, iuxta congruentem et piissimam sanctorum Patrum
 concordiam: alioqui iamiam unusquisque antiqua et sacra ecclesiae dogma-

M. A. 6859 τρια τῆς ἐκκλησίας ἱερὰ δόγματα, δι' ἀμαθίαν ἢ μοχθηρίαν
 Ind. 4 ἀτόπου γνώμης καὶ προαιρέσεως, κακῶς ἐλαμβάνων καὶ δια-
 στρέφων τὸν ἐγκείμενον ταῖς λέξεσι νοῦν, ὁμοίως τῷ σῷ Παλαμῷ
 C καὶ ὑμῖν, ἐκείνω ταῦτ' αὖθις φθεγγομένοις ἀρτίως τὰ τε ἄλλα καὶ
 τρεῖς ὁμολογοῦσι φύσεις ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος μεταμορφώσεως, μίαν
 5 μὲν τῆς ἀνθρωπότητος, δύο δὲ ταῖν δυνεῖν θεοτήτων, τῆς τε
 ἀφανοῦς καὶ τῆς παραδειχθείσης ἀκτίστον δευτέρας θεότητος
 καθ' ὑμᾶς· ὧν τὴν μὲν ἀμέθεκτον πᾶσι πάντη φατέ, τὴν δὲ με-
 θεκτὴν· ὡς ἀναγκάζεσθαι πάλιν ἡμᾶς, καὶ τούτων τὴν ἀτοπίαν
 ἐλέγχειν. (E.) Καὶ πρῶτόν γε τὸν περὶ μεθέξεως λόγον ἐνεγκόν- 10
 D τες εἰς μέσον ἴδωμεν πῶς ὁ σὸς Παλαμᾶς ἐκ τῶν γραφῶν ποιῶ-
 ται τὴν ἐκλογὴν τῶν τε ἡμετέρων καὶ θύραθεν. ὡς γὰρ πολλοὶ
 μὲν, φησὶ, κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ, οὕτω καὶ πολλῶν τὴν
 τῶν γραφῶν ἐκλογὴν ποιουμένων, τὰσφαλὲς ὀλίγοις πρόσεστι.
 μέμνημαι γὰρ τῶν Ἑλλήνων ἐνίους πῆ μὲν ὁμοία τοῖς ἡμῶν 15
 φθεγγομένους ἀγίοις, ὧν ἡμῖν ἐνια παρειληφόσιν ἐς τὴν τῶν
 ἀγίων ἄμιλλαν συνεισηνεγκεῖν ἐγεγόνει, πῆ δ' ἀνόμοιά τε καὶ ἐναν-
 20 E τία· ἀφ' ὧν τοῖς περὶ Παλαμᾶν ἐκλέγεσθαι τὰ κατὰ γνώμην πέ-
 πρωται, καθάρους ἴσα, οἷς μισεῖν μὲν πέφηνκεν ὅσα εὐώδη, ὅσα
 δ' ἀπόζει μακρῶς δυσωδίας, ταῦτα δ' ἀσμένως προσίεσθαι. 20
 (ς'). Φησὶ τοίνυν ὁ Πλατωνικὸς Πρόκλος ἐν τοῖς αὐτοῦ θεολο-
 γικοῖς· „πᾶν τὸ μετέχον τοῦ μετεχομένου καταδείεστερον· καὶ

5. ἐπὶ τῆς τοῦ conī. Capp.

ta perturbaret, seu imperitia, seu stolidae mentis ac voluntatis pravitate, verborum sensum male intelligens ac pervertens; quemadmodum nunc Palamae contigit, et vobis, qui tum aliis de rebus eadem prorsus cum illo pronuntiatis, tum in Christo salvatore transfigurato tres naturas admittitis, unam quidem humanam et duas alias duarum deitatum, quarum una sit invisibilis, altera vero deitas increata (iuxta vestram sententiam) subostendatur; ita ut harum quidem alteram ab omnibus creaturis participari omnino non posse, alteram vero posse asseratis. Unde huius vestrae opinionis ineptias arguere iterum cogimur. (V.) Et primum quidem de participatione sermonem instituemus et in medium adducamus. Consideremus, quomodo Palamas tuus ex scriptis tum SS. Patrum, tum profanorum, delectum quendam habuerit. Ut enim, inquit, multi quidem sunt vocati, pauci vero electi; sic licet multi scriptorum delectum habeant, pauci tamen tuto id faciunt. Nam quosdam e paganis meminī partim similia sanctis Patribus nostris dixisse (quorum quaedam, cum SS. Patribus comparanda, in medium protulimus), partim vero absimilia et contraria; e quibus Palamas eiusque gregales, quae suae opinioni favebant, quodam quasi fato elegerunt, de more scarabaeorum; qui ita sunt a natura comparati, ut quaecunque bene olent, aversentur; quaecunque vero gravem ac foetidum odorem spirant, lubenter amplectantur. (VI.) Itaque Platonius Proclus ita in suis theologicis institutionibus habet. „Omne quod partici-

τὸ μετεχόμενον, τοῦ ἀμεθέκτου. τὸ γὰρ μετέχον, ἀτελὲς μὲν ὄν A. C. 1351
 πρὸ τῆς μεθέξεως, τέλειον δὲ τῇ μεθέξει γινόμενον, δευτέρον<sup>Imp. Io. Can-
 tacuz. 5</sup> ἔστι πάντως τοῦ μετεχομένου, καθὸ τέλειόν ἔστι μετασχόν. ἢ F
 γὰρ ἀτελὲς ἦν, ταύτῃ τοῦ μετασχεθέντος, ὃ ποιεῖ τέλειον αὐτό,
 5 καταδεέστερον. τὸ δὲ μετεχόμενόν τινος ὄν, καὶ οὐ πάντων, τοῦ P. 691
 πάντων ὄντος, καὶ οὐ τινος, πάλιν ὑφειμμένην ἔλαχεν ὑπαρξίν. τὸ V. 557
 μὲν γὰρ τῶ πάντων αἰτίῳ συγγενέστερον, τὸ δὲ ἥττον συγγενές.
 ἡγεῖται ἄρα τὸ μὲν ἀμέθεκτον τῶν μετεχομένων· ταῦτα δὲ,
 τῶν μετεχόντων. ὡς γὰρ, συνελόντι φάναι, τὸ μὲν ἔστιν ἐν πρὸ
 10 τῶν πολλῶν· τὸ δὲ μετεχόμενον ἐν τοῖς πολλοῖς ἐν ἅμα καὶ οὐχ
 ἐν· τὸ δὲ μετέχον πᾶν οὐχ ἐν ἅμα καὶ ἐν.” σκεπτέον ἐνταῦθα B
 πρὸς Θεοῦ, πῶς πολλῶν τῶν τοῦ Ἑλληνος ὄντων δογματίων περὶ
 Θεοῦ, ὧν τὰ πλείω τοῦ νοσεῖν πως ἀπήλλακται, ὅδε τῶ μάλα
 νοσοῦντι προσετιτέθεικε μέρος, ὃ καὶ αὐτῶ παρόντι τῶ Ἑλληνι με-
 15 τάμελον ἐχορήγει, τὰτόπημα δημοσιευόμενον βλέποντι· ἢ πῶς
 οὐκ ἂν ἠδέσθη τὸν ἔλεγχον αὐτόθεν αἰσχύνοντα, βλέπων ὡς αὐ-
 τὸς ἐαυτῷ μάχοιτο, τὰναντία τοῖς πρότερον ἐνταυθοῖ δογματί- C
 ζων; τρεῖς μὲν γὰρ ἐνταῦθα τάξεις ποιεῖται· μίαν μὲν τὴν τοῦ
 ἀμεθέκτου καὶ ὑπερκειμένου Θεοῦ, δευτέραν δὲ τὴν τοῦ μεθεκτοῦ
 20 γένους, καὶ τρίτην τῶν μετεχόντων. καὶ ἡγεῖται τοσοῦτον ὑπερ-

pat, ignobilius est eo, quod participatur; et quod participatur, ignobi-
 lius est eo, quod participari non potest. Nam quod participat, cum ante
 participationem imperfectum sit et participatione sua perfectum evadat,
 certe posterius est eo, quod participatur, in quantum perfectum est post-
 quam participavit. Nam quatenus imperfectum erat, eatenus ignobilius
 est eo, quod participatur, quodque ipsum perfectum reddit. Quod autem
 ab aliquo, non ab omnibus participatur, id substantiam sortitum est infe-
 riorem eo, quod ab omnibus, non ab aliquo duntaxat, participatur. Nam
 hoc magis, et illud minus ad universalissimae omnium rerum causae natu-
 ram accedit. Ergo quod participari nequit praestat iis, quae participan-
 tur; et vicissim quae participantur praestantiora sunt illis, quae partici-
 pant. Etenim, ut uno verbo complectar omnia, quod participari non pot-
 est, hoc ante multa unum est; quod autem participatur, in multis unum
 est simul et non unum; denique quicquid participat, est non unum simul
 et unum.” Per Deum vos obtestor, ut hoc in loco perpendatis quomodo,
 cum paganus iste Proclus multa de Deo dogmata tradiderit, quorum ple-
 raque sunt ab omni erroris vitio libera et pura, vitiosissimum ex illis do-
 gmatibus Palamas fuerit amplexus: quod sane pagano huic scriptori poe-
 nitendi locum daret, si praesens ipse absurdam hanc opinionem videret di-
 vulgari. Alioqui quomodo non erubesceret, si statim cerneret probrosam
 atque ignominiosam sententiae suae refutationem, quatenus nimirum secum
 ipse pugnat, contraria prioribus dogmata hoc in loco proferens? Hic enim
 tres rerum ordines esse statuit; quorum in primo reponit ens quod parti-
 cipari nequit et supremum Deum: in secundo collocat genus entis, quod
 participari potest: in tertio demum ordine constituit entia, quae partici-

A. M. 6859 καίσθαι τῶν μεθεκτῶν τὸ ἀμέθεκτον, ὅσον ταῦτα τῶν μετε-
 Ind. 4 χόντων. πρόσθεν δ' ἐδείκνω πᾶν τὸ ὑναντίον. τὸ γὰρ ἐν ἔλεγεν
 Δεῖναι πάντων ἀρχὴν καὶ πάντῃ μετεχόμενον ὑπὸ τοῦ πλήθους,
 τουτέστιν ὑπὸ πάντων. πῶς γὰρ ἂν ὑπὲρ τὰ πάντα ἦν καὶ πάν-
 των αἴτιον τῶν ὄντων, εἴπερ τὸ ἀσχέτω τε καὶ ἀμεθέκτω πρὸς 5
 ταῦτ' εἶναι προσῆν αὐτῷ; τοῦ γὰρ τὰ πάντα πληροῦντος καὶ ἐν
 πᾶσιν ὄντος, πῶς οὐ μεθέξει πάντα; ἀλλ' εἴκει δεδιότι, μὴ καὶ
 τὸ θεῖον ὑπὸ τῶν πασχόντων, καθάπερ τὰ σώματα, μερισθῆ.
 οὐδὲ γὰρ ἔφθη μαθῶν, ὡς ὁ θεὸς ἀπλοῦς ὢν πανταχῆ ἐστὶν ὀλι-
 E κῶς, καὶ οὐδαμοῦ· καὶ μετέχεται μὲν ὑφ' ἀπάντων, ἀμεθέκτως 10
 δέ· καὶ μερίζεται μὲν, ἀμερίστως δέ· κατὰ τὴν εἰκόνα τῆς ἡμε-
 τέρας ψυχῆς, ἀπλῆς οἷον οὐσίας καὶ αὐτῆς. καὶ γὰρ καὶ αὕτη
 πανταχοῦ τοῦ σώματος ὅλη ὀλικῶς ὑπάρχουσα μετέχεται μὲν
 ὑφ' ἐκάστιον τῶν τοῦ σώματος μερῶν, ἀμεθέκτως δέ. οὐδὲ γὰρ
 οὐδὲν ἰδίᾳ τούτων οὐδαμῆ γίνεσθαι πέφυκε ψυχῆ· πλὴν ἕκαστον 15
 F τῶν τοῦ σώματος μερῶν, ὡς ἔχει φύσεως ἕμα καὶ θέσεως, ὑπό-
 γε τῆς κινούσης ὁμοῦ καὶ ζωούσης ἐνεργεῖται ψυχῆς· ὥστε καὶ εἰ
 ἦν ἐν τραχήλῳ ἢ ἐν χειρὶ κατασκευῆ στόματος, λάλος ἂν (οἴ-
 μαι) ἦν καὶ ἡ χεὶρ καὶ ὁ τραχηλός. εἰ οὖν οὕτω τοῦτο, πολλῶ
 P. 692 ἂν μᾶλλον ὑπὸ πάντων μετέχοιτο θεὸς, ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ 20
 τὰ πάντα πληρῶν. καὶ ἐν ἐκάστῳ γὰρ τῶν πάντων γινόμενος ὅλος
 ἐστί· καὶ ὅλος μένει καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐν πῦσι καὶ πρὸ τῶν πάν-

5. τῷ coní. Capp. 8. Pro πασχόντων Capp. coní. μετασχόντων.

pant; et existant ens, quod participari nequit, iis quae participari possunt tantum praestare, quantum haec entibus participativis praestant. Antea vero contrarium prorsus demonstrarat. Dicebat enim unum esse omnium principium, et a multitudine, id est ab omnibus, plane participatum. Quomodo enim super omnia esset et omnium entium causa, si nullam cum his habitudinem aut relationem includeret, nec ab iis posset participari? Nam qui fieri possit, ut illud omnia non participant, quod omnia replet, et in omnibus existit? sed prorsus timuisse videtur, ne corporum more Deus a participantibus se divideretur. Nondum quippe didicerat, Deum, utpote simplicem, esse ubique totaliter, et nusquam: item ab omnibus participari, sine ulla tamen sui ipsius participatione; et absque ulla sui divisione dividi. Cuius rei exemplum nobis suppeditat anima nostra, quippe quae simplex ipsa sit substantia. Haec enim cum tota sit et totaliter in singulis corporis partibus, ab iis participatur; sed sine sui ipsius participatione. Nam anima per se et ex natura sua proprie nulla est e corporis partibus: attamen unaquaeque corporis pars, secundum propriam naturam et positionem suam, ab anima vivificante et movente suum in actum educitur; adeo ut, si in collo vel in manu esset mechanica oris structura, loquax esset, ut opinor, et manus et collum. Si de anima ita se res habet, longe potiori ratione ab omnibus participabitur Deus, qui ubique praesens omnia replet. Nam in unoquoque omnium entium totus existit: et cum totus per se solus ac seorsum maneat, est tamen in omnibus et ante omnia:

των· καὶ ὅλος μεθεκτός ὁ αὐτὸς καὶ ὅλος ἀμέθεκτος. (Ζ.) Ἄλλὰ A. C. 1351
 τοῦτον ὁ Χριστιανὸς ἐμιμήσατο Παλαμῆς ἀμαθῶς τε καὶ κακο- Imp. Io. Can-
 τρόπως, καὶ μιμησάμενος οὐκ ἠνέσχετο μέχρι μιμήσεως εἶναι tacuz. 5
 τῶν ὀνόματι· ἀλλὰ φιλότιμος ὢν ἐν κακοῖς ἐκείνου μὲν ἕξ ἀμαθίας B
 5 διέφθαρε τὴν λέξιν, αὐτὸς δὲ τῇ κακίᾳ κακίαν προστίθησι δια-
 νοίας. ἐκεῖνος μὲν γὰρ οὐδαμῇ δογματίζων ἀκρίστον θεοτήτων
 ἠλώκει πλῆθος· μηδὲ γὰρ ἐγχωρεῖν ἐνεργεῖ τῇ φύσει· ὁ δ' ἀμέ- V. 558
 θεκτόν τε καὶ ὑπερκεῖμενον ἔφησεν εἶναι πρῶτον θεόν· δευτέρα
 δ' ἔπειτα δίδωσι τάξει τὸ τῶν μεθεκτῶν καὶ ὑφειμένων θεοτήτων
 10 πλῆθος· τρίτην δὲ χώραν ἔνευε τοῖς τε ἀνθρώποις καὶ ὅσα C
 ὑπὸ τὴν αἴσθησιν ἐνάρετα πράγματα, καθὰ πολλάκις εἴρηται τε
 καὶ εἰρήσεται ἡμῖν· καὶ ἅμα ἀναρχά τε καὶ ἄκτιστα εἶναι ὠρί-
 σατο, μετὰ πολλῆς τῆς αὐθεντίας ποιησάμενος τὴν προσθήκην.
 οὕτω ὁ φιλότιμος ἀνὴρ γίνεται χορηγὸς τῶν μὴτ' ὄντων μὴτ'
 15 ἔσομένων, ἀναρχίαν καὶ ἄκτισίαν ἐπευωνίζων οὕτως ἀφθόνῳ χειρὶ
 τοῖς κτίσμασι, καὶ τὰς μὲν ὡς ὕδωρ σπείρων, τὰς δ' ὡς ἄμμιον D
 διασκορπίζων. θαυμάσειε δ' ἂν τις, πῶς ἂ μὲν μὴτ' ἔχει μὴθ'
 ἔξει δίδωσιν, ὡσπερ αὐτοματίζων τῶν μὴτ' ὄντων μὴτ' ἔσομέ-
 νων τὴν γένεσιν· τῶν δὲ χρημάτων τὰ μὲν ὡς ἄμμιον θησαν-
 20 ρίζει, τῶν θείων εἰκόνων ἀσελγῶς ἀφαιρούμενος, τὰ δ' ὄθεν
 οὗτ' ἔσπειρεν οὕτε διεσκόρπισεν, ἀπονητὶ συνάγει, τοῦ βασιλι-
 κοῦ κελεύοντος τρίποδος. ἀλλ' ἀνασχόντων ἢ ἀμαθία, καὶ φι- E

idem totus participabilis est, et tamen totus participari nequit. (VII.) Sed hunc paganum Christianus Palamas imperite atque improbe imitatus est, nec intra imitationis limites hoc suum cum Proclo certamen contineri passus est: sed perpetrando in malis ambitiosus Procli quidem verba prae imperitia corrumpit; ipse autem huic priori malitiae malitiam sensus adiecit. Nam ille increatarum deitatum multitudinem statuisse nusquam apprehenditur. Eam enim natura per se operativa admittere non potest: Palamas vero asseruit Deum esse primum, omnibus superiorem, nec posse participari: participabilium et inferiorum multitudinem deitatum secundo in ordine collocat: hominibus et cunctis rebus, quae sub sensum cadere ac virtutis participes esse possunt, tertium locum attribuit, ut saepius a nobis dictum est, et rursus dicitur; porro haec postrema principii expertia esse atque increata definiit. Quam accessionem summa auctoritate adiunxit. Sic liberalis iste vir ac munificus ea, quae nec sunt nec erunt, subministrat; adeo larga manu et vili pretio creaturis praebens, ut principii expertes sint et increatae: quas praeclaras dotes partim ut aquam effundit, partim ut arenam dispergit. Hoc autem possit quempiam in admirationem rapere, quomodo Palamas det, quae nec habet nec habebit, quasi fortuito casu aut ad libitum ea crearet, quae nec sunt nec erunt; divitias autem partim ut arenam in thesauris recondat, divinas imagines petulanter atque improbe sulfuratus; partim ad imperatorii tripodis iussum nullo labore inde colligat, ubi nec seminavit nec dispersit. At erubescere

- A. M. 6859 *λεῖ γε ὡς τὰ πολλὰ τὸ τῆς φύσεως ἑλλιπὲς τῇ θρασύτητι διασώ-*
Ind. 4 ζειν βιάζεσθαι· καθάπερ οἱ χαλεύοντες τὸ λεῖπον τοῦ ποδὸς ξυ-
λνω διασώζουσιν ἐνίοτε. ἀλλ' ὁ περὶ τοῦ ἀκτίστου λόγος εἰς ἐτέ-
ραν ἡμῖν τεταμείσθω τρύπεζαν· περὶ δ' ἀμεθέκτου τῶν ἁγίων
F *ᾧ, τι φασὶν ἀκουσώμεθα. (H.) Διονύσιος τοίνυν ὁ Ἀρειοπαγίτης*
τάδε διέξεισι. „μεθεκτὸς μὲν ὁ θεός, κατὰ τὰς μεταδόσεις αὐτοῦ·
ἀμέθεκτος δὲ, κατὰ τὸ μηδὲν μετέχον αὐτῆς τῆς οὐσίας αὐτοῦ,
ἢ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἢ τῆς σοφίας αὐτοῦ, ἢ τινος τῶν τοιούτων,
ἅπερ ἔχει πάντα καθ' ὑπεροχὴν καὶ ἔξαιρέτως.” καὶ πάλιν· „ἐν
μὲν ἐστὶ τὸ ὄντως ὄν καὶ καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ σοφόν, οὗ πάντες
οἱ ἐνοειδεῖς ἐφίενται· μετέχουσι δ' αὐτοῦ οὐχ ἐνιαίως, καίτοι
P. 693 *ἐνὸς καὶ ταυτοῦ ὄντος, ἀλλ' ὡς ἐκάστῳ τὰ θεῖα διανέμει ζυγὰ*
κατὰ τὴν ἐκάστου ἐπιτηδειότητα· καθὰ καὶ πάσας ἔχειν ἔφραμεν
τοῦ κύκλου τὰς γραμμὰς τὸ κέντρον ἐνοειδῶς.” ἐπιστῆσαι δ' ἄξιον
ἐνταυθοῖ, πῶς ὁ μέγας Διονύσιος οὕτω λόγῳ βραχεῖ πᾶσαν πα-
1 λαμναίαν κακόνοιαν, ἣς ἀράχνης ἰστὸν, διαλέλυκε. διαιρῶν γὰρ
τῆς οὐσίας ὁ Παλαμῆς σοφίαν καὶ δύναμιν καὶ ἀγαθότητα καὶ
B *ζωὴν, καὶ ὅσα φησὶν ἐνεργείας τε καὶ ἀκτίστους θεότητας, τὴν*
μὲν οὐσίαν ἀμέθεκτον εἶναι τὸ παράπαν ὀρίζεται, ἰδιαζόντως γε
μὴν αὐτὰς μεθεκτὰς, καὶ τοσαύτην ἐχούσας ἰδιότροπον ἐκάστην
2 ἰσχὺν, ὡς δύνασθαι καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀκτίστους θεοὺς ἀπερ-
γάζεσθαι καὶ ἀνάρχους. Διονύσιος ὁ τὰ θεῖα σοφὸς συνελών

22. δὲ, aut ἀλλὰ Capp. post Διονύσιος desiderat.

nescit imperitia, et saepissime homines cogit, ut naturae defectum audacia sua tueantur; quemadmodum claudi quandoque ligno defectum pedis tuentur. Sed de increato sermonem ad aliam veluti mensam recondamus, et quid SS. Patres de ente non participabili pronuncient, audiamus. (VIII.) Igitur Dionysius Areopagita haec disserit. „Participabilis est Deus secundum suas communicationes; non participabilis vero, quatenus nihil substantiam eius participat, aut vitam, aut aliquid huiusmodi, quae omnia Deus eminenter et eximie possidet.” Et iterum: „Verum ens est unum, pulchrum, et bonum, et sapiens, cuius desiderio tenentur omnes, qui divinam unitatem participant. Porro ens istud, tametsi unum et idem, non unico modo participant: sed ut unicuique, pro uniuscuiusque habilitate, divina statera distribuit; quemadmodum etiam omnes circuli lineas uniformiter centro contineri diximus.” Porro hic operae pretium est animadvertere, quomodo magnus Dionysius tam paucis verbis omnem pravam et consceleratam Palamae mentem, veluti araneae telam, dissolvat. Nam Palamas a divina substantia dividens sapientiam, potentiam, bonitatem, vitam, et quascunque operationes atque increatas deitates appellat; substantiam quidem nullatenus esse participabilem definit; illas vero proprie ac specialiter participabiles esse statuit, et earum unamquamque in sua propria et speciali ratione tantae esse virtutis affirmat, ut homines ipsos increatos et principii expertes Deos efficere possit. Contra Dionysius, re-

ἀμεθέτους καὶ ταύτας ὁμοῦ τῇ οὐσίᾳ φησί, ἅτε μηδὲν τὸ διά- A. C. 1351
 φορον μηδαμῆ κεκτημένας, πλὴν γε δὴ τοῦ ὀνόματος μόνου. Imp. Io. Can-
 δυοῖν οὖν ἀνάγκη θύτερον. ἢ γὰρ οὐ παραδέχεται Διονύσιον ὁ C
 παράφρων οὕτως· ἢ τῆς ἐκείνου σοφῆς διανοίας ἀσύνητος μένει
 5 καθάπαξ· ἢ καὶ ἀμφοῖν ὁ ταλαίπωρος ἔνοχος εἶναι δοκεῖ. ἔπειτα
 μήτε νοῶν, μήτε δεχόμενος, οὐκ ἐρυθριᾶ διαβάλλων ἑτέρους
 καὶ τὰ οἰκεῖα μετὰγων σκώμματα κατ' ἐκείνων, οἳ τελέως ἅμα V. 559
 καὶ ἀπριξ ἔχονται τῶν ἐκείνου. ἀπηναισχύντησε γὰρ ὁ μεμη- D
 νῶς, καὶ ὄψις πόρνης καὶ μοιχαλίδος ἐγένετό οἱ, ἢ ὅτε πράξιη
 10 (φησί Σολομῶν) ἀπονιψαμένη οὐδὲν ἄτοπον πεπραχέναι φησί.
 (Θ.) „Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἂν ποτε δεξαίμην ἐγὼ (φησί) μεθεκτὴν ὄλως
 τὴν θείαν ὑπάρχειν οὐσίαν, οὐχ ἕως ἂν ἐν τοῖς ζῶσιν εἴμι καὶ
 τοῖς ἄερος πνεύουσι. τάχιστα γὰρ ἂν ἐξαναλώσῃ τὴν μετασχεῖν
 ἐθέλουσαν φύσιν, πρὶν ἂν μετὰσχη. οὐδεὶς γὰρ ὄψεται τὸ πρόσω- E
 15 πόν μου, καὶ ζῆσται, φησί ἢ θεία γραφή.” ἰοὺ ἰοὺ τῆς εὐη-
 θείας καὶ τῶν σεμνῶν λογαρίων, μᾶλλον δὲ τῆς ἀσέμνου βωμο-
 λοχίας! εἶτα ἐλάνθανεν ἡμῶς ὕθλων ὑπάρχων μεστός, καὶ μύθων
 Ἑλληνικῶν, καὶ οὐδὲ τούτων σοφῶν, ἀλλ' οἷους φασὶ τὰ γραῖδια
 20 καὶ μυθώδεις μετήνεγκεν ὁ ταλαίπωρος τὴν σμικρόνοιαν κοινονοίας

20. κοινωνίας conl. Capp.

rum divinarum peritissimus, Dei operationes cum eius substantia coniungens, eas aequae ac substantiam ipsam participari non posse asserit; et rursus easdem aequae ac substantiam participari posse decernit, utpote cum a substantia nonnisi solo nomine differant. Igitur e duobus alterum contingat necesse est. Vel enim insipientis iste Palamas Dionysii auctoritatem respuit: vel sapientissimam eius mentem prorsus non intelligit: vel etiam utriusque vitio miser ille obnoxius esse videtur. Deinde cum sancti huius Patris nec mentem intelligat, nec auctoritatem sequi velit, alios calumniari, et in eos qui Dionysii dictis perfecte simul et tenaciter adhaerent, cavillationes et dicitaria, quibus ipse merito appeti posset, transferre non erubescit. Nam insanus Palamas frontem perfricuit: facta est illi facies meretricis et adulterae; quae, ut ait Salomon, cum fecerit malum, sese abluit, et dicit, nihil a se mali fuisse perpetratum. (IX.) „At enim,” ait Palamas, „quandiu vixero et aërem hunc spiravero, illud approbare nunquam potuerim, divinam scilicet substantiam totaliter esse participabilem. Nam divina natura, si participetur, statim eam naturam, quae participare ipsam voluerit, etiam antequam participaverit, absumet. Nemo enim videbit faciem meam et vivet, inquit divina Scriptura.” O virum simplicem! o fabellas graves et decoras, immo o foedam scurrilitatem! et deinde ignorabamus, Palamam nugis refertum esse et Graecanicis fabulis, neque his quidem sapientibus: sed quales narrant aniculae, dum calidis in locis otiose confabulantur. Nam quantulumcunque sensus communis habebat miser ille, hoc totum transtulit ad fictitios Iovis et fabuloses, quibus Semele consumpta

- A. M. 6859 καὶ θείου φωτὸς ἐπιδημίας· οὗ γενομένου, θνητὴν οὖσαν
 Ind 4. καὶ οὐρανίου Διὸς ἐνεγκεῖν οὐδαμῇ δυνηθεῖσαν λαμπρότητα,
 μηδ' αἰθερίων κεραννῶν ἐνδημίαν, ἀναλωθῆναι τὴν δυστυχῆ.
- P. 694 οὕτω συμκροπεπῶς τε καὶ ἀγεννῶς τὰς εὐγενεῖς τῶν ἀγίων ἐν-
 νοίας καὶ λέξεις ἐξ ἀμαθίας ὁ Παλαμῆς ἐκλαμβάνων καὶ δια-5
 στρέφων τὰ θεῖα τῆς ἐκκλησίας ἐμόλυνε δόγματα, ὥσπερ ἀπο-
 σειομένης τῆς σφῶν ἐπιστήμης τὴν αὐτοῦ κακοθήειαν· καθάπερ
 τὰ τῶν ῥόδων εὖσομα καὶ εὐανθῆ τὴν μαραίνουσαν αὐτὰ καὶ
 πρὸ τοῦ χρόνου χεῖρα. τοιοῦτον οἱ σεμνοὶ τῆς νῦν ἐκκλησίας ποι-
 Β μένες νέον διδάσκαλον τῶν θείων δογμάτων προῦστήσαντο, τυ-10
 φλὸν τυφλῷ ὁδηγόν. ὅτι δ' οὐχ ἀπλῶ τινι λόγῳ πρὸς ταῦτα
 χρώμενος φαίνεται, ἀλλ' ὕξειαν καὶ σφόδρα γε κατεσπουδασμέ-
 νην ἔχει τὴν πρόθεσιν τῆς ψυχῆς, καὶ ταῦτὸν ἀεὶ τοῖς γυψὶ καὶ
 κανθάροις ποιεῖ, τὰ ὑγαίνοντα καὶ ὅσα εὐώδη παριῶν, τῶν τε
 λέξεων καὶ ἐννοιῶν τοῖς νοσοῦσί τε καὶ ὅσα μακρῶς δυσωδίας 15
 C ἀπόζει, προστέτηκε, καὶ ἅμα διαστρέφων οὐ μάλᾳ αἰδεῖται τὰ
 πλείστα (τοῦτο δὲ καὶ γυψῶν καὶ κανθάρων ὑπέρτερον) δῆλον
 ἐντεῦθεν. ἐν γὰρ Τιμαίῳ Πλάτων θεολογεῖν ἐλόμενος θεὸν
 ὑπερκεῖμενον τίθησι πρῶτον, ταῖς ὑφειμέναις ἐγκελευόμενον ἑαυ-
 τοῦ δυνάμεισι καὶ θεότησι τῶν παρ' Ἑλλήσι σεβομένων δαιμόνων, 20
 τὰ ὄντα πάντα κατ' εἶδος ἕκαστα δημιουργεῖν, καὶ πάντων ἐμ-
 πλήσαι κτισμάτων οὐρανόν τε καὶ γῆν, καὶ ὅσον ἐν μέσῳ σύγκρι-

est, ignes; quibuscum divini luminis immissiones confert. Fingunt nimirum poetae Semelen, utpote mortalem, caelestis fulgoris Iovis et aetherei fulminis accessum ferre non potuisse, et ideo miseram hanc mulierem fuisse consumptam. Adeo abiecte et ignobiliter generosas ac nobiles sanctorum Patrum sententias et voces prae imperitia Palamas accipit et pervertit; sicque divina ecclesiae dogmata contaminavit, tanquam illorum scientia malum huius ingenium repellat; quemadmodum bene olentes et floridae rosae manum respiciunt eorum, qui eas ante tempus flaccescere faciunt. Talem virum venerandi praesentis ecclesiae pastores recentem divinatorum dogmatum doctorem sibi ipsis praefecerunt, et caecum caeci viae ducem sequuti sunt. Porro non simplici quadam aut qualicunque ratione, sed acris studio et maxima intentione animi fabulis istis ad firmandam suam opinionem uti videtur, et de vulturum atque scarabaeorum more, sana et benevolentia quaeque praeterit: vocibus autem et sententiis, errorum morbo laborantibus, gravemque ac foetidum odorem spirantibus adhaeret. Plurima etiam e veterum dictis pervertere, ipsum non pudet; qua in re vultures et scarabaeos ipsos longe superat: cuius quidem dicti evidens hinc nobis argumentum suppetit. Cum enim in Timaeo divinis de rebus disserere Plato voluisset, primum supremumque Deum supponit, inferioribus potestatibus suis et deitatibus eorum quos pagani colunt daemones imperare, ut omnia entia secundum propriam uniuscuiusque speciem condant, et ut caelum, terram, nec non quaecunque inter haec commixta sunt et consistunt, crea-

μά τε καὶ σύστημα· „θεοὶ θεῶν,” λέγων, „ὧν ἐγὼ δημιουργὸς A. C. 1351
 πατήρ τε ἔργων, ἃ δι’ ἐμοῦ γέγονε, τρέπεσθε κατὰ φύσιν ὑμεῖς ἐπὶ Imp. Io. Can-
 τacruz. 5
 τὴν τῶν ζώων δημιουργίαν, μιμούμενοι τὴν ἐμὴν δύναμιν περιῶ
 τὴν ἐμῶν γένεσιν, καὶ ἀπεργάζεσθε ζῶα, καὶ γεννᾶτε, τροφήν τε
 διδόντες ἀξιάνατε· καὶ φθίνοντα πάλιν δέχεσθε.” (I.) Ὁρατε
 τῶν μαθητῆς ἐγγόνει, καὶ οἷς ἠκολούθησε δόγμασι, καὶ ὅθεν
 ἀρυσάμενος ἐξηρεύετο καὶ αὐτὸς ἀνατροπὴν θολερὰν κατὰ τῆς
 τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, ὅσα τὰ ὄντα κατ’ εἶδος, φάσκων τοσαύτας E
 εἶναι καὶ τὰς ὑφειμένας τε καὶ ἀκτίστους θεότητος, οἷον ἰδέας V. 560
 Πλατωνικὰς, τῶ δημιουργῶ συνανάρχους μὲν καὶ συναϊδίους,
 ἕτεροφρεῖς δέ· καὶ ἄλλας ἄλλων γίνεσθαι ποιητικὰς ἀκτίστων καὶ
 κτιστῶν (τοῦτο δὲ τὸ τῆς αὐτοῦ συνηθείας προσθετικὸν) οἷον
 τῆς μὲν ζωῆς τὴν ζωὴν, τῆς δὲ σοφίας τὴν σοφίαν, τῆς δὲ δυ-
 νάμειως τὴν δύναμιν, καὶ τᾶλλα ὁμοίως. ὁ γὰρ Πλάτωνι προστε- F
 θεικέναι οὐ γέγονε διὰ μνήμης, τοῦτο προσεξεῦρεν αὐτὸς, τὸ
 τῶν ἀκτίστων δηλαδὴ, ἐν τοῖς κακοῖς ἀεὶ φιλοτιμούμενος ἔχειν
 τῶν κακῶν τὰ πρωτεῖα, ἵν’ εἴη σαφέστατα κακῶν ἀπάντων ὁ κά-
 κιστος. οὐδὲ γὰρ οὐδ’ Ἑλλήνων οὐδέσι τετόλμηται πώποτε, δεύ- P. 695
 τερον ἀκτιστον ἐπὶ νοῦν εἰληφέναι, παρὰ τὴν τὰ πάντα κτίσασαν
 μίαν δύναμιν. πλείστους δ’ ἔχων παράγειν εἰς μαρτυρίαν ἐκεί-
 θεν παρήμι συντομίας ἐχόμενος. Πλούταρχος δ’ ὅμως ὁ ἐκ
 Χαιρωνείας Νουμῶν τὸν Πομπήλιον ἀναγράφων, ὃς Ῥωμαίων

10. συνανάρχους em. Capp. pro συνάρχους.

turis omnibus repleant. Haec sunt Platonis verba. „Dii Deorum proge-
 nies, quorum ego opifex ac parens operum, quae per me facta sunt, con-
 vertite vosmet ipsos ex naturae legibus ad animalium creationem, et vim
 meam, quam ad vos procreandos exserui, imitemini: efficitote et generate
 animalia; et alimenta dantes, nutrite ac augete: cumque consumpta et
 corrupta fuerint, iterum recipite.” (X.) Videtis quorumnam sit discipu-
 lus Palamas, quaenam amplectatur dogmata, et unde hauserit, quam ad-
 versus Dei ecclesiam evomuit turbulentam labem, dum ait omnia secun-
 dum suam speciem entia, totidem esse inferiores et increatas divinitates,
 quae tanquam Platonicae ideae Deo creatori sint coaeternae, et principii
 pariter expertes; aliam tamen ab ipso naturam habeant, et aliae aliarum
 tum increatarum tum creaturarum causae sint effectrices (quod Palamas pro
 suo more Platonis dogmatibus addidit) ita ut, verbi gratia, vita sit vitae
 causa efficiens, sapientia sapientiae, potentia potentiae, et sic de caeteris.
 Quod enim Platoni in mentem non venit ut ipse adderet, hoc Palamas proprio
 Marte adinvenit, illam videlicet increatarum deitatum multitudinem. Sic in
 malis primas tenere, multo sibi honori esse ducit; ut omnium improborum
 evidentissime sit improbissimus. Nam ne gentilium quidem ullus unquam
 ausus est secundam increatam excogitare virtutem, praeter unicam illam,
 quae omnia creavit. Licet autem plures in huiusce rei testimonium pro-
 ferre possem, iis recensendis hic supersedeo; quod brevitati consulam.
 Plutarchum tamen Chaeronensem laudabo. Conscripsit hic vitam Numae

A. M. 6859 τοῖς πάλαι τὰ κράτιστα ἐνενομοθετήκει (καθὰ Σπαρτιάταις Λυ-
 Ind. 4 B κοῦργος, καὶ Λοκροῖς τοῖς Ἐπιζεφυροῖς Ζάλευκος, καὶ πρὸς γε
 Σικελιώταις Χαρώνδας ὁ Καταναῖος) τὰ τ' ἄλλα σὺν δίκῃ πάσῃ
 καὶ εὐνομίᾳ τὴν τότε Ῥωμαϊκὴν συστησάμενον πολιτείαν καὶ
 τὰδε περὶ αὐτοῦ καταλέγει. „ἔστι γὰρ,” φησὶ, „καὶ τὰ περὶ τῶν
 ἀφιδρυμάτων νομοθετήματα παντάπασιν ἀδελφὰ τῶν Πυθαγό-
 ρου δογμάτων. οὔτε γὰρ ἐκεῖνος αἰσθητὸν ἢ παθητὸν ἐνόμιζε τὸ
 C θεῖον, ἀόρατον δὲ καὶ ἄκτιστον, καὶ νοητὸν ὑπελάμβανεν εἶναι
 τὸ πρῶτον. οὗτος δὲ διεκάλυπεν ἀνθρώποειδῆ καὶ ζωόμορφον εἰ-
 κόνα θεοῦ Ῥωμαίους νομίζειν, ὡς οὐθ' ὅσιον ἀφομοιοῦν τὰ βελ-
 τίω τοῖς χείροσι, οὔτ' ἐφάπτεσθαι θεοῦ δυνατὸν ἄλλως, ἢ νοή-
 σει.” ἤκούσατε τριῶν ἐν ταύτῃ θανμασίῳ ἀνδρῶν ἐξ ἄλλοδαπῆς
 θρησκείας, ὁπόσῃν τῷ ἐνὶ καὶ μόνῳ θεῷ ἀκτίστῳ τὴν εὐλάβειαν
 D ἀπονέμουσι, καὶ ὅπως οὐδὲν τῶν ἀπάντων ἄνευ αὐτοῦ δογματί-
 ζουσιν ἄκτιστον, Πυθαγόρου λέγω, καὶ Πομπηλίου Νουμᾶ, καὶ
 τρίτου δὴ τοῦ τὰκείνων τοιαῦτα ἐπαινοῦντος δόγματα, Πλου-
 τάρχου τοῦ Χαιρωνέως. ὁ δὲ Παλαμᾶς, ἀναρχόν τε καὶ ἀβασί-
 λευτον ἑαυτὸν καταστήσας ἀνομοθέτητον, εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν
 ἐξήνεγκεν ἐξουσίαν, ἄκτιστα γίνεσθαι πάντα τὰ τ' οὐράνια τὰ τε
 χρονοστιβῆ καὶ ὑδραῖα γένη. τῆς ἀναισθησίας τῶν ἐπομένων!
 E (I.A.) Ἔγνωτε πάντως πανταχόθεν καὶ πολυτρόπως, ὅπως οὔτε
 τοῖς ἁγίῳ ἤκισθ' ἐπεσθαι νομίζει δόγμασιν, οὐθ' Ἑλλήνων τοῖς

5. γὰρ al. om.
 2. μαίοις al.

8. ἀκήρατον al.

νοητῶν mss.

10. Ῥω-
 μαίοις al.

Pompili, qui veteribus Romanis optimas leges condidit, ut Spartanis Ly-
 curgus, Locris Epizephyriis Zaleucus, et Siculis Charondas Catanaeus.
 Porro cum aequissimis aliunde et optimis legibus Romanam illius aetatis
 rempublicam a Numa Pompilio stabilitam fuisse narret Plutarchus, tum haec
 de ipso refert. „Huius de erigendis statutis leges Pythagorae placitis con-
 gruunt. Nec enim ille Pythagoras sensilem aut patibilem esse divinitatem
 existimabat: sed invisibile, increatum, et intelligibile esse primum hoc
 omnium rerum principium censebat. Hic vero Numa prohibuit Romanos,
 humanam aut animalis cuiuscunque imaginem Deo attribuere, quod nefas
 sit augustiora et praestantiora deterioribus assimilare, quodque Deum non
 aliter quam intellectu attingere possimus.” Audiistis quantam adversus uni-
 cum et solum Deum reverentiam adhibeant tres simul mirabiles aliena ex
 religione viri, et quomodo nihil quicquam, praeter eum, increatum esse
 statuunt; Pythagoram intelligo, et Numam Pompilium; tertium vero Plu-
 tarchum Chaeronensem, qui haec praeclara illorum dogmata laudavit. Sed
 Palamas, cum liberum sese atque immunem a principio, rege, et legibus
 constituisset, ad maiorem caelesti se potestatem evexit, qua scilicet in-
 creata efficeret, quaecunque in caelo, terra, et aquis, entium genera con-
 sistunt. O stuporem sectatorum eius! (XI.) Undequaque et multifariam
 omnino cognovistis, quomodo neque sanctorum Patrum dogmata, neque sa-

ὑγιῶς πως ἔχουσιν· οἷς καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγίων πολλοὶ συν- A. C. 1351
 ηνέχθησαν· ἀλλὰ τοῖς πάντι τοι σφόδρα διεφθορόσι. καὶ θαῦμα, Imp. Io. Can-
 πῶς ἐκεῖ μὲν ὀξυδερκῶν ἀκολάστοις ὕψει ἐπιβόσκειται τὰ νο- tacuz. 5
 σοῦντα καὶ σεσηπότα κατὰ τοὺς γύπας, πρὸς δὲ τὰς τῶν ἡμετέ-
 5 ρων ἀγίων γραφὰς ἐκτετύφλωται, μήτε βουλόμενος μήτε δυνά- F
 μενος ὀρθῶς ἐνορᾶν. καὶ μοι δοκεῖ τὸ τῆς Λαμίας πάσχειν ἐκεί-
 νης τῆς μυθικῆς, ἣν φασιν οἴκοι μὲν οὖσαν ἀβλεψία συζῆν, οὐκ
 ἔχουσαν ὕψεις· ἔξιοῦσαν δὲ τῆς οἰκίας οὕτω βλεπούσας κτᾶ-
 σθαι τὰς ὕψεις ἐξαίφνης, ὡς ἅπαντα βλέπειν τὰ τῶν ἄλλων ἐς
 0 τὰκριβές. εἰ δ' οὖν λεγέτω μοί τις παρελθὼν, πῶς, πύμπολλα
 λεγόντων διαβρόθην τῶν ἀγίων ἀκούων, περὶ τοῦ μὴ διάφορον
 τὴν ἐνέργειαν τῆς οὐσίας ὑπάρχειν ἐπὶ Θεοῦ, καὶ μάλιστα τοῦ P. 696
 Θεοῦ Διονυσίου τά τε ἄλλα περὶ τῶν τοιούτων διεξιόντος, ὁπόσα V. 561
 εἰρήκειμεν, καὶ ὅτι οὐκ ἄλλο τὰγαθὸν εἶναι, φάσκοντος, καὶ
 5 ἄλλο τὸ ὄν, καὶ ἄλλο τὴν ζωὴν, ἢ τὴν σοφίαν, οὐδὲ πολλὰ τὰ
 αἷτια, καὶ ἄλλων ἄλλας παρακτικὰς θεότητας ὑπερεχούσας καὶ
 ὑφαιμένους· ὁ δὲ τοῖς τοιούτοις ἅπασι κωφὸς καὶ τυφλὸς γεγο-
 νῶς τοῖς ἐναντίοις ἀσμένως προσετιτῆκει, τοῖς τε ἄλλοις καὶ
 μάλιστα Εὐνομίῳ τῷ δυσσεβεῖ, μὴ χρῆναι λέγοντι γνώμαις B
 0 ἑτέρων πειθομένους ἐνοῦν τῇ οὐσίᾳ τὴν ἐνέργειαν περὶ Θεοῦ,
 ἀλλὰ πάντη διαφέρουσαν εἶναι πιστεύειν, καὶ ἅμα ἀνούσιόν τε
 καὶ ἀνυπόστατον. οἷς ἀνδιστάμενος ὁ Νυσσαίων Θεὸς Γρηγό-

20. ἐπὶ conī. Capp. pro περί.

nas ethnicorum opiniones, quibus multi e sanctis Patribus nostris consen-
 serunt, sed corruptas potius et perniciosas paganorum sententias sequi
 decernat. Et sane mirum est, quod ibi quidem intemperantibus oculis
 acutum cernens, morbida et putrida vulturum more depascatur, in nostro-
 rum vero SS. Patrum scriptis plane caecutiatur, cum recte videre neque ve-
 lit neque possit. Et ut mihi quidem videtur, Palamae idem contingit,
 quod fabulosae illi Lamiae; quam dicunt, quamdiu domi manet, caren-
 tem oculis caecam vivere: at ubi domo sua exierit, tam acutos et perspi-
 caces habere statim oculos, ut omnia quae sunt aliorum apprime videat.
 Sin minus, prodeat quispiam mihi dicturus, cur, cum sanctos Patres lucu-
 lenter et diserte affirmare audiat, operationem in Deo a substantia non
 distinguī, et divinum imprimis audiat Dionysium, qui tum alia multa, quae
 iam retulimus, his de rebus disseruit, tum illud praesertim asserit, non
 aliud esse bonum, et aliud ens, et aliud vitam vel sapientiam; neque plu-
 res esse causas, aut deitates alias aliarum productivas, alias aliis superio-
 res et inferiores; cur, inquam, cum isthaec audiat Palamas, ipse tamen
 in omnibus his surdus et caecus factus tum aliis orthodoxae doctrinae ad-
 versariis adhaeserit, tum praesertim impio Eunomio; qui aliorum senten-
 tiis non eo usque assentiendum esse dicebat, ut in Deo substantiam et
 operationem unum quid esse putaremus. Quinimo volebat, ut a Dei sub-
 stantia plane differre ipsius operationem, et hanc substantiam atque hypo-
 stasi carere crederemus. Quae refellens divus Gregorius, Nyssenorum

A. M. 6859 ριος, „τί ἄν,” φησὶ, „λέγοι εἶναι καθ’ ἑαυτὴν τὴν ἐνέργειαν, τὴν
Ind. 4

C οὐτ’ οὐσαν οὐτε χαρακτηῖρα, οὐθ’ ὑπόστασιν; οὐκοῦν τοῦ ἀν-
πάρκτου εἶπεν ὁμοίωμα. τὸ δὲ τῷ ἀνπάρκτι ὁμοιον οὐδ’ αὐτὸ
πάντως ἐστίν. αὕτη τῶν καινῶν δογματίων ἡ τερατεία, τὸ πι-
στεύειν εἰς τὸ μὴ ὄν. τὸ γὰρ τῷ μὴ ὄντι ὁμοιον οὐκ ἐστὶ πάν-
τως.” τίς, πρὸς Θεοῦ, τῶν ἀπάντων γένοιτ’ ἂν δραστηκώτερος
ἔλεγχος κατὰ τοῦ νέου τουτουῖ δυσεβεοῦς Εὐνομίου, τοῦ νῦν μὲν
τοσαύτην ἐκκλησίαν πιστεύειν εἰς τὸ μὴ ὄν συνελαύνοντος, νῦν
δ’ εἰς πολυθεΐαν, διὰ τὴν τῆς συνήθους αὐτῷ φιλοτιμίας προσ-
D θήκην, ἵνα καὶ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ τῇ κακίᾳ κἀντιᾶθῃ πα-
ρέλθῃ; (IB.) Τῆς τοιαύτης οὖν ἔχεται παραπληξίας καὶ ὁ
φησιν αὐθις αὐτὸς καὶ περὶ τῆς παραδειχθείσης ἐπὶ τοῦ ὄρους
θεότητος. Ἰδοὺ γὰρ κἀκεῖ διαστρέψας ἔξ ἀμαθίας, ἢ μᾶλλον κα-
κοτροπίας, τὴν λέξιν πρὸς ἀλλόκοτον καὶ ἔκφυλον τῆς λέξεως ἔν-
E νοϊαν στρατόπεδον θεοτήτων διαφόρων πεποίηκε τὸ Θαβώριον
ὄρος, ἀμιλλωμένον ἀλλήλαις ὑπερθέσεως καὶ ὑφέσεως ἕνεκα.
μήπω μαθὼν ὡς τὸ παραδεικνύειν οὐ τὴν καθαρὰν καὶ ἀναμ-
φίβολον δεῖξιν δηλοῖ, ἀλλὰ τὴν ἀνιγματοῶδη, καὶ ἢ διὰ τῶν
φαινομένων τὰ μήπω φανέντα κηρύττει. δῆλον δὲ καὶ ἄλλοθεν
μὲν πολλαχόθεν, οὐχ ἤττον δὲ κἀξ ὧν εἰρησθαι τῷ Μελωδῷ καὶ
F θείῳ ἐπήει ἐκείνῳ ἀνδρὶ, „σύμβολα (φάσκοντι) τῆς ταφῆς σου

1. τί οὖν et λέγει ed. 2. οὐθ’ deerat in apogr., Capp. restituit
ex edit. ἀνυποστάτου ed. 4. κενῶν ed. 5. μὴ τῷ ed.

episcopus, „quid per se ipsam,” inquit, „esse diceret operationem, quae
nec est substantia, neque character, neque hypostasis? Itaque rei non
existentis imaginem et similitudinem ipsum Christum esse dixit. Atqui
quod simile est rei non existenti, hoc ipsum nullatenus existit. Eo nam-
que tendunt nova illa et portentosa dogmata, ut in id quod non est cre-
datur. Nam quod non enti simile est, istud ipsum nullo modo est.” Per
Deum vos obtestor, ut dicatis, quae praesentior aut efficacior esse refu-
tatio possit novi huius impii Eunomii, qui tantam compellit ecclesiam, ut
modo in id quod non est, modo in plures deitates credat. Hoc autem
praestat Palamas ob consuetae sibi ambitionis additamentum, ut magistrum
suum hic etiam improbitate superet. (XII.) Eandem stoliditatem habet,
quod ipse rursus de divinitate in Thaborico monte subostensa profert.
Ibi quippe ob ignorantiam, seu potius ob morum perversitatem, in absur-
dum et alienum sensum detorquet hanc vocem „subostendere.” Unde Tha-
boricum montem effecit quasi quaedam castra diversarum deitatum, quae
secum invicem de superioritate et inferioritate certent. Scilicet nec-
dum didicerat, hoc verbo παραδεικνύειν, subostendere, non puram et evi-
dentissimam designari manifestationem: sed aenigmaticam, quaeque sensi-
bilis signis ea quae nondum visa sunt praedicat. Hanc esse praedicti ver-
bi significationem, cum ex aliis multis, tum ex divino viro Cosma Melodo
patet. Hic enim ita loquitur. „Multiplicatis visionibus, sepulturae tuae

παρέδειξας, τὰς δράσεις πληθύνας.” καὶ αὐτὸς ὢν Γρηγορίῳ τῷ A. C. 1351
 Θεολόγῳ περὶ τοῦ Πάσχα λέλεκται· „ὅταν αὐτὸ πίνῃ καινὸν μεθ-^{Imp. Io. Can-}
 ἡμῶν ὁ λόγος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς, ἀποκαλύπτων καὶ δι-^{tacuz. 5}
 δάσκων, ἃ νῦν μετριῶς παρέδειξε.” καὶ πάλιν· „ἐγκαινίζεται δὲ
 5 καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, καὶ λίαν πολυτελῶς, ἣν θεὸς παρέ- P. 697
 δειξε, καὶ Μωσῆς ἐπήξατο, καὶ Βεσελεὴλ ἐτελείωσε.” „καὶ ἄγγελοι
 δέ,” φησὶν ὁ Χρυσόστομος, „παρ’ ἀνθρώποις φανέντες, τὸ τῆς
 οἰκειᾶς φύσεως ἀπαστρέπτον φῶς παρήνοιξαν.” ἡ γὰρ παρὰ πρό-
 θεοις κολαστικὸν τινα δείκνυσι τρόπον ἐν τούτοις, ὥσπερ διὰ
 0 παραπετάσματος τὴν ἀλήθειαν κρυπτομένην συμβολικῶς ὑπεμ-
 φαίνουσα. εἶεν.

γ’. Ἐμοὶ δὲ καὶ μάλα ἐθέλοντι τῶν ἐκεῖ λαληθέντων πάντα B
 διεξιέναι καθ’ ἕκαστα, τὰς τε ἐκδρομὰς τῶν λόγων ἐκείνων καὶ
 τὰς ἀγχιιστρόφους τῆς μάχης ἐκείνης μεταβολὰς, καὶ τὰς κατὰ
 5 στόμα τῶν ἀντιθέσεων ἀπαντήσεις· καὶ ὅπως, καθάπερ ἐν ἐρη-
 μίᾳ λυσσῶντες κύνες, κυκλώσαντες μονωθέντα με κατὰ ταῦτόν, V. 562
 ὁ μὲν κατὰ τῶν ἐμῶν ὠθεῖν ἠπείγετο στέρονων τῆς ἀσεβείας τὸ
 ξίφος, ὁ δὲ τὰ τῶν ὀπισθίων μοι κράσπεδα σφόδρα ἐπιβούλως C
 παρέσπα καὶ παρεδόγγυ, καὶ πρὸς ἑαυτὸν μετὰ τῆς γλώττης
 0 ἐκάτερος ὄλον ἀνθεΐλκε τὸν νοῦν ἡμέτερον· καὶ συνελόντι φάναι,
 τοὺς συγχοῦς καὶ ἐπαλλήλους ἐκείνους ἰδρῶτας, οὓς ἀπαθῶς ὁ
 τῶν ἀδῆλων μόνος ἔβλεπεν ὀφθαλμὸς, διεξιέναι καθ’ ἕκαστα

2. ἡνίκα ἂν ed.
 0-σῆς ἐπήξατο ed.
 0-ονει alias.

3. ἡμῶν al.

6. Βεσελεὴλ ἐτελείωσε καὶ Μω-
 9. ἐν τούτοις τε καὶ τοῖς ὁμοίοις τούτοις οἰ-
 0-ονει alias.

symbola substendisti.” Rursus ex Gregorio Theologo, ubi de Pascha sic
 disserit. „Quando Verbum in regno Patris novum illud vinum nobiscum bi-
 bet, revelans ac edocens, quae nunc mediocriter substendit.” Et iterum:
 „Dedicatur, et quidem magnificentissime, Testimonii tabernaculum, quod
 Deus substendit, Moses construxit, et Bezeleel perfecit.” „Et Angeli,”
 ait divus Chrysostomus, „hominibus apparentes, splendidum suae naturae
 lumen substenderunt.” Nam in huiusmodi sententiis isthaec praepositio „sub”
 emollitivam et castigativam loquendi rationem innuit, et tanquam per ve-
 lamen absconditam veritatem symbolice subindicatam fuisse declarat. Sit
 ita sane.

3. Iam vero volebam equidem quaecunque ibi dicta sunt, sigillatim
 recensere, sermonum illorum excursiones, subitas illius pugnae mutatio-
 nes, adversariorum oppositiones, quae coram et in os occurrebant; quo-
 modo, ceu rabidi canes, ambo simul me solitarium circulatim illi conclu-
 serint, ita ut alter meum in pectus impietatis ensem adigere festinaret; al-
 ter vestium, quas a tergo gestabam, fimbrias insidiosissime avelleret ac
 dilaceraret; quomodo etiam uterque totam meam mentem ad se cum lingua
 diversas in partes vicissim traheret. Verbo dicam: erat in animo sigilla-
 tim enumerare multos illos, quibus continenter manabam, sudores, quos abs-
 que ulla passione solus vidit oculus divinus, qui arcana cuncta perspicit:

- A. M. 6859 βουλομένω μοι αἰ τῆς κεφαλῆς ἀλγηδόνες οὐκ ἐνεδίδουν. διὸ
 Ind. 4 παραιτεῖσθαι βουλόμενον δι' αὐτό γε τοῦτο, καὶ πρὸς γε διὰ τὴν
 D πάλαι τοῦ Καβασίλα φίλιαν ἐκείνην, ἐκπομπεύειν οὐ μᾶλα ἐθέ-
 λων, ὅποσα κακείνω κατὰ τῶν πατρίων τηρικαῦτα ἐθῶν καὶ δο-
 γμάτων τῆς ἐκκλησίας λελάληται δύσσημα δι' ἀμαθίαν (οὐ γὰρ
 ἂν ποτε φαίην ἐγὼ, μοχθηρίαν ψυχῆς) ἐμποδῶν οἱ φίλοι μοι
 σφόδρα καθίσταντο. διὸ καὶ μικρὸν ἀναπνεύσας ἀνελάμβανον
 αὐθις ἐμαντὸν, καὶ ἐς τὸ πρότερον ἴχνος τῆς διηγῆσεως ἀνήγον
 E τὸν λόγον, ἐκεῖνα μετὰξὺ παραλείπων, ὅσα τὸ πρότερον ἔτος
 ἡμῖν λεπτότερόν τε καὶ τεχνικώτερον ἐν τοῖς Ἀντιρρητικαῖς ἐκδέ- 1
 δοται, ἢ μᾶλλον ἢ τὴν τοῦ Παλαμᾶ στηλιτεύει κακίαν ἐς τὰ κρι-
 βέστερον. (B.) Πρῶτον μὲν οὖν ἀναλαβὼν ἐξεθέμην εἰς προῦ-
 πτον τῶν Παλαμικῶν δογμάτων ἐκεῖνα, ἃ τηρικαῦτα Καβασίλα
 προενεγκεῖν εἰς αὐτοῦ συμμαχίαν συμπέπτωκεν· ἴν', ὡσπερ οἱ
 F τοξόται κατὰ σκοπὸν, καὶ ἡμῖν ἀσφαλῶς τοξεύειν προσγίγνηται. 1
 ἔχει δ' οὕτως ἐν ταῖς διανοίαις καὶ λέξεσιν ἀμεταποίητα πάντα
 παντάπασιν. „ἐρμηνεύων ὁ προφήτης καὶ διακρίνων, τί τὸ πνεῦ-
 μα τοῦ Θεοῦ τοῦτο, πνεῦμα, φησὶ, σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα
 βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, πνεῦμα φό-
 βου Θεοῦ· ὥστε ταῦτ' ἐστὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. ἴδοις δ' ἂν 2
 καὶ τὸν μέγαν ἐν Θεολογίᾳ Γρηγόριον τοῦτ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ
 P. 698 ἄγιον εἶναι δεικνύοντα τὰ ἐπὶ πνεύματα ταῦτα, ὡς καὶ τῷ εἰς

2. βουλομένω et deinde ἐθέλοντι coni. Capp.

sed narrationem persequi capitis dolores non sinebant. Unde cum eam ob causam in hoc excusatum me vellem, et praeterea ob antiquam illam, quae mihi cum Cabasila intercesserat, amicitiam, velut ad pompam evulgare nollem, quascunque adversus patria et antiqua ecclesiae instituta et dogmata blasphemias, ob imperitiam (nunquam enim dixerim, ob improbitatem) protulisset; valde obstiterunt amici, quominus institutam narrationem interrumperem. Hinc ut paululum respirare mihi datum est, et me statim recepi; tum ad primum narrationis vestigium orationem revocavi, iis interim praetermissis, quaecunque minutatim anno proxime elapso subtilius, et magis ad vulgares disputandi regulas, in Antirrheticis nostris edidimus, sive potius quae Palamae improbitatem accuratius proscribunt. (II.) Primo itaque palam in medium rursus adduxi ea Palamae dogmata, quae tunc ad eius defensionem Cabasilas protulerat, ut sagittariorum more ad scopum tuto collimaremus. Sic autem habent citra ullam immutationem Palamae verba et sententiae. „Explicans propheta et distinguens, quid sit hic spiritus Dei: Spiritus, inquit, sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, spiritus timoris Dei: adeo ut haec omnia sint Dei spiritus. Videas autem quomodo etiam Gregorius, qui magnum sibi ob theologiam nomen fecit, declaret hos septem spiritus ipsummet sanctum esse spiritum, ut sermone in sanctam

τὴν ἁγίαν πεντηκοστὴν λόγῳ αὐτοῦ παρέστησεν ἡμῖν· τοῦτο, A. C. 1851
 λέγων, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκηρύχθη μὲν, καὶ τὰ ἐξῆς." καὶ μετ' Imp. Io. Can-
 ὀλίγον· „καὶ μὴν τὴν μίαν τῶν τοῦ πνεύματος ἐνεργειῶν ὁ κύριος tacuz. 5
 ἐν εὐαγγελίοις κατὰ μὲν τὸν Λουκᾶν δάκτυλον Θεοῦ, κατὰ δὲ
 τὸν Ματθαῖον πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καλεῖ. ἐν τίνι δὲ πνεύματι ὁ
 κύριος ἐκβάλλειν ἔφη τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι; B
 τὸ ἐν ἄρῃ τῶν κατὰ διαίρεσιν χαρισμάτων πνεῦμα ἅγιόν ἐστι.
 εἰ δὲ τὸ ἐν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα." καὶ πάλιν· „ἐκὰνὰ μὲν," φησὶ,
 „καὶ ταῦτα πείσαι, μήτε κτιστὴν ὑπάρχειν τὴν διδομένην καὶ λαμ-
 10 βανομένην τοῖς κεχαριτωμένοις τοῦ πνεύματος χάριν τε καὶ ἐνέρ-
 γειαν (αὕτη γὰρ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον), μήτε τὴν οὐσίαν εἶ-
 ναι τοῦ πνεύματος. οὐδενὶ γὰρ ὁ Θεὸς τὴν οἰκείαν οὐσίαν δίδωσι."
 καὶ μετ' ὀλίγον· „ὁ τοίνυν λέγων τὴν λαμπρότητα τῆς Θείας φύ- C
 σεως, ἧς καὶ οἱ Θεῶν λειτουργοῦντες ἄγγελοι μετέχουσι, καθ' ἣν
 15 καὶ οἱ δίκαιοι λάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος, μήτ' οὐσίαν εἶναι Θεῖαν
 μήτ' ἀγγελικὴν, οὐ τίθησι μεταξὺ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων φῶς,
 ὁ μήτε Θεός ἐστι μήτ' ἄγγελος. ἀλλ' ὁ μέγας Διονύσιος τὰς
 προαιωνίους μετοχὰς τε καὶ ἀρχὰς καὶ τοὺς ἐν Θεῷ τῶν ὄλων
 λόγους καὶ προορισμοὺς, ὧν ἄγγελοί τε καὶ ἄνθρωποι μετέχου- D
 20 σιν, οὐκ εἶναι φησιν οὐσίαν, οὔτε Θεῖαν οὔτ' ἀγγελικὴν· πλη- V. 563
 θυντικῶς δὲ προενεγκὼν ταύτην τὰς ἐλλάμψεις ἔδειξεν οὐκ οὐ-
 σίαν οὔσας Θεῖαν. οὐδέποτε γὰρ ἐκείνη πληθυντικῶς προάγεται.

8. πάντα ed., πάντως apogr. 11. αὕτη ed., αὐτὸ apogr.

Pentecosten nobis innuit his verbis: Sanctus hic spiritus praedicatus qui-
 dem fuit, etc." Et paulo post: „Et certe unam e sancti Spiritus operatio-
 nibus, in Evangelio quidem secundum Lucam, Dei digitum vocat Dominus;
 in Evangelio autem secundum Matthaeum Dei spiritum appellat. Porro
 quo in spiritu Dominus dixit a se daemonia eiici, nisi in sancto spiritu?
 Ergo e gratis gratuitis, quas Deus diversimode distribuit, una est spiri-
 tus sanctus. Quod si de una dicitur, de caeteris quoque dici poterit."
 Et iterum: „Haec," inquit, „sufficiunt ut persuadeatur, neque creatam
 esse Spiritus sancti gratiam, et operationem, quae accipitur et datur iis,
 quos ea donare Deus voluerit, (hic enim est Spiritus sanctus); neque etiam
 esse Spiritus sancti substantiam. Nemini quippe Deus suam largitur sub-
 stantiam." Et post pauca: „Ergo qui divinae naturae fulgorem, cuius partici-
 pantes fiunt angeli Deo ministrantes, et per quem iusti fulgebunt sicut sol,
 neque divinam neque angelicam esse substantiam asserit, is Deum inter et
 angelos quoddam lumen, quod neque Deus sit neque angelus, nequaquam
 statuit. Sed magnus Dionysius aeternas participationes, principia, et uni-
 versorum tum rationes tum praedefinitiones, quae in Deo sunt, quasque
 angeli pariter ac homines participant, divinam aut angelicam esse sub-
 stantiam pernegat. Cum vero fulgorem, de quo loquimur, plurali numero
 fulgore efferat, ostendit eos divinam non esse substantiam. Haec enim

- A. M. 6859 ἀνάρχους δὲ καὶ ἀτελευτήτους προσειπὼν ἀκτίστους ὑπαρχού-
 Ind. 4 σας ἔδειξε." καὶ πάλιν· „τί οὖν; σύνθεσιν δέδοικας ἐπὶ Θεοῦ, καὶ
 E τῶν ἐνεργειῶν ἀκτίστων οὐσῶν τε καὶ λεγομένων; πολλῶ μᾶλλον
 δέδιθι, μὴ κτίσμα ποιήσης τὸν Θεόν, τὰς αὐτοῦ φυσικὰς ἐνεργείας ἡγούμενος κτιστάς· τί οὖν; οὐχὶ τὰ ὑποστατικὰ τῆς ἀνω-5
 τάτῳ τριάδος, πολλὰ ὄντα, ἄκτιστά ἐστι; πῶς οὖν οὐ πολλοὶ
 Θεοὶ, ἢ σύνθετος διὰ ταῦτα εἷς; ἢ σὸν κάκεινα ἐν καὶ ταῦτὸν
 ἐρεῖς τῇ τοῦ Θεοῦ οὐσίᾳ καὶ ἀδιάφορον παντάπασι, καθάπερ
 F καὶ τὴν ἐνέργειαν;" καὶ πάλιν· „ἡμῖν δ' οὐδεμία ποτ' ἔσται λέξις
 ἀποχωρῶσα πείθειν, τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ πνεύματος, ὡς ὁ 10
 προφήτης κεφαλαιωδῶς ἐπτά προσεῖπε, μετὰ τῶν κτισμάτων τάτ-
 τειν. τῶν δὲ Θεῶν καὶ φυσικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ μία καὶ ἡ
 κρίσις, καθὰ Ἀβραὰμ ἔφη· ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν οὐ ποιή-
 σεις κρίσιν; ἄρ' οὖν καὶ αὕτη τῶν κτισμάτων ἐν; ἄρα οὖν καὶ
 τὴν ἑαυτοῦ κρίσιν ἄξει ὁ Θεὸς εἰς κρίσιν;" καὶ πάλιν· „πῶς οὐκ 15
 P. 699 ἄκτιστος ἢ χάρις, δι' ἣν καὶ οἱ μετεσχηκότες αὐτῆς ἄκτιστοι καὶ
 ἀναρχοὶ καὶ ἀτελευτήτοι καὶ ἀίδιοι καὶ οὐράνιοι κατ' αὐτὴν παρὰ
 τῶν πατέρων προσηγορεύθησαν;" καὶ πάλιν· „ἀλλ' ἐπεὶ πολλὰς
 καὶ διαφόρους ὑποστάσεις καὶ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας ὁ Θεὸς ἔχει,
 εἰ μὴ ἐν τῷ αἴτιον ἐν αὐταῖς, πολλὰ καὶ διάφοροι ἔσονται 20
 ἄρχαι τῆς Θεότητος." καὶ μετ' ὀλίγον· „ὁ μὲν υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα
 B ἐκ τοῦ πατρὸς· αἱ δὲ δυνάμεις καὶ ἐνεργεῖαι ἐκ τῆς μιᾶς τριου-

2. τί ἔτι αἰ.

nunquam plurali numero effertur. Sed quia eosdem divinos fulgores principii ac finis expertes appellat, increatos esse demonstravit." Et iterum: „Quid igitur? times ne compositio in Deo admittatur, si divinae operationes increatae sint et dicantur? multo magis time, ne Deum in creaturarum numero reponas, dum naturales eius operationes creatas esse arbitraris. Quid igitur? nonne supremae Trinitatis supposita multa sunt et increata? Quomodo ergo non sunt multi Dii, vel quomodo propterea Deus unus compositus non est? Numquid ea etiam supposita unum et idem esse cum Dei substantia et ab ea plane indistinctum quid, ut et operationem, asseres?" Et iterum: „Nulla unquam nobis persuadebit oratio, ut divini spiritus operationes, quas propheta septem summam appellavit, inter creatas res collocemus. Porro divinarum et naturalium Dei operationum una est ipsum iudicium, sicut ait Abraham: Qui iudicas omnem terram, non facies iudicium? Num igitur Dei iudicium e rerum creaturarum numero erit? Ergo et suum Deus iudicium iudicabit?" Et rursus: „Quomodo increata non esset illa gratia, per quam qui eius participes facti sunt, increati, principii et finis expertes, aeterni et caelestes ob eam a sanctis Patribus fuerunt appellati?" Et rursus: „Sed quoniam multas diversasque hypostases et virtutes et operationes habet Deus, nisi in iis una quaequam esset causa, multa et diversa forent divinitatis principia." Et paulo post: „Filius quidem et spiritus sanctus ex Patre procedunt: at virtutes

ποστάτου φύσεως. και γὰρ οὐχ ἡ οὐσία ἐκ τῆς σοφίας, ἀλλ' ἡ A. C. 1351
 σοφία ἐκ τῆς οὐσίας." και πάλιν, „πῶς δὲ και κτιστὸν, τὸ ἀπὸ Imp. Io. Cantacuz. 5
 καταβολῆς κόσμου μὴ ἐκτισμένον, ἀλλ' ἡτοιμασμένον;" και πάλιν, „ποῖος βάσκανος δαίμων τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τολμηρῶς ἐπεισήγαγεν, ὅτι ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, ἐνοικοῦσα τοῖς κτίσμασι, τοὺς καθαιρομένους καθαίρει, και τοὺς ἀγιαζομένους ἀγιάζει;" και ἐπὶ τούτοις, περὶ τῆς θείας μεταλήψεως και τοῦ Θεοῦ βαπτί- C
 σματος, ὅσα και ἀνωτέρω που δεδηλώκαμεν. (Γ.) Ἀλλὰ γὰρ ἡμεῖς ἐνταυτοῖ τὰ καιριώτερα τῶν ἀτόπων, ἃ τοῖς δυσὶν ἐκεί-
 νοις ἀνδράσιν, ἐκ μόνων δυοῖν Παλαμικῶν ἀναλεξαμένοις λόγων, εἰς ἀντίπαλον προενεγκεῖν καθ' ἡμῶν τηρῆκαυτα συμπέτωκε, και τὰ ἀπαράλλακτον ἐξεθήκαμεν ὡς ἐν κεφαλαίῳ. ὧν γὰρ ἕρ- D
 γον και μόνον ἀκούειν, ἧπου διεξιέναι καθ' ἕκαστον ἐργωδέστατον ἅπαντα· και οὐδὲ πολλοῦ ἂν δεῖν οἶμαι χρῆμα τουτὶ πονη-
 ρὸν νομισθῆναι, και ἴλιγγον ἐμποιοῦν ἀκοαῖς εὐσεβείᾳ συντε-
 θραμμέναις, και μηδὲν μηδαμῇ τῶν πατριῶν δογματῶν ἐκτὸς εἰθισμέναις ἀκούειν. ἔξεστι δ', οἷς ἂν ὀρθῶς ἐξείη, σκοπεῖν καὶ
 τούτων, ὡς εἰ μικρὸν μέρος δυοῖν τῶν ἐκείνου λόγων τοσαύτας E
 ἔχει τὰς ἀτοπίας, και ταῦτα ἐκ τοῦ παρήκοντος τοῖς διασώτῃς
 ἐκείνου λεχθὲν, πόσας ἂν τις και οἷας εἶναι λογίσαιτο πᾶσι τοῖς
 ἄλλοις, ὑπὲρ ἐξήκοντα οὐσι; πολύχους γὰρ ἐν κακοῖς ὁ ἀνὴρ,
 και τεχνικοῦ κανόνος ὡς πορρώτατῳ λεγεῶνας ὄλους δυνάμενος

et operationes divinae ex unica, quae tribus in personis subsistit, natura profluunt. Etenim non ex sapientia procedit substantia: sed ex substantia manat sapientia." Et iterum: „Quomodo creatum esset illud, quod a constitutione mundi non creatum sed paratum dicitur?" Et rursus: „Qualis daemon invidus hoc in Dei ecclesiam dogma invehere ausus est? quod nempe Dei substantia, in creaturis inhabitans, mundet eos qui mundantur, et eos qui sanctificantur sanctificet." Ad haec adduxit impia illa, quae de divinae Eucharistiae participatione et divino Baptismate dogmata propugnavit Palamas, et quaecunque supra de .aravimus. (III.) Sed hic praecipuas ineptias, quas duo illi viri ex duobus duntaxat Palamae libris contra nos tunc pugnando protulerunt, summam ut se habebant sine ulla prorsus mutatione exposuimus. Nam quae vel audire solummodo est onerosum, haec certe omnia sigillatim dicendo percurrere, longe operosissimum fuerit; nec multum abesse puto, quin id malum esse videatur et quandam quasi vertiginem afferre innutritis pietati auribus, quae nihil a patriis et antiquis dogmatibus alienum audire solent. Porro (quod facile ex praedictis animadvertent, qui recto ad hoc perpendendum iudicio pollent) si duorum Palamae librorum particula, obiter ab ipsius gregalibus prolata, tot ineptias continet; quot et quales putarit quispiam in caeteris illius libris, quos plus sexaginta scripsit, contineri? Cum enim in malis profundendis vir iste sit uberrimus, et artis regulas longe praetergressus fuerit, integras libellorum quasi legiones, quae illi sponte ac ultro fluunt, potest evomere.

A. M. 6859 ἕξεμειν λογαρίων ἕξ αὐτομάτου. ὁμοῦς ἱκανὰ καὶ παντὶ τοῖς τὸ
 Ind. 4 **F** συνειδὸς ἀδέκαστον τρέφουσι, δεῖξαι· (Δ.) Πρῶτον μὲν, ὅπως
 V. 564 οὐχ ἔν εἶναι δογματίζει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ μεντῦν οὐδ' ἑπτὰ τίνων ἔν, ἀλλὰ τῶν γε ὑπὲρ τὰ ἑβδομηκοντάκις ἑπτὰ. Δεῦ-
 τερον δ', ὅπως ἔν τούτοις οὐ φρίττει διαβάλλων τὸν τε μέγαν ἔν 5
 Θεολογία Γρηγόριον, καὶ ἅμα τῶν θείων εὐαγγελιστῶν Λουκᾶν
 P. 700 καὶ Ματθαῖον, δάκτυλον Θεοῦ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγοντας,
 ἀλλ' ἕτερον τῆς οὐσίας καὶ μίαν τῶν ἀπέριον καὶ διαφόρων
 ἐνεργειῶν ἐνεργεῖαν. Τρίτον δ', ὅπως μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων
 καινόν τι καὶ ἴδιον ἀκτίστων τίθησι γένος ἐνεργειῶν, λαμπρότητα 10
 Θεοῦ καὶ φῶς ἄρρητον ὀνομάζων, ἔν οἷς καὶ τὸν μέγαν διαβάλ-
 λει Διονύσιον, συμφωνεῖν αὐτὸν αὐτῷ προβαλλόμενος, ἕξ γε τὸ
 Βᾶναρχόν τε καὶ ἀκτίστον εἶναι γένος τουτί. Τέταρτον δ', ὅπως
 ὅτω ποτ' ἀνθρώπων ἀκτίστῳ γε ἐκ τοῦ σχεδὸν ἐθέλοντι γίνεσθαι
 καὶ ἀνάρχῳ ῥᾶστον καὶ ὡς ἐπὶ πρᾶνοῦς εἰπεῖν, ἕξ ἀφθόνων 15
 καὶ ἀπορρήτων πηγῶν ἀποφητὶ καταφερομένου τοῦ τῆς τοσαύτης
 χορηγίας ρεύματος. Πέμπτον, ὅτι τὸ ἡτοιμασμένον ἀκτίστον
 C δογματίζει, ὡς ἐντεῦθεν ἀνάγκη εἶναι καὶ, ὃ τῷ διαβόλῳ ἡτοί-
 μασε πῦρ ὁ Θεὸς, ἀκτίστον εἶναι. Καὶ ἅμα ἔκτον, ὅπως οὐ μόνον
 τὰς ἀκτίστους ταύτας ἐνεργείας πολλὰς καὶ διαφόρους εἶναι 20
 φησιν, ἀλλὰ καὶ τὰς τρεῖς τῆς θείας φύσεως ὑποστάσεις πολλὰς
 καὶ διαφόρους εἶναι νομοθετεῖ· καὶ μικρόν τι συγχέας τὸν λόγον

4. μόνον αλ.

Haec tamen iis, qui sinceram incorruptamque nutriunt conscientiam, sufficiunt, ut demonstretur: (IV.) Primum, quomodo non unum esse sanctum spiritum, neque septem tantummodo; sed plus etiam septuagies septem spiritus esse statuat, quorum unus sit sanctus Spiritus. Secundo, qua ratione magnum in theologia Gregorium absque horrore ullo calumniatur, et e divinis Evangelistis Lucam et Matthaëum, quasi Dei digitum appellarent non sanctum Spiritum, sed aliud quidpiam a divina substantia, et unam operationem ex infinitis ac diversis, quas Palamas inducit, operationibus. Tertio, quomodo Deum inter et angelos novum quoddam et proprium genus ponat increatarum operationum, quas Dei fulgorem et lumen ineffabile nominat. Qua in re magnum Dionysium calumniatur, quem sibi adstipulari obtendit; saltem quantum attinet ad hoc divinarum operationum genus, quod principii expers atque increatum esse affirmat. Quarto, quomodo cuilibet homini facile atque, ut ita loquar, in proclivi esse doceat, ut, modo voluerit, increatus et expers principii subito fiat; quandoquidem e copiosis atque arcanis fontibus tantae munificentiae rivus absque ullo strepitu promanat. Quinto, quod praeparatum est, hoc etiam increatum a Palama praedicari; adeo ut inde necessario concludatur, increatum esse illum quoque ignem, quem diabolo Deus praeparavit. Sexto, quomodo non solum increatas hasce operationes multas atque a Dei substantia distinctas esse asserat: sed etiam tres divinae naturae hypostases multas et a divina substantia distinctas esse statuat: et confuso paululum

ὑποστάσεις μὲν ὀνομάζει τὰς πολλὰς ἐκείνας καὶ ἀπείρους ἐνεργείας, καὶ τοῦ μάλιν πολλὰς τὰς ὑποστάσεις, ἅς ἄχρι καὶ τῆ-
 μερον δόγμα πάτριον τρεῖς γε καὶ μόνας ἅπασιν ἀκούειν καὶ σέ-
 βειν ἅπασιν ὀρθοδόξοις ἐνῆν. Ἐβδομον, ὅπως καὶ περὶ τῆς
 5 ἁγίας μεταλήψεως καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος τὰν ὄσια τού-
 τοις λελάθηται. (E.) Εἰρήσεται δέ γε καθ' ἕκαστον, εἰ μὴ Ἐ
 πάντα, τὰ γοῦν πλείω, μεθ' ὧν ἀντιζήσεων τούτοις καθήκει,
 οὐχ ὅσας καὶ οἷας αὐτοῖς ἀντεστήσαμεν τότε, σὺν ἰσθμῶν
 τῶν θείων λογίων ἀγωνιστικώτερον ἐπιόντες, ὁπόσα ὁ τῶν διδα-
 0 σκάλων τῆς ἐκκλησίας πάλαι ὑμνησε χορὸς, ἀλλ' ἂ κατὰ τὸ ἐπι-
 τρέχον ἢ μνήμη σχεδιάζουσα ἡμῶν χορηγήσει τῇ γλώττῃ· οὐκουν
 δι' ἐνδειαν ἀφορμῶν ἀντιπάλων (τοῦτο γὰρ οὐδέ του τῶν ἐναν-
 τίων λέγειν τολμῶντος, οἶμαι, δεήσει ποτέ) πῶς γάρ; ἀφθο-
 νίας μακρῆς προκειμένης ἡμῖν, ὁπόσῃν ἐμοὶ τῶν ἁγίων βίβλοι
 5 κατὰ τὸ δαυιλῆς ἐπαντλοῦσι. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἐνίοις, πρὸς
 λόγων ἀγῶνας ἰοῦσιν, ἐξ ἀποριῶν ἀπορίας ἐνίοτε ἀντλεῖν περιγινε-
 ται, ὃ καίριον εἶποιεν ἥκιστα ἔχουσιν· ἐμὲ δ' ἐξ ἀπορίας μακρῆς
 εἰς ἀπορίαν μακρὰν καινὸν τινα καὶ παράδοξον περιῖστησι τρόπον
 τὸ τῶν περιόντων ὄπλων πληθὺς, καὶ βελῶν καὶ τόξων καὶ δο-
 P. 701
 ράτων (φάναι) παντοδαπῶν, εἰς ἄμυναν τῶν τῆς ἀληθείας
 ἐχθρῶν. ἀπορεῖν γὰρ ἔμοιγε φαίη τις ἂν ἴσως νῦν περιεῖναι, οὐχ V. 565

3. ἀπάσας con. Capp. 8. συνφθὰ con. Capp.

ne perturbato sermone usus hypostases quidem vocet multas illas atque infinitas operationes, et vice versa multas appellet eas ipsas hypostases, quas ad hanc usque diem tres et solas, iuxta patriam et antiquam doctrinam, audire et colere omnibus orthodoxis licuit. Septimo, quomodo de sancta Eucharistiae participatione deque divino Baptismo nefanda et impia isti Palamitae fuerint proloquuti. (V.) Haec autem sigillatim a nobis, si non omnia, pleraque saltem exponentur; quibus congruas etiam subiungemus refutationes, non quot et quales magis ad pugnam accommodatas tunc opposuimus, cum multis sacrarum Scripturarum oraculis veluti contentum fecimus, recensitis etiam omnibus, quae sanctorum ecclesiae doctorum chorus olim cecinit: sed quaecunque obvia solummodo linguae nostrae memoria ex tempore suggererit: non quod argumentis, quibus oppugnemus adversarios, careamus (quod quidem dicere nonnullus, opinor, adversariorum nostrorum semper audebit) qui enim istud fieri posset? cum ingentem argumentorum copiam sepositam habeamus, quantam mihi sanctorum Patrum libri abunde suppeditant. Nam aliorum quidam, dum in disputationis arenam descendunt, difficultates alias ex aliis exhauriant aliquando necesse est, quia quid praecipuum atque idoneum proferant, minime reperire possunt: me vero e magna difficultate in magnam difficultatem nova quadam et inopinata ratione coniciunt arma, ut ita loquar, omnis generis, hastae, arcus, tela, quae ad expugnandos veritatis hostes multa mihi suppetunt. Iam enim dixerit quispiam, ad maximas me dubi-

A. M. 6859 ἑποίων ἂν εὐποροίην ἀφορμῶν ἐς τὴν τοῦ λέγειν παρασκευήν·
 Ind. 4
 A. C. 1351 ἀλλ' ὁπόσας ἂν ἀγίων καὶ οἷας ἂν παραλιπὼν συμμαχίδας γρα-
 Imp.Io.Can- φὰς, μέρους λαβόμενος βραχνάτου καὶ ἀποχρῶντος πρὸς ἔν-
 tacuz. 5 δειξιν τῆς τῶν ἐχθρῶν ἀβήρωστας, ἀπαλλαγῆναι γένοιτ' ἂν ἐν
 βραχεῖ.

tationis angustias esse redactum, non quidem qualia consector argumenta, quibus ad dicendum paratus et accinctus abunde videar: sed potius quot et qualia sanctorum Patrum testimonia, quae plurimum causae meae patrocinantur, omittam; ut minimam eorum partem, quae adversariorum imbecillitati demonstrandae par sit, seligam; et sic breviter hac tota, quam suscepi, disputatione defungar.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΑ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΚΔ.

NICEPHORI GREGORAE

BYZANTINAE HISTORIAE

LIBER VIGESIMUS QUARTUS.

ARGUMENTUM.

Gregoras cum Cabasila et anonymo theologo disputare pergit.

α'. Ἐμοὶ δ' ὁ καὶ τοῖς πρόσθεν πολλάκις δεδρακέναι γέγονε, A. M. 6859
μετρίων διὰ μῆκος ἄπτομένῳ, καὶ ὅσοις ἀφοσιοῦσθαι τὸ τῆς Ind. 4
ἀληθείας κράτος ἐνῆν, τοῦτο δὲ κἀνταῦθα δρᾶν οὐκ ἔγωγ' ἄν A. C. 1351
δκνήσοιμι. τί γὰρ δεῖ πανοπλίας ἐνταῦθα καὶ σπουδῆς πολεμι- Imp. Io. Can-
κῆς, τῆς τῶν ἀγώνων παραβόλεισης ὥρας, καὶ μαρανθέντος τοῦ tacuz. 5.
ὑπεκκαύματος, καὶ τῶν τότε ἀντιβαινόντων καὶ τὸ θνυμούμενον B
τῆς ψυχῆς ἀναπτόντων, οὐκ ἐνὸν εἶναι μηδενὸς ἐν τῷ νῦν εἶναι. C
ἄλλως τε κἀπειδὴ τῶν γε πλειόνων ἔφθημεν ἀνωτέρῳ μνησθέντες
μᾶλα γε ἀποχρώντως, ὡς ἔμοιγε φαίνεται, περιττόν μοι δοκεῖ

1. Quod saepe mihi supra facere contigit, ut ob rerum dicendarum multitudinem pauca solummodo delibarem, quantum nempe ad comparandam veritati, cuius defendendae officio defungebar, victoriam sufficeret; idem me hoc etiam in loco facere non pigebit. Nam quid hic armatura universa opus est aut bellico studio, ubi iam certaminis tempus effluxit, eiusque suscitabulum prorsus extinctum est, neque modo quidquam esse potest eorum, quae tunc nobis obsistebant et ignem irascentis animi accendebant? Aliunde vero pleraque supra, quantum ut opinor satis erat, commemoravimus. Unde mihi superflua et supervacanea res vide-

- A. M. 6859 καὶ τῶν περιέρογων οὐ μᾶλα τὸν πόδα κεκτημένον ἐλεύθερον, περι-
 Ind. 4 τῶν αὐτῶν ταυτὰ στρέφοντας ἀεὶ τὴν ἀκοὴν ἀποκναίνει. οὐδὲ
 γὰρ οὐδ' ὡς ἐκείνοις δῆπου τότε πλείστα μὲν εἴρηται, τυφλὰ δὲ
 πάντα καὶ ἄγωνα καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν τῆς ἀτοπίας ἄγοντα πάντα
 Δκρημνὸν, οὕτω πολλῆς ἐνταυθοῖ κάμουι δεήσει τῆς συμμαχίας.
 ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῷ τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου καιρῷ διὰ βραχέων εἰς
 τὸν ἐκείνων ἐκείνους ὠθήσας κρημνὸν ἀπήλλαγμα, οὕτω καὶ
 πολλῷ μᾶλλον ἡσυχίας οὐσης, νῦν μετριώτερον ἢ κατὰ τὴν τότε
 ἀνάγκην μνησθέντος, οὐκ ἂν εἴη φάναι οὐδενὶ τῶν ἀπάντων,
 ὡς οὐχ ἱκανῶς τῆς προθυμίας καὶ βουλήσεως ἔσχον ἐγὼ, κὰν τοῖς 1
 Εἴργοις αὐτοῖς αἰσθῆσθαι σαφῶς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐπεπείκειν.
 ἂ γὰρ ἡμῖν τε πρόσθεν εἴρηται καὶ ὄρῃν τοῖς βουλομένοις πρό-
 κείται, ἦπου πολλή τις ἂν εἴη ἄνοια, λέγειν ὁμοίως ἀεὶ τὰ αὐ-
 τά. ὅσον γὰρ τοῖς ἀντιθέτοις ἐκείνοις δεῖ τῶν ἀεὶ παραλλάξεων,
 δι' ἀβρόωστιαν τῶν ἀεὶ λεγομένων αὐτοῖς, τοσοῦτον ἡμῖν, δι' 1
 εὐρωστίαν τῶν εἰρημένων, δεῖ πρὸς τὰ ἐξῆς σιωπᾶν. παραπλη-
 P. 702 σίως ὥσπερ, οἷς μὲν ἐν ἡλίῳ καὶ φωτὶ δρᾶν ἔνεστιν ἂ δρωσι,
 τούτοις δῆπουθεν οὐδὲ μαρτύρων ἂν ποτ' οὐδένων δεήσοι, αὐ-
 τῶν ἐξ αὐτομάτου (φάναι) τῶν πραγμάτων τὴν ἀλήθειαν μαρ-
 τυρούντων· οἷς δ' ἐν σκότῳ καὶ νυκτὸς ἀδήλοισ ἔνεστι βυθοῖς 2
 ἐγκυβιστῶν τοὺς τῆς σπουδῆς θεμελίους, τούτοις οὐκ ἔστιν ὄρ-
 θῶς συνορᾶν οὐθ' ὄθεν ἄρχεται, οὐθ' ὅπη τελευτᾷ τῶν δρω-

8. μετριωτέρον conī. Capp.

17. ἐν add. Capp.

tur, neque satis procul ab inutili remota, de iisdem eadem semper verba versare, et aliorum aures obtunde. Nec enim, ut illi tunc multa caeca et sterilia effutierunt, quae omnia in eadem ineptias veluti praecipitant, ita mihi quoque hac in pugna multorum auxilio opus fuerit. Sed quemadmodum certaminis illius tempore ipsos in suum praecipitium paucis detrusi, et sic eo defunctus sum; ita nunc longe potiori ratione, cum disputationis aestus deferbuerit, pauciora quam pro illius temporis necessitate proferre mihi licebit: nec ullus omnium dicere merito poterit, me animi studio ac voluntate non satis promptum fuisse, licet iis qui ista legent, re ipsa persuasero ut haec evidenter perspiciant. Et certe stultum valde fuerit, eodem semper modo eadem repetere, quae prius a nobis dicta in promptu est quibuslibet conspiciere. Quantum enim necesse est, ut illi adversarii dicta sua indesinenter variant, ob eorum quae proferunt infirmitatem; tantum necesse habemus ob dictorum nostrorum firmitatem et robor, caetera silentio praetermittere; eo fere modo, quo testibus nullis indigent ii, qui quae agunt, luce et palam fulgente sole faciunt; quandoquidem ipsae per se res ultro, ut ita dicam, veritati testimonium perhibent: contra vero qui in tenebris et profundae noctis caligine studii sui fundamenta praecipitanter iaciunt, ii recte conspiciere non possunt, neque unde incipiat, neque ubi desinat suppositum operis sui fulcimentum.

μένων ἢ βάσις. (B.) Καὶ πρῶτόν γε δὴ λεκτέον ἡμῖν ἐστὶ περὶ A. C. 1351
 τῶν πνευμάτων, ὧν ὁ προφήτης ἐπὶ τὸν κύριον ἡμῶν καὶ σω- Imp. Io. Can-
 τῆρα Χριστὸν ἀναπαύσεσθαι ἔφησεν· ἐπειδὴ καὶ ὁ τῶν φίλων B
 βέλτιστος ἡμῖν Καβασίλας τοῦτο πρῶτον ἡμῖν ὡς ἰσχυρὸν ἐπε-
 5 πράξει τῶν λόγων ἐκείνων πρόβλημα. ταῦτα τοίνυν ἑπτὰ ὄντα
 ἄκτιστά τε καὶ ἅγια πνεύματα δεδογματικῶς ἅπαντα εἶναι καθά-
 παξ ὁ Παλαμᾶς, καὶ οἱ θιασῶται. ἦν οὖν ἐκ πρώτης ἐπιβολῆς C
 προαγαγόντας εἰς μέσον ἡμᾶς αὐτὴν τοῦ σωτῆρος τὴν ῥῆσιν, ἣν
 τοῖς ἀποστόλοις εἰρήκει, μηδεὶς τὸ παρόπαν ἐτέρου δεήσεσθαι
 10 πρὸς πειθῶ τῶν ἀκροωμένων, λέγω δὴ τὴν, „πορευθέντες μαθη- V. 566
 τεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
 πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.” οὐ πληθυντικῶς
 γὰρ ἐνταῦθα πνεύματα δέδωκε λέγειν· ἢ πῶς ἂν τὸ τρισυπόστα-
 τον τῆ θεία φυλάττοιο φύσει, πολλῶν καὶ οὐχ ἑνὸς τοῦ πνεύ- D
 15 ματος ὄντος; ἀλλ’ ἐπειδὴ τὸ πᾶν βραχυλογεῖν ὁ πολλὰς τοῖς
 Λάκωσιν ἐκλήρωσε χρόνος ὡς τὰ πολλὰ, τοῖς δὲ φιλολογωτέροις
 δεῖ πλειόνων ἐνταῦθα μιστριῶν εἰς ἀκριβεστέραν τῶν ἐναν-
 τίων καθάρσεις, φέρε καὶ ἡμεῖς τὰ τοῦ πόθου τοῖς φίλοις ἀπο-
 δῶμεν ἀκροαταῖς, ὅκνων ἐκλαθόμενοι πάντων. Μάξιμος τοίνυν
 20 ὁ θεῖος τάδε περὶ τῶν ἑπτὰ διέξεισι πνευμάτων, ταῦτόν δ’ εἰ-
 πεῖν, ἀρετῶν. „καὶ ἐπαναπαύσεται,” φησὶν, „ἐπ’ αὐτὸν ἑπτὰ E
 πνεύματα· πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως, πνεῦμα γνώσεως,
 πνεῦμα ἐπιστήμης, πνεῦμα βουλής, πνεῦμα ἰσχύος, πνεῦμα φό-

(II.) Et primo quidem de septem spiritibus, quos propheta super domi-
 num nostrum Salvatorem Christum requieturos esse affirmavit, nobis est
 disserendum; quoniam amicorum nostrorum optimus ille Cabasilas pri-
 mum hoc veluti firmum illius dissertationis propugnaculum nobis obiecerat.
 Hos itaque septem omnes omnino increatos et sanctos esse spiritus Pala-
 mas eiusque gregales decreverunt. Statim igitur possemus nulla prorsus
 alia re ad persuadendos auditores indigere, si prima aggressionem ipsa haec
 nostri Salvatoris in medium proferremus verba, quae Apostolis dixit. „Eun-
 tes,” inquit, „docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Fi-
 lii et Spiritus sancti.” Plurali numero spiritus efferre hic non permisit: alio-
 qui, quomodo divinae naturae sarta tecta servaretur personarum Trini-
 tas, si non unus, at plures essent Spiritus? Sed quia iamdiu obtinuit, ut
 summam breviloquentiam veluti proprio sibi iure Lacones ut plurimum vin-
 dicarent, litteratiores autem pluribus hoc in loco testimonii opus habent,
 quibus adversarii accuratius refellantur; agedum, nos etiam amicorum qui
 nos audiunt desiderio faciamus satis, et omnem adeundi laboris metum
 oblivione conteramus. Divus itaque Maximus haec de septem spiritibus seu
 (quod idem est) virtutibus disserit. „Et requiescent,” inquit, „super
 eum Christum septem spiritus; spiritus sapientiae, spiritus intelligentiae,
 spiritus cognitionis, spiritus scientiae, spiritus consilii, spiritus fortitudi-

- A. M. 6859 βου Θεοῦ. ἔστι δὲ ἴδιον τῶν πνευματικῶν τούτων χαρισμάτων·
 Ind. 4 φόβου μὲν, ἢ ἀποχὴ τῶν κακῶν· ἰσχύος δὲ, ἢ πρῶξις τῶν ἀγα-
 θῶν· βουλῆς δὲ, ἢ τῶν ἀντικειμένων διάκρισις· ἐπιστήμης δὲ,
 F ἢ τῶν καθηκόντων ἀνόθευτος εἶδησις· γνώσεως δὲ, ἢ κατὰ ἐνέρ-
 γειαν τῶν ἐν ταῖς ἀρεταῖς θείων λόγων περιλήψις· συνέσεως
 δὲ, ἢ πρὸς τὰ γνωσθέντα διάλογος τῆς ψυχῆς συνδιάθεσις· σο-
 φίας δὲ, ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ἀδιάγνωστος ἔνωσις· καθ' ἣν τοῖς
 ἀξιόις ἢ ἔφεσις, ἀπόλαυσις γίνεται, μεθέξει ποιοῦσα Θεὸν τὸν
 μετέχοντα, καὶ τῆς θείας αὐτὸν ὑποφήτην καθιστώσα μακαριό-
 P. 703 τητος, κατὰ τὴν ἀένναον πρὸς τοὺς δεομένους τῶν θείων μυστη-
 ρίων ἀνεκπόμευτον προβολὴν καὶ διέξοδον." ἔξηγούμενος δ' αὐ-
 τὸς τὰ αὐτὰ φησι· „τὸ πρὸς ἡμᾶς κατ' ἐνέργειαν πρῶτον ἀγαθὸν,
 ὅπερ ἔστιν ὁ φόβος, τελευταῖον ἀπηριθμησάτο τῆς γραφῆς ὁ λό-
 γος, καὶ σοφίας ἀρχὴν· ἀφ' οὗ κινούμενοι πρὸς τὸ τῆς σοφίας
 τέλος, τὴν σύνεσιν, ἀναβαίνομεν· μεθ' ἣν προσεχεῖς αὐτῷ γι-
 νόμενοι τῷ Θεῷ, μόνην τὴν σοφίαν τῆς πρὸς αὐτὸν ἐνώσεως με-
 Βσιτεύουσιν ἔχοντες· οὐ γάρ ἐστι δυνατόν ἐπιλαβέσθαι σοφίας,
 τὸν μὴ πρότερον διὰ τοῦ φόβου καὶ τῶν διὰ μέσου λοιπῶν χα-
 ρισμάτων τὴν τε λήμην τῆς ἀγνοίας καὶ τὸν τῆς κακίας κοινορ-
 τὸν ἑαυτῷ παντελῶς ἀποσεισάμενον. διὰ τοῦτο Θεῷ μὲν προσεχῆ

1. ἔστι δὲ] διάληψις ἀποδεικτικὴ ἐκ τῆς ιδιότητος τοῦ πνευματικοῦ
 χαρίσματος. φόβου γὰρ ἴδιον ἀποχὴ τῶν κακῶν κ. λ. edd. 14. ὡς
 καὶ ed. ἀφ' ἧς ed. 15. γινόμεθα ed. 20. παντελῶς ἀπο-
 σεισάμενον om. ed.

nis, spiritus timoris Dei. Hae sunt autem spiritalium horumce donorum proprietates. Timoris proprietas est abstinencia a malis. Fortitudinis, bonorum operatio. Consilii proprium opus est, adversarios nostros dignoscere. Scientiae proprietas est genuina et sincera officiorum nostrorum notitia. Cognitioni propria est actualis comprehensio divinarum, quae in virtutibus sunt, rationum. Proprium intelligentiae munus est, efficere ut anima rebus in universum cognitis assentiatur. Sapientiae proprietas est ignota cum Deo unitio, per quam eorum qui digni habentur desiderium in fruitionem vertitur. Haec enim sapientia Deum participative saltem facit eum, qui particeps ipsius efficitur, eundemque divinae beatitudinis interpretem constituit, per iugem et continuam divinarum mysteriorum propositionem, et ab omni arrogantiae fastu alienam enarrationem, in gratiam eorum, qui huiusmodi explicatione indigent." Porro idem sanctus Maximus haec planius exponens ita loquitur. „Quod respectu nostri primum actu bonum est (nempe timor) hoc sacra Scriptura postremum numeravit, et sapientiae initium vocavit; a quo nos impulsus, ad sapientiae finem (scilicet intelligentiam) ascendimus; quam adepti si fuerimus, Deo proximi et coniuncti adhaeremus: unam sapientiam habentes, qua media et interiecta, cum ipso Deo adunamur. Nec enim fieri potest, ut sapientiam adipiscatur, qui non prius per timorem, et reliqua intermedia sancti spiritus dona, ignorantiae lippitudinem et vitiorum pulverem a se prorsus excusserit. Quapropter Deo proximam sapientiam, nobis vero proximum

τὴν σοφίαν, ἡμῖν δὲ τὸν φόβον, ἡ γραφικὴ τάξις διέθηκεν, ἕν³ A. C. 1351
 ἡμεῖς εὐταξίας μάθωμεν ὄρον καὶ νόμον." ὁρῆς ὡς ἀρετὰς καὶ Imp. Io. Can-
 οὐχ ἅγια ταῦτα τίθησι πνεύματα. (Γ.) Περὶ δὴ τῶν τοιούτων C tacuz. 5
 ὁμοίως καὶ ὁ μέγας ἔφησε πάλαι Χρυσόστομος τὰ τ' ἄλλα καί·
 5, „ὅταν τις ἔχη χάρισμα ἀγάπης, λέγεται ὅτι πνεῦμα ἀγάπης ἔχει·
 ὅταν λάβῃ χάρισμα μαρτυρίου, λέγεται πνεῦμα δυνάμεως ἔχειν,
 τουτέστι χάρισμα. ἐπεὶ γὰρ τὸ δωρούμενον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιόν
 ἐστὶ, καλεῖται δὲ καὶ τὸ δῶρον ὁμωνύμως τῷ διδόντι, ἐὰν ἢ τις
 πρῶτος καὶ ταπεινὸς τὴν καρδίαν, δῶρον ἔλαβε τῆς πραότητος, D
 0 καὶ ἐστὶ Θεοῦ χάρισμα." καὶ πάλιν, „ὅπου δεῖ μαθεῖν τὰ βᾶθη,
 καλεῖται πνεῦμα ἀποκαλύψεως. ὅπου δεῖ ἀγάπην ἔχειν, καλεῖται
 πνεῦμα ἀγάπης. ὅπου δεῖ σαφῆ λαλῆσαι τὸν διδάσκαλον, καλεῖ-
 5 ται πνεῦμα σοφίας. ὅπου δεῖ λαλῆσαι τὸν ἀκροατὴν συνετῶς, κα- V. 567
 λεῖται πνεῦμα συνέσεως." καὶ τί δεῖ πάντα καταλέγειν, τοῦ παν-
 5 τὸς λόγον τὰ ἴσα διεξιόντος τοῖς βουλομένοις ὁρῆν; λεγέτω γάρ E
 τις ἕμοι πρὸς Θεοῦ παρελθὼν, εἰ πλείονος τῷ σκέμματι δεῖ σα-
 φηνείας, ὥστε μαθεῖν, τὸ μὲν πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ἕν, τὴν
 ἄκτιστον δηλαδὴ καὶ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ· ἃ δὲ τοῖς κτίσμοσι
 χαρίσματα δίδονται, ἀρετὰς καὶ δῶρα διάφορα, καὶ ποιήματα
 0 αὐτοῦ, πνεύματα μὲν καλούμενα καὶ ταῦθ' ὁμωνύμως τῷ πα-
 ρέχοντι πνεύματι, οὐχ ἅγια δέ· καθ' ἃ ὁ μέγας τούτοις συνάδει
 Βασίλειος, „εἰρηταί τισι," φάσκων, „ὅτι αἱ ἐπτὰ γυναικες (αἱ τῷ F

1. προσεχῆ add. ed. post ἡμῖν δέ. 3. δὲ coni. Capp.

timorem, a sacra Scriptura factus ordo disposuit; ut recti ordinis normam ac legem disceremus." Vides ut haec dona, virtutes, non autem sanctos spiritus esse statuat. (III.) Magnus pariter Chrysostomus de iisdem haec olim inter alia protulit. „Cum quis donum caritatis habet, spiritum caritatis habere dicitur; cum martyrii donum acceperit, spiritum, hoc est donum, virtutis et fortitudinis dicitur habere. Quoniam enim qui donat, spiritus sanctus est, donum vero idem cum donante nomen habet; si quis fuerit mitis et humilis corde, mansuetudinis donum, quae Dei gratia est, acceperit." Et iterum: „Ubi profunda discere mysteria necesse est, revelationis tunc spiritus appellatur. Ubi caritas necessario est habenda, caritatis tunc spiritus vocatur. Quando necessum est ut clare et liquido loquatur doctor, sapientiae spiritus dicitur. Quando auditor intelligenter loqui debet, intelligentiae spiritus nominatur." Et certe quid opus est ut singula sancti huius Patris verba recenseam, quandoquidem toto illo sermone sanctus Chrysostomus eadem edisserit, ut iis, qui legere illum voluerint, patebit. Per Deum enim adiuro quemlibet, ut mihi dicturus accedat, an in hac nostra quaestione maiori sit opus evidentia, ut discamus unum quidem esse spiritum sanctum, increatam scilicet et unam Dei naturam: quas vero creaturis gratias Deus largitur, eas esse virtutes, varia dona et ipsius opera; quae spiritus quidem nomen commune habeant cum illo, qui ea impertitur: sed nunquam sancti spiritus appellentur. His consona sunt, quae Magnus Basilius disserit. „Quidam," inquit, „dixerunt se-

- A. M. 6859 προφήτη λεγόμεναι Ἡσαΐα· ἐπιλήψονται ἐπὶ γυναῖκες ἀνθρώ-
 Ind. 4 που ἐνός, λέγουσαι, τὸ ὄνομά σου κεκλήσθω ἐφ' ἡμῶς) ἐπὶ
 P. 704 πνεύματά εἰσιν, ἃ μικρὸν ὕστερον ὁ αὐτὸς οὗτος προφήτης κα-
 ταριθμεῖσθαι μέλλει, ὡς ἐπαναπαυόμενα ἐπὶ τὸν ἐκ ῥίζης Ἰεσσαί
 ἔξανθεῖν μέλλοντα· πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βου-
 λῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, πνεῦμα φόβου
 Θεοῦ. ἅπερ διὰ τὸ πάντα ἐκκλίνει, καὶ ἅμα ἀχρειωθῆναι, οὐκ
 ἔχοντα ᾧ ἐπαναπαύσεται ἀγαπητῶς, τοῦ κατὰ τὸν κύριον ἀν-
 θρώπου λαβόμενα, ποιεῖ τὰ ἀναγεγραμμένα. ἀργεῖ γὰρ τὸ πνεῦ-
 Bμα τῆς γνώσεως καὶ τῆς εὐσεβείας ἐν καιροῖς, ὅτε οὐκ ἔστιν ὁ 1
 συνιών, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν Θεόν· καὶ οἷονεὶ ὄνειδος ἔστι
 ταῖς ἀρεταῖς τὸ μηδένα εἶναι τὸν ἀντεχόμενον αὐτῶν, ἀλλ' οἷονεὶ
 χηρέναι αὐτάς, ἀπορία τῆς ὑποδεχομένης αὐτάς ψυχῆς. τὸ γὰρ
 μηδένα δυνηθῆναι εἰεῖν τῷ οἰκείῳ κάλλει, ἀλλ' ἐναπομεῖναι τῇ
 ἑρημίᾳ, ὡσπερ καὶ τῶν ἀρετῶν δοκεῖ καθάπτεισθαι. ὁ δ' ἐν 1
 ἑαυτῷ πᾶν εἶδος ἀρετῆς κατὰ τὴν ἄκραν τελείωσιν ἐπιδεικνύου
 Cμέλλων ἀφαιρεῖ τὸν ὄνειδισμόν ἀπ' αὐτῶν." ἰδοὺ καὶ οὗτος οὐχ
 ἄγια πνεύματα λέγει ταυτὶ, ἀλλ' ἀρετὰς ἀνθρωπίνας ἐπαναπαυό-
 μενα Χριστῷ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. (A.) Καὶ ὁ μέγας δ' αὐθις
 Ἀθανάσιος, πρὸς Σεραπίωνα τὸν ἐπίσκοπον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύ- 2
 ματος γράφων καὶ τοὺς Πνευματομάχους ἐλέγχων, ἐν τῷ προ-

4. ἐπαναπαυσόμενα coni. Capp., quia Iesai. c. xi. est ἀναπαύσεται.
 18. ἐπαναπαυόμενας coni. Capp.

ptem illas mulieres, (de quibus ita loquitur Iesaias propheta: Hominem unum septem apprehendent mulieres et dicent: Nomen tuum super nos invocetur,) septem esse spiritus, quos paulo post enumeraturus est propheta, velut super eum requieturos, qui de radice Iesse floris in modum egressurus erat; spiritum videlicet sapientiae et intellectus, spiritum consilii et fortitudinis, spiritum scientiae et pietatis, spiritum timoris Dei. Qui quidem spiritus, eo quod omnes a rectitudine declinassent et simul inutiles facti essent, cum iam nihil haberent loci, ubi iucunde requiescerent; eum qui fuit in Domino Iesu hominem apprehendunt, et ita quaecumque scripta sunt adimplent. Tunc enim feriatur spiritus scientiae et pietatis, cum non est quisquam intelligens, neque quisquam Deum requirens; et quasi dedecore virtutes afficiuntur, cum nemo eas amplectitur: sed viduarum more nullam possunt reperire animam, quae ipsas velit suscipere. Quod enim propria sua pulchritudine capere neminem possint, sed in solitudine sua permaneant, hoc virtutes reprehensione quadam perstringere videtur. Verum qui omnem virtutis in se speciem ad summae perfectionis apices ostensurus est, is opprobrium ab eis aufert." Ecce hic quoque sanctus doctor spiritus hos non sanctos appellat spiritus, verum humanas virtutes, quae in Christo quatenus homine requiescant. (IV.) Magnus item Athanasius, epistola prima ad Serapionem, Thmuitenum episcopum, de sancto Spiritu scribens, et Pneumatomachos refellens, qui sese iactabant apud

φήτη φάσκοντας Ἀμὼς ἀκούειν λέγοντος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἰδοὺ ἐγὼ A. C. 1351
 στερεῶν βροντὴν καὶ κτιζῶν πνεῦμα· „εἶπατε,” φησὶν, „εἴπου τῆς Imp. Io. Can-
 θείας γραφῆς εὐρίσκεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰρημένον ἀπλῶς D tacuz. 5
 πνεῦμα, χωρὶς προσθήκης τοῦ λέγεσθαι τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ πα-
 τρός, ἢ ὅτι ἐμοῦ, ἢ ὅτι αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ, ἢ
 παρ' ἐμοῦ (ὃ ἔστι παρὰ τοῦ Θεοῦ) ἢ μετὰ τοῦ ἄρθρου· ἵνα μὴ
 ἀπλῶς λέγεται πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα, ἢ αὐτὸ τοῦτο, τὸ πνεῦ-
 μα τὸ ἅγιον, ἢ Παράκλητος, ἢ ἀληθείας· ὃ ἔστι τοῦ υἱοῦ, τοῦ E
 λέγοντος· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια· ἵνα ἀκούσαντες ἀπλῶς πνεῦμα
 10 ὑπονοήσητε εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον;” ἀλλ' ὁ μέγας ἐν προσι-
 μοῖς ταῦτ' εἰπὼν, καὶ προκαταστήσας τὸν λόγον, πολὺς ἐβρόύη
 παρ' ὄλον τὸν λόγον, τὰς ἐκ τῆς θείας γραφῆς εἰς πλάτος ἐκτι-
 θέμενος μαρτυρίας, ὡς ἐξεῖναι μανθάνειν τοὺς βουλομένους ἐκεί-
 θεν ἀρκούντως, ὡς ἐν ἔστι, καὶ οὐ πολλὰ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, F
 5 οὐχ ὡς Παλαμᾶς φησι πάντας Πνευματομάχους ὑπερβαλλόμενος· V. 568
 οὐδ' ἐκ πολλῶν ἐν, ὡς αὐτὸς καὶ τοῦτο προστίθησι, τῇ κακίᾳ
 κακίαν προσεξευρῶν καὶ ἐπιδαψιλευόμενος. ὁμῶς διὰ τοὺς ἀσθε-
 νεστέρους ἔνια τῷ παρόντι συντάγματι καὶ ἡμῖν ἐρανισαμένοις
 ἐκεῖθεν ἐκτέθειται. „ὡσπερ γέννημα μονογενὲς ὁ υἱός ἐστιν, οὕτω P. 705
 20 καὶ τὸ πνεῦμα παρὰ τοῦ υἱοῦ διδόμενον καὶ πεμπόμενον καὶ αὐ-
 τὸ ἐν, καὶ οὐ πολλὰ, οὐδὲ ἐκ πολλῶν ἐν, ἀλλὰ μόνον αὐτὸ τὸ
 πνεῦμα. ἐνὸς γὰρ ὄντος τοῦ υἱοῦ, τοῦ ζῶντος λόγου, μίαν εἴ-

3. εὐρίσκετε ed. S. Athanasii. 4. ἢ ante τοῦ Θεοῦ add. ibid.

5. ὅτι ante αὐτοῦ om. ed. 8. τοῦ λέγοντος om. al. 19. μονο-
 γενῆς υἱός ed. 20. Post αὐτὸ ἐν ed. add. ἔστι. 21. τὸ om. ed.

prophetam Amos Deum ita loquentem audire: Ecce ego firmans tonitru et spiritum creans: „Dicite,” inquit, „an in aliquo divinae Scripturae loco sanctum Spiritum dici simpliciter Spiritum reperiatur, sine hac addita voce, Dei, vel Patris, vel meum, vel ipsius Christi et Filii, vel a me (hoc est a Deo) vel aliter nisi cum articulo; ita ut non spiritus simpliciter dicatur: sed ille Spiritus, vel conceptis verbis, Spiritus ille sanctus, vel Paracletus, vel spiritus veritatis, id est Filii, dicentis nimirum: ego sum veritas; ut vos nuda et simplici spiritus voce audita, sanctum Spiritum ibi esse designatum suspicemini?” Sed magnus iste doctor, cum haec epistolae initio dixisset, et veluti futuri sermonis fundamentum praestruxisset, per totam deinceps epistolam multus est in adducendis et fusius exponendis divinae Scripturae testimoniis, ut inde satis discere poterunt, qui cum legere voluerint, quibus probetur unum esse Spiritum sanctum: non vero multiplicem, neque ex multis unum, ut Palamas asserit, omnes Pneumatomachos hac in re superans, et eorum improbitati recens inventam a se magna veluti liberalitate addens improbitatem. Attamen in gratiam infirmiorum huic operi nonnulla inseruimus, quae ex eadem epistola collegimus. „Quemadmodum,” inquit, „Filius est unigenita Patris aeterni proles, ita Spiritus, qui a filio datur et mittitur, unus ipse non multiplex, neque ex multis unus, sed solus idem spiritus est. Cum enim sit unus Filius, Verbum

A. M. 6859 *ναι δεῖ τελείαν καὶ πλήρη τὴν ἁγιαστικὴν καὶ φωτιστικὴν ζωὴν,*
 Ind. 4 *οὐσαν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ δωρεάν, ἣτις ἐκ πατρὸς λέγεται ἐκπο-*
ρεύεσθαι.” ἐντεῦθεν ἔχειν οἶμαι πάντα τινὰ συνιέναι τὴν τῶν πα-
 Βλαμναίων ἀνατροπὴν, καὶ μὴ πλειόνων ἔτι ῥημάτων δεήσεσθαι
 πρὸς ἀχραιφνῆ μαρτυρίαν. ὁμως ἐπέπερ καὶ οὕτως ἐν ὄν τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον πολλοῖς καὶ διαφόροις αὐτὸ τοῖς ὀνόμασι κέ-
 κληκεν ἢ γραφῆ, βραχέα καὶ περὶ τούτου λεκτέον. „εἰ ὁ υἱὸς,
 ἐπεὶ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ἴδιος τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐστιν, ἀνάγκη
 καὶ τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ θεοῦ λεγόμενον, ἴδιον εἶναι κατ’ οὐσίαν
 C τοῦ υἱοῦ. ἀμέλει τοῦ Κυρίου ὄντος υἱοῦ αὐτὸ τὸ πνεῦμα εἴρηται 1
 πνεῦμα υἱοθεσίας.” καὶ πάλιν. „τοῦ υἱοῦ ὄντος σοφίας καὶ ἀλη-
 θείας, γέγραπται τὸ πνεῦμα εἶναι σοφίας καὶ ἀληθείας.” πάλιν.
 „ὁ μὲν υἱὸς δυνάμις ἐστὶ θεοῦ καὶ κύριος τῆς δόξης, τὸ δὲ πνεῦ-
 μα λέγεται πνεῦμα δυνάμεως καὶ πνεῦμα τῆς δόξης.” (E.) Ἐγὼ
 δὲ μεταξὺ λέγων ἐμνήσθην καὶ Γρηγορίου, τοῦ μεγάλου τῆς 1
 D ἐκκλησίας φωστῆρος, τὰ ὅμοια τούτῳ διεξιόντος. ὅθεν οὐκ ἔμοιγε
 δέδοκται, μὴ οὐ κακείνου τινὰ μαρτυρίαν ἐνταῦθα συνειληφέ-
 ναι. λέγει γὰρ οὕτως. „ἐγὼ φρίττω, τὸν πλοῦτον ἐννοῶν τῶν
 κλήσεων, καὶ καθ’ ὅσων ἀναισχυντοῦσιν ὀνομάτων οἱ τῷ πνεύ-
 ματι ἀντιπίπτοντες. πνεῦμα θεοῦ λέγεται, πνεῦμα Χριστοῦ, 2

1. ζῶσαν ed. 2. ἣτις γε al. 8. Pro ἐκ τοῦ θεοῦ ed. ἐκ πατρὸς,
 al. ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς. 10. τὸ om. ed. 12. πνεῦμα ante
 σοφίας ed. add. πάλιν τε ed. 13. Verba τὸ δὲ πνεῦμα —
 δόξης Capp. supplevit ex ed. 20. νοῦς Χριστοῦ add. ed. post
 πνεῦμα Χριστοῦ.

vivens, necessario etiam una est perfecta et plena, sanctificans et illumi-
 nans vita, ipsius videlicet efficacia et gratia, quae ex Patre procedere
 dicitur.” Ex his, opinor, perspicere quisque nullo negotio poterit, quo-
 modo prava et conscelerata Palamae dogmata refellantur, nec pluribus
 verbis opus erit, ut sincerum atque incorruptum veritati testimonium per-
 hibeat. Quia tamen, licet unus omnino sit Spiritus sanctus, multa et
 diversa ipsi nomina Scripturae sacrae contextus indidit, hac quoque de re
 paucis disserendum est. „Si Filius,” inquit, „quia est ex Deo Patre, id-
 circo proprius est ipsius Dei Patris substantiae, pariter Spiritus sanctus,
 qui ex Deo esse dicitur, proprius Filii secundum substantiam esse neces-
 sario debet. Nimirum sicut Dominus noster Iesus est Filius; ita Spiritus
 ipse, spiritus adoptionis filiorum dictus est.” Et iterum: „Ut Filius est sap-
 ientia et veritas, ita scriptum est Spiritum esse sapientiae spiritum et ve-
 ritatis. Ut item Filius est Dei virtus et gloriae dominus, pariter Spiritus
 dicitur virtutis et gloriae spiritus.” (V.) Ego autem inter disputandum
 de magno ecclesiae luminari Gregorio, qui eadem atque Athanasius edisse-
 rit, mentionem feci. Unde mihi visum est, quoddam saltem illius testi-
 monium hic adhibere. Sic enim habet. „Equidem ipse ad tantam appella-
 tionum copiam dum attendo, atque adversus quot et quanta nomina fron-
 tem perfricent qui Spiritui sancto adversantur, totus cohorresco. Spiritus

πνεῦμα Κυρίου, πνεῦμα νίθεσίας, ἀληθείας, ἐλευθερίας, πνεῦ- A. C. 1351
μα σοφίας, συνέσεως, βουλῆς, ἰσχύος, γνώσεως, εὐσεβείας, φό- Imp. Io. Can-
βου Θεοῦ. καὶ γὰρ ποιητικὸν τούτων ἁπάντων, πάντα τῇ οὐσίᾳ E
πληροῦν· μετεχόμενον, οὐ μετέχον· συνέχον, οὐ συνεχόμενον·
5 δάκτυλος Θεοῦ, πῦρ ὡς Θεός· σοφώτατον, καὶ πολύτροπον ταῖς
ἐνεργείαις.” καὶ τί δεῖ πλείους κἀνταῦθα λόγων ἡμᾶς ἀνελίττειν
φάλαγγας, μνήμης εἰνεκά γε καὶ ταυτὶ τὰ μέτρια παρειληφότας
ἐκεῖθεν; ἔξόν, ὅτω μὴ ταυτὶ πρὸς ἔνδειξιν ἤρκεσεν, οὐ μόνον
ἐπὶ τοῦ Θείου πνεύματος ἀπονητὶ λαμβάνειν ἐκεῖθεν ὀνόματα, F
0 ὅτι μὴ καὶ πλεονάζεις τε καὶ πεντεκαϊδεκάκις ταῦτα, καὶ εἰ δεῖ
κατ’ αὐτόν γε φάναι τὸν νέον διδάσκαλον Παλαμῆν, ἀπειράκις
ἄπειρα, ἄπερ ἄκτιστά τε καὶ ἅγια πάντα δεδογμάτικε πνεύματα·
πραῖμα τῶν ἕξ αἰῶνος οὐδενὶ, μηδ’ ἕς ψιλὴν γοῦν ἐπίνοιαν ἀνα-
ληφθὲν, μὴ ὅτι γε τῶν εὐσεβεῖν αἰρουμένων· ἀλλ’ οὐδ’ Ἑλλή- P. 706
5 νων ἢ βαρβάρων, ἢ ὅσοι φύσεως γοῦν ἄγονται Θεσμῶ. σκοπεῖν
οὖν ἄξιον, ὡς ἐν τοῖς ἁγίοις ὁμολογεῖται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
καὶ οὐ πολλὰ, οὐδ’ ἐκ πολλῶν ἐν, ὡς Παλαμῆ καὶ τοῖς αὐτοῦ
θιασώταις κηρύττεται νῦν, οὐδ’ ἔστιν ἄκτιστον οὐδὲν τῶν ἁπάν-
των, ὡς ἡμῖν πολλαχῆ τῶν θείων δέδεικται τε σοφῶν διδασκά- V. 569
λων καὶ ἔτι δειχθήσεται προϊούσι τρανότερον. (ζ’) Δεύτερον B
δ’ ἐπὶ τούτοις σκεπτέον ἔστιν, ὅτι τε ποιήματα τοῦ Θείου πνεύ-

1. αὐτοκύριος add. ed. post πνεῦμα Κυρίου. 10. τσαῦτα conl.
Capp. 15. Θεσμῶ em. Capp. pro Θεσμῶν. 19. ὡς add. Capp.

Dei dicitur, spiritus Christi, spiritus domini, spiritus adoptionis, veritatis, libertatis, spiritus sapientiae, intelligentiae, consilii, fortitudinis, scientiae, pietatis, timoris Dei; utpote cum omnia haec efficiat, et cuncta per essentiam suam repleat: participatur, non participat: continet, non continetur: dicitur Dei digitus, ignis ut Deus, sapientissimus et in suis operationibus varius ac multiplex.” Quid necesse est plures hic verborum quasi turmas explicare, postquam inde haec modica, saltem recordationis gratia, excerpimus? cum liceat, cuicumque haec minus sufficientem demonstrationem suppeditarint, non solum septem divini spiritus nomina ex illa sancti Gregorii oratione nullo negotio desumere, sed etiam pluries et quindecies tanta, atque ut novi doctoris Palamae verbis utar, infinitas infinita; quae omnia tanquam totidem increatos et sanctos esse spiritus docuit: quae res post hominum memoriam ne quidem in meram ac simplicem mentis cogitationem cuiquam venit, nedum eorum qui pietatem profitentur, sed nec ulli gentilium aut barbarorum, vel caeterorum, quicumque scilicet naturae legibus ducuntur. Igitur operae pretium est advertere, iuxta unanimem sanctorum Patrum consensum, unum esse sanctum Spiritum, non multiplicem, neque ex multis unum, ut Palamas eiusque sectatores nunc praedicant. Nullam quoque omnium rerum, excepto Deo, increatam esse, iam ex multis sanctorum et sapientum ecclesiae doctorum locis ostendimus, et adhuc evidentius in disputationis nostrae progressu ostendemus. (VI.) Post haec secundo loco animadvertendum est, tum quod a

- A. M. 6859 ματος τῷ πολλῷ διδασκάλῳ ταῦτ' εἴρηται Γρηγορίῳ (ποιητικὸν
 Ind. 4 γὰρ τούτων ἔφησε πάντων) ἡ Παλαμῆς ἀκτίστους λέγων θεότη-
 τας αὐτὸν (ὡς εἴρηται) διαβάλλει τρανῶς καὶ ὀνομασι, καὶ
 ὅτι πρὸς τοῖς πολλοῖς τούτοις ὀνόμασι καὶ δάκτυλον τὸ θεῖον
 C ἔφησεν ὁ θεῖος ἀνὴρ ὀνομάζεσθαι πνεῦμα. ὃ καὶ βουλόμενον τοῖς
 προτέροις ἐνδιατρίβειν ἔτι βιαίως ἀπάγει με πρὸς ἑαυτὸ λαμι-
 πρῶς ἐφελκόμενον. δεῖ τοίνυν τὴν ῥῆσιν ἐκείνην τὴν βλάβημον
 τοῦ ἀνδρὸς εἰς μέσον αἰθῆς κομῆσαι, ἀναμνήσεως εἶνεκα. μικροῦ
 γὰρ καμὲ διαφυγεῖν ἐδέησεν, ἀπασχολησάσης τῆς τούτου λήθης
 ἐφ' ἕτερα. ἔχει δ' οὕτως. „τὴν μίαν τῶν τοῦ πνεύματος ἐνεργειῶν 1
 D ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις κατὰ μὲν τὸν Λουκῆν δάκτυλον θεοῦ,
 κατὰ δὲ τὸν Ματθαῖον πνεῦμα τοῦ θεοῦ καλεῖται. ἐν τίνι δὲ
 πνεύματι ὁ κύριος ἐκβάλλειν ἔφη τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ ἁγίῳ
 πνεύματι; τὸ ἐν ἄρα τῶν κατὰ διαίρεσιν χαρισμάτων πνεῦμα
 ἁγιόν ἐστιν· εἰ δὲ τὸ ἐν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα.” ὁρᾶτε τὴν κηφη-1
 νόδη τοῦ δυσσεβοῦς διάνοιαν, οἷας ἐξηγήσεις τοῖς θεοῖς ἐπάγει
 E ῥήμασι· καὶ ὅπως συλλογιζέσθαι πειρώμενος ὁ ἀμαθὴς ἐκ ψευ-
 δῶν τε καὶ ἀσεβῶν προτάσεων ψευδὲς τε καὶ ἀσεβὲς συνάγει συμ-
 πέρασμα. παρὰ γὰρ οὐδὲν λογισάμενος τῶν ἁγίων ἀπάντων, ὡς
 ἠκηκόειτε νῦν, ἐξηγήσεις δάκτυλον εἶναι προτίθησι μίαν αὐτὸς 2
 τῶν πολλῶν ἐκείνων ἐνεργειῶν, ὡς ἀκτίστους αὐτὸς πεποίηκε

12. καλεῖ al.

magno Gregorio effectus divini spiritus appellentur (horum enim omnium, inquit, causa efficiens est sanctus Spiritus) eae ipsae proprietates, quas Palamas deitates increatas vocat, et propterea ipsum, ut diximus Gregorium manifeste ac nominatim calumniatur; tum quod inter haec multa, quae divino Spiritui nomina indidit, ipsum etiam Dei digitum nominari divinus ille vir asseruerit. Licet autem supra dictis immorari amplius vellem, haec tamen, quam sancto Gregorio Palamas impegit, calumnia vi quadam ad se me rapit et manifeste attrahit. Necesse est igitur, ut illa ipsa Palamae blasphema verba in medium rursus adducam, ne illorum nos memoria fugiat. Parum enim absuit quin me effugerent, dum Palamae oblitus ad alia, quae me distinebant, avocarer. Sic porro habet. „Unam e sancti Spiritus operationibus, in Evangelio quidem secundum Lucam, Dei digitum vocat Dominus; in Evangelio autem secundum Matthaeum Dei spiritum appellat. Atqui quo in spiritu Dominus a se daemona eiici dixit, nisi in sancto spiritu? Ergo e gratiis gratuitis, quas Deus diversimode distribuit, una est Spiritus sanctus. Quod si de una dicitur, de caeteris quoque dici poterit.” Videtis iam, quid sentiat impius ille ac fuco similis Palamas, qualem divinis verbis interpretationem subiungat, et quomodo iste imperitus, dum syllogismos conficere conatur, ex falsis atque impiis propositionibus praemissis falsam et impiam deducat conclusionem. Nam omnium Sanctorum, quas nunc audistis, interpretationes nihili faciens ipse digitum Dei statuit unam esse ex multis illis operationibus divinis, quas idem increatas esse hodie confinxit; ubi sanctos Chri-

τῆμερον, διαβάλλων ὁμοῦ Λουκᾶν καὶ Ματθαῖον τοὺς τοῦ Χρι- A. C. 1351
στοῦ μαθητὰς, καὶ ἅμα αὐτὸν τὸν Χριστόν. αὐτοῦ γὰρ ἐστὶν ἡ Imp. Io. Can-
τοιαύτη φωνή. ἔπειτα συμπεραίνει τὴν ἀκόλουθον ὁ μῦταιος ἀτο- tacuz. 5
πίαν, „τὸ ἐν ἄρα (λέγων) τῶν κατὰ διαίρεσιν χαρισμάτων πνεῦμα
5 ἅγιόν ἐστι. εἰ δὲ τὸ ἐν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα πνεύματά εἰσιν ἅγια.”
καὶ μὴν εἶπερ ἐχοῖν κατὰ τέχνην συλλογιζέσθαι τὰ ὑπὲρ τὴν τέ-
χνην, οὕτω πάντως λέγειν ἐχοῖν· ἐπεὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον δά-
κτυλος ὠνομάσθη Θεοῦ μεταφορικῶς, ὁ δὲ δάκτυλος τῶ λοιπῶ P. 707
καὶ ὄλω σώματι πέφυκεν ὁμοίσιος, ἐξ ἀνάγκης ὁμοῦσιον ἄρα
0 καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὗ δάκτυλος εἶρηται, δηλαδὴ τῶ Θεῷ.
ἀλλ’ ἁμαθῆς ὑπάρχων ἐκεῖνος, καὶ συλλογιζέσθαι οὐκ εἰδὼς,
ἔδοξεν, ἐν οὐκ εἰδόσι τοιαῦτα βλασφημιῶν καὶ συλλογιζόμενος,
τῶν εἰδόντων πολλῶ γε δήπου πιθανώτερος εἶναι, μῆτ’ αὐτὸς, ὡς
ἔοικε, μῆθ’ οἱ ἐπόμενοι μῆπω καὶ τῆμερον αὐτήκοοι τοῦ εὐαγ- B
5 γελίου γενόμενοι, λέγοντος· ὡς ὁ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
βλασφημιῶν ἀσυγχώρητόν τε καὶ ἄφικτον ἔξει τὴν κόλασιν. ἄρ’
οὖν οὐ τοῦ ἐναντίου πνεύματος σαφῶς ἡ ἐνέργεια, ἣν ὁ ἀσεβῆς
ἐνεργεῖται; ἄρ’ οὐχὶ καὶ Ἰουδαίων ἐστὶν ἀσεβέστερος; ὁ γὰρ ὡς
ἵβρωεν ἐσχάτην προῦφερον τέως ἐκεῖνοι Χριστοῦ, ἐν Βεελζεβούλ
0 ἐκβάλλειν λέγοντες αὐτὸν τὰ δαιμόνια, καὶ οὐκ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ, C
εἶπουν ἐν πνεύματι Θεοῦ, τοῦθ’ οὗτος ἡμῶν τῇ ἐκκλησίᾳ χαρί-
ζεται τῆμερον, ὡς ἡδιστον ἀνάθημα· φεῦ τῆς τῶν ἐπομένων V. 570
εὐθραίας· μᾶλλον δὲ, βαβαὶ τῆς ἀνοχῆς σου, Χριστέ! (Z.), Ἀλ-

sti discipulos Lucam et Matthaëum, imo ipsum simul Christum, cuius est
vox illa: digitus Dei, calumniatur. Deinde absurdam pariter conclusio-
nem futilis iste Palamas his verbis colligit. „Ergo,” inquit, „e denis
gratuitis, quae Deus diversimode distribuit, unum est sanctus ipse Spiritus.
Quod si de uno vere dicitur, alia quoque Dei dona totidem erunt
sancti Spiritus.” Attamen si artificialibus uti liceat syllogismis in iis rebus,
quae omnem artem superant, argumentari sic oportebat: quoniam Spiritus
sanctus Dei digitus per metaphoram appellatus est, et aliunde reliquo to-
tique corpori consubstantialis est ex natura sua digitus, necessario itaque
Spiritus sanctus ei, cuius digitus dicitur, Deo videlicet, est consubstantia-
lis. Verum licet imperitus sit Palamas, neque conficiendorum artem syl-
logismorum calleat, tamen apud imperitos blasphemias hasce conclusiones
deducens dignus visus est, qui longe maiorem doctis et eruditis fidem ob-
tineret. Hucusque, ut apparet, necdum ipse, neque sectatores eius, il-
lud quod in Evangelio dictum est, audierunt: Qui sanctum in Spiritum
blasphemat, is inevitabili nullaque venia digno supplicio subiacebit. Non-
ne igitur adversarii et diabolici spiritus operatio ea est, qua impius iste
possidetur et vexatur? Nonne Iudaeos ipsos impietate superat? Quod enim
illi antea velut summum in Christum contumeliam proferebant, dum in
Beelzebub, non vero in Dei digito seu in Dei spiritu, dicebant ab ipso
daemonia eiici, hoc Palamas ecclesiae vestrae quasi gratissimum donarium
largitur. O sectatorum eius stoliditatem! potius dicam, o quanta est tua,

A. M. 6859
Ind. 4

λά τὸ ποιεῖν," φησὶ, „καὶ ἐνεργεῖν τῶν πολλαχῶς λεγομένων
ἐστίν. οὐ γὰρ τὸ κτίζειν σημαίνει μόνον, ἀλλὰ πρὸς πολλοῖς ἐτέ-
ροις καὶ τὸ φυσικῶς ἐνεργεῖν· ὡς καὶ τὸν ἥλιόν φαμεν ποιητικὸν
D τῆς ἡμέρας, ἅτε φυσικῶς αὐτὴν ἐκτελοῦντα, οὕτω καὶ τὸ πνεῦ-
μα τῆς ἀληθείας, καὶ τὰ τούτῳ συναπηριθμημένα, διατελοῦ-5
σιν ἄκτιστα, ἐπεὶ ποιεῖ καὶ ἐνεργεῖ ταῦτα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,
ὡς ἐμφύτους ἐνεργείας." ἀκούετε γραϊδίων φληνάφων, αὐτόχρομα
φάναι, ληρήματα. Πνευματομάχος γὰρ ὑπάρχων σαφῆς, ἔπειτα
E φεύγειν πειρώμενος τοῦνομα, γίνεται χείρων ἔτι μᾶλλον ἐκείνων
μακροῖς τισι μέτροις· καὶ κακὸν ποιῶν ἑαυτὸν ἄλλοπρόσαλλον, 10
ἵνα δῆθεν λανθάνῃ διαδιδράσκων τοὺς τῆς κακίας ἐλέγχους, ὁ
δὲ λέληθε μᾶλλον αὐτὸς ἑαυτὸν ἀλισκόμενος πανταχόθεν. οἱ γὰρ
τῆς αὐτοῦ κακίας πατέρες Πνευματομάχοι, ποίημα λέγοντες εἶναι
τὸ πνεῦμα, καθάπερ Ἄρειος τὸν υἱόν, ἀκολούθως καὶ κτίσμα
F τοῦτ' ἐξ ἀνάγκης ἔφασκον· ἅτε μὴ δυναμένης μήτε τῆς τεχνι- 15
κῆς μεθόδου, μήτε φυσικῆς τῶν ἀνθρώπων γνώσεως, ἄκτιστον
ποίημα λέγειν ποτέ. ὁ δὲ μηδὲν αἰσχυνόμενος ἄκτιστον ποίημα
τετόλημην ἤδη νομοθετεῖν ἐν ταῖς ἐσχάταις ταύταις ἡμέραις.
ἐχρῆν οὖν καὶ ἡμᾶς ἐνταυθοῖ σιωπῇ τὰ τοιαῦτα μισήσαντάς τε
καὶ τὰ ὄντα βύσαντας φνεγεῖν ἀπὸ ἀκοῆς πονηροῦς. ἀλλ' ἐπεὶ, 20

P. 708 διὰ τοῦ ἀνέλεγκτα ψεύδεσθαι τοῦτον ἀνόσιόν τε καὶ αὐτοχειροτό-

3. γὰρ conī. Capp. pro poster. καί.

Christe, patientia! (VII.) „Verum," inquit, „verba haec ποιεῖν et ἐνεργεῖν, id est facere et operari, sunt de illorum numero, quae plures habent significatus. Nec enim creare solummodo significant, sed praeter alia multa significant etiam naturaliter operari. Nam quemadmodum a nobis dicitur sol diem facere, utpote quam naturaliter perficit; ita tum spiritus veritatis, tum alii, quos eidem annumeravimus, increati permanent; quoniam eos ipse Spiritus sanctus, ut innatas et insitas operationes, facit atque operatur." Auditis, ut dicam plane quod res est, nugacium anicula-
rum deliramenta. Cum enim ipsum esse Pneumatomachum liquido constet, ac deinde istam appellationem effugere conetur, Pneumatomachorum improbitatem longo superat intervallo, et mutabile malum se facit, ut nempe clam nobis effugiat, nec eius improbitas arguatur. Verum undequaque, quod non animadvertit, hac potissimum ratione certe captus est. Nam Palamiticae improbitatis patres Pneumatomachi, cum sanctum Spiritum esse factum dicerent (sicut Filium divinum Arius factum esse dixerat), necessaria quadam consecutione creatum esse ipsum asserebant; quandoquidem sive arte comparatas, sive a natura insitas hominum cognitiones consulamus, id quod factum est, increatum dici nunquam poterit. Sed Palamas, quem nullius rei pudet, novissimis hisce diebus, id quod factum esset, increatum statuere non dubitavit. Oporteret itaque ut haec omnia summo prosequuti odio sileremus, et obstructis auribus ab auditione mala declinaremus. Verum quoniam (ex eo quod impune mentiatior nefarius ille et suo-

νητον δίκαιον, αἱ τε ἀρχαὶ καὶ ἔξουσίαι καὶ οἱ τοῦ αἰῶνος του- A. C. 1351
 τουῦ κοσμοκράτορες χορηγοῦσιν αὐτῷ δι' ἀμαθίαν τρόπαιον του- Imp. Io. Can-
 το κατὰ τῆς ἀληθείας ἐγείρειν εἰς πλάνην τῶν ἀπλουστέρων· tacuz. 5
 ἀνάγκη καὶ ἡμῶς ἐνταυθοῖ γορηγορεῖν τε ἅμα καὶ τὸ τῆς ἀλη-
 5 θείας ἀναλαμβάνοντες ξίφος παρῶρησι κατὰ τοῦ ψεύδους ἐλαύ-
 νειν, τό γε ἡμῖν ἐφικτὸν, ὅπλα καὶ τεῖχος ἀκροπόλεως ἰσχυρὸν
 τὰς ἡμετέρας τοῖς ὀρθοδόξοις γραφὰς παρεχόμενοι, ἢ μᾶλλον B
 τὰς τῶν θείων γραφῶν μαρτυρίας, ἵνα μὴ ἀκοῇ σκοτεινῇ τε καὶ
 ἀλαμπῇ κατακολουθήσαντες εἰς βάρβαρον ἑαυτοὺς συνωθήσω-
 10 σιν ἀπωλείας. ἐπεὶ γὰρ τοσαύτας αὐτῷ καὶ τοιαύτας ἐγὼ συμφο-
 ρήσας πρότερον μὲν διὰ τε τῶν στηλιτευτικῶν ἐκείνων καὶ ἀν-
 τιῶρητικῶν, καὶ αὖ δι' ὧν ἠκηκόετε νῦν, οὐκ ἐμπέπηκα, οὐδέ
 γε συνίεναι πέπεικα, ἄκτιστον ἤκιστα πάντων εἶναι ποίημα· φέρε C
 λοιπὸν σαφεστέρων τινῶν, καὶ αὐτοῖς γνωρίμων εἰπεῖν σκαπα-
 15 νεῦσιν, ἀψώμεθα λόγων. ἐνδηλον γὰρ δήπου τοῖς ὄλοις, ὡς τὸ
 τῆς πίστεως ἡμῶν ἱερὸν σύμβολον, ἐν ἡμέραις πάσαις καὶ νυξίν,
 ὁμολογία πᾶσιν ὀρθοδόξοις κοινῇ περιᾶδεται πάντῃ διηνεκῆς, ἐν
 κόμαις ἅμα καὶ πόλεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ὄρεσι καὶ, συλλήβδην
 εἰπεῖν, ἐν πάσῃ γε τῇ γῆ καὶ ὅπῃ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας διήκει τὸ
 20 ῥᾶδιον. ἔχει δὲ οὕτως· „πιστεύομεν εἰς ἓνα θεὸν πατέρα παντο- D
 κράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὀρατῶν τε πάντων καὶ ἀο-
 ράτων, καὶ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ

5. ἀναλαμβάνοντας et deinde παρεχομένους conī. Capp.

met suffragio iustus Palamas) principes, potestates, quique saecularem hunc in mundum habent imperium, ipsi ob imperitiam suppeditant, unde ad simpliciores decipiendos hoc adversus veritatem tropaeum erigat et statuatur, necesse est ut hic etiam vigilemus, et assumptum veritatis ense libere in mendacium exseramus et, quantum in nobis erit, adigamus: arma pariter et aheneum arcis murum orthodoxis praebeamus, nostra videlicet conscripta opera, seu potius sacrarum Scripturarum testimonia; ne illi tenebrosam et caliginosam auditionem sequantur, sicque se ipsos in perditionis gurgitem coniciant. Cum enim tot, tanta et talia, prius quidem in nostris invectivis et Antirrheticis, nunc autem in ea, quam audistis, disputatione testimonia ipsi Palamae protulerim, nec tamen plene huic persuaserim, ut id, quod factum est, minime omnium increatum esse posse intelligeret: agendum de caetero clariora et ipsis fossoribus, ut ita dicam, nota verba usurpemus. Omnibus quippe notum est, sacrum fidei nostrae Symbolum, diebus cunctis et noctibus, communi omnium orthodoxorum confessione ubique iugiter, in pagis, urbibus, montibus et speluncis, atque, ut uno verbo complectar omnia, in universa terra, et quacunque aquarum natura facile pervadit, decantari. Porro sic habet istud Symbolum: „Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilibus omnium et invisibilibus; et in unum Dominum Iesum Chri-

- A. M. 6859 τὸν μονογενῆ, γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ,
Ind. 4 δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο." ὁρᾶτε πῶς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τοῖς
- V. 571 θείοις ἀναιρεῖται πατράσι διαῤῥήδη τὸ, ποῖημα εἶναι τὸν δι'
Εοῦ τὰ πάντα πεποίηται. γεννηθέντα γὰρ φησιν, οὐ ποιηθέντα.
(H.) Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς Σεραπίωνα πρώτῃ 5
τάδε διέξεισιν ἐπιστολῇ· „ἐν τούτῳ," φάσκων, (τῷ πνεύματι δη-
λαδῆ) „τὴν κτίσιν ὁ λόγος δοξάζει θεοποιῶν, καὶ υἰοποιῶν δὲ
προσάγει τῷ πατρὶ· τὸ δὲ συνδοξάζον τῷ λόγῳ τὴν κτίσιν οὐκ
ἂν εἴη αὐτὸ τῶν κτισμάτων." καὶ μετ' ὀλίγα· „ὁ γὰρ πατὴρ διὰ
F τοῦ λόγου ἐν πνεύματι ἁγίῳ τὰ πάντα ποιεῖ, καὶ οὕτως ἡ ἐνότης 10
τῆς ἁγίας τριάδος σώζεται." καὶ πάλιν· „εἰ τὰ ποιήματα βουλήσει
καὶ εὐδοκία ὑπέστη καὶ ἡ κτίσις πᾶσα θελήματι γέγονεν, ἐκτός
ἐστιν οὗτος τῶν βουλήσει γεγονότων, καὶ μᾶλλον οὗτός ἐστιν ἡ
ζῶσα βουλή τοῦ πατρὸς, ἐν ᾗ τὰ πάντα γέγονε." καὶ πάλιν· „εἰ
ἐν χειρὶ θεοῦ τὰ ποιήματα εἰργάσθη (γέγραπται γὰρ ὅτι διὰ τοῦ 15
P. 709 λόγου πάντα γέγονε, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν), εὐδὴλον
ὡς οὐκ ἂν εἴη ὁ υἱὸς ἔργον· ἀλλ' αὐτός ἐστιν ἡ χεὶρ τοῦ θεοῦ
καὶ σοφία." καὶ τί δεῖ περὶ τὰ αὐτὰ διηλεκτῶς ἀνειλουμένους τὰς
ὑμῶν ἀκοὰς ἀποκναίειν; παριστᾶν ἱκανῶς τῶν λεχθέντων ἐχόν-
των, ὡς διήρηται τε πανταχοῦ τῆς γραφῆς τὰ ποιήματα τῆς 20
ποιούσης οὐσίας· καὶ ὡς κτίσματα εἴη ποιήματα πάντως· καὶ
ὡς τοὺς θεοὺς διαβάλλει πατέρας, δεῖ μὲν τῶν οἰκείων ἐλέγ-

7. θεοποιῶν δὲ καὶ ed. 8. συνάπτων ed. 13. αὐτός ed. pro poster. οὐ-
τος. 14. ταῦτα ed. 15. τοῦ θεοῦ ed. δὲ ed. 18. ἡ σοφία ed.

stum, filium Dei unigenitum, genitum, non factum, Patri consubstantiali-
per quem omnia facta sunt." Videtis ut iam inde ab initio divini Patres
Nicaeni illum, per quem omnia fuerunt facta, factum esse diserte nega-
runt. Genitum enim inquit, non factum. (VIII.) Sed et magnus
Athanasius in prima, quam ad Serapionem conscripsit, epistola haec edis-
serit. „In hoc," inquit, (Spiritu videlicet) „Verbum res creatas glorificat
deificans, et in filios adoptans Patri adducit. Porro qui simul cum Verbo
creatas res glorificat, ipse neutiquam creata res esse potest." Et paulo
post: „Nam Pater per Verbum in sancto Spiritu omnia facit, eoque modo san-
ctae Trinitatis unitas servatur." Et iterum: „Si creatae res voluntate ac
mero Dei beneplacito subsistunt, et omnis creatura voluntate Dei facta est,
haud dubie istud Verbum extra eorum numerum est, quae libera Dei vo-
luntate facta sunt, vel potius vivens est Patris voluntas et consilium, in
quo facta sunt omnia." Et rursus: „si per Dei manum facta sunt ipsius
opera, scriptum autem est, omnia per Verbum esse facta, et sine ipso fa-
ctum esse nihil, clarum est utique filium non esse opus, sed Dei manum et
sapientiam." Et sane quid necesse est ut, in iisdem perpetuo versati, ve-
stras aures obtundamus, cum ex supra dictis abunde probetur, ubique sa-
cris in Scripturis factas res a causa sua efficiente distingui, neque creatas
res inter et factas quidquam esse discriminis? Satis etiam demonstratum
est, quomodo sanctos Patres calumniatur Palamas, eorum verba, ne ipse

χων τὰ ἐκείνοις λεχθέντα σιγῇ παριῶν, σκιωδῶς δ' ἐνίων ἐνιαχοῦ A. C. 1351
 προσεμβάλλον γυμνά πως ὀνόματα, ἵνα δι' αὐτῶν συναρπάξῃ Imp. Io. Can-
 δῆθεν τῶν ἀπλουστέρων τὰς ἀκοάς. δῆλον δ' ἔσται μᾶλλον ἐξ B
 ὧν ὀνομασί τε ἐμνήσθη καὶ ὧν τὰς ῥήσεις ἐκτέθειται, παρα-
 5 πῶν τὴν αὐτῶν ὀλοκληρίαν, καὶ ἄλλα ἄλλως ἄλλοσε δεικνὺς καὶ
 διασπείρων τιμάχια, καὶ ἀνελευθέρῳ πανταχοῦ χρώμενος ἀναι- C
 δεία, ὅπη ἂν καὶ ὄθεν οἴηται τὸ βουλόμενον εὐχερέστερον ἀνύ-
 σειν τῆς γνώμης, ὡς ἐκείνους τε προφανῶς διαβάλλοι καὶ ὡς
 οὐκ οἶδ' ὁπότερον, εἴτ' ἐξ ἀμαθίας μᾶλλον ἢ κακοηθείας δέδρακέ
 10 τε καὶ δρᾶ τουτοῖ, εἴτε τουτο μὲν οὐχί, διὰ δὲ κακοήθειαν καὶ
 μᾶλα μόνην μάλιστα ψυχῆς· εἰ δὲ καὶ ἐξ ἀμφοῖν, ὡς ἡ τῶν
 πολλῶν μακρὰ κεκράτηκε φήμη, ἦχιστ' ἔγωγε διοίσομαι. πολλα-
 χοῦ γὰρ (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰπεῖν) ἠλώκει τε καὶ ἀλίσκόμενος D
 ὄρᾶται μᾶλα περιπετῆς καθιστάμενος ἐκατέρους, ὥστε ὁπότερον
 15 ἂν τις βούλοιο προφέρειν κατ' αὐτοῦ, δεξιὸν ὑποκείμενον, οἴ-
 μαι, εὐρήσει τὸν ἄνθρωπον καὶ μᾶλα γέ τοι δεκτικόν. καὶ εἰ-
 κότερον τουτί. ὅς γὰρ ἂν οἰήσεως ἀωρία τὴν ἡγεμονίαν τῆς γνώ-
 μης πιστεύσας ἐπὶ τὰς τῶν θείων δογμάτων θύρας ἄνευ ἐπι-
 στήμης, ὡς δέδεικται, λεξικῆς ἀφίηται, αὐτὸς ἑαυτὸν πεπεικῶς E
 20 ὡς γνοίη καλῶς, ἑαυτὸν τε ἔσφηλε τὰ μέγιστα καὶ σὺν γε αὐτῷ
 πολλοῖς πολλῶν κακῶν ἐτέροις γίνεται τὰ ἐς ψυχὴν αἰτιώτατος.

8. ὡς οὐκ} Capp. hic nonnihil deesse videtur.

redarguatur, silentio praetermittens; alicubi tamen mera et nuda quorum-
 dam nomina obscure interserens, ut iis ad se simpliciorum aures rapiat.
 Hoc autem magis patebit ex illis SS. Patribus, quos nominatim citavit, et
 quorum verba ita in medium adduxit, ut eorum sinceritatem atque integri-
 tatem detruncaret, aliter aliis in locis alia fragmenta exhibens et dissemi-
 nans. Hinc illiberali ubique impudentia utitur, dummodo animi sui propo-
 situm adimpleat, undecunque et quomocunque facilius sese illud adim-
 pleturum esse opinatur. Hinc etiam sanctos illos Patres manifeste calum-
 niatur: atque haud scio an ex ignorantia potius quam ex improbitate hoc
 fecerit et faciat: an vero non ita quidem se res habeat, sed sola praeser-
 tim animi malignitate id perpetrarit. Quod si, ut multus vulgi rumor ob-
 tinuit, per ignorantiam simul et improbitatem ita se gesserit, ego minime
 repugnabo. Nam ut plurimum multis in locis deprehensus est, et etiam-
 num deprehenditur in utrumque vitium impegisse; adeo ut utrumlibet ad-
 versus ipsum proferre quispiam voluerit, idoneum, opinor, subiectum et
 hominem ad utrumque maxime habilem sit reperturus. Et hoc profecto
 longe probabilius est. Qui enim importunae, quam de se imbibit semel,
 opinioni principalem animae partem concredidit, ac deinde ad aperiendas
 quasi divinatorum dogmatum fores accedit, ea, quae vocabulorum rationem
 ut ostendimus expendit, scientia destitutus, et tamen sibi se illam pul-
 chre callere persuasit; is maximos primum se in errores inducit, et tum in
 se tum in alios multos multa mala confect, unde ipsorum animae non leve

- A. M. 6859 (Θ.) *Τούτων οὕτως ἔχόντων, ὑπόλοιπόν ἐστι διδάξαι τὸν ἄνδρα*
 Ind. 4 *καὶ τῆς τοῦ ἐτοιμάζειν τε καὶ κρίνειν λέξεως τὸ σημαίνον. ὁ*
μὲν γὰρ, ὡσπερ τὸ ποιούμενον καὶ τὸ κτιζόμενον ἀποιήτόν τε καὶ
 F *ἄκτιστον ἡγῆται, οὕτω καὶ τὸ ἐτοιμαζόμενον καὶ τὴν κρίσιν*
 V. 572 *ἄκτιστα εἶναι σημαίνειν ἡγεῖται, ἅττα ποτ' ἂν εἴη τὰ ἐτοιμαζό-*
 5 *μενα καὶ κρινόμενα. ὁ μέγας τοίνυν φησὶν εὐθὺς Ἀθανάσιος· ὡς*
„οἱ ἄσεβεῖς οὐ θέλουσι λόγον μὲν καὶ βουλήν ζῶσαν εἶναι τὸν υἱόν,
 P. 710 *περὶ δὲ τὸν θεὸν βούλησιν καὶ φρόνησιν καὶ σοφίαν, ὡς ἔξιν συμ-*
βαίνουσαν· πειθέσθωσαν οὖν Σολομῶντι λέγοντι· ὁ θεὸς τῆ σοφία
 E *ἐθμελίωσε τὴν γῆν, ἠτοίμασε δὲ οὐρανοὺς ἐν φρονήσει. οὕτως 10*
ἐν ψαλμοῖς· πάνθ' ὅσα ἠθέλησεν, ἐποίησεν. εἰ δὲ βούλησις τοῦ
 B *θεοῦ ἡ σοφία ἐστὶ καὶ ἡ φρόνησις, ὁ δὲ υἱὸς ἐστὶν ἡ σοφία, ὅρα*
 V *μὴ ὁ λέγων βουλήσει τὸν υἱόν, ἴσον λέγη τὴν σοφίαν ἐν σοφία*
 B *γεγονέναι, καὶ τὸν υἱὸν ἐν υἱῷ πεποιῆσθαι, καὶ διὰ τοῦ λόγου*
 V *τὸν λόγον ἐκτίσθαι.” ὁρᾶτε πῶς εἰς ταῦτόν συνάγει τὴν σημασίαν 15*
 T *τοῦ θεμελιοῦν καὶ ποιεῖν καὶ κτιζειν τῆ σημασία τοῦ ἐτοιμά-*
 V *ζειν. ἀλλὰ καὶ Δαβὶδ, ἡ τοῦ θεοῦ πνεύματος ἔμφυχος κιθάρα καὶ*
 V *μοῦσα ἁρμονικῆ, „ἐτοιμάζων ὄρη,” φησὶν, „ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ.”*
 V *καὶ πάλιν· „σὺ ἠτοίμασας εὐθύτητας· κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐν*
 V *Ἰακώβ σὺ ἐποίησας.” ἰδοὺ καὶ οὗτος ταῦτοσήμαντον ἔδειξεν εἶναι 20*
 C *τὴν ποιήσιν τῆ ἐτοιμασίας. οὔτε γὰρ οὐρανοὺς ἀκτίστους, οὔτ'*

7. καὶ σοφίαν al. 8. καὶ ἀποσυμβαίνουσαν al. 9. Σολομῶνι ed.
 11. ἡ βούλησις ed. 12. ὁ ἄρα λέγων ed. 13. λέγει ed. pro λέγη.

detrimentum accipiant. (IX.) Quae cum ita sint, restat ut horum verborum (parare et iudicare) significationem Palamam doceamus. Hic enim, sicut non factum et increatum existimavit esse illud, quod revera factum creatumque fuit, ita vocibus his (praeparatione et iudicio) res increatas designari putat, quaecunque tandem praeparentur et iudicentur. Statim itaque magnus Athanasius ita loquitur: „Nolunt impii filium esse Verbum et vivens consilium; sed contendunt ipsum esse apud Deum voluntatem, prudentiam, et sapientiam, quae velut habitus quidam Deo adveniant. Salomoni potius fidem adhibeant dicenti: Deus terram sapientia fundavit, et caelos in prudentia paravit. Sic in Psalmis dicitur: omnia quaecunque voluit, fecit. Quodsi voluntas Dei sit sapientia et prudentia, et aliunde Filius ipsa sit sapientia, cavendum est, ne qui Filium voluntate factum esse asserit, idem omnino dicat, ac si sapientiam in sapientia factam esse, Filium in Filio esse factum, et Verbum per Verbum creatum fuisse, affirmaret.” Videtis ut verborum fundare, facere, et creare significationem eandem esse, quae verbi parare propria est, censeat sanctus Athanasius. Sed et David, animata illa spiritus divini cithara et harmonica musa, „praeparans,” inquit, „in fortitudine sua montes.” Et iterum: „Tu parasti directiones; iudicium et iustitiam in Iacob tu fecisti.” Ecce hic etiam Propheta verborum facere et parare unam eandemque esse significationem ostendit. Nec enim caelos increatos, nec increatos terrae

ὄρη γῆς ἄκτιστα κύριος ἔκτισε. καὶ μὴν οὐδ' ἐθύτης, οὐδέ A. C. 1351
 κρίσις, οὐδέ τι τῶν πάντων, ὅσα τε πεποίηκε καὶ ἅ ἡτοίμασεν, Imp. Io. Can-
 ἄκτιστον οὐδὲν οὐτ' ἔφησέ τις, οὔτε φήσεί ποτε, πλὴν εἰ μὴ tacuz. 5
 μάλιντό τις. ἀκούομεν δὲ καὶ τοῖς εὐαγγελίοις, πῶρ ἡτοιμασμέ-
 5νον εἶναι τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. εἰ οὖν ἄκτιστον
 κάκεινο κατὰ τὸν Παλαμῆν, καὶ θεὸς ἄκτιστός τε καὶ ἄναρχος D
 εἶη ἂν αὐτὸ, καὶ ἔσται διὰ ταῦτα θεὸς καὶ ὁ διάβολος ἄκτιστός
 τε καὶ ἄναρχος, θεωθεὶς τῷ ἀκτίστῳ κλήρῳ αὐτοῦ τῷ πυρὶ· καὶ
 γενήσεται τὰ τῆς ὀφειλομένης αὐτῷ κολάσεως, ὧν κατὰ τῆς ἀν-
 10θρωπίνης ἀπάσης ἔδρασε φύσεως ἐξ αἰῶνος, ἔπαθλον τοῦτο. καὶ
 γὰρ τὸ κράτιστον καὶ τοῦθ', ὡς ἔοικεν, ἐστὶν ὁ παρὰ πάντα
 μοχθεῖ τὸν χρόνον ὁ Παλαμῆς, ἵνα θεὸν τὸν διάβολον καταστη-
 σάμενος ἅμα αὐτῷ καὶ τοῦ πυρὸς κληροῦχος ἐκείνου γένοιτο τοῦ E
 ἀκτίστου, καὶ οὐκ ἔτι φοβοῖτο τὴν κρίσιν τοῦ πάντων δημιουρ-
 15γοῦ καὶ θεοῦ, πρόξενον οὔσαν τοσοῦτον καλοῦ κατ' αὐτόν. ἀλλὰ
 γὰρ ἐλάθομεν δρῶντες ἐν πίστῳ τὴν κεραμείαν, ἕτερον τρόπον
 οὔτω γηρῶντα παιδεύοντές τε καὶ ἀσκοῦντες ἄνθρωπον τὴν τῶν
 λέξεων σημασίαν καὶ τέχνην, ἃ πεντεκαίδεκέτην μανθάνειν ἐχρήν·
 καὶ δέος, μὴ οἱ φιλοσκώμμοι αἰσθωνταί τε ἡμᾶς περὶ τὰ τοι-
 20αῦτα ἀσχολουμένους καὶ οὐ ῥᾶστα καταγελαῖν ἡμᾶς γε ἀπόσχων· F
 ταί. διὸ δὴ τῶν τοιούτων ἀπαλλάττεσθαι τάχιον χρῆ, μὴ ἀσθε-
 νέστερα γένηται πως εἰς τοῦμπροσθεν τὰ τῆς σπουδαιοτέρας ἡμῶν
 ἀσχολίας, ἀνακεραυνύμενα πολλαῖς τε καὶ πολλάκις ταῖς ἐκείνου

montes dominus creavit. Et certe neque directionem, neque iudicium, ne-
 que quidpiam eorum omnium, quae fecit et praeparavit Deus, increatum
 dixerit quis, neque dicet unquam, nisi desipiat. In divinis etiam Evan-
 gelliis Diabolo et eius angelis paratum esse ignem audimus. Igitur si se-
 cundum Palamam increatus ignis ille sit, idem quoque increatus Deus et
 principii expers erit; ac proinde Diabolus erit increatus et principii ex-
 pers Deus, increato igne illo, quae ipsius haereditas est, deificatus; et
 poena ipsi debita, ob mala quae a saeculo in universum genus humanum
 contulit, in huiusmodi praemium convertetur. Etenim istud ipsum praeci-
 pue videtur esse, quod semper tanto molitur opere Palamas, ut, cum ad
 Dei conditionem Diabolum evexerit, simul cum eo ignis illius increati hae-
 res efficiatur; neque amplius omnium opificis et Dei iudicium pertimescat,
 utpote quod iuxta ipsius opinionem tantum bonum conciliet. At enim non
 advertimus nos in dolio figlinam exercere, dum iam senem hominem dedo-
 centes, verborum significationem docemus, et ea instituimus arte, quam
 decimo quinto aetatis anno discere debuerat; et locus timendi est, ne qui
 mordacibus diceriis et scomnatis gaudent, nos huiusmodi rebus occupari
 animadvertant, et a deridendis nobis aegre absteineant. Unde his defungi
 citius nos oportet, ne deinceps in gravioris momenti negotiis defetiscamur,
 neve multis et juvenilibus Palamae disciplinis nostrum studium commiscean-

- A. M. 6859 τάνδρὸς μεираκιώδεσι παιδείαις, καὶ τοσοῦτον οἴκοθεν ζημιού-
Ind. 4 μενα, ὅσον τῆς ἐκεῖθεν μεταλαμβάνει φανλότητος. (I.) Καὶ
μὲν δὴ λοιπὸν ἔστιν ἡμᾶς ἀναδραμιόντας ἐκεῖσε δεικνύειν περὶ τε
P. 711 τῆς θείας μεταλήψεως καὶ ἅμα τοῦ θείου βαπτίσματος. „μὲμνη-
σθε γὰρ (σφίσιν ἔφη) εἰπόντες, ὅσα καὶ περὶ τουτωνὶ τῷ ὑμῶν 1
ἑταίρω νενομοθέτηται Παλαμᾷ καὶ πρὸς γε Ἡρακλείας τῷ τού-
του θεριμῷ Διασώτῃ· ὡς δαιμόνων εἴη σκοτεινῶν εὖρημα, μὴ
τὴν διάφορον τῆς οὐσίας ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὴν θείαν εἶναι νομί-
V. 573 ζειν οὐσίαν αὐτὴν τὴν ἀγιάζουσαν ταῦτα. μήτε γὰρ τὴν θείαν
Βπεφυκέναι βαδίζειν οὐσίαν ἐς ὅσα ὑφ' ἡλίον, μήθ' ὅσιον αὐθις 1
εἶναι πιστεύειν, αἷμα καὶ σῶμα τόν τ' οἶνον γίνεσθαι καὶ τὸν
ἄρτον ποτὲ τοῦ Χριστοῦ· τύπον γὰρ ταῦτ' εἶναι ἐκείνου, καὶ
οὐκ ἐκεῖνον αὐτόχρομα.” μακρὸς δ' ἂν εἴη χρόνος μηκύνειν, ἃ
περὶ τῶν τοιούτων αὐτοὶ τε ἔφασαν καὶ τοῖς γε σφετέροις συνέθε-
σαν γράμμασι· καὶ ἅμα οὐχ ὅσιον ὄσιων ἀνδρῶν ἀκοὰς ἐμπιπλῆν 1
ἀσεβείας τοσαύτης· ἔξῃ ἐνὶ γε τῷ τρόπῳ ταυτὶ προεμένους ἐκεῖ-
Cνα διεξιέναι, ἃ ἂν λέγων οἴομαι τοῖς τὰ ὅσια βουλομένοις λαμ-
πρῶς χαριεῖσθαι. (IA.) Ὁ τοίνυν ἐκ Λαμιασκοῦ φησιν εὐθὺς
Ἰωάννης, ὅτι „καθάπερ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς
ἀνθρώποις ὕδατι λούεσθαι καὶ ἔλαιῳ χρίεσθαι, συνέλεξε τῷ 2
ἔλαιῳ καὶ ὕδατι τὴν χάριν τοῦ πνεύματος [ὁ Θεός], καὶ ἐποίησεν
αὐτὰ λουτρὸν ἀναγεννήσεως, οὕτως ἐπεὶ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις

6. τῷ add. Capp. ante Ἡρακλ.

19. ὡσπερ ed.

22. αὐτῷ ed.

tes tantum in nobis ipsis detrimenti patiamur, quantum inde vitii parti-
cipando contraxerimus. (X.) Et sane superest, ut ad propositum reversi,
quae divinam Eucharistiae participationem ac divinum simul Baptisma spe-
ctant, declaremus. „Nam (illis aiebam) meministis vos dixisse, quaecunque
de his amicus vester Palamas, et insuper Heracleensis episcopus, arden-
tissimus ipsius assecla, statuerunt; a tenebrionibus videlicet daemonibus
adinventam esse opinionem, qua quis a divina substantia operationem non
distingui, sed ab ipsa divina substantia isthaec, Eucharistiam et Bap-
tismum, sanctificari existimet. Nec enim, inquiunt, divina substantia eius-
modi naturae est, ut ad ea quaecunque sub sole sunt descendat: neque
rursus fas est credere, vinum et panem Christi sanguinem et corpus un-
quam fieri. Illa quippe Christi figuram, non autem re ipsa Christum esse
dicunt.” Porro multum temporis insumerem, si fusius vellem recensere,
quae de istis dixerunt ipsi, suisque scriptis consignarunt: aliunde vero ne-
fas est aures piorum impietate tanta implere, cum his omissis una et ea-
dem ratione liceat ea dicendo percurrere, quae ubi protulero in medium,
iis qui sancta piaque desiderant rem, ut opinor, gratissimam fecero.
(XI.) Statim itaque sanctus Ioannes Damascenus ita loquitur. „Quemad-
modum in Baptismate, quia hoc est in more positum apud homines, ut
aqua laventur et oleo ungantur, sancti Spiritus gratiam oleo et aquae con-
iunxit Deus, et fecit ut ea regenerationis lavacrum essent; ita quoniam

ἔσθλειν ἄρτον, ὕδωρ τε καὶ οἶνον πίνειν, συνέξενξεν αὐτοῖς τὴν A. C. 1351
 αὐτοῦ θεότητα, καὶ πεποίηκεν αὐτὰ σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ, ἵνα Imp. Io. Can-
 διὰ τῶν συνήθων καὶ κατὰ φύσιν ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν γενόμεθα. D tacuz. 5
 σῶμά ἐστιν ἀληθῶς ἠνωμένον θεότητι τὸ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου
 5 σῶμα· οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ ἀναληφθὲν σῶμα ἐξ οὐρανοῦ κατέρχεται,
 ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταποιεῖται εἰς σῶμα καὶ
 αἷμα Χριστοῦ. εἰ δὲ τὸν τρόπον ἐπιζητεῖς πῶς γίνεται, ἀρκεῖ
 σοι ἀκοῦσαι ὅτι διὰ πνεύματος ἁγίου." (IB.) Ἀκούετε, πῶς οὐκ E
 ἐνέργειαν ἀνοούσιον τε καὶ διάφορόν φησι τῆς θείας οὐσίας ὁ μέ-
 0 γας τῆς ἐκκλησίας φωστῆρ, ἀλλ' αὐτὴν γε τὴν θείαν οὐσίαν τοῦ
 πνεύματος· οὐδὲ τύπον γινόμενον σώματος ἐκείνου τοῦ σωτηρίου
 τὸν ἄρτον, ἀλλ' αὐτό γε ἐκεῖνο, καὶ οὐκ ἄλλο ἐκείνου. καὶ τό γε
 μῆζον, ὡς οὐχ ἁπλῶς οὔτωσι παρῆλθεν εἰπὼν ἐν βραχεῖ, ἀλλ' F
 ὅλον ποιεῖται λόγον, καὶ λίαν πεφροντισμένον, καὶ σύν γε μακραις
 5 ἐπεικῶς ἀποδείξεισι φυσικαῖς τε καὶ γραφικαῖς. πολλὴ γάρ τις
 τότ' ἦν ἡ θάλασσα τῶν τῆς ἐκκλησίας πολέμων, καὶ ὁ τῶν κυ-
 μάτων ἐκείνων ὄγκος σφόδρα γε ᾧδει πρὸς τῶν εἰκονομάχων
 πάντ' σφοδρῶς ἀναρῶντιζόμενος, περὶ γε δὴ τῶν εἰρημένων, καὶ
 πρὸς γε τοῦ ἐν Θαβωρίῳ φωτός· ἐξ ὧν ἀφορμὰς οὐχ ὀσίας ἀνα- P. 712
 0 πλάττοντες τὸν τε τῆς εἰκονομαχίας ἠρέθιζον θόρυβον καὶ τὴν
 ἔνσαρκον τοῦ κυρίου διέβαλλον παρουσίαν· ὡς ἀνωτέρω πον διε-
 λάβομεν καὶ ἡμεῖς, οὐκ ἐρῶσθνημένον τινὰ μηκύναντες λόγον·

3. γινόμεθα al.
7. θεοῦ ed.

4. ἠνωμένων ed.

6. μεταποιεῖται ed.

moris est hominum, panem manducare, et aquam ac vinum bibere, suam
 iis divinitatem coniunxit, et eadem corpus et sanguinem suum effecit, ut
 per consueta et naturalia ad supernaturalia perveniamus. Vere corpus est
 divinitati unitum, quod ex sancta Virgine sumptum est corpus; non quod
 assumptum in caelos corpus inde descendat: sed quia ipse panis et vinum
 in corpus et sanguinem Christi convertuntur. Si autem quaeras, quomodo
 haec fiant, satis tibi sit audire, per sanctum Spiritum haec fieri." (XII.) Au-
 ditis, quomodo magnum ecclesiae luminare non operationem substantia
 vacuam et a divina substantia distinctam, sed ipsam divinam sancti Spi-
 ritus substantiam, neque salutaris illius corporis figuram, sed ipsum illud
 corpus nec ab illo aliud esse, panem eucharisticum asserat. Porro, quod
 maius est, non simpliciter neque in transcurso paucis haec verbis protulit:
 sed solidum atque integrum libri quarti caput magno studio hanc in rem
 elaboravit, et valde prolixas demonstrationes, tum ex naturalium rerum
 penu, tum sacris e Scripturis deprompsit. Tunc enim ecclesia gravi bello
 velut marina tempestate iactabatur, et valde intumescebat illorum moles
 fluctuum, quos vehementissime concitabant Iconomachi, tum de praedictis,
 tum de Thaborico lumine, disceptantes. Hinc erroris occasionibus, quas
 impie confinxerant, captatis, haereseos iconomachicae tumultum excitabant,
 et domini Iesu incarnationem calumniabantur, ut supra exposuimus, ubi
 nec nos piguit prolixiorum hac de re sermonem instituere. Tunc certe ma-

- A. M. 6859 *ὅτε δὴ καὶ πάσας μὲν ἀρχὰς, πάσας δ' ἐξουσίας, οἱ τῆς νόσου*
 Ind. 4 *ταύτης ὑπηρεταί διενενέμηντο, καὶ πᾶσα πάντων ἀμίλλα πρὸς*
 B *τὸν ὅμοιον τῆς κακίας ταύτης ἐτέτακτο δρόμον, καὶ σχεδὸν ὁ*
τῶν τηρικαῦτα βίος ἀνθρώπων, διὰ τροφὴν καὶ βλακείαν, εἰς
τὴν τῶν βασιλικῶν θεσπισμάτων ἐκλίνε κολακείαν, καὶ πάνυ βρα-
χεῖς τινες ἦσαν, ὧν ἐλεύθερον τῆς ψυχῆς ὑπῆρχε τὸ φρόνημα,
καὶ ἔζει τὸ τῆς καρδίας πῦρ, μεθ' οὗ καὶ πρὸς τὸ πολέμιον ἐκείνο
γενναίως ἀντεστρατεύοντο πῦρ, καὶ τοῖς λόγοις τοῦ σοφοῦ τοῦδ'
 C *ἀνδρὸς συνεμάχουν ἐκ τῶν ἐνότων, οἱ μὲν λόγοις, οἱ δ' ἔργοις,*
οἱ δὲ δι' ἐκατέρων. ὧν εἷς καὶ Θεόδωρος ἦν, ὁ πολλὴν μὲν τὴν
ἐκ λόγων σοφίαν, πολλὴν δὲ τὴν τοῦ σώματος καρτερίαν πρὸς
τὰς τῶν πολεμίων ἐκείνων πληγὰς ἐνδειξάμενος, καὶ δι' αὐτῶν
 V. 574 *τοῖς πατρίοις τὸ βέβαιον καὶ ἀσάλευτον χαρισάμενος δόγμασι τὸ*
νυμώμενον ἔπαυσε τῆς κακίας ἐκείνης. καὶ μὲν δὴ πολλῶν ὄντων,
ἂ τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ καταλελοιπεί συγγράμματα, πλήρη σο-
 D *φίας ἐπιστημονικῆς καὶ ἅμα δ' εὐσεβείας σεμνῶς πανηγυριζού-*
σης, ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος, ἔνια μὲν καὶ ἡμῖν εἰς τὴν ἀνω-
τέρω που χρεῖαν μεγίστην παρέσχετο συμμαχίαν· καὶ νῦν δ' αὖ-
θις κατὰ γνώμην ἂν εἶη καὶ οὐ μάλᾳ γέ τοι ἀηδὲς ἐμοὶ, τῶν
ἐκείνου βιβλίων, ὡς ἔξ ἱερῶς τινος ὀπλοθήκης, τὸ καιρίον καὶ
 E *τῇ παρουσίᾳ χρεῖα πάλιν ἀνειληφέναι ξίφος. προτίθησι γὰρ ἐκεῖ*
Ἐτὰ τῶν προέδρων τῆς εἰκονομαχίας ἐναγώνια ῥήματα πρότερον,
ἔχοντα οὕτως. (II.) „Προγνοῦς,” φησὶν, „ὁ Χριστὸς τὸν θάνα-

gistratus omnes, et caeteras imperii dignitates, huius, quae velut morbus cunctos infecerat, haereseos ministri distribuebant, et certatim omnes maxima contentione ad similem currebant improbitatem; quin et illius aetatis homines, ob vitae delicias et luxum, eo fere inclinabant animum, ut sanctionibus imperatoris adularentur. Supererant paucissimi, quorum generosus ac liberior animus, itemque ardentissimus in corde ignis, contra inimicum illum ignem fortiter decertabant; et hoc in bello sapientis huiusce viri S. Ioannis Damasceni sermonibus pro sua quisque facultate, alii verbo, alii opere, utroque alii, opitulabantur. Horum unus fuit Theodorus Graptus, qui multam tum scriptis in sermonibus sapientiam, tum ad perferendas hostium illorum plagas corporis patientiam demonstravit. Unde firma et inconcussa, quae a maioribus accepimus, dogmata servavit, et grassantem ubique malitiam compescuit. Porro magnus hic doctor scripsit plures et Dei ecclesiae reliquit libros, qui uberem sapientiam cum scientia coniunctam et pietatem Augusto splendore festam continent; ex quibus nonnulli quidem maximum et necessarium ad superiorem controversiam adiumentum nobis attulerunt: attamen perlubenti animo, nec sine quadam voluptate, rursus ex ipsius libris, ceu sacro ex armamentario, nunc opportunam ad praesentis disputationis necessitatem gladium educam. Ibi quippe statim proponit verba, quae velut classicum canentia proferebant Iconomachorum haereseos antistites. Sunt autem huiusmodi. (XIII.) „Christus,”

τον αὐτοῦ ἠθέλησε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ὑποστόλοις A. C. 1351
 παραδοῦναι, δι' οὗ ἠρώσθη πράγματος, τύπον εἰς σῶμα αὐτοῦ. Imp. Io. Can-
 tacuz. 5
 ἵνα διὰ τῆς ἱερατικῆς ἀναγωγῆς λάβωμεν ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς
 σῶμα αὐτοῦ." εἶτα ἐπιφέρει τὴν ἐκείνην οὗτος καθαίρεισιν οὕτως. F
 „ἡμεῖς δὲ," φησὶν, „οὔτε εἰκόνα οὔτε τύπον τοῦ σώματος ἐκεί-
 νου ταῦτα λέγομεν, εἰ καὶ συμβολικῶς ἐπιτελεῖται, ἀλλ' αὐτὸ
 τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ τὸ τεθειωμένον. τοῦτο καὶ τοῖς μαθη-
 ταῖς αὐτοῦ παρεδίδου, λάβετε, φάγετε τὸ σῶμά μου, λέγων,
 οὐχὶ τὴν εἰκόνα τοῦ σώματός μου. ὡς γὰρ ἐκ τῆς παρθένου τὴν
 σάρκα διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐαντῶ ὑπεστήσατο· εἰ χρῆ
 δὲ κακ τῶν καθ' ἡμᾶς τοῦτο δηλώσαι, ὡς ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶ- P. 713
 νος καὶ τὸ ὕδωρ φυσικῶς εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ ἐσθίουτος καὶ
 πίνοντος μεταβάλλεται, καὶ οὐκ ἂν εἶπομεν ἕτερον σῶμα γίνε-
 σθαι παρὰ τὸ πρότερον, οὕτω δὴ καὶ ταῦτα ὑπερφυσικῶς ἐπικλή-
 σει τοῦ ἱερατεύοντος, ἐπιφοιτήσῃ τε τοῦ ἁγίου πνεύματος,
 εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ μεταβάλλεται." ἰδοὺ καὶ ὁ μέγας
 οὗτος διδάσκαλος ταῦτά τῶ ἁγίῳ ἐκείνῳ φθέγγεται πατρὶ, καὶ B
 πολλῶ πλέον, ἢ Παλαμῆς τοῖς ἀτοπωτάτοις ἐκείνοις Εἰκονομά-
 χους. ἀλίσκεται γὰρ κἀνταῦθα καὶ τούτους ἐς τὴν ὁμοίαν κα-
 κίαν ὑπερβαλόμενος, εἴ τις τὰ ἀμφοῖν παρὰλληλα θέμενος συν-
 ορῶν ἐγκλήματα· μάλα εἰκότως. τὰ γὰρ θεῖα δόγματα, κανόνι
 πατέρων ὁρθῶς ἑσθμιζόμενα, παραλύειν οὐκ οἶδεν οὐθ' ἦν

4. ἐκείνων conl. Capp.

inquiet, „cum suam praenovisset mortem, sanctis discipulis et Apostolis
 suis, per id quod valde concupivit, figuram sui corporis tradere voluit, ut,
 accedente mystica sacerdotis benedictione, velut proprie ac vere corpus
 ipsius accipiamus." Deinde illorum verborum refutationem ita subiungit hic
 doctor. „Nos autem," inquit, „neque imaginem neque figuram illius cor-
 poris haec sacra Eucharistiae mysteria esse dicimus, quanquam symbolice
 conficiantur; sed ipsum Christi corpus deificatum. Hoc et suis discipulis
 tradebat: accipite, manducate corpus meum, dicens, non mei corporis
 imaginem. Ut enim ipse sibi per Spiritum sanctum carnem ex Virgine pro-
 duxit; aut, si exemplo a nobis petito istud explicari oporteat, sicut panis
 et vinum et aqua naturaliter in corpus et sanguinem comedentis et biben-
 tis transmutantur, nec dicemus unquam aliud a priori diversum corpus
 fieri; ita haec etiam Eucharistiae symbola, sacerdotis invocatione et sancti
 Spiritus adventu, in corpus et sanguinem Christi supernaturaliter trans-
 mutantur." Ecce hic quoque magnus doctor eadem profert, quae protulit
 olim sanctus ille Pater Ioannes Damascenus, et quidem multo magis quam
 Palamas eadem cum ineptissimis illis Iconomachis proferat. Hos enim hic
 etiam in similis malitiae collatione superat, si quis ea secum invicem col-
 lata conspiciat, quae possent ambobus exprobari. Nec sane immerito.
 Nam divina catholicae fidei dogmata, cum sanctorum Patrum regulis ap-

- A. M. 6859 ἀπαξ ἤρροσται συμφωνίαν πρὸς ἑαυτὰ, οὐθ' ἦν αὖ πρὸς τὰ ὁμοί-
 Ind. 4 C στιχαί, τὸ δὲ κακὸν, οὐδέσι κανόσιν ἐπόμενον, συμφωνεῖν οὐκ
 οἶδεν οὐδέσιν· ἀλλὰ μάχεται μὲν τῷ φύσει καλῷ, μάχεται δ'
 οἷς ἔναγχος γέγηθε συμφωνῶν, μάχεται δ' ἐπίσης καὶ ἑαυτῷ. οὐ-
 τως ἐμμανῆ τε καὶ ἄτοπον ἔσχε τὴν ἔξιν αἰεὶ τὰ κακά. (IΔ.) Προσ-
 οιστέον δ' ὑμῖν καὶ ἡ Γρηγορίῳ τῷ Νυσσαέων εἴρηται πρότερον,
 Δίνα γνῶτε τὴν τοῦ καλοῦ συμφωνίαν ἑκασταχόθεν καὶ πολλα-
 χόθεν ὁμοίως ἔχουσαν. „ὁ ἄρτος,” φησὶν, „ἄρτος ἐστὶ τέως κοι-
 νός· ἀλλ' ὅταν αὐτὸν τὸ μυστήριον ἱερουργήσῃ, σῶμα Χριστοῦ
 λέγεται τε καὶ γίνεται.” ἢ που μακρὰ τις ἂν εἴη σχολῆς ἡωρία,
 μὴ τοῖς οὕτω λεχθεῖσιν ἀρκουμένους πλείω ζητεῖν εἰς ἐκλογὴν
 τοῦ καλοῦ τε καὶ χείρονος ἔτι. ὁρᾶτε γὰρ ὑμεῖς, ὅπως ἀμογητὶ,
 Εκαὶ κατὰ τὸ αὐτόματον εἰπεῖν, ἀναδρόγγυται πανταχόθεν τὰ τῆς
 πονηρᾶς τοῦ ἀνδρὸς ἐορτῆς ἀνακαλυπτήρια, καὶ δέδεικται σα-
 φῶς πάσαις μὲν αἰρέσεσιν ἔνοχος ὢν, πάσας δ' ὑπερβάλλων ἑκα-
 V. 575 σταχοῦ, πάσας δ' εἰς ἀναίρεσιν τῆς ἐνσύρκου θείας συνάπτων
 οἰκονομίας· ὡς ἀνωτέρω τε πολλάκις ἡμῖν δέδεικται καὶ πολλῶ
 πρότερον ἐν τοῖς ἡμῶν Ἀντιρρητικαῖς. πηγὴ δ' ἀπάντων κακῶν
 Φτουτωνὶ καὶ θεμέλιος ἀμαθία καὶ οἴησις, οἷς φάρμακον οὐκ
 ἔστιν εὐρεῖν τῶν ἀπάντων οὐδὲν οὐδαμῆ· οὐδ' ἀλώσιμα ταῦτα
 τέχνη γένοιτ' ἂν οὐδενὶ γε τῷ τρόπῳ τῶν πάντων τινί. ἢ γὰρ ἂν
 ᾗδει καὶ αὐτὸς, ἀκούων τῶν ἱερῶν καὶ σοφῶν διδασκάλων τῆς

4. συμφωνοῦν conī. Capp. 6. τῷ em. Capp., τῶν apogr.

prime congruant, quem inter se semel effecerunt aut cum similibus aliis servant concentum, hunc dissolvere nequaquam possunt: malum autem, cum nullis regulis accommodatum sit, nullis consonat; sed ei, quod ex natura sua bonum est repugnat, ut et iis, quorum concentu paulo ante gauderat, imo secum etiam peraeque pugnat. Adeo insane semper et absurde mala sese habuerunt. (XIV.) Verum operae pretium est ut ea vobis afferam, quae sanctus Gregorius, Nyssenorum episcopus, olim protulit, ut multis e locis et undecunque bonum sui semper esse simile, cognoscatis. „Panis,” inquit, „hucusque communis est panis: cum autem eucharistico mysterio fuerit consecratus, Christi corpus dicitur et efficitur.” Certe multo intempestivoque otio abundarent, qui supra dictis minime contenti adhuc plura quaerent, ut boni ac peioris delectus haberetur. Ipsi enim videtis, ut nullo negotio atque, ut ita loquar, sponte ac ultro erumpant undequaque nefanda hominis istius festa, et impia mysteria retegantur. Omnium haereseon Palamam reum evidenter pereginus; demonstravimus omnes haereticos ab ipso ubique superari; cunctas ab eodem connecti simul haereses, ut divinae incarnationis mysterium evertat, quemadmodum saepe supra et nostris in Antirrheticis multo antea ostendimus. Horum autem omnium fons atque causa malorum est ignorantia et arrogans de se concepta opinio, quibus nullum omnino inveniri potest remedium; neque ars ulla est, quae qualibet ratione possit haec sanare. Alioqui artem huiusmodi nesseset ipse Palamas, qui a sacris et sapientibus ecclesiae doctoribus audiit,

ἐκκλησίας, μὴ εἶναι διαφορὰν οὐσίας καὶ ἐνεργείας ἐφ' ἑκείνης A. C. 1351
καὶ ἄσωμάτου φύσεως, καὶ μάλιστα πάντων τῆς θείας ἐκείνης Imp. Io. Cantacuz. 5
καὶ ὑπὲρ νοῦν, μηδ' ἐς τοσαύτην ἦκειν διαίρεσιν, ὡς τὴν μὲν
ἀμέθεκτον εἶναι παντάπασιν κτίσμασιν ἅπασιν καὶ ἄνω που περιγε-
γραμμένην, τὴν δ' ἐνέργειαν ἐς τὰ περιγίγια κατιοῦσαν ἀνοῦσιον P. 714
σάρκα τε δύνασθαι φορέσαι μεθ' ἰλαρότητας καὶ αὐτὴν τε μέ-
νουςαν ἄκτιστον ἄφλεκτόν τε διατηρεῖν τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ
πρὸς γε μεταδιδόναι καὶ τῆς οἰκείας ἀκτιστότητας αὐτῇ· ὃ τῇ
θεῖα οὐσία ἐνεῖναι οὐ συγκεχώρηται οἱ. φθείρεσθαι γὰρ φησι τὴν
σάρκα, ποῖν αὐτῆς μετασχεῖν. τῆς γοῦν ἁγίας παρθένου μηδα-
μῇ φλεχθείσης μηδ' ἀναλωθείσης τῷ περὶ τῆς θείας οὐσίας, B
συνάγεται κατ' αὐτὸν, μὴ τὴν θεῖαν οὐσίαν ἐξ αὐτῆς σεσαρκῶ-
σθαι τοῦ λόγου, ἐνέργειαν δ' οὖν, ἄκτιστον οὔσαν μὲν καὶ αὐ-
τὴν, ἀνοῦσιον δὲ καὶ ὑφειμένον πως καὶ μὴ πάνυ τοι φλέγον τὸ
πῦρ κεκτημένην. οὐ γὰρ ποτ' οὔτε του τῶν ἄλλων ἁγίων, οὔτ'
οὖν Ἀθανασίου τοῦ θείου ἀκήκοε βοῶντος τοῖς Μανιχαίοις· „εἴ-
πατε, οἱ ἐφευρεταὶ τοῦ καινοῦ καθ' ἑμᾶς εὐαγγελίου, πόθεν
ἑμῖν κατηγγέλη, σάρκα ἄκτιστον λέγειν, ὥστε ἢ τὴν θεότητα C
τοῦ λόγου εἰς μετάπτωσιν σαρκὸς φαντάζεσθαι, ἢ τὴν οἰκονο-
μίαν τοῦ πάθους καὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως, δόκησιν
νομίζειν καὶ φαντασίαν. ἄκτιστος μὲν γὰρ πέφηνε μόνῃ ἡ ἁγία

11. φλεχθείσης Capp. in textu, in mg. conl. φθαρθείσης, in apogr.
erat φθελθείσης. 18. καταγγέλλη vel κατηγγέλλη edd. 20. ὡς
δόκησιν ed. 21. καὶ φαντασίαν deest in ed.

in simplici atque incorporea et omnium maxime in divina illa, quae omnem
intellectum superat, natura, nullum essentiae et operationis esse discrimen;
nec eas inter se tantopere differre, ut essentia quidem ab nulla creatura
possit ullo modo participari, et caelestibus locis quodammodo circum-
scripta sit. Operatio autem, seu efficacia per se minime subsistens, ad
res terrenas descendat, libenter et hilare carnem gestet, ipsa increata et
inconsumpta manens conservet humanitatem, cum qua insuper sibi prop-
riam increati conditionem communicet; quod in divinam substantiam con-
venire Palamas inficiatur. „Caro enim,” inquit, „prius absumeretur,
quam divinae fieret substantiae particeps.” Cum itaque sancta Virgo, divi-
nae substantiae igne combusta aut consumpta non fuerit, colligitur secun-
dum eius opinionem, divinam Verbi substantiam ex ipsa beata Virgine non
fuisse incarnatam, sed operationem seu efficaciam quandam duntaxat, in-
creatam quidem, sed per se minime subsistentem, quae inferiorem seu re-
missum ignem nec omnino combustivum possidebat. Numquam enim ul-
lum e sanctis Patribus, sanctum praesertim Athanasium, audiit Manichaeis
clamantem: „Dicite, auctores novi secundum vos Evangelii, undenam
vobis praedicatum est, carnem increatam esse dicendam, ita ut aut deita-
tem verbi in carnem dilapsam et mutatam fuisse comminiscamini, aut oe-
conomiam passionis, mortis, et resurrectionis, meram apparentiam et phan-
tasiam existimetis? Sola enim sancta deitatis Trinitas est increata et ae-

- A. M. 6859 *τριὰς τῆς Θεότητος, ἀδιόως τε καὶ ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος.*” καὶ
 Ind. 4 *μετ’ ὀλίγα* · „τὸ γὰρ ἄκτιστον τῆ φύσει λέγεται ἄκτιστον, μήτε αὐ-
 Δῆσιν μήτ’ ἐλάττωσιν ἐπιδεχόμενον.” καὶ πάλιν · „τίς γὰρ ἀκούων
 ἄκτιστον τὸ τοῦ κυρίου σῶμα, ἑαυτὸν δὲ ποιηθέντα καὶ κτισθέντα
 εἰδὼς, οὐκ ἐννοήσει, ψευδεὶς μὲν εἶναι τὰς θείας γραφὰς, ἑαυτὸν δὲ
 μὴ ἔχειν πρὸς τὸν Χριστὸν κοινωνίαν.” καὶ μετ’ ὀλίγα · „ἄκτιστος
 γὰρ ὑπαρξὶς μόνῃ ἢ τῆς Θεότητος νοεῖται· ὥστε καὶ τὴν ἄκτιστον
 παθητὴν λέγειν ἄσεβές, καὶ τὴν παθητὴν ἄκτιστον ὀνομάζειν.”
 καὶ πάλιν · „ὅπως ἐν τοῖς ποιήμασι τὸ λεγόμενον ἄκτιστον τὸ
 Εμῆδέπω ὑπάρξαν λέγεται, ὅτι μὴ γέγονε.” καὶ ἄλλαχού · „οὐχ ὡς
 αἰρετικοὶ φασιν, ὅτι ἐνέργεια παρὰ τοῦ πνεύματος ἐγένετό τις ἐν
 τῆ παρθένω, τοῦ τελεσθῆναι τὴν σάρκωσιν.” (IE.) Τὰ δ’ αὐτὰ
 περὶ ἀκτίστου καὶ ὁ Νυσσαεὺς πρὸς Εὐνόμιον φάσκει Γρηγόριος·
 „μόνη τῆς κτίσεως ὑπέροκειται ἢ θεία τε καὶ ἄκτιστος φύσις τοῦ
 Θεοῦ.” καὶ πάλιν · „ἄκτιστον, πλην θείας φύσεως, οὐδέν.” ὁρᾷτε
 Γπῶς ὑπὸ τῶν ἁγίων περιφανῶς ἀναιροῦνται Μανιχαῖοί τε καὶ
 Ἀπολλινάριος, Ἀρειὸς τε καὶ Εὐνόμιος, οἱ ταῦτα τῷ Παλαμᾷ
 πάντες φθεγγόμενοι· ὡς νῦν γε καὶ αὐτὸς ἐκείνοις ταῦτα φθηγ-
 V. 576 γόμενος ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐκείνοις συναναιρεῖται ξιφῶν. ὅτι δὲ καὶ
 Εἰκονομάχος ὢν πεφώραται μὲν καὶ πρότερον ἐκ πολλῶν, ὡς
 P. 715 ἐδείξαμεν, οὐχ ἦττον δὲ κακ τούτων, ἀκούσατε καὶ Θεοδώρου
 τοῦ μεγάλου καὶ σοφοῦ τῆς ἐκκλησίας ἐκείνου κήρυκος, τηνι-

5. ἐννοηθήσεται ed. ἁγίας ed. 9. ὅπως μὲν οὖν ed. 11. ἐνέρ-
 γειά τις ed. 18. Pro ὡς Capp. con. ὅς.

terna, immutabilis et invariabilis.” Et post pauca: „Nam quod increatum est, natura sua increatum dicitur, nec accessionem vel diminutionem admittit.” Et iterum: „Quis enim, increatum si audiat Domini corpus, seque factum et creatum agnoscat, non coniectabit falsas quidem esse Scripturas divinas, et sibi nullam esse cum Christo communionem?” Et paucis interiectis: „Nam sola deitatis substantia increata esse intelligitur; ita ut impium sit, vel increatam substantiam vocare patibilem, vel patibilem increatam appellare.” Et rursus: „Profecto inter creatas res illud increatum dicitur, quod nondum existit, quia factum non est.” Et alibi: „Non, quod aiunt haeretici, aliqua energia, seu operatio, a sancto Spiritu facta est, ut incarnatio completeretur.” (XV.) De increato eadem profert sanctus Gregorius Nyssenus contra Eunomium. „Sola (inquit) divina et increata Dei natura supra omnem creaturam posita est.” Et iterum: „praeter divinam naturam, nihil est increatum.” Videtis, ut a sanctis Patribus confodiantur Manichaei, Apollinarius, Arius et Eunomius, qui eadem cum Palama dicebant; quemadmodum nunc etiam ipse Palamas, easdem cum ipsis voces proferens, una cum ipsis eodem gladio iugulatur. Porro Iconomachus esse Palamas ex multis antea deprehensus est, sicut ostendimus, nec minus ex his potest deprehendi: quod ut pateat, audiat is velim magnum et sapientem illum ecclesiae praedicatorum Theodorum, qui tunc aderat et cum Ico-

καὶ τα παρόντος καὶ πολεμοῦντος συχνὰ τοῖς Εἰκονομάχοις, ὅτε A. C. 1351
 ἐν χειρὶ τῆς μάχης καθισταμένης. „τὸ μὲν φθαρτὸν τοῦτο,” φη- Imp. Io. Can-
 σίν, „ἐνδύσασθαι δεῖν ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν ἀθανασίαν, ὁ tacuz. 5
 μέγας μυσταγωγὴ ἀπόστολος· τὸ δὲ σῶμα ἀσωματότητα ἐνδύσα-
 5 σθαι, ἢ τὸ κτιστὸν γενέσθαι ἄκτιστον, ἢ τὸ περιγραπτόν εἰς B
 ἀπεριγραψίαν μετατεθεῖσθαι, οὕτω μέχρι καὶ τήμερον ἤκουσται.”
 καὶ πάλιν· „εἰς θεότητος φύσιν οὐκ ἂν τι τῶν γεννητῶν καὶ τε-
 λούντων ἐν κτίσμασι μετασταίη ἂν ποτε, κἂν μυριάκις βλασφη-
 μούντες οἱ Εἰκονομάχοι φαίνωται.” καὶ πάλιν· „τί οὖν, φθείρει
 10 ἢ ἀφθαρσία, καὶ ἢ ἀθανασία ἀπόλλυσιν; ἀλλ’ οὐκ ἔστι λόγον
 ἔχον τοῦτό γε.” ἀκούετε πῶς καὶ Εἰκονομάχοις ταῦτα φθειρόμενος C
 Παλαμᾶς, ὁ τῆς νῦν ἐκκλησίας διδάσκαλος, τοῖς αὐτοῖς βάλλε-
 ται βέλεσι πρὸς τοῦ στρατηγοῦντος γενναίως ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας
 πατρὸς καὶ διδασκάλου τῆς ἐκκλησίας. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον
 15 ἔσχε τὸν τρόπον· καὶ οὕτω σύν γε θεῷ τοὺς λόγους ἠνύσαμεν,
 τοὺς τε νῦν ὑμῖν προστεθέντας καὶ οὓς μεταξὺ μὲν τότε τοῦ
 ἀγῶνος ἐνεστηκότος καὶ τῆς χρείας ἀναγκαζούσης διήμιμεν, νῦν D
 δὲ διὰ μῆκος παρελίπομεν.

β'. Ἐκείνοις μὲν δι' ἀπεχθείας καὶ βάρους μακροῦ τὰ λεγό-
 20 μενα ἤκε, καὶ ἐς πολλὴν τὸ θυμούμενον τῆς ψυχῆς ἐξεθρόαγη σφίσι
 πυρσόν· καὶ ὡσπερ ἐμμανεῖς γενόμενοι δυοῖν ἔφρασκον εἶναι θά-
 τερον ἐξ ἀνάγκης· ἢ γὰρ, ἀγίους ὄντας, μὴ λέγειν τοιαῦτα· ἢ

6. μετατεθήσεσθαι al. et quidem rectius, iudic. Capp. 16. προσ-
 τεθέντας em. Capp., προστεθέντες apogr. 19. ἀπεχθείας em. Capp.,
 ἀπεχθείαν apogr.

nomachis assidue decertabat, utpote cum ad manus tunc ventum esset et pugna ferretur: „Quod,” inquit, „hoc quidem corruptibile oporteat induere incorruptibilitatem, et mortale hoc immortalitatem, magnus nos edocet Apostolus: at hucusque non est auditum, quod corpus incorporeitatem induere debeat, aut increatum fieri, quod creatum est, aut circumscriptum in incircumscriptum commutari.” Et iterum: „In divinitatis naturam nihil rerum factarum et quae in creaturarum albo recensentur, converti poterit, quamvis id Iconomachi sexcenties blasphemando effutiant.” Et rursus: „Quid igitur? incorruptibilitas corrumpit, et immortalitas mortem infert? at hoc ab omni ratione alienum est.” Auditis, quomodo Palamas, praesentis ecclesiae doctor, eadem cum Iconomachis verba proferens, iisdem quoque telis configatur a sancto Patre et ecclesiae doctore, qui suscepti pro catholica fide belli generosum sese ducem praebuit. Et haec quidem ita se habuerunt: sicque Deo iuvante sermones illos absolvimus, tum quos nunc in medium vobis referendo proposuimus, tum quos calente pugna et cogente tunc necessitate habitos, ob nimiam longitudinem modo praetermisimus.

2. Isti porro sermones illis valde odiosi ac molesti acciderunt, et erumpente ipsorum ex animis ira excanduerunt; et veluti quodam furore perciti e duobus alterum necessario consequi asserebant: „vel enim,” inquebant,

- A. M. 6859 λέγοντας, ἁγίους οὐκ ἂν εἶναι· οὐδὲ γὰρ ἂν ποτε φάμεν ἡμεῖς,
 Ind. 4 E οὔτε τὰ διειλημμένα πνεύματα, οὐκ οὖν οὐδὲ τὰς τοῖς κτίσμασι
 διδομένας χάριτάς τε καὶ ἐνεργείας ἐκ τοῦ παντός αἰῶνος, ὡς
 οὐκ εἶεν κατὰ τὸ ἀναμφίλεκτον ἄκτιστα. εἰ γὰρ καὶ θεὸν διδόναι
 κτιστὰ συγχωροίμεν, τί ἂν εἴη τὸ τῆς θείας ὑπεροχῆς ἑξαιρέτον;
 τοῦτο γὰρ καὶ ἀνθρώποις ἕξεισι ποιεῖν αἰεὶ, καὶ διδόναι οἷς ἂν
 τις ἐθέλοι ὅποσα ἂν τῶν προσκαίρων καὶ ὅσα τῶν κτισμάτων ἐθέ-
 F λιοι. θεὸς οὖν ἄκτιστος ἄκτιστα διδοίη ἂν κατὰ τὸ εἶκος. εἰ δέ
 τις ἄλλως ἐθέλοι λέγειν, ἀπόβλητος ἂν εἴη ἡμῖν ἐκ παντός γε τρό-
 που, κἂν οὐρανοῦ βοῶσι βρονταὶ, κἂν στοιχεῖα πάντα φωνήεντα 10
 καταστάνατα λέγῃ ταυτί. (B.) Ἐμοῦ δὲ τῶν ἁγίων προκομίζειν
 ἐπιχειροῦντος τὰς βίβλους, ἐκεῖνοι μηδὲ μικρὸν γοῦν ἀνασχόμενοι.
 ἕξανέστησαν, πολλὴν ἐμοῦ καταχέοντες χλεύην καὶ πλεῖστά τε
 λέγοντες ἕτερα καὶ „ὡς ἀσύνητα δρῶς κατὰ σεαυτοῦ, βασιλικοῖς
 P. 716 ἀντιπράττων προστάγμασιν, ἕξον ἐνδόντα βραχὺ μείζονος ἢ κατὰ 11
 τὴν πρὶν ἀπολαύειν εὐμένειαν, ἕκ τε βασιλέων καὶ βασιλίδων,
 καὶ ἅμα πρὸς πάντων, ὅσοι τε τῶν συγκλητικῶν καὶ ὅσοι τῶν
 ἄλλως ἐχόντων αἰδοῦς καὶ τιμῆς. καὶ μὲν δὴ κεφάλαιον, ἔφασαν,
 ἕστω σοι τοῦτο τῶν λόγων, ὡς ἐπιμένων ταύτῃ τῇ σκληρότητι
 πολλῶν μὲν στέρησῃ τῶν ἀγαθῶν, πολλῶν δὲ πειραθήσῃ τῶν 20
 λυπηρῶν· καὶ ἅμα τῶν μὲν σῶν λόγων ὅσοι ἐπ' ἐκκλησίας ἐν
 Βταις τῶν ἁγίων ἀναγινώσκονται μνήμαις, πῦρ δαπάνῃσει πολέ-

16. εὐμενείας con. Capp. 20. στέρησῃ con. Capp.

„Sancti sunt, et sic ista non dixerunt; vel ista dixerunt, ac proinde Sancti non sunt. Absit enim, ut dicamus unquam, non esse dubio procul increata, tum illa sancti Spiritus dona, quae Deus varie distribuit, tum gratias et operationes, quas ab omni aevo creaturis largitur. Nam si creatas res dari etiam a Deo fateremur, quid egregii praeter caetera et eximii divina maiestas haberet? Hoc enim facere semper ipsi homines possunt; nempe quibuslibet dare quotquot temporaria et quaecunque creata quispiam voluerit. Deus itaque, cum sit increatus, par est ut increata largiatur. Si quis autem aliter loqui velit, hunc omni prorsus ratione reiicimus, licet caelestis tonitruum clamor audiatur, licet omnia quoque elementa fiant vocalia et isthaec proferant.” (II.) Cum vero me accingerem ad afferendos sanctorum Patrum libros, illi ne tantillum quidem sustinuerunt: sed statim surrexerunt, valde me irridentes, et haec inter alia plurima mihi dixerunt. „Nae tu,” inquebant, „imprudenter et insipienter adversus temet ipsum agis, quod sanctionibus imperatoriis obsistas; cum liceret (si paulo remissior esses) longe maiorem quam antea imperatorum, imperatricum, et omnium quicumque vel senatorii sunt ordinis, vel aliqua dignitate alia et honore fulgent, benevolentiam consequi. Caeterum (aiebant) sermonis nostri summa illa sit: si ita obstinatus permanseris, multorum quidem bonorum iacturam facies, multa vero tristitia malaque habebis. Adde, quod sermones tuos omnes, qui per festos Sanctorum dies in ecclesia leguntur,

μιον καὶ ἀντίθετον ἅπαντας ἐν βραχεῖ, προστάττοντος βασιλέως· A. C. 1351
 σὺ δ' ἄταφος θανὼν ἔξω που ῥιφήσῃ τῆς πόλεως." (Γ.) Ἐγὼ ^{Imp. Io. Can-}
 δ' ὑπολαβὼν Διοκλητιανοῦ καὶ τῶν ἐκείνου καιρῶν ἔφασκον εἰ- ^{tacnz. 5}
 και ταυτὶ τὰ ῥήματα· καὶ μὴ, τὰ μέγιστα χαριζόμενοι τῶν κα- ^{V. 577}
 5 λῶν, συγγεῖτε τὴν χάριν ἐν τῷ τῆς ἀπειλῆς σχήματι. τοὺς γὰρ C
 μαρτύρων ἔμοι στεφάνους ὑπισχνούμενοι χορηγεῖν κακίστοις ὀνό-
 μασι τὰ βέλτιστα δοκεῖτε συγγεῖν· καὶ ἡμεῖς μὲν ὧν βασιλεῖς κύ-
 ριος, ἀπειλεῖτε· ἐγὼ δ' ὧν ἐγὼ κύριος σὺν γε θεῷ καὶ πάνυ φυ-
 λάττειν, ἀγωνιοῦμαι καὶ μέχρι θανάτου στήσομαι, τὸ φρόνημα
 10 τηρῶν ἀδούλωτον. εὐσεβεῖν μὲν γὰρ ἀνάγκη, ζῆν δ' οὐκ ἀνάγκη·
 καὶ θνήσκειν μὲν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀνάγκη, θάπτεσθαι δ' οὐκ ἄν
 ἀνάγκη. κάκεινοι μὲν ἐν τούτοις ἀπήεσαν. (Δ.) Ἐμοὶ δὲ πάλιν D
 κλειθρα καὶ μοχλοὶ θυρῶν ἐπήγοντο, καὶ τῶν προτέρων πικρό-
 τεροι φύλακες. καίτοι γε ἐβουλόμην γ' ἄν ἐπ' αὐτῶν καὶ θάτε-
 15 ρον μέρος τῆς σφῶν ἀπειλῆς τῇ προσηκούσῃ παραπέμψαι γλένη,
 καὶ δεῖξαι κἀνταῦθα δαυηλέστερον, ὅσον τῆς ἀπονοίας τὸ ἄγνω-
 μὸν τε καὶ εὐθεις. οἱ δὲ, ὡς ἔοικε, τὴν ἐαυτῶν αὐτοὶ κατα-
 γνόντες αἰσχύνην, κωφοὶ τοῖς λεχθησομένοις ἀπίόντες ὄχοντο.
 εἶναι γὰρ Παλαμίταις τὸ σκοπιμώτατον, παῦσαι μὲν τὰς ἑορτὰς E
 20 τοῦ θεοῦ, τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν μηδαμῶς αὐτοῦ προσιεμέ-
 νοις· παῦσαι δὲ καὶ τοῖνομα τοῖς λόγοις τούτοις τοῦμὸν μετὰ
 τῆς ἑμῆς ἐμφαινόμενον εὐσεβείας. εἰ οὖν τοῦτο διδοίη τις, οὐκ

7. συγγεῖν em. Capp., συγγεῖνων apogr. 13. πικρότεροι em. Capp.,
 πικρότερα apogr.

iubente imperatore, inimicus et infestus ignis brevi absumet; tu vero post
 obitum tuum extra urbem insepultus aliquo proiiceris." (III.) Illorum ego
 sermonem excipiens, „haec," inquam, „Diocletiano eiusque temporibus verba
 congruunt. Et certe cum maxima mihi bona gratificantes offeratis, nolite
 minarum obtentu gratiam istam confundere. Nam dum pollicemini fore ut
 Martyrum mihi coronas impertiatis, res optimas pessimis, ut videtur, no-
 minibus confunditis. Et vos quidem ea minitamini, quae sunt penes impe-
 ratorem: ego autem (quae iuvante Deo constanter servare penes me est)
 certabo et usque ad mortem stabo, nemini mancipatam mentem conservans.
 Nam pietatis exercendae summa est necessitas, nulla autem vivendi: pro
 pietate quoque mori necesse est, non item sepeliri." Interim illi abierunt.
 (IV.) Ut autem arctius iterum custodirer, foribus admoventur serae, pes-
 suli obduntur, et custodes prioribus acerbiores apponuntur. Maxime ta-
 men optarem, ut alteram partem eorum comminationis congruo derisu pro-
 sequi coram ipsis mihi licuisset, et ibi luculentius ostendere, quanta fuerit
 vesanorum hominum amentia et stoliditas. Illi autem, ut videtur, perspet-
 ta sua ipsorum ignominia, obsurduerunt ad res dicendas, et discesserunt.
 Hunc enim sibi praecipuum Palamitae scopum proponunt, ut tum omnes
 Dei festos dies aboleant (quoniam incarnationis eius mysterium nullatenus
 admittunt), tum etiam impediunt, ne amplius in istis homiliis ac sermo-
 nibus nomen meum mea cum pietate appareat. Quod si concederet quis-

- A. M. 6859 ἂν φθάνοι τὰς Μωσέως καὶ Δαβὶδ καὶ πάσας Ἰουδαϊκὰς διαγρά-
 Ind. 4
 A. C. 1351 φων βίβλους, ἅτε χρόνοις ὕστερον ἐκκηρύκτον καταστάντος τοῦ
 Imp. Io. Can-² Ἰουδαίων ἔθρους ἡμῶν. καὶ μοι θαυμάζειν περίεστι, πῶς Νεστό-
 tacuz. 5
 Φριον μὲν καὶ Εἰκονομάχους τἄλλα ζηλοῦσιν ἀντοῖς, ὧ μάλιστα
 γε ἐχρῆν ὁπωσοῦν ἐχομένῳ φιλαντία, ἐν τούτῳ μάλιστα ζηλοῦν
 οὐ γεγένηται νῦν. τὴν γὰρ τοῦ Θεοῦ λόγου συγγέοντες ἐνανθρώ-
 πησιν ἐκείνοι, καὶ τὰς θείας ἐκ μέσου ποιοῦντες εἰκόνας, ὅσα
 P. 717 μουσουργοὶ καὶ λογογράφοι τῇ ἐκκλησίᾳ καταλελοιπασιν ἕσματα
 καὶ λόγους, τούτων δ' οὐδὲν οὐδαμῇ σύνεξώθησαν· ἀλλ' ἤδον
 καὶ ἐτησίοις ἐγέραιρον πανηγύρεσιν. οὗτοι δὲ, τό σφισιν εἰωθὸς
 κἀνταῦθα ποιεῖν οὐδαμῇ γε ὀκνοῦντες, καὶ ταύτῃ κἀκείνους τῇ
 κακίᾳ φιλονεικοῦσι νικῆσαι. αἰσχύνῃ γὰρ τοῦτο, καὶ μάλᾳ ἀπό-
 βλητον εἶναι νομίζεται Παλαμίτῃ, καθ' ὅποσα τοῖς ἀρχηγοῖς τῶν
 Βαίρέσεων εὔρηται σπέρμα δυσσεβείας ἀρκεῖσθαι, εἰ μὴ καὶ τὴν
 παρ' ἑαυτοῦ συνεισφέρει κακίαν ἐπὶ κακίᾳ. Ἐνεργὸν γὰρ αἰεὶ τὸ
 φιλότιμον ὃ ἀνὴρ ἐνδείκνυται, πανταχῇ πάντας κακοὺς ἐν κακοῖς
 ὑπερβάλλον.

piam, fieri non posset, quin protinus Mosis, Davidis, et omnes Iudaeorum libros oblitteraret, utpote cum iam pridem Iudaeorum gens a nobis damnata et proscripta fuerit. Et hoc mihi valde mirum accidit, quomodo Nestorium et Iconomachos in aliis aemulentur, nec tamen eosdem nunc aemulati fuerint, hac praesertim in re, in qua illos aemulari deberet is, qui qualicumque sui amore teneretur. Nam licet Dei Verbi incarnationem everterent Iconomachi, et divinas imagines e medio tollerent, attamen nullos hymnos, nullas homilias, nulla cantica, ex iis quae scriptores huiusmodi operum ecclesiae reliquerunt, abolerere: immo canebant et anniversariis honorabant solemnitatibus. At vero cum Palamitas, quod sui moris est, hic etiam perpetrare neutiquam pigeat, ista quoque Iconomachos improbitate superare contendunt. Probrosus enim et reiectaneus Palamae videtur, sibi satis habere quaecumque ab haeresion ducibus reperta sunt semina impietatis, nisi illorum improbitati suam quoque improbitatem conferat et adiungat. Namque actuosam semper ambitionem praese fert Palamas, et malitia malos omnes ubique superat.

A N N O T A T I O N E S

HIERONYMI WOLFII

CAROLI DUCANGII

IOANNIS BOIVINI

CLAUDII CAPPERONNERII.

A N N O T A T I O N E S

HIER. WOLFII, CAR. DUCANGII, IO. BOIVINI, CL. CAP-
PERONNERII.

*Pag. 1, 1. ed. Bonn. Titul. ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΓΡΗ-
ΓΟΡΑ ΡΩΜ. ΙΣΤ.]* In Codice Regio, qui libros undecim
prios complectitur, titulus est, *Νικηφόρου τοῦ Γρηγοῦ Ῥωμαϊκῆς
σύνταξις ἱστορίας, περιέχουσα ἐτῶν ἑκατὸν καὶ πενήκοντα διήγη-
σιν· ἡγουν ἀπὸ τοῦ βασιλέως Λάσκαρι κυρίου Θεοδώρου μέχρι τῆς
βασιλείας τοῦ Καντακουζηνοῦ.* Id est, *Nicephori Gregorae Roma-
nae historiae liber, continens annorum CL. narrationem, nempe ab
imperatore Dom. Theodoro Lascari usque ad imperium Cantacu-
zeni.* Editio Wolfiana inscriptionem hanc praefert, *Nicephori Gre-
gorae, Romanae, hoc est Byzantinae historiae libri XI. quibus res
a Graecis imperatoribus per annos CXLV. a Theodoro Lascari priore
usque ad Andronici posterioris obitum gestae describuntur etc.*
Neutrum titulum retinuimus, propterea quod in utroque male sub-
ducta erat annorum ratio. Nam undecim libri priores historiam
continent, non CL. aut CXLV. sed tantum CXXXVII. annorum,
CXXXV. Davidi Chytraeo. Wolfium in errorem induxit codex suus,
in quo scilicet huiusce historiae lib. XI. cap. XI. sect. 1. perperam
anni viginti ab Urbe capta numerabantur, cum tredecim tantum
numerari oporteret. Vide notas infra ad eum locum. BOIVIN.

*Pag. 5, 4. Ἡ δὲ γῆ τὴν ἄτρεπτον αὐτὴν ὁμοίως ἀρχήθεν ἀεὶ
τροπομένη τροπήν]* Vel τὴν ἀκινήσιαν intelligit: Terra enim cen-
trum immobile universitatis rerum a plerisque statuitur: vel vices
temporum, quibus nunc sterilis squallet, nunc foecunda floret,
sicut Fortuna et Luna constantes in levitate sua dicuntur. WOLFIIUS.

Pag. 5, 9. ἧ γὰρ ἂν ἔλλιπὲς ἐδόκει] Ita legendum, non ἧ
γὰρ ἂν, ut legebat Wolfius. Sic infra lib. XV. cap. VI. sect. 1.
ἧ γὰρ ἂν ἐς τὸ δαφυλέστερον ἐσκομισάμενοι τὰπιτήδεια. Sic apud
Homer. Iliad. α. ἧ γὰρ ἂν Ἀτρεΐδῃ νῦν ὕστατα λωβήσαιο. BOIVIN.

Pag. 5, 15. Καὶ προφήτας ἕτερον τρόπον] Basilius Imp. in
Paraenetic. cap. LXVI. παρελθόντων τὰ πάθη τοῖς νῦν παροῦσιν
ὑπάρχει διδασκάλια. DUCANG.

Pag. 6, 8. Ἐπεὶ δ' ὅπερ ὀφθαλμὸς] Pachymeres lib. I. Hist. cap. 1. *ιστορίας, ὡς ἂν τις εἴποι, ψυχὴ ἢ ἀλήθεια, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας χρῆμα ἐπαναγκῆς ἱερὸν. Ideo Eunapius aiebat historicos, priusquam se ad scribendum accingerent, τῆς ἀληθείας πρόθυρα καὶ πύλας adorare debere. Vide Ciceronem II. de Oratore, et alios passim. DUCANG.*

Pag. 6, 21. Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ] Seniori, quem πολὺν τὴν σύνεσιν fuisse ait, cui proinde longe potius convenit, quam Iuniori, quo imperante potissimum vixit ac notus fuit Gregoras. Ad quem vero ex istius tempestatis historicis pertineat, vel quem praesertim spectet ista Andronici imp. expostulatio, ex iis, quae in ea carpuntur, non omnino promptum est assequi, nisi Georgius Pachymeres intelligatur, cuius pars historiae postrema res a Seniore gestas complectitur, in qua forte eidem principi paulo aequior visus sit, et quam demum absolvit illo imperante, et annum aetatis quinquagesimum agente, ut idem scriptor testatur lib. XIII. cap. ult. DUCANG.

Pag. 6, 23. Ἐπὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἔτι παρόντων] Fortasse περιόντων, *illis adhuc superstitionibus. WOLFIUS.*

Pag. 6, 24. Καὶ ἵνα μᾶ τῶν] ἀνανταπόδοτον, nisi forte ab illo pendeat, ὡς καὶ πρόφασιν εὐλογον δεδωκέναι etc., quod tamen valde durum fuerit. WOLFIUS. Hic se haerere fatetur Wolfius. Est autem haec transitio similis ei, quae occurrit infra lib. IX. cap. X. sect. 8. *ἵνα δὲ πρὸς τὴν τοῦ παρόντος λόγου βεβαίωσιν καὶ παλαιότερῳ τινὶ διηγήματι χρῆσθωμαι. ὁπότε γὰρ Καμβύσου, etc.* Item lib. XI. cap. IX. sect. 2. *καὶ ἵν' ὡς ἐν κεφαλαίῳ διεξέλθωμεν ὅσα ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἢ τοῦ ἀνδρὸς εὐφυῶς κατέπραξε σύνεσις... αὐτοῦ γὰρ ἅμα τῷ β. BOIVIN.*

Pag. 6, 25. Ἐπ' ἐμοῦ] *Mea aetate.* Sed quia se familiarissimum Andronico fuisse testatur Gregoras, converti, sententiam secutus, *Me audiente. WOLFIUS.* Recte Wolfius, *quam is audiente me habuit.* Sic ἐπ' αὐτοῦ lib. VIII. cap. VIII. sect. 1. lib. IX. cap. I. sect. 6. Sic ἐφ' ἡμῶν lib. VIII. cap. X. sect. 4. Sic denique ἐπ' αὐτῶν lib. IX. cap. X. sect. 8. Aliter tamen veteres. Theocritus, *Αἰθ' ἐπ' ἐμεῦ ζῳοῖς ἐναρθίμιος ὄφελος ἦμες. Utinam mea aetate in vivis fuisses.* Vide notas Wolfii. BOIVIN.

Pag. 7, 5. Οἱ δὲ πρόθυμοι πρὸς τὸ λοιδορεῖν] Contra receptam ab omnibus historiae legem: ὅταν γὰρ εἰς τὸ τῆς ἱστορίας ἡθὸς ἀναλαμβάνη, ἐπιλαθέσθαι χρῆ εὐνοίας καὶ μίσους, καὶ πολλάκις κοσμεῖν τοὺς ἐχθροὺς τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο. πολλάκις δ' ἐλέγχειν τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀμαρτίαι τοῦ καθυποδεικνύωσι. Anna Comnena in Prologo ad Alexiad. Christodulus, seu Cantacuzenus, in Prologo Hist. p. 4. οὐ γὰρ ἀπεχθεῖα τινὶ, ἢ φιλία (ἐξ ᾧν τὸ ψεῦδος ἐπιπολὺ τίνεται) πρὸς τούτους ἀπήχθην τοὺς λόγους, ἀλλ' ἀληθείας ἕνεκα, καὶ πρὸς ἀληθείας ἐραστὴν τούτους ποιούμεαι. DUCANG.

Pag. 8, 7. Τὸ δὲ καὶ κακῶν ἀρχέτυπα] Maximus Tyrius, serm. XII. ubi de historia: νῦν δὲ ἀναμιξ εἰσφύρεται πάντα ἐν τοῖς λόγοις, καὶ πλειονάζει τὰ χεῖρω, καὶ κρατεῖ τὰ αἰσχροῦ, καὶ τὸ πολὺ τῆς ἱστορίας πλεονέκται, τύραννοι, καὶ πολέμιοι ἄδικοι etc. DUCANG.

Pag. 9, 15. Ἄπερ ὄτουοῦν ἠκηκόεσαν] Quo spectant quae habet Dio in Augusto, et ex eo Xiphilinus: καὶ κατὰ τοῦτο πολλὰ μὲν οὐ γιγνόμενα θρουλλεῖται, πολλὰ δὲ καὶ πάνν συμβαίνοντα ἀγνοεῖται, πάντα δὲ, ὡς εἰπεῖν, ἄλλως πως ἢ ὡς πράττεται διαθροεῖται. DUCANG. Ἄ παρ' ὄτουοῦν ἠκηκόεσαν] Ita Cod. Reg. 2078. Wolfius legit, ἄπερ ὅτ. ἠκ. ut legitur in Cod. Reg. 2558. BOIVIN.

Pag. 10, 10. Ἀλλὰ λόγοις καὶ τούτοις πλημμελῶς ἐξ ἔτι νέου δεδωκότες] Verteram, sed illa immatura aetate perperam descripserunt. Sed videtur legendum, ἑαυτοὺς δεδωκότες: eumque sensum expressi. WOLFIIUS. Wolfius putat legendum esse ἑαυτοὺς δεδωκότες. Sed nil necesse est. Nam verbum δεδωκότες referri potest ad μακροὺς ἡλίους; ut constructio sit, δεδωκότες τοὺς μακροὺς ἡλίους τῇ τούτων σχολῇ, totis diebus in earum otio consumptis. Facile tamen crediderim, non legendum quidem sed subaudiendum esse pronomen ἑαυτοὺς. Certe post verbum διδόναι passim apud Gregoram subauditur pronomen. Exempla habes lib. VI. cap. VI. sect. 4. lib. VIII. cap. V. sect. 1. et sect. 8. pag. 191. f. lib. IX. cap. I. sect. 4. etc. BOIVIN.

Pag. 10, 13. Εἰ δὲ μηδὲ τούτοις οὕτωςί πως ἐδίδουν, οὐδὲν μέγα τὸ ἐκείνων ὑπῆρχεν ἀντάλλαγμα] Davus sum, inquit ille in comoedia, non Oedipus. Me vero, cum in Sphingem incidissem, Oedipum esse oportuit, quocumque eventu. Gratum mihi facient, qui aenigma hoc dexterius explicarint. WOLFIIUS. Wolfius hoc loco Davum se ipse profitetur. Ego verti, Verum etsi litteris totos dies in hunc modum non dedissent, subaudiendo τοὺς μακροὺς ἡλίους, quod praecessit. Nunc autem malim subaudire ἑαυτοὺς, et sic vertere, Verum etsi litteris totos sese in hunc modum non dedissent, eodem plane sensu. BOIVIN.

Pag. 12, 11. Ἀλλως τε οὐδὲ πάνθ' ὅσα] Videtur addendum, ἐπειδὴ οὐδὲ. WOLFIIUS.

Pag. 12, 24. Ἔσται δῆλος ἐν τοῖς ἐξῆς] Quae ab aliis depravata esse asserit, nusquam convellit in hoc opere: veriore fortassis expositione citra cuiusquam reprehensionem contentus. WOLFIIUS.

Pag. 13, 9. Τῆς γὰρ τοι Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων ἀλούσης] Aprilis die XII. feria II. hebdomadis VI. ieiuniorum, anno Mundi iuxta Graecos VI. MDCCXII. Christi MCCIV. DUCANG. Constantinopolis capta a Latinis anno Mundi (ut Graeci numerant) VI. MDCCXII. Chr. MCCIV. Aprilis die XII. non ut Maur. David putabat, anno Mundi VI. MDCCXI. Chr. MCCIII. Cod. Reg. 2525². in catalogo imperatorum, Ἀλέξιος ὁ Δούκας ὁ Μούρτζου-

φλος, μῆνας β'. ἡμέρας ι'. οὗ βασιλεύοντος, παρεδόθη ἡ Κωνσταντινούπολις πρὸς τοὺς Λατίνους, ἐν ἔτει ψψιβ'. κατὰ τὴν ιβ' τοῦ ἀπριλλίου μηνός. ἡμέρα δευτέρα. Ἰνδικτιῶνος ζ'. κατείχεται δὲ παρὰ τούτων χρόνοις νς'. μῆσι γ'. ἡμέρ. ιγ'. Codex 2522. in simili Catalogo, Ἀλέξιος ὁ Δούκας ὁ Μούρτζουφλος, ἡμέρας ο'. καὶ αὐτίκα γέγονεν ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, κατὰ τὴν ιβ' τοῦ ἀπριλλίου μηνός, τῆς ζ' Ἰνδικτ. τοῦ ψψιβ' ἔτους, ἐλθόντων καὶ πεσόντων ἀντικρὺ ταύτης εἰς Χαλκηδόνα, κατὰ τὴν κζ' τοῦ ἰουνίου μηνός, τῆς ε' Ἰνδικτ. καὶ σκυλεύοντων τὰ περικύκλω αὐτῆς χρόνον ἕνα. Cum his codicibus consentiunt Georgius Acropolita, Villharduinus, et alii. Mauritius David primam oppugnationem cum expugnatione confundit. Urbs primum a Latinis obsessa est anno Mundi VI. MDCCXI. At non capta nisi anno VI. MDCCXII. Vide Nicetam Choniata. BOIVIN.

Pag. 13, 15. Ἀναγορευθῆναι συμπέπτωκε βασιλέα Θεόδωρον τὸν Λάσκαριν] An. Mundi VI. MDCCXIII. Nam imperavit annos XVIII. quorum ultimus fuit annus Mundi VI. MDCCXXX., ut constat ex Cod. MS. Reg. 2731. fol. 46. V. ubi haec imperatorum series chronologica occurrit.

*)		**)	***)
ψπλ.	Θεόδωρος Λάσκαρις ὁ πρῶτος.	ιη.	αφμε'.
ψψξγ.	Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτζης.	λγ.	αφοή.
ψψξζ.	Θεόδωρος Λάσκαρις παῖς Ἰωάννου.	δ.	αφπβ'.
ψπδα.	Μιχαὴλ Παλαιολόγος.	κδ.	αχς'.
σωλς.	Ἀνδρόνικος, ὃς Ἀντώνιος μοναχός.	με.	αχνα'.
σωμθ'.	Ἀνδρόνικος ὁ ἔγγονος αὐτοῦ.	ιγ.	αχξδ'.
σωξγ.	Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνός.	ιδ.	αχοή.
ςδ'.	Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος γαμβρὸς αὐτοῦ.	λς.	αψιε'.

BOIVIN.

Pag. 13, 17. Προσεβόησαν] Nicetas in Balduino N. VII. DUCANG.

Pag. 13, 19. Ἀλεξίου Κομνηνοῦ] Cogn. Magni, ducis Trapezuntini, Andronici Comneni Tyranni ex filio Manuele nepotis Vide Familias nostras Byzantinas p. 192. DUCANG.

Pag. 13, 21. Κομνηνὸς Μιχαὴλ] Ex Angelorum stemmate. Vocabatur autem *Michaël Angelus Comnenus*, Ioannis Angeli Sebastocratoris filius nothus, de quo pariter egimus in eadem lucubratione pag. 208. DUCANG.

Pag. 14, 6. Δολοίκος] Postea Δοδόϊκος: eadem μεταθέσει, qua Νικόλαος et Λαόνικος, et apud nostrates Bolgangus et Gangolfus. WOLFIUS. Καὶ ὁ κόμης Πλέης Δολοίκος] Wolfius interpres,

*) Annus Mundi, quo quisque imperare desiit. BOIVIN.

***) Anni imperii. BOIVIN.

****) Anni a Philippo Aridaeo. BOIVIN.

et *Flcae Comes Doloicus*, quem errorem erravit etiam apud Nicetam Choniaten, in Balduino, N. IV., ubi pariter indigitatur *Ludovicus Comes Blesensis*, utroque scriptore vocem *Blois*, seu potius *Blès*, quomodo ea tempestate urbis Blesensis nomen efferebatur, ita effingente. De Ludovico porro, ut et de Balduino Comite Flan- drensi, et Bonifacio Montferratensi marchione, egimus in notis ad historiam Gaufredi de Villa-Harduini. DUCANG.

Pag. 15, 15. Βαρεϊαν ὄπλιων] Acropolita N. XII. Ἰταλοῖς ἐν οὖν τὸ ἔθος ἐφ' ἵπποις ὑψαύχεσιν ἐποχεῖσθαι, καταφράκτοις τε ἐπὶ ὄλου εἶναι τοῖς ὄπλοις τοῦ σώματος, κἀντεῦθεν δυσκινήτως κατὰ τῶν ἐναντίων ὀρμῶσι. Id notavit idem Gregoras, lib. IV. cap. VII. et alii, quos laudamus in notis ad Villharduinum, N. CCXII., quibus addendi Ingulfus p. 899. prioris Edit. et Walsinghamus an. MCCCCL. pag. 78. DUCANG.

Pag. 15, 18. Ἀνίστανται τῶν λόγων] Eiusmodi insidiis circumventos Latinos scribunt pariter Nicetas et Gregoras. Id ipsum de Tartaris narrat Vincentius Beluacensis lib. XXX. cap. LXXXI. Cum adversariorum fortitudini se praevalere posse non credunt, ante illos fugiunt, et quasi se ab illis fugari faciunt. Cumque illi armati Tartaros inermes diu insecuti fuerint, ac prae gravitate armorum et viae longitudine lassati iam non amplius sequi potuerint, tunc Tartari super equos recentes ascendentes, se super illos convertunt, et in eos capiendo et occidendo insiliunt. DUCANG.

Pag. 15, 25. Ὁ δὲ Πλέης κόμης] Villharduin. n. CXC. DUCANG.

Pag. 16, 1. Ἐρίκος Δάνδουλος] Atqui Henricus Dandulus commisso cum Bulgaris proelio non interfuit, quod scribit Nicetas, neque proinde ex acceptis in eo vulneribus interiit, quod Gregoras tradit. Rectius Acropolita n. XIII., qui τὸν τόπον τοῦ Δουκὸς ἐπέγοντα Βενετίας ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει interfuisse duntaxat observat. Vide Villharduin. n. CXCIII. Recte porro Gregoras hoc loco vocem Henricus extulit, quam lib. II. cap. I. Nicetas in Bald. et Henrico, et Pachymeres lib. VII. cap. XXVII. per Ἐρῶης efferunt, quomodo nostri *Herri* olim dicebant, ut ex Villharduino liquet. Perperam vero doctus Pachymeris interpretes Ἐρῶη ἐξ Ἐγγελίνων, Errem ex Englinis vertit, cum scribere debuisset, *Henricum ex Anglis*. Wolfius etiam *Herricus* pro *Henricus* male vertit dicto cap. 1. DUCANG.

Pag. 16, 4. Σκυθικὸν πλῆθος] Quos Scythas Nicetas et Gregoras, hos Comanos vocat Villharduinus. Ubi vero habitarint Scythae Comani, exponit idem Gregoras lib. II. cap. VIII. DUCANG.

Pag. 16, 12. Σκυθῶν ἐρημίαν] Proverbium, cuius meminit appendix Vaticana, Zenobius, praeterea Acropolita n. XXXV. et alii passim. DUCANG.

Pag. 16, 14. Καὶ περὶ τὴν Θράκην πλανώμενος] Ut Alexius

Angelus imp. a Bonifacio Montisferrati marchione captus fuerit, narrat etiam praeter Nicetam Villharduinus n. CLXIV. DUCANG.

Pag. 17, 10. Ἰαθατίνην] Iconiensem Sultanum, de quo sat multis egimus in Familiis Turcicis n. X. DUCANG.

Pag. 18, 5. Εἰς τὴν παρὰ Ματανδρον Ἀντιόχειαν] Cariae urbem, de qua Phlegon Trallianus et Geographi. DUCANG.

Pag. 18, 17. Ἐν τοῖς ὀκτακοσίοις μισθοφόρους εἶναι Λατί-
νους] Pachymeres lib. I. cap. III. de Graecis post captam a nostris urbem in arctum redactis, ut qui tres solummodo urbes obtinerent, Nicaeam, Prusam, et Philadelphiam, cum ab oriente a Persis seu Turcis Iconiensibus, ab occasu a nostris impeterentur, τῇ μὲν Ἰταλικὸν ἔχοντες συμμαχικὸν ἐπέσταν Πέρσαις, τῇ δὲ Σκυθικὸν προσλαβόμενοι ἄρτι ποτὲ φανέν τε, καὶ προσληφθέν, ἀνώθουν τοὺς Ἰταλοὺς. Enimvero incertum an illa tempestate Lascari militarint Latini seu Galli, pactis forte tum induciis, cuiusmodi cum eodem Lascari initas memorat Villharduinus n. CCXLIX. vel post foedus inter Robertum imp. Constantinopolitanum et Lascarium initum, de quo egimus in Historia Franco-Byzantina lib. III. n. III. cum scilicet Roberti sororem Mariam idem Lascaris in uxorem accepit, uti mox cap. seq. narrat Gregoras, Petri scilicet Comitis Autisiodorensis et imp. Constantinopolitani filiam. Vide Famil. Byzant. pag. 219. DUCANG.

Pag. 20, 11. Μόλις κατέκοψαν] Deesse videtur, τοὺς Λατίνους. WOLFIUS.

Pag. 24, 1. Ὀκτωκαίδεκα δὲ βασιλεύοντι τούτῳ παρεβύθησαν ἔτη] Series chronologica imperatorum supra allata, praeterquam quod annos octodecim imperii Theodoro Lascari tribuit, etiam annum indicat, quo is obiit, nempe Mundi VI. MDCCXXX., qui a Ianuario mense fuit annus Christi MCCXXII. BOIVIN.

Pag. 24, 2. Τὸν παρόντα βίον ἀμείβει] Anno MCCXXII. Acropol. n. VI. DUCANG.

Pag. 24, 3. Ἰωάννην τὸν Δουῦκαν] Cogn. *Vatatzem*. Vid. Famil. Byzant. DUCANG.

Pag. 24, 7. Ὅξυς μὲν ἦν τὴν δομὴν] Nicetas in Alexio lib. III. n. II. de Theodoro: νεανίας τολμητίας καὶ φαυδαῖος πρὸς τὰ πολέμια. DUCANG.

Pag. 24, 11. Ἄλλ' ἐκιδδήλευεν αὐτήν, ἀσπίς πολλάκις ἐς τὰ πράγματα χρώμενος] αὐτήν, scilicet τὴν ἑαυτοῦ δομὴν, nimia festinatione laudatum illum impetum corrumpibat. Quo minus de Latinorum impetu hebetato intelligam, faciunt verba, ἄλλ' ἐκιδδήλευεν αὐτήν. Quae sententia si cui placet, sic vertat: *Nam subitis et inexpectatis impressionibus impetum illorum retardabat*, etc. WOLFIUS.

Pag. 24, 13. Σύνεσιν πλουτῶν φυσικὴν] Ioannis laudes attingit etiam Acropolita n. LII. extr. DUCANG.

Pag. 25, 2. Ῥόμπερος] Vide Hist. Franco-Byzant. lib. III.

1. 1. DUCANG.

Ibidem. Ὁ τοῦ πρὸ βραχέος τετελευτηκότος Ἐρῶν ἀδελφιδουῆς] *Henrici paulo ante mortui ex sorore nepos.* Ita vertendum, non *ex fratre nepos*, ut Wolfius vertit. Erat enim Robertus Iolentae filius; Iolenta autem soror Henrici. Testis Gregoras ipse, Historiae lib. IV. cap. II. sect. 4. BOIVIN.

Pag. 25, 4. Ἀλέξιος οὔτοι καὶ Ἰσαάκιος] Acropolita n. XXII. Vide praeterea Histor. Franco-Byzant. lib. III. n. VI. et Famil. Byzant. p. 218. DUCANG.

Pag. 25, 23. Θεόδωρος] Confer Acropolit. n. XXI. Pachymer. lib. I. cap. XXX. lib. II. cap. XXXVI. et Famil. Byzant. pag. 207. DUCANG.

Pag. 26, 5. Μεγαλόπολιν] Inter urbes, quae hoc epitheto donantur a scriptoribus, Thessalonicam recenseri observamus in Gloss. med. Graecit. DUCANG.

Pag. 26, 6. Ἀντίνα δὲ καὶ βασιλείας] Cum antea sub titulo Despotae Graecis biennio praefuisset, Acrop. n. VI. DUCANG.

Pag. 26, 9. Πλείστοις τε γὰρ ἄλλοις] De Achride a Iustiniano privilegiis donata agit cap. seq. de quibus consulendi prae ceteris Ioan. Morin. lib. I. exercit. XXVII. Leo Allatius lib. I. de consensu utriusque Eccl. cap. XXV. n. IV. DUCANG.

Pag. 26, 10. Πατρίδα] At quae fuerit Iustiniani patria, disquisivit Nicolaus Alemannus ad Procopii Historiam arcanam p. 14. l. Edit. DUCANG.

Pag. 26, 11. Ἀυτονομεῖσθαι] Alia fuit civitatum priscis saeculis *αὐτονομία* ab ea, quae hic recensetur, ut quae archiepiscopalem dignitatem solum respexerit, nulli patriarchatui vel metropolitae subiectam. Vide Allatium loco laudato, et Gloss. med. Graecit. in *αὐτοκέφαλος*. DUCANG.

Pag. 26, 13. Ἄλλοις ἐφείται] Patriarchae Constantinopolitano. DUCANG.

Pag. 26, 17. Χῶρος τίς ἐστιν] De primis Bulgarorum sedibus et migrationibus fuse satis egimus in Regum Bulgariae serie historica, in Famil. Byzant. sect. VI. DUCANG.

Pag. 26, 19. Βούλγαν] De quo prae ceteris Vincentius Beluacensis lib. XXXII. cap. XXI. DUCANG.

Pag. 27, 1. Λείαν Μυσῶν] Proverbium, de quo Zenob. Diogenian. Apostolius, Suidas et alii passim. DUCANG.

Pag. 27, 5. Ἄντη ἢ πόλις] Ἀχρίς, in capitis lemmate. DUCANG.

Pag. 27, 6. Καὶ πρώτην Ἰουστινιανήν] An igitur Achris eadem fuit cum Bederina, quam Iustiniani patriam fuisse scribunt Procopius, Agathias, et auctor Chronici Paschalis; ac *primam Iustinianam* appellari pariter is sanxit, ut exserte scribit idem Agathias lib. V. Dubium tamen ingerit codex Procopii Vaticanus, quem

laudat Alemannus, ubi scribitur apud Dardanos Europaeos, qui post Epidamniorum terram habitant, ad Praesidium quod Bederiana vocatur, oppidum esse Tauresium nomine, unde Iustinianus ortus est, eum locum muro ac quatuor turribus circumdedit, iuxtaque urbem nobilissimam condidit, quam Iustinianam primam appellavit, nutritionis officium altrici patriae rependens: unde colligere liceret non revera Bederinae, sed Tauresii natum Iustinianum, ac Iustinianae primae nomen neutri oppido, sed alteri, quod proxime aedificaverit, id nomenclaturae inditum, atque adeo Achridi, cui attribuitur a Gregora et aliis. Leunclavius in Onomastico Turcico scribit *Giustandil* a Turcis appellari Iustinianae urbis regionem, quae, inquit, priscis Iustiniana prima dicitur, Iustiniani Augusti patria, Macedoniae quidem illam, sed versus Illyricum, vel in ipso potius Illyrico sitam. DUCANG.

Pag. 28, 5. Τοῦ Ἀγγέλου] Michaëlis nothi, cuius supra meminit lib. I. cap. III. DUCANG.

Pag. 28, 7. Ἀήμνια κακὰ] Zenob. Diogenian. Suid. etc. DUCANG.

Pag. 28, 9. Ἐν τούτοις] Acropol. n. XXV. XXVI. Pachymer. lib. I. cap. XXX. Richardus de S. Germano an. MCCXXX. DUCANG.

Pag. 29, 13. Καὶ τὴν τῶν Καρδιανῶν] *Cardiam* vertit interpretes: melius *Cardiana*, tametsi *Cardia* urbs occurrat in Thracia. DUCANG.

Pag. 29, 16. Πρέσβεις ἐκ Βουλγάρων] Imo a Ioanne Vatatze ad Bulgarorum regem Asanem missos legatos scribit Acropolita cap. XXXI. DUCANG.

Pag. 30, 3. Καὶ ὁ τοῦ Τερνόβου ἐπίσκοπος] Acropolita cap. XXXIII. Vide Ioan. Morin. lib. I. Exercit. XXVII. et Leonem Allatium lib. I. de concordia utriusque Eccl. cap. XXV. n. V. praeterea gesta Innocentii III. Papae, a quo Trinovitanus archiepiscopus Primas totius Bulgariae et Blachiae constitutus ibi legitur p. 36. Edit. Baluzianae. DUCANG.

Pag. 31, 8. Ὅμηρος ἔφησεν] Il. XIII. 6. BOIVIN.

Pag. 31, 18. Καὶ ἀγορανομῶν] Wolfio ἀγορανομία sunt *leges agrariae*. Videat lector an is sensus esse possit eius vocabuli. Ego verti *Aedilitias functiones*. BOIVIN.

Pag. 31, 19. Ἄλλ' εἰρήνη πᾶσα τὸ ἀπὸ τούτων] Perinde accipio, ac si esset, τούτων γε ἕνεκα: quod ad haec quidem attinet. Sic enim malo, quam, *His de causis*. WOLFIVS.

Pag. 32, 9. Τὴν γε μὴν προσηγορίαν αὐτῶν] Reineccius ad cap. XVI. Haitonis hunc Gregorae locum laudat, ubi ille consulendus. DUCANG.

Pag. 32, 20. Οὐράνια δείματα] Vide notata ad Chronicon Paschale pag. 310. B. DUCANG.

Pag. 34, 22. Οὔτε σῖτον ἔδουσιν, κ. τ. λ.] Homerus de Diis
lib. V. 341. βοῖσιν.

Pag. 35, 15. Ἦδη γὰρ καὶ Ἰωάννου Δούκα] Pachymeri lib. V.
cap. IV. ΔΥCANG.

Pag. 35, 16. Μοῖρα Σκυθῶν] Scytharum voce Tartaros hic
intelligit, qui hac tempestate in varias Europae et Asiae regiones
effusi has omnino vastarunt: de qua quidem irruptione agunt pas-
sim historici, atque in iis Acropolita cap. XXXV. ΔΥCANG.

Pag. 35, 19. Σιζισχᾶν] Pachymeri lib. V. cap. IV. Τζιγχι-
σκᾶν dicitur, ubi is haec addit: Τζιγγις γὰρ ὄνομα τὸ δὲ Κάνις,
Βασιλεὺς, cuius vocis vim ac significatum prodit etiam Vincentius
Beluacensis lib. XXX. cap. LXIX. et lib. XXXII. cap. XXXIV. a
quo Chingis nude, omisso Cham epitheto, interdum appellatur, ut
eod. lib. cap. VIII. Latini vero scriptores Chingischam hunc vulgo
vocant, ut idem Beluacensis d. cap. LXIX. et aliis locis, qui Tar-
tarorum ab Indiae rege, cui parebant, defectionem ad annum MCCVI.
effert. ΔΥCANG.

Pag. 35, 20. Ὁ τε Χαλαοῦ καὶ ὁ Τελεπουγᾶς] Aliter filio-
rum Chingischami nomina efferunt idem Beluacensis cap. XIII. eius-
dem lib. XXXII. Haytonus cap. XVII. Paulus Venetus, et alii.
ΔΥCANG.

Pag. 35, 22. Καὶ Ἰαξάρτην ποταμὸν] De quo multis egimus
ad Nicephori Bryennii Historiam lib. I. n. VII. ΔΥCANG.

Pag. 36, 3. Ὁ Τελεπουγᾶς] Hanc Tartarorum in Europaeas
provincias irruptionem Bathy, Chingischami duci, ex Thossato filio
nepoti, adscribit idem Beluacensis lib. XXXI. cap. CXLIX. et lib.
XXXII. cap. XV. ΔΥCANG.

Pag. 36, 14. Καὶ Ἀμαξόβιοι] Hic omissam lineam liquet in
Volfii versione: Zinchi sunt, Gotthi, et Hamaxobii, quos et
Ἀμαξοφορήτους alii vocant; atque ii sunt Scythae Nomades, ut est
pud Leunclavium in Onomastico priore Turcico, in voce Iurchi.
ΔΥCANG.

Pag. 36, 16. Οὔννοι δὲ οὔτοι καὶ Κομανοὶ ἐκαλοῦντο] Du-
plicem fuisse Comaniam observare est, alteram, quae ad septentrio-
nem, Hungariae conterminam, seu versus Danubium, alteram, quae
in Asia, quo Comani cum aliis nationibus septentrionalibus iam
olim migrarant, extitit. De priore hic sermo est, quam Anna
Comnena lib. VIII. et Magister Rogerius de Destruct. Hungariae
cap. XX. circa Danubium, Tanaim et Borysthenem statuunt. De
altera vero regni Comanorum Asiaticorum egit Haytonus cap. V. et
Giovanni Reineccius, praeterea Vincentius Beluacensis lib. XXXII. cap.
LXI. XXIII. Nos etiam in notis ad Villharduini n. CLXXXV.
quaedam attigimus. Ut porro Comania Asiatica a Tartaris expu-
nata fuerit, scribit idem Beluacensis eod. lib. cap. X. ΔΥCANG.
Οὔννοι δὲ οὔτοι καὶ Κόμανοι ἐκαλοῦντο. ἦσαν δὲ καὶ οἱ Σκύθας ἀν-
τιπάλαιος κατωνόμαζον] Hi vero Hunni et Comani vocabantur. Erant

etiam qui eos Scythas nominarent. Ita vertendum: non, ut Wolfius, *Erant etiam qui se Scythas nominarent*, alio sensu. BOIVIN.

Pag. 36, 23. *Λιφθέραις*] Acropolita cap. XXXV. de iisdem *ἀσχοῖς τὸν Ἴστρον διαπεράσαντες*. Egit de eiusmodi coriaceis naviculis prae ceteris Ioan. Schefferus lib. I. de Militia navali cap. III. DUCANG.

Pag. 37, 6. *Καὶ τοῖς Ῥωμαῖκοῖς*] Comanorum, qui Ioann. Vatatzae imperanti se dediderunt, meminit Cantacuzenus lib. I. cap. II. DUCANG.

Pag. 37, 11. *ὑπερορίους ἐκείνους Σκύθας*] Quo vocabulo Tartaros Asiaticos pariter intelligit, qui ducibus Chingischami filii Asiam fere universam pervaserant, cum qui versus Danubium habitabant Europaeos vocat lib. IV. cap. 7. DUCANG.

Pag. 37, 15. *Καὶ Ὠξὸν τὸν Σόγδον*] De Oxo fluvio egimus ad lib. I. Bryennii n. VII. p. 201. DUCANG.

Pag. 41, 1. *Ἀσίαν ἔχοντες Τοῦρκοι*] De Turcorum primis sedibus versus Tanaim, et ut in Asiaticas regiones penetrarint, Basilii Bulgaroctoni temporibus, uti scribit Bryennius d. cap. VI. seu ut Willelmus Tyrius lib. I. cap. VII. triginta aut quadraginta annis antequam nostri Hierosolymitanam expeditionem susciperent multa congressimus ad eundem Bryennium. Vide infra lib. IV. cap. 7. DUCANG.

Pag. 41, 3. *Πονηρόν τοὺς Σκύθας ὀρῶντες γειτόνημα*] quibus quidem Tartaris impugnabantur, uti narrat Beluacensis lib. XXXI. cap. CXXI. Quanta autem fuerit hac aetate nobilitas, magnitudo et opulentia regni Turcorum, quique magnates eorum dominio subiecti fuerint, exponit capitibus seqq. DUCANG.

Pag. 41, 4. *Ὁ τῶν Τούρκων ἡγεμὼν*] Iathatines Azatini Sultanii filius. Acropol. cap. XLI. Vide Familias nostras Turcicas. DUCANG.

Pag. 41, 22. *Μετὰ τῶν Τούρκων ἐτέλει σπονδὰς*] Quibus quidem *Vatachius in CCCC lanceis serviebat, quotiens vel quantum volebat*, uti scribit Beluacensis lib. XXXI. cap. CXLIV. incertum an ex hoc foedere, anno Chr. MCCXXXIV. percusso, vel sequenti iuxta Acropolitam cap. XLI. DUCANG.

Pag. 43, 18. *Ἐξ ἀλλοδαπῶν ἔθνων ἐνδύματα*] Vide not. ad Zonarae lib. X. Annal. n. XXVIII. DUCANG.

Pag. 43, 24. *Τῶν γὰρ ἀναγκαίων*] Videntur in utroque codice versus aliquot deesse, atque haec ex abrupto superioribus a textu. WOLFIIUS.

Pag. 44, 1. *Τὰ δὲ ἐνδεχόμενα ταῖς τῶν ἀρχόντων ἀκολουθοῦσιν ὀρέξεσιν*] *Non necessariae principum cupiditatibus parent.* I quoque vertendum, non, *et subditi quantum licet principum sequuntur cupiditates.* τὰ ἐνδεχόμενα ea sunt, quorum usus est varius mutabilis. Vide lib. VII. pag. 160. C. item lib. XIX. pag. 586. BOIVIN.

Pag. 44, 7. Τῇ μὲν βασιλίδι Ειρήνῃ] Inde incipit liber tertius in Cod. Reg. 2078. in quo et Capitum divisio diversa est a vulgatis. BOIVIN.

Pag. 44, 18. Σώσανδρα] Ubi is deinde sepultus fuit, infra ad pag. 30. B. DUCANG.

Pag. 45, 4. Ἡ μὲν βασιλὶς Εἰρήνῃ] Acropol. cap. XXIX. DUCANG.

Pag. 45, 8. Αὐτὴ δὲ ἦν Ἄννα] Frederici II. imp. filia notha, Manfredi regis Siciliae soror. Vide Familias nostras Byzantinas pag. 223. DUCANG.

Pag. 45, 16. Μαρκεσίνης] Acropol. cap. LII. DUCANG.

Pag. 46, 3. Vide epistolam encyclicam ipsius Blemmydae, editam a Leone Allatio in notis ad Hist. Georgii Acropolitae, pag. 254. Edit. Reg. BOIVIN.

Pag. 46, 10. Κελεύσει τοῦ καθηγητοῦ Βλεμμύδου] Abbatis seu Hegumeni, non vero Praeceptoris, uti verterat interpres. Sic enim Graeci praefectos monasteriorum vocant. Nicephori vero Blemmydae, viri tum eruditione tum vitae sanctitate celeberrimi, elogium non semel perstringunt Acropolita cap. XXXII. XXXIX. LIII. Pachymeres lib. VII. cap. IX. Gregoras lib. V. cap. II. et alii, quos laudat Leo Allatius lib. II. de utriusque Ecclesiae consensione cap. XIV. n. IV. ubi, ut et in notis ad eiusdem Acropolitae cap. LII. Blemmydae epistolam encyclicam, scriptam postquam Marcesinam templi ingressu prohibuit, descripsit. De Blemmydae vero scriptis quaedam attigit idem Allatius d. cap. XIV. et in notis ad cap. XXXII. Acropol. DUCANG.

Pag. 46, 17. Σκόμμασι βάλλον αὐτήν, καὶ γλώττη καὶ γράμμασι διασύρων αἶψι] Vide Blemmydae orationem, ὁποῖον δεῖ εἶναι τὸν βασιλέα, quae extat in Cod. Reg. 3125. ubi haec imprimis notatu digna, τίς γὰρ οὐκ ἂν αἰσχυρθεῖη, καὶ μόνον ἐνθυμηθεὶς βασιλικὴν σεμνότητα εἰς αἰσχρὰς καὶ ἀπρεπεῖς πράξεις ἐπιπίπτουσαν, καὶ παρόμοια πάσχουσαν, ὥσπερ τινὲς ὑπὸ τῆς μυθευομένης μαγικῆς Κίρκης ἐκείνης εἰς χοίρους καὶ κύνας μετεβάλλοντο. BOIVIN.

Pag. 47, 19. μετὰ βραχὺ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀρχήν] Vide infra lib. IV. cap. IX. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 47, 20. Τέως μὲν οὖν πρέσβεις] Acropolita cap. XLIX. LI. Pachymer. lib. III. cap. XXVII. DUCANG.

Pag. 47, 25. Κατὰ τὴν ἔω] Wolfius: Cum mane mater Theodora etc. Atqui ἔω hic aliud sonat: in orientem nempe venit Theodora. Sic enim Acropolita: καὶ ἡ τούτου γαμετὴ Θεοδώρα, τὸν Νικηφόρον μεθ' ἑαυτῆς λαβοῦσα, εἰς τὴν ἔω διαπεραιοῦται. Atque sic emendavimus. DUCANG.

Pag. 48, 24. Καὶ τὸ . . .] Acropolita: καὶ ἀπέλυσε πρὸς τὸν Βασιλέα ὁ Μιχαὴλ τὸ ἄστυ Πρίλαπον καὶ τὸν Βέλεσον, καὶ τὸ ἐν τῷ Ἀλβάνῳ φρούριον τὰς Κρούας. Hinc igitur supplendus Gre-

goras. De Croia urbe adeundus Leunclavius in Pandecte Turc. n. CXXVI. DUCANG.

Pag. 49, 7. Ἐπεὶ δὲ περὶ τὴν Φιλίππων] Acrop. cap. I. LI. Pachym. lib. I. cap. VII. Phranz. lib. I. cap. I. II. DUCANG.

Pag. 49, 21. Πρὸς δὲ τὴν ἔω] Ioannis Vatatzae obitum multis pariter refert Acropolita cap. LII. Contigit autem XXX. mensis Octob. anno Chr. MCCLV. cum annum aetatis LX. seu, uti vult Acropolita, LXII. attigisset. DUCANG.

Pag. 50, 22. ἐν τῇ μονῇ τῶν Σωσάνδρων] Magnesiae, in aede Deiparae Sosandrae sacra, quam is aedificarat. Supra, ad pag. 26. B. DUCANG.

Pag. 53, 3. Ἀνηγορεύετο ἤδη θανάτος ἐκείνου] Theodorus Lascaris iunior imperare coepit an. Mundi VI. MDCCLXIII. Id constat ex serie imperatorum chronologica, quam ex Cod. Reg. supra attulimus. Dubium est utrum ante, an post mensem Ianuarii. Si ante, fuit is annus Christi MCCLIV. et Mauritius David Possinum recte reprehendit. Si post, fuit iam tum an. Chr. MCCLV. et Possinus immerito reprehenditur. Ego Possini Chronologiam primum secutus sum, quam et Ducangius secutus fuerat. Deinde ex animadversionibus Mauriti David sacerdotis Divionensis (cuius librum, diu quaesitum, beneficio Viri illustr. Nicolai Toinardi tandem nactus sum) intellexi lapsum me semel atque iterum cum doctissimis viris in supputanda annorum ratione. Moneo itaque lectorem, ut huic volumini subiunctum indicem erratorum consulat, et ex eo chronologiam nostram corrigat. BOIVIN.

Pag. 55, 2. Κατὰ τὸ ἐν τούτοις ἐπικρατοῦν ἔθος] Acropolita cap. LIII. De hoc more passim scriptores. DUCANG. Verti, more tum usitato. Malim, more in his, vel hac in re usitato. BOIVIN.

Pag. 55, 7. Ὁ πατριάρχης Γερμανός] Germano patriarchae Constantinopolitano Arsenium proxime suffectum hic scribit Gregoras, mira oscitantia, inquit Allatius lib. II. de utriusque Ecclesiae consensione cap. XIV. n. IV. Nam Arsenius Manuelli successit, ut est apud Acropolitam cap. LIII., Manuel Methodio, Methodius Germano. Quae quidem patriarcharum series sic describitur in catalogo Leunclaviano, Ephraemii, et Xanthopuli. DUCANG.

Pag. 55, 11. Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης] Acropolita eod. cap. LIII. DUCANG.

Pag. 55, 16. Ὁ κατὰ τοὺς τῆς Ἀπολλωνιάδος ἴδονται χωρίους] Acropol. ἐν τῇ τῆς Ἀπολλωνιάδος λίμνῃ, quomodo hunc locum effert Michaël Monachus in vita MS. S. Theodori Studitae, quem ait missum fuisse in exilium ἐν τῷ ἐγκειμένῳ κατὰ τὴν Ἀπολλωνιάδα λίμνην καλουμένῳ Μετόπα. Ephraemius in catalogo Patr. Constantinop. de Arsenio:

Εἶθ' ἠσύχασεν καὶ θεῶ προσανέχων
Ἐν Ἀπολλωνιάδος ἀσκητηρίοις.

DUCANG.

Pag. 55, 16. Ἀνὴρ περιφανῆς μὲν τὴν κατ' αὐτὸν ἀρετὴν] Intellige τὴν κατὰ τὸν ἀσκητικὸν βίον ἀρετὴν. Nisi forte legendum, αὐτὸν τῶν κατ' αὐτὸν ἀρετῶν: sed minus placet. WOLFIIUS. Vertit Wolfius, *virtute illustris ille quidem*. Vertendum, *illustris quidem ille virtute privata, seu solitariae vitae laude*. BOIVIN.

Pag. 55, 17. Καὶ μὴ πολλὰς] Acropol. ὀλίγων γραμμάτων πεῖραν ἔχοντα, licet alias περιφανῆς τὴν ἀρετὴν, ut ait Gregoras, et τῶν ἀρετῶν κάλλιστος ἔμφυχος θρόνος, ut Ephraemius. DUCANG.

Pag. 55, 20. Καὶ ἐπικυροῦντος, ὡς ἔθος] Vide Glossar. med. Graecit. in Μήνυμα. DUCANG.

Pag. 55, 21. Ἐπὶ τούτοις] Acropolita cap. LIV. LV. LVI. LVII. DUCANG.

Pag. 56, 13. Ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων] ὁ Βουλγαράρχης Μιχαήλ, Logothetae. Vide seriem regum Bulgariae in Famil. Dalmaticis. DUCANG.

Pag. 56, 24. Ὅτι γαμβρὸς ἦν ἐπ' ἀδελφῇ κ. τ. λ.] Vide supra lib. II. cap. 3. sect. 3. BOIVIN.

Pag. 57, 20. Τὴν τοῦ Παλατολόγου Μιχαήλ] Acropolita cap. LXIV. LXV. Phranzes lib. I. cap. II. DUCANG.

Pag. 58, 16. Τὸν Σουλτάν] Iathatinum. Vide stemma Iconiensium Sultanorum, a nobis descriptum post Familias Dalmaticas. DUCANG.

Pag. 58, 17. Τὰ Σκυθικὰ στρατεύματα] Tartarorum, quos Acropolita Τοχάρους perpetuo vocat, ut et Pachymeres, qui de iis lib. II. cap. XXIV. scribens, καὶ τῶν Τοχάρων, οὓς ἡ κοινὴ Ἀταρίους λέγει συνήθεια. Ubi forte legendum Ταρτάρους. DUCANG.

Pag. 59, 20. Διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἔργων] Ἐμπροσθεν apud recentiores Graecos ad futurum tempus pertinet, et usurpatur pro μετὰ ταῦτα, postea. Sic infra lib. VI. cap. X. sect. 1. item lib. VII. cap. I. sect. 2. BOIVIN.

Pag. 60, 8. Μύτζην] De quo, ut et de Constantino Toecho consulere licet seriem regum Bulgariae in Familiis Dalmaticis. DUCANG.

Pag. 61, 14. Καὶ Θεοδώραν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα] Irene vocatur ab Acropolita, Histor. cap. LXXXIII. Vide notas Allatii. BOIVIN.

Pag. 61, 17. Τῆς εἰς τὴν δευτέραν στοργῆς τί ἔτι] Quid τὸ τί ἔτι sibi vellet, cum nescirem (nam τὸ *Quid reliquum est*, aut *Quid restat*, haud scio quam belle conveniat) converti quasi scriptum fuisset, τῆς τε εἰς τὴν δευτέραν στοργῆς ἔτι. Quod sensus postulare videtur. WOLFIIUS.

Pag. 61, 18. Ἐκτον καὶ τριακοστὸν] Acropolita cap. LXXIV. DUCANG. Ἐκτον καὶ τριακοστὸν ἀπὸ γενέσεως χρόνον ἀμείβονται τῷ βασιλεῖ] Vertit Wolfius, *Imperatorem annum aetatis sextum et trigesimum agentem*. Vertendum, *excedentem*. Nam ea est vis verbi ἀμείβειν. BOIVIN.

Pag. 61, 22. Ἐπήνεγκε τούτῳ τὴν τελευταίην] Anno Mundi VI. MDCCLXVII. ut constat ex imperatorum serie chronologica saepius iam memorata. Fuit autem is annus, a mense Septembri ad Ianuarium, annus Christi MCCLVIII. a Ianuario autem ad Augusti finem, MCCLIX. Hinc Possinus Theodorum Lascarim iuniorum decessisse affirmat anno Christi MCCLIX. Mauritius David, anno MCCLVIII. Favet Possino eadem illa series chronologica, quae quatuor annos imperii assignat Theodoro Lascari, non vero tres eosque haud integros, quot Mauritius David ei assignat. Favet etiam Codex Regius 2525². fol. 271. ubi quatuor annis imperasse ille dicitur. Mauritius David opinionem suam Pachymeris auctoritate et probabilibus argumentis defendit. BOIVIN.

Pag. 61, 22. Ἀλλαξαμένῳ προθύμως τὸ σχῆμα μικρὸν πρὸ τῆς τελευταίας] Ducangius vertit, qui alacriter parvum habitum paulo ante obitum monachico cucullio mutaverat; et Phranzae testimonio utitur, quod tamen congruit cum interpretatione Wolfiana. Phranzae verba sunt, cum paulo ante mortem monachi habitum induisset. Ipse Ducangius, postquam τὸ σχῆμα μικρὸν parvum habitum interpretatus est, eandem vocem μικρὸν, quasi repetitam, ut adverbium interpretatur. BOIVIN.

Pag. 61, 23. Τὸ σχῆμα μικρὸν] Phranzes lib. I. cap. III. Is mos apud Graecos praesertim invaluerat, ut cum in extremis versarentur, monachicum habitum sumerent, illum scilicet, quem parvum vocabant. Interdum etiam, cum morbus ingravesceret, magnum, quo perfecti monachi, ut loquitur Phranzes de seipso Hist. lib. III. cap. 30. seu μεγαλόσχημοι morerentur, quomodo vocabantur, qui ad summum monachicae perfectionis apicem pervenerant. Id porro de Theodoro hisce verbis intelligit Gregoras, quae minus recte reddidit interpres: ἀλλαξαμένῳ προθύμως τὸ σχῆμα μικρὸν πρὸ τῆς τελευταίας ἔς τὸ μοναχικὸν τριβώνιον, quae sic vertenda erant, qui alacriter parvum habitum paulo ante obitum monachico cucullio mutaverat. Ubi Wolfius: qui paulo ante obitum alacriter monasticum habitum induit. Primitus enim parvum habitum induerat Theodorus, deinde magnum, quo μεγαλόσχημος moreretur. Μεγαλοσχημῶν autem peculiare erat κουκούλλιον, quod τριβώνιον hic appellat Gregoras, cum μικροσχημῶν esset μανδύας seu pallium. Id pluribus docemus in Gloss. med. Graecit. in γ. Σχῆμα. DUCANG.

Pag. 61, 25. Καὶ πολλὰς δακρύων] Id ipsum scribit Acropolita. DUCANG.

Pag. 62, 4. Ἀνὴρ γὰρ τις Μουζάλων] Acropolita cap. LXXV. Pachymeres lib. I. cap. VIII. XII. XV. XVI. XVIII. XIX. Phranzes lib. I. cap. III. Historiam et fortunam Muzalonis perstringunt. DUCANG.

Pag. 62, 22. Ἦν γὰρ ἕκτον τηρικαῦτα διανύων ἀπὸ γενέσεως ἔτος] Acropolita cap. LXXV. οὐπω γὰρ τελείων ὑπῆρχεν ἐνιαυτῶν ὀκτώ. Pachymeres novennem facit. BOIVIN.

Pag. 63, 3. Ὡν δὴ θυγατέρων] Pachymer. lib. I. cap. XIII.

DUCANG.

Pag. 63, 6. Τὴν δὲ γε δευτέραν τὴν Θεοδώραν] *Irenen*. Vide supra p. 35. E. BOIVIN.

Pag. 63, 18. Ἀχθόμενοι τῇ πέρα τούτου τιμῆ] Verba suspecta, sed clara sententia. WOLFIUS.

Pag. 65, 15. Ἐννάτη μὲν] Idem Pachymer. lib. I. cap. XIX.

DUCANG.

Pag. 65, 18. Καὶ τὰ μνημόσυνα] *Interpres, memoriam: imo, uti vertimus, Officium ecclesiasticum exequiarum, seu, uti vulgo loquimur, officium defunctorum.* Vide Glossar. med. Graecit. in *Μνημόσυνον*, et in Ἐννατα. DUCANG.

Pag. 68, 7. Ὁ Κομνηνὸς Μιχαὴλ] Acropol. cap. LXVII. LXVIII. DUCANG.

Pag. 69, 2. Ἡ γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ] Vide stemma Palaeologorum in Familiis Byzantinis. DUCANG.

Pag. 69, 4. Ταύτην ἐρουθροῖς ὑποδέδεται κοηπίσι] Vide quae annotamus in notis ad Villharduinum, et Alexiadem, et in utroque Glossario, ubi de Tzangis. DUCANG.

Pag. 69, 21. Τὰς κλεῖς τοῦ βασιλικοῦ πρυτανείου] Partim in urbe Magnesia, partim in Astyzii arce ad Scamandrum, tum fiscus imperatorum asservabatur, Pachymer. lib. I. cap. XXIII. DUCANG.

Pag. 70, 2. Ἀδείας γὰρ] Pachymer. lib. I. cap. XXV. DUCANG.

Pag. 70, 16. Καὶ ἦν ἐπὶ γλώττης] Idem Pachymer. lib. I. cap. XXII. XXIII. DUCANG.

Pag. 70, 17. Vide Arsenii testamentum, editum a Cotelerio. BOIVIN.

Pag. 71, 8. Τὸ τοῦ δεσπότου ἀξίωμα] Acropol. cap. LXXVII. Pachymer. lib. I. cap. XXVII. XXVIII. DUCANG.

Pag. 71, 10. Ἐν τούτοις μὲν] Acropol. cap. LXXVII. Pachymer. lib. I. cap. XXX. DUCANG.

Pag. 71, 22. Ὁ τε Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πρίγκιψ] Pachymer. lib. I. cap. XXX. XXXI. Is fuit Guilelmus de Villa-Harduini, Gaufridi Primi Achaiae et Moreae principis filius. Vide stemma istius familiae praefixum notis Historiae Gaufridi de Villa-Harduini et Historiam Franco-Byzantinam lib. V. n. XVI. DUCANG.

Pag. 72, 19. Ἦν δὲ τῆνικαῦτα ὁ χρόνος] Anno MCCLIX. Stero. DUCANG.

Pag. 78, 3. Ἀναγορεύουσι βασιλέα] Acropolita cap. LXXVIII. Pachymer. lib. II. cap. II. III. IV. Phranzes lib. I. cap. IV. DUCANG.

Pag. 78, 3. Ὅπερ ἀκηκωὸς ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος] Vide Arsenii testamentum. BOIVIN.

Pag. 78, 12. Καλανδῶν δεκεμβρίων] Imperator dictus et in

clypeum elatus Kalend. Decemb. anno MCCLIX. coronatus vero Kal. Ianuar. anno MCCLX. ut infra annotatur. DUCANG.

Pag. 78, 13. Οὐπω δ' ὅλος ἀπηρτίζετο μὴν] Michaëlem Palaeologum ab Arsenio Kalendis ipsis Ianuariis coronatum esse tradit Ducangius. Gregoras coronatum ait *nondum toto mense elaso* post praestitum iusiurandum: proinde ante Kalendas Ianuarias coronatum ponit. Nam iusiurandum Kalendis Decembribus praestitum esse dixit paulo supra. Pachymeres lib. II. cap. IV. ἐκατομβαιῶνος νομηνία iusiurandum praestitum, proclamatum imperatorem, et clypeo impositum, scribit. De eodem coronato agitur in capitibus sequentibus. Possinus vero ἐκατομβαιῶνος νομηνία Kalendas Ianuarias interpretatur, atque adeo post Kal. Ianuarias coronatum imperatorem putat. Ita chronologis male inter se convenit. Ego Ducangium auctorem secutus, coronati Michaëlis Palaeologi annum posui MCCLX. diem vero, Kalendas ipsas Ianuarias Mauritius David Palaeologi inaugurati tempus retroagit ad Kalendas Ianuar. anni MCCLIX. et hanc suam rationem multis argumentis confirmat, quae in praesenti nec refellere nec omnino approbare institui. BOUVIN.

Pag. 79, 2. Ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βήματος] Wolfius, *in sacro suggestu*: emendavimus, ut et alibi ubi haec vox occurrit, *in sacro Bematate*. Aliud enim est *suggestus* sive *Ambo*, aliud *Bema* sive *sacrarium*. Vide Constantinopolin Christianam lib. III. n. XLIX. DUCANG.

Pag. 79, 3. Τῷ βασιλικῷ κοσμεῖ διαδήματι] Kalendis Ianuarii, anno Chr. MCCLX. Indict. III. Nicaeae, quae post receptam a nostris urbem Ῥωμαίων βασιλειον exstitit, ut hic infra ait. Ita Acropolis. DUCANG.

Pag. 79, 5. Διηνεκῆ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχὴν] Pachymeres lib. II. cap. II. Phranzes lib. I. cap. IV. more scilicet Francorum observato, apud quos tutores praediorum, quae nobilium puerorum tutelae suae commissorum erant, dominos sese inscribebant donec ii suae aetatis fierent: cuius quidem moris haud nuper in exemplum dederant, dum Balduino II. adhuc impuberi Ioannem Briennensem Comitem ex rege Hierosolymitano tutorem praefecerant, ea lege ut quoad Balduinus ex ephebis excederet, imperatoria dignitate frueretur: de quo apud nostros more inulta diximus in Hist. Franco-Byzantina lib. III. n. XV. et in Gloss. med. Latin. in v. *Haeres*. DUCANG.

Pag. 79, 13. Ἀγγέλλονται τούτῳ τὰ δυτικὰ τῶν Ῥωμαίων τρόπαια] Itaque cum imperator salutatus et clypeo impositus esset apud Magnesium, nondum victoriae Macedonicae nuntius advenerat. Hinc eius victoriae reportatae tempus colligi potest, atque ex initio cap. II. infra. BOUVIN.

Pag. 79, 15. Τὸν Πελοποννήσου] Acropolis cap. LXXXI. Pachymer. lib. I. cap. XXXI. Phranzes lib. I. cap. V. Monachus Padua-

nus lib. III. pag. 34. Histor. Franco-Byzant. lib. V. n. XVI. XVII. Is porro princeps fuit Guilelmus Villharduinus, Gaufridi Primi Moreae et Achaiae principis filius, cuius supra meminimus lib. III. cap. V. DUCANG.

Pag. 79, 21. Ἐν τοῖς νηανοῖς πεδίλοις] Vide quae in hanc rem annotamus in Gloss. med. Graecit. in v. Τζάγγη. DUCANG.

Pag. 80, 1. Τὴν τε Μονεμβασίαν] Ita etiam Phranzes lib. I. cap. IV. At Monachus Paduanus lib. III. pag. 35. Sabellicus et Blondus solam Monembasiam habent. Constat tamen Spartam unam fuisse ex cassis oppidis, ut exserte testantur Gregoras, et Phranzes, cuius episcopus Haimo, sua dignitate ex eo privatus, ad Coronensem episcopatum promotus fuit a Nicolao III. Papa anno MCCLXXXVIII. uti docet eiusdem Pontificis Regestum in litteris curialibus epist. CX. Est autem Monembasia, Moreae nunc oppidum, non procul dissitum a Capo Malio, sive Maleo promontorio, hodie *Malvasia*, priscis *Epidaurus Peloponnesi*. DUCANG.

Pag. 80, 11. Καταλιπὼν τὸν πατριαρχικὸν ὁ Ἀρσένιος θρόνον] Ephraemius de Arsenio:

Καὶ πάντα βαθρὸν ἀνύσας ἐκκλησίας,
 Εἰς ὕψος ἤρθη ποιμεναρχίας μέγα.
 Ἀνθαιρέτως τούτου δὲ λείποντος θρόνον,
 Μονῆ δὲ αὐτὸν εὐαγῶς δεδωκότος,
 Νικηφόρος, πρόεδρος ἂν Ἐφεσίων,
 Προεδρίαν εἴληφε τῆς Κωνσταντίνου. DUCANG.

Vide Arsenii testamentum. BOIVIN.

Pag. 80, 12. Ὀλιγετο ἡσυχάσων ἐς τὸ παράλιον κ. τ. λ.] *Tranquillam ac solitariam vitam acturus*. Vide Glossarium Ducangii. BOIVIN.

Pag. 80, 12. Τοῦ Πασχασίου μονύδριον] Cuius monasterii situs describitur a Pachymer. lib. II. cap. XV. DUCANG.

Pag. 80, 17. Καὶ δὴ Νικηφόρος] Pachymer. lib. II. cap. XVI. DUCANG.

Pag. 80, 23. Τὸ κατὰ τὴν περαίαν τοῦ Γαλάτου ἐπικεκλημένον φρούριον] *περαία*, παρὰ τὸ πέραν, quod mare interiaceret. Vocatur etiam hodie Pera, ut Ioannes Dernschwam, vir ornatissimus, mihi retulit: qui diu et Byzantii vixit, et Amasiam usque progressus est: et hos Byzantinae historiae libros omnes cum aliis multis, singulari industria et studio iuvandae reipublicae litterariae comparavit: et ut a me converterentur, atque in publicum ederentur, primus auctor fuit. WOLFIUS. Male Wolfius, *Castellum Peraeae*, cognomento *Galatae*. *περαία* hoc loco *adversum littus* significat. Quodsi castellum illud hodie *Pera* dicitur, non idcirco Gregorae verbis vis facienda est. BOIVIN.

Pag. 80, 24. Τοῦ Γαλάτου] Pachymer. lib. II. cap. XX. DUCANG.

Pag. 81, 21. Κατὰ μέντοι τὸ ἐπιὸν ἔτος] An. Chr. MCCLXI. DUCANG.

Pag. 82, 4. Τὰ τῶν Τούρκων βασιλεία] Iconium, Turcorum Sultani sedem primariam. Vide stemma Sultanorum Iconiensium post Familias Dalmaticas n. XV. DUCANG.

Pag. 82, 5. Μελέηκ] Qui antea ad Michaëlem profugerat, et ab eo detinebatur, ne si evaderet res novas moliretur. Pachymer. lib. II. cap. XXIV. DUCANG.

Pag. 83, 2. Ἦγε καὶ ἔφερεν ἐλπίδων ὥσπερ παράσιτον] Sententia est, ut parasiti mensis divitum alantur, ita illum spe bona lactatum esse. WOLFIUS.

Pag. 83, 3. Δύο ἐξῆς ἡνύετο ἔτη] Acropol. cap. LXXXV. Pachymer. lib. II. cap. XXVI. DUCANG. Δύο ἐξῆς ἡνύετο *) ἔτη] Verterat Wolfius, *Duo perpetui anni exierant*. Ego malui vertere, *Secundus annus exibat*. Ab aequinoctio autumnali anni MCCLIX. quo finis bello impositus est, ad solstitium aestivum anni MCCLXI. quo belli renovati initium statuitur, non intercesserunt anni duo integri. Verbum ἡνύετο apud Gregoram significat *exibat*, non *exierat*. Sic libro X. cap. I. τέταρτον μὲν δὴ καὶ ἑβδομηκοστὸν (loquitur de aetate Andronici senioris) ἔτος ἀπὸ γενέσεως αὐτῷ τελευτῶντι ἡνύετο, *quartus quidem et septuagesimus annus ei morientis exibat*. *Exibat*, non *exierat*. Nam constat Andronicum non totos LXXIV. annos vixisse. Vide annotata infra ad Oraculum Tralianum lib. IV. cap. V. sect. 9. BOIVIN.

Pag. 83, 20. Ἀγοραῖοις ἀνδράσι] Qui se Θεληματάρους appellabant, quod nec Francis nec Graecis omnino parerent, se gente Graeci ac Constantinopoli nati, ruri degentes sua coleren praedia, uti innuit idem Gregoras: sic enim appellantur a Pachy- mere lib. II. cap. XIV. XXVI. XVII. Anonymus Ms. de bellis Francorum in Morea: ἕνας λαὸς ἀκέφαλος, ὅλη θεληματάρος. DUCANG.

Pag. 84, 12. Ἄχρι χιλιάδος μιᾶς] Octingentos duntaxat fuisse infra ait. Phranzes lib. I. cap. IV. equites circiter octingentos cum globo peditum habuisse Strategopulum scribit. Vide Hist. Franco-Byzant. lib. V. cap. XXIV. DUCANG.

Pag. 85, 19. Καὶ ὁ Καῖσαρ] Acropol. cap. LXXXV. Pachymer. lib. II. cap. XXVII. Hist. Franco-Byzant. lib. V. n. XXV. XXVI. XXVII. DUCANG. Graecos recuperasse Constantinopoli anno Mundi VI. MDCCLXIX. die Iulii XXV. diserte ait Georgius Acropolitita. De die et mense inter omnes constat; non item de anno. Sunt enim qui affirmant recuperatam fuisse anno Mundi V. MDCCLXVIII. Christi MCCLX. atque eam fortasse fuisse Nicephori Gregorae opinionem, infra ostendetur. Codex Regius 2525². scriptus paulo post obitum Andronici iunioris, quo tempore floruit Gregoras, Constantinopolin a Graecis recuperatam ponit anno Mundi VI. MDCCLXVIII. In eundem annum consentiunt Codex 265-

*) ἡνύετο, non ἡνυστο, aut παρεξήρη. BOIVIN.

fol. 5. V. Cod. 2936. et Cod. 2976. quibus continentur breviaria chronologica; Cod. 3502. fol. 7. Dorotheus Monembasiensis in Synopsi variarum Historiarum edita Venetiis, an. MDCXXXI. Matthaeus Cigala in eiusdem argumenti libro Venetiis edito anno MDCXXXVII. Chronicon breve editum ex Codd. Regiis ab Ismaële Bullialdo, et Historiae Michaëlis Ducae subiunctum. Chytraeus in Chronologia, ubi de Nicephoro Gregora. Caeterum verissimam puto Acropolitae chronologiam, qui historiam scripsit eo tempore, quo Graeci Constantinopolin recuperarunt. Cum Acropolita consentiunt Codex Reg. 2432. fol. 99. V. et Cod. 3058^a. fol. 69. V. item instrumentum prolatum a Ducangio ex Thesauro Chartarum, et in calce Historiae Franco-Byzantinae cum aliis actis coniunctum. BOIVIN.

Pag. 85, 24. *Ἡ τοῦ Παντοκράτορος*] Vide eandem Hist. n. XXVII. DUCANG.

Pag. 86, 2. *Τὸν δὲ ὁ τῆς ἀδελφῆς Ἰολέντης πρῶτος υἱὸς ὁ Ρόμπιροτος*] Georgius Acropolita Petrum interserit, Henrici successorem. Omissus praeterea a Gregora Ioannes, qui post Robertum imperator fuit. Vide Historiam Franco-Byzant. BOIVIN.

Pag. 86, 11. *Καὶ σύμβολα βασιλείας*] Quae illa fuerint, narrat Acropolita cap. LXXXVII. Nos etiam ex illo et aliis in eadem Hist. n. XXVIII. et XIX. Pachymer. lib. II. cap. XXVII. extr. scribit in argumentum captae urbis allatam Michaëli sarissam Balduini purpuream: *σημεῖον δὲ ἀληθείας τῶν λεγομένων ἐκεῖνοις ἦν κοκκοβαφῆς σάρισσα δεικνυμένη.* DUCANG.

Pag. 86, 13. *Ῥέουσα δ' ἡ φήμη*] Pachymer. ibid. DUCANG.

Pag. 86, 19. *Εὐθὺ τῆς Ἰταλίας*] Imo recta in Euboeam insulam contendit Balduinus, cum Marco Gradenigo, Pantaleone Iustiniano patriarcha Constantinopolitano, et compluribus aliis, quorum plerique, antequam insulam attingerent, fame perierunt, ut narrat Monachus Paduanus. Balduinus vero et caeteri ab Euboeae principibus et a Laurentio Tiepolo Venetorum Baiulo humaniter excepti sunt. DUCANG.

Pag. 87, 13. *Τῷ υἱῷ Ἀνδρονίκῳ τῷ νέῳ βασιλεῖ, δεύτερον ἔτος ἄγοντι τῆς ἡλικίας*] Hinc colligitur Andronicum seniore (qui hoc loco νέος vocatur) non vixisse annos LXXIV.*] sed tantum LXXIII. nisi Gregoras Constantinop. a Graecis recuperatam ponat an. Mundi VI. MDCCLXVIII. Nam ab an. VI. MDCCLXIX. exeunte, quo recuperatam Urbem ponit Acropolita, ad an. VI. MDCCCXL. ineuntem, quo Andronicum constat obiisse, anni numerantur non toti LXXI. quibus si pueri bimuli aetatem seu duos annos addas, consent an. LXXIII. non toti. Atque hoc est, quod supra dicebamus, Gregoram sequutum esse fortasse opinionem eorum chro-

*) Quot vixisse eum Gregoras ait lib. V. cap. V. sect. 9. item lib. X. cap. I. sect. 4. BOIVIN.

nologorum, qui Constantinopolin recuperatam statuerent anno Mundi VI. MDCCLXVIII. non autem an. VI. MDCCLXIX. Sed hic noster Historicus non semper secum consentit. BOIVIN.

Pag. 87, 14. Συχναὶ παρῆλθον ἡμέραι, καὶ εἶχε τὸν βασιλέα ἢ τῶν πόλεων βασιλεύουσα] Michaëlem Palaeologum in Urbem recuperatam ingressum esse die XV. mensis Augusti, colligo ex hi quae leguntur initio Codicis Regii 1852. *) Μηνὶ ἀγούστῳ κέ. ἰνδικτιῶνος δ. τοῦ ἔτους στηξθ'. εἰσῆχθημεν**) σὺν θεῷ ἐς Κωνσταντινούπολιν. Mensis Augusti die XV. an. VI. DCCLXIX. introductus sumus Deo iuvante in urbem Constantinopolin. BOIVIN.

Pag. 87, 17. Θεομήτορος τῆς Ὀδηγητρίας] Acropol. cap. LXXXVIII. Pachymer. lib. II. cap. XXXI. istius aedis, de qua multa congressimus in Constantinopoli Christ. lib. IV. sect. II. n. XXIV. alibi saepe meminit Gregoras. DUCANG.

Pag. 87, 21. Ἐγγιστα τοῦ Ἱπποδρόμου παλάτιον] Quod magnum appellabant, Graeci vero paulo recentiores βασιλεία τὰ μέγαλα πρὸς ἀνατολήν, ubi hodie Geni-Sarai, Palatium novum, quod Osm aneam portam nunc nominant, de quo pariter agimus in eadem nostra lucubratione lib. II. sect. IV. n. 1. DUCANG.

Pag. 87, 22. Τὸ γὰρ ἐν Βλαχέρναις] Pachymer. τὸ γὰρ Βλαχερνῶν οὐκ εὐτροπέως ἦν ἔχειν πρὸς τὴν τῶν βασιλέων κατοίκησιν. ἔγμε γὰρ καπνοῦ καὶ λιγνύος. DUCANG.

Pag. 88, 7. Ὅτι μὴ κατάλυσιν παντοῖαν ἐφ' ἡμέρα καὶ νυκτὶ] κατάλυσιν hic non *diversorium*, sed *destructionem* significare, sententia ostendit. WOLFIUS.

Pag. 88, 19. Πατριάρχην Ἀρσένιον] Pachymer. lib. II. cap. XXXIV. lib. III. cap. I. II. DUCANG. Vide Arsenii testamentum. BOIVIN.

Pag. 89, 5. Τὸ δὲ ἦν θρίαμβον] De Strategopuli triumpho silet Pachymeres, quem attigit etiam Phranzes lib. I. cap. V. DUCANG.

Pag. 89, 11. Ἐν τοῖς ὑμνητηρίοις καὶ εὐφήμοις ἅπασιν] In acclamationibus et εὐφημίαις, quae in ecclesia praesertim fieri consueverant, uti scribit Phranzes lib. I. cap. V. de quibus agimus in Gloss. med. Graecit. in εὐφημία, et in πολυχρόνιον. Istius porro Strategopuli εὐφημίας meminit pariter Pachymer. lib. III. cap. 2. extr. DUCANG.

Pag. 90, 18. Καὶ ὁ Καῖσαρ ἀλίσκεται [ζῶν] Pachymer. lib. I. cap. XXXII. lib. III. cap. VII. VIII. DUCANG.

Pag. 90, 20. Ἄλλ' ἐν ἀδήλοις ὥσπερ πελάγεσι] Sumpta haec ex dialogo, cui titulus Φλωρέντιος, seu περὶ σοφίας. Vide Cod. Reg. 3284. fol. 257. V. BOIVIN.

Pag. 91, 20. Ἐν ταῖς τῶν φαυλοτέρων ἡτταῖς] Phrasis insolens, pro ἐν τῷ ἡττᾶσθαι τῶν φαυλοτέρων. BOIVIN.

*) Quo continetur prima pars Lexici Suidae. BOIVIN.

**) Pro εἰσῆχθημεν. BOIVIN.

Pag. 91, 24. Τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς] Annae Manfredi Siciliae regis sororis, de qua ibidem Pachymer. DUCANG.

Pag. 92, 2. Παρὰ Θεοδερίχου] Sic hoc loco, et infra, Fredericum II. imperatorem perperam vocat, quem Pachymeres Θεοδερίχον. Manfredus quippe filius nothus fuit eiusdem Frederici. DUCANG.

Pag. 92, 10. Βασιλέως ἀδελφιδῆν Ἄνναν] Eulogiae Michaëlis imp. sororis filiam. Vide Famil. Byzant. p. 209. 210. DUCANG.

Pag. 92, 21. Κατὰ τινὰ χρείαν ἐπιδεδημηκότι ἐκ τοῦ παρήκοντος] Nisi pro ἐκ τοῦ παρατηρόντος, vel κατὰ τύχην intelligatur, non video quid sibi velit, et sic usus est hac forma loquendi Pachymerius. WOLFIUS.

Pag. 92, 23. Ὄνομα δὲ Βελικούροϋ] Pachymer. lib. III. cap. VI. Μαίω δὲ Βελικούροϋ, id est Mahieu de Valaincourt, quomodo vox Matthaëus tum efferebatur apud Francobelgas nostrates. Is porro ex nobili satis in Picardia familia ortus erat, uti docemus in Historia nostra Franco-Byzantina lib. V. n. XLII. DUCANG.

Pag. 93, 3. Ὄνομα Βιντιμιλία] Seu, ut Itali efferunt, Vintimiglia. Unde eandem Hist. n. XLI. XLII. et quae de hac familia observamus in Familiis Byzantinis, ubi de Lascarica gente agimus, cuius nomen sibi exinde adscripserunt Vintimilienses. DUCANG.

Pag. 93, 5. Τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτῶν] Pachymer. lib. II. cap. XXXV. lib. III. cap. X. XII. XXV. ubi ἐν φρουρίῳ τῶ τῶν Νικηταίων τῆς Δακρυβύξης inclusum scribit. DUCANG. Annotavimus in margine, factum id esse A. C. MCCLXI. et ita quoque Possinus in Chronologia sua Pachymeriana. Sed si Ioannes, cum est excaecatus, iam tum erat decennis, ut hoc loco dicitur, oportet excaecatus sit an. Christ. MCCLXIII. siquidem anno MCCLIX. quo eius pater Theodorus obiit, annum aetatis sextum explebat, teste GREGORA lib. III. cap. III. sect. 2. BOIVIN.

Pag. 93, 6. Δεκαετῆ ἤδη τυγγάνοντα] Possinus novennem facit. BOIVIN.

Pag. 93, 11. Χερσὶ μὲν τὰ στέγνα] Non necesse habui ensiferas cogitationes, fumos gemituum et ligna doloris inserere. WOLFIUS.

Pag. 93, 17. Ἀφορισμῶ μὲν τὸν βασιλέα καθυποβάλλει] Pachymer. lib. III. cap. XIV. DUCANG.

Pag. 93, 18. Τὴν δὲ τούτου μνήμην] Quod tum improbatum, cum, ut ait Pachymeres, id esset cum eo in sacris communicare, qui a communione abscissus erat. DUCANG.

Pag. 94, 10. Καὶ ἦν ἡ λαληθεῖσα κατηγορία] Idem Pachymer. lib. IV. cap. III. DUCANG.

Pag. 94, 13. Ὅτι Χριστιανῶν τε ὑπήρχε γονέων υἱός] Pachymer. patriarcham respondentem libello accusationis dixisse ait, Sultanum eiusque filios pro Christianis tum habitos, id asserente MACARIO, Pisidiae episcopo. Vide eundem Pachym. cap. VI. DUCANG.

Pag. 94, 23. *Εἰσκαλεῖται τοίνυν*] Coacta synodo aliquo episcoporum Constantinopoli in Alexiaco triclinio. Pachymer. lib. IV. cap. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. DUCANG.

Pag. 95, 9. *Γερμανὸς*] Pachymer. lib. III. cap. XII. XIII. DUCANG.

Pag. 95, 20. *Ἰκάριος*] Pachymer. lib. V. cap. XXVII. Istius porro Icarii defectionem pluribus descripsimus in Hist. Franco-Byzant. lib. V. n. XLV. et XLVI. ubi illum fuisse ex *Zachariarum* seu *Iaqueriarum* familia Genuensi docuimus, ex qua alter Benedictus Zacharias, ac illius forte filius, Chium insulam Graecis abstulit sub an. MCCCIV. Vid. eadem Hist. lib. VI. n. XXV. DUCANG.

Pag. 95, 21. *Τοῦ τῆς Εὐβοίας κρατοῦντος*] Interpres *Prætorum* verterat: *Principem*, emendavimus. Incertum autem, quomox subdit, an Euboea Reipublicae Venetae ea tempestate provincia exstiterit, cum a tribus diversis principibus tum possideretur ex familiis *Dalle Carceri* Veronensi, *di Ghisi* Veneta, et *Zachariarum* Genuensi, ex qua postrema erat *Icarus*, qui, ut scribit Pachymeres d. cap. XXVII. ex istius insulae dominis erat, atque, ut verisimile, a duobus aliis principibus defecerat, orta invicem simultate. Scribit Andreas Dandulus in chron. Ms. sub an. MCCLIV. et MCCLV. Guilelmum Villharduinum, qui Gaufredo fratri Moreae et Achaiae principi successerat, ad se evocatis Narioto *Dalle Carceri*, et Guilelmo Veronensi, Euboeae insulae principibus, iisque in carcerem coniectis, in eandem insulam cum copiis irrupisse, hancque expugnasse, ex ea pulso Paulo Gradenigo Venetorum Baiulo: Venetos vero, misso Marco Gradenigo cum VII. triremibus, in auxilium ascitis vicinis principibus, insulam denuo recepisse. Sed et ex Archivo Camerae computorum Parisiensi docemur, anno MCCCXLIV. duos magnates, quorum alter *P. Dalle Carceri*, alter Bartholomaeus *Ghisi* nobilis Venetus vocabatur, isti insulae tum in solidum imperasse, ac Moreae principi fidem et clientelam praestitisse. Vid. eundem Dandulum ann. MCCLXIX. et MCCLXXII. Sabellicum etc. DUCANG.

Pag. 96, 22. *Τὸν μὲν ἀρχηγὸν τῆς Εὐβοίας*] Aliter Pachymeres, qui non Euboeae principem, sed Ioannem *Μέγαν Κύριον* seu uti nostri vocabant *Le Grand Sire*, captum et adductum, a deinde remissum statim decessisse, eique successisse Guilelmum illius fratrem *Magnum Dominum* scribit. Qui porro *μέγας κύριος* ab eo nuncupatur, non alius est ab Atheniensi Duce, ita a nostris appellato, quod eius ditio longius caeteris in Graecia protenderetur: uterque vero ex familia *de la Roche* exstitit. Vide Historiam Franco-Byzant. lib. V. n. XLVII. DUCANG.

Pag. 97, 9. *Πίπτει πρηνῆς ἐπ' ἐδάφους*] Mera fabula de Ioannis subita in imperatoris conspectu morte, ex iis quae traduntur a Pachymere lib. V. cap. XXVII. DUCANG.

Pag. 97, 10. *Μετὰ μέντοι*] Ut Pera seu Galata Venetis, P

sanis, et Genuensibus ad habitandum a Michaële concessa sit, multis egimus lib. I. Constantinopolis Christianae sect. XXII. de singulorum vero praefectis hic recensitis, eorumque nominibus, tum ex Gregora, tum ex Pachymere lib. II. cap. XXXIII. et aliis, in Glossario med. Graecit. DUCANG.

Pag. 98, 2. Ἐκῆδευσε τῷ ῥηγὶ τῆς Ἰταλίας Καρούλω] Vide Historiae Franco-Byzantinae lib. V. n. XLVIII. XLIX. DUCANG.

Pag. 98, 7. Γένους τοῦ Γασμουλικού] Pachymer. lib. IV. cap. XXVI. Vide Glossar. med. Graecit. in hac voce. DUCANG.

Pag. 98, 13. Τζάκωνας] Horum Laconum meminit Pachymeres lib. III. cap. IX. Vide pariter idem Glossar. in hac voce. DUCANG.

Pag. 98, 13. Ὁ γοῦν βασιλικὸς στόλος] Pachymer. lib. III. cap. XV. DUCANG.

Pag. 98, 25. Τὸ δὲ ἦν κομήτης] Pachymer. lib. III. cap. XXIII. DUCANG.

Pag. 99, 21. Κωνσταντίνω] Pachymer. lib. III. cap. XXV. DUCANG.

Pag. 100, 5. Διαμηνύσασθαι Κωνσταντίνω] Verbum διαμηνύσθαι apud Gregoram non semel occurrit, pro μεταπέμπειν. Vide lib. VIII. cap. VI. sect. 2. etc. BOIVIN.

Pag. 101, 21. Ὁ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἀραβίας Σουλτάν] Pachymer. lib. III. cap. V. Is porro est quem nostri Noradinum vocant, Chronicon vero Orientale ab Echellensi editum, *Almansurum Nuraddinum*, ubi regnum iniisse dicitur anno Hegirae DCLV. proinde Christi MCCLVII. a quo scilicet expugnatas quas nostri in Syria obtinebant civitates narrant scriptores rerum Hierosolymitanarum. DUCANG.

Pag. 102, 7. Ἡ τῶν γονέων ἐξωνούμενοι] Pachymeres ταῖς συνεξέσι μετακομίσεσι τῶν βορέαθεν μειρακίσκων Arabes suos auxisse exercitus scribit. Haytonus in Hist. Orientali cap. I. de Soldani Aegypti potentia: *Maior pars exercitus Aegypti sunt servi empti pretio, quos mali Christiani saepe portant cupiditate lucrandi, aut in praeliis acquisiti, quos compellunt eorum sectae et fidei adhaerere. Et illi qui empti pretio pecuniae exstiterunt, cariores sunt et habentur, et plus aliis honorantur.* Apud Turcos vero Europaeos alia inducta simili fere modo exercitus augendi consuetudo Amurate imperante sub ann. MCCCLX. cuiusdam Caramani doctoris Carae Rustenis et Zinderlu-Chelilis consilio, qua inductum, ut de mancipiis puerilem aetatem egressis, quae bello capta fuissent, quintum quodque caput Sultano offerretur: sin tria duntaxat aut quatuor essent mancipia, singulorum nomine XXV. aspri solverentur. Hi Nomadibus seu agricolis traduntur descendae linguae Turcicae et religionis Mahumetanae causa, et annis aliquot exactis ad Portam revocantur, Genitzarorum officio functuri. Hanc puero- rum collectionem παιδομάζωμα vocat Contares in Hist. Athenar.

Vide Ducae Hist. cap. XVI. Leunclavium lib. V. Hist. Musulman pag. 228. et in Pandecte Turcico n. XXXV. DUCANG.

Pag. 103, 14. Καθάπερ τι σιδηροῦν τεῖχος] Idem Gregora lib. V. cap. VI. τὸ γὰρ τοι γένος τῶν Ἰταλῶν τοιοῦτοις ἀρχῆθεν συντέθραπται τοῖς ἡθροῖσι. ἂν μὲν γὰρ εὐτάκτως ἀπαντᾷ πρὸς τὸν πόλεμον, τεῖχος ἔστιν ὄχυρόν καὶ ἀμάχητον. Respexit etiam forte a Latinorum seu Francorum pleniorum armaturam: unde Theophylactus Bulgariae archiep. Epist. XXVI. ὁ Φράγγος ὁ τὸν τεράχληο τῆος σιδήρεος. DUCANG.

Pag. 104, 2. Οἱ Τοῦρκοι] Vide notata ad lib. II. pag. 23 DUCANG.

Pag. 106, 19. Ἄλλ' ὁ τῆς Φοινίκης καὶ Συρίας ἕως etc. Atqui illi sanctum sepulchrum recuperarunt, quidquid Gregora dicat. BOIVIN.

Pag. 107, 8. Hic locus fuit commemorandi expeditionem sacram D. Ludovici; cuius mirum est nullam a Gregora mentionem habitam fuisse. BOIVIN.

Pag. 107, 11. Εἶεν. ὁ μέντοι] Pachymer. lib. IV. cap. II XVII. XXI. XXIII. XXVIII. DUCANG.

Pag. 107, 13. Ἄτε Ἀρσενίου ζῶντος] Non modo quod e ipso pro μοίχῳ seu adultero haberetur, uti docemus in Gloss. med Graecit. in v. Μοῖχος, sed et διὰ τὴν ἐμφαινομένην τοῦ θρόνου μεταθέσειν, ut loquitur Pachymeres d. cap. XVII. et quod ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς θυγατρὸς τῶ θρόνω τῆς μητρὸς ἀνέθην οὕτω καὶ αὐθαδῶς εἰσπηδήσειεν. οὕτω γὰρ τὰς ἐκκλησίας ἐκάλουν. idem cap. XIII Adde cap. XXVIII. DUCANG.

Pag. 107, 15. Αὐτὸς δ' ἡσυχάσων ἀπήει] A. C. MCCLXVI BOIVIN.

Pag. 107, 15. Ἰωσήφ τὸν πατριαρχικὸν διαδέχεται θρόνον] Eodem anno, Decemb. die XXVIII. BOIVIN.

Pag. 107, 17. Κατὰ τὸ Γαλλήσιον ὄρος συνεξηκῶς] Exstat in Cod. Reg. 2964. f. 320. inter opera Nathanaëlis (seu Nicephori) Chumni imperatorium diploma, inscriptum λόγος χρυσόβουλλοῦ ἐπὶ τῇ ἐνώσει τῆς ἐν τῷ Γαλησίῳ μονῆς καὶ τῆς ἀγίας ἀναστάσεως ὥστε τοῦ λοιποῦ μὴ δύο, ἀλλὰ μίαν ταύτας εἶναι, καὶ ὅφ' ἐνὶ τε τάχθαι καὶ ἄγεσθαι καθηγουμένῳ. In quo diplomate cum alia multa praeclara de Gallesii monasterio narrantur, tum haec maxime notanda, ἢ πρὸς ἕω ἐν τῷ τοῦ Γαλησίου τόπῳ σεβασμία μονὴ τῆς πανυπεράγνου μου δεσποίνης καὶ θεομήτορος, διαβόητος οὕσα ἐξότου δὴ καὶ τὴν ἀρχὴν συνέστη, καὶ σφόδρα γε θαναταζομένη, οἷς καὶ πάνυ τι δεδύνηται ψυχὰς βελτιοῦν ζῆν κατὰ θεὸν αἰρουμένας, καὶ νῦν ἐς δεῦρο περισῶζει τοῦτο τὸ καλόν, καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ τὴν πολιτείαν τῆνδε μετιέναι προθυμουμένοις πρὸς αὐτὸ δὴ τοῦτο μάλα συναιρεται, καὶ δεξιὰ τις ἔστι πληροῦν τὸν πόθον. ἴδρυνται γὰρ ἐν ἀοικῆτι τινὶ, πόρῳ που τῶν κοσμικῶν θορύβων ἀνωκισμένη. ἴδρυνται δ' αὐτὴν καὶ συνίστησι πρῶτως ὁ περιβόητος τὴν ἀσκησιν καὶ μέγα

τὴν κατὰ θεὸν πολιτείαν Λέξαρως, ἀπολεξάμενος τόνδε τὸν τόπον, καὶ τὴν θαυμασίαν ταύτην ἐν αὐτῷ τῇ θεομήτορι καθοσιώσας μονήν, καὶ γε δειμάμενος καὶ πῆξας ἀρετῆς ὡς εἰπεῖν ἐργαστήριον. . . ὄρος γάρ ἐστιν ὁ τόπος ἄναντες καὶ τραχὺ, τῶν ἐς ψυχαγωγίαν καὶ παραμυθίαν σωματικὴν μηδενὸς ἤμιστα μετέχον. οὔτε γὰρ σκιαζεται δένδροις· οὔτε βοτάνης, ἀλλ' οὐδὲ γλόης ἀπογεννᾷ βλάστησιν· οὐμμενουν οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀπὸ γῆς χρησίμων οὐδὲν οὐδόλως καρποφορεῖ· ξηρὸν δ' ἔστιν ὄλον, καὶ πρὸς τοιαύτας γονὰς παντάπασιν ἀφνές· εἰ καὶ ἄλλως γόνιμον ἀρετῆς. Omitto caetera. BOIVIN.

Pag. 107, 20. Καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐξηγόρευεν] *Interpres, et suas illi cogitationes expronebat. Emendavimus, et delictorum, seu peccatorum, confessionem edebat. Pachymeres: ἄνδρα πνευματικόν, καὶ εἰς πατέρα τεταγμένον τῷ βασιλεῖ. Vide Gloss. med. Graecit. in ἐξαγορεύειν, in λογισμὸς et in πνευματικός. DUCANG.*

Pag. 107, 22. Προσελθὼν πίπτει πρηνῆς etc.] A. C. MCCLXVII. Kal. Ianuar. BOIVIN.

Pag. 108, 3. Συγχωρήσεως ἔγγραφον] *Idem interpres: Condonationis syngrapham. Rursum emendavimus, absolutiois. Vide idem Gloss. in συγχωροχάρτιον. Ritum hunc absolutiois pluribus describit Pachymer. lib. III. cap. XXV. DUCANG.*

Pag. 108, 12. Ἦν μὲν οὖν ἡ πᾶσα ἔκλειψις] *De hac Eclipsi, quae accidisse dicitur anno mundi iuxta Graecos VI. MDCCLXXV. Christi MCCLXVII. copiose egit Grandamicus parte III. Chronolog. sacrae cap. VIII. §. I. II. III. IV. et ex eo Possinus ad Pachymer. pag. 519. DUCANG.*

Pag. 109, 10. Εἶτα αὐτὸς μὲν] *Conferendus Pachymeres lib. IV. cap. XXIX. DUCANG.*

Pag. 109, 10. Πρῶτον μὲν] *Haec prima sacramenti a filio exacti pars spectat fidei professionem, quam recens dicti imperatores scripto dabant patriarchae, quam ideo ἔγγραφον appellabant, ut in Gloss. med. Graecit. in hac voce observamus. DUCANG.*

Pag. 109, 12. Δεύτερον δὲ] *Partem vero sacramenti istius hauserant Augusti recentiores Constantinopolitani a Francis nostris, seu Latinis, apud quos Vassalli seu Clientes in hominiis fidei Domino de vita et membris et terreno honore se servaturos iurabant. Hic tamen non tam est hominimum, quam securitas: neque enim reges cuiquam de regno hominimum praestant. Unde in pacto inter Henricum II. regem Angliae et Henricum filium, quem antea pater regem dixerat, anno MCLXXIV. cum is hominimum (quod filii alii fecerant) facere voluisset, noluit Dominus rex ab eo recipere, quia rex erat, sed securitatem accepit ab eo, ut est apud Rogerum Hovedenum et Bromptonum. DUCANG.*

Pag. 109, 22. Οὐ μέντοι μῆνα καὶ Ἰνδικτον] *Haec pluribus explicavimus in notis ad Alexiadem Annaeam pag. 254. et in Gloss. med. Graecit. in v. Μηνολογεῖν. DUCANG.*

Pag. 109, 22. Βασιλεὺς Ῥωμαίων] *Non vero αὐτοκράτωρ,*

cum id nominis sibi solis reservarent patres imperatores, ut docemus in eodem Gloss. in v. *αὐτοκράτωρ*, tametsi aliter observavit Ioannes Cantacuzenus, cum Matthaeo filio *Matthaeo imperatore* dicto, is se *βασιλέα* et *αὐτοκράτορα* inscripsit, ut docet eius subscriptio apud Gretserum ad Cantacuz. Hist. pag. 933. DUCANG.

Pag. 110, 1. *Καὶ παιδᾶς καταλιπὼν*] Vide supra lib. II. cap. VIII. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 110, 2. *Ἐνα μὲν νόθον, Ἰωάννην ὄνομα*] Pachymer. lib. IV. cap. XXXI. DUCANG.

Pag. 110, 3. *Ὁ ἐπ' ἀδελφιδῆ γαμβρὸς κ. τ. λ.*] Vide supra huius libri cap. 3. sect. ult. BOIVIN.

Pag. 112, 13. *Ταῖς ἱεραῖς εἰκόσι*] Quippe apud Graecos picturae ac imagines in ligno, rarius in linteis delineabantur. Vide Glossar. med. Graecit. in *Κηρογραφία*. DUCANG.

Pag. 114, 6. *Τῶν Ἀθηναίων Δουκὶ*] Pachymer. *ἐκεῖσε μὲν τὸν μέγαν Κύριον ὁμοιοῦντά οἱ, Συριοῦντος γὰρ κατὰ γλωτταν ἔλεγετο*. Ioannes scilicet *de la Roche*, Dux Athenarum et Thebanorum Dominus, de quo supra ad pag. 57. A. DUCANG.

Pag. 114, 7. *Καὶ κῆδη λαμπρά*] Pachymer. *εἰς πίστιν δὲ τῶν σπονδῶν ἑαυτοῖς καὶ κῆδος γενέσθαι, ὡς λαβεῖν ἐκείνον γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ*. DUCANG.

Pag. 114, 21. *Μετὰ πεντακοσίων*] Trecentos duntaxat equites fuisse scribit Pachymer. d. cap. XXXI. DUCANG.

Pag. 115, 2. *Καὶ Ἀγαῖας ἤκειν προῖκηπα*] Guilelmum Villharduinum, de quo supra. DUCANG.

Pag. 116, 5. *Νόμος γὰρ ἔστιν οὗτος*] Nescio an istius moris alius scriptor meminerit. DUCANG.

Pag. 117, 1. *Ἀλλὰ γὰρ*] Rem attigit Pachymer. lib. IV. cap. XXXII. ut et Phranzes lib. I. cap. VI. DUCANG.

Pag. 119, 19. *Ἐκ τοῦ ἠπειρωτικοῦ ἐκείνου πολέμου διασωθέντων*] *Qui cladem terrestrem evaserant*. Ita vertendum, non ut Wolfius, *qui cladem Epiroticam evas*. BOIVIN.

Pag. 120, 19. *Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως αὐτάδελφος*] Pachymer. lib. IV. cap. XXXII. lib. V. cap. I. DUCANG.

Pag. 123, 1. *Ἄλλ' ἐπανιτέον*] Pachymer. lib. V. cap. VIII. X. DUCANG.

Pag. 123, 5. *Τῷ ἑαυτοῦ παιδί*] Philippo. DUCANG.

Pag. 123, 6. *Θυγατέρα*] Beatricem. DUCANG.

Pag. 123, 12. *Δεινὸς γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ*] *Infra cap. VI. ait fuisse ἄνδρα μεγαλοργόν, καὶ βελτίστη δυνάμει συνέσεως χρώμενον ἕξ τε τὰς ἐπινοίας καὶ τὰ βουλευμάτα ὧν ἔμελλε δοῦν, ἕξ τε αὐτὰ δὴ τὰ δρώμενα*. Pachymer. lib. I. cap. XXXII. *ἄνδρα σοβαρὸν καὶ ὑπὲρ τὰ μέτρα φρονοῦντα*. Idem lib. III. cap. VIII. *εὐρὼν δραστήριον ἄνδρα, ἀδελφὸν Ῥηγὸς τῶν Φραντζίσκιων, καὶ εἰς Κόντους τεταγμένον τὸν Κάρουλον*. DUCANG.

Pag. 125, 3. *Διαπρεσβεύεται ἤδη καὶ πρὸς τὸν Πάππαν*] *Imo*

Pachymeres lib. V. cap. XI. ait Michaëlem ad hanc ineundam ecclesiarum concordiam sollicitatum a Gregorio X. Papa, missis quibusdam ex ordine S. Francisci Fratribus. Verum ex iis, quae fusius attigimus in Hist. Franco-Byzantina lib. V. n. LII. lib. VI. n. III. constat, Michaëlem, quo Caroli minas et bellicum in se apparatus retunderet, summum Pontificem spe utriusque ecclesiae tandem uniuendae ab eius partibus avertere conatum esse. Id porro gestum sub anno MCCLXXIV. DUCANG.

Pag. 125, 7. Δέχεται τὴν πρεσβείαν ἀσμένως ὁ Πάππας] Adscriptissimus ad marginem annum Christi MCCLXXIII. Est autem haec Possini chronologia, observationum Pachymerian. lib. III. cap. VI. n. V. Mauritius David, in animadversionibus chronologicis ad Pachymeris Michaëlem, n. V. Possinum reprehendit, et multis probat eam legationem referendam esse ad annum Christi MCCLXXIV. Verum abutitur testimonio Pachymeris, cum ait, *Sed nullus de anno ambigendi restat locus, postquam Pachymeres de hac ipsa legatione disserens cap. 17. libri 4. annum Mundi arguit 6782. Indict. 2. currente, qui annus respondet anno Christi 1274.* Nam Pachymeres his verbis non indicat tempus missae legationis, sed secessionis Iosephi patriarchae; quem post missos ad Papam legatos secessisse innuit. Quodsi legati primum missi sunt, deinde Iosephus secessit, oportet legatos profectos esse vel anno MCCLXXIII. exeunte, vel MCCLXXIV. ineunte, cum ibidem dicat Pachymeres Iosephum secessisse die XI. mensis Ianuarii (anni scilicet Chr. MCCLXXIV.). BOIVIN.

Pag. 125, 11. Ἐφ' ὄρω τοῖων κεφαλαίων] Hic interpretis versionem paulo immutavimus. Is enim ediderat: *primum ut in sacrorum voluminum hymnodiis Papae cum quatuor patriarchis mentio fieret. Alterum ut liceret cuivis Romam veterem, quae curia maior et perfectior esset, appellare. Tertium ut illi principatus in omnibus deferretur.* Vide Pachymer. lib. V. cap. XI. et Phranzem lib. I. cap. VI. DUCANG.

Pag. 125, 23. Τοῦ Ἀρχιστρατηγοῦ μονῆ] Quod quidem monasterium in Anaplo statuit Pachymeres lib. V. cap. V. et IX. DUCANG.

Pag. 126, 11. Ἐν στενωῷ μέντοι] Ibidem Pachymer. cap. XII. XVIII. XIX. XX. DUCANG.

Pag. 127, 16. Δημεύσεις, ἐξορίαι] Pachymer. eodem libro cap. XIX. XX. lib. VI. cap. XVI. XXIV. Vide praeterea Allatium de concordia utriusque ecclesiae cap. XV. n. VII. DUCANG.

Pag. 128, 7. Οἱ μὲν Ἀρσενίου] Pachym. lib. V. cap. II. DUCANG.

Pag. 128, 14. Ἐν τούτοις μέντοι τοῖς καιροῖς] Vide Leon. Allat. Exercit. in Creight. p. 608. BOIVIN.

Pag. 128, 15. Ὄνομα Βέκος] Pachymer. lib. V. cap. XIII. XIV. XV. XXII. XXIV. XXVIII. Vecci patriarchae Constantino-

politani historiam fuse persequitur, cui Βέκκος, ut et Phranzi et aliis dicitur. DUCANG. Aliis Βέκκος; quibusdam etiam Βέκων.

Καὶ Λατινόφρων Ἰωάννης ὁ Βέκων.

Cod. Reg. 3058. Vide et clausulam Cod. Reg. 2006. Latine Becus Beccus, Vecus, et Veccus promiscue dicitur. BOIVIN.

Pag. 129, 15. Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης] De prolatis a Vecco S. Scripturae de S. Spiritus processione locis, qui Latinorum dogmata firmarent, scribit quidem Pachymeres: sed de collectionis auctore hic silet, Blemmyde scilicet, valido apud Graecos Latinae ecclesiae sententiae adversus Graecos propugnatore. Nam cum Ioanne Duca rerum potente inter Graecos de processione Spiritus sancti controversia discuteretur, ipse multis ex sacra Scriptura et sanctis Patribus collectis testimoniis Latinorum sententiam confirmavit, posteaque ad imperatorem Theodorum Lascarim et ad Jacobum Bulgariae electum archiepiscopum transmisit, ut ex ipso Ioanne Vecco docet Allatius lib. II. de utriusque ecclesiae consensu cap. XIV. n. IV. quorum quidem librorum meminit Pachymeres lib. VI. cap. XXIII., qui habentur editi post tom. I. Annales Eccl. Odorici Raynaldi cum versione Latina eiusdem Allatii. DUCANG.

Pag. 129, 16. Ὡς σχολῇ δεδωκώς ἑαυτὸν] Quasi sibi ipse scribens, nec libro publicando incumbens. Μοχ, λάθρα μὲν διὰ τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν, quae verba, inquit Allatius, perperam vertit interpres, *infamiae metu*, cum vertere debuisset, *propter multorum invidiam*, seu potius *propter vitandam suspicionem*, quod Latinorum scilicet partibus addictior videretur. Neque tamen id clam scripsisse dicendus est, quod imperatoris iussu egerat. DUCANG.

Pag. 129, 18. Διὰ τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν] Verterat Wolfius, *infamiae metu*. Leo Allatius vertendum putabat, *propter multorum invidiam*, seu potius *propter vitandam suspicionem*. Ego vero malui, *propter opinionem in qua plerique erant*. BOIVIN.

Pag. 130, 6. Τὸν πατριαρχικὸν ἀναβεβηκώς θρόνον] Cum Iosephus sede sua pulsus in Peribleptae monasterium sese contulisset XI. Ianuarii secundae Indictionis, anno Mundi iuxta Graecos VI. MDCCLXXXII. (Christi MCCLXXIV.) ut est apud Pachymer. lib. V. cap. XVII. XXII. hincque in Anaplum (forte in Archangeli monasterium, de quo supra) amandatus, Veccus patriarcha renunciatus est XXVI. Maii, et II. Iunii die Pentecostes inauguratus. Idem Pachymer. cap. XXIV. XXVIII. DUCANG. Secessit Iosephus, ut supra dictum est, A. C. MCCLXXIV. Ianuarii die XI. Veccus non statim ei subrogatus. Possinus ex Pachymeris verbis lib. IV. cap. XVII. et lib. V. cap. XXIV. a prima secessione Iosephi ad initium a Vecco patriarchatum menses solidos sexdecim intercessisse colligit; atque ita Vecci creationem confert in annum Christi MCCLXXV. Possini calculus firmatur auctoritate Chronicorum manuscriptorum, in quibus Veccus annis octo sedem tenuisse dicitur. Vide Cod.

Reg. 3058⁴. 3502. etc. In Codice 2525². fol. 282. V. septem anni tantum ei patriarchae tribuuntur. BOIVIN.

Pag. 130, 9. Τόν τε Μελιτηνιώτην] Quem cum Vecco legato antea miserat ad S. Ludovicum Franciae regem, quo Carolum fratrem a consiliis averteret; ut auctor est Pachymeres lib. V. cap. IX. quem quidem Ludovicum, ut hoc obiter adnotem, πρώτον ὄντα καὶ ῥῆγα τετιμημένον ἀρχῆθεν, καὶ ἐπὶ μεγαλειότητι ἐξουσίας τιμώμενον, πρὸς δὲ καὶ τοὺς τρόπους εὐθύν, vocat. DUCANG.

Pag. 130, 11. Γεώργιον ἐκ Κύπρου] Dignitate Πρωτοαποστολάριον, ut est apud Pachymerem lib. V. cap. XII. XXII. ac deinde patriarcham Constantinopolitanum effectum. Ita alter ex archidiaconis Palatini cleri Evangelium, alter Apostolum legit. DUCANG.

Pag. 130, 11. Συνελειτουρηγήκει μὲν οὖν τῶν πάντων οὐδεὶς τοῖς τοῦ Πάππα] Fateor me non satis assequi quid sibi velit. Φρεῖροι fortassis sunt *Fratres*, hoc est monachi, qui Latinam Missam permissu imperatoris celebrarunt. Sed haec ex iis, quae e Pachymerio de Metochite annotata sunt, intelligentur. WOLFIUS. Verterat Wolfius, *Nullus tamen eorum omnium ad Papae rationem liturgiam celebravit*. Vertendum ita ut edidimus. BOIVIN.

Pag. 130, 13. Τῶν Φρερίων τινές] Expressit vocem Gallicam *Frères*, quomodo tum indigitabantur ex ordine S. Francisci et S. Dominici monachi. Hi porro Constantinopolin advenerant a Gregorio missi, in quibus erat Ioannes Parastron. DUCANG.

Pag. 130, 14. Διὰ χειροτονίαν τινός] Interpres, *suffragio cuiusdam e familiaribus*: emendavimus, *propter ordinationem cuiusdam e suis*. DUCANG.

Pag. 130, 16. Ἦν ἀδελφῆ] Pachymer. lib. V. cap. III. Vide stemma Palaeologorum in Famil. Byzant. DUCANG.

Pag. 130, 19. Τῷ τῆς Ζαγοράς ἄρχοντι] Bulgariae regi. Cur porro Zagorae reges dicerentur Bulgariae principes, diximus in eorundem regum serie, n. XVII. Vide praeterea Leunclavium in Pandecte Turc. n. XXXIII. et in Onomastico. DUCANG.

Pag. 130, 22. Ἐν τούτοις] Pachymer. lib. VI. cap. III. DUCANG.

Pag. 131, 1. Ὀνομα Λαχανᾶς] Cur id ei nominis inditum, indicat ibid. Pachymeres. Vide stemma Bulgaricum. DUCANG.

Pag. 132, 6. Ὅθεν ἐπειδήπερ] Pachymer. lib. V. cap. V. lib. VI. cap. IV. V. DUCANG.

Ibidem. ὁ λόγος φθάσας] Libr. III. cap. II. sect. 4. BOIVIN.

Pag. 132, 6. Τὸν τοῦ Ἀσάν ἀπόγονον] Mytzes Asanis sororem duxerat uxorem, ut dictum supra, lib. III. cap. II. sect. 4. Cur itaque eum Gregoras ἀπόγονον vocat? BOIVIN.

Pag. 132, 18. Ἀπονητὶ δ' ὁ Ἀσάν] Pachym. lib. V. cap. III. lib. VI. cap. I. II. VII. VIII. IX. DUCANG.

Pag. 133, 21. Ἰδοὺ γὰρ καὶ οἱ ἐκ Γεννούας] Pachymer. lib. V. cap. XXX. DUCANG.

Pag. 134, 21. Τοῦ Ἰερού] Nomen arcis est ruinosae in Asiatico littore, trans Bosphorum, non procul ab ostio Ponti Euxini, inquit Leunclavius in Onomastico priore Turcico: de quo quidem Hiero multis egimus in notis ad Alexiadem pag. 361. DUCANG. Vide lib. XVIII. cap. II. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 137, 4. Τῶ Σουλτάν Ἀζατίνῃ] Vide seriem Sultanorum Iconiensium post Familias Dalmaticas. DUCANG.

Pag. 137, 13. Εἰς δὲ τις Ἀμούροιος ὄνομα] Quem a Meleco Sultano Iconiensi una cum filiis insigni perfidia postea interfectum fuisse narrat Pachymeres lib. X. cap. XXV. ex quibus unus Hali nomine, divina quadam providentia servatus, collecta Persarum manu, Melecum praelio adortus hunc interfecit, indeque aucta Hali, qui tum Amurii nomen suo adiecit, potentia, Romanas regiones incursionibus infestavit. Ut porro is perierit, exponit Gregoras in altera Historia. Iste autem Amur, Ἀμούρπειος, unico vocabulo, dicitur Cantacuzeno lib. II. cap. XXVIII. Id est *Dominus Amur*. Est enim *Beg* Turcis *Dominus*, ut est apud Leunclavium in secundo Onomastico Turcico, et lib. IV. Hist. Musulman. pag. 196. ubi observat *Beg* nomen dari solere omnibus officium vel munus aliquod a rege vel Sultano consecutis. Graeci vero Πέγ et Πέγεις dicunt, vel Μπέγεις, ut in Gloss. med. Graecit. observamus. Unde discimus quis is sit quem Froissartus III. Vol. cap. XXII. et XXIII. *Amorabakin* vocat, quae vox effecta ex *Amur Begis* vel *Begin*. Sed an *Amur* iste, cuius meminit Gregoras, et Cantacuzenus loco laudato, sit ille a quo interfectus est Melecus, dubium ingerit idem Cantacuzenus, qui lib. II. cap. XXIX. et lib. III. cap. VII. eundem Amurium Aitinis Ioniae (seu Cariae, uti habet lib. II. cap. XIII.) Satrapae filium fuisse ait, eundemque Satraparum Asiae opulentissimum. Aitinem praeterea duos alios filios habuisse, quorum alter *Chetir*, alter *Souleimasas* vocabatur. Amurii porro crebra deinde mentio apud Cantacuzenum. DUCANG.

Pag. 137, 17. Ἡρὸς δὲ ἐπιστάντος] Circa an. MCCLXXV. DUCANG.

Pag. 138, 3. Εἰς πλεῖστα τεμόντες] Hinc igitur extincto Turcorum Iconiensium principatu, cum eidem tuendo contra Tartaros impares essent, singuli ex primoribus Turcis, prout libitum fuit, oppida et provincias pervaserunt, cum Graecis aequae ac Tartaris bellum gerentes, tandemque iisdem Tartaris recedentibus, pulsoque vel certe non admissio Sultano, Turcicum principatum provinciis invicem dispertitis, deinde quod Romani seu Graecorum in Asia supererat imperii invaserunt, indeque in Europam evolarunt, ab ipsismet Graecis imperatoribus evocati, dum opem ac auxilium quaerunt, quo se adversus suae gentis principes, atque adeo

etiam Latinos, tueantur, unde universi postmodum imperii clades exorta est, ut Gregoras post haec pluribus narrat. DUCANG.

Pag. 138, 22. Στρατοπέδων πολλῶν] Phranzes lib. I. cap. VI. DUCANG.

Pag. 142, 11. Συνέβη δ' ἐπὶ τούτοις] Pachymer. lib. VI. cap. XXX. XXXI. XXXII. DUCANG. Adscriptus hic in margine annus Christi MCCLXXX. atque hoc urbis Trallium instauratae tempus assignavit nobis Possinus in tabulis chronologicis. Quodsi Andronicus annos vixit LXXIV. ut hoc capite infra et libri decimi capite primo Gregoras docet, referenda erit eius urbis instauratio ad annum Christi MCCLXXIX. Nam si Andronicus annos vixit LXXIV. oportet eum natum esse A. C. MCCLVIII. quippe quem constat obiisse A. C. MCCCXXXII. Si natus est A. C. MCCLVIII. annum aetatis vigesimum primum excessit A. C. MCCLXXIX. Porro hoc capite Tralles instaurasse dicitur cum esset maior an. XXI. BOIVIN.

Pag. 142, 13. Ἀνοικοδομησαὶ πάλαι πεπτωκυῖαν] De Tralibus instauratis ita Gregorius Cyprius in encomio Andronici: ἦσαν μὲν οὖν αἱ Τράλλεις πόλις ἐν καλῷ τῆς Ἀσίας κειμένη, μεγέθους τε μείζονος ἢ κατὰ τὰς πόλεις ἀπολαύουσα, καὶ περιφανῆς ἐν ταύταις ὑπάρχουσα. ἦσαν δὲ παλαίποτε, πρὶν δηλονότι τὸν πάντα μεταβάλλοντα χρόνον καὶ αὐτὰς φθεῖραι μεταβαλόντα, καὶ τοῦ ἀριθμοῦ ἐξῶσαι τῶν πόλεων, τείχη τε καθελόντα, οἰκίας τε ἀνατρέψαντα, καὶ τῶν ἐρείπιων μόνων γνωρίζεσθαι καταλείψαντα. ἀλλὰ μέχρι σοῦ βασιλεῦ ταῖς Τράλλεσιν ἢ φθορά, καὶ τῷ χρόνῳ ἢ καύχησις· νυνὶ δὲ διὰ σοῦ πάλιν ἐν πόλεσιν ἐκείναι etc. Vide Cod. Reg. 1853. fol. 179. V. item Codd. 3355. et 3118. BOIVIN.

Pag. 143, 2. Τῆς δὲ πόλεως Τράλλεως] Ordo versuum sic restituendus:

Τῆς δὲ πόλεως Τράλλεως τὸ κάλλος χρόνοις ἐσεῖται
Σβεννύμενον· τὸ δὲ πολλοστὸν ταύτης καταλειφθὲν
Ἐν ὑστάτοις ἐκφοβηθήσεται ἔθνει ἀνάρχῳ·
Ἀλωθήσεται δ' οὐδαμῶς. ἀνακαινισθὲν δὲ
Ἐσεῖται παρὰ δυνατοῦ Νικωνύμου, ὃς
Ὀκταπλῆν ἀγλαῶς ἐννάδα βιώσει δίσκων,
Καὶ τρεῖς ἑπτὰ κύκλων *) πόλιν Ἀττάλου λαμπρυνεῖ.
Ἔτι καὶ πόλεις ἐσπέρια ὑποκύνουσι**),
Καὶ ἀγέρωχοι ὑποκλιθήσονται παιδικῶς.

Sunt versus Hexametri, omnes exceptis tribus primis spondaici, iidemque inconditi et immodulati, in quibus vocales α, ι, υ, longae sunt vel breves, prout poëtae libuit. Quin et syllabas natura breves, accentu acuto vel gravi notatas, producit in τὸ, in χρόνοις, in πόλεις. Item diphthongum οι corripit in χρόνοις, et vocalem η in ἐκφοβηθήσεται, id quod factum videtur vitio iotacismi, quo η

*) Al. κυκλῶν. BOIVIN.

**) Fort. ὑποκύνψ. licentia apud eius temporis poëtas usitata. BOIVIN.

et *οι* sic pronuntiantur ut *iota*. Praeterea in uno versu *συννίζσεις* adhibuit duas, *πόλεως Τράλλεως*. Quae omnia arguunt oraculum istud non fuisse Delphicum, aut Sibyllinum, sed omnino recens. In codice Barberiniano, quo usus est Possinus, idem oraculum exstat paulo auctius *), eique praefixa haec inscriptio, *οὗτος ὁ χρησμός Πανσανίου προέδρου*, *Hoc est Oraculum Pausaniae Praesidis*. Ego vero facile crediderim fabricatum illud fuisse ab aliquo Andronici amico, sive is Theodorus Metochita fuerit, sive alius. Maxima certe illis temporibus erat Graecarum Musarum *ἀμουσία*. Vide carmina Theodori Metochitae, et cum istis confer. Solus, quem sciam, ea aetate Maximus Planudes tolerabiles aliquos versus fecit. Sed de recentiorum Graecorum poësi etiam infra ad p. 190. C. dicturi sumus, ubi de Theodori Metochitae poëmatis. BOIVIN.

Pag. 143, 22. *Τὰ δὲ μετὰ μοναχικοῦ σχήματος ἕτερα ἥως*] Asteriscum post *ἕτερα* apposuerat interpres, nec quod statim sequitur vertit: et certe post *ἕτερα* legendum *δύο*, tot enim annos in habitu monachico exegit Andronicus, ut scribit idem Gregoras lib. IX. cap. ult. seu ut est in nota marginali ad cap. XXVIII. lib. II. Cantacuzeni, *ἐν μοναχῶν σχήματι διαγαγὼν ἐνιαυτούς δύο παρ' ὀλίγον*. Tunc addit: *ἥως τρεῖς ἑπτὰ κύκλοι σεληνιακοί, ὃ καὶ βέλτιον, δύο ἕγγιστα*, id est, *vel* (ex quo monachum induit, intersunt) *ter septem circuli lunares* (seu menses XXI. seu potius anni prope II.). DUCANG.

Pag. 144, 2. *Πρῶτον καὶ εἰκοστὸν ἡμειβεν ἔτος*] Vertit Wolfius, *annum aetatis ageret primum et vigesimum*. Vertendum fuit, *annum aet. excederet*, etc. praesertim si legatur *παρήμειβεν*, ut legitur in Codice Regio. BOIVIN.

Ibid. in nota. *Ἦως τρεῖς ἑπτὰ κύκλοι σεληνιακοί*] Graeci recentiores dicunt *ἥως* pro *ἦ*, vel *ἦτοι*. Vide Glossar. med. Graecit. BOIVIN.

Pag. 144, 4. *Ἄτταλός τις εὐγενής*] Tralles, urbem ad Maandrum, Pelasgorum coloniam fuisse scribit Agathias lib. V. duce forte Attalo isto Troiano. DUCANG.

Pag. 145, 21. *Ὡδινε μὲν γὰρ ὁ Κάρουλος*] Pachymer. lib. VI. cap. XXXII. DUCANG.

Pag. 146, 6. *Ῥωσονσύλην*] Qui Pachym. lib. VI. cap. XXXI. *Ῥῶς Σολυμᾶς* appellatur, quem hic pariter depingit. Vide Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. XI. DUCANG. Ducangius Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. XI. eum vocat *Solyman de Rossi*. Ego autem non dubito, quin is fuerit *Rufus de Soliaco*, ille ipse scilicet, qui memoratur in instrumento seu Diplomate Regio, quod ex Thesaurο Chartarum excerptum cum aliis actis et instrumentis publicis Ducangius edidit. Vide Chartas Historiae Franco-Byzantinae subiunctas, pag. 34. Nomen, ut videtur, Gallicum fuit *Rousseau de Soli*,

*) Vide observationes Possini Pachymerian. tom. I. pag. 479. BOIVIN.

quod est Graecis *Ῥούσο ντε Σουλή*. Poeta Graecobarbarus Cod. Reg. 2569. fol. 219. V. eum sic appellatum scribit,

Ῥούσον τὸν ὀνομάζασιν ντε Σουλὶ τὸν ἐπίκλην.

Ἄνθρωπος ἦτον εὐγενῆς, στρατιώτης πεδευμένος.

Rufum hunc nominarunt, cognomento De Souli.

Vir erat nobilis, miles exercitatus.

Idem poeta Graecobarb. eundem *Ῥούσον ντε Σουλή*, post obitum principis Guil. de Villa-Harduini Bailum Moreae a Carolo rege Neapolitano constitutum narrat. Gregoras non multum aberravit a vero nomine, siquidem ab eo vocatur *Ῥωσονσουλῆς*, seu, ut praefert diversa lectio, *Ῥῶσος Σουλῆς*. Pachymeres lib. VI. cap. XXXII. *Ῥῶς Σολυμᾶν* vocat: unde Ducangius nomen fecit *Solyman de Rossi*. Praeter hunc *Rufum de Soliaco*, recensetur inter Aulae Neapolitanae nobiles *Henricus de Soliaco* in illa quam dixi collectione Chartarum, Histor. Franco-Byzantinae subiuncta, p. 21. et p. 22. BOIVIN.

Pag. 146, 17. *Τὸν Σικελίας ἐξεπολέμωσε — ὄηγα Φερδέριχον*] Fredericum Aragonum regem, qui demum Siciliae rex factus est, hac Carolo postmodum erepta. Vide Ioannem Villaneum lib. VII. cap. LVII. et Ricordan. cap. CCVI. DUCANG.

Pag. 147, 23. *Δηρὸν τε μένειν*] Homer. Iliad. lib. II. BOIVIN.

Pag. 148, 3. *Πάντας δ' αὐτοὺς εἰς τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον ζῶντας ἐκόμισαν*] Captus ipse quoque *Rufus de Soliaco*, ut ex Pachymere discimus. Redemptum deinde in Italiam rediisse verisimile est. Anno certe MCCXCIV. aderat in Aula Caroli II. regis Neapolitani *Rufus de Soliaco*, ut patet ex instrumento supra laudato. BOIVIN.

Pag. 148, 19. *Ἰωάννης γὰρ*] Qui primus Ducum aut principum Trapezuntinorum sese imperatorem appellavit. Vide Famil. Byzant. pag. 192. DUCANG.

Pag. 149, 2. *Ἦς τὰ βασιλεία Τραπεζοῦς*] Cuius urbis elogium habetur in Cod. Reg. nondum signato. DUCANG.

Pag. 149, 7. *Ἰωάννης ὁ Σεβαστοκράτωρ*] Pachymer lib. V. cap. IV. lib. VI. cap. 19. 35. 36. De Ioanne egimus in Famil. Byzant. p. 206. de Irene vero Michaëlis Notha et Noga eius coniuge p. 235. DUCANG.

Pag. 150, 1. *Ἄλλὰ πρὶν*] Pachymer. lib. VI. cap. 36. DUCANG.

Pag. 150, 3. *Λυσιμαχίας ἐγγὺς*] Tunc enim adversus Tartaros has provincias devastantes expeditionem susceperat Michaël, de qua Pachymer. lib. VI. cap. 29. 30. DUCANG.

Pag. 150, 4. *Καὶ Ἀλλαγῆς*] Istius loci, ubi de morte Michaëlis non meminit Pachymeres, sed tantum Pachomii. At secus Phranzes, qui Gregoram exscribit. Est autem *ἀλλαγή* idem quod Latinis *mutatio*, locus scilicet, ubi mutantur equi publici. Vide Glossar. med. Graecit. in hac voce. DUCANG.

Pag. 150, 18. *Τὰ Παχωμίου σε διαδέξεται*] Vertendum, *Pachomius te excipiet*; non, *tibi successurus est*, ut servetur ἀμφιβολία. BOIVIN.

Pag. 152, 24. *Ἐτυχε τελευτῆς*] Obiit Michaël, ut scribit Pachymeres, XI. Ianuarii die Parasceves, anno mundi iuxta Graecos VI. MDCCXCI. (Christi 1283.) cum imperasset annos 24. demptis diebus 20. ac annos omnino 58. vixisset. DUCANG.

Pag. 153, 2. *Ὁ δὲ υἱὸς καὶ βασιλεὺς*] Pachymer. lib. VI. cap. 11. Phranzes lib. I. cap. 6. DUCANG.

Pag. 153, 6. *Πλείστην ἐπισωρεῦσαι γῆν*] Iisdem verbis Phranzes id ipsum tradit. Pachymeres eius cadaver noctu in novum monasterium vicinum a familiaribus delatum scribit. Excommunicatorum corpora in agris inseputa relicta, ut ne foetor nares, aut spectaculi horror mentes foedaret, iniecta humo contacta, pluribus docuimus in Glossar. med. Latin. in v. *Emblocare* et in Addit. tametsi Michaël ab ecclesia propter communionem cum Latinis palam proscriptus non fuerit, uti antea propter excoecatum iuniorum Lascarim. DUCANG.

Pag. 155, 7. *Εἰ τὴν μικροψυχίαν*] *Μικροψυχία* est hoc loco *regnandi libido morae impatiens*, ut et infra lib. VIII. cap. I. sect. 2. BOIVIN.

Pag. 155, 12. *Ἄλλ' ἐχορῆν*] Proverbium, cuius meminit Digenian. Cent. VIII. n. 49. DUCANG.

Pag. 159, 4. *Αὐτοὺς μὲν οὖν*] Pachymer. lib. VII. cap. 1. DUCANG.

Pag. 159, 9. *Κονοσταύλω*] Interpr. *Conostaulo*: reposuimus *Comite stabuli*. Vid. Gloss. med. Graecit. DUCANG. *Τῷ μεγάλῳ κονοσταύλῳ Μιχαήλ τῷ Γλαβᾶ*] De quo legendum poëma Manuelis Philae, quod exstat in Codice Regio, olim Telleriano, et inscribitur, *εἰς τὰ τοῦ πρωτοστράτορος ἐκείνου τοῦ θαυμαστοῦ στρατηγῆματα*. BOIVIN.

Pag. 160, 8. *Παναχράντου μονήν*] Pachymer. VII. 3. 4. 5. De hoc monasterio egimus in Constantinopoli Christ. lib. IV. sect. II. n. 31. DUCANG.

Pag. 160, 12. *Νόσῳ καὶ γήρᾳ*] Pachymer. de Iosepho, μόνον οὐκ ἄπνοος. et cap. 6. *ἄψυχον οἶον φόρτον*. DUCANG.

Pag. 161, 21. *Παρασκευάσαι*] Pachymer. VII. 12. 13. 14. 21. DUCANG.

Pag. 162, 4. *Ὡς ἐντεῦθεν ἀναγκασθῆναι μὲν τὸν Ἰωσήφ τοῦ θρόνου τοῖς βουλομένοις παραχωρεῖν*] Andronicus imperator in λόγῳ χρυσοβούλλῳ, qui exstat inter opera Nathanaëlis Chumni, qui et Nicephorus, Cod. Reg. 2964. fol. 302. φθάνει μὲν ὁ πολὺς ἐκεῖνος τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἀγῶνας, (loquitur de Iosepho) πολὺς καὶ τὴν ἔνστασιν καὶ τὴν καρτερίαν, καὶ μηδὲν τῆς ὁμολογίας καθυφείς μηδὲ καθυπείξας καὶ ὑπενδούς τοῖς ἐπὶ μακρῶν τῶν χρόνων βιαζομένοις καὶ ἀποπειρωμένοις αὐ-

τοῦ, παραίτησιν τοῦ πατριαρχικοῦ ποιήσασθαι θρόνον . . . ἢ δὲ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία, ἐκείνον ὥσπερ ἀμειβομένη τῶν πόνων καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς καμάτων, ἀνακηρύττει ἐξ ὀνόματος, κατῆσον τοῖς ἄλλοις τοῖς μηδὲν παραίτησαμένοις, ἀλλ' ὁμοῦ μὲν ἐπ' εὐσεβείας, ὁμοῦ δ' ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐν ὁμοίοις ἀγωνίσμασι καὶ καιροῖς, καταλύσασι τὸν βίον. καὶ τοίνυν ἐν δὴ τοῦτο τοῖς διαφορομένοις αὐτοῖς ἀφορμὴ τις γίνεται σκανδάλου καὶ πρόφασις, ἢ ἀνακήρυξις· καὶ ζητοῦσι κατασιγαθῆναι ταύτην καὶ παύσασθαι· καὶ παύσομεν σεσωπηκότες, φίλα κὰν τούτῳ πράττοντες ἐκείνω καὶ οἰονεὶ κατὰ γνώμην, ἃ παρητήσατο παραιτούμενοι, καὶ μηδὲν περαιτέρω τῶν αὐτῶ δεδομένων μήτε πράττοντες, μήτ' ἐπινοοῦντες. Itaque Iosephus, cum esset in sedem patriarchalem restitutus, cessit paulo post et παρητήσατο. Chronica manuscripta minime inter se consentiunt in definiendo temporis spatio, quo Iosephus receptam dignitatem retinuerit. In Cod. Reg. 3058⁴. sedisse dicitur menses quatuor. Codex 2525². mensem hinc unum demit. Codex 3502. duos tantum menses numerat τῆς δευτέρας πατριαρχείας.

BOIVIN.

Pag. 163, 6. Ἐπεὶ γὰρ Ἰωσήφ] Pachymer. ibid. cap. 13.

DUCANG.

Pag. 163, 11. Γεώργιος δ' ἐκ Κύπρου] Qui in clero Palatino tumungebatur Protoapostolarii dignitate. Pachymer. lib. VI. cap. 14. Eius eruditionem praedicat etiam Ephraemius in Chronico:

Σοφός τις ἀνὴρ Γεηγόριος Κυπρόθεν,
Λόγων σοφῶν μαίευμα, μουσῶν ἐστία
Εἰς πατριαρχῶν ἀνεβιβάσθη θρόνον. DUCANG.

Pag. 163, 16. Ἄρτι καὶ τὸ μοναχικόν] Quippe patriarcha designatus ab imperatore, ex laico in monachum, deinde ex Lectore in Diaconum ordinatus fuerat a Cozylensi episcopo, uti testatur Gregoras: ut moris erat, inquit Ephraemius in Chronico:

Καὶ συνταγείς κλήρω γε τοῦ παλατίου,
Ἀρχιδύτης πέφηνε τῆς Κωνσταντίνου,
Τὰ τῶν μοναχῶν πρὶν τελεσθῆς, ὡς ἔθος. DUCANG.

Pag. 163, 21. Μετὰ τὰς ψήφους] Immo ait Pachymeres non expetita episcoporum suffragia. Hi enim εἰς ψήφους μόνας οὐκ ἤξιοῦντο. DUCANG.

Pag. 164, 5. Ὁ Μοζύλης ἐπίσκοπος] Sic infra. At ὁ Κοζύλης, Pachymeres lib. VII. cap. 14. habet. DUCANG.

Pag. 164, 6. Debrorum episcopus] Debrarum Ducangio.

BOIVIN.

Pag. 164, 11. Ναύπακτος] Aetoliae metropolis, cui XIII. episcopatus subditi leguntur in Notitia Thronorum, Mozylensis vel Cozylensis nulla facta mentione. DUCANG.

Pag. 164, 12. Ὁ δὲ γε Δεβρῶν] Debrarum meminit Cedrenus. DUCANG.

Pag. 164, 16. Γρηγορίου] Sic variat Gregoras, dum quem supra Georgium, hic Gregorium appellat, quod postremum nomen accepit recens monachus factus, Pachymer. lib. VII. cap. 22. Τοῦτο γὰρ ἦν ἐκεῖνο καὶ τὸ ἐκ Γεωργίου μοναχικὸν ὄνομα. DUCANG.

Pag. 165, 7. Καὶ ἐξ διακονόν τε καὶ ἱερέα] Pachymeres lib. VII. cap. 14. de Cozylensi episcopo, a quo Georgius Cyprius primis ordinibus ecclesiasticis initiatus fuit: ἐκεῖσε τὰ εἰκότα τελέσας, μοναχὸν μὲν ἐκ λαϊκῶν ἀποδείκνυσι, διάκονον δ' ἐξ ἀναγνώστου χειροτονεῖ. τῆς δ' αὐτῆς ἡμέρας καὶ πατριάρχην ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνον προβάλλεται. Ubi has ordinationes haud factas a Germano Heracleensi episcopo exserte ait, sed a Cozylensi, a quo idem Germanus tum monachus, ac cuiusdam Acacii viri pii discipulus, una cum ipso Georgio Cyprio in patriarcham ab imperatore electo, in metropolitam Heracleensem in aede Irenes inauguratus est: a quo quidem Germano deinceps in Sophiana iuxta morem, solitis adhibitis ritibus ac precibus, consecratus est Georgius. DUCANG.

Pag. 165, 15. Καὶ τῶν Λατινικῶν ἡθῶν] Cyprus enim tum regibus Latinis parebat. DUCANG.

Pag. 166, 13. Ἐπεὶ μέντοι συνήεσαν] Pachymeres lib. VII. cap. XXII. DUCANG.

Pag. 166, 17. Παννύχους τετελεκότες στάσεις] Interpres, cum per totam noctem stetissent. Imo, cum sacras ac nocturnas in aede sacra vigiliis exegissent. Ita infra cap. X. ὅσα τὸν μοναχικὸν ἀπεργάζεται βίον, ἐγκράτειαν φημί καὶ στάσεις παννύχους, χαμαιεύνης, etc. ubi rursus haec male vertit, ut ibi indicamus. Vide Gloss. med. Graecit. in παννυχίδες. DUCANG.

Pag. 167, 6. Τούτων οὕτω γενομένων] Idem Pachym. lib. VII. cap. XXXI. DUCANG.

Pag. 167, 13. Μέχρι τῆς Εὐγενείου πύλης] Vide Constantinop. Christ. lib. I. sect. IV. n. 1. DUCANG.

Pag. 167, 18. Τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μονῆν] De hac aede, ut de Theodora eius conditricem, quam Παύλαιναν a secundo coniugio vocat Pachymeres lib. VIII. cap. X. multa sunt a nobis observata in notis ad lib. XIII. Annal. Zonarae n. II. et in stemmate Palaeologorum. DUCANG. De hac Theodora, et de templo S. Andreae ab ea instaurato, exstant in codice Colbertino n. 5018. tria Maximi Planudae historica Epigrammata, edita a Ducangio in notis ad lib. XIII. Zonarae, sed mendosissima. En eorum unum integrum, ex cod. Colbertino emendatum.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀναρέου
Ἡρῶλεγειοῦ,

ὃν ἀνήγειρεν αὐτῷ ἡ Πρωτοβερστανία.
Πειθομένη σε δόμοισιν ἐν οὐρανόισιν ἀληθῶς
Ψυχῇ ναιετάειν, Ἀνδρέα κλεινότετα,
Καὶ τῷ σώματι σεῖο νεῶν ἔδομήσατο τόνδε,
Κάλλεσιν οὐρανόισιν ἐν χθονὶ λαμπόμενον,

Ἡ πάσαις ἐνὶ θηλυτέρῃσι σοφῇ Θεοδώρᾳ,
 Ἀμφοτέρων τε λόγων κῦδος ἀναψαμένη·
 Ἡ γενέτης μὲν ἦν Καντακουζηνὸς Ἰωάννης,
 Μήτηρ δ' Εὐλογία ἀξίη εὐλογίης,
 Σύγγονος οὔσα Παλαιολόγου Μιχαὴλ βασιλῆος,
 Οὗ γόνος Ἀνδρόνικος πλεῖον ἀνακτος ἀναξ·
 Κοινωνὸς βίотου δὲ Ραοῦλ πέλεν Ἰωάννης,
 Τιμὴν εἰληφῶς Πρωτοβεστιαρίου.
 Αὐτὴ χηροσύνην..... ἔστρεξεν ἀμέμπτως,
 Ἐτρεφε νωλεμέως Χριστὸν ἐν ἐνδεέσι,
 Δόγματος ὀρθοτόμοιο χάριν πάθειν ἄλγεια πολλὰ,
 Τίμα καὶ φιλήν εἴ τις ἐφημερίων.
 Τοίη τῷ τοιῶδε τοιούδε σοι εἶσατο νηὸν,
 Ἀνδρέα, καὶ σὺ χάριν πλούσιον ἀντιμέτρει.

Huic Epigrammati heroëlegiaco subiuncta sunt iambica duo, quae et ipsa sunt valde mendosa. Ea, quoniam sunt longiuscula, piget describere. Errata sola eaque praecipua annotabo. Epigramm. I. Vers. 2. Ἐταῶν, προσώπων, ἐν γρ.] Lege Καὶ τῶν προσώπων ἐν γρ. V. 4. Τίς καὶ τινῶν πέφυκα καὶ τινὸς τύχης.] L. Τίς καὶ τίνων πέφυκα καὶ τίνος τύχη. V. 6. Παλαιολογίσσα.] L. Παλαιολογίνα. V. 9. Ἀγγέλων ὕμνουμένου] L. ἀγγέλωννουμένου. V. 11. ἐκλήθη] L. ἐκλήθη. V. 14. punctum expunge. V. 18. Παλαιογίνα] L. Παλαιολογίνα. V. 19. Εἰρήνη τις εἰρήνη φερ.] L. Εἰρηνική τις Εἰρήνη φερ. V. 23. τοιητ'] L. τοῦτ'. Epigramm. II. Vers. 1. τὴν φλέβα] τὰς φλέβας. V. 5. συμφόνημα] L. συμφόρημα. V. 8. ἐνάγων] L. ἔγνω. V. 13. Ἀγγέλων ὕμνουμένον,] L. ἀγγέλωννουμένου. V. 17. ἀνακτος] L. ἀνάγοντος. V. 19. φεῦ] L. φῶς. V. 23. Παλαιογίνα] L. Παλαιολογίνα. V. 26. ὄση] L. ὅσον. V. 29. μονοτρόπου] L. μονοτρόπων. V. 30. Ὡς Εὐλογίαν Ἀλεξίαν Εὐλογίαν] L. Ὡς εὐλογίας ἀξίαν Εὐλογίαν. V. 36. ταῦτό μοι κλέος] L. ταῦτά μοι κλέα. V. 37. ἀτρεχῶς] L. ἀτρεκῶς. V. 41. Πρὸς τοῦ κρατοῦντος] L. Πρὸς τῶν κρατούντων. Leviores mendas facile erit cuivis corrigere. BOIVIN.

Pag. 167, 22. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ] Pachymer. lib. VII. cap. XXXIII. DUCANG.

Pag. 167, 22. Προετθνήκει γὰρ] Anna filia Stephani V. regis Hungariae. Pachymeres lib. VII. cap. XXVIII. DUCANG. Προετθνήκει γὰρ ἢ ἐξ Οὐγγρίας] Anna scilicet. Leo Cinnamus in calce Codicis Regii 2951. Τὸ παρὸν βιβλίον ἐγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ Λέοντος τοῦ Κιννάμου, τελειωθὲν σὺν θεῷ μηνὶ μαρτίῳ ιδ'. Ἰνδικτιῶνος δ'. ἡμέρᾳ ἐβδόμῃ. ἔτους στψπδ'. ἐπὶ τῆς βασιλείας.... τοῦ τε κυροῦ Μιχαὴλ Δούκα Ἀγγέλου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου καὶ νέου Κωνσταντίνου, καὶ Θεοδώρας τῆς εὐσεβεστάτης Ἀνγούστης, καὶ τοῦ κύρου Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ ANNHΣ τῆς εὐσεβεστάτης Ἀνγούστης etc. Hic liber scriptus est

manu mea Leonis Cinnami, absolutus (cum Deo) die XIV. mensis Martii, Indictione IV. die VII. Anno VI. MDCCLXXXIV imperantibus Dom. Michaële Duca Angelo Comneno novo Constantino, Theodora religiosissima Augusta, Dom. Andronico Comneno Palaeologo, et ANNA religiosissima Augusta. Erat in annus Christi MCCLXXVI. aetatis autem Andronici XVIII. βοινιν

Pag. 167, 24. Διαπροσβέβυεται πρὸς τὸν θῆγα τῆς Ἰσπανίας, Cuius erat ἐγγόνη, inquit Pachymeres: quippe Beatrix uxor Guil- elmi VI. Marchionis Montisferrati, Guilelmi Monferratensis ac Thessalonicensis regis filii, et mater Iolantae seu Irenes alterius Andronici imp. uxoris, filia fuit Alfonsi regis Castellae, seu Hi- spaniae. DUCANG.

Pag. 168, 8. Πρὶν τὸ ἐνδόσιμον εἰληφέναι παρὰ τοῦ Πάππα] Ex hoc loco infert Allatius lib. II. de utriusque eccl. consens. cap. XIV. n. 1. eam viguisse tum consuetudinem, ut Latinis non licuerit matrimonia inire cum Graecis, nisi summo pontifice an- nuente. Quo referri potest quod tradit Matthaeus Parisius pag. 418. 431. et 453. aegre admodum tulisse summum pontificem, ac non semel obiectum Friderico II. imp. quod filiam suam notham Annam, seu ut alii vocant, Constantiam, in uxorem dedisset Io- anni Vatatzae imperatori Constantinopolitano. Scribit praeterea Pachymeres lib. IX. cap. V. Andronicum Palaeologum imp. uxo- rem filio Michaëli recens imperatori inaugurato quaerentem, obla- tam sibi Caroli regis Siciliae neptim ac Philippi Tarentini filiam abnuisse, τὴν ἀπὸ τοῦ Πάππα τῆς Ῥώμης ὑπειδόμενον ὑπερηφα- νίαν, sed et regis Cypri filiam, quod is absque pontificis sum- mi consilio et facultate has nuptias peragere nollet: τὸ δ' ἦν τὸ ὑπὸ βουλῆ καὶ θελήσει τῆς κατὰ Ῥώμην ἐκκλησίας τὸ συνάλλαγμα διαπράττεσθαι. DUCANG.

Pag. 168, 12. Ἦν δὲ ὁ βασιλεὺς τηνικαῦτα τῆς ἡλικ. τρίτου καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἀμείβων] Wolhus verterat, *Agebat tum impe- rator annum tertium et vigesimum. Ego verti, Excedebat tum imp. annum, etc.* Praeterquam enim quod ea est vis verbi ἀμεί- βειν, chronologiae ipsius ratio favet nostrae interpretationi. Im- mo Andronicum imperatorem annos XXIV. excessisse oportet eo tempore, quo secundam uxorem duxit, si quidem eam duxit post obitum patris sui Michaëlis; qui filio Andronico iam nato impe- rare coeperat, imperavitque annos XXIV. ut constat ex serie im- peratorum chronologica. βοινιν.

Pag. 168, 15. Ἐπεὶ δ' ὥσπερ] Pachymer. lib. VII. cap. XLI. DUCANG.

Pag. 169, 2. Περί που τὸς πρόποδας τοῦ Ὀλύμπου] Pru- sam primo relegatum Veccum scribit Pachymer. lib. VII. cap. XI. deinde post hoc colloquium, in arcem a dextris ingredienti sinum Astacenum, cui nomen a S. Gregorio erat. Idem cap. XXXV. extr. Accusatus autem fuit sub mensem Febr. VII. indict. ac

nense Martio circa mediam quadragesimam abdicata dignitate in monasterium Panachrantae (de quo egimus in Constantinopoli Christ.) secessit, proinde an. Chr. MCCLXXIX. DUCANG.

Pag. 170, 2. Οὐ̄ γενομένου] Pachymer. lib. VII. cap. VIII. IX. X. XXXV. DUCANG.

Pag. 170, 10. Ἦν δὲ ὁ Μουζάλων] Pachymer. lib. VIII. cap. XXVI. XXXI. DUCANG.

Pag. 170, 17. Καὶ πρὸς τῆ̄ πυραμίδι] Vide Gloss. med. Graecit. in Πυραμίδι. DUCANG.

Pag. 171, 3. Καὶ Μετοχίτης] Georgius Metochites. Pachymer. lib. VII. cap. XXXV. de quo et eius scriptis multa habet Al-latius in Diatriba de Georgiis pag. 345. DUCANG.

Pag. 171, 21. Πρὸς τὸν ἐν Βλαχέρναις] Pachymer. lib. VII. cap. XVII. XVIII. XIX. DUCANG.

Pag. 172, 16. Ἐπιβοῶντας τὸ, Ἀνάξιος] Vide Gloss. med. Graecit. in Ἀξιός. DUCANG.

Pag. 172, 19. Καὶ τοῖς ἐπὶ κόρῳ̄ς χαπίσμασι] Quomodo S. Ignatium patr. Constantinop. degradatum ac pessime vexatum a Photianis scribit Nicetas Paphlago in illius vita p. 1207. ἦσαν δὲ οἱ κολαφίζοντες καὶ ταλαιπωροῦντες αὐτόν. DUCANG.

Pag. 173, 2. Οὐδὲ γὰρ οὐδείς] Pachymer. lib. VII. cap. XXIII. DUCANG.

Pag. 173, 5. Μετὰ ταῦτα τὸνν] Pachymer. lib. VII. cap. XXXVI. DUCANG.

Pag. 174, 1. Ἐν τινι πολιχνίῳ τῆς Βιθυνίας] Pachymer. τῆ̄ τῶν Νικητιάτων τῆς Δακκυβύζης φρουρίῳ. DUCANG.

Pag. 174, 2. Καὶ τὰ εἰκότα παραμυθησόμενος] Neque tantum ut miserum principem solaretur, sed et ut ab eo voluntariam imperii cessionem ad legitimam principatus possessionem eliceret, ut ait Pachymeres. Id paulo fusius narrat Phranzes lib. I. cap. VII. hisce verbis: *Cum porro in urbem veniens recordatus esset facinoris, quod pater in adolescentem Ioannem Lascarim, cui potius imperium debebatur, perpetrasset, conscientia stimulatus, moderationemque virtutibus reliquis anteponens, ad eum, qui ipsius caussa oculos perdiderat, in oppidulo quodam Bithyniae habitantem invisendum accessit: quem in monastico humilitatis habitu reperiens, oratione consolatoria permulsit, veniam petens, quod se ignorante pater in illum crudeliter consulisset. Quod si posset et illi placeret, etiam dimidium imperii se illi cessurum ostendit, ut ad amplam potestatem subiret. Praeterea ad vitam degendam necessaria illi omnia affatim, quoad superaret, suppeditavit.* DUCANG.

Pag. 174, 10. Ἐν τούτοις γε μὴν] Pachymer. lib. VII. cap. 26. lib. IX. cap. 18. DUCANG.

Pag. 175, 18. Ἐντεῦθεν τὸ Γασμουλικὸν ἅπαν διεσκεδάσθη] Vide lib. IV. cap. V. sect. 5. BOIVIN.

Pag. 176, 4. "Ἄλλα μέρη τοῦ Κέρωσ] Interpres, in aliis Ceratis partibus. Emendavimus, sinus Ceratini. DUCANG.

Pag. 176, 11. Ἐπεὶ δὲ ἕδει] Pachymer. lib. VIII. cap. 6. 7. 8. 9. DUCANG.

Pag. 178, 21. Παρὰ τῆς κητορίσσης] A Theodora scilicet Eulogiae Michaëlis imp. sororis filia, cuius supra ut et aedis S. Andreae ab illa conditae meminit cap. 3. Vide praeterea Pachymerem lib. VIII. cap. 10. Porro κητόρας et κητορίσσας vocant Graeci recentiores, quos nostri *Fundatores* et *Fundatrices*. Vide Gloss. med. Graecit. DUCANG.

Pag. 178, 22. Φιλολόγος γὰρ ἦν ἡ γυνὴ] Theodoram Protovestiariam φιλολόγον, hoc est eruditam fuisse, docet Gregoras hoc loco. Id etiam testatur Maximus Planudes in Epigrammatis supra laudatis. Eandem fuisse φιλόβιβλον, arguunt Epistolae duae Nicephori Chumni, quae exstant in Cod. Reg. 2964. In prima (quae inscribitur * τῇ πρωτοβεστιαρίᾳ, et est numero septuagesima sexta) Ἐγὼ μὲν ἐβουλόαην, inquit Chumnus, μὴ μόνον βιβλίων, ὧν δὴ γέγονας ἐν χρεῖα ποτὲ, ὥστε μεταδόντων ἡμῶν αὐτοῖς χρῆσασθαι, ἀλλὰ γε καὶ μεγάλων δὴ τινῶν ἐτέρων, καὶ πολλῶ μᾶλλον ἢ ταῦτα τιμίων (εἶπερ ἄλλο τι πρὸ τῶν τοιούτων ἡμᾶς χρῆ τιμίον λέγειν) εὐπόρως ἔχειν. πάντα γὰρ ἐτοιμῶς καθ' ὅτι καὶ βούλοιο προῆκα χρῆσθαι, μὴ μεταδιδούς μόνον, ἀλλὰ γε καὶ τελέως διδούς, καὶ οὕτω μάλα προθύμως διδούς καὶ ἠδέως, ὡς μὴδὲ νομίζειν ἀποκτᾶσθαι, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀσμένως ἢ πρότερον καὶ μεθ' ἠδονῆς κτᾶσθαι. ἐπεὶ δὲ μὴ ἔχω πᾶν ὅσον καὶ βούλομαι, ζημίαν ἠγοῦμαι, καὶ μεγάλην ταύτην ζημίαν, οὐ τὸ ἐνδεῶς αὐτῶν ὧν ἔφην ἔχειν, ἀλλὰ τὸ μὴ ἔχειν διδόναι σοὶ γε βουλομένη φιλοτίμως ἡμῖν χαρίζεσθαι τὸ παρ' ἡμῶν λαμβάνειν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ μοι ταῦτα πρὸς σὲ τὴν σοφωτάτην καὶ διακριτικωτάτην ἅμα ψυχὴν, οὐ μένουσιν ἡμᾶς οἶμαι μέμψη τῆς ἀπορίας, ὅτι μὴ δ' αὐτοὶ προειλόμεθα· τῆς δὲ προθυμίας ἀποδεξαμένη, χάριν εἶση τῆς προαιρέσεως. καὶ γὰρ δ' ὁμολογῶ χάριν ταύτην οὐ μικρὰν ἔχειν, ὅτι παρ' ἡμῶν λαβεῖν ἠβουλήθης. καὶ γοῦν ὅπερ εἶχον μόνον πέμπω βιβλίον, Ἀριστοτέλους μετέωρα. ἔστι μὲν οὖν ἐν αὐτῶ καὶ ἀλλάττα τῶν ἐκείνου, ὧν οὐ χρῆ κατάλογον ποιεῖσθαι, αὐτοῦ δεικνύντος τοῦ βιβλίου. ἔστι δὲ καὶ τῶ Ἀλεξάνδρῳ πονηθέντα τῶν μετεώρων ἕνεκεν. τῶν μὲν οὖν ἐν τῶ βιβλίῳ χάριν γραμμάτων φάυλως ἐχόντων (ὄρας γὰρ ὡς ἔχουσιν) ἅμα δὲ καὶ τοῦ τὰ πλείω σφαλερῶς ἔχειν, ἀμαθία τοῦ γράψαντος τοῦ ὀρθοῦ παρενηνεγμένα, καὶν ἠδέσθην, καὶν αἰσχύνην ἐνόμισα τῇ φιλοκάλῳ σοὶ πρὸς ὅψιν μόνον ἰκέσθαι. ὅτι δ' ἐν πᾶσιν οὐδὲν τῶν ἐκτὸς ζητεῖς καὶ φαινομένων, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἕως ἔχειν ὁπῶσποτε καὶ πεφύκασιν ἔχειν, σοὶ δ' ἄλλο τὸ σπουδαζόμενον, ὅσον δηλαδὴ νοὸς ἴδιον καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀκραιφνῶς διαβαίνει, τούτου χάριν θαρσύνεσας, τὸ βιβλίον πέμπω. καὶ γοῦν γραμμάτων μὲν τῶν ἐν αὐτῶ μικρὸν φροντίσεις. ὅσα δὲ καὶ τῆς λέξεως πλημμειλῶς ἔχει, προσ-

ἀγούσα τῇ ἐπιστήμῃ, κατὰ τὸ ὀρθὸν μεταλήψῃ. καὶ γε προσομιλήσεις Ἀριστοτέλει, καὶ οἷς Ἀλέξανδρος ἐσπούδασεν ἐν μετεώροις, κατὰ τὴν ἐκείνων δύναμιν καὶ γνῶσιν, μηδὲν τῆς τοῦ βιβλίου φανλότητος πρὸς τὴν τῶν νοημάτων κατάληψιν ἐμποδῶν γενομένης. Alteram Chumni Epistolam indicasse sufficiat. Exstat autem eiusdem Cod. Reg. f. 380. V. et istam quam damus proxime subsequitur. BOIVIN.

Pag. 179, 2. Ἐπεὶ δ' εἴωθεν] Pachymer. lib. VII. cap. 23. DUCANG.

Pag. 180, 15. Διαδέχεται μέντοι τὸν πατριαρχικὸν θρόνον] Pachymer. lib. VIII. cap. 13. Athanasium Vecco statim successisse perperam scribit Phranzes lib. I. cap. 7. ubi observat a puero vitam asceticam coluisse in Ganis montibus, e Peloponneso oriundum, patria Andrusa, cuius episcopatum auctoritate imperatoris et suffragio Synodi gerebat, ac Monembasiae metropoli suberat. DUCANG. Huius Athanasii Epistolae aliaque opuscula exstant in Codice Regio, olim Telleriano. In illis sunt Epistolae seu Relationes 12. ad imperatorem, de residendi necessitate omnibus episcopis imponenda: ex quibus tres editae a Turriano, Latine tantum. Praeterea ad illius temporis res illustrandas maxime pertinent, Γράμμα περὶ τοῦ συναχθῆναι τοὺς ἀρχιερεῖς ἐν τῇ Χώρα, ὅπως κοινῶς ἀπελθεῖν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα χάριν ὠφελείας κοινῆς. De congregandis in Chorae monasterium pontificibus, ut ad imperatorem communis utilitatis causa simul convenient. fol. 21. Γράμμα πρὸς τὸν μέγαν διοικητὴν, ἵνα τὰ ἀδικήσαντα ἀποδῶ. Ad magnum Dioecetam, ut per iniuriam ablata restituat. fol. 23. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διὰ τὰ χρυσόβουλλα, ubi de rebus temporaliibus monasteriorum administrandis. Ibid. f. V. Γράμμα πρὸς τὸν βασιλέα κῆρον Μιχαήλ, etc. Hortatur ad meditationem votorum Baptismatis. f. 26. Γράμμα πρὸς τὴν δέσποιναν τὴν κύραν Μαρίαν. Ad Mariam Armeniam. f. 27. V. Scriptam puto hanc Ep. statim post Mariae adventum ex Armenia. Vide Gregoram lib. VI. cap. VIII. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἵνα παιδεύσῃ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εἰς τὰ τῷ θεῷ ἀρεστὰ καὶ πᾶν τὸ ὑπῆκοον. Ad imperatorem, ut et liberos et subditos omnes salutaribus praeceptis erudiendos curet. fol. 28. V. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα περὶ ἐπιστροφῆς πρὸς θεὸν . . . καὶ περὶ τοῦ τετριγῶς (an τετριγῶτος?) κτύπου ἐκείνου. fol. 29. Hortatur ad poenitentiam publice indicendam. Quae ait de stridore ac fragore die XIII. Decemb. audito, ea non pertinent ad terrae motum, de quo Pachymeres lib. IV. cap. XXIV. et Gregoras lib. VII. cap. I. sect. 2. Nam is terrae motus contigit Ianuarii die XVII. ut tradit Pachym. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ πῶν θεοκτόνων Ἰουδαίων, ἵνα ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πόλεως. Deicidas Iudaeos Urbe euiciendos. fol. 31. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι μὴ πρὸς εὐχὰς οἱ μετὰ τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς κατηγουμενείοις συνελθόντες, πρὸς δὲ τρυφὰς ἔβλεψαν. Qui ad Catechumenia cum imperatore

convenerint, eos non precandi sed genio indulgendi causa affuisse. fol. 38. V. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῶν ἐγγιζουσῶν ἠνωμένων οἰκιῶν μετὰ τῶν θείων καὶ σεβασμιῶν ἐκκλησιῶν, *ne cui domos templis continentes et contiguas habere liceat.* fol. 43. V. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, συμπάθειαν ἐξαιτῶν τοῖς ἀπολέσασιν ἐξ εἰρηκτῆς τὸν Παξῆ. fol. 44. V. Iste Paxis e carcere effugerat. Patriarcha apud imperatorem agit pro custodibus, qui illum effugere siverant. Fortasse is est, quem Pachymeres vocat Κουτζίμπαξιν. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ ἐλευθερίας καταπολαῦσαι τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ, seu *de asserenda in libertatem ecclesia.* fol. 48. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ οὐ ἀναφέρομεν, οὐ διὰ τι ἀνθρώπινον, ἀλλὰ μόνης χάριν ἀγάπης. Affirmat se in iis, quae ad imperatorem referat, unam spectare aequitatem, non autem quae sua sunt quaerere. fol. 49. *) Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, κατὰ αἰσχροκερδῶν καὶ τῶν προνομίων τῆς ἐκκλησίας. Postulat ut inquiratur in eos, qui Xeniorum nomine pecuniam accipiunt ex turpi causa in Simoniacos, ut opinor: adeoque in ipsum Theophanem, cui eiusmodi sordes obiiiciebantur. fol. 59. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τῶν θείων ναῶν, etc. *Templa decoranda. Ne cui liceat habitare in Catechumeniis, aut domos habere templis continentes.* fol. V. 59. **) Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, πρὸς τοὺς χειρισθέντας φορεῖν μάχαιραν πρὸς θεοῦ, καὶ μὴ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ χειρίσαντος ἀνασείοντας αὐτήν... καὶ περὶ τοῦ Τύρου καὶ Ἀλεξάνδρειας, ὅπως ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πόλεως. *Adversus eos, qui gladium sibi a Deo traditum non incutiunt secundum voluntatem eius qui tradidit. Item de episcopo Tyri et de Alexandrino patriarcha, ut Urbe exeant.* fol. 63. V. Νεαρά, [seu ***)] ζήτησις τοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἀθανασίου, καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἱεραῆς συνόδου, πρὸς τὸν εὐσεβεστάτον κῆρον Ἀνδρόνικον τὸν Παλαιολόγον, περὶ τινῶν κεφαλαίων νομιμῶν, τύπον ἔχουσα νεαράς, ἣτις καὶ ἐστέρχηθη τότε παρὰ τοῦ αὐτοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως. *Novella, seu Relatio patriarchae Dom. Athanasii, et congregatae apud eum Synodi, ad religiosissimum imperatorem Dom. Andronicum Palaeologum; de quibusdam iuris capitibus, in modum Novellae, quam imperator approbavit.*] fol. 69. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ γεγονότος εἰς τὸν λαὸν λιμοῦ. *De fame, qua populus laboravit.* fol. 72. V. Πρὸς τὸν αὐτὸν, περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ αὐθις, καὶ μὴ πωλεῖν τινα σῖτον ἄνευ εἰδήσεως καὶ τοῦ πατριάρχου. *De eadem re, ac ne inscio patriarcha frumentum veneat.* fol. 74. Πρὸς τὸν αὐτὸν, περὶ τοῦ αὐτοῦ, καὶ μὴ τιμιουλκεῖν*. *De eadem re, et ne pretium augere liceat.* Ibid. fol. V. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ

*) Exstat similis argumenti Epistola fol. 80. V. BOIVIN.

**) Pertinet ad residentiam episcoporum. BOIVIN.

***) Exstat haec inscriptio in Cod. Reg. 2525². fol. 270. non item in Telleriano. BOIVIN.

τοῦ παρ' ἑλπίδα συμπεσότος τῆς δεσποίνης ὁ θάνατος (leg. θανάτου). fol. 75. V. Falsa inscriptio. Inscribi debet, γράμμα πρὸς τὴν βασίλισσαν, περὶ τοῦ δεῖν αὐτὴν ὁμοιοεῖν τῷ συζύγῳ. Pertinet ad dissidia *), quae fuerunt inter Andronicum imperatorem et uxorem eius Irenen, de quibus Gregoras lib. VII. cap. V. sect. 3. Γράμμα τοῦ πατριάρχου στηλιτευτικὸν, περὶ Ἰωάννου τινὸς Δριμύς τὸ ἐπίθετον, προσεταιρισμένον συμμορίαν ἐπάρατον κατὰ τὴν ποιμένην Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τοῦ θεοσετέφους αὐτοκράτορος. *Adversus Ioannem Drimyn, qui in gregem Christi, in ecclesiam, et in imperatorem, inita cum sceleratis societate committaverat.* fol. 81. V. Γράμμα πρὸς τοὺς ποιμένας, etc. *Ne monasteria laicis aut monachis, nisi probatis, possidenda vel habitanda committantur.* fol. 89. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ περιποθήτου δεσπότητος υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, *De Despota Ioanne, cum eum Mater vellet in Lombardiam mittere.* fol. 90. V. Πρὸς τὸν αὐτοκρ. ὅπως ἡ δέσποινα βαρέως ἔσχε κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τοῦ πανευτυχεστάτου δεσπότητος. fol. 92. V. Hortatur ut permittat filio matrem adire, ad huius dolorem leniendum. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ δεσπότητος καὶ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐξόδους καὶ τοῦ ἀξιώματος ἔχειν τὰς οἰκονομίας. fol. 93. Hortatur ut filio suppeditet sumptus dignitati convenientes. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ προτρεψαμένου, etc. Titulus mendosus. Accusat impietatis quendam operum publicorum redemptorem, λαχόντα διενεργεῖν τὰ δημῶδη, qui imaginem Salvatoris, templi fastigio impositam, deiecerat. fol. 94. Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ κυροῦ Νύφωνος (Νίφωνος), ὄντος Κυζιίου, διὰ τὰς κατηγορίας τὰς ἀκουσθεῖσας περὶ αὐτοῦ. *De Dom. Niphone, Cyzici episcopo, et de criminibus ei obiectis.* fol. 96. **) Γράμμα περὶ μοναχῶν, τῶν καταπάτημα τῶν θείων κανόνων ἐκοντὶ φρεσιάντων, καὶ ἀποφυγόντων τῆς οἰκειᾶς μονῆς. *De monachis, qui sacros canones violare instituerant, et ex monasterio suo egerant.* fol. 97. V. ***) Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ ἀναθεωρεῖσθαι τὰ τῶν γεννημάτων καὶ τῶν ἄρτων, εἶναι εἰς διατάλαν ἐξώνησιν, ubi *de Dermocaita, de fame, de Latinis Byzantium pecunia ditatis.* fol. 99. V. Παραιτήσις τῆς πρώτης πατριαρχείας αὐτοῦ. *Abdicatio prioris patriarchatus.* fol. 103. De ea abdicatione vide Pachymer. lib. II. cap. XXIII. et lib. III. cap. XXIV. Item Gregoram lib. VI. cap. VII. Παραιτήσις τῆς δευτέρας πατριαρχείας. *Posterioris patriarchatus abdicatio.* fol. 104. V. Vide Gregoram lib. VII. cap. IX. sect. 1. Γράμμα σταλὲν τῷ ἐπὶ τῶν δεήσεων, περὶ τοὺς (τὰς) ψήφους, οὓς (ἄς) πεποιήκασιν διὰ τὸν Κυζικίου, ὅπως ποιούσιν (ποιῶσιν) αὐτὸν πατριάρχην. *Ad Magistrum*

*) Vide Pachym. lib. VII. cap. XIV. De reb. Andron. **βοινιν.**

) Vide Gregoram lib. VI. cap. V. **βοινιν.

***) Vide Gregoram lib. VI. cap. III. **βοινιν.**

libellorum supplicum, de electione qua creatus patriarcha fuerat episcopus Cyzici. fol. 106. Γράμμα ἀνεπίγραφον, seu Fragmentum, in quo accusatus pontifex ipse scilicet Athanasius provocat ad Synodum, ut si crimina obiecta vera esse pateat, deponatur et ignominiose eiiciatur; sin minus, delatores puniantur. Ibid. fol. V. Γράμμα περὶ τοῦ πῶς καὶ διὰ τί τὰ τῶν παραιτήσεων, τῆς πρώτης φημι καὶ τῆς δευτέρας, ἐγένοντο. *De utraque abdicatione, prioris et posterioris patriarchatus.* fol. 108. Haec omnia, et alia praeterea multa Athanasii patriarchae opuscula, partim ad ecclesiasticam disciplinam, partim ad alias res cum publicas tum privatas pertinentia, unus ille codex complectitur, quem Bibliothecae Regiae cum aliis plus quingentis donavit Ill. D. Carolus Mauritius Tellerius, archiepiscopus Dux Rhemensis. Utinam in illo codice etiam Athanasii Vita exstaret, quam ab incerto auctore scriptam memorat Leo Allatius in notis ad Historiam Georgii Acropolitae. BOIVIN.

Pag. 180, 17. Ἡσυχίον βίον] *Interpres, otiosam vitam: reposuimus: solitariam.* Vid. Gloss. med. Graecit. in ἡσυχαστήs. DUCANG.

Pag. 180, 21. Καὶ στάσεις παννύχους] Ita supra cap. 3. ubi interpretem emendavimus, quomodo et hic emendandus: *sed aliqui bonus et admirandus quantum ad vitam monasticam attinet, continens, illotus totas noctes stare, humi cubare: vertimus, et admirandus circa ea quae monasticam vitam conficiunt vel spectant, continentiam, inquam, et vigiliis nocturnas, humi cubans, illotis pedibus, ac pedes semper incedens, etc.* Pachymer. πεζῇ γὰρ ἡβούλετο διέρχεσθαι τὰς ὁδοὺς, ἐνδυμά τε τραχὺ φέρειν καὶ βλαύτας εὐκαίως αὐτουργημένας ὑποδεδέσθαι, καὶ ἐν παντὶ λιτότητι διαζῆν. DUCANG.

Pag. 181, 5. Πρὸς γὰρ τὸν πατριαρχικὸν] Pachymer. lib. VIII. cap. 14. 15. 16. DUCANG.

Pag. 181, 6. Αὐτοῖς πρώτοις εὐθὺς βλοσυρόν τε ἐπέρδιψε ὄμμα] Codex Regius habet, βάρδους ἐπέρδιψεν ὄμμα. Puto, βάρδους ὄμμα ἐπιρδύπτειν, proverbium fuisse. Latinis *Barrus est Elephas.* Fortasse et Graecis recentioribus βάρδω dicta est *Elephas foemina.* BOIVIN.

Pag. 181, 10. Παθεῖν τι, ὃ μὴ πρὸς βουλήσεως ἦν, τοῦ δ' ἀναγκασθέντας] Videtur locus mutilus, membro uno atque altero omissis. WOLFIUS.

Pag. 181, 21. Εἰς τὰς οικίας ἕκαστον μητροπόλεις ἀπέπεμψεν] Turrianus in libro de commendatione perpetuae administrationis ecclesiarum vacantium, et de residentia Pastorum extra ovilia sua; „*idque, ut Athanasius patriarcha Constantinopolitanus affirmat in epistola ad episcopum Sardensium, Ne oves propter crebram absentiam Pastorum facile a lupis invadi possent. Idem quoque Athanasius ad imperatorem sui temporis de residentia episcopo*

rum et eorum oeconomia et ecclesiastica absentia sic scripsit: Si verum est, inquit, quod dici solet, qui gregem pastore privat, utrique periculum creare, profecto grave supplicium manet eum, qui pastorem arcet ab ovili, debetque qui pastor est, usque ad sanguinem pro grege non derelinquendo labores perferre, nisi cum opus fuerit in Synodo singulis annis ad agendum de rebus necessariis paulisper abesse, quibus conclusis celeriter illi redeundum sit, si credit se redditurum rationem summo pastori Christo, et si dignus est nomine pastoris, nisi forte etiam propter necessitatem ad utilitatem animarum pertinentem ab imperatore aut a patriarcha statim rediturus vocetur. Huiusmodi causas oeconomicas et ecclesiasticas brevis absentiae pastorum ab ecclesiis suis didicerat vir sanctus in Scripturis et sanctorum Patrum sanctionibus eruditus Athanasius, qui commendatas ecclesias suo etiam tempore novit: de quibus ad episcopum Apameae scribens, Ad quid, inquit, necesse est ad suam quemque dioecesem ire propriam vel commendatam, nisi ut lupos inde arceatis? Quod si fortassis huc vos (id est Constantinopolim) incitat et trahit tum studium atque desiderium consulendi multorum saluti, idque vobis propositum est, tum scientia tam multa, ut ex hac urbe possitis etiam quae extra fines vestrarum dioeceseon posita sunt gubernare; ad extinguendam sitim istam istiusque studii vestri ardorem, veniat vobis in mentem illius, cui plurima sanctarum litterarum scientia Theologi cognomentum dedit, illiusque parvae Sasimorum dioeceseos, ita ut vel propter excellentiam illius excellentissimi viri, vel propter aequalitatem honoris, quo contenti esse debetis, quisque vestrum intra suos se fines contineat. Quamobrem existima, frater, deberi a te hoc usque ad sanguinem, ut cum ovibus tuis sis et vivas. Et quae sequuntur divine omnia scripta, et ad id, quod nobis agitur, et ad id, quod Romae fieri videmus, mirabiliter accommodata.“ Idem Turrianus in eodem libro: „Tamen respondebo quod Athanasius patriarcha Constantinopolitanus, quem supra iterum memini, episcopis ad suas dioeceses proficiscentibus scripsit: Si mali pastores essent, ut meminissent non iam licere sibi praesentibus munere pastoralis fungi; id enim summae esse irreverentiae, et scandali plenum, praestareque absentes esse; at tunc reos quidem esse vacationis suae et absentiae. Itaque non licet praesentes esse si mali sint, et absentes non erunt impune.“ Vide et epistolas octo, tres ad imperatorem, quinque ad episcopos, eiusdem Athanasii ab eodem Turriano Latine versas, et Florentiae editas post librum de Residentia Pastorum. Vide et eas, quae exstant in Codice Regio, olim Telleriano. BOIVIN.

*Pag. 182, 5. Athanasius ipse in Νεαρῶ *) seu ζητήσει supra indicata, πρὸς τοῦτοις καὶ μοναχοὶ ἢ μονάστριαι, μὴ διάγειν ἀτά-*

*) Vide Cod. Reg. 2525². fol. 271. V. BOIVIN.

κτως ἐν πόλεσιν· ἀλλ' ὡς τοῖς νόμοις καὶ τοῖς κανόσι περὶ τούτων ἐξεφωνήθη· καὶ τοὺς εἰς πάθη κειμένους ἐκ τούτων, εἰ μὴ βλέψουσιν εἰς μετάνοιαν, ἀποκλείεσθαι ἄγοντας, τρεφομένους ἄρτω μόνῳ καὶ ὕδατι. BOIVIN.

Pag. 182, 13. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα περιῆν τάνδρῳ τὰ χρηστά.] Hanc sectionem, et quatuor sequentes, suppeditavit nobis Codex Regius. Deerant enim in editione Wolfiana: ita autem deerant, ut tamen narratio continua esset, nec defectum hunc hiatus ullus argueret. Erunt fortasse, qui facinus illud monachi alicuius esse opinentur, monachorum mores notari aegre ferentis. Ego haec ab ipso Gregora vel recisa esse existimo ex prima editione, vel ad repetitum opus adiecta. BOIVIN.

Pag. 186, 17. Ἐν τούτοις μὲν τοῖς χρόνοις] Pachymer. lib. VIII. cap. 19. 20. lib. X. cap. 1. DUCANG.

Pag. 187, 19. Τὸ περὶ Θεσσαλονίκην] Quia forte haec imperii Graecanici pars sub Latinis imperatoribus regni titulum habuerat, cum in Bonifacii II. Montferratensis Marchionis sortem illa cessit, cuius quidem regem se quoad vixit inscripsit. DUCANG.

Pag. 189, 7. Τοιαύταις ἐδεδώκει φιλοτιμίαις] Supple εαυτόν. Vide annotata ad pag. 5. B. BOIVIN.

Pag. 190, 10. Τῷ νεῷ τοῦ Στουδίου] De qua aede egimus in Constantinop. Christ. lib. IV. sect. IV. n. 15. DUCANG.

Pag. 190, 15. Ἐπεὶ δὲ τέως] Pachymer. lib. VIII. cap. 18. DUCANG.

Pag. 191, 3. Μετ' οὐ πολὺ] Pachymer. lib. VIII. cap. 13. 14. 15. 16. 21. 22. 23. 24. DUCANG. Παραίτησιν ἔγγραφον δίδωσιν ὁ πατριάρχης Ἀθανάσιος] Pachymer. lib. II. cap. XXIV. Obiter notandum, ut Gregoras in Athanasium valde propensus fuit, ita Pachymerem ab eodem alienissimum fuisse. BOIVIN.

Pag. 191, 14. Εἰς τὸ περὶ τὸ Ξηρόλοφον] Ita lib. VII. cap. 3. 20. de Xerolopho egimus multis in Constantinop. Christ. lib. I. cap. 24. n. 9. Quod vero illud fuerit monasterium circa Xerolophum fateor me nescire. Perperam interpretes in monasterium suum Xerolophum vertit, cum circa Xerolophum vertere debuisset, uti reposuimus. Pachymeres habet ἐν τῇ ἰδίᾳ μονῇ, quod quidem monasterium ab illo constructum fuerat, ut Phranzes lib. I. cap. 9. tradit. Is enim in monte Gano antea commemoratus fuerat, ut iidem Pachymeres cap. 15. et Phranzes lib. I. cap. 7. tradunt. DUCANG.

Pag. 191, 17. Χάρτην γὰρ εἰληφώς, γράμμασιν ἰδίῳις ἐκτίθησιν ἐπιτίμιον] Exstat in Codice Regio, olim Telleriano, inter opuscula Athanasii, παραίτησις τῆς πρώτης πατριαρχείας αὐτοῦ, quam ex illa charta descriptam fuisse arguit ipsa verborum formula, quae tamen in multis diversa est ab ea, quae exstat apud Pachymerem. In Codice Regio sic legitur: Τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας, οἷς αὐτὸς οἶδε κρίμασι, τὴν φροντίδα δεξιόμενοι, οὐκ ἐξηφαλίσθημεν τοῦ μήτε τοὺς σχιζομένους τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ καὶ ὕβριστάς

αὐτοῦ τιμωρεῖν, μήτε τοὺς ἀκαθαρσίαις τε καὶ πορνείαις ἐαλωκό-
 τας ἀναγκαιτίξιν. ἤγνοήσαμεν δὲ ὅτι καὶ τὰ πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν
 ἀντιστρόφως ἀνταποδιδόμην τοῖς ἄρχουσιν, ὡς ἐννόμως ζῆν ἀναγκά-
 ζοντας (pro ἀναγκάζουσι) καιροῦ δραξάμενοι, ἀπηνεῖς εἰσπράτ-
 τονται δίκας αὐτοὺς ἐν οἷς ποτὲ διωκῆκασιν· καὶ ταῦτα μὴδὲ τοῖς
 ἐνεργοῦσι (pro τῶν ἐνεργούντων) σήμερον τὰ δημόσια τοιαύτας ἐν
 οἷς ἐνήργησαν ὑπεχόντων εὐθύνας, ὅσα ἢ κακοτρόπῳ γνώμῃ ἢ
 ἀγνοίᾳ κατὰ τοῦ δικαίου πεπαρωνήκασιν. ἀλλ' ὡ τῶν ἐμῶν κακῶν,
 ὡς μὴδὲ κἂν ἴσα τοῦτοις ἐξισωθῆναι καὶ τὰ ἡμέτερα. καὶ εἰ καὶ
 πόθεν ταῦτα ἐπῆλθεν ἡμῖν ἄδηλα (i. e. ἄδηλον) τοῖς πολλοῖς, ἀλλ'
 οὐκ καὶ τῷ θεῷ. ὁ γὰρ εἰπεῖν παρῴρησιασάμενος πρὸς θεόν, Ο
 ΖΗΛΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΣΟΥ ΚΑΤΕΦΑΓΕ ΜΕ, εἶπε καὶ
 τὸ, ΟΙ ΟΝΕΙΔΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΟΝΕΙΔΙΖΟΝΤΩΝ ΣΕ
 ΕΠΕΠΕΣΟΝ ΕΠ' ΕΜΕ. Οὐδὲ γὰρ ἡμετέρων μόνον ταῦτα
 σφαλμάτων ἀντέκτισιν· καὶ χάρις θεῷ· καὶ ἡμεῖς μὲν ἀδικούμενοι
 οὕτως, οὐκ ἀδικούμεθα· ὅτι τὸν μὴ ἑαυτὸν ἀδικοῦντα οὐδεὶς δύ-
 ναται παραβλάψαι· ἢ ἐκκλησία δὲ πάλιν ὑβρίσθη καὶ ἐζημῖεται.
 τίς δὲ ἡ ζημία; τῶν μοναχῶν καὶ μοναζουσῶν, καὶ τοῦ λοιποῦ
 χριστιανύμου λαοῦ, τῶν μὲν λόγῳ, τῶν δὲ καὶ βίᾳ βλεψάντων πρὸς
 τὸ σεμνότερον, ὡς καταιγίς ἀγρία ἀθρόον ἐπεισπεσοῦσα ἢ καθ'
 ἡμῶν ὕβρις πρὸς τὰ *) σεμνότερα ἔτρεψε. ἢ δὲ ὕβρις καὶ τὸ αὐ-
 τῆς λυπηρὸν, τὸ μὴ κατὰ τῆς αὐτῶν (apud Pachym. ἡμῶν) ὑπο-
 λήψεως μόνον, καὶ τὸ λίθους κρατῆσαι βαλεῖν ἡμᾶς καὶ ἀναθεμα-
 τίσαι, καὶ ὅσα σωματικῆς ἐστὶν ὕβρεως ἐπειπεῖν, ἀλλ' οἱ μοι, καὶ
 κατ' αὐτοῦ τοῦ σεβάσματος. διὸ καὶ φημί· εἰ ἐφρόνησα πώποτε,
 ἢ φρονῶ, ἢ φρονήσω τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας ἀλ-
 λότριον φρόνημα, ἀνάθεμά μοι ἀπὸ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ παντα-
 νάθεμα, καὶ κατανάθεμα. εἰ (non οἱ) δὲ ὡς οἱ τοῦ κυρίου μου
 Ἰησοῦ ἐδογματίσαν καὶ παραδεδώκασιν ἅγιοι μαθηταὶ καὶ ἀπόστο-
 λοι, καὶ οἱ τούτων διάδοχοι θεοφόροι πατέρες, καὶ ὡς ἡ ἀγία ἐκ-
 κλησία Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐδέξατο, πιστεύω καὶ προσκυνῶ
 καὶ δέχομαι καὶ ἀσπάζομαι καὶ κηρύττω· εἴτι δὲ ταύτης ἐχθρὸν
 καὶ ἀλλότριον, παραπέμπω τῷ ἀναθέματι· οἱ κατ' ἐμοῦ ἀκονήσαν-
 τες γλώσσας, καὶ τοιαύτας ἀθέους φωνὰς ἐξερευξάμενοι διαβολῆς
 καὶ συνοφαντίας, ἐκκήρυκτοι οἱ τοιοῦτοι ἐκκλησίας Χριστοῦ, καὶ
 ἀλύτῳ ἀφορισμῷ ἐκ τῆς ζωαρχικῆς τριάδος καὶ ἡμεῖς αὐτοὺς ὑπο-
 βάλλομεν καὶ ἀρᾷ ἀναθέματος. ἐπεὶ δὲ νόμος τῇ ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ,
 ἐκόντας ἄρχειν ἐκόντων, ἡμεῖς δὲ δυναστικῶς ἐδόξαμεν ἄρχειν, καὶ
 διὰ τοῦτο ἀπώσαντο, ἀπώσάμενοι τοῦ ποιμαίνεσθαι ὑφ' ἡμῶν,
 καὶ ἡμεῖς ποιμαίνειν αὐτοὺς παραιτούμεθα, κατὰ τὸν εἰπόντα·
 κλήρω ἀνυποτάκτῳ καὶ λαῷ ἀπειθεῖ ἀποτάσσομαι. δεόμενος ἐκ ψυ-
 χῆς ὑμῖν (an ἡμῖν?) τε καὶ αὐτοῖς ἴλεων ἔσεσθαι τὸν θεόν. τὰ δὲ
 ἡμέτερα ἄγοιτο ὅπου καὶ βούλοιτο ὁ ἐν τριάδι ὑμνούμενος κύριος,

*) Legendum videtur πρὸς τὰ ἀσεμνότερα, apud Pachymerem legitur
 πρὸς τὰ πρότερα ἔστρεψεν. ΒΟΙΝΙΝ.

πρεσβείαις τῆς θεομήτορος, τῶν νοερῶν θεοῦ λειτουργῶν, καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἀγίων ἡμῶν. καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, εἰ μὲν κανονικῶς εἶπαν καὶ ἔπραξαν, καὶ δικαίως μὴ ἀπεκόπησαν, ἕως οὕτως θεὸς εἶη καὶ αὐτοῖς· εἰ δὲ μὴ, τοῖς ῥηθεῖσιν ἐπιτιμίαις ὑπεύθυνοι ἔστωσαν καὶ αὐτοί, καὶ οὐδ' ψευδῶς ὑποσύρουσι, καὶ ὑφ' ὧν παρεσύρησαν· εἶχε δὲ καὶ, Ἀθανάσιος ἐλέω θῷ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. ἰνδικτ. ζ'. εἶχε καὶ μολιβδίνην βούλλαν πατριαρχικὴν, καὶ κάτω ταῦτα· τούτοις στοιχῶ ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· τούτοις ἐμμένω. εἴτι δὲ ἄλλο εἶπω ἢ πράξω ἐκτὸς τῶν ὧδε γεγραμμένων, ἄστοργον ἔχω, καὶ βίας καὶ τυραννίδος ἔργον, μὴ συνειδῶς ἐμαυτῷ χάριτι Χριστοῦ ἀργίας τι ἔγκλημα. ἰνδικτ. ζ'. Cum hac formula conferat lector, si tanti est, eam, quae exstat apud Pachymerem lib. II. cap. XXIII. BOIVIN.

Pag. 191, 21. Ὅν δὴ καὶ ὀστράκοις τισὶν ἐνειλήσας] Pachymeres ait δυσὶν ἐκπώμασιν ἐμβαλῶν, quod Possinus interpretatur, vasis duobus testeis inclusit. Vox Graeca ὀστρακον utrumque significat, et concham et testam. Ego ut de concharum testis dictum accepi. BOIVIN.

Pag. 193, 12. Οὗτος καὶ τῷ βασιλέως νιῶ] Pachymer. lib. IX. cap. 1. DUCANG.

Pag. 193, 14. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ] Idem Pachymer. lib. VIII. cap. 18. lib. IX. cap. 1. DUCANG.

Pag. 193, 15. Θυγατέρα ἔχων] Haec male cohaerent, ac quidpiam deest in iis verbis, quae rectius expressit Pachymer. lib. VIII. cap. 18. ἢ ἐκ τοῦ νιοῦ τοῦ Βαλδουίνου καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ Καρούλου Αἰκατερίνα etc. nempe offerebatur Michaëli Catharina, filia Philippi, Balduini imp. filii ex Beatrice, filia Caroli I. Siciliae regis, atque sic vertimus, cum interpres vertisset, qui filiam e Balduini filia, quem Constantinopoli pulsum fuisse supra ostendi, susceperat, eam novo imperatori etc. DUCANG. Nusquam dixit Gregoras filiam Balduini nupsisse Italiae regi. At idem dixit, Caroli regis filiam nupsisse Balduini filio, lib. IV. cap. V. sect. 5. item lib. V. cap. I. sect. 1. Ducangius deesse aliquid putat. Probabilius est Gregoram lapsu memoriae allucinatum. BOIVIN.

Pag. 193, 22. Ἐκλέγονται λοιπὸν εἰς πρεσβείαν] Pachymer. lib. IX. cap. 5. DUCANG.

Pag. 194, 1. Ὁ μὲν λογοθέτης ὦν τηνικαῦτα τῶν οικειῶν] Interpres: alter Domesticus, alter dromi Logotheta. Emendavimus, alter Logotheta rei privatae, alter Logotheta cursus publici. At Pachymer. d. d. cap. 5. Theodorum Metochitem λογοθέτην τῶν ἀγγελῶν, Glycyn vero ἐπὶ τῶν δεήσεων fuisse scribit, de quibus quidem dignitatibus egimus in Gloss. med. Graecit. DUCANG.

Pag. 194, 14. Ἐπὲρ τὸν Κιλίκιον ἀὐλῶνα] Aulon sitne proprium nomen, an angustas Ciliciae fauces sic appellet, dubito.

Pachymerius ἀυλῶνα locum quendam inter Dyrrhachium et Brundisium sic appellare videtur. WOLFIIUS.

Pag. 194, 21. Ἰωάννου φημὶ τοῦ Γλυκέως] Utinam Ioannis Glycys, quem facundissimum virum vocat Gregoras, superesset legationis istius narratio. DUCANG.

Pag. 195, 6. Μαρίαν] Pachymer. lib. IX. cap. 5. 6. Illa porro Ricta vocabatur, quam Graeci Xenen et Mariam vocarunt, Aythonis II., regis Armeniae, soror, Leonis II. filia. Vide stemma Palaeologorum. DUCANG.

Pag. 195, 18. Ἦν δὲ τότε στρατηγικὸς ἀνὴρ] Pachymer. lib. IX. cap. 9. DUCANG.

Pag. 195, 25. Βαθειαν ἀύλακα] Aeschyl. in ἐπτά ἐπὶ Θήβ. BOIVIN.

Ibidem. Ἴν' οὗτος μὲν διέπη τὰς περὶ] Praeerat Philanthropenus Asiae minori, Lydiae et Gelbiano usque ad mare: Libadarius vero provinciis circa Neocastra. Pachymer. ibid. DUCANG.

Pag. 196, 8. Ὡστε καὶ διωκόμενοι] Pachymer. lib. IX. cap. 10. 14. DUCANG.

Pag. 196, 16. Καὶ τρίτον πίθον ἦμιστά φασιν Ἑλλήνων παιδες ἐν Διὸς εἶναι] Alter codex perperam habebat, πόθον ἐκ Διός. Figmentum exstat in Homeri Iliade. WOLFIIUS.

Pag. 197, 4. Ἄλλ' οὐκ ἐλελήθει τοῦτο τοὺς Κρηῆτας] Scribit Pachymer. lib. IX. cap. 8. extr. multos e Creta insula Latinis, seu Venetis, illis imperantibus, propter illorum intolerandam dominationem, patria relicta, ad imperatorem transiisse: et ab eò locis suae ditionis ac pensionibus donatos, fidam Romanis, seu Graecis, in bellis operam praestitisse. Vide Gloss. med. Graecit. in v. Πάροικοι. DUCANG.

Pag. 199, 22. Θεοδώρω] Vide Famil. Byzant. pag. 234. DUCANG.

Pag. 200, 9. Ἄλλ' ἐλελήθει σκιάν] Pachymer. lib. X. cap. X. XI. XII. XIII. DUCANG.

Pag. 200, 20. Ὡς πρὶν ἢ δέκα ἐξήκειν ἡμέρας] Videtur deesse τὸν βασιλέα, imperatorem in Lydia castrametaturum. WOLFIIUS. Ὡς πρὶν ἢ δέκα ἐξήκειν ἡμέρας, etc.] Interpretatus sum, Quo factum ut priusquam decem exirent dies. Wolfius ita interpretabatur quasi scriptum esset, ὡς πρὶν ἢ δέκα ἐξήκειν ἡμέρας μετὰ βαρείας ἐλθῶν δυνάμεως... πῆξεται τὸ στρατόπεδον. BOIVIN.

Pag. 201, 19. Ἀφαιρεῖται τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὰς ἀυγὰς] Fortasse non eruit illi oculos, sed candente lamina propius admota visum ademit: ut Manuel Comnenus Dandulo Veneto fecisse fertur. WOLFIIUS. Ἀφαιρεῖται τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὰς ἀυγὰς] Anno Mundi VI. MDCCCV. *) Christi MCCXCVI. exeunte. Vide annotata infra lib. VIII. cap. XII. sect. 2. BOIVIN.

*) Ἐτεὶ στωε ἐτυφλώθη ὁ περιέρρης· καὶ εἰ. ἐξώκισεν ἡ ἀνατολή· καὶ εἰ. ἦλθεν ὁ Ῥεκάφουρτ. Cod. Reg. 2432. fol. 2. V. med. pag. BOIVIN.

Pag. 202, 7. Συνέβη γενέσθαι σεισμόν] Quem coepisse Kalendis Iunii scribit Pachymeres lib. IX. cap. XV. ac in Asia maxime grassatum, ubi multa oppida ac aedes, in Urbe vero, praeter templum Sanctorum omnium, S. Michaëlis statua aenea, cum alia Michaëlis imp. urbis simulacrum eidem S. Archangelo offerentis, magnam labem passae sunt. DUCANG.

Pag. 202, 14. Κατὰ δὲ τὸ ἐπιὸν θέρος] Pachymer. lib. IX. cap. XXX. XXXI. XXXII. DUCANG.

Pag. 202, 17. Ἰωάννου τοῦ Λαζοῦ] Seu, τῶν Λαζῶν ἀρχηγοῦ, ut habet Pachymeres lib. III. cap. 29. *Lazi* iidem sunt qui et *Colchi*. BOIVIN.

Pag. 203, 4. Τῆς Βλαχίας] Quam *Valachiam* hodie vocant, Turci *Iflakiam*, veteres vero Daorum, vel Davorum regionem, ut scribit Leunclavius in priore Onomastico Turcico. Vide stemma regum Serviae in Familiis Dalmaticis. DUCANG.

Pag. 203, 6. Ἠγάγετο δὲ τὴν γυναικαδέλφην τοῦ ἀνταδέλφου] Sororem uxoris fratris sui. . . duxerat uxorem. Ita vertendum, non uxoris sororem, fratris sui uxorem duxit, ut Wolfius reddiderat. BOIVIN.

Pag. 203, 10. Σφενδοσθλάβου] Sic eum appellasse Graecos existimo, quem nunc Vuenceslaum dicunt. WOLFIIUS. Σφενδοσθλάβου] Qui Pachymeri non semel dicitur Ὅσφενδοσθλάβος, quam vocem Latini per *Wenceslaus* vulgo efferunt. Vide stemma regum Bulgariae. DUCANG.

Pag. 203, 16. Τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς Σιμωνίδος, πέμπτον τῆς ἡλικίας ἀγούσης ἔτος] Pachymeres lib. III. cap. XXXI. ἦν οὖν πάνυ ἀστείον τὸ θυγάτριον, οὐπω τὸν ἕκτον παραλλάττον ἐνιαυτόν. Anno proxime insecuto (qui fuit annus Christi MCCXCIX.) eandem Possinus octennem facit. BOIVIN.

Pag. 204, 5. Μιχαὴλ ὁ Κοτρούλης] Michaëlis Angeli Thesalonicensis imperatoris ex Theodora Petralipha filius. Vide stemmata Palaeologorum et Angelorum. DUCANG.

Pag. 204, 11. Τεσσαρακοντούτης τυγχάνων αὐτὸς] Possinus eam Simonidis profectionem confert in annum Chr. MCCXCIX., quo anno imperator Andronicus erat iam ipse quadragenarius. Itaque si, ut Gregoras ait, Crales gener socero Andronico quinque fere annis natu maior fuit, oportet Cralem eo tempore annum aetatis fere quadragesimum quintum attigisse. Minus bene itaque et a Gregora quadragenarius, et a Possino prope quinquagenarius tum fuisse dicitur. BOIVIN.

Pag. 204, 14. Κατὰ δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος] Pachymer. lib. X. cap. XVI. XVIII. XIX. XX. XXI. DUCANG.

Pag. 205, 18. Δῆμοι] *Populi*, Wolfio. An potius *curiae*? An *tribus*? δῆμοι quoque dicebantur *gradus Hippodromi*, in quibus sedere consueverant δῆμοι, seu factiones. Vide Glossarium med. Graecit. in v. Δῆμοι. BOIVIN.

Pag. 207, 13. *Συνέβη δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ*] De hoc bello inter Genuenses et Venetos agit Pachymer. lib. IX. cap. XV. XVIII. XIX. XX. XXI. et lib. X. cap. V. XXIII. . . . DUCANG.

Pag. 210, 14. *Ὁ δὲ πατριάρχης Ἰωάννης*] Pachymer. lib. IX. cap. XXIV. XXV. lib. IX. cap. XI. XII. XXVII. XXVIII. XXIX. XXXI. XXXII. lib. X. cap. III. VI. VII. DUCANG.

Pag. 210, 18. *Ὁ δ' ἀπελθὼν ἠσύχασε*] Illam Ioannis Sozopolitani secessionem incidisse in annum Christi MCCCIII. non MCCCIV. multis probat contra Possinum Mauritius David, *Animadversionum Chronologic. ad Pachymeris Michaëlem* cap. XI. BOIVIN.

Pag. 210, 19. *Τῆς Παμμακαρίστου*] De quo monasterio vide Constantinopolim Christ. lib. IV. sect. II. n. XXX. Interpres, *In sanctissimae et beatissimae Dei Genitricis monasterio*. Emendavimus uti editum est. DUCANG.

Pag. 212, 8. in Argumento: *Rogerus Catalanus*] Rogerus re ipsa Catalanus non fuit. Gregoras tamen Catalanum eum fuisse innuit pag. 134, C. ubi ait, *ἦκε καὶ ἕτερος Κατελάνος, ὄνομα Περιγκέριος Τέντζας. Venit et alter Catalanus, nomine Berengarius Entença*. Dixerat supra advenisse Rogerium. BOIVIN.

Pag. 214, 1. *Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον*] Pachymer. lib. X. cap. XX. XXI. XXV. XXVI. lib. XI. cap. X. XXI. DUCANG.

Pag. 214, 12. *Ἐς δὲ ξυμφωνίαν*] Satraparum istorum Turcorum nomina tum ea, quae hic omittit Gregoras, et ut ii Asiae provincias invicem partiti sint, recensent Pachymeres lib. XI. cap. IX. Phranzes lib. I. cap. XXIV. XXVI. et Laonicus lib. I. pag. 7. edit. reg., de quibus copiose satis egit Ioannes Leunclavius in *Pandecte Turcico* n. XIII. DUCANG.

Pag. 214, 15. *Καρμανὸς Ἀλυσούριος*] *Ἀλυσύρης*, Pachymeri; *Ἀλυσύριος*, Phranzae; *Καρμανός*, Laonico. Ab eo dicta Carmania Cilicia, cum aliis tamen appendicibus; parte nimirum Lycaoniae, Pamphyliae, Cariae, quibus addit Laonicus mediterranea Phrygiae. Carmani posterii *Caramano-glii* dicti, quorum stemma historiae suae Musulmanicae praefixit Ioannes Leunclavius. DUCANG.

Pag. 214, 18. *Σαρχάνης*] Ita Phranzes et Laonicus. Ab illo Sarcania dicta Ionia, cuius vocis meminit Laonicus, Turcis, *Saruchan-ili*, id est regio *Saruchania*, ut scribit Leunclavius in *Onomastico Turcico*, et in *Pandecte* n. XIII. DUCANG.

Pag. 214, 20. *Σασάν*] Istius meminit pariter Phranzes, de quo Pachymeres et Laonicus silent. DUCANG.

Pag. 214, 21. *Ὁ, τε Καλάμης*] Phranzes, *Calases cum Carase filio*. Laonicus, *Καλάμην σὺν τῷ παιδὶ αὐτοῦ Καραζῆ*. Nescio an Calasius idem sit, quem Pachymer. d. d. cap. IX. et lib. X. cap. XX. *Λαμίνσην* vocat. A Carase vero Lydia usque ad Mysiam Carasia deinceps appellata, de cuius posteris agit Leunclavius lib. IV. hist. Musulman. pag. 196. 197. 198., ubi Carasiam tandem Urchani dedicatione spontanea se subiecisse narrat. DUCANG.

Pag. 214, 23. Ἀτυᾶν] Ita appellatur a Pachymer. d. cap. IX. et lib. X. cap. XX. XXV. et lib. XI. cap. IX. *Othmanes* a Phranze, Ὀτουμάνος a Laonico, *Osman* a Phranze, Leunclavio, et aliis, a quo Sultani Otomanici hodierni Turcici genus ducunt. Is Etruculis filius fuit. DUCANG.

Pag. 215, 1. Ἐς τοὺς Ἀμουρίων διέβησαν παῖδας] *Chasan* et *Mahomet* ii vocantur a Phranze. Laonicus Gregoram sequitur, neque Amurii filios nominat: Pachymeres Ἀμουρίους duntaxat habet. At cuius Amurii filii dicantur, incertum. Nam ex prioris Amurii, quem a Meleco Iconiensi Sultano interfectum diximus supra ad lib. V. cap. VIII., filius unicus Halis superfuit, *Amur* etiam appellatus, a quo in praelio deletus et caesus Meleucus: atque huius alterius Amurii filii hic forte intelliguntur, qui mortuo parente has provincias sibi asseruerint, tametsi alter rursus Amurius occurrat in posteriori Gregorae historia, qui ex duobus istis secundi Amurii esse potuerit, et Amurii sibi ut pater nomen adscripserit: nisi ipsemet sit Halis Amur horum pater. Hos Amuris, vel Amurii, vel Omuris filios, quos Heracleam Ponticam, Castamonem, Sinopen, et alias urbes cum ditioe mari Pontico vicina tenuisse scribit, *Omeroglios* vocat Leunclavius in horum stemmate, quod historiae suae Musulmanicae praefixit. *Omer* enim is in annalibus Turcicis appellatur. Vide eundem Leunclavium in Pandecte n. XIII. DUCANG.

Pag. 215, 2. Τὸ μένθι ἐξῆς ἔτος] Pachymer. lib. X. cap. XXXIV. XXXV. XXXVI. lib. XI. cap. I. XX. DUCANG.

Pag. 216, 11. Ἐτυχε δὲ τηρικ. ἐπιδημῶν τῆ βασι. καὶ τῆς κατ' Ἀγγ. Ἀλεξανδρείας ὁ πατρ.] Exercuerat hic iam tum, et postea quoque exercuit graves inimicitias cum Athanasio patriarcha Constantinopolitano, de quibus Pachymeres historiae Andron. lib. III. cap. V. lib. IV. cap. ult. lib. V. cap. XX. lib. VII. cap. VIII. Atque is videtur esse, ad quem exstat Pachymeris epistola in calce Codicis Regii 2885. Exstat etiam in Codice Regio (olim Telleriano) fol. 63. Relatio Athanasii patriarchae Constantinopolitani ad imperatorem πρὸς τοὺς χειρισθέντας φορεῖν τὴν μάχαιραν, etc. καὶ περὶ τοῦ Τύρου, καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας, ὅπως ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πόλεως. In ea Relatione Athanasius Constantinopolitanus in Athanasium Alexandrinum acerbe invehitur; item in episcopum Tyri, et in alios quosdam. Non mirum itaque, si Alexandrinus Athanasius Constantinopolitanum satyrica fabella perstrinxit. BOIVIN.

Pag. 217, 15. Θεωδέριχον] Fredericum hic et infra legendum, uti supra monuimus. De hoc bello inter Carolum et Fredericum passim agunt Historici. DUCANG.

Pag. 217, 17. Μίλλοις οὐ πλέον ἀπέχουσα τῆς ἠπείρου τριάκοντα] A Scyllaeo promontorio ad Messanam urbem vix numerantur XV. millia Italica, quanquam fretum ea parte latissimum sit. In Codice Regio, pro μίλλοις οὐ πλέον, legitur σταδίου ἀπέχουσα τῆς ἠπείρου σλ. id est, *stadiis ducentis et triginta distans*,

quod idem fere est. Itaque Gregoras distantiam dimidio maiorem credidit quam revera esset. BOIVIN.

Pag. 217, 21. Καὶ διὰ μελέτης ποιούμενος τοῦτο, μακρὰς λάθρα ἐναυπήγησε ναῦς] Si legas, ut legitur in Codice Regio, καὶ διὰ μελέτης ποιούμενος τοῦτο μακρᾶς, λάθρα ἐναυπηγεῖτο, vertendum erit, *eam rem anxie praemeditans, naves clam construebat.* BOIVIN.

Pag. 218, 8. Ἐυνέπεσε δὲ] Pachymer. lib. XI. cap. XII. XXI. XXIII. XXIV. XXVI. Rogerium vocat quomodo is appellabatur. DUCANG.

Ibidem. Ποντζέριον] Interpres, ut et Possinus apud Pachymerem, perperam *Rontzerium* vertit. Rectius Pontanus ad Phranzem *Rogerium* vocat, quomodo is appellabatur; cuius, ut et caeterorum Catalanorum nobilium hic memoratorum, historiam bellicasque in Graecia expeditiones, quibus ipsemet interfuit, peculiari commentario lingua Catalanica descripsit Ramondus Montanerius. Nos etiam ex eo aliisque scriptoribus hanc illustravimus in Historia nostra Franco-Byzantina VI. 24. et seqq. Unde, ne actum agere dicamur, cum quidpiam hic occurret, quod hanc spectet, eo amandare lectorem suffecerit. DUCANG.

Pag. 218, 9. Ἰβηρίας τῆς κάτω] Catalaniae provinciam sic designat in inferiori Hispania ad Galliae fines sitam, ubi Pyrenaei montes, quos non unus ex scriptoribus Alpium nomine indigitat. DUCANG.

Pag. 219, 9. Ὅθεν ἔαρος τελευτῶντος] Ioann. Villaneus lib. VIII. cap. 34. DUCANG.

Pag. 219, 12. Ἄμα ἦρι πᾶσαν] Anno 1302. Ioann. Villaneus lib. VIII. cap. 49. DUCANG.

Pag. 220, 9. Ἀμογαβάρους] Vide *Histor. Franco-Byzant.* lib. VI. n. 24. et *Gloss. med. Graecit.* DUCANG. Ἀμογαβάρους] *Almugavaros.* Vox est mere Arabica, a radice *gāra*, media *vnavv*, unde *Almugaverin, viri bellicosi.* Ita accepi ex V. Cl. Salomone Damasceno. BOIVIN.

Pag. 220, 14. Ἐπεὶ δὲ μετὰ μικρὸν] Nempe post Asiaticam expeditionem Rogerii Caesaris, cum ille in Thraciam transiisset. Pachymer. lib. XII. cap. 4. DUCANG.

Pag. 220, 15. Περιγέριος] Rectius Pachymer. lib. XII. cap. 4. et alibi *Μπυριγέριος*, is quippe vocabatur *Berengarius Entenza*, seu *Entenza*. Graecos enim Latinum B per Μπ efferre solere, docemus in *Gloss. med. Graecit.* Berengarii natales attigimus in *Hist. Franco-Byzant.* eodem libr. VI. n. 23. Illius porro nomen male expressit Wolfius apud Gregoram, et Possinus apud Pachymerem. DUCANG.

Pag. 220, 16. Τὸ τοῦ Καίσαρος] Pachymer. lib. XII. cap. 16. 17. 18. 22. DUCANG.

Pag. 221, 7. Τοῦ δὲ ἐπιόντος ἕαρος] Sub anno 1305. Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. 30. 31. DUCANG.

Pag. 221, 13. Διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς μέγεθος τοῦ τῆς πόλεως ἱερῶς προεδρεύοντος θείου ἀνδρός Θεολήπτου] Nicephorus Chumnus in oratione, quae inscribitur Ἐπιτάφιος εἰς τὸν μακάριον καὶ ἀγιώτατον μητροπολίτην Φιλαδελφείας, Θεόληπτον, etc. rem ita narrat, ut Philadelphia libertatem ac salutem uni Theolepto acceptam referat, Catalanis autem ne minimam quidem eiusce laudis partem tribuat. Contra Pachymeres lib. V. cap. XXI. et XXIII. de Theolepto silet omnino; Rogerium et Catalanos Philadelphiae liberatores solos memorat. En ipsa Nicephori Chumni verba ex Cod. Reg. 2964. fol. 240. Τίς οὐκ οἶδε τὴν τοῦ Φιλαδέλφου πόλιν· ὡς μὲν περιφανῆς αὕτη καὶ μεγάλη καὶ λαμπρά· ὡς δὲ καὶ μετὰ τὴν πρώτην καὶ τῶν ἀπάσῶν κρατούσαν πρώτη. ταύτης τὸ κάλλιστον καὶ πλέον εἰς θαῦμα, τὰ τῶν ἐνοικούντων ἀνθρώπων ἀπειρων ὄσων πλήθη, πολλῆς μὲν ταύτης τοῖς τείχεσι καὶ τῷ κύκλῳ καὶ δὴ γε μεγάλης οὔσης, πολλῶν δὲ καὶ τούτων καὶ πλησμίως γεμούσης. αὕτη καὶ πολλὰ μὲν ἐστὶ καὶ ἄφθονα γεωργοῦσα, καὶ ἀποχρῶντα τοῖς πλήθεσι καὶ αὐτάρκη· οὐ μὴν δ' ὥστε καὶ τοῦ καρποφοροῦντος ἐνιαυτοῦ καὶ παρέχοντος, ἐς νέωτα ἔχειν περιττὰ ἀποτίθεσθαι, ἱκανὰ δὴ καὶ ταῦτα ἐπαρκεῖν καὶ βοηθεῖν, εἴ τις ἐξ ἀφορίας ἢ ἐτέρου τρόπου ἔνδεια ἐπιχωριάσει. καὶ οὐδ' ἐκ γειτόνων ἔσται τῇ θαλάττῃ, ὡς ἐξ αὐτῆς χορηγούσης καὶ ποριζούσης βοηθεῖσθαι. ἀλλ' εἰς μεσόγειον ἀνῶνισται πόρρω· καὶ γ' ἐκ τῶν περιοίκων χρείας ἐπειγούσης ἴσχει τὴν θεραπείαν. ταύτη τοι ταύτη, τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων ἐν ἄλλοις ἀσχολουμένων, οἱ γειτονοῦντες ἀσεβεῖς τηρήσαντες τὸν καιρὸν ἐπέθεντο μετὰ μεγάλης καὶ πλείστης ὄσης τῆς ἰσχύος, βαλόντες χάρακα περὶ αὐτὴν, καὶ ταύτην προσκαθίσαντες, ἐκ πολιορκίας μὲν καὶ πολέμου, οὐδέν τι μέγα καὶ λαμπρὸν νομίζοντες ἀνύσειν, παραστήσεσθαι δὲ τῷ λιμῷ τὸν τρόπον τοῦτον καὶ ταύτης κρατῆσαι· καὶ δὴ τὸ μὲν ἴσχυσαν, τὸν λιμὸν· τοῦ δὲ γε περιγενέσθαι, ἦν αὐτοῖς διηνησμένον κατὰ τὰς ἐλπίδας οὐδέν. τότε δὴ τότε καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος τὴν συμπάθειαν, καὶ πολὺς μὲν τὸν ἔλεον, πολὺς δὲ καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν, τοῦ λαοῦ κακοπαθοῦντος καὶ τῇ πείνῃ κάμνοντος, αὐτὸς κατὰ τοῦ λιμοῦ ἐξανίσταται, χεῖρας ἐκείνας τὰς ἱερὰς καὶ τῶν μυστηρίων ὑπηρέτιδας καὶ οἰκονόμους, εἰς ἀλεύρων ἐκτείνας φυράματα, καὶ ταῦτα ταύταις ἐνζυμῶν, καὶ καινός τις ἀρτοποιὸς γιγνόμενος, καὶ χυτρῶν ἐπιμελούμενος καὶ λεβήτων, καὶ πυρὸς ἐμφορούμενος καὶ καπνοῦ. εἶτα τί; ταῖς αὐταῖς χερσὶν ἐπὶ τρυβλίων κενῶν ἦν, καὶ τὰ κενωθέντα λαμβάνων εἰς χεῖρας, ἐν αὐταῖς καὶ τοὺς ἄρτους, ἐπεισρέοντων αὐτῷ τῶν ἐκ τοῦ λιμοῦ συνωθισμένων, ἐκ χειρῶν εἰς χεῖρας ἐνέβαλλε, τῶν ἰδίων, τὰς ἐκείνων, μᾶλλον δὲ τὰς τοῦ Χριστοῦ, θεραπεύων καὶν τούτῳ τὸ πάθος καὶ κουφίζων τὴν συμφορὰν. τοῦτον δὴ τὸν τρόπον, τῆς πόλεως ἀμφοτέρωθεν γινόμενος ἦν, καὶ τροφεὺς καὶ πατήρ, καὶ τό γε πρῶτον ἀρχιερεὺς, καὶ δῆτα

τοιμὴν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν τιθεὶς ὑπὲρ τῶν προβάτων. ὅπως δὲ καὶ τοῦτο, ἐρῶ ἤδη, καὶ ἐπὶ τούτῳ τελευταίῳ ὑπὲρ τῆς πόλεως ὄντι μεγίστῳ καὶ θαύματος γέμοντι, καταπαύσω τὸν λόγον. ἦσαν τὰ τῶν ἀσεβῶν ἐχθρῶν πλήθη σφοδρῶς ἐπιμαϊνόμενα τῇ πόλει, κύβηλοι περιώρθευοντες καὶ φρουροῦντες ἀσφαλεῶς ἦσαν, ὡς ἂν μὴ καὶ ἀθροῖοι τις τῶν ἐκτὸς ἐντὸς ταύτης γενόμενος, ἢ τῶν ἐντὸς αὐτῆς ἑξιών. καὶ λιμὸς ἦν ὁ καὶ τῶν πολεμίων πλέον καὶ μᾶλλον βαρύτερος, ἐκάστης ἡμέρας ἀποκτείνων συχνούς· καὶ ῥύστης ἦν τότε οὔτε φαινόμενος οὔτε προσδοκώμενος οὐδεὶς. τί γοῦν ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀρχιερεὺς καὶ ποιμὴν ὄντως καλὸς, καὶ προθυμούμενος καὶ μέντοι γε καὶ σπεύδων ὑπὲρ λαοῦ καὶ κλήρου τοῦ ἰδίου θεῖναι τὴν ψυχὴν; τὸν λαὸν ἀθροίσας, μᾶλλον δὲ τοῦ λαοῦ ὅσος ἦν τῷ πατρὶ καὶ χωρητὸς, πρὸς θεὸν ἐπίκουρον καὶ ῥύστην καὶ σωτῆρα κατατρέχει, καὶ κοινὴν μετὰ πάντων ἐκτελεῖ δέησιν, κοινὴν καὶ πρεσβειάν· καὶ τοῦ ἱεροῦ ἑξιών, δεσμοῖς αὐτοῦ πνευματικοῖς φρικωδέστατοις ἐμπεδοῖ· τίνας ἔνεκεν; πρὸς τὸν τῶν πολεμούντων φύλαρχον, πρέσβιν ἐκ τῆς πόλεως αὐτὸν ἀφιγμένον, ὥστε γ' ἐντραχεῖν καὶ συλλαλῆσαι καὶ πρᾶξαι καθ' ὅσον ἂν καὶ δύναίτο τὰ τῇ πόλει συνοίσοντα, εἴπερ ἐκείνου, βαρβάρου γε ὄντος καὶ θρασέος καὶ ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσιν ἐπηρεζόμενον καὶ κατὰ μηδὲν ἐπτοημένον μηδὲ δειλαίνοντος, λογισμὸς αὐτῷ καὶ τόλμη γένοιτο, αὐτὸν δὴ τοῦτον ἀρχιερέα τῆς πόλεως ὄντα κατασχεῖν, ὑπολογισάμενον ἐντευθεῖν καὶ τὴν πόλιν τὸν τρόπον τοῦτον ἐλεῖν, ἢ τό γε δεύτερον χρημάτων τυχεῖν, τῆς πόλεως δούσης ἐλευθερίας ἔνεκεν αὐτοῦ, μὴ τοῦτους δοῦναι μηδὲν, κἂν αὐτῷ πληγὰς ὁ ἀσεβῆς ἐπιθῆ, κἂν πρὸς τομὴν τοῦ σώματος τῶν μελῶν χωρήσῃ, κἂν ξίφος ἐπανατείλῃ, καὶ ἀπειλῶν εἴη, καὶ κατὰ τὴν ἀπειλήν ἔτοιμος ἐμβαλεῖν πρὸς σφαγὴν. ὦ γενναίας ἐκείνης καὶ ἀνδρείας καὶ θαυμαστῆς καὶ πέρα γε θαύματος καρτερικωτάτης ψυχῆς· ὦ τὸ τοῦ μαρτυρίου θανάτου πιεῖν ποτήριον διψώσης ὑπὲρ λαοῦ καὶ κλήρου ἰδίου, κατὰ Χριστοῦ μίμησιν, καινοῦ δὴ τινος καὶ θαυμασίου τοῦ συναλλάγματος ὄντος. ἀνθ' οὗ γὰρ προλαβῶν ἔπιες ποτηρίου τοῦτο (ἀν τούτου?), ὕδατος, οὐχὶ ψυχροῦ ἀλλὰ ζέοντος, ὡς ἐκ κρατῆρος τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἠδέσθη σε καὶ θῆρ ἐκεῖνος ὁ ἄγριος καὶ ἀσεβῆς βάρβαρος. καὶ γοῦν ἰδὼν, ἐξ αὐτῆς εὐθύς κατεδυσωπήθη τῆς ὄψεως. εἶτ' ἐπιπλέον καὶ τοῖς λόγοις τοῖς σοῖς τιθασσευθεὶς ἦν· καὶ δὴ γ' ἐξομαλισθεὶς ταῖς ὁμιλίαις, καὶ καθυποκλίνας ταῖς τὰ πάντα δυναμέναις σοφαῖς σοῖς παραινέσεσι, καὶ τιμῶν καὶ σφοδρὰ γε τιμῶν, σὲ μὲν μετ' εὐλαβείας ἐνδόξως προέπεμψεν· αὐτὸς δὲ λύσας πάντας τοὺς τῆς πόλεως φόβους, ταύτην ἀφείς ὑπεχώρησε, καὶ σιτισμοὺς ἐπιδαψιλευσάμενος ταύτῃ, καὶ μεταβαλὼν ἐκ τῆς πρὶν ἀγριότητος πρὸς τὴν πόλιν οὐκ εἰς μικρὰν εὐνοιαν. τοῦτο σοι τὸ μέγα καὶ λαμπρὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως τρόπαιον, etc. Nulla in his mentio Catalanorum. Unius Theolepti virtute et auctoritate res confecta esse dicitur. BOVINX.

Pag. 221, 15. Θεολήπτου] Cuius meminit Pachymeres lib. VIII. cap. 2. 9. lib. IX. cap. 23. lib. X. cap. 10. 33. et Cantacuzenus lib. I. cap. 14. 19. Illius praeclarus exstat hymnus in Graecorum Horologio. DUCANG.

Pag. 221, 23. Ἀλανῶν] Quos Massagetarum nomine non semel indigitat. Vide lib. II. cap. 17. DUCANG.

Pag. 222, 11. Ἄμα ἤρι τελευτῶντι] Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. 28. DUCANG.

Pag. 222, 20. Λατῖνοι δὲ τῶν Ῥοντζερίω] Pachymer. lib. XI. cap. 13. 14. 15. DUCANG.

Pag. 223, 20. Ἐν στενῷ τοίνυν] Pachymer. lib. XII. cap. 3. 7. DUCANG.

Pag. 224, 6. Οὗ γενομένου] Pachymer. lib. XII. cap. 23. 24. Montanerius cap. 215. Hist. Franco-Byzant. lib. VI. cap. 34. DUCANG.

Pag. 224, 18. Ἀλλὰ τὸ ταῦτα λογίζεσθαι διανοίας ἐστὶ χαμευποῦς] Tota fere haec sectio exstat in dialogo, cui titulus Φλωρέντιος, seu περὶ σοφίας. Vide Cod. Reg. 3284. fol. 258. Eiusmodi locos communes videtur Gregoras provisos habuisse, quos operibus suis sparsim intexeret. BOIVIN.

Pag. 226, 14. Καὶ παιδείαν μετρίαν οὐ μετρίων πλημμελημάτων] Legendum videtur καὶ παιδεία μετρία, etc. Idem lib. VII. infra pag. 179. B. ἔγνωμεν κρίσιν εἶναι τοῦτο θεοῦ, πρὸς θάνατον συνωθοῦσαν ὀλοσχερῶς, καὶ παιδείαν ἴσως μετρίαν ὣν οὐ μετρία ἡμάρτομεν. BOIVIN.

Pag. 227, 4. Πυθόμενοι γὰρ οἱ] Pachymer. lib. XII. cap. 26. 27. Montaner. cap. 215. Hist. Franco-Byzant. n. 35. DUCANG.

Pag. 227, 17. Ἀναγομέναις γὰρ ἐκ Γενουάς] Pachymer. lib. XII. cap. 27. lib. XIII. cap. 7. DUCANG.

Pag. 227, 22. Ἀλλὰ γὰρ οὕτω] Pachymer. lib. XII. cap. 29. DUCANG.

Pag. 229, 5. Τῶν οὖν Κατελάνων] Pachymer. lib. XII. cap. 30. 32. 33. Montaner. cap. 220. Moncada cap. 39. DUCANG.

Pag. 229, 6. sqq. Theodulus, in oratione pro Chandrenis Cod. Reg. 1853. fol. 244. Πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς ἐπὶ Θράκης κακῶς εἰσχωμάσαντας Πέρσας καὶ Ἰταλοὺς, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους συστάσει θράσους οὐκ ὀλίγου πλησθέντας, ὡς τὰ ἔσχατα ἀπειλεῖν, δεινὴ τὴν συνέστη μάχην Ῥωμαίοις, καὶ πολεμεῖν ἔγνωσαν, εἰδότες ὡς ἐὰν μὴ τάχιστα συμπεσόντες ἐξέλωσι (an ἐξελῶσι?) σφᾶς, πολλῶν πλείους αὐτῶν μαχοῦνται, καὶ σχετικωτέρων τῶν δευτέρων πειρασθῆναι παρήρθησαν. ὡς δὲ συνεξδρωγότερον ἑκατέρων τῶν στρατοπέδων ἐν Αἰγύπτου ποταμοῖς, καὶ τῆς συμπλοκῆς θαυμαστῆς γεγυμνασίας, τὸ πλεον ἔσχατοι βάρβαροι, οὐ τῶν τὰ ἐξ μάχην κρείττους εἶναι· τίς δ' ἂν εἴπαι ταῦτα; τῶν δ' οὕστινας οὖν τῶν ὑφ' ἡμῖν τεταγμένων βαρβάρων ἀθρόως ὡς ἐκείνους αὐτομολῆσαι· ὡ δεινοῦ πάθους ἐκείνου· πτωχῶσι μὲν ἡμῶν οὐκ ὀλίγοι· οἱ δὲ φυγάδες ὀπηδήποι' ἐχώρουσι

μόνος δ' οὗτος ἐν πολλοῖς ἠττημένοις, ἀήττητος διαγέγονε· μάλ-
λον δὲ τοσοῦτ' ἀπέσχε τοῦ ταῦτα πεπονθέναι, ὥστε καὶ τῶν πο-
λεμίων οὐχ ὅσους ἂν τις ἀγνοῆσαι κατενεγκῶν, ἔστι δ' οὖς καὶ
τραυματίας πεποικηκώς, ὥσπερ ἀμφίβολον αὐτοῖς πεποιήκει τὴν νί-
κην τὸ καθ' αὐτόν, ἐνδειξάμενος τοῦθ' ὅτι καὶ ἀτυχή συνηρέχθη
Ῥωμαίοις, τὸ γοῦν ἑαυτῶν ἀξίωμα μένει, καὶ οὐδὲν μήποτε καθεί-
λε τῶν πάντων, οὔτε μὴν καθαιρήσει. καὶ τοῦτο μὲν οὕτως. Hinc
discimus pugnam commissam esse in Αἰγὸς ποταμοῖς. De Chandre-
no nihil nec Gregoras nec Pachymeres. Vide hunc libri VI. cap.
XXXII. BOIVIN.

Pag. 232, 15. Φαρέντζαν Τζιμηῆν] Qui Pachymeri Φαρέντζα
Τζιμηῆ dicitur lib. XI. cap. 12. lib. XIII. cap. 30. 36. Ita *Fernan-
dum Ximenem de Arena* expresserunt, de quo Montaner. cap. 223.
Moncada cap. 39. 40. 41. Hist. Franco-Byzant. lib. VI. cap. 42.
DUCANG. Reim narrat Pachymeres in fine libri ultimi Historiae, eam-
que narrationem ab ea, quam Possinus edidit, longe diversam exhibet
Cod. Reg. 2558. Nam cum apud Pachymerem legatur, ἐκεῖνοι
δὲ ἐπάραντες ἀπὸ τῆς Αἴνου, Ῥομοφόρτος σὺν τοῖς Τούρκοις, etc.
Codex Regius habet, Βασιλεὺς δὲ πεπυσμένος τὰ περὶ τῆς Αἴνου,
καὶ ὡς ἀπεκρούσθησαν μηνὸς ὅλου πολεμοῦντος (πολεμοῦντες)· πε-
πυσμένος δὲ, καὶ ὡς Ῥομοφόρτου ἀπάραντος σὺν οἷς εἰσεφρήσατο
Τούρκοις, οἱ περὶ τὸν Μπυριγέριον καὶ Φαρέντζα Τζιμηῆν καὶ τὸν
Γίγαν κατόπιν μελήσονται ἐπεσθαι, διάφοροι τὸν Ῥομοφόρτον (τοῦ
Ῥομοφόρτου) ὄντες· κἀκεῖνω τῷ Ῥομοφόρτῳ καιροῦ γ' ἐπιθέσθαι
σκοποῦντες· ἐκεῖθεν δὲ πού περὶ τὰ μέρη Κασανδρείας προσβαλὼν
Ῥομοφόρτος σὺν τοῖς Τούρκοις ἐπεσκήνουν (ἀπ' ἐπεσκήνου?) συνείς
τὴν ἐπιβουλήν τῶν κατόπιν· ἀλλὰ καὶ μικρὸν ὀλίγον κἀκεῖνοι ἐφί-
στανται, καὶ ὀλίγον μακρόθεν ἐσκήνουν· ὁ δὲ Ῥομοφόρτος προλα-
βεῖν ἐβούλετο δρᾶσαι ἢ παρ' ἐκείνων παθεῖν· καὶ ἅμα πρῶτ' τῆς
σκοτίας οὐσης σὺν τοῖς Τούρκοις ἐμπίπτει, καὶ κατακράτος νικᾷ·
ὡς πεσεῖν μὲν τὸν Μπυριγέριον, τὸν δὲ Φαρέντζα ἀκλεῶς ἀλῶναι,
εἴτ' αὐθις ἀπολυθῆναι πρὸς τὰ οἰκεία ἦθη, τοῦ Ῥομοφόρτου εὐ-
μενεῶς αὐτῷ σχόντος. Φαρέντζα δὲ Τζιμηῆς ἀπογνοὺς τοῖς ὄλοις,
ὥσπερ τις ἀλήτης (ἀλήτης) καὶ μετανάστης ἀτίμητος, αὐτομολεῖ τινι
τῶν μεγιστάνων τοῦ βασιλέως· ὃ καὶ μόλις γνωσθὲν, περιδῶζεται,
καὶ τῷ βασιλεῖ προσέρχεται. οἱ δὲ μὴ πεσόντες τῷ πολέμῳ τῶν Ἰτα-
λῶν, εἰσήρησαν (leg. εἰσῆρόθησαν) τῷ Ῥομοφόρτῳ. ἐκεῖθεν δὲ ἀπα-
ναστάντες, ἀπῆλθον, ὡς εἶχεν ἡ φήμη, πρὸς Θήβας. Possinus Co-
dicem Regium non vidit, quem cum editione Romana conferri ope-
rae erit, si quando nova editio adornabitur. BOIVIN.

Pag. 232, 15. Κατὰ Ῥομοφόρτον] Qui Ῥομοφόρτος dicitur
Pachymer. lib. XIII. cap. 12. 21. 36. Berengerus vero *de Rocafort*,
Montanerio, Moncadae, et aliis. DUCANG.

Pag. 232, 23. Καὶ Θεοδώρα τῆ τοῦ βασιλέως ἀδελφιδῆ ἡγε-
ρευούση συζεύγνυται] Wolfio Θεοδώρα ἀδελφιδῆ τοῦ βασιλέως νε-
ptis est imperatoris; inih, imperatoris neptis ex sorore. Sic supra

cap. III. sect. II. de Rogerio, *γαμβρόν εὐθύς ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ ἀδελφιδῇ ποιεῖται Μαρία*, ubi etiam Wolfius *neptem* interpretatur erat, cum interpretandum esset *sororis filiam*. Caeterum *Theodora* illa, quae hoc loco Ximeni nupsisse dicitur *χηρεῖουσα*, vix dubium est, quin ipsa sit Maria, quae Rogerio primum nupsit, ac post eius caedem vidua aliquamdiu manserat. Potuit scilicet eadem *Theodora* dici, et *Maria*. Potuit etiam Gregoras, memoriae vitiosus lapsus, *Theodoram* vocare eam, cuius verum nomen esset *Maria*. Irene, soror Andronici imperatoris, eademque uxor Asanis, filiam habuit *Mariam*, illam nempe quae Rogerio, ut diximus, nupsit, habuit et *Theodoram*, quae Manuelli Tagari, de quo Cantacuzenus lib. I. cap. XVIII. Vide et Familias Byz. pag. 325. BOIVIN.

Pag. 233, 6. *Ἀπαντας ἠβηδὸν συναπέσφαξαν*] Montanus cap. 227. Moncada cap. 43. DUCANG.

Pag. 233, 20. *Ἄλλὰ τρόπον Λατινικὸν*] More apud Latinos seu Francos principes recepto, quo filii secundo-genitis *pars terrae*, uti loquebantur, in haereditatis sortem assignari solebat, a quo adeo in *apennagium*, de quo multis egimus in Gloss. med. Lat. in hac voce. DUCANG.

Pag. 234, 12. *Ἰωάννην*] Quem statim atque Michaëlem e priore coniuge filium imperatorem, Despotam dixerat pater. Pachymer. lib. IX. cap. 2. De aliis Andronici liberis hic memorat, vide Famil. Byzant. DUCANG.

Pag. 234, 15. *Ἀὐτονόμους καὶ μηδένα μηδενὶ ὑπακούοντα*] Sic etiam Phranzes lib. I. cap. 7. Atqui id in Latinorum usu minimum erat, apud quos secundo-geniti, quibus data erat *pars terrae*, iurisdictionem clientelae et hominii primo-genito suberant. DUCANG.

Pag. 235, 13. *Ἡ μέντοι etc.*] Exstat in Codice Regio (olim Telleriano) epistola Athanasii patriarchae Constantinopolitani ad Augustam, de reconcilianda cum viro gratia, eique epistolae praefixus est falsus et inconcinnus titulus, *Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ παρ' ἐλπίδα συμπεσόντος δεσποίνης θάνατος*. Debuisset autem inscribi, *Γράμμα πρὸς τὴν βασίλισσαν, περὶ τοῦ δεῖν αὐτὴν ὁμοιοεῖν τῷ συζύγῳ*. Pertinet ea adhortatio ad componenda dissidia, de quibus Gregoras agit hoc loco. BOIVIN.

Pag. 235, 20. *Θριαμβεύουσα κοινὰ καὶ λαθραῖα τοῦ συζύγου ἐγκλήματα*] Verterat Wolfius, *publica et occulta imperatoris crimina traducebat*. Ego verti, *coepit eius peccata, sibi cum illo communia, eaque occulta, diffamare*. Sic infra, *ἀπόρρητα τοῦ συζύγου τε καὶ ἑαυτῆς, coniugis et sua ipsius arcana propudia*. BOIVIN.

Pag. 237, 11. *Ὡς ὁ τῶν Ἀθηναίων δουξ θυγατέρα τρέφει*] Agnes illa fuit, filia Hugonis Comitum Briennensis et Elizabethae comitissae *la Roche Ducissae Atheniensis*, ac proinde soror Galteri Comitum Briennensis, qui ea tempestate Atheniensem Ducatum obtinebat. Vide Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. 43. DUCANG.

Pag. 237, 13. Θεόδωρον τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν δεύτερον] Primo genitus enim ex hoc secundo Andronici coniugio fuit Ioannes Despota, cuius paulo ante meminit. DUCANG.

Pag. 237, 15. Τῷ ἄρχοντι Πελασγῶν] Is fuit Ioannes Angelus Ducas Comnenus Ioannis Sebastocratoris filius, de quo agimus in Famil. Byzant. p. 210. DUCANG.

Pag. 237, 21. Θυγατρί τινος ὀνόματι Σπινούλα] Argentinae, Opicini Spinolae filiae unicae. Vide stemma Palaeologorum Montisferratiensium in Famil. Byzant. p. 249. DUCANG.

Pag. 238, 3. Ἡ δὲ τοῦ Μαρκεσίου τάξις] Atqui tamen Marchionum primitus magna ac illustris apud Latinos fuit dignitas, ut qui regnorum limitibus praeesent, unde illorum fluxit nomenclatura. Vide Gloss. med. Latin. DUCANG.

Pag. 238, 4. Ὁ τὴν βασιλικὴν κατέχων σημαίαν] Sed et apud Latinos legionum vel etiam exercitus totius vexilliferi Marchiones nunquam dicti, quod et infra repetit. Ita saepe nugantur Graeculi isti scriptores, rerum nostratium omnino ignari ac imperiti. DUCANG.

Pag. 238, 10. Οἱ δὲ Γαλατίαν καὶ Ἰβηρίαν καὶ Κελτικὴν ἐπηγάγοντο] Celticam vocat eam, quae vulgo Celtiberia vocatur, vel potius eam partem Galliae, quae Hispaniae vicina est; Galatiam autem reliquas Galliae provincias. Gregoras Iberiam ad Alpes fere usque pertinere existimavit. Nam infra (sect. VI.) Montisferrati Marchionatum collocat inter Alpes et inferiorem Iberiam. BOIVIN.

Pag. 239, 3. Ὁ δὲ Ῥωσικὸς] Quae hic de Russiae seu Moscoviae principi, ἐπὶ τραπέζης, seu dapiferi; Moreae seu Peloponnesi domino, principis; Athenarum, magni ducis; Boeotiae et Thebarum, magni primicerii; ac denique Siciliae, regis a Constantino Magno datis dignitatibus commentatur Gregoras, merae sunt ac aniles omnino fabulae, quas refellere, operam esset ludere. Nam ut de Russica taceam, quae nullibi occurrit, caeterae non a Graecis sed a Latinis manarunt. Qui enim ex nostris post captam urbem Athenis imperarunt, ducum appellationem vel sibimet adscripserunt, vel ab imperatoribus Latinis obtinuerunt, iique simul et Thebis imperarunt, quamvis Gregoras diversos fuisse Athenarum et Thebarum dominos hic innuat, licet infra cap. VII. contrarium agnoscat; qui quidem μεγάλοι Κύριοι a Graecis, a nostris vero Grands Sires, id est magni domini, propter vastiorem eorum dominationem vulgo appellabantur, non vero ex voce Προμμικῆριος corrupta, ut hic et cap. VII. nugatur. DUCANG.

Pag. 240, 1. Καὶ τῆς κάτω Ἰβηρίας] Imo Galliae. DUCANG. Κεῖται δ' ἡ χώρα αὕτη μεταξύ πον Ἀλπ. καὶ τῆς κάτω Ἰβηρίας] Gregorae itaque inferior Iberia est regio illa, quae ab Hispania ad Montisferrati limites usque extenditur; ut et supra annotatum. BOIVIN.

Pag. 240, 20. Ἐτέρα δ' αὐτῆς βουλευομένης αὐτῆς περὶ τοῦ υἱοῦ] An intelligit initum ab ea consilium de illo in Lombardiam

mittendo? cui consilio vehementer refragatus est patriarcha Athanasius, cuius de ea ipsa re exstat in Cod. Regio Telleriano fol. 90. *Γράμμα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ περιποθήτου δεσπότητος υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου.* Ubi notandum *Francos* dici eos populos, ad quos ille iturus foret. *φήμη περικυτπεῖ τοῖς ὡςὶ τῶν πολλῶν τοῦ περιποθήτου χάριν υἱοῦ τῆς ἐκ θεοῦ βασιλείας σου, δεσπότητος κυροῦ Ἰωάννου, ὡς ἀναγκάζεσθαι τοῦτον παρὰ τῆς περιποθήτου αὐτοῦ μητροπόλεως καὶ δεσποίνης, συναινέσει τῆς ἐκ θεοῦ βασιλείας σου, τῆς γονικῆς, ἀφ' ἧς ἀνῆκούσης διεκδραμεῖν, καὶ ζητῆσαι κατάρξαι τῶν Φραγκῶν ἀρχῆς.* Item notatu digna haec, *τίς γὰρ ὁ ἐγγύας δοῦναι θαλασσοῦ περὶ τοῦ ῥηθέντος, εἰ καὶν τηρήσῃ τὴν πίστιν ἀμώμητον καὶ τοιαύτη νεότητι, καὶ ἀλλοδαπῇ γῆ βαρβάροις κατοικουμένη, καὶ ἔθνη κατάκρωσ ὑπερηφάνῳ καὶ ἀπονενοημένῳ τὰ μέγιστα;* BOIVIN.

Pag. 241, 1. *Μεσάζων*] Vide Glossarium Ducangii. BOIVIN.

Pag. 241, 5. *Νικηφόρος*] Cognom. *Chumnus*, cuius meminit Pachymeres lib. XII. cap. XVII. et Cantacuzenus lib. I. cap. XIV. Vide Famil. Byzant. pag. 236. et indicem auctorum Ms. ad Glossarium med. et infimae Graecit., ubi de eius scriptis. DUCANG. *Ὁ ἐπὶ τῷ Κανικλείῳ*] De voce *Κανίκλειον*, et de dignitate τοῦ ἐπὶ *Κανικλείου* vide notas Ducangii ad Alexiadem pag. 258. et 378. item Glossarium med. Graecit. in v. *Κανίκλειον*. Caeterum hic, de quo sermo est, Caniclei praefectus, *Nicephorus Chumnus* fuit, cuius opera exstat in Bibliotheca Regia, Cod. 2964. Ubi et *Nathanaël* vocatur; quod ei demum monacho nomen inditum fuisse arbitror. BOIVIN.

Pag. 241, 7. *Λαμβάνει γαμβρόν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ*] *Eulogium*. Vide huiusce hist. lib. XXIX. BOIVIN.

Pag. 241, 11. *Πρὶν γὰρ ὅλα ἐξήκειν τέσσαρα ἔτη, etc.*] Libro XXIX. infra dicturus est, eam vix biennio integro cum marito vixisse, *μόλις που δύο μόνους ἐνιαυτοὺς ἐκείνῳ τοῦ βίου συναπολαύσαντι.* Inter opuscula Nicephori Chumni, quae exstant in Cod. Reg. 2964. unum fol. 271. inscribitur, *Πρὸς τὴν ἐαυτοῦ θυγατέρα βασιλισσαν, ἐπὶ τῷ πάθει τῆς χηρείας αὐτῆς, ἐξκαιδέκατον ἀγούσι χρόνον, etc.* Ergo virum amisit sexdecim annos nata. At Gregorius libro Historiae XXIX. eam nupsisse ait sub annum aetatis fere decimum sextum, *μετὰ χρόνον που ἐξκαιδέκατον.* BOIVIN.

Ibidem. *Τὸν βίον ὁ Ἰωάννης ἀπήλλαξεν*] Exstat Nicephori Chumni lamentatio πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ δεσπότητος, τοῦ καὶ υἱοῦ αὐτοῦ. Cod. Reg. 2964. fol. 278. BOIVIN.

Pag. 242, 3. *Καλύπτραν*] Cuiusmodi erat imperatoria illic calyptra, quam pyramidem vocabant, de qua egimus in Gloss. med. Graecit. in *Πυραμῖς*. DUCANG.

Pag. 243, 16. *ὑπερεχομένη τοῖς δώροις*] Legendum *ὑπερχομένη*, ut in codice Vaticano legisse se monuit V. Cl. Fridericus Rostgaardus. BOIVIN.

Pag. 244, 7. *Κεκαρμένον ἐπιφερόμενον πώγωνα*] Latinorum more, contra quam Graeci, quibus barbam nutrire solenne era-

Vide Phranzem lib. I. cap. X. et notas ad Alexiadem pag. 283.

DUCANG.

Pag. 245, 4. Τὸ μὲν τῶν Τούρκων πλῆθος] Turci nempe tum pactum inierant cum Catalanis anno MCCCVI. de quo Montanerius cap. CCXXVIII. et Moncada cap. XLV. Vide praeterea Pachymer. lib. XIII. cap. IX. et Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. XLIV.

DUCANG.

Pag. 245, 6. Τοῦ δὲ μετοπώρου] An. MCCCVI. DUCANG.

Pag. 245, 11. Στρατοπεδεύουσι περὶ τὴν Κασανδρείαν] Quae olim *Potidaea*, sita in sinibus Thraciae et Macedoniae. Conditam ait Livius lib. XLIV. a *Cassandro rege in ipsis faucibus, quae Pallensensem agrum caeterae Macedoniae adiungunt; hinc Toronaico, hinc Macedonico septam mari*. Theodulus, in Oratione pro Chandreno, Cod. Reg. 1853. fol. 144. de Catalanis loquens (quos Italos vocat) ἐπεὶ δὲ, inquit, πρὸς Μακεδονίαν ἔδει τουτουσί διαβῆναι, διαβαίνουσι μὲν, καὶ στρατοπεδεύουσιν ἐν Παλλήνῃ· κάκειθεν ἐξιόντες, ἐλητίζοντο πάντα, καθάπερ ἐκ Δεκελίας τὴν Ἀττικὴν Λάκωνες.

BOIVIN.

Pag. 245, 15. Ἄκρα γὰρ ἐστὶ προμήκης εἰς θάλασσαν, κόλποις οὐ μικροῖς ἐκατέρωθεν περιειλημμένη, δι' ὧν ἐν ταῖς χειμεριναῖς ὥραις τὸ τῆς χιόνος ἀποσεύεται ὑπερβάλλον] Non satis assequor, an nivem ab hominibus e monte in mare deiici, an montem nivium procellis obrui, an vero nives in mare delabi dicat. WOLFIIUS. Describit Gregoras Isthmum Pallenes, in quo sita erat Cassandria, hinc Toronaico, hinc Macedonico mari septum. BOIVIN.

Pag. 245, 18. Ἦρος δ' ἀρχομένου] An. MCCCVII. DUCANG.

Pag. 245, 21. Ὅτε καὶ τὰς βασιλίδας ἤκουον εἶναι ἐντός, Εἰρήνην φημί καὶ Μαρίαν] Wolfius verterat, *cum et imperatrix Irene et regina Maria ibi degerent. Maria uxor fuit Michaëlis, iunioris imperatoris. Proinde et ipsa imperatrix, non regina dici debuit. Utraque certe, et Irene et Maria, βασιλίδες a Gregora dicuntur.* BOIVIN.

Pag. 246, 3. Μακρὸν ἔκτισε τεῖχος] Christopoli, oppido quod Thasso insulae obversatur, et de quo quaedam notavimus ad Villharduinum n. CXLIX., ad Pangaeum vicinum montem. Cantacuzenus lib. I. cap. IV. ubi de Christopoleos φρουρίῳ. ἅμα μὲν ὡς ὄν καρτερόν ἐκ τε τῆς φύσεως τῆς κατασκευῆς, τοῦ τόπου καὶ τῶν τεχνῶν, ἅμα δ' ὅτι καὶ ὡς περ εἴ τι κλειῖθρον τῶν κλιμάτων ἐκατέρωθεν μέσον, τὴν δυτικὴν στρατιὰν πολλὴν τινα οὖσαν καὶ πρὸς μάχας ἐψησκημένην τῆς ἐκ τῆς ἔω καὶ τῆς Θράκης διεῖργον. Quibus postremis verbis murum istum videtur indicare. De longis istis muris ad hostium incursus arcendos egimus in notis ad Chronicon Paschale pag. 589. et in dissert. de Hebdomo, ubi de utroque Hexamilio.

DUCANG.

Pag. 247, 7. Huc pertinent illa Theoduli Rhetoris, Cod. Reg. fol. 144., de Catalanorum in Thessaliam transitu, ἀπειρηκότες οἱ-

μαι τοῖς ὅλοις, καὶ μηδὲν ἔχοντες εἰς παραμυθίαν λοιπὸν, τῶν μὲν ἀναγκαίων ἐπιλελοιπότην ἀπάντων, ἐπὶ ξυροῦ δὲ ἀκμῆς τῶν πραγμάτων σφίσι καθεστηκότων, εὐθύς Θετταλίας χωρεῖν ἔγνωσαν, ἐφ' ᾧ γοῦν τοῖς ἐπιτηδεύουσιν ἔχειν ἀφρόνοις χρήσασθαι, καὶ ἅμα τῶν Χανδρηνοῦ χειρῶν ἐμοὶ δοκεῖν ἀποστήναι σπεύδοντες. BOIVIN.

Pag. 248, 5. "Ἐφαμεν] Supra pag. 140. C. DUCANG. Καὶ Τοῦρκοι τρισχίλιοι] Dixit supra fuisse *amplius bis mille*. Hoc cap. sect. 1. Infra numerabit *ter mille et sexcentos*, cap. VIII. sect. 1. et 2. ἑκατὸν καὶ χιλίους] *Mille tantum* supra cap. IV. sect. 6. BOIVIN.

Pag. 248, 11. sqq. Gregoras Catalanos Turcis dimissis in Thessaliam irrupisse ait, deinde in Boeotiam transiisse, atque ibidem demum pugnavisse, et victoriam insignem reportasse. Theodulus Turcos non nisi post Boeoticum praelium discessisse a Catalanis tradit, Cod. Reg. 1853. fol. 145. Cum Theodulo consentiunt Muntanerius et Moncada. BOIVIN.

Pag. 248, 13. "Ἀφρων] Stephanus "Ἀφρον vocat; Gregoras "Ἀφρους. BOIVIN.

Pag. 249, 12. Τοῦ διέποντος ἐκεῖ τὴν ἀρχὴν] Ioannis Angeli qui ducta Irene Andronici imp. filia notha, triennio post nullis susceptis liberis e vita excesserat. DUCANG.

Pag. 251, 6. Σπονδὰς καὶ ξυμβάσεις ἐπὶ τοῖς εἰρημένους τίθενται πρὸς τοὺς Θετταλοὺς] Theodulus Rhetor Catalanos, multis cladibus in Thessalia a Chandreno affectos, foedus cum Thessalis pepigisse scribit, Cod. Reg. fol. 144. Τοσάδε γοῦν κἀνταῦθα κατ' αὐτῶν ἔστησε τρόπαια, καὶ οὕτω περιφανῆ, νῦν μὲν ἀθροῖς ἐμπίπτων, νῦν δ' ἐκ πολλῶν ὀλίγοις, καὶ πολλοῖς κατ' ὀλίγους, ὥστ' ἄδουσι μὲν ἐς δεῦρο ταῦτ' Θετταλοὶ, ἄδουσι δὲ σχεδὸν πάντες ἄνθρωποι... καὶ τί δεῖ πλείω διεξιέναι. εἰ μὴ γὰρ τὴν ταχίστην εἰρήνης ἐπεθύμησαν, κἀν αὐτοῦ πάντες ἔπεσον κακοὶ κακῶς ὀλωλότες. νῦν δὲ σπονδὰς πρὸς Θετταλοὺς ποιησάμενοι, καὶ τοῦ Χανδρηνοῦ διὰ ταῦτα μετὰ τοσοῦτων καὶ τηλικούτων τῶν ἀθλοῦ ὥσπερ τινὸς Ἡρακλέους ἐπανιόντος ἡμῖν, σφᾶς τε αὐτοὺς ἐξείλοντο τοῦ κινδύνου, πεπαυμένης τῆς μάχης δι' ἣν κακῶς ἔπραττον, καὶ τὴν καλλίστην, etc. Gregoras alia plane. De Chandreno autem ne verbum quidem. BOIVIN.

Pag. 251, 16. "Ἐπειτα πρὸς δύο σχιζόμενος θεύματα] Ptolemaeus Geographiae lib. III. cap. XV. Ὁ δὲ Εὐνήρος ἐν τῷ Καλλιδρόμῳ ὄρει ἐπιστρέφων πρὸς τὰς ἀνατολὰς ἐπὶ τὸν Κηφισὸν ποταμόν· ὃς καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν αὐτῶν ὀρέων ὄρειον, συμμίσγει τῷ τε Ἀσωπῷ καὶ τῷ Ἰσμηνῷ τοῖς ποταμοῖς κατὰ τὴν Βοιωτίαν, ἐπὶ θέσεως μοιρῶν νβ'. Hinc (ut opinor) Gregoras habuit ea quae de Cephisi cursu tradit. At Strabo aliter lib. IX. pag. 407. edit. MDCXX. Vide et Commentarium Gerbelii in Graeciam Sophiani pag. 142. BOIVIN.

Pag. 251, 23. Τὴν τε Ἀθηναίων] Galterus Briennensis, Dux Athenarum et Thebarum Dominus. DUCANG.

Pag. 252, 8. Οὗτος τοίνυν δίδοτον] Haec fusius narrat Muntanerius cap. CCXL. et ex eo Moncada cap. LXIII. nos etiam in Hist. Franco-Byzant. lib. VII. n. VII. VIII. DUCANG.

Pag. 252, 21. Καὶ μὲν δὴ μεσουῆντος ἔαρος] Anonymus poeta Graecobarbarus Cod. Reg. 2569. fol. 212. v.

Ὁ πόλεμος ἐγύναιτον ἡμέραν γὰρ δευτέραν *),
 Στασδεκαπένται τοῦ μηνὸς ὅπουτον λέγουν μάρτην.
 Ἐνέτη τρέχωντα χρόνων ἀποκλήσεως κόσμου,
 Ἐξάκης χιλιάδων δὲ καὶ ὠκτακωσίων ται,
 Καὶ συναυτὸ καὶ δεκαεπτὰ· εὐδόμης δὲ ἡνδίκτου.

Itaque caesus est Galterus anno Mundi VI. MDCCLXVII. Chr. MCCCIX. idque die XV. mensis Martii, non μεσουῆντος ἔαρος, ut affirmat Gregoras. At Muntanerius cap. CCXXI. scribit, Catalanos post Rogerii caedem mansisse apud Calliupolim annis VII. iisque elapsis in Macedoniam transiisse. Rogerius, ut ex Pachymeris narratione colligitur, caesus fuit anno Christi MCCCV. Ad annos MCCCV. adde annos VII. confiunt anni MCCCXII. Ergo Catalani in Macedoniam transierunt anno Christi MCCCXII. Id si verum est, Boeotiae et Atticae principatum vix occupare potuerunt ante an. MCCCXIII. Tamen Anonymus Graecobarbarus, qui eum principatum ab illis occupatum ponit an. MCCCIX., cum Gregora hac in re consentit. Quid si Rogerii caedes in annum Chr. MCCCII. vel MCCCII. conferatur? Admodum certe probabile est, vel Pachymeris vel Muntanerii Chronologiam corruptam fuisse ab exscriptoribus. BOIVIN.

Pag. 252, 22. Ἐφίσταται ὁ τῆς χώρας ἀρχηγὸς] Idem Galterus, Athenarum Dux. DUCANG.

Pag. 253, 23. Οὕτω τοίνυν τῆς ἀρχῆς ἐγκρατεῖς οἱ Κατελ. γενόμενοι] Theodulus Rhetor, Cod. Reg. 1853. fol. 145. Τὴν καλλίστην καὶ θαυμαστὴν ἐκείνην κατὰ τῶν προσχώρων Ἰταλῶν ἀνείλοντο δίκην, μετὰ μὲν ὑπερηφάνου παρασκευῆς αὐτοῖς ἐπιόντων, καὶ μὴ ὅτι τούτους, ἀλλὰ καὶ Θετταλίαν πᾶσαν καὶ Μακεδονίαν ἀπειλούντων ἐκτρίψειν· οὕτω δ' αὐτῶν ἐκτριβέντων, ὡς μηδὲ πυρφόρον τὸ τοῦ λόγου λελεῖφθαι. . . . ὡς δὲ οἱ μὲν ἐκποδῶν ἦσαν, καὶ ταύτην τοῦ θράσους ἔτισαν δίκην, ἃ τῶν ἄλλων πέρι κακῶς ἐβουλεύσαντο, ταῦθ' ὑπ' ἐκείνων αὐτοὶ καλῶς πεπονθότες, ἔδει δὲ τοὺς κερρατηκότας οὐχ ὅσον ὄπλων καὶ ἵππων, ἀλλὰ καὶ πόλεων καὶ χωρῶν, καὶ πάντων τῶν ἐκείνοις προσόντων αὐτοὺς γεγονότας κυρίους, ἔπειτ' ἐν σφίσι αὐτοῖς ταυτὶ διελέσθαι, διείλοντο καὶ ταῦτα τρόπῳ τοιῷδε. οἱ μὲν ἐκ Σικελίας δομῶμενοι, τὰς πόλεις ἐλόντες, αὐτοῦ που μένειν ἔτ' ᾤοντο δεῖν, ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων ταῖς τούτων γυναιξὶ καὶ παισὶν αὐτοὶ καταστάντες· ἵπποι δὲ καὶ ὄπλα, καὶ πᾶσά τις πρὸς μάχην παρασκευὴ Πέρσαις ἦν. Ex hac Theoduli narratione liquet Persas, seu (quod idem est)

*) Id est feria secunda, seu die Lunae. At anno Chr. MCCCIX. dies XV. Martii non incidit in feriam secundam, sed in Sabbatum. BOIVIN.

Turcos, Boeotico praelio simul cum Catalanis interfuisse; et Catalanos quidem, hostium urbibus, agris, uxoribus, et liberis potitos, sedem illic fixisse; Turcas autem, armis, equis, et reliqua omni praeda auctos, inde discessisse. Aliter tamen Gregoras. Vide annotata supra ad huius capitis sect. 1. pag. 153. BOIVIN.

Pag. 254, 3. Οἱ δὲ Τοῦρκοι μετὰ τὸ διαστῆναι τῶν Κατελάων] Qua de re supra cap. VI. sect. VI. et cap. VII. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 256, 16. Ὅθεν ἄραντες] Phranzes lib. I. cap. IX. DUCANG.

Pag. 258, 15. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον] Phranzes ibid. DUCANG.

Pag. 259, 5. Τὸ ὑποπόδιον αὐτοῦ] Quaedam omissa ab interprete in versione restituimus. Sed quid hoc loco vox ὑποπόδιον sonet, non plane assequor. Neque enim in scabello, quod pedibus substernitur, quidquam pingi debuit vel potuit, multo minus imago Servatoris, quam cum discipulis mensae accumbentibus supra thronum ipsum vulgo effictam observamus in Gloss. med. Graecit. in v. Θρόνος. De eiusmodi suppedaneis vide ibi rursum in v. Σουππέδιον. DUCANG.

Pag. 259, 12. Ὁ δὲ πατριάρχης δυσχεράνας . . . τὸν πατριαρχικὸν εὐθ. παρητήσατο θρόνον] Ecce illius abdicationis formulam, ex Cod. Reg. Teller. fol. 104. v. descriptam. ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑΣ. Τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας, οἷς αὐτὸς οἶδε κρίμασι, καὶ δευτερόπρωτον τὴν φροντίδα διαδεξάμενοι, τοῖς εἰς τοῦτο προτρεψαμένοις ἀρχιερεῦσιν ὑμῖν (ὑμεῖς γὰρ ἐκεῖνοι) ὡς καὶ περὶ ἡμῶν προνοησαμένοις τὰ κρείττω, ὃ τῆς ἐκκλησίας θεὸς ἀνταμείψαιτο, καὶ μάλιστα τῷ θεοστεφεῖ βασιλεῖ καὶ ἀγίῳ μου αὐτοκράτορι, ἀρχήθην περὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐνδειξαμένῳ τὸν κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλον καὶ σπουδὴν καὶ ἀναδοχὴν, καὶ καθ' ἑκάστην ἐνδεικνυμένῳ ἀρίστη φρενί· δι' ἣν καὶ ἡμῶν οὐ διέλιπε κηδεσθαι, ἐπαίνοις καὶ εὐφημίαις καταγεραίρειν (fort. καταγεραίρων), καὶ στολαῖς ἱεραρχικαῖς, καὶ ἱεραῖς εἰκόσι ταῖς μετὰ κόσμον, καὶ εὐεργεσίαις ἀσυγκρίτως τὴν ἐκκλησίαν καταπλουτῶν· ὡς οὐποτε τῶν πατριαρχούντων τινός (fort. τινὰ) τοιούτων ἐπαπολαῦσαι πρὸς τῶν ἀνέκαθεν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων· εἰ μὴ πον καὶ τὴν παρίσσωσιν πρὸς τῷ τούτου πατρὶ κατὰ πνεῦμα, τῷ μεγάλῳ φημί καὶ ἰσαποστόλῳ εἰκάσειεν ἂν τις, ἐν ταῖς κατὰ τὸν ἐν ἀγίοις ἐκείνον τιμαῖς ἱερωτάτου Σίλβεστρον· εἰ κἀκείνου (fort. εἰ καὶ ἐκείνου) τὸ μέσον πρὸς τὰ ἡμέτερα, ὅσον ἀκτίνος ἡλιακῆς τοὺς πρὸς αὐτὴν ἀτενίζοντας· δι' ἧ καὶ πλουσιοπαρόχως ἀνταμειφθείη πρὸς τοῦ παντάναντος, καθὰ τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ ἐν βασιλευσι τὰ γέγρα, καὶ πρώτῳ ἐν ὀρθοδόξοις ὑπολεανθέντι πηλῷ πλατειῶν· ἐν δέ γε τῇ βασιλείᾳ Χριστοῦ ἐκείνῳ συνευαχεῖσθαι, καὶ ἐν θεῷ γάνυσθαι. Ἄλλ' ὅπερ καὶ λέγειν ἐξώρημαι, πρὸς τὸ τῆς ἱεραρχίας ἀνατεθέντες ἡμεῖς ὑψηλόν, οὔτε διηγωνίσμεθα πρὸς τὸ μέγα πρεπόντως,

οὔτε ἐδόξαμεν τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ καὶ δύσχωρηστοὶ πλέον παρ' ὄσον καὶ εὐρισκόμεθα. καὶ δὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς καὶ προσωπευδίκασι τὸ ἐν ὑποκρίσει βιοῦντας ἡμᾶς, οὐδὲ κατὰ τῆς ἀγίας καὶ ἀωμότητος ἡμῶν πίστεως συκοφαντῆσαι ἐφείσαντο. οἷς θεὸς τοῦ παντός, ὁ ἔλθων εἰς τὸ πλάνης καὶ ἀσεβείας βροτούς ἐκλυτρώσασθαι, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ἀντιμέτρησον· καὶ ἡ ὁμοφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, εἰ ἐγὼ ἐπὶ σὲ ἐπεβόησα ἀπὸ γαστροῦ· καὶ μᾶλλον τοῖς περὶ τὸν Ἰάκωβον, τοῖς ἐπαράτοις καὶ παντὴ θεοστουγέσι· οἱ καὶ καθάπερ ἀπεχθανόμενοι τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ, δικαιώσαντι καὶ ἡμᾶς καλεῖσθαι ἀπὸ Χριστοῦ, καὶ μὴ ἔχοντες ὅπως ἐκείνους ἀμύνονται, κατὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνου θεανδρικής καὶ προσκυνητῆς εἰκόνας, τῆς ἐρημώσεως τὰ βδελύγματα, ὡς τῶν ἐμῶν κακῶν, λυττῆσαι οὐκ ἔφριξαν, πρὸς δὲ καὶ τῆς παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου, καὶ τοῦ τύπου τοῦ θείου καὶ ζωηφόρου σταυροῦ. δι' οὗς καὶ ἀνάθεμα πᾶσιν αἰρετικοῖς ἐκβοᾷ ἀπὸ θεοῦ παντοκράτορος, καὶ χριστιανοκατηγόρου παντὶ, τῷ μὴ ἀξιοχρέως μετανοήσαντι. διὰ ταῦτα καὶ τῆς ὑμῶν (ita legendum, non ἡμῶν) ἱερότητος δέομαι, μὴ πρὸς ἐμποδισμόν ἐνστήναι τινα, δι' αὐτὸν τὸν Χριστόν· ὅτι μηδὲ δυνατόν ἄλλο τι φρονῆσαι ἀπάρτι ἡμᾶς, εἴ τι καὶ γένοιτο· ὅτι καὶ γῆρα καὶ ἀσθενεῖα ταλαιπωροῦντες, οὐδὲ αὐτὸ τὸ ὄραν ἔχομεν. ἀλλὰ πρόσсите ἀξιῶ τῷ ἀγίῳ μου αὐτοκράτορι, ἐκδυσαπῆσαι κἀκεῖνον ὑπὲρ ἐμοῦ, πλέον ἀπάντων τῆς ἐκκλησίας τὴν μέριμναν τρέφοντι, συγκροτεῖν ἐξαιτουῦντες καὶ συντρέχειν ὑμῖν ἐν παντὶ, καὶ μᾶλλον εἰς ἐρεύνης πνευματικῆς ἀναζητήσιν· ὡς ἂν τὸν ἀρμόδιον ταῖς ὑμετέροις εὐχαῖς καταπέμψοι τῇ ποίμνῃ Χριστός, εἰς ἐπίσκεψιν ἱερῶν καὶ μοναζόντων, καὶ λαοῦ Χριστιανύμου τοῦ σύμπαντος. πρὸς δὲ τούτοις, ἐπεὶ τὸν ἐν μέσῳ εἰκὸς εὐρισκόμενον καὶ λυπεῖν καὶ λυπεῖσθαι παρά τινων, τοὺς λυπήσαντας ὁπωσδήποτε, καὶ τοὺς ὑφ' ἡμῶν λυπηθέντας, συγχωρήσεως ἀξιώσει (pro ἀξιώσει) καὶ ἀμφοτέρους ὁ ἐπὶ τὸ σῶσαι τὸ πλάτυσμα φιλανθρωπῶς παραγενόμενος, καὶ κρατυνεῖ (pro κρατύνει) τὰ τῶν ὀρθοδόξων, καὶ σκαιωρίας περιφυλάξει παντοίας καὶ ποιμένας καὶ ποίμνια, ἕως τὴν γῆν ὁ ἥλιος ἐφορᾷ, πρεσβείαις ἀλήκτοις τῆς τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης σωματωσάσης θεόν. Τοῖς ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσι θεοῦ, καὶ τοῖς ἐνδοξοτάτοις τοῖς τῆς συγκλήτου βουλῆς, καὶ τοῖς ἐντιμοτάτοις τοῦ κλήρου ἱερεῦσι καὶ μονάζουσι, τοῖς τε στρατευομένοις καὶ τοῖς τῆς πολιτείας, πλουσίοις τε καὶ πενομένοις, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξί, πᾶσι διηνεκῶς χορηγεῖσθαι τὸ τοῦ θεοῦ ἐπεύχομαι ἔλεος· εἶτα καὶ πᾶσιν ἀντιβολῶ, μὴ ὡς ἔτυχε προσταλαιπωρεῖν κοπιῶντας τῇ ἐν ἧ παροικοῦμεν ἐσχατιᾷ, τῆς Σοφίας θεοῦ ἐπάνω ὄρους κειμένης, καὶ τηλαυγούσης τῆς (τοῦς) ἐνεκεν φωτισμοῦ πρὸς αὐτὴν ἐπιτρέχοντας· πλὴν καὶ ὑμῖν (non ἡμῖν) ἀντιμετρηθεῖν πρὸς τοῦ τῆς ἀγάπης θεοῦ ὄσον καὶ δι' ἀγάπην κενοποιήκατε, καὶ ἡ ἀντάμειψις ἀμφοτέροις δαψιλευθείη· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς τῷ περὶ ὑμᾶς ἀλύτῳ συνδούμενοι πόθῳ, οὐχ ὡς ἔτυχε διεστήσαμεν αὐτούς (αὐτούς) ἀφ' ὑμῶν. ἀλλ' ὡς που ὁ μεγαλοφρονό-

τατος ὑποτίθεται· ἂ ὁ θεὸς ὁ ἅγιος βεβούλευται, τίς διασκεδάσει; ἐκείνου γὰρ κρίναντος ἀναξίους ἡμᾶς καὶ θείας καὶ ὁμιλίας αὐτῆς τῶν φιλτάτων, πειθαρχεῖν καὶ ὑμᾶς ὀφειλόμενον (an ἡμεῖς ὀφειλομεν?), ὑπερέχεσθαι μόνον ὑμᾶς ἔξαιτοῦντες, μὴ κἀκεῖθεν ἀποζευχθεῖν (non ἀποζευχθεῖεν, fort. ἀποζευχθείημεν) τῶν πρὸς θεοῦ φιλουμένων καὶ φιλτάτων ὑμῶν· μεθ' ὧν νῦν, θεοῦ ζωοδότα, ταῖς στρατιαῖς καὶ ἡμᾶς συγχορευῆσαι ταῖς οὐρανίαις εὐδόκησον, πρεσβείαις τῆς σὲ τεκούσης μητρὸς, καὶ ἀποστόλων, καὶ τῶν μαρτύρων, καὶ πάντων ἁγίων σου. Nicephorus Chumnus, in oratione, quae inscribitur, "Ἐλεγχος κατὰ τοῦ κακῶς τὰ πάντα πατριαρχεύσαντος Νίφωνος, ἀνενεχθεὶς παρὰ τοῦ Νικομηδείας καὶ τοῦ Μιτυλήνης πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον, Athanasium ait sua sede expulsam et damnatum cecisise, eo quod minister eius Theophanes dona accepisset ab iis, quibus ordines sacri conferrentur; id quod patriarcha insciente fieri haud potuisset. En verba ipsa. τί δὲ καὶ ὅτι τοῦ πατριαρχεύσαντος Ἀθανασίου, ἐπειδὴ ὁ γνησίως ἐκείνῳ ἐξυπηρευτούμενος Θεοφάνης φωραθείη δῶρα λαμβάνων ἐπὶ προτροπαῖς τοιαύταις, ἀπέστημεν, καὶ πάσαις ψήφοις ἀπεβαλόμεθα τόνδε τὸν πατριάρχην, καὶ οὐδ' οὐ μήποτε δεξαίμεθ' ἂν αὐτὸν οὔτε εἰς ἀρχιερωσύνην, οὔτε μὴν εἰς ἱερωσύνην; ἐπεὶ καὶ συνειδέναι αὐτὸν καὶ μὴ ἀγνώστως ἔχειν τῶν τῷ Θεοφάνει πεπραγμένων, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ δείκνυσι καὶ διελέγχει, καὶ ἔστιν ἰσχυρότερον παντὸς ἐλέγχου καὶ κατηγοροῦ. Porro his Chumni verbis non primam sed secundam Athanasii abdicationem innui manifestum est. Itaque δευτέρας παραιτήσεως non ea sola causa exstitit, quam affert Gregoras. Exstat in Cod. Reg. Teller. fol. 108. scriptum Athanasii patriarchae περὶ τοῦ πῶς καὶ διατί τὰ τῶν παραιτήσεων, τῆς πρώτης φημι καὶ δευτέρας, ἐγένοντο, in quo Athanasius de obiectis sibi criminibus multa conquestus, sic demum perorat: αὕτη ἐπὶ θεῷ μάρτυρι τῆς παραιτήσεως τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας ἢ συσκευὴ καὶ ὑπόθεσις· εἰ καὶ τὰ τῶν κατηγοριῶν ποικίλα καὶ ἄνισα. ἐπεὶ (fort. ἐπειδὴ) δὲ οὐ δημοσίᾳ καὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ οἴκοι, τοῦ ἐρᾶσθαι (ιερᾶσθαι) καὶ εὐλογεῖν καὶ διδάσκειν τοῖς τυχοῦσιν ἀπειργεῖν ἡμᾶς οἱ ἀρχιερεῖς ἐγκυλιούνται, ἅπερ οὐδὲ τῷ δυσσεβεῖ Γεωργίῳ ἢ τοῖς φυλασσομένοις (fort. φρουασσομένοις) τὰ μάταια καὶ ψευδῆ ξυλωταῖς (fort. ζηλωταῖς) ποσῶς ἐπέτιμησαν, μὴ ἑαυτοὺς ἀκανόνιστα πράττειν καὶ ἄθεσμα τὴν κρίσιν φοιττοντες τοῦ θεοῦ, ἢ κἂν ἀνθρώπους αἰδούμενοι. ἀλλ' ἡμῖν ἐπιτροῖβειν θαρρόουσι τὸ ἀκανόνιστον, αὐτοὶ καὶ * τοῖς πρὸς τῶν θείων θεσμῶν ἐπαράτοις καὶ ἄλλοτρίοις τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ τὰς κεφαλὰς ὑποκλίναντες καὶ κανόνα δεξαίμενοι, καὶ τὸν ἐν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ πατριάρχην τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ καὶ ὁμολογητὴν κῦρον Ἰωσήφ παρανάλωμα, ὅσον τὸ κατ' αὐτοὺς, τῆς μανίας τῶν σχιζομένων γενέσθαι καταδεξάμενοι, καὶ ταῦτα καὶ μετὰ θάνατον, ὅπερ οὐκ εἶδεν ὁ ἥλιος, ἀναμείναντες ἐπὶ χρόνοις τοσοῦτοις ζητήσαι τινα τῶν πρὸ ὀφθαλμῶν ἐχόντων θεόν. πῶς καὶ πόθεν τοσαῦτα καθ' ἡμῶν ἐφραδάτε; καὶ μηδένα τὸν συλλυπούμε-

νον μηδὲ τὸν παρακαλοῦντα εὐρόντες, ἵνα καὶ κρίσιν δίκαιαν ζητήσωμεν, ἐκχεῶ καὶ αὐτὸς τοῦ δι' ἐμὲ σταυρωθέντος ἐνώπιον τὴν δέησίν μου, καὶ τὴν θλιψίν μου αὐτῷ ἀπαγγελῶ· καὶ μᾶλλον ὡς τῆς κακίας ἐπιδιδούσης, καὶ εἶργειν ἀναισχυντούσης καὶ τῶν ἀναπνοῶν ἡμᾶς τὸ λεγόμενον, ὡς μὴ λειτουργεῖν, μὴ εὐλογεῖν, μὴ διδάσκειν τινὰ τὰ πρὸς σωτηρίαν παραχωρούσης. ἄγοιτο οὖν, δέσποτα καὶ θεὲ τοῦ παντὸς ἐν τριάδι γινωσκόμενος καὶ ὑμνούμενος, ὅποι φίλον σοι τὰ ἡμέτερα, πρεσβείαις τῆς ἀρρόγητος καὶ ἀρρόυπάρως σωματώσεως τὸν ἕνα τῆς παναγίας τριάδος, καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος λελατρευκότων θεῶ, καὶ τοιαῦτα παθόντων. ἀμήν. Hinc etiam argui potest Athanasium secundae secessionis causam habuisse diversam ab ea quam attulit Gregoras. Caeterum inconsulto et nequaquam probante Athanasio Theophanem dona accipere solitum, apparet ex Athanasii ipsius Relatione ad imperatorem, κατὰ τῶν αἰσχροκερδῶν, καὶ τῶν προνομίων τῆς ἐκκλησίας: in qua Relatione patriarcha postulat, ut inquiratur in eos, qui xeniorum nomine pecuniam acceperint ex turpi causa, et nominatim ipsum Theophanem notat. Cod. Reg. Teller. fol. 59. BOIVIN.

Pag. 259, 15. Νίφων ὁ τῆς Κυζίου] Pachymer. lib. XI. cap. IX. Phranzes lib. I. cap. IX. DUCANG.

Pag. 259, 18. Ἄνῆρ πάντῃ μὲν ἀδαῆς τῆς ἕξω παιδείας, οὐχ ὡς τὰ πολλά δὲ καὶ τῆςθειοτέρας, ὡς μηδ' οἰκεία χειρὶ τὰ τῶν γραμμάτων στοιχεῖα γράφειν εἰδώς] Ambigo quid velit: utrum, eum adeo sacrarum litterarum fuisse rudem, ut nec profanas scribere scierit: an vero, non aequè fuisse rudem sacrarum, quod ferre fiat, ac profanarum. WOLFIUS.

Pag. 260, 2. Πρὸς πᾶσαν βιωτικῶν πραγμάτων] Interpres, rei familiaris peritissimus fuit. Emendavimus, rei saecularis. Vide Gloss. med. Graecit. in βίος. DUCANG.

Pag. 260, 12. Ὁ δὲ τοιοῦτος τρόπος παρέπεισε, etc.] Codex Regius habet, ὅ γε μὴν πρὸς εὐποιίας συμφυῆς τρόπος παρέπ. Ita etiam Codex Vaticanus, ut accepi ex Cl. Rostgaardio, qui tamen εὐποιίαν legit, non εὐποιίας. BOIVIN.

Pag. 260, 14. Λέγω δὴ τῶν δύο παρθενῶνων] Interpres, de aedibus binis Vestalium virginum. Edidimus, Sanctimonialium. DUCANG.

Pag. 260, 15. Ἴνα ἅμα μὲν ἐκ τῶν προσόδων, etc.] Verba Ἴνα—ἦθους absunt a Codice Regio: in Vaticano autem latent sub schedula, cuius pars dimidia discerpta est. In parte superstite legitur . . . πράχεν, ἀλλὰ καὶ πλείστων ἄλλων ἄλλως πενίαν παρε. . . . λωτον ἐλευθερίαν ἐχαρίσατο, καὶ πιπτούσας μεγαλοπρεπῶς ἀνερ . . . δαπίας. διεβέβλητο μὲν τοι παρὰ τῶν πλείστων, ὡς ὀπόσους, etc. Id quoque accepi ex Cl. V. Frid. Rostgaardio. BOIVIN.

Pag. 260, 18. Οὗτος ὀπόσους εὐδοκίμησει] In Codice Regio, ut et in Vaticano, legitur διεβέβλητο μὲν τοι παρὰ τῶν πλείστων,

ὡς ὁπόσους, etc. In Codice Wolfiano minus consultum erat famae Niphonis. BOIVIN.

Pag. 262, 2. Ἐκ τῆς ἀγίου Ἀνδρέου μονῆς] De quo monasterio diximus supra ad lib. VI. cap. 1. pag. 101. F. DUCANG.

Pag. 262, 5. Ἀργίαν δηλονότι] Interpres, *videlicet, ne XL. diebus rem divinam facerent*: edidimus, *ut a re divina per XL. dies abstinerent*: μοχ, γονυκλισίαις, deprecationibus, emendavimus, genuflexionibus. Vide Gloss. med. Graecit. in hac voce. Infra προστασίαις μοναστηρίων, παρόρησίαις ἐν βασιλείοις. Interpres, *Abbatiae, munera*: edidimus, *monasteriorum praefecturae, praerogativae in palatio*. DUCANG. Vertit Wolfius, *ne quadraginta diebus rem divinam facerent*. Ducangius malebat, *ut a re divina per quadraginta dies abstinerent*: non video quam ob causam. BOIVIN.

Pag. 262, 7. Ἐπὶ ῥητοῖς] *Certa lege definitis*. Sic infra lib. XIII. sect. II. ἐπὶ ῥητοῖς τὸ συγκεχωρηκὸς δεχόμενοι, *ubi licentiam certis legibus datam acceperunt*. Videat tamen lector, an hoc loco malit subaudire χρόνοις, vel ἔτεσι. Sic infra lib. IV. cap. VII. sect. 3. καὶ τοὺς μὲν ἀργεῖν τῆς ἱερωσύνης ἐκέλευσεν ἐπὶ ῥητοῖς ἔτεσι. BOIVIN.

Pag. 262, 20. Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις] Pachymer. lib. XI. cap. IX. DUCANG.

Pag. 263, 17. Φιλῆν τὸν Παλαιολόγον] Phranzes lib. I. cap. IX. Theodorum Philem ἐκ τῶν μεγιστάνων habet Pachymeres lib. I. cap. VIII. et alterum Philem lib. III. cap. XVII. Ioannem Φιλῆν, τῶν εὐπατριδῶν, Cantacuzen. lib. IV. cap. XXXII. exstant Manuelis Philae versus iambici in obitum eiusdem Georgii Pachymeris, apud Allatium de Georgiis pag. 373. Idem is ni fallor, cuius editus habetur de animalium proprietate, quem Michaëli imp. τῷ νέῳ, ut praefert Cod. Reg. 2216., Andronici senioris filio, inscripsit. Vide Allatii excerpta Romae edita pag. 339. in Chreyghtonum pag. 702. 703. Lambecium lib. III. Bibl. Caesar. p. 184. DUCANG.

Pag. 264, 12. Οὐκ ἐν ταῖς κνήμαις τοῦ ἀνδρὸς εὐδοκεῖ] Psalm. 145, 10. BOIVIN.

Pag. 264, 20. Φησὶ] Ecclesiastes scilicet, cap. IX. v. 11. BOIVIN.

Pag. 265, 8. Καὶ ὁμόπνοος] Alter codex habebat ὁμόπους. Qua lectione deceptus verteram, *pari gradu ingressus est*. WOLFIIUS.

Pag. 265, 21. Ξηρόγνησον] Thraciae fluvius, cuius meminit Theophylactus Simocatta lib. VI. cap. 3. et Anna Commena lib. VII. pag. 215. DUCANG.

Pag. 269, 24. Ἐκβάλλεται καὶ Νίφων τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, αἰτίαν εἰληφῶς, etc.] Huc pertinet oratio Nicephori Chumni, quae inscribitur, ἔλεγχος κατὰ τοῦ κακῶς τὰ πάντα πατριαρχεύσαντος Νί-

φωνος, ἀνενεχθεῖς παρὰ τοῦ Νικομηδείας καὶ τοῦ Μιτυλήνης πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον. Vide Cod. Reg. 2964. fol. 199. v. BOIVIN.

Pag. 270, 4. Τῆς Περιβλέπτου μονῆς] Interpres, *Periblepti*: emendavimus, *Peribleptae*, Deiparae scilicet, cui dicatum monasterium, de quo in Constantinop. Christ. lib. IV. sect. II. n. 36. DUCANG.

Pag. 270, 6. Ἰωάννης ὁ Γλυκὺς] Phranzes lib. I. cap. 9. DUCANG.

Pag. 270, 6. Λογοθέτης ὧν τηνικαῦτα τοῦ δρόμου] Vide lib. VI. cap. VIII. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 270, 14. Καὶ αὐτὸν μέντοι τὸ μοναχικὸν] Ea enim tempestate patriarchae omnes seligebantur ex ordine monachico, ac si aliunde, id est ex saeculari, tum ii monachi habitum induebant, et a carnibus abstinebant, uti supra annotatum ad lib. VI. cap. 3. DUCANG.

Pag. 271, 4. Ὁ Μετοχίτης Θεόδωρος] Qui λογοθέτου τῶν ἀγγελῶν dignitatem antea obierat, ut scribit Pachymer. lib. IX. cap. 5. tum vero λογοθέτης τοῦ γυικοῦ erat, cuius praeclaras animi dotes et eruditionem hic et in orat. illius funebri praedicat Gregoras, adversam vero fortunam lib. IX. cap. 6. 7. lib. X. cap. 2. ut et Cantacuzenus lib. I. cap. 11. lib. II. cap. 1. DUCANG.

Pag. 271, 14. Πανυπερσεβάστου] Vid. Gloss. med. Graec. in Σεβαστός. DUCANG.

Pag. 273, 23. Ἀνήγειρε πυραμίδας] Constantinop. Christ. lib. III. n. 19. DUCANG.

Pag. 274, 2. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων βασιλέων] Immanem istam ac vesanam in aedium sacrarum structuris imperatorum et nobilium Constantinopolitanorum ostentationem exagitant non semel scriptores Byzantini, uti observamus in Constantinop. Christ. lib. VI. n. 1. DUCANG.

Pag. 275, 6. Νεὸς τοῦ μεγάλου Παύλου] Vide Constantinop. Christ. lib. III. sect. V. n. 21. DUCANG. Ἔστιν ὁ περὶ τὰς πύλας τοῦ Εὐγενείου μέγιστος νεὸς τοῦ μεγάλου Παύλου] Sunt autem haec: iuxta portam Eugenii, maximum Pauli Magni templum, etc. Ita vertendum. At Wolfius, codice usus male interpuncto, verterat: Sunt autem haec; D. Eugenii iuxta portam maximum templum: Divi Pauli Apostoli: duodecim, etc. BOIVIN.

Pag. 275, 15. Κατὰ τὸ ἑξακισχιλιοστὸν] Christ. MCCCXVII. DUCANG.

Pag. 275, 18. Τοῦτον δὴ λέγω] Iustiniani scilicet statuam. DUCANG. Columnnam et statuam accurate descripsit Pachymeres in Ecphrasi τοῦ Ἀγούστεωνος, quae exstat in Codice Regio 3119. fol. 10. En eius verba: Τὸ τοῦ θεοῦ τέμενος ἢ Σοφία, πολλαῖς μὲν καὶ παντοδαπαῖς ταῖς ἐντὸς ὠράϊσται χάρισι· πολλαῖς δέ γε καὶ ταῖς ἐκτὸς κεκαλλώπισται. καὶ τούτων τὸ θαῦμα, κρεῖττον ἢ λέγειν· ὅτι

καὶ σιγῇ μᾶλλον ἔστι τοῖς ὁρῶσι τῶν θεαμάτων κατατροφῶν, ἢ λό-
 γοις διεξιέναι τὰ καὶ λόγους αὐτοὺς ὑπερβαίνοντα. οὐδὲ γὰρ ἀπα-
 μόνον ἢ καὶ πλειστάκις ἔστιν ἰδόντα ταῦτα, καὶ μεθ' ὑπερβολῆς
 θαυμάσαντα, ἀγαπᾶν· ἀλλ' ὅσον ἂν τις καὶ βλέποι, μᾶλλον θαυ-
 μάξει· καὶ τότε πρῶτον ὁρᾶν ἠγεῖται, ὅτε καὶ παραστάς ἐντροφῶ
 τοῖς θεάμασι, εἰ καὶ πολλάκις εἶδέ τε καὶ τεθαύμακε. περὶ γοῦ
 τούτου τόσον ἀπέχω λέγειν, ὅσον καὶ ἀφθεγκτον κάλλος ἠγοῦμαι
 τοῦτο καὶ μυστικόν· καὶ ὁ θεῶ μόνῳ πρέπει, τοῦτο δευτέρως κα-
 ξμαυτὸν ἔχειν πιστεύω, τὸ θεῖον τοῦτο καὶ ἱερὸν σκῆνωμα· ὡς
 εἶπερ ἔστιν ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖν τὸν θεόν, τοῦτον εἶνα
 καὶ μόνον αὐτὸν ἀπάντων τῶν ὑπὸ ἥλιον. ὃν δ' ἔστι βλέπειν ἐπ'
 ἀριστερᾶ τὸν νεῶν εἰσιούσιν ἐξ ἀρμογῆς λίθων ἰστάμενον κίονα
 καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἀνδριάντα, τολμητέον δοῦναι τοῖς λόγοις, καὶ
 ταῦτα παραστήσαι τῷ μὴ ἰδόντι, καθόσον οἶόν τε. ἔχει γὰρ ὡδὲ
 πη, ὡς ὁ λόγος διέξεισιν. Αὐλεὼν ἐξ ἀρχαίου τῷ θεῷ τούτῳ
 νεῶ οἰκοδομήμασι δημοσίοις περιτετελιχίσται· οὐ μέσον ὁ Αὐγουστεῶν
 ἴσταται· καὶ ἔστιν οὗτος, Αὐγούστου στήλη Ἰουστινιανοῦ, εἰς τιμὴν
 ἐκείνῳ σταθεῖσα, ἄρτι τῶν κατὰ Περσῶν πόνων ὑπανακύψαντι
 βάθρον ἐκ γῆς ὑπανέχει τὸν κίονα. τὸ δὲ βάθρον, κλίμακες μέχρι
 καὶ ἔς ἑπτὰ βαθμίδας λευκῆς μαρμάρου ἀνωκοδόμηται (τὰ δὲ κατὰ
 τῶν βαθμίδων, μέχρι καὶ ἔς τὰς τρεῖς, οὕτω τοῦ χρόνου καινοτο-
 μούντος, κάτω γῆς κατωρύχεται) ἀπὸ πλατέος τοῦ κάτω εἰς στε-
 νὸν λήγουςαι· πλήν οὐκ ἀφ' ἐνὸς μέρους, ἀλλὰ πανταχόθεν κατὰ
 σχῆμα τετραγώνον· ὡς ἀναβαίνειν μὲν κατωθεν, ὀπόθεν τις βοῦ-
 λοιτο· εἶτα δὲ καταντᾶν εἰς ἀγχώμαλον· κἂν ἦν καὶ ἰδεῖν ἐπίπε-
 δον τοῦτο δι' ὅλου, εἰ μὴ τι ἐπ' αὐτοῦ ἐξ ὀπτιῆς πλίνθου τε καὶ
 τιτάνου οἰκοδόμημα κατεσκεύαστο, τέτρασι μὲν ὡς ἰδεῖν κατὰ γω-
 νίας τὰς ἴσας κίοσι συνεχόμενον, οὐ μὴν δὲ καὶ κίοσιν ἄντικρυς,
 πλήν ὅσον ἰδεῖν. ἐπιπολῆς γὰρ πλάκες μαρμάρων ἐξυφασμέναι,
 τὰς ἐντὸς πυρομάχας (a nominat. πυρομάχης) λίθους συγκρούπτου-
 σιν, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐκ μιᾶς, ἀποβαλοῦσης τῷ χρόνῳ τὴν πλάκα.
 καὶ τὸ τοῦ οἰκοδομήματος σχῆμα εἰς κύβον ἀποτετόρνενται, τῶν
 ἐξ ἐπιπέδων τὰ κατὰ τὸ πλάγιον τέτταρα στοαῖς καλλυνόμενον τέσ-
 σασι. ἄνωθεν δὲ τούτου πάλιν βάσις ἕτέρα μαρμάρου λευκῆς· καὶ
 αὐθις ἐπ' αὐτῆς ἄλλη· ἐφ' ἧς καὶ τρίτη· καὶ ζώνη τις ἐπὶ ταύ-
 ταις ἀπὸ μαρμάρων τετάρτη· ὡς τὰς τρεῖς μὲν ἀπὸ πλατέος καὶ
 ταύτας εἰς στενὸν καταντᾶν, τὴν δ' ἐπ' αὐταῖς ζώνην κυκλοῦσθαι,
 καὶ διδόναι τῷ στυλῷ τὴν βάσιν ἀρμόζουσαν. ἐντεῦθεν ὁ στυλὸς
 ἐπωκοδόμηται· πάλαι μὲν, ὡς ἀκούομεν, κεκαλυμμένος ποικίλῳ τε-
 μεσίῳ (ταμασίῳ) χαλκῷ· εἰ δὲ πιστευτέον τῷ λέγοντι, οὐ πολλῶ καὶ
 ἀργύρου δέοντι· νῦν δὲ γυμνὸς τὸ παράπαν φαινόμενος· ὡς ἀριθμεί-
 σθαι καὶ τοὺς λίθους αὐτῷ ὅποσοι, καὶ ὅτι πυρομάχαι εἰδέναί, καὶ
 ὅπως ἀρμόζονται· ἔχων καὶ ζώνας τῆς αὐτῆς λευκῆς λίθου, κατὰ τὸν
 κάλαμον· πλήν ὅσον τὸ ἴσον πρὸς ἀλλήλας τοῦ διαστήματος ἔχουσαι,
 μέχρι καὶ δεκάδος προΐασιν. ἐντεῦθεν ἄλλαι ζῶναι μαρμάρου λευκῆς,
 ἀλλὰ συνεχεῖς αὐταί, δευτέρα ἐπὶ πρώτῃ, καὶ τρίτη ἐπὶ δευτέρῃ, καὶ

ἐφεξῆς, ἄχρῳ ἐννέα διήκουσαι· πλὴν οὐκ ἐξ ἴσου τὴν ἐποικοδομὴν ἔχουσαι πάσαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πλατύτερον ἀνοιγόμεναι, βάσιν οἷον εὐρείαν τῷ ἐπικειμένῳ παρέχουσαι· τὸ δ' ἐστὶν ἐπὶ ταῖς ἐννέα ζώ-
ναις τὸ δέκατον, ὡς ἂν καὶ τοῦτο μέρος μὴ στεροῖτο τῆς τοῦ ἀριθμοῦ τελειότητος. τὸ δὲ σχῆμα τῆς λίθου τετράγωνον, ἀλλὰ κατὰ τὰ μέσα συνιζάνον, ὡς οἷον τὰς γραμμὰς κλάσθαι, καὶ λί-
θοις σημειοῦσθαι τὰς κλάσεις, καὶ παρὰ τούτους καὶ μόνους χαλ-
κῷ τὸ πᾶν τοῦ λίθου καλύπτεσθαι γύρωθεν. ἐντεῦθεν αὐτῆς συ-
στέλλων ὁ τεχνίτης τὸ οἰκοδόμημα, τίθησι λίθον παχὺν, καὶ ἐπ'
αὐτῷ ἕτερον, πρὸς αὐτὸν μὲν ἐλαττούμενον, ἱκανὴν δὲ βάσιν τῷ ἵππῳ δίδόντα. οὐ μόνον γὰρ ἔδει πλάτους τῷ στύλῳ, ἀσφαλείας
ἡ χάριν τῶν ἐπικειμένων, ἀλλ' ἐτέρωθεν καὶ στενότητος, ὡς ἂν παν-
ταχόθεν ἀροῖδηλον ἢ τὸ ἐπικείμενον τέχνασμα. τὸ δὲ, ἵππος ἐστὶ
χαλκοῦς, θαυμαστῶς τοῦ σχήματος ἔχων, καὶ ἥμιστα παροραῖσθαι
τοῖς παριοῦσιν ἄξιός, εἰ καὶ πολλάκις τις τῆς ἡμέρας ἐκεῖσε διέρ-
χοιτο. εἰποὶς ἂν αὐτὸν βλέπων, πρὸς ἄνεμον τρέχειν ὁρμῶντα, καὶ
τῆς πρὸς ἀνατολὴν ἄπτεσθαι· οὕτως ἄρα τὸ τῆς κεφαλῆς ἐσχημά-
τισται, ὡς ἀνασεσοβημένην εἶναι, καὶ πρὸς βορρῶν μικρὸν παρεγ-
κλίνουσιν· οὕτως αἱ χαῖται καὶ ὅσαι τρίχες τῇ κεφαλῇ ἐμπεφυκα-
σι, φυγοῦσαι τὸ εὐθετον, διεγείρονται, καὶ πρὸς ἄνεμον παίζου-
σιν. εἰ δὲ που σὺν ταύτῃ καὶ τὸ ἀριστερὸν τῶν ἐμπροσθίων ἴδοις
ποδῶν, πῶς κατὰ γόνυ κυρτοῦται, καὶ τῶν ἄλλων ἐρηρυσμένων
εἰς γῆν αὐτὸς μόνος ἠώρηται, εἰποὶς ἂν κινεῖσθαι δὴ καὶ τὰ ἄψυ-
χα. εἰ δὲ καὶ χαλινὸν ἔφερεν ἐπὶ στόματος, ὡς ἔχειν εἰκάζειν τὸ
πάλαι τὸν ὀρθῶς σκοπούμενον, θάτερον ὑπονοοῖτο δυοῖν, ἢ τῷ
ῥυτῆρι ἀγχόμενον, κροαίνειν ἐκ βίας τῷ ἐμπροσθίῳ, ἢ μὴν ἀνιέ-
μενον, οὕτως ἐπιταχύνειν τὰ τῆς πορείας, ὡς μὴ φθάνειν τοῦτον
τῆς γῆς ἄπτεσθαι, καὶ προφθάνειν τὸν ὀπισθεν. οὕτως ἄρα ἐκ
πνεύματός τινος ἐγκαρδίου ἐμφύτου πρὸς τὴν ὁρμὴν καὶ τὰ στέ-
ρα τῷ ζῳῷ εὐρύνονται, ὡς ἐπισημαίνειν καὶ τὰ οἰδήματα. οὕτως
ἀκμάζουσα ἢ οὐρὰ ὀπισθεν, οὐ κατὰ τρόπον (an τόπον?) κειμένη,
ἀλλ' οἷον ἀνεγυγερμένη τὸ πρῶτον, εἶτα καθιεμένη παρὰ πόδας ἐς
γῆν. ὅρα δὲ καὶ τὸν ἐπιβάτην εὐθύς, ἱππότου ὁρμῆως ἔχοντα σχή-
ματα, καὶ τοὺς πόδας παρὰ πλευρὰν ἑκατέραν διέχοντα. εἰ δὲ γε
καὶ ἐμβάδας φοροῖη, ἀλλ' εἰκάσαις ἂν αὐτὸν ἐπιγαννυμένῳ τῷ ἵππῳ
καὶ κυδρουμένῳ, ὅτι καὶ δίχα κέντρον καὶ μύωπος ἱκανῶς ἀνυστά οἱ
τὰ τοῦ δρόμου καὶ τῆς προθέσεως. καὶ οὕτως ἀτημελήτως οἱ πόδες
ἔχουσιν, ὥστε δοκεῖν αὐτοὺς ὑφ' αὐτῶν κρατεῖσθαι, τοῦ καρδιακοῦ
ἐξημμένους κινήματος, μηδὲν συνεχομένους ἐξ ἐφαστροῖδος κατὰ τὸ
σύνθηδες. ἐπικάθηται γὰρ τῷ ἵππῳ θαρρῶν, ἱππότης νεανικός,
ὄλος μετάρσιος, καὶ ἔοικῶς μακρὰν βλέποντι· ἀνήρ οὐ τριχῶσει
φίλος τὰ πρὸς ὑπήνην· τὰς δ' ἀπὸ κεφαλῆς τρίχας ἀπεθρισμένους
μὲν τὰ ἐς μέτωπον· τὰ δ' ὀπισθεν, οὐδὲ μέχρι ἀγχένος, ὅσον καὶ
αὐτὸν ὁρᾶσθαι κουρᾷ χαίροντα. οἷον δὲ καὶ τὸ ἐπὶ κεφαλῆς κρά-
νος, ὡς μηδὲν ἐπικαλύπτειν, καὶ τὸν φοροῦντα κοσμεῖν. οὐδὲ γὰρ
κατὰ πλάτος ἐπίκειται· οὐδέ γε κατὰ κύκλον ἀποτετόρνενται· ἀλλ'

ὅσον μὲν ἐγγίξει τῇ κεφαλῇ, στέφανος εἶναι δοκεῖ, κροτάφους περιγράφων ἐξ ἴσου καὶ μέτωπον· τὸ δ' ἐντεῦθεν καὶ ἄνω, ἡρέμα κατὰ μῆκος ἐκτέταται, καὶ ἐς πολὺ φθάνον, πτερά τῇ κεφαλῇ χρυσαυγῇ γίνεται. καὶ τὸ χρῆμα καὶ ἐς ἐμὲ ἦν ἀκέραιον· ἀνέμου δὲ ποτε πνεύσαντος ἐξαισίου, ριπτοῦνται δύο πτερά· καὶ τότε μέγιστα πολλῶ τοῖς ὄρωσιν ἐφαίνετο, ἢ καθόσον ὄρωνται κοσμοῦντα τὴν κεφαλὴν· ἃ δὴ καὶ ἐς δεῦρο παρὰ τῷ τῆς ἐκκλησίας ταμιεῖα ἀποτεθησαύρισται. ἔσταλται δὲ καὶ τὸ σῶμα, ἐντὸς μὲν οὐ περιττῇ τιμῇ καὶ περισσευομένῃ στολῇ, ἀλλ' ὅταν εὐσταλῆς ἂν ἱππότης ἀμπίσχοιτο, ἄνωθεν μὲν, μόλις καὶ ἐς ἀγκῶνα, κάτωθεν δὲ, περιγόνατα φθάνουσαν. ἀνῆπται δὲ καὶ μανδύαν ἐκτός, στολὴν ὡς φασιν Ἀχιλλεῖον· ἢ καὶ τινα καλύπτουσα τῶν μερῶν, κάκειθεν ἐπὶ τὸν ἀριστερὸν ὤμον ἐπικειμένη, φθάνει καὶ μέχρι τῆς τοῦ ἱπποῦ ἰξύος, πολὺ τε μέρος περιλαμβάνει τῶν ὀπισθεν καὶ περιττῇ περικέχυται. αἱ μὲντοι χεῖρες τῷ ἀνδριάντι οὐκ ἀσχολοῦνται περὶ τὸν ἵππον, οὐδ' ὅσον καὶ ἰθύνειν ἱππηλάτου τρόπον δοκεῖν· ἀλλὰ τῆ μὲν δεξιᾷ ὑποῦ ἀνατείνει, καθόσον οἶόν τε, μετὰ τινος ἀρεῖκου καὶ γενναίου φρονήματος, καὶ ἐμβριθῶς ἀπειλουμένῳ ἔοικε τοῖς ἐχθροῖς· πλὴν οὐκ ἀπονοίας τινός καὶ θράσους ἀλόγου, ὡς αὐοιήθει τις. φθάνει γὰρ ἢ λαῖα τὴν δεινὴν ταύτην ἀναιροῦσα δόξαν, καὶ ὑπεραπολογουμένη τάνδρὸς ἐς ταμάλιστα. κατέχει γὰρ ἐπὶ ταύτης, μικρὸν ἀπεχούσης τοῦ σώματος, μῆλον χαλκοῦν ἐπιχρυσον· ἐφ' οὗ καὶ σταυρὸς ὁμοίως ἔχων τῆς ὕλης ἴσταται· καὶ ἔοικε δεικνύειν ὁ θατέρων ἐκτετακῶς, καὶ μετ' ἐμβριθοῦς ἀπειλούμενος σχήματος, ᾧ θαρόσῳ ἀπειλεῖται· ὅτι καὶ τὸ μῆλον εἰκονίζειν ἔχει τὸν κόσμον, ὃν καὶ χειρὶ περισχεῖν, πάσης γῆς ἀναψάμενος τὸ κράτος, δυνάμει τεθαρόσθηκε τοῦ σταυροῦ. Haec Pachymeres. Bondelmontius vero, *Extra igitur ecclesiam ad meridiem in platea columna septingentorum cubitorum alta videtur, cuius in capite Iustinianus acutus equester habetur, et pomum cum laeva aureum tenens, ad occidentem* *) *cum dextera minatur.* Ducangius annotat: *Describitur Iustiniana ista columna et statua a Procopio lib. I. De Aedif. Iustiniani; Nicephoro Gregora lib. VII. pag. 193. 194. Zonara pag. 52. Cedreno pag. 374. Suida in Iustiniano, Codino in Originibus Constantinopol. Manuele Chrysolora pag. 121. Gulielmo de Baldenzeel in Hodoepor. ad terram sanctam pag. 103. etc.* BOIVIN.

Pag. 276, 6. Καὶ τὴν τῶν Λατίνων πλεονεξίαν] Exstat in Codice Bodleiano [Roë XXII.] narratio Nicetae Choniatae de statu Constantinopolitanis, quas Latini capta Urbe concontractas in monetam conflarunt. Eam narrationem, cuius copiam mihi a Cl. V. Ioanne Ernesto Grabio factam esse dixi in praefatione, selectis tomi quarti opusculis praefigendam reservamus. BOIVIN.

Pag. 276, 9. Καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς βασιλικὸν] Qualis fue-

*) Immo ad orientem. BOIVIN.

rit Iustiniani galea, declarat Tzetzes in varia historia. Vide Gyllium de Topogr. Constantinop. lib. II. cap. XVII. Vide et Augusteonis Ecphrasin Pachymerianam. BOIVIN.

Pag. 276, 20. Καὶ τὸ μὲν τοῦ κίονος μῆκος] Bondelmontius septingentorum cubitorum altam facit: id quod incredibile est. Legendum procul dubio, *septuaginta cubitorum*. Gregoras eam nos ex umbra metiri iubet; quasi vero id nos facere possimus hoc tempore, cum nec vestigium quidem eius columnae ullum superest. Quodsi etiamnum staret integra, nec sic quidem eam metiri hinc possemus, ut Wolfius recte in margine annotat. BOIVIN.

Pag. 277, 4. Τὸ δὲ μῆκος ἐκάστου δακτύλου] Quasi vero digitorum omnium eadem esset longitudo. BOIVIN.

Pag. 277, 12. Τὸ δὲ τῆς κνήμης τοῦ ποδὸς αὐτοῦ πάχος] Quid sit κνήμη τοῦ ποδὸς non satis liquet, nisi sit ea pars tibiae, quae ad pedem proxime accedit, et est maxime gracilis. Dicitur et de homine. Sic apud Nicetam in fragmento, quod vir doctiss. Io. Ernestus Grabius mecum humanissime communicavit, simulacrum Herculis, a Lysimacho efficti, dicitur fuisse οὕτω μέγιστον, ὥς τὴν περιελούσαν τὸν αὐτοῦ ἀντίχειρα μήρινθον εἰς ἀνδρείον ζωστήρα ἐκτείνεσθαι, καὶ τὴν κνήμην τοῦ ποδὸς εἰς ἀνδρόμηκας. BOIVIN.

Pag. 277, 15. Τῶν ἄνωθεν ἐκ Σηρικῆς κομιζομένων] Wolfius non expressit adverbium ἄνωθεν. Ego ad praeteritum tempus utuleram, atque ita verteram, *qui e Serum regione olim afferebantur*. Nunc loci adverbium esse existimo, et sic interpreto, *qui e Serum regione deveci huc descendunt*. Quae ab Oriente afferebantur, ea Byzantii ἄνωθεν afferri dicebant; quae ab Occidente, *κάτωθεν*. Sic idem Gregoras in inscriptione epistolae ad Pepagomeum, περὶ τῶν ἐλθουσῶν αὐτῷ τερατολογιῶν, τῶν μὲν ἄνωθεν ἐκ Τραπεζούντος, τῶν δὲ κάτωθεν ἐξ Ἰταλίας. Vide pag. 276. supra in marg. BOIVIN.

Ibidem. Non omittendum hoc loco id quod narrat Petrus Gyllius, Topograph. Constantinopol. lib. II. cap. XVII. *Barbari, inquit, omni aereo vestitu, et equo, et statua columnam Iustiniani coliarunt, aliquotque annos nuda remansit. Tandem ante triginta annos eversa est tota usque ad stylobatem, quem anno superiore *) funditus vidi exscindi. Idem paulo infra, Equestrem Iustiniani staturam, quam modo dixi supra hanc columnam fuisse collocatam, servatam diu in claustro regii Palatii, deportari nuper vidi in cuniculos, quibus metalla funduntur in machinas bellicas, inter quae erat Iustiniani crus proceritate meam staturam superans, et nasus dodrante longior. Crura equi ad terram proiecta metiri non potui. Pedis ungulam mensus sum occulte, et deprehendi dodrantalibus longitudinis. Gyllius ex sua ipsius statura aestimandum nobis relin-*

*) Haec scripta sunt circiter an. Chr. 1550. BOIVIN.

quit, quam procerum fuerit crus Iustiniani. At nos quae fuerit Gyllii statura hodie ignoramus. De colossi Iustiniani mensuris, quae apud Gregoram et Gyllium exstarent, quid sibi videretur interrogatus vir aetatis nostrae sculptorum facile princeps, Franciscus Girardo Tricassinus, respondit, si eae verae essent, nullam nec in homine nec in equo servatam esse symmetriam, seu membrorum proportionem. Rogavi ne gravaretur sententiam suam scripto declarare: cupere etiam dixi me, dari mihi ab eo mensuras equestri statuae in platea Ludovici Magni Parisiensi erectae; illius scilicet statuae colosseae, quam Girardo ipse unica aeris fusura duplicem (homine enim et equo simul iunctis solidum simulacrum constat) singulari arte et miro successu ante aliquot annos conflavisset. Ille non huius solum, sed et aliarum quatuor pulcherrimarum magnitudines mihi sua manu descriptas dedit. Verba artificis summi quominus mutarem religio mihi fuit. En ipsa ex autographo. *Les mesures de la statue equestre de l'empereur Justinien n'ont nul rapport les unes avec les autres, suivant les proportions du corps humain. Il en est de mesme de son cheval. La figure equestre du roy, posée dans la place de Louis le Grand, a de hauteur XX. pieds, depuis la teste jusques sous les pieds du cheval. La figure du roy a de proportion XVI. pieds, si elle estoit debout. La figure de Henry IV. sur le Pont Neuf a XIV. pieds trois poulces, depuis le dessus de la teste jusques sous les pieds du cheval. Elle est fondue separément du cheval. Cet ouvrage a été fait à Florence par Jean de Bologne. Le piedestal, et ses ornemens de bronze, ont été faits à Paris. Les esclaves sont de Franqueville de Cambrai, faits aussy à Paris. La figure de Louis XIII. dans la place Royale a XIV. pieds un poulce, depuis le dessus de la teste jusques sous les pieds du cheval. La figure du roy a dix pieds cinq poulces de proportion; et a été faite à Paris par Biard Parisien. Le cheval a été fait à Rome par Daniel de Volterre. Le Marc Aurele à Rome, figure antique, a XIII. pieds de hauteur, compris le cheval. Le piedestal est de Michel Ange. La figure equestre du roy (faite par M. Girardon), posée dans le Chasteau de Boufflers en Beauvoisis, a dix pieds de hauteur, depuis le dessus de la teste, jusques sous les pieds du cheval. La figure du roy auroit huit pieds, si elle estoit debout.* Haec Girardo, cuius colossus regium, cum Iustiniano conferendum, et his quas damus notis ornamento futurum, optavi aliquando aeri incisum habere: deinde consilium illud abieci, ea praesertim ratione, quod rerum dissimillarum vix ulla posset institui comparatio. BOIVIN.

Pag. 277, 17. Ἐς δὲ τοῦπιὸν ἔτος] Anno 1318. DUCANG.

Pag. 277, 18. Εὐρήνην τὴν ἐξ Ἀλαμανῶν] Ducis Brunsvicensis filiam. Vide stemma Palaeolog. p. 238. DUCANG.

Pag. 277, 21. Ἐδέξατο βίου] Vide infra lib. VIII. cap. I. sect. 3. BOIVIN.

Pag. 278, 15. Ἀνωτέρω] Vide lib. V. cap. VII. sect. 4. et 5.

BOIVIN.

Pag. 278, 18. Ἐφαμεν] Huius libri cap. VII. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 278, 19. Ἐς Ἰωάννην ἔσχατον] Vide stemma Angelorum pag. 210. DUCANG.

Pag. 279, 11. Τῶν φθασάντων] An intelligendum hoc de litteris, quae fortasse ab imperatore ante illud tempus missae fuerint? BOIVIN.

Pag. 279, 12. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν] Inde incipit lib. VIII. non solum in Codice Regio, sed et in Vaticano, ut accepi ex Cl. Rostgaardio. BOIVIN.

Pag. 283, 8. Συνεζύγη Θωμᾶ] Thomae Angelo Ducae Commeno, Nicephori Despotae ex altera uxore Anna Palaeologina filio. Pachymer. lib. IX. cap. 4. Vide stemma Angelor. in Famil. Byzant. p. 210. DUCANG.

Pag. 283, 9. Θωμᾶς ὁ ἐκείνου ἀδελφιδούς Κόντος] *Contum* et hic vertit interpres: *Comitem* reposuimus. Thomas quippe nobilis Gallus Comes Cephaleniae et Zacynthi erat, filius Ioannis Domini Zacynthi insulae, cui quidem Ioanni ducta in uxorem Maria Comnena, Nicephori Angeli Aetoliae principis filia, Cephalenia insula in dotem concessa fuerat a socero, post cuius obitum orta de eius successione controversia inter Ioannem et Thomam Angelum Despotam uxoris fratrem, Thomas a Ioanne interfectus est, anno 1318. Ita exserte Ioannes XXII. Papa in epistolis, non vero a Thoma Ioannis filio, uti hic narrat Gregoras, et cap. 6. Vide Hist. Franco - Byzant. lib. VI. n. 27. DUCANG. Φονεύσας Θωμᾶν] Θωμᾶν, non Θωμᾶς, ut antea legebatur. Atque ita Codex Regius: ita etiam Ottobonicus; recte uterque; nisi tamen legamus φονεύσας Θωμᾶν Θωμᾶς, quomodo Wolfius videtur legisse, cum sic verterit, *quarum illa primum Thomae Epiri et Aetoliae principi, post Conto Thomae, huius nepoti et percussori nupsit.* Vide et lib. XIII. infra cap. VI. BOIVIN.

Pag. 284, 1. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐς τὸν ἔφηβον] Solutiorem eisdem Andronici iunioris vivendi rationem inter causas dissidii cum patre etiam memorat Cantacuzenus lib. I. cap. 5. DUCANG.

Pag. 284, 3. Καὶ ζητοῦσιν ἐλευθερίαν μηδὲν ἐπιφ. κεκολ. καὶ μάλ. ἐν ἀξ. βασ.] Hoc loco Wolfius aut non assecutus erat mentem auctoris, aut exprimere neglexerat. BOIVIN.

Pag. 285, 18. Ἐν μιᾷ τοίνυν] Cantacuz. lib. I. cap. 1. Phranzes lib. I. cap. 10. DUCANG.

Pag. 286, 2. Φοράδην ἐς τὰ βασιλεία φέρουσι ζῶντα καὶ μάλ. μόλις] ζῶντα μάλ. μόλις, non autem φέρουσι μάλ. μόλις: Wolfio utrumque. Verterat quippe, *semianimis in palatium aegre defertur.* BOIVIN.

Pag. 286, 11. Μετ' οὐ πολὺ] IV. Id. Octobr. anno iuxta Graecos VI. MDCCCXXIX. Chr. 1320. Cantacuz. DUCANG.

Pag. 286, 16. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ] Ioann. Villaneus lib. IX. cap. 85. 89. Petr. Bizarus lib. V. Hist. Genuensis p. 108. DUCANG.

Pag. 287, 3. Ἀϋθις κ. τ. λ.] Lectiones a. b. c. d. e. f. [3, 4, 5, 8.] ex Codice Regio excerptae, etiam Codicis Vaticani auctoritate nituntur. BOIVIN.

Pag. 287, 11. Κράλη Σερβίας] Urosio cogn. Sancto et Milutino, Serviae regi. Vide stemma regum Serviae n. 59. DUCANG.

Pag. 287, 12. Ἐρωτι γὰρ τῷ πρὸς αὐτήν, etc.] Ita quoque legitur in Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 287, 14. Ἐξηλοτύπει δ' οὖν ὅμως τὴν ταύτης ἀπ. καὶ μεστός] Ἐξηлот. δ' οὖν ὅμως αὐτήν ἀεὶ καὶ μεστός, etc. Cod. Vatic. in quo tamen, recentiori manu emendato, ita legitur ut in vulgatis. BOIVIN.

Pag. 288, 15. Καὶ μὴ ζῶσαν αὐτήν ὡς πορρωτάτω τε τοῦ ἀνδρὸς οἰκεῖν] Ne viva quam longissime a marito habitaret, etc. Sic vertendum, non ut mortua quam remotissima a marito, animum eius nullo moerore sauciret, quemadmodum verterat Wolfius. BOIVIN.

Pag. 288, 17. Ὁ ταύτης ἀμφιμήτριος ἀδελφός] Interpres, frater uterinus: emendavimus, consanguineus, ex eodem parente et alia matre: id enim vox Graeca sonat. Pollux lib. III. cap. 2. οἱ μὲν ἐκ μόνου πατρὸς ἀδελφοὶ, διαφόρων δὲ μητέρων, ἀμφιμήτορες, οἱ δὲ ἐκ διαφόρων πατέρων, μιᾶς δὲ μητρὸς, ἀμφιπάτορες. Constantinus enim Palaeologus Despota, ex Andronici cum Anna priore coniuge, Simonis vero ex altero cum Irene coniugio prodierant. DUCANG. Ταύτης ἀμφιμήτριος ἀδελφός] Frater eius consanguineus, non, ut Wolfius interpretabatur, uterinus. Constantinus Despota erat Cralaenae frater consanguineus, eodem patre natus, non item eadem matre. Vide cap. IV. sect. 1. infra. Ἀμφιμήτριος idem est atque ἀμφιμήτωρ, id est, diversa matre natus. BOIVIN.

Pag. 289, 1. Ὁ δὲ πατριάρχης Ἰωάννης Γλυκὺς] Phranzes lib. I. cap. 9. DUCANG.

Pag. 289, 23. Πᾶσι μὲν οὖν ἀνθρώποις, etc.] Gregoras non testamentum ipsum patriarchae, sed testamenti prooemium profert, cuius sese auctorem manifestum prodit. Exstant in Codice Regio 3229. opuscula duo, eiusdem ferme et argumenti et stili; quorum primum inscribitur τοῦ πατριαρχοῦ κρυοῦ Ἰωάννου τοῦ Γλυκέος ἢ παραίτησις τοῦ πατριαρχείου, alterum τοῦ αὐτοῦ πατριαρχοῦ ὑπομνηστικὸν εἰς τὸν βασιλέα τὸν ἅγιον. BOIVIN.

Pag. 292, 3. Καὶ παιδείαν ἴσως μετρίαν, etc.] Vide lib. VII. cap. IV. sect. 3. supra. BOIVIN.

Pag. 292, 15. Ἐκ μονῆς τῶν Μαγγάνων Γεράσιμος] Phranzes ibid. De S. Georgii in Manganis monasterio agimus in Constantinop. Christ. lib. III. sect. VI. n. 43. DUCANG.

Pag. 293, 1. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ δεσπότης] Cantacuz. lib. I. cap. 1. Vide stemma Palaeolog. pag. 235. DUCANG.

Pag. 293, 1. Ἐκ τῆς προτέρας γυναικὸς] Vide lib. VII. cap. V. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 294, 20. Εὐδοκίας Παλαιολογίνης] Neocaesaritae Primi a secretis filiae, Constantini Palaeologi Despotae uxoris, ac ex alio Constantino tum viduae, unde *Palaeologina* hic cognominatur, ex priore coniugio. Vide idem stemma. DUCANG.

Pag. 294, 23. Ὑπηρετικοῖς παιδαρίοις] Adolescentibus, quos ἀρχοντοπούλους vocabant, νέους τῶν εὐπατριδῶν, Cantacuzenus lib. II. cap. 40. νέους τῶν εὐγενεστέρων, lib. III. cap. 43. Vide Gloss. med. Graecit. in hac voce. DUCANG.

Pag. 295, 10. Id quod deerat in editione Wolfiana, supplementum ex Codice Regio. Sed et Fridericus Rostgaardus, nobilis Danus, cui et me et Gregoram multa debere in praefatione huius operis professus sum, idem hoc supplementum, ex Codice Vaticano descriptum, Roma ad me misit: ac iampridem illud ipsum Steph. Baluzius ex eodem Cod. describi curaverat in usum Ducangii. BOIVIN.

Pag. 296, 20. Πατήρ δὲ τῶν ἐκ Κομάνων ἐπίσημος, οἱ παρὰ τῶν ὑπερβορ.] Petavius verterat, *Pater vero e Comanis oriundus illustri loco. Ambo (pater scilicet, et mater,) vero ante multos annos ex Hyperboreis Scythis, uti supra memoravimus, ad Ioannem imperatorem sese transtulerant.* Vertendum, ita ut edidimus, *Pater illustri loco oriundus e Comanis, illis scilicet, qui ante multos annos ex Hyperboreis Scythis, etc.* Non legerat Pelavius ea quae de Comanis scripta sunt supra lib. II. cap. V. sect. 2. BOIVIN.

Pag. 296, 22. Ἰωάννη τῷ βασιλεῖ προσεζήρῃσαν] Ad Ducam scilicet. Vide supra lib. II. cap. V. sect. 2. BOIVIN.

Pag. 301, 8. Ὁ μὲν τῇ τοῦ μεγάλου παπίου] De hac Magni Papiae, et aliis hic memoratis palatinis dignitatibus, agimus in eod. Gloss. DUCANG.

Pag. 303, 11. Ὁ μέντοι λογοθέτης τοῦ γενικοῦ] Theodorus Metochita, a quo instauratum Chorae monasterium, rursum cap. seq. ut et docemus in Constantinop. Christ. lib. IV. sect. XV. n. 5. DUCANG.

Pag. 303, 18. Τὴν ἐξ ἑσπέρας παννυχίδα] Interpres, a *vespera ad nocturna sacra illa de more accessit:* emendavimus, *ad vesperae illius vigiliis.* DUCANG. Wolfius, *ad nocturna sacra.* Melius Ducang. *ad illius vesperae vigiliis.* BOIVIN.

Pag. 303, 22. Πελεκυφόρων] *Varangorum*, de quibus in utroque Glossario multa congesimus. DUCANG.

Pag. 304, 10. Πρὸ τοῦ εὐκτηρίου τῆς Νικοποιοῦ Θεοτόκου] Quibus vocibus intelligi aedem Hodegetriae Deiparae, colligere quis potest ex iis quae observamus in Constantinop. Christ. lib. IV. sect. II. n. 24. DUCANG.

Pag. 304, 12. Παῦλος ἐκεῖνος ὁ τῶν ζωγράφων ἄριστος] De pictore illo praestantissimo nemo alius, quem sciam. BOIVIN.

Pag. 305, 9. Ἐν ᾧ λόγος τὸ τοῦ Βύζαντος] Vide Constantinop. Christ. in Byzantii origin. n. 15. pag. 17. DUCANG.

Pag. 305, 17. Βιβλία τινὰ χρησμολογικά] Quorum non semel mentionem agunt scriptores Byzantini et locos collegit Lambecius, seu Holstenius, ac praefixit Leonis Oraculis. DUCANG.

Pag. 306, 12. Ἦν γὰρ αὕτη νεάζουσα] Wollsius νεάζουσαν, hoc loco et paulo infra, interpretatur *adolescensulam*. Sed *adolescensula* non erat, cuius filia quadriennio post nuptui collocata est. Vide cap. IV. sect. II. infra. BOIVIN.

Pag. 309, 10. Ἐν τε τοῖς ἔπεσιν, ἃ πεποίηκεν etc.] Nempe initio poëmatis, quod inscribitur, εἰς τὸν σοφὸν Νικηφόρον τὸν Γρηγορᾶν ὑποθῆναι, καὶ περὶ τῶν οἰκείων συνταγμάτων. Initium est,

Φίλα Νικηφόρε μοι κεφαλὰ, τὸν ἔγωγ' εἶραμαι
Κατὰ ἐμὰς σοφίης, ἢ τίς ποτ' ἂν ἔη, λιπέσθαι
Ἐξ ἄρα διαδοχον, πάντων ἀσύλου κλήροιο,
Κρέσσονος ὧν ἄρ μοι θεὸς ἀπάντων πόρε πουλλῶν,
Σοὶ τὰδ' ἐπιτάγματ' ἐπιτέλλομ' εἰν ἐπέεσσι,
Ἦῦτ' ἔθος μερόπεσσι βρουτοῖσι πέλεθ' ἡμῖν,
Εἰν διαθήκαις τὰ κε δοκεῦμεν ἀμείνω τέκνοις
Πατριθέεσθ' ἐξείης, ἂν βίοτον δὴ πάντα
Μάλα φυλαττέμεν etc.

Eiusmodi versibus Theodorus Metochites vitam suam fere omnem complexus est (vide Cod. Reg. 1997. et 3359): qui, si minus inconcinni forent, possent cum Historia Gregorae Byzantina coniungi. Sed nemo, opinor, tam dura tamque immodulata poëmata legere velit; in quae apte admodum cadit illa Leonis Allatii indignatio (in diatriba de Georg. p. 372. ubi de versibus Georg. Pachymenis): *Ferreo ipse sim, si quid est hisce carminibus in tota anti-quitate durius. Chalybs ipse, et incus, et si quid est in rerum natura asperum ac perversum, prae his carminibus mollius est et tractabilius. Bene factum quod ea amisimus. Nam in eorum lectione nonnisi ferrea addiceremus: iamque video, iam fateor posteriorum Graecorum Musas, nullas gratias, nullas veneres habuisse, et omnia praeter humanum sermonem saepe locutas.* Vide quae annotavimus supra pag. 87. A. ad Oraculum Trallianum. BOIVIN.

Pag. 309, 11. Περὶ ὧν ἀριδηλότερον ἡμῖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λελέξεται] Quae Gregoras promittit, ea exsequi non satis curat. Sic supra lib. I. cap. I. sect. 3. nescio quid pollicetur, quod nusquam ab eo praestitum constat. Vide et quid promittat huius libri cap. II. sect. 3. BOIVIN.

Pag. 310, 5. Πολλὰ γὰρ κραίνει θεός] Euripid. in Medea, Alcestide, etc. BOIVIN.

Pag. 311, 21. Εὐριπίδῃ] Hecuba v. 294. BOIVIN.

Pag. 312, 16. Κατὰ δὲ τὴν ἕκτην ἑβδομάδα] Ἀπριλλίου μηνὸς πέμπτη ἰσταμένου, τῇ πρὸ τῶν βαΐων κυριακῇ. Cantacuz. lib. I. cap. XII. BOIVIN.

Pag. 313, 17. Μῆτε βουλευσασθαι, μῆτε μὴν διαπράξασθαι] Aorist. pro futuro. Sic lib. IX. cap. X. sect. 9. BOIVIN.

Pag. 315, 15. Λαμπρὰ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρα] Vide Gloss. med. Graecit. in Ἑορτῇ. DUCANG.

Pag. 315, 17. Πρὸς τὴν Γυρολίμνην] Constantinop. Christ. lib. I. sect. 15. n. 4. DUCANG. De qua sic Cod. Reg. 2990. fol. 70. v. ἡ λεγομένη κοινῶς Ἀργυρολίμνη, Γυρολίμνη γράφεται. De eadem plura Ducangius, Constantinop. Christ. lib. I. sect. XV. n. 4. BOIVIN.

Pag. 315, 24. Ἔτος δὲ ἑξακισχιλιοστὸν] Christi 1321. DUCANG. Cantacuz. lib. I. cap. XVIII. ubi ad marginem annus Christ. MCCCXXII. per errorem ascriptus est, pro anno MCCCXXI. ut et capite primo eiusdem libri annus MCCCXXI. pro anno MCCCXX. BOIVIN.

Pag. 318, 18. Τέθνηκε μὲν ὁ Κράλης Σερβίας] Urosius, de quo supra. DUCANG.

Pag. 318, 19. Ὁ Σφενδοσθλάβος] Vide stemma regum Bulgariae post Famil. Byzant. n. 44. DUCANG.

Pag. 318, 20. Πεφόνενται δὲ πρὸς τοῦ ἀνεψιοῦ] Vide cap. I. sect. 1. supra. BOIVIN.

Pag. 318, 20. Κόντου Κεφαλληνίας] Vide notata ad cap. I. huius libri VIII. DUCANG.

Pag. 320, 8. Ὁ Φιλαδελφείας Θεόληπτος] Cuius non semel meminit Pachymeres. DUCANG. Ὁ Φιλαδελφείας Θεόληπτος] De quo supra ad pag. 135. C. Exstat in Codice Caesareo Vindobonensi Theolog. 174. παραινειτικὸς τῇ βασιλίσση, ἐξ αὐτοσχεδίου συντεθειμένος ἐπὶ τελευτῇ τοῦ Φιλαδελφείας κυροῦ Θεολήπτου, auctore Gregora. Vide Indicem opusculorum Gregorae Rhetoricorum, initio huius voluminis. BOIVIN.

Pag. 322, 19. Εἰ μὲν ἐπίσης ἅπαντα, etc.] Et hoc quoque depromptum ex penu locorum communium, quorum Gregoras magnam copiam provisam habuit. Vide lib. XIX. infra pag. 586. D. et annotata ad pag. 137. B. supra. BOIVIN.

Pag. 324, 12. Καὶ οὐ πολλῶ (an πολλοῦ?) δέω λέγειν μηλόβοτον] Gregoras aetatis suae hominum ingenia agris assimilat sterilibus et incultis, quales pecoribus ad pastum exponi solent. Id hoc loco significat vox μηλόβοτος, quam Wolfius aliter interpretabatur. BOIVIN.

Pag. 328, 12. Καὶ πᾶν ποιεῖν καὶ λέγειν ὑπὲρ σοῦ σιγᾶν σφόδρα προσιέμην ἄν.] Aliquid hoc loco vel deest, vel superfluit. BOIVIN.

Pag. 331, 2. Τὸ δ' ἄλλοτ' ἄλλως ἔχει ἀνθρώπων ὄν] Sententia esse videtur, constantiam Andronici in tanta rerum incon-

stantia esse mirandam, cum rerum coelestium constantia fastidium pariat. WOLFIIUS.

Pag. 331, 10. Οὐ μὴν εἰ καὶ γλώττη ἐχοῖτο εὐροούση, δεδήλωκεν] Intelligo, Lucianum rotunde dictis in medium allatis ostendisse Demonactis acumen: sed an aliqua fuerit eius eloquentia, dicendique copia, e scite dictis non perspicitur. Si quis τὸ ἐχοῖτο mavult ad Lucianum quam ad Demonactem referre, videbitur etiam sapientia Demonacti adimi. Est hoc declamatorium et sophisticum dicendi genus sane spinosum, et ob affectatas argutias subobscurum. WOLFIIUS. Hinc apparet Wolfium legisse, οὐ μὴν εἰ καὶ γλώττη, non autem, οὐ μὴν καὶ γλώττη. BOIVIN.

Pag. 334, 2. Τὴν ἀλήθειαν εἰς μύθους ἐξαίρειν, ὄντινα τρόπον ποιῆσαι μείζω] ὄντινα, pro καὶ τουτονὶ τρόπον, eoque modo accipio. WOLFIIUS.

Pag. 337, 11. Καὶ κυβερνᾷς, κατὰ Πίνδαρον, τὰν πολυστογνώμ. ἐκάστων] Ea Pindari verba Gregoras a Platone acceperat, apud quem exstant lib. I. De Republ. BOIVIN.

Pag. 338, 3. Ἀκυμάντῳ μένοντι] Addit Wolfius, *Atque omnium periculorum tempestatibus sedatis, in tranquillum portum nos perduxisti*, quae ille non de suo addidisse, sed in codice manuscripto, quo usus est, videtur Graeca reperisse. BOIVIN.

Pag. 338, 23. Ὅπερ ἀπελεγόμεν τοῦ λόγου ἀρχόμενος] Quod initio orationis detrectabam, non, ut vertit Wolfius, quod orationis dicebam initio. ἀπολέγεσθαι apud Gregoram est παραιτεῖσθαι. Exemplum habes lib. IX. cap. V. sect. 6. E. BOIVIN.

Pag. 339, 1. Σαφέστατὰ πάντων ἀποροῦντα αἰσθόμενος αὐτὸς ἑμαυτὸν] Sic construo, σαφέστατα αἰσθόμενος αὐτὸς ἑμαυτὸν ἀποροῦντα πάντων, cum me omnibus praedicandis plane imparem esse sentirem. Hoc loco πάντων ἀποροῶν idem est ac περὶ πάντων λέγειν ἀδύνατος. Dixerat scilicet orationis initio, οὔτε διεξιέναι τολμῶ οὔτε πᾶνθ' ὡς ἐπίπαν ὁπόσα σοὶ ἐστὶν ἐγκώμια, οὔτε μὴ πάντα. BOIVIN.

Pag. 340, 12. Περὶ μὲν ἑμαυτοῦ, etc.] In istis orationibus encomiasticis Latine vertendis Wolfius non adeo fidus ac diligens interpres fuit. Nimirum ei non tanti esse visae sunt, ut multum laboris impenderet earum interpretationi. Neque ego operae esse existimavi eas denuo Latinas facere. Satis esse duxi, quae Wolfius minus commode vertisse videretur, ea aliter versa exhibere. BOIVIN.

Pag. 342, 15. Ἄλλα πολλῶν τῶν ἐν τῆς παροιμίας ἡμῶν ἀδυνάτων ἐν ταῖς βίβλοις κειμένων] Interpres hoc loco mentem auctoris minime assecutus fuerat. Gregoras multa ait occurrere in libris proverbialia, quibus aliquid impossibile esse innuatur; cuiusmodi sunt, ὄρνιθος γάλα ζητεῖν· φακῆ γωνίαν κάμπτειν· ὦν τίλλειν· θάλασσαν σπεῖρειν· πλίνθον πλύνειν· κωφῶ ὁμιλεῖν· τυφλῶ διανεύειν· ἀνδριάντα γαργαλίσειν· εἰς τετραγώνον πίθον ἀντλεῖν· ἄστρα τοξεύειν· πῦρ ἀλείφειν· κατὰ μαχαιρῶν κυβιστᾶν· κοσκίνῳ φέρειν

ὑδωρ· νεφέλας ξαίνειν· Αἰθίοπα λευκαίνειν. Vide Cod. Reg. 3502. fol. 76. Ad ea autem proverbialia addendum esse ait, ὑμνησαι πρός ἀξίαν τὰ τοῦ Ἀνδρονίκου, *Andronicum digne laudare*. BOIVIN.

Pag. 344, 4. Ἦπου γε καὶ τὰ παροιμιώδη τῆς γραφῆς νενικησας] Quenam illa sint sacrae Scripturae proverbialia, ab Andronico imperatore νενικημένα, non video, nisi forte illud sit, *Omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub coelo*: et quae sequuntur, Ecclesiastae cap. III. Nempe Gregoras negat res Andronici imperatoris eiusmodi esse, ut earum vel videndarum vel audiendarum voluptas transire possit. BOIVIN.

Pag. 344, 22. Ἐρμηνέα ζητήσεις λόγον] Adde ex Codice Vaticano n. 164., ἀ δὲ ἐπ' ὄψει κεῖται, καὶ οἶονε φωνὴν ἀνεκκλάητόν τινα προϊέμενα, τὴν ἑαυτῶν ὑπὲρ πάντα λόγον κηρύττει λαμπρότητα, σχολῆ γ' ἂν ἐρμηνέα ζητήσεις λόγον· εἰ δέ τις ζητ. Quae autem oculis obversantur, ac muta veluti voce emissa disertius quovis eloquio suam praedicant claritatem, ea nequaquam interpretem orationem postulant. BOIVIN.

Pag. 345, 10. Μηδὲ γὰρ ἔχων ὅτω τις παραθεῖη τῶν ἐν κόσμῳ] Adde ex Cod. Vatic. πολλοῦ ἂν δεήσεις σαφῶς τι ἀγγέλλειν περὶ ἡλίου. Atque ita Wolfium legisse arguit Latina eius interpretatio. BOIVIN.

Pag. 347, 6. Νῦν γὰρ ἔδει κατ' οὐρανὸν etc.] Vide Monodiam in obitum Andronici senioris, infra pag. 287. D. ubi haec iisdem fere verbis repetita occurrunt. BOIVIN.

Pag. 353, 3. Ὁ μέντοι βασιλεὺς] Phranzes lib. I. cap. 10. Laonic. lib. I. p. 8. Edit. Reg. Ioann. Villaneus lib. IX. cap. 132. DUCANG.

Pag. 353, 18. Ὡσπερ ὑπνοῦντας ἄρδην συνειληφῶς] Aut verbum συλλαμβάνω aliud Gregorae significat, aut legendum λεληθῶς, vel διεληλυθῶς, vel aliquid simile. Neque enim comprehenderat eos, in quos impetum facturus erat. WOLFIIUS.

Pag. 353, 19. Καὶ ἐπεισπεσεῖν αὐτοῖς] Scilicet τοῖς περὶ τὸν νέον, in ipsum iunioris exercitum erat impetum facturus, non in ipsos viarum custodes, qui iam comprehensi fuerant. BOIVIN.

Pag. 353, 23. Μῆτε τὸν βασιλέα προσδέξασθαι μέλλοντας ἐπιστρέφοντας πρὸς μετάνοιαν] Dubius locus, utrum Byzantii, repudiata perfidia, iuniorum recipere voluerint: an iuniorum milites, desperata seniorum clementia, fugam ceperint. Sed prior sententia magis placet. WOLFIIUS. Μῆτε τὸν βασιλέα προσδέξασθαι μέλλοντα ἐπιστρέφοντας, etc.] Wolfius legit μέλλοντας, atque ea lectione deceptus a vero sensu aberravit. BOIVIN.

Pag. 354, 2. Ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος] Andronici imp. filius secundo genitus. Vide Cantacuzen. lib. I. cap. 31. DUCANG.

Pag. 354, 4. Ἐνὴν τὴν τοῦ νέου βασιλέως μητέρα] Antequam vidua esset, Maria vocabatur. Lib. VI. cap. VIII. sect. 2.

lib. VII. cap. VI. sect. 2. et cap. XIII. sect. 1. lib. VIII. cap. I. sect. 1. An mortuo marito habitum mutaverat? BOIVIN.

Pag. 354, 22. Ἐρχεται κατὰ τοῦ ἀνεψιοῦ βασιλέως] Andronici filius fuit hic Constantinus, ex Irene secunda uxore. Andronicus imperator iunior, eiusdem nepos, e Michaële filio. WOLFIUS.

Pag. 355, 8. Τῷ θεῷ καὶ δεσπότη] Eidem Constantino. DUCANG.

Pag. 358, 9. Ὅθεν ἀνοίξειν ἔκρινε δεῖν ἐν ψαλτηρίῳ] De hac divinationis ratione vide Glossar. med. Latin. in v. *Sortes Sanctorum*. DUCANG.

Pag. 358, 11. Ἐν τῷ διαστέλλειν τὸν ἐπουράνιον κ. τ. λ.] David. Psalm. LXVII. v. 15. BOIVIN.

Pag. 359, 23. Αἰδνυμότειχον ἐπανῆκε] Anno Christi MCCCXXII. mense Augusto Indict. 5. Vide Cantacuz. lib. I. cap. 34. BOIVIN.

Pag. 360, 1. Ἐτυχε μέντοι] Phranzes lib. I. cap. 9. DUCANG.

Pag. 360, 5. Ὁ βασιλεὺς ἀνεβίβασε] Anno Chr. MCCCXXIII. pridie Kal. Dec. Indict. 7. Εἰς τοὺς πατριαρχικούς ἄρτι χηρεύοντας θρόνους verterat Wolfius, in recens defuncti patriarchae locum. Ego verti, in patriarchalem sedem tum temporis vacantem, ea ratione, quod antequam Esaias crearetur patriarcha, sedes tribus fere annis vacaverit, ut constat ex Synopsi Dorothei. Adde quod adverbium ἄρτι accipitur nonnunquam pro *tēws, tunc*. BOIVIN.

Pag. 360, 17. Πρὸ ἐτῶν ὀκτώ καὶ τριάκοντα] Immo ante annos octo et viginti. Nam (ut annotatum supra ad pag. 124. A.) Philanthropeno lumen oculorum ademit Libadarius anno Mundi VI. MDCCCV. sub finem auctumni, hoc est anno Christi MCCXCVI. exeunte. Adde annos XXVIII. et efficies annum Mundi VI. MDCCCXXXIII. Christi MCCCXXIV. quo scilicet anno Esaias, qui paulo ante patriarcha creatus fuerat, senioremem Andronicum Philanthropeno reconciliavit. Quodsi adderes annos XXXVIII. effligeres annum Mundi VI. MDCCCXLIII. Christi MCCCXXXIV. quo anno nec Esaias patriarcha, nec Andronicus senior in vivis erant. BOIVIN.

Pag. 361, 10. Ἐν γὰρ τούτῳ τῷ χρόνῳ περιστρατοπ. τὴν Φιλαδέλφειαν etc.] Hinc apparet Philadelphiam bis a Turcis obsessam; ac priusnam quidem obsidionem Theolepti virtute et Catalanorum adventu, alteram Philanthropeni auctoritate solutam fuisse. BOIVIN.

Pag. 362, 11. Τῷ μέντοι Συργιάννῃ] Cantacuzenus lib. I. cap. 35. DUCANG.

Pag. 363, 9. Ὁ δὲ Ἀσάν] De quo in stemmate Cantacuzenorum pag. 260. DUCANG.

Pag. 364, 3. Exstat in Codice Vaticano 1086. fol. 75. πρὸς τὸν σεβασμιώτατον Ἰωσήφ περὶ τοῦ Πάσχα ἀπόδειξις, ὅπως ἐσφάλη πρὸ χρόνων, καὶ ὅπως δεῖ ποιεῖσθαι τὴν τούτου διόρθωσιν. Eam seu epistolam, seu dissertationem, Gregoras, prooemio et

epilogo ad praesens institutum accommodatis, totam fere huc transtulit. In illo Codice Vaticano prooemium est, ἐπειδὴ μοι φίλος εἶ τῶν πάνυ, καὶ καινῶν ἀκροαμάτων ἔραστης, ἄκουσον οἷά μοι ξυνηνέχθη τὴν πρότριτα, καὶ αὐθις οἷά μοι τὴν χθές. τῶν γὰρ καθ' ἡμᾶς σοφῶν πλείστοις αὐτὸς ἐν ταύτῳ πρότριτα ξυντετυχηκῶς ἐν τῇ τέως πανηγύρει, πρόβλημα τὸ τοῦ Πάσχα σφαιλερὸν ἐπ' αὐτῶν ἐπιποιούμην, οἰόμενος πολλὰ καὶ καλὰ ἐπισταμένους εὐρήσειν τῇ χρεία προσήκοντα. ἀλλὰ τί ἂν σοι διηγοίμην βέλτιστε; οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν τοσοῦτου δεῖν ἐξετάζειν τοιαῦτά μοι ἔδοξαν, ὅσον καὶ αἱ κορῶναι τὰ γῆς μέταλλα, ἢ τὸν Πακτωλὸν εἰ χρυσοῦ καταρῥεῖ ψήγματα. ὥστε καὶ οὕτως ἐχλεύαζον, πολὺν μου καταχέοντες μυκητῆρα, ὥσπερ ἂν εἰ πολυετῆ καταλύων ἤδη πλάνην, ἔπειτ' Ἀτλαντίδων νήσων καὶ νυμφῶν Ὠκεανίδων ἱστορίας προῦβαλλόμην, ἢ μάχας πετομένων ἀνθρώπων, καὶ στρατοπεδεύσεις ἑναερίους, καὶ στάσιμιν οὐρανοῦ, καὶ γῆς δίνησιν. ἄλλοι δ' ἐξ ἱερῶν γραφῶν ὡς ἐκ φαρέτρας ἀνασπῶντες βέλη, ἐτόξευον μὲν ἐπ' ἐμὲ, ἔβαλλον δὲ αὐτοὺς, ὅμοιον ποιοῦντες, ὥσπερ ἂν εἴ τις ποταμοῦ ῥύμην ἐθέλων ἀναχειτίζειν, ἔπειτα βαθείας ἐπὶ τὸ κἀταντες τάφρους ἀνώρουττεν. οὐδὲ γὰρ εἰδότες ὅποι τείνουσιν ἢ προτείνουσιν, ἄσημά τινα καὶ πλημμελῆ συνεῖρον πράγματα. καὶ τί δεῖ διατρίβειν; οὕτω τοὺς πλείους οὐμὸς οὗτος ἐτάραξε λόγος, ὥσπερ τὰς νεφέλας, ὁπότε μετὰ βαθὺν ὑετὸν πολὺς τῶν ἀρκτικῶν καταρῥεῦσει ὁ βορέας, πρὸς μεσημβρίαν καὶ νότον αὐτὰς διωθόμενος. καὶ εἰ μὴ τὸ στερόδον τῆς ἐμῆς ἀληθείας, καὶ τὸ τῆς ἀποδείξεως ἀναντιρρόητον ἀντεῖχε, καὶ τὸν πολὺν ἐκεῖνον ἀνέστελλε κυκεῶνα, καὶ νῆνεμον ὡς εἰπεῖν τὸ ἡμέτερον καθέστη (ἂν κατέστησε?) γυμνάσιον, τάχ' ἂν ἐνίκα τὸ παράλογον ἐκεῖνο συνέδριον, καὶ ἐξεδίφρευε τὴν ἀλήθειαν τὸ ψεῦδος, καὶ τῆς ἐπιστήμης ἢ ἀμαθία τὸ πλεόν εἶχε. ταύτῃ τοι καὶ καιροῦ λαβόμενος, ἐπὶ τοῦ σοφοῦ βασιλέως ἐς ἐναργέστερον μῆκος τὸν λόγον ἀπέτεινον. κατὰ γὰρ τὸ εἰωθὸς ἀνιῶν χθές ἐς τὴν τοῦ βασιλέως προσκύνησιν, τοιαύτη τιμὴ ὁμιλίᾳ ἐντετυχέειν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα παρεῖσθω γε τέως, πολλὰ τε ὄντα καὶ οὐ πάνυ τοι ἀναγκαῖα πάνυ τοι ἐθελούσῃ σχολάζειν ἀκοῇ, καίπερ ὄντα κἀκεῖνα σεμνὰ καὶ σοφῶν ἀκοαῖς ἄξια. τὸ δ' οὖν τῆς ἀναγκαιοτέρας ἡμῖν ὁμιλίας, καὶ ἧς ἂν καὶ αὐτὸς ἀκούσας ἡσθεῖης τὰ μάλιστα, λόγον κεκίνηκεν ὁ τὰ πάντα θειότατος βασιλεὺς περὶ γε ἀστρονομίας καὶ σφαιρῶν οὐρανίων, καὶ κινήσεων πλανωμένων καὶ ἀπλανῶν, καὶ τοιαῦτα ἄττα, ἐμοὶ κἀθυποβάλλον πρόφασιν τοῦ λέγειν. οἶσθα γὰρ τὸ τοῦ βασιλέως εὐμενὲς πρὸς ἡμᾶς· οἶσθα γε μὴν καὶ τὸ πολὺστροφον τῆς αὐτοῦ συνέσεως καὶ πολυειδές, καὶ οἷον εἰπεῖν λαβυρινθῶδες· καὶ ὡς ἅπαντα διοικῶν τὰ τῆς βασιλείας πράγματα, ὡς τῶν ἐξ αἰῶνων οὐδεὶς βέλτιον, ὅμως οὐκ ἔστιν οὐδὲν οὐδ' ἐπιστήμης εἶδος, οὐ μὴ τυγχάνει πεπειραμένος. καὶ δὴ καὶ τότε πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων παρόντων συγκλητικῶν τε καὶ ἔλλογίμων ἀνδρῶν, μηδενοῦ δὲ πρὸς ἀστρονομίαν πεφυκότος· ἀπῆν γὰρ τηρικαῦτα ὁ μέγιστος ἡγεμῶν

καὶ διδάσκαλος ἀπάσης ἐπιστήμης, ὅση τε ἀκριβῶς ἐρευνᾷ τὰ οὐράνια καὶ ὅση δίδεισι τὰ ἐπίγεια καὶ ὑπόγεια καὶ περιγεια· τότε τοίνυν ἐμοὶ μόνῳ προσαντιθῆι τοὺς τῆς ἀστρονομίας λόγους. ἐγὼ δ' ὑπολαβὼν, ἔπαινον διεξήειν πολὺν τοῦ μαθήματος. οἶσθα γὰρ καὶ ἄλλως δι' ὅσης ἄγω τῆς εὐφημίας αἰεὶ. τοῦτο γὰρ μοι τὸ ὀπτικὸν etc. BOIVIN.

Pag. 364, 17. Καὶ σπουδάσματα] Τότε δ' οὖν πλέον διαπλειονος εὐφημίας ἤγαγον, ἐπεὶ μοι καὶ πλέον τῆς φιλοτιμίας ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ἀναφλέγων ἦν. μετὰ μὲν τοι γε etc. Cod. Vatic. 1086. BOIVIN.

Pag. 365, 2. Ἦσαν γὰρ οἱ τότε] Οἱ καὶ τότε Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 365, 3. Ὁ βασιλεὺς] Ὁ θεϊότατος βασιλεὺς etc. Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 365, 9. Τὴν καταδίκην ὁ δίκαιος ὀφείλων] Ὁφλων Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 365, 23. Διευκρινῆσαι πρὶν] Διευκρ. πρῶτως Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 366, 1. Ἀκριβῆς γίνεται ἰσημερία] Ἀκριβῆς τοίνυν γίν. ἰσ. Cod. Vatic. Wolfius τὴν ἀκριβῆ ἰσημερίαν, *exquisitum aequinoctium* vocat. Malim, *verum et proprie dictum aequinoctium*, vel, *ipsum praecise aequinoctium*. BOIVIN.

Pag. 366, 10. Περὶ μεσημβρίαν τῆς εἰκοστῆς τετάρτης αὐτοῦ] *Sub meridiem vigesimi quarti diei*, non, *vigesimi quinti*, ut Wolfius. BOIVIN.

Pag. 366, 11. Ὑπὲρ ἡμῶν ἐθανατοῦτο] Ἐπασχε Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 366, 14. Νῦν δ' ἐφ' ἡμῶν ἑπτακαιδεκάτην] Ὀκτωκαιδεκάτην Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 366, 18. Τὴν τῶν μεταξύ χρόνων διαφορὰν κἀντεῦθεν, καὶ δι' ὅσων etc.] Τὴν τῶν μεταξύ χρόνων διαφορὰν· κἀντεῦθεν καὶ δι' ὅσων etc. Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 366, 21. Ὁμαλὴν γὰρ ἐκεῖνος ταύτην] Ἐκεῖνος αἰεὶ ταύτην Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 367, 4. Ὡς δ' ἔγωγε αὐτὸς ἕξακριβ. εὔρον, μείζονος] Legendum *μείονος*, vel *ἥττονος*, quam postremam lectionem exhibet Codex Vaticanus. BOIVIN.

Pag. 367, 14. Διὰ τὸ βραχύτατον] Διὰ τὸ πάνυ βραχύτατον Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 368, 22. Ὅτι δ' οὐχ ἀπλῶς οὐδ' εἰκῆ] Ὅτι δ' οὐχ ἀπλῶς οὐτωςίπως, οὐδ' εἰκῆ Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 368, 25. Ἐπειδὴ καὶ ὁ καιρὸς] Ἐπειδὴ τοιοῦτος καὶ ὁ καιρὸς etc. Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 369, 10. Ἀλεξανδρεῖς μὲν γὰρ πρὸ τριῶν ἡμερ. τῆς πρώτης τοῦ καθ' ἡμᾶς Σεπτ.] Vertit Wolfius, *Alexandrini tertio Kal. Sept.* Vertere debuit, *tertio ante Kal. Sept. seu quarto Kal.*

Sept. Nam *tertius Kalendas Sept.* est dies Augusti XXX. *tertius ante Kalendas Sept.* est dies Augusti XXIX. quo die constat Alexandrinus auspicatos esse annum suum. Vide Petav. de Doctrina Temporum lib. VI. pag. 522. BOIVIN.

Pag. 369, 21. Ὁ μὴν οὗτος ὑμῖν ἀρχὴ κ. τ. λ.] Exod. cap. XII. v. 2. et 3. seqq. BOIVIN.

Pag. 370, 10. Καὶ οὐδεμίαν ὥραν ἐξ] Καὶ οὐδεμ. ὥραν ἡμῖν ἐξ etc. Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 370, 12. Τῇ ἕκτῃ ἕκτης] Τῇ ἕκτῃ τῆς ἕκτ. Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 371, 21. Ἰσημερίας, καὶ ἀμνούς, καὶ θύματα] Abest καὶ ἀμνούς a Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 371, 24. Καὶ κυκεῶν, καὶ γλωσσῶν] Καὶ κυκεῶν ἦν καὶ γλ. Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 372, 7. Συνιδόντες διδάσκαλοι] Συνιδ. ἀπόστολοι Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 372, 19. Προσήματο] Ἀπεδέξατο Cod. Vat. BOIVIN.

Pag. 372, 22. Ἐπαγάγη τῇ ἐκκλησίᾳ] Addit Cod. Vat. ἦν αὐτὸς πολλοῖς ἰδρῶσι συνεστήσατο, καὶ συντετριμμένην ἰάσατο, καὶ ἀπωσμένην ἀνεκαλέσατο, σεσιγημ. BOIVIN.

Pag. 373, 11. Ἀλλὰ δι' ἣν ἔφθημεν εἰρ. αἰτ. τὸ τοῦ βασ. τέως ἐκρ. δόγ. μᾶλλ. ἢ τὸ ἡμ. ἀλλὰ τούτ. μὲν ἄλ.] Pro his legitur in Cod. Vat. ὅμως πολλῶν ἐπὶ τούτοις καὶ ἄλλων συγκροτηθέντων ἐκατέρωθεν λόγων, ἀριστε φιλων, ἀρκεῖ σοι τὰ εἰρημένα. καὶ εἰ μὲν ἀριστα σοι φανείη, τῷ θεῷ τὴν χάριν ἀπόδος· εἰ δὲ μὴ, τὴν μέμψιν ἐμοί. τῶν γὰρ ἀγαθῶν ἡμῖν ἐκεῖνος προτανεύει τὰς ἀρχάς· τῶν δὲ σφαλερῶν ἡμῖν αὐτοῖς ἡμεῖς αὐτοὶ παραίτιοι. ἦν ἐθέλης λοιπὸν, μεμνήσῃ τοῦ λόγου, καὶ φάρμακόν σοι ἔσται πολυετοῦς ἀπορίας. μέμνημαι γὰρ ὡς πολλάκις ἐπὶ πολλῶν διηπόρηκας, σφαλερὸν τὸ πρᾶγμα οἰόμενος· τὴν δὲ λύσιν οὕτως εὐρισκεις ἀδύνατον, καθάπερ δὴ καὶ τὸ πρὸς οὐρανὸν τοξεύειν. In his desinit dissertatio seu epistola ad Iosephum. Exstat in eodem Codice Vaticano eiusdem argumenti dissertatio, cuius initium, αἱ δευτεραί πως φροντίδες, Εὐριπίδης φησί που, σοφώτεραι. Vide Indicem Operum Gregorae initio huius volum. BOIVIN.

Pag. 373, 15. Τῆς ὀγδόης ἰνδικτιῶνος] Anno Christi 1325. DUCANG.

Pag. 373, 23. Καὶ ὁ παννυπερσέβαστος] Ioannes Palaeologus, Metochitae gener. Vide Hist. Cantacuz. lib. I. cap. 43. BOIVIN.

Pag. 374, 20. Δι' ἧς ἔφθημεν εἰρηκότες αἰτίας] Fuerat Gregoras Caesarissae praeceptor et fratris eius. Vide cap. V. sect. 7. huius libri. BOIVIN.

Pag. 374, 21. Ἐπειράθημεν δὲ οὐκ ὀλίγων ἐν τῇ ὁδοῦ δεινῶν] Exstat in Codice Vaticano 1086. fol. 141. epistola ad Andronicum Zaridam, in qua Gregoras quae sibi in via acciderint narrat. Vide Indicem Epistolarum Gregorae initio huius volum. Initium est,

οἶμαι μὴ ἀνεγκλήτους καθάπαξ. Ita accipi ex R. P. D. Bernardo Montefalconio. Eam ipsam epistolam puto huc translata esse ἢ auctore, cui sua ipsius scrinia compilare pulchrum fuit. BOIVIN.

Pag. 376, 9. Νύξ δ' ἐπὶ τούτοις] Homerus Odyss. β'. v. 388. DUCANG.

Pag. 376, 10. Ἐς γὰρ τὸ περιγέιον etc.] Astronomicae eruditionis intempestiva ostentatio. Sic infra lib. XII. cap. XIII. sect. 6. τὸ γὰρ περιγέιον ἐκ περιστροφῆς τοῦ οἰκείου ἐπαναλαμβάνουσα κύκλου, καὶ ἐς τετράγωνον αὐθις τῷ ἡλίῳ καθισταμένη τὸ δεύτερον ἤδη σχηματισμὸν etc. BOIVIN.

Pag. 376, 20. Αὐτὰρ ἔμοιγε] Homerus Odyss. δ'. v. 481. DUCANG.

Pag. 379, 1. Καὶ τὴν φέρουσαν κόμην] Scilicet τοὺς κύνας: eum pagum in quo latrarent canes. WOLFIUS.

Pag. 379, 10. Στρούμμιτζαν] Alii Στρουμπίτζαν. Vide notas ad Alexiadem pag. 382. DUCANG. Olim Τιβεριοῦπολιν; ut docet brevis Notitia urbium, quae antiquum nomen in novum mutant. Cod. Reg. 2784. fol. 327. v. conferenda cum ea quam edidit Leo Allatius in notis ad Georg. Acropolitam pag. 241. BOIVIN.

Pag. 380, 13. Σκοπίων πολίχνιον] Vide easdem notas pag. 297. Et Leunclavium in Pandecte Turcico n. 169. DUCANG. Τὸ τῶν Σκοπίων πολίχνιον . . . οὐ παραψάοντα καὶ τὸν Ἀξιὸν τεθεάμεθα ποταμόν] Non congruit haec Geographia cum hodiernis tabulis, quae Scupos urbem longe ab Axio seu Bardario flumine positam exhibent. Atqui Scopia, et Scupos, eandem urbem esse, inter omnes Geographos constat. Vide Ortellii, Mercatoris, Samsonis, Brietii et aliorum tabulas geographicas. BOIVIN.

Pag. 381, 11. Δέδοται κ. τ. λ.] Iob. cap. III. v. 20. BOIVIN.

Pag. 382, 11. Ὅσσαι οἱ ὁμοῦ τράφεν κ. τ. λ.] Hom. Od. IV. BOIVIN.

Pag. 382, 23. Βασιλέως νύμφην] Erat quasi nurus. Nam Andronicus senior eam uxorem delegerat filio fratris sui. BOIVIN.

Pag. 384, 1. Ἦν μετωνόμασεν Ἀνναν] Cantacuzen. lib. I. cap. 40. 42. Fuit illa Ioanna Amedaei V. ex Maria Brabatensi altera coniuge filia: sic ex Ioanna, quibus id nominis insolens erat, Annam confecere Graeci. Vide Famil. Byzant. DUCANG.

Pag. 384, 12. Ἠλώζει καὶ ἡ Προυσαίων] Prusam Bithyniae metropolim ab Othmane seu Osmane Sultano obsessam, ac castellis duobus exstructis, praesidiis in iis collocatis, urbis vias omnes interclusisse, ne quid in eam posset importari, ac tandem fame domitam cepisse, narrat post Laonicum lib. I. Leunclavius lib. II. Hist. Musulman. A quo urbs ipsa, quae exinde Turcorum regia fuit, multis describitur in indice libitinario Osmanidarum. DUCANG.

Pag. 385, 2. Ἐξακισχλιοστοῦ] Christi 1331. DUCANG. Ἀρχομένου γὰρ τοῦ ἑξακισχιλ. ὀκτακοσ. τριακοστοῦ ἔκτου ἔτους] Anno incipiente sexies millesimo octingentesimo trigésimo sexto, non,

ut Wolfius per incogitantiam vertit, *trigesimo nono*. Ducangius, hac Wolfii interpretatione deceptus, annum hunc posuit Christi MCCCXXXI. qui fuit annus MCCCXXVII. BOIVIN.

Pag. 385, 10. *Τῶν θείων εικόνων*] Istius processionis ad columnam Porphyreticam I. die Septembris meminit Codinus de Off. cap. XV. n. 1. Vide notas ad Alexiadem pag. 382. et Constantinop. Christ. lib. I. sect. 24. n. 6. ubi haud pauca de hac Porphyretica columna, ac cruce illi imposita, et Byzantium ad hanc *θρησκεία*, seu religione, congressimus. DUCANG.

Pag. 390, 1. *Οἱ περὶ τὸν βασιλέα τὸν νέον Ἀνδρόνικον*] Non ausus dicere *Ἀνδρόνικος*, dixit *οἱ περὶ τὸν Ἀνδρόνικον*, quod re ipsa idem est. BOIVIN.

Pag. 390, 9. *Μιγάληλον*] Cognomento Strascimirum, de quo in serie Bulgariae regum agimus pag. 323. DUCANG.

Pag. 390, 13. *Διὰ τὸ νεωστὶ γεγεννημένον περὶ τὴν τοῦ Καίσαρος θυγατέρα κῆδος*] *Propter affinitatem, quam cum eo Crales contraxerat, ducta uxore filia Caesaris*. Ita vertendum; non, ut Wolfius, *propter recens contractam cum filia Caesaris affinitatem*. Nam qui uxorem ducit, is non dicitur affinitatem cum uxore contrahere, sed cum uxoris parentibus et cognatis. BOIVIN.

Pag. 390, 16. *Ἐπ' ἀδελφῆ*] Theodora. Vide lib. VIII. cap. I. sect. 3. BOIVIN.

Pag. 391, 4. *Ἀδελφὴ δὲ ἦν αὕτη*] Neda, quae aliis Dominica, Urosii regis Serviae filia, Stephani regis soror. Vide seriem regum Serviae n. 59. et 61. DUCANG.

Pag. 393, 17. *Δίκασον κύριε κ. τ. λ.*] David. Psalm. XXXIV. v. 1. Psalm. CVIII. v. 28. Isai. c. I. v. 2. BOIVIN.

Pag. 394, 12. *Τὴν Κράλαιναν*] Simonidem, Andronici imp. ex Irene altera coniuge filiam, quae cum ad Irenes matris exsequias Constantinopolim venisset, uti narrat Gregoras lib. VII. cap. 30., ad coniugem redire renuerat, a quo cum per legatos a patre repeteretur, illaque ne ad reditum cogeretur monachicum habitum induisset, illius frater consanguineus Constantinus Despota lacerato eius cucullo invitam et plorantem ad coniugem miserat. Idem Gregoras lib. VIII. cap. 1. DUCANG.

Pag. 395, 3. *Ἐκ τοῦ Κράλη Σερβίας*] Ad quem missus Calinicus legatus ab Andronico iuniore. Cantacuzen. lib. I. cap. 8. DUCANG.

Pag. 395, 8. *Ὅσαι ἐπὶ χάρτον γραφεῖσαι*] Duas chartarum species hic recenset Gregoras, alteram quam *chartam* vocat, alteram quam ex tenui linteo confectam scribit. Priore voce papyrum Aegyptiacam videtur innuere, quam Graeci recentiores *ξυλογάρτιον* vocabant: altera chartam ex linteo conceptis et contusis paratam, quam *χάρτινον χάρτην* dicunt. Vide Gloss. med. Graecit. in his vocibus. DUCANG.

Pag. 395, 12. *Περὶ Χριστούπολιν*] Quae urbs ad fugam ab Andronico iuniore delecta fuerat. Cantacuz. lib. I. cap. IV. VII. VIII. DUCANG.

Pag. 396, 2. *Ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς Θεόδωρος*] Is paullo ante ad patrem Constantinopolim venerat: uti narrat Cantacuz. lib. I. cap. LI. DUCANG.

Pag. 396, 17. *Καὶ γενεῶν κουρᾶ*] Supra lib. VII. cap. XII. DUCANG.

Pag. 396, 21. *Τῷ δ' ἐπιγενομένῳ μηνὶ νοεμβρίῳ*] An. Chr. MCCCXXVII. exeunte. BOIVIN.

Pag. 397, 17. *Περὶ τὸ Ῥήγιον*] Oppida duo hac appellatione observat Leunclavius in priore Onomastico Turcico, alterum quod Ῥήγιον μέγα vocat inter Selivream et Pontem minorem, Turcis *Bujuc-Zecmege*, I. *Ponte grande*, sive *Pons major*. Ῥήγιον autem nominatum censet a terra maris impetu abs se invicem divulsa, quae sinum hunc effecerit, ut eadem de causa divisum terrae motu a Sicilia Rhegium Italiae dictum. Alterum Rhegium μικρὸν dictum: Turci *Cutzuc-Zecmege*, I. *Pontem minorem* vocant, oppidum inter Pontem maiorem et Constantinopolim. Utrumque porro oppidum praeterea Ἄθυρον μέγα et Ἄθυρον μικρὸν Graecos appellare observat. Verum Ἄθύραν diversum esse oppidum a Rhegio, ex Procopio recte opinatur Ortelius, de quo quaedam notavimus ad Villharduinum n. CCXX. Rhegii porro Thracici passim mentio apud scriptores Byzantinos. DUCANG. Haec nota in Ducangii autographo cancellata erat. BOIVIN.

Pag. 398, 20. *Ἡ πελεκυφόρους*] Varangos, uti supra pag. 187. B. DUCANG.

Pag. 406, 3. *Κάδωνας*] Vide Gloss. med. Graecit. in hac voce. DUCANG.

Pag. 406, 19. *Νεωτεροποιὸν*] Soloecismus pro νεωτεροποιουῶ, etc. BOIVIN.

Pag. 407, 4. *Τὸ τῆς συνωμοσίας κ. τ. λ.*] Canon 18. Concilii Chalcedon. BOIVIN.

Pag. 407, 8. *Ἡ κατασκευὰς τυρεῦντες ἐπισκόπων*] Wolfius legendum putat κατ' ἐπισκόπων etc. In vulgatis Canonum editionibus legitur ἐπισκόποις ἢ συγκληρικοῖς. Vide Balsamonis, Zonarae, et aliorum Commentarios. BOIVIN.

Pag. 407, 17. *Ἀρχοντα τοῦ λαοῦ σου κ. τ. λ.*] Exod. cap. XXII. v. 28. Act. cap. XXIII. v. 5. Petr. Epist. I. cap. 2. v. 17. BOIVIN.

Pag. 407, 20. *Ἐν ἀδέσμῳ κατασχεθῆναι φυλακῇ*] Cantacuzen. lib. I. cap. L. DUCANG.

Pag. 409, 6. *Τοῦ δ' ἐπιόντος μηνὸς δεκεμβρίου*] Cantacuzen. lib. I. cap. XXXI. LIII. LIV. DUCANG.

Pag. 409, 21. *Ἀσάν Μιχαήλ*] Ioannis Asanis Bulgariae regis filius primogenitus. Vide Famil. Byzant. pag. 325. DUCANG.

Pag. 411, 15. Μιχάηλος γάρ] Cantacuz. lib. I. cap. LVI. LVII. LVIII. DUCANG.

Pag. 413, 24. Ὁ Βασιλικὸς Νικηφόρος] Dubium utrum Βασιλικὸς hoc loco sit nomen proprium, an dignitatis. Vide Ducangii Glossarium med. Graecit. in v. Βασιλικοί. Item eiusdem Glossar. med. Latin. in *Basilicus*. BOIVIN.

Pag. 414, 1. Ἐδόκει δὲ τοῖς ἤμιστα κρίνειν εἰδόσιν] Wolfius legit ἔφκει, et ad eam lectionem accommodavit interpretationem suam. BOIVIN.

Pag. 414, 13. Ἀλλὰ τὸ φρούριον ἐκεῖνο στερόδῳ ἀσφαλισάμενος] Wolfius legebat, ἀλλὰ τὸ φρούριον ἐκεῖνο Σέροδῳ ἀσφαλισάμενος, et interpretabatur, sed castellum Serrhas sibi commissum punit: id quod plane absurdum erat, cum de Serrharum deditione paulo ante facta constaret ex ipsius Gregorae verbis, capite superiori, sect. IV. BOIVIN.

Pag. 415, 6. Κατὰ τὴν ἔκτην δηλ. τῆς ἀγ. τεσσαρακοστῆς ἑβδομάδα] Wolfius legebat, ἑβδομάδος, vertebatque, *sexto die sanctae hebdomadis Quadragesimae*. Legendum ἑβδομάδα; et vertendum, *sexta videlicet hebdomade sanctae Quadragesimae*. Graeci Quadragesimam, ut nos, in septem hebdomadas dividebant, quarum ultima non ἀγία sed μεγάλη dicebatur. Vide Glossar. med. Graecit. in v. ἑβδομάς. Nos hebdomadem sanctam vocamus. Sexta ἑβδομάς inibat κυριακῇ πέμπτῃ τῶν ἀγίων νηστειῶν, quae est nobis Dominica Passionis. BOIVIN.

Pag. 415, 8. Ἀγχοῦ τοῦ Μαυροποτάμου] Quem Cantacuzenus Μέλανα ποταμὸν dictum ait Histor. lib. I. cap. XVIII. Huc pertinet id quod legitur Cod. Reg. 2990. fol. 70. v. ἡ λεγομένη νῦν Ἀργυρολίμνη, Γυρολίμνη γράφεται καὶ τὸ Μαυροπόταμον, μέλας ποταμός. BOIVIN.

Pag. 416, 7. Νῆες μακρὰ τετταράκοντα] Sabellicus decad. II. rerum Venet. lib. I. pag. 325. Petrus Iustinian. lib. IV. rerum Venet. sub init. DUCANG.

Pag. 416, 15. Τὸν πρὸ τοῦ Ἱεροῦ πορθμὸν] *Fretum, quod est ante Hierum*. De utroque *Hiero*, quorum alterum fuit Iovis Urii, alterum Serapidis, fuse Gyllius lib. I. cap. II. de Bosporo Thracio. BOIVIN.

Pag. 417, 18. Ὅποσα γεωργοῦσι λίμναι Κωπαῖδες τε καὶ Μαιώτιδες καὶ ποταμοὶ Τανάϊδες] Haec omnia Gregoras plurali numero, insolenter, et poëtica audacia: quanquam et nos vulgo dicimus, *les Palus-Meotides*. Copais, palus Boeotiae est. Nomen dedit urbs Κῶπαι, cuius meminerunt Homerus, Strabo, Stephanus, et alii. BOIVIN.

Pag. 420, 5. Ἐκμοχλεῦσαι ῥαδίως] Capta urbs ab Andronico iunior anno Mundi iuxta Graecos VI. MDCCCXXXV. (Christi MCCCXXVIII.) Indict. XI. Maii XIX. Cantacuzen. lib. I. cap. LIX. DUCANG.

Pag. 420, 13. Πρὸς τὰ περὶ τὸν Ῥωμανὸν τεῖχη] *Ad Romanam portam*. Wolfius pro, *ad urbis moenia, Romani portae vicina*. Sic idem paulo supra, τὴν τοῦ Ῥωμανοῦ πύλην interpretabatur *Romanam portam*, pro *Romani portam*; quae sic dicta est a S. Romani aede vicina. Vide Constantinop. Christ. lib. I. sect. XV. n. IX. BOIVIN.

Pag. 422, 12. Πρὸς τὴν θείαν εἰκόνα] Quae tum in Palatio asservabatur. Vide Constantinopolim Christ. lib. IV. pag. 91. DUCANG.

Pag. 422, 15. Καὶ περιχυθεὶς τοῦδαφος] Non satis scio, an eum humi prostratum adorasse imaginem dicat, an pulvere conspersisse caput: an imam imaginis partem humi iacentem esse amplexum. WOLFIUS.

Pag. 424, 19. Τῆς σεβασμίας τῆς θεομήτορος εἰκόνι] Deiparae Hodegetriae, ut supra cap. XVII. DUCANG.

Pag. 427, 10. Τετάρτη καὶ εἰκοστῇ τοῦ Μαΐου μηνὸς] Proinde die V. ab Urbe capta. DUCANG. Cantacuzenus Urbem ait a iunioris Andronico occupatam die Maii XIX., Gregoras die eiusdem mensis XXIV. Cave enim credas, id quod Ducangius credidit, Gregoram hoc loco voluisse assignare diem quintum ab Urbe capta. Immo diem ipsum captae Urbis ab eo poni hinc patet, quod ait, ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ἐν ᾗ ταῦτα πάντα τετέλεσται, *dies quo haec omnia gesta sunt*, nempe ea omnia quae toto capite superiori narravit. Superest itaque ut inquiramus, uter in die assignando erraverit, Gregorasne, an Cantacuzenus. Ipsa Cantacuzeni verba asseram, Ἐπολέμησαν δὲ (loquitur de utroque Andronico) ἐν ἐνὶ μηνὶ καὶ ἔτεσιν ἕξ, ἀρχαμένων ἀπὸ τοῦ ἐννάτου καὶ εἰκοστοῦ ἔτους ἐπὶ τοῖς ὀκτακοσίοις καὶ ἑξακισχιλίοις ἐν τετάρτῃ Ἰνδικτιῶνι, ἐννεακαιδεκάτην ἄγοντος Ἀπριλλίου, ἄχρι τοῦ πέμπτου καὶ τριακοστοῦ ἔτους, ἐπὶ τοῖς ω'. καὶ γ'. ἐν πρώτῃ ἐπὶ δέκα Ἰνδικτιῶνι, Μαΐου ἐννάτῃ ἐπὶ δέκα. Id est, ut fere vertit Pontanus, *Belligerant annos sex, mensem unum, incipientes nimirum anno ab orbe condito vicesimo nono supra sex millia et octingentos, Indictione quarta, decimo nono Aprilis die, et ad annum quintum et tricesimum supra mille octingentos, Indictionem undecimam, et decimum nonum diem Maii producentes*. Chronologia haec tota fere vitiosa est. *Belligerant, inquit, annos sex*: immo, *annos septem* (vide Gregor. lib. XII. cap. III.), siquidem anni totidem effluerunt a mense Aprilis Indictionis quartae ad mensem Maium Indictionis undecimae. Deinde initium belli ponit, *Aprilis die XIX.* quod a Gregora Hist. lib. VIII. cap. VI. sect. 4. ponitur *Aprilis die XX*. Tum ait bellum productum esse *ad annum quintum et tricesimum*, quod ipse dixit productum esse usque ad Indictionem undecimam, quae incidit in annum trigesimum sextum. Idem, ut summam annorum Mundi compleat, addit ω'. καὶ γ'. errore manifesto, pro ω'. καὶ ς. seu VI. MDCCL. Denique diem assignat eum quem su-

pra diximus, nempe *diem Maii XIX.* pro quo Gregoras *diem* posuit *eiusdem mensis XXIV.* Iudicet nunc aequus lector, utri potior fides habenda sit. Apud me certe Cantacuzenus hoc loco nullam meretur, cuius chronologia (si tamen ea eius esse existimanda est) tot habet vitia in verbis tam paucis. BOIVIN.

Pag. 428, 18. *Μειρακίσκοι*] Seu *ἀρχοντόπουλοι*, de quibus supra lib. VIII. pag. 181. B. DUCANG.

Pag. 428, 25. *Φησί*] Psalm. LVII. v. 10. BOIVIN.

Pag. 429, 4. *Ἀργεῖν τῆς ἱερωσύνης*] Quae voces, uti loquimur, *suspendere a divinis*, significant. Vide Gloss. med. Graecit. in *ἀργία*. Vide Cantacuz. lib. II. cap. II. DUCANG.

Pag. 429, 13. *Ὅν δὴ καὶ πρῶτον εἶδε δῆμος Ἡρακλεώτης*] *Quem primum populus Heracleoticus patrem bonum et Deo plenum vidit.* Ita interpretabatur Wolfius. Sed illud, *primum*, quorsum pertinet? Mallet, *quem et iam ante* (id est, *priusquam esset episcopus*) *vidit populus Heracleoticus* etc. Veriorem tamen existimo eam interpretationem, quae *Πρῶτον* dignitatis ecclesiasticae nomen esse statuit. Vide Glossar. med. Graecit. in v. *Πρῶτος*. BOIVIN.

Pag. 430, 5. *Τῶν Βουλγάρων ἄρχων*] Cantacuzen. lib. II. cap. III. DUCANG.

Pag. 431, 3. *Λείσασα ἡ μήτηρ*] Maria, seu Xene Armeniae regis Leonis II. filia, quae hic *μήτηρ ἀφοτερόων* dicitur, scilicet Andronici iunioris imp. et Michaëlis Asanis Bulgariae regis, cuius socrus erat. Michaël enim Mariam Palaeologinam Andronici sororem uxorem duxerat. Vide stemma Palaeologorum in Famil. Byzant. DUCANG.

Pag. 431, 18. *Τῆς θείας γραφῆς*] Psalm. CI. v. 10. et CXXVI. v. 2. BOIVIN.

Pag. 432, 4. *Συνεργῶν ὁ πρωτοστράτωρ*] Synadenus. DUCANG.

Pag. 432, 23. *Ἐξάγεται καὶ ὁ Συργιάννης τῆς εἰρηκτῆς*] Cantacuzen. lib. II. cap. IV. DUCANG.

Pag. 433, 14. *Κατὰ Ὁρχάνου*] Cantacuzen. lib. II. cap. VI. VII. VIII. DUCANG.

Pag. 433, 15. *Καὶ ὅτι Νικαιαν*] Idem cap. XXIV. XXVI. DUCANG.

Pag. 434, 5. *Φιλοκρήνην*] Meminit istius loci etiam Cantacuzen. d. cap. VIII. DUCANG.

Pag. 434, 7. *Τὸν Ὁρχανον*] Chalcocondyles habet *Ὁρχάνην*, prima declinatione. WOLFIUS.

Pag. 434, 10. *Πρῶτα μὲν ψιλοῦς, ἔπειτα δ' ὀπλίτας*] Wolfius ita construebat, *ὀπλισάμενος, πρῶτα μὲν ψιλοῦς, ἔπειτα δ' ὀπλίτας*, vertebatque, *et ipse primum nudos, deinde armatos . . . in armis esse iussit.* Construendum, *ἐπεὶ δ' ἐώρα πολεμίων ἐνίους,*

πρῶτα μὲν ψιλούς, ἔπ. δ' ὄπλ. vertendumque ita ut edidimus.
BOIVIN.

Pag. 437, 16. Συγχώρησιν ἔγγραφον] Interpres, scriptam condonationem pro suggestu recitat: emendavimus, scriptam absolutionem in ambone recitat, quam συγχωροχάρτιον Graecos vocare, supra observatum. DUCANG.

Pag. 437, 21. Τέτταρας ἐκλεξάμενος ἄνδρας] Qui dicti sunt καθολικοὶ κριταί. Exstat in Cod. Reg. 2525². fol. 273. v. Ὁρκωμοτικὸν τῶν καθολικῶν κριτῶν, τῶν γενομένων παρὰ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, γεγονῶς καθ' ὃν καιρὸν ἐσφραγίσθησαν. Exstat ibidem fol. 274. Ὁρκωμοτικὸν τοῦ δικαιοφύλακος καὶ ἀρχidiaκόνου τοῦ Κλειδᾶ, qui erat unus e catholicis illis iudicibus. Ibidem denique fol. 275. πρόσταγμα ὀρκωμοτικόν, sive ipsius imperatoris constitutio de eadem re. Quae omnia pertinere existimo ad illos iudices, ab Andronico iuniore delectos. Vide et infra lib. XI. cap. III. sect. 4. BOIVIN.

Pag. 437, 23. Ὡσα εἷς ἐκ τῶν ἐπισκόπων ἦν] Apri scilicet metropolitā, de quo Cleidas Dicaeophylax et archidiaconus in suo Ὁρκωμοτικῷ. Cod. Reg. 2525². fol. 274. BOIVIN.

Pag. 438, 13. Κατὰ Μαρτίνου] Vide Cantacuzen. lib. II. cap. X. XI. XII. XIII. Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. XXV. ubi ut Chios insula in Benedicti Zachariae Genuensis potestatem venerit, et ut ab Andronico recepta fuerit Martino illius domino captivo facto, atque ut a Genuensibus Ioanne imperante rursus capta fuerit, pluribus narramus. DUCANG.

Pag. 438, 17. Ὅσα καὶ δοῦλος] Sic Graeci quem *Vassallum* Latini vocant, efferre solent. Vide notas ad Alexiadem pag. 398. DUCANG.

Pag. 438, 22. Τῷ ἀδελφῷ] Benedicto Zachariae. DUCANG.

Pag. 439, 12. Ὀλίγων μέντοι] Cantacuzen. lib. II. cap. XIV. DUCANG.

Pag. 440, 18. Καὶ εἰσποιεῖται τὸν Συργιάννην] Istius adoptionis Syrgiannis non meminit Cantacuzenus, quam rursus attigit Gregoras lib. X. cap. VI. Ita Maria Palaeologina Bulgariae regina Swetislaum, qui Smiltzae in hoc regno successit, adoptasse legitur apud Orbinum in Hist. Slavorum. Vide Dissertat. XXII. ad Ioinvillam pag. 270. DUCANG.

Pag. 441, 19. Ἐς τὸ Αἰθήνης φρούριον] Id est in perpetuum carcerem, tametsi scribat Leunclavius in priore Onomastico Turcico ita appellatum castrum, quod eo conclusi tanquam perpetuis in carceribus oblivioni traderentur, idemque esse quod Graeci Νεόκαστρον, et Λαιμόκαστρον vocant ad V. ab Urbe lapidem, ad Bosporum in Europaeo situm littore. Quod si ita est, id porro nominis a Graecis eidem castro inditum fuerit, quomodo Persae simili de causa Αἰθήνης φρούριον in Perside appellarunt, de quo Agathias lib. IV. pag. 138. Procopius lib. I. Persic. etc. DUCANG.

Pag. 442, 3. Πῆ μὲν στήσεται, πῆ δὲ διαβήσεται] Construo cum ἐστειρημένον τοῦ βλέπειν, ut sensus sit, non videntem ubi staret, vel quo transiret. Aliter Wolfius. BOIVIN.

Pag. 442, 11. Νᾶμα τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος τῆς Πηγῆς] Cantacuzenus lib. II. cap. XVII. et XX. Vide Constantinopolim Christ. lib. IV. sect. XV. n. XIII. ubi de istius fontis virtutibus multa. DUCANG.

Pag. 443, 9. Ἄλλ' ἐκάλυψεν etc.] Psalm. LXVIII. v. 37. 21. 72. BOIVIN.

Pag. 444, 17. Ἐπίστρεψον] Psalm. CXIV. BOIVIN.

Pag. 446, 5. Καὶ φιλόχριστον] Epitheton vulgo datum monachis. DUCANG.

Ibidem. Βασιλέα Ἀντώνιον] In Wolfiana editione deerat vox βασιλέα. Eam nos ex Codice Regio restituiimus. BOIVIN.

Pag. 446, 13. Ζητῆσαι et δέξασθαι] Aoristi pro futuris. Sic supra lib. VIII. cap. VI. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 446, 18. Ὅψ' ἐτέρου λοιπὸν τὴν χεῖρα χειραγ. ἄνω μὲν ἐρυθρὸν etc.] Id est, *Alio manum regente, Crucis sacrosanctae duo signa, rubrum quidem supra, infra vero nigrum apposuit, iussus scilicet oblato instrumento subscribere: non, ut interpretabatur Wolfius, alio manu ducente, supra rubram Crucem, inferne nigram gestans, vivere situs est.* BOIVIN.

Pag. 447, 5. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ] Ὑστερον πρότερον. Gregoras egit supra de rebus gestis anno Christi MCCCXXX. Praedictiones autem, de quibus agit hoc capite, Byzantium allatae sunt anno MCCCXXIX. Certe epistola, qua illas refutavit, data est ante annum MCCCXXX. BOIVIN.

Pag. 449, 3. Ὅποσα γὰρ, ἔφην, κ. τ. λ.] Exstat haec epistola in Codice Vaticano 1086. et inscribitur, τῷ Πεπαγωμένῳ, περὶ τῶν ἐλθουσῶν αὐτῷ τερατολογιῶν, τῶν μὲν ἄνωθεν ἐκ Τραπεζοῦντος, τῶν δὲ κάτωθεν ἐξ Ἰταλίας. BOIVIN.

Pag. 449, 16. Νιφάδεσσι] Hom. II. III. 222. BOIVIN.

Pag. 450, 19. Τῶν μεσημβρινῶν] Calabros credo intelligit. Nam Calabria inter occasum et meridiem sita, si Byzantium spectes. BOIVIN.

Pag. 452, 18. Θέρους, οὔτε τὸ ἐφεξῆς κ. τ. λ.] Aestas anni 1330. solis defectionem habuit die Iunii XVI., de qua infra cap. XII. sect. 2. Item autumnus anni 1331. Nov. die XXX., ut infra quoque dicetur cap. ult. Itaque haec videntur scripta fuisse anno 1329. BOIVIN.

Pag. 454, 7. Τοῦ δ' ἐπιγενομένου ἡρος] Cantacuzen. lib. II. cap. XXI. XXV. DUCANG.

Pag. 455, 1. Τῆς ἐκκαιδεκάτης τοῦ λουλίου ἡμέρας *) τὸν κῶ τοῦ Ὡ μοῖραν ἀμείβοντος τοῦ ἡλίου] Nostra aetate, XVI. Iulii sol

*) Τετάρτην καὶ εἰκοστὴν τοῦ καρκίνου τηρικᾶτα μοῖραν. BOIVIN.

tertium Ω gradum, non autem 24 Θ tenet. Quare videant of ἀστρολόγοι καὶ χρονολόγοι, an intra 200 annos 9 graduum discrimen conflari potuerit; atque, ipsine errent, an errarint Byzantini. WOLFIIUS.

Pag. 456, 13. Ἦν αὐτῶ παῖς etc.] Inde incipiebat caput περὶ τῆς ἐπιβουλίας τοῦ Κράλη παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, de insidiis quas Crali filius suus fecit, non, quas Crales filiis suis fecit, ut legebatur in Wolfiana editione. BOIVIN.

Pag. 456, 16. Τῇ τοῦ Καίσαρος θυγατρὶ] Maria Palaeologina Ioannis Palaeologi Caesaris filia, et Michaëlis Palaeologi imperatoris neptis. Vide Famil. Byzant. et seriem regum Serviae n. LXI. DUCANG.

Pag. 457, 16. Ἐς δὲ τοῦπιὸν ἔτος] Cantacuz. lib. II. cap. XXVI. XXVII. Vide seriem regum Serviae in Famil. Byzant. n. XLVII. et XLVIII. DUCANG. Ἐς δὲ τοῦπιὸν ἔτος] Proximo anno, scilicet post Michaëlis Bulgari cladem: anno autem non Christi, sed Mundi, eoque Byzantino, qui inibat mense Septembri. Is annus fuit Mundi VI. MDCCCXXXIX. Christi MCCCXXX exiens. BOIVIN.

Pag. 458, 12. Καὶ Νικαίαν εἶλον] Ut Nicaea capta fuerit ab Orchane Sultano, anno scilicet Mahumetano DCCXXXIV. Christi MCCCXXXIII. narrat Leunclavius lib. IV. Hist. Musulman. tum ex annalibus Turcicis, tum ex Laonico, tum aliis scriptoribus pag. 180. 181. 190. Illa autem, ut et Nicomedia ab Orchane pariter capta, tum Graecis parebat, ut patet ex Gregora, lib. IX. cap. IX. et Cantacuz. lib. II. cap. XXIV. XXVI. quod ignorasse videtur Leunclavius, qui nescio quem Regulum Nicaeae praefuisse ait. Utriusque porro urbis frustra tentatae obsidionis, non vero captae, meminit ibidem Cantacuzenus: contra vero Phranz. lib. I. cap. XXVII. DUCANG.

Pag. 458, 15. Καὶ ἁγίων γυναικῶν λείψανα δύο] Nicaeae martyrium passas S. Antoninam XII. Iunii et S. Theodotam cum tribus filiis suis XXVIII. Iulii, habent Menaea: an istas intelligat Gregoras, incertum manet. DUCANG.

Pag. 458, 16. Τὰς οἰκήσεις ἐν τοῖς παραλλοῖς Βιθυνίας] Hinc scribit Leunclavius post captam Nicaeam, Orchanum ipsum diu hanc urbem Portae sive Regiae loco habuisse pag. 195. DUCANG.

Pag. 458, 23. Ὁ Μετοχίτης ἐλθὼν ἐκ τῆς ἑξορίας] Dialog. Φλωρέντιος, seu περὶ σοφίας, Cod. Reg. 3284. fol. 246. v. Μητρόδωρος μὲν ἐκεῖνος (ita illic vocatur Metochites) ὁ περιττὸς τὴν σοφίαν, ᾧ φίλε Κριτόβουλε, ἐπειδὴ τὰ τῆς ἡγεμονίας ἐς Ἡρακλείδας (id est ad Andronicum iuniorem) μετακεκλυβενται, δεδήμενται μὲν τὴν οὐσίαν, πάνυ τοι πλείστην οὐσαν· αὐτὸς δ' ἐπὶ δυοῖν ἑξοστρακίζεται τοῖν ἐνιαυτοῖν. ἔπειτα ἐπανελθὼν οἴκαδε, καὶ μικρὸν ἐπιβιούς, ἐτελεύτησε, νόσοις βαρβαίαις τὸ σῶμα δαπανηθεῖς. Ita-

que Metochites in exilium missus, domum rediit post biennium, anno scilicet MCCCXXX. BOIVIN.

Pag. 459, 8. Ἡ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ πενθερά] Vide Constantinopolim Christ. lib. IV. sect. XV. n. 5. ubi de Chorae monasterio et illius conditoribus ac instauratoribus multa.

DUCANG.

Pag. 460, 6. Ἐπισκότησις ἡλιακή] Anno Chr. MCCCXXXI. die 30. Nov. Calvisio. BOIVIN.

Ibidem. Τοσαύτας ἡμέρας . . . ὅσα καὶ αὐτὸς ἦν ἔτη τὰ πάντα βεβιωκώς] Ergo dies LXXIV. Vide Possini observationes Pachymerianas lib. III. cap. VIII. sect. IV. ad Hist. Michaëlis. BOIVIN.

Pag. 460, 8. Ἐκλειψις σεληνιακή] Die 15. Decemb. BOIVIN.

Pag. 460, 9. Ἐν ἑσπέρῳ] i. e. vigilia ante diem festum.

BOIVIN.

Pag. 460, 11. Κατ' αὐτὴν μὲν γε τὴν τοῦ φεβρουαρίου δωδεκάτην] Wolfius, codice usus male interpuncto, haec coniungebat cum iis quae praecedunt, et ita vesperam commemorationis D. Antonii conferebat in diem Februarii duodecimum. Bollandus ad diem XI. Februarii pag. 507. in indice praetermissorum annotat, *S. Antonium patriarcham Constantinopolitanum hoc die (id est die XI. Februarii) memorari in catalogo generali Ferrarii: at in Martyrologio Romano et Menaeis, XII. Februarii.* Favent itaque Wolfianae interpretationi Martyrologium Romanum et Menaea; nostrae Codex Regius, constructio ipsa verborum et catalogus Ferrarii.

BOIVIN.

Pag. 460, 19. Ἐκ σιδήρου σταυρῶν] Quas quidem cruces Σιγνόχριστα appellabant. Vide Glossarium med. et infimae Graecitatis in hac voce. DUCANG.

Pag. 462, 1. Διὰ τὰ τῶν νησιτίμων ἐκείνων ἡμερῶν] Quibus monachi ξηροφαγίαν observabant. Vide Glossar. med. Graecit. in hac voce, ubi istius ξηροφαγίας cibi recensentur, in quibus παγούρια seu *cancri marini*, proinde ὄστρακόδεσμα recensentur. DUCANG.

Pag. 462, 15. Ἐγκόλπιον] Vide Gloss. med. Latin. et Graecit. in *Encolpium*, et Ἐγκόλπιον. DUCANG.

Pag. 462, 18. Ἀπήλλαξεν] XIII. Februarii, circa horam XII. noctis, ut praefert adscripta nota Codici Cantacuz. lib. II. cap. XXVIII. anno Chr. MCCCXXXII. Indict. XV. DUCANG.

Pag. 463, 4. Εὐρηται γὰρ ἐν πολλοῦ βίβλος] Vide notata ad lib. VIII. p. 188. C. DUCANG.

Pag. 463, 18. Μονὴν τοῦ Λιβὸς] De quo monasterio egimus in Constantinopoli Christ. lib. IV. sect. II. n. XXVI. DUCANG.

Pag. 463, 19. Ἐνθα δὴ καὶ τὸ πένθος κατ' ἔθος] Ubi de more exequiae eius etc. Verterat Wolfius, ubi de more quotannis etc., quasi non solum κατ' ἔθος, sed et κατ' ἔτος, legisset.

BOIVIN.

Pag. 463, 20. Ἐπὶ ἑννέα ἡμέρας] Vide Glossar. med. Graecit. in Ἐννεα. DUCANG.

Pag. 465, 1. Τῇ μέντοι δευτέρῳ τοῦ πένθους] Hinc discimus tempus quo eae orationes funebres haberi solebant, statim scilicet post exactum novendiale. DUCANG.

Pag. 467, 20. Νῦν ἔδει] Sic supra p. 213. B. BOIVIN.

Pag. 471, 12. Τίς δώσει] Ierem. cap. IX. v. 1. BOIVIN.

Pag. 471, 15. Τὴν Ὀρφέως ἐν τραγωδίαις δύναμιν] In tragicis lamentationibus, non in tragoediis. Nam Orpheum Tragoe-dias scripsisse, nemo hactenus dixit, quod sciam: ac longo post Orpheum tempore floruit is qui

Ignotum Tragicæ genus invenisse Camoenæ

Dicitur, et plaustris vexisse poemata Thespis. BOIVIN.

Pag. 471, 22. Ἴνα τί δέδοται κ. τ. λ.] Iob. cap. III. v. 20. BOIVIN.

Pag. 472, 5. Οἱ τοῦ βασιλέως θρηνοὶ] Pro οἱ τῆς τοῦ βασιλέως τελευτῆς θρ. Sic infra cap. II. sect. 2. τὴν τοῦ βασιλέως συμφορὰν, pro τὴν τῆς τοῦ βασιλέως τελευτῆς συμφ. BOIVIN.

Pag. 472, 15. Τέταρτον μὲν δὴ καὶ ἑβδομηκοστὸν ἔτος] *Moriens annum ætatis explebat septuagesimum quartum.* Mortuus est (ut infra dicetur, huius cap. sect. ult.) anno Mundi VI. MDCCLXXII. Christi MCCCXXXII. Ergo natus erat anno Mundi VI. MDCCLXVI. Christi MCCLVIII. Vide annotata ad pag. 51. A. Cantacuzenus Hist. lib. II. cap. XXVIII. Andronicum avum obiisse ait annos natum LXXII. Ita de annorum numero biennium detrahit. Sed mihi, ut iam dixi, Cantacuzeni chronologia suspecta est. Vide annotata ad pag. 262. B. BOIVIN.

Pag. 473, 20. Τῆς αὐτοῦ συμπαθοῦς γνώμης τεκμήριον] Ob pietatem et alias animi dotes etiam laudatur a Nicephoro Xanthopulo:

Τῆς εὐσεβείας Ἀνδρόνικος ὁ στῦλος,

Ἀσύγκριτος νοῦς, ἐξηρημένη φύσις. DUCANG.

Pag. 474, 10. Ἐξακισχιλιοστὸν] Christi MCCCXXXII., ut paullo ante notavimus. DUCANG.

Pag. 474, 11. Τηνικαῦτα δὲ καὶ τῷ νέῳ βασιλεῖ Ἀνδρ. ἔκτον καὶ τριακοστὸν] Andronicus iunior, Indictione octava ineunte, annos natus erat XXVII. teste Cantacuzeno Hist. lib. I. cap. XI. porro annus is erat Christi MCCCXXIV. ad finem vergens. Anno igitur MCCCXXXII. cum avus eius Andronicus supremum diem obiit, nondum ipse explebat annum ætatis XXXV. Itaque nec de ætate Andronici iunioris Cantacuzenum inter et Gregoram convenit. BOIVIN.

Pag. 474, 12. Ἐκτον καὶ τριακοστὸν] Natus igitur Andronicus iunior anno MCCXCVI. DUCANG.

Pag. 474, 13. *Τριάκοντα μεταξὺ*] Obiit proinde Theodorus Metochita XIV. Martii anno MCCCXXXII. DUCANG.

Pag. 475, 1. *Ἐμοὶ δὲ ᾧ παρόντες*] Abest haec Monodia a Codice Regio 2558. ut et Monodia in obitum Andronici senioris. Lectiones a vulgatis diversas suppeditavit Codex Colbertinus, in quo hanc de Theodori Metochitae obitu lamentationem, cum variis recentiorum Graecorum opusculis coniunctam, reperimus. Caeterum Gregoras non Monodia solum, sed et Epitaphio Metochitam mortuum prosecutus est. En epigramma, quale occurrit initio Codicis Regii 2541.

*Τοῦ Γρηγοῤᾤ ἐπίγραμμα, ἐπὶ τῷ τάφῳ τοῦ μεγάλου
Λογοθέτου.*

Ὅς πάρος ἐν σοφίῃ μέγα κῦδος ἔην γε θνητῶν,
Βαίως ᾧδὲ λᾶας τοῦ γε κέκευθε νέκυν.
Ἄημος σεπτῶν Μουσάων ὀλολύξατε πᾶσαι·
ᾠλετο κείνος ἀνήρ· ᾠλετο σοφίῃ πᾶσα.

Scripserat credo, ᾠλετο πανσοφίῃ. Nam ᾠλετο σοφίῃ πᾶσα est nimis inconditum. Caetera, quanquam et ipsa minime modulata, non corrigo; cum sciam illius temporis poëtas plerosque legum metricarum ignaros prorsus fuisse: cui quidem rei argumento sunt poëmata ipsius Metochitae, viri quidem docti, sed versificatoris pessimi, cuius sepulchro nefas fuit bonum epigramma inscribi.

BOIVIN.

Pag. 475, 8. *Πρὸς ἀβύσσους πνθμένας*] Τὸ ἀβύσσους adiective usurpatum videtur. WOLFIUS.

Pag. 482, 1. *Θέρους δὲ ἐπιγενομένου*] Cantacuzenus lib. III. cap. II. scribit Ioannem, cum pater obiit (an. scilicet MCCCCLVI. *) Iunii XXV.) novennem fuisse. Proinde natus anno MCCCXXXVII. Laonicus duodennem fuisse ait. DUCANG.

Pag. 482, 11. *Κιντζούστρα*] Videtur legendum καὶ τζούστρα. De hac utraque apud Latinos usitatae decursionis ac monomachiae ludicrae speciei dissertationes duas edidimus ad Ioinvillae historiam, VI. VII. ubi Gregorae et caeterorum scriptorum Graecorum eo spectantes locos multis expendimus, maxime pag. 168. DUCANG. *Καὶ ντζούστρα παρὰ Λατίνοις καλεῖται*] Ita Cod. Regius. At in Wolfiana editione legebatur *Κιντζούστρα*, vox, ut mihi videtur, facta ex Gallico *qui joustera?* Vide et notas Ducangii ad hunc locum.

BOIVIN.

Pag. 483, 3. *Τόρνε*] Expressit Gallicum *Tournoi*. DUCANG. *Ὁ δ' ἔτερος τῶν ἀγώνων Τορνεμὲν*] Ita idem Codex Regius, non *Τόρνε μὲν*, ut legebat Wolfius. Facta etiam haec vox ex Gallico vocabulo *Tornement*, vel *Tournoient*, quod et *Torneamen* et *Tor-*

*) Immo MCCCXLI. Iunii XV. et natus anno MCCCXXXII. BOIVIN.

neamentum ab infimae Latinitatis scriptoribus dici solet. Cantacuzenus Hist. lib. I. cap. XLII. vocat Τερνεμένα. BOIVIN.

Pag. 483, 7. Οὕτω μὲν πρότερον· νῦν δὲ συνεχῶς τελουμένου] Testis est Cantacuzenus eos ludos non fuisse in usu apud Byzantinos, antequam Andronicus iunior uxorem duxisset Annam Sabaudam. Ἐκ μέντοι Σαβῳάτας, inquit, οὐκ ὀλίγοι τῶν εὐπατριδῶν εἰς τὴν Ῥωμαίων ἀφικνούμενοι . . . τὴν λεγομένην Τζουστρίαν καὶ τὰ Τερνεμένα αὐτοὶ πρώτοι ἐδίδαξαν Ῥωμαίους, οὐπω πρότερον περὶ τῶν τοιούτων εἰδότας οὐδέν. Unde suspicor legendum esse hoc loco apud Gregoram, τούτου τοίνυν οὐπω μὲν πρότερον, νῦν δὲ συνεχῶς τελουμένου, id est, hoc itaque certamen nunquam superiori aetate, at nunc quotidie celebrari solitum. Nec obstat quod idem Gregoras supra (hoc cap. sect. 1.) dixerit, saepius iam antea eosdem ludos fuisse ab Andronico editos. Nam illud, saepius iam antea, non pertinet ad superiora saecula, sed ad ipsius Gregorae aetatem. Οὐπω in οὕτω mutatum passim in codicibus manuscriptis occurrit. Vide lib. XVII. infra cap. II. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 483, 13. Ἀνέγκλητον] Vide eandem dissertation. VII. pag. 169. 170. DUCANG.

Pag. 483, 21. Τούτων τοίνυν] De hoc suscepto bello adversus Alexandrum Bulgarorum regem ab Andronico iuniore, et pace inita, agit Cantacuzenus lib. II. cap. XXVI. XXVII. DUCANG.

Pag. 486, 20. Ὁ τοῦ Καίσαρος μὲν υἱός] Ioannis Palaeologi, cuius supra meminit lib. IX. cap. XXXVI. filius, Constantini Porphyrogeniti Michaëlis imp. filii nepos. Vide stemma Palaeologorum. DUCANG.

Pag. 488, 24. Ὁ δὲ γε Συργιάννης] Cantacuzenus lib. II. cap. XXIV. DUCANG.

Pag. 489, 3. Τζαμπλάκωνος] Qui magni Papiae dignitate donatus dicitur Cantacuzen. lib. II. cap. XXVII. DUCANG.

Pag. 489, 20. Βασκαίνειν γὰρ ἔφαμεν αὐτῷ] Nusquam dixit Gregoras invidisse aulicos Syrgianni. Itaque legendum ἔφασκεν, non ἔφαμεν. BOIVIN.

Pag. 490, 11. Καὶ ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως] Cantacuzen. lib. II. cap. XXVIII. DUCANG. Cantacuzenus Hist. lib. II. cap. XXVIII. eam ait obiisse anno integro et dimidio post obitum senioris Andronici; quem constat mortuum anno Chr. MCCCXXXII. Februar. die XIII. Sic illam oportet obiisse anno Chr. MCCCXXXIII. mense Augusto. BOIVIN.

Pag. 490, 14. Σὲ δὲ ὧ μάλιστα καὶ θεϊότατε βασιλεῦ] Haec oratio exstat in Codice Regio, in quo tamen aliae fere eiusmodi declamationes omissae sunt. BOIVIN.

Pag. 491, 12. Καθάπερ ἐπὶ στερόφῳς κρηπίδος] Wollio κρηπίς est *crepido*. Sed *crepido consilii* quid sit, non video. BOIVIN.

Pag. 493, 15. Χολοβάφινον] Vide Glossar. med. Graecit. in v. Χολόβαφος. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 495, 12. Ἦρος δὲ ἐπιστάντος] Cantacuzenus eod. lib. cap. XXIV. DUCANG. Ἦρος δ' ἐπιστάντος] Eodem anno, quo Ioannes Calecas patriarcha creatus est. Proinde anno Chr. MCCCXXXIII. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 496, 16. Διάδοχον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου... Ἰωάννην τὸν ἐκ τῆς πόλ. Ἀπρω κατέστ.] Cantacuzenus Hist. lib. II. cap. XX. eam rem videtur conferre in annum Chr. MCCCXXXI. Gregoras Hist. lib. XVI. cap. IV. Ioannem ait circiter annos XIV. patriarcham fuisse. Cum Gregora consentit Cod. Reg. 3058^a. fol. 98. ubi legitur, Ἰωάννης ἔνδοξος καὶ σοφὸς λίαν ὁ Καλέκας ἔτη ιδ'. At constat ex testimonio non solum Gregorae, sed ipsius quoque Cantacuzeni, abrogatum esse Ioanni Calecae patriarchatum anno Chr. MCCCXLVII. ineunte. Oportet itaque Ioannem creatum esse patriarcham an. Chr. MCCCXXXIII. cum ab an. MCCCXXXIII. ad annum MCCCXLVII. anni numerentur quatuordecim. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 497, 19. Σφραντζης ὁ Παλαιολόγος] Cantacuzen. cap. 25. Non desunt qui hoc Σφραντζης vocabulo Gallicum *Francois* exprimi putant, quod Georgio Sphranzae Historiae scriptori pro cognomento est. DUCANG.

Pag. 499, 19. Αἰσχρόν γὰρ ἴσως] Homer. II. β. v. 298. DUCANG. Αἰσχρόν γὰρ ἴσως κ. τ. λ.] Homer. II. II. 298. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 501, 12. Τῷ δ' ἐφεξῆς ἔτει] Hic tempora confundere Gregoram observat Pontanus ex Cantacuzeno lib. IV. cap. 8. Missi enim hi duo episcopi anno 1349. Ioanne Palaeologo et eodem Cantacuzeno imperantibus, quorum alter Minorita fuit Guilelmus Chissimensis, alter ex ordine Praedicatorum Gaspertus Cenetensis episcopi. De hac legatione copiose egit Waddingus hoc anno. DUCANG. Pontanus ad Cantacuzeni lib. IV. cap. IX. Gregoram temere et iniuria reprehendit, ut *tempora confundentem*, atque eos legatos, qui Cantacuzeno imperante Byzantium venissent, *sub Andronico* pluribus ante annis *missos* affirmantem: dignus ipse gravi reprehensione, qui ignoret an. Chr. MCCCXXXIII. Andronico imperante, antistites duos Latinos a Papa Ioanne XXII. legatos Byzantium venisse, de ecclesiarum concordia acturos. Qua de re exstat epistola Ioannis XXII. data Avenione anno Chr. MCCCXXXIII. Non. Iul. Quod si Cantacuzenus de missis ad Andronicum legatis tacet, de missis ad se multa narrat, non ea est Gregorae sed ipsius Cantacuzeni negligentia. Ducangius in notis Pontanum secutus est. ΒΟΙΒΙΝ.

Ibidem. Ἐπίσκοποι δύο] *Franciscus de Camerino*, Vosprensis, seu Bospori *) archiepiscopus, et *Ricardus* episcopus Cherso-

*) Exstat in Cod. Reg. 2950. pag. 147. inter opuscula Βαλαμῆ ἀπάντησις πρὸς τὰ ἐπιχειρήματα, ἃ πρὸς αὐτὸν εἶπεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βοσπόρου. ΒΟΙΒΙΝ.

nensis. Vide Annales ecclesiast. Odorici Raynaldi, ad an. 1333. num. 17. 18. 19. item ad an. 1334. num. 4. 5. BOIVIN.

Pag. 507, 22. 'Ο καὶ παρ' αὐτοῖς δὴ τοῖς Ἰταλοῖς . . . σπουδαζόμενον ἴσμεν] Graeci Latinis Theologis passim obiiciunt istud cacoëthes argumentandi per syllogismos. Vide annotata ad Vitam Gregorae. BOIVIN.

Pag. 508, 10. Καὶ οὐχ ἦττον Πλάτωνι τῷ Ἀρίστωνος. θεὸν γὰρ φησι νοῆσαι μὲν etc.] Iustinus Martyr in Paraenetico ad Graecos haec verba non Platoni sed Mercurio tribuit. Ἐρμοῦ δὲ, inquit, σαφῶς καὶ φανερωῶς λέγοντος, θεὸν νοῆσαι μὲν ἐστὶ χαλεπὸν, φράσαι δὲ ἀδύνατον. Idem Iustinus in Apologia I. haec, quae fere idem sonant, Socrati tribuit, τὸν δὲ πατέρα καὶ δημιουργὸν πάντων οὐθ' εὐρεῖν ῥάδιον, οὐθ' εὐρόντα εἰς πάντα εἰπεῖν ἀσφαλές. BOIVIN.

Pag. 508, 12. 'Ο δὴ μικρὸν ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος ἠγησάμενος] Vide notas Billii ad illud Gregorii Nazianzeni dictum. BOIVIN.

Pag. 508, 14. Θεὸν φράσαι μὲν κ. τ. λ.] Gregor. Naz. orat. II. De Theologia. BOIVIN.

Pag. 509, 5. Φησὶ γὰρ ὁ Νύσσης Γρηγόριος] Ὁμολογοῦμεν γὰρ ἀνεπαισχύντως ἡμεῖς, μήτε τινὰ λόγον διὰ ῥητορικῆς τετηγμένον ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας παρεσκευάσθαι, μήτε δεινότητα διαλεκτικῆς ἀγχινοίας εἰς συμμαχίαν κατὰ τῶν ἀντιτεταγμένων προβάλλεσθαι, ἢ καὶ τὴν ἀλήθειαν πολλάκις εἰς ὑπόνοιαν ψεύδους ἐπὶ τῶν ἀπίερων ἀντιμεθίστησιν. Gregor. Nyss. lib. II. contra Eunomium, eodem sensu, sed non iisdem verbis. BOIVIN.

Pag. 510, 12. Σκότος ἀποκρυφὴν κ. τ. λ.] Iob. cap. XXII. v. 14. BOIVIN.

Pag. 510, 21. Γρηγόριος κ. τ. λ.] Ad Evagrium de Divinitate. BOIVIN.

Pag. 511, 14. Κύριος ἔκτισέ με κ. τ. λ.] Proverb. cap. IX. v. 22. BOIVIN.

Pag. 511, 15. Βασίλειος περὶ τῆς ἐμφαινομένης τῷ κόσμῳ σοφ. εἰρηῆσθαι] Basilius Magnus lib. IV. adversus Eunomium, ad illa verba, ΚΥΡΙΟΣ ΕΚΤΙΣΕ ΜΕ, ἀνάγκη οὖν, inquit, εἰς τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ νοεῖν. εἴποι δ' ἂν τις καὶ τὸν Σολομῶντα περὶ τῆς σοφίας εἰρηκέναι, ἧς καὶ ὁ Ἀπόστολος μέμνηται, εἰπὼν· ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔγνω κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν. Fortasse ad ea verba Gregoras respexit. BOIVIN.

Pag. 511, 21. Φάσκει τὸν λόγον] Gregor. Naz. oratione II. de Filio. BOIVIN.

Pag. 513, 6. Εἰπέ μοι, φάσκων κ. τ. λ.] Gregor. Naz. oratione de Spiritu sancto. BOIVIN.

Pag. 513, 11. Καὶ ἡμέρας αἰῶνος] Dies saeculi, non, ut vertebat Wolfius, aeternitatis. Nam dies aeternitatis numerare non magis facile est, quam in Dei profunda descendere. BOIVIN.

Pag. 513, 24. Ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ὄρων κ. τ. λ.] Gregor. Naz. oratione prima de Filio. BOIVIN.

Pag. 514, 5. Οὐδ' ὀνόματα κ. τ. λ.] Gregor. Naz. ad Evangelium de Divinitate. BOIVIN.

Pag. 515, 8. Ἀποστόλου] Ad Romanos cap. VIII. v. 9. BOIVIN.

Pag. 516, 8. Ὡς σιωπῇ τὰ σφίσι λεγόμενα δέχεσθαι] *Ut quidquid illi dixerint, taciti ipsi admittant, non, ut interpretabatur Wolfius, ut quidquid dixeris, taciti ferant.* BOIVIN.

Pag. 518, 19. Φησὶν] Gregor. Naz. oratione περὶ δόγματος. BOIVIN.

Pag. 519, 13. Ὁ γε μὴν βασιλεὺς etc.] Vitiosa constructio. BOIVIN.

Pag. 520, 1. Ταῦτα διεξελθὼν ὁμόστοιχα λέγειν ἔδοξα etc.] Leo Allatius de eccles. Occid. et Orient. perp. consens. lib. II. cap. XVI. sect. 2. Pontificis Romani Benedicti XII. ad Robertum Siciliae regem epistolam profert, datam Avenione III. Kal. Sept. an. Chr. MCCCXXXIX. eique epistolae subiungit acta eodem anno inter eundem Benedictum Papam et Andronici iunioris legatos, Barlaamum et Stephanum Dandulum, qui de ecclesiarum concordia acturi Avenionem venerant. Denique, his omnibus velut praestructis, haec ipse addit de suo: *Concordia tamen subsecuta non est, Nicephori Gregorae omnia tum, et favore principis et eloquentiae nervis, susque deque miscantis pervicacia, qui proluxa oratione patriarcham ipsum, Dyrrhachinum episcopum, et alios per plures, seductos, in suam traxit sententiam, ne legati Pontificis audirentur, repudiarenturque omnia, quae concordiam similem stabilire viderentur.* Leo Allatius tempora confundit. Nam oratio illa Gregorae non ad an. Chr. MCCCXXXIX. aut MCCCXL. pertinet, sed ad an. MCCCXXXIII. ut supra dictum est. BOIVIN.

Pag. 520, 8. Καὶ ὁ δεσπότης] Andronici senioris imp. filius secundo genitus ex Anna prima uxore. Vide stemma Palaeolog. et scriptores ibi laudatos. DUCANG.

Pag. 523, 9. Κάρολλον τὸν τῆς Ἰταλίας ἑῆγα] Fallitur Gregoras. Robertus enim tum Italiae imperabat, cum Ioannis XXII. P. P. suasu ipse ac Latini principes invicem convenerunt ad comprimendas crebras Turcorum in Christianorum ditiones excursiones, anno scilicet 1326. DUCANG.

Pag. 525, 10. Οἱ δὲ Ῥόδιοι] Milites ordinis Hospitalis Hierosolymitani, qui Rhodum anno 1310. Turcis abstulerant. DUCANG.

Pag. 525, 12. Ὁ τῶν Κυκλάδων νήσων ἡγεμονεύων] Nicolaus Sanutus, qui Naxi, interdum Aegeopelaji Ducem sese inscribebat. Vide Hist. Franco-Byzant. lib. VII. n. 20. Infra Κυκλάδων νήσων ἀρχηγός. DUCANG.

Pag. 525, 18. Τῆς Μιτυλήνης] Cantacuzen. lib. II. cap. 29. ubi de capta a Catania Mitylene agit. DUCANG.

Pag. 525, 22. Ὁ τῶν Φωκαέων ἀρχηγὸς Κατάνης] Dominicus Catanias, Andreae qui Phocaeam novam subiugaverat filius, ut est apud Cantacuz. lib. II. cap. 13. Duplex enim fuit Phocaea, altera quam antiquam, altera quam novam vocant, Gregoras παραλίαν. Hanc postremam iure clientelae deinceps ex pacto cum Andronico seniore inito tenere Cataniae. DUCANG.

Pag. 530, 10. Καντακουζηνήν] Theodoram Palaeologinam. Vide stemma Cantacuzenorum. DUCANG.

Pag. 531, 15. Καὶ μετὰ βραχὺ συλλαβὸν τοὺς τὴν βασιλ. λάθρα σφετερ.] Anno, ut opinor, Chr. MCCCXXXVII. quanquam ex Cantacuzeni chronologia argui possit factum id esse anno MCCCXXXVI. ut ad paginam sequentem infra statim annotabimus. BOIVIN.

Pag. 534, 2. Μόνους δὲ τοὺς τοῦ Ἀσάν υἱοὺς etc.] Cantacuzenus lib. III. cap. XVII. testatur eos in carcere fuisse ἐπ' ἔτεσιν ἕξ. Id si verum est, oportet eos in carcerem coniectos fuisse ante annum MCCCXXXVII. siquidem ultimus eius sexemii annus incidit in annum Chr. MCCCXLI. exeuntem, ut ex eodem Cantacuzeno constat. At fortasse Cantacuzenus ad annos Mundi respexit, eosque inchoatos pro completis haberi voluit. Scilicet Asanis liberi in carcere manserunt ab anno Mundi VI. MCCCCXLV. inchoato ad annum Mundi VI. MDCCL. ineuntem, hoc est per sex annos, quorum primus et ultimus non integri, immo nec dimidii quidem fuerunt. BOIVIN.

Pag. 536, 7. Ἡ δὲ περὶ τὴν κ. τ. λ.] Solaris ponitur a Calvisio Martii die 2. anno Chr. MCCCXXXVII. BOIVIN.

Pag. 536, 9. Βασίλειος] Vide stemma imperatorum Trapezuntinorum. DUCANG.

Pag. 536, 11. Ἐπέμφθη δ' αὐτῷ καὶ σύζυγος Εὐδοκία] Ea Irene vocatur infra pag. 424. BOIVIN.

Pag. 536, 13. Ἰωάννης ὁ Κόντος] Hist. Franco-Byzant. lib. VI. n. 27. lib. VII. n. 20. et pag. 320. DUCANG.

Pag. 536, 17. Τῆς δὲ δίκης οὐ σιωπᾶν εἰθισμένης, ἐς τέλος ἐν τοῖς τοιούτοις βιαίως] Male haec interpuncta sunt. Sic autem debent interpungi, τῆς δὲ δίκης οὐ σιωπᾶν εἰθισμένης ἐς τέλος ἐν τοῖς τοιούτοις, βιαίως καὶ οὗτος τοῦ ζῆν ἀπερῶάγη, id est, Cum autem Vindicta ad extremum in his rebus tacere non soleat, violenta morte ipse quoque sublatus est etc. Aliter Petavius, codicis male interpuncti lectione deceptus. BOIVIN.

Pag. 537, 3. Ἀνωτέρω φθασ.] Lib. IX. cap. IX. sect. 5. BOIVIN.

Pag. 539, 2. Ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ θεροῦς ἰσταμένου] Ineunte eadem aestate. Cantacuzenus Hist. lib. II. cap. XXXIV. victoriam

de Turcis aestate exeunte reportatam affirmat, idque post Aetolicam expeditionem, de qua Gregoras capite VI. infra. BOIVIN.

Pag. 539, 5. "Ορχανος ὁ Ἀτουμάν] Leg. ὁ Ἀτμάν, vel ὁ Ὀτμάν, filius Othmanis, orientalis Bithyniae satrapa, Cantacuzeno lib. III. cap. 9. Hanc Orchanis expeditionem contra Byzantium ad annum 1330. refert Ioannes Villaneus lib. X. cap. 152. DUCANG.

Pag. 539, 8. Τὴν μὲν ἐξ Ἱεροῦ] *Ab Hiero*, non, ut vertebat Wolfius, *a templo*. Vide annotata supra ad pag. 255. C. BOIVIN.

Pag. 543, 9. Πλείονα τὴν στοργὴν καὶ στερό. πρὸς τὸν σύζυγον ἔσχε] *Maiore et firmiore affectu maritum diligebat*, non, *a marito diligebatur*, ut interpretabatur Wolfius, qui legebat πρὸς τὴν σύζ. BOIVIN.

Pag. 544, 20. Διὰ τὴν τοῦ δεσπότητος αὐτῶν τελευταίην] Cantacuzen. lib. II. cap. 32. 33. DUCANG.

Pag. 545, 16. Νικομήδεια] Quam paullo ante manu et armis inexpugnabilem fame expugnare adortus fuerat Orchanes, uti scribit Cantacuzen. lib. II. cap. 26. Ut porro tandem illa capta fuerit, narrat Leunclavius lib. IV. Hist. Musulm. pag. 186. DUCANG.

Pag. 545, 18. Τῷ μέντοι κατὰ ταῦτα ἐνιαυτῷ οὐδὲν ἱστορίας ἄξιον πέπρακται] Anno, ut mihi videtur, Mundi VI. MDCCLXVII. cuius anni quatuor primi menses pertinent ad an. Chr. MCCCXXXVIII., octo reliqui ad an. MCCCXXXIX. BOIVIN.

Pag. 545, 22. Τῷ δ' ἐξῆς ἔτει] Anno scilicet Mundi VI. MDCCLXVIII. cuius pars prima pertinet ad an. Chr. MCCCXXXIX. altera ad an. MCCCXL. BOIVIN.

Pag. 546, 9. Αὐτόθι κατοικεῖν ἔγνωκε τοῦ λοιποῦ] Vide lib. XIII. infra cap. VI. sect. 3. BOIVIN.

Pag. 546, 11. Ὁ Πρωτοστράτωρ] Cantacuzen. lib. II. cap. 34. DUCANG.

Pag. 546, 18. Τὴν θυγατέρα αὐτοῦ] Cantacuzen. lib. II. cap. 34. DUCANG.

Pag. 548, 6. Καὶ καθιστῶσιν ἡγεμόνα τῆς πολιτείας] Simonem Buccanegram. Vide Ioannem Villaneum lib. XI. cap. 101. lib. XII. cap. 26. Petrum Bizarrum lib. VI. Historiae Genuensis sub anno 1339. DUCANG.

Pag. 548, 24. Καὶ Βασίλειος] Vide stemma Trapezuntinorum imperatorum. DUCANG.

Pag. 550, 15. Παῖσας μέντοι μικρὸν ἐς Ἀκαρνανίαν ἀπήει] Haec verba ab interprete per incogitantiam omissa fuerant. BOIVIN.

Pag. 551, 13. Καὶ οἱ μὲν προσεχώρουν τῷ Τζανυχίτη etc.] Cum his coniungenda ea quae leguntur infra lib. XIII. cap. XI. BOIVIN.

Pag. 552, 20. Καὶ ὅσα τὴν Ρωμαίων ἡγεμονίαν ἐνδοξότεραν καθίστησι] *Et quaecunque nomina illustriorem faciunt Romani imperii (id est, Romanorum imperatorum) gloriam: non, ut vertebat*

Petavius, *tum ea praedicare, quibus Romanum imperium illustrius fecerat.* Sic infra, *Εὐχίτας τε ὀνομάζων αὐτοὺς καὶ Ὀμφαλοψύχους, καὶ ὅσα τούτοις ἐπόμενα, Euchitas eos et Omphalopsychos, et aliis eiusmodi nominibus appellans.* BOIVIN.

Pag. 552, 21. *Καὶ (ἴν' ὡς ἐν κεφαλαίῳ . . .) αὐτοῦ γὰρ ἅμα τῷ βασιλεῖ]* Vide annotata ad lib. I. pag. 3. C. Petavius hoc loco non assecutus est mentem auctoris, latentem scilicet sub insolenti verborum constructione. Similis constructio occurrit lib. IX. cap. X. sect. 8. BOIVIN.

Pag. 553, 2. *Περὶ ὧν ὕστερον πλατύτερον λέξομεν]* De iis Gregoras nihil amplius dicturus est. BOIVIN.

Pag. 553, 11. *Καὶ ἡ Φωκαέων πόλις]* *Phocaeorum civitas,* non *Phocensium,* ut vertebat Petavius. *Phocenses* sunt populi *Phocidis*, quae est Aethiopiae pars: *Phocaei*, cives urbis *Phocaeae*; de quibus Horatius,

Nulla sit hac potior sententia: Phocaeorum

Velut profugit exsecrata civitas

Agros atque lares proprios etc. BOIVIN.

Pag. 553, 19. *Καὶ οἱ Ἀκαρονᾶνες]* Cantacuzen. lib. II. cap. 34. DUCANG.

Pag. 554, 3. *Ἡ τοῦ μεγάλου δομestίκου καθέστηκε σιωπῆ]* Vel natura taciturnum fuisse significat Cantacuzenum, cui ut successori aut raptori imperii passim adulari videtur: aut, si hoc non vult, ex iis quae desunt in codice, rectius intelligeretur hic locus. WOLFIUS.

Pag. 554, 8. *Ἐαρος δ' ἐπιόντος]* Idem Cantacuzen. lib. II. cap. 40. DUCANG.

Pag. 554, 15. *Τρεῖς ὄντες αὐτοί]* Vertendum ita ut edidimus, non quemadmodum Wolfius. BOIVIN.

Pag. 555, 10. *Ῥάκος Ῥωμαϊκὸν ὑποδύς]* *Habitum indutus Romanum,* id est, *Byzantinum* seu *Graecum.* *Ῥάκος* proprie est *habitus monasticus.* BOIVIN.

Pag. 555, 11. *Καὶ Βαρλαάμ]* Totam Barlaami historiam describit pariter Cantacuzen. lib. II. cap. 39. 40. Gretserus ad eundem Cantacuzen. pag. 925. DUCANG.

Pag. 556, 1. *Τῷ διαλόγῳ]* Exstat in Codice Regio 3284. fol. 242. BOIVIN.

Pag. 556, 13. *Ἡρακλεῖδαι καὶ Κεκροπίδαι]* *Heraclidae,* iunioris Andronici factio; *Cecropidae,* senioris. BOIVIN.

Pag. 556, 13. *Ἀντὶ δὲ Νικηφόρου, Νικαγόρας]* Item *Μητροδώρος,* pro *Θεόδωρος ὁ Μετοχίτης.* *Ξενοφάνης,* pro *Βαρλαάμ.* Vide Gregorae Vitam huic volumini praefixam. BOIVIN.

Pag. 556, 20. *Κάντεῦθεν ὑγιέστερα τὰ Λατίνων ἐπισηφίσηται δόγματα]* Tamen Barlaamus per illud tempus scripsit pro Graecis contra Latinos. Exstant in Cod. Reg. 2950. *Βαρλαάμ μοναχοῦ*

καὶ φιλοσόφου λόγοι κατὰ τῶν ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς εἶλκε τὸ γένος Ἰταλῶν etc. *Barlaami monachi et philosophi orationes adversus Italos, a quibus et ipse genus ducebat.* Eae sunt orationes viginti: quibus praefixum epigramma minime elegans, in quo lector iubetur gratias Deo maximas agere, quod Latinus contra Latinos praeclaras illas orationes scripserit. BOIVIN.

Pag. 557, 16. Καὶ σφαλλομένης εὐχῆς] Exstant in Cod. Reg. 2404. fol. 305. v. capita aliquot περὶ προσευχῆς, variis Palamae opusculis subiuncta, addito hoc titulo, τοῦ αὐτοῦ κεφάλαια περὶ προσευχῆς καὶ καρδίας καθαρότητος. Eorum unum, quod et primum in eo codice occurrit, ita habet: Ἐπειδὴ τὸ θεῖον αὐτοαγαθότης ἐστὶ, καὶ ἔλεος αὐτόχρομα, καὶ ἄβυσσος χρηστότητος, μᾶλλον δὲ καὶ τῆς ἄβυσσου ταύτης περιληπτικὸν ὡσπερέχον (fort. ὡς ὑπερέχον) παντός τε ὀνόματος ὀνομαζομένου, καὶ νοουμένου πράγματος, τῇ πρὸς αὐτὸ ἐνώσει μόνῃ τύχοι ἂν τις τοῦ ἐλέους. ἐνοῦται δὲ τις τούτῳ τῇ κοινωνίᾳ κατὰ τὸ ἐγγωροῦν τῶν ὁμοίων ἀρετῶν, καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῆς κατὰ τὴν εὐχὴν πρὸς τὸν θεὸν δεήσεώς τε καὶ αἰνέσεως. ἀλλ' ἢ μὲν ἀρετῶν κοινωνία, δι' ὁμοιότητα, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ θείου ἐπιτήδειον τὸν σπουδαῖον πέφυκε κατασκευάζειν, οὐ μέντοι καὶ ἐνοῦν. ἢ δὲ τῆς εὐχῆς δύναμις αὐτὴν ἱερουργεῖ καὶ τελεσιουργεῖ τὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ θεῖον ἀνάτασιν τε καὶ ἔνωσιν, σύνδεσμος οὖσα τῶν λογικῶν πρὸς τὸν κτίσαντα κτισμάτων· ὅταν μέντοι τῶν παθῶν καὶ τῶν λογισμῶν δι' ἐμπύρου κατανύξεως ὑπεραναβῆ τὰ τῆς εὐχῆς. τῷ γὰρ ἐμπαθεῖ νῶ ἐνωθῆναι τὸν θεόν, ἀδύνατον· ὡσθ' ὁ νοῦς, μέχρις ἂν τοιοῦτος ἦ εὐχόμενος, οὐδὲ τοῦ ἐλέους ἔτυχε· καθόσον δὲ τῶν λογισμῶν ἀνανεύειν δύναται, κατὰ τοσοῦτον καὶ τοῦ πένθους γίνεται· ἀναλόγως δὲ τῷ πένθει, καὶ τοῦ ἐλέους τῆς παρακλήσεως μεταλαγχάνει· κὰν τούτοις ἐγγροῖσας μετὰ ταπεινώσεως, καὶ τὸ παθητικὸν ἅπαν μετασκευάζει τῆς ψυχῆς. Id est, interprete C. V. Cl. Capperonnerio: *Quoniam Deus ipsa per se bonitas est, et misericordia, et bonitatis abyssus; seu potius hanc abyssum comprehendit, utpote qui sit supra id omne quod nominatur et intelligitur, misericordiam consequi nemo potest, nisi quatenus cum ipso Deo unitur. Neque enim cum ipso unitur quisquam, nisi similitum, quoad eius fieri potest, virtutum particeps fiat, et laudis ac precum, quas Deo inter orandum fundimus, habeat communionem. Id tamen intercedit discriminis virtutem inter et precationem, quod virtutum communicatio, propter huiusmodi similitudinem, virum probum ad susceptionem divinitatis aptum efficiat, non vero cum ea uniat; vis autem precum hominis ad Deum subvectionem et unionem perficiat, consecret, et rationales creaturas cum creatore arctissimo vinculo devinciat: dummodo pravos affectus et peccata per igneam compunctionem transcendat oratio. Nam fieri nequit, ut mens inordinatis affectibus commota cum Deo uniat. Sicque quamdiu mens orat hoc modo affecta, nondum est*

misericordiam consecuta: sed quantum e peccatis emergere potest, tantum etiam progreditur ad luctum, et pro sui luctus modulo misericordiae consolationem obtinet; ita ut si hoc in statu fuerit humiliter immorata, omnes animae affectus commutet. Caetera, quae proxime subsequuntur, eiusdem argumenti κεφάλαια omitto. Aestimet lector ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕφασμα. BOIVIN.

Pag. 557, 22. Ἦκεν ἡ προθεσμία] Iunii dies XI. ut mox ostendemus. BOIVIN.

Pag. 559, 9. Ἐσπέρας γε μὴν ἰούσης, τὸ θέατρον διελύετο. καὶ ὁ μὲν Βαρλαάμ etc.] *Caeterum sub vesperam spectaculum illud absolutum est. Ac Barlaamus quidem etc.* Ita vertendum; non, ut vertebat Wolfius: *Caeterum sub vesperam spectaculo illo absoluto, Barlaamus ignominiam illam gravissime ferens, plenis velis in Italiam abiit;* quorum verborum hic videtur esse sensus, *Barlaamum ea ipsa die, qua Concilium habitum sit, plenis velis in Italiam abiisse, id quod ut absurdum ita etiam falsum est.* Constat quippe Barlaamum ex eo aliquamdiu Byzantii substitisse, nec in patriam reversum esse, nisi post obitum Andronici iunioris. Vide Cantacuz. lib. II. cap. XL. pag. 336. BOIVIN.

Pag. 559, 16. Ἐλαθε τῇ ὕστεραία] Postridie scilicet eius diei, quo Concilium habitum fuerat. Itaque Concilium habitum est die Iunii XI. Nam obiit imperator die Iunii XV. cum dies quatuor continuos aeger decubisset, ut statim ostendetur. BOIVIN.

Pag. 560, 1. Ἐπὶ τρίτην ἐγγύς ποῦ ἡμέραν] Imperator duobus diebus gravi sopore oppressus, tertio excitatus est: tum idem paulo post in soporem relapsus, ad tertium fere diem iacuit. Itaque dies saltem quatuor continuos decubuit. Cantacuzenus quatri-duo iacuisse eum in lecto significat. At Pontanus, Cantacuzeni interpres, ex quatuor diebus septem effecit. Nam cum a Cantacuzeno ὕστεραία, δευτέρα, τρίτη, τετάρτη positae forent, atque eae quidem suis quaeque symptomatis distinctae; ipse eam quae Graece δευτέρα esset, tertiam vocavit; quae τρίτη, tertiam a tertia, id est sextam posuit: denique (in fine capitis) eam diem, quae a Cantacuzeno τετάρτη diceretur, non quartam interpretatus est, sed Mercurii diem; nec advertit, diem Iunii XV. anno Mundi VI. MDCCCXLIX. Christi MCCCXLI. non incidisse in feriam quartam, quae est Mercurii dies, sed in feriam sextam, quae est Veneris. BOIVIN.

Pag. 560, 3. Κατὰ τὸ ζωμθ] Christi 1341. DUCANG.

Pag. 560, 5. Τὰ τῆς αὐτοκρατορίας ἔτη] Haec, quae cancellis inclusa sunt, cum Wolfius non invenisset in suo Codice, annos imperii viginti assignavit Andronico iuniori. Atque hinc factum puto, ut in ipsa huiusce Historiae inscriptione idem Wolfius summam annorum ampliaverit, numeraveritque annos CXLV. pro CXXXVII. ut supra annotavimus ad titul. libri primi. BOIVIN.

Pag. 560, 6. Ἐτη δυοκαίδεκα ἦν] Immo anni tredecim, et dies viginti duo. Nam Andronicus iunior Urbis potitus est anno

Mundi VI. MDCCCXXXVI. Christi MCCCXXVIII. ea nocte quae intercessit inter Maii diem XXIII. et XXIV. ut dictum supra lib. IX. cap. VI. et VII. Obiit autem anno Mundi VI. MDCCCXLIX. Christi MCCCXLI. Iunii die XV. BOIVIN.

Pag. 560, 8. Τῇ δὲ τρίτῃ τοῦ πένθους] Tertio post novendialia die. Vide supra notata ad lib. X. cap. 1. DUCANG.

Pag. 563, 4. Ἡμᾶς ἀποδύσασθαι] Haud scio an desit aliquid, de splendore vestium. Sed si nihil deest, mutationem certe vestitus significat τὸ ἀποδύσασθαι, quasi esset μετενδύσασθαι. WOLFIUS.

Pag. 564, 9. Οἱ τῆς ἐκκλησίας ἱεροὶ προστάται] Haec verba ex Gregorae naenia affert Cantacuzen. lib. IV. cap. 24. atque ex iis malam fidem Gregorae carpit. DUCANG.

Pag. 565, 13. Ἦδὺς καὶ χαρίεις τὸ εἶδος] Cantacuz. lib. II. cap. 21. extr. de Andronico iun. πᾶσι γὰρ οὐκ ἐπέραστος μόνον, ἀλλὰ καὶ θαύματος ἄξια ὄψις ἦν. DUCANG.

Pag. 566, 4. Ἐτρεφε γὰρ κύνας] Cantacuzen. lib. I. cap. 5. DUCANG.

Pag. 567, 1. Ὡς αἱ τοῦ ἐπιπέδου] Vide Gloss. med. Graecit. in v. προκνήσις. DUCANG.

Pag. 567, 19. Πυραμίδος] Vide idem Gloss. in hac voce. DUCANG.

Pag. 568, 12. Μερίστων καὶ περιφανῶν οἰκῶν] Aedium quae aedi Sophianae adiunctae erant, sacerdotibus et clericis addictae. DUCANG.

Pag. 568, 17. Φθορὰ καὶ κατάλυσις κατορχήσατο] Post haec verba, quibus clauditur liber undecimus, eadem manu in Codice Regio 2558. scriptum legitur: Ἐν ἔτει ςϞϞ᾽ μηνὶ δεκεμβρίῳ, δ', ἦλθεν ὁ βασιλεὺς κῦρος Ἰωάννης ὁ υἱὸς κυρίου Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰρηνικῶς, προγεγονότων ὄρκων μετὰ συμφωνιῶν. τῇ δεκάτῃ δὲ τοῦ αὐτοῦ δεκεμβρίου, ἐξῆλθεν ὁ αὐθέντης ἡμῶν ὁ βασιλεὺς κύριος Μανουήλ, ἀναβὰς εἰς τὰ κάτεργα τῶν Βενετικῶν, καὶ ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Φραγγίαν, ἕνεκεν βοηθείας τῆς εἰρημένης Κωνσταντινουπόλεως. Quae sequuntur, alia manu scripta sunt. Ἐν ἔτει ςϞϞ᾽. Ἰνδικτ. ἡ. μαρτίου κθ'. ἡμέρᾳ παρασκευῆ μεγάλη, ἦλθεν ὁ μακαρίτης βασιλεὺς κύριος Μανουήλ ἐν τῷ λιμένι τῶν Κερχεῶν (Κερχεῶν), καὶ τῇ ἡ' ἀπριλλίου ἤρξατο ἀνακαθαίρειν καὶ ἀνοικοδομεῖν τὸ ἐξαμίλιον, ὅπερ ἐνὶ τῷ μῆκος οὐργυιῆς (pro οὐργυιαῖς) γῶ. ἀνέστησε δὲ πύργους ἐπ' αὐτῷ ρνγ'. εὐρέθησαν καὶ γραμμάτια ἐν μαρμάρῳ λαξευτὰ, κατὰ τὸ μέρος τὸ ἐν τῇ Ἑλλάδι, λέγοντα οὕτως· ΦΩΣ ΕΚ ΦΩΤΟΣ, ΘΕΟΣ ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΕΚ ΘΕΟΥ ΑΛΗΘΙΝΟΥ, ΦΤΛΑΞΗ ΤΟΝ ΑΤΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΝ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΙΣΤΟΝ ΑΤΤΟΥ ΔΟΥΛΟΝ ΒΙΚΤΟΡΙΝΟΝ, ΚΑΙ ΠΑΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΗ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΑΣ, ΤΟΥΣ ΕΚ ΘΕΟΥ ΖΩΝΤΑΣ. Ἐν ἔτει ςϞϞβ'. Ἰνδικτ. ζ'. δεκεμβ. κ'. ἦλθεν ὁ μακαρίτης δεσπότης κύριος Κων-

σταντῖνος εἰς τὸν Μισηθρᾶν, καὶ ἐδιέβη εἰς τὴν πόλιν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ μακαρίτης δεσπότης κύριος Θεόδωρος· καὶ μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ αὐτὸς δεσπότης κύριος Κωνσταντῖνος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει γεγωναὶ βασιλεὺς ἐν τῷ 570^η ἔτει. BOIVIN.

Pag. 571, 1. Πρὸ ἐτῶν ἑγγύς που ἑκατὸν καὶ πενήκοντα] Libri undecim priores historiam continent annorum CXXXVII. Vide quae annotavimus ad titulum libri primi. BOIVIN.

Pag. 572, 18. Ἠλικιώταις ἰδίᾳ γέγονεν εἶναι] Legendum fortasse, ἡλικιώταις διαγέγονεν εἶναι. Sic lib. XIII. cap. XII. sect. 8. διαγέγονε κερκῆσθαι. BOIVIN.

Pag. 576, 18. Παρὰ τὴν τῶν Ὀδηγῶν μονήν] Usi Augusta triduo mansit post coniugis obitum, in Palatium regressa. Cantacuz. lib. III. cap. 1. Istius aedis mentio in priore Historia non semel occurrit, de qua pluribus egimus in Constantinop. Christ. lib. IV. sect. II. n. 24. DUCANG.

Pag. 576, 21. Ἐννατον τῆς ἡλικίας] Natus quippe Ioannes Didymotichi XVIII. Iunii, anno Chr. 1332. uti notat Gregoras lib. X. cap. 3. Vide Cantacuzen. lib. III. cap. 2. DUCANG. Ἐννατον τῆς ἡλικίας ἔτος ἀμείβοντα] Verti, qui tum nonum aetatis annum explebat. Malim nunc, excedebat. Nam et ea est vis verbi ἀμείβειν, et huic interpretationi favet id, quod de Ioanne legitur infra lib. XV. cap. XI. sect. 8. ubi dicitur uxorem duxisse Helenam sexdecim annos natus. BOIVIN.

Pag. 576, 22. Μιχαήλ] Vide Famil. Byzant. DUCANG.

Pag. 577, 5. Ἀλεξίῳ δὲ τῷ Ἀποκαύῳ] Exstat in Bibliotheca Regia Codex ingens chartaceus Graecus, quo continentur Opera Hippocratis fere universa. Eius libri initio imagines duae in membranis pictae occurrunt. I. Hippocrates in hemicyclo sedens, dextra calamum, laeva librum tenet resignatum. II. Magnus Dux Apocaucus in cathedra sedet: quem pone stat puer, librum in pluteo apertum manu sinistra apprehensum tenens, et legenti similis. Ad utramque imaginem accessere Hippocratis et Apocauci laudes mutuae, senariis Iambicis comprehensae, eaeque in marginibus tabellarum exaratae. Figuram Apocauci, viri post Cantacuzenum in hac Byzantinae Historiae parte celebratissimi, aeri incidi curavimus, his scilicet notis inserendam. Quoniam autem Apocaucoproximus in Codice Regio assidet et eum prior compellat Hippocrates, ideo huius quoque imaginem, Chalcographi manu delineatam, in lucem edimus. Iambos ipsos aeri insculpi non necesse esse duximus, quos typis exprimi facilius foret. Ex iis porro Iambis apparet Apocaucum, quantumvis publicis negotiis districtum, studuisse Medicinae; immo et eiusce artis peritissimum fuisse. Ita quippe Hippocrates pictum in adversa pagina Apocaucum alloquitur

Ἱατρικῆς μὲν τῆς κρατίστης ἐν τέχναις
 Δεινός τις εἶλε τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἕρωος,
 Ἐκ παιδὸς εὐθύς ἐντακεῖς εὐμηγάνως,
 Καὶ προσπαθῶς ἔχουσαν ἔλκων τὴν φύσιν

Πρὸς συμπαθῆ καίδενσιν ὀλκαῖς ἐμφύτοις.
 Καὶ δὴ συνάψας καὶ πυκνοὺς ταύτη πόνοις,
 Ἐπερφυοῦς ἔδοξα τυγχάνειν κλέους,
 Καινόν τι θαῦμα χρηματίζων τῷ βίῳ.
 Σοφῶς δὲ πᾶσιν ἐκκαλύψας τὴν τέχνην,
 Ἰπποκράτεις ἔδειξα συχνοὺς τῷ χρόνῳ,
 Δεινὰς ὅτι μάλιστα πρὸς ταύτην φύσεις·
 Νόει Γαληνόν, Ἀέτιον, τοὺς πάνυ,
 Τὴν Ἀρεταίου καὶ σοφοῦ Παύλου χάριν·
 Μεθ' ὧν Ὀριβάσιος ἡ κλεινὴ φύσις·
 Ἄλλοι τε συχνοὶ σύνδρομοι τὴν ἀξίαν,
 Ὡν λαμπρὸν ἐμπέφηνε τῷ βίῳ κλέος.
 Ἄλλὰ παραιρεῖται τι τῆς εὐδοξίας
 Τὸ τῶν πόνων ἄπληστον, οἷς ὁ πᾶς βίος
 Ἄληκτον ἦν σπούδασμα πρὸς τοῦτο βλέπον.
 Σὺ δὲ στρατηγὲ τῶν ἀρίστων Ἀύσονων,
 Κοινὲ στρατάρχα τῶν διπλῶν στρατευμάτων,
 Ὁ γῆν τε καὶ θάλατταν ἀσχέτως τρέχων,
 Λιξεαγωγεῦ τῶν κατ' αὐτοὺς πραγμάτων,
 Ἐπήβολος φρὴν τῶν σοφῶν βουλευμάτων,
 Ὁ τῆς δίχης πρῦτανις εὐστάθμοις μέτροις,
 Ἡ πρὸς λόγους ἄπληστος ἐξόχως φύσις,
 Ὁ τεχνικὸς νοῦς πρὸς κτίσεις εὐμηγάνους,
 Πῶς εἰς τοσαῦτα κερματίζων τὰς φρένας,
 Ὡν εἰς ἕκαστον ἀρκέσαι τις ἂν μόλις,
 Καὶ λαμπρὸς οὕτω τοῖς πᾶσιν δεδειγμένος,
 Ἐπειτα βλέψας πρὸς μακρὰν οὕτω τέχνην,
 Πρὸς ἣν βραχὺς πᾶς ἐστὶν ἀνθρώπου βίος,
 Οὕτως ἀνείλου θᾶττον αὐτὴν ἢ λόγος;
 Καὶ πᾶσαν ἐξέπληξας ἐν τούτῳ φύσιν,
 Ὡστε χρόνον τε καὶ λόγους καὶ τὴν φύσιν,
 Σπουδὴν τε πᾶσαν τὴν ἐμὴν οὐ μετρίαν,
 Ὁδοῦ πάρεργον, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου,
 Καὶ παιδιὰν ἤλεγξας ὄντα σοῦ σθένους.
 Ὅντως ξένην ἄριστε πλουτήσας φύσιν,
 Ξένως ἐχρήσω πᾶσι τοῖς κοινοῖς τρόποις·
 Καὶ σφόδρα θαυμάζειν με φιλῶν τοῖς λόγοις,
 Ἐδειξας ἔργοις ὡς βραχὺς τίς μου λόγος.
 Τὰς ψυχικὰς γὰρ οὐ νοσήσας δυνάμεις
 Ἐκ τῆς ἐνύλου συμφυοῦς διαρτίας,
 Εὐθρόστος οὕτω ταῖς ἐνεργείαις ἔφυς,
 Τοὺς γνωστικὸς εἰς ἄκρον εὐεκτῶν τόνους.
 Ἄλλ' εὐχαρίστως οἷς φιλεῖς ἡμᾶς ἔχων,
 Ὁ πάντα χρηστὸς, ἡ τρισολβία φύσις,
 Χάριν θεῶν σὺ τῶν καλῶν εἰδὼς ἔχε,
 Παρ' οὗ καλὸν πέφυκεν ἀνθρώποις ἅπαν.

Ita quidem Hippocrates; quem sic contra Apocaucus:

Ἐγὼ σοφῶν κράτιστε τῶν ὑμνουμένων,
 Ἄει διαρθρῶν τοῖς λογισμοῖς τὴν*)
 Καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἔξερεν**)
 Ἐξ ἧς μαθεῖν πάρεστιν ἐνθέους λόγους,
 Πολλοῖς μὲν ἔσχον ἐντυχεῖν σοφῶν λόγοις,
 Σοφῶς ἀναπτύσσουσι τὴν***).
 Παρ' ὧν ἀφορμὰς δαφιλεῖς ἦν λαμβάνειν,
 Πρὸς θαῦμα τοῦ κτίσαντος ἀρρήτοις τρόποις.
 Ἐπεὶ δὲ τῶν σῶν εὐκλεῶν σπουδασμάτων
 Πολὺς τις ἔρῃει θαύματος γέμων λόγος,
 Ὡς τῆς ἐν ἡμῖν τοῦ θεοῦ τεχνουργίας
 Τοὺς μυστικοὺς τρανοῦντος ἐμφύτους λόγους,
 Πολὺν μὲν ἔσχον ἐντυχεῖν τούτοις πόθον,
 Λαμπραῖς ἐπ' αὐτοῖς ἐντροφῶν ταῖς ἐλπίσι.

Tum idem interiectis aliquot versibus,

Ἐπεὶ δὲ καὶ νένευκα λοιπὸν πρὸς πόρους,
 Ὁρμημένος τάχιστα πληροῦν τὸν πόθον,
 Καὶ δὴ προσέσχον ἐμμελῶς τοῖς βιβλίοις,
 Καὶ τὴν ὅλην δέδωκα τῇ τέχνῃ σχέσιν.
 Ἄλλὰ τὸ λοιπὸν τίς παραστήσει λόγος;

Reliqua omitto, quae et nimis multa sunt, et ad institutum minus pertinent. Porro Apocaucum legendis Medicorum scriptis deditum fuisse, discimus etiam ex Actuario, qui suos de Methodo medendi libros ei, ad Hyperboreos Scythas legato eunti, nuncupavit. Vide Lambecium de Bibliotheca Caesar. lib. VI. pag. 113. BOIVIN.

Pag. 577, 6. Καὶ τὴν προσήμουσαν περὶ αὐτὸν δορυφορίαν] Id ipsum tradit Cantac. lib. I. cap. I. DUCANG.

Pag. 577, 7. Φονεύσας τὸν βασιλέα] Cantacuz. lib. III. cap. 13. DUCANG.

Pag. 577, 9. Ἡ τῷ θεῷ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνῳ] Filio secundo genito Andronici senioris imp. de quo in Famil. Byzant. DUCANG.

Pag. 577, 10. Ἡ Συργιάννη] Cuius ille studiosissimus erat. DUCANG.

Pag. 578, 6. Καντακουζηνὸν, συνωθῶν τὰ ξρυθρά] Idem narrat Cantacuz. lib. II. cap. 40. pag. 337. DUCANG.

Pag. 578, 7. Ἀνάγκην πολλὰκις ἐπενεγκόντος τοῦ βασιλέως] Cantacuz. Hist. lib. II. cap. IX. et XIV. BOIVIN.

Pag. 578, 23. Τὰς ἐννέα πενθίμους ἡμέρας] Cantacuzen. μετὰ δὲ τὴν ἐννάτην τῶν ἐπὶ τοῖς τετελευτηκόσι συνήθως γενομένων ἰλα-

*) κτίσιν, opinor. BOIVIN.

**) Fort. ἔξερενῶν σύνθεσιν. BOIVIN.

***) Fort. ἡμῶν φύσιν. BOIVIN.

σμων: quibus quidem novem diebus ex coniugibus superstes domi se continebat, ut est apud Codinum de Offic. cap. 21. n. 4. Vide Gloss. med. Graecit. in *Ἐννατα*. DUCANG.

Pag. 579, 3. Ὁ πατριάρχης] Cantacuzen. lib. III. cap. 2. ut patriarcha rerum administrationem ambiverit multis enarrat. DUCANG.

Pag. 579, 24. Ἐμοὶ δ' οὐ τοιούτων] Conferendus ipse Cantacuzenus lib. III. cap. 4. 5. 6. DUCANG.

Pag. 581, 2. Τῶν περὶ βασιλείας προτιθ.] Lib. VIII. c. III. sect. 4. BOIVIN.

Pag. 581, 9. Φυγὰς ἐς τὴν Θράκην κ. τ. λ.] Lib. VIII. cap. VI. sect. 4. BOIVIN.

Pag. 581, 22. Κατὰ τὴν ἑπταετῆ περίοδον ἐκείνην] *Bellum scilicet avi et nepotis*. Vide quae annotavimus supra ad pag. 262. B. BOIVIN.

Pag. 583, 17. Τὸν δρόμον τετέλεκα κ. τ. λ.] Paulus ad Timoth. Ep. II. cap. 4. v. 7. BOIVIN.

Pag. 584, 3. Ἀπόκαυκος] Quem Ἀπόκαυχον cum χ vocat Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 585, 5. Ἐξ ἀσήμου γένους] Infra cap. 9. εἰς γὰρ ὕψος ἐξ ἀσήμου τύχης ἀρθεῖς etc. lib. XIII. cap. 8. ἐξ ἀλῶν εἰς τὸ στρατήγιον παρεληλυθώς. Cantacuz. lib. I. cap. 4. ἄνδρα γένους μὲν ἀφανοῦς ὄντα, καὶ ταῖς τῶν δημοσίων πράξεσιν ἡσχολημένον. τὴν δημοσίαν γὰρ ἀλῶν τότε τὴν διάθεσιν ἐποιεῖτο. cap. 23. τὸν δὲ Ἀπόκαυχον, ἄσημον μὲν ὄντα, καὶ ἐξ ἀσήμων, καὶ οὐπω χθὲς καὶ πρώην τοῖς τῶν δημοσίων φόρων πράκταις ὑπογραμματεύοντα. Idem lib. III. cap. 14. οὗτος . . . ἐν Βιθυνίας ὠρμημένος, καὶ ἄσημος ἐκ φαύλων φύς, τὰ πρώτα μὲν ὑπεγραμματεύσε πολλοῖς τῶν τὰ δημόσια χρήματα εἰσπραττόντων ὀλίγου ἔνεκα μισθοῦ. Adde cap. 44. DUCANG.

Pag. 585, 13. Τῶν Ἐπιβατῶν φρουρίον] Castellum munitissimum, haud procul a Selybria. Cantacuz. lib. I. cap. 24. lib. III. cap. 10. lib. IV. cap. 47. Gregoras ipse infra cap. 9. DUCANG.

Pag. 585, 20. Τῆς νήσου Πριγκίπου] Vide Gloss. med. Graecit. in Πριγκίψ. DUCANG.

Pag. 586, 7. Καὶ εἴ τινές που τῶν ἐν τέλει] Verti, et si qui ex ducibus. Malim, ex proceribus, vel ex magistratibus. BOIVIN.

Pag. 586, 20. Αἰψά τοι αἶμα κελαινὸν κ. τ. λ.] Homer. Iliad. I, 303. BOIVIN.

Pag. 590, 14. Εἰ μὴ γὰρ ταῖς τῶν ἐμῶν διωκτῶν καινοφωνίας] Gregoras hunc librum, et quinque deinceps continuos, saeviente in Acindynianos persecutione scripsit, nondum tamen domo inclusus; immo, ut opinor, ante habitam Synodum Palamiticam. Decimum octavum et novem sequentes testatur ipse scripsisse se habita iam Synodo, domi manere iussum et ab monachis custodibus obsessum. Vigessimum octavum, et reliquos usque ad tri-

gesimum octavum, recepta iam libertate, variis temporibus videtur condidisse. BOIVIN.

Pag. 591, 11. Περσῶν] Xenoph. lib. I. de Cyri inst. BOIVIN.

Pag. 591, 25. Τῶν ἕξω σοφῶν] Cantacuz. lib. III. cap. 5.

DUCANG.

Pag. 596, 4. Καὶ Πελοποννησίων Λατίνων] Quibus tum praerat. DUCANG.

Pag. 596, 13. Μετὰ μέντοι τὰς τοῦ Ἀρκτούρου ἐπιτολὰς] Anno Christi MCCCXLI. quo anno oriebatur Arcturus die XXVI. vel XXVII. mensis Augusti. Vide Michaëlis Angeli Blondi tabulas annuas. BOIVIN.

Pag. 596, 16. Ἀλεξάνδρου τοῦ τῶν Μυσῶν βασιλέως] Is Sismanum Michaëlis decessoris filium, qui post patris caedem Constantinopoli se receperat, sibi in manus tradi tum contendebat, ac renuenti Augustae bellum minabatur. Cantacuzen. lib. III. cap. 7. DUCANG.

Pag. 597, 4. Ἀμοῦρ] Cantacuzen. d. cap. Ἀμοῦρ ὁ τοῦ Αἰτίνης, τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν δυνατώτατος. Agit de hoc Satrapa Turcico alibi non semel Laonicus lib. I. pag. 7. 12. Edit. Reg. Ὀμοῦρ appellat. Vide Leunclav. in Pandecte Turcico n. 13. Alterius Turcici pariter Satrapae eiusdem nominis meminit Pachymeres lib. X. cap. 25. sub Andronico seniore. DUCANG.

Pag. 597, 5. Ἀνωτέρω] Lib. VII. cap. I. sect. 1. BOIVIN.

Pag. 597, 12. Ἀυδίας γὰρ καὶ Ἰωνίας οὗτος ὢν ἡγεμῶν] Illis temporibus Sarchanem Lydiae praefuisse tradit Cantacuzenus Hist. lib. III. cap. IX. Eundem lib. II. cap. XIII. Ioniae Satrapam facit. Itaque Amurius divisum cum Sarchane earum provinciarum imperium habuit. BOIVIN.

Pag. 599, 13. Ἀπέδρα κ. τ. λ.] De ea re fusius infra cap. 9. BOIVIN.

Pag. 600, 6. Ὁμώμοκεν ὄρκον] Cuiusmodi fuerit istud patriarchae sacramentum, pluribus docet idem Cantacuzen. cap. VI. extremo, ubi de utriusque reconciliatione. DUCANG.

Pag. 600, 10. Τὴν ταχίστην αὐθις ἐξῆει] Septemb. die 28. cf. Cantac. lib. III. cap. 16. BOIVIN.

Pag. 601, 7. Μεθ' ἡλίον περιμένον] Legendum μήθ' ἡλίον etc. Quanquam ne sic quidem satis liquet, quaenam sit mens auctoris. Puto ἡλίον hoc loco esse ipsum tempus, cuius beneficio discimus quaenam consilia optima sint. BOIVIN.

Pag. 602, 6. Ἀπόκαυκος γὰρ ἐκείνος] Ut Apocaucus, dum capere imperatorem adolescentem et regnare meditatur, deprehensus in arcem suam Epibatensem fugerit, narrat idem Cantacuzen. cap. 10. DUCANG.

Pag. 603, 15. Ἐπὶ δυσίῃν ἐμακάριζε τούτοις] An intelligit duas partes consilii ab imperatore dati, ut arcem everteret, et Apocaucum in custodiam daret? BOIVIN.

Pag. 604, 11. Ὑπήντησεν ἐξιῶν ὁ Ἀπόκαυκος] Rem narrat Cantacuz. cap. 16. DUCANG.

Pag. 607, 20. Ἐν Καρὸς ἐτίθετο μοίρα] Proverbium, de quo Zenobius, Suidas, Michaël Apostolius, et alii Paroemiographi. DUCANG.

Pag. 608, 8. Τῶν φημιζομένων δεινῶν] Eorum malorum, quae fama iam nuntiaverit. Dubito utrum sic vertendum, an eorum quae gravia et acerba reputantur. BOIVIN.

Pag. 608, 17. Μίαν τῶν κεκλεισμένων τοῦ τείχους πυλῶν] Cantacuzen. lib. III. cap. 22. τὴν τοῦ Πορφυρογεννήτου προσαγορευομένην πυλίδα διατεμόντες. DUCANG.

Pag. 608, 19. Ὑπὲρ ἐξήκοντα] Duo et quadraginta, duce Apelmene. Cantacuz. lib. III. cap. XXII. BOIVIN.

Pag. 609, 2. Ἄρα ντες ἐκέϊθεν] Cantacuz. lib. III. cap. 22. 23. pag. 420. DUCANG.

Pag. 609, 9. Τὴν τε τῆς μητρὸς ἄτιμον κάθειρξιν] Cantacuz. lib. III. cap. 22. p. 419. DUCANG.

Pag. 609, 20. Φέρων αὐτῷ βασιλικῶς ἐνσεσημασμένα γράμματα] Cantacuz. lib. III. cap. 24. pag. 424. DUCANG.

Pag. 610, 17. Προφανῆ τὴν σφαγὴν ἐπέσειον αὐτῷ] Id tacet Cantacuzenus cap. 25. DUCANG.

Pag. 611, 7. Ταῦτ' ἄρα καὶ βιασθεῖς] Cantacuz. lib. III. cap. 26. pag. 433. DUCANG.

Pag. 611, 17. Προῶτον μὲν ἦν] Quae hoc loco desunt, eadem in Codice Vaticano No. CLXIV. desiderari, didici ex doctiss. Viro eodemque amico carissimo Lud. Targnio, qui selectas e multis lectiones dubias rogatu meo cum illo ipso Codice contulit. BOIVIN.

Pag. 611, 18. Ἡμέρα δ' ἦν, καθ' ἣν τὰ τῆς βασιλείας] VIII. Octobr. qua S. Demetrii festum celebrant Graeci et Latini, anno Chr. 1341. Nescio, cur suae inaugurationis diem siluerit ipse Cantacuz. cap. 27. quam pluribus hic refert. DUCANG.

Pag. 611, 20. Τελευταῖον τοῦτον] Primum enim Annae Augustae acclamatum, tum Ioanni filio imperatori, tertio loco Ioanni Cantacuzeno imperatori cum Irene imperatrice, narrat idem Cantacuz. lib. III. cap. 26. Vide eundem Gregoram lib. XIII. cap. 3. DUCANG.

Pag. 612, 6. Ἡμεψε τὴν ἐσθῆτα] Id ipsum ibidem habet Cantacuzenus: de quo more consulendus Codinus de Offic. Palat. cap. 21. DUCANG.

Pag. 612, 11. Κάμοι τὴν αἰτίαν διαποροῦντι] Hinc apparet quam familiariter Gregoras cum Cantacuzeno, non solum privato, sed etiam imperatore vixerit: qua de re plura diximus in vita ipsius Gregorae. BOIVIN.

Pag. 616, 2. Πρὸς τε τὸν Κράλην Σερβίας] Stephanum

Duscianum: de quo pluribus egimus in Familiis Dalmaticis pag. 291. DUCANG.

Pag. 616, 3. Καὶ Ἀλέξανδρον τὸν τῶν Μυσῶν ἀρχηγόν] De quo in regum Bulgaricorum serie historica pariter egimus. DUCANG.

Pag. 616, 8. Ἔστεψε διὰ πάσης σπουδῆς Ἰωάννην] Ioannis coronatio prius a Cantacuzeno proposita, eo dilata fuerat, quod quidam dicerent haud aequum esse, patre imperatore paulo ante mortuo, filium agitare panegyrim, uti narrat idem Cantacuz. lib. III. cap. 9., quam tandem peractam a Ioanne patriarcha hacce tempestate refert cap. 36. non indicato eiusce coronationis die, quem hic indicat Gregoras, IX. scilicet Novembris, qui, inquit, ἀνέορτος fuit, cum ad eiusmodi ceremonias festi ex praecipuis dies deligi so-lerent. DUCANG.

Pag. 616, 20. Εἰώθεισαν τὴν τοιαύτην ἡμέραν προκύπτειν] De ista in pervigilio Natalis Christi προκύπτει silet Codinus de Offic. Palat. cap. VI. n. I. ubi de eo agit. DUCANG. Vide Ducangii Gloss. med. Graecit. in v. Πρόκυψις. BOIVIN.

Pag. 617, 7. Δεσμωτήριον] Quo nempe translata fuerat, ut ait Cantacuz. lib. III. cap. XXXVI. pag. 468., cum antea domi custodia adhibita observaretur, ut idem narrat cap. XXII. DUCANG.

Pag. 617, 22. Τῆς τῶν φώτων παν.] Epiphania an. Chr. 1342. Ianuar. dies 6. Eo die Cantacuzenus ipse matrem suam obiisse testatur Hist. lib. III. cap. 36. Is est dies τῶν φώτων seu Epiphaniae. BOIVIN.

Pag. 618, 1. Ἐκειτο ἡ Καντακουζηνὴ νεκρὰ] Cuius obitum accidisse scribit Cantacuzenus filius lib. III. cap. XXXVI. pag. 469. VI. Ianuarii, Indict. X. anno ab orbe condito VI. MDCCL. scilicet Chr. MCCCXLII. DUCANG.

Pag. 618, 15. Αὐτὴ ἢ ἀλλοίωσις κ. τ. λ.] Psalm. 76. BOIVIN.

Pag. 619, 12. Τὸ γὰρ περιγίγειον ἐκ περιστροφῆς τοῦ οἴκ. ἐπαναλ. κύκλου] Nam cum circuli sui perigeum etc. Haec interpretatio partim mea est, partim virorum astronomiae peritorum, quos consului. BOIVIN.

Pag. 619, 15. Ἀκρονύκτ. οὐ μάλα ἐβούλ. παρ. τῇ γῆ τὰς αὐγὰς, πρὶν ἐς μέσ. ἀφικ. τὴν νύκτα τηρικ. τὸν χρόνον] Verti, acronycham lucem non prius terrae praebebat illo tempore, quam ad mediam noctem perventum esset. Malim, acronycham lucem non prius terrae praebebat, quam mediae noctis tempus advenisset. BOIVIN.

Pag. 620, 13. Ἀγγέλους σὺν ἀτιμίᾳ καὶ κουρᾷ πομπευόντων] Rem narrat Cantacuzenus lib. III. cap. XXXIII. pag. 456. DUCANG.

Pag. 620, 21. Συγκοὶ τῶν τῆς Ὁρεστιάδος προύχόντων] Cantacuz. lib. III. cap. XXVIII. pag. 441. DUCANG. Συγκοὶ τῶν τῆς Ὁρεστιάδος προύχόντων] Ea est Adrianopolis. Codex Reg. 2784. fol. 327. v. ubi de Urbium nominibus mutatis, Ὁδρουσὸς καὶ Ὁρε-

στιάς, ἢ νῦν Ἀδριανούπολις. Vide et Leonis Allatii notas ad Georg. Acropol. Histor. cap. XIII. Edit. Reg. pag. 231. BOIVIN.

Pag. 621, 3. Τὸν Ἄγγελον Ἰωάννην] De quo in Famil. Byzant. egimus pag. 259. DUCANG.

Ibidem. Παμφίλου] Cuius urbis meminit Cantacuzenus lib. III. cap. XXX. Vide notata ad Villharduinum. DUCANG.

Pag. 621, 6. Τοῦ παραρρέοντος τῆ Ὀρεστιάδι ποταμοῦ] Hebr. Vide Cantacuz. lib. III. cap. XXX. pag. 448. 449. DUCANG.

Pag. 622, 23. Ὡς γὰρ ἐπὶ μανδραβόλου] Proverbium, de quo Zenobius, Diogenianus, Suidas, Michaël Apostolius, et alii. DUCANG.

Pag. 623, 3. Πρωτοστράτωρ Θεόδωρος ὁ Συναδηνός] Cantacuzen. lib. III. cap. XXXI. cuius alibi non semel meminit. DUCANG.

Pag. 623, 4. Σεβρῶν] Cantacuzenus Φερῶν legit, quam urbem in Thraciae Thessaliaeque sinibus *Fere* hodie vocant Turci, ut scribit Leunclavius in priore Onomastico Turcico. DUCANG. *Pheras* vocat Cantacuzenus; atque illud eius urbis nomen primitus fuisse, indicat breve Urbium Onomasticon, quod exstat in Cod. Reg. 2990. fol. 70. v. ubi inter alia legitur Φεραὶ, πληθυντικῶς, αἱ Σέβρα, καὶ Φεραῖοι οἱ ἀπὸ ταύτης. BOIVIN.

Pag. 623, 5. Ὁ τοῦ θανόντος βασιλέως ἐξάδελφος, Γῆμ ὁ Ἀρμένιος] Guido Armenius: Cantacuzeno (lib. I. cap. LVI.) Συρ-γηντελεξιάνο: eidem (lib. III. cap. XXXI.) Συργῆ ντελενουζιάο: Gallice, *Sire Gui de Lusignam*, seu *de Lesignem*. Erat hic Andronici iunioris ἐξάδελφος. Scilicet Andronicus iunior matrem habuit *Mariam Armenam*, quae et *Ricta* et *Xene* dicta est. *Mariae* autem nepos fuit ex fratre *Guido* iste, qui postea Armeniae rex fuit, ἐκ πατρώου προσηκούσης αὐτῷ κλήρου τῆς ἀρχῆς, inquit Cantacuzenus Histor. lib. III. cap. XLIX. BOIVIN.

Pag. 624, 20. Τῶν δυοῖν αὐτῆς ἀδελφῶν] De quibus egimus in Famil. Byzantin. pag. 325. ubi *Asaninam* perstrinximus. DUCANG.

Pag. 624, 23. Εἶχε γὰρ δεσμίους αὐτούς] De Manuele id testatur Cantacuzenus lib. III. cap. XLI. quem ait ἐν Βήρα φρουρούμενον ὑπὸ κλοιοῖς fuisse: ex quo emendandus hoc loco Gregoras, qui locum vocat φρούριον τῆς Ἀυδήρων μονῆς, et lib. XVI. cap. I. τῶν Ἀδήλων μονῆν, cum legendum sit Βήρας μονῆς. Est enim Βήρα, seu *Vera*, castrum in Thracia ad Hebrī seu Marizae ostium, haud procul ab Oeno, ubi monasterium virorum exstitit, ab Isaacio Comneno Andronici Tyranni patre olim exstructum, uti auctor est Nicetas in Andronico lib. I. cap. II. et in Isaacio Angelo lib. IV. cap. VIII. ut et Cantacuzenus lib. III. cap. XXVI. XXXI. XXXIV. LIV. et lib. IV. cap. XLII. quemadmodum a nobis observatum ad Villharduinum n. CCI. a quo *l'Abbeie de Veroisine* appellatur. DUCANG. Τῆς τῶν Ἀυδήρων μονῆς] Graeci recentiores Ἀυδηρα et Ἀυδειρα scripserunt, pro Ἀβδηρα. Est autem *Abdera* oppidulum

Thraciae maritimum, Democriti patria. Cantacuzenus lib. III. cap. XVII. et cap. XXVI. uxoris suae fratres, non in monasterio *Αὐδήρων*, sed in Castello Bera seu Vera inclusos ait: unde Ducangius Gregoram reprehendit; quem et libro XVI. cap. I. *Ἀθῆλων μονήν* pro *Βήρας μονήν* dixisse observat. Ego Gregoram lib. XVI. cap. I. locum indicasse existimo plane diversum a Bera Castello. **BOIVIN.**

Pag. 625, 2. *Ἐπ' ἐγυλήματι καθοσιώσεως*] Vide supra lib. XI. cap. II. sect. 5. **BOIVIN.**

Pag. 625, 10. *Ἡ βασιλις Εἰρήνη, πολλήν πλουτοῦσα τὴν σῦνεσιν καὶ ἀγχίνοιαν etc.*] Cantacuz. lib. III. cap. LVI. *καὶ μείζον ἐπιδειξαμένη ἢ κατὰ γυναικίον φρόνημα.* **DUCANG.**

Pag. 626, 8. *Διδυμοτείχον ἐπιτροπήν παραδοῦς ἀφίκετ' εὐθύς*] *Didymotichus*, hodie *Dimotuc*, oppidulum est in ripa Hebri fluminis, inter Adrianopolin et Traianopolin situm. Vide Brietii Thraciam cum veterem tum novam. Cantacuzenus *Didymoticho* egressus est Martii die V. Indict. X. ut ipse testatur Hist. lib. III. cap. XXXII. **BOIVIN.**

Pag. 626, 10. *Καὶ ὠχύρου τὸ φρούριον, ὃ Πολύστυλον ὀνομαζόμενον etc.*] Cantacuz. lib. III. cap. XXXVII. auctor est eam esse urbem, quam Graeci *Ἀβδηρα* vocabant, Democriti philosophi patriam, de qua rursum agit cap. LXIV. **DUCANG.** *Καὶ ὠχύρου τὸ φρούριον, ὃ Πολύστυλον ὀνομαζόμενον πάλαι*] Ita etiam Codex Vaticanus. Tamen deesse aliquid suspicor. Certe Cantacuzenus, quod oppidum suo tempore *Polystylum* dicebatur, illud ipsum ait *Abderam* dictum ab antiquis lib. III. cap. XXXVII. Cum Cantacuzeno consentit Onomasticon Urbium, quod exstat in Cod. Reg. 2784. fol. 327. v. ubi legitur *Ἀῦδειρα, τὸ νῦν Πολύστυλον.* Pro *Ἀῦδειρα* legendum *Ἀβδηρα.* Vide quae annotavimus paulo supra ad pag. 389. E. **BOIVIN.**

Pag. 626, 12. *Παρά τὰς τοῦ Νέστου ἐκβολὰς*] Ita rursum lib. XIII. cap. I. fluvius, quem alii *Νέσσον* vocant. Vide observata a viro doctissimo Ioanne Harduino ad lib. IV. Plinii sect. XVIII. Nota LIV. **DUCANG.** *Παρά τὰς τοῦ Νέστου ἐκβολὰς· ὃς ποταμῶν τῶν ἐν Θράκη μέγιστος*] Hodiernis Geographis neque maximum Thraciae flumen est, neque ex Haemo monte oritur. **BOIVIN.**

Pag. 626, 15. *Χρέλης ὁ Τριβαλλός*] De quo Cantacuzenus lib. I. cap. LII. lib. III. cap. XXXI. XXXIII. XXXVIII. etc. **DUCANG.**

Pag. 626, 18. *Στρουμιτίξαν*] Urbem Macedoniae, quam *Στρομβίτζαν* et *Στρουμπίτζαν* promiscue vocat Cantacuzenus, de qua quaedam attigimus ad Annaeam Alexiadem pag. 382. **DUCANG.**

Pag. 627, 2. *Τὴν εἰς τοῦμπροσθεν βασιλικὴν εὐκλειαν*] Verti, cum imperandi gloriam, qua Cantacuzenus antehac floruerat, agnosceret etiamnum etc. Malim nunc, cum imperandi gloriam, quae Cantacuzeno posthac futura esset, cogitaret etiamnum etc. eo praesertim quod apud Gregoram adverbium *ἔμπροσθεν* solet referri ad futurum tempus, non autem ad praeteritum. **BOIVIN.**

Pag. 627, 4. Φίλος εἶναι καὶ σύμμαχος αὐτῷ διετείνεται] Cantacuz. lib. III. cap. XXXII. et XXXIII. DUCANG.

Pag. 627, 14. Τούτων δ' οὕτως ἔχόντων] Cantacuz. lib. III. cap. XXXII. DUCANG.

Pag. 627, 17. Πλέον ἢ πεντακόσιοι] Cantacuzeno χίλιοι πρὸς τοῖς ἐπιγενομένοις. Idem praeterea ἐπὶ τῆς ἔξω Διδυμοτείχου συνοικίας, hoc: est in suburbis relictos ait octo duces, singulos sagittariis mille praefectos. Hist. lib. III. cap. XXXII. BOIVIN.

Pag. 628, 7. Τῆς βασιλίδος Εἰρήνης ἀδελφὸς Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος] Vel legendum Ἰωάννης Ἀσάνης, vel post Ἰωάννης addendum, ut apud Cantacuz. lib. III. cap. XXXII. καὶ ὁ Ἄγγελος. Neque enim Ioannes Angelus frater fuit Irenes. Vide quae de eo supra annotamus. DUCANG. Codex Vaticanus plane habet, ut legendum esse admonuimus. Ita accepi ex doctiss. V. Lud. Targnio. BOIVIN.

Pag. 632, 3. Προσῆλθεν αὐτῷ καὶ ὁ Χρῆλης] Cantacuz. lib. III. cap. XXXVIII. DUCANG.

Pag. 632, 14. Φρούριον Ἰεντίναν καλούμενον] Oppidulum Thessalonica unius diei itinere distans. Cantacuz. ibid. et cap. XXXIX. XLV. DUCANG.

Pag. 633, 2. Καὶ τὸ Μελενίκον . . . φρούριον] Cantacuz. lib. III. cap. XXXVII. XXXVIII. cuius alibi non semel meminit. DUCANG.

Pag. 633, 7. Ἐμοὶ γὰρ τῶν ζωγράφων ἐκείνους etc.] Eadem haec infra repetet lib. XXII. Est etiam initium Panegyrici sacri εἰς τὸν εὐαγγελισμόν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Vide Indicem Operum Gregorae Rhetoricorum. BOIVIN.

Pag. 633, 21. Ἐπωπτεύθη μὲν ὁ Συναδηνὸς τὰ βασιλέως φρουρῶν] Id ipsum notat Cantacuz. cap. XXXVIII. pag. 475. DUCANG.

Pag. 634, 1. Καὶ κινεῖται κατ' αὐτῶν ὁ δῆμος σαγαδαῖως] Illi nempe, quos loco laudato Ζηλωτὰς vocat Cantacuzenus, seu potius ita sese appellasse indicat, qui scilicet reipublicae causam tuebantur, ὀνόμασι χρηστοῖς τὴν τῆς κακίας ὑπόθεσιν περιπέττοντες, inquit Gregoras huius lib. cap. X. DUCANG.

Pag. 634, 2. Ἐν εὐανδρούσῃ καὶ πολυανθρώπῳ πόλει] Vide Glossar. med. Graecit. in v. Μεγαλόπολις, ubi quaedam de Thessalonicae amplitudine attigimus. DUCANG.

Pag. 634, 6. Γυναικόκαστρον] Munitio iuxta Thessalonicam exstructa ab Andronico iuniore, atque ita appellata, ὡς καὶ γυναικείας οὔσης φρουρᾶς, κρείττων ἔσομένη παντοίας πολεμίων προσβολῆς, inquit Cantacuz. II. 38. DUCANG.

Pag. 634, 9. Καὶ ὁ Ἀρμένιος Γῆμ] Cantacuz. lib. III. cap. 38. pag. 477. DUCANG.

Pag. 634, 14. Ἀλέξιον τὸν Ἀπόκαυκον] De Apocauco hic silet Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 635, 1. Καὶ τὴν γνώμην εὐθύς μετέθετο] Cantacuz. lib. III. cap. 40. DUCANG.

Pag. 635, 8. Θέρους μὲν οὖν ἐνειστήκει καιρὸς] Cantacuz. lib. III. cap. 39. 40. DUCANG.

Pag. 636, 8. Ἀπήει συντεταγμένος τὴν ἐπὶ Τριβαλλοῦς ὁ βασιλεὺς] Cantacuz. lib. III. cap. 41. DUCANG.

Pag. 636, 23. Δεῦτε δειπνήσωμεν etc.] *Pergite animo forti, Lacedaemonii. Hodie apud inferos fortasse coenabimus.* Cic. Tuscul. Quaest. lib. I. sect. 101. Vide et huius Historiae lib. XVIII. infra cap. V. sect. 9. BOIVIN.

Pag. 637, 1. Πέμπει τὸν Κράλην] Istius legationis ad regem Serviae meminit Cantacuzenus cap. 43. pag. 488. DUCANG.

Pag. 637, 19. Λίβερτος ὄνομα] Cantacuzeno Λίβερτος, lib. III. cap. 42. DUCANG.

Pag. 637, 22. Καὶ ἅμα συνταξάμενος] *Simulque eo valere iusso* etc. Id hoc loco significat verbum *συντάξασθαι*. Alio sensu supra, ἀπήει συντεταγμένος τὴν ἐπὶ Τριβαλλοῦς. pag. 395. D. BOIVIN.

Pag. 638, 7. Ὅταν δι' ἐχθρῶς] Euripid. in Phoeniss. BOIVIN.

Pag. 638, 16. Ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸν] Tres fuere Cantacuzeno filiae, Maria, Theodora et Helena. DUCANG.

Pag. 639, 5. Σκοπίων . . . πολίχνιον] Cantacuz. eodem cap. pag. 490. DUCANG.

Pag. 639, 6. Ὁ ποταμὸς Ἀξιὸς] Vide lib. VIII. cap. XIV. sect. 7. BOIVIN.

Pag. 639, 9. Βαρδάριον] Vide notas ad Alexiadem p. 229. et Gloss. med. Graecit. in Βαρδαριῶται. DUCANG.

Pag. 640, 15. Περὶ τὰς τοῦ Ὀρίωνος ἐπιτολάς] Ab incepto civili bello novem iam menses effluxerant, ut diserte ait Cantacuzenus Hist. lib. III. cap. XLIII. p. 492. Porro bellum ineunte Octobri, an. Chr. MCCCXLI. coeptum fuerat; ut idem Cantacuzenus tradit eiusd. lib. cap. XXII. Itaque et Orionis ortus, et Cantacuzeni cum Graele congressus, referri debent ad ultimos Iunii, vel ad primos Iulii dies, seu ad initium aestatis anni MCCCXLII. BOIVIN.

Pag. 642, 11. Καὶ ἅμα τὴν τῶν μέγροι Χριστουπόλεως] Quod quidem a Byzantiis et ab Apocaucis oblatum Serviae principi, in causa forte fuit, cur a Cantacuzeno, a quo in foederis societatem sollicitabatur, expetierit, quod se denegasse testatur idem Cantacuzen. lib. III. cap. 43. et 44. Sed et de occidendo Cantacuzeno agitata esse consilia a Servianis optimatibus, indicio esse potest Helenae Serviae Cralis uxoris ad eos habita oratio in eod. cap. 44. DUCANG.

Pag. 642, 13. Καὶ ὅσα μεταξὺ τῶν πρὸς ἕω τοῦ Ἰονίου κόλπου ψαύει πλευρῶν] Verba auctoris ita construxi, καὶ ὅσα μεταξὺ (supple τῆς Ἰλλυριδος κείμενα) ψαύει πλευρῶν τοῦ Ἰονίου κόλπου τῶν πρὸς ἕω, id est, et quidquid citra Illyricum, attingit latera orientalia Ionici maris. Quodsi ita construantur, καὶ ὅσα μεταξὺ τῶν πρὸς ἕω (supple κείμενα) ψαύει πλευρῶν Ἰονίου κόλπου, ver-

tendum erit, *et quidquid loci citra* *) *orientales provincias positum, Ionici maris latera attingit: quam interpretationem praeferendam puto.* BOIVIN.

Pag. 643, 16. *Κότον ἴσως ἔχων κ. τ. λ.]* Vide Homer. *Iliad.* I. 82. BOIVIN.

Pag. 643, 18. *Καθόσα φιλία δίδωσιν ἀκραιφνής]* Obscure dictum; atque, ut apparet, scriptum mendose. Tamen ita etiam in Codice Vaticano scriptum reperit Vir doctissimus. BOIVIN.

Pag. 646, 15. *Συμπέπτωκε τούτω πάντα τὰναντιώτατα]* *Huius Histor. lib. XVI. cap. I. sect. ult. cap. V. sect. 7. lib. XVII. capp. VI. et VII. lib. XXI. cap. VI. etc.* BOIVIN.

Pag. 647, 4. *Τριάκοντά που μόνας ἡμέρας ὠμίληκώς τῷ Κράλῃ]* Cantacuzenus Cralem convenit circiter illud tempus, quo Orionis sidus oritur, hoc est aestate ineunte, sub exitum mensis Iunii: ut annotatum supra ad pag. 398. E. Idem nunc diebus triginta apud Cralem commoratus esse dicitur; iisque elapsis, venisse obsessum Serrhas, exeunte aestate, immo auctumno ineunte, et instante iam vindemia. Ita diebus triginta totam aestatem videtur conclusisse noster hic Chronologus. Sed fortasse ad illos triginta dies, apud Cralem consumptos, addi etiam debet illud tempus, quod antequam ad urbem Serrhas perventum esset, exercitui cogendo et instruendo, atque ipsi itineri conficiendo impensum fuerit: ut tum demum castra prope eam ipsam urbem posita sint, cum iam aestas tota exiisset. Cantacuzenus *Histor. lib. III. cap. XLIX.* ait se *στρατιὰν παραλαβεῖν ἤδη παρεσκευασμένην περὶ θέρους ἐκβολάς.* Idem addit, Cralem cum uxore prosecutum esse se usque ad confinia imperii Romani: id quod non satis congruit cum rationibus nostris chronologicis. BOIVIN.

Pag. 647, 9. *Ἐπὶ τὴν πόλιν Σεβδόων]* Atque hoc loco etiam Gregoras *Serrhas* pro *Pheris* praefert, cuius praefecturam habebat Guido Lusinianus, qui ad Armeniae regnum capessendum evocatus, eam nuper dimiserat, uti narrat Cantacuz. *lib. III. cap. 49.* DUCANG.

Pag. 648, 7. *Ἄμουν ὁ Πέρσης]* Cantacuz. *lib. III. cap. 56.* pag. 540. DUCANG.

Pag. 652, 13. *Μανουὴλ ὁ Ταρχανειώτης]* Cognomento *Κουρτίκης.* Cantacuz. *lib. III. cap. 10. 32. 70.* DUCANG.

Pag. 653, 12. *Ἐπὶ τὴν πόλιν Σεβδόων]* De hac altera *Serrharum* vel *Pherarum* tentata obsidione silet, opinor, Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 653, 16. *Ὀψόμενός τε καὶ ὀφθησόμενος]* Legendum *ὀψομένῳ τε καὶ ὀφθησομένῳ.* Alioquin esset Soloecismus. BOIVIN.

Pag. 654, 2. *Μέχρι καὶ ἐς πόλιν Στρουμμίτζαν]* Quae urbs,

*) Nota dici id apud Triballos. BOIVIN.

mortuo iam tum Chrele Triballo, in Cralis potestate erat. Vide Cantacuz. lib. III. cap. LIV. pag. 530. BOIVIN.

Pag. 654, 6. Ὁ γὰρ πρὸ βραχέος ἐπιτροπεύων ἦν Μελενίου] Cantacuz. lib. III. cap. XLV. pag. 499. DUCANG.

Ibidem. Μελενίου φρούριον] Vide supra huius libri cap. I. sect. 3. BOIVIN.

Pag. 655, 4. Βραχεῖαι μετὰ τοῦτο κ. τ. λ.] Vide Cantacuzen. lib. III. cap. 57. BOIVIN.

Pag. 655, 8. Τὴν εἰς Βέρροϊαν εἴσοδον] Cantacuz. lib. III. cap. 58. DUCANG.

Pag. 655, 19. Τοῦ ἐπιόντος χρόνου πρὸς ἀμοιβὴν δι' αὐτὸν ἀγαθῶν] Ita etiam legitur in Codice Vaticano, unde haec valde obscura illustraturum me speraveram. BOIVIN.

Pag. 656, 4. Τῶ δὲ τῶν Τριβαλλῶν ἀρχηγῶ] Cantacuz. ibid. DUCANG.

Pag. 656, 23. Βασιλέως πρωτεξάδελφος] Ioannes Angelus, quem ἀνεψιὸν vocat idem Cantacuzenus eod. cap. id est *patruelem*. Erat enim filius sororis patris sui: proinde πρωτεξάδελφον improprie appellat, quae vox *patruelis filium* sonat. Vide Gloss. med. Graecit. in Ἐξάδελφος, et Famil. Byzant. pag. 249. DUCANG.

Ibidem. Ὁ τοῦ βασιλέως πρωτεξάδελφος] Imperatoris consobrinus; non primus consobrinus. πρωτεξάδελφος idem est atque ἔξάδελφος. Quem Gregoras hoc loco πρωτεξάδελφον vocat imperatoris Cantacuzeni, eum Cantacuzenus ipse ἔξάδελφον vocat Hist. lib. II. cap. 6. et ἀνεψιὸν Hist. lib. III. cap. 32. Ducangius, in Glossario mediae et infimae Graecitatis in v. ἔξάδελφος, πρωτεξάδελφον interpretatur ἔξανέψιον, seu *patruelis filium*, et Harmenopuli testimonio utitur, cui tamen πρωτεξάδελφοι proximi post ἀταδέλφους numerantur, ac βαθμοῦ τετάρτου statuuntur; id quod fratribus patruelibus plane convenit. Nec magis favet viro doctissimo Eustathius a Ducangio laudatus in v. πρωτεξάδελφος, qui Iliad. β. pag. 307. ἀνεψιούς, ἢ αὐτανεψιούς, interpretatur ἔξαδέλφους πρώτους. BOIVIN.

Pag. 657, 6. Ἀνωτέρω] Huius libri cap. III. sect. 6. BOIVIN.

Pag. 657, 20. Ἀνωτέρω] Vide lib. XI. cap. III. sect. 3. BOIVIN.

Pag. 658, 10. Φυγοῦσα] Vide notas ad lib. XI. cap. VI. sect. 3. BOIVIN.

Pag. 658, 11. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς ἐξῆς διαρκέστερον ἀφηγησόμεθα] Gregoras id quod hoc loco promittit, nusquam praestabit; quanquam de Nicephoro Annae filio, et de rebus Actolorum, semel credo circa Historiae finem acturus est. BOIVIN.

Pag. 658, 24. Ναύαρχον ἔχων Ἀλέξιον τὸν Ἀπόκαυκον] Cantacuz. lib. III. cap. 58. DUCANG.

Pag. 659, 9. Ποταμοῦ διάβασιν] Axi. Cantacuz. lib. III. cap. 58. 59. DUCANG.

Pag. 660, 13. Ἀνὴρ δὲ τις τῶν ἐγγχωρίων] Cantacuz. lib. III. cap. 59. DUCANG.

Pag. 661, 11. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο· σύνηθες οὐκ εἶναι] Cantacuz. Hist. lib. III. cap. 59. BOIVIN.

Pag. 661, 13. Σοὶ ἐξ ἀλῶν εἰς τὸ στατήγιον παρεληλυθότι] Fuerat nempe Apocaucus primitus salinario vectigali praepositus. Vide notata ad lib. I. cap. 6. DUCANG.

Pag. 663, 1. Καὶ χρήμασι περιέρχεσθαι τοῖς ἐκάστῳ προσήκουσι τῶν τοῖς ἡγ.] Ita etiam Codex Vaticanus: nec mirum, cum ex eo Regius descriptus sit. BOIVIN.

Pag. 663, 3. Ἀπαντά σε] Ἄ πάντα σε etc. Cod. Vatican. BOIVIN.

Pag. 663, 18. Χεῖλεα μὲν τ' ἐδίην' κ. τ. λ.] Homer. Iliad. XXII. 495. BOIVIN.

Pag. 664, 11. Ἀηρόν τε μένειν κ. τ. λ.] Homer. Iliad. II. BOIVIN.

Pag. 667, 1. Ἐν ἐξ ἀμφοτέρων πορίζεται κέρδος ὁ στρατηγός] Τοῦ γὰρ αὐτοῦ γλιχόμεθα οἱ τε ψευδόμενοι καὶ οἱ τῇ ἀληθείῃ διαχρωώμενοι. οἱ μὲν γε ψεύδονται τότε, ἐπὶν τι μέλλωσι τοῖσι ψεύδεσι πείσαντες κερδήσεσθαι· οἱ δ' ἀληθίζονται τι, ἵνα τῇ ἀληθείῃ ἐπισπάσωνται κέρδος etc. Darius apud Herodotum in Thalia. BOIVIN.

Pag. 667, 18. Ἀνακαλυπτῆρια θύειν] Scitum quid Graecis sit ἀνακαλυπτῆριον, dies scilicet, quo sponsa sive nova nupta facie relecta prodit. Vide Hesych., Pollucem, et alios. DUCANG. Νῦν δ' ὥσπερ ἀνακαλυπτῆρια θύειν etc.] Sensum expressi; verba non reddidi. ἀνακαλυπτῆρια θύειν hoc loco idem est atque ἀνακαλύπτεσθαι. Proprie dicitur de novis nuptis, quae quo die flammeolum ponebant, dona a marito et ab amicis mariti accipiebant, dicta idcirco ἀνακαλυπτῆρια. BOIVIN.

Pag. 669, 21. Πολλοῦ τινος ἐπρίατο μισθοῦ] Rem narrat Cantacuzen. lib. III. cap. 61. a quo is Alusianus appellatur. DUCANG.

Pag. 671, 16. Ὅσαι μὲν οὖν ἀρπαγαί τε] Cantacuz. lib. III. cap. 62. DUCANG.

Pag. 671, 23. Καὶ ἡ ναυτικὴ τῶν Περσῶν κατέπλευσε] Cantacuz. lib. III. cap. 63. DUCANG.

Pag. 672, 4. Ἐποίησατο ναύσταθμον] Ad Cloram, haud procul a Thessalonica. Cantacuzen. cap. 63. extremo. DUCANG.

Pag. 672, 7. Κατὰ τὸν ἀνάπλου] Ventis ad Euboeam reitentis, ut ait Cantacuzen. cap. 63. DUCANG.

Pag. 672, 20. Καὶ τὰ πλείω τῶν Τριβαλλοῖς ὑπεικ. χωρ. ἐκάνωσαν] Tamen Cantacuzenus ait se operam tum dedisse, ne quid Cralis provincia detrimenti acciperet. lib. III. cap. 64. BOIVIN.

Pag. 673, 1. Τῶν ἐκεῖ πραγμάτων ἐπίτροπον] Cantacuzen. cap. 64. p. 568. DUCANG.

Pag. 673, 12. Περσικῆς δυνάμεως ἐντετυχηκῶς ἡγεμόνι] Hunc congressum narrat ibid. Cantacuz. DUCANG.

Pag. 673, 19. Οἷς μὲν γὰρ κτήσεις] Cantacuzen. cap. 64. DUCANG.

Pag. 674, 2. Καὶ κατὰ τῶν πλουσίων ἢ βασκανία] Ut in divites ac Urbis primores grassati fuerint Zelotae, pluribus narrat Cantacuz. lib. III. cap. 64. DUCANG.

Pag. 674, 24. Ζηλωτὰς σφᾶς αὐτοῦς ἐπωνόμαζον] Vide Gloss. med. Graecit. in hac voce. DUCANG.

Pag. 678, 1. Ἡ γὰρ τοι βασιλεύουσα πόλις] Atque hic quidem Gregorae locus addendus illis, quos in Constantinopoli Christiana protulimus de eius commodo situ, lib. I. sect. 1. et aliis duobus in hanc sententiam, in notis ad Zonarae Annales p. 149. 162. DUCANG.

Pag. 678, 20. Μετὰ γὰρ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον] Hunc locum illustravimus tum in Famil. Byzant. pag. 193. tum in notis ad Zonarae Annales p. 146. DUCANG.

Pag. 678, 23. Ἐγημε νόθον κ. τ. λ.] Vide supra lib. XI. cap. 8. BOIVIN.

Pag. 678, 24. Εἰρήνη] Alibi nominatur *Eudocia*. BOIVIN.

Pag. 680, 13. Τῶν δ' αὐτῶ προσκειμένων ὄχλων] Ducangius in additamentis ad Constantinop. Christ. pag. 146. quae edita sunt post notas in Zonaram, vertebat, *Cum vero plebs ei faveret. Malim, Ex turba vero plebeia, quae ei favebat.* BOIVIN.

Pag. 682, 12. Ad Alexium fratrem] *Michaëlis* scilicet. BOIVIN.

Pag. 682, 13. Μεταξὺ δυοῖν μειρακίων] *Duobus iuvenulis interiectis; nempe Basilio Alexii filio, et anonymo filio Michaëlis.* BOIVIN.

Pag. 683, 17. Καφᾶς] Theodosiam olim appellatam scribit Bizarus lib. VI. Genuensis historiae, ubi istam Caphae obsidionem narrat: ut et Cantacuzen. lib. IV. cap. 26. DUCANG.

Pag. 683, 22. Εἰλωθὸς γὰρ τοῖς Λατίνοις, καὶ μάλιστα τοῖς ἐκ Γενούας] Froissartus tertio volum. cap. XX. Car par tout vont Genevois, et viennent marchander parmi les treuz qu'ils payent jusqu'a la grant Inde, la terre du Preste Jean, et par tout ils sont bienvenus, pour l'or et l'argent, qu'ils portent les marchandises qu'ils échangent en Alexandrie, au Caire, a Damas, et ailleurs, comme ils besongnent aux Sarrazins. Car ainsy faut il que le monde se gouverne, cequi point n'est en un pais est en l'autre: et pourtant sont cogneues toutes choses, et ceux qui vont le plus loing, et qui plus se aventurent, sont Genevois, et vous dis qu'ils sont par dessus les Venitiens seigneurs des Ports de mer, et les craignent plus et doubtent les Sarrazins qui nulle autre gent par mer, et sont vaillans hommes et de grand fait. Mitto reliqua. DUCANG.

Pag. 684, 17. *Σκυθῶν ἡγεμόνι*] De quibus quidem Scythis, pluribus egit parte I. lib. II. cap. 4. DUCANG.

Pag. 685, 13. *Ἄρτι τοίνυν θρασύτερον etc.*] Cantacuz. ibid. pag. 812. DUCANG.

Pag. 686, 17. *Μακροῦ μεταξύ τριβομένου*] Biennio continenter obsessam Capham scribit Cantacuz. DUCANG.

Pag. 688, 1. *Τουζον*] Ita rursum appellatur lib. XV. cap. 6. At quis hic Tuzus? Neque enim hac tempestate Genuae Dux fuit hac nomenclatura, sed Simon Bocanegra, qui primus ad hanc dignitatem eductus fuit, pulsus nobilibus, quem *Σίμωνα Μπονικανήγρον* vocat loco laudato Cantacuzenus, quomodo etiam Ioannes Villaneus lib. XI. cap. 101. Bizarus, et caeteri Genuensium rerum scriptores. DUCANG. Gregoras proprium viri nomen esse credidit, quod erat dignitatis. Ex Italico *Doge* factum est a Graecis *Τουζος*. Nam Graeci mutant aliquando d in τ et g in ζ. BOIVIN.

Pag. 688, 2. *Ἐκ μακέλλης*] *Di mediani de popolo*, inquit Villaneus. DUCANG.

Ibidem. *Πρό γε δυοῖν τοῖν ἐνιαυτοῖν*] Anno MCCCXXXIX. ut aiunt iidem Villaneus et Bizarus. DUCANG. *Πρό γε δυοῖν τοῖν ἐνιαυτοῖν*] An. Chr. MCCCXXXIX. mense Septembri exeunte. Ioan. Villan. lib. XI. cap. 101. BOIVIN.

Pag. 688, 4. *Σπινούλαν*] Is est Galeotus Spinola. Bizar. DUCANG.

Ibidem. *Σερτώριον*] Auriam hic male designat, quem Doriam vulgo vocant. Cantacuzenus loco laudato de Pagano Auria, *ἐκ τοῦ τῶν Ὀρίων γένους*. Is Antonius Auria dicitur Bizaro. DUCANG. Gregoras, ut ex Italico seu Gallico *Doge*, *Τουζον*, ita ex Gallico *Sire Dorie*, vel ex Italico *Messer Doria*, *Σερτώριον* fecit. BOIVIN.

Pag. 688, 12. *Καὶ γίνεται δουξ ἔτερος*] Ioannes Morta, Bizaro; Gio. de Monterena, Villaneo lib. XII. cap. 36. DUCANG.

Pag. 688, 13. *Ἐξ εὐτελῶν*] Immo, si Bizaro fides, patricii ordinis vir. DUCANG.

Pag. 688, 17. *Αἰγυπτίων . . . ἡγεμόνος*] An is Sultanus Aegyptius, cuius epistola ad Cantacuzenum imperatorem scripta legitur apud eundem lib. XIV. an filius illius, cuius hic apud Gregoram mentio, incertum. Certe haec epistola scripta dicitur DCCL. anno Mahometi, qui est Christi MCCCXLIX. proinde paulo post haecce tempora, in quae ea quae hic narrantur incidunt. DUCANG.

Pag. 688, 21. *Καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄτλαντα etc.*] De Maurorum hac tempestate in Hispaniam expeditione copiose egit Ioan. Mariana lib. XVI. cap. 6. et seqq. Quaedam etiam attigit Bizarus sub an. MCCCXLVI. DUCANG.

Pag. 689, 2. *Καὶ Βρεττανοὶ δ' ὁμοίως*] Quo loco Gregoras tangit Anglorum in Galliam ingressum sub annum MCCCXLVI. ac praelium Creciacum. DUCANG.

Pag. 689, 17. *Σαλαμίνιοι*] Atqui iidem sunt cum Cypriis. Est enim Salamis *) urbs Cypri. DUCANG.

Pag. 689, 18. *Παρά τὸν τῆς Σμύρνης*] Smyrnae a Latinis sub haec tempora expugnatae meminit Cantacuzenus lib. III. cap. 68. Praeterea Ioan. Villaneus lib. XII. cap. 38. Bizarus sub an. MCCCXLIV. DUCANG.

Pag. 692, 9. *Μεθ' ἡμέρας*] Supple *τινάς*. Sic Ephraemius *περὶ ἀρετῆς* cap. VI. *Καὶ μεθ' ἡμέρας προσελθὼν τὸ μειράκιον τῷ ἑαυτοῦ πατρὶ* etc. Cod. Reg. 1905². fol. 26. v. col. 2. l. 9. BOIVIN.

Pag. 692, 10. *Περιθόριον*] Ita rursum cap. IX. Aliis rectius *Περιθειώριον* dicitur urbs Thraciae maritima, ab Anastasio imperatore olim condita, indeque Anastasiopolis dicta, quam destructam instauravit Andronicus Palaeologus senior, et *Περιθειώριον* appellavit, ut scribit Cantacuzen. lib. II. cap. 38. et lib. III. cap. 32. De hac porro obsidione agit idem scriptor lib. III. cap. 64. 65. et 66. DUCANG.

Pag. 692, 14. *Ὅτι προσάγειν*] *Ἔτι προσάγειν* Cod. Vatic. BOIVIN.

Pag. 692, 15. *Ἐπὶ Διδυμότειχον*] Idem Cantacuzen. d. cap. LXVI. DUCANG.

Pag. 693, 8. *Ταῖς ἐκ Βυζαντίου λάθρα* etc.] Syntaxis, *ὑποσχέσεσι ταῖς προσιούσαις λάθρα καὶ συχνὰ ἐν Βυζαντίου ἄλλοι ἄλλοις στρατιωτῶν τῶν ἐς Διδυμότειχον, pro ἐν Διδυμοτείχῳ*. Sic infra lib. XV. cap. V. sect. 7. *ἐς Διδυμότειχον ὄντι αὐτῶ, pro ἐν Διδυμοτείχῳ* etc. BOIVIN.

Pag. 693, 18. *Ἦρος δ' ἀρχομένου*] Anno scilicet Christi MCCCXL. DUCANG.

Pag. 693, 24. *Τὰς δὲ τοιαύτας ὑποσχέσεις*] Cantacuz. lib. III. cap. 67. DUCANG.

Pag. 694, 17. *Τῆς γραφῆς*] Habacuc. BOIVIN.

Pag. 694, 20. *Ἀρξασθαι μέντοι συνέβη* etc.] De hoc terrae motu videtur egisse Cantacuzen. lib. III. cap. LXXVI. pag. 618. DUCANG.

Pag. 694, 24. *Οικίας τε καταπεσεῖν ἐγεγόνει*] In Codice Colbertino (cuius numerus est 6044.) circa finem legitur, *ἔτος 5ωνβ', Ἰνδικτ. β'. κύκλ. ἡλ. κ'.* (immo θ') *σελήνης κύκλ. β'.* (immo ιε') *ἐγένετο πτώσις ἐν πόλει*. Itaque haec ruina accidit anno mundi VI. MDCCCLII. Christi MCCCXLIV. Indict. XII. BOIVIN.

Pag. 696, 1. *Κιόνος ἐν ἀγγελικῷ σχήματι* etc.] Istius staturae nescio an alius scriptor meminerit. DUCANG.

Pag. 696, 8. *Τῆς ἐφ' ἑσπέρου ἀψίδος*] Vide Constantinopolin Christianam lib. III. et notas nostras ad Zonarae Annales pag. 154. DUCANG.

Pag. 696, 11. *Λελέξεται*] Lib. XV. cap. 2. BOIVIN.

*) Est etiam insula in sinu Saronico. BOIVIN.

Pag. 697, 20. Καὶ διαδόχοις ἐνθάδε τῶν θρόνων] Θρόνους vocat *sedem pontificiam* seu *patriarchalem*. Sic infra lib. XV. cap. III. pag. 473. E. BOIVIN.

Pag. 702, 9. Τῷ βασιλεῖ τὴν θυγατέρα δοῦναι γάμου etc.] De hoc consilio Apocauchi silet, ni fallor, Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 702, 11. Λέσβον καὶ Χιον ἀλλαξαμένων σφῶν] Ita etiam Codex Vaticanus. Sed legendum videtur ἀλλαξάμενος σφῶν. BOIVIN.

Pag. 702, 14. Πῶς τῷ μανιῶδει τῆς γνώμης προδεδωκυῖα] In Codice Vaticano fol. 75. v., inter vocem γνώμης et vocem προδεδωκυῖα, vacuum est spatium quinque litterarum. Legendum procul dubio ἢ Ἄννα προδεδωκυῖα. Omissum nomen formidine fustis, aut etiam maioris poenae. BOIVIN.

Pag. 702, 16. Ἐπὶ ζηλοτυπίας] Sic infra lib. XV. cap. IV. sect. 4. omnium malorum caput et causa statuitur ἢ τῆς βασιλίδος Ἄννης ζηλότυπος καὶ χαιρέκακος γνώμη. Item ibidem sect. 5. eadem Anna notatur, ut μὴ δυναμένη παντάπασιν ἀνανῆσαι τοῦ τῆς ζηλοτυπίας πάθους. BOIVIN.

Pag. 702, 19. Τοῦ ἔρωτος πείθοντος . . . σα βίον etc.] Paulo plus spatii vacat in Codice Vaticano. Hoc loco Gregoras nescio quem Augustae amorem obscure indicat. BOIVIN.

Pag. 702, 21. Ψυχὴ γὰρ ἀπαιδαγώγητον ἄγουσα βίον etc.] Complicatam et perplexis verborum ambagibus involutam auctoris mentem non potui omnino evolvere. BOIVIN.

Pag. 703, 11. Τὴν τε Κομοτηνὴν] Κομμούτζηνον dicitur Cantacuzeno lib. III. cap. 67. 71. et alibi. DUCANG.

Ibidem. Καὶ τὴν Γρατιανοῦ] Meminit Cantacuzenus lib. III. cap. 69. captae Gratianopoleos. DUCANG.

Pag. 703, 12. Μομιτίλου] Qui mox Μομιτίλας. Μομιτζίλος vero dicitur Cantacuzeno lib. III. cap. 70. ubi rem narrat. DUCANG.

Pag. 704, 20. Σύμβολα τῆς δεσποτικῆς ἀξίας οἱ Βυζάντιοι πέμπουσιν] Atqui despoticae dignitatis insignia demum missa post adeptam ex Cantacuzeno victoriam scribit idem Cantacuzenus. Cuiusmodi vero fuerint despotatus insignia docet Codinus de Offic. Palatii cap. III. DUCANG.

Pag. 705, 6. Μοσινούπολιν] De qua egimus ad Villharduinum. DUCANG.

Pag. 705, 17. Δοκεῖν εἶναι φύεσθαι] Verbum εἶναι videtur suo loco motum fuisse. Legendum fortasse, αὐτὴν καθ' αὐτὴν εἶναι τὴν ὑπογραφὴν, καὶ δύο μιᾶς τινος ῥίξης δοκεῖν φύεσθαι δένδρα etc. BOIVIN.

Pag. 705, 21. Ἐγείραι] Paul. Ep. ad Ephes. cap. 5. BOIVIN. Ibidem. Ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα] Iisdem verbis haec refert Cantacuzen. lib. III. cap. 70. DUCANG.

Pag. 705, 22. Ἐνθὺς τε διαγορηγόρησαντα . . . ἀναστῆναι] Cantacuzenus Hist. lib. III. cap. 70. ait se, audita in somnis voce Nicephorus Gregor. Vol. II.

turbatum, statim surrexisse. De citharoedo et de cantilena tacet omnino. BOIVIN.

Pag. 707, 12. Ἔως τῶν ὑπασπιστῶν εἰς] Quem Lantzaretum vocat Cantacuzenus lib. III. cap. 70. qui ἐκ τῶν οἰκετῶν Cantacuzeni fuisse ait. DUCANG.

Pag. 708, 6. Τόν τε σατράπην Ἀμούρ] Atqui inde et ex Cantacuzeno lib. III. cap. 86. docemur quis *Marbascianus* Sultanus ille sit apud Ioan. Villaneum lib. XII. cap. 28. quo loco narrat quomodo Smyrnae a Latinis expugnatae sint, qui non alius est ab isto *Amur*, quem Froissartus III. Vol. cap. 22. et 23. *Amourabaquin*, seu distinctis vocibus *Amour Abakin* vocat, seu Ἀμούρ πέριν. DUCANG.

Pag. 708, 7. Κατὰ Σμύρνης ἐπίπλους] Vide supra lib. XIII. cap. ult. sect. 7. BOIVIN.

Pag. 708, 11. Τὸ τοῦ Πυθίου φρούριον] Ἐμπύθιον vocat Cantacuzenus lib. III. cap. 71. DUCANG.

Pag. 710, 9. Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ] Is dignitate Protoprator et Stratopedarcha, cuius non semel meminit Cantacuzenus locis indicatis in Famil. Byzant. pag. 254. Cuius mortem recitat lib. III. cap. 71. et rursum Gregoras lib. XVI. cap. 1. DUCANG.

Pag. 710, 18. Ὁ Γαβαλᾶς Ἰωάννης] Tum Magnus Logotheta, postea variis auctus dignitatibus. Cantacuzen. lib. III. cap. 72. Illius non semel alibi meminit. DUCANG.

Pag. 710, 23. Συξεῦσαι τῇ ἑαυτοῦ θυγατρὶ] Cantacuz. lib. III. cap. 87. DUCANG.

Pag. 714, 11. Καὶ δημῆλικον κηλίδων ἱατρείαν τινα] Verti, eam esse divinam castigationem. Vertendum videtur, aliquam esse divinam castigationem etc. BOIVIN.

Pag. 714, 20. Μασσαλιανῶν καὶ Βογομίλων] Consulendus hic in primis Cantacuz. lib. II. cap. 39. DUCANG. Καὶ Βογομίλων] De quibus Anna Comnena, Euthymius Zigabenus, Tollii iter Italicum etc. Vide et lib. XXIX. infra, ubi de Synodo habita in monte Atho. BOIVIN.

Ibidem. Τὰ τε γὰρ ἄλλα τὸ ὄρος ὃ Ἄθως etc.] De laudibus montis Atho multa etiam patriarcha Philotheus Antirrhetic. lib. XII. (Cod. Reg. 1996. fol. 283. v.) ubi Gregoram acriter insectatur, quod et sanctam solitudinis monasticae tranquillitatem, et montem ipsum Atho calumniari ausus sit. Ἵβρίζει δ' ἀκρατῶς, inquit, εἰς τὴν ἱερὰν ἡσυχίαν διὰ τῶν αὐτῆς ἀθλητῶν τε καὶ ἀσκητῶν· μάλλον δὲ οὐκ εἰς τὴν ἡσυχίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν ὁμοῦ πάσαν, ὅση τε τῆς θεωρίας καὶ ὅση τῆς πράξεως, τὸν ἱερὸν Ἄθω τῷ λόγῳ προθεῖς, τὸ μόνον ὡς ἀληθῶς ἀπάσης τῆς ἀρετῆς κοινὸν ἐργαστήριον, τῶν καθ' ἡμᾶς τις ἔφη σοφῶν· τὸν τῶν ἐκασταχοῦ τῆς οἰκουμένης, πῶς ἂν εἴποιμι, ὁμολογουμένως ἐξελεγεμένον μάλιστα χῶρον· τὸν ἱερὸν χηραμόν· τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ὄντως τῆς ἀρετῆς παγκράτιον· τῶν Ὀλύμπου πραγμάτων

τὸν διαφερόντως νομέα· μᾶλλον δὲ οὐκ οἶδ' ὅ, τι τις ἂν εἰρηκῶς, ἔπειτ' ἀρκέσαι. ἢ γὰρ τῶν ἐποικούντων ἀρετὴ πᾶσαν ὑπερβολὴν ἀμβλύνει. ὃν δὴπου καὶ βασιλεὺς ὁ σοφὸς (Cantacuzenus), οὕτω τότε τοῦ σκῆπτρου καὶ τοῦ κράτους ἐπειλημμένος, ἄρτι πρώτως ἐπιδεδημηκῶς τοῖς ἐκεῖ, καὶ τὴν ἀρετὴν μεθ' ὑπερβολῆς ἀποθαυμάζων τῶν ἐνοικούντων, „Ἕλληνες μὲν (ἔλεγεν) ἐν μύθοις φασίν, Ἄτλαντά τινα τῶν μετὰ Κρόνου θεῶν καθηρημένων, ταύτην ὑπὸ τῶν ἀρξάντων τὴν δίκην κατεψηφίσθαι, τοὺς τῆς γῆς ἀνέχειν κίονας, ὡς ἂν πιέζοιτο τῷ τοσοῦτῳ βάρει. ἐγὼ δὲ τούτους φαίην ἂν, καὶ τῆς ἀληθείας ἐμοὶ συμμαρτυρούσης, ταύτην τὴν τιμὴν λαχεῖν, τοῦ βίου τῆς πολλῆς φιλοσοφίας ἕνεκα παρὰ θεοῦ, τὸ τὴν γῆν ἀνέχειν, εὐχαῖς ἰλεομένους αὐτῇ τὸ θεῖον.“ τὸν γοῦν οὕτως ὑπὸ μεγάλων τε καὶ σοφῶν ἀνδρῶν καὶ θαυμαστῶν ὁμοῦ βασιλέων μεθ' ὑπερβολῆς θαυμαζόμενον θαυμαστὸν Ἄθω, διὰ τὸ περιὸν τῆς ἀρετῆς φημι καὶ τῆς ἀγιότητος τῶν προσοίκων (ἐῷ γὰρ νῦν τοὺς πρὸ ἡμῶν συγγραφέας τε καὶ σοφοὺς λέγειν, οὐδὲν ἤττον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, τῶν νῦν τούτων τεθαυμακότας) ὁ Γρηγορᾶς εἰς μέσους παρηγῶς, ὅπερ ἔφη, οὐδὲν φησιν ἀρετῆς ἕκνος διὰ τοῦ οἰκείου Ἀγαθαγγέλου, οὐδὲ μόριον γοῦν ἀγαθοῦ τι καὶ λείψανον παρὰ τοῖς ὁσίοις ἐκείνοις καὶ ὅπη οὖν εὐρεῖν, εἰ μὴ καὶ πᾶν φησι τούναντιον. Reliqua omitto, quae nimis multa sunt. Porro hinc apparet Gregoram in libris Antirrheticis, quibus Philotheus suos opposuit, aliter prorsus atque in hac Historiae parte de Atho monte locutum fuisse. Cantacuzenus eum montem a Gregora in libris quoque historicis infamatum significat lib. IV. cap. XXIV. p. 802. qua de re in ipsius Gregorae Vita diximus. BOIVIN.

Pag. 721, 19. Δίκην ὀκιάδων δυοῖν] *Duas veluti naves, ecclesiam scilicet et imperium.* BOIVIN.

Pag. 722, 15. Τῶν παλαμναίων] *Palamitae ab adversariis παλαμναῖοι per ridiculum vocabantur.* BOIVIN.

Pag. 722, 18. Καὶ ὅσοι διὰ τὸν χρόνον ἦσαν ἐφευκτικοί] *II scilicet qui nolebant de rebus divinis quicquam affirmari temere et indubitanter: quos Palamas in epistola ad Ioannem Gabram, Cod. Reg. 2409. fol. 244. v., his verbis notat: καὶ πρὶν ἢ καθίσει, διὰ στόματος ἔρῳει τὰ τῆς πονηρᾶς ἐνστάσεως ῥήματα, ἢ ἀπὸ τῆς Πύρρωνος ἐφευκτικῆς οὗτοι κακῶς ἐπὶ τὰ θεῖα μετήνεγκαν.* BOIVIN.

Pag. 724, 6. Τούτοις δὴ καὶ τὰ Χαλδαίων ἀντικρὺς συνάδει] *Chaldaicorum Oraculorum meminerunt Synesius et Plotinus. Fragmenta, a Psello et Plethone collecta et explicata, edidit in lucem Ioannes Opsopoeus Parisiis, an. MDXCIX. ex Bibliotheca Regia. Vide epistolam illi editioni praefixam, ubi Gregoras dicitur Pselli commentarium legisse, indeque multa verbotenus descripta scholiis suis in Synesii librum περὶ ἐνυπνίων indidisse, auctoris mentione*

*) Ipsa sunt Cantacuzeni verba, Histor. lib. IV. cap. 24. Edit. Reg. pag. 803. BOIVIN.

suppressa. Ioannes Laurentius Philadelphiensis Lydus, quem Iustino et Iustiniano imperantibus floruisse constat ex Photio, laudavit non semel τὰ λόγια in iis scriptis, quorum fragmenta exstant in Codice Regio 3367. Versus ab eo prolatos, quoniam ii in editione Obsopoeana desiderantur, iuvat hoc loco exhibere. Sunt autem hi:

Χρὴ δὲ χαλινῶσαι ψυχὴν βροτῶν ὄντα νοητῶν,
Ὅφρα μὴ ἐγκύρῃσῃ χθονὶ δυσμάρῳ, ἀλλὰ σωθῆ.

Ψυχαῖον σπινθῆρα δυσὶ κεράσας ὁμονοίαις,
Νῶ καὶ πνεύματι θείῳ, ἐφ' οἷς τρίτον ἀγνὸν ἔρωτα,
Συνδετικὸν πάντων ἐπιβήτορα σεμνὸν ἔθημεν.

Τῆσδε γὰρ ἐν τριάδος κόλποις ἔσπαρται ἅπαντα.
Τῆσδε γὰρ ἐκ τριάδος πᾶν πνεῦμα πατήρ ἐκέρασσε.

Νύμφαι πηγαῖαι, καὶ ἐνύδρια πνεύματα πάντα,
Καὶ χθόνιοι κόλποι, καὶ ἥεριοι, καὶ ὕπανγοι
Μηναῖοι, πάσης ἐπιβήτορες ἢ δ' ἐπιβῆται
Ἕλης οὐρανίας τε καὶ ἀστερίας καὶ ἀβύσσων.

Haec porro Laurentius Philadelphiensis non Χαλδαϊκὰ λόγια, sed λόγια tantum vocat. Nec aliter Synesius in libro *de insomniis*. BOIVIN.

Pag. 724, 15. Οὐ θυσιῶν σπλάγγων τε τομαί] Apud Synesium legitur,

Οὐ θυσιῶν σπλάγγων τ' ὄτομαι etc.

quae lectio bona est, si ὄτομαι legas. Nam ὄτομαι non dicitur. Homer. II. α'.

σέθεν δ' ἐγὼ οὐκ ἀλεγίζω,

Οὐδ' ὄτομαι κοτέοντος.

BOIVIN.

Pag. 725, 7. Ἄλλ' οὐκ Ἀτρείδῃ κ. τ. λ.] Homer. Iliad. I. BOIVIN.

Pag. 726, 10. Ἐς τὸν μέγιστον τῆς τοῦ θεοῦ Σοφίας] Cantacuz. lib. III. cap. LXXX. DUCANG.

Pag. 726, 19. Καὶ περιαγωγὰς κακοδαίμονας] Hoc loco περιαγωγὰι videntur esse ignominiosae per compita et fora translationes, aut etiam exsilia et deportationes. BOIVIN.

Pag. 726, 23. Ἐαρος ἐπιστάντος] Cantacuzen. lib. III. cap. LXXXI. DUCANG.

Pag. 726, 24. Ὁ σατράπης Ἀμουρ] Hic errat Gregoras. Neque enim Amur is tum fuit, sed Orchanes orientalis Bithyniae Satrapa, quique a Paphlagonia usque in Phrygiam imperabat, ut testatur ipse Cantacuzenus non uno loco. Amur vero postmodum cum viginti millibus equitum venit, et Cantacuzeno affuit contra Momitzilam, ut scribit idem Cantacuzenus cap. LXXXVI. DUCANG.

Pag. 728, 3. Θέρους δὲ ἤδη μεσοῦντος] Cantacuz. lib. III.

cap. LXXXVI. DUCANG. Θέρους δ' ἤδη μεσοῦντος] Immo vere ex-
eunte. Nam Momtilas, cuius clades narratur, quadriduo ante
Apocauci caedem debellatus, Apocaucus vero Iunii die undecima
caesus est; ut constat ex cap. seq. sect. 1. et 5. Gregoras ver, ae-
statem, auctumnus et hiemem, non tam aequinoctiis et solstitiis,
quam calore, frigore, et propriis cuiusque tempestatis proventi-
bus definivit. BOIVIN.

Pag. 729, 15. Τοῦ παλαιοῦ παλατίου] Cantacuzen. lib. III.
cap. LXXXVIII. καὶ τὸ ἐν βασιλείοις τῆς Κωνσταντίνου δεσμοτήριον
κατασκευάζει etc. Idem τὰ Κωνσταντίνου μεγάλου βασίλεια vocat.
Rem etiam ibidem pluribus narrat. DUCANG.

Pag. 730, 13. Οὐργιᾶς] Barbare pro ὀργυιᾶς. Vide Glossar.
Ducang. BOIVIN.

Pag. 730, 21. Εἰς λήθης φρούριον] Vide Procop. de bello
Persico lib. I. cap. V. BOIVIN.

Pag. 731, 15. Ἦκε μεθ' ὕπνου, καὶ τράπεζαν ὀψόμενος,]
Verbum verbo reddidi, nec ausus sum aliter interpungere atque ut
in Codice Regio interpunctum erat. Quid sit τράπεζα hoc loco,
non satis assequor. Fortasse hic sensus est: *Apocaucum diri illius*
carceris aspectu oculos pavisse, ac vix somno excitatum eo tanquam
ad mensam opiparam cucurrisset. An bis venit; semel, post somnum:
iterum, post mensam? BOIVIN.

Pag. 732, 6. Οὕτως ὁ δρασόμενος] Ad Corinth. I. cap. III.
v. 19. BOIVIN.

Pag. 732, 10. Ὁ Ραοὺλ πρῶτος ἀρπάσας] Alexius forte ille
δουξ, Cantacuzeni causa et ipse carcere damnatus. Idem Cantacu-
zenus pag. 657. De Raüliorum familia Constantinopoli a Francis
orta pluribus egimus ad Alexiadem Annaeam pag. 239. Notarum.
DUCANG.

Pag. 735, 18. Παρὰ τὸν γείτονα συνιόντας ἐπὶ ὁδρόμον]
Quem *Ευλόκερον* vocant scriptores, de cuius situ agimus in Con-
stantinopoli Christ. lib. II. sect. I. n. 16. et lib. IV. sect. XIII. n. 25.
DUCANG.

Pag. 736, 7. Πᾶν τὸ Γασμουλικὸν] De Gasmulis diximus
supra ad lib. VI. DUCANG.

Pag. 737, 16. Ἐς τὴν ἐχομένην τῆς Νέας μονὴν] Monaste-
rium virorum fuisse indicat cap. seq. τὰς καλύβας τῶν ἐκεῖ μονα-
ζόντων ἠνδραποδίζοντό τε καὶ διήραζον. Cantacuz. lib. III. cap.
LXXXVIII. ἐπὶ τὸν ἐγγὺς κατέφυγον ναὸν τῶν ἐννέα ταγματῶν
προσαγορευόμενον. De hoc monasterio egimus in Constantinop. Chr.
lib. IV. sect. XV. n. 35. Corrupte igitur Νέα pro ἐννέα dicebant ea
aetate Constantinopolitani. Nam alia fuit aedes Νέα dicta S. Mi-
chaëlis in Magno Palatio sita, de qua pariter multa congressimus in
eadem lucubratione lib. II. pag. 127. et in Gloss. med. Latin. in
Aenea, et in Gloss. med. Graecit. in Νέα. DUCANG. Τῆς Νέας μο-

νήν] Cantacuzeno dicitur *ναὸς τῶν ἐννέα ταγμάτων*, Hist. lib. III. cap. LXXXVIII. pag. 658. **BOIVIN.**

Pag. 740, 10. Ὁ ἐν τῆς προτέρας συζύγου] Is Ioannes Apocaucus appellatur a Cantacuzeno lib. III. cap. XCIII. ubi rem eandem narrat. Sed et scribit lib. III. cap. LXXXVIII. duos Apocauci filios, stoliditatem moresque improbissimos patris detestantes, paulo ante ipsius caedem ad ipsum Cantacuzenum transiisse. **DUCANG.** Ἐπεὶ δ' ὁ ἐν τῆς προτέρας συζύγου πρώτος Ἀποκαύκου υἱός] In Codice Regio legitur quidem *πρώτος*, sed supra syllabam *πρῶ* eadem manu scriptum legitur *τρί*: unde dubium est utrum hic legendum sit *πρώτος* an *τρίτος*. Cantacuzenus meminit trium Alexii Apocauci filiorum, quorum duos vivo patre ait ad se transiisse, Hist. lib. III. cap. LXXXVIII. tertium, quem ambigimus utrum maximus an minimus natus fuerit, post patris mortem in suas partes transgressum, a Zelotis Thessalonicae praecipitatum et obtruncatum narrat, eiusdem lib. cap. XCIII. et XCIV. **BOIVIN.**

Pag. 740, 17. Θεσσαλονικέαν χειροῦται ἀκρόπολιν] Quae πόλει τινὶ ἔοικε μικρᾷ, καὶ οἰκήτορας ἰδίους habebat, inquit Cantacuz. cap. XCIV. **DUCANG.**

Pag. 741, 1. Καὶ τὸν τοῦ Ἀποκαύκου κ. τ. λ.] Cantacuzenus eam rem videtur conferre in annum Christi MCCCXLVI. Hist. lib. III. cap. XCIII. **BOIVIN.**

Pag. 741, 6. Τὸ τοῦ Βατάτζη Ἰωάννου] Illius meminit Cantacuzenus lib. III. cap. XXIX. Quo loco Ἀγγραῖτων προσαγορευμένῳ τάγματι praefectum fuisse tum ait; praeterea cap. XXII. XLVI. LXXVI. et XC. ubi quaedam ex iis quae a Gregora narrantur attigit. **DUCANG.**

Pag. 741, 7. Πλούσιος ἐξ ἀπογραφικῶν ἐμποριῶν] Qui vectigalia et alios principum redditus exigendis certo constituto pretio redimebant, ii a Latinis medii et infimi aevi scriptoribus *peraequatores*, *recuperatores*, atque etiam *descriptores*; a Graecis *ἐξισωταὶ*, *ἐπόπται*, et *ἀναγραφεῖς* dicti. Quodnam illorum munus fuerit, docet Ducangius in Glossariis mediae tum Latinitatis tum Graecitatis. Hoc genus negotiationis a Gregora vocatur *ἀπογραφικὴ ἐμπορία*, quae scilicet constabat redituum ac vectigalium descriptionibus. **BOIVIN.**

Pag. 741, 18. Περιστάσεως φρούριον] Illud forte quod *Τερίστασι* vocat Cantacuzenus lib. III. cap. LXXVI. Aliud memorat cap. LXVI. quod *Περιστίτζαν* appellat. **DUCANG.** Placet admodum Ducangii coniectura, qui legendum putat *Τεριστάσεως*. **BOIVIN.**

Pag. 741, 21. Ἦν ἐκ Τροίας ἐξητηκότι] Cantacuzenus, ἐκ Ἀνδίας περιμένων στρατόν. Cuius tractus Sarchanem Satrapam facit lib. III. cap. XCVI. **DUCANG.**

Pag. 741, 22. Ὁ Σατράπης Σουλμάν] Duos hoc nomine memorat Cantacuzenus, alterum Sarchanis filium, Cerasae Phrygiae Satrapam, qui sub haec tempora vel paulo ante in Thracia ex-

febre obiit, adeo ut vix is existimari possit Vatatzae gener, quandoquidem cum Vatatzes caesus interiit, adhuc superstes erat Sulymanus iste. Alter est Sulymanus Orchanis filius primogenitus, de quo idem Cantacuzenus lib. IV. cap. IV. XXXIV. et alibi, et Laonicus lib. I. pag. 12. Tertius filius Aitinis. Annales Turcici pag. 314. eius l. Edit. Reg. Carasen ab eo expugnatam scribunt, urbem forte illam cui alter Solymanus imperabat. DUCANG.

Pag. 746, 13. Μέχρι στενωῶν Χριστουπόλεως] Cantacuzen. lib. I. cap. IV. Χριστουπόλεως φρούριον, ἅμα μὲν ὄν καρτερόν ἔκ τε τῆς φύσεως τῆς κατασκευῆς τοῦ τόπου καὶ τῶν τειχῶν, ἅμα δ' ὅτι καὶ ὥσπερ εἶ τι κλειῖθρον κεῖται τῶν κλιμάτων ἐκατέρων μέσον. Meminit rursum Gregoras hoc cap. Χριστουπόλεως στενωῶν. DUCANG. Vide notam ad pag. 151. A. supra. BOIVIN.

Pag. 747, 1. Βασιλέα Ῥωμαίων ἑαυτὸν ἀνηγόρευσε] Cantacuzen. lib. III. cap. LXXXIX. extremo. DUCANG.

Pag. 747, 8. Τῶν Σκοπίων πόλεως] Quam quidem urbem in Regiam deinceps delegit. Cantacuz. lib. IV. cap. XIX. Vide Laonicum lib. I. pag. 14. et Leunclavium in Pand. Turc. DUCANG.

Pag. 747, 9. Ἀξιὸς] Vide lib. VIII. cap. IV. sect. 7. et lib. XIII. cap. II. sect. 7. BOIVIN.

Pag. 747, 13. Καὶ Δέρκου] Πόλις ἐν τῇ Δέρκη λίμνη Cantacuzeno lib. III. cap. 81. DUCANG.

Pag. 749, 15. Ἡ μία τῶν ἀλθερίων ἀψίδων] Cantacuzen. lib. IV. cap. 4. DUCANG.

Pag. 750, 10. Τίσι μὲν τὸν καὶ τ. λ.] Cant. cant. cap. I. v. 5. et cap. V. v. 7. et Psalm. LXXIII. v. 23. BOIVIN.

Pag. 750, 14. Βοή καὶ θρηνησις ἠγείροτο μελῶν] Videtur Gregoras respexisse ad illa Gregorii Nazianzeni de Anastasiae templo,

Οὐ τόσον, Ἀσσυρίοισιν ὅτ' ἤγετο τηλόδι πάτρης,
Λαὸς δουριαλῆς νηὸν ἔκλαυσε μέγαν. BOIVIN.

Pag. 751, 16. Καὶ τὰ ἐρείσματα ὁπόσα πρὸς Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως] Atque hinc discimus a quo exstructi fuerint muri illi obnitentes quatuor maioribus pilis sustentibus Hemisphaerium, de quibus egimus in Constantinop. Christ. lib. III. sect. 36. DUCANG.

Pag. 753, 17. Τὸ δὲ κατ' ἀμφοτέρα τό, τ' ἀβούλητον καὶ ὁ πρὸς διόρθ.] Ita etiam Vaticanum exemplar; ex quo, quae in Regio apographo deessent, suppleturum me sperabam. BOIVIN.

Pag. 755, 6. Annum Christi MCCCXLVI. ascripsimus, quo ineunte datam putamus illam Cantacuzeni ad patriarcham Joannem epistolam. Huic coniecturae favet ordo ipse rerum narratarum. BOIVIN.

Pag. 756, 2. Καὶ μὴ πειθόμενον, ἂν τινα] Εἶχεν ἂν τινα Codex Vaticanus, ut accepi ex Cl. V. L. Targnio. BOIVIN.

Pag. 758, 2. Εἰς μῆκος ἐκτείνας γράμματα τὴν ἐπιστολήν]

More imperatorum Constantinopolitanorum, de quo diximus ad Alexiadem Ammaeam pag. 253. Notarum. DUCANG.

Pag. 758, 20. Τὴν τοῦ βασιλείου κ. τ. λ.] Vide supra lib. IV. cap. IV. BOIVIN.

Pag. 760, 11. Ἡ κάμηλος] Apostolius Centur. IX. Proverb. 70. BOIVIN.

Pag. 760, 19. Μετὰ τὸ πληγ.] Apostolius Centur. II. Proverb. 53. et Centur. XIII. Proverb. 98. BOIVIN.

Pag. 761, 17. Ἀνωτέρω] Lib. XIV. cap. III. sect. 9. BOIVIN.

Pag. 762, 13. Βασιλικὴν περιτίθησι τῇ κεφαλῇ ταυρίαν] Cantacuz. lib. III. cap. CXII. init. ubi diem notat festum SS. Constantini et Helenae matris, XII. Kal. Iunii. DUCANG. Βασιλικὴν περιτίθησι κ. τ. λ.] Mense Maio. Vide Cantacuz. lib. III. cap. XCV. BOIVIN.

Pag. 762, 15. Τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχου] Lazarum vocat ibid. Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 762, 18. Βιθυνίας σατράπην Ἰσκανόν] Qui Ὁρχάνης dicitur Cantacuzeno lib. III. cap. XCV. ubi has nuptias describit; Otomani primi Turcorum hodiernorum auctoris filius, ut scribit Laonicus lib. I. ubi et harum nuptiarum meminit pag. 12. DUCANG.

Pag. 762, 22. Καὶ τῇ δυνάμει τοὺς κατ' αὐτὸν ἤδη Περσικοὺς ὑπεραίρων σατρ.] Τοὺς κατ' αὐτὸν σατράπας interpretor *sui temporis Satrapas*. Erunt fortasse qui malint *sui generis Satrapas*, vel *vicinos Satrapas*. BOIVIN.

Pag. 762, 24. Τῇ θυγατρὶ Μαρίᾳ] Hic errat Gregoras. Nam Theodoram ipsemet vocat Cantacuzenus non semel, ut et alii. Mariam vero primogenitam duxerat Nicephorus Angelus Acarnaniae despota. Vide stemma Cantacuzenicum in Famil. Byzant. pag. 261. DUCANG.

Pag. 763, 18. Τοῖς περὶ Φιλαδελφίαν σατράπαις] Sarchanem Philadelphiae Satrapam ab Anna evocatum scribit Cantacuz. lib. III. cap. XCVI. DUCANG.

Pag. 763, 20. Καὶ τὸ ἔαρ ἐν τούτοις] Anno 1347. DUCANG. Immo anno 1346. BOIVIN.

Pag. 765, 11. Ὑπὸ Τούζου] De quo supra lib. XIII. cap. ult. sect. 2. BOIVIN.

Pag. 765, 16. Ἐς Χίον τὴν νῆσον] Ut Chius et utraque Phocaea in Genuensium potestatem venerint, narrat etiam Cantacuzen. lib. III. cap. 95. lib. IV. cap. 11. 12. Bizarus lib. VI. p. 130. sub an. 1346. DUCANG.

Pag. 766, 11. Ὁ Φακεωλάτος] Id ipsum refert Cantacuzen. lib. III. cap. 95. DUCANG.

Pag. 767, 5. Ἦν δ' ὅμως περιδεὴς ὁ Φακεωλάτος] Quippe proposuerant Genuenses Galataei praemium ac impunitatem ei qui illum morti traderet. Cantacuzen. loco laudato. DUCANG.

Pag. 767, 12. Τῆς ὀργῆς ἐκείνης] Causam, cur Anna impe-

ratrix a patriarcha alienata sit, pluribus exponit Cantacuz. lib. III. cap. 98. DUCANG.

Pag. 768, 3. Διὰ τὴν τοῦ τόμου κατάλυσιν] De quo quidem Tomo, et Synodo Constantinopolitana, et controversia inter Barlaamum et Gregorium Palamam, fuse egit Cantacuzen. lib. II. cap. 39. 40. ubi consulendus Gretserus. DUCANG.

Pag. 768, 4. Ἐπεὶ δ' ἔτυχεν δέσμιον ἐκ πολλοῦ κατέχουσα τὸν Παλαμᾶν] Exstant in Codice Regio 2409. cum alia multa Palamae scripta theologica, tum epistolae aliquot apologeticae, in quibus Palamas hanc vitae suae partem fuse enarrat. Inde nos, quae ad Chronologiam pertinebant, selecta quaedam excerpsumus. Sunt autem haec. Palamas coepit suspectus esse circa initia belli civilis A. C. MCCCXLII. Cod. Reg. fol. 296. v. Περί ποντὰ μέσα τῶν πρὸ τοῦ σωτηρίου πάθους νησιμῶν ἡμερῶν, id est, *circiter mediam Quadragesimam*, patriarcha Palamae significat, suspectum eum sibi et Augustae esse, petitque ab eo, ut secum ad hanc veniat, delendae eius suspicionis causa, fol. 295. v. lin. ult. In Dominica Palmarum appellit Byzantium ὁ Πρωῶτος, id est, *Primus* monasteriorum montis Atho moderator, fol. 296. v. lin. 3. Exacta Dominicae Passionis hebdomade, ac sequenti ineunte, Palamas patriarcham invisit et Augustam, *ibid.* lin. 6. Statim post Dominicam τῶν ἀγίων πατέρων, intra octavam Ascensionis, confert se in monasterium e regione Byzantii situm, *ibid.* infima pag. Inde, verno tempore, in aliam domum a tumultu nautico remotam transit, fol. 297. lin. 3. Paucis diebus interiectis quaesitus a quodam ecclesiae ministro, nec inventus, in Urbem redit, *ibid.* lin. 4. Ineunte autumno Heracleam secedit, et ibi per quatuor menses commoratur, fol. 285. lin. 6. fol. 284. v. in inf. pag. fol. 299. v. in fine pag. Inde A. C. MCCCXLIII. reversus, in aedibus S. Sophiae commoratur per integrum duorum mensium spatium, fol. 284. v. med. pag. Comprehenditur et in custodiam datur ἔαρος μεσοῦντος, hoc est, circa initium mensis Maii, fol. 285. lin. 7. Ignatius, patriarcha Antiochenus, Byzantium venit anno post Andronici iunioris mortem tertio completo, A. C. MCCCXLIV. fol. 283. v. lin. 20. Palamas, ad monachos montis Atho scribens A. C. MCCCXLVI., ait se περιεκλεισμένον ἀκρίτως ἐπὶ δυσὶν ἐνιαυτοῖς ἤδη, id est, annum iam alterum elapsum esse, ex quo inclusus teneatur, fol. 299. infra med. pag. Nondum eo tempore coacta erat in eum Synodus. *Ibid.* Ignatius, patriarcha Antiochenus, Byzantio excedit, literis ad patriarcham Constantinopolitanum contra Palamam scriptis, fol. 282. v. lin. 1. Haec Regius ille Codex. Aliquanto post Palamas carcere emissus, anno ipso (ut opinor) MCCCXLVI. Tamen Cantacuzenus lib. III. cap. ult. pag. 699. scribit, Palamam adhuc in carcere fuisse eo tempore quo ipse Urbem cepit; atque eum, cum Andronico Asane eductum e custodia, venisse ad se ait Annae Augustae missu legatum. ΒΟΙΝΙΧ.

Pag. 768, 11. Τὴν γνώμην περιφανῶς μετήνεγκε... τὴν τε περὶ τὰ δόγμα. γνώμην ἐκείνου κυροῦσα etc.] Huc pertinet Palamae ad Augustam epistola, quae exstat in Codice Regio 2409. supra laudato, fol. 53. Ea est eiusmodi.

Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης ἐπιστολὴ
πρὸς τὴν θεοστεφῆ βασιλίδα, κυρὰν Ἄνναν
τὴν Παλαιολογίναν.

Οὐδὲν οὕτως ἀναγκαιότατον οὐδὲ λυσιτελέστατόν τε ἅμα καὶ πρεπωδέστατον τοῖς τοῦ Χριστιανύμου γένους κατ' εὐδοκίαν ἐκ θεοῦ βασιλεύουσιν, ὡς τὸ χρῆσθαι τῇ δυνάμει τῆς ἐκ θεοῦ βασιλείας, ὑπὲρ τῆς αἰδίου τοῦ θεοῦ βασιλείας, ἢ παρὰ τῶν νῦν αὐθις ἀντικειμένων ἡμῖν εἰς κτίσμα φρενοβλαβῶς κατασπᾶται. καὶ τοῦτο συνεῖς εἶπερ τις ὁ πολὺς ἐκείνος καὶ τὰ πάντα θαυμάσιος ἡμῶν βασιλεὺς, ἔδειξεν ἔργῳ τὴν βασιλείαν ἐκ θεοῦ δεδεγμένος, ἅτε ζῆλον ἔνθεον ὑπὲρ τῆς ἐκείνου βασιλείας ἀνηρημένος, καὶ κατασπᾶσας εἰς τέλος τοὺς τὸ ὕψος ἐκείνης ταπεινοῦν ἠρημένους. τοῦτο καὶ ἡ κρατίστη σὴ βασιλεία, δέσποινα ἡμῶν ἀγία, δι' ἧν ἤδη πράττεις, ἐναργῶς διατελεῖς παριστώσα· καὶ εἶη σοι τὴν προᾶξιν εἰς τέλος ἀγαγεῖν, καὶ τοὺς τῇ εὐσεβείᾳ πάλιν, ὡς ἐκείνου μηκέθ' ἡμῖν ὄντος, ἀναιδῶς ἀντιστάντας, εἰς τέλος καθελεῖν, ἵν' ἐκείνω, καθάπερ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς πᾶσιν, οὕτω καὶ τὸν ὑπὲρ θεοῦ ζῆλον ἰσοστάσιος εἴης. ἐπεὶ δὲ τῷ θεοκινήτῳ ζῆλῳ τὴν βασιλικωτάτην ἐν ἀρεταῖς συγκεκραμένην ἔχουσα φρόνησιν, ζητεῖς καλῶς ποιοῦσα μαθεῖν ὡς ἐν ἐπιτόμῳ καὶ κατὰ τὸ ἐγχωροῦν σαφῶς, τὰ παρ' ἡμῶν καὶ τὴν ἀντιθέτων ἡμῶν καὶ φρονούμενα καὶ λεγόμενα περὶ τοῦ θειοτάτου φωτός, οὕτω ταῦτ' ἔχει. Καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ οἱ ἅγιοι ἔστιν οὗ θεότητα ὀνομάζουσι, καὶ τὸ φῶς καθ' ὃ λάμπας ἀπορόρητος ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπὶ τοῦ Θαβωρίου ὄρους περιήστραψε τοὺς συναναβάντας μαθητάς, θεότητα ὀνομάζουσιν. ὡς οὖν ἡμῶν ἄκτιστον εἶναι φρονούντων μετὰ τῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἔκφανσιν οὐσίας, καὶ τὴν τοῖς ἀξίοις ἐπιφαινομένην ταύτην ἔλλαμψιν, δύο θεότητας ἀκτίστους πρεσβεύειν, ὑπερκειμένην καὶ ὑφειμένην ὁ Ἀκίνδυνος κατηγορεῖ, καθάπερ καὶ ὁ Βαβλαάμ. αὐτὸς δὲ μόνην ἄκτιστον εἶναι λέγει θεότητα, καθάπερ καὶ πρότερον ἐκείνος, τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ· τὴν δὲ θείαν ἐκείνην ἔλλαμψιν, κτιστὴν. ἐπεὶ δὲ κτιστὴν εἶναι λέγει τὴν θείαν ἔλλαμψιν ἐκείνην, καὶ ὑφειμένην εἶναι λέγει πάντως. οὐκοῦν δύο λέγει καὶ αὐτὸς θεότητας, ὑπερκειμένην καὶ ὑφειμένην. φανερόν οὖν ὡς πρὸς ἀπάτην τῶν ἀκούοντων, τὴν ὑπερκειμένην καὶ ὑφειμένην ἡμῶν κατηγορεῖ θεότητα. τούτο δὲ ἐστὶν ἀληθῶς δι' ὃ ἡμῶν κατηγορεῖ, ὅτι τὸ θεῖον καὶ ἀπόρορητον ἐκεῖνο φῶς, ὃ κτιστὸν εἶναι φησὶν αὐτὸς, ἄκτιστον εἶναι πρεσβεύομεν ἡμεῖς, καθάπερ οἱ τε θεοφόροι πατέρες καὶ Χριστὸς αὐτὸς ὁ κατὰ τοῦτο λάμ-

ψας, καὶ βασιλείαν τοῦ Θεοῦ τοῦτο καλέσας, ἐδίδαξαν ἡμᾶς. οὐ γὰρ ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ δούλη καὶ κτιστή. μόνη γὰρ αὕτη παντὸς μᾶλλον ἀβασίλευτος καὶ ἀήττητος, καὶ χρόνου παντὸς καὶ αἰῶνος ἐπέκεινα. οὕτως οὖν ἡμεῖς ἓνα κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ἐν μιᾷ θεότητι σέβομεν Θεόν, οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν μόνην ἄκτιστον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ περὶ τὴν οὐσίαν θεωρούμενα καὶ θεολογούμενα, τὴν δύναμιν, τὴν θέλησιν, τὴν ἀγαθότητα, τὸ φῶς, τὴν ζωὴν, καὶ τὰ τοιαῦτα· καὶ ὡς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὔσης τῶν τριῶν προσώπων καὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐλλάμψεως, καὶ ἀπλῶς πάσης δυνάμεως καὶ ἐνεργείας θείας. ὁ δὲ Ἀκίνδυνος ἀθέσμως εἰς κτιστὰ καὶ ἄκτιστα τὸν ἓνα Θεὸν διχοτομεῖ, καὶ εἰς δύο θεότητας ἐκφύλους, καὶ ὄντως ὑπερκειμένην τε καὶ ὑφειμένην, τὴν μίαν κατατέμνει θεότητα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· τὴν μὲν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ ὑπερκειμένην λέγων, ὡς μόνην κατ' αὐτὸν ἄκτιστον θεότητα· τὸ δὲ φῶς ἐκεῖνο, ὑφειμένην ὡς κτιστὴν θεότητα. ποιεῖ δὲ κτιστὴν ἐντεῦθεν καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. οὐ γὰρ ἡ ἔλλαμψις κτιστή, ἄκτιστον αὐτὸ οὐκ ἔστι. τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἄλλων πονηρῶν αἰρέσεων, αἷς ἐντεῦθεν περιπίπτει, ἡ τοῦ νῦν γραμματος συντομία οὐ χωρεῖ. καθάπερ δὲ ὁ Σαβέλλιος, ἐν τῷ μὴ διαφέρειν λέγειν τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν, μὴ ἔχειν υἱόν τὸν πατέρα ἐδογματίζεν, οὕτως ὁ Ἀκίνδυνος, ὅταν λέγῃ μὴδὲν διαφέρειν τὴν θείαν ἐκείνην ἔλλαμψιν καὶ ἐνέργειαν τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἔχειν φησὶν ἐνέργειαν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ τοῦτο λέγων, μετὰ τοῦ Μεσσαλιανὸς εἶναι, καὶ ἀναιρεῖ τελῶς τὸν Θεόν, ἑαυτὸν ἄθεον ὑπάρχοντα δεικνύς. τὸ γὰρ μὴ ἔχον ἐνέργειαν, οὐδαμῶς ἔστι κατὰ τοὺς Θεολόγους. διὰ τοῦτο τὸ θεῖον ἐκεῖνο καὶ προσκυνητὸν στόμα τοῦ τρισμακαρίστου καὶ ἁγίου μου ἀθέντου καὶ βασιλέως, διὰ τοῦ συνοδικοῦ φησι τόμον· ὡς εἰ καὶ πρὸς τοσοῦτον ὕψος θεωρίας ἀνέδραμον ἐν τῷ Θαβῶρ οἱ τοῦ κυρίου μύσται, χάριν καὶ δόξαν εἶδον θείαν, ἀλλ' οὐ τὴν φύσιν αὐτὴν τὴν χορηγοῦσαν τὴν χάριν. καὶ γὰρ ἴσμεν ἐκείνην, ὑπὸ τῶν θείων λογίων μεμνημένοι, ἀμέθεκτον, ἄληπτον, ἀόρατον, καὶ αὐταῖς ταῖς ὑπερκοσμίαις καὶ ἀνωτάτω δυνάμεσι. νῦν δ' οἱ καταφρονήσαντες καὶ Θεοῦ καὶ τῶν ἐκ Θεοῦ ἁγίων, καὶ τοῦ ἐκ Θεοῦ βασιλέως ἡμῶν ἐκείνου καὶ τῆς συνοδικῆς ἐξετάσεώς τε καὶ ἀποφάσεως, καὶ τῶν ἐπὶ ταύτῃ φρικωδεστάτων δεσμῶν καὶ ἀναθεματισμῶν, ἡμᾶς μὲν οὕτως εὐσεβῶς φρονοῦντας, καὶ τοὺς ἡμῖν ὁμοφρονοῦντας ἀποκηρύττουςιν, Ἀκίνδυνον δὲ καὶ τοὺς οἷος αὐτὸς, τάναντία δυσσεβῶς φρονοῦντας, συνηγοροῦσι καὶ στηρίζουσι, παντὶ τρόπῳ, κοινωνοὺς ἔχειν καὶ συλλειτουργοὺς σπουδάζοντες. Hanc epistolam puto primordium ac primum velut fundamentum fuisse initae ab Augusta cum Palama adversus patriarcham societatis. BOIVIN.

Pag. 769, 18. Παύλου] Ad Galatas cap. I. v. 8. BOIVIN.

Pag. 770, 3. Κακῶς μὲν ἀφίει κ. τ. λ.] Hom. Iliad. I. 25.

BOIVIN.

Pag. 770, 13. Ἡμεῖς (λέγων) κ. τ. λ.] Gregor. Nazianz. Orat. I. BOIVIN.

Pag. 772, 12. Καὶ ἅμα τῶν ὄρων κ. τ. λ.] Vide supra lib. XII. cap. VI. sect. 4. BOIVIN.

Pag. 773, 3. Ἐπεὶ γὰρ] Conferendus ad hoc caput Cantacuzenus lib. III. cap. 97. et 99. DUCANG.

Pag. 774, 12. Ἡ χουσεῖα καλεῖται] Novo vocabulo: nam χουσεῖα semper appellatur a scriptoribus Byzantinis: quae quidem porta tum erat obstructa, seu ἀπωκοδομημένη, uti scribit Cantacuzen. d. cap. 99. quod et infra indicat his verbis, διώρτυτον τὴν χουσεῖν πύλην etc. DUCANG.

Pag. 774, 21. Ἐς τοὺς ἀντικρυ τῶν βασιλέων ὑπορόφους οἴκους] Cantacuzen. ἐπὶ τὸν Πορφυρογεννήτου κατέλυσε οἶκον. Ex quibus Porphyrogennetae aedis situm docemur. DUCANG.

Pag. 775, 1. Ἦγε δ' ὁ φεβρουάριος τηρικαῦτα τρίτην ἡμέραν] Capta igitur Constantinopolis a Cantacuzeno III. Febr. anno mundi iuxta Graecos VI. MDCCCLV. Christi MCCCXLVII. Indict. XV. Idem Cantacuz. cap. 100. extremo. DUCANG. Cantacuzeno Hist. lib. III. cap. ult. is dies est Februarii VII. Ait quippe se ab Anna Augusta admissum esse in Palatium Februarii die VIII. Constat autem admissum fuisse postridie quam ingressus in Urbem fuerat. BOIVIN.

Pag. 775, 3. Τῆς ἀκροπόλεως ταύτης ἐντὸς συγκλεισθεῖσα] Infra πῦρ καὶ φρυγάνων φακέλλους ὑφῆψαν τὴν πρὸς τῷ τεμένει Βλαχερνῶν τῆς ἀκροπόλεως πύλην. Cantacuzen. cap. 100. τὸ ἐν Βλαχερναῖς φρούριον vocat, de quo copiose egimus in Constantinopoli Christ. lib. II. sect. V. n. 7. In eo igitur Palatio tum morabatur Anna imperatrix. DUCANG.

Pag. 775, 10. Ἐκ Γαλάτου] Idem habet Cantacuz. cap. 99. DUCANG.

Pag. 775, 19. Τὴν ἀπὸ Σκυθῶν δῆσι] Proverbium, quo rursum infra cap. 31. utitur. Id est, convitiis respondere. DUCANG.

Pag. 776, 19. Πρὸ δυοῖν που κ. τ. λ.] Vide Cantacuz. lib. III. cap. 73. BOIVIN.

Pag. 776, 23. Πρόσεχε οὐρανὲ κ. τ. λ.] Deuteron. cap. XXXIII. v. 1. BOIVIN.

Pag. 778, 18. Ὅθεν τῆς ὑστεραίας ἐπιούσης] Postridie quam Cantacuzenus in Urbem fuerat intromissus. BOIVIN.

Pag. 780, 1. Καὶ ἀνοιχθέντων ἤδη τῶν βασιλείων] Februarii die quarta, si Gregorae credendum; octava, si Cantacuzeno; quem minime certe probabile est erravisse in eo die assignando, quo imperii sedem invasit. BOIVIN.

Pag. 781, 12. Κατὰ τῆς τοῦ πατριάρχου καθαιρέσεως] De qua Ioannis patriarchae Constantinopolitani abdicatione Cantacuzen. lib. III. cap. 99. lib. IV. cap. 3. DUCANG.

Pag. 783, 22. Ἐσπέρας γὰρ] Psalm. XXIX. v. 6. BOIVIN.

Pag. 784, 17. Τῇ τε τῆς ἐπισκοπῆς καθαιρέσει προσεπήγε

καθαίρεσιν] Scripserat, puto, Gregoras, τῇ τε τῆς ἐπισκοπῆς καθαι-
ρέσει τὴν τῆς ἱερωσύνης προσεπῆγε καθαιρέσιν, id est, *Episcopalis
dignitatis abrogationi etiam sacerdotii abrogationem adiecit.* BOUVIN.

Pag. 784, 18. Ἐν τῇ τοῦ θείου Βασιλείου μονῇ] Id silet
Cantacuzenus. De hoc monasterio egimus in Constantinop. Christ.
lib. IV. sect. VI. n. 12. DUCANG.

Pag. 786, 7. Ἰσίδωρον] Cantacuzen. lib. IV. cap. 3. DUCANG.
Huc pertinet Ignatii, patriarchae Antiocheni, Tomus contra hunc
Isidorum; qui Tomus exstat apud Leonem Allatium (de libris ec-
clesiasticis Graec. Dissert. II.) Novembri mense promulgatus, Indict.
XIII. hoc est anno Christi MCCCXLIV. exeunte. Palamas in ora-
tione, quae adversus Ioannem Calecam patriarcham scripta exstat
Cod. Reg. 2409. fol. 280. v. suam et Isidori causam agit his verbis:
Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὰς συνόδους ἀμφοτέρας ἐκείνας, καὶ τὸν ἐπ' ἐκεί-
ναις τόμον, ὕστερον οὐκ ὀλίγον χρόνον, ὑποψηφίους Μονεμβασίας
τὸν τε Παλαμᾶν, καθ' οὗ νῦν μαίνεται, καὶ τὸν αὐτῷ συνηγωνι-
σμένον ἐν πᾶσιν ἱερὸν ἢ Ἰσίδωρον, μετὰ πάσης ποιεῖται τῆς ἐκ-
κλησίας, αὐτὸς ὁ νῦν λέγων ἐξ ἀρχῆς ἀμφιβόλους αὐτοὺς εὐθύς
εἶναι περὶ τὸ σέβας, καὶ ἔτι μᾶλλον προϊόντος τοῦ λόγου. πῶς
οὖν τηλικαύτην ψῆφον σὺν πᾶσι τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐπ' αὐτοὺς ἤγε,
καὶ προκαθηγεῖσθαι τῆς ἐκκλησίας ἡξίου, καὶ πρὸς τοσοῦτον δι-
δασκαλικὸν ἀνεβίβαζε θρόνον, εἰ μὴδὲ τῆς εὐσεβείας ἀσφαλῶς
ἔχειν ἠγεῖτο τούτους· ἀλλὰ τὸν μὲν Παλαμᾶν πολλὰ βιασάμενος,
καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ δι' ἐτέρων πλεῖστα παρακαλέσας, ὡς οὐκ εἶχε
κατὰ τοῦτο πειθόμενον, καὶ μάρτυρες τούτου μετὰ πολλῶν ἐτέρων
καὶ τῶν Μονεμβασιωτῶν οἱ τηλικαῦτα παρόντες· ὡς οὖν μὴ κατὰ
τοῦτο πειθῆνιον εἶχε, Θεσσαλονικεῦσιν ἐπιστήσειν ἰσχυρίζετο, βία
μείζονι κεχορηγμένος. τὸν δὲ τοῦ πνεύματος ὄντως ἄνθρωπον, καὶ
τὰ πάντα ἱερὸν τε καὶ χρηστὸν ἢ Ἰσίδωρον, ὡς πάντες ἂν συμ-
φαίεν οἱ τὸν ἄνδρα εἰδότες, πολλαῖς τῶν Μονεμβασιωτῶν παρα-
κλήσεσι, δέξασθαι πείθει τὴν τούτων ἱερὰν προστασίαν, καὶ τὸν
εἰδισμένον ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἱεραρχικὸν ἀσπασμὸν ἐκτελέσαντα,
συνεδρεῦειν ἐντεῦθεν καὶ συλλειτουργεῖν ὁσημέραι, τῷ νῦν ἐξ ἀρ-
χῆς ἀμφιβόλους ἡμᾶς εἶναι περὶ τὸ σέβας ψευδογραφοῦντι. πῶς
ἂν ἀμφίβολον εἶχε περὶ τὸ σέβας, ὃν συλλειτουργὸν εἶχε, καὶ τῆς
εὐσεβείας διδάσκαλον προὔχειρίσατο; ἀλλ' ἐπεσπάσατό φησι τὴν
δίκην ἐφ' ἑαυτὸν καὶ ὁ ὑποψήφιος Μονεμβασίας. οὐκοῦν ὑποψή-
ριος ἦν· εἰ δ' ὑποψήφιος, οὐκ ἀμφίβολος ἦν, καὶ ταῦτ' ἐξ ἀρ-
χῆς. τίνος δὲ καὶ χάριν ὁ ὑποψήφιος οὗτος ἐπεσπάσατο τὴν δίκην
φ' ἑαυτόν; ὡς τὰ αὐτὰ, φησί, τῷ Παλαμᾶ φρονῶν. καὶ μὴν οὗ-
τος τῶν ἐκ Θετταλίας τῷ Παλαμᾶ συνελλυθῶτων εἷς ἦν, καὶ φα-
ερῶς ἐξ ἀρχῆς τοῦ αὐτοῦ φρονήματος ὑπῆρχεν αὐτῷ, κἂν ταῖς
συνόδοις ἐκείναις παρῶσιν ἐκείναις συνηγορῶν. πῶς οὖν μετὰ τὰς συνό-
δους ἐκείνας ὑποψήφιος ἡμῖν ἐγεγόνει; μᾶλλον δὲ πῶς οὐκ ἐν-
τεῦθεν δῆλον, ὡς ἐκεῖνος μὲν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔμεινεν εὐσεβείας,
καὶ πρότερον ἦν, καὶ δι' ἣν ἐξεδήμησε τῆς πατρίδος, καὶ ὑπὲρ

ἣς ἠγωνίσαστο, καὶ τῆς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνίας ἄθλον τὴν ψῆφον ἀπενεγκάμενος τότε εὐθύς, νῦν ὕστερον ταύτης, τῆς οἰκείας εὐσεβείας ἔνεκα, καὶ τὴν τιμὴν τῆς ἀρχιερωσύνης καὶ τὴν ταύτης ἀφαιρέσειν ἔθετο παρ' οὐδέν, ὑμεῖς δὲ τὸ σέβας, ὅπερ ἐκέκτησθε ψηφίζόμενοι τοῦτον, ἔξομοσάμενοι νῦν, ἅτε τοῖς Βαρλααμίταις προσθέμενοι, μὴ συμμεταθέμενον τὸ φρόνημα τοῦτον παραπλησίως ὑμῖν ἀπεψηφίσασθε νῦν. ἀλλ' οὐδ' ὁμολογίαν ἐπέισθη φησὶ δοῦναι τοῦ οἰκείου φρονήματος ἀπαιτηθεῖς, ὥσπερ οὐδ' ὁ Παλαμᾶς ἐπέισθη. βαβαὶ τῆς ἀναιδουῦς καὶ ἀπροφασίστου ψευδοδόξημοσύνης ὄντως σύνοδος ἀθετούντων εἰσὶ, κατὰ τὸν Ἱερεμίαν. BOIVIN.

Pag. 786, 10. Ἐρῶράγη σύστημα] Haec etiam fuse narrat Cantacuzen. d. cap. III. DUCANG.

Pag. 786, 11. Καὶ πρῶτον μὲν] Ut Isidorum patriarcham Constantinopolitanum episcopi anathemati semel ac iterum subiecerint, silet Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 786, 13. Ἐς τὴν Στεφάνου τοῦ θείου πρωτομάργτυρον μὴν] De variis S. Stephani aedibus Constantinopoli egimus in Constantinop. Christ. lib. IV. sect. VI. n. 89. et seqq. DUCANG.

Pag. 787, 16. Τὸ γὰρ θαῦμα τῆς οἰκουμένης] Similia narrat Cantacuz. lib. IV. cap. 4. et ut deinceps tum ab Anna imperatrice tum ab ipsomet Cantacuzeno, ac denique ab Ioanne Palaeologo solo imperante, rursum aedes Sophiana instaurata sit. DUCANG.

Pag. 787, 22. Τοῦ γὰρ δημοσίου βήματος] Conciderat nempe μεγάλη στοὰ μετὰ τοῦ βήματος, inquit Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 787, 23. Ἐφ' οὗ τοὺς βασιλικούς ἔδει τεθῆναι θρόνους] Erant igitur ea tempestate throni imperatorii in ipso Bemate, seu intra cancellos. Vide Constantinopolim Christ. lib. III. sect. 49. DUCANG.

Pag. 788, 2. Τοῦ θεραπευτικοῦ τάγματος] Diaconos intelligit, quibus in Bemate locus dabatur, dum sacra peragebatur liturgia. Alioquin extra Bema consistebant. Vide eandem Constantinopolim Christ. lib. III. sect. 82. DUCANG. Τοῦ θεραπευτικοῦ τάγματος] Verti, *Aulicorum ordini*. At melius Ducangius, cuius notas sero consului. BOIVIN.

Pag. 788, 6. Καὶ ἦσαν οἱ τοὺς βασιλικούς] Cantacuzen. lib. IV. cap. 4. DUCANG.

Pag. 788, 10. Τῆς πρώτης καὶ εἰκοστῆς τοῦ Μαΐου] Hic diem quem Gregoras Maii vigesimum primum numerat, a Cantacuzeno numeratur decimus tertius eiusdem mensis. Utri chronologo prior hac in re fides habenda est? Cantacuzeno certe; assignanti videlicet eum diem, quo ipse sit coronatus. Gregoras, eo quod Cantacuzenus bis esset coronatus, semel quidem Orestiaide seu Adrianopoli, an. Chr. MCCCXLVI. mensis Maii die XXI. iterum autem Byzantii, an. Chr. MCCCXLVII. eodem mense, et non eodem die, primae et secundae στεφροφορίας dies facile potuit confundere, non item Cantacuzenus. BOIVIN.

Pag. 788, 13. Τὴν συνήθη πεποιηκότες ἐμφάνειαν] Seu παρ-
ράστασιν, de qua supra quaedam attigimus. DUCANG.

Pag. 791, 16. Ἐβδόμη γὰρ μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν] XII. Kal.
Iun. Cantacuzen. lib. IV. cap. 4. proinde anno integro ac completo,
ex quo Adrianopoli a patriarcha Hierosolymitano coronatus fuerat,
eodem die festo, ut idem narrat lib. III. cap. 11. DUCANG. Ἐβδόμη
γὰρ μετὰ τὴν ἀναγόρ.] Immo ὀγδόη, quo die Constantini Magni et
Helenae eius coniugis memoria celebratur, inquit Cantacuz. Histor.
lib. IV. cap. IV. pag. 718. Itaque is dies fuit Maii vigesimus pri-
mus; non autem, ut Gregoras putavit, vigesimus octavus. BOIVIN.

Pag. 791, 20. Τοῦ μὲν ἑξκαιδεκαέτους ὄντος] Vide quae
annotavimus supra ad pag. 357. A. BOIVIN.

Pag. 793, 13. Καὶ τοῦτον ἐπίσκοπον χειροτονεῖ Θεσσαλονι-
κέων] Cantacuz. lib. IV. cap. 15. DUCANG.

Pag. 793, 19. Οἱ πραγματεῖαν εἰς μῆκος ἰδίαν πεποιήνται
etc.] Fortasse Ephesi archiepiscopum his verbis indicat; de quo
Cyparissiotēs, Palamicarum Transgressionum lib. I. serm. IV. cap.
10. in fine. BOIVIN.

Pag. 795, 1. Πλὴν τῆς παραλίου Μηδείας] Ita Cantacuzen.
lib. IV. cap. 10. Μήδειαν τὴν κατὰ Πόντον παραλίον πόλιν vocat;
cuius quidem nescio an alii meminerint, nisi illa sit de qua agit
Tzetzes Chil. IV. sect. 72. ubi observat cum εἰ scribi, cum Μηδία
appelletur, Medorum regio, per ι.

Μηδείας τῆς Αἰήτου μὲν ἦτα σὺν διφθόγγῳ.

Illius porro situm mox describit Gregoras: ἢ γε μὲν Θρακικὴ
Μήδεια, ἢ δυτικωτέραν τε ἔχει Βυζαντίου τὴν θέσιν, καὶ πρὸς
τῷ ἄκρῳ τοῦ Εὐξείνου κειμένη Πόντου σταδίου ἐντεῦθεν ἀπέχει
μικρὸν τι τετρακοσίαν ἐπέκεινα. DUCANG.

Pag. 795, 5. Βέροια μὲν] Cantacuzenus lib. IV. cap. 4. ut
Manuele filio expulso Berrhoeenses Crali urbem tradiderint narrat.
DUCANG.

Pag. 795, 9. Θεσσαλονίκη δ' οὐκ ἤρεσκεν] Cantacuzen. lib.
IV. cap. 15. extr. DUCANG.

Pag. 796, 1. Καὶ Ζηλωτῶν] De quibus hic et alibi non se-
mel idem Cantacuzenus. DUCANG.

Pag. 797, 2. Σεβαστοκράτορες δ' ἐπὶ τούτοις] Cantacuzen.
lib. IV. cap. 5. DUCANG.

Pag. 797, 4. Καὶ τοῖς τῷ τοιούτῳ προσήκουσιν ἀξιώματι
παρασήμοις] Codin. de Offic. Aulae Constantinop. cap. III. n. 16.
descriptis eiusmodi insignibus Sebastocratoricae dignitatis, haec
subdit: ὁ δὲ βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνός, τοὺς γυναικαδέλφους αὐ-
τοῦ Ἰωάννην καὶ Μανουὴλ τοὺς Ἀθανίου τιμήσας Σεβαστοκράτο-
ρας, δέδωκεν αὐτοῖς φορεῖν ταμπάρια καὶ κάλτζας, οἷα καὶ οἱ Δε-
σπότες. Quid vero sit ταμπάριον, diximus in Gloss. med. Lat. in
Tabardum, et in Gloss. med. Graecit. DUCANG.

Pag. 797, 8. Ὁ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος] Cantacuzen. lib. III. cap. 71. Gregoras lib. III. cap. 10. DUCANG.

Pag. 797, 10. Ἀνωτέρω] Lib. XIV. cap. V. sect. 6. BOIVIN.

Pag. 797, 13. Τῶν Ἀδήλων λέγω μονήν] Vide notata ad lib. XII. pag. 389. E. DUCANG. Ducangius putabat Gregoram hoc loco Ἀδήλων μονήν vocare illud monasterium, quod alibi Ἀυδήρων μονήν vocavisset. At non verisimile est. Nam alibi quidem de monasterio Auderorum seu Abderorum, tanquam de utriusque Asanis carcere, locutus est: hic autem Adolorum monasterii meminit, ut eius loci in quo alter Asanes praedia habuerit, sibi iampridem assignata a Cantacuzeno. Vide annotata ad pag. 389. E. BOIVIN.

Pag. 797, 17. Νόσημα τοῖς ἀνθρώποις] Pestilentiam pariter hanc insignem, quae tum grassata est, eleganter describit Cantacuz. lib. IV. cap. 8. DUCANG.

Pag. 798, 17. Καὶ ὁ Ἀνδρόνικος] Cantacuzen. loco laudato. DUCANG.

Pag. 798, 18. Τῶν μέντοι πραγμάτων] Hanc Matthaeo filio propositam defectionem attigit Cantacuzenus lib. IV. cap. 7. 8. ubi de Ioanne Asane silet. DUCANG.

Pag. 804, 6. Παρ' οὐδέσιν Ἑλλανοδίκαις] Ἑλλανοδίκαις est proprie iudex iustus, incorruptus, et (ut Pindarus Olymp. Ode III. loquitur) ἀτρεκής. Vertendum erat, apud ullum iustum iudicem, non apud ullum Graeciae iudicem. BOIVIN.

Pag. 805, 2. Ἐδόκει βέλτιον Εἰρήνην] Cantacuzen. lib. IV. cap. 8. DUCANG.

Pag. 805, 23. Ἐγὼ (φησὶν) ὦ παῖ, τὴν παροιμίαν, τὴν αἰετὶ Λιβύῃ etc.] Est hoc initium epistolae ad Chrysoloram scriptae. Unde suspicor longam hanc orationem non ab Irene Augusta, sed a Gregora fuisse lucubratam. Vide Indicem epistolarum Gregorae. BOIVIN.

Pag. 813, 10. Τὸν πατριάρχην ἐκβεβληκῶς] Cantacuzenus lib. IV. cap. 3. Didymoticho, ubi morbum cum aliqua mentis alienatione contraxerat, in Urbem adduci praecepisse scribit, quo a medicis curaretur, ex eoque postmodum decessisse. Ita dissident invicem Cantacuzenus et Gregoras, uterque pro libito, seu potius . . . DUCANG.

Pag. 813, 15. Πατριαρχεύσας περὶ που τὰ τεσσαρεσκαίδεκα] Vide annotata ad pag. 306. A. BOIVIN.

Pag. 814, 13. Τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀποτεμόμενος μέρος] Τῶν κατὰ Χαλκιδικὴν πόλεων praefecturam datam Matthaeo filio indicat Cantacuzenus lib. IV. cap. 10. DUCANG.

Pag. 818, 11. Πρὸς δ' αὖ τὰς ἐνόρκους ἐπαγγελίας] Atqui eum noluisse illis flagitantibus quicquam promittere, legimus supra lib. XIV. cap. V. sect. 4. et 5. BOIVIN.

Pag. 830, 15. Μετὰ πλειόνων ἢ τὸ πρότερον αὐθις τῶν ἐπισκόπων etc.] Itaque adversus Palamam Synodus coacta est a Ioanne

patriarcha. Atque illud est Concilium, de quo Gregoras (Historiae lib. XIX. cap. I. n. 18.) veterem ait famam percrebuisse, tanquam haeresim omnium maximam correcturo, coactisque ex omni paene orbe patriarchis et episcopis octavi et ultimi Concilii nomen habituro. Tamen Ioannes Cyparissiotus Palamicarum Transgressionum lib. I. serm. IV. cap. 4. duos tantum et viginti pontifices adversus Palamam coivisse testatur. De tempore, quo ea Synodus habitata sit, non plane constat. Ego habitam puto circiter an. Christi MCCCXLV. Certe eam ante illud tempus coactam haud fuisse colligitur ex ipsius Palamae verbis, quae exstant Cod. Reg. 2409. fol. 299. ubi ait se περικεκλεισμένον ἐπὶ δυσὶν ὄλοις ἐνιαυτοῖς ἤδη· tum haec addit, πόσοι δὲ ποσάκις πρὸς αὐτὸν (Ioannem scilicet patriarcham) εἶπόν τε καὶ γεγράφασι, εἰ μὴ τὰς μεγίστας ἐκείνας συνόδους στέργεις, γενέσθω πάλιν ἑτέρα, μόνον ἐκ τῶν ἱκανῶν τὰ τοιαῦτα συνοραῶν. ὁ δὲ καὶ ἐκείνας φησὶ στέργειν, καὶ τὸν ἐπ' ἐκείναις γεγραμμένον τόμον ἀθετεῖν μὴ δύνασθαι· καὶ δι' ἔργων καὶ λόγων ἀκυροῖ τὰ παρ' ἐκείνων ἐγγράφως κεκρωμένα, καὶ πρὸ τῶν συνόδων ἐκείνων ἐν τῷ ἀγιορειτικῷ τόμῳ διελλημένα μηδὲν ἦττον· καὶ πρὸ τούτου πάλιν, ἐν αὐτοῖς τοῖς θεοπαραδότοις λόγοις, κὰν τοῖς ἱεροῖς τῶν θεοφόρων πατέρων συγγράμμασι. τούτων οὖν ἀπάντων οὐκ οἶδ' ὅπως οὗτος ἀλογήσας ἀρτίως, εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐθις εἰσήγαγεν, ἃ ταῖς προϋπηρηγμέναις ἀπηγόρευται συνόδοις, ἵνα μὴ μόνον ἡ πολιτεία φεῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ, στασιάζῃ τε καὶ ταράττηται etc. Ex his, inquam, verbis colligitur, illam quam dicimus Synodum non coactam fuisse ante annum Christi MCCCXLV. quo anno Palamas haec ipsa scribebat. Etenim epistolam, in qua haec leguntur, anno Christi MCCCXLV. datam fuisse perspicuum est ex eo, quod Palamas ibidem dicat, *sese duobus iam annis carcere inclusum teneri*, qui anno Christi MCCCXLIII. Maio mense in custodiam datus fuerat, ut supra ostendimus ad pag. 482. B. Itaque per annos decem habitata sunt de iisdem rebus Concilia saltem quatuor. Primum an. Chr. MCCCXLI. Iunii die XV. adversus Barlaamum. Secundum circa an. MCCCXLV. adversus Palamam. Tertium an. MCCCXLVII. adversus Ioannem Calecam patriarcham. Quartum denique an. MCCCLI. Maio mense, adversus Gregoram et alios Acindynianos. (Ioan. Cyparissiotus meminit τελευταίας συνόδου, quam ait coactam fuisse ab Ephesi metropolita, Palam. Transgress. lib. I. serm. IV. cap. 16. in fine.) Tomi vero promulgati sunt multo plures: nempe Tomus Hagioriticus, de quo Palamas, Cod. Reg. 2409. fol. 267. Tomus Synodicus in Barlaamum et in Acindynum, editus mense Augusto anni MCCCXLI. de quo Lambecius Biblioth. Caesar. lib. IV. pag. 30. Tomus Ignatii patriarchae Antiocheni contra Isidorum, editus an. MCCCXLIV. Novembri mense; laudatus ab Allatio in Dissert. de libris Eccles. Graec. pag. 188. Tomi contra Palamam varii, variis temporibus a Ioanne patriarcha editi; id quod ipse Palamas testa-

tur his verbis: ὡσπερ εἷς ἐστι Χριστὸς ἀληθινὸς ὁ ἐπὶ πάντων θεὸς, Ἀντίχριστοι δὲ πολλοὶ γεγόνασιν, . . . οὕτω καὶ συνοδικὸς τόμος κατ' εὐσέβειαν ἐφ' ἡμῶν τῆς ἀληθείας συνήγορος, εἷς ἀντίτιμοι δὲ καὶ νῦν γεγόνασιν πολλοί. . . τρίτος οὖν ἐστὶν οὗτος τῶν παρὰ τοῦ τῷ Βαρλααμίτῃ συναινεῖν Ἀκινδύνῳ προειλομένου νῦν ἐξηγηγεμένων, καὶ παρ' ἡμῶν ἐξεληλεγμένων. Cod. Reg. 2409. fol. 287. His addatur Tomus contra Ioannem patriarcham editus mense Februario anni MCCCXLVII. de quo Lambecius Bibl. Caesar. lib. VI. pag. 28. Item Tomus et Anathematismi in Palamam editi mense Iulio eiusdem anni, quorum meminit L. Allatius Graec. Orthod. Tom. II. pag. 795. et de Eccl. Occident. et Orient. perp. cons. pag. 803. Denique Tomus contra Gregoram et eiusdem sectae propugnatores, editus mense Augusto anni MCCCLI. qui quidem Tomus exstat in Auctario novissimo Bibliothecae Graecorum Patrum, Parte altera pag. 135. BOIVIN.

Pag. 831, 3. Ὁ ἀπόστολος] Ad Galat. cap. II. v. 18. BOIVIN.

Pag. 835, 3. Ἐπὶ πόδα τε ἀνεχώρουν αἰσχροῶς] Hanc Latinorum ad Smyrnā cladem describit Ioannes Villaneus lib. XII. cap. 38. DUCANG. Non hanc, sed eam, quae triennio praecesserat. BOIVIN.

Pag. 835, 5. Πληγέντος Ἀμοῦρο] De caeso Amurio silet Villaneus. DUCANG. Ioannes scilicet: nec mirum. Nam haec gesta sunt A. C. 1348. in cuius initio desinit Ioann. Villanei Historia. BOIVIN.

Pag. 835, 14. Κατὰ τῶν νεφρῶν] Cantacuz. lib. IV. cap. 10. DUCANG.

Pag. 835, 19. Ἡ τῶν ἐν τοῖς Γαλάτου Λατίνων ἐπανάστασις] De qua copiose Cantacuz. lib. IV. cap. 11. 12. DUCANG.

Pag. 835, 24. Περσικὴ δύναμις] Rem narrat Cantacuzenus lib. IV. cap. 10. extr. DUCANG.

Pag. 838, 4. Ἐπὶ τῶν ἐλαφρῶν ἐκείνων τουρτῶν] Dixit supra, τοὺς ἐλαφροτάτους τοξότας in extremo agmine collocatos. Hinc suspicor legendum esse hoc loco τοξοτῶν. Quod si quis malit legere Τούρκων, haud intercedam. BOIVIN.

Pag. 839, 16. Ὡς μηδὲ πυρφόρον etc.] Qui ignem ante aciem praeferebant, ἢ πυρφόροι ἱερέες dicebantur. Vide Scholiam ad illos versus Phoenissarum Euripidi.

Ἐπεὶ δ' ἀφείθη πυρσός, ὡς Τυρσηνικῆς
Σάλπιγγος ἠχῆ, σῆμα φοινίου μάχης.

Adde Lucianum, Tzetzem, Zenobium, etc. BOIVIN.

Pag. 841, 2. Τοῖς ἐν Γαλάτου Λατίνοις] Cantacuz. lib. IV. cap. 11. DUCANG.

Pag. 842, 6. Οἰκίας τε διωρόφους] Pace cum Cantacuzeno composita obtinuerunt Genuenses Galatini, ut quod supra oppidu-

lum erat regionis ad habitandum sibi concederetur. Cantacuz. DUCANG.

Pag. 844, 15. Θαλαττοκρατεῖν βουλευθεῖσι] Cantacuzen. ἐνε-
νόουν γὰρ οὐδὲν μικρὸν, ἀλλὰ θαλαττοκρατεῖν ἐβούλοντο. DUCANG.

Pag. 844, 20. Πρὸς Ἱερὸν] De quo egimus ad Alexiadem
pag. 361. Notarum. DUCANG. Πρὸς Ἱερὸν] De quo supra ad pag.
255. C. BOIVIN.

Pag. 847, 14. Περὶ τὰς τοῦ ποταμοῦ ἐκβολὰς] *Barbissae*,
qui in sinum Ceratinum effluit. DUCANG.

Pag. 854, 7. Καὶ ἠθροίζετο ναυπηγῶν] Ut naves constru-
ctae sint a Graecis, narrat etiam Cantacuzenus pag. 144. DUCANG.

Pag. 854, 8. Περὶ τὸν τοῦ Βυζαντίου ἱππόδρομον νεώριον]
Quod Ἐπίσκαλον videtur vocare Cantacuzenus. Unde colligere
licet, navale Hippodromi et Heptascalum illud, (unum) idemque
esse. Nam in Heptasculo constructas naves scribit, quas in Neorio
Hippodromi Gregoras. Vide Constantinop. Christ. lib. I. sect. 17.
DUCANG.

Pag. 854, 18. Πρὸς κατασκευὴν] Vide Cantacuzen. Histor.
lib. IV. cap. 5. et 6. BOIVIN.

Pag. 858, 5. Παρὰ τὰς τοῦ ποταμοῦ δηλαδὴ ἐκβολὰς] *Bar-
bysae*, seu *Barbyssi*, vulgo *Chartarici*, de quo Gyllius lib. II. cap.
3. de Bosporo Thrac. BOIVIN.

Ibidem. Ἐνθα καὶ τὸ τοῦ θαλαττίου κέρως ἀναπαύεται ἄκρον]
De marino illo *Cornu*, seu *Ceratino sinu*, multa Gyllius lib. I. cap.
5. de Bosporo Thracio. BOIVIN.

Pag. 859, 2. Καὶ τὴν ὀθόνην καθέλκειν] Quod vulgo dici-
mus, *baisser le pavillon*. Idem Gregoras lib. V. prioris Historiae,
cap. IV. οὐπω διεπέτασε τὰς ὀθόνας, ἀλλ' ἔμμενεν ἡρεμοῦσα, ubi
interpres, *velis nondum expansis*: mox τότε καὶ αὐτὴ διαπετάσασα
τὰς ὀθόνας, λαμβάνει τὴν πολεμίαν. DUCANG.

Pag. 859, 8. Καὶ τοὺς ἔνδον ἅπαντας ἐμπιπρῶσι] Cantacu-
zenus rem aliter narrat lib. IV. cap. XI. pag. 744. et 745. BOIVIN.

Pag. 860, 12. Μετὰ πολλῶν καὶ μεγάλων θυρεῶν] Nostri
Pavesade vocant. DUCANG.

Pag. 860, 17. Δημητρίου τοῦ μάρτυρος ἴδονται τὸ ἱερὸν]
De qua S. Demetrii aede et illius situ copiose egimus in Constanti-
nop. Christ. lib. IV. sect. VI. n. 33. DUCANG.

Pag. 860, 23. Κάτω τὴν ψάμμον] *Saburiam*.... DUCANG.

Pag. 861, 14. Ἡμιπλέθρον μείον] Cod. MS. ad marginem,
σημειῶσαι ὅτι τὸ πλέθρον ἐστὶ πηχέων ρλγ'. DUCANG.

Pag. 862, 2. Οἱ δ' ὑπότρομοι γενόμενοι] Hanc Graecanica-
rum navium cladem multis etiam narrat Cantacuzenus d. cap. XI.
extr. DUCANG.

Pag. 862, 12. Ἐστιάτορας αὐτοὺς τοῖς ἐαυτῶν δαιτυμόσιν etc.]
Interpretatus sum, *piscibus conviatoribus suis epulum ipsi daturi*;

id quod Gregoras ipse, ni fallor, sensit. Homeri Scholiastes, ad hunc Odysseae δ. 621. versum,

Δαιτυμόνες· δ' ἐς δώματ' ἴσαν θείου βασιλῆος,

δαιτυμόνας interpretatur *ἐστιάτορας*: et vim utrumque significandi, *convivam* nempe et *convivatorem*, ei vocabulo competere docent Lexicographi. Tamen apud Gregorium Nazianzen. Orat. XXXVIII. *ἐστιάτωρ* et *δαιτυμῶν* opponuntur: immo et apud Gregoram ipsum Hist. lib. XXIII. pag. 582. lin. ult. **BOIVIN.**

Pag. 869, 1. *Ἄλλου μὲν ἴσως ἄν τις ἦν* etc.] Gregoras initio huius libri ea repetit, quae in fine superioris iam dixit. Itaque aut prima haec, aut illa ultima recidenda sunt. **BOIVIN.**

Pag. 870, 16. *Ἦν γὰρ τοῖς οἰκείοις ὀνειροῖς προσέχων ὁ ἄνθρωπος*] Vide annotata ad pag. 650. E. infra. **BOIVIN.**

Pag. 871, 7. *Τῆς παρούσης μετέστη ζωῆς*] Isidorus patriarchatum inivit anno Chr. MCCCXLVII. Sedit annos duos, menses septem et dies quindecim; ut constat ex Codice MS. quo usus est Phil. Labbeus. Vide Apparatum Histor. Byzant. pag. 37. Ergo patriarcha esse desiit an. Chr. MCCCXLIX. exeunte. **BOIVIN.**

Pag. 871, 12. *Ἀπὸ σκαπάνης ὁμοῦ κ. τ. λ.*] Sic supra lib. III. cap. 3. sect. 6. **BOIVIN.**

Pag. 873, 14. *Τῶν ἐπισκόπων τῆς τέως σωζομένης ἐπαρχίας*] Sic infra cap. III. sect. 3. *κάπειδὴ Θρακίης ἐπέκεινα πλείων οὐκ ἦν ἐπαρχία Ῥωμαίοις, μόνους τοὺς Θρακικοὺς εὐθὺς μεταπέμπεται ἐπισκόπους.* Vide et lib. XXI. cap. ult. ubi de imperii finibus illo tempore valde angustis. **BOIVIN.**

Ibidem. *Τῆς τέως σωζομένης κ. τ. λ.*] Sic infra cap. III. sect. 3. **BOIVIN.**

Pag. 876, 7. *Ἀνωτέρω*] Lib. XIV. cap. 7. **BOIVIN.**

Pag. 876, 23. *Τοῦ ἔτους*] Mense Septembri, anno mundi 6859. ineunte. **BOIVIN.**

Pag. 877, 2. *Ἐς Βυζάντιον κ. τ. λ.*] Bizar. de bello Veneto lib. II. **BOIVIN.**

Pag. 877, 12. *Ἐπι τε Χερσῶνος*] Eius nominis urbs in Chersoneso Taurica a Geographis ponitur, eaque episcopalis sedes fuit. Vide annotata ad pag. 309. E. **BOIVIN.**

Pag. 877, 15. *Μελέτην ἔχοντες ὅσον οὐδέπω καὶ τριήρεσι συχναῖς τὸν ἀρχένα τοῦ Πόντου συγκλ. καὶ τὸ τοῦ Σαρ.*] Interpretatus sum, *et iam fere meditabantur plurimis triremibus Ponti fauces obsidere, atque in Sarapidis fano tyrannicum violentumque portorium imponere iis, qui* etc. Videat lector an malit, *et iam fere meditabantur, magno triremium numero obsessis Ponti faucibus et Serapidis fano, tyrannicum violentumque portorium imponere iis, qui* etc. De Serapidis fano vide Gyllium lib. I. cap. 2. de Bosporo Thracio. **BOIVIN.**

Pag. 880, 20. *Εἰληφόσι*] Pro *εἰληφότες*. **BOIVIN.**

Pag. 881, 1. Ἐπεὶ δ' ἡ παρασκευὴ τῶν ὄπλων etc.] Hoc loco Gregoras innuit se ad Synodi Palamiticae historiam scribendam accessisse circiter illud tempus, quo triremes Venetae quatuordecim in Byzantinos portus delatae sunt; nempe anno Christi MCCCCLI. vere ineunte. Aliunde tamen constat hunc librum, et novem deinceps continuos, ab eo scriptos fuisse an. Chr. MCCCCLII. mensibus Julio et Augusto, ut in Vita eius observavimus. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 882, 4. Ἐχεμυθεῖν γὰρ ἴσως etc.] Tota constructio perplexa et salebrosa est. ἀφθογγον γλώττης πάροδον χαρίζεσθαι dithyrambum sapit. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 883, 4. Πᾶς γὰρ] Ioan. cap. III. v. 20. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 883, 15. Ὠδίνουσιν ὄρος, κατὰ τὴν παροιμίαν, τεκεῖν ἐξεγένετο μὴν] Apud Gregorium Cyprium sic proverbium effertur, ὠδινεν ὄρος, εἶτα μὴν ἀπέτεκεν: quod est ambiguum. Gregoras ambiguo casu deceptus, ex Nominativo Accusativum fecit, et ὠδινεν ὄρος interpretatus est *montem parturiebat*, pro *mons parturiebat*. Apud Phaedrum nulla ἀμφιβολία,

Mons parturibat, gemitus immanes ciens etc.

apud Horatium nonnulla, *Parturient montes etc.* *Montes casus est ambiguus.* ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 883, 19. Οὐ πλείους ἀριθμῶ τῶν δύο καὶ εἴκοσιν ὄντας] Subscripserunt tamen metropolitae viginti septem; propria quidem manu, viginti quinque; duo autem διὰ γνωμῶν, seu per vicarios. Item episcopi septem. Vide Pseudosynodum Palamiticam, editam a Combefisio in Auctario noviss. Biblioth. Patrum Graec. ΒΟΙΒΙΝ.

Pag. 883, 22. Ὡν οἱ μὲν τῶν ἐξ ἀρότρου καὶ σκαπάνης etc.] Philotheus patriarcha Antirrheth. I. (Cod. Reg. 1996. fol. 11. v.) pro episcopis, quos Gregoras ut agrestes et imperitos notaverat, sic respondet: Ἀλλὰ καὶ τὴν ιδιωτείαν καὶ τὴν ἀγροικίαν ἐγκαλεῖς τῷ χορῷ τῶν τῆς ἐκκλησίας ποιμένων καὶ διδασκάλων τουτουῶν, καὶ μηδαμῶς ἐνεῖναι τῷ καταλόγῳ φῆς ἓνα μηδένα τὸν εἰδότα γράφειν τε καὶ λογογραφεῖν σὺν ἐπιστημῇ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν τόμον τὸν ἱερὸν ἀμαθῶς, ὡς ἂν αὐτὸς φαίης, καὶ μὴ κατὰ νόμους τῆς ὑπὸ σοῦ προσκυνουμένης ῥητορικῆς συντετάχθαι· μᾶλλον δ' οὐ κατὰ τὰς σὰς δόξας, καὶ τὰς καινὰς καὶ προσφάτους θεολογίας, ἢ γλωσσαλγίας, καὶ τὸ τῆς γνώμης ἀνθέκαστον. ἐγὼ δ' εἰ μὲν πολὺν τινα λόγον ἤδειν τουτουσὶ τοὺς μακαρίους ποιουμένους τοῦ πράγματος, καὶ προὔργου τιθεμένους ταυτὶ, πολλοὺς ἂν σοι καὶ ταυτηνὴ τὴν σοφίαν σοφοῦς καὶ ῥήτορας καὶ λογογράφους τῶν προϋχόντων ἱερέων τούτων ὑπέδειξα, καὶ οὐ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτοῖς ἐπομένων, Λουκᾶς τινὰς ἄλλους, καὶ Τιμοθέους, καὶ Ἀπολλῶς, εἰ δὲ βούλει, Διονυσίους καὶ Κλήμεντας, ὅσον τὰ ἐς λόγους φημί, καὶ τὴν ὑπὸ σοῦ θαναταζομένην

σοφίαν, ὑπὲρ τοὺς σοὺς δηλαδὴ μυσταγωγούς, Δημοσθένην τε καὶ Ἀριστείδην, καὶ τὸν παρ' ὑμῖν θρυλλούμενον Πλάτωνα· ἐπειδὴ τοὺτους αὐτοὺς παρατρέχεις δι' ἐκούσιον ἄγνοιαν· καὶ ἔμαθες ἂν, ὡς οὐκ ἀπὸ σκαπάνης καὶ λατομίας, οὐδ' ἀπὸ κώπης ἐπὶ βῆμα, κατὰ τὰς σὰς λογογραφίας ἢ λοιδορίας, ἀλλ' ἀπὸ σοφίας ἐπὶ σοφίαν ἦλθον, τῆς καταργουμένης, τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πνεύματος ἐνεργουμένην, τὴν πρώτην, τὴν ἀνωθεν, τὴν ἀγνήν, τὴν εἰρηνικὴν, τὴν μεστὴν ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν κατὰ τοὺς ἔμους Θεολόγους, καὶ ἀπὸ τῶν θύραθεν μουσείων τε καὶ τοῦ βήματος, ἐπὶ τὴν ἱερὰν ταύτην σχολήν, καὶ τὸ θεῖον βῆμα, καὶ τὰ ἄδυστα, καὶ τὸ μέγα καὶ ὑπερουράνιον ὄντως θυσιαστήριον. νῦν δ' ὀλίγος αὐτοῖς τῶν λόγων τῆς ἔξω σοφίας ὁ λόγος. ἴσασι καὶ γὰρ ὄντες ἀλιέων τε καὶ ἀγροίκων μαθηταί, ἐκείνων φημί τῶν ὑπὸ Χριστοῦ τῆς αὐτοσοφίας πρώτων κληθέντων εἰς ἀποστόλους etc. BOIVIN.

Pag. 885, 10. Αἱ τεττάρων ἤδη ἐτῶν ἐπαγγελίαι] Nempe Cantacuzenus, statim fere atque imperii sede potitus est, promissit se coacturum esse eiusmodi Synodum. BOIVIN.

Pag. 889, 23. Τῶν πάλαι σοφῶν] Ecclesiastes cap. XII. v. 11. BOIVIN.

Pag. 890, 9. Ὁδίνησεν ἀδικίαν] Psalm. VII. v. 15. BOIVIN.

Pag. 891, 23. Ὅρῳ κατὰ πλῆθος λόντας ἡμῖν ἄνδρας λογάδας] De quibus longe aliter patriarcha Philotheus Antirrheth. I. Cod. Reg. 1996. fol. 14. BOIVIN.

Pag. 896, 21. Τῶν Ναζιραίων] *Hominum* scilicet, qui *austriorem vitae disciplinam professi sunt*. BOIVIN.

Pag. 897, 2. Ἀναίμονες καὶ αὐτοὶ κ. τ. λ.] Homer. Iliad. V. 342. BOIVIN.

Pag. 901, 13. Καὶ οὓς ἐν τοῖς ἀντιῶρητικοῖς τε καὶ στηλιτευτικοῖς] Prioribus scilicet, non posterioribus. Vide Indicem operum Gregorae Dogmaticorum. BOIVIN.

Pag. 901, 17. Ὁδόντες χρόνου παρατρώγουσι etc.] Gregorae quo tempore haec scribebat, nondum expleverat annum aetatis LVII. Siquidem haec scripsit anno Chr. MCCCLII. aestate fere media, ut supra annotavimus. Constat autem natum esse an. MCCXCV. BOIVIN.

Pag. 902, 6. Κούρητές τ' ἐπίκουροι etc.] Apud Homerum legitur,

Κούρητές τ' ἐμάχοντο καὶ Αἰτωλοὶ μενεχάρμαι.

Item apud Gregorium Nazianzenum, Carm. περὶ εὐτελείας ἀνδρῶν πίνου βίου. BOIVIN.

Pag. 902, 23. Εἰ παρ' ὄλην μικροῦ τὴν ἱστορίαν etc.] Historicus lector aestimet, quanta habenda sit Gregorae fides in iis, quae Cantacuzeno per omnem Historiam memoravit. BOIVIN.

Pag. 903, 6. Νῦν δ' ἀνακαλυπτήρια θύειν] Id est *arcana revelare*. Vide annotata ad pag. 416. D. BOIVIN.

Pag. 905, 3. Δεῖν] Pro δεῖ. BOIVIN.

Pag. 905, 9. Ἀρχάμενος δ' ἄνωθεν διεξήει, πῶς διαβόλω etc.] Hanc Cantacuzeni orationem confer cum prooemio Tomi Palamitici, a Combefisio editi. BOIVIN.

Pag. 905, 23. Ἐτέρων] Philosophica scilicet, non dogmatica. BOIVIN.

Pag. 906, 1. Ἐκείνοις] Gregorae ipsi. Qua de re supra lib. II. cap. 10. BOIVIN.

Pag. 910, 19. Ὅπερ ἂν ἐν Καρὸς εἶναι κωλύση μοίρα] De hominibus contemptissimis dici solet. Ita Achilles de Agamemnone apud Homerum,

Ἐχθρὰ δέ μοι τοῦ δῶρα· τίω δέ μιν ἐν Καρὸς αἴσῃ. BOIVIN.

Pag. 911, 13. Φάσκει Γρηγόριος] Gregor. Nazianz. Orat. I. BOIVIN.

Pag. 915, 4. Τὴν Λεσβίαν οἰκοδομήν, ἢ τοῖς λίθοις etc.] Sic D. Basilius ad nepotes cap. VI. κατὰ τὴν Λαοικὴν παροιμίαν, τὸν λίθον ποτὶ τὴν σπάρτον ἄγοντας. Item Plutarchus, πρὸς στάθμη πέτρον τίθεσθαι, μήτι πρὸς πέτρῳ στάθμην. Sensus est, oportere se regulis, non regulas sibi submittere. BOIVIN.

Pag. 915, 18. Ἐγὼ, φησὶ, ἀπ' ἑμαυτοῦ λαλῶ οὐδέν, ἀλλ' ὅσα etc.] Non ea ipsa sunt verba, quae leguntur apud Ioannem cap. XIV. v. 10. Gregoras non hoc loco solum, sed et alibi passim, memoriae nimis fudit. BOIVIN.

Pag. 916, 14. Εἴ τις ὑμῖν εὐαγγελίζεται etc.] Et haec quoque Gregoras, fallaci memoriae confisus. Nam apud Paulum ad Galat. cap. I. versu octavo legitur: Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. Versu autem nono, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. BOIVIN.

Pag. 918, 14. Γρηγορίῳ] In Encomio S. Athanasii. BOIVIN.

Pag. 919, 2. Γρηγόριος ὁ Δριμύς] Pachymeres in Historia Andronici lib. VII. cap. 15. narrat quendam, cognomento *Drimyn*, sacerdotii dignitatem ausum sibi arrogare, eundemque se ab Lascariis oriundum iactitantem, novas res molitum esse, ac demum coniuratione deprehensa carceris perpetui poenam subiisse. In eum exstat Athanasii patriarchae *Γράμμα στηλιτευτικόν*, cuius supra meminimus ad pag. 110. B. Fortasse is ipse est, quem Gregoras hoc loco magistrum Palamae facit. Nec obstat, quod qui contra imperatorem coniuravit, is ab Athanasio Ioannes nominetur. Potuit enim cucullo tandem induto nomen mutare, ac pro *Ioanne* dici *Gregorius*. BOIVIN.

Pag. 923, 3. Ὁ ταῖς ὑπεροχαῖς εἶμι τῶν τιμῶν etc.] Fuit Barlaamus Abbas monasterii S. Salvatoris Constantinop. Idem ad papam legatus ivit an. Chr. MCCCXXXIX. Vide Odoricum Raynaldum ad eum annum, num. 19. et seq. Vide et Cantacuzen. Histor. lib. II. cap. XXXIX. BOIVIN.

Pag. 925, 12. Σισίνιον τὸν Νоваτιανὸν] Ita Graeci passim; pro *Νοβατιανόν*. De isto Sisinnio Ludovicus Targnius, Vir sacrorum Canonum et Historiae Ecclesiasticae peritissimus, consulenti mihi respondit: [„Nec S. Athanasius in iis quae plurima scripsit de magna Synodo, nec quisquam alius scriptor, cuius ad nos monumenta de illa eadem Synodo pervenerint, ullius Sisinnii nomen aut operam memorat adversus Arium in Nicaeno conventu. Unus Socrates Historiae suae lib. I. cap. 10. et post ipsum, atque ex ipso, Herm. Sozomenus cap. XXII. libri itidem primi Eccles. Hist. Acesium ab Constantino imperatore arcessitum narrant, qui calculo suo comprobaret Nicaenam definitionem: quod factum qua fide quo auctore referat Socrates, qui uno fere saeculo post Nicaenam Synodum vixit, aliis aestimandum relinquo. In quam rem fac, ut consulas eruditissimi Henrici Valesii Notam ad memoratum Socratis Historiae locum. Ipsum vero sublestae fidei habet vir in scriptis veterum perspicax. Caeterum idem Socrates lib. V. cap. 10. Sisinnii cuiusdam meminit, qui sacro Lectoris munere fungebatur apud Agellium Novatianorum episcopum; cuius in dignitatem aliquanto post subvectus apud eundem Historicum legitur, lib. V. cap. 21. et lib. VI. cap. 1. Huius autem Sisinnii sententiam secutus Agellius, postulanti Nectario Constantinopoleos antistiti salubre dederat consilium adversus Arianorum Macedonianorumque sectas, quibus misere vexabatur Oriens. Verum, ne de isto Sisinnio Gregoras intelligi possit, obstat primae Synodi nomen; nisi forte primam Constantinopoli habitam generalem accipias: quod quidem mihi non fit credibile. Itaque hoc proclive est suspicari, Nicephorum Gregoram, virum immensae eruditionis et lectionis, cum haberet in mente duo haec Novatiensium antistitum nomina, quorum permagni fuerat opera adversus Arianorum dementiam, unum pro alio, ut facile factu fuit, inseruisse: nisi quis malit in librarii culpam reiicere mutationem nominis; quam posteriorem coniecturam nescio an satis iuvet duorum istorum vocabulorum Graece scriptorum similitudo. Certe haec nomina *Σισίνιος*, *Ἀκέσιος*, quamquam syllabis iisdem desinunt, tamen reliquarum fere literarum structura sic inter se discrepant, ut non oscitantem scribam difficulter fallere posse videantur. Sed de ista permutatione vix certi quicquam pronuntiare licet absque benigniori Codicum Gregorae manuscriptorum copia, eorundemque diligenti collatione.“] Ipsa sunt verba Viri doctissimi, cui pro amicitiae iure, quae mihi cum eo summa intercedit, nodum hunc expediendum delegavi, dignum scilicet eo vindice; certe difficiliorem, quam ut ipse possem solvere. BOIVIN.

Pag. 929, 21. Γρηγόριος] In laudem Athanasii. BOIVIN.

Pag. 932, 22. Ἐκεῖ] I. e. in contingentibus, in bonis non necessariis. Vide supra lib. VIII. cap. VII. sect. 2. initio. BOIVIN.

Ibidem. Εἰ ὁ πάντων ἐκεῖ προμηθεύς τὰ τοῦ βίου τερ-

πνὰ etc.] Locus communis, iam a Gregora tractatus, idque iisdem verbis, Hist. lib. VIII. cap. VII. sect. 2. BOIVIN.

Pag. 933, 14. Ὁ θεῖος ἀπόστολος] Paul. ad Corinth. II. cap. XII. v. 8. 9. 10. BOIVIN.

Pag. 934, 2. Τὴν μὲν οὖν τῶν εὐσεβῶν πίστιν πάτριον τοῖς ἀναγκαίοις ἀποδιδόναι] Si post πάτριον subauditur ἐστὶ, vertendum erit, ac orthodoxorum quidem fidem in res necessarias referri, solenne est et antiquum. Alioqu岸 πάτριον est epitheton, quod coniunctum cum πίστιν, fidem patriam significat, ita ut interpretati sumus. BOIVIN.

Pag. 934, 16. Ἀπόστολος] Paul. ad Corinth. II. cap. XI. v. 3. Ibid. v. 14. et 15. BOIVIN.

Pag. 935, 17. Ἀπόστολον λεγ.] Paul. ad Corinth. I. cap. XIII. v. 2. ad Philipp. cap. III. v. 13. BOIVIN.

Pag. 937, 3. Ὡς ἂν ἡ συμφωνία διηνεκῆς] Ita quoque exemplar Vaticanum, in quo omissum aliquid suspicor. Certe haec male cohaerent. BOIVIN.

Pag. 939, 8. Νεκρικῶν ἡμῖν διαλόγων] Disputationibus scilicet Barlaami et Acindyni cum Palama. BOIVIN.

Pag. 939, 10. Ἐκεῖθεν] Ex quo priores illae disputationes habitae sunt. BOIVIN.

Pag. 939, 15. Ὅμως ὑμῖν οὐκ κ. τ. λ.] Gregoras lectores alloquitur, non autem eos, qui tum aderant in Concilio: id quod diligenter observandum. BOIVIN.

Pag. 939, 18. Βοήθημα γοῦν κ. τ. λ.] Thaborium scilicet lumen. BOIVIN.

Pag. 939, 21. Ὀνειδον] Pro ὄνειδος. Barbare. BOIVIN.

Pag. 939, 22. Ἄμας κ. τ. λ.] Gregor. Cyr. in Proverb. Heinsius σκάφας interpretatur ἕγones. BOIVIN.

Pag. 940, 6. Ταυτόν ἐκείνω κ. τ. λ.] Lumen scilicet increatum, quod ait Palamas videre se. BOIVIN.

Pag. 940, 7. Ἀὐτῷ] Dativ. pro accusat. BOIVIN.

Pag. 940, 18. Ὡν ἓνα Θεόδωρον τὸν Γραπτὸν etc.] Exstat inter Codd. MSS. Regios Volumen ingens chartaceum, quo continentur libri pro Imaginibus contra Iconomachos scripti. Hi libri sunt, *Apoloγία pro Fide Orthodoxa*; *Antirrhethici tres contra Mammonam*; *Eusebii denique et Epiphaniidae refutatio*. Ei Codici praefixum est nomen Theodori Grapti tanquam auctoris. In calce legitur: Τὸ παρὸν βιβλίον τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ, τῷ μακροῦ χρόνῳ ἀφανισθὲν, τῇ περὶ τὰς θείας γραφὰς φιλευσεβεῖ σπουδῇ καὶ φιλοκαλίᾳ τοῦ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως κυροῦ Ἰωασάφ τοῦ Καντακουζηνοῦ ζητηθὲν, ἑνὸς μόνου βιβλίου εὑρεθέντος, κάκεινον πάνν μὲν σαθροῦ διὰ παλαιότητα χρόνου, ἐσφαλμένον δὲ καὶ τῇ τοῦ γεγραφότος ἐκείνο ιδιωτεία, μετεγράφη εἰς ὠφέλειαν τῶν ἐντενυχομένων, ἐν ἔτει ζωοῦ μηνὶ μαρτίῳ. ἰνδικτ. ζ'. Id est, *Pracsens hoc opus S. Theodori Grapti, longo tempore obscuratum, tandem religioso in divinas scripturas studio*

ac laudabili curiositate Divi Domini nostri et imperatoris Dom. Iosaphi Cantacuzeni perquisitum, unico exemplari reperto, eoque ob vetustatem admodum corrupto, ac praeterea librarii ipsius ignorantia depravato, in usum eorum qui lecturi sunt transcriptum est, anno mundi VI. MDCCLXXVI. mense Martio, Indict. VI. (Christi MCCCCLXVIII.) Vetus exemplar, ex quo Cantacuzenus describendum curavit, ipsum quoque exstat in Bibliotheca Regia, et hanc inscriptionem praefert: *TOT MAKAPIOY ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΔ Τ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΜΩΜΗΤΟΤ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡ..... ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΔΟΞΑΖΟΝΤΩΝ ΠΡΟΣΚΕΚΥΝΗΚΕΝΑΙ.* Ea Codicis pervetusti inscriptione deceptus Cantacuzenus, Theodori Grapti libros eos esse credidit, qui Nicephori patriarchae erant: manavitque ea opinio ad omnes illius saeculi eruditos. Nam et Palamitae, inter quos eminebant Cantacuzenus ipse, Philotheusque patriarcha; et Palamitarum adversarii Gregoras, Cyparissiota (Cod. Reg. 2408. fol. 105. 154. 175. 195. 196. 199. 263. 375.), et alii, Opera ea Theodori Grapti genuina esse uno omnes ore pronuntiarunt. Caeterum Cantacuzenus, et caeteri, si praefixum vetustissimo exemplari titulum propius attentiusque inspexissent, commissam in ea parte fraudem statim animadvertissent; primam scilicet Tituli lineam, in qua Theodori nomen occurreret, manu recentiori exaratam esse. Cui rei argumento est primum ipsa positio illius lineae: est enim altior quam quae illi in eiusdem folii versi tergo respondet; eoque sit ut prima pagina subsequentem caeterasque omnes uno versu excedat, quod apud librarios vitium est, scripturae accuratae legibus contrarium. Deinde versus ille, in quo Theodori nomen legitur, non eodem scriptus est atramento, quo caeteri qui proximi sequuntur. Denique ipsa scripturae lineamenta diversa sunt, ut necum fatebitur quisquis litteras contulerit, praesertim *E*, *Θ*, *M*, et *T*, quarum formam aliam esse in primo versu, aliam in secundo et tertio, facile erit cuivis perspicere. Eiusce facinoris auctorem suspicari licet vel Palamam, vel Palamitam aliquem, penes quem fuerit is Codex, antequam ad Cantacuzenum pervenisset: nec enim Cantacuzenum ipsum ausim falsi insimulare. Gregoras Historiae lib. XXI. infra cap. III. (sect. VIII. vide et lib. XXIII. pag. 676. E. et 677. A.) eiusmodi fraudes, immo maiores obiicit Palamitis. *Neque enim in nos solos (inquit) manus ii armant sanguinarias; sed ex ipsis sacris libris recisa multa auferunt, folia chartacea bina et quaterna acutis cultris desecant, et ex divinis scripturis ea avellunt, quae validum et expugnatu difficile robur opponentia, ad suum libitum iniquis interpretationibus detorquere non possunt.* Porro intererat Palamitarum, ut libris illis, quibus multa continerentur eorum erroribus contraria, Theodori Grapti potius quam Nicephori (patriarchae videlicet Constantinopolitani) nomen inscriberetur. Initio certe Theodorus Graptus parvi

ab illis factus; quanquam iidem postea, eius testimoniis ad suum sensum accommodatis, miris laudibus ipsum ornaverint. Exstat apud Gregoram in libro nondum edito (Cod. Reg. 2952. fol. 157.) gravis querela de Palamita quodam, qui de Theodoro Grapto et de eius libris non satis reverenter loqueretur. *Ecqua enim* (inquirebat Palamae sectator) *novit illum ecclesia? Quis nostrorum illius unquam meminit?* Tum addebat, *quaecunque is contra Iconomachos scripta composuisse diceretur, ea erroribus gravissimis scatere. Quod si alii quipiam nonnulla interseruisent spuria et supposititia, et iis nomen illius inscripsissent, ipsum quidem irreprehensum futurum, non item eius libros: sin ea eius essent reipsa et indubitate, iam eum simul cum libris reiiciendum, et in haereticorum numero ponendum.* Haec Palamita ille, in quem Gregoras acerbis verbis invehitur, ad Cantacuzenum ipsum conversus. *Ecquem Tu, inquit, hunc drepente in sanctum illum Patrem sapientemque doctorem armas novum Archilochum, ac potius Archilochi simium? ... Cur haec praesente te abiectissimus furibundusque homunculus evomuit?* etc. (Vide et annotata infra ad pag. 598. F.) Non mirum itaque homines improbos, quales illi videntur fuisse, vetustissimum Codicem nactos, cui auctoris nomen non esset inscriptum, nomen praefixisse illud, quod arbitrarentur contemptius obscuriusque esse, quam ut magnae contra eos auctoritatis esse posset. Ut ut sit, manifestum certe est, interpolatum fuisse Codicis antiquissimi titulum, additamque esse recentiori manu, ut diximus, eam lineam, in qua Theodori Grapti nomen legitur. Superest iam ut ostendamus, librorum, eo volumine comprehensorum, auctorem esse patriarcham Nicephorum. Primo constat Nicephorum multa pro imaginibus contra Iconomachos variis temporibus scripta edidisse. Ignatius Diaconus, qui eius vitam scripsit, eum ait aliquanto post Nicaenam Synodum, cum esset adhuc laicus, in fidei hostes insurrexisse. *τότε δὴ, inquit, καὶ ὁ μέγας Νικηφόρος, τὰ νίκης ἐπιφερόμενος σήμαντρα, κατὰ τῶν τῆς πίστεως ἀντιπάλων τορόν τι καὶ ἐννάλιον ἀνεκρούετο μέλος, Χριστὸν εἶναι πιστούμενος ἀπερίγραπτον κατὰ τὸ τῆς θεότητος, ἀπλοῦν καὶ ἀνέπαφον· περιγραπτὸν δὲ καὶ γραπτὸν κατὰ τὸ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπίόν τε καὶ σύνθετον, οἷς τὸ εἰκονίζεσθαι ἀγαρότως ἐπακολουθήσοι.* Quibus Ignatii verbis indicari puto *Apolo-giam pro Fide*. In Synodica Epistola Orientalium ad imperatorem Theophilum memoratur liber contra Christi imaginem a Ioanne Anagnosta editus, idemque a Nicephoro refutatus. Theophanes Confessor integram de Copronymi obitu narrationem, ex tertio contra Mammonam Antirrhético translata, Chronico suo inseruit; atque eius narrationis auctor in Codice Ioyeusano Nicephorus patriarcha indicatur, teste Petavio. Vide fragmenta, Breviario Chronico Nicephori patriarchae subiuncta, Edition. Petav. Cum Codice Ioyeusano consentit Michaël Glycas, Annalium parte II. pag. 137. Edit. Reg. ubi excerpta ex secundo contra Mammonam

Antirrhético verba tanquam Nicephori laudantur. Praeterea et in Anastasii Quaestionibus, et in Panoplia dogmatica Euthymii Zygabeni, Nicephoro patriarchae, tanquam vero auctori, asseruntur varia fragmenta, excerpta ex iis libris quos Cantacuzeniani Codicis titulus corruptus perperam Theodoro Grapto adscribit. Denique ii ipsi libri in Codicibus multis praeferunt nomen patriarchae Nicephori. Unus autem caeteris omnibus longe antiquior, nec longo post aetatem auctoris scriptus (is est Codex No. 354. Colbertinus) non ea solum continet quae Cantacuzenianus, sed et duos praeterea libros, quorum primus est *de Testimoniis Macarii Magnetis*, in altero agitur *de Divina Imagine, quae ab Iconomachis Idolum dicta fuerat*: item quaeritur *quid sit γραπτόν et περιγραπτόν*: tum *quomodo intelligendum illud, non facies ullam imaginem* etc. Eius Codicis Titulus, omnibus partibus integer et nulla fraude corruptus, ita habet, *ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΛΟΓΟΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΜΩΜΗΤΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΑΣ ΚΑΙ ΕΙΛΙΚΡΙΝΟΥΣ ΗΜΩΝ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΠΙΣΤΕΩΣ, ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΔΟΞΑΖΟΝΤΩΝ ΕΙΔΩΛΟΙΣ ΠΡΟΣΚΕΚΤΗΝΚΕΝΑΙ*. Itaque minime dubium est, quin ea Nicephori patriarchae Opera sint, quae Cantacuzenus, Gregoras, Philotheus, Ioannes Cyparissiota, et alii complures, Theodori Grapti esse putaverunt. BOIVIN.

Pag. 940, 19. *Εὐσεβίῳ τῶν τότε λογίων τῷ πρώτῳ*] Gregoras in libro nondum edito, cuius initium *Περὶ μὲν οὖν τῆς ὁρατῆς τοῦ κυρίου θεοφανείας*, queritur fraude adversariorum surreptos sibi Theodori Grapti libros. *Καὶ τοι*, inquit, *διὰ τὰς περιεστηκυίας καμὲ πρὸς τῶν διωκτῶν συμφορὰς, οὐδ' ἔσχον ὅπως ὑπ' αὐτῶν κλαπίσας τὰς ἐκείνου βίβλους παμπόλλους οὔσας ἀνειληφῶς, ἐξ ὧν καὶ ὅθεν πολλάκις ἀναλαμβάνων πρότερον ἐθεώρουν, προθεῖναι νῦν ἡμῖν (ὑμῖν) τὰ πολλῶ τῶν εἰρημένων πλείω τε καὶ ἐναργέστερα*. Venia itaque ei danda est, quod quae contra Eusebium Caesariensem scripta essent, iis putaverit refelli Eusebium aliquem recentiorem, ipsius videlicet Theodori Grapti aequalem. Ignoscendum pariter, quae de Christi in coelum translati corpore Eusebius dixisset, ea ad Christum in monte transfiguratum pertinere existimanti. BOIVIN.

Pag. 940, 21. *Πρῶτον μὲν οὖν εἰσάγει λέγοντα ἐκεῖνον, ὡς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ* etc.] Haec et quae sequuntur, verba sunt Eusebii, excerpta ex eius ad Constantiam epistola, quam et Nicaena Synodus secunda ab Iconomachis laudatam (Action. VI. Edit. Labb. p. 494.) explosit, et Nicephorus patriarcha (non, ut Gregoras putabat, Theodorus Graptus) libro singulari refutare instituit. Eius epistolae fragmenta antehac dispersa, pleraque anec-

dota, iuvabit (credo) lectores suo quaeque nunc demum loco red-
dita et collecta habere. Sunt autem haec.

Εὐσεβίου ἐπιστολὴ πρὸς Κωνσταντίαν τὴν βασίλισσαν.

Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τινος εἰκόνας ὡς δὴ τοῦ Χριστοῦ γέγραφας, εἰκόνα βουλομένη σοι ταύτην ὑφ' ἡμῶν πεμφθῆναι· τίνα λέγεις καὶ ποίαν ταύτην, ἢν φῆς τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα; [Οὐκ οἶδα πόθεν αὐτὴ ὀρηθεῖσα τοῦ σωτῆρος ἡμῶν διαγράψαι εἰκόνα προστάτεις. ποίαν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα ἐπιζητεῖς;*)] πότερον τὴν ἀληθῆ καὶ ἀμετάλλακτον, καὶ φύσει τοὺς αὐτοῦ χαρακτηῖρας φέρουσαν· ἢ ταύτην ἢν δι' ἡμᾶς ἀνείληφεν, τῆς τοῦ δούλου μορφῆς περιθέμενος τὸ σχῆμα; [ὁ γὰρ **) τοῦ θεοῦ λόγος καὶ θεὸς, μορφήν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας τὴν ἁμαρτίαν κατέκρινεν, ἢ φησιν ὁ θεὸς ἀπόστολος. οὕτως ἡμᾶς τῆς παλαιᾶς πικρίας καὶ δαιμονικῆς δουλείας τῷ τιμῷ αἵματι λυτρωσάμενος ἀπληθευθέρωσεν. δύο οὖν ***) μορφῶν αὐτῷ παρισταμένων,] περὶ (ἀλλὰ περὶ in Act. Conc. Nic. II.) μὲν τῆς τοῦ θεοῦ μορφῆς οὐδὲ αὐτὸς ἡγοῦμαί σε ζητεῖν, ἅπαξ παρ' (πρὸς *ibid.*) αὐτοῦ παιδευομένην, ὅτι οὔτε τὸν πατέρα τις ἔγνω, εἰ μὴ ὁ υἱός· οὐδ' αὐτὸν υἱὸν γνοίη ποτέ τις ἐπαξίως, εἰ μὴ μόνος ὁ γεννήσας αὐτὸν πατήρ ἀλλὰ γὰρ πάντως τῆς τοῦ δούλου μορφῆς ἐπιζητεῖς (τὴν εἰκόνα *ibid.*) καὶ οὐ δι' ἡμᾶς περιεβλήθη σαρκίου. ἀλλὰ καὶ τοῦτο τῇ δόξῃ τῆς θεότητος ἀνακεκοῦσθαι μεμαθήκαμεν, καὶ καταπεπόσθαι τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. [καὶ οὔτι που θαυμαστόν, εἰ μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον τοιοῦτόν που πέφηνεν, ὅποτε καὶ ἐν ἀνθρώποις ἔτι βιοτεῶν ὁ θεὸς λόγος, τοῖς ἐγκρίτοις τῶν ἑαυτοῦ (μαθητῶν apud Gregoram Cod. Reg. 2952². f. 50. v.) λόγων προαφραβωνιζόμενος τὴν θέαν τῆς αὐτοῦ βασιλείας, μεταβαλὼν τὴν τοῦ δούλου μορφήν, αὐτὴν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ ὄρους ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ἐπιδέδεικται· ὅτε τὸ μὲν πρόσωπον αὐτοῦ ἀπῆστραψεν ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια ὡς τὸ φῶς.] τίς οὖν τῆς τοσαύτης (τοιούτης in Act. Conc. Nic. II.) ἀξίας τε καὶ δόξης τὰς ἀποστιλβούσας καὶ ἀπαστραπτούσας μαρμαρυγὰς οἷός τε ἂν εἶη (ἢ *ibid.*) καταχαράξαι νεκροῖς καὶ ἀψύχοις χρώμασι καὶ σκιογραφίαις, ὅποτε μηδὲ ἐμβλέψαι (προσβλέψαι *ibid.*) αὐτῷ (αὐτῷ ἐπὶ τοῦ ὄρους *ibid.*), [τοῦτον ὀφθέντι τὸν τρόπον,] οἱ θεσπέσιοι ὑπέμειναν μαθηταί, οἳ γε ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον, ἀφόρητον αὐτοῖς τὸ θεώμενον ὁμολογήσαντες; εἰ δ' οὖν (εἰ γοῦν *ibid.*) τότε ἢ ἐν σαρκὶ (ἢ ἔνσαρκος *ibid.*) αὐτοῦ μορφή τοσαύτης ἔλαχε δυνάμεως, πρὸς τῆς ἐνοικούσης αὐτῇ θεότητος μεταβληθεῖσα, τί χρὴ λέγειν, ὅτε τὴν θνητότητα ἀποδύς, καὶ τὴν φθορὰν ἀπονιψάμενος, τῆς τοῦ δούλου μορφῆς τὸ εἶδος εἰς τὴν

*) *Uncis inclusa nunc primum in lucem prodeunt ex Cod. Reg. 1980. fol. 191. et seqq. reliqua iam edita erant in actis Concilii Nicaeni II.*

BOIVIN.
**) γὰρ addo. BOIVIN.

***) οὖν addo. BOIVIN.

τοῦ δεσπότου καὶ θεοῦ δόξαν μετεσκευάσατο, μετὰ τὴν κατὰ τοῦ
 θανάτου νίκην (δίκην Cod. Colb.), καὶ μετὰ τὴν εἰς οὐρανούς
 ἄνοδον, καὶ μετὰ τὴν ἐν τῷ βασιλικῷ θρόνῳ ἀμφὶ τὰ δεξιὰ τοῦ
 πατρὸς ἴδρυσιν, μετὰ τὴν ἐν τοῖς ἀκατονομάστοις καὶ ἀρρήτοις
 κόλποις τοῦ πατρὸς ἀνάπαισιν, εἰς ἣν ἀνιόντα καὶ ἀποκαθιστάμε-
 νον αἱ οὐράναι δυνάμεις ἀνευφήμουν, λέγουσαι· ἄρατε πύλας οἱ
 ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάραθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ
 βασιλεὺς τῆς δόξης. [οὐκοῦν καὶ ἡ τοῦ δούλου μορφή ἐν τοιού-
 τοις γνωμῆν, ἐξόλων ὅλη μεταβέβληται ἐπὶ φῶς αὐτοῦ ἀρρήτον
 καὶ ἀνεκδιήγητον, αὐτῷ τῷ θεῷ λόγῳ πρέπον φῶς, ὅπερ ὀφθαλ-
 μὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου
 οὐκ ἀνέβη. πῶς οὖν τις τῶν ἀδυνάτων ἐφίκοιτο; πῶς δὲ τῆς οὐ-
 τω θαναμαστῆς, καὶ ἀλήπτου μορφῆς, εἴ γε χρὴ μορφήν ἔτι καλεῖν
 τὴν ἔνθεον καὶ νοερὰν οὐσίαν, εἰκόνα τις ζωγραφῆσειεν; εἰ μὴ
 τοῖς ἀπίστοις ἔθνεσιν ὁμοίως τὰ μηδαμῆ μηδαμῶς εἰκότα ἑαυτῶ
 τις ἀναζωγραφῆσειεν, ὥσπερ γραφεὺς μηδὲν εἰκότα γράφων. τοι-
 οῖδε γὰρ κἀκεῖνοι, ἀνειδωλοποιούντες ἢ ποτε θεὸν, ὡς ἠγοῦνται,
 ἢ τινα (ὡς ἂν φαῖεν) ἠρώων, ἢ τι τῶν τοιούτων πλάττειν καὶ
 ἀπεικάζειν ἐθέλοιεν, οὐδὲν ὅμοιον, οὐδὲ ἐγγύς, οἷοί τε ὄντες γρά-
 φειν, ἀλλόκοτα σκιογραφοῦσιν, ἀνδρείκελα σχήματα διαχαράττου-
 τες. ἡμῖν δὲ ὅτι μὴ δίκαιον τὰ τοιαῦτα, πάντως που καὶ αὐτῇ
 συμβάλλεις. ἀλλ' εἰ μὴ τῆς εἰς θεὸν μεταβληθείσης μορφῆς, ἀλλὰ
 τοῦ πρὸ τῆς μεταβολῆς σαρκίου αὐτοῦ δὴ τοῦ θνητοῦ τὴν εἰκόνα
 φῆς παρ' ἡμῶν αἰτεῖν. ἄρα γὰρ τοῦτό σε μόνον διέλαθεν τὸ ἀνά-
 γνωσμα, ἐν ᾧ ὁ θεὸς νομοθετεῖ μὴ ποιεῖν ὁμοίωμα, μήτε τῶν
 ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ, μήτε τῶν ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω; ἢ ἔστιν ὅτε ἐν
 ἐκκλησίᾳ τὸ τοιοῦτον ἢ αὐτῇ, ἢ καὶ παρ' ἄλλου τοῦτο ἤκουσας;
 οὐχὶ δὲ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἐξώρισται καὶ πόρρω τῶν ἐκ-
 κλησιῶν πεφυγάδενται τὰ τοιαῦτα, μόνοις τε ἡμῖν μὴ ἐξεῖναι τὸ
 τοιοῦτον ποιεῖν παρὰ πᾶσι βεβόηται; . . . οὐκ οἶδα γὰρ ὅπως
 γύναιόν τι μετὰ χειρᾶς ποτε δύο τινὰς φέρουσα καταγεγραμμέ-
 νους, ὡς ἂν φιλοσόφους, ἀπέρριψε λόγον, ὡς ἂν εἶεν Παύλου
 καὶ τοῦ σωτῆρος· οὐκ ἔχω λέγειν, οὔτε ὀπόθεν λαβοῦσα, οὔτε
 ὅθεν τοῦτο μαθοῦσα. ἵνα μὴ δὲ αὐτῇ μηδὲ ἕτεροι σκανδαλίζονται,
 ἀφελόμενος ταύτην, παρ' ἑμαυτὸν κατεῖχον, οὐχ ἠγούμενος καλῶς
 ἔχειν εἰς ἑτέρους ὅλως ἐκφέρειν ταῦτα, ἵνα μὴ δοκῶμεν δίκην εἰ-
 δωλολατρῶν τὸν θεὸν ἡμῶν ἐν εἰκόνι περιφέρειν. Παύλου τὸ
 ἀκούω πάντας ἡμᾶς παιδεύοντος, μηκέτι τοῖς σαρκικοῖς προσανέ-
 χειν. εἰ γὰρ ἔγνωμέν φησιν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι
 γινώσκωμεν. Σίμωνα τὸν μάγον λόγος ἔχει παρὰ τοῖς ἀθέοις αἰ-
 ρεσιώταις προσκυνεῖσθαι, ἐν ἀψύχῳ ὕλῃ καταγεγραμμένον. ἔθεω-
 ρήσαμεν δὲ καὶ αὐτοὶ τὸν τῆς μανίας ἐπάνυμον ὑπὸ τῶν Μανι-
 χαιῶν εἰκόνι δορυφορούμενον. ἡμῖν δὲ ἀπείρηται τὰ τοιαῦτα. θεοῖ
 γοῦν κύριον τὸν σωτῆρα ἡμῶν ὁμολογοῦντες, ὡς θεὸν ἰδεῖν εὐ-
 τρεπιζόμεθα, πάσῃ σπουδῇ καθάραντες αὐτοὶ τὰς ἑαυτῶν καρδίας
 ὡς ἂν ἴδοιμεν αὐτὸν κεκαθαμένον. μακάριοι γὰρ οἱ καθαροὶ τῆ

καρδία, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. εἰ δὲ ἐκ περιουσίας, πρὸ τῆς μελλούσης πρόσωπον εἰς πρόσωπον ὄψεώς τε καὶ θέας, τοῦ σωτήρος ἡμῶν τὰς εἰκόνας αὐτοὶ περὶ πολλοῦ τίθεσθε, τίνα μᾶλλον ἀγαθὸν ζωγράφον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ λόγου ἔχοιμεν ἄν;] Hanc epistolam, qua Imaginum cultus aperte improbat, Eusebii esse aiebant Iconomachi; et Orthodoxi quoque fatebantur. Verum cum idem Eusebius in Historia sua ecclesiastica lib. VII. cap. 18. celebret mulierem Syrophoenissam, quae sanguinis profluvio liberata, statuam Christo liberatori erexerat, idcirco a quibusdam dubitatum est, an illa epistola esset re ipsa Eusebii. Sed tantum abest, ut eiusmodi argumento constet non scriptam eam esse ab Eusebio; ex ea ipsa narratione, quam obiiciunt, apparet eundem fuisse auctorem tum Historiae ecclesiasticae, tum eius quam dicimus epistolae. Nam quod a muliere Syrophoenissa factum in Historia ecclesiastica narratur, id ipsum ibidem ἐθνικῇ συνηθείᾳ, hoc est, *consuetudine ethnica*, seu usu apud gentes iam inde antiquitus recepto, factum esse dicitur; quem scilicet usum minime probabat Eusebius. BOIVIN.

Pag. 941, 2. Εὐσέβιος] Vide Cod. Reg. 1989. fol. 200. v. BOIVIN.

Pag. 941, 3. Ἐπὶ φῶς ἀρόρητον κ. τ. λ.] Vide Eusebii epistolam ad Constantiam. BOIVIN.

Pag. 942, 6. Δε] abundat. BOIVIN.

Pag. 943, 22. Εὐσέβιος ὅλον ἐν τῇ μεταμορφώσει etc.] Non ἐν τῇ μεταμορφώσει, sed μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδον. Vide epistolam ipsam Eusebii supra allatam. BOIVIN.

Pag. 944, 6. Ὁ τοίνυν λέγων] τοῦ Παλαμᾶ ἐκ τοῦ ἐ λόγου, οὗ ἡ ἀρχή· Ἄλλὰ τίς ἂν δύναιτο. Vide Cod. Reg. 2409. f. 132. BOIVIN.

Pag. 944, 7. Ἦς καὶ οἱ θεῶ κ. λ.] Matth. cap. III. v. 43. BOIVIN.

Pag. 944, 23. Τοὺς κατὰ τὸν Παλαμᾶν ἅπαντας] Omnes Palamae similes. Nempe eos omnes, qui, ut Palamas; divini luminis atque adeo divinae gratiae sint participes. Gregoras Palamam irridet, aliosque monachos, qui divinum lumen oculis corporeis visum a se gloriabantur. BOIVIN.

Pag. 945, 2. Πῶς οὐκ ἄκτιστος κ. τ. λ.] ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ, οὗ ἡ ἀρχή· Φιλονεικουσί μὲν οὐν ἀλλήλοις. Vide Cod. Reg. 2409. fol. 103. BOIVIN.

Pag. 944, 18. Οὐσία μὲν γὰρ κ. τ. λ.] ἐκ τοῦ περὶ φωτὸς λόγου αὐτοῦ. Exstat in Codice Regio 2409. fol. 53. oratio seu liber Palamae ad Athanasium Cyzici archiepiscopum, περὶ τοῦ Θείου φωτὸς καὶ τῆς Θείας χάριτος. BOIVIN.

Pag. 945, 15. Ἐντεῦθεν καὶ κ. τ. λ.] Observa πρόληψιν, qua Gregoras tertiae Sessionis acta attingit. BOIVIN.

Pag. 946, 16. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον] Sessione 3. Vide infra lib. XXI. BOIVIN.

Pag. 948, 11. Ὅτι μὲν, φησί, κ. τ. λ.] Verba Theodori Grapti: immo Nicephori patriarchae; eadem quae supra. BOIVIN.

Pag. 949, 3. Ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ἡ ἀλλοίωσις] Omissum a Gregora primum divisionis membrum. Codex Regius (Cod. 1989. fol. 199. v. lin. paenult.) ita habet: ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ἡ ἀλλοίωσις. [παρετέον τανῶν τόπου γε εἵνεκεν λέγειν ἢ χρόνου, ἢ τινος ἄλλου τῶν ἐν κινήσει θεωρουμένων, ἐπεὶ πρὸς οὐδὲν χρήσιμον κατὰ τὴν παροῦσαν συντελεῖ σκέψιν· καθ' ὁποῖον οὖν τῶν εἰρημένων τρόπων ὁ θαυμάσιος οὗτος τὴν κατὰ Χριστὸν δουλικὴν μορφὴν, τὸ ἐσχηματισμένον σῶμα καὶ τετυπωμένον, ὡς ἡμῖν γε καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ, ὃ δὴ καὶ γράφεται καὶ ὀρίζεται, εἶπερ εἰς μηδὲν τοῦ καθ' ἡμᾶς σώματος ταῖς ἀληθείαις καθὼ σῶμα διενήνοχεν, ἐξ ὅλων ὅλην μεταβεβλήσθαι ἀποφαίνεται, καὶ τοῦτο θαρσαλέως καὶ ἐκθυμώτατα. εἰ μὲν κατὰ τὸ ποιὸν μεταβέβληται, κενήνῃται μὲν πρὸς ἀλλοίωσιν·] ἢ δὲ ἐστὶν μετασχηματισμός. ... BOIVIN.

Pag. 951, 1. Βασιλείοις καὶ Γρηγορίοις] Gregoras promittit se sanctorum Basillii et Gregorii argumenta prolaturum, quae tamen haud proferet. BOIVIN.

Pag. 951, 6. Οὐ γὰρ ἐνεργεῖα ψιλλῆ φησι κατὰ τινος κενῶσαι μὲν τοὺς οὐρανούς λέγεται] Poteram sic interpretari: Non enim, inquit, ut veteres quidam delirarunt, dicitur ille tempore divinae incarnationis sua hypostasi coelos vacuos fecisse. Sed aliter malui, sequutus Codicis antiquissimi lectionem, in quo non λέγεται, sed λεγόντων scriptum erat. BOIVIN.

Pag. 952, 2. Λοιδορῶν οὖν ὁ Παλαμᾶς Θεόδωρον] Fuit itaque illud tempus, cum Palamas Theodori Grapti auctoritatem parvi faciebat, ut supra dicebamus. Tamen Philotheus Antirrh. lib. XI. passim hunc laudat, et in suas partes trahere conatur. Vide Cod. Reg. 1996. fol. 236. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 280. 281. Laudatur etiam a Cantacuzeno in Antirrh. contra Prochorum, Cod. Reg. 1999. fol. 75. BOIVIN.

Pag. 953, 11. Πανύλω] Ad Corinth. II. cap. V. v. 17. BOIVIN.

Pag. 953, 14. Δαβίδ] Psalm. 50. BOIVIN.

Pag. 955, 5. Εἰρησέται δὲ κατὰ χώραν etc.] Nempe in disputatione cum Cabasila, in Antirrheticis et in aliis libris Dogmaticis. BOIVIN.

Pag. 955, 10. Ὑποδείγματι] Ὑποδείγμασι supra lib. XIX. cap. II. sect. 4. BOIVIN.

Pag. 956, 6. Ἡ πολλῆ] Sic supra lib. X. cap. ult. BOIVIN.

Pag. 956, 12. Quae supplementum, ea in Codice etiam Vaticano desunt. Nec mirum; cum noster (ut iam dixi) ex illo descriptus sit. BOIVIN.

Pag. 957, 17. Γρηγόριος] Gregor. Nazianz. de Dogm. Sic supra lib. X. cap. ult. N. 13. BOIVIN.

Pag. 958, 4. Ἀκούεις γέννησιν· κ. τ. λ.] Gregor. Nazianz. Orat. de Dogm. pag. 493. Edit. Paris. an. 1609. BOIVIN.

Pag. 958, 20. Τάναντία] Vel qui repugnantia. Gregor. Nazianz. Orat. I. de Filio pag. 567. BOIVIN.

Pag. 959, 3. Πάλιν οἱ σωματικοὶ κ. τ. λ.] Gregor. Nazianz. Orat. de Filio. pag. 570. 565. 567. BOIVIN.

Pag. 960, 1. Βασίλειος] Basilius Magnus contra Sabellianos. BOIVIN.

Pag. 960, 6. Καὶ πάλιν] Idem contra Eunom. lib. II. BOIVIN.

Pag. 960, 12. Καὶ πάλιν] Idem Epist. 6. BOIVIN.

Pag. 961, 15. Χαλεπώτερα] Eccles. cap. III. v. 22. BOIVIN.

Pag. 963, 5. Γέγραπται γὰρ κ. τ. λ.] D. Paul. ad Galat. cap. III. v. 10. Deuteron. cap. XXVII. v. 26. BOIVIN.

Pag. 964, 10. Τῷ δὲ καὶ αὐτῷ etc.] Vitiosa constructio, pro ὁ δὲ καὶ αὐτὸς παρὰ προσδοκίαν τοῖς τοιοῦτοις ἐμπεπτωκῶς etc. Eiusmodi Antiptoses non paucas apud Gregoram observare est. BOIVIN.

Pag. 966, 18. Ἐκ τῆς ὀρχήστρας . . . πρίασθαι] Ὀρχήστρα proprie est locus in quo saltatur. Probabile autem est in quibus locis saltatores se exercebant, in iisdem venundari solitas merces frivolas, qualia sunt ludicra instrumenta, et quae vocantur crepundia. BOIVIN.

Pag. 966, 18. Γράμμασι γὰρ σχεδὸν παντάπασιν ἀνομιλητον εὐρίσκων αὐτὸν] Atqui Cantacuzenum constat minime illiteratum fuisse, idque ipsius Gregorae testimonio, qui supra lib. XIX. cap. I. sect. 4. eum dixit iam inde ab initio humanioribus litteris operam ultro dare instituisse, multosque et omnis generis libros ambitiose conquisivisse, atque in dies novum aliquid cum dicere tum audire impensissime studuisse. BOIVIN.

Pag. 971, 6. Ἀνωτέρω] Lib. XIX. cap. IV. sect. 7. BOIVIN.

Pag. 971, 10. Τοῦτ' ἐκείνω] Quod Palamas ipse attulit superiori cap. sect. 6. BOIVIN.

Pag. 973, 3. Ἀνωτέρω] Libro superiore cap. IV. sect. 7. BOIVIN.

Pag. 975, 20. Ἐξ ὧν κἀκείνοις γεγένηται ὑπομνήματα] Vide Ioan. Cyparissiot. Palamicarum Transgressionum lib. I. Serm. IV. cap. X. in fine. BOIVIN.

Pag. 976, 9. Καὶ λαμπάδες κ. τ. λ.] Alludit ad opinionem Palamae de lumine increato. BOIVIN.

Pag. 976, 18. Τῶν ἐκεῖ ῥηθέντων] In Concilio contra Barlaamum habito. BOIVIN.

Pag. 978, 10. Ἐπιέμενοι τοὺς ὀδόντας ἐμπῆξαι τῷ ταιλαιπώρω] Vide Philothei patriarchae Antirrheticum I. Cod. Reg. 1996. fol. 14. v. et seq. BOIVIN.

Pag. 979, 8. Κύριοι γὰρ ἡμεῖς κ. τ. λ.] Sic supra lib. XV. cap. VII. sect. 7. BOIVIN.

Pag. 980, 9. Ὁ μέντοι Παλαμᾶς περίφοβον ὄλ. ἐκ. τὴν νύκτα διενεγκῶν] Cum his confer ea quae apud Philotheum leguntur loco indicato. BOIVIN.

Pag. 980, 10. Ἄμα ἔω] Die 28. mensis Maii. BOIVIN.

Pag. 985, 12. Κἂν τι δέη παθεῖν] Etsi mori oporteat. Sic apud Theocritum, οὐδ' εἴ τι πάθοις τὴ γ' αἰείδων, ne si quidem cantando moriaris. BOIVIN.

Pag. 986, 1. *Ἄ τοῖς ἐξωτετικοῖς etc.] Nempe Palamas auctor Cantacuzeno fuerat, ut quotquot de infima plebe non vererentur captu suo altiora affectare, ii vestibibus exuti virgis caederentur, et in carcerem detruderentur, pag. 617. D. supra. BOIVIN.*

Pag. 987, 13.] Citatur D. Basilii Epistola, quae in eo Codice, quo Gregoras usus est, 257^a. numerabatur; in libris editis aut omnino deest, aut alium numerum praefert. BOIVIN.

Pag. 991, 8. *Συνέθεντο δ' ἐξῶσαι τοῦ συνεδρίου καὶ τὸν Τύρου ἐπ.] Hinc apparet episcopum Tyri in prima tantum Actione praesentem Concilio interfuisse. Vide annotata ad pag. 636. D. infra. BOIVIN.*

Pag. 992, 15. *Οὐκ Ἀτλαντικοῦ κ. τ. λ.] Aristid. in Panathen. BOIVIN.*

Pag. 993, 17. *Τῶν τ' ἐχόντων ἅμα καὶ τῶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων] Ita quoque Vaticanum exemplar. Sensum puto eum esse quem expressi. BOIVIN.*

Pag. 994, 20. *Ἰδόντες γὰρ ἐκεῖνοι τῇ προτεραίᾳ] Cum vidissent superiori die; non quidem proxime superiori, sed eo die qui primus Concilii fuit. Sic etiam infra lib. XXI. cap. III. sect. 13. αἰ τῇ προτεραίᾳ σφίσι κολάσεις ἠπειλήνται. Vide annotata ad eum locum. BOIVIN.*

Pag. 995, 10. *Καὶ ἅμα ἐώρων συνεξιώντας ἅπαν τὸ μέρος ἐμοί] Philotheus Antirrhet. I. τί δὲ, κάκεινο ψεῦδος ἐρεῖς, εἰπέ μοι ὅτι καὶ ἅπαξ καὶ δις ὁμοῦ πάντες ἀπεπηδήσατε τῆς ἱερᾶς ἐκείνης συνόδου· καίτοι γε καὶ βασιλέως καὶ πατριάρχου καὶ πάντων ὁμοῦ παραμένειν ὑμᾶς ἀξιούντων, καὶ μὴ τὴν ὑπόθεσιν ἐπίτηδες διαφθεῖρειν; Cod. Reg. 1996. fol. 8. v. His congruunt et ea quae ibidem leguntur fol. 15. BOIVIN.*

Pag. 998, 2. *Τῇ ὑστεραίᾳ] Die Maii 31. BOIVIN.*

Pag. 999, 15. *Βέλτιον δ' ἔδοξεν κ. τ. λ.] Sessio III. Iunii die 8 vel 9. BOIVIN.*

Pag. 1000, 6. *Οὕτω καὶ πάντ' ἐκεῖνα τάνδρός τουτουῖ συγγράμματα] Vide lib. XXIII. pag. 699. E. infra. BOIVIN.*

Pag. 1007, 7. *Καὶ ἀδείας ἐπειλημμένοις σὺν γε θεῷ τῆς ὀφειλομένης] Gregoras promittit se, ubi libertatem receperit, Palamiticae Synodi decreta fusius exposita refutaturum: quae tamen ille, nondum recuperata libertate, refutavit; siquidem libros in Tomum Palamiticum decem Antirrheticos domo sua inclusus, et a monachis contubernalibus obsessus, scripsit; ut annotatum in eius vita. BOIVIN.*

Pag. 1008, 7. *Ὅλας δυνάδας κ. τ. λ.] Vide Philothei patriarchae apologeticum. Cod. Reg. 1996. fol. 316. v. BOIVIN.*

Pag. 1012, 16. *Δείσαντες ἐκεῖνας αἰ τῇ προτεραίᾳ σφίσι κολάσεις ἠπειλ.] Hoc loco προτεραία non est pridie, ut nec supra pag. 625. E. Neque etiam primum habiti Concilii diem significat. Nam poenas postridie primae Actionis denuntiatas fuisse didicimus*

ex lib. XX. cap. IV. sect. 9. Itaque apud Gregoram προτεραία non est dies proxime superior, sed dies primus, vel dies utcumque superior. BOIVIN.

Pag. 1014, 8. Οἷς οὔτε τὸ χαίρειν κ. τ. λ.] Sic supra lib. XII. cap. 1. BOIVIN.

Pag. 1015, 4. Τῶν καιρῶν ἐκείνων] Id est, temporibus Martyrum. BOIVIN.

Pag. 1015, 14. Ἐν τοῖς πρὸς Ἀμφιλόχιον] De Spiritu sancto. Operum S. Basilii Tom. II. pag. 224. BOIVIN.

Pag. 1015, 17. Θαλασσίον etc.] Senarius iambicus, alicuius, ut opinor, poetae tragici. BOIVIN.

Pag. 1017, 2. Ἀλλαχοῦ] Idem Basil. Episcopis Occidentis. BOIVIN.

Pag. 1017, 10. Ἀλλαχοῦ] Idem Euaesenis. BOIVIN.

Pag. 1017, 13. Καὶ πάλιν] Idem monachis suis. BOIVIN.

Pag. 1018, 10. Καὶ ἀλλαχοῦ] Idem Eustathio episcop. Sebastiae. BOIVIN.

Pag. 1018, 14. Μακρίνης] De qua vide et epistolam τοῖς Νεοκαισαρ. BOIVIN.

Pag. 1020, 15. Ἐπενεγκεῖν καὶ τὰς κ. τ. λ.] Quae tamen non subiunget. Vide infra cap. VI. sect. 7. BOIVIN.

Pag. 1020, 19. Τοῖς εἰρημένοις] A SS. Patribus, Basilio et aliis. BOIVIN.

Pag. 1021, 22. Καὶ Φλαβιανὸν πεφρονεσκέσαι] Flavianus in exilium missus post habitam Synodum. Itaque non potuit Dioscorus in ipsa Synodo gloriari occisum a se Flavianum. BOIVIN.

Pag. 1024, 12. Καὶ πᾶν πονηρὸν κ. τ. λ.] Matth. cap. V. v. 11. BOIVIN.

Pag. 1025, 2. Καὶ τομογραφῆσαντες, οἰκειοχείροις ὑπογραφαῖς ἐβεβαίωσαν] Tomus editus ἔτους ζωνθ' κατὰ μῆνα αὐγουστον τῆς δ' ἐπιμεμήσεως, anno mundi VI. MDCCCLIX. mense Augusto, Ind. IV. ut legitur apud Lambecium, Biblioth. Caesar. lib. V. pag. 202. Subscripserunt imperatores Ioannes Cantacuzenus, et Ioannes Palaeologus: tum Callistus patriarcha, et caeteri deinde pontifices. Anno autem mundi VI. MDCCCLXII. Christi MCCCLIV. mense Febuario, Ind. VII. Matthaëus Cantacuzenus, cum esset a patre socius imperii ascitus, subscripsit ipse quoque; atque eius subscriptionis formula in Auctario novissimo Combesisiano Biblioth. Patr. Graec. Pseudosynodo Palamitarum subiuncta est. BOIVIN.

Pag. 1025, 13. Καὶ δολιότητας ὄλην κ. τ. λ.] Psalm. XXXVII. BOIVIN.

Pag. 1025, 14. Τούτων εἷς μοι καὶ ὁ καλὸς ἐγεγόνει Καβασίλας] Nicolaus scilicet, quem ait Cantacuzenus σοφίας εἰς ἄκρον τῆς ἔξωθεν ἐπειλημμένον, Hist. lib. IV. cap. XVI. pag. 764. Eius epistolae aliaque opera exstant in Codicibus Regiis, pleraque non-

dum typis edita. In iis est Satyricon κατὰ τῶν Γρηγοῶ ἰερομα-
των, ex quo quaedam delibata inseruimus Gregorae Elogiis. Prae-
ter hunc Cabasilam memorantur et alii, Nilus scilicet, Demetrius,
Michaël etc. BOIVIN.

Pag. 1025, 19. Ἐκεῖνος] Aeschyl. in Prometh. BOIVIN.

Pag. 1026, 22. Τὸ τῆς πολυλογίας ὡς ἐπὶ πλείστον ἀμαρτάν-
ον] Gregoras suum ipsius vitium alteri obiicit. BOIVIN.

Pag. 1027, 19. Οὐδαμοῦ σπλάγγνον κ. τ. λ.] Sic supra in
excerptis ex D. Basilio de Spiritu sancto. BOIVIN.

Pag. 1027, 20. Ἀπέβλεψα γὰρ κ. τ. λ.] Ecclesiasta cap. IX.
v. 11. BOIVIN.

Pag. 1028, 11. Τοῦτό μοι τελευταῖον κ. τ. λ.] Vide Q. Cur-
tium lib. V. in fine. BOIVIN.

Pag. 1028, 18. Ἀρκούμενος] Ex epistola D. Basilii ad mo-
nachos suos, ut supra cap. IV. sect. IV. num. 12. BOIVIN.

Pag. 1029, 4. Βίβλους ἐκεῖνας ἐς δημόσιον ἀνεγνωκότες
ἄκουσμα] Die Assumptionis B. Virginis Dei - Matris, Augusti XV.
Philotheus patriarcha, Antirrhet. I. (Cod. Reg. 1996. fol. 9. v.)
rem ita narrat. Τῆς δ' ἱερᾶς ἐπιστάσεως μετὰ μικρὸν τῆς θεομη-
τορος τελετῆς τε καὶ πανηγύρεως, ἣν ἐτησίως ἐπὶ τῇ ταύτης ἱερᾷ
τε καὶ σεπτῇ μεταστάσει πάνδημόν τινα καὶ περιφανεστάτην ἐν τῷ
μεγίστῳ ναῶ τῆς ἐνυποστάτου καὶ συνανάρχου θεοῦ σοφίας τελού-
μεν, πᾶσαν ἐκεῖ σχεδὸν συγκαλοῦντες τὴν πόλιν, μετὰ τοὺς ἐωθι-
νοὺς ὕμνους, δευτέραν ἤδη τῆς ἡμέρας ὥραν ἐχούσης, ἐπ' ὀκρί-
βαντος ἱεροῦ λαμπρὰν τε καὶ πεπαρόρησιασμένην ἐποίησάμεθα τὴν
ἀνάγνωσιν τούτου, αὐτοῦ τε τοῦ πατριαρχοῦντος τότε προκαθημέ-
νου καὶ ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων συνάμα παντὶ παρισταμένῳ
τῷ κλήρῳ, καὶ δὴ καὶ ἀρχόντων, καὶ τοῦ πλείστου μέρους τῆς
μεγάλης ταυτησὶ πόλεως περιῦσταμένων· ἠνίκα δὴ καὶ βασιλεὺς ὁ
κράτιστος ἄνθρην ἐκ τῶν ἱερῶν ὑπερώων ἀκροώμενος τῆς ἀνα-
γνώσεως ἦν, τῆς τε συγκλήτου περιῦσταμένης αὐτὸν, καὶ τοῦ
στρατιωτικοῦ, καὶ δὴ καὶ τῶν πολιτῶν αὐτῶν ἄλλου πλήθους μυ-
ρίου. τρεῖς δ' ἡμεῖς οἱ κατὰ διαδοχὴν ἀνεγνωκότες ἐκεῖνον· Γαλη-
σιώτης φημί, καὶ Μάξιμος ὁ σοφός, καὶ τρίτος ἐπ' ἐκείνοις καὶ
τελευταῖος ὁ Ἡρακλείας· ὃς δὴ καὶ προτραπείς, καὶ διδασκαλικόν
τινα βραχὺν περὶ τῶν προκειμένων ἀπὸ στόματος ἐξέδωκε μετὰ
τὴν ἀνάγνωσιν λόγον. ἐκεῖθεν δ' ὁ ἱερός ὀρμηθεὶς ὥσπερ ἐξ ἀφε-
τηρίας τινὸς τόμος, μᾶλλον δ' οἱ τόμοι (τρεῖς γὰρ ἦσαν κατὰ
ταῦτ' οὗτοι τῆ συνόδου συντεθειμένοι καὶ ὑπογεγραμμένοι κατὰ
ταῦτα, ὁμοῦ μὲν καὶ ξυνημμένως οἱ δύο, μετὰ μικρὸν δ' ὡσαύ-
τως ὁ τρίτος· οὕτω καὶ γὰρ ἐκρύπτετο παρ' ἡμῶν ὁ τόμος ἐν
σκότει τε καὶ γωνίᾳ) ἐκεῖθεν οὖν ὀρμηθέντες etc. BOIVIN.

Pag. 1030, 2. Τὸ βδέλυγμα τῆς ἐσχάτης ἐρημώσεως ὑπέρχεν
αὐτόχρημα] Cum Palamitae multa et praeclara Cantacuzeno promi-
sissent, si Tomum suum altari ipse imponeret, ac novo ritu conse-
craret, Gregoras, ubi id rescivit, immo, inquit, cum videritis abo-

minationem desolationis stantem in loco sancto, cognoscite quoniam appropinquavit desolatio imperii Romani. Vide Histor. lib. XXV. cap. ult. BOIVIN.

Pag. 1033, 3. Σάλος γὰρ κ. τ. λ.] Verba S. Basilii, ut supra cap. IV. sect. IV. num. 1. BOIVIN.

Pag. 1034, 17. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς δι' ὄνειρων ἡναγκ. πως μαντικῆς ὑπ' αὐτῶν διὰ μνήμης ἔλθειν] Gregoras hoc loco Palamitas notat, ut propriis somniis intentos. At ipsi quoque Gregorae Philotheus patriarcha Antirrhet. XII. Cod. Reg. 1996. fol. 297. eundem morbum obiicit; qua de re plura nos supra in Vita Gregorae. BOIVIN.

Pag. 1035, 2. Ἐγὼ διὰ τὴν κ. τ. λ.] S. Basilii Epist. LXIV. BOIVIN.

Pag. 1044, 13. Δῆλα ποιεῖσθαι τὰ νέα ταυτὶ θεσπίσματά τε καὶ δόγματα etc.] Philotheus patriarcha Antirrhet. I. Cod. Reg. 1996. fol. 10. Ἐκεῖθεν οὖν ὀρμηθέντες οἱ τόμοι, οὐ τὴν μεγάλην ταυτηνὴ διήλθον ἐν βραχεῖ μόνον πόλιν, καὶ ἀναγινωσκόμενοι καὶ μεταγραφόμενοι παρὰ τῶν σπουδαστῶν τοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ἀντιθέτων αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς ὑπεροφίας τρέχοντες ὀξέως προήλθον, Θεσσαλονίκην τε καὶ Ἄθω τὸν ἱερὸν, καὶ τὰς ἐξῆς νήσους τε καὶ πόλεις διαλαβόντες. ὅθεν καὶ οἱ τῆς ἀντιθέτου μοίρας μετὰ πάσης ἐκείνου ἀδειίας λαβόντες ἔχουσιν, οὐ μόνον οὐδὲν ἀπειργόντων ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ διδόντων καὶ προτρεπομένων τοὺς βουλομένους εἰς τοῦτο. BOIVIN.

Pag. 1045, 10. Ἐνίους τῶν τὴν αὐλειον τῆς οἰκίας ἡμῶν παριόντων] Gregorae domum nulla sui parte vias publicas attigisse, testis est Philotheus patriarcha Antirrhet. I. Cod. Reg. 1996. fol. 7. ut annotatum supra ad Gregorae Vitam. BOIVIN.

Pag. 1045, 20. Ἔτος ἀμείβων ἤδη τῆς ἡλικίας ἐξηκοστὸν] Gregoras, quo tempore haec scripsit, nondum expleverat annum aetatis LVII. Vide annotata ad pag. 567. D. BOIVIN.

Pag. 1046, 11. Οἱ δ' ὡς ταῦροι κ. τ. λ.] Psalm. XXI. v. 13. BOIVIN.

Pag. 1046, 13. Ἐβρουξαν ἐπ' ἐμὲ κ. τ. λ.] Psalm. XXXIV. v. 16. v. 12. Psalm. XXI. v. 14. Psalm. LXIII. v. 6. v. 4. v. 6. Ps. LXXXI. v. 5. BOIVIN.

Pag. 1048, 20. Πατρὸς Βασιλείου] Epist. LXXIX. Eustathio Sebastiae episcopo. BOIVIN.

Pag. 1048, 21. Ὡς ἐν γε τοῦτο κ. τ. λ.] Vide supra lib. XXI. cap. IV. sect. 4. num. 13. BOIVIN.

Pag. 1049, 2. Πίστιν δὲ οὔτε κ. τ. λ.] Idem Epist. LX. Ecclesiae Antiochenae. BOIVIN.

Pag. 1049, 17. Ὡς μὴδ' ἐνταῦθα γεγόμενον μόνον εἶσαι τὴν πρόδοσιν Ἰούδαν ἐκείνου ἐγκαλεῖσθαι] Horum verborum hic videtur esse sensus, illum discipulum adeo se ad exemplum Iudae compo-

suisse, ut ne tum quidem, cum habitum monasticum induisset, magistri proditi crimen solius Iudae proprium esse voluerit. BOIVIN.

Pag. 1050, 19. Τῶν πατριαρχικῶν ἀρχόντων] Vide Goari Eucholog. pag. 268. et seq. CAPPERONN.

Pag. 1053, 4. Τῶν ἀνδριαντοποιῶν] Sic supra lib. XIII. cap. I. sect. 4. CAPPERONN.

Pag. 1054, 9. Τότε μικρός τις γίνεται τοῦ παρόντος λόγου λόγος] Non omni suspitione mendii caret hic locus. Forsan legendum τότε δὴ μικρός τις κ. λ. qua lectione admissa verterem, tunc huiusce dicti nulla ferme ratio habenda est. CAPPERONN.

Pag. 1055, 19. Αὕτη γὰρ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον] Haec enim gratia est Spiritus sanctus; id est, haec gratia et operatio sacris in Scripturis nomine sancti Spiritus designatur. Unde infert Palamas hancce gratiam non esse quid creatum. Addit tamen huiusmodi gratiam non esse ipsammet sancti Spiritus substantiam. Quae duo conciliari vix posse videntur, nisi advertamus a Palamitis admissas esse inferiores quasdam Deitates, quae Deum inter et creaturas medium locum tenerent. Nostris quidem e theologis Petrus Lombardus, magister sententiarum, negavit, sancti Spiritus gratiam esse quidpiam creatum: sed simul statuebat istam gratiam seu charitatem esse ipsummet Spiritum sanctum, ipsum Deum: quae tamen sententia ab omnibus deinceps theologis reprobata est. Vide lib. I. Sentent. distinct. 17. et articulos Parisiis damnatos ad calcem operis Petri Lombardi. Divus etiam Bernardus censuit charitatem, seu gratiam sanctificantem, esse ipsum Deum: sed charitatem spectabat ex parte dantis, seu ipsius Dei: aliunde vero ferebatur gratiam et charitatem in nobis esse quoddam accidens. Hinc aiebat, *substantiva charitas accidentalem dat charitatem*. Lege divi Bernardi epistolam XI. ad Guigonem Carthusiensium Priorem, et tractatum de diligendo Deo cap. XII. CAPPERONN.

Pag. 1056, 7. Ἄς ὁ Προφήτης κεφαλαιωδῶς ἐπὶ προσεῖπε] Quas Propheta septem summam appellavit. Isaias cap. XI. vers. 2. et 3. ubi sic recensentur septem sancti Spiritus dona. *Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini.* CAPPERONN.

Pag. 1056, 10. Ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν, οὐ ποιήσεις κρίσιν;] Locum hunc laudavit Palamas ex versione LXX. Interpretum. Vulgata nostra habet absque interrogatione, Genes. 18. vers. 25. *qui iudicas omnem terram, non facies iudicium hoc.* Hebraeus textus est huiusmodi: *השפט כל הארץ לא יעשה משפט*. Id est, *numquid qui iudicat omnem terram, ille non faciet iudicium?* CAPPERONN.

Ibidem. Οὐ ποιήσεις;] Non facies? Vis argumenti sistit in hoc verbo. Nam ποιεῖν [facere] apud Graecos theologos significat creare. Forsan ex Genes. cap. I. ubi apud τοὺς LXX. legitur, *ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός.* In principio Deus fecit, i. e. creavit. Hinc olim Ariani

argutabantur Christum esse creaturam, quia epistolae ad Hebr. cap. III. dicitur Χριστὸν Ἰησοῦν πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν. *Christum Iesum qui fidelis est ei qui fecit illum.* CAPPERONN.

Pag. 1056, 19. Προείρηκεν Ἡσαΐας] Cap. XI. v. 2. 3. CAPPERONN.

Pag. 1057, 16. Δρυὸς πεσοῦσης πᾶσιν ἐξείη ξυλεύεσθαι] Unum est e Monostichis Menandro tributis. Vide Comicorum Graecor. sententias edit. Henric. Steph. pag. 191. Meminit Erasmus Chiliad. 3. Centur. 1. Proverb. 86. et sic exponit. [Si quem fortuna praecipitem dederit, in hunc passim omnes incurrunt, et quisque quod potest diripit. Iam enim sibi putant impune fore. Exemplum est apud Iuvenal. de Seiano.] CAPPERONN.

Pag. 1060, 2. Οὐρανῶ ἐδάφει] *In caelesti solo.* Sic Ovid. Metamorphos. lib. I. *Astra tenent coeleste solum.* CAPPERONN.

Pag. 1062, 4. Καὶ τοῦτο παραδύομενον] *Id quoque vitii obreperit;* quod nimirum de rebus theologicis ignarus disserere volueris. CAPPERONN.

Pag. 1062, 11. Καὶ τοῦ τῆ κτίσει ἐφυστερίζοντος σώματος] *Alteram vero substantiam corporis solaris, quod non nisi post creationem [luminis] factum est.* Alludit ad Genes. cap. I. ubi lux prima die facta narratur, sol autem nonnisi die quarta formatus. CAPPERONN.

Pag. 1063, 4. Γρηγόριον] Gregor. Nazianz. Orat. 43. quae est in novam Dominicam. CAPPERONN.

Pag. 1064, 18. Καὶ μονοειδῆς] *Nihil habens admixtum dispar sui atque dissimile.* Ita Cicero vertit τὸ μονοειδῆς apud Platonem, quod ad literam sonat, *uniforme.* CAPPERONN.

Pag. 1064, 20. Ἐπειτα πῶς διάφορον κ. τ. λ.] Tractatu cui titulus: Ducenta capita, Tom. I. edit. Combefis. Sed ibi paullo aliter iacet hic locus. CAPPERONN.

Pag. 1066, 17. Θεὸς οὔτε ἀρχή ἐστι . . . ὁ θεὸς οὔτε οὐσία ὦν] *Deus neque principium est . . . neque substantia.* Subintellige, *creatarum rerum moe*, prout luculenter explicat idem sanctus Maximus tom. I. pag. 462. et 463. Ipsummet consule, si lubet. CAPPERONN.

Pag. 1068, 6. Ἀθανάσιος] Orat. 4. contra Arian. Tom. I. pag. 515. edit. vet. CAPPERONN.

Pag. 1068, 9. Μαξιμος] Capitibus de charitate tom. I. pag. 544. CAPPERONN.

Pag. 1069, 12. Οἰκτιρωτων γὰρ κ. τ. λ.] Psalm. CII. v. 8. et LXXXV. v. 15. et CXLIV. v. 8. ubi eadem est sententia. CAPPERONN.

Pag. 1070, 14. Σαφῶς] Si legas σαφῶς, vertendum, *non quidem evidenter, sed indicibus quibusdam demonstrant iis, qui.* CAPPERONN.

Pag. 1076, 13. Κατὰ σαυτοῦ Βελλεροφόντης] *Adversus te ipsum Bellerophontes* Ita effertur hoc proverbium apud Lucian.

Vulgo autem sic efferunt Βελλεροφόντης τὰ γράμματα. *Bellerophon-tes literas*. Supple *contra se ipsum affert*, qua de re Graecorum fabulam commemorat et docte exponit Erasmus, Chiliad. 2. Centur. 6. Proverb. 82. CAPPERONN.

Pag. 1083, 12. Διονυσίου μεμνήσομαι] *Dionysii mentionem faciam*. Locus est in epistola IX. Pseudo-Dionysii ad Titum sect. I. quem ad locum vide sancti Maximi et Pachymerae scholia. CAPPERONN.

Pag. 1083, 19. Ὁ Ἀθανάσιος] D. Athanasii Orat. 2. contra Arian. tom. I. pag. 306. edit. antiq. CAPPERONN.

Pag. 1084, 19. Μάξιμος] D. Maxim. capitibus theolog. quingentis Centuria 2. Artic. 74. CAPPERONN.

Pag. 1085, 1. Γενώμεθα δόκιμοι τραπέζῃται] *Probi simus numularii*. Haec sententia ipsi Christo a veteribus tribuitur. CAPPERONN.

Pag. 1086, 9. Οὐδείς γὰρ, φησὶ κ. τ. λ.] Exod. XXXIII. v. 20. CAPPERONN.

Ibidem. Οὐδείς γὰρ ὄψεται πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται] *Nemo enim videbit faciem meam et vivet*. Exod. XXXIII. v. 20. ubi sic habetur apud τοὺς LXX. οὐ γὰρ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωτόν μου καὶ ζήσεται. *Non enim videbit homo faciem meam et vivet*. In vulgata Latina: *Non enim videbit me homo et vivet*. Quod magis Hebraicam ad veritatem accedit. CAPPERONN.

Pag. 1089, 6. Χωρὶς δυνάμεως] *Absque potentia*. Nostrici sic in scholis loquuntur; non quod impotens sit Deus, sed quod non habeat meram potentiam ab actu suo distinctam et separatam. CAPPERONN.

Pag. 1089, 18. Τὸ Κυλώνιον ἄγος] *Cyloniae caedis labem*. Cylo nobilis Atheniensis, et in Olympicis victor, ex falsa Delphici oraculi interpretatione Athenarum arcem occupavit, tanquam tyrannum acturus. Tum Athenienses ipsum eiusque socios ibi obsessos oppugnarunt. Cylo autem et eius frater clan aufugerunt; caeteri fame consumpti, supplices ad aram quae erat in arce confugerunt. Sed eos inde abductos interemerunt ii, quibus commissa erat urbis custodia. Quosdam etiam in ipso transitu et prope Deorum altaria sedentes interfecerunt. Unde impii et profani ab Atheniensibus appellati sunt, et in exilium acti: et hoc dictum est *Cylonium scelus* sive *labem Cyloniae caedis expiare*. Narrant Thucyd. lib. I. circa finem, et Plutarchus in Solone. CAPPERONN.

Pag. 1091, 7. Ὁ Θεὸς οὐτε νοῶν λέγεται κυρίως κ. λ.] Vide capita CC. Theologica Sancti Maximi tom. II. pag. 479. ubi locus hic paulo aliter se habet. Sed videtur Gregoras non ad verbum huius sancti Confessoris testimonium laudare. Et sane supra innuit se SS. Patrum testimonia, aut eorum libros, prae manibus non habere. Vide huius disputationis pag. 684. B. CAPPERONN.

Ibidem. Ἴνα μὴ σύνθετος λογισθῇ] Erat in Manuscripto,

συνθεολογισθῆ, sed emendavi ex Sancto Maximo, apud quem legitur, ἵνα μὴ σύνθετος. CAPPERONN.

Pag. 1091, 13. Ἡ αὐτοῦπεραγαθότης] Locus est in scholiis Sancti Maximi ad librum Pseudo-Dionysii de divin. nominib. cap. V. sect. 6. ad vocem αὐτοῦπεραγαθότης, pag. 692. edit. Corder. CAPPERONN.

Pag. 1092, 16. Τὴν οὐσίαν αὐτῶν ἀπώλεσεν] Substantiam suam amitterent. Similia Pseudo-Dionysius habet lib. de divin. nomin. cap. XIII. sect. 2. CAPPERONN.

Pag. 1093, 19. Φησὶν οὖν] Proclus Institut. Theologic. lib. VII. cap. 3. CAPPERONN.

Pag. 1094, 4. Secundum lectionem marginalem ita vertes: Sin unum fiant, ex nullo, id est ex privatione fiunt prius unum, quatenus unum quid ipsis recens inerat. CAPPERONN.

Pag. 1095, 5. Ἐν μὲν ἐστὶ τὸ ὄντως ὄν] Verum ens est unum. Locum hunc non reperi in vulgatis Dionysii. Sed hic auctor, quisquis tandem sit, alia etiam scripserat quae nondum edita sunt, v. g. opus περὶ νοητῶν καὶ αἰσθητῶν, quod citat. lib. de Eccles. Hierarch. cap. II. part. III. sect. 2. CAPPERONN.

Pag. 1095, 6. Οἱ ἐνοειδεῖς] Qui divinam unitatem participant. Vox haec invenitur etiam in Dionys. lib. de Eccles. Hierarch. cap. II. part. III. sect. 2. Eam sanctus Maximus ibidem explicat per θεοειδῆ, Deiformia, quae opponit τοῖς πολλοῖς καὶ ἀνιέρους, id est, vulgo et profanis. Item Pachymeres ibidem illam exponit per θεῖα, ὡς ὑψηλά καὶ νῶ μόνῳ ληπτὰ, id est, Divina, ut sublimia et sola mente comprehensibilia. His interpretationibus versionem nostram accommodavimus. CAPPERONN.

Pag. 1096, 2. Ὁ αὐτός φησιν] Dionys. lib. de div. nom. cap. IV sqq. CAPPERONN.

Pag. 1096, 7. Ὁ θεὸς ταῦτα λέγεται] Deus haec esse dicitur, nimirum pulchrum et pulchritudo, ut hoc loco fuse postea explicat Dionysius ille, quem hic, ut et alibi, contrahit Gregoras. CAPPERONN.

Pag. 1096, 8. Ἐκ θεοῦ καὶ ἐν θεῷ] In editis Dionysii legitur, Ἐξ αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ, supple, αὐτοῦπεραγαθότητι, quae vox Deum ipsum designat. CAPPERONN.

Pag. 1096, 10. Ἀσχετῶς] Sinè ulla proportione. Ita vocem hanc Dionysii explicant Sanctus Maximus et Pachymeres in suis scholiis. Haec sunt eorum verba, οὐδενὶ γὰρ λόγῳ, κ. λ. ἔχει τὸ θεῖον τὴν πρὸς τὰ ὄντα σχέσιν τε καὶ κοινωνίαν, id est, nulla enim ratione etc. Divinitas habitudinem aut communionem cum caeteris entibus habet. CAPPERONN.

Pag. 1098, 2. Πλήρη πεπαιδευμένοις ὄντα] Textum intelligo quasi scripsisset Gregoras, τὰ τοῦ Διονυσίου κεκοικῶς πλήρη ὄντα τοῖς πεπαιδευμένοις. Erit, fateor, enallage quaedam, seu ἀντίπτωσις [positio unius casus pro altero] sed quae nec ipsi Platoni, quem

Gregoras in verborum structura nonnunquam imitari conatur, insolita est. CAPPERONN.

Pag. 1100, 21, Ὁ Πλατωνικός Πρόκλος] Procl. Institut. Theologic. lib. VII. cap. 24. Locum hunc Procli laudavit Gregoras libro etiam 36. Histor. Rom. qui liber sextus est inter dogmaticos eiusdem Gregorae tractatus. CAPPERONN.

Pag. 1102, 9. Πανταχῆ ἐστὶν ὀλικῶς καὶ οὐδαμοῦ] Celebre est Philosopho-Theologorum axioma: *Quod ubique est, nullibi est; intellige, in nullo definite aut circumscripte loco ita ut alibi quoque non reperiatur.* CAPPERONN.

Pag. 1102, 10. Μετέχεται ἀμεθέκτως] Haec breviter simul et apposite sanctus Maximus explanat scholiis ad cap. II. lib. de div. nom. sect. 5. τὸ κατ' οὐσίαν μὲν ἢ θεότης οὐ μετέχεται· μεθεκτὴ δέ ἐστιν ἐν τῷ ἐξ αὐτῆς εἶναι τὰ πάντα καὶ ὑπ' αὐτῆς συνέχεσθαι εἰς τὸ εἶναι. Id est, *secundum substantiam quidem divinitas non participatur, sed est participabilis quatenus ab ea existunt omnia et ab ea continentur atque conservantur ut sint.* Idem fere habet paulo post auctor ipse libri de div. nom. seu potius ipsemet sanctus Maximus, ut mox annotabo. CAPPERONN.

Pag. 1104, 6. Μεθεκτός μὲν ὁ θεός] Locum hunc in vulgatis Dionysii reperire non potui. Et sane sancto Maximo sententiam hanc tribuit Corderius in notis ad Dionys. de div. nomin. cap. II. sect. 5. ubi eam ad verbum ut hic iacet describit, et sic habet: *Adhuc idem (loquitur de sancto Maximo) in iis quae in dogmatica ranopia feruntur, participabilis est Deus secundum etc.* CAPPERONN.

Pag. 1104, 11. Οἱ ἐνοειδεῖς] Vide notam ad pag. 687. C. CAPPERONN.

Pag. 1104, 15. Παλαμναίαν] Alludit auctor ad nomen τοῦ Παλαμᾶ, affline τῷ Παλαμναίῳ, quod sceleratum significat: hanc autem allusionem quia exprimere non potest Latina versio, ipsius Palamae nomen inserui. CAPPERONN.

Pag. 1105, 9. Ἡ ὅτε πράξει κ. τ. λ.] *Quae cum fecerit [malum] etc. in vulgata Latina sic habetur. Quae comedit, et tergens os suum dicit: non sum operata malum.* Huic interpretationi consonat Hebraica lectio. CAPPERONN.

Pag. 1105, 10. Φησὶ Σολομών] Proverb. cap. XXX. v. 20. CAPPERONN.

Pag. 1105, 14. Οὐδεὶς γὰρ κ. τ. λ.] Exod. XXXIII. 20. CAPPERONN.

Pag. 1105, 19. Παρὰ τὰς ἐπ' ἀλέα λέσχας] Ex Hesiodi oper. et dieb. vers. 491. πὰρ δ' ἴθι χάλκειον θῶκον καὶ ἐπ' ἀλέα λέσχην. Hoc est *praeteri aeneam sedem (seu officinas ferrarias) et confabulationes quae calidis in locis habentur.* Quidam non obstante metro legunt ἐπ' ἀλέα id est *propter teporem, seu teporis captandi gratia.* Ita Eustathius. Guilelmus Canterus una voce legit ἐπαλέα.

Caeterum λέσχαι dicebantur olim philosophorum conventicula. Deinde quia inter ipsos plerumque levissimis de rebus agitabatur, factum est ut mendicorum et vulgi conventus etiam hoc nomine vocarentur, atque inde etiam ipsae nugae λέσχαι dictae fuerunt. CAPPERONN.

Pag. 1105, 19. *Εἰς τὰς Διὸς καὶ Σεμέλης κ. λ.*] De hac fabula vide quae habet Ovidius *Metamorphos.* lib. III. CAPPERONN.

Pag. 1107, 1. *Λέγων*] Plato in *Timaeo* tom. III. pag. 41. edit. Ioan. Serran. CAPPERONN.

Pag. 1108, 2. *Λοκροῖς Ἐπιζεφυροῖσι*] Ita dicti sunt a promontorio Zephyrio, quod erat in Magna Graecia. Vide Strabon. *Geographicon* lib. VI. pag. 176. CAPPERONN.

Pag. 1108, 5. *Περὶ αὐτοῦ καταλέγει*] Plutarch. in *Numa* pag. 65. edit. 1624. ubi paulo fusius haec referuntur. CAPPERONN.

Pag. 1108, 7. *Οὔτε γὰρ ἐκεῖνος*] *Nec enim ille* [*Pythagoras*]. Hoc videtur esse contra grammaticae leges, ut ἐκεῖνος referatur ad subiectum proximum: non est tamen: nam re ipsa Pythagoras consideratur hic ut antiquior et a narratione remotior. CAPPERONN.

Pag. 1108, 18. *Εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν κ. λ.*] Difficilis et intricatus mihi visus est locus iste. Pro ὑπὸ, legi ὑπέρ. Forsan legendum ἐπουράνιον, quod apud Platon. *Apolog. Socrat.* significat *supra coelos positum*, aut ὑπερουράνιον eodem sensu. Alia quoque huius loci potest interpretatio afferri hunc in modum: at Palamas, cum se principii expertem et nulli imperio subditum lege inusitata constituisset, rebus sub coelo positis hanc potestatem tribuit, ut increata fieri possint quaecunque in aëre, terra, et aquis, entium genera consistunt. CAPPERONN.

Pag. 1108, 20. *Τῆς ἀναίσθησις τῶν ἐπομένων*] Sic postea φεῦ τῆς τῶν ἐπομένων εὐηθείας. Sed saepe Graeci subintelligunt φεῦ et ᾠ. Dicunt τῆς τύχης! *O qualem fortunam!* etc. CAPPERONN.

Pag. 1109, 6. *Τὸ τῆς Λαμίας*] De Lamiis duplex occurrit locus in sacrarum Scripturarum versione vulgata. Alter *Isai.* 34. *ibi cubavit Lamia.* Hebr. לַיִלִּי quod vertunt οἱ LXX. *ὄνοκένταυροι.* *Symmach.* λαμίαι, alii *strix.* Alter est *Ierem. Threnor.* 4. *Lamiae nudaverunt mammas.* Hebr. גַּנְנָה quod οἱ LXX. vertunt *δράκοντες*, alii *cetos*, alii *serpentes*, et sane hoc nomine monstrosus quoddam animal designari omnes fatentur. De iisdem Lamiis plura narrant profani scriptores. Plutarchus initio libri de curiositate, ἐν τῷ μύθῳ τὴν Λαμίαν λέγουσιν οἴκοι μὲν εὔδειν [male in editis ἄδειν] τυφλὴν, ἐν ἀγγείῳ τινὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχουσιν ἀποκειμένους· ἔξω δὲ προϊούσαν περιτίθεσθαι [male in editis ἀποτίθεσθαι], καὶ βλέπειν. Hoc est, in fabulis fertur Lamiam domi quidem dormire caecam, oculis in quodam vasculo repositis, at foris egressam, suos sibi oculos inserere, et videre. Philostratus de vita Apollonii Tyanæi lib. IV. cap. 8. λαμίας inter τὰ φάσματα, id est *spectra* numerat. Ibi quippe dicit, Menippi cuiusdam sponsam fuisse unam

Empusarum, quas Lamias et Larvas, seu Lemures vulgus esse ducit: eas ad amorem pronas esse, et humanas praesertim carnes appetere. Porro cum Apollonius Tyanaeus istam Menippi sponsam interrogasset, et acrius instando torsisset, fassam esse merum se spectrum esse, et Empusam, et Menippi corpore voluisse satiari. Duris Samius Libycorum lib. II. narrat Lamiam fuisse mulierem pulchram: quum Iupiter rem cum ea habuisset, a Iunone zelotypa adactam ad prolem necandam: ex hoc moerore factam deformem, aliarum pueros rapuisse et interfecisse: eam Iunonis ob iram noctes diesque insomnes duxisse, ut eo maiore esset in luctu; Iovis vero miseratione exemptiles tandem nactam oculos, quos pro libito modo tolleret, modo apponere posset, ab eodem obtinuisse ut in quam vellet, se mutaret formam. Testis scholiastes Aristophanis, qui Beli et Libyae fuisse filiam ait. Alii alia insuper narrant. Vide si lubet Diodorum Siculum lib. XX. Pausaniam in Phocicis etc. CAPPERONN.

Pag. 1109, 22. Θεῖος Γρηγόριος] Gregor. Nyss. lib. II. contra Eunom. tom. II. pag. 473. CAPPERONN.

Pag. 1110, 2. Οὐκοῦν τοῦ ἀνυπάρκτου εἶπεν ὁμοίωμα] Itaque rei non existentis imaginem et similitudinem ipsum [Christum] esse dixit. Scilicet paulo supra dixerat Eunomius apud S. Gregorium loco citato, νόσ ἐστὶν εἰκὼν καὶ σφραγὶς τῆς τοῦ παντοκράτορος ἐνεργείας. Filius est imago et sigillum operationis [Dei] qui est omnipotens. CAPPERONN.

Pag. 1111, 1. Γρηγορίῳ τῷ θεολόγῳ] Gregor. Nazianzen. orat. 42. in Pascha pag. 692. CAPPERONN.

Pag. 1111, 4. Καὶ πάλιν] Idem orat. 42. in novam Dominicam. CAPPERONN.

Pag. 1112, 9. Ὅσα τὸ πρότερον ἔτος] Anno proxime elapso. Gregoras Acta Synodi Palamiticae et suam hanc cum Cabasila disputationem descripsit anno Christi MCCCLII. mensibus Iulio et Augusto. Libros Antirrheticos, priores quidem, condiderat antequam Cantacuzenus occupato Byzantio rerum potiretur, hoc est, ante ann. MCCCLVII. posteriores vero non edidit, nisi anno demum MCCCLIII. ut in eius Vita dictum est. Itaque hoc loco τὸ πρότερον ἔτος, quo significat editos a se libros Antirrheticos, non potest esse *annus proxime elapsus*: nisi Antirrheticos priores semel quidem ante ann. MCCCLVII. iterum autem ann. MCCCLI. editos ponamus: id quo minus verum puto. Malium igitur τὸ πρότερον ἔτος interpretari *primo* vel *priore anno*, ut intelligatur annus primus susceptae adversus Palamam disputationis, non autem novissimus, seu proxime elapsus. Sic idem Gregoras Hist. lib. XXI. pag. 625. Ε. προτεράειαν vocat eum diem, qui primus fuit, non qui proxime praecessit. Vide notas ad eam paginam, ubi et simile aliud exemplum affertur. BOIVIN.

Pag. 1112, 17. Ὁ προφήτης] Isai. XI. CAPPERONN.

Pag. 1113, 7. Τῶν κατὰ διαίρεσιν χαρισμάτων] *E gratis gratuitis, quas Deus diversimode distribuit.* Sic vocant theologi ea externa Dei dona, quae potius ad caeterorum utilitatem dantur, quam ad emolumentum illius in quem conferuntur; ut dona miraculorum, linguarum etc. CAPPERONN.

Pag. 1114, 7. Ἡ σὺ κάκεινα ἐν καὶ ταῦτόν ἐρεῖς τῇ τοῦ θεοῦ οὐσίᾳ] Videtur hic Palamas impigisse in eum errorem, qui abbati Ioachimo tributus est, et in Concilio Lateran. IV. sub Innocent. III. anno Domini 1215. damnatus: quod nempe tres personae divinae, non tantum inter se, sed et ab essentia divina realiter distinguerentur. Hoc autem catholicae fidei maxime adversatur. Nam in hoc praecipue stat sanctissimae Trinitatis mysterium, quod una sit omnino natura, et tres personae realiter distinctae: quae tamen ab unica illa natura realiter non distinguantur. CAPPERONN.

Pag. 1114, 10. Ἄς ὁ προφήτης] Isai. XI. CAPPERONN.

Pag. 1114, 13. Ὁ κρίνων πᾶσαν κ. τ. λ.] Genes. 18. CAPPERONN.

Pag. 1115, 2. Τὸ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἡτοιμασμένον] Alludit Palamas ad Matth. cap. XXV. *Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.* CAPPERONN.

Pag. 1115, 7. Περὶ τῆς θείας μεταλήψεως] Ita Graeci vocant sacrae Eucharistiae sumptionem: quia ut belle habet S. Ioan. Damasc. lib. IV. orthodox. fid. δι' αὐτῆς τῆς Ἰησοῦ θεότητος μεταλαμβάνομεν, *per eam Christi divinitatis participes efficimur.* Differunt autem apud Graecos interdum *μετάληψις* et *μετάδοσις*. Quippe *μετάληψιν* vocant sanguinis, *μετάδοσιν* vero corporis dominici communionem. Unde in imaginibus quae depingi solent in sacri altaris conchis, Christus effingitur sacrae mensae assidens manibus in crucem decussatis: dextra quidem, cui vox *μετάληψις* inscripta est, calicem; sinistra, ubi vox alia *μετάδοσις* legitur, panem sanctum porrigens. Hinc in liturgia, Chrysostomi nomine inscripta, *μετάδος μοι δέσποτα τὸ τιμιον καὶ τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Κυρίου, Domine impertire mihi honorabile ac sanctum domini corpus.* Et postea, *καὶ μετὰ μετάληψιν σπογγίζει τῷ καλύμματι τὸ ἅγιον ποτήριον, et post participationem [sacri sanguinis] abstergit velamine sanctum calicem.* *μετάληψις* sumitur etiam de perceptione τοῦ Ἀντιδώρου, seu panis benedicti. Pachymer. lib. V. cap. 8. ἐν μεταλήψει δὲ θείου ἄρτου ὃν Ἀντίδωρον λέγουσι, *in perceptione divini panis quem vocant ἀντίδωρον, id est, Eucharistiae supplementum:* denique de perceptione aquae benedictae, Eucholog. Allatian. πάντων δὲ μεταλαμβάνομένων καὶ ἀγιαζομένων ἐκ τοῦ ἀγιασμάτων. *Cum omnes participarent aquam benedictam eaque sanctificarentur.* CAPPERONN.

Pag. 1115, 20. Πᾶσι τοῖς ἄλλοις λόγοις, ὑπὲρ ἑξήκοντα οὔσι] *Caeteris orationibus, quas plus sexaginta scripsit.* Palamas orationes scripsit multo plures quam sexaginta. Exstant in uno Codice Regio (is est Codex 2404.) Homiliae variaque eius opuscula

plus septuaginta. Exstant et in aliis Codicibus non pauca alia. Gregoras hoc loco de Palamae orationibus iis tantum loqui videtur, quae de rebus controversis scriptae erant. Earum multas continet Codex Regius 2409. In iis sunt: I. *Libri contra Acindynum decem continui*; qui omnes, exceptis tribus, ἀντιβόητικοί inscribuntur. II. Libri duo Apologetici: primus *περὶ θείων ἐνεργειῶν καὶ τῆς κατ' αὐτὰς μεθέξεως*. Secundus *περὶ θείας καὶ θειοποιῦ μεθέξεως, ἢ περὶ τῆς θείας καὶ ὑπερφουῦς ἀπλότητος*. III. Liber singularis, ὅτι Βαβλαὰμ καὶ Ἀκίνδυνός εἰσιν οἱ διχοτομοῦντες κακῶς ὄντως καὶ ἀθέως εἰς δύο ἀνίσους θεότητας τὴν μίαν. IV. Dialogi duo. Primus *Orthodoxi cum Barlaamita*. Secundus *Theophanis Orthodoxi cum Theotimo ex Barlaamita*. V. *Refutatio eorum quae Acindynus contra Palamam scripserat*. In hoc opusculo proponuntur primum Palamae verba; deinde ea quae Acindynus contra obiecit; tum denique ea quae Palamas contra reposuit. VI. *Epistolae* seu potius *Orationes dogmaticae, Apologeticae et Antirrheticae variae ad varios*. Continet praeterea idem Codex *Delectum testimoniorum ex S. Scriptura et ex Patrum libris excerptorum et in Capita seu Hypotheses sexdecim distributorum*: item narrationem disputationis coram imperatore inter Palamam et Gregoram habitae in Palatio: nec non iambicum poema contra Acindynum: quae omnia vel Palamas ipse, vel insignis aliquis Palamita, elucubravit. In Codice 2404. duae sunt homiliae de re controversa, nempe *de Thabori lumine*, quod et increatum et a substantia divina diversum Palamas statuit. In Codice 2432. Gregorio Palamae, tanquam auctori, tribuuntur *Capita CL physica, theologica, moralia et practica contra Barlaamiticis errores*: item *interrogationes et responsiones, de iis qui propriam mentem intra corpus conantur perspicere, an recte agant*. Vide *Historiam Litterariam Guil. Cave. Partis II, pag. 507. et 508*. Omitto quae in aliis Codicibus Regiis sparsa et disiecta reperire est. Asservantur in Bibliotheca Seguieriana tres tomi Operum Gregorii Palamae. Sed ad eam Bibliothecam aditus non patet. BOIVIN.

Pag. 1116, 21. Τρεῖς τῆς θείας φύσεως ὑποστάσεις διαφορῶς εἶναι νομοθετεῖ] *Tres divinae naturae hypostases [a divina substantia] distinctas esse statuit*. Ita intelligendum esse Gregoram patet, tum quia non posset Palamae simpliciter exprobrare divinarum hypostaseon pluralitatem, et distinctionem; tum quia supra Palamas negabat, τὰ ὑποστατικὰ τῆς ἀνωτάτω Τριάδος ἓν καὶ τὸν εἶναι τῆ τοῦ θεοῦ οὐσίᾳ, *supremae Trinitatis personas esse unum et idem cum Dei substantia*. CAPPERONN.

Pag. 1121, 2. Ὡν ὁ προφήτης] Isai. XI. CAPPERONN.

Pag. 1121, 10. Πορευθέντες μαθητεύσατε κ. τ. λ.] Matth. XXVIII. CAPPERONN.

Pag. 1121, 19. Μάξιμος τάδε διέξεισι] Locus est tom. I. edit. Combefis. in scholiis ad 54. quaestion. in sacram Scripturam. Porro scholia ista sunt ipsiusmet sancti Maximi, qui ea prolixioris

explicationis causa subiunxit, ut ipse de se testatur praefatione scholiis praefixa, quam habes tom. I. pag. 13. CAPPERONN.

Pag. 1121, 21. Καὶ ἐπαναπαύσεται κ. τ. λ.] Isai. XI. CAPPERONN.

Ibidem. Ἐπὶ πνεύματα] *Septem spiritus.* Sex tantum sunt in Hebraico textu. Nam יהוה יראתו *timor Domini* bis reperitur; nempe versibus 2. et 3. licet has voces modo per *pietatem*, modo per *timorem Domini* verterint οἱ LXX. et Latinus interpres. Hebraeis itaque spiritus pietatis et timoris Domini unicus est, qui iisdem vocibus יהוה יראתו designatur. Sed ut a Grotio annotatum est, divinus ille spiritus crevit in Christianismo: ideo in septem iam diu a theologis Christianis distribuitur, forsan ex Apocalyps. I. v. 4. *gratia vobis et pax ab eo qui est et qui erat et qui venturus est, et a septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt;* quanquam fateatur Grotius ex multorum interpretum sententia, hic a sancto Ioanne angelos designari; quia receptum est apud Hebraeos, septem esse maximos angelos qui Deo adstant, nempe quomodo septem principes adstabant regi Persarum, quae aula quia erat magnificentissima, ideo ad eius formam Dei aulam formabant veteres Hebraei. CAPPERONN.

Pag. 1121, 23. Πνεῦμα ἐπιστήμης] Apud τοὺς LXX. legitur εὐσεβείας. Apud Latin. vulgat. *pietatis*, rectius. Hinc laboravit sanctus Maximus ut exponeret diversas proprietates γνώσεως et ἐπιστήμης, *cognitionis et scientiae.* CAPPERONN.

Pag. 1122, 13. Τῆς γραφῆς ὁ λόγος] Psalm. CX. Eccles. I. CAPPERONN.

Pag. 1123, 8. Ἐὰν ἦ τις πρῶτος κ. τ. λ.] Matth. XI. CAPPERONN.

Pag. 1123, 21. Συνάδει Βασιλείος] S. Basil. in cap. IV. Isa. tom. I. pag. 929. CAPPERONN.

Pag. 1124, 5. Πνεῦμα σοφίας κ. τ. λ.] Isai. XI. v. 2. et 4. CAPPERONN.

Pag. 1124, 7. Οὐκ ἔχοντα κ. τ. λ.] Psalm. XIII. CAPPERONN.

Pag. 1124, 8. Τοῦ κατὰ τὸν Κύριον ἀνθρώπου] Sic Origenes, quem magni faciebat S. Basilius, Christum saepe vocat, maxime libris contra Celsum. Nihil ibi frequentius ea locutione, ὁ κατὰ Ἰησοῦν ἀνθρώπος, id est, *Christus homo, Christi humanitas.* Nec ad Nestorianismum vergit haec loquendi formula, si recte perpendatur. Nam Graece dicunt etiam, ὁ κατὰ μὲ λόγος, pro ἐμὸς λόγος. Itaque ὁ κατὰ Ἰησοῦν ἀνθρώπος est *ipse Christus homo, Christi humanitas.* Unde hac phrasi non prorsus inepte divini Verbi cum humana natura unitio exprimitur. CAPPERONN.

Pag. 1124, 11. Καὶ οἶονεὶ ὄνειδος κ. τ. λ.] Psalm. XIII. CAPPERONN.

Pag. 1124, 20. Ἀθανάσιος] Athanas. Epist. I. ad Serapion. tom. I. CAPPERONN.

Pag. 1125, 1. Ἐγὼ στερεῶν βροντῆν καὶ κτίζων πνεῦμα] In Hebraeo textu legitur יוצר הרים id est *formans montes*, ut et vulgatus interpres Latinus vertit. Doctissimus Drusius recte coniicit τοὺς I. XX. pro הרים id est *montes*, legisse הרתו hoc est *tonitru*, sicut mox ibidem pro מה-שהו id est *quae sit cogitatio eius*, legerunt coniunctim משהו quod vertunt τὸν Χριστὸν αὐτοῦ, *Christum eius*.
CAPPERONN.

Pag. 1126, 11. Τοῦ υἱοῦ ὄντος κ. τ. λ.] Roman. 8. Isai. XI. Ioh. XVIII. 1. Cor. I. et II. CAPPERONN.

Pag. 1126, 15. Καὶ Γρηγορίου] Gregor. Nazianz. orat. XXXVII. quae est postrema de theologia et inscribitur de Spiritu sancto. CAPPERONN.

Pag. 1126, 18. Ἐγὼ φρίττω, κ. τ. λ.] I. Cor. I. Sap. I. Roman. VIII. Ioh. IV. 2. Cor. III. Isai. XI. CAPPERONN.

Pag. 1127, 8. Οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ θείου πνεύματος ὀνόματα] Et sane permulta ibi sanctus Gregorius recenset sancti Spiritus nomina et attributa, quae praesertim sacris e Scripturis excerpserit. In ea ipsa duntaxat pagina, unde testimonium hic laudatum sumpsit Gregoras, septuaginta duo numeravi sancti Spiritus nomina, quae legere poteris tom. I, pag. 610. edit. Bill. CAPPERONN.

Pag. 1128, 13. Ἐν εὐαγγελίοις κ. τ. λ.] Luc. XI. Matth. XII. CAPPERONN.

Pag. 1129, 15. Λέγοντος] Luc. XII. v. 10. CAPPERONN.

Pag. 1129, 19. Ἐν Βεελζεβούλ] Ita Graeci pro *Beelzebub* constanter legunt Βεελζεβούλ, quam scripturam retinendam esse censet eruditissimus Drusius tantisper dum quis probaverit eam a scribis corruptam fuisse, et non ab usu, et vulgo. Nam si ab usu est illius temporis, et Evangelistae eam retinuerunt, cur nos mutabimus? Caeterum *Beelzebub* est ab Hebraeo בעלזבוב, quod significat *Dominum muscarum*: et est nomen idoli Accaronitarum, de quo IV. Reg. cap. I. Hoc nomen Israëlitae postmodum in contemptum huius idoli dabant daemoniorum principi, ut patet Matth. X. et XII. CAPPERONN.

Pag. 1132, 8. Τὸ δὲ συνδοξάζον τῷ λόγῳ τὴν κτίσιν] *A quo aequae atque a Verbo creatura glorificatur*, id est, *ad gloriam evehitur*. In editionibus Athanasii veter. et nov. legitur *συνάπτον*, sensu minus commodo. Nam ex Athanasii sententia Spiritus sanctus creaturas Verbo non coniungit, sed Spiritus sanctus, simul cum Verbo eas Patri coniungit, seu adducit, *προσάγει*, ut hic habetur. Rectius itaque legitur *συνδοξάζον*, ita ut τῷ λόγῳ *συνδοξάζον τὴν κτίσιν* sit idem quod supra, ἐν τούτῳ [πνεύματι] τὴν κτίσιν ὁ λόγος *δοξάζει*. Editionis novae auctor eruditissimus recte iam annotarat in 4 MSS. Cod. legi *συνδοξάζον*. CAPPERONN.

Pag. 1132, 11. Καὶ πάλιν κ. τ. λ.] Athanas. orat. olim IV. iam III, contra Arianos. CAPPERONN.

Pag. 1132, 12. Ἐκτός ἐστιν οὗτος τῶν βουλήσει γεγονότων]

Verbum est extra numerum eorum, quae libera Dei voluntate facta sunt. Hoc solemne est apud S. Athan. et alios SS. Patres, ut dicant Filium divinum τῆ φύσει genitum esse, non autem θελήματι factum: ita ut τὸ φύσει intelligatur de operatione Dei, ut iam in scholis loquimur, *ad intra*; et τὸ θελήματι de operationibus *ad extra*, non quod Filius sit ἀθέλητος τῷ πατρὶ, καὶ μὴ βουλομένου τοῦ πατρὸς, id est, praeter voluntatem Patris et nolente Patre; hoc enim diserte negat Athanasius ibidem: sed quod non sit productus in tempore quando Deus primum voluerit, ita ut potuerit nolle. Hoc quippe sensu creaturas duntaxat voluntate Dei factas fuisse docet eodem loco sanctus doctor. CAPPERONN.

Pag. 1132, 14. Καὶ πάλιν κ. τ. λ.] Athanas. orat. olim III. iam II. contra Arianos. CAPPERONN.

Pag. 1134, 6. Ἀθανάσιος] Athanas. orat. olim IV. iam III. in Arianos. CAPPERONN.

Pag. 1134, 9. Σολομῶντι λέγοντι] Proverb. III. v. 19. CAPPERONN.

Pag. 1134, 10. Ἐν ψαλμοῖς] Psalm. CXIII. v. 9. CAPPERONN.

Pag. 1134, 16. Δαβὶδ] Psalm. LXIV. v. 7. Psalm. XCIII. v. 4. CAPPERONN.

Pag. 1135, 18. Ἐν πίθῳ τὴν κεραμεῖαν δρωῶντες] Proverbium est, quod varie simul atque erudite Desiderius Erasm. exponit Chiliad. I. Centur. VI. Proverb. XV. Ipsum consule, si lubet. CAPPERONN.

Pag. 1136, 10. Μήθ' ὄσιον εἶναι πιστεύειν, αἷμα καὶ σῶμα τόν τε οἶνον γίνεσθαι καὶ τὸν ἄρτον ποτὲ τοῦ Χριστοῦ· τύπον γὰρ ταῦτ' εἶναι ἐκείνου, καὶ οὐκ ἐκείνου αὐτόχροσμα] His Palamitarum verbis errorem Sacramentariorum contineri, non omnino negaverim. Verum illorum patrocinio haud scio an suam opinionem tueri velint recentiores haeretici, cum in hanc Palamitarum sententiam tam acriter invehatur Gregoras, eam impietatis ream arguat, et luculentis SS. Patrum testimoniis confodiat. Aliquando, fateor, apud plurimam ecclesiae Graecae partem obtinuit Palamitarum doctrina, ut patet ex Palamitica Synodo: sed nonnisi quod spectat essentiae divinae ab attributis distinctionem, et Thaborici luminis divinitatem: nec enim obtinuit quantum ad illa consecratoria, quae Palamitis exprobrabat Gregoras. Sic verbi gratia Palamitis Iconomachorum errorem saepius obiicit Gregoras: at Palamitas revera Iconomachos fuisse, aut Iconomachorum errorem apud Orientalem ecclesiam tum instauratum et approbatum fuisse, nemo dixerit. CAPPERONN.

Pag. 1136, 19. Ἰωάννης] S. Ioan. Damasc. lib. IV. orthodox. fid. cap. XIV. CAPPERONN.

Pag. 1137, 21. Ἀνωτέρω] Lib. XIX. cap. III. et IV. CAPPERONN.

Pag. 1138, 17. Ἀνωτέρω] Vide lib. XIX. cap. III. et IV. CAPPERONN.

Pag. 1139, 2. Δι' οὗ ἠράσθη πράγματος] *Per id quod valde concupivit.* Alludunt, opinor, ad Christi verba, Lucae cap. XII. v. 15. ἐπιθυμία ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ Πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν προῦ με παθεῖν. *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar.* CAPPERONN.

Pag. 1139, 3. Ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς σῶμα αὐτοῦ λάβωμεν] *Velut proprie ac vere corpus ipsius accipiamus.* Notanda sunt haec verba, quibus Iconomachi realem Christi praesentiam in Eucharistia videntur admisisse, aut sibi ipsis contradixisse; quod eis exprobrat Nicephorus patriarcha Constantinopolitanus, Antirrhético II. apud quem tamen (ubi Iconomachorum verba refert) deest vocula ὡς, quae hic emollitiva videri possit. Vide clarissimum auctorem Perpetuitatis Fidei circa Eucharist. tom. I. lib. VII. cap. V. CAPPERONN.

Pag. 1139, 14. Ὑπερφυῶς μεταβάλλεται] *Supernaturaliter transmutantur.* Locus hic Theodoro Grapto attributus iacet in fragmento eius operum apud Combefisium libro cui titulus: *Manipulus Originum Constantinopolitanarum.* Idem locus reperitur ad verbum in Nicephoro patriarcha Constantinopolitano (Tarasii successore) Antirrhético II. apud Allatium lib. III. de perpet. consens. cap. XV. ubi plenior describitur: atque hinc etiam possit confirmari, Nicephorum patriarcham auctorem esse illorum operum quae sub Theodori Grapti nomine circumferuntur. CAPPERONN.

Pag. 1140, 28. Ὁ ἄστος, φησὶν] *Panis, inquit S. Gregor. Nyssen.* Locus hic ad verbum non legitur, cap. XXXVII. orationis Catecheticae, ubi de Eucharistiae mysterio agit S. Gregorius: sed in eundem sensum ibidem plurima edisserit sanctus doctor. An vero alium sancti Gregorii librum hic citaverit Gregoras, ut negare non ausim, ita nec affirmare vellem. CAPPERONN.

Pag. 1141, 16. Βοῶντος τοῖς Μανιχαίοις] *Manichaeis clamantem,* seu potius Apollinaristis; ut patet oratione S. Athanasii de incarnatione Christi, ubi in Apollinaristas totus invehitur. Et certe oratio illa inscribitur κατὰ Ἀπολλινάριον, et postea dicit S. Athanasius, Apollinaristas κατὰ τὴν τῶν Μανιχαίων ἀσέβειαν ὑπολαμβάνειν, *Manichaeorum sententiam amplecti.* CAPPERONN.

Pag. 1141, 17. Τοῦ καινοῦ καθ' ὑμᾶς Εὐαγγελίου] *Novi secundum vos Evangelii.* Alludit Gregoras ad solemnes Evangeliorum titulos: κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον, κατὰ Λουκᾶν. CAPPERONN.

Pag. 1142, 10. Καὶ ἀλλαχοῦ] *Et alibi,* nempe oratione de sanctissima Deipara: sed spurium esse hunc sermonem nemo iam eruditorum non iudicat, cum sole clarior se prodat styli huiusce ab Athanasiano discrepantia. Vide clarissimum et doctissimum auctorem novae editionis τῶν Athanas. tom. II. pag. 389. CAPPERONN.

Ibidem. Οὐχ ὅτι ἐνέργεια παρὰ τοῦ πνεύματος ἐγένετό τις] *Non quod aliqua energia, seu operatio, a sancto Spiritu facta sit* etc. Hic auctor, quisquis sit, non negat incarnationem peractam fuisse divina sancti Spiritus virtute: sed vult hocce mysterium non consistere duntaxat in illa speciali sancti Spiritus operatione: vult insuper ut ipsum Dei Verbum cum humana natura hypostatice seu substantialiter unitum fuerit. Non ergo solummodo specialiter operabatur in Christo divinitas: verum eius humanitati vere coniuncta erat; et hoc iuvare potest, ut catholicae fidei a Nestoriana haeresi discrimen intelligatur. CAPPERONN.

Pag. 1142, 18. [Ὡς νῦν γε] Si legas ὅς νῦν γε, sic vertendum erit: *Arius et Eunomius proferentes eadem cum Palama; qui nunc etiam easdem cum ipsis voces emittens, una cum ipsis eodem gladio iugulatur.* CAPPERONN.

I N D E X

R E R U M , N O M I N U M E T V E R B O R U M

T A M I N N I C E P H O R I H I S T O R I A Q U A M I N A N N O T A T I O N I B U S

M A X I M E M E M O R A B I L I U M

A I O A N N E B O I V I N O C O N F E C T U S .

Numeri sunt paginarum et versuum editionis Bonnensis.

- Abasgi 36, 13.
Ἀβασγοῖ, Ἀβδηροῖ, Ἀβδειροῖ, Ἀδηλαῖ,
Βηροῖ 1263, 36.
 Abii 31, 7.
 Abraham 1114, 13.
 Absolutionis syngrapha 108, 1.
Ἀβυσσος, adiective 1245, 24.
 Academia 326, 2. 334, 12. 334, 23.
 344, 13. 471, 12. 476, 9. 897, 18.
 Acarnania 658, 10.
 Acarnanes 110, 10. Acarnanum me-
 tropolis 551, 6. obsidetur ab An-
 dronico iuniore 551, 19.
 Acclamations 896, 4. 611, 21.
 Achaia 128, 2. 250, 5. 251, 15. Achaiae
 et Peloponnesi principis uxor vi-
 dua 546, 6. Achaei 114, 20.
 Achelous 110, 14.
 Achilles 938, 20. doloris impatiens
 494, 11.
 Achris 73, 2. patria Iustiniani 1155,
 23.
 Acindynus 906, 9.
 Acroceraunia 110, 13.
 Acronycha lux 619, 15.
 Acropolita 1152, 10. 1153, 8. 1161,
 42. 1161, 35. 1161, 42. 1162, 38.
 1166, 33. 1167, 17. 1168, 11.
 Acta Apostol. 930, 8.
 Actuarius medicus 1258, 24.
 Adamus 367, 19.
Ἀδελῶν μονή. Vide *Monasterium.*
 Adonis 285, 25.
 Adrianopolis 315, 22. 430, 7. 546,
 16. 797, 9. 798, 19. Vide *Orestias.*
 Adrianus imp. 824, 24.
 Aegae 194, 13. 195, 1.
 Aegaeum mare 37, 22. 311, 13. eius
 fauces 766, 15. insulae 98, 16. 285,
 10. 523, 2. 534, 12. 597, 14. 797,
 25. littus 626, 14.
 Aegyptus 323, 9. 348, 10. primum
 sapientiae domicilium 326, 13. Ae-
 gypti imperium divisum, et prin-
 ceptus 392, 20. migratio Israëlitarum
 ex Aegypto 369, 2. Aegyptiorum
 Arabum imperium latissime patens
 102, 17. 106, 23. Aegyptii, effoe-
 minati et imbelles militibus e Scy-
 thia ascitis, Africam et Libyam do-
 mant: Gallos Phoenicia et Syria
 exterminant 101, 20. Aegyptiis mer-
 catoribus navigatio per Bosporum
 temere concessa 101, 22. Aegyptii
 circulatores Constantinopolin ve-
 niunt 348, 6. mira spectacula ab
 iis exhibita 348, 21. 349, 19. 350,
 6. eae artes, ut quaestuosae, ita
 etiam exitiosae artificibus: Byzan-
 tio egressi Europam pervagantur:
 Gades usque penetrant 350, 21.
 Aegypti et Arabiae Sultanus. Vide
Sultanus.
 Aenus, maritimum oppidulum 100, 3.
 101, 3.
 Aeolia 214, 21.

- Aequinoctium verum et proprie dictum 365, 16. 366, 15. 368, 1. tempore mortis Christi 366, 11.
- Aër 930, 22.
- Aerarii penuria 854, 17.
- Aeschylus in Prometh. 383, 2.
- Aesopi Phrygii dictum 814, 24. fabula de lupo et agno 1018, 20. 1034, 15.
- Aestas media, pro vere exeunte 1276, 43.
- Aetherea Palatii aedicula 616, 19.
- Aetolicae res 538, 23. 544, 19.
- Africa ab Aegyptiis domita 102, 17.
- Agamemnon 725, 7.
- Agareni Asiam populantes 304, 17.
- Agathias 1155, 43. 1240, 45.
- Agesilaus Spartanus 124, 18. fugiens 486, 10.
- Alani 422, 19. Vide *Massagetae*.
- Alemani, qui et Galatae occidui 277, 18.
- Alemannus (Nicolaus) 1155, 24. 1156, 1.
- Alexander Magnus 310, 13. 401, 8. 494, 13. 519, 5. 701, 4. 807, 24. 810, 19. Alexandri M. diadema 519, 5.
- Alexander, Mysorum seu Bulgarorum rex, principatum adeptus, Romanos fines vastat: urbes amissas recipit 458, 3. pacem petit ab Andronico iuniore: non impetrat 484, 6. viribus superior, cum Romanis confliat 484, 18. eos fundit fugatque 487, 4. misericordia motus, pacem victis ultro concedit: imperatorem, benigna admonitione castigatum, dimittit 488, 18. socium se adiungit Byzantiis contra Cantacuzenum 708, 5. Vide 596, 15. 616, 3.
- Alexandri Mysorum principis filio uxor datur Andronici iunioris filia 546, 18.
- Alexandria Aegypti 102, 8. 216, 12. 392, 22.
- Alexandrinus patriarcha. Vide *Athanasius*.
- Alexius. Vide *Angelus*, *Apocaucus*, *Comnenus*, *Lascaris*, *Palaeologus*, *Philanthropenus*, *Strategopulus*.
- Allage, loci nomen 150, 4. 1181, 42.
- Allatius (Leo) 1155, 21. 1159, 13. 1160, 32. 1175, 39. 1176, 16. 1186, 14. 1187, 11. 1216, 27. 1161, 35. 1175, 43. 1192, 15. 1234, 19. 1263, 1. 1285, 9. 1289, 44. tempora confundit 1249, 15. Allatii indignatio in recentiorum Graecorum poësin 1226, 28. Allatii Euchologium 1817, 40.
- Allusio ad verba Scripturae 1311, 20. 1314, 29. 1317, 18. 1322, 4. ad nomen Palamae 1314, 29.
- Almansurus (Nuraddinus) 1171, 23.
- Almugavari 220, 9. 1201, 30.
- Alpes 102, 24. 240, 1. 286, 19. superatae ab Hannibale 91, 5.
- Amagabari. Vide *Almugavari*.
- Amazones 34, 2.
- Ἀμείβειν 1256, 19.
- Ἀμουρηνίς, Amorabakin, Amourabaquin etc. 1178, 17. 1274, 10.
- Amos 1125, 1.
- Amphipolis 457, 14. 626, 19.
- Amurius Satrapa Melecum Azatinae filium vincit 137, 13. Amurii liberi a Sangario ad Paphlagoniam dominantur 214, 23.
- Amurius, Lydiae et Ioniae princeps, reliquis Satrapis potentior: maris imperio potitur 597, 11. Cantacuzeni amicus fidelissimus 597, 21. eum defensurus magnam classem apparat: eodem iubente domi remanet 598, 9. 598, 14. media hieme Hellespontum traicit, illum quaesiturus: Irenen imperatricem non adit, ne dolorem conspectu augeat 648, 9. acre et vehemens amici desiderium verbis declarat: mira in homine barbaro humanitas 649, 13. utri prima laus tribuenda, Cantacuzeno an Amurio 650, 4. de amico sollicitus, oblata ab Irene cibaria et vestimenta repudiat 650, 22. eandem in summas angustias adductam consolatur 651, 9. hieme exercitum infestante, domum redit 652, 3. Thessalonicam vi expugnandam censet 676, 7. Cantacuzenum reprehendit 677, 1. a Byzantiis pecuniam accipit: in Asiam traicit, brevi rediturus 694, 10. Latina classis ad Smyrnam appulsa eum detinet 708, 6. idem in Thraciam redit: Byzantium usque progreditur cum Cantacuzeno: urbis aspectu obstupescit 726, 24. cum copiis mare transmissurus, Smyrnaeam Latinarum arcem it expugnatum: missili telo occisus cadit 834, 14. Vide 661, 8. 666, 17. 672, 3. Amurii milites alii domum redeunt,

alii Cantacuzenum sequuntur 667, 10.
 Anacharsidis apophthegma 613, 22.
 Anagnosta (Ioannes) 1299, 37.
 Ἀνακλυπτῆρια θύειν 1269, 23. 1294, 44.
 Anastasii quaestiones 1300, 2.
 Anathematizati ab episcopis Cantacuzeniani 832, 5.
 Anathematismi in Palamam pronuntiat a Ioanne patriarcha debent valere 923, 5.
 Anaxagoras 336, 16.
 Anchialus 487, 21.
 S. Andreas. Vide *Monasterium*.
 Andronicus imp. (is qui Senior dictus est) receptam ex Latinis Urbem bimulus ingreditur 87, 13. uxorem ducit Annam (Hungaram) 167, 22. imperii insignibus ornatur: iusiurandum praestat et accipit: eius nomen edictis subscriptum 109, 7. Tralles instaurat 142, 14. patris cadaver sine honore sepeliendum curat 153, 2. patri succedit: imperii initia turbulenta 158, 1. aequitas 162, 17. viduus uxorem petit ab Hispanorum rege: Irene ei datur, idque inconsulto Papa 167, 24. paterni sceleris vindictam timet: Lascarem coecum invisit: in Orientem abit 173, 5. quinam ei auctores fuerint, ne sumptum faceret in classem 174, 10. Constantinum Porphyrogenitum fratrem suspectum habet; quasnam ob causas 187, 3. in Asiam transit: Porphyrogenitum in carcerem coniicit; item eius amicos 190, 15. Romanis diffusus, ad auxilia externa se convertit; quanto rei Romanae damno 205, 3. Athanasium in sedem patriarchalem restituendum censet 215, 9. plurimi refragantur: quidam obtemperant 216, 2. illum Chrysostomo aequiparat 216, 18. uxores duas habuit, liberos sex 234, 7. uxoris Irenes petitioni refragatur 234, 16. lenis et miti ingenio 237, 3. Christophopolitanas angustias munit: milites describi curat, Catalanis opponendos 246, 7. mercenarios milites peregre accire statuit: a Crale genero auxilium petit 263, 10. accipit ab eo et a Latinis 263, 10. 268, 3. triremibus obstructo Hellesponto,

cavet ne auxilia barbaris ex Asia submittantur ibid. mavult vetera aedificia instaurare quam nova extruere: eius modestia laudata 273, 24. templa ab eo restituta: opera alia publica 274, 22. Andronicum nepotem caeteris omnibus praefert: apud se educat 283, 13. de Manuelis occisi morte moeret gravissime 286, 8. nepotem iudicio publico reum agere constituit 302, 23. eius cum Metochita de ea re deliberatio 303, 4. Pontifices convocat: nepotem arcessit: paternis verbis obiurgat: iusiurandum dat et accipit 312, 16. indignantis exclamatio: anxietas: deliberatio de nepote comprehendendo 315, 2. legatos ad eum mittit 320, 7. cum ipso paciscitur 321, 1. Aula studiis bonarum artium floret 327, 1. imperatoris sapientia; eloquentia 328, 9. benevolentia erga Gregoram 339, 22. consulto Psalterio pacem spectat 358, 9. colloquitur cum nepote; reconciliatur 359, 4. consilium Gregorae de die Paschali constituendo probat: rem aggredi metuit 372, 19. equo deiicitur 373, 17. de nepotis consilii per transfugam certior factus 393, 2. urbis aditu ei interdicat: multa crimina obiicit 393, 21. litteris ad Cralem et ad Demetrium Despotam scriptis, copias cogi et urbes praesidiis firmari iubet: ab ipso filio Theodoro Marchione proditur 394, 17. suorum perfidia irritatus, animum patriarchae Esaiiae explorare statuit; item aliorum pontificum 304, 10. 402, 10. oratione coram iis habita, rationem affert cur imperium non abdicet; nepotem notat; poenis ecclesiasticis coercendum censet 403, 12. acerbe conqueritur de patriarcha, qui nepoti faveat 405, 13. belli pertaesus, inita cum Bulgaro societate, animum erigit 411, 10. victo ad Mauropotam exercitu (415, 8.) a nepote exorari non potest 418, 5. bis praemonitus, cavendum censet 420, 8. valde anxius; nepotis adventu cognito, ad imaginem Deiparae confugit 422, 12. nepoti supplicat miserabiliter: ab eo benigne tractatur 423, 15. sola imperii insignia

retinet: annuus reditus ei assignatus 428, 15. utroque oculo captus, omnibus ludibrio est 431, 14. Synadeno instante habitum et nomen invitus mutat 441, 20. dictus *Antonius Monachus* 442, 5. 444, 12. 446, 5. suam sortem deflet: in patriarcham invehitur 443, 2. ad eius interrogata nihil respondet 444, 15. de eius nomine in ecclesia commemorando quid patriarcha decreverit 442, 15. 446, 3. Synadeni minis territus, imperium eiurat: scriptam formulam ut consignaverit ibid. pota aqua frigida, subito morbo corripitur: peccata precibus et lacrymis expiat: sacris mysteriis destitutus, Deiparae imaginem ori suo admovit: expirat 462, 15. ostenta, quae eius obitum praecesserunt 460, 4. corpus eius quonam perlatum: iusta de more persoluta 463, 17. aetas, forma, mores 472, 18. in summa inopia liberalitas, duobus exemplis declarata 473, 6. aes alienum post eius mortem repertum 474, 8. anni vitae, imperii, monarchatus 143, 20. 1244, 19. clementia 201, 16. amor erga nepotem 232, 20. invectiva in historicos maledicos et mendaces 3, 1. statuam Michaelis Archistrategi deiectam restituit 202, 10. partem Thesalici principatus acquisivit 278, 16. multarum urbium et in Europa et in Asia conditor 469, 16. Byzantii instaurator ibid.

Andronici Senioris uxor prima, ex Hungaris oriunda. Vide *Anna*.

Andronicus Iunior uxorem accipit Irenen Alemannam 277, 17. avo dilectus: apud ipsum educatus 283, 13. mores, consilia, ambitio 284, 1. meretricem amat: rivali insidias struit: Manuel frater pro rivali occiditur 285, 12. Andronicus Cathari nothi apud avum gratia offenditur 294, 20. irarum causa iustior 293, 11. defectionem meditat: consultat cum Syrgianne 298, 21. armatus armatos secum adducit, causam apud avum dicturus: ab avo obiurgatur: iusiurandum dat et accipit 313, 13. pro coniuratis, proditos se querentibus, intercedit apud Logothetam: graviter increpatur 313, 18. redit

ad priora consilia 314, 20. fugit 315, 19. legati ad eum missi ab avo 320, 7. pacta cum avo 321, 1. cum Cantacuzeno coniunctissimus 351, 18. prope urbem castra ponit, audita Syrgiannis excursionem territus fugit 353, 20. Synadenum Syrgianni opponit: Despotam edictis terret: rumores spargit de avi nece: Despotam captivum corpore suo protegit 356, 6. pacis cupidus, cum matre deliberat 359, 1. colloquitur et reconciliatur cum avo 359, 4. coronatur 373, 14. mortua Irene Alemanna, Annam Longobardam uxorem ducit 383, 23. cum Turcis naufragis in Chersoneso pugnans vulneratur 384, 3. eius factio Senioreem tollere e medio statuit 390, 1. Iunior Seniori insidiatur: pecuniam per vim a publicanis auferit: Thraciae urbes sibi mancipat: Byzantium multis comitantibus proficiscitur; quo praetextu 392, 6. excluditur: variorum criminum accusatur ab avo: in quibus anicae Cralaenae pudicitia attentata 394, 5. omnium animi in eum propensiores 395, 18. magnificis promissis multos sibi devincit: petit ut sibi liceat Byzantium ingredi; aut ut idonei internuntii ad se mittantur: mittuntur ex omnibus ordinibus delecti 397, 17. oratione artificiosa se ipsum apud eos commendat: avum insectatur: causam rebellionis probabilem affert: crimina obiecta diluit: postulata sua exponit 398, 13. eius blanditiis corrupti internuntii Byzantium redeunt: ei apud omnes aperte patrocinantur 402, 20. ad urbis moenia accedit: ab ingressu contumeliose arcetur 407, 23. quidam ex populo operam ei suam promittunt: navicula conscensa aditus omnes vestigat: re infecta discedit 408, 10. a Thessalonicensibus clam evocatus, Protostratorem Byzantio insidiari iubet: Thessalonicam, adversariis dissidentibus, astu occupat: arcem vi expugnat 409, 6. Demetrio et aliis ducibus foede dissipatis, Serrhas in deditionem accipit: caeteris Macedoniae urbibus, item adversariorum liberis, uxoribus, et aliis rebus potitur 410, 17. Praefectos ur-

bium Macedonicarum capit; in carcerem conicit 413, 2. Basilici Niphori fidem ut remuneratus sit 413, 22. Bulgaros antevertere et Byzantium ire properat 415, 14. a Venetis auxilium haud impetrat 416, 7. urbem ingredi frustra conatur: avum exorare non potest 418, 13. cum Bulgaro reconciliatur 419, 1. a duobus urbis custodibus noctu intronmittitur 419, 11. iniuriam avo fieri vetat: suos, ne victoria abutantur, admonet 422, 21. civiles discordias prudentia sua comprimit 426, 10. Michaeli Bulgaro bellum inferenti occurrere statuit: cum eo reconciliatur matris interventu 430, 4. in Asiam transit, Nicaeam obsessam liberaturus: castra apud Philorenen ponit 433, 13. configit cum Orchane: Romani caeduntur: imperator vulneratus (434, 7.) Philorenen ingreditur: Romani consternati effuse fugiunt 435, 18. (vide caetera in *Orchanes*.) Byzantium redit: Deum offensum putat: quibus delictis 436, 16. classem instruit: Martinum Chii rectorem capit, et vinctum Constantinopolin mittit 438, 7. aegrotat, morti proximus cucullum petit: reos carcere educi iubet: ultimam voluntatem dicat: uxori et postumo imperium, Cantacuzeno tutelam relinquit 439, 12. aquam poscit ex sacro Deiparae fonte: qua capiti inspersa convalescit 442, 10. Michaelis Bulgari hortatu bellum Crali infert 454, 7. in Pelagonia castrametatur 454, 20. Bulgaro a Triballis victo, ipse nulla re gesta Byzantium redit 454, 7. Mesembriam et alia (Bulgarorum) oppida invadit 457, 16. annos natus 36. cum obiit avus 474, 11. bellum infert Alexandro Bulgarorum principi: Bulgarorum agros vastat: castella reliqua recuperat 483, 21. impar cum hoste congreditur 484, 18. suos hortatur ad pugnam 485, 14. cruentum praelium 486, 12. Romani effuse fugiunt: in castellum proximum vi irrumpunt: laborant omni parte 487, 4. imperator, consilii inops, spem in Deo collocat, stimulante tamen conscientia 488, 7. benigna admonitione ab Alexandro

castigatus, dimittitur ibid. nato filio, laetus Didymotichum redit: vestem mutat: ludos celebrat 482, 1. ludicris certaminibus se immiscet 482, 18. bellum inferente Syrgianne valde anxius 495, 13. Palatium munus: patriarcham creat Ioan. Aprenum; coniugem et liberos ei commendat 496, 14. in Macedoniam sine exercitu proficiscitur: Romanis omnibus diffidit, praeterquam Cantacuzeno et paucis domesticis: hostem dolo aggredi statuit illustrium virorum exemplo 496, 23. Sphrantzae opera ad eam rem utitur 497, 19. rebus desperatis, fugae subsidia sibi et Sphrantzae providet 500, 6. Syrgianne per dolum occiso, pacem petit a Crale, et obtinet 501, 3. inita cum Latinis adversus Turcos societate, pecunias cogit: classem reparat: Latinorum adventum expectat: navarchum ipse per se agit: Latini inter se dissidentes, expectationem eius frustrantur 524, 15. Galataeorum munitiones incendit: eosdem bellum aperte molientes oppugnare negligit, ad maiora intentus 527, 16. pacem petentibus concedit 528, 14. Mitylenen proficiscitur: naves quinque hostiles comprehendit, et Chium perducit: adiunctis sibi Turcis, Phocaeam obsidet 528, 23. pax facta Rhodiorum interventu: pacis conditiones 531, 2. Byzantium redit cum omni classe: quaestionem habet de coniuratis: eos pro concione convincit: eius clementia lacrymas elicit 532, 8. in Demetrium Despotam inquiri vetat, Cralaenae amicae reverentia adductus: item Gregorae acclamationibus et applausu delinitus: solos Asani filios in custodiam includit, eamque minime duram 533, 1. Mitylenen recuperat, Alexii Philanthropeni astu 534, 6. Turcos in Chersoneso praedantes caedit: ire in Aetoliam parat, oblatum principatum accepturus 538, 4. cum tribus navibus Turcicam classem invadit: captae naves quatuordecim 540, 4. stadiorum XLV iter noctu pedibus emensus, Deiparae Hodegetriae templum ingreditur ad agendas gratias 541,

17. Epirum invasurus, Illyriam vastat: Turcos auxiliares praeda onustos dimittit: Epiri principatu potitur 544, 19. eum Thessalonicae detinet lienis morbus 550, 9. Byzantium venit, infirma admodum valetudine: medicis undecunque accitis, suo arbitrato vivit: morbo splenis ingravescente, Deiparae Hodegetriae templum petit 554, 8. egregiam orationem habet in Synodo contra Barlaamum habita: Gregoram absentem desiderat 558, 17. morbo rursus ingravescente, monasterium Hodegetriae denuo ingreditur: in lethargum incidit: aegre expergefactus, medicos arcessit: ad Gregoram mittit, qui interrogent an astra amica sint: moritur: vitae et imperii tempus 559, 13. 1244, 34. mores et ingenium defuncti principis 565, 13. Romanorum imperatorum instituta neglexit: aves et canes aluit maximis sumptibus 565, 19. Deo fretus, pericula contempsit 566, 13. dignitati suae non satis consuluit 566, 19. pileorum et vestium discrimina sustulit: haec et alia imminentem imperii ruinam portendere credita: Triballorum et Mysorum duces perterrefecit 562, 12. in Thessaliam contra Syrgianem proficiscens, Ioanni patriarchae uxorem et liberos commendavit 579, 6. morbus: in Epirum profectio 583, 5. mandata de tutela et administratione imperii 593, 16. 611, 23. 614, 23. 612, 11. 818, 10. erga Cantacuzenum benevolentia, et gratus animus 581, 20. iudicium de arce Epibatarum et de eius arcis conditore Apocauco 603, 3. commemoratio in sacris per errorem ommissa 879, 9. error postmodum correctus ibid.

Andronicus. Vide *Asanes*, *Cantacuzenus*, *Muzalo*, *Palaeologus*, *Provestiarius*.

Ἀνδροπόρωρα 965, 6.

Anecdota indicata. Vide *Excerpta*.

Angelus, Assyriorum interfector 968, 13.

Angelus.

Alexius imp. Constant. a Marchione Montisferrati capitur: ab eodem dimissus, genero suo Theodoro La-

scari invidet 16, 13. Iathatinem Turcum socium sibi adiungit 17, 10. victus capitur a Lascare 21, 16.

Michael Thessaliam et Epirum invadit 13, 9.

Michael nothus. Vide *Michael*.

Michael Michaelis nothi filius. Vide *Michael*.

Theodorus, Michaeli fratri succedit: imperii sui fines promovet: Thessalonica ipsa potitur, absente Montisferrati Marchione: imperator inauguratur ab archiepiscopo Bulgariae, praeter morem legitimum 25, 23. provincias a Latinis, Bulgariae et Scythiae desolatas, impune pervadit: omnia Byzantium usque vastat: foede grassatur 27, 16. a Ioanne Asane vincitur, capitur, excaecatur 28, 9.

Ioannes, Cantacuzeni imperatoris πρωτεύων, seu *primus consobrinus* 628, 7. 657, 1. iubetur munire oppidum Pamphili 621, 3. comes longinquaee expeditionis a Cantacuzeno susceptae 636, 2. Aetolis et Thessalis praefectus: iubetur primos honores Annae et Ioanni Palaeologo tribuere 644, 7. Thessalici principatus maximam partem recuperat: Aetolos, Locros et Acarnanas subigit: Annam rebellem capit: quibusdam ut occidat suadentibus, eam dare in custodiam mavult 657, 14. Berrhoeam ad Cantacuzenum venit 657, 1.

Ἀγγελώννμοι 318, 21.

Anima quemadmodum a singulis corporis membris participetur 1102, 14.

Anna Alemanna, Manfredi Siciliae regis soror, Ioannis Ducae uxor altera 45, 7.

Anna Comnena 1150, 42. 1157, 36. 1185, 36. 1274, 31.

Anna Michaelis Angeli filia, nupta principi Peloponnesi 71, 22.

Anna Michaelis Palaeologi I. imp. ex sorore Eulogia neptis, nubit Nicephoro Aetolo 92, 8. 130, 16.

Anna ἡ ἐκ Παλιόνων Andronico Sen. nubit 109, 7. ex Hungaris oriunda: mater Michaelis imp. et Constantini Despotae 234, 7.

Anna Michalis Palaeol. II. filia, Thomae Epiri et Aetoliae principis nu-

- pta 283, 7. tum postea etiam (Thomae) comiti Cephalleniae 233, 7. 283, 9.
- Anna Protovestiarii filia 545, 14. comitis Cephalleniae uxor (altera) virum necat: cum puerulis duobus, Aetolorum et Acarnanum principatum obtinet 536, 20. Andronicum Iuniorum ad occupandum principatum accessit 539, 1. dedit se imperatori 545, 14. Thessalonicae subsistit 546, 8. rebellat: capitur: in custodiam datur 656, 23.
- Anna Longobardica, altera uxor Andronici iunioris 384, 1. viro absente factiosos in urbe comprimit 530, 1. post viri obitum, tertio luctus die in Palatium se recipit 560, 8. 579, 2. Cantacuzenum supplex orat 586, 23. (Palamitis) favendo, pacem ecclesiae turbavit 590, 17. iusiurandum dat Cantacuzeno et ab eo accipit 595, 14. aegrotat 599, 11. Annae mens caeca; spes inanes 702, 14. Anna Gallum Astrologum cum Gregora committit 722, 21. Annae inhumanitas 739, 12. officii admonita contumeliose respondet: pessime res administrat: sacris imaginibus non parcat 748, 4. divites vexat: ex ipso S. Sophiae templo abreptos in vincula coniicit 748, 9. patriarchae, pacem suadenti, irascitur 760, 20. Annae in Cantacuzenum et Irenen odium ex zelotypia natum; fons malorum omnium 761, 6. Anna Persas accessit 763, 15. eius animus durus et immitis 764, 5. patriarcham dignitate spoliare statuit 767, 12. Palamam carcere incluse- rat: eodem adversus patriarcham adiutorem utitur 768, 4. cum Palamitis adversus patriarcham conspirat 768, 24. episcopis diem indicit 781, 19. tabellas, per quas officii admo- netur, a confessore oblatas rumpit; ipsum domo exigit 782, 14. infirmis viribus ferox et contumax; Gala- taeos adversus Cantacuzenum, iam urbem ingressum, advocat: aquis- simas pacis condiciones proterve re- spuit 775, 2. legationem superbam ad Cantacuzenum mittit: in extre- mum discrimen abducta, pacem oblatam vix tandem accipit 779, 9. Annae avaritia 789, 13. iniquitas 799, 17. causa cur principatu exci- derit 887, 10. Vide 788, 9. 878, 9.
- Annales Turcici 1279, 5. Vide *Leum- clav*.
- Anni initium aliud apud alios populos 369, 6. quodnam fuerit apud Alex- andrinos 369, 10.
- Anni Philippi Aridaei 366, 9.
- Annonae copia apud Byzantios 433, 6.
- Anonymus poeta Graecobarbarus *de bellis transmarinis* 1166, 27. 1181, 1. 1211, 4. Vide Cod. Reg. 2569.
- Antalcidas 866, 21.
- Antigonus 116, 23. 497, 10.
- Antiochena provincia 1012, 20.
- Antiocheni patriarchae decreta et lit- terae contra Palamam 893, 16.
- Antiochia ad Maeandrum 214, 14. a Turcis obsessa 10, 5.
- Antipodes 12, 14.
- Antirrhetici libri Gregorae 1112, 10. 1131, 11. 1140, 18.
- Antoeci 12, 14.
- Antonius (triumvir) 189, 19. 311, 5. 606, 10. 1022, 16.
- D. Antonii festum 460, 10.
- S. Antonina, martyr Nicaena 1242, 31.
- S. Antonius. Vide *Templum*.
- Ἀνύσθαι* apud Gregoram quid signi- ficet 1166, 10.
- Ἀφείδιος*. Vide *Aufidus*.
- Apocaucus (Alexius), Domesticus The- matum occidentalium et salinis praefectus: cum Andronico iuniorum in seniore conspirat 301, 10. eius perniciose consilia; dotes eximiae, genus, fortuna, malae artes 577, 5. Cantacuzenum hortatur ad capes- senda imperii insignia 578, 5. eun- dem calumniatur 578, 18. ipse et patriarcha Annae persuadent, ut omnem Cantacuzeno auctoritatem abroget 584, 3. Apocauci vires in- firmas, animus, ambitio 584, 16. miles stricto gladio in eum irruit 586, 7. Apocaucus Cantacuzenum de se optime meritum perdere co- natur 591, 9. in castellum Epiba- tarum se recipit 599, 12. Cantacu- zeno insultat 600, 15. Apocauci mo- litiones detectae; fuga; consilium de invadendo imperio 602, 6. Can- tacuzeno obviam prodit 604, 10. urbi praeficitur et aliis dignitatibus ornatur 605, 21. Octavium Caesa- rem imitatur 606, 4. Cantacuzeno

- imperatorem sese professo, vel victor cum patriarcha exultat 612, 21. classi praefectus, Thessalonicam appellit 634, 14. aciem instruit; congredi non audet 637, 14. ductor utriusque classis, Byzantinae et Persicae: Cantacuzenum abeuntem persequitur 658, 24. timidus et imbellis 660, 12. auxilium petit a Cradle: munit fluvii ostia: ex Cantacuzeno sciscitatur, quid de se ipse statuatur 661, 2. Apocauci mos perversus: Berrhoeam tentat per exercitum: ipse Thessalonicae manet, arrogans idem et timidus 668, 15. sagittarium submittit, qui Cantacuzenum noctu occidat 669, 21. pericula impudentia celeri fuga praeventitur, insciis Thessalonicensibus 670, 13. patriarcham et Ioannem Gabalam sibi mancipare statuit 696, 21. Ioanni Gabalae filiam suam desponsurum se promittit; quid vicissim ab eo pactus 701, 19. Perinthum abit cum patriarcha et imperatore Palaeologo; quem Epibatarum castello includere cogitat 702, 4. bellum apparat: Didymotichum infesto exercitu petit 708, 2. Pythium castellum obsidet 708, 12. apud Anam accusatus ab Ioanne Gabala 710, 17. Byzantium redit: Augustam placat: urbis muros reficit 711, 3. intestinos plebis motus veretur 727, 12. quando, ubi, et a quibus caesus 729, 14. anxietas, stipatores, immoderata ambitio 729, 21. carcer ab eo aedificatus 730, 9. Apocaucus imprudens, stipatoribus in atrio relictis arcem ingressus 731, 12. a Raule et aliis nobilibus interimitur 732, 8. interempti caput abscissum summo muri fastigio imponitur 734, 5. Apocauci avaritia 789, 14. eius liberi tres 1278, 3. imago 1256. 1256, 24. medicinae studium 1256, 24.
- Apocauci filius Thessalonicae praeficitur, in Batatzae locum suffectus 741, 13. mortuo patre Thessalonicam tradere Cantacuzeno statuit: arcem occupat: impetu plebis opprimitur 740, 10.
- Apocauci filia, nupta primum Andronico Palaeologo, Ioanni Asani nubit 797, 7.
- Ἀπόγονος* 1177, 42.
- Ἀπογραφικαὶ ἐμπορίαι* 1278, 28.
- Apographum Regium 1279, 39.
- Ἀποδύσασθαι* 1255, 7.
- Ἀποχρῆσις*. Vide *geniales dies*.
- Apollinarius 1142, 17.
- Apollonius 55, 16.
- Apophthegma veteris sapientis de eo, qui bis navigat 591, 1. Thaletis vel Platonis de eo, qui natus sit Graecus 383, 8. Cantacuzeni de modo servando 432, 5. regis Aegyptii de amico ad extremam inopiam redacto 445, 3. Vide et *Anacharsis, Darius, Zeno*.
- SS. Apostoli. Vide *Templum*.
- Apostolius 1155, 39.
- Appendix Vaticana 1153, 43.
- Apri oppidulum 229, 7. 244, 19. Urbs 248, 13. praelium ad Apros 299, 7. 244, 19.
- Arabes 38, 11. 41, 2. 81, 20. 103, 7. obsistunt Gallis, Syriam et Phoeniciam ingressuris 105, 18.
- Arabes Aegyptii 106, 23.
- Arabicus sinus 107, 6.
- Arabia 81, 16. felix 107, 4.
- Arachosia 38, 10.
- Arca Noae 470, 14. arca (foederis) 518, 21.
- Archistrategus. Vide *Michael et Monasterium*.
- Archivum Camerae computorum 1170, 27.
- Arcturi ortus 49, 6. 596, 12. 1260, 8. 813, 7. primus exortus autumnio medio 245, 6.
- Argyrolimne, quae et *Gyrolimne* 1127, 8.
- Ariadnes Corona, sidus 542, 16.
- Arianorum argutatio 1310, 46.
- Aridaeus (Philippus) 366, 10.
- Aries 548, 10. anni portas aperit 834, 3.
- Aristagoras 155, 13.
- Aristoteles de Dei substantia et operatione 1089, 5. de mente perfecta 1091, 2.
- Aristotelicae linguae labyrinthi 478, 18.
- Arius 1142, 17. filium aiebat esse *πολημα* 1130, 13.
- Ariani aiebant se *secundum Scripturas* dicere 918, 14.
- Armenia 285, 8. 348, 14. Ciliciae finitima 193, 19. maior 38, 25. Armeniae rex generum ambit Michael-

lem Andronici senioris filium 193, 18. Armeniorum religio 623, 12.

Arseniatae 123, 7. postulant ut Arsenii corpus in urbem referatur 167, 7. ob inanis gloriae studium avulsi ab ecclesia, ad communionem admittuntur a patriarcha Niphone: eorum petitiones 261, 12. quinam ex his schisma renovaverint 262, 10.

Arsenius eligitur patriarcha: eius elogium 55, 14. tutor testamento datur Ioanni Lascari 62, 20. vir simplex et sanctus, administrandae reipub. minime aptus 66, 12. male omnino saluti pupilli consulit 67, 20. Fisci claves tradit Palaeologo 69, 21. Michaellem Palaeologum salutatum esse imperatorem moleste fert 78, 4. secedit: secessionis causa 80, 11. reddit 88, 17. Palaeologo sacris interdicat 93, 8. veniam petenti denegat 93, 24. accusatus, iudicio se non sistit: damnatur ut contumax: Praeconnesum deportatur 94, 23. eius corpus in S. Sophiae templo deponitur: quonam deinde translatum 167, 8. reliquiae 262, 1. simplicitas 579, 19. socordia 759, 7.

Artaxerxes Xerxae filius 490, 6.

Artaxerxes Mnemon, Darii et Parysatidis filius, Cyri frater 124, 17. 189, 15.

Artaxerxae stratagema 124, 17.

Artemisium 802, 3.

Asan.

Andronicus Protovestiarius, dissidentibus imperatoribus, avo et nepote, Romanis Peloponnesiis praeerat: a Syrgianne tentatur: eum defert 362, 20. Vide 394, 23. 396, 23. 409, 20. 410, 21. 411, 7.

Constantinus ad Mauroptamum victus et captus a Protostratore Synadeno 415, 8.

Ioannes I. Bulgarorum princeps, Latinos profligat; Balduinum capit 14, 23. Thraciam et Macedoniam vastat 16, 10. Theodorum Angelum vincit, capit, excoecat 23, 10. moritur 60, 4.

Ioannes II. Bulgarorum princeps, Mytzae filius; Irene Michaelis Palaeologi filia ei despondetur: ipse cum magnis copiis in Bulgariam mittitur 132, 6. 132, 15. Lachana sublato regnat: sororem suam Ter-

teri despondet: qui exitium ei machinatur: Asan regno spoliatus, Byzantium aufugit 132, 15.

Ioannes, Irenes Augustae frater, in custodiam includitur cum fratre Manuele 534, 2. carcere educitur 624, 23. 626, 1. comes longinqua expeditionis a Cantacuzeno susceptae 628, 6. iubetur Chreli tradere arcem Melenici 654, 5. creatur Sebastocrator: Apocauci filiam uxorem ducit: socru suspectus, domum cum uxore dimittitur 797, 2. Matthaeum Cantacuzeni imp. filium ad defectionem hortatur 798, 18.

Manuel, alter Irenes Augustae frater, in custodiam datur 534, 2. educitur 624, 23. Didymoticho cum sorore Augusta praeficitur 627, 14. creatur Sebastocrator 797, 2.

Michael 394, 23. 396, 23. 409, 21. 411, 15. Prosiacum occupat: ad Cralem se recipit 413, 17.

Asan uterque, Ioannes et Manuel, saepe ad defectionem sollicitati ab Anna Augusta 799, 16.

Ἀσγέρως 1313, 37.

Asia cis Euphratem 81, 22. 116, 23. intra Euphratem 41, 1. inferior 38, 16. 140, 17. intra Halym 105, 2. Asiae prata 324, 4. Asiae principes, ex Scythia oriundi, inter se praeliantur 689, 4. Asiae recuperandae occasio cur omissa 221, 7.

Asopus fl. 251, 17.

Assyrii 38, 12. 40, 3. 40, 10 etc.

Astrologus Gallus placentia Annae Augustae praedicit 722, 21. Vide et 769, 10.

Asyli ius vetustissimum; apud omnes gentes sanctum; a Christianis neglectum 748, 11.

Athanasius patriarcha, Gregorii Cyprii successor, vir illiteratus, sed austeris moribus: clericos castigat 180, 15. nec pontificibus parcat: iis residendi necessitatem imponit 181, 12. ipsos principes censurae metu continet: quas res monachis interdixerit: de equitatione quid statuerit 182, 13. in monachos hypocritas severe animadvertit; item in fanaticos: poenae impositae: eius constitutiones non diu vigerunt 183, 17. mirum ecclesiae Graecae desolationem in Athanasii tempora

- incidisse 186, 1. tumultus contra illum publicus: Athanasius secedit 191, 3. excommunicationis sententia, eius manu scripta, ut a pueris inventa sit: quos motus excitaverit 191, 15. Athanasii fama imminuta: ut is apud imperatorem se excusaverit: veniam dat et petit 192, 8. imminuentem Dei iram praenuntiat: prae caeteris patriarchatu dignus ab imperatore iudicatur 215, 2. iterum ecclesiae Constantinopolit. praeficitur 216, 6. altera eius secessio 258, 15. eius epistolae, aliaque opuscula 1189, 16. Vita, incerto auctore, ibid. Novella 1192, 43. 1193, 31. *παραίτησις τῆς πρώτης* (ita legendum, non τῆς δευτέρας) *πatriarchias* 1194, 26. *γράμματα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα* etc. 1208, 3. epistola ad Augustam 1206, 29. ad imperatorem, de Ioanne eius filio 1208, 3. *παραίτησις τῆς δευτέρας patriarchias* 1212, 23. *γράμματα δύο*, ibid. *γράμματα στηλιτευτικὸν* in Ioannem Drimyn 1295, 35.
- (Athanasius) patriarcha Alexandrinus Athanasium patriarcham Constantinop. fabella perstringit 216, 11. Vid. annotat.
- S. Athanasius 962, 6. 972, 9. 1068, 6. 1069, 20. 1077, 17. 1078, 16. 1083, 19. 1089, 16. 1132, 5. 1134, 6. 1141, 16. oratio eius spuria 1322, 43.
- Athanasius Gregorae adversus Palamam socius: eius elogium 894, 4.
- Atheismus ipse deificatus 1023, 18.
- Athenae 325, 26. 1089, 18. eloquentiae domicilium: a Lysandro Lacedaemonio destructae 477, 20. Athenis quinam olim ex albo iudicium delerentur 8, 13. Athenarum dux Ioannem Sebastocratorem auxilio iuvat 114, 9. oblatam ab Irene Augusta conditionem repudiat 237, 11. *diversus a superiore*. Athenarum rector, dictus *Magnus Dux*.
- Athenienses 209, 14. 252, 23. 1089, 18. sapientes 722, 5. Atheniensis exercitus in limum impingit: inter necione deletur 252, 21. Atheniensium *εὐγενῆς ἡχώ* 270, 8. sapientia 326, 12. gloria, Socrates et Platones 477, 12. triremes expeditissimae, Paralus et Salamina 556, 6. status democraticus 796, 4. classis Peloponnesiis metuenda 866, 21. Athos M. laudatus 714, 20. ubi vid. annot. 717, 3. 360, 1. 620, 16. *Ἄθουρον μέγα* 1236, 20. *Ἄθουρον μικρόν*, ibid.
- Atlanticum mare. Vide *Mare*.
- Atman satarpa Bithyniae 214, 23.
- Atramyttium 162, 21. 166, 13.
- Atrides Agamemnon 725, 7.
- Attalus Troianus Trallium conditor 144, 4.
- Attali urbs 17, 10.
- Attica 114, 5. 251, 18. 325, 25. 337, 16.
- Attica aetas 336, 1.
- Atticus pepus 332, 19.
- Ἄτονμαῖν*, *Ἄτμῶν*, *Ἄτμῶν* 1251, 3. Vide *Orchanes*.
- Auctarium Bibliothecae PP. novissimum, editum a Combesio 1290, 14. 1293, 26. 1307, 38.
- Auctor de divinis nominibus 1314, 17.
- Auctor *Perpetuitatis Fidei* laudatus 1322, 14.
- Auderorum monasterium. Vide *Monasterium*.
- Auditus seu audiendi sensus. Vide *Visus*.
- Aufidus fl. *Ἀψίδιος* 752, 13.
- Auguria sinistra 303, 21. 304, 19. 305, 20. 373, 15. 460, 4. 695, 11. Vide et 98, 22. 310, 13. 618, 15. 619, 16. 624, 1. 765, 4.
- Augusteonis Ecphrasis Pachymeriana. Vide *Pachym*.
- Augusti 238, 16.
- Augustus. *Ἀυγούστου μοναρχία* 123, 11. Octavius Caesar 606, 8. Antonium et Cleopatram praeter spem vicit 311, 4.
- Aula Dei, ad formam Aulae Persicae 1319, 15.
- Aula studiis bonarum artium floret sub Andronico seniore 327, 10.
- Ἀυλητικὴ χειμερία* ventorum 857, 22.
- Aulis 251, 20. sinus iuxta Euboeam 878, 13.
- Aulonis planities 73, 6.
- Ἀυλῶν Κιλίκιος* 1196, 45.
- Aureae Palatii portae 711, 19.
- Auria (Paganus) qui et *Doria* 1271, 24.
- Ἀυτεέργεια* 951, 17. *αὐτοεέργεια* 973, 2.
- Ἀυτοῦπεραγαθότης* 1313, 3. 1313, 35.

Axius fluvius 380, 15. nomine mutato dictus **Bardarius** 639, 6. Vide et 659, 9. 747, 9.

Azatines Sultanus Michaelēm Palaeologum supplex adit 82, 5. sacrae doxologiae interest 94, 10. Constantinum Bulgarum promissis sollicitat 100, 2. liberatur 101, 1. eius uxor et liberi in custodiam dati: comites baptizati 101, 14. eiusdem obitus 137, 4. Vide et 229, 12. 248, 7.

Babylon 582, 8. capta a **Cyro** 91, 1. capta a **Dario** 497, 9.

Babylon Aegyptia 102, 7.

Babylonis flumina 381, 8. 471, 17.

Babyloniae divitiae 808, 3. *ταλασιουργία* 43, 19.

Babylonii 38, 12. 40, 2. legati 721, 11.

Bactriani 37, 14.

Baiulus ἐπίτροπος. Venetorum magistratus apud **Galataeos** 97, 25.

Βακχη, **Maenas** 722, 19.

Βαγκυκά ἡθή 184, 2.

Balaami asina increata 968, 15.

Balduinus, comes **Flandriae**, **Byzantii** imperator creatus 14, 5. captus a **Bulgaris** 15, 7.

Balduinus Roberti imp. frater, quartus et ultimus **Byzantii** imperator **Latinus** 86, 4. **Balduni** primi ex sorore nepos: cymba arrepta au fugit 85, 25. **Byzantium** amissurus, equi picti hinnitum audivit 304, 24.

Balduni II. filius **Caroli** regis filiam uxorem ducit 98, 1.

Balduni II. filia 193, 15.

Baptisma 932, 5. 1136, 4. 1136, 19.

Barba rasa, **Latinorum** insigne 244, 7. 396, 16.

Barbarorum mores notati 383, 1.

Barbissa fluv. 1291, 8. **Barbysa**, **Barbyssus**; qui et **Chartaricus** 1291, 20.

Bardarius 380, 8. Vide **Axius**.

Barlaamus advena **Italus**; non tam graece quam latine eruditus; **Byzantios** contemnit; aliis obtrectando gloriam sibi quaerit 555, 10. traducitur et exhibetur 555, 20. monachos **Graecos** oppugnat, ut **Latinorum** dogma confirmet 556, 20. **Palamam** pro monachis propugnantes haereseos et blasphemiae accusat 556, 15. in synodo damnatus ad suos et ad patria instituta revertitur 558, 18. a **Gregora** vi-

ctus 901, 2. 918, 11. notatur a **Cantacuzeno** 905, 19. qua sententia damnatus sit, eadem omnes **Palamae** adversarii damnati dicuntur 907, 7. **Barlaami** nomen a **Palama** semper obicitur 918, 11. **Barlaami** adventus, doctrina, gratia, apud principes (919, 15.), praesertim apud **Cantacuzenum** 919, 19. 922, 20. **Barlaamus Palamam** accusat 920, 2. ab eo imprudenter laudatur 921, 2. vetera in **Barlaamum** decreta rursus leguntur 976, 10. **Barlaamus** advena **Calaber** 901, 2. cum **Palama** congressus 901, 5. 918, 11. *Λατινόφωνον* 905, 19. decreta in eum ab ecclesia et a patriarcha (907, 7.) tomis comprehensa 906, 8. eius nomen cur **Graecis** odiosum 918, 19. 920, 11. **Barlaamus S. Dionysii** doctrinae magister et **S. Theologiae** interpres 923, 5. Vid. annot. eius opuscula indicata 1252, 44.

Βάρβρους ὄμμα 1192, 33.

Βασιλικὸς 1237, 3.

Basilius Magnus 770, 21. 951, 1. 951, 2. 960, 1. 970, 2. 987, 13. 1015, 14. 1048, 20. 510, 13. 511, 15. 724, 6. 934, 14. 960, 1. 987, 13. 990, 3. 1034, 15. 1084, 7. 1089, 16. 1123, 22. 1052, 9. Vid. annotat. 1248, 33. 1295, 15. 1306, 5.

Basilius (Nicephorus) castellum **Melenici** munit ac tuetur, iuniori **Andronico** non redditurus nisi post mortem senioris: fidelitatis merces 413, 22.

Basilius Bulgaroctonus 27, 10.

Basilius Alexii filius, imp. **Trapezuntae**. Vide **Comnenus**.

Basili imp. **Trapez.** uxor. Vide **Edocia**.

Batatzes, ignobilis genere; ut ad opulentiam pervenerit 741, 6. **Thesalonicae** praeficitur: inde eiectus ab **Apocauci** filio, ad **Cantacuzenum** deficit: **Solymanni** generi armis adiuvatur 741, 16. mortuo **Apocauco** cum **Anna Augusta** reconciliatur: maiores copias arcessit ex **Asia**: in **Cantacuzenianos** saeviit 742, 5. **Persae** praeda et viatico fraudati eum occidunt 742, 15.

Becus. Vide **Veccus**.

Bederina, **Bederiana** 1155, 42.

Beelzebub 1129, 19. Vid. annot.

- Belesus 48, 24.
 Belicurto (seu Velicurto) Latino Theodora, Theodori Lascaris iunioris filia, despondetur 92, 23.
 Bella per totum fere orbem 687, 13, civilia cum externis comparata 622, 10.
 Bellegrada castellum ὑπερρέφελον obsidetur a Michaelo Angelo et eius sociis 73, 9. Vide et 146, 8. 394, 21.
 Bellerophontes adversus se ipsum 1311, 45.
 Bema 749, 18. 1286, 23.
 Βήρας μονή (l'Abbaïe de Verosine) 1263, 37. V. Ἀβδηρα.
 Berengarius Entença, Catalanus, fit Magnus Dux 220, 15. capitur a Genuensibus; deinde redimitur 227, 10. pugnat cum Rocaforto, occiditur 232, 15.
 S. Bernardi dogma de charitate 1310, 24.
 D. Bernardus Montefalconius 1234, 1.
 Berrhoea 498, 10. 654, 10. 659, 7. 660, 20. 666, 16. 666, 19. 669, 1. subacta a Crale 795, 5. eius urbis cura commissa Manuelli Cantacuzeno 673, 1.
 Berrhoeenses legati, Crale iniquas conditiones proponente, cum Cantacuzeno clam agunt 654, 9.
 Bezeleel 1111, 6.
 Bibliotheca Regia 1275, 42.
 Billius 1248, 16.
 Binarius numerus 974, 9.
 Bithyni milites 83, 13. equites 111, 8. Romani 354, 8.
 Bithynia 171, 2. 174, 2. 214, 23 etc. praesidiis munita adversus Turcos 140, 13.
 Bithyniae ora maritima 458, 16. urbes 401, 19. a Turcis subactae 384, 11.
 Bizarus (Petrus) 1224, 2. 1251, 35. 1270, 31. 1271, 12. 1272, 5. 1280, 38.
 Bizya 265, 16.
 Bizyna urbs 836, 5.
 Blachernense palatium 87, 22. templum 130, 14. 171, 21. 778, 24. 787, 16. 791, 17.
 Blachiae principis filia, Cralis prima uxor 203, 4.
 Blemmydes (Nicephorus) Marcesinam templo excludi iubet: eam semper insectatus est 46, 3. mulier irata, et aulici assentatores, Blemmydam frustra criminantur 46, 18. eius elogium 46, 11. patriarchatu dignissimus; oblatum honorem recusat 55, 11. libri pro Latino dogmate ab eo scripti 129, 15. Vid. annot. 1159, 12. 17. 1176, 6.
 Blondus 1165, 8.
 Blondus (Mich. Angelus) 1260, 9.
 Bogomili in monte Atho comprehensi 714, 20.
 Bogomiliana haeresis 876, 11.
 Boeoti 209, 14. 752, 12.
 Boeotia 114, 5. 250, 6. 251, 15.
 Boeotiae et Thebarum rector, dictus Magnus Primicerius 239, 6. postea μέγας κύριος 239, 18.
 Bollandus 1243, 18.
 Bona contingentia 933, 24.
 Bondelmontius 1220, 28. 1221, 4.
 Borysthenitae 36, 14.
 Bosphorus 101, 22. Maeoticus 683, 18.
 Βουγενή 965, 6.
 Brietius 1234, 27. 1264, 15.
 Britanni in Galliam irrumpunt 689, 2.
 Britanniae episcopi 911, 21.
 Bromptonus 1173, 42.
 Brutus 178, 9. Bruti et Cassii conflictus cum Octavio Caesare 632, 1.
 Bryennius (Nicephorus) 1157, 23. 1158, 15. 1153, 18.
 Bulga fluv. 26, 19.
 Bulgari 116, 8. per interregnum disident 457, 17. ἐνὸς Ἰστροῦ 390, 10. Bulgarorum origo, migratio, et varia fortuna 26, 20. res 60, 3. exercitus, Byzantio metuendus 418, 4. Bulgarus in Thraciam irrumpit 55, 23. viribus Romanis impar, ablata restituit, et pacem imperat 56, 13.
 Bulgaria urbs, quae et Prima Iustiniana 26, 10. unde nomen accepit 27, 8. eius urbis archiepiscopus imperatorem inaugurat Theodorum Angelum 26, 6.
 Bulgaroctonus. Vide *Basilium*.
 Bullialdus (Ismael) 1167, 5.
 Byzantii, rei navalis cura abiecta, iniuriae expositi, despiciuntur a Venetis, Andronico iuniori favent 353, 3. aperte et clam exitium Cantacuzeno moluntur 615, 5. Amurio pecuniam offerunt, ut domum redeat 693, 18. inopia labo-

- rant 748, 4. pullis vestibibus passim untuntur 752, 21. viribus bello civili attritis infirmi 841, 9. iniurias patienter ferunt 843, 6. coactis undique navibus, classem instruunt; obsident et obsidentur 857, 4. portas claudunt 857, 11. bellum despoſcunt 858, 1. in altum provehuntur, rudes plerique et inexercitati 858, 1. hostium navem onerariam incendunt 859, 1. classem amittunt 862, 1. 863, 20. 864, 1. terrestrium copiarum trepidatio 864, 9.
- Byzantinae rei status miserrimus 751, 20.
- Byzantium rei frumentariae inopia laborat 683, 4. Byzantii celebritas 678, 1. ingens circuitus: militum paucitas: civium ardor 850, 20. suburbia a Genuitis Galataeis incenduntur 1031, 8.
- Byzas Byzantii conditor: eius columna dies complures agitur 305, 9.
- Cabasilas ipse Gregoram deserit: illius ingenium et studia 1025, 15. Gregoram adit 1050, 14. Io. patriarcham vivum venerabatur: Palamam et Cantacuzenum exsecrabatur: admodum senex idem animum mutat 1052, 20. inanis gloriae appetens 1053, 18. Palamae libros commendat 1055, 1. Palamam ipsum laudat 1056, 13. operationes increatas multas in Deo statuit a substantia distinctas 1056, 15. sanctum Spiritum non unum, nec septem solum, sed septuagies septem, immo infinitos infinitos agnoscit 1056, 17. negat substantiam divinam participari posse 1057, 9. operationum increatarum participatione homines ait fieri increatos, et mysticum Eucharistiae panem sanctificari 1057, 4. Thaborii luminis quaestionem obtrudit 1073, 10. verba ex scriptis Palamae excerpta profert 1112, 12. eius opera exstant in Codd. Reg. 1308, 3.
- Cabasilae, et eius socii, violentia ac procacitas 1112, 1. 1143, 19. discedentium monita et minae 1144, 11. Cabasilae adiutor de participabili et imparticipabili disserit 1057, 9.
- Caecias ventus 179, 13.
- Caesarissa (quae antea Panhyperse-
basta, Metochitae filia) vidua convenitur a Gregora et ab aliis legatis: eius mulieris moeror et habitus miserabilis 380, 21. Crales audita legatione, eam dimittit: abeuntem prosequitur non satis splendide 382, 21. illa Thessalonicanabit, ut viro iusta persolvat.
- Caesarissae frater 374, 20.
- Cain 424, 3.
- Calames satrapa imperat a Lydia et Aeolia usque ad Mysiam 214, 21.
- Callinicus legatus 1235, 36.
- Calliope 336, 5.
- Callistus ex Atho monte arcessitur 871, 17. cur promotus ad patriarchalem dignitatem: eius inhumanitas, in ipsos mortuos saevientis 873, 12. Massalianismi accusatur ab episcopis: quos ipse variorum criminum accusat: veniam dat et accipit 876, 5. Gregoram inclusum visit, amice alloquitur: ut omne contentionis studium abiiciat, stolidè admonet 1047, 20. tentatores ad illum submittit 1050, 6.
- Calliupolis capta a Io. Duca 29, 13. munitur a Catalanis 227, 4. Vide et 222, 20. 224, 1.
- Calyptra imperatoris 258, 11. Vide *Chalel*.
- Camaris, Byzantii proditor 419, 13.
- Cambyses Persa, Susis profectus in Aegyptum 445, 11. regem Aegypti capit; flendi causam rogat 445, 20.
- Camelus cornua appetens etc. Vide *Proverb*.
- De Camerino (Franciscus) Vosprensis, seu Bospori archiepiscopus 1247, 41.
- Canicleum 241, 5.
- Caniculae exortus 528, 23. 666, 18.
- Cannensis pugna: aurum post illam interdictum mulieribus 752, 13.
- Cannensis ager 752, 13.
- Canones et constitutiones Apostolorum 982, 3.
- Canonum editiones vulgatae 1236, 35.
- Cantacuzena mater Cantacuzeni, factiosos comprimit 530, 10. in carcerem conicitur 609, 9. iacta in eam probra 617, 1. dolor et morbus 617, 7. obitus 618, 1. consiliis et arcanis imperatoriis praefuit 619, 5. Palamae erroribus patrocinata

foedissimo vitae exitu poenas dedit 886, 12. fame et frigore absumta. Cantacuzenus (Ioannes) solus fortuna moderate utitur: eius elogium: apophthegma 422, 19. Turcos praedatores profligat 539, 20. egregiam Andronico iuniori operam navat in Acarnania: vir magnae indolis: apud milites gratiosissimus 551, 21. coniurati oppressi: deprehensa Sphrantzae Palaeologi perfidia; aliae res diversis locis prudenter administratae 552, 24. ipso silentio magnas res gerit 554, 2. avium et canum curam negligit 565, 20. iuniorum principum saluti consulit 576, 20. postulat ut filiae suae et iunioris imp. nuptiae perficiantur 513, 19. potens idem et moderatus 584, 15. milites palam ei favent: tumultus eo conspecto statim sedatus 586, 8. Cantacuzenus una re damnandus 590, 14. multa et praeclara meditatur 595, 16. populis finitimis gratus 596, 3. in Mysos exercitum educit: Thraciam lustrat 596, 18. Byzantium redit: patriarchae inconstantiam mollibus verbis castigat 599, 14. iusiurandum duplex ab eo accipit 600, 3. rursus urbe egreditur: magnam pecuniae vim et omnis generis vasa exportat 600, 10. imperatorii honores ei delati in salutationibus 604, 11. multi ut Apocaucum in vincula coniiciat hortantur, sed frustra 604, 23. moeror, anxietas 609, 5. mater in carcerem coniecta: constantia in adversis 609, 13. mors intentata a nobilibus, nisi se imperatorem salvari patiatur 610, 14. imperii insignia coactus induit. iam pridem ei variis auguriis promissa 611, 7. sibi et coniugi acclamari non sinit, nisi postquam Annae et Joanni imp. acclamatum sit: defuncti imp. mandata observat 611, 20. cur albis vestibus toto exilii tempore usus sit 612, 5. cunctatio: copiae militares 614, 15. legationes subinde Byzantium missae: postulata aequitatis plena 614, 21. multi ut desidem et ignavum deserunt: res valde afflictas: litterae interceptae 615, 17. iacta in eum probra 617, 1. non frangitur rebus

adversis: eius nuntiis contumeliose illuditur a Byzantiis: per monachos montis Atho de pace agit 620, 5. ab Orestiadis primoribus evocatus 620, 21. fluvii interiecti repentino actu bis repulsus, re infecta discedit 621, 5. apophthegma de bello civili 622, 10. Didymotichum uxori et Manueli Asani committit: Polystylum instaurat et munit 626, 8. Christopolitanas angustias ut evaserit: circa Philippos castrametatur 631, 7. Chrelem suspectum amice excipit; dimittit 632, 3. Rhentiam in deditionem accipit: Thessalonicam ire cunctatur: Melenici castellum in deditionem accipit 632, 14. Gynaecocastrum usque progressus, cum Synadeno colloquitur 634, 16. structas sibi a Synadeno insidias deprehendit: dispersos milites cogit 635, 8. acie instructa Apocaucum expectat, suos quoque instrumentem, at congregari non audentem 635, 20. pedetentim et composite recedit ad Triballos; exteris magis quam popularibus suis confisus 636, 8. ubinam pernoctarit: legatos ad Cralem praemittit, qui ab homine Triballo comprehensi ad Apocaucum deducuntur 636, 19. a Liberio Triballo benigne excipitur: vasa ei pretiosa dono dat: generum eidem pollicetur Manuelem filium 638, 8. Crale per litteras commendatus, Scopiam venit, ad Axium flumen 639, 2. tolerabili hospitio contentus, illic cum exercitu subsistit 639, 11. Cralem postridie convenit: Cantacuzeni et Crale dispar magnificentia 640, 5. altera ad Serrhas expeditio irrita: ad Cralem invitus redit 653, 11. Berrhoeam ex pacto ingreditur 655, 7. melior ex eo fortuna 655, 23. Thessalonicam dolo aggressus, irrito conatu discedit 658, 16. in magnas angustias adductus 659, 14. indicato fluvii transitu salvus evadit 660, 15. ab Apocauco interrogatus respondet 661, 11. legatos ad Amurium mittit 666, 17. sagittario ignoscit, confert se ad Amurium 670, 12. Demetrium martyrem reверitus, Thessalonicensium voluntariam deditionem expectat 676, 14.

Amurio comite, urbes Thraciae it sollicitatum 676, 19. Christopolitanae fauces transgreditur 677, 10. 692, 4. Perithorium frustra oppugnat: Didymotichum abit 692, 10. ibi se et suos reficit 692, 17. Comotenam et Gratianopolin in deditionem accipit 703, 10. apud Mosinopolin castrametatur 705, 6. obdormiscit amoenissimo in loco: res visu et auditu mirabiles ei oblatae 705, 19. subito Momitilae adventu paene opprimitur 706, 7. tumultuariam et iniquam pugnam committit 707, 2. armigeri beneficio salvus evadit: hostibus coactis retrocedere, Didymotichum abit 707, 11. multi e suis ipsum deserunt 708, 23. intempestiva postulata ducem et militum 709, 3. illius responsa 709, 17. Momitilam it debellatum 727, 20. iuxta Perithorium castrametatur 728, 5. laborat pecuniae inopia 748, 2. nimium supplex et abiectus in epistolis: multum sibi et reipublicae obfuit cunctando 754, 4. in Ioannem patriarcham officia: ad eum epistola, scripta rubris litteris 755, 6. Selybriam in deditionem accipit: Orestia de coronatur ab Hierosolymitano patriarcha: Byzantium clandestinis molitionibus invadere canatur 762, 8. Hyreanum Bithyniae satrapam, generum adsumit 762, 18. Byzantium noctu ingreditur Phaeolati opera 774, 4. alteram et tertiam legationem ad Annam mavult mittere quam vim facere 776, 14. mira clementia 778, 10. verba apud legatos ad Annam ituros 776, 21. Palatio cedit, ne aut Annae aut Palaeologo incommodet: domicilium sibi constituit circa Alexii triclinium 783, 24. qualem se erga patriarcham gesserit: eum monasterio includit; Didymotichum ablegat 784, 10. iterum inauguratur; quam ob causam 787, 9. cur in Blachernensi non in S. Sophiae templo 787, 15. pecunias non repetit ab iis qui aerarium exhaurerant 790, 7. suorum postulata et querelas ut eluserit 790, 16. audita Matthaei filii defectione, anxius et consilii inops 804, 13. uxorem Irenen ad filium legat 805, 2. Didy-

motichum proficiscitur, ut motus componat ab uxore iam sopitos 813, 7. provinciam filio Matthaeo assignat 814, 9. orationem apud eum habet 814, 24. in urbem redit 819, 15. crebra colloquia habet cum Gregora 823, 3. lenitate Hadriano similis 824, 24. tumultum veritus, Byzantium venit: Gregoram hortatur ut sileat 827, 4. Craleme officii admonet: non auditur: bellum parat 834, 5. renum morbo laborat: ob hanc et alias causas a bello suscepto desistit 835, 13. equestre praedonum agmen caedit, fundit et fugat 839, 18. classem construit 842, 12. missis auxiliis et nuntiis, Byzantium animos confirmat 849, 20. Orestia de reversus, bellum terra et mari apparat 854, 4. Byzantios negligentiae arguit: pecuniam in classem contribui iubet 854, 12. pecunia promittitur: ingens omnium ardor: exactiones 855, 19. Cantacuzeni, post amissam classem, animus fortis et invictus 866, 24. classem reparat: vectigalia imposita auget: nova imponit 869, 9. eius politica prudentia 874, 11. consilium de cogenda Synodo 875, 12. Thessalonicam abit, Palaeologum generum ei urbi praefecturus 876, 22. admodum laetus Byzantium redit: Concilium convocare cogitat 878, 19. Gregorae verbis exacerbatur: coacta Synodo ulcisci eum statuit 890, 7. notatur iniquitatis 894, 21. perplexis et ambiguis verbis iurat 898, 14. manifesta iniquitas 898, 20. convocata Synodo orationem habet 905, 7. aequum se utrisque fore iurato promittit 907, 12. impatiens; lenis 917, 23. Gregoram interpellat, et ut brevior sit admonet 928, 12. Palamitis adiectus 929, 3. 929, 9. patronus olim et amicus Barlaami 935, 2. Palamae uni favet 936, 3. Gregoram interpellat: liberius loqui solitum, maiestatis reverentia comprimit 936, 17. Gregorae tria obiicit 937, 12. pauca loquutus, respondendi munus Palamae concedit 964, 9. animo ab orthodoxis averso et duro 978, 23. Palamae iussa exsequitur 984, 3. de nova disputandi ratione de-

liberat cum Palama: Tyri episcopum Concilio excludere statuunt 990, 21. item contumeliis et calumniis orthodoxos terrere 991, 13. minatur gravissima: comparatur cum Xerxe 993, 1. vultus et verba 994, 11. pauca loquutus, respondendi munus Palamae concedit: Gregoram arcessit: animum eius tentat solitis artibus 998, 2. quae hactenus in Concilio dixerit, ea pacis et concordiae studio dixisse se affirmat: maiorem in posterum aequitatem suam fore promittit 998, 12. notatur ut iniquus 1005, 19.

Ioan. imp. (idem de quo supra) Magnus Papias: socius coniurationis adversus Andronicum seniore in ita a iuniore 301, 7. cum hoc ab ineunte aevo coniunctissimus 301, 5. conscensa navicula, urbis aditus simul explorant 408, 19. cum proditoribus deliberant 419, 11. solus Cantacuzenus Andronico iuniori haud suspectus 496, 24. quibus meritis ei conciliatus 580, 23. etiam eo vivo imperium administravit: cum eo vixit semper coniunctissime 579, 23. imperii consortium eo superatite repudiavit 582, 5. rupi assimilatur 588, 14. Ioannem Palaeologum coronari vult: patriarcha prohibet 616, 7. milites et duces 627, 14. quamdiu apud Triballos manserit 640, 16. ab omnibus periculis cur servatus 643, 7. iniuriarum immemor 643, 14. exul Annae et pupilli dignitati ubique consulit 643, 18. patientiae diuturnae merces 644, 15. Byzantii potitur 772, 25. eius opes quantae primitus fuerint 811, 6. ad imperii insignia, tanquam ad praesidium necessarium, confugit 818, 14. Matthaei filii causa Didymotichum ire festinat 825, 10. Palamae defensor acer et fervidus 830, 24. primus cum matre patrocinatus est Palamae impietati 886, 12. Persarum dogmata coactus participare 886, 21. ipso Palama violentior 899, 5. Herodem imitatur 899, 8. pro imperatore merus tyrannus, pro iudice accusator et persecutor 900, 5. ambitiosus sui ostentator 963, 18.

Matthaeus (Ioannis filius) socius longinqua expeditionis a patre susceptae 628, 5. Cantacuzeni imperatoris liberorum natu maximus: Thraciae urbibus praefectus: ab Asane avunculo sollicitatur ad defectionem 798, 20. orationem habet apud ipsum 801, 24. Orestiadis arcem occupat: animos sibi conciliat 804, 7. matri obviam procedit 805, 13. obsequium pollicetur; rogat ut se metu liberet 805, 17. principatus ei a patre assignatus 814, 12. Persas praedones ut debellaverit 837, 22. spes ex illustri victoria 838, 25. quando subscripserit tomo Palamitico 1307, 36.

Manuel (alter Ioannis filius) longinqua expeditionis a patre susceptae socius 628, 5. Liberio Triballo gener promittitur: magnis laudibus ornatur 638, 15. eximiae indolis adolescens; Berrhoeae urbi praefectus a patre 673, 2. suburbana Galataeorum aedificia incendit 849, 15.

Andronicus, Ioannis liberorum natu minimus: moritur ex peste 798, 16. 813, 4. eius mors Cantacuzeno praenuntiata a Gregora 887, 21.

Cantacuzenus et Syrgiannes, corruptis Aulae primoribus, provincias Thraciae administrandas obtinent: variis artibus viam defectioni muniunt 302, 4.

Cantacuzenus et Apocaucus, diversis institutis diversos exitus sortiti 590, 6.

Cantacuzenus et Isidorus mutuam sibi operam praestant 787, 12.

Orationum Cantacuzeni indicem habes infra. Vide *Oratio*.

Cantacuzenus an illiteratus fuerit 1305, 18. Codicis vetustiss. inscriptione deceptus 1298, 12. Theodorum Graptum laudat in Antirrhethico contra Prochorum 1304, 25. notatur 1281, 6. a Gregora discrepat in rebus narrandis 1291, 31. item in rationibus chronologicis 1244, 23. 1244, 36. 1247, 8. 1250, 45. 1267, 13. 1284, 16. 1284, 38. 1286, 37. Cantacuzeni chronologia 1250, 13. vitiosa, aut suspecta 1238, 16. 1244, 25. 1247, 7. ubi praeferenda 1287, 7.

Cantacuzeni imperatoris filiae Helena et Maria. Vide in H. et in M. Mater. Vide *Cantacuzena*. Conso-brina. Vide *Guido Armenius*.
 Canticum canticorum 750, 10.
 Capha, seu Caphas, Genuensium colonia 683, 17. incolarum fastus 685, 10. bellum cum Scytharum principe 685, 18.
 Cappadocia 81, 24.
 Capperonnerius (Claudius) 1253, 30.
 Carases satrapa, filius Calamae, Wolfio *Cerasus* 214, 22.
 Cardianorum urbs capta a Ioanne Duca 29, 13.
 Carmania 38, 10.
 Carmanus Alisurius, Phrygiae satrapa 214, 15.
 Carnisprivium. Vide *Ἀπόκρως*.
 Carolus, rex Italiae, filiam suam despondet Balduini filio 98, 3. foedus facit cum Balduino 123, 5. Caroli prudentia, ambitio, bellicae virtutes: quid illum impulerit ad bellum Palaeologo inferendum 123, 12. belli apparatus: copiae terrestres: classis 124, 4. non desistit incoepo 124, 22. Carolus et Palaeologus: diversis artibus pares, sibi invicem officiant, Carolus hostis perpetuus Palaeologi, sed irrito semper conatu: Byzantinos terra marique aggreditur, rem adversus eos male gerit, item adversus Siculos: filium amittit: moerore confectus moritur, omnium malorum caput 174, 19.
 Carolus, Italiae rex, (diversus a superiore) Siciliae regem Theodoricum (*Federicum*) imparatum terra marique oppugnat: variis cladibus afficit per biennium 217, 14. urbes captas amittit adventu Rogerii: easdem armis repetit: re male gesta discedit: bellum reparat: vincitur: pacem a Siciliae rege et affinitatem petit 219, 20.
 Carolus, Italiae rex (immo *Robertus*) 523, 9.
 Caspiae angustiae 37, 13.
 Caspium mare. Vide *Mare*.
 Cassandra 245, 11. 246, 17. 1209, 9.
 Cassius 178, 9.
 Castellanus, Byzantii proditor 419, 13.
 Castoria 48, 20.
 Catalani 219, 20. in Asiam traiciunt:

hospites et socios vexant 220, 12. Philadelphiam obsessam liberant 221, 7. stipendiis fraudati, Romanas urbes hostili more pervadunt: eorum crudelitas 222, 12. Calliupolin caesis oppidanis muniunt: terra et mare bellum apparant: mari vincuntur a Genuensibus 227, 4. eorum consternatio: omnia ipsis infesta: tollerandae obsidioni se accingunt: Turcos auxilio arcessunt: praedas agunt 227, 21. Michaellem, imperatorem iuniorem, ad Apros vincunt 230, 6. ducum dissidium 232, 10. cum Turcopulis iuncti. Massagetas profligant 233, 4. Thraciam vastant; locum quaerunt in quo constant: quantae eorum copiae fuerint 244, 17. in Macedonia apud Cassandriam hibernant: urbibus Macedonicis imminet, imprimis Thessalonicae 245, 6. comitatu destituti, reditum in Thraciam parant: audiunt praeclusum sibi iter 246, 21. in magno metu versantur: Thessaliam petunt 248, 15. iuxta Olympum castrametantur: agros finitimos populantur 248, 15. qui et quot Turci in eorum exercitu fuerint 248, 5. Turcis dimissis, in Thessaliam irrumpunt 249, 4. Thessalorum pecuniam et societatem incertae spei praeferunt 251, 5. superatis Thermopylis, iuxta Cephisum castrametantur 251, 11. Atheniensem exercitum callido stratagemate profligant: Thebas et Athenas capiunt: in iis locis consistunt 252, 21. partem Thessaliae subigunt, mortuo Ioanne Duca Sebastocratore 279, 5. cum Sphrantze Palaeologo in Andronicum iuniorem conspirant 553, 5. socios se Venetis adiungunt 880, 20.
 Catalanorum, in Thessalia dominantium, vires luxu debilitatae 657, 10.
 Catanes, dux Phocaeorum, Mitylenen sibi vindicat, navium numero sociis superior: uxorem et liberos Phocaea arcessit; quoniam iure huic urbi praefuerit 525, 22. ubi vid. annot. Mitylenen munit 529, 2.
 Cathara ancilla, a Constantino Despotae clam compressa: unde natus Michael Catharus 293, 5. 294, 18.
 Catharus (Michael) Constantini Despo-

- tae filius nothus; patri ipsi odiosus: ab eo neglectus 293, 7. apud seniore[m] Andronicum potens et graciosus 294, 20. Vide et 295, 19.
- Catulus (Luctatius) 34, 14.
- Caucasus 36, 4. 91, 12.
- Cayster 18, 24.
- Cecropidae, nomen fictum 556, 13.
- Cedrus Libani 382, 9.
- Celtae 34, 9. 102, 21. bellicosissimi. Vide *Galli*.
- Celtica 238, 10. Vide *Gallia*.
- Celtogalatae 106, 22. 107, 3.
- Cephalenes 110, 11.
- Cephalenia 110, 15.
- Cephaleniae Comes 318, 20.
- Cephaleniae Comit[is] filius Thessalonicam invitus redit cum imperatore 553, 21.
- Cephisus 252, 11. eius fluvii cursus 251, 10.
- Ceras, seu sinus Ceratinus 176, 4. 209, 16. 416, 12. 858, 5.
- Cerasus Turca. Vide *Carases*.
- Chalanes turris 832, 24. 884, 18.
- Chalaus et Telepugas (filii Sitzischanis) exercitum dividunt 35, 21.
- Chalaus ad Taurum montem hibernat 37, 16.
- Chalcedonensis Concilii Canon decimus octavus 405, 13.
- Chalcocondyles 1239, 40. Vide *Laonicus*.
- Chaldaei 38, 11. 40, 10. 91, 1.
- Chaldaeorum imperium 582, 9. oracula 724, 6. sapientia 326, 15. 450, 2.
- Chalel, Turcorum dux, in Macedonia subsistit: pacem offert Romanis: pacis conditiones 254, 17. imperatoris calyptram capiti suo imponit 258, 12. Vide et 232, 13. 248, 14. 19. 265, 15.
- Chandrenus 1204, 34. 1205, 8.
- Καρακτηρίζειν* 972, 3.
- Καρίτων θάλαμος. χαρίτων προπύλαια* 476, 4.
- Charondas Catanaeus: status reipublicae ab eo in Sicilia constitutus 796, 8. Sicularum legislator 1108, 3.
- Chartarum collectio, subiuncta Historiae Franco-Byzantinae 1180, 44.
- Chartarum species duae 1235, 39.
- Χάρτης χάρτινος* 1235, 44.
- Chartophylacis dignitas 340, 3.
- Charybdis 241, 14. 860, 20. 1029, 2.
- Chasan et Mahomet, Amurii liberi 1200, 6.
- Chelae (scorpii) 548, 13.
- Cherson 877, 12. ibique annot. 880, 14.
- Chersonesus 267, 19. 384, 5. 538, 13. 598, 11. 695, 15. 747, 14. occupata a Ioanne Duca 29, 10.
- Chetir, Aitinae filius 1178, 32.
- Chilas Ephesius et Daniel Cyzicenus, Gregorii Cyprii accusatores 177, 24. animi ingrati dant poenas: accusantur ipsi quoque a carissimis 179, 6. imperator eos aversatur: contemnuntur a collegis: vitam in urbe finiunt, moerore confecti 180, 1.
- Chingis, Chingischam 1157, 13.
- Chius 98, 17. 438, 13. 529, 10. 702, 11. 842, 23. 851, 7. capta a Ioanne Duca 29, 1. a nobilibus Genua exactis 765, 11.
- Χολοβάφινον* 493, 15.
- Chorae monasterium, a quo conditum, a quibus instauratum. Metochitae ab exilio reversi domicilium 458, 23. ab eodem Metochita ornatum ac renovatum 303, 12. Gregorae domicilium 309, 1. 1045, 18.
- Chortaites, Wolfio *Chartaites*. Vide *Monasterium*.
- Chreles Triballus perduellis 626, 15. Strummitzae principatu potitus: Crali ipsi metuendus: a Byzantiis adulatur 626, 21. Cantacuzeno suppetias venit 627, 11. eidem occurrit 632, 3.
- Christi transmutati corpus an increatum fuerit 947, 21. 952, 20. servatoris gloriosa obscuritas 701, 2. verba ex Evangelio 1043, 6.
- Christopolis 246, 3. 319, 16. 321, 2. 8. 354, 23. 395, 12. 623, 5. 627, 7. 642, 11. 15. 746, 9. longus murus ibi exstructus 247, 6. eius urbis *προάστεια* 814, 18.
- Christopolitanae angustiae 254, 20. 627, 7. 631, 3. 653, 19. 677, 10. 746, 13. fauces 627, 7. 692, 4.
- Chronicon Orientale 1171, 24.
- Chronicon Paschale 1155, 44. 1156, 47.
- Chronicon breve, editum a Bullialdo 1167, 5.
- Chronologia corrupta ab exscriptoribus 1211, 24.

- Chronologica coniectura 1279, 39.
 Chronologica series imperatorum ex
 Cod. Ms. 1152, 18. 1154, 26. 1160,
 14. 1162, 2.
 Chrysostomus 961, 12. 216, 18. 1012,
 11. 1084, 10. 1123, 3.
 Chumnus (Nicephorus, qui et Nathanael)
 1172, 32. 1182, 40. Canicleo
 praefectus 1208, 22. Chumni λό-
 γοι χρυσόβουλλοι 1172, 32. 1182,
 40. epistolae 1188, 13. oratio in
 obitum Theolepti 1202, 4. alia
 opuscula 1208, 15. 1214, 9. 1216,
 44.
 Chytraeus 1167, 6.
 Cilicia 82, 1. 102, 19.
 Cilicia vallis, *Κιλίκιος ἀνών* 194, 14.
 Cilices 105, 13. 599, 3. transitum
 dant Christiano exercitui 105, 13.
 Cimbri 32, 12. victi a C. Mario et
 Luctatio Catulo 34, 11.
 Cinmerii 32, 10.
 Cinnamus (Leo) bibliographus 1185,
 38.
 Cintzustra. Vide *Iusta*.
 Claudius. Vide *Ptolemaeus*.
 Cleidas, Dicaeophylax et Archidiano-
 nus 1240, 18.
 Clemens Petri successor 506, 21.
 Cleopatra 311, 5. Aegyptia 606, 10.
 Clerus imperatorius 496, 18.
 Climacus (Ioannes) 962, 15.
 Clisthenes ex quatuor tribubus decem
 effecit apud Athenienses 796, 6.
 Clopa 1269, 38.
 Clypeo impositi imperatores 55, 2.
 78, 1.
 Codex Regius operum Theodori Gra-
 pti (immo Nicephori patriarchae
 CP.) membranaceus vetustissimus
 1304, 27. chartaceus 1297, 34. ope-
 rum Hippocratis 1256, 25. operum
 Cabasilae 1307, 45. Codex Regius
 (olim Tellerianus) operum Manue-
 lis Philae 1182, 29. operum Atha-
 nasii patriarchae CP. 1189, 17.
 1193, 43. 1194, 40. 1200, 31. 1206,
 28. 1212, 23. Codex Cantacu-
 zeni 1243, 36. Procopii Vaticanus
 1155, 46.
 Codices Mss. venditi a Turcis Nicaea
 potitis 458, 15.
 Codinus 1259, 2. 1261, 40. 1273, 34.
 1287, 40.
 Coelesyria 41, 2. 107, 6.
 Colchi 148, 21.
 Colchis 39, 1. 128, 3. 348, 14.
 Columba, quae super Christo bapti-
 zato apparuit 1057, 1.
 Columna ignea, quae Israëlitis prae-
 vit 968, 12.
 Columna, ante aedem XL. martyrum
 posita, corrui 460, 21.
 Columna Porphyretica, cui crux im-
 posita 385, 12.
 Columna et statua (Iustiniana) in
 vestibulo S. Sophiae 275, 18. ibiq.
 annot.
 Comani 36, 16. 111, 9. ex Hyperbo-
 reis Scythis ad Ioannem (Ducam)
 imp. sese transferunt 36, 16. 296
 20.
 Comanorum militum sacrilegia 112, 10.
 Cometa 98, 24. 542, 5. 548, 9. 765, 6.
 Commemoratio imperatorum et pa-
 triarcharum 303, 16.
 Comnenus:
 Alexius (imp. Constantinop.) cum
 Gallis paciscitur 104, 9. cum iis
 dem copias iungit: magna Asia
 parte subacta, urbibus ipse, Gallia
 omni praeda potiuntur 104, 17. vi-
 acer et promptus 754, 16. eius so-
 crus Chorae monasterium instaura-
 vit 459, 3.
 Alexius Angelus. Vide *Angelus*.
 Michael Angelus. Vide *Angelus*.
 Alexius I. (Trapezuntis imp.) 13
 19. 148, 19.
 Ioannes Trapezunt. imp. Alexii I.
 nepos, Byzantium venit: Eudocian
 Michaelis Palaeologi imp. filiam
 uxorem ducit: unde natus Alexius II.
 148, 19. 202, 15.
 Alexius II. Trapezuntis imp. Ioan-
 nis et Eudociae filius 148, 19.
 Ioanni patri succedit in imperium
 202, 17. Andronici senioris nepos
 ex sorore 678, 21.
 Michael, Trapezuntem mittitur
 ad capessendum imperium 679, 24.
 honorifice excipitur a senatoribus
 exportatur et in custodiam datur
 680, 7. restituitur per Scholarium
 681, 23. omni auctoritate spoliatus
 682, 10. quam deinde recuperat
 683, 2.
 Comnenorum familiae ius praecipuum
 apud Trapezuntios 679, 20.
 Comotena 703, 11. *Κομοτηνῶν πολί-
 χνη* 705, 7. *πόλις* 706, 23.

- Comparatio rerum hodiernarum cum antiquis 1033, 1. 1033, 16.
- Concilia quatuor, de iisdem rebus habita per annos decem 1289, 31.
- Concilium,
Ephesinum 507, 15.
Generale quartum 925, 20.
Generale sextum, seu Trullanum 925, 21. 969, 13. 406, 23. 898, 16. 911, 19. 1038, 18. Vide *Synodus*.
- Concilii generalis convocatio diu promissa a Cantacuzeno 382, 10.
- Concilii auspiciandi ratio 898, 4.
- Concilii Nicaeni II. acta 1300, 40.
- Conciliorum generalium acta 963, 7. quaestiones de Fidei dogmatis agitandae in generalibus Conciliis 921, 10.
- Concordia veteris Romae cum nova: de ea agitatum imperante I. Duca 129, 12. quibus conditionibus inita sit Mich. Palaeologo imperante 125, 10. quinam adversati sint 125, 20. redintegrata 166, 15.
- Concordia Gregorae et Palamitarum, sumptuoso convivio sancita 828, 14.
- Coniuratio,
iunioris Andronici contra seniores: coniurationis socii tres 299, 5. 301, 5.
patriarchae et pontificum contra eundem 405, 21.
Sphrantzae Palaeologi. Vide *Sphrantzes*.
- Factiosorum quorundam in Andronico iuniorem absentem 531, 12.
- Conostaulus (Comes stabuli) Magni Conostauli dignitas 60, 1.
- Consensus imperatorum et Augustarum 788, 6.
- Constantinopolis, τὸ μέγα θαῦμα τῆς οἰκουμένης 87, 2. capta a Latinis 13, 11. a Graecis recuperata 85, 24. urbis aspectus ruinis deformatus 87, 23. Vide *Byzantium*.
- Constantinus Magnus concessa uribus privilegia non abrogavit 164, 20. Urbis conditor 469, 18. honores Romae veteris ad novam cum imperio transtulit 697, 15. idololatriam sustulit 928, 20. eius temporibus institutae dignitates Palatinae 239, 4.
- Constantinus Bulgarus Zagorae princeps. Vide *Toechus*.
- Constantinus Caesar, uterinus frater Michaelis Palaeologi 72, 16. fit Sebastocrator 79, 19. praeficitur Monembasiae, Maenae, et Spartaee: Latinos Peloponnesios multis cladibus afficit 80, 1.
- Constantinus Despota Simonidis sororis cucullum discindit: Triballis abducendam tradit 288, 20. mater: prima uxor: filius ex ancilla susceptus, nomine Catharus 293, 7. secunda uxor, Eudocia Palaeologina. Thessalonicae praefectus 293, 15. eo proficiscitur sinistris omnibus: iunioris imperatoris matre Byzantium missa, exercitum per Christopolitanas angustias ducit 354, 13. Thessalonicam se recipit 356, 5. cives factiosos comprehendere iubetur: seditione ab illis excitata, cogitur cucullum induere: iuniori Andronico traditus, vix mortem effugit 356, 6. Didymotichi in teterimum carcerem conicitur: inde tandem in alium tolerabiliorem transfertur 357, 8. libertatem recipit, et rursus amittit: prima nominis littera imperium ei portendere credita 441, 4. moritur 441, 6. Vide et 577, 9.
- Constantinus etc. Vide *Asan*, *Palaeologus*, *Porphyrogenitus*, *Tornicius*.
- Consul, Graece ἐπόροϛ, Pisanorum magistratus apud Galataeos 97, 23.
- Consules Romani 238, 9.
- Contares 1171, 46.
- Copaides paludes 417, 18.
- Corcyra 110, 10.
- Corcyraeorum navale: Senatus 556, 5.
- Corderius 1314, 22.
- Coriolanus. Vide *Martius*.
- Cornu, seu sinus *Ceratinus* 1291, 24.
- Corona ovata, cur sic dicta 43, 16.
- Cos capta a Ioanne Duca 29, 2.
- [Cosmas] Melodus 1073, 15. 1110, 20.
- Cosmidium. Vide *Monasterium*.
- Cotelarius 1163, 28.
- Cralaena 241, 14. 242, 9. Vide *Simonis*.
- Crales tres:
Primus, Andronici senioris gener: maritus inconstans 202, 19. ei despondetur Simonis, Andronici imp. filia: Thessalonicam conveniunt 203, 16. Crales obsides dat: Simonidem sponsam quinquennium abducit, maior ipse quadragenarium

- 204, 4. Irene (socru) urgente, successorem sibi designat, primo Demetrium, deinde Theodorum Marchionem, uxoris suae fratres 243, 15. ni uxor redeat, minatur extrema 287, 11. moritur 269, 17. Vide et 202, 19. 235, 18. 237, 4.
- Secundus, Caesaris gener, additissimus Andronico seniori, propter affinitatem 390, 11. Caesaris filiam uxorem duxit duodecim annos natam, ipse quinquagenarius 456, 15. cum Michaelae Bulgaro confliit: Gallorum equitum virtute adiutus, eundem vincit et capit 455, 21. uxores duas habuit: filius ex prima susceptus rebellat: potitur principatu: ipse Crales a factiosis in carcere suffocatus 457, 9. Vide *Caesarissa*.
- Tertius (filius secundi) Syrgiannem cupide ad se recipit, exercitum cogit 495, 12. bellum Andronico iuniori infert 498, 22. Syrgianne Sphrantzae Palaeologi fraude sublato, pacem facit, ac domum redit 501, 8. Cantacuzenum et exercitum eius apud se excipit 640, 5. conditiones ei oblatae a Byzantiis, ut Cantacuzenum prodatur 641, 10. animum mutat 655, 14. dolet se elusum 655, 23. pactionum memor, bellum indicere non audet 656, 10. Romanis dissidentibus, inualescit 746, 1. urbes multas invadit: Serrhas ipsas ad deditiorem subigit: Romanum se imperatorem pronuntiat: imperium cum filio partitur 746, 16. omnem fere Macedoniam possidet: Berrhoeam capit 795, 1. officii admonitus, Cantacuzeni legatos iubet facessere 834, 8. Vide et 616, 3. 637, 1.
- Cralis uxor 640, 10.
- Crataei Monasterium. Vide *Monasterium*.
- Crateres Vulcanii 449, 15.
- Creta 311, 14. penes Venetos 878, 11.
- Cretensium et Euboeensium classis 117, 20. naves Romanas in sinu Pelasgico stantes paene occupat 118, 1.
- Cretenses 117, 20. 118, 7. transfugae Philanthropenum hortantur ad defectionem 197, 4. pecunia corrupti, eundem vinctum Libadario tradunt 201, 1.
- Critobulus 556, 6.
- Crocodilus cadaveris caput lacrymis perfundit 444, 5.
- Croesus 152, 12. 310, 22. 453, 17.
- Crucis imago in nube 386, 2.
- Cutrules (Michael) Andronici senioris sororem uxorem duxit: cum sorore Sphendostlavi (Wenceslai) a Crale dimissa furtim consuevit: tum eandem palam uxorem duxit 204, 5.
- Cyaneae 134, 22.
- Cyclades 525, 12. Cycladum rector seu princeps 438, 11. 525, 12. 526, 4. Vide *Rhodii*.
- Cyclopes 993, 15.
- Cycni, matutino Zephyro adspirante, praeclare canunt 335, 8.
- Cyloneum piaculum 793, 16. 1089, 18.
- Cyparissiotas (Ioannes) 1287, 17. 1289, 5. 1300, 23. 1305, 29.
- Cyprii et Rhodii orthodoxi litteras dant contra Palamam 787, 4.
- Cyprus 194, 10.
- Cypsella, oppidulum 299, 7.
- S. Cyrillus 1089, 16.
- Cyriotissa. Vide *Monasterium*.
- Cyrus 91, 1. 152, 13. 310, 23.
- Cyrus iunior, Darii et Parysatidis filius, cur fratrem in se armaverit 189, 15.
- Cyzicus 259, 15.
- Δαιτυμόν*, et *ἑστιάτωρ*, quid differant 1292, 3.
- Damascenus (Ioannes) 976, 20. 1062, 9. 1071, 6. 1072, 6. 1084, 22. 1136, 18.
- Dandulus (Andreas) 1170, 20. (Henricus) Dux Venetiarum: ex vulneribus moritur 16, 1.
- Daniel Cyzicenus. Vide *Chilas Ephesius*.
- Daphusia, urbs apud Pontum Euxinum; a Latinis obsessa 85, 6.
- Dardani Europaei 1156, 1.
- Darius 189, 15. 808, 5. per Zopyrum Babylonem cepit 497, 9. eius in Zopyrum affectus 582, 6. morientis apophthegma 1028, 7.
- David 184, 23. 953, 14. propheta 264, 14. Davidis *κινύθρα* 338, 14. libri 1146, 1. verba 511, 19. 1046, 14.
- David, Bogomilus 718, 12.

- Deabolis, praesidium Macedoniae munitissimum 73, 3.
- Debrorum (alias Debrarum) episcopus 164, 6.
- Decreta Palamitarum uni Gregorae haud ostenduntur 1044, 10.
- Deipara, Hodegetria 298, 20. *νικοποιός* 304, 10. *παμμακάριστος* 210, 19. *τῆς πηγῆς*, seu Fontana 85, 12. Vide *Imago, Sacellum, Templum*.
- Delphica laurus 324, 4.
- Delphicus tripus 151, 14.
- Delphorum theologi 518, 8.
- Demetrius. Vide *Sicyon*.
- Demetrius, Andronici senioris et Irenes filius 234, 12. successor a Crale designatus; in Triballia haud asuescit 243, 19. Despotes: Thessalonicae praefectus 394, 19. factiosorum bona diripit 396, 22. fugit 413, 7. accusatur maiestatis 533, 4. Vide et 409, 20. 410, 20.
- Demetrius Martyr 396, 22. eius festum 611, 19. Vide *Templum*.
- Demetrius Poliorcetes, filius Antigoni 116, 22.
- Democritus 375, 6. 957, 3.
- Demonax 331, 8.
- Δῆμος ἀγίων* 977, 11. *δῆμοι* 1198, 43.
- Demosthenes 335, 21. a Philippo Macedone beatus praedicabatur 414, 22. Demosthenis dictum, a Gregora correctum 589, 1. lucernae 344, 14.
- Δενδροτομία* 624, 10.
- Dercus 747, 13.
- Dercyllidas 209, 13.
- Dernschwam (lo: nnes) laudatus 1165, 34.
- Δέσποινα*, mater imper. 440, 7. 12. *σύζυγος* 546, 16.
- Deus, victoriae auctor 541, 12. hominum morbis lentē medetur 753, 6. facilius aedificat quam destruit 903, 18. quando Lux appelletur; quando Vita 1061, 1. *οὐσιοποιός καὶ ὑπερούσιος ὀντότης ἰδυναμοποιός καὶ ὑπερδύναμος πανσθένεια* 1067, 6. in loco non est 1097, 13. Dei iustum iudicium 544, 10. 863, 9. et paterna bonitas 889, 13. natura simplex, absque substantiae et operationis discrimine 1064, 11. 1086, 3. 1141, 1 etc. nomina 1090, 4. oculus pervigil 822, 2. severitas indulgens 318, 7. de Deo disputare quatenus liceat 507, 23. 955, 13. 937, 19. ubi de Deo agitur, nefas mentiri, aut dissimulare 903, 18.
- Deuteronom. 776, 23.
- Dexius, Gregorae socius contra Palamam: illius elogium 894, 1.
- Diaboli principatus et vectigalia 160, 14.
- Διαμηνύεσθαι*, pro *μεταπέμπειν* 1171, 19.
- Diasia Atheniensium 380, 7.
- Dictatores Romani 238, 9.
- Didymotichum 232, 2. 359, 23. 430, 7. 439, 13. 442, 7. 482, 1. 489, 3. 538, 14. 554, 10. 607, 23. 609, 2. etc. oppidulum 615, 21. eius praefectura quibus commissa 626, 8. ibiq. annot. suburbia 648, 17. situs 357, 8.
- Didymotichensis exercitus 708, 14.
- Dignitatum tituli 238, 6.
- Diogenis Cynici modestia laudata ab Alexandro Magno 701, 5. dolium 808, 1. dictum 1026, 2.
- Dionysius Siciliae tyrannus 730, 8. eius regia pulvere oppleta ob adventum Platonis 517, 20.
- S. Dionysius (Areopagita) 944, 11. 1083, 12. 1095, 4. 1096, 1. 1104, 5. 1104, 15. 1104, 22. 1105, 3. 1109, 13. 1113, 17.
- Dioscorus, impius Alexandriae praesul 1021, 21.
- Divinitas in substantiam et gratiam divisa a Palama 921, 13.
- Dogmata ecclesiae eversa 749, 1.
- Dogmaticae alterationes 768, 18. in dogmaticis contentionibus Deus solus imperator; caeteri omnes pari iure conservi 905, 2.
- Dolia duo in Iovis aula 196, 15. 322, 23.
- Doloicus. Vide *Ludovicus*. Metathesis 1152, 39.
- Dolopes 110, 10.
- Dorica harmonia 316, 12. 717, 2.
- Dorotheus Monembasiensis 1167, 2. 1230, 21.
- Doxologia sacra 94, 11.
- Draconis (sideris) spirae 542, 14.
- Drama, oppidulum 273, 7.
- Drimys (Gregorius) Palamae magister; a Gregora reprehensus 919, 2. ibiq. annot.
- Drusius laudatus 1320, 3. 1320, 26.
- Ducangius 1162, 14. 1164, 5. 1220,

31. 1225, 40. 1235, 1. 1238, 19. 1247, 40. 1262, 17. 1277, 41. 1278, 33. 1286, 33. 1288, 5. Ducangii Glossaria, Historia Franco-Byzantina, Constantinopolis Christiana, aliaque opera, passim.
- Ducas (Ioannes)** Theodorò socero succedit 24, 2. generi cum socero comparatio 24, 12. classem instruit; insulas maris Aegaei et Rhodum occupat: in Europam transit: multis urbibus potitur 28, 20. pacem inquit cum Bulgaris: Asanis filiam filio suo uxorem iungit 29, 15. omnibus a Byzantio ad Strymonem urbibus receptis, Nicaeam revertitur 30, 6. Scythis Comanis per fugium praebet 37, 4. (Vide *Comani*.) pacem inquit cum Turcis, utilem admodum rei Romanae: agrorum cultu et reipueuarie cura sibi et pauperibus consulit: cognatis et nobilibus, idem ut faciant, auctor est: quantae inde divitiae 41, 4. edicit ne quis vestibus utatur, extra imperii fines quaesitis 43, 17. templa exstruit, monasteria constituit, item hospitia ad aegros curandos et alendos pauperes 44, 15. secundam uxorem ducit Annam Alemanam 45, 4. Marcesinam, Annae uxoris magistram et educatricem, perditte amat; imperatoris insignibus ornari patitur; uxori ipsi praefert 45, 12. conscientiae stimulis urgetur 45, 24. seipsum damnat, et culpam suam deplorat 47, 7. exercitum cogit adversus Michaelem Nothum: urbes adventu suo alias confirmat, alias recuperat: foedus cum Michaele renovat: Despotae dignitatem ei concedit: item eius filio, ob affinitatem 48, 12. in Asiam reversus morbo corripitur: annum integrum aegrotat: moritur: sepelitur, *ibid.*
- Duca** imp. uxor altera, Manfredi soror. Vide *Anna Alemanna*.
- Ducas (Ioannes)** Sebastocratorum principum ultimus, Irenen Andronici senioris filiam notham uxorem duxit: sine liberis moritur: provinciae et urbes eius distractae 278, 23. tempus mortis 318, 21. Vide et 278, 24.
- Ducis Magni nomen, mutatum in nomen Δουκός Ἀθηῶν** 239, 21.
- Duscianus (Stephanus)** 1261, 46.
- Dyrrhachii episcopus Gregorae assentitur: quis vir et qualis** 520, 1.
- Ebrietas, operatio divina, apud Palamam** 945, 11.
- Ἐγκόλπιον** 1243, 33.
- Ecclesia Graeca: duae in ea sectae** 127, 12. tres factiones 170, 10. status eius in peius mutatae: rationis et doctrinae lux extincta 185, 8. eiusce mutationis causae: cur illam desolari oportuerit 186, 1.
- Ecclesiae mala, omnium gravissima** 714, 3. lupi 826, 4. res 159, 23. tempestates 881, 18.
- Ecclesiae patriarchales et episcopales paene omnes principibus barbaris subiectae** 1034, 6.
- Ecclesiae et imperii mutuae concessionem** 443, 16.
- Ecclesiastes** 889, 19. 1027, 15.
- Ecclesiasticus** 961, 10.
- Eclipses**
Solis 454, 24. 460, 6. 536, 4. futura a Turcis mala portendit 108, 8. in morte Christi monstruosa visa est Astronomis 370, 16.
Lunae 385, 2. 20. 460, 6. 536, 4. 624, 2.
- Eclipses duae, Solis una, Lunae altera; Scythicam incursionem praecedunt** 536, 4.
- Eliae currus inconsumptus** 963, 12.
- Ἑλληνοδικης. Vide Hellanodicae.**
- Ἐμπεροσθεν, deinde, postea** 1161, 27. 1264, 41.
- Enallage, seu antiptosis** 1313, 45.
- Encaenia** 716, 13.
- Endymionis somnus** 1061, 14.
- Ἐνεργεῖν verbum quid significet** 1130, 1.
- Energiae nomen ab Eunomio introductum; ab Iconomachis receptum; a Palama revocatum in lucem** 950, 15.
- Engastrimythus** 411, 24. 722, 21.
- Ἐνοσιδεῖς** 1313, 20. 1314, 27.
- Entença. Vide Berengarius.**
- Epaminondas** 360, 21. 752, 11. pecunia ab Artaxerxe accepta, bellum gessit cum Agesilao 124, 14. victor ad Haliartum et ad Leuctra 486, 6.
- Ephectici** 722, 18. ibique annot.

- Ephesus 214, 19.
 Ephesi metropolita: eius elogium 892, 12.
 Ephraemius poeta 1160, 35. 1165, 17. 1188, 31.
 Epibatarum castellum 585, 13. 797, 15. omnibus rebus instructum ab Apocauco: Andronici iunioris iudicium de ea arce, et de eius conditore 602, 23.
 Epicureae atomi 790, 6.
 Epicurei 722, 10. magistrorum decreta non audent in dubium revocare 516, 5. solem pedalis moduli esse dicebant 969, 17.
 Epigramma de libris Barlaami indicatum 1253, 4.
 Epirus 110, 1. 8. recepta 546, 4. vetus, imperio adiecta 553, 20.
 Epiri Princeps, filius Comitis Cephaleniae, fuga elabatur 545, 22. Thesaloniam adducitur 553, 19.
 Epizephyria barathra 449, 14.
 Epizephyrii. Vide *Locri*.
 Episcopi, variorum criminum accusantur a Callisto patriarcha: veniam dant et accipiunt 876, 3.
 Episcopi Palamitae: eorum imperitia 993, 18. nonnulli dogmatum novorum insolentia offensi, turbas in Concilio cient 1004, 18. assentatores 1032, 1.
 Episcopis duobus orthodoxis adempta insignia dignitatis; barba vellicata 1011, 13.
 Epistola Cantacuzeni ad Ioannem patriarcham 755, 6. Gregorae ad amicum, de vanis praedictionibus 449, 3.
 Epistola ad Constantiam 1301, 3.
 Epistola Synodica Orientalium ad imp. Theophilum 1299, 37.
Ἐπτάκαλον, navale 1291, 13.
 Equi mira constantia 487, 1. equi picti hinnitus 303, 21.
 Equitis fidelis virtus 231, 23.
 Eretria 802, 3.
Ἐρωτύων θέματα 316, 17.
 Eris 161, 17. 829, 2.
Ἐξέτης, Henricus 1153, 26.
 Esaias, vir simplex et indoctus; multorum criminum accusatus; favente imperatore, creatur patriarcha: favoris iniusti merces 360, 1. eius patriarchae opera Philanthropenus in pristinum gratiae locum restitutus 360, 13. Esaias in Andronicum sen. conspirat: iunioris nomen sileri in ecclesiis vetat: adversae factioni sacris interdicit 405, 14. ipse sententia canonica damnatus, in monasterium Manganorum ablegatur 406, 16. triumphans in urbem reducit, idque immodeste 424, 24. Andronico seniori insultat: poenas irrogat episcopis et sacerdotibus 428, 21. de illius nomine in ecclesia commemorando quid decreverit 429, 7. populum absolvit; non item episcopos; neque sacerdotes, nisi quosdam tantum 437, 7. imperatoris calamitate laetus; ex ipso quaerit, qualem sui mentionem in ecclesia fieri velit 422, 15. moritur 496, 16. Vide et 402, 20.
Ἐρωμάζειν eius verbi significatio 1134, 1.
 Evangelium passim circumlatum, cum populus sacramento adigeretur 319, 8.
 Euboea 489, 17. 490, 2. 672, 9. 14. penes Venetos 878, 11.
 Euboeae princeps, in insidias delapsus, ab Icario capitur 96, 14. ad imperatorem Mich. Palaeologum perducitur: subito exspirat 96, 25.
 Euboeenses 115, 3. 117, 20. 118, 7. 597, 15.
 Euboicum mare. Vide *Mare*.
 Eucharistica communio 1136, 4. 1139, 5.
 Eucharisticum panem utrum substantia sanctificet, an operatio divina, seu gratia quaedam increata 1010, 5.
 Eudocia, Mich. Palaeologi imp. filia, Ioanni Trapezuntis imperatori nupta 148, 23. mater Alexii iunioris 149, 3. Byzantium venit vidua 202, 16. Crali nubere recusat 203, 13.
 Eudocia (quae et Irene) filia Andronici iunioris notha: Basilio Trapezuntis principi uxor data 536, 11. Vide *Irene*.
 Eudocia Palaeologina, Neocaesaritae Protosecretarii filia, Constantini Palaeologi uxor: eius mulieris elogium: ut Constantino Despotae nupserit 293, 16.
 Eugenius. Vide *Portae Byzant.*
 Eulogia Michaelis Palaeologi imp. soror 130, 16. 167, 19.
 Eumenes, Antigoni dolis circumventus 497, 10.
 Eunomius 1142, 17. energiae nomen

- introduxit 950, 15. operationem a substantia in Deo distingui affirmabat 1109 19.
- Eunuchus Limniis praefectus 680, 16. moritur 682, 4.
- Euphrates 81, 22. 15. 1032, 14.
- Euripides 311, 21.
- Eurotas fluv. 486, 11.
- Eurymedon fluv. 141, 8.
- Eusebius Iconomachus 940, 19. 941, 3. 943, 11. 943, 22. 945, 6. 950, 23.
- Euthymius Zygabenus 1274, 31. 1300, 2.
- Euxinus 134, 17. 207, 22. 375, 18. 683, 14. 796, 20. 849, 5. 877, 9. 877, 18. 880, 12. clausus per Genuitas 877, 9. 877, 18. eius fauces a Venetis obsessae 880, 12.
- Exactiones 855, 19.
- Excerpta anecdota 1151, 44. 1159, 21. 1168, 7. 1172, 31. 1182, 40. 1185, 39. 1188, 16. 1194, 43. 1202, 12. 1204, 35. 1205, 13. 1206, 28. 1208, 25. 1209, 14. 46. 1210, 24. 1211, 6. 28. 1212, 23. 1217, 43. 1226, 12. 1227, 29. 1229, 1. 1230, 44. 1233, 28. 1237, 26. 1242, 43. 1253, 10. 1256, 23. 1263, 19. 1274, 38. 1276, 7. 1281, 13. 1285, 11. 1289, 10. 1293, 26. 1301, 3. 1306, 23. 1308, 19. 1309, 15.
- Exodus 369, 14. 1087, 21. 1105, 14.
- Exules, religionis causa pulsii, domum redeunt 160, 3.
- Exundatio 695, 5.
- Ἦως* pro *ἦ* vel *ἦρος* 1180, 14.
- Fabula felis monachae et murium 216, 21. avis, et aucupis 661, 20.
- Fabula Attica i. e. Graecanica 324, 17. 994, 8. 1050, 1.
- Factiones duae apud Byzantinos 613, 10.
- Fames Byzantii 416, 24. Turcorum 42, 20.
- Familia *d'alle Carceri* 1170, 16. *di Ghisi*, ibid. *de la Roche* 1170, 41.
- Fatum 724, 19.
- Favorinus philosophus 825, 1.
- Fides, Christiano necessaria 934, 2. fides humilis inani gloriae praefereanda; fidei controversiae in Concilio generali dirimendae 512, 13. fidei symbolum 512, 17.
- Fisci inopia 263, 9. 351, 12. opulentia, in quos usus reservata 317, 18.
- Flavianus patriarcha, in Synodo Ephesina occisus 1021, 22. ibique annot. Flavius. Vide *Iosephus*.
- Florentius, dialogus contra Barlaamum, auctore Gregora 556, 3.
- Foedus a Balduino initum cum Carolo Italiae rege: pactum de Constantinopoli recuperanda 123, 3.
- Foeminae principes in Synodo Palamitica 903, 9.
- Φορτίοι* 130, 13.
- Fretum Gaditanum 688, 23. Hellesponti 162, 20. 254, 21. Hierii 416, 16. Siculum 217, 18.
- Fridericus, Siciliae rex, a Palaeologo in Carolum armatur 146, 17.
- Froissartus 1178, 24. 1270, 34. 1274, 10.
- Funambuli. Vide *Aegyptii circulatores*.
- Gabalas (Ioannes) rerum administrationi praeficitur ab Apocauco 702, 3. qui et filiam ei desponsurum se promittit 701, 18. Apocaucum apud Annam accusat 710, 18. metu Apocauca, monasticum habitum induit 726, 15.
- Gades 102, 18. 238, 12. 351, 5. ultra Gades 888, 10.
- Gaditanum fretum. Vide *Fretum*.
- Galactophagi 31, 7.
- Galata (quae et Pera) 284, 15. 748, 16. 776, 1. oppidulum 87, 1. Genuensibus et aliis Latinis assignatum 97, 15. parvulum castellum 1031, 13. praesidium 734, 22. 748, 16. 870, 21. obsessum a Mich. Palaeologo 80, 22. item a Manuele Cantacuzeni filio 849, 10. obsidio soluta: obsidentium fuga et pavor 860, 9.
- Galatae (Galli) 34, 8. 102, 20. bellicosissimi 103, 3. Galatae occidui 277, 18. Vide *Galli*.
- Galataei Genuenses insolescunt; veniam impetrant ab imp. Mich. Palaeologo 133, 21. triremibus duabus piraticis Constantinopolin praetervehunt, insalutato imperatore 134, 15. cum imperatoris confligunt 135, 12. victi, fastum ponunt 136, 18. immunitate donati 526, 24. Venetis bellum inferentibus, quemadmodum sibi et rebus suis consuluerint 207, 13. a Venetis oppugnantur

- 416, 7. insolescunt: eorum opulenta unde creverit: variis artibus castellum suum amplificanc ac muniunt 526, 23. Turcis favent 539, 18. bellum aperte moluntur 539, 20. in summas angustias redacti ab Andronico iuniore, ferociam exuunt: pacem impetrant 540, 23. vexatos ab Anna excipiunt 748, 15. ab advehendo Byzantium frumento abstinent: receptis rebus suis, redeunt in gratiam cum Byzantiis 766, 20. suppetias veniunt Annae Augustae cum duabus triremibus: repelluntur 775, 22. rebellant 835, 18. 841, 1. quibus artibus opulenti et potentes evaserint 841, 6. classem a Cantacuzeno construi aegre ferunt: caedes ab iis perpetratae 842, 12. viribus praevalentes 844, 9. inita cum imperatoribus foedera aperte violant: piscatoriam navim per latrocinium capiunt: homines occidunt 844, 14. bellum clam apparent: navale muniunt 845, 2. legatos de pace ad imp. Irenen mittunt 845, 9. iniqua et superba postulant 846, 1. praemeditati, Byzantios imparatos adoriuntur: oram maritimam incendiis vastant 848, 3. castellum suum amplificanc et muniunt 848, 10. Byzantium oppugnant: repelluntur: frumentarias et onerarias interceptant 848, 24. eorum spes deceptae: nova consilia 850, 4. copiis domesticis et aliunde accitis instructissimi: Byzantios facile repellunt: machinam ingentem navi imponunt 851, 6. machina muro urbis admota, acerrimam pugnam committunt 852, 2. multis suorum amissis, consternati recedunt: antequam domum redeant, mortuos clam sepeliunt 853, 1. pacem per legatos frustra petunt: bellum diuturnius parant 853, 22. naves subducunt: auxilia et pacis arbitros accessunt 856, 11. pace non impetrata, pretiosam suppellectilem, quidam etiam uxores et liberos legatis Rhodiis exportandos committunt, ibid. Galataeorum anxia deliberatio: omnes cedendum esse statuunt: solus pavarachus refragatur 859, 10. instructa sua classe, Byzantinam expectat, consilium ex re capturus 860, 1. vacuis Byzantium navibus potitur 863, 17. Galataeorum aequitas et clementia 864, 9. victoria moderate usi, pacem petunt 865, 22. iniquas pacis leges subvertunt 866, 6. Pontum Euxinum Byzantiis et Venetis claudunt 877, 2. Byzantina suburbia incendunt 1031, 19.
- Gallesius mons 107, 17. ibiq. annot.
- Galli S. Sepulcrum vindicaturi, in Syriam proficiscuntur: Danubii oram legunt: in Thracia castrametantur 103, 3. legatos mittunt ad Alexium Comnenum: cum eodem paciscuntur de Turcis Romano solo expellendis 103, 18. Romanis iuncti, magnam Asiae partem subigunt: omni praeda potiuntur: Cilices transiunt dant 104, 17. Syriam et Phoeniciam ingressuris Arabes obsistunt: Galli comiteatu interclusi, bellum gerunt: hostibus debellatis, domicilium sibi in Syria constituunt: voti obliviscuntur 105, 16. Phoenicia et Syria exterminantur ab Aegyptiis 102, 3. Gallorum equitum virtus 455, 29. Gallus astrologus placencia Annae Aug. praedicit 722, 21. Vide et 769, 9.
- Gallia 238, 10. utraque 103, 2. extrema 332, 21. Transalpina 218, 10. Galliae limites 102, 23.
- Gani metropolita: eius elogium 892, 18.
- Ganos: montes *περὶ τὸ Γάνος* 100, 20. *τοῦ Γάνου* 118, 18.
- Gasmuli ab uxore Apocauci vidua armantur: arcem expugnant: obvios quosque iugulant 736, 5.
- Gasmulica gens 98, 7. turba ob inopiam dispersa 175, 18.
- Genesios liber 961, 20. 1056, 5. 1114, 9.
- Geniales dies 303, 5.
- Genua urbs: ubi sita 286, 18. propriis motibus et vicinis bellis laborat 856, 18. Nobiles Genua exacti 765, 11.
- Genueses mari vincunt Catalanos 227, 17. optimatibus urbe exactis, unum sibi ducem more Venetorum praeficiunt 548, 1. mercaturis dediti: colonias in oris maritimis constituunt 683, 16. Capha ab iis fun-

- data 684, 15. Duces sibi ex plebe creant 687, 23. Vide *Tuzus*.
- Genuenses Byzantio Galatam transferuntur 97, 10.
- Genuenses Galataei. Vide *Galataei*.
- Genuenses piratae 416, 10.
- Genuensis Ducis dignitas consulari similis 548, 7.
- Gentiles cum SS. Patribus consonantes 1087, 12.
- Georgius Cyprius *Λατινόφων* 130, 81. Vide *Gregorius*.
- Georgius Larissaeus 718, 9.
- Georgius Martyr: eius imago 304, 11.
- Gerasimus monachus, vir simplex et indoctus; fit patriarcha post Glycyn 292, 15. ab Andronico seniore arcessitur 312, 17. commissum sibi ab eo arcanum prodit 315, 12. moritur.
- Germani 34, 6.
- Germanus, patriarcha Constantinopolitanus ante Arsenium 55, 6.
- Germanus, episcopus Adrianopolitanus; patriarcha CP. post Arsenium: eius merita erga Mich. Palaeologum 95, 8. patriarchatum abdicat 107, 11.
- Germanns Heracleae Thraciae metropolitani 164, 17.
- Gibellinorum factio 286, 21.
- Gigantes 885, 3. *σπαρτοὶ* et *ἀνθημερινοὶ* 793, 8.
- Girardo (Franciscus) Tricassinus, sculptor eximius 1222, 4.
- Giustandil 1156, 11.
- Glabas (Michael) *μέγας Κονόσταυλος*. reliqui duces prae eo pueri 159, 9. Protostrator: Thraciae praefectus, castella in monte Haemo quindecim partim munit, partim a fundamentis extruit 484, 17.
- Glycys (Ioannes) Logotheta *τῶν οὐκειακῶν* seu rei privatae: legatus de affinitate mittitur cum Theod. Metochita in insulam Cyprum et in Armeniam 193, 23. suum illud iter ipse descripsit 194, 15. laicus; Logotheta Dromi; Niphone expulso, fit patriarcha: Glyceos elogium: cur habitum monasticum induerit; Gregoram auditorem assiduum habuit 270, 6. morbo ingravescente, in monasterium secedit; minime avarus, adeoque parum dives: Gregoram arcessit, cui ultimam voluntatem dicitur 289, 1. qua aetate in Aulam venerit: honores gesti: valetudo: secessionis ratio 289, 13. Vide et 275, 14.
- Γνωμαί*, vicarii 1293, 24.
- Gotthi 36, 14.
- Grabius (Ioannes Ernestus) 1220, 42. 1221, 17.
- Graeci Persarum adventu consternati 310, 18.
- Graecum dogma quibus fundamentis nitatur 502, 10.
- Grando 694, 15. clades per eam illatae: natura grandinis: grando furoris divini instrumentum 711, 22. 712, 4. 713, 21.
- Graptus (Theodorus) 1089, 17. eius verba 940, 18. 948, 11. cum SS. Gregorio et Basilio consensus 950, 24. item 971, 7. elogium 1138, 10. libri 1138, 14. testimonium de Eucharistiae mysterio 1139, 5. verba ex quibus arguit Palamam esse Iconomachum 1142, 19. Graptus (Theodorus) parvi factus a Palamitis 1297, 33. ab iisdem celebratus, ibid. Grapti nomen praefixum operibus Nicephori patriarchae 1297, 33.
- Gratiae gratuitae (*χαρίσματα*) 1317, 1.
- Gratianopolis 703, 12. 836, 15.
- Gregoras (Nicephorus) de seipso et de opere suscepto 6, 24. iuvenis, eloquentiae studiosus; Glyceos auditor assiduus 270, 20. Testamentum huic scribit 289, 13. Gregorae officia erga Theodorum Metochitam 308, 22. oratio, qua eum afflictum solatur 309, 22. Andronici senioris familiaritatem expetit: philosophiam et astronomiam iam tum a magno Logotheta edoctus: qualem hunc initio expertus fuerit 321, 20. oratio, qua hortatus est, ut philosophiae et astronomiae praecipua plenius sibi traderet 322, 19. quantum ea oratio apud Logothetam valuerit 327, 5. benigne exceptus ab Andronico seniore 327, 10. orationem apud illum habet 328, 9. Chartophylacis dignitatem oblatam repudiat 340, 1. oratio, quam de ea re coram imperatore habuit 340, 12. repudianti vis paene illata 348, 2. de Paschate disputat, favente imperatore, refragantibus frustra adversariis 364, 3.

legatus in Serviam ad Cralem et Caesarissam viduam missus: quae sibi et sociis in itinere acciderint narrat 374, 19. acceptis a Caesarrissa mandatis, Byzantium revertitur 383, 11. Andronico seniori addictus; calamitatis particeps 427, 4. vitam Ioannis, Heracleae metropolitani, avunculi sui, scripsit 429, 7. amicis instantibus, vanas praedictiones refellendas suscipit 447, 14. Andronicum seniore in visere solitus: cum eo ultimum colloquitur 461, 8. Cralaena hortante, monodiam canit in obitum Andronici senioris 465, 1. Th. Metochitae mortem lamentatur monodia recitata 474, 13. orationem consolatoriam apud Andronicum iuniorem habet de obitu matris eius 490, 14. quanquam laicus, a Ioanne patriarcha advocatur ad disputandum cum episcopis Latinis: silentium primo suadet: deinde patriarcham et selectos episcopos privatim convenit 501, 21. orationem coram iis habet, qua sententiam suam fusius exponit 502, 10. acclamationibus et applausu efficit, ne Andronicus iunior inquirat in Demetrium Despotam 533, 1. dialogum scribit, cui titulus *Florentius seu de Sapientia* 555, 23. cur Synodo contra Barlaamum habitae haud interfuerit, ab imperatore invitatus; item a patriarcha et toto Concilio 558, 17. iubetur astra consulere super morbo Andronici iunioris 559, 20. eo mortuo, lamentandi munus suscipit 560, 10. monodiam recitat 560, 13. non simplicem historiam scribit 677, 15. ab Aula secedit 720, 19. ab Anna arcessitur, ut cum astrologo disputet 723, 12. Astrologorum praedictiones vanas esse arguit ex Ptolemaeo, D. Basilio, et ex oraculis Chaldaeorum: fatum tollit: providentiam agnoscit 723, 13. hariolo refutato, Annae odium in se movet 725, 14. patriarcham inter et Palamam arbiter constitutus 769, 3. novas opiniones damnat: Annam offendit: sententiam scripto tradere iubetur 769, 15. ea occasione data, novos doctores refellit 770, 6. non ideo reprehendus, quod victo-

riam de adversariis non reportarit 771, 22. immo constantiae et religionis ergo laudandus 772, 8. multa aliis relinquit accuratius narranda 784, 20. 786, 20. 793, 18. praeclaras spes de Cantacuzeno conceperat, antequam is rerum potiretur 820, 22. eundem, sua spe deceptus, errore liberare statuit 821, 12. crebra cum eo colloquia habet: Patrum dogmata studiose defendit 823, 3. imperatorem confidentius arguit 824, 2. Irenen adit, filii morte afflictam: eam mortem corruptorum dogmatum poenam esse affirmat: ita partes suas Augustae patrocini roborat: Isidorum variorum errorum accusat 827, 15. negat nova disputatione opus esse 829, 17. Palamam redarguit 830, 10. item Cantacuzenum 830, 24. assentatorem obiurgat 833, 10. blanditiis, largitionibus, promissis frustra tentatus 871, 22. etiam patriarchalem dignitatem oblatam repudiat: imperatorem et Augustam officii admonet 872, 10. oratio apud Cantacuzenum 884, 15. cui mortem filii praenuntiat 887, 24. pro religione pugnaturus, habitum monasticum induit: vitae aulicae renuntiat 891, 4. Gregorae discipuli 894, 5. oratio apud socios orthodoxos 894, 20. ipse et socii excluduntur aditu Aulae interioris 896, 15. per atrium dispersi, diu expectant 897, 16. introducuntur 898, 4. aetate debilis: capitis morbo et aliis incommodis afflictus 900, 15. Barlaami victor: variorum librorum auctor 901, 2. senio fractus 901, 16. Cantacuzenum antea laudatum cur demum vituperet 902, 22. orationem habet apud Synodum Palamiticam 909, 9. Barlaami victi et repressi constans inimicus 917, 16. a Cantacuzeno interpellatur: liberius loqui solitus, maiestatis reverentia comprimitur 936, 17. suam dicendi libertatem defendit exemplis et rationibus 938, 7. cum saepia comparatus: asper et flecti nescius 937, 12. obiecta sibi a Cantacuzeno refellit 938, 22. de Thaborio lumine dicturum se promittit 939, 4. subinde interpellatur 939, 11. capitis doloribus af-

fligitur 955, 2. aeger et ieiunus, disputandi munus sociis tradit 975, 6. sese in Concilio iterum sistere recusat 985, 10. socios hortatur ad veritatem fortiter defendendam 985, 16. illi, ut secum veniat, aegre tandem persuadent 986, 9. ab imperatore seorsum seductus, promissis et aliis artibus tentatur 986, 16. ad Palamitarum argumenta respondet 987, 21. cum sociis introvocatur 992, 8. discipuli timidiores eum deserunt; alii silent 994, 16. secedentem orthodoxi episcopi sequuntur; quos imperator primum exire vetat; deinde, suadente Palama, abire patitur 995, 7. unum ex discipulis producit, qui disputandi munus excipiat 1001, 14. caute occurrit imperatoris iracundiae 1003, 23. fusiorem narrationem et accuratas refutationes promittit 1007, 4. eius discipulis quid acciderit 1012, 6. ut e Concilio ipse dimissus sit 1012, 23. domo includitur: silentium ei perpetuum indicitur 1013, 4. consolatur se melioris fortunae spe 1013, 20. cum illustrium Sanctorum casibus suam calamitatem comparat 1015, 3. S. Basili verba ad praesens tempus accommodat 1015, 14. alia SS. Patrum dicta subiuncturum se promittit; quae tamen haud profert 1020, 12. multi ex amicis illum deserunt 1025, 1. atque etiam Cabasilas: Gregoras sortem suam deplorat 1025, 14. ab internuntiis ad se missis nova decreta et Palamae libellum exigit 1038, 14. 1039, 20. de custodum monachorum saevitia queritur: sua in eos et Choraë monasterium merita commemorat 1044, 19. a Calisto patriarcha commonefactus, perstat in proposito: D. Basili verba iterum sibi accommodat 1048, 15. tentatur a discipulo et ab aliis; sed frustra 1049, 7. duriori custodia premitur 1049, 21. a Cabasila convenitur 1050, 13. unus contra duos 1058, 11. ad argumentum petitum ex substantia et virtute solis respondet 1060, 2. gaudet oblatam sibi a Cabasila facultatem argumentandi ex gentilium scriptis 1075, 7. in profanorum libris ver-

satus; libenter iis armis contra Palamitas utitur 1083, 1. atque id Iustini martyris exemplo facit 1086, 19. Sanctorum libris destitutum se innuit 1089, 19. iubetur ipsa Patrum testimonia exhibere 1094, 15. plura narrare capitis dolores non sinunt: amicis rogantibus pergit 1112, 1. veteris cum Cabasila amicitiae memor, famae eius parcere voluit 1112, 3. laborat in seligendis Patrum testimoniis 1117, 14. e multis pauca seligit 1119, 1. adversariorum minas refellit 1145, 2. mori paratus pro fide defendenda, sepulturam non curat 1145, 12. arctiori custodia premitur 1145, 12. Gregoras (idem) in Choraë monasterio collocatus a Th. Metochita; astronomicam disciplinam ex eo didicit 308, 24. heres doctrinae ab eo institutus 309, 4. Metochitae filium et filiam erudit 309, 15. alienus ab omni affectu, studium veritatis profitetur 645, 2. qualia seu laudare seu vituperare decreverit 645, 18. quid ostendere, quid persuadere lectoribus cupiat 646, 9.

Gregorae,

cum Cantacuzeno familiaritas 611, 22. amicitia 820, 22. 823, 1.

Capitis dolores 975, 6. 1112, 1.

Domus celebritas in solitudinem, fortuna in calamitatem versa 1050, 6.

Libri Antirrhethici et Steliteutici 901, 13. 944, 16.

Sermones, per ecclesias in Sanctorum commemorationibus legebantur 1144, 21.

Socii, commentarios ipsi quoque scripserunt de suis cum Palama concertationibus 975, 15.

Gregoras, Cantacuzeno diligentior in Chronologia 1238, 24. 1247, 8.

Gregorae scite dictum de Tomo Palamitico 1308, 44. Gregoras de-

defensus 1264, 5. 1288, 5. 1300, 25. temere reprehensus 1247, 30. libros

SS. Patrum non habuit prae manibus 1312, 44. Theodori Grapti libros surreptos sibi queritur 1300,

27. Platonis imitator 1313, 46. Gregorae Epistola ad Papatome-

num 1221, 28. Dialogus Florentius 1168, 40. 1204, 17. 1242, 33. Parae-

- neticus de obitu Theolepti 1227, 29. quando singulas Historiae partes scripserit 1259, 41. 1293, 1. quando libros Antirrheticos 1306, 37. 1316, 30. Gregorae opuscula indicata 1230, 46. 1233, 34. 1233, 40. Gregoras geographus 1210, 41. poeta 1245, 7. Gregorae domus quo in loco sita fuerit 1309, 26. Gregoras notatus 1177, 44. 1220, 34. 1271, 13. a Ducangio 1249, 34. 1263, 35. 1280, 24. a Pontano 1247, 25. Satyricon κατὰ τῶν Γρηγορᾶ ληρημάτων 1308, 1. Gregoras chronologus parum diligens 1230, 23. 1254, 44. 1286, 37. 1287, 9. ut anni tempora digesserit 1277, 4. totam aetatem diebus triginta concludit 1267, 18. in Geographia peccat 1201, 1. 1207, 21. item in Historia 1307, 24. obscurus 1267, 6. 1268, 12. 1273, 20. 1277, 16. 1309, 44. 1315, 19. alteri obiicit id quod ipsi obiicitur 1308, 6. 1309, 7. sophisticatedo dicendi genere utitur 1228, 3. dithyrambicum sapit 1293, 10. poetice audax 1237, 38. σολοικίζει 1267, 44. 1305, 10. antiptoses apud eum non paucae 1305, 10. phrasis insolens 1168, 45. locos communes provisos habuit 1204, 17. 1227, 33. 1297, 1. dicta repetit 1292, 9. sua ipsius scriinia compilat 1234, 2. 1265, 28. 1288, 26. eruditionis astronomicae ostentator 1234, 7. oscitans 1160, 30. nugator 1207, 16. anilium fabularum narrator 1207, 28. memoriae vitio lapsus 1196, 35. memoriae nimis fidit 1295, 22. secum haud consentit 1275, 21. setum pugnat 1168, 2. fallitur 1153, 28. 1303, 31. ἀμφιβολία deceptus 1293, 15. promissa haud exsequitur 1151, 36. 1226, 40. 1252, 10. 1268, 40. 1304, 14. Cantacuzeno passim adulari videtur 1252, 21. quantum fide dignus in iis quae de illo narrat 1294, 41. metuens fustis 1273, 12. senio fractus ante annum aetatis LVII. 1294, 31. sexagenarius 1309, 30.
- Gregorius Cyprius 1179, 17. 1293, 14. eius eloquentia: ut patriarcha designatus sit: cur dilata consecratio 163, 11. a quo ordinatus et inauguratus 164, 15. Zelotis suspectus Latinismi 165, 11. stabilitur
- Nicephorus Gregor. Vol. II.*
- ipsius auctoritas 166, 13. Beco invidet: eum relegari curat 168, 15. apud Synodum refellit 170, 2. supplicii opem negat: iusto Dei iudicio punitur 176, 11. accusatur a suis ut blasphemus: ab amicis ingratis proditur: idem ei accidit quod olim Iulio Caesari 177, 9. omni praesidio destitutus, secedit in monasterium Hodegetriae: inde in aliud transit, a muliere nobili evocatus: moritur 178, 13. viros doctos et eruditos ecclesiis praefecerat 181, 12.
- Gregorius Nazianzenus (Theologus) 503, 12. 770, 12. 911, 12. 918, 14. 957, 17. 1027, 1. 508, 12. 513, 4. 911, 13. 918, 14. 929, 21. 934, 8. 957, 17. 1015, 5. 1063, 4. 1073, 2. 1126, 15. Add. 1279, 28. 1292, 6. 1294, 39.
- Gregorius Nyssenus 509, 6. 988, 21. 1109, 22. 1140, 6. 1142, 12. 1248, 20. 1322, 26.
- Guelphorum factio 286, 20.
- Guido Armenius, Byzantium arcessitus a sorore patris sui Maria: Serrhis et aliis Christopolin usque oppidis praefectus: Cantacuzeni consobrinam uxorem duxit: item Syrgiannis filiam: in patria religione perseveravit 623, 4. in Cantacuzenum affinem saevit 623, 13. Thessalonicensis armis adiuvat 634, 8. Cantacuzeno Συρρηνηντελεξιάνο et Συρρηνηντελενουζιάο 1263, 22.
- Gyllius (Petrus) 1221, 1. 1221, 32. 1237, 35. 1291, 21. 1294, 44.
- Gynaecocastrum; quot stadiis distet ab urbe Thessalonica 634, 6.
- Gyrolimne 315, 17 etc. Vide *Portae Byzant.*
- Hadrianopolis. Vide *Adrianopolis.*
- Hadrianus imp. Vide *Adrianus.*
- Haemus mons 455, 9. 483, 24. 484, 15. 488, 1. 626, 13. 653, 4. castella in eo monte exstructa ab Andronico seniore 484, 13. vicina oppidula 457, 21. 458, 9.
- Haeresis maxima praenuntiata. Vide *Praedictio.*
- Haeretici 506, 14. difficillime corriguntur 888, 15. non repudianda quaecumque ab iis dicuntur 928, 19. eorum commentationes obscurae et

- perplexae 929, 12. quomodo imperitos seducant 929, 15.
- Haliartus 251, 16. 486, 8.
- Halys fluv. 310, 22. 453, 18.
- Hamaxobii 36, 14.
- Hannibal 91, 5. 311, 1. 688, 22. 752, 12.
- Harduinus (Ioannes) ad Plin. 1264, 32.
- Hariolationes fanaticorum 128, 9.
- Harioli Itali: harioli a Persis oriundi, Colchidem habitantes: eorum praedicta 447, 5. hariolis fides habita 722, 20.
- Harmostae Lacedaemonii 209, 13.
- Haytonus 1156, 43. 1157, 23. 1157, 42. 1171, 31.
- Hebraei, plenilunium quod post aequinoctium existit cur observent in suo Paschate 368, 24. per mare velut per aridum solum transmissi 1041, 23.
- Hebrus fluv. 708, 13.
- Hecuba Troiana 142, 4.
- Helena, Michaelis Angeli filia, nupta Manfredi Siciliae regi 72, 1.
- Helena, Asanis filia, decem annos nata, despondetur Theodoro Lascari, Ioannis Ducae filio impuberi 29, 16.
- Helena, Cantacuzeni filia 788, 9. Ioanni Palaeologo nubit 791, 19.
- Helice 324, 22. 476, 21. 683, 21. 765, 6.
- Helicon 477, 15.
- Hellanicorum (iudices incorrupti) 347, 18. 505, 10. 804, 6. ibique annot.
- Hellespontus 267, 24. 268, 4. 538, 11. 849, 4. 858, 21. Vide *Fretum*.
- Henricus Dandulus. Vide *Dandulus*.
- Henricus, Balduini primi frater et successor in imperium 86, 1.
- Heraclea Pontica 137, 16. metropolis 429, 13. eius urbis pontifex Ioannes, Gregorae avunculus. Vide *Ioannes*.
- Heraclea Thracica 164, 18. eius urbis pontifex patriarchae Constantinopolitano manus imponit 165, 3.
- Heracleae (Thracicae) episcopus (Philotheus) Palamae θεομὸς διασώτης 1136, 6.
- Heraclidae et Cecropidae, ficta nomina 556, 13. ibiq. annot.
- Heraclitus 375, 8. 957, 3.
- Herba lupis mortifera, vulpeculis innoxia 593, 22.
- Hercules orbem peragravit 480, 21.
- Herculis columnae 481, 1. 702, 17. 797, 23. fretum 34, 17. sidus 542, 15. Herculis simulacrum a Lysimacho effictum 1221, 17.
- Herodes 899, 9.
- Herodotus, ὁ τὰ Περσικὰ συγγράμματα 32, 11.
- Heroes Graeci 250, 10.
- Herricus, Byzant. imp. Vide *Henricus*.
- Hesiodus 1314, 41.
- Hesychius 1269, 25.
- Hieremias 1315, 34.
- Hierosolyma 750, 15.
- Hierosolymorum patriarcha 507, 9. 762, 15.
- Hierum, seu Fanum 539, 8. 844, 20.
- Hieri promontorium 134, 21. os Ponti, ibid. Hierum duplex 1237, 33.
- Hippocratis imago 1256, 26.
- Hippodromus 735, 19. 854, 9. 912, 12.
- Hispaniae rex, alicuius scandali occasione interdicto damnatus a Papa 168, 5.
- Historiae initium, Urbs a Latinis capta 12, 25. 13, 9. historiae laus 571, 1.
- Historiae dogmaticae exordium 881, 9.
- Historici munus excellens 1, 1. quinam historici digni sint reprehensione, ibid. invectiva in historicos maledicos et mendaces 6, 24.
- Hodegetria Deipara. Hodegi. Vide *Imago, Monasterium, Templum*.
- Holstenius 1226, 7.
- Homeridae 385, 13.
- Homerus 31, 8. 32, 10. 480, 1. 560, 23. 586, 20. 664, 10. 725, 7. 1048, 9. 1234, 4. 1234, 10. 1247, 22. 1149, 28. 1237, 37. 1276, 25. 1292, 1. 1294, 37. 1295, 10.
- Horatius 1244, 10. 1252, 15. 1293, 20.
- Hovedenus (Rogerus) 1175, 42.
- Hunni 36, 16.
- Hyacinthia Spartanorum 380, 8.
- Hyemis periphraasis 878, 19.
- Hymni Sanctorum de Trinitate 827, 20. antiquitus cantati in ecclesia; ab Isidoro patriarcha abolentur.
- Hypatia 294, 6.
- Hyperborei 35, 17.
- Hyrchanus (seu Orchanes), Bithyniae satrapa, Cantacuzeni gener 433, 13. potentia anteit Persicos sui temporis satrapas, ibid. Vide *Orchanes*.

- Iapyx, ventus 455, 5.
 Iathathies Sultanus Alexium armis iuvat 17, 8. a Lascare occiditur 20, 13.
 Iaxartes fluv. 35, 22. 38, 15.
 Iberi occidentales, a Scythis subacti 34, 16.
 Iberia (Hispan.) 238, 10. inferior 218, 9. 240, 2.
 Iberia Caucasus finitima 348, 14. Colchidi 39, 1.
 Icaria ins. capta a Ioanne Duca 29, 2.
 Icarius ab Euboeae principe deficit: confirmatis viribus, societatem init cum Palaeologo: Euboeam subacturum se promittit 95, 20.
 Iconii Sultanus, Michaellem Palaeologum legioni Romanae praeficit; Scythis opponit: Sultani cognatus ad Scythis transit 58, 15.
 Iconomachia 940, 12. 952, 7. Iconomachiae morbus 26, 22. utriusque tempora 172, 1.
 iconomachi homiliis, hymnis, et canticis pepercunt 1146, 6. eorum error de Domini transfigurati carne 940, 11. haeresis quantas in ecclesia turbas excitaverit 1137, 17. verba de Eucharistiae mysterio 1138, 23. ibique annot.
 Idololatria (928, 21.) et haereses a Diabolo invectae sunt 905, 9.
 Ignatius Diaconus, auctor Vitae Nicephori patriarchae 1299, 36.
 Ignatii, patriarchae Antiocheni, Tomus indicatus 1285, 8.
 Ignis Atramyttenus 166, 13. 171, 5.
 Illyria a Bulgaris occupatur 27, 3. vastatur ab Andronico iun. 545, 6.
 Illyrii 116, 8. 276, 6. bellum Palaeologo inferunt 146, 1. perfidi et foeditragi 544, 24.
 Imago Deiparae 462, 15. Hodegetriae 87, 16. 298, 18. 422, 12. imagines sacrae, a Palamitis in ignem coniectae 948, 11. ad Porphyreticam columnam veteri more comportari solitae 385, 10.
 pro Imaginibus libri varii 1300, 9.
 Imperantium culpa excusatae 753, 3.
 Imperatoriae praerogativae 784, 6. partes et munus 904, 18.
 Imperii et ecclesiae perturbatio maxima 721, 15.
 Imperii Byzantini fines angustissimi 805, 23. 1034, 6.
 Incarnatio Dei Verbi negata penitus a Palama 1075, 19.
 Increati homines 948, 1. 968, 4.
 Indi 332, 23. Indorum sapientum praeceptum 188, 21.
 India 807, 24.
 Indica monstra 9, 21.
 Indus fluviorum maximus 38, 7.
 Inopia ingens in Aula Byzantina 788, 15. inopiae causa duplex 789, 3. stannea et fictilia vasa: corium inauratum: gemmae vitreae 488, 17.
 Inopia rerum necessariorum apud Byzantios 849, 6.
 Instrumentum ex Thesauro Chartarum 1167, 11. 1180, 42. 1181, 26.
 Internuntii ad iuniorem Andronicum missi a seniore 397, 18.
 Internuntii ab imperatore et patriarcha ad Gregoram missi, mandata exponunt 1038, 4. nova decreta et Palamae libellum iubentur exhibere 1038, 14. negant libellis opus esse: decreta allaturos se promittunt 1039, 13. re infecta discedunt 1043, 17.
 Ioachimus Abbas 1317, 17.
 Ioannes Apostolus et Evangelista 883, 4. 915, 15. 1125, 1. 1126, 7. 1132, 9. 1132, 14. 1295, 20.
 Ioannes XXII. Papa 1223, 24. eius epistola indicata 1247, 35.
 Ioannes, Andronici senioris et Irenes filius 234, 12. Nicephori (Chomni) filiam uxorem accipit: matre, socero, et uxore superstibus, Thesalonicae sine liberis moritur 241, 5.
 Ioannes Aprenus, cleri imperatorii sacerdos; patriarcha post Esaiam creatus: eius fidei Andronicus iunior coniugem et liberos commendat 496, 16. Ioannes, suae et suorum episcoporum facundiae diffusus, Gregoram advocat contra episcopos Latinos 501, 12. suadente Apocauco, codicillos profert a defuncto imp. scriptos: tutelam et rerum administrationem conatur sibi arrogare 579, 3. iusiurandum dat Cantacuzeno, et ab eo accipit 595, 12. Cantacuzeno a suis imperatore salutato, exultat 612, 21. pro Apocauco apud imperatricem agit 599, 11. in Cantacuzenum perfidus: in Apocauco officiosus; quem oblata impunitate ex arce evocat 603, 17. eodem in urbem reverso, vitae institutum mu-

- tat: in Cantacuzenum ipse quoque conspirat 605, 10. imperii procuratorem se instituit: Apocaucio urbis praefecturam et alias dignitates confert 605, 20. res ab eodem patriarcha in Cantacuzenum designatae 607, 14. Ioannes et Apocaucius iurant se nunquam recepturos Cantacuzenum 605, 24. Ioannis familia numerosa, ab Apocaucio ornata et ditata 697, 1. Ioannes rubros calceos recusat; alia ornamenta admittit; ambitiosus et imprudens 698, 18. se et imperium perdidit 700, 18. in Cantacuzenum ingratus 755, 6. sese et Cantacuzenum partim excusat, partim damnat 758, 12. pacem suadendo, Annam offendit 760, 3. summa apud hanc auctoritate floruit 780, 6. ut eam a se alienaverit 781, 1. absens et inauditus damnatur, 783, 8. monasterio primum includitur; deinde Didymotichum ablegatur 784, 10. Byzantium transfertur: moritur non longo post: eius elogium 813, 10. patriarcha fuit usque ad eam noctem, qua Cantacuzenus Byzantium cepit: eius acta utra praeferenda 926, 22. priora decreta rescissa per posteriora 827, 8.
- Ioannes (Cephaleniae Comes) Aetoliae et Acarnaniae princeps, caeso fratre Thoma rerum potitus; veneno tollitur ab uxore 536, 12.
- Ioannes Despotes in Thessaliam cum magno exercitu proficiscitur contra Ioannem Nothum Sebastocratorem 110, 23. Novas Patras obsidet 112, 23. obsidionem deserit 115, 10. Romanis fugientibus, navalem pugnam instaurat: hostes in fugam vertit: insignia Despotica cur nunquam deinde gesserit 119, 18.
- Ioannes, Michaelis Nothi filius (legitimus) 47, 13. ad Michaellem Palaeologum confugit 110, 20.
- Ioannes, Michaelis Nothi filius nothus 47, 17. Thessaliae princeps 110, 15. Sebastocratoris dignitate ornatus: foedifragus: Romanas provincias populatur 110, 23. multa oppida amittit: Novarum Patrarum moenibus se defendit: fessus longa obsidione, exire statuit: consilium uni tantum homini indicat 112, 21. noctu per funem demissum lapsus, Romana castra pervadit: Athenarum ducem adit: a quo delectos milites quingentos accipit 113, 15. in Romanos nec opinantes impetum facit 114, 10. Romana castra diripit 115, 17. fidem rursus frangit 149, 5. Vide et 145, 23.
- Ioannes, Michaelis Palaeologi frater, Sebastocrator, cum magnis copiis missus contra Michaellem Angelum et eius generos: viros principes secum ducit: Thraciae et Macedoniae legiones suis adiungit 72, 8. fit Despota 79, 17.
- Ioannes, Porphyrogeniti filius. Vide *Panhypersebastus*.
- Ioannes Palaeologus (imp.) nascitur: Andronici patris laetitia; natales ludicris certaminibus celebrati 482, 1. novennis puer, mortuo patre, in Palatium cum fratre transfertur a Cantacuzeno 576, 18. coronatur die non festo 616, 7. Thessalonicae praeficitur 876, 22. Vide et 530, 5. 610, 12.
- Ioannes Sozopolitanus, fit patriarcha: Michaellem, Andronici senioris filium, diademate ornat 193, 3. contemnitur ut simplex et indoctus: secedit: in patriam revertitur 210, 14.
- Ioannes Heracleae episcopus, Gregorae avunculus 429, 7.
- Vide praeterea, *Angelus, Asan, Becus, Cantacuzenus, Comnenus, Damascenus, Ducas, Glycys, Lascaris* etc.
- Iobi liber 308, 7. 718, 12.
- Iobus Bogomilus 718, 12.
- Iolenta, soror imperatorum Balduini primi et Henrici, eademque mater Roberti imp. 86, 2.
- Ioniae loca maritima 200, 14.
- Ionicae urbes 196, 1.
- Ionius sinus 747, 7.
- Iosephus fit patriarcha post Germanum: Michaellem Palaeologum per iurii et crudelitatis absolvit 107, 15. concordiam improbat: secedit 125, 20. iterum fit patriarcha 160, 10. iterum patriarchatu cedit 161, 13. Iosephi sectatores, seu Iosephitae 128, 6. 167, 11.
- Iosephus Cretensis 718, 8.
- Iosephus Hebraeus, ex Palaestina

- oriundus 238, 21. Flavii cognomen unde acceperit 238, 23.
- Irene, filia Theodori Lascaris; Ioannis Ducae uxor 24, 3. mater Theodori: ex equo lapsa desinit liberos parere: rempublicam praeclare cum marito administrat 44, 7. templum Ioannis Baptistae in urbe Prusa aedificat 44, 15. moritur 45, 4. Vide et 92, 1.
- Irene, avia materna Michaelis Palaeologi; filia primogenita Alexii Comneni imperatoris; uxor Alexii Palaeologi 69, 2.
- Irene, Theodori Lascaris iunioris filia, Comiti Vigintimiliae Genuensi despondetur 93, 2.
- Irene, Michaelis Palaeologi filia, despondetur Ioanni Asani 132, 11.
- Irene, eiusdem Palaeologi filia notha, Nogae Scythae nupta 149, 17.
- Irene (Longobardica) neptis Marchionis Montisferrati, Thessalonicae regis: Andronico seniori nubit, nata annos undecim: eius mulieris elogium 168, 3. privignum Michaellem exosa, liberos suos conatur ei exaequare 233, 14. maritum, petitioni suae refragantem, ulciscitur fastidiis: unde dissidium 234, 16. Thessalonicam secedit: maritum traducit 235, 16. filio suo Theodoro uxorem quaerit: conditione ab Athenarum duce repudiata, ad Spinulam sese convertit; non admodum ipsa genere illustris 237, 8. Irenes erga Cralem generum profusa liberalitas 241, 16. ab eo exigit ut successorem sibi designet, primo Demetrium, deinde Theodorum, Simonidis fratres 243, 13. Aetolorum, Acarnanum, et Epiri principem facere filium suum frustra conatur 240, 15. moritur: eius sepultura: de eiusdem pecuniis quid actum sit 273, 5. Vide et 245, 22.
- Irene, filia Andronici senioris notha, Ioanni Ducae Sebastocratori nupta 249, 17. 278, 23.
- Irene Alemanna, Andronico iuniori nubit, moritur sine liberis 383, 23.
- Irene (quae et Eudocia) filia Andronici iun. notha; uxor Basili Trapezuntis imp. 678, 22. viri per insidias clandestinas sublatis suspecta: eo mortuo, pellicem cognominem foras eicit ibid. et 536, 19. legatis ad patrem Andronicum semel et iterum missis, alium sibi maritum petit: utriusque legationis morae 679, 8. rumor de Irenes cum Magno Trapezuntis Domestico consuetudine; bellum civile excitat apud Trapezuntios 551, 8. Vide *Eudocia*.
- Irene (Cantacuzena 788, 9.) Cantacuzeni imp. uxor: laudatur 625, 10. 629, 21. egregiam marito operam navat: fratres ei conciliat 625, 15. Didymoticho praeficitur 626, 8. cibaria et vestimenta offert Amurio 650, 22. hic eam coniuge absente moestam et flebilem solatur 651, 9. Irene Matthaenum filium, novas res molientem, adit: Orestiadem clam ingreditur 805, 2. orationem longam apud filium habet 805, 23. persuadet: Byzantium redit: filii Andronici mortem luget 813, 4. Gregorae patrocinator; ad Galataeorum postulata respondet 846, 1. Manuelli filio bellum foris administrandum committit 849, 8. bellum ipsa intus apparat 850, 10.
- Irenes (Cantacuzenae) fratres in carcerem coniecti ab Andronico iunior 624, 23. Vide *Ioannes Asan*, et *Manuel Asan*.
- Isaac Asceta 962, 13.
- Isaac Bogomilus 718, 12.
- Isaias 513, 23. 777, 2. 437, 8. 1056, 19. 1124, 1. 1310, 32. 1315, 32.
- Isidorus, Monembasiae episcopus electus, fit patriarcha, Palamae studio et opera: eius erga Palamam merita 786, 5. anathematis unde-cunque in eum ab orthodoxis scripti 786, 11. episcopus punit 786, 17. pronuntiatum a Ioanne decessore suo in Cantacuzenianos anathema abrogat: risum movet, qui reus sit et alios absolvat 792, 4. episcopus eligit rudes et indoctos 793, 3. Palamam Thessalonicae episcopum ordinat, conatur Irenem Augustam a Gregora alienare, Gregorae suadet ut sileat, Isidori Canones igni damnantur 793, 10. falsa praedictio, tristitia, morbus, obitus 870, 8. commemoratio in sacris per errorem ommissa: error postmodum correctus 879, 13. doctrina de substantia et operatione divina 827, 15.

- Ismenus fluv. 251, 17. 19.
 Israël 369, 23.
 Issicus sinus 194, 15.
 Ister fluv. 137, 6. 159, 16. 747, 8. 877, 13. a Scythis traiectus 26, 24. maximus fluvius 103, 9. ex Alpibus erumpens, quinque ostiis in Pontum Euxinum influit 103, 10. a Gallis traicitur 103, 16. in Aegyptum ut perveniat 323, 8. 933, 12. maximus eorum qui Scythiam perfluunt 375, 14. Istri partes boreales 15, 22.
 Istiaeus 155, 13.
 Itali: cum Italis disputare, non cuivis permittendum 504, 11. syllogismo armati disputant 507, 19. abutuntur theologia, ethnicis minus circumspecti 517, 9. Italorum militaris disciplina: ut suo fastu sibi nocent: dolis et levibus pugnis lacescunt 147, 6.
 Italiae rex Michaellem, Andronici senioris filium, ambit sibi generum: non auditur 193, 14.
 Italicae vestes ex lana 600, 14.
 Ithacenses 110, 11.
 Iudaei 161, 3. Nisan suum ordiuntur alias ab alio Martii nostri die 369, 14. *μονοθεΐται* 969, 6. populus dilectus 776, 22. gens damnata et proscripta 1146, 2.
 Iudas proditor 396, 12.
 Iudices (iurati) quatuor iuri dicundo praeficiuntur: annui reditus iis assignati 437, 21. crimina ipsis deinde obiecta: unus absolvitur: poenae caeteris irrogatae: episcopo sacerdotalis dignitas adempta 536, 23.
 Iudicis iusti officium 913, 3.
 Iulianus (Apostata) idolorum cultum restituit 928, 22. cur Graecarum litterarum studia Christianis interdixerit 1099, 19.
 Iulius Caesar ab amicis proditus 178, 7.
 Iuppiter 342, 19. Olympicus, Phidiae opus 324, 24. eius tela a Cyclopiibus fabricata 993, 14. concubitus cum Semele 1105, 19.
 Iurandi licentia 185, 13.
 Iusurandum ab imperatore praestitum 109, 10. a populo 109, 14. a patriarcha et ab omni clero, *ibid.*
 Iusta, ludicrum certamen 482, 10.
 Iustiniana prima 164, 13. Vide *Bulgaria*.
 Iustinianus imperator Bulgariam urbem, patriam suam, quibus privilegis donaverit 27, 6. Chorae monasterium primus exstruxit 459, 3.
 Iustinus martyr, in libro de monarchia, e gentiliis scriptis multa testimonia protulit 1086, 21.
 Iustitia divina 753, 5. iustitiae divinae ratio 572, 10. oculus 777, 16. oculus vindex 850, 1. tribunal, *ibid.* et 709, 23. iustitiae vindicis tribunal 904, 22.
 Ixion 1054, 23.
 Καθέλκειν τὴν ὀθόνην, *baisser le pavillon* 1291, 26.
 Καθολικοὶ κριταὶ 1240, 8.
 Κατὰ Ἰησοῦν ἄνθρωπος 1309, 36.
 οἱ Κατὰ Παλαμᾶν 1303, 29.
 Κατάλυσις, destructio 1168, 23.
 Κινζούστρα 1245, 30.
 Κνήμη τοῦ ποδός 1221, 13.
 Κομοτηνή, Cantacuzeno Κομμούτην 1273, 25.
 Κρηπίς, Wolfio *crepido* 1246, 45.
 Κρίνειν. eius verbi significatio 1134, 1.
 Κτίσματα et ποιήματα *idem sunt* 1132, 21.
 Κωπαῖδες λιμναὶ 1237, 37.
 Lacedaemonii, victi ab Epaminonda 486, 6. post Leutricam pugnam aurum mulieribus interdixere 752, 6. Lacedaemonii trecenti ad Thermopylas 627, 4.
 Lacedaemoniorum Aristocratia 796, 3.
 Lachanas Bulgarum atrocissimi ditescit: Constantinum Toechum vincit et occidit: eius regnum et uxorem accipit: oppidis Romanis imminet 130, 22. Michaelis Palaeologi dolo occiditur 132, 15.
 Laconum exercitus navalis 98, 10.
 Lambecius 1216, 31. 1226, 6. 1258, 26. 1289, 42. 1307, 32.
 Lamentatio rhetorica 141, 12.
 Lamia; domi caeca, foris perspicax 1109, 6. *ibiq.* annot.
 Lampades, creata lumina afferentes 976, 9.
 Lampsacus 25, 14.
 Lantzaretus 1274, 3.
 Laonicus (Chalcocondyles) 1199, 25. 1200, 3. 1200, 7. 1229, 26. 1234, 41. 1242, 23. 1245, 29. 1260, 19. 1279, 5. 1279, 18. 1280, 19.

Lascaris:

Theodorus I. in urbe Nicaea imperator salutatur 13, 14. eius imperium quam late patuerit: socer Alexius ipsi invidet 16, 13. Theodori celeritas 18, 10. Iathatinem Turcum occidit 21, 2. victis Turcis pacem concedit: victoris clementia: uxores duae 21, 12. mors: elogium 24, 1. comparatio cum Ioanne Duca 24, 12.

Theodorus II. Ioannis Ducae filius: Helenam Asanis filiam decennem impubes sponsam accipit 29, 15. natus eo tempore, quo pater imperare coepit 51, 2. patri succedit: cur vivo patre imperator non designatus 53, 1. totius populi suffragiis creatur: Arsenii electionem ratam habet: ab eo inungitur 55. 1. foedus cum Turcis renovat: Hellespontum traicit cum magno exercitu 56, 4. Bulgaro pacem petenti concedit: bellum in Thessaliam transfert 57, 7. aegrotat: monasticum habitum induit paulo ante mortem: peccata expiat: moritur 61, 20. eius filiae quatuor; quos maritos habuerint 62, 24.

Ioannes, Theodori II. filius unicus 62, 20. contemnitur: Magnesium mittitur a Mich. Palaeologo 80, 40. excaecatur 93, 5. ab Andronico imperatore caecus visitur 173, 5.

Alexius et Isaicius, fratres Theodori primi, praelatum sibi Ioannem Ducam aegre ferunt: Latinorum armis adiuti rebellant: vincuntur 25, 3.

Isaicius. Vide *Alexius*, proxime supra.

Latini frustra se D. Petri successores iactant 506, 14. quaestiones iampridem agitatae renovare cur studeant 515, 19. in multis recte sentiunt 925, 6. Latini duo episcopi de ecclesiarum concordia agunt 501, 12

Latini, capta Constantinopoli, imperium tripartito dividunt: expeditionem parant in Asiam 14, 3. a Ioanne Asane Bulgarorum principe profligantur 15, 21. Alexium et Isaacium Lascaris armis adiuvant contra Ioannem Ducam: vincuntur: Asiaticas

urbes amittunt 25, 7. Daphnusiamp classe obsident 85, 4. Constantinopolin amittunt 85, 17. reversi, suos fugientes excipiunt: in Italiam velant 86, 13.

Latini principes quatuor Byzantii imperarunt 86, 4. eorum incuria 87, 14.

Latini principes cum Graecis affinitatem haud iungunt, inconsulto Papa 168, 7. mos succedendi, apud eos receptus 233, 20.

Latini principes cum Italiae rege, et cum imperatore Andronico iuniore, agunt de ineunda adversus Turcos societate 523, 8. inter se dissident 525, 8.

Latini foederati in piraticas Persarum naves classem armant: Smyrnaeam arcem capiunt: minimum deinde promovent 689, 10.

Latini barbaram radunt 396, 17. Latini inventores Iustae et Torneamentorum 482, 10. mercaturis dediti, praesertim Genuenses 683, 22. Latini nobiles imperatorum Byzantinorum affinitatem vix dignantur 237, 22.

Latini praedones, solio imperatorio potiti 469, 22. Latini Scythis crudeliores 27, 24. avari et rapaces; veteribus monumentis haud pepercerunt 276, 5.

Latinorum equitum octingentorum infelix virtus 19, 24. Latinorum gravis armatura 32, 9. arrogantia 834, 20. bellum internecinum 880, 15.

Latinorum (Galataeorum) potestas 268, 3. vires auctae ob neglectam a Byzantiis rei navalis curam 175, 6. machinae 268, 10. Vide *Galataei*.

Laurentius (Ioannes) Lydus Philadelphiensis 1276, 1.

Lazarus: duplex in Lazaro miraculum 443, 2.

Lazi 148, 21.

Lebadia 251, 16.

Legati Didymotichum ab Anna ad Cantacuzenum missi 776, 18.

Legati de concordia ecclesiarum, a Papa Ioanne XXII. Byzantium missi 1247, 25.

Legatio de concordia utriusque ecclesiae 125, 3. benigne auditur a Romano pontifice: initur concordia 125, 7.

- Legatio ad Cralem Serviae 263, 10.
Vide *Caesarissa*.
- Leges et imperii maiestas se invicem sustentant 916, 23.
- Lemnia mala. Vide *Proverbia*.
- Lemnus 98, 16. 285, 9. 709, 8.
- Leonidae Spart. apophthegma 636, 21. 895, 10.
- Leonis imp. Oracula 1226, 7.
- Lesbia structura. Vide *Proverbia*.
- Lesbus 207, 12. 438, 9. 526, 16. 534, 19. 702, 11. 709, 8.
- Λέβχη* 1314, 41.
- Leuctra 486, 8.
- Leuctrica pugna 752, 9.
- Leunclavius 1156, 10. 1157, 31. 1160, 1. 1160, 35. 1172, 1. 1177, 32.
- Lex Severi imp. 164, 23.
- Libadarii Protovestiarites in Asiam mittitur: eius elogium 195, 23. Philanthropenum suspectum habet 196, 20. audita eius defectione (199, 6.) pecuniam et milites cogit: in Lydia castrametatur: Philanthropenum a Cretensibus traditum accipit 200, 9. capto insultat: visum admittit: notatur ut insolens et crudelis 201, 12. Vide *Philanthropenus*.
- Libanius ethnicus, amicus fuit Basilii Magni 1052, 9.
- Liber, in quo imperatorum fata figuris aenigmaticis involuta fuerunt 463, 3. libri fatidici 305, 17.
- Liberius Triballus Cantacuzenum hospitio excipit 638, 8. Vide *Cantacuzenus*.
- Libs. Vide *Monaster*.
- Libya 805, 24 etc. ab Aegyptiis subacta 102, 18.
- Limni, locus distans Trapezunte ducentis fere stadiis 680, 9. Vide et 682, 5.
- Lithargyrum 493, 15.
- Lingua Attica 163, 12.
- Liquores dulces ex Aegypto et Arabia advehi soliti 437, 24.
- Literae chartaceae; linteae 395, 7.
- Literae Byzantium allatae; in Palamam et in Isidorum scriptae 786, 23.
- Literae Acarnanum, Triballorum, Thesalorum et Latinorum Peloponnesiorum ad Cantacuzenum 596, 3.
- Liturgia semel cum Latinis post initam concordiam celebrata 130, 11.
- Loci S. Scripturae expositi 1310, 11. 1312, 13. 1314, 33. 1319, 5. 1320, 1.
- Locri 252, 22. Epicnemidii 251, 13. Epizephyrii 796, 7. Opuntii 251, 13. Ozolae 110, 17. 657, 17.
- Locris 251, 10.
- Logotheta Dromi. Vide *Glyceys*.
- Logotheta Genici. Vide *Th. Metochites*.
- Λόγος*, proprio nomine caret 514, 7.
- Λόγους*, nomen loci 419, 4.
- Longobardia 26, 6.
- Longobardorum Marchionum provincia 239, 22.
- Lucas Evangelista 1116, 6. 1113, 4. 1128, 11.
- [Lucianus] sophista Graecus, auctor *διαλόγων νεκρικών* 924, 21.
- Luctus indictus 159, 19.
- D. Ludovici expeditio sacra, silentio praeverita 1172, 15.
- Ludovici, Comes Blesensis, partem imperii Byzantini accipit 14, 6. cum Bulgaris pugnans cadit 15, 25.
- Luminum solenne, duodecimus dies post Natalem Christi 617, 22.
- Luna in secunda quadratura ad solem 619, 13.
- Lyceum 326, 4. 334, 12. 23. 471, 12.
- Lycia 140, 18.
- Lychnites lapis 31, 16. 938, 17.
- Lycurgus 325, 11. Spartanorum legislator 1103, 1. Aristocratiam constituit apud Lacedaemonios 796, 3.
- Lydi 152, 12. Lydorum et Medorum divitiae 1075, 10.
- Lydia 190, 6. 199, 23. 200, 21. 214, 20.
- Lydius lapis 361, 9.
- Lysander Lacedaemonius 209, 13. 477, 22. 486, 9.
- Lysimachia 695, 14.
- Lysis Pythagoreus 322, 10.
- Macedonia et Illyria a Bulgaris occupatae 27, 3.
- Macedonia et Thracia Turcorum et Bulgarorum incursionibus vexatae 524, 18.
- Maccabaeus 421, 17. 722, 17.
- Macrina, avia S. Basilii 1018, 14.
- Maeander 18, 5. 140, 18. 142, 13. 195, 15.
- Maene, urbs Peloponnesi, sita ad Leuctra; olim Taenarium promontorium 80, 1.
- Maeotis 686, 19. 797, 19. 877, 11. 880, 13. palus maxima 33, 19. 36, 7.

- Magnesia 78, 2. 80, 15. 205, 22, 207, 5. 214, 19.
- Maiestatis (*καθοσιώσεως*) crimen 625, 2.
- Mandrabolus. Vide *Proverbia*.
- Manfredus Siciliae rex, gener Michaelis Angeli: cum socero in Romanos fines irrupit 71, 24. fuga elabitur 75, 8. Vide *Anna Alemanna*.
- Manfredi soror, nupta Ioanni Ducae: cum Caesare Alexio Strategopulo permutata 91, 23.
- Mangana. Vide *Monaster*.
- Manichaeus; si dicat materiam praexistere, quid dicendum 961, 18. Manichaei eadem dicebant quae Palamas 1142, 16. Manichaeorum doctor, cum aliis eiusdem sectae, abiuratis erroribus baptizatur 384, 13.
- Manuel Asan. Vide *Asan*.
- Manuel Despota, Andronici iunioris frater, ut occisus 285, 21.
- Manuel Cantacuzenus. Vide *Cantacuzenus*.
- Marathon 337, 16.
- Marbascianus 1274, 7.
- Marcesina, Ioannis Ducae amica 45, 16. templo excluditur a monachis iussu Blemmydae 46, 3. Blemmydam criminatur 46, 18.
- Marchionum dignitas 238, 3. ibiq. annot.
- Marcion 961, 19.
- Mare, Adriaticum 110, 11. Aegaeum. Vide in *Ae*. Atlanticum 8, 5. 172, 7. 888, 11. 992, 15. Caspium 33, 23. 35, 24. 18. 91, 13. Euboicum 251, 19. Galaticum 141, 7. Indicum 107, 5. Inferum 416, 11. Ionium 110, 12. 124, 5. 326, 1. Carium, Lycium, Ponticum 141, 7.
- Maria, filia Theodori Lascaris 57, 13. 63, 3. despondetur Nicephoro, Michaelis nothi filio 47, 21.
- Maria, Michaelis Palaeologi neptis ex sorore Eulogia, Constantino (Toecho) principi Zagorae nupta 130, 18. Michaelis mater 132, 20.
- Maria Armena (quae et *Xene*), regis Armeniae soror, Byzantium adducitur, Michaeli nuptura 195, 6. iunioris Andronici mater, Thessalonicae comprehensa, a Constantino Despota Byzantium mittitur 354, 4. Andronicus iunior cum ea deliberat: haec filio timet; eum cum Michaele Bulgaro reconcillat 430, 11. praeteritam se testamento filii dolet: Syrgiannem adoptat: Thessalonicensis sacramento sibi obligat 440, 5. Thessalonicae moritur 490, 11. oratio de eius obitu 490, 14. Maria a religione patria ad Graecum dogma transiit 493, 8. mater Annae et Theodorae 283, 5. Cantacuzeni et eius matris inimica 440, 12. Wenceslai et Michaelis Bulgari socrus 390, 13. 391, 10. 16. Vide et 277, 20. 283, 5. 354, 4. 17. 623, 8.
- Maria Andronici senioris neptis ex sorore, eademque Asanis filia 220, 12. nubit Rogerio, ibid.
- Maria (immo *Theodora*) Cantacuzeni filia, nubit Hyrcano Bithyniae satrapae 762, 24.
- Marius (Caius) Cimbros et Teutonas vicit 34, 14.
- Maronea 244, 24.
- Martinus, Chii rector; eius insulae praefecturam ut adeptus sit: multis rebus gestis clarus, ideoque suspectus: capitur et Byzantium vinctus mittitur 438, 13.
- Martini frater a Martino elusus 438, 21.
- Martius (Coriolanus) 810, 8.
- Martyrum certamina 1015, 3.
- Massagetae (seu *Alani*) 34, 1. 36, 2. Christiani antiquitus: a Scythis subacti, legatos mittunt ad Andronicum seniore: eorum postulata et promissa 204, 14. cum uxoribus et liberis admissi, acerbis exactionibus occasionem praebent: in Asiam trans-eunt, Michaelis imperatoris ductu: circa Magnesiam castrametantur 205, 9. a Turcis funduntur: Christianorum agros populantur 207, 2. Massagetae, et Turcopuli Michaelem imperatorem in pugna deserunt 230, 7. Massagetae in Scythiam transi-turi, a Turcopulis et Catalanis pro-fligantur 232, 24. Vide et 226, 8. 228, 1. 229, 9. 24. 230, 7.
- Massaliani et Bogomili, in monte Atho comprehensi 714, 20. deprehensorum nomina 718, 7. dogmata impura 718, 22. variis poenis coerciti: quidam fuga elapsi, recipiunt se in magnas urbes: imitantur picos Martios 719, 10. Vide et 876, 5. 919, 8. 921, 3.
- Matthaeus Cantacuzenus. Vide *Cantacuzenus*.

- Matthaeus Evangelista 792, 13. 1113, 5. 1128, 12. 1116, 6. 1129, 1.
- Mauri in Hispaniam irrumpunt 688, 21.
- Mauritani (*Μαυρούσιοι*) 107, 3.
- Mauritius David, Divionensis 1151, 44. 1160, 16. 1162, 6. 1164, 16. 1175, 12. 1199, 9.
- Mauropotamum 415, 8. ibiq. annot.
- S. Maximus 912, 5. 974, 9. 1064, 18. 1065, 20. 1068, 9. 1084, 19. 1091, 7. 1121, 21. et in annot. 1311, 33. 1312, 7. 1312, 41. 1313, 22. 1313, 37. 1314, 12. 1314, 21. 1318, 46. 1319, 23.
- Medea, urbs maritima 796, 18. 795, 1. a Cantacuzeno obsessa et ad deditio- nem compulsa 796, 23.
- Medi 38, 25. 91, 1. Medorum classis pro- fligata a Themistocle 497, 15.
- Medici e Perside acciti 554, 13. querela de medicis 291, 5.
- Μεγαλόσχημοι* 1162, 26.
- Megarenses 252, 24.
- Melanchlaeni 34, 1.
- Melchisedecus, *ἄνθοχος* 944, 22.
- Melecus, cum Azatine fratre ad Mi- chaelem Palaeologum confugit 82, 4. Melecus, Azatinae filius, pater- num imperium repetit: ab Amurio satrapa vincitur: domum reversus, occiditur 137, 4.
- Melecus, Turcorum Dux 254, 4. reci- pit se ad Cralem 254, 10.
- Melenici castellum 413, 23. munitissi- mum: Cantacuzeno deditum: Ioanni Irenes fratri custodiendum commit- titur 633, 2.
- Meliteniotes, cleri imperatorii archi- diaconus, *Αρτινόφων* 130, 9. in exsilium mittitur 171, 3. Melitenio- tes, legatus cum Vecco missus ad S. Ludovicum 1177, 3.
- Μηλόβοτος* 1227, 37.
- Menaea 1243, 21.
- Menander Comicus 1311, 7.
- Mendacii crimen excusatum 666, 20.
- Meridiani nebulones, *μεσημβρινοί λή- ροι* 450, 19.
- Mesembria urbs 60, 23. munita et *πολύανθρωπος* 457, 24. deficit et praesidium Romanum caedit 487, 21.
- Mesopotamia 38, 12.
- Messana, Siciliae urbs maritima 217, 19. *Σικελική Μεσσήνη* 860, 22.
- Μετάδοσις* et *μετάληψις*, quatenus differant 1317, 24.
- Metochites,
 [Georgius] imperatorii cleri archi- diaconus, *Αρτινόφων* 130, 10. in exsilium mittitur 171, 3. ibiq. annot.
- Theodorus, Logotheta Dromi; le- gatus de affinitate mittitur cum Ioane Glyci: utriusque elogium 193, 23. eunt in insulam Cyprum: re infecta, in Armeniam proficiscuntur 194, 9. Theodori Metochitae Lo- gothetae Genici auctoritas: filia Ioanni Panhypersebaste nupta: laus Metochitae: animi et corporis do- tes: summa eruditio 271, 2. dicendi genus: ut literarum studium cum reipubl. administratione coniunxerit 272, 6. seniori Andronico auctor est, ne iuniorem in carcerem coniciat, antequam geniales dies efflu- xerint 303, 3. in Chorae monaste- rio consultus de equi picti hinnitu, quid responderit 303, 11. arcanum cum Andronico seniore colloquium 305, 13. stupor et silentium: uxoris et liberorum anxietas 306, 7. filia Panhypersebaste eum alloqui- tur, et amice increpat 306, 17. oratione filiae excitatus lamenta- tur: magnam cladem praedicit: ite- rum silet: recumbit 307, 24. eius merita erga Gregoram: astron- omicam disciplinam solus norat per- fectissime sua aetate 308, 23. An- dronicum iun., pro coniuratis inter- cedentem, graviter increpat 314, 6. de se admodum anxius: somnio ter- retur: suis rebus consult: secessit in Palatium 411, 24. senioris An- dronici providentiam non probat 420, 17. Metochitae domus diripi- tur: bona omnia aut expilata, aut in fiscum redacta: ipse maledictis vexatus 425, 14. Didymotichum re- legatur 428, 20. exsul stranguriae doloribus cruciatur 431, 9. ab exsilio revertitur: in Chorae monaste- rio habitat: Metochitae aedes diru- tae: pavementum evulsum, occiden- talium Scytharum principi dono da- tum: adempta libertas alloquendi seniore 458, 23. tribus malis afflic- tus, habitum monasticum induit: moritur 474, 13. luctus cognato- rum: breve elogium Metochitae 481, 13. Monodia in eius obitum 475, 1. Metochita *ἔμπνοος βιβλιοθήκη καὶ*

- τῶν ζητουμένων πρόχειρος εὐπορία* 272, 3. Aristotelicae linguae labyrinthos explicuit 478, 17. de Palamae et de Gregorii Drimeos erroribus quid senserit 919, 3. Chorrae monasterium instauravit 1045, 22. versificator pessimus 1245, 21. eius versus 1179, 29. 1226, 15. Epitaphium, auctore Gregora 1245, 7.
- Metrodorus**, nomen fictum 1252, 41.
- Michael Archistrategus**: eius statua deiecta: quis illam primus erexit: quis lapsam restituit 202, 10.
- Michael (foedifragus) Michaelis Angeli filius nothus**, Thessaliae et Aetoliae princeps: quatuor filiorum pater: Mariam, Ioannis Ducae neptem, sponsam ambit filio suo Nicephoro 47, 14. uxorem habuit, nomine Theodoram, ibid. rupto foedere, urbibus Thraciae imminet: foedus cum eo renovatur: fit Despota, ipse et filius 48, 12. Macedoniam et Thraciam invadere statuit: socios sibi asciscit generos suos, Peloponnesi principem et Manfredum Siciliae regem 71, 10. Bellegrada obsident 73, 9. Michael per transfugam decipitur: proditum se a sociis putat: eos noctu deserit 74, 7. pacem rumpit 83, 7. Romanos fines vastat: Caesarem vincit, ac vivum capit 90, 18. affinitatem iungit cum imperatore 92, 8. fidem denuo frangit 98, 17. eius obitus: quatuor liberi: hereditas duobus divisa: natu minimis ut consultum: eorum fuga ad Michaellem Palaeologum 109, 24.
- Michael, Michaelis Nothi filius** 47, 14. ad Mich. Palaeologum confugit 110, 20.
- Michael, Constantini Toechi filius**, Byzantium pulsus venit cum Maria matre 132, 19.
- Michael Bulgarus (Stranzimeri filius)** Wenceslai uxore vidua et principatu potitus: per legatos arcessitur ab Andronico iuniore, uxoris suae fratre 390, 8. Didymotichum venit: societatem inicit cum illo adversus seniore 391, 18. inicit foedus cum seniore 411, 15. cum iuniore reconciliatus; copias suas domum reducit 419, 5. eidem bellum infert: utrinque se ad pugnam parant: reconciliantur ab Augusta 430, 5.
- cur bellum Crali intulerit: Andronicum iuniorem in belli societatem asciscit 454, 7. Triballorum agros vastat: a Crale victus et captus, moritur ex vulneribus 455, 7.
- Michael I. (Palaeologus) affectati imperii accusatur: purgat se iureiurando** 49, 8. Nicaeae urbi praefectus, ad Turcos fugit 57, 19. fugae causa: ibid. legioni Romanae praeficitur ab Iconii Sultano: Scythi opponitur 58, 15. rogatu Theodori imperatoris in Aulam redit: iusiurandum praestat: Conostauli dignitatem recipit 59, 10. ob eximias corporis et animi dotes omnibus gratus: variis praesagiis imperio destinatur 68, 7. bis Palaeologus: avi et patris dignitates: fisci claves a patriarcha accipit: largitionibus animos Nobilium sibi mancipat: item militum et concionatorum 69, 18. ipso patriarcha assentiente, imperii administrationem suscipit, donec heres legitimus adolescat 70, 8. Despotae titulo ornatur 71, 8. fratrem cum exercitu mittit in Macedoniam 72, 8. imperator salutatur: novum iusiurandum praestat: diadema accipit ab Arsenio: quibus conditionibus 79, 1. Galatam frustra obsidet: Byzantium praesidiis cingit: Nicaeam redit 80, 22. recuperatae Urbis nuntio quemadmodum affectus 86, 22. ut per portam Auream intraverit 87, 16. Urbem instaurat 88, 12. (Michaelis Archistrategi statuam columnae imponit 202, 10.) stabilit potestatem suam: Theodori Lascaris filias nuptum collocat: Ioannem eorum fratrem excaecat 92, 21. ei ab Arsenio sacris interdicitur: veniam petit 93, 8. non auditur: concilium indicit adversus patriarcham 93, 24. maximam classem instruit contra Balduini filium: insulas recuperat 98, 6. Michaeli Aetolo bellum infert: viso cometa terretur: imminentem Scytharum irruptionem timet: domum redit 98, 20. triremes duas nactus, fuga elabitur 100, 20. periurii et crudelitatis absolvitur 108, 2. occupatas a Latinis insulas classe vexat 117, 8. Byzantium munit: Siciliae regem et Venetos in Carolum concitat 124,

14. legatos ad Papam mittit, per quos de evertendo Carolo et de concordia agit 125, 3. Palaeologi blanda et artificiosa oratio concordiam ecclesiarum suadentis 126, 15. severitas in contumaces 127, 12. Palaeologus Lachaniam Bulgarum, oppidis Romanis imminemem, antevertere statuit: Ioanni Asani, legitimo Bulgarici regni heredi, filiam suam Irenen despondet: eundem cum magnis copiis in Bulgariam mittit 132, 6. ob unius civis Byzantini caedem minatur extrema Genuensibus Galataeis: veniam dat 134, 1. eorum fastum imminuit, magnum exercitum Turcis opponit: duces praeficit incautos 139, 2. Romani in insidias pertracti caeduntur 140, 6. Palaeologus, munita Sangarii ripa, Bithyniam tutatur: copiae eius terrestres ac navales aliis bellis distractae 140, 12. cum Carolo rege comparatur 144, 11. Fredericum Siciliae regem in Carolum armat: eo astu classem Caroli in Siculos avertit 146, 16. publicis precibus indictis, exercitum cogit 146, 24. legatos mittit ad Nogani Scytham affinem suum: auxilia ab eo accipit: Thessaliae exitio imminet 149, 16. subito morbo correptus, non potest destinata exsequi: audito locorum nominae, reminiscitur oraculi: dolet se, aenigmate deceptum, oculos viro insonti effodisse 150, 1. moritur: eius cadaver neglectum 152, 23. dotes eximiae: conscientia: caritas in liberos nimia 153, 15. liberorum amore ius omne violavit: scelerum fructus 154, 18. mortui corpus Selybriam translatum: luctus indictus 159, 21. in summam potestatem tyrannice invasit 301, 5.
- Michael (II.) imperator, Andronici senioris filius: Massagetas in Turcos ducit: a Turcis victus, recipit se in urbem Magnesium 205, 1. Rogerium coram se obtruncari patitur 224, 8. in Catalanos movet: Turcopulos et Massagetas secum ducit: iuxta Apros castrametatur 229, 5. a Massagetis et Turcopulis deseritur 230, 7. turbatam aciem frustra conatur restituere: in hostes temere invectus, vix evadit 230, 24. recipit se Didymotichum: obiurgatur a patre, ut vitae prodigus: Romanorum fuga et clades 232, 1. Michael in Turcos movet 256, 7. a militibus destituitur: flebilis et invitatus discedit: insignia eius direpta et ludibrio habita 257, 19. Thessalonicam abit: abeundi causa: ibidem moritur 277, 19. Oraculum de eius morte 278, 2. Vide et 224, 1. 228, 10. 264, 15. 295, 14.
- Michael Despota, frater Ioannis Palaeologi imperatoris: quadrimus 576, 21.
- Michael Monachus, auctor Vitae S. Theodori Studitae 1160, 40.
- Michael Asan, Catharus, Cutrules, Glabas, Strategopulus. Videnomina. Miltiades 337, 15.
- Μιξολύδιοι, μιξοφρύγιοι* 379, 20.
- Mithridatis imperium quam late patuerit: venena omnia ab eo explorata 642, 16.
- Mitylene 525, 18. 24. 526, 18. 20. 528, 4. 529, 2. 534, 13. 19. recuperata per Philanthropenum 534, 1.
- Momitilae genus: varia fortuna: ut per latrocinia metuendus evaserit 703, 12. societatem init cum Cantacuzeno 704, 4. Despoticae dignitatis insignia accipit a Byzantiis: Cantacuzeno insidiatur 704, 20. Romanas urbes invadit 727, 18. eius audacia 728, 12. circumventi consternatio: pugnae et caedes: militum strages 728, 24. Momitilas, Cantacuzeno *Μομυτζίλος* 1273, 29.
- Momus Iovi succensens 342, 18.
- Monachi, ab Athanasio patriarcha severe correpti et castigati 182, 22. 183, 17. sub patriarcha Ioanne Sopolitano respirant 193, 10. monachi Euchitae et Omphalopsychi 556, 21. monachorum montis Atho diligentia et zelus in Haereticos 719, 15. literae ad eos datae ab Anna et Ioanne Palaeologo 768, 6. monachorum Choraes saevitia adversus Gregoram 1044, 19.
- Monasterium,
Adelorum 891, 23. proximum Traianopoli castellum, ibid.
S. Andreae 178, 22. 262, 2.
Archistrategi, ad Bosporum 125, 23.
Auderorum, proximum Rhodope monti 624, 23.

- Monasterium,
 S. Basilli 784, 18.
 Chorae 303, 12. 309, 1. 1045, 22.
 a quo conditum, a quibus instauratum 459, 2.
 Chortaitae 356, 22.
 Cosmidii 353, 7.
 Crataei (monasterium virginum) 260, 15.
 Cyriotissae 289, 14.
 Hodegetriae, seu Deiparae τῶν Ὀδηγῶν 555, 1. 559, 13. 576, 18.
 Libis 463, 18.
 Manganorum 424, 22.
 Neae 737, 16. ibiq. annot. direptum, ibid.
 Παναγρόντων 160, 8.
 Pantocratoris 85, 24.
 Paschasia 80, 12.
 Περιβλέπτου 270, 5.
 Pertze 260, 15. monasterium virginum, ibid.
 Sosandra 50, 22. 65, 17.
 Studii, a Constantino Porphyrogenito instauratum: a Latinis desolatum 190, 10.
 Xerolophi 191, 15. 216, 5. 258, 17. 23.
 Moncada 1204, 33. 1205, 14. 1210, 15.
 Monembasia olim Epidaurus, hodie Malvasia 80, 1. ibiq. annot. 786, 7.
 Moneres 847, 11. 857, 6. 863, 20. 876, 23.
 Monodia, in obitum Andronici senioris 465, 5. in obitum Theodori Metochitae 475, 1. in obitum Andronici iunioris 560, 13.
 Μονοειδὲς 1311, 25.
 Μονοθεσία, μονοθεϊστῆς 969, 4.
 Monomachus Mysticus Syrgiannem dolo capit 298, 6.
 Montes inter Ciliciam et Pamphylia 105, 7.
 Montes continui ab Euxino Ponto usque ad Ionium mare 375, 13.
 Montisferrati Marchio fit rex Thessalonicae 14, 10. 168, 3. Peloponnesum ingreditur 14, 13. Alexium imperatorem capit: dimittit 16, 15. in patriam Longobardiam proficiscitur: eo absente capitur Thessalonica a Theodoro Angelo 26, 4.
 Mortis contemplatio omnibus necessaria 289, 23.
 Mortuorum colloquia 939, 8.
 Morum depravatio 185, 8.
 Mos Francorum 1164, 30. principum 1206, 15. 1206, 25.
 Mos veterum imperatorum 1030, 15.
 Mos vetus interpretandi sacras Scripturas: item praedicandi verbum Divinum 184, 19. uterque mos novissime abrogatus 185, 8.
 Mos vetus comportandi sacras imagines ad columnam Porphyreticam 385, 10.
 Moses 1111, 6. praesentem Deum intuitus 1041, 23. Mosis libri 1146, 1.
 Moses Pictor 718, 12.
 Mosinopolis 705, 6.
 Motus Bulgarici, Thessalici et Illyrici 140, 15.
 Μουσεῖον κινούμενον 476, 10.
 Mozyles episcopus, Nicephori Aetoliae principis legatus 164, 2. Debrorum episcopo praelatus, Heracleensem inaugurat 164, 7.
 Μπυργιέσιος, Πιργιέσιος, Berengarius 1201, 38.
 Mulierum impudentia 235, 12.
 Muntanerius (Ramondus) 1201, 16. 1204, 14. 1209, 4. 1210, 14. 1211, 1.
 Musarum Helicon 477, 14.
 Muzalo,
 Georgius; homo novus, ut in Aulam irreperit: Theodoro iuniori pergratus: Protovestiarium dignitate ornatur: uxorem ducit cognatam imperatoris 62, 4. tutor testamento datur Ioanni Lascari 62, 19. nobilibus praelatum eum sibi aegre ferentibus, Proceres convocat: tutela et rerum administratione vult se abdicare 63, 15. prohibetur: novum iusiurandum exigit 65, 23. cum duobus fratribus in templo occiditur 65, 23.
 Andronicus, Magnus Domesticus, in templo caesus 65, 24.
 Theodorus, venatorum princeps in templo caesus 66, 2.
 Magnus Logotheta: Becum in Synodo refellit 170, 2. Muzalonis auctoritas: καλύπτρα, insigne dignitatis 170, 10. Vide *Theodora*.
 Muzalonis Protovestiarium filia, Constantino Despotae nupta, sine liberis decessit 293, 3.
 Mysi 375, 16. 378, 5. 703, 14. 704, 1. orthodoxi 787, 5. Vide *Proverbia*.
 Mysia 548, 18. ad Istri ostia 36, 16. ad Hellespontum 214, 21. Mysia utraque 27, 1. Vide *Bulgari*.

- Mystica contemplatio, et reip. administratio, vix fere coniungi solent 66, 23.
- Mysticus. Vide *Monomachus*.
- Mytzes, Asanis ἀπόγονος (sororis maritus) 132, 6. pater Ioannis Asanis, ibid. in Asiam fugit: Mesembriam Theodoro Lascari iuniori tradit: annuus reditus et praedia ab eo obtinet 60, 19.
- Nabonassar 366, 8. anni Nabonassar, ibid.
- Nabuchodonosor Assyrius 750, 15.
- Navalis rei cura neglecta a Byzantinis 174, 20.
- Naupacti metropolitanus 164, 11.
- Naziraei 896, 21. ibiq. annot.
- Nea. Vide *Monaster*.
- Neda, quae et *Dominica* 1235, 23.
- Neocaesarita Protosecretarius, pater Eudociae Palaeologinae 293, 15.
- Nero, tibiis et tripodibus operam dans 1022, 2.
- Nestor 333, 17. 476, 2.
- Nestus, maximus Thraciae fluvius 626, 12. ibiq. annot. 631, 2.
- Nicaea imperii sedes 13, 14. Bithyniae urbs primaria: ab Orchane obsessa 433, 13. a Turcis capitur 458, 12. Vide et 104, 2.
- Nicagoras, Gregorae nomen fictum 1252, 41.
- Nicephorus Basilicus. Vide *Basilicus*.
- Nicephorus Blemmydes. Vide *Blemmydes*.
- Nicephorus (Chumnus) Caniclei praefectus: vir sapiens: magnae auctoritatis: filiam habuit (Eulogiam) nuptam Ioanni, Andronici senioris et Irenes filio 241, 5.
- Nicephorus Despotes, Michaelis Nothi filius natu maximus: Epiri princeps relictus a patre 110, 3. ei despondetur Maria, Ioannis Ducae neptis ex Theodoro filio 47, 17. 63, 3. viduus uxorem accipit Annam, Michaelis Palaeologi neptem ex sorore Eulogia 92, 8. 130, 22.
- Nicephorus, Ephesi metropolita: Arsenio succedit in patriarchatu 80, 17.
- Nicephorus, patriarcha CP. verus auctor operum, quae Theodoro Grapto adscribuntur 1298, 12. 1322, 18. Breviarium eius Chronicum, editum a Petavio 1299, 43.
- Nicephorus Gregoras. Vide *Gregoras*.
- Nicetas (Choniates) 1152, 14. 1153, 16. 1154, 35. 1263, 40. 1152, 30. 1220, 39. de status Constantino-politanis, ibid.
- Nicomedia, Bithyniae metropolis, a Turcis capta 80, 17.
- Nilus fluvius: ut aquas cum Maeotide communicet 323, 9. Nili cataractae 338, 1. fontes 12, 12. 469, 1. inundationes; quas Aegyptii metiuntur cubitis 331, 15.
- Niobe 142, 5.
- Niphon, Cyzici metropolitanus, fit patriarcha post Athanasium: vir illiteratus: eius studia et malae artes 259, 14. uno laudandus, quod Arseniatis ad communionem adiserit 261, 9. ob sacrilegia e patriarchali sede eicitur 269, 24. cur Andronico seniori infensus: eius male tractandi auctor: invidus: ingratus 427, 12.
- Nisan (Martius) mensis primus Iudaeorum 369, 5.
- Nivium copia 624, 11.
- Nobilium fuga 608, 14.
- Noe. Vide *Arca*.
- Noga, Scytha Transistrianus, Irenes nothae Michaelis Palaeologi filiae maritus 149, 15.
- Nomades 379, 21.
- Nomen mutant qui cucullum induunt 1295, 41.
- Notiones (ἔννοιαι) nominibus non respondent in Divinis 973, 8.
- Notitia Thronorum 1183, 43.
- Novendiale sacrum 65, 9. novendialis luctus 578, 23.
- Νεζούστρα. Vide *Iusta*.
- Numa Pompilius, Romanorum legislator 1107, 22. vetuit imaginem Dei effingi, hominis vel animalis specie 1108, 9.
- Numismata πολιτικά 447, 4.
- Nummi aurei antiqui, in finibus Persarum inventi: multi a Latinis mercatoribus in varias oras transmissi: quanti apud Byzantios aestimati sint 446, 21.
- Nymphaeum 50, 21. 137, 18. in Lydia 190, 15.
- Oblivii arx 730, 21.
- Occasionis effigies 633, 18. 1053, 4.
- Oceanus Britannicus 103, 1. Oceani accolae 332, 21.

- Octavius Caesar. Vide *Augustus*.
- Olympici athletae 447, 17. 505, 8. ludi 482, 7.
- Olympica certamina 329, 18.
- Olympicus oleaster 324, 4.
- Olympus, mons Thessaliae 110, 18. 248, 1. 249, 5. 722, 3. onus Olympo gravior 1043, 23.
- Olympus, mons Asiae 169, 2. 214, 22. eius montis angustiae Bithyniam et Phrygiam determinant 18, 19.
- Omer-oghios 1200, 19.
- Ompa opsyhia, monachis obiecta a Barlaamo 557, 15.
- Onomasticum urbium indicatum 1234, 17. 1262, 25. 1263, 18. 1264, 26.
- Operatio et substantia idem sunt in Deo 971, 6. 1092, 6. de operationibus divinis opinio Palamae 967, 12. Operationum divinarum varia nomina 945, 8. 1009, 21.
- Ophiuchus 542, 17.
- Oraculum, de Michaelis Palaeologi I. obitu 150, 17. de Trallibus ab Andronico sen. instaurandis 143, 2. ibiq. annot. de morte Michaelis II. imp. 278, 2. de seniore Andronico 463, 3. Oracula Chaldaeorum 724, 6. ibiq. annot. Oraculorum ortus et inventio: cur ambigua et obscura: quanam cavenda 150, 20.
- Oratio,
- Andronici senioris, in Historicis maledicos et mendaces 6, 24. in nepotem, apud patriarcham Esaiam et pontifices 403, 13.
- Andronici iunioris, ad internuntios ab avo missos 398, 15. ad milites 410, 7. in coniuratos 523, 8.
- Cantacuzeni, adversus Ioannem patriarcham 579, 23. in adversarios, apud Annam Augustam 587, 6. in eosdem, apud Annam Aug. et Ioannem patriarcham 591, 25. in Apocaucum 600, 23. item 661, 11. ad Matthaem filium 814, 24. ad Byzantios 854, 12. apud Synodum Palamit. 905, 7.
- Asanis, ad Matthaem Cantacuzenum sororis filium 799, 2.
- Matthaei Cantac. ad Asanem avunculum 801, 24.
- Irenes Augustae, ad Matthaem filium 805, 23.
- Syrgiannis 299, 14.
- Apocauci, in Cantacuzenum 666, 20.
- Gregorae ad Logothetam 322, 19. ad Andronicum seniore 328, 9. apud patriarcham et selectos pontifices 502, 10. ad Andronicum iuniorem de obitu matris eius 490, 14. apud Cantacuzenum 884, 15. apud socios orthodoxos 894, 20. in Synodo Palamitica 909, 6. 918, 11. 925, 1. 928, 16. apud Cabasilam 1051, 14 etc.
- Palamae, in Gregoram 980, 17.
- Omitto disputationes. De Monodiis vide in *Monodia*.
- Orchanes, Bithyniae princeps, Nicaeam obsidet: imperatori adveniendi occurrit 433, 13. Romanos caedit 434, 23. relictis equitibus trecentis, recedit: hi Romanorum castra pars diripiunt, pars instant fugientibus 435, 13. Orchanes, ὁ Ἄρονμάν, Turcorum manum haud parvam mittit in Thraciam, Byzantii occupandi spe 539, 4. ibiq. annot. Turci caeduntur a Cantacuzeno 539, 20. Vide *Hyrcanus*.
- Orchestra: ἐξ ὀρχήστρας πρίσθαι 966, 18.
- Orestes, Orestae et Pyladae 533, 4. 649, 16. 718, 19. 799, 14.
- Orestias 15, 9. 224, 4. 302, 8. 319, 22. 320, 22. 359, 23. 458, 8. 620, 22. 621, 4. 6. 762, 11. 805, 9. 15. 839, 20. Vide *Adrianopolis*.
- Oreum, sinus iuxta Euboeam 878, 13.
- Origenis libri contra Celsum et alii commentarii, a SS. Patribus laudantur 925, 15.
- Orionis ortus 640, 15. ibiq. annot. 765, 5. 835, 20. cum ortu Caniculae coniunctus 72, 21.
- Ὄρχημορίνα 1240, 8.
- Orontes fluv. 107, 7.
- Orpheus 560, 23. Orphei cithara 333, 25. Tragoediae 471, 15. ibiq. annot.
- Orthodoxi frequentes ad Gregoram conveniunt 891, 20. 894, 11. Orthodoxorum diversi affectus, fiducia, trepidatio, moeror 984, 10. Principis animus ab ipsis aversus 979, 12. frustra conantur contradicere Palamitis 994, 2. a Fidei professione auspiciantur Actionem Synodi tertiam 999, 15. Actioni quartae intersunt, partim volentes, partim nolentes 1003, 9. vapulant 1010,

10. vexati, non habent quo fugiant 1034, 12.
 Ὀρχήστρα 1305, 13.
 Os Ponti 134, 21.
 Ossa mons 117, 5. 248, 1. 249, 6.
 Ostenta et prodigia, futuram imperii calamitatem portendentia 384, 23.
 Vide *Sinistra auguria*.
 Ὀστράκον, concha, testa 1196, 15.
 Ovata corona. Vide *Corona*.
 Ὀὖπω in οὖτω mutatum 1246, 3.
 Oxus Sogdus 37, 15.
 Ozae audacia punita 518, 20. 957, 23.

Pachomius, vel Pachomium, locus 150, 4.

Pachomius, vir honestus: a Mich. Palaeologo excaecatus 150, 15.

Pachymeres 1162, 11. 1162, 40. 1175, 1. 1176, 35. 1180, 37. 1181, 22. 1189, 11. 1194, 23. 1196, 15. 1198, 2. 1198, 26. 1202, 9. 1204, 25. 1205, 11. 1211, 15. aequior Andronico seniori 1150, 13. Pachymeris epistola indicata 1200, 30. Historiae locus, diversus ab editis 1205, 15. Ecphrasis Augusteonis 1217, 42. 1221, 3.

Παιδομάζωμα 1171, 46.

Palaeologus:

Alexius Despota, avus maternus Michaelis Palaeologi imp. 69, 6.

Andronicus, Magnus Domesticus sub Theodoro Lascari, pater Michaelis Palaeologi imperatoris 69, 9.

Andronicus, Apocauci gener, submersus 710, 8.

Constantinus Porphyrogenitus. Vide *Porphyrogenitus*.

Constantinus, prior maritus Eudociae Palaeologinae 293, 16.

Ioannes Andronici senioris filius, Nicephori Chumni gener 240, 15.

Philes, Protostrator, Andronici senioris cognatus Turcicum bellum sibi deprecit: eius viri elogium 263, 17. ab Andronico imp. ob innocentiam vitae laudatus, postulata impetrat 264, 11. Militum animos sibi mancipat: hostium consiliis per exploratores cognitis, legiones educit 265, 2. apud Xerogypsum fluvium castra ponit 265, 20. aciem inclinatam restituit: barbaros fundit fugatque: instat fugientibus 266, 17. in Chersoneso castrametatur 267, 21.

Sphrantzes, simulata fuga ad hostem transit: in absentem saevitur: periurus Syrgiannem periurum decipit 497, 18. eo deluso, nuntios ad imperatorem mittit 499, 3. fingit se urbis Thessalonicae moenia exploratum ire: cum duobus famulis exit: Syrgiannem obruncat: in urbem se recipit 500, 16. ipsi imperatori insidiatur, Catalanis et Illyriis consociis: insidiae deprehenduntur: moritur Sphrantzes 552, 22.

Caeteros Palaeologos sub suis quosque praenomine reperies. Ea sunt *Andronicus, Constantinus, Demetrius, Ioannes, Manuel, Michael, Theodorus*.

Palaeologorum victorum catena 733, 5.

Palaestina 81, 15. 106, 14. 238, 21.

Palamas (Gregorius) a Barlaamo accusatur 557, 15. carcere inclusus, quasnam ob causas 768, 4. in vincula coniectus ob novas opiniones, non quia Cantacuzeno faveret 780, 11. Annae Augustae adiutor adversus Ioannem patriarcham 780, 6. cum se ipsum non posset, patriarcham fecit Isidorum, de se bene meritum 786, 2. Thessalonicae episcopus ordinatus, eiusce urbis ingressu prohibetur 793, 10. Didymoticho accitus lites renovat, Cantacuzeno adiuvante 828, 21. a Gregora redarguitur 830, 10. scripta testimonia proferre non sinitur 833, 10. Palamae tergiversationes, Synodum metuentis 876, 8. fiducia 879, 5. auctoritas: malae artes publicum iudicium metuentis 882, 15. doctrina quas clades importaverit iis qui primi defenderunt, nempe Cantacuzeno, et eius matri 886, 12. quas Annae Augustae 887, 10. quas Cantacuzeno rursus 887, 15. Palamas ironice dicto offensus obstreperit 925, 1. cur Barlaami nomen semper obiiciat 918, 11. cum magistro Drimi iampridem a Gregora reprehensus 919, 1. a Barlaamo accusatus 921, 6. novorum errorum convictus 924, 16. non ideo absolvendus, quia a Latino accusatus 925, 3. Palamae liber igni dandus 929, 7. scripta, quanti a Palamitis facta 937, 21. Palamas quaestionem de lumine Thaborio frustra

proponit 940, 3. Iconomachus 940, 11. 943, 10. eius cum Eusebio Iconomacho consensus 943, 11. Palamas plura increata statuit 944, 20. Eusebio peius sentit in iis quae de Lumine, de Operatione, Substantia divina, et Sacramento Eucharistiae loquitur 945, 5. eius impietas cum Theodori Grapti argumentationibus conferenda 946, 8. eiusdem opinio de Lumine quam absurda sit 946, 16. cum Eusebio Iconomacho refutatur 950, 10. Iconomachorum vestigiis insistit 951, 5. Energiae nomen in lucem revocavit 950, 15. imparatus ad dicendum prodit 964, 10. eius anxietas, ibid. doctrina, stilus, ingenium 964, 17. in maximas angustias adductus, orationem orditur a lumine Thaborio 967, 1. Operationem et Substantiam in Deo differre ait: plura increata statuit: adversarios contemnit 967, 12. acta Concilii generalis sexti perperam interpretatur 969, 12. Sanctos Patres laudat nec nominat 970, 17. Cantacuzenum adit 980, 9. in Gregoram et in caeteros Orthodoxos acri oratione invehitur 980, 17. ipsius iussa imperator exsequitur 984, 6. Palamas socios suos advocatum abit 992, 4. excerpta ex libris Palamae leguntur et expenduntur 999, 18. 1015, 14. illius in se defendendo labor irritus, ib. Palamas victus ab adolescente, Gregorae discipulo, omnibus deridiculo est 1024, 10. Palamas violentia 1005, 9. negat se libellos daturum 1043, 21.

Palamas (idem) Deos multos statuit 879, 19. novorum dogmatum auctor 780, 11. anathematismi in Palamam pronuntiati a Ioanne patriarcha, valere debent 928, 12. Palamas similes omnes quomodo ακτιστοι et αναρχοι fiant 944, 21. 947, 21. Palamae verba εκ του ε λόγου 944, 6. εκ του περι φωτός 944, 18. εκ του λόγου, ου η αρχή, Φιλοκεικουσι μὲν οὖν ἀλλήλοις 945, 2. Oratio apud Synodum 967, 12. victi ignominia 978, 4. de Gregorae oratione iudicium 981, 9. excerpta ex Palamae libris 1055, 12. Palamas Incarnationis mysterium tollit 1055, 23. quaecunque de Deo apte

Nicéphorus Gregor. Vol. II.

praedicantur, totidem Divinitates increatas et distinctas esse existimat 1070, 16. Palamae dogma de Substantiae et Operationum divinarum distinctione 1068, 1. verba, ex variis eius libris excerpta, et a Casibila prolata 1074, 3. tria subsidia, quibus utitur ad vulgus decipiendum 1076, 13 etc. tonstrina (κουρείον) 1077, 8. Palamas Graecanae omnis literaturae (Μούσης Ἑλληνικῆς) imperitus 1080, 5. cum Icaro comparatur 1081, 10. Procli verba corruptit 1103, 1. multa increata statuit 1103, 7. αναρχίαν καὶ ακτιστοίαν ἐπενωρίζει 1103, 12. divitias accumulatur, divinas imagines depraedatus 1103, 19. Divinam Substantiam participari non posse, Operationes posse asserit 1104, 16. facta est ei facies meretricis 1105, 9. Palamae verba, negantis Substantiam divinam esse participabilem 1105, 11. Palamas ὕθλων μεστός καὶ μύθων Ἑλληνικῶν 1105, 17. fabulas aniles in theologiam transfert, ibid. et 1106, 11. Platonis errorem, de Deitatibus inferioribus, novo errore cumulat 1107, 8. Eunomianus 1109, 19. novus Eunomius 1110, 7. male interpretatur verbum παραδεικνύειν 1110, 17. excerpta ex eius scriptis 1112, 12. pauca e multis impie dicta referuntur 1115, 6. excerpta ex duobus tantum libris, ibid. et 1115, 18. Palamas non unum Spiritum Sanctum, neque septem tantum statuit, sed plus septuagies septem 1116, 2. libros scripsit plus sexaginta 1115, 21. Palamae septem errores 1116, 2. Palamas calumniatur Gregorium Theologum: item Evangelistas, Matthaeum et Lucam 1116, 5. item S. Dionysium 1116, 11. Deum inter et Angelos aliquid ponit 1116, 9. Palamae dogma περι του ἡτοιμασμένου 1116, 17. Palamas homines fieri posse increatos docet 1116, 13. Hypostaseon divinarum numerum multiplicat 1116, 21. impie sentit de Communione Eucharistica, et de S. Baptismate 1115, 6. 1117, 4. Gregorii Naz. verba in pravum sensum detorquet 1128, 1. Lucam et Matthaeum calumniatur 1129, 1. Pneumatomachis peior 1125, 14. 1130, 8.

- Palamae verba de S. Spiritu 1123, 10. refutantur, 1129, 4. Palamas quod factum sit, id increatum statuit 1130, 14. *αὐτοχειροτόνητος δίκαιος* 1130, 21. Palamas et Philotheus in Eucharistia non corpus et sanguinem Christi agnoscunt, sed typum seu figuram 1136, 6. Palamas dicit humanitatem consumptum iri, si divinae naturae particeps fiat 1141, 9. Iconomachus 1142, 19. iisdem telis configitur quibus Iconomachi 1143, 11. Iconomachis peior 1146, 11. Iconomachis peius de Eucharistia sentit 1139, 19. omnium haereseon reus 1140, 12. Divinae Incarnationis mysterium evertere conatur, *ibid.* item 1145, 19. *πανταχῆ πάντας κακοῦς ἐν κακοῖς ὑπερβάλλει* 1146, 16. Palamae insectatio 1080, 5. 1106, 4. 1107, 5. 1129, 11. 1130, 17. 1134, 1. 1139, 16. et passim. Quae et quot scripserit 1317, 44. Add. eius opera indicata 1253, 8. 1281, 8. Epistola ad Gabram 1275, 35. ad Annam Augustam 1282, 2. Oratio adversus Ioannem Calecam patriarcham CP. 1289, 34. *περὶ φωτός* 1303, 39. verba ex Cod. Ms. 1289, 10. dogma de S. Spiritu gratia 1310, 11. Palamae doctrina quatenus in ecclesia Graeca obtinuerit 1321, 22. rerum a Palama per annos quatuor gestarum Chronologia 1281, 8.
- Palamas et Palamitae segregati a communione: immo ii qui illos in communionem admiserint 792, 2. cum scarabaeis comparati 1100, 18. et cum vulturibus 1106, 13. cum Lamia, *ibid.*
- Palamitae, Ioanni patriarchae infensi ob rescissum Tomum 767, 23. quibus artibus Annam simul et Cantacuzenum sibi mancipaverint 785, 8. Cantacuzenum instigant in Gregoram 824, 2. Irenen conantur ab eo alienare: ab ea male accepti, Cantacuzenum arcessunt 826, 14. qualem patriarcham voluerint 871, 8. ad Synodum vocati, in interiore aula epulantur 896, 16. post epulas in Alexii triclinium transeunt: illic inter se primum consultant 898, 4. ad lumen Thaborium perpetuo recurrunt 1073, 10. de gloria divina impium dogma apud Synodum explicant, in eos populus saevit, egressis Orthodoxis, imperatorem adulantur: quidquid libuit decernunt 977, 20. Palamitarum doli, consilium, fiducia 999, 8. testimonia ab iis allata expenduntur 1006, 18. Palamitae victores impudenter exultant 1021, 8. praemia eis data 1022, 5. eorum dogma impium 1023, 14. saevitia 1024, 17. Tomus Synodicus 1025, 2. magna et praecleara imperatori promittunt 1030, 12. promissa exitu ipso refutata 1031, 22. Palamitae sacros libros mutilant 1008, 6. negant Substantiam divinam participari posse 1086, 5. in Christo transfigurato tres naturas admittunt 1100, 4. Nestorium et Iconomachos in uno haud aemulantur 1146, 3.
- Παλαμναῖοι*, i. e. Palamitae 722, 16. *παλαμναία κακόνοια* 1104, 15.
- Palatium Adrianopolitanum 278, 2. Hippodromo proximum 87, 21. Orientale 354, 19. vetus 729, 16. 730, 10.
- Pamphilum urbs 805, 7. oppidulum 621, 3.
- Pamphylia 105, 3. 138, 19.
- Πανάμραντος*. Vide *Monasterium*.
- Παναθήναια* 475, 19. 599, 5. quadriennio quoque exeunte Olympiae celebrata 599, 6.
- Panhypers Sebastae, Theodori Metochitae filia 306, 7. patrem tacentem amice increpat 306, 17. eius mulieris elogium 306, 12. et 309, 17. Vide *Caesarissa*.
- Panhypers Sebastus (Ioannes), filius Porphyrogeniti unicus, Theodori Metochitae gener 271, 9. Cralis socer: generi armis adiutus, rebellat: oblata Caesaris dignitate contentus, arma ponit: moritur: legatio de eius uxore Byzantium reducenda 373, 20.
- Panhypers Sebastii filia Crali nubit 373, 20.
- Πανόπται φύλακες* 1049, 23. 1050, 19.
- Pantocrator. Vide *Monasterium*.
- Papa inconsulto, affinitas iuncta cum Graecis 168, 6. episcopi a Papa delegati 501, 12.
- Paphlagonones equites 111, 6.
- Paphlagonia 138, 19. 215, 1.

- Papyrus Aegyptiaca (ξυλοχάρτιον) 1235, 43.
- Παραδεικνύειν*: eius verbi significatio 1110, 17. apud Cosmam Melodum 1110, 20. apud Gregor. Theologum, ibid.
- πάραλος*, navis 556, 6.
- παραινέειν*, apud D. Chrysostomum 1111, 6.
- Parnassus mons 110, 19. 251, 11.
- Parthi 38, 25.
- Parthici Principes 239, 1.
- Partus monstrosus 546, 21.
- Parysatis, Darii uxor, mater Cyri iunioris 189, 15.
- Pascha: disputatio de Paschate, ut primum in Palatio nata sit 364, 3. Pascha legale 365, 21. 367, 23. 371, 11. Iudaicum 371, 1. 372, 10. vetus correctio Paschatis; quamdiu obtinuerit 367, 16.
- Pascha ritu barbaro celebratum in urbe Strummitza 379, 13.
- Paschasii Monasteriolum 80, 12.
- Patrae Novae obsessae a Ioanne Despota 112, 23. Oppidani cum Sebastocratore Romana castra diripiunt: instant fugientibus: spoliis contenti, caede abstinent 115, 17.
- Patrae Veteres 546, 6.
- Patriarchae infula, calcei, subscribendi mos 697, 6. auctoritas 697, 11.
- Patriarchae indocti et simplices maxime placent imperatoribus 292, 20.
- Πατριαρχικοί ἄρχοντες* 1050, 19.
- Patres, Spiritus Sancti instrumenta 511, 5. in Scripturis explicandis inter se haud consentiunt: tamen diversis viis eodem tendunt: Haeretici non item 506, 4. SS. Patres quatenus in theologia argumentati sint 507, 19. cur Haeticos refutaverint 509, 12. definita a Patribus non sunt in dubium revocanda: eorum scripta non omnia sunt eiusdem generis et auctoritatis 516, 19. Patrum praescripta servanda 916, 3. termini a Patribus constituti, quantam vim habeant 916, 16.
- Patribali 703, 14.
- Paulus (Apostolus) 515, 8. 583, 17. 705, 21. 769, 18. 831, 2. 916, 10. 932, 8. 934, 15. 935, 16. 953, 11. magnus 184, 23. 943, 1. vas ipsius Spiritus sancti 935, 16. Vide *Templum*.
- Paulus (lege Petrus) 407, 16.
- Paulus, Pictorum praestantissimus 304, 12.
- Pausanias, oraculi Tralliani auctor 1180, 6.
- Pecuniae usus in pace et in bello 805, 23.
- Πηγή*. Vide *Deipara*.
- Pelagonum regio 454, 20.
- Pelasgi 110, 16.
- Pelasgorum et Thessalorum Princeps 237, 15.
- Pelagicus sinus 117, 3.
- Pelei et Thetidis nuptiae 161, 17.
- Pelios mons 117, 6. 248, 1.
- Pelopes 718, 20.
- Pelopidas, pecunia ab Artaxerxe accepta, bellum gessit cum Agesilao 124, 20.
- Peloponnesus etc. 128, 2. 247, 19. 285, 9.
- Peloponnesi Princeps, gener Michaelis Angeli; cum socero in Romanos fines irrumpit 71, 21. capitur 75, 6. captum se redimit, tribus urbibus datus 79, 22.
- Peloponnesi et Achaiae Princeps 115, 2.
- Peloponnesii, veriti classem Atheniensium, turpem pacem fecere cum Persis 866, 21.
- Penelope. Vide *Proverbia*.
- Pentheus discerptus a Bacchis 994, 8.
- Περαιά*, ripa 723, 11.
- Περαιά*, ripa opposita 1165, 40.
- Περίωγαί* 1276, 32.
- Περίβλεπτος*. Vide *Monasterium*.
- Pericles 333, 17.
- Perinthus 702, 6. 708, 9. 710, 23.
- Περίπατος* 476, 9.
- Περιστήζα* 1278, 39.
- Perithorium frustra oppugnatum 692, 10. ibiq. annot. 728, 3. 7.
- Persae (Veteres) 91, 1. 152, 13. 808. 5. Persarum vires ad Salaminem profligatae a Themistocle 486, 6. classis ad Eretriam et Artemisium 802, 2. sapientia et scientia 326, 14. 450, 2. lex adversus ingratos 591, 11.
- Persae (Turci) relictis Thessalonicae, foede et impie grassantur 671, 16. Persarum classis, duce Amurio, naufragium passa; ad Euboeam primum, deinde prope Thessalonicam appellitur 671, 23. excursio in Tri-

- ballorum fines 672, 19. Persae, Batazze occiso, ad Cantacuzenum transeunt 742, 22. Persae ab Anna acciti praedas agunt: captivorum ingentem numerum cogunt 763, 20. pace cum Cantacuzeno facta, domum redeunt 765, 1. Persae praedones in Thraciam ex Asia traiciunt: pedites a Matthaeo Cantacuzeno, equites ab ipso imperatore delentur 835, 23. 837, 23. Vide *Turci*.
- Persae equites 763, 19.
- Persarum navalis exercitus 596, 24. classis 695, 2. copiae auxiliares 865, 9. copiae piraticae 816, 12. imperium in satrapias divisum 597, 4.
- Persicorum regum et satraparum constantia 494, 14.
- Persicus sinus 107, 5.
- Pertze. Vide *Monasterium*.
- Pestilentia 797, 17.
- Petavius 1233, 3. Codicis male interpuncti lectione deceptus 1250, 41. mentem Gregorae haud assequutus 1225, 21. 1252, 6. Phocenses pro Phocaeis posuit 1252, 13.
- Petrus. Magni Petri Sedes 506, 14.
- Phaeolatus imperatoris triremes armat: duas Latinorum naves capit 766, 10. Galataeorum metu stipatores circa se habere cogitur 767, 7. clam agit de introducendo in Urbem Cantacuzeno 773, 3. aucto stipatorum numero, rem aggreditur 773, 12. Urbis portas noctu reserat 774, 4.
- Phacrases (Gregorius), dux copiarum Didymotichi relictarum 627, 19.
- Pharenza Tzymes. Vide *Ximenes*.
- Phavorinus Philosophus. Vide *Favorinus*.
- Phidias, ob Cicadae sculpturam magnus apud Graecos 324, 23. at non tantum quantus ob Iovem Olympicum, ibid. Phidiae sculptura (*λαξεντινή*) 729, 21.
- Philadelphia a Turcis obsessa: Catalanorum armis et Theolepti episcopi virtute servata 361, 10. eadem adventu Philanthropeni liberata: maxima frumenti copia in urbem liberatam invecta 361, 10. Vide et 200, 17. 214, 16. 763, 18.
- Philae (Manuelis) Poëma de Historia animalium 1216, 22. de Michaele Glaba 1182, 28.
- Philanthropenus (Alexius), Romanae classis praefectus, suos adhortatur 118, 20. Pincerna; in Asiam mittitur: eius elogium: omnia ei prospere succedunt: multi ad ipsum se adiungunt 195, 18. Cretenses transfugae eum hortantur ad defectionem 197, 4. haesitat: consentit: imperii insignia non admittit 197, 23. imprudens Libadarium imparatum omittit: Theodorum imperatoris fratrem invadit 199, 5. a Cretensibus proditur, et victus Libadario traditur: excaecatur 201, 12. Esaias patriarchae opera in pristinum gratiae locum restituitur 360, 13. Philanthropeni elogium: eius adventu soluta a Turcis obsidio Philadelpiae 361, 10. Lesbum missus, Mitylenen astu recuperat: laudatur ab Historico 534, 6. Vide et 205, 3.
- Philes. Vide *Palaeologus*.
- Philippi, urbs 49, 7. 642, 14. 653, 13.
- Philipporum Pontifex, legatus a Cantacuzeno ad Annam 776, 18.
- Philipporum planities 632, 1.
- Philippus Aridaeus. Vide *Aridaeus*.
- Philippus Macedo Alexandrum filium derisit, quod cithara belle caneret 454, 3.
- Philippi Macedonis apophthegmata 414, 23. 454, 3.
- Philocrene 434, 5. 435, 19. pugna ad Philocrenen, ibid.
- Philosophorum profanorum axioma 591, 25.
- Philotheus, Heracleae episcopus, Palamae scripta Evangelio equiparat 938, 2. eius de Eucharistia impium dogma 1136, 6.
- Philotheus, patriarcha CP. 1293, 28. 1294, 22. 1300, 22. eius libri Antirrhethici 1305, 36. 1305, 41. 1306, 23. 1308, 18. 1309, 8. 1309, 15. 1309, 27. Theodorum Graptum passim in iis laudat 1304, 25. laus montis Atho, inde excerpta 1274, 35.
- Phocaea maritima, prope Smyrnam sita 525, 11. a Romanis recuperatur 553, 10. a Nobilibus Genua exactis capitur 765, 11.
- Phocaenses 525, 11. Turco filios re-

- stituunt 531, 4. longa obsidione fracti, Rhodiorum interventu pacem impetrant: pacis conditiones 531, 6. a Latinis subiguntur 766, 7.
- Phocaei, non iidem ac *Phocenses* 1252, 13.
- Phocenses 252, 24.
- Phoenices 81, 21. 1099, 15.
- Phoenicia 41, 2. 102, 18. 105, 17. 106, 19.
- Φοιβόληπτος 722, 20.
- Phranzes 1162, 21. 1160, 4. 1161, 19. 1162, 21. 1162, 41. 1163, 43. 1164, 30. 1165, 6. et passim; notatus 1189, 12.
- Φρέριοι (Fratres Minores, vulgo Φρεμενούριοι) 130, 13. ibiq. annot.
- Phryges. Vide *Proverbia*.
- Phrygia 140, 18.
- Phthiotae 110, 17.
- Pici Martii 720, 5.
- Pilatus, manibus lotis, Christum occidit 1078, 5.
- Pilei (Gr. *καλύπτραι*) pyramidati 567, 13. Latini, Mysii, Triballici, Syrii, Phoenicii 568, 2.
- Pindarus 337, 11. ibiq. annot.
- Piraeus portus 311, 13.
- Piraticarum navium audacia 175, 11.
- Piringerius. Vide *Berengarius*.
- Pisani opifices Galatam ex Urbe transferuntur 97, 12. Vide *Consul*.
- Piscationis reditus annuus 428, 17.
- Pisistratus Atheniensis 740, 16.
- Planctae 134, 22.
- Planudes (Maximus) 1180, 11. 1184, 36. 1188, 13. eius tria Epigrammata correctata 1184, 38.
- Plataeenses 252, 23.
- Plato 306, 15. 325, 3. 12. 334, 14. 335, 22. 477, 12. 480, 1. 518, 10. 910, 18. Aristonis filius 508, 10. 383, 8. proscriptus ut haereticus 1048, 9. ad Dionysium Siciliae tyrannum profectus 517, 20. 938, 11. Platonis dicta 154, 22. 257, 5. 294, 12. de Deo 508, 10. de Mente, seu Deo 1090, 21. de amatoris anima 601, 16. verba ex Timaeo 1106, 18. Platonis Dialogos παιδικὸι καθυβρίζουσιν ἔρωτες 965, 13. Platonis ideae 9, 20.
- Electrorum vis in pisces et in colubros 308, 3.
- Πλέθρον πηχέων ὀλγ' 861, 14. Schol.
- Pleiadum exortus 56, 8.
- Plenilunii observatio 365, 15. 368, 1. 371, 1. 15. 372, 12.
- Plotinus, de Dei Substantia et Operatione 1088, 1. de Mente, omnium rerum parente 1090, 12. de unitate 1092, 11.
- Plutarchus Chaeroneus 32, 12. 1107, 21. et in annot. 1295, 16. 1315, 38.
- Pneumatomachi Spiritum Sanctum *ποίημα* et consequenter *κτίσμα* esse dicebant 1130, 8. Pneumatomachorum haeresis 1027, 2.
- Poenae factiosae ab ecclesia indictae 319, 4. Orthodoxis irrogatae 1022, 22.
- Poësis Graecorum recentiorum 1180, 12.
- Poetae fabularum parentes 161, 19.
- Pogonias 542, 8.
- Ποιεῖν, verbum, quid significet 1129, 23. 1310, 43.
- Πολυθεῖα 969, 3.
- Polystylum castellum olim *Abdera* 626, 10. ibiq. annot.
- Pompa equestris 788, 10.
- Pompeius 91, 11. Pompeii virtus et fortuna 642, 23.
- Pontanus, Cantacuzeni interpres 1238, 31. laudatus 1201, 12. notatus 1247, 25. ex quatuor diebus septem effecit 1254, 28.
- Pontifex Christum imitari debet 701, 1.
- Pontifices, fraternae caritatis expertes 94, 6.
- Ponti *ἀγγήν*, seu fauces 416, 16. 844, 17. 877, 16. 880, 13. *παράλιος*, seu ora maritima 36, 13.
- Populus in Palamitas saevit: Orthodoxis favet et gratulatur 977, 20.
- Porphyrogenitus (Constantinus) patri carior quam frater Andronicus (senior scilicet) fit fratri suspectus 186, 17. 187, 14. 188, 7. 189, 2. uxorem ducit unam ex Raülis filiabus: Studii monasterium instaurat: in carcerem coniicitur 190, 5. fratrem victus sequitur 195, 8.
- Portae Byzantii,
Aurea 774, 12.
Ad Gyrolimnam 315, 17. 420, 10. 421, 4.
Eugenii 167, 13. 275, 5.
Romani 420, 13.
- Porta, i. e. *Regia* 1242, 38.
- Possinus 1173, 24. 1201, 11. 1160, 17. 1162, 5. 1164, 11. 1169, 31. 1175, 10. 1176, 41. 1179, 8. 1196,

16. 1198, 28. 1198, 33. 1199, 9. 1205, 33. 1243, 10. notatus 1153, 36. 1201, 42.
- Potestas, Genuensium magistratus apud Galataeos (Gr. *ἐξουσιαστής*) 97, 23.
- Praedictio de maxima haeresi futura, et de Concilio generali eam correcturo 919, 10.
- Praedictiones vanae, ex Italia et ex Colchide Byzantium allatae 447, 8.
- Praemia Palamitis data 1021, 8.
- Praestigiatores. Vide *Aegyptii circulatores*.
- Precatio vitiosa obicitur monachis a Barlaamo 556, 20. quaestio de Precatione agitur in Synodo 557, 19.
- Praelium navale 117, 17. 118, 11.
- Prespa 48, 20.
- Priene 214, 19.
- Prillapus 43, 24.
- Primicerii Magni nomen mutatum in *μέγας κύριος* 239, 18.
- Principis nomen datum rectori Peloponnesi 239, 5.
- Principis insula 585, 20.
- Principes incauti et imperandi rudes 881, 19. principum concionantium conditio optima: privatorum contradicentium pessima 932, 15. salutis publicae praesidia a principibus neglecta 843, 10.
- Proclus Platonius, de uno et unitate: plurimam partem verba Platonis usurpat 1092, 11. de participatione 1100, 21. secum ipse pugnat 1101, 11. refellitur 1102, 14. Procli *θεολογικά*, seu theologicae institutiones 1093, 13.
- Prodigia. Vide *Auguria sinistra*.
- Proditores Byzantii urbis 419, 11.
- Proeconesus 95, 7.
- Profanarum scientiarum quis usus esse possit in theologicis 1082, 20. patet ex sanctorum Patrum testimoniis 1083, 8.
- Professio fidei sanctorum Patrum 1071, 1.
- Πρόκνηψις* 616, 19.
- Prometheus. Gregoras Cantacuzeni - Prometheus 890, 11.
- Promontorium [boreale Byzantii 860, 15.
- Prophetarum verba 915, 15.
- Propontis 83, 19. 539, 8. Proponti-
- dis sinus Asiaticus 540, 7. insulae 210, 7.
- Proscriptiones Nobilium sub Cornelio Sylla et sub Antonio 1022, 14.
- Prosiaci oppidulum 413, 18.
- Prospectus solennis e Palatio 788, 13.
- Προτέλειος δόξα* 976, 20.
- Προτεράια*, an dies proxime superior? 1306, 17. 1306, 42. 1316, 43.
- Πρότερον έτος* 1316, 29.
- Proteus Pharius 578, 4.
- Πρωτεξάδελφος* 1268, 16.
- Πρωτοκαποστολάριος* 1177, 9. 1183, 22.
- Πρωτός*, nomen dignitatis 429, 13. ibiq. annot.
- Protosebastus (Caesaris filius, Porphyrogeniti nepos) fortissime pugnat contra Bulgarios 486, 19.
- Protostratoricus baculus 263, 17.
- Proverbia Salomonis 511, 14. 910, 5. 1105, 10. 1134, 9.
- Proverbia Graeca, *αεί τι Λιβύη φέρει καινόν* 805, 23. *άμας άπαιτούμενον, άρνείσθαι σιάφας* 939, 22. *δικτύω θηρεύει άνέμων προάς* 890, 6. 911, 1. *δρυός πεσούσης πάσιν έξείη ξυλεύεσθαι* 1057, 16. *εις πύρ ξαίνειν* 291, 18. 890, 5. *έκ του κρασπέδον τό ύφασμα* 1008, 16. *έν Καρός μοίρα* 607, 20. 910, 20. *έν πίθη τήν κεραιάν δρυάν* 1135, 16. *έξ άνύχων τόν λέοντα* 1008, 16. *Ήλιάδος μακρότερος λόγος* 141, 8. *καθάπερ όστράκον μεταπεσόντος* 219, 3. *καθ' ύδάτων γράφειν* 911, 1. *κατά σαντου Βελλεροφόντης* 1076, 12. *πίθηκοι πιθηκίζοντες, και μύρμηκες μυρμηκίζοντες τά σφών ποιούσιν αύτών* 383, 1. *Σκυθών ήήσις* 775, 19. 793, 15. *ώς έπι Μανδραβόλου* 622, 23. *ώς μηδέν προφόρον λειψέσθαι* 839, 16. calceus ab Istiaeo consutus, ab Aristagora induendus 155, 12. camelus, cornua appetens, etiam auribus orbata est 760, 11. fumum fugiens, in ignem incidit 93, 20. inter Phrygum et Persarum limites multum interest 322, 17. Lemnia mala 28, 6. Lesbia structura 915, 4. montem parturientes, murem pepererunt 883, 15. Mysorum praeda 27, 1. 426, 19. 763, 23. ne Hercules quidem contra duos 1058, 12. Penelopes tela 129, 5. 450, 22. 666, 4. Troianae naeniae 28, 7.

- Proverbia de re impossibili 1228, 42.
- Providentia 152, 8. divina 83, 21. 145, 4. 176, 20. 222, 9. 311, 9. 572, 5. 621, 19. 725, 3. 733, 11. 754, 22. 774, 16. 753, 10. 753, 24. 1014, 19. Providentiae divinae decretis non resistendum 224, 18. Providentiae divinae consilia 687, 10. ratio 932, 22.
- Provinciae Asianae a Turcis occupantur: earum partitio: nomina satraparum 214, 4.
- Prusa a Turcis capta 384, 22.
- Prusaeorum metropolis, ad Olympum montem sita 44, 22.
- Psalmi Davidis 1124, 2. 443, 2. 1046, 10. 470, 18. 1049, 12. 443, 2. 953, 14. 428, 25. 1046, 15. 1134, 10. 443, 2. 750, 10. 1046, 15. 1069, 12. 1134, 10. 1069, 12. 1134, 10.
- Psalmi 393, 10.
- Psalterium consultum ab Andronico seniore 358, 9.
- Psellus 1275, 41.
- Pseudo-Dionysius 1312, 5. 1313, 4. 1313, 8.
- Pseudo-synodi Palamiticae Tomus, editus a Combesio 1293, 25. 1295, 2.
- Ψυχή proprio nomine caret 514, 7.
- Ptolemaeus 480, 1. astronomus 724, 4. magnus 367, 2. Claudii cognomen unde acceperit 238, 24.
- Publicani. In Publicanos saevitur 317, 14. Publicanorum saevitia 402, 2. aviditas 317, 14.
- Puer triennis, robore virili, anno aetatis quinto moritur: mortis causa physice explicata 547, 1.
- Pugna Acarnanum et Aetolorum 83, 5. pugna ad Mauroptamum 415, 6 etc.
- Pydus mons 110, 12.
- Pyladae 583, 4. Vide *Orestes*.
- Pyrrhones 930, 5.
- Pythagoras 306, 15. 333, 8. 910, 19. cum Aegyptiorum sapientibus congressus 323, 23. in Graecia laudari cupit, *ibid.* item 325, 24. Deum invisibilem et intelligibilem statuebat 1108, 5.
- Pythagoras, Numa, et Plutarchus, Deum increatum statuunt 1108, 15.
- Pythagorei 722, 11. 956, 7. magistrorum decreta non audent in dubium revocare 516, 6. Pythagoreorum silentium quinquennale 956, 7. 1013, 6.
- Pythium castellum ab Apocauco obsidetur 708, 11. *ibiq.* annot. Πυθαγόροι ἱερέες 1290, 38.
- Ῥάκος 1252, 30.
- Raül, unus e nobilibus carcere inclusis, in Apocaucum irruit: cum eo configit 732, 8.
- Raül Protovestiarus, alter maritus Theodora Protovestiariae 167, 20.
- Raüls filia, nupta Constantino Porphyrogenito 190, 7.
- Raülorum familia unde orta 1277, 27. Recaforta. Vide *Rocaforta*.
- Regula fabrilis 885, 19. eadem apud Graecos, Scythas, Medos et Persas 1099, 8.
- Regulae artium necessariarum, eadem apud omnes gentes 1099, 3.
- Regulae ecclesiasticae, per metaphoram sic dictae 885, 18.
- Reliquiae sacrae venditae a Turcis 458, 14.
- de Residentia Pastorum 1189, 18. 1192, 42.
- Rhegium in Thracia 83, 19. 321, 3. 358, 24. 397, 17. *ibiq.* annot. 540, 7.
- Rhegium Italicum 860, 21.
- Rhentina castellum, dedit se Cantuzeno 632, 13.
- Rhenus 103, 1.
- ἐπὶ Ῥητοῖς 1216, 14.
- Rhodii 797, 25. Lesbum insulam adiunxit 525, 10. Rhodiorum interventu pax Latinis Phocaeensibus concessa 531, 6. Rhodiorum legati de pace domum redeunt irrita legatione: Galataeorum pretiosam suppellectilem, quorundam etiam uxores et liberos, rogati secum exportant 856, 19.
- Rhodope mons 56, 1. 244, 24. 302, 7. 624, 23. 703, 8. 727, 22. 836, 8.
- Rhodus 98, 17. 856, 17. 25. capta a Ioanne Duca 29, 3.
- Rhusocasta, castellum 484, 23.
- Ricardus, episcopus Chersonensis 1247, 41.
- Robertus, imperator Byzantinus 21, 20. Henrici ἀδελφίδου (ex sorore nepos, non ex fratre, ut Wolfius vertit) 25, 1. Iolentae filius primogenitus 86, 2.
- Rocaforta, dux Catalanorum, genere

- ignobilis: cum Ximene et Entença confligit 232, 14.
- De la Roche* (Ioannes) 1174, 17. 1206, 43.
- Rogierus, dux Catalan. maris et insularum terror: quas copias secum habuerit: a Siciliae rege arcessitur: eius adventu urbes redeunt ad legitimum dominum 218, 8. Byzantium venit: Catalanos secum mille adducit: Almugavaros totidem 220, 7. Mariam, Andronici senioris neptem ex sorore, uxorem ducit: fit Magnus Dux primum; deinde Caesar 220, 12. ex Asia in Thraciam redit: Michaellem imperatorem adit: stipendia persolvi postulat: obtruncatur 224, 8. et 226, 14. eo occiso, Romani cum Catalanis debellatum putant 224, 13.
- Romae Novae privilegia 697, 11.
- Romani, post maximas clades ab Hannibale acceptas, evadunt potentiores 310, 23. Romanorum Caesarum et Consulum constantia 494, 15. vetus Romanorum potentia 598, 21. 789, 5. Romanae reipublicae status, plebe dissidente a Consularibus 796, 9.
- Romani (Byzantii) Turcarum pecunia ditescunt 42, 20. Romanarum cladum causae 226, 4. vires Romanae, adversus Turcos infirmae 317, 2. Romanum imperium Thraciae finibus circumscriptum 816, 20. Romani imperii status turpis et afflictus 351, 7.
- Romanus, i. e. *Byzantinus* 1251, 45.
- Rontzerius. Vide *Rogierus*.
- Rososules (Wolfio *Rossus de Saulis*, nobis *Rufus de Soliaco*) terrestribus Caroli copiis praefectus, Ionium traiecit 146, 5. Bellegrada obsidere pergit: cum paucis progreditur ad aquatores defendendos: a Byzantinis circumvenitur: eius exercitus deletur 147, 20.
- Rossicus princeps, Dapifer dictus 239, 3.
- Rostgaardus (Fridericus) 1208, 43. 1215, 33. 1223, 10. nobilis Danus 1225, 14 etc.
- Rubrae litterae 758, 2.
- Rusticanorum militum temeritas 256, 11.
- Sabellius haereticus 1035, 6.
- Sacellum Deiparae Nicopoeae 304, 10.
- Sacerdotii et imperii diversae functiones: habitus dispar: alterum ab altero quatenus adiuvetur 699, 19.
- Sacramentarium error 1321, 29.
- Sacramentum inusitatum a populo exitur 295, 14. 318, 23. 580, 23.
- Saepiae mos 937, 12.
- Salaminia et Paralus 556, 6.
- Salamis 310, 19.
- Salomon 1027, 20. 336, 6. 910, 5.
- Sapientia (liber) 1112, 18. 1127, 2.
- Samus capta a Ioanne Duca 29, 1.
- Sangarius fluvius 140, 11. 215, 1.
- Sanutus (Nicolaus) Dux Naxi 1249, 43.
- Sarapidis fanum 877, 17. ibiq. annot.
- Sarchanes, Ioniae satrapa 214, 19.
- Sardinia 311, 14.
- Sardonius risus 957, 6.
- Sarmatae Asiani 34, 6.
- Sasan, satrapa Magnesia, Prienes et Ephesi 214, 19.
- Satrapae Persici 337, 15.
- Satraparum Turcicorum nomina 214, 5. varia fortuna 597, 4.
- Saturni et Martis in uno signo congressus quid portendat 452, 7. 12. 453, 2.
- Saülis Daemonium 338, 14.
- Scala ascetica 962, 15.
- Scamander 60, 24.
- Schisma in ecclesia Graeca 876, 13.
- Scholiastes Aristophanis 1316, 13. Euripidis 1290, 36. Homeri 1292, 1.
- Scholarii principem adolescentem, Michaelis Comneni filium, Trapezuntem introducunt 681, 1. adversarios puniunt 681, 16. iidem iuniorem principem in carcerem coniciunt: Michaellem eius patrem et carcere eductum in solio collocant 682, 4. eorum cum Michaelle pactiones: auctoritas maxima 682, 9.
- Scientia Christiano non necessaria 934, 21.
- Scipiones 360, 21.
- Scopia 639, 5. oppidulum 380, 13. ibiq. annot. urbs 747, 8. eius urbis situs 380, 13.
- Scripturae verba saepe obscura sunt, vel ambigua 510, 8. qualia afferri debeant 512, 7.
- Scylla 860, 20. 1029, 2.
- Scyllaeum, Italiae promontorium 217, 18.

Scythae, iuncti cum Bulgaris, Latinos vincunt 15, 1. Scytharum regio: vitae genus: moderatio, iustitia, aliaeque virtutes 30, 24. varia nomina: Scythae divinae indignationis ministri: multas provincias variis temporibus vastarunt 32, 9. mores asciscunt eorum apud quos conederint: Scythae Europaei, veteri Scythiae proximi 33, 5. Scytharum migrationes in Asiam, in Europam 33, 20. in Africam ipsam 34, 14. in Indiam usque penetrant: hinc retro conversi, citiores provincias pervadunt: demum in Mesopotamia sedem figunt 38, 1. aurum et delicias primo negligunt: deinde communi naturae humanae vitio degenerant: victis tributa imponunt 39, 10. Assyriorum ac Persarum consuetudine mansuescunt: eorum habitum, religionem, et ritus omnes amplectuntur 40, 10. Scytharum imperator Persas, Parthos, et Medos per satrapas subigit: imperium littoribus maris terminare statuit 38, 23. Scytharum vicinia Turcis et Arabibus suspecta 41, 1. Scythae Syriam et Arabiam occupant: in Asiam cis Euphratem irrumpunt 81, 14. Turcici imperii sede potiuntur 82, 3. Scytharum irruptio 99, 12. Scythae Azatinem Turcum liberant: praeda onusti discedunt 101, 1. Massagetas seu Alanos subigunt 204, 14. praedabundi Thraciam pervadunt: Turcos praedones opprimunt: diebus quinquaginta continuos Romanos fines vastant: captivorum ingens numerus: causa incursionis 535, 11. Scytharum princeps bellum gerit cum Genuensibus Capham incolentibus 685, 18. 686, 2. Scythae, terrores Hyperborei 32, 23. mercenarii in exercitu Bulgarico 455, 8. 484, 21. Scytharum subita in Thraciam incursio 544, 12. ora maritima 877, 12. Scythae,

Asiani 137, 10.

Comani, Scytharum Hyperboreorum metu, Istrum traiciunt: a Ioanne Duca benigne excepti, in Romanas legiones referuntur: iisdem sedes in Europa et in Asia assignatae 36, 17.

Europaei 229, 13. Maeotidem paludem et Tanain incolentes 102, 5.

Hyperborei 296, 21. ad Caspium mare descendunt 35, 16.

Istriani (*παριστριοι*) 99, 16. acciti a Constantino Bulgaro, in Thraciam irrumpunt 100, 11. 302, 16. 430, 8.

Occidentales 459, 22.

Trans Istrum habitantes 542, 23.

Scythia 132, 16. cur a nemine subacta: cur aliarum gentium facile victrix 34, 19.

Scythia vetus 33, 13.

Scythica auxilia, a Michaele Palaeologo accita 149, 14. 19. ab Andronico eius filio dimissa 158, 5. 159, 4.

Scythicae incursionis fama 374, 21.

Scythissae erga Thracem et Threissam, quos captivos redemerat, summa aequitas 542, 23.

Sebastocratorum principum heres ultimus morti vicinus: eius uxor: liberi ex ea nulli 278, 23. Vide *Ducas*.

Sebastocratorici honores 363, 2.

Selybria (seu Selymbria) 159, 21. 320, 4. 604, 21. 747, 13. 762, 9. 765, 1.

Semele, Iovis ignibus absumpta 1105, 19.

Senatus Caesareus 238, 17.

Sennacherin, Magnus Stratopedarcha, Turcos ad Hellespontum perducit: Romani fidem violant 255, 2.

Sensilium rerum natura 1040, 9. an ex substantiis sensibilibus cognosci possint substantiae insensibiles 1060, 11.

S. Sepulchrum 103, 4. 106, 15. Vid. annot. 1172, 13.

Serapis. Vide *Sarapis*.

Seres 43, 18.

Serica texta 697, 8.

Serpens Libycus, viperae similis 261, 5.

Serpentis veteris ritus 934, 9.

Serrhae 374, 6. oppidulum 288, 7. urbs magna et mira 746, 14. olim Pherae 1263, 14. 1267, 30. Andronico iuniori deditur 410, 17. a Cantacuzeno frustra tentatur 647, 9. 653, 11. a Crale subigitur 746, 14.

Serrharum praefectura 623, 4.

Sertorius (Messer Doria, Sire Dorie) Genua exactus 688, 4. ibiq. annot.

- Servia 647, 9 etc.
 Sestus capta a Ioanne Duca 29, 13.
 Severi imp. lex 164, 23.
 Sextus (Empiricus) 930, 5.
 Sicilia, magna et populosa insula, a Carolo Italiae rege occupata; Theodorico restituitur 217, 16. 218, 17.
 Siciliae princeps 124, 16. dictus Πήξ 239, 7.
 Siculi ignis spiracula (καρῆρες) 1006, 3.
 Sicyon urbs; cur Demetrias dicta 116, 22.
 Σιγνώριστα 1243, 27.
 Simonis (Cralaena) Andronici senioris filia quinquennis, Crali despondetur 204, 10. cur sterilis 243, 11. ad matris exequias venit 273, 11. ad maritum redire cunctatur: cucullum induit: frater Constantinus, cucullo discisso, Triballis abduendam tradit 287, 8. ab hariolis decepta, patrem Andronicum vana spe implet 411, 19. in funere Andronici senioris luctui praeest: Gregoram hortatur ut monodiam canat 465, 1. habitum sanctum et angelicum induta; Demetrio Despotae adest in iudicio 533, 4. vidua 359, 19. ad incestum sollicitata ab Andronico iun. 394, 12. Vide et 234, 10. 461, 15.
 Sion 471, 18.
 Sire. le Grand Sire 1170, 36. 1207, 37.
 Sirenum voces 335, 14.
 Sisinnius Novatianus, primae Synodi adiutor contra Arium 925, 12.
 Sitzischan, Scytharum Hyperboreorum dux; moritur 35, 19.
 Smyrna 214, 17.
 Smyrnae arx capta a Latinis 689, 18. ab Amurio obsessa 834, 16.
 Smyrnaeorum navale 598, 9.
 Socrates 325, 12. 334, 14. 336, 2. 477, 12. 518, 10. 910, 18.
 Socratici auditores 897, 18.
 Sogdiana 35, 24. 37, 14.
 Sogdus. Vide *Oxus*.
 Sol 931, 6. Solis substantiam participare non possumus 1057, 21. Solis defectio. Vide *Eclipsis*.
 De Soliaco (Rufus) 1180, 39. 1181, 23. (Henricus) 1181, 14.
 Solon 325, 11. apud Croesum Lydum 938, 10. praecipit ne quis (diviso in factiones populo) partis neutrius sit 427, 6.
 Solyma, funditus eversa a Nabuchodonosore Assyrio 750, 15.
 Solymannus satrapa, gener Batatae 741, 22.
 Somnia prophetica Palamitarum 1034, 18.
 Somnus, Operatio divina apud Palamam 945, 8.
 S. Sophiae templum. Vide *Templum*.
 Sorores duae, a Turcis captae, in mutuo complexu expirant 141, 24.
 Sortes 305, 16.
 Sosandra, templum Deiparae sacrum apud Magnesiam 44, 18. Vide *Monasterium*.
 Souleimasas 1178, 32.
 Sozopolis 193, 8. 210, 20.
 Sparta, princeps Laconiae urbs 80, 3. Lysandrum amittit 486, 9. Spartae robur excisum 752, 10.
 Spartani veteres, pane et aqua contenti 640, 21.
 Sphaerae et hemisphaeria domus imperatoriae 1009, 13.
 Sphendostlavi, Bulgariae principis, soror Crali nupta 204, 2. Vide *Venceslaus*, et *Cutrules*.
 Spinulae (seu Spinolae) affinitas ambitur ab Irene Augusta 237, 21.
 Spinula, Genua exactus 688, 4. ibiq. annot.
 Spiritus Sanctus unus; et de septem Spiritibus 1121, 1. Vide et 1124, 2. 1125, 19. 1127, 15.
 Σφράγις, Francois 1247, 19.
 Statua Angeli aerea 695, 24.
 Statua equestris Iustiniani: viri et equi dimensio 276, 15.
 Statua imperatoria, simulacrum urbis manu tenens 695, 21.
 Statuarum quinque pulcherrimarum dimensiones 1222, 15.
 Steliteutici libri Gregorae 1131, 11.
 Stentor 334, 23.
 S. Stephanus. Vide *Templum*.
 Stoa (Porticus) 326, 4. 334, 13. 335, 1. 471, 13. 476, 9. 571, 12.
 Strabo 1210, 42. 1237, 41.
 Strascimirus (Michael) rex Bulgariae 1235, 13.
 Stratagema 74, 1.
 Strategopulus, Alexius, post victoriam de Mi-

- chaele Notho, de Manfredo, et de Peloponnesi principe reportatam (72, 17. 73, 11. 74, 1. 21.) ex Magno Domestico fit Caesar 79, 17. adversus Michaelē iterum missus; paucos secum milites ducit: Byzantios iubetur transeundo lacerare: Byzantii recuperandi rationem inquit cum proditoribus 83, 8. in urbem noctu intromittitur 85, 19. triumphat 89, 3. a Michaelē Notho vincitur et capitur 90, 9. cum sorore Manfredi Siciliae regis permutatur: Byzantium redit 91, 22.
- Michael, in carcerem conicitur 190, 22. 195, 8. 197, 21.
- Stratocles Epidaurius; tibicen bonus; at non item vir bonus 577, 19.
- Strummitza 379, 10. ibiq. annot. 457, 14. 654, 2. castellum situ munitissimum 626, 18. oppidulum 379, 10. Pascha ab oppidanis ritu barbaro celebratum, ibid.
- Strymon, fluv. 374, 5. 375, 3. 10. 19. 457, 14. 623, 3. 626, 19. 639, 7. ut eum Gregoras et alii ad Cralem legati traiecerint 375, 9. Strymonis fontes 455, 10.
- Subscriptio imperatoria 109, 10.
- Substantia divina utrum participari possit 968, 5. quaestio de Substantia et Operationibus divinis 988, 6. Substantiae et Operationi eadem definitio convenit 952, 10.
- Sultanus Aegypti et Arabiae legatos mittit ad Mich. Palaeologum 101, 20.
- Susa 445, 11.
- Sybariticae mensae 975, 11.
- Sylla (Cornelius) 1022, 16.
- Syllogismus; ubi de Deo disputatur, locum non habet 507, 16. Itali Syllogismo armati disputant, ibid. Vid. annot. 1248, 5.
- Symbolum Fidei Catholicae 999, 16. Filium *genitum, non factum*, docet 1131, 15. Appendix Symbolo adiecta 125, 16.
- Synadenus (Theodorus) Domesticus mensae imperatoriae: socius coniurationis initalae ab Andronico iuniore adversus seniore: cum Michaelē imp. coniunctissimus 301, 8. Protostrator; Syrgianni opponitur: navicula conscensa, Andronicum iuniorem comitatur, aditus Urbis explorantem 408, 22. iubetur castris Byzantium cingere 409, 11. Constantinum Asanem vincit ad Mauro-potamum 415, 6. Synadēni inhumanitas erga Andronicum seniore 432, 2. 441, 14. 446, 3. Epiro praefectus, principi reverso victus traditur; Thessalonicae et aliis urbibus praepositus 623, 3. invadendae Thessalonicae spem Cantacuzeno facit per literas 626, 3. ea urbe per seditionem pellitur: Gynaecocastrum se recipit 633, 21. animum mutat: Cantacuzeno insidiatur 634, 17. insidiae deprehensae 635, 8.
- Συνάντων*, pro *συνδοξάζων*, apud S. Athanasium 1320, 34.
- Synesius 322, 9.
- Synodus,
Ephesina 1021, 23.
Iconomachorum *σύνοδοι ληστρικοί* 955, 4.
Contra Arsenium patriarcham 94, 3.
Atramyttēna: iudicium de libris igni permissum: ignis neutris favet 166, 13.
Contra Becum 169, 24.
Contra Barlaamum, habita in templo S. Sophiae: in ea Synodo disputatum de sola Precatione: aliarum quaestionum tractatio vel consulto omissa, vel dilata 557, 19.
Contra Massalianos et Bogomilos, Byzantina 718, 22.
Contra Ioannem patriarcham: eam Synodum mensa sumptuosa et immodesti risus excipiunt: ea ipsa nocte Byzantium a Cantacuzeno captum 783, 8.
Contra Isidorum patriarcham, una et altera 786, 11.
Palamitica XVIII. XIX. XX. XXI. *ληστρική* 890, 19. 1090, 2. Vide *Concilium*.
- Synodus poenas indicit Thessalis, nisi se imperatori submittant 279, 7.
- Synodus dici non debet, quae fit praeter ecclesiasticas regulas 885, 17.
- Συμτάξασθαι, συντεταγμένος*, diverso significato 1266, 3.
- Syracusani 730, 8.
- Syrgiannes, custos additus Andronico iuniori 296, 14. Syrgiannis genus, institutio, virtutes 296, 19. pro-

vinciae praefectus, omnium animos sibi devincit: mira hominis solertia 297, 4. perfidus et foedifragus, populos finitimos vexat: provinciam adeptam ut recuperaverit: Pincernae dignitate ornatur: rebellat 297, 16. comprehenditur: in carcerem coniectus, precibus matris restituitur: iurat se fidelem fore 298, 6. iunioris imperatoris consilia iubetur explorare: senioris consilia iuniori aperit: oratio, qua istum hortatur ad defectionem 298, 21. pactiones et iuramenta 301, 5. Syrgiannes et Cantacuzenus, corruptis aulae primoribus, provincias Thraciae administrandas obtinent: variis artibus viam defectioni muniunt 302, 2. Syrgiannes urbem expugnatam venit: omnia permiscet 320, 2. matris precibus mollitur 320, 11. ab Andronico iuniore neglectus clam cum seniore agit: mutatae sententiae speciosam causam affert 351, 15. Andronico seniori optatissimus, fide data et accepta, Byzantium ingreditur: eius rei nuntio quinam laetati sint 352, 9. imperatorum concordia minime laetus: Asanis Andronici fidem tentat: ab eo apud imperatorem accusatus, in carcerem coniicitur: omnibus bonis mulctatur 362, 11. fide variis modis sancita, e carcere educitur 432, 22. adoptatur ab Augusta, Andronici iun. matre 440, 16. cur suspectus: laesae maiestatis accusatur a Zamplacone: non convincitur: vades dare non potest: fugit 488, 23. literis ex Euboea datis, veniam petit, et locum in quo cum suis consistat: aula ei minus tuta: iusiurandum ab eo oblatum 489, 17. non impetrata venia, ad Cralem transit: ei gratissimus advenit: magna pollicetur 490, 1. populorum fidem promissis tentat, nec frustra 495, 13. insidiae ei struuntur: ab amicis admonitus, fraudem non sentit: periurus periurio decipitur 497, 21. Thessalonicam contendit: urbes interiectas occupat: a Sphrantze deluditur 498, 22. obtruncatur 501, 1. Syrgiannis elogium 577, 10. Vide et 315, 20. 579, 6.

Syrgiannis filia, uxor altera Guidonis Armenii 623, 11.
 Syri 81, 21. 105, 8.
 Syria 81, 16. 102, 18. 105, 17. 106, 19. *αχῆμα μικρόν* 1162, 21.

Taenarium promontorium. Vide *Maenc*.
 Taenarus 376, 14.

Tanais 238, 12. 877, 12. in Graeciam ut feratur 323, 7. 933, 11. Tanaidis fontes 33, 17, ostia 797, 19. *Ταναΐδες ποταμοί* 417, 19.

Tantalea vita 808, 14. 855, 6.

Tantaleum saxum 209, 11. 300, 7. 816, 16. 922, 15.

Tantalus 922, 15.

Tarchaniotes (Manuel) dux copiarum Didymotichi relictarum 627, 7. eius elogium: ut Cantacuzeno quaesito et invento Didymotichum reversus, anxiae Irenae gratissimus advenit 652, 13. ibiq. annot.

Targnius (Ludovicus) 1261, 21. 1265, 14. 1279, 45. de Sisinnio Novatiano 1296, 2.

Tauresium 1156, 3.

Tauroscythae 36, 14.

Taurus, omnium Asiae montium maximus 82, 2. Tauri montis descriptio 37, 20.

Tauri signum 98, 25. 542, 9.

Telchines 90, 7. 361, 7. 590, 9. 821, 5. 979, 17.

Telepugas, Sitzischanis filius, in Europam transit: plurimas gentes subigit 35, 21.

Tellerius (Carolus Mauritius) archiepiscopus Dux Rhemensis, quot Mss. Codices Bibliothecae Regiae donaverit 1192, 13.

Tempe 249, 7. Thessalica 895, 13.

Templum,

S. Andreae, a Theodora Protovestiaria instauratum 1184, 35.

S. Antonii, in urbe Nicaea 44, 19.

Blachernense 787, 16. Vide *Blachern*.

SS. Apostolorum 786, 12.

Deiparae apud Magnesium 44, 17.

Vide *Sosandra*.

Deiparae Hodegetriae 542, 1.

Vide *Monasterium*.

Deiparae τῆς πηγῆς 85, 12. 359, 14.

- Templum,
 S. Demetrii, CP. 860, 17.
 Discipulorum Christi duodecim
 275, 6.
 Ioannis Baptistae, in urbe Prusa
 44, 21.
 Martyrum quadraginta 460, 21.
 Pauli Magni (Templum maximum)
 prope portam Eugenii 275, 6.
 Salomonicum 750, 16.
 S. Sophiae. τῆς τοῦ θεοῦ σο-
 φίας μέγα τέμενος 373, 16. μέγα
 καὶ περιβόητον ἱερὸν 748, 12. μέ-
 γιστος νεὸς 167, 16, 191, 22. 262,
 3. 496, 19. 557, 20. 726, 10. μέγι-
 στος καὶ θεῖος 537, 16. μέγιστος καὶ
 περιβόητος 275, 9. τὸ θαῦμα τῆς
 οἰκουμένης etc. 787, 16. ruinam
 minatur: duabus pyramidibus ex-
 structis fulcitur 273, 14. orientem
 versus dehiscit 696, 8. asylum olim
 inviolatum: a Gabala et a patriar-
 cha temeratum 726, 10. ruinis de-
 formatum, quasnam ob causas 749,
 3. pars orientalis, collapsio hemi-
 sphaerio, dehiscit 749, 10. civium
 concursus et comploratio: ipsorum
 nobilium, ac imprimis foeminarum
 pia sedulitas 750, 12. substructa
 ab Andronico imp. fundamenta rui-
 nam sistunt 751, 15.
 S. Stephani Protomartyris 786,
 13.
 Tenedius portus 766, 16.
 Tentza. Vide *Entença*.
 Τεπλοτασις 1278, 37. Cantacuzeno
 Τηρίστασις.
 Termini a Patribus constituti quan-
 tam vim habeant 916, 16.
 Ternobus, urbs Bulgariae 391, 6. 484,
 22. obsidetur 60, 18.
 Ternobi episcopus metropolitano sub-
 esse desinit 30, 3.
 Terrae motus 202, 7. 215, 6. 460, 9.
 694, 10. 695, 5. 13.
 Terteres Bulgarus, priori uxore cum
 liberis Nicaeam missa, filiam Asanis
 sibi sponsam asciscit 133, 3. Asani
 socero exitium machinatur: eum
 regno spoliatur 133, 7.
 Testimonia ex Vet. et ex Novo Te-
 stamento 915, 15.
 Testimonia Patrum ea tantum produ-
 cenda, quae perspicua sunt 509, 19.
 Teutones 32, 13. victi C. Mario et
 Luctatio Consulibus 34, 11.
 Thabor mons 967, 10.
 Thaborium lumen 944, 3. 967, 9.
 937, 17. 939, 5. 940, 4. 1001, 6.
 1073, 12. 1137, 19.
 Thales Milesius 383, 8.
 Theano Pythagorica 294, 5.
 Thebae, ab Alexandro M. vastatae
 810, 18. Thebarum et Athenarum
 princeps, olim Magnus Primicerius;
 nunc μέγας κύριος 251, 24.
 Thebani 115, 3. 252, 23. 752, 10.
 Themistocles 337, 13. 453, 15. 486,
 4. 490, 5. Medorum classem astu
 profligavit 497, 16.
 Theocritus 1150, 34. 1305, 45.
 Theodora uxor Michaelis Nothi 48,
 4. imperatori (Theodoro Lascari
 iun.) occurrit: reconciliata gratia,
 Mariam filii sui sponsam secum ab-
 ducit 57, 10.
 Theodora, Theodori Lascaris iunio-
 ris filia, Belicurto, seu Velicurto,
 despondetur 92, 23.
 Theodora (Irene Acropolitae) Theo-
 dori Lascaris iunioris filia, nubit
 Constantino Toecho 61, 14. 63, 6.
 maritum stimulat adversus Michael-
 lem Palaeologum 92, 21.
 Theodora δέσποινα, Michaelis Pa-
 laeologi uxor; Andronici senioris
 mater 159, 19.
 Theodora (Protovestiaria) uxor, pri-
 mum Muzalonis, deinde Raülis,
 utriusque Protovestiarii 167, 16.
 neptis Michaelis Palaeologi ex Eu-
 logia sorore 167, 18. fundatrix mo-
 nasterii S. Andreae: mulier φιλο-
 λόγος: Gregorii Cyprii eloquentiam
 magni facit: eum ad se recipit 178,
 22. ibiq. annot.
 Theodora, Andronici senioris neptis
 ex sorore, nubit vidua Ferrando
 Ximeni 232, 23. ibiq. annot.
 Theodora, Michaelis iunioris impera-
 toris et Mariae Armenae filia, Ven-
 ceslao Bulgaro nupta 283, 9. 390,
 16.
 Theodoretus, Cyri episcopus: magnas
 turbas excitavit in ecclesia 507, 12.
 Theodoricus (immo *Fredericus*), Sici-
 liae rex, Manfredi pater 92, 2.
 217, 15. Vide *Carolus rex Italiae*.
 Theodorus Angelus. Vide *Angelus*.
 Theodorus, Andronici senioris frater,
 a Philanthropeno comprehenditur
 199, 22.

- Theodorus (Marchio) Andronici senioris et Irenes filius 234, 12. in Longobardiam mittitur: multas opes secum transfert 240, 5. arcessitur inde, et redit rasa barba 244, 4. successor Crali designatus; in Triballia haud assuescit 243, 19. redit in Longobardiam ad uxorem 244, 14. patrem Andronicum prodit; socors; ambitiosus: vitae genus; religio 396, 2.
- Theodorus etc. Vide *Angelus, Lascaris, Metochites, Muzalo, Synadenus*.
- Theoduli Rhetoris oratio pro Chandreno 1204, 34. 1209, 13. 1209, 45. 1210, 12. 1210, 14. 1210, 22. 1211, 28.
- Theoleptus, vir apud Graecos sanctus; Philadelpiae episcopus: eius urbis a Turcis obsessae servator 221, 15. ibiq. annot. legatus ad Syrgianem ab Andronico seniore 320, 8. eiusdem encomium, auctore Nicephoro Chumno 1202, 4.
- Theologi Byzantini nec in ipso belli civilis aestu altercari desinunt 722, 12.
- Theologia mystica 557, 18. in theologiam plerique insiliunt, ut pecudes in pascua 956, 19.
- Θεομηνία* 865, 15.
- Θεός* nomen, an significet Substantiam; eius nominis etymon 988, 22. Vide *Deus*.
- Θεότης* nomen 987, 8. 988, 6. 989, 15.
- Θεραπευτικόν τάγμα* 1286, 29.
- Thermodon flumen 82, 1.
- Thermopylae 251, 9. 627, 5. 636, 22.
- Thermopylarum mons 114, 4.
- Thersites 938, 20.
- Thesaurus repertus. Vide *Nummi*.
- Theseus 718, 20.
- Thesproti 110, 9.
- Thessali 110, 17. 116, 7. Catalanos sibi conciliare amicitia statuunt 249, 23. Thessalorum et Pelasgorum tumultus 277, 24. principatus 278, 18.
- Thessalia 128, 2. 247, 17. 278, 16.
- Thessaliae status perturbatissimus 657, 7.
- Thessalica planities 249, 8.
- Thessalicae res 278, 16.
- Thessalicae equitatus 663, 5. 664, 19.
- Thessalonica 203, 21. 235, 17. 241, 12. 245, 19. 246, 17. 247, 23. et passim. *εὐάνδρουσα καὶ πολυάνδρωπος πόλις* 633, 23. Regni sedes 14, 11. capitur a Theodoro Angelo 25, 22. obsidetur a Syrgianne et a Crale 498, 23. Synadenum praefectum, Cantacuzeno faventem, per vim expellit 633, 23. obsidetur a Cantacuzeno et ab Amurio 676, 7. laborat factionibus et civium discordiis 673, 14. 674, 4. 17. 675, 3. nec Cantacuzeno nec Crali pareret 795, 9. eius urbis status valde perturbatus 795, 11.
- Thessalonicae praefecti. Vide *Apocaucus, Batatzes, Synadenus*.
- Thessalonicenses iuniorem Andronicum ad se vocant 409, 7. eius matri sacramento se obligant 440, 21. 488, 25. Apocaucum praefectum et eius socios obruncant 741, 1. Palamam archiepiscopum suum urbis ingressu prohibent 793, 13.
- Thetidis nuptiale convivium 829, 5.
- Thetidis et Pelei nuptiae 161, 18.
- Thomas, Comes Cephalleniae, Thomam Epiri et Aetoliae principem occidit 283, 8. occiditur a Ioanne fratre 536, 20.
- Thomas, Epiri et Aetoliae princeps, a sororis filio Comite Cephalleniae occiditur 283, 7. 318, 20. Aetolorum et Acarnanum *δεσπότης*, ibid.
- Thracis crebris exactionibus vexati ab Andronico seniore 300, 2. oblata immunitate allecti, Andronicum iuniorem sequuntur: in publicanos saeviunt: Constantinopolim oppugnatum eunt 319, 16.
- Thracia vasta et vexata incursionibus barbaricis: Scytharum 101, 1. Persarum, seu Turcorum 545, 20. 747, 14. Bulgarorum 524, 21. tota fere paret Cantacuzeno 795, 1.
- Thraciae status miserabilis 399, 5. unius Thraciae finibus Romanum omne imperium circumscriptum 883, 16.
- Thrascias ventus 455, 6.
- Θρόνοι* 1273, 1.
- Tigris 1032, 14.
- Tituli. Vide *Dignit.*
- Toechus (Constantinus) regni Bulgarici sedem obtinet 60, 13. Theodori Lascaris iunioris filiam Theodoram uxorem ambit: voti compos, priorem uxorem repudiat, et fidei

- obsidem dat 61, 3. ab uxore stimulatus, ab Azatine sollicitatus, Scythas contra Palaeologum ciet 99, 21. Zagorae princeps; quas uxores habuerit 63, 6. 293, 1.
- Toinardus (Nicolaus) 1160, 21.
- Tollius 1274, 31.
- Tomi varii, pro Palama et contra Palamam promulgati 1289, 39.
- Tomus Hagioriticus 1289, 39.
- Tomus Synodicus in Massalianos et in Bogomilos 719, 8.
- Tomus contra Barlaamum 920, 5.
- Tomus Palamiticus 1025, 2. ibiq. annot. inusitatis caeremoniis consecratus 1029, 3. auctoribus probro est 1029, 14.
- Tornicius (Constantinus) Sebastocratoris socer; Magnus Primicerius 72, 18. post victoriam Macedonicam fit Sebastocrator 79, 20.
- Torneamentum, ludicrum certamen 483, 3. ibiq. annot.
- Τορνεμέν, ibidem.
- Tragelaphi 9, 21.
- Traianopolis 547, 2. 797, 12.
- Tralles, urbs ab Attalo Troiano condita, sic dicta quasi *Τροία ἄλλη* 142, 22. instaurata ab Andronico: quadriennio post Turcis dedita 142, 13. ibiq. annot. oraculum de ea urbe 143, 2.
- Trapezus 149, 2. 536, 9. 548, 24. laborat bello civili 548, 1. in Latinos accolae saevit 687, 8. Trapezuntis motus: imperatores aliquot 678, 19. Pontifex 550, 20. Magnus Domesticus 551, 11. Trapezuntis elegium in Cod. Reg. 1181, 31.
- Triballi 116, 8. 269, 5. 288, 11. 22. 359, 20. et passim. Romanorum hostes infestissimi 159, 11. Cantacuzeno insidiantur 659, 25. Triballorum clandestinae incursiones 816, 13. vires plus iusto auctae 817, 17. morbus 647, 16. timiditas 653, 17. Triballorum ecclesia 203, 8.
- Triballica auxilia 268, 1. 409, 19. 410, 18.
- Triballus quidam legatos Cantacuzeni comprehendit, et ad Apocaucum deducit 637, 11.
- Tribunal infidum 917, 13.
- Tributa aucta 317, 11. tributorum exactores 524, 17.
- Triclinium Alexii 784, 9. 898, 6. Triclinii imperatorii suggestus, impetrante Andronico iuniore, omnibus patuit 567, 1.
- Trierarchorum Byzantinorum culpa 861, 3.
- Τρίπους βασιλικός 1103, 21.
- Tripus Delphicus 321, 19.
- Troia 60, 24. 251, 21. 741, 21.
- Troiana regio 538, 10.
- Troianae naeniae. Vide *Proverbia*.
- Trophonii antrum 376, 15.
- Trullanum Concilium. Vide *Concilium*.
- Tuba Tyrrhena 503, 2.
- Turci victi pacem obtinent a Theodoro Lascare 21, 12. legatos mittunt de pace ad Ioannem Ducam 41, 1. laborant fame 42, 20. vincuntur a Scythis 59, 1. ut latrocinari cooperint: Romanas provincias populantur: adversus Scythas infirmi; adversus Romanos validissimi 137, 22. praeparatis insidiis, praelium cum Romanis ineunt suo more 138, 22. terga vertunt: Romanos in insidias pertractos circumveniunt et opprimunt 139, 17. ad Sangarium usque praedabundi excurrunt 140, 8. Asianis provinciis occupatis grassantur 141, 3. praedam partiuntur 141, 21. Tralles in deditionem accipiunt 142, 11. Romanos fines populantur 195, 8. Massagetes in fugam vertunt: usque ad oram Lesbi progrediuntur 206, 7. Philadelphiam obsident 221, 7. (361, 10.) qui et quot Turci fuerint in exercitu Catalanorum 245, 3. quos duces habuerint: ut in itinere Thessalico praedam partiti discesserint a Catalanis 248, 5. his relictis suos duces sequuntur 254, 3. a magno stratopedarcha ad Hellespontum perducuntur 254, 17. Romanis fidem violantibus (ibid.) castellum occupant: auxilia arcessunt: regionem vastant 255, 14. Michaelae imperatore adversus eos movente, sibi et rebus suis optime consulunt: vexillum imperatorium adoriuntur 256, 22. imperator flebilis discedit: duces capiuntur: imperii insignia direpta, et ludibrio habita 257, 19. Turci Thraciam vastant 262, 20. a Phile Palaeologo debellantur 265, 20. 266, 17. nocturnis eruptionibus frustra tentatis, spem salutis abii-

- ciunt 268, 15. se et sua omnia Latinis dedunt: multi per noctem a Romanis intercepti et trucidati: de caeteris quid actum 269, 7. Turci quando primum maria et terras infestare coeperint 351, 6. magnam partem Bithyniae subigunt 384, 10. duce Orchane, Nicaeam obsident 433, 13. capiunt: imagines, libros, et sacras reliquias vendunt Byzantiis: maritimam Bithyniae oram occupant: tributarios omnibus modis vexant 458, 12. Latinos ac Romanos terra et mari affligunt 523, 1. Turci praedones a Scythis praedabundis in Thracia opprimuntur 535, 11. Turci Chersonesum et Thraciam incursant: caesi lectissimi: reliqui pace impetrata, domum redeunt 538, 4. Illyrica praeda onusti, domum dimittuntur ab Andronico iuniore 545, 4. Thraciam vastant: diu immorantur; nemine obsistente 548, 16. Vide *Persae*.
- Turci, Alexio Comneno imperante, Nicaeam urbem tenebant 104, 2. a Scythis fugantur 196; 8. Turci Ioniam incolentes, foedere cum Romanis icto, quiescunt 538, 4. Turci Smyrnam et Ioniam incolentes 214, 17. Turcorum incursiones crebrae 317, 2. 683, 6. classis 302, 15. Vide *Persae*.
- Turcopuli, Sultani Azatinae Comites 229, 11. 24. 230, 14. Michaellem, iuniorem imperatorem, in pugna deserunt 230, 14. ad Catalanos trans-eunt 232, 10. cum iis iuncti, Massagetas profligant 232, 24. Vide et pag. 244, 16.
- Turrianus (Franciscus) 1189, 19. 1192, 41.
- Tuzus (Simon Buccanegra) ab ligone ad Ducis dignitatem euectus: idem biennio post eiectus 688, 1. ibiq. annot. eius edicto Nobiles Genua exacti, ibid. et 765, 11.
- Tyrreni 286, 19.
- Tyrus, ab Alexandro M. oppugnata 310, 13. expugnata 310, 17.
- Tyri episcopus: quae eius partes fuerint in Synodo Palamitica 893, 12. cur Actioni ultimae non interfuerit 991, 8. 1012, 15.
- Τυφῶνες ὑποχθόνιοι 1006, 4.
- Tzacones (barbare, pro *Lacones*) 98, 13.
- Tzanychites interemptus 551, 17.
- Tzetzes 1221, 1. 1287, 22. 1290, 42.
- Tzymes. Vide *Ximenes*.
- De Valaincourt (Mahieu) 1169, 14.
- Valachia, hodie *Iflakia* 1198, 14.
- Varangi 1225, 41. 1236, 26.
- Vassallus, δούλος 1240, 26.
- Veccus, Chartophylax: eius elogium: concordiam ipse quoque repudiat: imperatorem et caeteros eruditos facile refellit: ingenio et eloquentia longe omnibus praestat 128, 15. in carcerem cum omni fere cognatione conuicitur: Blemmydae libros pro Latino dogmate scriptos accurate legit: confert cum scriptis SS. Patrum: sententiam mutat 129, 20. creatur patriarcha: imperatori egregiam operam navat: quos adiutores habuerit 130, 5. mortuo Michaelle imperatore clam secedit 160, 6. relegatur: eius querelae 169, 1. eloquentia in synodo 170, 2. Becus refellitur a Gregorio Cyprio patriarcha, et a Muzalone magno Logotheta: disputando nihil proficit: communionem adversariorum repudiat: in exilium denuo mittitur cum Meliteniota et Metochite 170, 10.
- Vectigalia aucta, ut pax auro redimatur 317, 8.
- Velicurtus. Vide *Belicurtus*.
- Venationis ministri in militum numerum relati 56, 10.
- Venceslaus (Gr. Σφενδοσθλάβος) Bulgarorum princeps 283, 10. moritur 318, 19. duas uxores habuit; primam, Cralis sororem; alteram, iunioris Andronici sororem, Theodoram 390, 10.
- Veneti a Genuensibus saepius victi, magnam classem instruunt: Galataeorum domos et naves vacuas incendunt: in Venetos saevitum a Byzantiis, ob incensa suburbia 207, 13. Veneti satisfaceri sibi ab imperatore postulant: non audiuntur: Byzantios despiciunt 208, 5. iisdem superbe illudunt: praeda onusti, domum redeunt 209, 15. classis Venetorum, Genuensibus Galataeis infensa; Ponti fauces obsidet: pluri-

- mas naves onerarias intercipit: Venetorum aequitas et moderatio: auxilium ab iis Andronico iuniori denegatum 416, 7. eorundem classis alia, Genuensis pariter infesta, Byzantium advenit 877, 2. cur Veneti obsidionem Galatae deseruerint 877, 19. Venetorum triremes quatuordecim Ponti Euxini fauces obsident 880, 12.
- Veneti opifices Galatam ex Urbe transferunt 97, 13.
- Venetiarum princeps 124, 16. Dux 548, 5.
- Ventus quid sit 450, 23. 451, 8. de vi ventorum ibid. et 451, 23.
- Veris periphrasis poetica 433, 9. 834, 3. 880, 7.
- Veritatis commendatio 6, 8. potissima ratio esse debet in Historia 881, 12.
- Vestiaria lex 43, 20.
- Vestimenta, quae ex Serum regione afferuntur 277, 13.
- Vestis alba, vestis imperatorum lugubris 612, 5.
- Victoriae Macedonicae nuntius 79, 11.
- Vigintimiliae Comes: ei despondetur Irene, Theodori Lascaris iunioris filia 93, 2.
- Villaneus (Ioannes) 1181, 19. 1201, 25. 1224, 1. 1229, 25. 1251, 6. 1251, 34. 1271, 20. 1271, 17. 1272, 5. 1274, 8. 1290, 18. 1290, 20.
- Villharduinus 1153, 12. 1152, 11.
- Vincentius Beluacensis 1153, 17. 1155, 36. 1157, 11. 1157, 19. 1157, 26. 1158, 24.
- Vintimiglia 1169, 18.
- Virginis spica, sidus 548, 13.
- Visus et auditus principatum tenent in sensibus: uter alteri praestet 1040, 23.
- Ulysses 1004, 8.
- Urosius, cogn. Sanctus et Milutinus 1224, 6. 1227, 18.
- Ursa minor 542, 14.
- Wenceslaus. Vide *Venceslaus*.
- Willelmus Tyrius 1158, 19.
- Vulcanii crateres. Vide *Crateres*.
- Xanthia (Ξάνθεια) oppidulum 727, 24. 814, 19.
- Xanthopulus (Nicephorus) 1160, 35. 1244, 31.
- Xene. Vide *Maria Armena*.
- Xerogypsus fluv. 265, 21.
- Xerolophus. Vide *Monasterium*.
- Ξηροφαγία 1243, 30.
- Xiphilinus 1151, 7.
- Xerxes 337, 14. per Thermopylas transiturus 627, 6.
- Ξυλόδρομος, *Hippodromus* 1277, 30.
- Ξυλοχαρτιον. Vide *Papyrus*.
- Zachariarum, seu Iaqueriarum, familia Genuensis 1170, 6.
- Zenobius 1153, 43. 1155, 38. 1290, 42.
- Zephyrium promontorium 1315, 10.
- Zonaras 1158, 37. 1236, 36.

L I P S I A E,
EX OFFICINA B. G. TEUBNERI.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

DF
503
C6
v. 39

Corpus scriptorum historiae
byzantinae

(22)

